שו״ת · אחרונים · בית שערים

בית שערים יורה דעה חלק א

רבי עמרם בלום

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית שערים יורה דעה חלק א

רבי עמרם בלום

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-שערים-יורה-דעה-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובה א 8
תשובה ב 19
תשובה ג 25
תשובה ד 25
תשובה ה 26
תשובה ו 28
תשובה ז 31
תשובה ח 47
תשובה ט 49
תשובה י 55
תשובה יא 60
תשובה יב 61
תשובה יג 64
תשובה יד 65
תשובה טו 72
תשובה טז 83
תשובה יז 92
תשובה יח 103
תשובה יט 103
תשובה כ 109
תשובה כא 111
תשובה כב 113
תשובה כג 114
תשובה כד 123
תשובה כה 127
תשובה כו 132
תשובה כז 134
תשובה כח 139
תשובה כט 142
תשובה ל 148
תשובה לא 151
תשובה לב 154
תשובה לג 156
תשובה לד 157
תשובה לה 159
תשובה לו 160
תשובה לז 161
תשובה לח 163
תשובה לט 167
תשובה מ 168
תשובה מא 172
תשובה מב 178
תשובה מג 183
תשובה מד 184
תשובה מה 190
תשובה מו 196
תשובה מז 204
תשובה מח 206
תשובה מט 213
תשובה נ 216
תשובה נא 217
תשובה נב 219
תשובה נג 231
תשובה נד 234
תשובה נה 240
תשובה נו 245
תשובה נז 248
תשובה נח 252
תשובה נט 254
תשובה ס 256
תשובה סא 257
תשובה סב 259

תשובה סג 263
תשובה סד 265
תשובה סה 269
תשובה סו 273
תשובה סז 276
תשובה סח 278
תשובה סט 280
תשובה ע 284
תשובה עא 287
תשובה עב 297
תשובה עג 299
תשובה עד 301
תשובה עה 303
תשובה עו 304
תשובה עז 308
תשובה עח 309
תשובה עט 312
תשובה פ 314
תשובה פא 322
תשובה פב 324
תשובה פג 325
תשובה פד 327
תשובה פה 338
תשובה פו 342
תשובה פז 353
תשובה פח 355
תשובה פט 363
תשובה צ 375
תשובה צא 379
תשובה צב 380
תשובה צג 382
תשובה צד 383
תשובה צה 384
תשובה צו 396
תשובה צז 400
תשובה צח 401
תשובה צט 402
תשובה ק 416
תשובה קא 419
תשובה קב 422
תשובה קג 423
תשובה קד 427
תשובה קה 428
תשובה קו 431
תשובה קז 432
תשובה קח 433
תשובה קט 438
תשובה קי 442
תשובה קיא 447
תשובה קיב 459
תשובה קיג 461
תשובה קיד 465
תשובה קטו 466
תשובה קטז 485
תשובה קיז 488
תשובה קיח 490
תשובה קיט 492
תשובה קכ 492
תשובה קכא 496
תשובה קכב 498
תשובה קכג 499
תשובה קכד 502
תשובה קכה 504
תשובה קכו 506

תשובה קכז 508
תשובה קכח 510
תשובה קכט 511
תשובה קל 519
תשובה קלא 524
תשובה קלב 526
תשובה קלג 527
תשובה קלד 527
תשובה קלה 529
תשובה קלו 545
תשובה קלז 557
תשובה קלח 559
תשובה קלט 572
תשובה קמ 574
תשובה קמא 576
תשובה קמב 579
תשובה קמג 586
תשובה קמד 587
תשובה קמה 589
תשובה קמו 591
תשובה קמז 593
תשובה קמח 596
תשובה קמט 598
תשובה קנ 600
תשובה קנא 601
תשובה קנב 602
תשובה קנג 607
תשובה קנד 611
תשובה קנה 615
תשובה קנו 616
תשובה קנז 619
תשובה קנח 622
תשובה קנט 625
תשובה קס 626
תשובה קסא 628
תשובה קסב 630
תשובה קסג 632
תשובה קסד 633
תשובה קסה 636
תשובה קסו 638
תשובה קסז 641
תשובה קסח 643
תשובה קסט 650
תשובה קע 654
תשובה קעא 655
תשובה קעב 658
תשובה קעג 661
תשובה קעד 664
תשובה קעה 667
תשובה קעו 670
תשובה קעז 670
תשובה קעח 672
תשובה קעט 674
תשובה קפ 676
תשובה קפא 678
תשובה קפב 678
תשובה קפג 682
תשובה קפד 686
תשובה קפה 687
תשובה קפו 690
תשובה קפז 693
תשובה קפח 696
תשובה קפט 698
תשובה קצ 704

תשובה קצא 718
תשובה קצב 719
תשובה קצג 720
תשובה קצד 722
תשובה קצה 724
תשובה קצו 726
תשובה קצז 728
תשובה קצח 730
תשובה קצט 747
תשובה ר 749
תשובה רא 750
תשובה רב 751
תשובה רג 752
תשובה רד 752
תשובה רה 755
תשובה רו 756
תשובה רז 757
תשובה רח 761
תשובה רט 762
תשובה רי 769
תשובה ריא 780
תשובה ריב 785
תשובה ריג 786
תשובה ריד 794
תשובה רטו 796
תשובה רטז 798
תשובה ריז 799
תשובה ריח 803
תשובה ריט 808
תשובה רכ 812
תשובה רכא 823
תשובה רכב 830
תשובה רכג 831
תשובה רכד 835
תשובה רכה 836
תשובה רכו 837
תשובה רכז 841
תשובה רכח 846
תשובה רכט 849
תשובה רל 854
תשובה רלא 855
תשובה רלב 859
תשובה רלג 861
תשובה רלד 864
תשובה רלה 868
תשובה רלו 869
תשובה רלז 872
תשובה רלח 873
תשובה רלט 878
תשובה רמ 885
תשובה רמא 886
תשובה רמב 890
תשובה רמג 893
תשובה רמד 895
תשובה רמה 898
תשובה רמו 901
תשובה רמז 903
תשובה רמח 905
תשובה רמט 914
תשובה רנ 917
תשובה רנא 920
תשובה רנב 923
תשובה רנג 945
תשובה רנד 945

תשובה רנה 948
תשובה רנו 951
תשובה רנז 952
תשובה רנח 956
תשובה רנט 957
תשובה רס 958
תשובה רסא 959
תשובה רסב 967
תשובה רסג 970
תשובה רסד 973
תשובה רסה 976
תשובה רסו 977
תשובה רסז 981
תשובה רסח 988
תשובה רסט 992
תשובה ער 993
תשובה רעא 997
תשובה רעב 998
תשובה רעג 1003
תשובה רעד 1007
תשובה ערה 1011
תשובה רעו 1026
תשובה רעז 1028
תשובה רעח 1029
תשובה רעט 1038
תשובה רפ 1040
תשובה רפא 1041
תשובה רפב 1043
תשובה רפג 1046

חלק יורה דעה

תשובה א

שיל"ת עש"ק יתרו תרמ"ד לפ"ק ב' אויפאלו יע"א. **שלומים** מרובים, כטל וכרביבים, לכבוד אהובי וחביבי מחותני הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, צדיק תמים, ראש בשמים. כקש"ת מו"ה מנחם מענדל נ"י פאנעט האב"ד דק"ק דעעש יע"א:

אחדש"ת וכו' ועל דבר מ"ש בנידון שו"ב שנטל קבלה ושכח הדינים דיש סברא שאין להעמידו על חזקתו דהוי כחזקה דתליא במעשה דל"ה חזקה כמ"ש מג"א סי' ח' בשם הב"ח מאחר דהוא זמן רב מעת שנטל קבלה ואם לא חזר הדינים מצוי השכחה ושמא לא חזר ואף דלענין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין לא חיישינן לרובא דתליא במעשה היינו משום דהוי כודאי דאי לא למד לא שחט אבל כאן שאינו יודע נסתלק סברא זו וא"כ הוי חזקה דתליא במעשה:

ובעיני יפלא בין לפ"מ שנראה מדברי הרא"ה בבדה"ב דף ה' ע"ב בד"ה ועוד שהטעם דאמרינן רמאש"מ הוא משום חזקת כשרות שאם לא למד לא הי' שוחט פן יכשל באיסור נבלה, ובין למאי דמשמע מדברי הב"ח סי' א' בד"ה ולענין דהטעם משום מילתא דעבידי לגלוי לא משקרי אינשי שירא פן יבדקוהו, וטעמים אלו מהני אף דהוי רובא דתליא במעשה, וא"כ ה"נ כיון שמחויב לחזור הדינים לפרקים כמבואר ברמ"א סי' א' והאחרונים החמירו בו יותר שצריך לחזור פ"א בכל ל' יום וא"כ איכא נמי חזקת כשרות שודאי חזר הדינים ואם לא חזר לא הי' שוחט, ומכ"ש בשוחט שנטל קבלה שהוא מוחזק בכשרות ועיין בהג"א חולין דף ט' וברמב"ם פי"א ממ"א ורס"י קי"ט, ומכ"ש לטעם הב"ח דודאי שייך שירא פן יבדקוהו ולא משקר במילתא דעבידי לגלוי ואפשר שייך בי' נמי דאומן לא מרע אומנתו וירא פן יעבירוהו:

ואין לומר דהכא שאני דאפשר שהוא טועה בעצמו וחושב שלא שכח ובאמת שכח דהתם נמי אפשר שלמד והוא חושב שיודע ובאמת א"י שלא למד כל צרכו ובפרט שוחט שצריך שיהיו הדינים שגורים על פיו כמ"ש רמ"א סי' א' ועיין טו"ז סק"ה שהוא מדינא דגמרא ואמרינן ביומא י"ח דאמרינן לכ"ג שמא שכחת או שמא לא למדת אלמא דשווים הם וכמו דיכול לטעות בעצמו שלא שכח כן יכול לטעות בעצמו שלמד ולא למד א"ו דמשום חזקת כשרות או משום מילתא דעל"ג אמרינן דרמי אנפשי' ואינו עושה בדדמי ועיין שבועות מ"ד ע"ב כי מטי זמן חיובא רמי אנפשי' ומידכר:

ואם כוונתו כיון דעכשיו א"י הרי איתרע חזקת כשרות שלו, הא ליתא דהרי כתב ב"י בבדה"ב סי' קי"ט דאפילו מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט או ניקר חלב ואח"כ המיר בו ביום הכל כשר ובש"ש שמעתא ג' פ"ד הקשה עליו נימא העמד בהמה בחזקת איסור והרי הרשיע לפניך כמו במקוה שנמדד ונמצא חסר ברפ"ק דנדה, ותירץ דבמקוה שאני דאותו חסרון בעצמו שנמצא עתה אמרינן שהי' למפרע, אבל בהמיר שמעשה רשע שעשה עכשיו ודאי לא עשה למפרע רק דנימא מדהשתא עשה מעשה רשע גם למפרע עשה מעשה רשע אחרת הא לא אמרינן ע"ש, וה"נ א"א לומר מדהשתא עשה מעשה רשע ולא חזר הדינים גם למפרע עשה מעשה רשע שלא חזר הדינים שהוא מעשה רשע אחרת מדהשתא:

מיהו לפענ"ד נראה דבלא"ה לק"מ דבשלמא גבי מקוה אין לדון כלל על המקוה אם הוא חסירה אם לאו רק לענין לטבול בו טמא ולהכי אף שהספק נולד במקוה מ"מ מהני חזקת טומאה של הנטבל נגד חזקת המקוה משום דהרי חסר לפניך דהא אין תכלית אחר בחזקת כשרות של המקוה רק נגד חזקת טומאה, אבל באיש שהמיר יש לדון על חזקת כשרותו למפרע גם לענין דברים שאין להם חזקת איסור ולענין אותן דברים אנו מחזיקין אותו בחזקת כשרות לכן לא מהני חזקת איסור של בהמה נגדו כיון שהספק נולד בגברא לא בבהמה אנו הולכין בתר דבר שנולד בו הספק ועיין בריטב"א עירובין ל"ה וקידושין ע"ט ובשע"ת ח"ב כלל יו"ד:

ומה שפשוט בעיניו שהשכחה מצוי' לפענ"ד צ"ע טובא דהרי מבואר בתשובת רשב"א שהביא ב"י חו"מ סי' ל"ד מחודש ז' באחד שהעידו עליו שעבר על שבועתו וטוען שוגג הייתי אינו נאמן וכו' שא"כ אין לך חשוד אפילו בשבועת העדות דיכול לטעון שכחתי וסבור הייתי שכן הי' וכו' ע"ש, מבואר דמחזיקינן לי' בודאי אינו שוכח ונפסל בעבורו, ואפילו לדעת ר"ן שבועות דף מ"ו דהא דנפסל בשבועת העדות היינו דוקא שראה העדות מזמן קרוב שא"א לתלות בו השכחה אבל מזמן רחוק באמת אינו נפסל דתליא בשכחה ע"ש, היינו רק דלא אמרינן ודאי לא שכח רק ספק שכח ואינו נפסל משום דאמרינן דאמת נשבע ששכח אבל בלא"ה לא חיישינן לשכחה ומכ"ש דלא אמרינן ודאי שכח ועיין קצוה"ח סימן כ"ח, ואולי יש לחלק דהתם בדבר אחד אין שכחה מצוי' שכל עדות או מו"מ הוא מילתא באפי נפשי', אבל בשו"ב שיש דינים הרבה שצריך לידע כולם והם ענין א' שפיר חיישינן ששכח דין אחד ועיין טו"ז יו"ד סימן א' סק"ח:

ובגוף קושית אחרונים איך סמכינן על רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הא הוי רובא דתליא במעשה דכשנולד לא ידע כלום ולימוד תליא במעשה ולא אזלינן בכה"ג בתר

רובא עיין פנ"י בחולין שם ובגינת וורדים כלל ס"א ובמחנה אפרים ה' ייבום סוף הספר ושע"ת ח"ג כלל ט"ו פרט ב', נ"ל ליישב ואקדים דברי מג"א סי' ח' סקי"א בהשיגו על הב"ח שכתב דהתם בבכורות כ' אמרינן שמא לא עלה עליה זכר ואת"ל בא עליה שמא לא נתעברה וכו' ופמ"ג באשל אברהם שם הבין דכוונתו דהוי ס"ס נגד הרוב, ואני תמה דא"כ האיך אמרינן בגמרא הטעם משום דתליא במעשה הו"ל למימר משום דאיכא ס"ס נגד הרוב ואין זה ענין לתליא במעשה כלל:

ושנית נהי דהא לא קשה דהוי ס"ס שא"י להתהפך משום דצריך להתחיל שמא לא עלה עליה זכר כמ"ש הש"ך בכללי ס"ס אות ט"ו בשם מ"ע, ומה"ט לא קשה נמי דהוי שם אונס חד הוא וכמ"ש בחוו"ד שם סק"י, אבל הא קשיא הנה בס"ס נגד חזקת איסור הוא מחלוקת ראשונים אי מהני עיין סימן ק"י ס"ט בהג"ה וטו"ז שם סקט"ו וש"ך בכללי ס"ס אות כ"ז, וגם בזה נ"ל דאפילו לשיטות הסוברים דמהני ס"ס הוא דוקא אם החזקה הוא נגד ספק א' וכיון דספק אחד שקול רק נגד ספק השני יש חזקה א"כ הוי רובא להיתר ורובא וחזקה רובא עדיף. וכמ"ש שם בשם רשב"א בתשובה, ואולי אפילו לפי דעתו צריך דוקא שיהי' החזקה רק נגד הספק השני ואל"ה כיון שהחזקנו ספק הא' לודאי איסור שוב לא מהני ספק השני ומכ"ש אי טעמא דס"ס משום דספק א' מה"ת לקולא כדעת הרמב"ם וספק השני הוי ספק דרבנן לקולא ודאי לא אמרינן ס"ס נגד חזקת איסור אלא אם החזקה הוא נגד ספק הב' דסד"ר לקולא אפילו באיכא חזקת איסור וע"ש בש"ך הנ"ל, אבל אם יש חזקה נגד שני הספיקות ודאי כ"ע מודו דאין כאן ס"ס ולא אפילו ספק א' כלל דנגד כ"א מהספיקות יש חזקה כנגדו ואינו בגדר ספק כלל, ומכ"ש ברוב דאיכא רוב נגד כ"א מהספיקות ודאי אינו בגדר ספק כלל דרובא עדיף מחזקה וה"נ נגד ספק שמא לא עלה עליה זכר איכא רוב שעלה עליהם זכר ונגד ספק שמא לא נתעברה נמי איכא רוב שהם מתעברות שהרי רוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן ועל כן רוב בהמות עולה עליהן זכר ומתעברות וא"כ ליכא ס"ס כלל ועיין תוס' כתובות ט' ד"ה ואבע"א, וראה כמה נתחבט הפנ"י באיכא רוב נגד ספק א' אי הוי ס"ס אבל באיכא רוב נגד כ"א מהספיקות פשיטא דאין כאן אפילו ספק א' כלל:

לכן נלפענ"ד בכוונת מג"א למ"ש רשב"א חולין ט' ד"ה א"ל אביי, שהקשה מנלי' לאביי לדמות ספק איסור לספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור ואמאי לא מדמי לי' לספק טומאה ברה"י דספיקו טמא, ותי' דס"ל ברה"י הוא הלמ"ס וברה"ר טהור משום חזקת טהרה ובאיסור נמי דוקא בדבר שהוא בחזקת היתר סבר אביי דספיקו להקל והאריך שם, והקשה א"כ תקשי לרבא וכי ל"ל דאזלינן בתר חזקה וכו' ותירץ דמים מגולים בטלה

חזקתן משנתגלו כיון דשכיחי נחשים וכו' ואפי"ה ס"ל לאביי דכל ספק איסור שאיסור תלוי במקרה הבא לו אעפ"י שאין שם חזקת טהרה וכו' ספיקו לקולא, ודוקא חתיכה ספק חלב ספק שומן שאין האיסור תלוי במעשה ספיקו לחומרא אבל היכא שהספק תלוי במעשה ומקרה אמרינן ספיקו לקולא ע"ש, מבואר דחזקה שלא נעשה מעשה לא נקרא חזקה והדבר מבואר יותר ברא"ש חולין צ"ד בשם הראב"ד דניקור הגיד והחלב לא מקרי חזקת איסור דלא מקרי חזקה אלא אם באנו לומר שנשתנה עצם הדבר שהי' איסור להיתר כגון בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת או נטמאו טהרותיך או נתנסך יינך שנשתנה גוף הדבר מהיתר לאיסור אבל בניקור גיד וחלב שמה שהי' היתר הי' היתר מעולם ומה שהי' איסור לא הותר גם עכשיו ל"ש בי' חזקת איסור וחזקה שלא נעשה מעשה בלי שינוי בעצם הדבר ל"ה חזקה ועיין טו"ז יו"ד סי' קכ"ז סק"ו ונקה"כ שם וברמב"ן במלחמות ב"ק קי"ד שכתב שינוי מעשה גופא לא קני אלא משום שנשתנה שמו היינו שיש שינוי בעצם הדבר, אבל אמרינן אוקי מילתא אחזקה שלא נשתנה עצם הדבר אף דל"ש חזקה שלא נעשה מעשה כגון טמא שטבל במקוה ספק כשירה אמרינן העמד טמא על חזקתו אף דודאי נעשה מעשה שטבל או העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה שבתוס' בכורות כ' ד"ה חלב פוטר, או זרק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה דמעמידין אותה בחזקת פנוי' עיין תוס' כתובות כ"ג ד"ה תרווייהו אף דודאי נעשה מעשה:

אך כ"ז לענין חזקה לחודא אבל לענין סמוך מיעוטא לחזקה כבר כייל לן רשב"א במה"ב דמשו"ה לא אמרינן לענין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין סמוך מיעוטא דאינם מומחין לבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת משום שנעשה עסק לבטל החזקה ואין כאן חזקה שלא נעשה מעשה רק חזקה שלא נשתנה הגוף מאיסור להיתר ובכה"ג לא אמרינן סמל"ח, ולפי האמור מבואר דלא אמרינן סמל"ח אלא היכא דאיכא תרתי חזקת שלא נעשה מעשה וחזקת שלא נשתנה הגוף וא"כ שם בבכורות האי חזקה שלא עלה עליה זכר הוא חזקה שלא נעשה מעשה אבל אין בזה שינוי הגוף לענין פטור מבכורה ואלו הוי ידעינן דעלה עליה זכר ג"כ הי' אפשר לומר חזקה שלא נתעברה וליכא שינוי גוף, אבל בכ"ז הי' הרוב במקומו דלא אמרינן בזה סמל"ח, ולהכי כתב מג"א דאמרינן שמא לא עלה עליה זכר ואת"ל עלה עליה, שמא לא נתעברה וא"כ איכא חזקה שלא נעשה מעשה ושלא נשתנה הגוף ולהכי ל"ה רובא דאמרינן סמל"ח וא"ש:

וכן הבין בשע"ת ח"ג כלל ט"ו דטעמא דרובא דתליא במעשה ל"ה רוב משום דהוא נגד חזקה, ואמנם ק"ל למאי שנראה מדברי רש"י יבמות קי"ט ע"ב ד"ה רישא דדוקא אליבא

דר"מ דחייש למיעוטא אמרינן סמל"ח, אבל אליבא דרבנן לא אמרינן סמל"ח כלל, וכן משמע מדברי רשב"א במה"ב בית א' שער א' דף זי"ן שכתב והאי דיבמות אי בעינא אמינא ההיא ר"מ היא ע"ש. ועיין יש"ש יבמות שם מ"ש בדעת תוס' ורא"ש, וא"כ קשיא להלכתא דקיי"ל כרבנן דר"מ דלא חיישינן למיעוטא ולא אמרינן סמל"ח אמאי רובא דתליא במעשה ל"ה רוב ועיין תוס' נדה דף י"ח ד"ה סמוך, ובלא"ה נמי קשיא לי בהאי דבכורות למ"ש רשב"א במה"ב ובחידושיו ליבמות קי"ט דדוקא בהאי דיבמות שאינו רוב גמור דמרוב נשים מתעברות יש מיעוט מפילות אמרינן סמל"ח, אבל ברוב גמור כגון רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם לא אמרינן סמל"ח ע"ש א"כ בהאי דבכורות דרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן הוי רוב גמור דמיעוט מפילות אפשר שהוא דבר הפוטר מבכורה, ולפ"ז לא אמרינן סמל"ח וא"כ מה בכך דתליא במעשה:

ומכ"ש דקשה לדעת רמב"ן במלחמות ר"פ אשה שנתארמלה דל"ש לומר דודאי בתולה נישאת משום דאוקי בחזקת בתולה, דהא עומדת להנשא וליכא רק רוב נשים בתולות נישאות ע"ש, א"כ גם כאן עומדות שיעלו עליהם זכר ולהתעבר ובהמה בחייה לגדל וולדות נמי עומדת וכדאמרינן חולין י"ד ומותר להרביע עלי' זכר ולהכניס כמכחול בשפופרת כדאמרינן ב"מ צ"א א"כ ודאי ל"ה חזקה מעליא ורובא עדיף:

לכן נ"ל דבר חדש דע"כ לא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף ולרבנן דר"מ אפילו סמל"ח לא אמרינן או בכה"ג הנ"ל אפי' לר"מ לא אמרינן סמל"ח אלא ברוב שישנו במציאות ומשכחת לי' שלא יהי' חזקה כנגדו והוי רוב גמור אלא דעכשיו איתרמי שיש חזקה כנגדו בזה אמרינן דרובא עדיף מחזקה, אבל ברוב דלא משכחת שיהי' הרוב בעולם בלי חזקה וכגון רובא התליא במעשה שא"א לרוב לבא בעולם בלי מעשה לסלק החזקה וא"כ תמיד יש חזקה כנגדו זה ל"ה רוב כלל ולא אזלינן בתרי', וא"כ שם בבכורות דא"א לרוב מתעברות ויולדות לבא בעולם בלי סילוק חזקה שלא עלה עליה זכר ושלא היתה מעוברת שפיר קאמר רבינא דל"ה רוב משום דהוי רובא דתליא במעשה שא"א לרוב להיות נמצא בעולם בלי מעשה ולק"מ, ולפ"ז ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין דרוב הוא משום חזקת כשרות או משום מילתא דעל"ג כנ"ל והרי רוב זה יש לו מציאות בשאר דברים שאין חזקה כנגדו רק גבי שחיטה יש כנגדו חזקת איסור דבהמה שפיר ל"ה רובא דתליא במעשה, ומשו"ה סמכינן ארובא, ואי משום סמל"ח שפיר י"ל כקושייתנו הנ"ל וא"ש:

אלא דקשיא לי על סברא זו דא"כ מה פריך בב"ב כ"ג על רב חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב מקרא דוהיתה העיר הקרובה ואע"ג דאיכא אחריתא דנפישא מינה

דילמא רב חנינא לא קאמר דרובא עדיף מקרוב אלא ברוב שיש לו מציאות בעולם בלי קרוב ואז גם אי איתרמי דאיכא קרוב כנגדו נמי רובא עדיף, אבל לענין עגלה ערופה דלא משכחת רוב שלא יהא קרוב כנגדו שפיר לא אזלינן בתר רוב, [ועיי' בית שערי' או"ח סי' ק"ה] והנה סבור הייתי לומר ולחלק דשאני ברובא דתליא במעשה שהרוב אין לו מציאות בלי חזקה כנגדו אבל החזקה שיש לה מציאות בלי רוב כנגדו קודם שנה לכן לא מהני הרוב, אבל כאן כמו שאין מציאות לרוב בלא קרוב כמו כן אין מציאות לקרוב בלא רוב א"כ אי נימא דכשיש מציאות לשניהם לבדם ועכשיו איתרמי אהדדי רובא עדיף א"כ ה"נ כשאין מציאות לשניהם לבדם רק בהתכגדות כמי הוי לן למימר רובא עדיף:

אבל הא ליתא דהרי המקשן נמי ידע דמשכחת דליכא אחרינא דנפישא מינה, אלא דק"ל דתורה סתמא אמרה ואע"ג דאיכא אחרינא דנפישא מינה וא"כ שפיר משכחת לקרוב בלא רוב כגון דליכא דנפישא מינה והרוב בלא קרוב אין לו מציאות והדק"ל דמה"ט אפילו איכא דנפישא מינה נמי אזלינן בתר קרוב וכנ"ל, אך ז"א דרוב בלא קרוב נמי משכחת לה כגון שנמצא מכוון בין שני עיירות והאחת נפישא דאז אפילו קרוב עדיף מרוב ואז אפילו קרוב עדיף מ"מ הכא דליכא קרוב אזלינן בתר רוב והנפישא מביאה ועיין בכורות דף ח"י ורמב"ם פ"ט מרוצח ה"ח וכיון דמשכחת רוב בלא קרוב פריך שפיר אפילו איכא קרוב לר"ח דרובא עדיף ניזל בתר רובא ומשני דליכא:

אבל הא קשיא דפריך בתר הכי דניזל בתר רובא דעלמא הא נגד רובא דעלמא ודאי איכא עיר קרובה ולא משכחת רובא דעלמא בלי קרוב כנגדו ולהכי לא אזלינן בתר רובא כנ"ל, אך ז"א דא"כ גם קרוב בלא רוב לא משכחת לה דלעולם איכא נגד הקרוב רובא דעלמא וא"כ הרוב והקרוב שווים בזה ופריך שפיר אי רובא עדיף ניזל בתר רובא וכמש"ל ולפ"ז למאי דמשני ביושבת בין ההרים א"כ שפיר משכחת קרוב בלי רוב כנגדו ביושבת בין ההרי' ורוב בלא קרוב כנגדו אין לו מציאות, ממילא אפילו באינה יושבת בין ההרי' דאיכא רוב כנגדו נמי לא אזלינן בתר רובא אף דרובא עדיף כקושיא הנ"ל, ומיושב הרמב"ם פ"ט מרוצח ה"ו שלא הביא דבעינן דוקא יושבת בין ההרים ועיין כ"מ שם שעמד בזה, ולפמ"ש א"ש כיון דמשכחת יושבת בין ההרים תו לא בעינן יושבת בין ההרים דוקא:

ואמנם למ"ש הפרי תואר בטעמא דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין שאם לא הי' מומחה לא הי' שוחט שירא שיבדקוהו ויראה שאינו מומחה וטבח שאינו מומחה שניבל בשחיטתו ואפילו שוחט בחנם חייב לשלם כמבואר חו"מ בסימן ש"ו ס"ד ע"ש,

אני נבוך אם שייך רוב זה בשאר דברים לומר שעפ"י הרוב מי שאינו בקי באומנות זה לא הי' עושה משום דיהיו חייב לשלם כשיקלקל, דאפשר דוקא בשחיטה שייך זה משום שאינו יכול להפסיק באמצע דיהי' שהיי' וגם בקל יכול לנבל ולקלקל משא"כ בשאר דברים ואם הוא כן לא משכחת הרוב רק בחזקת איסור כנגדו דהיינו בשחיטה ול"ש תירץ הנ"ל:

וזה זמן רב נתקשתי בהא דאמרינן בחולין נ"ג רוב אריות דורסין וכו' ואמאי הא הוי רובא דתליא במעשה, ואין לומר דהכא שאני כיון דעכ"פ נעשה מעשה שישב לו צפורן בגבו אלא אנו דנין אם נעשה ע"י מעשה חיכוך בכותל או ע"י דריסת ארי ול"ש חזקה שלא נעשה מעשה דמה לי אם נעשה המעשה ע"י חיכוך בכותל ומ"ל אם נעשה ע"י דריסת ארי ועיין תוס' קידושין ע"ט ד"ה קידשה, ולהכי אזלינן בתר רובא. ז"א דהא כתב הר"ן בחולין נ"ג גבי ספק קניא בשם הרא"ה דאפילו לחומרא תלינן בקניא ובבהמה אי תלינן בשונרא יש לווושט בדיקה מבפנים אחר שחיטה דלא חיישינן שמא במקום דריסה שחט דאפ"ה הי' ניכר משא"כ בקניא חיישינן שמא במקום נקב שחיט ומשום דהא דתלינן בקניא לאו משום קולא הוא אלא משום דדריסה מילתא אחריתא היא ואמרינן שלא נעשה מעשה הדריסה וא"כ קשיא כנ"ל:

ולפמ"ש תוס' בבכורות כ' ד"ה רבינא שהקשו אמאי לא משני הכי אמתני' דיבמות קי"ט דהוי רובא דתליא במעשה ותירץ דתשמיש דאדם לא חשיב תליא במעשה כמו תשמיש דבהמה דפעמים דבהמה צריך להרביע וכו', ולפ"ז י"ל דדוקא התם בבכורות מקרי רובא דתליא במעשה משום שהרוב אינו בטבע אלא תלוי במעשה אדם שמרביע עליה זכר וזה אינו בטבע אבל רוב אריות דורסין שהוא בטבעם לא מקרי תליא במעשה:

אבל באמת לא הונח לי בזה דהרי עינינו רואות דרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן בלי אמצעית מעשה אדם שמרביע עליהם זכר וזהו בטבע ואפ"ה מקרי רובא דתליא במעשה ותוס' ביבמות קי"ט ד"ה ר"מ כתבו דביאת איש על אשתו אין חשיב תלוי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו ולא כתבו כלל דביאת בהמה משו"ה חשיב תלוי במעשה משום דבהמה פעמים צריך להרביע וגם בבכורות לא כתבו רק דפעמים דבהמה צריך להרביע אבל ע"פ הרוב א"צ להרביע והוי רוב בטבע ודוחק לומר שכיוונו לדברי רשב"א שהבאנו לעיל כיון שחסר מיעוט מהרוב שאינו בטבע שוב אמרינן סמל"ח דפשטות דבריהם לא משמע כן, ועוד דאחרונים לקחו מדברי תוס' אלו דוקא ביאת איש באשתו לא מקרי תליא במעשה אבל ביאת זנות מקרי תליא במעשה

ואמאי הא גם זה בטבע ואחז"ל גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ואין אפוטרופוס לעריות:

לכן נ"ל בכונת דבריהם דודאי רוב שהוא בטבע אף שתליא במעשה הוי רוב כיון שהרוב טבע שלהם לעשות מעשה זו, אמנם הסברא והחילוק כך דודאי כך הוא אם אנו דנין על העושה המעשה שהי' לו במה לעשות המעשה אבל אם אנו דנין על מי שנעשה בו המעשה כגון רוב פרות מתעברות ויולדות ל"ש לומר שהוא רוב בטבע כיון שטבע הזכרים לעלות על נקיבות וטבע הנקיבות לקבל זכר שהרי אין זה בטבע הזכר לעלות על בהמה זו דוקא, וע"ז הביא התוס' ראיה דפעמים דבהמה צריך להרביע וממילא דטבע הנקבה שמקבלת זכר אינה מעלה ולא מוריד שהרי אין בידה שיבא עליה זכר ותליא במעשה אחרים של זכר לכן לא הוי רוב:

קיצור הדבר אם תלי במעשה עצמו שהוא בידו והמעשה בטבעו לא מקרי תלי במעשה, אבל אם תלי במעשה אחרים ואינו בידו אף שהאחרים עושים המעשה ההוא ברוב מ"מ כיון שאין בטבעם לעשות המעשה ההוא באותו דבר דוקא מקרי תלי במעשה ועיין תוס' ע"ז י"ד ע"ב ד"ה מקום ולהכי מקרי תשמיש דבהמה תלי במעשה, אבל תשמיש דאדם שהוא בטבעו לזקק לאשתו דוקא שפיר מקרי לא תלי במעשה זה כונת תוס'. ומשו"ה ביאת זנות מקרי תלוי במעשה דנהי שיש בטבעו לזנות אבל לא עם גוף זה דוקא ודברי תוס' יבמות ובבכורות המה לאחדים וא"ש:

ולפ"ז ברוב אריות דורסין אף דתלי במעשה כיון שהמעשה בידו ובטבעו לא מקרי תלי במעשה וה"נ אני אומר ברוב מצויין אצל שחיטה שהוא רוב בטבע בני אדם שאם לא הי' מומחה לא הי' שוחט דירא שיקלקל ויהא מחויב לשלם, אף דתליא במעשה שצריך ללמוד מ"מ כיון שהמעשה בידו ללמוד לשחוט וכמ"ש תוס' בריש גיטין דמשו"ה ע"א נאמן אף דאיתחזק איסורא שוב לא מקרי דתליא במעשה ושפיר הוי רוב ואזלינן בתרי' וא"ש:

ויש להסביר טעם הדבר דדוקא אם כל הרוב הוא כן מטעם א' שהטבע כן הוא שרוב יהי' כן כגון רוב בהמות כשרות שכל הרוב כשרות מצד טעם א' שכך טבע הבריאה או רוב אריות דורסין שהוא מחמת טבע בריאתם וכן רוב נשים מתעברות ויולדות מטעם א' שמטעם א' בא שאדם נזקק לאשתו וה"נ רוב מצויין אש"מ הוא מטעם א' שירא מהפסד לדעת פ"ת או משום חזקת כשרות או מדעל"ג לכל מר כדאית לי' אבל ברוב בהמות מתעברות ויולדות שא"א לומר שהוא בטבע שיעלו הזכרים על אלו הבהמות דוקא כנ"ל אף שמ"מ הזכרים עולין על רוב בהמות ומעברות אותן הוא רק במקרה ואף שלפי הרוב

יקרה כך מ"מ אין מקרה של זו כמקרה של זו ול"ש לומר על בהמות שאנו דנין עליהם שהם מהרוב שהרי להרוב יש מקריים שונים ואיזה מקרה תאמר שאירע לבהמה זו הלא אין כאן רוב שיארע להם מקרה אחת שתאמר שגם לבהמה זו אירע מקרה זה ועיין חוו"ד סימן קפ"ז סעיף פ"ג, ומה"ט נמי כתב הרמב"ן במלחמות דרובא דתליא במנהגא הוי כרובא דתליא במעשה, ולכאורה אין שיווי ודמיון ביניהם אלא הוא הדבר אשר דברתי דגם בתליא במנהגא אין רוב עושים כן מטעם א' אלא שהרוב הסכימו ועושים כן כ"א מרצונו ואין טעם ברצון וכ"א יש לו רצון בפ"ע ודמיא לרובא דתליא במעשה וכנ"ל:

והגם שכתב הרמ"א בחו"מ סימן כ"ה ס"ב דיחיד ורבים הלכה כרבים אף שאין הרבים מסכימים מטעם א' א"כ חזינן דאף שאין הרוב מטעם א' מ"מ מקרי רוב יען שלענין גוף הדין מסכימים ורוב ילפינן מסנהדרין מאחרי רבים להטות וא"כ ה"נ אף שהרוב אינו בטבע ואינו מטעם אחד ניזל בתר רובא מ"מ כבר כתב הש"ך שם סקי"ט דהיינו דוקא כשהדיינים לפנינו אבל אם אנו פוסקי' מתוך החיבורי' צריך להיות מטעם אחד דוקא ע"ש טעמו וראיתו ועיין בש"ך יו"ד סימן רמ"ב בהנהגת או"ה ד"ה וכתב, וא"כ י"ל דהיינו דוקא ברובא דאיתא קמן א"צ מטעם אחד אבל ברובא דליתא קמן דלא ילפינן מסנהדרין בעי מטעם אחד דהרי בדיינים נמי ברובא דליתא קמן בעינן מטעם א' ואפילו אי נימא דהיכא דלא תלי במעשה אפילו ברובא דליתא קמן לא בעינן מטעם אחד מ"מ ברובא דתליא במעשה ודאי י"ל דבעינן דוקא מטעם אחד [עיין בית שערים או"ח סוס"י ר"ד מ"ש בדברי הרמ"א הנ"ל]:

ובזה יש להבין דברי הב"ח באו"ח סימן ח' שכתב גבי חוטי ציצית שצריך לבודקן מדינא ולא אוקמי על חזקתן כיון שאין החזקה בטבע אלא מכח אדם שתיקן הציצית ורובא עדיף מחזקה כדאמרינן יבמות קי"ט ובבכורות אמרינן דרובא דתליא במעשה לא חשיב רוב ומג"א שם השיג דשם בבכורות אמרינן שלא נתחדש דבר אבל כאן דניתקנו הציצית כהלכתן אוקמי אחזקה כמו מקוה של מ' סאה שא"צ לבודקה בכל עת שטובל בה כמבואר ביו"ד סימן ר"א סעיף ס"ה, ולפמ"ש י"ל ואקדים דברי התוס' גיטין דף ב' ד"ה ע"א שכתב דאין ללמוד מנדה דע"א נאמן באיסורין משום דאינה בחזקת שתהא רואה בכל שעה וכו' וע"ש במהרש"א והוא פלא דהא גם חזקה העשוי' להשתנות הוי חזקה, אבל כוונתם לפי דעתי דלא מקרי חזקה אלא אם כל משך הזמן שהוא בחזקתו הוא מחמת דבר אחד כגון חזקת חי וחזקת א"א או פנוי' וחזקת טומאה שאותו החיות ואישות ופנוי' וטומאה שהי' מעיקרא הוא גם אח"כ, אבל כאן וכי ראיית דם של אח"כ הוא אותו ראיי' דמעיקרא הלא כל ראייה וראיי' הוא בפ"ע ואפילו בשופעת אינו ראיי'

של עכשיו מחמת ראייה דמעיקרא אלא הוא סיבה בפ"ע שעדיין מעיינה פתוח ואף דאמרינן בכמה מקומות בהל' נדה שהוחזק מעינה פתוח היינו שחוששין לה אבל לא שיהא חזקה שודאי ישאר מעיינה פתוח, ועכ"פ כיון שעשוי' להשתנות ע"א נאמן:

והנה כתב מג"א שם שצריך ליבדק משום דעשוי ליפסק בכל שעה, ולפ"ז י"ל דס"ל לב"ח ודאי אם הי' בטבע שיהיו אלו חוטי ציצית ביחד בשיעורן אף דעשוי ליפסק ע"מ כ"ז שלא ראינו שנפסקו ונעשה מעשה נגד טבעם אמרינן עדיין הם שלמים מחמת אותו כח שהיו שלמים מעיקרא אבל כיון שאין החזקה בטבע רק מכח אדם שתיקן הציצית א"כ כיון שעשוין ליפסק. חזקת שלימתם אח"כ רק מחמת שמירת האדם, אותן ואין השמירה של אח"כ מחמת השמירה דמעיקרא רק כל רגע שימרה בפ"ע ול"ה חזקה כמו רובא דתליא במעשה שאינו רוב הואיל ואין הרוב מטעם א' רק כ"א מקרה בפ"ע וה"נ החזקה צריך להיות מרישא ועד גמירא מטעם א' וכאן אינו מטעם א' דמה שלא נפסקה מעיקרא הוא מחמת מקרה אחר ומה שלא נפסקו אח"כ ג"כ מחמת מקרה אחר משא"כ מקוה שאינה עשוי' להתמעט הוא שלימה אח"כ מחמת אותו דבר שהיתה שלימה מעיקרא ושפיר אוקמא אחזקה ועיין ב"ח בפנים וא"ש:

ושלישית נ"ל דכבר עמד בשע"ת ח"ג כלל ח"י פ"ב אות ה' למ"ש תוס' שבועות מ"ו ע"ב ד"ה וספרא וליכא למימר דהתם טעמא משום דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמרינן הכא, דהתם לא קאמר שהוא גנבא אלא אומר שגנבים גנבום וכמה גנבים איכא בעלמא וא"כ איך אפשר לומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין כיון שאין אנו דנין על אדם ידוע וכי ליכא מיעוט שאינו מומחין ודילמא זה שחט ע"ש שהאריך, ולק"מ דאף שאינו לפנינו מ"מ מקרי אדם ידוע ואף שאין מכירין אותו דאמרינן האיש הידוע ששחט בהמה זו אם הוא מהרוב או מהמיעוט ואזלינן בתר רובא שהוא מהרוב משא"כ התם אמרינן א' מן מיעוט גנבים שיש בעולם גנב ול"ש לומר כיון שאתה דן על איש ידוע שעשה מעשה גניבה הוא מהרוב שאינן גנבים אבל כאן האיש הידוע שעשה מעשה שחיטה אמרינן שהוא מהרוב:

אמנם כ"ז לענין מקרי איש ידוע במעשה השחיטה אף שאינו לפנינו ואין מכירין אותו אבל לענין חזקת שלא למד נ"ל דלא מקרי זה איש ידוע ודוקא אם הוא לפנינו או שאנו מכירין אותו שייך לומר שהיו לו חזקה שלא ידע וגם עכשיו א"י, אבל באיש ששחט ואינו לפנינו ואין מכירין אותו כיון שיש אנשים בעולם שודאי יצאו מחזקתן ולמדו ואנו מסופקים על זה ששחט אם הוא מאותן שיצאו מחזקתן או לא ל"ש לומר אוקמא אחזקה כיון דאנו יודעים בודאי שיש אנשים שיצאו מן החזקה אין זה רק בירור ע"י הרוב

שאיש הזה יצא מחזקתו ואפילו בדבר שבערוה נאמן ע"א בכה"ג כמ"ש הר"ן בקידושין ס"ג גבי קדשתי את בתי עיי"ש ועיין בפנ"י שם, ובשלמא אם הוא לפנינו או שמכירין אותו י"ל דאוקמא אחזקה משום דאנו מוסיפין ומוציאין מחזקה עוד איש אחד נוסף על אותן שיצאו מחזקתן, אבל באינו לפנינו ואין מכירין אותו אין מוסיפין שום אדם שיצא מחזקתו יותר אלא שאנו אומרי' שזה ששחט מבורר ע"י הרוב שהוא מאותן שלמדו ויצאו מחזקתן ועיין חת"ס אה"ע ח"א סי' ב' מ"ש ליישב סתירת פנ"י ותבין סברא זו יותר ועיין נוב"י קמא אה"ע סי' ל"א בהא דתנן טהרות פ"ה מ"ז בנגע בא' בלילה וא"י אם חי ואם מת ובשחר עמד ומצאו מת דחכמים מטמאין בלא ראוהו חי מבערב, ובראוהו חי מבערב מודו דטהור כמבואר בתוספתא וכתב דמבערב לאו דוקא אלא תלי אם ידע במי נגע ובודאי ראוהו פ"א ומחלק כנ"ל דאם נוגע באדם ידוע וא"י אם הוא עתה חי או מת מוקמינן לי' בחזקת חיים אבל אם נוגע באיש שאינו ידוע וא"י אם חי אם מת ל"ש חזקת חיים כיון דודאי איכא מת בעולם שיצא מחזקת חי ע"ש, ולפ"ז א"ש דבבכורות אנו דנין על בהמה ידוע שהוא לפנינו אם בכרה שפיר לא הוי רובא דתליא במעשה שהוא כנגד חזקה אבל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין דליתא קמן ואין מכירין אותו ל"ש חזקה כנ"ל שפיר לא הוי רובא דתליא במעשה:

ובזה יש להצדיק דעת הראב"ן שהביא הב"ח ביו"ד סימן א' דאף רבינא לא קאמר דבודקים אותו אלא כשהוא לפנינו אבל אם אינו לפנינו ולא מצינן למירדף אבתרי' ולמבדקי' אף רבינא מודה דסמכינן על רוב מצויין אצל שחיטה מומחין והקשה הש"ך סק"ה הא בגמרא משני אליבא דרבינא דליתא קמן למבדקי' ע"ש ולפמ"ש נכון דראב"ן קאי באין מכירין אותו ולהכי כשהוא לפנינו או מצינן למרדף בתרי' אנו דנין על איש ידוע ואיכא חזקה שלא למד לכן לא סמכינן על הרוב דהוי רובא דתליא במעשה, אבל אם אינו לפנינו ואי אפשר למרדף בתרי' אינו איש ידוע לא תליא במעשה ושפיר אזלינן בתר רוב מצויין וכו', משא"כ בגמרא באיש שמכירין ודנין על איש ידוע לכן אפילו ליתא קמן הוי רובא דתליא במעשה, והא דאמר כולהי כרבינא לא אמרי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין וע"כ אתה צריך לאוקמי מתני' במכירין דוקא וזה לא ס"ל, או דהם ס"ל כשני תירוצים הקודמים לעיל לכן אפילו במכירין ל"ה רובא דתליא במעשה ושפיר אזלינן בתרי':

תשובה ב

עוד להגאון הנ"ל נר"ו. **מ"ש** בנידון שו"ב שהוא ואחר עמו אמרו ששחט כהוגן ושנים אחרים הכחישו וקודם שבא הדבר לפני ב"ד אכל השוחט מן הבהמה וגם האכיל לאחרים וכתב שלא טוב עשה בעמיו והאריך וכתב שאלו הי' השאלה לחכם הי' אסרו להשוחט עכ"פ לכתחילה והביא ראיה דהרי בתרי ותרי אף בניסת לאחד מעדים ואומרת ברי לי מ"מ לכתחילה לא תנשא ומבואר דאפילו לאותו עד שאומר מת:

ולבבי לא כן ידמה דלא מיבעי' לשיטת רש"י בכתובות כ"ב דאומרת ברי לה היינו שאין לבה נוקפה שברי לה אילו הי' קיים היה בא, וכתב הר"ן בדעתו דאם היתה אומרת ברי ממש ת"ל דאשה שאמרה מת בעלי נאמנת, א"כ אין ראיה משם דמשו"ה לא תנשא לכתחילה משום שאינה אומרת ברי ממש אבל באומרת ברי ממש שמת אפשר באמת דאפילו לכתחילה תנשא ועיין פני' שם דמשו"ה לא פרש"י בברי ממש דא"כ אפילו לכתחילה תנשא, אלא אפילו לדעת הר"ן שם דמיירי בברי ממש אין ראיה משם דהא ברי דידה לא מהני רק לגבי נפשה ולא לאחרים וכיון דקידושין צריך עדים ואין העדי' יכולין לסמוך על ברי שלהם להכי לכתחילה לא תינשא משום שאין נכון לעדים להיות עדים בדבר דמסייעי' ידי עוברי עבירה ועיין תשובת חכ"צ סימן ב' מה שנתחבטו בזה, ולפמ"ש א"ש דמשו"ה לא תנשא לכתחילה אפילו לאחד מעדים, ואין לומר שהעדים שאמרו מת יהיו עידי קידושין דהרי ניסת לאחד מעדים וממילא אפילו הם יותר משנים שאמרו מת דיכולה לינשא לאחד מעדים ושנים הנשארי' שאמרו מת יהיו עדי קידושין דכולם אומרי' ברי נמי לא תנשא משום לא פלוג, אבל במקום שא"צ לאחרים שפיר י"ל דמהני ברי שלו להתירו לו לכתחילה, ואי משום שהאכיל לאחרים, הם פעלו עולה שלא הי' להם לסמוך עליו בתרי ותרי, אבל הוא שברי לו שהוא כשר כתורה עשה:

ומריש הוה קשיא לי למ"ש הב"ש סימן ל' סק"ט בשם הג"א דבכת א' המסופקים אם הקידושין היא קרוב לו או קרוב לה אין חשש קידושין דהוי כמקדש בלא עדים א"כ בתרי ותרי דיש ספק לעדי קידושין אם היא א"א או לא ואם היא א"א לא תפסי בה קידושי' והוי הספק לעדים וא"כ הוי כמקדש בלא עדים ואיך אפשר לה להנשא כלל לדידן דס"ל עדי מסירה כרתי ואפילו לר"מ כתבו תוס' בכמה דוכתי דצריך עדי מסירה משום אין דבר שבערוה פחות משנים ואפילו אם לר"מ ל"צ עדי מסירה מ"מ גם על עדי חתימה קשיא כנ"ל, ואין לומר שקידשה בשטר בכת"י ואין עליו עדים דהרי כתב רשב"א קידושין ס"ה דבקידושין לא מהני כתב בכת"י ע"ש, וניחא לי לחלק בסברא, דוקא אם מסופקים בקרוב לו או קרוב לה שיש ספק לעדים אם היא א"א הוי כמקדש בלא עדים,

אבל כאן ממנ"פ תהי' א"א או משום הראשון או משום קידושין של עכשיו שפיר י"ל דהוי קידושין אף שמסופקים אם הוא קידושין ועדיין הדבר צריך תלמוד:

ומה שנ"ל עוד לחלק דבשלמא התם בכתובות שכבר שני הכתות, העידו בב"ד ואינם חוזרין ומגידין ויש ספק לב"ד ולכ"ע אם היא א"א לכן לא תנשא לכתחילה משום ברי שלה, אבל כאן שעדיין לא העידו העדים בב"ד שפיר מותר השוחט לאכול משום ברי שלו ששחט יפה דאומר ברי לי שהם ג"כ יודעים שנשחט יפה ולא יעידו שקר בב"ד ועדיין אין כאן ספק לשום אדם ושפיר מותר לאכול ולהאכיל:

ויש סמך לסברא זו מהא דקיי"ל בחו"מ סימן ל"ד סעיף כ"ז דהנשבע להכחיש את העד, העד ואותו שנשבע לו מצטרפין להעיד עליו לפסלו ובשבועות ל' סובר ר"פ דמשחק בקוביא חייב קרבן שבועות העדות כיון דמאורייתא מיחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו, וכבר הקשו הראשונים בזה כיון דמ"מ רבנן פסלוהו הו"ל רק כפירת דברים וכתב חת"ס חו"מ סימן ע"ה דמשכחת כגון שיש ג' עדים לתובע, א' כשר ושנים משחקים בקוביא דמחויב הנתבע שבועה נגד הע"א הכשר ואינו יכול לישבע כיון דיש שני עדים משחקים בקוביא שנשבע לשקר ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ע"ש:

וקשה א"כ בהא דסימן ל"ד הנ"ל נמי איך מניחין אותו לישבע הא יעידו עליו שנשבע לשקר אע"כ התם טעמא כיון שהבע"ד צריך להעיד מחדש אחר שנשבע, ומלשון סמ"ע שם ס"ק ס"ו, משמע דגם העד צריך להעיד מחדש וכיון שנשבע אנו אומרים שנשבע באמת ולא יעיד עליו הבע"ד עדות שקר שנשבע לשקר, וה"נ דכוותי' הוא אומר ברי לי שלא יעידו שקר בב"ד כי ברי להם שנשחט כהוגן:

ומה שתמה על פמ"ג בפתיחה להל' שחיטה סוף שורש ה' שכתב דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומה"ת אוקמא אחזקה ולא מהני ברי נגד חזקה כמ"ש תוס' כתובות כ"ב ע"ב ד"ה הבא ע"ש, ותמה פר"מ הא גם תוס' יבמות צ"ג ד"ה מאי חזית, אית להו האי סברא דבתרי ותרי נאמן בברי שלו נגד חזקה ע"ש ועיין מהרש"א יבמות פ"ח בתוד"ה והבא שעמד בסתירת דברי התוס', ולפענ"ד נראה לחדש דבר דאין כאן סתירה דיש שני מיני חזקות יש חזקה שלא נתחדש ענין ולא נעשה מעשה או לא נעשה שינוי בגוף והוא חזקה המבררת הספק שהענין ודאי נשאר כמו שהי' מקדם, ובחזקה כזו ודאי לא מהני ברי שלו נגד החזקה דהחזקה מעיד שהוא משקר וכדאמרינן בכתובות ט"ז כיון דרוב נשים בתולות נישאות כי ברי ושמא דמיא, אלמא כיון דאיכא רוב נגד ברי שלו הוי הברי רק כשמא, וה"נ נגד חזקה המבררת הוי הברי רק כשמא ואף דזה הי' רק סברת המקשן, אבל התרצן משני הכא ברי וברי כבר ביארתי שם בחידושי באורך דגם המתרץ ס"ל האי

סברא, רק לו יהיבנא שהוא כברי מ"מ הא קיי"ל בברי ושמא לאו ברי עדיף, רק דקושיא הי' לר"ג האיכא נמי חזקת הגוף וע"ז משני דחזקת הגוף לא מהני רק אם הוא בעצמו אומר שגם הוא מסופק, אבל כאן נהי דאנו דנין אותו כשמא ואין סומכין על ברי שלו אבל הוא בעצמו אומר שאינו מסופק לכן לא מהני חזקת הגוף והארכתי שם בחידושי בטעמא דמילתא ואכ"מ:

אמנם יש חזקה שא"א לומר כלל שלא נשתנה הענין ואין כאן חזקה המבררת ויש לנו ספק שקול אלא כיון שאנו מסופקים גזרה התורה להניח הדבר כמות שהי' ולא נעשה דבר מספק ועיין רמב"ם בפיה"מ נזיר דף ס"ג ע"א ועיין תוס' חולין דף יו"ד ע"ב ד"ה ודילמא ובחזקה כזו מסתבר דמהני ברי שלו לגבי עצמו דנהי שאנו מסופקים ומניחים הדבר כמות שהי', אבל הוא אינו מסופק וטוען ברי מהני ברי שלו ולפ"ז א"ש דתוס' בכתובות כ"ב ויבמות פ"ח קאי בתרי ותרי דשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת, ושפיר ס"ל לתוס' דברי שלו לא מהני כיון דאיכא חזקה המבררת הספק שלא נשתנה הענין ולא מת ולא נעשה מא"א פנוי', אבל ביבמות צ"ג קאי בתרי ותרי ששני הכתות אומרים שמת הבעל והבן אלא שכת אחת אומרת הבעל מת קודם וכת אחת אומרת הבן מת קודם ואין כאן חזקה המבררת מי מת קודם ולא נשתנה הענין דמה לי אם זה מת קודם או זה סוף סוף נשתנה הענין רק יען שאנו מסופקים היינו מניחי' הדבר כמות שהי' בחזקת איסור לייבם בזה שפיר כתב התוס' דכשיבם טוען ברי מהני כיון שהוא אינו מסופק וכנ"ל:

ובזה הונח לי דברי תוס' בגיטין י"ז ד"ה משום שכתב דל"א אוקמא אחזקת א"א והשתא היא דאיגרשה כיון שהוא גרושה לפנינו, והקשה פנ"י מכמה סוגיות דמוכח דמוקמי' אחזקה קמייתא נגד חזקה דהשתא ע"ש שהאריך, ולפמ"ש הוא נכון דנ"ל דהיכא דאיכא חזקה דהשתא כגון במקוה הרי חסר לפניך שוב אין החזקה קמייתא חזקה המבררת שלא נשתנה הענין דהרי עכ"פ נשתנה הענין מ"ל בזמן מוקדם או מאוחר רק דמ"מ אזלינן בתר חזקה קמייתא כיון שאנו מסופקים מניחין הדבר כמות שהי' והארכתי בזה בחידושי דריש נדה התם איכא תרתי לריעותא, וא"כ ה"נ כיון דהרי היא גרושה לפניך שוב אין חזקת א"א חזקה המבררת והיא נאמנת בברי שלה שלא היתה א"א ולא קטלינן לה ועיין תוס' כתובות כ"ו ד"ה אין מ"ש א"נ וכו':

ומה שהתפלא פנ"י שם על תירץ השני שכתב אדרבה אוקמא בחזקת כשרות שלא נבעלה כשהיא א"א הלא גם אם זינתה כשהיתה פנוי' נמי יצאה מחזקת כשרות, לפענ"ד אין כוונת תוס' חזקת כשרות דהיינו חזקת צדקת, רק חזקת כשרות היינו חזקת היתר לבעלה

ולבועל שלא נאסרה עליהם, וכן מורה יותר לשון התוס' שכתב שלא נבעלה כשהיא א"א ולא כתב שלא זינתה כשהיא א"א או אולי למ"ש תוס' הרא"ש בריש כתובות דנשואה בעלה משמרה ומכח חזקת כשרות של הבעל שמשמרה אמרינן שלא נבעלה כשהיא א"א, ודייקא כמי שלא כתבו תוס' דאוקמא אותה בחזקת כשרות רק אוקמא בחזקת כשרות ואמרו חכז"ל מגילה י"ב איהו בקרי ואיהי בבוצינא ועיין סוטה מ"ז ע"ב:

ולא עוד אלא שלפי דעתי גם הרשב"א בקידושין ס"ו דס"ל בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת נמי מהני ברי שלו מודה למ"ש דבחזקה המבררת לא מהני ברי רק דס"ל דבתרי ותרי ליכא חזקה המבררת כיון דתרי כמאה ומאה כתרי מה בצע אם יש לשנים אומרים לא מת חזקה דמסייע להו הלא החזקה לא עדיפא משני עדים ואלו הי' עוד שני עדים שאמרו לא מת לא אהני להו מידי דתרי כמאה ה"נ חזקה לא מהני להו לברר שלא מת דשנים שאמרו מת היו נאמנים נגד החזקה ונגד שנים אחרים לא מהימני רק אוקי תרי לבהדי תרי וכיון דתרי מסייע לתרי לא מהני, חזקה דמסייע לתרי נמי לא מהני וכמ"ש תוס' ב"ק ע"ב ד"ה אין לענין מיגו דקצת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים נגד האי מיגו להכחישם ואעפ"י שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום דלא עדיף מיגו מעדים שאם היו עדים מסייעי' לאלו לא הי' להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כמאה וכ"ש מיגו עיי"ש, וה"נ דכוותי', והא דאמרינן דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומה"ת אוקמא אחזקה היינו כיון שאנו מסופקים מניחי' הדבר כמות שהי' ולהכי ס"ל לרשב"א דמהני ברי שלו נגד חזקה זו כנ"ל, אבל נגד חזקה המבררת שפיר י"ל דמודה רשב"א דלא מהני וכמש"ל, אמנם דעת התוס' דאף דתרי כמאה היינו משום דהמאה ג"כ אינן נאמנים רק מתורת עדות ומאה עדים אינם נאמנים יותר מתרי וכן התם בב"ק דמשום מיגו צריך להאמין לעדים אחרונים אמרינן דמשום מיגו אין נאמנים אחרונים יותר מראשונים, אבל כאן אין אנו אומרים דמשום חזקה נאמני' אותן שאמרו לא מת יותר רק דהעדים שני הכתות שווין בנאמנות ואוקי תרי לבהדי תרי והוי ספק והחזקה מבררת דאין החזקה בתורת עדות עד שנאמר תרי כמאה ולהכי אוקמא אחזקה ולא מהני ברי נגד החזקה המבררת ואין כאן סתירה בדברי תוס', ומעתה שקטה תלונתו מרבינו הפמ"ג שכתב דבתרי ותרי מה"ת אוקמא אחזקה ולא מהני ברי וא"ש:

ובזה מיושב נמי מה שתמה על ש"ש שמעתא א' פ"ז שכתב דילפינן ספק טומאה ברה"ר טהור אפילו היכא דליכא חזקה מבועל דנגד הבועל לית לה חזקת היתר ע"ש, וק"ל דילמא ברה"ר טהור משום דאיכא ברי של הבועל והאשה דלגבי נפשיהו ברי עדיף מחזקה וא"כ לא מוכח כלל במקום דליכא לא חזקה ולא דברה"ר טהור:

ולפמ"ש א"ש דקושית תוס' הי' אי נימא דסוטה לית חזקת טהרה דאיתרע חזקתה הואיל וקנא לה ונסתרה ועכ"פ אינה חזקת המבררת א"כ היכי ילפינן מיני' לטמא ברה"י ואפילו היכא דאיכא חזקת טהרה המבררת ואינימא דסוטה קאי בחזקת טהרה המבררת ולא איתרע חזקתה א"כ היכי יליף מיני' לטהר ברה"ר אפילו ליכא חזקת טהרה וע"ז תירץ ש"ש דילפינן ברה"י טמא אפילו אי איכא חזקה המבררת מן הבעל דחזקת טהרה הוא חזקה מבררת אפילו בקנא לה ונסתרה וברה"ר טהור מבועל דליכא חזקה וא"כ נשאר רגלים לדבר שקנא לה ונסתרה שהוא מברר שנטמאה וכבר כתבנו דברי לא מהני רק במקום שאנו מסופקים בספק השקול רק מניחי' אותו כמות שהי' אבל בחזקה מבררת לא מהני ברי וה"נ כיון דאיכא רגלים לדבר לא מהני ברי שלה וא"ש:

ובהכי ניחא מה דהוי ק"ל על הש"ש למ"ד בכתובות י"ג מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה, דמהני חזקת האם לבת וה"נ נימא דמהני חזקת טהרה שיש לה גבי בעל נמי לבועל:

ולמ"ש א"ש דהתם ליכא ריעותא לפסול הבת אבל כאן כיון דגבי בועל ליכא חזקת טהרה נשאר רגלים לדבר שהרי קנא לה ונסתרה ולהכי לא מהני חזקת טהרה דלגבי בעל גם לגבי בועל:

מיהו בלאה"נ נ"ל לחלק בתרי גווני דבשלמא התם דנו תחילה על האם והכשירוה ועיין פנ"י קידושין ס"ו ביישוב קושית תוס' דדוקא אם דנין על האם מכשירין גם הבת אבל אם האם מתה ואין דנין על האם רק על הבת באמת פסולה הבת ואני מוסיף דצריך לדון על האם תחילה קודם לידת הבת ואפילו לא נאמר כן עכ"פ הי' אפשר לדון על האם קודם הבת לכן האם כשרה והבת נמשכת אחר האם אבל כאן דנין על הבעל והבועל בב"א לא מהני חזקת האחד להשני רק כ"א נידון כדינו וא"ש:

ועוד נ"ל לחלק דהתם שאני שהספק נולד בהאם וכיון דמוקמינן האם בחזקת כשרות גם הבת נגרר אחריה דבבת לא נולד שום ספק אבל כאן הספק נולד בהאשה ויש ספק נגד הבועל כמו נגד הבעל לכן כ"א אוקי אחזקתו וא"ש:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושית פר"מ על הש"ש הוא דבר חדש, בסוטה כיון שיש רגלים לדבר שקנא לה ונסתרה לא הי' ספק לב"ד כלל ומחזיקין לה בודאי טמאה רק הברי של האשה והבועל משוי הדבר ספק כמ"ש פנ"י קידושין ס"ה גבי מקדש בע"א דע"א בדבר שבערוה עושה הדבר ספק כמו בממון לענין שבועה ע"ש וה"נ בלי ברי שלהם אין ספק לב"ד רק ע"י ברי שלהם שלא נבעלה נעשה הדבר ספק ועיין ב"י כתובות כ"ב דמשו"ה בעד אומר נטמאת וע"א אומר לא נטמאת אפילו באו בב"א אמרינן כ"מ שהאמינה תורה וכו' יען שאפילו לא הי' ע"א שנטמאת וע"א אומר לא נטמאת אינו נאמן משום דהוי

ודאי שהיא נטמאת רק ברי של הבע"ד משוי לי' ספק ועיין בש"ך חו"מ סימן פ"ז סק"ל וס"ק ל"ה דאם ע"א העיד על שטר שהוא פרוע ונתחייב המלוה שבועה והיפך השבועה על הלוה אף דהע"א הוא עד המסייע ללוה ועד המסייע פוטר משבועה מ"מ הכא אינו פוטרו כיון שכבר ע"י עדותו מתחייב המלוה ותרווייהו לא מצי עביד ועיין תשובת נוב"י תנינא חו"מ סימן כ"ז וה"נ כיון דבלי ברי שלהם היתה ודאי טמאה רק ע"י ברי שלהם נעשה ספק שוב לא מהני ברי שלהם אפי' לגבי נפשיהו דתרווייהו לא מצו עבדי:

אבל מה דקשיא על ש"ש הנ"ל למ"ש ש"מ כתובות דף טי"ת דפריך ועוד מי אסרוה על דוד ואלו היתה אסורה על אורי' בעלה כך היתה אסורה לדוד דכל שאסורה לבעל אסורה לבועל אלא ודאי לא נאסרה לאורי' דכיון דלאורי' לא ידיעא מילתא אע"ג דידיעא לדוד ואלו ידיעא הכי לאורי' הוי מיתסרא עליו מ"מ איסורו של בועל באיסורו של בעל תליא וכל זמן שלא נאסרה לבעל יהי' מאיזה טעם שיהי' לא מיתסרא עיי"ש, מבואר דאפילו הבועל והאשה יודעי' שנבעלה מ"מ מותרת לבועל אם אינה אסורה לבעל [עיין בית שערים חאה"ע סי' *—] **(עי' ח"ג סי' ס"ט ד"ה ויש)** ואף שכתב שם דרק בס"ד ס"ל כן משום דס"ל דהאיסור תלוי' בקינוי וסתירה, אבל למסקנא דהאיסור תלוי' בבעילה ולא בקינוי וסתירה הדר בי' מהאי סברא דהא פריך וכ"ת מעשה שהי' מפני מה לא אסרוה עיי"ש, מ"מ מפרש"י שם שפירש מפני מה לא אסרוה על דוד שהרי עדי' הרבה ידעו, ולא פירש כתוס' שם בד"ה מפני דדוד הי' יודע בודאי שנבעלה ע"ש וא"כ מה ראיה איכא מדאמרינן ברה"ר מותרת לבועל אף שאין כנגד הבועל חזקת טהרה מוכח דספק טומאה ברה"ר טהור אפילו היכא דאיכא חזקת טהרה ודילמא שאני הכא כיון דנגד הבעל איכא חזקת טהרה ומותרת לו ממילא מותרת לבועל דאיסורו של בועל בבעל תליא ואפילו יודע בודאי שנבעלה מותרת לו, ואפילו לשיטת תוס' דלמסקנא הדר בי' מהאי סברא מ"מ לאו מכח קרא הדר בי' אלא מסברא וא"כ היכא מוכח דספק טומאה ברה"ר טהור היכא דליכא חזקת טהרה וממילא י"ל דלית לן סברא הנ"ל איפוך אנא דגלי קרא כסברא הנ"ל וספק טומאה ברה"ר טמא היכא דליכא חזקת טהרה כמו בכה"ת דספק דאורייתא לחומרא ועיין רשב"א חולין ד' ד"ה סברוה, ועוד דאפילו לית לן האי סברא היינו דוקא לאשה ולבועל גופא שיודעין שנבעלה והם יודעין שאסורה גם לבעל ולפי ידיעתם אסורה גם לבועל אבל הב"ד שאינם יודעים אמיתות הדבר ומתירין אותה לבעל משום חזקת טהרה בזה ודאי נשאר הסברא דאיסורו של בועל תלוי באיסורו של בעל ומתוך שאינן יכולי' לאסרה על הבעל א"י לאסרה על הבועל וצע"ג לפענ"ד, ונא ישים עין בקורת על

דברי לטובה, ולהשיב דעתו דעת תורה ונושע בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה, כנפשו ונפש מחותנו אוהבו הנאמן הדוש"ת,
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ג

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק שמיני תרנ"ז לפ"ק:
אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לכבוד ידידי הרב הג' וכו' כש"ת מו"ה יעקב צבי קאלטמאנן נ"י אבדק"ק ווירטעש:
בא הכתוב השלישי והכריע אותי להשיב מה שנלפענ"ד לדינא נידון שו"ב שהעיז פניו נגד הרב שהוא תחתיו וגם הוציא שם רע על הרב שהאכיל טריפות וגם לא הראה לפניו סכינו אחרי שביקש הרב להראות לו ואסר הרב שחיטתו הדבר פשוט דשחיטתו אסורה כמבואר בכל האחרוני' עיין נוב"י תנינא יו"ד סי' מ"ח ועיין פתחי תשו' יו"ד סי' א' אות ד', ואפשר דהשוחט פסול מדינא כמבואר בתשו' מהרי"א יו"ד סי' נ"ב ועיין שערי דעה סוס"י ח"י ופ"ת שם אות ח', ואפי' אם הרב מתיר שחיטתו אח"כ אינו ניתר אלא מכאן ולהבא אבל כל מה ששחט עד שהתירו הכל אסור דאינו ניתר אלא מכאן ולהבא ולא למפרע כדין חרמי ציבור ביו"ד סי' רכ"ח סכ"ו ועיין נוב"י הנ"ל ופ"ת סי' א' סקי"ג, אך בתשו' נוב"י קמא סי' א' מצא תקנה לזה ע"ש וזה תלוי בדעת הרב אם יש לו חרטה דמעיקרא ע"ש, ואם הוא אסור גם לבני עיר אחרת עיין פ"ת סי' א' סקי"ג ואין הפנאי מסכים כעת לברר:

תשובה ד

עוד להרב הג' הנ"ל
לענין אם הרב בעירו מותר לשחוט בלי קבלה נ"ל פשוט דמותר דרמ"א סי' א' כתב לא ישחוט אעפ"י שיודע ה"ש ומומחה עד ששחט ג"פ לפני חכם ומומחה בה"ש וכתב טו"ז סק"ד ברמב"ם וטור לא כתב ומומחה ונראה דרמ"א בא ללמדינו דתרתי בעי' ולא סגי ליטול קבלה מן המומחה בשחיטות לחוד רק מחכם בלא"ה ג"כ וכו' וכתב פמ"ג ומיהו חכם לחוד סגי וכמ"ש הרב אח"כ אא"כ נטל קבלה מחכם ויותר נ"ל דתרתי בעי' דוקא חכם ומומחה ג"כ שיודע אם יש לשוחט אומן ידים וראשון נראה יותר ומ"מ ישר הוא שלא ליתן קבלה עד שיהי' שוחט בפני שוחטי' דמתא והרב ינסהו ואז יוצאין לכ"ע ע"ש ולפ"ז הרב עצמו א"צ קבלה מחכם רק שישחוט בפני מומחה אפי' לפי' השני ומכ"ש

שאינו צריך כתב שנטל קבלה שבזה לא כתב רמ"א רק ובקצת מקומות נוהגין להחמיר עוד דהמקבל נוטל כתב מן החכם ולא כתב ומומחה וא"כ ודאי דהחכם עצמו א"צ כתב. ועוד כיון דאינו אלא מנהג והרי כתב פר"ח או"ח סי' תצ"ו במנהגי איסור אות י"ז דבמידי דלא שכיח לא שייך מנהגא ועיין ש"ך חו"מ סוס"י ל"ז וזה ודאי לא שכיח שהרב וחכם העיר ישחוט בזמנינו ולא שייך בזה מנהג שיהי' לו כתב קבלה, ואפי' למה שכתב שמ"ח סי' א' אות ה' שתקנו חרם על זה שאין לשום אדם לשחוט וכו' כ"א אחר נטילת רשות מחכם וכו' מ"מ אריאשא קאי שכתב שם הנהיגו החכמים וכו' ותקנו חרם וכו' וכיון דבחכם עצמו לא שייך מנהג כנ"ל גם תקנת חרם לא הי' בזה, ועוד דגם בזה לא כתב רק חכם ולא כתב ומומחה וגם כתב כ"א אחר נטילת רשות מחכם ואם לאחרים נותן רשות ומבטל רשות ק"ו שחולק רשות לעצמו, לכן נלפע"ד דאם שחט ג"פ בפני שוחט מומחה ודאי מותר לשחוט אח"כ בלי שום פקפוק שבעולם, ובזה יבא שלום ינוח על ראשו עד כי ישכח רישי' כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה,
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ה

שיל"ת ב' אויפאלו ג' תשא את ראש תרמ"ו לפ"ק. **ישאו** הרים שלום, לאוצר בלום, אהובי ידידי הרב הגאון המפורסם בנש"ק כש"ת מו"ה אהרן שמואל נ"י אסאד אבדק"ק סערדאהעלי:

קבלתי היום מכתב מחד מרבנן מקהלתו אשר שואלים הלכו בה להלכה ולמעשה ויען אני חושש שיש בזה קנטורי דברים נגד רצון פר"מ אמרתי להעריך תשובתי אליו ואם יש את נפשו כתב ישיב לבעליו מהר"י נ"י וזה תורף שאלתו אם אטר יד כשר לשחוט, הנה לא מצאתי דין זה בשום מקום אבל אינני יודע מקום ספק בזה ומ"ש משום עילוף הלא פרש"י בחולין ג' ע"ב ד"ה נתעלף לשון עיפות וחלישות הלב שאין יכול לראות מכת חרב וסכין אפי' בבהמה וכו' ואין ענין עילוף לאטר יד:

והנה בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם וודאי מותר לשחוט דרוב כחו בה כמ"ש רש"י מנחות ל"ז ד"ה ימין ועיין ב"י אה"ע סי' קס"ט ד"ה כתב בסה"מ בשם סמ"ג אלא אפי' בשמאל שלו שהיא ימין של כל אדם אף שרוב כחו בידו השני' מ"מ כיון שיכול לאמן ידו לשחיטה מותר לשחוט ולא נתנה תורה שיעור כמה כח צריך להיות בידו לשחוט ואפי' אדם חלש אם יכול לשחוט בהכשר כמבואר בדיני שחיטה מותר לשחוט ואין לדון בזה

כלל רק היכא שהקפידה תורה על ימין כמו גבי עבודה או על שמאל כמו גבי תפילין אם הקפידא תלוי ביד שרוב כחו בה או ביד שאין רוב כחו בה וזה פשוט:

וראי' לזה מדמצרכי' קרא בזבחים כ"ד בקבלה ונתינה שהוא דוקא בימין וכן במליקה צריך קרא בחולין כ"א שהוא בידו הימנית וכן ברגל של יבם בעי' קרא ביבמות ק"ד שהוא בימין וא"כ בשחיטה דליכא קרא וודאי כשר אפי' בשמאל ועיי' ב"י סי' קס"ט הביא בשם מ"מ דמשו"ה לא הזכיר הרמב"ם יד ימין לענין חליצה משום דרגל ימיני נמי אי לאו דגמרי לי' ממצורע היו מכשירין אפי' של שמאל ויד דלא כתי' מנ"ל ואפי' לכתחילה וה"נ דכוותי':

והכי נמי משמע מדקתני בזבחים ט"ו ע"ב קבל בשמאל פסול ושם דף ס"ח מלק בשמאל או בלילה פסול ולא קתני כן גבי שחיטה ש"מ דשחיטה אפי' בקדשים כשר בשמאל:

אבל מה לי להרבות בראיות הלא מפורש יוצא מדברי תוס' זבחים דף כ"ד ע"ב ד"ה והרי דשחיטה כשר בשמאל שהקשו לפר"ת נמי דגרסי' מלק הא מליקה נפקא לן בחולין דף כ"א ימין אפי' לר"ש מדכתי' ואת השני יעשה עולה כמשפט וכו' ותי' דמליקה שהוא כנגד שחיטה לא נפקא והתם בהזאה מיירי דבעי ימין וכו' אלמא דשחיטה לא בעי ימין אפי' בקדשים ולהכי לא ילפי' משם גם מליקה שהוא כנגד שחיטה וכיון דשחיטה כשירה בשמאל אין נפ"מ בין אטר לאינו אטר:

ועוד דל"ש לחקור אם שמאל כשר או אם אטר כשר רק במקום דבעי' יד דוקא אבל שחיטה דכשירה גם בפיו וברגלו גם שמאל ואטר כשר וכדאמרי' ביבמות ק"ה גידמת חולצות בשיני' דמי כתי' וחלצה ביד ע"ש ובאה"ע סי' קס"ט סל"א וה"נ מי כתי' וזבחת ביד ולא מיבעי' לתי' ראשון שבתוס' חולין דף כ' ד"ה לא דהיכא דשן כשר שמאל נמי כשר וכן משמע בתוס' יבמות שם ד"ה מי וודאי י"ל כנ"ל אלא אפי' לתי' שני שם דשמאל גרע משן דאף דגידמות חולצת בשיני' מ"מ בשמאל פסול עיי"ש היינו דוקא במקום דבעי' מעשה בגוף העושה דוקא אבל בשחיטה דלא בעינן שישחוט בגופו דוקא אלא שיהי' מכח גברא ואפי' זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כשר למ"ד דלא בעי כונה לשחיטה פשיטא דגם שמאל כשר דלא גרע מכחו, ולפ"ז נראה להלכה ולמעשה דאטר יד מותר לשחוט אפי' לכתחילה, ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו הנאמן הטרוד מאוד ודוש"ת.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ו

שיל"ת ב' אויפאלו ב' לס' מו"מ תרנ"ד לפ"ק:
תראה בנחמה, בעיר ד' שמה, אהובי בני הרבני החריף ובקי מו"ה יודא צבי נ"י בלוהם בק"ק ש. פאטאק:
שני כתביך באו אלי ונהנתי מדברי תורתך ואף אם יש להם פירכא גם זקנים ממך הרבה יש להם פרכא וע"ד רמ"א יו"ד סי' א' דאם בדקו איזה שו"ב ונמצא שא"י אם נטל פ"א קבלה אין מטריפין למפרע מה ששחט והק' טו"ז דהא אגודה הוציא דין זה מהא דחולין י' דאמרי' סכין איתרעי בהמה לא איתרעי וה"נ שוחט איתרעי בהמה לא איתרעי והרי תוס' הק' שם מ"ש ממקוה וב' תירוצי' ראשונים ל"ש כאן רק תי' הג' דטעמא דמכשרינן משום שמא בעצם נפגמה ושמא לא שחט נגד הפגימה, וה"נ בשוחט איכא ס"ס שמא ידע אז ושמא שחט שפיר והא בהך דסכין לא סמכינן רק בשיבר בה עצמות ולא סמכינן אס"ס מ"ש הכא דסמכי' ע"ש וכתבת ליישב דפלתי סי' א' עמד בזה מ"ט לא סמכי' אס"ס בהאי דסכין ומ"ש מכהת"כ וניחא לך לפ"מ דקיי"ל סי' ק"י דהיכא דאיכא חזקת אי' לא סמכי' אס"ס ובהמה נמי בחזקת אי' אבמה"ח שא"ז עומדת לא מהני ס"ס וש"ך סי' ח"י סקכ"ה כ' דמשו"ה בנאבד הסכין מיד אחר שחיטה ונמצא אח"כ פגום מכשרי' כיון שכבר יצא בהיתר משא"כ כשהוא לפנינו כיון שצריך בדיקה ולא יצא בהיתר לא מכשרי' אא"כ ידעי' בודאי שנפל על קרקע קשה ע"ש, ולפי"ז ניחא בנמצא הסכין פגום דאיכא חזקת איסור דבהמה דעדיין לא יצא בהיתר משו"ה לא סמכי' אס"ס משא"כ כאן בשוחט דכבר יצא הבהמה בהיתר וליכא חזקת אי' שפיר סמכינן אס"ס יפה אמרת בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני:
ומ"ש ליישב עפ"י דברי הש"ך הנ"ל קושי' פנ"י חולין ט' אהא דר"ה דא"ל אין חוששין שמא במקום נקב נקב דהוא סותר עצמו דאמר לקמן השוחט בסכין [בדוק] ונמצאת פגומה אפי' שיבר בה עצמות כל היום פסולה ואמאי לא מוקמינן הסכין אחזקתי' ואי משום דבהמה בחיי' בחזקת אי' עומדת מ"מ כיון ששחט בסכין בדוק אזלא לה הך חזקה וכו' אע"כ ה"ט משום דנמצאת פגומה ואיתרע חזקתה וא"כ גם כאן כיון דנמצאו בני מיעים נקובים איתרע חזקת היתר ואמאי מתיר ר"ה דבנמצאת הסכין פגום והי' לפנינו כיון שצריך בדיקה לא יצא מעולם בחזקת היתר ולהכי אוסר ר"ה משא"כ בא זאב ונטל בני מיעים כבר יצא בחזקת היתר כמו בנאבד הסכין יפה חילקת והלכת בדרך הישר אלא שהפנ"י נשמר מזה וכתב שגם הריאה בכלל בני מיעים והרי הריאה כשהיא לפנינו צריכה בדיקה וא"כ לא יצא הדבר בהיתר:

תו כתבת לחלק דבשלמא גבי נמצא הסכין פגומה כיון דאיתרע חזקת הסכין ממילא נשאר חזקת אי' דבהמה משא"כ בנטל זאב בני מיעים ניהו דאיתרע חזקת היתר אבל חזקת אי' ליכא, יפה כתבת דמה ענין ספק בשחיטה לספק טריפות וכעין זה מחלק הטו"ז סי' ק"י סקט"ו לענין ס"ס נגד חזקת אי' ועיין נקה"כ שם ובש"ך סקס"ד ובדיני ס"ס הוא אות כ"ז ויש להאריך בזה הרבה, אלא שהפנ"י כתב בתוך דבריו כיון דסכין איתרעי בהמה לא איתרעי לחזק קושיתו, ואנכי לא ידעתי הא רב חסדא אית לי' האי סברא ובעניותינו לא זכינו להבין היטב סברא זו כמ"ש תוס' שם ד"ה סכין דמ"ל איתיליד ריעותא בבהמה ומ"ל איתיליד ריעותא בסכין וא"כ מה בכך אם ר"ה ל"ל סברא זו:

ובלאה"נ איינני יודע מה ק"ל נהי דאין סברא לומר דר"ה ל"ל עצם ודאי פוגם אם שיבר עצמות כל היום דרך שבירה בלי הולכה והבאה מ"מ י"ל דר"ה ס"ל דעור נמי עשוי לפגום עיין ברשב"א ור"ן וכיון דכל בהמה בחזקת אי' עומדת אסורה עד שיוודע לך במה נשחטה והיינו עד שיבדוק הסכין אחר שחיטה ונמצא יפה ואפי' נאבד הסכין בלי בדיקה אסור לר"ה רק דאנן לא פסקי' הכי יען דקי"ל כר"ח בשיבר בה עצמות אבל לר"ה דאוסר בשיבר בה עצמות אין ה"נ דאפי' נאבד הסכין בלי בדיקה אוסר משא"כ בא זאב ונטל בני מיעים כיון דזאב ודאי נוקב א"כ אין כאן ריעותא כלל ועיין חי' הר"ן דמעיקרא הוי ס"ל כיון דעצם ודאי פוגם לא הוי ריעותא כלל לר"ח ע"ש ובליכא ריעותא שפיר מותר דרוב בהמות כשרות ובחזקת היתר עומדת וא"צ לבדוק כלל אחר ח"י טריפות חוץ מן הריאה ומ"מ אם נאבדה בלי בדיקה כשר כמבואר סי' ט"ל ושפיר אין חוששין שמא במקום נקב נקב וא"ש:

אבל מ"ש לתרץ עפמ"ש רמב"ן הובא בר"ן גיטין ס"ד דאין חזקת פנוי' של הקרובות שאין באות לדון בפנינו מועלת לה ועיין רש"י ותוס' כתובות ע"ו וה"נ אין חזקת הסכין מועיל להכשיר הבהמה משא"כ גבי בא זאב דאיכא חזקת הבהמה גופא ועיין נובי"ק יו"ד סי' ו' וע"ז דחית דא"כ בנאבד הסכין אמאי מכשרינן הבהמה מכח חזקת הסכין:

וזה אינו דיחוי כמש"ל דאפשר לר"ה גם בנאבד הסכין אינו מכשיר אלא דאנן לא פסקי' כוותי' ולית לן סברא זו, אך מ"ש מנגע דמהני חזקת הנגע לטמא האדם שנכנס בבית ולא חיישינן דבצר לי' שיעורא אלא ודאי כיון דלא נולד ספק באדם הנכנס רק מצד הנגע שפיר מהני חזקת הנגע, וכן בנאבד הסכין או נמצאת פגומה דבהמה לא איתרעי ואין כאן ספק רק מחמת הסכין שפיר מהני חזקת סכין לבהמה, ועיין עירובין ל"ו ובריטב"א שם, יפה כתבת בזה ועיין אריכות טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו ודבר זה צריך בירור גדול:

אמנם לא כתבת לחלק מהא דרמב"ן דהתם נמי אין ספק עלי' רק משום שמא קידש השליח א' מקרובותי' ואמאי לא מהני לה חזקת פנוי' דקרובות כיון דבקרובות נולד הספק, ולפענ"ד נראה סברא ישרה דשאני בהאי דרמב"ן דכשתמצי לומר על כל אחת מהקרובות אוקמא אחזקת פנוי' אמרי' הרי היא אינו באה נדון לפנינו ואינו מועיל חזקה לאותו אשה שאנו דנין עלי' מה תאמר הלא לא נולד ספק באשה זו שאנו דנין עלי' רק מחמת קורבה זו ואמאי לא מהני לה חזקתה ז"א דאי נמי לא נתקדשה קרובה זו והיא בחזקת פנוי' יש ספק על אשה זו מחמת קרובה אחרת וכיון שיש ספק גם שלא מחמתה לא מהני לה חזקת פנוי' דידה רק אם גם היא באה לדון בפנינו אבל כאן אין ספק על הבהמה רק מחמת סכין זה שפיר מהני חזקת הסכין לבהמה וכן בנגע אין ספק על האדם רק מחמת נגע זו שפיר מהני חזקת הנגע לאדם וא"ש:

ושנית נ"ל דהתם כל אחת מהקרובות צריכות לחזקת פנוי' לעצמן שיהי' מותרות לכל אדם ולא ניחוש שמא קידשם השליח לכן אם אין באות לדון לפנינו לא מהני חזקתיהו לאחריני אבל בנאבד הסכין ונמצא פגום דא"צ חזקתו לעצמו שהרי עתה הוא פגום בודאי או אינו, ונאבד ולכשימצא ורוצה לשחוט ודאי צריך בדיקה ואין תכלית אחר בחזקת הסכין רק להכשיר הבהמה וא"א לדון עליו רק לענין בהמה זו שפיר מקרי בא לדון לפנינו ומהני להכשיר הבהמה וכן בנגע ממנ"פ קודם ז' שנמצא חסר הרי דנין עליו שהבית נשאר מוסגר ולא אמרי' דבצר לי' שיעורא ולכן מהני גם לגברא שנכנס לתוכו ואם נמצא חסר אחר ז' עיין תוס' חולין י' ע"ב ד"ה ודילמא אם כן שוב אין מה לדון על הנגע רק לענין טהרות דלמפרע ושוב שפיר נקרא בא לדון לפנינו כשאנו דנין על הטהרות וכנ"ל ולכן שפיר מהני חזקת הנגע:

ועוד יש בו שלשים דודאי חזקה המבררת הספק כמו חזקת הסכין וחזקת הנגע דאפשר שלא תשתנה ולא תפגום הסכין לעולם עד שישבר בו עצם וכדומה וכ"ש הנגע שאפשר שלא תתחסר לעולם ועכ"פ אינו עשוי ומצוי להשתנות ועיין סי' ח"י סי"ד וכי אמרי' אוקמא אחזקתו שלא נשתנה היינו שלא נפגם ולא נתחסר שפיר מהני גם לאחריני אפי' אין דנין עליו אבל חזקת פנוי' כבר כתב הרמב"ן במלחמות ר"פ האשה שנתארמלה דאינו חזקה דגופא, שאין האשה עומדת בחזקת שלא ניסת מעולם ע"ש וכ"ש שאין לומר דהוי חזקה שאין עשוי ומצוי להשתנות אדרבה הוא עשוי ומצוי להשתנות וא"כ אינה חזקה המבררת הספק אלא שאם אנו דנין עלי' אם נתקדשה אם לא אנו מניחים הדבר כמות שהי' בחזקת פנוי' ועיין רמב"ם בפיה"מ נזיר ס"ג והתינח אם אנו דנין עלי' ומניחין אותה

בחזקת פנוי' שפיר מהני גם לאחרים אבל אם אינן באות לדון בפנינו שפיר כתב רמב"ן דלא מהני חזקה כזו לאחריני וא"ש:

ומה שעמדת על דברי ר"י שבר"ן חולין י' עיין בש"ך רסי' נ' שהביא דברי ר"ן אלו דס"ל שאין חילוק בין נולד הספק מחיים או לא ולא אמרי' נשחטה הותרה אלא אם יש במה לתלות ויש רגלים לדבר לתלות שהי' לאחר שחיטה ולא ס"ל כשיטת ד"מ ומהרמ"ל וא"כ לק"מ דאטו גברא אגברא קרמית ודבריך הן הן דברי הש"ך, ובזה יהי' שלום בחיליך, וד' יהי' בכסליך, עד כי יבא שלה, ועיר ד' בנוי' על תלה כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל ש

תשובה ז

שיל"ת ב' אויפאלו ד' לס' חי' שרה תר"ס לפ"ק. **אלפי** שלומים, מגבהי מרומים, לכבוד הרבנים המופלאים, בפז מסולאים, ומופלגים, כעת שתולים על פלגים, הרי המאורים, מעוטרים בעיטור סופרים, כמו"ה יודא ליב ווינבערגער נ"י אב"ד דק"ק ניגרעשט וכמו"ה אליעזר פריעד נ"י דיין מצוין דשם:

כתביכם בא אלי בעתו ובזמנו ואני טרם אחלה לדבר בגוף הדין אודיע נא דברי אתכם ואוכיחכם ואערכה לעיניכם כי באו הדברים ברוב ענין עד כי מבין השורות יצהירו אהבת הניצוח ופירוד לבבות ולא זו הדרך רק שני ת"ח הדרים בעיר אחת צריכין להיות נוחין זה לזה בהלכה עיין שבת ס"ב והאמת והשלום יאהבו אז ישכילו ואז יצליחו:

ועתה נשובה ונחקורה לדינא ואשר יתן ד' בפי אותו אשמור לדבר והוא יחנני דעה ובינה שלא אכשול בדבר הלכה וינחני בדרך אמת, הרב מו"ה אליעזר פריעד נ"י דעתו שהקצב שמואל פרענקל אינו נאמן למכור בשר כשר במקולין יען שעבר התקיעת כף שנתנו הד' קצבים ביום ד' תצא תרנ"ט לקיים הפשר אשר התפשרו בפני הרב הנ"ל ביום ההוא עד ר"ח ניסן תר"ס שני פעמים בודאי ופ"א בספק [ויש בזה קצת סתירה בין מכתבו מיום א' לסדר הברכה י"ג תשרי ובין המכתב מיום ב' נח] והרב מו"ה יודא ליב וו"ב נ"י דעתו שאפילו הי' חל התקיעת כף ועבר עליו ג' פעמים אינו נפסל למכור בשר כשר ולא מקרי חשוד לאותו דבר וכל אחד מראה פנים בהלכה לדעתו ויעברו דבריהם לפנינו לקמן בעזהי"ת:

בשו"ע יו"ד סי' א' סי"א קיי"ל אם הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע ושחט אחר יש אומרים ששחיטתו אסורה והוא מתשובת הרא"ש כלל ז' סי' א', ורבינו ירוחם

בתא"ו נט"ו אות ה' חלק ה' שהביא בית יוסף ועיין נובי"ק יו"ד סי' א' וזהו יסודו של הרב מוהרא"פ נ"י לפסול הקצב כיון שעבר הת"כ בענין מכירת בשר בשביל הרוחת ממון חשוד נמי למכור נו"ט בשביל ריוח ממון והאריך למעניתו אבל באמת הדברים תמוהים לומר דמשום שעבר השוחט על החרם הוי חשוד על שחיטה דהוי חשוד לאותו דבר הלא אינו מין אחד של איסור כלל ועיין בש"ך סי' קי"ט סקי"ב וכמו שתמה ע"ז בנוב"י הנ"ל, ומ"ש נוב"י שם כיון שהחרם הי' בענין שחיטה מקרי חשוד לשחיטה צריך פירוש וביאור, אמנם החוו"ד סי' א' המציא טעם נכון כיון שהקהל הטילו חרם שלא ישחוט הוי כנשבע שלא לשחוט ואם נאמר בעבר ושחט כ"מ דארל"ת אי עביד לא מהני כדאמר רבא בתמורה ד' ושחיטתו אסורה א"כ אין כאן שחיטה כלל ולא עבר על החרם כלל ונתקן האיסור משו"ה אמרינן דלא מהני ושפיר הוי חשוד לאותו דבר להאכיל נבילות וטריפות ע"ש באריכות, ולפי טעם זה ל"ש כלל בנ"ד לומר שרש"פ הוי חשוד לאותו דבר מתרי טעמי חדא דאיך אפשר לומר לפי שהקצב רש"פ עבר על תקיעת כף אעל"מ והוי השחיטה נבילה הא הוא לא עשה מעשה השחיטה כלל רק השוחט והרי השוחט לא עבר על ת"כ והבשר כשר, ושנית דאפילו אם הי' אפשר לומר דמשום אעל"מ הבשר אסור מ"מ כאן לא נתקן האיסור בכך שמ"מ עבר רש"פ על ת"כ במה שהניח לשחוט בהמה גסה שלא בזמנו המגיע לו וגם הוזיל שער הבשר וממילא דלא אמרינן כלל אעל"מ:

והרב מוהרי"ל נ"י אתי עלה לפי טעם הנ"ל ל"ש כאן אעל"מ לפי שתקיעת כף לא הי' אלא שלא ישחוט ויקצב בסדר של חבירו ובלי ידיעת חבירו וא"כ השחיטה הי' אפשר להיות בהיתר בידיעת חבירו או בסדר שלו ובכהא"ג לא אמרי' אעל"מ כמ"ש סמ"ע וטו"ז חו"מ סי' ר"ח כיון שאין האיסור בגוף השחיטה ע"ש, וציין נובי"ת אהע"ז סי' קכ"ט ד', והאמת שהדבר צריך תלמוד אם זה נקרא אפשר לעשות בהיתר אבל אינני מכניס עצמי בזה כעת דבלאה"נ לא שייך כאן אעל"מ מטעמים שכתבתי, אבל מ"ש הרב מוהרי"ל נ"י בזה גם בנידון נובי"ק יו"ד סי' א' לא עיין שם יפה דשם לא הי' כלל תקיעת כף שלא ישחוט שוחט אחד בלי חבירו רק כך הי' תקנת הקהל והת"כ הי' שלא יכשירו שום בהמה עד שיניחו חותם לסימן כשר ועברו על זה והכשירו קודם שהניחו חותם לסימן כשר ולא הי' אפשר לעשות בהיתר, אלא דבלא"ה לא שייך שם אעל"מ מטעמים שכתב נוב"י שם דל"ש שנעשה חשוד לאותו דבר ע"ש:

וגם גוף דברי הסמ"ע וש"ך דהיכי דאפשר לעשות בהיתר אפילו עשה באיסור לכ"ע אי עביד מהני צ"ע א"כ מה פריך בתמורה לאביי מאונס שגירש הא מה דאונס אסור לגרש היינו בעכ"ח אבל אם מגרשה ברצונה אין איסור והרי אמרינן בכתובות מ' אי אמרה לא

בעינא מי איכא לעשה כלל ועיין נובי"ת אהע"ז סי' קכ"ט ד"ה ולכן, אם כן אפשר לעשות בהיתר לגרשה ברצונה וגם לרבא מהני ואמאי קאמר תיובתא דאביי הא גם לרבא קשיא וכש"כ דקשיא טפי לבתר דמשני לאביי שאני התם דרחמנא אמר כל ימיו וכו' פריך ורבא [פי' למה לי כל ימיו הא בלא"ה בכל התורה לא מהני] ומה קושיא הא הכא כיון דאפשר לעשות בהיתר גם לרבא מהני ושפיר איצטריך כל ימיו אך נ"ל סברא ישרה לחלק דדוקא היכי שיכול לעשות בהיתר וגם מעשה האיסור יכול לעשות בלי מעשה היתר כמו בהאי דב"מ ס"ה שמכר לו גלימא בד' זוזי דרביתא דמסיק בי' דמכירת הגלימא אפשר בהיתר בד' זוזי אחרינא וכן איסור רבית אפשר בלי מכירת הגלימא שנותן לו הד' זוזי והם שני מעשים נפרדים רק עכשיו עשה שני מעשים אלו בפעולה אחת בזה אמרינן דמעשה מכירה מהני דהוא בעצמותה היא היתר והאיסור הוא מעשה אחרת שעשה עמה בפ"א, וכן בהוסיף על שיווי המקח בשביל המתנת מעות יכול לעשות המקח בהיתר שלא יוסיף ולעבור איסור רבית בלי מקח וכן פוסק קודם שיצא השער וה"נ בשוחט בשבת יכול לשחוט בהיתר בחול ולעשות מלאכת נטילת נשמה בשבת בלי שחיטה רק שעשה שני מעשים של איסור ושל היתר בפעולה אחת ולכן מהני מעשה שיכול לעשות בהיתר אבל אונס שגירש בע"כ נהי שיכול לגרש בהיתר מרצונה אבל מעשה האיסור שהוא בע"כ א"א לעשות אלא בגירושין בזה שפיר אמרינן דלא מהני גירושין גם לסברת סמ"ע וש"ך. ובזה מיושב נמי מה שהקשה קצוה"ח שם מה פריך מהקדים תרומה לביכורים והא הפרשת תרומה יכול לעשות בהיתר אחר הביכורים. ובנתה"מ שם הקשה מה הוקשו תוס' שם בתמורה משוחט פסח על החמץ הא יכול לשחוט בהיתר ע"ש, ולפמ"ש א"ש כיון דמעשה האיסור א"א לעבור בלי הפרשת תרומה ובלי שחיטה הוי רק מעשה אחת של איסור ולרבא לא מהני ועמ"ש נוב"י הנ"ל אות ד':

אמנם דברי חוו"ד יתכנו לדעת הגהת מרדכי ספ"ב דשבועות דבנשבע שלא למכור ועבר ומכר דלא מהני אבל לדעת תוס' תמורה וי"ו ע"א ד"ה והשתא דבנשבע שלא לגרש ועבר וגירש גם רבא מודה דמהני כיון שאין האיסור כמו לא יוכל לשלחה אלא שהוא בדה את האיסור ע"ש, וא"כ ה"נ בחרם הקהל שהם בדו את האיסור נמי לא שייך אעל"מ:

ועלה בדעתי לומר דדוקא בנשבע שלא לגרש כתבו תוס' כן אבל בנשבע שלא למכור גם התוס' מודי לדינו של הג"מ הנ"ל דלא מהני והוא דכבר התעורר חת"ס יו"ד סי' וי"ו מנלן הא מלתא דאמר רבא דכ"מ דארל"ת אעל"מ, ותירוץ משום דאיכא כל הני כתובים דגלי קרא דמהני והיינו כל הני דפריך מינייהו לרבא התם בתמורה דמהני ומשני שאני התם דגלי קרא וא"כ מדאיצטריך בכל הני קרא דמהני ש"מ דבעלמא דלא גלי קרא לא מהני,

וא"כ ליכא למילף דלא מהני אלא במאי דארל"ת ולא באיסור שבדה מלבו ע"ש, והוא קושיא על הג"מ הנ"ל. אבל נ"ל דסברת הג"מ הוא כך דכבר כתבו הרמב"ן והרשב"א יבמות ק"ג בהא דאמרינן התם בסנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה חליצה כשרה דה"ט משום דמללה"נ אבל י"מ דאפילו אי ליהנות נתנו חליצתה כשרה דנהי דעבדה איסור מ"מ חליצה לא מיפסל בהכי וכתב רמב"ן דז"א אפילו למ"ד בעלמא אי עביד מהני היינו לפי שא"א לתקן העבירה דהא אפילו למ"ד לא מהני איכא עבירה ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא אבל כאן לא נאמר לא תחלוץ בסנדל של ע"ז אלא שלא יהנה מע"ז ואם נאמר דחליצה פסולה לא יהנה ואין כאן עבירה כלל לכ"ע לא מהני ועיין טורי אבן ר"ה כ"ח וחידושי חת"ס סוכה ל"א ולפ"ז בנשבע שלא למכור ועבר ומכר אי אמרינן דלא מהני המכירה הרי אין כאן עבירה כלל ולא עבר אשבועתו שפיר מסברא אמרינן דלא מהני בלי קרא ולהכי אף שהוא איסור שבדה מלבו שפיר אמרינן דלא מהני, אבל בנשבע שלא לגרש אפילו נימא דלא מהני היינו רק לענין שמחיוב להחזירה אבל עכ"פ גירושין הוי וכמ"ש תוס' בתמורה ה' ד"ה מיתיבי משום דאיתקש גירושין למיתה ע"ש וא"כ איכא עבירה וממילא מסברא אמרינן דמהני רק דנילף מהני כתובים דלא מהני בזה שפיר כתבו תוס' דאיסור שבדה מלבו לא ילפינן דלא מהני, ובזה יש ליישב סתירת תשובת הרא"ש שעמדו עליו טו"ז וש"ך סימן רכ"ח סל"ה דבכלל ז' סי' ד' כתב שלא נפסלו השטרות שנעשו עפ"י תקנה שניה אף שעברו על החרם של תקנה ראשונה ול"ש בי' אעל"מ לפי שאפשר לשנותה ובטלה ע"ש באריכות ובכלל ה' סי' ד' כתב שאם לא התירו חרם הראשון אין המכירה מכירה ולפמ"ש א"ש דבכלל ז' הי' החרם שסופר ב"ד יכתוב שטרות של העיר בכת"י וא"כ השטרות שנכתבו עפ"י תקנה שכותבים שני הברורים וסופר ב"ד כתב רק שיטה אחרונה ובזה עברו על החרם הראשון א"כ אפילו תאמר דלא מהני והשטרות פסולים מ"מ איכא עבירה שעברו על החרם בכתיבתם וא"כ מסברא אמרינן דמהני רק דנילף דלא מהני כתובים דרבא מדאיצטריך בזה שפיר כתב הרא"ש דהתם במצות שא"א לבטלם אבל כאן שאפשר לבטלם לא ילפינן מיניהו דלא מהני, אבל בכלל ה' שהי' החרם הראשון שלא ימכרו מקומות שום אדם בביהכ"נ אם לא ברצונו ולפי תקנה שניה מוכרים מקומות שלהם כתב הרא"ש שפיר שאם לא התירו חרם הראשון אין המכירה מכירה דכיון שבטלה המכירה לא עברו על החרם כלל ואנו מתקנין שלא יהא כלל עבירה ובזה מסברא אמרינן דלא מהני אפילו אפשר לבטלה וא"ש ובהכי ניחא נמי מה שהקשה בתשו' נוב"י תנינא סי' קכ"ט ד"ה ואפילו דאמאי הקשו תוס' דלימא איכא ביניהו בנשבע שלא לגרש דבזה אין נ"מ אלא אם מחויב להחזירה

אבל ג גירושין ודאי מהני משום דאיתקש למיתה כמ"ש בתחילת הסוגיא ואמאי לא הקשו טפי דילמא א"ב בנשבע שלא למכור, ולפמ"ש א"ש דבזה אפילו אביי מודה דלא מהני כיון דאפשר לתקן במה דלא מהני שלא יהי' כאן עבירה כלל:

אלא דלפ"ז נפלו דברי חוו"ד בבירא דשם בשוחט שעבר על החרם בשחיטתו א"א לתקן במה דאמרינן לא מהני שלא יהי' כאן עבירה כלל דנהי שע"י דאמרינן לא מהני והוי שחיטתו נבילה מתקנין שלא עבר על החרם מ"מ ע"י כן נכשל בדרבה מיני' שאכל והאכיל נבילות לישראל דהא מה"ט ס"ל דנעשה חשוד לאותו דבר להאכיל נבילות לישראל וכיון דבכל אופן עבר אמימרא דרחמנא שוב לא אמרינן כלל באיסור שבדה מלבו דלא מהני והדק"ל אמאי נעשה חשוד לאותו דבר:

לכן נ"ל להיפך דבנשבע שלא למכור יותר א"א לתקן ואסברא טעמא דמילתא אמאי באיסור שבדה מלבו ס"ל לתוס' דלא אמרינן דלא מהני לפמ"ש מהרי"ט בתשובה ח"א סי' ס"ט ליישב הקושיות שהביא סמ"ע וש"ך סי' ר"ח ועוד שאר קושיות דהא דאמרינן אעל"מ היינו משום דארל"ת א"כ אין התורה חפץ לא בעשיית המעשה ולא בקיום המעשה כגון תמורה שאמרה תורה לא יחליפנו ולא ימיר אי לאו דכתבה תורה דהוי תמורה הו"א דלא מהני כיון שאין רצון התורה שימיר אין רצונה בקיום המעשה שיהי' תמורה ונהי שא"א לקיים רצון התורה שלא ימיר. דכבר עבר אמימרא דרחמנא מ"מ בזה מקיימין רצון התורה שלא יהי' קיום המעשה רק מעשיו בטלים ורצון התורה קיים וכן חרמי כהנים דאמרה תורה לא ימכור ולא יגאל רצון התורה הי' שלא יהי' נגאל לכן אמרינן אעפ"י שפדאו לא מהני מעשיו ונתקיים רצון התורה שלא רצתה בקיום המעשה וכל הני דמייתי בתמורה הוא כן אבל בקונה קנין בשבת באיסור שבת כהאי דב"ק ע"ב ע"ב או בקונה גלימא באיסור רבית כהאי דב"מ ס"ה שאין איסור בקיום המעשה כיון שאין איסור בגוף המכירה רק משום שנעשה באיסור שבת או רבית ואין איסור רק בשעת עשייה וזה א"א לתקן במה דאמרינן דלא מהני דכבר נעשה בזה אמרינן שפיר לכ"ע דמהני ע"ש ועיין בנתה"מ סי' ר"ח, ולפי זה ס"ל לתוספות דהתינח באיסור שאסרה תורה שיכולה לאסור גם קיום המעשה שפיר אמרינן דלא מהני מעשיו כדי שיתקיים רצון התורה אבל באיסור שבדה מלבו כגון שנשבע שלא יגרש או נשבע שלא ימכור דהוא א"י לישבע רק שלא יעשה מעשה גירושין או מכירה אבל אינו יכול לישבע שלא יועילו הגירושין או מכירה אם מהני עפ"י דין תורה ואין זה בידו א"כ בקיום המעשה אין איסור כלל רק בעשיית המעשה וזה א"א לתקן שכבר עבר על שבועתו כשגירש או מכר לכן בזה כ"ע מודה דמהני, ולפ"ז א"ש דברי חוו"ד בדין המבואר ביו"ד סי' א' סי"א

בקהל שהטילו חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע ושחט אחר ועבר על החרם דשחיטתו אסורה דהוא מטעם אעל"מ אפילו לדעת תוס' דבאיסור שבדה מלבו מהני דהיינו דוקא בנשבע לפי שאין יכול לישבע שלא יתקיים המעשה אבל בחרמי ציבור שיש להם כח לאסור שחיטתו ולהחרים שלא יתקיים מעשיו כמבואר בסי' רכ"ח וכיון שהטילו חרם שלא ישחוט אין רצונם בקיום המעשה שיהא שחיטתו כשרה שפיר אמרינן דאעל"מ אפילו באיסור שהם בדו מלבם:

ודעת הג"מ נ"ל עפ"מ דקיי"ל ביו"ד סי' רי"ח דהנודר או נשבע רואין דברים שבגללן נשבע או נדר ולומדים מהם לאיזה נתכוין והולכים אחר הענין ולא אחר משמעות הדיבור וכו' ושם ס"ב מי שהעלילו עליו מפני שמכר יין לישמעאלים ומפני כך נשבע שלא יעשה יין למכור והי' לו יין עשוי מקודם אסור למכרו, הג"ה דאע"פ שאמר שלא יעשה אזלינן בתר כונתו ועיין סוס"י רי"ז בטו"ז וש"ך וה"נ בנשבע שלא ימכור ולא ימחול אזלינן בתר כונתו ולא בתר משמעות הדיבור דהיינו התכלית הוא שישאר שלו ולא יהי' לאחרים ופירוש שלא ימכור וימחול שתהא המכירה והמחילה קיימת ולכן אמרינן דלא מהני ואין כאן עבירה כמו דאמרינן במילתא דארל"ת דלא מהני דכונת התורה הי' דלא תעביד ואם תעביד לא יתקיים המעשה וה"נ אמרינן כאן שכונתו שלא יעבד שיתקיים המעשה, או י"ל בפשיטות טפי כיון שהוא נשבע שלא ימכור א"כ רצון התורה הוא שלא ימכור ויעבור על שבועתו א"כ גם זה רצון התורה שלא נתקיימו מעשיו שעשה באיסור, ובזה יש ליישב סתירת רמ"א דבחו"מ סי' ר"ח פסק בנשבע שלא למכור ועבר ומכר דמהני המכירה וביו"ד סי' ר"ל פסק בנשבע שלא למכור חפץ פלוני ועבר ומכרה אין במכירתו כלום הואיל ועבר על שבועתו ולפמ"ש י"ל דבנשבע שלא למכור סתם שום דבר ס"ל דלא אמרינן דכונתו כדי שישאר לו החפץ רק כמשמעות הדיבור שלא ימכור אולי מטעם אחר וא"כ ל"ש אעל"מ באיסור שבדה מלבו כסברת תוס' הנ"ל ובזה מיירי בחו"מ לכן פסק דמהני המכירה, אבל ביו"ד מיירי שנשבע שלא למכור חפץ פלוני אמרינן כונתו בשביל החפץ שישאר לו וא"כ נשבע רק שלא למכור שתהא המכירה קיימת ולכן אמרינן דלא מהני וממילא לא עבר על שבועתו וא"ש:

ויותר נראה בדעת הג"מ דזה לשונו שם ספ"ב דשבועות פסק ר"י בר פרץ מי שנשבע או קיבל בחרם שלא יתן דבר או לא ימכור ולא ימחול חובו או שאר דברים ועבר שבועה ומכר או נתן אין במעשיו כלום כדאמר בכתובות כיון דאמור רבנן לא ליזבן אי זבין ל"ה זביני' זבינא ומסתמא אין אמירה דרבנן גדולה משבועתו א"כ אין במעשיו כלום דע"י עצמו איבד כחו וזכותו בנדר ובפ"ק דתמורה אמר אביי כל מילתא דארל"ת וכו' מ"מ

הלכה כרבא וכו' ונראה דס"ל להג"מ דה"ט דאעל"מ דהא דמהני גירושין ותרומתו ושאר דברים דמייתי שם בתמורה הוא מכח דהתורה אמרה שיהנו מעשים אלו וא"כ במקום דאמרה תורה שלא יעשו מעשים אלו ממילא לא מהני כיון שקיומם הוא רק מכח ד"ת וכאן אסרה תורה לעשות בטל קיומם מכחו ומשפטו שיהנו מעשיו וכן היכי דאמור רבנן לא ליזבן ממילא לא נתנה לו תורה כח וזכות שיהנה מעשה מכירתו ומזה למד הג"מ דבנשבע שלא למכור ודכוותי' דג"כ אסרה תורה לעבור על שבועתו ולמכור שלא תהא אמירה דרבנן גדולה משבועתו וא"כ אין במעשיו כלום דע"י עצמו שנאסר בשבועתו למכור איבד כחו וזכותו שנתנה לו תורה שתיהני מכירתו, ובזה א"ש מה שהקשה נוב"י בתשו' עמ"ש תוספות דאיתקש גירושין למיתה הא אי לא מהני אין כאן גירושין כלל והוי כאלו גירשה בגט פסול ע"ש, ולפי האמור הא דלא מהני אין זה משום דהאי דארל"ת הוא פסול בגירושין רק משום דאמרה תורה לא תגרש ממילא אין לו זכות וכח שיהנו מעשיו ויפעלו כריתות אבל כיון דאיתקש למיתה והרי במיתה אפילו איבד עצמו לדעת ומת באיסור באופן שאמרה תורה לא תעביד מיתה מתרת איסור א"א ה"נ בגירושין אפילו גירש באיסור נתנה לו תורה כח שיהנו מעשיו:

ועפ"ז יש ליישב גם סתירת תשובת הרא"ש מכלל ה' סי' ד' לכלל ז' סי' ד' אשר נתקשו בו ש"ך וטו"ז סי' רכ"ח שהבאתי לעיל והוא דס"ל בודאי בדבר שמצד הסברא וקודם מ"ת לא הי' מועיל מעשה זו רק שחידשה תורה דמהני אז מצד הסברא אם ארל"ת לא מהני דהא הא דמהני הוא רק מכח דבר תורה וכיון דד"ת הוא שלא יעשו זו בודאי לא חידשה שיהני מעשה זו ואפילו אפשר לבטל האיסור נמי לא מהני כיון דמצד הסברא לא מהני כיון דלא נתנה לו תורה כח ורשות לזה, אבל במקום דמצד השכל וקודם מ"ת הי' מהני מעשיו בזה מצד הסברא אף דאמ"ר לא תעביד אי עביד מהני רק דילפינן מהני קראי דגלי רחמנא דמהני מדאיצטריך ש"מ בעלמא לא מהני ובזה לא ילפינן רק היכא דא"א לבטלו דומיא דהתם אבל היכא דאפשר לבטלו שפיר מהני ולהכי בכלל ז', דמצד הסברא השטרות כשרות שפיר כתב כיון דאפשר לבטלו אי עביד מהני דליכא למילף מקרא דלא מהני כמ"ש, אבל בכלל ה' למכור דבר שאינו שלו מצד הסברא לא מהני רק דתורה חדשה דכח ב"ד יפה למכור דשא"ש בחובו וא"כ היכא דהמכירה הוא באיסור עבירת חרם דלא נתנה להם התורה זכות וכח זה מסברא לא מהני אפילו היכא שאפשר לבטל האיסור נמי לא מהני וא"ש, ובזה ניחא נמי מה דקשיא על חוו"ד שכתב דהטעם דשוחט ששחט ועבר על חרם הקהל דשחיטתו אסורה ונעשה חשוד לאותו דבר הוא משום אעל"מ דהא דין זה נובע מתשובת הרא"ש ריש כלל ג' והרי הרא"ש עצמו כתב שם סי' ד' דבעובר על

החרם ל"ש לומר דלא מהני כיון שאפשר לבטלו, ולפמ"ש א"ש דשם קאי בדבר שמצד הסברא מהני מעשיו אבל בשחיטה דהא דישראל בשחיטה תלי' מילתא ומהני מעשיו הוא רק מחוקי התורה א"כ בנעשה באיסור לא מהני אפילו אפשר לבטלו:

הנה העמדתי דברי חוו"ד גם לדעת תוס' תמורה והרא"ש בתשובה וכבר כתבתי לעיל דלפי טעם זה אין לפסול הקצב רש"פ בנ"ד מטעמים המבוארים לעיל, ולדעת נובי"ת יו"ד סי' קכ"ט בדעת מהר"ם מינץ אין ללמוד נשבע שלא למכור מן עובר על החרם דחרם לא נקרא בדה מלבו ע"ש, וא"כ ה"נ אין ללמוד עבר על תקיעת כף מעובר על חרם הקהל המבואר בשו"ע לטעם החוו"ד, הגם שיש לחלק בין חדר"ג דמיירי הנוב"י לחרם הקהל מ"מ זיל בתר טעמא משום דשבועה הי' בידו שלא לישבע אבל חדר"ג מחויב לקיים וה"ט שייך נמי בחרם הקהל, ואת"ל דאין חילוק וגם עובר על החרם מקרי בדה מלבו א"כ הרי הוכיח נוב"י שם דגם רמב"ם והרא"ש ס"ל כתוספות דבאיסור שבדה מלבו לא אמרינן דלא מהני וא"כ לטעם חוו"ד בדין הנ"ל ביו"ד סי' א' סי"א פליגי תוס' ורא"ש ורמב"ם על דין זה ופר"ח כתב דמלשון הרא"ש בתשובה משמע דרק דרך חומרא וחששא בעלמא פסק כך ולזה הסכים שמ"ח סי' ב' אות כ"ב ומש"ה פסק להקל בדיעבד בהפסד מרובה עיין תבוי"ש שם וא"כ עכ"פ יש לנו הרבה עמודי הוראה לסמוך עליהם לסניף לכה"פ להכשיר הקצב המדובר בו שאינו חשוד למכור נבילות וטריפות:

אלא שאני חושש שדברי הרא"ש והשו"ע הם כפשוטו דהעובר על חרם הקהל ושחט הוא חשוד לשחיטה כחשוד לאותו דבר דהא דפסקינן בסי' קי"ט ס"ד דהחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים היינו משום שחמורים ממנו לעונש או חמורים בעיני הבריות או הוא מין אחר של איסור ואפילו חשוד לאכול בשר טריפה אפשר דאינו חשוד לאכול בשר בהמה טמאה דאף שיש לו תאוה לאכול בשר טהורה טריפה אין לו תאוה לאכול בשר טמאה אבל אם חומר האיסור שווה בין בעונש בין בעיני הבריות ותאוה אחת לשניהם אף שהם שני שמות איסור הוי כחשוד לאותו דבר ועיין תוס' חולין ה' ע"ב ד"ה מעם ומצאתי און לי בתשובת הריב"ש סי' קי"ג שכתב וזה הטבח מעשיו מוכיחים שבכונה הוא רוצה להכשיל הציבור ולהאכיל טריפה ומעתה אין סומכין עליו לאכול משחיטתו וכו' ותקשי אמאי הא התם לא הי' רוצה להכשיל רק באיסור טריפות הסרכא כמבואר בשאלה שם ופסול בשחיטה הוי נבלה וא"כ אינו חשוד לאותו דבר להאכיל נבילות אלא ודאי כיון ששניהם שווין בחומר האיסור ושניהם במידי דאכילה ואותו הנאה הבא לו ממה שמאכיל טריפות אותו הנאה עצמה מגיע לו במה שמאכיל נבילות מקרי חשוד לאותו דבר ועיין שמ"ח סי' ב' אות ח"י וה"נ כיון שהנאת שחיטה גרמה לו

לעבור על חרם הקהל הוי חשוד לאותו דבר שהנאת שחיטה יגרום לו להאכיל נבילות וטריפות, ולפ"ז גם בנ"ד כיון שתאות קיצוב בשר כשר גרמה לו לעבור על ת"כ חשוד שתאוה זו יגרום לו להאכיל נבילות וטריפות:

אבל מ"מ נראה לי דאין לפסול את הקצב בכך דהרי קיי"ל בסימן קי"ט ס"ה דחשוד על איסור חמור חשוד על הקל ממנו בעונש אלא א"כ חמור בעיני בני אדם וכו' ועיין ש"ך שם ס"ק י"ב דהחשוד על הקל בעיני הבריות אינו חשוד על החמור ממנו בעיני הבריות ועיין תוס' חולין ק"א ע"ב ד"ה הזיד וכיון דאכילת נבילות וטריפות חמור בעיני הבריות מלעבור על תקיעת כף שזה אוסרתו תורה וזה הוא אסר על עצמו בתקיעת כף ועיין סמ"ע חו"מ סי' צ"ב סק"ז א"כ אף שעבר על ת"כ אינו חשוד להאכיל נו"ט, ואין להשיב הא כתב רמ"א סי' פ"א סכ"ח דתקיעת כף הוי כשבועה והרי פסקינן דחשוד אממונא לא חשוד אשבועתא וכתבו תוס' ב"מ דף ה' ד"ה דחשיד משום דשבועה חמורה א"כ גם תקיעת כף דהוי כשבועה חמור, ז"א חדא דאפשר דאינו חמור רק מממון ולא מאכילת נו"ט [אחז"ר עוררני בני הב' החו"ש כה' משה נחום נ"י ע"ד שמ"ק כתובות ד"ד ד"ה קילא ע"ש] ושנית אפשר דהתם טעמא כמ"ש ר"י החסיד בתוס' שם, וג' אפשר דהתם טעמא משום ספק מלוה ישינה וממון איתא בחזרה ושבועה ליתא בחזרה כדאמרינן בגמ' שם וכן מבואר בחו"מ סי' צ"ב ס"ג, ועוד דהתם בתק"כ על העבר ולא על להבא וחילוק זה מבואר בסי' צ"ב ס"ב די"א דהשבועה דלהבא כגון שלא אוכל ואכל לא נעשה חשוד על השבועה עיין סמ"ע סי' צ"ב סק"ז [עיין קצוה"ח סי' פ"ז סוס"ק כ"ט, מכב"ה] ועיין תשו' מיימנו שבסוף ספר הפלאה הל' נדרים סוף אות ג' דתק"כ קיל משבועה ע"ש [כ"כ הרשב"א בתשובה ח"ה סימן פ"ז רמז עליו התשב"ץ חו"מ סי' צ"ד וח"ב סי' קמ"א מכב"ה]:

והאמת יורה דרכו דז"ל הרא"ש שם בתשובה צבור שהטילו חרם שלא ישחוט אדם זולתי הטבח של הקהל והלך אחד ועבר על החרם ושחט וראה שאסור לאכול משחיטתו שהרי הקהל פסלו שחיטת הכל חוץ משחיטת הטבח בשביל שלא יקפוץ כל אדם וישחוט אף שאינו מומחה ורשאין הצבור להתנות וכו' וכן לאסור המותר משום מיגדר מילתא ומה שאוסרים אסור לכל בני העיר וכ"ש זה שעבר על החרם ושחט ראוי לדמותו למומר לאותו דבר כיון שעבר על החרם כדי לשחוט ואעפ"י שאינו חשוד לאכול דבר אסור מ"מ מבואר הדבר וראוי לקנסו שלא יאכלו משחיטתו, ויש לדקדק בלשונו הכבה, לכן נ"ל בביאורו דמ"ש דשחיטתו אסורה משום דלבור יכולין לאסור המותר למיגדר מילתא אף דשם לא אסרו בפירוש רק הטילו חרם שלא ישחוט מ"מ כבר הבאתי לעיל דקיי"ל בסי' רי"ח דרואים דברים שבגללן נשבע ולומדים מהם לאיזה נתכווין והולכים אחר הענין

ולא אחר משמעות הדיבור וא"כ ה"נ כיון שהחרימו בשביל שלא יקפוץ כל אדם וישחוט אף שאינו מומחה לומדים ממנו שכונתם הוא שלא ישחוט אחר שלא תהא שחיטתו שחיטה רק תיאסור כנו"ט אף שאין משמעות הדיבור כן ולכן הקדים הרא"ש שאסורה שחיטתו משום דהציבור יכולים לאסור המותר וכיון דשחיטתו אסורה מכח איסור הצבור דעבר ושחט ורצה להאכיל משחיטתו הרי חשוד להאכיל איסור נו"ט ממילא הוי חשוד לאותו דבר והיינו דמסיים וכ"ש זה שעבר על החרם ושחט ודאי אסור מכח איסור הצבור דהא ראוי לדמותו למומר לאותו דבר וכו' אלא דמחמת חשוד לאותו דבר איבד רק נאמנתו אבל אכתי הוי שחיטתו כשרה באחר עומד על גביו דהא הוי בר זביחה כיון שאינו אוכל נבלות להכעיס וחושש בזביחה עיין ביו"ד סי' ב' והיינו שכתב ואעפ"י שאינו חשוד לאכול דבר אסור מ"מ מכוער הדבר וראוי לקנסו שלא יאכלו משחיטתו פי' אפילו באחרים רואין אותו ולפ"ז מ"ש פר"ח ונוב"י קמא הנ"ל דהרא"ש אינו אוסר מדינא רק מטעם חומרא וקנס אינו כן אלא באחרים עע"ג אבל בשחט בינו לבין עצמו אסור מדינא כנ"ל, ועיין בלשון רי"ו בס' אדם וחוה נט"ו אות ה' סוף חלק א' ג"כ יש לפרש כך הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידועה ושחט אחר י"א ששחיטתו אסורה דדמי לחשוד לאותו דבר שעבר על החרם וה"ט יען יכולין הצבור לאסור המותר וכו' והיינו כנ"ל ולפ"ז גם מ"ש בשו"ע י"א ששחיטתו אסורה וכתב טו"ז הטעם משום דהוי חשוד לאותו דבר היינו נמי מה"ט כיון דשחיטתו אסורה מצד שהקהל פסלו וכנ"ל, ובזה יבונו דברי הש"ך סקל"ח דאחר שכתב משום דדמי לחשוד לאותו דבר רא"ש ורי"ו שם כתב ועוד משמע מדבריהם שם דאפילו בלא חרם אסור כיון דהקהל פסלו שחיטת הכל ע"ש, ולפי פשוטו יש לתמוה מה בעי עם האי ועוד, ולפמ"ש נכון דבא ליישב איך הוי במה דעבר על החרם ותקנות הקהל חשוד לאותו דבר ותי' כנ"ל כיון דגם בלא חרם אסור משום דהקהל פסלו ושוב רצה להאכיל איסור שפיר הוי חשוד לאותו דבר, ולפ"ז בנ"ד שלא אסרו הקהל הבשר שיקצוב רש"פ ודאי אינו נעשה חשוד למכור נו"ט בשביל שעבר על תקיעות כף:

ולולא דברי הטו"ז וש"ך הי' נלפענ"ד דמה שכתב המחבר בסי' א' סי"א הטילו הקהל וכו' י"א ששחיטתו אסורה אינו כלל מחמת דדמי לחשוד לאותו דבר דהמחבר ס"ל דאינו נעשה חשוד לאותו דבר כלל משום שהקהל פסלו ואסרו שחיטתו, יש סייע לזה ממ"ש רמ"א ע"ד המחבר ואם נתבטלה התקנה כל השוחטים בחזקת כשרות כמו בראשונה ומשמע שגם השוחט הזה שעבר ושחט דמיירי בי' המחבר נמי הוא בחזקת כשרות והוא תמוה כיון שנעשה חשוד לאותו דבר איך חוזר לכשרותו ע"י שנתבטלה התקנה ובפסקי

מהרא"י סי' קע"ז ל"ה חרם כלל ולא עבר שום אדם על החרם רק הקהל עשו תקנה וסייג לתורה שיחזרו השוחטים השחיטות וגם השוחטים קבלו עליהם ולא נתקיים הדבר וע"ז השיב מהרא"י דשאר שוחטים כשרים ומה ענין זה למי שהוא חשוד לאותו דבר, אלא הוא הדבר אשר דברנו דגם כאן אינו חשוד לאותו דבר כלל לדעת המחבר והרמ"א רק שחיטתו אסורה משום איסור הקהל ולהכי אם נתבטלה התקנה כל השוחטים בחזקת כשרות ואתי שפיר:

אמנם כל זה לשעבר שאין רש"פ נפסל לקצב בשר כשר משום שהוא חשוד אבל מה יהי' מיכן ולהבא דעת הרב מהרא"פ נ"י שהב"ד מחויב למחות ברש"פ שלא יעבור על התקיעת כף מיכן ולהבא, ושנית שאין להתיר לו התקיעת כף משום שהוא על דעת חבירו ולטובת חבירו כמבואר בסי' רכ"ח ס"כ בלי דעת הג' קצבים אחרים וגם מפני שהוא על דעת רבים כמבואר שם סכ"א, ודעת הרב מהרי"ל וויי"ב נ"י שאין התקיעות כף חל כלל משום דהוי כנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל ביו"ד סי' רכ"ח סל"ג דהוי שבועת שוא ואת"ל דהתק"כ חל מ"מ כיון שעבר עלי' איזה פעמים מתירין לו אף שהוא ע"ד רבים כיון שהוא לדבר מצוה כמ"ש רשב"א בתשובה ח"ג סי' נ"ה הביאו מל"מ פ"ו משבועות ה"ח ועיין תומים סי' ע"ג:

וטרם אענה אני אומר דעלה בדעתי דבת"כ לא מהני שאלה כלל והוא עפמ"ש הש"ך בחו"מ סי' רנ"ה סק"ן אהא דקיי"ל בהקדש דאתי ליד גזבר לא מהני שאלה דה"ט דבלא אתי ליד גיזבר הגם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט מ"מ כיון שאינו אלא ע"י דיבור אתי דיבור ומבטל דיבור אבל באתי ליד גזבר דהוי מעשה לא אתי דיבור ומבטל מעשה ע"ש, וה"נ בתקיעות כף כיון שהוא מעשה ועיין בחו"מ סי' ר"א ס"ב דבמקום שנהגו התגרים לקנות בו הוי קנין אם כן לא אתי דיבור ומבטל מעשה ולא מהני שאלה, ובזה יש ליישב דעת התוס' בנדרים ס"ה ד"ה תני' דלדבר מצוה מתירין נדר שהוא לתועלת חבירו שלא בפניו ומשום הכי התירו סנהדרין שבועת צדקי' לנבוכדנצר שלא בפניו דנבוכדנצר הביאו ב"י ורמ"א סי' רכ"ח ס"כ, וכל הראשונים הקשו על זה פוק חזו מה עלתה בי' ובסנהדרין שהתירו, ולפי מה שכתבנו ניחא דשם הי' תקיעות כף כמה שכתב מרדכי פ"ג דשבועות רמז תשנ"ז ותשו' מיימנו שבס"ס הפלאה הלכות נדרים פ"ו סוף אות ג' ובתקיעת כף לא מהני שאלה ולכן נענשו וצדקי' וסנהדרין טעו בזה והוו ס"ל דגם בת"כ מהני שאלה ולכן התירו לדבר מצוה, אלא שמצאתי לטו"ז סי' רל"א הביא תשו' או"ז ורש"ל שכתב להדיא דתקיעת כף יש לו התרה ע"ש והרי פסקינן ביו"ד סי' רל"ט ס"ב ושוב מצאתי במהרי"ק שורש נ"ב והוא בדפוס לעמבערג דף כ"א שכתב ומ"מ אמת

הוא שכתב ר"י מקורביל בסמ"ק שלו [והוא בסמ"ק מל"ת פ"א מ"נ] וז"ל תקיעת כף יש שמחמירין לומר שאין בשאלה ונראה דאין להחמיר בה יותר משבועת ע"ש [עיין תשב"ץ שציינתי הביאו ב"י סי' רל"ט] ואולי טעם המחמירין כמ"ש:

ועתה נחזי אנן מ"ש הרב מהרי"ל כיון שעבר על ת"כ הוי התרה לדבר מצוה ומתירין גם עד"ר כמ"ש מל"מ פ"ו משבועות הנ"ל הרי שם תברא בצדו שהביא בשם הריב"ש דמתירין עד"ר לדבר מצוה היינו שלא בידיעתם אבל כל שמוחים בדבר בפירש אין מתירין אפילו לדבר מצוה ומילתא דמסתברא הוא דהא כתבו תוס' ורא"ש בגיטין ל"ו ושאר ראשונים דהא דמתירין עד"ר לדבר מצוה היינו משום דמסתמא כולם מסכימים וחרטתם אחת כמ"ש ש"ך סי' רכ"ח סקנ"ט וא"כ במוחים בפירש ל"ש האי טעמא, וה"נ שאר הקצבים מוחים בפירש, ומיהו גוף הדבר שכתב הרב מוהרא"פ נ"י דהוי עד"ר נמי ליתא דהא מבואר בסי' רכ"ח סכ"ג דנדר שהודר ברבים יש לו התרה מאחר שלא אמר על דעתם וכן משמע שם סכ"א דלא מקרי ע"ד רבים אא"כ אמר כן בפירוש ולדעה ראשונה שם צריך לפרוט דוקא ע"ד פלוני ופלוני ופלוני רק לדעת י"א אם נדר בפני ג' אפילו אמר בסתם עד"ר אין לו התרה דמסתמא עד"ר שעומדים לפניו דוקא, ובנ"ד לא מצאתי בכל המכתבים שאמר רש"פ שנותן ת"כ עד"ר וא"כ אין כאן עד"ר כלל, אמנם מ"ש שאין להתיר לו משום שהוא לדעת חביריו ולתועלת חביריו, יפה כתב ויש לדון בזה, והנה דעת הרבה פוסקים ראשונים דאף דנדר שהוא לתועלת חבירו אין מתירין אלא בפניו היינו רק מטעם הירושלמי מפני החשד או מפני הבושה אבל בפניו מתירין אפילו בעכ"ח של חבירו עיין חידושי רשב"א נדרים ס"ה ובריטב"א שם ובפירש הר"ן והרא"ש שם, אמנם מדברי הרא"ם שהביא הרא"ש בפי' שם נראה שאין מתירין אלא מדעתו ורצונו של חבירו וכן מבואר מדברי הרשב"א בתשובה שהביא ב"י סי' רכ"ח וכן קבע הרמ"א להלכה בסי' רכ"ח ס"כ דבטלינן דעתו ורצונו ועיין טו"ז וש"ך שם דגם דעת המחבר כן [אב"ה הנ"ל עיין טו"ז חו"מ סי' קכ"ט בשם מהר"ם] ובאמת שהדבר תמוה מנלן דין זה והא דילפינן ממשה וצדקי' בנדרים ס"ה, אפשר דהוא מטעמים הנ"ל האמורים בירושלמי ואפשר דס"ל כיון דנשבע לתועלת חבירו הוי כמשעבד עצמו בק"ס שמשועבד לזה ולכן אין להתירו ועיין במל"מ פ"ו משבועות ה"ז ואפשר דאפילו לו בדיעבד לא מהני התרה ונהי שאיסור שבו הלך ע"י שאלה מ"מ קנין שיעבוד של זה לא פקע ועיין בר"ן נדרים פ"ה סד"ה רבא:

אבל דעת רוב הפוסקים כר"ת וכן קבע להלכה בשו"ע ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום טובה שעשה לו בשביל השבועה, ולפ"ז בנ"ד אין להתיר הת"כ לרש"פ משום שתקיעת

כפו הי' לטובת חבירו וגם עשו עמו טובה שגם הם נתנו תק"כ והוי כמו איש ואשה שנשבעו זל"ז לישא זה את זו שברמ"א סי' רכ"ח ס"כ והוא מהגהת מרדכי רפ"ג דשבועות ואין מתירין בלי רצון חביריו ולא נשאר לנו רק לסמוך על רמ"א שהביא דעת תוס' בשם י"א דלצורך מצוה מתירין נדר שנשבע ע"ד חבירו אפילו בלי דעת חבירו ועיין פמ"ג או"ח בכללי שו"ע אות כ' וכ"ה כשכותב הרב וי"א ולא כתב וכן נוהגין י"ל דמסכים עם המחבר וזה ל"ש כאן דמחבר לא מיירי מזה ומסתברא כמ"ש באות כ"ו כ"מ שכתב המחבר יש מי שאומר ולא הביא חולק כן הלכה אף לקולא, כנ"ל גם ברמ"א, שוב הראני בני הב' החו"ש כה' משה נחום נ"י שהפמ"ג בהקדמתו ליו"ד בכללי או"ה אות ב' כ"כ בהדי' ועיין טו"ז שדחה זה מהלכה, אמנם מדברי ש"ך שמיישב קושית טו"ז שהקשה כן עט"ז וריב"ש נראה שמסכים להלכה בדין זה, ולפ"ז בנ"ד שכבר עבר על התק"כ הוי השתא לדבר מצוה כנ"ל ושפיר מתירין לו:

אלא שעדיין אני חושש לדעת מרדכי פ"ג דשבועות רמז תשנ"ז ותשו' מיימנו' שבס"ס הפלאה שצדדו לומר דת"כ חמור משבועה לענין זה דהוי כמו כריתות ברית ע"ש, [עיין בתשב"ץ הנ"ל ובסה"ק קו הישר פנ"ו מנב"ה] וא"כ אפילו לדבר מצוה אין מתירין, ועוד דנלפענ"ד לתת טעם אמאי בעושה לו טובה בשביל השבועה אין מתירין לו בלא רצונו ולי"א אפילו בדיעבד אינו מותר דבתשובות המיוחסים סי' רנ"ה הקשה אהא דפריך בגטין ל"ה וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה הא ליכא חרטה דמעיקרא דהא אם לא אסרה פירות עולם לא היתה גובה כתובתה וכן הקשה גבי יתרו שאם משה לא הי' נשבע לא הי' יתרו נותן לו בתו וכן צדקי' אם לא הי' נשבע הי' נבוכדנצר הרגו, ותירץ דנדר שאינו נודר מצד עצמית הנדר רק בשביל דבר אחר כגון בשביל טובה שיעשה לא ניתר גם בחרטה דהשתא ע"ש והני פוסקים דס"ל דלא מהני התרה אפילו בדיעבד י"ל דה"ט משום קושית הרשב"א ולא ס"ל כתירוצו והני דס"ל דמהני בדיעבד ס"ל כרשב"א, אבל לכתחילה אין מתירין בחרטה דהשתא ע"ש, ולפ"ז בנ"ד אפילו נסמוך על הפוסקים דמהני התרה ולדבר מצוה מתירין אפילו לכתחילה מ"מ כיון דאין כאן חרטה דמעיקרא דהא נדר בשביל טובה שקבל ואין הת"כ נעקר למפרע רק מיכן ולהבא א"כ לא נתקן מה שעבר כבר על ת"כ וממילא אין כאן מצוה כלל ואין מתירין לו לכתחילה:

אלא דבתשו' מהרי"ט ח"א סי' א' העלה דבזה נמי שייך חרטה דמעיקרא שמתחרט על שנדר וקבלת טובה ואם הי' יודע שלא יוכל לסבול לא הי' נודר ולא הי' מקבל הטובה וא"ת יחזיר הטובה בזה לא יותר נדרו ע"ש, וכן הוכיח בס' תורת גטין ל"ה שהוא דעת רמב"ן וא"כ שפיר נעקר התק"כ מעיקרא ושפיר הוי דבר מצוה להתירו כיון שכבר

עבר ועוד דאפילו אינו ניתר אלא מיכן ולהבא מ"מ כיון שכבר עבר ודאי יש לחוש שיעבור עוד [אהנ"ל עיין כעין זה בשעה"מ פ"ו משביעית ותשו' חיים שאל ח"א סי' ו'] ויש מכשול בתק"כ זה ודאי הוי דבר מצוה להתיר לו כמ"ש רמ"א סי' רכ"ח סט"ו גבי נדר שלא לשחוק דהוא נדר של איסור דאין מתירין לו ואם יש מכשול בנדר זה שיש לחוש שיעבור בלא התרה מתירין לו לכתחילה ואף דש"ך שם סקכ"ח הביא חבל נביאים ראשונים שחולקין על דין זה היינו מטעם שכתב רשב"א בתשובה סי' תשנ"ה הביאו בתשו' המיוחסות סי' רנ"ב ובס"ס הכלבו שבב"י שם דשחוק בקוביא עברה הוא וכו' ואין אומרים לאלו שיזדקקו לעברה כדי שלא יעשו עברה גדולה ע"ש אבל כאן שאין ההיתר לעברה כלל ודאי הוי דבר מצוה להסיר המכשול להבא [עיין בס"ח סי' תתרצ"ה מנב"ה] ואי משום דעת הג"מ ותשו' מיימנו הנ"ל הלא מבואר שם להדיא וגם מה שתקעת שתי ידיך לשמים אבל לשם ברית נתכונת כתק"כ לאדם צריך אתה להחמיר בדבר שלא להתיר אלא עפ"י חכם ובין כך ובין כך אם יש, מכשול רב והפסד מרובה בדבר וי"בא בכך לעבור מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולהתיר עפ"י חכם מלאכול בשר תמיתות נבלות כי בכך הדעת מכרעת דלא חמירא משבועה ולא נהגו בה הדורות להחמיר בו יותר משבועה אלא להקל עליהם וכו' מבואר להדיא דלהפריש מאי' שלא יעבור מיכן ולהבא מוטב להתיר לו לכתחילה ועיין מהרי"ק שורש נ"ב דכ"א בדפוס לעמבערג, ועיין בהגהות מהרב"פ סימן רכ"ח סק"א עמ"ש רמ"א דאם אותן הרבים אומרים שלא להתיר לו אפילו לצורך מצוה אין מתירין לו כתב בשם שיורי כנה"ג אפילו לדעת הריב"ש אם בהתרת השבועה יש מצוה ואם אין מתירין אותה לא די שאין מצוה אלא עברה נמי איכא מתירין אפילו מוחים הרבים עוד הביא שם אם בהתרה יש מצוה לכולל אין שומעין למוחים, ועוד הביא דאם קיום השבועה גורם קטטה לחברי החברא מתירין ע"ש, ועיין בחו"מ סי' ר"ז כתב המחבר נדר ושבועה ותק"כ מהני אפילו באסמכתא וכתב רמ"א ועיין לקמן סי' ר"ט ס"ד דשם כתב דמהני אם שאל על שבועתו ומשמע דגם בת"כ מהני שאלה ועיין סמ"ע סי' ר"ז סקנ"ב:

ובגוף הדבר אם הג' עשו טובה לרש"פ בתקיעת כפים אינו נראה כן דהרי גם בהא דאיש ואשה שנשבעו זל"ז שישאו זה את זו דעת מהמ"פ סי' ע' דמה שנשבעת האשה לאיש לא מיקרי טובה דבכל דהו ניחא לה אלא שמהרי"ק שורש נ"ב די"ט ע"ב בסוף העמוד חולק משום דלפי שעה הי' נחשב לו טובה ועיין ש"ך ס"ק נ"ה אבל בנ"ד לפי מה שאני רואה מתוך המכתבים לא חזר רש"פ אחרי הג' קצבים לעשות פשר חדש בפ' תצא תרנ"ט רק פתיהו ויכלו לו נגד רצונו וראי' שכפי הנראה מהמכתבים עבר מיד על הת"כ ולא קיים

הפשר ודאי לא מיקרי שקיבל מהם טובה במה שגם הם נתנו ת"כ ואולי נתנו תק"כ רק לטובתם ולרעתו של רש"פ ועיין מ"ש חת"ס יו"ד סי' רכ"ו, לכן מכל הלין טעמי נ"ל שיש להתיר תק"כ של רש"פ כדין התרת נדר ושבועה אפי' נגד רצון הג' קצבים אחרים רק שיתירו לו בפניהם מפני החשד ומפני הבושה ומהיות טוב שיסכימו הקצבים אחרים להתיר לו כדי להצילו מעבירה ומפני השלום:

ואם מפני העסק שלהם יש צורך בפשר שביניהם ישמע לעצת חכם בחת"ס יו"ד סי' וי"ו בד"ה היוצא וישבו תחלה הרב מוהרי"ל נ"י והרב מוהרא"פ הדיין נ"י עם אקרו"ט ויעשו פשר בין הקצבים לטובת הצדדים ולטובת הקהל כדת וכדין וכל איש על מקומו יבא בשלום ויחזיקו הפשר בכל תוקף ועוז ואח"כ יתירו לר' שמואל פרענקיל התק"כ שלו ויהי' הכל מתוקן לטובה:

אבל מ"ש הרב מוהרי"ל נ"י דאין התק"כ חל כלל משום דע"י פשר השני יתמעט הכנסת הקהל בגאבעללא הוי כנשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל דהוי שבועת שוא כמבואר בסי' רכ"ח סל"ג ולפענ"ד ז"א הגם שמ"ש הרב מוהרא"פ נ"י ע"ז דאדם עושה בשלו מה שירצה אינו כן דיכולין בני העיר או ז' טובי העיר לעשות תקנות לטובת הקהל אפי' במקום דאיכא ליחידים פסידא כמבואר ב"ב ח' ובחו"מ סי' רל"א ועיין בחו"מ בהגהת רמ"א סוס"י ב' וסמ"ע שם ויש בזה הלכות מרובות ואכ"מ, אבל בנשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל גופא ודאי אם נשבע בהאי לישנא שלא ליכנס בתקנת הקהל הוי שבועת שוא ואינו חל כלל דהוי כנשבע שלא אוכל מצה בלילי פסח ביו"ד סי' רל"ו ס"ה וסי' רל"ט ס"ד ואו"ח סי' תפ"ה אבל אם נשבע על איזה דבר שיעשה או שלא יעשה ויכול לעשות או שלא לעשות דבר זה גם שלא יהי' נגד תקנת הקהל אף אם הוא לפעמים גם נגד תקנת הקהל שפיר חל בכולל כמו שלא אוכל מצה סתם שחל ואסור לאכול מצה בלילי פסח כמבואר בסימנים הנ"ל, וה"נ בנ"ד כיון דחל התק"כ לקיים הפשר במה שאינו נגד תקנת הקהל חל נמי במה שהוא נגד תקנת הקהל בכולל:

ומזה תמוה בעיני מה שתמה טו"ז שם סי' רכ"ח עמ"ש רמ"א סל"ג ואפילו נשבע על איזה דבר שלא לגלותו ואח"כ נתנו עליו חרם חייב להגיד הא אפילו בלי נתינת חרם חייב להגיד כשזה צריך להעיד שהרי הוא עובר באם לא יגיד וכו' וצ"ל דקאמר בזה שלא תבעו להעיד ואז אינו עובר כמ"ש בחו"מ סי' כ"ח אבל אם באמת תבעו להעיד חייב להגיד אף בלא חרם והוא פלא דאם נשבע עד שלא תבעו להעיד שפיר חל השבועה בכולל מגו דחל שלא לגלות עד שלא תבעו חל נמי שלא לגלות כשתבעו ועיין בס' מחנה אפרים הל' שבועות סי' ח', והא דכתב רמ"א דאפילו נשבע שלא לגלות ואח"כ נתנו עליו

חרם דחייב להגיד אף דאכתי לא הי' חרם וא"כ חלה השבועה ואיך חייב להגיד הא במצה וסוכה הנ"ל אפילו היכא דחל בכולל אסור לאכול מצה בליל פסח וליתא בסוכה בחג. צ"ל דדין זה הוא ממהרי"ק שורש ק"י והמעיין שם יראה שטעמו הוא משום שהיו מערימין לישבע כדי לבטל המצוה ומשו"ה הוי שבועת שוא ומקורו שם מדברי המרדכי פ"ג דשבועות שהביא טו"ז סי' הנ"ל ואותן ששמעו שהציבור ממשמשין לגזור גזירותם ונשבע שלא לקיים ואח"כ גזרו עליו אם צריך לקיים אם לאו כך ראיתי שהנשבע לעבור על גזירת הציבור נשבע לשוא הוא ואלו התרו בו חייב מלקות דאו' שהרי נשבע לבטל את המצוה לסור מחוקי המצות ודבר זה מושבע ועומד מהר סיני הוא עיי"ש ושם כיון ששמעו שהציבור רוצים לגזור והערימו לישבע קודם כדי שלא ליכנס בתקנת צבור שפיר הוי נשבע לבטל את המצוה שזה הי' תכלית שבועתו והוי שבועת שוא, ולפ"ז לק"מ מה שהקשה טו"ז שם מדברי מרדכי אלו על תשו' ריב"ש שהביא שם באחד שנשבע שלא להיות אחד מן הנאמנים שבררו הקהל וכו' ואם נשבע ע"ז קודם לכן הרי זה אסור ואין לו לישב עמהם עד שישאל על שבועתו וכו' ע"ש ולפמ"ש לק"מ בנידון הריב"ש לא הי' כמערים לישבע כדי לבטל תקנת הצבור לכן אם נשבע קודם לכן לא הוי נשבע לבטל את המצוה שפיר חלה השבועה ועיין פמ"ג או"ח סימן תפ"ה במש"ז סק"א שנסתפק בנשבע בליל פסח עצמו וכלל גם מצה דרשות דחיילי השבועה בכולל ע"ש, ולפי האמור אם נשבע כמערים שלא לאכול מצה בליל פסח דהוי נשבע לבטל את המצוה ואין השבועה חל כלל אפי' על מצה דרשות ועיין מח"א הנ"ל:

היוצא מכלל דברינו בקיצור שתק"כ של ר' שמואל פרענקיל שפיר חל וצריך התרה אבל יש להתירו בפני ג' הקצבים האחרים אפילו שלא ברצונם רק בפניהם ומהיות טוב שיסכימו הם להתיר לו כמש"ל אבל לא סגי שימחלו לו אפילו תלה בדעתם כמבואר סי' רל"ט ס"ב דבזה אינו ניתר למפרע ולא נתקן מה שעבר כבר אבל בהתרה נעקר למפרע ונתקן מה שעבר כבר על תק"כ, ושנית שר' שמואל הנ"ל אינו פסול לקצב בשר כשר ע"י שעבר על תק"כ, אבל מ"מ צריך תשובה וראוי להעבירו מאומנתו חודש ימים וגם יקבל דברי חבירות בפני בי"ד של שלשה והוא רחום יכפר עונו ובזה יהי' שלום בחליכם ות"ח מרבים שלום בעולם והיודע כל צפון ונעלם יברך אתכם בברכת אהבת עולם, עדי ישוכלל היכל ואולם, כנפש החותם בברכת שלום ואמת,

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ח

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' שמיני תרנ"ד לפ"ק

אחרי הודיע משלומינו מה שעוררת במכתבך על קושי' ראשונים אהך דרוב מצויין אצל שחוטה מומחין הן דנימא סמוך מיעוטא לחזקה דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת לפמ"ש תוס' בכורות כ' ע"א סד"ה ואבע"א שהקשו דבב"מ נ"ה גבי חמשה חומשין הן משמע דדמאי הוי מדרבנן אפי' לר"מ ולמה אינו טבל דאו' דסמוך מיעוט דאין מעשרין לחזקת טבל ותי' בתי' השני דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין ע"ש א"כ ה"נ אין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מומחין, ומ"ש לחלק דאם אינו מפריש תרומת מעשר הוא רשע יותר כיון שהוא מצוה להפריש משא"כ שחיטה אינו אלא סילוק איסור:

אמת שכן כתב הטו"ז יו"ד סי' א' סקי"ז דבהפרשת תרומה הוא מצוה אפי' אינו רוצה לאכול אבל שחיטה הוא רק סילוק איסור, ודבריו צ"ע מרש"י גיטין מ"ז ע"ב שכתב דמעשר טבול ואסר לי' באכילה ולאו מצוה דרמי' עלי' הוא אא"כ אוכלן או מוכרן והארכתי בזה במק"א ועכ"פ כאן שמוכרן ודאי מצוה להפריש אבל אינו מצוה דרמי' עלי' ודומה רק לשחיטה אם רוצה לאכול צריך לשחוט וה"נ אם רוצה למכור צריך לה להפריש ואין חילוק ביניהם, אבל לו יהיבנא דיש מצוה בהפרשה מ"מ אינו רשע יותר באם אינו יהיבם מצוה בשב וא"ת מאם עובר על אי' אבמה"ח בקו"ע ואדרבה אם עובר ל"ת בקו"ע מקרי רשע ופסול לעדות מה"ת כמבואר בחו"מ סי' ל"ד ואם ביטל מ"ע כתב בנתיבות המשפט שם דאינו פסול לעדות ע"ש ויותר הי' לך לומר דטבל חמור איסורא שהיא במיתה בי"ש משא"כ אבמה"ח או אינו זבוח אינו עון מיתה, אמנם גם זה לא נהירא דלענין להחזיק אדם ברשע אין חילוק בין הוא מחמת איסור חמור או מחמת אי' קל ורק לענין חשיד קיי"ל בסי' קי"ט דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור, ועוד כיון שיש מיעוט החשודים גם על איסור החמור ואפ"ה לא מחזקי' לי' שהוא מן המיעוט גם באי' קל לא מחזקינן שהוא מן המיעוט:

ומה שהי' אפשר לחלק הוא, דבשלמא אם אינו מפריש תרומת מעשר עבירה דילי' הוא שלא הפריש חוץ מאיסור דלפ"ע שמכשיל אחרים באיסור טבל ולהכי לא מחזקי' לי' שעשה עבירה משא"כ בשחיטה ליכא רק לפ"ע שמכשיל אחרים וזהו קיל בעיניו עיי' סי' קי"ט ולכן חשדי' לי', ועוד יש לחלק להיפוך דגבי הפרשת תרומה חשדי' לי' יותר שלא הפריש משום חימוד ממון משא"כ בשחט והלך לו ליכא חימוד ועיי' בחו"מ סי' ל"ד וא"כ וודאי תקשי קושיתך מכח כ"ש:

והנראה לי בזה סברא ישרה דבשלמא גבי דמאי אינימא שאדם זה הוא מן המיעוט שאינו מעשרי' הרי מחזקי' אותו ברשע ופסול לעדות וא"כ אם אנו דנין אם הוא כשר לעדות אמרי' שהוא מן הרוב וכשר דבזה ליכא חזקה המסייע למיעוט וכיון שאנו מחזיקי' אותו מן הרוב אף דלענין הפירות איכא חזקת טבל שוב לא אמרי' סמל"ח כיון שכבר החזקנו הרוב לענין כשרותו אבל גבי רמא"ש אין לדון על הגברא לענין פסול עדות דהא אם איתי' קמן אפשר למיבדקי' אם הוא מומחה אם לאו ואין אנו דנין רק על הבהמה ששחט כי ליתא קמן ובזה שפיר הק' ראשונים דנימא סמל"ח וא"ש:

ובפשיטות י"ל דגם אם אינו מומחה ושחט אינו רשע שהרי לא אמר שהוא מומחה ושחט שפיר אלא שחט והלך לו ואי לא אמרי' רמא"ש מומחין אזי באמת אסור לאכול משחיטתו ולא הכשיל כלל אלא דאמרי' רמא"ש מומחין ואין זה מכח חזקת כשרות רק כמ"ש הטור שרוב הרגילים לשחוט הם מומחין ואם אינו מומחה אינו רגיל לשחוט ומותר לאכול משחיטתו ושפיר הק' ראשונים דנימא סמוך מיעוטא שרגילין לשחוט אעפ"י שאין מומחין לחזקת איסור ויהי' אסור לאכול משחיטתו וא"כ לא הכשיל כלל ואינו רשע אבל בדמאי הרי הוא מוכר בחזקת מעשר ואומר שהוא מעושר וא"כ אם אינו מעושר הרי הוא רשע שפיר כתבו תוס' דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרי':

ועוד נ"ל לפמ"ש ריטב"א קידושין נ' ובמלחמות שם דרובא דתלי' במנהגא לאו רוב גמור הוא שמי שרוצה יכול לנהוג כמנהג המיעוט ע"ש וה"נ כ"ש מיעוט דתלי' במנהג שאינו מיעוט גמור ולא אמרי' בי' סמל"ח ולפי"ז דוקא בהך דדמאי דמדינא ודאי כל ישראל בחזקת כשרות לענין כל הדברים לעדות ולשבועה ובאיסורי' והרי כבר החזקנו רוב זה ועיין בהפלא"ה ספ"ק דכתובות ונאמנים גם על הפרשת מעשרות אף דאיכא חזקת טבל משום בידו לתקנו ועיין רש"י ותוס' ריש גיטין אלא משום ששלח יוחנן כה"ג ומצא שמיעוט נוהגין שלא כדת ואין מעשרין עיין סוטה מ"ח ושבת י"ג וא"כ הוא מיעוט גרוע שתלי' במנהגא ואפשר שיבוטל המנהג הרע הזה בזה כתבו תוס' בשביל מיעוט שאין מעשרין אין מחזיקין אותו ברשע כיון שמי שרוצה יכול לנהוג כמנהג הרוב אבל מיעוט שאין מומחין השוחטין אינו תלוי במנהג שקבעו ונתחדש אלא שכך הוא טבע האנושי בזה שפיר הקשו דנימא סמל"ח:

ורביעי בקודש נ"ל דסברת תוס' הוא עפמ"ש תוס' חולין פ"ו ד"ה מ"ט דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלי' אי רוב מעשיהם מתוקנים והשתא לא מהני חזקה מידי ע"ש, ביאור דבריהם דודאי אי פלגא מתוקנים ופלגא מקולקלי' ואנו מסופקי' בהך בהמה

אי קלקל או תיקן מוקמי' בחזקת איסור ואמרינן דקלקל כיון דפלגא מקולקלי' אבל אם הספק אם רוב מעשיהן מתוקנים וא"כ ודאי תיקן או רוב מעשיהן מקולקלי' ודאי קלקל ל"ש לומר דחזקת אי' דבהמה יברר שרוב מעשיהם מקולקלי' דבשביל חזקת אי' דבהמה לא ישתנה הא דרוב מעשיהם מתוקנים הפוך בה כי הוא סברא עמוקה וה"נ בשביל חזקת אי' לא ישתנה שרוב מעשרי' והוא כשר ולא רשע ולהכי לא אמרי' סמל"ח אבל גבי רוב מצויין אצל שחיטה שאין אנו דנין רק על בהמה זו אם נשחטה כהוגן שפיר הקשו דנימא סמל"ח וניחוש דלא נשחטה שפיר ונכון, ויש עוד להאריך אך אין הזמן מסכים והי' זה שלום אתה שלום וביתך שלום וכאל"ש כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ט

אלפי שלומים, מגבהי מרומים לידידי הרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כמו"ה אברהם יצחק נ"י גרינבערגער בק"ק מאדע:
מכתבו הגיענו בזמנו ולא הי' פנאי להשיבו עד היום ע"ד מה שתמה על נוב"י קמא אהע"ז סי' מ"ג ד"ה ואולם שתי' קושיתו על הריב"ש דסובר דרוב לא עדיף מב' חזקות א"כ איך אזלינן בפרה אדומה בתר רוב הא איכא ב' חזקות נגד הרוב חזקת אינה זבוח דדילמא במקום נקב שחיט ונקיבת הוושט אין שחיטה מועלת, וחזקת טומאה דגברא, ותי' דנגד חזקת אינה זבוח איכא חזקת טהרה שהרי בחיי' טהורה היתה ואם נאמר שלא נשחטה הרי היא נבילה וטמאה ע"ש, ולפ"ז מה פריך בחולין י"ב ממנ"פ אי חזקה שליח עושה שליחתו וכו', בשלמא גבי שחיטה איכא שני חזקות נגד חזקת אינה זבוח, חזקת טהרה וחזקת שע"ש אבל בתרומה ליכא נגד חזקת טבל רק חזקת שע"ש לחוד, הנה לפי פשוטו אין כאן קושי' כלל דהרי מבואר בעירובין ל"ב דר' ששת דס"ל חזקה שע"ש בדאורייתא אפי' לקולא עיין גיטין ס"ד מוכח לה מדתנן משקרב העומר וכו' אע"ג דיש חזקת איסור חדש וכן מהאשה שיש עלי' לידה וכו' דאיכא חזקת איסור לקדשים דמהני חזקה שליח עושה שליחתו נגד חזקת איסור וכן אח"כ מייתי דמהני שע"ש נגד חזקת טבל וא"כ פריך שפיר אי שע"ש אם ס"ל לר"ן שמ"ש אפילו תרומה נמי דהא מהני אפילו נגד חזקת איסור ואי ס"ל דבדאורייתא אין חזקה שע"ש א"כ אפי' שחיטה נמי לא דהא נגד חזקת טהרה איכא חזקת אינו זבוח והוי כמו איקבע איסורא כמ"ש תוס' כתובות כ"ב ואפילו לרמב"ם מה"ת לחומרא ולא מהני שע"ש וגרם לו להקשות לפי ששינה לשון הגמ' וכתב מ"ש תרומה משחיטה:

ומה שנ"ל עוד בזה דבתשו' מהרי"א חיו"ד סי' נ"ד הקשה לנוב"י מה הקשו תוס' בכורות כ' וחולין וביבמות לשיטת ר"ת אמאי סמכינן על רמאש"מ הן נימא סמוך מיעוט לחזקה דהיינו מיעוטא דאין מומחין לחזקת איסור שלא נשחטה כראוי הא נגד חזקת איסור איכא חזקת טהרה, ובתשו' אמרי אש יו"ד ח"י הקשה מחולין פ"ו דאמרינן מ"ט דר"מ הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין ופריך מאי ארי' רוב אפי' מיעוט נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא סמל"ח וכו' ותקשי נמי הא נגד חזקת איסור איכא חזקת טהרה, ולפענ"ד נראה לפמ"ש שם דאמאי באמת לא אזלינן בתר חזקת טהרה משום דלא אזלינן בתר חזקה אלא לומר שלא נתחדש דבר ולא נשחטה כהוגן אבל לומר בשביל החזקה שנתחדש דבר ונשחטה כהוגן לא אמרינן ע"ש ואני אומר דודאי חזקת הדין הוא חזקה מעליא היכא שודאי נעשה מעשה לומר שנעשה כהוגן או שלא כהוגן כמו חזקת פנוי' בכתובות כ"ג וחזקת טמא במקוה שנמדד בריש נדה אבל מ"מ נגד חזקה שלא נתחדש דבר אינה כלום דהוי כמו חזקת הגוף שכתבו תוס' כתובות ע"ה ע"ב ד"ה אבל וחזקת פנוי' לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף ועיין בש"ש ריש שמעתא ב' ועיין רשב"א יבמות דף ל' ע"ב ד"ה אשה ורשב"א חולין דף ט' ע"א ד"ה א"ל אבייי ומהרי"ט ספר ב' סימן ב' ושע"ת כ"ה פ"ב, ולפי זה נוב"י הקשה שפיר דגבי פרה אדומה איכא שני חזקות חזקת א"ז משום נקיבת הוושט וחזקת טמא אלא דפ"א כיון שהיתה בת שתי שנים וודאי כשירה היתה כשנולדה וכמ"ש תוס' חולין דף י"א ונהי דמשו"ה לא מקרי חזקת כשרות משום דהוי חזקה שלא נתבררה בשעתא כמ"ש תוס' שם אבל עכ"פ צ"ל מכח חזקת אינו זבוח שנתחדש בה נקובת הוושט ולכן שפיר תי' נוב"י דאיכא כנגדה חזקת טהרה ואי דחזקת טהרה לאו חזקה מעליא משום דצ"ל שנתחדש בה שחיטה מעליא הלא גם חזקת אינו זבוח הוא רק חזקה כמותה אבל בהך דחולין י"ב דאיכא חזקת אינו זבוח שלא נתחדש בה שחיטה וכן במאי שהקשו ראשונים אהא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחי' וכו' דאיכא חזקת אינו זבוח מעליא שלא נתחדש בה שחיטה ל"ל דיש כנגדה חזקת טהרה דבזה צ"ל שנתחדש בה שחיטה וא"כ חזקת טהרה אינו כלום נגד חזקת א"ז, וכן בחולין פ"ו אי מצרפינן מיעוט מעשיהם מקולקלי' בהדי חזקת א"ז אמרי' דלא נתחדש שחיטה לכן חזקת טהרה נגדה אינו כלום:

ושוב הביא קושי' מה פריך התם אי שע"ש אפילו בתרומה נמי הא הפמג"ד בפתיחה להלכות טריפות העלה דבעון מיתה לא מוקמי' אחזקה ותרומה עון מיתה, ומה שתי' מעלתו דפריך משום דמשמע לי' אפילו תרומה בזמה"ז דרבנן להרמב"ם או בתרומת פירי דרבנן ליתא דהרי מסיק בתרומה אין חזקה שע"ש והרי בעירובין ל"ב ס"ל לר"נ

בהדי' דבשל סופרים חזקה שע"ש, אבל לדעתי אינו קושי' מכמה טעמי', חדא דפמג"ד לא כתב רק דלא מוקמי' אחזקה דמעיקרא דהוא גזיה"כ מקרא או מהל"מ אבל חזקה שהיא מסברא כמו חזקה שע"ש שפיר אזלינן בתר חזקה אפילו בעין מיתה דהרי מוציאין ממון בחזקה דאתי' מכח סברא כמו חזקה אין אדם פורע תוך זמנו ועדיף מרוב דאין הולכין בממון אחר הרוב, ועוד דגם פמג"ד לא קאמר רק דבעון מיתה החמירו מדרבנן ולשון אין חזקתו תרום משמע דחייב עליו משום טבל וזה אינו, ועוד דחומרא זו בעון מיתה אינו אלא בספק השקול אבל כאן אפילו אין חזקה שליח עושה שליחתו אינו ספק השקול דמצוי יותר שהשליח תרם משנאמר דאינש אחרינא שמע ואזיל תרם:

ומ"ש ליישב קושי' נוב"י עפ"י דברי מהרש"א בתוד"ה מנה"מ בחולין י"א בתירוץ השני שכתב דמיעוט טריפות דפרה לא שכיח ולא אמרינן סמל"ח ולכן הרוב עדיף מתרי חזקות כיון דמיעוט לא שכיח הנה דברי מהרש"א אינם מבוארים אמאי מיעוט טריפות דפרה לא שכיח וכן דברי הרא"ש דמיעוט אין מומחים לא שכיח ולפענ"ד נתכונו למ"ש הרשב"א במשמרת וביבמות קי"ט דלא אמרינן סמל"ח. אלא ברוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות דאיכא תרי מיעוטא:

מיעוט אין מתעברות ומהרוב מתעברות איכא מיעוט מפילות וזה נקרא מיעוט דשכיח שלא יהי' להם ולד בן קיימא אבל רוב מאש"מ הן לא אמרינן סמל"ח, כיון דליכא רק מיעוט אחד נגד הרוב וזה נקרא מיעוט דלא שכיח וא"כ שפיר כתב מהרש"א דמיעוט טריפות לא שכיח ולא אמרינן סמל"ח, אבל קושי' נוב"י אינו מתורצת בכך דגם בהאי דריב"ש ליכא שני מיעוטים, ובזה מיושב קושי' מפורשים על מהרש"א שהביא דאיך ילפינן מעולה ופסח ושאר לימודים לגבי קטן וקטנה דשם מיעוט סריס ואילונית שכיח דז"א דגם שם ליכא תרי מיעוטים והוי מיעוט דלא שכיח:

ומה שתירץ דגם בס"ד ידע דיש הל"מ על רובא דליתא קמן אלא דלא ידע אם דוקא במיעוט דלא שכיח או אפילו במיעוט השכיח ולהכי כי איכא קרא על מיעוט דלא שכיח ע"כ הל"מ אפילו במיעוט השכיח, אינו נ"ל שהרי כתב הרמב"ם בהקדמה לזרעים שבהל"מ לא הי' מחלוקת מעולם כי הי' מקובל בשפה ברורה וכ"ש שלא הי' בו ספק ועיין תוס' עירובין ד' ע"ב ד"ה דבר תורה שכתבו ועוד אי בשערו דוקא א"כ כשנאמר הל"מ הוצרך לומר שערו רובו ומקפיד וכו' ואמאי צריך קרא לשערו, מבואר ג"כ דהל"מ נאמר בפירוש באופן שאין לטעות בו, ועוד דאל"כ לק"מ דילמא דהל"מ הי' רק רובו ומקפיד ואי לאו קרא לשערו הוי מוקמי' הל"מ לבשרו אבל בתר דאיכא קרא לשערו

מוקמי' הל"מ לשערו. [עיין רמב"ם פ"א ממרים ה"ד ובסה"מ שורש ב' ורש"י שבת נ"ז ע"א ד"ה ה"נ אריג הוא ותוס' יבמות ע"ז ד"ה הלכה וכו' מנב"ה]:

ואמנם מה שתימא בעיני על הנוב"י שכתב דאיכא חזקת טהרה נגד חזקת אינו זבוח והא האי דטהורה מחיים אינו מחמת דאמרינן דאינו נקובת הושט אלא מפני שהוא חי וכתב הרמב"ם בהקדמה לטהרות שאינו בכל מיני הבעלי חי שיטמא בעודנו חי או יתטמא והוא חי זולת האדם ע"ש [והא דאמרינן בכמה דוכתי נבלה מחיים הוא רק דרך השאלה ומתה היא וחיותה רק כזנב הלטאה שמפרכסת כדקתני במתני' דאהלות] וכיון דעכשיו מתה היא ואם יש נקובת הושט מטמא ומיטמא ואיך שייך לומר אוקמא אחזקה דמעיקרא כיון דעכשיו אינה טהורה מחמת טהרה דמעיקרא וצ"ל כמו דמחזקינן מאיסור לאיסור ה"נ מחזקינן מטהרה לטהרה אכן כיון דמחמת חזקת איסור דא"ז אתי עלה א"כ אין הכרח לומר דמחזקינן מאיסור לאיסור וא"כ מנ"ל דמחזקינן מטהרה לטהרה וצ"ע.

ומ"ש לתרץ קושי' תוס' בחולין י"א ד"ה אבל דאמאי לא יליף מכל קרבנות דדחי שבת ולא חיישינן שמא ימצא קרבן טריפה ונמצא שחילל את השבת ותי' דכבר הקשו לרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא איך יליף רוב מעולה ופסח ואלי' ועגלה ערופה ופרה אדומה וכו' דלא חיישינן דילמא טריפה דילמא היינו טעמא משום דספיקא לקולא ותי' החוו"ד דבמ"ע מודה הרמב"ם דספיקא לחומרא [עיי' תשובת ב"א אה"ע סי' ב' ומהר"ם בנעט בביאורו על המרדכי, ה' ציצית סי' תתקמ"ט ורי"ט אלגאזי פ"ג דבכורות, מנב"ה] ואיסי בן יהודה קאמר שבת ו' אבות מלאכות ארבעים חסר א' ואינו חייב על א' מהן ולא פירש איזהו ורשב"א ריש יבמות כתב דעל ל"ת דשבת שאין בה כרת ליכא עשה דתשבות, וא"כ מקרבנות ליכא למילף דדילמא שחיטה הוא מלאכה זו שאין חייב עלי' וליכא עשה רק ל"ת ומותר משום דסדא"ו לקולא הרבה תשובות בדבר חדא לפמ"ש מהרי"ט ח"ב סי' א' דבאפשר לברר איסורי מודה הרמב"ם דספק מה"ת לחומרא וה"נ אפשר לברר איסורו כמ"ש תוס' שמא ימצא קרבן טריפה ונמצא שחילל שבת, ושנית מ"ש בשם רשב"א יבמות אינו אמת וז"ל רשב"א שם דף ו' סוד"ה ונגמר ומורי ז"ל תי' דבחמר ליכא עשה, דתשבות אינו עשה אלא באבות מלאכות ע"ש וא"כ שחיטה שהוא מאבות מלאכות וודאי אית בי' עשה אפילו היא האחת שאינו חייב עלי' ועוד דשחיטה וודאי היא מהני דלא מספקן שהרי משנה שלימה שנינו השוחט בשבת וכו' אעפ"י שמתחייב בנפשו וכו' וכן הא דתני' בחולין מ' ובפסחי' ע"ב השוחט בשבת בחוץ לע"ז חייב שלשה חטאות, מבואר דשחיטה מהני דלא מספקו ודוחק לומר דמתני' ובריית' הכל דלא כאיסי ולשיטת תוס' שם בשבת דלא קאי איסי רק אסקילה אבל חטאת חייב אכולהו א"כ עכ"ח אית בי' נמי'

כרת דכל שזדונו בכרת חייבים על שגגתו חטאת א"כ וודאי אין התחלה לדבריו כיון דאית בי' כרת אית בי' נמי עשה אפילו לפי הבנתו ברשב"א, ועוד לפמ"ש פנ"י ביצה דף י"ב דבשחיטת קדשים חייב שתים אחת משום נטילת נשמה ואחת משום מפרק ע"ש והרי גם לאיסי רק אחת הוא בספק ולא שתים וא"כ שפיר יש בחד מהני תרתי סקילה וכרת וחטאת ועשה ול"ת ושפיר הקשו תוס' דניליף מיני' רוב מדדחי שבת:

ואני תמה על החוו"ד דלדבריו מה הקשו תוס' קידושין ל"ד ד"ה מעקה דמה נפ"מ בהני תלתא שם דהוו מצות עשה שאין הזמן גרמא ונשים חייבות הא בכל הני שלשה איכא נמי לאו ע"ש הא נפ"מ לענין ספק דבשביל הל"ת לקולא ובשביל מ"ע הוי לחומרא ועיי':

ומ"ש לדעת המקנה קידושין הנ"ל דבנשים ליכא עשה דשבת רק ל"ת, י"ל בפשיטות דנשים שחטו הקרבנות בשבת משום דספיקא לקולא, ואני אומר דכל התירוצים שנאמרו דהשחיטה היתה בהיתר לא יתכנו דאכתי תקשה לראבר"ש במנחות י"ב דס"ל נקצר שלא כמצותו פסול מדדחי שבת ופריך הגמ' שם דילמא דחי שבת משום דחביבא מצוה בשעתא שהרי הקטר חלבים ואימורי' כשרים כל הלילה ולא הי' ממתין להם עד שתחשך [ובהדי' התירה תורה בשבת כדילפינן בשבת כ' מלא תבערו וכו' ועיין תוס' שם ד"ה למשרי] ומשני שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת ע"ש בפי' רש"י וא"כ עכ"ח השחיטה הי' בדחיית מלאכת שבת וקשה קושי' תוס' דילמא ימצא טריפה אצא עכ"ח דאזלינן בתר רוב, אבל תי' בלא"ה אינו נכון דהרי שחיטת קדשים אינו אלא ביום כדיליפינן במגילה כ' ע"ב מביום זבחכם וכן פסק הרמב"ם רפ"ד ממעשה הקרבנות וא"כ הוי ע"ע שהזמ"ג ונשים פטורות וא"כ אסורים לשחוט אפילו קרבן כשר בשבת אפילו אי נשים אינם בעשה רק בלאו כיון דבדידהו אין השחיטה מצוה לא דחי שבת ועיין פנ"י קידושין דף ליד בתוד"ה מעקה לענין שריפת קדשים:

ושוב הביא קושי' המובא בחת"ס על מס' רולין [לא ראיתיו עד הנה] בשם ס' שיחת חולין על קושי' תוס' הנ"ל הא יש לומר דשנים שחטו ושנים שעשאו פטורים כדאמרינן בשבת צ"ג [ועיי' בס' מעיין חכמה פ' אמור דף ק"ד ע"ב] ולפמ"ש זה אינו דאכתי תקשי לראבר"ש דע"כ דחתה שחיטה את השבת ולא בשנים שעשאוהו דאין כאן דחי', ועוד לפמ"ש בתשו' חכם צבי סי' פ"ב דאע"ג דפטור מחטאת אפשר דאפי' איסור דאורייתא איכא והרי הוא בכלל כל מלאכה לא תעשו מידי דהוי אח"ש דאסור מה"ת ואין לוקין עליו ע"ש והקשה תוס' שפיר דמוכח דאזלינן בתר רוב דאל"כ היתה השחיטה אסור מה"ת שמא ימצא טריפה וחללו שבת באיסור דאורייתא:

אבר אני תמה על תמיהתם הא דרשי' בחולין כ"ט תזבח שלא יהא שנים שוחטים זבח אחד ואף דמבואר שם דבדיעבד כשר מ"מ מהיכי תיתי נאמר דציותה תורה להקריב קרבנות בשבת באופן דפסול לכתחלה אלא וודאי דאזלינן בת"ר ומותר לאחד לשחוט, ואולי אינימא דאחד אסור לשחוט בשבת רק שנים ביחד דפסול לכתחילה אז אף דבחול כשר בדיעבד היינו משום דראוי לבילה אין בילה מעכבת בו אבל בשבת דאינו ראוי לבילה לשחוט אחד כמצותו לכתחילה אפי' בדיעבד פסול ועיין רשב"ם ב"ב פ"א ע"ב אלא עכ"ח דאזלינן בתר רוב:

ומה שתי' דאכתי תקשי אמאי לא ילפינן רוב מפרו של אהרן דכתיב ושחנו את פר החטאת אשר לו, לא נהירא לי דהרי במנחות י"ט ילפינן מהאי מכלל דשחיטה בעלמא לא בעי בעלים ע"ש ואי לא נילף רובא דליתא קמן רק מזה ולא משאר קרבנות דאפשר בשנים ששחטו ח"כ צריך קרא דמותר לשחוט לבדו ולא יהי' מוכח מכלל דשחיטה בעלמא לא בעי בעלי' די"ל לעולם בעי בעלים והא דאיצטרך קרא היינו להתיר לו לשחוט לבדו ולאשמעינן דאזלינן בת"ר ולהכי יליף רוב ממקום אתר ואייתר קרא לשחיטה בעלמא דלא בעי בעלים:

אמנם מה שהק' מעלתו על תוד"ה דמנח גומרתא שהקשה מחל ע"פ בשבת דא"א דמנח גומרתא דהא אפשר דשנים מנחי גומרתא ביחד דפטורים יפה הקשה, אלא דלדעת חכ"ן הנ"ל לק"מ דגם שנים ביחד אסור מה"ת ובקושי' ס"ל לתוס' דאינו דוחה שבת, אמנם נ"ל עוד לחדש דבר דעיין ביו"ד סי' ב' סי"א היו ישראל ופסול אוחזים בסכין ושוחטים פסולה וכתב השמ"ח אות כ"ז הטעם דהוי כאלו שחט כל א' חצי' ואפי' את"ל דהו"ל כאלו שחט כל אחד כולו מ"מ מה חזית דאזלת בתר הכשר זיל בתר הפסול והיינו בזה יכול וזה יכול דדין כשר יכול ופסול אינו יכול כתב אח"כ ועיין בתבו"ש אות צ"ב דגם במלאכת שבת הוא כך הא דפטור בעשאוהו שנים בזה יכול וזה יכול היינו משום דהוי כאלו עשה כל אחד פלגא ע"ש ולפ"ז כ"ל דהא דשנים שעשאו מלאכה פטורים בזה יכול וזה יכול היינו דוקא במלאכה שיש לה שיעור כגון מעביר ד' אמות ברה"ר שהשיעור דיא או בהוצאה דבעי' כגרוגרת או בגוזז דבעי' כמלא פי הזוג או בכותב ומוחק דבעינן שתי אותיות או באורג דבעינן שלשה חוטים בתחילה או בתופר דבעי שתי תפירות וכדומה ולכן בעשאוהו שנים פטורין דהוי כאלו עשה כל אחד פלגא דשיעורא אבל במלאכה שאין לה שיעור כגון הבונה אפילו עשאוהו שנים חייבים דליכא למימר דכל אחד לא עביד אלא פלגא דשיעורא שהרי אין לה שיעור וחייב בכל שהו, ולפ"ז במנח גומרתא עלי' דחייב משום מעביר והרי כתב הרמב"ם רפי"ב משבת דהמבעיר כל שהו חייב וא"כ

אין לו שיעור וממילא דאפילו עשאוהו שנים חייבים והקשו תוס' שפיר, ובזה יחילו ברכות על ראשו, עדי יבנה ד' במו רמים מקדשו, ונזכה לראות בנחמת ציון, ובבנין אפריון כנפשו ונפש ידידו, עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה י

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' לסדר ואתחנן תרנ"ב לפ"ק
שוכ"ט לידידי הרבני החריף ובקי מו"ה יונה אבעלעס כ"י בעיר פעסט:
בדבר אשר תמה מעלתו על חת"ס יו"ד סוס"י קס"ז שדחה דברי כובי"ק אה"ע סי' מ"ג שסותר דעת הריב"ש דס"ל דרוב לא עדיף משני חזקות והביא ראי' דרוב עדיף משני חזקות דתוס' חולין י"א כתבו בשם ר"ח דרוב עדיף מחזקה מוכח מפ"א דאזלי' בת"ר אף דגברא שמזין עליו יש לו חזקת טומאה וכיון דמסקי' אתי' משחיטה עצמה א"כ יש בפ"א ב' חזקות חזקת איכה זבוחה דבהמה וחזקת טומאה דגברא, וחת"ס רחה דיש להקשות על ר"ח איך מוכח מפ"א דרוב עדיף מחזקה הא לא אמרה תורה שפ"א פסולה בטריפה רק חטאת קרי' רחמנא שיהי' כה"ג כשרה לחטאת והרי בחטאת ליכא חזקה כנגד הרוב ושפיר כשרה כה"ג לחטאת וממילא כשרה בפ"א לא מטעם רוב רק מנועם ודאי אך לק"מ דתוס' לא כתבו כן רק קודם דאמרי' אתי' משחיטה עצמה והוי ס"ל דלא חיישי' כלל שמא במקום נקב קשחיט אפי' אי לא אזלי' בת"ר ושאר טריפות אפשר דבדקי' בחטאת וא"כ פ"א דא"א למיברקא משום דבעי' שריפתה כשהיא שלימה מנא ידעי' שהיא ראוי' לחטאת וע"כ משום רובא ואפ"ה אתי רובא ודחי לחזקת טומאה של אדם ושפיר מוכח דרוב עדיף מחזקה, אבל למאי דמסקי' דאתי' משחיטה עצמה שמא במקום נקב קשחיט א"כ נהי דמזה מוכח נמי דרוב עדיף מחזקה דהא איכא חזקת אינו זבוח אבל זה אינו מוכח מפ"א דעדיף משני חזקות דבפ"א כשר מכח ודאי כיון דראוי לחטאת דשם ליכא חזקת ומאה כי קושי' הנ"ל דהא גם חטאת א"א למיבדקי' במקום שחיטה ע"ש:
וע"ז תמה מעלתו הא בפ' תזריע פסוק ז' כתי' והקריבו לפני ד' וכפר עלי' וטהרה ממקור דמי' ופירש"י למדך שאין מעכבה לאכול בקדשי' אלא א' מהם ואיזהו זה חטאת שנ' וכפר עלי' וטהרה מי שהוא בא לכפר בו הטהרה תלוי' ועיין מזרחי שם והרי קודם הבאת חטאת היא טמאה לאכול בקדשים כמבואר במשנה ה' פ"א דכלי' וכן כהן שעובד קודם הבאת חטאת חייב מיתה משום שימוש בטומאה וא"כ מחטאת גופא נשמע דרוב עדיף מב' חזקות שהרי יש לחטאת חזקת אינו זבוח ולהמביאו חזקת טומאה לאכילת קדשים

וגם איך אפשר לומר דלא מוכח מפ"א דרוב עדיף מב' חזקות משום דלא בעי' רק ראוי לחטאת הא לא כתי' לאיזה חטאת ובעי' ראוי לכל חטאת גם לחטאת דמחוסר כפורים, ולא ניחא לי' לומר דבעי' רק ראוי' לחטאת כל דהוא אפי' ראוי לחטאת א' אלא דבעי' ראוי לכל חטאת שבעולם דוקא:

ואני טרם אענה אעורר כי דברי חת"ס תמוהים בעיני במה שתי' קושיתו על ר"ח דמוכח מפ"א דרוב עדיף מחזקה דליכא למימר שכשירה וודאי משום דראוי לחטאת דמאן יימר שראוי לחטאת הא חטאת אפשר למבדקי' דילמא לעולם רוב לא עדיף מחזקה רק דגילתה תורה דאזלינן בתר רובא וא"כ חטאת לא בעי' למבדקי' ופרה אדומה כשירה לחטאת וממילא כשירה לפרה בתורת וודאי ולהכי לא אכפת לן בחזקת טומאה, טומאה, אבל היכא דצריכי' לדון מכח רוב נגד חזקה לא אזלי' בת"ר, ובדוחק יש לי לומר דקודם דמסקי' אתי' משחיטה עצמה והוי ס"ל דלא חיישי' כלל שמא במקום נקב קשחיט אפי' לא אזלי' בת"ר משום דזה לא הוי אפי' מ מיעוטא דמיעוטא דרוב בהמות כשרות ויש ח"י טריפות וא"כ נקובת הושט הוי רק חלק ח"י מן המיעוט ומקום שחיטה מיעוטא דמיעוטא מן שטח אורך הושט א"כ ס"ל אפי' אזלי' בת"ר מ"מ היכא דאיכא לברורי מבררי' מה"ת וא"כ חטאת ודאי בעי בדיקה אלא דנימא פ"א כיון דא"א למיבדקא אמרי' שהיא ראוי לחטאת מכח רוב ואלו בדקנוה ודאי היתה נמצאת כשירות דהיא מן הרוב ותהי' כשירה לפ"א א"כ שפיר יש כנגד הרוב חזקת טומאה אבל למסקנא דאתי' משחיטה עצמה א"כ כיון דגם בחטאת א"א לברורי אם אין נקב במקום שחיטה וע"כ סמכי' על הרוב שוב א"צ לברר כלל עכ"פ מה"ת ועיין בצמח צדק סי' ס"ט סברת השואל וא"כ אי אזלינן בתר רוב חטאת לא צריך למבדקי' וא"כ פ"א ראוי' לחטאת וכשירה ודאי ואין ראי' דרוב עדיף מחזקת טומאה:

אבל באמת גוף דברי חת"ס תמוהים שפירש חטאת קרי' רחמנא דבעי' שתהא ראוי' לחטאת שהרי כתב הרמב"ם פ"א מפרה ה"ט נשחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת והק' כ"מ והא לא כתי' בה כפרה ותי' משום דחטאת קרי' רחמנא ואף דחטאת ששחטה לשם חולין כשרה כמ"ש פט"ו מפסוהמ"ק ה"ד מ"מ מאחר שלא עלתה לבעלי' לשם חובה שייך לומר בה אינה מכפרת ע"ש ובזה ל"ש לומר דבעי' שתהא ראוי' לחטאת שהרי ראוי' היא דגם החטאת כשר ואמאי אינה מכפרת וגם הא דמכפרת משום דחטאת קרי' רחמנא ל"ש לומר משום דבעי' ראוי' לחטאת אע"כ הפי' חטאת קרי' רחמנא שיש לה דין חטאת וא"כ כתי' בגופה שטריפות פוסלת בה וא"כ לק"מ אר"ח ואין צורך לתירוצו ודברי נוב"י נכונים:

אמנם מה שנ"ל ליישב קושי' נוב"י על הריב"ש דודאי אם הרוב הוא מיד נגד שני חזקות כמו בהאי דר"א בן פרטא שם בריב"ש סי' שע"ט דאע"ג דרובן למיתה מ"מ מיד יש כנגדו ב' חזקות חזקת חי וחזקת א"א אבל בפ"א האי חזקת אינו זבוח הוא בכל בהמות וכבר החזקנו אותו הרוב נגד החזקה וגם בפ"א החזקנו אותו נגד חזקה זו קודם שמזין על הטמא וכ"ש דלמ"ש רש"י בשבועות י"א ע"ב דהא דשחטה ע"ג מערכתה אין לה פדיי' עולמית היינו דמאחר שנעשה בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין ע"ש משמע דהוא רק מדרבנן ולכתחלה אבל אם פדאה מותרת אפי' באכילה ומה"ת פודין אותו אפי' לכתחלה ודלא כתוס' ב"ק ע"ז ע"ב ד"ה אומר ע"ש וא"כ נפ"מ בפרה גופא דאזלי' בת"ר וכשרה לאכילה אם פדאה וכיון שכבר החזקנו הרוב נגד חזקה אחת אף דכשמזין על הטמא איכא עוד חזקת טומאה כנגד הרוב שפיר מודה הריב"ש דאזלינן בת"ר כיון דאחר שהחזקנו אותו נגד חזקה אחת הוי חזקה, ראשונה כמאן דליתא והוי רק כמו נגד חזקה אחת דרובא עדיף וכמ"ש אחרוני' דרוב המוחזק לענין איסור בכל מקום אזלינן בתרי' אפי' לענין ממון וא"ש:

וביישוב קושיתו נ"ל דהנה ד' מחוסרי כפרה יש הזב והזבה והיולדת והמצורע כמבואר בכריתות ח' ע"ב וברמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה וכולן מביאין חטאת העוף חוץ ממצורע עשיר שמביא חטאת בהמה ובדלות מביא ג"כ חטאת העוף ודבר זה כתוב בתורה ושנוי במשנה ומשולש ברמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ומבואר בהקדמת הרמב"ם לס' קדשי' ושאר הקרבנות שמביאין אינם מעכבין לאכול בקדשי' רק חטאת וכמ"ש הרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה דין ה' וכן נזיר טמא שמביא קרבנות למיחל עלי' נזירות טהרה מביא חטאת העוף כמפורש בקרא ומבואר ברמב"ם בהקדמה הנ"ל ופ"י מנזירות ושאר הקרבנות אינן מעכבין בטהרתו רק החטאת כמבואר ברמב"ם שם ה"ח ועוד מצינו מחוסר כפרה בגר שמעוכב לאכול בקדשי' עד שיביא קינו כמבואר בכריתות ח' ע"ב וברמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ב וקרבנו עולת בהמה או שני בני יונה או שני תורים ושניהם עולות כמבואר ברמב"ם שם ועיין ברמב"ם בהקדמה הנ"ל:

ומעתה הרי בחטאת העוף אינו מולק רק סי' א' כמבואר זבחים דף ס"ד וחולין כ"א וברמב"ם פ"ז מה' מעשה הקרבנות ה"ו וא"כ אפשר לקרוע העור ולבדוק הקנה ולמלקו והדר לפכוה לושט וליבדקי' כדאמרי' בחולין כ"ח ואף דכתבו תוס' שם דבקדשים אי אפשר להפריד העור ולבדוק דאין מום גדול מזה היינו בבהמה דמום פוסל בה אבל בעוף אין המום פוסל רק מחוסר אבר וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מאי' מזבח שפיר יכול לעשות כן ועיין תשו' ב"א או"ח סי' כ"ג ותוס' זבחי' ע"ז ע"ב ד"ה הכא בודקי' וכו' וא"כ אפי' לא

בדקינן שאר ח"י טריפות מ"מ אין כאן חזקת אי' דשאינו זבוח רק חד חזקה חזקת טומאה ושפיר אזלינן בת"ר נגד חד חזקה, ולפ"ז פ"א ראוי' לכל חטאת קרינן בה דהרי ראוי' לכל מין חטאת ואפי' לחטאת מצורע אם הוא עני אף דלא מהני רוב נגד שני חזקות ואף דאינו ראוי' לחטאת מצורע עשיר שהוא בהמה מ"מ ראוי' לכל מין חטאת ועכ"פ ראוי לכל חטאת חוץ מאחד חטאת מצורע עשיר ושפיר קרינן בה ראוי לחטאת:

אלא פן יתעקש המתעקש לומר דלא מקרי ראוי לחטאת אם אינו ראוי גם לחטאת מצורע עשיר שהוא בהמה ועוד דאכתי תקשי מחטאת מצורע עשיר גופא מוכח דמהני רוב נגד ב' חזקות דהרי שם איכא חזקת אינו זבוח וחזקות טומאה, ועוד תקשי מגר שמביא עולת בהמה או שני עופות ושניהם עולות ועולת העוף בעי שני סימנים כמבואר בזבחים וחולין ורמב"ם הנ"ל וא"כ יש שני חזקות נגד הרוב חזקת אינו זבוח. וחזקת טומאה אע"כ דרוב מהני נגד שני חזקות והנה בגר נ"ל לפמ"ש בתשו' שיבת ציון סי' ע"ו דלא אמרי' חזקה רק בחיוב ולא בשלילות ע"ש, ולפ"ז גר שמל וטבל ולא, הביא קרבנו כיון דלכל דבר דינו כישראל גמור אלא שקרבנו מעכבו לאכול בקדשים ולבא בקהל עיי' כריתות ח' ורמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה א"כ ליכא חזקה שהוא גוי דהרי אינו גוי רק ישראל ולומר דאוקמא אחזקה כמו שלא הי' רשאי לאכול קדשי' ולבא בקהל כמו כן עכשיו לא יאכל קדשים ולא יבא בקהל זהו חזקה בשלילות ולא הוי חזקה וא"כ אין כאן רק חזקה א' אינו זבוח ונגד חזקה אחת שפיר אזלי' בת"ר ולא נגד שני חזקות בחיוב:

ואמנם בחטאת מצורע נ"ל לפי מה ששנינו בסוף נגעים שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם זב"ז וכו' כותב נכסיו לאחרים והוי עני ומביא חטאת העוף וכו' ועיי' נדה ע' ורמב"ם פ"י מנזירות ה"ד ופ"ה ממחוסרי כפרה ה"י [ומה שאמרו דכותב נכסיו לאחר ולא אמרו שיפקיר אפשר שירא להפקיר פן יזכה בו אחר אבל במתנה יכול ליתן במתנה ע"מ להחזיר או במתנה לזמן מה שא"כ בהפקר לזמן אם אחד זוכה בו בתוך הזמן הוא שלו לעולם עיי' מקו"ח סי' תמ"ח אות ט' ד"ה ולפמ"ש וטו"ז או"ח סי' רמ"ו סק"ב] ועיי' ברש"י ותוס' ריש גיטין דאע"ג דאין ע"א נאמן באיתחזק איסורא מ"מ בדבר שבידו נאמן ע"ש ונראה דטעמא משום דכל שהוא בידו לסלק החזקה ואינו מוחזק שישאר כך להבא הוי כאלו אין כאן חזקה כלל ומה"ט דבר שבידו לא מקרי דבר שלא בא לעולם משום דהוי כאלו כבר נעשה וכן משמע בתוס' קידושין ס"ד ד"ה נאמן שכתבו כיון דסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו ע"ש משמע דבידו נמי ה"ט משום דמסלק החזקה, ולפ"ז במצורע עשיר נמי כיון דבידו לכתוב נכסיו לאחרים ולהביא קרבן עני ליטהר לאכול בקדשים

שוב ליכא חזקת טומאה ושפיר יכול להביא גם חטאת בהמה דאזלינן בת"ר נגד חדא חזקה דהיינו חזקת אינו זבוח וא"ש:

ועוד נ"ל דלק"מ דהרי כתב הרמב"ם פ"ב מאי' מזבח ה"י דטריפה אסורה להקריב ע"ג המזבח משום הקריבהו נא לפחתיך ועיין בכ"מ שהק' ת"ל מקרא דמן הבקר להוציא את הטריפה ואפשר לומר דמקרא דמן הבקר לא נשמע אלא דפסולה ולא שאסור להקריב אבל משום הקריבהו נא לפחתיך איסורא נמי איכא וכן כתב רש"י בזבחי' ע"ד ע"ב וכיון דאיתחזק בה ספק טריפה אין מכניסין אותה לעזרה לשוחטה משום הקריבהו נא לפחתיך ע"ש ולפ"ז בכל ד' מחוסרי כפרה וכן בנזיר ובגר קודם שדנין אם הוא טהור וכשר לאכול בקדשים צריכין אנו לדון דילמא הקרבן טריפה ואסור להקריב ע"ג המזבח ולשחטו בעזרה ואזלי' בת"ר דכשר הוא אף שהוא נגד חזקת אינו זבוח מ"מ רובא עדיף מחזקה אחת וכבר החזקנו הקרבן לכשר לכן אם אנו דנין אח"כ אם הגברא טהור וכשר לאכול בקדשי' ליכא לאוקמא אחזקת טומאה ואפי' להחולקין על ריטב"א עירובין ל"ו דס"ל דאזלינן בתר דבר שהספק בא ממנו ועיי' טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו אלא ס"ל דאזלי' בתר הנגרר היינו אם יש ספק בדבר שהספק בא ממנו אבל כאן אינו ספק שכבר החזקנו את הרוב ולא אזלי' בתר חזקת טומאה כלל ואפי' אזלי' בתר חזקת טומאה הוי רק חזקה אחת דחזקת אינו זבוח כבר בטלה וכעין סברת רבינו ברוך שבתוס' כתובות כ"ו ע"ב ד"ה אנן דמיד שהעידו שנים פקע החזקה ואח"כ כשבאו שנים המכחישים ל"ל אוקמא אחזקתה ע"ש אבל פ"א כל מעשי' בחוץ ואין לדון שאסור לעשותה אם היא טריפה ותכלית עשייתה הוא רק לטהר טמאים ומיד אנו דנין אם היא טריפה ואין אפרה יכול לטהר טמאים שפיר הוי נגד שני חזקות חזקת אינו זבוח וחזקת טומאה שפיר מוכיח נוב"י דרוב עדיף משני חזקות:

ועד השלישי אני בא לפמ"ש פנ"י בברכות כ' ליישב קושי' תוס' על רש"י דבשאר עשה דוחה ל"ת ל"ל דהל"ת לא נאמרה במקום עשה כיון דלא נאמרה העשה אצל הל"ת רק ילפינן מכלאים בציצית דדחי אבל הא דכ"ג ונזיר מותר לטמאות למת מצוה כתיב בהאי קרא דאסר להו טומאות קרובים שפיר כתב רש"י דלאו דטומאה לא קאי עלייהו כמו דלא קאי לאו דטומאה על כהן הדיוט בקרובים ע"ש באריכות, ולפ"ז אני אומר הא ודאי גם אי אזלינן בתר חזקת הנגרר אינו מועיל חזקתו לדבר שהספק בא ממנו אלא לעצמו כגון חזקת טמא בפ"א אינו מועיל רק לעצמו שיהי' הוא טמא אבל לא ליפסל הפרה משום טריפה אלא דבפ"א אין נפ"מ בטריפותה רק לענין שלא תטהר הטמא ומעתה בפ"א דטומאות מת כתיב בקרא לעצמו וטהרת אפר פרה בקרא לעצמו וגם במעשה הם

חלוקים דלא עם עשיות הפרה ניטהר הטמא אלא אח"כ כשמזין עליו שלישי ושביעי א"כ אין לומר דאם הפרה כשירה ממילא הוא טהור דהרי מחוסר מעשה וזמן הזאה ואפילו טומאה עדיין אין כאן רק כשמזין עליו יטהרנו אפר פרה ושפיר שייך דמכח רוב כשרות אין להוציאו מחזקתו אם לא דרוב עדיף משני חזקות אבל בד' מחוסרי כפרה דילפי' שהוא טמא לאכול קדשים מקרא והקריבו לפני ד' וכפר עלי' וטהרה שאינו טהור לאכול בקדשים עד שיקריב קרבנו וא"כ אין טומאה עליו רק מפני שלא הקריב קרבנו דהיינו חטאת והרי מצוה עליו להביא קרבנותיו בלא"ה שהרי האשם והעולה אינם מעכבים ואפ"ה מצוה עליו להביא וכיון שנעשית מצותו שהקריב חטאת והיא כשר ממילא אין כאן טומאה מיד והרי חזקת טומאתו אינו מועיל לפסל החטאת וא"כ החטאת משום רוב דאינו אלא נגד חזקה א' אינו זבוח וממילא אין כאן טומאה כלל אלא טהרה ודאית כיון שהקרבן כשר ושפיר אינו מוכח מזה דרוב עדיף משני חזקות הפוך בה והפוך בה כי הוא האמת:

אבל אני תמה על החת"ס שפי' חטאת קרי' רחמנא דבעי' שתהי' ראוי לחטאת והרי כל החטאות הבאות נקבה אינם ממין הבקר והבאים ממין הבקר הם כולם זכרים עיי' כל זה בהקדמת הרמב"ם לסדר קדשים וא"כ פרה אדומה אינה ראוי' לשום חטאת ואי כונתו דבעי' שתהא ראוי' מצד טריפות זו קשה מן הראשונה טריפות מאן דכר שמי' אע"כ הפי' חטאת היא שיהי' דינה כחטאת וכמש"ל וא"כ כתי' בגופה שלא תהי' טריפה ושפיר כתבו תוס' ונוב"י דאיכא חזקת טומאה נגד הרוב גם למסקנא חוץ חזקת אינה זבוח ומוכח דרוב עדיף משני חזקות ואין מקום כלל לדברי ח"ס, והמקום יהי' בעזרו ויעזור ויגן ויושיע לעסוק בתורה לשמה תורת אמת מתוך הרחבה ונחת ידידו דוש"ת באהבה, עמרם ה"ק בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יא

שיל"ת ב' אויפאלו ב' בלק תרנ"ז לפ"ק

יצו ה' את הברכה חיים ושלום עד העולם, ובריא אולם, לאהובי חתני הרב הגדול, מעוז ומגדל כ"ש מו"ה יוסף צבי סופר נ"י אבדק"ק שאמשאן:

מכתבך מיום ד' שבוע העברה הגיעני ולא הי' פנאי להשיב ומה שנתקשית בסנהדרין ס"ט ע"ב דדחי בבא עלי' אבי' הא גם מזה מוכח דאזלי' בת"ר דאל"כ דילמא לאו אבוהו נ"ל חדא דהאי רוב עדיף משאר רובא דרוב בעילות אחר הבעל אינו תלוי במעשה כמ"ש תוס' יבמות קי"ט דממילא בא שאדם מזדקק לאשתו וביאת זנות דהוא המיעוט תלוי

במעשה כמ"ש פ"י דביאת זנות מקרי תלוי במעשה [ע"ל סי' א'] ואכתי י"ל דברוב אחר לא אזלי' בתרי' בד"נ:

ושנית י"ל לפמ"ש רשב"א חולין צ"ה ד"ה ובנמצא וטו"ז או"ח סי' תר"ה דלא אמרי' קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא באם יש ודאי מיעוט איסור ע"ש, ולפ"ז גבי בן סורר שם ודאי יש מיעוט שיולדת לז' וכן גבי עדים ודאי יש מיעוט דלא טעו בעיבורא דירחא וכן גבי אילונית ודאי יש מיעוט אילונית ויש לומר דבכה"ג דודאי איכא מיעוט לא אזלי' בת"ר בד"נ אבל בבא עלי' אבי' שפיר אזלי' בת"ר דרוב בעילות אחר הבעל אפי' בד"נ כיון דליכא ודאי גבה מיעוט בעילות שאינן מן הבעל ולק"מ:

ועוד בה שלשי' לפמ"ש רשב"א יבמות קי"ט דלא אמרי' סמל"ח אלא אם יש שני מיעוטי' כגון רוב נשים מתעברות ויולדת דאיכא מיעוט שאין מתעברות ומן רוב מתעברות יש מיעוט מפילות אבל ברוב גמור לא אמרי' סמל"ח ע"ש והכי נמי גבי בן סורר רוב נשים יולדות לט' ומן אותן רוב נשים רובן ניכר עוברן לשליש ימיהן ומיעוט אין ניכרין עוברן לשליש ימיהן כדאמרי' יבמות ל"ז לכן לאו רוב גמור הוא וכן מה שדנין עפ"י עדים הוא רק מחמת רוב כשרים כמ"ש הרמב"ם ומאותן רוב כשרים יש מיעוט דלא טעו בעיבורא דירחא וכן בהאי דבת ג' שנים ויום אחד שקיבל בה אבי' קידושי' יש חשש דילמא לאו אבי' אלא דאזלי' בת"ר אבל בבא עלי' אבי' דאיכא רוב גמור דאין כנגדו אלא חד מיעוט שפיר י"ל דאזלי' בת"ר אפי' בד"נ:

ועל רבעים אשיב דבחידושי הר"ן שם הקשה הא מד"נ ילפי' דאזלי' בת"ר ולא חיישי' דילמא טריפה ותי' דודאי היכא דאי אפשר לקיים ד"ת בשום פעם רק אי אזלי' בת"ר ודאי אזלי' בת"ר גם בד"נ אבל היכא דאפשר לקיים הדין בכל פעם רק עכשיו אירע מקרה שיש מיעוט לפוטרו בזה י"ל דלא אזלי' בד"נ בת"ר ע"ש ולפ"ז א"ש בבא עלי' אבי' אי לא ניזול בתר רוב אי אפשר לקיים כלל הדין דבא על בתו במיתה שפיר אזלי' בת"ר בד"נ אבל הני דלעיל שאפשר לקיים הדין אי ליכא מקרה זו שפיר י"ל דלא אזלי' בד"נ בת"ר ובזה הנני חותם בברכה משולשת חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יב

שיל"ת מאדע יום ב' וישב תרל"ז לפ"ק

החיים והשלום לאוצר בלום, הרב הגאון החו"ב כש"ת מו"ה יושיע ברוך נ"י ריינישטץ האב"ד דק"ק טשעטשעוויטץ יע"א:

דבריו הנחמדים הגיעני והביא בשם כת"ס דקטן לכשיגדיל אסור בנבלה שהיתה נבלה כבר בקטנותו ומכח זה לחלק יצא בין שחיטת קטן דכשר ולא אמרי' דלאו בר זביחה כמו לענין כתיבת תפילין דאמרי' דלאו בר קשירה משום דקשירת תפילין לא מהני לי' קשירה של עכשיו לכשיגדיל דכל יום מצוה בפני עצמה משא"כ בשחיטה מהני לי' שחיטה של עכשיו לכשיגדיל דאם נחרה אסורה לאחר שיגדיל גם לו ולהכי מקרי בר זביחה יען דאתי לכלל זביחה ע"ש באו"ח תשו' א' [ועיי' בית שערים או"ח סי' ל"א]:

הנה הסברא נכונה בעצמותה אבל מה דפשיטא לי' שאם נתנבלה או נחרה עכשיו בקטנותו אסורה לו לכשיגדיל אינו ברור בעיני לדעת הרא"ש בחולין דף י"ז דנפ"מ מבעי' דר"י באברי בשר נחירה גם בזה"ז ע"ש א"כ גם בקטן אפשר בהמה נחירה בקטנותה כיון דאישתרי אשתרי גם לכשיגדיל ועיי' בנבי"ת יו"ד סי' ס"ד ב' חלוקים א' דע"כ לא כתב הרא"ש כן אלא אם אוסר לזמן ידוע י"ל כיון שהקפיד שלא יחול אי' עד אותו זמן הקפיד נמי שגם אז לא יחול על מה דאשתרי מעיקרא, וסברא זו שייך נמי בקטן מה דאשתרי בקטנותו אינו חל עליו איסור גם לכשיגדיל כמובן:

אמנם לסברא שניי' שם דוקא במה שלא נאסר לשום אדם עד אותו זמן אמרי' כיון דאשתרי אבל מה שאסור לאחרים אף שהי' מותר לאדם זה ל"ש כיון דאשתרי ממילא בקטן ל"ש כיון דאשתרי ועכ"פ אין הדבר פשוט דבשר נחירה בקטנותו שאסור לו לכשיגדיל לדעת הרא"ש ואמנם אין חידוש שלא מצאנו בשום מקום היתר זה דודאי אסור לקטן דאיכא ס"ס לחומרא שמא הלכה כרש"י ואת"ל הלכה כרא"ש דלמא באברי בשר נחירה גופא אסור וכמ"ש שם הנוב"י בתשו' ההוא:

ועכ"פ הרוחנו בזה לישב קושי' תוס' בנדה דף מ"ו ד"ה כגון שהק' אמאי לא מוקי שאכל הוא בעצמו לכשהגדיל וכו' ולפמש"כ א"ש משום דבקטן גופא אפשר כיון דאשתרי אשתרי כנ"ל ואפי' לחילוק הב' הנ"ל מ"מ כיון דאינו אסור לקטן לכשיגדיל רק משום דאסור לאחרים מיד נקט שפיר הקדיש הוא ואכלו אחרים דאי לאו משום איסור אחרים מיד לא הי' אסור גם לקטן לכשיגדיל קצרתי בזה יען שהענין צריך עיון רק להערה בעלמא שאין הדבר פשוט כ"כ:

וידידי נ"י הביא ראי' לדבריו מסוגי' דחולין הנ"ל מכח קו' אחרונים דאמאי לא מבעי' לי' באברי בשר שחיטה כיון דלא הי' אז בר זביחה הוי שחיטתו כשחיטת נכרי אם אמרי' כיון דאשתרי ואלא מאי דאברי שחיטה ממנ"פ אם אמרי' כיון דאשתרי ואין נפ"מ בשחיטתם במדבר גם אחר ביאה לארץ ולא היו אז בר זביחה מותר מכח כיון דאשתרי

ואי לא אמרי' כיון דאשתני א"כ נ"מ בשחיטתם אז לכשבואו לארץ שוב הוי בר זביחה וכסברת כת"ס הנ"ל אלו דברי פר"מ בהוספה קצת:

וכשאני לעצמי קושי' זו של אחרונים לא שמיע לי ולא ראיתי' וגם לא ס"ל מכמה טעמים:

א') דהרי היו בעלי זביחה בקדשים וכדאמרי' שם לעיל בסוגי' לר"ע קדשים שאני,

ב') דמשמע שם בתוס' ד"ה ר"ע דלא הותר נחירה במדבר לר"ע רק בבהמה ולא בחי' דקרא דדרשי' מיני' היתר נחירה בקר וצאן כתי' וא"כ הי' בר זביחה,

ג') אני אומר על דרך שכתב הרמב"ן בספר המצות על מה שתפס הרמב"ם בשורש הג' על בה"ג שמנה לא יעבוד עוד הכתוב בלוים במנין המצוה והלא לא הי' נוהג כי אם במדבר ואין ראוי למנות רק מה שנוהג לדורות וכתב עליו הרמב"ן אין הדבר כן אבל הוא מצוה נוהגת בכל הדורות כל זמן שיצטרכו הלוים לשאת משא בכתף ואחר משא ומתן כתב ואם נחשב שלא יהי' עוד ללוים משא בכתף לעולם וכו' גם זה לא יוציא המצוה הזאת מן המנין אחרי שהוא נוהגת בכל הדורות כל זמן שיצטרכו למשא כי אין ביטול למצוה אלא מפני שאינה צריכה אלינו והאריך עוד שם עיי' עליו, וכן אני אומר כאן אטו ישראל במדבר לא היו נאסרי' באינו זבוח לאכול אינו זבוח בארץ ישראל אלא שהמקום גורם שהיו במדבר ובמקום ההוא הותר להם בשר נחירה אבל גם בזמן ההוא אם היו באים ונכנסין לארץ מיד היו אסורים באינו זבוח מיד אלא שלא נכנסו וכיון שאלו היו נכנסי' היו מצווין נקראים בתורת אותו דבר ושפיר המה בר זביחה וכי דרשינן במקום שאתה זובח אתה אוכל רק מה שאתה זובח אתה אוכל ואפי' אם קטן מקרי לאו בר זביחה אע"ג דאתי לכלל זביחה היינו משום שעכ"פ עתה הגברא אינו באיסור שאינו זבוח אבל ישראל במדבר שלא היו חסרון בגברא רק במקום הוי שפיר בר זביחה ולכן לא מיבעי' באברי בשר שחיטה רק באברי בשר נחירה:

ועוד נ"ל הא דפסלינן אינו בר זבוחה היינו משום דנפלה סכין מעצמה ושחט כהוגן נמי פסול דבעי' שיהי' נזבח מכח גברא שהוא בר זביחה ואם אינו בר זביחה הוי כנשחטה ומתה מאילי' וכמ"ש הר"ן לענין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דנהי דלא אסור עכ"פ לא שרי לה והוי כמתה מאילי' עיי' בש"ך וטו"ז סי' ד' והנה זה פשוט דנבלה ומתה מאילי' הי' אסור לישראל גם במדבר רק בשר נחירה הותר להם כדאמרי' נחירתן זו הוא שחיטתן ואולי הי' אסור כשנחרו נכרי שאינו באיסור נבלה, ולפ"ז גם במדבר הי' צריך שיהי' למיתתה מכח גברא בר ישראל ולפ"ז באברי נחירה שפיר מבעי' לי' אולי לא אמרינן כיון דאשתרי ואסור דנהו דלא מתה מאילי' רק מכח גברא בר ישראל מ"מ אסורה כיון שאינה זביחה רק נחירה אבל אברי בשר שחיטה שנשחטה כהוגן ואין חסרון באינו בר

זביחה רק דהוי כאלו נעשה מאליו ומתה מאלי' והלא זה גם במדבר הי' אסור להם וכיון שתפסתי דמתה מכח גברא פשיטא דמותרת ואין אתה יכול לומר אח"כ דהוה כאלו מתה מאלי':

ובהדי שותא מה שעמד בנוב"י בתשו' הנ"ל אמאי לא פירש"י בעי' דאברי בשר נחירה כהרא"ש דנ"מ גם לדידן ולמה פי' שהוא דרוש וקבל שכר, נ"ל עפמ"ש הש"ך בסי' פ"ז סקי"ג אהא דכתב הרא"ש ואל תתמה על האוסרי' מימי חלב שהרי מותר עם האוכל וכשפי' מן האוכל אסור דהרי אשכחן בדם האיברים דכשמובלע בבשר מותר וכשפי' אסור עכ"ל הרא"ש וכתב הש"ך ומ"מ נראה לחלק דהתם אינו נאסר עד שפירש אבל הכא שנאסר משום אבמה"ח אם נאמר שמימי חלב בפ"ע אסור משום אבמה"ח א"כ גם כשהן עם האוכל יאסר שפירש מן החי ומדהתירה התורה חלב אע"פ שימי חלב מעורב בו א"כ ה"ה מי חלב בפני עצמו דמותר ע"ש וביאור דבריו לפענ"ד בשלמא בדם א"ל דחל איסורו כשפי' דהא גם עתה הוא כשפירש דם אבל איסור אבמה"ח עכ"ח צריך לחול בשעה שפירש מן החי שזה שם איסור אבמה"ח ואם אז אינו חל האיסור א"א לחול בשעה שפי' המימי חלב מן האוכל שהרי אז אינו פורש מן החי:

ולפ"ז י"ל דס"ל לרש"י דהא דמבעי' לר' ירמיה באברי בשר נחירה דנימא מדאשתרי אשתרי היינו נמי רק מהאי טעמא משום דאיסור עשה שאינו זבוח צריך לחול מחיים בשעה ששייך לומר וזבחת ואיסור נבלה בשעת נטילת נשמה דפקע חיותא אבל אם איסור אינו חל אז בביאתם לארץ א"א לחול איסור אינו זבוח ואיסור נבלה על אבר מת שהי' היתר ולפ"ז ליכא למבעי' רק בזה אבל באדם שאוסר עצמו באחד מן המינים לזמן ידוע ואילך או ב"ד שמתקנים דבר חדש כגון גבינות או שלקות שאפשר לאיסור לחול אז גם על מה שהי' מקודם פשיטא דלא אמרי' כיון דאשתרי אשתרי ובזה יבואו ברכות ינוחו על ראשו כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יג

עוד להגאון הנ"ל נ"י

נועם מכתבו הגיעני תמול ומ"ש ידידי על אשר כתבתי ליישב קושי' תוס' בנדה מ"ו איך אפרכס רישא דברייתא לענין זדון שבועה דאחרים פטורים כמ"ש תוס' שם הנה בזה יש לי פרנסה בריוח תלי"ת לפמ"ש תוס' בשבועות דף כ"ד ד"ה משא"כ בשבועה בתי' הראשון דשבועה נמי משכחת לה באיסור חפצא עלי' כגון דאמר פירות העולם עלי

בשבועה ואז חלים אפי' על דבר מצוה כיון שהוא איסור חפצא והא דאמרינן בנדרים דשבועה מיתסיר נפשי' מן חפצא היינו דשבועה משכחת גם בכה"ג אבל נדרים אינם אלא באיסור חפצא עלי' ע"ש היטב ובר"ן וא"כ שבועה נמי משכחת לה באסר על אחרים בשבועה כגון שאמר יאסרו נכסי עליכם בשבועה דאז כיון שהשבועה הוא איסור חפצא יכול לאסור את שלו אחרים ושפיר משכחת זדון שבועה כשנשבע הוא ואכלו אחרים ודלא כמ"ש התוס' בנדה בקושיתם דנשבע שלא יאכלו אחרים אין בכך כלום וכו' ואני ליישב קושי' זו של תוס' באתי וידידו משיב שתוס' בקושי' זו ע"כ לא סברי כתירוצו:

אבל אינני צריך לכל זה אלא דאפי' נימא דשבועה לא משכחת רק באיסור גברא ולא באיסור חפצא כשאר תירוצים שבתוס' שבועות ולא משכחת לה באחרים וכסברת התוס' בנדה בקושיתם נמי לק"מ דנפ"ל דלא שייך סברת כיון דאשתרי אשתרי רק באיסור חפצא כיון שלא הי' חל שם איסור על החפץ עד הזמן לא חייל ג"כ מכאן ולהבא אבל באיסור גברא כשבועה ל"ש כלל כיון דאשתרי וא"כ בזדון שבועה ל"ש כלל סברא כיון דאשתרי אבל בהקדש דהוא איסור חפצא שפיר י"ל כמ"ש, ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יד

שיל"ת מאדע יום ג' לס' חקת תרל"ח לפ"ק

הן הם רבבות אפרים והם אלפי מנשה, ישיש בשמחה ויזכה ללמוד מתוך הרוחה, ידידי המופלג בחריפות ובקיאות ותנא תונא בבית חמוהו כמו"ה מנשה שמחה נ"י חתן ידידי הגאון מו"ה אפרים פישל אב"ד דק"ק נאנאש נ"י:

ראיתי דבריו הנאמרים בהשכל ואבא מן המאוחר אל המוקדם, ומ"ש על נובי"ק יו"ד מ"ג ונ"ז שכתב דהא דאמרינן בס"ס היכא דאיכא לברורי מבררינן ה"ד כשאפשר לברר שני הספיקות אבל אם א"א לברר רק ספק אחד א"צ לברר כלל ותמה עליו ממ"ש רמ"א ביו"ד סי' א' ס"ב בשחט וליתא קמן למיבדקי' מ"מ יבדקו הסימנים וכו' ובד"מ אות ט"ז כתב כן לדעת הרא"ש דע"כ מיירי בא"א לבדוק בסימנים דאל"כ לא גרע מאיתי' קמן דצריך למיבדקי' ולהנוב"י שאני ושאני באיתא קמן אפשר לברר הכל אבל בליתי' קמן דאי אפשר לברר הכל תו אין צריך לברר כלל וזה תוכן קושיתו, מטיבותי' קאמינא מה שדימה נידון זה דרמ"א לדברי הנוב"י, ולפענ"ד אין לו דמיון כלל, דהנוב"י לא חידש רק דל"צ לברר אלא במקום דאפשר לברר איסורו בודאי אבל במקום דא"א לברר רק ספק

אחד לאיסור וספק שני ישאר ונהי' מוכרחים אח"כ לאסרו מספק, אז א"צ לברר כלל ונשאר בהיתרו מכח ס"ס וא"צ לברר לאסרו מכח ספק רק אם נאסרנו אחר הבירור מכח ודאי יעייש"ה בכל המקומות וכנמצא שכן הוא, אבל כאן אם נבדוק בסימנים ונמצאם שלא נשחטו רובן נטריף מכח ודאי אף אם לא שהה ודרס אז ודאי מודה הנוב"י דצריך לברר איסורו:

אלא אי איכא לדמוי' להא דמיא לכאורה למ"ש הכנפי יונה בסי' ק"ב בדין ביצת טריפה שנולדה ביו"ט ונתערבה בטילה ול"ש בזה דשיל"מ דאף דאיסור נולד יהי' מותר למחר מ"מ איסור טריפה לא יותר וע"כ נסמוך על ביטול ברוב ממילא גם איסור נולד בטל ברוב ועיי' סברה השואל בצ"צ סי' ס"ט וה"נ כיון דגם אם נמצאו הסימנים נשחטו רובן מ"מ ע"כ לא נתיר רק משום רוב מצויין מומחין ממילא סמכינן לגמרי על הרוב וא"צ לבדוק כלל, אבל גם זה שבוש וכי אנו הולכין כאן לברר היתרו הלא מותר הוא משום רוב רק אנו הולכין לברר איסורו שלא יהי' הסימנים נשחטים רובן ונאסור ולא יועיל לנו רוב מומחין וא"כ איך תאמר כיון דסוף כל סוף תסמוך על הרוב סמוך בכולא הלא אדרבה אנו אומרי' שנברר נגד הרוב שהוא אסור, [עיי' תשו' השיב משה סי' י"ג]:

ועוד נ"ל לחלק בין הדבקים עפ"י דברי רשב"א ריש חולין שכתב במומר אוכל נבלות לתיאבון דאין סומכין עליו בבדיקה שלאחר שחיטה לא בסכין ולא בבדיקת סימנים דאינו נאמן באיסור שחיטה במה שצריך עדות. אלא בדליתא לסכין או דלא אפשר לבדוק בסימנים אנו סומכין שאינו מקלקל במתכוין וחזקה על בן דעת שאין יוצאין מתח"י קלקולי שחיטה במקרה וכו' ואם לא שחט רוב הסימנים חוזר הוא קודם שהיי' וגומר שחיטתו דאינו מניח את הכשר ואוכל איסור במקום שאין טורח ע"ש, ולפ"ז אם שחט א' ישראל כשר שיודעים בו שהוא מומחה הנה אין כאן חשש שמא שהה ודרס דחזקה על בן דעת שהוא מומחה שאין קלקולי שחיטה יוצאין מתח"י, אמנם אם ידעינן שלא בדק בסימנים אחר שחיטה ודאי אנו צריכין לבדוק ואם א"א לבדוק אסור שהרי הטבח צריך לבדוק בסימנים אחר שחיטה ואין ע"ז חזקה שמומחה ובן דעת ודאי שחט רובא עיין ביו"ד סי' כ"ה אלא שאם לא ידענו אם בדק הסימנים אמרינן דודאי בדק ולא הוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן, נמצא הם ב' חזקות נפרדות שהוא מומחה ולשאר קלקולי שחיטה אין חוששין דחזקה על בן דעת שלא יארע לו קלקולי שחיטה במקרה, אמנם זה לא מהני לומר שנשחטו סימנים דזה יקרה גם לבן דעת שלא נשחט רוב סימנים. רק שע"ז יש חזקה אחרת שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן ודאי בדק ואם מצא שלא נשחטו רובן חזר וגמר שחיטתו תוך שיעור שהייה, ולפ"ז ל"ש כלל לומר כיון שא"א

לברר הכל ועכ"ח אנו סומכין על הרוב מצויין אצל שחיטה מומחין ממילא אנו סומכין גם לענין בדיקת הסימנים דודאי ברוב זה שאנו סומכין ע"כ עליו לענין דבר אחד אנו סומכין גם לענין ד"א, אבל כאן לענין שאר דיני שחיטה די לנו ברוב מומחין וחזקה על בן דעת שאינו מקלקל כנ"ל ובזה אכתי יש לחוש שלא שחט רוב הסימנים שהרי גם שוחט עצמו צריך לבדוק אחר זה, אלא דנסמוך על חזקה אחרת שודאי בדק ואם מצא שלא נשחטו רובן חזר וגמר שחיטתו תוך שיעור שהייה, לכן אם אפשר למיבדק בסימנים אין סומכין על חזקה זו שהרי על חזקה זו אינה צריכה לסמוך עלי' בשאר דיני שחיטה וכמבואר ברשב"א הנ"ל לענין מומר אוכל נבלות דאף דהיכא דא"א למיבדק בסימנים סמכינן על חזקה הנ"ל מ"מ היכא דאפשר למיבדק בדקינן אף דלענין שאר דיני שחיטה סמכינן עליו שלא קלקל:

והמעיין בד"מ יראה שכיוון למ"ש דכי היכא דרמא"ש מומחין הן ה"ה דסמכינן עליו ששחט רובא של סימן דרמא"ש מומחין הן ואינן מוציאין דבר שאינו מתוקן מתח"י והוא חזקה הנ"ל, שכ' דצריך לענין בדיקת סימנים וע"ז כתב לבסוף אבל אי יוכל למיבדק והשוחט ליתא קמן למיבדקי' ודאי צריך למיבדק דלא גרע מאיתי' קמן דצריך לבדוק לדעת הרא"ש אף שראינו שנשחטו רוב סימנים מ"מ צריך למיבדקי' משום שאר הלכות שחיטה דאף דרוב מומחין ולא גרע רוב מומחין מחזקה שאינן מוציאין דבר שאינו מתוקן מתח"י ואם שם צריך למיבדקי' מכ"ש הכא:

ומ"ש ליישב קושית הטו"ז אה"ע סי' י"ז סק"ה על הריב"ש מסי' קי"ח דשאני התם דמעשה לא עביד כדי להכשיל אבל דיבור אומר כדי להכשיל, יפה כתב ומבואר חילוק זה במג"א סי' תקי"ג סקי"ג שהביא מעלתו, אבל מה שרצה להעמיס זה בלשון המשנה שעלה להר יבמות פט"ז מ"ו דנקט כן משום דהוי מעשה ולכך לא חיישינן לכותי לא נהירא לי דדוקא אם הכשילו במעשה גופו כגון בסי' קי"ח במחליף י"ל דמעשה לא עביד להכשיל ושפיר כתב מג"א. אבל כאן וכי בעלייתו להר הוא מכשיל לישראל והלא אינו מכשיל רק בדיבור שהוא אומר שמת והמעשה ל"ש להמכשיל, שיוכל להכשיל בלא מעשה ויוכל לעשות מעשה זו ושלא יכשיל ל"ש לומר מעשה לא עביד ומי יודע אם עביד המעשה לאמירה או לצרכו, ובלא"ה נראה דלא דקדק יפה במשנתו דהלא לא קתני בא' שעלה לראש ההר אלא שעמד ואם יאמר האיך בא שמה ז"א דא"כ בכל מקום שילך נימא דהוי מעשה והא ודאי ליתא דאולי לצרכו בא לתמן:

ובסברא הנ"ל יש ליישב סתירת המחבר שנתחבטו הב"ח וטו"ז וש"ך דבסי' א' ביו"ד בטבח שעשה סימן בראש הכבש שיהא נראה שהוא טריפה פסק דמהני אמתלא ובסי'

קפ"ה בלובשת בגדי נדה פסק דלא מהני אמתלא דמעשה לא עבדה, ולפמ"ש א"ש דלבישת בגדי נדה המעשה גופא מורה שהיא נדה לכן לא מהני אמתלא אבל בטבח שעושה סימנים בראש הכבש אין הסימנים גופן מורין שהוא טריפה דאולי עושה הסימנים לידי תכלית אחר ואלו לא הי' אומר שהוא טריפה ושע"ז עשה הסימנים ודאי הי' יכול לומר שהוא כשר ואפילו בלי אמתלא דגם לדבר אחר עושין סימנים, אלא דגם בטריפה צריך לעשות סימנים ולהכי נקט המחבר שעשה סימנים שיהא נראה שהוא טריפה, ולא אמר סימנים שהוא טריפה, משום דאין הסימנים מורין בעצמן שהוא טריפה רק יען שעושין סימנים בטריפה יסתפקו אולי משום זה עשה סימנים ולא יקחו ממנו בלי שאלת פיו וגם אמר שהוא טריפה דבלא אמירתו לא הו"ל אמתלא כלל וכיון שאין המעשה בעצמותו מורה טריפות שפיר מהני אמתלא אבל לבישת בגדי נדה שאינה רגילה ללבוש רק בימי נדותה הלבישה גופא מורה שהיא נדה ושפיר לא מהני אמתלא נגד מעשה:

אמנם מ"ש ליישב דעת הריב"ש לשיטתו דגבי מיתה איכא ב' חזקות לכן לא מהני האי סברא דאין הגוי חשוד להכשיל לשחוט בחנם דלא עדיף האי סברא מחזקה ורוב ושפיר הקשה הריב"ש אמאי לא פריך שמא הוא גוי אבל בגיטין דליכא רק חדא חזקה חזקת א"א שפיר מהני הא דאין הגוי חשוד להכשיל משו"ה לא פריך שמא כותי, הנה לפמ"ש ליישב קושית חותנו הגאון נ"י בתירץ השני דהיכא דמספקינן אם הבעל רוצה לגרש כלל גם בגט איכא חזקה ורוב [עיין בית שערים אה"ע] ליתא לדברי מעלתו נ"י דהא כאן נמי מספקינן אם הבעל רוצה לגרש כלל, וגם לפי תירץ השלישי שם דהריב"ש לא דן זה לב' חזקות רק במקום שאנו דנין מצד גזה"כ אבל במקום שאנו צריכין רק לידע אמתית הדבר לא נחשוב זה לשני חזקות, וה"נ אין אנו צריכין לידע רק אמתית הדבר שאינו גוי וז"פ:

ומה דפשיטא לי' דלא עדיף האי סברא דאין הגוי חשוד להכשיל בחנם מחזקה ורוב, לדידי מספקא לי טובא דאולי חזקה זו דאתי' מכח סברא שאינו מכשיל בחנם הוי כמו חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו וכחזקה אין אשה מעיזה פני' וחזקה אין העדים חותמין על השטר וכו' דעדיפי מרוב דאין הולכין בממון אחה"ר ובחזקות כאלו מוציאין ממון ועיין במהרי"ק שורש ע"ג ובשערי תורה כלל וי"ו באורך וא"כ אפשר דחזקה כזו מהני גם נגד שני חזקות אף דרוב לא מהני וצ"ע:

ולענ"ד נראה דבאמת דברי הטו"ז תמוהים לכאורה שכתב דאין כותי מכשיל לישראל בחנם דא"כ אפי' במתכוין להעיד אמאי אינו נאמן הא ודאי אינו משקר להכשיל ואף דאינו עדות מה"ת מ"מ כאן צריך רק אמתית הדבר יעיין בטו"ז יו"ד סי' צ"ח ואם נאמר

דבאינו מסל"ת נהי דלא משקר להכשיל מ"מ אולי משקר להנאתו או להנאתה או לאיזה פניי' אחרת א"כ שפיר הקשה הריב"ש דאי נימא דז"א בכלל מסל"ת א"כ חשדינן לי' דמשקר בשביל הנאה וא"כ נפרוך ניחוש שמא הוא כותי, ואולי זה בכלל תירץ הב"ש אלא שקיצר בדבריו, ואפשר ליישב דבריו דמהרלב"ח דחי ראיה של הריב"ש, דמקשן חד חד מיניהו נקט ובתירץ הגמ' מיושב ג"כ החשש דילמא כותי, ומל"מ פי"ג מגירושין הי"א מצדיק ראיה של הריב"ש דקושית הגמ' ודילמא צרה היא יש לדחות שלא הי' לבעל אשה אחרת כשהלך ועכ"ח צ"ל דילמא נשא שם אשה ועדיפא לי' למיפרך דילמא כותי, וע"ז כתב הטו"ז דעדיפא למיפרך מצרה שדומה לקושיא דילמא שד דבשניהם חשש משקר לקלקל משא"כ בכותי ליכא חשש משקר לקלקל אלא להנאה ואינה דומה לקושיא דילמא שד:

ולכן הי' נ"ל דבר חדש דראיתי בתשו' אמרי א"ש אהע"ז סי' כ' תשובה מהגאון בעל חת"ס זצ"ל לפשוט לו שיש איסור לאו דאורייתא לקבל עדות מעכו"ם שהרי הרמב"ם בפתיחה ובסה"מ ל"ת רפ"ו מונה לאו לקבל עדות רשע והעכו"ם עוברין על זי"ן מצות שלהם כדאמרינן ב"ק ל"ח וע"ז ב' ראה ויתר גוים ראה שאין מקיימין ז' מצות והתיר להם ממונם וא"כ רשעים המה ואיכא לאו לקבל מהן עדות והביא שרבינו הגדול מהר"ם בנעט כתב לו כן בשם יש"ש סוף יבמות וכמדומה שראיתי כן בתשו' חת"ס המיוחדים למרן זצ"ל ולא מצאתי כעת [אחר רבות בשנים הראני בני הבחור החו"ש כה' משה נחום נ"י החת"ס באהע"ז ח"א סוס"י מ"ג וכ"ה בתשב"ץ ח"א סימן מ"ח וצע"ק מירושלמי פ"א דשבת ה"ב ועיין בשירי קרבן ושלום ירושלים שם דמשמע שהוא מגזירת י"ח דבר] ולפ"ז נ"ל דהא דגוי אינו נאמן בעדות אשה באינו מסל"ת רק מתכוין להעיד אינו מטעם משקר דכל דלא חזינן איזה אמתלא או חשש לתלות בו שהוא משקר בשביל הנאתו או הנאתה לא חיישינן לזה עיין בשו"ע אה"ע סימן י"ז סי"ד דגוי אינו חשוד להכשיל ישראל בחנם כמ"ש הטו"ז אלא דבשאר פסולי עדות כגון ע"א ועבד ושפחה ואשה דאין איסור לקבל עדות מהם אלא שאינן נאמנות מה"ת שפיר חז"ל סמכו על חזקה דאשה דייקא ומינסבא או מדעל"ג לא משקרו שהדבר אמת ומשיאין על פיהם ואין בזה עקירת דבר מה"ת בקו"ע שהרי כיון שהדבר אמת אין בנישואין שהוא קום ועשה עקירת שום דבר רק שמאמינים לאותן שגזה"כ שלא להאמינם בזה יש עקירת דבר מה"ת אבל ז"א בקו"ע ושפיר נאמנים אפילו במכוונים להעיד, אבל בעכו"ם שאסור לקבל עדות ממנו א"כ בשלמא במסל"ת כיון שהדבר אמת שפיר סומכין עליו ואין כאן קבלת עדות אבל במתכוין הרי אנו עוברים

על לאו דאל תשת רשע עד בקו"ע ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע משום עגונא ולכן לא תקנו חכמים להאמינו ועיין ברמב"ם פי"ב מגירושין:

ובזה א"ש הא דקיי"ל באהע"ז סי' י"ז ס"ג דפסולי עדות מה"ת פסולים לעדות אשה והיינו פסולים בעברה כמ"ש ב"ש שם ומשמע דלאו דוקא גזלן דאורייתא שהוא רשע דחמס ומשקר עיין בקצוה"ח סימן נ"ב, אלא אפילו בשאר פסולי עברה מה"ת דקיי"ל כאביי בסנהדרין דכ"ז דלא בעינן רשע דחמס, נמי פסולים לעדות אשה ואמאי הלא מבואר בנמ"י בסנהדרין שם דטעמא דאביי משום דרשע הוא ורחמנא פסלי' לעדות דכתיב אל תשת רשע עד אבל באיסורא דל"ש עדות מהימן דל"ח לי' במשקר ועיין קצוה"ח הנ"ל וכן פסק רמ"א ביו"ד סי' קכ"ז דכל פסולי עדות כשרים לענין איסורא, ומה שתמה עליו הש"ך שם סק"ב מדברי הר"ן בפ' האומר שכתב להדיא דפסולי עדות אינן נאמנין באיסורין, לפענ"ד לק"מ דר"ן שם בהאומר קאי בגזלן שהוא רשע דחמס וחשוד לשקר בשביל הנאה לכן אינו נאמן היכא דאיכא חשש הנאה, אבל שאר פסולי עדות מה"ת שאין בהן חשש משקר ודאי כשרים וכפסק רמ"א, ובזה א"ש ג"כ מ"ש הר"ן בתשובה סימן כ"ה דאפילו חשוד לאותו דבר נאמן בשל אחרים אשר נתקשה בו הש"ך שם, משום דבשל אחרים ליכא חשש הנאה אינו משקר ועיין בש"ך וטו"ז סימן קי"ט ועכ"ח כיון דבשאר פסולי' בעברה חוץ מגזלן ליכא חשש משקר ונאמנים באיסורים מ"ט לא הימנוהו רבנן בעדות אשה, ולפמ"ש א"ש משום דבשאר פסולי עדות כגון עבד ושפחה ואשה שאין איסור בקבלת עדותם שפיר המנוהו רבנן אבל פסולים מחמת עברה שאסור לקבל עדותם משום אל תשת רשע עד שפיר לא המנוהו רבנן כמ"ש:

ולדעתי לזה נתכוין הנ"י סוף יבמות שכתב אהא דכתב הרי"ף שם ושמעינן מיני' דפסול מה"ת הוא דפסול לעדות אשה מה"ת וכו' ומסתברא לן דפסול מד"ת מסל"ת משיאין אשה על פיו דלא גרע מעכו"ם, להכי קאמר נמוק"י ואע"ג דעבד ואשה ושפחה פסולים לעדות מה"ת ומשיאין על פיהם טעמא משום שאינם פסולים מחמת עברה והוא כנ"ל דפסולי עברה הם בלאו לקבל מהם עדות ולא שאר פסולים ולהכי נמי במסל"ת שאין כאן קבלת עדות נאמנים כמו עכו"ם וכנ"ל ואם כנים דברינו אלה מבואר מדברי אלו שגוי גרע מפסולי עברה ואסור לקבל מהן עדות וביש"ש סוף יבמות דין כ"ג הביא דברי הרי"ף ונמוק"י אלו יעיי"ש ואולי לזה נתכוין רבינו הגדול מהר"ם בנעט זי"ע שהבאתי לעיל שכתב שכן מבואר ביש"ש סוף יבמות ומרן בעל חת"ס כתב שחיפש ולא מצא ואפשר שכיוון למ"ש, אלא שא"כ הו"ל להביא זה מרי"ף ונמק"י וצ"ע.

ולפ"ז יש לחדש דאפילו לשיטות הסוברים דבעי' במסל"ת קישור דברים דוקא, אינו משום דבלא קישור דברים חיישינן למשקר אלא דבלא קישור דברים אף שאינו משקר אלא שכיוון להעיד אסור לקבל ממנו עדות וע"י קישור דברים מוכח שאינו מכוין להעיד ולהכי נאמן, ומעתה באיסורא שגם פסולי עדות בעברה נאמנים חוץ מגזלן וכמש"ל בשם נמוק"י דזה אינו בגדר עדות ול"ש בי' אל תשת רשע עד ממילא גם עכו"ם נאמן היכא דליכא חשש הנאה וכונה להכשיל גם בלי קישור דברים אפילו במתכוין להעיד ונקרא מסל"ת היכא דליכא שום אמתלא לחושדו במשקר להנאה או להכשיל ועיין ב"י סי' צ"ח ובש"ך וטו"ז שם ובסימן שט"ז בב"י וש"ך וטו"ז בדין מסל"ת ולענין איסורי' ולענין בכור לא נזכר שום דבר דבעי קישור דברים, ולפמ"ש א"ש דבאיסור באמת לא בעי קישור דברים כמ"ש בביאור הדבר:

וי"ל פרפרת נאה דהדבר במחלוקת שנוי' ביבמות קכ"א דמ"ד נתכוין להעיד עדותו עדות ואינו פסול אלא במתכוין להתיר לא ס"ל כנכתב לעיל אלא דבאינו מסל"ת פסול משום חשש משקר להכשילו או לטובתה ולהכי פוסל דוקא במתכוין להתיר דאל"ה ליכא חשש משקר ומ"ד נתכוין להעיד נמי פסול ס"ל כנ"ל דאפילו באינו משקר פסול מטעם שכתבתי ואנן קיי"ל כמ"ד נתכוין להעיד עיין ברמב"ם פי"ג מגירושין ובאה"ע סימן י"ז סקי"ד:

ואחרי אשר יצאנו מהמדובר הגיעני ליישוב דברי הטו"ז דס"ל דגם בלא מסל"ת נמי ליכא חשש משקר לא משום הנאה ולא משום שיתכוין להכשיל ואפ"ה אינו נאמן מטעם דכשמתכוין לעדות אין אנו רשאין לקבל ממנו משום דרשע הוא וכנ"ל וא"כ מיושב שפיר קושית הריב"ש די"ל לעולם פלוני מת בלי קישור דברים לא מקרי מסל"ת אלא כיון דאינו מכשיל בחנם ליכא חשש משקר אלא שאם הוא גוי אנו עוברים על לאו דאל תשת רשע עד וא"כ ניחא ליה למיפרך משד ומצרה וא"כ דאיכא חשש משקר בספק איסור א"א משא"כ בכותי דליכא חשש משקר אין כאן ספק איסור א"א רק ספק איסור לאו דאל תשת רשע עד ולא קשה עליו מה שהקשני ולא קושית בית שמואל כמובן:

אמנם הריב"ש ס"ל סברא נכונה כיון דמה"ת בעי שני עדים כשרים ואם לאו הוא בחזקת איסור א"א רק דחכמים הקילו משום עגונא היכא דליכא חשש משקר וכיון דבאינו מסל"ת לא הקילו חכמים אף דליכא חשש משקר משום אל תשת רשע עד מ"מ כיון שלא האמינוהו יהי' מאיזה טעם שיהי' חזר הדבר לדין תורה שהיא בחזקת א"א וא"כ אי נימא דבאומר מת פלוני לא הוי מסל"ת א"כ אם הוא כותי יש כאן חומר איסור א"א וגם לאו דאל תשת רשע עד וא"כ הו"ל למיפרך ודילמא כותי, א"ו דגם זה מקרי מסל"ת

וכ"ז כאן אבל בגיטין שם דאין כאן תורת עדות כלל שאינו מעיד שום דבר אלא שאנו מסופקין אם הבעל ציוה או הוא שד או צרה שפיר ליכא לספוקי כלל בנכרי דאינו חשוד להכשיל כמ"ש טו"ז וגם אין חשש הנאה בלי אמתלא לזה וכמ"ש ולהכי ל"ה מצי להקשות התם כלל ודילמא כותי, ובזה הנני חותם בברכת התורה, יגדיל תורה ויאדירה, כנפשו ונפש ידידו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה טו

שוכן מעונים, יוסיף לו כח ורב אונים, לכבוד אהובי וחביבי מחו' הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, צדיק תמים:
ראש בשמים, כקש"ת מו"ה מנחם מענדל נ"י פאנעט האב"ד דק"ק דעעש תע"א:
ספרו שערי צדק אשר מנחה היא שלוחה בא לידי עש"ק העבר סמוך להכנסת כלה ותשואת חן לו, ולאות אהבה אמרתי פתחו לי שערי צדק אבוא בם ואקריב את תודתי היום להתעלס באהבים לפלפל ולסלסל בדבריו הנעימים:
ראשית דבר הביא בסימן כ"ב קושית פנ"י בריש חולין על שיטת הרא"מ שבהג"א ובמרדכי רפ"ק דחולין דהא דשוחט דנאמן על השחיטה אף דע"א אינו נאמן באיסורי' באיתחזק איסורא היינו ברקים ופוחזים אבל איש המוחזק בכשרות נאמן אפילו באיתחזק איסורא א"כ מומר אוכל נבלות לתיאבון איך בודקין סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו והא אינו מוחזק בכשרות והאריך בזה וגם בתשובת מהר"ם מינץ האחרון סי' יו"ד וי"א האריך בזה:
ולפענ"ד נראה דודאי היכא דאנו צריכין לנאמנתו ועדותו אין ע"א נאמן באיתחזק איסורא אם אינו מוחזק בכשרות אבל במומר אוכל נבלות לתיאבון דבודק סכין ונותן לו אין אנו צריכין לעדותו ונאמנותו כלל רק כיון דיש לו סכין בדוק וידעינן בי' שהוא מומחה ושחט חזקה על בן דעת שאין קלקול שחוטה יוצא מתח"י במקרה אא"כ נתכוין לכך וכיון שהוא רק לתיאבון חזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא ובודאי לא קלקל במזיד ובמתכוין ולהכי מותר לאכול משחיטתו בלי שאלת פיו כלל ואין אנו צריכין להאמינו כלל ועיין חידושי רשב"א שם בחולין מבואר כן להדיא דאיהו אינו נאמן באיסור שחיטה במה שצריך עדות, והא דמותר לאכול משחיטתו היינו מטעם הנ"ל דל"צ עדותו כלל יע"ש, וכן מוכח דהא בלא שיטת הרא"מ נמי קשה איך נאמן הא קיי"ל בסי' קי"ט דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ופשוט דמומר אוכל נבלות לתיאבון אינו נאמן להביא בשר

ממקולין ולומר שמחנות כשר הביא אף דליכא חזקת איסור וע"כ הא דבדיקת סכין מותר לאכול משחיטתו היינו משום דאין אנו צריכין לעדותו כלל:

והג"א גופא לא קשיא לי' היכא שנמצאת הבהמה שחוטה כהוגן אלא שא"י אם מומחה שחטה דאמרינן דרוב מצויין אש"מ הן ואע"ג דלא ידעינן מי שחטה ול"ש לומר שהוא מוחזק בכשרות וע"כ משום דאמרינן כיון שהוא מומחה ובר דעת ודאי לא יצא קלקול מתח"י וגם לא קלקל במתכוין ואע"ג שהלך לו דאין אנו צריכין לעדותו ונאמנותו כלל, אלא דק"ל היכא שנותנים לו בשר לאכול ולא ראה בית השחיטה איך נאמן ששחט כלל דילמא הרגה בקופיץ, וע"ז תי' דבעינן מוחזק בכשרות אבל גבי בודק סכין ונותן לו ל"ק כלל וא"צ מוחזק בכשרות עד שפלא בעיני על הפנ"י שהק' כן והספר אינו תח"י לעיין בו:

ואמת כי גוף דברי הג"א תמוהים בעיני למאי דס"ל דאפילו אם השוחט כאן ומעיד ששחט כהוגן אינו נאמן נגד חזקת איסור אף דיש לו חזקת כשרות של כל ישראל אם אינו מוחזק בכשר וישר א"כ איך שייך לסמוך על רמאש"מ נגד חזקת איסור דלא סגי בחזקת כשרות של כל ישראל אם לא הי' מומחה לא הי' שוחט אלא דבעינן מוחזק מכשירי ישראל ושמא אינו מכשירי ישראל ושחט אעפ"י שאינו מומחה אם לא שנאמר דס"ל דהא דרמאש"מ אינו מצד חזקת כשרות אלא משום מילתא דעל"ג וכדעת הב"ח או כדעת פ"ת דהטעם משום דירא שיהי' צריך לשלם וא"ש:

אבל מה שפלא בעיני מה שמסיים שם ולהכי סמכינן נמי בשחיטה ובכהן המקריב ובטבילת נדה שאינה יודעת אלא עפ"י אחרים בכולהי סמכינן על ע"א וכונתו משום דהם מוחזקים בכשרות, והלא בטבילת נדה ע"כ סמכינן על כל הנשים אעפ"י שאינה מוחזקת בכשרות וצ"ע לפענ"ד:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דאין כונת הג"א דצריך דוקא שיהי' מוחזק לכשר וישר יותר מרובא דעלמא אלא דאי מהימן לאיש הסומך עליו להיתר כבי תרי נאמן אפילו באיתחזק איסורא אפילו בכל אדם וכי הא דאמרינן קידושין ס"ו אי מהימן לך כבי תרי ואף שכ' ור"י ור' יודא ל"פ עלי' ולא איירי אלא בשאר נשים אבל באמו של ר' ישמעאל מודו ולדידי לא הי' צריך לזה רק כיון דלר"י היתה אמו נאמנת עליו שפיר יכול לסמוך עליה וזהו בכל הנשים ור"י ור' יודא דלא קים להו בגווה באמת אינן רשאין לסמוך עליה דז"א דודאי הוא לעצמו יכול לסמוך עליה אי מהימנת עליה אפילו אינה צנועה ביותר אבל להורות לאחרים כר"י שסמך על אמו מה מהני דמהימנת עליה אם אינה מהימנת על אותן אחרים שסומכין עליה ומשו"ה בעינן מופלגת בכשרות כאמו של ר"י דמהימנת על כל אדם כבי תרי וכן בשחיטה וכהן המקריב אבל בטבילת נדה שהוא רק לבעלה

אם נאמנת עליו כבי תרי שפיר יכול לסמוך עליה אעפ"י שאינה מופלגת בכשרות, ומ"ש ולהכי היינו כיון דמוחזק בכשרות נאמן באיתחזק איסור הואיל ונאמן על כל כבי תרי ה"נ אשה לבעלה הואיל ומהימנת עליו כבי תרי יוכל לסמוך עליה אפילו באיתחזק איסורא: **ומה** שהקשה עוד מהא דגיטין נ"ד דיליף ע"א נאמן באיסורין מכה"ג ביו"כ דאי אמר פגול הוא מהימן ולדברי הרא"מ איך יליף משם דילמא שאני כה"ג שהוא מוחזק בכשרות משו"ה נאמן אבל ע"א דעלמא אינו נאמן ומהר"ם מינץ סי' י"ג האריך בזה, ואני תמה הלא אמרינן בזבחים כ"ט ע"ב מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב ור' אשי ל"פ רק דאינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ועיין בחינוך מצוה קמ"ד דהוא סניף ללאו דמטיל מום בקדשים וא"כ איך שייך לומר בכה"ג ביו"כ אם אומר שהוא פגול שהוא מוחזק בכשרות ואיה כשרותו אם עבר על לאו דלא יחשב ביו"כ ואי דאמר שפיגל בשוגג ג"כ לא ידענא אי אומר שסבור שהוא חולין מלבד שהוא דוחק שסבור על פר ושעיר של יו"כ שהוא חולין עוד זאת עשה איסור ששחט חולין בעזרה שהוא אסור מה"ת כדאמרינן קידושין נ"ז ע"ב ועיין ברמב"ם פ"ב משחיטה, ועוד דעשה מלאכה ביו"כ ואי בשוגג ששכח שהוא יו"כ מלבד שקשה הדבר שכל היום עוסק בעבודה אלא אפילו שכח נמי נראה שכה"ג ששוכח ביו"כ שהיום יו"כ בשעה שהוא במקדש ועוסק בעבודה אינו מוחזק בכשרות, ועוד דבשוחט משום חולין פסולה כדאמרינן בזבחים מ"ו וא"כ אין כאן פגול כמו במחשבת זמן ומקום דאין בו משום פגול בזבחים כ"ט ואפילו מחשבת הזמן קדמה וכמו שפסק הרמב"ם פט"ז מפסוהמ"ק ה"ב כחכמים דזבחים שם ואפילו לר"י דאם מחשבת הזמן קדמה הוי פגול מ"מ כאן הוא ע"כ בב"א דבשעה שחשב לאכול למחר חשב שהוא חולין, ובלאה"נ אני מסתפק דאפשר דלא הוי פגול אלא כשחישב לאכול ממנו כשיהי' נותר והיינו ביודע שהוא קדשים וזמן אכילתו ידוע אבל בחישב שהוא חולין אפשר ליכא משום פגול כלל דבלשון נותר אפקי' רחמנא ועוד דומיא דהקטרה, אבל פשוט דאם נאמר שאמר שפיגל בשוגג היינו שאומר מותר שחשב שמותר לפגל וא"כ לא מיבעי' לרבא במכות ט' דאומר מותר קרוב למזיד דהי' לו ללמוד א"כ נהי דמקרי שוגג ועיין טו"ז סי' צ"ט סק"ט ביו"ד מ"מ ל"ש לומר שהוא מוחזק בכשרות כיון דקרוב למזיד הוא אלא אפילו לאביי שם דס"ל אנוס הוא היינו באדם דעלמא אבל בכה"ג ביו"כ ודאי אינו אנוס ואינו מוחזק בכשרות אם הולך לעבוד ביו"כ ואינו יודע דיני עבודה שאסור לפגל ואם בכל אדם אמרו רמאש"מ שאם לא הי' מומחה לא הי' שוחט משום חזקת כשרות וכמ"ש הרא"ה בבדה"ב דף ה' ע"ב בד"ה ועוד מכ"ש בכה"ג ביו"כ אם הי' כשר לא הי' עובד אם לא למד דיני עבודה ועיין ברמב"ם בפיה"מ יומא ח"י שאומרי' לו

או שמא לא למדת שבמקדש שני היו צריכין לכך לפי שהעמידו אינן ראוי' עפ"י המלכות וכן הרע"ב שם כתב כן והוא מגמרא דשם וא"כ אינו מוחזק בכשרות, ועוד שלמדו אותו בעיו"כ דיני עבודה שמא שכח כמבואר ביומא שם וא"כ אינו נאמן ששכח ביום אחד כמ"ש הר"ן בפרק כל הנשבעין דבזמן קרוב אינו נאמן ששכח ועיין קצו"ח סי' כ"ח ועיין ברמב"ם רפי"ב מעדות ובשו"ע חו"מ סי' ל"ד סקכ"ד דאם ראוהו עדים שעובר עבירה שפשט איסורה בישראל נפסל לעדות ולשבועה אעפ"י שלא התרו בו וקרוב הדבר שזה מקרי פשט בישראל שאסור לפגל וא"כ ל"ש כלל באומר שפגל שהוא מוחזק בכשרות ואפשר אינו נאמן כלל שהוא שוגג, ומה דאמרינן בגיטין נ"ג הא שוגגין פטורין היינו שהי' שוגג בחיוב ממון אם מפגל ולא באיסור לפגל וא"ש:

ובתשובה כ"ג הביא קושיא על הפלתי בסימן כ"ז שהקשה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת א"כ יהי' מפרכסת אסור בעוף כיון דלאו בשחיטה תלי' מילתא, והתפלא השואל הא עכ"פ בנחירה תליא מילתא כמ"ש רש"י חולין כ"ז ד"ה אין וכן כתבו תוס' חולין כ' ד"ה לא משא"כ נכרי לא בעי נחירה כלל, ולפענ"ד נראה לחלק דבאמת יש להבין בהא דאמרו בחולין דף ל"ג ישראל כיון דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעליתא אשתרי לי' ומה בכך דבשחיטה תליא מילתא הלא במה שצותה תורה לשחוט לא חידשה תורה אלא שאם מסלק איסור אמ"ה ונוטל החיות שלא ע"י שחיטה הוי נבילה אבל מהיכן מוכח שאם שחט ועדיין מפרכסת שאין בו עדיין איסור אבמ"ה עד שתמות וכי תימא א"כ לא נפיק התירה בשחוטה ומה בכך הא קיי"ל כמ"ד בחולין י"ט דלא משגחינן אי נפיק חיותא בשחיטה רק דליהוי רובא בשחיטה ושחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה כמבואר ביו"ד סי' כ"ד סי"ג, לכן נ"ל דהסברא כך היא דהלא יש לפנינו לשחוט שני סימנים ואתי הל"מ ואמרה דסגי ברוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה מעתה אי נימא דכל זמן שלא מתה יש בה איסור אמ"ה א"כ כיון שאמרה תורה דאם מסלק איסור אבמ"ה שלא ע"י שחיטת סימנים הוא נבלה הי' ראוי' שיהי' מחויב לשחוט כל השני סימנים לסלק איסור אבמה"ח ע"י שחיטת סימנים כולם אע"כ כיון שאמרה תורה בו שיעור רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה סגי בזה לסלק איסור אמ"ה מיד אבל אי אין שחיטה לעוף מה"ת אף דבעי נחירה מ"מ בנחירה לא נתנה תורה שיעור ואפשר צריך לנחור כל השני סימנים א"כ אינו מוכח דמיד שנחר הסימנים פקע איסור אמ"ה כקושיא הנ"ל אף דבנחירה תליא מילתא:

ומה שתמה הדגנ"י שם על תוס' חולין צ"א ד"ה כמאן שכתבו דב"נ נצטוה על הנחירה ואיך אפשר זה הא גם נבלה שרי להו והאריך בזה, לפענ"ד אפשר לומר דנהי דנבלה

מתה בידי שמים שרי להו אבל מתה ע"י אדם שהרגה לא שרי להו אלא בנחירת הסימנים וכמו שאחז"ל שבת ק"ח גבי מן המותר בפיך דהרגה המלך עדיפא ועיי"ש בתוס' ד"ה איזה, [ע"ל סי' כ"ב] ואולי י"ל דהא דבעי נחירה בסימנים אינו להתיר איסור אלא עפמ"ש רמב"ן בחומש פ' נח בפסוק ואך את דמכם לנפשותיכם וכו' וזה הזכירו איסור שפיכת דמים בכאן מפני היתר השחיטה שהי' המנהג לשפוך דם וכו' אבל מפני השחיטה הוצרך לומר התרתי לכם לשפוך דם כל חי זולתו דמכם שיהי' אסור לכם וכו' עיי"ש, ולפ"ז י"ל דנהי דהותר להם לשפוך דם בע"ח אבל רק ע"י נחירה בסימנים אבל באופן אחר הוא בכלל שפיכות דמים שהי' אסור להם קודם לכן ועיין תוס' סנהדרין נ"ו ע"ב ד"ה אכל שכתבו והא דאמרינן לקמן דלא הותר לאדה"ר בשר לאכילה היינו להמית ולאכול אבל מתה מאליה שרי' ואתי לאפוקי אבמ"ה דאפילו נפלה מאיליה אסור עיי"ש, ובזה מיושב מה שתמה ראש יוסף חולין שם דא"כ פשה להו משבע מצות עוד מצות נחירה בסימנים ולפמ"ש א"ש דהוי בכלל איסור שפיכות דמים ולק"מ:

ואפשר כיון דלא הותר להם להמית ולאכול אלא בנחירה אסור נמי באכילה לב"נ אם המית בלא נחירה דאהדרי' לאיסורא קמא שנאסר לאדה"ר מקרא דלכם יהי' לאכילה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם כדאמרינן בסנהדרין נ"ט ע"ב דלא הותר להם אלא בנחירת סימנים אבל בלא נחירת סימנים באיסורא קאי ועיין תוס' ביצה י"ב סד"ה השוחט, ולפ"ז שפיר כתבו תוס' דב"נ נמי בעי נחירה דוקא וא"ל אסור הבשר כשהורג בע"ח בעצמו כמו שהי' אסור לאדה"ר אבל נבלה בידי שמים שפיר מותר להם כמו שהי' מותר לאדה"ר וכתוס' סנהדרין הנ"ל ולק"מ קושית פר"מ נ"י:

ועוד הביא שם קושיא על חת"ס יו"ד סי' ח"י וי"ט דכתב דמותר למכור בני מיעים של בהמה שנתנבלה בשחיטה לנכרי אף דלנכרי בנחירה תליא מילתא והני כי אמ"ה דמי ולא שרי להו רק משום מי איכא מידי וכו' כדאמרינן חולין ל"ג ובנתנבלה בשחיטה דל"ש מי איכא מידי דאסור גם לישראל שוב הי' ראוי להיות אסור לנכרי משום אמ"ה ועיין תבו"ש ופלתי ופמ"ג סי' כ"ז, ותי' דכשלא נשחט רק סי' אחד יש לסמוך על רשב"א דחיותא דתרי סימנים ינקו מהדדי ובנשחט רוב שני סימנים כיון שהוא מעורה במיעוט בתרא הו"ל כאבר המדולדל בחולין ע"ג דאין בו אלא מצות פרוש בלבד ולרוב הפוסקים אינו אלא מדרבנן וע"ש בתוס' ע"ד ד"ה אין דלא כרמב"ם ולנכרים שרי ע"ש וק"ל הא קי"ל כמ"ד בחולין שם מיתה עושה ניפול וכמ"ש הרמב"ם פ"ה ממ"א ה"ו וא"כ כשנתנבלה בשחיטה אכתי הוי אמ"ה והוא פלא, ולפענ"ד נראה להסביר הא דאמרינן מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול ע"פ, מה דאמרינן ביצה דף ו' דאפרוח שנולד ביו"ט

אין בו איסור מוקצה הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ופירשו רש"י ותוס' כיון דע"י הלידה התיר עצמו בשחיטה מה שלא הי' מותר קודם לידה וכיון דאיתקן לשחיטה איתקן נמי לענין מוקצה, וה"נ אני אומר כיון דשחיטה מתרת הבהמה אין סברא שהשחיטה תגרום איסור לאבר המדולדל ואדרבה מתרת אותו ומיגו דאיתקן גוף הבהמה איתקן נמי אבר המדולדל ועיין חולין ק"ג ולכן אין שחיטה עושה ניפול אבל מיתה דאוסרת הבהמה משום נבלה שפיר עושה ניפול וכדיליף התם מקרא, במותם וכ"ז בישראל דאין המיתה מתרת שפיר עושה ניפול אבל בב"נ דנבלה מותרת לו רק אמ"ה אסור לו א"כ גם מיתה מותרת ואינה עושה ניפול רק הואיל ומתרת הבהמה במיתה מתרת נמי אבר וא"ש:

ועל דרך הנ"ל נ"ל עוד סברא לחלק דודאי אין איסור אמ"ה אם נפרש רק רוב האבר מחיים ופסק חיותו כיון שהמיעוט יש לו עוד חיות מבהמה ולא אמרינן בזה רובו ככולו ולכן אין שחיטה עושה ניפול כיון שהשחיטה מתרת המיעוט שיש לו עוד חיות מבהמה וכיון דלא אזלינן בתר רובו כל האבר מותר אבל מיתה דאוסר משום נבלה אי בתר מיעוט אזלת אסור משום נבלה ואי בתר רוב אזלת אסור משום אמ"ה ובכה"ג דע"כ או הרוב גרר בתר המיעוט או המיעוט בתר הרוב ודאי אפילו לא גילתה תורה דאזלינן בתר רוב נמי לא אמרינן שיהי' הרוב גרר אחר המיעוט ויהי' נבילה כיון דהרוב פסק חיותו מחיים וממילא ע"כ המיעוט נגרר אחר הרוב והוי אמ"ה ולכן מיתה עושה ניפול וכ"ז בישראל דנבילה אסורה לא אבל בב"נ דמיתה מתרת לו שוב גם מיתה אינו עושה ניפול דלא אזלינן בתר רוב שנפרש מחיים כיון שהמיעוט הי' לו עוד חיות מבהמה ולא אמרינן בזה רובו ככולו רק בעינן כולו דוקא וא"ש:

ושם בסימן כ"ה עמד השואל ושאל על קושית חת"ס יו"ד קמ"ז במ"ש חידושי רמב"ן ריש גיטין דא"ל דילפינן ע"א נאמן באיסורין מוספרה לה דא"כ איתחזק איסורא נמי אע"כ שאני התם שמתוך שנאמנת על עצמה נאמנת נמי לבעלה ותמה חת"ס א"כ יהי' ע"א נאמן אפילו באיתחזק איסור אם הוא עצמו אוכל או בועל ויהי' ע"א נאמן לומר גרשך בעלך שזרק גט לחצרך אם העד רוצה לישאנה דחזקה אינו מקלקל עצמו וכו', וע"ז תמה הא מבואר בהג"א חולין סי' י"ד דבאמת כן הוא דכשהוא עצמו אוכל נאמן אפילו באיתחזק איסור יע"ש, ולפענ"ד נראה סברא ישרה דודאי אם לאכילת עצמו א"צ לדידן כנידון דהג"א. א"כ לאכילת עצמו א"צ שום עדים ומותר לאכול כיון שהוא יודע ברי שנסתלקה החזקה, וכיון שהוא עצמו אוכל וזה אינו נוגע לדידן וכבר הוחזק שהוא כשר משום דאינו חשוד לאכול נבלות כמ"ש הג"א וממילא שוב נאמן גם לדידן וכמ"ש הרמב"ם פט"ז מסנהדרין ה"ו ופ"ט מנזירות הי"ז ופ"ג משגגות ה"ב ומקורו פתוח בירושלמי סוטה

פ"ו ה"ב שאם הוחזק איסור בע"א מהני אח"כ אפילו למלקות, ועוד דא"צ כאן עדות כלל דא"צ להעיד כלל שהוא כשר רק כיון שראינוהו אוכל אינו מותרי' לאכול בלי שאלת פיו כלל אבל קושית חת"ס הי' באם גם הוא עצמו א"י לאכול בלעדינו כגון דקאי בתרי עברי דנהרא ואם אנו לא ניתן לו א"י לאכול וכיון דאיכא חזקת איסור אם אין ע"א נאמן אין אנו רשאין לתת לו משום לפ"ע ודומי' דע"א אומר גרשך בעלך דנקט שם דא"א לעשות לעצמו בלעדי האשה וצריך שיהי' נאמן גם עלי' ובזה ס"ל לחת"ס דלא מהני חזקה שאינו מקלקל עצמו שיהי' נאמן לנו כיון דלא הוחזק קודם שנוגע לנו וגם צריך לעדותו והגדתו דבלי שנאמין לו א"א לו לעשות וכיון דאיכא צד נגיעה איתרע נאמנותו:

ומה שתמה הדגנ"י עוד שם עמ"ש חת"ס דא"כ אם ע"א אומר לאשה גרשך בעלך יהי' מותר לישא אותה הא התם לאו מטעם חזקת איסור לחוד הוא רק משום אין דבר שבערוה פחות משנים, נ"ל ואקדים דברי חידושי ר"ן גיטין נ"ד בהא דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת וכתב שם דזה דוקא באיסורין דא"צ עדות דע"א נאמן רק דהיכא דהוציאו מתח"י ול"א לי', יש סברא שמשקר וא"כ משום מתוך חזר הדין שע"א נאמן באיסורין אבל בממון דבעי שנים ולא מהני סברת מתוך להאמין לע"א ע"ש ומה שיש לדקדק בדבריו הארכתי במק"א [עיי' בי"ש אה"ע] ולפ"ז צדק פר"מ בדברו דבדבר שבערוה דבעי שנים דוקא לא מהני סברת מתוך שנאמן על עצמו נאמן על אחרים אבל באיסורי' דע"א נאמן מהני סברא זו אפילו באיתחזק איסור, אבל כ"ז לבתר דידעינן דע"א נאמן באיסורין עכ"פ בלא איתחזק אבל חת"ס הקשה שפיר על רמב"ן דכתב דמוספרה לא מוכח דע"א נאמן באיסור דהתם שאני משום מתוך הא אי ע"א אינו נאמן באיסור כלל גם בלא איתחזק איסור א"כ גם באיסור בעי שנים דוקא ולא מהני מתוך כמו דלא מהני לדידן בדבר שבערוה, ולפי דברינו מיני' ומיני תסתיים שמעתא ותקשי יותר על רמב"ן נילף מוספרה לה דע"א נאמן באיסור ואי דא"כ איתחזק איסור נמי, ז"א דבשלמא אי ע"א נאמן בלא איתחזק שפיר נאמן הכא אפילו באיתחזק משום מתוך וכמ"ש רמב"ן אבל בלא מתוך שפיר אינו נאמן באיתחזק אבל אי ע"א אינו נאמן בעלמא באיסורין בלא איתחזק ובעי שנים דוקא אמאי מהימנא ואי משום מתוך הא לא מהני במקום דבעי שנים דוקא:

ובזה ליתא נמי לקושית השואל הנ"ל דהג"א שפיר קאמר דאם הוא עצמו אוכל נאמן באיתחזק איסור לבתר דידעינן דע"א נאמן עכ"פ בלא איתחזק איסורא אבל חת"ס הק' שפיר אי ע"א אינו נאמן באיסורין ובעי שנים דוקא ודאי לא מהני מה שהוא עצמו אוכל וכמו שהאריך הוא עצמו שם גבי כותי ומ"ש והי' ע"א נאמן כשהוא אוכל אפילו

באיתחזק איסור, לרבותא נקט אבל באמת קשיא אפילו בלי איתחזק איסור אינו נאמן אפילו כשהוא אוכל כל זמן דלא ידעינן דע"א נאמן באיסור, ובלא"ה אין לדקדק כ"כ בלשון האחרונים דגם מ"ש שם שיהי' ע"א נאמן לומר גרשך בעלך שזרק גט לחצרך אינו מדוקדק דהא בכה"ג היא יודעת שגרשה בעלה דהא בעינן שיהי' עומדת בצד ביתה וחצירה כדאמרינן בגיטין ע"ז ע"ב ומשום דחוב הוא לה כדאמרי' ב"מ י"א וע"כ היא יודעת דאל"ה הוי משלחה וחוזרת ועיין תוס' גיטין ע"ח ד"ה אינו, אלא כונתו שגרשה ע"י שליח קבלה שלה והיא א"י עדיין אם קבל הגט וזה פשוט:

ובהכי א"ש קושית פנ"י בחולין שהביא שם דהק' על הרא"מ הנ"ל שמיישב קושית או"ז איך ע"א נאמן בשחיטה הא הוי איתחזק איסור, ותי' משום דשוחט מוחזק בכשרות וק"ל הא מקרא מלא דיבר הכתוב לא יקום ע"א באיש וכו' אפילו מוחזק בכשרות, ולפמ"ש לק"מ דודאי אי ע"א אינו נאמן באיסור ובעי שנים דוקא אפילו משה ואהרן לא מהימני ועיין הג"א גיטין יו"ד ע"ב ובהכי מיירי קרא דלא יקום במקום דאין ע"א נאמן כלל אבל הג"א ורא"מ קאי לבתר דידעינן דע"א נאמן באיסורי' ולא קאי עלי' קרא דלא יקום רק באיתחזק איסור אינו נאמן אם כן כיון דלא בעינן דיני עדות רק אמיתיות הדבר שפיר כתב דמהני מוחזק בכשרות וא"ש:

ובגוף קושית חת"ס על רמב"ן נ"ל דכבר תמהו גדולי אחרונים אמאי ע"א אינו נאמן באיסו' מטעם ברי ושמא ברי עדיף והיכא דליכא כנגדו חזקת ממון לכ"ע ברי עדיף ועיין באשר"י כתובות דף ט' ובספר בית יעקב שם ואני בעניי נ"ל דלק"מ דהוי כמנה לאחר בידך דלא מהני מטעם ברי ושמא כדאמרינן ב"ב קל"ה ועיין בכתובות דף ע"ו, ומעתה נ"ל דבר חדש בזה דוקא במעיד על חתיכה שחוץ לגופו שהיא איסור או היתר שהדבר נוגע לאחרים גם בלעדו שהאחר יכול לאכול או לבעול או שלא לאכול ולבעול גם זולת העד דהיינו שלא יהי' נוגע לעד ואף שהוא נוגע גם לעד אם מותר לאכול ולבעול או לא מ"מ אף שהחתיכה הוא שלו אבל לענין או"ה אין הוא בע"ד יותר מאחר וכל ישראל שווין בו ולכן מקרי מנה לאחר בידך ולא מהני ברי שלו ויש להאריך בזה בענין הבעלים נאמנים על שלהם ועיין ביו"ד סי' קכ"ז ואכ"מ אבל במעיד על גופו אם הוא איסור או היתר א"א שהדבר יהי' נוגע לאחרים בלעדו שיהי' נוגע גם לו שגם הוא מצווה באיסור זה כמו אחרים שוב הוי בע"ד והוי כמנה לי בידך שטוען ברי שהוא חתיכה דהתירא או איסורא ושפיר נאמן מטעם ברי ושמא ולהכי בהאי דכתובות ט' שאמרה נאנסתי והיא מותרת לבעלה שהוא נוגע לעצמה וא"א שיהי' נוגע לאחרים בלי שיהי' נוגע לעצמה שפיר אתי ר"י שבאשר"י שם עלה מטעם ברי ושמא, ולפ"ז היינו סברת רמב"ן בגיטין דמנדה ליכא

למילף דע"א נאמן באיסור דשאני התם דמתוך שנאמנת על עצמה נאמנת נמי לבעלה והוא מטעם ברי ושמא אבל בנידון דחת"ס כשהוא עצמו אוכל דהדבר יכול להיות נוגע לאחרים בלי שיהי' נוגע לו וכן בע"א אומר גרשך בעלך שהדבר נוגע לאחרים כמו לו ואין הוא בע"ד בזה והוי כמנה לאחר בידך ואינו נאמן מטעם ברי ושמא רק בתורת עדות שפיר אינו נאמן מכח מתוך שנאמן על עצמו דזה לא מהני לענין עדות ואדרבה הוי נוגע ואינו נאמן וכמ"ש חת"ס שם וא"ש:

אלא דאכתי לא הונח לי בזה דא"כ תקשי לרמב"ן אשה שבאה ואמרה מת בעלי תהי' נאמנת מה"ת מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת נמי לגבי בעלה דבזה גם לפמ"ש הוי שפיר מנה לי בידך ונאמנת מטעם ברי ושמא, ולב"ש דס"ל בסוף גיטין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר א"כ כיון דשם כתיב כי מצא בה ערות דבר וילפינן דבר דבר מממון דבעי' ב' עדים אבל הוא עצמו אינו נאמן שזינתה כדי לגרשה בע"כ אף שטוען ברי והוא בע"ד לפ"ז חזינן דבדבר שבערוה לא מהני ברי א"ש אבל אנן לא קי"ל כב"ש קשיא, ועוד דגם לדידי' קשיא דהתם ברי וברי שהיא טוענת ברי שלא זינתה, ואולי י"ל לפמ"ש הריב"ש סי' שע"ט דלענין מיתת הבעל איכא תרי חזקות חזקת חי של הבעל וחזקת א"א שלה ועדיף מרוב ועיין נוב"י קמא אה"ע סי' מ"ג ופנ"י קו"א לכתובות אות מ"ו [ע"ל סי' יו"ד] וא"כ לא מיבעי' למ"ד הולכין בממון אחר הרוב ורוב עדיף מחזקת ממון ואפ"ה קי"ל ברי ושמא לאו ברי עדיף נגד חזקת ממון ומכ"ש נגד רוב וקו"ח נגד ב' חזקות דעדיף מרוב אלא אפילו למ"ד דחזקת ממון עדיף מרוב מ"מ י"ל דמהני ברי נגד חזקה אחד מ"מ נגד רוב דעדיף משאר חזקות חוץ מחזקת ממון לא מהני כמו דלא מהני נגד חזקת ממון ועיין פנ"י כתובות י"ב ומכ"ש נגד ב' חזקות דעדיף מרוב וא"ש:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר שזה באמת דעת רש"י כתובות כ"ב שפירש באומרת ברי לי אין לבי נוקפי שברי לי אלו הי' קיים הי' בא וכתב הר"ן דאי באומרת ברי לי ממש ת"ל דאשה שאמרה מת בעלי נאמנת והקשה לרש"י דודאי במקום עדים לא מהני נאמנות דידה עיי"ש, ועיין פנ"י שם מה שהקשה ותי', ולפמ"ש י"ל דס"ל לרש"י דאשה שאמרה מת בעלי נאמנת מה"ת בליכא עדים מכחישה כקושיא הנ"ל ועיין נובי"ק אה"ע סי' כ"ז וכך הוא הוצעה של שמועה דלת"ק משו"ה בתרי ותרי לכתחילה לא תינשא משום דאף דהוי ס"ד דהכא דאשה דייקא ומינסבא מרע לחזקת א"א וכמ"ש תוס' מ"מ לא מהני ברי של אחד מעדים שתינשא לו לכתחילה מטעם ברי ושמא וכיון דאינו בע"ד קודם הנשואין הוא ואחר שווין בזכות האשה וכסברתינו הנ"ל אבל אם נישאת לא תצא דכבר היא אשתו והרי הוא בע"ד וטוען ברי ומהני גם לאשה מטעם שכתב רמב"ן בגיטין הנ"ל אף

שהיא אינה טוענת ברי גמור וכדעת רש"י ור"מ בר יוסי ס"ל דודאי אם נישאת ואח"כ באו עדים מהני ברי שלו מטעם בע"ד כיון דקודם שבאו עדים היינו מחזיקין אותו לבעל אשה זו והרי הוא בע"ד אבל אם באו עדים ואח"כ נישאת הלא מתחילה אנו מסופקים אם היא א"א ואין קידושין תופסין בה וא"כ הספק אם נעשה כלל בע"ד ובזה לא מהני ברי שלו לומר ברי לי שאיני בע"ד. משו"ה אפילו נישאת תצא ות"ק ס"ל דבזה אם היא א"א הרי אסורה לו אפילו לכשימות הבעל משום ונטמאה ונטמאה א' לבעל וא' לבועל ואפילו לא נבעלה רק נישאת עיין אה"ע סוף סי' י"ז וא"כ יש איסור שנוגע לו ולא לכל העולם ושפיר הוי בע"ד כמ"ש לעיל ולר"מ בר יוסי כיון דהשתא מיהו יש איסור לכ"ע משום א"א שוב ל"ה בע"ד או אפשר דאם אין כאן בעל ולא שייך כשם שאסורה לבעל אינה אסורה כלל לבועל והוי ספק אם הוא בע"ד ולא מהני ברי שלו לכן אפילו נישאת תצא, ועיין פנ"י שם שנתקשה בטעמא דר"מ בר יוסי מסוגיא דיבמות פ"ח דמוכח דלרמב"י בבאו עדים ואח"כ נישאת מה"ת תצא, ולפמ"ש א"ש משום דאז לא מהני ברי שלו דהוי כמנה לאחר בידך, וכ"ז כשהיא אינה טוענת ברי גמור אבל אם היא טוענת ברי גמור הרי היא בע"ד ומהני ברי שלה ומתוך שנאמנת על עצמה נאמנת על אחרים מה"ת וכסברת חידושי רמב"ן ניטין הנ"ל וכמ"ש לעיל וניהו דנגד עדים אינה נאמנת אבל בתרי ותרי דהוי ספק דאורייתא כיון דדייקא ומינסבא מרע לחזקת א"א ושפיר מהני ברי שלה מטעם ברי ושמא ואפילו לכתחילה תינשא ואפילו לרמב"י דבאו עדים ואח"כ נישאת וא"ש:

ובזה י"ל מה שהקשו האחרונים בסוגיא דיבמות פ"ח דפריך מברייתא וקדשתו על רב ולמה לא פריך על רמב"י ורבנן ואי דפליגי אברייתא א"כ דילמא רב כוותיהו ס"ל, ועוד למה כתבה תורה האי וקדשתו גבי כהן ולא גבי ישראל כה"ג דאיכא תרי ותרי וניסת לא' מעדים ואומרת ברי לי ולמאי דמשני איסור כהונה שאני א"ש אבל לשאר שינוי קשה, עיין ספר בית יעקב כתובות כ"ב, ולפמ"ש א"ש למ"ש תוס' ורשב"א סוף נדרים דבאשת כהן שנבעלה באונס אם הוא א"צ להאמין לה ומותרת לו אין איסור עלי' אף שהיא יודעת שנבעלה באונס רק כל היכא דאיהו מוזהר איהי מוזהרת ע"ש ולפ"ז י"ל דבאמת קרא וקדשתו לא מיירי באם גם היא אומרת ברי גמור דאז באמת מהני ברי של בע"ד וכיון דהוא והיא טוענים ברי שפיר מהני ברי לנפשיהו רק מיירי בהיא אינה טוענת ברי גמור רק אין לבי נוקפי שאלו הי' קיים הי' בא ולכן לא מהני ברי שלו לאחר דלא אמרינן כסברת רמב"ן מתוך שנאמן על עצמו נאמן על אחרים ואף דגבי כהונה אם נאמן לגבי עצמו אין עליו איסור מ"מ כיון דא"א לו בלא היא ואם אינו נאמן יש עלי' ג"כ איסור שוב אמרינן דאינו נאמן לגבי אחריני וכמש"ל, ולפ"ז אי הוי כתיב קרא בישראל הו"א דוקא

כאן לא מהני ברי שלו לגבי דידה משום דיש איסור עלי' אפילו אם אין איסור עליו אבל לגבי איסור כהונה דאם אין איסור עליו אין איסור עלי' הו"א דמהני ברי שלו לגבי דידה קמ"ל קרא דלא מהני וכסברא הנ"ל:

ומעתה מיושב גם קושיא ראשונה דעל רמב"י ורבנן ל"ק די"ל דאינהו מיירי שגם היא טוענת ברי גמור משא"כ ברייתא מיירי שהיא אינה טוענת ברי גמור ולכן לא אמרינן מתוך שנאמן על עצמו נאמן נמי לגבי דידה אבל רק דקאי אמתני' האשה שהלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעלך וניסת והיא א"י כלום וע"ז אמר לא שנו אלא שניסת בע"א אבל ניסת ע"פ שני עדים לא תצא ואף דמוקי באומרת ברי לי אינה ברי גמור רק אלו הי' קיים הי' בא וא"כ ע"כ ס"ל דמהני ברי של אחד מעדים לגבי דידה פריך שפיר מברייתא וא"ש:

ומה שפרש"י שם ברי לי כגון ע"י סימנים וכו' אין הפירש שיודעת ע"י סימנים שמת דזה לא מהני דהרי מספקא לן ב"מ כ"ז ע"ב אי סימנים דאורייתא או דרבנן ולא איפשטא אלא שאומרת ברי לי ע"י סימנים שהי' לה בבעל שאין זה הבעל שאין לו סימנים אלו דאפילו אי סימנים לאו דאורייתא משום מיחזי חזי או איתרמי סימן כסימן מהני כאן מה"ת דל"ש מיחזי חזי שאין לו סימנים אלו ומשקרת שהרי נאמנת בברי שלה וגם ל"ש איתרמי סימן כסימן דדוקא לסמוך על הסימן כי הוא זה שייך דילמא איתרמי עוד א' בסי' זה אבל לסמוך על הסימן שאינו זה כיון שאין לו סימן זה ודאי הוא מה"ת דל"ש איתרמי סימן כסימן, ובזה מיושב מה שהקשו אחרונים מהא דחולין ע"ט עיילי לי הני דדמי להדדי דקסבר אין חוששין לזרע אב וסימנים דאורייתא א"כ מוכח דסימני' דאורייתא עיין קצו"ח סימן רנ"ט ס"ב, ולפמ"ש ניחא דהתם אין לספוקי אם בר סוסיא או בר חמרא שפיר מהני סימנים דנהי דאין ראי' ממה שיש לו סימני בר סוסיא שהוא בר סוסיא אבל יש ראי' ממה שאין לו סימני בר חמרא וממילא הוא בר סוסיא וכן להיפך ועיין חידושי הר"ן שם והארכתי בכונתו במק"א:

הארכתי קצת יען חביבים עלי דבריו הנעימים והנותן ליעף כח יישר כחו וחילו לאורייתא, וישים עיניו על דברי לטובה, ונושע בנחת ושובע, עד זקנה ושיבה, וה' קרן עמו ותורתו ירים:

עדי יבנה ביתו בראש הרים, כנפשו ונפש מחותנו אוהבו הנאמן ודוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה טז

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' לס' יתרו תרמ"ג לפ"ק:
שוכ"ט לידידי ש"ב הרב הגדול המופלג, בתורה חריף ובקי, זך ונקי כש"ת מו"ה עמרם נ"י פישער האבדק"ק יינק והגליל וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:
נועם מכתבו הגיעני בזמנו ויסורי הגוף בעו"ה מנעוני מבוא בתשובה שלימה ועוד לא שבתי לאיתני וב"ה כי קטן הכאב ואקוה שירפאנו רפואה שלימה במהרה וגם היום תחילת מעשי להשיב לידידי נ"י:
אודות שאלתו נידון איש אחד דר בעירו כמה שנים והי' מוחזק בחזקת כשרות והי' עוסק במו"מ ועתה העני ולמד שחיטות ובדיקות ונטל קבלה ממעלתו נ"י, אחר כמה שבועות שמע שח"י שנים קודם, שהי' דר בעיר אחרת הי' לו דו"ד עם איש יהודי והלכו בערכאות ונשבע שם על דבריו ויש קול שם בעיר לפי אומדת האנשים דשם שנשבע לשקר מה דינו של האיש הזה אם כשר להיות שו"ב או לא, ושאלת חכם חצי תשובה יתפרד לשלש ראשים:
א') אם הנשבע לשקר פסול לשחיטה, ב') אם גם פסול מ"מ יש לדון אם נאמין לקול שנשבע, לשקר, ג') אם צריך לטרוח לברר דבר זה, ועיטרה בפלפלת כ"ש, וד' ינחנו בדרך אמת ואת אשר יתן בפי אותו אשמור לדבר:
תשובה: הנה ביו"ד סי' ב' ס"ו מומר לאחד משאר עברות א"צ לבדוק לו סכין דקיי"ל מומר לדבר אחד ל"ה מומר לכה"ת כולה וכמבואר בסי' קי"ט ס"ז ולדעת רמב"ם צריך בדיקת סכין כיון דחזינן דפוקר בשביל תאותו באחד משאר עברות חיישי' שמא פוקר שלא לקיים שום מצוה כהלכה היכא דאית בי' טירחא עיין שמ"ח שם ובטו"ז שם סק"ט בשם הרא"ש וכתב הש"ך סקח"י דלדעתו אפילו בדעיבד שחיטתו אסורה בלי בדיקת סכין ותבו"ש שם בשמ"ח אות י"ג ופמ"ג שפ"ד סקי"ח הסכימו לדעת הרמב"ם וא"כ לכאורה שוחט זה פסול לשחיטה, אך ז"א דהרי סיים שם המחבר דוקא במומר לעברה אבל מי שהוא פסול לעדות בעברה מעברות של תורה א"צ לבדוק לו סכין אפילו לרמב"ם ופי' הש"ך סקי"ט דמומר היינו שהוא מועד לכך ועבר כמה פעמים ופסול היינו שלא עבר אלא פ"א וא"כ זה שלא עבר אלא פ"א אינו נפסל לשחיטה וכ"ז פשוט ומבואר:
אמנם מעלתו פקפק בדבר עפי"מ דקיי"ל בסי' קי"ט ס"ה דחשוד על חמור חשוד לקל ושבועה הוא איסור חמור כדאמרינן יומא פ"ו ושבועות ל"ח וא"כ חשוד על שבועה חשוד על נבלה וטרפה, יפה דחה דזהו דוקא במין איסור אחד כגון מאכילה לאכילה וכמ"ש הש"ך סי' קי"ט סקי"ב, וממקומו הוא מוכרע דהרי כתב רש"י שבועות ל"ט ד"ה

ולא תשא עמהן אלמא לא חמירא מכריתות ומיתות ב"ד ע"ש והרי מבואר ביו"ד סי' ב' שם סק"ו מומר לערלות דינו כמומר לעבודה אחת והרי ערל הוא מחייבי כריתות וחמור כשבועה ואפ"ה אינו חשוד לשחיטה וא"כ ה"נ בשבועה ועיין ש"ך סי' קי"ט ס"ק הנ"ל ואין לומר דמיירי באב שהוא מומר שלא למול את בניו דבזה אין כרת דהוא אינו נקרא מומר לערלות שאין הוא נימול אלא מומר למילה הוא דמקרי, ועוד דגמ' חולין דף ד' ע"ב איתא בברייתא ואפילו ערל וקאי על גדול שאינו נימול והוא מומר לערלות שיש בו כרת ועכ"ח דמחמור לקל נמי אינו חשוד אלא במין אחד של איסור וגדולה מזו כתב בתשובת חת"ס ח"ו סי' פ"ג דאפילו מומר לע"ז ושבת דהוי מומר לכה"ת ושחיטתו פסולה וגט ותפילין שכותב פסולין מ"מ אינו חשוד לכה"ת במה שאינו מין זה של איסור ונאמן להעיד באיסורין כמבואר בסי' קכ"ז דכל פסולי עדות כשרים להעיד באיסורין ע"ש אף דשבת וע"ז הם מחמורים שבחמורים וכש"כ הכא:

הן אמת שדברי חת"ס אלו תמוהים אצלי מאוד דהרי מבואר בסי' קי"ט ס"ז מי שהוא מפורסם באחד מעברות שבתורה חוץ מעכו"ם וחילול שבת בפרהסיא וכו' נאמן בשאר איסור ועיין בש"ך שם סקט"ו והוא מדברי רשב"א בתשובה שהביא ב"י שם ומבואר להדיא דאם הוא חשוד לע"ז ולחלל שבת הוי חשוד לכה"ת אפילו אינו מין זה של איסור דאי במין איסור זה אפילו שאר איסורין חוץ משבת וע"ז נמי חשוד מחמור לקל וצע"ג אם לא שניישב בדוחק דכוונתו לדעת הרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד דבפ"א נעשה מומר ושחיטתו אסורה מ"מ חשוד לא הוי לכה"ת דלא נעשה חשוד בפחות מג' פעמים דאז נעשית לו כהיתר ועיין שמ"ח סי' ב' סקי"ג ורשב"א בתשובה מיירי בעע"ז או חילול שבת ג' פעמים ועדיין לא נתקררה דעתי:

והנה יש לי עיון קצת לפמ"ש לעיל דהך דינא דמומר לערלות מיירי בגדול שאינו מל עצמו ולשון דינו כמומר לעבודה אחת משמע דלהרמב"ם צריך בדיקת סכין והלא להרמב"ם צריך לעבור ג' פעמים כמבואר לעיל בדברנו ובפמ"ג סקי"ט והאיך משכחת בגדול שלא מל עצמו שיעבור ג' פעמים לדעת מג"א סי' תמ"ד סקי"א דתשביתו עובר בכל שעתי' ושעתי' משא"כ במילה, בשלמא באב משכחת שלא מל ג' בנים אבל במילת עצמו האיך משכחת לה הא אינו עובר רק פ"א ועיין פמ"ג סקכ"א שכתב דבכל רגע עובר בעשה אבל לדעת מג"א הנ"ל קשה:

ואמנם נ"ל דע"כ לא קאמר מג"א דאינו עובר כל שעה אלא באב דניהו דגם אחר ח' המצוה מוטלת עליו למולו ועיין במחה"ש שם מ"מ הוי רק תשלומין דיום ח' ואינו מבטל רק מצוה אחת אבל בגדול שאינו מל עצמו כל שעתי' עובר על מ"ע שלא יהי' ערל,

והסברא נותנת כך דבשלמא באב המצוה הוא מעשה המילה וזה אינו יכול לעשות רק פ"א ואינו עושה מצוה רק ברגע שהוא מל ואם מל היום ועושה המצוה אינו עושה למחר ואפילו ברגע שלאחר מעשה המילה א"כ ממילא אינו מבטל מ"ע רק פ"א וכדעת מג"א אבל גדול שעושה מצוה במה שהוא נימול רק שא"א להיות נימול בלי מעשה המילה אף שאינו יכול למול עצמו רק פ"א אבל משך המצוה שהוא מהול הוא עולמית כמו מי שמתעטף עצמו בציצית שמשך המצוה כ"ז שהוא מעוטף לכן כ"ז שעומד בערלתו כל שעתי' ושעתי' עובר בקום ועמוד והעבר הערלה ואין מה שמחויב להסיר הערלה תשלומין למה שנתחייב כשנעשה בן י"ג רק כל רגע חיוב בפ"ע להיות נימול וכתב פמ"ג שפיר גם לדעת מג"א והוא סברא ישרה לדעתי:

מיהו לולא פמ"ג הייתי אומר דניהו דאינו עובר רק פ"א מ"מ נעשה מומר וחשוד דדוקא בעובר פ"א באיקראי אמרינן דאינו נעשה חשוד דאין המצוה קלה בעיניו רק יצרו תוקפו באותה שעה ושוב חזר לתומו אבל בעבר ג"פ כבר כדמה בעיניו כהיתר כמו"ש האחרונים אבל במומר לערלות שעובר במשך ימים ושנים ניהו שהוא רק עברה אחת מ"מ ל"ש לומר יצרו תוקפו באותה שעה רק המצוה קלה בעיניו ופוקר בה וחיישינן שמא פוקר ואינו עושה גם מצוה אחרת כהלכה וכמ"ש הרא"ש בדעת הרמב"ם וא"ש:

נחזור לראשונות בלא"ה נמי אפילו נימא דחשוד לחמור חשוד לקל אפילו אינו אותו מין איסור מ"מ ה"ד במועד לכך ועבר ג"פ אבל לא בעבר פ"א כנ"ד שנשבע פ"א לשקר ולא עדיף חשוד מחמור לקל מחשוד לאו"ד שג"כ דעת תורת חיים הובא בש"ך סי' ב' סק"כ דדוקא במועד ורגיל בכך צריך בדיקת סכין ולא כשאכל פ"א ואפילו לדעת רמ"א בדעת ב"י דנעשה חשוד באכל פ"א כבר העלה בש"ך שם דה"ד להעיד בשל עצמו אבל בשל אחרים נאמן עד שיעבור ג"פ ועיין בש"ך סי' קי"ט סקח"י, ועוד נ"ל לפמ"ש רמ"א סי' קי"ט מי שהוא חשוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עברה לא מקרי חשוד וע"ש סעיף ה' ובש"ך סקי"ב ועיין ברמב"ם פי"ב מעדות הלכה א', ולפ"ז י"ל ניהו דהכל חד אם משביעין אותו בב"ד של ישראל או בערכאות כיון דאמר הרני נשבע כל חומר עונש שבועה עליו ועיין נוב"י מהדו"ק יו"ד סי' ע"א אבל כיון דבעיני העולם שבועה בערכאות לא חמור כולי האי ואולי השביעו אותו על להבא שיאמר האמת ולא חמור כמו שבועה לשעבר ועיין בחו"מ סי' ל"ד ס"ה וסמ"ע סי' צ"ב סק"ו לא מחשיב חשוד על חמור כלל:

אבל מה שהשיב מעלתו עפי"ד הר"ן יומא פ"ג דנבלה חמור משחיטה דשבת דבזה אינו מחלל שבת רק פ"א ובנבלה עובר על כל כזית וכזית וה"נ אינו חמור כ"כ לעבור על שבועת שקר פ"א כמאכיל נבלות כמה פעמים:

לא נהירא דא"כ חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו היכא משכחת והלא חשוד לקל אינו חשוד לחמור ולהכשיל רבים כמה פעמים הוא חמור לדעת מעלתו, [ע"ל סי' ז'] וידעתי כי י"ל כיון שמועד לכך ועבר ג"פ נדמה לו כהיתר כמ"ש הקדמונים ול"ש תי' דכמה פעמים חמירא לי' משא"כ כשנשבע פ"א לשקר, אבל האמת יורה דרכו דכשאומר על טרפה כשר אינו עובר על לפ"ע רק פ"א שהוא לא נתן מכשול רק פ"א כשאמר כשר ואם א' אוכל ממנו ק' זיתים הוא רק שהעיור נפל מאה פעמים ואם רבים אוכלים נתן מכשול א' לפני מאה עורים אבל הוא לא עבר רק פ"א כשנתן המכשול ואי דכשמכשיל הרבה פעמים הוא עובר הרבה פעמים על לפ"ע וחמור לי' ז"א דכי אנו אומרים שבכל פעם מכשיל אלא כיון דחשוד אינו מעיד פן יארע שיכשיל פ"א לכן אין לסמוך על עדותו בשום פעם דשמא עכשיו הוא מכשיל:

ועוד נ"ל דתוס' ב"מ ה' ד"ה דחשוד הקשה אי חשוד אממונא לא חשוד אשבועתא אמאי גזלן פסול לשבועה, ותירץ רבינו יהוד' חסיד דמשו"ה לא חשוד אשבועה דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן כשם שמממון אינו פורש הה"ד משבועה והסביר בשמ"ק שם דלעבור על גזל ושבועה בפ"א חמיר לי' ופורש אבל אם כבר עבר אגזל שוב קל בעיניו לעבור גם אלאו דשבועה לחוד ע"ש ולפ"ז בנידון דר"ן שפיר אמרינן דחמור לעבור בפ"א כמה לאוין דנבלה מאיסור סקילה א' דשבת אבל לענין חשוד כיון שעבר פ"א איסור חמור שוב חשוד וקל בעיניו לעבור בפ"א איסור קל וכל כמה שעובר יותר אחר כך קיל בעיניו לעבור עוד פ"א וא"ש:

ואמנם עוד צידד מעלתו להחמיר עפ"י פנ"י בגיטין י"ז שחידש כיון דחזקת כשרות הוא מטעם רוב דרוב ישראל בחזקת כשרות וכשזינתה לפנינו הרי אינו מהרוב דרוב בנות ישראל אינן מזנות אפילו כשהם פנויות וא"כ ל"ש חזקת כשרות כלל ואמרינן דזינתה כשהוא א"א וה"נ כיון דנשבע פ"א לשקר יצא מן הרוב ואין לו חזקת כשרות ושחיטתו פסולה, לא נראה כן לפענ"ד דהנה מאז תמהתי על דברי פנ"י הלא מבואר בבכורות ל' דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור ועיין סי' קי"ט ס"ו ובש"ך סקי"ד ועיין סנהדרין כ"ז א"כ חזינן אע"ג דיצא מרוב ישראל שאינן עוברי' גם על הקל מ"מ עדיין נשאר בחזקת כשרות שהוא מרוב ישראל שאינן עוברי' על החמור והוא פלא לכאורה ועוד קשה הא חזינן דבעובר פ"א אכתי לא נקרא חשוד ויש לו עדיין חזקת כשרות שלא יעבור עוד עד שיעבור ג"פ והאיך כתב פנ"י שבפעם אחד אזדא חזקת כשרות מיהו בהא איכא למימר דבחשוד לאותו דבר אינו נאמן בשל עצמו אפילו בפ"א כמבואר ברמ"א סי' ב' ס"ו וקי"ט ס"ז וע"ש בש"ך וה"נ הוי לאותו דבר בשל עצמו אבל קמייתא קשיא:

לכן נ"ל לחדש דודאי בשעת מעשה שעובר אדם עברה ודאי יצא מן רוב ישראל שאינם עוברים עברה אבל אחר שעבר שוב חוזר לרוב ישראל כשרים ופושעי ישראל מלאים חרטה ועיין מ"ש רמב"ם פ"ב מגירושין ה"כ משו"ה כשעבר פ"א אכתי אינו נעשה חשוד ונאמן בשל אחרים ומה שאינו לאו"ד אפילו הוא אותו מין איסור נאמן אפילו בשל עצמו רק בעובר ג"פ ומועד לכך ל"ש להאמינו משום חזקת כשרות כיון דדש בי' כהיתרא דמי לי' כמבואר כ"ז בגדולי האחרונים ז"ל ולהכי חשוד על הקל אינו חשוד על החמור דהחמור לא דמי לי' כהיתרא והוא עדיין לענין זה מרוב ישראל הכשרים ונאמנים בזה משא"כ ברגע שעושה העברה ודאי יצא מרוב ישראל וא"כ ברגע זו שעבר עברה קלה ודאי אין להעמידו בחזקת רוב ישראל כשרים שודאי לא עשה עברה חמורה ושפיר כתב פנ"י שברגע זו שזינתה ודאי כשהיא פנוי' ויצאה מהרוב אין להעמידה בחזקת כשרות שלא היתה א"א ולא עבדה עברה חמורה כיון שעכ"פ ברגע זו יצאה מהרוב וא"כ דברי הפנ"י אין ענין לנ"ד כלל כמובן:

ומה שחקר אם יש לפסול גברא ע"י קול נראה לכאורה בסוגיא דכתובות כ"ו ע"א דקאמר הב"ע דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפיק עלי' קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיני' וכו' אלמא דמוציאין גברא מחזקת כהונה עפ"י הקול אע"ג דאין מוציאין אותו מחזקתו עפ"י ע"א דעד גרוע' מקול וכמ"ש תוס' שם סד"ה והאר"י וה"נ בשוחט דאף דע"א אינו נאמן להוציא מחזקתו כמבואר בסי' א' סי"ד מ"מ עפ"י קול מוציאין אותו מחזקתו ומפסיל:

אמנם באמת הא ליתא ויש להביא ראי' להיפוך דרש"י פירש ואחתיני' מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה הוא לכהונה אלמא אי לאו מעלה דכהונה לא הי' מוציאין מחזקה עפ"י קול ואפילו משום מעלה דכהונה לאו הורדה גמורה הוא אלא עד שיבדקו הדבר ועיין בשמ"ק שם הא חדא, ועוד דמבואר בשמ"ק דוקא משום דלא איתחזק הוא אפילו שעה אחת בלא קול רק דאביו הי' מוחזק בכהן לכן אחתינן לי' והיינו דנקט דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ולא נקט דמוחזק לן בי' דכהן הוא וכו' מוכרח דאלו הי' הוא מוחזק לכהן לא הי' הקול נאמן לפסול וה"נ בשוחט אינו נפסל ע"י קול:

ועוד ראי' יש מסנהדרין כ"ו ע"ב דאמרינן החשוד על העריות כשר לעדות ופי' תוס' בתי' הא' דמיירי הכא בחשוד בעלמא בלא עדים דאין כאן כ"א שמועה אלמא דע"י קול בעלמא לא מפסיל, אך בזה יש לדון דהרי אמרינן שם דלעדות אשה פסול משום חשוד לאותו דבר, ולפ"ז יש לחקור בשוחט שיצא עליו קול שהוציא טרפה מתח"י יפסל, אמנם ראיתי בתשובת חת"ס יו"ד סי' י"א דפשיטא לי' שאין שוחט נפסל משום קול ורינון

אפילו בקול לאותו דבר וכתב דיש לפקפק ע"ז מהא דחו"מ סי' ל"ד סעיף כ"ה דע"י קול וחשד נפסל עכ"פ לאותו דבר לעדות וסיים אמנם אינו ענין לכאן והחילוק מבואר ע"ש, ולכאורה עלה בדעתי דהתם הטעם דהוי כמעיד בשל עצמו שרוצה לישא אותה וכדומה אבל בשוחט להעיד בשל אחרים נאמן ואמנם עיינתי ברא"ש סנהדרין שם ובטור סי' ל"ד ובהג"ה שם וז"ל וכן אינו נפסל על קול וחשד בעלמא כגון מי שחשוד על העריות שרגיל עם העריות ומתייחד עמהם וקול יוצא עליו כשר לכל עדות חוץ מלעדות אשה, מלשון זה משמע דזה שרגיל עם העריות ומתייחד עמהם הוא ידוע בעדים אלא שמחמת זה קול יוצא עליו שהוא בועל ערוה מ"מ לא משגחינן בקול וכשר לכל עדות רק לעדות אשה פסול משום דזה ידעינן בבירור שרגיל עם עריות ומתייחד עמהם אבל עם הכל רק ע"י קול אפשר דאפילו לעדות אשה כשר וא"כ כאן בשוחט שהכל ע"י קול אינו נפסל כלל אפילו לאותו דבר:

ועוד נ"ל לפ"מ שהבינו אחרונים מדברי הר"ן פ' כל הנשבעין למ"ד מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם הוא משום דהסברא הי' במודה במקצת ושבועת ע"א שישלם רק התורה הקילה עליו לפטור בשבועה ולהכי כל שאינו יכול לישבע משלם, ולפ"ז בכל מחויב שבועה איכא אומדנא והוכחה שהוא חייב דהרי משו"ה הסברא שהוא חייב לשלם אפי"ה כשנשבע אמרינן שע"י השבועה מבורר שעכ"ח האומדנא והסברא הוא שקר ואינו חייב, וגדולה מזו כתב בתשובת רמב"ן סי' ק"ט הובאה ביתה יוסף חו"מ סי' ל"ד דאחר שנשבע אין העד ובע"ד יכולין להעיד עליו ולפוסלו ודלא כרבינו יקיר בטור שם מטעם דכיון דהאמינתו תורה להכחיש העד שוב אין אותו העד נאמן לפוסלו ולומר שנשבע בשקר, והנה זה ברור דמשום קול בעלמא ואומדנת העולם אין מוציאין ממנו ממון שלא יוכל לפטור עצמו בשבועה וכיון שהאמינתו תורה בשבועה לפטור עצמו מממון נגד הקול שוב אמרינן דנשבע באמת ואין כח בקול לפוסלו ואינו דומה ליצא עליו קול שעבר עברה אחרת דע"י השבועה מבורר שקול ואומדנא הוא שקר וכדאמרן:

אבל מ"ש מעלתו להכשיר משום ס"ס שמא נשבע באמת ואת"ל בשקר שמא חזר בתשובה וא"צ שיוכל להתהפך כסברת מ"ע שבש"ך סי' ק"י סקט"ו, לא נראה כן לפענ"ד כיון דנולד ספק אחד קודם השני אף שנודעו בב"א ל"ה ס"ס כסברת טו"ז שבסי' ק"י סקי"ג, ועוד דעכ"ח ספק שמא נשבע באמת אינו ספק השקול דאל"כ אין צריך לס"ס דבלא"ה אוקמא אחזקת כשרות ועכ"ח דעפ"י הרוב הקול אמת וא"כ אפילו לפנ"י בסוגיא דפ"פ דאמרינן אפילו ס"ס דלא שכיח היינו באם ספק הראשון שקול והב' לא שכיח דאז

מצרפינן המיעוט לס' הא' והוי רובא אבל אם ספק הראשון לא שכיח ואנו מחליטין לאיסור שוב א"א לדון כלל על ספק השני כנ"ל נכון בסברא:

וגם על ספק שמא עשה תשובה יש לפקפק ממ"ש באהע"ז סוס"י מ"ב דמקדש בפסולי עדות מה"ת מחמת רשעות וכו' י"א דחוששין לקידושין דילמא חזר בתשובה ויש מקילין וכתב בח"מ סקי"ז דלא פליגי דדוקא בחזר אח"כ בתשובה אמרינן הוכיח סופו על תחילתו אבל אם לא חזר לא חיישינן שמא הרהר תשובה בלבו והא דחיישינן בע"מ שהוא צדיק שמא הרהר בתשובה היינו הואיל והתנה ועיין ב"ש שם סקכ"ב אבל מסתמא אין זה ספק שמא עשה תשובה דאוקמא אחזקה שלא נשתנה ואף דבנ"ד ל"ש לאוקמא אחזקה דל"ה לו חזקת רשעות מעולם בודאי שהרי אנו מסופקים אם הקול אמת מ"מ אמרינן דלא נעשה שום שינוי ואין כאן רק ספק אם הקול אמת ועיין חידושי רשב"א חולין גבי ספק סכנתא לחומרא ואין זה דומה למ"ש מהרי"ק סי' ל"ג הובא בשו"ע סי' א' סעי"ד דשוחט שהעיד עליו ע"א ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו דהעד עצמו מותר לו לאכול משחיטתו מכאן ולהבא ועיין תב"ש סי' זה אות ל"ח וחת"ס יו"ד סי' י"א מה שפירש בכוונתו ליישב קושי' פר"ח:

אבל לפענ"ד נראה בכוונתו דס"ל דשוי' אנפשי' חד"א הוא מטעם נדר וכמהר"י באסין סי' פ' ועיין שעה"מ פ"ט מאישות הט"ז ומוהרי"ט ח"א סי' צ"ב וס"ב ח"ג ס"א ועוד תשובות אחרונים הרבה, ולפ"ז באומר נתנסך יינך או נטמאו טהרותיך שאם הוא כן אין לו תקנה עולמית א"כ קיבל על עצמו שלא יאכל עולמית וניהו שאח"כ חוזר ואומר שלא נתנסך ולא נטמא ואנו מאמינין לו דבריו האחרונים מ"מ כבר קיבל על עצמו בנדר שאין לו התרה שאפילו הם היתר יהיו עליו כאיסור ושוי' אנפשי' חד"א ועיין שע"ת ח"א כלל כ"ה פ"א כיון שידע שהוא היתר ואמר שהוא איסור אבל באומר ששחט ולא כהוגן אין לומר שקיבל על עצמו שאפילו לא יהי' רשע אח"כ לא יאכל משחיטתו שהרי אפילו אם אמת ששחט שלא כהוגן והוא עתה רשע מ"מ אם עושה תשובה ולכהפ"ח אם ילבש שחורים ואנו יודעין אח"כ שאינו רשע שחיטתו כשרה והרי כיון שהעד חוזר אח"כ ואומר ששחט כהוגן ואנו מאמינים לו בזה הרי אנו יודעים שעכשיו אינו רשע וניהו שאותה בהמה עדיין אסורה לו לפי שקיבל על עצמו באיסור אף שהוא מותרת כיון שידע שהיא מותרת ואמר שהוא אסורה אבל לא קיבל על עצמו להבא שיהי' שחיטת השוחט אסורה לו אם לא יהי' רשע, אלא דהי' מקום לומר כיון דידע שאינו רשע ואמר שהוא רשע אסור על עצמו שחיטתו כל זמן שלא ילבש שחורים על זה חידש מהרי"ק דז"א דהא אין לבישת שחורים מכשיר אותו אלא עזיבת החטא בלבו ואם אינו לובש שחורים ועוזב החטא הרי

הוא כשר ואם לובש שחורים ואינו עוזב החטא הרי הוא ככלב שב על קיאו רק אנן אין יודעין מחשבות לבו רק על ידי לבישת שחורים ועיין נוב"י מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ה וכיון שזה לא חטא יהי' לבישת שחורים פעולת ריקני' ואנו יודעים בבירור שעל ידי זה לא נשתנו מעשיו ולא עשה תשובה שהרי אין לו על מה לשוב וכיון שכן ודאי לא קיבל על עצמו איסור שחיטתו עד, שילבש שחורים רק עד שלא יהי' רשע והרי אינו כן לכן ל"ש בזה שוי' אנפשי' חד"א כלל, וזה שדייק מהרי"ק ונמצא דלא שוי' חד"א בעדותו כלל כיון שהדבר תלוי במחשבת השוחט אם להרע או להטיב ודו"ק בכ"ז:

ומה שחקר אם איכא ס"ס אם צריך לברר והעלה דאפילו לשיטות הפוסקים שהביא הש"ך סימן ק"י ס"ק ס"ו דצריך לברר מ"מ למ"ש נוב"י קמא יו"ד סי' נ"ז דזה דוקא אם יש כאן חזקת איסור אבל היכא דליכא לחזקת איסור א"צ לברורי וה"נ האי שוחט ל"ל חזקת איסור, לא דק בזה ועיין מג"א סי' תל"ז סק"ד שמחלק כן באיכא לברורי גבי חזקה דאם היה חזקה נגד חזקה זו צריך לברורי וא"ל א"צ לברר ומבואר שם דמשום בהמה בחייה בחזקת איסור הוי נגד חזקה וצריך לברורי אפילו איכא חזקה ורוב ששחט כהוגן וכן מבואר בכמה דוכתי:

ואמנם מ"ש עפ"י נוב"י שם סי' נ"ז וסי' מ"ג דדוקא היכא שיכול לברר כל שני ספיקות צריך לברר אבל אם אין יכולין לברר רק ספק אחד אין צריך לברר ולאסור אחר כך משום ספיקא דאורייתא לחומרא והכא נמי ניהו דיכול לברר ספק אחד שנשבע לשקר אבל ספק ב' אם עשה תשובה א"א לברר וא"כ א"צ לברורי יפה כתב דאף דמבואר בחו"מ סי' ל"ד מאימתי החזרה על כ"א מהעבירות יעיי"ש וא"כ לכאורה אפשר לברר אם עשה כזה, מ"מ ז"א דאם עשה התשובה המבואר אז אנו יודעין בבירור שעשה תשובה אבל גם אם מבררין שלא עשה כן מ"מ אינו ודאי שלא עשה תשובה כי זה תלי' רק במחשבת הלב ועיין בנוב"ק שזכרנו לעיל אלא שאנו מסופקים שמא לא עשה תשובה וא"כ א"א לברר:

ואני מוסיף והולך דאפילו ספק א' נמי א"א לברר דהא א"נ נשבע לשקר והיינו אומרים דמכח זה חשוד על השחיטה מ"מ וכי חשוד על השחיטה ודאי מנבל בשחיטה והלא אפשר ששחט שפיר רק דאנו חוששין שמא אינו שוחט שפיר והוי רק ספק ואף דאז אסור משום חזקת איסור דבהמה מ"מ אני חוכך אם צריך לברר כדי שיהיו לו ספק ולוקמא בחזקת איסור, ויתר מיכן אני מסתפק אם מה שמבררין בהעדאת עדים מקרי בירור לפמ"ש הרמב"ם ספ"ג מיסוה"ת דמה שאנו חותכין הדין עפ"י שני עדים ואעפ"י שאפשר שהעידו בשקר מ"מ מעמידין אותם בחזקת כשרותן והוא מצד רוב ישראל כשרים ורוב אינו ודאי כמו שהבינו אחרונים בשמ"ק ב"מ דף וי"ו א"כ זה לא מקרי בירור

כיון שגם אחר הבירור אינו אסור בודאי רק משום רוב וחזקה ולא מקרי בירור אלא אם אסור אח"כ בודאי בדבר שגלוי לכל העולם ועיין תוס' יבמות דף פ"ח ד"ה אתא:

אמנם מדברי תוס' ריש כתובות ד"ה שאם נראה סתירה לזה שכתב דלפירש הקונטרס לא קשה דהוי ס"ס שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים מוכח דע"י עדים מקרי בירור ולהכי גם בס"ס צריך לברורי, אבל לבבי לא כן ידמה ואקדי' דברי דג"מ ביו"ד סט"ו שהק' למה בהמה שנשחטה תוך ז' מעל"ע אפי' בדיעבד אסור משום ספק נפל וגבי יבמה משמע בחי' רשב"א פ' החולץ שאפי' לא נגמר שערו וצפרניו ומת תוך ל' מותרת בלי חליצה משום דרוב נשים ולד מעליא יולדות, ותירץ עפ"י דברי תוס' בנדה מ"ד לחלק דבשלמא בבהמה דספק זה הוא בכל הבהמות אם מותר לשוחטם תוך זי"ן ואם נאמר דמותר לשוחטם נתיר גם המיעוט שאינם וולד מעליא לכן החמירו חכמים אפילו בדיעבד דודאי איכא מיעוט נפלים אבל ביבמה שהוא מקרה דלא שכיח שימות בלי זרע וישאר רק זרע זו שימות אחר מותו תוך שלשים ללידה במקרה זו שפיר סמכינן על רוב נשים ולד מעליא יולדן עיין שם ועיין וס' שבועות מ"ה ד"ה וספרא דאף דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן היינו באדם פרטי אבל כשאין דנין על אדם פרטי ודאי כמה גנבי איכא בעלמא ועיי' תוס' ב"מ דקט"ז ד"ה והא ולפ"ז מה הקשה דאיכא ס"ס ספק באונס ואת"ל ברצון שמא אין תחתיו ולמה תקנו שתנשא בד' והלא מ"מ יש מיעוט בעולם שמזנות תחתיו ברצון ובתקנת חכמים אין אנו דנין על אדם פרטי רק אכ"ע ואם לא תנשא ברביעי ותתקרר דעתו ידורו עם כולם גם עם המיעוט שזינתה תחתיו ברצון לכן שפיר תיקנו שתנשא בד', אך זה ליתא דקושית התוס' לא הי' למה תיקנו האיכא ספק ספיקא וא"צ לתקן דבזה ודאי הי' צריך לתקן כמ"ש אבל הכי הקשו התוס' דלא הועילו בתקנתם דגם אם יבוא לב"ד תהי' מותרת לו משום ספק ספיקא וע"ז כתב שפיר דלרש"י אתי שפיר דהועילו שע"י שיבוא לב"ד יתברר הדבר ושמא יבואו עדים שזינתה ברצון ותהי' אסורה לו עפ"י ד"ת ומ"מ אפשר דבדבר המותר משום ס"ס א"צ לברר ע"י עדים דעדים לא מקרי בירור וכנ"ל ודו"ק בלשון רש"י ותוס' שלא כתבו ושמא יבואו עדים ויתברר הדבר דעדים לא מקרי בירור רק הפכו הלשון ויתברר הדבר ושמא יבואו עדים, ובזה מיושב קושית חת"ס שהביא מעלתו על הפוסקים דבס"ס אפילו איכא לברורי לא מבררינן מדברי רש"י ותוס' כתובות הנ"ל שכתב דלרש"י ניחא דאף דאיכא ספק ספיקא מ"מ כיון שאפשר להתברר בעדים מבררינן וכבר הקשה קושיא זו בספר בית יעקב על כתובות בסוגיא דפ"פ, ולפמ"ש לק"מ דאין זה ענין לס"ס במקום דאיכא לברורי כלל:

מכל הלין טעמי' נ"ל דאין לפסול השוחט ושחיטתו כשרה אך כ"ז מדינא אבל כבר כתבו האחרונים שהשוחט צריך להיות ירא ד' מרבים לכן הכל לפני מה שהוא אדם ולפי ראות עיני הדיין ועיין ביו"ד סוס"י א' וסימן קי"ט סעיף ח"י. ובזה חיים וברכה עד העולם כנפשו ונפש ש"ב ידידו הדוש"ת
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יז

שיל"ת חוסט יום ה' בא תרמ"ב לפ"ק:
שלום וברכה וחיים לידידי הרבני הוותיק, מלא עתיק, חו"ש מופלא ומופלג:
כש"ת מו"ה שלמה יודא נ"י בישוב זאלישע יע"א:
מכתבו בשאלתו הגיע לידי בש"ק העבר ויען כי עמוס הטרדות אני אחרתי עד היום מלהשיב. והנה שאלתו יפרד לשלשה ראשים:
א) אם השו"ב יודע בטח שהבהמה אשר הביאו מחזיקי בית המטבחים לשחוט היא גנובה או גזולה אם מותר לשוחטה משום לפ"ע לא תתן מכשול.
ב) אם שחטה אי אסורה משום אי עביד לא מהני.
ג) אם השוחט רשאי לקבל השכר מן הגנב או גזלן. והאריך בפלפול וביקש ללמד זכות על השוחט, והמובן ממכתבו כי השוחט מתירא שאם לא ישחוט יזיקו לו ח"ו בגופו ובממונו ובפרנסתו, ונתתי אל לבי להשיב מה שנלפענ"ד כאשר יחוננני החונן לאדם דעת:
תשובה: לכאורה יש לאסור לשחוט בלי טעמא דלפ"ע רק דהשוחט גופא הוא גוזל ומזיק להנגזל בשחיטתו וכדאמרינן ב"ק דף ס"ח מפני ששנה בחטא ע"ש ובב"מ דף מ"ג א"ר האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחברי' מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ד' תברא או שתייה משלם ד' כדהשתא כיון דכי איתא הדרא למרא בעינא, השתא קא גזיל מיני' ועיין בנתיבות סימן שס"א סק"א דהשינוי היא עברה חדשה:
אמנם אחר העיון נ"ל לחדש דבר דהא דאמרינן תברה או שתייה משלם כדהשתא היינו דוקא הגזלן עצמו דאף דאמרינן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש ומוכח משם דיש לגזלן קצת קנין בדבר הגזול ולנגזל חסר קנין רשות, [ועיין ב"ש סימן כ"ח וריב"ש סי' שנ"ט וקצוה"ח סי' קי"ז] מ"מ כיון דהגזלן חייב בהשבה בעינא שפיר אמרינן השתא היא דקגזלי', אבל אם תברה או שתייה אחר אין להנגזל עליו כלום כיון שהגזלן עומד במרדו ולא רצה להשיב הרי הנגזל גזול וחסר ועומד ואין דינו של נגזל רק עם הגזלן והגזלן יוכל למחול להמזיק, והא דאמרינן ב"ק דף קי"ד גזל ולא נתייאשו

הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה, היינו דוקא כשגזלו מן הגזלן ולקחו לעצמו אז נעשה הוא גזלן עלי' ומחויב בהשבה ולכן נגזל גובה ממנו, אבל כל זמן שהגזלן מחזיק בו אין דינו עם הנגזל כלל:

ויש ראי' לזה ממ"ש הרמב"ם בפ"ה מה' גזילה דאסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן וכו' שכל העושה וכו' מחזיק ידי עוברי עברה ועובר על לפ"ע ועיין בטור ושו"ע סי' שנ"ו ושס"ט. [ופלא שברמב"ם כתב דבר הגזול ומשמע דוקא שיודע שזו דבר הגזול וכן בשו"ע סי' שנ"ו כתב החפץ שגנוב ובסי' שס"ט דבר הגזול משמע כן ובטור כתב בשני המקומות שום דבר משמע אפילו אינו יודע שזה דבר הגנוב, גם יש להעיר שרמב"ם לא כתב דין זה רק בה' גזילה וטור ושו"ע כתב בין בגזילה בין בגניבה ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ] והנה אנן קיימ"ל ריש סי' שס"ח דסתם גזילה לאו יאוש בעלים וא"כ בפשטות מיירי הרמב"ם קודם יאוש וא"כ תקשי מה צריך לטעם דמסייע ידי ע"ע ולפ"ע תיפוק לי' דהקונה הוא גוזל וכמ"ש רש"י שם בהאי דרצה מזה גובה וכו' וזה שאכלו הוי כגוזלו מבעליו ועיין תומים וקצוה"ח סימן ל"ד ס"ז גבי חולק עם הגנב אי הגוזל מן הנגזל חייב משום גזלן או משום מזיק, וא"ו מוכח דדוקא הגוזל מן הגזלן הוי גזלן או מזיק אבל כשהגזלן מכרו לו אז הגזלן עצמו נשאר גזלן והקונה ממנו אינו רק מסייע ידי עוברי עברה ולפ"ע:

ומיהו אפילו נאמר דהרמב"ם נקט טעם דמסייע יע"ע ולפ"ע דמה"ט אסור לקנות ממנו ואפילו לאחר ייאוש דל"ש טעמא שהוא גוזל דלאחר ייאוש מקרי בהיתירא אתי לידי' כמבואר בראשונים בכ"ד, [ול"ק איך מקרי בהיתירא אתי לידי' הא אסור משום לפ"ע ומסייע ידי ע"ע ועיין בסמ"ע ריש סי' שס"ט דפירש בהיתירא שלא הי' בידו באיסור לא תגזול ועשה דוהשיב] מ"מ א"ש ראי' שכתב דמבואר בטור ושו"ע רס"י שנ"ו דמשו"ה הוי מסייע ידי ע"ע ולפ"ע שאם ימצא מי שיקנה ממנו יגנוב עוד ואי נימא דלפני ייאוש בלא"ה אסור לקנות משום דהקונה הוי גזלן, א"כ למה יאסור לקנות ממנו אחר ייאוש שמא עי"ז יגנוב עוד, והלא מ"מ כיון דקודם ייאוש לא יקנה ממנו אף דיקנה לאחר ייאוש לא יגנוב על סמך זה דאין בידו שיתיאשו הבעלים ועיין במג"א סי' א' ושע"ת חלק ב' כלל מ"ב פ"ד בארוכה:

אמנם יש להשיב דשפיר יגנוב אם יקנה ממנו אחר ייאוש ואף דאין בידו שיתייאשו הבעלים מ"מ הא סתם גניבה יאוש בעלים וכמ"ש הטור סי' שנ"ז, ויש לומר בזה פרפרת נאה דבאמת טעם זה לא נזכר בטור ושו"ע רק בגניבה ולא בגזילה וכן ברמב"ם דמיירי בגזילה לא נזכר טעם זה והוא פלא:

אבל להנ"ל א"ש דבגניבה כיון דסתם גניבה ייאוש בעלים א"כ ל"ש מסייע יע"ע ולפ"ע בהאי חפץ גופא דהרי הוא לאחר ייאוש ושייך שיגנוב פעם אחרת כנ"ל. אבל בגזילה דסתם גזילה לאו יאוש בעלים [כמ"ש טור ושו"ע סי' שס"ח] איכא איסור בהאי גזילה גופא כשקונה ממנו קודם יאוש משום שהוא גוזל ולסעדו על שינויו אסור משום מסייע יע"ע ולפ"ע בהאי גזילה גופא אבל אין איסור לקנות ממנו אחר ייאוש משום שמא יגזול פעם אחרת ויהי' בזה מסייע יע"ע משום שאין בידו שיתיאשו הבעלים וקודם ייאוש הקונה הוא גוזל ולא יקנה ממנו כנ"ל והמעיין בלשון הרמב"ם והטור ושו"ע יראה כי הלשון לשון זהב הוא לפי הנ"ל:

אבל האמת יורה דרכו דלא משמע כן דא"כ אינו נותן טעם גבי גזילה למה אסור לקנות ממנו רק הטעם על שאסור לסעדו בשינויו ומזה נראה דגם על שאסור לקנות ממנו ג"כ היינו טעמא משום מסייע יע"ע ולפ"ע רק בגזילה דסתמא לאו ייאוש בעלים א"צ לטעם שיגזול פעם אחרת רק באותה גזילה גופא מסייע יע"ע ולפ"ע משא"כ בגניבה דסתמא ייאוש בעלים אין האיסור באותה גניבה רק משום שמא יגנוב פעם אחרת, ולפ"ז כיון שהעלנו דבגזילה מיירי קודם ייאוש ודאי תקשי הלא אסור לקנות מצד שהקונה גוזל, א"ו כנ"ל דאם הגזלן מכרו לו והגזלן נשאר במרדו אין דינו של הקונה רק עם הגזלן ולא עם הגזל וכיון שכן גם בתברא ושתייה אין דינו אלא עם הגזלן והגזלן דינו עם הנגזל וכיון שהגזלן לא תברא בעצמו אינו משלם אלא כשעת הגזילה:

ובזה יש לומר מה דנקט האי דגזל חביתא דחמרא מחברי' דנ"ל דאם תברא אחר גם להגזלן אינו משלם רק זוזא כמו שצריך הוא לשלם לנגזל כיון דאינו של גזלן ולא הפסידו רק מה שצריך לשלם לנגזל דהיינו זוזא ולהכי נקט דוקא האי דגזל מחברי' צריך לשלם כדהשתא אבל תברא או שתייה אחר אינו משלם רק זוזא כדמעיקרא וכן בטביחה ל"ש שנה בחטא רק אם הגנב גופא טובח אבל שליח הגנב אינו מקרי לא גוזל ולא מזיק נגד הנגזל אפילו הורג הבהמה הגזולה, לא טובח, כיון שהוא ברצון הגנב וכיון שהגנב עדיין עומד במרדו ורוצה בגנבתו וגם השליח אינו רוצה לקנות לעצמו והגנב קונה בשינוי זה אפילו מתה מאילי' דשינוי דממילא נמי קונה בשינוי שאינו חוזר כמבואר חו"מ סי' שס"ג והוא גנובה ועומדת וחסורה מנגזל אין ההורג או הטובח נקרא עלי' גנב וגזלן או מזיק. ואל תשיבנו א"כ למה צריך קרא בטביחה דיש שליח לדבר עבירה תיפוק לי' דאפילו בגזלן או בהורג דליכא קרא אין השליח חייב לפמ"ש, ז"א דודאי פטור השליח היינו יודעין מסברא כנ"ל אבל הו"א מצד אשלד"ע יהי' גם המשלח פטור קמ"ל דישלד"ע והמשלח חייב:

ועוד נ"ל דאפילו נימא בשליח הגזלן שטבח או שליח הגנב שהרג מקרי השליח גזלן נגד הגזל ודלא כנ"ל, מ"מ בשליח גנב שטבח כיון דגילה קרא דישלד"ע והמשלח חייב הוי כאלו עשה המשלח המעשה ואין השליח לא גנב וגזלן או מזיק ואף שכתבו האחרונים דאפילו אי ישלד"ע מ"מ חייב השליח בדיני שמים, וע"ד שכתב הש"ך חו"מ סי' ל"ב לענין המשלח, נ"ל דזה רק משום מסייע יע"ע ולתא דלפ"ע וכמ"ש הרמב"ם והמחבר והמסעדו על שינויו וכו' ועיין במג"א סי' תל"ב סק"ו ודו"ק:

ואחר הדברים האלה אין לדון על השוחט השור הגנוב רק משום שעובר על לפ"ע ומסייע יע"ע, ויפה כתב מעלתו דלפ"ע ל"ש אלא בקאי בתרי עברי דנהרא אבל הכא יכול לשחוט אצל שוחט שאינו יודע שהוא גנובה והוי כמו אית לי' בהמה לדידי' בע"ז דף וי"ו ול"ש לפ"ע, ומה שדחה עפי"ד מל"מ פ"ד ממלוה דאם א"א לעשות העברה בעצמו רק ע"י אחרים שייך לפ"ע שהרי גם האחר יעבור על לפ"ע, דיחוי זה חוזר ונראה דע"כ לא קאמר המל"מ אלא דאם יעשה ע"י אחר יעבור גם האחר על לפ"ע, אבל אם יוכל לעשות ע"י אחר והאחר לא יעבור על לפ"ע גם זה אינו עובר דשוב לא הוי כתרי עברי דנהרא, ועיין ברכי יוסף חו"מ סי' ט' שהאריך בזה] וכאן כיון שיוכל לשחוט אצל שוחט שאינו יודע שהוא גנוב א"כ לא יעבור השוחט הזה על לפ"ע וכיון שיכול לעשות בלי עברת לפ"ע שוב לא הוי כתרי עברי דנהרא וגם השוחט שיודע שהוא גנוב אינו עובר על לפ"ע כיון שיכול ליעשות בלעדו:

ולכאורה יש לפקפק דאכתי יעבור השוחט האחר על לפ"ע בשוגג, אך הא ליתא דהרי באיסור לאו אין כאן איסור כלל בשוגג וכמ"ש חידושי הר"ן סנהדרין דף פ"ד ע"ב ועוד נ"ל דאפילו אם בשאר איסור לאו יש איסור בשוגג ועיין מג"א סי' תל"ד סק"ה מ"מ גבי לפ"ע דכתיב לא תתן מכשול אם לא הי' יודע שהוא מכשול לא עשה איסור כלל בשוגג וכמו דדרשינן בעלמא עובד דומי' דעבד דניחא לי' וכי יותן דומי' דכי יתן דניחא לי' ה"נ תתן דניחא לי', אבל אם אינו יודע שהוא מכשול לא ניחא לי' וליכא איסור כלל, וראי' לזה שהרי הרמב"ם בפי"ב מרוצח הי"ד כולל דין לפ"ע במכשול חבירו בדבר איסור עם משיאו עצה שאינה הוגנת ובמשיאו עצה שהיא הוגנת לפי דעתו אף ששגג ובאמת אינה הוגנת ודאי לא עבר על לפ"ע רק במשיאו עצה שאינה הוגנת במזיד וא"כ במכשיל בדבר איסור נמי דכוותי' דבשוגג ליכא איסור כלל. ועוד דגם הגנב בעצמו יכול לעשות בבהמה שינוי שאינו חוזר בלי סיוע אחר וא"כ אם השוחט עושה שינוי בשחיטתו ליכא לפ"ע כלל דלא קאי בתרי עברי דנהרא ואף דהוא אינו רוצה לעשות העברה בלי סיוע ואינו רוצה לעשות שינוי אחר רק לשחוט וזה אינו יכול בעצמו לית לן בה כיון דעכ"פ יכול

לעשות העברה בלי סיוע שלנו דהרי גם בלא קאי בתרי עברי דנהרא אם מבקש ממנו להושיט לו עכ"ח אינו רוצה ליטול בעצמו ואפ"ה כיון שיכול ליטול בעצמו ליכא לפ"ע ה"נ כן, והא דכתב הרמב"ם וטור ושו"ע סי' שס"ט דמסייעו על שינויו עובר משום לפ"ע, היינו דוקא באינו יכול לעשות השינוי בעצמו וכמו שינוי רשות לקנות ממנו דאינו יכול לעשות בעצמו ועיין בסמ"ע שם. ואף שכתבנו לעיל דלאחר ייאוש ליכא איסור כלל על אחר, היינו רק מצד איסור גזל, אבל לסייע לגזלן שהוא מבטל מ"ע דוהשיב שפיר שייך לפ"ע ומסייע יע"ע, ועוד לרמב"ם שינוי רשות ואח"כ ייאוש נמי קני ומשכחת שינוי רשות קודם ייאוש, או אפשר דבמסייע בשינויו לא הו' רק מסייע יע"ע ולפ"ע לא קאי רק בקנה ממנו שא"א לעשות בעצמו:

ואולם מטעם אחר יש לומר דשייך בזה לפ"ע אף דיכול לעשות העברה בלי השוחט דבתשובת בית אפרים או"ח סוף סי' ל"ו חידש דהא דאמרינן בלא קאי בתרי עברי דנהרא ליכא לפ"ע היינו דוקא באינו מאכילו בידים שאין העברה נגמר מיד אבל להאכילו בידים אסור אף שיכול לאכול בעצמו כיון שעתה זה נותן לתוך פיו ומעבירו על דת יש בזה איסור דאורייתא ע"ש, וה"נ כיון שמי ששוחט עושה השינוי בידים והעברה נגמרת מיד שקונה הגנב בזה ושונה בחטא שפיר שייך לפ"ע אף שיכול לעשות העברה זולתו, ועיין ברמב"ם פ"י ממעשר בסופו מבואר כדבריו של ב"א ועיין במג"א סי' קס"ג:

ויש להביא ראי' לסברא זו מדברי חידושי רמב"ן ביבמות דף פ"ב ע"ב ד"ה הא אמרינן כל היכא דאיהו מוזהר וכו' והק' הרמב"ן ת"ל דהא איכא מ"מ משום ולפ"ע לא תתן מכשול דהא שווה בכל, ותי' שם שני תירוצים ע"ש, והערני חתני הרבני החריף מו"ה גרשון שטערן נ"י לפמ"ש בחידושי ריטב"א בע"ז דף וי"ו דהיכא שיכול לעשות האיסור שלא על ידינו ליתא משום לפ"ע ואעפ"י שאפשר שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישינן ע"ש ולקמן נבאר דבריו בעזהי"ת א"כ לא הקשה הרמב"ן מידי דמשכחת לה שיש לכהן אשה גרושה מכבר וא"כ יכול לעשות האיסור זולת הגרושה שנושא עכשיו ואינו רק כמרבה האיסור על ידה ול"ש לפ"ע לכן צ"ל כל היכא דאיהו מוזהר וכו', ואפילו לסברת מל"מ דהיכא שעושה העברה ע"י אחר יעבור האחר ג"כ על לפ"ע שפיר שייך לפ"ע וא"כ ה"נ דכוותי' שהרי הראשונה עוברת ג"כ משום לפ"ע, מ"מ משכחת לה בקטנה שקיבל בה אביה קידושין ונתגרשה וחזר אביה וקיבל בה קידושין מכהן זה דיכול לעשות הכהן עברה לבעול גרושה בלי עברת לפ"ע שלה כיון שהוא קטנה וא"כ השני' אינה עוברת משום לפ"ע, אך לסברא הנ"ל א"ש דכאן נגמרת העברה תיכף בבעילתה והיא נבעלת לו ומכשילתו בידים שפיר שייך לפ"ע אף דיכול לעבור בלעדה והק' הרמב"ן שפיר:

אמנם זה ע"ד פלפול. אבל נ"ל סעד לסברא זו מדברי הריטב"א אלו בע"ז דף וי"ו שכתב מיהו הנ"מ לענין לפ"ע וכו' דכל היכא דתבעה לה סתמא דומי' דמתני' והא דנזיר ואמ"ה שאנו חוששין לתקלה כל היכא דמצי עביד איסור שלא על ידינו ליתא משום לפ"ע ואעפ"י שאפשר שהוא מרבה איסור על ידינו לא חיישינן אבל מ"מ אי תבע לי' בפירוש לאיסורא נהי משום לפ"ע ליכא אבל איסורא איכא במילתא משום מסייע יע"ע כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות באיסור וכדקיימ"ל וכו' ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו דכל ישראל ערבין זב"ז וכש"כ שאסור לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור כלל וכדאמרינן בב"מ דאלת"ה אנן חיותא לרועה היכי מסרינן וכו', והנה גוף סברת הריטב"א אין לה הבנה שנאמר אם העוור עושה פעם אחד עברה אין כאן לפ"ע אם מכשילו עוד פ"א לעשות אותה העברה ובספר נ"ח ח"ר סי' מ"ה הרבה להקשות ע"ז [ועיין טו"א חגיגה דף י"ג באבני מילואים] ואטו אם נכרי אכל פ"א אבמה"ח מותר להושיט לו אח"כ והלא גוף האיסור שאסור להושיט לו הוא רק מפני שאנו יודעין שהוא עוור ואוכל אבמה"ח, ועוד דא"כ תקשי עליו קושי' תוס' בע"ז די"ד ע"ב ד"ה מקום שהקשו מ"ש לעיל לענין תקרובת דאי אית לי' בהמה לדידי' שרי למכור ללישנא דלפ"ע ומ"ש הכא לענין חשש רביעה דאסור, ותי' דשאני רביעה שהוא מתאוה לכל בהמה ובהמה ולריטב"א הנ"ל כיון דיכול לעבור פ"א שלא על ידינו אין חשש אם מרבה ע"י והדק"ל ובתחילה עלה בדעתי שכוונת הריטב"א הוא רק אם מרבה במעשה א' ובפ"א בשיעור האיסור כגון גבי רועה אם לא היינו נותנים לו הי' מרעה בהמה אחת בשדות אחרים וע"י מרעה אלף בהמות והוא רק מרבה בשיעור האיסור כה"ג ליכא לפ"ע ודומה לג' תאנים בעוקץ אחד במנחות דף ס"ד ועיין ר"ן פ"ב דביצה אבל בשני מעשים ודאי אסור להרבות ולהכשילו שיעשה עוד פ"א וא"ש כל הנ"ל אבל באמת בכוס יין לנזיר ואבמה"ח לב"נ דנקט הריטב"א קשה להמציא זה להרבות באיסור בפ"א דבית הבליעה אינו מחזיק יותר מב' זתים כמ"ש תוס' בכריתות ואפילו למרדכי דמרוסק מחזיק טפי מ"מ אינו יותר מג' זתים דהוא פחות מב' רביעית [עיין בי"ש או"ח סי' ע"ח] ובאמה"ח לא משכחת בלא חלקו מבפנים רק בגרומתא זעירתא כדאמרינן ספנ"ה וגם לענין תקרובת קשה להמציא איך מקריב בפ"א שני בהמות וגם לא הי' צריכי תוס' לומר דגבי רביעה מתאוה לכל בהמה ובהמה רק דרביעת כל בהמה הוא מעשה בפ"ע ובדוחק יש ליישב זה:

לכן נ"ל ברור בכונת הריטב"א דהנה לאו דלפ"ע הוא אם אנו יודעין בבירור שהוא עוור בשכלו ואוכל איסור אף שאין אנו יודעין בבירור שיעשה עתה האיסור בזה שאנו נותנין לו רק על הספק כי אפשר שיעבור שייך לפ"ע ל"ת מכשול שעכ"פ מכשול הוא שיוכל

ליפול על ידינו אבל אם יש שני ספיקות אם יכשל בזה ליכא לפ"ע כמו אית לי' בהמה לדידי' דאי לית לי' אין לנו רק ספק א' אם יקריב הבהמה שאנו מוכרין לו לע"ז ואיכא לפ"ע אבל באית לי' בהמה לדידי' יש שני ספיקות שמא לא יקריב כלל ואת"ל שיקריב שמא זו שיש לו מכבר ולא זו שאנו מוכרין לו רק שיש ספק אולי יקריב שתיהן וירבה באיסורין ואם יש שני ספיקות שיכשל בזו ליכא לפ"ע, והמעיין בריטב"א יראה שכן הוא. ולפ"ז א"ש דגבי רביעה שמתאוה לכל בהמה ובהמה אין הבהמה שיש לו מכבר מוסיף ספק אם יכשל בזו שאנו מוכרין לו והוי רק חד ספק אם יכשל בזו או לא שפיר יש לפ"ע וזה שדייקו התוס' שמתאוה לכל בהמה וא"ש:

ולפ"ז ברור דאם ידעינן בודאי שיעשה העבירה וכגון שמאכילו בידים גם אם אפשר לו לעשות זולתנו ג"כ איכא לפ"ע וכסברת בית אפרים הנ"ל דבשלמא אם הוא ספק יש שני ספיקות אם יכשל על ידינו, חדא שמא גם בלעדינו יעשה ואת"ל שלא יעשה שמא גם ע"י לא יעשה, אבל אם ודאי יעשה על ידינו ואם לא על ידינו שמא לא יעשה ודאי איכא לפ"ע:

אבל מ"מ נ"ל ללמד זכות בנידון דידן ל"ש לפ"ע כנ"ל ואינו ודאי שיעשה איסור ע"י שהרי מבואר בטור ושו"ע סוס"י שנ"ו דמשו"ה בקונה מן הגנב הוי מסייע יע"ע שגורם לו לגנוב גנבות אחרות וכו' יע"ש משמע דמשום גניבה זו ליכא חשש רק משום שיגנוב עוד וכיון שחשש רק משום גנבות אחרות שוב אינו ודאי שיכשל ע"י ואפשר שלא יגנוב ושוב הדרן להנ"ל דכיון שאפשר לו לעשות שלא על ידינו ליכא לפ"ע, אלא דהא גופא טעמא בעי מדוע באמת ליכא חשש לפ"ע משום בהמה זו גופא, ועלה בדעתי עפי"מ שראיתי בתשובת מוצל מאש סי' מ"ה שהק' למאי דקיי"ל ביו"ד סי' קנ"ז דלעבור על ל"ת צריך לבזבז כל ממונו כדי שלא יעבור א"כ תורה שחייבה שבועת מודה במקצת שבועה נגד ע"א ומשמע שמותר לזה להשביעו שלא יאבד ממונו אע"ג דיודע בודאי שנשבע על שקר ואמאי הא עובר משום לפ"ע וצריך לבזבז כל ממונו שלא יעבור ותירץ כיון דסוף סוף זה רשע הוא וגזלן שגוזל ממון חבירו אינו עובר המשביעו אלא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות דקי"ל כרשב"ג פ"ה דמע"ש הלעיטהו לרשע וימות כמבואר ב"ק דף ס"ט, ונ"ל סברא ישרה דזה דוקא ברגע זו שהוא עובר עברה מותר להכשילו שיעשה במעשה זו עוד עבירה כמו שם במע"ש שבשעה שאוכל גזל אוכל שאינו מעושר או בנידון דמוצל מאש שבשעה שנשבע לשקר בלא"ה הוא גזלן אבל להכשילו בעבירה אחרת במעשה אחרת אחר שעבר עבירה זו ודאי יש משום לפ"ע, ולפ"ז א"ש דבגנבה זו שגם עתה מחזיק בה והוא רשע ואף דאפשר שאם לא ישחטנו יהי' מוכרח להשיב מ"מ מה שמשיב בע"כ

לאו השבה מעליא הוא ועדיין הוא רשע עלי' כמ"ש תוס' ב"מ דף ה' סד"ה דחשיד ולכן ליכא לפ"ע במה שמסייעו על גנבה זו דלהעיטהו לרשע וימות אבל שלא יגנוב פעם אחרת שפיר יש חשש:

אמנם לא הונח לי גם בזה וגם דברי ספר הנ"ל תמוהים אצלי דז"ל הר"מ שם במשנה דמע"ש אבל שלא בשנת השמטה וכו' ואם עבר אדם ואכל הרי גזלן ואין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבואו לידי מכשול לפי שעון הגזלנות יותר גדול וכו', מבואר מזה דדוקא אם עובר איסור חמור שייך הלעיטהו על הקל אבל לא מקילתא לחמירתא כגון מגזל לשבועה דשבועה חמירא וחשיד אממונא אינו חשיד אשבועתא ובסוף יומא חשיב לה בהדי חייבי כריתות משום דכל העולם נזדעזע וכו' ואולי גם בשווים ל"ש הלעיטהו וליתא להנ"ל. גם יש ללמוד מדבריו שכתב ואין לנו לעשות תקנה לגזלן דדוקא לעשות מעשה להפרישו מאיסור אין אנו חייבין אבל ספי לי' בידים אסור, ובזה מיושב קושית תוי"ט מ"ה פ"ג דדמאי דבפ"ט מממ"ש פסק הרמב"ם כרשב"ג ובפי"א ממעשר פסק כת"ק דר"י בנותן לפונדקי' ודלא כר"י דאין אנו אחראין לרמאים ולהנ"ל א"ש דבפונדקית נותן בידים אסור ול"ש הלעיטהו, ולפי"ז ג"כ ליתא להנ"ל דכאן אנו נותנין לו בידים. אמנם לשון הלעיטהו משמע דאפילו בידים מותר ואף שבמשנה שלפנינו לא הביא רשב"ג מקרא זה, אמנם בגמרא ב"ק הנ"ל איתא וגם הרמב"ם הביא מקרא זה וכבר כתב תוי"ט שמצא כן במשניות במשנה עצמה וא"כ דיחוי זה ליתא, אבל מ"ש ביישוב תוס' נכון דדוקא אם עושה עברה אחת בלי גרמתינו מותר להכשילו באחרת אפי' בידים משום הלעיטהו אבל בנותן לפונדקי' גם איסור גזל אינו יכול לעבור בלי גרמתנו שפיר ל"ש הלעיטהו. ואין לומר דיהי' אסור ליתן משום שמכשילו באיסור גזל שהרי הנותן יכול למחול ממונו, וגם בזה מיושב קושי' תוי"ט דהכא לאו גזלן הוא דמוחל לו ואף שהיא לגזילה מתכוונת הוי רק כמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה וע"ז נאמר ונסלח לה, אבל שם במע"ש אין אנו מחויבין לעשות תקנה לא למחול הגזל ולא לעשר כיון דהוא לעברה מתכוין וזה נלמד מהא דהלעיטהו דאם עובר בעצמו בפועל מותר להכשילו באחרת בידים כן אף שאפשר לתקן שלא יעבור אפילו אחת מ"מ כיון דלאיסורא מתכוין אין אנו צריכין לעשות תקנה ובזה נכון דלא הביא במשנה קרא דהלעיטהו כיון שאין זה ממש ענין דהלעיטהו אבל מ"מ כיון דנלמד מזה הביאו הגמרא ב"ק הנ"ל מקרא זה וגם הרמב"ם הביאו:

ומה שנ"ל ביישוב קושית מוצל מאש הנ"ל דבתשובת חוות יאיר סוף סי' קל"ט העלה דגם בל"ת שאין בו מעשה אינו מחויב לבזבז כל ממונו וכ"כ הפמ"ג או"ח סי' תרנ"ו,

ובזה מיושב קושית הב"ח שהביא טו"ז יו"ד סי' רל"ב סקי"ז ע"ש, והנה מבואר בחינוך פ' קדושים מצוה רל"ב דלפ"ע הוי לאו שאין בו מעשה וא"כ לק"מ דבשביל לפ"ע א"צ לבזבז ממונו וא"ש:

ובזה א"ש ג"כ מה שתמה בספר הנ"ל שם בסוף הסי' על ספר החינוך מצוה תקפ"ח שכתב גבי כובש שכר שכיר אבל אם א"י לפורעו באותו יום אא"כ יאבד הרבה משלו לא חייב הכתוב בזה לפי הדומה, והקשה הנ"ל התינח לענין עשה דביומו וכו' אבל בשביל ל"ת דלא תבא עליו השמש מחוייב לבזבז כל ממונו, ולהנ"ל א"ש דלאו דכובש שכר שכיר אין בו מעשה ועיין תשו' חכ"צ סי' כ"ו והארכתי בזה במק"א וא"כ א"צ לבזבז כל ממונו וא"ש:

ועוד נ"ל ביישוב הקושי' מכובש שכר שכיר דנ"ל דבר חדש דאף דצריך לבזבז כל ממונו בשביל ל"ת היינו אם אין העברה בשביל חיסור ממון חבירו אבל אם הל"ת הוא רק בשביל חיסור ממון חבירו אינו מחויב לבזבז ממונו דמאי חזית דממון חברו עדיף דילמא ממון שלו עדיף טפי, ומנא אמינא לה מתשו' תה"ד סי' רע"ו והובא להלכה ביו"ד סוס"י של"ד דאם נידוהו לא' על שעבר עבירה וגזר השר עונש על מי שיחזיק הנידוי מחויבין לכנס בספק עונש כדי להחזיק הדת אבל אם הוא בדברים שבין אדם לחבירו כגון שהוליכו בערכאות אין אנו חייבין לכנס בסכנת העונש, ומעיין שם בתה"ד בפנים יראה דאפילו בעונש ממון ולקפח פרנסתו א"צ כיון שהוא רק בשביל עניני ממון ולא מתכווין השררה שיש בזה העברת דת יע"ש באריכות ועכ"פ קשה הלא אין הערכאות דנין אותו כדיני ישראל וגורם לגזול את חברו ומחויב לבזבז כל ממונו בשביל זה, א"וו דאם העברה הוא רק בשביל חיסור ממון חברו אין אנו מחויבים לבזבז ממונינו בשביל זה וא"ש:

וביישוב קושיא ראשונה דמשביע עובר לפ"ע נ"ל דבשעה"מ ספ"ה ממלוה ולוה הביא בשם מהר"ם די ביטון דאף דאין שלד"ע אבל אם המשלח אנס את השליח והפחידו בדברים מחייב שולחו והביאו כנה"ג חו"מ סי' קפ"ב בהגהות הטור אות כ"ב, ומה שהק' שעה"מ עליו מב"ק נ"א דמשכחת בור של שני שותפין באנסוהו ושוינהו שליח, הנה ספר הנ"ל אין אתי אבל מסברא נ"ל דע"כ לא אמרה מהר"ם אלא בענין שהפעולה הנצמח ממעשה השליחות שייך להמשלח כגון בכהן שאמר לכהן צא וקדש לי אשה גרושה שאם מקדשה היא מקודשת למשלח, או בעושה שליח לגנוב שקונה הגניבה למשלח או באונס שגירש ע"י שליח שהיא מגורשת מבעלה דאז אפילו אמרינן דאשלד"ע לא שייך שהשליח עשה העבירה דלא קידש ולא גנב ולא גירש לעצמו ואי אמרינן אשלד"ע

המעשה קיים דלא כנוב"י אז מעשה העברה נשאר קיים למשלח רק השליח עשה המעשה אבל פעולה הנצמח ממעשה זו והעברה היא למשלח ושליח אינו אלא מסייע יע"ע ועובר על לפ"ע בדבר שהוא בר חיובא אז אין השליח צריך לבזבז ממונו בשביל זה כנ"ל ולא יכול המשלח לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי כיון שהפחידו בדברים מותר לשמוע לו ושפיר הוי בזה שלד"ע אבל בבור ברשות הרבים אם אשלד"ע הוי השליח כורה בור ברה"ר והוא עושה העברה א"כ מאי בכך שהפחידו בדברים יכול לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי כי אסור לשמוע לו ושפיר אשלד"ע אפילו אנסוהו ועיין קצוה"ח סי' שפ"ב בהסברת תוס' רי"ד דאם פעולה הנצמח ממעשה השליחות שייך למשלח אז יש שליחות ולא באופן אחר ע"ש, ולפ"ז נ"ל דגם לענין לפ"ע אם אנסוהו הנזיר וב"נ והפחידו בדברים להושיט לו כוס יין או אבמה"ח אפילו קאי בתרי עברי דנהרא לא מקרי הוא הנותן מכשול רק הוא לוקח המכשול לעצמו ואינו עובר בלפ"ע וא"כ זה המשביע חבירו, הנשבע אנסו בממון שאינו רוצה לפרוע לו להשביעו ואין המשביע עובר בלפ"ע כלל:

נחזור לראשונות דליתא לטעם שכתבנו לעיל למה לא חיישינן על לפ"ע בהאי בהמה גופא, אבל נ"ל טעם פשוט עפי"מ שכבר העירותי לעיל כיון דקיימ"ל סתם גנבה יאוש בעלים א"כ אין בבהמה זו שום חשש משום לפ"ע ומסייע יע"ע ולגבי אחר מקרי בהתירא אתי לידי' וגם הגנב אינו עתה רק מבטל מצות והשיב שניתן לתשלומין ומה"ט ס"ל לבעל מוצל מאש הנ"ל דא"צ לבזבז ממונו משום לאו דכובש שכר שכיר ע"ש ולהכי צריך לתת טעם שעי"ז יגנוב פעם אחרת, ומעתה זכינו לדין דגם אם השוחט יודע שהבהמה הנשחטה הוא גנובה מ"מ לא נקרא הוא גנב וגזלן או מזיק להנגזל ורק יש בו משום לפ"ע, ואם יכול להניח לשחוט משוחט אחר שאינו יודע שהיא גנובה גם לפ"ע אין בו דל"ה כתרי עברי דנהרא וגם בלא"ה יכול הגנב עצמו לעשות השינוי, ואפילו יש בו לפ"ע מ"מ א"צ לבזבז ממונו ולקפח פרנסתו בשביל זה דהוי לאו שאין בו מעשה כנ"ל, ושנית משום שהוא רק עבירה משום חיסור ממון חברו, וג', אולי במפחידו בדברים ליכא לפ"ע כלל ובשביל מסייע יע"ע נראה שהוא רק איסור דרבנן ויש מחלוקת בין האחרונים אם בשביל איסור דרבנן צריך לבזבז ממונו ועיין פתחי תשובה יו"ד סי' קנ"ז אות ד', ואפשר דאם אין ודאי שיעבור ליכא איסור כלל וכן משמע מדברי ריטב"א בע"ז דף וי"ו שהבאתי וא"צ לבזבז ממונו ופרנסתו בשביל זה כן נ"ל ללמד זכות על השוחטים ומ"מ אם יכול להשמט ממנו שלא ישחוט ודאי מחויב לעשות שהרי אנו מחויבין אפילו למחות בעוברי עברה כמ"ש הריטב"א וכל ישראל ערבין זל"ז:

ומ"ש מעלתו מדשא"מ צריך אני להעמידו על האמת דדשא"מ אינו אלא באינו מתכווין לעשות המעשה שנעשה, אבל אם מתכווין להמעשה רק לתכליתה כמו השוחט שמכוין לשחוט אך לא לתכלית לגנוב זה הוי דבר מתכוין רק גבי שבת מקרי זה משאצל"ג וזה ל"ש בשאר איסורין כן ביאור הכ"מ בפ"א מה' שבת הלכה זי"ן יע"ש:

ומה שפלפל בענין עביד לא מהני דשחיטתו יהי' נבלה עפי"ד חוו"ד ביו"ד סי' א' סי"א גבי קהל שהטילו חרם, הנה פשוט דשם אי אמרינן לא מהני ניתקן האיסור שהרי החרם אינו אלא שלא ישחוט ולא שלא יהרוג ואם אינה שחוטה ניתקן האיסור, אבל כאן גם אם יהי' השחיטה נבלה לא ניתקן האיסור דמ"מ הוי שינוי וגזולה מן הנגזל [ע"ל סי' ז']:

ומה שהביא מנתיבות סי' ר"ח בכוונת מהרי"ט שאם נימא דלא מהני יהי' ניתקן האיסור על העתיד וה"נ ניתקן האיסור על העתיד שלא יגנוב עוד, אין לזה ענין לכאן כלל וכוונת הנתיבות כך הוא דבמקום שהקפידה תורה רק על הפעולה הנצמח מן המעשה כמו באונס שגירש אם יתן לידה גט ע"ד שלא תהי' מגורשת אין בזה עברה רק העברה הוא מה שהיא מגורשת ע"י מעשה זו ורצון התורה הי' שלא תהי' מגורשת לכן אמרינן דל"מ ואינה מגורשת כדי שיתקיים רצון התורה ומ"מ לקי אף שלא נעשה מה שלא רצתה התורה משום דעבר אמימרא דרחמנא וכן הוא כל אינך דמייתי התם אבל בשוחט בשבת וכי רצון התורה הי' שלא תהא הבהמה שחוטה שהיא הפעולה הנצמח מן המעשה, רק רצון השי"ת הי' שהוא לא ישחוט וכיון ששחט שוב לא נעשה רצון התורה במה שנאמר שהיא נבלה וממילא שפיר מהני, וכן במכירה בשבת וכי לא הי' רצון חכמים שתהא הבהמה של לוקח, הם רצו שלא ימכור בשבת שמא יכתוב וכיון שמכר שוב לא נתקיים רצון חכמים כלל בביטול המכירה, זהו תורף כוונתו וממילא בין יבין מעלתו שאין זה ענין כלל לנידון דידן:

ומה שחקר אם מותר לקבל ממנו שכר שחיטה, הנה אם אינו נוטל שכר מבהמה הגנובה גופא מבואר בסי' שס"ט ס"ג דאם אפילו רק מיעוט ממונו שלו ורוב ממונו גזול מותר ליהנות ממנו עד שידע בודאי שדבר זה גזול בידו, ואם ליהנות מבהמה גופא מבואר שם ס"ב דאסור ליהנות ואפילו לאחר ייאוש, אמנם אחר שינוי מעשה דקני ולא חייב רק דמים פסקינן באו"ח סי' תרמ"ט דיוצאין בו ידי מצוה וליכא משום מהב"ע כ"ש דמותר ליהנות ממנו בדבר הרשות, ויען עמוס הטרדות אנכי אקצר ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יח

שיל"ת ב' אויפאלו ה' ויקרא תרמ"ב לפ"ק:
שוכ"ט ושמחת פורים להיקר כמ' שימא שאלאמאן נ"י:
מכתבו וכו' והנני להשיב אודות השו"ב שכתב, וועגן עס זיך ריין הער יסגעשטעללט שהוא גנב באופן שבא בחנות וגנב הרבה דבריו דיא איינע סוממע רעפרעזענטי ומצאו הכל בכיסין של בגדיו ולקחו הכל ממנו אם יש לסמוך עליו בענין שחיטה ובדיקה:
הנה וודאי אף שהשיב גנבה זו לא מקרי השבה כמ"ש תוס' ב"מ ה' ע"ב ד"ה דחשיד דמה שמשלם בע"כ אין זה השבה מעלי' ע"ש והנה מבואר ביו"ד סי' א' ס"ד דחשוד על הגנבה אינו חשוד על השחיטה ועיי' בטור שם וש"ך סקט"ז ואמנם בסי' ב' ס"ו מבואר דמומר לא' משאר עברות להרמב"ם צריך בדיקת סכין והק' פרישה דזה סותר לדין הנ"ל ותי' דבגנב רק פ"א מודה רמב"ם דא"צ בדיקת סכין רק בגנב ג"פ ועיי' טו"ז וש"ך ופמ"ג, ובש"ך שם הק' הא בטור שם סי' א' משמע דאפי' מוחזק בגנב נמי מותר ותי' דהתם אפשר שנתן לאחר לשחוט והוי ס"ס וכן כתב טו"ז ועיי' פמ"ג סקי"ח ח דכתב וכן הלכתא כרמב"ם:
ומעתה השוחט הזה חשוד על הגנבה כמה פעמים אין לאכול משחיטתו כלל אבל אם אירע זה רק פ"א אין לאסרו לחלוטין ומ"מ יש להעבירו על שבוע או שנים כדי שלא יוסיף לעשות כזאת וצריך בדיקה אחריו אם אינו קל בשאר דברים ג"כ וגם מה הוא עושה עם הקצב כמ"ש במכתבו, וזולת זה יבקש לעצמו מקום אחר על אחר הפסח, ובזה יבא שלום כנפשו ונפש החותם בברכה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה יט

שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים תרנ"ג לפ"ק:
כוח"ט בנחת ושובה, לתלמידי אהובי הרבני המופלג בתורה ויראה, שמועתו נאה, עושה פרי תבואה, חו"ש, שמו ינון כבוד מו"ה זכרי' נ"י שווארץ בסארוואש:
כתבך בא אלי בזמנו ולא הרשני עתי להשיב עד היום ושאלתך אם יש להעביר שוחט שצבע שערותיו הלבנות לשחור:
תשובה: הנה זה לשון הרמב"ם פי"ב מעכו"ם ה"י המלקט שערות מתוך השחורות וכו' לוקה מפני שעדה עדי אשה וכן אם צבע שערו שחור משיצבע שיער לבנה אחת לוקה ובהשגות א"א לא מחוור שיהא לוקה באחת שלא אמרו אלא אסור ועוד מאי עדי אשה

איכא בחדא והא לא מנכרא מילתא כלל, ובכ"מ תמה על הראב"ד דהא חזי' בגמ' דעל אפי' אחת קאמר ודבר זה אפי' בחול אסור משום שנאמר לא ילבש גבר ותי' בדוחק ע"ש, ונראה שלא ראה דברי ריטב"א במכות כ' ד"ה ומודי' שכתב לישנא דמשום שנ' משמע דלא אי' תורה קאמר אלא אי' דרבנן ואתי' כרבנן דפליגי עלי' דראביי דאמרי' בנזיר נ"ט דלא ילבש גבר שמלת אשה כפשיטו בבגדים המיוחדים לנשים ולא בשום זיון אחר וכו' ולפ"ז י"ל דהראב"ד ס"ל אף דאנן קי"ל כראב"י שכל זיון הנוהג באשה אוסר הכתוב וכמ"ש ריטב"א שם בשם סה"מ משום דמשנה ראב"י קב ונקי מ"מ במלקט שערה לבנה אחת ליכא משום עדי אשה כיון דלא מנכרא מילתא ואינו אסור מה"ת אלא מדרבנן דלא אמרו לוקה אלא אסור ואי מאי דקאמר משום שנאמר אדרבה לישנא משמע שהוא מדרבנן כמ"ש ריטב"א הנ"ל:

אבל אני תמה שהרי בברייתא שנינו בשבת צ"ד ע"ב ובמכות כ' ע"ב הנוטל מלוא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלוא פי הזוג שתים רא"א א' ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו א' חייב ופירש רש"י שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן וכן פרש"י במכות דכיון דאדם מקפיד על שער לבן א' שבין שערותיו שחורות שלא יראה זקן אמרינן דכשהוא מלקט אותו מתוך השחורות מלאכה חשובה הוא לו וחייב וכו' א"כ מדמודי' חכמים דחייב בשבת על שערה א' ש"מ דס"ל דיש קפידא בזה ומנכרא מילתא ואיך כתב הראב"ד דאין עדי אשה בזה משום דלא מנכרא מילתא, מיהו בזה י"ל לפמ"ש תוס' חולין ח' ד"ה מותר דשוחט בשבת חייב אע"ג דקלקלו יתר על תיקונו משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא חשוב מלאכת מחשבת שלכך נתכוין וכו' ע"ש וה"נ ס"ל לראב"ד דודאי שער א' לא מנכרא ואינו עדי אשה אלא כיון שזה מקפיד על שערה, א' מלאכת מחשבת חשיב לפי שלכך נתכוין ושפיר חייב בשבת והכי דייק לשון רש"י במכות שכתב מלאכה חשובה הוא לו וחייב משום גוזז כיון דחייש לגזיזה זו משמע אע"ג דאחרים אין חוששין ואין מקפידין מ"מ כיון דאיהו חייש ומקפיד היא לו מלאכה חשובה ומלאכת מחשבת:

אלא דיש לחלק דשאני בשוחט בשבת דהוי תיקון פורתא דכל אדם עושה כן ששוחט משום האי תיקון פורתא לאכול בשר משא"כ כאן אין שום אדם עושה כן להקפיד על שער אחת ועוד דהתם הרי עושה מלאכת נטילת נשמה רק שהוא קלקול אמרי' דמשום תיקון פורתא מקרי מלאכת מחשבת דמקלקל רק ממלאכת מחשבת ממעטי' לה אבל כאן שער א' אינה מלאכת גזיזה ואין מחשבתו מעלה ומוריד, אך נ"ל לדמות דבר זה להא דאמרי' בשבת ק"ב ובעירובין צ"ט בזרק ונח בפי כלב דחייב כיון דקא מכווין מחשבתו

משוי לי' מקום וכתבו תוס' בשבת ד' ע"ב ד"ה אלא כיון דלא ניחא לי' בע"א מחשבתו משוי לי' מקום אע"ג דאינו מקום ד' וגם כל אדם אינו מניח בפי כלב וה"נ מחשבתו משוי לי' גזיזה אעפ"י שאין גזיזה פחות מב' ואע"ג שאין כל אדם מקפיד על שערה א' וא"ש כנ"ל:

ועדיין יש לחלק דשאני התם דכל אדם שרוצה שיאכל הכלב עושה כן, וכן במשתין ורק בעירובין שם כל אדם עושה כן אם א"י להשתין ולרוק בענין אחר וא"כ ל"ש בטלה דעתו אצל כל אדם, אבל כאן כיון שאין כל אדם מלקט שערה אחת בטלה דעתו אצל כל אדם וכה"ג מחלקי' תוס' בשבת צ"ב ע"ב ד"ה ואת"ל, ונראה דס"ל לראב"ד דל"ש בטלה דעתו אא"כ רוב בני אדם מקפידי' שלא לעשות כמו שהוא עושה אבל כאן נהי שאין רוב בנ"א מקפידי' לעשות כמוהו ללקט שער א' אבל ג"כ אין מקפידי' להיפוך שלא לעשות כמוהו דהיינו שלא ללקט ובזה ל"ש בטלה דעתו ושפיר חייב בשבת כיון שהוא מקפיד ללקטה מחשבתו משוי לי גזיזה אבל מ"מ אינו נוי ועדי לנשים ואין מקפידות ללקטן לדעת הראב"ד ואינו לוקה משום לא ילבש גבר וכו' וא"ש:

ובהכי ניחא דבתוספתא פ"י דשבת איתא הנוטל מלוא הזוג משערו ה"ז חייב רא"א אפי' אחת הבורר שחורות מבין לבנות ולבנות מבין שחורות חייב ע"ש ורש"י במכות דף כ' כתב שחורות מתוך לבנות לא גרסי' וכן בתוס' שם ד"ה במלקט כתוב שחורות מתוך לבנות ובהג"ה שם כתב צ"ל לבנות מתוך שחורות והוא תמוה דהרי בתוספתא שנו גם שחורות מתוך לבנות, ולפמ"ש ניחא עפמ"ש ב"י ביו"ד סוס"י קפ"ב דבשערו שחור וצבעו לבן מותר אפי' לכתחלה דלאו נוי הוא לו להראות זקן ואע"ג דאיש הדר הוא לו מ"מ כיון דגבי אשה לאו נוי הוא תו לית בי' משום לא ילבש גבר שמלת אשה ע"ש, ולפי"ז א"ש דבתוספתא מיירי רק לענין שבת ולא קתני עלה ודבר זה אפי' בחול אסור וכו' ולענין שבת שפיר חיוב גם במלקט שחורות מתוך לבנות כיון שהדר הוא לאיש ולזה נתכוין מחשבתו משוי לי' גזיזה והוי מלאכת מחשבת וחייב אבל בברייתא בגמ' דקתני ודבר זה אפי' בחול אסור משום לא ילבש וכו' שפיר כתב רש"י והג"ה דשחורות מתוך לבנות לא גרסי' כיון דבאשה לאו נוי הוא אלא לגריעותא תו לית בי' באיש אפי' אי' דרבנן משום לא ילבש גבר וכו' וא"ש:

ועוד נ"ל ליישב דעת הראב"ד דגם הוא מודה דאם אין לו אלא שער א' לבן בין השחורות ומלקט אותו שער לבן או צבעו שחור דלוקה משום לא ילבש גבר וכו' דשפיר מינכרי גם שער א' לבן בין השחורות ולקיטתה או צביעתה הוי נוי ועדי לאשה וכמ"ש רש"י בשבת שבנ"א מקפידי' שלא יהא נראה כזקן ובד"ה שמלת אשה ודרך הנשים להקפיד

על כך ולהתנאות וכן הוא להדיא בחי' הר"ן שם והנשים מתקנות עצמן בזה ומקפידות ונוטלות אפי' שער א' לבן מתוך השחורות שלא יתגנו בעיני בעליהן והלכך הזכרים אסורים ע"ש ובהכי מיירי הש"ס ושפיר קאמר דעובר משום לא ילבש גבר וכו' וגם שפיר חייב במלקטו בשבת ולא קשה קושי' כ"מ ולא קושיתי הנ"ל אבל ביש לו הרבה שערות לבנות בתוך השחורות ומלקט או צובע שערה א' לבנה בזה כתב הראב"ד דלא מנכרי מילתא כלל שאינו זקן כ"כ ולהכי פטור ואפשר דאסור מדרבנן אטו אין לו אלא שערה א' לבנה ולהכי נקט בגמ' אסור משום היכא דיש לו הרבה שערות לבנות ונקט משום לא ילבש גבר משום היכא דאין לו אלא שער אחד לבן והוא הבין מדכתב הרמב"ם המלקט שערות לבנות מתוך השחורות וכו' דמיירי בהרבה שערות לבנות וע"ז כתב משילקט שערה אחת לוקה וע"ז שפיר השיג שלא אמרו אלא אסור והיינו משום דביש לו הרבה לבנות אינו לוקה בא' אלא אסור ועוד מה עדי אשה איכא בחדא והא לא מנכרא מילתא כלל היכא דאיכא הרבה לבנות, אבל באמת י"ל דגם הרמב"ם לא נתכוין במ"ש משילקט שערה א' לוקה אלא באין לו אלא בשער א' לבן ולהכי שינה הטור ביו"ד סי' קפ"ב לשון הרמב"ם וכתב ואם ליקט הלבן מתוך השחור חייב וכו' ואפי' בשער א' והיינו שליקט כל הלבן מתוך השחור אז חייב ולק"מ קושי' הראב"ד:

ואולי יש להעמיס כן בכונת הטור סי' הנ"ל שכתב וכ"כ הרמב"ם גבי צבע מי ששערו שחור וצבעו לבן חייב אפי' בשער א' וב"י הבין שכונתו שצבע שערות שחורות שיהיו לבן ופי' דברי הרמב"ם וכן אם צבע שערו שחור משיצבע שער לבנה אחת לוקה שהפי' משיצבע השער שחור שיהי' לבנה אפי' א' לוקה ותמה ע"ז דהפי' ברמב"ם הוא שבא לצבוע שערות לבנות שבו בצבע שחור כדי שיהי' נראה בחור וקאמר דמשיצבע שערה לבנה א' לשחור לוקה דאי בצובע השחורות בצבע לבן לאו נוי הוא להראות זקן דאע"ג דאיש הדר הוא לו מ"מ כיון דבאשה לאו נוי הוא אלא גריעו הא לית בי' משום לא ילבש, ולפמ"ש י"ל דגם הטור מיירי בצבע שערות לבנות בצבע שחור אלא דאינו חייב בזה אלא אם שאר השער שחור חייב אפי' בצבע שער לבן אחד בצבע שחור אבל אם לא צבע כל השערות לבנות רק מקצתם שאינו נראה כבחור פטור ועכ"פ בלא צבע רק שער לבן אחד ונשארו לבנים ודאי פטור כנ"ל דלא מנכרא מילתא וה"פ מי ששערו שחור וצבעו לבן היינו שצבע שער הלבן שיהי' שחור כמו שאר שערותיו חייב אפי' בשער א' לאפוקי אם אין שערו שחור רק לבן אפי' צבע מקצת שערות לבנים לשחור פטור ועכ"פ בצבע רק שער א' פטור וכמו"ש והכי דייקא גם לשון הרמב"ם שכתב אם צבע שערו שחור אז

דוקא משיצבע שער לבנה א' לוקה אבל אם צבע שערו אינו שחור רק לבן אינו חייב אם צבע שער לבן אחד לשחור וא"ש:

ולפי הבנת ב"י בטור נראה דס"ל כיון דבאשה ליקוט או צביעות שערה לבנה א' לשחור הוי נוי כיון דשערות שחורות באשה הוי נוי ולבנות גריעותא א"כ באיש דלבנות הוי הדר כמ"ש ב"י ליקט שערה שחורה אחד מתוך הלבנות או צביעותה הוי כמו לבנה מתוך השחורות באשה ועובר משום לא ילבש כיון שאשה מקפדת ללקוט שערות כעורי' גבה מתוך הנאות הוי באיש חייב אם לוקט או צובע הכעורות בין הנאות גבי' ויש פנים לזה בתוספתא פ"י דשבת לעיל דנקט ג"כ שחורות מתוך לבנות ואולי גריס גם בברייתא בגמ' כן כגי' שמחק רש"י ולכן נקט בתוספתא תחילה לשון הנוטל ואח"כ נקט לשון הבורר דהיינו כמו בורר פסולת מתוך אוכל בשבת ע"ד דהיינו הכעורות מן הנאות לאשה כדאית לה ולאיש כדאית לי' מה שהוא כעור ונאה גביהו ולא ס"ל כחילוק שכתבתי בין שבת לאי' דלא ילבש גבר וכו':

ועוד יש ליישב קצת היפך ממ"ש דדוקא באין לו אלא שערה א' לבנה ס"ל לראב"ד דאינו לוקה אם ליקטה או צובעה כיון דלא מנכרא אבל ביש לו שתים וליקט או צבע א' ולא נשאר רק אחד דלא מנכרא א"כ הוי נוי ומודה דלוקה ובהכי מיירי בש"ס ומיושב קושי' כ"מ וגם קושיתי דנקט אסור משום אין לו רק שער א' לבן ונקט משום לא ילבש משום היכא דיש לו שתים וצבע רק א' והכל ע"ד שכתבתי לעיל:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דכונת הרמב"ם הוא עפ"י מה שפסק פט"ז מסנהדרין ה"ד דהת"ס שמה התראה ועיין פ"ה משבועות ה"ב דזה דוקא בלאו המפורש בתורה ועיין בכ"מ שם ולפי"ז כונת הרמב"ם דבאמת יש לו הרבה שערות לבנות אלא שלא צבע תכ"ד של התראה רק אחת ואח"כ צובע האחרות אבל אם אינו צובע האחרות כלל באמת אינו לוקה וזה הלשון משיצבע שער לבנה אחת לוקה וכ"ת הת"ס הוא דלמא לא יצבע האחרות הא איהו לשיטתו היכא דלאו מפורש בתורה שמה התראה אבל בברייתא דקתני אסור אתי' כמ"ד לא שמה התראה דפלוגתא דתנאי הוא עיי' מכות ט"ו ולא קשה קושי' הראב"ד:

הארכתי קצת לפלפולא והיוצא לדינא דלדעת הרמב"ם בצובע כל שערותיו מלבן לשחור לוקה א"כ לדעתו בפ"ד משחיטה הי"ד דגם מומר לעברה אחרת צריך בדיקת סכין ה"נ בצובע שערותיו צריך בדיקת סכין וכן לדעת סה"מ דפסק כראב"י במלקט שערות לבנות מתוך שחורות אפשר דה"נ בצובע ועיין בכ"מ פי"ב דע"ז ה"י הדין כן ולפמ"ש בצובע כל שערותיו גם הראב"ד מודה דלוקה אבל לדעת כ"מ הנ"ל בראב"ד אפי' במלקט או

צובע כל שערותיו ליכא רק אי' דרבנן וכן דעת הריטב"א במכות לפי' ראשון וא"כ אינו חשוד לשחוט בסכין פגום דהוא אי' דאורייתא ועיי' סי' קי"ט דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור וא"צ בדיקת סכין אפי' לדעת הרמב"ם בה' שחיטה הנ"ל, מיהו גם לדעת הרמב"ם א"צ בדיקת סכין רק במומר אבל לא בעבר פ"א כמבואר ביו"ד סי' ב' ס"ו ועיין בש"ך שם ותבו"ש אות י"ב:

ועוד נ"ל דאפי' לדעת הרמב"ם א"צ בדיקת סכין בצבע שערותיו אא"כ עבר אחר הודעה והזהרה שזה אי' תורה שהרי מבואר בחו"מ סי' ל"ד סכ"ד שאינו נפסל לעדות אא"כ עבר על דבר שפשט בישראל שהוא עברה וכו' ועיי' יו"ד סי' קי"ט סעי' ז' בהג"ה ואיסור זה של צביעות שערות אינו פשוט בישראל דהרי בתשו' שואל ומשיב ח"א סי' ר"י כתב דלרוב הפוסקי' אינו רק אי' דרבנן הגם שלפענ"ד אינו כן אבל ל"ש בזה אדם יודע כמו"ש שא ב"מ ט"ו ע"ב ד"ה ונתן ואף שגם לדבריו הוי אי' דרבנן מ"מ כיון שכבר כתב המ"מ פ"א מה' אישות דאי' דרבנן לאו כולהו אינשי זהירי בי' [ועיי' בהגהות מל"מ פ"ה מתרומות הי"ג ופ"ד מה' מלוה ה"י ורשב"א יבמות דל"ו ע"ב מנב"ה] תו ל"ל דפשט אי' בישראל ואפשר שטעה וסבר מותר הוא ועיי' מכות ט' וטו"ז סי' צ"ט סק"ט, מיהו כל זה מעיקר הדין אבל מ"מ נראה מזה שאינו ירא ד' כראוי לשוחט ומסלסל בשערו וראוי להעבירו עכ"פ על איזה שבועות וגם יקבל עליו דברי חבירות:

ומה שהבאת ראי' לרמב"ם מדברי רבא עצמו שנקט מומר אוכל נבלות וכתב פמג"ד סי' ב' בפי' הש"ך סק"כ דבשל עצמו אפי' בפ"א אינו נאמן אבל רבא מיירי להעיד בשל אחרים שאין לו הנאה לכן בעבר פ"א א"צ בדיקת סכין רק במומר הרבה פעמים וק"ל אי מיירי בשל אחרים הרי עובר על לפ"ע שהוא עברה אחרת מנבלה ואמאי צריך בדיקת סכין הדבר פשוט דלק"מ דהרי לר"מ בבכורות ד"ל אפי' החשוד על הדבר פ"א לא דנו ולא מעידו כיון שאיסור זה קיל בעיניו לא חשיב מכשול אם נותן לאחרים אי' זה ונהי דאנן לא קיי"ל כוותי' רק כרשב"ג שם דנאמן בשל אחרים כמו"ש הש"ך סי' קי"ט סקח"י היינו משום דבעובר פ"א אינו קיל בעיניו וע"ז כתב הש"ך דבמומר שעובר הרבה פעמים ואותו אי' קיל בעיניו אינו נאמן גם בשל אחרים דאינו נחשב בעיניו מכשול ואינו מחשיב עצמו לעובר עברות לפ"ע אבל אינו ראי' עדיין לרמב"ם דאם איסור שעטנז קיל בעיניו שגם איסור נבלה קיל בעיניו שיהא צריך בדיקת סכין וזה פשוט למעיין בדינים אלו במקומותם:

ומה שהקשית על תו"ח שבש"ך הנ"ל איך הוכיח מדנקט מומר ולא חשוד דבפ"א ל"ל בדיקת סכין דילמא נקט מומר לרבותא דאפ"ה לא אמרינן כיון דדש כהיתרא דמי לי',

נראה דמזה גופא הוכיח תו"ח כיון דמוכח מדבריו דבהרבה פעמים יש סברא דכהיתרא דמי לי' ונהי דלא אמרי' הכי לרבא לענין דיהא שביק היתרא אבל מ"מ אמרי' דוקא בכה"ג קיל לי' אי' וצריך בדיקת סכין אבל בפ"א לא קיל לי' אי' וא"צ בדיקת סכין ולש"ך דוקא בכה"ג אינו נאמן בשל אחרים משום דלא חשיב לי' מכשול כנ"ל, אבל בפ"א שפיר חשיב לי' מכשול ונאמן בשל אחרים, ואולי י"ל דחילי' דרמב"ם מהכא מדנקט מומר אבל בפ"א א"צ בדיקת סכין והרי בחשוד לנבלה אפי' בפ"א צריך בדיקת סכין כמ"ש ב"י ופסקוהו ברמ"א בשו"ע אלא דש"ך תי' דזה בשל עצמו ורבא קאי בשל אחרים אבל הרמב"ם לא ניחא לי' בזה אלא דרבא מיירי בשל עצמו ונקט מומר משום שאר עברות כמו"ש כ"מ ע"ש:

שוב כתבת שע"א מעיד שהשוחט צבע שערותיו הרבה פעמים והשוחט מכחיש שלא צבעם רק פ"א ודעתך נוטה שכאן ע"א נאמן דכבר איתרע חזקתו כיון שמודה בעצמו שצבע פ"א, טעית בזה דע"פ הודאתו לא אתרע חזקתו דאין אדם משים עצמו רשע כדאמרי' בכתובות דף ח"י ופירש"י אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו וכו' ועיי' תוס' ב"מ דף ג' ע"ב וכריתות דף י"ב אפילו באמרו לו שנים אכלת חלב אינו נאמן לומר מזיד הייתי משום דאין אדם משים עצמו רשע ליפסל אלא שלא להביא חולין לעזרה ע"ש, ועוד דהרי לא יקום עד אחד באיש כתי' ובכלל זה גם לפסלו לעדות ועיי' נובי"ק סימן ע"ב בסתירת היתר חמישי ואולי משו"ה כתיב באיש ובספרי דריש מזה אבל קם הוא לעדות אשה להשיאה אבל בגמרא משמע דע"א במיתת הבעל הוא רק מדרבנן וכבר האריכו אחרונים בזה פנ"י ונוב"י ולפמ"ש נכון דתורה גילתה דגם לפסול איש לעדות אין ע"א נאמן וזה ל"ש באשה דבלא"ה פסולה לעדות ולהכי כתוב באיש:

וכבר נחלקו קדמאי אי ע"א נאמן בדבר שבערוה היכא דליכא חזקה ולשיטת הסוברים דאינו נאמן גם כאן אין ע"א נאמן אפי' נימא דע"י הודאתו איתרע חזקתו, אבל כבר קי"ל בחו"מ סי' ל"ד סעי' כ"ה בהג"ה דאף דאינו נפסל על פי עצמו מ"מ אין עושי' אותו עד לכתחלה ע"ש וא"כ הוי עכ"פ רגלים לדבר וע"א נאמן עליו לפסלו כמו"ש מהרי"ק הובא בישו"ש פ"ק דחולין סי' ט' וכן העלו האחרונים ועיי' תבו"ש סי' ב' אות כ"א:

תשובה כ

עוד להנ"ל

אודות השוחט המוזכר בתשו' הקודמת כתבת ושאלת שמסר לקצב מומר לחלל שבתות ולאכול נבלות בפרהסיא פתקין בחתימת ידו עליהם שיקחו הבעה"ב ממנו בשר והם סומכין על פתקין אלו שהוא כשר מה דינו:

הדבר פשוט שהשוחט עובר בזה על לפ"ע ולא שייך בזה לפני דלפני כבע"ז י"ד דזה שייך רק ביד נכרי באמצע משום דנכרי אינו מוזהר על לפ"ע אבל אם ישראל נותן מכשול לפני ישראל אחר שיכשיל ישראלים אחרים באיסורים כיון דהראשון מכשיל השני באי' לפ"ע גם הוא עובר על לפ"ע וכמ"ש תוס' ע"ז ט"ו ע"ב ד"ה לנכרי ואשר"י דף י"ד ואי דיש ספק שמא לא ימכור הקצב טרפה ואמרי' בע"ז ט"ו כל היכא דאיכא למיתלי תלי' כבר אמרינן התם כדרך שאסור למכור לעכו"ם כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם דודאי נתן מכשול לפניו כיון שחשוד למכור לעכו"ם ומכשילו בלפ"ע וכמ"ש תוס' שם ד"ה רהט שכך ימכור לזה כמו לזה וה"נ הכשיל הקצב בלאו דלפ"ע כיון שהוא חשוד למכור טרפות כמו כשרות וכמו שכתבת וכ"ז פשוט וממילא דהשוחט שוב אינו נאמן להעיד בשל אחרים דהא דפסקי' בסי' קי"ט סעי' ז' דבשל אחרים נאמן היינו משום דלעבור בעצמו יצרו תקפו אבל בשל אחרים דאינו נהנה נאמן אבל כאן דחזי' דחשיד להכשיל בשל אחרים ועובר על לפ"ע הרי הוא חשוד גם בשל אחרים ודאי אינו נאמן גם בשל אחרים, ועוד דכבר העלה הש"ך שם דבמומר שעובר ג"פ גם בשל אחרים אינו נאמן ע"ש וא"כ כאן שנראה שעשה זאת כמה פעמים ודאי אינו נאמן:

ומ"ש דחשוד לחשוד אינו נאמן אין בזה טעם ומה שהבאת ראי' ממשנה פ"ד דדמאי א"ל אחר שאינו נאמן על המעשרות מעושרי' הן וכו' מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר ואמאי הא בשל אחרים נאמן אע"כ דחשוד לחשוד אינו נאמן כבר הק' קושי' זו טו"ז סי' קי"ט סקח"י ותי' דשם מיירי שיש לחוש לרמאות שעשו קנוניא ע"ש ולפמש"ל י"ל דלשון שאינו נאמן על המעשרות פירש שאינו נאמן מפני שכבר הכשיל גם בשל אחרים ולכן גם בשל אחרים אינו נאמן וא"ש:

ומה שהבאת עוד ראי' מהא דפריך בריש חולין אלא אישראל מומר אי דבדק סכין ונותן הא אמרת שוחט לכתחילה ומאי פריך נימא דמומר אחר בדק לו סכין וכיון דהוא לא טרח ואינו נהנה נאמן שהיה סכין יפה משום דאין אדם חוטא ולא לו אלא ודאי דמומר למומר אינו נאמן אינו ראי' כלל דאדרבה י"ל דמומר למומר נאמן אלא דתקשי קושי' הגמרא דבכה"ג שוחט אפי' לכתחלה ופשוט דאינו נאמן על השחיטה כיון שחשוד להכשיל גם בשל אחרים וכמוש"ל:

ומ"ש שהעיד על השוחט איש כשר שעבר על איסור ייחוד אשת איש, וגם אכל משחיטת שוחט פארשריטט גם רצה להשכיר עצמו להיות שוחט אצל קהל פארשריטט, וגם הוא חשוד שסיבב מיתת אשתו ראשונה שנשרפה שהי' עמה בקטטה תמיד והיא גם היא אמרה כשנסעה ממקום שהיתה שיודעת שאם תבוא אליו יעשה לה הסוף בקרוב, גם הורה באו"ה ומסדר קידושין בלי שום סמיכה ואין לו רק כתב קבלה א' ורגלים לדבר שהיא מזוייפת או בטעות, גם ידוע שלא היה ציית להרב שלו והורה נגד רצון הרב כל אלה חוברו יחדיו אל עמק הזדי"ם עם הדברים הנאמרי' למעלה בודאי הוא פוחז וריק וקל וראוי להעבירו ולהסיר אדרתו מעליו:

ואשר שאלת ביישוב ששוחט זה משמש דר בר אוריין ובר אבהן שיש לו התרות והי' שם מורה היראה מקדמת דנא וגם אח"כ סמכו עליו הבעה"ב אם יכול לפוסלו להיות שוחט, אינני יודע מה זו שאלה הלא אחכז"ל מו"ק והאי צורבא מרבנן דאיתא במתא כל מילי דמתא עלי' רמיא וכי בשביל שאינו מקבל פרס מן הקהל איבד זכותו, ואם יש איזה אנשים תקיפים שאינם בוטחי' בבר אוריין ההוא ראוי' להם להושיב ב"ד על כך ואם הב"ד ימצאו לו זכות להכשירו יעמוד על משמרתו עד שיגיע זמנו ואח"כ ילך לדרכו כיון שלבו של בר אוריין נוקפו בנאמנותו ואם יפסלוהו הב"ד הרי פסול הוא אבל עד שלא יושיבו ב"ד על ככה והאי צורבא מרבנן פסלו ודאי ימנעו מלאכול מזבחו כפי הוראת חכם ההוא, ובלי ספק שארית ישראל ישמעו ויאזינו לקול מוריהם, ויהי' ד' עמהם ועמך, כנפשך ונפש רבך, הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כא

שיל"ת ב' איפאלא א' וירא תר"ס לפ"ק:

שוכ"ט לבני האהוב הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה יודא צבי נ"י אבדק"ק האנושאוויטץ והגליל:

מכתבך מעש"ק העע"ל קבלתי ושאלתך חוות דעתי אודות הקצב ושו"ב בכפר גיראלט ששחט בהמה והי' לה סירכא שהלכה ע"י מיעוך ומשמוש ושאל לקצב אם כבר עברה שנתה דשם אין ממעכי' תוך שנתה ולא השיב לו דבר וגם השותף שתק ואעפ"כ נטל השוחט הטחול ואכלוהו בביתו ואצת עלי להשיב מיד:

הנה שאלתך שאלת חכם תשובה שלימה וראו עיניך מה שהביא הש"ך סי' ט"ל סקל"ח בשם הב"ח ודעת פר"ח והסכמת תב"ש ושמ"ח ולב"ש ואחריהם נמשכו בספרי בדיקות

אחרונים וא"כ לענין כשרות הבהמה יפה כתבת דיש לסמוך להקל כיון שאינו יונק וגם אין קורין עגל אם כבר הוא ח' או ט' חדשים:

אבל מ"ש עפמ"ש במהרמ"ש יו"ד סי' נ"ד שהשוחטים מקילין כל שרואין שגדולים לערך בן שנה ואומרי' להם שהוא לאחר שנה והבאת ראי' לדבריו מתוס' קידושין ס"ג ע"ב ד"ה בני שכתבו א"נ אם הם גדולים יש לסמוך וכו' ע"ש מבואר דסמכי' על הגדלות והקומה אפילו להרוג נפש ה"ה כאן, יש לדחות דדוקא באדם ניכר מגדלתו וקומתו אם בא לכלל שנים ולא בבהמה:

מיהו על השו"ב והקצב יש לדון כיון שהמנהג שם שלא למעך עד שידוע שעברה שנתו וכבר מבואר בסי' קי"ט דטבח שיצא טרפות מתח"י אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי, ומ"ש עפ"י פמ"א שהביא פ"ת סי' א' אות ד' דאם הי' רוצה להכשיל במזיד הי' יכול לנתק הסירכא בפנים שלא ירגיש שום אדם ויש הוכחה שהוא שוגג יפה כתבת אבל אינו נכנס באזני מה הי' שגגתו הרי שאל להקצב אם כבר עבר שנתו ואמר שא"י וגם השותף שקנה הבהמה לא השיב לו כלום והשו"ב עצמו אמר אחר המיעוך ומשמש שאם הוא תוך שנתו טרפה ולאחר שנתו כשרה כמסתפק ואיך מתנצל יען שהשותף שתק סבר שתיקתו כהודאה שכבר עברה שנתו התנצלות הזה הוא כתפל בלי מלח:

אבל מ"ש דדעת רמ"א סי' ב' דבפעם אחת שהוציא טרפה מתח"י יש להקל לפי דעת המורה והש"ך שם חולק, י"ל דגם הש"ך לא פליג אלא בהוציא במזיד שידעינן שעשה במזיד וכן משמע לשון והוציא שעשה בכונה ובמזיד אבל מודה הש"ך שיכול להתנצל ולומר שוגג הייתי ובסי' קי"ט נקט שיצאה טרפה מתח"י:

ויותר נ"ל לדונו כשוגג עפ"מ שהביא פ"ת סי' ט"ל הנ"ל בשם גבעת שאול שהכשיר בספק אם הוא תוך שנתו ועיי' חת"ס חו"מ סי' כ"ט דמי שאכל חתיכה ספק חלב ספק שומן אעפ"י שידע שהוא ספק ואכל במזיד מקרי שוגג ומביא אשם תלוי ועיי' ש"מ כתובות כ"ב ע"ב וכ"כ רש"י נזיר כ"ג ע"א ד"ה דאיקבע שפי' דהא מיהא הוי ידע דחדא מינייהו של חלב ע"ש [עיי' ב"ש או"ח סי' א' אריכות בזה] ועיי' רבינו יונה ריש ברכות [הובא ברמ"א או"ח סי' תר"ג ועיי' בספרו תורת העולה פל"ו וברמב"ן בנימוקי חומש סו"פ ויקרא מנב"ה] דבספק מיקל לעצמו וכ"ש בזה שהשו"ב יודע שתלוי במנהג המקומות עד מתי נקרא עגל ושיש דעות שמקילין אפי' תוך שנתו כשאינו יונק דתולה בהיתר כשאינו יודע אם הוא תוך שנתו או שהוא לאחר שנתו לכן לפענ"ד אין לאסור לאכול משחיטתו בשביל זה:

אבל מ"מ רע ומר המעשה והוא קלות גדול מהשו"ב וגם מהקצב ואין תאות ד' גם שניהם וראוי' להעבירם עכ"פ על חודש ימים ויקבלו אח"כ דברי חבירות בפניך ועוד שני ת"ח שיהי' ב"ד ובלי ספק ישמעו ויאזינו לקול דבריך ויהי' להם כפרת עון ומכאן ולהבא יזהרו שלא יצא מכשול מתח"י ושבו ורפא להם והי' זה שלום מנאי אביך הנאמן הכותב בחפזון:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כב

שיל"ת ב' אויפאלו עש"ק לס' שמות תרמ"ט לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרבני היקר כמו"ה דוד ליב לעהרפעלד נ"י בישוב פילעק:

מכתבו הגיעני שבוע זו ונפשו לשאול הגיע **א**) אם מותר לשוחט לשחוט כשניעור משנתו ביום ואינו נוטל ידיו,

ב) אם מותר לו לשחוט בלי כובע [הנקרא הוט] דהיינו [אין קאפעל] ובלי כסות עליון [ראקק] דהיינו [אין העמדארמעל]

ג) אם כשיורד לפני התיבה מותר לו לשקוף אנא ואנא ולשחוק:

הנה תמהני אשר רצה להביא ממרחק לחמו והלא כל שוחט עומד תחת דגל רב אשר ישגיח עליו ולפניו ראוי להביאו במשפט והי' ראוי שלא להשיב כלל אך יען לאו כל העתים שוות ובימים ההם בזה"ז מי יודע איך יפול דבר לכן אמרתי להשיבו ובתנאי אם יש שם רב מרא דאתרי' יהי' דברי בטלין ומבוטלין בלי הסכמת הרב ואף שהכל דברי' פשוטי':

באו"ח סי' ד' סט"ו ישן ביום יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם ג"פ ויטלם בלא ברכה, ושם סכ"ג לא תקנו נט"י אלא לק"ש ולתפלה אבל ברכות דשחרית יכול לברך קודם נטילה אא"כ הוא ישן על מטתו ערום שאז אסור להזכיר את השם עד שינקה אותם ועיין במג"א שם מבואר דגם בלי נט"י מותר לברך אם לא ישן ערום וכן מבואר רס"י מ"ו וא"כ מותר לברך על השחיטה בלי נט"י אפי' ישן בלילה רק שאינו ישן ערום ומכ"ש ביום, ואי משום נגיעה באוכלין דהיינו במה ששחט קודם שנטל ידיו הרי מבואר באו"ח סי' ד' ס"ה דדוקא בגיגית שכר לא יגע אבל שאר אוכלין ומשקין אינו מזיק דהא חשיב התם כל הדברים שאסור ליגע בהם בלי נטילה ולא חשיב אוכלין ומשקין ועיין טו"ז שם סק"ד ומה שמוזכר ביומא ע"ז ע"ב משום שיבתא כבר כתבו תוס' שם שהעולם אין נזהרין עכשיו בזה לפי שאין אותה רוח רעה שורה באלו המלכיות ע"ש:

וע"ד שלא לבש בגד עליון וכובע כל הרואה בטוש"ע סי' צ"א יראה דדוקא בתפלה יש קפידא על הכון ולא בשאר ברכות וז"ל שו"ע שם ס"ו דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים וכו' ועיין סי' ע"ד דדוקא בלבו רואה את הערוה אסור לקרות ק"ש ולברך אבל אם אין לבו רואה את הערוה באופנים המבוארים שם מותר:

אבל מה שמשקיף אנא ואנא כשיורד לפני התיבה דא ודאי עקא, וז"ל השו"ע סי' צ"ג ס"ב לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה לא מתוך שחוק וקלות ראש וכו' ועיין סי' צ"ד וצ"ה ומה אאריך ואציין הלא כל הלכות תפלה מלא מזה ואחז"ל שחוק וקלות ראש וכו':

אמנם כ"ז מדינא אבל דמוע תדמע עיני על פרצות הדור ואוי לאזנים שכך שומעות ששוחט ילך לשחוט בלי נט"י אפילו אחר שינת היום ולעבור בשאט נפש על דברי השו"ע כקל שבקלי' ומכ"ש לנהוג שחוק וקלות ראש בשעה שעובר לפני התיבה ועיין באו"ח סי' נ"ג מי הוא הראוי לירד לפני התיבה וגם כבר נהגו כל השוחטים בגלילות אלו שלא לשחוט בלי מלבוש עליון וכובע ומי שמיקל ראש בזה הוא כצל אשר איננו ירא מלפני אלוקי' ועיין בב"י סי' ח"י שהביא דברי רבינו יונה שכתב ויבחרו להם שוחט ירא חטא כי עם רב מבנ"י תלוי' עליו במצות השחיטה והבדיקה וכו' ועוד ראינו במקצתם שעוררי' כי רבים מן המומחים, רחק לבם מיראת חטא ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין וכו' ועיין פרי תואר סי' הנ"ל סק"ל ושמלה חדשה סי' א' אות וי"ו, לכן ראוי להזהיר השוחט הנ"ל שלא יוסיף לעשות כאלה ולא אחת מאלה ואם לא יטה אוזן ראוי להעבירו עד שיקבל עליו דברי חבירות:

כ"ז בתנאי אם אינו עומד תחת דגל רב כשר וישר אבל אם עומד תחת השגחת הרב כשר יציעו דבריהם לפני הרב ההוא וכטוב בעיניו יעשה, וד' ישיב שופטינו כבראשונה ונזכה לעבדו שכם אחד כנפש החותם בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כג

ב"ה ג' נח תרי"ז לפ"ק

אל מול פני המנורה הטהורה, מאירה כחמה ברה גלי לדרעי' ונפל נהורא, שר התורה, נזר ועטרה הנשר הגדול ארך האברה, גאון ישראל מאוה"ג כקש"ת מו"ה שלמה זלמן אוללמאנן שליט"א אבדק"ק מאקאווע יע"א, יהי שמו לעולם וכבוד ה' חופף עליו כל הימים עד יבנה בית עולמים אכי"ר:

זכרתי ימים מקדם אהבת אבות אשר אהב מרן הדגנ"י הבדלו החיים, לאאמו"ר הגאון זצ"ל, וכי חיבה יתירה נודעת לי ממנו בהיותי עוד עלם קטן ורך ומצאתי חן בעיני אדוני כי אמר אלי לשאת אותי בחיקו כאשר ישא האומן את היונק ובזאת בטחתי ואשען כי ארהב בנפשי עוז לגשת אל המלך הד"ג שליט"א לערוך על שלחן המלך בים התלמוד פרי עשתונותי בדברי תורה וסמכתי יתידותי בספר החכמה חכמתא דשלמה מלכא מרן הגנ"י זה שמו הנאה לו ונאה לעולם אשר פי קדשו יקבנו יריעו"ת שלמ"ה וארון אלקים בתוך היריעה, ואנכי אחזתי בשפת היריעה מקשה אל הקשה אשר לא זכיתי להבין דעת קדשו מעומק המושג וקוצר המשיג ואליו בקשתי להאר עינים הולך חשכים ולא נוגה למו במאור תורתו הזכה וברורה ובבוא תשובתו הרמתה אשימה לראשי עטרת פז:

א) בסימן ב' סוף אות ה' הקשה אדם קשה כברזל מרן הדגנ"י אמאי מהני בכותי חותך כזית בשר ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו כדאמרינן בחולין ג' הא קי"ל בחו"מ סי' ל"ג סי"ב דאם עדים העידו כשהיו קרובים ונתרחקו אינן יכולין אח"כ להעיד משום דעביד אינש לאחזוקי דיבורי' שלא יהא כשקרן והוא מבעה"ע אות קו"ף עיין בש"ך שם סק"ט ותומים שם וקצו"ח סי' כ"ח וה"נ נימא כיון דכבר אמר הכותי שהוא כשר עביד לאחזוקי דיבורי' ולאכול אח"כ, והנה בפשיטות ל"ז להבין דשם בחו"מ אם לא יאמר עכשיו שכן הוא כאשר העיד מקודם הוחזק שקרן דלא מצי לאשתמוטי שלא יאמר אם אמת או שקר אבל כאן אף אם לא יאכל מצי לאשתמוטי שא"צ לאכול עכשיו ולא יוחזק שקרן אם אינו אוכל ול"ש עביד לאחזוקי דיבורי':

ושנית יש לחלק דנהי דעביד לאחזוקי דיבורי' היינו בדיבור אבל לעשות מעשה לא דמה"ט קי"ל ביו"ד סימן קפ"ה ס"ה דבהוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה כדאמרינן בכתובות ע"ב משום דדיבורא אמרה בשביל אמתלא אבל מעשה לא עבדה ועיין טו"ז וחוו"ד שם:

ועוד בא שלישי' דלא אמרינן עביד אינש לאחזוקי דיבורי' אלא לעמוד במה שאמר כבר שלא יסתרנו אבל לעשות ולומר דבר חדש מה שלא עשה עדיין כגון לאכול כזית בשר הא לא אמרינן ושפיר סמכינן עלי':

ורביעי בקודש נ"ל לחלק דדוקא בקרוב המעיד או המעיד שלא בפניו שעשה עולה שרצה להפסיד ממון חבירו או להעניש אותו שלא כדין וכ"ש בנידון בעה"ע שלא היה ידוע בשעת עדות שהיה קרוב אלא שאח"כ נתברר שהוא קרוב אז עביד לאחזוקי דיבורי' שלא יהא מוחזק כשקרן בדבר שהוא רע לשמים או לבריות אבל כותי דחשוד שעובר

על לפ"ע הלא הוא לפי דעתו המשובשת אינו מחזיק זה לשום עולה ועברה לא עביד לאחזוקי דיבורי' ואינו בוש לחזור כי לא פעל שום עולה בשקרותו לפי דעתו וא"ש:

ב) בסימן ט"ו הקשה מרן הדגנ"י בחולין נ"א ע"ב דקאמר ת"ש ושווין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן וכ"ת ה"נ שיצא דרך דופן מי קדוש והאר"י וכו' ולשיטת הרא"ש שהובא לקמן בסימן ח"ן גבי נפולה דא"צ לבדוק רק נגד כל החלל אבל קדקוד הראש א"צ לבדוק ע"ש והרי קי"ל דיצא ראשו הרי הוא כילוד וגבי אדם מקרי אפילו בכור לנחלה עיין בכורות מ"ז וא"כ דלמא מיירי ברייתא שיצא ראשו דרך ביהר"ח והוי כילוד וקדוש ואח"כ יצא כל הולד דרך דופן וליכא למיחש משום ריסוק איברים בכל הולד דהא יצא דרך דופן ואי משום הראש שיצא דרך ביהר"ח הא בראש ליכא חשש ריסוק איברים וקדוש הוי שפיר כיון שיצא ראש דרך ביהר"ח והוי כילוד ודפח"ח ש"י כי כולו מוקשה ואגב חביבותי' גבן שמעתא דרב מרן שליט"א הכינותי את לבי ליישב ונ"ל דהא דאמרינן יצא ראשו הוי כילוד היינו משום דהראש קשה לצאת ואם כבר נפתח הרחם כ"כ שיצא הראש שוב נקל לשאר הגוף לצאת [ולאחר זמ"ר שכתבתי תשובה זו העידו כן לפני חכמי הרופאים] ואם היינו אומרים דביהר"ח יש בו משום ריסוק אברים אז ודאי היה עיקר חשש ריסוק אברים בהראש שמחמת דוחק הרחם נתרסק ולא בשאר אברים, ומעתה מ"ש הרא"ש דקדקוד הראש א"צ בדיקה היינו לבתר דקי"ל דביהר"ח אין בו משום ריסוק אברים רק בשאר נפילה ובשאר נפילה שפיר אמרינן דראש קשה אצל נפילה וא"צ בדיקה אבל הש"ס שפיר הוכיח דביהר"ח אין בו משום ריסוק אברים דאם יש בו משום ריסוק אברים ע"כ בזה צריך לבדוק הראש דאם בראש לא יהיה שייך ריסוק בשאר הגוף ודאי ל"ש ריסוק כנ"ל וע"כ דשייך ריסוק בראש ואז אפשר דאפילו בשאר נפילה נמי צריך לבדוק קדקוד הראש דלא אמרינן הראש קשה הוא אצל נפילה וא"כ ליכא לאוקמא בגוונא הנ"ל אעכ"ח דביהר"ח ח אין בו משום ריסוק אברים דראש קשה הוא אצל ריסוק וכיון דליכא ריסוק בראש בשאר אברים נמי ליכא ריסוק מחמת דוחק ביהר"ח וכיון דביהר"ח אין בו משום ריסוק אברים דראש קשה הוא אצל ריסוק שפיר כתב הרא"ש דקדקוד הראש א"צ בדיקה וא"ש:

ועוד נ"ל בסברא דדוקא בנפילה שיש חשש ריסוק בכל הגוף שפיר כתב הרא"ש כיון דקדקוד הראש קשה יותר מכל הגוף א"כ אם בדק כל החלל ואין בו ריעותא שוב א"צ לבדוק קדקוד הראש דודאי אין בו ריעותא דאם באברים שאינן קשים אין בהם ריעותא כ"ש בראש שהוא קשה אבל אם יבדוק הראש שהוא קשה ולא יהיה בו ריעותא עדיין צריך לבדוק כל החלל שאינו קשה אולי יש בו ריעותא ושפיר כתב הרא"ש דא"צ לבדוק

רק כל החלל ולא הראש אבל בגונא הנ"ל דליכא חשש ריסוק בכל האברים כיון שיצאו דרך דופן רק בראש לחודא שפיר מודה האשר"י דצריך לבדוק הראש וא"ש:

ושלישית נ"ל דהמעיין בסי' נ"ח דאותן הפוסקים דס"ל דא"צ לבדוק הראש ס"ל דאחר מעל"ע שוב ליכא חשש ריסוק רק דצריך לבדוק שמא נקרעו או נפסקו אברים הפנימיים ולזה מהני בדיקה דאם איתא שמחמת נפילתה נקבו אברים קרע גדול וניכר היה אבל הרמב"ם דס"ל דצריך לבדוק הראש ס"ל דגם אחר מעל"ע יש חשש ריסוק אלא דתוך מעל"ע לא מהני לי' בדיקה שאין הריסוק ניכר תוך מעל"ע אבל אחר מעל"ע מהני בדיקה דהריסוק ניכר, ולפ"ז י"ל דאזלי לטעמייהו דלהרא"ש דאין הבדיקה אלא משום שמא נקרע או נפסק קרע ניכר חשש זה אינו בראש ולהכי א"צ בדיקה אבל להרמב"ם דהבדיקה משום ריסוק שפיר צריך לבדוק גם הראש דגם בראש שייך ריסוק, ומעתה כאן דמיירי ביומי' תוך מעל"ע דאיכא חשש ריסוק אם איתא דביהר"ח יש בו משום ריסוק אברים מודה הרא"ש דגם בקדקוד הראש שייך ריסוק ושפיר הוכיח בגמ' דביהר"ח אין בו משום ריסוק אברים וע"ש:

ובעיוני בסימן ט"ו דקי"ל שם ס"ב דבהמה שילדה אם ידוע שכלו לו חדשיו מותר מיד ביום שנולד ראיתי למל"מ פ"ג מאיסורי מזבח ה"ח שהעלה דזה רק לחולין אבל לקרבן אפילו כלו לו חדשיו נמי פסול עד שיעברו עליו ז' ימים מעל"ע והביא ראי' מתוס' ערכין ח"י ע"ב דאמרינן התם כבש בן שנתו שלו ולא של מנין עולם והקשו בתוס' ל"ל קרא ת"ל מסברא דאלת"ה האיך נמצא תמידין כשרים לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן שני שנים הוא ואנן כבש בן שנה בעינן לתמידין ואם הוא נולד ביום ר"ה מחוסר זמן הוא ואי נימא דבכלו לו חדשיו לא בעינן ז' ימים כיון דליכא חשש נפל א"כ מותר להקריבו ביומי' וא"כ שפיר משכחת תמידין לר"ה כשנולד בר"ה וידוע שכלו לו חדשיו ע"ש אמנם שמעתי להקשות [א"ה עיין מנחת חינוך בהשמטות שבסוה"ס השייך למצוה ת"א] ע"ד מל"מ למ"ש תוספות סוכה מ"ב אהא דאר"י השוחט תמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת וצריך תמיד אחר דאפילו נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה דבפסחים צ"ו ילפינן לה מפסח בגז"ש ע"ש א"כ קושית תוס' במקומה עומדת אפילו כלו לו חדשיו מותר להקריבו קודם ז' ימים מ"מ בנולד בר"ה א"א להקריבו ביומי' משום דאפילו הוא תם מ"מ טעון ביקור ד' ימים, והנה בפשיטות נ"ל למאי דאמרינן בכתובות ל"ח ע"ב דלא אתי גז"ש ומפקי לי' לקרא מפשטי' לגמרי ע"ש א"כ אי הוי כתיב שנה דפשטי' שנה של מנין עולם ולא הוי משכחת תמידין בר"ה אלא בנולד בר"ה וידוע דכלו לו חדשיו לא הוי אמרינן מכח גז"ש מפסח

דטעון ביקור ד' ימים דשנה היינו שנתו שלו דלא אתי גז"ש מפסח ומפקי' לקרא דשנה מפשטי' דהיינו של מנין עולם לגמרי ולא קשה קושית תוס' דשפיר אצטרך שנתו אע"כ דאפילו כלו חדשיו צריך להמתין ז' ימים כדכתיב שבעת ימים יהיה תחת אמו ושפיר הקשו תוס' דאפילו אי הוי כתיב שנה ע"כ מפקי' אותו מפשטי' לומר שנה שלו דאל"כ לא משכחת תמידין בר"ה דאם נולד בר"ה הוי מחוסר זמן מדכתיב קרא בהדיא שבעת ימים יהיה תחת אמו וא"ש:

אבל נ"ל עוד דהא דטעון ביקור ד' ימים היינו רק למצוה אבל לא לעיכוב שיהיה הקרבן פסול בלי ביקור ד' ימים דנהי דילפינן בגז"ש מפסח מ"מ גם בפסח לא שנה עליו הכתוב לעכב ובקדשים בעינן שנה עליו הכתוב לעכב כמבואר בכמה דוכתי ואי לא שנה עליו הכתוב הוי רק למצוה ועיין כפ"ת שם בסוכה מ"ב והא דשוחט התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת היינו משום דיש מבוקרין רק הוא הביאו מלשכות שאינן מבוקרין כדמוקי התם בגמ' וכיון דמצוה לכתחלה שיהיה מבוקר אסור לשחוט שאינו מבוקר בשבת כיון דיש מבוקרין ואפילו נימא דהוא כשר בדיעבד אפ"ה חייב חטאת דהוי שב מידיעתו דאלו היה יודע שאינו מבוקר לא היה שוחטו ועיין תוס' חולין ה' ע"ב סד"ה מעם ותוס' שבועות כ"ח ע"א ד"ה אמר רבא וממילא פסול משום דהוי מהב"ע דפסול והא דבביצה כ' בעבר ושחט כשר הנה כבר נחה שקטה דעתי בזה במ"ש מרן הגאון שליט"א בספרו סימן י"א סוף אות ה' דהיינו דוקא בנדרים ונדבות משום דאפשר בלא עברה לשוחטם לשם שלמי שמחה דמותר כמ"ש תוס' חגיגה ח' או בכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן משום דאפשר בלי עברה לשחטן לשמן ודפח"ח אבל כאן דא"א בלי עברה שפיר פסול משום מהב"ע ומדוייק לשון הגמרא חייב חטאת וצריך תמיד אחר ולפי פשוטו איפכא הו"ל פסול ומחויב חטאת אלא דלפמ"ש א"ש דאינו פסול אלא משום דחייב חטאת והוי מהב"ע וצריך תמיד אחר אבל בחול כה"ג כשר בדיעבד וא"צ תמיד אחר וא"ש:

ג) וראיתי למרן שליט"א שם בסימן י"א בתחלת אות ה' שהתפלא ע"ד תוס' ביצה י"ב דמוקמי' ברייתא דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה כב"ש דלא אמרינן מתוך דאי כב"ה נימא מתוך שהותרה שחיטה לצורך וכו' וכתבו תוס' דאף לב"ה בעינן צורך קצת והכא בשוחט עולת נדבה ביו"ט ג"כ הוי צורך קצת שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם הא כיון דכתבה תורה לכם ולא לגבוה שאינו רשאי לשחוט עולת נדבה משום לאו הבא מכלל עשה דלכם ואין רצון התורה לשחוט עולת נדבה ביו"ט איך אפשר לומר דהוי צורך היום קצת משום שלא יהיה שלחן רבך ריקם והאריך למעניתו בדפח"ח, ותיתי

לי שזכיתי לכוון בקושיא זו לדעתו הגדולה, ואני טרם אענה אקדים קושית הצל"ח שם דאיך נשמע כלל דב"ש הוא ולא ב"ה, הא גם לב"ה בעי צורך קצת עכ"פ וגם לב"ה איכא איסור עשה לשחוט עולת נדבה ביו"ט משום לכם ולא לגבוה כמ"ש תוס' בסוגיא, והנה לקמן דף כ' איתמר למ"ד נדונ"ד אין קריבין ביו"ט עבר ושחט מהו רבא אמר זורק הדם ע"מ להתיר בשר באכילה רבה בר ר"ה אמר זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורים לערב וא"כ בשלמא לרבר"ה נהי נמי שאינו רשאי להקטיר האימורין ביו"ט משום לכם ולא לגבוה מ"מ כיון שעכ"פ זורק הדם י"ל דזה מקרי שלחן רבך מלא ומקרי צורך קצת אבל לרבא כיון דבעולה אין כאן להתיר בשר באכילה שכולה כליל א"כ אינו זורק את הדם ומכ"ש שאינו מקטיר כנ"ל והקרבן יופסל לגמרי שהדם נפסל בשקיעת חמה ואין כאן שלחן רבך מלא דשחיטה לאו עבודה ואין כאן אפילו צורך היום קצת וא"כ אפילו לב"ה אין אומרין מתוך ושפיר לוקה ע"ש באריכות, ולפענ"ד לק"מ דעיין תוס' שבת ד' ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה שהקשו מה בעיא היא זו אם הותרה לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסר לו ותירצו בשם ריב"א דאם לא הותרה לא מחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכו' ע"ש א"כ אף אנו נאמר כיון דמן התורה מותר לזרוק הדם ביו"ט דזריקה אינו אלא שבות עיין רש"י ביצה כ' ובפנ"י שם וא"כ אינו לוקה על שחיטתו לב"ה משום מתוך דהא איכא צורך קצת לזרוק דבזריקה מקרי שלחן רבך מלא ואינו מניח מלזרוק רק בשביל שאנו אוסרין לו וא"כ אינו לוקה לב"ה וע"כ כב"ש אתיא, ועפ"י אלה הדברים מיושב גם קושיא הנ"ל דעכ"פ כיון דבעבר ושחט זורק הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב לחד מ"ד שפיר מקרי השחיטה צורך היום קצת שלא ילקה ואפילו למ"ד דאינו זורק רק ע"מ להקטיר אלא להתיר בשר באכילה מ"מ כיון דמה"ת זורק שפיר לא לקי דמקרי צורך היום קצת ודו"ק:

ובגוף המחלוקה שבין רש"י לתוס' דלרש"י אמרינן מתוך אפילו ליכא צורך היום קצת כלל ולתוס' דוקא אי איכא צורך היום קצת אמרתי ע"ד חידוד פרפרת נאה בסוגיא דביצה שם בתוד"ה השוחט עולת נדבה שכתבו וה"ה דהומ"ל רע"ק הוא דלית לי' מתוך אלא ניחא לי' למינקט ב"ש דס"ל הכי בהדיא טפי ועיין בפנ"י וצל"ח שם מה שקיהו בזה דאיך מפורש טפי בדברי ב"ש מדברי רע"ק, ונלע"ד דהנה בצל"ח דקדק למה לא נקט המקטיר אברי חול ביו"ט לוקה אף דהוי צורך היום קצת שלא יהא שלחנך מלא וכו' דהוי שמעינן שפיר דל"ל מתוך משא"כ עכשיו דנקט השוחט לא שמעינן שפיר דל"ל מתוך כמו שהאריך שם בפלפולו, ונ"ל לישב ואקדים דברי ה"ה פ"א מהלכות יו"ט ה"ד בדעת הרמב"ם שם דמלאכות שהן באכילה ושתיה כגון שחיטה ואפיה ולישה אפילו עשאן

שלא לאוכלן אינו לוקה אלא שבהעברה והוצאה שאינה נעשית באכילה הו"א דהוי כמו אריגה וכתיבה דאסור ביו"ט לכן חידש הרמב"ם דגם בהם אמרינן מתוך בהוצאה משום שהוא גם באוכל ומשקה אף שהוא ג"כ בדברים אחרים ובהבערה מדכתיב גבי' ביום השבת ע"ש ותמה הלח"מ שם א"כ איך אמרינן בשמעתין גבי שוחט עולת נדבה דאמר לך מני ב"ש הוא הא אפילו כב"ש לא אתיא דדוקא בהוצאה לית להו לב"ש מתוך אבל בשחיטה ואפיה אית להו ע"ש ועיין באחרונים:

ולענ"ד נ"ל דהנה הפנ"י בשמעתין הקשה לדעת הרמב"ם בה' שבת דחובל חייב משום מפרק וא"כ שייך בשוחט ב' מיני מלאכות מפרק ונטילת נשמה רק בשוחט דעלמא אין לחייבו משום מפרק דחובל גופא אינו חייב אלא בצריך הדם לכלבו דאל"כ הו"ל מקלקל וא"כ בשוחט נהי דלענין נטילת נשמה מקרי מתקן שמוציאו מידי אמה"ח אבל לענין מפרק הו"ל מקלקל ומשאצל"ג משא"כ בשחיטת קדשים ודאי צריך לדם לזריקה וא"כ דלמא ב"ה מודו דלוקה משום מפרק דלענין מפרק ל"ש מתוך שלא הותרה כלל לצורך דהא מפרק תולדה דשד הוא ודישה גופא לא הותרה לצורך כדאיתא בירושלמי, והגאון מליסא ז"ל תירץ עפ"י דברי מג"א סי' תק"א סקי"ג דקשיא לי' אהא דפסק התם בשו"ע דמותר להסיק בכלים ביו"ט בכלים שלמים והא קי"ל בסי' שי"ד דיש סתירה גמורה בכלים וא"כ איך רשאי להסיק בהם הא הו"ל סותר ותירץ כיון דסתירה והבערה באים כאחד והבערה גופא אב מלאכה הוא והותרה לצורך א"כ ה"ה סתירה שבהדה ונהי דאסור לבקע כלי לצורך אוכל נפש היינו משום דמלאכה בפ"ע היא ע"ש ולפ"ז ה"נ כיון דמלאכת נטילת נשמה ומלאכת מפרק באים כאחד ע"י מעשה אחת ונטילת נשמה גופא מלאכה והותרה משום מתוך א"כ ה"ה מפרק שבהדה נמי מותר והוא סברא נכונה לכאו' אמנם אחר העיון יש לי לדון אחריו דהנה דעת רש"י בשמעתין כפי מה שהבינו תוספות והרא"ש מדבריו דמשום מתוך שריא אפילו בליכא צורך היום כלל עיין ברש"י ד"ה אלא מדלא איפלוג ותוס' הקשו על זה מאופה מיו"ט לחול והאשר"י הוסיף להקשות משריפת קדשים וממוגמר ועיין במג"ש מה שתי' מאופה מיו"ט לחול וממוגמר אמנם משריפת קדשים תירץ בסברא ישרה מאוד עפ"ד רש"י לקמן כ"ז ע"ב ד"ה חלה שנטמאת דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דרחמנא אחשבי' להבערתן ע"ש ונגלה מזה אף דחולין אין איסור לבערם מן העולם אלא ע"י שרפת אש דהוא מלאכת הבערה מ"מ לבער קדשים מן העולם יהיה מאיזה ביעור שבעולם שיהיה הוא מלאכה כשריפה בחולין ולפ"ז כששורף קדשים טמאים ביו"ט עושה ב' מלאכות מלאכת הבערה ושרפה ומלאכת ביעור קדשים וא"כ נהי דלענין מלאכת הבערה ושרפה

שייך לומר מתוך שהותרה לצורך אונ"פ הותרה נמי שלא לצורך אבל לענין מלאכת ביעור קדשים הלא לא משכחת שיבער קדשים לצורך אונ"פ ולא שייך בי' מתוך כלל זה תוכן כונתו בתוספת נופך, והנה לדעת מג"א הנ"ל ליתא להאי תירוצא שהרי כששורף קדשים ביו"ט באים ב' מלאכות הנ"ל בבת אחת והבערה גופא נמי מלאכה הוא ומ"מ שריא משום מתוך א"כ גם מלאכת ביעור קדשים דאיכא בהדה שריא כנ"ל וא"כ מוכח דלא כמג"א והדרה קושית פנ"י לדוכתא:

אך כל זה לדעת רש"י דמשום מתוך שריא אפילו ליכא צורך היום קצת אבל לדעת תוס' דליכא צורך היום כלל לא אמרינן מתוך לכ"ע לק"מ משריפת קדשים כמבואר בהרא"ש ואינן מוכרחין לתי' מג"ש וי"ל כדעת מג"א ולא קשה קושית פנ"י, ולפ"ז א"ש דלב"ה דאית להו מתוך גם גבי הוצאה במתני' ותקשי קושי' הגמרא ליפלוגי באבנים ומ"ש רש"י דרבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים כבר עמדו בזה אחרונים עיין בצל"ח דמ"ש אי אמרינן אין ערוב והוצאה ליו"ט דלא גזרו ומ"ש או אמרינן מתוך דגזרו, וע"כ דבליכא צורך קצת גם ב"ה לא ס"ל מתוך וקשה מנ"ל דבעי צורך קצת וצ"ל דהוכיחו מכח קושיא הנ"ל משריפת קדשים אך הא ליתא די"ל כתירוץ מג"ש הנ"ל וצ"ל דס"ל לב"ה כסברת מג"א הנ"ל ול"ק קושית פנ"י ושפיר לב"ה אינו לוקה בשוחט עולת נדבה אבל לב"ש דל"ל מתוך גבי הוצאה והבערה ל"ק כלל משריפת קדשים ואין לנו הכרח הנ"ל לסברת מג"א א"כ בשוחט עולת נדבה שפיר לוקה אף דבשחיטה גם ב"ש אית להו מתוך כי קושי' פנ"י לאמת ושפיר קאמר דא"ל מני ב"ש הוא, ומדויק בזה לשון הגמ' דקאמר מני ב"ש הוא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה וכו' ולא מסיק ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה שחיטה וכו' ועיין בצל"ח שעמד בזה, ולמ"ש ניחא דבאמת בשחיטת גם לב"ש אמרינן מתוך רק בשחיטת קדשים ל"ש מתוך כי קושי' פנ"י וכמ"ש:

וביישוב קושית הצל"ח לדעת רש"י מ"ש אי אמרינן טעמיהו דב"ה משום אין עירוב והוצאה ליו"ט דלא גזרו רבנן בשלא לצורך ומ"ש אי טעמיהו משום מתוך דגזרו, נלע"ד חדא מתרי. טעמי חדא דאי עירוב והוצאה ליו"ט וטעמא רק משום מתוך א"כ עכ"פ לגבוה או לנכרים ולכלבים אסור משום לכם כמ"ש תוס' בשמעתין ועיין שמ"ק וא"כ כיון דישנו לאיסור הוצאה בעולם ביו"ט שפיר גזרו אבל אי אין עו"ה ליו"ט וליתא לאיסור הוצאה ביו"ט בעולם מה"ת ל"ש כלל לגזור בשלא לצורך, ושנית לפמ"ש הטו"ז ביו"ד סימן קי"ז דבדבר שהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור ועיין טו"ז או"ח סי' תקפ"ח וא"כ בשלמא אי אין עירוב והוצאה ליו"ט דילפינן מיתורא דביום השבת דביו"ט

מותר א"כ התיר הכתוב בפירוש ואין כח ביד חכמים לאסור אבל אם הטעם משום מתוך הוא רק מסברא יש כח ביד חכמים לאסור ויש לפקפק ולעיין בזה:

ואי קשיא לי בסוגיא דביצה הנ"ל הא ק"ל לשיטת ריב"א שבתוס' חולין קמ"א ד"ה לא צריכא דאף דקי"ל אין עשה דוחה ל"ת ועשה היינו רק שהעשה נשאר אבל הל"ת דוחה ולהכי אי עביד לא לקי ע"ש וא"כ בשוחט עולת נדבה ביו"ט אמאי לוקה נימא אתי עשה דשחיטת והקרבת קדשים ודוחה ל"ת דיו"ט ואי דיו"ט הוי ל"ת ועשה מ"מ הל"ת דחי ולא נשאר רק עשה ולא לקי ועיין פני' לקמן ד"כ בסוגיא דעבר ושחט וסבור הייתי לומר כיון דשחיטה לאו עבודה עיין יומא דמ"ב ובתוס' שם א"כ בעידנא דמיעקר לאו בשעת שחיטה לא מקיים עשה עד שעת זריקה או הקטרה ולהכי לא דחי כדאמרינן בכ"ד היכא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת דבעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה, אלא דלא נהירא לי דנהי דשחיטה לאו עבודה היא משום דכשרה בזר או משום שאר טעמים שכתבו תוס' ביומא הנ"ל מ"מ מצות עשה היא ושחט את בן הבקר ועיין פני' קידושין מ"ב, ועוד אפילו לו יהיבנא דליכא עשה בשחיטה כלל מ"מ הכשר מצוה הוא שהרי אי אפשר לזרוק ולהקטיר אם לא ישחוט והכשר מצוה נמי דחי ל"ת עיין יבמות ד"ו ע"א בתוד"ה הכשר מצוה וברש"י שם ד"ה אלא ותוס' שם ע"ב ד"ה טעמא ועיין תוס' שבת קל"א סד"ה ושווין ובנמוק"י ב"מ ל"ב ואם כן קשה כנ"ל למה לוקה, ודאי להנך אמוראי בשבת דכ"ד דילפי מקראי דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט ממילה ילפינן מינה דכל מצוה שאין זמנה קבוע היום ויכול לעשותה למחר אינו דוחה יו"ט עיין רש"י שם ועיין תוס' יבמות ה' ד"ה כולה משעטנז נפקא א"כ ניחא דבעולת נדבה כיון שאין זמנה קבוע היום אין עשה שלה דוחה יו"ט ושפיר לקי, ובזה י"ל קושית תוד"ה השוחט למה לא נקט השוחט עולת חובה ביו"ט לוקה, ולמ"ש ניחא דבאמת מה שהביא תוס' מלקמן י"ט שם אינו מבואר דלב"ש לוקה אלא דק"ל לתוס' כיון דלא דרשו כל לד' רק ס"ל חגיגה אין עולת ראיה לא א"כ באיסורו עומד, וא"כ למ"ש אף דבאיסורו עומד מ"מ כיון שהוא עולת חובה וזמנה קבוע היום שפיר אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת ולא נשאר רק עשה ולא לקי עכ"פ ויש לעיין עוד בזה, אמנם אכתי תקשי לר' אשי דמשני התם דמשו"ה שריפת קדשים לא דחי יו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת הוא ולית לי' הנהו דרשות א"כ גם עשה שאין זמנה קבוע דוחה ל"ת וכמ"ש תוס' ביבמות הנ"ל להדיא דאי לאו דרשה משריפת קדשים אין לחלק והדר תקשי כנ"ל:

ועלה בדעתי עוד למה דאמרינן ביבמות ד"ה דמשו"ה דחי' עשה דגילוח מצורע עשה ול"ת דנזיר משום שכן ישנו בשאלה א"כ הה"נ להיפוך אם העשה דקום ועשה הוא בשאלה

אין בה כח לדחות וה"נ בעולת נדבה כיון דיכול לשאול על הקדשו אינו דוחה כלל ועיין טו"א חגיגה יו"ד, וגם בזה מיושב קושי' תוס' הנ"ל דבעולת חובה אף שיכול לישאל על בהמה זו מ"מ כיון שחובה עליו להקריבו והשאלה אינו מסלק ממנו חיוב העשה שפיר דחי ואינו לוקה כנ"ל:

אבל מה שנלפענ"ד יותר נכון דבתשו' נוב"י קמא בסוה"ס הקשה חתנו על שיטת ריב"א הנ"ל כיון דהעשה נשאר בתקפה א"כ הוי מהב"ע ולא קיים העשה כלל וא"כ ממילא נשאר גם הל"ת ולמה לא ילקה ותי' נוב"י דהא דאין עשה דוחה עשה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כדאמרינן בחולין קמ"א וא"כ בעבר ועשה אמרינן להיפוך מאי אולמא וליכא עברה כלל ע"ש וראה אמריו כי נעמו ולפ"ז כאן כיון דגילתה תורה בפירוש לכם ולא לגבוה ואינו רשאי לשחוט עולת נדבה משום לאו הבא מכלל עשה דלכם בלא טעמא דמה אולמא שפיר אמרינן דגם בעבר ושחט הוי מהב"ע ולא עשה מצוה כלל וממילא נשאר עשה ול"ת דיו"ט ול"ש לומר מה אולמא דעשה של יו"ט מעשה דשחיטת קדשים שהכא מקרא מלא דיבר הכתוב דאלים ואלים להכי שפיר לקי ועיין כעין סברא זו בספר תשו' חתם סופר או"ח סימן ר"ח ד"ה ויען. ולפלא בעיני על הדגנ"י אשר לבו כלב ארי ולא שת לבו גם לזאת שלא עמד בכל מה שכתבתי, ונא ישקיני מיין רקחו מעסיס רמונים וינחיני במעגלי צדק להעמידני על האמת ובזה הנני חותם בברוך בתוך כדי שאילת שלום תלמיד לרב כורע ומשתחוה לו בהדרת קודש עבדו העבד העבר"י:

הקטן עמרם בהגאון רבי יצחק יעקב זצ"ל:

תשובה כד

שיל"ת ב' איפאלא יום א' לסדר להטיבך באחריתך תרנ"ג לפ"ק

נתנאל בן צוהר אבן הזוהר, כעצם השמים לטוהר, ידידי הרב הגדול בתורה:

מעוטר בתפארה, חריף ובקי, כהן שדעתו נקי, כמו"ה נתנאל הכהן פריעד נ"י בק"ק קוו"ד:

יקרת מכתבו הגיעני שבוע העבר בשעה אשר שמתי לדרך פעמי ולא יכולתי להשיב עד היום ומה דקשי' לי' בתוס' סנהדרין ע"ז ע"א ד"ה סוף שכתב והא דתנן בחולין ל"א נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה כמאן כר"נ דלא בעי כונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חציו וכו' אלא נראה דאתי' האי סוגי' כמ"ד אשו משום ממונו ע"ש וקשי' הא מרא דשמעתא דאשו משום

חציו הוא ר"י בב"ק כ"ב ע"א ושם בחולין פריך ומי אר"י הכי וכו' הרי אמרו לר"י לחלק בין נפלה להפילה:

וקושיתו צריך ביאור קצת דהא שפיר פריך מ"ט נקט במתני' נפלה ולא הפילה וע"כ דהפילה כשרה משום דלא בעי כונה כר"נ וע"כ הא דנפלה שחיטתו פסולה היינו משום דלא הוי כח גברא וקשי' לר"י בתרתי חדא דמוכח ממתני' דאשו משום ממונו וקשי' לר"י דאמר משום חציו האר"י הלכה כסתם משנה ואף דמתניתא מסייע לי' כדאמר ב"ק כ"ב ע"ב ועוד דלא שביק מתני' ועביד כברייתא ותו קשי' על תוס' איך אר"י דחולין בעי כונה והא ממתני' מוכח דלא בעי כונה, אלא דכך קשי' דהא במאי דמשני בשחיטה אפי' ר' יונתן בן יוסף מודה אכתי לא מיתרצי הך דר"י ס"ל אשו משום חציו וממתני' מוכח דאשו משום ממונו וע"כ דס"ל לר"י דגם מתני' ס"ל אשו משום חציו והא דפסול בנפלה היינו משום דבעי כונה וה"ה להפילה ולא דייק כלל בין נפלה להפילה וכמו"ש רש"י שם בחולין ד"ה אבל הכא דמשו"ה לא פריך תנינא חדא זימנא ע"ש ועיין ראש יוסף שם וא"כ לא משני מידי בשחיטה אפי' ריב"י מודה:

ומה שנ"ל בזה ותחלה נבאר דברי תוס' אשר כתב מעלתו שצריכין ביאור שכתבו שם בקושיתם הנ"ל אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפי' מיתה גמרי' מממון ע"ש ונ"ל בכונתם דאמרי' ב"ק וי"ו מ"ש אש דכח אחר מעורב בו וממונך ושמירתן עליך ה"נ פי' באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' והזיקו כח אחר מעורב בהן ע"ש ועיי' ביו"ד סי' ב' סי"א פסק המחבר דישראל ופסול אוחזין בסכין ושוחטין פסולה אלמא דבעי' כל השחיטה מכח גברא שהוא בר זביחה ועיי"ש בש"ך בשם מהרש"ל ולפי"ז לא קשה קושי' תוס' דנהי דאשו משום חציו וכחו הוא וחייב בניזוקין אף שכח אחר של רוח מעורב בו מ"מ בשחיטה פסול נפלה לפי שמעורב בו כח אחר ומה שאינו בר זביחה דהיינו הרוח ומיירי ששחט במקום שיש רוח ועיין תוס' ב"ק וי"ו ד"ה מה לבור דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו לפי שהרוח מסייע לו, אך ז"א מתרי טעמא חדא לפמ"ש בחי' רשב"א שם ד"ה הא לפי שבשעה שהוא מדליקה מיד עשוי כח אחר להתערב בו וכן אבנו וסכינו וכו' שאף הן מיד בשעת הנחתן כח אחר מצוי להתערב בהן להפילן ולהזיק והכונה דגם כח אחר המעורב בהן בא מכחו ואף דזה הוי כח כחו מ"מ כח וכח כחו בשותפות חייב ולא הוי כאלו הוא כולו כח כחו ולפי"ז לא דמי לנכרי וישראל ששחטו דשם אין הנכרי בא מכח ישראל כלל ולהכי שחיטתו פסולה אבל כאן גם כח אחר המעורב בו בא מכחו ואף דהוי כח כחו דפסול בשחיטה כמו גלגל בסביבה שני' ביו"ד סי' ז' מ"מ הכא דאיכא כחו וכח כחו בשותפות כשר:

ושנית יש לחלק דבשלמא גבי ישראל ונכרי ששחטו דזה יכול וזה יכול משו"ה שחיטה פסולה דמה חזית שהוא שחיטת ישראל לגמרי אימא איפכא שהוא שחיטת נכרי לגמרי וע"כ תאמר שהוא שחיטת שניהם ולהכי פסול אבל כאן הוא יכול לשחוט בלא הרוח והרוח אינו יכול בלא הוא עיי' שבת צ"ב שפיר הוי הרוח מסייע שאין בו ממש ולהכי שחיטתו כשרה:

וראי' לא' משני הסברות הנ"ל שהרי בסנהדרין ע"ח שנינו הכהו עשרה בני אדם בעשרה מלקות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין וכ"פ הרמב"ם פ"ד מרוצח ה"ו משום דבעי' שאחד יכה כל נפש ע"ש ואפ"ה חייב מיתה על אשו אי אשו משום חציו איתרבאי ואמאי הא כח אחר מעורב בו ואין כאן כל נפש אעכ"ח כסברות הנ"ל וא"כ גם בשחיטה כשר נפלה אי לא בעי כונה לשחיטה, וזה כונת תוס' אם לא נחלק בשחיטה דהיינו כקושי' הנ"ל לפי שכח אחר מעורב בו וע"ז כתבו ולא מסתבר לחלק כיון דאפי' מיתה גמרי' מממון כסברות הנ"ל וא"ש:

והנה הא שכתבו תוס' דאפי' מיתה גמרי' מממון הוא מדאמרי' ב"ק כ"ב ת"ש המדליק את הגדיש והי' גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור בשלמא למ"ד אשו משום חציו משו"ה פטור אלא למ"ד אשו משום ממונו אמאי פטור וכו', ומוכח דלמ"ד אשו משום חציו חייב מיתה על העבד ופטור מתשלומי גדי משום קלב"מ ור"ל משני כשהצית בגופו של עבד דקלב"מ ואשמעינן בגדי דחד ועבדא דחד וכו' ובחי' רשב"א שם הק' אמאי פטור מממון לר"י דאשו משום חציו הא מתחייב בגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד וכדאמרי' בכתובות ל' שכבר נתחייב בגנבה ואבדה קודם שיבא לידי אי' חלב ותי' דאמסקנא סמיך דאוקימנא כגון שהצית בגופו של עבד והק' הא זה רק לר"ל אבל לר"י לא מוקמי' הכי ואכתי תקשי לר"י ותי' דהוי מצי לאקשויי ולטעמך וכו' אע"כ גם לר"י מיירי בהצית בגופו של עבד ולפ"ז אינו מוכח מהאי מתני' דאי אשו משום חציו דחייב מיתה על אשו משום חציו דילפי' מיתה מממון ושפיר יש לחלק דבשחיטה לא מהני אשו משום חציו כמו"ש תוס':

אמנם לפענ"ד קושי' רשב"א לא קשה רק ללישנא דאמרי' בכתובות ל"א אי בעי לאהדורי מצי מיהדר וה"נ אחר שנשרף הגדיש ונתחייב ממון הי' יכול להתיר העבד שלא ישרף ושפיר חיוב ממון קדים לחיוב מיתה אבל ללישנא דעקירה צורך הנחה וע"ש בש"מ אריכות בפי' עקירה צורך הנחה כיון דעקירה צורך לחיוב מיתה ומהאי שעתא מתחיל חיוב מיתה פטור מממון אע"ג דחיוב מממון קדים לגמר חיוב מיתה וא"כ ה"נ חיוב

מיתה בא על מעשה הצתת הגדיש ומהאי שעתא מתחיל חיוב מיתה ופטור מממון אע"ג דחיוב ממון קדים לגמר חיוב מיתה דהיינו שרפת העבד וא"ש:

ולפ"ז להאי לישנא לא מוקמינן לר"י בהצית בגופו של עבד רק כדס"ד מעיקרא וא"כ לר"י ילפי' מיתה מממון וא"כ גם בשחיטה אין לחלק והוכרחו תוס' לומר דסוגי' דחולין קאי למ"ד אשו משום ממונו אבל המקשה בחולין דפריך ומי אר"י הכי וכו' קאי ללישנא דאי בעי לאהדורי וק' קושי' רשב"א וע"כ גם לר"י מיירי בהצית בגופו של עבד ואינו מוכח דילפי' מיתה מממון ושפיר יש לחלק גבי שחיטה וא"כ שפיר יש חילוק בין נפלה להפילה גם לר"י דאשו משום חציו ופריך שפיר:

ועוד נ"ל ליישב לפמ"ש האשר"י בחולין ל"א שם דאף דלא בעי כוונה לשחיטה מ"מ נפלה סכין מידו פסול דלא קרינא בי' וזבחת ואכלת כיון שלא נתכוין לשום דבר וכו' מדכתיב וזבחת דהוי לכל הפחות כמו ועשית וצריך להתכוין לשום דבר מעשה ובענין אחר לא מקרי כח גברא ע"ש ולפי"ז תקשי מה הק' תוס' בסנהדרין נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חציו ומאי קושי' הא בהפילה יש לו כונת מעשה אבל בנפלה ליכא כונת מעשה ולא מקרי כח גברא אפי' למ"ד אשו משום חציו כמ"ש האשר"י אך ז"א דהאשר"י לא חידש כן רק לבתר דעביד צריכותא דאי אשמעינן התם משום דקא מיכוין לשום חתיכה בעולם וכו' וא"כ מצינו חילוק בין אינו מכוין לשחיטה ובין אינו מכוין לחתיכה וע"ש בתוס' ד"ה והא ותוס' ד"ה ואי דיש הרבה אינו מכוין אינו מכוין לשחיטה ואינו מכוין לחתיכת סימנים ואינו מכוין לחתיכת בשר ואינו מכוין לחתיכה כלל כמו הפילה ולכן חידש הרא"ש דנפלה גרע מהפילה דבהפילה אף דליכא כונת חתיכה כלל עכ"פ איכא כונת מעשה אבל בנפלה אפי' כונת מעשה ליכא אבל התוס' הקשו בס"ד דהוי ס"ל דאי לא בעי כונה לשחיטה לא בעי' שום כונה אפי' כונת מעשה והקשו שפיר אי אשו משום חציו נפלה נמי ליהוי כי הפילה והוצרכו לתרץ דאזיל אליבא דמ"ד אשו משום ממונו אבל למסקנא לק"מ קושי' תוס' די"ל כי קושיין דנפלה שאני דליכא כוונת מעשה כלל וא"ש אפי' אשו משום חציו דשחיטתו פסולה ופריך שפיר לר"י וא"ש, ויצו ה' אתו את הברכה ברכת התורה ברובה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כה

שיל"ת ב' אויפאלו מחרת יו"כ תרס"ב לפ"ק. **ויהי** בשלום סוכו, מאדון העולם ונסיכו, לכבוד אהובי מחותני הרבני החו"ב זך ונקי הנגיד כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י בק"ק סערענטש:

מכתבו קבלתי ועל ד"ת באתי מה שנתקשה בחולין מ"א דקאמר אתרו בי' וקיבל עליו התראה מא"ל התיר עצמו למיתה קאמרת אין לך מומר גדול מזה והק' למאי דאמרינן סנהדרין מ"א דעדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו ומתוך שאין נהרגין וכו' אף היא אינה נהרגת דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה ע"ש אלא דהתם דוקא באשה חבירה ולא אתרו בה כמבואר שם בגמ' ולפ"ז תקשי כאן אפי' באתרו אין הניזומים נהרגין דיכולין לומר לאסור היין באנו והוצרכו להתראה דבלא"ה לא נאסר היין וא"כ הו"ל עדות שאאי"ל וממילא גם הוא אינו נהרג ושוב סי"ל דלצעורא קא מכווין ומה שקיבל התראה הוא משום דידע דמ"מ אינו נהרג משום דהוי עשאאי"ל ותי' דרב לשיטתו דס"ל בקידושין מ"ג דשליח נעשה עד ומזה הקשו אחרונים על הרמב"ם פי"ח מעדות ה"ח ותי' דלא בעי עשאי"ל והאריך קצת:

הנה תירוצו אינו מכוון דמה רב לשיטתו יש כאן הא בחולין הוא רב אשי ולא רב אבל בלא"ה יש בזה טעות גדולה ומעולם לא כתבו המפרשים כן דכי יחלוק רב על כל הש"ס דמבואר דבעי עדות שאתה יכול להזימה רק דכתבו דבעדות דשב"ע כמו גיטין וקידושין וזנות דא"א ס"ל לרב דלא בעי דו"ח ועשאי"ל ועיי' בזה במקנה קידושין ונובי"ק אה"ע סי' ע"ב וע"ד אבל בעע"ז לא עלה ע"ד אדם מעולם דלא בעי עשאי"ל:

אבל מה שנ"ל בזה למאי דאמרי' בסנהדרין ע"ח דטרפה שהרג בפני ב"ד חייב שלא בפני ב"ד פטור בפני ב"ד חייב דכתיב ובערת הרע מקרביך שלא בפני ב"ד פטור דהו"ל עשאאי"ל וכו' וכתבו תוס' שם כגון דראוהו ביום שדנין על ראייתם דאי ראוהו בלילה בעי עדות וכיון דבעי עדות בעי עדות שאי"ל מבואר דכשדנים עפ"י ראייתם א"צ עשאי"ל ועיין ברמב"ם פ"ב מרוצח ה"ט, והא דאמרי' במכות י"ב מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר וכו' ועיי' ברמב"ם פ"א מרוצח ה"ה ועיין ר"ה כ"ו וב"ק צ' ובתוס' שם כבר עמד בזה הריטב"א במכות שם ותי' דשאני בהאי דטרפה שהרג שא"א לדונו בפני עדה אחרת וב"ד הרואים יעידו בפניהם משום דהוי עשאאי"ל הלכך דייני לי' אינהו משום ובערת הרע מקרבך ע"ש ולפ"ז משכחת לה שפיר גם כאן בראוהו ב"ד ביום ואתרו בי' וקיבל התראה דשפיר דנין אותו עפ"י ראייתם ונהרג וא"צ לעמוד בפני ב"ד אחר דיהי' עשאאי"ל לפי סברתו וא"ש:

אמנם לפענ"ד בלא"ה נמי לק"מ דנ"ל סברא ישרה דדוקא בהאי דסנהדרין דאין האיסור לבעל ולבועל תלויה בחיוב מיתה דהא אפי' בלא התרו בה נמי אסורה לבעלה אע"ג דליכא חיוב מיתה באשה שאינה חבירה ואפי' שוגגת ודאי באיסור נמי אסורה לבעל משום דמעלה מעל באשה וכמ"ש מהרי"ק הביאו רמ"א אה"ע סי' קע"ח וטו"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ט לכן אין הניזומין נהרגין אם יכולין לומר לאסרה על בעלה באנו ולא לחייבה מיתה אבל כאן לפי דבריו שאיסור היין תלוי בחיוב מיתה ואם אינו מחויב מיתה אין היין נאסר א"כ אינם יכולין לומר לאסור היין באנו ולא ליחייבו מיתה דהא אין היין נאסר אלא בשביל שחייב מיתה וא"כ גם אם לאסור היין באו ג"כ באו לחייבו מיתה ושפיר נהרגין והוי עדות שאי"ל וגם הוא נהרג ושפיר היין אסור ולק"מ:

ועוד נ"ל כיון דלענין איסור ע"א נאמן באופנים המבוארים ביו"ד סי' קכ"ז ובמקום דע"א נאמן א"צ הגדה בב"ד וסגי שיאמר לבע"ד ועיי' שבועות ל"ב דאמר לה לדידה ולא א"ל לב"ד ועיי' בחוו"ד סי' קפ"ה ובש"ש ש"ו פ"ד לענין אם חוזר ומגיד חוץ לב"ד [ועיין בית שערים לקמן סימן ק"א ואה"ע סימן *] אבל עכ"פ מהני הגדה חוץ לב"ד ולפ"ז כאן נהי דאפשר דאין לומר אי לאסור היין באו למה באו שנים הלא סגי באחד דכיון שצריכין לומר שהתרו וקיבל התראה דלזה בעי שני עדים לכן באו שניהם או כדי שלא יוכל להכחישם דע"א בהכחשה לאו כלום הוא מ"מ אי רק לאסור היין באו למה באו להעיד בב"ד לא הי' להו להגיד רק לבעלים אע"כ לחייבו מיתה באו והניזומים נהרגין וממילא גם הוא נהרג ושפיר אסור היין וא"ש:

וזאת שנית נ"ל דכבר כתבו אחרונים דהא דמכשירין היין ואמרינן דלצעורא קמכווין הוא משום דמוקמינן אותו בחזקת כשרות שאינו עע"ז ולפ"ז באתרו בי' וקיבל התראה אפי' נימא דאין העדים נאמנים לחייבו מיתה משום דהו"ל עשאאי"ל דיכולין לומר לאסור היין באנו מ"מ נאמנים לפוסלו דהא לענין זה שפיר הוי עשאי"ל דאם יוזמו יפסלו העדים, ואפי' אם נאמר דהעדים שהעידו על איסור כגון נתנסך יינך בחד בשבא והוזמו אינם נפסלים דזה אינו בגדר עדות ול"ש בי' תורת הזמה מ"מ במעידים דאתרו בי' וקיבל התראה הרי מחייבין אותו ממון דמנסך במזיד חייב ואין לומר דאין מחייבין אותו ממון ג"כ משום דהוי עשאאי"ל דיכולין לומר לאסור היין באנו ולא לחייבו ממון דהא בממון דעת הרבה פוסקים דלא בעי עשאי"ל ועיי' בחו"מ רס"י ל' ובסמ"ע סי' ל"ג סקכ"ו וש"ך שם סקט"ו ואפי' למ"ד היזק שא"נ ל"ש היזק ומזיד חייב רק משום קנס ובקנס כ"ע מודים דבעינן עשאי"ל ז"א דזה דוקא בקנס דאו' דמודה בקנס פטור אבל בקנס דרבנן דמתחייב בהודאתו וכמ"ש הש"ך סי' שפ"ח סקנ"א דין ממון יש לו ולא בעינן עשאי"ל וא"כ שפיר

העדים פסולים אם הוזמו וממילא דנאמנים לפוסלו וא"כ אין לו חזקת כשרות ולך אמרינן כלל לצעורא קמכוין ושפיר נאסר היין וא"ש נכון:

או כלך לדרך זה דהא דאמרינן לצעורא קמכווין הוא עפ"מ דקי"ל ביו"ד סי' קי"ט סי"א מומר שבעיר אחת מאמין באלולים בפני כותים ובעיר אחת נכנס בבית ישראל ואומר שהוא יהודי אינו עושה יי"נ וכתבו טו"ז וש"ך שם הטעם כי העכו"ם מילתא דמסתבר שהוא שקר וכשאומר שהוא מאמין בה הוא עושה להנאת יצה"ר ואינה מאמינה בלבו וכשאומר שהוא ישראל אומר בלב שלם לפי שאמונתו אמונה היא וטובה ואמתית ע"ש ומשו"ה אמרינן דלצעורא קמכווין ואינו מאמין בה בלב לפי שהיא מילתא דמסתבר שהוא שקר ועיי' בש"ך יו"ד סי' ב' סוסקי"א שכתב על עט"ז ונראה כמחלק דדוקא כשראו ב' עדים שהוציא טרפה מתח"י אז אמרינן כיון שחציף כולי האי ולא נזהר בפני עדים חשדינן לי' ומעבירין אותו אבל שלא בפני עדים כגון שפיו הכשילו ומתוך דבריו נודע שהוציא טרפה מתח"י אין מעבירין אותו ועיי' רש"י ר"ה כ"ב ד"ה ולעדות אשה ולפ"ז באתרו בי' וקיבל התראה והתיר עצמו למיתה אף שידוע שאינו נהרג משום דהוי עשאאי"ל מ"מ כיון שהחציף פניו כולי האי בפני עדים שפיר חיישינן שמאמין בה בלבו ולא אמרינן לצעורא קא מכווין ושפיר אסור היין דאין לך מומר גדול מזה והבן:

ומה שנ"ל עוד בזה דהא דאמרי' לצעורי קמכוון ה"ט ואקדים דפמ"ג יו"ד סי' ה' במשב"ז סוסק"ז הק' הא דתנן פגולו פגול וכן כה"ג ביו"כ אף דנימא דבעי' שיוציא בשפתיו אין שומע לו ואיך נאמן והא אין אדם משים עצמו רשע [ועיי' בנובי"ת אה"ע סי' כ"ג וכבר קדמם באו"ז הגדול ח"ב סי' רכ"ג, מנב"ה] ותי' דבפגול גלי קרא ע"ש ושוב הק' בשוחט בהמת חבירו לע"ז אמאי מהימן הא אאמע"ר ונראה מדבריו דק"ל אפי' אמר בשעת שחיטה או קודם שחיטה ששוחט לע"ז אמאי נאמן הא אאמע"ר וקושי' זו כבר יישבתי בתשובה ב"ש או"ח סי' שכ"ד] בכמה אופנים וכולן עולות בקנה אחד דאף דאאמע"ר מ"מ נאמן לענין איסור אלא אי קשי' הא קשי' הר' קיי"ל בסי' קכ"ז דאין ע"א נאמן לומר נתנסך יינך רק אם הי' בידו ולדעת הרא"ש והטור ומרדכי היינו כגון שנתנו בידו לשמרו דהוי כבעלים ולא משום מיגו ועיי' בש"ך רס"י קכ"ז או אפי' לא הי' בידו נאמן בשתקו הבעלים והוא שיאמר לו נתנסך יינך בפניך או שא"ל ידעת דרגלים לדבר ע"ש וא"כ באומר שמנסך יין חבירו לע"ז אמאי נאמן שיש בלבו לע"ז הא לא מסרו בידו לשמרו שיהא נאמן משום בעלים וגם שתיקת הבעלים לא מהני דהא ל"ש נתנסך בפניך או ידעת דהא אינו רואה ללבב ואינו יודע מחשבות אלא דבנכרי שפיר איכא למימר לת"ק דר"י דאסור אפי' למ"ד חולין ל"ח דלא אמרינן סתם מחשבת כותי לע"ז היינו בלא אמר כלום

ושותק אבל באומר שעושה לע"ז מסתמא אמרינן שאמת הוא שעושה לע"ז ולא אמרי' שעושה רק לצעורי ולאו אדיבורי' סמכי' אלא משום דסתמא כן הוא אבל בישראל כיון דאיכא למימר לצעורי קא מכווין וסתמא אינו מכווין לע"ז אינו נאמן בדיבורו שעושה לע"ז אפי' אומר בשעת מעשה שעושה לע"ז כי קושי' הנ"ל:

והא דמשמע בגטין נ"ד דאם שמענו דפיגל בשעת מעשה א"צ לנאמנותו אפשר לומר דה"ק דאי לא הוי שמעינן דהאמינתו תורה אלא הו"א דהוי פיגול בדיבור לחוד שאומר ששוחט ע"מ לאכול חוץ לזמנו אעפ"י שאינו מחשב בלבו כך וא"כ א"צ נאמנות שהי' בלבו כן ועיין בתו"ח ב"מ ספ"ג ובתשובה הנ"ל הארכתי משא"כ בע"ז דקי"ל כרבא בסנהדרין ס"א דעע"ז מאהבה ומיראה פטור משום דלא קבלי' בלבו לאלקות א"כ אומר ששוחט או מנסך לע"ז ואינו חושב בלבו כן רק לצעורי אין כאן עע"ז כלל ואינו נאסר בדיבור בלי מחשבה בלבו ולהכי יש לתלות דלצעורי קמכווין אינו נאמן שעשה לע"ז ואינו נאסר וכמ"ש:

ובזה נכון שיטת רש"י בחולין מ"א דכתב אהא דמשני בישראל מומר וה"ה דמצי לאוקמא בדאית לי' שותפות בגווי' ותוס' כתבו דאע"ג דאית לי' שותפות בגווי' אכתי איכא למימר לצעורי קמכוין ע"ש ולפמ"ש דהא דאמרי' לצעורי קא מכווין היינו משום דאין עא"נ שבלבו הי' לע"ז לאסור של אחרים אבל באית לי' שותפות בגווי' דנאמן על שלו דבעלים נאמנים על שלהם ל"ש לצעורי וא"ש:

ומ"ש במכתבו הראשון ליישב קושי' תוס' על רש"י מהא דגזל ולא נתיאשו הבעלים וכו' וממאי דפריך ממנסך עפ"י סברת ברוך טעם דבעע"ז ל"ש סברת גמ' ב"ק ס"ו זה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות משום דהתם נהי דחשוד אגזל אינו חשוד על איסור חמץ אבל עע"ז חשוד על הכל וחשיד ג"כ שרוצה לקנות תקרובות ע"ז שהיא איה"נ וא"כ בהגביה והרביצה כיון דבמעשה רבה ודאי יכול לאסור א"צ מתיאשים הבעלי' וממילא ודאי יכול לאסור אפי' במעשה זוטא אלא אפי' רבוצה נמי יכול לאסור במעשה זוטא דבר שאינו שלו אבל ממנסך פריך שפיר דאינהו ס"ל דאפי' במעשה רבה א"י לאסור וא"כ אין הבעלים מתיאשין אלו תורף דבריו:

הנה גוף סברת ברוך טעם לא נהירא לפענ"ד דהא דאמרי' זה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות ה"ט כיון שאם יקנה א"י לומר הש"ל לכן אינו רוצה לקנות כדי שיוכל לפטור עצמו מן הנגזל באיה"נ והאי טעמא שייך נמי בעע"ז דנהי דהוא חשוד על הכל מ"מ אינו רוצה לקנות כדי שיוכל לפטור עצמו מן הנגזל באיה"נ ולומר הש"ל משא"כ] אם קונה דמים

מעליא בעי לשלומי ואיה"נ אינו שווה כ"כ ויוכל לקנות מן הנכרי בזול ומכ"ש בישראל שיש איה"נ דאפי' תרומה בזול יותר מחולין וזהו ההיזק במדמע כמ"ש רש"י בגטין:

אלא אפי' יהיבנא לי' סברת ב"ט מ"מ כאן ל"ש ה"ט דממנ"פ אם הגביה ע"מ לאסרו וכמ"ש רש"י חולין דף מ"א ואז שפיר מתיאשים הבעלים בשעת הגבהה ויוכל לקנות בהגבהתו מ"מ כיון שאינו מתכוין לקנות כלל ולהחזיק בו כשלו אינו קונה ושאני בהאי דב"ק שגזלו ורצה להחזיק בו כשלו לכן אי לאו טעמא דאינו רוצה לקנות הי' קונה ואם הגביה ע"מ לגזלו כמ"ש רש"י בגטין נ"ג אלא שאח"כ רצה לשחוט לע"ז א"כ לא נתיאשו הבעלים עד אחר הגבהה ובמה יקנה לחד צד בתוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל שלקטו דאין ייאוש קונה בגזילה אא"כ הוא ברשות הגזלן בשעת ייאוש, ואפילו לצד השני שבתוס' שם דייאוש קני אע"פ שאין הגזילה ברשות הגזלן א"כ ע"כ צ"ל כיון דע"י ייאוש נפטר מוהשיב קנה למפרע משעת הגזילה א"כ כ"ז רק לאביי דס"ל עביד מהני אבל למאי דקי"ל כרבא עביד לא מהני כיון דאמר רחמנא לא תגזול אעל"מ ולא קנה למפרע והארכתי בזה בסוגי' דייאוש ואכ"מ א"כ ע"כ צריך לעשות קנין אחר ייאוש או שתהי' ברשותו ותקני לי' חצרו וא"כ לא קנה כאן כלל בייאוש כמ"ש:

ומה שהביא בשם הרב הגאון מו"ה נטע וואלף זצ"ל ראבדק"ק פ"ב ליישב דקדוק נוב"י מאי פריך מ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב הא פשטא דלישנא דמנסך משמע טפי מנסך ממש ותי' עפי"ד תוס' חולין מ"א דלמאי דמוקי לה התם באית לי' שותפות בגווי' לא נאסר חלק חבירו אלא משום שמעורב בשלו וא"כ היינו מערב ואמאי לא אמר מערב ומשני היינו מדמע אבל במנסך קמ"ל דלא מיפטר משום קלב"מ כתי' תוס' חולין כן למדתי פי' הגמרא בפשיטות אלא דזה לא יתכן למה שפי' מהר"מ שיף שם בתוס' ד"ה מנסך דטעמא דמ"ד מערב משום דס"ל א"א לניסוך בלא הגבהה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ לדידי' א"צ לאוקמא באית לי' שותפות ושפיר י"ל דלהכי אמר מנסך ולא אמר מערב משום דלישנא משמע טפי מנסך ממש:

לכן נ"ל דקושי' הגמרא אהא דמשני למ"ד מנסך ממש דלא אמרינן קלב"מ כדר' ירמיה וכו' דקני משעת הגבהה וא"כ צ"ל הגבהה לאו צורך ניסוך דאא"א דשא"ש לפי' מהר"מ שיף ואמאי לא אמר מערב שעירבו ואסרו בהנאה ושוב אינו של בעלים ושפיר יכול לנסכו אח"כ מנסך ממש ולא מיפטר משום קלב"מ דכבר מחויב בתשלומין משעה שמערבו ומשני משום דהיינו מדמע וכבר מחויב בתשלומין אפי' לא ניסכו מנסך ממש אח"כ:

ומה שתמה על תוס' חולין ד"ה ת"ש שכתבו למ"ד מנסך ממש פריך דאטו גברא אגברא קא רמית דילמא ר"נ ור"ע ור"י ס"ל כמ"ד מערב, לא על תוס' תלונתו דהא ודאי רק למ"ד מנסך ממש פריך דלמ"ד מערב ודאי לק"מ הא אא"א דשא"ש כיון דאינו תלוי במחשבה כמ"ש תוס' יבמות פ"ג ע"ב אלא על הגמ' קשי' מה פריך דילמא סבירא להו כמ"ד מערב אבל גם הא לא קשי' דהמקשן פריך דע"כ מנסך ממש דאל"כ היינו מדמע ולדידכו הא אא"א דשא"ש, והמשך דברי תוס' רק למ"ד מנסך ממש פריך והוא הקדמה לקושיתם דמ"ט ס"ל מנסך ממש דאל"כ היינו מדמע וא"כ מה משני דאית לי' שותפות הא שוב היינו מדמע וזה פשוט ולק"מ, ובזה הנני ידידו הדוש"ת וחותם באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כו

שיל"ת ב' איפאלא יום א' לס' שמיני תרס"ב לפ"ק. **אלקי** הרוחות, ישית חכמה בטוחות. וישביע שובע שמחות, ברוב ברכות והצלחות, לבני אהובי הרב המאוה"ג, מעוז ומגדול, חריף ובקי, זך ונקי, כש"ת מו"ה יודא צבי נ"י בלוהם אבדק"ק האנשאוויטץ.
אחרי הודיעך משלומינו הטוב תלי"ת וכי בני אחיך הב' המופלג כתריאל נ"י יצא חפשי מהבקורת ומה שתמהת על רש"י כריתות כ"ו ע"ב ד"ה ובדין הוא דמותרת בהנאה דחולין גמורין היא ומשום חולין בעזרה נמי ליכא למימר דלא אסרה תורה אלא שחיטה אבל מליקה לא ע"ש מבואר דבמליקה ל"ש איסור חולין שנשחטה בעזרה ופלא בעיניך מסוגי' דנזיר כ"ט דקאמר קסבר כר"י בר יודא וכו' וחשנב"ע לאו דאו' והא אפי' חשנב"ע דאו' מ"מ בציפרי דנמלקו לאו דאו' וכן אח"כ דקאמר מאי שנא איסור לאו איסור נבלה וחולין בעזרה והרי חטאת העוף נמלק וליכא משום חשנב"ע, הנה בש"ס שלי עם הגהות הגאון מו"ה וו"ב זצ"ל מצאתי שכבר עמד בזה בכריתות כ"ו ושם דף ז' ע"ב באריכות יותר וכבר קדמו בעל פנים מאירות ח"ג סי' כ"ט בקושי' זו:
ולפענ"ד נראה דעיין זבחים ע"ז ע"א ומנחות כ"א ע"ב ושם ק"ו ותמורה כ"ג ע"א וב"ב פ"א ע"ב דדעת רש"י דאסור להכניס שום דבר חולין בעזרה מה"ת ודעת תוס' ב"ב הנ"ל ד"ה ודילמא ותמורה שם ד"ה אוכלי' דדוקא כשעושה מהם שום עבודה והקרבה אבל בלא"ה אין בו משום הכנסת חולין בעזרה ועיי' ברמב"ם פ"ב משחיטה ה"א שכתב אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכו' ושם ה"ב אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנאה כבב"ח וכו' אבל הנוחר בעזרה והמעקר וכו' הרי אלו כולן מותרין בהניי' ושם ה"ג ולא בהמה וחי' בלבד אלא כל החולין אסור להכניס לעזרה

וכו' אם עבר והכניסן מותרי' באכילה כשהיו ודברים אלו כולן דברי קבלה הן וכו' ועיי' בכ"מ שם שכתב וזה שאמר ודברים אלו כולם דברי קבלה הם דהיינו שנאמרו מסיני ע"ש ועיי' באריכות מל"מ שם, ומעתה דברי רש"י נכונים דמותרת בהנאת דחולין גמורים היא ומשום חולין בעזרה נמי ל"ל דלא אסרה תורה פי' בהנאה אלא שחיטה אבל מליקה לא פי' דאינו אסור בהנאה כמו נוחר ומעקר אבל מ"מ יש בו אי' דאו' משום הכנסת חולין לעזרה ועושה בו עבודת מליקה דהרי קי"ל דמליקה בעצמו של כהן ועיין זבחים ס"ה וברמב"ם פ"ז ממעה"ק ה"ז אלא דילפי' בנזיר כ"ט דחטאת העוף באה על הספק מהקישא ע"ש וכ"ז בחטאת העוף אבל עולת העוף אסור להביא על הספק רק בתנאי אם אינו מחויב יהא לנדבה, ולפ"ז שפיר קאמר בנזיר דחולין בעזרה דאי הוי דאו' נהי דציפרי' נמלקי' ואינם אסבה"נ משום חשנב"ע מ"מ א"י להביאם מספק דשמא מעייל חולין בעזרה ועושה בו עבודת מליקה דאסור מה"ת וכן לקמן קאמר שפיר מאי שני איסורי' לאו אי' נבלה וחולין בעזרה היינו הבאת חולין בעזרה ועיין בלשון רש"י ותוס' שם אבל משום אכילת חולין שנשחטו בעזרה ליכא במליקה לרש"י דכריתות הנ"ל, שוב ראיתי שבגוף הדבר גם אתה כוונת ויצא לך כן מדברי הר"ן נדרים ט' ע"ב ד"ה מביאה חולין בעזרה שכ' לאו בעזרה ממש שאסור להביא חולין לעזרה אבל מ"ש הוא הנכון, והא דקאמר דבזכר הוי רק אי' אחד ובנקבה שני איסורי' היינו משום דבזכר ליכא רק משום חולין שנשחטו בעזרה מין אי' אחד על שחיטתו ואכילתו דהיינו חשנב"ע ולהכי נאכל אבל בנקבה אם יהי' נאכל יש שני מיני איסורים אי' חולין בעזרה על הבאתו כנ"ל ואיסור נבלה על אכילתו וא"ש ולק"מ:

ומה שעמד עוד בפמ"א על דברי רש"י כריתות ז' דכתב ומשום חולין על המזבח לא איפכת לן דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבא אכילה ובמס' נזיר כ"ט ילפי' דחטאת העוף באה על הספק דלמה לי' לרש"י ה"ט דאין למזבח אלא דמה הא שפיר ילפי' מהיקש דחטאת העוף באה על הספק נ"ל פשוט דכונת רש"י ליישב מ"ש קודם לזה דעולה מתנה עלה וכו' ול"ל תנאי נילף עולה דבאה על הספק מחטאת ואף דבקדשים איבעי' לן בזבחים נ' אי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב והרי חטאת העוף נלמד בהיקש נקבה וזכר ואינו חוזר ומלמד בבנין אב מחטאת לעולה מ"מ למ"ש תוס' שבועות י' ד"ה ואיתקש בשם ר"ת בס' הישר דאם ההיקש הוא היקש גמור למה דכתי' בי' בהדי' חוזר ומלמד אפי' בהיקש אפי' לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממ"א ע"ש וה"נ הרי ילפי' חטאת מעולה בהיקישא דטעונה כלי כדאמרי' זבחים צ"ז דכתי' בהדי' בעולה וכן כולם מחטאת למה דכתי' בהדי' בחטאת ע"ש דף צ"ח וא"כ אף דהא דחטאת העוף

באה על הספק נלמד רק בהיקש מזכר שפיר נלמוד מיני' עולה בהקישא דזאת התורה דזבחים צ"ז לזה תי' רש"י דאין ללמוד עולה מחטאת דכיון דאין למזבח בה אלא דמה לא חשיבא אכילה פי' אכילת המזבח ועיי' זבחים י"ג ע"ב ושם כ"ח ע"ב ואם האכול יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר א' אכילת אדם וא' אכילת מזבח ופירש"י חישב להקטיר אימורין למחר ועיי' מנחות י"ז מדאפקינהו רחמנא להקטרה בלשון אכילה ועיין בחולין פ"א אכילת מזבח שמה אכילה וכו' ופירש"י ע"מ להקטיר חוץ לזמנו אבל עולת העוף זרקו ע"ג האשים כמ"ש רמב"ם פ"ו ממעה"ק הכ"א שפיר חשובה אכילה לכן אין ללמדה מחטאת העוף וצריך תנאי וא"ש:

ואמנם מה שהקשית מהא דקאמר קסבר כריב"י דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין בעזרה לאו דאו' בלאה"נ לק"מ דהרי כתבו תוס' שם ולא צריכא אלא נחירת סימנים להוציא הדם דרך הסימנים ומכי מולק והוציא הדם תו לא צריך ועיי' שם עוד בתוס' ד"ה משום שכתבו יהא ל"ק לי' קאכיל טרפה דמליקה מן העורף והו"ל נשברה חוט השדרה דאיכא למימר דס"ל כמ"ד מחזיר סימנים אחורי העורף בחולין י"ט ולפ"ז לק"מ דרש"י כתב שפיר דלא אסרה תורה אלא שחיטה אבל מליקה לא לדידן דקי"ל יש שחיטה לעוף מה"ת כמ"ש רמב"ם פ"א משחיטה אבל כיון דאיהו ס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת א"כ מליקתן באופן הנ"ל שהוא מותר באכילה בחולין מה"ת שפיר אסור משום חשנב"ע דמליקתן זו היא שחיטתן וכדאמרי' ביומא ס"ד דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ובתוס' שם הק' אמאי לא משני בחולין פ"ב דשוחט דמתני' היינו עורף ור"ש פוטר משום דלא חזי' לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפתה זו היא שחיטתה ונדחקו דא"כ ליתני העורף ע"ש ועיי' בחולין כ' וא"א טרפה הוי מליקתה זו היא שחיטתה וכו' ומשו"ה הוצרך לומר דס"ל וחולין בעזרה לאו דאו' וא"ש, ויען אני טרוד מאוד בענינים הרבה במילי דפסחא תהי' בזה שביתת קולמסי ואומר שלום וברכה וחיים אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כז

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' ואנשי קודש תר"ס לפ"ק. **שוכ"ט** לבני אהובי הב' החרוץ ושנון כ"ה בן ציון נ"י:

מכתבך קבלתי בש"ק ותלי"ת החיים והשלום אתנו ועתה באתי על ד"ת מה שפקפקת עמ"ש ליישב קושי' תוס' תמורה י"א ע"ב ד"ה היא אמאי לא פשיט מהאי דלעיל השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי וכו' ואמרתי דלעיל שהוא בן ד' ואינו ניתר רק בשחיטת

אמו הוי כגוף הבהמה שהיא חטאת ולא הוי חולין בעזרה אבל כאן מיבע"ל בבן ט' דניתר בשחיטת עצמו דד' סימנים אכשר בי' רחמנא ולא הוי כגוף הבהמה שהיא שלמים רק כיון דניתר גם בשחיטת אמו קמבע"ל, ופקפקת ע"ז מהר"ן חולין ע"ה הובא ביתה יוסף יו"ד סי' י"ג דדוקא אם לא הועילו לו שחיטת אמו כגון שהיא טרפה מועילי' סימני גופו אבל היכא שהועילו סימני אמו הוי סימני גופו כשחוטים, ואינני יודע בזה שום פקפוק דר"ן לא כתב רק דסימני אמו מועילי' והוי כשחוט אבל מ"מ כיון דאם לא הועילו לו סימני אמו מועילי' סימני עצמו שפיר י"ל דהוי חולין בעזרה אבל היכא דלא מהני סימני עצמו רק סימני אמו ודאי הוי כאבר מאיברי' כלשון הרמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח הי"ג ולא הוי חולין בעזרה:

ומה שהקשית דהרי איבעי' שם הי' רק למ"ד ולדות קדשים בהויתן הן קדושים ופשיט דלא הוי חשנב"ע משום דאינו יכול לשחטו בריחוק מקום ורמב"ם פ"ב משחיטה ה"ד כתב האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין אם נשחטה בעזרה ולדה מותר באכילה לפי שאינו יכול לשחוט אותה בריחוק מקום ולמה לי' לרמב"ם האי טעמא הא פסק פ"ד ה"ג מתמורה שולדי קדשים במעי אמן הם קדושים, ולפי דבריך יותר הי' לך להקשות עמ"ש הרמב"ם וולדה חולין היכי משכחת לה הא לא מהני אמירתו דולדות קדשים במעי אמן הם קדושים ממילא, אבל דע בני דלק"מ דהא דאמרי' במעי אמן הן קדושי' היינו בהוקדשו ולבסוף נתעברו וכמ"ש רש"י בתמורה כ"ה ד"ה הא תפסינהו משעת התחלת יצירתן כל פורתא ופורתא קדיש אבל בנתעברו ולבסוף הוקדשו אין העובר קדוש כלל לא במעי אמן ולא בהויתן ואם שיירו משויר כדאמרי' התם בדף הנ"ל וכן פסק הרמב"ם פ"ד מפסוהמ"ק ה"ו ובהכי מיירי הרמב"ם פ"ב מה' שחיטה האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין שהקדיש בהמה מעוברת ושפיר הוצרך לטעם דאינו יכול לשחטו בריחוק מקום וא"ש:

וכן מבואר ברש"י תמורה שם י"א שפי' היא שלמים וולדה חולין הקדיש בהמה מעוברת חוץ מעוברה דלד"ה אין העובר. קדוש ובד"ה למ"ד ולדות קדשים בהויתן הן קדושים פי' כלומר אדם שהקדיש בהמה ואח"כ נתעברה ומיבעי' לי' אליבא דמ"ד ולדות קדשים בהויתן הן קדושים וכו' מבואר דתרתי קמבע"ל בהקדיש מעוברת אליבא דכ"ע דאין הולד קדוש לא במעי אמו ולא בהויתו ובהקדיש ואח"כ נתעברה בעי אליבא דמ"ד בהויתן הן קדושים ובהכי ניחא דקאמר מהו קודם שאמר למ"ד וכו' דאי בעי' חד הוא הו"ל למימר למ"ד בהויתן וכו' מהו אלא כמ"ש דתרתי קמבע"ל, ובהכי נמי מיושב קושי' תוס' הנ"ל אמאי לא פשיט מדלעיל השוחט את החטאת משום דלעיל מיירי בהקדישה ואח"כ

נתעברה ואתי' כמ"ד במעי אמן הן קדושים והולד קדוש ואין כאן חולין כלל והכא בעי בנתעברה ואח"כ הקדישה חוץ מולד דשיירו משויר או בהקדישה ואח"כ נתעברה ולמ"ד בהויתן הן קדושים וא"ש, שוב הראו לי שבגוף הקושי' כבר קדמוך בהגהות מהר"ב ראנשבורג זצ"ל ותי' כמ"ש ואעפ"כ עיניך הרואות שאין ביהמ"ד בלא חידוש:

ומה שכתבת הערה על דברי פליתי רס"י ס"ה שהביא ראי' דשליל גידו אסור מכריתות כ"א ע"ב דקאמר יצא דם חגבים ודגים שכולו היתר ואמרי' מה שכולו היתר אי חלבו הר' חי' דחלבה מותר ודמה אסור ואלא משום דלית בהו איסור גיה"נ והרי עוף דלית בהו איסור גיה"נ ודמו אסור אלא מאי כולו היתר דלא בעי שחיטה וקשה הא איכא שליל שנשחטה אמו דלא בעי שחיטה ודמו אסור ועכ"ח צ"ל דגיה"נ אסור ואינו כולו היתר ע"ש והקשית הא בן ט' חי שנשחטה אמו ונטרפה בעי שחיטה וד' סימנים אכשר בי' רחמנא כמבואר חולין ע"ד וע"ה והכי פסקי' ביו"ד סי' י"ג ס"ג א"כ עכ"פ משכחת לה שיהי' טעון שחיטה משא"כ דגים וחגבים דא"צ שחיטה, בחפזך כתבת דראית פליתי מבן ח' חי ובן ט' מת ואפי' בן ט' חי שנשחטה אמו כשרה שאינו טעון שחיטה ועיין ב"י סי' הנ"ל בשם הר"ן ומ"מ דמו אסור מה אמרת עכ"פ יש במינו שחיטה כנ"ל א"כ אינך צריך לאופן הנ"ל ת"ל בכל בהמה יש במינו שחיטה ודוח"ג אין במינן שחיטה וזה דחה הפליתי עצמו שם:

ושוב הבאת קושי' בשם הגאון המנוח מוהרא"י הכהן זצ"ל אהא דקי"ל ביו"ד סי' ט"ז ס"ט כר"מ בחולין פ"ו דחש"ו ששחטו בינם לבין עצמן מותר לשחוט בנו באותו יום ואמאי הא הוי דשיל"מ ולדעת הר"ן ביצה כ"ט ע"ב ד"ה הולך אדם בדשיל"מ לא אזלי' בת"ר וא"כ אמאי מותר לשחוט משום רוב מעשיהם מקולקלין הא בדשיל"מ לא אזלי' בת"ר, [עיי' גליון מהרש"א יו"ד שם] ולק"מ דהרי אמרי' בחולין שם דלר"מ מיחייב על שחיטתן משום נבלה משום דרוב מעשיהם מקולקלים וכיון שהחזקנו הרוב לענין מלקות משום נבלה מהני נמי בדשיל"מ וכעין סברת הפלא"ה סופ"ק דכתובות ע"ש, ועוד דכבר כתבו תוס' ד"ה מ"ט דהכא איכא חזקה בהדי רוב והוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חייש ר"מ וה"נ בדשיל"מ אזלי' בת"ר וחזקה אף דלא אזלי' בת"ר לחודא, ועוד מעיקרא דדינא פירכא כיון דמחויב על שחיטה ראשונה משום נבלה יהי' מאיזה טעם שיהי' א"כ מותר לשחוט בנו אחרי' בתורת וודאי ולא בתורת רוב אלא כיון דשחיטה ראשונה לוקין עלי' משום נבלה דלזה אזלי' בת"ר א"כ לאו שחיטה היא ומותר לשחוט בנו אחריו בתורת ודאי דאין כאן שחיטת אותו ואת בנו כלל דשחיטת אותו לא מהני מידי, וזה ברור ואמת:

ומה שהקשית על תוס' ע"ז י"ב ד"ה דילמא שהקשו מ"ש משאר איסורין דעלמא דשרי' ביוצא ונכנס הא אליבא דאביי קיימי' דאוסר יוצא ונכנס ביין נסך בחולין ג', בחפזך כתבת כן דכי יחלוק אביי אמתני' דאין השומר דקתני דיוצא ונכנס מותר רק דדחי דממתני' דהמניח אין ראי' דמותר לכתחלה ובמסקנא אמרי' דאביי לא אמר כרבא משום דהכא גבי שחיטה נגע אבל בלא נגע שרי יוצא ונכנס לאביי בכל איסורין אלא שלשון הריטב"א קשה קצת שכתב ואפי' גבי שחיטת כותי אמרו כן בשמעתא קמייתא דחולין ואעפ"י שבהמה בידו והוא שוחט בה וכ"ש הכא שישראל שם דמירתת נכרי דזהו רק לרבא אבל לאביי באמת לא מהני שם יוצא ונכנס כיון שבהמה בידו כדאמרי' שם הכא נגע ובזה יפה העירות, ומ"מ אין כאן קושי' על הריטב"א דהא קושיתו רק איך מייתי אביי ראי' מדלא חשו דילמא שדי נכרי נבלה בקדירה ה"נ לא חשו משום דמי ע"ז הא ביוצא ונכנס לא חיישי' אפי' לאביי מהא דאין השומר ולרובא אפי' בנגע וכ"ש הכא דישראל שם ודאי לכ"ע לא חיישי' זה לא שייך לעני דמי ע"ז ביד נכרי:

ומה שהבאת ליישב דעת הרמב"ם פי"ז ממאכלות אסורות ומחבר ביו"ד סי' יו"ד דשוחט בסכין של עכו"ם מדיח בית השחיטה ותמהו עליו הא הוי ספיקא באיסור דאורייתא ולחומרא וכמ"ש רש"י חולין ח' ע"ב ותי' המתרץ דס"ל כדעת מהר"א ששון שהביא מל"מ פ"ב מטומאת צרעת דגם בספיקא דדינא מוקמי' אחזקה ע"ש וא"כ מוקמי' בית השחיטה בחזקת היתר, ולדעתי ז"א דודאי אין לומר בספיקא דדינא שהוא חזקה המבררת דבשביל החזקה לא ישתנה הדין ועדיין הספק במקומו עומד אלא דס"ל למהר"א ששון כיון שיש ספק בדין מניחי' הדבר בחזקת הדין שהי' לו קודם שנולד המקרה שיש בו ספיקא דדינא והתינח בדבר שהי' מקודם בחזקת טהרה או בחזקת טומאה או איסור או היתר אבל כאן בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ונהי דלא מקרי חזקת איסור לענין בליעת בית השחיטה מסכין של איסור דאפי' לענין נקיבת הוושט העלו חוו"ד וחת"ס דלא מקרי חזקת איסור אבל חזקת היתר אין כאן ועיי' טו"ז סי' ק"י סקט"ו ואפי' לדעת הפוסקים ביו"ד סי' נו"ן דאפי' באתיליד ריעותא מחיים אמרי' נשחטה הותרה דאמרי' שהי' לו חזקה דלכשישחט יותר ועיי' רשב"א יבמות ל"א היינו דוקא בחזקה המבררת דהיינו שהי' לה חזקת כשרות מכח רוב בהמות כשרות ודאי אינו טרפה אבל כאן בספיקא דדינא דליכא חזקה המבררת רק שמניחי' הדבר כמו שהי' קודם שנולד המקרה והרי כאן קודם שנולד המקרה ששחט בסכין של עכו"ם לא הי' מותר לאכול ואם מניחי' הדבר כמו שהי' קודם המקרה אסור באכילה:

ומ"ש דאי ילפי' טעכע"ק ממשרת טעם קלוש מותר ואי ילפי' מגעולי נכרים גם טעם קלוש אסור והארכת בזה אבל לא משמע כן ברש"י חולין צ"ח ע"ב שכתב דרבא ל"ל טע"כ בחולין משום דהוי נזיר וגיעולי נכרים שני כתובים הבאים כאחד ואי נימא כנ"ל הא ג"ע ליכא למילף ממשרת דבמשרת איכא טעם גמור וג"ע טעם קלוש ואי דמשרת מיותר דנילף מג"ע זה אינו דהא מג"ע הוי ילפי' אפי' טעם קלוש ולהכי כתיב משרת דלא נילף מג"ע טעכ"ע אפי' בטעם קלוש אבל אכתי נילף ממשרת דטע"כ בטעם גמור בחולין אלא עכ"ח דאין חילוק כלל ושפיר הוי ב' כתובים:

ומ"ש על הדקדוק דקתני הלוקח יין מבין הכותים ולא נקט מכותים ניתן להאמר אלא שיש לפקפק דתוס' בעירובין ס"ט שהבאת לא כתבו רק דבפרהסי' יראים לעבור מן הפרושים אבל כאן אפי' דר בין ישראלים מי יודע מה עושה הכותי בביתו אם מעשר או לא ואינו ירא כלל ותדע שהרי כתב רש"י ריש גטין ובכמה דוכתי דהא. דעד אחד נאמן באיסורין שהרי האמינה תורה כאו"א מישראל על הפרשת תרומה וכו' אלמא דהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו רק עפ"י נאמנות הבעלים וא"כ אינו מתירא:

ומה שנ"ל בזה לפום ריהטא דהא דקתני הלוקח יין מבין הכותים אומר היינו משום דאין מעשרין את הודאי ביהש"מ רק את הדמאי ופירש"י בשבת ל"ד משום דרוב עמי הארץ מעשרין ע"ש ולפ"ז נראה דשאר ספק מעושר אסור לעשר ואולי משום דבספק מוקמי' בחזקת שאינו מעושר והוי ודאי ולפ"ז נהי דיינן ודאי טבל וכמ"ש הרע"ב פ"ז דדמאי מ"ד מ"מ א"א דלית בהו חד כותי חבר שנוהג כישראל כשר עיי' גטין יו"ד וא"כ אי קביעי בדוכתיהו הו"ל קבוע כמע"מ ושפיר נקט מבין הכותים לרבותא דלא מיבעי' הלוקח מכותי שבא אצל ישראל דאמרי' כל דפריש מרובא פריש והוי ודאי אינו מעושר פשיטא דאסור להפריש ביהש"מ אלא אפי' מבין הכותים דקביעי והוי מע"מ מחצה חברים ומחצה אינם חברים נמי אסור לעשר ביהש"מ משום דמוקמי' בחזקת טבל והוי ודאי אינו מעושר:

ועוד י"ל דעיין ברמב"ם פ"ב ממעשר דהגומר פירותיו למוכרן פטור מן התורה לעשר רק חייב מדרבנן וכן הלוקח פטור מה"ת אא"כ נגמרו ביד הלוקח ולראב"ד שם גם בזה פטור וא"כ אי הוי קתני הלוקח יין מן הכותי הו"א דוקא בלוקח מבעל השדה שגומרן לאוכלן לעצמו דחייבים ודאי מה"ת הוא דאסור להפריש ביהש"מ אבל מבין הכותים דאפשר שהוא לקוח וגם המוכר גמרו למכור דאינו חייב אלא מדרבנן שרי להפריש ביהש"מ קמ"ל דאפי' בכה"ג אסור להפריש משום דמחויב ודאי מדרבנן ועיי' ביצה ח"י או משום דלא תלי' כלל בלקוח:

ומה שהקשית בכתובות מ"ז ע"ב דקאמר ממונא מאיסורא לא ילפי' הא משמע בתוס' ב"מ כ' ע"ב דהיכא דלא שייך חומרא דאשת איש פשטי' דל"ח לענין איסור לחששא דחיישי' לענין הוצאת ממון מהמוחזק דלהוציא ממון מן המוחזק לא אזלי' בת"ר ובאיסור אזלי' בת"ר ומשמע דהא דממונא מאיסורא לא ילפי' היינו נמי מהאי טעמא דאין הולכין בממון בת"ר וא"כ שם בכתובות דקאי אליבא דרב דס"ל ב"ב צ"ב דהולכין בממון בת"ר שפיר ילפי' ממונא מאיסור, אין זה דרך ישר בלימוד דשם בב"מ מיירי בדבר שהוא מצד הסברא בזה אמרי' דלהוציא ממון מן המוחזק חיישי' טפי ואפשר דלרב גרע חזקת ממון ולא חיישי' טפי וגם זה אינו דאפשר דלרב רק הרוב אלים אבל בילפותא דקרא לא תלי' בזה כלל רק כללא הוא דממונא מאיסורא לא ילפי' ועיי' תשו' חכ"ץ סי' כ"א ובס' יד מלאכי אות מ' סי' ת"ס עד סי' תס"ג ועתה בני צלח ורכב על דבר אמת ולמוד בהתמדה ולך בדרך טובים ויראת ה' היא אוצריך וגם תהי' על פניך כנפש אביך הנאמן הדוש"ת המעתיר שתהיו כולכם זרע בירך ה', ופ"ש לרבך ידידי הגאון אב"ד נ"י ותודיעני משלומו הטוב וגם לידידי זקן שקנה חכמה הרב הגאון מו"ה דוד נ"מ נ"י ולמחו' הרב הג' מוהר"ל נ"י:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כח

שיל"ת, ב' אויפאלו

בימי התשובה, יהי' לאלפי רבבה, בנחת ושיבה, ויגמור ד' בעדו החתימה לטובה, כבוד ידידי אהובי הרבני החו"ב, זך ונקי:

מחו' מו"ה מ"ש שטערן נ"י:

קבלתי ברכתו ברכת השנים, וכל המברך מתברך משוכן מעונים, לחיים טובים ארוכים ומתוקנים, דשנים ורעננים. וכל ביתו לבוש שוני"ם עם עדנים. לעשות למלאכת שמים כוונים, והביא לנו מעט צרי מ"ש על דברי הרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד שכ' דמתני' מיירי בשוגג אבל במזיד שחיטתו פסולה משם דבתחילת שחיטה נעשה מומר ובגמר השחיטה הוא פסול והקשו אחרונים א"כ מאי פריך שם בגמ' ונוקמא במזיד ור"מ ולר"מ איך אפשר לאוקמי במזיד הא הוי מומר ושחיטתו פסולה ואיך קתני דשחיטה כשרה, עוד הקשו מב"ק ע"א דמוקי הא דגנב וטבח בשבת חייב בדו"ה בטובח ע"י אחר דל"ש קלב"מ ולרמב"ם אכתי תקשי כיון דהוי מומר ושחיטתו כנחירה אמאי חייב בדו"ה עיין פלתי סי"א, וע"ז תי' מעלתו דחידושי הר"ן הק' איך נעשה מומר בתחילת השחיטה הא הוי

מקלקל ותי' אחרונים דהוי מקלקל ע"מ לתקן וע"ז הק' מעלת למ"ש תוס' שבת ק"ו דהא דחייב בשוחט היינו משום שהתיקון בשעת הקלקול ע"ש וא"כ איך יתחייב בתחילת השחיטה בשביל שעושה ע"מ לתקן הא אין התיקון בשעת הקלקול אך ז"א דרמב"ם פסק חובל וצריך לכלבו חייב ולשיטת תוס' היינו כר"ש וא"כ א"צ תיקון בשעת קלקול רק לר"י ולפ"ז הגמ' דפריך ונוקמא במזיד כר"מ וס"ל כר"י במקלקל ושפיר בעי' תיקון בשעת הקלקול וא"כ לא נעשה מומר כקושיתו לאמת וכן בב"ק מוקי לה כר"י דמקלקל בחבורה פטור:

ולפענ"ד מה שקיהה על תי' אחרונים ליתא דנ"ל סברא ישרה דהא דכתבו תוס' דבעי' תיקון בשעת הקלקול היינו דוקא במלאכת תיקון לא מקרי תיקון אלא אם התיקון הוא בשעת הקלקול אינו פטור משום קלקולו יתר על תיקונו אבל במלאכת קלקול כגון סותר ע"מ לבנות וקורע ע"מ לתפור מוחק ע"מ לכתוב א"צ שיהי' התיקון בשעת הקלקול דבהני כולהו אין הקלקול רק אח"כ ואפ"ה חייב כיון שהוא מקלקל ע"מ לתקן ובשעה שמתקן יש כאן תיקון וה"נ כיון דהחיוב בתחילת השחיטה הוא משום דמקלקל ע"מ לתקן והרי בשעה שמתקן התיקון בא בשעת הקלקול בגמר שחיטה והוי תיקון גמור וחייב בתחילת שחיטה אף שהוא מקלקל גמור משום שהוא ע"מ לתקן כמו סותר וקורע ומוחק, אלא דיש לחלק דשאני סותר וקורע ומוחק דא"א למלאכה זו שיהי' תיקונו בשעת קלקולו רק מקלקל ע"מ לתקן אח"כ אבל בשחיטה כיון דמלאכת נטילת נשמה וצובע או מפרק משכחת לה שיהי' התיקון בשעת הקלקול וכן בשחיטה בגמר שחיטה א"כ בתחלת שחיטה דהוי מקלקל ע"מ לתקן שפיר קשה הא אין התיקון בשעת הקלקול, אבל אם באנו לידי מדה זו תקשי אפי' לר"ש דמקלקל בחבורה חייב בצריך לכלבו אף דלא בעי' תיקון בשעת קלקול מ"מ אמאי חייב בתחילת השחיטה הא הוי מקלקל גמור כיון דא"צ לכלבו ואי דהוי ע"מ לתקן מנלן דמקלקל ע"מ לתקן חייב בשלמא סותר וקורע ומוחק כך היתה המלאכה במשכן וכך היא המלאכה וא"א בענין אחר אבל שוחט שלא הי' במשכן מקלקל ע"מ לתקן, אלא תיקון גמור בגמר שחיטה מנלן כלל דמקלקל ע"מ לתקן חייב אלא ע"כ דאין חילוק בין אם המלאכה אפשר בענין אחר או לא וא"כ ליתא לחילוק הנ"ל ולפ"ז דבריו נסתרים כמ"ש:

ומה שנ"ל כעת ביישוב דברי הרמב"ם דלכאו' קשה על תי' אחרונים הנ"ל למ"ש תוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבמקלקל ע"מ לתקן בעי' דוקא ע"מ לעשות תיקון יותר טוב ממה שהי' בתחילה כמו בסותר שיהי' הבנין האחרון יותר טוב מהראשון ע"ש וא"כ בשחיטה הרי כתבו תוס' חולין ח' דאדרבה הוי קלקולו יתר על תיקונו אלא דגבי שבת חייב משום

דהוי מלאכת מחשבת ע"ש וא"כ גם בגמר שחיטה דהוי מתקן אין תיקון יותר טוב ממה שהי' בתחילה בחיי' וא"כ במקלקל ע"מ לתקן כזה פטור, אך ז"א דתוס' שם לא כתבו כן רק לר"ש דמשאצל"ג פטור ולהכי במקלקלי' אם א"צ לגופו ולגופה פטור משום דהוי מלשאצל"ג אבל הרמב"ם דפסק כר"י דמלשאצל"ג חייב גם במקלקל ע"מ לתקן א"צ שיהי' תיקון יותר טוב ושפיר נעשה מומר בתחילת השחיטה משום דהוי מקלקל ע"מ לתקן אבל בגמ' פריך שפיר ולוקי במזיד וכר"מ וס"ל כר"ש דמלשאצל"ג פטור ואינו נעשה מומר בתחילת שחיטה כקושי' הנ"ל וכן בב"ק כי מוקי לה בטובח ע"י אחר קאי אי ס"ל כר"ש דפטור במשאצל"ג:

ובפשיטות י"ל דרמב"ם סובר דבפ"א לא נעשה מומר אלא היכא דמתחייב בנפשו דהתרו בו נעשה מומר בפ"א וכדאמרי' חולין מ"א התיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה ובמתני' קתני אעפ"י שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה וס"ל דאשבת נמי קאי שמתחייב סקילה ותקשי איך שחיטתו כשרה הא בתחילת שחיטה נעשה מומר וע"ז פי' דאעפ"י דבמזיד מתחייב בנפשו בשוגג שחיטתו כשרה כדאמרי' בגמ' ולא בא אלא לאפוקי במזיד והתראה דהשחיטה פסולה אבל ה"ה במזיד בלא התראה דינו כשוגג ושחיטה כשרה ושפיר פריך בגמ' ונוקמה במזיד כר"מ פי' במזיד בלא התראה וכן בב"ק מיירי במזיד בלא התראה:

ועוד נ"ל כוונתו דבשבת ק"ג ע"ב תני' הקודח כ"ש חייב וכו' ר"ש אומר עד שיקדח את כולו וכו' ופירש"י כל מה שנתכוין לגרד או לעבד מתחילה בב"א ע"ש ולפ"ז תקשי איך נעשה מומר כלל בתחילת שחיטה הא כיון שנתכוין לשחוט את כולו אם שחט רק מקצתו פטור אפי' למ"ד מקלקל בחבורה חייב ואפי' צריך לכלבו אך ז"א דרמב"ם פ"י ופי"א משבת פסק כת"ק דחייב בעושה מקצת ממה שמכוין לעשות ועיין בפיה"מ שם ועיין שבת צ"ז התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתיב לי' שמעון וה"נ כל כמה דלא שחט תחילת שחיטה לא משחיט לי' סוף שחיטה ושפיר נעשה מומר בתחלת שחיטה אבל בגמ' פריך שפיר ונוקמא מזיד כר"מ וכר"ש דאינו חייב עד שיקדח כולו ואינו נעשה מומר בתחילת שחיטה כקושי' הנ"ל וכן בב"ק קאי אליבא דר"ש, ויען כי אני טרוד מאוד לכן אקצר, וכ"ט ממנו לא יבצר, כנפשו ונפש החותם בברכה שלימה ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה כט

ישאו הרים שלום וברכה. שמורה בכל וערוכה, לכבוד אהובי ידידי ש"ב הרב המאוה"ג חריף ובקי כמו"ה יעקב יחזקי' גרינוואלד נ"י אבדק"ק סערעדנא:

מכתבך הנעים קבלתי ושמחתי בכל הטוב אין טוב אלא תורה קושיא נאה שהקשית לדעת הרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד שכתב דמיד שחותך העור והבשר או לפחות כששחט מיעוט סימנים נעשה מומר א"כ תקשי סוגית הש"ס ב"ק קי"ב דקאמר היתה פרה שאולה אצלו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באים כאחד ולשיטת הרמב"ם הלא איסור שבת קדים בתחילת השחיטה וכתבת ליישב גם קושי' שמ"ק בכתובות ל"ד שתמה על הרמב"ם פ"ג דגניבה ה"ד דפרה שאולה אצלו וטבחה דרך גניבה בשבת פטור אף מן כפל דאיסור שבת ואיסור גניבה באים כאחד ואם אין גניבה אין טביחה ולמה לא כתב דפטור מדו"ה משום דקלבד"מ וכתבת דהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל דאיסור שבת קדים אלו דבריך:

ואני טרם אחלה לדבר במ"ש אבאר לעצמי קושי' שמ"ק אשר בתחילה לא הבנתי קושיתו דהלא רש"י כתב שם להדיא בב"ק דבקנס ל,ש קלבד"מ, אמנם התבוננתי דרמב"ם ע"כ ס"ל דגם בקנס אמרינן קלבד"מ שהרי כתב פטור אף מן כפל משום קלבד"מ אף שהוא קנס ואפשר לדייק בזה לשון הרמב"ם שכתב אף מן הכפל דמשמע שיש רבותא יותר בכפל מבקרן ולכאורה אינו מובן דמה רבותא דכפל ולפי הנ"ל ניחא דאעפ"י שהוא קנס אפ"ה אמרינן קלבד"מ, ושוב מצאתי כן להדיא ברמב"ם פ"א מה' נערה בתולה דפסק דבא על אמו פטור מקנס משום קלבד"מ והדבר במחלוקת שנוי' בכתובות סו"פ אלו נערות יע"ש:

אמנם לכאורה אמרתי ליישב קושיא הנ"ל דהנה קי"ל בכל קלבד"מ דחייב מיהת לצאת ידי שמים ומקורו בסו"פ השוכר את הפועלים ב"מ צ"א דאמר רבא אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו יע"ש והוא מלתא דמסתבר יען דבאמת הוא חייב רק שהתורה אמרה ועשיתם לו כדי רשעתו שאין ב"ד ב"ד להענישו בשני עונשים אבל זה פשוט דאם פטור מדו"ה יען דאין גניבה ודאי פטור אפילו לצי"ש שהתורה לא חייבי' אלא בדו"ה ולא בגו"ד ולפ"ז כתב הרמב"ם הטעם אשר בעבורו פטור אפילו לצי"ש, אך התבוננתי דז"א דא"כ תקשי למה לא כתב טעם זה גם בכפל וצריך התבוננת לכאורה, אמנם לק"מ והוא דבשלמא אם אין גניבה באופן שפטור מגניבה אפילו לצי"ש אז ודאי פטור שפיר גם מדו"ה אפילו לצי"ש יען דבגו"ד לא חייבה אותו התורה אבל כאן גוף הדבר דאין גניבה

הוא רק בדיני אדם אבל לציו"ש חייב ולפ"ז לענין לציו"ש הוי דו"ה ושפיר חייב בדו"ה לציו"ש אפילו לטעם דאין גניבה והבן:

ושוב אמרתי דאם פטור מכפל דו"ה יהיה מאיזה טעם שיהיה מיד שפטור מדיני אדם ואין הב"ד אומרים לו צא תן לו פטור אפי' לציו"ש כמ"ש תוס' בכתובות ל"ג ע"ב ד"ה לאו משום דלא מחייב דבקנס אינו חייב לציו"ש כיון שאין החיוב לשלם בא עליו עד שב"ד מחייבו אותו כדאמרינן ב"ק ס"ד אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו וקודם שיפסקו ב"ד הדין ויאמרו צא תן לו אינו מחויב כלל ורק פסק ב"ד מביא חיוב הקנס על המעשה שעשה ובאופן שחייב מיתה או מלקות כיון שאין הב"ד יכולים לחייבו בקנס ההיא יען דא"כ יהיה שתי רשעיות ממילא אין עליו חיוב כלל דפטור אפילו לציו"ש ולפ"ז ליכא בכפל ודו"ה שום נפ"מ לענין לציו"ש יען שהמה קנס ומיד שפטורים מדיני אדם ואין הב"ד יכולים לחייבו בכך ממילא פטור מכל וכל אפילו לציו"ש והבן:

ואגב אורחא דאיירינן מדברי תוס' אלו לא אמנע מה דהוי ק"ל לכאו' בדבריהם מגמ' ב"ק ד"ע ע"ב אהא דקתני שם במתני' גנב ומכר בשבת וכו' והתניא פטור ומוקי ר"פ באומר זרוק גנבותיך לחצירי וכו' ואמר התם כמאן כר"ע דאי כרבנן חיוב דו"ה קדים מיד כשבא לאויר חצירו ואיסור שבת בא כי מטי לארעא יע"ש וק"ל לפי דברי תוס' הנ"ל הלא אינו חייב כלל בדו"ה עד שחייבו אותו הב"ד ואז הלא יש כאן גם איסור שבת ואיך יכולים להענישו בשניהם, אך לק"מ דודאי זה אמת שאינו מחויב בקנס על המעשה שעשה עד אשר יפסקו הב"ד דינו אבל נראה על מה מחייבין אותו הב"ד בקנס זה הלא הוא על המעשה שעשה זה כביר, ולפ"ז א"ש כיון שב"ד מחייבין אותו על מעשה מכירה שהיתה נגמרת קודם המעשה של חילול שבת הא אין מחייבין אותו שתי רשעיות על שתי עברות שעבר בפעולה אחת רק על שתי עברות אשר פעולת האחת נגמרת קודם פעולת חברתה ושפיר ל"ש קלבד"מ דאין הפירוש שצריך להיות מחויב ועומד על הממון קודם איסור שבת רק הפירוש שאין הב"ד יכולין לחייבו אלא אם המעשה שמחייבין אותו בעבורה הממון תהי' נגמרת קודם שנגמר המעשה אשר מחייבין אותו עלי' מיתה כמובן וכל הדברים האלו פשוטים מאוד:

ועתה אסורה נא ואראה מ"ש על קושית ש"מ ואעז ואומר דלפי דעתך דגם בקרן וכפל הי' לו להתחייב משום דאיסור שבת קדים א"כ איפוא קושיתו בתקפה למה כתב טעם אחר בדו"ה ממ"ש על קרן וכפל ואזיל לשיטתו דהשוחט בשבת ולא אזיל לשיטתו דמיני' וביו' וליתא ליישוב שכתבת ויותר הי' לך להקשות דברי הרמב"ם אהדדי שכתב דפטור מהקרן והכפל משום קלב"מ ולשיטתו הלא איסור שבת קדים וכמו שהקשית לדבריו

מדברי הגמ', אמנם אעשה לך עזר כנגדך לתרץ קושי' ש"מ והוא דלדעתך חיוב הקרן והכפל בא בסוף השחיטה ואיסור שבת קדים שבא בתחילת השחיטה ולפ"ז קושיתך על הגמרא בחזקתה עומדת וגם קשה שהרמב"ם סותר עצמו וכמו שהקשיתי אך מ"ש ביישוב קושי' ש"מ אינו נכון דקושיתו הי' בתורת ממנ"פ וכמ"ש, אמנם לבבי לא כן ידמה אלא דגם איסור גנבה בא בתחילת השחיטה ורק איסור דו"ה בא בסוף השחיטה ואשים מטרת חקירתי לר"ש דס"ל ב"ק דף ע' דבשוחט ונמצאת טרפה פטור מדו"ה וכן בשוחט חולין בעזרה משום דהוי שחיטה שאינה ראוי' יע"ש איך יהיה הדין אם היתה פרה שאולה אצלו ושחטה בעזרה או נמצאת טרפה אם פטור בזה מקרן וכפל יען שהוא שחיטה שאינה ראוי' אך כל השומע יצחק על זה דהכי בעינן שחיטה כלל לענין קרן או כפל הלא גם אם יהרגה חייב בקרן ואם יהרגנה דרך גנבה יהיה חייב להרמב"ם אף בכפל וכדאמרינן שולח יד בפקדון הוי גזלן וטוען טענת גנב חייב בכפל ורק לענין דו"ה דכתב רחמנא וטבחו אז בעינן שחיטה ראוי' לר"ש ולת"ק עכ"פ שחיטה בעינן רק שחיטה ראוי' לא בעינן אבל לענין קרן וכפל לא בעינן שום שחיטה כלל ואין שם השחיטה מחייב אותו רק כיון שעכשיו אירע שבשחיטתו גוזל וגונב מחבירו וא"כ מיד כשחותך העור והבשר מיעוט סימנים מקרי גזלן ולא גרע משולח יד בפקדון ואם יעשה זאת דרך גנבה חייב גם בכפל לדעת הרמב"ם כמו טוען טענת גנב ולפ"ז איסור שבת לא קדים כלל לחיוב הקרן וכפל ומיושב מ"ש על הרמב"ם מדברי הגמ' וגם מה שהקשיתי שהרמב"ם סותר עצמו ליתא וכ"ז בחיוב קרן וכפל דלזה א"צ שחיטה וא"כ בא מיד בתחילת השחיטה כאחד עם איסור שבת אבל חיוב דו"ה דבעי דוקא שחיטה זה אינו בא עד סוף השחיטה ולחיוב זה איסור שבת קדים שפיר כמ"ש ולא קשיא קושי' ש"מ דהרמב"ם לשיטתו אזיל ואי דק"ל בתורת ממנ"פ הא ליתא כמ"ש דקרן וכפל באים כאחד אם איסור שבת ולא חיוב דו"ה וזה ברור:

והנה ראיתי אחרי רואי ליישב קושיתך אשר שאלת על הרמב"ם מדברי הגמ' וגם להקים ש"ס קושית ש"מ דהנה בכתובות דף ל' קאמר ר"ח ומודה רכבה"ק בגונב חלבו של חברו ואכלו וכו' ופריך שם מר' אבין דאמר הזורק חץ וכו' ומשני התם אי אפשר להנחה בלא עקירה א"נ התם אי בעי לאהדורי לא מצי מיהדר וכו' וקאמר התם דא"ב מעביר סכין בר"ה יע"ש היטב ולפ"ז לל"ק דהתם משום דאי אפשר להנחה בלא עקירה ועקירה צורך הנחה היא אמרינן קלבד"מ אף דחד קדים לחברי' פשיטא דל"ק מה שהקשית דאיסור שבת קדים דזה עכ"פ אמת דאי אפשר לסוף שחיטה בלא תחילת שחיטה ותחילתה צורך סופה היא וא"כ נחשב לפעולה אחת ושפיר אמרינן קלבד"מ, אך ללישנא בתרא

דאי מצי לאהדורי אף שא"א להנחה בלא עקירה מ"מ לא אמרינן קלבד"מ נראה קושיתך חזקה דה"נ אי בעי למיהדר בתחילת השחיטה לבלתי לגומרה מצי מיהדר, אמנם נ"ל לחלק בטוב טעם ודעת דהא דאמרינן דאי מצי למיהדר נחשב כשתי פעולות היינו רק אם חיוב הממון בא קודם חיוב המיתה כגון מעביר סכין ב' אמות וקרע שיראין והעביר עוד ב' אמות בלא הנחה בינתים דאז סברת לישנא קמא דנחשב לפעולה אחת ואמרינן קלבד"מ כיון דא"א להנחה בלא עקירה ואם הב"ד באים לחייבו מיתה על חילול שבת הלא אין יכולים לחייבו על הנחתו והעברת ב' אמות האחרונות בלא הראשונות וכיון שחיוב מיתה בא בצירוף ב' אמות הראשונות אין הב"ד יכולים לחייבו עליהם ממון אודות קריעת השיראין דהלא העקירה והעברת ב' אמות הראשונות הי' פלגא דמעשה שחייב עליה מיתה ואם נחייבו בממון נמצא יתחייב על העברת ב' אמות הראשונות משום שני רשעיות וע"ז חולק לישנא בתרא וסובר דיען דאי בעי לאהדורי מצי מיהדר אף שלא איהדר מ"מ אפשר לדון על ב' אמות הראשונות ולחייבו ממון דמעשה של חיוב ממון נגמר בזה ועדיין לא נשמע שיבא מחמת אותן ב' אמות גם חיוב מיתה כיון דאפשר לאהדורי ואינו מוכרח שהעביר עוד ב' אמות ומחייבין אותו בממון ושוב אנו דנין על העברת ב' אמות אלו בצירוף האחרונות ומחייבין אותו מיתה ומה תאמר כיון שנתחייב על העברה זו ממון לא נוכל לחייבו שוב על אותה פעולה מיתה ז"א דאין הממון הקל פוטר מיתה החמורה אבל בנ"ד שחיוב המיתה קודם וא"א לסוף שחיטה בלא תחילתה ותחילתה צורך סופה הוא הכונה אם אתה רוצה לחייבו בסוף השחיטה דו"ה יען שטבח צריך אתה לצרף מעשה של תחילת השחיטה לחיוב הממון ומעשה ו אי אתה יכול לצרף יען שכבר נתחייב על מעשה ההיא מיתה ומיתה החמור פוטר את הממון הקל, ולפ"ז אף דאיסור שבת קדים מ"מ כיון דמעשה של חיוב מיתה הוא צורך לחיוב הממון שפיר אמרינן קלבד"מ כמו שבארתי [ועיין בס' תרומת הכרי חו"מ סי' שצ"ב] ומ"ש הרמב"ם פ"ג דגנבה דאין חילוק בין מיתה קודם לממון ובין ממון קודם למיתה היינו דוקא היכא שאין מעשה המיתה צורך לחיוב הממון ועיין במ"מ שם שכתב מקורו מפ"ק דעירוכין וי"ו ע"ב ושם הוא באופן שכתבתי היוצא ליהרג וחבל באחרים שכבר נגמר דינו למיתה על מעשה שעשה זה כביר והם שני פעולות נפרדות והבן:

ועוד נ"ל לדון בדבר החדש דהנה הרמב"ם פי"ב מה' עדות פסק שאם אחד עבר עברה שפשט איסורה בישראל אע"פ שלא התרו בו דאז אינו לוקה אפ"ה פסול לעדות כמו אם היו מתרין בו דדוקא לענין מלקות בעינן התראה אבל לפסול עד מקום שכח עברה זו מגעת לפסול אם התרו בו פוסלת נמי בלא התראה ואע"פ שאינו חייב מלקות יען

שכל אחד יודע שזהו עברה כגון שבועת שקר וגנבה וגזילה ואכילת טרפות ודומיהן והוא ידע ואשם יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו לעשות אחת מכל מצות ה' אשר לא תיעשנה נפסל ומקורו מגמ' ערוכה בפ' זה בורר סנהדרין כ"ו ע"ב יע"ש ובה"ה שם ומוסכם להלכה בחו"מ סי' ל"ד סכ"ד ע"ש ולפי"ז נ"ל דודאי גם הרמב"ם מודה דחיוב שבת שיהיה מחויב מיתה על השחיטה וודאי אינו בא אלא בסוף השחיטה דאז הוי מתקן כד כדאמרינן בפסחים ע"ג גבי השוחט בשבת בחוץ לע"ז וכו' ועיי' תוס' חולין ח' ע"א ד"ה מותר לשחוט בה משא"כ בתחילת השחיטה דאז הוי מקלקל גמור ואין כאן תיקון כלום וכל המקלקלין פטורין אז וודאי אינו חייב מיתה וזה פשוט' אמנם לענין מה דקי"ל מומר לחלל שבת בפרהסיא שחיטתו פסולה מחדש הרמב"ם יען שמיד בתחילת השחיטה עשה עברה אף שהוא מקלקל ופטור מעונש אבל מ"מ אסור וחילל שבת בפומבי לעבור עברה שפשט איסורו בישראל ולכן שחיטתו פסולה וכמ"ש הרמב"ם לענין עדות שאין הפסול תלוי בהעונש ולפ"ז ליתא למה שכתבת שחיוב שבת בא בתחילת השחיטה ודו"ק:

אמנם לפ"ז ק"ל למה שביארתי דחיוב קרן וכפל בא בתחילת השחיטה א"כ חיובם קודם לחיוב שבת ואיך פטרינן לי' מזה משום קלבד"מ ואדרבה קושי' ש"מ תקשי על דו"ה שבא בסוף השחיטה בפ"א עם איסור שבת הול"ל דפטור משום קלבד"מ, אכן לל"ק בכתובות א"ש שא"א לסוף השחיטה בלא תחילתה ותחילתה צורך סופה היא אבל לל"ב דאי בעי מצי לאהדורי לא אמרינן קלבד"מ קשה דהלא כאן מצי לאהדורי כמ"ש וגם חיוב הממון קודם ול"ש סברא שכתבתי והוא פלא לכאו', אמנם נ"ל לדחות כל מ"ש דחיוב שבת אינו מחמת תחילת השחיטה יען שהוא מקלקל רק מחמת סוף השחיטה דאז הוי מתקן והוא:

דזה ודאי דתחילת השחיטה הוי מלאכה ובזה הי' לו להתחייב מיתה רק אם אינו גומר פטור דהוי מקלקל ולא מקרי מלאכת מחשבת אמנם אם גומר השחיטה איגלאי ממילא דהי' מתקן בשחיטת מיעוט סימנים ואחשבי' גם לתחילת השחיטה והלא תחילת השחיטה היתה מלאכה שלימה אשר חייב עליה וממילא וודאי דחיוב שבת אינו בא עד לבסוף אבל לכי גמרה שחיטה בא החיוב על תחילת השחיטה וע"ז ג"כ מחייבין אותו הב"ד מיתה ואינן יכולין לחייבו עלי' ממון והבן זה, אמנם לפ"ז יש ליישב קושיתך ולדחות מ"ש ביישוב קושית ש"מ על אופן הנ"ל דמעשה של חיוב שבת הוא צורך למעשה של חיוב דו"ה אפילו ללישנא דאי בעי לאהדורי מלבד הסברא שכתבתי לעיל דיש חילוק אם חיוב מיתה קודם או אם חיוב ממון קודם אלא אפילו אין חילוק מ"מ ניחא

דכבר הסברתי לעיל סברת לשון זה יען דאפשר לדון על חיוב אחד עם פלגי' דמעשה של חיוב האחר ועדיין אין אנו צריכין לזכור פלגא השנית ואח"כ אנו דנין על חיוב השני אבל בודאי אם מיד שנדון על חיוב אחד צריכין אנו לזכור גם מעשה של חיוב השני וצריכין אנו לחייב שתי רשעיות כאחד ל"ש אי בעי לאהדורי ולפ"ז על חיוב שבת א"א לדון בתחילת השחיטת דהוי מקלקל ומיד צ"ל גם מסוף השחיטה שהוא חיוב ממון וזה מביא חיוב שבת על תחילת השחיטה כמ"ש ובכה"ג לא שייך אי בעי לאהדורי יען דאנו צריכין לדון על שניהם ביחד והבן:

ושלישית נ"ל וטרם כל נחקורה לדעת אם אחר נגמר דינו למיתה ואח"כ הדליק גדישו של חבירו בשבת אם יש לפטרו ממון בשביל קלבד"מ יען שאינו ממיתין אותו עבור הדלקה זו אלא עבור מה שמחויב מכבר והסברא נוטה דפטור מממון שהתורה כתבה על מעשה כזה ועשיתם לו כדי רשעתו מיוחד שברשעיות לדונו ולחייבו בחמור שבשניהם ופטור מהקל ואי דעתה אין אנו יכולין לעשות בו העונש החמור יען שחייב מיתה מכבר מ"מ אין ביד ב"ד לחייבו בד"א אלא במיתה ואם הי' אפשר להחיותו ולהרגו פעם שנית היינו עושים כן והגע בעצמך הכי בטרפה שהדליק גדישו של חברו בשבת לא נימא קלבד"מ זה ודאי אינו ואין זה צריך לפנים ומכ"ש למה דקיי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין אף שאינו מחיוב עתה מיתה כלל רק יען שהיא עברה אשר חייב מיתה על המזיד מכ"ש כאן שהוא מחויב מיתה רק שא"א להחיותו ולהרגו פעם שנית ודאי פטור, ומעתה ל"ק מה שהקשית הלא חיוב שבת בתחילת השחיטה ודו"ה בסופה וא"כ חיוב הממון מאוחר לחיוב שבת דזה שיבוש גמור דזה ודאי אמת דבתחילת השחיטה מחלל שבת אבל הכי יאמר אדם בעולם שאח"כ בשחיטת רוב הסימנים אינו מחלל שבת הלא גם אז חותך ומוציא דם ומתקן ומטהר מידי נבלה ולפ"ז חיוב מיתה הבא אח"כ על חילול שבת המאוחר פוטר אותו מדו"ה וכפל וקרן יוכל להפטר גם מחילול שבת של תחילת השחיטה כמ"ש ועיין בתוס' סנהדרין ע"ו ד"ה ממונא לא משלם ול"ק קושיתך וקושית ש"מ קמה וגם נצבה כמו נד והבן:

ומה שנ"ל ליישב קושי' ש"מ למה כתב טעם אחר בקרן וכפל מבדו"ה היא עפ"י מה שבארתי לעיל דחיוב הגנבה היא בתחילת השחיטה וחיוב דו"ה בסוף השחיטה והנה קיי"ל דעדות מיוחדת כשר בד"מ ופסול בד"נ עיין רמב"ם פ"ד מה' עדות ובחו"מ סי"ל ס"ו ולענין זה גם קנס יש לו דיו ממון כדאיתא ב"ק ע"ד ע"ב ולפי זה יש נ"מ גדולה בין אם הטעם משום דאין גנבה ובין אם הטעם משום קלבד"מ לענין, דו"ה דלענין דו"ה אפשר דלא יהי' שייך טעם דקלבד"מ אלא טעם דאין גנבה כגון אם הי' עדות מעליא על תחילת

השחיטה ועל גמר השחיטה היה עדות מיוחדת ולפ"ז על קרן וכפל י"ל קלבד"מ אבל על הטביחה הלא אינו חיוב מיתה כיון שהוא עדות מיוחדת ולענין דו"ה מהני עדות מיוחדת ולפ"ז אם הי' כותב הרמב"ם דפטור משום קלבד"מ הי' חייב ובאמת פטור יען דאין גנבה דעל תחילת השחיטה הי' עדות מעליא ונפטור מקרן וכפל ולכן כתב הרמב"ם טעם זה משא"כ לענין כפל דבא כאחד עם הקרן לא שייך נ"מ הנ"ל דבאופן דשייך אין גנבה שפטור מן הקרן משום קלבד"מ פטור נמי משום הכפל מה"ט ולכן כתב הרמב"ם לקרן וכפל חד טעם משום קלבד"מ וכן י"ל כמה נ"מ בכל דיני עדות שכשרין לממון ופסולין לנפשות:

ועוד נ"ל דכתב בכפל טעם דקלבד"מ משום דאפשר ג"כ להיפוך שעל תחילת השחיטה היה עדות מיוחדת ועל סופה עדות מעליא דאז חייב בקרן וכפל כמובן ול"ש טעם דאין גנבה לענין דו"ה ושייך טעם דקלבד"מ ולכן כתב בכפל משום קלב"מ כדי שבזה האופן יגיד עליו ריעו, אך כ"ז לתי' האחרון שכתבתי דחיוב שבת של סוף השחיטה פוטר אותו מדו"ה שפיר י"ל נ"מ הנ"ל אבל לתי' הראשון שכתבתי דתחלת שחיטה פוטר אותו מדו"ה ל"ל האי נ"מ כמובן אך נ"מ האחרונה י"ל ללישנא דאי בעי לאהדורי דפטור הקרן והכפל משום קלבד"מ ל"ש כאן יען דאפשר למיהדר וחיוב הממון קודם והבן ולפ"ז קושי' ש"מ מאוד נעלה כיון דאפשר אופן דל"ש אין גנבה ושייך קלבד"מ לענין דו"ה ודאי הו"ל להרמב"ם לומר הטעם משום דקלבד"מ כל זה כתבתי בהשקפה ראשונה בדבריך וספר ש"מ אין אתי ואת אשר תבחר תקרב, ישוב מצאתי בה"ה פ"ג דגנבה ה"ב שהוכיח דרמב"ם ס"ל כלישנא בתרא וניחא ממילא מ"ש על הרמב"ם דלשיטתו אזיל כנ"ל, ואם עריבים עליך דברי דודים צרפם כצרף כסף והודיעני תשובתך ע"ד אוהבך וידידך לנצח ש"ב הדורש שלומך וטובתך כל הימים:

עמרם הק' בלוהם

תשובה ל

שוכ"ט לכבוד ידידי הרבני המופלג בתורה וביראה, מורג חרוץ ושנון הנגיד מו"ה משה עקשטיין נ"י בסערענטש:

ראיתי והנה מגילה שלוחה אלי היא הנותנת אמרי שפר לשמואל דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב איך משכחת חיוב ד' וה' בטביחה דילמא במקום נקב קשחיט ובנקיבת הושט הוי נבלה עכ"פ לאחר מיתה ושוחט ונתנבלה בידו אפי' לרבנן פטור מדו"ה ואי דאזלינן בת"ר הלא אין הולכין בממון אחה"ר הנה לפמ"ש הפלא"ה סופ"ק דכתובות כיון

דהחזקנו הרוב לענין שאר דברים ממילא מהני גם לענין ממון א"כ פשוט דלק"מ וספר הנ"ל אינו תח"י וימחול לעיין שם שתי' בזה קושיא על פדיון הבן, אמנם לדעתי בלא"ה לק"מ דנ"ל ברור אף דאין הולכין בממון אחה"ר אבל אם חזקה מסייע לרוב בודאי אזלינן בתר הרוב וחזקה נגד חזקת ממון, וידוע קושי' תוס' בפרה אדומה שהיתה בת שתי שנים וטרפה אינה חיה א"כ מנ"ל דאזלינן בת"ר דלמא משום דאוקמא אחזקה ותרצו דהוי חזקה שלא נתבררה בשעתה וא"כ משכחת ד' וה' בבהמה שהיא יותר משנה דאיכא רוב וחזקה שהיא כשרה ואי דלא נתבררה בשעתה הלא בשעתה לא היינו דנין לענין ממון והי' לה חזקת כשרות מחמת הרוב ודוגמת סברא זו איתא בפלתי:

ולפי שיטת תוס' בחולין כ"ח דנקובה יש לו בדיקה מבחוץ י"ל בפשוט דלכאו' איך מוכח משחיטה עצמה דאזלינן בת"ר דלמא בדקה ומ"ש מהרש"א משום ספק דרוסה צ"ע הלא נגד חשש דרוסה איכא חזקה שנתבררה שלא נולדה דרוסה וצ"ל כתי' רבינו אלחנן שבתוס' שם דאכתי פסח וקדשים מא"ל או שיש חולי שמאדים כמו דרוסה והי' לנו לחוש על חולי זו ולא על נקב לפ"ז משכחת חיוב דו"ה אם בדקנו הושט מבחוץ וא' משום חשש חולי שיאדים כדרוסה נ"ל לחדש סברא אחת דהא דאמרינן נקובת הושט הוי נבלה הוא דוקא אם יש נקב אבל אם אין נקב רק לקותה ולקותה סופה לינקב כמ"ש רש"י חולין מ"ג ד"ה לא תיפוק ובזה לא הוי נבלה רק טרפה וכבר דברנו פא"פ בענין סברא זו, וידעתי כי אינו מעלה ארוכה לר"ש דסובר גם בטרפה שאינו חייב בדו"ה יען דהוי שחיטה שאינה ראוי אבל מהא ל"ק לשמואל דהא מסיק שם בהמוכר פירות תנאי הוא אי הולכין בממון אחה"ר:

ובר מן דין נ"ל סברא ישרה דלרבנן דסברי שחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה ומ"מ בשוחט ונתנבלה בידו מודו דפטור מדו"ה היינו דוקא אם הוא ניבל הבהמה בשהייה ודרסה וכו' שאז לא עשה מעשה שחיטה כלל ורחמנא אמר וטבחו שצריך לעשות מעשה שחיטה משא"כ בנקיבת הושט אף דלא מהני בי' שחיטה מ"מ הוא עשה מעשה שחיטה וקרינן בי' וטבחו וכמו מכירה לפני יאוש דלא מהני מעשיו ואפ"ה חייב בדו"ה יען שעשה מכירה כדינה רק שלא מהני מד"ת ה"נ כיון שהוא עשה מעשה טביחה אף שלא מהני מכח שהושט נקוב מ"מ מקרי וטבחו והוא קצת כעין סברת תוס' בקידושין לענין קידושין שאמ"ל, ובהכי ניחא לשון המשנה, דשוחט ונתנבלה בידו אשר לשון בידו הוא שפת יתר לכאו' ולפמ"ש ניחא דדוקא אם נעשה נבלה בידו אז פטור אבל אם נקובה דמעיקרא גרם לה להיות נבלה חייב באמת ועיין בלשון רש"י ד"ה והמעקר דהאי לאו שחיטה היא כלל, ובזה י"ל קצת מה דתנא הנוחר והמעקר פטור הלא גם זה נבלה

ופשיטא דפטור אך למ"ש תוס' חולין דף ט' דעיקור היינו נשמט הסימן ממקומו ולדעת בה"ג אינו טרפה רק שאין שחיטה מועלת א"כ אפ"ל כיון שעקרו ונחרו מקודם שחיטה אף שאין השחיטה מועלת לו מ"מ הוא עושה מעשה שחיטה ולחייב כנ"ל קמ"ל דזה לא נקרא שחיטה כלל בסימן השמוט ואין להשיב מהא דאמרינן לעיל שם בב"ק ס"ח מה טביחה דאהני מעשיו דהתם פירוש דאהני מעשיו להוציאו ולהזיקו מרשות בעלים:

ועוד נ"ל דקושיא מעיקרא ליתא דהתורה לא אמרה שה שהשוחט טרפה לר"ש או נבלה לרבנן שפטור מדו"ה רק יען דכתבה וטבחו אמרינן לר"ש שצריך שתהא שחיטה ראוי או לרבנן שהשחיטה יפעול עכ"פ להוציאו מידי נבלה וא"כ בלא נמצא טרפה ולא נתנבלה אף אם באנו לחוש שמא במקום נקב קשחיט ומ"מ הלא לענין איסור שפיר אזלינן בת"ר וא"כ כיון דהוא מותרת באמת לו יהי' שהושט נקוב מ"מ כיון שנקובה זו התירה לנו התורה מחמת רוב ממילא טביחתו פעל ונקרא וטבחו ועיין דוגמא לזה בחת"ס בהשיב ע"ד נוב"י בתשובתו להגאון מו"ה נתן אדלער זצ"ל בה' נדה ואינו תח"י כעת ועוד בכמה מקומות שכתב שם על דברי תוס' דפרה אדומה איכא חזקת טומאה דגברא וכתב הוא זצ"ל דהתורה לא כתבה דפרה צריכה להיות כשרה רק חטאת קרי' רחמנא שתהא ראוי לחטאת והיא ראוי לחטאת דשם ליכא חזקת טומאה דגברא יע"ש [ע"ל ס"י] וכעין זה כתב מהרש"ל בהל' יו"ט שאף שרוב בהמות כשרות מ"מ כיון שאנו מטריפין מחמת חומרות ולא תהא ראוי לאכילה אסור לשחוט ביו"ט וה"נ כאן לו יהא שהוא נבלה וטרפה מ"מ כיון שנאכל אותה ע"י שחיטתה שפיר מקרי וטבחו וחייב ד' וה' ולדעתי דבר זה הוא אמת:

ובגוף הדבר דאין הולכין בממון אקה"ר נ"ל דהוא דוקא אם המוחזק טוען ברי שהוא מהמועט דאין רוב מועיל נגד מי שטוען ברי ועיין ברשב"א יבמות ובמהרש"א בסוגיא דתרי ותרי ופנ"י כתובות בסוגיא הנ"ל משא"כ כאן שאין הגנב יכול לטעון ברי שהי' טרפה ונקובה במקום שחיטה ודאי הולכין בתר הרוב, וכן משמע לי מלשון רשב"ם ב"ב צ"ב ד"ה יכול לומר לו בממונא לא אזלינן בת"ר אלא בתר טענה טובה יע"ש ויש לי בזה אריכות דברים ואין הזמן מסכים עמי כעת וצריך אני לקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם

תשובה לא

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' וירא סתר"ה לפ"ק. **ברכתי** תעלה לראש אהובי חתני הרב המאוה"ג חו"ב כש"ת מו"ה יוסף צבי סופר נ"י אבדק"ק ה' שאמשון:

אחרי הודיע וכו' בזו השעה קבלתי אגרת מהרב הגאבדק"ק וואיטצען נ"י לבוא להתיעץ אודות גזירת הפארלאגע של הקולטוסמיניסטער בענין השוהלען קדמתי תחלה לשמור מוצא שפתי להשיב לך בד"ת:

ומה שהקשית לפמ"ש בשם מהרי"ט לתרץ הקושי' אמאי השוחט בשבת שחיטתו כשרה נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אעל"מ ותי' דלא אמרי' אעל"מ אלא במקום דאי, לא מהני ניתקן האיסור משא"כ בשוחט בשבת דאפי' נימא דלא מהני מ"מ תיקן להוציא מידי אבמה"ח וא"כ בכה"ג דלא ניתקן האיסור לא אמרינן אעל"מ ומשו"ה שחיטתו כשרה והפלאת למ"ש פלתי סי' י"א דלמאי דפריך התם ונוקמא במזיד כר"מ ע"כ מיירי בעוף דחזי לאומצא והרי ר"מ ס"ל בחולין ק"ב דאין אמה"ח נוהג בעוף וא"כ אמאי שחיטתו כשרה נימא אעל"מ ויתוקן האיסור דהא לא תיקן איסור שאינו זבוח כיון דשחיטתו פסולה ואי דתיקן איסור אמה"ח הא בעוף ליכא איסור אמה"ח לר"מ, ולא ידענא מה קשה לך הא הבאת דברי תוס' חולין ל"ג דדוקא בישראל ס"ל לר"מ דאינו נוהג בעוף אבל בב"נ גם לר"מ נוהג בעוף וא"כ לא ניתקן האיסור במה דלא מהני דהא תיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ וכמ"ש רש"י בפסחים ע"ג:

אלא אי קשי' הא קשי' למ"ש תוס' שבת ק"ו בשם ר"ת דהא דחשיב לר"י מקלקל בצריך לכלבו ואפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשה החבורה בא הדם ולאחר שכלתה הבערה בא האפר אבל בשוחט בשבת בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבמה"ח ואף דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דברי' וא"כ הקלקול בא מיד כששחט והתיקון בא אח"כ כשמתה מ"מ ישראל דבשחיטה תלי' מילתא פקע איסור אבמה"ח בעודה מפרכסת וממילא מותרת גם לב"נ משום מי איכא מידי כמבואר כ"ז בחולין ל"ג ולפ"ז הדק"ל נימא אעל"מ ואסור לישראל משום אינו זבוח וממילא אסור לגוי בעודה מפרכסת וא"כ אין התיקון בשעת הקלקול והו"ל מקלקל וניתקן האיסור [עיי' ב"ש או"ח סי' ק"ח וקכ"ד]:

אמנם כן גם הבנתך בתירץ מהרי"ט ליתא דבכל שוחט בשבת אי נימא דלא מהני ושחיטתו פסולה א"כ אסורה כל זמן שהיא מפרכסת משום אבמה"ח ואין התיקון בשעת הקלקול והוי מקלקל וניתקן האיסור:

אבל האמת יורה דרכו דרבים שגו בכוונת מהרי"ט ואיך אפשר לומר דלא אמרינן אעל"מ אלא אם ניתקן האיסור הא מ"ד דלא מהני הוא דאמר והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וא"כ לא ניתקן האיסור והעברה שעבר כבר עבר וקיים, אבל כונת מהרי"ט דלא אמרינן לא מהני אלא אם קיום המעשה הוא איסור כגון אונס שגירש שקיום המעשה שתהא מגורשת ממנו הוא שרצון התורה שתהי' אשתו או תורם מן הרעה על היפה שקיום המעשה שתהא הרעה תרומה על היפה הוא איסור וכן תורם ממין על שאינו מינו וכן חרמים קיום המעשה שיהי' פדוי הוא איסור וכן כולהי דמייתי התם בתמורה הוא כן דהתורה אמרה לא תעבוד לפי שהפעולה הנמשך ממעשה זו אינו לרצון לפניו וקיום המעשה הוי איסור לכן אמרינן דלא מהני ויתבטל המעשה וניתקן האיסור מכאן ולהבא אבל לא למפרע ואיסורא דעבד עביד ועבר אמימרא דרחמנא אבל בשוחט בשבת אין קיום המעשה באיסור דלא אמרה תורה שלא ישחוט בשבת לפי שאין התורה חפץ שיהי' בע"ח זה שחוט רק עשיית המעשה בשעת מעשה אסרה תורה ואיסור זה א"א לתקן דהא עבר אמימרא דרחמנא אפי' נימא דלא מהני וקיום המעשה אינו נגד רצון התורה בזה שפיר אמרינן דמהני ולפ"ז אין מקום לקושיתך דאי נימא דלא מהני יתוקן האיסור ז"א דאיסור שכבר עבר א"א לתקן במה דנימא דלא מהני דהא איהו מ"מ עבר אמימרא דרחמנא ומכאן ולהבא אין כאן איסור אפי' מהני דקיום המעשה אינו נגד רצון התורה וא"ש:

ומ"ש ליישב דברי רש"י בפסחים ע"ג שפי' תיקון להוציא מידי אבמה"ח לב"נ שאם אכלו אינו נהרג עליו ותמהו עליו הא תיקן להוציא מידי אבמה"ח גם לישראל ואמרת משום דבחולין מ' מוקי להא ברייתא בחטאת העוף וא"כ לר"מ דס"ל בחולין ק"ב דאין אבמה"ח נוהג בעוף ואמרינן דאפי' למ"ד דאין אבמה"ח נוהג בטמאים הנ"מ לישראל אבל בב"נ נוהג בטמאים כטהורים וה"נ לר"מ דאינו נוהג בעוף היינו דוקא לישראל אבל בב"נ נוהג גם בעוף כמ"ש תוס' חולין ל"ג ול"ש מי איכא מידי כיון דאסור לישראל משום אינו זבוח ומשו"ה פירש"י דתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ כדי ליישב גם לר"מ הם דברים ראוים לאומרם:

ומ"מ יש לפקפק דיש להבין מנלי' לתוס' דב"נ לר"מ נוהג אמה"ח גם בעוף הא מה דלרבנן נוהג אמה"ח בב"נ גם בטמאים פירש"י בחולין ק"ב משום דקרינא בי' בשר לחודא אכול ע"ש וה"ט ל"ש לר"מ בעוף וצ"ל דהא טעמא דר"מ אמרי' שם בחולין דאמר קרא וזבחת מבקרך ומצאנך וכתיב בתרי' אבמה"ח וילפינן מהקישא דאמה"ח נוהג רק במה דכתיב וזבחת ואף דיש שחיטה לעוף מה"ת מ"מ לא כתיב בהדי' ועיין ראש יוסף שם ועיין תוס'

חולין ס"ו סד"ה במאי ורש"י ותוס' שבת צ' ע"ב וע"ז ל"ח ד"ה לעולם ומשו"ה ב"נ דאינו בזביחה ולא הוקשו בהך היקישא נוהג אמה"ח גם בעוף ולפ"ז דבקדשים דאין שחיטה דידהו מקרא דוזבחת רק מקרא אחרינא ושחט ועיי' רמב"ן בחומש פ' ראה בפסוק וזבחת א"כ ליתניהו בהאי היקישא וא"כ אפי' לר"מ נוהג אמה"ח בעוף קדשים גם לישראל וליתא ליישוב שכתבת, ואין לומר לפמ"ש רמב"ן שם דכאשר צויתיך פירושו כאשר צויתיך בקדשים א"כ גם קדשים איתניהו בהך היקישא דאינו נוהג בעוף דהא לר"מ לא קאי הך היקישא רק על מה דכתיב בהדיא כמ"ש ראש יוסף:

אלא דלפ"ז אני אומר להיפך דרבנן דר"מ נמי ס"ל הך היקישא דאין אמה"ח נוהג אלא במה דשייך בי' וזבחת רק דס"ל דהיקישא קאי גם על מה דלא כתיב בהדיא וכיון דדרשינן בחולין כ"ח כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה וכו' ועל רוב אחד בעוף וכו' ולהכי גם עוף הוא בכלל היקישא ואמה"ח נוהג בו גם בישראל וא"כ לרמב"ן הנ"ל כאשר צויתיך בקדשים קאי הך היקישא גם בקדשים ולפ"ז עוף קדשים דאינו בשחיטה רק במליקה אין אמה"ח נוהג בו בישראל רק בב"נ דליתא בהך היקישא כנ"ל ומשו"ה כיון דמוקי לה בחולין בחטאת העוף פירש"י שתיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ דבישראל ליכא בעוף קדשים משום אמה"ח:

אבל מ"ש הצל"ח דמשו"ה פירש"י תיקן להוציא מידי אמה"ח לב"נ ולא לישראל משום דקי"ל בהמה בחייה לאו לאברים עומדת וא"כ אין איסור אמה"ח חל על איסור קדשים לישראל ולכן פירש"י לב"נ תמוה בעיני דהא שם בפסחים קאי למ"ד מקלקל בחבורה פטור ואם מ"ד זה הוא ר' יודא בשבת ק"ו כפשטי' הא ס"ל בחולין ק' ע"ב דאיסור ג"ה חל על אי' טמאה משום דאיסורו נוהג בב"נ וה"נ איסור אמה"ח חל על איסור קדשים גם על ישראל מה"ט דאיסורו נוהג בב"נ וכדפריך התם ק"ב ור' יודא ל"ל קרא ליתי איסור אבר ליחול על איסור טומאה שכן איסורו נוהג בב"נ ומשני אה"נ וכי איצטריך קרא לר"א ועוד דהוי איסור מוסיף וע"ש בתוס' ד"ה ור"י ואי האי מ"ד הוא ר"י אליבא דר"ש וכמ"ש תוס' שם בפסחים ע"ג ד"ה לדברי הרי ר"י ס"ל בחולין ק"ג לאברים עומדת וא"כ איסור אמה"ח קדים לאי' קדשים ואי' קדשים חל על אמ"ה בכולל או מוסיף עיי' כריתות י"ד ורמב"ם שם בנקודה נפלאה וצ"ע:

ואשר אנכי אחזה לי ביישוב דברי רש"י דיש להקשות למאי דאמרינן חולין ח' סכין של ע"ז מותר לשחוט בה דמקלקל הוא א"כ שוחט בשבת אמאי חייב למ"ד מקלקל בחבורה פטור הא הוי מקלקל אך ז"א דדוקא בע"ז לא חשיב הנאה משום דקלקולו יתר על תיקונו אבל בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא חשיב

מלאכת מחשבת שלכך נתכוין אע"פ שקלקולו יתר על תיקונו וכמ"ש תוס' שם בחולין ח' ע"ש אבל אני תמה וכי שוחט חטאת בחוץ בשבת לע"ז להכי נתכוין להוציא מידי אבמה"ח והלא שחט לעבוד ע"ז בכך ולא להוציא מידי אבמה"ח ואמאי חייב משום שבת הא קלקולו יתר על תיקונו והו"ל מקלקל, לכן נ"ל עפמ"ש כה"ג יו"ד סי' י' בשם דמשק אליעזר דדוקא בהמה מותר לשחוט בסכין של ע"ז דבבהמה הוי מקלקל משום דבחייה עומדת לג' דברים לגדל וולדות ולחרישה ולאכילה אבל עוף אסור לשחוט בסכין של ע"ז משום שגם בחיי' אינו עומד למלאכה ולא הוי מקלקל ולפ"ז למאי דמוקי בחולין מ' הך דשוחט בשבת בחוץ לע"ז בחטאת העוף א"כ אין כאן קלקול ושפיר הוי תיקון להוציא מידי אבמה"ח תיקון ומלאכת מחשבת אף דאינו מתכוין לכך ותוס' לא כתבו דבעי' מתכוין לכך רק ליישב השוחט דקתני באבות מלאכות או מתני' דהשוחט בשבת דאיירי גם בבהמה והוי מקלקל לכן בעינן שיתכוין להאי תיקון פורתא דליהוי מלאכת מחשבת ועיין בתוס' יומא ל"ד ע"ב ד"ה הנ"מ דבשבת אפי' לר"י דשא"מ מותר משום דבעי' מלאכת מחשבת וכעין זה מצינו בתוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבמקלקלין בעי לר"ש שיהי' צריך לגופו ולגופה ע"ש, ואפי' לדעת תבו"ש ופלתי סי' י' דס"ל דגם בעוף הוי מקלקל משום דבחייה עומדת לגדל ביצים מ"מ בחטאת העוף ל"ש ה"ט דהא פסק הרמב"ם פ"ג ממעילה הי"ב קדשי המזבח חלבן וביציהם אסור ליהנות מהן וכו' והוא מגמ' דמעילה דף י"ב ע"ב וא"כ אינו עומד לגדל וולדות ובצים ואין כאן קלקול ולא בעי שיתכוין להאי תיקון:

אלא דהא לכאו' בורכא דהא מ"מ הוי כאן קלקולו יתר על תיקונו דהא אסרה באכילה ובהנאה משום ע"ז ושחוטי חוץ ושוב בעינן שיתכוון להאי תיקון פורתא לתקן מידי אבמה"ח וליכא דהא נתכוין לעבוד ע"ז אלא דהתינח לישראל איכא קלקול בשחוטי חוץ וע"ז ולהכי פירש"י שתיקון להוציא מידי אבמה"ח לב"נ ולב"נ ליכא קלקול כלל ולא בעינן שיתכוין להוציא מידי אמה"ח ושפיר הוי תיקון וא"ש, וה' יתקנינו בעצה טובה. בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה, ונמצא מנוחה, בהצלחה והרווחה, כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לב

שיל"ת ב' איפאלא יום א' יתרו תרנ"ה לפ"ק. **שוכ"ט** לתלמידי אהובי הרבני החרוץ ושנון, שמו ינון מו"ה יאודה נ"י הירש:

כל כתביך באו עדי ולא השבתי יען הייתי עמוס הטרדות מאוד ועתה הנני להשיבך על כל פרט ופרט בקצרה, אשר שאלת מ"ט לא אסרינן שחיטת שבת משום לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך ואי שאין התועבה ניכרת שנעשה בשבת כמ"ש תוס' חולין קט"ו מ"מ למ"ש רש"י שבת ע"ה גבי צובע במאי ניחא לי' שניכר שנשחטה היום וא"כ עכ"פ תהי' אסורה ליומי' מטעם הנ"ל דהא ביומי' התועבה ניכרת וניחא לך כיון שאינו ניכרת לעולם לא חשיב תועבה ניכרת אך קשי' לך בעבר ומלחה אי מליחה בשבת אסור מה"ת תיאסר משום תועבה דהא ניכר שנמלח וניחא לך דשם אינו ניכר שנמלח בשבת, אך קשי' לך בב"ח נמי אינו ניכר שהוא ע"י בישול דילמא ע"י תרי לי', וזה שמעת ממני בלמדך אצלי סוגי' דטפת חלב:

דע שכל זה שיבוש דתוס' כתבו שם בחולין דוקא כשאוכל תועבה גופא אסור משום ל"ת כל תועבה וע"ז הק' אמאי אינו חשוב בישול שבת תועבה גופא כמו בישול בב"ח וע"ז תי' דבב"ח הבישול ניכר וכונתם שמרגיש בשעת אכילה שהוא בב"ח וא"כ אוכל תועבה גופא אבל מעשה שבת אינו ניכר שנעשה בשבת וכונתם שאינו מרגיש בשעת אכילה טעם בישול בשבת וא"כ אינו אוכל התועבה גופא ולפ"ז גם בניכר שנשחט היום ממראה הצבע של בשר מ"מ אינו טועם זה באכילתו ואינו אוכל התועבה גופא וכן במליחה אינו טועם טעם מליחת שבת בפיו ואינו אוכל תועבה גופא אבל בב"ח נהי דאינו ניכר שהוא ע"י בישול מ"מ טועם טעם בב"ח וכיון שהאמת הוא ע"י בישול הרי אוכל תועבה גופא ואסור משום לא תאכל כל תועבה וזה ברור:

ומה שהקשית במכתבך הקדום על רמב"ם בפיה"מ חולין י"ד שכתב דמיד שהתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה מחלל שבת, הא הוא פסק פ"ז משבת דשוחט חייב משום נטילת נשמה ומה נ"נ שייך בחתך בעור או אפי' במיעוט הקנה הא יכול לחיות, לק"מ דהוצאת הדם הוא נ"נ כי הדם הוא הנפש וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה כמ"ש תוס' כתובות ה' ע"ב ד"ה דם או מפני שמחלישה ע"ש:

ומה שנסתפקת בכונת תוס' שבת ע"ה ד"ה שוחט שכתבו לאו אשוחט דמתני' קאי דהאי פשיטא דלא הוי אלא משום נ"נ וכו' אלא אשוחט דעלמא קאי תמהני הלא דבריהם מבוארי' דצובע תנן בהדי' במתני' אחד מט"ל אבות מלאכות וגם השוחט מנה אחד מאבות מלאכות ואם הוא משום צובע אינו אב בפ"ע וכן אם הוא משום מפרק הוא תולדה דדש ואיך חשיב לשוחט לאב בפ"ע ע"כ משום נ"נ וזה פשוט:

ומ"ש על קושי' פנ"י לדעת הרמב"ם דחובל חייב משום מפרק פ"ח משבת ה"ז א"כ שוחט ליחייב נמי משום מפרק וכתבת דמשכחת לה בשחיטה יבשתא כבחולין ל"ג

אינו מוכרח דאפשר גם בלא יצא דם שיהי' מכשיר לקבל טומאה מ"מ נצרר הדם ואמרי' בשבת ק"ז בהני דאית להו עור נצרר הדם אעפ"י שלא יצא חייב ע"ש, אבל מ"ש כיון דא"צ לדם הוי משאצל"ג ופטור משום מפרק ולרמב"ם דפסק משאצל"ג חייב באמת חייב משום מפרק אינו כן דמה שתי' הפנ"י בביצה כיון שא"צ לדם אינו חייב משום מפרק אין הטעם משום משאצל"ג ולא משום שהוא תולדה דדישה ואין דרך דישה בכך ואפי' למ"ד משאצל"ג חייב עלי' הכא פטור וכמ"ש תוס' להדי' בשבת ע"ג ע"ב ד"ה וצריך ע"ש:

תשובה לג

עוד להנ"ל

על דבר שיצא לדון בדבר חדש בס' דורש לציון סוף דרוש א' דאכילת קדשים מצוה אפי' בפחות מכזית וחילי' דידי' שהק' אהא דאמרי' מנחות דף מ"ה דקאמר סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגביהו אשתרי נמי נבלה מהיכי תיתי נימא דאשתרי נבלה מדאשתרי מליקה הרי אכילת קדשים מ"ע וכל עשה דוחה ל"ת ותי' דאפשר לקיים שניהם שיאכלו כהנים רבים עד שיגיע לכל אחד פחות מכשיעור וח"ש מותר מה"ת ור"י לשיטתו דס"ל ח"ש אסור מה"ת אמר פ' זו אלי' עתיד לדורשה ע"ש:

קושטא קאמינא שכל דבריו שם תמוהים בעיני איך שייך בזה עדל"ת והיכן מצינו מ"ע לאכול קדשים שנתנבלו והם קדשים פסולים ועוד דאי משום עדל"ת אתאי' עלה יהי' פסול לגמרי להקרבה משום דלא הוי ממשקה ישראל מן המותר לישראל אע"כ דאשתרי מליקה, ומ"ש דאפשר לקיים שניהם שיאכל כל אחד ח"ש א"כ מנלן באמת דאשתרי כשיעור ודילמא באמת לא אשתרי מליקה לגבייהו כלל רק שאוכלין ח"ש, וגם מנלי' שמקיים מצות אכילת קדשים בח"ש וכבר האריך שם בהג"ה בזה ועיי' חת"ס או"ח סי' מ"ט וריטב"א ותוס' ישנים יומא ט"ל ד"ה שמגיעו כפול והארכתי בזה במקומות הרבה ועוד אי מקיים מצות אכילת קדשים בפחות מכשיעור מיגו דחשיב לקיים מצות אכילת קדשים חשיב נמי להיות אסור משום נבלה כדמצינו סברא זו בכמה דוכתי ואחד מהם בשבת ר"פ המצניע:

אבל מה שהקשית מנזיר כ"ט דפריך אלא לריב"ח אר"ל הא קאכיל נבלה ומאי קושי' דילמא אכלו הרבה כהנים כ"א פחות מכשיעור ור"ל ס"ל ח"ש מותר מה"ת ואף דאסור מדרבנן במקום מצוה לא גזור, בפשיטות לק"מ די"ל דס"ל למקשן דכיון שהוא רק כדי לחנכו במצות מדרבנן אין סברא שיתקנו רבנן דבר שיוכל לבא לידי אי' אכילת נבלה דרבנן דהיינו ח"ש והא דמשני דס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת אף דמדרבנן צריך שחיטה

י"ל דס"ל כיון דבעוף קדשים דצריך מליקה מה"ת לא תקנו שחיטה, האי נמי דמחזי כקדשים לא תקנו שחיטה כלל אבל אי יש שחיטה לעוף מה"ת והוא נבלה גמורה מה"ת ואסור לאכול כשיעור ל"ש לומר דמשום לחנכו התירו ח"ש כיון שניכר שאוכל ח"ש אי: **ולחדודי** י"ל עפמ"ש שם בהגהות נוב"י ליישב קושיתו דל"ש עדל"ת משום דמליקה הוי עשה דאינו זבוח ול"ת דנבלה ואין עדל"ת ועשה אך דקשי' למ"ש תוס' חולין כ' ד"ה לא אמרן דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת הוי מליקה רק טרפה ולא נבלה א"כ ליכא עשה דאינו זבוח ואז שפיר קשה דילמא משום עדל"ת והוצרך לתי' דאפשר לקיים שניהם בח"ש ולומר דמקיים עשה דאכילת קדשים בכ"ש, ולפ"ז למאי דקי"ל יש שחיטה לעוף מה"ת ל"ק קושיתו כלל וגם א"א לומר כתירוצו דאפשר לקיים שניהם בח"ש למ"ש פמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה דאי' אינו זבוח הוא אפי' בח"ש ע"ש ומעתה א"ש דהמקשן שם בנזיר ס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת ואיכא עשה דשאינו זבוח פריך שפיר דא"ל דאכיל הכהן רק ח"ש דמ"מ איכא עשה דאינו זבוח ועוד כיון דלא קשה קושי' נוב"י שפיר י"ל דלא מקיים מ"ע דאכילת קדשים בפחות מכשיעור ונוב"י לא כתב רק למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת:

ובזה יש ליישב מה שהק' חת"ס סי' הנ"ל מאי משני קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת וכי אומרי' לכהנים חטא משום שיזכה הקטן או האב המצווה לחנכו ע"ש ולפמ"ש ניחא כיון דקסבר אין שחיטה לעוף וליכא אי' אינו זבוח ק' קושי' דורש לציון וע"כ דאפשר לקיים שתיהן בח"ש דמקיים עשה דאכילת קדשים בח"ש וא"כ אף דהוי נבלה מדרבנן מ"מ אפשר דאוכל כ"א ח"ש ובדרבנן ח"ש מותר לגמרי לר"ל דס"ל דח"ש מותר מה"ת אפי' באי' דאו' ממילא בדרבנן מותר לגמרי ואי דעכ"פ הוי טרפה מה"ת לתוס' חולין כ' הנ"ל י"ל דלזה באמת מחזיר סימנים אחורי עורף ומולק כבני ר' חייא ואח"כ חותך שדרה ומפרקת דאז טרפה נמי לא הוי כיון שגמר הסימנים וא"ש ובזה הנני חותם בברכה ושלום וחיים רבך הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לד

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא ג' בהעלותך תרנ"ה לפ"ק. **תמוה** הגיעני מכתבך ומה שחקרת אם משכחת לי' דנבלה מדרבנן יהי' לו דין נבלה דאו' לענין מלקות ולענין שאר דברים ואשר הביאך לידי ספק זה המה דברי רש"י חולין כ"ח ע"ב ד"ה מדרבנן שפי' אהא דאמרי'

למ"ד מחצה על מחצה כרוב דהא דאמרי' חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה מדרבנן אבל מדאו' כשר ונפ"מ דלא מטמא בנבלה והוא תמוה למה נקט האי נפ"מ דאין נפ"מ לדידן במה שמטמא ואמאי לא נקט נפ"מ לענין מלקות דמדאו' לקי משא"כ בדרבנן ונפ"מ גם לדידן לענין פסול עדות דפסול כשעובר עברה שיש בו מלקות כמו"ש בחו"מ סי' ל"ג וכן נפ"מ לענין ספק דמה"ת ספיקא לחומרא ורש"י ס"ל דהאו' מה"ת לחומרא כמ"ש אחרונים בקידושין ע"ג משא"כ בדרבנן ספיקא לקולא:

הנה מ"ש דבטומאה אין נ"מ לדידן ומה בכך הרי רש"י מפרש דברי הגמ' ובזמן הש"ס שפיר הי' נ"מ בדיני טומאה וכל הש"ס מלא מזה וא"צ לראי', אבל גם לדידן נ"מ במקום שנוהג תרומה ומעשרות אף שכלנו טמאי מתים אם לא נגע בה אדם אחר שהוכשרה אסור לטמאותה ועיי' ברמב"ם פי"ב מתרומות ועיי' בש"ך יו"ד סי' של"א סקל"ה וגם נפ"מ לדין שכתב רמ"א שם שטוב להכשירה קודם מירוח כדי שתקבל טומאה אם נטמאה ע"י נבלה זו ויש למצוא עוד נפ"מ הרבה:

ומ"ש דיש נפ"מ לענין ספק הנה מ"ש דלרש"י סדא"ו מה"ת לחומרא אין בזה שום תועלת דאכתי צרכת לומר נפ"מ בין אם הוא מה"ת לחומרא או רק מדרבנן לחומרא ובאמת כאן אפי' הוא רק מדרבנן ספיקא לחומרא כיון דהוא ספק בשחיטה ואיכא חזקת אי' וכמ"ש הש"ך בדיני ס"ס סי' ק"י:

ועונ"ל לפלפולא לפ"מ ששמעתי שהשואל ומשיב הבין מלשון זהר הרקיע להתשב"ץ ומגילת אסתר שורש א' דהא דהתנו חכמים שיהא ספק של דבריהם לקולא כמ"ש רמב"ן בהשגות לסה"מ הוא כדי שיהא היכר בין דבר שהוא מדבריהם לדבר שהוא מה"ת [ועיין בהקדמת קרית ספר להמבי"ט פ"ה] ולפ"ז כאן דאפילו אי נימא דגם סד"א לחומרא איכא היכירא דנבלה דאו' מטמא ונבלה דרבנן אינו מטמא שוב י"ל דלא התנו כלל שיהא ספק דבריהם לקולא ושפיר אזלינן לחומרא דגם זה דאו' מלא תסור:

ומ"ש דנפ"מ לענין מלקות שיהא פסול לעדות ליתא דהרי מבואר בחו"מ סי' ל"ג ס"ג דגם בעברה דרבנן הוא פסול לעדות מדרבנן ואפי' לדעת י"א שם דבעי' דוקא חימוד ממון מ"מ באוכל נבלות לתיאבון הוי כחימוד ממון כמבואר בסנהדרין כ"ז ועיי' נמ"י שם וא"כ שוב תצרך נפ"מ להנפ"מ דאם פסול מה"ת אין צריך הכרזה ואם פסול רק מדרבנן צריך הכרזה כמבואר סי' ל"ד שם סכ"ג ושפיר לא כתב רש"י נפ"מ זו:

אבל דברי רש"י קשי' להולמן וכי צ"ל נ"מ בין אם הוא איסור דאו' או דרבנן, אך לפענ"ד נראה לחדש דבר לפמ"ש פמ"ג סי' ג' בשם יש"ש פ"ב דחולין סי' י"ג דאף דלא בעי' כונה לחולין מ"מ אם כוון שלא לשחוט שחיטה המכשרת אף ששחט כראוי שחיטתו פסולה

ע"ש ולפ"ז לאחר שאמרו חכמים דמע"מ שחיטתו פסולה והוא כוון שלא לשחוט רק מחצה י"ל דהוי כאלו כוון שלא לשחוט שחיטה המכשרת וממילא פסול מה"ת, אמנם נ"ל דזה דוקא לענין אי' אכילה דכתב הרמב"ם פ"א משחיטה שהוא מ"ע לשחוט ע"ש ואם יש לו היפך כונה לא קיים מ"ע זו ונשאר אי' שאינו זבוח אבל לסלק איסור אבמה"ח ואיסור נבלה אין נפ"מ בכונה כלל וא"כ אינו מטמא משום נבלה וזה כונת רש"י דמשני מדרבנן אבל מדאו' כשר ותקשי כיון דפסול מדרבנן אסור נמי מה"ת כנ"ל וע"ז תי' ונ"מ דלא מטמא בנבלה וכמ"ש ולפ"ז נפשט ספיקך דאפי' בפסול שחיטה דרבנן הוא אסור מדאו' אבל מלקי וודאי לא לקי כיון דאינו רק באי' עשה שאינו זבוח ובזה הנני אומר שלום רבך הנאמן דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לה

שוכ"ט לתלמידי הרבני המופלג מלא פלג מו"ה יצחק נ"י:

קבלתי מכתבך ואשר הבאת לנו קושי' בשם הגאון מו"ה שלמה זלמן זצ"ל אבדק"ק פרעמיסלא אהא דאמרינן בחולין ס"ט והובא להלכה ביו"ד סי' י"ג דולד שנולד מבן פקועה ובהמה דעלמא אין לו תקנה בשחיטה כיון דחציו הוי כשחוט הוי כמי שאין לו אלא סימן אחד ובהמה צריך שני סימנים וסימן קמא אינו מצטרף לסימן בתרא משום שהייה עיי' רש"י שם ודע"ה ע"ב ד"ה אין לו תקנה וטו"ז סק"ט וש"ך סקי"ב והק' מ"ש מחצי קנה פגום דאם ברור שלא נגע בוושט אף ששחט חצי קנה ושהה ואח"כ שחט רובו דשחיטתו כשרה כיון דלא עשה מעשה טרפה ועיי' ביו"ד סי' כ"ג וש"ך שם סק"ה וסקכ"א וגבי בן פקועה נמי ליכא מעשה טרפה וא"כ מה בכך שיש שהייה בשחיטה, ולפענ"ד לק"מ דודאי שהייה בשחיטה פסול אפי' ליכא מעשה טרפות דכך הללמ"ס דשהייה בשחיטה פסול וחצי קנה שאני דאינו בגדר שחיטה כלל ושרי לחתכו אפי' במגירה דכיון דאינו טרפה בזה וא"צ להיות שלם רק החצי א"צ לשחוט רק משהו המשלים לרוב משא"כ משהו נקב בוושט דאם אינו נשחט הוא טרפה עכ"פ וא"כ וזבחת ואכלת קאי נמי אהאי משהו דאם האי משהו נחתך בלא שחיטה אינו רשאי לאכול דטרפה מיהא הוי וכיון דהוא בגדר שחיטה שפיר פוסל בו שהייה להיות אפי' נבלה וא"ש:

ובהדי שותא ראיתי בטו"ז סי' י"ג הנ"ל סק"ג שהק' על הרא"ש שכתב הטעם דדם עובר שנמצא בבהמה שחוטה אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף וחשוב כדם האיברים של הבהמה עצמו א"כ גם חלבו יהא מותר מה"ט, ולפענ"ד דכונת הרא"ש דוקא מה שהוא

אסור בשעת שחיטת אמו ואין שחיטת אמו מטהרת בעצמה שחיטת אמו מטהרתו אבל דם האברים שגם דם האברים של הבהמה עצמה מותר וגם של הולד מותר בשעת שחיטה ל"ש לומר שחיטת אמו מטהר כיון שבשעת שחיטה טהור ועומד הוא והאיסור בא אחר שחיטת האם משא"כ בחלב שהוא אסור בשעת שחיטה שפיר שחיטת אמו מטהרתו וא"ש, רבך הדושו"ט באהבה:
עמרם הק' בלוהם:

תשובה לו

שיל"ת ב' אויפאלו
שוכ"ט לידידי הרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, שמו ינון מו"ה מרדכי אליעזר נ"י עהרענגרובער:
מכתבו קבלתי וכו' מה שהתפלא על הב"י סי' י"ג שתמה על הרמב"ם שהשמיט להא דר' משרשי' דבן פקועה הבא על בהמה אותו הולד אין לו תקנה כיון דכתב בסוף ה"ש דמספקא לן אי חוששי' לזרע האב ע"ש ותמה על תמיהתו הא ר' משרשי' לא קאמר רק למ"ד דודאי חוששי' לזרע אבל לרמב"ם דמספקא לן ולרמב"ם סדא"ו מה"ת לקולא וא"כ מה"ת ולד בהמה מעלי' היא רק מדרבנן הוי מצד האב ב"פ והרי מדרבנן גם ב"פ שהפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה וא"כ שפיר אית לי' תקנה, שתי תשובת בדבר חדא דהא למ"ד חוששין לזרע האב ודאי אין תקנה לולד דסי' א' הוי מן התורה כשחוט והוי שהי' אף דמדרבנן אביו בעי שחיטה וכ"ש דגם מדרבנן הוי אביו כשחוט ולא בעי שחיטה רק מפני מראית עין וא"כ לרמב"ם דמספקא לן אי חוששין לזרע האב הוי סדא"ו אי הוי שהי' או לא וספיקא מדרבנן לחומרא ואמרי' דסי' א' כשחוט והוי שהי' מה"ת ומה מועיל האי דמדרבנן לא הוי כשחוט כיון דמדאו' יש ספק אי הוי כשחוט אזלי' לחומרא מדרבנן ואמרי' דהוי כשחוט מה"ת ומכ"ש דגם מדרבנן הוי כשחוט ואביו לא בעי שחיטה רק מפני מ"ע וזה שייך לחומרא ולא לקולא ועיין בר"ן פסחים ל' דלשיטת הפוסקים דחמץ בפסח הוי דשיל"מ והרמב"ם פט"ו ממ"א מהם אף שחכמים אסרו חמץ שע"ע הפסח לא באו להקל עליו אלא להחמיר עליו וה"נ דכוותי' לרמב"ם לשיטתו דמה שאמרו חכמים דהפריס ע"ג קרקע בעי שחיטה לא אמרו להקל עליו בסדא"ו רק להחמיר וא"ש:
ושנית והוא העיקר דהא עכ"פ מחיים אותו הולד אסור מה"ת מחמת חלק האם ואי אין חוששי' לזרע האב ודאי אסור מחיים מה"ת וכיון דמספקא לן אי חוששי' לזרע אב ואין לו תקנה בשחיטה או אין חוששין ומהני השחיטה הו"ל ס' בשחיטה ומוקמי' בחזקת

אי' ולא מיבעי' לשיטות דאפי' בספיקא דדינא אזלי' בתר חזקה ודאי מוקמי' בחזקת אי' אלא אפי' לדעת הסוברים דבס' דדינא לא אזלי' בתר חזקה היינו דוקא להיות ודאי אי' או היתר אבל עכ"פ מיקרי איקבע איסורא ועיין תוס' יבמות פ"ח ע"ב ד"ה והבא ובאיקבע אי' גם לרמב"ם סדא"ו מה"ת לחומרא ושפיר תמה ב"י, ובזה הנני חותם בכל חותמי ברכות כנפשו ונפש ידידו דוש"ת
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לז

רוב ברכות והצלחות, מאלוקי מערכות, לכבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג, מעוז ומגדול, צ"ת כש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק מארגרעטין ומלפנים אבדק"ק ראצפערט:
יקרתו הגיעני ומה שיצא לחדש דהא דאין חוששין לזרע האב היינו משום דעובר ירך אמו ובטל חלק האם ורצה ליישב בזה קושי' תוס' בכורות ז' שהק' אי אין חוששין לזרע האב אמאי חשיב ולד טרפה זוז"ג ולמ"ש ניחא דבטרפות כתבו תוס' חולין נ"ח דל"א עובר ירך אמו כיון דחזי' שהולד יש לו חיות בפ"ע ושפיר הוי זוז"ג ע"כ:
תמהני הרי גם באדם אמרי' עובר ירך אמו עיין תוס' יבמות ע"ח ד"ה אלא ותוס' ב"ק מ"ז ד"ה מ"ט ובאדם ודאי חוששין לזרע אב ואדרבה משפחת אב קרוי' משפחה, ועוד דאכתי תקשה לרבא דאמר בתמורה ל' מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו בזוז"ג אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורים משום דעובר ירך אמו וא"כ איך הוי נרבעו ולבסוף עיברו זוז"ג אי אין חוששין לזרע אב:
ועוד הרי למ"ד טרפה אינה חי' מוקי פלוגתייהו בתמורה ל"א בעיברו ולבסוף נטרפו ופליגי בעובר ירך אמו וא"כ גם בטרפה ס"ל לר"א עובר ירך אמו ולא ס"ל כסברת תוס' כיון שהולד יש לו חיות בפ"ע לא אמרינן עובר ירך אמו וא"כ מנ"ל לל"ק למ"ד טרפה ילדה ופליגי בנטרפה ולבסוף עיברה דטעמא דר"א משום זוז"ג אסור דלמא טעמי' משום דעובר ירך אמו אפי' בטרפות כמו לל"ב ולא הוי זוז"ג כלל, וראיתי בתוס' חולין נ"ח ד"ה ר"א שכתב ויש ספרים דגרסי התם בתמורה ל"א למ"ד טרפה יולדות פליגי כשנטרפה ולבסוף עיברה דר"א סבר עובר ירך אמו הוא וליתא ע"ש ולפמ"ש יש לקיים הגי' דאי ס"ל עובר ירך אמו גם בטרפות לא הוי זוז"ג כלל:

ועוד דלפי דבריו אי עובר ירך אמו אין חוששין לזרע אב ואי לאו ירך אמו חוששין לזרע אב והרי פסקי' בחו"מ בסי' שצ"ט דעובר ירך אמו ומ"מ פסקי' ביו"ד סי' רצ"ז ס"ט דמספקא לן אי חוששין לזרע אב או לא ע"ש וע"כ דלא תלי' זב"ז:

אבל האמת יורה דרכו דפלוגתא אי חוששין לזרע האב אינו תלוי בעובר ירך אמו רק הוא עפמ"ש רמב"ן בחומש ריש פ' תזריע כי לדעתם הולד נוצר מדם הנקיבה ומלובן האיש ולשניהם יקראו זרע וכך אמרו ג' שותפים יש באדם איש מזריע בו לובן שממנו גידין ועצמות ולובן שבעין אשה מזרעת אודם שממנו עור בשר ודם ושיער ושחור שבעין וכו' ועל דעת פילסופו היונים כל גוף העובר מדם האשה אין בו לאיש אלא כח הידוע בלשונם היולי שהוא נותן צורה בחומר כי אין בין ביצת התרנגולת הבאה מן הזכר לנולדת מן המתפלשת בעפר שום הפרש וזו תגדל אפרוח וזה לא תזרע ולא תצמיח בהמנע ממנה החום היסודי שהוא לה היולי ע"ש וזה סברת האומר חוששי' לזרע האב לפי שהולד נוצר גם מזרע אב כדיעה ראשונה הנ"ל וכמ"ש ריטב"א בשם רמב"ן הנ"ל חולין ע"ט להדי' דחידוש הוא באותו ואת בנו כיון שאב ואם שניהם שותפין בולד רק שאינו מתיחס אחר האב לענין או"ב כמו בעבד כנעני שאין לו חייס בנים ובהדיא אחכז"ל יבמות ס"ב הכל מודים בעבד שאין לו חייס דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור ע"ש, ומ"ד דאין חוששין לזרע אב ס"ל שכל גוף העובר מדם האשה כדיעה השני' שברמב"ן ואין לאיש בו אלא כח היולי לכן אין חוששי' לזרע אב ושפיר הקשו תוס' אמאי הוי זוז"ג אי אין חוששין לזרע הא האב הוי רק גורם דגורם וא"ש, ומ"מ תוס' בחולין נ"ח ד"ה מכאן כתבו דאי אין חוששין לזרע האב מ"מ בחד אסור מקרי זוז"ג כיון דגורם אי' לחוד א"י לפעול כי אם ע"י גורם אי' דאב שפיר הוי זוז"ג ע"ש:

ומה דק"ל על קושי' תוס' דהא דוקא באו"ב אין חוששין לזרע האב מגזה"כ כמ"ש ריטב"א הנ"ל אבל לענין טרפות שפיר חוששין, גם בזה תמהני עליו שריטב"א הביא כן בשם הרמב"ן אבל בעה"מ חולק ע"ש דבכל מקום ספוקי מספקא להו אי חוששין או אין חוששין ומי סני לי' אם תוס' סוברי' כדעת בעה"מ אבל גם לרמב"ן לק"מ שהוא כתב רק דבאו"ב פשיטא להו דאין חוששין אבל בעלמא מיספקא להו אי ילפי' מאו"ב דאפשר חידוש הוא באו"ב כיון שאב ואם שניהם שותפי' בולד ע"ש אבל אי אין חוששי' גם בעלמא דילפי' מאו"ב שפיר הק' תוס':

ומה שהקשה בתוס' חולין ס"ט ע"א ד"ה או דילמא שכתבו דאיכא נמי אי' גה"נ והלא קיי"ל דאין בגידין בנו"ט וא"כ אין כאן אי' גיד גם בזה תמהני דנהי דאין בגידין בנו"ט מ"מ עץ הוא והתורה אסרתו וממשו של גיד נמי גורם לולד והוי כאלו יש בו ממשו של

גיד ואסור ועיי' ביו"ד סי' ק' ואי חוששין לזרע אב הו' כמעמיד וחשיב כאלו הוא בעיני' כמ"ש מג"א סי' תמ"ב סק"ט בשם רמב"ן ע"ש ודבר ברור הוא אף שאין בגידין בנו"ט ואינו נו"ט בד"א אבל בזרע האב אי מבלבל זרעי' ודאי יש בו גם כח הגיד ושפיר יש בו אי' גה"נ, ובזה תנוח נפשו הרמה, וימצא מנוחה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לח

שיל"ת ב' איפאלא ז' אדר ג' תצוה תרנ"ח לפ"ק:
שלום וברכה קמברכינא למאן דלא חזינא, המופלג בתורה ותלמוד רבינא שמו ר' אברהם משה שטיין נ"י [כעת הרה"ג דומ"ץ] בק"ק קלויזענבורג:
לזאת יסלח נא כי אולי לא שתי עדיו עליו כראוי לו כי אינני מכירו לשעבר אם הוא בחור או חבר, מלוא דבר ולא ידעתיו אכנהו רק על דברי תורה בא והנני להשיב מפני כבוד התורה, והנה הקשה בחולין פ"ב דקתני שחטה ואת בת בתה ואח"כ שחט בתה דס"ל לר"מ סופג שמונים ואמאי הא כששחט את אמה כבר נאסרה בתה לשחוט משום אותו ואת בנו וא"כ כששחט ב"ב איך חל איסור בנו ואותו הא אין איסור חל על איסור, ולק"מ דמי קתני שחטה ואח"כ שחט בת בתה הרי שחטה ואת בת בתה קתני ומשכחת לה ששחט בפעם אחד כדקתני בחולין ל' ע"ב השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה ועיין שם כ"ט והוי איסור בת אחת, ועוד דבגמ' שם פ"ב ע"ב קרי להאי גופין מחולקין וע"כ הפירוש דכששחט האם חל איסור על האם לשחוט בתה היום וכששחט בת בתה חל עלי' איסור לשחוט אמה היום אבל יהי' הפירוש איך שיהי' כיון דקרי לי' גופין מוחלקים אין כאן אחע"א כלל. ועוד דבאיסור גברא ל"ש אין איסור חל על איסור דהא אסור לעשות כל עבירות שבתורה אפילו עשרה עבירות בפ"א חייב על כולם היכא דל"ש קלבד"מ כמו בשוחט בשבת בחוץ לע"ז ועיין ברמב"ם פ"ד משגגות ה"א וכבר כתב בס' תוספות יוכ"פ למהרל"ח ר"פ יוכ"פ דכל איסור התלוי בזמן הוי רק איסור גברא וגם או"ב תלוי בזמן שאינו אסור רק לשחוט היום ולא שייך בי' אאחע"א [עיין בי"ש או"ח סי' רמ"ו]:
ושוב הקשה למ"ש מהרי"ט בקידושין ע"ח אהא דחזר ובא עלי' עשאה חללה דק"ל והא אמרינן לעיל דאין איסור אלמנה חל על איסור אחוה וה"נ איך חייל איסור זונה למשוי חללה בתר הכי ותירץ דכי אמרינן דלא חייל היינו לחייב עלי' [גם אולי כצ"ל] משום אלמנה אבל אם התרו בו משום אלמנה או שהי' שוגג באחוה ומזיד באלמנה פשיטא

דחייב דמשום שהיא אחות לא גרעה משאר אלמנות עיי"ש ותמה עליו מה יענה לסוגי' דזבחים ס"ט ע"ב דתניא רי"א יכול וכו' ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה וכו' יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תאכל טמא ובתוס' שם ד"ה ר"י כתבו דדוקא בעוף טמא שאין במינו משום בל תאכל נבילה קממעט ולמהרי"ט קשי' הא שפיר יכול ללקות עליו משום נבלה כשהתרו בו רק משום נבלה לבד ואיך נאמר שהאוכלו חייב משום נבלה ואינו מטמא בגדים בבית הבליעה, הנה אי משום קושי' זו הייתי יכול לתרץ דמ"ש דלא חייל היינו לחייב עליו משום אלמנה ה"פ דאין העדים המתרים צריכין להתרות בו משום אלמנה רק משום אחות שהוא איסור הראשון וזהו עיקר חיובו אבל אם התרו משום אלמנה פי' משום אחות ומשום אלמנה חייב משום שניהם או שהי' שוגג באחות ומזיד באלמנה דאז אינו חייב משום אחות פשיטא דחייב עכ"פ משום אלמנות ולפ"ז אין צורך להגיה תיבת גם כמש"ל והוינא מצי לפרש בזבחים מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה פי' שעיקר איסורו משום בל תאכל נבלה ומשום. זה צריך להתרות בו יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה פירוש שאין עיקר איסורו בשביל נבילה וא"צ להתרות בו משום נבלה אלא משום בל תאכל טמא ואין במינו שיהא צריך להתרות בו משום בל תאכל נבלה כמ"ש תוספות וכדאמרינן מגילה ז' ע"ב זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהכרת ע"ש. אלא דשינוי' דחיקא לא משנינא, וגם אכתי תקשי מה יענה למ"ש רש"י בחולין קי"ד ד"ה ומר בהדי' ומ"ד אינו לוקה קאי אאכילה דאם לא התרו בו משום אכילת חלב אלא משום בשר בחלב אינו לוקה דלא אתי' איסור בב"ח וחייל באיסור חלב מבואר להדיא דלא כמהרי"ט:

אבל נ"ל סברא ישרה למה שפירשו בכונת רשב"א ברכות כ' ד"ה שב ואל תעשה דהיכא דמשכחת לקיים העשה בלי דחיית ל"ת ולקיים הל"ת בלי עבירת העשה רק עכשיו איתרמי שאי אפשר לקיים האחד בלי עבירת השני ועשה דוחה ל"ת זה מקרי דחויה ולא הותרה אבל היכא שא"א לקיים בשום פעם העשה בלי עבירת לא תעשה ומ"מ אמרה תורה שיקיים העשה זה מקרי הותרה ועיין פני יושיע שם דלא נאמר לאו זה כלל במקום עשה וה"נ אני אומר דדוקא באלמנה וזונה על איסור אחות כתב מהרי"ט דינו דהא אפילו לית לן לא כולל ולא מוסיף מ"מ אית בה שם אלמנה וזונה בעולם דהא משום זונה אסורה גם לכהנים הדיוטים ואפילו אלמנה דאינה אסורה רק לכהן גדול ואין ממנין רק כה"ג אחד מ"מ אית בה שם אלמנות אם יסתלק אחי' מן הכהונה וימנו אחר תחתיו דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה כמ"ש תוספות יומא י"ב ד"ה כהן גדול וגם כשאירע פסול בכ"ג ומינו אחר תחתיו דראשון חוזר לעבודתו וכהן שעבר אסור באלמנה כמ"ש

רש"י ביומא שם ובמגילה ט' ע"ב וגם אסורה למשוח מלחמה משום אלמנה כמ"ש תו"י בקידושין שם בתוד"ה פרט רק בכהן גדול זה אין איסור חל על איסור אחות בזה שפיר כתב מהרי"ט כיון דעכ"פ אלמנה היא אם התרו בו משום אלמנה לוקה כעין מ"ש תוס' רי"ד בקידושין נ' דל"ש באיסור בת אחת כל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו כיון שמ"מ יש בו שני איסורים ע"ש אבל בעוף טמא שם בזבחים וכן בחלב שכתבו רש"י בחולין שאסורים מתחילת בריתן לכולי עלמא משום טמא ומשום חלב וכיון דאאחע"א לא נאמר איסור נבילה ואיסור בב"ח כלל בעוף טמא וחלב בזה מודה מהרי"ט דאפילו לא התרו בו משום טמא וחלב רק משום נבלה ובב"ח אינו לוקה דלית בהו איסור נבלה ובב"ח כלל וא"ש:

מיהו פנ"י בקידושין שם כתב זה אהא דקאמר ישראל שבא על אחותו זונה משוי לה ובחללה מסתפקא לי' והקשה פנ"י דמה נפ"מ הא אין חללה חל על זונה ותי' דנפ"מ אי אתרו בי' משום חללה ולא משום זונה ועוד דהוי איסור בת אחת ושם ל"ש תירוצי הנ"ל דהא חללה לא משכחת בה שום איסור יותר מזונה, אלא דבזה י"ל דפנ"י לא כתב כן רק לס"ד אבל במסקנא גלי קרא באיסורי כהונה דחלוקין וחייב על כולם עיין רש"י שם ד"ה כך חלוקה וי"ל דליתא להאי סברא, או דנאמר שכתב כן למ"ד דאפילו איסור בת אחת ל"ל עיין תוס' יבמות ל"ג וחולין ק"א ע"ב ד"ה רע"ק ובזה כתב פנ"י דאף דלדידי' אינו לוקה שתים מ"מ על איזה מהם שהתרו בו לוקה חדא ועוד דיש לומר דאית לי' איסור בת אחת אבל אם איסור אחד קדם ואח"כ בא השני מודה פנ"י דאינו לוקה אם התרו בו על השני למ"ד אאחע"א:

ובמ"ש מיושב נמי מהא דפסחים ל"ה דאינו יוצא במצה של טבל דדרשינן מי שאיסורו משום בל תאכל עליו חמץ יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ אלא משום בל תאכל טבל וקשי' נמי למהרי"ט הא אי אתרו בי' משום חמץ לוקה ולפמ"ש ניחא כיון דטבל אסור לכל כמו חמץ מודה מהרי"ט דאינו לוקה אם אתרו בי' משום אי' השני למ"ד אאחע"א:

ובהאי דפסחים נ"ל עוד דהתם מוקמי' לי' כר"ש דאוכל נבלה ביו"כ פטור מחטאת דאין יוכ"פ חל על נבלה וא"כ אין בו נמי כרת משום יו"כ דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת דס"ל אאחע"א אפילו חמור על קל כמ"ש תוס' קידושין ע"ז ד"ה פרט ואפילו לענין חומרתו לכרת וחטאת אינו חל ואעפ"י שחומרא זו אינו בראשון ולדידי' ודאי מודה מהרי"ט דאפילו הוא שוגג באיסור הראשון והתרו בו בשני דאינו לוקה כמו דאינו חייב כרת וחטאת באיסור שני אעפ"י שאינו בראשון ולא אמרה מהרי"ט אלא

למ"ד דחמור על קל חל עכ"פ לענין חומרתו, ואם נפשך לומר דגם לדידי' אמרה אבל זה עכ"פ אמת לר"ש דאינו חייב בחמץ של טבל לא כרת ולא חטאת כמו ביו"כ וא"כ שפיר קאמר מי שאיסורו משום ב"ת חמץ שחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ שיתחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג אלא כמו שמחויב משום בל תאכל טבל מלקות בהתרו בו משום חמץ כמו בהתרו בו משום טבל ולא כרת במזיד ולא חטאת בשוגג וא"ש:

אבל קושטא קאמינא דלדעתי קושי' מעיקרא ליתא דעכ"פ זה אמת דאם אכל נבלת עוף טמא בלי התראה כלל או בהתראת טמא אינו מטמא בבית הבליעה דאז ודאי אין איסורו משום נבלה רק משום טומאה וא"כ שוב אפילו התרו בו משום נבלה נמי אינו מטמא דתורה לא אמרה שמטמא אלא בדבר שכל זמן שאוכלו איסורו משום נבילה אבל דבר שברוב אכילות אין איסורו משום נבלה אינו מטמא בשום פעם וזהו הפשוט והאמת, ובזה מיושב נמי האי דפסחים דאינו יוצא י"ח מצה אלא בדבר שאם נתחמץ איסורו בכל אכילותיו משום חמץ, וניחא נמי מה שהקשה דמשכחת דעוף טמא שנתנבל איסורו משום נבלה בא' שהביא שתי שערות אחר שנתנבל דהוי לגבי' איסור בת אחת כמ"ש רמב"ם בפי' המשנה כריתות י"ג [ולא הי' לו להביא מרמב"ם כי הוא ש"ס ערוך יבמות ל"ג כגון דאייתי שתי שערות בשבת וכו'] דמ"מ כיון דברוב אכילות אין איסורו משום נבלה אינו מטמא אפילו במקום שאיסורו משום נבלה:

ובל"ז יש לומר לפמ"ש תוספות רי"ד קידושין נ' דמשו"ה בבת אחת חיילי תרווייהו משום דהי מיניהו מפקת וכאן ל"ש האי טעמא דידעי' הי מיניהו לאפוקי דהיינו נבלה דלא חייל לגבי אחריני ולא טמא דחייל נמי לגבי אחריני אהאי חתיכה והוי איסור מוסיף על נבלה דהאי דמוסיף איסור לגבי אחרים מקרי מוסיף עיין יבמות ל"ב ע"ב ברש"י ד"ה אר"א:

ומה שהקשה על רש"י בחולין ק"א שכתב דיו"כ לגבי שבת הוי כולל ואמאי לא כתב דהוי מוסיף מיגו דחל על מי שנעשה בר מצוה ביו"כ שחל בשבת דלגבי' הוי איסור בת אחת חל אכ"ע, והוא טעות דמוכח דגם על מי שנעשה ב"מ ביו"כ זה אין יו"כ מוסיף איסור דגם בלי יו"כ הי' אסור במלאכה משום שבת ואין כאן הוספת איסור על יום השבת:

ומ"ש ליישב קושי' שעה"מ פי"ז מא"ב ה"ח ד"ה כתבו שהק' איך הוי יו"כ כולל לגבי שבת משום איסור אכילה הא אכילה ומלאכה הוי שני שמות ולא אמרינן כולל בכהאי גונח כמ"ש תוס' יבמות ל"ב ע"ב ד"ה איסור ותי' דאמרינן ביומא ע"ד דמרבינן שאר עינוים חוץ מאכילה ושתי' משבתון שבות ופירש"י וגבי עינוי כתיב וא"כ הוי שם אחד שביתה, ולא כוון יפה לא מיבעי' לשיטת ראשונים דשאר עינויים רק מדרבנן וקרא דשבתון הוא

רק אסמכתא א"כ ודאי אינו שם אחד אלא אפילו לשיטות דהוי דאורייתא מ"מ אין בהם כרת וחטאת ואיך הוי שם אחד לחייב חטאת הא מכח שם זה אינו חייב חטאת, ויותר נכון לומר למה דאמרינן ביומא פ"א לתנא דעצם עצם דיליף אזהרה בעינוי ממלאכה ולא ענש אא"כ הזהיר א"כ כרת דעינוי ומלאכה משם אחד וכל שיש בזדונו כרת יש בשגגתו חטאת והוי גם לענין חטאת שם אחד, אבל לפענ"ד דברי שעה"מ תמוהים דחמותו ושאר קרובות שפיר כתבו תוספות דהם שני שמות דזה משום חמותו וזה משום אחות אשתו וכדומה אבל מלאכה ועינוי הכל שם אחד משום יו"כ והדבר צריך תלמוד:

ומה שהק' חולין דף צ"ו בתוס' שהניחו בתימה לר"ש דחטה הוי בריה ערלה וכלאי הכרם לא ליבטלו ותמה הא לר"ש כל העומד לשרוף כשרוף דמי והו"ל כנתרסקה הבריה, הנה בגוף דבר זה דכתותי מיכתת שיעורא אין רצוני להאריך פה אבל נ"ל לפמ"ש טו"ז רסי' ק' דהא דבריה אינה בטילה הוא לפי שהחמירה בו תורה לחייב על אכילתו בכל שהוא החמירו בו חכמים שלא יתבטל והנה זה פשוט לר"ש דחייב באוכל חטה אחת של ערלה וכה"כ דלענין חיוב ערלה וכה"כ גופא ליכא למימר דכתותי מיכתת משום איסור ערלה וכה"כ דהא בהכי חייבי' רחמנא דאל"כ אפי' באוכל כזית ליפטר משום דכתותי מיכתת שיעורא וממילא כיון דהחזירה בו תורה לחייבו על אכילתה דלא נימא בזה דהוי כאלו נתרסק שפיר י"ל דהחמירו בו חכמים דלא ליבטל ושפיר הקשו התוספות, ובזה יבא שלם וברכה כנפשו ונפש החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה לט

שוכ"ט לידידי הרב הגדול בתורה ובמעשים, חכם חרשים ונבון לחשים, כש"ת מו"ה שמואל נ"י אבדק"ק וואגאש והגליל:

מכתבו קבלתי ומה שהק' בחולין ע"ט ע"ב דפריך ולפלגי בחוששין לזרע אב בפלוגתא דחנניא ורבנן ופירש"י ונימא ר"א אינו נוהג בזכרים וכו' הלא לעיל ע"ח ילפינן דאותו ואת בנו אינו נוהג בזכרים משילוח הקן דאינו נוהג בזכרים וא"כ ר"א לשיטתו דס"ל לקמן קל"ח דקורא זכר חייב בשילוח א"כ חייב גם באו"ב וא"א למתני אינו נוהג בזכרים דהרי נוהג בקורא זכר כמ"ש רשב"א ר"פ שילוח הקן דמשו"ה לא תני התם חומר בכסוי שנוהג בזכרים משא"כ באם על הבנים משום דר"א מחייב בקורא זכר בשילוח ול"ש למתני אינו נוהג בזכרים:

ולפענ"ד נראה פשוט דאפי' לר"א אין או"ב נוהג בקורא זכר ודוקא בשילוח מחייב משום דאתיא דגירה דגירה ובקורא נקבת כ"ע מודו דחייב בשילוח אפי' אין הביצים שלה וכיון דהמנהג הזכר והנקבה ופעולתם שווה בקורא נוהג גם בזכר אבל באו"ב דלא תליא בדגירה גם בקורא זכר אינו נוהג:

ומה שהחליט מעלתו דאו"ב לא ידעינן רק משה"ק ודיו להיות כנדון לפענ"ד לא כן היא דהרי מסקנת הגמ' לעיל ת"ל אותו אחד ולא שנים וא"כ מאותו ידעינן דאינו נוהג בזכרים ונקבות אלא באחד או בזכרים או בנקבות רק דלא ידעינן אם נרבה זכרים ונמעט נקבות או להיפוך וילפינן משילוח הקן דנוהג יותר בנקבות מבזכרים דבזכרים אינו נוהג אלא בקורא אליבא דר"א וה"נ בשילוח אמרינן דזכרים ממעטינן מאותו ולא נקבות אבל אחר שזכינו לדין דאותו ממעט זכרים אפי' בקורא זכר ממעטינן אחד ולא שנים ואין או"ב נוהג בו ולא דילפינן משילוח הקן רק מאותו ולבסוף ילפינן מבנו מי שבנו כרוך אחריו נמצא זכר שאין בנו כרוך אחריו א"כ ודאי אינו נוהג גם בקורא זכר ופריך שפיר ונימא ר"א אינו נוהג בזכרים:

אמנם בלא"ה קושי' מעיקרא ליתא דבתו"כ פ' אמור פ"ז דרשינן בהדיא שור ולא חיה שה ולא עופות והלא דין היא ומה אם בהמה שאינו באם על הבנים הרי היא במצות או"ב עוף שהוא באם על הבנים אינו דין שיהי' במצות או"ב ת"ל שה ולא עופות א"כ מבואר דאין או"ב נוהג בשום עוף כלל רק בבהמה ועיי' בב"י סי' ט"ז ובבהמה שפיר יכול לומר אינו נוהג בזכרים דאינו נוהג בשום זכר כלל ויש להאריך אבל מחמת טרדות אקצר, והנני בזה ידידו החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מ

ברכות שמים מעל לאהובי מחותני החבוש פאר, הרבני הנגיד המפואר, איש תואר, חכם חרשים ונבון לחשים. מופלא באנשים בנש"ק מו"ה משה שלעזינגער נ"י:

שמחתי בד"ת בענין או"ב אם מהני נכבשינהו בנתערב בנו קודם ששחט האם והנני להשיבו מה שנלע"ד בזה, הנה מבואר ביו"ד סי' ט"ז סי"ב בהמה שנשחטה אמה או בתה היום ונתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום כיצד תקנתו נכבשינהו דניידי ממקום קביעותן ויקח מהם אחד וישחוט דכל דפריש מרובא פריש ושנים הנותרים אסור לשוחטם היום ובנוב"ת יו"ד סי' ח' בהגהת בנו כתב דדוקא אם נתערב קודם ששחט האם מהני האי תקנתו אבל לא אם נתערב לאחר ששחט האם:

הנה כן מבואר ג"כ בתשובת חו"י סי' קל"ג ואתאינן עלה משום דקשי' להו וכן הק' צל"ח ביצה דף יו"ד דאיך מהני האי תקנתו הא הוי דשיל"מ ודשיל"מ לא אמרינן כל דפרוש מרובא פרוש כמ"ש מג"א סי' תקי"ג סקי"ג גבי ביצים שמביא נכרי בי"ט לכן כתב חו"י ובהגהות נוב"י הנ"ל עפ"מ דמבואר באו"ח סי' ש"ך ס"ב וביו"ד סי' ק"ב בהג"ה דאיסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב בטל אע"פ שהוא דשיל"מ לכן מיירי רק בנתערב קודם ששחט האם לכן בטל אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירין:

ולפענ"ד דוקא אם עצם האיסור לא הי' ניכר קודם התערובות לא דיינינן בי' דין דשיל"מ וכדמשמע לשון הסמ"ק שהביא מג"א שם סק"ה וש"ך סקי"ב מאחר שלא הי' עליו שם יין בפ"ע מעולם ע"ש אבל אם עצם האיסור הי' ניכר בפני עצמו קודם התערובות רק שם איסור בא עליו אחר שנתערב בזה שפיר י"ל דדיינינן בזה דין דשיל"מ:

ותדע לך דהא גבי ביצים בסי' תקי"ג נמי תקשי אמאי לא בטלי מיעוט ביצים שנולדו היום ברוב שנולדו מאתמול כיון שא שאינן ניכרין ועכ"ח דלענין ביטול ודאי אמרינן בהו דשיל"מ לא בטיל אלא חקירת הקדמונים מונים הי' לענין כל דפרוש כיון דאנו אומרים שאין כאן איסור כלל ותקשי הא האיסור בא אחר שנתערב ול"ש דשיל"מ א"ו כיון שאין עצם הביצה בא לעולם בתערובות ואף שלא הי' ניכרת, קודם התערובות רק אפשר להכיר קודם התערובות כגון אם הי' ישראל רואה שנולדה ביו"ט שוב דנין בי' דין דשיל"מ אף ששם איסור בא עליה אחר התערובות ודוקא אם לא הי' האיסור בעולם שלא הי' אפשר להכירו קודם התערובות בהא אמרינן דאין לו דין דשיל"מ וכ"ש כאן שהי' ניכר באמת העצם קודם התערובות רק שם איסור בא אחר התערובות ודאי דיינינן בי' דשיל"מ לכן דבריהם צ"ע:

ועוד נ"ל דסברת הסמ"ק הוא כך דדשיל"מ לא בטיל הוא דוקא במב"מ בשמא משום דגם לאחר תערובות שמו עליו וכמ"ש תו"ח שהביא הש"ך סי' ק"ב סק"ד וא"כ בלא הי' עליו שם יין קודם תערובות ל"ש דאינו בטל משום דשמו עליו דהא לא הי' שמו עליו כלל ולפ"ז ל"ש ה"ט רק לענין ביטול ולא לענין כל דפרוש כלל:

ושלישית נ"ל דל"ש ה"ט כלל רק בתערובות לח בלח דאפילו היתר בהיתר בטיל שייך לומר דאם האיסור בא אחר שנתערב בטל ולא בא עליו שם איסור מעולם לכן ל"ש בי' דשיל"מ אבל בתערובות יבש ביבש אפי' נתערב קודם שנאסר מ"מ אז אינו בטל דביבש ביבש היתר בהיתר לא בטיל כמ"ש הש"ך בשם עט"ז ביו"ד סי' רצ"ט ועיי' חידושי חת"ס ע"ז ס"ה ע"ב ובחידושי שם א"כ אינו מתבטל רק אחר שנאסר וכיון שנאסר קודם שנתבטל שוב יש לו דין דשיל"מ דאינו בטל:

וגם מה שחידש חו"י שם שאם נאסר לאחר שנתערב אין בו דין בעלי חיים חשיבי ולא בטלי ע"ש וגם אני אמרתי כעין זה ביישוב דעת הטור יו"ד סי' ק"י בע"ח שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן ובטלים והק' ב"י נהי דבטל חשיבות דבע"ח מ"מ הא אית בהו חשיבות דחהר"ל ותירץ דס"ל דכבש לא חשיב חהר"ל ותמה ע"ז הא בסי' ק"א פסק בזה כהרא"ש דכבש שלם חשיב ראוי להתכבד ע"ש וכתבתי בחידושי יו"ד עפ"מ דקי"ל בסי' ק"ב ס"ד דכל איסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא דשיל"מ ועיין בש"ך שם סקי"ב ועל דרך זה ס"ל לטור כאן דוקא אם הוא חהר"ל קודם שנתערב אז אינו בטל אבל אם קודם שנתערב לא הי' חהר"ל רק אחרי כן נעשה חהר"ל אז בטל ולפ"ז שפיר פסק בסי' ק"א דכבש שלם שנתערב אחר שנשחט מקרי חהר"ל אבל בע"ח שנתערבו ואח"כ נשחטו א"כ בשעה שנתערבו לא הי' חהר"ל רק בע"ח וכיון שנשחטו בטל מהם חשיבות בע"ח אז יבא עליהם חשיבות חהר"ל אחר התערובות בזה שפיר בטל והוא כסברת חו"י רק לענין חהר"ל אבל לא נ"ל מהני טעמי דכתיבנא:

ועוד נ"ל לפמ"ש חוו"ד דהא דדשיל"מ אינו בטל היינו משום דדמי למבטל איסור לכתחילה וכן לענין דלא נימא כל דפרוש י"ל דהוי כעושה רוב בידים לכתחלה דאסור כמו שאסור לעשות ס"ס בידים עיין מג"א רס"י תס"ז כיון שיהי' מותר לאחר זמן בלי ביטול ובלי רוב וכל זה לענין דשיל"מ אבל אם בא האיסור לאחר התערובות דל"ש בי' אין מבטלין איסור לכתחילה ואין עושין רוב בידים כיון דלא הי' אסור קודם שנתערב ברוב לכן גם דשיל"מ בטל ואמרינן כל דפרוש אבל לענין בע"ח חשיבי ולא בטלי ל"ש ה"ט כלל:

ומ"ש חו"י שם דכיון דנאסר לאחר שנתערב שייך בי' ברירה כמ"ש תוס' תמורה ל' בשם הרמ"ר דכל שהוברר האיסור מתחילה ואח"כ נתערב בהיתר לא סמכינן אברירה אבל אם נאסר לאחר שנתערב שייך בי' ברירה הנה בחידושי לב"ב כ"ז ע"ב ובתשו' א' כתבתי [עיין לקמן סי' ת"ט] דסברת הרמ"ר דדוקא גבי מחיר כלב בתמורה שם דאם ניפוק חדא להדי כלבא אי אפשר לומר דקמי שמיא גליא שאין זה מחיר כלב דהרי אין כאן מחיר כלב מיוחד בתערובות ולכן אמרינן ברירה וממילא קמי שמיא גליא למפרע שזהו מחיר כלב אבל כאן הלא קמי שמיא גליא איזהו אסור משום או"ב ואיך אפשר אם אנן נברור אחד שגליא קמי שמיא שזהו לאו או"ב ואין לו ענין כלל לנידון שלפנינו וכבר כתב סברא זו טה"ק זבחים ע"ג וחת"ס או"ח סי' קכ"ט ותיתי לי שלמדתי כן סברת הרמ"ר טרם ראיתי בספרים הנ"ל:

אמנם מ"ש חו"י לתרץ דדוקא בדבר שאיסורו מגופו ומחמת עצמו שייך דשיל"מ אבל כאן שאינה אסורה לשחוט רק מחמת שנשחטה אמה דומה למ"ש בסי' ק' דחתיכה שאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת איסור הבלוע לא מקרי חהר"ל ועיי' טו"ז סי' ס"ט סקל"ה וכן בסי' ק"ב דלא מקרי דשיל"מ ה"נ לא מקרי דשיל"מ ע"ש הגם שיש לחלק מ"מ מצינו סברא כזו באו"ח סי' תרכ"ו בהגהת רמ"א דלא מקרי תעשה ולא מן העשוי אלא אם הפסול בסכך עצמו ולא אם דבר שחוץ ממנו גורם לו פסול ותיתי לי שכיוונתי מנפשאי תלי"ת [עיי' או"ח סי' תרל"ג ס"ה ובבית שערים או"ח סי' ש"ס]:

עוד כתב שם דל"ש בזה בע"ח חשיבי ולא בטלי דדוקא לענין אכילה כיון שיש עניני אכילה דחשיבא ודלא חשיבא אמרינן דדבר חשוב לא בטל להתירו באכילה משא"כ כאן דלא מצינו שם שחיטה רק בבע"ח ל"ש דדבר חשוב לא בטל ע"ש ולפענ"ד הי' יותר נראה לומר כיון דאין צריך ביטול רק לענין היתר לשחוט שהוא פסוקת החיות ויתבטל חשיבותם ל"ש בזה בע"ח חשיבי ולא בטלי:

ובעיקר הדבר נ"ל דברי המחבר נכונים דיש להבין לפמ"ש הרמב"ם רפ"ח מסנהדרין בי"ד שנחלקו וכו' הולכין אחר הרוב וזו מ"ע של תורה שנאמר אחרי רבים להטות ע"ש וא"כ אמאי ניחוש למיעוט היכא דאפשר כגון בדשיל"מ הא הוא מצות עשה ללך אחר הרוב אך זה אינו דהני פוסקים דס"ל דלא אזלינן בתר רובא בדבר שיש לו מתירין סבירא לי' דאחרי רבים להטות שהוא מצוה היינו דוקא ברובא דאיתא קמן אבל רובא דליתא קמן דילפינן מהני קראי דחולין י"א והיכא דאפשר ס"ל כמ"ש רש"י שם בתחילת דף י"ב דהוא מהלכה למשה מסיני ואינו מצוה רק רשות ולכן שפיר החמירו חכמים בדשיל"מ דלא ניזול בת"ר וכל זה ברובא דליתא קמן כמו בסי' תקי"ג גבי ביצים דרוב ביצים שבעולם לא נולדו היום דהוא רוב דליתא קמן אבל כאן באו"ב שנתערב דהוי רובא דאיתא קמן שפיר אזלינן בת"ר אפי' בדשיל"מ וכ"ש למ"ש טו"ז בכמה דוכתי דבדבר המפורש להיתר בתורה אין כח ביד חכמים לאסרו ועיי' תוס' ב"מ ס"ד ע"ב ד"ה ולא רק ראיתי הרבה מפרשים דדוקא היכא דאיכא מצוה מה"ת אין כח ביד חכמים לאסור [עיין תוס' ב"מ דף ע ע"ב ד"ה תשיך] אבל כאן שהוא מצוה לילך אחר הרוב ברובא דאיתא קמן ודאי אין כח ביד חכמים לאסור:

אך לכאורה יש לחלק דדוקא בהאי רוב דמפורש בתורה כגון בסנהדרין אין כח ביד חכמים לאסור אבל שאר רובא דאיתא קמן דנלמד משם במה מצינו לא מקרי מפורש בתורה ושפיר יש כח ביד חכמים לאסור אבל כיון דמ"ע הוא א"כ למידין ממנו במה מצינו דכל רובא דאיתא קמן הוי מצוה שפיר אין יכולין חכמים לאסור בדשיל"מ וא"ש:

ובחילוק זה י"ל קושי' שהקשו על ר"ת ר"פ כל הזבחים דבין מיתה למיתה להחמיר לא אזלינן בת"ר מבת כהן בשריפה וכן קושי' הפלא"ה רפ"ק דכתובות ע"ש דגם ר"ח לא אמרו אלא ברוב שאינו מפורש בתורה דאזלינן בתרי' אלא דיליף במה מצינו ועיין בסה"מ דאין עונשין על מה דיליף במה מצינו אבל האי רוב דרוב בעילות אחר, הבעל דמפורש בתורה דאזלינן בתרי' ולא אמרינן דילמא לאו אבוה בזה שפיר אזלינן בת"ר אפי' בממון וכן בין מיתה למיתה להחמיר וא"ש:

ומה שנראה לי עוד בזה דכבר כתבו קדמונים דל"ש דשיל"מ אלא אם יש לו היתר למה שנאסר אבל אם אין לו היתר למה שנאסר לא מקרי דשיל"מ עיין בפירש הר"ן נדרים נ"ב ועיין פמג"ד בשפ"ד סי' ק"ב סקי"א ופ"ת שם אות ח' ואפי' לחולקין שם ה"ט כיון שיש היתר עכשיו לד"א שפיר הוי דשיל"מ אבל כאן נ"ל דל"ש כלל דשיל"מ אליבא דכ"ע שהרי אין האיסור לשוחטה רק ביום אחד עם האם או הבת ולמה שאסורה לא יהי' היתר לעולם דמה שיהי' מותר לשוחטה למחר לפי שלא יהי' ביום אחד עם האם ואינה ניתרת למה שהיתה אסורה ול"ש דשיל"מ משא"כ ביצה שנולדה ביו"ט אותה ביצה שנולדה ביו"ט אינה אסורה רק היום ביו"ט או בשבת ומותרת למחר אף שנולדה ביו"ט שפיר הוי דשיל"מ והוא האמת לפענ"ד ודברי המחבר קיימים.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מא

שיל"ת ב' איפאלא ג' בשלח תרמ"ו לפ"ק. **ישאו** הרים שלום, לאוצר בלום, אהובי ידינ"פ הרב הגדול בתורה, חו"ב בגמרא וסברא כמו"ה נתן הלוי האפפמאן נ"י דיין מצויין בק"ק גרוו"ד:

היום יצאתי והיום באתי אל העיון בדבר שעוררני על מה שנסתפק פמ"ג יו"ד סי' ח"י בשפ"ד אות ח' בהא דפסקי' שם בשו"ע דאם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואמר ברי לי שלא עשיתי:

אלא הולכה לבד שחיטתו פסולה משום דכל מלתא דלא רמי' עלי' דאינש לאו אדעתי' כמ"ש ש"ך סק"ח בשם הפוסקים וכתב פרי תואר אות וי"ו דאם ראו עדים ואמרו ברי אין לאסור ומסופק פמ"ג אם הטעם משום אחד אומר בדדמי וב' לא כמו ע"א במלחמה או הטעם כיון דהוא טרוד בעבודתו לאו אדעתי' אבל אחר אפי' אחד מהימן עיי"ש:

ולפענ"ד נראה לפשוט ספיקו של פמ"ג מדברי הרמב"ם פ"ה מעדות סוף הלכה ה' שכתב בד"א כשהי' בהם קרוב או פסול אבל אם כולם כשרים אחד שנתכוין להעיד ואחד שלא

נתכוין להעיד הואיל וראה הדבר וכוון עדותו והי' שם התראה חותכין הדין על פיו בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות ע"ש מבואר דלא בעי כונה לעדות והק' בתשו' פמ"א ח"ג סי' כ"ה מכריתות דף י"ב ע"ב דאמר אביי מודה ר"מ לחכמים שאם אמרו לו שנים יודע אתה בעדות פלוני ואמר לא ידעתי פטור מיגו דאי בעי אמר לא נתכונתי לעדות הרי בהדיא דאם אמר לא נתכונתי דאין בעדותו ממש ותי' בית מאיר אה"ע סי' מ"ב ס"ג בהג"ה דה"פ דיוכל לתרץ מה שנשבע שלא ידע היינו מפני שלא כיוון והוי לגבי' מלתא דלא רמי' עלי' ואמר ולאו אדעתי' ע"ש והנה קרבן שבועות העדות הוא דוקא במפסידו ממון במניעת עדותו ודבר שבממון בעי שנים אלמא דאפי' בשנים נמי אמרי' מלתא דלא רמי' עלי' דאינש לאו אדעתי ודוחק לומר דמירי התם באופן שגם אחד מחויב בקרבן שבועת העדות ובגוונא דאמרי' שבועות ל"א דא"כ הי' לגמ' להזכיר זה א"ו בכל עדות ממון שייך זה דלא נתכוין לעדות ומוכח דגם בשנים שייך האי דמלתא דלא רמי' וכו':

אמנם יש לחלק דודאי אם העדים אומרים דאינם יודעים משום דלא כוונו לעדות ולא רמי' עלייהו ודאי מהימני ואין כאן קרבן שבועת עדות אבל אכתי אין ראי' אם הם אומרי' שיודעי' בבירור שהוא כן דאנן לא סמכי' עליהו משמע מלתא דלא רמי' עליהו ועיי' חת"ס אה"ע ח"ב סי' א':

אבל אחר העיון נראה לקיים ראי' הנ"ל דב"מ שם הק' דאכתי תקשי מדברי תוס' ישנים שם ד"ה לא נתכונתי מכאן אומר רבי וכן דן הלכה למעשה דעדים ששמעו הדבר מפי בע"ד אך לא נתכוונו להעיד ולא הובאו שם לשום עדות אין בעדותן כלום אם באים אחר זה להעיד בפני ב"ד ע"ש ואיך פסק הרמב"ם שסומכין עליו אבל באמת לק"מ שהרמב"ם דייק בלשונו הואיל וראה הדבר וכוון עדותו ופי' שאומר אף שלא נתכוין לבא ולהעיד בפני ב"ד מ"מ כוון עדותו ורמי' עלי' לידע הדבר על בוריו אולי יהי' צריך להכחיש עדים אחרים או שלא נתכוין לבא ולהעיד בפני ב"ד מפני שהי' שם עוד עדים אחרים אבל מ"מ כוון עדותו אולי ימותו אותן עדים או ילכו למדה"י שיוכל להעיד אבל אי בעינן כונה לעדות לא סגי בזה:

אך עוד הק' ממ"ש תו"י בדיבור הקדום ולענין עדות אפשר שלא הי' בר הגדה שלא נתכוין להעיד וקרא כתי' והוא עד ומשמע דאם אינו מתכוין לאו בר הגדה הוא עיי"ש שנדחק ולפענ"ד לק"מ דעיין בהגהות מהרב"פ שם שכתב אם הכונה מחמת דלא רמי' עלי' שכח הדבר וא"י להעיד לא א"ש לשון רש"י לא ידעתי דקאמינא לא נתכונתי להיות עד לכן פי' דמשום דלא רמי' עלי' ולא נתכוין כלל לראות המעשה אף שהי' בפניו הי' לבו פונה אז לדברים אחרים ע"ש אמנם מדברי תו"י נראה שפי' משום דלא רמי' שכח

הדבר וכפי' הא' מדכתב אם באי' אחר זמן להעיד בפני ב"ד משמע דוקא אחר זמן דיש לתלות בשכחה אבל אם באו מיד נאמנים, ועיין תוס' שבועות ל"א ד"ה ואין פי' בקו' ר"פ ששכחו העדות וא"ת ת"ל דבקושטא משתבעי וי"ל כגון שאמרו שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות וע"ז הק' דא"כ אכתי הוי כקרוב או פסול ותי' דקא"פ נפקי מוהוא עד אבל הני קרי' בהו והוא עד דראוי' להעיד אם היו זוכרי' ע"ש ולפ"ז שם בכריתות דהוא אומר לא ידעתי מאי מיגו הוא דאי בעי אמר לא נתכונתי לעדות ושכח מ"מ הא מעיקרא ידע ובשיקרא אישתבע דלא ידע וכיון דבאמת כוון לעדות ואנן סהדי דלא שכח והוא זדון העדות ועיין קצו"ח סי' כ"ח אות ח' ליחייב קרבן שבועת עדות לזה תי' תו"י דמ"מ אם אמר לא נתכונתי לעדות אפי' יודע ונשבע לשקר פטור מקרבן שבועה משום דאין ב"ד מקבלין עדותו וכמ"ש בדיבור שאחר זה וא"כ לאו בר הגדה הוא ולא קרי' בי' והוא עד וא"ש:

ועכ"פ מבואר שגם הב"ד אין מקבלין עדותן משום מלתא דלא רמי' ונפשוט ספיקו של פמ"ג דגם בשנים שייך מלתא דלא רמי' ודלא כחילוק הנ"ל:

ועיי' בר"ן פ' כל הנשבעין ד"ה חזרה שבועה למקומה שרשב"א הק' איך נפסל ע"י שבועות עדות מאן מוכח עלי' דעבר במזיד דלמא משתלי ואי דמודה שהזיד אין אדם משים עצמו רשע ותירץ הר"ן דכל שהי' עדות קרוב כ"כ דאי אפשר לתלות בו שכחה לא אמרינן דלמא אשתלי וכו' ע"ש ואכתי קשיא לי מנא ידעינן שהוא מזיד דלמא לא נתכוין לעדות ובשלמא אי אמרינן דהפי' דבעי' כוונה להעיד ניחא דאי נמי לא נתכוין וליכא קרבן שבועת עדות מ"מ בשיקרא אישתבע דהרי ידע ופסול לעדות ולשבועה וכן נמי אפי' אי הפי' דהוי מלתא דלא רמיא וכמ"ש ב"מ רק דהפי' דמכח זה אמרי' דשכח וכתו"י הנ"ל ג"כ י"ל דקרוב כ"כ דאפי' אי לא רמיא נמי אין לתלות בשכחה אבל לפירש"י הנ"ל דמשום דלא רמיא לא ראה המעשה ולבו פונה לדברים אחרים א"כ אפי' הוא קרוב מנא ידעינן שהוא מזיד, לכן נ"ל דכונת רש"י ג"כ רק משום דלא רמיא עלי' ופונה לדברים אחרים אינו יודע פרטי הדברים ודקדוקיהן היטב שיהי' ראוי להעיד ואין סומכין על עדותו לכן פטור מקרבן שבועת עדות דלא קרינן בי' והוא עד אבל עכ"פ יודע הוא כלל הענין כיון שעמד שם וראה הדבר ואם נשבע שלא ראה ולא ידע כלל בשיקרא נשבע ופסול לעדות ולשבועה וא"ש:

ובזה יש ליישב קושי' הגאון מוהר"ל סונץ שהביא בה"ז שם בכריתות למ"ש תוס' שבועות ל"ו אהא דבעי התם הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו דבשבועות העדות ליכא למיבעי' משום דאי אפשר לעולם לידע אם הם מזידין שיכולין לומר שכחנו ע"ש

א"כ אמאי לא אמרינן שם בכריתות דפטור משום דיכול לומר באמת לא ידעתי בשעת שבועה ושכחתי ע"ש, ולפמ"ש י"ל דגם תוס' מודה לר"ן דבזמן קרוב לא חיישינן לשכחה אך מ"מ כ"ז אם כוונו לעדות אבל מ"מ מי יודע שמא לא כיוונו לעדות והוי מלתא דלא רמיא ושייך שכחה אפי' בזמן קרוב ומ"מ נפסל לשבועה דאין שייך שכחה אלא בפרטי הדברים ואינו ראוי להעיד אבל לא בכלל הדבר ונמצא דבשיקרא אשתבע אבל מ"מ ליכא למיבעי' בשבועות העדות כיון דיכולי' לומר שכחנו פרטי הדברים ולפ"ז כ"ז בתר דאמרינן מיגו דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות דהוי מלתא דלא רמי' אבל מאי הי' הקושי' בלי האי טעמא נמי פטור ז"א דגם דברי תוס' הוא רק מה"ט וא"ש:

אך לפענ"ד אין דברי ב"מ מוכרחי' ונ"ל ליישב קושית פמ"א ותחילה אקדים דב"מ שם הביא ראי' דלא בעינן כוונה לעדות משבועות ל"ד נפקו בי' סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה וארנ"ן הוחזק כפרן ורבא דחי דהוי מלתא דלא רמיא והרי העדים כשראו שהשתין ודאי לא כיונו לעדות וא"כ לא הוויין עדים כלל אע"כ דלא בעי' כוונה לעדות, ולפענ"ד נראה לחדש לפמ"ש תוס' ב"ק דף ע' ד"ה למעוטי לענין חצי דבר דדוקא שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה דלא ראו מה שהי' יכולי' לראות באותה שעה הוי חצי דבר אבל אכל שנה בפני שנים לא מקרי חצי דבר לפי שראו מה שהיו יכולין לראות באותה שעה ע"ש ה"נ אני אומר ודאי אם יש בשעת ראי' מה להעיד ולא כוון להעיד עדותו פסול אבל שם בשעה שהשתין באמת לא הי' מה להעיד שפיר הוי עד אף שלא כוון להעיד כיון שבאותה שעה לא הי' מה לכוין וא"ש:

ובזה אנא אני בא ליישב גם בראי' ראשונה שהביא שם מדברי הרמב"ם פ"ה מעדות הנ"ל והוא ג"כ לשון השו"ע ע חו"מ רס"י ל"ו דלא בעי כונה לעדות, ואומר אני נהי דבעינן כוונה לעדות מ"מ בדיני ממונות כמו הודאות והלואות דלא אברי סהדי אלא לשקרי אבל אם הבע"ד מודה א"צ עדות כלל א"כ בשעת ראי' דעדיין לא הי' הכחשה בעולם לא הי' מה להעיד לכן א"צ לכוין אז להעיד ומ"מ כשר אח"כ וכמש"ל אבל בעידי קנס דגם בלי הכחשה צריך עדים והי' מה להעיד בשעת ראי' שפיר צריך כונה לעדות ובלי כונה פסול וכן בעידי גיטין וקידושין ושיחרור ועידי קנין דבעי' עדים בשעת ראיי' צריך כונה דוקא כיון דיש על מה להעיד צריך כונה להעיד דוקא ובלא"ה אינו עד:

אבל בדיני נפשות נ"ל דא"צ לכוין מטעם אחר דרמב"ם ריש הלכות עדות כתב דעד מצוה להעיד בב"ד בכל עדות שיודע וכו' והוא שיתבענו להעיד בד"מ שנ' והוא עד וכו' וכתב כ"מ ונראה מדבריו דבדנ"פ אפי' לא תבעוהו חייב ואפשר דטעמא משום דחייבי' העדים לנקום ממנו וסמך לדבר מצאתי שכתב הרא"ש ז"ל פ"ק דמכות שכל הרואה דבר ערוה

חייב להעיד לקיים מה שנאמר ובערת הרע מקרבך ע"ש וכיון דבדנ"פ מחוייב להעיד אפי' לא כוון להעיד בב"ד ככוון דמי דסתמא הוי כאלו כוון, ולהעיד בב"ד קאי וכדאמרינן ריש זבחים דזבחים סתמא לשמן עומדים ולפ"ז שפיר כתב הרמב"ם דאפי' לא נתכוין להעיד חותכין הדין על פיהם בין בד"מ בין בדנ"פ אבל בכריתות דאיירי לענין קרבן שבועה דאינו חייב אלא בדבר שגם בלא שבועה אם אינו מגיד נושא עון כמ"ש תוס' ב"ק נ"ו ע"א שפיר קאמר דפטור בלא נתכוין לעדות דדוקא בנתכוין שהוא עד מצוה ועליו להעיד אבל בלא נתכוין עדיין אינו עד ואינו מצווה להיות עד רק אם הוא עד עד שיעיד דזה ודאי שאינו נושא עון אם אינו הולך לראות כדי להיות עד רק אם ראה מצוה להגיד וה"נ בראה אין מצוה להגיד רק אם כוון להעיד שהוא עד אבל אם לא כוון אינו עד ואינו מצווה להיות עד ולהעיד ואינו נושא עון אם אינו מגיד בלא שבוע' וממילא דגם בשבועה אין כאן קרבן שבוע' עדו':

ויש להסביר יותר דלא מקרי עד אלא אם הוא באופן שראוי לכל מיני עדיות גם לקנס וגיטין וקידושין וקנין משא"כ בלא כונה שאינו ראוי לעדיות אלו לא מקרי עד וכה"ג מצינו ברמב"ם פ"ד מסנהדרין ה"ח שאין ליתן רשות להורות אפי' בדברים יחידי' אלא א"כ ראוי' לכל הדברים וזה כונת תוס' ישנים ולענין עדות אפשר שלא הי' בר הגדה פי' בר חיוב הגדה שלא נתכוין להעיד וקרא כתיב והוא עד וא"ש הכל:

ומה שכתב תו"י מכאן או"ר וכו' דעדים ששמעו הדבר מפי בעל מעשה אך לא נתכונו להעיד ולא הובאו לשם לשום עדות אין בעדותן כלום וכו' ולפי הנ"ל תקשי מאי ראי' מכאן דהוי לענין קרבן שבועה לעדות ממון נ"ל דפי' הוא ששמעו הדבר מפי בעלי מעשה כשכבר מכחישין זה את זה דאז שפיר יש על מה להעיד בשעת שמיעה ולכן צריך כונה וכמ"ש ואדרבה בהכי ניחא כיון דלאו על מעשה שהי' קאי רק דינא אתי לאשמעי' הו"ל למינקט בעדים שראו המעשה כאשר עמד בזה בספר בית מאיר ולפמ"ש נכון:

ולפענ"ד דברי תו"י תמוהים מגמ' ר"ה דף כ"ד דאמרינן אמר אביי ה"ק ראינהו מאלינו ושבנו לראותו מדעתינו ופירש"י כדי להעיד עליו ולא ראינהו אין מעידין עליו מ"ט אימור כוביתא דעיבא בעלמא הוא דחזי ולדברי תו"י תקשי אפי' ראו חידש הלבנה מ"מ כיון שלא כיוונו לראות כדי להעיד עדותן פסולה וצ"ע:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר פי' חדש בגמ' דרש"י ר"פ שבועות העדות פי' ואין חייבין על שגגתו גרידא אם שוגגי' הם לגמרי כסבורי' הן שאין יודעין לו עדות ואח"כ נזכרו פטורין שהרי אנוסין הן ולא קרי' בהו נשבעין לשקר וכתב הר"ן והקשו עליו א"ה פשיטא שזו שבועת אמת דעכשיו א"י לו עדות והיכא אמרי' בגמרא לימא תנינא לדר"כ ור"א

וכו' ותי' לבסוף שרש"י ז"ל כך הוא אומר שאלו באותה שעה שנשבעו אין אנו יודעין, יודעין היו אלא שלא היו מתבונני' לשים לב אבל לא היו צריכי' ידיעה אחרת ונמצא מה שנשבעו אין אנו יודעי' לא נשבעו על האמת שאלו היו שמים לב באותה שעה יודעין היו שהרי מיד כשנתישבו נזכרו בלא שום חידוש ידיעה ואפ"ה כיון שהיו סבורים לישבע על האמת פטורים משום דאנוסים היו וכדר"כ ור"א ע"ש. ולפ"ז היינו דקאמרי' מיגו דאי בעי אמר לא נתכונתי לעדות פי' בשעת שבועה לא כוון דעתו להעיד ולא שם על לב ולכן לא ידע ופטור מקרבן שבועה וכנ"ל ובזה אין העדים האחרים יכולים לידע אם אמת אם לאו וא"ש:

ועוד נ"ל ליישב קושי' פמ"א דעיין שבועות ל"א דפריך אהא דהי' שני כתי עדים וכו' בשלמא שני' תתחייב דכפרה לה ראשונה אלא ראשונה אמאי הא קיימי שני' ומשני שהיתה שני' בשעת כפירת ראשונה קרובי' בנשותיהן וכו' וא"כ ה"נ תקשי באמרו לו שנים יודע אתה בעדות פלוני א"כ ע"כ גם הם יודעי' בעדות זה דאל"כ מנא ידעי שהוא יודע אם לא היו שם בשעת מעשה ואין לומר שהוא הודה בפניהם שיודע דא"כ פשיטא שנאמן לומר לא ידעתי ומה שהגדתי לפניכם מבודה הייתי כמבואר באה"ע סי' י"ז ס"ח וח"מ וב"ש שם ואין לומר שמעידין שהעיד בפני ב"ד דא"כ פשיטא דפטור מק"ש כיון שכבר הגיד פ"א ואם לא יגיד כתיב ופי' רש"י בכתובות ח"י דגבי עדות חדא הגדה כתיב אם לא יגיד וכו' ואם כבר נחקרה עדותן בב"ד יכולי' אותן שנים ששמעו זה להעיד בפני ב"ד אחר ולא הוי עד מפי עד ועיין בסמ"ע סי' ל' ס"ק ל"ד ל"ה ל"ו ל"ז וכיון שהם יודעי' ג"כ העדות פשיטא דפטור מקרבן שבועה דהא הוי כפירת דברים בעלמא:

אמנם משכחת לה דהני תרי סהדי קרובי ללוה ולמלוה ורחוקים מן העדים וא"כ הם א"י להעיד ללוה ולמלוה ועל העדים שפיר יכולי' להעיד וכמ"ש בחי' רשב"א שבועות מ"ה ד"ה ושכנגדו ע"ש, אלא דא"כ תקשי לדעת הרמב"ם פ"ה מעדות שהוא דעה א' שבשו"ע סי' ל"ו דאם היו קרובים או פסולים בשעת ראיית העדות אעפ"י שלא באו להעיד בב"ד ג"כ עדות הכשרים בטלה א"כ ה"נ כיון שהיו קרובים בשעת ראיית עדות הכשרים בטלה ואמאי יתחייב קרבן שבועה הא אינו ראוי להעיד, אך ז"א דמיירי דקרובים אומרים למיחזי אתי ולא לאסהודי ועדות הכשרים כשר כמבואר בסי' הנ"ל אבל כבר כתב הש"ך שם סק"ג דזה דוקא אם הכשרים כיונו להעיד אבל אם גם הכשרים לא כיונו להעיד עדותן בטילה, ולפ"ז קאמר שפיר מיגו דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות והי' פטור כיון דאיכא קרובים בשעת ראי' עדותו בטילה אבל בליכא קרובים שפיר י"ל דלא בעי כונה לעדות וא"ש:

וכיון דאין תי' ב"מ מוכרח לא נפשוט ספיקו של פמ"ג אבל נ"ל לפשוט ממתני' דסנהדרין מ' דקתני בדיקות א' אומר א"י ואפי' שנים אומרי' אין אנו יודעין עדותן קיימת ואפ"ה קתני א' חקירות וא' בדיקות בזמן שמכחישין זא"ז עדותן בטילה וכן פסק הרמב"ם פ"ב מעדות ותקשי כיון דא"י כשר הוי מלתא דלא רמיא עלי' דאינש ולאו אדעתי' ואמאי במכחישין עדותן בטילה אעכ"ח דבשנים ל"ש מילתא דלא רמיא וכו' ואפי' בא' מהם, אך למ"ש תוס' פסחים י"ב ד"ה אלא דלהחמיר ולקיים עדותן לא בדקינן להו ע"ש ה"נ נ"ל דלא אמרינן מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' רק כדי לבטל עדות אבל לא כדי לקיים עדות וא"כ אין ראי' משם כמובן, ויען עמוס הטרדות אנכי אסתגר בזה ויהי' כבודו מחול כי לא שמתי עיני על דבריו והי' בזה שלום וברכה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מב

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' בא תרמ"ז לפ"ק:
ברכות והצלחות, ושובע שמחות, לבן יקיר בני אהובי הרב המאוה"ג חו"ב כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם רב בקה"י בנס"מ:
נעימות ימינך קבלתי בעתו ושמחתי בשלומך תל"י אשר גם אתנו תל"י החו"ש וגם שמחתנו בפעליך בשמחת תורה ויעתר יצחק להשיב תשובה שלימה ויען כי זה ימים רבים אשר לא באתי בעריכת שפתים ובבינת הלב בפלפולא דאורייתא עמך לכן פניתי אני מכל עמלי לעיין בדבריך והנני להשיב בעזהי"ת כיד ד' הטובה עלי:
ותחילת דברי פיך חכמה לפשוט מה שנסתפק פמ"ג יו"ד סימן ח"י בשפ"ד אות ח' בהא דפסקינן שם בשו"ע דאם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואמר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה לבד שחיטתו פסולה משום דכל מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' כמ"ש ש"ך סק"ח בשם הפוסקים וכתב פרי תואר אות וי"ו דאם ראו עדים ואמרו ברי אין לאסור ומסופק פמ"ג אם הטעם משום אחד אומר בדדמי וב' לא כמו ע"א במלחמה או הטעם כיון דהוא טרוד בעבודתו לאו אדעתי' אבל אחר אפילו אחד מהימן ע"ש, וכבר נתעוררתי בספיקתו של הפמ"ג הנ"ל בשנה העברה ע"י ידידי הרב מו"ה נתן האפפמאנן נ"י דומ"צ דק"ק גרוו"ד [עיי' בסי' הקדום], ואתה באת למפשט מהא דאמרינן בשבועות מ"א דאם אומר פרעתיך בפני פו"פ ואתו פו"פ אמרי להד"מ דלא הוחזק כפרן משום מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' ורש"י פירש שם דאלוה קאי אבל מדברי הרמב"ם פ"ו מטוען ה"ד מבואר דפירש שקאי אעדים

וכן שיטות הרבה ראשונים עיין ש"ך חו"מ סי' ע' סק"ו א"כ מבואר דגם בשנים אמרינן מלתא דלא רמיא וכו' לאו אדעתי':

ולפענ"ד אין ראי' מזה דעיין בסמ"ע סימן ע"ט סקכ"ט שפירש כל מלתא דלא רמיא וכו' ור"ל כל מילי דאין האדם מחויב לעשות וגם אין לו תועלת בעשייתו באותו ענין שעשאו אז הו"ל עשייתו בענין שעשאו מלתא דלא רמיא עלי' לעשותו באותו ענין וכיון דלא רמיא עלי' לא שם זכרונו עליו לזכור באיזה אופן עשאו ומשו"ה פעמים משנה מהענין ואומר בהיפך ממה שהי' עיי"ש, ומדבריו למדתי דיש תרי גווני מלתא דלא רמיא עלי' דאינש האחד בשעת ראיית המעשה שמספר עכשיו לא הי' רמיא עלי' לחקוק ענין המעשה בזכרונו, ושנית שגם בשעת הגדה לא רמיא עלי' להגיד המעשה הזו למשל שם בסי' ע"ט סי"א בשעה שעבר בצד העמוד לא רמיא עלי' למידע ולזכור שעבר כאן כי מה נ"מ וגם בשעת הגדה לא רמיא עליו לומר שלא עבר בצד עמוד זה כי אפילו עבר יכול לומר שלא לוה לכן אמרינן שלא הוחזק כפרן כי אומר בדדמי, וה"נ בנידון דרמב"ם הנ"ל כיון דמלוה חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים א"כ בשעה שראו שפרעו לא רמיא עליהו מידי כיון דא"צ לעדותם וגם בשעת הגדה לא רמיא עליהו להעיד מה"ט דא"צ לעדות שפרעו ובכה"ג שפיר אמרינן גם גבי שני עדים מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' ואומרים בדדמי ולכן לא הוחוק כפרן אבל בנידון דפמ"ג נהי דבשעת ראי' הוי מלתא דלא רמיא עליהו למידע אם עשה רק הולכה או עשה גם הובאה מ"מ הלא בשעת הגדה רמיא עליהו להגיד האמת כדי שלא יכשילו באיסור נבלה שפיר י"ל דדוקא באחד חיישינן שאומר בדדמי ולא בשנים כמו במת במלחמה באה"ע סימן י"ז וכדאמרינן שבועות מ"ד ע"ב כי מטי זמן חיובא רמי אנפשי' ומידכר ע"ש ה"נ אמרינן בשני עדים אם גם בשעת הגדה הוא מילתא דלא רמיא חיישינן שאומרים בדדמי אבל אם בשעת הגדה הוא מלתא דרמיא אף דבשעת ראי' הי' מלתא דלא רמיא לא חיישינן דאמרו בדדמי כיון דעכשיו הוא מלתא דרמיא רמי אנפשיהו ומדכרי:

ויש לי קצת עיון בסמ"ע שם שכתב מלתא דלא רמיא עלי' דאינשי אמרו פי' אמרו לאותו דבר ובטור כתב אמר והוא היא ע"ש, ואינני יודע מנ"ל דהוא היא דלמא פי' אמרו לשון רבים קאי על העדים דלא רמיא עליהו למידע ולזכור אם עבר בצד עמוד פלוני והטור דנקט אמר לשון יחיד קאי אלוה וצ"ע:

ושוב דחית ראי' זו דודאי בשנים לא אמרינן משום דלא רמיא עליהו יאמרו שניהם בדדמי אבל אפשר שאחד מהם אומר בדדמי ולא השני ומשו"ה בנידון הרמב"ם שפיר אמרינן דלא הוחזק כפרן דאחד אפשר שאמר בדדמי ואפילו השני לא אמר בדדמי מ"מ משום

ע"א לא הוחזק כפרן אבל בנידון פמ"ג דע"א נאמן באיסורין שפיר י"ל דשנים נאמנים דניהו דאחד אומר בדדמי מ"מ נשאר עוד אחד דאינו אומר בדדמי וסגי בזה, אך כתבת ע"ז כיון דא"א לברר איזה אומר בדדמי הי מיניהו מפקת וא"כ אי נימא דליכא חשש בדדמי על שניהם גם על חד לא חיישינן שאומר בדדמי היכא דאיכא שנים. הנה בגמר דבריך אתה נתפס שאין זה סברא כלל כאן הי מיניהו מפקת דאין אנו צריכין לברר כלל מי הוא שאינו אומר בדדמי רק כיון שיש אחד שאינו אומר בדדמי יהי' איזה שיהי' סגי בזה והרי אפילו בע"א אומר שהלוהו מנה וע"א אומר מאתים גובה מנה משום דיש בכלל מאתים מנה כדאיתא בחו"מ סימן ל' משום דהאחד לא דייק ועיין נתה"מ שם אות ג' אף דלא ידעינן איזהו דלא דייק, אך גוף הדחייה ג"כ ליתא כי אם אמרינן בשנים מלתא דלא רמיא הפי' הוא דחיישינן משום דלא רמיא אמרי בדדמי ולא משקר במזיד וא"כ לצד דלא אמרינן זה בשנים הטעם משום דאי בדדמי איך איתרמי שיכונו עדותן וא"כ כיון שמכונים ע"כ האמת הוא כן ולכן כיוונו עדותן וא"כ ע"כ אין שום אחד מהם אומר בדדמי ועיין תוס' פסחים י"ב ד"ה לר"מ דלא תליא הטעות כלל בשני עדים:

אבל לפענ"ד כל הפלפול מעיקרא דדינא פרכא לפמ"ש ב"ש סי' י"ז ס"ק קנ"ג דדוקא בשני עדים כשרים לא חיישינן דאמרי בדדמי אבל במאה נשים שפיר שייך בדדמי וכתב וכן מסתבר דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקינן ע"ש, מבואר דהסברא כך דוקא בע"א דגם היכא שנאמן הוא מצד הסברא בעדות אשה מדרבנן משום מדעל"ג או משום דייקא ומינסבא וכן בסוטה משום דאיכא רגלים לדבר וכן באיסור משום דאל"כ אין אדם מתארח אצל חבירו או אין אדם חוטא ולא לו ודאי אומר אמת א"כ היכא דשייך בדדמי אין ראי' שאמת כדבריו ולכן אינו נאמן אבל בשני עדים כשרים שנאמנים מכח גזיה"כ אעפ"י שאפשר שהעידו בשקר כמ"ש הרמב"ם פ"ז מיסוה"ת ה"ז לא דייקינן בתרווייהו למימר דאמרי בדדמי וא"כ לרמב"ם דאמרינן בשנים מלתא דלא רמיא ואמרו בדדמי ואין להם דין שני עדים כשרים בזה שוב גם על שניהם חיישינן שאומרים בדדמי וז"פ:

ומ"ש ליישב מדוע בהא דפרעתיך בפני פו"פ פי' הרמב"ם דקאי אעדים ולא כפרש"י דקאי אלוה ובהאי דלא עברתי בצד עמוד זה פי' דקאי מלתא דלא רמיא אלוה ולא אעדים וגם לח"מ שם עמד בזה, וכתבת לחלק דמשום דלא רמיא עלי' אפשר שאומר על מה שנעשה שלא נעשה אבל לא שיאמר על מה שלא נעשה שנעשה, ולפ"ז בהאי דפרעתיך בפני פו"פ ל"ש על הלוה שאומר אם לא היו עדים שהיו עדים אבל על העדים שייך שפיר שאומרים על מה שהי' שפרע שלא הי' ולא פרע אבל בהך דלא עברתי בצד עמוד זה ל"ש אעדים שאומרים אם לא עבר שעבר לכן פירש אלוה שאמר על מה שהי' שעבר שלא

הי' שעבר, הנה זה החילוק נכון בסברא אך כתבת שאין לך ראי' לזה ואני מצאתי און לך וממקומו הוא מוכרע ממ"ש הכ"מ פ"ו מטוען דין ה' בכונת הרמב"ם דהא דאמרינן בג"פ באומר פרעתיך בפני פו"פ דצריך לברר ויבואו ויעידו היינו כדי שאם יאמרו שפרע יפטר משבועה אבל אם באו ואמרו להד"מ לא הוחזק כפרן ובשבועה סגי לי' ע"ש, והוא פלא כיון דלרמב"ם מלתא דלא רמיא קאי אעדים א"כ כמו דאמרינן אם אומרים להד"מ שלא פרע לא משגחינן בהו משום דלא רמיא עליהו א"כ ה"נ כשאומרים פרע לא מהימנם משום דלא רמיא עליהו ואמאי יפטרו משבועה אע"כ כסברא הנ"ל דדוקא שיאמרו על פרע לא פרע אפשר משום דלא רמיא עליהו אבל שיאמרו על לא פרע פרע א"א משום דלא רמיא עליהו וא"ש:

אך הגם שגוף הסברא נכונה דל"ש טעות במלתא דלא רמיא רק מיש לאין ולא מאין ליש מ"מ במ"ש אין מקום לזה דאפשר דהלוה טעה בין גברא לגברא וכסבור שפרע בפני אלו ולא פרע אלא בפני אחרים וכמ"ש הסמ"ע סי' ע' סק"ט וסבור שפרעו לפני הני ולא פרעו אלא בפני אחרים או בינו לבינו וכן בלא עברתי בצד עמוד אפשר גם בעדים כיון דלא רמיא עליהו שראו איש אחר וסברו כי הוא זה ולא טעו מאין ליש רק מיש ליש. ובהכי ניחא מ"ש רמ"א סוס"י כ"ט דאם העד אומר שפלוני הי' עמו ואותו הפלוני אומר שלא הי' עמו אין זה הכחשה דאין העד מדקדק מי הי' עמו בשעת עדות כי אין הפי' שטעה מאין ליש שלא הי' איש עמו והוא טועה שזה הי' עמו רק הפי' שאחר הי' עמו והוא טועה שזה הי' עמו והוא מיש ליש וכן משמע להדיא בתשובת הרא"ש שממנו דין זה והביא ראי' מהאי דפרעתיך בפני פו"פ הנ"ל וסיים כיון דנאמן לומר פרעתיך בלא עדים לא שם אל לבו לזכור מי היו העדים שפרע את חבירו בפניהם וכו' מבואר דהטעות הוא בין גברא לגברא וא"ש:

ומה שנ"ל בזה למה לא פי' הרמב"ם כרש"י משום דבאמת ק"ל אמאי הוי מלתא דלא רמיא על הלוה הא אם אין לו עדים שפרע צריך לישבע היסת כדין כופר הכל וא"כ שפיר רמיא עליו לזכור מי המה העדים כדי ליפטר משבועה, אך למ"ש תוס' שבועות מ"ז ד"ה נשבע דשבועות היסת לא נתקנה אלא בימי ר"נ י"ל דהאי עובדא דשבועות מ' דאמר סבר ר"ש למימר והוא בר פלוגתא דר"נ הי' עוד קודם שנתקנה שבועות היסת ושפיר פירש"י דהוי מלתא דלא רמיא גם אלוה, אבל רמב"ם דקאי לדינא אחר שניתקן שבועות היסת ושוב הוי על הלוה מלתא דלא רמיא כנ"ל ולכן צריך לפרש דהוי מלתא דלא רמיא על העדים דאפילו במקום שמצוה להעיד עיין ברמב"ם ברפ"א מעדות וכ"מ שם מ"מ זה רק אם הזמינו לעד ורמיא עליו ורואה ויודע העדות אבל אין מצוה לראות ולידע כדי שיוכל

להעיד ומכ"ש להעיד כדי לפטרו משבועה אפשר דאינו מצוה כלל ואפילו למ"ד גורם לממון כממון מ"מ אם האמת אתו בידו לישבע וליפטר ועיין שבועות ל"א:

ובזה אמרתי פרפרת נאה ליישב דעת הרה"מ פ"ו מטוען ה"ה שכתב בדעת הרמב"ם דבהלכה ד' מיירי שלא הלוהו בעדים לכן אם אמר פרעתיך בפני פו"פ ובאו ואמרו להד"מ לא הוחזק כפרן אבל בהלכה ה' מיירי בהלוהו בעדים לכן אם אמרו להד"מ הוחזק כפרן והקשה לח"מ א"כ למה כתב הרמב"ם שמצריכין אותו להביאן כדי להפטר משבועה לימא שהצריכוהו לכך כדי שאם יכחשוהו יוחזק כפרן וישלם, ולפמ"ש י"ל ותחילה אסביר הטעם אמאי בהלוהו בעדים הוחזק כפרן, ונ"ל לפמ"ש תוס' ב"מ ט"ו ע"ב ד"ה ונתן דהיכא דאיכא פלוגתא דאמוראי ל"ש לומר אדם יודע ע"ש, ולפ"ז בהלוהו שלא בעדים דלכ"ע א"צ לפרעו בעדים שפיר העדים יודעין מזה והוי מלתא דלא רמיא עליהו לזכור את פרעו כיון דאינו רק לפטר משבועות היסת וכנ"ל אבל בהלוהו בעדים דאיכא פלוגתא דאמוראי אי צריך לפרעו בעדים בשבועות שם ובכ"ד א"כ נהי דקי"ל א"צ לפרעו בעדים מ"מ ל"ש לומר דודאי העדים ידעו שא"צ לפרעו בעדים והוי מלתא דלא רמיא כיון דאיכא פלוגתא דאמוראי אדרבה כיון שהם אומרים בבירור להד"מ אמרינן שחשבו דצריך לפרעו ורמיא עליהו ושפיר הוחזק כפרן, אמנם כ"ז לענין העדים אבל אכתי תקשי אמאי הוחזק כפרן יאמר הלוה שהוא ידע דין אמת שא"צ לפרעו בעדים והוי לגבי דידי' מלתא דלא רמיא וטעה שפרע בפני אלו ובאמת פרע בפני אחרים או בינו לבינו, משו"ה כתב הרמב"ם דלגבי לוה בלא"ה לא הוי מלתא דלא רמיא שהרי צריך להביאם כדי להפטר משבועה וכנ"ל וא"ש:

וביישוב דעת הרמב"ם שפי' בהאי דפרעתיך בפני פו"פ דמלתא דלא רמיא קאי אעדים ובהא דלא עברתי בצד עמוד פי' דקאי אלוה שעמד עליו לח"מ, נלפענ"ד סברא ישרה דבאמת יש להבין אהא דכתב הרמב"ם דהוי מלתא דלא רמיא אעדים הא אמרינן בשבועות מ"ד גבי בעה"ב טרוד בפועליו ואומר בדדמי דבעבר זמנו אין השכיר נשבע ונוטל משום דכי מטי זמן חיובא דבל תלין רמי בעה"ב אנפשי' ומידכר וה"נ עדים בשעה שמעידין הוי מטי זמן חיובא דהרי אם מעידין בשקר עוברין על לא תענה ברעך עד שקר וליתא בחזרה דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואמאי לא נימא דרמי אנפשיהו ומדכרי, ובשלמא שם ביו"ד סימן ח"י שפיר אמרינן דהוי מלתא דלא רמיא דבאיסור ודאי אינו עובר על לא תענה ואי משום שעובר על לפ"ע אם יכשיל באיסור הא אכתי לא מטי זמן חיוב דהא יכול לחזור ולהגיד עכ"פ באמתלא ולא מיבעי' לדעת ש"ש ש"ו פ"ח דאפילו העיד בב"ד יכול לחזור ולהעיד כיון דלא בעי הגדה בב"ד בשני עדים ודאי א"ש דאפי' שני

העדים שהעידו בב"ד יכולין לחזור ולהעיד אלא אפילו לדעת חוו"ד סי' קפ"ה דאפילו ע"א באיסור אם העיד בפני ב"ד אינו חוזר ומגיד והוא מתשובת הר"ן סימן מ"ז עפ"י תוספתא רפ"ב דכתובות ועיין ש"ש ש"ו פי"ג, מ"מ י"ל דהתם מיירי שהגיד חוץ לב"ד דודאי חוזר ומגיד ואפילו מעיד אח"כ בב"ד אפשר דשוב לא מהני כיון שהעיד כן פ"א חוץ לב"ד שוב לא יחזור וכמ"ש תוס' שבועות שם ד"ה כי לענין בעה"ב דכיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה דאינו נותן לב להיות נזכר פן יהא מוחזק שקרן ע"ש אבל שני עדים המעידין בב"ד בדבר הצריך ב"ד ואין הגדתם חוץ לב"ד כלום אמאי לא נימא דרמי אנפשיהו ומדכרי כדי שלא יעברו בלא תענה כיון שא"י לחזור ולהגיד, [ע"ל סימן רי"ד ובית שערים אה"ע בהתק"ע] אמנם יתכן למ"ש הר"ן בשבועות ל' דאין אנו יודעין ליודעים אנו לא מקרי חוזר ומגיד אלא בראשונה לא הגידו כלום ועכשיו מגידים ע"ש, ולפ"ז באומר פרעתיך בפני פו"פ והם אומרים להד"מ אין כונתם שהם יודעים שלא פרע אלא כלפי שהוא אומר שהם יודעים שפרע אומרים הם להד"מ שאינם יודעים ושפיר חוזרים ומגידים שפרע ואינם עוברים בלא תענה שאינם יודעים לא הגידו כלום ושפיר שייך מלתא דלא רמיא לאו אדעתי', וכ"ז בהאי דאומר פרעתיך בפני פו"פ והם אומרים להד"מ דהוי כאין אנו יודעים אבל בהאי דלא עברתי בצד עמוד זה והם אומרים שיודעים שעבר שפיר הוי הגדת עדות ועוברים בלא תענה ואינם חוזרים ומגידים שפיר א"א לפרש אעדים כקושיא הנ"ל דכיון דמטי זמן חיובא רמי אנפשיהו ומדכרי לכן הוכרח הרמב"ם לפרש דקאי אלוה וא"ש נכון. וכעת לבי בל עמי לעיין יותר ולשות חכמה בטוחות, ואלקי הרוחות, ישביע נפשינו בצחצחות, ושובע שמחות, ורוב ברכות והצלחות. והיתה הרוחות, לעסוק בתורה ועבודה לשמה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולירד לעומקה של הלכה, ומאת ד' נשא ברכה כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת:

תשובה מג

עוד להנ"ל

אחדש"ה וכו' ע"ד הקושיא שהבאת בשם מהרש"ק בהא דפסקינן ביו"ד סי' י"א ס"ג דאין שוחטין לתוך הכלים שלא יאמרו מקבל דם לזורקו לע"ז ע"ש והרי כתב הטו"ז בכמ"ק דבדבר שהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאוסרו וכאן היתר מפורש בפ' מצורע ושחט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים, הנה מכאן לא קשה כלל שהרי הוא על מים חיים ולתוך מים מותר לשחוט שאינו ראוי לזרוק לע"ז כמבואר בסי' הנ"ל, ויותר הי' לו להקשות מקבלת דם בכלי בכל הקרבנות שהי' בלא מים וגם בפ' בא כתיב

וטבלתם בדם אשר בסף ובפ' משפטים ויקח משה חצי הדם וישם באגנות ואולי הי' ק"ל אהא דפסקינן שם אם הם צלולים אסור לשחוט לתוך המים שלא יאמרו לצורה הנראת במים שוחט והרי במצורע היתר מפורש בתורה שמותר לשחוט במים אבל הא שיבוש דוקא בחוץ אם עושה כן יאמר שעושה לשם ט"ז אבל במקדש כשעושה כן לגבוה כד"ת לא יחשדו אותו כלל שעושה לע"ז דאין כאן מקום לחשוד וא"כ אין היתר מפורש בתורה כלל במקום שיש חשד ושפיר אסרו חכמים:

וגם מה שהקשה על הש"ך יו"ד סי' רע"ו סקי"ב דשם של קודש שלא נכתוב לשם קדושה מותר למחקו לצורך תיקון הא כ"מ שאסרו חכמים מפני מ"ע אפילו בחדרי חדרים אסור, הוא שיבוש במחכ"ק דזה דוקא במקום שאסרו חכמים מפני מ"ע אז אסור אפילו בח"ח אבל כאן לא אסרו חכמים מפני מ"ע כלל ואנו אין לנו לומר שיש בזה משום מ"ע, ויען כי הוא דבר פשוט ע"כ אקצר, אביך דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מד

שיל"ת ב' איפאלא ג' דסליחות תרנ"א לפ"ק. **כוח"ט** לאהובי תלמידי הרבני המופלג מו"ה אברהם ווייס נ"י שו"ב ביישוב מ. טעלעגד:

מכתבך קבלתי ונפשך בשאלתך אם מותר לך לעשות מסחר בשומן מאווזות פטומות יען שאתה שוחט האווזות ובודק הוושטין והיינו שאתה תקח האווזות פטומות או יפטמו אותן בביתך ותשחוט אתה האווזות ותבדוק הושטין ותמכור השומן

תשובה: ביו"ד סי' ח"י סח"י הטבח צריך שיטול שכר מן הטרפות כמו מן הכשרות שלא יבא להקל להכשיר כדי לקבל שכרו מן הכשרות ולכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו אלא אותן הממונים מן הקהל והוא מריב"ש סי' ת"ק ומבואר מלשון שו"ע ועוד יותר למעיין בריב"ש שם בפנים דדוקא בנוטל שכר על כשרות ולא על טרפות אסור מדינא אבל בטבח ששוחט ובודק ומוכר לאחרים אעפ"י שמפסיד כשבהמה טרפה מותר מדינא אלא שמכוער הדבר ובעל נפש ראוי להתרחק מזה ע"ש, והדבר תמוה הלא הא דאסור לקבל שכר כתב הריב"ש שם משום דדמי למקבל שוחדא והרי אמרינן בכתובות ק"ה מאי שוחדא שהוא חד ופירש"י דנותן ומקבל נעשין לב אחד והו"ל כגופי' כדאמרינן התם וא"כ אם אסור למקבל שכר משום דהו"ל כגופא של נותן כש"כ שיהי' אסור שיהי' שוחט ובודק לעצמו ומוכר לאחרים דמורה לגופי' ולעצמו ונראה כיון דאם הוא חסיד ויודע בעצמו שלא יבא להקל אינו אסור אלא משום חשדא עיין בכורות כ"ט

ברש"י א"כ י"ל ע"ד דאמרי' בחולין מ"ד איזהו שונא מתנות יחי' זה הרואה טרפה לעצמו ופירש"י כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עלי' ואוסרה ודאי שונא מתנות אחרים הוא שאף על שלו אינו חומד להכריע להיתר ע"ש ולפי"ז דוקא בנוטל שכר על הוראתו דמחזי כחומד ממון אחרים לכן יש לחוש שיחשדוהו שמיקל ומכשיר כדי שיקבל שכרו מן הכשרות אבל בשוחט ובודק ומוכר לאחרים דאין רואין שיחמוד ממון אחרים ליכא חשדא כלל מדינא אלא שמכוער:

ובהכי ניחא מה שהעיר השואל בתשו' מהרי"א יו"ד סי' קפ"ז על הר"ש ספ"ב דנגעים שכתב דבדבר דלא איתחזק איסור מותר להורות לעצמו אבל באיתחזק אי' לא ע"ש מהא שכתב הרמב"ם בפיה"מ בכורות כ"ט דיליף מבכור על הטבח שלא ליטול שכר רק מכשרות לבד וכו' אף דלא איתחזק אי' ובבכור איתחזק אי' ולפמ"ש דוקא לענין להורות לעצמו מחלק הר"ש בין איתחזק אי' ללא איתחזק אי' אבל בנוטל שכר דגרע טפי דמחזי כמקבל שוחדא מודה הר"ש דאין חילוק בין איתחזק אי' ללא איתחזק אי' וכרמב"ם:

וגם מה שהקשה שם מחולין מ"ד דרבא שרא טריפתא וזבן מינה בישרא וא"ל בת ר"ח אבא שרא בוכרא ולא זבין מיני' בישרא ומאי קושי' הא בכור איתחזק אי' וטריפתא לא איתחזק אי' נמי לק"מ לפמ"ש דכבר כתב הריב"ש בתשו' הנ"ל ומה שאמרו בהאי דרבה בר בר חנה וכיון דאורי בה היכי זבין מיני' אעפ"י שנותן דמי' היינו כשקונה אחר הוראה דאיכא חשדא דמוזיל גבי מפני שהכשירה ודמי לנוטל שכר ע"ש וא"כ כיון דהוי כנוטל שכר שפיר מודה הר"ש דאין חילוק בין איתחזק אי' ובין לא איתחזק איסורא:

אבל עוד הק' שם מהא דבכורות ל"א דקאמר ונשאל על טהרותיו דהא חזי לי' בימי טומאתו משמע הא לאו הכי אע"ג דלא איתחזק אי' נמי אינו נשאל וכן הק' בתשו' חו"י סי' קכ"ב, ולפענ"ד דסברת הר"ש משום דיש להבין מה חשדא שייך כלל במה שהוא מורה לעצמו בביתו ובחומותיו בחדרי חדרים ועיין תשו' חו"י הנ"ל דל"ל באמת דליכא חשדא אלא בדבר דאית לי' קלא ע"ש, אך לק"מ דהרי קי"ל כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בח"ח אסור כדאמרי' בשבת קמ"ו ע"ב אמנם כבר כתב האשר"י שם ותוס' כתובות ס' ע"א ד"ה ממעכן דבאיסור דרבנן לא אמרינן אפילו בחדרי חדרים אסור ועיין טו"ז או"ח סוס"י רמ"ג [עיין ב"י או"ח סי' של"ו ומג"א סי' ש"א סקנ"ו] ומעתה כך הוא סברת הר"ש דבדבר דלא איתחזק איסור אם כן לא מיבעי לשיטת הרמב"ם דכל ספיקא דאורייתא מותר מן התורה ורק מדרבנן אסור ולהכי לא חיישי' לחשדא בחדרי חדרים אלא אפי' לדעת רוב ראשונים דמה"ת לחומרא מ"מ כאן איכא ס"ס ספק שמא יפה הורה ולא הטהו לבו לטעות בשיקול דעתו להקל מחמת הנאתו עיין תבו"ש סי'

ח"י אות ל"ז בשם יש"ש ואת"ל שהנאתו הטה את לבו מ"מ שמא הוא מותר ואף דא"י להתהפך ושם אונס חד הוא מ"מ לפי מה דמשמע מפמ"ג ריש דיני ס"ס אף דלא הוי ס"ס כדינו מ"מ כיון דאיכא שני צדדים להתיר מותר מה"ת מטעם רובא רק מדרבנן אסור ע"ש ולהכי לא חיישי' לחשדא בחדרי חדרים אבל באיתחזק איסור דהספק אסור מה"ת משום דמוקמי' אחזקה שפיר חיישי' לחשדא אפי' בחדרי חדרים, ולפי"ז התם בבכורות דנשאל על טהרותיו אפי' בס"ט ברה"י דספיקו טמא ודאי מה"ת ואפי' ס"ס לא מהני ועיין תוס' פסחים יו"ד ד"ה ספק ושפיר הוי אי' דאו' אפי' בלא איתחזק אי' ושפיר חיישינן לחשדא ולהכי הוצרך לומר משום דחזיא לי' בימי טומאתו:

ובזה מיושב מ"ש הש"ך סקל"א ללמד זכות על שלוקחין כרכשות מכשרות לחוד דלהא לא חשדינן לי' שיאכל טרפות וא"כ יצטרך למוכרם ומתירא שמא ירגישו בזה והק' תבו"ש א"כ בנשאל על טהרותיו דחזי לי' בימי טומאתו תיפוק לי' משום דלא חשדינן לי' שיאכל איסור ועוד מה הק' תוס' בכורות ל"א ור"ש פ"ב דנגעים מהא דעירובין ס"ג דצורבא מרבנן חזי לנפשי' הא לא חשדינן לי' שיאכל איסור ולפי האמור לק"מ דהש"ך לא קאמר דלהא לא חשדי' לי' שיאכל טרפות אלא למאי דמסיק הר"ש דבדבר דלא איתחזק מותר להורות לעצמו וע"כ דבדבר דלא איתחזק אי' לא חשדי' לי' שיאכל אי' ובשוחט לא איתחזק אי' כמ"ש טו"ז סקט"ו משום דרמאש"מ הן וכן בהא דעירובין ס"ג דת"ח חזי לנפשי' נמי לא איתחזק אי' מה"ט שכתב טו"ז אבל מקמי דידעי' חילוק זה בין איתחזק ללא איתחזק שפיר הק' תוס' ור"ש מהא דחזי לנפשי' דהרי בבכור חזי' דחשדי' לי' שיאכל איסורא דמשו"ה אינו רואה בכורות עצמו וכן מדצריך בנשאל על טהרותיו טעמא דחזי לי' בימי טומאתו אבל לבתר דמחלק הר"ש בין איתחזק ללא איתחזק שפיר כתב הש"ך דבלא איתחזק לא חשדי' לי' שיאכל אי' משא"כ בבכור דאיתחזק שפיר חשדי' לי' אפי' שיאכל אי' וכן הא דנשאל על טהרותיו דומה לאיתחזק איסורא וכמוש"ל וחשדינן לי' שיאכל איסור וצריך טעמא דחזי' לי' בימי טומאתו:

ולפום ריהטא יש ראי' ברורה לטו"ז דבשוחט לא מקרי איתחזק איסורא משום דרוב מאש"מ הן מהא דעירובין דחזי לנפשי' אך יש לחלק בסברא ישרה דדוקא אם בדבר זה עצמו שמורה איתחזק איסור מקודם אסור להורות אבל כאן הוא מורה בסכין ובסכין לא איתחזק איסורא רק בבהמה ומשו"ה חזי לנפשי' וכעין דאמרינן בחולין י' סכין איתרעי בהמה לא איתרעי ה"נ בבהמה איתחזק איסור סכין לא איתחזק איסורא:

והטו"ז סקי"ד מלמד זכות על לקיחת הכרכשות מן הכשרות לחוד שלא נחשדו להאכיל טרפות בשביל דבר קטן כזה ולא דמי להא דאילא ביבנה בבכורות כ"ט ששם יש חשד

בשביל דבר גדול ותבו"ש אות ל"ז תמה הא הרמב"ם בפיה"מ למד דין שכר השחיטה ממתני' דבכורות כ"ט הנוטל שכרו להיות רואה את הבכורות וכו' והתם לא פירשו כמה הוא שכרם אם מרובה אם מועט משמע דהכל בכלל איסור וכן בחשדא דחולין מ"ד נמי לא חלקו בין רב למעט ועוד דד' איסורות דאילא ביבנה נמי לאו דבר חשוב הוא והאריך בזה, ועוד תמה עמ"ש טו"ז שמצא כן לרש"ל והרי הישו"ש פא"ט כתב טעם אחר להתיר ע"ש והנה על קושיא זו האחרונה נראה שהטו"ז כוון למ"ש ישו"ש שם שמותר לטעום ממנו מעט כדי לברר הוראתו ולהכי שרי אבל אין זה מעלה ארוכה לקושיתו מחו"מ סי' ש"ו דכתב הטור משום נטילת הכרכשות מקרי בשכר וחייב לשלם אם קלקל הרי דלקחו זאת בשכרם ומ"מ מותר:

אבל בעיקר קושיותיו נ"ל לחלק דהאי דאילא ביבנה שלקח שכר על כל בכור בפ"ע אף שגוף השכר הי' מעט מ"מ אם אינו מתירו מפסיד כל שכרו וטרח בחנם זה מקרי דבר גדול שהרי אינו רוצה לטרוח בחנם ואיכא חשדא שהתיר כדי לקבל שכרו שלא יטרח בחנם ובהכי מיירי נמי הרמב"ם בפיה"מ בשכר שחיטה וכן האי דחולין מ"ד דזבין בישרא מטריפתא דשרי אבל בהאי דחו"מ מיירי בשוחטים ממונים מן הקהל שאין אחר רשאי לשחוט והי' זה שכרם שנוטלין הכרכשות מן הכשרות ובשביל זה שוחטין גם עופות ומטעם זה כתב רש"ל הובא בש"ך סק"ח דהוי ש"ש גם על התרנגולי' וא"כ הכרכשות מכשרות של כל השנה הוי שכר שחיטה שלהם על כל מה ששוחטין כשרות וטרפות ועופות והוי כאלו קצבו להם שכר מנה לשנה ואח"כ מכרו להם במנה זו הכרכשות מן הכשרות ועיין בריב"ש סי' ת"ק בשם הראב"ד וכיון דרוב בהמות כשירות ויש להם שכר טוב בעמלם וגם מיעוט טרפות יש בהם שהם טרפה ודאי ובזה אין חשד שיאכילו טרפה ודאי רק במיעוטא דמיעוטא שיש צד להקל חשדי' להו שיקילו ובזה שפיר כתב טו"ז שבשביל דבר קטן מעט דמעט משכרן לא נחשדו להאכיל טרפות וא"ש:

ויש"ש פרק אלו טרפות סי' ח' הביאו תבו"ש מלמד זכות דדוקא בחכם שמורה עפ"י שיקול דעתו יש חשד אבל שוחט שאינו מורה אלא בדין המפורש להיתר ליכא חשדא ע"ש:

והגר"א ווילנא בס' אלי' רבא בספ"ב דנגעים כתב כל הלכות שבתורה אדם מורה לעצמו חוץ מג' אלו נגעים ונדרים ובכורות שתלויין במאמר פה נגעים שיאמר הכהן טמא או טהור ונדרים שיאמר החכם מותר ובכורות שיאמר היחיד מומחה או ג' הדיוטות כשר ע"ש, [ועיי' בשאילת יעב"ץ ח"א סי' קל"ח] ונראה כוונתו כיון דאפי' הוא טהור ומותר וכשר לא מהני עד שיאמר כן חיישינן שיחשדוהו שהתיר שלא כדין כיון דתלוי במאמר

פיו יחשוב שאפי' טועה מהני כמו דאמרי' בר"ה בקידוש החודש דתלוי בב"ד שיאמרו מקודש החודש אתם ואפי' שוגגין ומזידין ומוטעין אבל בעלמא לא חיישינן שיתיר האיסור ואפי' איתחזק איסורא ובתשו' מהרי"א סי' קפ"ז הביא כן בשם חי' רשב"ץ על מס' נדה דף כ' דחכם יכול להורות לעצמו בכל או"ה חוץ מנגעים ונדרים ובכורות ע"ש, וכן בתשו' מהרי"א שם מסיק לדינא דמותר להורות לעצמו אפי' באיחזק איסורא והגם מה שהביא שם מתשו' חו"י ולחם חמודות אין ראי' כ"כ דהתם חלקו רק על הר"ש דמחלק בין איתחזק אי' ללא איתחזק אי' אבל החו"י הניח בצ"ע איך נאמן אפילו בלא איתחזק אי' היכא דאיכא למיחשדי' דמשום רווחא התיר וס' בית הלל ובל"י אין אתי לעיין בהם אבל מ"מ כיון דלא ס"ל לחלק בין איתחזק איסור ללא איתחזק אי' א"כ כמו שמעשים בכל יום שמורים לעצמו בלא איתחזק ה"נ באיתחזק אי':

ומעתה בנ"ד כיון דמשום נוטל שכר מכשרות ליכא רק משום דמורה לעצמו בדבר דאיתחזק איסורא א"כ לכל חבל נביאים שהבאתי שחולקין על הר"ש וטו"ז שפיר מותר להורות אפילו באיתחזק איסורא וכן הורה זקן בתשובת מהרי"א וכן מעשים בכל יום שת"ח מורה לעצמו אפילו באיתחזק איסורא אלא דלדעת הש"ך אין ראי' ממעשים בכל יום דנהי דלא חשיד שיאכל הוא עצמו איסור אבל למכור לאחרים יש לומר דאיכא חשדא אבל הרי התבו"ש חולק על חילוקו של הש"ך. אלא אפי' לדעת ר"ש וטו"ז דבאיתחזק אי' אסור להורות מ"מ בהוראת וושט אף דבנקובת וושט אין שחיטה מועלת מ"מ כבר העלה חוו"ד סי' ק"י בסקכ"ז וחת"ס יו"ד סי' כ"ד דבספק נקובת הוושט לא מקרי חזקת אי' דדוקא בספק שהה או דרס שהספק אם מעשה השחיטה הי' כהוגן מקרי חזקת איסור אבל אם מעשה השחיטה ודאי הי' כהוגן רק שיש ספק נקובת הוושט ל"ש חזקת אי' דרוב אין וושטין נקוב ע"ש, ובמק"א הבאתי ראי' לדבריהם מהא דקי"ל ברס"י כ"ה דא"צ לבדוק אחר שמוטה דאף דשמוטה הו' ספק בשחיטה מ"מ ל"ש בזה בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת כיון דלאו בחזקת שנעקרו הסימנים קיימי ע"ש בש"ך סק"ב וה"נ לאו בחזקת נקובת הוושט קיימא ושפיר מותר להורות בזה ומ"ש הטו"ז שאם אירע לו הוראה אל יורה היינו בספק בשחיטה כגון ספק שהה או דרס וזה דלא כפמג"ד שכתב באוזות שמלעיטין דליכא רוב כשרות הוי חזקת איסור ולפמ"ש אין כאן חזקת איסור ובלא"ה דבריו מגומגמים שפתח באוזות שמלעיטין דהוי איתחזק איסורא וכתב ע"ז דליתא דרוב כשרות אלא דנימא סמל"ח והו"ל פלגא ופלגא וא"כ ליכא חזקת איסור וסיים אמנם כן באוזות שמלעיטים וודאי לא וצ"ע:

ולפ"ז מעיקר הדין מותר להורות אלא מצד המנהג שנהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו אלא אותן הממונים מן הקהל והנה מלשון רמ"א משמע באותו שאינו ממונה מן הקהל אינו שוחט ובודק לעצמו אפי' לאכול הוא עצמו ובזה וודאי שהממוני' מן הקהל שוחטים ובודקי' לעצמן לאכול וא"כ ה"ה למכור לאחרים נמי מותרי' אותן הממונים מן הקהל וטעמא נ"ל דדוקא אם כל טבח הי' שוחט ובודק לעצמו ומוכר הוא מכוער אבל הממונים מן הקהל הם זהירין וזריזין כמו"ש המחבר סעי' י"ז וגם הוא תחת השגחת הקהל והרב ושייך בי' דלא מרע אומנתו ואין בזה מנהג כלל שלא לשחוט ולבדוק לעצמו ולמכור לאחרים וא"כ עיסקא דידך ודאי שרי לעשות ואין בו בית מיחוש, ומכ"ש דיש לצרף ג"כ כיון שאין לך רשות להורות גם בדיני ווושט בדבר התלוי בשיקול הדעת רק בדין המפורש להיתר ובזה ל"ש חשדא כמו"ש בשם יש"ש, וגם כיון שבענין המסחר מיעוטא דמיעוטא טרפות התלוי בשיקול הדעת הוא דבר קטן אין בזה חשדא כמו שכתבתי לעיל בכוונת הטו"ז:

אבל מה שהבאת משמ"ח אות כ"א שכתב ובמקומות שהעכו"ם הרבה ושוחטי' לעולם עד שיש די לצורך ישראל אז אינו נוגע כלל בדבר ומותר ליטול רק מהכשרות א"כ גם באוזות אינו נוגע שיכול למכור לעכו"ם מיעוט טרפות, טעית בזה מאוד דהתם אינו מפסיד כלל אם יטריף שהרי ימכרו זו לעכו"ם וישחטו אחרת לצורך ישראל ויקח ממנה הכרכשתא וכמו"ש הכרתי אות כ"ז אבל באוזות אם ימכור לעכו"ם הרי טרפה לעכו"ם בזול יותר ומפסיד שפירי"ל דהוי נוגע ואיכא חשדא:

וגם מ"ש לדעת הש"ך כיון שהשוחט אוכל הכרכשתא אינו נחשד שיאכל נבלות וטרפות וה"נ כיון שאתה וב"ב אוכלין הבשר מן האוזות ליכא חשדא, שגית בזה דהתם כתב הש"ך שאם ימכרם ירגישו בזה וכתב תבו"ש דזה שייך רק בכפר קטן אבל בעיר גדולה שיש הרבה כרכשתות שא"צ לו ומוכרח למוכרם א"כ שמא ימכור הטרפות שהכשיר לאחרים ובזה לא ירגישו כלל וה"נ כיון שתשחוט הרבה כדי לאסוף שומן וא"כ אפשר שא"צ לכל בשר האוזות ותמכור מהבשר לאחרים ואיכא חשדא שהמיעוט שהכשיר שלא כדין מוכר:

וגם מ"ש שרוב כשרות בוושט מדמכשרי' בנאבד הוושט בלי בדיקה כמבואר בש"ך סי' ל"ג סס"ק כ"ג ובתבו"ש אינו ראי' דבנאבד שפיר מכשרינן אף דאם אנו בודקין אותו אין רובם כשרות היינו משום שאנו מטריפין מספק ומחמת חומרא וכמו"ש רמ"א ויותר טוב שלא לבדוק ולסמוך על הרוב מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא וא"כ גם באלו שאנו מטריפין יש בהם הרבה שהם כשרות ולהכי בנאבד סמכינן על הרוב שרוב אוזות

כשרות אבל בוושטין שאנו בודקין אפשר שאין אנו מכשירין הרוב ושפיר יש חשדא שהכשיר מה שהי' לו להטריף עפ"י דין והנך רואה בעיניך שהפמג"ד העיד דבאוזות המלעיטים רוב ליכא:

כתבתי כ"ז כדי להעמידך על האמת ושלא תסמוך על שיקול דעתך ואל תורה רק בדבר המפורש להיתר אבל עסק דידך נראה לפענ"ד דמותר מטעמים שכתבתי ומ"מ אם בני מקומך ירננו ע"ז תסיר ממך עקשות פה ותמנע מלעשות, ובזה אומר תכתב ותחתם בספרן של צדיקים לאלתר לחיים כנפשך ונפש רבך דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מה

ב"ה חוסט א' יתרו תרמ"ב לפ"ק. **שוכ"ט** לידידי הרבני המופלא ומופלג. מלא פלג, חו"ש שמו ינון כש"ת מו"ה שלמה יודא נ"י בישוב זאליזשע יע"א:

קבלתי מכתבו שנית אודות בהמות גנובות שמביאין לשוחט לשחוט והוא יודע שהם גנובות איך יעשה בברכת השחיטה אם יברך או לא יברך כלל [ע"ל סי' י"ז]:

תשובה: בדין זה צריך אני להאריך קצת, הנה הרמב"ם פ"א מברכות הי"ט כתב כל האוכל דבר איסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף וכו' ועמד בכ"מ דבשגגה ל"ש שאינו מברך בתחילה שהרי אינו יודע שהוא של איסור וסבור הייתי לומר עפמ"ש טו"ז או"ח סי' תקפ"ה דאם מברך ברכה לבטלה גם אחרים אינם יוצאים בברכה זו ועיין בפמ"ג שם פי' דברי הטו"ז, ולפ"ז נ"ל פשוט דאם אכל דבר איסור בשוגג ובירך עליו כיון שאין מברכין על דבר איסור אפילו בשוגג גם בתחילה ואח"כ נזכר שהיא איסור אינו רשאי לאכול אפילו היתר על סמך ברכה ראשונה כיון שהיתה לבטלה משא"כ אלו הי' חיוב ברכה בתחילה באוכל בשוגג הי' יכול לאכול על סמך ברכה ראשונה וא"ש.

אמנם לדעת כ"מ בדעת הרמב"ם שמה שאמרו אסור לאו דוקא אלא שא"צ לברך עלי' הא ליתא דא"כ ל"ה ברכה לבטלה כיון דמותר לברך עליו, לכן נ"ל לפ"מ שהעלו תוס' בר"פ ג' שאכלו דגם בברכה שלפניה א' מוציא חבירו ע"ש בד"ה אם רצו וכן דעת הרמב"ם בפ"א מברכות הי"ב אלא דבפת ויין הצריך שיתכוונו להסב כא' והנה מבואר ביו"ד סי' קכ"ז כמה אופנים דאין ע"א נאמן לומר לחבירו שנאסרו פירותיו אפילו אם הבעלים אומרים שאינם יודעים אם אינו מאמינו בלבו, ולפ"ז נ"ל דאם א' יודע בדבר שהוא איסור והגיד לחבירו ובעלים מכחישים או אינם יודעים דמותר כ"א לאכול ממנו והוא אוכל

איסור בשוגג אסור לזה היודע שהוא איסור לצאת בברכתו של זה האוכל איסור בשוגג כיון שהוא יודע שאינו מחויב בברכה באמת דגם על אכילת שוגג אינו מחויב בברכה ובברכת הנהנין אם יצא אינו מוציא כדאמרינן בר"ה כ"ט ועיין ברמב"ם פ"א מברכות ה"י משא"כ אלו הי' מחויב באמת בברכה תחילה בשוגג הי' מוציאו ועיין שבועות כ"ט ובחו"מ סי' זי"ן ס"ו וסי' ל"ד ס"א ובזה מיושב מה שהקשה בכ"מ על הרמב"ם דא"כ למה נקט במתני' אין מזמנין ולא נקט אין מברכין ועיין מה שתירץ, ולח"מ הקשה עליו והניח בצ"ע, ולפמ"ש א"ש כיון דמתני' עכ"ח בשוגג מיירי כמ"ש הטו"ז סי' קצ"ו בדעת הראב"ד ובשוגג לא משכחת דאין מברכין בתחילה אלא ע"י זימון וכנ"ל וע"ש בתוס' שהבאנו ואף דמשכחת עוד נ"מ בלי זימון בברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש דאעפ"י שיצא מוציא וא"כ אם זה יודע שהמצה והיין איסור ואוכל הוא שוגג א"י לברך לו כנ"ל מ"מ הוא דרך רחוק לנקוט בשביל כה"ג וגם אולי לדעת כ"מ הנ"ל דמות' לברך רק א"צ לברך א"כ מותר עכ"פ לברך בעבורו משא"כ בגוונא הנ"ל אין מי שאינו מחויב יכול להוציא המחויב:

והנה בטעם הרמב"ם כתב הטו"ז בסי' קצ"ו דבמזיד מודה גם הראב"ד דהוי רשע גמור ופשיטא דאין מזמנין וכו' ובשוגג טעם הרמב"ם משום שאינו אכילה דנפשו של אדם חותה באכילת איסור כביו"ד סי' קי"ט ולענין ברכה חמור טפי דאפילו איסור דרבנן אינו נחשב כאכילה אך במזיד ל"ש זה וצ"ל משום דהוי רשע גמור, ונ"ל דכוונתו כמו דאין מקבלין קרבן ממי שעומד ברשעו זבח רשעים תועבה כן אין מקבלין ברכתו ופמ"ג תמה על הטו"ז דמבואר בסי' קצ"ט סי"א דדוקא אחר שנידוהו אין מזמנין, ולפענ"ד ודאי כל זמן שעומד ברשעו אינו ראוי לברכה רק כל זמן שלא נידוהו ועומד בנידויו י"ל שעשה תשובה ועיין בתוס' חולין ה' ד"ה כדי וע"ב ד"ה אינו אבל אם עומד בנידויו ודאי עומד ברשעו ואין מזמנין לזה דוקא בעבר עבירה אחרת ואח"כ אכל היתר אבל על אותה אכילה שאכל באיסור אין מזמנין ממנ"פ אם לא שב אחר אכילתו ועדיין עומד ברשעו הוי זבח רשעים ואם שב בתשובה שוב נפשו חותה באכילת איסור ואינו אכילה וג"כ אין מברכין דהא דמזיד אין נפשו חותה היינו דוקא בעומד ברשעו וא"ש, והא דכתב הטו"ז דבמזיד פשיטא יותר משוגג אף דגם במזיד אנו צריכין לטעמא דנפשו חותה, י"ל משום דאיסור דרבנן ליכא איסור כלל בשוגג וכמ"ש הנתיבות סי' רל"ד ול"ש נפשו חותה רק לענין ברכה כמ"ש הטו"ז ומשום דמכ"מ הי' ניחא לי' יותר שלא הי' אוכלו אבל באוכל במזיד דעביד איסורא אפילו באיסור דרבנן אם עושה תשובה ומתחרט אח"כ ודאי נפשו חותה ומשו"ה פשיטא מזיד יותר משוגג:

שנית נ"ל דהנה מבואר ברמב"ם בפ"א מברכות דברכת הנהנין בתחילה הוא מצוה מד"ס וכן ברכת המצות וכל הברכות חוץ בהמ"ז שהוא מה"ת והנה קי"ל דמה"ב לאו מצוה אם המצוה באה ע"י העבירה ועיין תוס' ר"פ לולב הגזול וכאן נמי מצות הברכה בא ע"י עבירת אכילת איסור ולאו מצוה היא, ואף דלדעת הרמב"ם פ"ח דלולב ה"ח במצוה דרבנן ל"ש מהב"ע כריב"נ בר"פ לולב הגזול וברכה נמי רק מצוה דרבנן מ"מ ברכה כיון שמזכיר בה שם שמים חמיר טפי וכמ"ש תוס' גיטין דף נ"ה ובכמה דוכתי וזה נראה בפי' דברי הרא"ש פ' לולב הגזול שכ' אע"ג דמהב"ע כתיב גבי קרבן הה"ד בכל המצות כדמוכח ב"ק צ"ד דקאמר הרי שגזל סאה חטים וכו' אין זה מברך אלא מנאץ ולא כשמואל דס"ל דל"א הכי אלא במלוה שהיא דאורייתא והיינו משום דברכה היא רק מצוה דרבנן ואפ"ה אמרינן דהוי מנאץ והוי מהב"ע חזי' דלא קי"ל כריב"נ [דאלו מצות הפרשת חלה הוא מה"ת אבל ל"ש במצוה כזו מהב"ע כמו שהארכתי במקומו] וכתב ולא מיסתבר טעמייהו למימר דכיון דמברך ומזכיר שם שמים ומנאץ הוא במילי דרבנן כמו במילי דאורייתא פי' ומשו"ה בברכה אף שהוא מדרבנן שייך בה מהב"ע ולא בשאר מצות דרבנן זה לא מסתבר להרא"ש אבל להרמב"ם מסתבר לי' חילוק זה כמו דמסתבר לר"ת שבתוס' גיטין הנ"ל ואי דא"כ עכ"פ א"י לברך ביוט"ש על לולב הגזול דלענין ברכה לרמב"ם שייך מהב"ע גם בדרבנן הלא ברכות אינן מעכבות ועכ"פ בדיעבד יוצא בו ביו"ט שני:

ובתשובת כתב סופר או"ח סי' כ"ב פירש דברי הרא"ש דלא מייתי מב"ק רק דגם בשאר מצות שייך מהב"ע ולא לענין דגם במצוה דרבנן שייך מהב"ע ופי' האי ולא כשמואל שכ' הרא"ש הוא מילתא באנפי' נפשא וכוונתו ולא מסתבר לפסוק כשמואל דכיון דמברך ומזכיר שם שמים וכו' הוא נתינת טעם למה לא מסתבר שכיון שלא יוכל לברך להכי אינו יוצא, וק"ל דברי הרא"ש אהדדי מפרק ג' שאכלו דס"ל דמברך על דבר איסור ופי' שם אין זה מברך אלא מנאץ דבאמת מברך אלא שברכתו היא ניאוץ, ולפמ"ש הא ליתא דודאי ס"ל להרא"ש דמברך מטעם שכ' הרשב"א בתשובה וכי בשביל שאכל שום ואוכל או עושה איסור יחזור ויאכל שום ולא יברך אבל מ"מ מוכח דגם במצוה דרבנן הוי מנאץ והוי מהב"ע, ומיהו גם לפי פירושו לק"מ דשם בב"ק עכ"ח א"א לו לאכול בלי הפרשת חלה וע"כ צריך לברך כסברא הנ"ל אבל בלולב ביו"ט שני ממנ"פ אם אין לו אחר לצאת בו פשיטא דאפילו אם אינו יכול לברך על הגזול נוטלו ויוצא בו דברכות אינן מעכבין ועכ"ח בדאית לי' אחר וא"כ אפילו מברך מ"מ כיון שברכתו ניאוץ צריך ליטול האחר שלא יהי' ברכתו ניאוץ וזה פשוט. אלא דיש לפקפק קצת על טעם זה שכתבנו לפי כ"מ

הנ"ל דמותר לברך רק דא"צ והרי כתב רש"י בר"פ לולב הגזול ד"ה שנאמר דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה הב"ע ויש לעיין וצ"ע:

שלישית נ"ל דאמרינן בברכות ל"ה כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל ואסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה וכאלו נהנה מקדשי שמים וכ"כ הרמב"ם בפ"א מברכות ה"ב וכל הנהנה בלא ברכה מעל, ומבואר מזה דבענין ברכה בברכת הנהנין יש עשה ול"ת דרבנן. עשה לברך כמו בברכת המצות ול"ת שכל זמן שאינו מברך המאכל אסור עליו כהקדש מדבריהם ולפ"ז בדבר איסור אין איסור הקדש זה דדבריהם חל עליו ואינו אסור בלא ברכה דאאחע"א ועיין שבועות י"ט ע"ב, ובזה יובנו דברי כ"מ שכתב בדעת הרמב"ם דא"צ לברך אבל מותר לברך היינו דאין עליו איסור בלא ברכה אבל מ"מ אם רוצה לברך משום מצוה רשאי, וגם בברכה שלאחריה י"ל דאם אינו מברך בסוף אכל איסור למפרע אבל בדבר איסור ל"ש זה כנ"ל, ובזה י"ל ע"ד פלפול ליישב קושית לח"מ בספ"א מברכות שכתב אין יוצא י"ח במצה שהיא אסורה וכו' זה הכלל וכו' וכל שאין מברכין עליו בהמ"ז אינו יי"ח והקשה לח"מ דהול"ל כל שאין מברכין סתם דהא ס"ל דגם לפניה אינו מברך, ולהנ"ל י"ל דלכאורה יש להשיב על טעם זה דשפיר חל איסור גם על דבר האסור דברכה צריך גם לכ"ש כמ"ש הרמב"ם פ"א מברכות ה"ב ואכילת איסור הוא בכזית וכי"ב עיין ריטב"א קידושין ע"ז [ואע"ג דבאמת גם ח"ש אסור מה"ת, מ"מ לפי מה דמשמע מדברי כ"מ פ"א דחמץ ומצה ה"ז דאף דח"ש אסור מה"ת מ"מ בכ"ש אין איסור ויש לחקור כנ"ל] אך ז"א דהרי בהמ"ז אינו רק בכזית וברכה לפניה ילפינן ברישׁ כיצד מברכין מק"ו דלאחריה וכיון דל"ש בדבר איסור ברכה לאחריה ל"ש גם לפניה, וא"כ א"ש שנתן כלל שאין מברכין בהמ"ז משום דגם הא דאין מברכין לפניה הוא מטעם זה שאין מברכין בהמ"ז וא"ש:

ורביעי בקודש י"ל בטעם הרמב"ם משום דברכת הנהנין מברך ומודה להשי"ת על שבראַ זאת להנאתו וא"כ בדבר איסור שאין חפץ הש"י באכילתו והנאתו איך יברך על שבראו להנאתו והלא לא בראו לזה, הגם די"ל דעל מנהגו של עולם מברך שבראו להנאת אחרים ועיין באו"ח סי' מ"ו ומג"א שם וטו"ז יו"ד סי' א' סקי"ז, ולפ"ז לב' טעמים האחרונים יש לומר דבברכת המצות מודה הרמב"ם דמברך אף שהוא באיסור כמובן אבל לטעמים הראשונים גם ברכת המצות לא יברך באיסור. אמנם הרא"ש בר"פ ג' שאכלו הביא ראי' לראב"ד דמברך ע"ד איסור ברכת הנהנין הואיל ונהנה מהא דב"ק דף צ"ד הרי שגזל סאה חטין וכו' אין זה מברך אלא מנאץ, והנה דברי הרא"ש תמוהים דמשמע מדבריו דשם בברכת הנהנין מיירי כמו שהבין פמ"א ח"ב סי' זי"ן וא"כ סותר עצמו עמש"כ בר"פ לולב

הגזול הנ"ל דלפי' הכת"ס עכ"ח ס"ל דעל ברכת מצות חלה קאי ולפי דברינו לעיל עכ"ח ס"ל דברכה גופא הוא מצהב"ע ואפילו ס"ל דקאי אברכת נהנין תקשי אמאי מברך, ועוד דבקיצור פסקי הרא"ש ר"פ הגוזל קמא מבואר דס"ל דאברכת מצות חלה קאי דז"ל שם גזל וכו' והפריש ממנו חלה וברך עליה אותה ברכה הוי ניאוץ וכן משמע מדברי תוס' שם שהקשו למה נקט לשה ואפאה הלא משעת גלגול מחויב בחלה ותי' דרבותא קמ"ל ואי אברכת נהנין קאי עכ"ח נקט ואפאה דאינו יכול לאכול בלי אפוי' וגם אין נ"מ אפילו ליכא חיוב חלה משעת גלגול ולא אח"כ, ונ"ל דודאי סובר הרא"ש דעל ברכת המצות קאי אלא די"ל שני טעמים דאינו מברך או משום דמצות הפרשת חלה הוא בעבירה ואיך יברך ה' על שציווה אותו במצוה זו הלא בעבירה אינו חפץ בעשייתה וא"כ גם בברכת הנהנין אין לברך כטעם שלישי ורביעי הנ"ל, אמנם י"ל דמצד שהפרשת חלה הוא עבירה הי' מברך כיון שמ"מ נצטוה על מצוה זו בהיתר רק דמצד שהברכה גופא הוא מצוה והוי הברכה מצהב"ע אינו מברך שמצהב"ע לאו מצוה. ולפ"ז יש לחדש דברכת הנהנין שפיר מברך דנהי דלא עשה מצוה בברכתו מ"מ הלא המאכל אסור בלא ברכה כהקדש כנ"ל ומחויב לברך שלא יאכל איסור:

תמצית הדבר דלטעם א' אסור לברך וא"כ גם ברכת הנהנין אסור לברך אבל לטעם ב' אין. מצוה בברכתו אבל מותר לברך וכדעת כ"מ וממילא ברכת הנהנין מחויב לברך משום שלא יאכל איסור הקדש כנ"ל וזה כוונת הרא"ש מדקאמר גבי ברכת המצוה אין זה מברך אלא מנאץ משמע שחייב לברך אף שמצוה הוא בעבירה אלא שברכתו הוא ניאוץ והיינו שהברכה גופא הוא מצהב"ע, ולכן אינו מחויב לברך ברכת המצוה אבל מותר לברך וא"כ מוכח דבברכת הנהנין מחויב לברך, ובזה מיושב קושי' מעדני יו"ט מאשר"י פסחים ל"ח דס"ל דאינו מברך על מצה גזולה דשם הפי' מצה גזולה אסור לברך עליה וא"ר אושעי' ע"ש שנאמר ובוצע ברך היינו דמפרש שאין האיסור מצד הברכה רק שאסור לאוכלו שהרי הוא גוזל הד"ת בתחילה היינו לכתחילה אבל בסוף פי' בדיעבד דמים הוא דחייב לי' ויוצא וכן פי' קרבן נתנאל שם שהרא"ש הבין כן בדברי ר"א אלא שאח"כ הביא סוף דברי הירושלמי ומסיק דפליגי ור"י ור' אילא סוברים דגם בדיעבד לא יצא משום מהב"ע וא"כ א"ש דאסור לברך עליה היינו ברכת המצוה שהיא ברכה לבטלה כיון שלא קיים מצוה אבל ברכת הנהנין או אפילו ברכת המצוה במקום דמהני מצותו כמו בהפרשת חלה שפיר י"ל אף דאין ברכתו מצוה משום דברכה גופא היא מהב"ע יוכל לברך עלי' וא"ש. ובק"נ פסחים הנ"ל תי' דל"ש מנאץ רק בברכת המצות שאומר וצונו נראה כאלו אומר שציוהו השם לעשות אפילו בגזל אבל בברכת הנהנין

ל"ש זה והרא"ש בברכות הביא ראי' מדקאמר בברכת המצות שהוא מנאץ משמע דאם ל"ה מנאץ הי' חייב לברך וא"כ בברכת הנהנין דל"ש ניאוץ שפיר חייב לברך:

תבנא לדינא לדעת ק"נ נ"ל דמברך על השחיטה בנידון דידן דבשלמא בהפרשת חלה הוי ניאוץ שאומר וצונו להפריש מן הגזול שהרי א"י להפריש אלא מי שהוא שלו ואדרבה מצוה עליו להחזירה לבעלים והם יפרישו ועיין תשובת יד אלי' סי' כ"ג דאפילו אחר שקנאו בשינוי מחויב לציי"ש ולהחזיר וגם הפרשה גופא הוא מצוה ואפילו אינו רוצה לאכלו וכמ"ש טו"ז יו"ד סי' א' אבל שחיטה אין מצוה לשחוט רק להסיר האיסור שיוכל לאכלו וכמ"ש בטו"ז הנ"ל א"כ מה ניאוץ איכא במה שאומר וצונו על השחיטה ואפילו בגזל איה"נ שאסור לאכול אפילו גזל בלא שחיטה, ולפמ"ש בדעת הרא"ש גם בהפרשת חלה מותר לברך אלא שאין ברכתו מצוה, ואפילו לדעת הרמב"ם י"ל דוקא ברכת הנהנין אינו מברך משום ב' טעמים האחרונים שכתבתי אבל ברכת המצוה מברך וטעם השני שכתבתי י"ל כמו לדעת הרא"ש שאין ברכתו מצוה אבל מותר לברך, ובשו"ת כת"ס או"ח סי' כ"ב מחלק עוד דברכה שהיא בָּעַל מברך גם אם עושה בעבירה ואם מברך בלמ"ד כמו להפריש חלה דקאי על מצוה זו אינו מברך בעבירה משא"כ בעל קאי על כללית המצוה שפיר מברך ועיין טו"ז או"ח סי' ח', מכל הלין טעמי נ"ל שיוכל לברך השחיטה ויש להאריך עוד אבל הוכרחתי לפסוק באמצע מחמת חסרון הבריאות כראוי ולכך אקצר כעת:

ומה שרצה מעלתו לומר שיברך אחר השחיטה שאז כבר קנאו בשינוי ודימה זאת לבהמ"ז. נ"ל לחלק בשלמא חיוב בהמ"ז בא אחר שכבר קנאו בשינוי אבל כאן ברכת על השחיטה הוא על מעשה השחיטה ומעשה זו הי' בעבירה דאז עדיין לא קנאו בשינוי ואיך יברך על מעשה זו, ועוד שמה שמברך לאחריה הוא רק תשלומין שלפניה ואם אין חייב לפניה אין כאן תשלומין ועיין חגיגה דף ב', ולא דמי לדבר דאתיליד ריעותא בסי' י"ט דהתם איגלאי מלתא למפרע שהי' כשר והי' מחויב בברכה לפניה ושפיר יש לו תשלומין אבל כאן גם אח"כ אינו מבורר שהי' מחויב לפניה כי לפני שחיטה באמת לא הי' שינוי:

אבל מה שרצה מעלתו לומר דאינו יכול לברך אח"כ דשתי ברכות ביחד ל"ש לברך וה"נ ל"ש לברך על שחיטה וכיסוי שתי ברכות, לא דמי כלל דמג"א סי' קע"ב לא קאמר אלא ב' ברכות סמוכות על דבר א' דהיינו שתיהם בה"נ על הנאה אחת אבל כאן ברכת השחיטה וכיסוי הם על ב' מעשים וב' מצות ודאי יכול לברך שתיהם סמוכות זל"ז ועיין ביו"ד סי'

כ"ח ס"א וטו"ז סק"ב שם. הגע בעצמך אם המל אומר ברכת המילה והוא אביו ואומר גם להכניסו והוי סמוכות, וכן יקנה"ז וברכת אירוסין ונשואין כיון שהם ענינים שונים:
ומה שהקשה בתוס' כתובות ע"ב ד"ה וספרה שהקשו אמאי אין מברכת זבה על ספירתה ותי' שמא תראה ותסתור, והקשה מעלתו מ"ש משחיטה ומילה ושופר דלא חיישינן לקלקול בפסחים דף ו', לק"מ דהתם הוא אומן בזה וחזקה שלא יקלקל דבידו הוא ועיין רשב"א פ"ק דחולין גבי מומר אוכל נבילות אבל זבה אין בידה שלא תסתור. אבל מש"כ מעלתו דבזבה הוי מיעוט המצוי, הוא פלא דהא בלא עת נדתה כתיב על זבה וכתב הרמב"ן בנימוקי חומש שם דאינו רואה בעת ההיא אלא מסיבת חולי ואיך הוא מצוי [עלס"י רפ"א]:
ושוב הקשה מעלתו למה לא תברך בסוף כשתגמור ספירתה והאריך בזה, ולפענ"ד נראה דלק"מ דאם היו חכז"ל מתקנין ברכה על ספירת זבה היו צריכין לתקן שתצרך בכל יום כמו בספירת ב"ד שנת היובל שמברכין בכל שנה וכיון שבכל יום א"א לה למנות ולברך שמא תסתור וכשיתקנו לבסוף לא יהי' הברכה על המנין שהרי בשעת המנין לא הי' יום זה מנוי בודאי וגם לא ברכה בכל מנין שלכל יום לכן לא תיקנו בזה ברכה גם לאחריה על מנין יום א' האחרון וזה כונת תוס' בכתובות דאין מברכין אלא ביובל שמברכין ב"ד בכל שנה שלעולם יוכלו למנות כסדר וכן בעומר ושפיר תיקנו ברכה על כל שנה ויום שמונין אבל זבה שאם תראה תסתור אין לה למנות פי' בברכה ומשו"ה לא תיקנו ברכה כלל אפי' לבסוף ולכן האריכו תוס' בלשונם וא"צ הגה"ה:
ושנית נ"ל דגם במקום דמברך לבסוף צריך לברך תיכף אחר גמר עשיית המצוה והנה זבה טבילתה ביום זי"ן אחר הנץ החמה וטהורה מיד וכמבואר בנדה דף ס"ז וא"כ אז נגמרה מצות ספירה ועדיין אינה יכולה לברך שמא תסתור ביום הזי"ן עד הלילה ואז כבר זמן רב משעת גמר מצוה שהוא בבוקר ולכן לא תיקנו ברכה בזה וזה כונת תוס' במנחות דף ס"ה ד"ה וספרתם דכתבו וגבי זבה דכתיב וספרה ל"ש בה ברכה כיון שסותרת דאי חזיי' אפילו בשביעי סתרה והנך תיבות דאי חזי' וכו' הם ספת יתר, ולפמ"ש א"ש שבאו לתרץ למה לא תיקנו ברכה לבסוף וכנ"ל, ובזה יבוא שלום ינוח על ראשו ידידו דוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מו

שיל"ת ב' אויפאלו ד' בא תרנ"א לפ"ק
ברכת שלום להמופלג חו"ש כמו"ה יודא נ"י שווארץ בק"ק ס"ה:

היום בא מכתבו והיום יצאתי להשיב על מה שהק' לדעת הר"ש שבתוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי ובתוס' עירובין ה' ע"ב ד"ה וספק דגם בידי אדם א"א לצמצם והא דכשר בשחט מע"מ למ"ד מע"מ כרוב היינו משום דאימא שחט רובא ואפי' הן שווין רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דס"ל אינו כרוב משום דאימא נשאר רובא קיים ואפי' הן שווין רחמנא אמר שחוט רובא וכן גבי פרוץ כעומד וכו' ע"ש א"כ מאי משני בחולין מ' ע"ב בחצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וגמרו דכולהי בהדדי קאתיין הא קי"ל בסי' כ"א ס"א כשיטות הרשב"א ור"ן דאם שחט יותר מחצי אפי' כחוט השערה שחיטה כשרה וכיון דאפילו בידי אדם א"א לצמצם א"כ לפוטרו מחטאת דבשחוטי חוץ איכא שני צדדי' וס"ס לפוטרו שמא הי' פחות מחצי וא"כ כשהשלים עד החצי כבר עשה בה מעשה ונאסרה משום ע"ז וכשמשלים השחיטה לרוב הוי מחתך בעפר ואת"ל דלא הוי פחות דלמא הי' משהו יותר והוי נבלה וג"כ לית בי' משום שחיטה חוץ וצד א' להתיר שהי' מע"מ ואכתי תקשי אשחוטי חוץ לא לחייב, הנה קושיא זו כבר כתובה על ספר הישר בית אפרים או"ח סי' כ"ג ותי' בדרך פלפול ואח"כ לחדש יצא דלמסקנא דחולין כ"ט דמע"מ אינו כרוב רק בעינן רוב הנראה לעינים והיינו במדידה וממילא כיון דקי"ל דאפילו בידי אדם א"א לצמצם, כל שנראה לנו קנה פגום מע"מ בהכי שריא רחמנא אע"ג דמצד שא"א לצמצם אפשר שיש כאן חוט השערה יותר לית לן בה כיון שבמדידה הוא רק מע"מ שריא רחמנא ודברי ר"ש מיינבלא אינם אמורים אלא לענין מה דפליגי התם בשחיטה אי מחצה ע"מ כרוב דלמ"ד כרוב הוי שני צדדי' להיתר ולמ"ד אינו כרוב הוי שני צדדים לאיסור וכו' ע"ש שהאריך בזה:

ושלשה המה נפלאו ממני, מ"ש לחלק בין הך דהכא להאי דר"ש אנא לא חילוק ידענא ולא בלק ידענא דאי נימא כסברתו דאף דפסיקת קנה טרפה ברובא אפי' כחוט השערה יותר ממחצה מ"מ אם רק חציו במדידה נפסק אף שיש ספק שמא הוא חוט השערה יותר מ"מ כשר כיון דספק זה הוא רק משום דא"א לצמצם א"כ בהך דר"ש נמי נימא הכי דלמ"ד מע"מ כרוב אם הוא מע"מ במדידה הוי שחיטה כשרה אף דאפשר שהיא פחות כחוט השערה משום דא"א לצמצם מ"מ בהכי אכשר רחמנא אם נראה לנו במדידה מע"מ ולמה יהיב הר"ש טעמא משום דאיכא שני צדדים להתיר דאימא שחט רובא ואפילו הן שווין רחמנא אמר לא תשייר רובא תי"ל אפי' ל"ל אימא שחט רובא מ"מ כשר כיון שלפי ראות עינינו במדידה הוי מע"מ, וכן מ"ש למאן דאסר משום דאימא נשאר רובא קיים לא מהני לאסור דנהי דאפשר שנשאר רובא קיים מ"מ כיון שלפי ראות עינינו הוי מע"מ שפיר כשר אי לאו טעמא שכתבו ואפילו הן שווין רחמנא אמר שחוט רובא, אע"כ

דסברא זו ליתא אלא דאם מע"מ כרוב אם הוא חוט השערה פחות אינה שחוטה אפי' נראה לנו מע"מ כיון שאין האמת כן וכלפי שמיא גלי' שהוא פחות אף שהוא נעלם מאתנו וה"נ אף שנראה לנו חצי קנה פגום כיון שא"א לצמצם ואפשר כלפי שמיא גלי' שהוא כחוט השערה יותר הוי ספק טרפה ולא דמי להא דאמרי' קידושין נ"ד וכמה דוכתי לא נתנה תורה למה"ש דהתם א"א בענין אחר ודמי להא דאמרי' בכורות י"ז ע"ב גבי מדת כלים ומדת מזבח אף דא"א לצמצם מ"מ רחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא לי' וכו' ע"ש אבל כאן הרי אפשר לשחוט רובא שיהי' מנכר שהוא רוב בלי ספק ולהטריף חצי קנה פגום בצמצום היכא דאפשר להסתפק שהוא חוט השערה יותר ול"ש בזה לא נתנה תורה למה"ש:

ושנית אני תמה עליו נהי דאפילו הקנה פגום חוט השערה יותר מחציו כיון שלפי ראות עין במדידה הוא רק חצי כשר ולכן כשהוסיף כ"ש חייב משום שחוטי חוץ מ"מ אכתי אינו מיושב הקושי' להיפך דלמא הוא חוט השערה פחות מרוב וכששחט חוט השערה עשה בה מעשה ואסרה משום ע"ז ואכתי אינו חייב משום שחוטי חוץ דהרי לא נשחט רובו עד ששוחט עוד משהו וא"כ מחתך בעפר הוא, מיהו בהא י"ל נמי כסברתו כיון דלמראית עין הי' חצי קנה פגום ובחוט השערה ששוחט הוי רוב במדידה למראית העין שפיר הי' חייב משום שחוטי חוץ אף דמשום א"א לצמצם אפשר דליכא רוב מ"מ כיון שנראה לנו דהוי רוב שפיר הוי שחיטה להתחייב משום שחוטי חוץ בחוט השערה ראשון ששוחט אלא שתימא שלא הזכיר מזה כלום, ונראה מדבריו דל"ק להו רק משום שיש שני צדדים לפוטרו מחטאת דשחוטי חוץ ולכן סגי לי' לתרץ מצד א' אבל בזה עד השלישה אני בא אמאי קשי' להו דוקא משום דאיכא שני צדדי' לפוטרו הלא אפי' ליכא רק צד א' לפטרו נמי פטור מחטאת וכ"ש חומרא דאתי לידי קולא הוא שאם פטור מחטאת הרי מביא חולין לעזרה:

לכן נ"ל והיתה לבאר מקודם דברי ר"ש שבתוס' חולין כ"ח ד"ה לפי הנ"ל שכתבו מאן דשרי משום דאימא שחט רובא ואפילו הן שווין רחמנא אמר לא תשייר רובא ותוס' בעירובין וי"ו ד"ה ספק כתבו דהוי כעין ס"ס ע"ש והוא פלא מה מהני ס"ס הא הוי נגד חזקת איסור ועיין סי' ק"י בטו"ז סקט"ו ובש"ך כללי ס"ס אות כ"ז וכבר עמדו בזה אחרונים, מיהו בזה י"ל למ"ש רשב"א בתשובה סי' ת"א דטעם דס"ס הוא מטעם רוב ועדיף מרוב כמבואר בפוסקים סי' ק"י וא"כ הא דלא מהני נגד חזקת איסור היינו משום דגם ברוב אמרי' סמל"ח ואיתרע לה רובא וה"נ בס"ס סמל"ח ולא מהני ס"ס דהוי כרוב וכבר צדדו תוס' ביבמות קי"ט לומר דאפילו לר"מ סמל"ח אינו אלא מדרבנן ועיין תוס'

בכורות כ' וקידושין פ' ואפילו למה שצדדו שם דלר"מ היא מה"ת מ"מ לרבנן דר"מ דלא חיישי למיעוטא ודאי דסמל"ח הוא רק דרבנן ועיין מהרש"א חולין י"א ד"ה מנא ופנ"י בקו"א כתובות סמ"ו ופמ"ג שפ"ד סי' ח"י סקי"ד ושע"ת ח"ג כלל ט' פ"ג אות וי"ו וא"כ הא דס"ס לא מהני נגד חזקת איסור הוא רק מדרבנן וכתב ר"ש שפיר דעכ"פ מה"ת מותר מצד ס"ס ואפילו לר"מ וגם אי לר"מ סמל"ח מה"ת מ"מ לא הוי רק פלגא ופלגא והוי רק ספק איסור ושפיר מהני הא דמע"מ כרוב והוי ס"ס דלא ליהוי ודאי אי' תורה:

אך אכתי קשיא למ"ש פלתי סי' ק"י ובס' גוו"ד כלל ח' דה"ט דס"ס לשיטת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא רק מדרבנן לחומרא וא"כ בס' ראשון הוי רק איסור ודאי דרבנן ובס' השני הוי סד"ר לקולא ע"ש וא"כ בס"ס נגד חזקת אי' הוי ספק א' איסור ודאי מה"ת וא"כ גם ספק השני אסור ודאי מה"ת משום חזקת איסור והדק"ל מה מהני ס"ס נגד חזקת איסור:

ועוד קשי' הא שני הספיקות שמא שחט רובא ושמא הוא מע"מ הוי שם אונס חד הוא דשני הספיקות הם שמא שחט כשיעור ולא מקרי ס"ס כמו"ש הש"ך בכללי ס"ס אות י"א וכבר העירו האחרונים גם בזה:

לכן נ"ל לחדש דאפילו אי ס"ס לא מהני נגד חזקת איסור היינו דוקא אם שני הספיקות אינן מעידין על דבר אחד כגון בהאי דחולין יו"ד ספק בעצם נפגמה ואת"ל בעור שמא לא שחט נגד הפגימה ע"ש בתוס' ד"ה סכין דספק א' הוא שלא נפגם בעור וספק השני שנפגם בעור רק שלא שחט באותו מקום שיש פגימה בסכין או כמו נידון דאו"ה שהביא טו"ז סי' ק"י בשוחט בסכין בדוק ונמצא פגום אחר שחיטה ונערבה הבהמה באחרות דאיכא ס"ס שמא אינה זאת ואת"ל זאת שמא נשחט כהוגן דספק אחד שאינה זאת שנשחטה בסכין שנמצא פגום וספק הב' שמא אותה שנשחטה באותו סכין נשחטה כהוגן, וכן הא דשם אונס חד הוא בכה"ג כגון הא דכתבו תוס' כתובות ט' ספק אונס ואת"ל ברצון שמא קטנה ופיתוי אונס הוא דספק א' מעיד שנאנסה בעכ"ח וספק השני מעיד שהיתה מרוצה אלא שרצונה אונס, או כנידון דפסקי מהרא"י שהביא הש"ך בדיני ס"ס אות י"א דספק א' שמא ילדה כבר וספק הב' שמא זה יצא ראשון ע"ש דרק מדין ס"ס אתאין עלה דשני הספיקות מעידין על היתר הדבר רק לא מטעם א' בזה אמרינן שם אונס חד הוא, אבל כאן שני הספיקות מעידין על דבר אחד מטעם א' ששחט כשיעור בין ספק א' דשחט רובא בין ספק השני דשחט מחצה למ"ד מע"מ כרוב והוי שני צדדים להיתר יצא א' לאיסור שמא נשתייר רובא בזה לכ"ע דינו כרוב ולא איכפת לן בשם אונס חד ולא בחזקת איסור דרובא וחזקה רובא עדיף וליכא אלא משום דנימא סמל"ח וזה

אינו אלא מדרבנן כנ"ל והכא בדאו' מיירו ושפיר אמרינן מחצה על מחצה כרוב ואתיין כהוגן דברי ר"ש מיינבלא:

אבל יותר נכון נ"ל דלאו מדין ס"ס אתי הר"ש עלה אלא דנ"ל סברא חדשה דלא אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא אלא אם אנו מסופקים בעצמינו ואנו יודעים שהוא ספק אצלינו ולבו נוקפו אם אינו איסור תורה אבל כאן אם שחט מע"מ במדידה הלא הוא אינו מסופק וברי לו ששחט מחצה ואי מע"מ כרוב ברי לו ששחט כהוגן אלא דאנן אמרי' משום דגם בידי אדם א"א לצמצם אפשר שטועה בדמיונו ואומר שהוא מע"מ וחושב שהוא כן בדדמי אבל באמת הוא פחות כחוט השערה ולכן ודאי אם לא הי' אפשר להיות רק או מע"מ כמו שברי לו או פחות כחוט השערה היינו אומרים שאסור אף שברי לו שהוא מע"מ שמא הוא בדדמי והוא פחות כחוט השערה אבל הלא אפשר שטועה והוא חוט השערה יותר מחצי וא"כ מוקמי' האי בדדמי שאפשר שהוא פחות, נגד האי בדדמי שאפשר שהוא יותר. וממילא יותר מצד שברי בעיניו שהוא מע"מ ועיין ברש"י כתובות כ"ב באומרת ברי לי אין לבי נוקפי שברי אלו הי' קיים הי' בא ועיין בר"ן שם ועיין בר"ן בפ' כל הנשבעין בסוגיא דקציצה דאע"ג דבעה"ב טרוד בפועליו ואמרינן דשכח וא"י אם פרע מ"מ לא הו' כאינו יודע אם פרעתיד משום דהתם הוא עצמו מודה שהוא מסופק וא"י אבל בעה"ב טוען ברי ואומר שאינו מסופק רק אנן אמרינן שא"י לכן לא הוי כאינו יודע דעלמא ע"ש. וה"נ כיון שאין אנו מסופקים שהוא מע"מ רק מצד א"א לצמצם אנו חוששין שברי שלנו הוא ספק וכיון דמצד א"א לצמצם יש צד להיתר שהוא רוב כמו שיש צד לאיסור שמא הוא פחות אין ספק מוציא מידי ודאי ברי שלנו שהוא מע"מ במדידה ובכה"ג כ"ע מודו דלקולא ואפילו נגד חזקת איסור וכמ"ש מהרש"א ביבמות פ"ח בתוס' ד"ה והבא עליה דחזקה לא מהני רק למאן דמספקא לי' אבל למי שטוען ברי ל"ש אוקמא אחזקה ועיין פנ"י כתובות כ"ב, ולפ"ז גם שם אונס חד הוא ל"ש כאן כיון דלאו מדין ס"ס אתאין עלה וזה כוונת הר"ש דמאן דשרי משום דאימא דשחט רובא כמו דאפשר דשחט פחות ממחצה ולהכי סמכינן אברי שלנו שהוא מע"מ ואפילו הן שווין רחמנא אמר לא תשייר רובא וא"ש:

ואכתי פש גבן לבאר מ"ש ומאן דאסר משום דאימר נשאר רובא קיים ואפילו הן שווין רחמנא אמר שחוט רובא ל"ל לומר שיש שני צדדים לאיסור הא אפילו ודאי לא נשאר רובא רק שיש ספק אם הוא יותר ממחצה על מחצה ושחט רוב או הוא רק מע"מ בצמצום כיון דס"ל מע"מ אינו כרוב הו"ל ספק בשחיטה ואסור ודאי משום חזקת איסור וכ"ש למ"ש דאנו יודעים ברי שהוא רק מע"מ רק משום א"א לצמצם נימא דודאי שלנו הוא

כספק שאין להכשיר בשביל זה, ונ"ל דה"פ דגם מאן דאסר מסתבר לי' דמה שאמרה תורה לשחוט רוב היינו רק מע"מ דאם לא נשתייר רובא מקרי ששחט הרוב וגם מסתבר לי' להכשיר מע"מ אם הוא כרוב ול"ש א"א לצמצם כסברות הנ"ל למאן דשרי אלא דס"ל כיון דא"א לצמצם ואם שוחט רק מע"מ יש ספק דאימא נשאר רובא קיים ואף דיש להכשיר מטעמים הנ"ל מ"מ אין סברא שצותה תורה לשחוט באופן שיהי' ספק בדבר ולהכשיר רק מטעם ס"ס ושני צדדים או בשביל ברי שלו כנ"ל וע"ד שאמרו בכמה דוכתי איצטריך קרא לרבויי ספיקא אעכ"ח דרחמנא אמר שחוט רובא ואפילו הן שווין באמת אסור דהא רחמנא אמר שחוט רובא אבל למסקנא נאדו מה"ט וס"ל דכ"ע מע"מ אינו כרוב דבלא הוכחה אם רחמנא אמר שחוט רובא אין הכוונה דלא נשתייר רובא רק שיהי' רוב שחוט ומטעם דרובו ככולו כדילפינן בנזיר מ"ב ואף דסגי ברוב מצומצם כחוט השערה וא"א לצמצם מ"מ מהני משום דאיכא שני צדדים להכשיר שמא הוא רוב שוחק ואת"ל שאינו שוחק שמא הוא רוב מצומצם ואף שיש ספק שמא אינו רוב מ"מ כשר מהני טעמים דלעיל למ"ד מע"מ כרוב:

ולפ"ז שפיר לא קשיא להו דלא לחייב אשחוטי חוץ בחצי קנה פגום רק משום דאיכא שני צדדים לפטרו שמא הי' פחות ממחצה והוי מחתך בעפר ושמא הי' יותר מחצי ונבלה אבל אם הי' חד צד לאיסור וחד צד להיתר לא אמרינן דהוי ספק ופטור משום שחוטי חוץ כיון דבמדידה הוי חצי קנה פגום וברי לנו שהוא חצי רק משום א"א לצמצם נימא דלא מהני ברי שלנו אבל כיון דאיכא צד לכאן ולכאן אין ספק מוציא מידי ודאי כנ"ל והוי כודאי חצי קנה פגום ושפיר חייב משום שחוטי חוץ:

ומעתה הגענו ליישוב דבב"ק י"א אמרי' שליא שיצאה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לו מן הא' ופריך חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מטהרת לה מא' והק' בתוס' אמאי לא יהיו טהורים הא הוי ס"ס שמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפילו לא יצא דלמא הוא זכר ותי' דהוי תרי קולא דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תשתרי נמי מס"ס דשמא לא יצא ראשו או רובו ביום א' ואפילו יצא רוב דלמא נקבה היא ע"ש והק' מהר"מ שיף א"כ היכא דייק לקמן אין מקצת שלי' בלא ולד ואי דא"כ אמאי חוששת בראשון הא איכא ס"ס שמא לא יצא כלל בראשון ואת"ל יצא שמא לא יצא ראשו או רובו, ז"א דא"כ כי חזיא בט"ו נמי תשתרי מס"ס שמא כולו נפק ביום א' ושליא בא אחר הולד ביום שני ואפי' יצא ביום שני דלמא מיעוט נפק ורובא נפק ביום א' ע"ש, ונ"ל דלכאורה יש להבין על תי' תוס' הרי קי"ל ביו"ד סי' ק"י דאם לא נודע ב' הספקות ביחד לא הוי ס"ס דכיון שהחזקנו ספק ראשון לאיסור שוב אינו מצטרף

לס"ס ועיין טו"ז שם סקי"ג ומג"א סי' תל"ט סק"ג וה"נ הדמים שתראה בט"ו יהי' טהורים מס"ס והדמים שתראה ביום מ"א יהיו טמאים כיון שכבר החזקנו שיצא ביום א' והוא זכר שוב לא הוי ס"ס שמא יצא ביום ב' ושמא נקבה, ונ"ל עפמ"ש הטור יו"ד סי' קצ"ד דצריך לפרוש מאשתו ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה והוא מגמ' פסחים קי"ג ע"ב ופי' בה"ג משום דאז היא שעת ווסתה והוי כמו בב' שבילי' דאם בא לשאול בב"א שניהם טמאים וה"נ הוי כאלו באו לשאול על יום ט"ו ומ"א בב"א והויי תרי קולא דסתרי אהדדי לכן בשניהם טמאה, ולפ"ז התינח בזה אבל הגמ' דייק שפיר דאין מקצת שליא בלא וולד דאל"כ תשתרי בראשון משום ס"ס וא"כ בט"ו נמי תשתרי ז"א כיון דאפשר דלא תראה בט"ו שרי' בראשון משום ס"ס וכיון שכבר החזקנו שיצא בשני שוב לא מהני ס"ס בט"ו וא"ש:

ולפ"ז א"ש בחצי קנה פגום דאמרי' דכשר אף דא"א לצמצם ושמא הוא יותר מחצי מ"מ הא יש ב' צדדים להתיר שמא מע"מ ושמא פחות מחצי וא"כ כבר החזקנו שאינו נפסק רובו וא"כ ספק שמא יותר אינו ספק כלל לפטרו משחוטי חוץ וליכא רק ספק שמא פחות ושוב הוי הודאי שלנו שהוא מע"מ ודאי גמור ואין ספק שמא פחות מוציא מידי ודאי שהוא מע"מ ושפיר חייב משום שחוטי חוץ וא"ש:

ובהכי ניחא לעיל כ"ט הרי שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וגמרו שחיטתה כשרה ולפי המסקנא מע"מ אינו כרוב ומ"מ סגי בכ"ש כחוט השערה כמבואר בסי' כ"א ואמאי כיון דא"א לצמצם הרי איכא ס"ס לאיסורא שמא הי' פחות וא"כ אכתי לא נשחט רובו ושמא הי' יותר מחצי והוי נבלה וכמדומה שעמדו אחרונים בזה, ולפמ"ש א"ש כיון דחצי קנה פגום כשר משום שמא פחות ושמא מע"מ וא"ל דהוי תרי קולא דאם ישחוט ע"כ יהא צ"ל דלא הי' פחות דז"א דהא אפשר לשחוט רובא מנכר שני שלישים וא"כ כבר החזקנו שאינו יותר מחצי ושוב אין ספק זה מצטרף לס"ס:

מיהו התם י"ל יישוב אחר כיון דא"א לצמצם א"כ כשמכווין להוסיף כ"ש כחוט השערה ג"כ א"א לצמצם ואפשר שהוסיף חוט השערה יותר מחוט השערה וא"כ יש שני צדדים להתיר שמא הי' מע"מ ואפי' הוסיף כחוט השערה כשר ואת"ל שהי' חוט השערה פחות מחצי שמא הוסיף יותר מחוט השערה וממילא דליכא שני צדדים לחומרא דהא שמא פחות אינו כולו לחומרא דאפילו הי' פחות אפשר דשחיט שפיר שהוסיף שני חוט השערה אף שנתכוין להוסיף רק אחת דהא א"א לצמצם ושפיר שחיטתו כשרה:

וגם בזה מיושב קושי' ב"א הנ"ל דספק דלמא פחות לאו ספק הוא כלל שהרי ע"כ כשמוסיף חוט השערה שחיטתו כשרה מטעם הנ"ל כיון דא"א לצמצם שמא הוסיף שני

חוט השערה ומה תאמר כשהוסיף חוט השערה הראשון עשה בה מעשה ונאסר משום ע"ז ובחוט השערה השני מחתך בעפר הוא ז"א דכיון דא"א לצמצם להוסיף רק שני חוט השערה א"כ שני חוט השערה הוי רק מעשה אחד וחוט השערה א' רק חצי מעשה ואינו אוסר בזה ואפילו לשיטות דבמעשה זוטא נמי אוסר מ"מ בחצי מעשה אינו אוסר ולא הוי כמחתך בעפר ושפיר חייב משום שחוטי חוץ:

ויותר נכון למ"ש שמ"ק כתובות ל"א בזורק חץ כיון דאי בעי לאהדורי לא מצי מיהדר הוי כאלו הנחה קדמה ואתי' בשעת עקירה ע"ש ועיין תוס' שבועות י"ז ע"ב ד"ה אלמא ומהרש"א שם וא"כ כיון דא"א לצמצם ולפסוק שחיטתו בחוט השערה ראשונה הוי כאלו חוט השערה השני' נשחט מיד בשעה ששחט חוט השערה הראשונה ושפיר כולהי בהדדי קאתיין וחייב משום שחוטי חוץ:

ועוד בה שלישי' דטו"ז סי' ב' סקי"ד העלה דאף דעשה בה מעשה אסרה ואפילו מעשה כ"ד מ"מ היינו דוקא במעשה שעושה אותה נבלה אבל מידי שאינו עושה נבלה אפי' כ"ד לא מקרי, ע"ש והק' נקה"כ שם א"כ אמאי אוקי בחולין מ' כשהי' חצי קנה פגום אפילו לא הי' פגום נמי אינו אסורה משום ע"ז עד ששחט רוב הקנה דהא אינו נעשה נבלה עד רובא וא"כ כולהי בהדדי אתי', ונ"ל דסברת הטו"ז הוא עפמ"ש הר"ן חולין ל"ה דאף דזריקה והקטרה לע"ז אוסרין הבהמה היינו דוקא בחישב ע"ז בשעת שחיטה שעושה מעשה שפועל על כל הבהמה אבל אם נשחטה כראוי ואח"כ זרק או הקטיר לע"ז שאין כאן מעשה הפועל על כל הבהמה אינה נאסרת והא דבהמת קדשים נפסלה בד' עבודות ה"ט לפי שכולן מכשירי הקרבן הם ופועלים על כל הבהמה ע"ש וזה סברת טו"ז דוקא אם עשה מעשה שעושה נבלה שהוא מעשה שפועל על כל הבהמה בזה יכול לאסרה אבל אם אינה עושה אותה נבלה וטרפה שאינו פועל על כל הבהמה אפילו מעשה כל דהו לא חשיב לאסרה והא דבמנסך אוסר עיין ברא"ש היינו משום שעשה עבודה שלימה לע"ז שחייב עלי' מיתה אבל בשחיטה אפילו שחט סי' א' בבהמה לע"ז אינו חייב מיתה אם אין עבודתה בכך משום דבעי' כעין פנים ועיין ברמב"ם פ"ג מעכו"ם ה"ד ורפ"ד משגגות אלא שאסרה משום מוקצה בעשה מעשה ושחט סי' א' ועיין בלשון רש"י חולין מ' ד"ה היתה בעי' דוקא מעשה שפועל על כל הבהמה:

והנה בתשו' ב"א או"ח סי' כ"ג הקשה בחצי קנה פגום איך חייב משום שחוטי חוץ הא אינו מתקבל בפנים והא הוי בע"מ דהא אפי' במפריד עור מן הבשר כתבו תוס' חולין כ"ח סד"ה אתא דאין מום גדול מזה ע"ש, ואף דאמרי' בחולין כ"ג וכמה דוכתי תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות מ"מ הא כתב רש"י בזבחים פ"ה ע"ב ד"ה

הואיל ומיהו מחוסר אבר לא [אפי' בעופות] משום הקריבהו נא לפחתיך וכן מום מגונה ע"ש וא"כ חצי קנה פגום הוי מום מגונה ואפי' בעופות פסול ועיין תוס' זבחים ע"ז ע"ב ד"ה הכא ותירץ כיון שדרך הכשירו בכך לשחוט רוב הסימנים ועי"כ נכשר לאכילה ולקרבן וא"כ בדרך שחיטה ודאי אינו נפסל משום בע"מ לכן בחצי קנה פגום אף שהי' חתוך מכבר שהי' כשר להקריבו ולגמור שחיטתו שהרי זה דרך שחיטתו ואם לא הי' חתוך צריך לחתכו עתה ואין חילוק בזה בין נשחט בב"א לנשחט בזאח"ז במקום שאין השהי' פוסלת אין שם מום עליו כיון שחתיכה זו בקנה הוא דרך הכשר שחיטתו ע"ש, ולפ"ז נראה דזה דוקא אם הוסיף כ"ש במקום שהי' חצי קנה פגום אבל אם שחט שלא במקום חתך באמת הוי מום ופסול להקרבה ועיין חולין ל"ב ע"ב כאן ששחט במקום חתך וכו', ולפ"ז אתיין שפיר דברי טו"ז דכמו דבחולין אם עשה מעשה טרפה לע"ז אסרה לפי שמעשה כזו פועל על כל הבהמה אף שעכשיו לא נטרפה בזה כיון שגמר השחיטה והוא דרך הכשירו מ"מ אם הי' שוהה או שוחט במק"א הי' מעשה טרפה יוכל לאסור בזה ועיין רש"י חולין כ' ע"ב ד"ה וכו' ה"נ בשוחט חצי קנה בבהמת קדשים לע"ז אף שגמר שחיטתו ואינו נעשה בע"מ דרך הכשירו מ"מ כיון דאם הי' פוסק ושוחט במק"א הי' זה מום ופוסל כל הבהמה להקרבה שפיר מקרי מעשה לאסרה משום ע"ז שזה פועל על כל הבהמה ולהכי נקט שהי' חצי קנה פגום וא"ש:

וכ"ז אם לא הי' חצי קנה פגום כלל אבל מה הי' קושיתם אפילו בחצי קנה פגום הא א"א לצמצם ושמא הוא חוט השערה פחות וא"כ כששוחט משהו א' אסרה משום ע"ז ז"א דכיון דאינו עושה בזה מעשה טרפה ולא מעשה בע"מ דהרי כבר הי' פגום ונעשה מעשה בע"מ א"כ א"י לאסור כלל כסברת טו"ז רק כששוחט משהו שני שהוא רוב דהוי מעשה טרפה ושחיטה ואז כולהי בהדדי אתיין וחייב שפיר משום שחוטי חוץ וא"ש, ויען נמשכו הדברים הרבה לא הרשני עתי לשום עין על יתר הדברים והי' זה שלום רב לאוהבי תורה כנפש החותם בברכת שלום ואמת.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מז

שיל"ת ב' איפאלא יום א' ויגש תרנ"ד לפ"ק:

ביומי חנוכה, שלום וברכה, לאחי יקירי ואהובי הרבני החו"ב כמו"ה משה נ"י בלוהם בק"ק ה' מאדע.

מכתבך קבלתי וכו' ומ"ש ביישוב קושי' מהרש"א חולין י"א אהא דאמר ר"א אתי' משחיטה עצמה וכו' אמאי לא פשיט ר"א לעיל ט' איבעי דבא זאב ונטל בני מיעים וכו' משחיטה עצמה דלא חיישי' שמא במקום נקב נקב ע"ש הוא דבר שכל אבל אינו ע"ד קרוב לאמת דמה שהקשית איך מוכח משחיטה דאזלינן בת"ר לשיטות תוס' דבהמה בחיי' בחזקת אי' אינו זבוח עומדת דלמא הא דלא חיישינן שמא במקום נקב שחיט היינו משום דנקובת הושט הוי נבלה ולא מחזקינן מאיסור לאיסור אין לו פי' כלל וכי הא דאין מחזיקין מאי' לאי' הוא חזקה להתיר הלא ז"א רק דאין כאן חזקה לאי' ואי לא אזלינן בת"ר גם בלי חזקה לאיסור אסורה מספק ועוד דאדרבה אזלת בתר איפכא דהרי לשיטות התוס' מוקמינן לה בחזקת איסור א"ז דנקובת וושט אין שחיטה מועלת כמו"ש ש"ך רס"י ל"ג:

ומה שתירצת ע"ז דנקובת הושט הוי נבלה רק אחר שמתה ולישראל בשחיטה תלי' מלתא ומותרת מיד אח"ז קודם שמתה שפיר מוכח רוב ומדוקדק לשון דאמר רחמנא שחוט ואכול, כל זה הוא לפי שיטתך דאין מחזיקין מאי' לאי' הוי חזקת היתר וז"א כנ"ל, אבל בלאה"נ ליתא דנהי דהאמת הוא כן דלישראל בשחיטה תלי' מלתא מותר קודם שמתה מ"מ אין להוכיח מזה דאזלינן בת"ר דאי נימא דאחר מיתה מותר אפי' לא אזלינן בת"ר כדעתך לא מוכח דאזלי' בת"ר דדלמא באמת לא התירה תורה עד שתצא נפשה ואין להאריך בזה יותר:

אבל גוף קושית מהרש"א תמוה בעיני הא לעיל ד"ט אמרי' ולימא נשחטה הותרה הא קמ"ל דאע"ג דאתיליד בה ריעותא כדבעי וכו' ופירש"י שנולד בה ספק טרפות ספק קודם שחיטה הי' ויש לתלותו בלאחר שחיטה ע"ש וא"כ שאינו ודאי שהזאב נקב שם אלא שיש לתלות בו והוי ריעותא וא"כ אין לפשוט משחיטה דשם לא הוי ריעותא כלל דודאי חתך שם בסכין ולהכי לא חיישינן שהי' שם נקב משא"כ באיבעי' דלעיל דחזינן נקב וא"י אם הוא מזאב או הי' מחיים וצ"ע:

וביישוב הדקדוק דאמר רחמנא שחוט ואכול שהוא שפת יתר נ"ל דראש יוסף הק' מנ"ל רוב דלמא משום דספק שאינו יכול לברר מה"ת ע"ש באריכות ולפענ"ד דפמ"ג בפתיחה לה"ש שורש ג' עמד ע"ז מנ"ל דנקובת הושט אין שחיטה מועלת ע"ש וכתבתי בתשו' אחת עפ"מ דאמרי' בחולין י"ט ע"ב שחט ופגע בו נקב שחיטתו פסולה משום דהוי כשחט ישראל וגמר נכרי ע"ש הסוגי' היטב ותוכן הדברים דבמקום שחיטה בעינן מיפק חיותא בשחיטה ולפ"ז בנקובת הושט במקום שחיטה דמיפק חיותא הוי כשנשחט הרוב לא הוי מיפק חיותא בשחיטה דהא מיפק חיותא הי' ג"כ ע"י נקב משהו שהי' בושט

דלאו שחיטה הוא והארכתי לבאר זה ולפ"ז שפיר יליף רוב משחיטה עצמה דדלמא במקום נקב קשחיט ואי דספק מותר מה"ת מ"מ הא לא משכחת שחיטה ודאי דנקובת ושט לאו שחיטה הוא כנ"ל וא"ש הלשון אתי' משחיטה עצמה שעמדו בזה אחרונים דלא מהיתר הבהמה גמרינן אלא ממה דקרי' רחמנא שחיטה וזבחת, אלא הא גופא דפגע בו נקב שחיטתו פסולה הטעם כדאמרי' בגמ' משום דהוי כשחט ישראל וגמר נכרי והא דשחיטת נכרי פסול כתבו תוס' ורא"ש ריש חולין משום דכתיב וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל והיינו דקאמר ר"א דקאמר רחמנא שחוט ואכול היינו מה שאתה זובח אתה אוכל והאיך משכחת שחיטה ודאית אלא ודאי דאזלינן בתר רוב וא"ש:

ומה שהקשית בחולין ל"ג דאמרי' דלא כראב"י משום מי איכא מידי למ"ש תוס' שם דבגוי העוסק בתורה ושומר שבת דחייב מיתה ל"ש מא"מ כיון שהוא מצוה לישראל א"כ גם בהאי דראב"י תקשי איך שייך מא"מ הא יש לישראל שחיטות ואכילות מצוה כגון פסח וקדשים ולא אמרי' מא"מ, לק"מ מכמה טעמים חדא דדוקא אם זה גופא שהוא איסור לנכרי הוא מצוה לישראל ל"ש מא"מ אבל בפסח וקדשים וכי כל מה שהוא איסור לנכרי הוא מצוה לישראל והלא בחולין יש אי' לנכרי ואין מצוה לישראל וזה א"א וע"כ דאינו אסור לנכרי, שנית גם בפסח וקדשים אין מצוה לישראל מה שאסור לנכרי דאין מצוה עליו לאכול קודם שתצא נפשה:

ושלישית דפי' מא"מ הוא דאין לומר שיהי' הנכרי קדוש יותר במצוה מישראל ולכן כתבו תוס' דהיכא דיש מצוה לישראל ל"ש זה דאדרבה משום שהנכרי אין קדוש אסור לו לעשות מצוה זו אבל בשחיטה נהי דישראל קדוש יותר במצות אכילת פסח וקדשים מ"מ בזה יהי' הגוי קדוש יותר דישראל מותר בבני מיעים ונכרי אסור ושייך שפיר מא"מ וכ"ז ברור ופשוט, ויען כי לא הייתי בקו הבריאה לכן נתאחר הדבר ובין כך הגיע לי מכתב גם מגיסי נ"י וד' יגמור הדבר לטובה, ותושע בנחת ושובה, כנפשך ונפש אחיך הנאמן דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה מח

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' נשא את ראש בני גרשון גם הם תרמ"ה לפ"ק:

באסרו חג בעבותים. תהיו כשתילי זיתים, חתני אהובי הרב המאה"ג כמו"ה גרשון נ"י שטערן ובתי האהובה, זוגתך הרבנית היקרה והתשובה, תחי' בנחת ושובה, מ' מרים תחי' לאוי"ט:

מראשית אודיע כי תלי"ת שלום לנו וד' יתן לנו ולכם כל טוב סלה ועתה באתי עד"ת מה שחקרת בספק דרוסה דיש לחוש שנדרסו הסימנים אם שחיטה מועלת בהם לטהרם מידי נבלה או לא והבאת שדעת הגאון מהר"מ בנעט בספר מ"ב סי' כ"ד [שם מ"ב איני יודע, הודיעני] דאינם ראוי' לשחיטה דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת נבלה הוא והוי ספק בשחיטה ואוקמא בחזקת אי' דאינו זבוח כמ"ש סברא זו פלתי בסי' ל"ג אות י"ד וסי' ק"י בביה"ס ד"ה ומה אעשה והוכיח כן משום דקשי' לדעת הרמב"ם בפט"ו ממ"א הכ"ו והכ"ז דבאיסור דרבנן מבטלי' אי' לכתחלה וס"ל ג"כ דסדא"ו מה"ת לקולא א"כ מאי משני בחולין נ"ג ע"ב גבי שרקפא דס' דרוסות מפרחן וסלקן ואמאי נפרחינהו ונסמוך ארובא וכמ"ש מל"מ פ"ז ממעילה ה"ו בהא דאמרי' בחולין ק"מ לא אמרה תורה שלח לתקלה והלא ליכא תקלה דמה"ת סמכי' ארובא והוכיח מזה דאין מבטלין אי' דאו' בידים מה"ת עיי"ש א"ו כיון דיש לחוש שנדרסו הסימנים תו אינם ראוים לשחיטה והוי ס' בשחיטה ואוקמא בחזקת אי' ולא הוי ספיקא לקולא ע"כ:

ואני בעניי לא זכיתי להבין דברי מל"מ והנה לפי מה שכתבתי בתשו' אחת ע"ל סימן קפ"ט] ליישב קושי' חוו"ד סי' ק"א אות ה' דל"ש ביטול ברוב אלא כשיש לרוב ומיעוטי ייחוס וחיבור יחד או שהם במקום אחד או של בעלים אחד ודאי לק"מ קושי' מל"מ דכאן אין להמשולחת שום קישור וחיבור להרוב ואינו בטול, אבל בלאה"נ לפענ"ד לא שייך ביטול ברוב אלא אם אחר הביטול לא יהי' ניכר לשום אדם בעולם איזהו ההיתר ואיזהו האיסור אבל אם יש רק אדם אחד בעולם שמכיר מיעוט האיסור ודאי לא בטיל ועיי' פלתי סי' ק"י אות י"ב בסופו דאם יש ישראל אחד שמכיר האי' מקרי קבוע הניכר ומה שהשיג עליו חוו"ד שם אות וי"ו כבר ישבתי בתשו' וא"כ ה"נ במשולחת אפשר שהמשלח אותה מכירה בטב"ע ואינה בטילה ושפיר הוי שלח לתקלה אבל לבטל באופן שלא יכיר שום אדם האי' אפשר דמותר מה"ת אפי' באי' דאו' לכתחלה, ואפי' תאמר דהמל"מ לאו מטעם ביטול ברוב אתי עלה רק מטעם דאזלי' בת"ר והאוכלה אוכל היתר משום דסומך שהוא מהרוב שאינן משולחת ועיי' בתשו' פמ"א ח"ג סי י"ט [עיין חת"ס אה"ע ח"ב סי' ה' וב"ש או"ח סי' ו'] ואין כאן תקלה מ"מ תקשי איך הוכיח מזה כמו דאסור לעשות רוב בידים מה"ת ה"נ אסור לבטל איסור מה"ת דילמא לבטל אי' שרי כיון דאחר הביטול אין האיסור ניכר לשום אדם והוא מותר לכל ומכ"ש לדעת הרא"ש שהביא הטור ביו"ד סי' ק"ט דמותר לאכול שלשתן ביחד דאי' נהפך להיתר אבל ברוב ודאי ברור דמי שחושב על בהמה שהוא מרוב כשרות מותר לאכלה ומ"מ אם אחד יודע שהוא טרפה אסור לתננה לו ועובר על לפ"ע אם מאכילו וה"נ כיון שהמשלח יודע שהוא אסורה הוי

שלח לתקלה ועיין בר"ן קידושין ל"ט אהא דאמרינן שם ערלה בחו"ל הלל"מ וכו' עד א"ל אימא כך נאמר ספיקא מותר ודאי אסור וכתב הר"ן דיש שהוכיחו מזה דסדא"ו לחומרא מה"ת מדאיצטריך הכא להתיר מהלל"מ ודחה זה דבכולהו ספיקא אע"ג דמותר מה"ת מ"מ מי שיודע האי' אסור ליתן לחבירו שאינו יודע דעבר על לפ"ע ובערלה בחו"ל הלכה דספיקא מותר ומותר לספוקי אהדדי ע"ש ועיי' ש"ש ש"א פ"ב וה"נ דכוותי' אע"ג דמה"ת מותר לסמוך על הרוב אבל מי שיודע מיעוט האי' אסור להכשיל חבירו ולכן דברי המל"מ צ"ע בעיני:

ואמנם גם אם נכוף כאגמון ראשינו לקבל באימה דברי המל"מ מ"מ גוף ההוכחה אינו לפענ"ד מתרי ותלת טעמי חדא למ"ד בכריתות י"ז דטעמא דשתי חתיכות הוא משום דאפשר לברר איסורו א"כ נראה דהיכא דאפשר לברר איסורו סדא"ו מה"ת לחומרא לכ"ע כמו באיקבע איסורא וכעין זה כתב מהרי"ט ח"ב סי' א' עיי"ש ועיי' קידושין ס"ו גבי שלח ואחוי וא"כ בשרקפא דס' דרוסות אפשר לברר איסורו ולבדוק ולראות שהאדים בשר כנגד בני מעים או האדימו סימנים עצמם וא"כ מה"ת ספיקא לחומרא ולק"מ, וכ"ת גם אם האדים הבשר כנגד בני מעים או סימנים עצמן אכתי אינו מבורר איסורו דלמא מחמת ד"א האדים אף אני אומר לך א"כ לשיטת תוס' וסייעתיהו דאף לודאי דרוסה יש בדיקה ואם לא האדים הבשר כשר א"כ לא משכחת ודאי דרוסה דגם אם האדים שמא מחמת ד"א האדים אע"כ שטפת הדריסה ניכרת שאינו דומה לשאר אדמימות וא"כ שפיר יש לברר איסורו והארכתי בהנ"ל בסוגי' דדרוסה:

ואפשר שלזה נתכוון הרמב"ם פ"ה משחיטה ה"ג שכתב וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור וכו' אשר עמד עליו ב"י יו"ד סי' כ"ט ועיי' טו"ז שם ולפמ"ש י"ל למה שנראה שם מדברי הרמב"ם ה"ח דיש בדיקה גם לודאי דרוסה וקשי' כנ"ל א"כ איך משכחת ודאי דרוסה דלמא מחמת ד"א האדים ואף שי"ל כתי' הנ"ל וכן משמע שם קצת לשון הרמב"ם שכתב ואם נמצא בה רושם הדריסה וכו' מ"מ י"ל דכונתו רק שהאדים בשר ובאמת אינו ניכר אם אינו מחמת ד"א ועיין כ"מ שם רק דס"ל לרמב"ם דתורה אסרה ספק זה כודאי כמו ס"ט ברה"י וזה כונתו וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור, ולפ"ז גם בספק דרוסה אם בדקנו, ומצאנו אדמימות אסור מכח ודאי דספק זה עשאו תורה כודאי ושפיר אפשר לברר איסורו וספיקו אסור מה"ת וא"ש כנ"ל:

ושנית נ"ל לחלק דהא דס"ל לרמב"ם דאיסור דרבנן מותר לבטל לכתחילה היינו דוקא אם האי' מצד עצמו הוא דרבנן כמו בשר עוף בחלב אבל אם האיסור מצד עצמו הוא אי' תורה ומצד אחר בא לו שהוא מדרבנן לפי שהוא ספק בזה מודה הרמב"ם דאין מבטלי'

ספק אי' תורה לכתחלה וכמו שמחלק הש"ך בדיני ס"ס אות י"ט לענין ספק דרבנן לקולא ע"ש שסיים בשם ד"מ דכל מקום שיש חשש איסור דאו' לא אמרי' בי' ס' דרבנן לקולא וה"נ דכוותי' דכל שיש חשש אי' תורה אין מבטלין לכתחילה וא"ש:

ועוד לפמ"ש נוב"י וחת"ס דאפי' אי מה"ת מבטלי' איסור לכתחילה היינו דוקא לח בלח אבל יבש ביבש מה"ת אסור לבטל ה"נ אני אומר לרמב"ם הא דאי' דרבנן מותר לבטל לכתחילה היינו לח בלח דוקא אבל יבש ביבש אפילו אי' דרבנן אסור לבטל לכתחלה וכן מורה לשון הרמב"ם שם מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכו' וא"כ בשרקפא דספק דרוסות דהוי יבש ביבש שפיר אין מבטלין ולק"מ

ובגוף הדין דעת החוו"ד סי' ק"י בבית הספק בד"ה בסקכ"ז וחת"ס יו"ד סי' כ"ד השיגו על הפלתי בטוב טעם ודעת וס"ל דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת לא הוי ספק בשחיטה וגם אני הארכתי בזה בתשו' אבל מצד אחר יש לי לדון ע"ז ולא מיבעי' לדעת רמ"א בסי' ק"י ס"ט והסכים עמו הפלתי שם לדעת רשב"א דס"ס מהני נגד חזקת אי' א"כ לענין חשש זה שמא נדרסו הסימנים הוי ס"ס שמא לא נדרס כלל ואת"ל נדרס שמא לא כנגד הסימנים וא"צ יכול להתהפך כיון דצריך להתחיל תחלה שמא לא דרס כסברת מ"ע שבש"ך דיני ס"ס וגם לא הוי שם אונס חד דהא ספק שמא לא דרס כלל מתיר יותר שאינו אפי' טרפה משא"כ ספק שני שמא לא דרס כנגד הסימנים אינו מוציא רק מידי נבלה ולא מידי טרפה אלא אפי' לדעת ש"ך וטו"ז שם דס"ס לא מהני נגד חזקת אי' מ"מ נ"ל סברא ישרה דזה דוקא אם הספק הראשון הוא נגד חזקת אי' ואסור מה"ת כודאי לכן אינו מצטרף לספק השני אבל אם הס' הראשון אינו נגד חזקה ומותר מה"ת אף שהס' השני הוא נגד חזקת אי' שפיר מהני ס"ס דמצטרף לס' הראשון והוי רובא ורובא וחזקה רובא עדיף וכמו שכתב רשב"א בתשובה ושפיר מהני גם כאן ס"ס ולא הועיל בהוכחתו כלום ועיי' חוו"ד אות הנ"ל:

ועוד מצאתי לדון בדבר החדש הנה הפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה בשורש הג' עמד במ"ש הרמב"ם פ"ג מה"ש הי"ט דפסיקת הגרגרת ונקובת הושט אין שחיטה מועלת בהם ואמאי בשלמא פסוקת הגרגרת כיון שניטל רוב החיות הוי כמאן דמנחא בדיקולא ושפיר אין שחיטה מועלת אבל בנקובת הושט דאכתי איכא רוב הושט לשחוט מנ"ל דאין שחיטה מועלת בו ע"ש שנדחק וכבר אמרתי מאז עפי"מ דאמרינן חולין י"ט ע"ב שחט ופגע בו נקב שחיטתו פסולה משום דהוי כשחט ישראל וגמר נכרי וכתבו תוס' ד"ה שחט ול"ד לשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש דכשרה לר"י גופא [אע"ג דמיפק חיותא אינו בשחיטה אלא בהגרמא משום דאיכא רובא בשחיטה כמבואר שם בסוגי']

דהתם שלא במקום שחיטה אבל שחט במקום נקב עדיף טפי לפי שהוא במקום שחיטה וכו' ומבואר מזה דאם במקום שחיטה מיפק חיותא לאו בשחיטה כשרה שחיטתו פסולה אע"ג דגמר אח"כ שליש אחרון בשחיטה כשרה והוי רובא בשחיטה דאין לומר דהתם מיירי דוקא שהי' חצי קנה פגום עד מקום ששחט שלא הי' רובו בשחיטה דא"כ לא מקשו תוס' כלום דבשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש טעמי' דר"י דמכשיר משום דאיכא רובא בשחיטה והכא ליכא רובא בשחיטה אע"כ דס"ל לתוס' דבפגע בו נקב פסול אפי' נקב קטן ואפי' שחט כל הסימן דאיכא רובא בשחיטה משום דבשעה שנשחט הרוב דהוא מיפק חיותא הי' בשחיטה פסולה במקום שחיטה והוי כמי ששחט וגמר נכרי דפסול עיי"ש בגמ' ואפי' שחט אח"כ ישראל מיעוט בתרא ועיין בש"ך יו"ד סי' כ"ד סקח"י בשם כ"מ ודעת הש"ך שם עיין היטב בפמ"ג בשפ"ד שם וגם זה ברור דלאו דוקא פגע בו נקב באותו היקף דוקא ששחט אלא אפי' פגע בו נקב למעלה או למטה רק שאינו תחת אותו מקום ששחט רק בצד אחר נמי שחיטתו פסולה דהא קי"ל ביו"ד סי' כ"א ס"ג דאם לא שחט הרוב במקום אחד רק בשנים וג' מקומות אפילו אין החתיכות שוים בהיקף אחד רק אחד לצד הראש והשני לצד מטה נמי כשר בין בקנה בין בושט וממילא פסוקת הגרגרת בכה"ג נמי טרפה ועיי' ביו"ד סי' ל"ד בש"ך סק"ד וטו"ז סק"ג ופלתי ולפ"ז הה"נ אם שחט ישראל מיעוט הקנה למעלה וגמר נכרי למטה בצד אחר הוי שחיטה פסולה וא"כ ה"נ פגע בו נקב בכה"ג הוי שחיטה פסולה דהא בגמ' שם מדמי לה לשחט ישראל וגמר נכרי, אלא דבגמ' חולין הנ"ל דחי להאי דינא דקאמר אלא הכי משחט שחיט מ"ל במקום נקב מ"ל פגע בו נקב ופירש"י מכדי משחט שחיט כל הנמצא בה וטרפות בחצי קנה לא הוי והוי לה תחילה כקנה שלימה והרי שחיט לפנינו מ"ל במקום נקב וכו' ע"ש ומוסבר יותר לפי הנ"ל דאפי' הי' חצי קנה פגום מיד דשחיט פורתא מצד אחר למעלה או למטה והשלים לרוב הוי שחיטה מעליותא דא"צ לשחוט במק"א והוי כמו ששחט נכרי וגמר ישראל ולפ"ז כל זה בקנה דכשר עד דנפסק רובא הוי כקנה שלימה כפירש"י אבל נקובת הושט דהוי טרפה שפיר לא מהני בי' שחיטה דמיד ששחט חצי הושט מצטרף עם הנקב משהו בכ"מ שהוא והוי רובא וא"כ הוי מיפק חיותא בפסול כמו ששחט ישראל וגמר נכרי אותו משהו שהי' נקוב במקום שחיטה וא"כ אפי' שחט כל הושט דהוי רובא בשחיטה מ"מ פסול כנ"ל ושפיר הוי נקובת הושט נבלה ואין שחיטה מועלת וא"ש ואין לומר דאכתי משכחת לה ששחט את הושט באותו צד של הנקב למעלה או למטה מן הנקב דבכה"ג אם הי' הנקב הזה דרך שחיטה בלי שהיי' אינו מצטרף לרוב למיהוי שחיטה כשרה כמבואר סי' כ"א הנ"ל וא"כ אינו מצטרף

נמי למיהוי שחיטה פסולה ז"א דכל מה ששוחט תחת הנקב ברוחב הנקב אינו שחיטה כלל כיון ששם כבר נפק למעלה או למטה ועיין טו"ז וש"ך ופלתי סי' ל"ד הנ"ל וא"כ גם כאן כששחט רוב הושט יש בו משהו שהוא שחיטה פסולה אותו משהו שכנגד הנקב והדר הו"ל מיפק חיותא בשחיטה פסולה במקום שחיטה ופסול וא"ש:

וכעת נ"ל לפמ"ש רשב"ם ב"ב דף פ"א ע"ב ד"ה כל דכל דבר שהוא מצוה לכתחילה אף שאינו מעכב בדיעבד מ"מ ראוי לקיים בו המצוה כמו שהוא לכתחילה וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו אבל אם אינו ראוי לקיים בו מצוה לכתחילה מעכב ופסול אפי' בדיעבד דכל שאינו ראוי' לבילה בילה מעכבת בו עיי"ש ולפ"ז למאי דמבואר בחולין דף כ"ז בגמ' וראשונים דלכתחילה מצוה לשחוט כל הסימן אלא דאם שחט רק רוב כשר בדיעבד ועיין ביו"ד בסי' כ"א ופמ"ג שם א"כ בנקובת הושט כיון דהאי משהו כשחיט דמי ואינו ראוי' לשחוט כל הסימן בילה מעכבת בו ופסול בשחיטת רובו ושפיר הוי שחיטת הושט נבלה, אלא דלפ"ז בא' בעוף דג"כ לכתחילה צריך שנים ג"כ יהי' נבלה אם ניקב הושט אפי' שחט רק הקנה וכמ"ש הפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה סוף שורש ג' ואנן אמרי' בחולין ס"ח ע"ב נבדקי' לקנה ונשחטי' לקנה ולכשרי' והדר לפכוה לושט ולבדקי' עיי"ש ואמאי כיון דושט אינו ראוי' לשחיטה לא מהני שחיטת הקנה כלום אך בזה יש לומר כיון דבתר דמפיך הושט ובודקו שהוא כשר איגלאי מלתא למפרע שהי' גם הושט ראוי' לשחיטה שפיר מהני שחיטת הקנה:

ועוד דמעיקרא דדינא פרכא דהא דבעי' שני סימנים בעוף לכתחילה היינו רק מדרבנן וכמ"ש רש"י ר"פ השוחט ד"ה אאחד בעוף וא"כ ל"ש דבעי' ראוי' לבילה אבל הא דבעי' שחיטת כל הסימן לכתחילה הוא מה"ת ועיין ראש יוסף שם ופמ"ג רס"י כ"א ושפיר י"ל כנ"ל דאם אינו ראוי לשחיטת כל הסימן ששחיטתו פסולה וא"ש:

אלא שמדברי התוס' יומא דף ל"ג ד"ה למה מבואר דגם הא דצריך לשחוט לכתחילה כל הסימן ולא סגי ברובא הוא רק מדרבנן דילמא לא אתי למיעבד רובא ע"ש ולפ"ז ליתא למ"ש דכיון דמה"ת סגי לכתחילה ברוב ל"ש למימר בי' כל הראוי' לבילה מה"ת וצ"ע.

אבל מ"מ נ"ל לקיים דברי עפמ"ש חת"ס או"ח סי' ק"מ דלא אמרי' רובו ככולו אלא ברובו מתוך כולו אבל כי ליכא רק רובא לא אמרי' רובא ככולו ע"ש ובתשו' עשיתי סמוכין לזה מרש"י חולין דף י"ח [עיין ב"ש חאו"ח סי' קס"ד וקס"ה] ולפ"ז בנקובת הושט כיון דנגד הנקב לאו שחיטה היא אפי' למעלה ולמטה מהנקב וכמש"ל א"כ ליכא כולו ולא אמרי' בי' רובו ככולו ושפיר לא מהני בי' שחיטה וא"ש:

ובזה יש ליישב מה ששמעתי להקשות בשם הגאון מו"ה קאפל חריף זצ"ל אהא דפריך ריש פ' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא ב' בבהמה לכתחילה לא עד כמה לישחוט וליזול והק' הנ"ל דמאי פריך דלמא הוי סד"א כיון דסגי ברוב אי שחט כל הסימן אסור משום דלמא במקום נקב קשחיט קמ"ל דכשר אבל לכתחילה באמת אינו רשאי לשחוט כל הסימן מה"ת ולפמ"ש א"ש דהא דסגי ברוב היינו אם יכול לשחוט כל הסי' אבל אי נימא דא"י לשחוט כל הסימן בדיעבד או לכתחילה שוב גם רוב לא מהני כיון דל"ש רובו ככולו:

ולפ"ז יש לפרש שם פי' חדש בגמ' דמשני ואבע"א ארובו של אחד כמוהו והוא פלא דתי' ראשון עדיף דקאי אדסמיך לי' אאחד בעוף ועיין ראש יוסף שם ולפמ"ש ה"פ דמשו"ה קתני אחד בעוף ושנים בבהמה דדוקא היכא דיש לשחוט א' בעוף ושנים בבהמה אז כיון דאיכא כולו רובו של אחד כמוהו דהוי רובו מתוך כולו אבל כי ליכא אחד בעוף ושנים בבהמה כגון ניקב הושט לא אמרי' רובו של אחד כמוהו כיון דאינו רובו מתוך כולו, ומיושב בזה קושי' ראש יוסף שם במשנה אהאי שינוי אמאי לא נקט השוחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ע"ש ולמ"ש ניחא דאתי לאשמעי' דלא סגי ברוב אלא כי איכא כולו וכנ"ל:

ולפי פי' זה יהי' מוכח מכאן מדקתני אחד בעוף ושנים בבהמה דבעוף אם נקוב הושט ואין ראוי לשחיטה מ"מ לא הוי נבלה רק אם שחט הושט דוקא אבל אם שחט הקנה לא הוי רק טרפה דאף דאין הושט ראוי' לשחוט מ"מ מועלת שחיטה לקנה וכן בדין לכל הג' טעמים שכתבתי לעיל דלא שייכי אלא בהאי סימן גופא ולא לענין שלא תהא שחיטה מועלת לשני והרי בשחיטה הוצרכו תוס' חולין ט' ד"ה כולהו לומר לדעת בה"ג שכך הי' הל"מ אפי' בעוף שאם נשמט האחד שאין שחיטה מועלת לשני וכאן דליכא הלל"מ רק מסברא אין שחיטה מועלת וכמ"ש א"כ לסימן השני שפיר מהני שחיטה ודלא כפמ"ג בפתיחה סוף שורש ג' הנ"ל דאין שחיטה מועלת לשני ואיהו לשיטתו אזיל שכתב שם בראש השורש דנקובת הושט נבלה מהלל"מ ושפיר ס"ל דאין שחיטה מועלת לשני מטעם שהיי' אבל לפמ"ש הא ליתא:

ומעתה יש לי לדון בסימנים הנדרסי' לא מיבעי' למ"ש הכ"מ פ"ה מה"ש ה"ח בדעת הרמב"ם דדוקא האדים בשר כנגד ביני מיעים או האדימו סימנים עצמן טרפה אבל לא האדים בשר כנגד שאר איברים שהנקב פוסל בהם שאין הארס נוקב וכן נראה מדברי רש"י חולין מ"ג ד"ה לא תיפוק דכתב דלא חשיב כמה טרפות מפני שאיסורן משום דסופן לינקב והוי בכלל נקיבה ואפ"ה חשיב דרוסה משמע דדרוסה אין סופו לינקב

ועיין בתוס' רפא"ט ד"ה דרוסת ורש"י דף נ"ג ופלתי סי' נ"ז אות ה' ד"ה והאמת וא"כ נהי דהארס שורף וטרפה מ"מ כיון דאינו נקוב והרי יש כל הסימן לשחוט מהני לי' שחיטתו להוציא מידי נבלה דל"ש כל הני טעמי שכתבתי לעיל אלא דאפי' למה דס"ל שם בדעת הטור דגם נגד שאר איברי' טרפה דארס נוקב ועיי' בש"ך סי' נ"ז סקל"ח ואפילו נאמר דמקום שהאדים בסימנים הו' כבשר שהרופא גורדו וכמי שאינו והו"ל כנקוב מ"מ תינח בושט דלא מהני שחיטה אי נקוב כטעמים הנ"ל אבל בקנה דפסוקתו ברובו נהי דאמרינן בחולין נ"ד דדריסתו במשהו משום דזיהרי' מקלי' קלי ואזיל וסופו לשרף רובו עיין ש"ך סי' הנ"ל סק"מ השתא מיהא הא לא נשרף רק מיעוטא ויש כאן מאי לשחוט שפיר שחיטה מועלת בו ואף אם נדרס הושט ואין שחיטה מועלת לושט מ"מ מהני לקנה כמש"ל, ונהי דמקום שהאדים הוי כנקוב ובלא"ה בדרוסת הנץ יש חשש נקובה ג"כ כמ"ש טו"ז סי' נ"ז סק"ז וא"כ נימא כששחט פלגא מצטרף נקב זה לרוב והוי שחיטה פסולה כמש"ל בושט או נימא שאינו ראוי לשחוט כל הקנה ז"א כיון דלאו מצד הנקב טרפה רק מצד הזיהרי' אכתי הו"ל כקנה שלימה וכולו ראוי לשחיטה הוא ואפי' ביש בו נקב דאיסור דטרפה נ"ל דמהני בו שחיטה כיון דאין הטרפות מחמת הרוחב לחוד רק מחמת האורך עיין סי' ל"ד בש"ך וטו"ז א"כ עדיין כל הרוחב ראוי' לשחיטה, ולפ"ז בשרקפא דס"ד שפירש"י שנכנס הנץ ביניהם ודריסתו ונקובתו חד ודק עיין טו"ז הנ"ל א"כ מהני לי' שחיטה לקנה ושוב ליכא חזקת אי' שאינו זבוח דהא אפשר לשחט הקנה גם אם נדרס וכיון דליכא חזקת אי' שוב לרמב"ם מה"ת לקולא, ובזה הנני חותם בברכה כנפשך ונפש חמיך החותם באהבה:

תשובה מט

עוד להרב הנ"ל נ"י

על מ"ש דמשו"ה בנקיבת הושט אין שחיטה מועלת משום דליכא כולו לא אמרי' רובו ככולו כתבת לחלק דבשחיטה כולו הוא העדר החיות כולו וא"כ רובו בהכשר ומיעוטו בפסול נקב יש כאן כולו העדר כל החיות והוי רובו מתוך כולו כמו מקוה מ' סאה רובו כשר ומיעוטו שאובין שכתב חת"ס או"ח סי' ק"מ נהנתי בשכלך הישר אבל מ"מ לא צדקת בדבריך דאתה דן מה שהוא לאחר שנשחט אבל אני דן בתחילתו קודם שנשחט דתורה אמרה דלא יצא מאיסור אבמה"ח ואינו זבוח אלא ע"י שיטול כל חיות הסימנים ע"י שנים בבהמה ואחד בעוף או ע"י נחירת אחד בעוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אלא דאנן ילפינן בנזיר מ"ב דרובו ככולו וסגי אם נוטל רוב חיות הסימנים ע"י שחיטה

או נחירה אבל אי ליכא בסימנים רק רוב חיות א"כ א"י ליטול כל החיות בשחיטה או נחירה וממילא לא אמרינן רובו ככולו ואינו בר שחיטה ונחירה כלל או שאינני דן על החיות כלל רק שצריך לשחוט או ננחור כל הסימן ואם מקצת הסימן כבר נחתך וליכא כל הסימן לא אמרינן בי' רובו ככולו ואין כאן סימן אלא שבזה כבר שדיתי בו נרגא במק"א אבל הראשון נראה נכון:

ומ"ש על קושי' רק"ח [המוזכר בתשו' הקודמת] עפ"י דברי פ"ת סי' ק"י בהא דאמרי' ברוב איכא לברורי מבררי' היינו אם אחר הבירור א"צ לסמוך ארוב אבל אם גם אחר הבירור צריך לסמוך מפני ד"א על הרוב שוב א"צ לברר וה"נ כיון דבשחיטת הרוב ע"כ צריך לסמוך ארוב דלא ליחוש שמא במקום נקב שחט שוב מותר לשחוט גם המיעוט וא"צ לברר ולבדוק וסומך על הרוב יפה כתבת אבל שכחת כי אני זכיתי בזה תחלה והגדתי לך מפה לאוזן תי' זה עפ"י דעת השואל בצ"צ סי' ס"ט דביצת טרפה שנולדה ביו"ט שנתערבה לא מקרי דשיל"מ כיון שגם למחר עכ"ח יסמוך על ביטול ברוב משום טרפה סומך נמי על ביטול ברוב לענין נולד וה"נ דכוותי' [עיין השיב משה או"ח סי' י"ג ואדב"ע יו"ד סי' י"ט] אבל לפי דעת צ"צ שם דאף דלענין טרפה ע"כ יסמוך על הרוב מ"מ לענין נולד דאפשר לו בלי ביטול אינו סומך על הרוב ה"נ אע"ג דלענין שחיטת הרוב צריך לסמוך ארוב כשרות מ"מ במיעוט בתרא שאפשר לו לברר אינו רשאי לשחוט לכתחילה לסמוך ארוב ודלא כפ"ת הנ"ל בנ"צ שם בד"ה ונראה ועיי"ש שגם הוא מדמה זה לדשיל"מ וא"כ לדעת צ"צ הדק"ל:

ועוד נ"ל דאפי' לדעת פ"ת דהיכא שעכ"פ צריך לסמוך על הרוב א"צ לברר היינו דוקא לעשות מעשה ולברר א"צ אבל להיות בקו"ע לעשות מעשה שלא יוכל להתברר ודאי אסור לעשות אפי' היכא שבלא"ה צריך לסמוך ארוב כמו שאסור לעשות ס"ס או סד"ר בידים וא"כ ליתא לתירץ הנ"ל אפי' לדעת השואל בצ"צ דכששוחט מיעוט בתרא עושה בידים שלא יוכל להתברר:

ובזה מיושב מה שהקשו אחרונים בתוס' רפ"ק דכתובות ד"ה שאם דהקשו דהוי ס"ס ותירץ דלרש"י א"ש שיבואו עדים ויתברר הדבר וק"ל לפוסקים דבס"ס אפי' אפשר לברר א"צ לברר הדק"ל ולפמ"ש א"ש דאם נושא ביום אחר הוי כעושה מעשה שלא יתברר וזה לכ"ע אסור:

ומ"ש על דברי פלתי סי' ל"ג שהוכיח דנקובת הושט אינה נבלה מחיים דאל"כ איך אמרינן נדה כ"ג ע"ב ושטו נקוב אמו טמאה לידה ופרש"י ותוס' משום דס"ל טרפה חי' ואי נימא דהוא נבלה מחיים ודאי א"א לחיות וע"ז השגת דאותן פוסקים דס"ל דהוי נבלה

מחיים אינם משועבדים לפירש"י ותוס' וס"ל דלא תלי' בחיות רק כיון דראוי לבריית נשמה אמו טמאה לידה או לבריית ח' וכדתני תנא קמי דרב שם כ"ד ע"ב וכ"כ ס"ט שם בחידוד הלכה, וגם הבאת שבתשו' נחלת שבעה סימן א' חולק אפלתי והאריך מאוד דאין חילוק בזה בין נבלה וטרפה דאי נבלה אינה חי' גם טרפה אינה חי' י"ב חודש וכן להיפך דלא אכפת לן בשמא והא דנקראת נבלה גזה"כ הוא דחלוק נבלה מטרפה בדינים לענין טומאה וכו':

תחילה אומר כ' דברי הנ"ש אינם מובנים לי ואין הספר תח"י לעיין בו בפנים דודאי אלו כתבה התורה או הי' הלל"מ דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוא נבלה מחיים ומטמא הי' אפשר לומר כן דיוכל לחיות רק דגזה"כ הוא דמקרי נבלה אבל באמת לא מצינו בשום מקום שיהי' זה הלל"מ או דרש רק חז"ל הוציאו כן מסברתם ובקיאותם בטבעיות וא"כ כיון דלא מצינו בתורה דקרוי נבלה לענין אי' נבלה וטומאה רק בהמה מתה א"כ ע"כ הא דאחכז"ל דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת נבלה ומטמאה מחיים היינו ע"כ מפני שידעו בטבע שכבר פסק כל חיותה ומתה היא רק שמפרכסת בזנב הלטאה שמפרכס כמו נשברה ורוב בשר עמה חולין כ' ע"ב ועיין רש"י שם ד"ה נבלה ומטמאה מיד אעפ"י שהיא מפרכסת דמתה ממש היא וכו' וכן עשאה גיסטרא וניטל ירך וחלל שלה נבלה שם כ"א הוא באופן זה ומשנה ערוכה הוא פ"ק דאהלות מ"ו וכן בהמה וחי' אינן מטמאי' עד שתצא נפשם הותזו ראשיהם אעפ"י שמפרכסין טמאי' כגון הזנב של הלטאה שהיא מפרכסת עיי"ש וא"כ פשיטא אי נקובת הושט ופסוקת הגרגרת נבלה ומטמאה בחיים שכבר יצא נפשה ואינה רק מפרכסת כזנב הלטאה ולפ"ז אני אומר קו"ח ומה גוסס שאינו מטמא כדתנן במשנה הנ"ל ומייתי לה בנזיר מ"ג אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפי' מגוייד ואפי' גוסס ומ"מ פסקי' בטוש"ע יו"ד סי' של"ט דמי שאמרו לו ראינו קרובך גוסס היום ג' ימים צריך להתאבל עליו דודאי כבר מת עיי"ש דא"י לחיות יותר מג' ימים ואף דרק רוב גוססי' למיתה ומיעוטן חיים זמן ארוך מ"מ אותן שמעותדי' למיתה אינן חיים יותר מג"י ועיין תוס' יבמות דף ק"כ ע"ב ד"ה למימרא וב"ש אה"ע סי' י"ז סוף סקצ"ד ודג"מ שם א"כ מכ"ש מה שמטמא מחיים שכבר יצא הנפש ואין חיותא רק כזנב הלטאה שמפרכס שא"י לחיות יותר מג"י והגם שי"ל דגוסס אינו חי ג"י היינו רק חיות גמור ואפי' מפרכס מתאבלי' דהרי הוא כמת אבל לעולם דחיות של פרכוס יוכל להיות יב"ח ויותר דזה דוחק וזה ודאי אינו בטרפה דאפי' למ"ד אינה חי' היינו רק יב"ח אבל עד יב"ח יכולה היא לחיות וא"כ מה קמדמי נבלה מחיים לטרפה בזה לכן דברים אלו אין להם שחר לפענ"ד:

וממילא נסתרו דבריך דאפי' אי לא ס"ל כפרש"י ותוס' רק דס"ל לרבא טא"ח ואפ"ה ושטו נקוב אמר טמאה לידה משום דראוי לבריית נשמה וכמו שפירש רשב"א שם בשם הרמב"ן מ"מ הא הרשב"א יהיב טעמא שראוי לבריית נשמה ולחיות פחות מיב"ח וכ"ז אם אינה נבלה שמטמאה מחיים אבל אם הוא נבלה שמטמאה מחיים אינה ראוי לחיות כלל ואינה ראוי לבריית נשמה ודאי תקשי אמאי אמו טמאה לידה ואפי' לגי' שם בנדה כ"ד ראוי לבריית שמונה מ"מ זה אינו ראוי אפי' לבריית ח' לפמ"ש דאינו חי ג"י ועוד דאינו ראוי לבריית נשמה כלל אפי' לשעה חדא דאין חיותא חיות רק פרכוס כזנב הלטאה וכנ"ל אלא ודאי דאינו נבלה מחיים לטמא עכ"פ ושפיר כתב הפלתי וכבר רמז הוא לזה שם ע"ש:

שמא תאמר דיש חילוק דודאי ניקב הושט אח"כ הוי נבלה מחיים אפי' ניקב ע"י חולי בי"ש אבל נברא כך בושט נקוב מתחילת בריתו אינה נבלה מחיים וראוי לבריית נשמה וכמ"ש ס"ט בנדה כ"ד לענין חסר ירך ע"ש ז"א דא"כ מה פריך בחולין ל"ב רומי' דמתני' והתנן אלו טרפות בבהמה נקובת הושט וכו' דלמא מתני' דא"ט מיירי שהיא מתחילת בריתו והכי משמע לישנא של נקובת הושט ופסוקת הגרגרת וכ"ת מנא ידעי' שהוא מתחילת בריתו הא לפי הנ"ל שפיר ידעינן מדחי ע"כ הוא מתחילת בריתו לכן לא הוי נבלה רק טרפה ומתני' דהתם בנעשה אח"כ בידי אדם מיירי לכן הוי נבלה מחיים אע"כ דאין חילוק ונקובת הושט לא הוי נבלה מחיים כלל וא"ש:

אבל מה שיש להשיב על דברי הפלתי לפי' שני של רשב"א דמשו"ה ושטו נקוב אמו טמאה שמא מתחילה הי' ולד והי' ראוי לבריית נשמה אלא שלאח"ז ניקב ולעולם דהוי נבלה מחיים ואפי' ראינו הולד חי שמא במעי אמו יכול לחיות דלא שליט בי' זיקא ועיין גיטין דף ע' ע"ב וחולין מ"ו ע"ב ויש להאריך עוד וד' יאריך ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים, ויברכנו מגבהי מרומים, כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת וחותם בברכה שלימה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נ

שיל"ת ב' איפאלא ה' שלח תרמ"ה לפ"ק. **בדבר** אשר שאל בבהמה שיש לה ב' ושטי' או קנים לפר"ח בסי' ל"ג דמכשיר ב' ושטי' או קניה אם מחוברים למעלה ולמטה [עיי' חכ"א כלל ט"ז או"ק ט"ו מ"נ] אם צריך לשחוט שניהם או סגי באחד מהם, הנה בספר תשו' מהרי"א חיו"ד סי' ע"ד הביא ספק זה בשם כרם שלמה ופשיטא לי' דלכתחלה סגי באחד מהם והביא ראי' מדפריך בר"פ השוחט ב' בבהמה עד כמה לישחט וליזול

ואי נימא דבשני ושטי' או קנים צריך לכתחלה לשחוט שניהם דלמא מיירי ביש לה שני ושטי' או קנים כנ"ל דלכתחלה צריך לשחוט כל הג' סימנים ובדיעבד סגי בשנים.

וגם חתני הרב הגדול מוהרנ"ש נ"י כתב לי עפמ"ש לב"ש סי' ל"ה דפסול יתרת משום שחיות אותו אבר נחלק לשנים וא"א לפעול הנהגתו בבע"ח אבל כשיש להם שורש א' הוי כחד ופועל הנהגתו ולפ"ז פשיטא לי' דבכה"ג הנ"ל אפי' לכתחלה סגי באחד מהן דע"כ בשני ליכא חיות דא"כ הנהגה נחלק לשנים, ובאמת אינני יודע מהיכן פשיטא לי' דלדעת לבו"ש א"צ לשחוט רק אחד הא כיון דלדעת פר"ח אם מחובר למעלה ומטה חשיב כחד וכמ"ש לבו"ש ביש להם שורש א' ושפיר לא מקרי החיות נחלק לשנים רק באחד דשנים כחד חשיבא ולעולם צריך לשחוט שניהם:

ולפענ"ד איפכא מסתברא דאם שניהם שוים ברוחבם ודאי צריך לשחוט שניהם דמ"ש שהוא כושט אריכתא אשגירת לישנא הוא שהרי השני אינו באורך כיון שמחובר למעלה ולמטה רק ברוחב וחד ושט רחבא הוא וצריך לשחוט רוב רוחב שניהם בשוים או אחד כולו ומעט מן השני או רוב משניהם דשוחט בשני מקומות כשר כמבואר בסי' כ"א ואם לא עשה כן שחיטתו פסולה אפי' בדיעבד ומשו"ה לא מוקי לה בכה"ג משום דאפי' בדיעבד פסול אם שחט רק אחד משום דלא שחיט רוב רחבו כיון דהוא כחד אלא אם האחד רחב יותר דאז בשחיטת האחד נשחט רוב רוחב שניהם אז ודאי כשר אבל בזה פשיטא לאידך גיסא דאפי' לכתחלה א"צ לשחוט השני למ"ש לבו"ש סי' הנ"ל אות כ"א לפרש דברי הראב"ן דאם אחד נשתנה לגריעותא ניכר שהוא היתרת ורוב החיות באבר העקרי וכשר א"כ פשיטא דגם לכתחלה א"צ לשחוט רק האבר העקרי שיש בו רוב החיות ולק"מ וכנלפענ"ד לדינא ובזה אתן החותמת ידידו החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נא

שיל"ת מאדע עש"ק לס' ברית מלח עולם תרל"ב לפ"ק:

שלום וברכה, מאלוקי המערכה לאהו' ידידי הרבני המופלג היו"ש, חו"ש מו"ה אברהם ישי מאנדל נ"י מלמד תינוקת בק"ק אלמאשד.

נועם מכתבו ה הגיעני וע"ד קושיתו שהוא קושית ראש יוסף בתוס' חולין ב' ע"ב ד"ה שמא יגע שהקשו אמאי לא קאמר דלא ישחוט משום דלמא אתי לימשך בפנים ותירץ דטמא מוזהר זהיר ומידכר ותמה דא"כ איך משכחת שיגע בבשר והתינח אי ביאה במקצת ל"ש ביאה או דהוי רק אי' דרבנן כדעת הרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הי"ח שפיר

חיישינן שמא יכניס ידו ויגע בבשר דבאי' דרבנן אינו מיזהר זהיר ועיין מ"מ פ"א מאישות ה"ד אבל לעולא דס"ל בזבחים דף ל"ב ע"ב ביאה במקצת שמה ביאה וטמא שהכניס ידו לפנים לוקה לדעת הראב"ד פ"ג מביאת מקדש הנ"ל דלוקה מה"ת א"כ גם בזה מיזהר זהיר שלא יכניס ידו וא"כ איך משכחת שיגע בבשר זהו תורף קושיתו ביתר ביאור:

ומה שנ"ל בזה דתוס' ד"ה ובמוקדשין הקשו אע"ג דאמרינן לקמן דמפרכסת הרי הוא כחי' ותי' דחיישי' שמא יגע אחר פרכוס ולפ"ז ק"ל מה פריך האי טמא דאיטמא במאי וכו' ואזיל סכין וטמיתי' לבשר ומאי קושי' הא י"ל דבאמת גם בסכין לא נגע אחר פרכוס וכל זמן שהיא מפרכסת אינה מקבלת טומאה, אמנם בתי' ב' כתבו תוס' דדוקא לענין העמדה והערכה הוי כחי' אבל לענין טומאה כיון ששחט ב' או רוב ב' מקבלת טומאה דחשיב אוכל ועיין בלב ארי' כאן ולקמן קכ"א ע"ב דזה תלי' בפלוגתא דחזקי' ור"י לקמן קכ"א דלר"י אינה מטמא טומאת אוכלין רק מדרבנן ולחזקי' מטמא מה"ת וע"ש בדף קכ"א דהא דלר"י מטמא טומאת אוכלין מדרבנן הוא רק חומרא בעלמא משום דנראית כשחוטה ולפ"ז י"ל דקושי' הגמ' הי' לחזקי' דמפרכסת מטמא טומאת אוכלין מה"ת וצריך לאוקמא באוטמא בשרץ או ששחט בקרומית של הנה אבל לר"י לא קשה כלל קושי' הגמ' דהרי תוס' ד"ה שמא יגע הקשו הא דם קדשים אינו מכשיר ותי' דחיבת הקודש מכשיר ועיין ברמב"ם ספ"י מטומאת אוכלין דחיבת הקודש אינו מכשיר רק מדרבנן וא"כ י"ל דבמה שנוגע בסכין כל זמן שמפרכסת לא איכפת לן דהוי תרי דרבנן חדא משום שמפרכסת אינו מקבל טומאה מה"ת ושנית משום דדם קדשים אינו מכשיר וחיבת הקודש הוא רק דרבנן ושפיר י"ל דמיירי באיטמא במת ונטמא הסכין וחיישינן שמא יגע בסכין אחר פרכוס דהוי רק חד דרבנן הכשר חיבת קודש וא"כ אף דטמא מיזהר זהיר שלא יכניס ידו מ"מ חיישי' שמא יגע בסכין ולחזקי' שפיר י"ל דס"ל ביאה במקצת ל"ש ביאה רק מדרבנן ושפיר חיישינן שיכניס ידו ויגע בבשר וא"ש:

אבל יותר נ"ל דהא דאמרי' ביומא ל"ד דאתי לאמשוכי אין הפי' שיטעה בדין דמותר ליכנס או שישכח שהוא טמא ושזה מקדש ויכנס בשוגג אלא הפי' דאתי לאמשוכי בפנים בבלי דעת וכונה כלל שנכנס לפנים רק כמתעסק בעלמא והוי דשא"מ למעשה זו ועיין חי' הר"ן סנהדרין פ"ד ע"ב אהא דקאמרי' התם אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק דבדבר שצריך כפרה על השוגג קרבן חטאת או גלות גם דשא"מ אסור והייינו שגגת מיתה או כרת אבל בשגגת לאו דא"צ כפרה על השוגג דשא"מ מותר ע"ש ולפ"ז א"ש דלכנס כל גופו בפנים מיזהר זהיר כיון דכניסת כל גופו הוא בהכרת וחייב קרבן על השוגג וגם דשא"מ אסור לכן נזהר שלא יכנס בלי מתכוין אבל להכניס ידו לפנים נהי דלוקה אינו

לאו בעלמא אבל כרת ליכא וא"כ אם מכניס ידו לפנים בלי מתכוין ליכא איסור כלל לכן אינו נזהר שלא יכניס ידו לפנים בלי מתכוין ושפיר חיישינן שיכניס ידו באין מתכוין ויגע בבשר וא"ש:

ומה שהק' תלמיד אחד למה דאמרינן חולין כ"ח ראב"א אמר ושט ולא קנה ופריך מכיצד מולקין חטאת העוף וכו' מה הוי עלה וכו' דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת ע"ש א"כ כי פריך שם כ' נמצא כשר בשחיטה וכו' למעוטי מאי לימא דמתני' אתי לאשמעינן כראב"א לאפוקי מר"נ והכי קתני כשר במליקה היינו ושט או קנה פסול בשחיטה דבשחיטה דוקא ושט ולא קנה כר"א ורישא תני אגב סיפא כמו שפירש"י ד"ה אלא למעוטי שן וצפורן ע"ש, הרבה תשובות בדבר חדא דא"כ תקשי מתני' לר"נ והרי קי"ל כר"נ כדמסיק שם כ"ח ועוד דהרי גם במליקה אין קנה כשר רק משום דאיכא שדרה ומפרקת והאי כבר תני לה בהדיא דפסול גבי שחיטה ע"ש ברש"י במתני' ד"ה שחיטתו פסולה ועוד דאין זה במשמעות הלשון כשר במליקה פסול בשחיטה דהרי יש כשר במליקה שכשר בשחיטה דהיינו ושט ועוד אפי' קנה שכשר במליקה ג"כ אינו פוסל בשחיטה רק שאינו מכשיר וצריך לשחוט גם הושט משא"כ שאר כשרים במליקה דנקט פוסלין בשחיטה לא שאינן מכשירין ועוד וכי נזכר במתני' חטאת העוף הרי לא נזכר רק מליקה והרי איכא מליקת עולת העוף דבעי שני סימנים וזה ודאי כשר בשחיטה, ועוד וכי נזכר במתני' בשחיטה שחיטת עוף ופסול בשחיטה מירי נמי בשחיטת בהמה ושם ל"ש דפסול בקנה לחוד דהא בעי' שני סימנים, ובזה יהי' שלום בחילו, עד כי יבא שילה, כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נב

שיל"ת ב' איפאלא ד' נשא רנ"ח לפ"ק

שוכ"ט לאהובי תלמידי המו"מ, מלא פלג, החו"ש מו"ה מנחם ריניטץ נ"י ביישוב גוט:

היום אמלא דברי להשיב לך בד"ת מ"ש ליישב דעת הרמב"ם פ"ט ממלכים הי"ב שכתב השוחט את הבהמה אפי' שחט בה שני הסימנים כל זמן שהוא מפרכס אבר ובשר הפורשי' ממנה אסורים לב"נ משום אבמה"ח. ותמה כ"מ הא בחולין ל"ב אמרי' תניא דלא כראב"י ע"ש, ובלח"מ ופלתי סי' כ"ז הוכיח דעכ"ח איכא נמי ברייתא כראב"י ולהכי פסק הרמב"ם כוותי' אבל לא הראה מקום איה הברייתא דתניא כוותי' דראב"י, וכתבת דבחולין ט' אמרינן לא בדק הסימנים מהו ר"א בן אטיגנוס וכו' אומר טרפה ואסורה

באכילה במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא וקמפלגי בדר"ה וכו' מ"ס בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא ומ"ס בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן, ויש להבין באיזה סברא פליגי ונראה לך עפמ"ש תוס' שבועות כ"ד דיש בכל בע"ח איסור א"ז דכתיב וזבחת ואכלת וכו' ומה שאי אתה זובח אי אתה אוכל, וריצב"א חולק דבלא"ה אסורה מחיים משום אבמה"ח ולאח"מ משום נבלה וזבחת אינו בא רק להתיר האיסור ולומר לך דבשחיטה שרי ולא בנחירה ע"ש וחוו"ד סי' ק"י מיישב דעת רמב"ם פ"ט מטומאת מת דכל סדא"ו מה"ת לקולא דזה דוקא במל"ת משום דתורה לא מיירי רק מודאי אבל במ"ע מה"ת לחומרא מה"ט גופא דתורה לא מיירי אלא בודאי והיא מגמ' סוטה פ"ט ע"ש ע"ל סי' ט' וחי' חת"ס שבת קל"ה] ולפ"ז מתניתא ס"ל דזבחת הוא מ"ע כתוס' וא"כ בספק השקול מה"ת לחומרא וא"כ כאן אף דרוב פעמים שוחט שפיר ושרי מה"ת כמ"ש תוס' מ"מ החמירו חכמים שיהי' כס' השקול והוי נבלה ומטמא במשא וראב"י ס"ל כריצב"א דאינו רק תיקון הלאו וא"כ בספק השקול רק מדרבנן לחומרא וכאן דרוב פעמים שוחט שפיר נהי דהחמירו רבנן דלהוי כס' השקול די שתהי' אסורה באכילה אבל לא שנטמא במשא דזה חומרא כפולה, ושוב כתבת דלתוס' דזבחת הוי מ"ע שפיר קאמר ראב"י ול"ש מי איכא מידי דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש מא"מ כמו"ש תוס' ד"ה אחד אבל לריצב"א דהוא רק תיקון לאו שפיר שייך מא"מ ובהכי מיושב קושי' תוס' לר"מ דיליף חולין ק"ב מוזבחת מבקרך ומצאנך דאבמה"ח אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד תקשי בחיות ועופות הטהורים מא"מ דלישראל שרי ולנכרי אסור ע"ש ולהנ"ל ניחא דפמג"ד בפתיחה לשחיטה הק' דלריצב"א דליכא איסור א"ז א"כ בחי' ועוף מחיים לית בהו איסור כלל א"כ מה פריך הגמ' בחולין פ"ו ל"ל לר"מ רוב מעשיהן מקולקלין נימא סמל"ח הא כיסוי הדם היא רק בחי' ועוף וליכא חזקת איסור כלל דמחיים שרי לגמרי ע"ש בשורש ה' ד"ה עוד ויישבת למ"ש מג"א סי' קכ"ח ליישב תוס' שבת קי"ח שכתבו דאין איסור בזר הנושא כפיו וד"מ סי' הנ"ל תמה מגמ' ערוכה כתובות כ"ד דעובר בעשה, ותי' מג"א דבכתובות קאי אליבא דר"י בעירובין צ"ו בנ"י סומכין ואין בנות ישראל סומכות וה"נ בני אהרן ע"ש ולא זר אבל לר"י ור"ש דס"ל נשים סומכות רשות והדיוק הוא בנ"י מצוה ולא בנות ישראל שאינו מצוה א"כ ה"נ בני אהרן מצוה ולא זר אינו מצוה אבל הוא רשות ומותר ע"ש ולפ"ז הא דכתב הריצב"א דליכא איסור א"ז היינו אליבא דר"ש דאליבא קאי הריצב"א ולדידי' היכא דאינו מוכח דהוא לאו הבמ"ע לא מוקמי' לי' ללהבמ"ע דמשו"ה נשים סומכות רשות וה"נ אינו מוכח דהוא להבמ"ע דהא אצטריך להתיר האסור אבל ר"מ י"ל דס"ל כר"י דנשים אסור לסמוך

ואף דאינו מוכח מוקמי' לי' ללהבמ"ע מודה ריצב"א דוזבחת הוי להבמ"ע וא"כ לר"מ גם חי' ועוף אסורים משום אינו זבוח ומיושב קושי' פמג"ד, וממילא מיושב קושי' תוס' דלר"מ ל"ק מי איכא מידי כיון דשחיטה מצוה לישראל ולפ"ז מיושב הרמב"ם דברייתא דתני' דלא כראב"י ס"ל כריצב"א ושפיר שייך מא"מ אבל הרמב"ם דפסק פ"א משחיטה הי"ב כמתניתא דחולין ט' וכר"מ דוזבחת הוי מ"ע ול"ש מא"מ שפיר פסק כראב"י וא"ש אלו דבריך:

וכדי להעמידך על האמת אבאר אחריך על כל קוץ וקוץ ובמה דסיימת אפתח מ"ש ביישוב קושי' תוס' דלר"מ ל"ש מא"מ דס"ל כתוס' דאיכא עשה דא"ז ושחיטה מצוה לישראל אינו נכון דא"כ מה אצטריך לך האי סברת תוס' דהיכא דאיכא מצוה לישראל ל"ש מא"מ ת"ל כיון דאסור לישראל משום א"ז אסור לישראל הוא ואסור לב"נ משום אבמה"ח כמו"ש תוס' דהיכא דאסור לישראל משום טמא שפיר אסור לב"נ משום אבמה"ח ע"ש בד"ה אחד:

הן אמת דבזה נ"ל סברא ישרה לחלק דבטמאה שפיר כתבו תוס' כיון דאסור לישראל משום טמא ל"ש מא"מ אף דאינו אסור לישראל משום אבמה"ח משום דאיסור טמא גורם שאינו אסור לי לישראל משום אבמה"ח כדילפי' בחולין ק"ב לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודא כל שבשרו מותר אתה מצווה על אבריו וכל שאין בשרו מותר אי אתה מצווה על אבריו ע"ש וא"כ ל"ש לומר מא"מ דלישראל שרי ולנכרי אסור שיהי' נכרי מקודש יותר מישראל דאדרבה משום דישראל מקודש יותר, מבשרו אסור לו משום טמא לכן אינו אסור משום אבמה"ח אבל בחי' ועוף טהורים לר"מ אף דאסור גם לישראל משום אינו זבוח מ"מ הא דשרי משום אבמה"ח אין איסור א"ז גורם לו דהא בהמה טהורה נמי יש בה אי' א"ז ואפ"ה אסור משום אבמה"ח לישראל וא"כ נהי דבזה ישראל מקודש יותר מנכרי בד"א שאסור לו משום א"ז ולב"נ אינו אסור משום א"ז מ"ע שייך מא"מ שבצד אחד יהי' נכרי מקודש יותר שיהי' אסור לו משום אבמה"ח ולישראל שרי משום אבמה"ח:

ובהכי מיושב מה שתמה פלתי בסי' כ"ז אהא דמשמע מרוב פוסקים דבחותך כזית בשר מבהמה קודם שתצא נפשה דמותר לנכרי אפי' קודם שתצא נפשה משום מא"מ ואמאי הא אסור לישראל מה"ת משום לא תאכלו על הדם לשיטת הרמב"ם דזה איסור תורה ע"ש רס"י ולפמ"ש א"ש כיון דאין איסור לא תאכלו על הדם גורם שיהי' מותר לישראל משום אבמה"ח שייך שפיר מא"מ, אבל מה אעשה והתוס' לא ס"ל הכי שהרי תי' קושייתם הנ"ל דמ"מ אבמה"ח דידהו אסור משום דבעי שחיטה וכו' אלמא אע"ג

דהא דבעי שחיטה אינו גורם היתר אבמה"ח לישראל מ"מ כיון דאסור לישראל משום א"ז ל"ש מא"מ והוא דלא כמו"ש, אך תמה על עצמך שהבאת ממרחק לחמך דר"מ ס"ל דאיכא עשה דא"ז ליישב קושי' תוס' ולא שתת לבך שזה תי' תוס' דר"מ אית לי' דיש אי' אינו זבוח:

אבל דברי תוס' תמוהין בעיני דהא ר"מ יליף בחולין ק"ב דאין אבמה"ח נוהג בחי' ועוף מדכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך ופירש"י וכתיב בתרי' אבמה"ח וא"כ קו"ח הדברים ומה אבמה"ח דכתיב בתרי' אינו נוהג בחי' ועוף משום דכתיב מבקרך ומצאנך מכ"ש אי' א"ז דכתיב בהאי קרא גופא וזבחת ואכלת דאינו נוהג לר"מ אלא בבקר וצאן והוא פלא גדול, לכן נ"ל דאין כונת התוס' משום עשה דאינו זבוח אלא כונת התוס' אהא דדרשינן חולין כ"ח וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה וכו' ועל רוב א' בעוף ועל רוב שנים בבהמה ופירש"י למד שנתפרשה לו מצות שחיטה בע"פ דהיכן צוהו ברוב ע"ש וא"כ שפיר כתבו תוס' דחי' ועוף בעי שחיטה לר"מ היינו ממה שנצטוה ע"פ ובזה ניחא מה שהקשה ראש יוסף שם אמ"ש אע"ג דכותי אסור במשהו בשר גיד ועצם וישראל לא מיתסר אלא בכזית בשר ע"ש ותמה בס' הנ"ל הא ואכלת הוא אכילת רשות וממילא דכי אזהר רחמנא בכ"ש נמי אזהר עיין עליו ולפמ"ש לק"מ דלאו מוזבחת ואכלת ילפי' דבעי' שחיטה רק ממה שנצטוה בע"פ שאסור בלא שחיטה ושפיר בעי כזית כמו בכל איסורין וא"ש:

וגם מה שהק' בס' הנ"ל למ"ש רמב"ם פ"ט ממלכים ה"י דלא נאמרו שיעורין לב"נ אמאי צריכי תוס' להקשות דב"נ אסור במשהו בשר גיד ועצם תיפוק לי' דב"נ אסור בכ"ש ע"ש לק"מ דמ"ש רמב"ם דלא נאמרו שיעורין לב"נ היינו לר"י דס"ל ח"ש אסור מה"ת ול"ש מא"מ כמוש"כ תוס' כאן אבל לר"ל אפשר דנאמרו שיעורין לב"נ משום מא"מ ותוס' בעי להקשות גם לר"ל ולהוכיח דר"ל לית לי' מא"מ ולהכי הקשה דאפי' אי נימא לר"ל נאמרו שיעורין לב"נ מ"מ אסור במשהו בשר גיד ועצם וישראל בעי כזית בשר ותקשי מא"מ ועכ"ח דר"ל ל"ל האי כללא, ולפי"ז נסתרו דבריך מ"ש דלר"מ מודה ריצב"א דאיכא אי' עשה דא"ז דלר"מ ודאי ליכא איסור א"ז בחי' ועוף דהא מבקרך וצאנך כתיב וכמוש"ל וא"כ קושי' תוס' דהי' בחי' ועוף, אינו מיושב בתירוצך ואי משום דבחי' ועוף בעי שחיטה ממה שנצטוה בע"פ וכמו שכתבתי מ"מ אין זה מצוה דנימא דמה שהוא מצוה לישראל ל"ש מא"מ רק אי' נאמר לו ע"פ שאסור לאכול בלא שחיטה ואי דמ"מ כיון שאסור לישראל ל"ש מא"מ הרי זה תי' תוס', ומכ"ש ליתא למ"ש ביי ביישוב קושי' פרמג"ד דהי' ג"כ בחי' ועוף ושם לר"מ ודאי ליכא אי' דא"ז דהא מבקרך ומצאנך כתיב, אלא דדברי

פמ"ג תמוהים בתרתי חדא דהק' רק לריצב"א משמע דלתוס' ניחא והלא שם בחולין פ"ו קאי אליבא דר"מ ולר"מ גם תוס' מודו דליכא עשה דא"ז בחי' ועוף וכמו"ש, ושנית דאישתמיטתי' דברי תוס' הנ"ל דגם לר"מ אבמה"ח דחי' ועוף משום דבעי שחיטה וכמו שביארתי דבריהם:

ובלאה"נ מ"ש דלתוס' כיון דאיכא עשה דא"ז הוי מצוה לישראל ול"ש מא"מ אינו מוסכם, אמת שרמב"ם ריש ה"ש כתב מ"ע שישחוט מי שירצה לאכול וכו' שנאמר וזבחת וכו' וכ"נ דעת פמ"ג במש"ז סי' י"ט סק"א דמה"ט מברכין על השחיטה כיון דהוא מ"ע דעל ל"ת אין מברכין ומשו"ה קשי' לי' לריצב"א אמאי מברכין אבל באמת לק"מ דס"ל כטו"ז בסי' א' סקי"ז דהוי ברכת הודאה על שאסר לנו בשר בלא שחיטה כמו ברכת אירוסין שהוא הודאה על שאסר עריות לכל ישראל דמשו"ה החתן מארס והרב מברך וכן בשחיטה א' שוחט ואחר מברך ע"ש באריכות ועיין פרמ"ג במשב"ז סי' י"ט סוסק"ג ושפיר מברכין על השחיטה אף שהיא תיקון האיסור וא"כ אדרבה מדפסק המחבר סי' א' ס"ז דאחר מברך מוכח דאפי' לתוס' דאיכא עשה דא"ז אינו מצוה רק לאו הבא מכלל עשה וה"ק קרא וזבחת ואכלת דוקא בזביחה אכול ולא אינו זבוח וגם רמב"ם שכתב מ"ע לשחוט וכו' כונתו רק משום דלהבמ"ע עשה ואין לוקין עליו אבל אין כאן מצוה לישראל כלל דלא ליכול ולא לשחוט ול"ש לומר דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש מא"מ דאין זה מצוה כלל:

ועוד דסברת תוס' כך הוא דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש מא"מ אם אסור לגוי לעשות למצוה זו כגון לשמור שבת או לעסוק בתורה דאדרבה משום דגוי אינו קדוש כישראל אסור לעסוק בדברים קדושים כאלו והוא כמו תרומה וקדשים דמצוה על הכהנים לאכול ואסורים לזרים לפי שאינם קדושים ככהנים משום קדושה שיש בתרומה וקדשים וה"נ דכוותי' אבל בחי' ועוף דמותר לישראל משום אבמה"ח ואסור לב"נ משום אבמה"ח שפיר שייך מא"מ ואלו הי' מצוה על ישראל לאכול אבמה"ח של חי' ועוף הי' דומה לסברת תוס' דהיכא דיש מצוה לישראל ל"ש מא"מ דהיינו אם דבר שאסור לב"נ אותו דבר עצמו מצוה לישראל אבל כאן אין מצוה לישראל לאכול אבמה"ח של חי' ועוף ואפי' רשות אינו ואדרבה אסור גם לישראל משום עשה דא"ז אין זה ענין כלל לסברת תוס' דהיכא דאיכא מצוה לישראל ל"ש מא"מ הפוך בה והפוך בה ותמצא כי זהו האמת:

וגם מ"ש להיפוך דלר"ש כיון דאם אפשר לפרש שהוא רשות לא מפרשי' לי' ללאו הבמכ"ע ה"נ לא מפרשי וזבחת ללהבמ"ע וכריצב"א אינו כלום ואסברא לך דברי הגמ' יבמות דף נ"ד שהביא טו"ז שם ריש הלכות נשיאת כפים דלמא יבמה יבא עלי' לאח"מ

בעלה מצוה בחיי בעלה רשות א"נ לאח"מ בעלה אין בחיי בעלה לא ולאו הבמכ"ע עשה ע"ש, והיינו אם כתיב בתורה דאח"מ בעלה היא מצוה א"כ הדיוק הוא לאח"מ אין בחיי בעלה לא היינו דאינו כמו אח"מ ותפסת מועט תפסת שאינו כמו אח"מ שהוא מצוה אבל מ"מ אפשר שהוא רשות והיתר דגם אם הוא רשות והיתר אינו כמו אח"מ שהוא מצוה אבל אם הפי' בקרא אח"מ אין שהוא רשות ע"כ כי דייקי' מינה בחיי בעלה לא הוי כלאח"מ הוא אסורה בחיי בעלה דאם מותרת הרי הוא בחיי' כלאח"מ ועיין ברמב"ן בחומש פ' שמיני בפסוק ראשיכם אל תפרעו ופ' אמור בפ' ולא יחלל את מקדש אלקיו ותבין זה היטב, [עיין בית שערים אה"ע] ומעתה ה"ט דר"ש התם בנ"י ולא בנות ישראל מ"מ כיון דבבנ"י סמיכה הוא מצוה א"כ א"א למידק רק דבבנות ישראל אינו מצוה אבל אינו מוכח שהוא איסור דאף אם הוא רשות והיתר בנשים שפיר כתיב בנ"י כיון דאין מצוה בנשים שוב אין דומי' בנות ישראל לבנ"י ולהכי ס"ל לר"ש נשים סומכות רשות אבל כאן אפי' לפי' ריצב"א אין הפי' וזבחת שיש מצוה לזבוח ולאכול אלא דבזביחה מותר לאכול ובלא זביחה אסור לאכול אלא דלריצב"א בלא זביחה אסור לאכול מחיים משום אבמה"ח ואח"מ משום נבלה ואין כאן איסור חדש דא"ז אבל עכ"פ כיון דוזבחת ואכלת הוא רק רשות דייקי' מינה איסור בלא זביחה וא"כ גם לר"ש י"ל דדייקי' מינה איסור בלא זביחה לא איסור אבמה"ח ונבלה אלא איסור עשה דאינו זבוחה, והרי סיים הריצב"א ופירש לך הכתוב דבשחיטה שרי ולא בנחירה והיינו דדייקינן מדכתיב וזבחת ואינו מצוה רק רשות ע"כ דבלא זביחה הוא איסור אף בנחירה אף דבב"נ פקע אי' אבמה"ח ואי' נבלה בנחירה עיין ע"מ מאמר חיקור דין חלק ג' ספכ"א דב"נ נמי אסור במתה מאלי' רק צריך נחירה ועיין תוס' חולין צ"א ד"ה כמ"ד ורש"י צ"ב ד"ה שאין שוקלין מ"מ בישראל דוקא שחיטה מתיר ולא נחירה וא"כ מנ"ל לריצב"א דהכי דייקי' דלמא איסור נבלה ואבמה"ח גם בישראל פקע ע"י נחירה אלא דדייקי' דבלא זביחה אסור לישראל משום אינו זבוח וכתוס' וא"כ אין הכרע לדברי ריצב"א לר"ש יותר מלר"מ וא"כ דבריך דשיטות ריצב"א ותוס' תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש בטלי' מעיקרא ומה שיש לדקדק עוד בדברי תוס' אלו כתבתי בתשובה אחרת ואכ"מ:

ומה"ט דברי מג"א רסי' קכ"ח תמוהים שכתב ליישב דברי תוס' בשבת קי"ח שכתבו דאין איסור בזר הנושא את כפיו ותמה ד"מ שם הא בכתובות כ"ד אמרינן בהדיא דנשיאת כפים בזר הוא איסור עשה ופירש"י כה תברכו אתם ולא זרים ולהבמ"ע עשה, ותי' מג"א דבכתובות קאי אליבא דר"י דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין ולדידי' נשים אסורות לסמוך כדאמרינן בעירובין צ"ו ע"ב דדרשינן בנ"י סומכין ולא בנות ישראל סומכות ולהכי זר

שנושא כפיו עובר בעשה ותוס' שבת קאי אליבא דר"י כמבואר שם ואיהו ס"ל נשים סומכות רשות אע"ג דכתיב בנ"י ה"נ אע"ג דכתיב דבר אל אהרן מ"מ יש רשות לזר לישא כפיו ע"ש ומשמע מדבריו דלר' יודא [ח"ג סי' מ"ה] אע"ג דסמיכה מצוה באנשים מ"מ דייקינן מבנ"י איסור לבנות ישראל וה"נ אע"ג דנשיאת כפים מצוה בכהנים דייקי' מדבר אל אהרן אי' לזר וזה א"א כמוש"ל מגמ' דיבמות נ"ד הנ"ל ומדברי רמב"ן בחומש הנ"ל, אבל האמת יורה דרכו שבמחכ"ת אשתמיטי' לפי שעה דברי תוס' שם בעירובין צ"ו ע"א ד"ה מיכל דהא דלר"י נשים אסורות לסמוך אינו משום דדייקינן להבמ"ע דזה א"א כיון שהוא מצוה באנשים וכמו"ש אלא לרש"י הטעם כיון דדייקי' ולא בנות ישראל סומכות שאינו מצוה באנשים שוב אסורות לסמוך משום בל תוסיף ולתוס' משום דסמיכה אפילו בהקפת יד מיחזי כעבודה בקדשים ע"ש וכן כתב הריטב"א שם וא"כ לא מיבעי לשיטות תוס' ל"ש בזר הנושא כפיו אי' כלל אלא אפילו לשיטת רש"י דאפשר בזר הנו"כ שייך נמי בל תוסיף מ"מ אינו מיושב הא דאמרינן בכתובות דאיכא אי' עשה והוא תימה גדולה על המג"א:

ובדוחק יש ליישב דס"ל למג"א כשיטת רש"י כיון דאינו מצוה בנשים אסורות בסמיכה משום ב"ת וכן זר בנשיאת כפים וכיון דאיסורי' משום ב"ת ע"כ הפי' בקרא דוקא בנ"י ודוקא אהרן ובניו אבל בנות ישראל וזרים אסורות וממילא איכא נמי להבמ"ע דהוא עשה אלא דלפ"ז ודאי נסתרו דבריך דלמ"ד נשים בסמיכה להבמ"ע וזר בנשיאת כפים לאו הבמ"ע וזבחת נמי הוי להבמ"ע דכאן ל"ש ה"ט דב"ת דהא הוא רק מצוה דרשות, ובלא"ה נמי אין לו ענין לכאן אא"כ תאמר כיון דבלא"ה יש איסור בלא זביחה מחיים משום אבמה"ח ואח"מ משום נבלה דרשי' נמי וזבחת ללהבמ"ע כמו דדרשי' התם משום דאיכא בלא"ה איסור משום ב"ת וכ"ז דוחק גדול:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' ד"מ הוא כן דהרי קי"ל בסי' קכ"ח ס"ב דאין הכהנים עוברי' בעשה אם אינם עולי' לדוכן אלא דוקא כשקוראים להם דדרשי' אמור להם ומתרגמי' כד יימרון להון ועיין בטור וב"י שם ומ"מ רשות בידם לעלות גם בלי קריאה וע"ש סעיף כ', ומעתה בתרווייהו מיירי קרא כה תברכו את בנ"י הוא רשות ואמור להם כד יימרון להון הוא חיוב ומ"ע שעובר בעשה אם אינו עולה ועל שניהם הוא אומר דבר אל אהרן ואל בניו וכו' ולא זר ומעתה כשקוראי' אותם שהוא חיוב בכהנים דרשי' ולא זר שאינו מחיוב במצוה זו אבל אי' לא שמענו אבל בלא קריאה דגם בכהנים אין חיוב רק רשות א"כ דייקי' מינת דבזר יש אי' לעלות בלא קריאה, ולפ"ז א"ש דבכתובות מיירי בזר העולה לדוכן בלי קריאה שפיר קאמר דאיכא איסור עשה ולכן פירש"י כה תברכו אתם ולא

זרים ולכאו' הי' נכון יותר למינקט אמור להם ולא לזרים אבל הוא הדבר אשר דברתי דאמור להם דמיירי בקריאה כד יימרון להון אין איסור בזר רק שאינו מצוה כמו בכהנים אבל כה תברכו דמיירי בלי קריאה שהוא רשות לכהנים שפיר שמעינן מיני' איסור לזר אבל בשבת קי"ח ע"ב דמיירי בקריאה אם אומרי' לו חבריו עלה לדוכן דהוא חיוב מ"ע בכהנים שפיר כתבו תוס' דלא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן דבקריאה שפיר הוי רשות בזר וא"ש:

וביישוב קושי' פמג"ד נראה לפענ"ד עפמ"ש רשב"א יבמות ל' ד"ה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת שהק' הא באיסור א"א קיימא וכו' ותי' דהתם גבי בהמה כל שלא מתה או שמתה ממילא או שלא נשחטה כהלכתה אסורה עד שיתחדש בה ענין המכשירה והלכך כיון שאתה בא להתירה ולומר דנעשה בה מעשה שהכשירה עליך הראי' ודכוותי' הכא כיון שזו מתחילתה צרה לערוה הי' ואלו מת בעלה ממילא הותרה לשוק והרי מת וקברו מוכח עליו כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסר עליך הראי' וכן הדין בקידושין בכה"ג ע"ש מבואר דאע"ג דלא הי' לה חזקת היתר לשוק אלא אדרבה חזקת איסור א"א מ"מ מקרי חזקת היתר מה שהי' לה חזקת היתר לכשימות בעלה בלי מעשה שיתחדש, ולפ"ז שם בחולין דאמרי' טעמא דר"מ משום דרוב מעשיהם מקולקלין ומה בכך דרוב מעשיהם מקולקלין ואין כאן שחיטה מ"מ כיון דוזבחת לא הוי רק תיקון הלאו ובחי' ועוף ליכא אי' אבמה"ח ח הלא לא בעי שחיטה כלל ואמאי מחייב ר"מ משום נבלה ואמאי פטור מכיסוי אעכ"ח אע"ג דליכא איסור אבמה"ח וגם ליכא אי' דא"ז מ"מ כשהיא מתה בלא שחיטה הוי נבלה לר"מ וכ"ש דאפי' לא הוי נבלה מ"מ פטור מכיסוי דאין חיוב כיסוי אלא בשחיטה ועיין תוס' חולין כ' ד"ה לא ולהכי כיון דרוב מעשיהם מקולקלין ואין כאן שחיטה כשרה והרי היא מתה לפנינו הוי נבלה וחייב עליה משום נבלה ופטור מכיסוי וא"כ פריך שפיר מה ארי' רוב אפי' מיעוטא נמי דהא ר"מ חייש למעוטא סמל"ח ואיתרע לי' רובא דהא הי' לה חזקה לכשתמות ולא יתחדש בה מעשה שחוטה תיהוי נבלה וא"כ סמוך מיעוט מעשיהם מקולקלין לחזקה שלא נעשה בה מעשה שחוטה והוי נבלה לר"מ ופטור מכיסוי ולק"מ:

ומה שכתבת דר"א בר"י ומתניתא פליגי דמתניתא ס"ל שהוא מ"ע ובספק השקול מה"ת לחומרא ולהכי החמירו רבנן ברוב דהוי כס' השקול ולכך נבלה מטמא במשא ור"א בר"י ס"ל דהוא רק תיקון הלאו וס' השקול מה"ת לקולא ואם החמירו רבנן ברוב כס' השקול די שאסור באכילה ולא שתטמא דהוא חומרא כפולה הוא דבר שאין לו שחר דאם ספק השקול מותר מה"ת ואסור רק מדרבנן ואפ"ה החמירו גם ברוב דאסור באכילה כמו ספק

אף דהוי תרי דרבנן אמאי לא החמירו גם לענין טומאה כללא של דבר בקיצור כל זמן שלא אמרת חילוק בין איסור לטומאה אתה מוציא דבריך לבטלה, ועוד השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך דאתה אמרת דפליגי במחלוקת תוס' וריצב"א ובגמרא אמרינן דפליגי בדר"ה מ"ס בחזקת אי' אמרינן בחזקת טומאה לא אמרי' ומ"ס בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא, ועוד דאתה אומר אם אינו מצוה ס' השקול מותר מה"ת כס' חוו"ד וזה שקר דהרי כ"ע אי"ל דר"ה וא"כ בחזקת איסור קיימא והיכא דאיכא חזקת איסור לכ"ע סדא"ו לחומרא בין במ"ע בין בל"ת ועוד דמ"ש דלתוס' וזבחת מ"ע אינו נכון דלא ליכול ולא לישחוט וכמוש"ל אלא הוי אי' עשה ולאו הבמ"ע ומ"מ צדקו דבריך דלחוו"ד ס' השקול אסור מה"ת משום דתורה לא מיירי אלא מודאי וא"כ הפי' וזבחת ודאי אז ואכלת ולא ספק וזבחת אלא דלפ"ז גם אם וזבחת היא תיקון הלאו ג"כ ספק השקול אסור מה"ת דוזבחת לא מיירי רק מודאי דודאי וזבחת מתקן הלאו אבל ספק וזבחת אינו מתקן הלאו ונשאר ודאי איסור וכל אלו דברי', אשר הי' ראוי לך לעמוד עליהם:

אבל הסכת ושמע הפי' האמתי בזה דכבר נחלקו אבות העולם בענין חזקה דמעיקרא דעת רוב ראשונים דחזקה הוא ודאי ומברר הספק דאמרי' חזקה ודאי שלא נתחדש מעשה ולא נשתנה הדבר מכמות שהי' וכרשב"א יבמות הנ"ל דאף דהיתה בחזקת איסור א"א מ"מ מקרי קיימא בחזקת היתר לשוק אח"מ בעלה משום דאוקמא אחזקה שלא נשתנה ולא נתחדש מעשה ועיין פנ"י קידושין ס"ג ד"ה אמר רב דע"א נאמן נגד רוב ולא נגד חזקה אף דרוב עדיף מחזקה ע"ש אבל דעת הרמב"ם בפיה"מ נזיר ס"ג דחזקה אינו מברר הספק רק ספק הוא אלא שהתורה גילתה דבספק מניחין הדבר כמות שהי' מקודם לידת הספק עד שיבא דבר מבואר שיבטלהו מזאת החזקה ועיין ש"ש ש"א פח"י שם בהגהות מהרב"פ וש"ה פ"ג ומעתה ברייתא ס"ל דחזקה מבררת הספק וזה מ"ס בחזקת איסור קיימא וכיון דחזקה מבררת הספק הרי מבררת שאסורה משום דלא נשחטה כראוי רוב סימנים וכיון דלא נשחט רוב סימנים והשתא מתה היא ע"כ נבלה ומטמא במשא וראבר"י ס"ל דאינו מבררת הספק רק מניחין הדבר כמו שהי' ולכן ומ"ס בחזקת איסור אמרינן דהא גם קודם לידת הספק היתה אסורה באכילה ומניחין אותה מספק כמו שהיתה בחזקת טומאה לא אמרינן כיון דקודם לידת הספק לא היתה מטמאה מניחין אותה מספק כמות שהיתה שאינה מטמאה כיון דחזקה אינה מבררת שלא נשחטה כראוי' רק הוא ספק ועיין כתובות כ"ד ע"ב וא"ש:

ומה שנ"ל ביישוב דברי הרמב"ם הוא דלכאו' קשי' לי על הברייתא איך אמרינן דחותך מבהמה קודם שתצא נפשה א' נכרי וא' ישראל מותרי' בו משום מא"מ למ"ש תוס' דהיכא דאסור לישראל משום טומאה ל"ש מא"מ ושפיר אסור לב"נ משום אבמה"ח א"כ ה"נ קודם שתצא נפשה הרי אסור לישראל משום לא תאכלו על הדם וא"כ אסור גם לב"נ משום אבמה"ח ועיין פלתי סי' כ"ז וכבר הארכתי לעיל בזה, מה אמרת מ"מ אחר שתצא נפשה דמותר לישראל מותר גם לב"נ הא כתב הש"ך סי' פ"א סקי"ג דמימי חלב א"א לאסור משום אבמה"ח משום דאיסור אבמה"ח בא בשעת פרישה מן החי וכיון דאז מותר דהחלב התירה תורה שוב א"א לאסור אח"כ ע"ש א"כ ה"נ להיפוך כאן כיון דבשעת פרישה אסור לב"נ משום אבמה"ח א"א להיות מותר אח"כ ואין פסול חוזר להכשירו, ונראה עפ"מ שכתב הפלתי רס"י כ"ז ליישב דעת רש"י בחולין קכ"א שכתב דהא דאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה משום לא תאכלו על הדם הוא רק מדרבנן ואסמכתא בעלמא דרש"י הוכיח כן מברייתא דקתני הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר וכו' ואי נימא דאסור מה"ת איך התירו חכמים לחתוך תיכף ניחוש דלמא משתלי ואכל קודם שתצא נפשה וקעביד איסור דאורייתא אלא ודאי רבנן הוא ולא חשו חכמים כולי האי ע"ש, ולפ"ז כיון דהוי רק דרבנן ומה"ת שרי לישראל קודם שתצא נפשה שפיר מוכח מברייתא דלא כראב"י דאמרינן מא"מ דלישראל שרי מה"ת ולנכרי אסור דהא שרי לישראל גם קודם שתצא נפשה מה"ת ולהכי שרי גם לנכרי ולא חל איסור אבמה"ח גם לב"נ אפילו בשעת פרישה וא"ש, אבל הרמב"ם דפסק פ"א מה"ש ה"ב דקודם שתצא נפשה אסור מה"ת משום לא תאכלו על הדם וכדמשמע סתמא דתלמודא סנהדרין ס"ג ועיין פלתי הנ"ל וא"כ ל"ש מא"מ כקושי' הנ"ל ולכן פסק שפיר דאבר ובשר הפורשים מן המפרכסת אפילו טהורה ששחט בה שני סימנים כדיני אסור לב"נ משום אבמה"ח וא"ש:

ושנית נ"ל דתוס' ד"ה אחד הקשו מסנהדרין נ"ט דפריך והאיכא יפ"ת ומשני שאני נכרי' דלאו בני כיבוש נינהו וה"נ שאני נכרי' דלאו בני שחיטה נינהו וא"כ ל"ש מא"מ כלל ע"ש ולפענ"ד נראה דבקידושין נ"ב אמרי' לך לאשה שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביו אחת לו ואחת לבנו וכתבו תוס' ד"ה ה"ג שלא יקחנה לאביו ולא לבנו ול"ג שתים וכו' דמה ארי' שתים אפילו אחת לאביו נמי הוי איסור דהא לך דרשי' ועיין ריטב"א שם מבואר דיפ"ת גם לישראל לא שרי' אלא למי שכובשה ולא לאחרים וכן גריס לך שלא יקחנה לאחרים ע"ש ולפ"ז שם בסנהדרין ה"פ שאני נכרי דלאו בני כיבוש נינהו דבאמת ליכא מידי דשרי לישראל ואסור לנכרי דהרי גם לישראל אינו מותר אלא למי

שכובשה אבל למי שאינו כובשה אסורה וא"כ שפיר אסורה לנכרי שהרי אינו בר כיבוש וא"כ הוא לא כובשה ובכה"ג גם לישראל אסורה אבל בשחוטה אם שחט ישראל מותר גם לישראל אחר שלא שחטה משום אבמה"ח שפיר שייך מא"מ דלישראל שרי ולנכרי אסור דבכה"ג דשרי לישראל אסור לנכרי והא לא אמרינן, אמנם לגירסא שהביא ריטב"א כמו שכתוב בספרים שלנו שלא יקח שתי נשים וכו' מבואר דגזה"כ הוא דוקא שתים לא יקח אחת לו ואחת לאחרים אבל אחת לאחרים רשאי ליקח א"כ יפ"ת שרי לישראל אפי' לא כובשה הוא א"כ ל"ל כפי' הנ"ל אע"כ צריך לומר הפי' שאני נכרים דלא בני כיבוש נינהו הוא כך דסברת מא"מ הוא רק דאין סברא שיהי' נכרי פרוש וקדוש יותר מישראל וא"כ אמרינן דכאן אדרבה ישראל מקודש יותר שהוא בר כיבוש ולמי שהוא בר כיבוש שרי רחמנא יפ"ת אבל נכרי אינו מקודש שיהי' בר כיבוש לכן יפ"ת אסורה לו וא"כ הק' תוס' שפיר דה"נ נימא שאני נכרים דלאו בני שחיטה נינהו והיינו דישראל מקודש יותר שהוא בר שחיטה לכן אבמה"ח זה מותר לו אבל נכרי אינו מקודש שיהי' בר זביחה לכן אבמה"ח זה אסור לו:

ולפ"ז א"ש דהך ברייתא דתניא דלא כראב"י הוא לפי גירסת תוס' וריטב"א הנ"ל ולק"מ קושי' תוס' כנ"ל ושפיר שייך מא"מ אבל רמב"ם דפסק פ"ח ממלכים ה"ג ולקחת לך לאשה שלא יקח שתים ויבעול אחת ויניח אחת וכו' כגירסת ספרים שלנו א"כ ל"ש מא"מ כקושי' תוס' שאני נכרים דלאו בני שחיטה נינהו כמו דאמרי' דלאו בני כיבוש נינהו פסק שפיר דמפרכסת אסורה לב"נ משום אבמה"ח וא"ש:

ושלישים על כולו נ"ל דבאמת יש להבין מנלן הא מלתא דישראל כיון דבשחיטה תלי' מלתא כיון דאיכא שחיטה מעליתא אשתרי להו והיכן כתיב בתורה דמיד שזבח שריא אפי' מפרכסת ואי משום דכתיב וזבחת ואכלת הא האי אצטריך דדוקא בשחיטה שרי' ולא בנחירה כמ"ש תוס' שבועות כ"ב ולעולם גם בשחיטה לא שרי עד שתמות [וכבר עמד בזה הפ"מ במש"ז סי' כ"ז] ונ"ל דהסברא כך הוא כיון דאצרכי' תורה שחיטה ואם מתה בלא שחיטה אסורה א"כ אי נימא דגם אחר ששחטה אסורה משום אבמה"ח כל זמן שמפרכסת א"כ כיון שהשחיטה לא התירתה באכילה איך מותר אח"כ כשתמות הא הוי כמתה מאלי' אעכ"ח שהשחיטה מתירתה מיד אפילו בעודה מפרכסת וא"ש:

אלא דלפ"ז קשי' להיפוך מאי קאמר נכרים דבנחירה סגי להו ובמיתה תלי' מלתא הוי כאבמה"ח דמי ואמאי הא כתב עשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ג ספכ"א דב"נ אסור במתה מאלי' וצריך דוקא נחירה בסימנים לסלק החיות וכן כתבו תוס' בחולין צ"א ד"ה כמ"ד בתי' שני א"נ פרע להם בית השחיטה היינו נחירה שנצטוה על הנחירה ועיין דף

צ"ב ע"ב שאין שוקלין בשר המת במקולין פירש"י אני שמעתי בשר המת בשר בהמה שמתה מעצמה ע"ש, ולפ"ז ה"נ נימא ע"כ נחירת סימנים מתרת מיד מידי אבמה"ח אפילו בעודה מפרכסת דאל"כ איך מותרת אפי' ע"י נחירה כשמתה אח"כ הא הוי כמתה מאלי', אמנם נ"ל דבפ"א דאהלות מ"ו תנן וכן בהמה וחי' אינן מטמאין עד שתצא נפשם הותזו ראשיהם אע"פ שמפרכסין טמאין כגון הזנב של הלטאה שהיא מפרכסת ובחולין כ"א פליגי ר"ל ס"ל הותזו ממש ור"א א"ר מני ס"ל כהבדלת עולת העוף ומסיק התם כהבדלת עולת העוף לר"א ב"ש ועיין תוס' ד"ה הותזו ממש וחי' רשב"א שם היוצא משם דעכ"פ בחותך שדרה ומפרקת ורוב בשר ושני סימנים כבר היא מתה אעפ"י שמפרכסת ומטמא משום נבלה אבל בשחט שנים או רוב שנים ומפרכסת הרי כחי' לכל דברי' ולפ"ז א"ש דבשלמא בישראל שנצטוה משה על רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה שפיר מוכח דשחיטה מוציאה מידי אבמה"ח אפי' מפרכסת דאל"כ תיאסר גם אח"מ דהוי כמתה כמוש"ל אבל בב"נ נהי דבעי' נחירה בסימנים מ"מ אפשר דבעי' לחתוך מפרקת ורוב בשר וסימנים וא"כ מיד כשנוחר סימנים הוי כמתה מחמת נחירתו ולכן שרי' משום אבמה"ח ונבלה אבל בשוחט שני סימנים ומפרכסת דעדיין חי' הוא אסורה לו משום אבמה"ח ובאמת אם מתה אח"כ הוי כמתה מאלי' ואסורה לו משום נבלה ובהכי א"ש לישנא נכרים דבנחירה סגי להו ובמיתה תלי' מלתא הם שפת יתר אלא דבא לתרץ קושי' הנ"ל כמו"ש ולכן אמרינן כיון דבנחירה סגי להו י"ל ובמיתה תלי' מלתא דצריך שתהי' מתה ע"י נחירתו כנ"ל:

ולפ"ז י"ל דהך ברייתא דקתני א' נכרי וא' ישראל מותרין בה אין הטעם משום מי איכא מידי די"ל כקושי' תוס' דשאני נכרים דלאו בני שחיטה נינהו והיינו באמת טעמי' דר"פ דלא אמר לי' דאמינא הא טעמא קאמר והיינו כקושי' תוס' אלא טעמא דברייתא משום דס"ל דלא מקרי מתה אלא בהותז הראש לגמרי ולא אם מעורה בעור הגוף ועיין בכ"מ פ"ד מאבות הטומאות הי"ד ובחולין ע"ג דשחיטה אינו עושה ניפול, ולפ"ז גם בב"נ דבנחירה תלי' מלתא מוכח דנחירתו מוציאה מידי אבמה"ח כקושי' הנ"ל אע"פ שמפרכסת ושפיר גם נכרי מותר בה ולהכי קאמר תני' דלא כראב"י ולא קאמר תני' כוותי' דר"פ משום דאין טעם הברייתא כר"פ משום מא"מ אלא כנ"ל, ומעתה הרמב"ם דפסק פ"ד מאבות הטומאות הי"ד דהותז ראשיהן אעפ"י שעדיין הראש מעורה בעור הגוף אעפ"י שהן מפרכסין כזנב הלטאה מטמאי' ע"ש וכסוגי' דחולין כ"ד פסק שפיר דמפרכסת אסורה לב"נ וכראב"י ומטעם דכתיבנא וא"ש.

ואמנם מש"ל דשיטות תוס' דמתה מאלי' אסורה לב"נ משום דבעי נחירה כבר הארכתי בתשובה אחת [ע"ל סי' ט"ו] דאינו מוכרח דאפשר גם מתה מאלי' מותרת לו אלא שאינה רשאי להמית אותה באופן אחר רק בנחירה ועיין תוס' סנהדרין נ"ו ע"ב ד"ה אכל ורמב"ן בחומש פ' נח בפסוק ואך את דמכם, וגם מדברי רש"י אין ראי' דאפשר אף דמתה מאלי' מותר להם מ"מ נפשו של אדם קצה בהם כמו שמעיד הנסיון בזמנינו ואולי הי' כן גם בזמניהם וא"כ אינה שווה כ"כ כמתה בידי אדם ואם שוקלה במקולין במת דשחיטה או מתה בידי אדם יש בזה משום גזל ולהכי אין שוקלין בשר המת במקולין אבל עשרה מאמרות מייתי לה התם מפסיקתא ע"ש, ובזה יבא שלום ינוח על ראשך תעלה מעלה מעלה ותצליח בתורה ויראה ובכל אשר תפנה תצליח כנפשך ונפש רבך הדושו"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נג

שיל"ת מאדע יום ג' חקת תר"ם לפ"ק. **מגדל** עוז שם משמואל, למלכים למואל, ה"ה ידידי הרב הגדול חריף ובקי, זך ונקי כמו"ה שמואל נ"י קרויז אבדק"ק וואגאש והגליל:
יקרתו הגיעני בזמנו וכו' ותרי תמיהי מידכר דכירי במכתבו והנני להשיב הנלפענ"ד.
א) הק' אהא דחולין פ"ד ע"א דא"ל יעקב מינאה לרבא קי"ל חיה בכלל בהמה לסימנים אימא נמי בהמה בכלל חיה לכיסוי וכו' הלא כמו שיש לימוד לעיל דף ע' דחיה בכלל בהמה יש ג"כ לימוד דבהמה בכלל חיה וא"כ תקשי בפשיטות דליחייב בהמה בכסוי משום דהיא בכלל חיה ועכ"ח דלא ידע הלימוד הזה וכיון דידע הלימוד דחיה בכלל בהמה עכ"ח מוכח דבהמה אינו בכסוי דא"כ לכתוב בהמה ויהי' חיה בכלל משא"כ עתה דכתב חיה אין בהמה בכלל:
ולפענ"ד נראה דאי אין לנו אלא חד לימוד דבהמה בכלל חיה ואין לנו לימוד דחיה בכלל בהמה וא"כ חיה נקרא רק חיה ובהמה נקרא בשני שמות בהמה וחיה וכתבה תורה דין גבי חיה א"א למילף דין זה לענין די"ל דדוקא גבי מה שנקרא חיה לבד שייך דין זה ולא גבי חיה שנקרא ג"כ בהמה והא דבהמה בכלל חיה אינו פועל אלא שלא נמעט ממנו בהמה אבל לא לרבות וכן להיפוך אם יש לימוד דחיה בכלל בהמה ואין לימוד דבהמה בכלל חיה אין ללמוד דין הכתוב בבהמה לענין חיה מטעם הנ"ל רק כיון שיש לימוד דחיה בכלל בהמה ויש לימוד דבהמה בכלל חיה א"כ חזינן דהן מה שנקרא בלשון בני אדם חיה והן מה שנקרא בהמה נקראים בלשון תורה בשני שמות בהמה וחיה ואין שם מבדיל ביניהם וא"כ אין שום נפ"מ אי כתב בהמה או חיה שניהם בכלל ולכן לעיל דף

ע"א אחר שלמד דבהמה בכלל חיה וקאמר הא כיצד בהמה בכלל חיה קאמר חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים ולכאורה קשה דזה הו"ל למיתני לעיל בתר דיליף דחיה בכלל בהמה ואין לו שייכות להא דבהמה בכלל חיה אלא ודאי כמ"ש דא"א למילף דחיה בכלל בהמה לסימנים אלא בתר דיליף תרווייהו דחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה, ולזה נתכוין ג"כ רש"י סד"ה זאת החיה במ"ש ומעתה תלמוד לכל הצריך לך עיי"ש היינו כיון דידעינן תרווייהו דחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה אפשר ללמוד לכל הצריך אבל בחד לימוד לא סגיא, ולפ"ז א"ש דרק משום דקי"ל חיה בכלל בהמה לסימנים כיון דיש לנו שני למודים ואין שם מבדיל בין בהמה לחיה ושניהם נקראים בשני שמות א"כ אימא נמי בהמה בכלל חיה לכיסוי כיון שאין שם מפריש ביניהם כלל אבל מחד לימוד לא הוי קשה כלל והי' לי להאריך עוד ואין הזמן מסכים:

ב) שאל לפרש לו דברי תוס' סוכה דף ל"א ע"ב ד"ה אשרה וחולין דפ"ט ע"א ד"ה והתני' שכתבו ואפי' את"ל דשרי לכסות בעפר ע"ז כמו בשל עיר הנדחת ל"ד כיסוי לחליצה וכבר תמה בכפ"ת ע"ש, ונ"ל דל"ש מאיס למצוה אלא במצוה שהטילה עליו התורה שלא ברצונו ומאיס לעשות מצות הבורא במה שבא מע"ז אפי' לאחר ביטול אבל במצוה שהוא מביא עצמו לידי חיוב ברצונו כגון כיסוי אם ירצה לא ישחוט ולא יכסה כיון שיוצא בדיעבד ל"ש מאיס שיוסיף שלימות בנפשו מדבר הבא מע"ז דלא יגרע מאם לא הביא עצמו לידי חיוב זה כלל שאין רצון הבורא שיביא עצמו לידי חיוב זה כלל:

ובהדי שותא נפל בדעתי ליישב קושי' תוס' שם ד"ה של אשרה שהק' בחולין פ"ט אמר רבא מללה"נ ומכסין בעפר עיר הנדחת ופריך מדתניא שופר של עכו"ם אם תקע לא יצא ולולב של עכו"ם אם נטל לא יצא הא גם ממתני' הוי מצי לאקשויי דקתני של אשרה פסול עיי"ש, ונ"ל דבהגהת מל"מ פ"ה מאישות התפלא על מה שצידד שם דהמקדש באיסור הנאה אינו מקודשת משום דהוא אסור ליהנות הא קידושי אשה מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו עיי' תשובת אב"מ סי' כ"א וכתבתי במקום אחר עיין בית שערים או"ח סי' רע"ב וסי' רפ"א] דרש"י כתב בסוכה דל"א ע"ב ד"ה ואם נטל וכו' מללה"נ כלומר אין קיום מצות הנאת הגוף וכו' וא"כ דוקא הנאת הנשמה שנהנה במצוה אינו אסור מאיה"נ אבל מצוה שצריך לקנות בעד ממון ונותן ממון של איה"נ הרי משתרשי ליה ממון ואין הנאתו באיה"נ הנאת הנפש רק הנאת הגוף דהרי הנאת הנפש הי' אפשר לו בלי איה"נ וזה אסור וכן כתבתי בחי' בסוגי' דכבתה לענין שמן של איה"נ לנ"ח ומצאתי אח"כ בתשובת בית אפרים:

ולפ"ז ק"ל מאי פריך מלולב על כיסוי הא לולב בעי לכם ואם לא יצא בשל עכו"ם צריך לקנות אחר וא"כ משתרשי לי' ממון ול"ש מללה"נ, הגם שיש לחלק דכאן אם יקנה לולב גם הלולב הוא ממון ואחר שיצא בו יוכל למכרו או להצניעו לשנה הבאה ועיין מש"ל פט"ז ממעשה הקרבנות ה"ז מ"מ דוחק הוא שהרי קודם שיצא בו ידי מצוה ודאי הוא ביוקר ואח"כ בזול וא"כ משתרשי לי' וק' כנ"ל, וצ"ל דפריך משופר דלא בעי לכם כמ"ש טו"ז בהלכות ר"ה סי' תקפ"ו בשם ירושלמי תמן בגופו הוא הכא בקולו הוא יוצא ואין גזל בקול, ועוד התם ולקחתם לכם משלכם ברם הכא יום תרועה יהי' לכם וגם מותר ליקח שופר חבירו שלא מדעתו דניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממונו כמ"ש מג"א סי' תקפ"ו סק"ד וא"כ פריך שפיר משופר דלא משתרשי לי' ואפ"ה ליהנות ניתנו משא"כ מתני' דהכא דמיירי רק בלולב שפיר י"ל כקושי' הנ"ל ומיירי ביוט"ר וכריב"נ לעיל דף ל' ובעי לכם וא"ש.

ומה שעוררני ע"ד תוס' חולין שם דפ"ח ד"ה שחיקת, אעתיק לו מ"ש ע"ד תוס' בחי' ובו נכלל גם דברו וז"ל חולין דפ"ח קאמר דאין מכסין בשחיקת כלי מתכות, והק' בתוס' שם ד"ה שחיקת וכו' והא מגדל צמחים הוא כדאמרינן בע"ז דמ"ד רי"א שוחק וזורה לרוח א"ל אף הוא נעשה זבל ובשל מתכות איירי דמייתי עלה קרא דעגל, ותי' דלחודי' ודאי אינו מצמיח אבל כשהוא מזבל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח ע"ש, ועיין תוס' ע"ז דמ"ד ד"ה נחל וכו' יע"ש, וקשי' לי בזה קושי' עצומה דא"כ איך קאמרי רבנן במתני' דע"ז שם אף הוא נעשה זבל ואסור משום דס"ל זוז"ג אסור כמ"ש תוס' שם ד"ה אמרו לו וכו' לפמ"ש הריטב"א ע"ז דמ"ט ד"ה מודה ר"י דהא דאמרי' בחולין דנ"ח ושוין בביצת טרפה שאסורה מפני שגדלה באיסור בדספנא מארעא ול"א שהתרנגולת והקרקע זוז"ג לפי שכל העיקר הוא מן התרנגולת כי היא הזורע והמצמיחה ואין הקרקע אלא כעין מזון בלבד לתרנגולת לחממה ע"ש, מבואר מזה כיון שהקרקע אין גורם לגוף הביצה רק גורם לתרנגולת וא"כ הוי קרקע גורם דגורם והתרנגולת גורם לבד לא מקרי זוז"ג [וזה נראה כונת תוס' פסחים דע"ה ד"ה וגרפו בשם הירושלמי שדייק כשהפסח נצלה בתנור והגחלים תחתיו הלא חום התנור ג"כ מבשלו והוי צלי מחמת ד"א, ומפרש כי איכא אש האש נוצח כח התנור והתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר ע"ש, ואכתי תקשי הא התנור ג"כ גורם שיצלה והוי צלי מחמת ד"א, ולמ"ש הש"ג בע"ז דמ"ט דהיכא דאין הגורמין שוין אזלי' בתר עיקר הגורם ניחא דה"נ אין הגורמין שווין והגחלים עיקר הגורם, אבל לפ"ד הריטב"א א"ש בפשיטות טפי דהתנור אינו גורם לפסח רק לגחלים והגחלים לבד גורמין צליית הפסח לכן ל"ה צלי מחמת ד"א] ולפ"ז כאן דאין גורם איסור

מצמיח רק כשהוא מזבל הקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח והיינו שגורם לקרקע שתצמיח יותר טוב והקרקע מצמחת א"כ הוי האי זבל רק גורם דגורם והקרקע לבד גורם היתר וא"כ אין כאן זוז"ג ואמאי אסרו רבנן, ועיין בתוס' פסחים דכ"ז דלרבנן דר"א אם יש בשניהם כדי להחמיץ שרי ואינו אסור רק אם יש באיסור כדי להחמיץ ולא בהיתר ולא כמ"ש תוס' ע"ז דס"ח ע"ב ד"ה לר"ש דשאפילו למ"ד דזו"ג מותר ה"ד שאין בכל א' כדי להחמיץ אבל אם יש בכ"א כדי להחמיץ מודה דאסור ומדברי שניהם נלמד דאם יש בהיתר כדי לחמץ ואין באיסור כדי לחמץ לכ"ע שרי וכן משמע בתוס' ע"ז דמ"ט ד"ה עד שיהי' באיסור כדי לחמץ פי' ואז אסור אפילו יש בהיתר נמי כדי לחמץ אבל אם יש באיסור כדי לחמץ ובהיתר אין כדי לחמץ פשיטא דאסור וה"ה נמי להיפך אם יש בהיתר כדי לחמץ ובאיסור ליכא כדי לחמץ אפילו למ"ד זוז"ג אסור נמי שרי דזה לא מקרי גורם איסור כלל כמ"ש הטו"ז יו"ד סי' קמ"ב סק"ד דאפילו בע"ז דזוז"ג אסור ה"ד אם א"א בלי גורם איסור אבל בשדה שנזדבלה בזבל ע"ז כיון דאפשר בלי גורם איסור רק שמשביח הגורם איסור מותר ע"ש, וא"כ כאן שאין הגורם איסור מצמיח כלל רק גורם להשביח גורם דהיתר או להיפך שהגורם היתר גורם לגורם איסור שיוכל להצמיח, וא"כ הכל בא מגורם היתר ודאי תקשי מה זוז"ג הוא ואמאי אסרו רבנן וצ"ע, עכ"ל בחי' ואין פנאי להאריך והי' זה שלום וברכה וחיים מנאי ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נד

שוכ"ט לחתני אהובי הרב המאה"ג מו"ה גרשון נ"י שטערן:
אחרי וכו' ועתה באתי על ד"ת שכתבת ליישב קושי' פלתי סי' ל"א סק"ה אהא דחולין נ"ג גבי שרקפא דספק דרוסות דפריך הגמ' ולישהנהו י"ב חודש והא אליבא דשמואל קאי ושמואל ס"ל טרפה חיה כמו שהוכיח פלתי בסי' ל"א ד"ה ומה, וגם קושי' פלתי סי' כ"ט אות ג' על רש"י בחומש דסוף פ' שמיני בקרא דלהבדיל בין החיה הנאכלת נראה דס"ל לרש"י דט"ה ובפ' מצורע פירש"י צפורים חיות להוציא טרפות וזה כמ"ד דטרפה אינה חיה כדאמרינן בחולין דף ק"מ וע"ז כתבת דרש"י דחה סוגי' דחולין ק"מ מקמי סוגי' דחולין ע"ה דבעי התם למ"ד דט"ח בהמה הוא דנפישא חיותה אבל דגים דלא נפישא חיותיה לא עיי"ש ולפ"ז חידשת דאפילו למ"ד דט"ח היינו דוקא באדם ובבהמה דנפיש חיותיה אבל בעוף דלא נפיש חיותיה כמ"ש רש"י חולין נ"ו ע"א ד"ה ואלו טרפות בעוף

ורא"ש ור"ן שם כ"ע מודו דטא"ח ומשו"ה בציפורי מצורע ושרקפא א דס"ד דמיירי בעוף שפיר טרפה אינה חיה:

הנה הא דעוף זוטר חיותיה כתב ג"כ הר"ן במשנת ואלו כשרות בעוף שם נ"ו ע"ב וכן כתבו תוס' דף נ"ז ד"ה למה אבל יותר היה לך להביא גמרא דחולין כ"ז ע"ב דעוף די לו בשחיטת סימן אחד משום דאיתקש לדגים ונבראו מן הרקק שיש בו מים ודומים במקצת לדגים וא"כ אם דג טרפה אינו חיה י"ל דגם בעוף טא"ח:

ואמנם מה שהפרזת על המדה לומר דרש"י דחה סוגי' דחולין ק"מ מפני סוגי' דדף ע"ה הילדות והשחרו' גרמה לך וחו"ש לומר כן לדחות גמ' מפורשת מפני דמיון שאינו מוכרח דאף דאפשר לומר שעוף דומה לדגים משום דזוטר חיותיה מבהמה אבל י"ל להיפוך דדמי לבהמה משום דנפיש חיותיה מדגים ועוד בדגים גופא הוא בעיא דלא איפשטא, אבל כך היה לך לומר דס"ל לרש"י דבחולין ק"מ לא קאמר רק הניחא למ"ד ט"ח י"ל דגם בעוף ט"ח ולא נפקי טרפה מחיות רק מטהורות ויש לתרץ קושי' הגמרא אבל למ"ד טא"ח תקשי וכ"ז לס"ד אבל למסקנא שפיר י"ל דבעוף כ"ע מודו דטא"ח וכסברתך לדמות לדגים ומתרצינן למ"ד ט"ח כמו למ"ד דאפי' בבהמה טא"ח ולא מדחינן סוגי' דחולין ק"מ כלל רק אמרי' דלמסקנא גם סוגי' דחולין ק"מ מודה לזה:

אבל נ"ל להביא ראי' דלמ"ד ט"ח גם בעוף חיה מהא דפריך בפא"ט דף נ"ז ע"ב ודלמא קסבר ר"י טרפה משבחת וכתבו תוס' שם ד"ה ודלמא דלא גרסינן יולדת דא"צ לו כלל וכו' אמנם עיין בתוס' ע"ז ט"ז ד"ה אלמא שכתבו לאו משום דסבר טרפה אינה יולדת דבפא"ט נ"ז בעי למימר לר"י דיולדת וכו' ויותר מבואר בתוס' בכורות ד"ב ע"ב ד"ה דלא מקבלי' זכר לאו משום טרפות מדאמר פא"ט גבי ר"ש בן חלפתא שהי' עסקן בדברים ודלמא קסבר ר"י טרפה יולדת ומשבחת ואית ספרים דלא גריס יולדת שאין צורך שם בלידה אלא במה שמשבחת מבואר מזה דדוקא אם טרפה יולדת שייך לומר שמשבחת אבל אם אינו יולדת לא שייך לומר שמשבחת רק מתנווה והולכת כדאמרינן בחולין דף הנ"ל ולא מיבעיא למאי דגרסי' ודלמא קסבר ר"י טרפה יולדת ומשבחת דלא לחנם נקט יולדת אלא משום דא"ל שמשבחת אלא אי ס"ל נמי דיולדת אלא אפי' לא גרסי' יולדת היינו משום דאין בזה צורך לקושי' הגמ' כמ"ש תוס' וממילא ידעינן דאי ס"ל משבחת ס"ל נמי יולדת דאי נימא דאפי' ס"ל אינה יולדת מצי נמי לסבור דמשבחת א"כ מנ"ל לתוס' להוכיח משום דס"ל לר"י דטרפה יולדת וכיון דס"ל דטרפה יולדת מכ"ש דט"ח וכמ"ש תוס' ע"ז וי"ו ד"ה אלא וחולין ק"מ ד"ה טרפות והרי התם בעוף קאי בתרנגולת

שהי' לר"ש בן חלפתא וגם ר"י מירי בעוף בניטלה הנוצה אלמא דלמ"ד טרפה חי' גם בעוף דזוטר חיותיה ט"ח ויולדת ומשבחת:

ועוד ראי' מהא דאמימר שם דף נ"ח הני ביעי דטרפה שיחלא קמא אסורים מכאן ואילך הו"ל זוז"ג ומותר עיי"ש והיינו אפי' בודאי טרפה ומשום דס"ל כראב"י דטרפה יולדת ומשבחת וכדאמרינן התם ר"א ס"ל כראב"י ומתני לה לדאמימר כדאמרן הרי דאפי' בעוף ס"ל דטרפה יולדת ומכש"כ דחי' וכנ"ל ומזה מוכח דאין סברא לחלק כלל דאל"כ נהי דס"ל לר"א כראב"י מ"מ מנ"ל למתניה לאדמימר כדאמרן דלמא ראב"י לא אמר אלא בבהמה אבל בעוף דזוטר חיותיה לא א"ו מוכח דאין סברא לחלק כלל:

ומ"ש לדחות תירץ הפלתי על סתירת רש"י שכתב עפ"י רשב"א בתשובה דודאי טרפה לא מהני יב"ח והוסיף מהרש"ל משום דרק רוב טא"ח אבל מיעוט חיים ולכן בספק טרפה וכו' מדחי יב"ח ודאי כשרה דאזלינן בת"ר אבל בודאי טרפה אמרינן שהוא מן המיעוט וא"כ י"ל דהפי' בקרא ובין החיה אשר לא תאכל היינו טרפה ודאי שחי יב"ח אמנם תנא דבי ר"י שפיר יליף מכאן דגם בס"ט לא סמכינן על שחי יב"ח כיון דמוכח מכאן דאיכא מיעוט דחיים ואיהו לשיטתו ס"ל בבכורות כ' דחיישינן למיעוטא עיי"ש וע"ז השבת דא"א לומר כן דכל מ"ד דס"ל ט"ח ס"ל נמי חיישינן למיעוטא וראב"י יוכיח דס"ל בחולין נ"ז טרפה יולדת ומשבחת ואפ"ה יליף בחולין י"א משעיר המשתלח דאזלינן בת"ר עכ"ד, אהובי חתני בחפזך כתבת כן וכי מ"ד דס"ל דחיישינן למיעוטא לא ס"ל דאזלינן בת"ר מהני לימודי דבחולין י"א אלא דס"ל דלא אזלינן בת"ר אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר חיישינן למיעוטא וכדאמרינן התם לר"מ ואפי' חיישינן למיעוטא מה"ת מ"מ אכלינן בשרא דגם זה מקרי לא אפשר דהרי כתיב וזבחת ואכלת ועיין תוס' חולין שם ד"ה פסח ואכ"מ להאריך בזה אבל בנולד ס"ט שפיר לא סמכינן ארוב טא"ח דזה מקרי אפשר כיון שנולד בה ס"ט:

אלא דגוף דברי פלתי תמוהים דא"כ אין כאן מחלוקת בענין אי ט"ח דכ"ע ס"ל דרוב אינן חיין ומיעוט חיין רק הוא פלוגתא אחרת בס"ט אי סמכינן על יב"ח והיינו אי חיישינן למיעוטא או לא וא"כ איך יפרנס הא דאמרינן בכל דוכתי למ"ד ט"ח וטרפה יולדת ולמ"ד טא"ח ואינה יולדת עיין בנדה כ"ב בין ר"ז לר"י איכא בינייהו טרפה חיה ושם ל"ש לומר משום דחייש למיעוטא הוי ולד וכן בתמורה י"א ל"ש לומר משום דחייש למיעוטא ומיעוט ט"ח לא פשטה קדושה בכולה והך סוגי' דחולין ק"מ גופא דמקשי מיני' קשיתיה דקאמר למ"ד ט"ח ליכא למילף מחיות להוציא טרפה ואמאי הלא גם לדידי' רוב אינן חיין ואיך מיישב דברי רש"י דהקשה עלה מסוגי' דהתם בזה לכן דבריו צ"ע לפענ"ד:

וגם מ"ש לדחות דברי לב"א בישוב קושי' ראשונה הנ"ל שחידש דאפי' למ"ד ט"ח מ"מ מודה דבדרוסה אינה חיה מקרא דלכלב תשליכון אותו שהביא הרמב"ם פ"ד ממ"א וטויו"ד סי' כ"ט וע"ז השגת דלפ"ז צ"ל דקרא דלהבדיל בין החיה הנאכלת וכו' דמיני יליף תדבר"י דטרפה חיה קאי רק על שאר מיני טרפות חוץ מדרוסה והרי מבואר בנזיר ס"א ע"ב דלא קאי קרא על מה דאתיא בהללמ"ס ע"ש ברש"י ותוס' גם בזה לא כיונת יפה דשם בנזיר שפיר אמרינן דאי אפשר לומר דקרא דבנ"י אתי למעט כותים שאין מדירין בניהם בנזיר דמה"ת שיוכלו להזיר בניהם הא לא כתיב אפי' בישראל שיכול להזיר בנו דאצטריך קרא למעוטי כותים ואי דהלל"מ שישראל מדיר בנו בנזיר הלא נמסר לו ג"כ שאין כותי מדיר בנו וכמ"ש תוס' שם וקרא ל"ל ואולי גם כונת רש"י כן וא"כ אין לו ענין כאן כלל דנהי נמי שנמסר הל"מ ח"י טרפות מ"מ אין ראי' מזה שנמסר לו שחיים ושפיר צריך קרא שט"ח אלא אפי' נאמר שכונת רש"י דל"ש למכתב קרא למעט נכרי מדבר שלא נזכר בקרא דשייך גבי ישראל רק מהלל"מ ויסמוך עצמו הקרא על מה שנמסר מ"מ אין זה ענין לדהכא דכאן כתיב קרא ובין החיה אשר לא תאכל דיש בהמה דאע"פ שהיא חיה אינה נאכלת ולא פירש איזהו ובא הלמ"מ ופירש הקרא דבהמה שהיא חיה ואינה נאכלת הוא אם יש בה מח"י טרפות וקאי הלל"מ אקרא ולא קרא על הללמ"מ ומ"מ שפיר אמרינן דח"י טרפות נאמרו למשה מסיני דהרי בקרא לא כתיב שום טרפות חוץ מדרוסה ודבריו נכונים מאוד לפענ"ד ולבי כלב אריה:

וביישוב קושי' ראשונה הנ"ל נראה לי דמה שהוכיח הפלתי דשמואל ס"ל ט"ח מנדה כ"ד דאמרי' בגוף אטום דלמ"ד טרפה א"ח אין אמו טמאה לידה ואפ"ה ס"ל לשמואל שם במפלת בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות באשה ולד ואמו טמאה לידה אף דודאי טרפה דכל יתר כנטול דמי אע"כ דס"ל ט"ח ע"ש ולפענ"ד הא ליתא ודבריו תמוהים דהא אמרינן בנדה שם במאי קמיפלגי בדרחב"א דאמר השסועה זה בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות וכו' ושמואל אמר בריה בעלמא איתא וכי אגמריה רחמנא למשה בעלמא אגמריה אבל במעי אמן שריא עיי"ש הרי דלשמואל יש בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות ולפ"ז ודאי בבריה שאין לה אלא גב אחד ושדרה אחד אם נמצא לה שני גבין ושני שדראות טרפה דכל יתר כנטול דמי ואינו חי אבל התם קאי במפלת ברית שסועה שכך בריתו בשני גבין ושני שדראות ואין כאן יתרת כלל ואינו טרפה ושפיר חי ולהכי אמו טמאה לידה ולעולם ס"ל לשמואל כדקי"ל טא"ח ולק"מ, ולפמ"ש רשב"א בתשובה הביאו יש"ש פא"ט סי' פ' דאפי' למ"ד טא"ח מ"מ בטרפות יתרת אפי' באותן שנטרפת שפיר חיה בלא"ה לק"מ דאף דס"ל לשמואל דטא"ח וביולדת טרפה אין אמו

טמאה לידה מ"מ בבריה שיש לה שני גבין וכו' שהוא טרפה משום יתרת שפיר חיה ואמו טמאה לידה וא"ש:

ובסתירת דברי רש"י בחומש הנ"ל נראה לפענ"ד עמ"ש תוס' בכורות ג' ד"ה ר"ח שהק' אי גרסי' שם בבכורות ורבא אמר דבר שעושה אותה טרפה א"כ ס"ל טרפה אינה חיה ואיך אמר רבא בנדה כ"ג ושטו נקוב אמו טמאה לידה ותירץ דאע"ג דושטו נקוב טרפה וחיה לא מדמו לחסרון עד לארכובה ע"ש במהרש"א דאף למ"ד ט"ח מ"מ יש טרפות שאינה חיה כגון עד הארכובה ע"ש ולפ"ז ניחא דאף דס"ל לרש"י דהלכה ט"ח מ"מ פירש שפיר חיות פרט לטרפות היינו אותן טרפות שאינן חיין ולאפוקי דליכא למעוטי מינה דצריך שחיין ראשי אברים שלהן כדדרשינן בחולין ק"מ ועיין בקרבן אהרן שם ובפנים יפות אבל בגמ' קאמר שפיר הניחא למ"ד ט"ח ליכא למעוטי כל טרפות מחיות וצריך קרא דטהורות למעוטי טרפות שחיין ואין לדייק מכלל דאיכא טמאות וא"ש:

ועוד נ"ל דתוס' בע"ז וי"ו ד"ה אלא הקשו אהא דפריך אלא למ"ד טרפה יולדת מאי איכא למימר הא לדידי' אצטריך מכל החי למעוטי טרפה הא למ"ד דיולדת כ"ש דחי וא"כ איך ממעטי' טרפה מכל החי ותירצו דנפ"ל מכל החי שיהא כולו בריא וזריז ולא חולה וטרפה אע"ג דהוא חי מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת וממעט זה טפי ממחוסר אבר שכולו בריא וחיה חוץ מאבר אחד ע"ש ולפ"ז תקשי בחולין ק"מ מאי קאמר הניחא למ"ד טרפה חיה הא גם לדידי' יש למעט מחיות פרט לטרפות שאינו בריא וזריז ועיין תוס' שם ד"ה טרפות מה שהאריכו שם. אמנם לק"מ דעיין רש"י בע"ז דנ"א ד"ה ודלמא נח דהא דממעטינן טרפה מכל החי בלי ייתור אלא ממשמעותיה ע"ש ולפ"ז קאמר שפיר דלמ"ד ט"ח ניחא דצריך טהורות פרט לטרפות ולא מכלל דאיכא טמאות דאי מחיות לא נפקא ממשמעותא אלא אם הוא מיותר א"כ י"ל דחיות צריך שחיין ראשי אברים שלהם כדאמר התם וא"כ אינו מיותר ושפיר צריך טהורות ואי דיש סברא יותר למעט טרפה מחיות משנמעט מחוסר אבר כתוס' הנ"ל א"כ אם מוקי חיות פרט לטרפה לא יהא לנו קרא מיותר דבעינן שחיין ראשי אברים שלהם וא"ש, ולפ"ז לרש"י דהלכתא לית לי' הך דרשא שחיין ראשי אברים שלהם וכמ"ש ק"א ופנים יפות הנ"ל וא"כ חיות מיותר שפיר כתב חיות פרט לטרפות וכקושי' הנ"ל אפי' אי ס"ל ט"ח וא"ש:

ובדרך פלפול קצת נ"ל למ"ש תוס' שם בחולין ק"מ ד"ה טרפות דאע"ג דטרפה חיה אינו חיה זמן מרובה ועיין סנהדרין ע"ח ביארו יותר וכתבו אפי' למ"ד טרפה חיה סופן שימות בחבלה זו ע"ש וא"כ איך ממעטינן יותר מחיות פרט לטרפה למ"ד טרפה אינו חיה מלמ"ד טרפה חיה כיון דסוף כל סוף ימות מחמת טרפות זה מ"ל אם ימות מחמת

זה תוך יב"ח או אחר שנים הרבה וכי חיות יב"ח כתיב ומאי קאמר הניחא למ"ד טרפה חיה הא גם לדידי' יש למעט טרפות מחיות, ואמנם גם בהא דיליף ר"ל בפא"ט דטרפה אינו חיה מזאת החיה חיה אכול שאינו חיה לא תיכול נמי קשה קושי' שאינה חיה יב"ח מאן דכר שמי' ודלמא שאינה חיה לא תיכול שתמות מחמת טרפות זה אחר כמה שנים ותנא דבר"י איך יליף מן ובין החיה אשר לא תאכל דאפי' שחיה לא תאכל דט"ח יב"ח הלא גם לדידי' תמות מחמת טרפות זה רק שעכשיו חיה והלא גם אי' אינה חיה יב"ח ג"כ עכשיו חיה הוא, לכן נ"ל דברירן של דברים כך הוא דכ"ע ס"ל דמיד שנוטל מקצת חיות מן הבע"ח שוב עכ"ח ינטל כל החיות תוך יב"ח ותמות אלא דמ"ד טרפה אינה חיה ס"ל דמיד שנטרפה ניטל מקצת מן החיות מכל האברים והוא מתה פלגא ולכן קראה אותה הכתוב שאינה חיה כי כבר מתה פלגא וכיון שהתחילה המיתה שוב קי"ל לחוש שתגמר המיתה כולה תוך יב"ח אבל תדבר"י דס"ל ט"ח ס"ל דבשעה שנטרפה עדיין לא התחילה המיתה אפי' במקצת בשאר האברים רק באותו אבר ומשו"ה טרפה יולדת ומשבחת רק לא במידי דמטרפה כדאמרינן בחולין נ"ז הנ"ל משום דבאותו אבר כבר התחילה המיתה ולא בשאר אברים ושפיר קראה רחמנא חיה כי עתה עדיין יש לה כל החיות ואין כאן אפי' מקצת מיתה בשאר אברים אבל מודה דסוף החולי להתפשט בכל האברים ותמות מזה כמ"ש תוס' ומשעה שהתחיל המיתה שוב לא תחיה יב"ח ומ"מ אין ראי' בספק טרפה שחיה יב"ח שאינה טרפה דדלמא לא התחיל מקצת המיתה מיד ואפילו עכשיו עדיין לא התחילה אבל למ"ד טא"ח ומתחיל מקצת המיתה מיד וממילא נגמר לכ"ע תוך יב"ח משעה שמתחיל שפיר יש ראי' שהוא כשרה וא"ש ולפ"ז ניחא דלמ"ד טרפה אינה חיה ומתחיל מקצת המיתה מיד שפיר ילפינן מחיות ולא טרפות דטרפה כבר מתה פלגא אבל למ"ד טרפה חיה ועדיין לא התחיל אפי' מקצת מיתה אף דסופו למות מזה מ"מ עכשיו יש בהן כל החיות שלהן ושפיר מקרי חיות וליכא למעט מזה טרפות:

אך אכתי תקשי דנהי דלמ"ד ט"ח אינו ודאי שהתחיל מקצת המיתה מיד מ"מ כיון דגם הוא ס"ל שסופו למות מטרפות זה א"כ עכ"פ אפשר הוא שכבר התחיל מקצת המיתה מיד ושפיר יש למעט חיה ולא טרפות שיש ספק אם יש להם עוד כל החיות או לא, ואמנם לשיטת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא לק"מ דכיון דבטרפות יש ספק אם הם חיות אין סברא למעטם דספק מה"ת לקולא והנה מהרי"ט כתב דזה תליא דלמ"ד בכריתות י"ז שתי חתיכות שנינו ס"ל סדא"ו לקולא כדעת הרמב"ם אבל מ"ד דס"ל חתיכה אחת שנינו ס"ל סדא"ו מה"ת לחומרא ועיין בכריתות שם דרבא ס"ל שתי חתיכות שנינו דיש אם למקרא

ומצות קרינן ועיין תוס' נדה כ"ג ד"ה אמר רבא ותוס' סנהדרין ע"ח ד"ה ההורג ותוס' בכורות הנ"ל דרבא ס"ל ט"ח וא"כ שפיר קאמר בחולין ק"מ הניחא למ"ד טרפה חיה והיינו רבא ואיהו לשיטתו ס"ל שתי חתיכות שנינו וסדא"ו לקולא שפיר ליכא למילף מחיות ולא טרפות כנ"ל אבל רש"י ס"ל כדעת רוב הפוסקים דסדא"ו מה"ת לחומרא שפיר כתב חיות פרט לטרפות אפילו למ"ד טרפה חיה כקושי' הנ"ל וא"ש:

ועמ"ש הפלתי סי' כ"ט אות ג' דאף למ"ד ט"ח מ"מ אם נקבו סימנים של שחיטה אינו חי דהוי נבלה ע"ש אני תמה הא אמר רבא בנדה כ"ג ע"ב ושטו נקוב אמו טמאה לידה ופירש"י ותוס' משום דס"ל ט"ח אלמא דאפי' בנקיבת סימנים ט"ח ואם נחלק בין אדם לבהמה דדוקא באדם ס"ל נקיבת סימנים חי דאית ליה מזלא ולא בבהמה וכמ"ש ר"ת שבתוס' חולין מ"ב א"כ לא הועלת כלום בתירוצך שבאת לתרץ לשיטות החולקים על ר"ת שוב מצאתי בפלתי סי' ל"ג סוף אות ב' שהוכיח מזה דנקובת הושט אינו נבלה מחיים ולמ"ד ט"ח שפיר יכול לחיות:

ובזה אתן החותמת, בדברי שלום ואמת חמיך החותם באהבה:

תשובה נה

עוד להרב הנ"ל

מה שכתבת שנושאי כליו של הרמב"ם תירצו דעת הרמב"ם בכמה מקומות שדחה סוגי' אחת מפני סוגי' אחרת ידעתי בני ידעתי אבל זה אם יש הכרח בסוגי' אחרת לדינו מכח קושי' או סברא מוכרחת אבל אני לא אמרתי אלא שאין לדחות גמ' מפורשת דחולין ק"מ דלמ"ד ט"ח גם בעוף ט"ח מפני סוגי' דחולין ע"ה דאמרינן דבדגים דזוטרא חיותא טא"ח והיה אפשר לומר סברא דגם בעוף אינו חיה אבל אינו מוכרח דהא עוף נפיש חיותא מדגים וכיון דסוגי' דחולין ק"מ ס"ל דעוף אינו דומה לדגים רק לבהמה איך ניקום אנן ונאמר סברא נגד הגמ' וכ' מפני שאנו מדמין נאמר חו"ש מסברא דהסוגיות מחולקים:

ומה שדקדקת בסוגי' דחולין ע"ה אי נימא דעוף אינו דומה לדגים רק לבהמה א"כ הו"ל למימר בהמה ועוף דנפישא חיותיה לק"מ משום דהא דט"ח ילפינן מקרא ובין החיה אשר לא תאכל וקרא בבהמה כתיב דחיה היינו בהמה ובהמה בכלל חיה ואע"ג דתדבר"י דריש חיה מלשון חיות מ"מ אינו מוציא קרא מפשטיה דחיה היינו בהמה ועיין רש"י חולין מ"ב ד"ה זאת החיה ועוד משום דבעי למימר או דלמא אפי' למ"ד טא"ח ה"מ בהמה דיש במינה שחיטה וכו' לא נקט עוף בהדי' בהמה משום דאיכא למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת ואמת כי רש"י פי' שם אבל דגים דאין במינן שחיטה דאין במינן טרפות לא הוי

טרפות לגביהו כמיתה וכונתו כיון דא"צ שחיטה ומתו מאליהן כשר אין בהם נבלה וממילא אין בהם טרפות ג"כ וזה ל"ש בעוף דאפי' למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ נחירה בסימנים בעינן ומתה מאליה הוי נבלה כמ"ש תוס' חולין כ' ד"ה לא וכמה דוכתי וה"ה דיש בעוף כל הטרפות וכדתני לוי חולין נ"ו מ"מ כיון דלא מצי למנקט האי לישנא דנקיט בבהמה שבקינן לגמרי, ועוד כתב הר"ש מקינון בספר הכריתות שער ב' אות פ"ב דמצינו בברייתא בהמה שר"ל עוף פ"ק דחולין ט"ז בכל שוחטין וכו' וא"כ י"ל דה"נ דקאמר בהמה ר"ל גם עוף וא"ש:

ועל מה שכתבתי דאפי' אי ס"ל לראב"י בחולין נ"ז דסובר טרפה יולדת ומשבחת דחיישינן למיעוטא וכדעת הפלתי מ"מ שפיר יליף בחולין י"א משעיר המשתלח דאזלינן בת"ר משום דאפי' ר"מ דס"ל דחיישינן למיעוטא נמי אינו חולק אהא דאזלינן בת"ר היכא דלא אפשר וע"ז תמהת הא הני אמוראי טרחו למצוא ילפותא דאזלינן בת"ר אפי' היכא דאפשר כגון בקטן וקטנה דעלה קאי התם רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה מנלן וחילוק שבין אפשר ללא אפשר ר"כ הוא שהמציא אח"כ ופירש"י דלמסקנא הא דאזלינן בת"ר הוא הל"מ או מאחרי רבים להטות משמע אפי' רובא דליתא קמן, ואני אומר אכתי בפזיזך קיימת ואמאי לא קשי' לך לכל הני אמוראי מה יענה ר"מ לכל הני ילפותות אבל הדבר פשוט דס"ל לראב"י וכל הני אמוראי, דבהא פליגי ר"מ ורבנן דרבנן לא ס"ל לחלק בין אפשר ללא אפשר וילפי' דאפי' היכא דאפשר אזלינן בת"ר ור"מ ס"ל דלא ילפינן אפשר משאי אפשר ועיין סוכה נ' ע"ב פלוגתא אי דנין אפשר משאי אפשר ויבמות מ"ו ומנחות י"ט ודף פ"ב וכמה דוכתי ורב כהנא המציא לבסוף דכמו דר"מ ע"כ ס"ל דאין דנין אפשר משאי אפשר ה"נ לרבנן ליכא למילף אפשר משאי אפשר וקושי' זו דר"כ לאו דוקא לר"א דיליף משחיטה אלא לכולהי אמוראי אעכ"ח ח דלרבנן ידעינן דאזלינן בת"ר אפי' באפשר מהלל"מ או מאחרי רבים להטות ולר"מ דחיישינן למיעוטא אם הוא מה"ת באמת לא ס"ל הך הלל"מ וגם מאחרי רבים להטות לא משמע לי' אלא רובא דאיתא קמן רק יליף מהני ילפותא דלעיל והיינו רק בלא אפשר, ואף שכתב הרמב"ם בהקדמתו לזרעים ובס' המצות שורש ב' דבהלל"מ לא תפול בו מחלוקת אפשר דהיינו רק בפירש הדבר כי נמסר באר היטב אבל אפשר שאחד סובר שלא נמסר כלל כן והראי' דאמרינן בכמה דוכתי אין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו והיינו הלל"מ ואפ"ה בר פלוגתיה חולק עליו, ועכ"פ זה אמת גם למסקנא דלר"מ דחייש למיעוט היינו רק באפשר וא"כ מה חסר לנו אם נאמר דהא ס"ל לראב"י טרפה יולדת ומשבחת משום דחייש למיעוט היינו לפי האמת וכהני תנאי דחיישינן למיעוטא אבל למאי דהוי בעי

למילף רוב משעיר המשתלח באמת הוי ס"ל דלא חיישינן למיעוטא וטא"ח אבל אין אנו צריכין לכך לפמ"ש אלא דראב"י קאמר דרבנן ילפי משעיר המשתלח דאזלינן בת"ר אפי' באפשר אבל איהו ס"ל כר"מ דחייש למיעוטא ושפיר ס"ל טרפה יולדת ומשבחת וכמ"ש הפלתי:

ומה שתמה בהגהות רע"א ברש"י חולין נ' ע"ב ד"ה מאי דאזלינן בת"ר כדנפקי לי' מהאליה תמימה ומקראי טובא אפשר דמ"ש רש"י בדף י"ב אלא ודאי הללמ"מ הא דסמכינן ארובא אפי' היכא דאפשר אין הכונה שכך נאמר הללמ"מ לסמוך אפי' היכא דאפשר אלא דהיה הללמ"מ דאזלינן בת"ר וק"ל הא מקראי ילפינן לה והלכה ל"ל א"ו דהללמ"מ הוא לסמוך אפי' באפשר וא"כ צריך שפיר ג"כ ילפותא דקראי דאל"כ לא הוי ידעינן מהללמ"מ דאזלינן בת"ר היכא דאפשר וכן מ"ש רש"י א"נ אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתא קמן בין רובא דליתא קמן דמ"ש האי מהאי היינו נמי רק בתר דילפינן מהני לימודים דלעיל דאזלינן בת"ר דליתא קמן בלא אפשר עכ"פ א"כ שפיר מוקמינן קרא דאחרי רבים להטות דמיירי נמי ברובא דליתא קמן וכיון דברובא דאיתא קמן מיירי אפי' באפשר ה"נ ברובא דליתא קמן אבל בלי הנך לימודים לא הוי מוקמינן קרא דאחרי רבים להטות רק ברובא דאיתא קמן וכסברת המקשן ושפיר הביא רש"י הנך קראי דילפינן מינייהו דאזלינן בת"ר:

ומ"ש על דברי שכתבתי לרשב"א דביתרת טרפה חיה ליתא למ"ש פלתי סי' ל' ד"ה ומה דשמואל ס"ל ט"ח דהא שמואל ביתרת קאי וע"ז אמרת דהפלתי לטעמי' אזיל שכתב בסי' נ"ז אות י' דרשב"א בחידושי חולין י"א סותר למ"ש בתשובה דביתרת ט"ח דהק' שם קושי' תוס' איך יליף רוב מפ"א דלמא התם משום חזקה שאינה טרפה דהא חיתה ב' שנים ומאי קושי' הא אכתי מוכח רוב דאל"כ שמא היא טרפה ביתרת דלא מהני יב"ח עיי"ש יפה כתבת אבל לענ"ד נראה דבר חדש ליישב דברי רשב"א שאינם סותרים זה את זה עיין תוס' קידושין מ"ה ע"ב ד"ה בפירוש מחלוקת ר"ת עם ר"מ מיוני וכתב נוביי"ק יו"ד סי' נ"ז דדעת ר"ת אף דאמרינן בגיטין כ"ח שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן דלא מוקמינן אחזקה דמעיקרא אלא לשעבר אמרינן אוקמא אחזקתו ועדיין לא נשתנה אבל להבא לומר שלא ישתנה ל"ש חזקה מ"מ היינו דוקא בדבר שודאי ישתנה פ"א כגון מיתה שודאי ימות אבל בדבר שאפשר שלא ישתנה לעולם כגון בקידושין שאפשר שלא יקדשה אביה לעולם אמרינן חזקה גם להבא ע"ש ועיין בקונטרס החזקות לבעל שמן רוקח סי' ג' שחידש דחזקה דהשתא נלמד מחזקה דמעיקרא כמו דאמרינן בחזקה דמעיקרא שחזקה לא הי' שינוי כן אמרינן חזקה מדהשתא הוא כן מעיקרא נמי כך הי'

ולא הי' שינוי ע"ש ועיין בשמ"ח סי' ל"ה אות י"א דס"ל דכל יתרת סופה להתפרק ועיין לב"ש סי' הנ"ל סק"א אות ד' ועיין בב"י יו"ד סוס"י מ"א והארכתי בזה בתשובה [ע"ל סי' ע"א] ולפ"ז נ"ל דאפי' אי לא אזלינן בת"ר נמי לא חיישינן שמא טרפה מחמת יותרת דהרי אם יש יתרת ע"כ כבר נתפרק או יתפרק וא"כ אנו צריכין לומר שנשתנה או ישתנה ואוקי אחזקתו שלא הי' שינוי בפירוק ולא יהיה שינוי שיתפרק רק דאין כאן יתרת דהא אינו ודאי שיש כאן יתרת שיתפרק עכ"פ ולא חיישינן ג"כ לשמא ימות כנ"ל וא"כ משום חשש יתרת אין כאן חשש טרפות בלי רוב רק מתורת חזקה ולא מוכח רוב רק מדלא חיישינן לשאר טרפות וע"ז הק' רשב"א שפיר כיון דחי יב"ח אוקי אחזקה שאינו טרפה דטרפה אינו חיה וא"ש, ואל תשיבני הא מעולם לא נתברר שעה שהי' בלא פירוק היתרת דלמא מיד כשנולד נתפרק דהא בקושי' ס"ל לרשב"א דחזקה שלא נתבררה הוי חזקה:

ובזה א"ש מה דהוי קשי' לי' למ"ש הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח הי"א דבהמה שנמצא בה ג' כוליות או שני טחולים פסולה למזבח משום דכל יתר כנטול דמי וכתיב תמימים יהיה לכם א"כ בגמ' דיליף דאזלינן בת"ר מפ"א ודלמא טרפה וק"ל מה נ"מ והוצרך לומר חטאת קריה רחמנא ואמאי לא יליף דאזלינן בת"ר מפ"מ משום שמא יש בה יתרת כוליא או טחול ופסולה משום שאינה תמים ולא יהי' צריך להאי דחטאת קרי' רחמנא שוב מצאתי בפלתי סי' מ"ד אות ט' שהעיר בזה ועיין מה שהאריכו תוס' שם ד"ה חטאת ואף דתמימים רק בהקרבה כתיב מ"מ בפ"א בגופה כתיב תמימה ואף דכתבו תוס' שם דלרבנן צריך תמימה ששתי שערות שחורות פוסלות בה וליכא למילף מיני' דטרפות פוסל בה היינו דוקא לענין טרפות דלא דרשינן מתמים אא"כ הוא מיותר ועיין תוס' ע"ז וי"ו ד"ה תמים אבל חסר ויתר דדרשינן ממשמעותא דתמימים אע"ג דלא ממעטינן מינה טרפה לדעת הרמב"ם ה"נ איכא למדרש מתמימה אע"ג דאינו מיותר ונרויח בזה ג"כ דלא תקשי קושי' תוס' ורשב"א הנ"ל דחי יב"ח דיתר כוליא וטחול כשר ושפיר יוכל לחיות יב"ח ולפמ"ש ניחא דעל יתרת ליכא חשש כיון דכל יתרת סופה להתפרק אוקי אחזקה שלא נשתנה ולא ישתנה וכנ"ל:

איברא דאכתי תקשי אמאי לא יליף משום דלמא חסר כוליא אחת או שניטל הטחול דג"כ אינו טרפה ואפ"ה פסול משום דכתיב תמימה וכמ"ש הרמב"ם שם דפסול משום דכתיב תמימים אעפ"י שאינו מום שאין מום שבפנים פוסל ותקשי כנ"ל ובזה ל"ש תירץ שכתבתי, לכן נ"ל לחדש סברא ישרה הנה זה ברור דאם היה פלגא בהמות עם טחול ושני כוליות ופלגא בלא טחול וכוליא אחת דלא היה נקרא בהמה עם טחול וב' כוליות יתרת ולא בהמה בלא טחול וכוליא אחת יתרת וכן אם היה מחצה עם טחול ושני

כוליות ומחצה בשני טחולים וג' כוליות לא הי' נקרא שני טחולים וג' כוליות יתרת רק מפני מה נקרא בכוליא אחת ובלא טחול חסר משום שרוב בהמות יש להם שני כוליות וטחול ומפני מה נקרא ג' כוליות ושני טחולים יתרת לפי שרוב בהמות אין להם רק טחול אחת ושני כוליות וכיון שכל פסול זה של יתרת וחסר וטריפותו אינו אלא מחמת הרוב שפיר אזלינן בת"ר ואמרינן שהוא באמת מהרוב שאין בו פסול זה דאם תאמר שהמיעוט הוא כפלגא אין זה פסול וטרפות כלל אבל בעלמא באמת לא אזלינן בת"ר ומשו"ה יליף ודלמא טרפה בשאר טרפות כגון נקובה ופסוקה דאין הטרפות מכח רוב דאפ' הי' פלגא נקובה ופסוקה וכדומה מ"מ היה טרפה פלגא מהלמ"מ ואפ"ה אזלינן בת"ר ומוכח בכה"ת דאזלינן בת"ר וכיון דמיתרת ל"ל דאזלינן בת"ר רק משאר טרפות דאינו חי יב"ח שפיר הק' רשב"א ואין כאן סתירה כלל:

ומ"ש ליישב קושי' פלתי עפ"י חת"ס יו"ד סי' ע"ב לדעת הרמב"ם דטרפה אינו פסול לגבוה רק מדברי קבלה דקושי' הגמ' היה רק מדרוסה דפסול מה"ת גם לרמב"ם וכיון דל"ק מיתרת רק מדרוסה שפיר הק' רשב"א ויישבת בזה גם מה שמקשין לרמב"ם דסדא"ו מותר מה"ת איך מוכח רוב ולפמ"ש חת"ס דהקושי' מן דרוסה ויש חשש שנדרסו סימנים והוי פסול בשחיטה לדעת פלתי סי' ל"ג וק"י וא"כ הוי איתחזק איסורא ובזה מודה רמב"ם דסדא"ו לחומרא מה"ת יפה כתבת אלא דמיניה ומינך תקשי אמאי צריך ר"ח שבתוס' חולין שם לומר דמפ"א מוכח דרובא עדיף מחזקה הא מכל הילפותות מוכח כן וצ"ע:

ועתה הסכת ושמע מה שנפל בדעתי ליישב דעת הרמב"ם דלכאורה ק"ל על כל הילפותות דאזלינן בת"ר ודלמא טרפה היא אי נמי אזלינן בת"ר נמי תקשי הא קי"ל קבוע כמע"מ וכיון דכל בהמות שבעולם בכלל הספק הו"ל קבוע איסור ודאי דודאי יש מיעוט טרפות בעולם וכמ"ש פלתי סי' ט"ל אות ב' עיי"ש וא"כ לא מהני רוב מידי, אך לק"מ דבאמת מכאן ראי' לשיטת הפוסקים בסי' ק"י דהיכא דאין האיסור ניכר במקומו לא הוי קבוע מה"ת וכאן נמי אין מיעוט טרפות ניכר ושפיר מהני רוב מה"ת, ואמנם בטעם הדבר דבאינו ניכר האיסור לא מקרי קבוע מה"ת כתבו אחרונים שם משום דאדרבה ברובא בטיל ואין כאן איסור כלל עיין פלתי שם אות י"ב ופמג"ד סקי"ד ולפ"ז נ"ל גם למאי דפשיטא לחוו"ד סי' ק"א אות ה' בביטול ברוב הוא אפי' אחד בסוף העולם עיי"ש מ"מ הא פירש"י חולין צ"ח ע"ב דביטול ברוב ילפינן מאחרי רבים להטות וא"כ כ"ז לפי המסקנא דגם ברובא דליתא קמן אזלינן בת"ר ולרש"י גם זה הוא מאחרי רבים להטות כמ"ש בחולין י"ב הנ"ל וא"כ אפי' ברובא דליתא קמן נמי בטיל אבל כל כמה דלא ידעינן

דאזלינן בת"ר דליתא קמן גם ביטול לא מהני ברובא דליתא קמן ושוב הוי מיעוט טרפות שבעולם קבוע מה"ת ועיין פנ"י פסחים ט' ע"ב בתוס' ד"ה היינו דהיכא דאמרינן קבוע כמע"מ דמי חייב אשם תלוי דהוי איקבע איסורא כמו חתיכה משתי חתיכות עיי"ש ועיין פמג"ד הנ"ל בראשיתו וברמב"ם פ"ב מחמץ הי"א והה"מ שם, ולפ"ז שפיר מוכח דאזלינן בת"ר אפי' ברובא דליתא קמן ואז בטיל ג"כ בכה"ג ושפיר ליכא קבוע אבל אי לא אזלינן בת"ר דליתא קמן א"כ אינו בטיל נמי בכה"ג ושוב הו"ל קבוע ומודה הרמב"ם דספק מה"ת לחומרא וניחוש שמא הוא טרפה פי' ממיעוט טרפות וא"ש:

ומה שהבאת בשם לב אריה שמתמה על קושי' תוס' ורשב"א הנ"ל דלמא מאן דיליף מפ"א ס"ל ט"ח אני תמה על תמיהתו דאשתמיטתי' דברי תוס' בע"ז וי"ו ד"ה אלא שכתבו דאף למ"ד ט"ח מ"מ אינה בריאה וזריזה אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת עיי"ש ומבואר מדבריהם שזה ניכר בחוץ וא"כ נהי דחולה פסולה היינו רק מדברי קבלה הקריבהו נא לפחתיך מ"מ כיון דניכר מבחוץ אם היא טרפה שפיר י"ל דהביאו פ"א בריאה וזריזה וכיון דהיא בת שתי שנים אם איתא דנולדה טרפה כבר היה ניכר חולי' אחר יב"ח וכיון שנולדה כשרה אוקי אחזקתה ולק"מ, ואולי יש ליישב בזה גם קושי' פלתי דנהי דלרשב"א יתרת יכול לחיות כמה שנים אבל מ"מ היא חולה אחר יב"ח ועיין בחולין נ"ז כיון שעברו עליו ימות השנה וכו', וד' יאריך ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים, ויברכנו מגבהי מרומים, כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת וחותם בברכה שלימה.

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נו

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק ער"ח תמוז דהאי שתא תמה"ר ישועה לפ"ק

ידיך עשו ויכוננו חצים שנונים להשיג עלי ומה שהשבת עמ"ש ליישב קושי' פלתי לרשב"א דיתרת חי יב"ח א"כ מה ק"ל בחולין י"א דלמא בפ"א משום דחי יב"ח אוקמא אחזקתה והא אכתי ניחוש דלמא יש יתרת ושפיר חי וע"ז אמרתי דגם ביתרת יש חזקה שלא יתפרק וע"כ ליכא יתרת וע"ז הרעשת דפמ"ג סי' נ"ז בשפ"ד סקמ"ח העלה בדעת רשב"א דגם חסר מבטן יוכל לחיות וא"כ אכתי תקשי קושי' פלתי אי לא אזלינן בת"ר יש לחוש לחסר מבטן:

הנה אמת נכון הדבר שהרשב"א כתב בתשובה וכן בחסר רגל אפי' חיה טרפה שאלו לא נולדה כן אלא שלימה וניטל רגלה לא חיתה אף עכשיו טרפה ע"ש אבל הדבר תמוה

בעיני שהרי בנדה כ"ג כתב הרשב"א בשם הרמב"ן וכן מבואר שהסכים עמו דהא דאמר רבא ושטו ניקב אמו טמאה לידה הא אפי' ס"ל טא"ח דזה ראוי הי' לבריית נשמה ולחיות קצת פחות מיב"ח וכו' הרי כתב להדיא דאפי' נברא טרפה א"י לחיות יב"ח והוא פלא לכאורה:

לכן נ"ל דהרשב"א לא מחלק בין חסר מבטן לניטל אח"כ אלא בחסר רגל דוקא שהוא טרפות שמבחוץ דשליט בי' זיקא בזה שפיר אמרינן דאף דניטל אינו חי אבל בנברא כך דלא שייך שליט ביה זיקא שפיר חי יב"ח ואפ"ה טרפה כיון דניטל טרפה אבל טרפות שמבפנים דלא שליט ביה זיקא אם נטרף אח"כ א"י לחיות גם נברא כך א"י לחיות ומשו"ה דייק לכתוב גבי חסר וכן בחסר רגל וכו' דייקא משא"כ ביתרת כתב סתם בכל יתרת שיכול לחיות ושם בנקובת ושט כתב שפיר דאפי' נברא כך א"י לחיות משום שהוא טרפות שבפנים וא"ש, ולפ"ז הק' רשב"א שפיר בחולין י"א דלמא משום דחי שתי שנים ואי משום חשש יתרת א"ש כמ"ש ואי משום חשש חסר מבטן הלא מבחוץ רואין שאינו חסר ואי משום חסרון בפנים הלא גם זה אינו חי יב"ח:

ומ"ש דאם כונתי דמשום חזקה שלא ישתנה גופה אמרינן שבודאי אין כאן יתרת כלל א"כ ל"ל לתוס' ורשב"א להקשות משום שחיתה ב' שנים וטא"ח ת"ל בכל טרפות ישתנה גוף הבהמה לחולי המטריף ואוקמא בחזקתה שלא ישתנה ואין כאן טרפות כלל, אהובי חתני לא השמעת לאזנך מה שאתה מוציא מפיך דבשאר טרפות אי טרפה חיה ומשבחת ואינה מתנונה והולכת [דלמ"ש תוס' דהוא עכ"פ חולה ומתנוה והולכת כבר כתבתי תירץ אחר] ונולדה טרפה אינני יודע כלל מה שינוי היה ויהיה שנאמר דאוקמא אחזקה שלא ישתנה מבריאות לחולי המטריף והלא חיישינן שנולדה עם חולי המטריף ודוקא ביתרת שייך דאף אם נולדה ביתרת יהיה השינוי שיתפרק לכן אין בזה כדי תפיסה כלל:

ושוב דחית בב' ידים מ"ש דמדלמא איכא יותרת לא מוכח רוב דאי חיישינן למיעוטא והוי כפלגא ופלגא לא הוי יתרת טרפה כלל דכיון דמחצה כך ומחצה כך מאן יימר שהיא יותרת וע"ז כתבת דטרפות דיותרת לאו משום דרוב בהמות אין להם כך רק מפני שהטבע מחייב כן וכמ"ש לב"ש סי' ל"ה ופלתי סי' נ"ד אות ב', גם זה דחית בקנה רצוץ דהם קאי אי גם יתרת אינה חיה דלא כרשב"א או אפי' לרשב"א אי אמרינן דגם יתרת עכ"פ חולה ומתנוה והולכת ואז שפיר הטבע מחייב טרפות יתרת אבל אני אמרתי ליישב לרשב"א דיתרת חיה כמו שאר בהמה וגם בריאה כשאר בהמה ואין כאן שינוי טבע ביתרת כלל וגם אין סופה להתפרק רק דהיא טרפה מהללמ"מ דכל שחסר אינו חיה גם יתרת טרפה ובזה שפיר אמרתי דאם פלגא כך ופלגא כך אין כאן יתרת כלל ואתה כתבת שלא בדקדוק

שאין יתרת טרפה כלל דז"א דיתרת ודאי טרפה אבל אין כאן יתרת כלל דודאי אלו הוי מחצה על מחצה לא הוי שייך לומר שהוא יתר או חסר משא"כ אי יותרת אינו חיה או חולה עכ"פ גם אם פלגא הוא כך גם כן אותו פלגא אינו חיה וחולה ומכש"כ מ"ש בחסר אבר דלא מיטרפה ביה כגון טחול דל"ש ביה משום תמים ודאי א"ש דכיון דכשרה אין כאן טבע שיהיה זה מום גם בפנים רק משום דרובא אינו כן ועיין בכורות מ' ע"ב גבי זנב העגל אבל אי לא אזלינן בת"ר והוי כמע"מ אין זה פסול כלל הפוך בה והפוך בה ותראה כי כנים דברי קרוב לאמת:

ומה שהפלאת עמ"ש דחסר או יתר אבר בפנים פוסל בפרה מדכתיב תמימה שלא ראיתי דברי רמב"ם פ"א מפ"א ה"ז כל המומין הפוסלין בקדשים פוסלין בפרה שנאמר אשר אין בה מום עיניך הטעתך דאין מום פסול רק מבחוץ בגלוי ולא מבפנים כמבואר ברמב"ם פ"ז מביאת מקדש הי"א ועיין בכ"מ שם וכאן קיימינן לחוש על מום שבפנים דבחוץ הא חזי ליה וא"כ אין לפסול משום אין בה מום רק חסר ויתר אבר כתב הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח הי"א דפסול אפילו בפנים משום דכתיב תמימים ומזה למדתי לפסול אף בפרה מדכתיב תמימה וא"ש:

וגם מ"ש ליישב קושיתי אמאי לא ילפינן רוב מדלא חיישינן בפרה ושאר קרבנות דיליף מינייהו שמא חסר או יתיר בפנים ופסול משום תמים עפ"י חידושי הר"ן דהא דקאמר מנ"ל רוב קאי אדר"ה דנשחטה בחזקת היתר עומדת והיינו משום רוב טרפות ולכן ניחא ליה למילף משום דלמא טרפה וניחא לך בזה לישנא דר"א אתיא משחיטה עצמה דעלה קאי, הנה זה אלישנא דר"א כתב חידושי הר"ן עצמו לפי דבריו אבל רש"י לא פירש כן רק איידי דאירי במנ"ל חזקה נקט נמי רובא וא"כ עדיין תקשי לפרש"י וגם לפי חי' הר"ן לא הועלת לרב מרי דיליף ממכה אביו ואמו דאין הילפותא משום דלמא טרפה ולדידיה שפיר תקשי כל הקושיות אמאי לא יליף רוב ממק"א:

ומה שהקשית על שעה"מ פ"ג מייבום הט"ז שהק' למ"ש תוס' חולין י"א ע"ב ד"ה לר"מ דחזקה דמעי אמו חשיב חזקה א"כ איך מוכח רוב משום דלמא טרפה שמא משום חזקה דמעי אמו דאין טרפות פוסל בו כדקיי"ל ביו"ד סי' י"ג וכתב דזה הוי חזקה שנתבררה בשעתה וק"ל הא אי לאו רוב חיישינן שמא גם האם טרפה ואז טרפות פוסל בעובר כמ"ש הש"ך סי"ג סק"ח ויישבת בדוחק, ולפענ"ד דודאי הבהמות שהיו בתחילת הבריאה היו כשרות והצור תמים פעלו ולא ברא טרפות ולתירץ א' שבתוס' ע"ז וי"ו ד"ה ודלמא משמע שבהמות שהביא נח לתיבה היו כשרות גם מטרפות שבפנים והיה יודע איזה כשרות כדרשת חכז"ל שהביא רש"י פ' נח שבאו מאליהם ועכ"פ כיון שהיה פעם אחת בהמות

שנתברר בשעתן שהם כשרות ומאלה נפצה הארץ א"כ אי חזקת מעי אמו הוי חזקה שוב יש לכל הבהמות שבעולם חזקה שנתבררה בשעתה ואף שאח"כ מיעוטן יצאו מחזקה ונטרפה מ"מ על כל אחד שדנין אוקמא אחזקה וכמ"ש תוס' נדה ח"י ד"ה אחר הרוב דאף דרוב חניות מוכרת בשר שחיטה מ"מ אותה חתיכה שדנין עליה אמרינן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עיי"ש:

ומה שכתבתי לתרץ לדעת הר"מ מיוני שבתוס' קידושין מ"ה דלא אמרינן חזקה להבא אפי' בדבר שלא ישתנה ודאי א"כ פסולה לקרבן שמא תטרף רגע אחד קודם שחיטה ותמהת דלשיטתו לא הקשו תוס' ורשב"א כלום בפ"א דלמא משום חזקה שהיתה בת שתי שנים, עיין נוביי"ק יו"ד סי' נ"ו שכתב ליישב קושי' ר"ת שם הא מ"מ מותר לבעול דבכל פעם שרוצה לבעול אמרינן חזקה דעדיין לא קיבל בה אביה קידושיה ותירץ דס"ל לר"מ דאסול לבעול שמא יקבל בה אביה קידושיה באמצע בעילה ולא יוכל להנצל ממכשול דלפרוש באבר חי חייב על יציאה כביאה ואפי' פירש באבר מת נמי יש איסור אלא שהוא אונס ועיין שבועות י"ז במשמש מת בעריות וזה ל"ש כאן דשפיר יכול לשחוט הקרבן דברגע שהולך לשחוט אמרינן שעדיין לא נטרפה ואי שמא תטרף באמצע שחיטה ומה בכך אפי' יש טרפות לחצי חיות עיין חולין ל"ב מ"מ אין כאן חולין בעזרה ולאחר שחיטה כבר הוי חזקה לשעבר ושפיר זורקין הדם ומקטירין האימורין, וד' הטוב הוא היטב ייטיב עמנו בכל טוב:

לא יחסר קורטוב. כנפשך ונפש חמיך אוהבך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נז

עוד להרב הנ"ל

בעזה"י ב' איפאלא א' לס' תצא תרמ"ה לפ"ק:

שמחתם אותנו בקו"ל משלח ידיכם כי תלי"ת שלום לכם ישביע ה' אותנו שובע שמחות לראות זרע בירך ולהאריך ימים בטוב ובנעימים, ומ"ש להצדיק דבריך ביישוב קושי' תוס' ורשב"א חולין י"א משום דלמאי דס"ד דלא אזלינן בת"ר חיישינן נמי לטרפות דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת דהוי נבלה אחר שחיטה ועיין תוס' חולין ל"ב ד"ה ורמינהו וש"ך ואחרונים יו"ד רסי' ל"ג וא"כ יש לחוש שמא תינקב הושט או יופסק הקנה באמצע השחיטה וא"כ א"א להנצל מן המכשול דהא המכניס נבלה למקדש חייב כרת כמ"ש

הרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ז בשרץ דמ"ש ואפילו יוציאנה מיד ולא ישהה שיעור שהייה מ"מ הא ח"ש אסור מה"ת ולכן אין לסמוך על החזקה להבא:

הנה הגם כי השכלת בדבריך מ"מ אינו נכון חדא כיון דאינו נעשה נבלה עד גמר שחיטה ויוכל לגמור השחיטה א"כ בשעת גמר השחיטה הרי הוא חזקה לשעבר ועוד דבשעת גמר שחיטה נמי אינה נבלה ובהדיא שנינו בתוספתא דאהלות פ"ב ישראל ששחט בהמה טמאה לעכו"ם ושחט בה שנים או רוב שנים מטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות עיי"ש ועיין חולין קי"ז ע"ב ומשנה וי"ו פ"א דאהלות וא"כ שפיר יכול לשחוט רוב סימנים משום חזקה שאינה טרפה דהוי חזקה לשעבר ואחר שחיטת רוב אפילו ינקב הושט או יופסק הגרגרת שוב לא תהי' נבלה אפי' אחר שתמות ואף דבקדשים צריך למרק היינו מדרבנן ולכתחילה ועיין יומא ל"ג וחולין כ"ט ואפי' היה פסול מה"ת בקדשים בלי מירוק מ"מ נבלה לא הוי בפסול שאחר שחיטת רוב ב' סימני':

ועוד אני מסתפק אפי' אי אמרינן יש טרפות לחצי חיות מ"מ אפשר דלא אמרינן יש נבלות לחצי חיות ואם ניקב הושט באמצע שחיטה אולי לא הוי נבלה אפי' אחר שחיטה אף דנקובת ושט נבלה אחר שחיטה מ"מ אין נבלות לחצי חיות כיון שתחילת השחיטה היתה בהכשר ולא דמי לשהה באמצע השחיטה דהוי נבלה דהתם הלכתא גמירי לה דאינו שחיטה כלל אבל בניקב הושט באמצע שחיטה אני מסופק וצריך באר רחובות לפענ"ד ואם בזה אינו נבלה ליתא למה שכתבת

ועוד דהא ודאי אין חשש שיפסק הקנה או ינקב הושט ברגע כמימרא מחמת עצמו אם לא ע"י קוץ או ד"א אבל שינקב או יופסק ממילא אינו אלא אם נברא כך או ע"י חולי וא"כ אין לחוש שמא ינקב בתוך השחיטה דמחמת קוץ וכדומה הרי אפשר להזהר וע"י חולי א"כ אתה מוכרח לומר שכבר יש כאן חולי שינקב הסימנים ולענין זה הרי הוי חזקה על מעיקרא שאין כאן חולי הנוקב ולא על להבא:

אבל מ"ש דאפי' לא שהה שיעור שהייה אסור מה"ת משום דח"ש אסור מה"ת בדותא היא ולא מיבעיא למ"ש במק"א [עיי' ב"ש או"ח סי' קל"ט] דאין ח"ש אסור מה"ת אלא בהיה בו מתחילה כשיעור [עיין שבת כ"ו תוס' ד"ה אין, מ"נ] אם כן זה לא שייך בשיעור זמן שהרי חצי שיעור זמן לא בא מכל שיעור זמן שהרי כל השיעור עדיין לא היה בעולם ובא אח"כ אלא אפי' נימא דלא כנ"ל מ"מ בשיעור זמן ל"ש ח"ש אסור מה"ת וכל הטעמים שנאמרו בח"ש לא שייכי גבי זמן לא חזי לאצטרופי שיהי' כשיעור בפ"א בעולם ולא חזי לאצטרופי כבאכ"פ ועיין מ"ש שאגת אריה לענין ב"י ולא אחשביה כמ"ש חכ"ץ, והגע בעצמך שני גדלות כתב הרא"ש בתשובה שהוא משיעורין הללמ"מ [עיין ראב"ע עה"ת

ויקרא כ' ט' ותשו' מהרי"ל סי' נ"א הביאו כפ"ת יומא פ"ב ובהגהות מהרצ"ח נדה דף מ"ה, מ"נ] אם כן נימא דכבר שית וכבר שבע הוי ח"ש ואסור מה"ת בכל איסור או בנותר דכל השיעור הוא עד בוקר נימא דעד חצות לילה הוא ח"ש או שכיר יום שעובר בבל תלין אם משהה שכרו כל הלילה נאמר דאסור להשהות מקצת הלילה דהוי ח"ש ועיין ב"מ ק"י ע"ב ברש"י אלא הא בדותא דבשיעור זמן ל"ש ח"ש אסור מה"ת כלל, אך א"צ לכל זה רק כיון דמבע"ל בשבועות ט"ז אי גמירי שהייה למלקות או דוקא לקרבן וכרת ש"מ דפשטיה דקרא דוישלחו מן המחנה פירושו מיד בלי שהייה א"כ אפילו אי גמירי שהייה נמי למלקות מ"מ לא מפקיה קרא ממשמעותיה לגמרי והוי עכ"פ איסור תורה אפילו בלי שהייה ועיין במל"מ פ"א דחמץ ה"ז:

ועל דבר הקושי' בשם ספר תולדות אברהם על ר"ח כהן דילפינן רובא עדיף מחזקה מפ"א דאזלינן בת"ר אע"ג דאיכא חזקה כנגדה דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא והק' הא אמרינן בנזיר ס"א דכותי אין לו טומאה מדכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטאו כל שיש לו טהרה יש לו טומאה וכותי הואיל ואין לו טהרה אין לו טומאה מ"ש ולפ"ז דלמא בעלמא לאו רובא עדיף מחזקה אבל הכא ה"ט דרובא עדיף מחזקה משום דחזקה בא מכח הרוב דאי לאו דאזלינן בת"ר שיהיה לו טהרה לא היה לו טומאה ג"כ, הנה לפענ"ד אין הקושי' ישרה דאי לאו דהדין בכה"ת דרוב עדיף מחזקה הי' ראוי כאן לומר כיון דאם הוא טמא אין ראו' להיות לו טהרה משום רוב דהא הוא נגד חזקה וכיון דאינו ראוי לטהרה לא יהי' טמא באמת וע"כ מדהוא טמא ואית לי' טהרה מוכח דבכל מקום רוב עדיף מחזקה:

אבל לפי דברי השואל אני אומר דמוכח דרוב עדיף מחזקה דאל"כ א"א שיטהר בפרה אדומה דהא יש חזקה נגד הרוב אלא משום דאם אין לו טהרה אין לו טומאה וא"כ אמאי אצטריך קרא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ע"ז ומדאצטריך קרא ש"מ דבלאו ה"ט דאם אין לו טהרה אין לו טומאה נמי היה פ"א מטהר אף דרוב הוא נגד חזקה ועכ"ח משום דרוב עדיף מחזקה:

ועוד נ"ל דדוקא אם הגברא אינו בר טהרה אז אין לו טומאה אבל אם הגברא בר קבולי טהרה אלא דליכא פ"א שפיר יש לו טומאה והגע בעצמך השתא כולנו טמאי מתים דליכא אפר פרה וכי נימא כיון שאין לנו טהרה אין לנו טומאה אלא כיון דגברא בר קבולי טהרה יש לו טומאה וה"נ דכוותיה אף דלא משכחת טהרה כלל דבכל פ"א יש חזקה נגד הרוב מ"מ התורה לא כתבה דכל שאין לו טהרה אין לו טומאה אלא אם

הגברא לאו בר קבולי טהרה ולא אם אין לגברא במה ליטהר שלא יטמא כיון שיש במה להטמאו' ולק"מ:

ומה שהקשית לדעת רמב"ן שבאשר"י חולין ע"ז דאם נחתכו צוה"ג דטרפה אם אח"כ חתך כל הרגל למעלה מצוה"ג חוזר להכשירו וכן ריאה שניקבה ולא סביך בבישרא טרפה חזרה ונסבכה הוכשרה ודלא כדעת הרא"ש שם דבריאה ה"ט משום דאי סביך בודאי מתחילה היתה עומדת להסתבך ולא הי' טרפות מעולם וכמ"ש הר"ן פא"ט מ"ז לענין סרכא בכסדרן דיש נקב שראוי להעלות סרכא וזה לא נטרפה מעולם רק שאם אנו מוצאין נקב מטריפין שמא אין נקב זה ראוי להעלות סרכא עיי"ש וקשי' לך א"כ במנחות וי"ו דפריך וטרפה מהכא נפקא ת"ל ממשקה ישראל מן המותר לישראל אמאי לא משני דצריך מן הבקר בטרפה שחוזר להכשירו דמותר לישראל לדעת הרמב"ן ואפ"ה פסלה רחמנא לגבוה ודלא כמ"ש שגם האשר"י ס"ל כרמב"ן בחוזר להכשירו בי"ש ואינו חולק רק בחוזר להכשירו בידי אדם רק כונת הרא"ש כנ"ל ולדידי לק"מ רק לשיטת רמב"ן:

ולפענ"ד נראה דבאמת לא משכחת טרפה חוזר להכשירי אלא בהנך ג' גווני דלעיל וא"כ בריאה שנקבה וסביך בבישרא או יש סרכא בכסדרן בלאו קרא דמן הבקר נמי פסול להקרבה דהרי כל זמן שלא נסבך בבישרא ולא סתמתו הסרכא הי' פסול משום ממשקה ישראל דאז הי' אסור להדיוט וא"כ אף שאח"כ חזר להכשירו להדיוט מ"מ פסול לגבוה משום דנדחה ואינו חוזר ונראה למ"ד ביומא ס"ד דבעלי חיים נדחין ואף דקודם הקדש ל"ש דיחוי וא"כ צריך קרא בנטרפה וחזר להכשירו קודם הקדש ז"א דנהי דאפשר לידע שנטרפה קודם הקדש כגון שהקדישה תוך ג' ימים לשחיטתה וכיון דאיכא סרכא או סביך בבישרא בודאי התחיל הטרפות קודם שלשה ימים כמבואר ביו"ד סי' פ"א אבל אי אפשר לידע שחזרה להכשירה קודם הקדש ואכתי תקשי לר"י דס"ל בקידושין ז' דיחוי מעיקרא הוי דיחוי ואי בטרפות צומת הגידין דבזה שפיר אפשר לידע שנטרפה וחזרה להכשירה קודם הקדש דהכל מבחוץ וגם בלא"ה ל"ש שם דיחוי דהרי בידו לחתוך הרגל למעלה מצוה"ג וכל שבידו לאו דיחוי מ"מ בזה ודאי לא צריך קרא לפסלו משום טרפה דבלא"ה נמי פסול משום דהוי בעל מום ועיין ברמב"ם פ"ז מבימ"ק ה"ט:

ואפילו נדחוק ונאמר דאכתי אצטריך קרא להיכי דהקדישה ושחטה מיד ומצא ריאה שנקבה וסביך בבשרא או סרכא בכסדרן דודאי חזרה להכשירה קודם הקדישה מ"מ האי קרא דמן הבקר מוקמינן לי' במנחות שם באקדשיה והדר נטרפה וזה אינו משום דמייתר לחוד רק דלישנא דקרא הכי דייק אם עולה קרבנו מן הבקר שכבר הוא עולה וקרבנו והדר מן הבקר צריך שלא יהי' טרפה ועיין קצו"ח סי' נ"ב וכן מבואר בקרבן

אהרן דהאי דוקא בשעת הקרבה מיירי ע"ש וא"כ גם המקשן ס"ל כן דמיירי באקדשיה והדר נטרפה אלא דפריך משום דהוי ס"ל דגם זה ידעינן מן ממשקה ישראל וכיון שכן א"א לומר דצריך קרא דמן הבקר בטרפה שחזרה להכשירה דבלא"ה פסולה משום דהוי נראה ונדחה ואינו חוזר ונראה וא"ש:

ואולי בזה אפי' למ"ד בעלי חיים אין נדחין מ"מ בטרפה כאן דקיי"ל טרפה אינה חיה דינה נשחוטין דלכ"ע נדחין לבר מלחנן המצרי ועיין טו"ז יו"ד סוס"י ב' וצ"ע:

אבל מעיקרא לק"מ דהרי בברייתא שם דף ה' קאמר והלא דין הוא ומה בעל מום שמותר להדיוט אסורה לגבוה טרפה שאסורה להדיוט אינו דין שאסורה לגבוה וכו' הרי להדיא דבטרפה שאסורה להדיוט יליף מקרא דמן הבקר שאסור לגבוה ופריך שפיר אתנא דברייתא דטרפה שאסורה להדיוט א"צ ילפותא דמן הבקר דהא שפיר ידעינן מקרא דממשקה ישראל וא"ש, ובזה הנני חותם בכל חתמי ברכות כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נח

שיל"ת מאדע אור ליום ב' לס' וישב תרל"ד לפ"ק

אור יקרות בסברות ישרות, למקרא ולמסורות, אמרותיו צרופות וסדורות, נושא פירות, חותני הקשור בנפשי בעבותות ומוסרות, הרבני הגדול החו"ב בשערי תורות, כמו"ה חיים יוסף דוב הכהן נ"י בטל אורות:

מכתבו קבלתי וכו', ואודות הפי' בדברי מהרש"א חולין מ"ג בתוס' ד"ה הנך דאפקת לא מצאתי בו דבר קשה רק מ"ש משום דא"כ ע"כ מאן דמכשיר בהא מטריף בהא וק' ומה בכך אם הוא כן הלא גם עולא חולק אהא דרכיש, ונ"ל לבאר בקיצר עיין נקה"כ סי' כ"ט בדעת הרמב"ם דעולא לא פליג אגוף הדין דרכיש ולא אמר רק דח' מיני טרפות הוא הל"מ והא דרכיש אינו הל"מ רק מסברא ובדג"מ שם חידש מה שהוא טרפה מחמת הל"מ גם אם חי יב"ח טרפה אם הוא ודאי טרפה משא"כ מה שהוא טרפה מחמת טא"ח אפי' בודאי יש לקותא המטרפת מ"מ בחי יב"ח כשרה יעיי"ש ובפלתי שם הוכיח כן לפמ"ש הרמב"ם בהקדמת זרעים כ' בהל"מ לא נפלה מחלוקת [ע"ל סי' ט' וחו"י סי' קצ"ב] א"כ איך מצאנו כמה מחלוקת בטרפות וצ"ל כי לא נמסר למשה מסיני רק שיש ח' מיני טרפות וחכמז"ל הוציאם בחכמת תורתם מה שנכנס תחת ח' מינים אלו וא"כ בלקותא שאינו רק א' תקשי איך יפול בו מחלוקת ועכצ"ל שאינו הל"מ רק מסברא ע"ש:

ולפ"ז קשיא לי מאי פריך והאיכא בסגר ושב שמעתתא דלמא בסגר ושב שמעתתא אינן מהל"מ רק טרפה מסברא ותנא דבי ר"י לא קאמר אלא דח"י טרפות נאמרו למשה מסיני ומהל"מ באמת ליכא יותר אך זה שיבוש דהאחרונים הנ"ל לא כתבו שיש טרפות מסברא אלא לדידן דטרפה אינה חי' אבל לתנא דבי ר"י דטרפה חי' ליכא טרפות מסברא דהרי לא כתבה התורה כלל שאינה חי' לא תאכל ואף שכתבו תוס' בסנהדרין ע"ח ובחולין ק"מ דאפילו למ"ד טרפה חי' מ"מ אינו חי' זמן מרובה ומתנונה והולכת מ"מ אין לחדש טרפות מסברא כיון שלא אמרה תורה שאינו חי' לא תאכל אלא חי' אחרת לא תאכל עיין ר"פ א"ט ופריך שפיר הארכתי קצת כדי להעמיד הדבר על בוריו:

ועתה נהי' לבאר הנה לדעת רש"י ותוס' עולא פליג אנוף דינא דרכיש לקתה בכולי' ס"ל לרכיש דטרפה ולעולא כשר וק' איך יש מחלוקת בהל"מ ואי דפליגי בסברא אכתי קשיא לתנא דבי ר"י אין להוסיף על הטרפות מסברא כנ"ל דהא טרפה חי' ס"ל וצ"ל דלתנא דבי ר"י נמסר למשה מסיני שיש ח"י טרפות ולא נאמר לו מה הם הטרפות וחז"ל בחכמתם הוציאו מה הם אלו הח"י טרפות מאותן שיש בהן לקותא שמתנונה והולכת בשביל לקותא זו ומעתה כיון שאין טעם בטרפות כל מה שנוכל למעט בטרפות ולמצוא ח"י טרפות בלעדו תפסת מועט תפסת, ולפ"ז עולא ורכיש בהא פליגי דלעולא כיון דחשיב נחתכו רגלי' וניטל צומת הגידין בתרתי א"כ משכחת ח"י בלא לקותא בכוליא וע"כ לקתה בכוליא כשר ורכיש ס"ל דאין סברא לחשוב בתרתי ולא משכחת ח"י רק אם לקתה בכוליא טרפה, אך קשיא לעולא כיון שגם האי דרכיש מתנונה והולכת מה חזית שהפקיעו חכמים הא דרכיש דלמא זה בכלל ח"י טרפות ויפקיעו א' משאר טרפות ואין סברא לומר דלעולא הא דרכיש אין ריעותא כלל אך הא ליתא כיון דעכ"ח ח' מיני טרפות של ד"ן חנ"ק נפ"ש יש דאם תפקיע א' מח' מיני הנ"ל ותכניס תחתיו לקתה בכוליא לא תמצא ח"י טרפות שהרי תחת כל מין מהנ"ל יש כמה טרפות ובמין לקותא אינו רק טרפות א' וא"כ מה"ת להוסיף עוד מין טרפות ולהוציא טרפות א' מן ח' מינים הנ"ל ויהי' ט' מיני טרפות:

והנה מדאמרי' דעולא ולאפוקי מדרכיש ונקרא רוב החיצונה ע"כ מוקי לי' במלתא אחריתא ע"כ דגם האי מלתא הוא בכלל ח' מינים אלו ולפ"ז כתב המהרש"א שפיר דבשלמא רכיש דס"ל דניטלו צומת הגידין הוא בכלל נחתכו רגלי' א"כ לא משכחת ח"י טרפות אם לא נוסיף עוד מין טרפות דהיינו לקתה בכוליא שפיר קמוסיף אבל למאן דס"ל וקרא רוב החיצונה היינו בשר החופה שפיר הק' תוס' דלא משכחת ח"י ואי דחשיב ניטל צומת הגידין בחדא מ"מ נצרך לומר דמאן דמכשיר בהא מטריף בהא ומוציא אחת

מן הטרפות שנכנס תחת ח' מינים הנ"ל ומוסיף מין חדש דהיינו לקותא דרכיש דלא כעולא וזה א"א שיהי' פלוגתא בהל"מ וגם אין סברא להוסיף מין חדש וכנ"ל, וע"ז הקשה כיון דקושית התוס' בנוי' רק משום דעכ"ח מ"ד דרוב החיצונה הוא בשר החופה וכו' ג"כ לית לי' דרכיש א"כ למה כתבו ועוד קשה הו"ל להקשות אבל קשה וכו', ב') הק' אמ"ש תוס' בתירוצם דעולא וההיא דלקמן סברי כמתני' וכר"י הלא גם לר"י אינו מוכח דלא ס"ל ח"י טרפות אי ס"ל דנקרע רוב החיצונה ובשר החופה הם ב' דברים אלא תקשי למ"ד שהוא חד ועכצ"ל לדידי' דליכא ח"י טרפות וא"כ כיון דגם מר"י לא מוכח מידי רק מכח קושית תוס' אם כן מה אולמא שהביאו הך דר"י ולענ"ד הם דברים פשוטים אך הארכתי שלא ליתן מקום לבעל דין לחלוק:

שוב נזכרתי שיש להשיב על הנ"ל דלמא מאן דמכשיר בהא ס"ל דהוא אפי' אינו מתנונה והולכת ולכן אין סברא שהכניסו חכמים זה בכלל ח"י טרפות והכניסו האחר שמתנונה ואידך מ"ד סובר להיפך דזה מתנונה והאחר אינו מתנונה דס"ל למהרש"א דאין סברא כלל לחלוק בזה דהוא דבר הנראה לעינים, רק למ"ד טרפה אינו חי' י"ל דפליגי בסברא אם ריעותא זו גורם טרפות דחד מ"ד סובר שגורם מיתה תוך יב"ח וטרפה ולאידך מ"ד אינו רק מתנונה ואינו טרפה ומ"מ לא הדרא ברי' רק כיון דחי יב"ח כשרה אבל לומר דחד מ"ד ס"ל דמתנונה והולכת ולאידך מ"ד הדרא ברי' זהו דבר שתמלא עין לראות והחוש מעיד שלא הדרא ברי' ואי אפשר לומר שיחלקו האמוראי' בזה וא"ש, וימחול עמ"ש שלא כסדרן כי כתבתי בהחפזי מרוב טרדות, ובזה תניח דעתו ויבא שלום יניח על ראשו כנפשו ונפש חתנו כבנו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה נט

שיל"ת ב' איפאלא א' בהר כ"ב למב"י תרס"ה לפ"ק:

בימי ספירת העומר, יאמר שומר, אתא בוקר, לדורש וחוקר, הרבני המופלג, מלא פלג מ' יושיע סג"ל נ"י

עתה באתי עד"ת לחוות דעתי ע"ד שאלתו בעוף שהטיל ביצים ואחר שנשחט נמצא שדרתו עקומה והעיקום התחיל מעט אחר כלות מקום שכיבת עצם של אגפים המחובר לגוף למטה לצד זנבה ולא הי' ניכר כל כך שהעיקום בא מצד שבר אדרבה הי' נראה כאלו הוא מתולדה וביצת עוף זה נתערב בין שאר ביצים רבים קודם שנודע הריעותא וקרוב לודאי שבשלו מהם אפי' בלא קליפתן באופן שאין להתיר מטעם דמיא דביעי

בעלמא כמ"ש בש"ע סי' פ"ו ס"ו וש"ך שם סקכ"ט מה משפט הכלים והביצים, וכתב להתיר מתרי טעמי חדא עפמ"ש בעקרי הד"ט [איני יודע ר"ת ד"ט וגם לא שמעתי שם הספר] בשם תשו' זרע אמת בעוף שצוארו עקום דאם יש לתלות שהוא בתולדה כשר, וכן הביא ביד אפרים סי' נ"ד בשם תשו' מטה יוסף בעוף שהי' שדרה שלו עקומה דאם הוא מתולדה כשר וא"צ בדיקת החוט ע"ש ומשמע שגם היד אפרים מסכים עמו וגם משמע דאם לא ראינו רושם שבירה בשדרה אחזוקי ריעותא לא מחזקינן ותלי' שהוא בתולדה, ושוב מצא בס' דעת קדושים שכתב ג"כ דבשדרה עקומה אם הוא מתולדה כשר אפי' בלי בדיקת החוט וכתב עוד דכשבא לפנינו שדרה עקומה ואי אפשר לבדוק מותר מטעם ספק ספיקא ספק מתולדה ואת"ל ע"י שבירה שמא לא נפסק החוט ובנ"ד לא הי' אפשר לבדוק שכבר נחתך השדרה קודם שנודע הריעותא:

אמנם על ס"ס זו יש לדון הא אינה יכולה להתהפך ולומר שמא לא נפסק החוט ואת"ל נפסק שמא העקמימות מתולדה דאם נפסק החוט טרפה אפי' אם העקמימות מתולדה, ועוד דהוי שם אונס חד שמא לא נפסק החוט, אלא דיש ליישב דבריו לפמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ו בספק עאל דאם לא נכנס ודאי לא דרס וע"כ צריך להתחיל בספק זה שמא לא נכנס אז לא בעי' יכול להתהפך והקשה שם בנשבר גף העוף ואין ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה הא אין יכול להתהפך ולומר שמא לא נקבה הריאה ואת"ל נקבה שמא לאחר שחיטה וכו' ותירץ כיון דאין השבירה פוסלת מצד עצמה אלא מצד הריאה א"כ איך נתחיל לומר שמא ניקבה הריאה כיון שאין ריעותא בריאה כלל ובע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחילה אתה צריך לדון על הגף אימת נשבר ע"ש ולפי זה הכא נמי כיון דאין שדרה עקומה פוסלת מצד עצמה אלא בנשבר מצד פסיקת החוט ובחוט אין שום ריעותא א"כ איך תתחיל לומר שמא נפסק החוט ובע"כ מכח שבירת השדרה אתה בא לדון על פסיקת החוט וכמו שפרש"י רפא"ט במתני' נשברה השדרה ונפסק החוט חדא הוא וטרפות דידה משום חוט הוא ונשברה השדרה דקתני אורחא דמלתא נקט דפסיקת חוט ע"י שבירת שדרה הוא ע"ש וא"כ מתחלה אתה צריך לדון אם נשברה השדרה כלל או עקומה מתולדה וא"צ יכול להתהפך, ובזה א"ש גם הא דשם אונס חד כמ"ש חוות דעת סי' ק"י בבית הספק בסק"י ד"ה באו"ד דכל היכא דלא חיישינן כלל לספק טרפה רק אם נמצא ריעותא ולא מצינן כלל לומר ספק טרפה עד דאמרי' הריעותא ואיכא ספק בהריעותא ספק ספיקא גמור הוא וא"צ שום תנאי לזה וכו' ולא איכפת לן בשם אונס חד א"כ ה"נ לא מצינן לומר ספק

נפסק החוט עד דאמרי' הריעותא נשברה השדרה ואיכא ספק בריעותא שמא לא נשברה רק עקומה בתולדה הוי ספק ספיקא גמור ולא איכפת לן בשם אונס חד וא"ש:

ושנית כתב להתיר משום שהעיקום התחיל מעט למטה מן כלות שכיבת העצם המחובר לגוף והאריך בזה בשיטת הפוסקים ביו"ד סי' ל"ב ואין צורך לאריכות ומכ"ש בהפ"מ ויפה כוון, ואני מוסיף עוד סניף להתיר דעת הפוסקים דביצה חד בתרי בטיל ביבש ועיין בטו"ז וש"ך סי' פ"ו ס"ג ובסי' ק"י ס"א ופתחי תשובה שם אות א' עפ"י רש"י זבחים דף ע"ב ד"ה כל שדרכו למנות ואעפ"י שיש בני אדם שאין מקפידין ומוסיפים יתירה וכו' ובמדינות אלו מוסיפים יתירה ללוקח הוי אין דרכו למנות ועיין פתחי תשובה סי' פ"ו אות א' וא"כ הכלים והביצים כשרים:

ועל הכלים נלפענ"ד עוד דיש ס"ס גמורה שמא לא בישלו מביצים של תרנגולת משדרה עקומה ואת"ל שבשלו מהם שמא כשרה היא ולא מקרי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת כיון שבגוף זה שאתה בא להחמיר עליו בגוף זה עצמו אני אומר שמא כשרה ועיין ש"ך דיני ס"ס ריש אות ד' ותבין יותר:

שוב הביא בשם תשו' בר לואי שכתב שכיון שקשה לנתק החוט מן העצם לכן יבשל חתיכת עצם עם החוט בכ"ח שבור ואחר הבישול קל לנתקו מן העצם ובודק את החוט אם נפסק ופלא בעיניו מ"ש מריאה שמשמעת קול דקי"ל סי' ל"ו ס"ד דצריך בדיקה בפושרין ואם שמוה בחמין שוב אין לה בדיקה וכתב ש"ך שם סק"ח משום דבחמין כוויץ והנקב נסתם א"כ ה"נ נימא הכי ושוב ציין ס' מק"מ שבס' דע"ק ולא ידענא מי המה אלה אבל קושיתו לק"מ דהתם נקב משהו שאינו נראה נסתם ע"י כוויצה בחמין אבל פסיקת חוט השדרה ברוב עורו אינו נסתם ע"י כוויצה בחמין וגם הוא דבר נראה לעינים ומכ"ש כשמנתקין אותו מן העצם שיופסק במקום שנפסק העור ברוב דרך העור מחזיקו לאחד ולא המוח דרכיך, ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ס

שיל"ת ב' איפאלא ג' ניסן תרנ"ז לפ"ק:

שוכ"ט לחתני אהובי הרב המאור הגדול, מעוז ומגדול, כמו"ה יוסף צבי נ"י אבדק"ק שאמשאן:

אחרי הודיע משלומינו, אודות הפרה שהיתה חולה כמה ימים ולא יכלה לעמוד על רגלה ואח"כ נתרפא עד שעמדה אבל עדיין אינה יכולה לילך רק שגוררת רגל זה בעת

הילוכה ובעת עמידה עומדת גם על רגל זה ובדק קצב ישראל הבקי ואמר שאינו מרגיש שום שבר או העתקת בוקא דאטמא ממקומו רק שיש נפוח מבחוץ בעצם הקולית הסמוך לגוף ואח"כ בא גוי לרפאותה והפרה היתה שוכבת תמיד ולא הי' אפשר לכפוף רגלה והעכו"ם כפפה בחזקה ונשמע קול כעין הנשמע כששוברי' איזה דבר במקום שהקולית מחובר עם הגוף והפרה עומדת על רגלה זה במשור והולכת איזה פסיעות גם על רגל זה בלי גרירה והבאת דברי פ"ת סי' נ"ה אות ב'. תמהני שלא חקרת אצל הגוי שכפף את הרגל ממה יוכל להיות שנשמע הקול אם אומר דבר המתקבל אבל לדעתי קרוב הדבר שהי' הקול הזה מהחזרת אבר שניתק ממקומו למקומו, והנה בראש עצם הקולית המחובר לשוק שניתק ממקומו קי"ל בסי' נ"ה דכשר אפי' איעכול ניבי' כמבואר שם ס"ג ולדעת הש"כ סק"ז לא בעי' בניתק אפי' עו"ב חופין את רובו ע"ש ולפי השערתי אם שם ניתק או הוחזר למקומו אפשר לשמוע הקול במקום שקולית מחובר בגוף:

וגם אם נשבר הקולית רחוק יותר מד' אצבעות סמוך לגוף כשר עכ"פ בעור ובשר חופין את רובו כמבואר בס"ב ואף דאנו מטריפין כל שבר במקום שאם נחתך טרפה כמבואר שם ברמ"א ס"ה מ"מ בהפ"מ מורי' כהלכה ועיין בחכמת אדם כלל כ"ד סוף אות ג' דאפי' יש נקב קטן מכשירי' וכ"ש בנידון דידן דליכא נקב ואין רואי' שום ריעותא וכ"ש דלא ידעי' כלל שנשבר וליכא רק שמיעת קול, ועיין בש"כ שם סק"ו דאפי' בנשבר סמוך לגוף ורואה שנפסקו ואינו בקי בנתעכלו יש להקל בהפ"מ, ולפ"ז גם כאן שייך ספק ספיקא שהביא פ"ת בשם גבעת שאול שמא לא ניתק בוקא ממקומו ואת"ל ניתק שמא לא איעכול ניבי' וכן לענין שבר שמא לא נשבר ואת"ל נשבר שמא לא יצא לחוץ לכן נ"ל להתיר החלב בהפ"מ ואפשר דכאן עדיף טפי דשם ראינו הכאה ולא שייך שגרונא נקטי' אבל כאן אפשר גף אם שגרונא נקטי נשמע קול כזה אם כופף רגלה בחזקה, והי' בזה שלום מנאי חמיך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סא

שיל"ת ב' איפאלא ג' ראה תרנ"ט לפ"ק:

החיים והשלום לידידי הרבני המופלג בתורה הותיק, מלא עתיק, כמו"ה ישעי' מאנהיים נ"י בק"ק דערטשקע:

מכתבו קבלתי ועל דבר הספק למ"ש תב"ש סי' ל"ג דאם ניקב עור א' בתורבץ והשני בושט זה שלא כנגד זה נמי טרפה דאפשר דמתרמי אהדדי אם דינו כנבלה משום ניקב

הושט או כטרפה משום דליכא טרפות רק ע"י נקיבת התורבץ ויש נ"מ מזה עיין ב"ח וכו"פ סי' כ"ז וש"ך סי' ל"ג סק"ה ותבו"ש סי' כ':

הנה כאן נמצא וכאן הי' כעת בני הרב אבדק"ק האנשאוויטץ נ"י ואמר לפשוט ספיקו מדלא משני בחולין דף ל"ב רומי' דמתני' דהתם אמתני' דא"ט דבכה"ג מיירי ש"מ דהוי נבלה ואפשר שזה כוונת המחבר סי' ל"ג ס"ג ומיושב קושי' הש"ך שם. ולפענ"ד המחבר ודאי לא כוון לזה שהרי כתב ושט או תורבץ הושט שניקב לחלל בכ"ש נבלה משמע שכ"א מהם ניקב לחללו אבל גם הראי' שהביא אינה ראי' מלבד שלשון נקובת הושט לא משמע כן אבל א"א לשנויי הכי דאטו ושט אושט קא רמית גרגרת אגרגרת לא קשי' ובגרגרת ל"ש לשנוי' הכי:

אבל לפענ"ד נראה דאפי' בושט גופא אם ניקב זה שלא כנגד זה לא הוי נבלה דבאמת פמ"ג בפתיחה לה' שחיטה בשורש ג' חקר מאין לנו דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוי נבלה דאין שחיטה מועלת להם וכמ"ש הש"ך סי' ל"ג סק"ד אבל הדבר פשוט דאם נפסק הגרגרת ברובו נפסק חיותו ואין מיפק חיותי' בשחיטה אפי' שוחט למעלה או למטה מפסוקתו ועיין סי' ל"ד בטו"ז סק"ג וש"ך סק"ד ופלתי שם וממילא בבהמה דבעי' ב' סימנים אם שוחט אח"כ הושט ג"כ לא הוי מיפק רוב חיותא בשחיטה ועיין חולין י"ט וגם בעוף כיון דאין שחיטה מועלת בקנה אינה מועלת גם בושט וכמ"ש תוס' חולין ט' ד"ה כולהי לענין שמוטה וכן בושט אם ניקב כ"ש ושוחט במקום הנקב א"כ כשמגיע לרובו לא הוי מיפק חיותו בשחיטה ואפילו שוחט למעלה או למטה מנקב מ"מ בכל אורך הושט שכנגד הנקב לא פעל נקב השחיטה כלום כמש"ל גבי קנה ונמי לא הוי מיפק רוב חיותי' בשחיטה וכן אפילו שחט הושט שלא כנגד הנקב והנקב הוא מצד האחר מ"מ הרי קי"ל בסי' כ"א ס"ד דשחיטה העשוי' כקולמוס או כשיני המסרק כשרה דזה ג"כ מיפק רוב חיותו בשחיטה וא"כ כשמגיע לחצי הושט הנקב שבצד האחר מצטרף שיהא רוב הושט נפסק וא"כ לא הוי רוב מיפק חיותא בשחיטה ובתשו' הארכתי בזה והסרתי כל פקפוק, וכ"ז אם נקבו שני העורות זה כנגד זה בשעת שחיטה אבל אם הם זה שלא כנגד זה בשעת שחיטה דאינו טרפה אלא משום זימנין דמיהנדזין בהדי הדדי אבל כיון דעכשיו בשעת שחיטה לא הוי מיהנדזי בהדדי שפיר הוי מיפק רוב חיותי' בשחיטה ושפיר שחיטה מועלת להו דלא הוי נבלה רק טרפה:

ובהכי ניחא מה שדקדקו אחרונים למה נקט נקובת הושט ולא ניקב הושט כמו ניקב קרום של מוח וניקב הלב ולפמ"ש א"ש דהרי מסקי' לעיל ל"ב דמשנה דא"ט הוא קודם

חזרה ולהכי נקט נקובת הושט שהוא בינוני פעול ופירושו שתמיד הוא כן נקוב דהיינו אפי' ניקב זה כנגד זה נמי לא הוי רק טרפה ולא נבלה וא"ש:

ובאחד השיחים שיחה נאה של ד"ת הקשני בני הנ"ל עמ"ש דג"מ סי' ל"ג בדעת הרמב"ם דנקובת הושט הוי נבלה היינו רק לענין איסור נבלה ולא לענין טומאת נבלה ובזה מיישב קושי' הש"ך שם שהוא נגד גמ' חולין ל"ז דפריך ודלמא היינו נבלה היינו מסוכנת ומשני לא ס"ד דכתיב וכי ימות וכו' לאח"מ הוא דקרי' רחמנא נבלה מחיים לא אקרי נבלה ולדג"מ מה ראי' משם דקאי לענין טומאה דכתיב הנוגע בנבלתה לכן מחיים לא אקרי נבלה אבל לעולם לענין אי' מחיים נמי אקרי נבלה והיינו נבלה היינו מסוכנת וגם גוף דברי הרמב"ם תמוהין דכאן מוכח בפירוש דמחיים לא אקרי נבלה והשבתי לו דכאן כתיב וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה משמע דקודם מיתה היא ראוי' לאכלה אלמא דמסוכנת לא מקרי נבלה קודם מיתה אפי' לענין א' אכילה:

אבל אין צורך בזה דהמעיין בפנים בתב"ש יראה דס"ל בדעת הרמב"ם דכל שנעשה מעשה בסימנים שאין שחיטה מועלת בהם הרי הוא אסור משום נבלה דגבי לא תאכלו כל נבלה לא כתיב מיתה רק גבי טומאה ואפילו שחטה ונפסלה בשחיטה ומפרכסת אינה מטמאה רק בעשאה גיסטרא או נוטל ירך וחלל שלה מטמאה משום דאין זה חיות רק כזנב הלטאה שמפרכסת וכ"ז בנקובת הושט ופסוקת הגרגרת שאעפ"י שחי' היא אין שחיטה מועלת אבל במסוכנת שאין בה שום טרפות אי אמרת שאסורה באכילה משום נבלה ואין שחיטה מועלת בה ע"כ משום דחשבי' לה כמתה ואפי' מפרכסת אין חיותה חיות רק כזנב הלטאה שמפרכסת א"כ מטמאה נמי מחיים דכבר מתה היא ואין חיותה חיות וע"כ מדגלי קרא דמחיים לא מקרי נבלה וחיותה חיות א"כ באכילה נמי שרי כיון דשחיטה מועלת בה וז"פ ואמת ותל"מ, ושוכן מעונים יברכהו בברכת כהנים ידידו הנאמן דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סב

שיל"ת ב' איפאלא ב' וישב תרס"ב לפ"ק

לידידי הרב החו"ב בתו"י העדני העצני ענף עץ אבות כמו"ה שלמה נ"י קליין ביישוב מ' קערעסטש:

מכתבו בשאלתו מעש"ק העבר הגיע עדי עלה ונסתפק אם מראה עורות הושט הם ירוק בלע"ז גרי"ן או שאר מראות שאינם לבן או אדום מה דינו:

הנה הפרי תואר סי' ל"ג העלה לאסור ופמ"ג במשב"ז סי' הנ"ל אות' י' כתב עליו וא"י מנלן להוסיף על הטרפות דלקמן נמי בירוקין שהאדימו כל שלא נודע שנפלה לאור אנו מכשירים ה"ה כאן תליא בשינוי הטבע ודוקא אודם ולובן קי"ל דטרפה ומכ"ש לרש"ל דסובר דוקא אודם ולא לבנים ומכ"ש שאר גוונים ע"כ נראה דאין לאסור בשאר גוונים וצ"ע) והנה בגוף הדין כבר האריכו קדמונינו וטו"ז סי' ל"ג סק"י כתב ופסול המראות לא תמצא אלא בריאה ומנין להוסיף בטרפות וכן כתב טו"ז סי' מ"ג סק"ה בשם רש"ל דאין שינוי מראה פוסל כלל בטחול וכן כתב ש"ך שם סק"ד וכן דעת פר"ח הביא פ"ת שם אות ה' ועיין פמ"ג שם אות ה' שהביא דעת תב"ש לאסור בשינוי מראה והוא חולק עליו והביא חבל נביאים דשינוי מראה לחוד אינו פוסל ולעיל כתב בסי' מ"ג אות ה' דבשינוי מראה המנהג להכשיר ועיין נוב"ק יו"ד סי' י"ג וי"ד שכתב להכשיר בשינוי מראה אי ליכא ריעותא אחרת שמשונה גם במשמוש היד משאר בשר שהוא רך או נימוק קצת וכדאי הם לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק וכ"ש בהפסד מרובה או לכבוד שבת ולעני בדבר חשיב:

ולא באתי רק בשביל מה דקשי' לי על פרמ"ג הנ"ל שכתב מנלן להוסיף על הטרפות מה שלא נזכר בגמ' דשינוי מראה טרפה ומ"מ הביא הטור סי' מ"ד דעת העיטור דכל שינוי מראה פוסל בה וקבעוהו המחבר שם ס"ה בשו"ע להלכה ונ"ל לפמ"ש הש"ך שם סקי"ט ואע"ג דכל האברים חוץ מריאה אין שינוי מראה פוסל שאני כולי' כיון דלקותא פוסל בה ושינוי מראה הוי לקותא כדאיתא בש"ס פא"ט מ"ז ע"ב וכו' ופי' התבו"ש כונתו דבכ"מ אין לקותא פוסל כי אם כשנעשה כבשר שהרופא גורדו ולכן יש מראות הפוסלת ויש שאין פוסלת וכמ"ש סי' מ"ג סק"ד ולהש"ך כל שינוי מראה כשר כמ"ש הש"ך שם סק"ד משא"כ היכא דאיכא לקותות הפוסלין אע"פ דאינו כבשר שהרופא גורדו וכגון מוגלא ומכת חרב ולהכי אפי' מראה דאינו רק לקותא שאין הרופא גורדו נמי יש לפסול ע"ש:

ויומתק בזה מה דאמרינן חולין מ"ג לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא ואמאי לא אמר לאפוקי לקתה בכוליא ולהנ"ל ניחא דלקתה בכוליא לקותא שהרופא גרדו לא נתמעט מזה די"ל שהוא טרפה משום נקב וחסרון הגם דבאמת קי"ל דניקבה הכוליא כשר מ"מ לא נתמעט מהא דאמר ח' טרפות די"ל שהוא טרפה והיא בכלל נקובה וחסירה רק לקותא דרכיש בר פפא שאינו כבשר שהרופא גורדו ואינה בכלל נקובה וחסירה ואפ"ה קאמר רכיש דטרפה זהו דנתמעט שאינו בכלל ח' מיני טרפה:

והכי נמי מסתברא דהרי כתבו ראשונים דכל מקום שחסר וניקב טרפה אפי' אינו חסר וניקב רק שהוא כבשר שהרופא גורדו נמי טרפה דהוי כחסר וניקב ועיין בשו"ע סי' נ"ז

סעי' ט"ז וב"י סוס"י מ"ג וא"כ גבי כוליא דניקבה הכוליא כשר א"כ אפי' לקותא שהוא כבשר שהרופא גורדו אין להטריף מטעם נקב וחסרון וע"כ דלקותא בכוליא טרפות בפני עצמו הוא דמשו"ה ממעטינן לי' מח' מיני טרפות וא"כ אפי' אינו כבשר שהרופא גורדו נמי טרפה:

אלא דצ"ע קצת ממ"ש רש"י בדף מ"ג שם וא"ת ישנו בכלל נקובה כי היכי דאמרינן בלקותא דריאה לאו מלתא הוא דהו"ל ניקבה, הכוליא והא ליכא למ"ד דאפילו רכיש מודה דנקובת הכוליא כשרה ובלקותא הוא דטריף ואי נימא כדעת תבו"ש בש"ך דבכוליא טרפה אע"פ שאינו כבשר שהרופא גורדו אמאי לא כתב רש"י דאין לומר שהוא בכלל נקובה דהא לקותא בכוליא טרפה אע"פ שאינו כבשר שהרופא גורדו ואין כאן חסרון כלל וצ"ע לכאורה, ולפמ"ש יש ליישב דגם זה נכלל בדברי רש"י דהא דאמרינן דלקותא בכוליא טרפה אע"פ שאינו כבשר שהרופא גורדו היינו מכח הוכחה זו דניקב הכוליא כשר וא"כ אפי' לקותא שהרופא גורדו נמי אינו טרפה משום נקב וחסרון אלא הוא טרפות בפ"ע לקותא וא"כ אפי' אינו כבשר שהרופא גורדו נמי טרפה וכונת רש"י לומר וא"ת ישנו בכלל נקובה ובאמת לקתה בכוליא אינו טרפה עד שיהי' כבשר שהרופא גורדו ותי' דזה א"א דהו"ל ניקבה הכוליא וליכא למ"ד ורק בלקותא הוא דטריף והוא טרפות בפ"ע ואפי' אינו כבשר שרופא גורדו וא"כ ודאי אינו בכלל נקובה:

ולפ"ז א"ש דודאי כל שינוי מראה לקותא הוא כיון שאינו כדרך כל הבהמות אלא שאינו לקותא המטריף והאדים בשר בכל הבהמה נמי לקותא היא אלא שאינו לקותא המטריף ובמקום המטריף ושינוי מראה אינו חולי המטריף שאין כאן נקב וחסרון ולא עתיד לינקב ויפה כתב פמ"ג מנלן להוסיף על הטרפות שלא נזכר בגמ' אבל בכוליא דלקותא טרפה אע"פ שאינו חסר ולא ניקב ולא עתיד לינקב שפיר אמרינן דשינוי מראה טרפה ואין צריך להזכירו בגמרא דודאי לקותא הוא עכ"פ כיון שמשונה משאר בהמות והרי הוא בכלל לקתה הכוליא וא"צ להזכירו ואע"ג דמצינו בחולין נ"ד דמחו בכוליא וקטלי' ואפ"ה כשרה משום דגמירי דאי בדרו לי' סמא חיי מ"מ בשינוי מראה לא גמירי ואינו חוזר לברייתו ומ"מ בשאר אברים אינו מטריף דכמוה חיה רק בכוליא אין כמוה חיה ועיין בחולין ז' ע"ב דאפשר דהמכה לא חיית ומ"מ הגברא חיי וא"ש:

ואכתי צ"ע ממ"ש תוס' חולין נ"ה ע"ב אהא דפריך והרי דמים זכים וכו' וכתב רש"י לא ידענא מה קושי' ותוס' כתבו דה"פ והרי מים זכים דאתי מחמת לקותא וכשרים בכוליא ולא גמרינן ממוגלא וא"כ אין לדמות הטרפות זל"ז וא"כ מצינו לקותא דכשר בכוליא דהיינו מים זכים ולפ"ז איך נימא דשינוי מראה הוא נזכר בכלל לקתה הכוליא משום

דכל לקותא טרפה אע"פ שאינו כמו בשר שהרופא גורדו הא מ"מ מצינו לקותא שכשר בכוליא והי' הגמרא צריך להזכיר דשינוי מראה הוי לקותא דטרפה בכוליא, אך ז"א דלעולם כיון דלקתה כוליא טרפה אפי' אינו כבשר שהרופא גורדו הכל בכלל וגם שינוי מראה רק לקותא שהוזכר בפי' בגמרא להיתר כמו מים זכים שרי' אבל לאיסור א"צ להזכיר בפרטות כמ"ש משא"כ בושט שפיר כתב הפמ"ג מנלן להוסיף על הטרפות דאי שינוי מראה טרפה הו"ל לגמ' להזכיר טרפות זה:

אלא אי קשי' הא קשי' דפריך והרי מוגלא וכו' ואמאי לא פריך והרי בשר שאין הרופא גורדו דכשר בריאה ושאר אברים ופסול בכוליא וכעין זה הק' בעה"ע הובא בב"י סוס"י מ"ד אמאי לא מותיב מלקותא ומלובן דכשר בריאה ופסול בכוליא ע"ש, אבל לפענד"נ דלפמ"ש דמהא דנקב כשר בכוליא מוכח דלקתה הכוליא טרפה אפי' אינו לקוי כבשר שרופא גרדו וגם בשינוי מראה הן לובן הן כל שינוי מראה א"כ מ"פ והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא הא מוגלא פסול בכוליא לדעת רש"י ורשב"א וטור מטעם לקתה הכוליא ועיין בטו"ז סי' מ"ד סק"ו וא"כ דלמא ה"ק כל הפוסל בריאה כשר בכוליא שהרי נקב פוסל בריאה וכשר בכוליא וכ"ש היכא דכשר בריאה דכשר בכוליא אבל רק בדבר שאינו מוכח דטרפה בכוליא מהא דנקב כשר בכוליא וכגון חסר מגוף הריאה דכשר כמבואר סי' ל"ו ס"ח ושייך נמי בכוליא כה"ג כשר בכוליא אבל שינוי מראה וכדומה ומוגלא דפסול בכוליא אפי' אינו כבשר שהרופא גרדו דמוכח דטרפה בכוליא מהא דנקב כשר בה מטעם לקתה הכוליא ומין טרפות זה לא שייך בריאה שפיר מצינו דכשר בריאה ופסול בכוליא ומאי פריך והרי מוגלא:

ונ"ל עפמ"ש הש"ך סי' מ"ד סקי"ז בשם מהרש"ל דלובן בכולי' אינו טרפה עד שיגיע למקום חריץ וה"ה לכל המראות אבל במוגלא העלו הטו"ז שם סק"ו וש"ך סק"ח דטרפה אפי' אינו מגיע למקום חריץ ומשום דסופו להתקלקל עד מקום חריץ וא"כ בריאה נמי נימא הכי כשיש מוגלא שסוף העור להתקלקל וטרפה ואפ"ה לא אמרינן כן וכשרה ופריך שפיר והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול במוגלא וכ"ז במוגלא אבל מלובן ושאר מראות ומלקתה הכוליא ומבשר שאין הרופא גרדו לק"מ די"ל כקושיתינו הנ"ל וא"ש:

אמנם לכאורה קשיא איך אפשר לומר דמוגלא טרפה אפי' אינו מגיע לחריץ הא אמרינן חולין מ"ח מליא מוגלא טרפה אלמא דבעי דוקא מגיע לחריץ וכבר הביא טו"ז סי' מ"ד קושי' זו בשם רש"ל וכתב לחלק בין אם הוא רק מבפנים צריך שיגיע לחריץ בועה בולטת לחוץ לא בעינן מוגלא מגיע לחריץ ע"ש ולדידי בלאה"נ לק"מ דלהכי נקט מליא מוגלא

טרפה משום דבעי למימר מים זכים כשרה לאשמועינן רבותא וכחא דהתירא דמים זכים אפי' הגיעו לחריץ כשרה נקט מליא אבל באמת מוגלא טרפה אפי' בלא מליא:

ולפ"ז י"ל לחדודי בעלמא דהיינו דפריך והרי מים זכים דכשרים הכא והכא וכתב רש"י לא ידענא מה קושיא ולפמ"ש י"ל כיון דפריך ממוגלא דלא בעינן מטיא לחריץ משום דסופו להתקלקל וקשיא הא אמרינן מליא מוגלא וע"ז אמר והרי מים זכים דכשרים הכא והכא ושפיר נקט מליא לרבותא דאפ"ה מים זכים כשרה:

ומה שהתפלא על פמ"ג דלקמן נמי בירוקים שהאדימו כל שלא נודע שנפלה לאור אנו מתירין דתלי' בשינוי טבע וה"ה כאן ותמה הא המחבר בסי' נ"ב ס"ו סתם דנמצא שינוי באחד מאברים אלו אעפ"י שאינו ידוע לנו שנפלה לאור טרפה והרמ"א שהביא יש מכשירין כתב הש"ך בסקט"ו דוקא בהפ"מ והאריך בזה, ולק"מ דהתם הטעם שאנו מטריפין בשינוי באברים אלו ירוקין שהאדימו ואדומים שהוריקו היינו משום דתלינן שנפלה לאור ונחמרו בני מיעיה וא"כ דוקא באברים אלו ולא בשאר אברים ודוקא בהוריקו והאדימו ולא בשאר מראות ודוקא בעוף ולא בבהמה וא"כ שפיר מוכח דשינוי מראה לאו לקותא היא ולהכי כתב המחבר אע"פ שאין ידוע לנו שנפלה לאור ולא כתב אע"פ שידוע לנו שלא נפלה לאור משום דאז באמת כשרה וזה פשוט וא"צ לפנים, ובזה אתן החותמת, בברכת שלום ואמת, כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סג

שוכ"ט לידידי הרבני הנגיד כמו"ה משה נ"י פעלדמאנן ביישוב זשאקא:

מכתבו קבלתי בענין בדיקת הושטין איזה צד יפה לבדיקה אם צד פנימי של הפנימי או גם צד חיצון של הפנימי כי איזה לומדי' בפ"ב פקפקו עמ"ש הש"ך סי' ל"ג סק"כ דבחיצון של פנימי נמי יש בדיקה מתוס' חולין כ"ח שהק' אי ושט יש לו בדיקה מבחוץ לענין נקובה מה פריך ור"מ היכי אכיל בישרא נימא דהוי אכיל ע"י בדיקה ולש"ך הנ"ל גם לרש"י הו"מ לאקשויי הא יכול להפריד עור החיצון ולבדוק חיצון דפנימי:

ולפענ"ד הוא דבר בטל מלבד שאני מסופק אם אפשר לעשות כן מחיים אבל לדעתי אם עושה כן הוא טרפה למ"ש הטור סי' ל"ג דשניהם אדומים טרפה דאין לומר דהאחד לקוי והשני מגין עליו דלא דמי לנקב קטן דחבירו מגין עליו אבל כאן שכולו לקוי לא מתקיים ע"י השני וה"נ כיון שהחיצון ניטל כולו אינו מתקיים ע"י הפנימי וטרפה ולא מיבעי' לדעת הדרישה סי' ל"ו דל"ד לריאה שנגלד קרום העליון דכשר כיון דבושט אכלה בי'

ופעי' בי' ודאי טרפה וכן לדעת טו"ז סק"ב דל"ד לריאה דאפשר לברר ע"י נפיחה משא"כ בושט דהוי מקום שא"י ועיין בש"ך סי' ל"ג סקי"ד אלא אפי' לדעת טו"ז סי' ל"ג דדוקא בלקותא מטריף הטור אבל בניטל החיצון כשר אפשר דהיינו דוקא ניטל מאליו בי"ש אבל נוטל בידי אדם כאיב לה וטרפה וכ"ש לר"מ דחייש למיעוטא ודאי יש לחוש בזה:

וע"ד קושי' מהרש"א בתוס' הנ"ל שכתבו שיש שום חולי שמאדים כמו דרוסה ולא אמרו דמשום דרוסה גופא אין לו בדיקה [ע"ל סס"ה וס"ו] רגיל אני לומר לפלפולא לחידוד התלמידים דבאמת הי' יכול לאכול על סמך חזקת כשרות הבהמה אך דהוי חזקה שלא נתבררה כמ"ש תוס' חולין י"א ד"ה אתיא אבל לענין דרוסה הוי חזקה שנתבררה והי' יכול לאכול מכח חזקה אבל אינו אמת, ותלמיד א' אמר לפמ"ש הפלתי דטעמא דר"מ דחייש למיעוטא משום דרוב הוי רק ספק ותורה התירה ספק זה וא"כ בס"ס מודה דאזלינן בתר ס"ס ובדרוסה הוי ס"ס ספק לא על ואת"ל על שמא לא דרס, ושתי תשובות בדבר חדא למ"ש רשב"א דס"ס הוי מטעם רוב שיש רוב צדדים להתיר א"כ ג"כ אינו היתר ודאי כיון דאיכא מיעוט צד דעאל ודרס רק דספק זה התירה תורה ולר"מ חיישינן לצד מיעוט דעאל ודרס, ושנית דודאי אי אזלינן בת"ר רק שאנו דנין על הבהמה זו מכח ספק שנולד לנו אם נכנס הארי ודרס שפיר הוי ס"ס אבל אי לא אזלי' בת"ר וחיישינן למיעוטא אמרי' כיון דודאי איכא מיעוט דרוסות בעולם שמא בהמה זו הוא ממיעוט דרוסות ל"ש בזה כלל ס"ס שמא לא עאל ואת"ל עאל שמא לא דרס דהרי ודאי איכא מיעוט דעאל ודרס ושמא בהמה זו ממיעוט זה:

ובחידושי אמרתי ביישוב קושי' מהרש"א דלכאורה למ"ש רש"י בחולין מ"ג ע"ב דגבי דרוסה כיון דמקומו מאדים אפי' שחט בו יש היכר במשהו ועיין תבו"ש סוס"י ל"ג א"כ מה בכך שיש חולי שמאדים כמו דרוסה מ"מ שפיר ר"מ אכיל בישרא ע"י שבדק בפנים אחר שחיטה דאפי' שחט בו יש היכר במשהו ולכן נ"ל דכונת תוס' שיש חולי שמאדים כמו דרוסה והיא כשרה אלא דניחוש שמא במקום נקב שחיט ואין לו בדיקה דשמא נכנס טיפת דם בנקב ואינו ניכר וכמ"ש רש"י אהא דושט אין לו בדיקה מבחוץ והתינח בחולי שמאדים שאפשר שהחיצון חללה ולא הפנימי אבל מדרוסה לק"מ דאם נדרס ניכר גם בפנימי ויכול לבדוק אחר שחיטה ואם לא ניכר אדמימות משהו בפנימי איננה דרוסה ושוב מהני בדיקת חיצון קודם שחיטה לידע שאינה נקובה דאם נכנס טפת דם בנקב הי' ניכר גם בחיצון לשיטת תוס' וא"ש, ויען אני טרוד גדול תנוח דעתו בזה ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סד

שיל"ת ב' איפאלא יום ד' י"ב תשרי הרמ"ת קרן לפ"ק:

על רוב שלום תתענג בשמחת החג אהובי בני יקירי הרב המאוה"ג וכו' כמו"ה יצחק יעקב נ"י:

קראתי בכל לב מכתבך הנעים וכו' ועל דבר שאלתך אם נאבד הושט מאווזות הלעוטים בחטי תוגרמה (קוקורוץ) בלי בדיקה אם יש להכשיר, יפה הורית להכשיר וכן אני מורה ובא וכמו שהביא הש"ך סוס"י ל"ג בשם תשובת מהר"ם לובלין סכ"א וכתב דאפילו למחמירין בסימן ל"ט בנאבדה הריאה בלי בדיקה היינו משום דבריאה שכיח כמה מיני טרפות סרכות ובועות ומראות וצמקה ויתר וחליף וכדומה משא"כ בושט שאינו אלא טרפות פרטי אין להחמיר ע"ש, והש"ך בסימן ל"ט סק"ח כתב דגם המחמירין בריאה אינו מדינא אלא שחכמים עשו חיזוק לדבריהם לאסור בלא בדיקה, דאל"כ לא יתקיים תקנתם משא"כ בושט לא מצינו שעשו חיזוק זה כדי לקיים תקנתם והרי מתשובת מהרמ"ל שם נראה שלא פשט מנהג זה בכ"מ לבדוק הושט כלל וגם רמ"א כתב בסיל"ג ויותר טוב שלא לבדוק וא"כ לא עשו חיזוק כדי לקיים תקנתם, וכן פסק בספר חכ"א כלל ט"ז אות יו"ד בפשיטות ובפ"ת סוס"י ל"ג הביא בשם תשובת בית אפרים יו"ד סי' ו' עוד לחלק בין ריאה לושט דבריאה מיעוט המצוי שיהי' טרפה אבל בושט יש רק מיעוט המצוי שיש ריעותא ולקותא, אבל לא שיהי' טרפה ומשום דאינו שולט בחיצון, ובשם פמ"א הביא שם דאפילו ראו ריעותא בושט בעור הפנימי וברור להם שלא הי' נקב מפולש ולא בדקו אחר קורט דם ונאבד שכשר:

ועוד י"ל לחלק בין נאבדה הריאה לושט דגבי ריאה מיעוט המצוי הוא בטבע לכן אפילו בדיעבד אסור בנאבדה, אבל בושט המיעוט המצוי בא רק ע"י מעשה וכח וחוזק הלעטה והוי מיעוט הבא ע"י מעשה דלא אזלינן בתרא כמו דאמרינן בריש פ"ג דבכורות דרובא דתליא במעשה לא הוי רוב ועיין מג"א סימן ח' דהטעם דאמרינן חזקה שלא נעשה מעשה, וה"נ אף שודאי הלעיטו מ"מ אוקמא אחזקה שלא נעשה כ"כ בחוזק ובכח שינקוב הושט, ואפי' הלעוט בכח לא ניקב דסימנים קשים הם וכדאמרינן בחולין בסוגיא דדרוסה סימנים קשים הם אצל דרוסה והגם דלא מצינו זאת אצל נקובה ואצל קוץ, משום דודאי יש קוץ שיכול לנקוב אפילו קשה מאד, אבל ללעוט בקוקורוץ ודאי י"ל סברא זו דמשו"ה מקרי מיעוט דתליא במעשה:

ושנית י"ל עפמ"ש רשב"א בחולין דף ט' בטעם הג' דמשו"ה הצריכו בדיקה בריאה שאם יש סרכא תראה מיד לעינים בפתיחת הבהמה ואם אינו בודק נראה כמעלים עין

מן האיסור ע"ש, ולפ"ז בנאבדה הריאה הוי כאיבדו בידים ומעלים עין מן האיסור לכן אסורה וגם בושט איבדו בידים אסור אבל נאבד בשוגג גבי ושט שפיר מותר:

ובגוף הדבר נ"ל לתת טעם נכון להצריך בדיקה לכתחילה ולהכשיר אם נאבד בלי בדיקה לא רק מצד חומרא לכתחלה והוא עפ"מ שכתב דג"מ יו"ד סי' ט"ו לחלק בין יבמה לבהמה אמאי בבהמה מחמרינן אפילו בדיעבד בנשחט תוך זי"ן ולא אזלינן בת"ר ולדות שאינן נפלים משום דבבהמה הספק הוא בכל הבהמות ואם ניזול בת"ר ודאי נאכל גם המיעוט שהם נפלים אבל ביבמה אינה דבר ההוה בכל הנשים רק מקרה באשה זו שפיר סמכינן בדיעבד שהוא מן הרוב ואין כאן איסור כלל עיי"ש שהעמיס כן בתוס' נדה דמ"ד, ולפ"ז בשלמא לענין לבדוק לכתחילה כיון שהוא מיעוט המצוי ואם לא נבדק ודאי נאכל גם מיעוט הטרפות שפיר צריך לבדוק אבל אם נאבד גם אם נכשיר את זו ונסמוך על הרוב לא נאכל ודאי מיעוט הטרפות דהרי כולם בודקים ובזו שאנו דנין עלי' אמרינן שהוא מן הרוב ואין כאן איסור כלל:

ולפ"ז יש סברא חדשה לחלק בין ושט לריאה ע"פ דברי רשב"א שהבאתי בסמוך ולהיפך ממש"ל והוא דבריאה כיון שאם יש סרכא נראית לעינים מיד בפתיחת הבהמה וא"כ אין לומר דמשו"ה תקנו לבדוק כיון דאם לא נבדוק ודאי נאכל גם מיעוט הטרפות דהרי אפשר שנראה הריעותא מיד בפתיחת הבהמה ואפי"ה תקנו לבדוק ומשו"ה גם בנאבדה אסורה אף די"ל דליכא איסור כלל וכנ"ל מ"מ הרי גם אם לא היו בודקין כלל נמי אפשר דליכא איסור כלל אם נסמוך על הרוב, אבל בושט שפיר י"ל דהא דצריך בדיקה לכתחילה היינו משום דאם לא נבדק ודאי נאכל מיעוט טרפות אבל בנאבד דלא שייך ה"ט וכמ"ש שפיר מותר וא"ש:

ויש לי מקום עיון למ"ש מג"א סי' תל"ז סק"ד דהא דאין בודקין כל ח"י טרפות משום כל היכא דאיכא לברורי מבררינן היינו משום דא"צ לברר אלא באם הי' לו חזקת איסור אבל כאן לא הי' לו חזקת טרפה סמכינן ארוב וא"צ לברר, ולפ"ז בושט דלדעת הפלתי סיל"ג אות י"ד דספק נקובת הושט הוי ספק בשחיטה ואוקי בחזקת איסור וכן דעת הרבה אחרונים א"כ אמאי א"צ בדיקת הושט מדינא אפילו באווזות שאין נלעטות שאינו מיעוט המצוי משום איכא לברורי מבררינן כיון שבא להוציא מחזקה, והי' נראה מזה ראי' למ"ש חוו"ד סי' ק"י וחת"ס יו"ד סי' כ"ד דזה לא מקרי ספק בשחיטה ודוקא אם הספק הוא אם נעשה מעשה השחיטה כהוגן שייך לומר אוקי אחזקה שלא נעשה מעשה השחיטה אבל בספק נקובת הושט הרי אדרבה הי' לה חזקה שאם נעשה בה מעשה שחיטה תהי' כשרה שהושט ראוי להשחט דרוב בהמות כשרות עיין בדבריהם הנעימים:

ואמנם לפי דעתי הוא מחלוקת קדמאי דאהא דאמרינן בחולין ט' הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה אם נשחטו כראוי כתב הר"ן ומדברי בה"ג נראה שצריך לבדוק ג"כ אם שחט בסימנים עקורי' ולא הודו לו דבהמה בחייה לאו בחזקת שנעקרו סימנים קיימא ע"ש, מבואר דדעת בה"ג כדעת פלתי דכיון דאין שחיטה מועלת בסימנים עקורי' מקרי חזקת איסור אף דל"ש חזקה שלא נעשה מעשה וה"נ בספק נקובת הושט, והחולקין ס"ל ממש כדעת החוו"ד וחת"ס הנ"ל וא"כ לדעת בה"ג קשיא כנ"ל:

ועלה בדעתי לומר לדעת בה"ג דהסברא הוא כך כיון דע"כ אנו סומכין על הרוב בשאר ח"י טרפות ואין לנו לברר לכן גם לענין נקובת הושט דשייך איכא לברורי סומכין ג"כ על הרוב וכסברת השואל שבתשובת צ"צ סי' ס"ט בביצת טרפה שנולדה ביו"ט שנתערבה דלא מקרי דשיל"מ כיון דלענין טרפה ע"כ סומכין על הביטול סומכין נמי לענין איסור נולד ועיין בכנפי יונה סי' ק"ב, משא"כ באווזות הלעוטות ל"ש לומר כיון שאתה סומך על הרוב לענין שאר ח"י טרפות סמוך נמי לענין נקובת הושט דהא בשאר טרפות אינו מיעוט המצוי לכן סמכינן ארוב אבל בושט הוי מיעוט המצוי לכן לא סמכינן ארובא, אלא דהא ליתא דא"כ באין לעוטים נמי נימא דלענין שאר טרפות סמכינן ארוב משום שאינו נגד חזקה אבל בושט שהוא נגד חזקה לא סמכינן ארוב ואמאי אינו צריך לבדוק:

אבל מ"מ נ"ל לקיים סברא הנ"ל דבאין לעוטים כיון דע"כ סמכינן ארובא אפילו נגד חזקה דאל"ה ניחוש שמא במקום נקב קשחיט ועיין נובי"ק אה"ע סי' מ"ג לכן סמכינן לגמרי ארובא וא"צ לברר אבל בלעוטות שפיר צריכין לבדוק משום מיעוט המצוי ולא סמכינן ארוב ואי דע"כ אתה צריך לסמוך ארוב משום שמא במקום נקב קשחט, ז"א דהא אם שוחט במקום הלקותא מחמת הלעטה מהני לי' בדיקה דניכר כמו בשוחט במקום דרוסה שטפת הדרוסה ניכרת וכמ"ש תבו"ש סי' ל"ג אות ט"ו ע"ש:

ויותר נ"ל עפמ"ש במק"א [ע"ל סי' ק"ץ ובבי"ש או"ח סוס"י ו'] דלא אמרינן דצריך לברר אלא במקום דודאי יוכל לברר שני צדדי הספק הן לאיסור הן להיתר אבל אם א"י לברר רק צד אחד א"צ לברר ועיין נובי"ק יו"ד סי' נ"ז ובושט לא מיבעי' לדעת רמ"א סי' ל"ג ס"ח דכנגד מקום המלוכלך מקרי מקום שאינו ידוע ואין אנו בקיאין בבדיקה א"כ לשיטת הסוברי' דושט אין לו בדיקה מבחוץ גם לענין נקובה אין לברר אפילו צד אחד דאם נבדוק ולא נמצא נקב בפנימי אכתי אינו מבורר שהוא כשר דהא בדיקה בכל הושט הוי מקום שאינו ידוע ואם יבדוק ונמצא נקב בפנימי נטריף דאין לו בדיקה מבבחוץ ואכתי אינו מבורר שהוא טרפה דשמא החיצון שלם אלא אם נמצא שניהם נקובים אז טרפה ודאי וכיון דיש ספק אם יוכל לברר א"צ לברר כלל, אלא אפילו לדעת המחבר שם דנגד

מקום המלוכלך מקרי מקום ידוע מ"מ י"ל דוקא נגד מקום המלוכלך אבל בכל הושט מקרי מקום שאינו ידוע, אלא אפילו נאמר דכל הושט מקרי נמי מקום ידוע ודוקא מחט בחלל הגוף בסי' נ"א דצריך לבדוק כל האברים הפנימים מקרי מקום שאינו ידוע וא"כ יש לברר צד ההיתר אם נמצא פנימי שלם מ"מ כיון שאינו ברור שיוכל לברר צד האיסור כנ"ל שמא ימצא פנימי ניקב ולא חיצון ויטריף מספק שאין לושט בדיקה מבחוץ שוב א"צ לברר ויש להאריך בזה הרבה ואין הזמן מסכים וא"ש:

הדרן לקמייתא דאפילו באווזות הלעוטות אם נאבד הושט בלא בדיקה כשר וכן פסק בפשיטות בחת"ס סי' כ"ד הנ"ל, ומ"ש בספר בית יצחק דקוקורוץ הוי כתבואות חדודים שכתב התבו"ש דאימור רובו לנקב, הנה יפה פקפקת הלא אפשר לעמוד על הנסיון, אלא דבזה י"ל אולי באתרי' דתבו"ש שהיו מלעיטים בתבואות חדודים באמת היו רובן טרפות, אלא דמכח זה אינו מוכח עדיין דרובן נקובין אולי הוא רק מחמת חולי ואולי לא ניקב החיצון וא"כ א"א לעמוד על הנסיון. אבל הא קשיא אי רובן נוקבי' מה מהני בדיקה הא בכל הושט הוי מקום שאינו ידוע עכ"פ לדעת רמ"א ואין אנו בקיאין בבדיקה, מיהו גם בזה י"ל אלו הי' ניקב הי' ניכר לקותא כיון שהוא מחמת הלעטה בכח וכיון שאין לקותא ניכר דבזה אנו בקיאין שפיר מכשירין וכמ"ש טו"ז יו"ד סי' נ"ז סק"ז דבנץ שניקב לחלל אם לא האדים כשר כיון דליכא חשש דרוסה ואף דאכתי איכא למיחש לספק נקובה מ"מ אמרינן אלו הי' ניקב הי' מאדים וכיון שלא האדים ודאי לא ניקב וה"נ דכוותי':

ולפ"ז בהנלעטים בקוקורוץ שאנו רואין דרובן כשרים ודאי הנסיון מעיד שרובן אינן נוקבין ואינו כמו תבואות חדודים דתבו"ש שפיר כשר בנאבד, ותדע דהרי ודאי אם רובן נוקבין אסור לשוחטן ביו"ט ועיין באו"ח סי' תצ"ח ומג"א שם סק"י וסקט"ז ואנו רואין בכל יום ששוחטין אווזות לעוטות ביו"ט ואין פוצה פה ומצפצף אלא ודאי דאין רובן נוקבין ושפיר כשר אם נאבד הושט בלי בדיקה בלא שום פקפוק מיהו כ"ז בלא ראו בו ריעותא קודם שנאבד, אבל בראו בו ריעותא ונאבד קודם בדיקה כיון דיצא מרוב כשרות אין דעתי נוחה להכשיר, ועיין מ"ש תבו"ש לענין מים במוח, הגם שפ"ת סי' ל"ג הביא בשם תשובת פמ"א להכשיר גם בזה והספר הנ"ל אין אתי ואינני יכול לשפוט מבחוץ ואותיות מחכימות, וח"ת שלך לפום ריהטא טובים, והזמן קצר, וכ"ט ממך לא יבצר, כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת ומברכך בשמיו"ט ושמחת אתה וביתך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סה

שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים א' דר"ח אלול תרמ"ט לפ"ק. **במיפק** שעתא תתברך לעילא מן כל ברכתא תלמידי המופלג חו"ש כמו"ה שמואל הירש פלאכר נ"י ביישוב ערדא-בעניע.

מכתבך בא אלי שלשום והיום חשתי להשיבך אבל רק בקוצר לפי מסת הפנאי בימים אלו אשר ימים הקדושים משמשי' ובאים, ומה שתמהת על מהרש"א חולין כ"ח עמ"ש תוס' שיש שום חולי שיאדים כמו דרוסה ואין לו בידקה מבחוץ, ותמה מהרש"א אמאי לא כתבו דאיכא למיחש למיעוט דרוסה גופא ע"ש, [ע"ל סס"ג וסי' שאח"ז] וק"ל הא אמרי' בכורות כ' דלא אזלי' בתר רובא דתליא במעשה וא"כ י"ל דגם לר"מ לא חיישי' למיעוט דתליא במעשה ודרוסה הא תליא במעשה משא"כ חולי שמאדים כדרוסה אינו תליא במעשה, הנה לפ"מ שצידד בס' גוור"ד כלל ס"א דהא דרובא דתליא במעשה אינו רוב הוא רק מדרבנן אבל מה"ת שפיר הוי רוב ע"ש, ועיין בפמג"ד בפתיחה להל' שחיטה ריש שורש ד' מעיקרא לק"מ דדוקא אמרו לחומרא דלא אזלינן בת"ר דתליא במעשה אבל לחוש למיעוטא לחומרא שפיר חיישינן ואפי' למיעוטא דתליא במעשה כיון דמה"ת אין חילוק לא אמרו רבנן להקל משום דמיעוטא תליא במעשה:

וגם לפמ"ש מהרש"א חולין י"א בתוס' ד"ה אתי' דמיעוט טרפות הוי רק מיעוטא דמיעוטא ופירושו נ"ל כיון דיש ח"י מילי טרפות ובכל הני ילפותות דשם אין חשש רק על חד מין טרפות וזה הוי מיעוטא דמיעוטא שימצא בו טרפות זה דוקא וא"כ לפי דבריו צ"ל דהא דפריך ור"מ היכי אכיל בישרא הא במקום נקב קשחיט הוי רק מיעוטא דמיעוטא וגם ר"מ לא חייש וע"כ צ"ל כמ"ש פמ"ג בשפ"ד סי' ל"ו אות ה' דוקא מה"ת לא חייש ר"מ למיעוטא דמיעוטא דנימא בי' סמל"ח מה"ת אבל מדרבנן חייש ע"ש, ולפ"ז למ"ש גוו"ד כלל הנ"ל דמיעוטא דתליא במעשה הוי כמיעוטא דמיעוטא שפיר כתב מהרש"א דתוס' הי' יכול לתרץ דפריך היכי אכיל בישרא משום דרוסה גופא דהא מדרבנן חיישינן לר"מ אפי' למיעוטא דמיעוטא עכ"פ לסברת המקשן הזה כנ"ל:

ועוד נ"ל דכבר העיר נוביי"ק אהע"ז סי' מ"ג ושאר גדולי אחרונים דהא דפריך בחולין י"א וליחוש שמא במקום נקב קשחיט אלא לאו משום דאזלינן בת"ר הא נקובת הושט הוי נבלה עכ"פ בשחט במקום נקב וא"כ איכא נגד הרוב חזקת אינו זבוח, ותי' משום דרובא וחזקה רובא עדיף ע"ש, והנה הא דרובא דתליא במעשה ל"ה רוב הוא מצד חזקה קמייתא דאוקמא אחזקה שלא נעשה מעשה, וכן ביאור בשע"ת ח"ג כלל ט"ו ועיין מג"א סי' ח' סקי"א ופמ"ג שם והארכתי בזה בתשובה ואכ"מ ע"ל סי' א'] ומעתה כאן נהי

דמיעוט דרוסה תליא במעשה ואיכא חזקה נגד המיעוט חזקה שלא נדרסה מ"מ נגד חזקת שלא נדרסה איכא חזקת שא"ז ואיכא חזקה מול חזקה וממילא נשאר רוב ומיעוט כמו בעלמא ושפיר חיישינן למיעוט לר"מ וכתב מהרש"א שפיר:

ובזה יש ליישב קושית מהרש"א בבכורות כ' בתוס' ד"ה חלב שהקשה אמאי פריך ור"מ היכי אכיל בישרא, אמאי לא פריך ואנן היכי אכלינן בישרא נימא סמל"ח דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ע"ש, ולפמ"ש ניחא דלדידן לא קשה די"ל דיש לנקובה בדיקה מבחוץ ואכלינן ע"י בדיקה כקושית תוס' חולין כ"ח ולא ס"ל כר"א דיש חולי שיאדים כמו דרוסה רק דלר"מ ק"ל היכי אכיל בישרא משום דרוסה גופא כקושית מהרש"א ואי דאיכא חזקת שלא נדרסה הא איכא כנגדה חזקת א"ז ושוב ניחוש למיעוט כמ"ש, אבל לרבנן ל"ק כלל דנימא סמל"ח דהא נגד חזקת א"ז איכא חזקה שלא נדרסה ואיכא חזקה נגד חזקה וממילא לא חיישינן נגד מיעוט ושפיר אכלינן בישרא וא"ש:

אבל האמת יורה דרכו נ"ל דל"ש בזה תליא במעשה כלל ואקדים דבגוו"ד כלל הנ"ל הק' בהא דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הא הוי רובא דתליא במעשה דהא כשנולד אדם א"י כלום ואח"כ לומד ויודע וא"כ הו' מעשה גמור ואמאי אזלינן בתרי' ע"ש שהאריך, ולפענ"ד נראה דבר חדש דבאמת יש להבין מ"ט דרובא דתליא במעשה ל"ה רוב כיון שרוב בהמות נתעברות ויולדות תוך שנתן ונעשה בהם מעשה זו ומיעוט לא נעשה בהם מעשה זו של עליית זכר ואנו דנין על בהמה זו אם היא מהרוב או מהמיעוט אמאי לא אמרינן דהיא מן הרוב כיון דברוב בהמות ודאי נעשה מעשה זו ואפילו נאמר דזה הוי כמו חזקה שלא נעשה מעשה כמש"ל וסמל"ח, ז"א דשם בבכורות מיירי מה"ת ולדידן מה"ת ל"א סמל"ח, ועוד דאין זה במשמע לשון הגמרא שם. ועוד כיון שהרוב ודאי יצאו מחזקה זו ובהמה זו לא היתה לפנינו עד אחר שנולד הספק אם היא מן הרוב שיצאו מחזקתן או ממיעוט שנשארו בחזקתן ל"ש סמל"ח כלל, ומכ"ש כיון שהרוב ודאי יוצאין מחזקתן א"כ אין זה חזקה כלל כיון שעפ"י הרוב לא תשאר בחזקתן ועיין כעין סברא זו בנובי"ק אהע"ז סי' ל"א לחלק בין ראוהו חי מבערב או לא דבלא ראוהו חי ל"ש חזקת חיים אף שודאי היה חי פ"א כיון דודאי איכא מת בעולם ומיד נולד הספק אם חי אם מת ע"ש:

לכן נ"ל סברא ישרה דל"ש רוב אלא א"כ הרוב והמיעוט משוני' זה מזה כגון רוב בהמות כשרות ומיעוט טרפות או רוב נשים ולד מעליא יולדות ומיעוט מפילות דהמיעוט משונה מהרוב אבל היכא דאין המיעוט משונה מן הרוב ל"ש למיזל בת"ר ועיין חת"ס אהע"ז ח"ב סי' קמ"ד והארכתי בזה בתשובה [עיין בי"ש או"ח סי' ק"ה] וגם זה ברור כמו דאמרי'

בחולין י"א דרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן ה"נ אף דאזלינן אפילו בת"ר דליתא קמן היינו עכ"פ כשהרוב הוא בעולם בשעה שאנו דנין עליו רק דליתא קמן, אבל אם בשעה שאנו דנין עליו אינו כלל בעולם לא אזלינן בת"ר והארכתי בזה בסוגיא דפ"פ בהא דכתבו תוס' ברצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן, ולפ"ז בהאי דבכורות כ' בעז אחר שנתה שאנו מסופקין אם כבר ילדה ל"ש לומר שהיא מן הרוב שכבר ילדו לפי שאין הרוב שכבר ילדו משונים מן המיעוט שעדיין לא ילדו דהאי גופא סריקא והאי גופא סריקא ועיין בראשונים ב"ק צ"ג ואין כאן לומר רק משום שרוב בהמות עולה עליהם זכר ומתעברות, גם בבהמה זו נעשה מעשה זו והרי מעשה זו כבר אינה בעולם ולא שום רושם ממנה וכבר חלף הלך לו אלא שהיו בעולם ובכה"ג לא אזלינן בת"ר כיון דרוב אינו בעולם וזה פירש רובא דתליא במעשה שאין כאן שינוי בעצם הרוב רק שתלוי במעשה שהי' לא אזלינן בת"ר, ולפ"ז דוקא אם לא נשאר רושם המעשה בעולם ושינוי ע"י המעשה ברוב אמרינן דרובא דתליא במעשה אינו רוב, אבל ברוב מאש"מ נהי שהרוב בא ע"י מעשה הלימוד מ"מ רושם המעשה נשאר בעולם שרוב שלמדו יודעים הלכות שחיטה שפיר אזלינן בת"ר ואמרינן שהוא מן הרוב מומחין היודעי' ה"ש וכקושיתנו הנ"ל כיון שרוב זה הוא בעולם אף שבא ע"י מעשה ולפענ"ד אמת נכון הדבר:

ובזה יש להצדיק דעת הב"ח באו"ח סי' ח' שכתב דלא מוקמינן הציצית אחזקתן כיון שאין החזקה בטבע ממילא אלא מכח אדם שתיקון הציצית ורובא עדיף מחזקה ומסקינן בבכורות דרובא דתליא במעשה לא חשיב רוב ומג"א שם תמה עליו, ולפמ"ש דרובא דתליא במעשה ל"ה רוב כיון שהרוב אינו בעולם בשעה שאנו דנין עליו ה"נ חזקה דוקא אם הוא בטבע שעדיין הטבע בעולם בשעה שאנו דנין הוי חזקה אבל אם הוא תלוי במעשה כיון שבשעה שאנו דנין כבר פסקה מעשה שלו ל"ה חזקה וא"ש, אלא שהב"ח מדויל ידי' משתלים שכתב שם דרמאש"מ מקרי רובא דתליא במעשה ע"ש בפנ"י וע"כ לא ס"ל כמ"ש וצ"ע, ומעתה גם בהך דה דמיעוט דרוסות אף שבא ע"י מעשה מ"מ כיון שרושם המעשה נשאר בעולם דזיהרא מקלי קלי לבהמה ונטרפת בו ויש בעולם מיעוט דרוסות לא מקרי מיעוט התלוי במעשה ושפיר כתב מהרש"א דלר"מ חוששי' למיעוט דרוסות:

ועוד נ"ל בטעמא דמלתא עפמ"ש הרמב"ם רפ"ח מסנהדרין דהא דהולכין אחה"ר הוא מצות עשה של תורה שנ' אחרי רבים להטות וכבר כתב שמ"ק ב"מ וי"ו דרוב אינו ודאי רק ספק אלא שהתורה התירו ספק זה ע"ש, ולפ"ז לא אזלינן בת"ר אלא אם דנין עליו לענין דיני תורה אבל כל זמן שאינו נוגע לד"ת אין לומר שודאי הוא מן הרוב, וראיתי בא'

מן האחרונים ואינני זוכר כעת מקומו להשיג עמ"ש טו"ז חו"מ סי' רע"ז ס"ו דאם אינו ודאי נפל אין הבא אחריו בכור לנחלה משום דאזלינן בת"ר דהוי בן קיימא, והשיג דלענין בכור שאני דדרשינן ראשית אונו מי שלב אביו דוה עליו ובזה אף שמצד ד"ת אזלינן בת"ר מ"מ אין לב אביו דוה עליו מחמת רוב כי הא דאזלינן בת"ר הוא רק מחוקי תורה ולא בטבע אנושי [עיין ב"ש או"ח סוס"י רע"א], ולפ"ז בהאי דבכורות תחילה צריכין אנו לדון אם עלה עליה זכר ולומר רוב הבהמות עולה עליהם זכר והרי זה אכתי אינו נוגע לד"ת ואפילו עלה עליה זכר מ"מ אפשר שלא נתעברה ולא נפטר מן הבכורה וא"כ אכתי אינו נוגע לד"ת ולכן לא מהני רוב וממילא כיון דלא מהני רוב לומר שעלה עליה זכר שוב א"א לומר דרוב מתעברת ויולדות דכיון דלא עלה עליה זכר לא נתעברה ואולי לזה נתכוין מג"א סי' ח' ודלא כפמ"ג שם שהבין דמג"א מטעם ס"ס אתי עלה ולפ"ז בהאי דרמא"ש וכן בהאי דמיעוט דרוסות שכתב מהרש"א דמיד דאנו דנין רוב לענין ד"ת אם שחיטתו כשרה או אם ניחוש למיעוט שהבהמה טרפה שפיר אזלינן בת"ר וגם חיישינן למיעוט אף דתליא במעשה וא"ש וגם זו סברא ישרה לפענ"ד ושניהם כאחד טובים:

אלא דעל שני סברות שכתבתי תקשי מהא דהק' תוס' בכורות הנ"ל ויבמות קי"ט אהא דפריך שם אלא לא תינשא אמאי הלוך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות והק' תוס' הא הוי רובא דתליא במעשה, ולפמ"ש מאי קושיא הא שם הרוב בעולם שיש להם בנים ואינן זקוקין לייבום מיד אנו דנין על הרוב לד"ת אם זקוקה לייבום, אבל גם הא לא תברא דשם אנו דנין על אשה זו מכח צרה ואין לומר עלי' שהיא מהרוב רק מה שנאמר דצרתה מן הרוב יהני לה וכבר כתב הר"ן בגיטין ס"ד בשם הרמב"ן דאין חזקת פנוי של הקרובות שאין באות לדון לפנינו מועלת לה וה"נ אין מה שצרתה הוא מהרוב מועלת לה לכן שפיר מקשי רק רוב דתליא במעשה לפי טעם הא' דהוי כמי שרוב אינו בעולם כיון שהיא אינה מהרוב רק צרתה ורוב דצרתה אינו מועיל לה, וכן לטעם השני כיון דאנו אומרי' צרתה מעוברת משום רוב נשים מתעברות ויולדות ולגבי דידה אין נ"מ לד"ת שוב לא מהני רוב וממילא דלא מהני לגבי אשה שאנו דנין עליה, ובזה יש להסביר גוף סברת הרמב"ן הנ"ל דחזקה ג"כ לא מהני רק למה שנוגע לד"ת ולא שיהי' ודאי כמ"ש לענין רוב וא"כ על הקרובות שאין דנין עליהן ד"ת ל"ל כלל שהן פנויות מצד חזקה דמה שאינו נוגע לד"ת אין החזקה מכרעת וממילא לא מהני נמי לדידה וא"ש. ובזה צלח ורכב על דבר אמת ולמוד בהתמדה ויהי חן ד' עמך כנפש רבך החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סו

שיל"ת ב' איפאלא ג' תצוה תר"ן לפ"ק:
שוכ"ט לכבוד המו"מ, מלא פלג, השנון, שמו ינון מו"ה שמואל שטאסעל נ"י בק"ק מ' לאפאש:
מכתבו וכו' והנה האריך ליישב כמה קושיות בדרך חידוד ויסודו בנוי ליישב קושית מהרש"א בחולין כ"ח בתוס' ד"ה אתא שהקשו אי ושט יש לו בדיקה מבחוץ א"כ מה פריך ור"מ היכי אכל בישרא דלמא במקום נקב שחיט ונימא דהוי אכל ע"י בדיקה, ותירץ שיש שום חולי שיאדים כמו דרוסה ואין לו בדיקה מבחוץ והקשה מהרש"א ל"ל הכי שיש שום חולי הא למיעוטא דדרוסה גופא איכא למיחש דאין לו בדיקה מבחוץ עיין שם [עיין מה שכתב על קושית מהרש"א בתשובה הקודמת] וכתב ליישב על פי דברי ש"ש שמעתתא א' פ"ד שכתב לדעת רשב"א חולין ט' דאפילו סדא"ו הוא לחומרא מ"מ בספק הבא ע"י מקרה ומעשה שאנו מסופקים אם נתחדש המעשה והמקרה לאיסור אזלינן לקולא א"כ איך יליף בחולין י"ב דאזלינן בת"ר מכל הני דקאמר שם ודלמא טרפה הוא ודלמא לא אזלינן בת"ר והתם ה"ט משום דספק תלוי במקרה אזלינן לקולא, ותי' דהתם יליף דאזלינן בת"ר דאל"כ ניחוש שמא הוא טרפה בתולדה ע"ש, ולפ"ז לדרוסה לא חיישינן כלל אפילו ר"מ דחייש למיעוטא משום דתלוי במקרה ולכן כתבו תוס' חולין שיאדים כמו דרוסה שהיא מיעוט בתולדה, ולפענ"ד קושית ש"ש מעיקרא לק"מ דהרשב"א לא חידש אלא אם הספק הוא אם נתחדש כלל מעשה או מקרה האוסר בזה אמרינן דספק מה"ת לקולא ותלינן דלא נתחדש המקרה ומעשה ומ"מ אין לו ענין לחזקה כמו שביאר רשב"א שם אבל היכא דאיכא ודאי מיעוט בהמות שנתחדש בהם מקרה ומעשה המטריף והספק הוא על בהמה זו אם היא מרוב שלא נתחדש בהם מקרה ומעשה המטריף או מן המיעוט שודאי נתחדש בהם מקרה ומעשה המטריף אי לאו דאזלינן בת"ר הי' ספיקו אסור מה"ת ועיין פלתי סי' ט"ל אות ב', ולפ"ז בהתרועע היסוד נפל הבנין דגם לר"מ דחייש למיעוטא כיון דודאי איכא מיעוט דרוסות בעולם שפיר איכא למיחוש שמא היא ממיעוט דרוסות, וגם תירוץ ש"ש דיש חשש שמא הוא טרפה בתולדה תמוה דהא לרשב"א בספק במקרה אפילו במקרה הבא בי"ש ספיקו לקולא וא"כ מה יענה לפי' שני שברשב"א נדה כ"ג גבי ושטו נקוב דטרפה אינו ראוי כלל לבריית נשמה אלא דחיישינן דילמא מתחלה הי' נולד ונברא כשר, אלא שלאח"ז ניקב ע"ש וא"כ כיון שנברא פ"א כשר אפילו נולד טרפה הוי ספק במקרה שנתחדש, אלא דבאמת מצינו דרובא דתליא במעשה לא אזלינן בתרי' אע"ג דודאי יש כאן רוב שנעשה

בהם המעשה וכתבו אחרונים דלפ"ז במיעוט דתליא אפילו לר"מ לא חיישינן לי' וזה אין לו ענין לרשב"א הנ"ל דרשב"א מיירי אפילו במקרה הבא בי"ש אבל מיעוט דתליא במעשה הוי רק במעשה הבא מבחוץ ולא במקרה הבא בי"ש וא"כ מיעוט דרוסות הוי מיעוט דתליא במעשה ולא חיישינן לי' ולק"מ קושית מהרש"א אלא דבזה כבר הלכו נימושות ואינני מכניס עצמי בזה:

והנ"ל ליישב קושית מהרש"א בשנדקדק בלשון תוס' שכתב שיש שום חולי שיאדים כמו דרוסה מה רצונם במשל הזה שמאדים כמו דרוסה והי' די לומר חולי שיאדים וא"כ אינו ניכר בחיצון שהוא אדום. לכן נ"ל דהנה הטור בסי' ל"ג הביא דעת בעה"ע דאפילו בהמה ס"ד יש תקנה בשחיטה ולבדוק הושט מבפנים ולא חיישינן שמא במקום דרוסה קשחיט וכן הוא דעת רש"י פא"ט מ"ג ע"ב ותוס' שם כתבו דלמ"ש בדף כ"ח דבס"ד איירי לא יתכן לומר כן ע"ש, והרא"ש בדף מ"ג הקשה כיון דאין לושט בדיקה מבחוץ לענין דרוסה מה מהני בדיקת פנים דלמא עדיין הארס מבחוץ וסופו לחלחל לפנים, ותירץ דכ"ז שלא חילחל לפנים ניכר הוא גם מבחוץ ע"ש, אמנם למ"ש תוס' שיש חולי המאדים כמו דרוסה הדק"ל מה מהני בדיקת פנים דלמא עדיין הארס מבחוץ ולא חילחל לפנים ואי דא"כ הי' ניכר ז"א דשמא יש חולי בחיצון המאדים כמו דרוסה ואפילו אינו חולי המטריף ולהכי אינו ניכר וטרפה משום ס"ד, אך זה שיבוש דהא דאזלינן בת"ר ורוב אין בו חולי שיאדים כמו דרוסה, והתינח לדידן אבל לר"מ דחייש למיעוטא הדק"ל, ולפ"ז י"ל דזה כוונת תוס' דס"ל בתירוץ זה כשיטת רש"י ובעה"ע דבדרוסה ל"ש במקום דרוסה קשחיט דמקומו ניכר כשיטת רש"י ובעה"ע הנ"ל וא"כ ל"ק ר"מ היכי אכיל בישרא ניחוש לדרוסה ולכן תי' דאכתי איכא למיחוש לדרוסה כקושית הרא"ש דגם אם בודק בפנים שמא עדיין לא חילחל לפנים והוא מבחוץ ואינו ניכר ואי כתירוץ אשר"י שאם עדיין לא חילחל לפנים ניכר מבחוץ ז"א דיש שום חולי שאינו מטריף שיאדים כמו דרוסה ואינו ניכר אף אם עדיין לא חילחל לפנים וכנ"ל וא"ש כוונת תוס' באמת משום דרוסה ולק"מ קושית מהרש"א:

ומה שהק' ראש יוסף על מהרש"א חולין י"א שהקשה למ"ש תוס' שם דבפ"א איכא העמד טמא על חזקתו א"כ תקשי נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואיך מביאין פ"א ואי כיון דהיא בת שתי שנים איכא חזקה שאינה טרפה, ז"א דהא הוי חזקה שלא נתבררה בשעתא, ותירץ דסמל"ח לא הוי אלא מדרבנן ע"ש והק' בספר הנ"ל הא כתבו תוס' יבמות קי"ט ע"א ד"ה מחוורתא ובחולין פ"ו ע"ב ד"ה סמל"ח דלר"מ סמל"ח הוא מה"ת, ולפענ"ד נראה דכבר האריכו גדולי אחרונים דיש שני מיני חזקה דמעיקרא האחת המבררת הספק

והיינו אם אנו מסופקים אם נעשה מעשה ונשתנה הדבר ממש שהי' כגון שנים אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה למ"ד תרי ותרי סד"ר ומה"ת מוקמינן אחזקת פנוי' והיא מבררת הספק שלא נתחדש ולא נעשה כלל מעשה הקידושין וכן בגירושין בכה"ג וכן בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת מבררת שלא נעשה מעשה השחיטה ועיין חוו"ד סי' ק"י וחת"ס יו"ד סי' כ"ט אבל בחזקה דאיתרע כגון זרק קידושין או גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה ל"ש לומר דמשום חזקת פנוי' או חזקת א"א נפלו הקידושין או הגט קרוב לו וכן בכתובות י"ג ל"ש לומר שחזקת כשרות שלה לכהן מבררת שהי' הבועל אדם כשר ועיין תוס' חולין פ"ו ע"א ד"ה מ"ט ומ"מ מוקמינן אחזקה דמעיקרא דמספק מניחין הדבר בחזקת שהי' מחזיקין אותו עד השתא כדאמרינן בכתובות כ"ד גדולה חזקה וכו' וע"ש בפירש"י ועיין תבו"ש סי' ח"י סקכ"ט ופי' המשניות נזיר ס"ג, ועיין ריטב"א מס' עירובין דף ל"ו ד"ה רבא דלעולם אזלינן בתר דבר שהספק בא ממנו ולא בתר הנגרר וכן כתב טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו ופמ"ג שם ובגוו"ד כלל ס"ב חולק ע"ז ועכ"פ גם לדעת פמ"ג דהוי חזקה אין זה חזקה המבררת, ולפ"ז כאן שנולד הספק בפרה אם טרפה אם לאו ל"ש לומר משום העמד טמא על חזקתו הוי הפרה טרפה שהטמא הוא רק דבר הנגרר מן הפרה ואין זה חזקה המבררת רק מספק מניחין אותו טמא כמו שהי' ומעתה א"ש דבחזקה המבררת הוי סמוך מיעוטא לחזקה מן התורה כיון שהחזקה מבררת שהוא מן המיעוט וחזקה ומיעוט מעידין על דבר אחד אבל כאן שחזקת טמא אינה מבררת שהפרה טרפה והיא מן המיעוט שפיר כתב מהרש"א דסמוך מיעוטא לחזקה הוא רק מדרבנן:

ובתירוץ שני תי' המהרש"א דבמיעוט דלא שכיח לא אמרינן סמל"ח כמ"ש הרא"ש והאי מיעוטא דפרה נמי לא שכיח הוא ע"ש ושעה"מ פ"ג מיבום תמה דא"כ איך ילפינן דאזלינן בת"ר גבי קטן וקטנה הא שאני פרה דמיעוט לא שכיח משא"כ התם הוי מיעוט דשכיח, ולפענ"ד נראה דבאמת יש להבין מ"ש מהרש"א דמיעוט דפרה לא שכיח הא א"כ גם הרוב כשרות לא שכיח גבי פרה, ונ"ל דהנה התבו"ש סי' ט"ו הק' דברמב"ם פ"ב משאה"ט ה"ו ופ"ד ממ"א ה"ד משמע דבהמה שנשחטה תוך ז' מעל"ע אפילו בדיעבד אסור וכן משמע מתוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקיי"ל ובאשר"י שבת פראד"מ ובאה"ע סי' קס"ד ס"ז ביבמה שילדה אח"מ בעלה ומת הולד תוך שלשים וניסת לאחר קודם חליצה מותרת לבעלה בדיעבד רק היבם חולץ לה ע"ש, ותירץ דג"מ שם עפ"י תוס' נדה הנ"ל שהקשו אמאי אסורה הבהמה בדיעבד ניזול בת"ר ולדות שאינם נפלים ותי' דהוי מיעוט דשכיח ודבר ההוה הוא והך דבר ההוה הוא מיותר, אלא דכונת תוס' דבבהמה הספק הוא בכל הבהמות אם מותר לשחטם תוך ז' מעל"ע ואם נתירם הרי אנו מתירים ודאי

גם המיעוט נפלים לכן אפי' בדיעבד אסור אבל ביבמה גוף הדבר שיזדמן שימות בלי שום זרע וישאר רק זרע זו שימות אח"כ אחר מותו תוך ל' יום הוא דבר שאינו שכיח כלל ולא דבר ההווה בכל הנשים שפיר אזלינן בת"ר דאם נתירה אכתי לא נתיר מיעוט נפלים דאפשר דכל אלו שיזדמן כן הם מן הרוב ע"ש, וזה כונת מהרש"א כיון דפרה לא שכיח גם אם נכשיר הפרה אינו מוכח שהכשרנו גם מיעוט טרפות דאפשר שכל פ"א הוא מן הרוב לכן לא אמרינן בי' סמל"ח וא"ש, ולפ"ז גם בהך דקטן וקטנה כיון דגוף הדבר שתפול קטנה לייבום או שתפול לפני יבם קטן אינו דבר ההוה בכל הנשים וכל הני שיזדמן כן אפשר שהם מן הרוב שאינם סריסים או אילנות ואין אנו מתירין כלל מיעוט סריסי' ואילנות שפיר ילפינן מפר"א דאזלינן בתר רוב וא"ש:

מיהו בעיקר קושית ש"ש ש"א ספ"ד להקשות איך יליף מפר"א דאזלינן בת"ר הא היא בת שתי שנים ועכ"ח דלא נולדה טרפה רק דליחוש שמא אח"כ נעשית טרפה וא"כ הו"ל ספק שנתחדש מחמת מקרה ומותר מה"ת, ותירץ כיון דאיכא העמד טמא על חזקתו וחזקת שאינה טרפה הוי חזקה שלא נתבררה שפיר אפילו ספק שנתחדש ע"י מקרה אסור מה"ת ע"ש והתינח אי לא אזלינן בת"ר אבל כיון דאזלינן בת"ר מה הקשה מהרש"א דנימא סמוך מיעוט טרפות לחזקת טמא, ז"א דא"כ הו"ל פלגא ופלגא וכיון שהוא ספק שנתחדש ע"י מקרה מותר מן התורה ולק"מ:

ומה שדקדק ראש יוסף אהא דקאמר פסח וקדשים מא"ל הא פסח נמי קדשים והו"ל למימר קדשים מא"ל פשוט דלק"מ דהרי קי"ל כרבנן דפסחים ע"ח דנטמא בשר אינו זורק את הדם כמ"ש רמב"ם פ"ד מק"פ וא"כ לר"מ דחייש למיעוטא כיון שא"י לאכול פסח א"י להקריבו כלל אבל שאר קדשים שפיר יכול להקריב אלא שא"י לאכול ומבטל מ"ע דאכילת קדשים ולהכי פלגינהו בתרתי דבפסח תקשי שא"י להקריב כלל ובשאר קדשים תקשי שא"י לקיים מ"ע דאכילת קדשים וא"ש, והשוכן מעונה, יתן לנו אבר כיונה ויברך אותנו בברכה שלימה, עדי יבנה עיר ד' שמה, כנפש החותם בברכת התורה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סז

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק האזינו תרנ"ה לפ"ק

ויהי בשלם סוכו, מאדון העולם ונסיכו אהובי תלמידי הרבני החו"ש וריח לו כלבנון מו"ה ליפמאן נ"י העללער

נועם מכתבך עם ברכת השנים מן ד' נצבים קבלתי וכו' ופתח דבריך יעיר על דברי הכת"ס יו"ד סי' כ"א שכתב ועוד עלינו לבאר קושי' תוס' חולין כ"ח ניקב זבל"ז דלמא כונת רבה וכו' והנה ס' כת"ס יו"ד אין אתי וגם לא נמצא פה בעירנו וא"י מה קאמר אך מכותלי דבריך ניכר דק"ל דלמא כונת רבה בניקב חיצון בלא פנימי, וזה אינו קושי' כמ"ש הר"ן בחולין מ"ג דא"כ ניקב זה בלא זה דאמרי' לעיל דמשמע אפי' פנימי בלא חיצון היכי משכחת לה ע"ש ואינהו הוי בקיאי טפי מינן במשמעות לשון הש"ס:

אבל אתה אמרת דבר שכלי דהרי בחולין מ"ג מיבעי' להו על דברי רבה אלו נקבו שניהם זה שלא כנגד זה מהו ושם ודאי קשה כיון דניקב גם הפנימי אפי' לא ראינו שניקב החיצון שלא כנגדו מ"מ יש לחוש שניקב גם החיצון כנגד נקב הפנימי ואין לו בדיקה אע"כ דיש בדיקה לנקב גם מבחוץ, הגם דיש לדחות דמיבעי' לי' אי הוי ודאי טרפה כיון דניקבו שניהם אף דהוי זה שלא כנגד זה או הוי רק ספק טרפה משום שמא ניקב חיצון כנגד הפנימי אבל הנקב דהוי בחיצון שלא כנגד הפנימי לא מעלה ולא מוריד ויש נפקותות בין אי הוי ס' או ודאי לענין ס"ס ואף דהוי ס"ס נגד חזקת אי' כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס וגם יש נפ"מ לענין ס"ט ברה"ר כיון דנקובת הושט הוי עכ"פ נבלה לאח"ש ומטמא טומאת נבלה ויש לפלפל ולהאריך בזה הרבה ואכ"מ וגם נפ"מ לענין מלקות:

אבל נ"ל עוד דהרי הר"ן והג"א רפא"ט כתבו דדעת רש"י דדוקא שניהם אדומים טרפה אבל שניהם לבנים כשר והרי רש"י בחולין כ"ח פי' דמשו"ה אין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב משום דחיצון אדום ואם טפת דם נכנסת בפנים בנקב אינו ניכר ולפ"ז אם גם החיצון לבן כשר שפיר יש לו בדיקה מבחוץ וא"כ מה הקשו תוס' איך משכחת ניקב זבל"ז דכשר הא כיון דניקב הפנימי אין לחיצון בדיקה הא משכחת לה שפיר באם החצון ג"כ לבן דאז שפיר יש לו בדיקה וא"כ רש"י לשיטתו לק"מ ודוחק לומר דאם יש שני ריעותות דניקב הפנימי וחצון ג"כ לבן דטרפה דלא מצינו תרתי לריעותא רק בריאה וגם שם צריכי' להיות במקום א' משא"כ כאן דחד ריעותא בפנימי וריעותא שני' בחיצון ועיין בטו"ז סי' ל"ג סק"י דעכ"פ לשיטת רש"י דשניהם לבנים כשר לא הוי חיצון לבן לקותא כלל, אך ז"א דהרי רבה קאמר שני עורות יש לו לושט חיצון אדום ופנימי לבן ניקב זבל"ז כשר וא"כ בחיצון אדום קאמר דניקב זבל"ז כשר והקשו תוס' שפיר והתינח אדרבה אבל בעל האיבעי שפיר מיבעי בניקבו שניהם זה שלא כנגד זה בכה"ג דשניהם לבנים דיש לחיצון בדיקה אי טרפה משום דניקבו שניהם זה שלא כנגד זה דאי משום נקובת הפנימי לחוד הי' כשר על ידי בדיקת החיצון ואתי שפיר:

וקרובים לדברי' אלו אמרתי במק"א ליישב קושי' תוס' שם שהק' לרש"י דלענין נקב נמי אין לושט בדיקה מבחוץ אמאי קאמר נפ"מ לסד"ר ואמאי לא קאמר נפ"מ לס' נקובה דיש להקשות לדעת בעה"ע שהביא הרא"ש ורשב"א עיין טו"ז סי' ל"ג סק"י דשניהם אדומים או לבנים כשר אמאי קאמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים הא זמני משכחת לי' דיש לו בדיקה מבחוץ בשניהם לבנים וזימנין דאין לו בדיקה מבפנים בשניהם אדומים ויש לדחוק דאדלעיל קאי דקאמר חיצון אדום ופנימי לבן אך לק"מ דהרי הנפ"מ לספק דרוסה וא"כ ממנ"פ בשניהם אדומים טרפה שהרי האדימו סימנים עצמם ועיין טו"ז סי' ל"ג סק"ח ובשניהם לבנים מה בכך אם נמצא קצת אדמימות בחיצון שמא לא נתלבן כולו ואותו קצת החיצון נשאר באדמימות כטבעו והתינח בסד"ר אבל בס' נקובה הדק"ל דאפשר לבדוק בחיצון אם נתלבן כולו ובפנימי א"א לבדוק אם נתאדם וע"כ הא דאמרינן אין בדיקה מבחוץ אלא בפנים נפ"מ לספק דרוסה ולא לספק נקובה וא"ש. ובזה הנני חותם בברכת התורה צלח ורכב על דבר אמת כי טוב סחרה מכל סחורה כנפשך ונפש רבך דו"ש וטובך:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סח

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק נשא תרנ"ה לפ"ק. **שוכ"ט** לאהובי חתני הרב הגדול, מעוז ומגדול, כמו"ה יוסף צבי נ"י סופר אבדק"ק שאמשון ולבתי הרבנית היקרה מ' פערל תי' לאוי"ט עם כל צאצאיכם נכדיי היקרים שיחי' ותי' לאוי"ט:
קבלתי מכתבך וכו' ועד"ת אשתשע עמך קצת ומ"ש לתרץ קושי' בריש השוחט דפריך עד כמה לישחוט וליזול והק' המקשה הא יש חשש שמא במקום נקב קשחיט אלא כיון דלא אפשר סמכינן ארובא אבל יותר מרוב אסור לשחוט לכתחלה כדי שיוכל לבדוק המיעוט דהיכא דאיכא לברורי מברורי' וכתבת ליישב כיון דנשחט הרוב אמרינן נשחטה הותרה והוי רוב וחזקה להיתר וא"צ לברר, דע כי ענין נשחטה הותרה לכאורה אין לו פי' מה חזקה הוא זו אבל פשר דבר הוא כי רוב בהמות כשרות וא"כ החזקנו בהמה זו בכשרה אלא דמחיים כיון דבלא"ה אסורה משום אבמה"ח ואינו זבוח ל"ל דכבר החזקנו אותה בהיתר מכח רוב זו היא חזקת נשחטה הותרה ולפי"ז אין קיום לדבריך מתרי טעמי חדא כיון דחזקה זו גופא מכח רוב בהמות כשרות אין כאן אלא חדא דהכל חד החזקה והרוב ושנית כיון דאם נאמר דצריך לבדוק מיעוט בתרא של הושט א"כ עדיין לא יצא הדבר בהיתר ול"ש נשחטה הותרה ועיין סברא זו בש"ך סי' ח"י סקכ"ה:

ומה שעמדת על דברי הרא"ש בחולין מ"ג דכתב וז"ל דהקילו בספק דרוסה הואיל וא"א בענין אחר ועלה בדעתך דמה שהקילו היינו משום דאיכא ס"ס אלא היכא דאיכא לברורי מבררי' אלא שמצאת בב"י סי' נ"ז ד"ה בהמה שכתב בשם מהרי"ח דאיכא למימר בס"ד הקילו כמ"ש הרא"ש ועוד דהוי ס"ס וכו' ומשמע דטעמא של הרא"ש לאו משום ס"ס לכן חשבת בכונת הרא"ש דטעמי' משום דמוקמי' הבהמה בחזקת כשרות רק מדרבנן החמירו לבדוק היכא דאפשר והיכא דלא אפשר הקילו, הנה זה פשוט דהכי אמרי' בחולין מ"ג למ"ד אין חוששין לס"ד משום דאוקי מלתא אחזקי' ומ"ד חוששין היינו משום דדרוסה שכיח כמ"ש תוס' בחולין מ"ג ע"ב ד"ה קסבר וא"כ היינו דוקא באפשר אבל בלא אפשר שרי:

ולולי דבריהם הי' נ"ל עוד עפמ"ש רשב"א בחידושיו לחולין דף י' דס"ל לאביי דלא אמרי' סדא"ו לחומרא אלא כגון חתיכה ספק חלב ספק שומן שאין הספק תלוי במעשה ובמקרה אלא חתיכה זו מעולם היתה או חלב או שומן ולא ידענו לה היתר מעולם אבל במקום שהספק תלוי במעשה ובמקרה אע"פ דליכא חזקה שרי דאמרי' דלא נתחדש מעשה ע"ש ולפי"ז בס"ד הי' לנו להתיר כיון שהספק תלוי במעשה ובמקרה ועיין בר"ן חולין מ"ג גבי ספק קניא שכתב דמאי דתלינן בקני' לאו משום קולא היא אלא משום דדרוסה מלתא אחריתא היא ע"ש אלא דכבר כתב מהרי"ט בתשו' ח"ב סי' א' דאפי' לדעת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא מ"מ היכא דאפשר לברר איסורו מודה דמה"ת לחומרא וכמ"ד בכריתות י"ז דבשני חתיכות איכא אשם תלוי משום דאפשר לברר איסורו ע"ש ולפ"ז י"ל נהי דספק במקרה מותר היינו דוקא היכא דא"א לברר איסורו אבל בספק דרוסה כיון דאפשר לברר איסורו ע"י בדיקה אפי' ספק במקרה אסור מה"ת וה"ט דמ"ד חוששין לס"ד, ומעתה שפיר כתב הרא"ש דבעור החיצון של ושט כיון דא"א לבדוק והוי א"א לברר איסורו שוב הקילו דאין חוששין כלל כיון דהספק תלוי במקרה וא"ש:

ובזה י"ל פרפרת נאה דפריך בחולין אדעולא דאמר ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ומ"ש מס"ד ומשני קסבר אין חוששין לס"ד והדר פריך ומ"ש משתי חתיכות וכו' והוא פלא מה דמיון יש לזה לשתי חתיכות וגם הדמיון לס"ד תמוה קצת ולפמ"ש י"ל דבין אם פי' הבריא ניקב או פי' הבריא נתרפא י"ל דאין חוששין כיון דהוי ספק במקרה וי"ל דחוששין כיון דאפשר לברר איסורו דנהי דאי אפשר לברר היתירא לרש"י דגם נקוב אין לו בדיקה מבחוץ מ"מ אפשר לברר איסורו דאפשר שיהי' הנקב ניכר וגם בהבריא ונתרפא אף דאי אפשר לברר היתר מ"מ אפשר לברר אי' דמקומו נעשה צלקת עיין נדה נ"ה ותוס' שם והיינו דפריך ולעולא מ"ש מס"ד דג"כ הספק תלוי במקרה ואפ"ה

אסור משום דאפשר לברר אי' וה"נ אפשר לברר איסורו ותיאסר ומשני קסבר עולא א"ח לס"ד וע"ז פריך ומ"ש משתי חתיכות דס"ל דטעם שתי חתיכות הוא משום דאפשר לברר אי' א"כ חזינן דהיכא דאפשר לברר אי' ספק אסור מה"ת דאפי' א"ת איכא ומשני התם איתחזיק אי' דטעמא דהתם אינו משום אפשר לברר איסורו אלא משום דאיקבע איסורא: **ומה** שעמדת על דברי הר"ן שם בסוגי' דושט שהק' ג"כ קושי' זו שהק' הרא"ש ותי' דסימנים קשים הם אצל דרוסה וק"ל הא ראינו ששלט הארס בחיצון ולא הועיל קשויין כבר נשמר הר"ן מזה, במתק לשונו שכתב דכיון דשני עורות הן אפי' האדים החיצון אין סופו לירד לעור הפנימי דסימני' קשים הם אצל דרוסה וכונתו כמו שאתה מודה בס"ד שנמצא שהאדימו הסימנים ושלט בהם הארס מ"מ אמרינן בבהמה אחרת שהיא ס"ד דסימנים קשים הם אצל דרוסה ואין מביאין ראי' מסימנים אלו ששלט בהן הדרוסה ה"נ באותן סימנים עצמן כיון דשני עורות הן אין מביאין ראי' מעור החיצון ששלט בו הדרוסה על עור הפנימי ועדיין אמרינן בו דקשה הוא אצל דרוסה עיין היטב בלשון הר"ן ותראה שכן הוא וכ"ש דקושי' הר"ן ודאי מיושב שהרי באמת לא ראינו שהאדים החיצון וא"כ אמרי' דודאי לא שלט הדרוסה בסימנים משום דקשי' הם אלא כיון דאפשר בבדיקה צריך לבדוק אבל כיון שבדקנו בפנימי ולא האדים והחיצון א"א לבדוק שוב אמרינן מדלא האדים הפנימי ודאי גם החיצון לא האדים משום דסימנים קשים הן אצל דרוסה וכעת די בזה ובזה אתה שלום וביתך שלום ואך טוב וחסד ירדפונו כל ימי חיינו כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה סט

שיל"ת ב' איפאלא ד' לס' בן פורת עלי עין תרס"ב לפ"ק:

האלף לך שלומים, מגבהי מרומים, לבני אהובי הרבני החו"ב זך ונקי מו"ה בן ציון נ"י ולזוגתך כלתי החשובה מ' גאלדא תי' לאוי"ט:

מכתבך קבלתי ושמחתי בשלומכם אשר תל"י גם מאתנו לא נעדר וברכתי תעלה לראש חמיך מחותני נ"י ישראל זאב בן עטיל ויניח ה' לו מכל אויביו מסביב ולא יריעו אויביו לו ובכל אשר יפנה יצליח כי הנה הכומר ביד היוצר, יחליץ ה' את חמיך מן המיצר ולא יחגרו ביז"ע [ר"ת ישראל זאב בן עטיל] ועל אויביו יתגבר, ועתה באתי על ד"ת ודרך כלל אני אומר אם חכם בני ישמח לבי גם אני אבל אעוררך באיזה פרטים מ"ש לתרץ קושי' תוספות חולין כ"ח על רש"י שכתב דהאי בר אוזא דממסמס קועי' דמא לא בעי

למיבדקי' משום ספק דרוסה דתלי' בכלבא או בקניא דמה נפ"מ כיון דאפי' קניא בעי בדיקה וכתבת למ"ש טו"ז סוס"י ע"ט דאם נדרסה האם מזיק גם לולד וא"כ יש נפ"מ דאי תלי' בקניא הולד מותר משא"כ בדרוסה, לא כיונת יפה דשם בבהמה מיירי שהולד יש לו חיות בפני עצמו רק דאמרי' היא וולדה נדרסו אבל כאן בבר אוזא שהוא עוף אין כאן ולד רק ביצה והרי קי"ל בסי' פ"ו דביצת טרפה אסורה מן התורה ואפי' לא נטרפה אלא סמוך לשחיטה עיין ש"כ שם סק"ח וא"כ גם אם צריכה בדיקה משום נקובה נמי ביצתה אסורה ושפיר הקשו תוס' דאין נפ"מ בין אם בעי בדיקה משום ספק דרוסה או משום קניא:

ומ"ש ליישב קושי' שני' על רש"י דא"כ אמאי קאמר לקמן מ"ג נפקא מינה לספק דרוסה ולא קאמר נפ"מ לספק נקובה עפמ"ש תוס' לקמן מ"ג אמאי חוששין לספק דרוסה נימא נשחטה הותרה אפי' בנולד ריעותא מחיים ותי' דדרוסה שכיח והש"ך סי' נ' כתב דדברי תוס' אלו ותוס' יבמות ל"א הם רק לרבה אבל לאביי ורבא אם נולד ריעותא מחיים לא מוקמינן אחזקה ולפ"ז א"ש דבחולין כ"ח הוא רבא שפיר פירש"י דבעי בדיקה משום ספק נקובה דלדידי' בריעותא מחיים לא מוקמי' אחזקה אבל לקמן מ"ג הוא רבה וא"כ בספק נקובה מוקמינן אחזקה הוצרך לומר נפ"מ לספק דרוסה והוא דבר נאה, אלא שיש לפקפק דהרי אפי' לדעת מהרמ"ל בתשובה שהביא הש"ך סי' נ' דגם בריעותא מחיים מוקמי' אחזקה מ"מ בישב לו קוץ בושט חיישינן שמא הבריא משום דשכיח וכן מ"ש רשב"א בתשו' בנמצא מחט תחוב ולא הספיק לבדקו אם ניקב משני צדדים דטרפה היינו נמי משום דשכיח ע"ש בש"ך וא"כ עכ"פ מצינו נמי ספק נקובה דלא מוקמי' אחזקה כיון דשכיח ואכתי תקשי דהו"ל למימר נ"מ לספק נקובה ואין לומר דלא קאמר הכי דא"כ הי' במשמע כל ספק נקובה אפי' היכא דלא שכיח דזה אינו דהיכא דל"ש לאיסור טפי לא הוי ספק נקובה אלא ודאי אינו נקובה משום דמוקמי' אחזקה ולא מקרי ספק נקובה רק היכא דשכיח טפי לאיסורא:

אבל מ"ש לתרץ קושי' הש"ך סי' ל"ג על הרמב"ם ושו"ע דפסקו נקובת הושט הוי נבלה מחיים מחולין ל"ב דקאמר נבלה דמטמא מחיים לא קתני ואפ"ה קתני נקובת הושט עפ"י שב שמעתתא ש"ה פ"א דאי בנולד ריעותא מחיים ל"א נשחטה הותרה ע"כ ס"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור הגם שהבנין נאה אבל אין לו יסוד כלל, דהא הכל בנוי על קושי' איך אפשר לומר כלל דנקה"ו לא הוי נבלה מחיים רק טרפה הא לאחר מיתה הכל מודים דהוא נבלה דהוי פסול בשחיטה כמ"ש הש"כ שם והא אין מחזיקין מאיסור לאיסור, וזה שיבוש גדול דאין מחזיקין מאל"א לא שייך אלא בספק אם נאסרה באיסור

השני לא אמרינן כיון שקודם ודאי היתה אסורה באיסור ראשון אוקמא אחזקת איסור כיון דאיסור ראשון ודאי פקע אבל בודאי אסורה באיסור השני כמו נקה"ו לאחר שחיטה דהוי ודאי נבלה מה אין מחזיקין מאל"א שייך בזה וכי בשביל שהיתה טרפה מחיים אי אפשר לה להיות נבלה לאח"ש (ויש לדון בזה משום אא"ח ע"א ואכ"מ] והרי אפי' מהיתר לאיסור מחזיקין דשמוטה לדעת בה"ג אין כאן אפי' טרפות מחיים ומ"מ אין שחיטה מועלת לו והוי נבלה מחמתו לאחר שחיטה עיין תוס' חולין ט':

ומה שהקשית לדעת הש"ך דנקה"ו לא הוי נבלה מחיים רק טרפה ולאח"ש הוי נבלה א"כ מה פריך בדף ל"ב מאלו טרפות לישני דהתם מחיים ונפ"מ לחלבה [וא"צ לזה אלא דנפ"מ אם חתך ממנה כזית בשר מחיים ואכל דחייב נמי משום טרפה למ"ד אחע"א אמה"ח או במה"ח ואפילו למ"ד אאחע"א מ"מ אי לאו לאברים עומדת ולאו לחתיכת בשר עומדת הוי אמה"ח או במה"ח וטרפה איסור בת אחת עיין חולין ק"ג ויש להאריך בזה] והא דקתני דהוי נבלה היינו לאח"ש וניחא לך עפ"י תוספת בדף ל"ב דמתני' דאלו טרפות משמע לי' לאח"ש מדקתני כל שאין כמוה חי' ולא קאמר כל שאינה חי' ע"ש, יפה כתבת ומיהו בלאה"נ לק"מ דהרי הוכחת הש"ך דנקה"ו לא הוי נבלה מחיים מהא דאמרי' התם כי קתני נבלה דלא מטמא מחיים וכו' והרי המקשן דפריך ורמינהו אכתי לא אסיק אדעתי' האי סברא עד דמסיק לבסוף ולק"מ:

ומ"ש ליישב מהרש"א בכורות כ' ע"ב בתוס' ד"ה חלב פוטר שהקשה לרבנן נמי קשי' היכי אכלי' בישרא נימא סמל"ח ותי' דהך דשמא במקום נקב שחט לאו בחזקת איסור שלא נשחטה עומדת אף אם נשחטה במקום נקב נשחטה כראוי ולא מקרי אלא טרפה שנשחטה ומטהרה מידי נבלה הוא והוא פלא כמו שמתמה פמג"ד סי' ל"ג בשפתי דעת סק"ה הא נקה"ו הוי נבלה. וכתבת דאליבא דתוס' שפיר כתב מהרש"א דתוס' עכ"ח ס"ל דנקובת הושט לא הוי נבלה רק פסוקת הגרגרת מדציינו בדף ל"ב ורמינהו אלו טרפות בבהמה פסוקת הגרגרת ולא הביאו כלל נקה"ו שנזכר במשנה קודם פסוה"ג, הנה הגם שכבר קדמך בזה היעב"ץ ח"ב סי' י"א לדעתי אינה הוכחה כלל דתוס' ציינו ורמינהו ורומיא דמתני' הוא מפסוקת הגרגרת דאיתא במתני' דל"ב שהוא נבלה משא"כ נקובת הושט לא נזכרה כלל במשנה דף ל"ב רק במשנה דרפא"ט ואין כאן רומי' רק מפסוה"ג ולכן ציינו התוס' על זה:

ומה שנ"ל ביישוב דברי מהרש"א לפמ"ש בנובי"ק אהע"ז סי' מ"ג דבכל ספק בשחיטה יש שני חזקות זו נגד זו דלבהמה יש חזקת אינו זבוח ונגד זה יש לה חזקת טהרה שהרי בחייה טהורה היתה ואם אתה אומר שלא נשחטה א"כ עכשיו היא טמאה שהרי נבלה

היא ע"ש ובתשו' אמרי אש דחה זה דלא אמרי' אוקמא אחזקה אלא לומר שלא נתחדש דבר ולא נעשה מעשה אבל לא אמרינן אוקמא אחזקה ודאי נתחדש דבר ונעשה מעשה השחיטה, ולפי זה בספק נקובה הושט אף דלאח"ש הוי נבלה משום דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת מ"מ אינה מטמאה משום נבלה דהא לענין טומאה אדרבה בחזקת טהרה עומדת כמ"ש נוב"י וכאן שנשחטה ודאי כהוגן א"צ לומר מצד החזקה שנתחדש מעשה אדרבה אמרינן שלא נתחדש מעשה ולא ניקב הושט ועוד אפי' ליכא חזקת טהרה מ"מ לאו בחזקת טומאה עומדת עכ"פ ועיין חולין ט' ושם בתוד"ה ואסורה באכילה ומעתה לענין טומאה נבלה אין לומר דניחוש שמא במקום נקב שחט ואי דאזלינן בת"ר מ"מ נימא סמל"ח דהא אין כאן חזקת טומאה ואדרבה איכא חזקת טהרה כנ"ל וממילא אזלי' בת"ר ואינה מטמאה משום נבלה וכיון שכבר החזקנו הרוב שאינה נקה"ו לענין שאינה מטמאה משום נבלה שוב לא אמרי' סמל"ח אפי' לענין איסור כיון שכבר החזקנו הרוב לענין טומאה וכמ"ש הפלא"ה סופ"ק דכתובות שאם החזקנו הרוב לענין איסור שוב מהני גם להוציא ממון ולא אמרינן סמל"ח ממון וזה כונת המהרש"א דהך חששא דשמא במקום נקב שחט לאו בחזקת איסור שלא נשחטה עומדת לומר דלא שייך חזקת טהרה משום דלא אמרינן חזקה שנתחדש מעשה שחיטה דהא אף אם נשחטה במקום נקב נשחטה כראוי ונעשה מעשה השחיטה ושפיר איכא חזקת טהרה וא"כ לא מקרי אלא טרפה שנשחטה מקרי אפי' תאמר סמל"ח ומטהרה מידי נבלה הוא שאין מטמאה משום דאזלי' בת"ר כיון דלענין טומאה לא שייך סמל"ח וממילא גם לאיסור לא אמרינן סמל"ח ושפיר אכלי' בישרא וא"ש:

ומ"ש לתרץ קושי' מהרש"א דלא אמרינן סמל"ח אלא באיקרא אבל לומר בכל בהמות סמל"ח לחוש שמא במקום נקב קשחיט הרי ודאי אנו סותרים רוב בהמות כשרות, הגם שנראה מזה שכלך ישר בסברא מ"מ אינו אמת דאין הענין כמו שכתבת דע"י החזקה נחלש הרוב אלא דע"י החזקה אנו אומרים שזהו מן המיעוט דהא החזקה אינה מכחשת הרוב דבשביל שבהמה בחזקת איסור עומדת א"א לומר שזה אינו מומחה ועיין מ"ש תוס' חולין פ"ו ד"ה מ"ט וזה אפשר לומר בכל בהמה ששוחט שהיא מן המיעוט בשביל שבחזקת איסור עומדת, ותדע דאם כסברתך מה פריך לר"מ היכי אכיל בישרא דלמא לא חייש למיעוטא אלא באיקראי כמו בקטן וקטנה ביבמות ס"א אבל לא בכל בהמות א"ו ל"ש רק בכל בהמה ששוחט חיישינן שזו היא מן המיעוט ואין אנו מכחישין שרוב כשרות רק חיישינן על אותה בהמה שהיא מן המיעוט:

ומ"ש עוד ליישב קושי' מהרש"א וקושי' תוס' על רש"י אמאי לא קאמר נפ"מ לספק נקובה עפ"י דברי פלתי דהרשב"א הקשה לרש"י ניקב זה בלא זה היכי משכח"ל למה דלא קי"ל כעולא וחוששין שמא הבריא ותי' דוקא בכל הושט אין לו בדיקה מבחוץ לפי שעיניו משוטטות בכל אבל במקום ידוע כנגד אותו מקום שניקב הפנימי יש לו בדיקה גם מבחוץ ע"ש והק' פליתי אות י"א א"כ בבהמה נמי יש לה בדיקה שיבדוק החיצון במקום ידוע וישחוט שם ואח"ש יבדוק כל עור הפנימי דושט ותי' דאכתי יש חשש שמא במקום שניקב הפנימי שחט והחיצון ניקב במקו"א וגם ניקב זה שלא כנגד זה טרפה ע"ש ועיין פליתי אות ב' שכתב דניקב זה שלכ"ז לא הוי נבלה רק טרפה וא"כ מיושב קושי' תוס' ומהרש"א כיון דספק נקובה ל"ש אלא לענין טרפה ולא לענין נבלה ל"ש חזקת איסור ואמרינן נשחטה הותרה אלו דבריך והוא דבר שכל אף שיש להשיב הרבה, אבל לא דקדקת בדברי פלתי שלא כתב בניקב זה שלכ"ז אלא דלא הוי נבלה מחיים אבל מודה דאין שחיטה מועלת לו ולאח"ש הוי נבלה ושפיר שייך חזקת איסור וליתא למ"ש:

ושוב הזכרתני מה ששמעת ממני ליישב לשון הטור בסי' ל"ג שכתב ניקבו שניהם אפי' זה שלא כנגד זה טרפה הלכך בכל מקום שניקב טרפה והב"י תמה דמאי הלכך שכתב הטור היינו הך שכתב לעיל ניקב זה שלכ"ז טרפה, ואמינא עפמ"ש נובי"ק חיו"ד סי' ט' דאם ניקב הושט סמוך לראש ששם דבוק בבשר נמי טרפה ול"א שהבשר סותם שהרי שני עורות דבוקים הרבה ואפ"ה ניקב זשלכ"ז טרפה וה"נ לפעמים גמדא לי' ולא נשאר דבוק במקומו ע"ש וזה ג"כ כונת הטור כיון דניקב זה שלכ"ז טרפה משום דגמדא לי' הלכך כל מקום אפי' ניקב סמוך לראש נמי טרפה מה"ט והוא נכון ופשוט. ושמחתני בהודעה שכונתי לדעת הגדול בס' תשובה מאהבה ח"א סי' פ"ו, מובא בפ"ת רס"י ל"ג, וה' יחנך בני ויאר עיניך בתורתו ויראתו כנפש אביך הנאמן דושו"ט באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ע

עוד להנ"ל

אחרי הודיע משלומינו ועל כן נקוה לשמוע מכם אשיב בד"ת על מה שתמהת ברש"י חולין מ"ה דפירש דכבדא כי כבדא עד שינטל כולו כדתנן גבי כבד ולא נשתייר ממנו כלום דמי דחקו לפרש שלא אליבא דהלכתא דקי"ל כמשנה אחרונה דבעינן שיור בכזית ולפענ"ד עיין פליתי סי' מ"א ולב ארי' חולין מ"ו והיוצא מדבריהם דטרפות הכבד הוא מצד עצמו אך זה רק אם לא נשתייר ממנה כלום אבל אם נשתייר כל שהו כשר מצד

עצמו רק דבעי' כזית במקום מרה בשביל המרה ועיין עוד שם דהני מינים דלית להו מרה באמת סגי בשיור כל שהו ועיין בהקדמת הרמב"ם ליד החזקה דר"ה ור"י ור"נ קבלו מרב ושמואל ורבה ור"י קבלו מר"ה ור"י ומסתמא כולהו בחדא שיטתא כרבם ור' זירא אמר לרבה ור' יוסף בדף מ"ו ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה וא"כ גם ר"נ ס"ל הכי וכיון דבדף מ"ה אמר אמימר משמי' דר"נ דכבדא כי כבדא א"כ מצד הכבד עצמו אינו טרפה אם נשתייר כל שהו ובמינים שאין להם מרה סגי בשיור כל שהוא לכן פי' רש"י כן דכבדא כי כבדא דסגי בשיור כל שהוא כדתנן וכו' וא"ש:

אמנם למ"ד דבעינן כזית במקום חיותא אם לא נשאר כזית טרפה מצד הכבד עצמה ועיין פלתי שם שהקשה דאי בעי כזית רק משום המרה א"כ מאי פריך לעיל אהא דאמר הלכה כדברי האומר בכזית ממתני' דלמא מתני' מיירי במינים שאין להם מרה ותי' בדוחק אך למ"ד דבעי כזית במקום חיותא ואין הטעם משום מרה לק"מ, ובהכי ניחא מה שדקדקת בתוס' מ"ו ד"ה הלכך שכתבו והכי קי"ל כדפסקי' לעיל הלכת כדברי האומר בכזית ואמאי לא העמידו לעיל דמייתי משנה אחרונה הו"ל למימר דהכי קי"ל ולהנ"ל ניחא דתוס' רוצים לומר דהכי קיימא לן דאפשר דבעינן כזית מצד טרפות הכבד עצמו ולא מחמת המרה דמשו"ה בעי כזית במקום חיותא ג"כ ולזה הביאו מדלעיל הלכה כדברי האומר בכזית ושקלי וטרי דשם מוכחת דמשום טרפות הכבד עצמו הוא כנ"ל:

אבל מ"ש דקשי' להו לתוס' דליסגי בשיור זית אחד מטעם ס"ס שמא הלכה כמשנה ראשונה ואת"ל כמשנה אחרונה דבעי' כזית שמא במקום מרה או במקום חיותא סגי ותירצו דספק אחד אינו נכנס בגדר ספק דכבר איפסקא הלכתא דבעינן כזית, ליתא דזה לא חשיב ס"ס כמ"ש תוס' ב"ק י"א ד"ה דקא דלא מצי למשרי מטעם ספק ספיקא דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי וכו' וה"נ הוי תרי קולי דסתרי אהדדי דאם ישאר כזית במקום חיותא נתיר מכח ס"ס שמא כזית במקום חיותא בעי' ואם ישאר כזית במקום מרה נתיר משום שמא כזית במקום מרה בעינן:

ושוב הבאת קושי' פלתי סי' ט"ל אות ד' כיון דבין לרש"י בין לתוס' סרכא בכסדרן כשר ושלכ"ס טרפה א"כ מה ביניהו ותירצת דלתוס' לא הוי ריעותא כלל ואפי' יש בועה על הסרכא לא הוי תר"ל ואינני יודע מנלך הא, אבל אינני יודע מה קושי' הלא זה לשון תוס' בחולין מ"ז ומתוך הלכות טרפות של ר"ג וכו' משמע נמי שהסרכא מחמת נקב היא באה שמצריכי' נפיחה כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן וכו' והשתא אם הסרכאות באות בלא נקב א"כ כסדרן למה צריך נפיחה וכו' וא"כ הרי הנפ"מ מפורשת דלרש"י סרכא כסדרן בעי נפיחה ובדיקה ולתוס' לא בעי נפיחה ובדיקה ולק"מ:

ומ"ש על ב"י יו"ד סי' מ"ח שהביא דעת הרמב"ם פ"ו משחיטה הי"ב דמחט שנמצא בעובי ביה"כ מצד אחד כשרה אפי' נמצא בחוץ ע"ש ופלא בעיניך הלא בדף מ"ח פריך מ"ש ממחט שנמצא בעובי ביה"כ מצד אחד דכשרה ולא מפלגי' בין קופא לבר לקופא לגו ומשני התם אוכלים ומשקים דחקוהו ולרמב"ם הדק"ל דמצד חוץ לא שייך אוכלים ומשקים דחקוהו, הדבר פשוט דאם ניקב מצד חוץ בחלל הגוף לא שייך נמי חילוק שבין קופא לגו לקופא לבר דאימא שאר איברים דחקוה או שבהמה בכותל נתחכך ומדוחק הבהמה ניקב בקופה וכדומה או שניקב בפיה סמוך לו צד אחד ויצא לחוץ דרך פיה וממילא נשאר קופא לגו ואי דא"כ הוי מקום שאינו ידוע ואי אפשר לבדוק זה אינו דהרי לדעת הרמב"ם כתב ב"י דמחט שנמצא בחלל הגוף נמי אפשר לבדוק כל החלל וכשר:
ומה שהקשית עוד למ"ש הש"ך רס"י נ"ה בשם ש"ד דנשבר הערקום גופא טרפה מחמת צומת הגידין דאף דשם ליכא צוה"ג מ"מ חיישינן שמא מחמת חוזק השבירה נפסקו צוה"ג א"כ גם בנשברה השדרה למטה מאגפים במקום שכלה כח החוט לכל מר כדאית לי' בסי' ל"ב אמאי לא יהא צריך לבדוק החוט במקום המטריף דשמא מחמת חוזק השבירה נפסק החוט למעלה וכתבת לחלק דברגל שמתנדנד והולך חיישינן אבל שדרה דמינח נייח לא חיישינן וכהאי דחולין מ"ג דמחלק הגמ' בין ושט לקורקבן, הנה לכאורה החילוק נראה יפה אבל לפי דבריך החשש הוא על רגע השבירה ואז גם הרגל מינח נייח משא"כ שם בחולין החילוק הוא על משך זמן, אבל באמת לא דקדקת יפה שאין הטעם דמחמת חוזק השבירה נפסקו צוה"ג דהא בנחתך מיירי ועיין סי' ח"י סט"ו ובנחתך לא שייך ה"ט דהא נחתך בנחת אבל ראיתי בפמג"ד רס"י נ"ה שכתב הטעם דמחמת השבר נתקלקלו הגידין וא"כ לק"מ דאין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן וחי' חותכה מכאן ומתה, ואפי' אם נאמר כדבריך דמחמת חוזק השבירה חיישינן שבשעת שבירה נפסקו צוה"ג לק"מ דהרי הא דשיעור חוט השדרה עד מקומות אלו פירש"י בחולין מ"ה לפי שמשם ואילך תשש כח חוט השדרה וירכים מעמידין אותה וא"כ שבירת השדרה שם אינו פועל לפסיקת החוט למעלה שאינו בחוזק דהא הירכים מעמידים אותה וגם אם השבירה פועל שם על החוט אין החוט שבמקום זה פועל על החוט למעלה לפי שתשש כח החוט שם:
ושוב הבאת קושי' מנ"ח, בהשמטות מצוה תקמ"ה בחולין קל"ט דקאמר אלא דחזי קן ואקדשי' איש כי יקדיש ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו והקשה לשיטת הר"א ממיץ שהביא הרא"ש בפירושו נדרים ל"ה דאדם יכול להקדיש מציאה אף שאינה תוך ד"א של אדם ולא זכה בה עדיין הואיל ובידו לזכות א"כ שפיר מצי להקדיש

לקן היכא דחזי לי' אף שאין קנוי לו עדיין הואיל ובידו לזכות, ואתה כתבת דכאן ל"ש הואיל ובידו לזכות דאדרבה צריך שילוח ולכן אף להרא"מ אינו יכול להקדיש כל זמן שלא זכה בו ולא כיונת יפה דקושי' הגמ' הי' על האפרוחים ולא על האם והאפרוחים בידו לזכות, אבל מעיקרא לק"מ דכיון דקנין ד' אמות הוא רק קנין דרבנן א"כ קרא דממעט מוקדשין משילוח הקן לא מיירי בהכי אפי' לשיטת דקנין דרבנן מועיל לדאורייתא עיין ב"ש ואב"מ סי' כ"ח מ"מ אי אפשר לומר דקרא איירי בקנין שיתקנו חכמים אח"כ באיזה זמן מאוחר וז"פ ובזה תהי' שביתת קולמסי כעת כי אני טרוד מאוד, וה' ירחיב לנו במהרה כנפשך ונפש אביך הנאמן, דושו"ט באהבה:

ש

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עא

שיל"ת ב' איפאלא יום ב' ואתחנן תרמ"ג לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלא ומופלג, מלא פלג, כמו"ה ישראל היימליך נ"י שו"ב ביישוב קאבא:

מכתבו בא אלי בהיותי בשוקי בראי וכאשר באתי לביתי לא יכולתי להשיב מחמת תשות כח זה כמה שבועות וזה ימים אחדים אשר טוב לי עתה מאז ועדיין לא שבתי לאיתני ופניתי מעט להשיב כפי אשר יחנני החונן לאדם דעת על דבר שאלתו באם נמצאת אונא יתירה בסוף שיפולי האומה אם כשרה:

תשובה: ביו"ד סיל"ה סעיף ד' פסק המחבר דאם נמצאת אונה יתירה בסוף שיפולי האומה כשרה וכתב רמ"א בהג"ה דזה מקרי בדרי דאוני ובסעיף ט' פסק המחבר דאם בצד א' של הריאה חסרה אונה אחת אלא שבסוף האומה שבאותו צד היתה בליטה גדולה כמו אונה אעפ"י שדרך האונות להיות סמוכות זו לזו וכאן האומה מפסקת ביניהם כשרה וכתב רמ"א בהג"ה ויש נוהגים להטריף בכה"ג כי כל מה שלמטה מן הורדא מקרי שלא בדרי דאוני וכו' ובסתירת דברי רמ"א כבר עמדו טו"ז סקי"ז וש"ך סקמ"ז ועיין פר"ח שם ופמ"ג במש"ז אות זי"ן ותבו"ש סי' ל"ה אות י"א תירץ דזה לא מקרי יתרת אונה רק יתרת אומה ולהכי אם האונות כתיקונן כשרה דלענין זה גם אומה מקרי אונה כמו דיתרת אונה בדרי דאוני כשרה כן יתרת אומה בדרי דאומה כשרה אבל אין יתרת אומה משלים לאונות ע"ש וכן מבואר להדיא בישו"ש פא"ט סי' ל"ד:

ונ"ל קצת ראי' וסמך לדבריהם מדברי תוס' חולין מ"ז שכתב והא דלא אמר שבעה אוני אית לה לריאה משום חסר וחליף נקט חמשה דאומה אין דרכה להיות חסר וחליף אלא לחמשה אוני ע"ש, והנה פוסקים אחרונים ביארו לנו דין חסר אומה עיין שמ"ח סי' ל"ה אות ג' ותבו"ש אות ב' ודין חליף באומות עיין הג"ה סי' הנ"ל ס"ב אבל דין יתרת באומה אינו מבואר בפוסקים רק בלשון זה שנמצא אונה יתירה בסוף שיפולי אומה עיין תשובת רשב"א סי' ת"ך ויש"ש הנ"ל וב"י סי' ל"ה ומזה נראה דלא משכחת או עכ"פ לא שכיח יתרת אומה באופן אחר ובאמת אם נימא דזה מקרי יתרת אונה ולא יתרת אומה קשה בעיני לצייר יתרת אומה דהרי אם נחלקה האומה לשנים וחלק שלצד האונות קטן מחלק שלחוץ ודאי לא מקרי יתר אומה רק יתר אונה מכח כ"ש מהנ"ל דחלק שלצד חוץ קטן ואפ"ה מקרי יתרת אונה ולא יתרת אומה רק אפילו אם נחלקה לחצאין שוה בשוה בצמצום מ"מ נראה דחלק שלצד האונות מקרי יתר אונה וחלק שלצד חוץ מקרי אומה, ואין לומר דיש כאן ב' אומות שוות דאף שכתבו תוס' בחולין מ"ז דאומה היא עיקר הריאה מ"מ גם הערוגה שלמעלה מן האונות הוא נחשב להאומה וזהו הריאה והאונות יוצאים ממנה וא"כ אם נחשוב אותו חלק שלצד חוץ לאומה כי אורחי' גם הערוגה שייכא לחלק הזה וממילא אין החלק שלצד האונות רק אונה גדולה יוצאה מהריאה ולפ"ז לא משכחת יתרת אומה אלא בבליטה כמו אונה בסוף שיפולי אומה כנ"ל וא"כ אי נימא דגם זה לא מקרי יתרת אומה רק יתרת אונא לא משכחת יתרת אומה כלל ואמאי כתבו התוס' דנקט ה' ולא שבעה משום חסר וחליף דאומה אין דרכה להיות חסר וחליף ושבקי ליתר והלא יתר לא משכחת כלל באומה א"ו דתוס' ס"ל כיש"ש ותבו"ש דזה מקרי יתר אומה ודרכה להיות יתרת כזה:

איברא לפי שיטה זו דאין יתרת שבסוף שיפולי אומה משלים חסרון אונה יש ליישב בפשיטות קושית התוס' מה דלא נקט שבעה אוני אית לה לריאה דאז הו"א שכולן שווין ואם יש בימין ב' אונות לצד הקנה וא' בשיפולי אומה ג"כ מקרי ג' בימין וכשרה וקמ"ל דלענין זה אין לאומה דין אונה ומפסקת ואין אונה שבשיפולה משלים החסרון ועיין בישו"ש סי' הנ"ל וא"ש:

והנה עפ"ד תבו"ש הנ"ל רצה מעלתו נ"י לומר דאפי' רבא דמטריף יתרת בדרא דאוני מ"מ יתרת בשיפולי אומה מכשיר לפמ"ש בספר לבושי שרד סק"א אות כ"א דהא דאמרי' כל יתר כנטול דמי היינו דוקא בשניהם שוין דאז אמרינן דחיות אותו אבר נחלק לשנים וא"א לבהמה לחיות בענין זה אבל אם אחד מהם נשתנה לגריעותא וניכר שהוא היתרת אז לא נחלק החיות ולא אמרינן כל יתר כנטול דמי ע"ש, ולפ"ז באונה יתירה בשיפולי אומה

דניכר שזהו יתרת אומה אף לרבא כשר ואף דבאות שאח"ז כתב הלב"ש דסימן דקטנות אין ראי' שזהו היתרת רק בורדא ואין היתרת ניכר אלא כשהוא שלא במקומו או כשאינו כצורת האבר ע"ש, מ"מ בנידון דידן ניכר שהוא היתרת, ולפ"ז בועה על יתרת הזה ל"ה תרתי לריעותא וכשר דהא דבועה על יתרת בדרא הוי תרתי לריעותא כ' האחרונים משום דרבא מטריף יתרת בדרא ובזה דגם לרבא כשר ל"ה תר"ל אלא לדעת המחבר סעיף ט' יתר אונא דמטריף רבא הוי תרתי לריעותא זה תוכ"ד:

ומלשון תשובת רשב"א סי' ת"ך בדברי השואל על יתר בשיפולי אומה שכתב מי מכשרו לה כיתרת בדרא דאוני או לא, משמע דאין בזה הכשר יותר מיתרת אונה בדרא דאוני ומאן דמטריף בהא ודאי מטריף גם בזה אלא דאפשר שגם מי שמכשיר יתרת אונא בדרא דאוני מטריף בהא וכ"ה לשון מהרש"ל ביש"ש שם שכתב היכא דליכא חסרון באונות ויש באומה בצדה ובדרא דאומה בשיפולי כמו אוזן כשרה כמו יתרת בדרי דאוני ע"ש ונמי משמע כמ"ש וכן משמע גם מלשון רמ"א דדוקא לדידן דמכשירין יתרת אונה בדרא דאוני ג"ז כשר אבל לרבא דמטריף גם בדרא הה"נ יתרת אומה בדרא דאומה טרפה ומוכח דלא כהנ"ל, וראי' לדבר דהלא בחסר אונה אם יש היכר ע"י סמפון כשר כמבואר סי' ל"ה ס"ח בהג"ה, ולפ"ז ביתרת אונה אם אין לה סמפון ולאחרי' יש סמפונות הרי ניכר שזהו היתרת ורבא סתמא קאמר דיתיר טרפה ולא חילק דאם אין בו סמפון כשר ולא הוזכרו סמפונות כלל בגמרא ומשמע דגם בזה מטריף אפילו בדרא דאונא וה"ה נמי באימה יתירה אפילו שניכר שהיא היתרת נמי טרפה לרבא:

ובגוף הדבר אינני יודע כיון דלדעת הלב"ש אין סי' הקטנות ראי' שזהו היתרת רק בוורדא במה ניכר יתרת בשיפולי אומה שהיא היתרת אם סי' הקטנות אינו כלום ובצורה א"א להכיר שהרי לא נזכר בגמרא ובפוסקים צורת האומה רק צורת הורדא ואפילו באונות שמבואר צורתם בפוסקים מ"מ כתב טו"ז סי' ל"ה סק"ג בשם מהרש"ל דאין קפידא בצורתה אם הי' משוכה או עגולה ואם במקומה ודאי אין היכר שהיא היתרת דאדרבה הוא במקום הראוי להיות בסוף הריאה:

ועוד אני אומר דבר חדש דהנה התבו"ש סי' ל"ה ס"ק כ"ט הקשה ולמה אמר רבא ה' אוני אית לה לריאה דל"צ לא הול"ל רק ג' אוני אית לה לריאה מימינא ותרתי משמאלא ע"ש, ותי' לב"ש סקח"י כיון דקיי"ל בכ"מ דלא אמרינן יתר כנטול אלא אם היתרת עומד במקום האבר אבל עומד במק"א כשר א"כ הו"א דוקא יתרת בדרא דאונא הוי כנטול וטרפה אבל מגבה ומקמה אינו מקום האונות כשר קמ"ל ה' אוני אית לה לריאה ר"ל שהריאה בכללה שייך לה ה' אונות כאלו אין מקומן ידוע וכל הריאה מקומם דנימא יתר

כנטול דמי ע"ש, ולכאורה יפלא א"כ איך כתבו רשב"א וי"ש ותבו"ש דאונה בשיפולי אומה לא מקרי יתרת אונה רק יתרת אומה כיון שהאומה מפסקת הלא כל הריאה הוא מקום אונות בין מגבה ובין מקמה, אבל לק"מ דודאי לרבא דמטריף יתרת בדרא דאוני דשם ל"ש סופו להתחכך ולהתפרק ול"ש בין יתרת בדרא דאוני למקמה ומגבה ס"ל דכל הריאה ראוי לאונות אבל אנן דמכשירין יתרת בדרא דאוני ס"ל דאין טרפות במקום הראוי לאונה ומקמה ומגבה להמטריפין משום דסופו להתחכך ולהתפרק שני לן בין בדרא דאוני למק"א ושלא בדרא אינו מקום אונות כלל ושפיר כתבו לדידן דאונה בשיפולי אומה יתרת אומה מקרי ולא יתרת אונה אבל לרבא דכל הריאה ראוי לאונות ודאי דגם זה מקרי יתרת אונה וחיות האונה נחלקת לשתים והוא טרפה לרבא ודלא כמ"ש מעלתו ושפיר הוי תרתי לריעותא דהא רבא מטריף בכה"ג:

ואמנם בגוף הדבר שכתב התבו"ש דיתרת סופו להתפרק ומעיד על נקב השיג הלב"ש סי' ל"ה סק"א אות ד' ממ"ש המ"ב סי' ס"ח להתיר ב' כיסים בוורדא כיון דחסר כיס אין איסורו מחמת עצמו רק משום הוורדא ל"א תרי רואין כאלו ניטל הכיס וכאלו ניטל הוורדא וע"ז כתב התבו"ש סקמ"ז דלאו מטעם רואי' אתאין עלה אלא כל יתר סופו לינטל הוא וחבירו ותינטל הוורדא, ומזה הוכיח לב"ש דהמ"ב וכל האחרונים בסי' זה שהביאו דבריו ולא חלקו עליו ס"ל דיתר אין סופו לינטל כלל רק דבמקום שאסרה תורה ניטל אסרה גם יתר וזה דוקא אם ניטל טרפות מחמת עצמו אבל ניטל הכיס דטרפה משום דסוף שתינטל הוורדא ממילא ביתר דאינו מזיק להוורדא כשר ע"ש:

ולפענ"ד נראה סברא ישרה דאינו ראי' כלל ותחילה אקדים דברי הראב"ן סי' רס"ד שהביא המרדכי פא"ט רמז תרל"ו מובא בב"י סי' נ"ה וצ"צ סי' צ"ח והגהות ש"ד סי' פ"ו שכתבו כל יתר כנטול דמי ובכ"א י"ל הוא היתר והוי כנטול והרי הוא חסר רגל, ונ"ל דאי איכא לאותו יתר היכרא כגון שהא' עומד במקומו והשני שלא במקומו דאע"ג דכנטול דמי אותו היתרת כשרה דלאו חסר הוא וכו' ופי' בו הלב"ש סי' הנ"ל אות כ"א כיון דשניהם שוין א"כ חיות אותו אבר נחלק לשנים ושוב לא יוכל הבע"ח להתנהג ע"י אבל אם אחד מהם נשתנה לגריעותא וניכר שהוא היתר אז רוב חיות באבר העיקרי וכשר ועיין באשר"י חולין מ"ז או אפשר דאם רוב החיות באבר העיקרי נוטל גם יניקת מועט של היתרת ממנו והוי כל החיות באבר העיקרי ועיין בהגהות מהר"ץ שהביא באות ב' זה תוכן כונתו בתוס' ביאור קצת:

והנה מלבד שהלשון דחוק שכתב ובכ"א יש לומר הוא היתר והוי כנטול דלפי דבריו אין כאן חד יתר אלא או שניהם יתירים או שניהם עיקרים ע"ש שנדחק להעמיס בלשון

הראב"ן אבל אף גם זאת זה יתכן לשיטת רש"י דס"ל יתר כנטול כאלו ניטלו שניהם וכן הוא דעת בה"ג הובא ב"י סי' מ"א אבל לדעת רמב"ן שפירש דהוי כנטול היתרת ומקומו עמו וכן לדעת רשב"א שהובא בב"י שם כאלו ניטל הוא לבדו והוי נקב לא יתכן לומר כן, ואמנם לפענ"ד י"ל בכונת הראב"ן דס"ל כרשב"א דהוי רק כאלו ניטל היתר וס"ל דיתרת עומד להתפרק וכבר נתקשה רשב"א א"כ יתר ברגל למה טרפה ומוקי לה במחובר במקום בוקא דאטמא או בצוה"ג ע"ש בב"י, וראב"ן חידש כיון שהחיות נחלק לשנים אף שאם לא הי' היתר עומד להתפרק הי' יכול הבע"ח להתנהג בזה אבל כיון שהיתר עומד להתפרק ועל כ"א י"ל שהוא היתר והרי יש בו חצי חיות א"כ כשיתפרק לא ישאר רק חצי חיות ולכן הוא טרפה משא"כ כשניכר היתר גם כשיתפרק ישאר רוב החיות לכן כשר:

אבל יותר נראה דלא נתכוין הראב"ן לזה אלא כונת הראב"ן דל"א כל יתר כנטול דמי אלא אם יש יתרת אבר בבהמה דהיינו שיש לה שני רגלים שוין שאפשר לומר על כל אחד שהוא היתר כי זהו רגל כמו זה ואז כל יתר כנטול דמי לכל מר כדאית לי' בין לבה"ג ובין לרמב"ן ורשב"א אבל אם יש ליתר היכרא כגון שעומד שלא במקומו אין זה יתרת אבר בבהמה אלא יתרת שאינו אבר באבר ובזה ל"ש דין כל יתר כנטול דמי וכשר דלאו חסר הוא והוי רק כמו גבשושית על הריאה דלא מקרי יתרת ועיין בש"ך סי' ל"ה סקט"ל:

ואכתי פש גבן לבאר דברי הגהות מהר"ץ שהביא הלב"ש באות ב' וכתב עליהם שהם חוכא, ולענ"ד מ"ש לפרש כל יתר כנטול דמי כאלו נחתך היתרת והוי נקב כונתו דס"ל דיתרת אין סופו להתפרק אבל עיקר החיות באבר העיקרי ולא ביתרת ואפילו שניהם שוין לעינינו מ"מ קמי שמיא גלי' איזהו אבר העיקרי שיש בו רוב החיות ואיזהו היתרת שאין בו רק חיות מועט כזנב הלטאה ומכ"ש כשניכר היתרת שודאי עיקר החיות באבר העיקרי ולא ביתרת וכמ"ש לב"ש שהבאתי, ולפ"ז כיון שאם היינו חותכים היתרת הי' נשאר נקב א"כ גם עכשיו שהיתרת עליו נקב הוא אלא שהיתרת סותמו ואין זה סתימה כיון שאין חיות ביתרת הוי כנסתם בבשר המת, ושוב כתב טעם אחר לפי ששניהם יונקים מאבר אחד, היינו החיות של אבר אחד, ואין כח באבר אחד היינו בכח של אבר אחד, ליתן יניקתו לשניהם וא"כ הא' גובר על חבירו ונוטל יניקתו ממנו היינו החיות שלו וא"כ אותו אבר סופו לייבש וזהו כנטול דמי ולכך טרפה וכו' אף דעכשיו עדיין יש חיות גם ביתרת אבל סוף שתתבטל חיותו ותתפרק אבל לפירש הראשון ס"ל דמעט חיות שיש ביתרת ישאר בו ולא יתפרק רק דזה מעט החיות שיש בו אינו נחשב לחיות והוי כנקוב ונסתם בדבר אחר שאין בו חיות וכמו שביארנו ולחנם התמרמר עליו הלב"ש שם:

ונחזור לראשונות דלפ"ז יש לחדש דס"ל למ"ב וסייעתו דפירש כל יתר כנטול דמי הוא כיון שהחיות של האבר נחלק וחיות של היתרת קלוש וחלוש סופו שתפסק החיות ויתפרק וינטל, אבל כ"ז ביתרת אבר אשר אם ינטל או ינקב אותו אבר טרפה מחמת עצמו וחיות הבהמה תלוי באותו אבר אז כיון שהחיות נחלק ואין כח חיות בהיתרת אמרינן שתתפרק ותנטל דקיומו תלוי בחיות שבו אבל ביתרת כיס הורדא שאם ניטל אינו טרפה רק מחמת הורדא ולא מחמת עצמו ואין חיות הבהמה תלוי בכיס ל"ש לומר שהחיות נחלק לשנים ואפילו אחד מהם אין סופו להתפרק ול"א בזה כל יתר כנטול דמי דדוקא באבר שהטרפות תלוי בעצמו אמרי' כל יתר כנטול אבל ביתרת כיס הורדא שאין הטרפות תלוי בעצמו רק שבהעדרו ינטל אבר שהנשמה תלוי בו בזה אף שהוא יתרת אין סופו להתפרק כיון שאינו רק מגין על אבר אחר הא למה זה דומה לריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה, ואלו אינקב דופן להדה טרפה עיין חולין מ"ח, דודאי לא אמרינן אם יש יתרת בדופן כל יתר כנטול דמי ואי אינקב ריאה יהיו טרפה כיון דאין טרפות בנקובת דופן עצמו:

ובזה נדחה גם השגה שניה משיטת רש"י ורמב"ם דס"ל דיתר הוי כחסר מתחילת ברייתו ובמקום דחסר כשר גם יתר כשר אף דניטל ביד טרפה ואי נימא דיתר סופו להתפרק הי' ראוי להיות דינו כניטל ביד ואם תאמר כיון דמתחלת ברייתו ראוי להתפרק הו"ל כמפורק וחסר אכתי תקשי ממ"ש הכ"מ וב"י סי' מ"א דלדעת רש"י ורמב"ם הנ"ל שני כבדים כשר כיון דחסר כבד כשר ואינו טרפה רק בניטל והלא תוס' חולין מ"ב ד"ה ניקב הקשו הלא כשניטל כל הכבד ניטל גם המרה וטרפה מחמת נטילת המרה ותירץ שניטל כל בשר הכבד ונשאר המרה דבוקה בגידי הכבד והסמפונות, ולפ"ז הא דחסר כבד כשר ואינו טרפה להרמב"ם עכ"ח כשיש הגידים וסמפונות שהמרה דבוקה בהם דאל"כ טרפה משום חסר מרה אפילו הוא מתחילת ברייתו דהא ניקב המרה טרפה וא"כ כשיש ב' כבדים עם הסמפונות דאז אי אמרינן סוף שינטלו שניהם ינטלו גם הסמפונות וינטל גם המרה ואין מקום להכשיר ב' כבדים להרמב"ם וכו' ע"ש, ולפמ"ש לק"מ כיון דטרפות של ניטלו סמפוני כבד מתחילת ברייתם אינו מצד הסמפונות עצמם רק מצד המרה ממילא ביתר ל"א בי' דהוי כנטול כיון דאין חיות הכבד נחלק לשנים דהא החיות שמצד הכבד הוא רוב בחסר מתחילת ברייתו ואפילו בניטל הכבד אין. הטרפות תלוי בסמפונות רק בבשר הכבד ואין החיות תלוי בסמפונות ל"א בי' כל יתר כנטול וביש שני כבדים כיון דחסר כבד כשר מתחילת ברייתו ל"א בי' שסוף הכבד להתפרק כלל לפי סברא הנ"ל וא"ש:

ומה שהשיג מתשובת רשב"א סי' צ"ח שכתב גבי יתרת רגל שלא נאמר שהיתרת זו אינה חי' אלא כך אמרו שכך קיבל משה מסיני שהיתרת כנטול וכל שאלו ינטל אינו חי יב"ח אפילו מעתה שלא ניטל טרפה כאלו ניטל ואעפ"י שהוא מרבה כחול ימים עם יתרונו ואי נימא דכל יתר סופו להתפרק א"כ לא הוי חי יב"ח ואין לומר דדוקא משעה שנתפרק אינו חי יב"ח רק משעה שנטרפה משום סופו להתפרק אינו חי יב"ח וכמו שהאריך שם בראיות, הנה בתשובת רשב"א שם כתב וכן בחסר רגל אפילו חי' טרפה שאלו לא נולדה כן אלא נטל רגלה לא חיתה אף עכשיו טרפה ומזה פי' פמ"ג סי' נ"ז בשפ"ד סקמ"ח דאינו תלוי ביתרת דוקא אלא בכל טרפות שהוא מן הבטן יכולה לחיות יותר מיב"ח וא"כ לק"מ דאף דסופו להתפרק מ"מ כיון שנולד ביתרת זה שסופו להתפרק שפיר יכול לחיות:

ואפשר דלב"ש לשיטתו בקושיא שהבאנו בסמוך דאי יתרת משום סופו להתפרק אינו דינו כחסר מתחילת ברייתו וה"נ אין דינו כטרפה מן הבטן, אבל הא ליתא דהרי הוא בעצמו הוכיח דטרפות שהוא מצד סופו לינטל מתחלת הטרפות משעה שנולד בו דבר שמכחו סופו לינטל ולא רק משעה שניטל דמשעה שנולד בו הריעותא דיינינן לי' כאלו ניטל וא"כ גם נולד ביתרת אף שטרפה משום סופו להתפרק מתחיל הטרפות משעה שנולד והוי טרפה מן הבטן וזה סתירה גם למש"ל דאם טרפה משום סופו להתפרק דינו כניטל ולא כחסר. ולא עוד אלא שאני אומר ומטונך דיתרת אין סופו להתפרק אלא כיון דניטל וחסר טרפה משום שאינו חי' גם יתרת טרפה אף שחי' מהלממ"ס א"כ תקשי הלא בחסר אונה כ"ע מודי' דטרפה ועכ"ח דקים לי' לחכז"ל דחסרה אונה אינה חי' וא"כ ע"כ גם יתר אונה טרפה אף שחי' מהלממ"ס וא"כ איך נפלה בזה מחלוקת בין רבא למרימר אי יתרת בדרא דאוני טרפה או לא וכבר כייל לנו הרמב"ם בספר המצות שורש ב' ובהקדמתו לס' זרעים דבהלממ"ס לא תפול מחלוקת:

והנ"ל בזה דבר חדש דלא נמסר למשה מסיני כלל זה דכל יתר כנטול דמי אלא אם יש יתרת אבר בבהמה אמרינן דהוי כניטל היתרת לרשב"א, ולרמב"ן כאלו ניטל עם מקומו, ולרש"י ובה"ג כאלו ניטלו שניהם, אבל בריאה האבר הוא הריאה ודאי אם יש ב' ריאות שייך כל יתר כנטול אבל אי ליכא רק ריאה אחת ויש ד' אונות בימין או ג' בשמאל הלא אין כאן יתרת אבר וכל הריאה הוא רק אבר א' רק שתמונת האבר ההיא הוא כך בג' אונות בימין דהיינו ג' סדקים ועיין לב"ש סי' ל"ה סקח"י וב' אונות בשמאל, אלא שהאבר שינה תמונתו אונה וסדק וה"ה בחסר אונה אין כאן חסרון אבר רק ששינתה ריאה תמונתה בחסרון אונה וסדק שפיר אפשר לומר דאף ששינתה תמונתה בחסר טרפה דקי"ל לחכז"ל דאין כמוה חי' מ"מ שינתה תמונה ביתר כשר דיכולה לחיות ול"ש

בזה כל יתר כנטול דמי, דאין כאן לא יתרת אבר ולא חסר אבר אלא שינוי צורתה ולהכי ס"ל למרימר וכן קיי"ל להלכה דיתרת בדרא דאוני כשרה רק מגבה טרפה משום דהיא מחככת וסופו להתפרק ובמקמא דאין סופו להתפרק דאין כאן חיכוך באמת כשרה ולהמטריפין יתרת מקמא ס"ל דגם בלא חיכוך סופו להתפרק רק בדרא דאוני אין סופו להתפרק דהכי קיי"ל לחז"ל לפי בקיאותם בטבעי הברואים וגם י"ל דאין סופו להתפרק כלל ואפ"ה קיי"ל לחז"ל דביתרת זה יכולה לחיות ובזה אינה יכולה לחיות ואין אומרים בטרפות זו דומה לזו אבל עכ"פ בשום מקום אין טרפות היתרת בריאה מצד הללמ"ס כל יתר כנטול דמי:

אבל רבא אפשר דלא ס"ל סברא זו ומטריף גם בדרא דאוני משום יתר כנטול או י"ל דס"ל ג"כ כמ"ש ואין מטריף משום כנטול רק משום דקי"ל לפי סברתו דשינתה תמונתה ביתר נמי אינה חי' או משום דס"ל דאפילו בדרא סופו להתפרק וא"כ אין כאן פלוגתא בהללמ"ס דדוקא ביתרת אבר כנידון דרשב"א ביתרת רגל הי' הל"מ אבל ביתרת אונה אין כאן הל"מ ופליגי בסברא אי יכולה לחיות בזה יב"ח או לא וא"ש, ולפ"ז אין כאן השגה דגבי יתרת בריאה דאינו משום יתר כנטול שפיר כתב תבו"ש דהוא משום סופו להתפרק ובאמת א"י לחיות יב"ח ורשב"א קאי ביתר רגל ושם מודה תבו"ש דאינו משום סופו להתפרק אלא מהלממ"ס ושפיר יכול לחיות יב"ח ונכון:

איברא דלב"ש שדי בי' נרגא דגם בריאה עצמה מוכח דלא כתבו"ש מדכתבו הפוסקים ביתרת מגבה שסופה להתפרק משום שמתחכך בצלעות ש"מ דבדרא דאוני לרבא או מקמא להמטריפין דליכא חיכוך אין סופו להתפרק ולא מטרפי רק משום יתר כנטול, ואני בעניי אינני רואה בזה שום הכרח דפוסקים כתבו ליתן טעם לחלק למכשירין יתרת מקמא ובדרא דאוני ובמגבה מטריפין משום דמקמא ובדרא דאוני דליכא חיכוך ס"ל דאין סופו להתפרק אבל מגבה דאיכא חיכוך סופו להתפרק אבל לרבא דמטריף בדרא ולשיטת המטריפין בקמא י"ל דס"ל אפילו בלא חיכוך נמי סופו להתפרק כיון דלאו אורחי' דריאה בכך ויתרת היא אף שאינה יתרת אבר וכנ"ל:

ומ"ש ולא מטרפי אלא משום יתר כנטול אינני מבין מה יתר כנטול שייך ביתרת מקמא כיון שעומד שלא במקומו הראוי וניכר שהוא היתרת ל"א כל יתר כנטול וכמ"ש הוא עצמו באות כ"א בשם הראב"ן ומכ"ש דל"ש בי' סברתו שנחלק החיות שהרי במקום דיבוקו בריאה אין הפרש כ"כ בין היתרת לגוף הריאה וחיותם אחד:

ומה שהביא ראי' מדברי ד"מ שהביא הש"ך סי' ל"ה סקט"ל שכתב לענין יתרת נגד חריץ הוורדא דיש לאסור במקום שאוסרים יתרת מקמא ולא דמי לפיצול שתחתיו גומא

דטעמא דגומא לאו משום הגנה לחוד אלא שאם הי' נופל תוך הגומא לא הי' יתרת כלל אלא נתפצל מהריאה ולכן נשאר הגומא תחתיו כמ"ש שעשה א' פיצול וגומא תחתיו לפניו ולכן כשר אבל בשאר יתרת מה מהני הגנת החריץ אי אמרינן כל יתר כנטול דמי וכו' מזה מוכח דאין טעם יתרת מקמא משום סופו להתפרק דא"כ הי' מהני הגנת החריץ ע"ש שהאריך, ולפענ"ד נראה דאינו ראי' כלל וטעמא דיתרת מקמא הוא ג"כ משום סופו להתפרק וזהו הפירש כל יתר כנטול דמי לדעת תבו"ש וחד טעמא הוא וסברת ד"מ הוא כך כיון דהא דיתרת מקמא כנטול וסופו להתפרק אינו מחמת חיכוך דמקמא ל"ש חיכוך רק דסופו להתפרק מחמת שהוא יתרת וא"כ מה מהני הגנת החריץ, זה לא מהני רק שלא יתכך אבל אם גם בלא חיכוך סופו להתפרק לא מהני הגנת החריץ אבל פיצול אינו יתרת כלל ואין סופו להתפרק אלא מחמת חיכוך וכיון שיש גומא תחתיו מגין עליו שלא יתחכך ואין סופו להתפרק לכן הוא כשר וזה סברא ישרה:

עוד י"ל דסברתו כך דבשלמא בפיצול שהגומא והחסרון הוא רק מחמת יתרת הזה שנתפצל ממנו ואם לא הי' יתרת ופיצול לא היתה גומא זו א"כ אין כאן יתרת וחסרון כלל רק הוא ככל הריאות ולא משום הגנה מחיכוך לחוד ודומה למ"ש רמ"א ס"ב אם חסר מקצת מן הורדא ונמצאת החתיכה החסירה באומות או באונות דכשרה אבל ביתרת נגד חריץ דגם אי ליכא היתרת הזה איכא שם החריץ וא"כ יש שם יתרת דהרי צריך להיות שם חריץ בלי מילוי מיתרת ולכן סופו להתפרק אבל הגומא א"צ להיות שם לכן אין זה יתרת רק מילוי הגומא וטובים השנים:

ומה שהביא ראי' מדברי נקה"כ שהשיג על הטו"ז שכתב בסקי"ב דאם הפיצול קצר מהגומא נראה שהיא יתרת וטרפה והשיג בנקה"כ דמ"מ כיון שמונח בגומא לא יתחכך ולא יתפרק ואם איתא נימא דמגבה כיון דלאו אורחי' סופו להתפרק בלא חיכוך א"ו דגם יתרת בלי חיכוך אין סופו להתפרק, ולק"מ דודאי לרבא דס"ל אפילו יתרת בדרא טרפה או לדידן למטריפין יתרת מקמא שפיר י"ל דסופו להתפרק בלא חיכוך, אבל נקה"כ קאי למכשירין יתרת מקמא אע"ג דלאו אורחי' ומשום דאינו מתחכך אינו מתפרק א"כ עכ"ח ס"ל דמגבה מתפרק רק מחמת חיכוך והשיג שפיר כיון שמונח בגומא לא יתחכך ולא יתפרק, ובזה א"ש דלא יסתור עצמו למ"ש בסקט"ל שהבאנו לעיל דלא מהני הגנת החריץ ליתרת וכבר הרגיש בזה לב"ש, דשם קאי למטריפין יתרת מקמא ולדידהו יתרת סופו להתפרק בלי חיכוך אבל כאן קאי להמכשירין יתרת מקמא אז אין סופו להתפרק אלא ע"י חיכוך וא"ש:

וכיון שהגענו ליישוב דברי תבו"ש דיתרת בריאה סופו להתפרק א"כ גם בנ"ד ביתרת בשיפולי אומה ג"כ סופו להתפרק והוי ריעותא ומה שניכר שהוא היתרת גרע טפי כיון שאין בו אלא חיות מועט יותר סופו להתפרק וכמש"ל באריכות ומכ"ש כשעומד בשיפולי יותר סופו להתפרק וכמ"ש תוס' חולין מ"ז ד"ה אי דמה"ט בועא בשיפולי טרפה לבה"ג משום דבשיפולי עומד לפסוק ולינקב ע"ש, וגם מדברי תוס' אלו יש ראי' דיתר כנטול בריאה היינו משום דסופו להתפרק דהרי בועא בשיפולי טרפה משום דסופו להתפרק ובה"ג מדמי לה ליתר כנטול אלמא דגם יתר כנטול הוא משום סופו להתפרק, ובזה מיושב קושית תוס' שם על בה"ג דהביא ראי' רק מכל יתר כנטול דיש טרפות משום סופו להתפרק וא"ש, ועוד דדברי לב"ש דיתרת טרפה משום שנחלק החיות אין להם קיום רק לשיטות הסוברים דהוי כאלו ניטלו שניהם אבל להסוברים דהוי כאלו ניטל לבדו היתרת או כאלו ניטל עם מקומו אין מקום לדברי לבושי שרד לכן אין להקל על פי סברתו זאת:

עוד רגע אדבר במ"ש הלב"ש סי' ל"ה אות צ"ב להשיג עמ"ש תבו"ש סי' ל"ז סק"ה דבועא על יתרת בדרא דאוני הוי תרתי לריעותא הואיל ורבא בגמרא מטריף יתרת בדרא הוי ריעותא והשיג כיון דפסקינן בגמרא מיד ולית הלכתא כוותי' דרבא ביתרת ל"ה ריעותא כלל וראיה מחסרון בפנים שכתב הש"ך סק"ה ותבו"ש סק"ו דלא מקרי ריעותא כלל אף דאיכא מ"ד בגמ' המטריפין כמו שהאריך שם מ"מ כיון דאידחי חי דיעה זו בגמ' גופא לא מקרי ריעותא כלל, ולפענ"ד נראה לחלק ולחדש דסברת התבו"ש כיון דאיכא מ"ד בגמ' דמטריף עכ"ח ס"ל להאי מ"ד דבריעותא זו א"א לחיות יב"ח וא"כ אף דאנן לא פסקינן בגמ' כוותי' מ"מ ל"א דהמטריף טעה ויכולה לחיות א"ו גם דמכשיר ס"ל שא"י לחיות עם ריעותא זו אי לא בדרי לה סמא דחיי אלא דגמיר דאי בדרי לה סמא חי' כדאמרינן בחולין נ"ד ואפי' ביתרת בדרא דאוני י"ל דאפשר להתרפאות בכולה שיתפשט קרום אונה הא האחרת ויכנס בתוכה בשר ריאה של אונה זו וקרום של אונה זו יכווץ כוויץ, אבל אין אנו צריכין לזה לפמ"ש דטעם הטרפות משום סופו להתפרק ויוכל להתרפאות שלא יתפרק ע"י סמא, אבל אם נולד בו עוד ריעותא אמרינן דא"י להתרפאות וטרפה משום תרתי לריעותא, אבל גבי חסרון בפנים אמרינן בגמרא למ"ד דמכשיר חסרון בפנים לא שמי' חסרון כלל ואפי' ישאר כך ולא יבדרו לי' סמא ולא יתרפא א"כ אינו ריעותא כלל ואפי' יש עליו עוד ריעותא דקי"ל דכשר אינו מזיק:

ומה שהביא ראי' מהא דסימן ל"ו סי"א דניקב במקום דממששא ידע דטבחא אינו ריעותא אף דאיכא בזה פלוגתא בגמרא חולין מ"ט, נ"ל ג"כ דאינו ראי' לפמ"ש דטעם תר"ל

משום דאיכא ב' ריעותא אינו עומד להתרפאות והכא הרי הריעותא שהוא לפנינו עומד להתרפאות ולא הי' עוד ודאי ריעותא אחד אשר מכחם ביחד לא יוכל להתרפות ודאי כשרה, ומה דק"ל הלא שתי ריעותות צריכין להעיד עדות א' ויתרת אינו מעיד על שום דבר כבר דחה בעצמו דתב"ש לשיטתו דיתרת סופו להתפרק ומעיד על נקב אלא דהוא קיהה בדבר וכבר עשינו סמוכים לתב"ש:

ומה שהקשה הא בעינן שיהי' ריעותא א' על חבירתה וא"כ בשלמא אם הבועא או הסירכא במקום השרשת היתרת הוי במקום א' אבל אם עומד בראשה או באמצע הלא אינם במק"א, ג"כ ליתא לפי הנ"ל דכיון דאיכא עוד ריעותא אינו עומד להתרפאות וטרפה, ויותר נכון לפמ"ש לעיל בכונת הראב"ן והגהות הר"ץ כיון דחיות של יתרת מועט לכן סופו להתפרק וא"כ בכ"מ שיש ריעותא על היתרת הוי ריעותא חדא על חבירתה שהרי בכל היתרת חיותו מועט שהוא הריעותא, ומאחר שהראינו פנים לדברי התבו"ש לכן אין להקל בזה מכל הלין טעמים שכתבנו:

תשובה עב

עוד להנ"ל

ועל דבר מה שנסתפק לדעת רש"ל וב"ח וטו"ז ותבו"ש דג' אונות בשמאל ובימין ב' וסדק דטרפה איך הדין אם יש ב' בימין וסדק ובשמאל ב' אונות ועוד א' בסוף שיפולי אומה מה דינו:

נ"ל פשוט דלדעת רש"ל שהביא הפמ"ג סי' ל"ה סק"י בשפ"ד, דג' בשמאל וב' בימין וסדק דטרפה משום דבעינן שיהי' המנין בימין מבורר יותר א"כ ב' בימין וסדק ובשמאל ב' ואחד בשיפולי אומה כשר דבזה בימין המנין מבורר יותר) וראי' דסדק מברר יותר המנין מאונה בשיפולי אומה שהרי בסדק קי"ל דמשלים החסרון ולדעת הב"י אין חולק בדבר רק התב"ש סימן ל"ה סק"ח ס"ל בדעת הרמב"ם שחולק ואונה בשיפולי אומה קי"ל כרמ"א בס"ט דאינו משלים החסרון דיתר אומה מקרי ש"מ דסדק מברר המנין יותר:

אמנם נסתפק מעלתו לדעת טו"ז סי' ל"ה סק"י דג' בשמאל וב' וסדק בימין טרפה משום תר"ל ופירש פמ"ג דסדק א"י לעשות ב' פעולות להשלים החסר מימין ולהשוות החליף מה דינו אם אותו השלישי שבשמאל הוא בשיפולי אומה, הנה גוף דין זה דחליף הוא טרפות בפ"ע יש מחלוקה בין הפוסקים ועיין פר"ח ותב"ש סי' ל"ה סק"ל דמרמב"ם משמע דחליף טרפה רק משום חסר וכן משמע מרש"י חולין מ"ג דכתב חליף בכלל חסר אלא דבשו"ע סי' ל"ה ס"ה פסקינן דג' בימין וד' בשמאל טרפה וכן שאר חילופין

מוכח דהוא טרפות בפ"ע דהא אין כאן חסר וגם משום יתר אין להטריף דהוי בדרא דאוני אבל מגמ' אין ראי' לזה אף דאמרינן לרבא חסיר או יתיר או חליף טרפה ומוכח לכאו' דחליף טרפות בפ"ע, מ"מ ז"א דבאמת קשה מה נ"מ בהא דחליף לענין ה' אונות דמיירי בי' רבא הא אי חליף הרי איכא חסר בימין ויתיר בשמאל וטרפה משום חסר ויתר לרבא דס"ל גם בדרי טרפה, אבל כ"ז ליתא דגמ' מפרש רק הטעם למה קאמר רבא ג' מימין וב' משמאל והי' די באמרו ה' אוני אית לה לריאה והוי ידעינן דאי חסר או יתיר טרפה וע"ז משני דאז הו"א דצריך רק ה' אונ' אבל ביש ה' אוני אפי' ד' משמאל וא' בימין נמי כשר להכי קאמר ג' בימין וב' משמאל דחליף טרפה דזה נמי מקרי חסר ויתר אבל אין ראי' שהוא טרפות בפ"ע, וגם בכונת טו"ז לולי דברי הפמ"ג הייתי אומר דמשו"ה הוי תר"ל משום דהכשר סדק הוי ריעותא עכ"פ דהרי הרמב"ם חולק וס"ל דאינו נחשב לשנים כמש"ל בשם תב"ש וא"כ הוי ריעותא לענין חסר וריעותא לענין חליף ואולי גם הפמ"ג נתכוין לזה:

והנה מתב"ש סקכ"ד שכתב ג' בימין וג' בשמאל ועוד א' בשמאל בסוף שיפולי אומה מיקל בהפ"מ כיון דלאו דרי דאוני ממש הוא ומוסיף טעם כיון דחילוף זה אינו מדינא דגמ' רק ב' בימין וג' בשמאל ומשמע דב' בימין וב' בשמאל וא' בשיפולי הוי חליף מדינא דגמ' אי ליכא סדק בימין וא"כ הסדק צריך לעשות ב' פעולות וטרפה לדעת טו"ז, ומ"מ נ"ל להקל בזה בהפ"מ עפמ"ש הב"ח הובא בש"ך סקמ"ז דל"ד למ"ש בס"ד נמצאת אונה יתירה בסוף שיפולי אומה כשרה דזה מקרי בדרא דשאני התם דהאונות הם כתיקונן ובמנינן וא"כ בליטה זו לא גרע משאר יתר העומד בדרא דאוני אבל בחסר אונה אחת אין בליטה זו משלמת החסרון, ונ"ל בכונתו דהרי קיי"ל ד' בשמאל וג' בימין ג"כ טרפה משום חליף ויש להסביר משום דפעולת האונות צריך להיות חזקה בימין מבשמאל ואם בשמאל חזק יותר מזיק ותינקב הריאה ומעתה י"ל הא דרבא רצה להטריף יתרת בדרא היינו משום דכמו דמזיק אם חסר אונה שחסר מפעולת האונה כן מזיק אם פועלי' יותר מהראוי ועיין שמ"ח סי' ל"ה ס"ג בטעם השני ואנן קי"ל דבדרא כשר משום דאף דיש אונה יתירה אינה פועלת כלום דפעולת אונה אחת נחלקת לשנים ואין השנים פועלים יותר מהראוי ולכן אם יש אונה יתירה בשיפולי אומה כשרה ממנ"פ, אם פועלות גם שם פעולת אונה א"כ אמרינן דיש בה חלק מאונות הראויות ואין פעולתם יותר מהראוי ואם אינה פועלת שם א"כ ודאי כשר דאין כאן פעולת האונות יותר מהראוי אבל להשלים אינו יכולה דלמא אינו פועל שם פעולת האונות וחסר מפעולת האונות וטרפה ולפ"ז אם יש בשמאל בשיפולי אומה כיון דשם אינה פועלת כלום אין פעולות אונות שמאל

חזקי' משל ימין וכשרה וא"כ יש לסמוך בזה על אחרונים דזה מקרי יתרת אומה ואין כאן חליף ולטעם רש"ל בלא"ה כשר כנ"ל והרבה מאחרונים מקילי' בס' תר"ל ולכן בהפס"מ יש להקל:

ומה שתמה על לשון רמ"א ס"ח שכתב האונה התחתונה של ימין דרכה להיות עבה וארוכה מאונה האמצעית גם היא יותר גבוה משל שמאל, ופירש מעלתו שהחיתוך שבינה לאמצעית היא יותר קרוב לצד הקנה מהחיתוך שבין אונה התחתונה השמאלית לאונה שעל גבה וק"ל דממעשה דהר"ן שהביא שמ"ח סי' ל"ה סעיף ט"ו משמע להיפוך יע"ש, הנה אם הפירש ברמ"א כמו שפירש מעלתו ודאי הוא תימה רבתי וגם השכל מחייב כמו שנראה ממעשה דהר"ן דבימין יש ב' אונות למעלה מחיתוך זה ובשמאל ליכא רק אונה אחת וגם אונה עליונה של ימין גדולה מעליונה של שמאל כמבואר בהג"ה ס"ב ובודאי חיתוך של שמאל גבוה משל ימין, אבל לפי דעתי אין כונת רמ"א על החיתוך רק על האונה גופא וכן משמע מלשונו דחיתוך מאן דכר שמי' רק עבה היא ברוחב האונה וגבוה היא מצד קמא לצד גבה יותר משל שמאל ולק"מ. ויען אני מוטרד מאוד תהי' פה שביתת קולמסי והנני חותם בשלום ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עג

שיל"ת ב' איפאלא ב' תצוה תרמ"ה לפ"ק:

מכתבך קבלתי וכו' ואשר שאלת בריאה שנמצאת בועה באונה עליונה למעלה מחצי' וחוץ לחריץ ואחר הנפיחה הבועה שוה לבשר הריאה והבועה אין לה מראה ריאה מה דינה:

הנה דין בועה על חריץ וקמט הוא מקורו בד"מ סיל"ז בשם מ"כ והובא שם ברמ"א ס"ג ונתן טעם משום דהוי כשני בועי דסמיכי וכתב הש"ך סקי"ט דלפ"ז במים זכים יש להקל במקום שמקילין ומה שהק' פמ"ג סקי"ח הא חדא ומתחזיא כתרתי נמי כשר כ"ש כאן והוא קושית תוס' חולין מ"ז ד"ה אי גבי בועה בשיפולי, כבר תי' יפה בספר העלה שלמה סימן ל"ג בספרו דהתם לא מתכשר רק ע"י בדיקה וליכא מ"ע אבל כאן אין מקום לבדיקה שהרי באמת אחת היא יש לחוש משום מ"ע שיאמרו שהכשירו תרי בועי דסמיכי בלי בדיקה ע"ש, ואי דנבדוק מיחזי כשיקרא, ואמנם זה בחריץ אונה עליונה שהוא מן התולדה, אבל קמט שאינו בטבע כתב פמ"ג סקח"י דבלא"ה טרפה משום תרתי לריעותא וא"כ אפילו במים זכים נמי טרפה ודעת לב"ש שם אות ט"ו בשמ"ח דאם ניכר

שהקמט מתחילת ברייתו אינו ריעותא כלל רק אם ניכר או מסופק שהוא מחמת חולי וס"ל ג"כ דמים זכים אינו ריעותא כלל בהפסד מרובה:

ובשמ"ח אות ט"ו נתן טעם משום דטבע העור שם להדבק בבשר ולהקמיט והבועה טבעה להגביה עור הריאה וא"כ כשתרצה הבועה להפשיט תקרע העור ע"ש, ותב"ש אות כ"ז וגם לפי טעם זה כתב שמ"ח שם דמים זכים כשר דטבעה להתרפאות ודברי פמ"ג סקי"ט תמוהים כמ"ש לב"ש אות ס"ט, ולכל הטעמים כתב שמ"ח אות הנ"ל דאם עומדות רק סמוך לחריץ ויש הפרש בין בועה לחריץ כחוט השערה כמראה ריאה יש להקל דגם בועה בשיפולי הדין כן כמ"ש שמ"ח אות י"ט וכן בתר"ל כמ"ש לב"ש בדיני תרתי לריעותא אות וי"ו ובסימן ל"ז בכמה דוכתי וכן העלה בספר מזבח העולה בדיני תרתי לריעותא אות ג' ולב"ש אות ע"ב כתב דהיכא דל"ש משום תרתי לריעותא א"צ שום הפרש כלל:

אבל הש"ך בסקי"ט בשם מחזיק הבדק כתב טעם אחר באונה עליונה של ימין משום שיש לחוש לחיכוך הבועות בצלעות קטנות ובגרגרת עיי"ש, ולפ"ז אפילו חוץ לחריץ ואפילו במים זכים ואפילו מלאה רוח יש להטריף עיין לב"ש אות ע"ג והעלה שלמה בספרו סימן ל"א אות י"א, אך כתב השמ"ח ולב"ש דזה דוקא למעלה מחציה ולמעלה לחריץ דמכשרינן בסימן ל"ה ס"ה אם יש שם יתרת אליבא דכ"ע לפי שהוא במצר החזה ודרכה להתפצל א"כ הכא טרפה מה"ט דמתחכך אבל למטה מחציה ולמטה מחריץ דמטרפינן שם הכא כשר מה"ט ועיין שמ"ח שם אות ט"ו ואפי' מחציה ולמעלה ולמטה מחריץ או מחציה ולמטה ולמעלה מחריץ דיש שם דיעות המטריפין הכא כשר בהפ"מ כיון דלא נזכר חומרא זו דבועה באונה עליונה בגמרא ופוסקים רק בדברי בודקים אחרונים ע"ש ולזה הסכים לב"ש וספר מזבח העולה ממהר"ש ג"פ ז"ל:

ומעתה בנידון שאלתך אף שהוא למעלה מחציה אם הוא למטה מחריץ כשרה אפי' בלי הפ"מ ואם הוא למעלה מחריץ ג"כ כשרה עכ"פ בהפ"מ כמ"ש שמ"ח סימן ל"ז אות ט"ו, וכאן אפי' בלי הפ"מ כשר כיון דאינו סמוך לחריץ ל"ש כל הני טעמי דלעיל רק טעם דמתחכך וכיון דשוה לבשר הריאה ל"ש ה"ט ואף שאין לה מראה ומכ"ש דאפילו בתרתי בועי דסמיכי להדדי העלה השמ"ח סיל"ז אות יו"ד ולב"ש שם אות ל"ג דאפילו יש לה מראה מוגלא כשרה בשוה לבשר הריאה וכן הסכים במזבח העולה בספרו סיל"ב אות ג' ועיין ש"ך סקי"א ושפ"ד שם אף שהוא מדינא דגמרא מכ"ש בנ"ד שאינו אלא חומרת הבודקים האחרונים ודאי כשר בלי פקפוק זה הנלפענ"ד בזה, ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כנפשך ונפש רבך הנאמן הדו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עד

שיל"ת ב' איפאלא ב' בשלח תרנ"ה לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג, מלא פלג. כמו"ה יעקב יצחק מעללער נ"י בבאניא וואלדי:

נפשו בשאלתו בא בזמנו ולא הי' פנאי להשיב עד היום וימחול אם לא שתי עדיו עליו כראוי כי אינני מכירו לשעבר וזה השאלה ריאה שהי' בה פיצול מקמא וארוכה מהגומא והי' לה תואר ורד קצת רק שהי' נגד חרוץ הורדא והטריפה וטעמו כמ"ש פרמ"ג בשפ"ד סי' ל"ה סקל"ד דהוי תרתי לריעותא דכיון דארוך מהגומא אינו פצול רק יתרת מקמא והוי ריעותא וגם חסרון מבחוץ טרפה להר"מ בחסרון כ"ש:

יפה כתב להטריף וכן הסכים לבו"ש סי' ל"ה סקכ"ח אות י' אבל אין לומר כיון שהיתרת מקמא ממלא הגומא א"כ אין כאן חסרון מבחוץ כמו דאמרי' ביתרת נגד חריץ הורדא דלא מקרי יתרת ודינו כמו פיצול בגומא בסי' ל"ה ס"ה בהג"ה לפי שהיתרת נכנס בחריץ ה"נ כיון שהיתרת ממלא החסרון אין זה מקרי חסרון, חדא דשם גופא כתב דאין לסמוך רק בשעת הדחק ומשום דפיצול עם הגומא יש להם שייכות זה לזה אבל היתרת עם חריץ הורדא אין להם שייכות זה לזה כלל ועיין בש"ך סקל"ט, ועוד דשם ביתרת ס"ל דה"ט דטרפה משום דמתחכך וסופו להתפרק ולכן אם יש לו מקום לכנוס בחריץ הורדא אינו מתחכך ואין סופו להתפרק אבל כאן החסרון הוא טרפה בעצמותו וכיון דהיתרת אין לו שייכות עם החסרון אינו סותם החסרון וכמו דאמרי' סי' מ"ו ס"א דחלב טהור אינו סותם אלא אותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו אבל מאבר אחר אינו סותם ע"ש:

ובלבו"ש שם המציא עוד סניף לאיסור דשמא אע"פ שהוא ארוך מגומא מ"מ פיצול הוא ומה שארוך מגומא היינו לפי שהריאה נתגדלה והתחיל החסרון שבה להתמלאות ולהתרפאות כמבואר בסי' ל"ו גבי דין קמט, ומצאתי סמוכין לדבריו מדברי יש"ש פא"ט סי' כ"ט שכתב בפיצול ע"ג הריאה וגומא תחתי' ונראה בעיני אפי' בולטת אחר הנפיחה לחוץ שאינו שוה לשאר בשר הריאה אפ"ה כשרה דהא חזינן דכך רביתיהו וכו' אלמא דס"ל אפי' לקולא אמרי' אף שהוא ארוך מגומא דפיצול הוא וכ"ש הכא לחומרא:

ומה שהביא דבראש אפרים ופרי תבואה סעי' ס' וסקמ"ז מכשיר בהפ"מ ספרים אלו אין לי וגם הוא לא הודיעני טעמו ונימוקו אך כתב שבנ"ד הי' הגומא מחזיק שיעור חסרון אגודל ובכה"ג גם הראש אפרים כתב בהדי' שהוא טרפה, ואולי טעמו משום דהיכא דמצרפי' ריעותא דפלוגתא בעינן דוקא שיהי' הריעותא זה על גבי זה והכא היתרת הוי

רק סמוך לגומא, אלא שאינני יודע א"כ אמאי אם החסרון מחזיק אגודל מטריף הא לרמב"ם פ"ח מה' שחיטה ה"ז הרי זה טרפה אפי' בחסרון כ"ש ע"ש, ואפשר לומר דגם הרמב"ם אינו מטריף חסרון מבחוץ אלא אם מחזיק אגודל שהרי כתב הרי זו כמי שחסר מנין האונות וכו' ושיעור אונא הוא כטרפא דאסא והיינו כאגודל ומ"ש שם וטרפה ואפי' הי' כ"ש לא קאי רק איבש וצ"ע:

ושוב כתב כיון דהי' לה תואר ורד קצת דטרפה להתב"ש רק אנו מכשירים כשיטת הש"ך בהפ"מ א"כ בנ"ד טרפה ממש הפריז על המדה דמ"מ כיון שאנו מכשירים אינו אלא ריעותא להצטרף עם עוד ריעותא לתרתי לריעותא כיון שהתב"ש מטריף אלא שהי' לו לומר כיון שיש לו קצת צורת ורד רגלים לדבר שהוא יתרת ולא פיצול והוי תר"ל וטרפה אפי' לר"מ במחה"ב דמכשיר פיצול מקמא שהביא הש"ך סיל"ז סקל"ז וכן כתב ביד אפרים סי' ל"ה ד"ה אבל ע"ש, אלא דאין אנו צריכין לזה אלא אם הוא שוה לגומא אבל בנ"ד שהוא ארוך מגומא כ"ש דאם הוא פיצול דטרפה אפי' למח"ב דלא עדיף מקמא מן מגבה וא"כ טרפה ממנ"פ:

ומ"ש זה שכנגדו החלוק עליו להכשיר משום שהוא נגד חריץ הורדא תמה אני עליו הרי יתרת מקמא כתב רמ"א סי' ל"ה ס"ג דהמנהג להכשיר ומשמע אפי' בלי הפ"מ ושעת הדחק ומ"מ מצטרף לתר"ל מכ"ש היתר זה שהוא נגד חריץ הורדא שכתב רמ"א דלדברי האוסרי' יתרת מקמא אין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק והפ"מ ודאי דמצטרף לריעותא דחסרון מבחוץ דמקרי תר"ל, ואם יאמר כיון דאנן מכשירי' יתרת מקמא ויש מכשירים יתרת מקמא כנגד הורדא אפי' לשיטת המטריפין יתרת מקמא לא מקרי ריעותא מנלי' הא:

ועוד נלפענ"ד כיון דלומדי' דין זה מדין פיצול בגומא א"כ בעינן עכ"פ שיוכל לכנס בחריץ הורדא שיגן עליו כמו בפיצול ואם לאו כ"ע מודים דטרפה לכן לפענ"ד יפה הורה שהטריף הבהמה וגם החכם שכנגדו שצידד להקל אין עליו אשם אלא שהי' לו להזהר ברוחו שלא יבא מכשול על ידו:

ומ"ש שלקחו בשר מבהמה זו ובשלו ודעתו להצריך הגעלה לכלים שנשתמשו בהם בכלי ראשון וע"י עירוי וכ"ח אסורים ומה שנשתמשו בכלי שני להתיר אחר מעל"ע בכ"ח יפה כתב כיון דבלא"ה יש צדדים להקל, ובזה יבא שלום ישכון באהליכם כנפשכם ונפש ידידכם:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עה

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' ויצא תרנ"ז לפ"ק:
שוכ"ט לידידי הרבני המופלג ירא ד' מו"ה פנחס אלימלך נ"י צימערמאנן ביישוב סטראזק:
מכתבו מיום ב' שבוע זו הגיע עדי בזמנו ונפשו בשאלתו ריאה שהי' בה כמה סרכות שלא כסדרן ואחר מיעוך ומשמוש ראה על מקום הסרכא כעין בועה קטנה מלאה רוח והי' בשיפוני אונא ובדק במים פושרין ולא בצבץ ונראה לו בבירור שלא הי' שם בועה קודם המיעוך רק מחמת שהסרכא היתה חזקה קצת קלטה קצת מקרום עליון למעלה ונראה כבועה מלא רוח, והביא דברי לבו"ש סי' ט"ל סל"ח בפנים בסרכא שקלטה אלי' קרומי הריאה טרפה אלא שכתב דאפשר זה דוקא אם קלטה אלי' ונשאר עכ"פ קרום עליון נקוב אבל כאן שלא בצבץ אלא שקלטה במקום חבורה ונשאר שם כשר וראי' ממ"ש שם בסקנ"א:
הנה שם בסקנ"א כתב שני טעמים חדא דהא אמיעוך לחוד לא סמכינן אלא בצירוף הבדיקה ובהא א"א למיבדק ואפי' למ"ש דנאבדה בלי בדיקה כשר היינו משום דתלי' שאם הי' בודק לא הי' מבצבץ משא"כ בהא דודאי תבצבץ וטעם זה ל"ש אלא בקלטה שני קרומים ולא בקלטה רק קרום עליון וזה פשוט, טעם שני והוא העיקר כיון דהא דסמכינן על מיעוך ומשמוש היינו משום דאמרינן דאינו אלא ריר בעלמא והפשטת ליחה ואם קלטה קרומי הריאה חזינן דלא מיעך בנחת כדינו שהרי נקרעו קרומי הריאה ולטעם זה אפי' לא קלטה עמה רק קרום העליון נמי טרפה דאלו הי' רק ריר והפשטת ליחה בעלמא אין לו קישור וחיבור כלל עם קרומי ריאה אפי' עם קרום העליון אלא נקלף מעל הקרום א"ו אינו ריר אלא סרכא ומה שעברה במיעוך הוא משום שלא מיעך בנחת ע"ש:
והנה מאחר שכתב שטעם שני עיקר וכן הסכים בתורת זבח ובית יצחק א"כ בנידון דידן נמי אלו הי' רק ריר והפשטת ליחה לא הי' בו כח לקלוט קרום העליון להיות כמו בועה שהרי אין לו קישור כלל עם הקרום א"ו הוא סרכא גמורה ולא עברה רק משום שלא מיעך בנחת וטרפה וכש"כ למ"ש ב"א בספרו פרי תבואה סי' ט"ל ס"ק קנ"ג הביאו חת"ס יו"ד סי' ט"ל שכתב בהיתר לקלוף הסרכא מעל הריאה כיון שהעור נקלף מן הריאה והיא נשארה שלם בלי בצבוץ ש"מ קרום הי' כאן על קרומי הריאה וממנה נסרכה הסרכא על קרום אחר וא"כ אדרבה מנהגינו להחמיר אם הסרכא בגוף קרומי הריאה ואין אנו מתירין אפי' ע"י מיעוך שדברו ממנו ראשונים וא"כ כאן שקלטה גוף הקרום הריאה ונעשה בועה אין להכשיר כלל:

וזכר לדבר שהרי בקולא ראשונה שכתב שמ"ח סיט"ל סעיף ל"ה דאם נפסקה הסרכא מחמת הגבהה כל שהוא תלינן שהוא ריר בעלמא ואם הוגבה קצת מהריאה בהגבהת הסרכא לא מהני להכשיר ע"ש וה"נ לקולא שניי' במיעוך אם קלטה קרום הריאה לא מהני להכשיר:

ומה שמסופק לפי שסרכא הצריכה מיעוך צריך שלא להיות עליה שום ריעותא משום דמיעוך ומשמוש הוא קולא גדולה כמ"ש שמ"ח סי' ל"ז ס"ב וכאן שנראה כבועה מלאה רוח דעת לבו"ש סי' ל"ז ס"ב סק"ז בסופו דדינו כטנרי וסרכא דבוקה מטנרי לא מהני מיעוך או נאמר כקושית משב"ז שהביא שם סק"ח ל"ל האי טעמא הא בטנרי א"א בנפיחה שהטנרי סותם אבל בבועה מלאה רוח אפשר לבדוק, הנה אין כאן מקום ספק חדא שהרי לא היתה כאן בועה קודם המיעוך וא"כ אין להטריף משום תרתי לריעותא, וגם להיפך להכשיר אלו הי' הבועה קודם המיעוך אין כאן ספק מכח קושי' משב"ז דהא לא הק' רק שא"צ לה"ט אבל עכ"פ מודה לטעם זה ג"כ דטרפה משום דמיעוך ומשמוש קולא גדולה ולכן בהצטרף עוד ריעותא אפי' כ"ד טרפה וטעם זה כתב גם טו"ז סי' ל"ז סק"ב בבועה וטנרי:

ומ"ש עוד ואי משום בועה בשיפולי הרי כתב לבו"ש סי' ל"ז סכ"ב בהג"ה דבועה מלאה רוח בשיפולי נ"ל להקל ואף שציין לסק"ז ושם כתב דבועה מלאה רוח לא עדיף מטנרי והוי ריעותא כל דהוא ואם יש סרכא דבוקה לא מהני מיעוך מ"מ אפשר דזה דוקא אם הי' בועה קודם מיעוך דהוי תרתי לריעותא אבל בנ"ד לא הי' בועה קודם המיעוך רק ע"י מיעוך קלטה את הקרום ומה שנעשה אחר שחיטה לא מקרי ריעותא ודאי כן הוא דאין להטריף מה"ט דתרתי לריעותא אבל מ"מ יש להטריף מטעם הנ"ל כיון שקלטה הסרכא עמה קרום הריאה עד שנראה כבועה מלאה רוח נראה שיש קישור לסרכא עם הקרומים וא"כ לא הו' ריר בעלמא וטרפה כן נלפענ"ד, אך כל דברי נאמרים באופן שלא יבא מזה ח"ו מחלוקה עם הרב שמעלתו עומד תחת דגלו והי' שלום דברי החותם בברכה שלימה אוהבו מאז:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עו

שיל"ת ב' איפאלא ג' חוקת תרנ"ה לפ"ק:

שוכ"ט לבני אהובי וחביבי הרבני החו"ב זך ונקי העדני העצני מו"ה יודא צבי נ"י וכאל"ש בק"ק ש' פאטאק:

מכתבך קבלתי ועתה אשיב בד"ת בדין סרכא בכסדרן על יתרת בדרי דאונא שנראה מדברי פמ"ג סי' ל"ז בדיני תרתי לריעותא אות וי"ו וט' דמקרי תרתי לריעותא וכתבת להחזיק דבריו מדברי תוס' דף מ"ז שהוכיחו דאונא הסרוכה לאומא בכסדרן כשרה דגם אומא בכלל אונא דאל"כ איך משכחת שלא כסדרן בשמאל דטרפה וקשה לך הא קי"ל דיתרת בדרי דאוני כשר וא"כ משכחת שלא כסדרן בשמאל כגון שהי' יתרת בדרי דאוני בשמאל ואף דרבא ס"ל דגם יתרת בדרי דאוני טרפה מ"מ לפי האמת דבדרי דאוני כשר שפיר משכחת לי' אעכ"ח דע"ז לא הוי מצי למימר דבכסדרן כשר כיון דיתרת בדרי דאוני בסרכא כסדרן הוי תר"ל וטרפה ועכ"ח לא מיירי מיתרת אלו דבריך:

ולפענ"ד זה אינו דסרכא בכסדרן אפי' ריעותא כל דהוא לא הוי עיין טו"ז סי' ל"ז סק"ג ויתרת בדרי יש פלוגתא אם הוי סתם ריעותא או ריעותא כ"ד עיין תב"ש סי' ל"ז ס"ה ולב"ש וקרוב הדבר דלא הוי תרתי לריעותא ריעותא סתם עם ריעותא כל דהוא ולא מלבי אמרתי דברים אלו אלא כן הוא בספרי בדיקות תב"ש לבו"ש בית יצחק ואוהל יצחק ותורת זבח ואין לי פנאי לחפש ולציין והם חולקים ע"ד פמ"ג ותוס' ודאי לא נחתי לזה דגוף דין תר"ל לא נזכר בגמ' והוא חומרת פוסקים אחרונים:

אבל הפשוט דתוס' סיימו ורבא סתמא קאמר בין בימין ובין בשמאל ומרבא שפיר מייתי ראי' דל"ל דמשכחת ביתרת בשמאל דלדידי' יתרת בדרי נמי טרפה, ואפשר לומר עוד דאי נימא דאונה הסרוכה לאומא לא מקרי כסדרן משום דאומא מקרי ולא אוני א"כ בנסרך ליתרת בדרי דאוני נמי לא מקרי כסדרן דלאו אונא מקרי רק יתרת, ואולי אם יש יתרת אינו עומד כ"כ במיצר החזה וסוף הסרכא להתפרק וטרפה ואם זה כשר גם אונא סרוכה לאומא כשר והוכיחו תוס' שפיר:

ומה שהקשית לשיטת רשב"א ופסקו המחבר רס"י ל"ו דקרומי ריאה שנקבו זה שלא כנגד זה כשר א"כ אמאי דייק בחולין מ"ו גבי ריאה דאושא אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה תתאי אינקוב עילאי לא אינקב וכו' דלמא ניקבו שניהם רק דהוי זה שלא כנגד זה וע"כ דאפי' זשלכנג"ז נמי ודאי מבצבץ וא"כ תקשי אמאי אי מבצבץ טרפה דלמא הוא זשלכנג"ז ולכן מבצבץ ומ"מ הוא כשר:

הנה כי כן ודאי לק"מ דרוב פעמים אם הוא זה שלא כנגד זה אינו מבצבץ ולכן אם מבצבץ טרפה אבל גוף דקדוקך לק"מ דהרשב"א כתב דניקב זה שלא כנגד זה כשר משום דדבוקים זה בזה ואין הרוח יוצא ביניהם וכבר הקשו אחרונים מריאה דאושא דאמרי' זיקא דביני וביני הוא ותירצו דרוב פעמים אין הרוח יוצא ביניהם ולכן לא מחזקי' ריעותא בניקב זה שלא כנגד זה אבל לפעמים יארע שנפרדו הקרומים ולכן בריאה דאושא חזינן

שנפרדו הקרומים ויצאה מכלל שאר ריאות ולפ"ז אם בצבצא רשב"א נמי מודה דטרפה עיין משב"ז רס"י ל"ו ולפ"ז בריאה דאושא שפיר אמרי' ואי לא כשרה תתאי אינקב עילאי לא אינקב דאי הוי עילאי מינקב אפי' זשלכנג"ז הי' מבצבץ כיון שבריאה זו הקרומים נפרדו וגם הי' טרפה אפילו זה שלא כנגד זה כיון שנפרדו והרוח יוצא ביניהם:

אלא אפי' למ"ש ב"י דאפי' נפרדו ויוצא הרוח כשר כיון דהוי זשלכנג"ז וק"ל מריאה דאושא וצ"ל דריאה דאושא אי מבצבצא טרפה רק מספק דלמא יש נקב קטן זה כנגד זה דא"א לבדוק כמ"ש הפרישה הביאו פמ"ג שם וא"כ הפי' אי מבצבצא טרפה דלמא זה כנגד זה וע"ז אמר ואי לא כשרה תתאי אינקב עילאי לא אינקב כנגדו דמיירי בי' עד השתא ולק"מ:

ובחי' אמרתי בהא דאמרי' חולין מ"ו ע"ב והלכתא מגין כדר"י וכתבו תוס' בכ"מ קיי"ל כרבינא לקולא ולא הוצרך לפסוק כאן אלא משום דבעי לאתויי ר"י והוא פלא לאיזה צורך בעי לאתויי דר"י לענין האי הלכתא ואמרתי כדברי הנ"ל דדעת המחבר רס"י ל"ו דבריאה ניקב זשלכנג"ז כשר לפי ששני הקרומין דבוקין זה בזה והרוח לא יבא ביניהם על הרוב עיין ב"י וש"ך סק"א והקשו אחרונים מריאה דאושא ותי' דרוב פעמים לא יבא הרוח ביניהם אבל לפעמים יבא וטרפה ובריאה דאושא חזי' שאין דבוקי' ולפ"ז אם מבצבץ לכ"ע טרפה וב"י כתב אפי' יצא הרוח ל"ל בה כיון שהוא זשלכנג"ז וריאה דאושא טרפה רק מספק בנקב קטן שא"א לבדוק אם הם זה כנגד זה עיין במשב"ז שם ואי מבצבץ כתב שם דודאי טרפה ורמ"א הביא שם דיש מטריפין וכתב הש"ך הטעם משום דלפעמים הרוח נכנס בזה ויוצא בזה ע"ש והיינו דקאמר והלכתא מגין אבל רק כדר"י לכל שיטה כדאית לה לדעת המחבר אפי' נקבו שניהם זשלכנג"ז מגין רק לא באושא כדר"י וכמבואר לעיל ולרמ"א מין רק זשלכנג"ז כדר"י משום דפעמים נכנס הרוח ביניהם כדר"י וא"ש:

ומה שתמהת על טו"ז סי' ל"א סק"ד שכתב ועי"ל דבמחט בחלל הגוף הרי עליך ע"כ לומר שעשתה איזה נקב ובאה שם א"כ שפיר יש לחוש שמא ניקבה אחד מהאברים משא"כ כאן שאין הכרח שהתולעת עשה נקב ע"כ לא מחזקי' איסור ממקום למקום שהוא נגד דעת הר"ן שהביא ב"י סוס"י ל"ו דאם הריאה שלימה ועלתה בנפיחה כשרה ולא חיישינן דלמא המחט ניקב סמפונא לחברי' דאחזוקי ריעותא לא מחזקי' ע"ש והרי מחט שנמצא בריאה ע"כ נקבה הסמפון כמ"ש רש"י חולין מ"ח ע"ב ד"ה סמפונא וא"כ שע"כ עשתה נקב שפיר מחזקי' ממקום למקום לדעת טו"ז חילוק גדול יש ביניהם דבשלמא במחט בחלל ודאי עשתה נקב אחד או שעשתה נקב בעור הבהמה ובשרה מבחוץ ובאה לחלל

או שנבלעה דרך הושט וניקבה אחד מאברים הפנימים ובאה אל חלל הגוף ולכן שפיר חיישי' שמא עשתה אותו נקב אחד שודאי עשתה במקום שעושה טרפה דמ"ל אם נעשה הנקב במקום שעושה טרפה או במקום שאינו עושה טרפה הכל רק מעשה אחת ולא יותר אבל במחט שנמצא בריאה ע"כ מיירי שנמצא בבשר הריאה ולא במקום שמתפצל סמפון מחבירו וא"כ אם אתה אומר שבמקום הזה ניקב הסמפון ויצא לבשר הריאה לא עשה רק נקב א' אבל אם תאמר שנקב במקום שמתפצלי' הסמפונות תאמר שעשה שני נקבים האחד מסמפון לחבירו ואח"כ עשה נקב בבשר הריאה ובא לכאן וא"כ אף שע"כ עשה נקב א' לא מחזקי' ריעותא שעשה שני נקבי' כיון שאין הכרח שעשה שני נקבים:

ודוגמא לזה כתב ש"ש ש"ג פ"ד ליישב דעת ב"י בבדה"ב סי' קי"ט דאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט או ניקר חלב ואח"כ המיר באותו יום הכל כשר והק' עליו נעמיד בהמה בחזקת איסור והרי הרשיע לפניך כמו במקוה שנמדד ותי' דבמקוה שאני דאותו חסרון בעצמו שנמצא עתה אמרי' שהי' למפרע אבל בהמיר שמעשה רע שעשה עתה ודאי לא עשה למפרע רק דנימא מדהשתא עשה מעשה רשע גם למפרע עשה מעשה רשע אחרת הא לא אמרי' ע"ש וה"נ דכוותי':

ומ"ש על קושי' פלתי סי' ט"ל סק"ד שהק' מה נפ"מ בין דעת דאין סרכא בלא נקב ובין דעת תוס' דסרכא שלא כסדרן טרפה משום דסופו להתפרק סוף סוף כסדרן כשר ושלא כסדרן טרפה וכתבת דנפ"מ אם הושיט ידו למעי בהמה והרגיש בסרכא וא"י אם הוא כסדרן או שלא כסדרן וחי' אח"כ יב"ח לרש"י כשרה אבל לתוס' טרפה דאף דחי' יב"ח אין ראי' שהוא כסדרן דמשום סופו להתפרק יכולה לחיות עד יב"ח אחר הפירוק, גם אני נשתמשתי הרבה בסברא זו אבל לדינא צריך עוד דו"ח אך תירוצך הוא דוחק גדול וא"י אם אפשר להושיט ידו למעי בהמה בחיי' באופן שיגיע ידו לריאה וירגיש בסרכא:

ולפי פשוטו י"ל למ"ש הר"ן בחולין מ"ז דלשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב ראוי' לאסור סרכא תלוי' וכן אפי' כסדרן אם היא מגב לגב או מחיתוך לגב וכו' ולשיטת התוס' שרי דאין סופו להתפרק:

ועוד נ"ל נפ"מ דר"ן שם הק' כיון דכי יש נקב בריאה אפשר דהדר בריא ומתכשרא בסרכא א"כ אפי' ליכא סרכא רק נקב ליתכשר ותי' דנקב שמעלה סרכא בכסדרן ודאי כשר אבל יש נקב שאינו ראוי' להעלות סרכא ולכן כשיש נקב אוסרי' מספק שמא אינו ראוי' להעלות סרכא ועיין תוס' ואשר"י חולין י"א דבספק טרפות הגבינות מותרין משום ס"ס ספק אינה טרפה ואת"ל טרפה שמא אח"כ נטרפה ולפ"ז יש נפ"מ אם יש נקב בריאה במקום שאפשר להעלות סרכא כסדרן לדעת רש"י הגבינות והחלב מותרין משום ס"ס

דשמא נקב זה ראוי להעלות סרכא אבל לדעת תוס' כיון דאיכא נקב הוי ודאי טרפה והגבינות והחלב אסורין:

ומ"ש עפי"ד הר"ן הנ"ל ליישב קושי' הגאון מוה"ר שלום זצ"ל מקאמינקא לשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב והרי גם נקב קטן מעלה סרכא וא"כ לר"ש דס"ל עד שתינקב לבית הסמפונת ע"כ סרכא שלא כסדרן אינה אוסרת דגם נקב קטן דמותר לר"ש מעלה סרכא ובתיקוני זוהר תיקונא עשרין וחמשא מחמיר ואוסר סרכא שלא כסדרן והוא סתם ר"ש דכל הש"ס וכתבת עפי"ד הר"ן הנ"ל דכיון דנקב כשר לר"ש ע"כ אינה מעלה רק סרכא בכסדרן ואם עלה סרכא שלא כסדרן בודאי ניקב לבית הסמפונות שהוא טרפה יפה אמרת וגם אני חשבתי כן:

ומ"ש ליישב קושי' חת"ס יו"ד סי' ל"ח ע"ד תוס' ד"ה היינו רביתייהו שכתבו דתרי אוני דסריכי בכסדרן צריכי בדיקה לר"ג ושאר גאונים למ"ש הר"ן הנ"ל דהא דנקב בריאה בין אוני לאוני בכסדרן דמהני סתימת סרכא טרפה כל זמן שלא נסתם אינו אלא מספק שמא נקב זה אינו ראוי לסרכא ע"ש א"כ סרכא בכסדרן ל"ל בדיקה הא אפי' מבצבץ מ"מ הא חזי' דנקב זה ראוי לסרכא ע"ש דבריך ניתנו להאמר ולפענ"ד נראה דלק"מ שהרי פשוט שאם יש שני נקבים ובאחד יש סרכא ובשני אין סרכא דטרפה שמא נקב השני אין ראוי לסרכא וה"נ בנקב אחד שאין שלם ביניהם הלא גם דבר קטן מאוד אפשר לחלק לשנים ועיין תויו"ט פ"ג דמקואות מ"א ושמא במקום של חצי נקב ראוי להעלות סרכא וחצי השני של הנקב אינו ראוי להעלות סרכא דמ"ל אם יש הפסק עור ביניהם או לא וא"ש, ובחידושי' הארכתי, וד' יאר פניו אתנו סלה, ויבנה עיר על תלה, כנפשך ונפש אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עז

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא ב' פנחס תרנ"ה לפ"ק

אחרי הודיע משלומינו וכי קבלתי מכתבך וכו' ומה שהקשית על דברי שכתבתי דאי אומא הסרוכה לאונא כסדרן אסור משום דאומא לאו אונא מקרי גם יתרת בדרי דאונא שנסרך אסור משום דלאו אונא מקרי אלא יתרת הא הש"ך סי' ט"ל סקי"ט כתב דיתרת בדרי דאונא פשיטא דדין אונא יש לה וכסדרן כשרה, אינה קושי' כלל דזהו משום דגם

אומא הסרוכה לאונא דין אונא יש לה וכסדרן כשרה כמבואר סי' הנ"ל ס"ד ואני לא אמרתי רק דאלו שני דינים תלוי' זה בזה והבן:

ומה שהקשית עמ"ש דאפשר דיתרת אינו עומד כ"כ במיצר החזה וסוף הסרכא להתפרק ממ"ש פרמ"ג בשפ"ד סי' ל"ה סק"ד דל"ל דאותה שהוא אצל האומא היא היתרת דא"כ הורדא שינתה מקומה, אינני יודע מה קשי' לך הא הורדא עומדת בימין וא"כ הפמ"ג כ"כ בצד ימין אם ניכר שהסמוכה לאומה היא היתרת טרפה שהורדא שינתה מקומה ואם הם שווין כשר דאמרי' דהיא מרוב כשרות וודאי ורדא לא שינתה מקומה והאחרת היא יותרת ואני כתבתי על קושיתך דמשכחת כסדרן בשמאל ע"י יתרת בדרי וע"ז אמרתי דשכיח, יותר שאצל האומא יהי' יותרת ואינה במיצר החזה כ"כ ולכן גם כסדרן טרפה ודחיקא לי' לומר דמשכחת בגונא דל"ש שיהי' ניכר שהאחרת היא היותרת:

ובסוגי' דושט אין לי פנאי להשיב כעת ובאיזה דברים כונתי לדעתי אך מ"ש ליישב קושי' תוס' חולין כ"ח לרש"י דלענין נקב נמי אין לושט בדיקה מבחוץ אמאי קאמר נפ"מ לסד"ר ואמאי לא קאמר נפ"מ לספק נקובה עפי"ד הרא"ש, אני אומר אדרבה לפי דברי הרא"ש בספק דרוסה אין דברי רבה מדוקדקי' דקאמר אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים והא צריך בדיקה בתרווייהו דאם בודק רק בפנים לא מתכשר בהכי דדלמא עדיין לא חילחל בפנים ואז ניכר מבחוץ וצריך לבדוק גם החיצון ואי דאם האדים הפנימי טרפה הא גם אם ניכר בחצון טרפה אבל בנקובה א"ש טפי דחצון א"צ בדיקה כלל דאם אין נקב ניכר בו אכתי לא מתכשר בהכי ואם ניכר בו אכתי לא מיטרף בהכי והכל תלוי' בפנימי, ומ"ש בטור יו"ד סי' ל"א נ"ל נכון לפום רהיטא, ובזה תנוח דעתך אביך הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה עח

שיל"ת ב' איפאלא ב' שופטים ב' דר"ח אלול תרנ"ט לפ"ק:

שוכ"ט וכוח"ט להרבני המופלג מלא פלג מו"ה אברהם צבי ראזענוואססער נ"י שו"ב בכפר קונאגאטא:

כתבו בשאלתו בא לידי בזמנו ולא הי' פנאי להשיב עד היום והוא שהובא לשם פ' כבשים ממקום אחד ונשחטו מהם הרבה ובכולם הי' הכבד מתולעת באופן שהוא כשר לדעת תבו"ש סי' מ"א אות ח' שהעלה דאם כל הכבד שלם והיא מתולעת אפי' היא מתולעת גם במקום הזיתים כשר אבל הי' בהם עוד ריעותא כשבדק הריאות מצא מגבה ובפרט סמוך

לחצר הכבד מראות אדומות ובתוכם כמו נמוכים תכופים זה לזה ובדקם בפושרין והי' מבצבץ והטריף כמ"ש בס' אוהל יצחק בזבחי תמים אות סמ"ך בשם ב"א, אלא נסתפק בריאות אשר נמצאו להן כתמים כנ"ל אי אמרינן כיון שהנסיון מעיד שסופו לנקוב כמו שהרבה היו נקובין א"כ כנקוב דמי וטרפה גם קודם שנקוב:

הנה מה שהכשיר בכבד שלם שהתליע כולה אפי' במקום הזיתים כדברי תבו"ש יפה פסק ולפענ"ד אפילו אין הכבד שלם רק כשיש בין הכל לבד נקובי התולעים כזית בשר במקום חיותא ובמקום מרה נמי יש להכשיר וכפי' הש"ך סי' מ"א סק"ו בדעת מהרש"ל, ומה שתמה עליו בתבו"ש דא"כ ביבש קצת מן הזיתים נמי ליצטרף מן הסמוך לו להשלים הזיתים כמו במתולעים ואי דבעי' דכזית דמעיקרא יהי' שלם בלי השלמה א"כ בתולעת נמי נימא הכי ע"ש, נ"ל לחלק דביבש קצת מן הזיתים גם הלח הוא מקולקל ולא הדר בריא ואין כאן כזית במקום מרה ומקום חיותא אבל בתולעים כתב רשב"א במשה"ב דהתליע אינו כניטל והדר בריא אלא דאם לא נשאר כזית שלם אפי' בצירוף הסמוך לו אמרינן כיון דריעא כולי האי לא הדר בריא אבל כי איכא כזית שלם בצירוף הסמוך לו שפיר הדר בריא גם הזיתים וכמ"ש הוא עצמו לענין אם הכבד שלם, ומה שמרמז בדבריו כיון שנאכלת מקצתה ריעה טפי נ"ל סברא ישרה כיון דחזינן בניטל הכבד ונשתייר כזית במקום חיותא או במקום מרה מעיקר הדין כשר אלמא דעיקר חיות הכבד הוא בזיתים אלו ובשאר הכבד ליכא רק מעט חיות ולכן נאכלה שם כולה כדרך דבר שאין בו חיות אבל הסמוך לזיתים יש בו חיות טפי כמו שהאברים הקרובים ללב מתים יותר מאוחר מאברים הרחוקים עיין חכ"ץ סי' ע"ז לכן אם גם זה חזר ודאי יש חיות מועט בזיתים ולא הדר בריא אבל אם יש כזית בצירוף הסמוך לו אמרי' דעדיין יש חיות גמור בגוף הזיתים והדרא בריא ועיין תשובת צ"צ סימן צ"ח והגהות ש"ד סימן פ"ו בשם ראב"ן ולב"ש אות כ"א:

ומה שהטריף אותן שמצא הריאה מבצבץ במקום הנקודות אדומות ודאי יפה עשה ולא הי' צריך לזה דינו של ב"א שהביא זבחי תמים דהתם יצאו התולעים דרך הנקבים והי' אפשר לתלות שלאחר מיתה נקבו התולעים אבל בנ"ד לא מצא תולעים כלל בריאה רק הכבד היתה מתולעת ומהיכי תיתי לתלות היתר ממקום למקום והרי אפי' לאיסור אין מחזיקין איסור ממקום למקום עיין טו"ז סיל"א סק"ד ועיין סי' נ"א ואו"ח סי' תס"ז ובכמה דוכתי:

אבל מה שמסופק לומר כל העומד לנקוב כנקוב דמי נראה פשוט דאין להוסיף על הטרפות כדאמרינן בחולין נ"ד ואין לך בזה אלא מה שמנו חכמים וידעו בבקיאותם

בטבעיים שלקותא כזו עומד לינקב ואז טרפה משעת הלקותא או שאנו יודעים עכ"פ מצד הנסיון שבכל או רוב הכבשים במקומות אלו הוא כן אבל בשביל איזה מספר כבשים שהיו הרבה מהם נקובים בלקותא זו אין לדון מזה על שאר הכבשים שנלקחו עמהם דלקותא זו עומד לינקב, ועוד מאן לימא לן דמצד הלקותא ניקבו אותן שנקבו עד דנימא דלקותא זו עומד לינקב דלמא להיפך דע"י שנקבו בא הלקותא שהאדימו:

וגם מה שרצה להטריף משום תרתי לריעותא כבד מתולעת ואדום בריאה וכמ"ש בה"ג היכי דעבי' כבדא חזינן לריאה אי חיורא כצמר גפן טרפה, ליתא דזה דוקא אם שתי הריעותות באבר אחד שייך לומר כיון שיש בו שתי לקותות נלקה כל כך עד שהוא טרפה אבל לא שתי לקותות בשני אברים שכל אחד מהם כשר ועיין סי' ל' ס"ב וטו"ז ושמ"ח שם אות ב' וסי' ט"ל ואפי' אי הוי אמרינן דמכה בדופן ומראה כשרה בריאה הוי תר"ל ודלא כמ"ש בספר בית יצחק סי' ל"ח בתיקון הבית אות ח' היינו משום דהתם עכ"פ יש שייכות לריאה עם הדופן שהרי לדעת כמה פוסקים שהביא רמ"א סי' ל"ח ס"ד בריאה אדומה אם יש מכה בדופן כנגדה טרפה וכן ריאה שנקבה ודופן סותמתה כשרה אבל כאן מה ענין כבד מתולעת למראות אדומות שבריאה והא, דבעבי' כבדא וריאה חיורא כצמר גפן דטרפה לבה"ג ודאי קבלה היתה בידם דשייך זה לזה ועיין סי' נ"ב ס"א, ובלאה"נ כבר כתב פמ"ג בשפ"ד אות ה' בהאי דעבי' כבדא ומראה שלה כצמר גפן דטרפה דלאו אריאה קאי אלא אכבד דמראה הכבד הוא כצמר גפן ועיין בספר לחה"פ פ סי' מ"א אות ח"י:

ומ"ש להכשיר מטעם ספק ספיקא שמא לא בא התולעת לריאה ואת"ל בא שמא לא ניקב כמ"ש דרכי משה סי' ל"א בתולעת הנמצא בחוטם דיש ס"ס שמא נתהפך ולא הי' במוח ואת"ל הגיע שמא לא ניקב הקרום מובא בטו"ז שם סק"ד אינו נ"ל דהתם ליכא שום ריעותא במוח אבל כאן יש לקותא בריאה ועיין טו"ז שם:

אבל מה שדחה עפ"י דברי הגאון מלבוב שתי' קושי' טו"ז שם ממחט בחלל הגוף משום דקשי' הא ס"ס משם אחד שמא לא ניקב המוח ותי' עפ"י דרכי משה או"ח סי' תל"ט דאם יש ספק אם התחיל הדבר כלל אמרינן ס"ס גם משם אחד ומשו"ה בתולעת בחוטם חוץ לקדירה הוי כלא התחיל כלל משא"כ מחט בחלל הגוף לא מהני ס"ס משום דהוי משם אחד וא"כ גם כאן הוי רק ס"ס משם אחד, הנה הגאון הנ"ל במח"כ לא כיוון יפה דד"מ בסי' תל"ט כתב דאם העכבר ודאי הביאה כאן חמץ וספק אכלתי' ואת"ל לא אכלתי' שמא הוציאתו הוי שם אחד שמא לא נשאר החמץ כאן אבל ספק שמא לא הביאה כאן

חמץ ואת"ל הביאה שמא אכלתי' לא הוי שם אחד ועיין מג"א שם סק"ג וא"כ אינו ענין לכאן דהוי שם אחד שמא לא ניקב קרום של מוח:

אבל קושיתו לק"מ דגם בספק על בסי' נ"ז סי"ג מכשירין מכח ס"ס שמא לא על ואת"ל על שמא לא דרס ועיין ש"ך שם ותקשי הא הוי שם אחד שמא לא דרס ועיין פליתי סי' ק"י אלא דהאמת כמ"ש חיו"ד שם בבית הספק אות ב' דאם ספק אחד הוא אם הי' כאן ריעותא כלל ואת"ל שהי' ריעותא שמא לא הי' ריעותא המטרפת שפיר הוי ס"ס ע"ש והכא נמי ספק הגיע תולע אל המוח או לאו ואין כאן ריעותא כלל ואת"ל הגיע ויש כאן ריעותא שמא אינה ריעותא המטרפת דלא ניקב קרום של מוח ושפיר הוי ספק ספיקא:

ואפשר ליישב קושי' טו"ז גם ע"ד זה דבפסחים יו"ד גבי ספק ביאה פירש"י בשדה פלונית כלומר באחת השדות וכו' וכל שדה ושדה מסוימת במצרי' משמע דוקא בכה"ג קרי ספק ביאה אף שודאי נכנס לבקעה כיון שכל שדה חלוק לעצמו במצרי' הוי שדה זו ספק על בה אבל אם אינו חלוק במצרי' אפי' שדה גדולה מאד וטומאה רחוקה מראשית השדה מ"מ לא מקרי ספק על ועיין יד אפרים סי' נ"ז בשם תשו' ב"ח החדשות דכלוב בחדר ועל הדורס בחדר הוי לגבי כלוב ספק על ע"ש ולפ"ז בתולעת בחוטם הוי קדירת המוח כשדה מסוימת במצרי' והוי ספק על שפיר כתב ד"מ דהוי ס"ס כמש"ל אבל מחט בחלל הגוף שהספק על כל אברים הפנימים שמא ניקב אחת מהנה והוי לגביהן חלל הגוף כמי שאינה מסוימת במצרי' ולא הוי ספק על לכן לא הוי ס"ס משום דהוא משם אחד, ולפי זה בנ"ד מכבד לריאה ודאי הוי כמסוימת במצרי' והוי ספק על ושפיר הוי ס"ס גמור אלא דאין לסמוך ע"ז מטעם שכתבתי:

סוף דבר הכל נשמע כי אלו הריאות שנמצא בהם אותן כתמים ובודק בנפיחה ואינו מבצבץ יש להכשיר:

תשובה עט

עוד להנ"ל

ומה שהקשה לדעת דגומ"ר סי' מ"ח בדעת באר עשק דמשו"ה בעופות פטומים אין השומן סותם דיש לחוש שמא קודם שניקב הקורקבן כבר נשמן ואח"כ ניקב והשומן סופו שיוכחש ואז לא יהי' לו דבר הסותם ע"ש וא"כ בסי' ל"ט סח"י דפסקינן בריאה שנקבה ודופן סותמתה בבשר ובעצם כשר ומביא פ"ת בשם רדב"ז שהבשר החופה את העצם נקרא בשר רק בבהמות הכחושות אין זה נחשב לבשר אלא עצם ואינו סותם ע"ש ואמאי יהי' סתימא אפי' באינן כחושות הא כשיוכחש לא יהי' דבר הסותם כמו בשומן

של עופות המפוטמים הנ"ל ונראה לי דיש להבין ומה בכך שהשומן סופו שיוכחש הרי הא דסתימא שסופה להתפרק אינו סתימא היא משום דסופו להתפרק כמפורק דמי ומעתה הוא טרפה והתינח אם ודאי סופו להתפרק אבל שומן זה אינו ודאי שיוכחש ואינו ככחוש מעתה ואמאי טרפה מעכשיו לא ליטרף עד שיוכחש ועוד דהא סמא בידי' לפטמו ולא יוכחש ויהא סתימה מעליתא ולא גרע מהא דאמרינן בחולין נ"ד דאי בדרי לי' סמא וחי' וכו' ע"ש, ונראה עפ"מ דאמרינן חולין נ"ז ע"ב דאפי' אי טרפה משבחת היינו בשאר אברים אבל במידי דמיטרפה בה לא ע"ש ולפי זה כיון דקיימ"ל בסימן מ"ו ס"א דדוקא שומן של אותו אבר סותם ולא של אבר אחר וא"כ אי נימא בעופות מפוטמים שהשומן סותם עכ"ח צ"ל שהוא שומן של אותו אבר ושפיר אמרינן דאם ניקב אותו אבר בנקב שאינו מקבל סתימה והיא טרפה ודאי יוכחש השומן במידי דמיטרפא בי' ומתנונה והולכת וסופו ליכחש אפי' יפטם העוף וטרפה, והתינח נח בשומן אבל בריאה שנקבה ודופן סותמתה כבר כתב טו"ז סי' מ"ו סק"ג דבשר סותם אפי' מאבר אחר וכיון דלאו מיני' מיטרפא כדאמרינן בחולין מ"ח שפיר יכול לפטם הבהמה שלא יוכחש הבשר מהצלעות ובאברים דלאו מיני' מיטרפא שפיר משביח וא"כ ברור דלא הוי ודאי שיוכחש ואדרבה סמא בידי' שלא יוכחש ולהכי כשרה ולא קשי' מידי:

אלא שאני תמה על גוף השגת דג"מ שהבין מדברי הר"ן דכל נקב שהוא טרפה אינו מקבל שום סתימה והרי קרום שעלה מחמת מכה בושט בחולין מ"ג דאינו קרום וטרפה וכן קרום שעלה מחמת מכה בריאה בחולין מ"ח והרי חזי' דאע"ג דהוא טרפה אפילו הכי מקבל סתימה רק הפירוש שאינו מקבל סתימה שאין סופו להתפרק וכמו שפירש"י בחולין מ"ז ע"ב אינו קרום שסופו ליסתר וכו' הלכך אע"ג דלא מפקא זיקא טרפה וכן פירש"י בחולין מ"ו ע"ב ואעפ"י שהוא סותם הנקב ואינו מוציא רוח הא אמרן קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר ומשו"ה בסרכא כסדרן שאינה מתפרקת והקרום הולך וחזק כמ"ש רש"י חולין מ"ו ע"ב כשר וע"ז הקשה הר"ן א"כ גם כי ליתא לסרכא ליתכשר כיון דהדרא בריא ותירץ דיש נקבים שאין ראויין שתעלה בו סרכא כלל ולכן טרפה מספק שמא נקב זה אינו ראוי לסרכא ע"ש אבל ודאי יש נקבים שהם טרפה וראויין לקבל סתימה אלא שסופן להתפרק רק אפילו במקומות שאין סופן להתפרק יש נקבים שאין ראויין לקבל סתימה כלל, ובזה נכונים דברי רש"י שאינם סותרי' עצמם דבמקומות הנ"ל פי' שאינו קרום משום דסופו ליסתר ובחולין מ"ג פי' דכל נקובי דטרפות לא מהני להו סתימה דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שנקבה ודופן סותמתה וכו' דהאי סתימה דמעיקרא הוא ומשמע דטעם דקרום שעלה מחמת

מכה אינו קרום משום דאין טרפות חוזר להכשירו ועיין באשר"י חולין ע"ו, אבל לפמ"ש הם שפה אחת ודברים אחדים דהיכא דהוי סתימא דמעיקרא הקרום הולך וחזק ואין סופו להתפרק ואיגלאי מלתא שלא היתה טרפה מעולם וכמ"ש הר"ן, ולפי"ז צדקו דברי באר עשק דבשומן של עופות המפוטמים לא מהני התימה דאף אם ניקב ואח"כ נתפשט סופו שיוכחש ויתפרק ודאי ולכן טרפה אבל ודאי אפשר שיקבל סתימה אך לא סתימה שאין סופו להתפרק:

ומזה פלא בעיני על חת"ס יו"ד סי' מ"ד שהוציא מדברי הר"ן הנ"ל דכל נקובי ריאה אינו אלא ספיקא דשמא ראוי להעלות סרכא ורצה לצרף ספק זה להיות ס"ס והוא תמוה מאוד דר"ן מיירי בסרכא כסדרן דאם מעלה סרכא אין סופו להתפרק ואיגלאי מלתא למפרע דכשרה ובזה כתב דכל עוד שהנקב בלא סרכא הוי רק ספק שמא אינו ראוי להעלות סרכא אבל שאר נקבים שאינן בין אונא לאונא בכסדרן אפי' מעלין סרכא הן ודאי טרפה דסופה להתפרק א"כ הנקבים הם ודאי טרפה ולא ספיקא:

אבל האמת יורה דרכו דאין כונת באר עשק משום דהשומן סופו להתפרק אלא משום דקי"ל בסי' מ"ו דהא דחלב טהור סותם אינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו אבל אם סותם נקב של אבר אחר לא מקרי סתימה וטרפה וס"ל לבאר עשק דהך שומן של עופות המפוטמים נמי הוי כשומן של אבר אחר ואינו סותם לפי שאינו בתולדתו והראי' כשיוכחש יוסר השומן משם וא"כ אינו חלב של אבר זה ולא קשי' מריאה שניקבה ודופן סותמתה ומרה שנקבה, וכבד סותמתה ויריבים בחלחולת דבשר סותם אפי' באבר אחר וכמש"ל בשם טו"ז וא"כ אין לו ענין כלל להא דהר"ן ולחנם השיג עליו הדגו"מ [עמש"ל סי' פ"ה ופ"ו] ובזה בא שלום ינוח באהלי, עד כי יבא שילה, כנפש החותם בברכת השנים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פ

שיל"ת ב' אויפאלא ה' קדושים תרמ"ז לפ"ק:

ישאו הרים שלום לידידי הרב הגאון המפורסם צדיק תמים כקש"ת מו"ה שמואל גינז נ"י אבדק"ק אבראהאם יע"א:

זה איזה שבועות הגיעני מכתב מצורב אחד משם הנקרא בשם מו"ה שמואל צבי שווארטץ נ"י ובו לשאול הגיע בדבר הנוגע להלכה ולמעשה וכבר נשאלתי בזה בימים אלו מהרב דטס"מ נ"י ויען כי דרכי מעולם שלא להורות ולהשיב באתריה דחבריה

לכן מנעתי מבוא בשערי תשובה. אמנם שמעתי שהוא בהסכמתו דפר"מ אף כמדומה שהמגיד לא כוון שמועתו לכן הנני להעריך תשובתי אליו וכטוב בעיניו יעשה:

וזה תורף שאלתו איך לנהוג בטרפש הכבד שנסרך להמסס וביה"כ ונמצא מחט תחוב בפלידערליך או נמצא מחט בפרש והטבחים אומרים שהמנהג להכשיר והשוחטים אינם יודעין המנהג כי המה חדשים מקרוב באו והביא דעת אחרוני' המובאים בפתחי תשובה סי' מ"א:

תשובה מה אשיב וכבר הלכו בו נימושות וכל אחד ימצא כמבוקשו אך אין ביהמ"ד בלא חידוש ותחלה נבאר הדין שכתב רמ"א בסי' מ"ח ס"ח מחט או קוץ הנמצאים בהמסס וביה"כ בחללו ולא נתחב בהם כלל כשר בכל ענין וא"צ שום בדיקה ופירש הטו"ז והש"ך שם דאם נמצא קורט דם בחוץ דטרפה כמ"ש רמ"א סי' ל"ג ס"ט גבי ושט ואפי' לא נתחב כלל עיי"ש והצ"צ סי' מ"ט ופר"ח סי' הנ"ל ודג"מ שם ונובי"ק סי' ט"ו וסי' י"ט השיגו דשאני ושט דאכלה ופעיא ביה ואפשר שהיה המחט תחוב וע"י ניענוע הושט ואוכלין ומשקין דחקו המחט וחזר לתוך החלל אבל בהמסס וביה"כ וכרס דאוכלין ומשקין מינח ניחא אלו הי' המחט תחוב לא הי' חוזר לתוך החלל ובצ"צ שם ונוב"י סי' י"ט הנ"ל הביאו ראי' לדבריהם מדסיים רמ"א כשר בכל ענין מוכח דאפי' נמצא קורט דם מבחוץ נמי כשר, ולפענ"ד אין מזה ראי' לפמ"ש טו"ז סי' ל"ג סקט"ז בפירוש הגמי"י שדוקא קורט דם מבחוץ אסור בנמצא קוץ בחלל הושט אבל לא בקורט דם מבפנים משום דאיכא ס"ס שפק אם הקורט דם מחמת הקוץ או מחמת דבר אחר ואת"ל מחמת הקוץ שמא לא נקב רק הפנימי אלא שהטו"ז שם הביא ראי' מגמ' דבטפת דם מבפנים נמי אסור אך כ"ז בושט משום דאפשר שיש טפת דם גם בחוץ אלא שאינו ניכר לפי שחיצון אדום וכמ"ש טו"ז שם אבל כאן בכרס דל"ש ה"ט ודאי אפי' לטו"ז וש"ך דמטריפין אבל קו"ד בפנים ודאי כשר מטעם ס"ס, ולפ"ז י"ל דלשון בכל ענין קאי אדסמיך לי' בדין שכתב המחבר בניקב משני צדדים דטרפה אם יש קורט דם דשם טרפה אפי' בקורט דם בפנים וכמ"ש טו"ז סקי"ג ועיין בש"ך סקי"ד וכו' וע"ז כתב רמ"א דבנמצא בחלל ביה"כ כשר בכל ענין פירוש אפי' נמצא קורט דם מבפנים אבל קורט דם מבחוץ אפשר דטרפה:

ותו הביאו ראי' דהרי אפי' בניקב מצד אחד אינו טרפה אלא א"כ יש קורט דם בחוץ נגד פי המחט ממש וכמ"ש הטו"ז סקי"ג וש"ך סקכ"ו ובנמצא מונח א"א שיהי' קורט דם נגד פי המחט ממש ועיין פמ"ג במשב"ז אות י"ד ואיך יהי' נמצא חמור מתחוב ונוב"י ודג"מ הוסיף וכ"ת דשאני תחוב אם אין הקורט דם כנגדו אין מחזיקין איסור ממקום למקום לומר שהי' תחוב במקום אחר ויצא משם ונתחב כאן אבל בנמצא שפיר חיישינן

שבמקום הקורט דם נתחב ויצא לחוץ ז"א דאכתי תקשי הא בתחוב מצד אחד ויש קורט דם בפנים ולא בחוץ כנגדו ממש כשר ואם לא יהי' קורט דם לא בפנים ולא בחוץ דודאי אחר שחיטה נתחב וקודם שחיטה הי' מונח יהי' טרפה וא"כ אין קורט דם בפנים חמור מיש קורט דם בפנים וזה תימא עיי"ש, ולפענ"ד ראי' זו תמוה דגם באין קורט דם לא בפנים ולא בחוץ כשר מה"ט דאין מחזיקין איסור ממקום למקום ואמרינן כאן נמצא כאן הי' ולא נתחב במקום אחר רק כאן אחר שחיטה וכי ודאי נתחב מחיים אלא דחוששין וכיון שנתחב במקום זה אחר שחיטה שוב אין חוששין שמא נתחב במק"א מחיים ויצאה לחוץ ושוב נתחבה כאן אח"ש דהוי נמי ממקום למקום ועיין במג"א סי' תס"ז סקח"י:

וגם מ"ש בכנפי יונה סי' מ"ח דאיך אפשר שמונח יהי' טרפה בכל מקום שיש קורט דם מבחוץ ובתחוב בפנים לא יהי' טרפה אלא כנגדו ממש והלא קודם שנתחב הי' מונח ע"ש ובתשובת מהרי"א דקלסיה ליתא מטעם זה דבמונח אמרינן שמא היתה תחובה נגד הקורט דם אבל בתחובה ע"כ לא היתה תחובה מקודם נגד הקו"ד כיון שעכשיו תחובה לא כנגד הקו"ד ואין מחזיקין ממקום למקום רק אמרינן כאן נמצא כאן הי' ועיין פמג"ד אות י"ד בטו"ז דאין סברא לומר שנתחבה ב' פעמים וא"ש:

ואמנם מה שהוכיח פמ"ג שם סברא זו דא"כ תקשי גם בושט דבנמצאת המחט בחלל הושט ויש קו"ד אף שאינו כנגד פי המחט טרפה כמ"ש טו"ז סי' ל"ג וליש מכשירין שם בהג"ה בנתחב אא"כ יש קו"ד משמע דבעי קו"ד נגד פי המחט א"כ תקשי איך יהי' חמור מונח מנתחב אע"כ כסברא הנ"ל דלא חיישינן שנתחב שני פעמים, לפענ"ד לא נראה כן ואקדים דעלה בדעתי לחלק מה שהביאו הטו"ז וש"ך ראי' במחט שנמצא בחלל ביה"כ ויש קו"ד בחוץ דטרפה מושט והוא דיש לחדש דהא דאמרינן בחולין נ"א במחט שנמצאת בעובי ביה"כ מצד אחד והפכה רבי ומצא עליו קו"ד וטרפה דאם אין שם מכה קו"ד מנין אין הטעם משום דאמרי' דודאי נקבה לחוץ וחזרה לאחוריה אלא כיון דאיכא קו"ד ודאי איכא מכה ושמא נקב החיצון וא"א לבדוק לשיטת רש"י בחולין כ"ח דושט אין לו בדיקה מבחוץ לענין נקובה כיון שטרפה בנקב משהו וטפת דם נכנסה לו ואינו ניכר וכאן הרי יש טיפת דם וכיון דודאי איכא מכה שמא ניקב ואינו ניכר או אולי הוא ודאי ניקב וא"כ לו יהי' שהוא מחמת חולי וד"א מ"מ כיון שגם עור הפנימי ניקב מחמת מחט א"כ נקבו שניהם זה כנגד זה וטרפה, הן אמת שול שמלשון רש"י שם ד"ה אמר אם אין מכה זו יוצאת לחוץ דם זה מנין כאן לא משמע קצת כן אבל אינו מוכרח, ולפ"ז בושט דפסקינן בסי' ל"ג ס"ד דניקב זה שלא כנגד זה טרפה אם הוא מרוח אחד שפיר חיישינן בנמצא מחט בחללו ויש קורט דם בחוץ שמא ניקב המחט הפנימי באיזה מקום ברוח

זה שיש קו"ד בחצון אפי' שלא כנגדו וטרפה דבמקום הקו"ד חיישינן שניקב החיצון מחמת חולי ומכה אבל בביה"כ דכשר בניקב זה שלא כנגד זה כמ"ש הש"ך רס"י מ"ט לא חיישינן שהמחט ניקב עור הפנימי מכוון כנגד קו"ד שבעור החיצון ולהא לא חיישינן כלל שמא נקבה שני העורות וחזרה לאחוריה דאם נקבה כ"כ לא היתה חוזרת לאחוריה רק בניקבה רק עור אחד יש חשש זה כיון שלא נתחבה רק בראשה בעור חזרה לאחורי' וא"כ י"ל דאפי' יש קו"ד בחוץ נמי כשר:

אלא דהא ליתא דכבר עמד בנקוה"כ שם סי' ל"ג כיון דנמצא קוץ בלא קו"ד לאו כלום הוא דכולהי חיוי ברייתא קוצי אכליה וקו"ד בלא קוץ נמי לאו כלום הוא א"כ כשנמצא קוץ ויש קו"ד אמאי אסור ע"ש אבל לפענ"ד פשוט כיון דיש קו"ד ואם אין מכה קו"ד מנין א"כ עכ"ח האי קו"ד הוא מחמת חולי או מחמת קוץ ואם הוא מחמת חולי ודאי לא ניקב הפנימי כיון שאין ניכר בו שום חולי וכמ"ש בסי' ל"ג דע"י חולי לא חיישינן שמא הבריא ובכה"ג משכחת ניקב זה בלא זה ואם ע"י קוץ חיישינן שניקב גם הפנימי והבריא וטרפה לכן אם לא נמצא קוץ רק קו"ד כשר דתלינן בחולי משום דרוב בהמות כשרות אבל בנמצא קוץ תולין במצוי שהוא מחמת קוץ שהוא לפנינו ולא מחמת חולי וכמ"ש רשב"א בתוה"א הביאו טו"ז סי' נ"ז סק"כ וא"כ התינח אי אמרינן שקו"ד בא מקוץ אבל אי נימא גם עכשיו שקו"ד מחמת חולי שוב אין לחוש על הקוץ שניקב גם הפנימי כקושי' נקוה"כ וע"כ דאמרינן דקו"ד בא מקוץ וכנ"ל וזה שייך גם בביה"כ ושפיר למדו טו"ז וש"ך ביה"כ מושט, אך כל זה בנמצא אבל בתחוב בעור הפנימי אפי' יש קו"ד בחיצון שלא כנגדו נמי טרפה דהא אפי' לא נתחב הקוץ שם רק כאן בפנימי מ"מ במקום קו"ד בחיצון הוי כנקוב וכמש"ל והוי כניקב זה שלא כנגד זה דטרפה וכיון דעכ"פ באין הקו"ד כנגדו רק רחוק ברוח זה טרפה ממילא ליתא למשמעות פמ"ג וי"ל דושט כיון דאכלה בי' ופעיא בי' ומתנענע מחזקינן ממקום למקום ואפי' איכא קורט דם מרוח אחר נמי טרפה שמא נתחב שם הקוץ וחזר לאחוריו ונתחב כאן בפנימי וכמ"ש האחרונים הנ"ל וא"כ אין כאן חומרא במונח מבנתחב וא"ש:

ובספר מהר"מ שיק יו"ד סי' נ"ה ר"ל דוקא גבי ושט חיישינן במונח קוץ בחלל ויש קו"ד בחוץ משום דנקובת הושט נבלה והוי כמו ספק בשחיטה ואוקמא בחזקת איסור וכמ"ש הפלתי סי' ל"ג סק"ד ובבית הספק ד"ה ומה אעשה אבל בביה"כ אדרבה בחזקת היתר עומדת ואפילו בנולד ריעותא מחיים העלה הש"ך סי' נו"ן סק"ג דאוקי בחזקת היתר ואף שחת"ס יו"ד סי' כ"ד וכ"ה וחוו"ד סימן ק"י סקכ"ז העלו דנקובת הושט לא מקרי חזקת איסור מ"מ מצא לרשב"א בתה"א במשמרת דף ז' ע"א כתב כן דכל ספק נקב בושט

מקרי איתחזק איסורא ע"ש, ובמחכ"ת אין דמיונו עולה יפה דסברת חוו"ד וחת"ס שם מבוארת דמשו"ה לא נקרא חזקת איסור דהא הי' לה חזקה לכשיעשה מעשה השחיטה תיפוק מחזקת איסור וא"כ דוקא בספק שהה ודרס שאנו מסופקים אם עשה מעשה השחיטה כהוגן אוקמא בחזקת איסור אבל בספק נקובת הושט כיון שודאי עשה מעשה השחיטה כהוגן ל"ש שני חזקת איסור עיי"ש היטב בדבריהם וכל זה לבתר דחדית לן רשב"א דל"ש בשחיטה סמוך מיעוטא לחזקה משום דהוי רוב גמור ולא אמרינן סמל"ח רק ברוב נשים מתעברות ומיעוט מפילות דאיכא שני מיעוטא מיעוט שאין מתעברות ומן רוב מתעברות חסר מיעוט מפילות עיי"ש בדבריו המתוקים אבל הוא הק' שפיר אי לא נימא כסברא הנ"ל א"כ תקשי בכל שחיטה שמא במקום נקב קשחיט ואי דאזלינן בת"ר כיון דנקובת ושט נבלה ועכ"פ אם שחט במקום חתך עיין חולין ל"ב ועיין דף י"ט והארכתי בזה בתשובה ונימא סמוך מיעוטא לחזקה וא"כ כתב שפיר דהוי חזקת איסור דאין לומר שהי' לו חזקה שאם יעשה מעשה שחיטה כהוגן יהי' כשר והרי נעשית דהא ע"ז אנו דנין דלא משכחת שחיטה כהוגן כלל משום סמל"ח ועיי' חת"ס סי' כ"ד:

ומעתה בנמצא קוץ או מחט בחלל ביה"כ הנסרך לטרפש הכבד כיון שהוכיח בצ"צ דסרכא גרע מקו"ד ממילא לש"ך וטו"ז הנ"ל הוא טרפה אבל לדעת צ"צ ופר"ח ופרי תואר ונוב"י וכנפי יונה ותב"ש סי' מ"ח ופמ"ג סי' מ"א כשר כיון שאינו תחוב, אלא דיש להשיב דבסרכא אפי' לדעת טו"ז וש"ך כשר והנה בתשובת מהר"מ שיק הנ"ל תמה על הצ"צ דלמד דסרכא גרע מקו"ד דהרי סרכא בשאר אברים אף דקי"ל בסוס"י מ"ו דכשר מ"מ יש שיטות דטרפה כמבואר בתה"ד סי' קס"ג וביש"ש פא"ט סי' מ"ח ובקו"ד ליכא מאן דמטריף ומאי ראי' הוא זה הלא טעם המטריפין סרכא בשאר אברים הוא משום דחוששין לדעת רש"י דאין סרכא בלא נקב כמ"ש תבו"ש סוס"י ט"ל אבל כאן דנסרך לחצר הכבד דאין נקב פוסל בנסתם כיון שאין הטרפות מחמת עצמו כמבואר סי' מ"א ס"ח בש"ך וטו"ז וא"כ איכא ס"ס שמא הסרכא מחצר הכבד ואת"ל מכרס שמא דלא כרש"י ויש סרכא בלא נקב וא"כ בכה"ג לכ"ע שרי ועדיף מקו"ד ע"ש, אבל באמת אין בהשגתו ממש דמ"ש שיש ס"ס משום שמא דלא כרש"י תמוה הלא ראית צ"צ הי' כיון דבקו"ד ליכא מאן דמטריף וסרכא בשאר אברים עכ"פ יש דיעות המטריפין מוכח דסרכא הוי לקותא טפי מקו"ד אפי' להמכשירין סרכא בשאר אברים וממילא במקום דטרפה בנמצא קו"ד טרפה נמי בנמצא סרכא:

ומה שהשיג דשאני כרס סרוך לטרפש מקו"ד משום דיש לתלות דסרכא בא מטרפש הלא כבר הקשה זה צ"צ בעצמו והוא מותיב לה והוא מפרק לה שפיר דגם קו"ד אי ליכא מחט

אינו כלום ומ"מ בתחוב נגד הקו"ד טרפה רבי דאם אין מכה קו"ד מנין מכוון. נגד המחט וה"נ אם אין מכה וסרכא זו מטרפש מנין היא באה כאן מכוון כנגד המחט שתחובה בביה"כ שהרי הצ"צ בתחוב נגד הסרכא מיירי וא"כ כל זה בתחוב נגד הסרכא אבל בנמצא דל"ש ה"ט שפיר י"ל דוקא בקו"ד הטריפו טו"ז וש"ך אליבא דרמ"א משום דקו"ד הוא ריעותא ודאי בכרס אבל בנסרך לטרפש מודו דכשר דתלינן הסרכא בטרפש וכנ"ל: **אך** לפמ"ש גם ז"א דהא גם בקו"ד קשה שמא הוא מחמת חולי דהא אי ליכא מחט אינו כלום ועכ"ח כמ"ש כיון דאיכא מחט נוקב לפנינו תולין במצוי א"כ בסרכא נמי כיון דאיכא מחט לפנינו תולין במצוי ולא בטרפש וטרפה לטו"ז וש"ך אליבא דרמ"א:

ועתה נבוא לענין אם תחובה נגד הסרכא כל האחרונים הסכימו לאסור דסרכא הוי כקורט דם מבחוץ וכדעת צ"צ ולא כדעת השואל ובתחוב שלא כנגד הסרכא דעת נובי"ת סוס"י י"ד וסוס"י נ"ז דכשר כמו בנמצא בפרש אבל רק במקום העב של ביה"כ ולא בתחובה במקום הדק מטעם שכתב בסי' י"ד ומשמע מדבריו שם בסי' נ"ז דיותר ברירא לי' להכשיר בתחוב שלא כנגד הסרכא מבנמצא והטעם פשוט משום דבתחוב שלא כנגד הסרכא אין מחזיקינן איסור ממקום למקום אבל בנמצא ל"ש ה"ט וכמו שהבאתי לעיל וחבל אחרונים שהביא פתחי תשובה מטריפין גם בנמצא על הפרש ועיין פמ"ג סי' מ"א בש"ך סקט"ז, ולכן תמוה בעיני מ"ש חת"ס יו"ד סי' מ"ח דבתחוב אפי' שלא כנגד הסרכא לית דין ולית דיין להכשיר אך אם תחוב רק בפליעדערליך שבביה"כ או בנמצא רק על הפרש אינו מוחה במקום שיש מנהג להתיר ע"ש, ולפי האמור תקשי כלפי לייא בנמצא תחוב שלא כנגד הסרכא יש להתיר טפי משום דאין מחזיקין איסור ממקום למקום, ואולי אין כונתו בתחוב רחוק הרבה מן הסרכא רק שאינו כנגדה ממש רק קרוב לה קצת ואפי' רחוק הרבה מרוחב קש עיין ש"ך סי' מ"ח סקכ"ו דאפשר שהנקב הוא בשיפוע וכמ"ש בתשובת מהרי"א יו"ד סי' ס"ח גבי כפתור בפנים וא"כ באמת לא נתחב המחט רק פעם אחת ובמקום אחד רק שנקב בשיפוע ואין כאן משום אין מחזיקין איסור ממקום למקום אבל ברחוק הרבה ממקום הסרכא ומכ"ש ברוח שכנגדו מודה חת"ס דהוי רק כנמצא:

אמנם מה שהרעיש שם בחת"ס דעינינו רואות כל שנמצא סרכא נמצא מחט או יתד וכו' וא"כ הרי קמן דהסרכא יש לה שייכות עם המחט ואם אין כאן מכה קו"ד מנין והנסיון הוא עד נאמן יותר מכל הסברות הבנויות על ראיות וכן כתב ג"כ בסי' ל"ג ע"ש, ולפענ"ד אפשר לומר אין הכי נמי אם היו בודקין כל ביה"כ מכל הבהמות ולא היו נמצא בהם מחט זולת כשיש סרכא הי' זה הנסיון עדות ברור אבל באמת כשאין סרכא אין בודקין

כלל ואפשר אם היו מחפשין ובודקין הי' מוצאין ברובם קוצים ומחטים ויתדות כי אין מדקדקין במאכלם שלא יפול בהם כל אלה בבית ובשדה עיין פלתי סי' מ"א, ומה"ט נ"ל שכתב רמ"א סי' מ"ח דאם נמצא מחט או קוץ בהמסס וביה"כ בחללו ולא נתחב כלל א"צ שום בדיקה משום דאין כאן ריעותא כלל דכל הני חיויא ברייתא קוצי אכליה וכדאמרינן גבי ושט בחולין מ"ג נמצאת לא אצטריך לעולא דכולהי חיויא ברייתא קוצי אכליה ולפ"ז אין ראי' ממאי דכל שנמצא סרכא נמצא מחט שיש שייכות למחט עם הסרכא דלעולם הסרכא אין לה שייכות כלל עם המחט רק היא מחמת לחות וחולי בכרס או בטרפש והא דמוצאין מחט היינו משום דגם בלא סרכא אם היו בודקין היו מוציאין מחט דשכיח טובא שיפול במאכלם וא"ש:

ובזה נ"ל לפרש לשון תו"ח והגהת שו"ע שלא יהי' סותרים זה את זה דז"ל תו"ח אשר לפני כלל פ"ט אות יו"ד ומצאתי בבדיקת ישינים דאם נסרך חצר הכבד לביה"כ או נדבק שם צריך בדיקה שמא יש מחט וקוץ בכרס וכן עשו מעשה בזה וכן אני ראיתי בעיני בבודק אחד שבדק בזה ומצא יתד גדול בכרס ועמד עליו פמג"ד סי' מ"א בש"ך סקט"ז דבתו"ח כתב לשון שמא יש מחט וכו' ובהג"ה כתב שבודאי יש שם וכו' ולפמ"ש יש ליישב דבהג"ה בא ליישב מה דקשי' אמאי צריך בדיקה כלל הא הוי ס"ס שמא הסרכא מטרפש ואת"ל מכרס שמא אינו מחמת מחט רק מחמת לחות ואת"ל מחמת מחט שמא לא ניקב רק עור הפנימי ומחמת הנפוח נסרכה כמ"ש פלתי סי' מ"א אות ט' ואי משום איכא לברורי מבררינן הא רמ"א פסק בסי' ק"י סוף ס"ט דא"צ לברר ועוד אפי' לרשב"א דצריך לברר כבר כתב נובי"ק יו"ד סי' נ"ז דוקא באפשר לברר שני הספיקות ע"ש וכאן הלא אנו רואין מבחוץ שלא ניקב עור החיצון וא"כ גם אם נמצא מחט תחוב בעור הפנימי לא יהי' טרפה רק מספק ולא יתברר ספק זה אם ניקב לחוץ או לא וא"כ א"צ לברר כלל:

אך למ"ש דבכל הבהמות שכיחי טובא מחטין בכרס וקרוב לודאי שיש מחטין בכרס לכן תולין במצוי ואמרינן ודאי הסרכא הוא מן המחטין שבכרס וחולי אינו מצוי וכיון שהסרכא משם ודאי תחובה בעור הפנימי וטרפה כל זמן שלא בדק כמ"ש מנח"י בתו"ח כלל הנ"ל ונובי"ק סי' ט"ו ושאר אחרונים וזה כונת רמ"א בהג"ה שבודאי יש שם קוץ או מחט היינו נתינת טעם על מה שצריך בדיקה כלל משום דכרס היינו בחלל הכרס ודאי יש שם קוץ או מחט תמיד גם אי ליכא סרכא וכנ"ל ולא ודאי ממש אלא קרוב לודאי ושכיח טובא וכנ"ל ומצוי ולכן אין תולין בטרפש ובחולי ולא שמן הסרכא מוכח שודאי יש שם קוץ או מחט כמו שפירש חת"ס רק שבכל הבהמות קרוב לודאי שיש שם קוץ

או מחט אבל בתו"ח קאי שמא יש מחט וקוץ במקום הסרכא בכרס לכן כתב לשון שמא כי אין זה ודאי רק ספק כי מן הסרכא לא מוכח מידי שיש מחט:

ולפ"ז גם לפי מה שהביא בתשובת מהרי"א הנ"ל מתו"ח אשר לפניו וז"ל ואם נסרך חצר הכבד לביה"כ או נדבק שם צריך לבדוק שם אחר מחט או קוץ ואם אין כלום מותר עכ"ל ומשמע לי' דוקא אם אין שם כלום דוקא מותר אבל נמצא בפרש אסור אפי' לא נתחב כלל ע"ש ולפמ"ש דתו"ח על מקום שכנגד הסרכא קאי א"כ הפירוש ואם אין כלום נגד מקום הסרכא מותר אע"פ שיש מחט בפרש:

וכל זה להלכה ולהבין דברי חכמים אבל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה והאחרונים שאחרי חת"ס במדינתינו לא מלאה לבם להתיר אפי' בתחוב שלא כנגד הסרכא, לכן:

א] אם נמצא מחט תחובה בפנים אפי' שלא כנגד הסרכא אין להקל כלל וטרפה:

ב] וכן אם יש בועה או כפתור בפנים אפי' שלא כנגד הסרכא נמי אסור כמ"ש בתשובת מהרי"א הנ"ל וחת"ס סיל"ג:

ג] וכן אם יש נקב בעור הפנימי אפי' שלא נגד הסרכא אף שבנובי"ת סי' נ"ז מכשיר בכה"ג מ"מ לשיטתו אזיל שמכשיר גם בנמצאת מחט תחובה שלא כנגד הסרכא אבל למ"ש להטריף במחט תחובה שלא נגד הסרכא גם בנקב כן ואולי בנקב גרע טפי דבתחב שייך אין מחזקינן איסור ממקום למקום ולא חיישינן שנתחבה שני פעמים אבל כאן אם הנקב מן מחט עכ"ח שינתה מקומה וחיישינן טפי:

ד] אם לא נמצא מחט כלל אחר שבדק לא בעור ולא בפרש מותר אפי' שלא בהפסד מרובה אם אין בפנים שום ריעותא לא בועה ולא כפתור ולא נקב:

ה] אבל אם נמצאת מחט על הפרש או תחובה בפליעדעליך ואין שום ריעותא מהנ"ל בפנים אזי לכבוד שבת ויו"ט יכול להתיר:

ו] אבל בכל ימות השנה יחקור במקומות הסמוכין אם נהגו להתיר יוכל לסמוך על הטבח שגם במקום הזה נהגו להתיר מימי קדם ואם לאו אל יתיר:

ז] אבל אינו צריך למחות בחזקת היד כי יש למקילין על מה שיסמוכו כיון שאינו מבורר שנהגו לאסור:

ח] ומה טוב אם אינו יכול למחות שישפכו הפרש ולא יבדקו בפרש כלל וכמ"ש חת"ס:

ולתשלום הענין ראיתי בחת"ס סי' ל"ג שהק' על צ"צ ונוב"י דס"ל דוקא בושט טרפה אם נמצא מחט בחללו ויש קורט דם ולא בביה"כ דאם איתא דהיתה תחובה מי החזירה לאחוריה א"כ בחולין נ"א אמאי אמר אביי לרב עוירא טרח טרי' להאי גברא מתני' היא המסס וביה"כ שניקבו לחוץ והלא כיון דאין כאן סיבה להחזיר המחט לאחוריה להיותה

מונחת בתוך החלל מהיכי תיתי נטרף אם לא ניקב לחוץ ע"י קו"ד שכנגדה דאם איתא שהי' תחובה לחוץ מי החזירה לאחוריה בחצי עוביה העור וע"כ צריך לחלק בין החזירה כולה להחזירה מקצתה ואין זו סברא פשוטה כ"כ וא"כ טובא קמ"ל אע"כ פשיטא לי' להטריף אפי' במונח וקו"ד בחוץ ע"ש, ולפמ"ש לעיל לק"מ דשם א"צ לומר שניקבה לחוץ וחזרה לאחורי' רק אפי' לא ניקבה רק הפנימי כמו שהיא לפנינו מ"מ כיון שבחיצון הי' קורט דם כנגדו ואם אין מכה קו"ד מנין א"כ גם החיצון נקוב ונקבו זה כנגד זה וטרפה ואין לומר דק"ל אמאי צריך בדיקה כלל מבחוץ ז"א דלדעת רמב"ם ואשר"י שהביא רמ"א סי' מ"ח סוף ס"ח באמת א"צ בדיקה רק שמקרה הי' כך שהפכה רבי ובדקה ולשיטות רוב ראשונים דבעי בדיקה כבר כתב טו"ז שם סקי"ב דפשיטא דבעי בדיקה כמו בכל ספק טרפות כשאנו רואין ריעותא עיי"ש וא"כ לק"מ, ולדינא כבר כתבתי מה שנ"ל בזה, ויתענג על רוב שלום וברכה טובה, עד, זקנה ושיבה, בנחת ושובה, כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פא

שיל"ת ב' איפאלא יום ה' לס' אמור תרמ"ט לפ"ק

שוכ"ט לאהובי מחותני הרב המאוה"ג וכו' כמו"ה יוסף ליב סופר נ"י רב בק"ק דערעטשקע

מכתבו בא אלי בזמנו והייתי מוטרד מאוד ולא יכולתי להשיב עד היום ונפשו בשאלתו בבהמה שחלתה ואומן בקי עשה לה רפואה הידוע לנקוב במחט בדושן הבהמה נגד הטחול ונקב עור החיצון ונתרפא מה משפט הבהמה והחלב ושוב במכתב השני כ' כי הרופא מומחה אמר כי במקום אשר תחבו המרצע אין חשש על הטחול רק בעומק מונח הריאה אבל המרצע הי' קצר ואין שום אפשרות שהגיע לריאה

הנה לפי דבריו האחרונים אין מקום לפלפל כלל בדברי פ"ת סינ"א אות וי"ו דיש ס"ס שמא לא ניקב בסומכי' ואת"ל ניקב בסומכי' שמא נשתייר כעובי דינר זהב דהרי לא נגד הטחול נקב רק נגד הריאה ובכ"מ שניקב טרפה, ומה שמתמה עליו אם יש ס"ס למה צריך בדיקה זה הק' פ"ת שם על תפארת צבי וגם מה שהגיד לו שאין אוכלין החלב ג"י אין לזה טעם וריח אולי יצא להם ממה שנוהגין שאם רוצים לשחוט בהמה אין אוכלין החלב ג"י קודם שמא תמצא טרפה ויהי' החלב אסורה ג"י למפרע כמבואר בסי' פ"א

ושוב ציין תשו' מהרי"א יו"ד סי' ס' ואין לו ענין לכאן דשם קאי בדקרה בתוך הכרס עיין בינת אדם שער או"ה סי' י"ז אות כ"ו ופ"ת סי' מ"ח אות א' ובתשו' שו"מ ח"ב סיפ"ב:

ובתשו' דברי חיים סיל"ג העלה לדינא שאם בודאי אין מכווני' לנקוב א' מאברים שנקובתן במשהו רק העור והבשר עד החלב וליכא למיחש רק משום מחט הנמצא בחלל הגוף יש לסמוך על סברת המקילין כמו גבי סירוס בעופות משום דהוא אומן בקי בכך עיין פמ"ג סי' מ"ב בשפ"ד אות ט' ומה שפקפק ע"ז בס' שע"צ כיון שהיא רק מקרה ומעשה גוי הדיוט ל"ש שהוא בקי ע"ש ביו"ד סי' ס"ח ודאי כן הוא באינו אומן אבל אנן באומן קיימי' וגדולה מזו הביא פ"ת סי' כ"ג אות י"ב בהקזה שעושין לבהמות מצוארם ויש לחוש שמא הגיע בסימנים וניקב הושט דהכל מותר מטעם שהוא אומן בקי ועיין בשו"מ ח"ג סי' פ"א וא"כ קו"ח ומה התם דלדעת הפלתי וכמה אחרונים נקובת הושט הוי ס' בשחיטה וא"כ איכא חזקת איסור גמור סמכינן על אומן אלא דחוו"ד וח"ס חולקין דג"ז לא מקרי חזקת איסור [ע"ל סי' ס"ד] מכ"ש כאן דליכא חזקת אי' רק דנולד ונודע הספק מחיים ועיין יו"ד סי' נ' ברמ"א וש"ך ודאי סמכי' על אומן ועיין בחת"ס יו"ד סי' כ"א:

ובענין נאמנות הרופאים כבר העלה חת"ס בה' נדה דאינן נאמנים על גוף ידוע רק בפ"נ אבל נאמנים בכלל הטבע שיש מציאות זה בטבע עיין תשו' קנ"ג ביו"ד ושם קנ"ח ק"ס וקע"ג אמנם כ"ז במה שהוציא מדעתם וחכמתם וסברתם אבל במה שרואים בעיניהם נראה שדינם כשאר ע"א דעלמא ומבואר בסי' קכ"ז דחשוד לאותו דבר אינו נאמן ועיין בש"ך שם ובמומר לחלל שבת למ"ש חת"ס ח"ו סי' פ"ג דמ"מ אינו חשוד הי' נאמן אבל האחרונים קיהו בדבר וגם אני הארכתי בזה במק"א ע"ל סי' ט"ז] לכן אין לסמוך ע"ז, אמנם נראה דמ"מ נאמן דרך כלל לומר שהרפואה אינו דוקא לנקוב הכרס או הטחול או הריאה רק לנקוב העור והבשר שיצא הרוח כיון דאז לאו אמלתא דממונא ולאו אמלתא דאסורא קא מסהיד רק גילוי מלתא בעלמא וכמ"ש הרי"ף ביבמות ט"ל גבי ואישתמודעינהו ע"ש ואף שכתבו תוס' גיטין פ' דהתם טעמא משום דקל הדבר להתברר ועביד לגילוי' טובא [ועיין ברא"ש ב"ב פ' ג"פ סי' י"ז] משא"כ כאן מ"מ דגם כאן עכ"פ אפשר למיקם עלי' דמלתא ושייך נמי דאומן לא מרע אומנתו נאמן מה"ט ועיין בש"ך סי' צ"ח סק"ג [וסי' ש"ב סק"ד ועיין חכ"ץ סוס"י ל"ט]:

ועוד כיון דחזי' דרוב בהמות שנעשה להם רפואה זו ע"י אומנים בקיאים חיים יב"ח א"כ מוכח שהם בקיאים בזה ואינם עושים באופן שיהי' טרפות וא"כ אפילו לדעת אחרונים דסוברים דבס' פלוגתא לא מהני יב"ח להכריע הספק מ"מ כאן יש ראי' שהם

בקיאים ואין הרפואה באופן שיהי' טרפות וסברא זו כתובה גם בחת"ס והנה שאלתי את הרבני הנגיד המופלג מו"ה משה ליעבשטיין נ"י מפה אודות הדבר הזה והגיד לי כי האינשטרומענט עשוי מחט קטנה בתוך שפופרת ומעכב שלא יכנס בעומק בחלל הגוף רק שינקוב העור והבשר עד תוך החלל ואצ"ל עובדי אדמה הגדולים שיש להם בהמות הרבה גם הממונה שנקרא במדינתנו אישפאן בקי לעשות רפואה זו אבל השו"ב מפה אמר כי הרופא בקארצאג הגיד לו שרפואה לנקוב הכרס דוקא ונראין דברי ר' משה הנ"ל מדבריו:

ולכן נ"ל לדינא שאם הדיוט עושה רפואה זו בסכין ודאי הבהמה והחלב אסורים ולא מהני בדיקה שמא ניקב א' מאברים שנקובתן במשהו אבל אם רופא אומן או שאר בקי באומנתו עושה מעשה זו דוקא באינשטרומענט אז יחקור היטב אצל הרופאים והגועסבעזיטצער המכוסי' בזה אם הדבר כמו שהגיד ר"מ הנ"ל ואז הבהמה ום החלב שרי' והי. זה שלום מנאי ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם

תשובה פב

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' ושמעתי כי חנון אני תרנ"א לפ"ק:

יהי שלום בחיליך אהובי אחי הרבני החו"ב חו"ש בתורה וביראה כמו"ה משה נ"י בלוהם בק"ק ה' מאדע יע"א:

מכתבך קבלתי בזמנו וכו' ומה שתמהת על הגהת רמ"א יו"ד סי' מ"ג ס"ה שכ' ויש מחמירין אם נמצא כמין טחול בצד העב וכ' הש"ך סק"ט דס"ל דכל יתר כנטול דמי היינו כאלו היתר לחוד ניטל ממקומו הדבוק והוי כניטל הטחול בסומכיה וכו' ופלא בעיניך דודאי א"א לומר דאנו רואין כל מקום החיבור שהוא מהיתרת ומעיקר הטחול אינו כלום דזה נגד השכל רק שאנו חושבים חצי עובי החיבור וא"כ אפילו הוי כניקב אמאי אסור הא ניקב בסומכיה ונשאר כעובי דינר זהב כשר והמחבר בס"ד כתב דעובי דינר זהב הוא פחות מחצי עוביו, ונדחקת בכונתו:

ולפענ"ד נראה ואקדים דברי ראב"ן סי' רס"ד שהביא הא"ז סי' תל"ג וב"י סי' נ"ה וצ"צ סי' צ"ח והגהות ש"ר סי' פ"ו שכ' כל יתר כנטול דמי ובכ"א י"ל הוא היתר והוי כניטל והרי הוא חסר רגל, ונ"ל דאי איכא לאותו היתר היכרא כגון שהאחד עומד במקומו והשני שלא במקומו דאע"ג דכניטל דמי אותו היתרת כשרה דלאו חסר הוא. ופי' בו לבו"ש סי' ל"ה אות כ"א כיון דשניהם שוים א"כ חיות אותו אבר נחלק לשנים ושוב

לא יוכל הבע"ח להתנהג ע"י, אבל אם אחד מהם נשתנה לגריעותא וניכר שהוא היתר אז רוב החיות באבר העיקרי וכשר ועיין באשר"י חולין מ"ז, או אפשר דאם רוב החיות באבר העקרי ניטל גם ינוקת מיעוט של היתרת ממנו והוי כל החיות באבר העקרי ועיין בהגהות מהר"ץ שהביא באות ב' זה תוכן כונתו בתוס' ביאור קצת, ועיין בשמ"ח סי' ל"ה אות י"א דכתב יתרת טרפה משום דסופו להתפרק ותהי' נקובה ולבו"ש סי' הנ"ל אות ד' השיג עליו דאין הטעם משום סופו להתפרק ע"ש, ובזה יש להסביר ג' שיטות שיש בענין כל יתר כנטול דמי, עיין ב"י סי' מ"א דלשיטת רש"י הוי כאלו ניטלו שניהם לגמרי כיון שהחיות נחלק לשנים אין שום א' יכול לפעול פעולתו ולהרמב"ן רק במקום חיבורו הוי כאלו ניטלו מקום זה משניהם כיון שבמקום ההוא הם לאחדים ול"ש לומר שהאחד עיקר והשני יתרת וא"כ החיות שצריך להיות בא' דהיינו חציו של מקום החיבור נחלק לשנים א"י לפעול פעולתו במקום הזה אבל לא כאלו ניטלו שני האברים לגמרי דשלא במקום חיבורן הוי א' עיקר האבר ובו עיקר החיות ויכול לפעול פעולתו והשני הוא יתרת ויש בו רק מעט חיות ונהי דאנן לא ידעינן איזה העיקר ואיזה היתרת מ"מ קמי שמיא גלי' וז"ש דכניטל ממקומו המחובר לו ומקומו עמו:

אבל הרשב"א בתוה"ב ס"ל דהוי רק כניטל א' מהם משום דס"ל טעמא משום סופי להתפרק ואין סוף להתפרק רק אחד שהוא יתר וכמו"ש תבו"ש ועכ"פ הוא מבואר דלהרמב"ן מקום חיבורן כאלו ניטל משניהם ושפיר כתב הש"ך דיש מחמירין ס"ל כסברת הרמב"ן דכל יתר כנטול אינו כאלו ניטלו שניהם לגמר דא"כ הי' כשר דניטל הטחול כשר רק היינו כאלו היתר לחוד ניטל ממקומו הדבוק, פי' שרק מקום חיבורן הוי כניטל משניהם והוי כניקב הטחול בסומכיה מאבר לאבר וטרפה וא"ש, [ע"ל סי' ע"א] ויען אני טרוד מאוד אסתגר בזה, ובענין הידוע הד' יעזור לי להוציא לחרות עולם כה אמר אחיך הנאמן דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פג

מה שהארכת ושאלת בענין נימוק הולד במעי בהמה שהובא בד"מ סי' מ"ה דטרפה ובשו"ע לא נזכר דין זה גם בהגהות רמ"א וגם הטו"ז וש"ך לא דברו מזה כלום אך התבו"ש כתב דבליכא הפ"מ יש לחוש לזה וכ"ש בעוף משום דאפשר קיי"ל דבנימוק הולד סוף האם להמיק ע"ש [ושקר העדת בשמו שכתב דטרפה] ולכן העלה שם דגם בביצים סרוחי' ונקרשים לאסור מיהו בהפ"מ יש להקל ע"ש היטב וגם מה שהעדת בשם

הש"ך סק"א דמטריף ניטל האם בעוף ומכ"ש ניקב או נימוק אינו כן אלא הביא דעת הפוסקי' כן ודעתו נוטה כב"ח שהביא דיש להחמיר היכא דליכא הפ"מ ולחוש לדעת הפוסקי' אבל בהפ"מ סמכינן אפוסקי' דמתירין, ויפה כתב באה"ט סק"ב דגעשוואלנע אייער כשר בהפ"מ לרמ"א וש"ך ולפר"ח אף בלי הפ"מ וכן כתב פמג"ד במשב"ז סוס"י מ"ה דיש להחמיר בביצים קרושי' באין הפ"מ כמו בנימוק הולד ע"ש ואין להאריך בזה כי הדברים פשוטים דכשר בהפ"מ ובע"ש ולעת הצורך כמ"ש פמג"ד בש"ד סק"ג אם האם בריאה ואין בה ריעותא, ומ"ש שראית בלמדך אצלי שאני הטרפתי בודאי היתה האם נרקבת ונימוק ואולי גם שאר בני מיעים הי' בהם ריעותא:

ומ"ש דבס' בית יצחק כתב בולד נימוק במעי בהמה דבהפ"מ איכא צד להקל וביצים הנימוקי' כתב המנהג להכשיר בהפ"מ טעמו מבואר שם בעמודי זהב משום דבביצים יש פלוגתא אם דומה לולד ולפעד"נ דביצים אינם דומי' לולד דדוקא אם כל הולד נימוק טרפה ולא בנימוק מקצתה ועפ"י הרוב אין כל הביצים נקרשי' וא"כ אין כל הולד נימוק ואפי' כל הביצי' נראי' נקרשי' מ"מ יש עוד בו זרע להעשות ביצים ואין כל הולד נימוק, ועוד מאן יימר שהביצים דומי' לולד הרי יש ביצים גם מן ספנא מארעא וא"כ אפי' ביצים מזכר אינם דומי' לולד ועוד דביצה אין בו חיות ונוח להמיק טפי מולד דיש בו חיותא ולכן אם נימוק הולד יש חשש טפי שימוק האם, ועוד דכבר כתבו תוס' חולין נ"ח ד"ה והלכתא דיש חילוק בין ביצים לולד דולד לאו גופה וביצים גופה וא"כ אין ראי' מזה על זה, ועוד דמאן יימר דביצים קרושי' וסרוחי' מקרי נימוק לכן הנכון לדינא כמ"ש שכתבו האחרוני' שנהגו להכשיר לעת הצורך אם לא נימוקה האם אבל בנימוקה גם האם מטריף הפלתי ע"ש:

ומה שתמהת על פלתי שהביא ראי' דנימוק הולד כשר מזבחי' ע"ד ע"ב דפריך בטריפה שנתערבה מנא ידעי' וכו' ואמאי לא משני בכה"ג שנימוק הולד במעי' וא"א להכיר שאין אות ורושם בגופה אע"כ דזה כשר ע"ש, ופלא בעיניך הא התם מיירי בטרפה מחיים וכאן מיירי שנמצא הולד נימוק במיעי' לאח"ש וכונתך דזה א"א לידע מחיים שהוא טרפה כבר מילתי אמורה לך פא"פ דשפיר משכחת לה לידע שהושיט ידו למעי בהמה מחיים והי' בה ולד ואח"כ חזר והושיט ידו למיעי' ומצא שנימוק הולד וכדאמרי' חולין ע"ד הושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי ע"ש ואח"כ יצא ואינו מכיר טרפות בגופה ולכן מ"ש דכונת פלתי בהמה משילדה ולד שנימוק אין חדש בזה דע"כ קושי' פלתי בהכי מיירי דאל"כ הרי אפשר להכיר הטרפות ע"י הושטת יד למיעי':

ומ"ש ליישב קושי' פלתי עפמ"ש טו"ז סי' ל"ג סק"ט לחלק בין ריאה דאיגליד ובין שניהם אדומי' בושט דיותר טוב כשאין הקרום השני כלום מאם הוא שם דבוק והוא לקוי שעי"ז גם השני נלקה וא"כ ה"נ י"ל דאיסור אינו אלא בנימוק הולד והוא שם ולשון נימוק הכי דייק אבל אם יצא ממעי' מודה דכשר, לא כיוונת יפה דסברת טו"ז הוא דאם הריעותא הוא מחמת שניטל א"כ אין כאן ריעותא רק בהעדרו ואינו מזיק לקרום השני אבל בושט יש ריעותא בהווייתו ומזיק גם לקרום השני אבל כאן אין הריעותא מחמת שיצא הולד רק מחמת הויתו שהי' נימוק במיעי' א"כ אף שיצא אח"כ מ"מ כל זמן הויתו שם הזיק לאם דהא אינו נימוק כולו בפעם אחת כרגע ויוצא מיד וגם בנמצא בתוכה נימוק לאח"ש אמאי טרפה הא הי' יוצא ממנה אח"כ וגם אפשר להוציאו בידי אדם וכל מקום דאי בדרו לי' סמא חי' אינו טרפה לכן שפיר הקשה פלתי:

אבל אני תמה עליו שהרי שם שנינו כל הזבחים שנתערבה בהם טרפה והרי יש זבחים שהם זכרים דוקא וא"א להתערב בהם טרפה משום נימוק הולד דשייך רק בנקבה ועדיף לאוקמא באוקמתא דהתם דשייך גם בזכרים, ובזה ריוח וששון וצהלה ושוכ"ט עד העולם כנפש דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פד

שיל"ת ב' איפאלא ב' אלה הדברים תר"ן לפ"ק:

מנחם ציון, יראנו בבנין אפריון, ידידי הרבני המופלג, מלא פלג, חו"ש, שמו ינון, כמו"ה חיים יודא נ"י שלעזינגער מו"צ ביישוב וואידא סט' איוואן:

מכתבו הגיעני בעתו ובזמנו אבל דברים שונים מנעוני מבוא בתשובה עד היום אודות שאלתו באווזא פטומה שנמצא מחט תחוב בקורקבן וניקב מעבר לעבר רק שהי' שם שומן הרבה והמחט נתחב קצת גם בשומן אבל נשאר עוד שומן הרבה כדי להגין על הנקב מה דינו, והראה מקום ביו"ד סי' מ"ו דבעוף כל שומן שלו סותם והכי פסק המחבר סי' מ"ט ס"ב בקורקבן ניקב ושומן שעליו סותמו כשר ואף שרש"ל פא"ט סי' נ"ב מפקפק בהיתר דשומן עוף משום דרך הוא ולא הוי סתימה מ"מ כבר כתב פמ"ג בשפ"ד סימן מ"ו דנהוג עלמא כדעת השו"ע:

ובאמת לפענ"ד דברי רש"ל תמוהים דהא אמרינן בחולין מ"ח ע"ב דהא דאר"נ האי סמפונא דריאה דאינקב טרפה ההוא לחבירו אתמר ופרש"י דכיון דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה אבל וכו' בשר הריאה שהוא רך נכנס

לנקב ומגין עליו ע"ש אלמא דדבר רך מגין יותר מדבר קשה וכ"כ הרמב"ם פ"ו מה"ש ה"י בחשבו החלבים טהורים שאינם מגינין סיים אינם מגינין לפי שהם קשים ונקב שנסתם באחד מהם אינו כסתום ע"ש ועיין פרמ"ג בשפ"ד סי' מ"ו סקה"ו ורש"ל אזיל בתר איפכא ויש ליישב בדוחק ועיין תבו"ש סי' מ"ו סק"ב:

אלא שמעלתו צידד להחמיר דהפלתי רס"י מ"ו הקשה לדעת הרמב"ם ומחבר סי' ל"ג בושט דפי' שמא הבריא שמא ניקב ונתרפא וכן דעת רש"י שהביא רמ"א סי' מ"ח ס"ז בהמסס א"כ ה"נ במחט בקורקבן ושומן סותם ניחוש שמא ניקב השומן ונתרפא ע"ש, וצ"ל דוקא בושט שכבר התחיל לנקוב באבר זה וכן בהמסס חיישינן שמא הבריא ונתרפא אבל כאן שלא התחיל כלל לנקוב בשומן לא חיישינן שמא ניקב ונתרפא, ולפ"ז היכא שניקב גם קצת השומן שפיר חיישינן להכי אלו דבריו בתוס' ביאור, הנה כי כן כתב הפרי תואר סי' מ"ט סק"ב, ואינו מחוור בעיני כיון דקיימ"ל דאינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו וכמ"ש רמ"א סי' מ"ו ש"מ דכחד חשיב לענין סתימה א"כ לענין חשש שמא הבריא נמי כחד חשיב השומן עם בשר הקורקבן וכיוץ שניקב הקורקבן מקרי התחיל לנקוב אותו אבר וניחוש שמא ניקב גם השומן ונתרפא, ואף דריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה אף שדופן אבר אחר, כבר כתב טו"ז סי' מ"ו סק"ג דמכאן מוכח דבשר עדיף מחלב וסותם אפילו באבר אחר, והגם דש"ך סק"ד חולק עליו וס"ל דאין חילוק בין שומן לבשר אלא בריאה שניקבה ודופן סותמה הטעם משום דאדוק בו בתולדה אלמא דגם מאבר אחר מהני סתימה, מ"מ לפענ"ד אין ראי' משם דהתם באמת בעינן סביך בבשרא וכדאמרינן חולין מ"ח וכן דעת רוב פוסקים וכמו שפסק בשו"ע סי' ט"ל סי"ח ולהכי מחשיב כחד אבר, אבל בשומן דלא סביך בעינן דוקא מאותו אבר דנחשב כחד אבר ועיין תבו"ש סי' מ"ו סק"ב. ובזה נדחה ראית טו"ז דבבשר סותם אף באבר אחר דשאני ריאה שניקבה ודופן סותמה דבעינן סביך בבשרא וריאה דרכה להסתבך מתוך ששואבת משקה תמיד וכמו"ש תבו"ש הנ"ל:

אבל גוף קושית הפלתי לק"מ לפמ"ש תה"ד סי' קס"ה הביאו ש"ך סי' מ"ח סקכ"ב דדוקא בדבר שדופנו דק ובדבר מועט שתופס בו המחט נוקב מעל"ע חיישינן שמא הבריא אבל בדבר שדופנו עב אפילו עבר המחט רוב עביו ולא נשאר רק מעט בשר ודק נגד פי המחט אין לנו למיחש שמא הבריא דאמאי נימא שהבריא הא אחזוקי ריעותא לא מחזקינן ע"ש, א"כ ה"נ בשומן אפילו לא נשאר רק מעט כיון שעברה דופן עב לא חיישינן שמא הבריא, ואני מוסיף עוד דהרי אי אמרינן דניקב ונתרפא צריכין לומר דחזרה המחט לאחורי' ועיין בש"ך סי' מ"ח סקי"ט וא"כ בשלמא בדופן דק שאפילו נוקב מעל"ע א"צ המחט ליכנס

בו רק פורתא ובהאי פורתא אינה נאחזת שם כיון שרובה ככולה מבחוץ שפיר חיישינן שחזרה לאחורי' אבל אם עברה דופן עב ונאחזת שם היטב והיא מהודקת מהיכא תיתי ניחוש שחזרה לאחורי' ולק"מ:

ומ"ש לתרץ קושית פלתי דדוקא באבר שנטרף בו קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום דסופו ליסתר אבל שומן דאין נקב פוסל בו נהי דניקב ונתרפא הוי רפואה מעליא ואין סופו ליסתר ושפיר מהני סתימה וכמ"ש פמג"ד סי' ל"ג בטו"ז סק"ד שתי תשובות בדבר חדא דתינח אם הטעם דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום משום דסופו ליסתר שפיר י"ל דכאן אין סופו ליסתר, אבל אי נימא דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום משום דלא הוי סתימה דמעיקרא א"כ גם כאן שכבר ניקב השומן פ"א מעל"ע נהי דאח"כ נתרפא מ"מ לאו סתימה דמעיקרא הוא כיון דבשעה שהי' נקוב לא הי' סתימה ונטרפה אין פסול חוזר להכשירו, ואין להתעקש ולומר כיון דבשעה שניקב הקורקבן מעל"ע הי' השומן סותם מקרי סתימה דמעיקרא דמ"מ כיון דבשעה שניקב השומן מעל"ע לא הי' סתימה מה שנתרפא אח"כ לא מקרי סתימה דמעיקרא שכבר הטרפות נכנס בכל גופה ועיין באשר"י חולין ע"ו, ושנית אפילו אם הטעם משום דסופו ליסתר מ"מ הפמג"ד לא חידש אלא בניקב עור הפנימי של ושט ולא חיצון ונתרפא ואח"כ ניקב החיצון דכשר דאין סופו ליסתר כיון שנתרפא בעוד שהי' כשר קודם שניקב החיצון דאז מעלה ארוכה כיון שעדיין אין בו טרפות בשעה שנתרפא, אבל כאן שניקב השומן מעל"ע בשעה שהי' הקורקבן נקוב והי' טרפה ודאי אינו מעלה ארוכה גם השומן והטרפות פועל שאינו מתרפא יפה ואינו סתימה כלל וטרפה דסופו ליסתר:

וראיה לכל זה מדפרכינן בחולין מ"ח אהא דריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה אלו אינקב בדופן להדה [להדיה] מאי טרפה ליתני נקובת הדופן וכו' ומאי קושיא הא כיון דנקובת דופן בעצמו אינו טרפה סופו להתרפאות ולא לסתור אינו טרפה כלל אלא עכ"ח כדכתיבנא דשוב לא הוי סתימה דמעיקרא, וגם כיון דאינקב ריאה כנגד נקב הדופן שוב אינו מעלה ארוכה ואם יסתם סופו ליסתר:

ומה שהביא תשובת באר עשק דדוקא כשהנקב בלי מחט אמרינן דשומן סותם אבל אם המחט תחוב ותמיד ניקב אין השומן סותם ומכ"ש כשתחוב גם בשומן ודאי חיישינן דסופו לינקב וכנקוב דמי, ומתחלה עלה בדעתי דהאי קו"ח פריכא הוא דסברת באר עשק נראה אחת משתים או דס"ל דהא דסתימה מהני היינו משום דהשומן נכנס בתוך הנקב ומגין עליו וכמ"ש רש"י חולין מ"ח בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו ולפ"ז אם המחט שם שא"י ליכנס אינו סותם:

או דס"ל דה"ט דסתימה מהני משום דע"י הסתימה הקורקבן הדר בריא והנקב מתרפא ומעלה ארוכה וא"כ כשיש שם מחט א"א להתרפאות דהרי המחט מעכב ולכן לא מהני סתימה, ולפ"ז למה שהעלה הש"ך סי' מ"ו סק"ב דאפילו מחט תחובה מהני סתימה [וכ"נ באו"ז הגדול סי' תי"ג] והסכים עמו מנחת יעקב סוף כלל צ"ה וכן נראה דעת פמ"ג שם ועיין פ"ת סי' מ"ט אות ג' והדין עמהם דהרי לטעם א' שכתבתי א"כ שאר בשר שהוא קשה ואינו נכנס בנקב אינו סותם וכמ"ש תבו"ש סימן מ"ו אות ב' ע"ש והרי הסכמת כל פוסקים אחרונים כרמב"ם שבשר סותם ועיין נובי"ק סי' ה' וסי' ט' ביו"ד וא"צ שיכנס בנקב דוקא:

וגם טעם שני אינו נראה דאפי' לא יתרפא הנקב אינו טרפה דהוי כמי שלא ניקב מעל"ע ולא לבית חללו דכשר אפי' מחט תחובה בו דא"א להתרפאות כמו במחט שנמצאת בעובי ביה"כ בסי' מ"ח, וגם הא גופא שא"א להתרפאות אינו מוכרח דאפשר יהי' המחט כלה ואבד כמו שחוש מעיד בעופות שנמצא בהם מתכות שבלעו והוא נפחת מכמות שהי' שנאכל שם בפנים ונתרפא אח"כ, ועכ"פ מה קו"ח יש דאם ניקב קצת השומן דחיישינן שינקוב יותר הלא אם לא קיימ"ל כבאר עשק הנ"ל בין מטעמים דכתיבנא או מטעמים אחרים גם בניקב השומן קצת מותר וגם הבאר עשק גופא לאו מטעם דסופו לינקב אתי עלה, אלא שראיתי למנחת יעקב הנ"ל שהביא בשמו אבל אם המחט על עמדו עומד ותמיד נוקב קשה הדבר להאמין כי יסופר שהשומן ימנע המחט או הקוץ מלצאת ע"ש ומוראו הדברים שאוסר מטעם שסופו לינקב גם השומן וכנקוב דמי וא"כ שפיר דן קו"ח מעצמו שאם כבר נקב קצת השומן דחיישי' לזה אפילו לדעת החולקים:

אבל לפענ"ד דברי באר עשק תמוהים דנ"ל סברא ישרה דל"ש כל העומד לינקב כנקוב אלא באם יש לקותא אשר מחמתה עומד לינקב אמרינן כל העומד לינקב כנקוב דמי שכבר היא חולה עכשיו כאלו הי' נקוב והיא טרפה מעכשיו ואינה יכולה לחיות יב"ח מעתה ועיין לב"ש בחידושי דינים לה' טרפות ס"ז דבהמה שנשחטה וניטל הכוליא מחמת חולי אסרינן החלב למפרע עד יב"ח ולא אמרינן אוקי אחזקה שנגמר הקטנות מכפול ברגע קודם השחיטה לפי שמשעה שהתחילה החולי שמחמתה נתקטנה כ"כ מאותה שעה היא טרפה ע"ש וכ"ז בעומד לינקב ממילא מחמת חולי אבל בעומד לינקב מחמת קוץ או מחט ע"י מעשה שלהם שינקבו כל זמן שלא ניקוב כשיעור שנטרף בו אין כאן טרפות משום שעומד לינקב רק לכי מינקב יהי' טרפה אבל עכשיו עדיין כשרה היא שאין כאן חולי המטריף ונ"ש כל העומד לינקב כנקוב דמי, וראי' לזה שהרי בסי' ל"ג בישב לו קוץ בושט כתבו הפוסקים להטריף בניקב הפנימי או משום דחיישינן שמא

ניקב גם החיצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ או משום דחיישינן שמא ניקב ונתרפא ע"ש ות"ל אפילו יש לושט בדיקה מבחוץ ואפילו לא חיישינן שנתרפא מ"מ ניחוש שמא ינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי דטפי חיישינן שמא ינקב משמא נקב כמו דאמרינן גטין כ"ח שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן אעכ"ח דבקוץ ומחט ל"ש כל העומד לינקב כנקוב דמי, ולפ"ז מה בכך שאין השומן יכול למנוע המחט מלצאת ועומד לינקב מ"מ השתא שאינו עדיין נקוב כשר אם לא שנדקדק דכוונתו כיון שהשומן א"י לעכב המחט מלצאת דרך הוא לא מקרי סתימה כלל וכדעת רש"ל הנ"ל ועכ"פ מ"ש בכונתו משום עומד לינקב כנקוב ליתא:

אבל מטעם אחר נ"ל לאסור כשהמחט תחובה גם בשומן שהרי קיי"ל דשומן של אבר אחר אינו סותם משום דלא מהדק וכן דבר קשה אינו סותם לרמב"ם מטעם הנ"ל דלא מיהדק שפיר, וא"כ כשהמחט תחובה גם בשומן א"כ השומן לא מיהדק עפ"י הנקב שהרי המחט מפסקת ואין כאן סתימה ועיין בהגהות מהרב"פ סי' מ"ו, ויש לפקפק ע"ז דאפשר כיון שהוא שומן של הקורקבן עצמו כגוף הקורקבן דייניו לי' וכמו שאם הקורקבן אינו נוקב מעל"ע כשר ה"נ אם השומן אינו נוקב מעל"ע כשר דשפיר יש סתימה על פי נקב השומן משאר השומן שאינו נוקב וצ"ע:

אך מה שהביא ראי' להכשיר מהג"א פא"ט סי' ד' בקורקבן תרנגולת שניקב והוסר ממנה ונתערבה אותה תרנגולת טרפה בכשרות ודימו שומן שבקורקבן אל שומן תרנגולת שלמקום חיבור הקורקבן ואידמו לגמרי והכשיר הכשרות עי"כ ע"ש וכתב הג"א ויש לפרש שהנקב הי' שלא במקום השומן דאי במקום השומן הא קיימ"ל דחלב טהור סותם [מ"ש האי ויל"פ בשם הג"א וכן משמע בהגש"ד בדיני טרפות ובאמת לשון האו"ז הגדול עצמו הוא בסי' ת"ה ובאו"ה שער נ"ב ד"ג] ואי כדברי באר עשק אין הכרח לפירש זה דשמא מיירי שנתחב גם בשומן קצת דלא מהני סתימה בכה"ג ע"כ:

שתי תשובות בדבר חדא הא לא נזכר שם שניקב ע"י קוץ ומחט ומשמע דמיירי שניקב ע"י חולי וא"כ ל"ש כלל להא דבאר עשק, ועוד דכל זמן שלא הסירו השומן מן הקורקבן קשה הדבר לצייר שידעו שנכנסה המחט גם בשומן ואפילו שניקב הקורקבן מעל"ע א"א לידע ואם הסירו אותו כבר נשתנה וא"א לדמות שיהי' מכוון לשומן התרנגולת דלא במראה אידמו אלא אם חתיכת השומן מכוונים יחד כמו בחסר מקצת מן הוורדא בסי' ל"ה ס"ב וא"כ ע"כ אכתי לא ידעו שניקב גם קצת השומן אע"כ שניקב שלא במקום שומן. ועוד אני אומר ולטעמך נמי תקשי שמא מיירי שניקב גם השומן מעל"ע דודאי

טרפה, אלא דכונת הג"א שניקב שלא במקום שומן היינו שלא במקום דשומן סותם וא"כ אם גם ניקב קצת אינו סותם ג"ז בכלל דבריו:

ומה שהביא מדברי פמ"ג סי' מ"ו בשפ"ד סק"ב שכתב מיהו אם שומן סביב המחט ובראשו נגד פי המחט אין שומן ואעפ"י שיש עליו בשר הרי מראין הדברים דקרום מחמת מכה הוא וכו' משמע דוקא בכה"ג אבל אם יש שומן נגד פי המחט מותר, אין זה דרך ישר לפני איש לחדש דינים מדיוקים קלים בדברי אחרונים ומה חידש בזה לאפושי גברי' שגם פמ"ג חולק על באר עשק הלא בלא"ה כל האחרונים חולקים עליו אבל באמת אין ראי' כלל איך דעת פרמ"ג נוטה והוא כתב דין זה לדעת הש"ך החולק בהדיא על דינו של באר עשק:

שוב ראיתי בטו"ז סוס"י ק"א דס"ל בהך מעשה דהג"א הנ"ל אם השומן דומה במראה ג"כ כשר וזה סתירה למש"ל, אבל הש"ך סקי"ט כתב עיין לעיל סי' פ"ג סק"ד, ופמ"ג העיר דשם נאמר דבמכוונת יפה בחיתוכן שרי והי' לו לציין אראש כבש ע"ש, אבל נראה דש"ך ס"ל דגם בהך דהג"א דימו מקום חיתוכן אם דומות וכמ"ש וכן מוכח מדברי ב"י שכתב על מעשה דהג"א שזה נלמוד מהא דע"ז מ' וכו' והוא דין המבואר בסי' פ"ג ס"ד שציין הש"ך ושם הי' חיתוכן מכוונות מוכח דגם במעשה דהג"א דימו חיתוכן ודברי טו"ז צ"ע:

ושוב חקר מצד מ"ש בתשובת באר עשק סי' ס"א שבעופות מפוטמים יש לפעמים הרבה שומן מגין על הנקב ואינה הגנה שאותו שומן לאו בתולדה הוא וכשיוכחש יוסר משם ותבו"ש סי' מ"ט ס"ב הסכים עמו ועיין פלתי סימן מ' אות ב' בסופו העיר ג"כ בזה ודג"מ סי' מ"ט השיג ע"ז לפמ"ש הר"ן חולין מ"ז שהקשה לשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב ואפ"ה בכסדרן כשר והא אין טרפה חוזר להכשירה וע"כ דלא הי' טרפה מעולם א"כ גם כי ליתא לסרכא ואית בה נקב ליתכשר בכסדרן, ותירץ שיש נקב שראוי שתעלה בו סרכא ויש נקב שאינו ראוי ואין אנו בקיאים בהם לכן כל זמן שאין בו סרכא מטריפין מספק אבל כל שעלה בו סרכא הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם ע"ש, וא"כ ה"נ כל נקב שהוא טרפה אינו מקבל סתימה לא משומן ולא מד"א וזו הואיל וע"י פיטום עלה סתימה של שומן הוברר שמעולם לא נטרפה ומה בכך שיוכחש השומן כבר נודע שהוא מן הנקבי' הכשרים דאל"כ נפל סתימה של שומן בבירא דלעולם יש לחוש שמא יוכחש השומן, ושוב מחלק דשאני בהאי דר"ן שודאי קדם נקב לסרכא דאין סרכא בלא נקב שפיר מוכח מדקיבל סתימה שלא נטרף מעולם אבל בעופות פטומים יש לחוש שהשומן הי' קודם שניקב והשומן יוכחש ולא יהי' לו סתימה ע"ש, ואני תמה על סוף דבריו הלא

מדברי באר עשק שכתב שאותו שומן אינו בתולדה נראה שחוששש שמא לא הי' אותו שומן בשעה שניקב ולא הוי סתימה דמעיקרא ולא מהני דכיון שנטרפה שעה אחת אין פסול חוזר להכשירו, אך שמא תאמר דקרום שעלה מחמת מכה אין הטעם משום דלא הוי סתימה דמעיקרא אלא משום סופו להתפרק וכאן אין סופו להתפרק לזה כתב דגם כאן סופו להתפרק שאם תכחש יוסר משם השומן אבל אם נאמר שהי' השומן שם קודם שניקב דהוי סתימה דמעיקרא ודאי אין כאן טרפות ואפילו באר עשק מודה בזה ומה בכך שאינו בתולדה מ"מ סתימה דמעיקרא הוא ולא נטרפה מעולם ואם תיכחש ויוסר השומן תהי' טרפה מכאן ולהבא כמו ריאה שניקבה ודופן סותמתה ואח"כ ניקב הדופן להדה דטרפה מכאן ולהבא:

וגם מה שהקשה בתחילת דבריו על הבאר עשק מדברי הר"ן נ"ל דלק"מ דכבר כתב הר"ן שם דכסדרן ה"ט דכשרה משום דכיון דהיינו רביתיהו חברתה מגינה עלי' ולא מתפרקא ולא מחמת הקרום לבד הוא שכשרה דא"כ הו"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה ואינו קרום אלא משום דדמיא לריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה, וה"נ האונה סותמתה ע"ש, מבואר דלא משום הסרכא לחוד הוי סתימה דא"כ לאו סתימה דמעיקרא הוא וכיון שנכנס בה הטרפות שוב אינו חוזר להכשירו ואף דהוברר שנקב זה ראוי' להעלות בו סרכא מ"מ אין לומר שלא הי' טרפה מעולם שהרי הל"מ דניקבה הריאה הוא א' מהטרפות אלא משום דאיכא סתימה מאונה חברתה וא"כ מיד שניקבה מתחיל הסתימה אלא דלא סגי בהכי עד שתגמר גם בסרכא הסותמה וכיון שעלה בה סרכא הוברר שלא נטרפה מעולם כיון דמעיקרא הי' לה סתומה מחברתה והי' ראוי' שתגמר הסתימה ע"י סרכא והל"מ דניקבה ריאה טרפה לא הי' רק בלא הי' לה מעיקרא סתימה כלל אבל בשומן דלא הי' לה מעיקרא סתימה כלל ל"ש לומר כיון דעלה בה שומן הוברר הדבר שלא היתה טרפה מעולם שהרי ניקב הקורקבן הוא טרפה ודאי מהל"מ ולוקין עלי' משום טרפה ולא ספק טרפה שמא ראוי שיעלה בו שומן ולא עלה על הדעת שיהי' נקב בריאה או בקורקבן שאינו טרפה אלא ביש סתימה מעיקרא ולא נגמרה אז יש נקב שראוי שתגמר הסתימה ואינו טרפה ויש שאינו ראוי שתגמר ואז הוא טרפה אבל בליכא מעיקרא סתימה כלל אין כאן ספק טרפה דנימא הוברר שלא נטרפה מעולם אלא טרפה ודאי:

ויותר נראה דכונת הר"ן דיש נקב שראוי שתעלה בו סרכא ויש שאינו ראוי תלי' בסתימת חברתה שאם סתימה מעליא היא ולא נטרפה אז הנקב מעלה ארוכה בסרכא שסותמה ואם אינו סתימה מעליא ונטרפה אז אינו מעלה ארוכה ואינו ראוי לסרכא הסותמת ולכן

כשעלה בה סרכא הסותמת הנקב והעלה ארוכה הוברר שלא נטרפה מעולם רק סתימת חברתה סתימה מעליא הוי וראי' דהעלה ארוכה וכן פי' פמג"ד סי' ל"ג בטו"ז סק"ד ד"ה וראיתי אבל כאן כיון שבשעה שניקב הקורקבן לא הוי שום סתימה ודאי נטרפה ול"ש לומר כשנתפטמה והעלה שומן איגלאי מלתא שלא נטרפה מעולם דהא ודאי נטרפה כיון שהי' נקוב בלי שום סתימה כלל:

ובהכי מיושב קושית חת"ס יו"ד סי' ל"ח לדברי הר"ן אהא שכתבו דמ"ז ד"ה היינו רביתהו בשם ר"ג ותשובת הגאונים שכתב הרב ר' יוסף ט"ע דסריכו כסדרן בעי בדיקה ולפמ"ש הר"ן ל"ל בדיקה הא א"נ תבצבץ מ"מ חזי' דהאי נקב ראוי לסרכא אלא שעדיין לא נתחזקה לסתום כל הנקב וא"כ מעולם לא נטרפה ועיקש לומר דאין כל נקב ראוי לסרכא הגומרת סתימתה כיון שנקב זה מוציא ליחה המסתרכת ע"ש שהאריך, ולפמ"ש לק"מ דדוקא אם הסרכא סותם הנקב והעלה ארוכה מוכח דהוי סתימת חברתה סתימה מעליא ולא נטרפה מעולם אבל כשמבצבץ א"כ נהי דראוי לסרכא מ"מ עדיין יש ספק שמא סתימת חברתה אינה סתימה מעליא ואינו ראוי להעלות ארוכה וטרפה מספק וא"ש:

ובזה א"ש נמי מה שהקשה שם הגאון מוהרע"א אמאי לא הקשה כן אפילו לשיטות דיש סרכא בלא נקב מהאי דריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבשרא כיון דאלו סביך כשרה א"כ לא נטרפה מעולם וכי לא סביך נמי ליתכשר. ולהנ"ל ניחא דשם מפורש שעדיין נקובה רק שדופן סותמתה וכשרה משום סתימת דופן שפיר ידע ר"ן דכי סביך הוברר דהוי סתימה מעליא וכי לא סביך יש ספק אם הוי סתימה מעליא אבל כאן שפיר ק"ל כקושית חת"ס כי איכא סרכא אפילו עדיין יש נקב נימא הוברר דהוי סתימה מעליא וע"ז תי' דכאן אין ראי' דהוי סתימה מעליא אלא אם מעלה ארוכה אבל מסרכא אין ראי' מדריאה להסתרך ומכ"ש כשיש נקב אבל שם שהבשר אין דרך לסבך שפיר יש ראי' מדסביך דהוי סתימה מעליא ועיין רשב"א במשמה"ב ריש דף כ"ד בספרו:

ועוד נ"ל לחדש דהמעיין בר"ן יראה דקושיתו לא הי' משום דאין טרפה חוזר להכשירו דזה כתב הר"ן רק בתירוצו אלא קושיתו הא אפילו לשיטת רמב"ן שהביא האשר"י חולין ע"ו דטרפה אפשר שתחזור להכשירה ע"י שינוי רק באותו ענין שהטרפות בא בה אינו חי ע"ש רק קושיתו הי' כמו דאמרי' אי בדרי לה סמא חי' ולכן אפילו לא בדרי לה ואין כמוה חי' נמי כשרה ה"נ כיון דאם נסתם הנקב חי' כי נמי לא נסתם תהוי כשרה, ולפ"ז החילוק נכון דוקא במקום שאפשר להתרפאות המכה והדרא בריא ואין כאן רושם מכה של טרפות כלל אז אמרינן שאפילו לא נתרפאה אינה טרפה ושפיר הק' הר"ן בסרכא

בכסדרן דס"ל אם נסתם הנקב ע"י סרכא הדרא ופוסק גוף הטרפות אבל בריאה שניקבה ודופן סותמה גם כי סביך בבשרא הריאה לא הדרא בריא ונשאר הנקב המטריף אלא דאי סביך יש כאן סתימה המכשירה וזה דוקא אם יש דבר סותם אבל כל זמן שאין דבר סותם אף שאפשר לסתום שפיר הוא טרפה כיון שגם אם יהי' סתימה לא הדרא בריא רק ד"א גורם להכשירה:

ובפשיטות נ"ל לפ"מ שהעלה מדברי רשב"א במשה"ב הנ"ל דבריאה שנקבה ודופן סותמה וסביך בבשרא אין הסביכה מחמת הריאה שמסבכת הדופן אצלה רק להיפוך שהדופן מסבך הריאה אצלו ע"ש, ולפ"ז שם ל"ק קושית הר"ן דכי סביך כשר דאמרינן שנסבך קודם שנקבה והוי סתימה מעליא דמעיקרא דאוקי בחזקת כשרות מחמת רוב ואפילו לתוס' דאסרו הגבינות משום דיצאה מן הרוב מ"מ כאן גם עכשיו לא יצאה מהרוב כיון דיש סתימה בדופן הסביך ואין ריעותא כלל, ול"ד למים בראש בסי' מ"ח וכמ"ש פמג"ד במש"ז סי' ל"ג סק"ד סד"ה וראיתי אבל כי לא סביך דהי' הנקב קודם הסתימה באמת טרפה אפילו ראוי ליסבך אבל בריאה הק' ר"ן שפיר לשיטת דאין סרכא בלא נקב א"כ ודאי נקב קדים לסרכא ואפ"ה כשר א"כ כי ליכא עדיין סרכא נמי ליתכשר וא"ש:

ולפמ"ש הרא"ה בבדה"ב ריש דכ"ד ביישוב קושית הר"ן שיש נקב שאפשר שתעלה לו רפואה ויש נקב כיוצא בו באותו מקום שא"א שתעלה לו רפואה לפי הליחה שנעשה הנקב מחמתה וכו' ע"ש, מיושב קושית חת"ס בתרתי) חדא דאם עדיין מבצבץ אפשר שהוא ליחה שאינו ראוי לרפואה אף שהוא נקב ראוי לסרכא, וזאת שנית דלהרא"ה אפשר כיון שהנקב נעשה מחמת הלידה אפשר דמיד שהליחה ניקבת ודוחקת ויוצאה לחוץ סותמת הנקב והוי סתימה דמעיקרא ולכן כשרה. אבל כשנמצא נקב אף שיש כאן סרכא מ"מ הליחה ודאי לא סתמה מעיקרא ולכן טרפה:

ובזה יש ליישב נמי השגת דג"מ על הבאר עשק דדוקא בנקב בלא מחט יש לומר שיש נקב ראוי לסתימה ויש נקב שאינו ראוי לסתימה הכל לפי הליחה שנעשה הנקב מחמתה אבל בקורקבן ניקב על ידי קוץ ומחט לא שייך האי טעמא כלל:

וסבור הייתי לומר דכונת דג"מ הוא עפ"י גמרא חולין נ"ד ע"ב דרוצה להוכיח דנוטלה הנוצה כשר מדגידלה כנפים האחרונים יותר מן הראשונים ופריך ודלמא סבר ר"י טרפה משבחת ומשני א"כ במידי דמיטרפא בה וה"נ אלו לא הי' שומן בשעה שניקב והי' ניקב לחוץ לא היתה משבחת בשומן אח"כ במידי דמיטרפא אע"כ הי' השומן קודם שניקב והוי סתימה דמעיקרא ולא נטרפה מעולם ושוב מצאתי בספר כנפי יונה סי' מ"ט שכתב כן ונכון הוא, אלא דכונת דג"מ א"א להעמיס כן, חדא דאל"כ לא הי' צריך לדברי הר"ן,

ועוד שהרי אדרבה מסיק להטריף מטעם זה שמא הי' השומן קודם שניקב וכבר הארכתי לעיל בזה:

ומה שפקפק על הדג"מ דהיכא דליכא חזקה דמעיקרא אזלינן בתר חזקה דהשתא וא"כ אמרינן כמו דהשתא ניקב כמו כן הי' ניקב מעיקרא וחזקה דמעיקרא שלא ניקב ליכא דהוא חזקה שלא נתבררה וליכא רק חזקה דאתי' מכח רובא וכאן דיש ניקב מחיים הרי יצאה מהרוב משא"כ השומן דאיכא חזקה דמעיקרא שלא נולדה בשומן אמרינן השתא היא דהשמינה מאוחר לנקב, הרבה תשובות בדבר, חדא דחזקת כשרות מכח רוב נמי ס"ל להרבה פוסקים דאוקמא אחזקה ואמרינן השתא הוא דאיתרע כמבואר כ"ז בסי' פ"א וכן העלה ש"ך שם סק"י, ומ"ש דבשומן איכא חזקה דמעיקרא אמרי' השתא היא דהשמינה, ז"א כיון דל"ל השתא ברגע קודם השחיטה השמינה רק בזמן קודם שוב שפיר יש לספק שקודם שניקב השמינה וגם זה מבואר בסי' פ"א, ועוד דלא אזלינן בתר חזקה דהשתא רק אם יש לקבוע זמן מאימת שהוא כמו השתא אבל אם אין לקבוע זמן בזה ומעולם ודאי לא הי' כמו שהוא השתא לא אזלינן בתר חזקה דהשתא ועיין נקוה"כ יו"ד סי' שצ"ז, ולפ"ז אם העוף יותר מיב"ח דודאי לא נולדה בנקב ואין כאן לקבוע זמן מאימת ניקב לא אזלינן בתר השתא למפרע והוי רק ספק, ועוד דהטעם דחזקה שלא נתבררה בשעתה לאו חזקה היא אף דנוכל לומר שלא נשתנה מכמות שהי' ודאי בלי טרפות מ"מ כיון שלא נתבררה בשעתה להתיר הבהמה לא מקרי חזקה רק ספק התלוי במעשה ומקרה עיין רשב"א חולין ט' והארכתי בזה בתשובה אחת [ע"ל סי' א'] וא"כ אם לא נחקור לענין איסור והיתר רק לענין ספק אם נעשה מעשה שפיר יש חזקה דמעיקרא שלא הי' נקב כמו שיש חזקה שלא הי' שומן, ועוד דחזקה כמו שיש שומן עתה כן הי' מעיקרא נמי לאו חזקה דהשתא היא אם לא תוכל לומר כמו שעתה ודאי טרפה שאדרבה בא להכשיר מכחה וא"כ כמו דחזקה דמעיקרא שלא נתבררה לאו חזקה היא מה"ט כן חזקה דהשתא נמי לאו חזקה היא, ועוד יש להשיב הרבה אבל אינני מכניס עצמי בעניני חזקה כי רחבים מני ים:

אבל מה דקשיא לי על תשובת באר עשק מה בכך שהשומן אינו בתולדה ויש לחוש שנשמן אחר שניקב ול"ה סתימה דמעיקרא מ"מ הא סמא בידו לפטמה ויוסתם הנקב והרי אמרינן דאי בדרי לי' סמא חיי הרי היא כשרה וה"נ כיון שהרפואה בידי אדם לפטמה לא נטרפה מעולם ועיין מ"ש בדה"ב הנ"ל על קושית הר"ן לחלק בין רפואתו בידי שמים לרפואתו בידי אדם ע"ש, וכ"ש דקשה טפי מ"ש שאם תוכחש יוסר משם השומן והוי עומד להתפרק והלא בידינו לפטמה שלא תוכחש ולא יתפרק הסתימה,

ולפמ"ש לעיל לחלק בין אפשר לרפאות גוף המכה ובין אי אפשר לרפאות גוף המכה רק להעלות סתימה ע"ש יש ליישב, אבל יותר נראה דהנה בהא דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום יש בו שני פירושים, הפרישה ותבו"ש סי' ל"ו אות י"ד פירשו משום דסופו לסתור ולתפרק והלבוש וטו"ז סי' ל"ו סק"ד וש"ך שם סק"ו פירשו הטעם משום דלא הוי סתימה דמעיקרא ודברי רש"י נראה כסותרין דבחולין מ"ג ד"ה אינו קרום פירש תחלה משום שאינו מתקיימת ובסוף כתב ולא דמי וכו' דהוי סתימה דמעיקרא הוא ובדף מ"ח גבי ריאה שניקבה ודופן סותמתה נראה שם מכל הלשונות דהטעם משום דסופו להתפרק. אבל לפענ"ד דברי רש"י נכונים והכל חד טעמא הוא דהיכא דליכא סתימה דמעיקרא מיד נכנסה בה הט הטרפות ומכח זה אף שנסתם אח"כ עומד להתפרק משום שכבר שולט בו הטרפות אין הסתימה סתימא מעליא וכאשר יפעול הטרפות פעולתו להיות מתנונות והולכות יפעול גם על הסתימה שתתפרק, ובזה א"ש מה שהעיר רמב"ן שבאשר"י חולין דף ע"ו מה בכך שנכנס בה הטרפות מ"מ מסוכנת היא זו ולא טרפה ותחזור להכשירה, ולפמ"ש ניחא דכיון שנכנס בה הטרפות הקרום סופו להתפרק, ומשו"ה צריכי שני טעמים להדדי כדי שלא תקשי כמו שהקשה רמב"ן, ובזה תבין דעת קדושים הרמב"ן דשם בנחתכו רגליה במקום צוה"ג ואח"כ חתכם למעלה ס"ל לרמב"ן דחוזר להכשירו משום דל"ש ה"ט כיון שנכנס בה טרפות סוף הקרום להתפרק כמובן, ולפ"ז א"ש דעת באר עשק כיון שהשומן אינו בתולדה חיישינן שמא בעת שניקב לא הי' סתימה וכבר נכנס בה הטרפות וא"כ נהי שנסתם אח"כ מ"מ אם תוכחש אפילו יפטמה מ"מ תוכחש פי' שתהי' מתלונה והולכת מחמת הטרפות יוסר משם השומן פי' מחמת הטרפות וא"כ ל"ק כנ"ל הא סמא בידן ז"א דאדרבה כיון שנכנס בה הטרפות אין בידינו לסותמה:

ומה שתמה הא בהמה נמי מתפטמת ואפ"ה אמרינן בגמרא דחלב טהור סותם ואמאי לא חיישינן שבשעה שניקב לא הוי חלב כ"כ, לפענ"ד נראה דעת באר עשק דבכל בהמה יש האי חלב טהור בתולדה כמדת אורך ורוחב שהוא כנתפטמה אלא דקודם פיטום הוא חלב כחוש וכשמפטמה הוא שמן, אבל האורך ורוחב לא הגדיל מדתו ולכן אם חלב טהור סותם הנקב אין לחוש שלא הי' שם בשעה שניקב שהרי הוא חלב של אותו אבר וסמוך לאבר ודאי הי' מתולדה אבל שומן של עוף אינו בתולדה לא מיני' ולא מקצתו רק נתחדש אח"כ ע"י פיטום שפיר חיישינן שבשעה שניקב לא הי' שם סתימה וא"ש:

ולפ"ז יש עוד טעם לאיסור בתחובה המחט קצת בחלב טהור שמא בשעה שניקב הי' מעבר לעבר רק אחרי כך ע"י פיטום נתערבה החלב אלא עכ"ח מדלא הביאו אחרונים

בזה לאיסור ונראה שגם הבאר עשק גופא אינו אוסר בזה א"כ לכאורה גם בשומן העוף אין לחוש ומטעמים שכ' כנפי יונה ופמג"ד:

הנה הארכתי קצת להבין דברי חכמים ולדינא אף שהבאר עשק מחמיר והסכים עמו בתב"ש וגם פלתי עמד בזה, מ"מ כיון דהדין פשוט כן בשו"ע בשני מקומות והסכימו לזה שני עמודי הוראה ש"ך וטו"ז וכן הסכים כנפי יונה וכן נראה דעת פמ"א שהביא פמג"ד סי' ל"ג בטו"ז סי' הנ"ל סק"ד ד"ה וראיתי וכן הסכים פמג"ד שם ומנחת יעקב הנ"ל, וחכמת אדם כלל כ' אות כ"ג הביא דעת תבו"ש וכתב ואין נוהגין כך והרוצה יחמיר לעצמו שפיר יש לסמוך להקל בסתימת שומן העוף אך בתחובה גם בשומן קצת אין להקל רק לעני והפסד מרובה או לכבוד שבת, וד' ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה, וישכנינו במשכנות מבטחה, ורוב ברכה והצלחה. כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פה

שלום וברכה לאחי יקירי ואהובי הרב החריף ובקי כמו"ה משה נ"י בלוהם בק"ק ה' מאד:

מכתבך קבלתי וכו' ועתה באתי על ד"ת מה שהארכת בדברי דג"מ סי' מ"ט על תשו' באר עשק דס"ל אם ניקב הקורקבן בעופות הפטומים והשומן סותם טרפה משום שהשומן אינו בתולדה וכשיוכחש יסור השומן והשיג דג"מ מר"ן פא"ט שהק' לשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב א"כ כיון, דנקב בריאה אפשר שיתכשר בסרכא כסדרן א"כ גם כי ליתא לסרכא ואית בה נקב אמאי מיטרפא ותי' דיש נקב שראוי להעלות ארוכה ויש שאינו ראוי ואם עלתה בו סרכא כסדרן הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם כי נקב זה הוא ראוי להעלות ארוכה אבל כל זמן שהיא נקובה חיישי' שמא נקב זה אינו ראוי להעלות ארוכה ע"ש א"כ מה בכך אם יסור השומן כיון שקבל פ"א סתימה הרי מוכח שהוא מן הנקבים כשרים ומה בכך שאם יוכחש יוסר משם ע"ש:

הנה גוף דברי דג"מ תמוהין שלמד מדברי הר"ן דכל נקב שהיא טרפה אינו מקבל סתימה לא משומן ולא מד"א והרי סרכא בשלא כסדרן דודאי טרפה והלא קיבל סתימה וכל קרום שעלה מחמת מכה בושט ובריאה דטרפה ומ"מ קיבל סתימה ואין לזה פי' כלל, ועלה בדעתי דכונת דג"מ הוא עפ"מ דאמרי' בחולין נ"ז ע"ב ודלמא קסבר ר"י טרפה משבחת ומשני א"כ במידי דמיטרפא בה וכו' ופרש"י נהי דמשבחת בשאר אברים מיהו האי מלתא דמיטרפא בי' מי הדרא ומשבחת וכו' וה"נ אלו הי' נקב הקורקבן טרפה לא

היתה מקבלת השומן ובמידי דמטרפא בי' לא היתה משבחת. אלא דגם על זה יש לפקפק הא ניקב הקורקבן טרפה ודאי ומה מהני דמשבחת במידי דמיטרפא בי' הא לטרפה ודאי לא מהני שגם הוכחה להכשירה לא מהני וכמ"ש רשב"א בתשו' הביאו ש"ך סי' נ"ז סקמ"ח דאפי' חי יב"ח לא מהני ע"ש, אבל י"ל דכונתו כיון דאינה משבחת במידי דמיטרפא ע"כ דהי' כאן שומן בתולדה שסתם הנקב, ולא נטרפה מעולם, ובזה א"ש טפי מה שתי' דחיישי' שמא הי' שומן עוד קודם שניקב והוא תמוה דא"כ אדרבה עדיף טפי שהי' סתימא דמעיקרא ומה שנשמר מזה במ"ש ולכשיוכחש יוסר השומן יבואר לקמן, ולפמ"ש ניחא דכיון שהי' השומן קודם הנקב ל"ש ה"ט דבמידי דמיטרפא אינה משובחת דהא נשבחה קודם שנטרפה ואפשר ע"י שנטרפה בנקובת הקורקבן יוכחש השומן עי"ז:

אלא דלמאי דפירשתי דברי דג"מ אין לו ענין כלל לדברי הר"ן, ועוד תימא עליו בשלמא דהאי דר"ן סרכא בכסדרן איני עתיד להתפרק כמ"ש רש"י בחולין מ"ו לכן שפיר כשר אם עלתה בו סתימה דאיגלאי מלתא שהי' נקב שראוי לעשות בו סתימא שאינה ראוי להתפרק אבל בשומן הקורקבן מה בכך שהי' ראוי להעלות בו סתימא אבל רק סתימא שראוי להתפרק שהרי לכשיוכחש יוסר השומן וסתימא כזו אינה מכשרת וצ"ע:

ויותר תמוה בעיני על הדג"מ שלא שת לבו לדברי הר"ן במקומו שם שכתב פי' לפירושו דכסדרן ה"ט דכשרה משום דכיון דהיינו רביתיהו חברתה מגונה עלי' ולא מתפרקא ולא מחמת הקרום בלבד הוא שכשרה דא"כ הו"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה ואינו קרום אלא משום דדמיא לריאה שניקבה ודופן סותמה דכשרה וה"נ האונא סותמתה ע"ש, הרי מבואר דלאו מחמת הסתימה שעלתה עלי' אח"כ לחוד מתכשרא אלא גם מחמת סתימת האונה דמעיקרא ולפ"ז בשומן קורקבן דליכא רק סתימת שומן שעלה עלי' אח"כ שפיר כתב באר עשק דטרפה כיון דליכא בהדה סתימה אחת דמעיקרא:

ובהכי מיושב קושיתך שהקשית לדברי הר"ן הנ"ל דנקב טרפה אינו מקבל סתימה א"כ אמאי אמרי' בושט ניקב זה שלא כנגד זה טרפה הא כיון דחזינן דעלה עלי' סתימה הרי הוא מן הנקבים הכשרים אלא דז"א כיון דאכלה בי' וכו' זימנין דמתהנדזין בהדדי ואז אזלה לה הסתימה אלא דק"ל למ"ש דג"מ הנ"ל דאם קיבל פ"א סתימה ג"כ מוכח שהוא מן הנקבים הכשרים ולפי"ז גבי ושט נמי כיון שקיבל פ"א סתימה אפי' מתהנדזין בהדדי אפ"ה הרי אנו רואין שהוא מן הנקבים הכשרים, אך דג"מ שם מחלק דר"ן קאי לשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב וא"כ הסתימא אחר הנקב ושפיר מוכח שהוא מן הנקבים הכשרים אבל בעופות הפטומי יש לחוש שמא הי' הסתימא קודם לנקב, ולפ"ז גבי ושט נמי הי' הסתימא קודם לנקב ואין ראי' שהוא נקב כשר, ונמצא למידין מזה שאם הי'

הנקב קודם לסתימא אע"פ שכשיוכחש העוף אזלא הסתימא כשר ולפ"ז תקשי גבי ושט כיון דאכלה בי' וכו' ודאי זימנין דלא הוי בהדדי ואע"ג דזימנין דהוי בהדדי הרי זה דומה לשומן הקורקבן וכאן הסתימא באה לאחר שניקב:

ובגמר דבריך אתה נתפס דא"כ אמאי לא קשי' לך גבי ושט אפי' בניקב זה כנגד זה אמאי טריפה הא כיון דאכלה בי' וכו' ודאי זימנין דלא הוי זה כנגד זה ואף דעכשיו הם זה כנגד זה מ"מ הוא דומה לשומן הקורקבן וכאן הסתימה בא לאחר שניקב, אבל זה שיבוש דדוקא אם נסתם הנקב ע"י שומן או סרכא ומתרפא בזה כתב דג"מ כיון דנסתם ונתרפא איגלאי מילתא דנקב זה מן הנקבים הכשרים העומדי' להתרפאות ולא הי' טריפה מעולם אבל ושט הרי אין הנקב של עור אחד נסתם ונתרפא ועדיין הוא נקוב ועומד אלא ע"י שגמדא לי' ופשטא לי' הגיע שמה חלק ושט השלם ג"כ אבל הרי ג"כ זימנין דמתהנדזין בהדדי ואז ניקב הושט לבית חללו והוא טריפה באותו רגע וכל גופה נכנס בה הטריפות ושוב אינה חוזרת להכשירה וממילא הוא שיבוש ג"כ מ"ש גב' ושט נמי כיון שקיבל פ"א סתימא אפי' מתהנדזין אח"כ בהדדי הרי אנו רואין שהוא מן הנקבים הכשרים דז"א דהא הנקב לא נתרפא כלל ואדרבה כי מיתרמי בהדדי נעשה טריפה ושוב אינו חוזר להכשירו כנ"ל ועוד דהאיך מוכח מזה שהוא מן הנקבים הכשרים אפי' הוא מן הטריפות ע"כ כיון דגמדא לי' ופשטא לי' מתרמי בשום פעם שיגיע שמה חלק שלם מעור האחר של ושט:

ולפענ"ד בניקב זה שלא כנגד גם בושט אינו ספק טריפה שמא בשום פעם איתרמי זה כנגד זה אלא אפי' ודאי, טריפה הוי ולוקה עלי' משום טריפה דאפי' עדיין לא לא איתרמי זה כנגד זה מ"מ כיון דאפשר שיתרמו זה כנגד זה מעתה התחיל הטריפות כמו בכל טריפות שהם משום סופן לינקב וליטול ולהתפרק דהטריפות מתחיל משעה שנולד החולי אשר מחמתה סופו לינקב ולהנטל ולהתפרק ועיי' מ"ב סי' ס"א ותב"ש סי' ל"ה אות מ"ז ופמג"ד שפ"ד רס"י מ"ד ובתשו' הארכתי:

ואמנם לפמ"ש מיושב גם עיקר קושיתך דבושט כיון דאין כאן אלא דבר אחד סתימת העור השני אינו דומה להא דר"ן שיש כאן שני דברים סתימת האונה וסתימת הסרכא:

אבל קושיתך מעיקרא לק"מ דבסרכא כסדרן קי"ל לחז"ל דכשרה וע"ז הק' הר"ן א"כ גם כשעדיין נקוב יהי' כשר כיון דאי בדרא לי' סמא חיי ויש לו תקנה בסרכא וע"ז תי' דכל זמן שלא נסרך חיישי' שמא אין לו תקנה וכשנסרך איגלאי מלתא שהי' נקב שיש לו תקנה אבל ניקב זה שלא כנגד זה בושט קי"ל לחכז"ל כיון דזימנין דמתהנדזים בהדדי טרפה ואין כאן נקבים כשרים כלל, ועוד דבשעה דמתרמי בהדדי הוא טרפה ואין טרפה חוזר להכשירו מה תאמר גם כשהם בהדדי הרי עומד שיהי' לו סתימא כשיהי' זה שלא

כנגד זה ז"א דא"כ הוא סתימא שעומד להתפרק שלאחר שיסתם בשעה שהם זשלכנ"ז שוב פ"א יתרמו בהדדי לכן שפיר טרפה:

ועתה אחי הסכת ושמע פירש דברי הר"ן דבאמת דבריו תמוהים כיון דאונא לחודא אינו סותם רק בהדי סרכא א"כ אין כאן סתימה דמעיקרא דהא הסרכא לא הי' מעיקרא וכיון שהיתה טרפה פ"א אינו חוזר להכשירו, אבל האמת יורה דרכו דפשר דבר כך הוא דכל נקב שעתיד להתרפאות ולעלות בו קרום אינו טרפה כלל כיון שיכולה להעלות ארוכה וכמ"ש הר"ן והא דקרום שעלה מחמת מכה בושט או בריאה טרפה היינו משום דקרום שיעלה בו הוא עתיד להתפרק ולכן היכא דאיכא סתימה דמעיקרא נהי דמצד הסתימה אינו כשר מ"מ אם עתיד לעלות בו קרום ולהתרפאות אינו טרפה כיון שעתיד להתרפאות ולעלות בו קרום והקרום שיעלה בו לא יתפרק:

ובזה יובן דברי רש"י חולין מ"ג ד"ה אינו קרום שכתב ואם ניקב ונסתם אפי' עלתה בו סתימא עבה ואינה מתקיימת וכו' דכל נקובי דטרפות לא מהני להו סתימא דסלקא בהו לאח"ז ול"ד וכו' דהאי סתימא דמעיקרא הוא והוא תמוה דפתח משום דעומד להתפרק ואינו מתקיים וסיים משום דלאו סתימה דמעיקרא הוא דמזה משמע כיון דקודם הסתימה שלט בה הטרפות אפי' עלה בה אח"כ סתימא שאינו עומד להתפרק ג"כ אינה חוזרת להכשירה, ולפמ"ש נכון דהכל חד כיון דאין כאן סתימא דמעיקרא הקרום שיעלה בה עתיד להתפרק ולכן טרפה אבל אם יש סתימא דמעיקרא אם יתרפא לא תתפרק והוי טרפה, אלא דיש נקבים בריאה שאפילו בכסדרן אינו עתיד לעלות קרום ולהתרפאות ומשו"ה כתב הר"ן דאם נמצא נקובה חיישי' שמא נקב זה אינו ראוי להתרפאות וטרפה דסתימת האונא לא מהני לה אבל אם הסרכא סותמה מעיקרא היתה ראוי להתרפאות ולהעלות קרום ולא יתפרק יען שהוא כסדרן ולכן כשרה והבן:

ולפמ"ש בכונת הר"ן מיושב מה שהק' חת"ס יו"ד סי' ל"ח על הר"ן הנ"ל דא"כ סרכא בכסדרן ל"ל בדיקה הא א"נ תבצבץ מ"מ הא חזינן דנקב זה ראוי לסרכא ע"ש ולפמ"ש ניחא דנהי דחזי' דראוי' לסרכא מ"מ כיון שעדיין נקוב לא חזי' שראוי להתרפאות וסתימת האומא אפי' נסרך לאונא אחרת אינו מועיל רק אם עלה בה קרום ונסתם ונתרפא מהני האי כסדרן שלא יתפרק וא"ש:

ולפי"ז לק"מ קושי' נוב"י על באר עשק דבשומן הקורקבן כיון שהנקב לא נתרפא רק שעלה סתימה אח"כ א"כ נכנס בה הטרפות קודם שנסתם ושוב לא מהני סתימה שאינו עתיד להתפרק שאין טרפות חוזר להכשירו, וכן מה שהקשת בושט כיון שהנקב לא נתרפא א"כ כיון שפ"א מיתרמי אהדדי ונכנס בה הטרפות שוב לא מהני סתימת עור

האחר ואפילו עלה קרום על הנקבים מ"מ כיון שנכנס בו הטרפות הקרום הזה עתיד להתפרק:

ויותר נ"ל בכונת הר"ן דס"ל דדוקא סתימת האונא שאצלה מהני משום דהוי סתימא דמעיקרא אלא דאפשר שאין האונא שאצלה סותמה שפיר ובזה יובחן אם סותמה שפיר נסרכה אצלה ולכן כל זמן שנקובה ולא נסרכה אצלה חיישי' שמא נקב זה אינו ראוי לסרכא דאונה סותמה שפיר ולכן טרפה דוק ותשכח ובזה מיושב קושי' חת"ס דאי מבצבץ חזי' דלא סתמה שפיר האונה שאצלה ומה בכך שראוי להעלות סרכא הא לא הוי סתימא דמעיקרא וכיון שנכנס בו הטרפות אינו חוזר להכשיר וגם הסרכא עתיד להתפרק:

ובהכי יש ליישב ג"כ מה שהביא שם קושי' בשם מהרעק"א אמאי לא הק' הר"ן על הגמ' בריאה שניקבה ודופן סותמה והוא דסביך בבישרא כי לא סביך אמאי טרפה נימא אי הוי חי הוה מסתבך בבישרא לבסוף ולפמ"ש ניחא דהתם ידע הר"ן דכל זמן שלא נסתבך חיישי' שמא לא סתמה שפיר שהוא נגד העצם דאינו סותם אבל בתרי אוני כסדרן הוי ס"ל דודאי סותם שפיר וע"ז תי' כנ"ל [ע"ל סי' ע"ט ופ"ד] וד' יגמור עלינו הכל לטובה, כנפשך ונפש אחיך הנאמן דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פו

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' ויצא תרנ"ב לפ"ק:

אלפי שלומים מגבהי מרומים לתלמידי אהובי הרב החו"ב בהוראה עושה פרי תבואה כמו"ה זישא נ"י פריעדמאן בק"ק נירעדיהאז:

כתבך בא אלי על דבר המעשה שהי' בעירך באיש אחד בשעה שאוכל בשר קורקבן עם חזרת ועודנו בין שיניו הרגיש בפיו ומצא חתיכת דראהט ארוך כחצי אגודל והי' מלוטש ועקום קצת והרב דשם אסר דשמא ניקב הקורקבן מחיים ודעתך נוטה להקל מטעמים אשר כתבת ונפשך אותה לדעת היכן דעתי העני' נוטה:

תשובה: חלילה לי להורות באתרי' דרב מרא דאתרא יושב על כסא הוראה בלי שאלת פיו ורע עלי המעשה שהגדת דעתך ברבים כי הי' לך לישא וליתן עם הרב אולי יחזור בו ויורדת לדבריך כמבואר בסי' רמ"ב סל"א בהג"ה כי אינו טועה בדבר משנה ובפרט בזמן לא נאמן אשר חלל לארץ נזר התורה צריך ליזהר מאוד שלא יתחלל ש"ש חו"ש ומה יאמרו הבריות זונות מפרכסות זה את זה אבל השתא הכא אין שום נפ"מ לשעתו

וכבר חלף עבר רק להתלמד במקום אחר ובזה מותר להורות היתר כמבואר בסי' רמ"ב שם לכן אחוה דעתי בעהי"ת וד' יצילנו משגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות, שלא אכשל חו"ש בהוראה, ויעשה עמנו לטובה אות:

בתשובת גאונים בתראי סי' י"ז היתה השאלה שבשעת אכילה נמצא עצם תחוב בבשר הקורקבן לצד חוץ ולא הי' ניכר נקב לצד פנים והי' ניכר שנעשה לפני השחיטה וכו' והשיב אם לא הי' יודע בבירור שנעשה הנקב מחיים הי' ראוי להתיר את הכל מתורת ס"ס דשמא אין כאן איסור והוא מפני שיש ספק שמא העצם נתחב בקורקבן ע"י שדחקו חתיכת בשר בקדירה עם הקורקבן ואת"ל שהעצם הי' בקורקבן מחיים שמא העצם הי' מכוסה כולו בעוביה בשר הקורקבן ולא הי' ניקב לחוץ אלא שעכשיו ע"י בישול יצא לחוץ ובזה פסק רשב"א בתשובה סי' שע"ד דתולין להקל אפי' במחט לפי שדרך ושט לבלוע וכו' ע"ש ובהגהות מהרב"פ סי' מ"ח בש"ך סקכ"ה תמה הא הוי שם אונס חד דלמא הבישול גרם תחיבתו או יציאתו לחוץ דמ"ל לא נתחב כלל מחיים או נתחב ולא יצא לחוץ מחיים תוכן הספיקות אחד הוא בשם אחד אי מחיים או לאחר מיתה ע"ש. ולפענ"ד מ"ש דהוי שם אונס חד משום דשני הספקות דלמא הבישול גרם תחיבתו או יציאתו לחוץ אינני מבין הלא הספק הראשון שמא העצם נתחב בקורקבן ע"י שדחקו חתיכות בשר בקדרה עם הקורקבן ואפי' לא בישל כלל רק נשאר חי בקדרה הי' ספק זה ואין הספק מחמת הבישול וספק השני הוא שמא אף שנתחב מחיים לא יצא לחוץ מחיים רק ע"י בישול נתרכך וע"י רתיחת הקדרה נדחק לחוץ ואין לו ענין כלל לדחיקת חתיכת בשר בקדרה דאפי' בישל הקורקבן לבדו יש ספק זה:

ומה שכתב דשניהם הוי שם אחד משום דבשניהם הספק אם ניקב מעל"ע מחיים הנה לפמ"ש החוו"ד בבית הספק בסק"י וסקי"ג היכא דיש ספק אם יש כאן ריעותא כלל ואת"ל שיש ריעותא שיכול לאסור דלמא לא אסרה ל"ש שם אונס חד כיון שהספק השני תלוי בראשון דאם לא הי' כאן ריעותא שיכול לאסור אין לספק שמא אסרה ושפיר הוי ס"ס ע"ש באריכות וה"נ כיון דיש ספק שמא נתחבה המחט לאח"ש ולא הי' כאן דבר שיוכל לאסור כלל והספק השני תלוי בראשון דאי אתה יכול לומר שמא ניקבה לחוץ מחיים טרם תדע שהי' כאן מחט מחיים כלל שפיר לא מקרי שם אונס חד והוי ס"ס, ומכ"ש למ"ש הפלתי שם דדוקא בהאי דכתובות הוי שם אונס חד משום דשני הספיקות סתרי אהדדי דמיד שאתה אומר שמא ברצון אי אתה יכול לומר שמא היתה קטנה שהרי קטנה אין לה רצון אבל היכא דלא סתרי אהדדי ל"ש שם אונס חד. וה"נ לא סתרי אהדדי דשפיר י"ל שנתחב מחיים ולא ניקב לחוץ רק ע"י בישול ושפיר הוי ס"ס:

ולפענ"ד נראה עוד לפמ"ש במק"א ליישב דעת הרמב"ם פ"ב מסוטה ה"ד ופ"ג מאיסורי ביאה ה"ב דקטנה שהשיאה אביה שזינתה ברצונה נאסרה על בעלה והר"ן בכתובות תמה עליו מיבמות ל"ג ע"ב דאמרי' פיתוי קטנה אונס הוא ועוד מכמה דוכתי וכתבתי סברא ישרה לחלק דודאי אין לקטנה דעת שלימה ואם מפתין אותה לזנות ומתפתית לזנות מקרי אונס דאין לה דעת שלימה לעמוד נגד הפיתוי אבל אם בלי פיתוי היא רצתה אחר הזנות שפיר מקרי רצון ונאסרת על בעלה ובהכי מיירי הרמב"ם שזינתה ברצון ובגמ' לא אמרו רק דפיתוי קטנה אונס הוא והיינו אם זינתה ברצון ע"י פיתוי מקרי אונס וא"ש, ולפי"ז י"ל דגם התוס' ס"ל כן דמשכחת בקטנה רצון כנ"ל אלא דפיתוי קטנה אונס הוא ולכן שפיר כתב דשם אונס חד הוא דאין לומר שמא באונס ואת"ל ברצון שמא בקטנותה ע"י פיתוי ופיתוי קטנה אונס הוא דמה לי אונס פיתוי בקטנה או אונס אחר שבועלה בחוזק יד בגדולה האי אונס והאי אונס ואם הי' בקטנה ברצון בלי פיתוי גם היא נאסרה על בעלה אבל בנידון דידן ל"ש שם אונס חד כלל:

אמנם בהגהות תשובת גאונים בתראי תמה על ס"ס הנ"ל הא אינו יכול להתהפך ולומר ספק לא ניקב לחוץ מחיים ואת"ל ניקב לחוץ מחיים שמא תחיבת העצם ע"י דחיקת הבשר שהרי כבר אמרת שנעשה מחיים ע"ש, ומה שתמהת ע"ז למ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ו בשם מ"ע דהיכא שצריך לדון תחלה אם התחיל מעשה האוסר א"צ להיות מתהפך א"כ גם כאן צריך מתחלה לדון אם התחיל מעשה הטורף דשמא לאח"ש ולא הי' שום מעשה הטורף, עיניך הטעתך וממקום שבאת, הרי כתב הש"ך שם דנשבר העצם ואין עור ובשר חופין את רובא לא הוי ס"ס שמא לאח"ש ואת"ל קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ קודם שחיטה משום דא"י להתהפך ולומר שמא לא יצא לחוץ ואת"ל יצא לחוץ שמא לאח"ש דבכלל שמא יצא לחוץ היינו מחיים ע"ש, ואמאי לא אמרינן דתחילה צריך לדון אם הי' כאן כלל מעשה הטורף דשמא לאח"ש והוא ממש דומה לנ"ד, אבל באמת כבר הסביר שם פמ"ג סברת הש"ך דדוקא אם השני ספיקות הם בשני גופין כגון בספק עאל שספק הראשון הוא בארי אם נכנס והי' כאן גוף שיכול להטריף וספק השני בשור דאת"ל שנכנס והי' כאן גוף המטריף שמא לא נדרס השור בזה אמרי' דלא בעי' יכול להתהפך דתחילה אנו צריכין לדון אם הי' כאן גוף המטריף כלל אבל אם שני הספיקות בגוף אחד מזמן לזמן דהיינו שהס' הראשון אם הי' מעשה או גוף הטורף כאן קודם שחיטה בזמן המטריף או לאח"ש בזמן שאינו מטריף שפיר יכול להתחיל בספק השני קודם שדן תחילה אם הי' כאן בזמן המטריף ע"ש, וה"נ אין ספק אם יש כאן עצם שהרי עצם תחוב לפנינו בקורקבן ושני הספיקות בגוף אחד על עצם התחוב מזמן לזמן

אם הי' תחוב מחיים או לאח"ש ואת"ל מחיים שמא הי' טמון בבשר הקורקבן ולא יצא לחוץ א"כ שפיר יכול להתחיל בספק השני שמא הי' טמון בבשר הקורקבן ולא ניקב לחוץ בלי שידון תחלה אם הי' תחוב כלל מחיים ואם מתחיל כן א"י לומר ואת"ל לא הי' טמון שמא לאח"ש דכבר החלטת שהי' מחיים ושפיר השיג שא"י להתהפך:

אך לפ"מ שהסביר חוו"ד שם דהיכא דספק השני תלוי בראשון לא בעינן יוכל להתהפך כגון בספק עאל דא"א שדרס אם לא נכנס תחילה ושפיר צריכין לדון תחלה אם נכנס ע"ש, ולפ"ז בשלמא שם בנשבר העצם בש"ך בדיני ס"ס אות י"ד משכחת ספק אם יצא העצם לחוץ גם אם הוא אח"ש אלא דאין נפ"מ בזה לדינא ושם במעשה זו ודאי יצא לחוץ בשעה שהובא לפנינו ואין לספק אלא אם יצא לחוץ מחיים ושפיר לא הוי יוכל להתהפך אבל כאן א"א לספק כלל שמא ניקב מבפנים לחוץ אח"ש כיון שאין נקב ניכר מפנים וגם אין אתה יכול לספק ולאסור שמא ניקב מחיים מחוץ לפנים דהא רוב הנבלעים דרך הושט כמ"ש רשב"א בתשו' וא"כ הספק שאתה בא לאסור בעבורו ולומר שמא ניקב מבפנים לחוץ א"א לספק רק אם הי' מחיים א"כ תחילה צריך לדון אם הי' העצם מחיים ושפיר לא בעינן יכול להתהפך ול"ק קושי' הג"ה שם:

ולפי דברינו יובן דעת המחבר בסי' מ"ח דבניקב מבפנים ולא מבחוץ דבעי' בדיקה אם יש קורט דם מבחוץ אם מלחו והדיחו אסור והק' דג"מ שם הא הוי ס"ס שמא אח"ש ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקב לחוץ ע"ש ומה שתי' שם דמיירי שהי' קורט דם בפנים דודאי נעשה מחיים הוא תמוה ואשתמוטתי' דברי רשב"א בחולין נ"א שכ' ומיהו אפי' מצד אחד ולא נמצא עליו קו"ד צריך בדיקה כנגדו בעור החיצון וכו' אלמא דמיירי בליכא קו"ד בפנים ואפ"ה אם הודח ונמלח דא"א לבדוק אחר קו"ד בחוץ טרפה לדעת המחבר ותקשי הא איכא ס"ס ולפמ"ש ניחא דהוי ס"ס שא"י להתהפך ולומר שמא לא ניקב לחוץ ואת"ל ניקב לחוץ שמא לאח"ש דמיד שאתה אומר שמא ניקב לחוץ ע"כ היינו מחיים דלאח"ש אין נפ"מ בין ניקב לחוץ או לא ועיין חוו"ד סי' ק"י בבית הספק סקי"ג ודמי להאי דנשבר העצם וכו' שבש"ך שם דיני ס"ס אות י"ד דכאן הוי הספק בגוף אחד מזמן לזמן כמוש"ל וגם אין ספק השני תלוי בראשון דהא גם אם ניקב לאח"ש יש לספוקי אם ניקב או לא אלא דאין נפ"מ לדינא לאח"ש אבל אפשר להתחיל בספק זה בלי ספק ראשון ושפיר בעי' יכול להתהפך ולהכי לא הוי ס"ס וא"ש:

ולפ"ז יש ליישב קושי' הב"ח וש"ך שבש"ך סקל"ג דרמ"א סותר עצמו דלעיל משמע דלמאן דצריך בדיקה בניקב מצד אחד מותר בדיעבד בהודח ונמלח וכאן משמע דלמאן דצריך בדיקה לכתחלה לא שרי בדיעבד בהודח ונמלח. ועוד למה כתב כאן כלל סברת

היש מקילין דלעיל שיש לסמוך עליהם דהא כתבו כבר לעיל ע"ש, ולפענ"ד י"ל דטעם היש מקילין דלעיל בהודח ונמלח היינו משום דס"ל דאפי' בלא הודח ונמלח נמי מותר משום ס"ס הנ"ל דלא בעינן יוכל להתהפך כלל עיין פר"ח סי' ק"י או דכאן לא בעינן יוכל להתהפך משום דתחילה צריכין לדון אם הי' כאן כלל מחיים אלא דמ"מ צריך לבדוק אם יש קו"ד דהיכא דאיכא לברורי מבררי' עיין דיני ס"ס אות ל"ה ולכן בהודח ונמלח או נאבד דליכא לברורי שרי משום ס"ס, ולפ"ז יש לחקור בהודח ונמלח נהי דאם בודק ואינו מוצא קו"ד אין ראי' שלא ניקב מעבר לעבר או שהי' לאח"ש דאפשר שהי' קו"ד והוסר ע"י הדחה ומליחה ומ"מ מכשירין ע"י ס"ס כנ"ל מ"מ הרי אפשר שגם אחר שהודח והומלח ימצא קו"ד ועיין ש"ך סקל"ג ופמ"ג שם והגהות מהרב"פ וא"כ י"ל דגם בזה צריך לבדוק לכתחלה שמא ימצא קו"ד והיכא דאיכא לברורי מבררי', ונראה דא"צ לבדוק ולברר דלא אמרי' איכא לברורי מבררי' אלא אם אפשר לברר שני צדדי הספק הן לאיסור הן להיתר כמו בלא הודח ונמלח דאם נמצא קו"ד מבורר האי' שהי' מחיים וניקב מעל"ע ואם ליכא קו"ד מבורר ההיתר שלא ניקב מעבל"ע או שהי' לאח"ש וא"צ להתיר משום ס"ס אבל בהודח ונמלח נהי דיכול לברר צד האיסור אם ימצא קו"ד אבל א"י לברר צד ההיתר אם לא ימצא קו"ד דאפשר שהוסר ע"י מליחה והדחה ויצטרך להתיר משום ס"ס ובכה"ג א"צ לברר, ולפי"ז י"ל דרמ"א לא ס"ל לסמוך על שיטה זו בהפ"מ אלא בדיעבד אם בדק ולא מצא קו"ד אחר שהודח והומלח דמותר מכח ס"ס אבל לכתחילה צריך לבדוק שמא ימצא קו"ד ולחוש לדיעה ראשונה אע"ג דליש מקילין א"צ לבדוק אפי' לכתחלה משום דא"א לברר שני צדדי הספק כנ"ל מ"מ חיישי' לשיטה א' דלא הוי ס"ס לענין לבדוק לכתחלה, ולכן הוסיף רמ"א אח"כ כיון דיש מקילין שא"צ לבדוק אפי' לכתחלה אם ניקב מעבל"ע או אם יש קו"ד עיין ש"ך סקל"ב סמכינן עלייהו בהפ"מ אם נמלח או הודח דא"צ לבדוק אפי' לכתחלה שמא ימצא קו"ד דסמכינן על יש מקילין דלעיל דהיכא דאי אפשר לברר שני צדדי הספק סמכינן על ס"ס וא"צ לברר וא"ש:

אמנם עוד הק' דג"מ אמאי אין מתירין בניקב אפי' משני צדדין משום נשחטה הותרה ונימא דלאח"ש ניקב ומה שתי' דמיירי ביש קו"ד בפנים וא"כ ודאי ניקב מחיים ולהכי אף בניקב רק מצד אחד ל"ש נשחטה הותרה לומר שלא ניקב מעל"ע כיון דאיכא ריעותא מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה כמ"ש בסי' נו"ן כבר דחיתי לעיל מרשב"א חולין הנ"ל דמיירי אפי' באין קו"ד מבפנים, ולכן נלפענ"ד ואקדים ליישב מה שהק' בניקב מצד א' דהוי ס"ס כנ"ל והוא דכבר הק' ב"י מה חילוק יש בין מצד אחד לשני צדדי' הא ביש קו"ד גם מצד א' טרפה ואי ליכא קו"ד גם משני צדדי' כשרה ותי' דמב' צדדי' סגי בקו"ד סביב

הנקב אבל במצד אחד צריך קורט דם דוקא נגד פי המחט ע"ש ובש"ך סקי"ז ולכאורה טעמא בעי כיון דהכא והכא צריך קו"ד דוקא אמאי סגי כאן בקו"ד סביבות הנקב וכאן בעי דוקא נגד פי המחט ובמק"א כתבתי דבניקב מצד אחד ויש קו"ד בחוץ אין הטרפות משום דחיישינן שמא ניקב לחוץ וחזרה לאחורי' אלא כיון דיש קו"ד בחוץ יש ראי' שיש שם מכה וכלשון הגמ' אם אין שם מכה קו"ד מנין וא"כ הוי שם כניקב מחמת חולי ומכה ומצטרף בהדי נקובת המחט בפנים והוי ניקב מעבל"ע וטרפה והארכתי בזה בשיטת הפוסקים ואכ"מ [ע"ל סי' פ'] ולהכי בעי קו"ד נגד פי המחט שיהי' ניקב זה כנגד זה אבל בניקב מעבל"ע סגי בקו"ד סביבות המחט דמזה מוכח שהי' מחיים:

אבל כעת נ"ל דבשלמא אם ניקב משני צדדי' א"כ אין ספק רק אם ניקב מחיים או אח"ש ובאמת לא שכיח כלל שינקוב אח"ש ועיין בלשון ש"ע דאם לא נמצא קו"ד אח"ש דחק ועבר משמע דרק משום דליכא קו"ד ואיכא הוכחה דאינו מחיים ע"כ תלינן דאח"ש דחק ועבר ועיין תב"ש סי' מ"ח סוף אות י"ד בשם תו"ח דאם מצא הנקבי' מיד אח"ש אפי' לא נמצא קו"ד לא תלינן בלאחר שחיטה אבל מלשון השו"ע לא משמע כן אלא כיון דלא נמצא קו"ד ואיכא הוכחה דלאח"ש נעשה אמרי' דדחק ועבר ע"י פרכוס וכדומה ולהכי דוקא כי ליכא קו"ד כלל דיש הוכחה שאינו מחיים תלי' ע"כ בלאח"ש אבל כי איכא קו"ד אפי' סביב הנקב שוב ליכא הוכחה גמורה שאינו מחיים לא תלי' בלאח"ש אבל בניקב רק מצד אחד דהס' הוא אם ניקב כלל מעבל"ע וחזרה לאחורי' נהי דצריך בדיקה אם יש קו"ד בחוץ היינו משום דאיכא לברורי מברירי' אבל כל כמה דליכא קו"ד נגד פי המחט שיש הוכחה שנקבה לחוץ וחזרה לאחורי' אמרי' נשחטה הותרה ואף שיש קו"ד סביב הנקב אין זה הוכחה שניקב לחוץ וכל כמה דליכא הוכחה שניקב לחוץ שרי, ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דאף למה שצידד הפנ"י בסוגי' דפ"פ דאמרי' ס"ס אף אם ספק אחד לא שכיח דמ"מ כיון דספק אחד שקול ויש ג"כ מיעוט מספק השני הוי כמו רוב כמ"ש רשב"א בתשו' דס"ס הוי מטעם רוב מ"מ נראה דזה דוקא אם ספק הראשון שקול או במקום שיכול להתחיל באיזה ספק שירצה אבל במקום שצריך להתחיל בספק אחד דוקא וספק זה הראשון לא שכיח לא הוי ס"ס כיון דמיד שאתה מתחיל בספק הא' אתה מחזיקו לאיסור שוב א"א לצרף ספק הב' להיות כמו רוב ומעתה כאן כיון דא"א להתחיל שמא ניקב לחוץ או לא ניקב לחוץ דשוב לא תוכל לומר ואת"ל ניקב לחוץ שמא לאח"ש דמיד שתאמר ניקב לחוץ עכ"ח היינו מחיים דלאח"ש אין נפ"מ אם ניקב לחוץ כמש"ל וע"כ אתה צריך להתחיל ספק מחיים ספק לאח"ש וזה הספק הראשון וספק לאח"ש לא שכיח ולכן לא הוי ס"ס ולפ"ז נראה דהא דאמרי' באיכא ריעותא מחיים לא אמרי'

נשחטה הותרה ה"ט דהא דאמרי' נשחטה הותרה היינו משום דרוב בהמות כשרות אלא דמחיים דבלא"ה אפי' כשרה אסורה באכילה אכתי לא החזקנו הרוב אבל לאח"ש דאם היא כשרה מותרת באכילה הרי כבר החזקנו שהוא מן הרוב כשרות והוא חזקת זכות ועיין כתובות כ"ד גדולה חזקה וכו' ועיי' תב"ש סי' ח"י סקכ"ט וריטב"א קידושין ס"ו ד"ה ה"ד ובשע"ת ח"ב כלל ה' פ"ג, אמנם כל זה אי ליכא ריעותא מחיים אבל אי וודאי איכא ריעותא מחיים הרי החזקנו החזקה בטעות דהרי אנו היינו מחזיקין דליכא ריעותא כלל וכמו"ש תבו"ש לענין מים במוח וכיון שהחזקנו החזקה בטעות שוב לא מהני החזקה כלל וכמו"ש רשב"א חולין י"א לענין גבינות וכתמים דכיון דהחזקנו החזקה בטעות שוב לא הוי החזקה כלל ע"ש, ומעתה נראה דזהו דעת המחבר שהוא דעה א' בשו"ע דאם א"א לבדוק אסור אפי' בניקב מצד אחד כיון דלאח"ש לא שכיח שינקוב וע"כ הי' מחיים וכיון דאיכא ריעותא מחיים והחזקנו בטעות שוב לא אמרי' נשחטה הותרה וחיישי' שמא ניקב מעבל"ע אבל היש מקילין ס"ל דדוקא היכא דודאי איכא ריעותא מחיים ובבירור החזקנו בטעות אז לא אמרי' נשחטה הותרה, אבל כאן דלא הוי וודאי ריעותא מחיים אלא מכח דלא שכיח שינקוב אח"ש ואינו וודאי שהחזקנו החזקה בטעות שוב אמרי' מכח חזקה דנשחטה הותרה שלא ניקב מעבל"ע וכשר ומיושב קושי' דג"מ:

ולפ"ז יצמיח דהיכא דאיכא קו"ד בפנים דודאי נעשה מחיים גם היש מקילין מודו דל"ש נשחטה הותרה אפי' בניקב מצד אחד אם א"א לבדוק אחר קו"ד בחוץ ודוקא בבדק מבחוץ וליכא קו"ד כשר אבל בלא בדק טריפה וא"כ לק"מ מה שהק' טו"ז סקי"ג מחולין נ"א די"ל דמעשה דרבי הי' קו"ד בפנים ושם מודו היש מקילי' דבדיקה בחוץ חיובית וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש הש"ך סי' ח"י סקכ"ה אהא דכתב השו"ע אבל מספיקא אין תולין לומר שנפל על חודו, והקשה הש"ך מ"ש מנאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום דכשר כמבואר שם סי"ג ותי' בתי' השני דהתם כיון שנאבד יצא בחזקת היתר ולכן אפי' נמצא אח"כ פגום מוקמינן לי' בחזקת היתר אבל כאן כיון שהסכין לפנינו וצריך בדיקה א"כ לא החזקנו אותו בחזקת היתר ל"ש לאוקמא אחזקתו ולהכי אסור ע"ש, ולפי"ז ה"נ כאן כיון שביה"כ לפנינו ניקב מצד אחד וצריך בדיקה אם יש קו"ד בחוץ ל"ש נשחטה הותרה כיון שלא יצא בהיתר מעולם ולא החזקנו אותו בכשר כיון דצריך בדיקה ולכן אם הודח והומלח דא"א לבדקו אסור דל"ש לאוקמי' אחזקתי' מכח נשחטה הותרה שהרי לא החזקנו ההיתר מעולם:

ובהכי מיושב קושי' טו"ז סי' מ"ח סקח"י שהק' אהא דכתב רשב"א להתיר במחט שנמצאת מובלע בבשר הקורקבן שהובא בשו"ע סי"א משום דרוב הנבלעים דרך הושט, ועוד העמידנו על חזקתו דעוף זה בחזקת כשרות לגבי נקבים אלו עומד והק' טו"ז מ"ש ממ"ש הרשב"א עצמו שהעתיק רמ"א ס"ח דכ"מ שצריך בדיקה אם לא בדקוהו כגון שנאבד או לקחו המחט משם דאסור ולא אמרי' העמידנו על חזקתו, ולפמ"ש לק"מ דהתם שנאבד או לקחו המחט אחר שכבר חל עליו חובת הבדיקה ולא החזקנוה בהיתר ל"ש נשחטה הותרה ולהכי אסור אבל כאן דלא חל עליו חובת בדיקה מעולם מה"ט דנשחטה הותרה שפיר ס"ל לרשב"א דאמרי' נשחטה הותרה וא"ש:

ולפ"ז בנידון הטו"ז בשם אחיו שתינוק הרגיש בפיו בשעת אכילתו שיש מחט בקורקבן וצעק וראו במקום נשיכת השן בקורקבן יצא המחט משם חלק ממנו ואסר הכל וכו' צריך לומר כמ"ש בהגהות מהרב"פ דשם הי' המעשה שהי' ניכר הריעותא בבשר שסביב המחט דודאי הי' ריעותא מחיים ולהכי ל"ש נשחטה הותרה ולא ס"ס רק ספק אחד שמא לא ניקב לחוץ ולהכי אסר הכל אבל אם לא הי' ניכר ריעותא כיון דלא חלה עליו חובת בדיקה מעולם שפיר אמרי' נשחטה הותרה, ונ"ל שאפי' הטו"ז שהשמיט זה היינו דוקא במקום שלא הי' אפשר לתלות שנתחבה אח"ש ע"י דחיקת בשר בקדרה וא"כ לא שכיח שיתחב בקורקבן בבהמה אח"ש כמש"ל ולכן לא הוי ס"ס ול"ש נשחטה הותרה כמש"ל ביישוב קושי' דג"מ, אבל בנידון דתשו' גאונים בתראי שיש לתלות דמחמת דחיקת הבשר בקדרה נתחב העצם בקורקבן מודה טו"ז דאם לא ניכר ריעותא מחיים דאמרי' נשחטה הותרה וגם סומכי' על ס"ס כמ"ש בתשו' הנ"ל ומותר ועוד דאין מחזיקין איסור ממקום למקום כמ"ש מג"א סי' תס"ז סקט"ו ועיין דג"מ סי' מ"ח בש"ך סקל"א ואמרי' כאן נמצא וכאן הי' בקדרה או בקערה נתחבה המחט בקורקבן ולא היתה המחט בקורקבן מחיים במק"א כלל:

ועוד אני אומר דבר חדש לפמ"ש פמ"ג במש"ז סקח"י דאם מחט בקורקבן ופיה לחוץ באופן שודאי נקבה מפנים לחוץ ומבפנים נתרפא לגמרי ולא ניכר שום ריעותא אף דודאי ניקב מעבל"ע מ"מ לא הוי רק ספק טרפה דשמא קודם שניקב לחוץ נתרפא בפנים וכיון שאז לא הי' טרפה עדיין לא הוי קרום שעלה מחמת מכה ושפיר לא הוי רק ניקב מצד אחד וכשרה, ובזה יש ליישב דעת הרמב"ם פ"ו משחיטה הי"ב שכ' מחט שנמצאת בעובי' ביהכ"ס מצד א' כשרה ואם ניקב נקב מפולש לתוך חלל ביהכ"ס ונמצא טיפת דם במקום הנקב טרפה וכו' ותמה כ"מ דמלשונו משמע דניקב מצד א' היינו מצד חוץ א"כ הוי מחט בחלל הגוף דטרפה שמא ניקב א' מאברים הפנימים ע"ש, ולפי הנ"ל י"ל

דרמב"ם ס"ל דלא מחזיקי' אי' ממקום למקום וגם רוב הנבלעים דרך הושט ולכן אמרי' שבאה מבפנים וניקב עד לחוץ ומ"מ כשר דאמרי' שלא ניקב לחוץ עד אחר שנתרפא בפנים ולהכי כשר דס"ל אף באיכא ריעותא א מחיים אמרי' נשחטה הותרה וכשיטת הפוסקים שהביא הש"ך רס"י נ' דס"ל כן ע"ש, ובזה דליכא קו"ד בפנים ונתרפא לגמרי רגלים לדבר שלא ניקב לחוץ עד אחר שנתרפא בפנים דאי ניקב לחוץ קודם שנתרפא בפנים לא הי' מתרפא בפנים שלא יהי' ניכר שום ריעותא דאחר שנטרפה הוי קרום שעלה מחמת מכה, ועוד דאיכא נמי ס"ס שמא לא ניקב לחוץ עד אח"ש אף שהתחיל לנקוב בפנים מחיים וכשיטת הפוסקים דס"ל הכי עיין בש"ך סי' מ"ט סק"ד ותבו"ש שם ודלא כד"מ שהביא טו"ז סי' מ"ח סקי"ז דבקורקבן כיון שניקב הרוב מחיים אמרי' דניקב כולו מחיים ע"ש ואת"ל דניקב לחוץ מחיים מ"מ שמא אחר שנתרפא בפנים ניקב לחוץ ולהכי כשר וא"ש:

ובזה מיושב נמי קושי' טו"ז סקח"י על הרשב"א שהבאנו לעיל די"ל דס"ל לרשב"א היכא דאיכא ריעותא מחיים לא אמרי' נשחטה הותרה אלא דבנבלע בעובי בשר הקורקבן בין אם בא מבפנים לחוץ בין אם בא מחוץ לפנים אין לאסור מצד נקיבת הקורקבן משום דאיכא ס"ס שמא לא ניקב לחוץ ואת"ל ניקב לחוץ שמא אחר שנתרפא בפנים ואף שא"י להתהפך ולומר שמא ניקב לחוץ אחר שנתרפא בפנים ואת"ל קודם שנתרפא ניקב לחוץ דשוב לא תוכל לומר שמא לא ניקב לחוץ מ"מ כאן ודאי לא בעי' יכול להתהפך שהרי הספק השני תלוי בראשון דאין אתה יכול לומר שניקב לחוץ קודם שנתרפא בפנים אם לא תאמר בתחילה שניקב לחוץ וא"כ מתחילה אתה צריך לומר לדון אם ניקב לחוץ כלל וגם הוא ממקום למקום אם ניקב ממקום שהוא עכשיו לחוץ וחזר לאחוריו ועיין תב"ש סי' מ"ח אות י"ג וא"כ גם לסברת פמג"ד בסי' ק"י שהבאתי לעיל לא בעינן בזה יכול להתהפך. וכן אם בא מחוץ לפנים איכא ס"ס הנ"ל לענין הקורקבן שמא לא ניקב לפנים ואת"ל ניקב לפנים שמא אחר שנתרפא בחוץ וא"כ אין איסור מצד הקורקבן רק דניחוש שמא ניקב אחד מהאברים פנימים וא"כ אפי' אין רוב הנבלעים דרך הושט אלא הוי ספק השקול אם בא מבחוץ או מבפנים מ"מ כיון שהמחט נמצאת בקורקבן ואין מחזיקי' אי' ממקום למקום א"כ בחלל הגוף לא אתילד ריעותא בודאי מחיים ושפיר אמרי' נשחטה הותרה והיינו שכ' הרשב"א דהעמידנו על חזקתו דעוף זה בחזקת כשרות לגבי נקבים אלו עומד פי' לגבי נקבים אלו של אברים הפנימים דליכא ריעותא מחיים ושפיר אמרינן נשחטה הותרה אבל לגבי נקיבת הקורקבן דאיכא ריעותא מחיים א"צ לנשחטה הותרה כלל רק מותר מטעם ס"ס וכנ"ל, ולפ"ז בנידון אחיו של טו"ז יש להתיר מטעם ס"ס הנ"ל

אפי' ניכר שהי' תחוב מחיים דל"ש נשחטה הותרה מ"מ כיון דבשעת שריי' ומליחה לא הי' ניכר שום ריעותא לא בחוץ ולא בפנים ע"כ הי' מובלע בבשר עובי הקורקבן ונתרפא מבפנים ומבחוץ וא"כ איכא ס"ס הנ"ל שמא לא ניקב לחוץ ואת"ל שניקב לחוץ שמא אחר שנתרפא בפנים וגם יש רגלים לדבר שנתרפא קודם שנטרפה מדלא הי' ניכר שום ריעותא לא בחוץ ולא בפנים דאי נתרפא לאחר שנטרפה דהוי קרום שעלה מחמת מכה הי' ניכר ריעותא ומה אעשה ומהר"י אסר:

אבל כל זה בנידון דידי' שהי' תחוב בקורקבן וניכר שהי' מחיים דל"ש נשחטה הותרה אבל בנידון דידן שלא ניכר ריעותא כלל בקורקבן ולא נמצאה כלל תחובה בו ואפשר שהי' מחט בחזרת או בפת ודאי כ"ע מודו דשרי כיון דליכא ודאי ריעותא מחיים נשחטה הותרה וגם איכא ספיקי טובא ספק שמא הי' בתמכא או בפת ואת"ל בקורקבן שמא אח"ש ואת"ל מחיים שמא לא ניקב לחוץ ואת"ל ניקב לחוץ שמא אחר שנתרפא הפנימי ויש רגלים לזה כיון שלא הרגישו בשום ריעותא בקורקבן בשעת פתיחתו ושרייתו ומליחתו ובישולו, ועוד דלא מחזיקי' אי' ממקום למקום ואמרי' השתא בקערה נפל וגם אחזוקי ריעותא לא מחזיקי' עיין רש"י חולין מ"ח:

ומה שהשיב הרב נ"י דספק לאח"ש נתחבה לא שכיח וגם בתמכא לא שכיח ואין הספיקות שקולין לא הבנתי דאפי' לתב"ש דלא מספקינן לאח"ש היינו מיד אבל אחר יום וחצי יום מודה דאפשר לאח"ש ע"י דחיקת בשר בקדרה וכדומה וגם אפשר שלא הי' תחובה כלל רק מונחת בתוכו וגם בתמכא אפשר כן ועיין מג"א סי' תס"ז ס"ק כ"ה ד"ה מעשה משמע דוקא חטה במצה צוננת א"א דהי' מתגלגל ויורד, אבל מחט בתמכא אפשר הוא שנתחבה בו וגם מבואר שם שתלינן בתרנגול כיון דמשהו דרבנן ע"ש, ועוד וכי בקורקבן שכיח שתתחוב מחט מחיים והלא אפי' נימא דשכיח שתהי' מונחת בו מחט מ"מ לא שכיח שתתחוב שהרי במחט או קוץ הנמצא מונח בהמסס וביהכ"ס בחללו כשר וא"צ בדיקה כלל כמו"ש רמ"א סי' מ"ח ועיין ש"ך ודג"מ שם וע"כ דגם מחיים לא שכיח שיתחוב ואף שיש לדחות דלא שכיח שיתחוב ויחזור לאחוריו דהרי להפוסקי' בניקב מצד א' אסור אם נאבד בלא בדיקה ע"כ דחיישי' שמא חזרה לאחורי' וכ"ש בהמסס וביה"כ שעורן דק אע"כ דבמונח לא חיישי' כלל שנתחב וא"כ איך אפשר לומר דזה שכיח, ועוד דלפענ"ד אפי' שתהי' מונחת מחט לא שכיח דהא לכמה גדולי אחרונים בסי' מ"א בנסרך טרפש הכבד לביה"כ אפילו נמצאה מחט בפרש טרפה דמעיד על הסרכא ואי שכיח מחט מונחת בבני מעים מה עדותה של מחט, ועוד לפמ"ש בלאה"נ

איכא ס"ס שמא לא ניקב לחוץ ואת"ל ניקב לחוץ שמא אחר שנתרפא בפנים לכן מכל הלין טעמי נ"ל להתיר בנידון זה אבל מ"מ אין תפיסה על הרב שאסר בזה כלל:

אבל מ"ש להתיר עפמ"ש המש"ז סי' מ"ח סקח"י שהקשה אמאי הוצרך רשב"א להתיר במחט המובלע בבשר הקורקבן משום דרוב הנבלעים דרך הושט תיפוק לי' משום דאיכא ס"ס שמא בפנים ואת"ל מבחוץ שמא לא ניקב אחד מאברים הפנימים ותי' דאיכא נמי ס"ס לאיסורא שמא ניקב הקורקבן מעבל"ע והבריא ואף דלא חיישינן שמא הבריא מ"מ כאן ע"כ הבריא או מבפנים או מבחוץ ואת"ל לא ניקב הקורקבן מעבל"ע והבריא שמא בא מבחוץ וניקב א' מאברים הפנימים, ולפ"ז בנידון דידן שפיר איכא ס"ס אי ניקב אחד מאברים הפנימים ואי ניקב הקורקבן לחוץ ואין כאן ס"ס לאי' כיון שאין הכרח שהבריא לא חיישי' שמא הבריא:

תמהני עליך שנשתבשת בזה מאוד דהתם בנידון הרשב"א לא הי' לאסור מצד ניקב הקורקבן אם בא מבפנים כיון שלא ניקב לחוץ וגם לא הי' קו"ד מבחוץ כמבואר בהגהות רמ"א סי' מ"ח אלא שחקר לחוש שמא בא מבחוץ וניקב אחד מאברים הפנימים וע"ז כתב רשב"א להתיר דודאי בא מבפנים משום דרוב הנבלעים דרך הושט וע"ז הק' פמג"ד שפיר הא אפילו אין רוב הנבלעים דרך הושט אלא ספק השקול אם בא מבפנים או מבחוץ נמי אין לאסור מחמת ספק זה דהא איכא ס"ס שמא מבפנים ואת"ל מבחוץ שמא לא ניקב אחד מאברים הפנימים וע"ז תי' מה שתי' אבל אנן בדידן באנו לאסור לא משום יש מחמירי' החולקין על הרשב"א וחוששי' שמא בא מבחוץ כמ"ש טו"ז סקי"ז אלא אפי' לדעת רשב"א דודאי בא מבפנים משום דרוב הנבלעים דרך הושט מ"מ כיון דא"א לבדוק אם הי' קורט דם מבחוץ אסור לדעת הטו"ז וכדעת המחבר ואפי' לדעת הש"ך בסקכ"ב דאם א"א לבדוק אחר קו"ד מותר גם לדעת המחבר מ"מ אם א"א לבדוק אם ניקב מעבל"ע מודה דאסור וא"כ מה ענין לכאן ס"ס שמא לא ניקב אברים הפנימים הרי לא משום נקובת אברים הפנימי' אנו אוסרי' רק משום הקורקבן עצמו, וגם מ"ש דכאן כיון שאין הכרח שהבריא לא חיישי' שהבריא הוא טעות דאמאי אין הכרח שהבריא הא לא ראינו המחט לא מבחוץ ולא מבפנים וע"כ כיון שלא בדקנו והי' רק באומד הדעת אפשר שהי' נקוב ועומד וכמו"ש תבו"ש ופמג"ד בשפ"ד סקכ"ה א"כ גם כאן יש ס"ס לאיסורא שמא הי' הקורקבן נקוב לחוץ ולא הרגשנו כיון שלא בדקנו דנהי דלשמא הבריא לא חיישי' לשמא ניקב חיישי' כמ"ש הש"ך סי' מ"ח סקל"ח ע"ש, ובזה תהי' שביתת קולמסי בברכת שלום ואמת צלח ורכב על דבר אמת כנפשך ונפש רבך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פז

שיל"ת ב' אויפאלו ד' מקץ תרמ"ה לפ"ק:

בימי חנוכה שלום וברכה לידינ"פ מחותני הרב הגאון הצדיק מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נר"ו האב"ד דק"ק האלאש:

אחרי דש"ה במה שנשאל על אווזא ששתאה סיד וביקש שאחוה דעתי מה דינה אם דומה לחלתית:

הנה בחולין נ"ח אמר שמואל הלעיטה חלתית טרפה מ"ט דמינקבא להו למעיים ופלא בעיני יעיין שבת קנ"ה איזהו המראה ואיזהו הלעטה וכו' הלעטה למקום שיכולה להחזיר ועכ"פ הוא ע"י אדם שמלעיט אותה ואמאי נקט הלעיטה, ומשמע דדוקא נקט שהרי בברייתא דמקשה מינה לשמואל נקט תחילה ושאכלה הרדופני וכו' ואח"כ נקט הלעיטה תיעה וחלתית והדר נקט אכלה סה"מ אלמא דוקא נקט וכן היא לשון הרמב"ם פ"ו משחיטה הי"ג ולשון הטוש"ע סוס"י נ"א ומזה נראה דוקא בהלעיטה אדם יש חשש שנוקב בני מעיים אבל אכלה מעצמה ליכא חשש כלל ובריייתא לרבותא נקט דבעלין אפילו הלעיטה כשרה:

אמנם בתשובת מבי"ט שהביא ש"ך שם סק"ח ותשובת ב"י שהביא שם הגאון ביד אפרים שפלפלו בבהמות שאוכלות עשב שקורין בערבי כלך אם טרפה כמו בקורט של חלתית נראה שאוכלות מעצמם ואפ"ה דנו עליו שיהי' טרפה, וצ"ל דמשו"ה נקט הלעיטה חלתית משום דאין דרך הבהמה לאכול חלתית מעצמה רק אם אדם מלעיטה משא"כ בהרדופני וסה"מ אוכלת מעצמה נקט אכלה, ולפ"ז הי' מזה ראי' למבי"ט דאותו עשב כלך אינו חלתית כיון שהבהמה אוכלת מעצמה:

ועיין פרי תואר אות זי"ן אם אכלה עלין ומסתפק אם אכלה קרטין דבהדיהו נראה דטרפה ולפמ"ש צ"ע אמאי ניחוש שאכלה קרטין הא אין דרכה לאכול קרטין של חלתית, אך ז"א דהא גם עלין אין דרכה לאכול דהא ברייתא בעלין מיירי ואפ"ה נקט הלעיטה וא"כ כיון דחזינן דאכלה עלין חיישינן שמא אכלה גם קרטין:

ופר"ח הביא רי"ו שכל קורט של חלתית בהדי הנך שכשרים משום טרפה ואסורים משום סכנת נפשות והשיג עליו שהוא נגד הגמ', ולפמ"ש אפשר לומר דס"ל לרי"ו כמש"ל דדוקא בהלעיטה טרפה אבל באכלה מעצמה כשרה ואין בה רק סכנה וא"ש:

ובהגהות יד שאול סי' הנ"ל תמה עליו ממשנה שבת ק"מ אין שורין את החלתית בפושרין וכו' אלמא דאין בו סכנה וגם למה לא הביא הגמ' בחולין משנה זו, ולענ"ד למ"ש הרע"ב שם שנוהגין לאכלו במקומות הקרים וכ"כ הרמב"ם שם בפיה"מ א"כ אפשר שבמקומות

החמים יש בו סכנת נפשות וכפרש"י משתלח משכי' שהחלתית מחממתו ורפואתו מים קרים, ומה דק"ל אמאי לא הביאו בגמ' דהא אם מטריף אין חילוק בין מקומות קרים לחמים לק"מ דאף דמטריף בהמה ומנקיב למעיינה מ"מ אינו מזיק לאדם ויעיין פ"ת:

ודעת המבי"ט דדוקא נקט קורט של חלתית ומשו"ה הי' מכשיר בכלך אחרי שהוכיח שאין זה חלתית, אמנם הב"י הוציא מלשון הרמב"ם הנ"ל שכתב קורט של חלתית וכיוצא בו דגם שאר דברים שיש בהם חשש זה נמי טרפה עיין ביד אפרים באריכות, ומעתה לדעת המבי"ט פשיטא שאין בסיד שום חשש אך לדעת הב"י יש לספק בזה:

אמנם הלא פרש"י בא"ט נ"ח קורט של חלתית חד הוא ונוקב את בני מעיים א"כ גם מ"ש הרמב"ם וכיוצא בו היינו נמי שהוא חד ויכול לנקוב הבני מעיים, ולפ"ז בסיד ל"ש חשש זה שאינו חד ואפילו למאי שהוכיח התבו"ש סי' מ' סק"ד דהפירש שהחלתית מחליש הבני מעיים וסופן לנקוב מ"מ לא יחלוק על רש"י אלא שכונתו דאף דכולי חיוי ברייתא קוצי אכלי מ"מ אינו נוקב כיון שאין בני מעיים חלושים אבל חלתית מחליש הבני מעיים ונוקב אח"כ מפני שהוא חד וא"כ ל"ש בסיד ועיין פלתי שם שכיוון לדברי תבו"ש והעלה דלפ"ז באכלה קורט של חלתית הוא טרפות ניכר מבחוץ ע"י החום] א"כ בסיד שאין רואין בחוץ אין לספק שמא דומה לקורט של חלתית:

וגם בנידון דמבי"ט וב"י גבי כלך נראה דלא חשו רק משום שמתו הרבה בהמות וגם ראו בהרות אדומות בבני מעיים אבל בלא"ה אחזוקי ריעותא לא מחזיקינן ועכ"פ אפשר לסמוך בזה על רופא אם אומר שאין סיד רותח נוקב ועיין פרי תואר סוס"י נ"א ועיין חת"ס הל' נדה דוקא על גוף פרטי אין לסמוך על הרופאים אבל במה שאומרים דרך כלל שכן נמצא בטבע יש לסמוך עליהם, ומכ"ש בנידון דידן דלדעת המבי"ט אין חשש כלל ואפילו לדעת רמב"ם וב"י מ"מ לפרש"י אין חשש כלל וגם לפירש תבו"ש ופלתי י"ל דאין חשש ויש סניף קצת גם דעת רבינו ירוחם ודאי יש לסמוך על רופא הבקי בטבע אם אומר שאין זה נוקב ולדעתי אפילו בלי שאלת רופא אין חשש בזה:

ויש להסביר מש"ל בדעת רי"ו לחלק בין אכלה מעצמה להלעיטה דהרי אמרו בגמ' מאן דאכיל תלתא תקלא חלתית אליבא רקני משתלח משכי' ור"א אכיל חד תקלי ויתיב במי' והי' לו רפואה. והנה אף דאין ללמוד בהמה מאדם וכמ"ש תוס' ר"פ א"ט דאדם אית לי' מזלא, מ"מ יש ללמוד מזה דגם בבהמה לאו בקורט אחד של חלתית מיטרפא אלא באוכלת הרבה, ובהכי ניחא דלא נקט אכלה חלתית דהוי משמע אפי' אכלה מעט מיטרפא קמ"ל דוקא הלעיטה שאכלה הרבה, וגם יש ללמוד דיש שני שיעורין שיעור א' יש לו רפואה עדיין במים קרים ובלא רפואה משתלח משכי' ושיעור יותר גדול דלא

מהני לי' רפואה, ולפ"ז י"ל דס"ל לרי"ו דבאוכלת מעצמה מיד שמרגשת כאב וחום גדול פוסקת מלאכול ואי בדרי לה סמא במים קרים חי' ואינה טרפה דאינה אוכלת כ"כ עד דלא יהני לה רפואה וכדאמרינן לענין נפילה בחולין נ"א אמדה נפשה אבל בהלעיטה כ"כ ע"י אדם עד דלא מהני לה סמא אז טרפה:

ובזה מיושב מה שהק' תבו"ש סי' מ' סק"ד על שיטת רש"י דחלתית נוקב מפני שהוא חד הא אמרינן בחולין מ"ג כל הני חיוי ברייתא קוצי אכלי ואפ"ה אינו נוקב בני מעיים, ולפמ"ש א"ש דבסתמא אוכלת רק מעט ויש ריוח בבני מעיים ואינו נוקב ורק בהלעיטה חלתית הרבה עד שיש דוחק בבני מעיים אז נוקב ומכ"ש דא"ש טפי לדעת רי"ו דאם אוכלת מעצמה אומדת עצמה שלא לאכול כ"כ עד דמיטרפא בי' ורק בהלעיטוה אחרים יש חשש וא"ש:

ולפי"ז באוכלת מעצמה מעט סיד שאינו חד נ"ל דלכ"ע אין בו שום חשש משום אכלה חלתית ומותרת:

תשובה פח

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

ועל דבר שאלה השני' שחושש באווזא ששתאה סיד כפי הנראה מדבריו משום נחמרו בני מעיים כיון שהיה רותח [אמנם לא ביאר אם הרתיחוהו אצל האש לאיזה תכלית או היה רותח מצד עצמו כדרכו בשעה ששופכין עליו מים וממחין אותו]:

תנן בחולין נ"ו ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה וכו' ותבו"ש רס"י נ"ב הביא בשם רוקח דנפל למים רותחין הו"ל כנפל לאור יע"ש ובתשובת חת"ס ביו"ד סי' נ"ד נשאל בבהמות ששתו מים חמין אם יש בהם חשש נחמרו והוכיח דל"ש בזה נחמרו דא"כ למה נקט המשנה נפלה לאור ולא קתני סתם נחמרו בני מעיה וזה קושיא על דברי רוקח ג"כ הגם שלא הביא דבריו:

ועלה בדעתי דזה תליא בג' פירושים שיש בפירוש נחמרו דרש"י פי' כווצו מחמת האור ונהפכו מראיתן, ורמב"ם בפיה"מ כתב ופירוש נחמרו נשרפו וכן אמרי' במחויב שרפה וחומרת את בני מעיו. ומרדכי פי' נתחממו עיין טו"ז ופמ"ג רס"י נ"ב ומעתה לפי' הרמב"ם ודאי ל"ש שרפה רק באור ולא במים חמין ועיין בבדה"ב להרא"ה דף קס"ה ע"א דליבון אינו כהגעלה דהגעלה מפליט מה שבתוכו ולפיכך אם מגעיל אותו מקצת כלי שנשתמש בו איסור כשר דכבלעה כך פלטה וכמו שבלע יותר משיעור התשמיש ע"י לחות כן פולט ע"י לחות אבל ליבון אינו מפליט רק שורף ומכלה ואינו מכלה רק אותו

חלק שמלבן ע"ש ועיין ש"ך יו"ד סי' קכ"א סקי"ז ועיין באו"ח סימן תנ"א בחק יעקב אות מ"ב דלכן בליבון מהני אף בקדם בליעת האיסור לטלאי משום דליבון אינו מפליט רק שורף הכל במקומו אבל הגעלה לא מהני ע"ל סס"י פ"ט] וע"כ דמים חמין אינו שורף, ואף דיש לחלק דשאר דברים אין כח במים חמין לשרוף מ"מ בני מעיים יש להם כח לשרוף וכמ"ש חידושי רשב"א בסוגיא דחולין שם דסימנים קשים הם אצל נחמרו כמו אצל דרוסה רק בבני מעים פועל החימור וא"כ י"ל דגם מים חמים אף שאינו שורף דבר אחר מ"מ בני מעיים שורף מ"מ כיון דעכ"פ חזינן בדבר אחר שאין חמים שורפין כאש מנ"ל לבדות מלבינו דחמים שורפין בני מעיים כיון דמתני' רק לאור קתני, ועוד דמסתבר דשריפת האש הוא ע"י שמיבש כל הלחלוחית נעשה אפר אבל במים חמין שיש בו לחלוחית ל"ש ששורף, אבל לדעת רש"י דנחמרו היינו כווצו זה שייך גם במים חמין וכדאמרינן בחולין מ"ו בחמימי לא משום דכווצי, וכן לפי' מרדכי נתחממו שייך ג"כ במים חמים דהרי קי"ל דכלי ראשון מבשל אפילו אינו אצל האור אלמא דחום כ"ר הוא כחום האור:

ובתשובת מהר"מ שיק יו"ד סי' ע"א מייתי ראיה דמים חמים יש בהם משום חימור ושורף מגמ' פסחים ע"ה דמרבינן לענין מכוה ושריפת בת כהן מים חמין אע"ג דכתיב מכות אש ובאש תשרף עיי"ש, ולפענ"ד אין ראי' משם דשם עשו המים חמים ודאי פעולת האש שנעשה מכוה והומתה הבת כהן רק שאנו דנין מכח גזיה"כ דבעינן אש דוקא וילפינן דתולדות אש כאש לענין זה אבל אין מזה ראיה שיש במים חמים כח ליחמר כמו שיש באש וזה פשוט:

ולפ"ז לדעת הרבה ראשונים דאם מצינו נחמרו בני מעיים ולא ידעינן שנפלה לאור תלינן השינוי בחולי ודאי לק"מ דליתני נחמרו בני מעיה ולא לתני נפלה לאור דאי קתני הכי הו"א אפילו לא ידעינן דנפלה לאור טרפה וקמ"ל דבעינן עד שידע דנפלה לאור, וא"כ ל"ק רק לדעת הרי"ף ורמב"ם וסייעתם דמטרפי אפילו לא ידעינן שנפלה לאור ולפ"ז לפמ"ש י"ל דשיטות אלו סוברים כפי' הרמב"ם וא"כ ודאי אין במים חמים חשש נחמרו ושפיר נקט נפלה לאור דוקא אבל רוקח סובר כפרש"י ומרדכי ומשו"ה גם במים חמים שייך נחמרו, והא דלא נקט נחמרו סתם היינו לאשמעינן דלא חיישינן לנחמרו אלא בידעינן שנפלה לאור דוקא וכנ"ל:

ומה שהקשה בחידושי רשב"א שם אי נימא דבלא ידעינן שנפלה לאור לא חיישינן לנחמרו א"כ גם בידעינן שנפלה לאור לא ניחוש ונתלי שהוא בתולדה כמו בריאה שנקבה היכא דממשמשא ידא דטבחא או בא זאב ונטל בני מעים, ולפענ"ד י"ל דהני שיטות ס"ל

דבלא ידעינן דנפלה לאור חשש נפילה לאור או שהוא בתולדה ומחמת חולי שוין ותלינן לקולא ועיין בטו"ז סי' נ"ז סק"ב אבל בידעינן שנפלה לאור איסורא שכיח טפי דמחמת אור הוא וטרפה, ורשב"א י"ל דס"ל כמ"ש ר"ן בחולין נ"ג ע"ב דתליא בקניא בין לקולא בין לחומרא דדריסה מלתא אחריתא היא וה"נ חימור מלתא אחריתא ושפיר הק' דהו"ל למתלי לקולא:

ועוד נ"ל לחלק דשאני היכא דממשמשא ידא דטבחא או בא זאב ונטל בני מעים שנולד הספק אחר שחיטה ושייך לומר נשחטה הותרה אבל בנפלה לאור לא מיבעי' נולד הספק מחיים, אלא אפילו נולד הספק מחיים נמי אמרינן נשחטה הותרה היינו בלא נודע הספק עד אחר שחיטה, אבל כאן דנודע הספק מחיים ל"ש נשחטה הותרה דלא יצאה בחזקת היתר מעולם ועיין תוס' יבמות ל"א וד"מ יו"ד סימן ל"א, והרשב"א הקשה לשיטתו דלא ס"ל הך סברא ביבמות שם ועיין בש"ך יו"ד סי' נ' סק"ג ויו"ד סי' פ"א:

אבל בלאה"נ דס"ל להנך שיטות דאם נפלה לאור בידוע שנחמרו בני מיעיה וטרפה ודאי אם נאבדה בלא בדיקה רק אם בודקין וראינו שלא הוריקו האדומי' ולא האדימו הירוקי' זה ראי' שלא נחמרו וכ"ז שאין לנו ראי' שלא נחמרו אמרינן ודאי שנחמרו וא"כ לא קשיא שנתלה בחולי או בתולדה דנהי דאפשר לתלות בחולי מ"מ כיון דהוריקו והאדימו עכ"פ אין לברר שלא נחמרו וכיון דא"א לברר שלא נחמרו הרי אמרינן שבודאי נחמרו וטרפה ואתי שפיר:

ואמנם הדרנא בי לפי שמצאתי ברמב"ם בפיה"מ בסנהדרין נ"ג ופירש חומרת את בני מיעיו מחממת בני מיעיו ושורפת אותן וכן אמרו ז"ל בעוף שנפל לאש נפלה לאור ונחמרו בני מיעי' ויש גורס מגזירת חמרמרו מיעי' ורש"י באיכה פירש דרך בני מעיים כשמשליכם אדם לאור הם כווצים ומתחמרמרי' הרי שכלל הרמב"ם ג' הפירושים יחד ומבואר מזה דגם לרמב"ם אינו שורף ממש הבני מעיים שיהיו לאפר אלא מחמם אותם וכווצים מחמת חום ואין אלא משמעות דורשין ביניהם על שם מה נקרא נחמרו וא"כ ליתא למ"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דבאמת לפי מה שהבינו הקדמונים בדברי הרמב"ם פ"ז מה"ש הכ"א דאם נמצא שינוי בבני מעיים טרפה אפי' לא ידעינן שנפלה לאור א"כ סותר עצמו למ"ש בפיה"מ חולין נ"ו וז"ל ה"ז טרפה ואסורה באכילה ע"מ שאותו העוף הוא שנפל לאור כי מה שאמר נפלה לאור ר"ל כי מתנאי הטרפה שתפול לאור וישתנו מראי' כמו שאמרו נפלה מן הגג שמתנאי' שתפול בכח ע"ש, מבואר דבעינן שידעינן שנפלה, לכן נ"ל בשנשים לב דבהלכה כ' שם כתב הרמב"ם עוף שנפל לאור

והוריק לבו וכו' בכל שהוא ה"ז טרפה הרי שזכר כ"ש כדאמרינן בגמרא שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן אמנם בהכ"א כתב כל עוף שנמצאת הכבד כמראה בני מעיים וכו' ולא הזכיר בכ"ש וגם לא הזכיר כנגד בני מעיים ועיין בכ"מ שם שהוא פירש מ"ש בגמרא כנגד בני מעיים פירוש למראה בני מעיים או שאינו גורס כלל כנגד בני מעיים:

מזה נראה דודאי אם לא מצינו רק שינוי כ"ש בבני מעיים ודאי תלינן שבא מתולדה או מחמת חולי ואם אינו כבשר שהרופא גורדו כשר אם לא ידעינן שנפלה לאור וכמ"ש בפיה"מ ואינו טרפה אלא בידעינן שנפלה לאור אבל אם כל האבר נשתנה מראיתו זה קי"ל לחכז"ל שאינו מצוי בתולדה או מחמת חולי ובידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיו וטרפה אפילו לא ידעינן שנפלה לאור:

ובהכי ניחא מה שסיים הרמב"ם שם בהכ"א וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן והפנימי אדום בין בעוף בין בבהמה הרי הוא כאלו אינו וטרפה, והוא פלא גדול מאי שייטא דחליף בעורות הושט לכאן ומכ"ש דלשון וכן לא א"ש ובפרק ג' ה"כ כשכתב דין הושט וכתב דחיצון אדום ופנימי לבן הי' לו להביא דין זה, ולפמ"ש א"ש לפמ"ש הר"ן פא"ט דף מ"ג דחליף דושט טרפה משום דאמרינן דרוסה הוא ועיין פלתי סימן ל"ג מ"ש דאם שניהם אדומים י"ל שהוא חם בטבע וכן שניהם לבנים י"ל שהוא קר בטבע אבל אם חיצון לבן ופנימי אדום אין לומר שהוא חם בטבע דא"כ איך החיצון לבן וא"ל קר בטבע דא"כ איך פנימי אדום וע"כ דרוסה היא וזה שהביא הרמב"ם ראי' מושט כמו דהתם אף שלא ראינו שנדרסה מ"מ כיון דאין לתלות שהוא בטבע התולדה אמרינן דרוסה היא ה"נ אף שלא ראינו שנפלה לאור מ"מ כיון שנשתנה כל האבר ע"כ אמרינן שנפלה לאור ונחמרו בני מעים כיון שאי אפשר כלל לתלות שהוא בתולדה וא"ש:

ויותר נראה דס"ל לרמב"ם דחליף דושט טרפה מטעם חימור וכמ"ש הר"ן דטרפה מטעם דאמרינן דרוסה היא כן ס"ל לרמב"ם דטרפה מטעם דאמרינן נחמרו הסימנים ואף דסימנים קשים הם אצל נחמרו כמו אצל דרוסה וכמ"ש הרשב"א בחידושי לחולין נ"ו, ועוד דהרמב"ם כתב דגם בבהמה טרפה והרי הוא כתב להדיא בפ"י מה"ש הי"א דל"ש נחמרו בבהמה מ"מ נ"ל דהיינו דוקא בשינוי כ"ש דזה טרפה רק בעוף ולא בבהמה לפי שהעור מגין וגם מעים קשין ליחמר ומכ"ש סימנים וכמ"ש ראשונים ולכן אפילו ידעינן שנפלה לאור תלינן בתולדה שהוא מצוי' יותר דתליא במצוי בין להקל בין להחמיר כמו שמבואר בסי' נ"ז אבל בנשתנו כל הסימנים דא"א לתלות כלל בתולדה ע"כ תלינן בנחמרו אפילו בבהמה ואפי' בסימנים, ולפ"ז א"ש גם לרמב"ם כמש"ל דמשו"ה נקט

נפלה לאור ולא נקט סתם נחמרו בני מעים משום דמתני' מיירי שהוריקו או האדימו רק כשיעור נקובתן בכ"ש ואז גם לרמב"ם אינו טרפה אלא בידוע שנפלה לאור וא"ש:

ובפשיטות נ"ל דלק"מ דאי לא הוי תני נפלה לאור רק נחמרו בני מעיה הו"א דאי נפלה לאור טרפה אפילו לא ראינו שום שינוי דאמרינן ודאי נחמרו רק דלא איגלי בהתייהו דאפשר להיות נחמרו בלא שיוריקו או יאדימו רק הוריקו או האדימו ראי' שודאי נחמרו אפילו בלא ידעינן שנפלה לאור קמ"ל דאפילו ידעינן בודאי שנפלה לאור נמי בעינן נחמרו שיהי' שינוי דוקא:

אמנם הא קשיא דאי נימא דבמים חמים נמי שייך נחמרו א"כ בשתיית חמים נמי שייך נחמרו ולפ"ז גם בבהמה שייך נחמרו ע"י שתיית חמים דהא דל"ש בבהמה נחמרו כתבו ראשונים משום דעור מגין ובשתיית חמים ל"ש עור מגין ואף דכתבו ג"כ שבני מעים קשים ליחמר מ"מ לא כתבו רק שקשים ליחמר אבל מ"מ אפשר הוא. וגם נראה מדבריהם שאין זה עיקר הטעם רק משום דעור מגין וממילא בשתיית חמים דל"ש עור מגין גם בבהמה שייך נחמרו וא"כ תקשי אמאי לא מנה לי' בטרפות דבהמה וכמו שהקשה חת"ס סי' נ"ד, אבל לפענ"ד לק"מ דודאי הראשונים הקשו שפיר אי נפלה לאור טרפה בבהמה כמו בעוף הו"ל למתני גבי בהמה וממילא ידעינן גם גבי עוף ולא צריך למתני גבי עוף כלל אבל אי בהמה טרפה רק בשתיית חמים ועוף אפילו נפלה לאור א"כ אי תני רק גבי בהמה אכתי לא ידעינן דבעוף גם נפלה לאור טרפה וע"כ צריך למתני גבי עוף ואי דליתני נמי גבי בהמה ז"א דממאי דקתני בעוף נפלה לאור ממילא ידעינן דבבהמה היכא דליכא עור מגין כגון בשתיית חמים נמי טרפה תו ל"צ למתני גבי בהמה דתרתי ל"ל משא"כ שאר טרפות שמנה בשניהם כל חד אצטריך למלתי' כמ"ש הראשונים:

ומורי נ"י במחנה חיים ח"א סי' ל"ה הק' אי שייך נחמרו בבהמה בשתיית חמים א"כ מה הקשה הר"ן על הרמב"ם דמכשיר נפלה לאור בבהמה דלימא לוי יתר עליהן עוף בנפלה לאור ונחמרו בני מעים הא גם בבהמה שייך נחמרו בשתיית חמים, ולפענ"ד ראיה זו אינני מכיר דהרי בלא"ה כבר תי' הרא"ש שם קושיא זו עיין באשר"י בפנים וכונתו נ"ל דבשלמא נשבר העצם ולא ניקב קרום של מוח דטרפה בעוף המים משום דסוף הקרום לינקב הרי הוא טרפה משעה שנשבר העצם ובבהמה אעפ"י שיש ריעותא זו אינו טרפה שפיר קאמר דיתר עליהם עוף, אבל נפלה לאור אין זה טרפות גם בעוף רק ריעותא שיוכל להטריף כמו על הדורס ואם בדקנו ולא נחמרו מיעי' כשר ובבהמה אמרינן דאין ריעותא זו יכולה להטריף ולעשות מעשה הטורף ליחמר בני מיעי' ואמרינן דלא נחמרו והרי גם

בעוף אם לא נחמרו כשר ול"ש יתר עליהם עוף דמה דכשר בבהמה אם ידעינן דלא נחמרו גם בעוף כשר, ולפ"ז הר"ן דלא ניחא לי' בתי' זה ע"ע הכי קא קשיא לי' כיון דמשכחת ריעותא שיכול לעשות מעשה טרפה בעוף ולא בבהמה הי' לו ללוי למימר יתר עליהם עוף דריעותא דנפלה לאור יכולה להטריף בעוף וליחמר בני מעיה משא"כ בבהמה אין ריעותא זו יכולה להטריף וא"כ כי נמי אמרינן דריעותא דשתיית חמים יכולה להטריף גם בבהמה אכתי תקשי לימא יתר עליהם עוף דגם ריעותא דנפלה לאור תוכל להטריף משא"כ בבהמה אין ריעותא דנפלה לאור יכולה להטריף רק ריעותא דשתיית חמים:

ועוד נ"ל לחלק דודאי אף הרוקח לא קאמר דנפלה למים חמים יש חשש נחמרו אלא בחום כלי ראשון דקי"ל שהוא מבשל אבל בכלי שני דאינו מבשל גם רוקח מודה דל"ש חימור, ובזה א"ש דנקט נפלה לאור ולא סתם נחמרו דא"כ הו"א אפילו בכלי שני דהא גם כלי שני מיכווץ כדאמרינן בחולין מ"ו בחמימו לא דכווצי אלמא דאם הם חמים יותר מפושרין כווצי ואפילו בכלי שני, ואולי גם לרוקח בעינן דוקא עומדי' אצל אש ועיין בתוס' ואשר"י שבת מ"ב גבי מילחא צריכא בישולא וכו' ומשו"ה נקט נפלה לאור למעוטי כלי שני או אפילו כלי ראשון באינו עומד אצל האור דבעינן אור דוקא אבל בשתיית מים חמים מודה רוקח דל"ש חימור כיון דסימנים קשים הם אצל חימור וכמ"ש רשב"א וא"כ כשמים חמים עוברים דרך הושט עד שבא לבני מעים לא מיבעי' דלא הוי כעומד אצל האור אלא אפילו אי לא בעינן עומד אצל האור רק סגי בכלי ראשון שהעבירוהו מן האור מ"מ כאן כלי ראשון נמי לא הו' רק כמו כלי שני כיון דהי' לו דפנות המקררות בושט ול"ש בי' חשש חימור:

והא דאמרינן בסנהדרין נ"ב מדליק את הפתילה וזורק לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו אלמא דגם שם אינה חומרת הסימנים רק בני מעים ואפ"ה אף שעובר דרך הושט עד בני מעיו חומרת בני מעיו אלמא דהוי ככלי ראשון עכ"פ, ז"א דלא מיבעי' לדעת יש"ש דדבר גוש אפילו בכ"ש הוי ככלי ראשון ודאי לק"מ דהתם דבר גוש הוי אלא אפילו לשיטת החולקי' דהוי ככ"ש מ"מ פתילה של אבר הוי אור ממש וכמ"ש הרמב"ם פי"ב משבת ה"א המחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדות מבעיר וחייב ע"ש:

ובמק"א עשיתי סמוכין לזה [עיין בי"ש או"ח סוס"י רמ"ב] מהא דאר"ע פסחים ה' ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה והרי אמרינן רפ"ק דב"ק אבות מכלל דאיכא תולדות ולא מצינו שום תולדה להבערה וא"כ איך קרי אב אע"כ כדעת הרמב"ם דמבעיר עצים הוא אב ומבעיר ברזל הוא תולדה דהבערת עצים, אבל מהא דמנה לי' בשבת פרק כלל גדול

בהדי אבות מלאכות אין ראיה דנקט לישנא דאבות על הרוב שיש להם תולדות דה"נ קתני התם במשנה הקודמת דחייב על כל מלאכה ומלאכה אף דאינו חייב על אחד מהם וכדתני איסי רפ"ק דשבת ועיין תוי"ט שם:

ועלה בדעתי עוד דל"ש נחמרו אלא בנפלה באור או במים חמים שמסובבת מהחום מכל צדדים אבל אם רק נפלה על האור אפילו לצד בני מעים ליכא חשש נחמרו כיון שאינה מסובבת מכל צד ויש אויר המקרר וא"כ ה"נ בשתיית חמים כיון שאינה מסובבת מכל צד ליכא חשש נחמרו, אך מדברי הר"ן לא משמע כן שהביא בשם הרשב"א דוקא כשהוריקה כבד למטה במקום חיבורה בבני מעים אף שלא הוריקה למעלה כנגד גבה טרפה אבל הוריקה לצד גבה ולא במקום חיבורה כשרה שזו דרך גבה נפלה ולפיכך הוריקה הכבד ולא הוריקו בני מעים ע"ש ואי נימא דבעינן מסובבת כולה באש מ"ל נפלה על גבה או על בטנה הלא חום האש שולט בכל הצדדים א"ו דלא בעינן רק נפלה על האור לצד בני מעים וכן משמע הלשון נפלה לאור ולא קתני נפלה באור:

ועוד נ"ל עיין טו"ז סי' נ"ז סק"ז עמ"ש רשב"א דנ"מ בנץ שיש לו דריסה בגדיים וטלאים אם ניקב בצפרנו לחלל למ"ד דקוץ אין לו בדיקה דאלו בקוץ לית לי' בדיקה דנקב כ"ש אינו ניכר אבל בנץ בודקין אם ניקב לחלל והאדים הבשר מבפנים טרפה ואם לאו כשרה והקשה הב"ח אמאי כשרה נהי דמשום דרוסה ליכא אכתי משום נקובה איכא ותירץ הטו"ז דאם לא האדים בשר מבפנים איכא הוכחה שלא ניקב דאם הי' נוקב הי' ג"כ מטיל ארס והי' ניכר האודם ע"ש. וה"נ אני אומר בשתיית מים חמים שהחימור בא מבפנים בלי הפסק העור אלו נחמרו בני מעים הי' שינוי מראה בכל בני מעים והי' איגלי בהתייהו וכיון שאין כאן רק שינוי משהו ע"כ אינו מחמת החמירה של חמים רק בתולדה או חולי וכשרה, ולפ"ז אם באמת הי' שינוי מראה בכל בני מעים הי' באמת טרפה, ובזה מוסבר יותר מש"ל דלהרמב"ם חליף דושט טרפה משום נחמרו דכיון דאיכא שינוי מראה בכל הסימנים דהיינו בשני עורות שפיר י"ל דנחמרו מבפנים ע"י שתיית מים חמין וטרפה וא"ש ובשני דרכים אלו דרך ג"כ מורי במ"ח שם ותא חזי מה בין דברי לדבריו שם:

וראיתי עוד שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד המהר"מ שיק יו"ד סי' ע"א ומ"ח שם דשתה מים חמין מעצמה ל"ש נחמרו כמו דאמרינן לענין ריסוק אברים בסי' נ"ח דדוקא נפלה אבל קפצה מעצמה לא חיישינן לריסוק דמשערת בעצמה אם תוכל לקפוץ, וה"נ דוקא נפלה לאור שלא מדעת אבל שותה מדעת אמדה נפשה ול"ש נחמרו ע"ש, ותיתי לי שקיימתי מסברא דנפשאי ואוסיף לקח דכאן עדיף טפי דהתם צריך לומר דמשערת מתחילה קודם הקפיצה אם תוכל לקפוץ בלי ריסוק וכמ"ש הטו"ז סי' הנ"ל סי"א בשם

הר"ן דאחר הקפיצה תו א"א לאהדורי אבל כאן א"צ לומר דמשערת בתחלה אם תוכל לשתות בלי חימור בני מעיה רק אחר שמלחכת המים חמין בפיה ובלשונה ומכוה אותה פורשת מלשתות ואינה בולעת ומקיאה ואם שותת ע"כ אינה חם כ"כ שאינה יכולה לסבול ויחמרו בני מעיה וליכא חשש כלל:

ומדברי הג"א גבי הוריקה כבד כנגד בני מעים יש ללמוד עוד קולא שכ' אע"ג דניקב הכבד כשר מ"מ כיון שהוריקה הכבד איגלי בהתייהו וחוששין אף ללב ולקורקבן ולמעים אעפ"י שעדיין אינו ניכר בהם וכו' ומדבריו למדתי דנחמרו בני מעים אינו טרפה אא"כ נחמרו ונתחממו ונתכווצו כולם כמו גבי נפילה שאין כאן טרפות בשום אבר רק הטריפות הוא שנתרסקו האברים בכללם כן גבי נחמרו אין טרפות בשום אבר רק הטרפות משום שבני מעים בכללם נחמרו, אלא דאם לא ראינו שום שינוי בשום אחד מבני מעים אמרינן דלא שלט חום האש בפנים עד שיחמרו בני מעים אבל אם רואים כשיעור נקובה באחד אפילו במקום שאינה עושה טרפה אמרינן כיון דחזינן דשלט כח האש בפנים ודאי כולם נחמרו רק דלא איגלי בהתייהו, ולפ"ז אינו טרפה רק אם הי' האור נגד כל בני מעים אבל אם לא הי' האור נגד כולם אינו מזיק, ומעתה בשתיית מים חמים שאין החום נגד כל בני מעים לב וכבד שהרי עובר דרך הושט לקורקבן ומשם לדקין ל"ש נחמרו כלל, אבל מדברי כל הפוסקים לא משמע כן רק דהוי כאלו נוקב נגד השינוי מראה או דהוי כאלו נוטל כולו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ז מה"ש הלכה כ' ועיין לח"מ שם:

ועוד למדתי מדבריו שכ' שם וכל זה מיירי היכא דליכא למיחש לריסוק אברים אלא נפלה לאור וליחמר אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ י"ט בדלא ידעה דאיכא למיחש לריסוק אברים דינו שוה לבהמה ע"ש, משמע דס"ל דדוקא נפלה לאור דאיכא חבטא והבלא דאור שייך נחמרו ואף דקי"ל כמ"ד ב"ק נ' אין חבט בפחות מעשרה היינו משום חבטא לחוד אבל חבטא בהדי הבלא דאור חיישינן ועיין תוס' חולין נ"א ד"ה נפל וגם בנפלה למים חמים כדינו של רוקח שייך חבטא ועיין יו"ד סי' נ"ח סעיף ז' עוף שנחבט ע"פ המים אבל עברה באור אפילו שלא מדעת דליכא חבטא כלל לא שייך כלל נחמרו ולא לחנם נקטה המשנה נפלה לאור, ולפי זה בשתיית מים חמים דליכא חבטא כלל לא שייך דין דנחמרו כלל:

ודבר זה מתורת משה למדנו ג"כ הרמב"ם בפיה"מ שהבאנו לעיל שכתב ואסורה באכילה ע"מ שאותו העוף הוא שנפל לאש כי מה שאמר נפלה לאור ר"ל כי מתנאי הטרפה שתפול לאור וישתנו מראיה כמו שאמרו נפלה מן הגג שמתנאי' שהפילה בכח נראה מזה דסובר דגם כאן בעינן שנפלה בכח וזהו מתנאי הטרפות ובלא"ה ליכא חשש נחמרו,

ובזה א"ש ג"כ שאינו סותר עצמו למ"ש בחיבורו פ"ז מה"ש דאפילו לא ידעינן שנפלה לאור אי חזינן שינוי בבני מעים אמרינן בודאי נפלה לאור ונחמרו בני מעים ואמאי בעי כאן דידעינן שנפלה לאור וכבר הערתי בזה לעיל, ולפי האמור ניחא דאין כונתו כאן דבעינן ידיעה שנפלה לאור אלא דנפילת האור הוא מתנאי הטרפות וכמ"ש כי מתנאי הטרפה שתפול לאור אבל בלא נפילה וחבטא אין כאן טרפות ומשו"ה נקט במתני' נפלה לאור דוקא ולא נחמרו סתם כי הנפילה מתנאי הטרפות אבל אם ראינו שינוי בבני מעים אף דלא ידעינן שנפלה לאור מ"מ טרפה דאמרינן ודאי נתקיים התנאי שנפלה לאור ונחמרו בני מעי' וכמ"ש בחיבורו הטהור וא"ש:

ומכל הלין טעמי נ"ל דבשתיית מים רותחי' או סיד רותח ליכא חשש נחמרו כלל, ובעיקולי שרעט לקצת טעמים שכתבתי לעיל ליכא חשש נחמרו ומקצת טעמים יש בזה חשש נחמרו, אבל בנידון שאלתו דאווזא ששתאה סיד רותח דשייכן כל הטעמים שכתבנו לפענ"ד אין בו בית מיחוש כלל, הכ"ד מחותנו ידידו ואוהבו הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה פט

עוד להגאון הנ"ל נר"י

שיל"ת ב' איפאלא ב' שמות תרמה"ל:

יקרת מכתבו קבלתי וד' ישלח דברו וירפאהו וכו' וע"ד שתיית מים חמים בבהמה אי שייך נחמרו בני מעיה ופרו"מ הביא ראיה למ"ש חת"ס יו"ד סי' נ"ד דבשתיית מים חמים בבהמה ל"ש נחמרו מגמרא זבחים ע"ד דפריך האי טרפה היכי דמי וכו' ומוקי לה בדרוסה או נפולה או בולד טרפה ואמאי לא מוקי בשתתה מים חמים דאיכא חשש נחמרו ואינו ניכר אלא ודאי דבזה ל"ש נחמרו עכ"ד:

אינני יודע מ"ט לא קשיא לי' לשיטת הסוברים בסי' נ"ב דגם בבהמה שייך נחמרו בנפלה לאור א"כ מ"ט לא מוקי לי' בנפלה לאור ונחמרו בני מעים ואינו ניכר וקושיא זו הקשה בספר יריעות שלמה סי' הנ"ל, ואי ניחא לי' כמ"ש הראשונים בחולין נ"ו לשיטה זו דמשו"ה לא תני נפלה לאור ונחמרו בני מעיה גבי בהמה משום דלא שכיח שתפול לאור ולהכי לא מוקי לי' במלתא דלא שכיח א"כ ה"נ אפי' נימא דשייך נחמרו בשתיית מים חמים בהשקוה בע"כ או אפילו חזינן דשתתה מעצמה ולא אמרינן דאמדה נפשה וכמ"ש בתשובה הקודמת מכל מקום הא ודאי דלא שכיח שתשתה בהמה מים חמים כל כך שיחמרו בני מעי' ומשום הכי לא מוקי לה בהכי:

ואולי מנפילה לאור ל"ק לי' דאפשר בזה כיון דנשרף עורה ובשרה נהי דנתרפא מ"מ ניכר מבחוץ ומקומו נעשה צלקת כדאמרינן בנדה נ"ה ועיין תוס' שם ד"ה בשר ומה"ט נמי לא מוקי לי' שנקבו הסימנים או ריאה וטחול בסומכיה ובני מעים מבחוץ ונתרפא העור והבשר ואינו ניכר משום דאעפ"י שנתרפא מ"מ ניכר מבחוץ דמקומו נעשה צלקת, וכן הא דאמר דאיערב נקובת הקוץ בדרוסת הזאב למה צריך שהכשרות נקובת הקוץ הלא סגי למימר דאיערב בדרוסה ונתרפא מקום הדריסה ואינו ניכר ומכ"ש דתקשי למ"ד בין דרוסה לנקובה מידע ידוע האי משיך והאי עגיל ומשו"ה לא מוקי לי' דאיערב בדרוסה והלא אפשר דנתרפא ואינו ניכר מיהו בזה י"ל אם איתא דיש טרפות לא הי' עור ובשר מתרפאין יפה וכמ"ש לב"ש סי' נ"ג או סי' נ"ה סק"ו להכשיר מה"ט בנשבר גף העוף סמוך לחיבורו בגוף וחזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידבקו דאם איתא דניקבה הריאה לא הי' מתרפא וה"נ דכוותי' אבל הש"ך בסי' נ"ג סק"ו ופרמ"ג בשפ"ד שם ובסי' נ"ה במש"ז סקי"א לא ס"ל הא' סברא דמה שאין הטרפות תלוי בו שפיר מתרפא ע"ש, אע"כ כנ"ל דאפי' נתרפא מ"מ ניכר מבחוץ דמקומו נעשה צלקת ואף דרש"י כ' ד"ה נקובת הקוץ ומום נמי לא הוי דהדר ברי' היינו רק שנתרפא, עד דלא הוי מום אבל מ"מ נשאר רושם ומקומו נעשה צלקת ואין זה מום ומ"מ ניכר מבחוץ ועיין בש"ך סי' נ"ז סק"ל ואפי' לדבריו דיש לו בדיקה מבחוץ היינו מיד קודם שנתרפא אבל אח"כ אפשר שיתרפא והארס נכנס לפנים ועיין באשר"י חולין מ"ג וא"כ אכתי תקשי לוקי בנתרפא אע"כ דנשאר צלקת ובזה מיושב קושיתו לפוסקים דבעינן דוקא בדיקה בפנים, אבל משתיית מים חמים שפיר קשה לי' דבזה אין שום רושם והיכר מבחוץ:

אבל מ"מ נ"ל דאין ראי' מזה דהרי פסק הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח הי"א דאם נמצא א' מאברים הפנימים חסר אעפ"י שאינה טרפה כגון שנמצאת בכוליא אחת או שניטל הטחול הרי זו אסורה למזבח אעפ"י שאין חסרון מבפנים מום מ"מ אינו תמים וכתיב תמימים יהיו לכם ועיין ברמב"ם פ"ז מה"ש ה"כ והכ"א, מבואר בנחמרו דמקום שהוריק באדומים והאדים בירוקים הוי כאלו ניטל וכמו שאינו ועיין רשב"א בתוה"ב שהביא ב"י סי' נ"ב ומעתה אם הוריק כל האבר הו"ל כאלו ניטל כולו וכמי שאינו וא"כ אפילו הוריק טחול כולו דהוי כניטל ואינו טרפה ועיין סי' נ"ב ס"א בהג"ה וש"ך ופמ"ג שם מ"מ פסול להקרבה משום דאינו תמים, ולפ"ז א"ש דלא מוקי לה בשתיית מים חמים ומשום נחמרו דאז אין הפסול משום טרפה אלא משום דחיישינן נמי שמא נשתנה אבר שלם והוי כאלו ניטל וכמי שאינו ופסול משום שאינו תמים:

ובלאה"נ יש לדחות דבזה אין רבותא כ"כ דאין מקריבין אותו על סמך הבדיקה דאפילו בודק ואינו מוצא שינוי מ"מ הרי קי"ל בסי' נ"ב ס"ב דאפי' לא נשתנו ואירע ששלקו ונשתנו טרפה וא"כ גם בבדיקה עדיין לא פלטינן לגמרי מחששא והו"א דוקא בכה"ג שייך משום הקריבהו נא לפחתיך אבל היכא דע"י בדיקה ידעינן ודאי דכשר שפיר שוחטין ובודקין ומקריבין ול"ש כלל הקריבהו נא ומשו"ה מוקי לי' בדרוסה ונפילה דע"י בדיקה ודאי הוא כשר ואפ"ה פסול להקרבה משום הקריבהו נא לפחתיך:

ועוד נ"ל דבר חדש דעיין רש"י זבחים ע"ד ע"ב ד"ה נפולה מן הגג וא"י לעמוד ספק טרפה היא ואם שחטה קודם ששהתה מעל"ע טרפה וכו' ואפילו בדקה ולא מצא בה נקובת הריאה וכו' וכיון דאיתחזק בה ספק טרפות אין מכניסין אותה לעזרה לשוחטה משום הקריבהו נא לפחתיך עיי"ש, והנה מ"ש רש"י דקודם מעל"ע לא מהני בדיקה הוא כאן ללא צורך דהרי אפילו היכא דמהני בדיקה דהיינו אחר מעל"ע נמי פסולה להקרבה משום הקריבהו נא וגם הלשון וכיון דאיתחזק בה ספק טרפות אין לו ביאור מה לשון איתחזק והכי הו"ל למימר וכיון דיש בה ספק טרפות:

ועוד הרבה דקדוקי' וייתור לשון:

לכן נ"ל דבאמת יש להבין דמפשטות הסוגיא משמע דטרפה נמי מיירי שהוא הקדש דהיינו שהקדישה ולבסוף נטרפה ועיין תמורה י"ז ומ"מ לא נקרא פסולו בקודש כיון דפסול זה אפשר שלא בקודש ועיין זבחים דף פ"ד וברמב"ם פ"ג מפסוהמ"ק ובספר יריעות שלמה סי' נ"ח אות וי"ו הוכיח מתוס' זבחים ע"א ד"ה ובטרפה שהקשו מה מהני רעי' הא אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ותירץ שם דנפולה ודרוסה יש לו בדיקה, ועוד תי' כיון דמצד עצמם ראוי' לאדם רק משום שיש תערובות אינן ראוי' לאדם מותר להאכילו לכלבים א"כ ע"כ מיירי שהטרפה חולין דאל"כ אכתי תקשה איך יפדה את הטרפה אם יבדוק וימצא טרפות וגם לתירץ השני הא הטרפה בעצמותה אינה ראוי' לאדם ע"ש, ולפענ"ד אין זה ראי' ולא מיבעי' לתי' הראשון שבתוס' ודאי י"ל שגם הטרפה היא זבח ומ"מ הועילו שפיר ברעיי' ופדיי' דעכשיו היו כולם צריכין קבורה כדין קדשים פסולים שאין נדונן בשרפה ואם יפדם ויבדקם ולא ימצא טרפות יהיו כולם מותרים אפילו לאדם ולתירוץ זה אין מקום להוכחתו כלל, אלא אפילו לתי' השני נמי י"ל דגם הטרפה הוא הקדש דדוקא למה דס"ל לתוס' דאפילו ראוי לאדם אסור לכלבים קשי' להו כיון דעכ"פ אין אדם יכול לאוכלם אף דמה"ת ברובא בטיל מ"מ מדרבנן ב"ח חשיבו ולא בטלי ולכלבים אינו רשאי להאכיל אבל למה דתירץ דראוי לאדם מותר לכלבים וחדשו דאפילו אינם ראוי' לאדם מצד התערובות כיון דבעצמותן ראוי' לאדם מותר לכלבים

ולפענ"ד הכונה כיון דמה"ת מותרי' לאדם דאיסור בטל ברוב רק מדרבנן אסירי לאדם משום דב"ח לא בטלי לכן שרי לכלבים ואולי ס"ל לתוס' דאפילו בתערובות חד בחד דל"ש ביטול מותר לכלבים כיון דבעצמותו מותר לאדם א"כ מכ"ש די"ל דגם הטרפה אפילו היא הקדש מותרת לכלבים דהא מה"ת ברובא בטיל וחזי' לאדם אלא מדרבנן ב"ח חשיבי ולא בטלי ואסורה לאדם וכיון דמה"ת ראוי' לאדם שוב מותרת לכלבים ואפילו מדרבנן, ויש להסביר יותר דלתי' הראשון אפילו נתפס הפדיון ויצא לחולין מ"מ אסור לכלבים דלענין זה לא מהני הפדיון ובאיסורו עומד ועיין תוס' ביצה י"ב ד"ה השוחט וא"ש לשון אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ולכאורה הי' לו לומר קדשים שנפדו אסור להאכילן לכלבים, אבל למ"ש ניחא דהפי' דלענין זה לא מהני הפדי' ובאיסורו עומד ואינו איסור חדש משא"כ לתי' השני אם ראוי לאדם ונתפס פדיונו ויצא לחולין מותר אף לכלבים ולפני הפדיון אף לכלבים אינו ראוי אבל אם אינו ראוי לאדם רק לכלבים אינו נתפס פדיונו ונשאר באיסורו וזה לשון אין פודין וכו' ולפ"ז אם מה"ת חזי לאדם נתפס פדיונו והוי הפדיון הקדש וזה יצא לחולין, אף דרבנן אסרו לאדם מ"מ כיון שיצא לחולין מותר לכלבים, ומ"ש תוס' שם בתי' השני אבל הני אסורי' מחמת טרפות חולין שנתערבו בהם אין כונתם שהטרפות הן חולין באמת רק כונתם כיון דבעצמותם חזי לאדם נתפס פדיונם ואינם שוב קדשים רק טרפות חולין כאלו טרפות חולין מעורב בה ושרי לכלבים. או כונתם ליישב גם לפי מה דס"ד שם בזבחים דחטאת המתות הוי רובא ובהכי מיירי כל המשנה וגם כאן דטרפות הוי רובא וא"כ ל"ש סברתי הנ"ל דהא הטרפות אינם בטלים מה"ת וע"כ לומר דהטרפות היו חולין וכן משמע לשון תוס' דנקטו טרפות לשון רבים דקאי למאי דס"ד דאיסורא הוי רובא אבל למסקנא דמיירי דהיתר הוי רובא שפיר י"ל כנ"ל:

ולפ"ז יש להבין איך שייך בספק טרפה שיש לה בדיקה הקריבהו נא לפחתיך בשלמא אם לא הקדישו עדיין אין ראוי לתת מתנה לפחת או לפרוע מה שהוא חייב לו בדבר שהוא ספק אם יהי' ראוי לו, אבל אם כבר הקדישו והרי הוא של הפחת ועיין ב"ק ע"ו ורמב"ן ובעה"מ שם א"כ גם הפחת עושה כן בשלו ששוחט ובודק ואם הוא טוב וכשר אוכל וה"נ שוחט ובודק ואם כשר יזרוק הדם ויקריבנו ואין בזה גנאי, לכן נ"ל דבאמת כן הוא דל"ש בזה הקריבהו נא לפחתיך אלא דבנפולה קודם ששהתה מעל"ע הי' ספק טרפה דלא מהני בדיקה ופסול ודאי להקרבה בלי טעמא דהקריבהו אלא כיון דילפינן במנחות ה' פסול טרפה מקרא דמן הבקר א"כ גם ספק טרפה פסול משום דסדא"ו לחומרא אי מה"ת אי מדרבנן וכיון דתוך מעל"ע אידחי מהקרבה הוי אחר מעל"ע כהקרבה חדשה

וכאלו עתה מקריב לפחת דבר חדש שהוא ספק אם ראוי לו לכן שפיר שייך בי' משום הקריבהו נא לפחתיך, ולפ"ז דברי רש"י שבעתים מזוקקים דהקדים דנפולה תוך מעל"ע לא מהני בדיקה וכיון דאיתחזק בה ספק טרפות שלא הי' ראוי להקרבה אפילו בבדיקה הוי עכשיו כהקרבה חדשה ושפיר אין מכניסין אותה לעזרה לשחוט משום הקריבהו וכו' אף דעתה יש לו בדיקה מ"מ כיון דאפשר שלא יהי' ראוי אין מקריבין כזאת הקרבה חדשה לפחת, ומעתה זה שייך דוקא בנפולה אבל בשתיית מים חמים דמעולם הי' לה תקנה בבדיקה אם נחמרו בני מעים ל"ש הקריבהו וכו' כלל ושפיר לא מוקי לי' בהכי משום דבעי לאוקמא גם בשנטרפה אחר שהקדישה וא"כ אין מזה ראי' כלל לדברי חת"ס דבשתיית מים חמים ל"ש נחמרו:

אלא דק"ל ע"ז ממ"ש תוס' דע"א ד"ה ובטרפה שכתבו מיהו למ"ד דאיערב בדרוסה יש לה בדיקה לאחר שחיטה אם האדים בשר כנגד בני מעים וכו' דאפילו ודאי דרוסה יש לה בדיקה וכו' ואי נימא דל"ש בזה הקריבהו וכו' א"כ אמאי ירעו ישחטם ויבדקם ויקריבם אע"כ אפילו אית לי' בדיקה מעולם נמי שייך הקריבהו אמנם נ"ל דזה דוקא לס"ד דתוס' שאין תירוץ לקושיתם שהקשו מה מועיל הרעיי' אבל כיון דע"כ צ"ל כשני התירוצי' שכתבו התוס' כנ"ל למ"ד דמוקי לה בולד טרפה א"כ גם למאן דמוקי דאיערב בדרוסה י"ל כן וא"כ שפיר אמרינן דאם יש לו בדיקה ל"ש הקריבהו רק דמוקי לה בדרוסה שאין לה בדיקה ואף דלתוס' אפילו ודאי דרוסה יש לה בדיקה מ"מ כבר כתב הפמ"ג סי' נ"ז בשפ"ד ס"ק ל"ה דהיינו דוקא בלא האדים בשר מבחוץ אבל האדים מבחוץ טרפה ודאי ולא מהני בדיקה לכ"ע ואפילו שהיי' יב"ח לא מהני ודלא כש"ך שם וא"כ י"ל דמוקי לה בדרוסה כה"ג אבל לעולם בדבר שצריך רק בדיקה אם כבר הקדישה ל"ש בי' הקריבהו וכנ"ל:

ועוד נ"ל לפי מה דמשמע לי מלשון רש"י זבחים ע"ד בד"ה נקובת הקוץ שכתב ואינה נקובה לחלל ומום נמי לא הוי דהדר בריא ונראה דכל זמן דלא הדר בריא הוי מום דאל"כ מה צריך רש"י לתת טעם משום דהדר בריא אפילו לא הדר בריא נמי לא הוי מום אע"כ דהוי מום רק דהוי מום עובר דמותר להקרבה אחר שעבר מומו אליבא דכ"ע כדאמרינן ביומא ס"ד ועיין רמב"ם פ"ז מביאת מקדש ה"י ובפ"ב מאיסורי מזבח וא"כ למ"ד דמוקי לה באיערב בדרוסה ולא ידוע בין נקובת הקוץ לדרוסה א"כ דרוסה נמי הוי מום עובר אפילו אינה טרפה ולא שדי זיהרא ולפ"ז כל זמן שהי' בה המום לא חזי להקרבה בודאי והוי אח"כ כשעבר המום הקרבה חדשה וכיון שצריך בדיקה שפיר שייך משום הקריבהו אבל נפולה אינו מום דאינו בגלוי ועיין רמב"ם פ"ז מביאת מקדש הי"א ואף שהיא חולה

מ"מ כתב הרמב"ם שם הי"ב דבעינן רועד מפני חליו וכשלון כחו והכא למאן דמוקי לה בנפולה ס"ל עמדה צריך מעל"ע כדאמרינן בגמ' שם ולא הוי אפילו מום עובר ומשו"ה צריך רש"י למש"ל, אבל בשתיית מים חמים דלא הוי מום ולא נדחה מהקרבה מעולם מחמת ד"א שפיר י"ל כנ"ל כיון דסגי בבדיקה ל"ש הקריבהו נא לפחתיך כלל וא"ש:

ובהכי ניחא לי לשון הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח ה"י שכ' בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי מזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא וכו' והנך תיבות האוסרות אותה באכילה הם שפת יתר דכל טרפות אסורות באכילה, ולמ"ש א"ש דאתי לאפוקי אם נולד בה טרפות דמהני לי' בדיקה ל"ש הקריבהו וכנ"ל רק אם אוסרות אותה באכילה לחלוטין אז שייך הקריבהו נא לפחתיך וא"ש:

ואמנם הדרנא בי ונ"ל דכונת הרמב"ם הוא רק לאפוקי אם נולד בה טרפות שצריך בדיקה אם הוא לפנינו אבל אם נאבדה בלא בדיקה כשרה כגון נפלה לאור לדעת בעה"ע בזה ל"ש הקריבהו כיון שאינה אוסרות אותה באכילה בלי בדיקה אבל טרפות שצריך בדיקה ואם נאבד בלא בדיקה אוסרות אותה באכילה יש בו משום הקריבהו, ובזה מיושב קושית כ"מ שם הלא ילפינן דטרפה פסולה מקרא דמן הבקר במנחות ה' ע"ב ובכורות נ"ז ותמורה כ"ט ולמה לי' לרמב"ם משום הקריבהו, ולמ"ש א"ש דודאי אי לאו קרא דמן הבקר ל"ש כלל בטרפה הקריבהו נא אף דאסור להדיוט כמו חלב דאסור להדיוט וכשר לגבוה ועיין תמורה שם להכי צריך קרא מן הבקר. ואי מקרא דמן הבקר שרי להקריב טרפה שכשרה בבדיקה אלא כיון דפסול רחמנא טרפה לגבוה יש בזה משום הקריבהו כיון דקרוב הדבר שלא יהי' ראוי לפחת יא"ש:

ואולי י"ל עפמ"ש דג"מ יו"ד סי' ל"ג דטרפות שהם הל"מ לא מהני יב"ח אבל שאר טרפות שהוא מצד הסברא שאינה חיה מהני יב"ח אפילו חיה בנס מ"מ חי' הוא ועיין בכורות ט"ז ותוס' שבועות י"ב ד"ה אשם דקאי קרא אהלכתא וא"כ מקרא דמן הבקר ממעטינן רק ח"י טרפות שהם הל"מ דע"ז קאי קרא אבל שאר טרפות שהם מצד שאינו חי' אינו אסור למזבח מקרא דמן הבקר דלא קאי קרא אסברא ולהכי הוסיף הרמב"ם דג"ז אסור למזבח משום הקריבהו כיון דאוסרות אותה באכילה וכל זה בתר דכתיב מן הבקר דהקפידה תורה על ח"י טרפות שלא יקרבו ע"ג מזבח יש גם בשאר טרפות משום הקריבהו אבל אי לאו קרא דמן הבקר לא הי' בטרפה משום הקריבהו דאינו גנאי כלל וכמש"ל וא"ש הכל:

או י"ל להיפך דאי מקרא דמן הבקר הו"א בכל שאר טרפות ג"כ אפילו חי יב"ח פסולי' למזבח אף דלהדיוט שרי כמ"ש דג"מ היינו משום דלא ידעינן שאסורה אלא מזאת החיה וא"כ כתיב חיה אכול אבל לגבוה תפסל דאף דחי' בנס מ"מ טרפה היא ולהכי כתב

הרמב"ם דוקא טרפות האוסרות אותה באכילה אבל אם חיה יב"ח דאז מותרת להדיוט מותרת גם לגבוה וביאר הטעם דמוקמי' קרא רק באסורה להדיוט משום דהרי הוא אומר הקריבהו נא וזה שייך רק באסורה להדיוט ומוקמינן קרא בדדמי ועיין חת"ס יו"ד סימן ע"ב:

ועוד אפשר לומר דמשום הקריבהו נא אינו פסול אלא כשהטרפות בא מבחוץ שהוא בגלוי וצריך קרא מן הבקר על טרפות מבפנים ואי לאו הקריבהו הוי מוקמינן מן הבקר על טרפות שמבחוץ אבל טרפות מבפנים כשר כמו שיש חילוק במומין בין מומין שבגלוי למומין שבפנים ועיין ברמב"ם פ"ז מביאת מקדש הי"א וכ"מ שם ופ"ב מאיסורי מזבח הי"א ועיין תוס' ע"ז וי"ו ד"ה תמי' אבל השתא דיש הקריבהו על טרפות שמבחוץ מוקמינן קרא דמן הבקר על טרפות שמבפנים ועיין תמורה דף כ"ט:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דאף דילפינן דטרפה פסולה לגבי מזבח מקרא דמן הבקר ואפילו עלה ירד דאין פסולו בקודש כמבואר זבחים דף פ"ד מ"מ היינו רק שאינו עולה לרצון כלל ואפילו עלה פסול הוא אבל מ"מ כל זה כשעלה לשם קרבן אבל אין איסור להקריבו והדם יזרוק לשם מים ואימורי' יעלה לשם עצים ועיין תוס' נזיר כ"ט ד"ה קסבר וש"מ שם והשחיטה בעזרה נמי מותרת אפילו למ"ד חולין שנשחטה בעזרה דאורייתא מ"מ זו אינה חולין אבל משום הקריבהו נא אסורה לגבי מזבח אפי' באופן זה וכמ"ש רש"י זבחים דף ע"ד אין מכניסין אותה לעזרה לשחוט משום הקריבהו וכו' וזה שדייק הרמב"ם בלשונו וכ' אסורה לגבי מזבח ולא כתב פסולה וע"ז נתן טעם משום הקריבהו אבל פסול טרפה מודה דילפינן מקרא דמן הבקר וא"ש:

וחזות קשה ראיתי בחת"ס יו"ד סי' ע"ב שכתב ליישב קושית שעה"מ פי"א מה"ש שהקשה לדעת כ"מ ברמב"ם הנ"ל דקרא דמן הבקר רק אסמכתא א"כ איך ילפינן בחולין י"א מרישא של עולה דאזלינן בת"ר הא קרבן טרפה כשר מה"ת ותירץ חת"ס דלענין דרוסה דמפורש בקרא הוי דרשה גמורה רק לשאר טרפות שהם הל"מ הוי רק אסמכתא וקושית הגמ' בחולין מדרוסה ע"ש, ואני תמה דא"כ איך מוכח דאזלינן בתר רובא הא דרוסה יש להכיר מבחוץ דמקומה נשאר צלקת וכמש"ל מגמ' דזבחים ע"ד דקאמר דאיערב דרוסת הזאב בנקובת הקוץ ואמר נמי בין דריסת הזאב לנקובת הקוץ מידע ידיע האי משיך והאי עגיל אלמא דניכר מבחוץ אפילו אחר שנתרפא אפילו לשיטת הסוברים דלא מהני בדיקה מבחוץ לענין היזק הארס ואפילו אחר זמן מרובה שכבר נתרפא ואפשר נכנס הארס לפנים וכמש"ל ולא מהני בדיקה לכ"ע להכשירו על סמך הבדיקה אבל רושם הנקב שעשה בדריסה ניכר ע"י צלקת אלא שאינו ניכר אם הטיל

ארס או לחד מ"ד אם הוא רושם דרוסה או נקובה וא"כ אם לא ניכר שום רושם וצלקת מבחוץ ודאי לאו דרוסה היא ושוב א"צ בדיקה אפילו לא אזלינן בת"ר, ותו דהרי הגמרא פריך שם בחולין י"א וניחוש שמא ניקב קרום של מוח ובזה ל"ש דרוסה לדעת רש"י ור"ן דמכפא דמוחא היינו סוף כפא וכן נראה דעת השו"ע סימן נ"ז סט"ז ועיין ש"ך ס"ק ל"ז ואף שמדברי הרשב"א ורא"ש וטור נראה דגם בזה שייך דרוסה ומפרשי' מכפא דמוחא מתחילת כפא ועיין כ"ז בב"י סי' נ"ז ד"ה וכיצד וכן דעת הרוקח, מ"מ דברי הרמב"ם פ"ה מה"ש ה"ח שכתב ובודקי' כל החלל שלו מכף הירך עד הקדקד אינו סובל פירוש זה דכונתו עד הקדקד ועד בכלל שגם הקדקד צריך לבדוק דהא הרמב"ם פוסק עד ולא עד בכלל ועיין כ"מ פ"ט מה"ש והכ"מ בפ"ה מה"ש כתב בהדיא אבל רבינו שלא כתב אלא עד שיאדים בשר כנגד בני מעים משמע דסובר דדוקא כנגד בני מעים אמרו אבל כנגד שאר אברים שהבהמה נטרפת בהם לא וכו' ע"ש ואם כן לרמב"ם וכ"מ לשיטתיהו לא תירץ כלום דבקרום של מוח ל"ש דרוסה, ולטעם שכתב ב"י סימן נ"ז דבקרום של מוח ל"ש דרוסה כיון שהוא לפנים מעצם ע"ש א"כ לענין חוט השדרה נמי ל"ש דרוסה וא"כ גם על מה דפריך גמרא שם וניחוש שמא נפסקה חוט השדרה נמי לא שייך תירוץ הנ"ל ועוד דמזה לא מוכח דאזלינן בתר רובא דלמא משום חזקה דאוקמא אחזקה כמו כשנולדה לא היתה דרוסה כן עכשיו אינה דרוסה וזה הוא חזקה שנתבררה בשעתא וא"כ איכא רובא וחזקה ועיין ראש יוסף שם ד"ה וראיתי וחולין כ"ח בתוס' ד"ה אתא ומהרש"א שם, ועיין טו"ז סוס"י מ"ט שנסתפק אם נדרסה האם בעוד שהולד בתוכה אם מזיק הארס לולד ע"ש ועפ"ז יש לפקפק על הנ"ל כמ"ש ראש יוסף שם, [אבל לפענ"ד מוכח מגמרא זבחים ע"ד הנ"ל מדלא מוקי לה בולד דרוסה ואליבא דד"ה דגם ולד דרוסה כשרה לחכמים דר"א דס"ל ולד טרפה יקרב ולהכי מאן דמוקי לה בולד טרפה ע"כ מוקי לה כר"א, שוב מצאתי בפלתי שם שעמד בזה], ועוד דהרי הגמ' פריך וניחוש שמא ניקב קרום של מוח ושמא נפסקה חוט השדרה ולא פריך שמא נדרסה בקרום של מוח ובחוט השדרה והרי משום נקובה ופסוקה אינה פסולה לקרבן מה"ת לשיטתו דרק דרוסה פסול מה"ת ולא שאר טרפות אפילו בא נקובה ופסוקה מדורס רק משום טיפת הארס ששורף וזה מזיק אפי' אינו נקובה ופסוקה ועיין תשב"ץ ח"א סי' ס"ז סוף ד"ה כתוב, ואם באנו לסבול דוחק ולומר דלאו דוקא קאמר וכונת הש"ס על דרוסה אף אני אומר תירוץ מרווח יותר דניקב ונפסק לאו דוקא רק כונתו נוטל לגמרי ופסול להקרבה משום חסר אבר אפילו בפנים שאינו תמים כמו שכתב בפרק ב' הי"א מאיסורי מזבח אלא ודאי דאזלינן בתר רובא אבל כל זה דוחק גדול:

אבל לפענ"ד נראה פשוט ליישב קושית שעה"מ לפמ"ש רשב"א בחולין צ"ח אהא דאמרי' זרוע בשילה חידוש הוא דמבטלין איסור לכתחלה והקשו הא אין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן ותי' דמה שאסור מדרבנן נהי דמותר מה"ת אבל עכ"פ חידוש הוא שיהי' זה מצוה ע"ש, וה"נ נהי דקרא דמן הבקר אסמכתא ומה"ת טרפה מותר בהקרבה אבל עכ"פ מדרבנן אסור דאסמכוהו אקרא דמן הבקר וגם אית בי' משום הקריבהו דהוי דברי קבלה ולפ"ז נ"ל דאף דאמרינן ספיקא דרבנן לקולא מ"מ כאן ספק טרפה אינו ספק דרבנן אלא ודאי דרבנן דחכמים אסרו בהקרבה כל טרפה שאסור להדיוט וכיון שגם ספק טרפה אסור להדיוט דבדידי' הוי סדא"ו ממילא פסול נמי לגבוה מכח ודאי ומכ"ש מצד הקריבהו נא דפסול גם ספק טרפה מדרבנן כודאי טרפה ועיין כת"ס או"ח סימן פ"ח וא"כ שפיר ילפינן דאזלינן בת"ר דאל"כ ניחוש שמא ניקב קרום של מוח ונפסקה חוט השדרה ואי דטרפה פסול רק מדרבנן מ"מ אי אפשר שיהי' זה מצוה להקריב ספק טרפה ואיך ציותה תורה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים ועצם לא תשברו בו והאלי' תמימה והערופה כשהיא שלימה ושחט ושרף כשהיא שלימה ולמה מצוה לעשות בשעיר המשתלח באופן שא"א לבדקו אלא ודאי דאזלינן בתר רובא והוא כשר ודאי ולק"מ, ובזה מיושב ג"כ מה שמקשי' מסוגיא זו על רמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא איך מוכח רוב, ולמ"ש א"ש כיון דעכ"פ מדרבנן לחומרא א"א שיהי' מצוה בזה וא"ש:

ועוד נ"ל דמעיקרא לק"מ דנהי דלרמב"ם לדעת כ"מ קרא דמן הבקר רק אסמכתא בעלמא מ"מ טרפה פסול להקרבה מה"ת משום הקריבהו נא לפחתיך דהוא סברא דאורייתא וגם הנביא אמר סברא דאורייתא על הגזול ופסח וחולה ואינו רק דברי קבלה אלא ד"ת ממש ורמב"ם חידש דשייך סברא זו גם על טרפה ועיין כתובות כ"א וב"ק מ"ו ע"ב ותמורה ל' ע"ב ותוס' שבועות כ"א ע"ב ד"ה אבע"א והראי' דפסק שם בהי"א דנשחטה ונמצאת טרפה ה"ז תצא לבית השרפה וכתב כ"מ בפ' כ"צ פ"ב אמרינן דמדכתיב בקודש באש תשרף לימד על כל הפסולי' שבקודש בשרפה ואי טרפה אינו פסול רק מדרבנן אין ראי' משם דקאי על הפסולי' מה"ת אלא ודאי דגם טרפה פסול לרמב"ם מה"ת רק לא מקרא דמן הבקר דזה רק אסמכתא אלא מסברא דהקריבהו נא כנ"ל ולפ"ז שפיר ילפינן דאזלינן בת"ר דאל"כ ניחוש שמא טרפה הוא ופסול להקרבה מה"ת וא"ש:

ושלישית נ"ל בדרך פלפול קצת דבע"ז וי"ו אמרי' דנח לאו טרפה הוי משום דתמים כתיב בי' והקשה תוס' ד"ה תמים א"כ למה צריך קרא מן הבקר להוציא טרפה ת"ל מתמים ותי' דהתם סברא הוא למידרש תמים ולא בעל מום דמגונה לגבוה יותר מטרפות תדע

דבע"מ מגונה הוא ביותר דכתיב גבי בעל מום לגבוה הקריבהו נא לפחתיך הירצך וה"ט דניכר אבל טרפות יש שאינו ניכר עיי"ש, והנה אין זה סותר לדברי הרמב"ם שכתב גם גבי טרפות הטעם משום הקריבהו נא דרמב"ם מיירי מטרפות שנולד בה מחיים מבחוץ דניכר עכ"פ בשעת מעשה ועיין תוס' ב"ב דף ב' ע"ב ד"ה וחייב ושייך בי' הקריבהו ותוס' שפיר כתבו דאצטריך מן הבקר לטרפות שבפנים דאינו ניכר ול"ש הקריבהו ואינו פסול משום תמים ומשו"ה אצטריך מן הבקר וכן משמע לשונם אבל טרפות יש שאינו ניכר אבל יש גם טרפות ניכר. ולפ"ז אני אומר סברא ישרה דכל זה בתר דידעינן דאזלינן בת"ר ואנו מחזיקין כל בהמה בחזקת כשרות א"כ אם יש בה איזה טרפות בפנים או אפי' בחוץ בסתר שאינו נראה הוי דבר שאינו ניכר ול"ש בי' הקריבהו ואין למעטו מתמים אבל כל כמה דלא ידעינן דאזלינן בת"ר א"כ כל בהמה בחזקת ספק טרפה והוי ניכר הספק טרפות בכל בהמה ושייך בי' הקריבהו נא וממילא פסול מה"ת משום שאינו תמים כקושית התוס' בע"ז דל"ש תירוץ התוס' דהרי מגונה כבע"מ דגם בזה שייך הקריבהו, וא"כ שפיר ילפינן דאזלינן בת"ר דאי לא אזלינן בת"ר הוי כל בהמה ספק טרפה ופסולה מה"ת להקרבה מקרא דתמים כנ"ל וא"כ ניחוש שמא ניקב קרום של מוח או נפסקה השדרה וא"א למבדק אבל השתא דאזלינן בת"ר ליכא למילף מתמים כיון דאינו ניכר כתירוץ תוס' ומוקי תמים לבע"מ ונולד טרפות מחיים משום הקריבהו ואפשר ממילא יש בו פסול תורה משום תמים אבל נמצא טרפות בפנים לאח"ש וזריקה אינו אלא פסול דרבנן ועלה לשם חובה ואולי גם אם עלה לא ירד וא"ש:

ורביעי בקודש עיין רמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה"ט דכ' אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואצ"ל מערלה וכה"כ מפני שהוא מצהב"ע וכו' ועיין במל"מ שם דערלה וכה"כ הוי מצהב"ע שאסורים בהנאה, ולפ"ז בטבל וחדש ומדומע דמותרים בהנאה ל"ש ה"ט דמהב"ע רק פסולים משום דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל כדאמרינן בפסחים מ"ח ולכן כתב ואצ"ל ערלה וכה"כ דאית בי' תרתי ממשקה ישראל וגם מהב"ע ועיין נ"מ שם, ולפ"ז תקשי נהי דס"ל לרמב"ם דקרא דמן הבקר אסמכתא בעלמא כמ"ש כ"מ מ"מ כיון דס"ל דקרא דממשקה ישראל דרשה גמורה היא א"כ למה צריך בטרפה לטעם דהקריבהו נא ת"ל דאינו ממשקה ישראל, אך לק"מ דבתמורה כ"ט מצריך ג' קראי בטרפה חד בלא הי' לה שעת הכושר וחד בהי' לה שעה"כ ונטרפה קודם שהקדישה וחד בנטרפה אחר שהקדישה ע"ש ולפ"ז א"ש דממשקה ישראל לא ידעינן אלא בלא הי' לה שעת הכושר כגון שנולדה טרפה כמו טבל וחדש ונטרפה קודם שהוקדשה כמו מדומע אבל נטרפה אחר שהוקדשה לא

ידעינן רק מקרא דמן הבקר וכיון דלרמב"ם קרא דמן הבקר רק אסמכתא צריך בזה טעמא דהקריבהו, ולפ"ז התינח בתר דידעינן דאזלינן בת"ר אבל אי לא אזלינן בת"ר א"כ כל בהמה יש חשש שנולדה טרפה ולא הי' לה שעת הכושר ונטרפה קודם שהוקדשה א"כ אם הוא טרפה מן הבטן פסולה מה"ת מקרא דממשקה ישראל ופריך שפיר וניחוש דלמא ניקב קרום של מוח ונפסק חוט השדרה אלא ודאי דאזלינן בת"ר אבל השתא דאזלינן בת"ר הי' לה שעת הכושר ואם נטרפה אחר שהוקדשה דל"ש ממשקה ישראל צריך רמב"ם שפיר לטעם דהקריבהו נא משום דקרא מן הבקר אסמכתא בעלמא הוא:

אך אכתי צ"ע דבעי למילף שם דאזלינן בת"ר מפרה אדומה ופרה בת שתי שנים וא"כ כשנולדה היתה ודאי כשרה וא"כ הי' לה שעת הכושר ואין טרפות פוסל בה לרמב"ם ואיך מוכח דאזלינן בת"ר, אבל אחר העיון אף הא לא תברא חדא די"ל כמ"ש תוס' שם דלא הוי חזקה כיון שלא נתבררה בשעתה ה"נ לא מקרי הי' לה שעת הכושר כיון דשעת הכושר לא נתברר בשעתה ועוד דכאן ודאי לא הי' לה שעת הכושר דנהי דמצד טרפיות נתברר עכשיו שהי' לה שעת הכושר כשנולדה מ"מ הרי אז לא הי' לה שעת הכושר לפרה אדומה משום מחוסר זמן דבעינן בת שתי שנים ואף דכל בהמות אין להם שעת הכושר כשנולדו משום מחוסר זמן עד אחר ח' ימים, שאני התם דכל בהמות הם כן כמ"ש תוס' יומא ס"ד ד"ה התם דלילה לא מקרי דיחוי כיון דלא חזי לשום קרבן, [ומ"מ צ"ע בזה דאפשר כיון דהי' לה שעת הכושר לשאר קרבנות או לאכילת הדיוט אף דלא הי' לה שעת הכושר לפ"א מקרי הי' לה שעת הכושר דמצד איסור טרפה שאנו רוצים לפוסלה עתה הי' לה שעת הכושר], ועוד נ"ל דאפי' אי אמרי' דטרפה כשרה להקרבה מה"ת היינו בקדשים שאין נאכלים כעולה וקרא דמן הבקר דממעטינן מיני' טרפה בעולה כתיב אבל בקדשים הנאכלין כגון חטאת דכתיב בי' ואכלו אותם אשר כופר בהם שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין כיון דאית בי' אכילת הדיוט פשיטא דטרפה פסול בלי קרא דמן הבקר שהרי אינו ראוי לקיים בו ואכלו אותם וכו' דטרפה אסורה להדיוט וכיון דאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ועיין רשב"ם ב"ב דף פ"א ע"ב ד"ה כל הראוי לבילה, ולפ"ז פרה אדומה דחטאת קרי' רחמנא כדאמרינן בחולין שם ודאי טרפה פסולה מה"ת ושפיר ילפינן מינה דאזלינן בתר רובא:

עוד רגע אדבר במש"ל כיון דלמ"ד דמוקי לה בילד טרפה אנו מוכרחים לתירוץ תוס' א"כ גם למ"ד דמוקי לי' בדרוסה ונפולה א"ש וא"כ אין הכרח לומר דמיירי בדרוסה שיש לה בדיקה כמ"ש תוס' תחלה, עלה בדעתי דלמ"ד דמוקי לי' בולד טרפה יש ליישב קושית תוס', עיין תמורה ל"א דלמ"ד טרפה ילדה פלוגתא דר"א וחכמים בולד טרפה

הוא בנטרפה ולבסוף עיברה דר"א סבר זוז"ג אסור ורבנן ס"ל זוז"ג מותר ע"ש ועיין תוס' ב"ק מ"ז ד"ה מ"ט דכן עיקר דפליגי בזה ולא כאוקמתא דפליגי בעובר ירך אמו ועיין ר"ן ע"ז דמ"ט דזוז"ג מטעם ביטול נגעו בה ע"ש, ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דהא דאמרינן ב"ח חשיבי ולא בטלי היינו רק אם כולו איסור יש בו חשיבות ב"ח אבל בולד טרפה דהוי זוז"ג אפילו לר"א דאוסר היינו משום דהוי כתערובות חד בחד אבל עכ"פ אין כולו איסור רק מעורב איסור והיתר ואין באיסור לחוד חשיבות בעלי חיים ובטיל שפיר כמו דפסקינן בסימן ק"א סעיף ב' דלא מקרי חהר"ל אא"כ אסור מחמת עצמו ולא מחמת בליעה משום דאין האיסור ראוי להתכבד עיי"ש, [ע"ל סי' ת"ג] אלא דלפ"ז תקשי למ"ד דמוקי לה בולד טרפה קושית הגמרא וליבטל ברובא דל"ש תירוץ הגמרא ב"ח חשיבי ולא בטלי בולד טרפה, ונ"ל לפמ"ש הראשונים בחולין צ"ח דבקדשים כיון דהמל"א דילפינן מחטאת לכ"ע חנ"נ מה"ת וא"כ לענין פסול הקרבה גם המל"א ונעשה איסור והוי כולו איסור ושפיר יש בו חשיבות ב"ח ולא בטיל, ואף דגבי חהר"ל בסי' ק"א אמרינן אפילו למ"ד חנ"נ בכל איסורין מ"מ בלועה לא מקרי ראוי להתכבד רק בב"ח מטעם שכתב הש"ך שם סק"ג משום דכל חדא באפי נפשי' שרי וע"י חיבורן נאסרו נעשה הכל כגוף א', מ"מ נ"ל לחלק דהתם ההיתר הי' לו חשיבות בפ"ע קודם שנבלע האי' בתוכו ואין עיקר ביאת היתר בעולם ע"י תערובות והבליעה אינה ראוי להתכבד אין הנאסר יכול ליאסר יותר מאיסור עצמו והיתר אינו גורם אי' אבל כאן היתה עיקר ביאתו לעולם עי"ת ולא הי' לו שעת הכושר וחשיבות בפ"ע רק ע"י חיבורו עם האיסור בא החשיבות וכיון דכולו איסור שפיר שייך בי' חשיבות דב"ח, והתינח כל זמן שהוא קדשים אבל אם ירעו עד שיסתאבו ויפדם שוב אינם קדשים ואין המל"א באיסור טרפה להדיוט והוי מעורב או"ה ואין בו חשיבות ב"ח ובטיל שפיר חד בתרי ומותר באכילה להדיוט ומיושב קושית תוס':

ומה שהתפלא עלי מדוע הבאתי במכתבי הקדום [עיין תחלת תשובה הקודמת] גם דברי חק יעקב סי' תנ"א סקמ"ב הלא הי' סגי במה שהבאתי דברי רא"ה שהביא ש"ך יו"ד סי' קכ"א סקי"ז. הדבר פשוט משום דשם אינו מבואר דליבון עדיף מהגעלה דליבון שורף והגעלה אינה שורפת רק דהגעלה עדיף מליבון דהגעלה מפליטה מכולו וליבון אינו מפליט מכולו רק שורף במקום שמלבן אבל אפשר שגם הגעלה שורפת במקום שנוגע, ולכן הבאתי גם דברי ח"י דמבואר דהגעלה אינה שורפת רק מפליטה ולהכי לא מהני הגעלה בקדם בליעה לטלאי וליבון מהני דבזה ליבון עדיף מהגעלה:

הארכתי קצת מענין לענין באותו ענין, וה' שנותינו יאריך לראות בבנין, הנקרא קנין, בשובע שמחות ורוב ברכות והצלחות, וישביע נפשינו בצחצחות. ברוך מבנים דשנים

ורעננים, כנפשו ונפש מחותנו, החותם בברכת הודאה על מתנו, אשר שלח ספרו דמש"א יפיצו חוצה, חשוב ומקובל ומרוצה, ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה רבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צ

עוד להגאון הנ"ל נר"ו. שיל"ת ב' איפאלא ג' בשלח תרמ"ה לפ"ק:
יום אתמול קבלתי יקרת מכתבו ושמחתי בהראותו את יקר תפארת אהבתו בשים עין בקורת על כל דברי וחציו שנוני' באיזה השגות ואחרי רואי אשיב כיד ד' הטובה עלי ותנצל נפשי, וזה החלי בעזהי"ת:
עמ"ש בדעת הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח ה"י דמשום ק הקריבהו נא לפחתיך אסורה לגבי מזבח אפילו לשם עצים אבל מקרא דמן הבקר אינו רק פסולה ומותרת להקריב לשם עצים, השיג פר"מ הא שם בהי"א בניטל הטחול כתב ג"כ ה"ז אסורה למזבח בלי קרא דהקריבהו וכי עדיף טרפה דילפינן מקרא דמן הבקר מחסר בפנים, כן הבנתי בכונתו כי נכתב בשיבוש מתחילה לא ידעתי מאי קשיא לי' הא כתבו תוס' בע"ז וי"ו דבע"מ מאיס יותר מטרפה ומ"מ בע"מ כשר בב"נ ובעוף ומחוסר אבר פסול ע"ש דף ה' ובתוס' א"כ חסר אבר ודאי גרע מטרפה וא"כ אפשר דאף דמחוסר אבר אסור להקריב אפי' לשם עצים מ"מ טרפה שרי אי לאו משום הקריבהו:
שוב נתישבתי דאפשר הא דמחוסר אבר פסול בב"נ ובעוף היינו רק מאבראי אבל מפנים לא וא"כ שפיר י"ל דטרפה יותר פסול מחסרון מבפנים וצדק בהשגתו ועיין ברמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח הלכה א':
אמנם צ"ל למאי דמבואר בבכורות דף ט"ל דאין פודין על חסרון שבפנים רק פסול להקרבה אבל אינו פסול גמור כמום לכן כתב הרמב"ם ה"ז אסורה למזבח וכונתו רק לשם קרבן אלא דבא לאפוקי שאין פודין ע"ז, אבל עדיין אין זה מספיק דמ"מ לא הי' צ"ל אסורה רק פסולה, אך נ"ל דהו"א כיון דאינה נפדית ע"ז נהי דאין עולה לרצון אבל אין איסור להקרבה אפילו לשם קרבן ועיין ברמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח ה"ז וה"ח דיש פסולין דאם עבר והקריבן אינו לוקה לכן כתב לשון אסור, אבל בטרפה דהוי פסול גמור ונפדה ע"ז מיד וא"צ לרעות עד שיסתאב למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכדמשמע מלשון רש"י במשנה זבחים דף ע"א דרק משום הכשרות ירעו עד שיסתאבו אבל הטרפה ראוי לפדות מיד למ"ד פודין ולמ"ד אין פודין אפי' אחר שנפל בו מום אין פודין ולא משום דקלוש פסול טרפה א"כ פשיטא דאסור להקריבה לשם קרבן שפיר

כתבתי דלשון אסור שכ' הרמב"ם היינו אפילו לשם עצים משום הקריבהו נא, ואם נפשך לומר דאפי' לשם קרבן סברא לומר דאין איסור להקריבה דאין איסור רק בבע"מ כ"ש דא"ש טפי דכתוב דאסורה לגבי מזבח היינו אפי' להקרבה משום הקריבהו נא וא"ש:

ואולי יש חילוק בין לשון אסורה לגבי מזבח שכ' בטרפה דלשון לגבי משמע אפילו לשם עצים ובין לשון אסורה למזבח שכתב בניטל הטחול דמשמע רק לשם קרבן. ועוד שסיים בזה ותשרף ולא כתב ותצא לבית השרפה כמ"ש בריש הי"א משום דבאמת מותרת לשם עצים אפי' לשרפה ע"ג מזבח רק שאסורה לשם קרבן למזבח, משא"כ בטרפה כתב ותצא לבית השרפה משום דע"ג מזבח אסורה לשרפה אפילו לשם עצים ויש לעיין בזה:

ובגוף תמיהתו אינני יודע הלא כתב הרמב"ם בפ"א מאי' מזבח דיש לאו בבע"מ להקדיש ולשחוט ולזרוק ולהקטיר חלבו ולהקריב בע"מ עובר וא"כ אפשר שיש איסור זה גם בחסר אבר מבפנים דפסולו משום תמים ועיין מנחות פ"ה ובמקדיש טרפה כ' שם בפ"ג הלכה יו"ד דהוי כמקדיש עצים ואבנים ע"ש וא"כ מנ"ל לדמות טרפה לחסר אבר מבפנים:

ועל מה שתמהתי על חת"ס יו"ד סי' ע"ב שכתב דילפינן בחולין י"א דאזלינן בת"ר מרישא של עולה היינו דאל"כ ניחוש לדרוסה וכתבתי דמקומו נעשה צלקת, וע"ז השיג פר"מ דחתול ונמיי' שיש להם דרוסה בגדיים וטלאים אפשר דאין מקומו נשאר צלקת, אפשר כן הוא וזכר לדבר מ"ש תוספות זבחים ע"ד בהא דניכר בין נקובה לדרוסה היינו מן הזאב ולמעלה דוקא ע"ש והא דלא מוקי לה בזבחים בכה"ג היינו משום דרצה לאוקמי בכל בהמות וכמ"ש תוס' שם אבל מרישא של עולה יליף שפיר אם מן הצאן עלה קרבנו דלמא נדרס בקטנותו מחתול ונמיי' ואין מקומו נשאר צלקת, ומ"מ יש לפקפק דהרי הגמ' שם בחולין מייתי קרא ונתח אותה לנתחיה דכתיב גבי עולת בן הבקר דגבי עולת צאן כתיב לנתחיו ולא לנתחיה ובגסה אין דריסה לחתול ונמיי' אפילו לדקי' שבגסות כמבואר סימן נ"ז רק לזאב, ובזה שפיר תמהתי דמקומו נשאר צלקת:

ומ"ש דרק עפ"י הרוב נשאר צלקת אבל מיעוט יש שאינו נשאר צלקת, לא נ"ל דא"כ מה הקשה תוס' נדה נ"ה ד"ה בשר מחולין קכ"ח דבשר מה"ח אינו מטמא באוהל משום דבעינן דומיא דמת שאין עושה חליפין ובשר עושה חליפין והרי אמרינן כאן דמקומו נעשה ללקת ואין גזעו מחליף ותי' דאין גזעו מחליף שאינו חוזר לגמרי כבתחלה ואינו עושה חליפין היינו שאינו חוזר כלל ואם איתא מה קושיא הא בעינן דומיא דמת שאינו עושה בשום פעם וכן אבמ"ה אינו חוזר בשום פעם אבל בשר מיעוט עושה חליפין אלא ודאי דגם בשר אפילו מיעוט ליכא דאין מקומו נשאר צלקת:

ומה שהשיג על תירוצי בקושית שעה"מ עפ"י רשב"א חולין צ"ח אינני מבין דהכי קאמינא כל דבר שאסרו חכמים בודאי מאוס בעצמותו גם קודם שאסרו ונהי דתורה לא אסרה אותו מ"מ אינו ראוי להיות מצוה באופן מאוס כזה וכיון דחכמים אסרו טרפה לגבוה ע"כ טרפה מאוס לגבוה ונהי דלא פסלה תורה טרפה לגבוה מ"מ אין ראוי שתהי' מצוה ולא נתחי' לנתחי' באופן מאוס כזה שיקריב ספק טרפה לגבוה, אלא ודאי מדצותה תורה בזה ע"כ אינו באופן מאוס רק דאזלינן בת"ר וכשרה היא ובזה בטלו השגותיו לפענ"ד:

וגם מה שהשיג על מ"ש דהקריבהו נא הוי סברא דאורייתא לרמב"ם ושפיר טרפה פסולה מה"ת וגם ספק טרפה וא"כ שפיר מוכח דאזלינן בת"ר וע"ז כתב כיון שא"א באופן אחר גם לפחת מקריבין כזה, לפענ"ד ז"א דפחת עושה באופן שיוכל לברר שאינו טרפה וא"כ למה אמרה ולא נתחי' לנתחי' שלא יהי' אפשר להקריב רק באופן שיהי' ספק טרפה אע"כ דאזלינן בת"ר, ומה שהביא דכת"ס תירץ קושית פלתי לר"מ דחייש למיעוט א"כ כל קרבן פסול משום הקריבהו בזה ודאי א"ש כיון דלא אפשר בענין אחר לא חייש ר"מ למיעוטא כדאמרי' בחולין שם:

אבל לא מצאתי הקושיא בפלתי ולא התי' בכת"ס, רק עמ"ש כת"ס או"ח סי' פ"ח דקושית הגמרא הי' משום דדברי קבלה כד"ת כתב שם סברא זו כיון דא"א בענין אחר גם לפחת מקריבין כזה וגם שם א"ש כיון דתורה שפיר כתבה ולא נתחי' לנתחי' דמה"ת מותר להקריב טרפה שוב אף דמדברי קבלה שהן כד"ת טרפה פסול מ"מ ספק טרפה כזה שפיר מקריבין כיון דא"א בענין אחר דגם לפחת מקריבין מה שא"א בענין אחר' אבל גוף תירוצו שם הוא מקושי הבנה דנהי דדברי קבלה חמורי' כד"ת מ"מ איך מוכיח מן התורה דאזלי' בתר רובא כיון דמה"ת אין טרפה פסול רק מדברי קבלה:

ושוב השיג עמ"ש דטרפה שלא הי' לה שעת הכושר פסולה לגבוה לרמב"ם משום ממשקה ישראל ולא צריך הקריבהו אלא בהי' לה שעת הכושר ומיושב קושית שעה"מ דאי לא אזלינן בת"ר הרי לא הי' לה שעת הכושר וע"ז כתב מע"כ נ"י דאף שתוס' חולין ק"מ ד"ה למעוטי כתבו כן דממשקה ישראל היינו בלא הי' לה שעת הכושר מ"מ זה רק להו"א אבל באמת אינו כן רק ממשקה ישראל הוא אפי' בהי' לה שעת הכושר וכמ"ש תוס' מנחות וי"ו ד"ה כתב משום דג' קראי כתיבי וכדאמרינן תמורה כ"ט והראה מקום למל"מ פ"ג מאיסורי מזבח ה"ו והת"ס או"ח סי' ק"פ. [עמש"ל סי' שע"ז] זה אינו השגה כלל דודאי לדידן דמן הבקר דרשה גמורה ואיכא תלתא קראי ודאי האמת דאפילו הי' לה שעת הכושר ואפילו הקדישה ואח"כ נטרפה לא מקרי ממשקה ישראל עיין תמורה

הנ"ל אבל אני אמרתי לדעת הכ"מ בשיטת הרמב"ם דמן הבקר הוא רק אסמכתא וליכא תלתא קראי א"כ גם לפי האמת אין פסול רק בלא הי' לה שעת הכושר או עכ"פ בנטרפה ואח"כ הקדישה אבל הקדישה ואח"כ נטרפה אין פסול רק משום הקריבהו, ואפילו לדידן דמן הבקר דרשה גמורה ואיכא תלתא קראי מ"מ י"ל דקרא דממשקה ישראל לא מיירי רק בלא הי' לה שעת הכושר כדאמרינן בפסחים מ"ח מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל, רק בטרפה דאיכא תלתא קראי בתמורה כ"ט ומנחות וי"ו גלי קרא לפסול אפילו הי' לה שעת הכושר אבל קרא דממשקה ישראל דאיירי בכל איסורי' שפיר י"ל דבשאר איסורין אינו פסול אלא בלא הי' לה שעת הכושר אלא שתוס' במנחות כתבו מדמייתי לי' בתמורה כ"ט גב' נעבד שהוא שאר איסורין והי' לה שעת הכושר ש"מ מדגלי רחמנא בטרפה דאפילו הי' לה שעת הכושר פסולה מוכח דלענין זה אין לחלק בין הי' לו שעה"כ ללא הי' לו שעה"כ וא"כ גם בכל איסורין אפילו הי' לו שעה"כ פסול מקרא דממשקה ישראל אבל עכ"פ לרמב"ם דמן הבקר אסמכתא וליכא תלתא קראי שפיר כתבתי דממשקה ישראל מיירי רק בלא הי' לה שעת הכושר:

אלא דמסוגיא דפסחים הנ"ל מוכח דאפי' בשאר איסורין אפי' הי' לו שעת הכושר שייך ממשקה ישראל דפריך ואי אמרת דאיסור מוקצה דאורייתא וכו' מוקצה הי' לו שעת הכושר וגם בברייתא גופא לא ממעטינן מוקצה רק משום שאין איסור גופו גרם לו ולא ממעטינן משום דהי' לו שעת הכושר ע"ש, אך גם הא לא תברא דנהי דלרמב"ם מן הבקר אסמכתא מ"מ קרא דכל אשר יעבור תחת השבט אינו אסמכתא ואיכא תרי קראי ילפינן גם היכא דהי' לו שעת הכושר דפסולה אבל כל זה רק אם נטרפה קודם הקדישה אבל נטרפה אחר הקדש צריך הכתוב השלישי ולרמב"ם כיון דכתוב השלישי רק אסמכתא אינו פסול בנטרפה אחר הקדש רק משום הקריבהו נא ולזה כיוונתי מתחלה וא"ש:

ובזה נכון מה שלא הביא הרמב"ם בשום מקום קרא דממשקה ישראל אשר עמד עליו פר"מ וגם כ"מ פ"ה מאיסורי מזבח לא הביא רק גמרא דפסחים הנ"ל על ומביאין נסכים מן המוקצה ע"ש, משום דמקרא ממשקה ישראל לחוד אינו אסור אלא בלא הי' לה שעת הכושר ובאמת אסור אפי' בהי' לה שעת הכושר מקרא דכל אשר יעבור:

ומה שהשיג בולד טרפה בנטרפה ולבסוף עיברה דהוי זוז"ג אם אכל כזית לוקה למ"ד זוז"ג אסור משום טרפה ולא אמרינן דהוי רק חצי זית איסור וחצי זית היתר אלא כולו איסור, ולדעתי לא כן ידמה וכעת אין לי ראי' מגמרא אבל מסברא נ"ל לדעת הר"ן דזוז"ג מטעם ביטול דודאי לא עדיף גורם מגופו של איסור דהרי זוז"ג קי"ל דמותר ובנתערב או"ה חד בחד ודאי אסור ואפ"ה לרוב פוסקים אינו לוקה אא"כ אכל מאיסור כבכא"פ

כ"ש בזוז"ג דאינו לוקה עד שיאכל כ"כ שיהי' כזית מן גורם איסור לחוד ולא אאריך בזה כי אינני רוצה לנטות דעתו וסברתו לדעתי וסברתי כמ"ש חת"ס בתו"מ בפ' ולא תענה על ריב לנטות:

אבל מ"ש דגם אחר שירעו ויסתאבו דין קדשים עליהם שלא לפדות לכלבים וא"כ המל"א ושייך בי' ב"ח חשיבי ולא בטלי וממילא אסור באכילה לכאורה השגה גדולה היא, אך לפענ"ד נשמרתי מזה דודאי הא דאמרינן בקדשים המל"א היינו רק באיסור שהוא בקדשים אבל לא כשנבלע כזית חזיר בבשר קודש כשר ודאי לא אמרינן המל"א דמיקדש ילפינן יקדש להיות כמוה שאם פסולה תיפסל וא"כ לכאורה באיסור טריפה שאינו איסור קדשים ל"ש כלל המל"א רק סברתי הי' כיון דפסול הקרבה בטרפה הוא פסול קדשים שפיר אמרינן בי' המל"א וכל זה לענין הקרבה אבל לאחר שירעו עד שיסתאבו נהי דעדיין דין קדשים עליהם מ"מ האיסור שאנו דנין עליו דהיינו איסור טרפה לאכילת הדיוט אינו איסור קדשים רק איסור חולין וא"כ אפילו הנאסר הוא קדשים מ"מ כיון שהאוסר אינו איסור קדשים ל"ש בי' המל"א דל"ש בי' יקדש להיות כמוהו דלאו מצד קודש אסור להדיוט אלא משום טרפה ואיסור טרפה להדיוט אין האיסור מקדש את ההיתר הפוך בה ויראה שהוא ישר בסברא. וד' ישיב שופטינו כבראשונה, ומלאה הארץ דעה, ויחננו ויברכנו בכל עת ובכל שעה, כנפשו ונפש מחותנו ידידו הנאמן הדוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צא

אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לידינ"פ אהובי הרב המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה זעליג פלאנר נ"י דיין מצויין דק"ק מאדע:

אחדש"ה אבא על ענין השאלה במי שקנה תרנגולת מן השוק והי' ניכר שנשרפו הנוצות קצת בראש הכנפים וגוי המוכר הגיד שפרחה כנגד הלהב ונחרכו כנפיה קצת אם יש לחוש בזה משום נחמרו בני מעי':

הנה דברי טו"ז סוס"י מ"ח אין לו ענין לנידון זה דכאן בלא אמירת העכו"ם ג"כ אין שום חשש כל זמן דלא ידעי' שנפלה לאור ושהתה כדי שיחמרו בני מיעי' וכמ"ש טו"ז סי' נ"ב סק"י דבעי' ששהתה שיעור חימום ודברי הש"ך שם סקי"ד דאין לתלות שינוי מעים בנפילת האור דמלתא דלא שכיחא היא כי מיד שתפול לאור תפרח ותצא ואם נשרפה כנפי' שלא תוכל לפרוח תשרף במקומה וא"כ תולין במצוי דמיד שנפלה לאור פרחה ויצאה ומזה נחרכו ראש כנפי' דאם היתה שוהה באור כדי חימום היו נשרפו כנפי'

והיתה נשרפת במקומה וכמו דפסקי' בסי' נ"ז סי"ג דתולין במצוי אפי' להקל והגדת העכו"ם לא הוסיף חשש לאי' כלל רק העיד להיתר כמו שהיינו מתירין בלי עדותו ואין אנו צריכין להפה שאסור וכו' ולדברי טו"ז סוס"י מ"ח:

גם דברי טו"ז סוס"י ל"א אינו ענין לנ"ד דסברת טו"ז שם דבמחט בחלל הגוף ל"ל אוקמא אחזקה שלא נעשה מעשה נקב באברים הפנימים כיון דהמחט ודאי נקבה באיזה מקום ומעשה נקב ודאי נעשה אלא שהספק אם נעשה הנקב במקום שעושה טרפה או במקום שאינו עושה טרפה וא"כ ל"ל חזקה שלא נעשה מעשה ולכן חיישי' שמא במקום שעושה טרפה אבל בתולעת בקרום המוח אוקמא אחזקה שלא נעשה מעשה הנקב ולפ"ז כאן בין לפירש"י נחמרו כווצי מחמת האור ובין לרמב"ם בפיה"מ דפי' נחמרו נשרפו ובין לפי' המרדכי דפי' נחמרו נתחממו שפיר מוקמי' אחזקה דלא נעשה מעשה כיוון או שרפה או חימום בני מעים ואדרבה יש קצת ראי' מטו"ז הנ"ל:

ועוד יש לצדד להקל לפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ חולין נ"ו ואסורה באכילה ע"מ שאותו העוף הוא שנפל לאש כי מה שאמר נפלה לאור ר"ל כי מתנאי הטרפה שתפול לאור וישתנו מראי' כמו שאמרו נפלה מן הגג שמתנאים שהפילה בכח ע"ש מבואר דס"ל דדוקא נפלה בכח יש חשש נחמרו אבל נפילה בלא כח לא והארכתי בזה בתשו' [ע"ל סיפ"ח] והבאתי ראי' לזה גם מדברי הג"א גבי הוריקה כבד כנגד בני מעים וא"כ אחזוקי ריעותא לא מחזקי' שנפלה בכח:

וגם יש לדקדק כמו שמדקדק הגמ' בחולין ל"א טעמא דנפלה הא הפילה הוא וכו' וה"נ דוקא נפלה לאור הוא דשייך נחמרו בני מעי' אבל פרחה מדעת אמדה נפשה ופורחת ותצא וכדאמרי' נמי לענין נפולה דקתני נפלה מן הגג דבקפצה מעצמה אמדה נפשה עיין חולין דנ"א ויו"ד סי' נ"ח סי"א ושוב לא מחזקי' ריעותא שהי' כן ויפה הורה המורה להיתר וכבר הארכתי בסברא זו בתשובה הנ"ל לנידון אחר, וד' יצליחהו בפרנסה טובה בריוח ובנחת ובכבוד כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צב

שיל"ת ב' איפאלא ב' נח תרנ"ה לפ"ק

ישאו הרים שלום לאוצר בלום ידידי הרב המאה"ג מעוז ומגדול כמו"ה אשר נ"י גראסבערג אב"ד דק"ק בעלעניעש:

יקרתו הגיעני ואודת גף העוף שנסדק לארכו תוך רוחב האגודל סמוך לגוף כבר נשאלתי בזה ויען אינו מקבל ארוך הנני להעתיק דברים ככתבן, ומה שכתבת בעוף שבא לפניך שנסדק גפו בחלק הסמוך לגוף משני צדדיו שהי' אפשר לראות מעבר לעבר אך הי' רחוק מן הגוף כרוחב אגודל והכשרת זה פשוט דברוחב אגודל רחוק מגוף דכשר כמבואר ברמ"א ואחרונים סי' נ"ג דזה לא מקרי סמוך לגוף ועיין ב"י בשם תה"ד ומהרי"ק, ומ"ש שאם הי' נסדק גם הבוכנא כה"ג באופן שאפשר לחלוק העצם לשנים היית מטריף לפי שאין הבוכנא קיימת והו"ל כשמוט כמ"ש הש"ך סק"ה ובעי בדיקת הריאה ואין אנו בקיאין בבדיקה כמ"ש רמ"א ס"ב גם בזה צדקת בדבריך:

אבל מה שצדדת להקל בנסדק לארכו ואינו רוחב אגודל מן הגוף רק שהבוכנא קיימת משום דהא דטרפה בנשבר הגף היינו משום דחיישי' שמא ניקבה הריאה עיין ב"י וכ"כ הש"ך סק"ו דחיישינן שמא נכנס העצם לפנים מן הצלעות ונקבה הריאה [לא מצאתי שם לשון זה] וכדמשמע מטו"ז סק"ב שכ' משא"כ כאן שאנו רואין שנכנס חוץ לגבולו מעבר לצלעות ע"כ חוששין שמא נכנס גם לריאה ועוד שם דבגף כיון שהעוף מנדנד אותו הנה והנה אפשר שע"י נכנס לפנים אבל אם נסדק לארכו שהוא שלם בשני ראשין אך באמצע נסדק אפי' אם חסר מן העצם ג"כ ליכא למיחש שנכנס לפנים ונקבה הריאה, ועוד דהא דעת הב"ח שהביא הש"ך סק"ו דאם נתרפא שאשי"י דכשר אפי' בסמוך לחבורו בגוף וגם הש"ך מסיק דיש לצדד ולהקל עיין פמג"ד בשפ"ד שם וכ"ש בנסדק לארכו:

ולפענ"ד להטריף בזה ומדברי הב"ח אין ראי' כלל דשם הטעם דאם הי' השבר כ"כ שינקוב הריאה לא הי' נתרפא יפה שאשי"י כמו בסי' נ"ה ס"ה וסי"ב וסברא זו ל"ש בנסדק לארכו וא"כ אין ללמוד זה מזה:

ומ"ש דנשבר הגף אינו טרפה רק משום דחיישינן שמא ניקבה הריאה וזה ל"ש בנסדק לארכו אינו כן דודאי לדעת המחבר שהוא דעת רוב הפוסקי' דנשבר סמוך לגוף נמי כשר ואינו כנשמט רק ביש עוקץ טרפה והוא מתשו' הרא"ש שהביא ב"י אז הטעם משום דחיישי' שנכנס העוקץ וניקבה הריאה כדרך שקוץ נוקב אבל אנן דמחמרינן בפחות מרוחב אגודל סמוך לגוף כיש אוסרי' שהביא רמ"א שדינו כשמוט והרי בשמוט אין החשש שנקב הריאה כדרך שהקוץ נוקב אלא משום דבשמוטת הגף מתנתקת הריאה עם הגף כמו"ש טו"ז סק"ה וש"ך סק"י בשם רש"י ור"ן וחשש זה שמתנתקת הריאה הוא ג"כ לשיטה זו בנשבר פחות מאגודל סמוך לגוף וכן נראה להדי' מדברי הגמי"י פ"ח מה' שחיטה אות ל' שממנו מקור דין זה והאי חששא איכא נמי בנסדק לארכו בפחות מאגודל סמוך לגוף כיון שנסדק שם בכח מתנתקת גם הריאה וניקבה:

ומ"ש טו"ז כאן שאנו רואין שנכנס חוץ לגבולו מעבר לצלעות נמי הכי פירושא שנכנס כח החבטא חוץ לגבולו מעבר לצלעות ע"כ חוששין שמא נכנס פי' כח החבטא גם לריאה ומתנתקת וניקבה וכן מ"ש אח"כ כיון שעוף מנדנד אותו הנה והנה אפשר שע"י נכנס לפנים היינו כח השבר והחבטא ובש"ך כתוב רק דחיישי' לנקיבת הריאה והיינו ע"י שמתנתקת:

ועוד שהרי ברשב"א שהביא ב"י כ' ובלבד שלא ישבר ממש סמוך לגוף דאז אפשר דחיישי' לנקיבת הריאה הסמוכה לו שמא בהשבר קורטא מיני' נקב לפנים ע"ש וחשש זה יש גם בנסדק לארכו שמא ניתז קורטא מיני' וניקב לפנים ע"כ ובזה תנוח דעתו כעת ואומר שלום וברכה וחיים כנפשו ונפש ידידו הנאמן דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צג

שיל"ת ה' נח ששון לפ"ק ב' איפאלא יע"א

ישגה כארז בלבנון ואחריתו יהי' מנין בני אהובי הרבני החו"ב זך הרעיון ומטיב הגיון כמו"ה יודא צבי נ"י כאור בהיר:

אחרי הודיע משלומינו וכו' הנני להשיב על מה שעמדת על סתירת ב"י דהטור ביו"ד סי' נ"ז כ' דודאי דרוסה שנתערבה באחרות יש לו תקנה דנכבשינהו דניידי וכל דפרוש מרובא פרוש וב"י הרעיש עליו דאם אין האיסור ניכר במקומו גזרי' שמא יקח מן הקבוע וכדעת ר"י ולא כר"ת ובסוס"י ט"ו פסק הטור דבהמה שנשחטה אמה או בתה היום ונתערבה באחרות יש תקנה דנכבשינהו דניידי וכו' והמחבר בשו"ע פסק כן וא"כ דבריו סותרי' זה את זה כמדומה שכבר דברו אחרונים מזה עיין פלתי סי' ק"י, ולפענד"נ לפמ"ש תוס' סנהדרין ל"ז ד"ה התורה שהק' ר"ת והא ייחוד דאו' הוא וכו' והיכא אתי קרא דדברי קבלה למשרי מה דכתי' באו' ותי' דלא אסרה תורה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתרי אבל נדה סופה ליטהר ע"ש מבואר מזה דהיכא דאסורה עליו עולמית אסור הייחוד משום שמא יבעול או שאר קריבות דג"ע משא"כ אם יש היתר לאחר זמן לא חיישי' שמא יבא לידי כך וה"נ י"ל דס"ל למחבר דוקא בדבר שאסור לו עולמית גזרינן שמא יקח מן הקבוע אבל באו"ב דלמחר יש היתר לאיסורו לא גזרי' שמא יקח מן הקבוע וא"ש:

ועוד נ"ל דהאי גזרה שמא יקח מן הקבוע אין הפי' שיטעה בדין שמותר ליקח מן הקבוע דהא כיון דאין מתירין לו אלא ע"י נכבשינהו דניידי יש לו היכרא שאסור ליקח מן הקבוע וכדרך שאמרו בביצה ח"י מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא ע"ש, אלא דהוא

ע"ד זה שאמרו בחמץ כיון דלא בדילי מיני' גזרינן דלמא אתי למיכל וה"נ אי שרית לי' ע"י דנכבשינהו דניידי לא יהי' בדיל מיניהו וישכח ויקח מן הקבוע וכ"ז חיישי' לתקלה דזמן מרובה אבל באו"ב דהוא רק חד יומא לא חיישי' לתקלה דאפי' בכ"א יום לא חיישינן לתקלה כמבואר סי' נ"ז סח"י, ועוד דמה שצריך לשחוט היום לוקח כשפרשו ואם יצרך לשחוט למחר כבר כולם מותרים לכן לא גזרי' שמא יקח מן הקבוע וא"ש:

ומ"ש על קושי' תוס' ע"ז וי"ו דזה ודלמא שהקשה הא חי לאחר מכאן שנים רבות דלדעת רמב"ן שהביא ב"י סי' נ"ה ניחא דאפשר שהי' טרפה שנחתכו רגליו בצוה"ג ומ"מ הי' יכול לחיות אח"כ ע"י שחתכו רגליו למעלה מן צוה"ג, לא כיונת יפה דממנ"פ טרפות שא"א לחיות שפיר ידעי' מאתך בדומין לך ואי טרפות כזה שאפשר לחיות א"כ מכל החי נמי א"א למעט דהא יכול לחיות וע"כ שחיי' ראשי אברים ולמעוטי מחוסר אבר בב"נ, וד' הטוב בעיניו יעשה להרים קרנינו באמת ובתמים בטוב ובנעימים כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צד

שיל"ת ב' איפאלא ד' שמות תרמ"ג לפ"ק

שוכ"ט לידידי הרבני המופלג מו"ה משה ליב נ"י בכפר איזא:

אשר שאל אודות העופות שהיו בכלוב מנסרים רחוקים זה מזה ב' אצבעות ותחלת הלילה מצאו העופות מפוזר ומפורד בתוך החצר וגם בכלוב הי' ד' או ה' עופות וחד מנהון נקטע רישי' דידי' ולא נשמע שום רעש וברדלס שקורין טחור או מארדער מצוי:

הדין פשוט שאותן שהיו בחצר וברחוב הרי ראינו שהיו יכולין לברוח ומותרין דהוי כספק על כמ"ש טו"ז סי' נ"ז סקי"ד, וגם ד' וה' עופות שנמצאו בכלוב כיון דקטע רישא דחד מינייהו ובהנשארים לא נמצא שום ריעותא הם מותרים דאמרינן נח רוגזי' כמבואר בשו"ע סי' נ"ז ס"ט, ואפי' למה שהביא פ"ת שם אות ז' בשם תשו' גבעת שאול דדוקא אם ראינהו שמת מיד לפני הדורס אמרי' דנח רוגזי' ולא במצאוהו מת אחר כמה שעות דדלמא לא מת בפני הדורס ולא נח רוגזי' רק מת אח"כ מ"מ כאן דנקטע רישי' של תרנגולת אחת א"כ בודאי מתה לפני הדורס ושפיר נח רוגזי' ולא דרס אחרים:

ואפשר דמשו"ה נקט בגמ' קטע רישא דחד מיניהו וש"ך שם סקכ"ה כתב וה"ה הרגה ולא חתך משום דבהרגה ולא חתך בעי' דוקא שידעי' שמת מיד בפני הדורס כמ"ש גבעת

שאול ולהכי נקט קטע רישא דבזה אפי' ראינו אותה אחר כמה שעות נמי ידעי' שמת בפני הדורס ומשו"ה אמרי' דנח רוגזי', ובזה תנוח דעתו ידידו החותם בברכה שלימה עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

ובני הרב המאוה"ג אב"ד האנשאוויטץ נ"י הקשני לפי דברי הר"ן בהא דקטע רישא דחד מיניהו ולא חיישי' שמא דרס אחרים תחלה דכיון שהם עומדי' במקום שיכולי' לידרס איזה שירצה אומר אני זה דרס ראשונה [פירש דאם דרס אחרים תחלה הי' הורגם כמו שהרג את זה] ודוקא עמד עמהם כיון שיכול לידרס כרצונו אמרינן נח רוגזי' אבל החתולים המכניסים ידיהם בלול כיון שבורחי' אף הוא כועס ולא נח רוגזי' א"כ ה"ה כאן בשעה שברחו לחוץ והי' מצילין עצמם כעס עליהם ודרס, ולפענ"ד הוא שיבוש דאם יכולין לברוח למקום שאין הדורס שהוא כאן יכול לדרוס שם הוי כספק על וה"ה דס"ט, אבל אם בורחי' רק למקום שהדורס יכול לידרס אותם שם הוא כועס יותר ודורס ולא נח רוגזי':

ובזה ליתא גם מה שהק' לדעת הדרישה שכ' דאלו דרס אחרים הי' הורגם דאין כח ביד הנדרס להנצל מן הדורס דזה דוקא במקום צר שא"י לברוח ממנו אבל אם יכול לברוח שפיר יש לחוש שנדרס וניצל וע"כ צ"ל כן דאל"כ לטעם הדרישה בחתולי' שעלו לכלוב דסעי' י' אמאי כולם אסורים נימא אלו הי' דורס לא הי' ניצל מיד הדורס וז"א דהתם בכלוב יכול לידרס ולא להרוג שפיר חיישי' שמא דרס ולא הרג אבל ביכול לברוח למקום שאין הדורס יכול לידרס מיכאן הוי ספק על ולא חיישינן כלל:

ועוד דדרישה לא כתב רק אם הדורס והנדרס הם במקום אחד אפי' מקום רחב שיכול לברוח אמרינן דמסתמא ברח קודם שדרסו דאלו דרסו לא הי' כח ביד הנדרס להציל עצמו ולברוח והי' הדורס הרגו אבל בחתולין המכניסים ידיהם בלול ואין החתול יכול ליכנס בלול שפיר אפשר שהכניס ידיו בלול והכה העוף ודרס ושדי בי' זיהרא ושוב ברח העוף כיון שאין הדורס בפנים ולא הרגו וא"ש ובתשובה אחת פקפקתי הרבה על הא דברדלס דורס והעליתי עפ"י ירו ירושלמי בב"ק דדוקא ברדלס זכר יש לו דרוסה ולא ברדלס נקבה [ע"ל סי' צ"ו] לכן דעתי מסכמת להתיר העופות, ב' איפאלא ה' שמות תרס"ו לפ"ק

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צה

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק ראה תרו"ן לפ"ק:

שוכ"ט וכוח"ט לאהו' חתני הרב הגדול בתורה מעוטר בתפארה כמו"ה יוסף חיים נ"י רב בק"ק טעלעגד והגליל:

מכתב אות מעש"ק העבר הגיעני בזמנו ולא הרשני עטי ועתי להשיב מיד כי הייתי עוסק בתשובה אחרת ואם התחילו אין מפסיקין וטוב לעשות תשובה שלימה וביום ג' לעת ערב גמרתי וביום ד' עיינתי בשאלתך אבל תמול כי יעבור בבדיקת הוושטין והיום הנני להשיב כאשר יחנני החונן לאדם דעת ויה"ר שלא אכשל בדבר הלכה:

ומעשה שהי' כך הי' דיר גדול כמו ה' אמות על ה' אמות שוחקות היו בה כמו ל' בר אוזות ומצאו בבוקר ה' מתים ואחד מהם חסר ראשו ויש לתלות במצוי שהי' שם ברדלס שנקרא טחור או מארדעל בלשונינו ובעופות הנשארי' לא ראו עדיין שום ריעותא מה דינם של בר אוזות הללו הנשארים והנה לא ביארת אם הי' איזה פתח פתוח בדיר או חלון או חור גדול שהיו יכולין להמלט אך נראה מתוך דבריך שהיו יכולין להציל עצמם לפרוח על העלי' שהי' הדיר פתוח לעלייתה, ועיניך שפיר חזו את אשר נגזר ע"ז בשו"ע יו"ד סי' נ"ז:

תשובה: הנה ז"ל הטור בסי' נ"ז וכתב הרשב"א דוקא שיש לפנינו כלב וחתול או קנה וחתול שיש דבר לתלות בו להקל אבל כשבאו לפנינו כך ולא ידענו במה לתלות אין תולין אלא במצוי בין להקל בין להחמיר, ומדברי הב"ח שם שכתב פי' כשיש לפנינו תלינן לקולא ולא תלינן במצוי להחמיר כגון דאיכא כלבא ושונרא דלא שכיח דרוסה דכלבא כדרוסה דשונרא לא תלינן בשונרא כיון דאיכא כלבא לפנינו לתלות בו להקל ודכוותי' בשונרא וקניא דשכיח טפי שונרא מקניא ואפ"ה תלינן להקל וטעמא משום דרובא דאו' ורוב בהמות כשרות הן אבל כשאינן לפנינו תולין במצוי בין להקל בין להחמיר וכו' משמע מדבריו דפי' תולין במצוי היינו בשונרא שמצוי לדרוס:

ובאמת שקצת משמע כדבריו שהרי הרשב"א בחי' חולין נ"ג ובתוה"ב בית ב' ש"ג בא ליישב בזה הקושיא שהק' שם אהא דאר"א מי לא אמרי' ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא ה"נ ספק קניא ספק שונרא אימר קניא מחי' והק' הרשב"א דהיא היא ועוד מאי קאמר מי לא אמר רבא ה"נ דאטו רבא בכלבא ושונרא תלי טעמא הא לא אמר אלא משום דתולין להקל מן הסתם מכח זה חידש הרשב"א הך דינא שכתב הטור בשמו, ולדברי הב"ח מיושבי' הקושיות שפיר כיון דמן הסתם תולין בשונרא דמצוי ומ"מ כשיש כלבא לפנינו אפי' איכא גם שונרא לפנינו תלינן בכלבא ה"נ כשיש קניא לפנינו אע"פ שיש גם שונרא לפנינו תלינן בקניא ושפיר הוי רבותא בכלבא ושונרא, וגם צריך ללמוד קני' מכלבא כשהוא לפנינו דאל"כ אפשר לומר דכלבא שכיח טפי מקניא אלא כיון דאמרי'

דאף דשונרא שכיח טפי מכלבא אפ"ה כשיש כלבא לפנינו תלינן, ה"נ תלינן בקניא אף דלא שכיח אפי' ככלבא כיון שהוא לפנינו:

אלא דצריך ביאור לפי דבריו כיון דבאינו לפנינו תלינן במצוי הפי' דתלינן בשינרא א"כ הוא רק להחמיר ומאי קאמר בין להקל בין להחמיר, ונראה כמ"ש הר"ן חולין נ"ג בשם הרא"ה דאי תלינן בדרוסה יש קולא גבי בהמה טפי מבתליית בנקובה דאם חיישי' לנקובה א"א לבדוק הושט מבחוץ ולאח"ש א"א לבדוק דלמא במקום נקב קשחיט משא"כ אי תלי' בדרוסה אפשר לבדוק אחר שחיטה דאדמומית של הארס ניכר בו ועיין פרישה אות ל"ג:

ובהכי נתישב לי קושי' חמורה אהא דאמר ר' אשי מי לא אמרי' ספק כלבא וכו' והנה בגמ' שלפנינו הכי איתא ספק על ספק לא על אימא לא על, והנה בזה יש ס"ס שמא לא על ואת"ל על שמא לא דרס ולא מיבעי' לשיטת תוס' שם דלאו רוב אריות דורסין ממש אלא ראוי' לידרס אלא אפילו לשיטת רש"י דרוב דורסין ממש מ"מ כבר כתב פנ"י דאפילו אם ספק אחד אינו שקול הוי ס"ס משום דאיכא רוב צדדין להקל וה"נ מיעוט עכ"פ אינם דורסין ועיין ראש יוסף וש"ך דיני ס"ס ובתר הכי קאמר ספק כלבא ספק שונרא אימא כלבא והפי' הפשוט אם יש ספק אם כלבא על או שונרא אימא כלבא והרי איכא נמי ס"ס שמא כלבא ואת"ל שונרא שמא לא דרס אבל בהאי דר"א דמסמס קועי' דמא הרי אם הוא שונרא ודאי דרס וליכא ס"ס מנ"ל דתלינן בקניא, ולפמ"ש א"ש דכבר כתב הר"ן שם דהנך אימר היינו ודאי וא"כ כיון דקאמר אימר כלבא לאו משום ס"ס הוא אלא דאמרי' שהוא ודאי כלבא ואפי' לחומרא גבי בהמה וכנ"ל וכשיטת הרא"ה דדרוסה מילתא אחריתא היא א"כ ה"נ תלי' בקניא אפילו לקולא, ובהכי מתישבין שתי קושיות רשב"א הנ"ל ג"כ ואין להאריך, ועיין תשו' מהרמ"ש יו"ד סי' ע"ט וסי' פ' שנתחבט בכונת הרא"ה שכתב דדרוסה מילתא אחריתא אבל הכונה פשוטה דכאן לכאורה ל"ש לומר אוקמא אחזקה כיון שנקרע הצואר מ"ל ע"י קניא או ע"י שונרא ועיין תוס' קידושין ע"ט ד"ה קידשה לזה כתב דודאי אם דנין לענין נקב שפיר י"ל דאיכא ריעותא כמ"ש תבו"ש גבי מים במוח בסי' כ"ט ול"א ועיין סי' נ' אבל דרוסה מילתא אחריתא היא שמא הטיל בה ארס ולענין זה אין כאן במה להסתפק ואין כאן ריעותא המורה על הטלת הארס ועיין ש"ך סי' פ"ו סקי"א לכן אחזוקי ריעותא לא מחזקינן וקצרתי:

אלא דלרשב"א א"א ליישב כנ"ל דהא פליג על סברת הרא"ה אך לרשב"א בלא"ה לק"מ דעיין ברי"ף הגי' להיפך תחלה ספק כלבא ספק שונרא ואח"כ ספק על ספק לא על וכן נראה מדברי חי' רשב"א שציין תחלה על ספק כלבא ואח"כ על ספק על וכן בתוה"ב

ביאר תחלה דין ספק כלבא ואח"כ ספק על ונראה דבכוון הפכו הגי' דלא נפרש כנ"ל אלא ס' כלבא וכו' מיירי בודאי עשה מעשה כגון ממסמס קועי' דמא דליכא ס"ס וא"כ לק"מ ושפיר מייתי ר"א ראי' מספק כלבא, וכ"ש דא"ש טפי לגי' רשב"א בתוה"ב לאו מי אמר רבא ספק כלבא ס' שונרא אימר כלבא והוא תמוה רבא מאן דכר שמי' אפי' אי רבא נמי אמרה למה הביא ממרחק לחמו ולא משמעתא דהתם מיני' ובי', ולפמ"ש ניחא דכאן אפי' לגי' רשב"א הנ"ל הי' אפשר לומר דמיירי בלא ממסמס ואיכא ס"ס כנ"ל לכן הביא מרבא לעיל כ"ח דאמר נשחטי' והדר נבדקי' דלמא במקום נקב קשחיט והתם ליכא ס"ס דהא הוי ממסמס קועי' דמא ואפ"ה תלינן בכלבא גם לחומרא שמע מינה דתלינן יותר בכלבא אפילו לחומרא ולא מוקמי' בחזקת כשרות הכא נמי תלינן בקניא לקולא וכ"ש דאיכא חזקת כשרות:

אבל מה שהוא נגד דברי הב"ח המה דברי הר"ן בשם ר"י בחולין ד"י אחרי שביאר היכא דאתיליד ריעותא מחיים אזלי' לחומרא כתב והא דאמרי' התם ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא וכו' התם ה"ט משום דלא שכיח שונרא דדרס ע"ש משמע דלא כב"ח אלא דשכיח דרוסה דכלבא כדשונרא, ואפשר דמשו"ה הפכו הרי"ף ורשב"א הגי' ונקט מתחלה ספק כלבא וכו' משום דלשון ספק על וכו' משמע דעל ארי דסליק מיני' קאי וכן פירש"י על על ואיתוב ארי ביניהו וישב שם ואפ"ה שרי אף דרוב אריות שכיחי עכ"פ לידרס משום דהוי ס"ס או סברא אלימתא דשלמא שוו וא"כ אמאי נקט באמצע ספק כלבא ספק שונרא ולא נקט ספק כלבא ספק ארי אע"כ לאשמועי' דשונרא כארי דשכיח לידרס ואפ"ה בכלבא ולהכי הקדימו ס' כלבא ס' שונרא דדוקא בשונרא דלא שכיח דדריס תלי' לקולא אבל בספק כלבא ספק ארי דשכיח דדריס לא תלינן לקולא ועיין היטב בלב ארי' וראש יוסף:

וזה נראה שהוא דעת הטור דתחלה כתב והא דחוששין וכו' אבל אם הוא ספק אם נכנס אם לאו או שהוא ספק ארי או כלב וכו' ואח"כ כשהביא וכתב רשב"א נקט כלב וחתול או קנה וחתול אלא הוא הדבר אשר דברתי דתחלה קאי אדסמיך לי' ס' אם נכנס וכו' או שהוא ספק ארי נכנס או כלב נכנס אין חוששין אפי' בארי משום דהוי ס"ס כמש"ל אבל אח"כ דמיירי במבעבע דם דליכא ס"ס לא שרי אלא בכלב וחתול וקנה וחתול וכדברי הר"ן ולא בארי:

אבל המחבר בשו"ע סי"ג כשכתב דינו של רשב"א כתב ודוקא כשיש לפנינו כלב וארי או ארי וקנה אבל כשבא לפנינו מבעבע דם וכו' ולא ידענו במה וכו' משמע דמעיקרא נמי מיירי במבעבע דם ואפ"ה בארי וכלבא תלינן בכלבא וה"ט כמ"ש רשב"א בתוה"ב

הנ"ל משום דרובא דאו' ורוב בהמות כשרות הן, אלא דגוף הדבר תמוה אמאי ביש לפנינו שונרא וכלבא או ארי וכלב תלי' בכלב או קנה אף דארי ושונרא שכיחי לידרס טפי מכלבא וקניא משום דרוב בהמות כשרות אע"ג דתרוייהו לפנינו ובשניהם אינם לפנינו תולין יותר בארי ושונרא משום דשכיחי טפי לידרס ולא אזלינן בת"ר בהמות כשרות ומאי חילוק יש ביניהם דכאן אזלינן בת"ר בהמות וכאן אזלי' בתר מצוי לידרס:

אבל המעיין בפנים ברשב"א בחידושיו ובתוה"ב יראה עין בעין שאין הפי' אין תולין במצוי כמ"ש הב"ח מצוי לידרס אלא אזלינן בתר מצוי אם כלבא או קניא שכיח יותר ורוב מהם במקום זה מארי ושונרא תולין בכלבא וקניא אף דארי ושונרא שכיחי להזיק ולידרס טפי מכלבא וקניא מ"מ אינם מצויים במקום זה כקניא וכלבא ואם ארי ושונרא שכיחי טפי במקום זה תלינן בהו וזה מקרי מצוי וז"ל רשב"א בחי' אבל היכא דליכא כלבא קמן דנתלי' בשונרא מחזיקים כיון דשונרא שכיח בביתא טפי וכו' וכן כתב עוד בסמוך דלא אמרי' אימור כלבא וכו' הא לאו הכי בשונרא מחזקינן דשכיח בבתי, מבואר דלא משום דשכיחי לידרס תלינן בשונרא כשאין כלבא לפנינו אלא משום דשונרא שכיח יותר בבית, והדבר מבואר יותר בתוה"ב דכתב דדוקא בדאיכא קמן כלבא ושונרא הא ליתנהו קמן במצוי תלינן אי כלבא יותר מצוי תלינן בכלבא ואי שונרא יותר מצוי תלינן בשונרא ע"ש, הרי מבואר דלא כב"ח דלא תלינן במצוי לידרס דהיינו בשונרא אלא אי כלבא מצוי טפי בי' תלינן וזה שכתבו הטור והמחבר אין תולין אלא במצוי בין להקל ובין להחמיר פי' בין להקל אם כלבא מצוי טפי בין להחמיר אם שונרא מצוי טפי וכן פי' פרישה להקל היינו כלב וקנה, להחמיר היינו חתול וחולדה ע"ש, אלא דלשון בין להקל קשיתי' דלהקל תלינן אפי' באינו מצוי רק בשווין ג"כ וע"ז תי' דבשווין תלינן הכל לקולא בכלבא או קניא שא"צ בדיקה נגד כל החלל ובשונרא דלא חיישי' בבהמה שמא במקום נקב קשחיט [ואל תקשי הא הוי תרי קולא דסתרי אהדדי, ז"א דודאי אם אינו בודק כל החלל א"י לתלות בדרוסה ולבדוק הושט אחר שחיטה משום דטיפת הארס ניכר דזה ודאי הוי תרי קולי דסתרי אהדדי אבל אם בודק כל החלל ומצאו כשר יכול לתלות אח"כ בדרוסה ולבדוק גם בבהמה הושט מבפנים אחר שחיטה דעכשיו לא הוי תרי קולי דסתרי אהדדי ועיין תוס' ב"ק י"א ד"ה דוקא לא משמע קצת כן] אבל אם תולין במצוי בכלבא אפי' בודק כל החלל נמי לא מהני בדיקת הושט אח"ש בפנים דהא ודאי כלבא או קניא ולחנם התמרמר עליו הטו"ז סי' נ"ז סק"כ דהאי בין להקל בין להחמיר הוא רק לאפוקי מדעת הרא"ה דאפי' באיסור מצוי נמי תלי' להקל לזה כתב דכמו דתלינן במצוי להקל ה"נ להחמיר משום דלשון זה בין להקל בין להחמיר לא נזכר כלל בדברי רשב"א רק

הוא לשון הטור והמחבר והם לא הביאו דעת הרא"ה כלל ואיך כתבו לשון חדש לאפוקי מהרא"ה אלא הנכון כמ"ש הפרישה וכן הבין חת"ס יו"ד סי' ס"ג פי' דברי רשב"א **והרא"ה** בבדה"ב הק' עליו דהא אפי' איתנייהו קמן כלבא ושונרא נמי שונרא שכיח להזיק ולידרס טפי מכלבא ואפ"ה תלי' בכלבא משום דדריסה מילתא אחריתא היא. וזה אפשר ליישב דהך דדרוסה מילתא אחריתא היינו דאוקמא בחזקת שלא הוטל בה ארס כמוש"ל ונהי דנגד חד רובא דשונרא שכיח טפי להזיק מכלבא מהני הך חזקה אם שניהם איתנייהו מ"מ בליתנייהו ושונרא שכיח טפי הוי כמו תרי רובא דשונרא מצוי טפי ועוד שדרכו להזיק ולידרס לא מהני הך חזקה וא"ש:

אך מ"מ מוכח דרשב"א לא ס"ל הך סברא דרא"ה דדרוסה מילתא אחריתא דהא כ' הטעם באיתנייהו קמן דתולין להקל משום דרובא דאו' ורוב בהמות כשרות הן ולא כתב משום דדרוסה מילתא אחריתי היא, אלא דהוא גופא קשי' מ"ט אזלינן לקולא בת"ר דרוב בהמות כשרות באיתנייהו קמן ובת"ר דרוב כלבא שכיח בליתנייהו קמן ואמאי לא אזלינן בת"ר המזיקין דשכיח יותר דשונרא וארי מזיקין ודורסין וכלבים המזיקין מיעוטא:

אמנם חת"ס שם הביא ראי' ממשנה ז' פ"ב דמכשירין ומייתי לי' ספ"ק דכתובות מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ם עכו"ם ואם רוב ישראל ישראל מע"מ ישראל רי"א הולכין אח"ר המשליכין אלמא דלת"ק עדיף רוב גברי מרוב משליכין וה"נ עדיף רוב בהמות כשרות או רוב כלבא שכיח שהם רוב במספר מרוב דארי ושונרא עלולי' להזיק יותר וקי"ל כת"ק:

אלא דחת"ס אה"ע ח"ר סי' ט' וס"י קיהה עלה וכתב דת"ק נמי מודה לר"י דאזלינן בת"ר משליכין ולא פליג אלא משום דישראל נמי דרכו להשליך בשעת רעבון כמ"ש רע"ב ותויו"ט והנה חפשתי ברע"ב ותוי"ט ולא מצאתי רק בקידושין ע"ג אמרי' דיש משליכות מחמת ממזרות ויש מחמת רעבון והו"ל פלגא ופלגא אבל לא נאמר שם דזה שכיח שישליכו בנות ישראל ילדיהן אלא דבאותן שמשליכין אחד מאלף במאה שנים יש פלגא מחמת ממזרות ופלגא מחמת רעבון ואדרבה משם מוכח דלא שכיח מחמת רעבון דהרי זנות וממזרות ודאי לא שכיח ומ"מ הוי פלגא ופלגא עם המשליכין מחמת רעבון א"כ גם מחמת רעבון נמי לא שכיח כמו זנות וממזרות:

אבל הביא שם ראי' מהא דמוכח בש"ס ופוסקים דאזלינן בת"ר טבחי ישראל ולא בת"ר הדרי' עיין בש"ך יו"ד סי' א' סקח"י ועוד ממתני' דמכשירין פ"ב מ"ח דאזלי' בת"ר נחתומין ואחר רוב אוכלי פת עיסה ורוב אוכלי פת קיבר ובמ"ט דהולכין אח"ר טבחים ובמבושל אח"ר אוכל בשר מבושל, ועוד מש"ך יו"ד סי' א' סקי"ט דאזלינן בת"ר גנבים

ולא בת"ר בני העיר וע"ש סקי"ז וסקח"י, ולפענ"ד מרוב טבחים ודאי אין ראי' דאם רוב טבחי' ישראל א"כ אפי' רוב בני העיר נכרים מ"מ בשר חי גם אצל נכרים הוא מרוב טבחי ישראל ומה"ט כ' הש"ך שם סקח"י דדוקא בבהמות אזלינן בת"ר טבחים ולא בפרגיות ע"ש, ולכן בבשר מבושל הולכין אחר רוב אוכלי בשר מבושל דאם רוב נכרים אוכלי' בשר מבושל אפי' הוא בשר כשר מרוב טבחי ישראל אסור הוא שלא הודח ולא נמלח וכל כיוצא בזה, וברוב טבחי נכרים ורוב בני העיר ישראל נמי י"ל דהטעם משום דאז ודאי איכא גביהו רוב בשר ואזלי' בת"ר בשר ולא בת"ר מוכרי' ולוקחי' ועיין חוו"ד סי' ס"ג:

ואמנם על שאר הראיות נ"ל דהא דאר"י דהולכין אחר רוב המשליכין אין הפי' שיש בעיר משליכין ילדיהן ואם רובן ישראל ישראל ואם רובן נכרי' נכרי' אלא דאין אנו יודעין כלל שיש בעיר משליכין ילדים ואולי אין כאן יותר מאחד זה שנמצא עתה אלא דאזלינן בת"ר משליכים ילדים שבעולם ומימות עולם איך הוא בנוהג שבעולם וטבע הדבר להשליך הילדים אם הוא שכיח יותר אצל ישראל או אצל גוים והרי מבואר בחולין י"א דרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן ושפיר קי"ל בזה כת"ק דאזלינן בת"ר בני העיר שהוא רובא דאיתא קמן משא"כ רוב משליכין הוי רובא דליתא קמן, משא"כ רוב טבחים ורוב נחתומין ורוב אוכלי פת עיסה ופת קיבר ואוכלי בשר מבושל ורוב גנבים הם פה בעיר והם רובא דאיתא קמן כמו רוב בני עיר שפיר אזלי' בתריהו וכן מה שהביא מדברי רשב"א בתוהב"א בית ה' סוף שער ד' בדיני י"נ שכתב ומסתברא אפי' בעיר שרובה נכרי' וא"י אם גנבים נכרים או ישראלים אם ישראלים שבאותה העיר דרים בשכונה וכו' משמע באם היו יודעי' שרוב גנבים נכרים אפי' יש לישראל שכונה בפ"ע מ"מ הולכין אח"ר גנבים מלבד שהוא דקדוק קלוש נמי ניחא במ"ש דרוב גנבים נכרים נמי הוי רובא דאיתא קמן:

ואני מוסיף עוד עפמ"ש במק"א לפרש דברי תוס' כתובות ט' דרוב ברצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן, שהפי' דכל רוב אפי' ליתא קמן אבל מ"מ הוא בעולם דרוב קטנים שהם בעולם לאו סריסי' ורוב בהמות שבעולם הם כשרות אבל רוב ברצון וכי ודאי יש נשים ישראלית זונות בעולם ורובן ברצון ומיעוטן באונס הרי אפשר דליכא עכשיו אפילו זונה אחת לא ברצון ולא באונס ורוב שאינו בעולם כלל רק במקרה לא הוי רוב אלא מדרבנן, וה"נ אני אומר ברוב משליכין וכי ודאי יש עכשיו משליכין ילדים בעולם ורובן גוים ומיעוטן ישראל או להיפוך אלא הוא במקרה ורוב מקרה זה הוא אצל ישראל או אצל נכרים וזה לא הוי רוב רק מדרבנן ולכן רוב בני העיר עדיף, ולפ"ז ה"נ בנ"ד רוב כלבא

וקניא הוא רובא דאיתא קמן ורוב דורסין מצויין להזיק הוא רובא דליתא קמן דלא שכיחי ביישוב שפיר אזלינן בת"ר כלבא וקניא ולא בת"ר מצויין להזיק, ואפשר נמי דהתם אינו בעולם כלל דכי ודאי יש עכשיו ניזוקין ורוב ניזוקין מדורסין ומיעוט מכלבא וקניא הא אפשר שעל זמן שאנו דנין ליכא ניזוקין לא מכלבא ולא מדורס אלא במקרה אם יקרה מזיקין רוב מזיקין הם דורסין וזה אינו רוב מה"ת לכן רוב בהמות כשרות ורוב כלבא וקניא עדיף:

ועוד נ"ל סברא ישרה לחלק דאפי' אי אזלינן בת"ר משליכי' היינו משום דמשליכי' הם כת בפ"ע ואותן שאינם משליכי' לא נכנסו בכלל הספק ומכת המשליכי' רובן גוים או להיפוך וכן בכל הני דלעיל אותן שעושין מעשה זו הם כת אחת והאחרים אינם בכלל ספק ומכת זו רובן גוים או להיפוך אבל כאן אין כלבים וקנים המזיקין כת אחד עם הדורסים שהרי הם אינם דורסים וא"כ אין לומר שאינם דורסים לא נכנסו בכלל הספק ומכת המזיקין רובן דורסין ומיעוטן אינם דורסין אלא שרוב דורסין מזיקין ואין דורסין אינם מזיקין כ"כ שפיר אזלינן בת"ר אין דורסין שאחד מהן הזיק, ועוד דהתם רוב בני העיר שאינן גנבים וטבחים ומשליכין ואוכלי בשר מבושל ופת עיסה וכיוצא אינם בכלל ספק לפי שהמיעוט מהם שעושים כך מיוחדי' מי הם אבל כאן רוב כלבא וקניא שרק המיעוט מזיק אינם מיוחדים רק פעמים זה ופעמים זה ושפיר כל רוב כלבא וקניא הם בכלל ספק ושפיר אזלינן בת"ר כלבא וקניא דשכיחי ולא בת"ר דורסי' מצויין להזיק דלא שכיחי וא"ש, וחת"ס הא דאה"ע סי' ט' סבר בילדותו בשנת תקפ"א וסי' י' בשנת תקצ"א והאי דיו"ד בשנת תקצ"ד וזקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת עליהם כדאמרינן בקנים סוף פ"ג ועיין גיטין דכ"ט ע"ב האי דאבא דקטנותא היא היוצא מזה דאם רוב כלבא שכיח תלי' בכלבא אע"ג דשונרא יותר מצוי להזיק, ולפי"ז בנ"ד דלא ראינו שם שום מזיק ודורס א"כ להרא"ה ודאי מותר דאפי' יש לפנינו כלב וברדלס שמצוי לדרוס תלינן בכלבא משום דדרוסה מילתא אחריתא היא וה"נ באינם לפנינו ולרשב"א דבליתנהו קמן אזלינן בתר מצוי נמי תלי' ברוב כלבים המצוי בשכונתינו ביישוב יותר הרבה מברדלס וכת"ק דר"י דאזיל בת"ר גברי ולא בתר טבע הענין וכמ"ש חת"ס יו"ד סי' ס"ג, אלא שמ"ש שם ואי הוי כלב וזאב לפנינו היינו תולין בזאב להחמיר לרשב"א דבריו מגומגמי' שהרי הרשב"א כתב באיכא קמן כלבא ושונרא או קניא ושונרא תלינן בכלבא וקניא משום דרוב בהמות כשרות וצ"ל דכונתו אם היו זאבים שכיחי במקום ההוא לרוב כמו כלבים ואמנם החת"ס כתב שם דקשה לסמוך על זה לחודא:

ואמנם בנ"ד יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו דהרי אמרינן בגמ' קטע רישא דחד מיניהו נח רוגזי' וכן פסק בשו"ע סי' נ"ז ס"ט ואם חתך ראשו של אחד מהן אין חוששין לאחרים וכו' וה"נ חסר ראשו של אחד מהן, אלא דדא עקא שמצאו ה' מתים והרי כ' רמ"א שם בהג"ה ואפי' הרג אחד מהם דוקא שלא ראינו שדרס עוד אחרים אבל אם ראינו שדרס אחרים הרי ראינו שלא נח רוגזי' וכל מה שבדיר אסור ובזה נפלנו ברבוותא דבתשו' מ"ב בחידושי דינים שבסוף הספר חולק ע"ז וס"ל דאפי' הרג הרבה אמרי' אלו הרג תחלה ונח רוגזי' ולא דרס אחרים והסכים עמו בטו"ז סי' נ"ז סקט"ז וכתב שאין ראי' מאו"ה כלל נ"ז דשם הי' המעשה בלול ונתבאר בסעי' י' דבכלוב מחמירי' בכל גווני והש"ך בסקכ"ח נראה שמסכים לאו"ה ורמ"א, ואמנם בתשו' צ"צ סי' ק' כ' דאין כאן מחלוקת דאו"ה ורמ"א מיירי שדרס עוד אחרים ולא הרגם דאז כ"ש שחמתו בוערה בו שהצילו עצמם ולא הי' יכול להמיתם לכן חיישינן שדרס גם אחרים אבל אם המית אפי' הרבה אמרי' כיון שראה נקמתו נח רוגזי' אלא שהצריך שמצאנום מתים מיד כשיצא הדורס משם אבל אם מצאום הרוגים למחרתו שמא בהיות הדורס דרסו ולא מת ולא נח רוגזי' רק שאח"כ מת מחמתו של הדרוסה ע"ש ולפי"ז בנ"ד גם לצ"צ אסורים כולם דהא לא מצאום מת עד הבוקר:

ועתה נחזי אנן הנה בהא דאמרינן קטע רישא דחד מיניהו נח רוגזי' יש בו הרבה טעמים:

א) כתב ראש יוסף דכך קים לי' לחכמז"ל דכי קטע רישא דחד מיניהו נח רוגזי' ולפי טעם זה שפיר י"ל דכי הרג יותר ויצא מטבעו חיישינן שדרס עוד:

ב) דכבר הק' תוס' חולין מ"ג ד"ה קסבר אמאי חוששין לספק דרוסה נימא נשחטה הותרה ואפי' נולד ספק מחיים ותי' דדרוסה שכיח וא"כ י"ל דלא שכיח שידרוס רק אחד לכן בקטע רישא דחד מיניהו שוב לא חיישינן שדרס עוד דאוקמא אחזקה דמשום לא שכיח, ואין להקשות דאם לא חיישינן רק שדרס אחד אמאי כולם אסורי' ליבטל ברובא חדא די"ל כמ"ש פמ"ג בפתיחה לתערובות דלא אמרי' ביטול ברוב אלא אם הי' תחלה מבורר איזהו רוב היתר ואיזהו מיעוט אסור ועיין בשפתי דעת רס"י מ"א אבל כאן שדרס אחת ולא הי' מבורר איזהו לא הי' ההיתר והאיסור מבורר תחלה ל"ש בי' ביטול ברוב, וזה נראה דעת הר"ן בחולין נ"ג שכתב דוקא קטע הוא דאמרינן נח רוגזי' אבל דרס בלחוד לא וקשה פשיטא דאי נימא דדרס נמי נח רוגזי' אמאי כולם אסורים הא מיד שדרס אחד נח רוגזי' וליבטל ברובא אלא ודאי כפמ"ג הנ"ל דבכה"ג ל"ש ביטול ברוב אבל עדיין אפשר לומר שאם ניכר אחת שדרס לא נחוש לאחרים קמ"ל הר"ן דדרס אחד לא נח רוגזי':

אבל אין אנו צריכין לכל זה שהרי יש לנו תי' מרווח דבע"ח חשיבי ולא בטלי כדאמרי' בזבחים ע"ג ועיין בטור סוס"י נ"ז, הן אמת שאני נבוך בזה הרי עסקי' בסי' ק"א ס"ו דברי' וחהר"ל אם נתרסקו לאחר שנתערבו מותר והוא שנתרסקו שלא במתכווין לבטל האי' וע"ש ס"ו דאם נתרסקה חתיכה אחת מותרת ממנ"פ אף שהתערובת נשארה באיסור ומסתמא גם בבע"ח שאין בטלים הדין כן וא"כ בשלמא התם בזבחים כשמביא הזבח לישחט בעזרה במקומו הרי מתכווין לבטל ולהכשירו שפיר שייך בע"ח חשיבי ולא בטלי אבל למשל בדרוסה שנתערבה בהרבה בהמות חולין הלא גם אם ישארו באיסור טרפה צריך לשחטם לטהרם מידי נבלה ואינם אוכלם חיים אפי' ב"נ א"כ בשחיטתם אינו מכווין לבטלם וא"כ הותרו בשחיטתם דשוב אינם בע"ח ואי דכשנשחטו הוי חהר"ל ז"א דהא קי"ל בסי' הנ"ל דתרנגולת בנוצתה וכבש שלם לא מקרי חהר"ל ואעפ"י שמסיר אח"כ הנוצה או חתכו לחתיכות כיון שכבר נתבטל אינו חוזר וניעור כמ"ש ש"ך סק"ח בשם סמ"ק וא"כ איך משכחת כלל דין דבע"ח לא בטיל בעלמא חוץ מזבחים ושור הנסקל אי אסור בהנאה מחיים ולא מצאתי יישוב נכון, רק נ"ל כיון דגם בחיים יש לדון על הביטול לענין החלב ובעוף לענין ביצים דשיחלא קמא ואמרי' בע"ח חשיבי ולא בטלי ואסורי' החלב והביצים שוב לא פלוג רבנן ואמרי' דלא מהני בהו ביטול כלל, ומ"מ אפשר דיש ללמוד מזה קולא בבהמות דל"ש בהו חלב ובעופות דל"ש בהו ביצים ולומר דלא החמירו חכמים בלא פלוג כמו בגוף הגזירה דבע"ח חשיבי ולא בטלי כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סק"ה בשם מהרא"י ע"ש:

אבל מחוורתא כמ"ש הר"ן דאם דרס אחד ודאי חיישינן גם לאחרים דכ"ש שחמתו בוערה בו שהציל עצמו מידו אבל בקטעו לרישא לא חיישינן לאחריני דאינו שכיח שידרוס יותר מאחד אם לא על ידי שהציל עצמו מידו ולפי טעם זה נראה דגם אם הרג הרבה לא שייך לומר דשכיח שידרוס עוד וממילא דאמרינן על אחרים אוקמא בחזקתו:

ג) כתב ראש יוסף בדעת הר"ן כיון דחזינן שהרג אחד אמרינן אם איתא דדרס אחרים הי' נמי הורגן ולפי"ז בהרג הרבה נמי אמרינן אם איתא שדרס עוד הי' הורגן:

ד) כתב הדרישה דלעולם לא אמרינן שהנדרס יהא לו כח לברוח מן הדורס אלא שאם לא מצאנו הרוג והרי ודאי דרס אחד וחזינן שהי' כח לנדרס להציל עצמו שפיר חיישי' גם לאחרים אבל במצאנו הרוג דקטע לרישא דחד מינייהו שוב אמרינן על אחרים דודאי לא דרס דאם איתא דדרס לא הי' כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס ועיין חת"ס סי' נ"ז, וגם לטעם זה אפי' מצאנו רבים מתים למחרתו נמי השאר מותרים וכן לטעם ג' כיון שעכ"פ אחד קטע רישא והרגו אפי' מצאנו ד' אחרים מתים למחרתו אמרינן ודאי גם

אלו הרג מיד כיון שדרסן ואלו הי' דורס אחרים הי' ג"כ הורגן וכן לטעם הב' מוקמינן אחרים בחזקתן כיון דל"ש שידרוס והני שמצאנו מת למחרת אמרינן שמתו מיד:

ה) וחמישיתו אוסיף עליו טעם לשבח דהרי בחי' רשב"א חולין הק' היכא דאיכא שוורים הרבה במקום אחד ועל ארי ביניהם ואיהו שתיק ואינהו מקרקרין אמאי צריכי בדיקה הא ס"ס הוא דהא ודאי כולהו לא דריס [ועיין תשו' מהר"מ לובלין סי' ק"ד] וא"כ י"ל על כל אחד שמא זו לא דרס ואת"ל דרס שמא לא כנגד החלל ותי' דבמקום שאפשר לעמוד על בוריו של דבר בודקין והיכא דאיכא לברורי מברר' ע"ש ובראש יוסף תמה הא קי"ל בסי' ק"י ס"ט דא"צ לברר, ואני תמה עוד הלא לא אמרי' דאיכא לברורי מברר' אלא אם יש לברר שני צדדי ספק שיהי' ודאי איסור או היתר וכאן אפי' האדים הבשר ל"ש לומר דודאי טרפה מחמת זיהרא דאולי האדים מחמת ד"א ועיין רשב"א שם ד"ה אלא:

עוד הק' ראש יוסף לדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה אמאי לא מתירין משום ס"ס ותי' דהוי ספק חסרון ידיעה ולא מחשב ספק, ולפענ"ד יש לחלק דבשלמא בספק חסרון ידועה דסי' מ"ג ס"ד דלהיודע לא הי' ס"ס כלל שהי' מכיר שהי' קודם שחיטה ושניקבה הריאה וכן בסי' צ"ח ס"ג בא"י לשער אם יש ספק להיודע לא הי' ספק וכיון שכל ההיתר הוא מצד סד"ר או מצד ס"ס ולהיודע אין כאן לא ספד"ר ולא ס"ס א"כ נפל כל ההיתר בבירא אבל כאן גם להיודע איכא ס"ס שמא לא זו דרס ואת"ל זו שמא לא נגד החלל וא"כ מותרת היא אלא שהיודע כיון דאיכא לברורי מברר' וצריך לבדוק אבל מי שא"י וליכא לברורי שפיר ראוי' להתיר משום ס"ס:

לכן נ"ל לתרץ קושי' רשב"א עפמ"ש פלתי סוס"י קי"א בב' קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וא"י לאיזה מהן אם היו של אדם אחד שתיהן מצטרפות לבטל בס' אבל של שני בנ"א אין מצטרפות והקשו אחרונים מ"ש משני שבילין דאם באו לשאול בזאח"ז שניהם טהורים דתלי' לכל אחד דבטהור הלך א"כ ה"נ בשני בני אדם ובאים לשאול בזאח"ז נתיר להם ונימא דבשלו נפל ההיתר ותי' פלתי דבשלמא בשני שבילין יכול לשאול על עצמו בלי חבירו הלכתי בדרך א' וא"י אם בטמא אם בטהור ונטהר אותו אבל כאן אם ישאל חתיכות איסור נפל לקדרה ואין בה ס' נאסר לו וע"כ צריך להזכיר גם חבירו שהי' כאן ב' קדרות וא"י לאיזה נפל וע"כ צריך לשאול על שניהם בב"א ולהכי שניהם אסורים ע"ש ועיין בטו"ז סי' ק"ץ סקי"ז, ונראה דאפי' למ"ש תוס' פסחים דף י' דאפי' בב"א אינם טמאים מדאו' רק מדרבנן היינו דוקא ביכול לישאל על אחד בלא חבירו אבל אם א"א לישאל על א' בלי חבירו אפי' מה"ט טמא ואסור ולפי"ז ה"נ אם אין בדיר רק שור אחד ונכנס ארי ושתק והשור מקרקר ובא לישאל הרי אנו

אוסרי' השור דליכא ס"ס שהרי ודאי דרס ועיין רשב"א וע"כ צריך לישאל משום שהיו עוד שוורים ואפשר לומר שלא זה דרס רק האחר והוי כבא לישאל בב"א דכולם אסורי' דמה חזית דתלי' בזה יותר מזה, ול"ד לספק דרוסה שנתערב דמצד ספק אחד בגופו וס' א' בתערובות אתאין עלה דלא הוי ס"ס דהתם גם אם לא נתערבו אפשר לישאל עליו בלי חבירו שמא לא זהו השור שהוא ספק שנדרס שאינו מכירו ואת"ל זהו שמא אינו דרוסה אבל כאן בלא אחרים ודאי נדרס ולהכי כולם אסורים, אבל ספק א' בגופו וספק א' בתערובות ל"ש כאן כיון שלא הי' מבורר מעולם איזהו ספק הנדרס, ואפשר לזה נתכוין רשב"א בתוה"ב שתי' על קושי' זו שכולן בס' אחד הן שמא כולן דרס וכו' ע"ש, ולפי"ז התינח אם לא קטע רישא דחד מינייהו אבל אם הרג א' או יותר שפיר אחרים מותרים כקושי' רשב"א דהוי ס"ס ואי דצריך לשאול על כולן ומהיכי תיתי לתלות בזה יותר מזה ז"א דתלי' שלא דרס רק אותן שמתו ובהם אין הפסד אי תלי' בהני כיון שמתו ועיין נדה דף ס' שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה, והא דאם ניכר הדרוסה באחרים דכולם אסורים ולא שרי' רק בהרג היינו משום דהיכא דדרוס והצילו עצמם ממנו חמתו בערה בו ודאי דרס עוד אחרים שאינם ניכרי' ולא הוי ס"ס שמא לא דרס אחרים כלל רק שמא לא זו דרס ולא הוי ס"ס כנ"ל ולפי טעם זה נמי אפי' מצאו הרבה מתים למחרתו תולין בהו שמתו מיד כיון שאין בזה הפסד והשאר מותרין משום ס"ס כקושי' רשב"א וכן הסכים לדינא חת"ס סי' נ"ז:

ועוד בה שלשי' דעת הב"ח ואחרונים שהביא טו"ז וש"ך דבעופות דנשמטי' מן הדורס אנה ואנה יש להקל בחצר רחב משום דהוי כספק על וא"כ אם הי' חפצים להשמט בדיר שיכולין להסתיר עצמם ודאי אין לחוש ועיין בתשו' מ"ב סי' פ"ז שלמד שיעור חצר רחב מדין צידה בשבת וכל שאין הדורס יכול לתפוס הנדרס בחד שחי' דהיינו במרוצה אחת בלא טורח לא חיישינן לי' ע"ש באריכות, ועוד דעופות יכולין לפרוח באויר והי' יכולי' להציל עצמם לעליי' וכמ"ש במשב"ז סקי"ד ואף דכתב הב"ח בשם ריי"ו על הצדים בעופות יש לנו לחוש אפי' ראינו שלא הכהו עד עתה שהפילו לארץ ועדיין לא הוציא ידו שמא הכהו קודם זה בעודם פורחים אלמא דגם בפורחים יכול לדרוס מ"מ המעיין בפנים ברי"ו נתיב ט"ו אות י"ז חלק שני יראה דזה דוקא בעוף הדורס כגון נץ וגם שג"כ פורח באויר אבל בנ"ד אין חשש על עוף דורס דזה לא שכיח כלל רק על ברדלס שאינו פורח באויר שפיר אומרי' בעופות דיכולי' לברוח ולעוף באויר ומכ"ש דיכולי' לעוף לעליי' ושם לא ידעי' דהי' הדורס ודאי הו' ספק על, אלא שחשש לפי שאין דרכן של אוזות ובר אוזות לפרוח באויר אבל מלשון הב"ח שכתב דמותר אא"כ שאין להם להמלט

בשום צד משמע דאם יש שום צד להמלט אפי' בדוחק שוב מותר וא"כ אם אינם קטנים מאוד שאינם יכולים לפרוח עדיין שפיר תלי' שפרחו באויר ונשמטו מן הדורס וראי' מדברי צ"צ סי' ק' שהתיר בחצר מוקף גדר והדלת פתוח וסולם מוצב ארצה לפני הפתח גבוה אמה דהוי כבקעה לפי שהכבשים קופצים לפעמים ממעל לסולמות אלמא דאפילו יכולי' לברוח ע"י הדחק תלי' שברחו והטעם כמ"ש מ"ב סי' הנ"ל לפי שאינן בני תרבות עם הדורס ובורחים מפניו בכל מה שיכולי':

מכל הלין טעמי נ"ל להתיר העופות הנשארים אם לא ניכר בהם שום ריעותא ואם יכול למוכרם או להחליפם עם נכרי בלי הפ"מ זכור לטוב ואם יש בו הפ"מ א"צ ואם רוצה להחמיר ישהם עד שיטילו ביצים כ"א יום אחר המעשה, ומכירה לנכרי עדיף משהיי' כמ"ש חת"ס יו"ד סי' נ"ז, ובזה יבא שלום וברכה וחיים מן השמים, וכ"ט כפלי כפלים. כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צו

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא א' בהעלתך תרס"ד לפ"ק

אחרי הודיע משלומינו ועל כן נקוה לשמוע מכם שוב אשיב על שאלתך באחד שהי' לו יותר מתשעים אוזות קטנות בחדר אחד ארכו ג' אמות וחצי אמה ורחבו ב' אמות מצומצמות ופעם אחד נמצא בבקר ג' מהם מתים נשוכים בצוארם [ודמם נמצץ כן אמר השואל] ובבקר שני נמצא ט"ו הרוגים כמו כן באופן זה ממש מה דינם של של האוזות הנשארים, וכתבת שקשה לסמוך בזה משום דעופות נשמטים אנה ואנה מחמת ריבוי העופות שא"י לפרוח והמקום צר להשמט אך לא נראה ולא נשמע שום דורס כמו ברדלס ושכיחי שם עכברים גדולים [ראטטען] שאין להם דרוסה כמבואר בחת"ס סי' ח"ן ונ"ט וא"כ פשוט להתיר דספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא כמבואר סי' נ"ז סי"ג אלא שהעולם אומרים כיון שנמצץ דמם ראי' שהי' כאן ברדלס שקורין טחו"ר אשר זה דרכו פרע ומוצץ דמו

ואני תמה מנא ידעי שנמצץ דמם אולי יצא דמם מחמת הנשיכה והעכברים אכלוהו ולקקהו ואי משום שלא אכלו ולא גררו העופות אני אומר ולטעמיך שהי' ברדלס נמי תקשי זאת דהא אמרינן בפסחים ט' וכל מקום שחולדה וברדלס יכולים להלוך א"צ בדיקה ופירש"י שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו ולשינוי דר"ז בבשר לא משיירא ואף

שתוס' כתבו שם דדוקא בבשר נפלים דרכיך נראה דגם בשר של אוזות קטנות נמי רכיך ואפילו לשינויא דרבא מ"מ הא אמרי' שם ע"ב כיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בהאי שעתא נהי דשיורי משייר מיגרר ודאי גררום בהאי שעתא לכן לפי דעתי אמירת העולם פטומי מילי בעלמא נינהו:

והנה מה דפשיטא לי' לחת"ס דעכבר אינו דורס וחולדה דחושב בין הדורסים הוא מין חיה כבמשנה ה' פ"ח דכלאים ודאי אמת נכון הדבר ואף דברש"י שבת קמ"ו ע"ב כ' דנמיי' וחולדה שרצים נינהו [עיין תוי"ט פ"ט דחולין מ"ב], אבל ברש"י שבת נ"א ע"ב וחולין נ"ב ע"ב מבואר על נמיי' וחולדה כי חיות הנה ובני הב' החו"ש כ"ה משה נחום נ"י עוררני שכן מבואר ג"כ ברש"י וברע"ב פסחים ר"פ כ"ש וברשב"ם ב"ב כ"ב ע"ב ד"ה כדי ובעכ"ח דתרתי איתניהו ועיין תוי"ט פסחים הנ"ל והאי דחשיב לי' בין הדורסים חיה הוא דלא מצינו דורסים רק בחיות ובעופות הטמאים ועיין רמב"ן פ' בראשית בפסוק ויברך אותם אלקים בהמה הם מינים האוכלים עשב בין ישובי בין מדברי וחיתו ארץ אוכלי הבשר יקראו חיות וכולם יטרופו ועיין רמב"ן פ' נח בפסוק ואך את דמכם לנפשותיכם ועכבר אינו מין חיה רק מין שרץ כמ"ש בפ' שמיני:

ואמנם גוף דין זה דברדלס [בל"א אילטיס כמ"ש באה"ג חו"מ סי' שפ"ט ס"ח והוא הטחו"ר] יש לו דרוסה הוא נובע מתשו' הב"ח סי' קמ"ז שהוכיח מדברי הרשב"א בתוה"ב [ב"ב ש"ג] דחולדה יש לה דרוסה בעופות ועיין רמב"ם פ"ה מה"ש ה"ו, ובודאי גם ברדלס דין חולדה יש לה דבתלמוד מזכיר בפ"ק דפסחים חולדה וברדלס בחדא מחתא:

ועוד ראי' דבכמה מקומות דלא ממעט בגמ' אלא כלב דאין לו דרוסה משמע דשאר חיות יש להם דרוסה לכל חד וחד לפי כחו ע"ש, והנה ראי' שני' יש לדחות דאפשר כאן בכלב שמכה ביד לכן הוצרכו להוציא שאין לו ארס לעשות דרוסה אבל ברדלס אפשר שאינו נלחם ומכה ביד כלל ולא הוצרכו להוציאו, וראי' ראשונה היא חלושה מאוד מדחשיב חולדה וברדלס בחד לענין שאוכלים וגוררים הנפלים המה שווין גם לענין דרוסה אבל צריכין אנו לכוף כאנמון ראשינו נגד דברי הב"ח

ואמנם הא קשיא דרש"י לא גרס כלל ברדלס רק חולדה וחזיר וכן הוא במשנה שבמשניות ובגמ' ספי"ח דאהלות ואפילו לגי' תוס' פסחים שם ומהר"מ שהביא תוי"ט באהלות שם שהחזיר והחולדה והברדלס או שהחולדה וברדלס וחזיר נמי תקשי וכי נימא דחזיר יש לו דרוסה כחולדה משום דנחשב עמו בחד והרי חזיר אין מין חיה כלל רק מין בהמה עיין מג"א רס"י תקפ"ו ומחהש"ק שם באריכות וכיון דחזיר אין לו דרוסה

אעפ"י שנחשב עם חולדה ה"נ ברדלס י"ל דאין לו דרוסה אע"פ שנחשב עם החולדה, ומה"ט נמי קשיא לי אפילו ללשון דברייתא דמסיק וגרסי' בפסחים שם ובע"ז מ"ב ובנדה ט"ז מפני שחולדה וברדלס מצויין שם מ"מ כיון דבמשנה הנ"ל חשיב חולדה וחזיר בחד ומ"מ אין שווין לענין דרוסה א"כ מנלן בברייתא דמסיק וחשיב חולדה וברדלס בחד לענין דנימא אכלוהו או גררוהו דשוין הם לענין דרוסה, ויותר הי' לו להביא ממשנה ב"ק ט"ו ע"ב הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין ולפוסקים דדובים ונמרים יש להם דרוסה עיין ש"ך סי' נ"ז סק"ו א"כ מדחשיב לברדלס בהני ד' חיות שיש להם דרוסה משמע שגם לברדלס יש דרוסה, אבל גם זה אינו דהא חשיב נחש ונחש אין לו דרוסה כמ"ש חת"ס יו"ד סי' ח"ן ונ"ט, וכן משמע בסנהדרין נ"ט ע"ב דדריש ובכל חיה הרומשת על הארץ לרבות נחש ופירש"י דנחש בר מלאכה קודם שנתקללה לילך על גחון וכבר כתב רמב"ן בחומש פ' בראשית ואמר בבהמה ובחיה רומש על הארץ ובשרצים הנגררין רומש בעבור שדריכתם באדמה בכל גופם וא"כ הנחש לאחר שנתקללה ודריכתה באדמה בכל גופה היא בכלל שרצים ולא בכלל חיה ואינה דורסת וגם אינה מאוכלי בשר, ועוד דקי"ל אין דרוסה אלא ביד וכיון שנקצצה ידיה ורגליה [עיין רש"י בראשית ומ"ר פ"כ] אין לה דרוסה ומ"מ חשיב לה בהדי הני ה"ה נמי לברדלס דיש לומר שאין לה דרוסה:

ובני הרב החו"ב מו"ה בן ציון נ"י עוררני דמרש"י ב"מ כ"ה משמע כדעת הב"ח דברדלס יש לו דרוסה בעופות שכ' ברדלס צבוע וי"א פוטיא"ש ודרכו להרוג אווזים ותרנגולים, אבל גם זה אינו ראי' דנהי שהורג אווזים ותרנגולים מ"מ י"ל דדרוסה אין לו שהרי נחש נמי דודאי הורג ומ"מ אין לו דרוסה כמש"ל ולדעת רי"ו שבש"ך סי' נ"ז הנ"ל דוב ונמר אף שזה דרכם להרוג אפילו אדם מ"מ דורס אין להם וגם מה שהביא בני הרב הנ"ל מפיה"מ להרמב"ם ב"ק ט"ו שכתב וברדלס היא החיה שקורין בלשון ערבי אלדב"ע ובמדרש תלפיות בסוה"ס מביא באורך גדלה ותמונתה ומשמע שהיא חיה גדולה שדרכה להמית גם אדם ומבואר דלא כב"ח ופמ"ג שכתבו שהוא טחו"ר שהיא קטנה מאד, הנה גם מזה אין ראי' להיפוך דכ"כ תוס' סנהדרין ט"ו ע"ב ד"ה והברדלס ותוס' בכורות ח' ע"א ד"ה ברדלס דשני מיני ברדלס יש, יש שהוא עז כ"כ שדרכה להמית אדם ויש שהיא חיה קטנה כעין חולדה ע"ש:

ואמנם איתא בירושלמי שם ספ"ק דב"ק דברדלס דורס דקאמר שם על מתני' הנ"ל תני רמ"א אף הצבוע אר"י בי ר' אבין לא אמר ר"מ אלא בצבוע זכר שיש לו שעה שהוא קשה כארי ופי' פני משה ודורס ואוכל כארי ולפיכך הוא מועד לכך ואם הזיק משלמין בעלים

נזק שלם ועיין מראה פנים שם וברש"י בבלי דט"ז ע"א אלא דמשמע שם דדוקא ברדלס זכר הוא דורס ולא הנקבה לכן הזכר הוא מועד גם לדורס ואוכל דהוי כי אורחי' אבל בנקבה אינה דורסת כלל רק היא מועדת למה שהי' אורחי' להזיק ועיין ש"מ שם, ולפ"ז גם לפי מה שאומרים העולם שהוא קרוב שהיא ברדלס לפי שמצץ הדם אכתי איכא ס"ס שמא ברדלס נקבה שאינה דורסת ואת"ל ברדלס זכר שמא לא דרס האחרים והוי כמו ספק על דהוי ס"ס כמ"ש הש"ך סקל"ב ע"ש:

אבל לפענ"ד יש עוד טעם להתיר בנ"ד מהא דגרסינן ב"ב דכ"ד האי חצבא דחמרא דאשתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא לימא משום דס"ל דר"ח ושני שאני התם דאי מיגנבא מינה אצנועי בגווה לא מצנעי והנ"מ חמרא אבל ענבי מצנעי ודעת תוס' ורא"ש ורשב"א דלדידן דקי"ל כר"ח אפילו בענבי שרי אבל דעת רמב"ן בחידושי ב"ב דבענבים גם ר"ח מודה דאזלינן בתר קורבא דהא איכא קורבא בהדי חזקה כאן נמצא וכאן היו ע"ש, והנה חי' רמב"ן ב"ב אין אתי אבל ראיתי בהגהות מהרב"פ ביו"ד סי' רצ"ד סי"א שכ' ומסביר עוד שם דהוי מצוי ומקום הקרוב במקומו ע"ש, והנה כפי הנראה מכותלי שאלתך שכיחי העכברים הגדולים ראטטען שם בחדר ההוא שהיו האוזים וא"כ הוי מצוי ומקום הקרוב במקומו ותלינן בהו ולא בברדלס, וגם לפמ"ש סמ"ע סי' רנ"ט סק"ו הטעם לזה דלא אמרינן בזה רוב וקרוב הולכין אחה"ר והיינו רוב העיר דלא אמרינן כן אלא היכא דהקרוב אינו במקום שנמצא שם עצמו וצריכין לומר שבא לשם ממקום אחר וכו' ואנו מסופקים אם בא מקרוב או מרוב אזלינן בת"ר ואמרינן דמן הרוב בא אבל היכא די"ל שלא בא מעלמא כלל אמרינן דלא בא מעלמא ע"ש, ולפ"ז ה"נ כיון די"ל שלא בא מזיק מעלמא רק העכברים שהם שם הזיקו אמרינן שלא בא מזיק מעלמא כלל, וכן למ"ש טו"ז סי' רצ"ד סקי"ז בכונת הרמב"ם אלא ודאי דאף למאי דקי"ל כר"ח דהולכין אחה"ר מ"מ סברא חזקה דמכרם זה גנבום וכמו דאמרינן בכתובות פ' המדיר כאן נמצא וכאן הי' וכן לענין חמץ בפסח זכרוהו הפוסקים וזה עדיף טפי מקורבא דמוכח דכתבו תוס' בפ' לא יחפור דלא אזלי' בתר הקורבא והכא לכ"ע אזלינן ע"ש, והרי חזקה זו דכאן נמצא וכ"ה עדיף דהא אין הולכין בממון בת"ר ובחזקה דכ"נ וכ"ה מוציאין הכתובה מן הבעל בכתובות ע"ה כש"כ דמהני חזקה זו דעדיף מרוב דלא נחוש לפטומי מילי כיון שנמצץ דמם ודאי הוא מברדלס רק אמרינן כ"נ וכ"ה מן העכברים השכיחים כאן בחדר שהיו העופות, ואפילו אם חזקת כ"נ וכ"ה לא עדיף משאר חזקה מ"מ הא איכא בהדה חזקת העופות שלא נדרסו וידוע דעת הריב"ש דב' חזקות עדיף מרוב ועיין פנ"י בקו"א כתובות י"ב בד"ה ויאמר יהושיע בפסקא ועל ארבעה אפילו בשתי חזקות הקשורים זב"ז

כמו חזקת חי וחזקת א"א וכ"ש באינם קשורים זב"ז לכן דעתי מסכמת להתיר העופות הנשארים בלי שום ריעותא, גם ה' יתן הטוב וכ"ט מכם לא יבצר כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה צז

שיל"ת ב' איפאלא ב' ויחי תרנ"ג לפ"ק
שלום וכ"ט לכבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י בק"ק מארגרעטין:
מכתבו קבלתי ונפשו היפה בשאלתו להסכים עמו בשריותא בעובדא דאתי לקמי' בי"ט עופות הנקראים אינדיק שהיו בחצר גדול בקצה העיר וקרוב לחצות לילה נשמע צעקת העופות בחצרו וכאשר יצא הבעה"ב מצא עוף א' שנתלש ממנו הנוצות שעל גבו אבל לא ניזק ועוף אחד מצא שתחוב צוארו בתוך גדר שקורין פלויט והי' מת ולא נודע אם גם המזיק הי' מקרקר ומעלתו דעתו להתיר משום ספק כלבא ספק שונרא תלי' בכלבא:
ויען מעלתו ביקש להשיב על אתר אין מקום לקבל אריך והנה ודאי לדעת הרא"ה דאפי' שונרא שכיח טפי מכלבא תלינן בכלבא משום דדרוסה מילתא אחריתא הוא ודאי גם כאן תלינן בכלבא אבל לדעת הרשב"א והכי פסק המחבר בסי' נ"ז דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר רק בשווין תלינן בכלבא יש להסתפק כאן דנהי דכלבא מצוי כמו דורס מ"מ אפשר שזה אינו מצוי שכלבא יתלוש נוצות העוף מגבו והוא יותר מצוי בדורסין וא"כ לדעת הרשב"א יש להחמיר בזה לתלות במצוי:
וגם אין לצרף להתיר דעת המחבר סי' נ"ז סי"ב דהיכא דלא ידעינן אי שתק אי צווח הדורס ולא חיישינן לספק דרוסה דהא באיהו צווח הטעם רק דלא חיישינן משום דבעותי קא מבעתי אהדדי וכאן הרי חזינן דלא נבעת מהם שהרי תלש הנוצות דחד מנייהו וא"כ ודאי שתק ולא צווח ולא נבעת:
אבל מ"מ יש להתיר כיון שהחצר גדול אף שמוקף גדר מ"מ בעופות דנשמטין מן הדורס אנה ואנה לא חיישינן כמ"ש הש"ך סי' נ"ז סקכ"ד ואפי' דרס אחד מהם לא חיישי' לאינך כמ"ש הש"ך סקכ"ג בשם מהרש"ל ועיין טו"ז סקי"ד דזה הוי כמו ספק על לכן לפענ"ד אותו שנתלש ממנו הנוצות יש לאסור אם לא שהדבר מצוי שיהיו הנוצות נתלשין ע"י כלבא וקניא כמו מן הדורסין אבל שאר העופות מותרי' בלי פקפוק:

ומה שהק' למ"ש הר"ן דקבוע חידוש הוא א"כ איך ילפינן מיני' בכה"ת הא מחידוש לא ילפינן לפענ"ד הא דלא ילפינן מחידוש היינו אם חידשה תורה בדבר אחד דין שאינו בכה"ת שוב לא ילפינן מדבר זה גם דין אחר משום דחידוש הוא שיש בו דין אחד שאינו בכה"ת כולה וא"כ י"ל שגם אותו דין השני שאנו רוצים למילף מיני' הוא רק בדבר זה ולא בכה"ת כמו דאמרינן בב"ח חידוש הוא דשניהם מין היתר וכשנתערבו אסורי' משא"כ בכה"ת או דיש בו חידוש דכבוש אינו כמבושל שאינו בכה"ת ת א"א למילף מיני' טע"כ דד דדלמא דוקא בב"ח חדית רחמנא כן כמו דחדית חידושי' הנ"ל דוקא בב"ח וכן בג"נ חידוש הוא דנוטלפ"ג אסור מה שמותר בכה"ת א"א למילף מיני' טע"כ בעלמא דדלמא התם הוא הבריה רחמנא כמו דחדית דנוטלפ"ג אסור וכדומה אבל אם כתבה תורה בזורק אבן לגיו דקבוע כמע"מ ולא אזלינן בה"ר אף דהוא חידוש נגד הסברא שפיר ילפי' מיני' בעלמא הקבוע כמע"מ דמהיכי תיתי נימא דדוקא בזה חדית ולא בכל התורה וזה נכון לפענ"ד ומחמת הנחוצה אקצר, וכ"כ כהני לא יבצר כנפשו ונפש ידידו הנאמן:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צח

שיל"ת ב' איפאלא ה' ואלה המשפטים תרו"ן לפ"ק
מכתבך מעש"ק העבר קבלתי ואודות הספק דרוסות אשר שאלת והנה לא פורש בשאלה אם אותן כלובים ולולי' ודירי' יש להם גם גג ותקרה וא"כ אם היו סגורים ונמצאים כך סגור, בבקר ודאי לא הי' שם הזאב וגם אותו מקום המיוחד לאווזות ובר אווזות אינם מפוטמים שהוא מוקף לערך כ' אמה מרובע ונמצא פתח נעול אם יש שם תקרה אינני יודע איך אפשר שיכנס הזאב ונטל מן האווזות:
אבל גם אם נניח שאפשר שנכנס הזאב בכולו וגם נניח שהגוי נאמן שהי' שם זאב בחצר מ"מ שאר הבהמות והעופות שהם חוץ מאותו מקום המוקף כ' אמה מרובע לאווזות ובר אווזות שריין דכיון דמקום ההוא חולק רשות לעצמו וגם שאר הדירים וכלובי' ולולי' חולקין רשות לעצמו הוי לגבי שארא ספק על ספק לא על דשרי כמבואר בסי' נ"ז סי"ב ועיין ביד אפרים שם ד"ה אחרים:
אבל באמת גם האווזות ובר אווזות שבמקום ההוא מותרים דגוי אינו נאמן לא לאיסור ולא להיתר כמבואר בכמה דוכתי ועיין טו"ז סי' מ"ח סקי"ט ונקוה"ק שם בשם תשו' מהר"ם לובלין:

ואפי' אם הגוי מהימן לי' שכתב הטו"ז שם להחמיר מ"מ בנידון דידן שהגוי אומר שראה באישון לילה ואפלה מחלון הדיר אשר לן שם שהזאב נטל מן האווזות והרי בברכות ט' ע"ב תניא רמ"א דזמן ק"ש של שחרית הוא משיכיר בין זאב לכלב וא"כ מוכח דבלילה אין מכירין בין זאב לכלב וא"כ אפשר שהי' כלב והוי ספק זאב ספק כלב ותלינן בכלבא כמבואר סי' נ"ז סי"ג ואפי' הי' לו נר בדיר מ"מ כבר אחז"ל [במדרש תנחומא פ' תצוה וילקוט שם] מי שהוא נתון באור אינו רואה מה שבחושך מכל הלין טעמי ועוד סניפי' והוכחות אשר כתבת נ"ל דיש להתיר בלי פקפוק, ובזה יבא שלום וינוח על ראשך כנפש רבך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה צט

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק א"ש תרנ"ז לפ"ק

אלפי שלומים מגבהי מרומים לכבוד ידידי הרב המאה"ג לממשלת התורה כהן שדעתו יפה וברה כש"ת מו"ה נתנאל נ"י אבדק"ק איוואראש:

נועם מכתבו מעש"ק לך הגיע אלי בזמנו ולא יכולתי להיות עט ממהר להשיב מחמת ענינים רבים שהיו עמוסים עלי והיום הנני להשיב, כיד ה' הטובה עלי וה' ינחני בדרך אמת שלא אכשל בדבר הלכה:

בדק לן במעשה שהי' צאן בדיר שהוא י"ב אמות אורך וח' אמות רוחב והרועה וגם ישראל שכבו סמוך לדיר ופתאום שמעו הצאן מקרקרין ואחר אשר דרכו קשתם נגד זאבים ראו ג' זאבים רצים הלאה ובאו לדיר ומצאו שני כבשים מתים ועגל אחד שהי' ג"כ בדיר הי' מלא פצעים:

תשובה: תמהני שלא ביאר אם היו האנשים השוכבים סמוך לדיר ישנים דאז אפשר שדרסו הרבה קודם שניערו ושמעו קול קרקור הצאן או אם היו ניעורים ושמעו מיד קול הקרקור וגם ביאר אורך ורוחב הדיר ולא ביאר אם הי' מקורה ואם הי' חומותי' גבוהות ולא מספר הצאן שהי' אפשר לדון אם דינו כמקום רחב:

ואמנם צידד להתיר דאף דקיי"ל בסי' נ"ז ס"ט דהא דאמרינן קטע רישא דחד מיניהו נח רוגזי' ובסוף תשו' מ"ב פסק דאפי' הרג הרבה נמי אמרי' נח רוגזי' וכן הסכים טו"ז שם סקט"ו אבל פצע א' מהם לא אמרי' נח רוגזי' דכ"ש שחמתו בוערה בו ורמ"א הוסיף דאפי' הרג אחד ודרס עוד נמי לא אמרי' דנח רוגזי' וטו"ז שם הוסיף אפי' לא ראינו שדרס עוד רק שנמצא פצוע ולא מת נמי לא אמרי' נח רוגזי' וכן מבואר במ"ב הנ"ל דממנ"פ

חיישי' דאם לאחר שהמית פצע הרי חזינן דלא נח רוגזי' ואם קודם שהמית פצע ודרס חיישי' כמו שדרס זה קודם דנח רוגזי' ה"נ דרס אחרים וא"כ בנידון דידן נמי כיון שהעגל לא מת רק נפצע שפיר יש לחוש שדרס גם אחרים, מ"מ השתא הכא יש מקום להקל דבאמת כבר כ' הדרישה וביארו באורך בחת"ס סי' נ"ז דהא דאמרי' נח רוגזי' היינו משום דבאמת לא הי' לנו לחוש כלל לשמא דרס אלא אם ראינו שדרס ופצע ולא המית א"כ אנו רואין שהנדרס הציל עצמו מיד הדורס חיישי' שמא דרס גם אחרים והצילו עצמם אבל בקטע רישא והמית אמרינן ודאי נח רוגזי' ולא דרס אחרים דאי דרס לא הי' כח בידם להציל עצמם אבל אם המית ופצע ג"כ שפיר חיישי' כמו שזה הפצוע הציל עצמו כמו כן דרס אחרים והצילו עצמם והתינח אם הפצוע הוא מין בהמה שיש לדורס זה דרוסה בה כמו בהאחרים אבל כאן שהפצוע הוא עגל וכבר פסק המחבר ס"א דזאב אין לו דרוסה אפי' בדקה שבגסות א"כ אף שהעגל הציל עצמו מיד הדורס מ"מ הכבשים הם בחזקה שאין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס וא"כ ודאי לא דרסם ומותרי':

ואני חוכך בזה דהא ודאי מה דאמרי' דאין כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס אינו תלוי במה שמטיל בו ארס שהרי כ' הטו"ז רס"י כ"ט דאפי' ודאי דרס מ"מ יש בו ספק שמא לא הטיל בו ארס וזה מוכרח לדעת המחבר סי' נ"ז סט"ו דאפי' לודאי דרוסה מהני בדיקה וכתב הש"ך סקל"ה דאפי' ניכר מקום הדרוסה מבחוץ מהני בדיקה וע"כ משום דאמרי' לא הטיל בו ארס או שהארס אינו מזיק ואינו שורף:

ולפי"ז תקשי אמאי בפצע א' מהם אמרי' כשם שזה הציל עצמו שמא גם אחרים דרס והצילו עצמם דלמא בזה לא הטיל ארס ולהכי הי' יכול להציל עצמו אבל אחרים אלו הי' מטיל בהם ארס לא היו יכולים להציל עצמם אע"כ או לא דרסם או אפי' דרסם לא הטיל בהם ארס, אלא ודאי דמה דאמרי' אין כח בנדרס לברוח מן הדורס הוא אפי' אם אינו מטיל ארס וכיון דחזי' דאחד הציל עצמו אפי' נימא דלא הטיל בו שפיר חיישי' שדרס אחרים והטיל בהם ארס ומ"מ הצילו עצמם והטעם דגם הארס אינו ממית לשעתו דהרי בספק דרוסה לא מהני רק שיהוי יב"ח כמבואר שם סעי' ח"י אבל עד יב"ח יכול לחיות אפי' הטיל בה ארס והרי אמרי' בחולין נ"ג בהדי דשליף שדי זיהרי' וא"כ אז שפיר יכול לברוח, ובדרישה לא נזכר כלל לשון זה שאין כח בנדרס לברוח מן הדורס אלא כתב דלעולם לא אמרי' שהבהמה יהי' לו כח לברוח מן הארי וא"כ אלו הי' דורסה הי' ממיתה בנשיכה והכאה ובעיטה ולאו דוקא בהטלת ארס, ולפי"ז הא דאמרינן דזאב אין לו דרוסה אפי' בדקה שבגסות היינו רק לפי שאין לו ארס חזק להמית בהמה גסה אפי' דקה שבהם וכמ"ש רש"י חולין נ"ג ד"ה מן הזאב גבי מזאב ולמטה אבל נהי דבני

מעים של עגל הרך קשים הם אצל דריסת הזאב ואין הארס שולט בהם וכדאמרי' סימנים קשים הם אצל דרוסה אבל מ"מ אין כח בעגל הרך לברוח מן הזאב ולהציל עצמו שלא ימיתנו והרי אמרי' ב"ק ט"ו הזאב והארי וכו' הרי אלו מועדין ומשמע בטוש"ע חו"מ סי' שפ"ט דזאב אפי' בשור הגדול הוי מועד כשטורף דהוא אורחי' אפי' להמית שור גדול ועיין סמ"ע שם סק"ז וא"כ שפיר יש לחוש כיון שהעגל הציל עצמו מיד הזאב א"כ יצא מכלל סתם זאבים שאין עגל יכול להציל עצמו מיד הזאבים דחלש כחו שמא חלש כחו כמו כן שגם הכבשים היו יכולים להציל עצמם ממנו ושמא דרסם:

ועוד נ"ל דסברת הדרישה הוא כך כיון דחזינן דקטע רישא דחד מנייהו והרגו א"כ בא על עסקי מיתה ואלו הי' דורס גם אחרים היו ג"כ ממיתם דאין כח בנדרס להציל עצמו מן הדורס אלא ודאי נח רוגזי' רק אי חזינן שפצע עוד ולא המית חיישי' כמו שאלו הצילו עצמם מן הדורס ולא המית שמא דרס גם אחרים והצילו עצמם ולא המיתם אבל בלא המית כלל אפי' לא פצע שפיר חיישי' שמא דרס ולא אמרי' אם איתא שהי' דריס הי' ממיתו לפי שאין כח בנדרס להציל עצמו מן הדורס דשמא לא בא על עסקי מיתה כלל רק על עסקי דרוסה, ותדע לך שהרי באיהו שתיק ואינהו מקרקרין חיישינן דמעשה קא עביד ואפי' לא ראינו שום רושם דרוסה בחד מנייהו ואמאי נימא אם איתא דדריס הי' ממיתם שאין כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס אלא ודאי כיון שלא ראינו שהמית חיישי' שמא דרס ולא המית שלא בא על עסקי מיתה כלל:

ולפ"ז בנ"ד שהי' ג' זאבים ושני כבשים מתים אפי' לא הי' העגל פצוע היינו אומרים שני זאבים הרגו שני כבשים כמ"ש פמג"ד בשפ"ד אות כ"ח והשלישי שלא המית היינו חוששין שמא דרס דנהי דהשנים נח רוגזיהו משום דכל אחד קטע רישא דחד מנייהו מ"מ הג' לא נח רוגזי' ואי דאין כח בנדרס להציל עצמו מן הדורס ואם איתא דדריס הי' ממיתו ז"א דשמא לא בא כלל על עסקי מיתה. וא"כ מה יתן ומה יוסיף בכחא דהתירא מה שפצע העגל שהוא דקה שבגסות שיכול להציל עצמו אפי' אין הכבשים יכולים להציל עצמם הלא גם אם דל עגל מהכא נמי ל"ש בכבשים אין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס:

ובזה נדחה נמי מה שעלה בדעתי לומר דכאן ל"ש לומר כיון שהעגל הציל עצמו מיד הדורס שמא דרס גם אחרים והצילו עצמם ממנו דהא אין ראי' שהציל העגל עצמו אלא כיון שדרכו קשתם ברחו הזאבים והצילו הם את העגל ולכן האחרים מותרים, דהא דל הצלת עגל מהכא נמי חיישי' על זאב הג' שמא לא בא על עסקי הריגה ול"ש כלל אין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס ושפיר חיישינן לכולם:

אלא דבלאה"נ נמי ליתא דאפי' על שני זאבים שהמיתו שני כבשים נמי איכא למיחש שמא דרסו עוד אחרים ואי דנח רוגזיהו הא כל זה בנוי רק על סברא דאין כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס וכאן ל"ש ה"ט דשמא דרסו והא דלא המיתוהו משום שלא הספיקו להמית עד שדרכו את הקשת וברחו ממורא הקשת ובזה נסתרו גם דברי מעלתו:

ואין להשיב עמ"ש בסמוך דדל פציעת עגל מהכא נמי חיישי' על זאב הג' שמא דרס ולא המית דלא בא על עסקי מיתה כלל, דז"א דהא דאין חוששין לספק דרוסה אלא בהוא שותק והם מקרקרין אבל בשניהם שותקין אמרי' שלמא עביד ואי לא ידעינן אי שתיק ואי צווח ואי מקרקרין אינהו ואי שתקי פסק המחבר סי"ב דלא חיישי' לה וא"כ בנ"ד אמרינן בשני זאבים שהמיתו שנים נח רוגזיהו ועל הג' אמרינן שלמא עביד ואי דהם מקרקרי' שמא רק מחמת שני זאבים שהמיתו שנים מהם מחמת ביעתותא עבדי וראי' מספק ארי ספק כלב דאמרי' אימר כלבא בהוא שותק והם מקרקרין ואמרינן דמחמת כלב מקרקרין וכמ"ש מעלתו בצידוד היתר השני ואף דרמ"א כתב דבספק יש לחוש מ"מ כתב הש"ך בסקל"א דבהפסד מרובה יש להקל:

אבל לפענ"ד הרבה תשובות בדבר חדא דבנ"ד ל"ש כלל למימר שלמא עביד דהרי פצע את העגל וחשבינן שכל אחד מהזאבים הזיק א' וכמ"ש פמג"ד, ושנית דהך דאמרינן שלמא הוא דעביד פירש"י עשה שלום עמהם כדרך כמה חיות שנעשית תרבות וגדלות עם בנ"א ובהמות וכונתו נ"ל דבאמת מיד שנכנס ארי בין השוורין או זאב בין הכבשים הי' לנו לחוש לדרוסה דמה לו לארי ליכנס בין השוורין והוא אינו מינו ואחכז"ל ב"ק צ"ב וחולין ס"ה ובב"ר פ' ס"ה לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו וא"כ ודאי נכנס רק לדרוס ודרס אלא כיון דעאל ושתק ואיתותב ביניהו אמרי' שנעשה תרבות וגדלות עם בני אדם ובהמות ונכנס להיות לו לצוות שרגיל להיות עמהם בצוותא חדא, אבל ארי וזאב כזה אינו תרבות ובצוותא חדא עם זאבים הממיתין ודורסין ואין לו עסק עמהם, וכיון דבנ"ד בא עם עוד ב' זאבים שדרסו והמיתו ופצעו ודאי גם זאב הג' אינו בן תרבות ול"ש לומר שלמא עביד, ועוד דרש"י פי' ב"ק ט"ו ע"ב בני תרבות שגידלן אדם בביתו ע"ש וכיון שהיו עוד ב' זאבים שאינם בני תרבות איך נזדמנו לפונדק א' וא"כ ל"ש שלמא עביד:

ושלישית אי נימא דשלמא עביד א"כ עכ"ח העגל נפצע מאחד הזאבים שהמיתו ב' הכבשים וא"כ חזינן דעכ"פ האחד לא נח רוגזי' ושוב חיישינן לכולם שמא דרס אלא דבזה שפיר י"ל כמ"ש מעלתו דעל זאב שהמית שבא על עסקי מיתה שפיר י"ל דאין

הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס ואי דחזינן שהעגל ניצל אין ראי' מגסה לדקה ול"ש בזה החשש השני שכתבתי רק כמו"ש בראשון דיש ראי' מדקה שבגסות לדקה:

ועל רבעים אשיב הרי הביא ב"י בשם הרשב"א דהא דאמרי' שלמא הוא דעביד היינו משום שאלו הזיקן היו צווחין עיי"ש אלמא דבעינן הוכחה שאינו מזיקן מדלא צווחי וכאן שקרקרו באמת אלא די"ל שמחמת שנים האחרים שהמיתו היו מקרקרין עכ"פ ליכא הוכחה דעביד שלמא שוב לא אמרינן שלמא עביד, ואמת כי דברי רשב"א תמוהים דהרי לשיטתו בספק אם צווח או שתק ואם קרקרו אם לא אזלינן לקולא דהוא ס"ל דכל הני אימור דאמרי' הוי רק ספק ותלינן לקולא וא"כ למה כאן הוכחה שלא הזיקן וצ"ע:

ועלה בדעתי עוד לומר דהא דאמרי' בעתותיה הוא דקא עבדן היינו לרב דס"ל אין חוששין לספק דרוסה אבל לשמואל דס"ל חוששין ס"ל דלא אמרי' מחמת ביעתותיה עבדן רק אמרי' מעשה קעביד בהו והא דאמרי' באיהו קא מעואי ואינהו קא מקרקרין בעותי קא מבעתי' אהדדי אפי' לשמואל היינו משום דאיהו צווח א"כ חזינן דמבעית אע"ג דאינהו ודאי לא עבדי' בי' מעשה אמרי' נמי דאינהו מקרקרין מחמת ביעתותי' או משום דהוא צווח יש בעתותי' אבל בהוא שותק ואינהו מקרקרין לא תלינן דמחמת ביעתותי' עבדן, ולפ"ז בנ"ד כיון דהוא שותק והם מקרקרין ל"ש דמחמת בעתותא עבדן ואי דעבדן מחמת בעתותא דשנים אחרים שהמיתו אפשר כיון דנח רוגזי' לא עבדן תו מחמת בעתותא:

אלא דזה אינו דהרי פסקו הטור והמחבר דבקטע ראשו של אחד מהם אין חוששין לאחרים אפי' הוא שותק והם מקרקרין ואמאי כיון דאנן קי"ל כשמואל דחוששין לספק דרוסה ולא אמרי' מחמת בעתותא עבדן א"כ כיון דהוא שותק ודאי מעשה עביד בהו אלא ודאי כיון שהמית אחד מודה שמואל דאמרי' מחמת בעתותא עבדן אף דנח רוגזי' והטעם דאמרי' חזקה אין הנדרס יכול לברוח ולהציל עצמו מן הדורס:

אבל גוף דברי הטור והמחבר תמוהים בעיני דמנ"ל האי סברא והרי כתב רשב"א בארי שנכנס בין השוורין ונמצא צפורן בגבו של אחד מהם דכיון שחוששין לו ואמרי' שזהו אותו שדרסו הארי אפי' כל השאר צריכין בדיקה וכן פסק המחבר סי"ד ואפי' הוא שותק והן שותקין וא"כ דלמא הפי' בגמ' קטע רישא וכו' בשניהם שותקין או שניהם צווחין אלא בדרס אחד ופצע אחד חיישי' לכולם אבל בקטע רישא לא חיישי' לשארא ואמרי' נח רוגזי' ולא הוי הוכחה ורגלים שדרס עוד אבל מנ"ל באיהו שותק ואינהו מקרקרין, דיש הוכחה שדורס בלי הך הוכחה מפני שדרס אחד ואמרי' נח רוגזי' והוא ודאי שלא דרס יותר, ובשלמא לדעת הר"ן דס"ל דכל אימר דאמרי' הכא ודאי חשבינן להו כיון דתלי' בהו לקולא ע"ש א"ש דהא דאמרי' ודאי נח רוגזי' ולא דרס יותר הוא מטעם הדרישה

אם איתא דדרס הי' ממית או מטעמא אחרינא א"כ אפי' הוא שותק והן מקרקרין נמי לא חיישינן, אבל. לדעת הרשב"א דפסק המחבר כוותי' דבספק אי שתיק איהו ואינהו מקרקרין אזלינן לקולא משום דמוקמינן בחזקת היתר וכמ"ש טו"ז סקי"ט אין חוששין לספק דרוסה רק ביש הוכחה דדרס כגון דאיהו שתק ואינהו מקרקרין אבל בלא"ה תלינן לקולא והני אימר הוי רק ספק דתלינן לקולא משום דמוקמי' אחזקה תקשי כנ"ל דלמא בדרס א' יש רגלים לדבר שדרס עוד ואפי' שניהם שותקין ולכן חיישי' לכולם אבל בקטע רישא תלי' לקולא ונח רוגזי' כיון דליכא הוכחה שדרס עוד אבל בשתק איהו ואינהו מקרקרין דאיכא הוכחה דדרס ולא מהני מה דקטע רישא דנימא ודאי נח רוגזי' דאם איתא דדרס אחרים הי' ג"כ ממיתם:

אמנם נ"ל דסברא זו מוכרחת דיש להקשות לשיטת רש"י דרוב אריות דורסין היינו שדורסין באמת א"כ אמאי בשניהם שותקין או שניהם צווחין אזלי' לקולא בשלמא לדעת הר"ן יש הוכחה שלא דרס דהני אימר הוי ודאי אבל לדעת הרשב"א דהני אימר רק ספק ותלי' לקולא משום חזקת היתר אמאי לא נימא רובא וחזקה רובא עדיף, ואפי' לדעת ר"ת דס"ל רוב אריות דורסין היינו רק ראוי' לדרוס מ"מ הא גופא קשי' הא שנינו בב"ק ט"ו ע"ב הזאב והארי וכו' הרי אלו מועדין ותנן נמי במשנה ריש סנהדרין הזאב והארי וכו' ר"א אומר כל הקודם להורגן זכה ואמר ר"י בגמ' שם ט"ו ע"ב אע"פ שלא המיתו ע"ש אלמא דרובן דורסין וא"ל דבאמת רובן אינם דורסין רק מועדין להזיק בנשיכה והכאה וכדומה שהרי כתבו תוס' שם ד"ה ונחש דארי לא הוי מועד רק בדריסה דהוי כי אורחי' ועיין שמ"ק שם ד"ה טרף וכיון דמועדין לדרוס אמאי נתלי לקולא, וסבור הייתי לומר דמשו"ה לא הוי רוב משום דהוי רובא דתלי' במעשה דלא אזלינן בתרי' כדאמרינן בכורות דף כ' ואפי' למ"ש מג"א סי' ח' דהתם טעמא משום דאמרינן שמא לא עלה עלי' זכר ואת"ל עלה עלי' שמא לא נתעברה ע"ש ה"נ שייך ה"ט שמא לא דרס ואת"ל דרס שמא לא הטיל בהם ארס וכמ"ש טו"ז רס"י כ"ט, אך כ"ז אם רובא דתלי' במעשה מה"ת לא הוי רוב א"כ אפילו לחומרא לא אזלינן בתרי' אבל כבר הביא בשע"ת ח"ג כלל ט"ו פ"א חבל נביאים ראשונים דמה"ת הוי רוב גמור רק מדרבנן לא הוי רוב וא"כ התינח דלא אזלינן בתרי' נקולא אבל כאן לחומרא ודאי אזלי' בתרי' כיון דמה"ת הוי רוב לא באו חכמים להקל על דברי תורה אבל אי אמרי' כסברת הדרישה דחזקה דאין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס ניחא דנהי דרוב אריות דורסין מ"מ רוב אריות הדורסין ממותין שאין הנדרס יכול להציל עצמו ממנו ואלו שהצילו עצמם ממנו עכ"ח אינו מרוב אריות הדורסין ומוקמינן בחזקת היתר כל קמי דליכא רגלים לדבר שדרס דאיהו שתק ואינהו מקרקרין, ולפ"ז

שפיר כתבו הטור ושו"ע דבקטע רישא דחד מנייהו לא חיישי' לאחרים אפילו הוא שותק והם מקרקרי' משום דאם איתא דדרס הי' ממיתו ג"כ אלא דקשי' למה דקיי"ל חוששין לספק דרוסה לא אמרי' מחמת בעתותא עבדן רק מעשה עביד בהו וא"כ איכא הוכחה שדרס ועכ"ח דס"ל כיון שהמית אחד מודה שמואל דמחמת בעתותא עבדן וא"ש:

ולפי האמור יש ליישב מה שיש לדקדק בגמ' חולין נ"ג דנקט ספק על ספק לא על דמשמע דעל ארי דלעיל מיניה קאי וכן משמע מפירש"י ואמאי נקט אח"כ ספק כלבא ספק שונרא ולא נקט ספק כלבא ספק ארי ע"ל סי' צ"ה] ולפמ"ש א"ש דאמרי' ב"ק ט"ו ע"ב האי כלבא דאכל אימרא ושונרא דאכלי תרנגולא משונה הוא וכו' ופירש"י ד"ה ברברבי תרנגולין וכבשים גדולים דאין דרך כלב וחתול להורגן ע"ש, ולפ"ז א"ש דלרבותא נקט כלבא ושונרא דלא מיבעי' כלבא וארי ודאי תלינן בכלבא דאי ארי הי' ממיתו דאין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס אלא אפי' כלבא ושונרא דשניהם אינם ממותים מ"מ תלי' בכלבא:

ובזה מיושב נמי קושי' רשב"א בחי' ובתוה"ב אהא דאמר רב אשי מי לא אמרי' ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא ה"נ ספק קניא ספק שונרא אימר קניא מחי' והק' הרשב"א דהיא היא, ועוד מה קאמר מי לא אמר רבא וכו' ה"נ דאטו רבא בכלבא ושונרא תלי טעמא הא לא אמר אלא דתלינן להקל מן הסתם ע"ש ולדברינו היינו דאר"א דלא תימא בזאב וקניא תלי' בקניא משום דודאי לא מן הזאב הוא דאם הי' דורסו הי' ממיתו אלא כיון דאמרי' גם בכלבא ושונרא אע"ג דשניהם אינם ממיתין דתלי' בכלבא ה"נ בשונרא וקניא תלינן בקניא אע"ג דגם שונרא אינו ממית:

הדרן לקמייתא דכיון שהוכחנו מדברי הטוש"ע בזאב אחד דקטע רישא דחד מנייהו לא חיישי' לאחרים אפילו בהוא שותק והם מקרקרין משום האי סברא דאם איתא דדרס אין כח בנדרס וכו' והי' הדורס ממיתו ומאי דהוא שותק והם מקרקרין אינו הוכחה שדרס עוד דאמרי' מחמת אותו שהמית מקרקרין משום בעתותא וגם הוכחנו דהיכי רגלים לדבר שדרס. כגון בשותק ואינהו מקרקרין או פצע חד מנייהו או נמצא צפורן יושבת בגבו שלאחד והם א"כ ה"ה בנ"ד בג' זאבים שהומתו שנים ונפצע עגל א' נמי לא חיישי' לאחריני דאמרי' אם איתא דדרס הי' ממיתם ואי דאיכא הוכחה שדרס מדשתק ואינהו מקרקרין ז"א דמחמת בעתותא משנים שהמיתו מקרקרין ואי דאיכא הוכחה שדרסו ולא המיתו מן העגל שנפצע שהציל עצמו מן הדורס ז"א דאין ראי' שהעגל הציל עצמו אלא דמחמת דריכת הקשת ברחו הזאבים וניצל העגל ואי דשמא לא בא הזאב הג' על עסקי מיתה כלל ודרס הכבשים קודם שדרס העגל כמוש"ל ז"א דכבר הוכחתי דאפילו לא

חזינן דהמית נמי אמרי' דודאי על עסקי מיתה בא ואין הנדרס יכול להציל עצמו מן הדורס ומוקמינן בחזקת היתר עד דאיכא הוכחה שדרס ולא המית ואי דניחוש שמא שני זאבים שהמיתו שנים דרסו ג"כ אח"כ ומה שלא המיתו הוא משום שברכו מחמת דריכת הקשת ז"א דכל כמה דליכא הוכחה שדרס לא חיישינן לי' דמוקמי' בחזקת היתר והא דבשותק ואינהו מקרקרין חיישי' לכולהו אף דליכא הוכחה שדרס יותר מאחד ולכן מקרקרין מחמת בעתותי' ז"א דהתם יש הוכחה שדרס יותר כמו שכתבו הר"ן והרשב"א דכש"כ שחמתו בוערה בו כשלא יכול להורגה ודורס עוד יותר:

ואבאר דברי דכבר הקשו תוס' חולין מ"ג ד"ה קסבר אמאי חוששי' לספק דרוסה נימא נשחטה הותרה ואפי' נולד ספק מחיים ותי' דדרוסה שכיח פי' שכיח טפי לאיסור מלהיתר וכן הבין טו"ז רס"י כ"ט והיינו בהוא שותק ואינהו מקרקרין כדאמרי' בגמ' אבל בשכיח להיתר כמו לאי' מוקמינן בחזקת היתר כקושי' תוס' והוא דדעת רשב"א דכל הני אימור שבגמ' הוי רק ספק עיין פמ"ג במשב"ז סקי"ד וכיון שהוכחנו דאפי' בהמית א' והוא שותק והם מקרקרין לא חיישי' לאחרים דאמרי' מחמת שהמית אחד מקרקרין א"כ תקשי בנמצא אחד דרוס ולא מת אמאי ניחוש לאחריני נימא דמחמת זה האחד שנדרס מקרקרין וא"כ לא שכיח טפי לאיסור מלהיתר ונימא נשחטה הותרה אע"כ משום דאמרי' כ"ש שחמתו בוערה בו ודורס ושפיר שכיח טפי לאיסור מלהיתר וחיישי' לכולהו ובזה מבוארי' דברי היטב:

ולפ"ז אפי' בלא דברי הדרישה נמי יש להתיר בנ"ד כיון שיש לתלות מה שמקרקרין בשנים והמתו ועגל שנפצע וסברא כ"ש שחמתו בוערה ל"ש כיון דיש לתלות שברחו הזאבים מחמת דריכת הקשת אוקמי' כולהו אחזקת היתר:

אך מה שיש לי מקום עיון לפ"מ שפירשתי כונת תוס' שכתבו דשאני הכא דדרוסה שכיחא עפמ"ש דג"מ יו"ד סי' ט"ו לפרש דברי תוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקי"ל שכתבו דנפלים הוי מיעוט דשכיח ודבר ההווה הוא ולכך החמירו חכמים ע"ש דהך לישנא והוא דבר ההווה מיותר אלא כוונתם דדוקא ביבמה שגוף המעשה לא שכיח שימות אחד בלי זרע ולא ישאר רק זרע זו שימות אחר מותו תוך ל' לכן לא החמירו בדיעבד ואזלי' בתר רובא אבל לשחוט בהמה תוך ז' הוא דבר ההווה ושכיח ואם ניזול בתר רובא ונתיר בדיעבד כיון דמיעוט נפלים שכיח יזדמן הרבה שנתיר מיעוט האסור לכן החמירו חכמים גם בדיעבד ע"ש, ולפ"ז י"ל דגם כאן כוונת תוס' דדריסה שכיחא היינו שמזדמן הרבה פעמים ספק דרוסה ושכיח הרבה פעמים שנדרס ואם נכשיר תמיד משום דמוקמי' בחזקת היתר יזדמן הרבה שנתיר האסור שנדרס ולכן החמירו לאסור ספק

דרוסה, ולפ"ז י"ל הא דמתירין בשניהם שותקין או שניהם צווחין או קטע רישא דחד מיניהו היינו משום דאף דשכיח הרבה פעמים ספק דרוסה אבל בהזדמן ספק דרוסה הוא עפ"י הרוב איהו שתיק ואינהו קא מקרקרין ולא קטע רישא דחד מיניהו אלא או שהורג כולם שדורס או שאינו הורג כלל ולכן מתירין בזה משום דאוקמא אחזקה ואפשר לתלות שלא נתיר בשום פעם מה שנדרס באמת, אבל בנ"ד דשתק ואינהו מקרקרין ניהו דשני זאבי' שהמיתו לא שכיח שידרסו ולא ימיתו אבל הזאב הנ' שלא המית רק אפשר שדרס העגל ואפשר שדרס עוד זה שכיח שהרי באמת איהו שתק ואינהו קרקרו שוב לא מוקמי' בחזקת היתר כסברא הנ"ל דלא בעי' רגלים לדבר שדרס רק על הכניסה גופא חיישי' כיון דשכיח לא מוקמי' בחזקת היתר:

אך מדברי הטוש"ע סי"ב דפסק בספק או שניהם שתקו או שניהם צווחו לא חיישינן משום דמוקמי' בחזקת היתר כמ"ש הטו"ז מוכח דאין הטעם חוששין לספק דריסה כסברא הנ"ל דמעשה כזה וודאי שכיח אלא הטעם דשכיח טפי לאיסור מלהיתר אבל אם שקולין מוקמי' בחזקת היתר וא"כ שפיר יש לצדד להקל כמש"ל:

ויש עוד לצדד ולהקל דבחי' רשב"א חולין נ"ג הקשה היכא דאיכא שוורים הרבה במקום אחד ועל ויתיב ארי ביניהם ואיהו שתיק ואינהו מקרקרין אמאי צריכין בדיקה דהא ס"ס הוא דאכל חד וחד איכא למימר שמא לא דרס זה דהא ל"ל דודאי כולהו דריס להו דלא די לנו אם נחוש לספק דריסתו ונעשה הספק כודאי משום דשתק ואינהו מקרקרין אלא שנאמר שכולן הוא דורס וכיון שכן איכא למימר שמא זו לא דרס ואת"ל דרס אימא דרס שלא כנגד החלל שאין דריסה פוסלת בו ותי' משום דאיכא לברורי מבררי' ולפ"ז למה דקי"ל בסי' ק"י ס"ט דא"צ לברר א"כ שפיר יש להתיר משום ס"ס וכבר הארכתי בתשו' א' דכאן ל"ש כלל איכא לברורי ועוד לדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה הי' לנו להתיר משום ס"ס ואי דהוי ספק חסרון ידיעה עיין ראש יוסף זה אינו דהא גם להבקי הוי ס"ס ומותר רק שצריך לבדוק לחומרא כיון דאפשר לברורי אבל אנן דלא בקיאין וא"א לברר ראוי' להתיר משום ס"ס:

אמנם בתוה"ב תי' שכולן בספק אחד שמא כולן דרס ע"ש ולכאורה זה סותר למ"ש בחידושיו בקוש'' דהא ל"ל דודאי כולהי דריס להו וכו', אבל כונתו נ"ל דודאי מיד שנכנס הדורס ביניהם יש ספק שמא דרס כולם אלא דזה הוי רק ספק השקול ומוקמי' בחזקת היתר אבל בהוא שותק ואינהו מקרקרין או צפורן יושבת בגבו של אחד מהן או פצע חד מיניהו דכ"ש שחמתו בוערה בו שכיח טפי לאיסור מלהיתר חיישי' ולא מוקמי' אחזקה וע"ז כתב הרשב"א בחידושיו דל"ל ודאי כולהי דריס להו משום הוכחה זו ודי שנאמר

שדרס מקצתן ועיין תשו' מהר"מ לובלין סי' ק"ד אבל כיון דעכ"פ יש הוכחה שדרס מקצתן ויצאו מחזקתן ואין אנו מכירין אותו שוב א"א לומר על שום אחד מהם דמוקי' בחזקתו כיון דודאי נפסקה חזקה בקצת מהן ואין אנו מכירין אותו וממילא הם כולם בספק שמא נדרסו כולם ולכן לא הוי ס"ס, ולפ"ז בנ"ד דאפשר שאין כאן אפי' כבש אחד שיצא מחזקתו ושנים שהומתו ועגל שנפצע אינן בכלל הספק עיין סי' קי"א ואנו מכירין אותן שוב הוי ס"ס שמא האחרים לא נדרסו כלל ואת"ל נדרסו שמא שלא כנגד החלל שאין דריסה פוסלת בו וכ"ת כיון שהעגל הציל עצמו ממנו כ"ש שחמתו בוערה בו ודרס עוד ואינו ניכר, ז"א דאפשר שלא דרס כלל שהעגל ג"כ הצילו אותו אחרים בדריכת קשת שברחו הזאבים:

אלא דלשיטת הרמב"ם פ"ה מה' שחיטה ה"ג לא מהני ס"ס בדרוסה כמ"ש טו"ז רס"י כ"ט, ובלאה"נ קשה לסמוך על התירים הנ"ל להתירם באכילה אבל לענין להתירם למכור לנכרי או לשהותם יב"ח יש לצדד להקל מחמת התרים הנ"ל בהפ"מ:

ותחלה נבאר אי הא דחוששין לספק דרוסה בהוא שותק ואינהו מקרקרין או נמצא צפורן בגבו של אחד מהם אם הוא מה"ת או מדרבנן ופמ"ג במשב"ז סי' נ"ז סקי"ד הביא ראי' מדברי רמב"ם הנ"ל שכתב אע"פ שכולן הלל"ת הן הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ע"ש ולשון החמירו משמע שהחמירו בה חכז"ל לא מה"ת ועוד דמה"ת אין לחלק בין הלל"מ ומש"כ בקרא דכולן הן גופי תורה עיין פ"א מאישות, ולפענ"ד אינו ראי' דכונת הרמב"ם נ"ל דהא באמת קי"ל דאפי' ודאי דרוסה ואפי' שנדרסה במקום שמטריף דרוסה נמי מהני לה בדיקה משום דאפשר שלא הטיל בה ארס כמ"ש טו"ז סי' כ"ט או דלא אלים זיהרי' למקלי', ולפ"ז תקשי איך משכחת דרוסה שיהי' ודאי טרפה ואי דבדקו והאדים בשר כנגד בני מעים או האדימו סימניו עצמם הא אכתי אינו ודאי שהאדים מחמת דרוסה וזיהרא שמא מחמת ד"א ובקל אפשר שיאדים בשר ואפי' סימנים מחמת הכאה וכדומה וכ"ת שאדמומית הדרוסה משונה, הרי לשיטת תוס' חולין כ"ח אין אדמומית הדרוסה ניכר בעור חיצון של ושט אלמא שאין אדמומית הדרוסה משונה, ואנו מוכרחי' לומר דגבי דרוסה עשאה תורה ספק כודאי כמו גבי סוטה וספק טומאה ברה"י דעשאה תורה ספק כודאי ואין לומר דהוי ודאי משום דרוב פעמים מטיל ארס ושורף דאכתי נימא סמל"ח חזקת היתר והוי פלגא ופלגא אע"כ דעשאה הספק כודאי:

ובהכי מיושב קושית הרשב"א שהבאתי לעיל דהוי ס"ס שמא זו לא דרס ואת"ל דרס שמא לא כנגד בני מעים די"ל כמ"ש המ"מ פ"ב מחמץ ה"י כיון דבדיקת חמץ תחילתה

על הספק לא אמרי' בה ספיקא דרבנן לקולא ה"נ כיון שעיקר טרפות דרוסה על הספק כל ספק אסרה תורה כודאי אפי' מסופקים אם נדרס כנגד בני מעים וא"כ לא מהני בי' אותו ספק ליחשב ס"ס ועיין טו"ז או"ח סי' תל"ט סק"ב:

אלא דקשי' דא"כ אמאי רב לא חייש לספק דרוסה כיון שעשאה התורה הספק כודאי אך זה שיבוש דדוקא אם ודאי נדרסה והספק אם הטיל בה ארס עשאה תורה ספק כודאי וה"נ אם הספק אם נדרסה במקום שהדרוסה פוסלת אבל ספק דרוסה דאיפלגי בה רב ושמואל היינו בספק אם נדרסה ובזה לא עשאה תורה ספק כודאי וס"ל לרב דמוקמינן בחזקת היתר ושמואל ס"ל כיון דדרוסה שכיחא לא מוקמינן בחזקת היתר ואסורה, ולפ"ז י"ל דלעולם האי סברא דדרוסה שכיחא הוי סברא דאו' דמה"ט אזדא לה חזקת היתר והוי ספק וסדא"ו לחומרא ואף דהוי ס"ס כמ"ש טו"ז מ"מ להאי צד שנדרסה אף דאיכא ספק שמא לא הטיל בה ארס ושמא דרס במקום שאינו מזיק מ"מ הני ספיקי' אסורי' בתורת ודאי אלא דלדעת הרמב"ם סדא"ו רק מדרבנן לחומרא ושפיר כתב דהחמירו בה דמשמע מדרבנן והיינו שכתב ולכן החמירו בה דסדא"ו לחומרא מדרבנן ולא הוי ס"ס משום וכל ספק שיסתפק בדרוסה פי' אם ודאי נדרסה אסורה דהיינו בתורת ודאי, וכ"ז לדעת הרמב"ם אבל לדעת רוב ראשונים דסדא"ו מה"ת לחומרא שפיר י"ל דספק דרוסה אסור מה"ת דמשום דדרוסה שכיח אזדא לה החזקה מה"ת ונשאר ספק השקול ומה"ת לחומרא:

אבל מצינו עוד טרפות אחת שאסור מספיקא והיינו נפולה דאמרי' חולין נ"א עמדה אינה צריכה מעל"ע בדיקה ודאי בעי הלכה אינה צריכה בדיקה ואפ"ה אם שחטה מיד טרפה אע"ג דאפשר דכשרה היא והיתה יכולה לשהות מעל"ע או לעמוד ולילך ולבדקה ואי דעפ"י הרוב נתרסקה איבריה נימא ג"כ סמל"ח חזקת היתר והוי רק ספק טרפה ואפשר שלזה כוון רש"י במתני' דאלו טרפות ד"ה נפולה וכו' שכתב ואין טעם בטרפות שהלל"מ הן ע"ש, אך בזה כיון שאינו מפורש בתורה רק הלל"מ שפיר י"ל דכך היתה הלכה שאין הספק כודאי רק דאסורה מספק ואם יש עוד ספק אם ממקום שנפלה הוי גבוה י' טפחים מותר מכח ס"ס וכמו דאמרינן בקידושין ט"ל גבי ערלה בחו"ל כך היתה הלכה ודאן אסור ספיקן מותר אבל בדרוסה שמפורש קרא ל"ל הכי דכך היתה הלכה דלאו הלכה היא והיינו שכתב הרמב"ם ושאר ז' מיני טרפות יש בהן ספיקן מותרין ומיושב קושי' שני' של פמ"ג דמה"ת אין לחלק בין מפורש בקרא ובין הלל"מ:

אבל מה שהביא פמ"ג שם ראי' שהוא מה"ת מדברי הטור שכתב על דברי סה"מ שגמגם לאסור ספק שנתערבה ואינו ניתר בס"ס כיון שקודם שנתערבה הי' הספק אסור מה"ת

אלמא דספק דרוסה מה"ת אסור, וכן מה שהביא מחי' רשב"א שכתב ואי לא הי' אלא חד בדיר ונכנס ארי ושותק והוא מקרקר ונתערב אסור דכיון דאסרתה מה"ת כר"י בעל התוס' וכו' הרי דקרי לי' סדא"ו, תמהני הרי כתב הש"ך בדיני ס"ס אות י"ז בדעת או"ה דכיון שאסרו חכמים מחמת חשש אי' דאו' כמו גבינות הגוים אינו ניתר בס"ס דהוי ספק אחד אסור מה"ת ע"ש וה"נ נהי דספק דרוסה הוי רק מדרבנן מ"מ כיון שאסרו חכמים מחשש דאו' שמא נדרס והוי טרפה מה"ת הוי כאלו ספק ראשון אסור מה"ת וא"כ שפיר י"ל דספק דרוסה הוי רק דרבנן ובתשובת מ"ב סי' פ"ז כתב בפשיטות דהוי רק דרבנן ע"ש ולפ"ז לפמ"ש הרדב"ז הביאו פמ"ג בשפ"ד סקכ"ח דע"י תערובות מותר לשהותו יב"ח ופי' פמ"ג כיון דמה"ת ברובא בטל ורק מדרבנן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי ובדרבנן לא חיישי' לתקלה ע"ש א"כ ספק דרוסה אפי' בעינא בלא תערובות הי' מותר לשהותו יב"ח:

אלא שהפמ"ג תמה עליו מאו"ח סי' תרע"ז שכתב הטור בשם מהר"מ מרוטונבורג במותר שמן שבנר חנוכה דאסור לשהותו לשנה הבאה שמא יבא ליהנות ממנו אף דהוא רק איסור דרבנן משום הוקצה למצותו אלמא דגם בדרבנן חיישינן לתקלה, ולפענ"ד משם לק"מ לפמ"ש הב"י דמיירי שנותר משיעור הצריך להדליק ואף דנוי סוכה שרי אחר החג סבר חי' הר"ן דהכא שאני שעשוי' להתבער לגמרי ולהכי הקצם דאין אדם מצפה אימתי תכבה נרו ולהכי אסור גם אחר מצותו וא"כ כבר נתיאש ממנו והפקירו כשהקצהו למצותן ועיין נדרים פ"ה וא"כ לא מקרי זה הפסד במה שצריך לשרפו כך כמו מניעת ריוח ולהכי אפילו מדרבנן חיישינן לתקלה אבל במקום הפסד שפיר י"ל דבדרבנן לא חיישינן לתקלה ועיין מה שכתב הצל"ח בתוס' ריש פרק קמא דפסחים ועיין פסחים כ' ע"ב להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו:

ומעלתו הק' מפסחים ל"ג דאמר רבא גזירה דילמא אתי בהו לידי תקלה וכן בדף ל"ד גבי גבל של בית רבי דפריך וניחוש דלמא אתי בהו לידי תקלה ואמאי לא מוקי לה בתרומה בזה"ז דרבנן כדאמרי' ב"ק קי"ד ע"ב אע"כ דגם בדרבנן חיישי' לתקלה, הנה בפשיטות אין ראי' משם דרש"י פי' בדף ל"ג ד"ה לידי תקלה כשהוא דורכן שמא יאכל מהן וכשהוא עסוק בהן ודאי חיישינן דלמא אתי למיכל אפי' בדרבנן וכן בגבל של בית רבי הי' עוסק בחטים של תרומה טמאה להסיק בהן ועיין גיטין ס"א ע"ב וחולין וי"ו ע"ב גבי אשת חבר שאסורה לטחון עם אשת ע"ה בזמן שהיא טהורה אבל בעלמא שפיר י"ל דבדרבנן לא חיישינן לתקלה:

ועוד נ"ל דבאמת יש להבין לפמ"ש הנתיבות סי' רל"ד דאם עבר איסור דרבנן בשוגג אין צריך כפרה כלל א"כ תקשי באמת אמאי ניחוש באיסור דרבנן לתקלה הא אם יעבור

בשוגג ליכא תקלה כלל, ונראה דהיכא דבא לו האי' דרבנן ע"י פשיעתו שפיר צריך כפרה בשוגג ושייך בי' תקלה ועיין תוס' עירובין ק' ולפ"ז בהאי דנ"ח לא מיבעיא לדעת מהרי"א דמיירי שנתן בו שמן יותר מכשיעור ודאי בא לו ע"י פשיעתו אלא אפי' לדעת ב"י שניתר מכשיעור נמי הוי פשיעה דלא שמר נרו שידליק כשיעור וכ"ש בגבל של בית רבי שהיו לוקחין אותן מכהנים בזול כמו שפירש"י שם ודאי הוי ע"י פשיעה וכן בדף ל"ג פשע שלא שמרה בטהרה ועיין בכורות ל"ד אמר רחמנא עביד לה שימור ולהכי שפיר חיישי' גם בדרבנן לתקלה אבל הכא מאי הו"ל למיעבד אנוס הוא שנדרסו שפיר לא חיישינן בדרבנן לתקלה:

ועוד נ"ל לחלק לפמ"ש תוס' חולין י"ד ע"ב ד"ה מודה ר"י שאין לדמות שמא יסחוט לשמא ישחוט שקל הרבה לסחוט ועיין תוס' ביצה ג' שכתב דהיכא דבעי מרא וחצינא לא גזרי' שמא יעלה ויתלוש ע"ש [עיין ב"ש או"ח סי' רס"ג] ולפ"ז א"ש דבשמן של נ"ח שבקל יכול להדליק ולהשתמש לאורה וכן בפסחים בתותים זיתים וענבים וחיטים דבי רבי שעומדים לאכילה בעיני' ובקל יכול ליתן לתוך פיו ולאכול שפיר חיישי' לתקלה אפי' בדרבנן אבל בספק דרוסה שנתערב היכא שאינן חולבות דצריך שחיטה ובישול וטרחא עד דראוי' לאכילה שפיר לא חיישי' לתקלה בדרבנן דאדהכי והכי מידכר, ולפ"ז בנ"ד שאירע המעשה בשעה שהצאן אינם חולבות לא חיישי' בדרבנן לתקלה ואי שקודם יב"ח יהיו עוד חולבות הרי זמן עיבורה של בהמה דקה ה' חדשים כדאמרי' בכורות ולפי לידת הצאן במקומינו ובזמנינו אירע המעשה קודם שנתעברו הצאן א"כ עיבור ולידה ראי' שהם כשרות ואותן שיהי' חולבות הרי כשרות ואותן שנדרסו והן טרפות אינן מתעברות ויולדות ולא יהיו חולבות שפיר אמרי' בדרבנן לא חיישינן לתקלה:

ועוד נ"ל ליישב דעת הרדב"ז דבאמת כבר נתקשתי בתשו' אחת [ע"ל סי' צ"ה] איך שייך כלל בדרוסה שנתערב בע"ח חשיבי ולא בטלי הא פסקי' בסי' ק"א דברי' וחתיכה הראוי' להתכבד אם נתרסקו לאחר שנתערבו מותר והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האי' ושם ס"ו דאם נתרסקה חתיכה אחת מותרת ממנ"פ אף שהתערובות נשארה באיסור ומסתמא גם בבע"ח שאין בטלים נמי הדין כן וא"כ בשלמא התם בזבחים כשמביא הזבח לישחט בעזרה במקומו הרי הוא מכוין לבטל ולהכשירו שייך שפיר בע"ח חשיבי ולא בטלי אבל דרוסה שנתערבה בהרבה בהמות חולין הרי גם אם ישארו באיסור טרפה צריך לשחטם לטהרם מידי נבלה וכ"ש דאינם נאכלים חיים אפי' לבן נח וא"כ בשחיטתם אינו מכוין לבטלם וא"כ הותרו בשחיטתם דשוב אינם בע"ח, ואי דכשנשחטו הוי חהר"ל ז"א דהא קי"ל בסי' הנ"ל דתרנגולת בנוצתה וכבש שלם לא מקרי חהר"ל ואע"פ שמסיר

אח"כ הנוצה או חתכו לחתיכות כיון שכבר נתבטל אינו חוזר וניעור כמ"ש ש"ך סק"מ בשם סמ"ק וא"כ איך משכחת כלל דין דבע"ח לא בטיל בעלמא חוץ מזבחים ושור הנסקל אי אסור בהנאה מחיים וכדומה:

ולא מצאתי יישוב נכון רק נ"ל כיון דגם בחיים יש לדון על הביטול לענין החלב ובעוף לענין ביצים דשיחלא קמא ואמרי' בי' בע"ח חשיבי ולא בטלי ואסורין החלב והביצים שוב לא פלוג רבנן ואמרי' דלא מהני בהו ביטול כלל ומ"מ אפשר דיש ללמוד מזה קולא בבהמות דל"ש בהו חלב ובעופות דל"ש בהו ביצים ולומר דלא החמירו חכמים בלא פלוג כמו בגוף הגזירה דבע"ח חשיבי ולא בטלי כמ"ש מג"א סי' תמ"ז סק"ה בשם מהרא"י ע"ש:

או שנאמר דמ"מ כשהולך לשחוט כדי לאכול מקרי כוונתו לבטל ושפיר אסור משום בע"ח חשיבי ולא בטלי והתינח אם שוחט כדי לאכול בכוונה אבל הרדב"ז כתב שפיר דלא חיישי' לתקלה שהרי אם ישכח וישחוט אין כוונתו לבטל ומותר באמת ואין כאן תקלה כלל וא"ש:

והנה בתשו' מהרמ"ל סי' ק"ד שנכנסו ג' זאבים לדיר צאן. רבות ומצאו ט"ו מתים שיער שלא דרסו כולם רק לכל היותר עוד שלשים ועיין חת"ס סוס"י ס"ג ואינני מבין חשבונו אבל לפי השערת מהר"מ בנ"ד שהי' ג' זאבים והומתו שנים ועגל אחד נפצע יש לחשוב שדרסו עוד בכפלים עוד ששה וא"כ אם יש ב"פ ששה ואחד יותר נתבטלו ברוב מה"ת ושפיר יש להתיר להשהותם יב"ח ולסמוך על רדב"ז דבדרבנן לא חיישי' לתקלה מכל הלין טעמא דכתיבנא והרי איכא מ"ב דספק דרוסה הוי רק דרבנן וא"כ הוי תרי דרבנן כמ"ש מעלתו והרי איכא צדדי' להתיר דאין כאן ספק דרוסה כלל וכמש"ל ונהי דלענין להתיר בא באכילה לא סמכינן ע"ז אבל לענין להשהותם יב"ח שפיר יש לסמוך ע"ז כיון דבלא זה איכא הרבה טעמים להתיר, סיומא דפסקא הוא מסכים ואני מסכים בנ"ד להתיר להשהותם יב"ח או עד אחר עיבור ולידה:

והשואל בחת"ס יו"ד סי' נ"ז הביא ראי' מחולין נ"ג ע"ב דשיהוי יב"ח עדיף ממכירה לנכרי מדפריך בתחלה ולשהינהו יב"ח ובתר הכי פריך ולזבנינהו לנכרי והוא תמוה דאפי' אי שיהוי יב"ח אינו קיל בענין או"ה פריך שפיר תחלה ולשהינהו יב"ח ולא יפסיד כלל ובתר דמשני לי' אתי בהו לידי תקלה פריך דעכ"פ ולזבנינהו לנכרים בזול, ובזה נדחה גם מ"ש חת"ס ראי' להיפוך משום דבתר דמשני על ולשהינהו יב"ח אתי בהו לידי תקלה אכתי ולזבינהו מוכח דמכירה לנכרי קיל דזה אינו ראי' דהא אין התקלות שווין בענין אחד והא דפריך אח"כ ולזבינהו היינו כנ"ל:

וגם מה שהביא חת"ס ראי' דמכירה קיל מתקלה דשהיי' שהרי כתב הר"ן רפ"ק דפסחים דהתורה החמירה בחמץ לעבור בב"י וב"י מפני חשש תקלה דלמא יבא לאוכלו הרי דתורה חיישא לתקלה בחמץ ומ"מ אין ספק בארבא דטבעה בחישתא דמה"ת מותר למכרו לנכרי אפילו בשעה חמישית ולא חיישי' שמא ימכרנה לישראל, הוא חידוש בעיני דהרי בחמץ הטעם דחיישא תורה לתקלת אכילה משום דלא בדילי' מיני' כולא שעתא וחיישי' לתקלה אפי' בשעה אחת מה שלא מצינו בעלמא ובמכירה ל"ש האי סברא דלא בדילי כמובן משא"כ בעלמא שפיר י"ל דתקלת מכירה חמירא וצ"ע לפענ"ד, ובזה שלום וברכה וחיים, מרוכב שמים, כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ק

שיל"ת ב' איפאלא ד' שופטים ער"ח אלול תרנ"ח לפ"ק:
שלומי נדבה מדגול מרבבה לתלמידי אהובי הרבני החרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמו"ה ליפמאן העללער נ"י:
מכתבך הגיעני ונפשך בשאלתך בברדלס הנקרא טחור שבא לדיר גדול אשר בה הלכו על הארץ אנה ואנה י"ד עופות ומהם המית י"ב ושנים נשארו חיים וקיימים ולמעלה סמוך לתקרת הבית הי' דף ועל הדף הלזה הי' ט"ז עופות ובאלו שלמעלה לא ניכר שום רושם אפי' בא' מהם מה דינם
הנה בגוף הדין כבר נחלקו אבות העולם דעת הרמ"א סי' נ"ז ס"ט דאפי' הרג אחד מהם דוקא שלא ראינו שדרס עוד אחרים אבל אם דרס אחרים הרי ראינו שלא נח רוגזי' וכל מה שבדיר אסור והוא מאו"ה וכן הסכים הש"ך סקכ"ח בהביאו דעת ד"מ וב"ח אמנם טו"ז שם סקט"ז חולק וס"ל דאפי' הרג הרבה נמי אמרי' דנח רוגזי' ואין חוששין לאחרים והביא כן בשם משאת בנימין:
ובתשו' צ"צ סי' ק' כ' דאין כאן מחלוקת דאו"ה ורמ"א איירי שדרס עוד אחרים ולא הרגם דאז כש"כ שחמתו בערה בו שהצילו עצמם ולא הי' יכול להמיתם לכן חיישינן שדרס גם אחרים אבל אם המית אפילו הרבה אמרינן כיון שראה נקמתו נח רוגזי' אלא שהצריך שמצאנום מתים מיד כשיצא הדורס משם אבל אם מצאום הרוגים למחרתו שמא בהיות הדורס דרסו ולא מת ולא נח רוגזי' רק שאח"כ מת מחמת הדריסה ע"ש ולפ"ז אם מצאום מת מיד אחר שיצא הדורס מותרים הנשארים לכו"ע ואם לא מצאום מת עד למחרתו אסורים הנשארים לכולי עלמא:

ובתשובה אחת כתבתי [ע"ל סימן צ"ה] הנה בהאי דקטע רישא דחד מינייהו נח רוגזי' יש בו ד' טעמים,

א) כתב ראש יוסף דכך קים להו לחכז"ל דכי קטע רישא דחד מנייהו נח רוגזי' שכן טבע הדורס ולפי טעם זה שפיר י"ל דאם הרג יותר מאחד א"כ קחזינן שיצא חוץ לטבע וחיישי' שדרס עוד,

ב) דכבר הקשו תוס' חולין מ"ג ע"ב ד"ה קסבר אמאי חוששין לספק דרוסה נימא נשחטה הותרה ואפי' נולד ספק מחיים ותירצו דדרוסה שכיח וא"כ י"ל דלא הוי שכיח רק שידרוס אחד לכן בקטע רישא דחד מנייהו שוב לא חיישינן שדרס עוד ומוקמי' אחזקה כקושי' תוס' דשוב לא הוי ס"ד שכיח שידרוס עוד ומה שיש לפלפל בזה הארכתי בתשובה שם, ולפי טעם זה נראה דאפי' הרג הרבה מ"מ לא שכיח שידרוס עוד והנשארים כשרים דמוקמינן אחזקה כקושי' תוס',

ג) כתב ראש יוסף בדעת הר"ן כיון דחזינן שהרג אחד אמרי' אם איתא דדרס אחרים הי' נמי הורגן, ולפ"ז בהרג הרבה ודאי אמרינן אם איתא שדרס עוד הי' הורגן שהרי חזינן שהרג הרבה נדרסי',

ד) כתב הדרישה דלעולם לא אמרי' שהנדרס יהא לו כח לברוח מן הדורס אלא שאם לא מצאנו הרוג והרי ודאי דרס אחד וחזינן שהי' כח לנדרס להציל עצמו שפיר חיישי' גם לאחרים שמא דרסן והי' בהם כח להציל עצמם אבל במצאנו הרוג דקטע לרישא דחד מנייהו שוב אמרי' על האחרים דודאי לא דרס דאם איתא דדרס לא הי' כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס ועיין חת"ס יו"ד סי' נ"ז וגם לטעם זה אפי' המית רבים הנשארים מותרים מטעם דאין כח בנדרס להציל עצמו מיד הדורס כיון שאין הוכחה שהנדרס הציל עצמו מיד הדורס:

ולפי טעם זה האחרון אפילו נמצאו רבים מתים למחרתו נמי הנשארים מותרים כיון דליכא הוכחה שהנדרס הציל עצמו מן הדורס דהא אפשר שמתו מיד וכן לטעם השני כיון דלא שכיח שידרוס רק אחד אף שדרס הרבה מ"מ כיון דל"ש בי' דרוסה שכיח שוב מוקמי' הנשארים בחזקת היתר אפי' נמצאו המתים למחרתו, אמנם לטעם השלישי דאמרינן כיון דחזינן דהרג אחד אם איתא דדרס גם אחרים נמי הי' הורגן זה שייך דוקא אם נמצאו מתים מיד כשיצא הדורס אבל בנמצאו מתים למחרתו אם כן אין ראי' שהרג אחד ודלמא אחר כך מתו וא"כ שפיר יש לחוש שדרס גם הנשארים, ואולי משו"ה נקט בגמ' חולין נ"ג קטע רישא דחד מנייהו ולא נקט הרג חד מנייהו וכמ"ש הש"ך סקכ"ה וה"ה הרג ולא חתך משום דבהרג ולא חתך בעי' דוקא שראוהו שמת מיד אבל בקטע

רישא אפי' מצא כן למחרתו נמי לא חיישינן על האחרים כיון דודאי מת תחת יד הדורס ולפ"ז בנ"ד אם קטע רישא דחד מנייהו אפילו נמצאים הרבה מתים למחרתו שאינן קטועי ראש נמי מותרים הנשארים כיון דחזינן דהרג אחד ודאי אותן שדרס הרג כולן ומתו תח"י והנשארים לא דרס דאם איתא דדרסן הי' ממיתם ומותרים, ומעתה אם הי' בי"ב המתים אחד דנקטע ראשו אפי' נמצא כן למחרתו יש מקום להקל בשנים הנשארים אם אין בהם שום רושם דרוסה לשלש טעמים אחרונים רק לטעם הראשון אין להקל וא"כ עכ"פ יש לסמוך על חכ"א כלל כ"ה סקכ"ז דמותר למכרם לנכרי חיים וכל שכן דמותר להשהותם עד שיטילו ביצים עיין סימן נ"ז סעיף ח"י וש"כ ס"ק מ"ז ועיין בחת"ס יו"ד סימן נ"ז:

ובפרט כאן בעופות ודיר גדול כבר הסכימו הטו"ז סקי"ד וש"ך סקכ"ד כיון דנשמטים מן הדורס אנה ואנה אין חוששין להם ועוד דיכולים לפרוח באויר כמ"ש במשב"ז סקי"ד ואפי' לדעת רי"ו שהביא הב"ח דוקא בעוף הדורס חיישינן שמא דרס בפריחה אבל לא בברדלס וגם גוף הדבר שברדלס דורס המציא רק הב"ח בתשובה הביאו בשפ"ד סקט"ז מהא דפסחים ט' דחשיב חולדה וברדלס בהדדי ואינה ראי' גמורה רק זכר לדבר וכבר הארכתי בזה בתשובה אחת [ע"ל סיצ"ו] אלא שכבר הורה זקן וא"כ שפיר יש מקום להתיר גם שני עופות הנשארים בארץ אפי' באכילה, אלא שיש לפקפק קצת דכאן כיון שהרג י"ב מהם עכ"ח לא הי' להם מקום להשמט או לפרוח באויר אלא דאינו מוכרח דאפשר דלשנים אלו הי' להם מקום להשמט או פרחו באויר וא"כ עכ"פ למכור לנכרי חיים או לשהותם עד שיטילו ביצים שרי:

ואותן ט"ז שהיו על הדף למעלה פשיטא דשרי אפי' באכילה עפ"י תשו' הב"ח החדשות שהביא יד אפרים על הגהת רמ"א סי' נ"ז ס"ט במעשה שהי' בדיר שלש אוזות בכלוב ועוד הלכו ובאו בדיר שני אוזות וד' בר אוזות ולמחר מצאו ד' בר אוזות קטועי ראש ע"י ברדלס שקורין טחור וכו' ופסקתי שהב' שהלכו בדיר עם הבר אוזות אסורים כיון שבודאי על ביניהם אבל הג' שהם בכלוב שרי כיון שנעשו שני כתות בחדר אחד אע"ג דעל במקום אחד לגבי כת אחרת הוי כספק על והוי ס"ס ע"ש, ואין לומר דשאני התם שהיו בכלוב ומחיצת הכלוב מחלקם לכן הוי ספק על דלשונו לא משמע כן דהרי כתב שנעשו שני כתות בחדר אחד, ועוד דהרי כ' טו"ז סקי"ד בשם הב"ח דבהא דבעופות הנשמטים אנה ואנה לא חיישינן להו דטעם דין זה משום דכל שאפשר לברוח מן הדורס הו"ל ספק נכנס ספק לא נכנס דמותר אלמא אע"ג דליכא הפסק מחיצה מ"מ מקרי ספק על:

וכדמות ראי' לסברא זו ממשנה ה' פ"ו דטהרות נכנס לבקעה בימות הגשמים והטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו השדה וכו' ר"א מטהר ופי' הר"ש דהו"ל ספק ביאה ואין כל הבקעה חשובה כשדה אחד לפי שהשדות חלוקים זה מזה במצריה ועיין רש"י פסחים יו"ד ואפילו לחכמים דמטמאים היינו משום דמטמאין גם בספק ביאה וכמ"ש תוס' פסחים שם ד"ה ספק על וכן פי' הר"מ בפיה"מ דטהרות שם אלמא אע"ג דליכא הפסק מחיצה מ"מ מקרי ספק ביאה וספק על כיון שחלוקין במיצר והכא נמי כיון שחלוקים אלו למעלה על הדף ואלו למטה על הארץ שפיר מקרי לגבי אותן שלמעלה ספק על אעפ"י דודאי על למטה:

ובהכי ניחא לי לשון הגמ' בחולין נ"ג דקאמר דכ"ע ספק על ספק לא על וכו' דהוא כפל לשון שהי' די באמרו ספק על, ומאז אמרתי לפמ"ש ש"ש ש"א פי"א בשיטת תוס' ריש נדה דהיכא דליכא ריעותא במה להסתפק זה אינו נכנס בגדר ספק אלא ביש ריעותא ומקום במה להסתפק ע"ש ולפ"ז אי הוי נקט ספק על לחוד הו"א דמיירי דוקא באין מקום להסתפק הוא דאין חוששין אבל ביש מקום להסתפק חוששין ולהכי נקט ספק על ספק לא וה"פ ספק על שיש ריעותא ומקום להסתפק דעל ומ"מ כיון שיש ספק לא על אין חוששין כלל אבל לדברי הב"ח א"ש טפי וה"פ ספק על ואפי' על ודאי ויש ספק לא על דהיינו לכת האחרת אם יש שני כתות בחדר אחד כמעשה דב"ח נמי אין חוששין וא"ש, ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כנפשך ונפש רבך ידידך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קא

שיל"ת ב' אויפאלא ג' ח"ש תרנ"ז לפ"ק:

ישפות ה' שלום וברכה והצלחה לחתני אהובי הרב הגדול מעוז ומגדול כמו"ה יוסף צבי סופר נ"י האבדק"ק שאמשאן:

מכתביך קבלתי ושמחתי בשלומכם ועל דבר השאלה שאחד לקח כ"ה כבשים ושחטו אחד מהם ואחר השחיטה ראה השוחט על ערפו כעין מכה והיתה פתוחה ומלאה דם ומוגלא והי' נראה להם כאלו הכבש הי' נדרס ולא רצה השוחט שוב לבדוק לפנים הריאה ולהכשיר מפני חשש הנ"ל ואח"כ שאל הקצב שהוא אחד מבעלי הכבשים את הרועה אשר מתחת ידו לקחוהו הכבשים מאדונים ממה בא להכבש המכה על ערפו והשיב שבא זאב ונכנס לדיר שהיו בה כ"ה כבשים הנ"ל ודרס את האחד ואמר השוחט שא"כ כולם אסורים והלך שוב א' מהקצבים בעלי הכבשים לשר הממונה בהשדה ושאל

אודות הנעשה בכבשים והשיב שהרועה שקר ענה כי לא הי' שם רועה בהדיר ושאל שוב להרועה ואמר שבהיותם בשדה בא הזאב ודרס את הא' ודעתך נוטה להתיר:

גם דעתי מסכמת להתיר דהרי קיי"ל בסי' נ"ז סי"ג כשבא לפנינו מבעבע דם ולא ידענו במה תולין במצוי בין להקל בין להחמיר וכבר הוכחתי בתשו' אחת [ע"ל סי' צ"ה] דאין הפי' מצוי להזיק כפי' הב"ח רק הפי' מה שהוא שכיח ורוב יותר וכן פי' חת"ס יו"ד סימן ס"ג וא"כ בנ"ד ודאי שכיח ורוב שבקנה נגף או כלב נשכו או תיש דקרו בקרניו וזאב לא שכיח כלל בימי הקיץ ודאי תלי' בכלבא וקניא ואף דחת"ס שם קשה עליו לסמוך ע"ז לחוד היינו משום שהומתו ששה וב' מאותן המומתי' נאכל קצת מהם דאינו מצוי שכלב יעשה כן אבל חלבה בכבש א' ודאי מצוי בכלבא וקניא ודקירה בקרנים ועיין חולין נ"א זכרים המנגחים זא"ז ולפ"ז אותו א' שהי' בו המכה נמי מותר ואף דקיי"ל בסי' ל"ג ס"ח להטריף כל בהמה דצוארה מלוכלכת בדם דחיישי' לנקובת הושט ואין אנו בקיאים מ"מ כאן שהי' בעורף מאחוריו כבר כתב בנובי"ת יו"ד סי' כ"ג דאין חשש כלל דמי החזיר סימנים לאחורי עורף לחוש לנקובת הושט ממול עורף ע"ש ומכש"כ לדעת הרא"ה בבדה"ב דאפי' זאב וכלב תלינן בכלבא אפי' להחמיר משום דדריסה מלתא אחריתא הוא וכבר ביארתי דבריו במק"א [עיי' תשו' הנ"ל]:

וכ"ז על אותו כבש שנמצא בו המכה אבל שאר הכבשים הרי איכא ס"ס ספק כלבא ספק זאב ואת"ל זאב שמא לא דרס יותר מזה הא' ואף דפסקי' בסי' נ"ז ס"ט דבפצע א' מהם חוששין לכולם דכ"ש שחמתו בערה בו כשהציל עצמו ולא הרגו היינו דלא אמרי' מחמת זה נח רוגזי' וחוששין לספק דרוסה משום דשכיח כמ"ש תוס' ר"פ אלו טריפות והיינו בספק אחד אבל כאן דאיכא ס"ס ודאי מידי ספיקא לא נפקא שמא לא דרס יותר והוי ס"ס ואפי' נימא כיון שחמתו בוערה בו שכיח שידרוס יותר מ"מ אינו ודאי וכבר כתב פנ"י בסוגי' דפ"פ דאפי' ספק אחד לא שכיח להיתירא מ"מ הוי ס"ס וממקומו הוא מוכרע שהרי בספק על כתב הש"ך סקל"ב דהוי ס"ס שמא לא נכנס כלל ואת"ל נכנס שמא לא דרס אף דחוששין לספק דרוסה ואמרי' דשכיח דדרס ומ"מ מצרפי' אותו לס"ס והגם שכתבת שהי' נראה להם כאלו הכבש הי' נדרס איננו יודע במה נראה להם אם מצד סברתם תלו בזאב או שהכירו שהוא דריסת הזאב כדאמרי' בזבחים ע"ד ע"ב כולהו כר' ינאי לא אמרו בין נקובת הקוץ לדריסת זאב מידע ידעי האי משוך והאי עגול ומ"מ בין דריסת הכלב לדריסת זאב מספקא להו תוס' שם אם אפשר לברר וא"כ במה נראה להם שהוא דריסת זאב וכש"כ שכבר הי' מכה ודאי קשה להכיר, וגדולה מזה כ' ב"י הביאו טו"ז סקכ"א דאפי' נמצא צפורן ארי תחוב לו בגבו אינו אסור אלא בראו שנכנס

ארי אבל לא ראו שנכנס תולין לומר שצפורן זה הי' בכותל ונתחככה הבהמה בכותל ונתחבה בגבה ע"ש:

וא"כ לא נשאר חשש רק מצד אמירת הרועה והרי קי"ל דאין עכו"ם נאמן לא לאי' ולא להיתר אם אינו מסל"ת בלי שאלה כמבואר ביו"ד סי' ט"ז סי"א ועיין טו"ז וש"ך שם וטו"ז סי' קכ"ב סק"ד וסי' שי"ג סק"ב ובש"ך סי' קכ"ז סק"כ ואף דאי מהימן לי' העכו"ם נאמן כמבואר סי' ט"ז הנ"ל מ"מ כאן הרי לפנינו דלא מהימן שהרי חזרו ושאלו להשר והכחישו ואפי' בעד ישראל דמבואר בסי' קכ"ז ס"א דאין אחר נאמן להכחישו רק הבעלים מ"מ מבואר שם הטעם מאחר שהבעלי' שם ושתקו והוי שתיקה כהודאה וכאן ל"ש זה שהרי הבעלים אינם יודעים כלום וגם לא היו כל הבעלים שם וגם בזה תמה הש"ך שם על דברי רמ"א ע"ש, ועוד מה חזית דסמכת על דבריו הראשונים סמוך על דבריו האחרונים שאמר שהי' בשדה ושם וודאי הוי האחרים מותרי' כמבואר בסי' נ"ז ס"ט לפי שיכולין לברוח והוי כמו ספק על עיין טו"ז וש"ך ואי משום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד זה שייך רק היכא דבעי' דיני עדות ואפי' בע"א ישראל באיסור צ"ע אם שייך אינו חוזר ומגיד ועיין חוו"ד סי' קפ"ה מה שהאריך בזה ועכ"פ אם הגיד שלא בפני ב"ד העלה דחוזר ומגיד ועיי' ש"ש שמעתא וי"ו פ"ד [ע"ל סי' רי"ד וב"ש אה"ע]:

ואפילו לדעת מהר"מ לובלין סי' ס"ו הביאו טו"ז סי' מ"ח שכתב בעובדא דידי' דאין לסמוך על דברי הגוי להתיר רק לאסור היינו משום דשם הי' רגלים לדבר שהי' המחט בביה"כ עכ"פ בפרש כיון שעדיין הי' עוסק בהוצאות הפרש ומסמר בידו וצריך בדיקה כמ"ש בסוף התשובה ועיין נקה"כ סי' מ"ח אבל כאן בלי אמירת העכו"ם הוי תלינן בכלבא וקניא והיינו מתירי' כ"ע מודה דאין הגוי נאמן לאיסור ולא הוי גילוי מלתא:

ועוד שלפי לשון השאלה שאמר הרועה שבא זאב ונכנס לדיר אשר שם הכ"ה כבשים ודרס את האחד משמע שאמר בבירור שלא דרס רק א' זה שהי' לו מכה בעורף וא"כ הפה שאסר הוא הפה שהתיר את האחרים כמ"ש טו"ז סי' מ"ח סקי"ט והביא ראי' ממשכה פ"ז דדמאי ע"ש, ולכאורה הוי קשי' לי על ראי' טו"ז הא אמרי' בכתובות כ"ב מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר שנ' את בתי נתתי וכו' וא"כ בשלמא שם בדמאי דמיירי בישראל שפיר אמרי' הפה שאסר אבל בגוי לא גלי קרא דנימא הפה שאסר וכו', אבל ז"א דהרי באמת פריך התם ל"ל קרא סברא הוא וכו' ומסיק דקרא אצטריך לד"א וכיון דסברא הוא א"כ אפי' נכרי נמי נאמן מה"ט, ואפי' למ"ש תוס' שבועות כ"ב דיש דברים שאין הסברא, פשוטה כ"כ וצריך קרא להשמיעני הסברא וא"כ י"ל דר"א דאמר התם דילפי' הפה שאסר מקרא ס"ל דלא הוי ידעינן הסברא בפשטות אלולי דגלי קרא הסברא ואף

דבעי' קרא לאב נאמן לאסור בתי הזה לכדר"י ולא ליבם מ"מ ממילא שמעי' מינה הפה שאסר וא"כ אינו בנכרי ז"א דבתר דגלי קרא שמעי' דהסברא אמת וא"כ גם בגוי אמרי' האי סברא:

ואפי' לא אמר הגוי שזה האחד שנמצא בו הריעותא הוא שדרס הזאב יש לעיין כיון שנאמן שלא דרס רק א' ומה"ת ברובא בטל רק מדרבנן אינו בטל משום דבע"ח חשיבי ולא בטלי שפיר יש לתלות שזה שנמצא בו הריעותא הוא שדרס ואין כאן איסור כלל בתערובות עיין יבמות פ"ב וביו"ד סי' קי"א ונדה ס' ורמב"ם פ"ד מאבות הטומאה ה"ד, והי' לי לכתוב עוד עפ"י דין המבואר ביו"ד סי' ק"י ס"ז כיון שכבר נאכל אחד מהם ועיין חת"ס יו"ד סי' ס' אבל יען אין צורך לזה בנידון דידן וגם מאפס הפנאי אקצר כי לפענ"ד הכבשים מותרים בלי פקפוק ובזה שלום תנין ותצליח בכל ענין כנפש חמיך דוש"ת באהבה:

תשובה קב

עוד להרב הנ"ל

אחרי הודיע משלומינו וכו' ומה שעוררת בלוחות שניות בענין הפה שאסר הוא הפה שהתיר והבאת דברי חת"ס סי' ס"ד תמהני הרי גם אני כתבתי דין הפה שאסר וכו' והבאתי דברי טו"ז סי' מ"ח והוא שם ממשנה דדמאי ואין חידוש בדברי חת"ס רק שהביא מתני' דעדיות והוא בגמ' כתובות כ"ו ובין הכא ובין התם לא מיירי מגוי רק מישראל ואיך כתבת שמיושב בזה קושיתי:

אבל בגוף הדבר לא כיוונת יפה שאני אמרתי הפה שאסר שהי' שם זאב הוא הפה שהתיר שלא דרס רק זה האחד וזהו דין הפה שאסר וכו' אבל אתה אמרת הפה שאסר שאמר בתחלה שהיו בדיר הוא הפה שהתיר שאמר אח"כ שהיו בשדה ול"ד כי עוכלא לדנא דהפה שאסר הוא רק אם אינו מכחיש וסותר דבריו הראשונים כגון שאומר שהורהנה אבל לא נסתרה דשניהם אמת שהורהנה ולא נסתרה או שאומר פירות הללו מא"י הן ומעושרין הן דשניהם אמת שהם מא"י והם מעושרין או א"א הייתי וגרושה אני ששניהם אמת שהיתה א"א ונתגרשה וכדומה אבל במכחיש דבריו הראשונים מדיר לשדה שאחד ודאי שקר אינו ענין להפה שאסר רק לענין חוזר ומגיד והי' זה שלום מנאי חמיך דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קג

שיל"ת ב' איפאלא ה' תצא תרמ"ה לפ"ק:
שוכ"ט לתלמידי הבחור המופלא ומופלג השנון
כ"ה דוב נ"י מארקאוויטש בק"ק מאדע:
מכתבך קבלתי ואחר עד עתה להשיב מפני כמה דברים, אודות מה שכתב קצו"ח סי' רמ"ג סק"ד דבמתנות כהונה גם קטן זוכה דתורה זכתה לכהנים משא"כ במתנות עניים דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם וא"כ אינו אלא עזיבה שיזכו בו בעצמם אין קטן יכול לזכות מה"ת עיי"ש והרב הגאון מהרא"י נ"י אב"ד שם דחה דבריו מריטב"א ב"מ כ"א שבשמ"ק שם שהק' אהא דאמרינן התם אמרי כיון דאיכא עניים הכא הנך מעיקרא איאושי מיאושי ואמרו עניים דהתם מלקטי ליה והק' הריטב"א א"כ עניים דאזלי ממקום למקום האיך מותרים הא קמיאשי ותירץ דהנך דאזלו לא קמיאשי שהרי באים ללקוט עיי"ש ואי כדעת קצו"ח מאי הק' הריטב"א אטו מי שאבד אבדה ומיאש ממנו אסור להגביה אם מצאה אח"כ:
והנה למ"ש הנתיבות בכמה דוכתי דאף דהפקר יצא מרשות בעלים קודם שבא לרשות זוכה משום דילפינן ליה משביעית דכתיב ונטשתה אבל יאוש באבדה אינו יוצא מרשות עד דאתי לרשות מוצא אין לו דמיון כלל דבאובד אבדה ואיאוש ואח"כ מצאה כיון שעדיין לא בא לרשות מוצא הרי עדיין לא יצא מרשות בעלים והוא שלו שפיר מותר להגביה וליטלו אבל כאן לדעת קצו"ח אין לעניים שום קנין בהם עד שזוכין בו וכיון דאיאושי ממנו שפיר י"ל דאסורים ללקטו דאין לומר שהוא עדיין ברשותם עד דאתי לרשות זוכה שהרי מעולם לא הי' שלהם:
אבל נ"ל עוד סברא ישרה דהנה מבואר שם דאחר שנתיאשו כל העניים כל אדם מותר בלקט וביאור הדברים דאף דלקט הוא הפקר מ"מ אינו כשאר הפקר שהוא לעניים ולעשירים אבל לקט הוא רק הפקר לעניים ולא לעשירים ואפילו אם הבעה"ב עני אסור בלקט כדאמרינן פ"ק דגטין לא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו אבל אחר שנתייאשו עניים פקע מיני' תורת לקט והוי הפקר וכל אדם מותר בו ולפ"ז אם מקצת עניים נתיאשו ממנו פקע לגבייהו ממנו דין לקט וכיון ששאר עניים לא נתיאשו ממנו הרי עדיין תורת לקט עליו וממילא אותן שנתיאשו אסורים בו כמו עשירים ובעה"ב עני שאסור בו ולא דמי לייאוש באבדה אפילו נימא שיצא מיד מרשות בעלים ודלא כנתיבות הנ"ל מ"מ יכול הוא לזכות בו מן ההפקר כמו אדם אחר כיון שהוא הפקר לכל:

ולפענ"ד יש להביא ראי' לדעת קצו"ח מהא דאמרי' ב"מ יו"ד כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא לי' דלקני בד' אמות לא ניחא לי' דלקני ואי נימא כדעת הרב הנ"ל דאפי' קטן יכול לזכות במתנות עניים משום שהתורה זכתה לו וממילא הוא שלו בלי שום קנין א"כ כיון דעכ"פ רוצה שיהיה שלו וממילא הוא שלו בלי שום קנין ומה בכך שאינו רוצה בקנין ד"א הלא א"צ קנין כלל ואפי' צריך קנין כתב נמו"י שם דדוקא בד"א שהוא קנין דרבנן יכול לומר לא ניחא לי בקנין זה אבל בקנין דאורייתא קני אע"ג דלא ניחא ליה מכש"כ אי אין צריך קנין כלל והתורה זיכה לו בלי שום קנין אלא על כרחך כדעת קצי"ח דבמתנות עניים צריך קנין:

ועוד יש להביא ראי' לדבריו ממה שהקשו תוס' גטין י"ב ד"ה אלא נילוף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו עיי"ש מה שתירצו ומסקי דלר"ח באמת מהכא יליף ואי כדעת הרב הנ"ל דבמתנות עניים הוא של עניים כמו מתנות כהונה לכהנים תקשי דלא דמי כלל לפמ"ש שמ"ק ב"מ יו"ד דאפי' אי מגביה מציאה לחברו קנה היינו משום שהוא רק מניעת ריוח מאחרים אבל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים י"ל דלא קנה משום שמפסיד לאחרים עיי"ש א"כ ה"נ בשלמא מלקט פאה לעני הרי מפסיד עניים אחרים שכולם שותפין בה דהתורה זיכה להם משו"ה לא קנה אבל מגביה מציאה דהוא רק מניעת ריוח שפיר י"ל דקנה ועיין ביצה ט"ל אי בירא דהפקירא או בירא דשותפי ומאי הקשו תוס' ואיך אפשר לומר לר"ח דילפינן מינה אעכ"ח כקצו"ח דמתנות עניים אין לעניים בהם שום קנין וזכות רק הפקירא הוא להם ולכן גם בזה הוי רק מניעת ריוח:

ומה דס"ל לקצו"ח שם מעיקרא דמשו"ה יכול הקטן לזכות במתנות כהונה דבמתנות כהונה ל"ש דעת אחרת מקנה כיון דאין לבעלים בה רק טובת הנאה וקי"ל טוה"נ אינו ממון והוא מתשו' מיימוני לספר נזיקין סי' ה' ומרדכי פ"ק דב"מ ע"ש קשה לי מגיטין דף ל' דפריך אמתני' דהמלוה את הכהן וכו' ואע"ג דלא אתי לידיה הא מאי דאין המפריש עצמו יכול לזכות לכהנים וללוים ולעניים במתנות היינו כיון שהוא המקנה ואין אדם אחד יכול להיות מזכה וזוכה דבעינן שיצא מרשות לרשות וכמו"ש הר"ן פרק אלמנה ניזונות עיי"ש ולקצו"ח הנ"ל תקשי כיון שאין המפריש קרי מקנה שפיר יכול להיות זוכה וא"כ אע"ג דלא אתי לידיה דכהן זוכה הוא בהם ואח"כ מחזיקם בחובו, ואין לומר דאם הוא זוכה בהם לכהן הרי ידו כיד הכהן ושוב אינו יכול לזכות לעצמו בחובו דהרי אינו יוצא מרשות לרשות זה אינו דמה בכך אם לא יקנה אותו הלא מ"מ יכול להחזיק לעצמו בחובו והא קושי' הגמ' לא היה אלא משום דהכהן אינו קונה ולא יצא הבע"ב מצות נתינה אבל אם בעה"ב אינו קונה אותו כדת מה איכפת לן, ועוד דבעה"ב הרי

קונה אותו בכסף ואפי' אי מלוה אינו קונה כבר כ' רשב"א דכאן לא דמי לגמרי למלוה עיי"ש, ובקנין כסף י"ל דלא בעי הוצאה מרשות לרשות שהרי הלוקח קונה החפץ ברשות המוכר וא"כ מ"פ, לכן נ"ל אף דטוה"נ אינו ממון ואינו נקרא דעת אחרת מקנה. היינו רק דמה"ט לא מקרי שלו ואין לו בהם קנין שויה אבל מ"מ כיון שיש לו במתנות טוה"נ שיכול לתנם לכל כהן שירצה יש לו בהם קנין רשות ולכן א"י להיות מזכה וזוכה דאין לו כאן הוצאה מרשות לרשות וא"ש:

ובזה נ"ל ליישב קושי' ירושלמי בגטין שם דפריך אהא דמוקי רב מתני' במכירי כהונה, ויש מכירי לעני ועיין פירושו בפני משה שם ומל"מ פ"ז מה' מעשר, דלכאו' קשה מה הק' ירושלמי ויש מכירי לעני הא במתנות עניים אין לבעלים שום טוה"נ ועניים נוטלים בעכ"ח של בעה"ב וכמ"ש מ"ל הנ"ל וא"כ אינו ברשות בעה"ב כלל וא"כ שפיר י"ל דבעה"ב עצמו זוכה לו אע"ג דלא אתי לידיה ואף דבעה"ב אסור לזכות לעני היינו בלקט משום דכתיב לא תלקט לעני עיין גטין י"ב אבל במעשר עני שפיר יכול לזכות, אמנם לק"מ דהרי ר"י מוקי לה בירושלמי במכירי כהונה ור"י ס"ל בכתובות פ"ד וגטין י"א תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ורק במגביה מציאה לחברו ס"ל בב"מ דף יו"ד דקנה משום מיגו דזכי לנפשיה וכמ"ש תוס' שם וא"כ אין בעה"ב יכול לזכות לעני משום דהוי חב לעניים אחרים וכדאמרינן בגטין י"א ומיגו דזכי לנפשיה ל"ש כאן כמו במציאה דהא הוא עשיר ואי דאי בעי מפקיר נכסיה והוי עני א"כ הוי תרי מיגו ולא אמרינן עיין ב"מ ט' ע"ב בשלמא לשמואל דמוקי במזכה לה ע"י אחר י"ל ע"י עני ושייך מיגו דזכי לנפשיה אבל בבעה"ב הוי תרי מיגו ולא אמרינן ופריך ירושלמי שפיר לר"י אבל רב י"ל דס"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים קנה וכדס"ל לר"ה בגיטין דף הנ"ל לק"מ קושי' ירושלמי די"ל כקושיתי הנ"ל לאמת וא"ש:

ויותר נכון לומר משום דאכתי קשי' לשטת רש"י ב"מ דף יו"ד דבעשאו שליח לתפוס קנה אפי' היכא דחב לאחרים א"כ ה"נ כיון דהלוה להן להיות מפריש עליהן מחלקן א"כ הוי כעשאו שליח לזכות לו ושפיר קנה אפי' חב לעניים אחרים, אלא דהא ליתא דהרי אמרינן בנזיר י"ב דאינו יכול לעשות שליח במלתא דאיהו לא מצי עביד בשעה שעשאו שליח ומה"ט לא מהני שליחות בדבר שלא בא לעולם ועיין בתוס' שם ד"ה מ"ט וא"כ הכא נמ' בשעת הלואה שעשאו שליח הוי דשלב"ל ועיין חי' רשב"א ולא מהני שליחות ופריך ירושלמי שפיר, וכל זה לרבי יוחנן בירושלמי דס"ל ביבמות ל"ב דאין אדם מקנה דשלב"ל לא מהני נמי שליחות בדשלב"ל אבל רב דס"ל שם צ"ג אדם מקנה דשלב"ל

שפיר מהני שליחות בדשלב"ל וא"כ י"ל כקושי' הנ"ל ושפיר מוקי לה במכירי כהונה ולק"מ קושי' ירושלמי:

ומה שהקשית על דברת פנ"י גטין ל' שתירץ קושי' רשב"א שהק' אהא דכהן בבעה"ב חוזר אמאי הא ד"ת מעות קונה ולא תקנו משיכה רק כדי שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה וכאן שהוא ברשות לוקח ל"ש זה וא"כ מעות קונה ואמאי חוזר בשלמא לשמואל דמיירי במזכה לו ע"י אחר אינו ברשות לוקח אבל לרב ועולא תקשי ותירץ דהא דכהן חוזר הוא באמת רק לשמואל וק"ל מה יענה לירושלמי דלא תירץ רק במכירי כהונה ועשו שאינו זוכה כזוכה ואפ"ה אמרינן שם הדא אמרה יכול הוא לחזור בו והיינו הכהן הלוה כמו שפירש פני משה, הנה שמת לפני עלילות דברים ולכן קשי' לך ולא ראית יפה שהוא תירץ דרב ושמואל ועולא לא פליגי לדינא רק לענין אוקמתא לישנא דברייתא וכיון שהדין אמת לכולהו אמוראי דבמזכה לו ע"י אחר מהני אפי' באינו מכירי כהונה ואפי' לרבנן דר"י ממילא א"ש דהא דכהן יכול לחזור לא משכחת לה אלא במזכה ע"י אחר דבלא"ה אם חוזר הכהן לא יתן לו הבעה"ב התרומה כלל דאפי' לר"י לא עשאוהו כזוכה לענין זה שיטול בעכ"ח של בעה"ב רק לענין שיוצא הבעה"ב ידי נתינה ולכולהו אמוראי גם לרב ועולא הא דכהן יכול לחזור הוא רק במזכה לו ע"י אחר אע"ג דלא מוקי לישנא דמתני' דוקא בהכי וא"כ גם בירוש' לק"מ וזו א"צ לפנים:

והקושי' שהבאת למ"ש תוס' ב"ב קכ"ג והג"א גטין הנ"ל דטעם דמהני מכירי כהונה משום דהוי מתנה מועטת והרי רב מוקי לה במכירי כהונה ואיהו ס"ל ב"מ מ"ט דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה ומשמע שם בסוגיא דס"ל גם במתנה מועטת יכול לחזור בו וא"כ מה מהני מכירי כהונה ועיין במחנה אפרים הלכות זכייה ומתנה סי' ט', ולפענד"נ דבלא"ה קשה אם הטעם משום מתנה מועטת הלא פירש"י שם בב"מ ד"ה משו"ה רשאי דטוה"נ הוי רק מתנה מועטת וא"כ ל"ל מכירי כהונה כלל הלא בלא"ה הוי רק מתנה מועטת וא"י לחזור, אך לק"מ דהרי רב לשיטתו ס"ל דבמתנה מועטת יכול לחזור בו ומשו"ה צריך לאוקמא במכירי כהונה דהא טעמא דר"י דס"ל במתנה מועטת א"י לחזור הוא משום דסמכיה דעתיה דמקבל שלא יחזור בו הנותן ועיין בחו"מ סי' ר"ד ורב נמי מודה דהיכא דסמכיה דעתיה דמקבל שלא יחזור בו הנותן שא"י לחזור אלא דס"ל דגם במתנה מועטת לא סמכיה דעתיה דמקבל ולהכי דברים אין בהם משום מחוסר אמנה אבל במכירי כהונה שאינו רגיל ליתן תרומה ומעשרות רק לכהן זה שפיר סמכיה דעתיה דמקבל שלא יחזור הנותן אפי' רק מודה במתנה מועטת שא"י לחזור ולהכי מוקי לה במכירי כהונה ומיושב קושיא חדא בירך חברתה:

ועל קושי' טיב גיטין שהבאת לראב"ן דאם כהן חוזר בבעה"ב א"צ לקבל מי שפרע א"כ אמאי צריך רש"י לפרש ואין בו משום רבית בשאר פוסקין בעינן יצא השער וכאן לא בעינן יצא השער ודחקו לזה דאל"כ מה קמ"ל פשיטא ותוס' ס"ל דאפי' בפחות משער שרי ומנ"ל הא דלמא דינו רק כשאר פוסקין רק דהיתר פיסוק כתבו תוס' ב"מ ס"ב ד"ה אע"פ משום דקאי במי שפרע אם חוזר וכן פירש"י שם ס"ג ד"ה יש לו וא"כ הוי סד"א דכאן כיון דליכא מי שפרע אסור משום רבית קמ"ל דאין בו משום רבית, נ"ל לפמ"ש הרא"ש ב"מ דס"ח סי' מ"ב דאבק רבית דרך מקח וממכר אין על הלוה אפי' איסור מדרבנן מדלא יהיב מדידי' טפי לא קרינן ביה לא תשיך אלא גבי מלוה איכא איסור ועובר הלוה משום לפ"ע, ולפ"ז כאן דהבעה"ב שהוא המלוה א"י לחזור בכהן והוי לגבי דידיה מכר גמור שוב לית ביה משום רבית אף דהלוה שהוא הכהן יכול לחזור וא"צ לקבל מי שפרע והוי כהלואה גביה מ"מ הלוה בלא"ה אין עליו איסור כלל וא"ש, ויתר דבריך ניתנו לכתוב ולא ניתנו לקרות כי לשונך מעורבב ועירוב פרשיות כתיב כאן לכן אסתגר בזה והיה ברכה צלח ורכב בתורה ויחדש ד' עלינו שנה טובה ומבורכת כנפש החותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קד

שיל"ת ב' איפאלא ר"ח ניסן תרמ"ג לפ"ק

שלום וברכה מאלקי המערכה לכבוד ידידי הרב המאוה"ג המפורסם גן הדסים צדיק כביר כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י:

מכתבו הגיעני וכבר גליתי לו דעתי ומה דקשיא לי' על דברי המרדכי בחולין ס"פ הזרוע אמאי לא אזלינן בת"ר גבי חורי הנמלי' ותי' כיון דכתיב עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו לא מהני רוב עיין חולין קל"ד, א"כ למה הו' דמאי רק מדרבנן משום דרוב ע"ה מעשרין הן מ"מ נימא צדק משלך ותן לו ולא מהני רובא, נ"ל עפמ"ש רש"י בגטין מ"ז ע"ב דתרומה ומעשר טביל ואסור לי' באכילה ולאו מצוה דרמיא עלי' הוא אא"כ אוכלן או מוכרן דקא משתרשי לי' ע"כ, מבואר דאם אינו רוצה לאכול או למכור אינו מחויב לתרום ולעשר כלל וע"כ כ"ז שהוא טביל אין לשבט חלק בו דאל"ה צריך לעשר כדי לתת להם חלקם ומשום גזל השבט, משא"כ לקט הוא של עניים משעת קצירה וכן זרוע ולחיים הוא של כהנים משעת זביחה שנתחייב בהם, ולפ"ז נ"ל חילוק ברור דדוקא אם אנו דנין על הממון אם הוא של בעה"ב או הוא של עניים וכהנים או אם הוא מחויב

לתת להם אז אעפ"י שהרוב מסייע לבעה"ב אמרינן צדק משלך ותן לו והיינו שיחשוב העני לצדיק בדינו, אבל בדמאי דכ"ז שלא תרם ועישר ודאי אין לכהן ולוי ועני חלק בו ואין אנו דנין רק על איסור לכן אמרינן רוב ע"ה מעשרין הן ומותר וא"צ לתרום ולעשר, וממילא ל"ש צדק משלך כיון שלא עישר ודאי אין ללוי ועני כלום ולמה יצדיקנו אם ודאי אינו צדיק בדינו אפילו עפ"י מיעוט ואפילו אוכל טבל אין בו משום גזל מתנות עניים דכ"ז שלא תרם ועישר אין להם חלק בו ועיין חת"ס יו"ד סי' ר"מ וטו"א ר"ה בספרו א"מ די"ד מה שהאריכו בזה:

ועיין תוס' פסחים ל"ח ד"ה אתי' משמע דיש לכהן חלק בטבל ע"ש, אמנם אחר העיון אין ראיה משם דשם אפשר שיעשר מיני' ובי' ויתן לכהן חלקו ואז איגלאי מלתא למפרע שלא הי' כולו לכם רק הי' בו גם חלקו של כהן, אבל אם באמת אינו מעשר וא"צ לעשר שפיר י"ל כמ"ש דודאי אין לכהן ולוי ועני חלק בו וא"ש:

הא חדא ועוד קאמינא ליישב קושיתו לפ"מ דאמרי' שבועות מ' דבטוען אין לך בידי לא מקרי דררא דממונא ובטוען נתתיו לך מקרי דררא דממונא ע"ש, ונ"ל דהא דאמרי' צדק משלך ותן לו ה"ד בהי' לו דררא דממונא עם העני ובע"ד דידי' הוא אז מחויב לצדקו, אבל בדמאי כיון דרוב ע"ה מעשרין הן הרוב מעיד שמעולם לא הי' דררא דממונא ללוקח עם הלוי והעני שכבר הי' מעושר ולאו בעל דברים דידי' הוא ול"ש צדק משלך כיון שאין לו דבר עמו, ואולי יש להעמיס כן בכוונת הגמ' חולין קל"ד פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא וא"ש, וה' יראנו מתורתו נפלאות כנפש ידידו החותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קה

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק בחקותי תרמ"ג לפ"ק:

שוכ"ט לחתני אהובי הרבני החו"ב כמו"ה גרשון נ"י:

אשר עוררתני על דברת תוס' בכורות כ"ז ד"ה ואתי שכתבו וגבי תרומה לא מצינו בשום מקום שיצרוך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר ע"ש והקשית שהוא נגד גמ' ערוכה בסוטה ט"ו גב' שירי מנחות דקאמר ורשאין הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן ודבש מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין וכו' אלמא דגם במנחות שייך גדולה ולא בבשר דוקא א"כ בתרומה נמי שייך גדולה, נ"ל סברא ישרה דהא דחייבה התורה במתנות כהונה לאכלם בגדולה היינו דוקא אם במתנות עצמם בלי

הוספת דבר משלו אפשר לאכלם בגדולה ושלא בגדולה אז מחויב לאכלם בגדולה אבל אם במתנות עצמם א"א לאכלם בגדולה רק ע"י שמוסיף דבר משלו לא חייבה אותו התורה להוסיף משלו כדי לאכלם בגדולה, וזה כונת תוס' דשמא ל"ש גדולה אלא בבשר, היינו במתנות עצמם בלי הוספת ד"א אל המתנות ל"ש גדולה אלא בבשר אבל בתרומה נהי דשייך גדולה ע"י הוספת ד"א אל המתנות כגון יין שמן ודבש אבל במתנות עצמם ל"ש גדולה וכיון שאינו מחויב להוסיף ד"א אלי' כדי לאכלה בגדולה לכן לא מצינו בשום מקום שיצריך בה בשום אכילה שיהי' בגדולה וא"ש:

והנה במנחה קודם שנקמצת אסור ליתן לתוכה יין ודבש ואסור לחמצה ועיין ברמב"ם פי"ב ממעה"ק הי"ד משמע קצת כן מלשונו דדוקא שירי' מותר לאכול בדבש אבל לא קודם שנקמצת, אמנם לחמץ השירים אסור כמו קודם קמיצה מקרא דלא תאפה חמץ חלקם אפילו חלקם לא תאפה חמץ כדאמרינן בכמה דוכתי והי' הו"א לומר דכמו שחימוץ אסור בשירים כקודם קמיצה כן אסור ג"כ לאכול השירים ביין שמן ודבש כמו שאסור קודם קמיצה, אך ז"א כיון דכתיב למשחה לגדולה ואם אפשר בגדולה במתנות עצמם מחויב לאכלם בגדולה א"כ נהי דאם צריך להוסיף ד"א שיהי' בגדולה ולא אפשר בגדולה במתנות עצמם אינו מחויב להוסיף מדילי' כדי לאכלם בגדולה מ"מ לא שייך לומר שאם מוסיף ואכלם בגדולה שיהי' עברה אלא אדרבה מצוה קעביד במה שמוסיף ואכלם בגדולה וכעין שכתבו הראשונים בחולין צ"ח דאע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא דרבנן מ"מ ל"ש לומר שיהי' מצוה לבטל מה"ת ע"ש וה"נ ל"ש לומר על מצוה שמוסיף מדילי' ואכלם בגדולה אף שאינו מחויב שיהי' עברה ולהכי אמרינן דמותר לאכול השירים ביין שמן ודבש ואינו אסור רק בחימוץ דגלי קרא, ולפ"ז א"ש דודאי במתנות גופייהו שפיר כתבו תוס' דל"ש גדולה אלא בבשר אבל ע"י יין שמן ודבש שפיר משכחת גדולה גם בשאר דברים אלא שזה אינו מחויב לעשות בגדולה כנ"ל אבל בסוטה שפיר קאמר דמותרים ליתן לתוכו יין וכו' כדי לאכלו בגדולה משום דכתיב למשחה וכו' ואין שייך לומר על מצוה שהוא עברה כנ"ל ואין אסורין אלא מלחמץ וא"ש:

אמנם אכתי תקשי מה שעוררת מתוס' זבחים ע"ה ע"ב ד"ה שביעית שהקשו תרומה קודם לפסח יהא אסור לחמצה משום דקא ממעט באכילתה ותירץ דהכי עדיפא לי' ושרי משום דכתיב למשחה וכו' וא"כ מצינו גם בתרומה אכילה בגדולה שמחמצה, והכא ל"ש תי' הנ"ל דהרי החימוץ הוא במתנות עצמם בלי הוספת ד"א מבחוץ וא"כ דברי תוס' סותרים עצמם, וסבור הייתי לומר לפמ"ש תוס' זבחים שם בתי' השני דעיסה מתחמצת מאליו ואפי' מערב בה שאור מ"מ בלא"ה היתה מתחמצת קצת לכן ל"ש בי'

שמביא קדשים לבית הפסול כיון שאינו בידים משא"כ במבשל ירק של שביעית בשמן של תרומה ממעט באכילתה בידים ע"ש, מבואר דאינו נעשה חמץ טוב רק ע"י שאור אבל מאליו אינו רק נתחמץ קצת, ואינו טוב שיהי' מקרי אוכל בגדולה אלא ע"י שאור ועיין רש"י פסחים מ"ג ד"ה שיאור ותוס' חולין כ"ג ושוב י"ל כתי' הנ"ל דבתרומה גופא ל"ש גדולה רק ע"י שאור הבא ממק"א ולכן אינו מחויב לאכול בגדולה ומ"מ תירץ תוס' בזבחים שפיר כיון דמצוה לאכול בגדולה א"א לומר שאם מוסיף מדילי' כדי לאכול בגדולה שיהי' עברה וכנ"ל הגם דיש לחלק קצת מהנ"ל וא"ש:

אבל לא הונח לי בזה דודאי יכול לעשות שאור מתרומה גופא ולחמץ בו העיסה ועיין מנחות נ"ב דלר"מ השאור בודה להם מתוכן ומחמצן ואפילו לר"י דאמר אף היא אינו מן המובחר היינו משום שאין השאור מחומץ יפה וכפרש"י שם וזה שייך בשתי הלחם שאין פנאי שיהא השאור מחומץ יפה אבל בתרומה שאפשר להחמיצו יפה שפיר יכול לבדות השאור מתרומה גופא ולחמץ בו והדק"ל דאפשר בתרומה אכילה בגדולה:

לכן נ"ל כונה אחרת בדברי תוס' דבחולין קל"ב ע"ב אר"ח מתנות כהונה אינן נאכלות אלא צלי ואינן נאכלות אלא בחרדל מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה וכו' [ומזה יש סתירה למש"ל דהרי חרדל אינו מן המתנות גופא ואפ"ה צריך חרדל כדי לקיים למשחה ויש לדחות כיון דהא דאיכא מצוה לאכול צלי היינו דוקא אם צלי ושלוק ומבושל שווה אצלו וכמ"ש תוס' שם א"כ י"ל דה"פ דאין קדימה לצלי אלא אם אוכלו בחרדל שהוא דרך גדולה יותר אבל בלא חרדל אין קדימה לצלי אבל מ"מ אינו מחויב לאכלו צלי ובחרדל דוקא וצ"ע] והקשה שם בתוס' ד"ה אין הא אמרינן בזבחים ד"צ ובכולן רשאין הכהנים לשנות באכילה לאוכלן צלויין שלוקין מבושלין ואמר בגמרא טעמא משום דכתיב בהו למשחה פירוש לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין ותירץ דודאי כמו שטוב לו ונהנה יותר מצי אכיל להו אבל אדם שטוב לו צלי כשלוק ומבושל יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר ע"ש, ולפ"ז א"ש דודאי שייך גם במנחות ותרומה גדולה לאכלם כמו שנהנה יותר וא"ש גמ' דסוטה דמותרים הכהנים ליתן בשיריים יין שמן ודבש אם ערב לו כן ביותר משום למשחה, וכן תוס' בזבחים כתבו שפיר דאם עדיפא לי' חמץ ונהנה יותר בחמץ שרי לחמצו משום למשחה אבל אם טוב לו ונהנה בזה כמו בזה שפיר כתבו תוס' בבכורות דל"ש גדולה אלא בשר דשם אם הכל שווה אצלו צריך לאכלו צלי דהוי דרך גדולה יותר אבל בתרומה ל"ש גדולה אם הכל חביב אצלו בשוה רק שיאכל כמו שחביב אצלו יותר בזה שייך גדולה גם בתרומה ומנחות ומשו"ה לא מצינו גבי תרומה שיצריך בשום אכילה בגדולה כיון דאין גדולה אחרת רק לאכלו כמו שחביב עליו ביותר וזה ודאי כל

אדם עושה שאוכל כמו שחביב עליו וזה ברור ואמת ועיין באו"ח סי' רי"א ס"א ובמג"א שם סק"ב, ובזה הנני חותם בשלום חמיך הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קו

עוד להרב הנ"ל
שיל"ת ב' איפאלא ה' הדברים תרנ"ד לפ"ק
הנני למבוקשך להעמידך באורח מישור באיזה דברים הבאת בספרך בשם חכם א' שהביא סתירה למ"ש הפלא"ה ספ"ק דכתובות דלא אמרינן אין הולכין בממון בת"ר אלא היכא דנפ"מ רק לענין ממון לחוד אבל היכא דאזלינן בת"ר זה לענין שאר דברים מהני נמי לענין ממונא מהא דכתב המרדכי חולין פ' הזרוע רמז תשל"ז ונראה לראבי"ה דהקונה הלחיים דכלפי הראש מן הגוי וגם הזרוע והראש של ישראל דפטור כיון דניהוג הוא שאם תמצא טרפה שמניחו לגוי אימת מחייב משעת זביחה והאי שעתא לית ברירה דתיהוי דידי' אע"ג דרוב בהמות כשרות הן קי"ל כשמואל וכו' כי אזלינן בת"ר הנ"מ לענין איסורא אבל לענין ממונא המוציא מחבירו לא ע"ש ולמ"ש הפלא"ה תקשי הא בממון התלוי באי' גם לשמואל אזלי' בת"ר לענין ממון כיון דרוב בהמות כשרות נ"מ גם לענין אי', ולפענ"ד אין זה סתירה דדוקא אם החזקנו רוב זה לשאר דברים מהני גם לענין ממון אבל כאן אדרבה גם לענין אי' לא החזקנו הרוב שהרי צריך לבדוק הריאה גם לענין איסור ולכן לא מהני לענין ממון, ואין להשיב דזה כתב אח"כ ותו דטרפות הריאה שכיח די"ל דתחלה כתב אפי' אין טעם בדיקת הריאה משום דטרפות הריאה שכיח רק כשני טעמים אחרים שכתב רשב"א חולין ט' ושאר ראשונים מ"מ לא החזקנו הרוב לענין אי' ושוב כ' דטרפות הריאה שכיח ומשו"ה אין סומכין על הרוב לענין אי' ומכ"ש לענין ממון ולק"מ:
ועוד דהפלא"ה לא כתב אלא במקום שלא יתברר שהוא מן המיעוט אבל כאן שפיר כתב כיון דאפשר שיתברר שהוא מן המיעוט ויניחו לנכרי שוב אינו מתחייב בשעת זביחה, ועוד דדוקא באופן דנ"מ מן הרוב לענין אי' מהני גם לענין ממון והרי בשעת זביחה אין נ"מ לעולם לענין אי' רק לאח"ש נ"מ לענין אי' ואמרי' נשחטה הותרה אבל בשעת זביחה אין נ"מ רק לענין ממון ועדיין לא החזקנו בשום מקום בשעת זביחה לענין אי' שפיר כתב המרדכי דלא מהני לענין ממון משום דאין הולכין בממון בת"ר וכסברת הפלא"ה מפורש

בתוס' בכורות כ' סד"ה ור"י שכתבו ומיהו היא קצת תימה דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשוב ודאי בכור ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק ע"ש:

ושוב כתבת שדברי מרדכי הנ"ל סותר למ"ש מוה"ז בקונטרס הספיקות כלל וי"ו אות ה' דבמתנות כהונה מוציאין עפ"י רוב ול"ש בזה אין הולכין בממון אחה"ר וטעמא מדכתיב עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו עיין חולין קל"ד ובמרדכי הנ"ל מוכח דגם במתנות כהונה אין מוציאין ממון עפ"י הרוב ולפענ"ד לק"מ דדוקא אם גם הוא מן המיעוט הוא שלו שייך צדק משלך ותן לו אבל כאן אם הוא מן המיעוט מניחו לנכרי ואינו שלו ל"ש צדק משלך ולכן שפיר אין הולכין בממון אחה"ר:

ועוד נ"ל דהך צדק משלך ותן לו ה"פ דדוקא אם צריך לתת לחבירו מכח הרוב כדי שלא יופסד או ירויח חברו אמרינן דחזקת ממון שלו עדיף מרוב אבל במתנות עניים ומתנות כהונה שאין תכלית נתינתו רק בשביל שהוא ממון חבירו רק שמצוה עליו ליתן ואדרבה שלו הוא והוא ממון שאין לו תובעין רק שמצוה עליו לתת משלו לכהן או לעניים שפיר אזלי' בת"ר ואמרי' שמצוה עליו ליתן מכח הרוב ומה בכך שיש לו חזקת ממון אינו נפטר ממצותו וזה צדק משלך ותן לו וכ"ז במקום שאם יתברר בודאי שהוא כהרוב ודאי יהי' חייב ליתנו אז חייב ליתנו גם מצד הרוב אבל כאן אם אינו חייב ליתנו מצד הרוב אפי' יתברר בודאי שהוא מן הרוב וכשר יהי' פטור כיון שאינו מיחייב בשעת זביחה בכה"ג ל"ש צדק משלך ותן כדי ליפטר ממצותו שהרי ודאי פטור ממצותו וא"ש:

תשובה קז

עוד להרב הנ"ל

הבאת תשו' חת"ס יו"ד סי' ע' שהביא קושי' שג"א על רמב"ם ה' מלכים דב"נ מוזהר על אמה"ח וגם על בשר מהחי מה נפ"מ לב"נ באי' אמה"ח הא בעי' משהו בשר גידי' ועצמות וכיון דאיכא משהו בשר חייב משום בשר מן החי דהא לא נאמרו שיעורי' לב"נ ונ"ל ואקדים דתוס' שבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי כתבו ועוד דמצי לאוקמא שלכדה"נ דאינו אסור אלא מדרבנן כמו ח"ש לר"ל וכתב מהרש"ל ור"ש דפוטר משום דמחייב בכל אי' בכ"ש א"כ ה"ה דמחייב שלכדה"נ וכו' והק' מהרש"א הא חזינן לר"י דשלכדה"נ קיל מח"ש דשלכדה"נ מותר מה"ת וח"ש אסור מה"ת וא"כ מה ראי' מכ"ש לשלכדה"נ ע"ש ולפענד"נ לפמ"ש כ"מ פ"א מחמץ ה"ז עמ"ש הרמב"ם והאוכל פחות מכזית וכו' קשי' לי' ל"ל פחות מכזית הא אאוכל כ"ש קיימי' ונ"ל לפי שבראש הבבא כתב אוכל מן החמץ כ"ש אסור מה"ת ומשמע אפי' אוכל כ"ש מעט מן המעט שאין בו הנאה כלל אתי

הכא לאשמועי' דנהי דאי' איכא אבל מכות מרדות ליכא עד שיהא דבר הראוי ליהנות ממנו גרונו קצת דהיינו דבר הראוי להקרא פחות מכזית ע"ש, ולפ"ז א"ש דר"ש ס"ל כ"ש למכות אפי' מעט דמעט שאין בו הנאה כלל שפיר ס"ל דגם שלכדה"נ חייב כמ"ש מהרש"ל אבל ר"י דס"ל ח"ש אסור מה"ת היינו בפחות מכזית דאיכא הנאת גרונו שפיר י"ל דשלכדה"נ מותר מה"ת וא"ש:

ובזה י"ל דעת ר' יקר שבתוס' ע"ז ס"ח דהא דס"ל לר"ש כ"ש למכות היינו דוקא כשהאי' בעיני' אבל לא ע"י תערובות והקשו משבועות כ"ג דפריך ואס"ד בעלמא כר"ש ס"ל ל"ל לצרף הא התם ע"י תערובות מודה ר"ש, ולפמ"ש י' ל הא דמודה ע"י תערובות היינו משום דכבר הקשו אחרוני' דכל אי' ע"י תערובות יהי' מותר משום דהוי דשא"מ ואי דהוי פ"ר הא הוי פ"ר דלא ניחא לי' דנפשו של אדם חותה באכילת אי' אך זה שיבוש דמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה ואסור דשא"מ והתינח בשיעור שנהנה גרונו אבל בכ"ש לר"ש דליכא הנאה כלל שפיר מותר בתערובות משום דשא"מ ופ"ר דלא ניחא לי' ואי משום דנהנה הא ליכא הנאה אבל התם בנזיר ששרה פתו ביין דקמכווין שפיר אפי' כ"ש בתערובות לוקין ופריך שפיר ל"ל לצרף:

ולפ"ז אמינא נהי דלא נאמרו שיעורין לב"נ ואסור בפחות מכזית מ"מ היינו דוקא באוכל שיעור שנהנה גרונו קצת אבל בכ"ש מעט מן המעט דליכא הנאה כלל פטור משום בשר מן החי אבל משום אמה"ח חייב במשהו בשר גידין ועצמות ושפיר נ"מ באי' אבמה"ח, ויותר נכון דאע"ג דחייב בפחות מכזית משום בשר מה"ח אבל שלכדה"נ מותר גם בב"נ אף לדעת מהרש"ל הנ"ל וכמ"ש וא"כ נהי דאסור בבמה"ח הו"א דמותר באבמה"ח כיון דאית בי' גידין ועצמות הוי שלכדה"נ ועיין ברש"י חולין ק"ג ופמ"ג יו"ד סי' ס"ב ולהכי צריך לומר דישנו גם באי' אמה"ח וא"ש, ובזה הנני חותם בברכת בונה ירושלים, ונחמה בכפלים כנפש חמיך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קח

ישאו הרים שלום לתלמידי הרבני המופלג חו"ש מו"ה יודא ווייס נ"י בק"ק נייטרא:

מכתבך וכו' ומה שעמדת בגמ' פסחים כ"ב ע"ב ר' נתן אומר מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואמה"ח לב"נ אמאי נקט דוקא הני תרתי לענין לפ"ע והבאת דברי תוס' בע"ז והארכת קצת עיין פלתי סוס"י כ"ז מ"ש בזה:

ומה שנ"ל בזה הוא דתוס' בגטין ל"ג הקשו נזיר שהי' שותה יין אמאי לוקה הא הוי התראת ספק שמא ישאל על נזירתו, ותירץ דמוקמינן אותו אחזקתו ע"ש והק' מהרש"א הא ודאי ישאל על נזירתו כדי שלא ילקה ותי' דביודעין בו שעבר על נזירתו במתכווין החכם לא ישאל לו כדי שלא ילקה אבל הת"ס מיהו איכא דשמא זה הנזיר יבא לחכם שלא ידע שעבר על נזירתו וישאל לו ע"ש, ופלא בעיני א"כ מה תירץ תוס' דאוקמא אחזקתו בשלמא אם הספק הוא אם הוא ישאל שפיר מהני החזקה דאמרי' כמו שעכשיו לא שאל כן לא ישאל מכאן ולהבא והחזקה מברר הספק אבל לפ"ד מהרש"א כיון שהוא ודאי ישאל והספק הוא רק אם החכם ידע שעבר על נזירתו במתכווין או לא איך אפשר לומר בשביל שהוא לא שאל עד עתה אוקמא אחזקה שידע חכם שעבר על נזירתו במתכווין ודמי למ"ש תוס' חולין פ"ו ד"ה מ"ט דרבנן מספקי להו אי רוב מעשיהם מקולקלי' או מתוקנים ובשביל חזקת איסור דבהמה לא ישתנה להיות רוב מעשיהם מקולקלים וכ"כ הפוסקים דבספיקא דדינא ל"ש לאוקמא אחזקה דבשביל החזקה לא ישתנה הדין, וה"נ בשביל חזקתו שעומד עתה בנזירתו ודעתו להיות נזיר שייך לומר שישאר בדעתו אבל כיון שהוא ודאי לא ישאר בדעתו איך שייך לומר בשביל החזקה ידע החכם שעבר במתכווין, והנ"ל בזה דלכאורה יש ליישב קושי' מהרש"א כיון דהתרו בו וקיבל התראה חזינן דרוצה לעמוד בנזירתו וללקות ושפיר י"ל דאוקמא אחזקתו שישאר בדעה זו ולא ילקה, אלא דכעין זה הקשה פנ"י בגטין דף י"ז בסוגיא דשמא יחפה איך אפשר לחפות עלי' שתאמר גרושה הייתי בשעה שזינתה הא כיון דהתרו בה וקבלה התראה ודאי היתה א"א, ותירץ כיון שגיטה בידה מצי למימר דמה שקבלה התראה ע"מ כן אחוכי הוא דקמחייכת בהו דאגיטה קא סמכה ע"ש וה"נ אפשר דמה שקיבל התראה אחוכי הוא דמחייך בהו משום דסמיך שישאל על נזירתו ושפיר הק' מהרש"א הא ודאי ישאל, וע"ז תי' דביודע חכם שעבר במתכווין אינו נשאל לו ושוב ל"ש אחוכי הוא דמחייך בהו משום דסמיך שישאל, דשמא ידע החכם שעבר במתכווין וא"כ אינו ודאי שישאל כיון דקיבל התראה כקושיא הנ"ל אבל הת"ס מיהו הוי שמא מ"מ ישאל, וע"ז תירץ תוס' כיון דהשתא קיבל התראה ולא חשש שמא ידע החכם ע"כ עתה בדעתו שלא ישאל על נזירותו אפילו ילקה מוקמי' אחזקה שישאר בדעה זו ולא ישאל אפילו ילקה, ולפ"ז יש סברא לומר דהיכא דלא התרו בו ושתה יין ודאי ישאל על נזירתו כדי שלא יעביד איסורא וגם עכשיו סומך ע"ז ול"ש אוקמא אחזקתו שישאר בדעתו של עכשיו דגם עכשיו אפשר שהוא בדעתו לישאל וגם ל"ש שידע החכם שעבר במתכווין דלענין זה ל"ש חזקה כנ"ל וגם כיון דליכא עדים והתראה מנא ידע והוי רק ספק אם ישאל ועיין ריטב"א ע"ז ט"ו

ע"ב ד"ה מ' דמי דבספק אם יעבור ליכא לפ"ע מה"ת רק מדרבנן ועיין שע"ת ח"ב כלל מ"ב פ"ד שהאריך בזה ומעתה תקשי אמאי במושיט כוס יין לנזיר עובר מה"ת על לפ"ע והא שמא ישאל על נזירתו וא"כ אין כאן רק ספק שמא יעבור וליכא לפ"ע מה"ת, אך יש לחלק דוקא אם יש ספק אם יעבור כלל אז אינו עובר מה"ת אלפ"ע אבל כאן דודאי יעבור אלא דספק שמא יעשה אח"כ מעשה לישאל על נזירתו ולעקור העברה בכה"ג שפיר עובר מה"ת אלפ"ע ועיין כעין חילוק זה ברשב"א חולין ד"ט ד"ה א"ל אביי וש"ש שמעתתא א' פ"ד, ולפ"ז שפיר נקט כוס יין לנזיר לאשמעי' האי סברא שכתבתי וא"ש:

ובאמה"ח נמי נ"ל לפמ"ש פמ"ג יו"ד רס"י ס"ב בשפ"ד דבאמה"ח יש לאסור שלכד"א דהרי כל אבמה"ח הוי שלכד"א אלא שמסיק דאינו לוקה אלא כד"א משום דאכילה כתיב בי' והביא ראי' מרמב"ם ע"ש, עכ"פ חזינן דכל אבמה"ח אין דרך לאכלו וא"כ הו"א דמותר להושיט לב"נ דעכ"פ ספק הוי אם יאכלנו ומספק אינו עובר על לפ"ע קמ"ל דאפ"ה אסור להושיט כיון דב"נ רגילין לאכול אמה"ח ודאי יעבור ועובר ישראל משום לפ"ע, ואל תשיבני הא עכ"פ יש בו משהו בשר והרי פסק הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"י דב"נ חייב על אמה"ח ועל במה"ח בכל שהוא וא"כ פשיטא שאסור להושיט משום משהו בשר שבו שהוא כד"א, ז"א דרוב ראשונים חולקים ע"ז דאין ב"נ חייב כלל על במה"ח משום קושית כ"מ שם עיין עליו ואפילו לדעת הרמב"ם הא כתב כ"מ בספ"א מחמץ דכ"ש מעט מן המעט הוי שלכדה"נ ושפיר הו"א דלא ניחוש שיאכל אותו משהו ואינו עובר קמ"ל דעובר משום לפ"ע, ובזה מיושב קושית פלתי סי' ס"ב מאי פריך והרי אמה"ח דלמא מיירי בבשר מה"ח דאיסורו מובשר בשדה טרפה ומותר בהנאה מלכלב תשליכון אותו, ולהנ"ל ניחא דבמה"ח שפיר הוי כדרך אכילה ואין בו שום רבותא ולמה נקט איסור זה דוקא וא"ש:

אמנם כ"ז אי איסור אמה"ח מותר בהנאה, אבל אי אמה"ח אסור בהנאה הדק"ל אמה"ח פשיטא דעובר משום לפ"ע כמו בכל איסור ואי משום דהוי שלכד"א הו"א דלא יאכלנו הנכרי ז"א דנהי דלא חזי לאכילת אדם מ"מ חזי לכלבים וישלכנו הב"נ לכלבים ועביד איסורא ופשיטא דישראל עובר משום לפ"ע, ובזה מיושב קושית פלתי בסי' כ"ז וס"ב מאי פריך והרי אמה"ח דלמא מיירי באמה"ח מטמאה דלישראל אין אמה"ח נוהג בו ושרי בהנאה ומשום לפ"ע אסור דבב"נ נוהג בטמאים כטהורים ע"ש. ולפמ"ש ניחא דאפילו מיירי בטמאה דמותר לישראל משום אמה"ח אפילו באכילה מ"מ מוכח דאמה"ח מותר בהנאה דאי אסור בהנאה א"כ הב"נ אסור לתת לכלבו ולכלב הרי ראוי לאכילה ופשיטא דעובר משום לפ"ע והדק"ל מ"ש אמה"ח דנקט, ומה נאוה בזה לשון הגמ' הא לכלבים

שרי דהוא שפת יתר והכי הו"ל למימר ל"ל משום לפ"ע ת"ל משום דאסור בהנאה, ולפמ"ש ניחא דהא ל"ק די"ל באמה"ח דטמאה כקושיא הנ"ל, אלא דמדייק הא לכלבים של ב"נ שרי דאי אסור א"כ אין שום רבותא במה דנקט אמה"ח ועיין תשו' מהרי"ל סי' קצ"א שהבין השואל הא לכלבים שרי היינו כלבים של ב"נ והארכתי בזה בחידושי ואכ"מ:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושית הפלתי בשנקדים דקשיא לר"א דלא תאכל הוי איה"נ בהמה טמאה מנ"ל דשריא בהנאה הא כתיב גבי לא תאכלו ואי דא"כ איך משתמשין בסוסים וחמורים הא אסורים בהנאה וקרא כתיב לא תחרוש בשור וחמור הא חמור לחודא שרי ז"א דבמידי דאכילה דוקא מיירי ולא מחיים כמ"ש תוס' פסחים כ"ג ד"ה אמר קרא דהא לא תאכלו כתיב ובפרט בבהמה טמאה דכתיב בפ' שמיני מבשרם לא תאכלו ואי משום דכתיב טמאים הם לכם דרשינן לכם שלכם תהא כדמשני בפסחים כ"ג אשרצים מ"מ תקשי אמאי לא פריך נמי מבהמה טמאה ולישני הכי כדפריך ומשני אשרצים דהא בהמה טמאה מוקדם בקרא משרצים, ונ"ל משום דאמרי' לעיל כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ה"נ בהמה טמאה בכלל איסור נבלה וכשהותרה נבלה טמאה נמי הותרה בהנאה, אלא דז"א דע"כ טמאה לא הי' בכלל איסור נבלה דאין איסור נבלה חל על איסור טמאה דאאחע"א עיין רש"י חולין ק"ו ובראש יוסף שם ומכ"ש דאי נימא דטמאה אסבה"נ ונבלה הא מותר בהנאה והוי קל על חמור דהא איסה"נ הוי איסור חמור כמ"ש תוס' חולין ק"א ד"ה איסור וכיון דאם טמאה אסבה"נ אין איסור נבלה חל עלי' א"כ אינו בכלל נבלה ול"ש לומר כשהותרה נבלה היא נמי הותרה בשלמא בגיד וחלב אף דאין איסור נבלה חל עליהם מ"מ הם בכלל נבלה כיון דגופה היא עיין צל"ח, אבל בהמה טמאה כיון דאין איסור נבלה חל עלי' אינו בכלל נבלה ג"כ להיתר הנאה, אך י"ל כמו דאמרינן בחולין ק"ג מ"ס איסור טרפה חל על איסור אמה"ח מידי דהוי אחלב דאמר מר התורה אמרה יבא איסור נבלה יחול על איסור חלב יבא איסור טרפה יחול על איסור חלב ע"ש ה"נ כיון דתורה אמרה דנבלה חל אחלב ה"נ חל אטמאה:

אלא דאכתי קשיא לשיטת תוס' בשבועות כ"ד ד"ה האוכל דכל בהמה איכא איסור עשה שאינו זבוח א"כ תקשי איך משכחת איסור נבלה כלל הא אינו יכול לחול על עשה דשא"ז דאין איסור לאו חל על איסור עשה כמ"ש תוס' שם כ"ג ד"ה דמוקי למ"ד בחולין הנ"ל דגם נבלה אינו חל על שאר איסורין רק אחלב דהותר מכללו, וצריך לומר דאיסור נבלה שפיר חייל על איסור דשא"ז משום דא"א לאיסור נבלה להיות בענין אחר ע"ש ולפ"ז הדר תקשי דלמא נבלה אחלב שפיר חייל מיגו דחייל על א"ז דא"א בענין אחר

חייל נמי אחלב ועיין כעין סברא זו בתוס' חולין ק"ג ד"ה דאיסור אבל בטומאה דל"ש א"ז דהא לאו הבא מכלל עשה וזבחת ואכלת דהא אסורה משום טומאה ל"ש בה איסור א"ז, ועוד דבהדיא כתיב וזבחת מבקרך ומצאנך א"כ שפיר י"ל דאין נבלה חל על טמאה, אך ריצב"א שם בתוס' הוכיח דליכא איסור שאינו זבוח דא"כ איסור אמה"ח איך משכחת לה אפי' למ"ד לאברים עומדת הא לא קיימא לאברים במעי האם ואיך חל איסור אמה"ח על איסור א"ז [ויש לעיין לכאורה מה קושיא הא אמה"ח הוי איסור מוסיף לב"נ וכדאמרינן בחולין ק"ב ור"י ל"ל קרא ליתי איסור אבר לחול על איסור טומאה שכן איסורו נוהג בב"נ ועיין תוס' שם ודף צ' ד"ה קדשים ודף ק"ג ד"ה מ"ס ואפשר לומר דק"ל למאי דאמרינן בסנהדרין נ"ט כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה, לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ ואי נימא דלא משכחת איסור אמה"ח ח אלא משום דניתוסף איסור לב"נ א"כ למה נשנית בסיני הא גם אם לא נשנית הוי ידעינן דגם לב"נ נאמרה דאל"כ איסור אמה"ח לישראל לא משכחת לה וצ"ע] ולדבריו לק"מ קושיא הנ"ל ושפיר טמאה מותר בהנאה משום כשהותרה נבלה טמאה נמי הותרה דנבלה חל על טמאה כמו דחל אחלב וא"ש:

אמנם אי נימא דאמה"ח אסבה"נ יש ליישב קושית ריצב"א דתוס' הקשה לר"א יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת וכו', ותירץ דלא יאכל ולא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל, אוכל לא ילפינן ובחי' רשב"א ב"ק דמ"א ושמ"ק שם ביארו הדברים דוקא אכילה דכתיב גבי לאו פירושו איה"נ אבל אכילה דלא כתיב גבי אזהרה ולאו אין פירושו איה"נ ע"ש ולפ"ז אפילו לר"א דלא תאכל הוי איה"נ מ"מ איסור עשה דא"ז דלא כתיב גבי אזהרה ולאו אינו רק איסור אכילה ולא איה"נ ועיין רשב"א בספר תוה"ב ב"ג ש"ד בספרו דף נ"ב ע"ב בסופו דכתב דבב"ח אחלב ונבלה הוי איסור מוסיף משום דבב"ח אסבה"נ דלא כרמב"ם בפיה"מ כריתות י"ג ועיין פירושו בפלתי סי' פ"ז אות י"ג ופלתי שם כתב דאין כונת הרשב"א דהוי מוסיף אלא איסור חמור דאל"כ לא הוי מקשה הגמ' בחולין קי"ג לשמואל מתרומה טמאה דהתם ליכא מוסיף ולא ראה כי כבר עמדו שם הראשונים חי' הר"ן והריטב"א בקושיא זו, ותירץ דהוי כולל, דכשנטמא הגוף מיגו דנאסר בתרומה טהורה נאסר נמי בתרומה טמאה משום כולל וסוגיא דחולין פליג ארבא בשבועות כ"ד ע"ב דמוסיף עדיף מכולל או דאם הוא איסור כולל וגם איסור חמור חל כמו מוסיף ע"ש ועכ"פ גם הם ס"ל דבב"ח הוי איסור מוסיף משום דאסבה"נ ואיסור הנאה הוי איסור מוסיף:

ומעתה ל"ק קושית ריצב"א דאפילו איכא עשה דשא"ז מ"מ שפיר חל איסור אמה"ח עלי' משום דאמה"ח אסבה"נ והוי איסור מוסיף והדק"ל מנ"ל דטמאה מותר בהנאה כנ"ל, אך ז"א דהרי באמת מסקינן דאמה"ח מותר בהנאה דאיתקש לדם ומוכח כריצב"א דליכא עשה דאינו זבוח ושפיר טמאה מותר בהנאה דהיא בכלל איסור נבלה דנבלה חל על טמאה כמו שחל על חלב וכמש"ל, וכ"ז לפי האמת אבל מה הקשה הפלתי דלמא אמה"ח אסבה"נ רק דמיירי באמה"ח של טמאה דלישראל ליכא איסור אמה"ח ולב"נ אסור וטמאה מותר בהנאה, ז"א דאי אמה"ח אסבה"נ א"כ גם טמאה אסבה"נ כיון דאכתי לא ידעינן מלכם דמותר בהנאה ואכתי תקשי הא לכלבים שרי הא אסבה"נ לישראל משום טמאה לר"א דלא תאכל משמע איה"נ וא"ש וד' ישלח לנו משיחו הולך תמים. ונבלה ימינו בטוב ובנעימים, כנפשך ונפש רבך ידידך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קט

יאר ה' פניו אליך בני אהובי הרבני החריף כש"ת מו"ה יצחק יעקב בלוהם נ"י:
מכתבך היקר הגיעני למשיבת נפשי וכו' ועל קושי' עצומה אשר הצעת לפני מהגאון מו"ה רעק"א זצ"ל בפסחים כ"ב דפריך לר' אבוהו דס"ל לא תאכל איה"נ נמי במשמע והרי אמה"ח וכו' וקשה למ"ד בהמה בחיי' לאברים עומדת ולשי' רש"י אליבא דכ"ע או לאברים עומדת או לחתיכת בשר עומדת א"כ אי אמה"ח אסור בהנאה כל בהמה אסורה בהנאה מחיים ואסורה בעבודה ואיך כתיב למען ינוח שורך וכו' ולא תחרוש בשור וחמור ולא תחסום שור בדישו וכו' א"ו גילתה תורה דאמ"ה מותר בהנאה וקושי' זו כבר כתובה ג"כ על ס' חת"ס או"ח סי' פ"ו:
ואשתקד כשהייתי בק"ק האלאש אמרו לי קושי' זו על הא דכתיב בפ' משפטים ומכרו את השור החי ואי אמ"ה אסור בהנאה אינו בר מכירה, ועניתי ואמרתי דלא מיבעי' לדעת רמב"ן שבר"ן חולין ד' דאין איסור במכירת איה"נ רק דגזל הוא אצלו דאינו דמיהן והוא מירוש' וילפינן היתר בנבלה מדקריא לי' רחמנא מכירה ונתינה ואי לאו דמותר בהנאה ל"ה קרוי מכירה ונתינה ומדאצטריך למכתב היתר בנבלה ש"מ בעלמא היכא דכתיב לא תאכל אסבה"נ ואינו בר מכירה ועיין חת"ס יו"ד סי' ק"ל, ודאי לק"מ דכאן כיון דאית לי' תקנתא בשחיטה ויהי' מותר אפילו באכילה שפיר בר דמים הוא וגדולה מזו אמרי' פסחים כ"ט ע"ב דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי חמץ של הקדש במועד דאינו מחויב לבערו בר דמים הוא אע"ג דמחוסר זמן ואין בידו לקרב הזמן מכ"ש הכא

ואפי' למ"ד לאו כממון דמי נ"ל דה"ט משום דמחוסר זמן ואין בידו, אבל כאן מודה דבר דמים הוא דהא בידו לשחטו וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ואפי' א"י לשחוט יכול לשחטו ע"י אחר וכמ"ש תוס' ריש גטין ומכ"ש דהכא לא צריכין לזה דגם אם יהרגנה בקופיץ ותהי' נבלה נמי מותרת בהנאה דנבלה גלי קרא ושפיר הוי בר דמים:

ואין להשיב מהא דכ' הריטב"א ז"ל בקידושין נ"ו דאפי' יש באפרן שו"פ אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן ע"ש, דהתם אפרן דבר חדש הוא וכיון דגוף הדבר לא הי' שלו דאסור בהנאה א"כ גם האפר שבא מחמתו אינו שלו, אבל כאן אינו דבר חדש דהרי הוא בעצמו הגוף שהי' בחיים הוא ג"כ לאח"מ ואמרינן דגם מחיים הוא שלו ובר דמים לפי שבכל רגע יכול לסלק האיסור מעליו ועיין ברא"ש חולין ד"ח שכתב ומיהו צ"ע במסוכנת וכו' אבל במסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה חסרה כי אם להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אע"ג שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איה"נ לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד ע"ש, וכונתו כמ"ש דבתנור ופת ובגד לא נעשה תנור ופת ובגד אלא ע"י איה"נ אבל כאן הכי נעשה בשר ע"י איה"נ והלא הרי זה הבשר עצמו שהוא לאחר שחיטה הי' בו מחיים והשחיטה לא הסיר רק דבר שחוץ ממנו וה"נ דכוותי':

ובשנדייק בלשון הריטב"א נראה לחלק עוד, דז"ל דכי שריף להו לבערינהו וכו' ותיבת לבערינהו הוא למותר כמובן, לכן נ"ל כונתו דודאי אי לא הי' מצוה לבער והיינו אומרי' דרשות בידו לשורפו ואפרו מותר ודאי הי' דידי' כי יש לו בו שיווי האפר, ועיין גטין מ"ב בעבד שמכרו רבו לקנס, אבל באמת לא התירה תורה האפר רק חייבתו לבערו מן העולם בנשרפין רק אנן אמרינן כיון שנעשית מצותו מותר וכמ"ש תוס' סוף תמורה א"כ לאו לזכות הבעלים נשרף רק לחיוב המצוה והתורה שאסרתו בהנאה הפקיעו מן הבעלים לעולם רק חייבה אותו במצות שרפה ולאו ליהנות ניתנו רק לעול על צוארו וא"א לומר שהוא בר דמים משום דהתירה לו התורה האפר דאי לאו שהי' מצוה בשרפה לזכותו לא הי' היתר אפילו באפר ולא זיכהו התורה בזה, וזה שכ' הריטב"א דכי שריף להו לבערינהו לאו דידי' נינהו כלומר דלא לדידי' זיכה רחמנא באפר הניתרת רק משום חיוב ביעור מחויב לשרפו וממילא מותר ולא שיהי' הוא בעליו ולפ"ז בנ"ד שאינו מחויב לשוחטה וכששחטה התירתה התורה בפירוש וזבחת ואכלת שפיר הוי בר דמים והוא של בעליו משום דאית לי' תקנתא בשחיטה:

ועוד נראה עפ"מ שי"ל עוד בכונת הריטב"א דדוקא אם שורפין לבערינהו ולקיים בהו מצות ביעור דנעשית מצותו אז אפרו מותר אבל אם שורפן כדי ליהנות באפרן ולא לשם

מצוה דלא עשה מצותן באמת אפרן אסור אפילו בנשרפין וזה דבר חדש ומשו"ה ל"ש לומר שהוא בעליו ובר דמים בשביל האפר דהרי אם כונתו בשביל האפר גם האפר אסור ועכ"ח כונתו בשביל המצוה ולא שיהי' האפר שלו ומשו"ה אין האפר שלו ואינו בר דמים ועיין היטב בתוס' שבת כ"ד ע"ב ד"ה לפי יע"ש, אבל בנ"ד דמותר לשוחטו לצרכו ומותרת היא לאחר שחיטה שפיר הוי בר דמים וכמ"ש ומכ"ש דא"ש למ"ד בחולין ק"ב ע"ב דמחשבת אוכלין שמה מחשבה וחישב לאכלה מתה ואכלה חי' פטור דודאי אפי' לא חישב לאכלה מתה אפי"ה בר דמים הא כיון שבידו לחשב לאכלה מתה וה"ה מותרת בהנאה כמות שהיא עכשיו ממש בלי שום שינוי בגופה א"כ ודאי בת דמים היא אף בשלא חישב עלי' לאכלה מתה ועיין חת"ס או"ח סי' הנ"ל א"כ פשוט דלדעת רמב"ן לק"מ:

אלא דאפילו לדעת רשב"א בחידושיו לנדרים דמכירה אסור באיה"נ מה"ת והוכיח כן מדילפינן איה"נ מדכתיב בנבלה או מכור ש"מ דמה שאסור בהנאה המכירה הוא אי' דאורייתא, מ"מ נ"ל דהיינו דוקא בדבר שא"א לתקנו ולסלק ממנו האיה"נ דאז לוקח דמים בעד איה"נ, אבל כאן דאפשר לתקני בשחיטה אינו לוקח דמים בעד איה"נ רק בעד דבר המותר דמוכר ולוקח שניהם יכולים לסלק האיסור ולתקנו בשחיטה א"כ הבעלים בעליו ובר דמים הוא ולוקח דמים בעד היתר, וכבר עשיתי סמוכין לזה בתשובה אחת:

ומעתה אני מוסיף והולך לפ"מ שביאר האשר"י ע"ז מ"ט דיש שני מיני הנאות, הנאת הגוף מגופו של אי' והנאת משתרשי יע"ש ועיין חת"ס יו"ד סי' ק"ל דקרי לכל הנאת משתרשי גרם הנאה וכן מכירה והביא בשם תשובת חו"י שכל הנאות משתרשי מביאים לידי אכילה, ואומר אני דילפינן מאו מכור דכתיב בנבלה דמה שאוסרה תורה בהנאה אין פירושו רק גוף החפץ ולא שוה החפץ של איסור, דא"כ הי' המכירה מותרת בכל איה"נ כיון שאין שיווי החפץ נאסר רק גופו והרי אינו נהנה מגופו רק משויו, א"ו דגם שיווי החפץ אסור וא"כ ממילא אסור בכל הנאות משתרשי שהוא גרם הנאה שגם זה הוא שיווי של החפץ, אבל בבהמה חי' שאסורה משום אבמה"ח שכבר ביארנו דמכירה מותרת משום דיש לה תקנתא בשחיטה א"כ אין דמי שיווי של הבהמה נאסר בהנאה רק גופה בעצמה ליהנות הנאת הגוף מגופה ממש א"כ כל הנאת משתרשי שאין גוף האדם נהנה מגופה ממש רק מדמי שווי' מותרים ולהכי מותרת גם בעבודה ולק"מ קושית הגאון ז"ל:

שנית נ"ל לפמ"ש המל"מ פי"ד מאבל הי"ד דלר"א דילפינן אי' אכילה והנאה מחד קרא באוכל שנפסל מאכילת אדם דאין בו איסור אכילה גם אי' הנאה ליכא והמכירה

מותרת יע"ש, ולפ"ז נ"ל נהי דבהמה בחייה לאברים עומדת או לחתיכת בשר עומדת היינו לחתוך ממנה אבר או חתיכת בשר ולאכלה אבל לא יאמר אדם בעולם שעומדת לבלוע בהמה גדולה בחייה, ואף דאמרינן בחולין ק"ב ע"ב אכל צפור טהורה בחייה בכ"ש ורבי לא פליג אלא באין בה כזית אבל אית בה כזית מודה, היינו בעוף קטן שיכול לבלוע שלימה אבל בהמה גדולה אינה ראוי' לבלוע שלימה ועיין ביו"ד סימן ק"א ס"ג דכבש שלם לא מקרי חתיכה הראוי' להתכבד יע"ש וא"כ נהי דאמה"ח אסור בהנאה היינו דוקא בהנאה שאפשר ליהנות מן האבמ"ה שהוא באופן זה גם הנאת אכילה, אבל הנאת עבודה ומכירה שהוא מבהמה שלימה חי' שכל אבריה וכחותיה מעילים להנאה זו וא"א ליהנות הנאה זו בלא זו ובכה"ג לא משכחת שיהנה ממנה הנאת אכילה א"כ לענין הנאה זו הוי כדבר שאין בו אי' אכילה לכן גם הנאה זו מותרת דהנאה כזו אינה בכלל לא תאכל וכדברי מל"מ וא"ש:

ועוד בה שלישיה כיון דכתיב ולא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאמה"ח דרשינן לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודא ועיין רש"י חולין ק"ב ע"ב ודוקא הנאה שאפשר ליהנות באין נפשו בו אסור ליהנות בעוד נפשו בו אבל הנאת עבודה שא"א ליהנות באין נפשו בו לא נאסר כשנפשו בו וכעין דאמרינן חולין ק"ב ע"א לרבנן דמשו"ה אין אמה"ח נוהג בטמאים דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודא כל שבשרו מותר אתה מצווה על אבריו וכל שאין בשרו מותר אין אתה מצווה על אבריו יע"ש, וה"נ כל הנאה שמותר בבשר לחודא בלא הנפש אסור עם הנפש אבל הנאה שא"א בלא נפש לא נאסר עם הנפש ואפילו הנאת מכירה אפשר שאין ליהנות בלא נפש דא"א למכרו בלא נפש לרדי' כמו עם הנפש ודו"ק:

ועל ארבעה אשיבנה והוא העיקר לפענ"ד דבחולין ק"ב אר"י לא תאכל הנפש עם הבשר זה אמה"ח ופרש"י דאמ"ה מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר, ובשר בשדה טרפה וכו' זה בשר מה"ח ופרש"י משמע שפירש ממקומו זה בשר מן החי וכו' ור"ל ס"ל לא תאכל הנפש עם הבשר זה אמה"ח ובמה"ח ופרש"י והכי משמע לא הנפש ולא הבשר כל זמן שזה עם זה יעיי"ש, והשתא לא מיבעי' לר"י ודאי דל"ש בעבודה בבהמה חי' איסור אמה"ח דאיך שייך אינה עושה חליפין והלא היא כמו שהיתה ודוקא באכל צפור טהורה בחייה שייך אי' אמה"ח דכיון שאכלה אינו עושה חליפין ובמה"ח ודאי דל"ש בבהמה שלימה דכיון דיליף מן ובשר בשדה צריך פירש ממקומו וכאן לא פירש ממקומו, אלא אפי' לר"ל נמי איסור אמה"ח ודאי דל"ש בי' כמו

לר"י דל"ש בי' אינה עושה חליפין, ובשר מה"ח נמי לית בי' כיון דמחד קרא נפקא כל היכא דאית בי' משום לא תאכל הנפש אית בי' נמי משום לא תאכל הבשר אבל בבהמה דלית בי' משום אמה"ח לית בי' נמי משום בשר מה"ח ולק"מ, ובזה יבא שלום ינוח על ראשך כחפץ נפש אביך הנאמן הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קי

שיל"ת ב' איפאלא יע"א
ברכות לראש יוסף דעת גבר חכם בעוז ה"ה אהובי הבחור החרוץ ושנון שמו ינון המיול"ח ח מו"ה יוסף צבי סופר נ"י:
קבלתי מכתבו, ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם פ"ה ממ"א שכ' תלש אמה"ח ונטרפה בנטילתו חייב שתים משום אמה"ח ומשום טרפה שהרי שני איסורים באים כאחד וכן התולש חלב מה"ח ואכלו לוקה שתים משום אמה"ח ומשום חלב תלש חלב מן הטרפה ואכלו לוקה שלש עכ"ל ולח"מ שם בשם מהרלב"ח הק' מדכתב ונטרפה בנטילתו משמע דאם נטרפה מקודם אין אי' אמה"ח חל על טרפה דלאו לאברים עומדת וא"כ בתלש חלב מה"ח אמאי חייב שתים הא אין איסור אמה"ח חל על חלב וכן בתלש חלב מה"ח מן הטרפה חייב שלש ואמאי הא אין איסור אמה"ח חל על אי' חלב וטרפה עיי"ש שהאריך, ושעה"מ פי"ז ה"ח מא"ב הביא עוד קושי' בשם פר"ח יו"ד סי' ס"ב לרמב"ם דפסק שם ה"ח איסור חע"א באיסור מוסיף א"כ אמה"ח חל על טרפה דהא הוי מוסיף איסור לב"נ כמ"ש תוס' חולין ק"ג וא"כ למה נקט ונטרפה בו דהוי איסור ב"א, ועוד שהרי הוא כתב אח"כ דאמה"ח חל על חלב וטרפה, וע"ז תי' דרמב"ם לשיטתו פ"ט ממלכים שאין ב"נ נהרג על אמה"ח של עוף וא"כ עכ"ח איסורא נמי ליכא דהא אזהרתן זו היא מיתתן ודלא כבעל מגדול עוז שם ולפ"ז מ"ש תולש אמה"ח ונטרפה בו מיירי בעוף דליכא איסור מוסיף לב"נ ואשמעינן דאחע"א באיסור בת אחת אבל אח"כ בתלש חלב דל"ש אלא בבהמה דבעוף ליכא חלב איסור שפיר אמה"ח חל על חלב וטרפה אפי' נטרפה מקודם משום דהוי איסור מוסיף לב"נ כקושי' פר"ח עכ"ד:
הנה לפי מה דפשיטא לי' דאמה"ח של עוף אפי' אי' ליכא בב"נ דבריו ניתנו להיאמר ואף שהוא דוחק קצת לומר דכונת הרמב"ם תלש אמה"ח מיירי דוקא בעוף דלא נזכר בדבריו רמז מזה מ"מ י"ל דבכל גווני מיירי בין בבהמה בין בעוף ונקט ונטרפה בו דהוי איסור ב"א משום עוף, אבל גוף הדבר שדחה דעת בעל מגדול עוז בשתי ידים הן אמת

שמה שהביא ראי' דאיסורא איכא ממ"ש הרמב"ם רפ"ה ממ"א ועל אמה"ח הוא אומר לנח אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואי' אמה"ח נוהג בבהמה חיה ועוף ומזה משמע דעכ"פ איסורא איכא בב"נ אפי' בעוף אינה ראי' דעכ"ח לא קאי אדסמיך לי' בב"נ רק אשלפני פניו גבי ישראל דהא סיים בטהורים אבל לא בטמאים וב"נ מוזהר בטמאים כטהורים כדאמרינן בחולין ק"א ופסקוהו הרמב"ם בפ"ט ממלכים שם הי"ב:

אך מצאנו חבר לבעל מגדול עוז שגם הכ"מ בהלכות מלכים שם הבין כן בדעת הרמב"ם דב"נ אינו נהרג על אמה"ח של עוף אבל איסורא מיהא איכא עיי"ש באריכות דבריו ומה דקשי' לי' הא אזהרתן זו היא מיתתן, הנה מצאנו הרבה כיוצא בזה דאיסורא איכא ואינו נהרג בפ"ט ה"ב וכל שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליו אין ב"נ נהרג עליה ואע"פ שאינו נהרג אסור בכל וכו' ושם בפ"י ה"ו דב"נ אסור בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן ואינן נהרגין ועכו"ם שהכה ישראל אפי' חבל בו כ"ש חייב מיתה בידי שמים ואינו נהרג ושם ה"ט אם עסק בתורה או שמר שבת חייב מיתה בי"ש ואינו נהרג ועיין כ"מ שם דוקא על שבע מצות נהרג ולא באינך וא"כ אמה"ח דעוף נמי דכותיה אף שאסור מ"מ אינו נהרג אולי אינו בכלל שבע מצות או שבא בקבלה שאינו נהרג או שהוא רק איסור עשה ודוקא אזהרתן בלאו זו הוא מיתתן ולא באיסור עשה ויצא לו לרמב"ם כן מש"ס שכ' כ"מ שם:

והיה אפשר לומר דפירוש אזהרתן זו מיתתן איני דעל כל מה שמוזהר מחויב מיתה ונהרג אלא לאפוקי דא"צ התראה ובמקום שמחויב מיתה חייב בלא התראה ואזהרתיה זו הוא מיתתן שהי' לו ללמוד ולא למד וכמ"ש הרמב"ם רפ"י ממלכים, אבל רש"י פירש בסנהדרין נ"ז אזהרה שלהם כלומר כל אזהרה דתנא תנא גבי ב"נ זו היא מיתה שלהם דלא דייק בהו תנא למתני מיתה גבי ח"מ ואזהרה בשאין בהם מיתה כלגבי ישראל ע"ש, ולפי פירושו ודאי לק"מ דלא נזכר בשום מקום דב"נ כל שהוא באזהרה נהרג עליו אלא דהתנא לא דק ואפשר דתני רק אזהרה ומ"מ נהרג ואפשר נמי דאינו נהרג ובאמה"ח של עוף לסמ"ש הכ"מ אדרבה תנא תנא בהדיא דאינו נהרג ולק"מ:

ומכ"מ ליישב דעת הרמב"ם דמנליה הא דאבמה"ח דעוף אסור לב"נ ואינו נהרג עליו ומ"ש כ"מ שם שהוכיח כן מסוגיא דחולין ק"ב הוא דוחק גדול דפירוש אינו סופג ארבעים הוא שאינו נענש ואינו נהרג ואשגירת לישנא הוא נראה לפענ"ד דאמרינן שם דר"מ ס"ל דאינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד ואמרינן מ"ט דר"מ אמר קרא וזבחת מבקרך ומצאנך ופירש"י וכתיב בתריה אמה"ח ולפ"ז נ"ל סברא ישרה כיון דדרשינן רק סמוכין ואין כאן יתור ועיין תוס' יבמות ד' ד"ה וכי א"כ ודאי אם בקרא דנאסר אמה"ח לב"נ לא ילפינן מיני' איסור אמה"ח בעוף שפיר י"ל דגם בקרא שנאסר אמה"ח לישראל נמי לא

נאסר בעוף כיון דדריש סמוכין א"כ קרא לא מיירי רק בבהמה כדכתיב מבקרך ומצאנך אבל מעוף לא מיירי כלל וממילא אינו אסור אבל אי נימא דבקרא שנאסר אמה"ח וב"נ גם אמה"ח דעוף בכלל האיסור א"כ נהי דבקרא דכתיב איסור אמה"ח לישראל לא מיירי בעוף אבל כיון דליכא קרא למעוטי מהיכי תיתי לא יהי' נוהג בעוף כמו שנוהג בב"נ והרי זה דומה למה דממעטינן מרעהו עכו"ם והקדש עיין ב"ק ל"ח דלא מייתורא אלא דלא מיירי קרא רק מרעהו ולפ"ז לר"מ מוכח דבקרא דנאסר אמה"ח לב"נ לא הי' עוף בכלל וכמ"ש, ומעתה אני אומר דגם חכמים מודים בזה לר"מ דבקרא דב"נ לא הי' עוף בכלל אלא דס"ל כרבי בחולין כ"ח דיש שחיטה לעוף מה"ח ויליף לי' מן וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה וכו' וא"כ האי קרא דוזבחת מבקרך מיירי נמי בעוף ושפיר ילפינן מיני' דגם עוף בכלל אמה"ח ח משום דסמיך לי' ומיני' ילפינן דגם בב"נ אף עוף בכלל אמה"ח אבל ר"מ ס"ל כר"א הקפר שם דאין שחיטה לעוף מה"ת ולא מיירי קרא בעוף לכן ס"ל דגם קרא דאמה"ח דסמיך לי' לא מיירי רק בבהמה ולא בעוף, ועיין חידושי הר"ן סנהדרין דנ"ו ד"ה לא נצרכה דכי אמרי' אזהרה שלהם זו הוא מיתתן היינו דוקא באזהרות שהוזהרו לב"נ בלבד או באזהרות שהושוו ב"נ וישראלים במיתה אבל בדבר דב"נ וישראל מחד קרא נפקא א"א לחלק האזהרה לומר דב"נ נהרג וישראל אינה במיתה עיי"ש, ולפ"ז לפמ"ש דהא דעוף בכלל אמה"ח ישראל וב"נ מחד קרא נפקי שפיר אין ב"נ נהרג עליו ודברי רמב"ם נכונים וממילא לק"מ מה שהקשה הא אזהרתן זו היא מיתתן וא"ש:

ושנית נ"ל דבסנהדרין נ"ו ע"ב דרשינן אכל תאכל ולא אמה"ח ח והק' חידושי הר"ן בהדיא איתסר אמה"ח לב"נ ואך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, ולפענד"נ דתוס' וחי' הר"ן שם הקשו הא לאדה"ר לא הותר בשר כלל לאכילה וכיון שכן ל"ש בי' אזהרת איסור אמה"ח ועיין בכ"מ רפ"ט ממלכים ולדעתי נראה דהרי שם נ"ט ע"ב ילפינן דאדה"ר לא הותר לו בשר לאכילה מדכתיב לכם יהי' לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם א"כ דוקא בשר בהמה וחי' נאסר באכילה לאדה"ר ולא בשר עוף ושפיר נצטווה אכל תאכלו ולא אמה"ח בעוף ולפי"ז כיון דאמרינן התם וכשבאו ב"נ התיר להם וכו' יכול לא יהא אמה"ח נוהג בו ת"ל אך בשר בנפשו וכו' יש לחדש דדוקא בשר בהמה וחיה שנאסר מתחלה והי' בכלל היתר לב"נ ע"ז נאמר אזהרה דאמה"ח אך בשר בנפשו וכו' אבל בשר עוף שלא נאסר מתחלה לאדה"ר ולא הי' בכלל היתר ע"ז לא נאמרה אזהרה דאך בשר בנפשו כלל ושפיר אצטריך קרא דאכל תאכל ולא אמה"ח לאסור אמה"ח דעוף ומיושב קושי' חידושי הר"ן, ומעתה דוקא באמה"ח דבהמה וחי' יש אזהרה בב"נ אבל בעוף ליכא

אזהרה רק איסור עשה דאכל תאכל ולא אמה"ח ושפיר כתב הרמב"ם דאמה"ח דעוף אין ב"נ נהרג עליו דדוקא אזהרתן הוא מיתתן בלאו אבל באיסור עשה אינו נהרג אבל איסורא איכא מאכל תאכל ולא אבמה"ח ולק"מ:

ובפשיטות י"ל כיון דאצטריך שם דנ"ט קרא למעוטי שרצים דאין בהם משום אמה"ח לב"נ ש"מ דעוף דליכא קרא אמה"ח נוהג בו לב"נ וכיון דרק מדאצטריך ילפינן לה אינו נהרג עליו דאין עונשין מה"ד ועיין רמב"ם בסה"מ שורש ב' וא"ש:

וביישוב קושי' מהרלב"ח ופר"ח על הרמב"ם פ"ה ממ"א נ"ל דהנה ידוע שאיסור מוסיף הוא שמוסיף אי' על אותה חתיכה עצמה מה שלא הי' עלי' מקודם עיין רש"י שבועות כ"ד ע"ב ויבמות ל"ד וכמה דוכתי והנה אי' אמה"ח אינו בבשר לחוד רק במשהו בשר גידים ועצמות כדאמרינן בחולין ק"ב ואי' טרפה אינו רק בבשר ואינו על גידין ועצמות וא"כ אין שייך לומר דאמה"ח הוי אי' מוסיף על אי' טרפה שהרי על אותה חתיכה שהיתה אסורה משום טרפה שהוא הבשר לא ניתוסף עלי' אי' כלל לב"נ משום אמה"ח דבשר לחודא אינו אסור משום אמה"ח ומה שנאסר משום אמה"ח לא נאסר מעולם משום טרפה שהוא גידין ועצמות ואין לומר דא"כ חל בכולל מגו דחל על גידין ועצמות חל נמי על בשר דז"א דבגידין ועצמות בלא בשר נמי אין בו משום אמה"ח וא"כ אינו חל כלל דאי בשר לא אכל בשר גידין ועצמות נמי לא אכל וכמ"ש תוס' שבועות כ"ח ע"ב דבאומר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים בב"א אין שבועה השני' חל מה"ט:

ואפי' למ"ד בחולין קכ"ח דבארכובה שאין בה בשר כלל נמי מטמא משום אמה"ח מ"מ א"א לומר דחל איסור אמה"ח על טריפה בכולל אבר שאין בה בשר כמו ארכובה חדא דאפשר דרק לענין טומאה איתמר דארכובה מטמא אף שאין בה בשר כלל אבל לענין אכילה באמת אינו אסור רק אם יש משהו בשר שראוי לאכילה ולא ארכובה, ועוד בשלמא למ"ד לאברים עומדת שייך לומר מיגו דחל על ארכובה חל נמי על כל בהמה איסור אמה"ח אף אם איסור טריפה או חלב קדים במעי אמו עיי' תוס' ורשב"א חולין ק"ג אבל למ"ד לאו לאברים עומדת אין איסור אבמה"ח חל עד שנפרש וא"כ כשמפריש אבר שיש בו בשר גידין ועצמות ל"ש כולל מיגו דחל על ארכובה שאינו חל על ארכובה כלל ואפי' חותך גם ארכובה מ"מ אינם אגודים זה בזה וכל אחד איסור אמה"ח בפני עצמו מחמת פרישתו וא"כ א"ש דל"ש בזה מוסיף וכולל כלל ומיושב קושי' פר"ח ותוס' חולין ק"ג ד"ה מ"ס והוא סברא ישרה למוצאי דעת:

ולפ"ז בתלש אמה"ח דהיינו כמו שהם רוב אברים בשר גידין ועצמות שפיר כתב הרמב"ם ונטרפה בו ומשום איסור בת אחת דאי טרפה מכבר אין אמה"ח חל דלא הוי מוסיף כמ"ש אבל בתלש חלב שהוא אבר שאין בו גיד ועצם וכמ"ש הרמב"ם שם בה"ב שפיר כתב הרמב"ם דחל איסור אמה"ח על איסור חלב וטריפה משום דהוי מוסיף כקושית תוס' ופר"ח ובזה ל"ש תירוץ הנ"ל דכיון דאין בו גיד ועצם שפיר מוסיף אמה"ח איסור לב"נ אהאי חתיכה גופא שהיה אסורה קודם משום חלב וטריפה וא"ש:

ואין להשיב עמ"ש דאכתי איכא מוסיף איסור לב"נ משום בשר מן החי דבזה ל"ש סברתי הנ"ל, ז"א דכבר הק' כ"מ פ"ט ממלכים הי"א אמאי פסק הרמב"ם דבשר מה"ח אסור לב"נ הא בפ"ה ממ"א פסק כר"י דאינו חייב על במה"ח אלא משום טרפה וב"נ ודאי לא הזהרו על הטרפה ותירץ לח"מ דאף דקרא דאוסר אמה"ח לישראל אין במשמעות לאסר ג"כ במה"ח אבל קרא דכתיב גבי ב"נ לאסור אמה"ח ילפינן מיניה נמי במה"ח עיי"ש, ולפ"ז כיון דהא דאיסור מוסיף חל היינו משום מיגו דחל האי שם איסור לענין דבר שניתוסף בו חל נמי לענין מה שהיה אסור גם מקדם וא"כ ל"ש כאן לומר מיגו דחל במה"ח לגבי ב"נ משום אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו חל נמי איסור במה"ח לגבי ישראל משום ובשר בשדה טרפה דהא אינו כלל שם איסור זה דאיסור ובשר בשדה טרפה אינו חל גם לגבי ב"נ ואיך יחול משום מוסיף לגבי ישראל ובלאה"נ לר"י אכל טרפה ובמה"ח אינו חייב אלא אחד כדאמרי' שם בחולין ק"ב ע"ב ול"ש מוסיף במה"ח על אי' טרפה:

ולפמ"ש יש לחדש עוד דתוס' ורמב"ם לשיטתיהו אזלי דבחולין ק' ע"ב א"ל בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו ופירש"י שלא הוזהרו כלל עד סיני אלא לאחר שהוזהרו בסיני נכתב במקומו להודיע על איזה מעשה הוזהרו עיי"ש אבל הרמב"ם בפיה"מ כתב מה שאמר מסיני נאסר וכו' שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י מרע"ה לא מפני שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון זה שאין אנו אוכלין אמה"ח אינו מפני שהקב"ה אסרו לנח אלא לפי שמשה אסר עלינו אמה"ח במה שצוה בסיני שיתקיים איסור אמה"ח וכו' מבואר דמה שאסור לישראל אמה"ח אינו מקרא דאך בשר בנפשו וכו' שנאמר לנח רק משום לא תאכל הנפש עם הבשר שנאמר למשה בסיני ומעתה נ"ל דאם מתרין בו שלא יאכל אמה"ח צריכין להתרות בו משום לא תאכל הנפש עם הבשר ואם התרו בו משום אך בשר בנפשו אינו חייב מלקות דאין איסור לישראל כלל מצד מקרא זה רק משום מקרא ולאו הנאמר בסיני ולפ"ז מיושב קושי' פר"ח דלא מקרי איסור מוסיף רק אם האיסור שחל על האי' כבר הוא משם אחד

עם מה שמוסיף כגון א"א שפרסה נדה מיגו דחל איסור נדה לגבי בעלה חל נמי לגבי אחרים על אי' א"א משום מוסיף עיין רש"י יבמות נ"ד דשם אי' נדה הוא אחד לגבי בעלה ולגבי אחרים אבל כאן איך נאמר מיגו דחל לאו דאך בשר בנפשו לגבי ב"נ חל נמי לאו דלא תאכל הנפש עם הבשר לגבי ישראל הא שם לאו אחר הוא שאינו לגבי ב"נ ולאו דב"נ אינו בישראל זה לא מקרי אי' מוסיף וא"ש:

אך תוס' לא ס"ל כפירוש הרמב"ם רק כפירש"י הנ"ל וא"כ ס"ל דכל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה ותרי לאוי שייכי בין בישראל בין בב"נ ואין נפ"מ מאיזה מקרא מתרין אותו שפיר כתבו בחולין ק"ג דאמה"ח הוי איסור מוסיף משום דמוסיף איסור לב"נ כיון דהוי משם א' ומי שהוא אחד יזכני לעושר וכבוד כנפש אוהבו בכל לב וחותם בברכת אהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיא

שיל"ת ב' אויפאלו ערב שבועות תרמ"ט לפ"ק. **ביום** הבכורים יתעטר בתפארת הורים וכשלמה יעטה אורה ביום מ"ת החו"ש כמו"ה יודא שווארץ נ"י:

כתבו בא אלי בזמנו ולא הי' פנאי להשיב והיום אמרתי שלא יהא שבועות משמטת שמתי עין על דבריו אשר כתב ליישב קושי' תוס' בשבועות כ"ד על רש"י שפי' דאפי' נתנבלה ביו"כ אין יו"כ חל על נבלה והא למ"ד בחולין ק"ג לאו לאברים עומדת חל אי' יו"כ מחיים ואפי' למה שתירץ תוס' דאיכא עשה שא"ז ולכן אין יו"כ חל, תקשי א"כ איך חל אמה"ח על א"ז ע"ש, ותי' דעשה שא"ז מחיים הוא איסור חפצא ולאח"מ הוא איסור גברא ולכן יו"כ אינו חל דהוי נמי רק אי' גברא אבל אמה"ח חל דהוי אי' חפצא ואי' חפצא על אי' גברא חל כמ"ש ר"ן נדרים ח"י, ואני בעניי אינני יודע מה זה אי' גברא ואי' חפצא רק כמו נדרים ושבועות דנדר אמר קונם חפץ זה והוא לשון הקדש וחפץ זה מיוחד בשמו מכל החפצים שנקרא הקדש ושם זה מורה עליו שהוא איסור וכן נבלה וחלב חזיר ובב"ח וערלה וכה"כ שמו מורה עליו שהוא אסור והוא מיוחד בשם זה מכל הדברים שבעולם זה נקרא אי' חפצא אבל שבועות לא נשתנה שם חפץ זה מכל החפצים שבעולם זה נקרא אי' גברא וכעין זה בתוס' יומא ס"ד כיון דלילה לא חזיא להקרבת שום קרבנות לא מקרי דיחוי כיון שאין לו שם פסול בעצמו והרי הוא ככל הבהמות שבעולם, ולפ"ז גם אי' שא"ז שיש לו שם לווי א"ז ושמו מוכיח עליו שהוא אי' הוי אי' חפצא שהאי' קשור בשמו:

ולפי הבנה זו אני מסתפק בחמץ בפסח אם הוא אי' גברא או אי' חפצא מי נימא כיון דחמץ שמו עליו שם חמץ הוי אי' חפצא וכמ"ש מג"א סי' תמ"ז סק סקכ"ד דגבי חמץ לפני פסח ל"ש נ"ט בר נ"ט דהתירא או דלמא כיון דהוא איסור התלוי בזמן ושם חמץ עדיין אינו מורה עליו שהוא אי' שהרי לפני זמנו ולאח"ז הוא היתר הוי רק אי' גברא ואף אם נתאפה חמץ בפסח אין לומר עליו שהוא אי' חפצא שהרי אין החפץ קרוי חמץ בפסח והזמן אינו קשור בחפץ [עיין בי"ש או"ח סי' רמ"ו]

ובהדי שותא נפל מלתא בלבאי לדון בדבר החדש שכתב המרדכי פ"ק דביצה אהא דאמרינן במנחות ס"ח דאמוראי אכלו חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר דס"ל חדש בחו"ל דרבנן ולספק לא חיישינן והקשה הא הוי דשיל"מ וספק אסור אפי' בדרבנן, ותי' דחדש כיון שחוזר לאיסור לשנה הבאה אינו בכלל דשיל"מ כמ"ש בפ' כ"ש בשם הר"ח דחמץ לא מקרי דשיל"מ הואיל וחוזר לאי' לשנה הבאה ופר"ח ביו"ד סי' ק"ב הק' דל"ד לחמץ שאותו חמץ עצמו אם ישאר לשנה הבאה חוזר לאי' אבל חדש תבואה זו לא תיאסר לשנה הבאה והלא גם מוקצה ונולד אסור לשבת הבאה ומ"מ מקרי דשיל"מ, ועוד דאמרי' בהדיא בנדרים נ"ח דחדש הוי דשיל"מ ע"ש, ונ"ל דבאמת יש להבין גם בחמץ אף שחמץ זה עצמו חוזר לאיסורו לשנה הבאה מ"מ שייך בי' עד שתאכלנו באי' תאכלנו בהיתר לכן נראה דס"ל דטעם דדשיל"מ אינו בטל הוא כך דכל דשיל"מ אין שם האי' קשור בגופא אלא מחוץ לגופו כגון טבל שיכול להפריש עליו ממק"א ומע"ש והקדש שניתרי' ע"י פדיי' וכן מוקצה ונולד אין האי' קשור בגופו אלא בדבר שחוץ ממנו דהיינו הזמן ואנן קיי"ל כרבנן דר"י דמב"מ בטיל ועולין אין מבטלין זא"ז ור"ן בנדרים הסביר דס"ל דאין העצם בטל רק השם אי' בטל מיני' וא"כ בשלמא אם האי' קשור בגוף הדבר שנתערב שפיר בטיל כיון דשם האיסור נתערב בהיתר אבל אם שם האי' הוא תלוי בדבר שחוץ לגופו כגון מוקצה ונולד ששם האי' תלוי בזמן והזמן אינו מעורב ל"ש בי' ביטול וכן טבל והקדש ומע"ש דאפשר לתקנו הלא תיקון הזה אינו מעורב וניכר אינו בטל ולהכי בחמץ שחוזר לאי' לשנה הבאה א"כ שם חמץ גורם האי' וכיון שבטל מיני' שם חמץ ע"י תערובות הוא היתר, ומעתה בחדש בזמן דליכא עומר דמה"ת מותר בהאיר המזרח ומדרבנן אסור כל היום א"כ מה"ת עד צפרא דשיתסר ומדרבנן עד אורתא דשיתסר מקרי חדש ואח"כ מקרי ישן וא"כ שם חדש אסור לעולם דחדש יהי' אסור גם לשנה הבאה וא"כ שם האי' קשור בגופו והוא אי' חפצא חדש והרי הוא ושמו מעורבים בהיתר ובטל ממנו שם חדש וכיון דבטל שם האי' ממילא הוא היתר וס"ל דעיקר דשיל"מ נאמר לענין ביטול דאינו בטל ושוב החמירו גם בסד"ר לחומרא אבל בחדש דל"ש בי'

עיקר דשיל"מ לענין ביטול מטעם הנ"ל לא מחמרינן בי' נמי לומר סד"ר לחומרא ושפיר דומה לחמץ דשם חמץ חוזר לאיסורו לשנה הבאה וא"כ האי' קשור בגופו ושם חדש נמי חוזר איסורו לשנה הבאה והאי' קשור בגופו שמעורב ושפיר בטל, משא"כ שם נולד אינו שם אי' גם ביו"ט אבל שם האי' הוא נולד ביו"ט וא"כ שאינו אסור רק מצד שנולד ביו"ט והרי היו"ט והשבת אינן מעורבים ואינו בטל וכן מוקצה אינו שם איסור דהרי קי"ל בסי' ש"י סיג דאין מוקצה לחצי שבת רק אם הוא ביהש"מ איתקצאי לכולה יומא אבל מה שאינו מוקצה ביהש"מ ותלוי בזמן והרי הזמן אינו מעורב ואינו בטל, וכ"ז חדש בזמן שאין עומר אבל בזמן שיש עומר אם לא קרב העומר עד אורתא הרי הוא אסור משום חדש ע"ש במנחות ס"ח וברמב"ם רפ"י ממ"א וכשמקריבין העומר מותר מיד וא"כ שם חדש עליו גם אורתא ומ"מ העומר מתירו א"כ שם חדש אינו שם אי' דהא אפשר להיות עוד חדש ומ"מ מותר בהקרבת העומר וא"כ אין האי' תלוי בגופו רק בדבר שחוץ לגופו בעומר והרי העומר אינו מעורב ושפיר אינו בטל:

ובזה אמרו בנדרים הנ"ל דחדש הוי דשיל"מ ועיין בר"ן שם שכתב וחדש שהעומר מתירו ומאי בעי בזה שהעומר מתירו וכן פירש"י שם וחדש עומר מתירו, ולפמ"ש א"ש דס"ל דוקא חדש שעומר מתירו מקרי דשיל"מ אבל חדש שניתר בהאיר מזרח ומדרבנן בנגהי שיבסר לא מקרי דשיל"מ וא"ש:

ונחזור לראשונות נ"ל לפשוט ספק הנ"ל ממ"ש הר הרמב"ם פ"א מחמץ ה"ז שכ' האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנאמר לא יאכל וכו' ותמה מל"מ שם ל"ל קרא דלא יאכל תיפוק לי' משום חזל"א, ועוד הקשו האחרונים הא בה"ב שם כ' דחמץ בפסח אסבה"נ שנאמר לא יאכל חמץ וכו' וא"כ אצטריך קרא לאיסה"נ ומנ"ל דח"ש אסור מה"ת, ונ"ל דהנה בס' תוס' יוהכ"פ ביומא ע"ג ד"ה מודה ר"ל עמד שם דכיון דדין זה דח"ש אסור היא בכל האיסורין אמאי אש אשמעינן מתני' דין זה טפי ביו"כ מבשאר איסורין ותירץ בשלמא בשאר איסורין כגון חלב דהאוכל עצמו הוא אסור לפיכך גם ח"ש אסור מה"ת אבל ביו"כ דהאוכל עצמו הוא מותר והאי' הוא אגברא וכו' סד"א דליכא אי' דאורייתא קמ"ל, ונ"ל לבאר דבריו דהנה בהואיל וחזל"א יש ב' פירושים הראשון הואיל ואם הי' מצטרף עם עוד ח"ש הי' עליו שם אי' כגון חלב ונבלה א"כ ע"כ גם ח"ש הוא עליו שם חלב ונבלה ואסור דאל"כ איך יבא עליו שם אי' כשהוא שיעור שלם אמנם זה שייך רק באי' חפצא כיון דכזית ממנו הוא אי' חפצא ע"כ גם ח"ש ממנו האי' קשור בו אבל באיסור גברא שאין שם אי' על החפץ גם אם יש כשיעור רק הגברא אסור לעשות ל"ש ה"ט דכזית אסור הגברא לאכול ולא ח"ש וסד"א דח"ש מותר באי' גברא וקמ"ל

דאסור משום פי' השני בחזל"א בכא"פ וכיון דאם יאכל עוד ח"ש בכא"פ יתחייב ע"י ח"ש ראשון איסורא קאכיל וכמו שהאריכו בזה האחרונים:

ובזה נתיישב לי קושיא גדולה דרמב"ם פ"ט ממלכים ה"י כ' דב"נ חייב על אמה"ח בכ"ש שלא נתנו השיעורין לב"נ אלא לישראל, והק' הפלתי סי' ס"ב אות ג' א"כ תקשי מא"מ דלישראל שרי ח"ש ולנכרי אסור, ותי' דל"ש מא"מ דהא לישראל נמי ח"ש אסור מה"ת אלא דעונש ליכא דאסור רחמנא עלי' ע"ש ונתקשיתי הא האי דח"ש אסור מה"ת היינו משום דחזל"א כזית בכא"פ כמ"ש האחרונים והלא באמה"ח אינו מצטרף כזית בכא"פ דחלקו מבחוץ לכ"ע פטור כדאמרי' בחולין ק"ג ע"ב ועיין ברמב"ם פ"ה ממ"א ה"ד וא"כ ח"ש מותר מה"ת ואיך כתב רמב"ם דב"נ נהרג על כ"ש באמה"ח הא כאן תקשי מא"מ ולפמ"ש ניחא דהא דצריכין לטעם דחזל"א כזית בכא"פ לאסור ח"ש ה"ד באי' גברא אבל אמה"ח דהוא אי' חפצא ח"ש אסור מה"ת אפי' לא חזל"א בכא"פ רק כיון דבצירוף כזית כ"א שם אי' עליו א"כ החצי ממנו נמי שם אי' עליו ואסור מה"ת כנ"ל וא"ש:

ולפ"ז לצד שכתבנו לעיל דחמץ הוי רק אי' גברא א"כ אין ח"ש אסור בחמץ רק משום חזל"א כזית בכא"פ, ולפ"ז ק"ל אמאי יהי' ח"ש אסור בחמץ הלא כתבו התוס' בסוכה ל"ה ד"ה לפי דאתרוג של תרומה טמאה פסול כיון דמצותה בשרפה כתותי מיכתת שיעורא ואע"ג דהוא שלו דדרשי' בשבת כ"ה שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ע"ש וא"כ בחמץ נמי כיון דמצותה בשרפה אפי' לר"י הגלילי דחמץ מותר בהנאה וא"כ כתותי מיכתת שיעורי' ואמאי חייב כרת באוכל חמץ בפסח ועיין במהר"ם מינץ האחרון סי' ה' אלא דזה שיבוש דהא קרא כתיב דחייבי אלא דהא קשיא למ"ש רש"י ותוס' בחולין ק"ג ע"ב דמשו"ה אמה"ח אינו מצטרף כזית בכא"פ משום דחידוש הוא דבכה"ת אינו חייב על גידין ועצמות והכא חייב אין לך בו אלא חידושו כשאוכלו בב"א ולא בזאח"ז בכא"פ וא"כ ה"נ בחמץ דחידוש הוא דבעלמא מה שעמד לשרפה כתותי מיכתת שיעורי' ופטור והכא חייב ואין לך בו אלא חידושו כשאכלו בב"א ולא בכא"פ וכיון דל"ש צירוף בכא"פ באי' גברא ח"ש מותר מה"ת, אמנם נ"ל כיון דהא דחמץ בשרפה יליף ר"י או בקו"ח מנותר שאינו בב"י וב"י טעון שרפה חמץ שישנו בב"י וב"י לא כ"ש שטעון שרפה או נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו ופירש"י לא יראה ולא ימצא מה נותר בשרפה אף חמץ בשרפה כדאמרי' מרי' בפסחים כ"ז כ"ח וא"כ כיון דהא דחמץ בשרפה הוא משום בל יראה א"כ אדרבה הא דחמץ בשרפה הוא חידוש דהא אמרינן בפסחים וי"ו ע"ב דחמץ משש שעות ולמעלה אינו ברשותו של אדם משום דאסבה"נ אלא דעשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו וא"כ הא דעובר בב"י הוא חידוש וממילא הא דהוי בשרפה ג"כ חידוש

וממילא דהא דכתותי מיכתת שיעורי' חידוש וא"כ הא דחיוב כרת אינו חידוש דאדרבה הא דמכתת שיעורי' הוא חידוש וכיון דאינו חידוש שפיר חייב בכא"פ ושפיר ח"ש אסור מה"ת משום חזל"א, ולפ"ז דברי הרמב"ם נכונים דכ' האוכל מן החמץ בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנאמר לא יאכל ומיני' ילפינן דאסבה"נ כמ"ש בה"ב וא"כ הא דכתותי מיכתת שיעורי' הוי חידוש והא דחייב בכשיעור אינו חידוש וחייב גם בכא"פ וממילא ח"ש אסור משום חזל"א ומיושבים שתי הקושית כמובן ודו"ק:

אלא דלפ"ז כיון דנפשוט ספקתי להאי גיסא דחמץ הוי רק אי' גברא אף דשמו עליו כיון דשם זה אינו אסור בכל זמן ויש תחת שם זה היתר בכל השנה מקרי רק אי' גברא א"כ תקשי לשיטת תוס' בשבועות כ"ד דמשכחת הן בנבלות שאוכל נבלות דחל בנבלה מסרחת דגם נבלה מסרחת בכלל נבלה א"כ גם תחת שם נבלה יש אופן שמותר ואין שם נבלה מחייב האי' א"כ שם נבלה נמי ליהוי רק איסור גברא, אך ז"א דודאי תחת שם נבלה ליכא נבלה מותרת והא דמסרחת מקרי נבלה ומ"מ מותרת היינו משום דהוי שלכד"א ואפי' בעודה אינה מסרחת ג"כ היתה מותרת שלכד"א ולמה שנאסרת לא הותרה לעולם ולמה שהותרה לא נאסרה מעולם וכדאמרי' ביבמות פ"א דמה"ט חתיכה של חטאת אינו דשיל"מ משום התירא של כהן ע"ש ושפיר הוי נבלה איסור חפצא, ובזה נדחה מ"ש על קושית תוס' בשבועות הנ"ל שהקשו דאפי' למ"ד לאברי' עומדת מ"מ כי מתה פקע אי' אמה"ח והוי נבלה ויו"כ אי' ב"א וכ' דלפמ"ש תוס' יבמות ל"ג ד"ה באי' ב"א ופי' בקונטרס דהא דקאמר לעיל חייב שתים כגון שבא עליו אי' אשת אח ואחות אשה כאחד ומשכחת לה ע"י שליח והשתא הא דפליג ר"ש וס"ל דאינו חייב אלא משום אשת אח בלבד אע"ג דבב"א כיון דאשת אח חמור דאין לה היתר אח"מ אלא במקום ייבום אבל אחות אשתו שר' לאח"מ אשתו ע"ש, ולפ"ז רש"י ותוס' לשיטתייהו דרש"י ס"ל דנבלה מסרחת לא נקרא נבלה וא"כ נבלה אין היתר לאיסורו ויו"כ יש היתר לאיסורו לכן אפי' בב"א אין יו"כ חל אבל תוס' לשיטתיהו דנבלה מסרחת שמה נבלה וא"כ גם נבלה יש היתר לאיסורו הקשו שפיר, ולפמ"ש ז"א דאפי' לשיטת תוס' לא מקרי נבלה יש היתר לאיסורא דלמה שניתר שלכד"א לא נאסר מעולם:

ומה שנ"ל ליישב קושית תוס' בשבועות הנ"ל אקדים דמ"ש במכתבו ליישב קושית תוס' חולין ק"ג ד"ה מ"ס שהק' דאמה"ח הוי מוסיף אי' לב"נ, ותי' עפ"י הנחתו דאי' א"ז מחיים הוי אי' חפצא ואח"מ הוי רק אי' גברא ובזה לא אפלפל כי כבר כתבתי דלא נראין לי דבריו כלל והראתי לדעתי מה הוא אי' גברא ומהו אי' חפצא ומלבד זה אין דבריו ברורי' בזה דהפי' איסור שא"ז הוא מדכתיב וזבחת דרשינן מה שאתה זובח אתה אוכל ומה

שאי אתה זובח אי אתה אוכל והוי לאו הבא מכלל עשה ומ"ל מחיים או לאחר מיתה הכל הוא אי' חפצא דמה שא"ז אסור באכילה] ולפ"ז פי' דהא דאמרינן לאו לאברים עומדת היינו משום דאמה"ח אינו חל על אי' א"ז דהוא מחיים אי' חפצא אבל כשנחתך הוי א"ז רק אי' גברא ואמה"ח אי' חפצא ושפיר אמה"ח חל אבל גבי ב"נ דליכא אי' א"ז חל אמה"ח מחיים וא"כ לגבי ב"נ אינו מוסיף אי' כלל כשנחתך, ודברי' אלו בורכא דא"כ איך אפשר שיהי' אי' טרפה קדים או אפי' עכשיו כשנחתך האבר חל על הבהמה כיון שעל הבהמה אי' א"ז חל והוי אי' חפצא שהוא מחיים ואין אי' טרפה חל. ופי' לאברים עומדת פירש"י בחולין ק"ב לנתחה עומדת הלכך כל אבר ואבר שבה קרוי אבר בפ"ע ויש כאן משום אמה"ח וכו' לאו לאברים עומדת פירש"י עד שתשחט ואין כאן שם אבר אא"כ הפרישו ע"ש והכונה דלמ"ד לאברים עומדת הדרך הוא לנתחה מחיים אברים אברים ולאכול ולמ"ד לאו לאברים עומדת אין זה הדרך כמו דאמרינן בחולין י"ד בהמה בחיי' לאכילה עומדת או לגדל עומדת וכן בריש ביצה גבי תרנגולת, ומיהו רש"י לשיטתו שם לעיל דאין אמה"ח בשלימה ולכן אי לאו לאברים עומדת אין אי' אמה"ח חל משום דאינו חל בשלימה ואי לאברים עומדת חל על כל אבר בפ"ע, אבל לשיטת תוס' שם ד"ה שאין דשפיר חל בשלימה צריך הסבר מ"ט אי לאברים עומדת חל ואי לאו לאברים עומדת אינו חל, ונ"ל עפמ"ש הפלתי סי' פ"ז אות י"ג שהק' אמאי אינו חל בב"ח על חלב ונבלה הא הוי אי' מוסיף דחל דנבלה מותר שלכדה"נ ובב"ח אסור שלכדה"נ, ותי' דחלות היינו שאלולי האי' הי' אכלו רק שהאי' מעכבו אבל אי' בב"ח א"ל שחל משום שלכד"א שהרי גם בלי האי' לא הי' אכלו כן שהרי אין זה דרך אכילה ע"ש, וזה הפי' לאו לאברים עומדת שבלי האי' ג"כ אין דרך לחתוך אבר ולאכול וא"כ אין האי' מעכבו מזה לכן אין האי' חל אבל אי לאברים עומדת א"כ אלולי האי' הי' אכלו שפיר חל אי' אמה"ח וזה הפי' ג"כ באאחע"א שגם בלי אי' השני לא הי' אכלו מפני אי' הראשון והארכתי בזה במק"א ואכ"מ, ועוד אי כמו"ש דהפי' לאו לאברים עומדת וא"כ אין אמה"ח חל על א"ז א"כ גם בשמה"ח א"י לחול על א"ז ואיך כתבו התוס' בחולין ק"ב ד"ה שאין דאפילו למ"ד לאברים עומדת מודה דלאו לחתיכת בשר עומדת דהא לדידי' כמו דאמה"ח חל על א"ז ה"נ במה"ח אלא ודאי כדכתיבנא וס"ל אף דהדרך לחתוך ממנה אבר ולאכול מ"מ אין דרך לחתוך ממנה חתיכת בשר ולאכול:

אלא דלפמ"ש תקשי מה הק' הריצב"א בתוס' שבועות כ"ד למ"ד לאו לאברים עומדת איך חל אמה"ח על א"ז ובחולין ק"ג כגון שנטרפה עם יציאת רובה דאי' אמה"ח ואי' חלב וטרפה בהדדי קאתי ואיך חלו על א"ז דחל אפי' במעי אמו ומה"ט נמי קשה אפי'

למ"ד לאברים עומדת איך משכחת אי' אמה"ח הא לא קיימא לאברים במעי אמו ואי' א"ז חל במעי אמו ע"ש, ולפמ"ש תקשי הא כמו דאמה"ח אינו חל משום דבלי האי' נמי מעוכב לאכלו א"כ א"ז נמי אינו חל מה"ט דבלא איסור א"ז נמי מעוכב מלאכלו, אך זה שיבוש דודאי אמה"ח אינו חל כיון שגם בלי אי' אמה"ח לא הי' חותך ממנה אבר ואכלו דאין דרך לעשות כן אבל אי' שא"ז שפיר חל מחיים שאלולי אי' שא"ז הי' הורגה בקופיץ ואכלה וא"כ רק אי' שא"ז מעכב עליו שלא יהרגנה בקופיץ, וכן במעי אמו אין אמה"ח מעכב עליו שלא יחתוך ממנה אבר דבלא"ה אין דרך לעשות כן אבל אי' א"ז מעכב עליו שלא יהרגנה בקופיץ וז"פ:

ומעתה אני אומר דאפי' בהמה בחיי' לאו לאברים עומדת מ"מ אין אי' אכילת יו"כ חל מחיים דהא א"א לאכול ממנה מחיים דאפי' בלי אי' אכילת יו"כ הרי מעוכב לאכול ממנה משום דלאו לאברים עומדת וכנ"ל ואי משום דאי לאו אי' אכילת יו"כ הי' שוחטה ואוכלה דשוחט בשבת ויו"כ שחיטתו כשרה הא מזה ג"כ בלא"ה מעוכב משום אי' מלאכה ביו"כ בשלמא כי חותך אבר הוי מקלקל דאינו מתקן אפי' מאי' אמה"ח לב"נ ואי דהי' הורגה בקופיץ ואכלה היינו ע"י עכו"ם, ז"א דמזה ג"כ מעוכב בלי אי' אכילת יו"כ משום אי' נבלה דשחיטת נכרי נבלה ואי ע"י חש"ו דשחיטתן כשרה באחרים רואין אותן מזה ג"כ מעוכב משום אי' מלאכה דיי"כ דספי לי' בידים אסור מה"ת ועיי' בטוש"ע או"ח סי' שמ"ג ובב"י שם מה אמרית הא מה שמעוכב משום אי' מלאכה הוא משום אי' יו"כ וא"כ גם אי' אכילה דיו"כ חל ז"א דהא ר"ש ל"ל כולל וא"כ אין אי' אכילה ואיסור מלאכה אגודים זב"ז ועיין רש"י חולין ק"א ע"ב דמלאכת ואכילת יו"כ הוי כולל ע"ש וא"כ שפיר אין אי' אכילת יו"כ חל מחיים:

אלא דאכתי תקשי הא הוי יו"כ ונבלה אי' ב"א וכמו שהק' התוס' שבועות הנ"ל למ"ד לאברים עומדת וזה קשה גם על מ"ש שאם יהרגה בקופיץ יהי' מעוכב מאי' נבלה הא יבא אי' יו"כ ונבלה בב"א, אמנם לפענ"ד נראה לפמ"ש תוס' רי"ד קידושין נ' אמאי אמרינן אאחע"א ואי' ב"א חל נימא כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו, ותי' דלא אמרינן כן אלא באי' שאוסר בפיו אבל לא באי' שבא ממילא ולכן בב"א שניהם חלין דהי' מנייהו מפקת ע"ש ומזה שפטו גדולי האחרונים דאם הא' כולל או מוסיף והשני אינו כולל ומוסיף אפי' באים בב"א הכולל ומוסיף חל דישנו בזאח"ז והשני אינו חל משום דאינו בזאח"ז וכבר כתב הר"ן בנדרים ח"י דאי' חפצא חל על אי' גברא ואי' גברא על אי' חפצא לא חייל ע"ש, ולפ"ז יו"כ דהוא אי' גברא דתלוי בזמן א"י לחול על נבלה דהוי אי' חפצא ונבלה יכול לחול על יו"כ מה"ט וא"כ גם כשבאו בב"א נבלה חל ויו"כ אינו חל וכנ"ל וא"ש:

ובזה יובנו היטב דברי התוס' יבמות הנ"ל שכתבו דאם אשת אח ואחות אשה באי' בב"א אשת אח חל משום דאין היתר לאיסורו ואחות אשתו לא חייל משום דיש היתר לאיסורו אח"מ אשתו ע"ש, ולפמ"ש לעיל נראה דאחות אשתו כיון דיש היתר לאיסורו א"כ אינו רק אי' גברא דשם אחות אשתו עדיין אינו מורה שם אי' דהא יש אחות אשתו מותרת אבל אי' אשת אח הוא אי' חפצא דאין היתר לאיסורו אלא במקום ייבום ואז היא מצוה ולא נקרא אשת אח רק יבמה, ולפ"ז אי' אשת אח מצי חייל על אחות אשתו דאי' חפצא חל על אי' גברא ואחות אשתו אינו חל על אשת אח דאי' גברא אאי' חפצא אינו חל ולכן כשבאים בב"א נמי אשת אח חל דישנו בזאח"ז ואחות אשתו אינו חל דאינו בזאח"ז ודו"ק:

ומעתה נ"ל דבר חדש דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת א"פ משכחת א"ז שהוא היתר ועיין תוס' חולין כ' ד"ה לא וד"ה אילימא ושם ל"ג ד"ה אחד א"כ כיון שמשכחת שם א"ז שהיא היתר לכן אף במקום שאסור לא מקרי אי' חפצא רק אי' גברא אבל למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת א"כ לא משכחת שם א"ז בהיתר שפיר הוי אי' חפצא, ולפ"ז מיושב קושית ריצב"א בשבועות הנ"ל שהק' למ"ד לאו לאברים עומדת איך חל אמה"ח על עשה דשא"ז, ולפמ"ש לק"מ דמ"ד לאו לאברים עומדת בחולין ק"ג הוא ר"ל ור"ל לשיטתו ס"ל בנזיר כ"ט אין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ א"ז הוי רק איסור גברא ושפיר אתי אמ"ה דהוא אי' חפצא וחייל וא"ש:

אמנם עדיין קשה קושית תוס' למ"ד לאברים עומדת הא לא קיימא לאברים במעי האם ואי' א"ז הוא גם במעי האם ואיך חל אי' אמה"ח על א"ז ע"ש, וע"ז ל"ש לתרץ כנ"ל דהא מ"ד לאברים עומדת הוא ר"י ור"י לשיטתו משמע בנזיר שם דס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת, לכן נ"ל דתוס' שם בחולין ק"ג הקשו אמאי אין אמה"ח חל על טרפה הא הוי אי' מוסיף דאסור לב"נ וכתבתי במק"א עיין תשו' הקודמת] דלק"מ דהרי אי' מוסיף הוא אם מוסיף אי' על אותה חתיכה עצמה כמ"ש רש"י שבועות כ"ד ע"ב וביבמות ל"ד ואמה"ח אינו אסור אלא במשהו גידין ועצמות וטרפה אינו אלא בבשר ולא בגידין ועצמות וא"כ על אותה חתיכה שהיתה אסורה משום טרפה דהיינו בשר לא ניתוסף איסור כלל שהרי עדיין אינו אסור משום אמה"ח ומה שאסור משום אמה"ח בהדי גידין ועצמות לא נאסר מעולם משום טרפה ואין לומר דחל בכולל מיגו דחל על גידין ועצמות חל נמי על בשר כיון דגידין ועצמות בלא בשר נמי אינו אסור משום אמה"ח א"כ אינו חל דאי בשר לא אכיל בשר וגידין ועצמות נמי לא אכיל וכמ"ש תוס' שבועות כ"ח ע"ב באומר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ביחד אין השני' חל דאי

תאנים לא אכל תאנים וענבים נמי לא אכיל ע"ש, ואי משום דאסור לב"נ משום בשמה"ח, ז"א דבמה"ח אינו משם אחד לב"נ ולישראל כמ"ש לח"מ פ"ט ממלכים הי"א וכיון שאינו משם אחד לא מקרי מוסיף כמ"ש התוס' יבמות ל"ב ע"ב ד"ה איסור ועיין תשו' א"מ רס"י ט"ו, ועיין פמ"ג בפתיחה לה' שחיטה שורש ב' דאי' עשה דשא"ז הוא אפי' בכ"ש ולא כמו ח"ש רק דלא בעי שיעור כלל ע"ש במלתא בטעמא, ומה"ט אאחע"א דשא"ז אפילו בח"ש ע"ש. ולפ"ז א"ש דאמה"ח חל על א"ז כקושית תוס' חולין איסור מוסיף לב"נ ואי משום דמשהו בשר לא נאסר מעולם משום א"ז, ז"א דגם משהו בשר נאסר בעשה דא"ז לישראל ועתה ניתוסף על משהו בשר זה איסור לב"נ בהדי גידין ועצמות דהלא משהו בשר אינו אסור משום אמה"ח ושפיר חל:

אלא דאכתי תקשי דהא ר"ש ל"ל כולל ול"ל גם מוסיף כמ"ש התוס' שם בשבועות כ"ד ע"ב ד"ה ומאן וא"כ לדידי' תקשי איך חל אמה"ח על א"ז, אמנם לפענ"ד יש ליישב קושית התוס' מהא דיבמות ל"ג גבי נשא חי ואח"כ נשא מת דקאמר ר"ש אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ואמאי לא חל נמי אי' אשת אח הא מוסיף אי' לגבי שאר אחים, ולפענד"נ דהתם שאני כיון דלדידי' אי' אחות אשה קדים וא"כ לא הי' חל עליו אי' אשת אח אלא מגו דחייל אשאר אחים חל נמי עליו וא"כ כשמת זה האח שנשא אחות אשתו בלא בנים הרי הותרה לכל האחים ליבמה כמבואר ביבמות ל' ובאה"ע סי' קע"ה ולדידי' נמי מותרת אלא דאי' אחות אשתו מעכב עליו ליבמה וממילא הוי אשת אח שלא במקום מצוה וכיון דאאחע"א הרי אי' אחות אשתו מעכב אי' אשת אח מלחול ואיך נאמר עתה שאי' אחות אשתו יגרום לאי' אשת אח לחול ובפרט שפסק המוסיף דהרי מותרת לשאר אחים ויש לעיין בזה, ועוד יש לחלק דהתם יש לדון גם עלי' ולגבי דידה לא ניתוסף אי' עליו מחמת שאר אחים והוי רק כולל לכן גבי דידה נמי הוי רק כולל ולא מוסיף וקצרתי כי לא כתבתי רק להערה בעלמא:

ובמש"ל יש ליישב דרך פלפול מה שהקשו לפמ"ג הנ"ל דאי' עשה דשא"ז הוא בכ"ש א"כ מה משני ר"ל בשבועות כ"א וכ"ג במפרש ח"ש וכו' דאכתי תקשי בנבלה איכא אי' עשה דשא"ז דהוא גם בח"ש, [עיין ב"ש או"ח סי' רנ"ד] ולהנ"ל אפשר לומר דכבר הקשה בספר ראש יוסף בחולין א"כ נבלה איך משכחת לה ואיך חל על עשה דשא"ז, ובאמת לק"מ דאי' נבלה נמשך מאי' א"ז דכל שפקע החיות בלא זביחה הוא אסור משום א"ז ומשום נבלה ואין כאן משום אחע"א אלא הוא אי' אחד כמו חמץ לפני זמנו בלאו לר"י ותוך זמנו בכרת שהאי' מתחיל לפ"ז באי' קל בלאו ובתוך זמנו הוא אי' חמור, וה"נ כל שלא מתה אם יחתוך ממנה חתיכת בשר או אבר אסור באי' עשה דא"ז ואם נוטל כל

החיות בלי זביחה אסור גם בלאו והי' אפשר לומר דפקע אי' עשה דא"ז אלא שתוס' כתב להדיא בחולין ל"ז סוד"ה השתא דגם כשנתנבלה אכתי לא פקע ע"ש, אלא דכ"ז למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ ליכא נבלה שלא יהי' מתחלה אינה זבוחה שפיר י"ל שהוא אי' אחד ונבלה נמשך מא"ז אלא דמתחלה הוא אי' קל בעשה וכשנתנבלה הוא אי' חמור בלאו ועשה אבל לר"ל דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת והקשה תוס' בחולין כ' ד"ה לא איך משכחת נבלות עוף טהור ותי' נהי דלא בעי שחיטה נחירה מיהא בעי בסימנים ע"ש וא"כ אין אי' נבלה נמשך מאי' א"ז דהא אפי' בעוף דליכא אי' א"ז מ"מ הוי נבלה אם נוטל החיות בלי נחירת סימנים וא"כ לדידי' הדק"ל אם יש עשה שא"ז אי' נבלה איך משכחת לה, ועכ"ח דתוס' לא כתבו דוזבחת הוי אי' עשה אלא לר"י דאליבא ר"י קאי שם הסוגיא בשבועות כ"ד דס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת אבל ר"ל דס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת ע"כ וזבחת לאו לאי' עשה כקושית פמ"ג ושפיר משני במפרש ח"ש וא"ש

ומה שצ"ע קצת בתוס' שבועות הנ"ל שכתבו דוזבחת בא להתיר את האסור ופירש לך דשחיטה שרי ולא בנחירה וכו' ואמאי לא כתבו למאי דאמרי' בחולין ל"ג דבני מעים בישראל דבשחיטה תליא מלתא כיון דאיכא שחיטה מעליתא אישתרי להו נכרים דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מלתא הני כאמה"ח דמי וכן במפרכס הוא כן אי לאו משום מא"מ ע"ש וא"כ אמאי לא כתבו דוזבחת בא להתיר האסור היינו בני מעים ומפרכסת מידי אמה"ח:

וביישוב קושית התוס' חולין ק"ג הנ"ל הא אמה"ח הוי אי' מוסיף לב"נ, נ"ל לפמ"ש הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"י דב"נ חייב על אמה"ח ועל במה"ח בכ"ש שלא נתנו השיעורין אלא לישראל בלבד וכו' והנה דעת רש"י בחולין ק"ב דגם למ"ד לאו לאברים עומדת מ"מ לחתיכת בשר עומדת ע"ש בתוס' ד"ה שאין וכיון דאמה"ח אינו חייב אלא במשהו בשר גידין ועצמות א"כ לא ניתוסף אי' כלל לב"נ שהרי גם קודם שחתך הי' אסור עליו האי משהו בשר משום במה"ח, ואפילו תאמר דאאחע"א מקרא מפיק לי' מן ומתו בו כי יחללוהו עיין חולין קי"ב ותוס' חולין ק"א סד"ה בנטמא וא"כ בב"נ דליכא קרא אחע"א ושפיר ניתוסף אמה"ח לב"נ מ"מ ז"א דכבר כ' הפלתי סי' ס"ב אות ג' דבב"נ אמה"ח ובמה"ח חד אי' וחד לאו היא וא"כ אין אי' מוסיף כלל לב"נ:

אמנם אכתי תקשי לשיטת התוס' שם דאפי' למ"ד לאברים עומדת מ"מ לאו לחתיכת בשר עומדת וא"כ ל"ל כמ"ש, אבל נ"ל דמ"מ לק"מ דבאמת יש להבין כיון דב"נ מצווה על במה"ח אפי' בכ"ש א"כ מה זה חילוק שם שאסור באמה"ח הלא גם באמה"ח יש משהו בשר וא"כ הכל חד אמה"ח ובשר מה"ח, אלא דכבר צידד הפמ"ג רס"י ס"ב דבאמה"ח

חייב גם שלכד"א כמ"ש רש"י בחולין ק"ג ע"ב דעצמות וגידין לאו דרך אכילה הוא ע"ש, ולפ"ז אי משום במה"ח דחייב בכ"ש הו"א דוקא בלא גידין ועצמות דהוא כד"א אבל באכלו עם גידין ועצמות דהיינו אמה"ח אינו מצווה דהוי שלכד"א ולהכי אמרי' דמצווה על אמה"ח ג"כ אף שהוא שלכד"א, ולפ"ז לדברי פלתי הנ"ל אין לומר כלל דאי' אמה"ח חל קודם שאכלו, דהא אינו מעוכב מחמת האי' דבלא"ה לא הי' אכלו משום דאין דרך לאכלו ואין האיסור חל עד שיאכל והוי כמו איסור גברא וא"כ ל"ש לומר שניתוסף אי' לב"נ משום אמה"ח דקודם שאוכל הב"נ לא חל עליו אי' אמה"ח לב"נ כלל ואם שניתוסף אי' במה"ח לב"נ דהא לאו לחתיכת בשר עומדת וזה הוי כד"א ושפיר חל ז"א דבמה"ח לב"נ הוא מקרא דלא תאכל הנפש ולישראל משום ובשר בשדה טרפה, כמ"ש לח"מ ופלתי הנ"ל וא"כ אינו משם א' ול"ש מוסיף וכמש"ל:

ושלישים על כולו נ"ל דטעמא דכולל ומוסיף הוא משום דאפי' נימא דלא חייל על האי' שכבר הוא מ"מ על הכולל חייל או מה שמוסיף וכיון דחייל עכ"פ אמרינן מגו דחייל על אחרים חייל נמי ע"ז בכולל או מגו דחייל לענין אי' המוסיף חל נמי לענין האי' שאינו מוסיף, ולפ"ז כאן אנו צריכין לומר דאפי' אינו חל אי' אמה"ח לגבי ישראל מ"מ חייל לגבי ב"נ ומגו דחל על ב"נ חייל נמי על ישראל, וז"א דאי לגבי ישראל לא חייל איך חייל לגבי ב"נ מא"מ דלישראל שרי ולנכרי אסור משום שהקשה תוס' חולין ל"ג גבי אמה"ח דטמאי' מה אמרת כיון דלישראל אסור משום טרפה ל"ש מא"מ וכתי' התוס' שם בטמאים א"כ מה גורם שחל אמה"ח לב"נ אי' טרפה לישראל והרי אי' טרפה מעכב אי' אמה"ח שלא יחול לגבי ישראל ואיך תאמר שאי' טרפה יגרום לו לחול:

ומה שנתקשה למ"ש המפרשים בדעת רש"י חולין ק"א ע"א דס"ל דמשו"ה בגיד הנשה של עולה חייב שתים משום דהקדש איה"נ והוי אי' מוסיף א"כ שם בע"ב דהק' רש"י אמאי לא מוקי ברייתא כר"ש דל"ל כולל גבי אוכל נבלה ביו"כ ותי' משום דאפי' באי' חמור ל"ל כולל דיו"כ חמור שהוא בכרת, ואכתי תקשי דמ"מ אפשר לאוקמא כר"ש דנהי דאפי' באי' חמור ל"ל כולל מ"מ אי' מוסיף אית לי' כדאמר רבא בשבועות כ"ד ע"ב והקדש אסבה"נ הוי מוסיף לרש"י, לק"מ דכבר כתב הריטב"א בחולין קי"ג דתרי גווני איסור מוסיף איכא חד דלא איתוסף בי' לא אי' גברא ולא איסור חתיכה אלא דחמיר משום איה"נ או כרת והאי לא עדיף מאי' כולל ותו דהוי אי' מוסיף גמור דאיתוסף בי' איסור גברא והאי עדיף מאי' כולל והכא האיכא בתרומה זו איסור כולל בחומרא דאי' מוסיף דאית בי' כרת בטומאת הגוף [צ"ל מיתה במקום כרת] משא"כ בטומאת תרומה דלית בי' לא כרת ולא מיתה ולהכי חשיב כאי' מוסיף דבב"ח ע"ש, וה"נ יו"כ כיון דהוי

כולל וחמיר דאית בי' כרת חשיב כאי' מוסיף ואפ"ה סובר ר"ש דאינו חל על נבלה א"כ גם עולה על גיה"נ אינו חל ותיכוץ רש"י א"ש:

ומה שנתקשה על קושית רש"י, איך אפשר לאוקמא כר"ש דהא מסקינן בפסחים כ"ב דר"ש ס"ל גיה"נ אסור בהנאה א"כ מה אי' חמור ומוסיף איכא בגיה"נ של עולה או שור הנסקל, ונ"ל לפמ"ש הצל"ח שם ופלתי סי' ס"ה דהא דאמרי' שם אי אב"ג בנו"ט אין גה"נ בכלל נבלה ול"ש לומר כשהותרה נבלה היא וגידה הותרה היינו רק למאן דל"ל אחע"א אפי' בכולל ואין נבלה חל על גיה"נ א"כ לא נאסר משום נבלה ולא הותר בכלל נבלה, רק למ"ד יש בגידין בנו"ט אף דלא נאסר משום נבלה מ"מ נבלה הוא והותר בכלל נבלה אבל למ"ד אחע"א בכולל א"כ נאסרה גיה"נ משום נבלה אפילו למ"ד אב"ג בנו"ט דמגו דחשיב אכילה לגבי גיה"נ חשיב נמי אכילה לגבי נבלה וא"כ גיה"נ מותר בהנאה דהותרה בכלל נבלה ע"ש, ואני עני מוסיף דאפי' מ"ד דל"ל כולל רק מוסיף לריטב"א הנ"ל דכולל שהוא אי' חמור הוי כמוסיף גמור נמי חל נבלה על גה"נ שהרי נבלה כולל שחמור שמטמא במגע ומשא ואין לה טהרה במקוה כדאמרי' חולין ק"א דלמא טומאת בשר חמורה דל"ל טהרה במקוה, אלא דלפ"ז תקשי לר"ש אמאי גה"נ אסבה"נ נימא כשהותרה נבלה היא וגידה הותרה כיון דנבלה חל על אי' גה"נ, אך ז"א דר"ש ל"ל כולל אפי' באי' חמור וכמ"ש רש"י דיו"כ כולל וחמור ואפ"ה אינו חל על נבלה וה"נ נבלה על גה"נ אף דהוי כולל וחמור אינו חל:

אבל הא תקשי אמאי באוכל גה"נ של נבלה אינו חייב אלא אחת לחכמים הא אית להו כולל באי' חמור ונבלה נמי כולל וחמור וכנ"ל, ונ"ל לפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ בכריתות י"ג דמשו"ה הקדש על חלב מקרי אי' מוסיף לפי שהקדש אסבה"נ ובב"ח על חלב ונבלה לא מקרי מוסיף אף שאסבה"נ משום דאיה"נ דהקדש ומעילה הוא גם בדברים שאינם מידי דאכילה א"כ אין איה"נ קשור באכילה שפיר אמרינן מגו דחל הקדש על חלב לאוסרו בהנאה חל נמי לענין אכילה אבל בב"ח הוא במידי דאכילה ואיה"נ קשור באיסור אכילה אמרינן אדרבה כיון דאי' אכילה אינו חל על חלב ונבלה גם איה"נ אינו חל ע"ש ועיין פלתי סי' פ"ז אות י"ג ועיין בכורות כ"ג דס"ל לבר פדא טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב ופירש"י ותוס' דטומאה חמורה היינו בין מגע ובין משא וטומאה קלה לפי' התוס' היינו טומאת אוכלין דטעמא דבר פדא מפרש התם משום דאינו ראוי' לגר לא מקרי נבלה וה"ט שייך בין למגע בין למשא ואפי' לרש"י שמפרש שם טומאה קלה היינו מגע י"ל דרש"י לא כתב רק דאפילו אם נפרש כן מ"מ ניחא לבר פדא די"ל דבמגע נמי לא דאמרי' בדם הלידה נגע שהוא הרוב אבל באמת מודה רש"י

לתוס' דאם אינו ראוי' לגר גם במגע אינו מטמא לבר פדא ואפי' לר"י דס"ל התם אחד זו ואחד זו עד לכלב מ"מ מוקי קרא בסרוחה מעיקרא דאם מעולם לא היתה אסורה בא באכילה אין עלי' שם נבלה כלל אפי' לענין טומאה ובזה י"ל דגם רש"י מודה דגם במגע אינו מטמא, ולפ"ז טומאת נבלה קשור באכילה וא"כ אין לומר דנבלה הוי מוסיף משום דטמאה דאדרבה כיון דאינו חל לענין אכילה משום אאחע"א גם טומאת נבלה לית בה ושפיר אינו חייב אלא אחת אבל בעולה אין איה"נ קשור באכילה וכמ"ש רמב"ם בפירוש הנ"ל ושפיר חייב שתים, אמנם תוס' שם בבכורות ד"ה ואידך הק' איך מוקי ר"י לקרא בסרוחה מעיקרא הא בע"ז ס"ז מוכח לר"י אליבא דר"ש דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא, ותירץ דלענין אי' אכילה ודאי ל"צ קרא דמעיקרא עפרא הוא אבל לענין טומאה הו"א דמיטמא אע"ג דלא חזי לאכילה מידי דהוי אשרץ ושכבת זרע וזיבה ע"ש, ולפ"ז לר"ש ע"כ אין הטומאה קשור באי' אכילה והדק"ל אמאי גיה"נ אסבה"נ הא נבלה חל אגה"נ משום דהוי מוסיף דהוא כולל וחמור שמטמא דהא טומאה אינו קשור באי' אכילה ול"ש תי' הנ"ל כיון דאכילה אינו חל אינו מטמא וא"כ נימא כשהותרה נבלה היא וגידה הותרה) וצריך לומר כדמשני מעיקרא דר"ש ל"ל כולל אפי' באי' חמור' ולפ"ז אינו יכול רש"י לתרץ דמשו"ה לא מוקי כר"ש משום דס"ל גיה"נ אסבה"נ דאי ס"ל כולל באי' חמור א"א לומר כלל דס"ל גיה"נ אסבה"נ כי קושיין ושפיר יש לאוקמא חכמים כוותי' ואי דא"כ בגה"נ של נבלה אמאי אינו חייב אלא א' היינו משום דבהא לא ס"ל כוותי' שאין הטומאה קשור באכילה אלא ס"ל שהוא קשור ושפיר אינו חל וכמש"ל ולהכי כ' רש"י דא"א לאוקמא כוותי' משום דל"ל כולל אפי' באי' חמור ולפי האמת שפיר ס"ל דגיה"נ אסבה"נ וא"ש, וכ"ז כתבתי לפלפולא כיון שגוף הפלפול נכון אבל קושיתו אינו קושיא כלל דקושית רש"י נוקי כר"ש דל"ל כולל ובהא דגה"נ אסבה"נ לא ס"ל חכמים כוותי', ויען כבר הארכתי הרבה תהא פה שביתת קולמסי וד' יתן בלבו וכו' כנפש החותם באהבת וברכת התורה ולומדי':
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיב

שיל"ת מאדע ה' חקת התורה תרל"ז לפ"ק:
ארז בלבנון, שמו ינון, נזר ועטרה, מרבה המשרה כבוד ידינ"פ הרב הגאון הגדול ליהודים המפורסם בכל אפסים צדיק תמים, בסוד חכמים, כולו ממתקים וכולו מחמדים כקש"ת מו"ה משה שיק נ"י אבד"ק חוסט תע"א

מכתב הדגנ"י הגיעני ואשר שחרני להזמין רב פלוני ויעמוד לפני לנסיון אם הוא ראוי לשרת בקודש, תמה אקרא ובא כי שת עדיו עלי לשים אותי נוטר הכרמים כרם ד' צבאות בית ישראל ועלי צץ נזרו לראו"ת ביעק"ב במרעו"ת הצביעו"ת פתח אהל מע"ט בתורה ואני מושך מרשות הרובי"ם את ידי ואיני נכנס לתגר זה בימים ההם כי פארו"ת הנאסרי"ם נותן יד לפתאי"ם וריקים מכל חכמה ומדע והמה סומכין על הסדוקי"ם ועל החשודי"ם ועל פליטת ספוריה"ם והולכין במומי"ן אחר הר"ב ריב ד' ואינם אוכלים מן השבחי"ם ולא מן הפסקי"ם אשר יגיע תמי"ם על כו"ר מזבח ד' לרצון ולא ידעו ולא יבינו למי החות"ם אמ"ת ולמי הפסולי"ם לכן הכבד ושוא"ת עדיף:

וכדי שלא יהי' מכתבי ריק מד"ת אציע לפני הד"ג מה שעלה בדעתי בימים אלו על מה שהעיר הד"ג בהגהותיו על סמ"ה ע"ד דברי הצל"ח פסחים ע"ג שכתב דכל בן נכר לא יאכל בו אזהרה לב"נ עצמו שלא יאכל מן הפסח וזה דעת הרמב"ם פ"ט מק"פ ה"ז המאכיל כזית מן הפסח לעכו"ם עובר בל"ת כלומר בלאו דלפ"ע כמו מושיט אמה"ח לב"נ ע"ש, והק' הד"ג דא"כ גם משהו אסור דהא כתב הרמב"ם בה': מלכים פ"ט דלא ניתנו שיעורין לב"נ ואמאי נקט הרמב"ם כזית, ולפענ"ד לק"מ דהנה ברור בעיני בהא דגוי ששבת חייב מיתה אף דלא נאמרו שיעורין לב"נ מ"מ אם העביר ב' אמות ברה"ר או הוציא כחצי גרוגרת וכדומה עדיין מקרי גוי ששבת וחייב מיתה כיון דלישראל נאמרו שיעורין ומקרי שובת אם עשה כן שוב גם הגוי מקרי שובת וחייב מיתה דאסור לו לשבות כדרך שישראל שובת ומקיים מצות שבת, וראי' לזה דאל"כ מה הרעיש פר"ד איך שמר אברהם שבת נימא שעשה מלאכה פחות מכשיעור דאם דין ב"נ יש לו הרי לא שבת דלא ניתנו שיעורין לב"נ ואם דין ישראל יש לו שפיר קיים מצות שבת א"ו כמ"ש, וה"נ ישראל מצווה לאכול פסח ומה שהוא מצוה לישראל אסור לב"נ וכיון דלישראל נאמרו שיעורין ואינו מקיים מצות אכילת פסח בפחות מכזית ממילא לא נאסר לב"נ בפחות מכזית שהרי אין ישראל מקיים בו מצוה וא"ש:

ואפילו אם נאמר גבי שבת דלא כמ"ש היינו משום דאזהרת יום ולילה לא ישבותו נאמרה לב"נ קודם שנצטוו ישראל על השבת ולא נאמר להם שיעורין אבל מצות כל בן נכר לא יאכל בו שלא נאמרה עד אחר שנצטוו ישראל במצות אכילת פסח ואיסור ב"נ תלוי במצות ישראל ולהם נאמרו שיעורין גם ב"נ אינו אסור רק בשיעור זה כי ודאי להם לא נאמר שיעור אבל לישראל נאמר שיעור ואיסורם תלוי בישראל זה לא מקרי נאמר שיעורין לב"נ:

אבל במחכ"ת הגדולה דבריו תמוהים הרבה וז"ל הרמב"ם שם המאכיל כזית מן הפסח וכו' למומר לע"ז או לגר תושב או לשכיר ה"ז עובר בל"ת ואינו לוקה וכו' ובן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר ואין מאכילין ממנו לעכו"ם אפי' גר תושב וכו' הרי שבן נכר פירושו ישראל מומר לע"ז [וכן משמע ברמב"ן נימוקי חומש פ' בא דעיקר אזהרה על ישראל שנשתמד קאי וע"ש פירש"י ותרגום אונקלס] ולדידי' שפיר נאמרו שיעורין ושפיר נקט כזית משום בן נכר ולכן לבסוף כשכ' ואין מאכילין ממנו לעכו"ם באמת לא נקט כזית משום דבעכו"ם אפי' משהו אסור דלא נאמרו שיעורין לב"נ ודברי הצל"ח נכונים:

אבל מדברי הרא"ה בחינוך פ' בא שכתב מצוה י"ג שלא להאכיל מן הפסח לישראל מומר לעכו"ם שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו וכו' מוכיחים שלא כדברי הצל"ח, חדא דמשמע מתוך הלשון דהמצוה הוא שלא להאכיל, וכן שם במצוה י"ד כ' לשון זה שלא להאכיל מבשר הפסח לגר ולתושב וכו', ועוד דממנ"פ הרי אינו מונה רק תרי"ג מצות הנוהגין בישראל ולא מצות ב"נ שאין נוהגין בישראל כמו שאינו מונה מצות ב"נ של יום ולילה לא ישבותו וע"כ אינו מונה רק מצות שנוהגין בישראל וא"כ אם כדברי הצל"ח שמצות אלו לב"נ נאמרו ולא לישראל למה מונה אותם במנין תרי"ג ואי משום דע"י שנצטוו בזה ב"נ עובר הישראל אלפ"ע מ"מ למה מונה אותם בשני לאוין הלא לאו דלפ"ע הוא לאו שבכללות לכל מצות שבתורה) ועוד שכבר מנה לאו דלפ"ע בפ' קדושים מצוה רל"ב מצוה בפ"ע אלא עכ"ח כדברי נ"מ בפ"ט מק"פ דהאי לא יאכל קרינן בי' לא יאכיל, ועוד ק"ל לפ"ד אמונת שמואל סי' י"ד שהביא פ"ת סי' ס"ב אות ג' דהיכא דשרי לדידי' ואינו אסור אלא לב"נ ל"ש לפ"ע א"כ ה"נ כיון דלישראל שרי הפסח ומצוה נמי איכא אינו עובר בלפ"ע אם נותנו לבן נכר או לתושב ושכיר א"ו דהתורה אסרתו ולא יאכל לא יאכיל הוא וכמ"ש כ"מ, ונא ישים עיניו על דברים אלה לטובה ויודיעני דעתו הרמה, ודי' יעשה עמנו לטובה אות, עדי יחוש ישועות הניבאות כנפשו היקרה ונפש החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיג

שיל"ת ב' אויפאלא ד' כי ברוך הוא ותר"ם כראם קרני לפ"ק

רוב שלום לאוצר בלום אהובי חתני הרב המאוה"ג כמו"ה גרשון נ"י:

מכתבך קבלתי ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם פ"ט ממלכים דפוסק דאין ב"נ נהרג על אמה"ח מעוף ולפי הבנת הקדמונים דגם איסור ליכא ע"ל סי' ק"י] א"כ מאי משני בפסחים ע"ג בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז תיקן להוציא מידי אמה"ח ופירש"י לב"נ

הא בחולין מ' מוקי לה בחטאת העוף מדלא קתני זבח וא"כ אין כאן איסור אמה"ח כלל לב"נ וכבר עמד בזה פלתי סי' ס"ב וע"ז כתבת דבאמת הק' רש"י ותוס' נימא דתיקן להוציא מידי טומאת נבלה ותירצו דגם תקרובות ע"ז מטמא אפי' באוהל והק' צל"ח הא אכתי תיקן שלא יטמא בגדים בבית הבליעה כנבלת עוף טהור דהא בחטאת העוף מיירי ותירץ כיון דאמר רחמנא שלא לזבוח בחוץ אמרינן כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אעל"מ והוי כמתה מאליה והוי נבלה ומטמאה באמת בגדים בבית הבליעה ולפ"ז הרמב"ם דפוסק כאביי דאע"מ וכמ"ש לח"מ פ"ו מבכורות ה"ח שפיר י"ל דתיקן להוציא מידי נבלה כקושי' צל"ח וא"צ לשנויא דרבי עוירא ושפיר י"ל דאין אמה"ח נוהג בב"נ בעוף אלו דבריך:

הנה דבריך נכונים ע"ד פלפול לדעת צל"ח אבל גוף דברי צל"ח אינן נראין לפענ"ד דמה שהק' הא תיקן שלא יטמא בגדים נ"ל כיון דא"א לבא לידי טומאה אלא ע"י אכילה והרי אסור לאכלו א"כ לא תיקן בזה כלום דאל"כ תקשי מאי פריך כלל בכל הסוגי' מאי תיקן נימא דתיקן שלא יהא בו אמה"ח אף שאסור משום שאר איסורים אעכ"ח כיון דבלא"ה אסור לאכלו לא מקרי זה תיקן וה"נ כיון שבלאה"נ אסור לאכלו אין זה תיקון מה שמוציאו מידי טומאה שבא ע"י אכילה, ואף שהצל"ח שם צידד ליישב זה דלמ"ד לאו לאברים עומדת אין איסור אמה"ח חל לגבי ישראל משום דאין אחע"א דבריו תמוהים דהא כיון דחל לגבי ב"נ חל נמי לגבי ישראל דהוי איסור מוסיף כדאמרינן בחולין ק"ב ע"ש אעכ"ח כמ"ש כיון דאסור לאכלו אין זה תיקון מה שאין עליו עונש או שאינו מטמא אם עבר ואכלו, ומכש"כ למ"ש תוס' שבת ק"ו דבשחיטה בעינן שיהי' התיקון בשעת הקלקול ודאי לא מקרי זה תיקון בשעת הקלקול מה שמרויח אם עבר ואכלו כיון שאסור לאכלו א"כ קודם שאכלו אין כאן תיקון כלל:

ומ"ש רש"י גבי ב"נ שאם אכלו אינו נהרג כונתו דאינו נהרג ומותר לכתחלה דהא גם לכתחלה מותר באמת אלא דאתי לאפוקי אף דאנן אין רשאין לתת לו מ"מ אם לקח בעצמו ואכל לא עביד איסורא או דאתי לאפוקי דלא נימא כמו דתיקון מצוה לא חשיב תיקון כמבואר בשבת ק"ו ה"נ תיקון איסור לא חשיב תיקון רק גבי ישראל משו"ה חשיב תיקון איסור תיקון משום דנזהר באיסורים ולא הי' אכלו באיסורים ומקרי תיקון מה שתיקנו לאכילה אבל ב"נ שאינו נזהר באיסורים כדאמרינן ב"ק ל"ח ראה ז' מצות שאין מקיימו והוא אוכל גם אמה"ח א"כ אין כאן תיקון לאכילה רק תיקון איסור הו"א דלא מקרי תיקון להכי אשמעי' רש"י דגם בב"נ תיקון איסור מיחשב תיקון ומ"ש רש"י שאם אכלו אינו נהרג כונתו דלא עביד איסורא, אבל גבי ישראל שנזהר באיסורים ודאי לא

מיחשב תיקון מה שתיקן ריוח בעבר ואכלו באיסור אבל בגמרא שפיר אמרינן דתיקן להוציא מידי נבלה מלטמא היינו בנבלת בהמה לענין טומאת מגע ומשא שהוא בלא אכילה שפיר מקרי תיקון אף דאסור לאכלו אבל בנבלת עוף טהור דליכא טומאת מגע ומשא רק טומאה באכילה כדדרשינן בתו"כ לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה עיין רש"י שבועות ז' ע"ב אין זה חשיב תיקון כלל מה שמוציאו מידי טומאה זו אם הוא באכילה בלי איסור נבלה וכמ"ש, ולפ"ז צ"ל דמ"ש רש"י ותוס' דבשוחט חטאת וכו' ל"ש שתיקן מידי טומאת נבלה משום דתקרובת ע"ז נמי מטמא היינו רק דלא תקשי למאי דהוי ס"ד בחולין דמיירי בחטאת בהמה הא תיקן להוציא מידי טומאת נבלה אבל לפי האמת דמיירי בחטאת העוף בלאה"נ ל"ש תיקן להוציא מידי טומאת נבלה כנ"ל:

ובזה נדחה מ"ש ליישב דעת הרמב"ם באופן השני דרמב"ם לשיטתו בפ"ו מאבה"ט דטומאת תקרובות ע"ז דרבנן וא"צ לתי' דר"ע רק דתיקן להוציא מידי טומאת נבלה דל"ש תירוץ רש"י ותוס' ולפמ"ש ז"א כיון דקושי' היא למאי דמוקי לה בחטאת העוף ל"ש בי' תיקון להוציא מידי טומאת נבלה כלל וכמש"ל:

וגם תירוץ הצל"ח אינו נכון בעיני לפמ"ש הש"ך בחו"מ סי' ר"ח דבאפשר לעשות בהיתר ל"ש עביד לא מהני וכונתו נ"ל דדוקא אם עצם המעשה הוא נגד רצון התורה א"כ אין הקב"ה חפץ בקיום המעשה לכן אמרינן דהמעשה בטל אבל במכירה בשבת ע"י הוצאה מרשות לרשות וכי רצון התורה שלא יהי' מכור הלא אפשר למכרו בהיתר וא"כ קיום המעשה אינו נגד רצון התורה רק עשיית המעשה לכן שפיר מהני ובזה מיושב מה שהרעישו שם קצו"ח ונתיבות ומכ"ש למ"ש אחרונים דבאיסור התלוי בזמן לא אמרינן דל"מ די"ל דסברתם כנ"ל כיון דמותר בזמן אחר א"כ אין קפידת התורה על קיום מעשה זו רק על עשיית המעשה ול"ש ל"מ וה"נ באי' התלוי במקום ל"ש לא מהני דכי קפידת התורה שלא יהיה בהמת קדשים שחיטת ולא יתקיים מעשה השחיטה רק קפידא על המקום שלא ישחט בחוץ וא"כ קפידא על עשיית המעשה שחיטה ולא על קיום המעשה שתהיה שחוטה ול"ש עביד לא מהני וזה סברא ישרה [ע"ל סי' י"ז ובאריכות לקמן סי' שכ"ד]:

ומ"ש עוד ביישוב דעת הרמב"ם הנ"ל דס"ל טומאה תקרובת דרבנן ושפיר תיקן להוציא מידי טומאת נבלה אקדים דרמב"ם פ"ח מעכו"ם ה"א כתב אבל השוחט בהמת חבירו לעכו"ם וכו' לא נאסרה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו עיי"ש ולכאורה דבריו סותרים למ"ש פ"ד משגגות השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לע"ז חייב ג' חטאות וכו' בד"א באומר בגמר זביחה הוא עובדה אבל אם לא היתה כוונתו לכך משישחט בה מעט

לע"ז תיאסר ואינו חייב משום שחוטי חוץ עד שישחוט ב' או רוב ב' וכו' ולרמב"ם כיון דפוסק אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' במעשה א"כ אינה נאסרת כלל משום ע"ז ול"ל בגמר זביחה הוא עובדה דהא חטאת אינו שלו ואין לומר כדמשני בחולין מ"א כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי ועיי"ש בתוס' דסוגי' דזבחים קי"ד הוא אליבא דר"ה אבל הרמב"ם פסק בפ"ד מאיסורי מזבח הלכה ה' כסוגי' דזבחים ולית ליה האי סברא כיון דקניא לי' לכפרה כדידיה דמיא וא"כ קשי' כנ"ל, לכן נ"ל דס"ל לרמב"ם לפי סוגי' דזבחים באמת ס"ל כסברת הרא"ה בחולין הנ"ל דאף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא אסר מ"מ לא שרי לה והוי נבלה ואין כאן משום שחוטי חוץ ולכן הצריך שאומר בגמר זביחה הוא עובדה, ולפ"ז הרמב"ם לשיטתו ל"ק קושית תוס', דתקרובת ע"ז מטמא דרבנן דהיינו שאר תקרובות אבל בשוחט לע"ז הוי נבלה כנ"ל ומטמא מה"ת וא"כ אין מקום לדבריך דלרמב"ם תיקן להוציא מידי טומאת נבלה:

ומעתה תפסת מועט תפסת על הפלתי שתירץ דרמב"ם מפרש תיקן שמוציאו מידי אבמה"ח לישראל דמשום אמה"ח היה חייב על משהו בשר גידין ועצמות אבל משום שאר איסורים צריך דוקא כזית בשר ותמהת הא כתב הרמב"ם בפי"א ממא"ס דהאוכל משהו מתערובות ע"ז לוקה, ולפמ"ש לק"מ דזה במקריב משלו דנאסר בהנאה משום תקרובת אסור בכ"ש משום לא ידבק בידך אבל כאן אינו שלו וא"י לאסור אלא משום דהוא תקרובות ע"ז לא שרי לה ואינו אסור בהנאה לית ביה משום לא ידבק בידך ואינו אסור רק בכזית וא"ש:

מיהו בלאה"נ לק"מ דאף שכתב הרמב"ם פ"ז מע"ז דבהמה שהקריבה כולה לע"ז אסורה בהנאה אפילו פירשא ועצמותיה וקרניה וטלפיה ועורה הכל אסור בהנאה מ"מ פשיטא אם אכל עצמות שאינו לוקה משום ולא ידבק בידך וכו' שאין זה הנאה של כלום וכן משמע מלשון הרמב"ם פי"א דמא"ס הנ"ל שכתב מבשר או מפירות אפי' מים ומלח וכו' משמע אבל לא עצמות וגידיה דהוי כאלו אכל עפר ודלא כמחהש"ק סי' תמ"ב סקי"ד דאם אכלו הנאה מיהו הוי ועיין בחולין קכ"ד דזית בשר לא בטיל לגבי עור אבל פחות מכזית בטל ולפ"ז כתב פלתי שפיר דאם אוכל אבר שיש בו משהו בשר וגידין ועצמות משום תקרובות ע"ז היה פטור דמשהו בשר בטל לגבי גידין ועצמות ובגידין ועצמות לית ביה איסור משום תקרובות אבל משום אמה"ח חייב בכה"ג דזהו עיקר איסורו ושפיר תיקן להוציא מידי אמה"ח וא"ש, חמיך הדש"ת,

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיד

עוד להרב הנ"ל

מכתבך וכו' ומ"ש על מה שיישבתי סתירת הרמב"ם מפ"ח דעכו"ם לפ"ד משגגות אשר עמדתי עליו וגם פלתי סי' ד' עמד בזה דס"ל כשיטת הרא"ה דעכ"פ לא שרי לה וכתבת במכ"ת זה א"א דא"כ אמאי סתם הרמב"ם בה' ע"ז דאינה נאסרת עכ"פ הו"ל להזכיר דלא שרי לה דלא נטעה שהשחיטה מתרת, הנה מלבד שלא ידעתי מי לחשך לומר כן הלא כמו שפי' הרא"ה בגמ' אינו אוסר אבל גם אינו מתיר כן הפי' גם ברמב"ם אינה נאסרת אבל גם אינה ניתרת ואי דהו"ל לפרושי דין זה סמיך עצמו אמ"ש בהלכות שגגות דמשם מוכח כן כמ"ש ועליה דידי' קסמיך, אבל בלאה"נ דבריך בטלים דשם בה' ע"ז מיירי גם מחליפין ול"ש דלא שרי לה שכתב אבל אם שחט בהמת חברו לעכו"ם או החליף לא נאסרה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

וגם מ"ש שדברי לא יתכנו ליישב השגתך על הפלתי בסי' ס"ב מרמב"ם פי"א דמא"ס דתקרובות ע"ז בכ"ש ואמרתי לפי דברי בסתירת רמב"ם הנ"ל תקרובת זה אינה אסורה רק משום דלא שרי לה ובעי כזית וכתבת דפלתי מדויל ידו משתלם שתירץ דשלמים ממון בעלים כריה"ג וחטאת את דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי וא"כ לשיטתו הוי כאן תקרובות ע"ז ממש ואסור בכ"ש ועדיין צע"ג, שקר העדת והוספת דברים מדעתך וכל המוסיף גורע ולא כתב הפלתי דחטאת כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי דהרמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח פסק להדיא דלאו כדידיה הוא וכמ"ש במכתבי הקדום רק ז"ל הפלתי י"ל דס"ל ואזיל לשטתו כריה"ג, דשלמים ממון בעלים הוא ואוסר שלו כמ"ש הגמ' ותוס' עיי"ש וכונתו דרמב"ם בפ"ד משגגות לא נקט כלשון הגמ' אשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז רק השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לע"ז ומיירי בשלמים דהוי שלו ולכן צריך דאומר בגמר זביחה עובדה משום שלמים אבל הפלתי בסי' ס"ב דקאי על גמ' פסחים שהוא על ברייתא דנקט חטאת ודאי אינו שלו ואינו אוסר רק דלא שרי שפיר כתב דבעינן כזית וכמ"ש וכל דברי שרירין וקיימין ומה שלא תירץ פלתי סתירת הרמב"ם כמוני בסי' ד' לא נחית לזה ובסי' ס"ב נחית לזה:

ומה שפלפלת עמ"ש דרמב"ם לא אמר דתקרובות אסור בכ"ש רק במשהו בשר לבדו אבל משהו בשר עם גידין ועצמות המשהו בשר בטל לגבי גידין ועצמות והבנת וחקרת דזה דומה לסברת רבינו יקר דלר"ש לא אמרינן בתערובות כ"ש למכות וענית ואמרת דשם הטעם משום דל"ש אחשביה כמ"ש אחרונים אבל כאן אסור בכ"ש בלי טעמיה דאחשביה, לא הבנת יפה דאם מעורב כ"ש אוכל מע"ז בשאר אוכלין יש לדמותו כמו

שדמית אבל משהו בשר על גידין ועצמות שאינו אוכל בטל תורת אוכל מיניה ונחשב כגידין ועצמות וכמו שהבאתי מגמ' חולין דבטל לגבי עור ונחשב כעור לענין טומאה ואין כאן דיבוק מע"ז כלל דאינו נהנה כלל מע"ז וכמ"ש באריכות במכתב הקדום, אבל גם לפי הבנתך מה שהבאת מדברי ר"ש פ"ג דערלה בשם ירושלמי דע"ז ואביזריהו אפי' באלף לא בטיל מקרא דלא ידבק בידך חשבת דמה"ת לא בטיל מקרא זה והוא טעות דרק מדרבנן לא בטיל משום דאחשביה תורה לאסור בכ"ש חשיב נמי מדרבנן דאינו בטיל וכמו בריה דחשיבא ולא בטלי מה"ט וז"ל הר"ש שם משמע שזה גורם להם להחשב לאסור בשיעור מועט וכו' מבואר דלאו מקרא ילפינן דלא בטיל אלא מסברא כיון דאחשביה תורה לאסור בכ"ש הוי ככל דברים חשובים ולא בטיל וזהו רק מדרבנן לרוב הפוסקים, והנני בזה חמיך דש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קטו

שיל"ת יום ג' לס' בהעלתך שנת כת"ר לפ"ק פה אלמאשד יע"א:
אלפי שלומים מגבהי מרומים לכבוד אהובי ש"ב ידיד נפשי חמדת לבבי הרבני המובהק גדול ועמל בתורה חריף ובקי צדיק ונקי הנגיד מדבר בנגידות איש חמודות כש"ת מו"ה עמרם גרינוואלד נ"י אתה וביתך וכל אשר לך שלום:
מכתבך היקר לנכון הגיעני ושמחתי בשלומך ושבעתי רב נחת ושעשועים בדברי תורתך ואשר נכסוף נכספת לדעת מה עמדי בענין מכירת ביצים לנכרים אשר כבר התעורר בזה מרן חת"ס חיו"ד סימן י"ט לפי מה שהביאו תוס' חולין דס"ד ד"ה שאם רקמה בשם בה"ג פרק גה"נ דהא דכ' תורה ואת בת היענה לאסור ביצת טמאה לא איצטריך לגופי' דפשיטא דכל היוצא מן הטמא טמא כדאמרינן בכורות ה' אלא בא למידק מינה דביצת עוף טהור מותרת דס"ד דאסור משום דלא אשכחן מידי דאתי מהחי ושרי כדאמרי' בכורות וי"ו לענין חלב בהמה טהורה דבעינן קרא למישרי ולפ"ז לשטת הרמב"ם פ"ט ממלכים הי"ב דלא אמרינן מא"מ דלישראל שרי וכו' ממילא אסורים ביצים לב"נ דלדידי' לא גלי קרא דשרי ואפילו אי ס"ל מא"מ מ"מ בטרפה וטמאה דבלא"ה אסור לישראל ול"ש מא"מ וכו' וא"כ אסורים לב"נ משום אמה"ח כמבואר בתוס' חולין דל"ג ד"ה אחד נכרי ורש"י חולין ק"ב ד"ה במאי ע"ש וא"כ מנלן להתיר למכור ולתת ביצים לנכרים דאסירי להו משום אמה"ח הלא אסור להשיט אמה"ח לב"נ משום לפ"ע ע"ש בחת"ס שהאריך וסיים שיש לעיין לדינא וצ"ע:

הנה לבא למטרת כונתינו צריך אני להאריך בדין אמה"ח והנה דבר זה שאיסור אמה"ח נוהג גם בב"נ הוא פשוט בכל הש"ס ויליף לי' בסנהדרין פ' ארבע מיתות מאך בשר בנפשו וכו' אמנם אם גם איסור בשר מן החי שנוהג בי בישראל נוהג בב"נ לא מצאתי מבואר כל צרכו ולכאורה הי' פשוט אצלי דזה תליא בפלוגתת ר"י ור"ל בש"ס חולין ק"ב ע"ב דלר"י דיליף בשר מה"ח מובשר בשדה טרפה ודאי אינו נוהג בב"נ כמו טרפה שאינו נוהג בב"נ אבל לר"ל דיליף במה"ח מלא תאכל הנפש עם הבשר א"כ גם במה"ח נוהג בב"נ כמו אבמה"ח וא"כ לפ"ז לפי הכלל המסור בידינו דר"י ור"ל הלכה כר"י בר מתלת כדאי' ביבמות ל"ו א"כ איסור במה"ח ילפינן מובשר בשדה טרפה וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ה מהמ"א וממילא דאינו נוהג בב"נ וליתא לברייתא דר' אושעיא בחולין קכ"א דהוא כר"ל ואנן קיימ"ל כר"י:

אמנם רמב"ם פ"ט ממלכים פסק להדיא דבמה"ח נוהג בב"נ וכברייתא דר' אושעיא הנ"ל ע"ש וכבר עמד הכ"מ שם על דבריו ובלח"מ המליץ קצת בעדו דבב"נ דילפינן לי' מאך בשר בנפשו מודה ר"י דאמה"ח ובמה"ח מחד קרא נפקא ע"ש, והנה בהשקפה ראשונה מצאתי חבר לדעת הרמב"ם דבמה"ח נוהג בב"נ הלא המה דברי רש"י בחולין ק"ב ע"ב ד"ה רבי פוטר וכו' שכתב דלהכי נקט אין בו כזית דאי הוי בו כזית הי' חייב משום במה"ח וכו' ומהרש"א שם תמה דלמה לא פירש"י דאם הי' כזית הי' חייב משום נבלה כשבלעה מת כמ"ש רש"י בעצמו במכות ט"ז גבי ריסק ט' נמלים ע"ש. ונ"ל דכונת רש"י הוא ליישב קושי' שניה של מהרש"א שם שהק' ואימא סיפא וכו' ולמה לא הקשה אריש דרבי פוטר וגם ראבר"ש לא מחייב לי' אלא משום אמה"ח והו"ל להקשות שיתחייב משום ברי' דטומאה אמנם לק"מ די"ל דברישא מיירי בב"נ ולא שייך כלל אי' טמא רק אי' אמה"ח אבל מסיפא פריך שפיר מדקאמר דבכזית מחייב משום נבלה עכ"ח מיירי בישראל וא"כ תיפוק לי' משום ברי' דטומאה, אבל באמת זה ליתא דאיך אפשר לומר דרישא מיירי בב"נ דהרי נקט ותני שאין בו כזית ועכ"ח נקט כן משום דאי יש בו כזית הי' מחויב משום נבלה ועכ"ח דבישראל מיירי ולכן שיכל רש"י את ידיו וכתב דלהכי נקט אין בו כזית דאל"כ הי' חייב משום במה"ח ושפיר י"ל דרישא מיירי בב"נ דבמה"ח נוהג גם בב"נ והרי מבואר עכ"פ דגם רש"י ז"ל קאי בשטת רמב"ם דבמה"ח נוהג בב"נ וא"ש:

ולענד"נ עוד ראיה לדעת רמב"ם ז"ל דבמה"ח נוהג בב"נ ג"כ דהנה תוס' חולין ק"ג ד"ה מ"ס הקשו למ"ל טעמא דבהמה בחייה לאברים עומדת אפי' אי לאו לאברים עומדת למה לא יחול איסור אבר אטרפה הלא אי' מוסיף הוא דאסור לב"נ ור"י אית לי' כולל וכ"ש מוסיף ע"ש שנדחקו בתירוצם, ולענ"ד יש להוכיח מכאן כשיטת רש"י דאפילו אי לאו

לאברים עומדת מ"מ לחתיכת בשר עומדת וא"כ קודם שחתך ממנה האבר כבר הי' חל אי' בשר מה"ח וא"כ אינימא לאו לאברים עומדת ולא בא איסור אבר מה"ח עד שמפרישו א"א לאי' אמה"ח לחול על אי' טרפה ומה תאמר דאי' אמה"ח מוסיף איסור לב"נ ז"א דגם מעיקרא הי' אסור לב"נ משום בשר מה"ח דחל אף אם אינה עומדת לאברים ואין איסור אמה"ח מוסיף איסור כלל ובפרט לר"י דטרפה ובשר מה"ח המה שם אחד של איסור אינו מוסיף כלל על שם איסור של ובשר בשדה טרפה ולכן ההכרח לומר טעמא דבהמה בחייה לאברים עומדת וכל זה אם בשר מה"ח נוהג ג"כ בב"נ כשיטת רמב"ם הנ"ל וא"ש:

ויש להביא ראי' עוד דבמה"ח נוהג בב"נ מש"ס חולין דל"ג דקאמר לר"א בר יעקב אליבא דר"ל אין מזמנין נכרים על בני מעים משום ריאה דהוי כמו שהוציאה מבהמה בעודה מפרכסת והנה לדעת רוב ראשונים באבר שאין בו גיד ועצם ואין כאן אמה"ח זולת בשאכל אבר שלם אבל בחתיכה ממנו אינו אלא במה"ח עיין רשב"א חולין ק"ג בשם רמב"ן וא"כ לפ"ז איך קאמר סתם אין מזמנין דמשמע דאין מזמנין כלל משום ריאה הלא בריאה גדולה שאינו יכול להכניסה בפעם אחת לתוך פיו וצריך לחתכה קודם שמכניסו לתוך פיו בפ"א ואפילו אם יכול להכניסה לתוך פיו בפ"א מ"מ אי אפשר לבלעה בפ"א דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים וסתם ריאה גדולה יותר מב' זיתים וצריך עכ"פ לחלקו מבפנים ובאנו למחלוקת ר"י ור"ל בסו"פ גה"נ אי חייב חלקו מבפנים או לא ולר"ל חלקו מבפנים פטור משום אבמה"ח, ואין לומר דר"ל דפוטר בחלקו מבפנים היינו דוקא באבר שיש בו גיד ועצם משום דחידוש הוא כמ"ש רש"י ותוס' שם בפרק גיה"נ הנ"ל אבל כאן שהוא בשר לבדו מודה ר"ל דחייב בחלקו מבפנים דז"א דא"כ מאי פריך הש"ס שם אלא לר"ל היכי משכחת דמחייב ולא אשכחן אלא בגרומתא זעירתא ולפ"ז הלא משכחת לה באבר שאין בו עצם א"ו כיון דבכלל איסור אבמה"ח גם אם יש בה עצם ובזה חלקו מבפנים פטור לר"ל וממילא ליכא איסור אבמה"ח בחלקו מבפנים אפילו באין בו עצם וא"כ קשה כנ"ל, ועוד בפשיטות תקשי דלמה אין מזמנין הלא אפשר לחתוך הריאה לשנים ולא יהי' בו איסור אמה"ח לשי' הראשונים הנ"ל אעכ"ח מדקאמר סתם אין מזמנין וכו' הא ליתא דאף אם לא יהי' בו איסור אמה"ח מ"מ עכ"פ במה"ח מקרי וגם זה אסור לב"נ ושפיר אין מזמנין וא"כ מוכח מכאן דגם בשר מה"ח שייך בב"נ וא"ש:

אמנם באמת בהתבוננת מעט יש פירכא לדברינו אלו דהרי מרי' דהאי שמעתא דבשר מה"ח נוהג בב"נ הוא הרמב"ם והוא עצמו חולק על האי דינא דראשונים הנ"ל ופסק

להדיא בפ"ה מהמ"א דגם באבר שאין בו עצם חייב על חלק ממנו משום אבמה"ח ונסתר לכאורה ראיה הנ"ל:

אבל כד דייקת שפיר אהני לי שיטתי' דסבא להכריח כן מסוגיא הנ"ל דקאמר תניא דלא כראב"י וכו' וא"כ לשטת הרמב"ם הנ"ל צ"ל דראב"י דקאמר אין מזמנין וכו' מיירי באמה"ח ותקשי מאי קאמר דלא כראב"י הא י"ל דלעולם כראב"י דלא אמרינן מא"מ וכו' והא דקתני בברייתא חותך כזית בשר בעודה מפרכסת אחד נכרי ואחד ישראל מותרים בו היינו משום דבברייתא בבשר מיירי דהיינו בשר מה"ח ולא אמה"ח וזה שייך שפיר גם בב"נ ושפיר אין מזמנין ובשלמא לשיטות שכתבתי לעיל ולפמ"ש דראב"י בבשר מה"ח קאמר דאין מזמנין קאמר שפיר דממנ"פ תניא דלא כוותי' דאו דאמרינן מא"מ או דבשר מה"ח אינו נוהג בב"נ אבל לשיטת הרמב"ם תקשי כנ"ל אלא עכ"ח דפשיטא לי' להש"ס דגם איסור במה"ח נוהג בב"נ כמו בישראל, אך אין להשיב על כל הנ"ל דהרי ש"מ מדרשב"ל קאמר ולר"ל לשיטתו דפוטר בחלקו מבפנים ודאי במה"ח נוהג בב"נ משא"כ לדידן דקי"ל כר"י דחלקו מבפנים חייב אין ראיה כלל דבמה"ח נוהג בב"נ דזה אינו דראב"י לא קאמר אלא אי קי"ל כר"ל בהא דריאה כמנחא בדיקולא דמיא ואף אם בשאר מילי לא קי"ל כר"ל וזה פשוט:

שוב התבוננתי ומצאתי ראיה להיפוך דרש"י ז"ל חולק אהך דינא דהרמב"ם וס"ל דאין בשר מה"ח נוהג בב"נ דכבר הבאתי לעיל דעת רש"י דאף למ"ד דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת מ"מ לחתיכת בשר עומדת ולפ"ז קשיא לי טובא דר' שיזבי קאמר חולין ק"ב אף אנן נמי תנינא דאף דאין אמה"ח נוהג בטמאים לישראל אבל ב"נ מוזהר על הטמאים כטהורים מדקאמר ואין שחיטתה מטהרתה ועכ"ח הפירוש דאינו מטהר מידי אמה"ח לב"נ ע"ש וק"ל דלמא לעולם אמה"ח דאינו נוהג בטמאים לישראל גם בב"נ אינו מוזהר משום מא"מ אף דאסור לישראל משום טומאה ועיין בפלתי סי' ס"ב והא דקתני ואין שחיטתה מטהרתה היינו מאיסור במה"ח דזה נוהג בישראל ג"כ בטמאים דליכא למימר מי שבשרו מותר דהא קי"ל כר"י דבמה"ח ילפינן מובשר בשדה טרפה אלא עכ"ח מוכח דבשר מה"ח ליכא בב"נ ועכ"ח הפירוש משום אמה"ח, אך לכאורה הא בורכא הוא די"ל גם במה"ח אינו נוהג בטמאים לישראל משום דאינו יכול לחול על איסור טומאה אך זה תינח לדעת תוס' דלאו לחתיכות בשר עומדת אבל לדעת רש"י דאיסור במה"ח חל בחייה דלחתיכה עומדת א"כ הוי איסור בת אחת ושפיר חל לישראל גם בטמאים וא"כ תקשי כנ"ל ועכצ"ל דלרש"י אין איסור במה"ח נוהג כלל בב"נ וכמ"ש ודו"ק:

אמנם לכאורה מצאתי סתירה לדברי שכתבתי לדעת רש"י דלחתיכת בשר עומדת ממילא במה"ח וטומאה באין כאחד מדברי תוס' בד"ה כי איצטריך לר"א שהקשו אי ס"ל לאברים עומדת ל"ל קרא הא איסור בת אחת היא ותירצו דמכל מקום איסור טומאה קדים בעוד שלא נקשרו איברים בגידין וה"נ נימא לענין במה"ח אך דבאמת זה שיבוש דדוקא איסור אבר אינו חל עד שנקשרו אברים בגידין דמעיקרא אין כאן אבר דבשר גיד ועצם בעינן אבל במה"ח ודאי חל מיד בפ"א עם איסור טומאה וז"פ ועוד אני אומר לא מיבעיא לר"י דיליף במה"ח גבי ישראל מובשר בשדה טרפה ודאי נוהג גם בטמאים לישראל דליכא למעוטי מקרא דלא תאכל הנפש וגו' אלא אפילו לר"ל דיליף במה"ח לישראל מלא תאכל הנפש נמי י"ל דלא ממעטינן טמאים אלא מאמה"ח דבשרו אסור קודם שבא איסור אבר אבל לענין במה"ח דאין בשרו אסור קודם שבא איסור בשר מן החי כמ"ש לא ממעטי' כלל מכח מי שבשרו אסור דלא יהיה נוהג אטמאים דמי שבשרו אסור קודם שבא איסור לא תאכל הנפש עם הבשר משמע ועיין בתוס' ק"ג ד"ה ומר סבר ובמהרש"א ובהגהות שם בשם ברה"ז ודו"ק:

אבל יותר נ"ל להוכיח דרש"י פליג אדינא דהרמב"ם דלכאו' ק"ל לדעת רש"י דבמה"ח חל מיד כשנברא בטמאה כנ"ל או כשנולדה בטהורה אף אי לאו לאברים עומדת א"כ האיך משכחת לה איסור אמה"ח ואיך יחול על איסור במה"ח שהוא קודם ובפרט לר"י דמתרי קראי נפקא ואפילו לר"ל דמחד קרא נפקא מ"מ כל איסור ואזהרה באנפי נפשא דאל"כ הוי לאו שבכללות כמ"ש תוס' ד"ה אכל אמ"ה בחולין ק"ב וצ"ל דבמה"ח צריך להיות כזית בשר ושפיר משכחת איסור אבר במשהו בשר גידין ועצמות [ומה שיש לעיין בזה בתוס' חולין שם ד"ה שאין בו כזית אבאר בס"ד] אך זה א"ש בישראל אבל בב"נ דחייב על במה"ח בכל שהוא דלא נאמרו שיעורין לב"נ וכמ"ש הרמב"ם פ"ט ממלכים הדק"ל איך חל אבר מאיסור במה"ח וסתמא דתלמודא בכ"ד שלא יושיט כוס יין לנזיר ואמה"ח לב"נ ואיש לא זכר כי בשר המה רק אמ"ה וקשה איך יחול מאיסור בשר אם לא שנאמר דמשכחת באבר שאין בו אפילו משהו בשר ויש לעיין לקמן קכ"ח ע"ב אך זה דוחק ואעכ"ח דלרש"י ז"ל אין איסור במה"ח נוהג בב"נ כלל וכלל:

אמנם אם יאמר לך אדם הלא התוס' שם דחאו שיטת רש"י ז"ל בשתי ידים והוכיחו להיפוך דאפילו אי לאברים עומדת מ"מ לחתיכת בשר אינה עומדת, אבל לפענ"ד להעמיד דברי רש"י על תלה וראשון תחילה אמינא ליישב קושי' תוס' שהקשו אהא דקאמר אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש ומוקי לה בנטרפה עם יציאת רובה דתלתא בהדדי קאתיין דקסבר לאברים עומדת ות"ל דבלא טרפה נמי איכא שלש דהיינו

נמי משום במה"ח ובפשיטות נ"ל ליישב דלכאורה קשה הלא קי"ל כרבנן דאמ"ה אינו נוהג בטמאים משום דבשרו אסור וא"כ בטרפה נמי נהי דבהדדי קאתיין מ"מ כיון דבשרו אסור משום טרפה אין כאן איסור אבר אך י"ל דדוקא אם בשרו אסור מקודם איסור אבר הוא דממעטי' לי' מאמה"ח אבל כשבשרו נאסר בפ"א עם אבר לא או כתירוץ תוס' לעיל ק"ג ע"א ד"ה מ"ס דדרשינן כל מין שבשרו מותר ע"ש ועיין מהרש"א וברה"ז והנה זה פשוט דאף אם נימא כשטת רש"י דאיסור בשר מה"ח קדים לאיסור אמ"ה מ"מ לא שייך לומר דאין אמ"ה נוהג יען שבשרו אסור דזה שיבוש דהתורה לא אמרה אלא לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודא היינו בשר לחודה אם אין נפשו בו אבל לא בשר לחודא כשנפשו בו וזה ברור, ומעתה ארוחנא דקושי' תוס' לק"מ דלא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אם אינה טרפה רק במה"ח וודאי חשיב שלש דבהדדי קאתי אלא אפילו בנטרפה עם יציאת רובה דסד"א כיון שבשרו אסור לא יהי' בו איסור אבר כי קושי' הנ"ל קמל"ן דאפ"ה חייב שלש וכתירוצינו הנ"ל:

ועתה הבא נבא ליישב קושיא ראשונה על רש"י ז"ל מדקאמר אכל אמ"ה מן הטרפה אינו חייב אלא אחת לר"ל משום דסובר לאו לאברים עומדת ולמה לא יתחייב שתים משום טרפה ומשום במה"ח ואקדים דתוס' רי"ד בקידושין נ' ע"ב הקשה הרי איסורין דקי"ל אאחע"א ובבת אחת חייב שתים ולמה לא נימא ג"כ כל שאינו בזאח"ז אפילו בבת אחת אינו ותי' דדוקא מה שאדם אוסר בפיו אמרינן כן ובטל דיבורו אבל באיסורין דממילא רביע עלה א"כ א"א לומר כשבאים בב"א שלא יחול גם אחת מהנה כיון שאחד מהם בודאי חל ממילא חלו שתיהן דהי מניהו מפקת ע"ש ולפ"ז אומר אני דהיינו דוקא אם שני איסורין שווין אבל אם אחד מהם כולל או מוסיף שיכול לחול על שאר איסורין והשני אינו לא כולל ולא מוסיף ובאים בב"א חל אותו הכולל או המוסיף והשני אינו חל דלענין השני אמרינן כל שאינו בזאח"ז וכו' אבל הכולל או המוסיף דישנו גם בזאח"ז חל דל"ש הכא הי מניהו מפקית דשפיר ידעינן ה' מניהו לאפקוהו ומעתה נחזי אנן במה דקמן דנראה דאמ"ה לגבי טריפה אי ס"ל דבהמה בחייה לאברים עומדת ואסורה כל הבהמה משום אמה"ח הוי כולל שהרי כולל גם גידין ועצמות לאיסור ומגו דחל על גידין ועצמות חל נמי על הבשר אף אם הי' אפשר שיהי' איסור טריפה קדים, ואין לומר דאדרבה גיד ועצם בלא הבשר אינו אסור משום אמה"ח וכיון דא"א לחול על הבשר ממילא אין כאן איסור אבר כלל ועיין דוגמא לזה ברמב"ם בפיה"מ כריתות י"ג במתני' דיש אוכל אכילה אחת בנקודה הנפלאה דז"א דהנה עכ"פ על הארכובה שאין כאן בשר כלל ואינו אסור משום טרפה חל איסור אבר ועיין חולין קכ"ח וא"כ מגו דחל אהאי חל נמי על כל

הבהמה, אמנם במה"ח לגבי טרפה אינו כולל אפילו אי ס"ל דלחתיכת בשר עומדת דגם במה"ח צריך להיות כזית בשר כמו טרפה וז"פ והנה טרפה לגבי אבר ובמה"ח אי ס"ל לאברים ולחתיכת בשר עומדת ונטרפה לאחר מיכן נמי חל אי סבירא ליה איסור כולל דטרפה חל על חלב מגזה"כ כדאמרינן חולין ל"ז אמרה תורה יבא איסור טרפה ויחול על איסור חלב משא"כ אבר ובמה"ח וא"כ הו"ל כולל מגו דחל על חלב שאין בו האיסור אמ"ה ובמ"ה חל נמי אשאר בשר בכולל אמנם התינח כשאיסו' טרפה מאוחר אבל אם באים בבת אחת אז אי אמרינן כל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו ממילא אין כאן לא איסור בשר ואמ"ה ולא איסור טרפה א"כ יאסר החלב משום טרפה מגזה"כ דא"א לומר כיון שבא עם איסור טרפה גם איסור במ"ה ואמ"ח נדחה איסור טרפה משום כל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו דזה שיבוש דכיון שאין איסורין הנ"ל חלין על הבשר משום כל שאינו בזאח"ז וכו' א"כ אינם באים כלל על החלב כיון דאינן כוללין אבל איסור חלב אמרינן מגו דחל אחלב חייל נמי אשאר בשר ולא שייך הי מיניהו מפקית וממילא נשאר איסור טרפה בכולו ואיסור במה"ח אינו חל וליכא לחיובי' תרתי משום במה"ח ומשום טריפה אך התינח במה"ח אבל אמה"ח עכצ"ל דס"ל לאו לאברים עומדת דאי לאברים עומדת ובאים בבת אחת הרי כבר ביארתי למעלה דהוי כולל נגד טרפה ושפיר חל כשבאים בבת אחת משום דהי מיניהו מפקית אבל אי לאו לאברים עומדת ל"ל אף שבא מאוחר מ"מ יחול מטעם כולל ז"א דאי אינה עומדת לאברים א"כ אינו אסור רק האבר שהפריש ואין כאן כולל משום גיד ועצם כמש"ל דגיד ועצם בלא בשר אינו אסור וכיון שא"א לחול אבשר משום טרפה ממילא אין כאן איסור כולל ודו"ק כי הוא דבר עמוק ודברי רש"י ז"ל שרירין וקיימין:

אך מה דקשיא לי עלה דא"כ צ"ל דאית לן איסור כולל וא"כ כ"ש מוסיף כדמוכח ביבמות ל"ב וא"כ תקשי לן נהי נמי דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת ואיסור אבר מאוחר מטרפה וגם אינו כולל כמ"ש מ"מ הו"ל לחול אטרפה משום דמוסיף איסור לב"נ וכעין שהקשו תוס' חולין ק"ג ד"ה מר סבר לר"י ותירוץ התוס' ל"ש בזה כמובן, אבל נ"ל סברא ישרה דכבר ידוע שהחילוק בין מוסיף לכולל הוא דכולל מיקרי שכולל דברים המותרים ג"כ באיסור זה ומוסיף מיקרי שמוסיף איסור על חתיכה זו בעצמה ולפ"ז אני אומר כיון דאיסור אמה"ח צריך להיות בשר גידין ועצמות אבל בשר לחודי' אינו אסור משום אמה"ח ואיסור טרפה פשוט שאינו כלל בגידין ועצמות רק על הבשר וא"כ על אותה חתיכה שהוא אסור משום טרפה אינו מוסיף איסור כלל דחתיכת טרפה גם עתה אינה נאסרת לב"נ והוא סברא נכונה, ובזה א"ש כפתור ופרח דברי רמב"ם פ"ה מה'

מ"א שנתקשה בהם הלח"מ שם דמתחילה כתב תלש אמה"ח ונטרפה בו לוקה שתים דבאים בב"א משמע דפסק לאו לאברים עומדת ואין איסור אבר חל על טרפה ואח"כ באותה הלכה עצמה כתב דתולש חלב מן החי לוקה שתים ואם הוא טרפה לוקה שלש משמע דס"ל לאברים עומדת או דאיסור אבר יכול לחול אשאר איסורין ע"ש ולפמ"ש א"ש דברישא קאי שתלש אבר שיש בו גיד ועצם וא"כ אין הבשר עצמו שהוא אסור משום טרפה נאסר משום אמ"ה כנ"ל ואין כאן איסור מוסיף כמ"ש לכן צריך שבא בב"א משא"כ בתולש חלב מה"ח הנה כל החלב שתלש אסור משום אמה"ח בלא צירוף דבר אחר לשיטת הרמב"ם שפיר מוסיף איסור אהאי חתיכה גופי' שאסורה משום חלב ומשום טרפה לב"נ ושפיר חל איסור אבר אף שהוא מאוחר ודו"ק:

אך דבכל זה לא הונח לי דכל זה לא שייך רק לענין אמה"ח אבל לענין במה"ח דשפיר הוי מוסיף נגד טריפה אהאי חתיכה גופא וא"כ ליתא למ"ש ביישוב דברי רש"י דלמה לא יחול בשר מה"ח אטרפה כשבאים בב"א כיון דאיתא נמי בזאח"ז ובשלמא לדעת התוס' דאיסור בשר מהחי אינו חל עד שיפרוש ל"ק דמ"מ למה יחול אטרפה כיון שהוא מוסיף די"ל דל"ל איסור מוסיף אבל לפמ"ש בשטת רש"י תקשי דלהנ"ל ס"ל אפילו כולל וכ"ש מוסיף וצ"ע לכאורה אבל הוא הדבר אשר דברתי דלרש"י איסור במה"ח אינו נוהג כלל בב"נ ואף דלר"ל קיימינן ואיהו יליף תרווייהו מלא תאכל הנפש וגו' מ"מ אפשר דמאך בשר בנפשו דילפינן אמ"ה לב"נ לא ילפינן רק אבר ולא בשמה"ח ושפיר אין כאן מוסיף ודו"ק:

ואחר שסלקנו קושי' תוס' מעל רש"י נלע"ד להביא ראיה לדעת רש"י וממקומו הוא מוכרע דעיין פליתי סי' ס"ב שהסביר דמאן דס"ל לאברים עומדת היינו לולא האיסור שאסרה תורה היינו אוכלים אותו אברים אברים רק מכח האיסור דרביע עלה א"א לאכול וא"כ חל האיסור אמה"ח מיד כשנולד דרק מכח האיסור אין אנו אוכלין אותה ומאן דס"ל לאו לאיברים עומדת סובר דגם בלא האיסור דרביע עלה נמי אין אוכלין אותה איברים וממילא אין לומר דהאיסור חל ומונע אכילת הדבר כיון שהוא נמנע בלא"ה בלי האיסור ע"ש ומעתה לפ"ז בער אנכי מלהבין הא דקאמר הש"ס דלמ"ד לאו לאיברים עומדת איסור טריפה קדים וחל הלא גם על איסור טרפה שייך סברא זו שבלי האיסור נמי אין אוכלין אותה כמות שהיא עד שתמות, ובשלמא לשטת רש"י א"ש דאף אי לאו לאיברים עומדת מ"מ לחתיכת בשר עומדת וא"כ לולי איסור טרפה היינו חותכין חתיכת בשר ואוכלין רק איסור טריפה דרביע עלה מונע מלאכול ושפיר חל משא"כ איסור אבר

דבלא"ה לא היינו חותכין אבר ממנה שפיר לא חל אבל לשיטת תוס' דגם לחתיכת בשר אינה עומדת הדק"ל וא"כ עכ"פ מוכח מזה כדעת רש"י:

ואמנם כדי ליישב קצת דעת התוס' נ"ל בהקדם דברי ראב"ד שבריטב"א קידושין ע"ז שכתב ליישב דברי רש"י שכ' דאפילו נתנבלה ביוה"כ נמי אין איסור יו"כ חל על נבלה לר"ש והקשו תוס' שהרי הוא איסור ב"א ותי' ראב"ד דיש לנו שני מיני איסורין איסור גברא ואיסור חפצא והנה כל איסורי חפצא הוי נמי איסור גברא דמושבע ועומד מה"ס והנה ודאי דאיסור חפצא דנבלה לא הי' על בהמה זו בחייה אבל איסור גברא של נבלה הוא על האדם הזה משנעשה בן י"ג שהרי יש כמה נבלות בעולם אבל אי' גברא של יוכ"פ לא הי' עליו שהרי לא הי' שם יו"כ בעולם משנעשה גדול עד עתה וא"כ אי' גברא של נבלה קדים ואף דאי' חפצא חל על אי' גברא אבל יו"כ אינו אלא אי' גברא [ובמקו"א עשיתי סמוכין לדבריו מדברי הגמ' ובזה נסתלק מעליו קושי' ריטב"א שם כך למדתי מתורת האחרונים ע"ש] והנה כי כן שפיר קאמר הש"ס דלמ"ד לאו לאברים עומדת אי' טרפה קדים דודאי אי' חפצא דהאי בהמה ליכא כי קושיין אבל עכ"פ אי' גברא דטרפה קדים משעה שנעשה גדול דיש כמה טרפות בעולם אבל אי' לוקין דאמה"ח ליכא דאי לאו לאברים עומדת א"כ שום בהמה אינה עומדת לאברים ואין שם אמה"ח בעולם עד שיפרשנו ולכן א"א לחול אטרפה ודו"ק:

אולם דעדיין יש לפקפק דאכתי כיון דקיי"ל דנדר ע שבועה חל משום דאי' חפצא חל על איסור גברא כמבואר בנדרים ח"י וע"ש בר"ן ואם כן כשתלשו יבא אי' חפצא דאבר בב"א עם אי' חפצא דטרפה ויחול על אי' גברא דטרפה דאי' חפצא חל על אי' גברא, אך בזה י"ל לפי דברי תוס' רי"ד שהבאתי לעיל דכיון שבא אי' חפצא דאבר בפ"א עם אי' חפצא דטרפה ממילא אמרינן לענין אי' אבר כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו משא"כ לענין אי' טרפה ל"ש זה דיש כאן אי' גברא מכבר ואי אפשר לדחות אותו ועכ"פ ל"ש הי מנייהו מפקית [הגם שמדברי הראב"ד שהבאתי לא נראה כן דא"כ לא הי' צ"ל דיו"כ הוי רק אי' גברא כמובן אבל באמת בדברי הראב"ד לא נזכר כלל דיו"כ הוי רק אי' גברא רק שהאחרונים כתבו כן כדי ליישב מדוע לא חל אי' חפצא דיו"כ על אי' גברא דנבלה ולכן הוצרכו לומר דיו"כ הוי רק אי' גברא אבל לפמ"ש א"צ לכל זה והבן], ובזה יש להוסיף תבלין על תי' תוס' חולין ק"ג ד"ה ומר סבר שכתבו דדרשינן כל מין שבשרו אסור ולכאורה טעמא בעי כיון שאמרה תורה לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודא כדאמרינן לעיל א"כ צריך דוקא שלא יהי' שום אי' על בשר בהמה זו ומה איכפת לן במין שבשרו אסור ולפי האמור א"ש דע"כ לא בא הכתוב למעט מי שבשר בהמה זו

אסור דכיון דלאו לאברים עומדת אין כאן שם אי' על הבשר רק על הגברא כנ"ל וע"כ מי שבשרו אסור קאי על המין וא"כ גם מי שבשרו מותר קאי על המין ודו"ק:

ואחר הדברים האלה שזכינו להעמיד שיטת רש"י על תלה וגם הוכחנו דלדעת רש"י ז"ל אי' בשר מן החי אינו נוהג בב"נ מעתה יש לי לדון בדברי רבינו החת"ס חיו"ד סי' י"ט שזכרנו בתחילת דברינו במה שמוסיף להפליא העם הזה הפלא ופלא שמוכרים ונותנים בצים לנכרים באין פוצה פה ומצפצף ועיין ביו"ד סוס"י פ"ו דמשם בארה התירו מפורש יוצא והלא אסור להושיט אמה"ח לב"נ כמו שהאריך שם למעניתו, אמנם במה שהקדמנו יש לי לדון הרבה בדבריו דמה שהי' פשוט אצלו דכונת התוס' בחולין דס"ד לאסור בצים הוא משום אמה"ח ואני אומר דבמכ"ת הקדושה לא כן הוא דז"ל רש"י חולין ק"ב ע"ב ד"ה לא תאכל הנפש עם הבשר זה אמה"ח דאבר מן החי מקרי' נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת וכו' ע"ש ועיין חולין קכ"ח ע"ב דלכולי תנאי עכ"פ אין נקרא אבר אלא מה שאינו עושה חליפין רק דשם לענין טומאה איתמר וא"כ הני בצים דחזינן שאם נפרשו מהעוף עושה אח"כ חליפין וחליפי חליפין עד עולם האיך הי' ס"ד כלל לאסור משום אבר מה"ח, ואין לומר דעכ"פ ביצה הנפרשת לא ישוב לעולם דא"כ הרי גם במה"ח אינו עושה חליפין ובפירוש אמרינן בחולין קכ"ח דאינה מטמאה משום דעושה חליפין אלא כונת תוס' דהוי ס"ד לאסור משום במה"ח וכן הא דמצרכי' בבכורות וי"ו קרא למשרי חלב אף שעושה חליפין היינו נמי שלא נאסר משום במה"ח ולא אמרו הני אמה"ח נינהו אלא כי אמה"ח רק שלא רצו לומר בשר מה"ח מפני התערוב"ת בש"ר בחל"ב ואשגירת לישנא הוא דנקט וזה ברור [ועיין בתשו' חת"ס יו"ד סי' עי"ן שהוא ז"ל בעצמו כ' כזה בכונת רש"י סו"פ כיסוי הדם דמ"ש רש"י אמה"ח ר"ל בשר מה"ח ואשגירת לישנא נקט אבר וכן בהאי דפסחים ע"ג ע"ש] ולפ"ז כיון שהקדמנו דלדעת רש"י אין אי' בשר מה"ח נוהג כלל בב"נ ממילא בצים שאינם אסורים אלא משום במה"ח אין כאן אי' כלל בב"נ וא"כ אפוא מצאנו תרופה למכור בצים לנכרי עד שאני תמה על מאור עינינו החת"ס שלא שת לבו לכל זאת:

אך דאכתי יש לחקור לדעת הרמב"ם דבשר מה"ח נמי נוהג בב"נ וא"כ בצים דעכ"פ הוו במה"ח האיך מוכרין אותם לנכרי אבל נחפשה דרכינו ונחקורה על שרשן של דברים דז"ל הרמב"ם פ"ט מהמ"א הי"א אחד האבר או הבשר הפורש מן הבהמה או מן החי וכו' וכבר תמה הכ"מ שם הלא ר"י יליף במה"ח מובשר בשדה טרפה וכן פסק הרמב"ם בפ"ד וה' ממ"א דאינו חייב על במה"ח רק משום טרפה וא"כ האיך אפשר שנוהג בב"נ דאין מוזהרין על הטרפה והנה הלח"מ מראה מקום מוצא דין זה מברייתא דר' אושעיא

בפ' העור והרוטב קכ"א ע"ב אמנם הא גופי' קשיא ועכ"ח דברייתא אתיא כר"ל ולכן לחלק יצא דדוקא גבי ישראל דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר לכן לא ידעינן מיני' במה"ח אבל אף בשר בנפשו דכתיב בב"נ אדרבה קאי אכולה דהיינו נמי אבשר ושפיר ידעינן מיני' במה"ח ע"ש, ודבריו נפלאים ממני דלו יהיבנא דגילתה תורה דבמה"ח נוהג בב"נ מ"מ כיון דקיי"ל בסנהדרין נ"ט ע"א כל מצוה שנאמרה ונשנית לישראל ולב"נ נאמרה אבל כל שלא נשנית לישראל נאמרה ולא לב"נ וא"כ בשר מה"ח דנאמרה לב"נ משום לתא דאמה"ח נאמר ומשום לתא דאמה"ח לא נשנית בסיני לר"י אלא משום לתא דטרפה א"כ הוי כמו שלא נשנית בסיני ולא נאמרה לב"נ ואיך כתב הרמב"ם שיתחייב עליו משום במה"ח (בזה"ז), וביותר אני תמה עליו דאם בהאי קרא דכתיב גבי ב"נ נאסר במה"ח הנה עכ"פ לישראל ג"כ נאסר וא"כ האיך אמרינן לר"י באוכל בשר מן החי ובשר מן הטרפה אינו לוקה אלא אחת משום דמחד קרא נפקא ולמה לא ילקה שתים משום אך בשר בנפשו דכתיב גבי ב"נ ומשום טרפה והוא פליאה עצומה לכאורה, ואוסיף מיא ואוסיף קמחא דהנה רש"י ותוס' כתבו דהא דאר"י ובשר בשדה טרפה וכו' זה במה"ח היינו דובשר בשדה דריש דמשמע שפירש ממקומו וכבר הקשו תוס' הא קרא אצטריך לבשר שיצא חוץ למחיצתו כדאמרינן לעיל ס"ח ותי' דכולהו דרשי מיני' ע"ש, והנה תי' התוס' פליאה דעת ממני דהן אמת דכולהו דריש מובשר בשדה אבל אם כן אינם מפורשים בפסוק ואיך לוקין עליו הא הוי לאו שבכללות כיון שנכלל בתיבות ובשר בשדה בשר קדשים שיצא חוץ למחיצתו והוציא עובר את ידו לעיל בריש פרק בהמה המקשה ובשר מן החי וצע"ג לפענ"ד:

אמנם לדעתי אין אנו צריכין לכל זה ולא מובשר בשדה קדריש אלא הפי' ובשר בשדה טרפה זה בשר מן החי היינו כיון שאמרה תורה שטריפה אסורה באכילה וכל י"ח טריפות שנאמרו למשה מסיני הם בכלל ובשר בשדה טריפה וא"כ כשתולש חתיכת במה"ח ממילא ניטל מבשר זה הריאה וטחול וכליות ולב וקרום המוח ומרה וכבד וכל הטרפות שמנו חכמים כולם נתקיימו בחתיכה זו דמה לי אם ניטל הריאה או הלב מהבשר או ניטל הבשר מהלב והריאה ולכן אסור משום טרפה ודו"ק היטב בזה כי הוא קרוב לאמת דבזה יתרועעו אף יסורו הרבה קושיות שהקשו תוס' דף ק"ב ד"ה אכל אמה"ח שהקשו דבמה"ח הוי לאו שבכללות ולפמ"ש ניחא דהוי טרפה ככל טרפות שבעולם וא"כ לא הוי לאו שבכללות כלל, וגם מה שהקשו שם תוד"ה לר"י דלמה בנא ומבושל לקי שתים ובבמה"ח וטרפה אינו לוקה אלא אחת לר"י ולפי האמור א"ש דבמה"ח אינו שם איסור לעצמו רק במה"ח אסור משום דהוי טרפה והכל חד ושפיר

אינו לוקה אלא אחת, ובזה יתיישב ג"כ קושית תוס' שם ד"ה שאין בו כזית שהקשו אהא דאמר ר"א אר"י אכל חלב מן החי מן הטרפה לוקה שלש ומוקי לה בנטרפה עם יציאת רובה ולאברים עומדת דכולהו בהדי הדדי קאתי ואי נימא דבחייה לחתיכת בשר עומדת א"כ למה נקט שנטרפה הלא בלאו טרפה איכא שלש דהיינו אמה"ח ובשמה"ח וחלב, ולפי דברינו א"ש דהתם לר"י קיימינן ולר"י אי' במה"ח הוא משום טרפה והיינו חתיכה הנפרשת שנטרפה בעת פרישתה א"כ נהי דלחתיכת בשר עומדת לולי האי' שאסרה תורה מ"מ לא נטרפה עדיין בעוד שהוא לאחדים עם כל האברים הכשרים ואיזה אי' במה"ח יחול עלה עד שעת פרישה ואז תו לא תוכל לחול על איסור אמה"ח וחלב ולהכי צריך לאוקמא בנטרפה עם יציאת רובה דחל מיד אי' טרפה עם אבר וחלב בפ"א ודו"ק היטב, ומעתה עפ"ז החזקנו בדקי הקושיות שעל הלח"מ דאית לי' פרכא, איברא שמצאתי ברשב"א חולין קכ"ט ד"ה לעולם אסיפא שהביא בשם הרמב"ן קושית כ"מ הנ"ל ומחלק ופסקי לקראי דכתיב בישראל לא משמע במה"ח כלל וקרא דכתיב גבי ב"נ יש במשמעותי' גם במה"ח ולפום ריהטא משמע דכונתו כדברי לח"מ שהבאתי והיו לאחדים ומעתה על הראשונים אנו מצטערים ג"כ ולא על הלח"מ לבדו יתמה האדם פעוט כמוני:

אבל מה שנלע"ד להצדיק ולקיים במאמרו של רבינו הגדול ז"ל להסיר מעליו תלונת הכ"מ שמצאנו לו חבר בקושיתו ברשב"א בשם הרמב"ן וגם ברייתא דר' אושעיא בחולין קכ"א על מקומה יבא בשלום אף אליבא דר"י ואקדים דברי רמב"ם בפ"ה מהמ"א ה"ה שכתב תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים משום אמה"ח ומשום טרפה שהרי שני איסורין באים כאחד וכל התולש חלב מן החי ואכלו לוקה שתים משום אמה"ח ומשום חלב תלש חלב מן הטרפה ואכלו לוקה שלש ועיין בלח"מ שם שהביא בשם מהר"ל בן חביב שתמה עליו דמדכתב תלש אמה"ח ונטרפה בו משמע דס"ל לאו לאברים עומדת דאי לאברים עומדת ל"ל שנטרפה בנטילתו הלא גם אם נטרפה ביציאת רובה שפיר חל אי' אבר ועוד דאי לאברים עומדת א"כ אי' אבר בא מיד כשנולד ואיך חל אח"כ איסור טרפה כשתלשו אע"כ דס"ל לאו לאברים עומדת וא"כ איך כתב מיד בתולש חלב לוקה שתים ואם הוא ג"כ טרפה לוקה שלש דהכי משמע לישנא דמן הטרפה שהי' טרפה מקודם וכיון דלאו לאברים עומדת אי' אמה"ח מאוחר והאיך חל על חלב וטרפה יע"ש שהאריך. ולפענד"נ ליישב דהנה הרשב"א בחידושיו ר"פ גיד הנשה סוד"ה אלא בולדות קדשים הקשה קושית תוס' אהא דקאמר לר"י באכל חלב מן החי מן הטרפה לוקה שלש ומוקי לה בנטרפה עם יציאת רובה וס"ל לאברים עומדת דכולהו בהדדי

קאתי והלא אכתי אי' חלב קדים דר"י סבר לעיל בפ' בהמה המקשה דף ע"ה דתלש חלב מבן ט' חי חלבו כחלב בהמה דחדשים גרמי ולא אוירא וא"כ חל אי' חלב קודם שנולד ותירץ רשב"א בסברא חדשה דכיון שאם תשחט האם יהי' החלב מותר מכל בבהמה תאכלו ממילא אי' חלב מיתלי תלי וקאי שמא תשחט האם ויהי' לו היתר בשחיטה זו ומשו"ה עד שיולד או עד שיצא החלב לאויר העולם בחיי האם לא חשבי' לאיסור חלב שיחול עלה ע"ש שהאריך ולפ"ז קשיא לי בשמעתין דקאמר לר"י דבהמה בחייה לאברים עומדת ונטרפה עם יציאת רובה לוקה שתים משום אמה"ח ומשום טרפה דבהדדי קאתי דאי' אבר חל כשיולד ולפי סברת הרשב"א תקשי נהי נמי דלאברים עומדת מ"מ אי' אבר מיתלי תלוי וקאי דהא יש לו היתר בשחיטה וא"כ עד שיחתכנו א"א לומר שחל איסור אבר דהא יש לו תקנה עדיין ושמא יתקנו, ובהשקפה ראשונה אמינא לכאורה דזה שיבוש דהתם שפיר כתב הרשב"א דהחלב יש לו היתר כיון שגם אם ישחט האם יהי' חלב הולד חלב כמות שהיא עכשיו ואפ"ה יהי' מותר א"כ יש תקנה לאיסור וא"א לומר שחל עכשיו אבל כאן מה תאמר שיש תקנה לאי' אמה"ח בשחיטה ואינו חל עדיין ז"א דאם ישחטנו לא נאמר שניתר איסור אמה"ח רק נאמר שאין כאן אמה"ח בעולם כלל ונהפך לדבר אחר וא"כ אמה"ח לא יותר לעולם ושפיר חל מיד כשנולד וזה פשוט וברור, אמנם עדיין לא נחה שקטה דעתי בזה דהא קי"ל מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה ועיין תוס' ריש חולין ד"ה ובמוקדשין ובר"פ העור והרוטב וא"כ מן הדין שתהי' אסורה משום אמה"ח כיון דאכתי חי' היא ואפ"ה אמרינן חולין ל"ג דמותר לחתוך כזית בשר מבהמה קודם שתצא נפשה ועדיין מפרכסת ולאכלו משום דבשחיטה תליא מלתא וכיון שנשחטה כהוגן נתקן איסור אמה"ח אף דאכתי חי' היא ועיין שם ברש"י ותוס' וראשונים ולפ"ז גם כאן כשתשחט ותהי' מפרכסת יהי' כאן אמה"ח רק שנאמר דניתר בשחיטת סימנים וא"כ ליתא לחילוק הנ"ל והדק"ל איך חל אמה"ח כשנולד הלא אפשר לתקנו בשחיטה וא"כ מתלי תלי וקאי וצ"ע:

ועלה בדעתי לומר דעכ"פ כיון דבהמה בחייה לאברים עומדת חל עליו אי' גברא של אמה"ח מיד כשנעשה גדול דהא עכ"פ יש אמה"ח בעולם אי ס"ל לאברים עומדת וכמש"ל, אבל באמת לא הועלנו בזה דהא עכ"פ אי' גברא וחפצא דטרפה של חתיכה זו חל מיד כשנטרפה ואיסור אבר מאוחר כשנחתך ואיך יוכל לחול על חתיכה זו ועיין ריטב"א קידושין ע"ב מה שהשיג על ראב"ד שהבאתי לעיל ותבין:

לכן נ"ל להכריע מכאן כשיטת רמב"ם פ"ט ממלכים הי"א דפסק כראב"י לעיל דף ל"ג דלא אמרינן מי איכא מידי וכו' ועיין בלח"מ שם מ"ש בדבריו וא"כ מפרכסת אע"ג

דמותרת לישראל משום דלדידן בשחיטה תליא מ"מ לב"נ דבנחירה ומיתה תליא מלתא אסורה לו משום אמה"ח וכמ"ש שם רמב"ם להדיא ע"ש ולפ"ז בב"נ אי ס"ל לאברים עומדת שפיר חל מיד כשנולד דל"ל דהא אית לי' תקנה כי קושיין דז"א דאי מפרכסת באמת אסורה עדיין משום אמה"ח ולאחר שמתה אין כאן אמה"ח וכמ"ש לעיל ולפ"ז א"ש דאם אנו דנין מכח אי' החפץ הנה על החפץ יש כאן שם איסור אמה"ח מכח.. ב"נ ואם אנו דנין מכח איסור גברא עכ"פ לישראל אינו אסור לפ"ז אם דנין מכח הגברא וכבר ביארתי דאי לאברים עומדת יש כאן איסור גברא משעה שנעשה גדול ושפיר קאמר דאתי בהדדי ודו"ק היטב, ועפ"י אלה הדברים יש ליישב שתי קושיות התוס' שזכרנו לעיל דאי נימא דלחתיכת בשר עומדת ילקה שתים לר"ל באכל אמה"ח וטרפה משום במה"ח ומשום טרפה וגם ל"ל למימר לר"י באכל חלב מן החי מן הטרפה דלוקה שלש הא בלא טרפה נמי יש שלש עם במה"ח ועיין היטב בתוד"ה שאין בו כזית, ולפמ"ש ניחא דכיון דכבר הוכחנו דלשיטת רש"י אין במה"ח נוהג בב"נ כלל ובישראל יש לו היתר בשחיטה א"כ נשאר קושיא הנ"ל לאמת דכיון דיש לו תקנה אינו חל עד שיפרשנה משא"כ לעיל כתב רש"י שפיר דכיון דאכלו בלא שחיטה חייב משום במה"ח דעכ"פ פ בשר מקרי והבן:

ומעתה לפ"ז נ"ל סברא נכונה דהנה גם בשנטרפה עם יציאת רובה חל איסור אמה"ח אף שאינו בא האי' לישראל עד שיפרישנה כמ"ש מ"מ חל אטרפה משום דאיסור חפצא של אבר חל עליו מיד בפ"א עם טרפה משום איסור דב"נ אבל עכ"פ גם בשנטרפה אח"כ יכול אי' טרפה לחול על איסור אבר משום ישראל דלדידי' לא נאסר עדיין ולא חל עליו איסור אבר וממילא יכול אי' טרפה לחול עליו לישראל והבן, והא דקאמר בשבנטרפה עם יציאת רובה היינו לאפוקי שלא טרפה בתלישתו דאז הי' גם לר"ל לוקה שתים ונקט נטרפה עם יציאת רובה משום אוקימתא שני' ויש ליישב עוד ומעתה לפ"ז דברי הרמב"ם צדקו יחדיו דאיהו ס"ל לאברים עומדת אבל עכ"פ לישראל אינו חל מיד כמ"ש ולהכי שפיר יכול איסור טרפה לחול עליו כנ"ל ומשו"ה נקט נמי ונטרפה בנטילתו לאשמעינן רבותא דאפי' טרפה מאוחר נמי יכול לחול על אי' אבר אבל עכ"פ כיון דלאברים עומדת ונאסר מיד לב"נ יכול ג"כ אי' אבר לחול אחלב ואטרפה ושפיר חייב שתים בחלב ושלש בטרפה וחלב וא"ש:

ומעתה כיון שזכינו לדין דשיטת הרמב"ם דלאברים עומדת נלע"ד לחדש דבר דבפ"ה מה' מ"א ה"ו כתב דלישראל חייב על כזית אמה"ח במשהו בשר גידין ועצמות משלימין אבל אם הפריש האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הבשר מן הגידין ועצמות אינו חייב

עד שיאכל כזית בשר ואין הגידין והעצמות מצטרפין לכזית כיון ששינה מברייתו ועיין במ"מ שם שפירש דכונת רמב"ם שזה הוא הפירוש בגמ' חלקו מבחוץ היינו שהפריד הבשר מגידין ועצמות ובלח"מ שם כתב דיליף לה מכ"ש דחלקו מבחוץ דהיינו שחתך האבר לשנים אף שבכל חלק יש משהו בשר גידין ועצמות ואפ"ה פטור מכ"ש כשהפריד הבשר מגיד ועצם ע"ש, ולפ"ז נ"ל כיון דהא דאמרינן דחלקו מבחוץ פטור כבר כתבו רש"י ותוספות סו"פ גיה"נ הטעם משום דאמה"ח חידוש הוא דבעלמא לא מחייב אגידין ועצמות והכא חייב ואין לך בו אלא חידושו כשהוא שלם ולא כשחלקו וא"כ התינח בישראל דבעי שיעור אבל בב"נ דכתב הרמב"ם פ"ט מה' מלכים ה"י דחייב בכל שהו דלא נתנו שיעורין לב"נ וא"כ לא מיבעיא חלקו מבחוץ לפי הבנת הלח"מ דהיינו שחתך האבר לשנים לא ודאי משכחת לה לחקור כלל בב"נ דאין שיעור לשלימותו שנדון בו דין חלוקה אלא אפילו דינו של הרמב"ם שהפריש הבשר מגידין ועצמות בלבד נמי חייב עליו משום אמה"ח ואפילו לא הי' איסור במה"ח בעולם כלל, לא מיבעיא לשטת המ"מ דהוא הדין שבגמ' דחלקו מבחוץ וחלקו מבחוץ דפטור היינו משום דאמה"ח חידוש הוא וא"כ בב"נ דליכא חידוש כלל דמחייב אגידין ועצמות כיון שגם משהו בשר יש בו כדי לחייב וא"כ וודאי דחייב בזה אלא אפילו לדעת לח"מ דמכש"כ דחלקו מבחוץ יליף לה מ"מ דיו לבא מן הדין להיות כנדון וחלקו מבחוץ גופא חייב בב"נ כיון דטעם הפטור הוא משום החידוש ובב"נ ליכא חידוש וא"כ ממילא בהפריד הבשר נמי חייב והבן, וראה לשון חכמים מחכים דבה"ב כתב אבל אם פירש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טרפה כמו שביארנו לא משום אמה"ח ובה"ג גבי הפריד הבשר כתב אינו לוקה עד שיאכל כזית בשר מן הבשר ואין הגידין ועצמות מצטרפין ולמה לא כתב דאינו לוקה כלל משום אמה"ח אלא משום טרפה, אמנם הדבר נכון דזה ודאי אינה סברא שלא יחייב התורה אם אוכל כזית בשר מאמ"ה משום אמה"ח אלא דוקא אם יאכל גיד ועצם דזה נגד השכל הלא דיינו אם נאמר ש שחייב גם על גיד ועצם וזה ג"כ חידוש היא שחדשה תורה אבל שנאמר עוד שאינו חייב אלא גיד ועצם זה נגד הסברא והשכל, ולפ"ז בה"ג דקאי שנפרש אמה"ח והי' עליו שם אבמה"ח א"כ כשאוכל כזית בשר ממנו ודאי חייב משום אמה"ח אפי' אין אי' במה"ח בעולם רק דחידוש זה שחדשה תורה שגם גידין ועצמות מצטרפין זה דוקא אם הוא כבריתה ולא כשהפריד הבשר שאינו כבריתה דאז לא חידשה תורה ואינן מצטרפין אבל בהלכה ב' קאי שנחתך רק חתיכת בשר ולא הי' עליו אי' אבר מעולם לישראל כמש"ל כיון שיש לו תקנה לישראל כתב שפיר שאינו חייב משום אמה"ח אלא משום טרפה והבן:

והנה לפ"ז הדבר ברור דבב"נ חייב אכל שהוא משום דלא נתנו שיעורין לב"נ אפי' נאמר דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת ואם נחתך אבר כברייתו מבהמה שהי' עליו שם אמה"ח ואח"כ אכל משהו בשר ממנו נמי חייב משום אמה"ח דמשהו לב"נ הוי כמו כזית לישראל ובכזית לישראל הרי הוכחנו מדברי הרמב"ם שחייב משום אמה"ח וה"נ במשהו לב"נ כמובן, ולפ"ז אומר אני כיון שכבר הוכחנו דדעת עה הרמב"ם דלאברים עומדת רק בישראל אינו חל עד שנחתך כיון שיש לו תקנה בשחיטה אבל בב"נ חל מיד כשיולד כמו שבארנו לעיל א"כ בב"נ יש על כל אבר ואבר שם אמה"ח וא"כ גם כשלא נחתך אבר כברייתו מן הבהמה רק חתיכת בשר בעלמא מ"מ כיון שגם במחובר הי' חל עליו שם איסור אבר וא"כ הוי האי בשר כמו אם הי' מפריד הבשר מאבר שנחתך שהי' חייב עליו משום אמה"ח וממילא השתא נמי חייב אבל לא משום במה"ח אלא משום אמה"ח, ולפ"ז הכל ניחא דלעולם פסקי' כר"י דיליף במה"ח מובשר בשדה טרפה גבי ישראל ונ"מ דאי משום אמה"ח אינו חייב אלא כשנחתך אבר ומאותו אבר נפרד הבשר דאז הי' עליו שם אבר אבל אם נפרש רק הבשר לחוד אינו חייב משום אבר אף דלאברים עומדת מ"מ לא הי' עליו שם אבר מעולם כיון שיש לו תקנה בשחיטה ומשום במה"ח חייב גם בנחתך הבשר לחוד, ובאמת גם גבי קרא דב"נ נמי לא ידעינן אלא אמה"ח ואפ"ה א"ש פסק הרמב"ם דפסק כברייתא דר' אושעיא בדף קכ"א דחייב ג"כ על בשר הפורש מן החי כיון דגבי ב"נ לית לה תקנתא בשחיטה ולאברים עומדת וחל עלה שם אבר במחובר וא"כ ממילא חייב על בשר הפורש משום אמה"ח כיון שהוא חלק מאבר וכו' רק לענין טומאה אף שב"נ מוזהר עליה משום אבר אינו מטמא חדא משום שאין ישראל מוזהר עליו ושנית דקראי ממעטי לי' מטומאה כיון שעושה חליפין או משום שאינו גידין ועצמות כדאמרינן בהעור והרוטב קכ"ח ע"ב ואפי' נחתך אבר מבהמה ונפרד הבשר מאבר נמי אינו מטמא דדוקא גידין ועצמות גורמין הטומאה או אם אינו עושה חליפין בדוקא כמות שהיא ולא באופן אחר והבן היטב:

ובא וראה פלא בלשון הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"א שכתב הוסיף לנח אמה"ח שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות, ולפי דברי הלח"מ שמונה אני יודע שהרי נצטוה גם על בשר מן החי ואפי' אם נדחק שבמה"ח אינו דבר שבמנין והי' לבשר אחד עם אבר מן החי מ"מ הרי לדברי הלח"מ במה"ח היא העיקר וא"כ הו"ל להרמב"ם לומר שהוסיף לנח במה"ח ולא אמה"ח אלא ודאי כמ"ש שלא נצטוה אלא על אבר ולא על במה"ח אלא שהבשר אסור משום אבר וכנ"ל, ואותיות מחכימות מצאתי עוד בלשון הרמב"ם שם בהי"ב גבי מפרכסת כתב אבר ובשר הפורשין ממנה אסורים לב"נ משום

אמה"ח, ודברים אלו אין להם מובן לכאורה האיך בשר הפורש אסור משום אמה"ח הלא הוא אסור משום במה"ח ולפי האמור שפתיו ברור מיללו דגם בשר הפורש אסור רק משום אבר מן החי וכמ"ש:

ומעתה נחזור לראשונות ואומר אני דלפמ"ש אין בשר הפורש מן החי אסור לב"נ לדעת הרמב"ם אלא בבשר הפורש מאבר דהוי חלק מאבר ובמחובר ג"כ חל עליו אי' אבר דלאברים עומדת אבל בצים וחלב שאינם אבר כמו שבארתי ביאור רחובות כיון שעושים חליפין וגם אינם בשר הפורשין מאבר אלא במה"ח מודה גם הרמב"ם שאינם אסורין כלל לב"נ דבמה"ח לא נאסר להם כלל ולזה גם רש"י מודה דבשר הפורש מן החי אסור לב"נ משום אמה"ח רק לא משום במה"ח ובזה יתרועעו אף יסורו כל הקושיות שהקשיתי לשיטת רש"י וא"כ אין כאן מחלוקת כלל, ובזה מקרא אני דורש אך בשר בנפשו כלומר בשר שהוא כנפש דהיינו אבר לא תאכלו בנפשו בעוד שהנפש בו אבל בשר שאינו בנפש דהיינו אבר כגון ביצים וחלב זה לא אסרה תורה כלל, ואפשר לכווין זה גם בלשון הרשב"א שכתב אבל בב"נ דכתיב אך בשר בנפשו משמע לא תאכל הנפש עם הבשר בשנפשו בו והלכך אפי' במה"ח במשמע ולשונו מגומגם קצת כמבואר לכל מעיין בצדק, ולפמ"ש כונתו רצויה דמשמע לא תאכל הנפש היינו החיות עם הבשר בשנפשו היינו האבר שהיא כנפש שאינו חוזר בו בתוך אותו הבשר אבל לא אסרתי כשאין האבר בבשר כגון ביצים וחלב וממילא משמע דבשר הפורש מאבר אסור אבל אכתי רק משום אמה"ח ולא משום במה"ח, ונפשי יודעת מאוד שאין לשונו סובל היטב ביאור זה אך שגם אם כונתו לדברי הל הלח"מ אין לשונו מכוון ומוטב שלא יהי' לשונו לשון זהב טהור משיהיה כולו מוקשה מקושיות שהקשיתי למעלה וגם להשוות המחלוקת שיהיה דעתו ודעת רש"י והרמב"ם שווין ושפה אחת ודברים אחדים להם ואחר הדברים האלה הנה מצאנו מקום עכ"פ להיתר מכירת ביצים לנכרי ומנהג ישראל תורה והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם:

ובהכי א"ש מה דהוי ק"ל לכאורה לדעת הלח"מ דגם במה"ח נרמז בפסוק אך בשר בנפשו וגו' אבל האי מיהת מודה שגם אמה"ח כתוב כאן בפסוק זה ואמה"ח לב"נ נאמרה ונשנית בכל הש"ס וכדכתב ג"כ הרמב"ם בכ"מ שהבאתי לעיל ולא אבין לאיזה תכלית כתבה תורה אמה"ח דהלא זה פשוט דעל גידין ועצמות לחודייהו בלא בשר ודאי אינו חייב משום אמה"ח והא דמצטרפין לבשר להשלים לכזית חידוש הוא כמ"ש רש"י ותוס' שלהי פג"ה ואפילו למ"ד בפ' העור והרוטב דארכובה שאין בה בשר כלל נמי מטמא משום אמה"ח היינו לענין טומאה אין קפידא על בשר אבל לא לענין אכילה וזה פשוט

וא"כ בשלמא לישראל להכי פלגינהו קרא לחייב על אבר אע"פ שאין בו כזית בשר וגם ללקות שתים אי מתרי קראי נפקא אבל בב"נ דחייב אמשהו בלא אבר נמי חייב משום משהו בשר שיש בו ואי לחייב שתים ז"א חדא דהא מחד קרא נפקא ושנית דהא בב"נ אזהרתן זו היא מיתתן ובתרי קטלא אי אפשר למקטלא וא"כ אם כתבה תורה במה"ח לאיזה צורך כתבה אמה"ח, אולם למש"ל א"ש דהתורה לא כתבה רק אמה"ח וממילא בשר הפורש אסור משום אמה"ח ודו"ק:

עוד זאת אדרוש ממרן הגאון בעל חת"ס מ"ש באמצע דבריו דלהכי ביצים מותרים לנכרי משום דמשקה ומיחוי וגמיעה בעלמא הוא וממילא שריא דאכילת אמה"ח אסרה תורה ולא שתיה רק גבי ישראל דרבי רחמנא לאסור צירן ורוטבן איצטריך שריותא בביעי וחלב אבל לא בב"נ, ושוב דחה זה דהתינח ביצה חיה אבל צלויה ומבושלת אוכלים הם דמשקה שהוקפה מיקרי אוכל יע"ש שהאריך, ולפענ"ד הוא נגד דברי הש"ך בסימן פ"א סקי"ג שכתב להשיג על דברי הרא"ש שסובר דמי חלב אסורין משום אמה"ח דדוקא בחלב גילתה תורה שמותר ולא במי חלב עיין ברא"ש שלהי כ"ה וכתב שם הרא"ש ואין זה תימא שכן מצינו גבי דם אברים כל זמן שלא פירש מותר וכשפירש אסור וה"נ כאן כל זמן שהוא עם האוכל מותר וכשפירש אסור והש"ך השיג עליו דלא דמי דגבי דם האי' בא כשפירש אבל הכא האיסור הוא משום אמה"ח ואם נאמר שמי חלב בפ"ע אסורין משום אמה"ח ע"כ האיסור צריך לבא כשפירש מן החי דזה הוא איסור שלו א"כ גם כשהן עם האוכל יאסרו ומדהתירה תורה חלב אע"פ שמי חלב מעורב בו ע"כ בעת הפרישה לא נאסרה ואיך יאסרו אח"כ וממילא גם בפ"ע שרי ע"ש, ולפי"ז ה"נ כן הוא כיון דבשעת פרישת הביצה לא נאסרה דהוי משקה איך תאסור אח"כ כשנתבשלה משום אמה"ח וכבר הביא הוא עצמו דברי הש"ך ברס"י ע"ג וכאן בסי' י"ט עשה עצמו כאלו לא ידע ואין לומר משום שנאסר לישראל בשעת הפרישה דהא באמת אינו אסור לישראל משום אמה"ח דגלי קרא ואת בת היענה וצ"ע:

ובגוף דברי תוס' חולין ס"ד בשם בה"ג יש לי מקום עיון שכתבו דס"ד לאסור ביצים משום דפירש מן החי כמו חלב דאמרינן בבכור דהי' אסור אי לאו דגילתה תורה להתירא ע"ש, ולפענ"ד אין הנידון דומה לראיה דהא בביצת נבלה שכמוה נמכרת בשוק כבר העלו תוס' חולין נ"ח ד"ה ושוין דאפילו לב"ה במ"א פ"ה דעדיות דאסרי מ"מ מן התורה ודאי שרי אלא מדרבנן הוא דאסור וראי' מדמותר לבשלו בחלב כדאמרינן פ"ק דביצה ע"ש היטב מבואר מזה עכ"פ דביצה לאו גופא דתרנגולת הוא אלא כדבר בפני עצמו העומד בתוך התרנגולת וחיותו ממנה ולפ"ז בשלמא גבי חלב שפיר ס"ד לאסור משום דהוי

כאמ"ה כיון דקי"ל דם נעכר ונעשה חלב וא"כ פירש החלב מעצם החי שמחובר בו והיו לאחדים מתחלה ועתה נתפרדה החבילה ושפיר יש לאסור משום דפרש מן החי אבל ביצה שהוא דבר בפ"ע. ואני אומר קשר לכל התרנגולת האיך הי' ס"ד כלל לאי' משום אמה"ח או משום במה"ח הלא אינה נפרש ונחתך מעצם החי ולא הי' מעולם חלק ממנה ועיין שם בחולין בתוד"ה והלכתא בתירוצם ותבין יותר וא"כ מהיכי תיתי לאסור משום אמה"ח ואין לומר דהוי פירש מן החי בשעה שנפרש הזרע מהזכר דז"א דחדא בספנה מארעא מא"ל ושנית דזה הוי רק פירשה בעלמא ועיין בכורות ז' גבי יאלא דחמורתא ובראשונים שם, אמנם באמת אחר העיון דברי בה"ג נכונים דודאי ליכא למימר דבשעה שנולדה הביצה אז פורש ונחתך מן החי שהרי אז פרושה ועומדת היא אבל הפירוש הוא כך דעכ"פ קודם שנגמרה והיא מעורה בגידין הרי היא גוף אחד עם התרנגולת ועיין בסוגיא הנ"ל ובשו"ע יו"ד סימן פ"ו ס"ד ובש"ך שם וסי' פ"ז ס"ה ובש"ך סק"ט וממילא (שלה) היא נפרשת מן החי ואז חשבינן לה כאלו אז נחתכה מה"ח ושפיר יש לאסור משום אמה"ח והבן היטב:

אלא דהא קשיא לי דתוספות בחולין ק"ג ד"ה דאי' חלב הקשו לר"י דאמר לעיל תלש חלב מבן ט' חי חלבו כחלב בהמה דס"ל חדשים גרמי ולא אוירא א"כ איסור חלב קדים לאי' אבר וטרפה ותרצו בתי' השני דגם לר"י דסובר חדשים גרמי היינו דלא בעינן אוירא דבהמה שיולד העובר דוקא אבל אוירא דחלב בעינן וכל זמן שלא יצא לאויר עולם אין אי' חל עליו ע"ש וברשב"א ריש פג"ה שהבאתי לעיל ולפ"ז כיון דקי"ל דכל ביצה דמתילדה האידנא מאתמול גמרה לה כמבואר ריש ביצה וא"כ פרישתה מהחי הי' אתמול כשגמרה כמש"ל דהפרישה מן החי אינו אלא בעת שנגמרה ואז א"א שתהי' הביצה אסורה משום אמה"ח דהא ליכא עדיין אוירא דביצה וכמו דבעינן אוירא דחלב ה"נ ודאי בעינן אוירא דאבר עיין בתוס' ריש פג"ה בד"ה אלמא וא"כ לא נשאר אלא שנאמר שכשנולדה דאיכא אוירא דביצה תהי' אסורה משום שנפרשה אתמול מן החי ולפי דברי הש"ך הנ"ל גם זה א"א דכיון דבשעה שנפרש מה"ח לא נאסר איך יאסר אח"כ הלא האי' יהי' משום אבר ובשר מן החי ואם בשעה שנפרד מה"ח לא נאסר אין לאסור אח"כ שהרי אז אינו פירש מהחי והדק"ל איך ס"ד כלל למיסר ביצים משום אמה"ח וצע"ג לכאורה, אמנם נ"ל פשוט דבה"ג קאי בשיטת הרא"ש דמי חלב אסורין משום אמה"ח ולא נחית לחילוק הש"ך הנ"ל אלא אף אם לא חל אי' אבר ובמה"ח בשעה שפירש אפ"ה יכול לחול אח"כ ושפיר יש סברא לאסור ביצים משום במה"ח כמובן, ולפ"ז כיון דקיי"ל דמי חלב שרי ודלא כראב"ן ורא"ש הנ"ל אלא כסברת ש"ך הנ"ל וכן עמא דבר א"כ ליכא בביצים שום

חשש דאבר ובשר מן החי כלל כמ"ש א"כ שפיר מותר למכור וליתן ביצים לנכרים ואין כאן בית מיחוש והנח להם לישראל וכו':

אמנם מה דקשיא לפ"ז הוא דמשנה שלימה שנינו בריש פ' בהמה המקשה ס"ה דחותך מן הטחול או מן הכליות של בהמה אסור באכילה וכן פסקי' להלכה ביו"ד סי' ס"ב ולהנ"ל תקשי הלא בשעת פרישה א"א לאסור שהרי אוירא דאבר בעינן וכיון שלא נאסר בשעת הפרישה איך יאסר אח"כ וכסברת הש"ך הנ"ל, לכן נ"ל דבר חדש דדברי הרא"ש במי חלב ודברי תוס' בביצים שרירין וקיימין ודברי הש"ך ליתא דאמת דמשום אמה"ח א"א לאסור אלא בעת הפרישה אבל כיון שהחלב והביצים נפרשו מהחי קודם שחיטה איכא עליהו איסור א"ז שיוכל לחול אף שאינו בא בעת הפרישה ושפיר יש סברא לאסור ביצים ומי חלב ודו"ק דבהכי ניחא האי דחותך מן הטחול דשפיר אסור משום א"ז עכ"פ ועיין תוס' חולין ל"ג ד"ה אחד נכרי ותבין היטב כי קצרתי, ולפמ"ש לעיל דלר"י הפי' דכל בשר הפורש מהחי טרפה הוי שנטלו ונחסרו ממנו כל האברים שהבהמה נטרפת בהן יש להוסיף עוד דמלקות נמי איכא בחותך מן הטחול וכן במי חלב להלקות וכן בביצים אי לאו דגלי קרא שמותרים שכיון שנפרש מהחי נטרפו ולוקין עליו משום טרפה וזה יוכל לחול אף אם אינו חל בעת הפרישה כמובן ודברי תוס' והרא"ש נכונים, אמנם כל זה לישראל שנאסר להם א"ז וטרפה אבל בנכרים שאינם מוזהרין על אינו זבוח ועל טרפה וא"כ יאסרו הביצים רק משום אבר או במה"ח בזה שפיר י"ל כמש"ל דכיון דאינן יכולין לחול בעת פרישתם כמו שבארנו אינם יכולין לחול גם אח"כ כסברת הש"ך הנ"ל וא"כ שפיר יש לנו על מה לסמוך למכור ולתת ביצים לנכרים, וה' יסמכנו ויסעדינו כו וידין אותנו לכף זכות ויזכינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולהביט מתורתו נפלאות עדי יחוש לנו ישועות הניבאות כחפץ נפשך היפה ונפש ש"ב ידידך הנאמן הדוש"ת באה"ר: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קטז

שוכ"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג בתורה וביראה חרוץ ושנון כמו"ה זכרי' נ"י שווארטץ בסאראוואש:

אשר שאלת שפעמים שאין השוחט במקולין ולוקחין בשר מקצב ישראל שהוא מומר לכה"ת כולה ואח"כ מביאין הבשר לבית השוחט להראות לו והוא בהבטה בעלמא מתיר להם הבשר באמרו שמכיר החתיכות בטביעת עין ועשה כן כמה וכמה פעמים אם עושה בזה כהוגן ואם יש לסמוך עליו שמכיר הבשר בטב"ע, וכתבת דא"א להכיר הבשר

במראיתו וחזותו בטב"ע כמו"ש חכ"ץ סי' ט"ל וגם א"א להיות טב"ע בארכו ורחבו כמ"ש רש"י ב"מ י"ט כיון שמעיקרא היתה חתיכה גדולה ועכשיו חתך הקצב חתיכות קטנות מן הגדולה יפה כתבת:

ולפענ"ד אם מכיר איזה דבר בטב"ע ונשתנה מכמות שהי' שוב בטל הטב"ע וכמו"ש רש"י ותוס' ביבמות דף קט"ו ע"ב וטב"ע אינו סימן ואינו יודע בעצמו במה מכיר הדבר אלא שנחקק במוחו ובעיניו צורת הדבר ומכיר בבירור שזהו וא"כ בהי' לו טב"ע בחתיכה גדולה הרבה ונחתכה לחתיכות קטנות א"א להיות בו טב"ע בשום דבר לא במראה וחזותא ולא במדת ארכו ורחבו:

איברא דיש לי מקום עיון בבכורות מ"ו ע"ב דפריך אר"י דס"ל דיצא פדחתו הוי כילוד אף לנחלה דשייך בזה יכיר מהא דתני' פדחת בלא פרצוף פנים פרצוף בלא דלמא ביש מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם ומאי קושי' דלמא ביש לו טב"ע בפדחת לחוד שפיר יכול להכיר בטב"ע בפדחת אבל אם יש לו טב"ע בפדחת עם פרצוף פנים אז אם חסר אחד מהם בטל הטב"ע ומאי פריך ועיין חת"ס אה"ע ח"א סי' נ"ד וח"ב סי' קמ"ד וצ"ע:

ומ"מ הדין דין אמת דבנ"ד א"א להכיר בטב"ע ומה שהבאת מש"ך סי' ס"ג סק"ז דבבשר צריך להיות שבעתו עין והבאת ראי' מתוס' ב"מ כ"ד ד"ה ומודה ר"ש, לפענ"ד אין זה כוונת הש"ך אלא דבדברים שדרך להיות בהם טב"ע לרבנן ב"מ כ"ד אפי' הם חדשים ולא השתמש בהם רק מעט יש לו בהם טב"ע ולר"ש בעי' דוקא שבעתן עין שראה אותן הרבה פעמים אבל באלו יש לו טב"ע גם אם לא נתן דעתו ונתכוין שיהי' לו בהם טב"ע להכירם אבל בכל הנך דחשיב במתני' ב"מ כ"א ואחד מהם חתיכות של בשר בזה כתבו תוס' הנ"ל שאין דרכן להיות בהם טב"ע אפי' שבעתן עין וראה אותן הרבה פעמים אין לו בהם טב"ע ממילא, אלא א"כ נותן לב ומתכוין שיהי' לו בהם טב"ע להכירם וזה שכ' הש"ך מיהו דוקא חתיכות שראה אותן מתחילה היטב:

ולפ"ז מיושב קושי' הפלתי שהק' מתוס' חולין צ"ו ד"ה ולא שכתבו דסגי בטב"ע כל דהוא דכונת תוס' הוא בסוף כשמכירם סגי בטב"ע כ"ד דהיינו עיון ולא עיון גמור כמ"ש בתשו' נובי"ק אה"ע סי' ט"ל ודברי הש"ך הם מעיקרא כשנותן לב להיות בהם טב"ע צריך עיון גמור ולק"מ אש"ך, אך נראה דפלתי ס"ל דתחילת דינא כסוף דינא ואם בסוף סגי בטב"ע כ"ד בלי עיון גמור גם בתחלה סגי בעיון כ"ד ולמה כתב ש"ך שראה אותן בתחלה היטב, אבל מ"מ לק"מ דאפשר בהני דחולין בכרכשתא וגבא דבישרא וקיבורא דתכלתא דרכן להיות בהן טב"ע ולהכי סגי בעיון כ"ד בין בתחלה בין בסוף אבל הש"ך קאי בחתיכות בשר שאין דרך להיות בהם טב"ע ולהכי צריך לראות אותן היטב בין בתחלה בין בסוף:

ובמ"ש א"ש מה שהקשית לר"ש דבעי' שבעתן עין א"כ איך סומא מותר באשתו דהוי רק טב"ע כ"ד כמ"ש תוס' בחולין שם ולפמ"ש ז"א דבאמת מתחלה נתן דעתו ומתכוין להכירה בקול וכמו שפירש"י שם בטב"ע דקלא שנתן דעתו להכירה בקול וזה עדיף משבעתו עין אבל בסוף שהם מהומי' לביתם אינו אלא טב"ע כ"ד כמו"ש תוס' שם, וניחא נמי בזה מה שהקשית אמאי צריכין תוס' ב"מ להוכיח ממשמעתו דמתני' דדברים שדרכן להיות בהם טב"ע בכל ענין חייב להכריז אפי' לא שבעתן עין הא מוכח כן דאלת"ה איך סומא מותר באשתו ולפמ"ש אין ענין זל"ז אלא שבעתן עין הוא בתחלה וטב"ע כ"ד היינו בסוף וכמו שמתורץ לר"ש באמת כך אפשר לומר גם לרבנן ולכן הוכיחו ממתני' דלרבנן אפילו לא שבעתן עין נמי:

ועוד נ"ל דהאי דחולין אין ראי' דשם אינו נגד חזקה ולכן מהני טב"ע כ"ד אבל באבידה אי ליכא סימן ולא טב"ע הרי הוא של המוצא וא"כ הך טב"ע כ"ד הוי נגד חזקת ממון ועיין ש"מ ב"מ כ"ז ואין ראי' משם דמהני טב"ע כ"ד להוציא מן המוצא ולכן הוצרכו תוס' להוכיח מן המשנה דחייב להכריז אבידה בטב"ע כ"ד:

ומה שתמהת עמ"ש תוס' מהא דרבב"ח ב"מ י"ט דקאמר אי טב"ע אית לי' בגווי' וגט לא שבעתן עין דלא משהה אינש גיטא בידו מתוס' יבמות קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי שכתבו דאפי' אי סימנים לאו דאו' מהני עפ"י טב"ע ע"ש וא"כ מה ראי' מרבב"ח דלמא התם משום דהי' סימנים וטב"ע ב ביחד מהני, ולפענ"ד דס"ל לתוס' דאי משום צירוף סימנים לטב"ע אהדרוה אפי' לאינש דעלמא נמי מהדרי' וא"כ אמאי קאמר, התם ודוקא צורבא מרבנן וכו', אמנם נ"ל דאין הפי' בתוס' יבמות דמצרפי הטב"ע עם הסימנים דהרי אמרו בגמרא דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנים ומשמע דאסימנים לחודא סמכינן ואין הסימנים וטב"ע מצטרף כלל אלא הפי' דאפילו בסימן שאינו מובהק ואפי' אי סימנים לאו דאורייתא היינו משום דחיישינן דאיתרמי סימן כסימן וע"ז כתבו תוס' דמהני ע"י שמכירין הסימנים בטב"ע שהן הן הסימנים שהיו בו ובזה לא שייך בדדמי ולפ"ז לק"מ:

הדרן לקמייתא דודאי ל"ש כאן טב"ע אבל כמדומה שאין כונת השוחט שהוא מכיר שהוא בשר כשר בטב"ע אלא שהוא מכיר שאינו מחלק אחורים וזה אפשר שיש להכיר ולא עלה על דעתו שיהי' חשש ביד הקצב משום בשר שנתעלם מן העין ובאופן שאין חשש ג"כ משום בשר טרפה רק משום שמא נתן מחלק אחורים דאפשר להכיר כנ"ל ולכן אין להעבירו משום זה אבל ודאי אסור לסמוך על הקצב שהוא מומר לכה"ת כולה בזה ולא על טב"ע של השוחט והנני בזה רבך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיז

שיל"ת ב' אויפאלו ה' בהר תר"ן לפ"ק:

ד' ישמור, בימי ספירת העומר, תלמידי החו"ש כמו"ה שמעון סופר נ"י:

כתבך בא אלי וכו' ומה שהקשית למ"ש חוו"ד סימן ס"ג אות ב' דאם רוב מוכרי בשר ישראל אף שיש למיעוט מוכרי בשר הנכרים רוב בשר אזלינן בת"ר המוכרים ולא בת"ר בשר ע"ש, א"כ תקשי קושית הגמ' חולין י"א במכה אביו ודלמא לאו אבוה ואי משום דרוב בעילות אחר הבעל ניחוש שמא נבעלה להרבה ואף דבכ"ז בעילות הבעל מרובים מ"מ ניזול בת"ר הבועלים, ולק"מ חדא דדוקא בודאי איכא רוב מוכרים אזלינן בת"ר מוכרים ולא בת"ר בשר אבל כאן אטו ודאי יש רוב בועלים שבעלו אשה זו ואולי לא נבעלה אפי' מא' ועוד הא איכא ס"ס שמא לא נבעלה כלל מאחר ואת"ל נבעלה שמא לא נתעברה ממנו ול"ב יכול להתהפך דהא צריך להתחיל בספק שמא לא נבעלה כמ"ש ש"ך בדיני ס"ס בשם מ"ע, ועוד דאין הפירוש רוב בעילות אחר הבעל דוקא מאשה זו ומיעוט בעילות מאחרים רק רוב בעילות שבעולם שדינן בתר בעלי' ומיעוט בעילות שבעולם הם בזנות וא"כ אמרינן שאשה זו הוא מהרוב ובעילותיה היו רק מן הבעל ולא מאחרים כלל ואין כאן אפילו מיעוט בעלי':

ואפילו יהיבנא לך כל טעותיך מ"מ לק"מ דהתם שפיר שכיח יותר שהבשר הנמצא פירש מאחד מן ט' מקולין שהם רוב שמוכרין בשר כשר משנאמר שפי' דוקא מאחד שמוכרת בשר טרפה שהוא המיעוט ואם הוא מרוב מקולין ודאי כשר הוא אבל כאן וכי שכיח יותר שתתעבר מעשרה בעילות של עשרה בנ"א משתתעבר ממאה בעילות של אדם אחד הלא לא נתעברה רק מביאה אחת של אדם אחד ויותר שכיח שתתעבר מא' מק' בעילות של אדם אחד משתתעבר מא' ממיעוט בעילות של עשרה בנ"א לכן שפיר אזלינן בת"ר בעילות וא"ש:

ועוד דהתם הספק הוא מאיזה מקולין פירש שהרי אם פירש מט' מקולין המוכרת כשר ודאי כשר הוא ואם הוא מאחת המוכרת טרפה ודאי טרפה וכיון שהספק הוא מאיזה מקולין פי' שפיר מכריע רוב מקולין דהיינו רוב המוכרין אבל כאן הספק הוא מאיזה בעילה נתעברה דגם אם נבעלה מבועלים הרבה אינו מוכח שנתעברה מהם ולכן רוב בעילות מכריע הספק ולא רוב בועלי':

אבל מ"ש לתרץ דאין חשש שמא נבעלה ברצון משום דאוקמא בחזקת צדקת כקושית תוס' ואי דלמא נאנסה הא אונס ל"ש, לא נ"ל דהטעם הוא רק משום דאונס קלא אית לי' כמ"ש תוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ וכיון דלית לי' קלא לא שכיח שנאנסה דרוב הנאנסה

קלא אית לי' והרי כתבו תוס' שם דזה לא הוי רוב גמור רק מדרבנן ולחומרא אבל לא מה"ת למקטלי' בשביל זה דספק נפשות להקל:

ומ"ש ליישב בזה קושית ב"ש סי' ד' סקכ"ו דפרוצה ביותר אף דרוב בעילות מבעל מ"מ חיישינן לבני' משום דאזלינן בת"ר בועלי', הנה אדרבה משם מוכח להיפך דהרי לדבריך כל היכא דליכא. חזקת צדקת ואיכא למימר ברצון נבעלה אזלינן בת"ר בועלים וא"כ ל"ל פרוצה ביותר אפילו ברישא דאינה פרוצה ביותר כיון דל"ל חזקת צדקת ניזול בת"ר בועלים וניחוש לבנים אלא ודאי כמ"ש דכאן ל"ש רוב בועלים כלל אי אמרי' רוב בעילות אחר הבעל ודברי ב"ש נכונים:

ובייישוב קושית מהרש"א מה מהני חזקת צדיקת הא אכתי איכא למיחש שמא נאנסה נ"ל דהנה בקידושין ע"ה אמרינן בארוסה שעיברה דשמואל ס"ל הולד שתוקי ומסיק מאי שתוקי בדוקי שבודקין אם אמו ואם אומרת שהוא מארוס הולד כשר וכתב תוס' רי"ד אע"ג דקאי ארוס ומכחיש לה והא דאמרינן לקמן האומר זה בני ממזר רי"א נאמן היינו דלא קיימא אם ומכחשה לי' אבל אי קיימא אם ומכחשה לי' נאמנות כאבא שאול ע"ש, והרי בארוס ל"ש רוב בעילות אחר הבעל כמ"ש ב"ש סי' ד' סקכ"ג ע"ש ולפ"ז ק"ל מאי פריך ודלמא לאו אבוה אע"כ דאזלינן בת"ר דלמא הא דחייבה תורה מכה אביו מיתה היינו דוקא בשאמרה האם שהוא ממנו ושהוא אביו דהא נאמנת אבל לעולם דלא אזלינן בת"ר, ואין לומר נהי דנאמנת להכשיר הולד מ"מ לקטלא לא מהימנא דהא כתב הרמב"ם פט"ז מסנהדרין דא"צ שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו בע"א הוחזק וכו' וא"כ הכא נמי משכחת לה שאמרה אמו קודם לזה שהוא אביו וכבר הוחזק לאביו ולכן שפיר קטלי' לי' עפ"י דיבורה, ועי' ב"ש סי"ט:

ונ"ל עפמ"ש במק"א ליישב קושית ש"ך יו"ד סי' קכ"ז סק"כ אהא דכ' רמ"א שם דכל פסולי עדות כשרים לענין איסורין ובד"מ כתב זה בשם הר"ן והקשה הש"ך הא הר"ן פ' האומר כתב דכל פסולי עדות אין נאמנים, ואמרתי לחלק דודאי פסולי עדות מחמת עבירה לתיאבון דהוי רשע דחמס וחשוד למשקר עיין נמוק"י סנהדרין כ"ז וקצו"ח סי' נ"ב כמו בהאי דקידושין אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא דהיינו רשע דחמס דחשוד לשקר פסול גם באיסור אבל שאר פסולי עדות דאינם מחשש משקר רק דפסולין מגזה"כ שפיר נאמנין באיסורין דלא בעינן דיני עדות, ולפ"ז ודאי למאי דמסקינן דאזלינן בת"ר ורוב ישראל בחזקת כשרות ואין חשש רק שמא נבעלה מאחר באונס שפיר מהימנא שהולד מארוס ואינו ממזר אבל אי נימא דלא אזלינן בת"ר וחיישינן שמא זינתה ברצון והוית רשע דחמס שזינתה לתיאבון וחשודה לשקר א"כ לא סמכינן על נאמנותה שהוא אביו

כלל אפילו להכשיר הולד ולא הוחזק כלל שהוא אביו ושפיר ילפינן דאזלי' בת"ר, וע"ז הקשו תוס' שפיר דלמא משום דמוקמינן האם בחזקת צדקת ולפ"ז מה הקשה מהרש"א הא אכתי איכא למיחש שמא נאנסה ז"א דע"ז שפיר י"ל כי קושיין דמיירי שהיא אמרה קודם לזה שהוא אביו וכיון דמוקמינן לה בחזקת צדקת שפיר נאמנת וא"כ אינו מוכח דאזלינן בת"ר ובזה יבא שלום ינוח על ראשינו עד ביאת רגלי מבשר טוב משמיע שלום כנפש רבך החותם בברכה שלימה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיח

שיל"ת ב' איפאלא ג' מקץ תרס"ד לפ"ק
ביומי דחנוכה שלום וברכה להרבני החו"ש וריח לו כלבנון שמו ינון כמו"ה אלימלך נ"י פריעדלענדער בבארגא פרונד:
כתבו בד"ת מן פ' וישלח הגיע לידי עדי בזמנו ועלה לפני לרצון להשיב מיד אבל טרדות רבות סבוני גם סבבוני ושבוע העברה עד תמול בחצות הלילה הייתי בשוקי בראי והיום הנני להשיב והעתיר עלי דבריו להשמיט התשובה על שאלתו ובל"נ לא יזכר שמו עלי' ודי בזה:
ומ"ש לפשוט ספיקא דחוו"ד סי' ס"ג בהא דאמרינן בנמצא הלך אחה"ר אם רוב מקולין מוכרין בשר שחיטה ואחת מוכרת בשר נבלה ויש בה בשר יותר ממה שיש בכל המקולין כשרות אי אזלינן בת"ר מקולין או בת"ר בשר ופשיט לי' מהא דפ"ב דמכשירין מ"ז מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ם ואם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל רי"א הולכין אח"ר המשליכין ואין הלכה כר"י כמ"ש הר"מ שם בפיה"מ והרע"ב ועיין ברמב"ם פט"ו מא"ב הכ"ה ואה"ע סי' ד' סל"ג וא"כ היכא שיש בשר יותר אצל העכו"ם הולכין אחר זה, ולפענ"ד אם יש לדמות האי דחוו"ד להאי דמכשירין איפכא מסתברא דאזלי' בת"ר מקולין ולא בת"ר בשר כמו דהתם אזלינן בת"ר ישראל ולא בת"ר משליכין דרוב משליכין דמי לרוב בשר ורוב ישראל דמי לרוב מוכרין שאין להם רק בשר מעט וה"נ רוב ישראל אין להם רק משליכין מעט:
אבל באמת אין להם דמיון כלל דהרי מבואר בחולין י"א דרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן וגם מבואר שם דף ט' חנויות מקרי רובא דאיתא קמן וא"כ בנידון החוו"ד בין רוב מקולין ובין רוב בשר הוי רובא דאיתא קמן אבל בהאי דמכשירין רוב ישראל הוי רובא דאיתא קמן רוב דרי המקום ישראל ומיעוטו עכו"ם אבל רוב משליכין הוי

רובא דליתא קמן שהרי רוב משליכין אינם אנשים ידועים ואינם כולם משליכין בפעם אחת אלא שברבות העתים וסבוב הזמנים ידעינן שהיו רוב המשליכין ישראל או שהיו רוב המשליכין עכו"ם ולכן קי"ל דאזלינן בת"ר ישראל דהוא רוב דאיתא קמן ולא בת"ר המשליכין דהוא רובא דליתא קמן:

ותו הביא קושי' בשם חכם אחד בחולין ק"א דקאמר ומאן האי תנא דבאיסור כולל אחע"א ל"ל אי' כולל באיסור חמור אית לי' אמר רבא ריה"ג הוא, וק"ל לר' ירמיה ביומא ל"ו דלריה"ג אין לוקין על לאו דנבלה א"כ איך מוכח מהא דאוכל גיה"נ של נבלה דחכ"א אינו חייב אלא אחת דאין איסור חע"א בכולל כיון דחכמים הוא ריה"ג משו"ה אינו לוקה משום נבלה רק משום גיה"נ משא"כ בגיה"נ של עולה שפיר חייב שתים, הנה מלבד דאין זה קושי' דאטו גברא אגברא קרמית והלא אביי ס"ל ביומא שם דגם לריה"ג לאו דנבלה לאו מעליא הוא ומי סני לומר דהמקשה ומאן האי תנא ורבא כאביי ס"ל:

אבל עוד נ"ל דרש"י ביומא שם פי' בלאו דנבלה קא מיפלגי דכתיב עשה אחריו לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ובד"ה ריה"ג סבר לאו דנבלה אע"ג דע"כ עשה דבתרי' מעיקרא משמע הואיל ובתרא דלאו כתיב אין לוקין עליו דלא דמי ללאו דחסימה וכו' ועיין רש"י פסחים כ"ב ד"ה היא וחלבה וגידה הותרה לפיכך כל חלב וכל גיד מותרים בהנאה שהן בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה שגם הן קרוין עמה נבלה והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד ל"ש נבלה ול"ש כשרה ולפ"ז ממנ"פ אי ס"ל לריה"ג היא וחלבה וגידה הותרה וא"כ גם גיה"נ הי' בכלל לגר אשר בשעריך תתננה וא"כ כמו שאין לוקין על לאו דנבלה משום דלא לאו מעליא היא ה"נ אין לוקין על לאו דגיה"נ של נבלה עכ"פ משום דנכלל עמו בהאי ניתוק לעשה של נבלה לגר אשר בשעריך וכו' ועיין תוס' חולין דף פ' ע"ב ד"ה הנח וא"כ בגיה"נ של נבלה אפי' אחת לא לילקי ואי ס"ל כשהותרה נבלה היא הותרה חלבה וגידה לא הותרה וכדמסקינן בפסחים כ"ג ע"ב ופירש"י דחלב אינו בכלל בשר הלכך לא הי' במשמע לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וא"כ גם גיה"נ לא הי' במשמע זה וא"כ בגיה"נ של נבלה לאו דנבלה לאו מעליא הוא ואינו ניתוק לעשה דכתיב בתרי' וא"כ לוקה שתים משום גיד ומשום נבלה ואמאי ס"ל לחכמים דאינו לוקה אלא, אחת וע"כ משום דאאחע"א אפי' בכולל וא"ש ויש להאריך אך אין הזמן מסכים, והי' זה שלום מנאי החותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קיט

שוכ"ט להרבני המופלג כמו"ה יעקב גרינוואלד נ"י ש"ץ ומו"צ בקה"י ב' טשאבא.
כתבו בא אלי ואודות הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג הנה ראה מ"ש בחת"ס יו"ד סי' ס"ח ואין להאשימו ע"ז לומר עליו ח"ו שמאכיל טרפות אך בספר בית יצחק סי' ס"ה אות ז' כתב וכשמחתכין הקצבים י"ב צלעות לחלק הפנים יהיו זהירים שיחתכו בשוה סמוך ממש לצלע י"ב וכו' ושם בתיקון הבית אות ב' הביא דברי כנפי יונה באריכות וגם הוא ידע מהיתר בשר זה שהוא סומך על חת"ס ומ"מ כתב דלכתחלה יש למנוע מלאכול אותו הבשר וגם ראיתי בתשו' מ"ב סי' ס"ו בפנים והוא מתיר מדינא אבל מצד המנהג כתב שנוהגין ליקח רק י"ב צלעות לחלק הפנים וגם הוא הביא דברי מהרי"ל בהלכות או"ה וכתב עליו מ"ש, אבל ראיתי בפנים במהרי"ל שכתב דאין שייך לפנים רק י"ב צלעות ואמר יש להזהר בזה למנות בכל פעם דהטבחים שוגגין מחמת מהירות מכל זה נראה דאף דמותר מדינא מ"מ משום נזירא סחור וכו' הנהיגו שלא יקחו לחלק הפנים רק י"ב צלעות וכמ"ש בספר בית יצחק הנ"ל ועיין פתחי תשובה סי' ס"ד אות ג' ושאלתי פי השוחטים דפה ואמרו שגם הם נוהגים כמ"ש בס' ב"י לכן מכאן ולהבא לא יעשה באופן אחר רק יחתוך חלק הפנים בשווה סמוך ממש לצלע י"ב והבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג יניח לחלק אחורים, ובזה אומר שלום, בכפלים, כנפשו ונפש החותם בברכת שים שלום.

תשובה קכ

ברכות שמים ורב שלום וחיים לכבוד ידידי הרבני החרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמוהרי"ש נ"י:
עתה באתי ע"ד תורה על דבר השאלה שמלחו חתיכת טחול שלא ניקר וספק אם מצד הגס שחייבים עליו או מצד הדק שאין חייבים עליו כמבואר סי' ס"ד ס"י והי' כמו משקל ג' דעקא עם ב' מאות וחמשים דעקא בשר רק שחתיכת הטחול לא נגע בבשר מה דינו של הבשר, והביא דברי טו"ז יו"ד סי' ע"ד בטחול שלם דמסתמא אין בה סמ"ך נגד חלב שבה אלא דמ"מ ספיקא הוי ומטעם זה הביא פמ"ג במש"ז שם להתיר שאר הבשר הנמלח עמה חוץ מן הטחול משום דחאענ"נ הוי רק חומרא יתירה במליחה ע"ש, ובב"ח שם כתב עוד טעם להתיר בשר שנמלח עמו דלא אמרי' חענ"נ אלא בודאי איסור ולא בספק אי' והבין פמ"ג דהוא מטעם דחענ"נ הוא מדרבנן וסדר"ב לקולא ולכן מפקפק כיון דבטחול גופא הוי ספק איסור תורה אפשר כה"ג לא אמרינן אח"כ ספק דרבנן להקל, אבל לפענ"ד אין

כונתו משום דסדר"ב לקולא אלא דל"ש כלל חענ"נ אלא בחתיכה הנאסרת מכח ודאי אבל בחתיכה הנאסרת מכח ספק דאורייתא לחומרא ל"ש חענ"נ וכעין שכתב טו"ז סימן צ"ב סק"ו בשם הה"מ דאם לא ידעינן איזהו חתיכה הנאסרת לא אמרינן בה חענ"נ ע"ש, ואמינא בה טעמא דלכאורה קשיא בכל מקום שיש ספק אי איכא סמ"ך נגד האי' נימא דמוקמינן ההיתר בחזקת היתר אלא דזה שיבוש דאדרבה מוקמינן האיסור בחזקת איסור שלא נתבטל ועיין פלתי סי' צ"ח אות ג' ולפ"ז בבשר בחלב כה"ג שפיר מוקמינן בחזקת היתר דהא ליכא חזקת איסור כנגדו דהאי לחודא והאי לחודא שרי וכיון דהא דחענ"נ בשאר איסורין הוא משום לתא דבב"ח וכיון דבב"ח ל"ש בכה"ג דהא מוקמינן בחזקת היתר שוב לא אמרי' בכה"ג בשאר איסורין חענ"נ וא"ש:

ושוב הביא מס' דעת קדושים שאוסר כל הבשר שנמלח עמו אפי' בטחול שלימה מחשש שאולי כהרף עין לא היו נוגעים זה לזה באופן שיצטרפו זה לזה שיהי' סמ"ך ך ע"ש וכ"ש בנידון דידן שלא הי' רק חתיכת טחול ואולי מצד הגס גרידא ולא הי' בודאי סמ"ך נגד חלב שבו וחענ"נ ואוסרת, הנה מ"ש שודאי לא הי' סמ"ך נגד חלב שבו לא ידעתי מנלי' הא, וגם מה שמתמה דממנ"פ אם הי' רחוק מן הבשר עד שאין פליטתה של זו נוגעת בזו א"כ איך אוסרת ואם הוא בסמוך בכדי שפליטתה של זו נוגעת בזו אמאי אינו מצטרף ולא ידענא מה קשיא לי' דחושש שכהרף עין אין החתיכות הכשרות נוגעות זל"ז ואין כאן צירוף לבטל סמ"ך ורוב החתיכות הכשרות נוגעות זל"ז ונאסרו ואין בטלין אח"כ במיעוט חתיכות שלא נאסרו ביבש ולכן הכל אסור ועיין ס' ק"ה ס"ט בהגהת רמ"א ותבין. אבל הרב זצ"ל הפריז על המדה במחכק"ת דא"כ איך יפרנס דין המוסכם להלכה בסי' ק"ה הנ"ל דמשערין כל מליחה בסמ"ך וליחוש שמא כהרף עין לא נגעו זה לזה שיצטרפו זל"ז לס"ך אעכ"כ דל"ח להכי:

ומ"ש שאין לצרף בנ"ד הספק אי מצד הדק או מצד הגס לס"ס דהוי ספק חסרון ידיעה דלא מיחשב ספק כמ"ש ש"ך סי' צ"ח סק"ט, אינו מוכרח דכבר כתב טו"ז סי' פ"א דהיכא דשום אדם בזמן הזה יוכל לסמוך עצמו על הבירור וכו' לא מקרי ספק חסרון ידיעה ע"ש וכש"כ בנ"ד אפשר שלא הי' אדם מעולם שיכול להכיר בחתיכה זו אם היא מצד הגס או מצד הדק ולא מקרי חסרון ידיעה כלל, ומה"ט חידוש בעיני על המנחת יעקב כלל ל"א ונמשך אחריו הפמ"ג סי' ע"ד בטחול אם יש ספק אם יש בה סמ"ך נגד החלב מקרי ספק חסרון ידיעה דממנ"פ אם היא לפנינו אמאי לא נוכל לשער אם יש סמ"ך כמו בכל האיסורין ואם אינה לפנינו מה חסרון ידיעה הוא בשלמא אם היו כל הטחולין שווין רק אנו אין יודעים אם יש בכל טחול סמ"ך נגד החלב הי' מקרי ספק חסרון ידיעה אולי יש

חכמים שיודעים זה אבל כיון שאין הטחולין וחלבן שוה ופעמים שיש סמ"ך ופעמים שאין סמ"ך דמה"ט הוי ספק כמ"ש טו"ז סי' ע"ד א"כ אין זה ספק חסי"ד כלל:

ושוב הביא דברי יד אפרים סי' ס"ד שהחמיר בשם שבו' ח"ב סימן ס"ט אבל הלא כתב על הבשר שנמלח עמו בהפ"מ המיקל לא הפסיד ומה שהביא שם בשם שמש צדקה דמצד הגס דחייבים עליו נראה שאין להקל אף בבשר שנמלח עמו היינו אם בודאי הוא מצד הגס אבל בנ"ד שהוא ספק מצד הגס שפיר יש להקל מטעם ס"ס כנ"ל, וכן בחכמת אדם כלל ל"ד אות כ"ז לא היקל בבשר שנמלח עמו רק בהפ"מ, ובני הרבני החו"ב מו"ה בן ציון נ"י הראני בהגהות הגרעק"א סי' ע"ד דמיקל מטעם דהרבה פוסקים ס"ל דלא אמרינן חענ"נ ובמליחה יש להקל יותר כמ"ש ש"ך סימן צ"ב סקט"ז אם כן יש לסמוך על הקולא דמסתמא יש בטחול סמ"ך ואם לא נמלח הטחול לבדה יש להתיר גם הטחול בקליפה דגם איסור דבוק הוא חומרא בעלמא ויש לסמוך על המקילין דלא אמרינן איסור דבוק והכל מצטרף לסמ"ך כיון דבלא"ה יש סברא דבטחול גופא יש סמ"ך ע"ש, אבל מדבריו אין ראי' לנ"ד דהיתר שלו בנוי על זה דיש בטחול גופא ס' וזה שייך בטחול שלם אבל בחתיכת טחול אם הוא מצד העב אין ראי' שאפשר שיהא בטחול גופא סמ"ך נגד חלבו, וגם מ"ש דאי' דבוק הוי חומרא בעלמא לא כן דעת פרמ"ג במש"ז סימן ע"ד דס"ל דדבוק הוי איסור דאורייתא:

אבל לפענד"נ בנ"ד אפי' אי נימא דהטחול הוא מצד הגס ונעשה נבלה מצד איסור דבוק מ"מ לא מצאתי בב"י סי' צ"ח ולא בפר"ח שם ולא בפמ"ג בפתיחה לתערובות פ"ד שיהא טחול עם בשר מין בשאינו מינו בשמא או בטעמא ומשמע שהוא שוה בשמא ובטעמא לשאר בשר וכן משמעות לשון השו"ע סימן ע"ד דינו כשאר בשר וא"כ נהי שחתיכת טחול נעשה נבלה מ"מ כיון שנגד חתיכת חלב שבחיכת טחול זה שהוא אינו מינו עם הבשר ודאי איכא סמ"ך בבשר שנמלח עמו ואין כאן ספק רק אם יש ס' נגד חתיכת טחול שנאסר מחמת החלב והרי הטחול עם בשר שנמלח עמו הוא מב"מ בשמא ובטעמא ומה"ת ברובא בטיל והרי ודאי איכא רוב בבשר נגדו רק הספק אם יש ששים א"כ דינו מבואר בסי' צ"ח ס"ב דמותר ונהי דלקולא אמרינן דלא מקרי מב"מ למ"ד מב"מ לא בטל משום דאין הנאסר יכול ליאסר יותר מדבר שנאסר ממנו עיין תוס' חולין ק"ח ע"ב ד"ה אמאי וביו"ד סיק"ה סעיף י"ד אבל לחומרא שיהי' חשוב מבשא"מ כיון שהבשר אינו מינו של האוסר זה ודאי אינו דלא עדיף מאלו הי' איסור מחמת עצמו טחול נבלה או טרפה שהי' בטל מה"ת בבשר חד בתרי ומכ"ש לענין מבשא"מ בששים דאזלינן בתר

טעמא מה"ת וכמ"ש הש"ך סיצ"ח סק"ו ע"ש דאין טעם חלב ולא טעם טחול נרגש בבשר ודאי מה"ת בטל חד בתרי וספק אם יש ששים הוי ספק דרבנן ולקולא:

ועוד נ"ל להתיר לפמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ז דהיכא דיש ס"ס בענין שהוא מותר מה"ת אלא שאסור מדרבנן ואיכא ספד"ר לקולא מותר ובנ"ד נמי יש ס"ס בענין שהוא מותר מה"ת ספק שמא הטחול מצד הדק שהוא מותר מה"ת ואת"ל מצד הגס שמא איכא ס' בטחול כנגד החלב שיש בו ואת"ל שאין בו שמא יש בבשר ס' נגד כל הטחול וכבר כתבתי לעיל שאין זה ספק חסי"ד אלא דאכתי אפילו הוא מצד הדק אסור מדרבנן עיין בב"י סי' ס"ד בשם מרדכי וסמ"ג אבל יש ספק בדרבנן שמא יש סמ"ך וספק דרבנן לקולא, אלא דלכאורה הי' אפשר לפקפק דהא הוי ספק אחד בגופו אם הוא מצד הגס או מצד הדק וספק שני בתערובת אם יש ששים ולא הוי ס"ס, אבל נ"ל סברא ישרה דהא דספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת לא הוי ס"ס היינו דוקא בתערובת יבש ביבש כיון דודאי יש כאן אחד איסור ואיקבע איסורא דאינו בטל מדרבנן משום חשיבות או משום דשיל"מ אלא דספק הוא שמא זה אינה חתיכה דאיסורא בזה לא הוי ס"ס עיין ש"ך דיני ס"ס אות א' וב' אבל ספק בתערובת לח שמא יש בו ששים ובטל האיסור ואין כאן איסור כלל זה לא מקרי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות כיון שגם הספק בתערובת הוא שמא אין כאן איסור כלל והוי שפיר ס"ס ובמקו"א עשיתי סמוכין לסברא זו:

ומה שנסתפק למ"ש פתחי תשובה סי' צ"ח אות ב' בשם ש"א ועבוה"ג דמשערין במדה ולא במשקל ובנ"ד לא שיערו אם יש סמ"ך בבשר אלא במשקל אם יש לסמוך ע"ז, הנה לפי דבריו הי' במשקל הבשר שבעים דעקא יותר מס' קרוב הדבר שגם במדה הי' ס' אבל בלאה"נ כתב שם בשם חינוך בית יודא דאם האיסור והיתר ממין אחד שאין אחד כבד בטבעו יותר יכולין לשער גם במשקל ואך כאן אין אנו צריכין לכ"ז דאפי' יש ספק אם יש ס' מותר מטעמים שכתבתי:

אבל מ"ש דבטחול הביא ב"י סי' ע"ד בשם הג"מ דיש בו ריבוי דם ואף דלא קי"ל הכי מ"מ יש לצרפו עכ"פ לומר דטחול כבד יותר מבשר דדם כבד יותר מבשר דנסיון מעיד דבשר שלא נמלח כבד מבשר שנמלח, לא נ"ל והוא סברא כרסיית והא דבשר שנמלח קל מבשר שלא נמלח אינו מפני שדם כבד רק משום דיצא מבשר שנמלח לחלוחית הדם ויש בו חסרון ממה שהי' קודם לכן הוא קל יותר וה"ה אם יוצא ממנו ציר הוא קל יותר ואם יש בטחול ריבוי דם אין בו שאר לחלוחית כל כך כמו בשאר בשר ודי בזה, ובזה הנני חותם בברכה משולשת ידידו דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קכא

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק א"ש תרס"ה לפ"ק:

ישאו הרים שלום לאוצר בלום כבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדול ענף עץ אבות כש"ת מו"ה עקיבא נ"י סופר [כעת הוא הגאב"ד פרעסבורג תע"א]:

נועם מכתבו נח בדיבורו על אודות וכו' קבלתי ועתה באתי על ד"ת אשר עוררני בר"ן חולין דף ח' דאר"י א"ר הטבח צריך ג' סכינים אחד ששוחט בה ואחד שמחתך בה בשר ואחד שמחתך בה חלבים ופריך וליתקן לי' חדא וכו' ופירש"י דצריך סכין מיוחד לשחיטה ולא יחתוך בו דבר אחר שמא תפגום ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה ור"ן דחה זה ופי' דמשו"ה צריך סכין כדי שלא יחתוך בשר בסכין ששחט בה משום דם שעל פנים ויחתוך בשר בתר דחלליה בי טבחא וע"ז הק' כ"ת לדעת הר"ן עכ"פ למה צריך ג' סכינים הלא די לו בסכין אחד לשחיטה ולחתוך חלבים כמ"ש מהרש"א ואי משום דאתי לאחלופי לחתוך חלבים ואח"כ ישחוט הא באותה בהמה ע"כ שוחט תחלה ובבהמה אחרת יהא זכור להכשירה כמ"ש תוס' ור"ן:

ולפענ"ד נראה עפמ"ש תוס' ד"ה והלכתא דהא דאמרינן בע"ז דסכין של נכרים בעי נעיצה עשרה פעמים בקרקע אפי' לחתוך צונן לא דמי לסכין טרפה דהוא באקראי בעלמא אבל סכין של נכרים מתוך שחותכין בו אי' תמיד נדבק בו השמנונית ואינו יוצא ממנו בלא נעיצה ע"ש, ולפ"ז בטבח שחותך בסכין חלבים תמיד צריך נעיצה אפי' לחתוך בצונן ומכש"כ לשחוט אליבא דרב דס"ל לעיל בית השחיטה רותח ואפי' לאיכא דאמרי דה"ט דקולף משום דוחקא דסכינא כתבו תוס' ד"ה אגב דעכ"פ צריך ג"כ טעמא דבית השחיטה רותח קצת הגם שיש לחלק קצת מסכין של נכרים דכאן כיון שמקנחו או מדיחו בכל פעם אחר חתיכת חלב קודם שחיטה א"צ נעיצה אבל מלשון התוס' משמע דדוקא באקראי א"צ נעיצה וכאן אינו באקראי ועוד דגם בבהמה אחת חותך חלבים הרבה פעמים ונדבק החלב וכיון שכן לא קשי' לי' לר"ן כלל דליסגי לשחיטה ולחלבים סכין אחד דכיון דבעי נעיצה בין חלבים לשחיטת בהמה אחרת נהי שיהא זכור להכשירה בנעיצה מ"מ ודאי יתקלקל הסכין בנעיצה י' פעמים בקרקע קשה ורגילין לשמרה שלא יתקלקל ומכ"ש שלא יקלקלו בידים ואולי זה כונת תוס' ועל הסכין ששחט בה לא פריך שישחוט והדר יחתוך חלבים כמ"ש מהרש"א או אפי' בשר כמ"ש מהרש"א ואח"כ חלבים דסכין ששוחטין בה רגילין לשומרה שלא תתקלקל וע"י חתיכת חלבים תיבעי' נעיצה כנ"ל ויתקלקל ולא קשה לי' לר"ן אלא שיהא סכין אחד לשחיטה ולחתוך בשר וע"ז כתב שפיר משום דם שעל פני הסכין וא"ש:

ועוד נ"ל דיש להבין במ"ש תוס' ד"ה וליתקן חדא ופעם אחרת כשירצה לחזור ולחתוך בשר יהא זכור להכשירה והרי כתב מג"א סי' תק"ט סקי"א שהעולם נוהגין איסור להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא ומ"כ הטעם למנהג שאם יעשה כן לעולם לא יהי' לו רק אחד ויגעילנו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למיטעיה כדאיתא בחולין ח' ע"ב והא דשרי הכא י"ל כיון שלעולם אין משתמשין בו אלא ע"י ליבון ליכא למיגזר פי' כיון שבכל פעם שרוצה לאפות צריך להרתיחו לצורך האפיה כשיעור ליבון קל עיין מחה"ש שם והוא פלא הלא מבשר לחלב או איפכא הוי כבהמה אחרת ולתוס' בזה יהא זכור להכשירה וכן משמע מרש"י כאן וכן כתב גם הר"ן:

אמנם פשר דבר נלפענ"ד דדוקא התם שאינו מחויב להיות לו דוקא כלי אחד לבשר ולחלב ולהגעיל בינתים לכן מי שיהי' לו רק כלי אחד לשניהן אתי למיטעיה אבל כאן פריך הגמ' דליתקן חכמים שלא יהי' לו אלא חדא:

וישחוט בה ואח"כ יחתוך בשר ואח"כ חלבים ולבהמה אחרת יכשירנה ויחתוך בה בשר ואח"כ חלבים וכיון שכל הטבחים יעשו כן תמיד לא חיישינן דאתי למיטעי' דודאי יעשו כהרגילם ועיין טו"ז סי' ס"ט ס"ק כ"ד:

ובזה נכון לשון הגמ' וליתקן לי' חדא דלכאורה לשון וליתקן אינו נכון דהו"ל למימר ותיסגי לי' בחדא אבל לפי הנ"ל א"ש דאי לא יתקנו חכמים שלא יהי' לו אלא חדא רק תיסגי לי' בחדא וכל אחד יעשה כרצונו שוב יש לחוש דאתי למיטעי גם בבהמה אחרת כנ"ל בבשר וחלב אך הקושי' דליתקנו חכמים רק חדא ולא אתי למיטעי כנ"ל וע"ז משני גזירה וכו' בבהמה אחת מחמת שהוא טרוד במלאכתו כמו שפירש"י:

ולפ"ז יובן יותר מ"ש תוס' ועל הסכין ששחט בה לא פריך שישחוט והדר יחתוך דסכין ששוחטין בה רגילין לשומרה שלא תתקלקל והוא תמוה הא ר"י אמר רב אמר הטבח צריך ג' סכינים דמשמע מדינא ולא רגילות ועיין תוס' חולין ג' ד"ה אין דאכתי הו"ל למיפרך אמאי צריכי, אבל לפמ"ש ניחא כיון שרגילין לשומרה אינו נכון שיתקנו חכמים שיחתוך בו דוקא בשר וחלבים ולא ישמרנו וכיון שיהיו תלוי ברצון כל אחד ויהיו אשר יהיו להם סכין מיוחד לשחיטה שוב גם בבהמה אחרת יש חשש דאתי למיטעי כנ"ל ומשו"ה צריך דוקא סכין מיוחד דאל"כ יבא למיטעי לשחוט בהמה אחרת בסכין שחתך בה חלבים כנ"ל וא"כ מיושב קושיתו דמה"ט לא סגי גם לשחיטה וחתיכת חלבים בסכין אחד וא"ש:

ובסגנון הנ"ל י"ל עוד לפמ"ש פמ"ג מש"ז סוס"י פ"ט בשם הלבוש נוהגין לעשות סימן בסכין חולב וסימנך חריצי חלב ולא יעשה הסימן בשל בשר פן יבא אחר להשתמש בו

חלב כיון דרובן חורצין של חלב ע"ש, ואכתי קשה יעשה סימן בשניהם בזה שהוא של חלב ובזה שהוא של בשר אע"כ דא"א לחרוץ בזה בשר ובזה חלב רק איזה סימן ואם יסמן שניהם אכתי מיחלף לי' סימן בסימן וכן נראה מדברי רש"י כאן שא"א לעשות סימן רק באחד מהם שכתב עושה בה סימן לשון יחיד ור"ן שכתב עושה בהן סימנים אסכיניה דעלמא קאי וכיון שאינו עושה סימן רק באחד וגם אינו מחויב שיהי' סכין של שחיטה וחתיכת חלבים אחד דוקא כנ"ל ויש שיש לו מיוחד לשחיטה ומיוחד לחתיכת חלבים א"כ אם יעשה הסימן בשל בשר אכתי אתי למטעי על של חלבים לחתוך בו בשר בהדחה וקינוח כי יטעה שהוא סכין של שחיטה וליכא איסורא אלא משום דם ודם צונן לא בלע כ"כ דדם מישריק שריק כמ"ש תוס' סוד"ה והלכתא ואם יעשה סימן בשל שחיטה אכתי יכול לטעות על של חלבים שהוא של בשר ויחתוך בו בשר ואם יעשה סימן בשל חלבים אכתי יכול לטעות בשל שחיטה שהוא של בשר ויחתוך בו בשר בלא הדחה בתר דחלליה בי' טבחא כמ"ש הר"ן ומשו"ה בעי גם סכין מיוחד לשחיטה וסכין מיוחד לחלבים וא"ש וכל סכין מונח אצל תשמישו או משום שכל אחד עושה כן תמיד עושה כהרגילו כנ"ל, ובזה הנני אומר שלום וברכת התורה ידידו הדש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכב

שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים תרנד"ל:
שוכ"ט להמופלג מו"ה יוסף שמעון פאלאק נ"י בהרמאנשטדט:
מכתבו קבלתי ולוטה בו פאסטמארקע לכן כדי שלא ישאר פה הנני להשיב על מה שהק' למ"ש פרמ"ג שפ"ד יו"ד סי' ס"ה סקי"א דלמאן דאוסר גיד הנשה בהנאה אפשר דלדידי' לוקין על תנאה והביא דברי ברוך טעם בסוגי' דהואיל דלמ"ד אין בגידין בנו"ט כיון דלא חשיב אכילה ע"כ מה דאסר ג"ה הוא משום הנאת מיעיו ותוס' פסחים כ"ב ד"ה ור"ש שכתבו כיון דסבר אין בגידין בנו"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש בי' אכילה ע"ש ולפ"ז הקשה איך ילפי' בחולין ק"א דג"ה אינו נוהג בטמאה מדכתי' ע"כ לא יאכלו בנ"י את ג"ה מי שגידו אסור ובשרו מותר יצתה זו שגידו ובשרו אסור הא כיון דלא יאכלו דכתי' בג"ה הוי רק הנאה א"כ גם בטמאה בשרו מותר בהנאה:
עירבוב דברים אני רואה ולא ראי' זה כראי' זה הפמ"ג כתב אם גם לא יאכל בכ"מ אי' הנאה נמי משמע ומ"מ אין לוקין על הנאה משום דכל דבר שראוי לאכילה הוי הנאה שלכדה"נ משא"כ בגיד דעץ הוא ואינו ראוי לאכילה הוי הנאה כדרך הנאתן ולכן לוקין

וספר ב"ט אין אתי אבל כמדומה שכתב דאפי' לר"י דס"ל בחולין ק"ג דהנאת גרונו בעינן מ"מ בג"ה מודה דחייב על אכילה במיעיו כיון דליכא הנאת גרונו ולפי"ז אין מקום לקושי' דלא יאכלו פירושו אכילה ובטמאה גם הבשר אסור באכילה ותוס' כתבו לחזקי' דס"ל בעלמא לא יאכלו לא משמע איה"נ מ"מ בגה"נ לר"ש איה"נ נמי משמע כיון דל"ש בי' אכילה ושלשתן לא אמרו ד"א ומ"מ גם תוס' לא כתבו רק דאיה"נ נמי משמע דכי אסור בהנאה נמי אסור ולשון נמי משמע דאכילה ודאי אסור אלא דהנאה נמי אסור וטמאה בשרו אסור באכילה ואין כאן קושי' כלל:

אבל להבינהו בירורן של דברים הוא כן שכבר כ' הר"מ בסה"מ דהא דאמרי' לא יאכל לא תאכל איה"נ נמי משמע היינו דס"ל דודאי לא יאכל פירושו אכילה אלא דלא אסרה תורה אכילה אלא לפי שהוא מין ממיני הנאות וא"כ כמו שאסרה תורה הנאה זו כן אסרה כל הנאות ועיין בחינוך מצוה קי"ג וחזקי' ס"ל דוקא הנאת אכילה אסרה תורה שהוא הנאה גדולה שמשיב נפשו של אדם עיין רש"י חולין ק"ב ועיין יומא ע"ד ע"ב ולא שאר הנאות ועפ"ז כתבו תוס' דג"ה מודה חזקי' כיון דאין בגידין בנו"ט וגם הנחת אכילה אינה הנאה חשובה רק כיון דאכלו אחשבי' ולא מהני אחשבי' רק להיות הנאה כשאר הנאות ולא כהנאת אכילה ועיין מחה"ש סי' תמ"ב סקי"ד ולכן שפיר ילפי' מיני' גם שאר הנאות אבל עכ"פ לא יאכלו פירושו רק אכילה וכיון שבטמאה גם בשרו אסור באכילה שפיר ממעטי' מיני' דג"ה שלו אינו אסור משום ג"ה וא"ש:

ומה שהקשה א"כ לכתוב קרא לא יהנה כדאמרי' ב"ק מ"א, לק"מ דשם קיימי' אי האי לא יאכל הוא היכא דסקלי מוסקל ואסור באכילה משום נבלה ולא יאכל הוא רק לאי' הנאה שפיר קאמר גמ' דלכתוב לא יהנה אבל כאן דגם אכילה צריך לאסור שפיר נקט לא יאכלו ולא לא יהנה כמ"ש החינוך מצוה הנ"ל שהתורה הוציא כל הנאות דרך כלל בלשון אכילה לפי שהיא הנאה תמידית לאדם וצריך אלי' ע"ש ואין הפנאי מסכים להשיב על פלפלת כ"ש לכן אסתגר בזה והי' שלום:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכג

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק וירא תרנ"ז לפ"ק

ישא הרים שלום לאוצר בלום ידידי הרב המאה"ג זקן שקנה חכמה ויראתו קדומה ברה כחמה כקש"ת מו"ה חיים צבי נ"י ווינקלער ולפנים אבדק"ק ראצפערט:

מכתבו הגיעני ומה שיצא לדון בדבר חדש דבגה"נ לפ"מ דקיי"ל אין בגידין בנו"ט ח"ש מותר מה"ת וגם ר"י מודה לזה משום דלא הוי דומי' דחלב ועוד דל"ש בזה חזי לאצטרופי בדבר שאינו ראוי לאכילה ומיישב בזה דברי הרמב"ם, הנה לפמ"ש המל"מ פ"א מחמץ דלר"י סתם אכילה בכ"ש אלא דאתי הלכתא ואפקי' לקרא ממשמעותי' ואוקמא אכזית לענין עונש וסברת חזל"א צריך רק דלא נימא דהלכתא אפקי' ג"כ מאי' ע"ש בדעת הרא"ם א"כ בגה"נ נמי אכילה כתיב בי' דמשמע בכ"ש וכיון דבשאר אי' ע"כ לא אפקי' הלכתא מאי' רק מעונש והרי לא הי' בגה"נ הלכתא בפ"ע אף אי ל"ש חזל"א מ"מ נשאר משמעות לשון אכילה לענין איסורא בכ"ש וממילא דח"ש אסור מה"ת, ומ"ש דליכא למילף מחלב דראוי לאכילה הנה אף דהמל"מ שם הביא בשם מהרלב"ח דלהכי הוצרך רמב"ם קרא בחמץ לח"ש משום דא"א למילף מחלב שלא הי' לו שעת הכושר ואין היתר לאיסורו משא"כ חמץ הי' לו שעה"כ ויש היתר לאיסורו ע"ש היינו משום דמה"ט חמץ קיל מחלב אבל כאן אדרבה גיה"נ חמור מחלב דחלב מותר אם אינו ראוי לאכילה וגה"נ אסור אעפ"י שאינו ראוי לאכילה:

ומ"ש דל"ש חזל"א בדבר שאינו ראוי לאכילה הרי לפי הסכמת גדולי אחרונים פי' חזל"א שהוא הוכחה דח"ש אסור מה"ת דאל"כ איך חייב אח"כ כשאוכל עוד ח"ש בכא"פ כיון דח"ש ראשון הי' הותר עיין שג"א סוס"י פ"א והך הוכחה שייך נמי בגיה"נ דאי ח"ש מותר מה"ת איך חייב בכא"פ וכ"ת ה"נ בגי"ה אינו חייב בכא"פ וכדאמרי' בחולין ק"ג לענין אמה"ח לא היא דהרי אמרי' בחולין צ"א אכל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים רי"א אינו סופג אלא מ' ופריך אי אמרת ספוקי מספקא לי' הו"ל התראת ספק וכו' וכתבו תוס' ולא בעי לאוקמא שאכלו שניהם בב"א דהשתא לא הוי הת"ס וכו' ואי נימא דאינו חייב בכא"פ אלא באוכל כזית בב"א א"כ צ"ל שאכל מזה כזית ומזה כזית בב"א והרי קיי"ל דאפילו בידי אדם א"א לצמצם כמש"כ הרמב"ם בפ"ט מרוצח ה"ח וא"כ כל כזית צריך להיות יותר מכזית מעט לחייב מלקות והרי אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים וכדאמרי' כריתות י"ד ובשלמא שם דאיירי בב' זיתים בחתיכה אחת והוא מעט יותר מב' זתים משום א"א לצמצם שפיר י"ל דבית הבליעה מחזיק אבל כאן שהוא בשתי חתיכות וכל אחת גדולה מעט אין בית הבליעה מחזיק וא"כ א"א לאוקמא בשאכל שתיהם בב"א אלא עכ"ח דאכל שתיהם בב"א בכא"פ ח"ז מזה ומזה בב"א והדר אכל ח"ז מזה ומזה בב"א בכא"פ וכיון דחייב בכא"פ מוכח דח"ש אסור מה"ת:

וגוף הדבר שכתב דבדבר שאינו ראוי לאכילה ל"ש צירוף נראה כונתו משום דאינו ראוי לאכילה אינו עתיד להשלים ולאכול עוד אבל לפ"מ דמבואר בתוס' שבת פ"ט ד"ה

תבלין וד"ה איסורא ובר"ש פ"ב דערלה מ"י ג' שמות של איסור אפי' מג' מינים מצטרפין למלקות ועיין רש"י מעילה י"ז ע"ב ותוי"ט שם א"כ שפיר חזל"א עם ח"ש אי' של שם אחר כגון חלב ונבלה וטרפה דחזי לאכילה וא"כ שפיר ח"ש אסור מה"ת:

ומ"ש ליישב לפי דבריו דעת הרמב"ם דפסק בפ"ח ממ"א הט"ו דלא תאכל איה"נ משמע ופסק שם דגה"נ מותר בהנאה ובפט"ו שם הי"ז פסק דאין בגידין בנו"ט וא"כ ל"ל כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה כדאמרי' פסחים כ"ב וא"כ איך פסק דגי"ה מותר בהנאה עיין באשר"י פג"ה, ולפי דבריו א"ש למ"ש מ"מ שם בפ"ח דהנאה הוי כח"ש וכיון דח"ש מותר גם הנאה מותר אבל בגמ' פסחים הנ"ל קאי אליבא דר"ש דס"ל כ"ש למכות ולכן גם הנאה אסור, במחכ"ת שגה בפי' דברי המ"מ דלא כתב דאי' הנאה תלוי באי' ח"ש אלא שכתב לפמ"ש הרמב"ם שם כל מאכל שהוא אסבה"נ אם נהנה ולא אכל וכו' אינו לוקה ופי' המ"מ הטעם משום דהוי שלכדה"נ דכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו וע"ז כתב ולפ"ז דבדבר הראוי לאכילה הוי הנאה שלכדה"נ הרי אי' הנאה כדין ח"ש שאסור מה"ת ואין לוקין עליו פי' שבזה דין הנאה ודין ח"ש שווה שהם אי' בעלמא ואין לוקין עליהם דשלכדה"נ וח"ש דינם שוה אבל אינם תלוים זה בזה ואפשר דח"ש מותר ושלכדה"נ אסור מה"ת או להיפך דשלכדה"נ מותר וח"ש אסור וה"נ בגה"נ אף לפי דבריו דח"ש מותר מ"מ אפשר דהנאה אסור ואדרבה לפי סברת המ"מ בגה"נ אפילו לוקין על הנאה כיון דאין בגידין בנו"ט ואינו ראוי לאכילה שפיר הוי הנאה כדה"נ ולוקין עליו ועיין תוס' פסחים כ"ב ד"ה ור"ש מה שתירץ קושיתם לחזקי':

ומ"ש ותו ק"ל דשרצי' אינן אסבה"נ רק לסחורה ואפילו לחזקי' ומכ"ש לר"א אמאי אינו אסור בכל הנאה, פותר אין לו דהקשה קושי' הגמ' פסחים כ"ג והרי שרצים וכו' ומשני שאני התם דא"ק לכם שלכם יהא, שוב נתישבתי אולי ק"ל לפי שיטתו במ"מ הנ"ל דהיכא דח"ש אסור גם הנאה אסורה א"כ בשרצים דח"ש אסור יהי' גם הנאה אסורה אבל גם זה אינו כתי' הגמ' דרחמנא התירה הנאה בהדי' לכם שלכם תהא, ואם ק"ל איפכא הו"ל להקשות כיון דמותר בהנאה יהי' גם ח"ש מותר וגם זה אינו קושי' אולי באמת מותר בשרצים ח"ש אלא דז"א דא"כ תקשי בכל איסורים דמותרים בהנאה יהי' ח"ש מותר וזה ודאי אינו כמבואר בכמה דוכתי דלר"י ח"ש אסור מה"ת באיסורי אכילה ותימא על כ"מ מדוע הק' דוקא בשרצים אבל האמת כמ"ש דגם לדעת מ"מ אין תלוי' זב"ז, ואחיש אתן לבאר דבר ויקיים מצות ביאור ונזכה לאור החיים לאור ואדיר ונאור

יאר פניו אתנו סלה ונהי' לו לעם סגולה עדי יביאנו אל המנוחה ואל הנחלה ויבנה עיר ד' על תלה כנפשו ונפש ידידו הנאמן דש"ת באהבה כלולה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכד

שיל"ת מאדע יום ב' לס' ראשי המטות תרל"ז לפ"ק:
שלום רב למלמד ידו לקרב גבר חכם בעת לעשות כנשר שמים ידיו פרושות ידינ"פ ורב חביבי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול חו"ב אור הברקי צדיק תמים בסוד חכמים כקש"ת מו"ה דוד יודא נ"י האב"ד דק"ק טערעבעש:
ידיו גלילי זהב הגיעני בזמנו ומה דק"ל לפר"מ בחולין צ"ו דפריך לרבנן דס"ל ג"ה חייב אפי' בפחות מכזית מה עבדי באכילה דכתיב בגה"נ דילמא להכי כתיב אכילה להתיר שלכד"א ורצה לחדש דלמ"ד אין בגידין בנו"ט גם שלכד"א אסור הנה גם אנכי עמדתי זה זמן רב בסברא זו וכן חידשתי גם באבמה"ח ועיין בתוס' פסחים כ"ב ד"ה ור"ש שכתבו דלמ"ד אין בגידין בנו"ט סברא הוא דאסור בהנאה כיון דל"ש בי' אכילה ועיין במחה"ש סי' תמ"ב במג"א סקי"ד מ"ש על דברי תוס' אלו:
אבל מצאתי לפמג"ד ביו"ד סי' ס"ב בשפ"ד סק"א שחולק ע"ז והביא ראיה מרמב"ם ואני בעניי הבאתי ראיה לזה מתוס' בפסחים כ"ד ע"ב ד"ה פרט שהקשו מהא דאמרינן בחולין ק"ב אכל צפור טהורה בחייה בכ"ש במיתה בכזית ותי' דעוף רך וחזי לאומצא חשוב כדה"נ ואי נימא דבאמה"ח לכ"ע אסור שלכד"א לא מקשי תוס' כלום ויש ליישב דלל"ק בפסחים פרט לאוכל חלב חי לא מקרי שלכד"א אלא אם יכול לאכול בהנאה טובה ואכל בהנאה מועטת אבל אם אין יכול לאכול בהנאה טובה יותר ממה שנהנה הגם שאין דרך בנ"א לאכול כזה מקרי כד"א ולפ"ז דוקא בחלב שיכול לאכול בהנאה מרובה ואכל בהנאה מועטת חי מקרי שלכד"א אבל אמה"ח וגיד הנשה שאינו יכול לאכול בהנאה מרובה יותר שפיר הוי כד"א באכלו מבושל אבל באכלו חי הק' תוס' שפיר דהוי שלכד"א דהרי יכול לאכלו בהנאה מרובה מבושל אבל ללישנא בתרא דהניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו מקרי נמי שלכדה"נ אף שנהנה בהנאה מרובה מ"מ כיון שאין דרך העולם להנות כן הוי שלכדה"נ ועיין במל"מ פ"ה מיסוה"ת הבנתי כן מדבריו בדעת רש"י א"כ גם אבמה"ח וג"ה אין דרך העולם לאכלו והוי אפי' מבושל שלכד"א ואפ"ה אסרה רחמנא שפיר י"ל כסברא הנ"ל דגם כל שלכד"א אסור בהו, ויש להביא ראי' לסברא זו מגמ' ע"ז ס"ח ע"ב בעלמא סבר רב נוטלפ"ג מותר והכא חידוש הוא דהא

מימאס מאיס ובדיל אינשי מיניה ואפ"ה אסרה רחמנא הלכך נוטלפ"ג נמי אסור ועיין פלתי סי' פ"ז דנוטלפ"ג הוי שלכד"א:

ומה שעלה בדעתי ביישוב קושיתו לפמ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג דלר"ש דמחייב בכל איסורים בכ"ש מחייב נמי בשלכד"א דכ"ש נמי הוי שלכד"א וא"כ ה"נ כיון דבגיד שלם חייב בכ"ש משום בריה א"כ גם שלכד"א אסור בגיד ול"ל דאתי אכילה למעוטי שלכד"א, אמנם שתי תשובות בדבר חדא דנ"ל דבריה שלימה גם אם היא רק משהו לא מקרי שלכד"א דדרך לאכול בריה שלימה ועיין תוס' יומא ע"ט בשם ירושלמי ובספר לב אריה חולין ק"כ לא עמד בזה, אלא דכאן יש לעיין שהרי כתב הרמב"ם פ"ח ממ"א ה"ב דאינו אסור מה"ת אלא גה"נ שעל הכף וזה הוי בריה והחלק ממנו שלמעלה ולמטה מכף אינו אסור רק מד"ס וא"כ נהי דלענין שיעורא הוי מה שעל הכף בריה מ"מ לענין דיהא נקרא כד"א בכ"ש אפשר דזה לא שייך אלא באכל רמון שלם וזית שלם או שרץ שלם אבל כאן היא רק חצי גיד רק שהוא כל החלק שאסרה תורה י"ל דזה אינו דרך אכילה בכ"ש רק אוכל כזית מהיתר ואיסור יחד וליתא לתשובה הנ"ל וצ"ע:

שנית לפי מה דמשמע מדברי הכ"מ בפ"א מחמץ ומצה ה"ז דדוקא כל שהוא מקרי שלכדה"נ אבל פחות מכזית הוי שפיר כד"א יעיי"ש בפנים בכ"מ וכבר כבר האו"ה כלל כ"ה והביאו ראש יוסף בחולין דלא משכחת שלא יהי' בגה"נ שלם כזית רק במה שעל הכף אפשר דאין בו כזית ע"ש וא"כ אין ראי' מדאסרה תורה מה שעל הכף אף שאין בו כזית דשלכד"א נמי אסור דאולי אי אפשר שלא יהי' במה שעל הכף כזית אבל אי אפשר שלא יהי' בו כ"כ שיהי' כדרך אכילה דגם פחות מכזית הוי כד"א כנ"ל וליתא ליישוב הנ"ל:

אבל הנ"ל ביישוב קושי' הנ"ל היא דהא דשרינן שלכד"א ושלכדה"נ לאו מדכתיב אכילה מפיק לה דהא אינו מיותר דצריך לשיעור אכילה וגם הלשון אינו משמע דרך אכילה דמידי דרך אכילה כתיב לא תאכל ולא תאכלו כתיב ואפשר בשלכד"א ובשלמא לדעת הרה"מ בפ"ח ממ"א בדעת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה משום דדבר שראוי לאכילה כל הנאה הוי שלכדה"נ שפיר י"ל כיון דילפינן מנבלה דלא תאכלו הוי איה"נ וא"כ למה פרטה התורה דוקא הנאת אכילה אלא לומר דעל אכילה שהיא כדה"נ לוקה ולא על שאר הנאות אבל לשיטת רש"י ותוס' דלוקין גם על שאר הנאות כדה"נ ואכילה דקרא לאו דוקא לא משתמע כלל מלשון אכילה לאפוקי שלכדה"נ אלא מסברא קאמר ר"י דאין לוקין אלא כד"א וכדה"נ דמסתמא לא דברה תורה אלא באופן שלולי צוה תורה הי' אכלו ונהנה ממנו אבל שלכד"א ושלכדה"נ שגם בלי ציווי התורה לא הי' אכלו ונהנה ממנו

כך מזה לא מיירי קרא ועיין סברא מתוקה בפלתי סי' פ"ז דבב"ח לא הוי איסור מוסיף על חלב יען דבב"ח אסור שלכד"א דהא לאו להכי קיימא וגדולה מזה כתבו הראשונים בחולין ק"ך דלא אסרה תורה אלא כבריתו והא ודאי לאו ממשמעותיה דקרא ידעינן רק מסברא דלא מיירי קרא רק באופן שעומד לאכלו וליהנות ממנו כך:

ותדע לך שהיא כן דאל"כ אמאי לא קאמר ר"י כל איסורין אין לוקין עליהם אלא דרך אכילתן מ"ט משום דאכילה כתיב בהו וכדקאמר אביי בכה"כ מ"ט משום דלא כתיב בי' אכילה אלא ודאי כדקאמרן דמלשון אכילה לא מוכח כלל דבעי בד"א אלא מצד הסברא כנ"ל ואפי' אי לא כתיב אכילה נמי הסברא נותנת דפטור באוכל ונהנה שלכד"א והנאה רק אביי חידש בכה"כ מדהוו"ל לקרא למיכתב לשון אכילה כמו בכה"ת ושינה קרא ולא כתיב אכילה ילפינן משינוי זו דבא להורות נגד הסברא דחייב גם בשלכד"א וכדאמרינן שם בפסחים כ"ה בב"ח להכי לא כתיב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפי' שלא כדה"נ ולפ"ז בגה"נ שפיר קאמר ר"י אכילה כתיב בי' דאי חייב משום בריה לא לכתוב אכילה ולא הוי קשיא לן למה לא כתיב אכילה משום דלא בעי שיעור אכילה רק חייב משום בריה וכיון דלא הי' לנו הוכחה ממה דלא כתיב אכילה לחייב בשלכד"א ממילא הוי ידעינן מסברא דפטור דלא בעי קרא אכילה לפטור שלכד"א אלא אדרבה בעינן לימוד לחייב שלכד"א כנ"ל ועכ"ח קרא דאכילה אתי דבעי כזית דוקא ובזה תנוח דעתו הרמה ידידו הדש"ת באהבה עזה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכה

שיל"ת ב' איפאלא ב' קדושים תרנ"ד לפ"ק:

שלום וברכה וחיים לאהובי חתני הרב הגדול העוסק בחוקי חורב כמו"ה יוסף חיים נ"י רב בק"ק טעלעגד

אחרי הודיע משלומינו תלי"ת הנני להשיב על שאלתך באומצא דאסמיק שנצרר הדם מחמת מכה המבואר ביו"ד סי' ס"ז ס"ד דאסור לבשלו עד שיחתוך המקום וימלחנו יפה אם לא חתכו ומלחו ובשלו מה דינו בדיעבד ומצאת בספר בית יצחק שהביא בשם בית הלל דאם בשלו צריך ס' בחתיכה נגד מקום שנצרר הדם ואם אין ס' בחתיכה צריך ס' בקדירה נגד כל החתיכה כשאר אי' דבוק ומדמה אותו לדין לב המבואר בסי' ע"ב ס"ג:

הנה מדברי הרמב"ם פ"ו ממ"א הי"ג לפי מה שפי' בו הכ"מ דקאי אנצרר הדם מחמת מכה וכן העלה בב"י סי' ס"ז מוכח דגם בדיעבד אסור שהרי כתב בשר שהאדים וכו' אם

חתכן ומלחן כדת מותר לבשלן ואם לא חתכן וצלאן בשפוד וכו' הרי אלו מותרים והיינו בדיעבד משמע דאם לא חתכן ומלחן ובשלן אפי' בדיעבד אסור:

ואני חוכך עוד למ"ש הטור סי' ס"ז נצרר הדם מחמת מכה אסור לבשלו עד שיחתוך המקום וימלחנו יפה שכיון שנצרר הדם אין לו פתח לצאת עד שיחתוך בו דס"ל דלאו דוקא אותו חלק שנצרר הדם בתוכו לא מהני לי' מליחה אלא דכל החתיכה לא מהני לה מליחה כיון שאין פתח לדם לצאת וא"כ אם נתבשל בלא חתיכה דינו כדין בשר שנתבשל בלא מליחה בסי' ס"ט סי"א ואפשר אם נצרר הדם רק מצד אחד דינו כדין בשר שנמלח רק מצד אחד המבואר בסימן ס"ט ס"ד וכן נראה מדברי רש"י שפי' חתכה חתיכות הרבה ואם האי' רק מצד אותו חלק שנצרר הדם מה מהני שחתך בה חתיכות הרבה הרי מה שנשאר שלם הוא אסור אלא ודאי דהאי חתך בה חתיכות הרבה מהני שיהי' פתח לדם לצאת משאר החתיכה ואולי אותו החלק נשאר באיסורו אפי' חתך בו חתיכות הרבה אלא כיון דיש מקום לדם לצאת משאר החתיכה מהני אם חתך החלק דאסמיק אפי' לאחר מליחה קודם בישול:

ולפי"ז יש סיוע לפירוש זה מדאמר חתכי' ומלחי' אפילו לקדרה ש"ד וקשה פשיטא אם חתך כל החלק דאסמיק קודם מליחה אמאי לא תיהני מליחה לקדרה הרי הו"ל כשאר בשר ועוד מ"ט בעי' חתכי' קודם מליחה אפי' אחר מליחה נמי ש"ד דא"נ שאר החתיכה בולע מאותו חלק שנצרר הדם בתוכה מ"מ אינו דם בעין וכמו שפולט החתיכה דם שלה פולטת נמי דם הבלוע מאותו חלק שנצרר הדם א"ו הפי' כנ"ל שמקום הנצרר נשאר שם רק שחותך בו כמה חתיכות כדי שיהי' פתח לדם לצאת משאר החתיכה ושפיר אשמועי' רבותא דזה מהני וגם בעי' דוקא לחתוך קודם מליחה כדי שיהי' פתח לדם לצאת משאר החתיכה:

ואפשר יש לצדד דלרש"י אם חתך בה חתיכות הרבה מהני מליחה אפי' לאותו חלק שנצרר הדם וכן מורה לשון הטור שכתב עד שיחתוך בו ולא כתב עד שיחתוך אותו, אבל לשון השו"ע שכתב עד שיחתוך המקום משמע שצריך לחתכו לגמרי ואף דמלשון זה עד שיחתוך המקום וימלחנו משמע דבעי' דוקא שיחתכנו לגמרי קודם מליחה ולפמ"ש אפי' לא מהני מליחה וחתיכה לאותו מקום מ"מ אם חותך בו חתיכות הרבה קודם מליחה מהני אם חתכו לגמרי אחר מליחה ז"א קושי' כיון דסוף סוף צריך לחתכו לגמרי ל"ל לחתוך בו חתיכות הרבה קודם מליחה ולחתכו לגמרי אח"כ טוב לחתכו לגמרי קודם מליחה:

ומדברי רשב"א בתוה"ב נראה דלהאי מקום דאסמיק לא מהני אפי' חתך בו חתיכות הרבה ומלחי' שכתב ובשרא דאסמיק אי חליט לי' לא מהני וכו' דכיון דנצרר הדם הרי הוא כדם שפי' ואסור ע"ש וא"כ ודאי לדעת רשב"א עצמו דס"ל דמליחה מוציא כל הדם אפשר דמותר גם אותו מקום אם חתך בו חתיכות הרבה אבל לדעת הרא"ה דאינו מוציא כל הדם רק כשנותנו במים קרים נתקשה הדם בתוכו והוי דם אברים שלא פי' דמותר עיין פמ"ג בפתיחה למליחה בעיקר ה"ב וא"כ בכה"ג דהוי פי' ממקום למקום לא מהני לי' מליחה ויש לפלפל הרבה בזה ואין הזמן מסכים לזה:

ולדינא נ"ל דאם לא חתך מקום שנצרר הדם קודם מליחה יכול לחתכו אחר מליחה ושרי ועכ"פ סגי בקליפה ולסמוך על השיטות דס"ל דכל מליחה סגי בקליפה ואם נתבשל כך צריך ס' בחתיכה נגד מקום שנצרר הדם ואי ליכא ס' בחתיכה דינו כשאר אי' דבוק ובעי' בקדרה ס' נגד כל החתיכה וכמ"ש בספר בית הלל ואינני רוצה לסמוך כעת על דברים שחדשתי אפי' לחומרא ואמנם אין לאסור באדמימות קצת רק ברואים שנצרר הדם מחמת מכה ועיין רשב"א בתוה"ב בהא דנורא משאב שאיב ומסתברא דאפילו לא הלך מראה אדמומית שבו וכו' דם שבו הלך והאי שומנא בעלמא הוא וכו' וא"כ בהאדים קצת אין לאסור רק ברואים שנצרר הדם מחמת מכה, ומה שהתרת הכלי יפה עשית כי דם שבשלו הוא רק דרבנן יש לסמוך על אחרונים שאם אין היד סולדת שרי ולא לבדוק דוקא בכריסו של תינוק ולו יהא שהוא ספק סד"ר לקולא ויש, לסמוך בזה להתיר הכלי אחר מעל"ע והי' זה שלום מנאי חמיך ד"ש באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכו

ע"ד מה שעוררתני אם דם צלול שיעורא בכזית או ברביעית והנ"מ היוצא מזה לדינא בחולה שיש בו סכנה שצוו הרופאים לשתות דם צלול וכדי שינצל מאיסור כרת כששותה פחות מכשיעור כמה יתנו לו בפ"א הנה באוכלין אסורין שיעורן בכזית כמבואר ברמב"ם פי"ד ממ"א ובמשקין אסורין השיעור ברביעית הגם שלא מצאתי שם הדבר מבואר בפירוש גמור ורק בכ"מ פ"ג מברכות הי"ב שכתב ומ"ש רבינו דשיעורא דמשקין רביעית טעמו מדאשכחן בעלמא לענין אכילת אסורים דחייב בשתיית משקין דומיא דאוכלין בכזית ע"ש ועיין נזיר ל"ח ע"ב ובתוס' ד"ה ואינו ושם ע"א בתוס' ד"ה אמר ויומא דף פ' וכריתות י"ב ע"ב וברמב"ם פ"ב משביתת עשור, ובהה"מ שם ושוב מצאתי בתשו' בית אפרים או"ח סי' י"ד פלפול ארוך בזה ע"ש ותמצא נחת ומעתה דם

שהוא א' מז' משקין אם אכלו צלול בלא הקפה יש לעיי' מה דינו אם שיעורו ברביעית כשאר משקין או דלמא כיון דאכילה כתיב בי' שיעורו בכזית כאוכלין:

ופשיטא לי לרב יוסף בשבת דע"ז דבכל המשקין רביעית אם יקרוש יעמוד על כזית עיין בר"ן חולין צ"ז ע"ב בשם רא"ה א"כ דא ודא אחת הוא רביעית דמשקין וכזית דאוכלין דרביעית משקין הוא כזית קרוש וא"כ פשיטא דבדם צלול בעי רביעית שיהי' כזית קרש כי קא מספקא לי לאביי שם דס"ל דאין כל המשקין שוין בזה וכמו שביאר כ"ז בר"ן הנ"ל וא"כ הא דכל המשקין שוין בשיעור רביעית אינו כדי שאם יקרוש יעמוד על כזית רק גזה"כ הוא דמשקין ברביעית ואוכלין בכזית וא"כ אפשר בדם שהוא משקה הוי ברביעית ואפשר כיון דאכילה כתיב בי' הוי בכזית ומשערין כזית במשקה ע"ד שכתב הט"מ או"ח סי' תנ"ו ועיין תוס' עירובין ד' ד"ה גפן ורש"י חולין ק"ח ע"ב ד"ה ח"ז חלב ותוס' נזיר ל"ח ע"ב הנ"ל:

ונ"ל דזה תלי' בפלפול של המל"מ פ"א דחמץ ה"ז ופ"ד דשבועות ה"א עם הרא"ם בתוס' לסמ"ג דדעת הרא"ם דכל אכילה שבתורה הוא בכל שהוא רק דאתיא הלכתא ואפקי' לי' ממשמעות לענין עונשין דהוי בכזית דוקא והכי משמע לשון הגמ' ביומא פ' שיעורין של עונשין הלמ"מ אמנם דעת המל"מ שם דאדרבה משמעות אכילה דקרא הוי בכזית רק דגזה"כ הוא מכל חלב שיאסר אף מכזית משום דחזל"א ע"ש ולפ"ז לדעת הרא"ם גם בדם צלול שיעור ברביעית כשאר משקין ואף דאכילה כתיב הלא אכילה אין הפירוש כזית רק כ"ש וא"כ בין אם דם כזית בין אם הוא ברביעית הוא רק מהל"מ וא"כ ודאי הוא ברביעית דכן הי' הל"מ דשיעור משקין ברביעית אבל לדעת מל"מ דאכילה משמעותי' כזית דהל"מ למדנו דאכילה בכ"מ שיעורו כזית א"כ בדם דכתיב נמי אכילה שיעורו בכזית אפילו צלול:

ועיין רש"י עירובין ד' ע"ב שפירש רוב שיעורין כזיתים אכילת חלב ודם ונותר וכו' משמע להדיא דדם שיעורו בכזית [וכ"מ ברש"י ברכות דמ"א רע"ב ופסחים מ"ד ע"א ונזיר ד"ד ע"א ד"ה לימד] וכ"כ הרמב"ם פ"ו ממ"א האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת וכו' מבואר דדם שיעורי' בכזית אפי' צלול דדוחק לומר דרש"י ורמב"ם בהקפהו איירי דהו"ל לפרושי ומזה הי' ראי' קצת לדעת מל"מ הנ"ל דאל"כ מנ"ל דהוי בכזית ולא ברביעית כשאר משקין [עיי' יבמות קי"ד ע"ב משמע דדם ברביעית] ואכתי צ"ע לדינא וכעת אין פנאי לברר רבך הד"ש:

תשובה קכז

שיל"ת ב' אויפאלו ב' עקב תרנ"א לפ"ק:

ישא ברכה מאלקי המערכה כבוד ידידי הרב הגאון המהולל ומפורסם מו"ה צבי פלאטא נ"י אבדק"ק קאלן אם רהיין:

קונטרסו אשר בשם הבלעת הדם יקבנו קבלתי בזמנו וצר לי מאוד כי לא עתותי בידי לשום עיני על דבריו כאשר ביקש ממני ואך להראותו אות אהבה שמתי עיני בו כהיום ואשר התעורר במכתב ד' דף צ"ט עמ"ש בהגהות מרדכי האחרונות סוף פרק ג' דשבת ובש"ג על המרדכי פ' כירה אות ד' ואפי' פירש אמרי' התם דם שבישלו אינו עובר עליו ומותר לכל הפחות בעוף וכו' והוא תמוה מה טעם יש לחלק לענין דם שבישלו בין בהמה לעוף ומעלתו האריך בזה ולפעד"נ דעיין רשב"א חולין קי"א ד"ה רב דימי שכתב דם שבישלו עובר עליו והאי דמנחות כ"א דוקא בדם קדשים אינו עובר כשבשלו לפי שאינו ראוי לזריקה וחולין מקדשים לא גמרי' אפי' להקל ע"ש ולפי"ז לדעת הפוסקי' דדם שבשלו גם בדם חולין מותר מה"ת ס"ל דלקולא גמרי' חולין מקדשי' אלא דבמנחות שם אר"ח דדם שקרש בחטאת החיצונות ואכלו חייב ולקח ונתן אמר רחמנא והאי בר לקיחה ונתינה הוא בחטאת הפנימיות ואכל פטור וטבל והזה אמר רחמנא והאי לאו בר טבילה והזאה הוא ורבא דידי' אמר אפילו בחטאת הפנימיות ואכלו חייב הואיל וכנגדו ראוי' בחטאת החיצונות ודעת רש"י שם דאפי' קרש באור חייב גם בדם קדשים ופליג אזעירי ודעת תוס' שם דבקרש באור דלא הדר כ"ע מודו דאינו ראוי' לזריקה ופטור ורבא ור"ח מיירי רק בקרש בחמה ע"ש והארכתי בביאור הדברים בסוגי' דנפש וא"כ לשטת תוס' דבקדשים דם שבשלו פטור שפיר י"ל דגם בחולין פטור דלקולא גמרי' חולין מקדשים אבל לדעת רש"י דאפי' בקדשים חייב א"כ ודאי דחייב בחולין, ולפ"ז התינח בבהמה דראוי לכפרה בחטאת החיצוניות אבל בעוף דבין בחטאת העוף ובין בעולת העוף ממצה את דמן מגוף העוף על קיר המזבח ועל היסוד כל חד כדינו כמ"ש הרמב"ם פ"ו ממעה"ק ה"כ ופ"ז שם ה"ו ועיין רש"י מנחות ג' ד"ה הזאה אוחז בגוף העוף ומעלה ומוריד בכח והדם ניתז מעצמו וכו' וא"כ בעוף לא משכחת כלל שיהא דם שבישל ראוי' לכפרה וא"כ בעוף קדשים אינו עובר על דם שבישלו שפיר ילפי' חולין מקדשים דדם שבישלו אינו עובר עליו בעוף והיינו שכתב הג"מ ואפי' פירש אמרי' התם דם שבשלו אינו עובר עליו וכדעת תוס' במנחות הנ"ל דמותר לכל הפחות בעוף אפי' לדעת רש"י וכטעם הנ"ל:

ועוד נ"ל לפמ"ש פמג"ד בפתיחה לה' מליחה ד"ה וראיתי בשם ס' בית יעקב דדם בתחילת בשולו ותחילת מליחה הוי ד"ת ומשו"ה בסי' ס"ח סי"ג במליגה דהוא תחילת הבישול לא מהני מסל"ת דהוי ד"ת וכו' ועיין רשב"א במשמרת הבית שהביא שם ועיין בשבת מ"ב ע"ב דאר"נ צריכא מלחא בשילא כבישרא דתורא אלמא דבשר בהמה מתאחר להתבשל מבשר עוף ולפי"ז י"ל דס"ל להג"מ דבבשר בהמה אם מבשל בלי מליחה אסור מה"ת לפי שבתחילת הבישול הדם מבליע ומפליט בכולו ועדיין הוא בתחילת בישולו ואסור מה"ת אבל בעוף דרכיך מיד בתחילת בישולו נגמר הבישול והוי דם שבישלו דמותר מה"ת ולפי"ז א"ש דהג"מ הקשו שיהא מותר למלוג תרנגולת בכלי ראשון משום דהוי דם אברים שלא פי' וע"ז כתב הג"מ ואפי' פירש אמרי' התם דם שבישלו אינו עובר עליו ואפי' נאמר דאוסר בתחילת בשולו שעדיין אסור מה"ת מ"מ ומותר לכל הפחות בעוף דא"צ בישול כ"כ ומיד בתחילת בישולו הוי דם שבשלו ושרי מה"ת ושניהם כאחד טובים והראשון מחוור יותר קרוב לפשוטו:

וחתני הרב המאה"ג מהרג"ש נ"י חידוש דה"ט משום דמבואר בכריתות ד' ע"ב דאיתקש דם לחלב כדתני' כל חלב וכל דם לא תאכלו מה חלב מיוחד וכו' אף דם וכו' ומשו"ה דם שבשלו עובר עליו משום דאיתקש דם לחלב ואין היקש למחצה ומה חלב שבשלו עובר עליו הה"נ דם וכ"ז בדם בהמה אבל עוף דחלבו מותר כמבואר ביו"ד סי' ס"ד א"כ ל"ש היקש דם לחלב והכי לכ"ע דם שבשלו אינו עובר אבל מטיבותא קאמינא הא כתי' וכל דם לא תאכלו וכו' לעוף ולהבהמה ואמאי לא מקשי' עוף לבהמה כמו דמקשי' דם לחלב ועיין תו"כ שם ועיין חולין כ"ז ע"ב ועיין תוס' פסחים כ"ב ד"ה מה מים שהקשו דם קדשים מנ"ל דמותר בהנאה הא לא איתקש למים ותי' כיון דלאו דדם חולין מותר בהנאה ה"ה בקדשי' ואע"ג דאיכא תרי לאוי חד לדם חולין וחד לדם קדשים מ"מ גילוי מילתא בעלמא הוא דכולהו לאוי דדם הוי איסור אכילה דוקא ע"ש וכ"ש כאן דבהמה ועוף נכללו בלאו אחד דהוי רק גילוי מילתא בעלמא דכולה לאו אפי' בדם שבשלו:

ועוד דנהי דמקשי' דם לחלב דהיינו כל זמן שהוא דם אבל דם שבשלו כתב רש"י במנחות כ"א דנפק מתורת דם וא"כ לא איתקוש לחלב דדוקא דם איתקש לחלב אבל האי נפק מתורת דם וכ"ש למ"ש בתשו' אחת דהיכא דהדין מצד הסברא באחד ל"ש אין היקש למחצה [עיין בית שערים או"ח סי' צ"ט ולקמן סי' שכ"ה] א"כ ה"נ דם שבשלו מסברא אינו עובר דנפק מתורת דם אבל חלב שבשלו עובר דלא נפק מתורת חלב:

ועוד אני אומר ולטעמך מ"ט מקשי' דם לחלב ניקוש חלב לדם מה דם שבשלו אינו עובר ה"נ חלב שבשלו אינו עובר וכ"ת דז"א דהא אכל חלב חי פטור משום דהוי שלכד"א

כדאמרי' בפסחים כ"ו, א"כ נקיש דם לחלב שאינו עובר אא"כ בישלו ולא בדם חי והא ודאי ליתא דאדרבה בהקפה הדם באור דחייב מצרכי' טעמא בחולין ק"ך משום דאחשבי' ועיין ברש"י ותוס' שם ועכ"פ מבואר דבלא בישול ודאי חייב אלא ודאי דלענין זה לא מקשי' דם לחלב דבדם סברא הוא דאסרה תורה כשהוא חי דהוי כבריתו וגם דרך לאכול כן והוי כדרך אכילתן ולא מבושל דנפק מתורת דם ונשתנה מבריתו ובחלב הסברא דחי מותר דהוי שלכד"א ומבושל אסור דהוי כבריתו וכדרך אכילתן וא"כ ליתא לחילוק הנ"ל, ובזה תנוח דעתו כעת והי' כאשר אפנה אבוא בארוכה והנני אומר ברכה ושלום מעתה ועד עולם, כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קכח

שיל"ת ב' איפאלו ה' לס' תרומה תרס"ז לפ"ק:
אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לתלמידי אהובי הרבני המופלג ושנון, שמו ינון כמהרי"מ נ"י:
מכתבך קבלתי ועתה באתי ע"ד שאלתך בחתיכת בשר שהיתה חצי' חוץ מן מי השרייי' אם צריך לחזור ולשרותה או סגי בהדחה למקצת חתיכה זו ולכל הטעמים פשיטא לך דסגי בהדחה רק לטעם הר"ן שבש"ך רס"י ס"ט כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה אתה מסופק הנה גם לטעם הר"ן אין ספק דלדידי' א"צ רק לרכך מבחוץ מחמת שנתיבש כמ"ש פמג"ד בפתיחה ואין ספק רק לי"א שבמרדכי שצריך לרכך כל החתיכה, והראי' שהבאת להתיר מחתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד דמותר לדעת המחבר סי' ס"ט ס"ד ולרמ"א עכ"פ בהפ"מ אין ראי' אם טבע המלח להפליט מצד שלא נמלח שטבע המים ג"כ לרכך מה שחוץ למים למעלה, וגם הראי' שהבאת מרס"י ק"ה דיש מקילין במה שהוא חוץ לכבישה ג"כ אינו ראי' דאף דאינו מבליע ומפליט במה שהוא חוץ לכבישה ואינו מפעפע למעלה מ"מ אפשר שמרכך:
ומה שעמדת על סתירת פמג"ד בסי' ס"ט משפ"ד סק"ג למש"ז סקי"ג אין להשגיח בזה דבסק"ג כתב ויש לעיין כדרכו שהביא דיעות וסברות חלוקות וגם במש"ז סקי"ג הביא דיעות שונות והכריע מדעתו לדינא דהוי כחתיכה עבה ואין לדקדק בדבריו כ"כ בדקדוקים, ומ"מ אפשר דכאן אין סתירה רק דס"ל דמצד הפסק החלל לא הוי כשתי חתיכות אבל בשפ"ד סק"ג מיירי לדעת המנח"י דעור של אוזא פטומה עם הבשר הוי

כשתי חתיכות ועל זה מסופק אולי לטעם דהדחה משום שיתרכך צריך שיודח משני צדדים:

ומה שתמהת על פ"ת סי' ס"ט סק"ה שהביא פמ"ג בפתיחה להתיר אם מקצת החתיכה חוץ למי השרייי' דלא דק בלשון הפמ"ג דכתב רק פני החתיכה למעלה מן המים אינו קושי' דס"ל דאין חילוק כיון דפמ"ג כתב דהמים מרככין כמו בחתיכה עבה, ומ"מ הבאת דברי הגהות רעק"א ובאמת מבואר כן בפמ"ג סי' ס"ט בשפ"ד סק"ג להתיר אם מקצת חתיכה חוץ למים דבדיעבד בהפ"מ מתיר אפי' לא הודחה רק מצד אחד ע"ש עכ"פ במקצת חתיכה שלא נשרה במים ואותו מקצת הודחה יפה הדבר פשוט להתיר, ויען אני טרוד מאוד אקצר וכ"ט ממך לא יבצר כנפשך ונפש רבך הדשו"ט:

תשובה קכט

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק עקב תרו"ן לפ"ק. **אלפי** שלומים מגבהי מרומים לבני אהובי הרבני החריף ובקי וכו' כמו"ה יודא צבי נ"י ולזוגתך צפירת תפארה מ' רבקה תי' ולבתך מרים הינדל תי':

אמלא מבוקשך להשיב לך על המכתבים של שבוע העבר ואודות השאלה ששרו בשר בכלי חצי שעה כדינו רס"י ס"ט ואח"כ נשאר מי השרי' בתוך הכלי מעל"ע והי' מגיע עד חציו וספק אם הי' במי השרייי' ששים נגד דם שע"פ הבשר ואחר מעל"ע שפכו מי השרייי' מן הכלי והדיחו אותה היטב ואח"כ עירו לתוך הכלי מים חמין שהיס"ב מכ"ר שניטל מעל האור עד שנתמלא הכלי ולשו עיסה באותן המים מה דינה של העיסה:

הנה אם לדין ודאי העיסה מותרת כי יש כל הני צדדים להתיר כמ"ש במכתבך רק לפלפולא בעלמא אבא על סדר דבריך ויען נהנתי שאתה חוזר על לימודך ותשמור אותו בזכרונך, ראשית דבר כתבת דמי השרייי' נעשה נבלה לדעת רמ"א סי' צ"ב דגם לח בלח אמרי' חעע"נ באין הפסד גדול וא"כ מי השרייי' נ"נ אם לא הי' בהם ס' נגד דם שע"פ הבשר וכבר כ' הרמ"א רס"י ק"ה דכ"מ דאמרי' כבוש כמבושל אפי' מה שחוץ לכבישה אסור דע"י הכבישה שלמטה מפעפע למעלה כמו בבישול וא"כ נאסר כל הכלי ששרו בתוכו ובעינן ס' נגד כל הכלי כמבואר ביו"ד סי' צ"ח ס"ד וברמ"א רס"י צ"ג ודלא כראב"ד שהביא ב"י שם ואין מה שבכלי ס' נגד כל הכלי כמ"ש הש"ך סי' צ"ח סקי"א, ולפענ"ד כיון דאפי' בודאי ליכא ס' מקילין בהפסד גדול דל"א לח בלח חענ"נ א"כ כאן דיש ספק אם יש ס' מקילין אפי' באין הפסד גדול אפי' אי הוי ספק מחמת חסי"ד וכש"כ הכא

דאפשר דל"ה ספק מחמת חסי"ד דהספק הוא לכל הדור וגם הוא במקרה וספק אם אסור או מותר ושפיר הוי ספק כמ"ש טו"ז סי' צ"ח סק"ו:

ועוד דאפי' להסוברים דכבוש מפעפע למעלה מ"מ הא כתב רמ"א כמו בבישול והרי בבישול גופא מספקא לן בזבחי' צ"ו בישל במקצת כלי אי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי ופי' סמ"ג דהספק אם מפעפע למעלה ועיין סי' צ"ב בב"י וש"ך וטו"ז וחוו"ד וא"כ הוי ספק כבוש למעלה מן המים ואוקמא בחזקת היתר ועיין טו"ז סי' ק"ה שחולק ארמ"א דאוסר ספק כבוש ופלתי כתב דוקא בס' כעין ב' חתיכות מחמרינן בספק כבוש ולא בכעין חתיכה א', ואף דבספיקא דדינא לדעת הרבה אש פוסקים לא אמרי' אוקמא אחזקה מ"מ כבר הוכחתי דאפילו לצד האיבעי' דמפעפע למעלה אינו ודאי מפעפע בכל פעם רק אפשר דמפעפע והוא ספק שפיר י"ל דאוקמא אחזקת היתר והא דכ' רמ"א בפשיטות דמפעפע למעלה היינו באוכל ולא בכלי:

ומה שהקשית דמשמע דבבישול פשיטא לי' לרמ"א דמפעפע למעלה הא כתבו תוס' ע"ז ס"ז ד"ה אר"י והכי מוכח דטע"כ שרי גבי איל נזיר כגון שמבשל הזרוע ברוטב ומקצת הירך עמו ושאר האיל חוץ לרוטב והשתא אין הזרוע מתבטל בס' שאין כ"כ מן איל עמו ברוטב ע"ש ואי נימא דבישול מפעפע למעלה א"כ נתפשט טעם הזרוע גם במה שחוץ לרוטב ושוב הוי ס' כנגדו, הפשוט דאין כאן קושי' כלל דתוס' שם ס"ל כשיטת רש"י דמקצתה ברוטב אין הכל מצטרף ורמ"א פסק כר"י דהכל מצטרף עיין בטור סי' צ"ב וש"ך סק"ד ואי דנראה שם דרמ"א פוסק כרש"י זהו קושית פרמ"ג:

אבל לולא זה נ"ל דלק"מ דנהי דמפעפע למעלה חוץ לרוטב מ"מ יש חילוק דברוטב הכל מתפשט בשוה דרוטב מוליך הבליעה בשווה אבל חוץ לרוטב אף דמפעפע מ"מ אין הבליעה בשוה וא"כ אפשר שאין בתוך הרוטב ס' נגד הזרוע שנשאר שם יותר ממה שהי' מפעפע למעלה וכמ"ש הר"ן בשם הרא"ה בסוגי' דירך דאין חלב מפעפע בצלי לעולם דבקדרה הוא דבטל מפני שהרוטב מוליך הבליעה בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע מעצמו אפשר שהרבה מתכנס במק"א ע"ש:

ומ"ש אח"כ דליש מקילין דכבוש אינו מפעפע למעלה וכ' הש"ך שכן עיקר ובכבוש יש חילוק בין כחוש לשמן ועוד דדם גם שמן אינו מפעפע כמ"ש פמ"ג שם וחכ"א כלל נ"ח דדם מישרק שריק כמבואר סי' ס"ט ואי דהמים נעשי' נבלה ומפעפעים למעלה ז"א דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שאי' עצמו יכול לילך שם עיין סי' ס"ט וסוס"י ק"ה ועוד דבמידי דל"ש בי' שמנונית ודאי דין כחוש יש לו כמ"ש רמ"א סי' ק"ה ס"ה ובמים ל"ש שמנונית א"כ לא נאסר רק חצי כלי ונגד זה יש ס' במים חמין שמלאו אותו אח"כ כמ"ש

מחה"ש סי' תנ"א סק"מ דל' יש במה שבתוך הכלי נגד הכלי, הכל דברים פשוטים אבל מדברי מחהש"ק אין ראי' דהכל לפי עובי הכלי וכלי עץ ששורין בו בשר הוא עב הרבה: **ומ"ש** דאפי' הוי רק ספק אם הי' ס' במים חמין נגד חצי כלי נמי מותר כיון דנגד דם ודאי איכא ס' רק ספק אם יש ס' נגד המים דנ"ג וחענ"נ הוא רק מדרבנן והו"ל סד"ר ולקולא, ומה שהבאת ראי' לזה מסי' ס"ו ס"ד בביצים הטרופות בקערה ונמצא דם על חלמון של א' מהם ויש ספק אם הי' במקום האוסרו דאמרי' כיון דמה"ת ברובא בטל הו"ל סד"ר ואפי' לטו"ז שחולק שם אמרת לחלק בין שם לכאן, הנה לראי' משם אין צורך ולחלק משם ג"כ א"צ דשם נולד הספק בדאו' רק שלא נודע עד שהי' דרבנן אבל כאן נולד הספק בדרבנן ודומה לגמרי לנשפך בסי' צ"ח ומתוך אריכותך איני יודע אם כיונת לחילוק זה: **אך** לפי מה ששמעתי זה מ' שנה ליישב דעת או"ה שמביא ש"ך סי' צ"ח סק"ז דנפל חלב לתוך בשר עוף ויש ס' אם יש ששים ונשפך לא אמרי' בי' סד"ר לקולא עפ"י דברי ר"ש פ"ב דמקואות לפי הבנת אחרונים דטמא טומאה דרבנן וספק טבל במקוה שאוב או אינו שאוב טמא דמוקמי' לי' אחזקת טומאה אבל אם הי' טמא טומאה דאו' טהור דליכא לאוקמא אחזקה דהא מטומאה דאו' ודאי ניטהר אפי' טבל בשאובין והוי רק סד"ר ולקולא וה"נ דוקא באי' דאו' ויש רוב יספק ששים מותר דל"ל מוקמי' האי' בחזקת אי' דאיסור דאו' ודאי פקע לכן הוי סד"ר ולקולא אבל באי' דרבנן נהי דהוי סד"ר מ"מ מוקמי' לי' בחזקת אי' א"כ ה"נ דכוותי' מוקמי' בחזקת אי' שהי' קודם שנתן בה החמין ולא אמרי' סד"ר לקולא:

ושוב כתבת לדעת מהרש"ל שהביא טו"ז סי' צ"ב סקט"ו דלח בלח לא אמרי' חענ"נ אלא דרך בישול א"כ ל"ש כאן דמי השרי' נעשה נבלה ובשם הפלא"ה שמעת להביא ראי' דאפי' לח בלח שלא כדרך בישול חענ"נ מע"ז ס"ט קפילא וצ"ל דעכבר נכבש שם זמן רב ופולט חומץ שבלע שנעשה נבלה וא"כ א"א למיטעמי' שהרי חומץ האסור עם חומץ היתר שוה בטעמא א"כ מוכח דלח בלח אפי' אינו דרך בישול נמי חענ"נ, איני מאמין זה על פה קדוש הפלא"ה חדא דלמא מיירי בליכא קפילא וכדאמרי' חולין צ"ו א"כ מבשא"מ וליכא קפילא, ועוד דהתם הוי לח ביבש חומץ בעכבר ולכ"ע חענ"נ אפי' בלא בישול דהא העכבר ומה שבתוכה ניכר ומובדל הוא, ועוד כיון דכבוש הוי כמבושל לכן אמרי' בי' חענ"נ אבל לח בלח כגון יין ביין או מים במים ל"ש כבוש כמ"ש פמ"ג משז"ז רס"י ק"ה שפיר י"ל דל"א חענ"נ:

אבל מה שדחית עפ"י דברי תוס' שם שהק' אמאי קאמר לא ידענא אי אשבוחי אשבח ליטעמי' קפילא ותי' דשמא עכברא בשיכרא מחזק את השכר ומחמצו והשתא כשנתחזק

השכר א"י אם מחמת השכר עצמו ע"ש וא"כ לענין חומץ נמי אפי' יאמר קפילא דל"ל טעם מ"מ אפשר שנתחזק טעמו וקסבר שהוא מן החומץ עצמו, לא כיונת יפה דודאי טעם עכבר ניכר בחומץ וסמכי' אקפילא אם יש בו טעם עכבר ותוס' לא כתבו אלא דא"א לברר ע"י קפילא אם משביח דאפי' אם פוגם קצת מ"מ אם מחזק השכר ומחמצו הוי שבחו יתר על פגמו ואסור וע"ז א"א לעמוד ע"י קפילא דמי יודע אם הוא מעצמו או ע"י עכבר ולכן ל"מ לזה קפילא, וגם מ"ש לפי הנ"ל לתרץ קושי' תוס' שם ד"ה סבר שהק' נהי דתרומה נינהו כשהוא בקדרה בדבר לח בס' ולפמ"ש א"ש כיון שאסור מחמת חומץ שהי' נבלע בעכבר ונפלט הוי מב"מ בשמא וטעמא ושפיר הוי בק"א כתרומה, אינו לפמ"ש תוס' חולין ק"ח ד"ה חלב דרוטב הנפלט מן הנבלה אינו מב"מ עם שאר מים רק עם בשר שמחמתו נאסר וה"נ חומץ שנעשה נבלה מן העכבר אינו מב"מ עם חומץ ואינו בק"א:

ומה שלא הבנתי קושי' ותי' התוס' דאין חילוק בתרומה בין לח לבש רק בין מב"מ למשבא"מ לא היא דזה שיטת רש"י בחולין צ"ט ע"א ד"ה אין בהם בנו"ט דמב"מ בעי' תרתי לטיבותא אין בהם בנו"ט וק"א ובמבשא"מ אי איכא ממשות האי' בעיני' צריך דוקא ק"א ולא סגי בנו"ט אבל אי ליכא ממשות רק טעם בעלמא לא בעי' ק"א והוי בנו"ט ע"ש ובתוס' שם וכאן כתבו תוס' כשיטת רש"י וא"ש:

ומ"ש לדחות דברי חוו"ד שהביא ראי' דלח בלח שלא כדרך בישול חענ"נ לדעת הש"ך מדהקשה על אפי רברבי שכתב מיהו בב"ח יש להחמיר אף בלח הא בב"ח מדינא אמרי' חענ"נ אפי' בלח בלח מדאמרינן חולין ק"ח חלב נבלה ומאי קושי' התם דרך בישול ואפי רברבי מיירי שלא כדרך בישול אע"כ דאין חילוק וכתבת למ"ש פמ"ג סי' צ"ב משב"ז סקי"א בשם פר"ח דבאי דרבנן לא אמרי' חענ"נ ולפ"ז י"ל דוקא בב"ח דשלא כדרך בישול הוא רק דרבנן לא אמרי' בלח בלח חענ"נ רק משום חומרא אבל באי' דאורייתא אפי' כה"ג נמי חענ"נ, אין בזה דיחוי להוכחת חוו"ד שהוא מקושי' הש"ך וזהו תי' אחר על קושי' הש"ך, אבל לפי דעתי אין דבריך נכונים דקושי' הש"ך הרי בב"ח מדינא חענ"נ אפי' לח בלח מטעם שכתב הש"ך בשם הפוסקים סק"י כיון דכל חד באפי נפשי' שרי ובהדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור וטעם זה שייך נמי בשלא כדרך בישול שאסור רק מדרבנן שייך טעם זה מדרבנן משא"כ בשאר אי' שהוא רק משום לתא דבב"ח או משום שנקרא עלי' שם אי' שפיר י"ל דבאי' דרבנן ל"א חענ"נ:

אבל מה שיש לדחות ראי' חוו"ד הוא דהנה הא דאמרינן חענ"נ יש בו שני טעמים האחד כמ"ש המרדכי שהביא טו"ז סי' צ"ב סקט"ו מטעם חשיבות כי חתיכת האי' ניכר ומובדל

וא"כ ל"ש בלח בלח חענ"נ דל"ש ה"ט אבל אי אמרי' כטעם הר"ן דחענ"נ משום לתא דבב"ח א"כ גם לח בלח חענ"נ כמו בב"ח וכהוכחת הש"ך אמנם ל"ש אלא דרך בישול דבב"ח דרך בישול אסרה תורה ולהכי ס"ל לרש"ל דבלח ביבש חענ"נ אפי' שלא כדרך בישול מטעם המרדכי ובלח בלח דרך בישול משום טעם הר"ן לתא דבב"ח אבל לח בלח שלא כדרך בישול דל"ש לא טעם המרדכי משום לח בלח ולא טעם הר"ן משום לתא דבב"ח דאינו דרך בישול ובב"ח גופא הוי רק דרבנן ולא גזרי' גזירה לגזירה לכן אין חענ"נ אבל בב"ח גופא שפיר הק' ש"ך כיון דלח בלח דרך בישול מה"ת חענ"נ א"כ אפי' שלא כדרך בישול עכ"פ מדרבנן חענ"נ אטו דרך בישול:

ושוב כתבת דעדיין צ"ע דאפי' לא נימא כאן חענ"נ מ"מ הא הרמ"א סי' צ"ט הביא י"א דאפי' במקום דלא אמרי' חענ"נ לא מהני תוספת היתר רק קודם שנודע התערובות ולא אחר שנודע וכאן אחר מעל"ע נודע התערובות שכלי זו אסורה ולא מהני אח"כ מה שהי' במים חמין לבטל הדם אם ליכא כדי לבטל כל הבלוע בכלי, וע"ז כתבת דהא דלא מהני ניתוסף בשוגג אחר שנודע התערובות היינו משום דקנסו שוגג אטו מזיד והנה הב"י תמה על הטור שכתב כל האי' שריבה עליהם בשוגג מותרים במזיד אסורים משמע דלא גזרי' שוגג אטו מזיד ובסי' ק"י בדברים שאינם בטלים מחמת חשיבותן שנתערבו באחרים ונפל א' מהם לים המלח הותרו כולם ופר"י דוקא נפלה אבל הפילה אסור אפי' שוגג משום דגזרי' שוגג אטו מזיד וע"ז יישבת דהתם שפיר חיישינן שיזרוק אחד במזיד על ספק שמא נתיר לו השאר וירויח שיהי' הכל מותר ואם לא נתיר לו אינו מפסיד רק א' אבל כאן אין חשש שיוסיף על הספק דשמא לא נתיר לו ויפסיד ההיתר שמוסיף ואם נתיר לו אינו מרויח הרבה רק חלק אחד לכן לא גזרי' והארכת, דבר זה אין לו שחר דה"נ אם נתערב כזית אי' בנ"ט זתים היתר וכולו אסור יש לחוש שמא יוסיף על הספק עוד זית היתר במזיד שמא נתיר לו וירויח ס' זיתים נ"ט של היתר ואחד של אי' ואם לא נתיר לו לא יפסיד בהוספתו רק זית א' שהוסיף דהשאר הי' אסור גם קודם שהוסיף אך מ"ש דכאן אפי' לי"א הנ"ל דקנסו שוגג אטו מזיד הכא לא קנסי' שיערה לתוך הכלי מים חמין להתיר הכלי דאינו מרויח כלום דהא מיוחד לשרייי' ואפילו הכלי אסורה נמי מותר לשרות בה בשר כמ"ש רמ"א רס"י ס"ט:

גוף הדבר נכון אבל לא דקדקת בדבריך דממנ"פ אם הוא כלי דמהני לי' הגעלה והכלי נותר במה ששופך לתוכו מים חמין כגון שאינו אסור רק כדי קליפה ומהני לי' הגעלה ע"י עירוי א"כ מה בכך אם יעשה כן הלא כתורה יעשה ואם הוא כלי או באופן שאין הכלי ניתר בזה מהי תיתי יעשה זה ואם נחוש שישתמש בכלי בחמין במזיד הלא אפי' לא

שהה בתוכו מי השריי' מעל"ע נמי כתב רמ"א רס"י ס"ט ונהגו שלא להשתמש בדברים אחרים בכלי ששורין בו בשר וא"כ אין לגזור שישתמש בו במזיד:

ומ"ש עוד דהא דעת הש"ך סי' ס"ט סק"י וסקס"ח ובסי' ק"ה סק"ב וטו"ז סק"א דבכלי ל"ל כבוש כמבושל משום דלא נעשה כבוש עד אחר מעל"ע ואז הוי נטלפ"ג דמותר בדיעבד ע"ש זה טעות גדול דלא מיירי שהכלי בלוע מאי ע"י בישול ונשרה בתוכה היתר מעל"ע אין ההיתר נאסר דאימתי יאסר אחר מעל"ע אז כבר הבלוע בכלי פגום אבל אי' שנשרה בכלי היתר מעל"ע וכל מעל"ע בולע מאי' בעין כי הכא שמי השרי' שהו בכלי מעל"ע ודאי נאסר הכלי דל"ש בזה שאחר מעל"ע הוי נוטל"פ, ואפי' לדעת חו"י סוס"י ק"א ופלתי רס"י ק"ה דאינו בולע ופולט ברגע אחרונה דוקא רק כל מעל"ע לאט לאט ובסוף מעל"ע נגמר ע"ש א"כ באי' שנשרה בכלי היתר נמי נימא שאחר מעל"ע כבר נפגמה הבלוע בכלי מתחילת מעל"ע ז"א דלדידהו כיון שרוב הבליעה בשבח לא הוי נוטלפ"ג ואפי' היתר נשרה בכלי אי' אמרינן בי' כבוש כ"ש איסור שנשרה מעל"ע בכלי היתר שנאסר הכלי דרוב הבליעה בשבח:

אבל מ"ש דאין עירוי מפליט אלא כ"ק ואם עירה חמין לתוך כלי אי' א"צ ס' אלא כנגד קליפת הקערה כמ"ש רמ"א סי' ס"ט סט"ז ועיין ש"ך סי' ק"ה סק"ה וסק"ז וא"כ אפי' אם הכלי כולה אסורה מ"מ מים חמין שעירו לתוכה לא מפליט רק כדי קליפה ויש במה שבכלי ס' נגד קליפתה כמ"ש הש"ך סי' ס"ט סקס"ה ואף שטו"ז סי' ק"ה סק"ד הביא בשם רש"ל דביס"ב גם עירוי אוסר כולה וא"כ ה"נ מפליט מכולו מ"מ יש לצרף דעת טו"ז סוס"י צ"ט בשם כמה פוסקים דבכבוש אינו איסר כלי רק כ"ק ואף דלא קי"ל כן מ"מ סניף מיהא הוי:

יפה כתבת אלא שבטו"ז אינו מבואר כ"כ דבכבוש אינו אוסר כלי רק כ"ק ועיין ש"ך סי' קל"ה סקל"ג דס"ל שאוסר כולו ועיין ש"ך סי' קל"ז סק"ט שנדחק ליישב דין זה אך בתשו' חכ"ץ סי' ע"ה חולק וס"ל דכבוש אינו אוסר כלי רק כדי קליפה ובהגהות מהרב"פ סי' קל"ה נראה שמסכים עמו:

ומה שדקדקת בדברי רמ"א סי' ס"ט אמאי נקט ואם נשתהה הבשר בשרייתו מעל"ע הא אפי' נשארו רק מי השריי' ג"כ אסור הכלי ומזה רצית להוכיח דבמי השריי' ודאי יש ס' נגד דם שע"פ הבשר דהא בד"מ רס"י ס"ט הביא י"א דבחתיכה גופא איכא ס' ואף דלא קאי הכא מ"מ מי השריי' דצריך לכסות החתיכות הוא יותר מן הבשר ודאי איכא ס' ולהכי נקט שגם הבשר נשרה וא"כ יצא דם ממנו וליכא ס', לא כיונת יפה דאי משום דם הנפלט מן הבשר א"כ לא נאסרו מי השריי' עד אחר מעל"ע ואימת אסרו הכלי הלא מיד

אחר מעל"ע לא שהה שם וגם בזה אם מי השרי' יותר מן החתיכות אני מסופק הרבה ואם יש מעט אויר בין חתיכת בשר לחתיכה ושופך עליהם מים מכסין אותן והמים מעט מן הבשר, אבל דברי רמ"א כפשוטן דמה שהכלי נאסר אינו רבותא כ"כ דהוי כלכתחלה דהלא בלא"ה אין משתמשין בו דברים אחרים וגם אם אסור מותר לשרות בו בשר ולהכי נקט שגם הבשר כשרה ואסור דהוי רבותא טפי דאפי' בדיעבד הבשר אסור אבל הדין דין אמת דהעיסה מתוקן לסעודה כיון דיש הרבה צדדי' להתיר:

ומה שתמהת על הש"ך סי' ס"ט סקס"ה שכתב אבל בקערה שרחבה ואינה גבוה מסתמא ליכא ס' מב"י וש"ך רס"י צ"ג דלא משמע הכי, אשכילך ואורך פתשגן הדברים והמשל רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע ואין ברביעית ס' נגד קליפת הדפנות והשולים ואם תכפיל הגובה יחזיק שתי רביעיות והנה לא כפלת רק הדפנות בגובה אבל השולים נשאר כמו שהי' וא"כ מגיע על כל רביעית שבו לבטל רק קליפת הדפנות וחצי שולים הרי לך שאם אינו גבוה ליכא ס' ואם גבוה איכא ס' שמרויח קליפת השולים כי גם אם גבוה הרבה ומחזיק הרבה אין לו שולים יותר מאם נמוך מחזיק מעט, ומ"ש בסי' צ"ג שאם נחושתה דק ורחבה גדול יש בו ס' הוא כך למשל כלי המחזיק רביעית הוא אצבעים על אצבעים בגובה הנ"ל עשה כלי בגובה הנ"ל אצבע על אצבע אינו מחזיק רק רובע רביעית וליכא ס' נגד ד' דפנות ושולים שהוא אצבע על אצבע שהם ביחד ד' אצבעות אבל אצבעים על אצבעים מחזיק ד' פעמים רובע רביעית וד' דפנות ביחד הם רק שמונה אצבעות ב"פ כמו רובע רביעית ושולים אצבעים על אצבעים ושפיר איכא ס' נגד קליפת הכלי הרי לך שאם הכלי רחב יש בו יותר ס' מאם הוא קצר שהרי הוא מרויח בכל רובע רביעית שתי דפנות שבאמצע והבן:

ועתה אסברא לך מ"ש לעיל דאף דמי השרי' מכסה הבשר מ"מ אין בו כ"כ כמו בבשר שהרי המים מכסים רק שטח החיצון של הבשר והפנימית ותוכו של המים הוא ריק וחלל וממולא עם הבשר והרי הוא כאלו תכסה הבשר מכל צדדיו עם נייר דק ששטח החיצון של הנייר יותר משטח החיצון של הבשר ומ"מ יש בבשר יותר ס' מבנייר שהרי הנייר ריק מבפנים והבשר אינו ריק והרי יש במה שבתוך הכלי ס' נגד קליפת הכלי ואף ששטח החיצון של הקליפה גדול משטח החיצון של מה שבתוכו דאמתא באמתא היכי יתיב אלא שהכלי יש לו חלל וריק מבפנים ומה שבתוכו הוא מלא מעבר אל עבר בינה נא זאת:

ומה דקשי' לך אמאי יהיו מי השרייי' אסורי' משום דם הא אינו בא במים בפעם אחת רק בזה אחר זה בחצי שעה ובזבחים ע"ז תנן דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם

כשר ושם ע"ח אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל והרי במנחות כ"א פירש"י הדם שבשלו אינו עובר עליו דהא לא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה וכו' א"כ בדם שנפל למים נמי יהי' מותר מה"ת כיון שאינו ראוי לכפרה, הנה אי בעינא אמינא דכאן כיון שנותן הבשר לתוכו בפ"א הוי כמו שמערה בשפע הרבה יחד דלא אמרינן קמא קמא בטיל וכמ"ש תוס' שם בזבחים ד"ה רואי', אבל האמת הוא דדוקא אם הדם מצד עצמו אינו ראוי לכפרה דם כזה לא חייבה תורה בין דחולין בין דקדשים כמ"ש רש"י במנחות שם אבל דם שנפל למים הדם מצד עצמו ראוי לכפרה וחייבה תורה כרת עלי' רק מצד המים אינו ראוי לכפרה כיון דליכא מראית דם ולחנן המצרי דל"ל דיחוי אפילו בשחוטי' אם יתן לתוך המים דם הרבה עד שיאדים יהי' כשר לזריקה רק קי"ל יש דיחוי פסול לזריקה אפי' למאן דאית לי' קמא קמא בטל כמ"ש תוס' שם בזבחים הנ"ל וכל זה לענין זריקה אבל לענין אי' כיון דהדם מצד עצמו הי' ראוי לזריקה באיסור עומד עד שיתבטל כדרך ביטול באיסורי' כיון דקודם שנפל הי' כמו דם הראוי לזריקה והרי דם חולין נמי אינו ראוי לכפרה אלא כיון דהוי כמו דם הראוי לכפרה חייב כרת ויש לו דין איסור לכל דבר לא דין דם קדשים שצריך לכפרה. [אחר זמן רב הראה לי בני הב' החו"ש כ"ה משה נחום נ"י בחוו"ד סימן ע' סק"ד בשם או"ה דלא כמ"ש]:

ומה שיצאת לחדש דדוקא דם שהי' ראוי לכפרה ובשלו ושוב אינו ראוי אינו עובר אבל דם אברים שפירש שמעולם אינו ראוי לכפרה ואסור דדוקא דם שחיטה ראוי לכפרה א"כ גם בבשלו עובר אף דאינו ראוי לכפרה, לא נהירא דא"כ דם חולין דג"כ מעולם לא הי' ראוי לכפרה נמי נימא דאפי' בשלו עובר והרי רש"י כ' להדי' שם במנחות דם שבשלו בין דחולין בין דקדשים וע"כ כמש"ל דדוקא אם מצד שם דם אינו ראוי לכפרה אינו עובר בשום מקום אפי' היכא דל"ש בי' כפרה אבל אם ד"א גורם לו שאינו ראוי לכפרה שפיר עובר עליו:

וראי' לזה דאל"כ מה פריך שם לזעירי מהקפה את הדם לישני דזעירי לא קאמר אלא בדם שהנפש יוצאה בו שהוא ראוי לכפרה והאי דהקפה את הדם מיירי בשאר דמים אע"כ לזעירי בכל דם שבשלו אינו עובר אפי' לא הי' ראוי לכפרה מעולם:

ועוד ראי' דבכריתות ד' ע"ב תני' רי"א דם מה ת"ל כל דם אין לי אלא דם קדשים שהנפש יוצא בו שהוא מכפר דם חולין ודם התמצית מנין ת"ל כל דם וכיון דמחד קרא נפקא דם הראוי לכפרה ודם התמצית ממילא כמו דם הראוי לכפרה מותר בבישלו דלא אסרה תורה בבישול ה"נ דם התמצית מותר בבישלו אף שמעולם לא הי' ראוי לכפרה ומדר"י נשמע לרבנן, ובזה וכו' אביך הנאמן דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קל

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא ג' בהר בחקותי ל"ז למב"י תרו"ן לפ"ק:

עתה באתי על ד"ת מה שנתקשית בתוס' נזיר ל"ו ע"ב ד"ה וכזית בכא"פ שכתבו אהר"מ דאע"ג דמתני' היא בכריתות י"ב כל אוכלי' מצטרפים בכא"פ הנ"מ לפסול חלב שהוא בעיני' אבל שבתערובת הואיל ואין המל"א יתבטל דגם אם הי' מלקט האי' מתוך ההיתר ואוכלו בעיני' בכא"פ מחייב על האיסור לחודי' ואעפ"י שאין ההיתר מצטרף עמו וע"כ מתמה וכי כבא"פ דאורייתא אפי' בכה"ג ע"ש, וקשה לך מ"ש הואיל ואין המל"א הא אפי' המל"א לא אמרי' כן אלא בששניהם שווין ולא בשהיתר רבה כדאמרי' דל"ז כגון דנפישי חולין ועיין תוס' פסחים מ"ד ד"ה אלא והרי בכזית בכא"פ רבה היתר שהוא ד' ביצים ואי משום דבתבלין דלטעמא וריחא עבידי אמרי' המל"א אפי' בנפיש היתר א"כ מה הק' תוס' מכריתות שאני התם דאיכא עכ"פ כזית משא"כ כאן דאינו אלא משום דתבלין לטעמא עבידא שפיר פריך וכי כזית בכא"פ דאורייתא גם בכה"ג אלו דבריך, ושוב לא הבנת מ"ש תוס' דגם אם הי' מלקט האיסור מתוך ההיתר ואוכלו בעיני' בכא"פ מחייב על האי' לחודי' ואע"פ שאין ההיתר מצטרף עמו איך יעלה על הדעת שאם אינו אוכל רק האיסור לחוד שהיתר יצטרף עמו ובס' אורח מישור לחד מקמאי גורס אם הי' מלקט וכו' לא מחייב וגם זה אינך מבין כוונתו:

שמע בני ואאלפך בינה דיש סברא לומר דאף דכזית בכא"פ דאורייתא ואם שוהה מתחילת אכילת כזית עד סופו כדי אכילת פרס חייב הוא דוקא אם לא הפסיק באכילה של היתר בנתים דאז מצטרף חצי זית ראשון לח"ז אחרון להיות נקרא אכילת איסור אבל אם הפסיק באכילת היתר בנתים הרי כבר נצטרף ח"ז הראשון של אי' עם הח"ז היתר למיקרי אכילה ושוב לא יצטרף עם ח"ז אחרון למיקרי אכילת אי' ועיין זבחים ל"א וברש"י ותוס' שם וכה"ג מצינו באו"ח סי' פקח"ת דאף דשמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא דשתיקה לא הוי הפסק מ"מ הפסק בקול שאינו ראוי לאותו בבא הוי הפסק ועיין טו"ז או"ח סוס"י ק"ח, אלא דבאמת גם בכהאי גוונא כזית בכדי אכילת פרס הוי דאורייתא מהל"מ כפירש"י בפסחים מ"ד:

ועוד נ"ל ברור דהא דאמרינן דבנפישי חולין לא אמרינן היתר מצטרף לאי' היינו דוקא במב"מ כיון דנפיש היתר חד בתרי בטל ועיין פמ"ג בפתיחה לתערובות או אפי'

במבשא"מ ביבש כיון דמה"ת חד בתרי בטל ואפילו בלח אי טע"כ לאו דאורייתא או אפי' הוא דאורייתא אלא שאין לוקין עליו אפי' אוכל כזית מן האי' בפ"א דלא הוי אלא עשה ולא אהדרי' לאי' קמא כמ"ש הר"ן, אבל אי אמרי' דטע"כ דאורייתא ואינו בטל ולוקין עליו עכ"פ באוכל כזית מן האי' בב"א כגון שהבליע כזית יין בשני זיתים פת ואוכלו בב"א כמ"ש תוס' שם בנזיר ל"ו סד"ה וכזית בכא"פ אז תלי' דאי אמרי' המל"א לוקין עליו אפי' באוכל כזית מן התערובות כיון שהאי' בעין עומד ואינו בטל וראוי ללקות עליו אם אוכל ממנו כזית בב"א שוב שפיר המל"א ולוקין על כזית מן התערובות ועיין רשב"א חולין צ"ח ד"ה אמר רבא, אבל אי אין המל"א אז תלי' דאי כזית בכא"פ דאורייתא אפי' מפסיק באכילת היתר בנתים אז חייב עכ"פ באוכל כזית מן האי' בכא"פ אבל אי אמרי' דאם אכילת היתר מפסיק כבא"פ לאו דאורייתא שוב א"א ללקות עליו כיון שא"י לאכול מן האי' יותר מכבכא"פ א"כ אכילת היתר שבתערובות מפסיק ואפשר דבכה"ג אפי' אי' דאורייתא אין בו משום ח"ש דאסור מה"ת כיון דלא חזי לאיצטרופי:

והשתא יתפרשו דברי תוס' כמין חומר הנ"מ לפסול חלב שהוא בעיני' בזה אמרי' דמצטרף בכא"פ כיון דאין אכילת היתר מפסיק אבל שבתערובת הואיל ואין המל"א יתבטל דבשלמא אי המל"א אף דנפישי היתר מ"מ כיון דטע"כ דאו' עכ"פ באוכל כזית מן האי' בב"א לוקין דאינו בטל א"כ שפיר לוקין על כזית מן התערובת דל"ש אכילת היתר מפסיק כיון דהמל"א אבל כיון דאין המל"א א"כ יש כאן אכילת היתר מפסיק וא"א ללקות אפילו אוכל בכא"פ וא"כ יתבטל עכ"פ לענין מלקות או אפי' לענין אי' כיון דלא חזי לאצטרופי וע"ז כתבו דגם אם הי' מלקט האי' מתוך ההיתר ואוכלו בעיני' בכא"פ וההיתר בנתים, דוק בלשון התוס' שלא כתבו ואוכלו לחודי' דכונתם שאוכל גם ההיתר אלא שאינו אוכל האי' והיתר ביחד רק אוכלו בעיני' לא מחייב על האיסור לחודי' פי' שאוכלו לבדנה ואעפ"י שאין ההיתר מצטרף עמו לאכלו ביחד והיינו כגי' אורח מישור וע"כ מתמה וכי כזית בכא"פ דאו' אפי' בכה"ג דהיינו שאכילת היתר מפסיק, וגם לגי' שלפנינו מחייב הפי' כן אלא דלגי' אורח מישור הך דגם וכו' קאי לחזק הטעם דהו"א שבתערובת כיון דאין המל"א יתבטל וכמ"ש אבל לגי' שלפנינו יתבטל הוא הפסק הדיבור דאי מהתם הו"א דיתבטל ואשמעי' הכא דגם בתערובות כבכא"פ פ דאורייתא אף דאיכא הפסק אכילת היתר בנתים מ"מ כיון דגם אם הי' מלקט וכו' מחייב אף דיש הפסק אכילת היתר בנתים לכן גם בתערובת חייב וא"ש:

ומה שתמהת עמ"ש תוס' דגם אי הי' מלקט האיסור מתוך ההיתר ואוכלו בעיני' בכא"פ מחייב על האי' לחודא הא כתבו תוס' שם ע"א ד"ה ארבב"ח דאין דרך אכילה בכך וכן

בע"ב ד"ה א"ל כתבו בשם ר"ת דבכה"ג אינו לוקה עליו שאין דרך אכילה בכך, הנה מתוס' ע"א אין ראי' דאם מלקט השום והשמן ואוכל דהוי שלכד"א לפטור ממלקות דבשעת אכילה ודאי הוי כד"א אלא כונת תוס' דאין דרך לעשות כן במקפה ללקוט ולצבור השום והשמן ולאכול רק אוכלם ביחד ולכן ודאי בטולי בטלו להתם וכמו שסיימו ומשום הך טעמא ל"ל למימר שלא יתבטל אגב המקפה והוא רק כעין מ"ש באו"ח סי' תקנ"ב דאפונים שנותנים עליהם בצלים מקרי תבשיל א' משום שדרכו בכך כל השנה דודאי לא מקרי כ"א לבדו שלכד"א ותוס' דייקו בלשונם ולא כתבו שאין דרך אכילה בכך רק שאין דרך אכילתו בכך ולכן בטל לגבי מקפה אלא שר"ת בע"ב כתב להדי' שהרי אם הי' מלקט האי' מתוך המקפה ואוכלו לא הי' לוקה עליו שאין דרך אכילה בכך ולדידי' ודאי צ"ל כגי' אורח מישור דגרס לא מחייב:

ואולי יש לחלק דר"ת לא כתב דהוי שלכד"א ואינו לוקה אלא אם מלקט האיסור מתוך המקפה ואוכלו עם המקפה דזה אינו דרך אכילת שום ושמן ומקפה אבל אם מלקט השום והשמן ואוכל רק השום והשמן שפיר הוי כד"א ולכן כתבו תוס' כאן ואוכלו בעיני' בכא"פ דבזה שפיר מחייב גם לר"ת ושפיר גרסי' מחייב אלא דבזה נסתר מש"ל בפי' דברי תוס' דקאי אם יש אכילת היתר מפסיק בנתים:

ואמנם לפ"ז י"ל פי' נכון בתוס' דהרי הר"ת כתב לעיל כיון דמהני ההיתר שאכלו עם המקפה לצרפו לאי' מלקות ה"נ יועיל ההיתר להצטרף לאי' לאפסולי אעפ"י שאין במקום מגעו כביצה ע"ש ולפ"ז י"ל נמי אעפ"י דאין המל"א בנפישי התירא מ"מ כאן כיון דע"י צירוף ההיתר הוי כד"א שפיר המל"א ולזה כתבו תוס' הואיל ואין המל"א יתבטל דגם אם הי' מלקט וכו' ואוכלו בעיני' בכא"פ מיחייב על האי' לחודא ואעפ"י שאין ההיתר מצטרף עמו מ"מ הוי כד"א ושוב שפיר אין המל"א ובזה מיושבים כל דקדוקך דשפיר הו"א דאם אוכל האי' לחודא שלא יתחייב בלי צירוף ההיתר דהוי שלא כד"א וא"ש:

ודברי המפרש שכתב גבי מקפה ומדוכה אע"ג דנפישי חולין תבלין שאני הואיל ותבלין לטעמא וריחא הוא דעבידי וכו' צ"ע אצלי דל"ל ה"ט ת"ל כיון דהוי מבשא"מ טע"כ דאו' וכ"ש הכא שהעיקר עצמו לא מתבטל וכמו שהקשה רשב"ם בתוס' ד"ה וכזית בכא"פ ואי אמרי' בתבלין הואיל ולטעמא וריחא עבידי אפי' בנפישי חולין המל"א א"כ גם מצד טע"כ דאורייתא דאינו בטל אמרי' המל"א אפי' בנפישי חולין וכמש"ל ואפי' למ"ש רש"י בפסחים מ"ד ע"ב ד"ה מפת ומיין דטע"כ ל"ש אלא בפשט הטעם בכולא פת מ"מ כאן כשלועסן ביחד נכנס טעם אחד בחברו בכולו והוי טע"כ כמבואר בזבחים ברש"י ותוס'

שם ואי קאי אם טע"כ לאו דאורייתא א"כ מה בכך דתבלין לטעמא וריחא עבידא, ואולי ס"ל כיון דלטעמא וריחא עבידי הוי כמו דבר המעמיד ואפי' אי טע"כ לאו דאורייתא דבר המעמיד מה"ת לא בטל דהוי כאלו הוא בעיני' ועיין מג"א סי' תמ"ב סק"ט:

ומה שעמדת בתוס' שם ל"ז ד"ה מג"נ דמאן יימר דמשום יין לנזיר הצריך הגעלה לכלים בלועים מיין דלמא משום יי"נ שאין היתר לאיסורו, קושי' זו שמעתי בשם הגאון מוהרב"פ ולענ"ד לק"מ דהא סתם יין אפי' בעיני' אסור מה"ת אי לא ידעי' ודאי שנתנסך לע"ז וכדאמרי' חולין ד' שתי' סתם יינן הוא ועדיין לא נאסר יינן של נכרים ועיין רש"י שם וכ"ש דכלי יין א"צ הגעלה מה"ת מחשש שמא נשתמשו בהם יי"נ שנתנסך לע"ז וסתם יינן אינו אסור מה"ת וע"כ דהא דצריכין הכשר משום יין לנזיר ועיין פנ"י פסחים מ"ד ונובי"ת או"ח סי' ס"ו והא דמותר באמת מה"ת ולא חיישי' שמא נתנסך לע"ז היינו כמ"ש הר"ן בע"ז כ"ט ע"ב שהק' כיון דסתם יינן אטו יי"נ גמור נאסר בהנאה א"כ גזירת בנותיהן ל"ל ותי' ר"ש דיין שנתנסך לע"ז מיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן ע"ש וא"כ סתם יינן שפיר מותר מה"ת דלא חיישי' למיעוטא ואפי' ר"מ דחייש למעוטא כבר כתבו תוס' חולין י"ג דהיינו מדרבנן אבל מה"ת לא חיישינן למיעוטא, ואני מוסיף דכאן הוי מיעוטא דתלי' במעשה שמא נסכו לע"ז ודאי לא חיישי' לי' מקו"ח דרובא דתלי' במעשה דלא אזלי' בתרי' כדאמרינן בכורות פ"ג, ואף שהרמב"ן שם נתן טעם אחר דלשמא נתנסך לא חיישינן דאם איתא דנסכי' לא הוי מזבין לי' ואין נותנים אותו לישראל ע"ש וה"ט ל"ש גבי גיעולי מדין שנטלו ישראל בחזקה בכיבוש מלחמה מ"מ הרי כתב הר"ן שם והרמב"ן ז"ל מוסיף בה דברים משמע דגם הרמב"ן מודה לסברא ראשונה דמיעוטא ולמעוטא לא חיישי', אלא דס"ל דמ"מ הי' ראוי לחכמים לגזור בשביל זה דאם יהי' כל סתם יינן מותר א"כ יבואו לשתות גם המעוט שנתנסך לע"ז וכמ"ש דג"מ ביו"ד סי' ט"ו עפ"י תוס' נדה ולהכי הוצרך לומר דאם איתא דנסכי' לא הוי מזבין לי' אבל מה"ת ודאי לא חיישי' למעוטא דתלי' במעשה בכלי מדין שהוא רק פ"א וא"כ ע"כ משום יין לנזיר הצריכם התורה הכשר וא"ש:

ומה שהקשית בגמ' ל"ז דקאמר ואי כתב רחמנא גבי נזיר הו"א מנזיר לא ילפינן משום דחמיר איסורא דאפילו חרצן אסור לי' א"כ מאי פריך דנילוף בכה"ת המל"א מנזיר וגם ק' איך ילפי רבנן טע"כ בכה"ת מנזיר, לא ידעתי על מה תיסוב קושיתך הרי בגמ' פריך מדרבנן נשמע לר"ע כמו דרבנן ילפי טע"כ בכה"ת מנזיר וע"כ ל"ל האי טעמא דנזיר חמיר אי' ה"נ לילף ר"ע המל"א בכה"ת מנזיר, ואי ק"ל השתא דקעביד צריכותא דלא הוי שני כתובים ולכן שפיר ילפי מיני' רבנן טע"כ בכה"ת ע"ש ברש"י אכתי תקשי ניהו

דלא הוו שני כתובים מ"מ איך ילפי' מנזיר הא נזיר חמיר איסורא זה אינו דהשתא ילפי' בכה"ת מביניהו דחטאת ונזיר דכי פרכת מה לחטאת שכן קדשי' נזיר יוכיח מה לנזיר שכן חמיר אי' חטאת יוכיח וחזר הדין וכו' וכ"כ בש"מ שם והוא פשוט:

ולמסקנא ודאי דלק"מ דהרי השיב ר"ע לכתוב רחמנא בנזיר ותיתי חטאת מינה דהא כל איסורין שבתורה קא גמרי מנזיר עיין פירש"י וע"כ דאין זה פרכא דנזיר חמיר אי' ועיין ש"מ שם ורבנן מסכימי' לזה לכן השיבו דמשו"ה לא הוי ב' כתובי' משום דחטאת להמל"א ורק משרת לטע"כ ומיכן אתה דן לכה"ת משום דמודי לר"ע דזה לא הוי פרכא כלל דנזיר חמיר איסורו וא"ש:

ובתוס' ד"ה היתר ואי' שכתבו ח"ז חרצן וח"ז מפת ביחד דוקא ואפי' בזאח"ז ובלבד שיהא בתוך כא"פ שאינך יודע הפי' דע שהפי' הוא כך היתר ואי' ח"ז חרצן וח"ז מפת ביחד דוקא צריך לאכול דוקא חרצן ופת ביחד ואפי' אינו אוכל כזית מפת וחרצן בב"א אלא עשירית זית פת ועשירית זית חרצן ביחד בב"א אלא שאוכל כך עד תשלום כזית משניהם בכא"פ נמי חייב וזהו שכתבו ואפילו בזאח"ז ובלבד שיהי' בכא"פ ואין הפי' בזאח"ז שהפת והחרצן הוא בזאח"ז ואוכל כל אחד לבדו אלא שאוכל שניהם ביחד אבל אינו אוכל משניהם כזית בפ"א רק הכזית הוא בזאח"ז שאוכל רביע זית חרצן ורביע זית פת ביחד ובכא"פ אוכל שוב רובע זית חרצן ורובע זית פת ביחד אבל אי' ואי' אפי' בזאח"ז פי' אם אוכל רובע זית חרצן לחוד ואח"כ רובע זית זגים לחוד ואח"כ ח"ז ענבים לחוד והכל בכא"פ נמי חייב וזה ברור ולחנם כתב הגאון מו"ה וו"ב בהגהות שהוא דיבור בפ"ע:

ומה שלא הבנת בדברי בעה"מ בסוגי' דנוקשה דתחלה כתב ונקוט האי כללא וכו' לפי שאין טע"כ אמור אלא על דבר שיש בו שיעור כזית מן האי' והוא נמחה בו וניכר בו טעמו והוא אוכל ממנו בכא"פ פ שיעור כזית מן האיסור וכו' והמל"א אעפ"י שאין בו טעם האי' ואעפ"י שאינו אוכל מן הכל אלא כזית וכו' ואח"כ כתב דהא דאמרי' בגיה"נ דאי מדאורייתא חד בתרי בטיל לאו למימרא דס' ונו"ט לאו דאו' הוא דהא אמרי' כל איסורי תורה גמרי' מנזיר וכו' מבואר דס"ל דס' ונו"ט דאורייתא ולא כבכא"פ בלבד וכן כתב אח"כ ודין א' הוא שיעור ס' במב"מ ונו"ט במבש"מ אלמא דלא בעי כבכא"פ פשוט דתחלה קאי לענין מלקות אין לוקין על טע"כ אלא באוכל כזית מן האי' בכא"פ ודוקא בנמחה בו גוף האי' וגם טעמו נרגש וזה נקרא טעמו וממשו אבל באוכל פחות מכבכא"פ או שלא נמחה בו גוף האי' רק טעמו נרגש נהי דאסור מה"ת דגמרי' מנזיר אבל אין לוקין עליו לפי שאין מזהירין מן הדין כמ"ש בעה"מ עצמו אח"כ ומשום המל"א לוקין על כזית

מתערובת אעפ"י שאין טעם האי' נרגשג רק מסייע לטעם חדש ומ"ש אח"כ דס' ונו"ט דאו' היינו לאי' בעלמא ולא למלקות ותמהני עליך שלא עמדת בזה הלא הוא מפורש באר היטב:

ומה שלא הבנת בדברי מלחמות שם שכתב שפי' המל"א אף לדברי ר"א אינו בשאין בו טעם האי' וכו' שא"כ מצינו חמץ בפסח שלא במינו במשהו מה"ת וק"ל הא בנפישי היתר לא אמרי' המל"א וא"כ איך אפשר לומר שיהא אוסר במשהו, והנה לפמש"ל דהא דאמרי' בנפישי חולין לא אמרי' המל"א היינו במב"מ בטעמא או ביבש חד בתרי בין במינו בין בשא"מ משום דבטל ברוב אבל במבשא"מ בלח אי טע"כ דאורייתא ולא בטל שפיר אמרי' המל"א ללקות על כזית מן התערובת עד כדי נו"ט אפי נפישי חולין והנה לדעת בעה"מ בד' מיני מדינה אין טעם האי' נרגש אלא ששינה טעמו לטעם חדש ואפ"ה אמרי' לר"א דעירובו בלאו והבין הרמב"ן לסברתו דגם אם נתערב במבשא"מ בפחות מנו"ט נמי עירובו בלאו משום דהמל"א והק' דא"כ מצינו לדידי' חמץ בפסח שלא במינו במשהו מה"ת אע"כ דבפחות מנו"ט לא אמרי' אפי' במבשא"מ המל"א וה"נ בשינה טעמו לטעם חדש לא אמרי' המל"א בנפיש היתר וה"ה במב"מ בטעמא נמי אין המל"א בנפיש היתרא:

ומ"ש ליישב הקושי' איך ילפי' טע"כ בכל איסורים מג"נ דלמא צותה תורה להגעיל משום בב"ח דודאי בב"ח טע"כ, וכתבת עפ"י חת"ס יו"ד סי' פ"ו דמאי' בב"ח גופא לא שמעי' אלא טעם הבא מן הממש [ע"ל סי' קס"ז] וא"כ אי משום בב"ח לא הי' צריך להגעיל שהרי טעם זה אינו בא מן הממש לא הועלת כלום בזה דאכתי ק' מנלן טע"כ אפי' אינו בא מן הממש בכל אי' דלמא צריך להגעיל משום בב"ח דבזה טעם הבא מן הממש ודאי טע"כ וחידשה בו תורה אפי' אינו בא מן הממש הוי כעיקר אבל בשאר אי' אפי' טעם הבא מן הממש אינו טע"כ וכ"ש באינו בא מן הממש ונזכה בשורות טובות לבשר עדי נשמע קול מבשר כנפשך ונפש אביך הנאמן דו"ש באהבה ובחיבה יתירה:

תשובה קלא

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא ד' הדברים תרו"ן לפ"ק

היום באתי להשיבך על מה שהקשית על טו"ז יו"ד סי' ק"ב סוסק"י שכתב אהא דכתב רמ"א הא דדשיל"מ אינו בטל היינו דוקא אם האי' בעין או שיש עדיין ממשות האי' בתערובות אבל טעמו בטל דכיון שסילק משם את גוף האי' ולא נשאר רק הטעם והוא

מב"מ בטעמא אין הטעם נרגש כלל מעיקרא ומה"ת א"צ בטול כלל דלא אמרו טע"כ דאורייתא אלא בא"מ ועיין פמ"ג שם א"כ איך ילפי' בחולין צ"ח דכל אי' שבתורה בס' או בק' מזרוע בשילה הא בז"ב אפי' ליכא רוב מותר כיון דלא נבלע באיל אלא טעם הזרוע והוא מין במינו בטעמו ואין צריך ביטול כלל, ונראה לי דעיין בתוס' חולין צ"ח ע"ב ד"ה רבא שכ' דפעמים שהזרוע ומקצת מן האיל הוו חוץ לרוטב ונותן הזרוע טעם במה שחוץ וזימנין נמי שיש משמנונית זרוע הרבה על אותו מקצת עד שלא יהי' רוב אותו מקצת לבטלו ובכל ענין שיבשל התיר הכתוב ע"ש ועיין ש"ך ופמ"ג שפ"ד רס"י צ"ח דשומן ובשר כחוש הוי מבשא"מ בטעמא וא"כ פעמים ששומן הזרוע נו"ט בבשר כחוש של האיל ושפיר בעי' ביטול ברוב או בק' וס':

ושנית נ"ל דריטב"א חולין צ"ח סד"ה רבא הק' והאיך י"ל דטע"כ לאו דאורייתא הא דרשי' הטמאים לרבות צירן ורוטבן וכו' ותי' דה"מ כשהוא מופרש בעיני' אבל כשהוא ע"י תערובות לא ע"ש ולפ"ז אני אומר דדוקא אם ציר וטעם זה עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות שנבלע מן האי' להיתר אז נקרא טע"כ ובזה כתב טו"ז דאם הוא מב"מ בטעמא א"צ ביטול ברוב כלל מה"ת כיון שאין הטעם נרגש אבל אם הציר כבר הי' בעין בלי תערובות ונקרא עליו שם איסור מקרא דהטמאים שוב נעשה טעם זה עיקר ומודה טו"ז דבעי' ביטול ברוב אפי' שוה בטעם דהוי כאלו העיקר נימוח בו ומעתה בז"ב זימנין שיש משמנונית ופליטת הזרוע בעין על מקצת איל שחוץ לרוטב וכמ"ש תוס' וכבר יש עליו שם עיקר ואח"כ נבלע באותו מקצת איל ובכה"ג מודה טו"ז דבעי' ביטול מה"ת אף דהוי מב"מ בטעמא וכמ"ש ושפיר ילפי' מיני' ס' וק':

ועוד נ"ל דעיין בחי' ר"ן חולין צ"ח שיש ג' מינים טע"כ האחד שלא קלט ההיתר מן האי' אלא טעמו בלבד לא גופו ולא פליטתו ומוכחי לי' להאי ממשרת וכו' השני שקולטו היתר מן האי' פליטתו אבל לא גופו ילפי' לי' להאי מג"נ הג' שנתערב בהיתר מגופו של אי' וילפי' לי' להאי מבב"ח וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל דהא דכתב טו"ז שם דאם לא נשאר רק טעם ואינו נרגש כיון דשוה בטעמא א"צ ביטול כלל מה"ת היינו דוקא במין הא' הנ"ל דליכא לא גופו ולא פליטתו רק שקלט היתר טעם מן האי' אבל במין השני שיש פליטת האי' ולא גופו שפיר בעי ביטול ובזרוע בשילה הי' פליטת הזרוע וא"כ שפיר ילפי' מיני' ק' וס':

ובזה מיושב נמי מה שהשיג עליו בהגהות מהרב"פ מריטב"א חולין צ"ח סד"ה רבא וכל היכא דהוי אי' מרובה והיתר מועט כמאן דאיתי' בעיני חשיב וכן מרשב"א שהביא ב"י סי' ק"ג ד"ה ומ"ש ע"ש ולפמ"ש א"ש דשם בפליטת אי' בהיתר אבל הטו"ז מיירי שאין

בהיתר פליטת איסור רק קלוט טעמו של איסור וא"ש, ובזה הנני חותם בברכה שלימה,
אביך הנאמן דש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קלב

שיל"ת חוסט יום א' לסדר פקודי תרמ"א לפ"ק:
שוכ"ט לאהובי הרבני המופלג מלא פלג העדני העצני כמו"ה יעקב ראזנער נ"י מליסיטע:
מכתבו השנית קבלתי וכו' וע"ד שנסתפק אם מותר למלוח בשר עם מלח שנעשה מן מי מלח שנתבשל יען כשכותשין אותו נעשה דק כקמח הנה דעת האשר"י פכ"ה דעדיף למלוח במלח דק דנדבק בו ופועל יותר להוציא הדם וכן דעת הראב"ד הביאו הרה"מ פ"ו ממ"א הי"א דמותר למלוח במלח דקה אלא דס"ל דאז צריך לשפשף הבשר היטב קודם שישים אותו בכלי להדיחו יע"ש בטעמו של דבר ומובא בב"י סי' ס"ט עכ"פ ס"ל דמלח דק פועל להפליט הדם, אבל דעת הרמב"ם פרק הנ"ל דאין מולחין אלא במלח עבה כחול הגס שהמלח הדק כקמח נבלע בבשר ולא יוציא דם והבין ר"י שהביא ב"י סי' הנ"ל שיש פלוגתא בין הרמב"ם וראב"ד והאשר"י וכתב ול"נ שצריך שתהא דקה שלא תפול אילך ואילך ולא דקה מן הדקה כקמח ואולי שזה כונת הרמב"ם וכתב עליו הב"י ודבריו נכונים וכן נהגו ועפ"ז קבע דבריו בשו"ע שלא ימלח במלח דקה כקמח מבואר דעת הרא"ש דס"ל אפי' בדקה כקמח מותר למלוח שהרי הביא דעת הרמב"ם וחולק עליו, וכ"מ יותר מלשונו שכתב דיותר שהוא דק המלח יותר מתפזר וכו' ונראה דכ"ש דק יותר טוב יותר אמנם דעת הראב"ד יש לומר שאיננו חולק על הרמב"ם ואינו מכשיר רק בדקה שלא תפול אילך ואילך אבל בדקה מן הדקה מודה דאסור למלוח:
ושיעור הדקות מבואר בלשון הרמב"ם שאם אינה עבה כחול הגס אסור למלוח בה, ומעתה אם המלח הזה הנעשה מן מי מלח שנתבשל אינו עב כחול הגס אסור למלוח בה רק אם אין מלח גס מצוי ובמדינתנו מצוי מלח אחר ואם כבר מלחו בו מבואר בש"ך ס"ק י"ז דכשר ואפי' יש לו מלח אחר אין מטריחין אותו עיין פרמ"ג שם' ומה שהביא מעלתו מדברי טו"ז בשם או"ה דכל מלח שאינו גס יותר ממלח שעושים ממי הים הוא כשר למליחה ורוצה להוכיח מזה שהמלח הנ"ל לא מקרי דקה מן הדקה, אינו כלום דמי הים לחוד ומי בארות לחוד תדע דהרי לא כתב אם אינו דק יותר ממי הים מותר למלוח ואין הדקות פוסל רק אדרבה האו"ה מחדש שאינו פסול משום שהיא גס ביותר דמלח שעושים ממי הים אינו גס ביותר אבל עכ"פ נראה שהוא גס והמלח שאנו דנין עליו אני

לא ראיתיו אבל מעלתו מעיד עליו שהוא דק כקמח ורוצה לפסלו משום דקותי' ובזה יהי' שלום מנאי ידידו:

תשובה קלג

א) אודות אווזות שנשלחו ולא כתבו אם הודחו ונמלחו כדין אבוא בקצרה הנה כבר נחלקו בזה גדולי עולם דעת פמ"א ח"א סי' י"ג להתיר ובשבו"י ח"ב סי' ס"ט חולק עליו ובפמ"ג סי' ס"ט במשב"ז סקכ"ד הניח הדבר בצ"ע ולפענ"ד נראה עפ"מ דקי"ל ביו"ד סי' ס"ה סי"ב דכל ירך שיצא מתח"י ישראל מחותכת כדרך שמחתכין אותו מנקרי בשר היא בחזקת שניטל גידה ובנ"ד ג"כ הי' נחתך כדרך שחותכין למליחה היא בחזקת שנמלחה והודחה אם טועמה ומרגיש טעם מליחה כמ"ש בשבו"י הנ"ל ויען שיש עוד כמה אומדנות והוכחות שנמלחו דעתי להתירם:

ב) ואשר שאל אודות הכלים שנתבשל בהם העוף שלא הי' מסורת לאכלו אשר הרב אב"ד דשם אסרם הנני מושך ידי משום שאפילו הי' לי טעמים להתיר מ"מ הרב לא הי' טועה בדבר משנה וא"כ חכם שאוסר וכו' כמבואר ביו"ד סי' רמ"ב סל"א בהג"ה ועיין בש"ך בטועה בשיקול הדעת ומכ"ש כי גם אנכי אין לי על מה לסמוך להתיר כי הוא מחלוקת הפוסקים הראשונים אם לסמוך על ג' סימנים והרמ"א בסי' פ"ב הכריע שאין לאכול רק במסורת, וגם אפשר שלא דקדקו כ"כ לראות אם הי' לו ג' סימנים כראוי עיי"ש בש"ך סק"ח בשם מהרש"ל לכן במה שנשתמשו בכלי ראשון או בעירוי אינני יודע מקום להקל אבל בכלי שני יש מקום להקל כמבואר בסי' ע"ה וידבר מזה עם ידידי הרב אב"ד נ"י כי אינני מחדש בזה דבר, ובזה הנני חותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קלד

ברכת שלום ואמת לאהובי מחותני הרב הגאון נופך ספיר ויהלום אוצר בלום כש"ת מו"ה יושיע ברוך נ"י אבדק"ק גאלסעטש יצ"ו:

מכתביו היקרים לנכון הגיעני וראיתי הקושיא שהביא בשם מר חותנו הגאון זצ"ל אהא דמצרכי' בבכורות וי"ו לימוד דחלב שריא ואינה אסורה משום דם או משום אמה"ח ולרחב"א בתמורה ל' דכשרה שינקה מן הטרפה פסולה למזבח ואי חלב אסורה איך כתבה תורה שבעת ימים יהי' תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן הא הוי כינקה מן הטרפה, ופר"מ תי' דניתר בשחיטה כמו הולד עצמו דהוי אמה"ח וניתר בשחיטה,

הנה זה כביר שמעתי קושיא זו בשמו ותי' כתי' מעלתו אך צריך הסבר קצת וגם אינו מיושב למאי דס"ד דבעי קרא למשרי דהו"א דאסורה משום דם ולרחב"א מוכח עכ"פ מכח הוכחה הנ"ל דאינו אסור משום דם, ולענד"נ עפ"מ שכ' מג"א בסי' רט"ז על ר"י שהתיר המוס"ק אעפ"י שהיה דם מעיקרא מ"מ בתר השתא אזלינן שנהפך לדבר המותר וכן חתיכת איסור שנהפכה לדבש שרי מה"ט והקשה מג"א דא"כ איך ס"ד לאסור חלב משום דם הא נהפך לדבר המותר ותי' הח"י בסי' תס"ז סקט"ז דמדבש לק"מ דבשלמא דבש הוא דבר היתר בודאי וא"כ כשחתיכת איסור נהפך לדבש שייך לומר דנהפך לדבר היתר אבל בחלב כל זמן דלא ידעינן היתר מקרא הו"א דכל חלב אסורה דאתי מדם ל"ש לומר דמשום דנשתנה במראה שנהפך לדבר היתר ע"ש ולפ"ז קשיא לי למה כשרה שינקה מן הטרפה פסולה למזבח הא נהפך לעצם הבהמה שהוא דבר היתר אך ז"א דלענין איסור טרפה ל"ש לומר שנהפך עצם האי' לעצם היתר דאי' טרפה אינו קשור בעצם אם הוא בשר או חלב דאיסור טרפה שייך על בשר כמו על חלב ולהכי נקט דוקא ינקה מטרפה ולא מטמאה דשם באמת אינה פסולה למזבח משום דנהפך לדבר טהור. ולפ"ז אינו מוכח דחלב שריא מכח קושיא הנ"ל דאי נמי חלב אסורה משום דם או משום אמה"ח מ"מ נהפך עצם החלב לעצם הולד ונשתנה לדבר הניתר בשחיטה ולבשר שאין בו איסור דם ולהכי שרי בהקרבה, וראי' לזה דאל"כ תקשי איך מצינו היתר בשום בהמה להקרבה עכ"פ הלא הזרע הפורש מן הזכר הוי כמו אמה"ח וליכא מידי דאתי מן החי ושריא ואפילו אם נאמר דהוי זה וזה גורם מכל מקום תקשי למ"ד זוז"ג אסור אלא על כרחך כנ"ל משום דנהפך ונשתנה לדבר הניתר בשחיטה וא"ש:

ומ"ש דאי הו"א דחלב אסור משום דם, ל"ק דדם מותר לגבי מזבח הנה גם הרבני מוהר"ז נ"י מפה כוון לדבריו ויפה כתב הגם דאית לי' פירכא, ועיין בס' פנים יפות להפלא"ה עה"ת פ' תשא בפסוק ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור שהביא דברי רמב"ן שכתב שהוא מוס"ק והוא דם הנקרש בצואר הצבי והקשה לדעת רמ"ה שבטואו"ח סי' רט"ז דמוס"ק אסור משום דם א"כ ל"ה ממשקה ישראל מן המותר לישראל, ואני תמה על תמיהתו הלא דם הותר בהדי' לגבוה בזריקה אף שאסור לישראל כמו חלב ול"ש בי' ממשקה ישראל, [עיין חת"ס או"ח סי' ל"ט ד"ה לזה] וגם מה שתירץ דדם שבשלו ומלחו מותר מן התורה, יש לעיין דבזה הטעם משום שנשתנה מברייתו ולטעם זה גם מוס"ק מותר משום שנשתנה מברייתו עיין מקו"ח לה' פסח סימן תס"ז וצ"ע ואין הזמן מסכים ומוכרח אני לקצר וכ"ט ממנו לא יבצר, כנפשו ונפש מחותנו ידידו הדש"ת:

תשובה קלה

שיל"ת חוסט ד' במדבר תרמ"ב לפ"ק:

שוכ"ט לידידי הרבני העדני העצני עסיס רימוני חריף ובקי זך ונקי כש"ת מו"ה צבי פר"מ נ"י בק"ק בערעגסאז יע"א:

יקרתו הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב עד כעת מחמת טעמים שונים והגם כי עתה אין נ"מ לדינא מ"מ הנני להשיב מפני הכבוד וגם להתלמד במקום אחר והנה שאלתו שאלת חכם בנידון מקום אשר יש שם דבר בבהמות ובדקו הרבה מהם לאח"מ ונמצא שהטחול נמק ונצרר בדם מה משפט החלב שחלבו למפרע, והכלים מאיזה זמן יש להטריף או אם יש לתלות ברגע קודם מיתה נטרפה:

הנה תחלה נברר קצת דעת הראשונים בענין זה ואח"כ נראה היוצא מזה לדינא כאשר יחנני החונן דעת, בתוס' פ"ק דחולין דף י"א ד"ה אתיא הקשו איך ילפינן רוב מפרה אדומה דלמא משום דאוקמא אחזקה שאינה טרפה למ"ד טרפה אינה חיה יב"ח ופרה היא בת שתי שנים ותירצו בתי' השני דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה וכתבו ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה דאם עשו גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת ונמצאת טרפה שכולם אסורות דאין לי להעמיד פרה אחזקתה ולומר השתא היא דנטרפה ע"כ. ודבריהם נפלאים דמה רצו בזה שעשו גבינות מכמה בהמות הלא הדין והחידוש שלמדו מתירוצם הוא ג"כ בחד בהמה שעשו גבינה מחלבה ואח"כ נשחטה ונמצאת טרפה, ובפלתי סי' נ' עמד בזה ועיין בר"ן וחידושי הרשב"א ובטור סי' פ"א שנקטו הדין בבהמה אחת ובראש נקט כדברי התוס' והדבר צריך ביאור:

והנ"ל בזה דהנה הקשה בשערי תורה ח"ב כלל ה' פ"ג למה דמבואר בכתובות כ"ד גדולה חזקה ופרש"י גדולה חזקה שאין ב"ד יכול להוציא דבר מחזקתו וביאור הדבר כתב בתבו"ש סי' ח"י סקכ"ט דאע"ג דמעולם לא הי' להם חזקה שהם כהנים בבירור מ"מ א"א לשנות דבר שנהגו בו היתר לנהוג בו איסור כי אם בראיה ברורה והוי כמו חזקת ממון שאין מוציאין מיד המוחזק שא"א להפקיע זכותו בלי ראיה ברורה ועיין קידושין ע"א, והדבר מבואר יותר בריטב"א קידושין ס"ו ד"ה ה"ד לענין תרי ותרי עיי"ש, והנה רשב"א חולין ט' כ' בשם רש"י להתיר כשנאבדה ריאה משום אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיק אותה בטרפה וכוונתו ג"כ לחזקת זכות, אך שם י"ל דלבהמה לא הי' מעולם חזקת זכות ומגוף לגוף לא מהני חזקה זו דמאן דמכשיר בה לא מכשיר בבתה אבל כאן בגבינות

תקשי הלא היינו מחזיקין אותם בחזקת היתר והאיך נפקיע זכות זה מהם אף דליכא לבהמה חזקת כשרות מבוררת אבל להגבינות הי' חזקת זכות מבוררת ע"ש:

ולפענ"ד לק"מ דהרי חזקת זכות של הגבינה לא הי' רק מכח רובא דרוב בהמות כשרות וכיון דאיתרע רובא שעתה נולד בבהמה טרפות ודאי ויצאה מרוב ולדעת התוס' אין סברא לומר דעכשיו יצאה מהרוב דאין מעליותא לרוב בזה אי נימא דעכשיו יצאה דמ"ל עכשיו מ"ל מקודם סוף כל סוף הוא מהמיעוט ודוקא גבי חזקה שייך סברא זו דזה מאלים לחזקה קמייתא אי נימא שלא נשתנה עד עכשיו ולא לענין רוב ואם כן ממילא איתרע גם חזקת זכות של גבינה שבא מכח הרוב ונתרועע היסוד ונפל הבנין:

אמנם בנתערב בגבינות אחרות אכתי תקשי הא לגבינות האחרות עדיין חזקת זכות שלהם במקומו עומד דהא לא נשחטו הבהמות שנעשה מהם או שנשחטו ונמצאו כשרות ולמה יאסרו ואיך נוכל להפקיע זכות היתר שלהם מספק, אך ז"א דנהי דהם מותרים מ"מ אסורים לאכלם משום דבכל אחת חיישינן שמא זו היא שאבדה חזקת זכות שלה:

מיהו אחר העיון אכתי לא הונח בזה דאכתי בכל גבינה וגבינה נימא דאדרבה מכח חזקת זכות היתר שהי' לה לא נפקיע זכותה ונימא דעדיין היא מותרת שהיא מרוב הגבינות הכשרות שעדיין עומדים בחזקת זכות שלהם, אמנם נראה דלק"מ דהרי זכות היתר של הגבינה מבהמה שנמצאת טרפה הי' מקודם מחמת עצמה שרוב בהמות כשרות ועכשיו תשאר בזכות היתירה מחמת שנאמר שהיא מבהמה אחרת והרי חזקת זכות זו לא נתבררה בשעתה דזכות הראשון קודם שנולד הספק לא הי' מטעם זה דמוקמית לה עכשיו בזכותה וכמו חזקה קמייתא שלא נתבררה דל"ה חזקה ה"נ חזקת זכות זו שלא נתבררה לא הוי חזקה וזה שחידשו התוס' כיון דחזקה שלא נתבררה ל"ה חזקה א"כ יש ללמוד גם בעשו גבינות מבהמות הרבה וכו' דלא מהני חזקת זכות דהוי נמי לא נתבררה בשעתה וכנ"ל וא"ש:

ואולי י"ל ע"ד פלפול דהנה במ"ש התוס' שעשו גבינות מבהמות רבות אפשר לומר דמיירי שנתערב החלב וכמו שנקט הטור בסי' פ"א ונתערב חלבה באחרות כל הגבינות אסורות, ומ"ש הטור שם בשם הרשב"א שהולכים בו אחר שיעור ששים כמו בשאר איסורין שעמד עליו בב"י שם מה קמ"ל בשם הרשב"א הכי יעלה על הדעת לומר דלא מהני בו שיעור ששים ע"ש, נ"ל פשוט למה שהביא הש"ך סי' פ"א סק"ו בשם ת"ח דאם יש ס' בהמות אע"ג דלא בדקנו האחרות עדיין מותר משום דרוב בהמות בחזקת כשרות ופי' פמ"ג שם דהו"א דיש ס"ס לאיסורא שמא גם הם טרפות ואת"ל כשרות שמא אין ששים קמ"ל דשמא הם טרפות לא מחשיב ספק דרוב כשרות הם ע"ש, אמנם למ"ש

רשב"א בתשובה סי' ת"א דס"ס מטעם רוב כבר ביאר הפנ"י בכתובות בשיטת פ"פ דאפי' ספק א' לא שכיח מיחשב ס"ס דעכ"פ הוי רוב לצד א' וא"כ לרשב"א אם לא בדקנו אחרות צריך שידע בודאי שיש ס' דאל"כ איכא ס"ס לאיסורא ואפילו בדרבנן אסור וזה שכתב הטור בשם הרשב"א דצריך ששים כמו בשאר איסורין ולא סגי בס' בהמות וא"ש:

ואמנם יש לפרש כוונת תוס' שלא נתערב החלב רק שנתערבו הגבינות יבש ביבש אלא דא"כ תקשי למה כל הגבינות אסורות הא הוי ס"ס שמא בשעה שחלבו עדיין לא נטרפה ואת"ל נטרפה הא איכא ספק על כל אחד שמא לא זו היא מהטרפה. אך זה ליתא דהא הוי ספק א' בגופו וספק אחד בתערובות דקי"ל בסי' ק"י דלא הוי ס"ס, מיהו נראה דהא דלא אמרינן ספק א' בגופו ספק אחד בתערובות לפי דעת רשב"א דס"ס מטעם רוב י"ל דתליא אם רוב רק ספק וכמ"ש שמ"ק רק שהתורה התירתו א"כ לא מהני ס"ס בכה"ג אבל אם רוב הוי כודאי אז אפילו ספק א' בגופו ושני בתערובת הוי ס"ס וכמדומה שכבר דברו מזה האחרונים ועיין פלתי סימן ס"ג סעיף א':

והנה כבר עמד הפלתי בסי' נ"ז על קושית התוס' הלא אי לא אזלינן בת"ר לא הי' לפרה חזקת כשרות דלמא היא ממיעוט טרפות שחיין יב"ח לדעת יש"ש פא"ט סי' פ', ולק"מ דקושית התוס' הי' דלמא משום דאיכא תרי רובא אבל בתר חד רוב לא אזלינן וכ"כ הפמ"ג בכמה דוכתי ולפ"ז אפשר לומר דבר חדש דגם תוס' מודו בחזקה שהיא ודאית שהי' כשר פעם א' אף שלא נתבררה בשעתה הוי חזקה ואמרינן שלא נשתנה מכמות שהי' כיון דעתה ידעינן למפרע שבשעה זו הי' כן בבירור כיון דזהו חזקה המבררת הספק רק בחזקה שאינה ודאית אלא מצד הרוב אז בשלמא אם נתבררה בשעתה וכבר החזיקו אותה שפיר הוי חזקה וכמ"ש אחרונים דרוב שכבר החזיקו אותו מהני אפילו לענין ממון אף דאין הולכין בממון בת"ר אבל אם לא נודעה בשעתה א"כ לא החזקנו אותה בשום פנים וגם עכשיו אין אנו יודעין למפרע שהיתה אז כשרה בודאי ל"ש אוקמא אחזקה דדלמא גם אז לא היתה כשרה, וה"נ כיון דמיעוט טרפות חיין שוב אינו ודאי שהיתה כשרה קודם יב"ח וגם לא החזקנו אותה, לכן ל"ה חזקה, וזה מדוייק בלשון התוס' דכל חזקה שלא נתבררה היינו שגם למפרע אינו ברור שהיתה כשרה רק מצד רוב אינן חיין יב"ח ולא נודעה אפילו שעה אחת כדי שנחזיק אותה לכן לא אזלינן בתרה ולא כתבו כשאר ראשונים חזקה שלא נתבררה בשעתה והבן:

ומעתה י"ל דזהו רק אם רוב אינו מצד ודאי רק שהתורה התירה ספק זה וה"נ בנידון פ"א בתרי רובי קודם שידענו דאזלינן בת"ר אז לא הוי חזקה אם לא החזקנו אותה פ"א אבל אם אמרינן דרוב הוא מצד ודאי וה"ה אי לא אזלי' בתר חד רוב רק בפרה אדומה משום

תרי רובי וכקושית התוס' א"כ ידעינן למפרע שהיתה ודאית כשרה שפיר הי' ראוי ליל בתר חזקה וכיון שחידשו התוס' דלא אזלי' בתרה עכ"ח דרוב מצד ספק א"כ יש ללמוד דאפילו בגבינות מהרבה בהמות אף דאיכא ס"ס נמי כולם אסורות וככל הנ"ל:

ובדרך ג' נ"ל עפמ"ש דקשה איך אסור בנתערבו הגבינות הא הוי ס"ס שמא אז לא היו טרפה ואת"ל טרפה שמא אין זו גבינה מבהמה זו ותירצתי דהוי ספק אחד בגופו וספק א' בתערובת ולא הוי ס"ס אך אכתי קשה הא כאן נודעו ב' הספיקות ביחד וצ"ל כמ"ש הטו"ז סי' ק"י סקי"ג דכל שאפשר לדון על ספק בגופו בלי ספק בתערובת אף שלא נודע לנו מ"מ אלו נודע היינו מחזיקין אותו לאיסור שוב לא הוי ס"ס ויש ראי' דלא אזלינן בתר ידיעתינו ודינינו עליו רק בתר הי' אפשר להוודע ולדון עליו דנובי"ק אהע"ז סי' ל"א התפלא על תוס' דחזקה שלא נתבררה לא הוי חזקה א"כ בתולה שנולדה ביער ואביה ואמה מתו לא יהי' לה חזקת פנוי' שמא קיבל בה אביה קידושין שהרי חזקת פנוי' שלה אינה מבוררת ולא נודעה לנו מעולם שהרי לא ראינו אותה בשעה שנולדה שתתברר אצלינו חזקתה ומכח זה הוכיח דלא אזלינן בתר ידיעתינו אם אצלינו נתברר החזקה רק בתר אם הי' אפשר להתברר ולהוודע, וה"נ לענין ס"ס כסברת טו"ז וזה כוונת תוס' כיון דחדשו חזקה שלא נתבררה לא הוי חזקה וקשה קושית נוב"י וע"כ דלא אזלינן בתר ידיעתינו א"כ יש ללמוד מזה גם בעשו גבינות מהרבה בהמות דאסורות ולא מתירין משום ס"ס כתי' טו"ז כיון דלא אזלינן בתר ידיעה אלא בתר אפשר להוודע וא"ש:

ואמנם בטרפות מחמת סרכא כתבו דאין לאסור דהוי ס"ס ספק אינה טרפה ואת"ל טרפה שמא אח"כ נטרפה וטו"ז סיפ"א סק"ד הרעיש הא הוי ספק מחמת חסרון ידיעה ולא הוי ס"ס עיי"ש, ולענד"נ דכבר כ' הש"ך סי' הנ"ל סק"י דלאו בכל סרכות יש להתיר ועיין בסי' ל"ט ס"ד בהג"ה די"א דאפילו בכסדרן צריך בדיקה שאין נקב בריאה ומאחר דאין אנו בקיאין בבדיקה כל מקום דאיכא ריעותא יש להטריף כל סרכא והנה מבואר בראשונים דהא דמטריפין בכסדרן ביש נקב ומכשירין באין נקב ה"ט דכי יש נקב חיישי' שמא אינו עומד להסתרך ולהתרפאות אבל כי אין נקב הרי חזינן דנסתרך ונתרפא ומעתה נ"ל דבר חדש דהא דאמרי' בספק חסרון ידיעה לחומרא היינו משום דאפשר אם הי' בקי הי' מתברר לו שהוא אסור זהו דוקא אם הבקי יכול לברר שהוא טרפה ודאי אבל בסרכא בכסדרן ואנו רואין שאין נקב האיך נאמר דלמא אם הי' בקי הי' ריאה שיש נקב הלא גם אם יש נקב אינו ברור שהוא טרפה דהרי עדיין אפשר שעומד להסתרך ולהתרפאות עד שלא יהי' נקב ואינו טרפה רק מספק שמא אינו ראוי להסתרך ולהתרפאות ובכה"ג גם ספק הסי"ד מקרי ספק דהרי גם להבקי הי' רק ס' ובכה"ג מיירי התוס' וא"ש:

ובהכי ניחא מה דהוי ק"ל למאי דקי"ל בסי' ק"י דאם לא נודעו ב' ספיקות ביחד לא הוי ס"ס דכבר החזקנו ספק אחד לאיסור ועיין במג"א סי' תל"ט סק"ג וא"כ ה"נ נהי דנולדו שני הספיקות ביחד מ"מ כיון שספק זה שמא אינו טרפה מחזיקין לאיסור לענין הבהמה שוב אינו מצטרף לס"ס אפילו לגבי החלב ומ"ש שלא נודעו ביחד דאמרי' כיון שהחזקנו ספק אחד לאיסור שוב אינו מצטרף לס"ס, הן אמת כי הש"ך בדיני ס"ס אות וי"ו העלה מאו"ה דאף שהחזקנו ספק אחד לאיסור בגוף אחד והס"ס הוא בגוף אחר שפיר הוי ס"ס עיי"ש וה"נ ד דכוותי' בגבינות לא החזקנו ספק א' לאיסור רק בבהמה שהוא גוף אחר, ובזה יובנו דברי ב"י סי' פ"א שתמה על רשב"א ור"ן שאוסרים הגבינות גב' סרכא הא הוי ס"ס, ותי' כיון שבחלב של תוך ג"י ליכא אלא חד ספק שוב ל"ה ס"ס עיי"ש באריכות והוא פלא למה לא תי' דלענין הבהמה גופא הוי רק חד ספק ולהנ"ל א"ש דלענין, הבהמה הוי מגוף לגוף אבל לענין החלב הוי כגוף א' ושפיר ל"ה ס"ס:

אמנם להנ"ל בלא"ה לק"מ דהא דאמרינן אם החזקנו ספק א' לאיסור שוב ל"ה ס"ס היינו דוקא שאין שום אדם יכול לברר הספק להיתר אז מהני מה שאנו מחזיקין אותו לאיסור אבל כאן מי שהוא בקי יכול לברר שהוא היתר שאין בו נקב א"א לומר שמחזיקין אותו לאיסור דא"א להחזיק דהרי הבקי יוכל לברר שהוא היתר ואינו יכול לברר שהוא איסור ודאי כנ"ל והוי שפיר ס"ס, ובזה נכון מאוד לשון התוס' ורא"ש שכתבו שאם היינו בקיאין לבדוק אפשר שהי' לו היתר וכו' שהי' די באמרם בסרכא שהוא רק ס' טרפות אין לאסור מטעם ס"ס, ולהנ"ל א"ש דאי לאו דבקי יוכל לברר היתרו ל"ה ס"ס כקושי' הנ"ל ודלא כאו"ה וש"ך שהבאנו:

ואולי יש לחדש עוד אף דבעלמא היכא דמחזיקין ספק אחד לאיסור שוב לא הוי ס"ס מ"מ כאן שהי' לבהמה חזקת כשרות מחמת הרוב והי' לה חזקת זכות היתר ואף שכתבנו לעיל שאין להחזיקה בודאי כשרה מחמת זה כיון דיש ריעותא מ"מ אוקי חזקת זכות היתר זה נגד חזקת אי:' שאנו מחזיקין עתה לאיסור מחמת ספק והוי רק ספק השקול ושפיר מצטרף לס"ס ועדיף חזקת זכות היתר שהי' מחמת רוב ממה שמחזיקין עתה לאיסור מחמת ספק ואין לומר שמחזקין שיצאה ודאי מהרוב כי אם די לנו לומר שהוא ספק ומצטרף לס"ס וזה כוונת האשר"י ועי"ל למאי דמסקינן דאזלינן בת"ר וכו' ורובא עדיף מחזקה היינו דמשו"ה הוי שפיר ס"ס גבי סרכא חדא משום דאפשר לברר ועוד משום דחזקת זכות היתר שהי' מחמת רוב עדיף מחזקת איסור שאנו מחזיקין עכשיו מספק וככל מה שכתבנו ועיין בלחם חמודות שעמד בזה מאי בעי הרא"ש בהא דרובא

עדיף מחזקה. ולהנ"ל א"ש וזה דלא כמו שהבין ב"י בדבריו דבהאי ועוי"ל ס"ל כרבינו שמשון דלפ"ז לשון ועוי"ל דמשמע דקאי אדלעיל לא א"ש:

וברא"ש הקשה ג"כ קושית התוס' דלמא בפ"א מטעם חזקה וסיים וכל טרפות שאירע בה אח"כ אוקמא אחזקתה והשתא היא דנטרפה וזה אין לו פירוש הא גם עכשיו צריכה להיות כשרה וגם לא ידעינן שעתה היא טרפה בודאי ועיין מע"מ ובארוך מש"ך שעמדו בזה, ולפענ"ד נראה למ"ש תוס' בד"ה לר"מ אדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה שהי' חולין במעי אמו עיי"ש אף שזה הטעם שהי' חולין ודאי נסתלק שהרי עכשיו נולד ואינו במעי אמו רק שאתה רוצה לומר שהוא חולין מטעם אחר שכבר ילדה קודם זה ומעולם לא הי' לו חזקה שלא יהי' קדוש בבכורה לכשיולד מ"מ מחזקינן מהיתר להיתר, ונ"ל דאפילו לשיטות הסוברים דאין מחזיקין מאי' לאי' היינו משום דכל איסור יש לו שם אי' בפ"ע אבל שם היתר הכל חד ובשעה"מ פ"ג מייבום וחליצה הט"ז הקשה למאי דקיימ"ל ביו"ד סי' י"ג דשוחט בהמה ומצא בן ט' חי אפי' הפריס ע"ג קרקע אין טרפות פוסל בה א"כ איך מוכח מפ"א דאזלינן בת"ר דלמא משום דאוקמא אחזקה שלא היתה טרפה במעי אמו ועיי"ש מה שתירץ, ולענ"ד נראה לחלק דהרי ודאי דאין לו חזקה במעי אם שלא ניקב הוושט או שאר טרפיות או בבכור שאמו כבר ילדה רק חזקת זכות שאין בו אי' טרפות ואיסור בכורה וא"כ בשלמא גבי בכור אין הטעם במעי אמו שהוא חולין מצד הטעם שאין בו אי' טרפה ואמ"ה וחלב רק דבר מיוחד בבכור דמרחם קדוש שפיר אוקמא אחזקת חולין שאינו קדוש בבכורה אבל בטרפה שהי' לו חזקת זכות שאינו טרפה מצד הטעם שאין בו איסור אבמה"ח ואי' חלב ועכשיו שנולד כיון שפקע זכות לענין אמה"ח וחלב פקע נמי לענין טרפה ועיין בחולין ק"ג וכעין סברא זו בתוס' יומא ס"ד ד"ה התם לענין דיחוי:

ולפ"ז קשיא לי מה הקשה התוס' ורא"ש דלמא בפרה משום דאוקמא אחזקתה נהי דל"ל העמד טמא על חזקתו דאזלינן בתר דבר שנולד בו הספק וכמ"ש הריטב"א בעירובין דל"ו וקידושין דף ע"ט ע"ש אבל עכ"פ נימא דאוקי פרה אחזקה שלא היתה ראוי' לפרה אדומה תוך שתי שנים וגם עתה אינה ראויה משום שהיא טרפה לשיטת הסוברים מחזיקין מאי' לאי' ואף שעתה בודאי יצתה מאיסור מחוסר זמן מ"מ גם בנידון התוספת ושעה"מ הוא כן וכעין קושיא זו הקשה בשערי תורה ח"ג כלל י"א פ"ב אות זי"ן עיי"ש:

ונ"ל דהנה מבואר ברמב"ם פ"א מפ"א דקודם הזמן שראוי' להיות פ"א א"י להקדישה יע"ש הטעם ברמב"ם וראב"ד ואפילו אסור להקדישו כמבואר פ"ג מאיסורי מזבח דאסור להקדיש מחוסר זמן וע"כ צריך להקדיש אחר שנעשית בת שתי שנים או ג' לדעת

הרמב"ם וא"כ מיד שנעשית בת ב' שנים קודם דאקדשה לפ"א היתה בחזקת כשרה שהרי לא הי' שום חזקה כנגדה אלא דאח"כ כשהקדישה לפרה נימא משום חזקה שתוך שתי שנים לא היתה ראוי' לפרה אוקי אחזקה שאינה ראוי' גם עכשיו מצד שהיא טרפה וא"כ לא עדיף מאלו ידעינן השתא שהיא טרפה ודאית דמ"מ היינו אומרים מכח חזקה קמייתא השתא היא דנטרפה מכ"ש אינימא דהשתא טרפה מצד חזקה ודאי אמרינן השתא היא דנטרפה וממילא שוב ליכא למימר כלל מחזיקין מאיסור לאיסור ואינה ראוי' לפרה מצד שהיא טרפה דהא אתה מודה שהי' זמן היתר בין איסור לאיסור והיינו משעה שנעשית בת שתי שנים עד שעה דאקדשה ולא אמרינן מחזיקין מאל"א או מהיתר להיתר כגוונא דתוס' ושעה"מ הנ"ל אלא כשזה יוצא וזה נכנס בלי שום הפסק זמן בינתים:

אך כ"ז אי אמרינן בנמצאת טרפה השתא היא דנטרפה אבל אי הוי אמרינן דטרפה למפרע הדק"ל דהא כשהקדישה ואיכא חזקה שהיא טרפה ממילא אמרינן שהיא טרפה למפרע ושפיר איכא חזקה שלא היתה ראוי' לפרה דהרי מצד החזקה אנו אומרים שלא היתה ראוי' לפרה בשום זמן וזה כוונת הרא"ש דלמא בפרה משום דאוקי אחזקה וכו' ואי דאיכא כנגדה חזקה שלא היתה ראוי' לפרה כקושי' הנ"ל לזה מסיים הרא"ש וכל טרפות שאירע בה אח"כ אוקמא אחזקתה והשתה היא דנטרפה וכנ"ל:

וחתני הרבני החריף מו"ה גרשון נ"י פירש דברי הרא"ש דלכאורה לא קשה קושית הרא"ש כתי' התוס' דאיכא כנגד חזקת פרה חזקת טמא לכן הקשה כיון דעכ"פ פעם אחת היתה כשרה ואין לנו להסתפק רק והשתא היא דנטרפה שוב הוי ספק התלוי במעשה ובמקרה ולכ"ע מותר מה"ת וכמ"ש בחידושי רשב"א חולין דף ט', אבל מנ"ל להוכיח דאזלינן בת"ר וקושית הרא"ש הוא קושית הש"ש שמעתתא א' פ"ד וע"ז תי' הרא"ש כיון דחזקת פרה לא נתבררה בשעתה שוב מכח חזקת טמא חיישינן גם לספק הבא מחמת מקרה כמבואר בש"ש שם, ויפה אמר:

אמנם לענ"ד קושית ש"ש לק"מ דמה שחידש הרשב"א דספק הבא ע"י מקרה מותר מה"ת היינו משום דעפ"י הרוב לא יתחדש מקרה הזה שיאסר בשבילו וכ"ז בתר דידעינן דאזלינן בת"ר אבל כל כמה דלא ידעינן דאזלינן בת"ר ליכא למימר דכשר משום דהוי ספק הבא במקרה, ומה"ט נמי קשה לי אקושית תוס' ורא"ש דלמא טעמא דפרה משום דאוקמא אחזקה שהיתה כשרה כיון דמ"מ ודאי איכא מיעוט בהמות שחיו ב' שנים ואח"כ נטרפו ואנו מסופקים בהאי פרה אם היא מהמיעוט הזה שיצאו מן החזקה או מהרוב שעומדים בחזקתם האיך שייך לומר אוקמא אחזקה כל כמה דלא ידעי' ולא דמי לשאר מקומות דאוקי אחזקה אפילו אם רוב יוצאים מחזקתם כמו בחזקת פנוי' וכדומה

דשם אותם היוצאים מן החזקה אינם בכלל הספק של האשה שאנו דנין עליה אבל כאן מיעוט שיוצאים מחזקתם הם בכלל ספק איזו הם וצ"ע:

והרשב"א בתו"ה שער ו' העלה להלכה דבטרפות שאפשר לומר סמוך לשחיטה נטרפה מתירין החלב והגבינות למפרע אבל סרכא או טרפות אחרות שא"א לתלות בשעת שחיטה כיון דודאי יצאה מחזקתה ואין אנו יודעין מתי מטרפינן למפרע הגבינות ע"ש באריכות, והרא"ה בבד"ה הק' מ"ל אם יצאה מחזקתה מחיים רגע קודם שחיטה או שיצאה מחזקתה ג"י סוף סוף כיון שיצאה מחזקתה מחיים ואין אנו יודעין מתי הי' לנו להטריף למפרע ע"ש וכן התפלא הטו"ז בסימן פ"א ע"ש, ולפענ"ד נראה בהקדם ליישב דברי רבותיו של רש"י שהביא הרשב"א בחולין דף ט' דרש"י השיב על רבותיו שהיו מחמירין להטריף בנאבדה הריאה בלי בדיקה ואמר אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיק אותה בטרפה. ורבותיו השיבו לו ע"ז דשאני חלב דחידוש הוא דאע"ג דאתי מן החי מותר דאמרינן בפ"ק דבכורות חלב מנ"ל דשרי דכתיב ארץ זבת חלב ודבש והקשה הרשב"א הא מ"מ חלב טרפה אסור כמבואר חולין קי"ז, ועוד דלמא לא התירה תורה חלב אלא לעשות ממנה גבינות ולהשהותם עד אחר שנשחטה חנה ונבדקה שהיא כשרה עיי"ש:

ולפענ"ד נראה בהא דהצריכו לבדוק הריאה כתוב בחידושי הרשב"א שם ג' טעמים א) משום דסרכות הריאה מיעוט המצוי, ב) כדי שלא יבא לידי הפסד גדול, ג) כיון שהיא נראה לעינים מיד בפתיחת הבהמה ואינו בודק נראה כמעלים עין האיסור ע"ש באריכות, ולפ"ז יש לתת טעם לשיטת המטריפין בנאבדה הריאה ונ"ל דגם הם מודים אף שהוא מיעוט המצוי מ"מ אזלינן בת"ר וכשר רק דבאמת הי' ראוי לבדוק אחר כל ח"י טרפות דכל היכא דאיכא לברורי מבררינן אלא שהוא טרחא גדולה והוי כליכא לברורי, אמנם באבר א' דליכא טרחא ואיכא לברורי שפיר אמרו חכמים לבדוק הריאה אלא דאם אין סברא לחלק בין ריאה לשאר אברים יהי' דברי חכמים כחוכא לבדוק הריאה ולא שאר אברים ועיין במג"א סי' תרפ"ח בשם מהרמ"פ ובפמ"ג בפתיחה לסי' ל"ט, אבל כיון שיש ג' טעמים הנ"ל לחלק בין ריאה לשאר אברים שוב אמרינן כיון דאיכא לברורי מבררינן, ולפ"ז ל"ק קושית רש"י אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו וכו' דהרי כ' הש"ך סי' ח"י סקכ"ה לחלק בהא דנאבד הסכין לאחר שחיטה ואח"כ נמצא פגום דכשר דשם כיון שנאבד כבר יצא בחזקת היתר לכן מוקמינן לי' בחזקה דהתירא ואמרינן דלמא שיבר בו עצמות אח"כ ולאו אדעתי' משא"כ בסכין לפנינו וצריך בדיקה דלא יצא מעולם בחזקת היתר לכן דוקא אם ידעינן בודאי שנפל על חודו ע"ג קרקע קשה כשר אבל מספק אין תולין לומר שנפל על חודו ע"ש, וא"כ לק"מ דאתמול לא הי' אפשר לברר לכן אכלנו חלבה

דהיכא דליכא לברורי סמכינן ארוב אבל היום ששחטה ואפשר לברורי חל עליו חיוב לברר וכיון שלא בירר מחמירין לאסור אף בנאבדה הריאה דהרי הי' מוטל עליו החיוב לברר מיד בפתיחת הבהמה שלא להעלים עין מן האיסור וכטעם ג' של הרשב"א ומשא"כ בסכין שלא הי' יכול לידע מיד עד שיבדוק וכיון שנאבד קודם בדיקה יצא בהיתר וא"ש:

אך נראה דקושית רש"י הי' ע"ד שכתב הגאון בכנפי יונה סימן ק"ב לענין דשיל"מ בביצת ספק טרפה שנולדה ביו"ט ונתערבה דבטלה ומותרת ביו"ט כיון דגם למחר עכ"ח צריך אתה לסמוך על ביטל ברוב ממילא סמוך נמי לענין איסור נולד ע"ש ושיטת השואל בצ"צ סי' ס"ט, וה"נ כיון דעכ"ח אתה צריך לסמוך ארוב בלא בירור לענין החלב ממילא יש לסמוך ארוב גם לענין גוף הבהמה אף שיכול לברר, ונראה ליישב דהרי כתב המג"א בסי' תל"ז סק"ד דהא דאמרי' איכא לברורי מבררינן היינו דוקא אם הי' לו פעם אחד חזקת איסור ובא להוציאו מחזקתו ע"י חזקה או רוב אבל בח"י טרפות שלא הי' לו חזקת אי' א"צ לברר לכן לא בדקינן ע"ש, ואמנם זה יתכן אם אין מחזיקין מאיסור לאיסור אבל אבל אם מחזיקין גם בח"י טרפות הוא נגד חזקה וצריך לברר רק משום טרחא א"צ לברר אבל בריאה דליכא טרחא שפיר צריך לברר משום שהוא להוציא מחזקת איסור דמחזיקין מאיסור לאיסור. אך כ"ז בגוף הבהמה שהיתה בחזקת איסור אבמה"ח אבל בחלב דליכא משום אבמה"ח ואין כאן חזקת אי' א"צ לברר ול"ק קושית רש"י:

וזה כוונת רבותיו של רש"י דחלב חידוש הוא דאע"ג דאתי מן החי מותר דאמרינן וכו' ולכן שם א"צ לברר מדינא וא"כ הגם שאכלנו מחלבה וסמכנו על הרוב הוא משום שאינו נגד חזקה אבל בגוף הבהמה שהוא נגד חזקה שפיר צריך לברר וכיון שצריך בירור ולא בירר טרפה אבל חלב טרפה ודאי אסורה ולק"מ קושית הרשב"א והבן:

ובדרך אחר נ"ל דהנה הקשה בפלתי סי' ל"ט אות ב' למה לא ילפינן דאזלינן בת"ר ממה שהתירה התורה חלב דלמא בהמה טרפה. ודוחק דלא אכלינן חלב רק לאחר שחיטת בהמה ונבדקה ע"ש, ופלא שלא הביא חידושי רשב"א בחולין דף ט' הנ"ל שדחה כן דברי רבותיו של רש"י ולא נראה לו דוחק לפרש כן וצ"ע, והנה לפענ"ד לק"מ כיון דחלב חידוש הוא דליכא מידי דאתי מן החי ושרי ומחידוש לא גמרינן וא"כ ליכא למילף מיני' דאזלינן בת"ר, ואמנם הוא ז"ל תי' דודאי כל בהמות בכלל ספק וברור דרוב בהמות כשרים וה"ז כמו ט' חניות דלא נודע הטרפות וא"כ פריש מרובא קפריש רק הואיל והכל בבית הספק הו"ל קבוע אבל החלב הו"ל פריש כמבואר בסימן ק"י גבי ביצה דהוי לגבי תרנגולת כמו פריש ולכך ל"ק מחלב וגם קושית רש"י מיושב דהוי פריש ומרוב קפריש וכו' והנה דבריו אין להם שחר וביאור וכבר עמדו בזה רבים:

ונ"ל לבאר דבריו דהנה רוב הבהמות כשרות יש לדון משני פנים והוא דכל הבהמות הנמצאים עתה בעולם הם רובם כשרות ומיעוטם טרפות וזה מקרי רובא דאיתא קמן היינו שהוא נמצא עתה אף שאינו לפנינו ולעינינו כמו ט' חניות שג"כ אינם לפנינו עין בעין שהרי דין זה הוא גם בעיר גדולה ככנוה והם רחוקים אחת מחברתה כמה מילין ומה לי בעיר אחת גדולה או בכל העולם סדנא דארעא חד הוא והנה רוב זה ידעינן מאחרי רבים להטות כדאמרינן בגמרא רובא דאיתא קמן לא קמבעי' לן וכו', אמנם לדעת הב"ח בשיטת הטור סי' ק"י דט' חניות אם אינו ידוע איזהו מוכרת בשר אף טרפה והלוקח יודע מאיזו מקולי' לקח הוי קבוע דאורייתא אף דאינו ניכר האי האיסור [ועיין ד"מ שם סק"ו ובש"ך סקי"ד וכ"ט ותוס' זבחים ע' ד"ה אפילו וסנהדרין פ' ד"ה הנסקלין ושע"ת ג' כלל זי"ן פ"ו] א"כ ה"נ כיון שהרוב והמיעוט נמצאים בעולם אף שאינו ניכר האיסור וההיתר הוי קבוע וכמע"מ וכן הוא כל רובא דאיתא קמן ולא משכחת בזה רוב רק בפריש ובסנהדרין יען דהדיבור פריש וכמ"ש במרדכי פ"ק דחולין ע"ש הא חדא, ושנית יש לדון דרוב בהמות מעת שנברא העולם היו כשרות ועפ"י הרוב הוא שתהי' הבהמה כשרה ולכן ודאי גם זו כשרה וזהו רובא דליתא קמן שאין הרוב ולא המיעוט נמצא עתה בעולם ובזה ל"ש קבוע, ולפ"ז לענין גוף הבהמה עכ"ח אתה צריך לדון מצד רוב דליתא קמן דרוב דאיתא קמן הוי קבוע שפיר ילפינן רוב אבל בחלב שהיא כשרה מצד רובא דאיתא קמן כנ"ל וליכא למילף מזה רוב זה כוונת הפלתי לפענ"ד וממילא דלק"מ קושית רש"י וכמ"ש הפלתי ז"ל:

ואמנם יש לדון בזה דהרי מבואר בסי' ק"י ס"ג דבפירש לפנינו לא מקרי פירש רק קבוע וא"כ החלב שפירש לפנינו לא מקרי פריש וליתא לתי' הפלתי והדק"ל אתמול אכלנו מחלבה, ונ"ל להצדיק דברי הפלתי דש"ך שם סקכ"א פירש הטעם דפירש לפנינו מקרי קבוע משום דספק נולד במקום הקביעות ע"ש, והנה בחולין ק"ג אמרי' דלמ"ד בהמה בחייה לאברים עומדת אין איסור טרפה חל על אבמה"ח, ונ"ל לחדש דבר הנה אמרינן חלב חידוש הוא דליכא מידי דאתי מחי ושרי וא"כ אין לך אלא מחידושו ואילך לית בי' אי' אבמה"ח אבל כל זמן שהוא בתוך הכחל ולא פירשה מהכחל אסורה משום דבר מן החי ואם חתך הכחל בחיי הבהמה ממנה ואכלו גם החלב שבתוכו מצטרף לכזית להתחייב משום בשר מן החי וכדאמרינן גבי עד זומם בב"ק ע"ב וסנהדרין כ"ז דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כן נראה לי וא"כ ממילא בתוך הכחל לא חל עלי' איסור טרפה על איסור אבמה"ח עד שפירש וא"כ לא נולד הספק שמא טרפה במקום הקביעות עד אחר שפירש מן הכחל ושפיר מקרי חלב פרוש אף דפירש לפנינו כיון שלא נולד

הספק במקום הקביעות וצדקו דברי הפלתי, וזה כוונת רבותיו של רש"י דשאני חלב דחידוש הוא וכו' ושפיר מקרי פרוש וי"ל כתירץ הפלתי, וא"כ לא קשה קושית הרשב"א דבכשרה שינקה מן הטרפה ודאית ודאי אסורה החלב משום טרפה כיון דכבר פ פירשה מהכחל ופקע איסור אבמה"ח אתי איסור טרפה וחייל:

ובדרך פשוט נ"ל בכוונתם דכבר הבאתי לעיל בפתח דברינו דברי השע"ת שמיישב קושית רש"י על רבותיו דחזקת זכות של החלב לא מהני לבהמה דמאן דמכשיר בה פוסל בבתה ולא מהני חזקת זכות מגוף לגוף. ואמנם לפענ"ד קושית רש"י היתה ע"ד שכתב הטו"ז בכ"ד דהיכא דהיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור ועיין פמ"ג בפתיחה לסי' ל"ט שכתב דהא דחוששין בריאה למיעוט המצוי הוא מדרבנן וא"כ קושית רש"י א"ש כיון דהתורה התירה החלב בפירוש ולא חששה למיעוט המצוי בריאה אין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר ולומר דהתורה לא התירה חלב רק אחר שנשחטה ונבדקה הוא דוחק כמ"ש פלתי ודלא כרשב"א, וע"ז השיבו רבותיו דלענין הבהמה אין זה דבר המפורש בתורה להיתר דמחלב אין ללמוד דחידוש הוא ומחידוש לא גמרינן ושפיר יש כח ביד חכמים לאסור, אבל בטרפה ודאי אסורה החלב גם לרבותיו של רש"י ול"ק קושית הרשב"א, וגם מש"כ שמא לא התירה התורה רק אחר שנבדקה הבהמה ל"ק דהרי רש"י לשיטתו לא ס"ל כן דא"כ לא הקשה כלום וכנ"ל:

ומאחר שהעלינו דכ"ע מודו דחזקת זכות של החלב טוב רק דלא מהני לבהמה נבא ליישב דינו של הרשב"א בתו"ה וגם הוא ס"ל דאין היתר החלב מטעם דאמרי' שעכשיו סמוך לשחיטה יצאה מהרוב כיון דעכ"פ יצאה מרוב מה לי מוקדם מה לי מאוחר סוף סוף אינה מהרוב רק הטעם כיון דהי' לגבינות וחלב חזקת זכות מכח רוב אוקמא אחזקה וא"א להוציא מחזקת זכות אלא בדבר ברור לכן אמרי' השתא הוא דנטרפה וע"ז הביא שפיר ראי' מכונס את הבתולה ולא מצא לה בתולים אע"ג דהתם אין החזקה מכח רוב רק דבשעה שנולדה ודאי בתולה היתה אלא משום דשם אין אנו דנין אם הי' בזמן מוקדם או מאוחר ואפשר דהיא אומרת משארסתני בניסן נאנסתי בתחלת אייר והוא אומר עד שלא ארסתיך בסיון נאנסת בסוף אייר ואין חזקה של לידה מועלת כלום לזה דהרי אין אנו דנין אם זינתה בזמן קודם או מאוחר אלא אם כבר נתארסה בשעה שנאנסה או לא אלא משום שהי' לה חזקת זכות בתולה שכתובתה מאתים אין להוציא זכותה מספק וכן במומין אפשר שלא ידענו כלל שלא נולדה במומין אלא שהי' לה חזקת זכות מכח הרוב דרוב אין להם מומין הפוסלים וכן נשחטה בחזקת היתר עומדת היינו חזקת זכות היתר משום דרוב בהמות כשרות וע"ז הקשה דהתם שאני משום דריעותא בעלמא הוא

וא"כ י"ל דהתם טעמא משום רוב ולא משום חזקת זכות הבא מכח רוב ומשא"כ הכא שהיא טרפה ודאית ודאי יצאה מן הרוב, ותי' דאפ"ה שמעית מינה דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח הרוב והיינו חזקת זכות דהתם משום דאזלי' בתר חזקה דאתיא מכח הרוב הוא דאזלי' בה לקולא ותלינן בזאב שהרי בפירוש אמרו נשחטה הותרה דמשמע משום חזקה ולא משום דרוב בהמות כשרות והמעיין בפנים ברשב"א יראה שזה כוונתו ולשונו מתיישב לנכון בזה:

אמנם זה אם לא החזקנו החזקה בטעות אבל אם נודע שהחזקנו החזקה בטעות שוב לא אזלי' בתרה וכמו שהביא רשב"א מכתם יבש ועיין כיו"ב בפנ"י גיטין י"ז, ולפ"ז אם אפשר לומר דממש סמוך לשחיטה נטרפה אף דבהמה יצאה מחזקתה מחיים והחזקנו חזקת כשרות שלה מחמת רוב בטעות מ"מ חזקת זכות של הגבינה וחלב אינו מוכח שהחזקנו בטעות דאפשר שהם בחזקתם ורגע קודם שחיטה נטרפה ואחר הטריפות לא חלבו כלל וא"כ אוקמא חלב וגבינה אחזקת זכות שלהם אבל בסרכא וטריפות שודאי הי' ג"י קודם שחיטה והרי החזקנו חלב וגבינה של תוך ג' ימים בחזקת היתר מכח הרוב ועתה שחזקת זכות זה הי' ודאי בטעות שוב לא אזלי' בתר חזקת זכות של חלב וגבינה כלל ומטריפין הכל למפרע עד יב"ח וא"ש:

ובמשמרת הבית תירץ דהא דמכשירין הגבינות באפשר לתלות שנטרפה סמוך לשחיטה אין הפירוש סמוך קודם לשחיטה אלא סמוך בתר שחיטה דלא יצאה מחזקה מחיים אבל אם ודאי נגמר הטריפות קודם שחיטה אפילו רגע א' דיצאה מחזקתה מחיים מטריפין למפרע ע"ש, וטו"ז התפלא הלא הר"ש מכשיר הגבינות אפי' במקום שבהמה טרפה כמבואר בתו"ה להדיא וביש לתלות לאחר שחיטה הלא גם הבהמה כשרה ע"ש, ולפענ"ד נראה לחדש דכבר העירותי דגם הר"ש מודה באיתיליד ריעותא דאין להכשיר מכח רוב בהמות כשרות דהא זו יצאה מן הרוב שהרוב אין בהם ריעותא וכמ"ש התבו"ש בסי' כ"ט לענין מים שבמוח אך נשחטה הותרה הטעם מכח חזקת זכות כיון דכבר החזקנו אותה לכשרה מכח רוב א"א להפקיע זכותה עד שיוודע לך במה נטרפה ולהכי בנולד הספק מחיים כיון שלא הי' לה זכות היתר דנהי שרוב כשרות וגם אין מחזיקין מאיסור לאיסור מ"מ זכות היתר לא הי' לה שהרי אסורה משום אבמה"ח וא"ז ועיין טו"ז סי' ק"י חילוק גבי ס"ס נגד חזקת איסור ומשם בארה דחזקת איסור אבמה"ח לענין טריפות היינו רק שלא הי' חזקת זכות והיתר ומשו"ה מהני ס"ס נגד חזקה זו לכן טרפה מספק ואף שלא נודע הספק עד אחר שחיטה וכבר החזקנו אותה בזכות היתר מ"מ כיון שאח"כ נודע לנו שנולד הספק מחיים הרי היתה החזקה בטעות יען שלא ידענו מריעותא זו ואלו הי' לנו

ידיעה בתחילה לא היינו מחזיקין כך ומשא"כ היכא דתלינן בזאב ונתחדש מעשה אחר שחיטה שיש לתלות בה אמרי' העמידנה על חזקת זכות היתר ואמרי' דלא החזקנו אותה בטעות רק אח"כ נעשה ובמק"א הבאתי ראיה לזה מרשב"א חולין ט' ומדברי ראב"ד שבאשר"י חולין צ"ד ואכ"מ:

ולפ"ז י"ל דס"ל למשמרת הבית דאפילו אם אנו מסופקים אם נגמר הטריפות מחיים או רגע בתר שחיטה עם נדנודה ג"כ הבהמה טרפה מספק דמשום רוב אין להכשיר דהא ודאי יצאה מהרוב וכנ"ל ומצד נשחטה הותרה אין להתיר שהרי ג"כ החזקנו זכות היתר בטעות מחמת שלא היינו יודעין מספק זה מיד אחר שחיטה ואלו היינו יודעין לא היינו מחזיקין אותה בהיתר ועכשיו נודע שכבר נולד מיד אחר שחיטה ספק זה ולא הי' לה מעולם חזקת זכות אפילו רגע אחת דקודם שנשחטה אין חזקת היתר וזכות ומיד אחר השחיטה נולד הספק ומשא"כ בזאב אמרינן דעד שבא הזאב לא הי' ספק כלל בעולם והעמידנה על חזקת זכות היתר, וזהו לענין הבהמה אבל הגבינות כשרות בכה"ג כיון דבהמה טרפה רק מספק אין להוציא מספק הגבינות וחלב מחזקת היתר שלהם כיון שאינו ודאי שהחזקנו הבהמה לכשירה בטעות מחיים ועיין ש"ש שמעתתא ד' פ"ד, משא"כ היכא דודאי יצאה מחזקתה מחיים הוי ודאי ואיתרע חזקת זכות של הגבינות שלא הי' רק מחמת שהחזקנו הבהמה מרוב מחיים ועכשיו איגלאי מלתא למפרע שהי' בטעות וכמש"ל בראש דברינו על קושית השערי תורה וא"ש:

עוד התפלא הטו"ז דביש ספק שמא נעשה לאחר שחיטה לא הי' צריך היתר מכח חזקה דאתי מכח רוב ת"ל דהוי ס"ס ספק שמא גם הבהמה כשירה ואת"ל טריפה שמא אחר שחלבוה נטרפה ואף דרשב"א ל"ל ס"ס גבי סרכא שאני התם כמ"ש ב"י ע"ש, ולענ"ד נראה דכבר הקשתי לעיל על התוס' גבי סרכות האיך הוי ס"ס הא ספק שמא אינה טריפה מחזיקין לאיסור לענין הבהמה והוי כלא נודעו שני הספיקות ביחד, ותירצתי עפ"י דברי הש"ך סי' ק"י דיני ס"ס אות וי"ו דכיון דעתה אין אנו דנין על הבהמה רק על הגבינות ולגבי הגבינות לא החזקנו ספק א' לאיסור שפיר הוי ס"ס ע"ש, אמנם הא קשיא הא הוי שם אונס חד שמא לא היתה הבהמה טרפה בשעה שחלבוה, אך ז"א דהרי בסרכא ספק א' הוא שמא אין כאן נקב כלל ואת"ל שיש כאן נקב דילמא לא הי' נקב בשעה שחלבוה והוי שפיר ס"ס עיין ש"ך דיני ס"ס אות י"א וחוו"ד שם סק"י, אמנם כאן תקשי האיך נאמר ס"ס שמא לאחר שחיטה נעשה מעשה הטריפות ואת"ל מחיים שמא אחר שחלבוה הלא מיד שתאמר אחר שחיטה נכלל בו שהוא אחר שחלבוה ומה נ"מ לענין הגבינות אם מחיים או לאחר שחיטה כיון דמ"מ הוי לאחר שחלבוה ודמי להא דכתב

מהרא"י הובא בש"ך שם דאם ילדה זכר ונקבה ויש ספק איזה יצא תחילה דלא חשוב ס"ס שמא כבר ילדה ושמא עתה יצאה הנקבה תחילה דהוי שם אונס חד עיין שם, אך לא קשה מידי דכאן ספק א' מתיר יותר מחבירו דהרי מספק שמא לאחר שחיטה גם הבהמה מותרת אבל מספק שמא אחר שחלבוה הבהמה אסורה ובכהאי גוונא שפיר הוי ס"ס כמבואר שם, אלא דא"כ הרי לא הוי ס"ס אלא מכח שאתה דן על הבהמה וכיון שאתה דן על הבהמה שוב לא הוי ס"ס וכמ"ש דהרי בבהמה אתה מחזיק ספק זה לאיסור וממנ"פ לא הוי ס"ס אם אי אתה דן על הבהמה הוי שם אונס חד ואם אתה דן על הבהמה כבר החזקת ספק אחד לאיסור ול"ה ס"ס כנ"ל וא"ש:

ואחרי שבירנו קצת דעת קדושים להבין דבריהם וחידותם אבוא לראות היוצא לדינא בנ"ד, והנה זה פשוט בכל בהמה שמתה והיתה מסוכנת קודם מיתה שאין אוסרין החלב למפרע, ואמנם י"ל בזה ב' טעמים האחד דאין בבהמה שמתה שום טרפות בשום אבר שיהא בו כדי להמית רק שיש קצת חולי בכל האברים שאין בכל אבר אחד מהם כדי להמית ובצירוף כולם גורם שמתה ואין בזה שום איסור מחיים ואפי' אי ידעינן בבירור דגם אי בדרי לה סמא דחיי הוי מתה מ"מ אין שום איסור מחיים כיון שאין חולי באבר אחד שיעור שתמות ע"י, ולפענ"ד ענין נפילה הוא כן שאין ריעותא באבר אחד כדי להמית רק בצירוף שנתרסקו כל האברים קצת יש בו כדי להמית והי' הל"מ שזו טריפות אף שבשאר מסוכנת אינו כן, ואפשר שלזה נתכוון רש"י במשנה דא"ט בד"ה נפלה שכתב ואין טעם בטריפות שהלל"מ הן:

ועוד י"ל דהנה הטעם במסוכנת משום דאמרינן דאי בדר לה סמא הוי חיי רק כיון דאין אנו יודעין מה הוא החולי ומה סם נבדר לה משו"ה מתה ובאמת ברגע המיתה נגמר הטריפות באבר א' שגרם המיתה ומ"מ הכל מותר מחיים כיון דלא נגמר הטריפות רק ברגע המיתה, ואולי כיון שנגמר הטרפה ומיתה כא' לא חל איסור טרפה כלל כיון שרגע קודם המיתה אי בדרי לה סמא דחיי הוי נתרפאות ועיין חולין דף ל"ז ויש נ"מ בנידון דידן שהיתה מסוכנת ואח"כ בדקוה ומצא לה טריפות בטחול דנראה מסברא שתולין הקלקלה במקולקל ואמרינן דהיתה מסוכנת מחמת הטריפות וכמ"ש ר' אפרים הביאו רמ"א סי' ל"ח ס"ד דאף דריאה אדומה כשרה מ"מ אם יש מכה בדופן כנגדה טרפה ותולין הקלקלה במקולקל שהוא מחמת לקותא ואפילו למאי דקימ"ל שם דלא כוותי' כמ"ש טו"ז וש"ך שם שאני התם דרוב בהמות כשרות ואמרי' דלא יצאה מהרוב ולא מחזיקינן ריעותא ממקום למקום אבל כאן דודאי יצאה מהרוב שיש בה טריפות מודו שתולין הקלקלה במקולקל בחד מקום שהיתה מסוכנת מחמת טרפות זה עיין תוס' חולין נ"א

ד"ה בית הרחם ומכ"ש שנמצא טרפות זה בכמה בהמות שהיו מסוכנת, וממילא לטעם השני שכל מסוכנת הוא כן ואפ"ה מכשירין החלב למפרע דאמרינן עם שעת מיתה נגמר הטריפות ה"נ כשר אבל לטעם הראשון שאני מסוכנת דעלמא שאין בה טריפות כלל אבל כאן כיון שאנו אומרים שהיתה מסוכנת מחמת טריפות שפיר י"ל דאוסרים החלב למפרע משעה שהתחילה להיות מסוכנת:

והנה פר"מ רמי דברי הלבושי שרד אהדדי דבסימן ל"ו ס"ק קל"ב גבי צמקה ואטום ויבש פסק דחלב כשר למפרע דנהי דאין הצימוק נעשה ברגע מ"מ תלינן שגמר הצימוק שנטרף בו נעשה ברגע קודם שחיטה ובחי' דינים ס"ז כתב דבהמה שנשחטה וניטל הכוליא מחמת חולי אוסרין החלב למפרע עד יב"ח, והנה ספר זה אינו תח"י, אבל נ"ל ליישב דבאמת נפלאתי על דברי הלב"ש הלא צימוק בא מחמת שהפחידוה ואם ההפחדה הי' כ"כ שעי"ז יגמר צימוק שתטרף ע"י מיד היא טרפה ומה בכך שלא נגמר הצימוק עד אח"כ וכן באטום ויבש מיד שהתחיל חולי שיוגמר האטום והיבש ע"י הוא טרפה אף שעדיין לא נגמר, [ולפמ"ש אפשר ליישב דלמא אי הוי בדרי סמא לא הוי נגמר והוא דוחק ומכ"ש בצמקה שבא מפחד] וכמו דאמרינן בדרוסה דטרפה בהאדים בשר כנגד בני מעיים ומשום דסוף דארס לחלחל לפני' וכן בקנה אף דנקובתו בכאיסר דריסתו במשהו ומשום דסופו להיות כאיסר כבחולין דף נ"ד ע"ש:

ונ"ל דס"ל דטרפות אטום ויבש וצימוק בכלל ריאה שניקבה וחסרה נינהו וכמ"ש רש"י ריש א"ט והיינו שסוף הריאה לינקב וליחסר וס"ל כדעת מ"ב סימן ס"א דתרי רואין לא אמרינן אם יש שני כיסין בורדא שנאמר כאלו ניטל ובניטל ג"כ אינו טרפה רק משום דרואין כאלו ניטל הוורדא ע"ש, וה"נ דכוותי' שנאמר בתחלת הצימוק והאטום ויבש רואין כאלו נגמר ובנגמר ג"כ אינו טרפה רק משום רואין כאלו ניקב והא לא אמרינן וא"כ אינו טרפה עד שנגמר הצימוק דהוי חד רואין כאלו ניקב:

והנה ראיתי להתב"ש סי' ל"ה אות מ"ז שהשיג על המ"ב דמנ"ל הא, ולפענ"ד יש כדמות ראיה לדבריו ממ"ש תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל העומד דשני פעמים כל העומד לא אמרינן שנאמר כל העומד לקבל כמקובל וכל העומד ליזרק כזרוק ע"ש ועיין חת"ס חיו"ד סימן קצ"ה [ע"ל סימן רע"ו ורע"ז] והכי נמי לא אמרינן שני פעמים כל העומד להיות כמי שהי' דמי:

אבל בכוליא שהטריפות מצד עצמו כמבואר בפרמ"ג ריש סי' מ"ד בשפ"ד שם א"כ נהי שנגמר הקטנות מכפול ברגע האחרונה קודם שחיטה מ"מ מעת שהתחילה החולי

שבשבילו נתקטנה כ"כ מאותה שעה הוי טרפה דרואין כאלו כבר נתקטנה ושפיר יצאה מחזקתה קודם שחיטה לכן מטריפין החלב למפרע:

ומה שהקשה מעלתו מפמ"ג בסי' ל"ט במש"ז במכה ישנה בצלעות דאוסרין החלב עד יב"ח ולא אמרינן דנגמר הטריפות ברגע אחרונה, לק"מ דהרי שם טריפה מחמת נקב שיש בריאה דאין סרכא בלי נקב ודרך הנקב להיות בפ"א ואח"כ מחמת הנקב נעשה סרכא והוי כהוגלד פי המכה ועיין פלתי סי' פ"א דלמ"ד יש סרכא בלי נקב גם בסרכא אמרי' דנעשה רגע קודם השחיטה וכמ"ש הרשב"א במ"ה וא"כ במכה ישנה מעיד שכבר הי' נקב מזמן כביר בריאה ומחמת זה באה מכה אז בצלעות ולא שמחמת מכה בצלעות בא נקב בריאה והאיך שייך שם לומר עכשיו נגמר הטריפות הלא המכה באה מן הטריפות ולא הטריפות מן המכה וזה פשוט ומבואר למבין:

ואמנם בנידון דידן הנה לפי מה שהעלה הש"ך בסי' פ"א סק"י כדעת הפוסקים דאפילו יצאה מחזקתה מחיים כמו בהוגלד פי המכה לא מטריפין החלב רק עד אותו הזמן א"כ גם הכא ודאי דלא מטריפין החלב רק משעה שראינוה מסוכנת, אך כ"ז לטעם הראשון שכתבנו אבל לטעם השני שפיר י"ל דסמוך לשחיטה נגמר הטריפות דאינה מסוכנת מחמת הטריפות רק הטריפות מחמת הסיכון ואי בדרי לה סמא הוי חיי:

אמנם נ"ל דגם לטעם השני אסורה החלב מעת שהיתה מסוכנת, וחילי דילי מהא דאמרינן פסחים דף צ"א במפקח הא ונמצא המת תחתיו חייב לעשות פסח שני שטמא מתחילתו והקשה התוס' נימא חי הי' כשהתחיל לפקח ותירץ כיון שנמצא מת אמרינן מתחילתו נמי מת הי' שכל הטומאות כשעת מציאתן ע"ש, ומזה הביא בטו"ז יו"ד סי' שצ"ז ראיה דהיכא דחזקה דהשתא סותר לחזקה דמעיקרא לא אזלינן בתר חזקה דמעיקרא כלל, ובנקה"כ שם חולק בשלמא התם אי אמרינן למפרע משעה שנפל הגל מת יש זמן ידוע ואין סותרת חזקה דמעיקרא לכן אזלינן בתר חזקה דהשתא אבל שם בנידון טו"ז אין זמן ידוע לתלות בו שפסקה החזקה דמעיקרא לכן חזקה דמעיקרא עדיפא ואוקמא על חזקת חי ע"ש, וה"כ כיון שיש זמן ידוע לומר מתי פסקה חזקה דמעיקרא והיינו משעה שראינוה מסוכנת אזלינן בתר חזקה דהשתא ומטריפין החלב למפרע משעה שהיתה מסוכנת ואפילו להפוסקים דאם יצאה מחזקתה מחיים והחזקנו חזקת כשרות בטעות מטריפין החלב למפרע עד יב"ח, מ"מ זה דוקא באין זמן ידוע לתלות מתי התחיל חזקה דהשתא ומתי פסקה חזקה דמעיקרא אבל כאן דיש זמן ידוע לתלות בו אמרינן דעד שראינוה מסוכנת הי' בחזקה דמעיקרא רק מאז ואילך התחיל חזקה דהשתא וכ"ע מודו דחלב שקודם זמן ההיא מותרת, ויש לצרף ג"כ דנימק הטחול אינו

טרפה ודאית רק משום דאנו אין בקיאין בבשר שהרופא גורדו עיין בש"ך סי' מ"ג סק"ד וא"כ הוי ס"ס שמא אינה טרפה ואת"ל טרפה שמא בשעה שחלבוה כשרה היתה ואף דהוי ספק חסרון ידיעה מ"מ הא הוי ספק לכל הדור ושפיר הוי ספק לדעת תוס' ורא"ש וכמ"ש טו"ז סי' פ"א סק"ד וסי' צ"ח סק"ו:

סיומא דפסקא נלפענ"ד להלכה שאין לאסור החלב רק משעה שראינוה מסוכנת ומאותה שעה יש לאסור אך זה באותה בהמה שנשחטה ונמצא הטריפות בטחול אבל באותה שמתה מאליה ולא נבדקה הטחול נ"ל דאין להחזיק ריעותא והוי רק כשאר מסוכנת דעלמא דחלב שלה שרי דאיכא כמה ספיקי שמא אין כאן שום ריעותא בטחול ואת"ל דאיכא ריעותא שמא לא הוי כבשר שהרופא גורדו ואת"ל הוי שמא רגע קודם שמתה נטרפה וכיון דרוב בהמות כשרות אמרינן שהיא מהרוב ובשביל שהיא מסוכנת לא יצאה מרוב כשרות שהרי בכל מסוכנת א"צ לבדוק אחר י"ח טרפות עיין יו"ד סי' י"ז כנלענ"ד. והי' זה שלום וברכה ברכת התורה ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קלו

שיל"ת מאדע יום ה' לסדר ויברך אתכם כאשר דיבר לכם תר"ל לפ"ק

בין המצרים ה' קרנו וקרן עמו ירים וראה יראה בית בנוי בראש הרים ובעמוד הכהן על האורים ה"ה ידיד נפשי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול צדיק תמים ראש בשמים כקש"ת מו"ה דוד יודא זילבערשטיין נ"י האבדק"ק קערעסטור יצ"ו:

כתב נבחר לשון צדיק מיום א' שבוע זו הגיעני תמול שלשום ועתה באתי עד"ת שביקש חוו"ד בנידון חלב שנמצא דם בתוכה אחר החליבה ומצאתי בזה שלשה נביאים מתנבאים בסגנון אחד בס' לקט הקמח הנדפס אצל שו"ע הקטנים אחר ה' טרפות הביא דין זה בשם תשו' נחלת שבעה סי' כ' לאסור החלב משום סכנתא ואיסורא יע"ש ובהגהות יד אפרים יו"ד סי' ס"ו ס"ט הביא זה ג"כ בשמו ובשם תשו' חינוך ב"י שדם הנמצא בקדרה או בכלי שנחלב לתוכה חלב מבהמה החלב אסור ולכן חלב הנוטה לאדמימות אסור ואם עשו ממנה חמאה מותר למכרו לעכו"ם באופן שלא יהיה חשש שיחזור וימכרנה לישראל וכן הכלים שנשתמשו בחמין אסורים, ובס' פתחי תשובה ביו"ד סי' פ"א הביא ג"כ בשם נ"ש דהחלב אסור והכלים שעמד בהם החלב מעל"ע אסורים והביא שם בשם חינוך ב"י סי' ל"ח דפסק לאסור משום דדם נעכר ונעשה חלב וכיון דיש דם בחלב או אדמימות מוכח דעדיין לא נשתנה הדם לגמרי לחלב ע"כ יש לאסור משום דם ממש

והחמאה שנעשה מזה ימכור לכותי באופן שאין לחוש שיחזור וימכרנו לישראל וכן הכלי חרס ימכר ע"ש, והנראה מדבריהם דלא שייך בזה ענין ביטול כלל דאין האיסור משום דם המעורב בחלב רק דהחלב כולה היא חתיכה דאיסורא יען שלא נשתנה עדיין לגמרי לחלב ועד כאן לא למדנו היתר חלב בבכורות וי"ו אלא בהפשיט לגמרי צורת דם והלביש צורת חלב אבל כשיש עליו עדיין קצת צורתו הראשונה לא התירה תורה כלל ועומד באיסור הראשון ואין כאן היתר כלל לבטל רק כולו איסור:

ונ"ל להביא ראי' לזה מדברי תוס' חולין י"ד ד"ה ונסבין שכתבו דדם הפורש בתוך הבשר מצד זה לצד זה מותר דכל זמן שלא פירש לחוץ הוי כדם האברים שלא פירש דמותר כדאמרינן בכריתות דף כ"א וכ"כ הר"ן והרא"ש שם ומה דקשה ע"ז מחולין קי"ג גבי שובר מפרקתה של בהמה ועיין ביו"ד רס"י ס"ז כבר תירץ הר"ן שם ע"ש ולפ"ז אי נימא דהאיסור הוא רק משום מיעוט דם שמעורב בו והלא נראה מדבריו דמשום אי' דם בא לאסרו וא"כ תקשי כיון דכל זמן שהחלב בכחל הוי החלב כגופה של בהמה ואם נטרפה גם החלב אסור ועיין בחולין קט"ז וע"ש בתוס' דף נ"ח ד"ה ושווין וא"כ דם זה לא פירש רק ממקום למקום בתוך הבהמה דהיינו לתוך החלב וזה אינו מזיק כלל דמה שהולך ממקום למקום בחיותא ודאי אינו אוסר אפילו בלי סברת תוס' הנ"ל וגם אחר החליבה לא פירש מהחלב וא"כ נהי נמי אם הולך בתוך החלב ממקום למקום מ"מ הוי כדם האברים שלא פירש ומותר ואלא ודאי כמ"ש דכל החלב הוא איסור יען שלא נשתנה לגמרי:

ולכאורה עלה בדעתי לדחות עפ"י סברת טו"ז בסי' צ"ב סקט"ז דדוקא בנבלע בחתיכה לא אמרינן תרי משהו דלח ביבש נבלע ואין לו כלל הוי' בפני עצמו אבל בלח בלח אמרינן גם תרי משהו דבזה ל"ש בליעה רק שהוא מעורב ואם אינו בטל הרי הוא עומד ויש לו הוי' בפני עצמו כמו הרוב ועיין רשב"א חולין ק' וה"נ י"ל דדוקא דם הנבלע בחתיכה מקרי לא פירש לחוץ ומותר אבל אם מעורב בלח כמו בחלב כאן ל"ש לומר דהוי דם אברים שלא פירש דהרי אינו רק מעורב ולא נבלע בדבר, אבל לא משמע כן באשר"י ספכ"ה קי"ד שהביא דעת הרמב"ם לאסור מי חלב דהא צריך קרא להתיר חלב וכיון דאמרינן דמי חלב אינו כחלב באיסורו עומד ואל תתמה שהרי מותר עם האוכל וכשפירש מן האוכל נאסר דהרי אשכחן בדם האברים דכשהוא מובלע בבשר מותר וכשפירש אסור ע"ש והרי מי חלב כשהוא מעורב עם האוכל לא הי' נבלע רק מעורב דהרי אז היא האוכל ג"כ נימוח וצלול ואפ"ה מדמי לי' הרא"ש לדם אברים שלא פירש וא"כ משמע דגם בדם אברים נמי דכותי' אפילו מעורב בדבר לח ונבלל עמו כמו חלב דהכא נמי מקרי לא פירש ומותר וא"כ ראי' שלי הנ"ל נכונה:

אמנם מה שאני חוכך בגוף הדין הוא דהלא עכ"פ אין אנו יכולים לומר בבירור דיען שהחלב אדומה או שנמצא דם בשולי הכלי דבודאי לא נתבשל החלב עדיין לגמרי ועוד צורתה הראשונה של דם עליה והוא כולו איסור דשמא לא כן הוא אלא דהחלב כבר נתבשלה לגמרי ונשתנה לדבר המותר ורק מעט דם שלא נשתנה ולא נתבשל עדיין מעורב בה או שהדם בא מחמת מכה שיש לה בחדרי בטנה וא"כ הוא כולו היתר דהוי כדם אברים שלא פירש כמש"ל או דעכ"פ אם יש שיעור ביטול מתבטל וא"כ ע"כ אינו אסור רק מספק ולפ"ז ק"ל למאי דאמרינן ביבמות ל' ואלו גבי גירושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני מ"ט אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק ועיין בתוס' ורשב"א שם ועיין בש"ך יו"ד סי"נ סק"ג ובאחרונים שם וא"כ ה"נ חלב זה בחזקת היתר עומדת דהיינו שתהיה היתר לכשתחלב מן הבהמה ומספק אתה בא לאוסרה שמא לא נתבשלה כל צורכה אל תאסרנה מספק, ואפילו למ"ש הרשב"א שם הא דגבי בהמה אמרינן בחייה בחזקת איסור עומדת וכו' ומחזיקין מאיסור אמה"ח לאיסור נבלה וא"כ גבי ספק גירושין נמי נחזיק מאי' אשת איש לאי' יבמה לשוק ותירץ דגבי בהמה כיון שצריך מעשה להכשירה לכן צריך ראי' דנעשה בה מעשה המכשיר אבל בספק גט שם ההיתר בא ממילא במיתת הבעל והאי' הוא ע"י מעשה גירושין ולהכי צריך ראי' שנעשה מעשה האוסרת ע"ש וא"כ ה"נ החלב צריך מעשה להכשירה דהיינו שיעכר הדם ויעשה חלב וצריך ראי' דוקא שנעשה מעשה המכשיר דהא ליתא דדוקא בצריך מעשה אדם להכשיר מקרי חזקה דתליא במעשה אבל כאן הדם נעכר ונעשה חלב בטבע ובודאי לא מקרי תלוי במעשה ועיין תוס' בכורות כ' ד"ה רבינא ותוס' יבמות קי"ט ד"ה ר"מ:

אך נ"ל עפמ"ש ב"ש סימן י"ז סקפ"ד גבי ספק אם נשתנה ג' ימים דאזלינן לחומרא והקשה דנוקמי' בחזקת חי ונהרג תוך ג"י כמו ביו"ד סי' שצ"ז ותי' דמיירי שראובן הלך מכאן וא"י היכן הוא אז מוקמי' לראובן בחזקת חי ומת זה אע"פ שנראה שהוא ראובן אמרינן שמת קודם ג"י ונשתנה והוא איש אחר אשר לא ידעינן אותו ול"ש לומר דמוקמי' אותו בחזקתו וראובן הוא חי ע"ש ועיין תשו' נוב"י ח"א אהע"ז סימן ל"א ובש"ש ש"ז פכ"א מבואר מדבריו דבאיש שלא היה לפנינו ולא היינו יודעים אותו בשעה שהי' בחזקתו ל"ש לומר אוקמיה אחזקה ומכ"ש חלב זה שלא היתה בעולם כלל קודם החליבה וכדאמרינן בחולין ק"ט כחל שבשלו בחלבו מותר קיבה שבשלו בחלבה אסור ומה הפרש בין זל"ז זה כנוס במעיו וזה אינו כנוס במעיו ופרש"י וכחל אינו כנוס במעיו שלא יצא מדדי הבהמה בחייה ולא נאסף אלא מובלע בבשר הוא ולא בא לכלל חלב

ע"ש ועיין במג"א סי' ש"ה סקי"ב וסי' תק"ה ואם כן ל"ש לומר בה חזקה כלל שהיתה לה חזקת היתר לכשיתחלב כיון שקודם החליבה לא היתה בעולם משא"כ ביבמות היתה האשה לפנינו שייך למימר בה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת:

אמנם אעפ"י דחזקה אין כאן מ"מ מידי ספיקא לא נפקא וכמש"ל ולפ"ז ביש לבהמה מכה בדד שמוציאה דם הי' מקום להקל עפמ"ש רמ"א ביו"ד סי' קפ"ז ס"ה וכן אם אין לה וסת קבוע והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה מכח ס"ס ספק מן המקור או מן הצדדין ואת"ל מן המקור שמא הוא מן המכה ובש"ך שם ססקכ"ב השיג דמה ספק ספיקא הוא זה הא איכא למימר מיד דלמא דם נדה כה"ג לא מקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ס"ס בדין י"א וי"ג ובנובי"ק חיו"ד סי' מ"א אות ד' הצדיק דברי רמ"א דמה שהק' הש"ך ממ"ש בדיני ס"ס דין י"ג דאינו יכול להתהפך לומר תחלה שמא דם מכה שמא דם נדה דהא לא תוכל אח"כ לומר ואת"ל דם נדה שמא מן הצדדין דהא אם הוא דם נדה טמאה לק"מ לפמ"ש הש"ך בדיני ס"ס דין ט"ו בשם הרמ"ע לענין ספק על כיון דמתחלה אתה צריך לדון אם נכנס כלל א"צ שיהי' יוכל להתהפך וה"נ צריך לדון מתחלה אם הוא מן המקור כלל או מן הצדדין ולכן א"צ שיהי' יוכל להתהפך, ומ"ש מדין י"א דהוי שם אונס חד דהא הוא רק חד ספק שמא דם נדה או לא תי' דספק מן הצדדין מתיר יותר שגם הדם טהור משא"כ ספק מן המכה אף שאשה טהורה מ"מ הדם טמא ועיין ש"ך בכללי ס"ס אות י"ב ועמ"ש חוו"ד סימן ק"י בקונטרס בית הספק סק"י כלל גדול בענין שם אונס חד ועיין פלתי שם ולפ"ז ה"נ איכא ס"ס ספק בא דם זה ממכה שבדד ונתבטל ואת"ל שבא מבפנים מדם שלא נתבשל מ"מ דלמא החלב נתבשל רק שמעורב בה מעט דם שלא נתבשל ונתבטל או אינו אסור כלל דהוי כדם אברים שלא פירש וכמש"ל וא"ל דאינו יכול להתהפך ולומר שמא רק מעורב בה דם שלא נתבשל ואת"ל שכל החלב לא נתבשל. דשוב לא תוכל לומר שמא ממכה שבדד ז"א דהא גם כאן אתה צריך להתחיל שמא מן המכה ואין ריעותא בחלב כלל וא"צ יכול להתהפך כנ"ל וגם אין לומר דהוי שם אונס חד דהספק הוא רק אם החלב נתבשל דהא ספק בא מבפנים מעט דם מתיר יותר דאז גם הדם גופא מותר בלי ביטול משום דהוי דם אברים שלא פירש וכמש"ל ועיין בר"ן פסחים ל' ועיין תשו' צ"צ סי' ס"ט משא"כ אם בא מהמכה הדם גופא אסור דכיון שנצרר הדם הוי כדם אברים שפירש כמבואר בטור יו"ד סימן ס"ז וע"ש בב"י ובשו"ע ס"ד ורק מטעם ביטול אתאי' עלה, ואין להשיב דא"כ הוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דמבואר בסי' ק"י ס"ט דלא מקרי ס"ה וע"ש בש"ך וטו"ז דנ"ל דלא מקרי ספק בתערובות אלא אם יש ספק אם יש כאן שיעור ביטול כמו בנתערב

ספק איסור ויש ספק אם יש ששים כנגדו כגון שנשפך עיין סי' צ"ח ס"ב וגם בזה צ"ע לענ"ד ואכ"מ אבל בנידון דידן אם יש בודאי בחלב ששים נגד הדם רק שאנו מסופקים על החלב אם ראוי' לבטל דהיינו אם היא גופה אסורה או מותרת וע"ז יש ס"ס להתיר כנ"ל ל"ש לומר דהוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דהרי על החלב ב' הספיקות בגופה אם היא אסורה כלל רק על הדם יש ספק אחד שמא אינו איסור כלל ואת"ל שהוא אסור מ"מ שמא נתבטל בחלב דאית בה בודאי שיעור ביטול רק דספק אם אסורה או מותרת וגם בספק הא' אי אמרינן שהדם אינו איסור יש ספק זה שחלב מותרת וראוי לבטל שוב לא מקרי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דהרי על החלב ב' ספיקות בגופה ועל הדם הוי תרווייהו בתערובות אם נתבטל וכי משום שבספק א' מותר הדם בלא ביטול מיגרע גרע:

אבל אכתי יש לעיין למ"ש המרדכי שלהי חולין ליישב הא דמייתי בב"ק דכ"ה דלר"י שכבת זרע של זב מטמא במשא לפי שא"א בלא צחצוח זיבה וכן הא דאמרינן ביבמות ק"ה יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא"א לדם בלא צחצוח רוק והלא בזבחים ע"ח אמר ר"י אין דם מבטל דם אבל לכ"ע דם מבטל רוק וה"נ נימא דליבטל ותירץ בתי' השני דל"ל ביטול ברוב אלא בדבר שהי' ניכר בפ"ע תחלה ואח"כ נתערב אבל בדבר שתחילת ביאתו לעולם מעורב כמו בב"ק וביבמות הנ"ל ליכא למימר דבטיל ע"ש ועיין פלתי סי' ק"ב ועיין צל"ח פסחים ל"ד ונוב"י ח"ב יו"ד סי' נ"ד ולפי"ז ה"נ האי חלב קודם החליבה לא הי' כנוס במעיו ולא בא לכלל חלב וכמש"ל מגמ' חולין ק"ט ורש"י שם ודם הנצרר במכה כבר הי' כנוס ועומד בתוך המכה דמשו"ה הוי דינו כדם האברים שפירש כמ"ש מיו"ד סי' ס"ז ואם כן חלב המבטל עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובת דם ול"ש למימר בי' ביטול כלל, אמנם נראה דזה תליא דעיין במל"מ פ"א ממשכב ומושב דהביא ראי' למרדכי הנ"ל מחולין ס"ט דבעא מהו לגמוע חלבו של בהמה שיש בה אבר אחד של איסור דהיינו אבר היוצא וק' נהי דהחלב בא גם מאבר זה מ"מ הלא כל רמ"ח אברים מסייעין להוייתו והוי כחלב טרפה שנתערבה בכשרה דבטל והרמב"ם פ"ה ממ"א כתב כשהביא דין זה דאסור לשתותו מספק הואיל ובא מכלל האברים ויש בה אבר אחד אסור והר"ז כחלב טרפה שנתערבה בחלב טהורה וכיון דלהא מדמי' לה ליהני ביטול וע"כ כיון דעיקר ביאתו לעולם מעורב לא שייך בי' ביטול והביא בשם חכמי אשכנ"ז שהתירו ביש ששים בבהמה נגד אבר היוצא מטעם ביטול והוא ז"ל חולק עליהם דאי נימא דשייך בזה ביטול א"כ אין כאן איסור תורה דהא רובא דהיתר ודאי איתא ומן התורה בטל ברוב וליכא כ"א איסור דרבנן וכיון דהוא בעיא דלא איפשטא הו"ל למיזל לקולא כמו במב"מ

ונשפך בסי' צ"ח ואלא ודאי דלא מהני בי' ביטול ע"ש מבואר מדבריו דאפילו ביטול בס' נמי לא מהני אם עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות, אמנם בתשו' נובי"ת יו"ד סי' נ"ד השיג עליו דודאי ביטול בששים מהני אפילו בעיקר ביאתו לעולם מעורב משום דהוי כנאבד האי' מן העולם ועיין תוס' ע"ז ס"ה ד"ה הבגד רק ביטול ברוב לא מהני ולפ"ז אם אנו מסופקים אם יש בו סמ"ך יש כאן ספק תורה ולא דמי לנשפך דמהני ביטול ברוב מה"ת דודאי אין כאן איסור דאורייתא וצדקו דברי חכמי אשכנז ע"ש ומעתה לדעת נוב"י בנידון שלפנינו אלו ברור לנו דאיכא ששים נגד הדם שפיר מהני לי' ביטול דהא ששים מהני אפילו בעיקר ביאתו לעולם מעורב:

אך דאכתי יש לדון בזה דאפילו לדעת נוב"י לא מהני כאן ביטול בששים דהא כל טעמא דביטל בששים מהני, אף שעיקר ביאתו לעולם מעורב הוא משום דהוי כמאן דליתא וכנאבד מן העולם והכא כיון שהחלב נוטה לאדמימות מחמת הדם אף דחזותא לאו מלתא היינו לאסור תבשיל דכיון שאין הטעם נרגש לא שייך בי' טע"כ עיין רש"י זבחים ע"ט ד"ה והיכא דאיכא חזותא ועיין בר"ש פ"ג דטבול יום מ"ג אבל מ"מ חזותא מוכיח עלי' שאינו כנאבד מן העולם ועיין ביו"ד סימן ק"ב ס"א ובש"ך שם ובאו"ח סי' ר"ד ס"ו וסי' תקי"ג ס"ג ובמנחת יעקב כלל ע"ד סק"ה ורק מטעם ביטול בששים אתאין עלה וכיון דהיתר עיקר ביאתו לעולם מעורב לא שייך בי' ביטול אפילו בששים ואפילו לדעת נוב"י:

איברא דגוף הדין של בעל נ"ש תמוה בעיני מאוד לפי מה דמשמע מלשונו דס"ל דהחלב כולה אסורה משום דדם נעכר ונעשה חלב וכיון שיש בה אדמימות עדיין לא נשתנה לגמרי ומכ"ש למש"ל דליכא למיסר משום תערובת דם דא"כ הוי דם אברים שלא פירש והלא בבכורות וי"ו מעיקרא בעי למימר דהיתר חלב דבהמה טהורה נמי חידוש הוא משום דדם נעכר ונעשה חלב ופריך עלה הניחא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב אלא למ"ד אבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת אלי' עד כ"ד חודש מא"ל א"כ מוכח דלמ"ד אבריה מתפרקין אין החלב בא מדם כלל וכיון דאנן קי"ל ביו"ד סי' קפ"ט סל"ג דמניקה אינה קובעת וסת כל כד"ח אחר לידתה אפילו מת הולד או גמלתו כר"י ור' יוסי ור"ש בנדה ט' ואינהו טעמייהו משום דס"ל אבריה מתפרקין כמבואר בנדה שם וא"כ החלב אינה באה מדם כלל וא"כ איך שייך לאסור החלב משום שהדם עדיין לא נשתנה לגמרי הא ל"ה דם מעולם:

וסבור הייתי לומר דבאמת לאו מטעם דם אסר לה אלא משום דמסיק שם בבכורות דלמ"ד אבריה מתפרקין חלב חידוש הוא דליכא מידי דאתי מן החי ושריא רחמנא והאי חלב כי אמה"ח הוא ושרי א"כ נהי דגילתה תורה מארץ זבת חלב ודבש או מובלא מחיר יין וחלב

דחלב שריא היינו דוקא אם החלב היא כמו שדרכה להיות אבל אם היא נוטה לאדמימות שמשונה משאר חלב לא התירה תורה ונשארה באיסור אמה"ח וכמ"ש האשר"י בשם הרמב"ם בחולין קי"ד לענין מי חלב ועיין בש"ך סי' פ"ז סק"ט והא דנקט טעמא משום דם נעכר ונעשה חלב היינו רק לראי' כיון דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב ודאי פשוט לאיסור מטעם שכתב א"כ ה"ה למ"ד אבריה מתפרקין נמי אסור מטעם שכתבנו דלא התירה תורה באופן זה כמו דלא התירה תורה למ"ד דם נעכר וכו' דאין סברא שיחלקו בזה ואם כי הוא קצת דוחק להעמיס כן בדבריו מ"מ לדינא היה אפשר לומר כן, אמנם הא ליתא למ"ש הש"ך סי' פ"א, סקי"ב לחלוק על הרא"ש בשם הרמב"ם במי חלב וכתב דאפילו אם מי חלב לא הוי כחלב לכל מילי לדעת רבינו שמחה שברא"ש הנ"ל מ"מ שריא דהא דבעינן קרא למישרי חלב היינו כי היכא דלא נימא דהוי כי אמה"ח ובשר מה"ח אבל לבתר דגלי קרא דחלב מותר א"כ מוכח הא דכתבה תורה ולא תאכל הנפש עם הבשר שהוא אזהרה לאמה"ח דוקא בשר מה"ח שהוא גופו של חי אסור אבל מה שאינו מחובר בגופה ואינו פורש מגופה שריא עיין בש"ך סי' פ"ז סק"ט וא"כ מי חלב נמי שריא ע"ש ועיין בב"י סי' פ"א לענין מי רגלים וה"נ בנ"ד נהי שאינו כשאר חלב יען שנוטה לאדמימות ואינה בכלל שריותא דחלב מ"מ כיון דגלי קרא דחלב שריא א"כ כל דבר שאינו מחובר בגופה אפילו אינו חלב נמי שריא וכש"ך הנ"ל:

וראיתי בתשו' חת"ס יו"ד סי' ע' השיג על הש"ך דלא עלה על הדעת מעולם דחלב יהי' אמה"ח או במה"ח אלא אולי דגילתה תורה דחלב שריא הו"א דהוא בכלל ציר היוצא מדבר אי' דקי"ל בכל התורה משקין היוצאין מהן כמותם עיין בחולין ק"ב ותוס' חולין צ"ט ד"ה שאני ציר וכל הסוגיא בבכורות שם נבנית על זה דהטמאים לאסור צירן ורוטבן וכיון דהתיר רחמנא חלב טהורה אע"ג דהוי ציר אמה"ח הו"א אפילו חלב דציר טמאה נמי להכי צריך את הגמל וכיון שכן שפיר י"ל אע"ג דהתירה תורה חלב מ"מ במי חלב שאינו כחלב באיסורו עומד משום ציר אמה"ח ע"ש ולענד"נ דברי הש"ך נכונים דמ"ש שכל הסוגיא שם בבכורות בנוי' אהאי איסורא דצירן ורוטבן, תמוה בעיני הלא מעיקרא דבעי למימר דאיסורא דחלב יהי' משום דם נעכר ונעשה חלב ע"כ לאו משום ציר היוצא מדם בעי למיסר רק משום דהוי דם גופא וה"נ איכא למימר כי בעי למימר דאיסורא משום אמה"ח נמי הפירוש משום דהוי כאמה"ח גופא ולא ציר דאמה"ח וכן משמע לשון הגמ' והאי חלב כי אמה"ח הוא:

ובגוף החלב נ"ל לחדש דבר דאפילו אמרינן בכל איסורין דצירן אסור מה"ת מ"מ באמה"ח צירו מותר מה"ת ולא מיבעיא לדעת רמב"ן שברשב"א חולין ק"ג דאינו חייב

באמה"ח אלא דוקא כשאוכל בשר גידין ועצמות ביחד או באבר שאין בו עצם וגיד ואוכל אבר שלם אבל בבשר בלא עצמות וגידין או במקצת אבר שאין בו עצם אין בו משום אמה"ח רק במה"ח וכן נראה דעת תוס' בחולין צ"ו ע"ב סד"ה ור"י וכ"כ ה"ה פ"ה מהמ"א ה"ב בדעת הראב"ד א"כ פשיטא דציר היוצא מאמה"ח לא עדיף מאבוהו דהיינו אמה"ח גופא דלא מקרי אמה"ח בלא גיד ועצם אם אינו אבר שלם והאי ציר אין בו לא גיד ועצם ואינו אבר שלם ודאי אינו אסור משום אמה"ח אלא אפילו לדעת הרמב"ם פ"ה דמ"א הנ"ל ורשב"א בחולין הנ"ל דאבר שאין בו עצם חייב אפילו בחתך מקצת אבר ומ"מ ביש בו עצם מודים דעל בשר לחוד אינו חייב משום אמה"ח רק משום במה"ח נמי נראה נהי דבציר היוצא מאמה"ח שאין בו עצם אסור דגם האבר גופא א"צ שיהי' בו עצם ולא שיהי' שלם מ"מ בציר היוצא מאמה"ח שיש בו עצם אין בו משום אמה"ח דלא עדיף מאבוהו דאינו חייב בבשר לחוד בלא עצם משום אמה"ח ולא עדיף ציר מבשר גופא שאין בו משום אמה"ח אלא משום במה"ח ה"נ בציר היוצא מאמה"ח אין לאסור משום ציר היוצא מאמה"ח רק משום ציר היוצא מן במה"ח ועיין פמג"ד בשפ"ד סימן ס"ב סק"ד, ולפ"ז אם באנו לאסור מטעם ציר של איסור ע"כ א"א לאסור רק מחמת ציר היוצא מבשר מן החי ולרמב"ם גם משום ציר אמה"ח אבל רק מחמת אמה"ח של אברים שאין בהם עצם וכיון דא"א לחלב לבא בעולם כ"א מבהמה חיה שיש בה בשר גידין ועצמות וא"כ הגידין ועצמות גורמין להחלב כמו הבשר וציר הבא מגידין ועצמות שאינם אסורים רק משום אמה"ח וכשהוא בשר גיד ועצם ביחד ולא משום במה"ח הלא הוא היתר וכמ"ש וא"כ הוי זוז"ג ומותר ועיין פמ"ג בשפ"ד סימן ס' סק"ה וא"כ ע"כ הא דהוי ס"ד לאסור החלב היינו משום דחלב גופא הוי כי אמה"ח ולא משום ציר וא"כ דברי הש"ך נכונים:

וראיתי לעורר בכאן מה שאני מסתפק בלשון הרמב"ם שם בפ"ה מהמ"א ה"ג אשר זה לשונו אבל אם הפריש האבר אחר שתלשו מן החי והפריש הבשר מן הגידין ומן העצמות אינו לוקה עד שיאכל כזית מן הבשר לבדו ואין העצמות והגידין מצטרפין בו לכזית מאחר ששינה בריתו ועיין במ"מ ובלח"מ שם אם כונתו יען ששינה בריתו פקע איסור אמה"ח מגידין ועצמות דוקא יען דגידין ועצמות חידוש הוא דחייב באמה"ח מה שאינו חייב בעלמא כמ"ש רש"י בחולין ק"ג ע"ב ולהכי אין מצטרפין אבל הבשר דלאו חידוש הוא באיסור אמה"ח עומד כיון שהי' חל עליו לא פקע אף ששינה בריתו ואם התרו בו משום אמה"ח לוקה או דלמא כיון ששינה ברייתו פקע גם מבשר שם אמה"ח דהשתא אין שמו עליו רק דמ"מ לוקה על כזית בשר משום במה"ח דלענין זה לא שינה ברייתו דהא מעיקרא בשר אקרי והשתא נמי בשר אקרי ולפ"ז למה דקי"ל כר"י בחולין

ק"ב דבמה"ח ילפינן מובשר בשדה טרפה צריך להתרות בו דוקא משום טרפה ואלמלא אסרה תורה במה"ח הי' זה מותר לגמרי וי"ל:

וביש"ש חולין פרק כ"ה דין ק"א אחר שהביא דיעות הראשונים אי מי חלב אסור משום אמה"ח כתב וא"ל כיון שרוב מפרשים פירשו דמי חלב הוא נסיובא דחלבא ועלה קתני מי חלב הרי הוא כחלב אבל אותו מי חלב אחר שבשלו דלא מקרי מי חלב מנ"ל דשריא דלמא אמה"ח נינהו ז"א דממנ"פ אי מיא בעלמא חשבינן לי' א"כ הוי כמים בעלמא ואין שם אמה"ח עליו ואי חשבינן לי' נמי חלב א"כ הרי הוא כחלב ושרי ע"ש ובחת"ס יו"ד סי' ע"ג תמה עליו וכי מי התיר מים היוצאין מן החי והלא מבואר בסוגיא דבכורות דמים היוצאים מן הטמא אי מגופי' מתמצין אסורים משום טמא וכו' וה"נ מים היוצאים מן החי נאסרו משום אמה"ח ע"ש באריכות, ולענ"ד נראה דס"ל למהרש"ל בכל איסורין אם נשתנו מברייתן ואבדו שמם הראשון שהי' להם מתחלת ברייתן מחמת שינוי הזה פקע איסוריהו ועיין ביו"ד סי' ק' ובתוס' חולין צ"ו ד"ה מ"ט ובחי' רשב"א ור"ן שם דף ק' אלא דזה ברור גם באמה"ח אפילו חיתך ממנו הבשר ולא נשאר בו אלא משהו בשר נמי חייב משום אמה"ח ולא מקרי שינוי מברייתו וכמ"ש בפ' הנ"ל ברמב"ם חתך מן האבר בשר כבריתו גידין ועצמות כזית ואכלו לוקה אעפ"י שאין בו בשר אלא כ"ש ולהכי ס"ל למהרש"ל דעד כאן לא נחלקו הרא"ם ורבינו שמחה אי חלב אסור משום אמה"ח אלא בנסיובא דחלבא שעדיין יש בו קצת אוכל ומשו"ה לא נקרא עדיין החלב נשתנה מברייתו וגם שמו עליו עיין נדרים נ"ב ע"ב ובריז שם ואי חלב הי' אסור משום אמה"ח ודאי הי' גם זה אסור אך בחלב גילתה תורה היתר וסובר הרא"ם דוקא חלב דמקרי חלב לכל מילי גם לענין בב"ח התירה תורה אבל מה שאינו מקרי חלב לענין בב"ח באיסורו עומד ור"ש סובר דוקא לענין בב"ח דכתיב בחלב אמו לא מקרי חלב כיון שאינו כמו שיוצא מאם אבל לשאר מילי מקרי חלב ואיתי' בכלל היתר חלב אבל לאחר שהוציא כל האוכל ממנו נהי דאיתא בכלל היתר חלב מ"מ אפי' היה חלב אסור הי' זה מותר כיון דמים בעלמא נינהו ושינה ברייתו של חלב ונשתנה שמו מחמת השינוי פקע איסורו משא"כ במי רגלים של חמור שם בבכורות אלו היו מתמצין מגופו שפיר היו אסורין משום טמא כיון שלא נשתנו מברייתן ודברי יש"ש נכונים:

ובהכי א"ש קושי' מג"א סי' רט"ז סק"ג על מ"ש הר"י שאם נפל חתיכת איסור לדבש אעפ"י שנמחה בתוכו כיון שדרך הדבש לחזור הדבר הנופל בתוכו לדבש כמו דבש דיינינן לי' ומותר וקשה דהא אמרינן בבכורות וי"ו דחלב חידוש הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב הו"ל לאסרו א"כ ש"מ דבתר מעיקרא אזלינן ע"ש ולפמ"ש לק"מ דדוקא

בחתיכת איסור שנפלה לדבש ונהפך לדבש ונאבד שמו הראשון מחמת השינוי והוי משונה מברייתו בזה אמרינן דמותר אבל בחלב דכך הוא טבע ברייתו שדם נעכר ונעשה חלב שפיר קאמר בגמ' דחלב חידוש היא, אך במוס"ק עדיין צריך יישוב דהא מוס"ק ג"כ טבע בריאתו כך הוא ואינו משונה מברייתו ואפ"ה התיר ר"י וצ"ע ועיין חק יעקב סי' תס"ז סקט"ז:

ובלאה"נ נ"ל דהדין עם הש"ך ולק"מ קושית חת"ס דאפי' אי נימא דאיסור חלב הוי ס"ד לאסור משום ציר של אמה"ח מ"מ נראה ודאי דאין זה דומה לציר בעלמא שהוא פורש מגוף האיסור ומיני' קרבי והציר היוצא נחסר ממני שאחר שיצא אין בו כל כך ציר כמו שהיה קודם שיצא אבל חלב אינו חלק שיחסר מהאיסור דאי שקלית להאי אתי אחרינא וכדאמרינן ב"מ ס"ד ועיין תוס' חולין ס"ז ע"ב ד"ה לרבות רק דלס"ד שם בבכורות כדפריך ל"ל את הגמל ת"ל מהטמאים הוי ס"ד דגם זה בכלל ציר וע"ז משני כיון דגם חלב טהורה היא ראוי' לאסור משום ציר אמה"ח ואפ"ה שריא רחמנא א"כ גלי דמה שאינו מגוף האיסור אינו בכלל ציר להכי צריך את הגמל וכיון דגלי קרא דזה אינו בכלל ציר א"כ גם מי חלב אף שאינו בכלל חלב נמי שרי וכדכתב הש"ך לפי פירוש הפשוט דהאיסור אינו משום ציר אמה"ח רק משום דהחלב הוי אמה"ח גופא

ויש להביא ראי' לדעת הש"ך מדברי האשר"י בברכות מ"ב גבי מוס"ק שכתב שהוא חיה ומתקבץ שם תחלה כעין דם ואח"כ חוזר ונעשה מוס"ק והרז"ה היה אוסר לאכלו מפני חשש דם והר"י נותן טעם להתיר דפירשא בעלמא הוא אעפ"י שמתחלה הי' דם לא חיישינן להכי דבתר השתא אזלינן והביא ראי' מדבש וכו' ולפי מה שהבין מג"א סי' רט"ז הנ"ל בדבריו הוא מתיר מטעם דנהפך לדבר היתר יע"ש והנה שם הביא מתחלה ב' דיעות מהו מור די"א שהוא זיעת חיה וי"א שיש חיה שיש לה כמין חטוטרות וכו' וא"כ ע"כ לא מיירי שהי' החיה שממנה בא המור לפנינו וראינו שהוא חי' טהורה ושחטנוה ולקחנו ממנה המור דא"כ הרי ידוע מהו מור ובמה נחלקו אלא שיש מור לפנינו ונחלקו ממה בא המור וא"כ ממנ"פ אי קבלה בידינו שהוא חי' טהורה א"כ תקשי בין אם הוא זיעה בין אם הוא מדם שבחטוטרות הו"ל לאסור משום אמה"ח ועיין בכ"מ פ"ט ממלכים ה"י ואם הוא חיה טמאה דאין אמה"ח נוהג בה לישראל וכמ"ש הטור ביו"ד סי' ס"ב והוא גמ' ערוכה חולין ק"ב א"כ תיאסר משום טמא וע"ז לא שייך דנהפך לדבר המותר דכל דאתי מחי או מטמא אסור אמנם לדעת הש"ך א"ש די"ל דהי' קבלה בידינו דהוא חיה טהורה וכיון דגלי תורה בחלב דמה שאינו מחובר בגופה לית בי' משום אמה"ח א"כ ה"ה בכל הדברים שאינם מחוברים בגופה נמי לית בי' משום אמה"ח וחשש נבלה

נמי ליכא כמו בביצים גמורות דלאו גופה עיין תוס' חולין נ"ח ד"ה ושווין ולכן לא חקרו אלא אם אסור משום דם או לא:

נחזור לראשונות שדברי נ"ש תמוהים כיון דקי"ל אבריה מתפרקין איך שייך לאסור כל החלב משום שעדיין לא נתבשל הדם לגמרי הא לא הי' דם מעולם, אמנם הנ"ל בזה עפמ"ש בתוספות חדשים הנספח למשניות בריש מס' נדה לתרץ מה דקשה לכאורה דר"מ וחכמים יחלקו במציאות ועוד דהמציאות מעיד כר"מ דכל זמן שמניקה אינה רואה דם אפילו אחר כד"ח ואם אינה מניקה אפי' תוך כד"ח רואה ותי' דגם חכמים ס"ל דהנקה גורם סילוק דמים רק ס"ל דהליחות אשר נתהווה ממנו הדם אינו נעשה דם כלל רק מיד נעשה ממנו חלב ור"מ ס"ל דתחלה נעשה דם ואח"כ נעשה חלב לכן ס"ל לרבנן דאחר כד"ח אם רואה דם הוא בטבעו כמו בשאר אשה ומתעכב בכותלי בית הרחם ולכן אינה דיה שעתה רק בתוך כד"ח א"א להתעכב משום דאבריה מתפרקין ור"מ ס"ל דהנקה גורם שהדם משנה טבעו וא"כ גם כשרואה דם טבעו משונה שאינו עב ואינו מתעכב בבית החיצון ולכן דיה שעתה ע"ש ולפ"ז כך הוא כונת בעל נ"ש כיון שהחלב נוטה לאדמימות א"כ חזינן שהליחות התחיל להתהוות דם ולא חלב והיא היא הליחות שהדם בא ממני לכן כולו אסור משום דם כנ"ל ליישב דבריו:

אך דגם בזה לא הונח לי דהרי המג"א בסי' רט"ז הנ"ל הקשה על רבינו יונה שמתיר מוס"ק ודבש משום שנהפך לדבר המותר א"כ איך קאמר בגמ' דחלב חידוש הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב הא בתר השתא אזלינן ונהפך לדבר המותר ותי' הח"י בסי' תס"ז דכל זמן דלא ידעינן היתר חלב ל"ש לומר דנהפך לדבר המותר דאכתי לא ידעינן דחלב הוא דבר המותר דעל כל חלב אנו דנין לאסור משום דם ע"ש ולכאורה הוי ק"ל הא ילפינן בנדה י"ט דדם אדום הוא שנאמר וראו מואב את המים אדומים כדם ובשחור אמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה ובשאר מראות לא אמרינן כן וא"כ שפיר י"ל בחלב כיון שהוא אינו אדום כדם לכן נהפך להיתר דהיינו לד"א שאינו דם וניחא לי כיון שפ"א כבר הי' דם לא די במה שהפשיט צורת ומראה האיסור אלא צריך ללבוש צורת דבר היתר דוקא כמו בדבש ולפ"ז כאן ודאי אי אמרינן דם נעכר ונעשה חלב א"כ מתחלה הי' דם שפיר אמרינן דאם החלב נוטה לאדמימות לא לבש עדיין צורת היתר אף שכבר הפשיט צורת האיסור מ"מ אסור אבל למ"ד אבריה מתפרקין דלא הי' עדיין דם מעולם נהי נמי שהתחיל ללבוש צורת דם כיון שנוטה לאדמימות מ"מ למה יאסר וכי כן הוא מראה דם שהוא לבן ונוטה לאדמימות והלא דם אדום הוא והגע בעצמך וכי מראה כזה טמאה

באשה משום נדה ועיין סי' פק"ח ובפ"ת שם אות ה' בשם תשובת גבעת שאול והדבר צריך תלמוד:

ולכן מחוורתא דאינו אסור אלא משום תערובת דם שבתוך החלב אלא דאפילו הכי ל"ש בי' ביטול משום דלא ידעינן כמה דם אית בי' וכדאמרינן בחולין צ"ז גבי כחל בדידיה משערין דאי במאי דנפק מיני' מנא ידעינן ועיין בש"ך סי' צ"ז סק"ד ובשו"ע סי' ס"ט סי"א, ומכ"ש למש"ל דלא שייך הכא ביטול כלל כיון שהמבטל עיקר ביאתו לעולם מעורב ואפי' ביטול בששים לא מהני כיון דליכא למימר בי' שהוא כנאבד מן העולם דחזותא מוכיח עלי', אבל למ"ש בפתח דברינו דמשום תערובת דם אין לאסור כלל דהוי כדם אברים שלא פירש א"כ אין לאסור כלל חלב הנוטה לאדמימות עד שנמצא דם פרוש מחלב בשולי הקדרה ונגד דם הפרוש הזה שפיר יש לידע אם יש ששים בחלב נגדו ואף שיש עוד דם מעורב בחלב בזה לית לן בה כיון שעדיין לא פירש הוא היתר וגם המבטל לא הוי עיקר ביאתו לעולם בתערובות אדרבה בשעת החליבה קודם שנפרש הדם מהחלב היה הכל היתר וא"כ שפיר מהני לי' ביטול:

אמנם ביש לה מכה בדדיה ויש לספק שמא דם המכה מעורב בחלב וכבר כתבתי לעיל דדם הנצרר במכה הוי כדם אברים שפירש ודאי הכל אסור ול"ש בי' ביטול מב' טעמים הנ"ל חדא דלא ידעינן כמה דם יש בחלב ועוד דחלב המבטל עיקר ביאתו לעולם מעורב ולא מהני ביטול, ואולי יש לצדד גם בזה להתיר מכח ס"ס שמא אין הדם מן המכה וא"כ ודאי יש בו שיעור ביטול כנ"ל ואת"ל מן המכה דלמא החלב בא בראשונה בלא דם כשיעור לבטל הדם שבא אח"כ ולא הוי עיקר ביאתו לעולם מעורב ואם יש שיעור לבטל שפיר מהני הביטול ולא צריך יכול להתהפך דהא בתחלה צריכין לדון אם הוא מן המכה כלל וגם לא הוי שם אונס חד דספק שמא אינו מן המכה מתיר יותר הדם המעורב עדיין בלי ביטול רק משום דם אברים שלא פירש וזה מקרי מתיר יותר דהרי דשיל"מ לא בטל מהאי טעמא משום דעד שתאכלנה וכו' דעדיף לאכול בלא ביטול משיאכל ע"י ביטול, אך יש לדחות דספק את"ל שבא מן המכה דלמא היה בחלב שיעור ביטול קודם שבא הדם אינו ספק כלל דהא איכא כנגדו ס"ס דלמא אין כאן שיעור לבטל ואת"ל שיש שיעור לבטל החלב דלמא דם מכה בא בתחלה והוי החלב עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות ולא מהני ביטול ועיין תוס' כתובות ט' ע"ב ד"ה אי למיתב ובש"ש שמעתא א' פי"ט:

ועוד נ"ל דאם ימצא בהמה חולבת אחר כד"ח ללידתה דאז לחכמים דר"מ בנדה ט' שוב לא שייך אבריה מתפרקין וא"כ גם לדידהו דם נעכר ונעשה חלב ע"כ לאחר כד"ח שוב הכל אסור בחלב הנוטה לאדמימות מטעם שכתב הנ"ש דשמא הדם לא נתבשל

עדיין והחלב כולו דם וחלב איסור משום דם, אך למש"ל בשם תוס' חדשים גם זה ליתא דלדידהו אם נעשה מהליחות חלב לא נעשה כלל דם בתחלה אף לאחר כד"ח אף דאין אבריה מתפרקין והאי דאבריה מתפרקין אינו פועל רק שלא יעמידו כותלי ביהר"ח את דם ראי' ואח"כ כותלי בית הרחם מעמידין אותו גם במינקת דס"ל שאם נעשה מהליחות דם ולא חלב אין טבעו משתנה משאר דם שלא יעמידוהו כותלי בית הרחם, ובזה אתן החותמת, בדברי שלום ואמת וה' אלקים אמת יאר עינינו בתורתו תורת אמת כנפשו ונפש ידידו הנאמן הדוש"ת באהבה:

תשובה קלז

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

יקרת מכתבו הגיעני וכו' ומה שהקשה רופ"מ בחולין ס"ג דקאמר תסיל פסול משום תורים וכשר משום בני יונה למאי דאמרינן שם אח"כ גבי אזוב דכל שיש לו שם לווי ונשתנה שמו קודם מ"ת והקפידה תורה עליו פסול א"כ איך תסיל כשר משום בני יונה הא שם אחר הוא לגמרי ולא גרע משם לווי וא"ל דתסיל הוא רק תרגום של יונה כמ"ש רש"י שם דאושכפי' תרגום של תורים דא"כ מה פריך הגמ' ליתני חוץ מיונה ותסיל הא הכל חד ואטו תנא כי רוכלא ליחשב וליזל בכל ע' לשון וכן קשה למה דאציפי כשר משום תורין הא שם אחר הוא ומי עדיף משם לווי וא"ל דהוא תרגום של תורין דרש"י כתב שם דכופשני תורין בלשון ארמי, ולענ"ד נראה ליישב דהנה ודאי ברור דאף כל הדברים שהם מין אחד מ"מ אינם שוין בכל הדברים במראיהם ובטבעם ור"א ס"ל בחולין ס"ב דזרזיר מין עורב אף דזרזיר יש לו זפק כדאמרינן שם ועורב אין לו זפק וע"ש ברש"י ובחולין ס"ה וב"ק צ"ב ובב"ר פרשה ס"ה ועיין עוד ב"ק נ"ה גבי אוז ואוז הבר וכן כאן דאמרינן דתסיל מין בני יונה אף דיונה אינו מקיא ותסיל מקיא ומהו זה שנקרא מין אחד אם אינם שוין בכל הדברים ואולי קבלה היתה בידם מהו מין אחד, ומצאתי בהרע"ב ריש כלאים שכתב לפי שכשהשחיתו דור המבול את דרכם היתה גם הארץ מזנה את פירותיה והיו זורעים חטים ומוציאה זונין הלכך לא הוי כלאים עם החטים ע"ש ואע"ג דזונין אינו ראוי כלל למאכל אדם כמ"ש שם הרע"ב מ"מ הוי מין אחד עם חטים אף שאין טבעם שוה מטעם הנ"ל ואולי גם בבעלי חי נקראו מין אחד מה שדרך הבע"ח להוליד כמוהו ואף שמצינו בבכורות וי"ו פרה שילדה מין גמל מ"מ אפשר שזה רק מקרה לזמן רחוק או אולי מקרי מין אחד אלו שמזדקקים זה לזה ומה שאינו מזדקק נקרא אינו מינו ועיין תוס' חולין שם ד"ה תרנגולא דאגמא ובתוס' נדה נו"ן ד"ה תרנגולא או אפשר דב'

מינים הוי אלו שאם מרביעין זה על זה אין הולד היוצא מהם מוליד כשאחכז"ל בפרדס הבא מסוס וחמור ועיין קידושין דף י"ז ועיין ברמב"ן בחומש פ' קדושים בפסוק בהמתך לא תרביע כלאים, ועכ"פ זה ברור דאף זה חשיב מין אחד אם לא יהי' שוה לגמרי, ועיין בר"ן נדרים נ"ג שהקשה למה בנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים הא אמרינן בנודר מן החלב אסור בקומא דחלבה לכ"ע במקום דקרי לקום קומא דחלבא ותי' דהתם לא נקרא קומא אלא זה וע"כ אין קורין לו קומא דחלבא להפריש בין זה לאחר אלא משום דעדיין תורת חלב עליו להכי אסור אבל גבי דבש תמרים אין קורין לו כן משום דעדיין תורת תמרים עליו אלא כדי להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר שג"כ נקרא דבש ע"ש ולפ"ז ק"ל מה ראי' יש ממה שיש לו שם לווי שהוא מין אחר כגון גבי אזוב ואזובין דלמא לעולם חד מינא הוא רק דאינם שוין בטבעם הוא ומ"מ הוא מין אחד וכמ"ש ולהכי קורין לו בשם לווי כדי להפריש אזוב שיש לו טבע אחרת מחבירו אבל התורה לא כתבה רק אזוב סתם כיון דהכל מין אחד של אזוב:

לכן נ"ל דאדרבה הי' פשוט להם לחכז"ל דאזוב ואזוב יון או אזוב כוחלי' וכו' הם שני מינים אלו דאם לא הי' לו שם לווי רק אזוב סתם א"כ ע"כ כשכתבה תורה אזוב סתם ולא פירשה מה יהי' טבעו ע"כ כל מיני אזוב כונה אבל כיון שנשתנה שמו קודם מ"ת והקפידה תורה לכתוב אזוב סתם בכל מקום ע"כ לא כיונה תורה רק על מין זה ולא על מין אחר שיש לו שם לווי, והשתא א"ש דקים להו לחז"ל דתורין ובני יונה ותסיל הכל מין אחד ותורין חלוקין מבני יונה בטבעם דיונה מוצץ ואינו מקיא ותורין הם כשאר עופות אינו מוצץ ומקיא ותסיל ודאי שהוא מין בני יונה ותורין רק יש ספק אם כשר בגדולים כתורין או בקטנים כבני יונה ובא רחבה וחידש כיון שיש לו דמיון בדבר אחד לבני יונה שמוצץ דינו כבני יונה וקטנים כשרים ולא כתורין וגדולים פסולין ואף דבמה שמקיא הוא שוה לתורין מ"מ אין טבע זה מיוחד לתורין דוקא אלא לכל העופות חוץ מיונה משא"כ טבע דמוצץ מיוחד ליונה דוקא ולהכי הכריע כיון דגם תסיל מיוחד בטבע זו דינה כיונה ולפ"ז ל"ק קושית כמ"ה וכי גרע תסיל משם לווי דז"א דכיון דמין אחד הוא עם בני יונה הוא בכלל בני יונה שכתבה התורה והא דיש לו שם בפ"ע תסיל היינו רק להפריש בין בני יונה שמקיא לבני יונה שאינו מקיא וכנ"ל:

ובהכי ניחא מה דהוי קשיא לכאורה דפריך ליתני חוץ מיונה ותסיל וקשיא הא בלא האי דרחבה אי נמי הו"א דתסיל פסול להקרבה משום בני יונה נמי קשיא כיון דתסיל אינו מוצץ ואינו מקיא לס"ד ליתני חוץ מיונה ותסיל וע"כ צריך לומר דס"ל למקשה דבלא רחבה אמרינן דאינו מוצץ ומקיא אבל כיון שהוא אמר שכשר משום בני יונה ע"כ

שוה לו דבלא"ה לא היה כשר א"כ קשה שפיר ליתני חוץ מיונה ותסיל וא"כ תקשי מה משני זה מוצץ ומקיא וזה מוצץ ואינו מקיא הא כיון דמקיא שוב אינו שוה ליונה וכיון דאינו שוה אמאי כשר משום בני יונה ואי דדי אם שוה במקצת א"כ מעיקרא מאי קשיא דלמא שוה בשאר דברים במקצת ליונה ובמוצץ ואינו מקיא כלל לא אלא תסיל אינו מוצץ ומקיא, ולפי האמור א"ש דהמקשן ס"ד דכיון דמוציאו מתורין ומשווי' לי' ליונה ע"כ דומה ליונה בב' הדברים שמחולקין יונים מתורין דאי מקיא הרי שווה באחד ליונה ובאחד לתורין ומנ"ל שהוא יונה דלמא הוא תורין וע"ז משני דתסיל מוצץ ושוה בדבר אחד ליונה מה שהוא מיוחד ליונה לבדה ומקיא ואינו שוה בזה ליונה אבל א"ל דשוה לתורין בזה דהא מקיא אינו מיוחד לתורין דוקא אלא לכל העופות וממין שאר עופות ודאי מפקי' תסיל כנ"ל ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו היפה ונפש ידידו הנאמן הדש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם:

תשובה קלח

שיל"ת ב' איפאלא תמה"ר ישועה לפ"ק. **אלף** שלומים מגבהי מרומים לאהובי תלמידי הרבני החו"ב כמו"ה שלמה גראסמאנן נ"י ביישוב לעקעניעש-בעניע:

מכתבך קבלתי ועל דבר שאלתך בפרה שחלבוה לעת ערב ושמו החלב בקדרות להקפיא ושוב חלבוה בבוקר ובשלו החלב ואכלו אותה ואח"כ נמצא בחלב של תמול בערב דם ואח"ז כשחלבו בערב יום נראה ג"כ דם בחלב ועתה מסופק אתה אם הכלים שבשלו בהם החלב של בוקר שבין הערבים אם אסורים משום שמא הי' ג"כ בחלב של בוקר דם או לא, הנה אנכי שולח לך לוטה פה תשובה ערוכה אשר השבתי בשנת תר"ל להגאון המנוח מו"ה דוד ליב זילבערשטיין זצ"ל בעהמ"ח ח שבילי דוד שהי' אז אב"ד בקערעסטור ושם בארה דאי ליכא מכה בדד יש להתיר אפילו החלב כל זמן שלא נפרש הדם בשולי הקדרה דהוי כדם אברים שלא פירש, ואיך הדין ביש מכה וגם איך הדין אם הפרה אחר כ"ד חודש מלידתה ע"ש באורך:

ועתה באתי עמ"ש דהוי כמו חזקה שהי' דם בחלב בבוקר כיון שנמצא בערב שלפניו ושל אחריו, הנה מה שהי' דם בחלב בערב שלפניו ודאי לא מקרי חזקה כמ"ש תוס' גטין ב' ע"ב ד"ה ע"א דנדה לא מקרי איתחזק איסורא דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה ועיין מהרש"א שם, וה"נ אינה בחזקת שתהא דם בחלב כל שעה ומכ"ש מצד שנמצא דם בחלב בערב שלאחריו דלא מחזקינן ריעותא למפרע עיין ביו"ד סי' פ"א ס"ב וש"ך

וטו"ז שם, אמנם יש לדון בזה דאמרי' בפסחים צ"א המפקח הגל ונמצא המת תחתיו חייב לעשות פסח שני שטמא מתחלתו והקשה תוס' נימא חי הי' כשהתחיל לפקח, ותי' כיון דנמצא מת אמרי' מתחלתו נמי מת הי' שכל הטומאות כשעת מציאתן ומזה הביא הטו"ז סי' שצ"ז ראיה דהיכא דחזקה דהשתא סותרת לחזקה דמעיקרא לא אזלינן בתר חזקה דמעיקרא כלל ונקוה"כ שם חולק דשם בגל אי אמרינן למפרע משעה שנפל מת יש זמן ידוע ואינו סותר חזקה דמעיקרא לכן אזלינן בתר חזקה דהשתא, אבל בנידון טו"ז אין זמן ידוע לתלו' בו שפסקה חזקה דמעיקרא לכן חזקה דמעיקרא עדיף ואוקמא על חזקת חי עיי"ש, וה"נ כיון שנמצא בערב שלאחריו אוקמא אחזקה דהשתא שהי' דם גם בבוקר ואי דאינו בחזקת שהי' דם מעולם, ז"א דהרי יש זמן ידוע לתלות בו מאימת הי' דם דהיינו מערב שלפניו שנמצא ג"כ דם והכי עדיף טפי דשם משעה שנפל הגל אינו רק ריעותא אבל כאן ודאי ילאה מחזקה דמעיקרא מערב שלפניו ושפיר י"ל דאזלי' בתר חזקה דהשתא שודאי הי' דם גם בבוקר ויש לעיין בזה אם מדמי' איסור לטומאה ועיין תוס' רפ"ק דנדה ובספר מקו"ח סי' תס"ז אות י"א:

אבל לפי מה שכתבתי בתשובה אחת בכונת תוס' גטין הנ"ל עפמ"ש ש"ש ש"ג פ"ד ליישב דעת ב"י סימן קי"ט שכתב דאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט או ניקר חלב ואח"כ המיר בו ביום הכל כשר, והקשה הנ"ל נימא העמד בהמה בחזקת איסור והרי הרשיע לפניך כמו במקוה שנמדד ונמצא חסר ברפ"ק דנדה, ותי' דמקוה שאני דאותו חסרון בעצמו שנמצא עתה אמרי' שהי' למפרע אבל בהמיר שמעשה, רשע שעשה עכשיו ודאי לא עשה למפרע רק דנימא מדהשתא עשה מעשה רשע גם למפרע עשה מעשה רשע אחרת הא לא אמרינן ע"ש, וזה סברת תוס' דבנדה ל"ש חזקה דדם שרואה עכשיו אינה רואה אח"כ אלא דנימא מדעכשיו ראתה דם זה תראה אח"כ דם אחר הא לא אמרי' דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה דם זה, וא"כ ה"נ כיון דאמרי' בב"מ ס"ד דחלב לאו מיני' קרבו דשקלי לי' להאי ואתי אחרינא בדוכתא א"כ ל"ש חזקה מחלב על חלב אחרת לומר מדזו לא נתבשלה כל צרכה ויש בה דם הי' דם גם בחלב של בוקר דהרי דם זה וחלב זו של עכשיו ודאי לא הי' בבוקר אלא שנאמר שהי' דם וחלב אחר והא לא אמרינן, ולא מיבעי' היכא דליכא מכה בדדי הפרה והדם הוא רק מחמת שלא נעכר עדיין הדם כל צורכו ועיין פ"ת יו"ד סימן פ"א ס"ה בשם חינוך ב"י סי' ל"ח ודאי י"ל כנ"ל, אלא אפי' איכא מכה המוציאה דם, מ"מ יש לומר דלא שייך חזקה בשביל שעתה או אתמול הוציאה דם שגם בחליבה של בוקר הוציאה דם מטעם הנ"ל כיון שזה דם והוצאה אחרת, ועוד כיון דרוב פעמים אין דם בחלב ועיין באשר"י

קידושין מ"ה אפי' הוי חזקה רובא וחזקה רובא עדיף ועיין טו"ז סי' ס"ט סקכ"ד ואשר"י כתובות ט', ואף די"ל הרי חזינן דיצאה מהרוב שהרי נמצא דם לפניו ולאחריו וכמ"ש תבו"ש סיכ"ט לענין מים במוח שאני התם דעתה יצאה מכלל רוב בריעותא דמים י"ל דיצאה בשעה זו מרוב כשרות ג"כ, אבל בשביל שיצאה לפניו ולאחריו מן הרוב מ"מ לא אמרינן שגם בחליבה אמצעית יצאה מן הרוב ועיין בש"ך סימן פ"א ססק"י כיוצא בזה, ויש לחלק ועכ"פ נ"ל דמידי ספיקא לא נפקא ואין כאן רק ספק שמא הי' דם גם בחליבת הבוקר ולא חזקה כלל:

וכיון שאינו אלא ספק וקי"ל דם שבשלו אינו אלא איסור דרבנן ועיין בש"ך סי' ס"ט סקע"ו וסי' פ"ז סקט"ו ופמ"ג ברישׁ פתיחה להּ' מליחה א"כ הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ואף דאית בי' נמי משום בישול דם בחלב גם זה אינו אלא דרבנן ועיין סי' פ"ז ס"ו וש"ך שם סקי"ג וג"כ סד"ר לקולא, אלא שהשבת ע"ז ממ"ש הש"ך בנקוה"כ סי' ס"ט להשיב על טו"ז סקכ"ד שהתיר באשה שבשלה בשר ושכחה אם מלחה משום דסד"ר לקולא דדם שבשלו דרבנן, והשיג נקוה"כ דלא אמרי' סד"ר לקולא אלא אם מצד עצמו הוא דרבנן אבל אם מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן לא אמרי' סד"ר לקולא כמ"ש בדיני ס"ס אות י"ט, וה"נ דם עצמו הוא דאורייתא רק מצד שבישלו הוא מדרבנן לא אמרינן בי' סד"ר לקולא וא"כ גם בנ"ד אין להקל מה"ט:

אבל לפענ"ד נראה דאפי' לדעת נקוה"כ הכא שרי דבאמת דבריו תמוהים דהרי הוא בעצמו כתב שם בדיני ס"ס אות י"ט דהיכא דיש ספק שמא אין כאן איסור כלל אפילו בא לו מצד אחר שהוא דרבנן מ"מ אמרינן בי' סד"ר לקולא כמו בשתי קדרות בסימן קי"א ע"ש וא"כ ה"נ בנידון טו"ז כיון שיש ספק שמא נמלחה ואין כאן אי' א"כ אפילו הספק בא לו מצד אחר נימא סד"ר לקולא אך הדבר ברור דכונת הש"ך שם דוקא היכא די"ל שמא לא הי' כאן איסור מעולם אז אמרינן סד"ר לקולא אפילו בא לו מצד אחר שהוא דרבנן, אבל בנידון טו"ז דודאי הי' כאן אי' שהי' דם בחתיכה רק דאמרי' סרכי' נקט ואתי ודאי מלחה כדרכה והסירה האי' בזה שפיר כתב נקוה"כ דאם מצד אחר בא שהוא מדרבנן לא אמרינן בי' סד"ר לקולא ועיין תוס' כתובות כ"ב ע"ב ד"ה והבא דחזקה נגד חזקה מקרי איקבע איסו' וה"נ חזקה שמלחה כדרכה נגד חזקת דם בחתיכה הוי עכ"פ כאיקבע איסורא ולא אמרי' בי' סד"ר לקולא היכא שבא לו ממקום אחר שהוא דרבנן ועיין ש"ך דיני ס"ס אות כ"א, ולפ"ז בנדון דידן שיש ספק שמא אין כאן איסור כלל בחלב של בוקר מעולם גם הש"ך מודה דאפילו בא מצד אחר שהוא דרבנן ג"כ אמרינן

בי' סד"ר לקולא אם לא נודע הספק עד אחר שהי' איסור דרבנן אף שנולד כשהי' ספק דאורייתא ועיין שעה"מ פ"י דמקואות כלל וי"ו ד"ה וראיתי:

וראיתי במכתבך שהפלאת על נקוה"כ ויען לא ביארת זה מזה לחוזה הנני מביא ככתבך וכלשונך, בשלמא בהך דק"י דין י"ט דשם קאי על הא דמקשה בס"ד שנתערב אמאי לא יתבטל דהא דבע"ח לא בטל הוא דרבנן א"כ כיון דהוי ספק דרוסה הוא סד"ר ע"ז שפיר תי' ד"מ כיון דמצד עצמו דרוסה הוא דאורייתא וספיקו דאורייתא רק מצד אחר בא לו שהוא דרבנן מכח שנתערב ע"ז שפיר אמרינן דזה לא נחשב לסד"ר רק אנו אומרים דהוי כמו סדא"ו נתערב וגם אז אמרו חכמים דינם דבע"ח לא בטל ולא אמרינן דעתה הוא דרבנן דהא גם עתה הו"ל רק הספק אם נדרסה וזה הספק הוי בדאו' ע"כ אמרינן דהו"ל כמו סדא"ו נתערב וא"ש אבל כאן שאנו דנין עתה לאחר שכבר נתבשל ועתה הוא דרבנן גם אם הי' בו דם אמאי לא נימא כשאנו מסופקין אי הי' בו דם דודאי לא הי' בו דהא אף אי הי' הו"ל רק דרבנן והו"ל סד"ר ומה לנו עתה למה שהי' קודם שנתבשל דם דאורייתא כיון דעתה בזמן שדנין עליו הוי דרבנן עכ"ד, ואני אינני רואה בדבריך שום הפרש בין זה לזה דגם כאן כיון דמצד עצמו דם הוא דאו' וספיקו אם יש בו דם דאורייתא רק מצד אחר בא לו שהוא דרבנן מכח שנתבשל ע"ז אמרינן כיון דהספק אם יש בו דם וזה הספק הוא דאורייתא רק בא לו עתה שהוא דרבנן מכח שנתבשל ע"ז שפיר אמרינן דזה לא נחשב לספק דרבנן רק אנו אומרים דהוי כמו סדא"ו חתיכה שהוא ספק אם יש בו דם שנתבשלה וגם אז אמרו חכמים דדם שנתבשל אסור ולא אמרינן דעתה הוא דרבנן דהא גם עתה הספק אם יש בה דם וזה הספק הוי בדאורייתא ע"כ אמרינן דהוי כמו ספק דאורייתא נתבשל ומ"ל אם הספק דרוסה ניתר מכח ביטול ברוב מה"ת או חתיכה ספק נמלחה ניתרת מכח דם שנתבשל מה"ת, לכן אינני יודע פירוש אחר בדבריך רק דק"ל בשלמא בספק דרוסה כבר דנו עליו קודם שנתערב והחלטנו לאיסור דהוי ספק תורה לכן לא מהני אח"כ ביטול דבע"ח לא בטלי ואין להתיר מכח ספק דרבנן דכבר פסקנו הספק לאיסור בעודו ספק תורה אבל כאן לא דנו על חתיכה זו בעודו ספק תורה קודם שנתבשלה רק אחר הבישול שכבר הוא ספק דרבנן שפיר י"ל סד"ר לקולא ועיין סי' ק"י ס"ט בהג"ה ובש"ך שם סקס"ב:

וע"ז נראה דלא כן הוא ועיין בטו"ז סי' ק"י סקי"ג גבי ס"ס דבעינן דוקא שנולדו שני הספיקות בפעם אחת שלא הי' אפשר לדון על ספק אחד בלי חבירו אז הוי ס"ס אבל אם לא נולדו בפעם אחת רק בזאח"ז ח"ז שהי' אפשר לדון על אחד בלי חבירו אף שלא נודעו רק בפעם אחת ולא דנו על אחד בלי חבירו שוב לא הוי ס"ס עיי"ש וה"נ ס"ל לש"ך

בדעת ד"מ דאפי' לא נודע הספק דרוסה עד אחר שנתערב ולא דנו עליו כל זמן שהי' ספק תורה רק אחר שכבר הי' ספק דרבנן מ"מ כיון שנולד הספק בשל תורה והי' אפשר לדון עליו קודם שנתבטל ונעשה אי' דרבנן שוב לא אמרינן ב' ספק דרבנן לקולא והכא נמי נהי דנודע הספק אחר הבישול שהוא דרבנן מ"מ לידת הספק הי' קודם הבישול והי' אפשר לדון עליו אם מותר לסחוט הדם במכבש ולאכלו שהוא אי' דאורייתא ועיין רשב"א ברכות דף ט"ל ד"ה דבש ולדעת בית יעקב שהביא הפמ"ג בפתיחתו למליחה יש לדון עליו בתחלת בישולו שעדיין אסור מה"ת עיי"ש א"כ אף שלא נודע הספק עד אחר הבישול שהוא דרבנן מ"מ לא אמרינן בי' סד"ר לקולא, ועיין בשעה"מ פ"י דמקואות כלל וי"ו שהביא ראי' לדברי ד"מ בסי' נ"ז מגמ' יומא נ"ה ע"ב אמרי במערבא גזירה משום חטאת שמתו בעליה ופרש"י שמא מת אחד מהן שנתנו מעות בשופר ונמצאו מעות מעורבות עם הכשרות והק' הנ"ל הא מה"ת בטיל ברוב רק מדרבנן לא בטל משום דמטבע חשיבא וכיון דאינו רק ספק שמא מת הו"ל סד"ר לקולא אלא ודאי כיון דמצד עצמו אסור מה"ת רק מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן לא חשיב סד"ר עיי"ש והרי התם אפי' לידת הספק הי' אחר התערובות שהוא דרבנן אלא כיון שאפשר לספק זה לבא בדאורייתא בלי תערובות ולדון עליו שוב לא נחשב סד"ר מכ"ש היכא דלידת הספק הי' בדאו' רק ידיעת הספק הי' אחר שהוא דרבנן ודאי לא אמרי' בי' סד"ר לקולא וצדקו דברי נקה"כ:

ובהכי ניחא מה דהוי קשי' אנקה"כ בתרתי חדא דשם בנידון טו"ז אפי' לידת הספק לא הי' בדאורייתא דהרי הספק הוא מחמת ששכחה ומלחה והרי בשעת הבישול הי' ברור לה שמלחה ולא עלה על לבה שום ספק ולא הי' אז בעולם מה לדון רק אחר שנתבשל עלה הספק בלבה ואז כבר הי' דרבנן ועיין שעה"מ הנ"ל ד"ה וראיתי ביישוב קושי' ש"ך ופר"ח ועיין מקו"ח סי' תל"ח סק"ג משא"כ בספק דרוסה אפי' נודע הספק אחר שנתערב מ"מ באמת על ארי קודם שנתערב והי' אדם בעולם שידע מספק זה ואילו הוי ידעינן מזה קודם שנתערב מה שידעינן עתה הי' על מה לדון משא"כ כאן שהספק רק מחמת שכחה וכיון שאז לא עלה בלבה ספק לא הי' ספק לשום אדם בעולם בדאורייתא, ועוד דהא דם אברים שלא פירש מותר וא"כ גם אם הי' מסופקת אם נמלחה קודם הבישול ג"כ אין לדון על ספק תורה דבאומצא מותר ואי כנ"ל אם מותר לסחוט ממנו ולאכלו מ"מ אפשר שלא היינו דנין ע"ז כלל דאין דרכו בכך והראי' שבאמת לא סחטו ממנו רק היינו דנין על דרבנן מה יהי' דינו אחר שיתבשל אבל בדרוסה ודאי אם היינו יודעין מן הספק קודם שנתערב היינו דנין ע"כ בדאורייתא אם אסורה או מותרת לכן לא אמרינן

בי' סד"ר לקולא ומה דמיון זה לזה ולב"י הנ"ל א"ש קושי' השני' דבתחלת הבישול היינו דנין ע"כ על סדא"ו אם הי' נולד הספק קודם הבישול אבל הש"ך מדויל ידיה משתלם ש דלא ס"ל הב"י הנ"ל רק מיד בתחלת הבישול הוי דרבנן עיין סי' ס"ח סקל"ד ופמ"ג בפתיחה ולדברי שעה"מ א"ש דכיון דאפשר לספק זה בשל תורה דהיינו שתהי' מסופקת אם מלחה קודם הבי הבישול ואם מותר לסחוט הדם ולאכלו כנ"ל אף שעתה נולד הספק רק בדרבנן שוב לא אמרינן בי' סד"ר לקולא וא"ש:

אלא דמ"מ יש לי קצת עיון על דברת נקוה"כ דמלשון או"ה שהביא הש"ך בדיני ס"ס דין י"ט שכתב דכל מקום שיש חשש איסור דאורייתא לא אמרינן בי' סד"ר לקולא ע"ש נראה שיש חילוק בין אם הוא רק אי' דרבנן מצד ביטול אז לא אמרינן בי' סד"ר לקולא כיון דנהי דהתורה התירה לנו מצד ביטול ברוב אבל אם היא דרוסה קמיה שמיא גליא שאוכל איסור והרי לדעת הרשב"א שהביא המחבר סי' ק"ט ס"א אסור לאכול שלשה יחד ולי"א אפי' בזאח"ז לאדם אחד אסור אבל אם הוא איסד"ר מצד עצמו כדם שנתבשל וגם קמיה שמיא גליא שאינו אוכל איסור דאורייתא אפשר דכ"ע מודו דאפי' הספק בא מחמת דבר אחר אמרינן בי' סד"ר לקולא והדבר צריך תלמוד:

ודברי שעה"מ הואיל ואתי לידן נימא בי' מלתא דק"ל עליו מאי ראי' מייתי מהתם דלמא התם משו"ה לא עשו שופרות לקיני חובה אף דהוי רק סד"ר משום דאין עושין סד"ר בידים כמ"ש פר"ח בסי' ק"ו ועיין ב"י או"ח סי' תל"ח, ועוד ק"ל למ"ש הפלתי סס"י ק"ב ונובי"ת יו"ד סי' נ"ד וצל"ח פסחים נ"ד בדעת מרדכי דאם האיסור עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובות והיתר הי' בעולם בלא תערובות אפי' דשיל"מ בטל עיי"ש ועיין תשובת חות יאיר סס"י קל"ג דגם לענין בע"ח חשיבי ולא בטלי נמי הדין כן א"כ שם נהי דמטבע חשיבא ולא בטלי מ"מ הלא לא מתו הבעלים רק אחר שנתערב וא"כ האיסור ביאתו לעולם עי"ת וליבטיל ואי הוי אמרינן דלא מקרי ביאתו לעולם ע"י תערובות אלא אם העצם בא לעולם עי"ת כמו גבי גיגית ביו"ד סי' ק"ב ס"ד אבל אם העצם הי' בעולם בלא תערובות רק שם איסור בא בתערובות לא בטיל [ע"ל סי' מ'] א"ש דגם שם הי' עצם המטבע בעולם בלי תערובות רק שם איסור בא בתערובות אבל למה שהבינו האחרונים דאפי' שם איסור בא בתערובות בטיל קשי' כנ"ל ועיין מל"מ פ"א מהלכות משכב ושע"ת ח"ג כ"ג פ"ד וצ"ע:

וגם מ"ש שעה"מ דזה תליא במחלוקת הרה"מ פ"ז מעירובין הי"ג עם תוס' ורשב"א ור"ן בעירב בתרומה ספק טהורה ספק טמאה דאינו עירוב דלדעת הרה"מ אינו עירוב משום שאינו סעודה ראויה אבל עירב בין השמשות הוי עירוב דספק עירוב כשר והחולקים

למדו מזה דגם בעירב ביהש"מ אינו עירוב כיון דליכא חזקת כשר לא אמרינן ספק עירוב כשר וס"ל דלה"מ בספק תרומה טמאה אינו עירוב משום דספק נולד בדאורייתא לענין אכילה אף דנתגלגל לסד"ר לענין עירוב ל"א סד"ר לקולא ולהחולקים אמרינן גם בזה סד"ר לקולא וע"כ הטעם משום דלא אמרינן ספק עירוב כשר אלא בהי' לו חזקת כשר עיי"ש, ודבריו תמוהים לפענ"ד לא מיבעי מהרה"מ ודאי לא מוכח מידי דספק תרומה טמאה כיון דאסור באכילה מצד סדא"ו א"כ הוי ודאי סעודה שאינה ראויה ודאי אין כאן עירוב ולא הוי סד"ר רק ודאי דרבנן אלא אפילו משיטת החולקין נמי לא מוכח מידי דודאי בספק דרוסה שנשחטה ונתערבה ממנה חהר"ל שאינה בטלה ברוב ויש ממנה שלא נתערבה אפי' בלי סברת ד"מ נמי לא אמרינן במה שנתערב סד"ר לקולא כיון שחציה שבחוץ אסורה מכח ספק דאורייתא ועיין פתחי תשובה סי' ק"י דיני ס"ס אות י"ט וי"ל, דזה תליא בפלוגתא הגאונים בסי' ק"י בדין של תשובת גאונים בתראי סי' וי"ו עיין פלתי שם אות י"ג ועיין ש"ש ש"ד פ"ד רק הד"מ חידש דאפי' עכשיו אין לדון כלל על סדא"ו רק על סד"ר מ"מ כיון שקודם שנתערבה הי' דאורייתא שוב לא אמרי' סד"ר לקולא והרי שם אם עירב בספק ת"ט גם עכשיו יש לדון לענין דאורייתא לענין אכילה ואמרי' דאסור באכילה ואפ"ה אמרי' לדידהו סד"ר לקולא לענין עירוב:

אבל האמת יורה דרכו דלא דמי כלל דשם בנידון דד"מ לענין אותו הדבר בעצמו שהי' הספק בשל תורה אם מותר באכילה הוא עתה ספק בדרבנן כיון שהוא בתערובות אבל כאן הם שני ענינים נפרדים ענין ספק אחד הוא בשל תורה אם מותר באכילה וענין השני הוא סד"ר אם מהני העירוב לכן אפי' יש לדון על שניהם כאחד נמי ס"ל דלענין דאו' אזלינן לחומרא ולענין דרבנן אזלינן לקולא אבל בנידון דד"מ שפיר י"ל דס"ל כיון דבאותו ענין עצמו הי' סדא"ו אף שדבר אחר גרם לו אח"כ שנעשה דרבנן מ"מ כיון שהס' על אותו ענין עצמו לא אמרי' בי' סד"ר לקולא ועיין באו"ח סי' ס"ז ספק קרא ק"ש דחוזר וקורא גם מה שהוא רק דרבנן אף דהוא סד"ר כ' המג"א סק"א הטעם שכך היתה התקנה עי"ש ועיין סי' קפ"ד ס"ד דספק בירך ברהמ"ז צריך לחזור ולברך דהוי סדא"ו וכ' המג"א שם סק"ג דצ"ל גם ברכה הד' שהיא מדרבנן דלא לזלזולי בה עי"ש אבל מדינא הוי אמרי' אף דלענין דאו' אזלי' לחומרא מס' מ"מ לענין דרבנן אמרי' סד"ר לקולא וזה דומה לנידון דעירוב הנ"ל אבל כשהספק בדאו' ובדרבנן בענין א' אלא שבתחלה הי' ענין ספק זה דאו' ואח"כ ע"י ד"א בא לו שנעשה דרבנן י"ל שגם החולקים על הה"מ מודו לד"מ דל"א בזה סד"ר לקולא ודברי שעה"מ צ"ע:

נחזור לראשונות דכאן בנ"ד אפי' לש"ך בנה"כ מותר משום סד"ר לקולא אף שהספק בא ממק"א כיון דיש ספק שמא אין כאן איסור כלל ועי' פמ"ג סי' ק"י בדיני ס"ס אות א' ד"ה הנה פסק להלכה כדברי מהריב"ל בשור ספק טרפה ובשלו בכלים ולא נודע הספק עד אחר מעל"ע דהוי סד"ר לקולא בהפ"מ ע"ש באריכות אף דס' נולד בדאו' כיון דלא נודע רק בדרבנן ואף שבא לו מצד אחר שהוא מדרבנן משום שהוא נוטלפ"ג אחר מעל"ע מ"מ אמרי' בי' סד"ר לקולא אף שגם בגוף זה של הכלים נולד הספק בדאו' מכ"ש בנידון דידן שבכלים מעולם לא הי' סדא"ו דמיד שנתבשל הוי דם שבשלו דרבנן לדעת פמ"ג בפתיחה דלא כבית יעקב שהבאתי למעלה ועיין בפ"ת שם אות י"ט דאם יש עדיין מן הבשר של ס"ט בעין אחר מעל"ע בשעה שנודע הספק כיון דאנו דנין גם על הבשר ואוסרים אותו משום סדא"ו לחומרא יש לצדד ולהחמיר גם בכלים ולפ"ז גם בנ"ד אם בשעה שנולד הספק הי' עוד בעין מחלב שחלבו בבקר שלא נתבשלה עדיין א"כ הוי על החלב סדא"ו לחומרא יש להחמיר גם בכלים אף דהוי ספק דם שבשלו דרבנן אבל כבר כ' שם דגם בכה"ג מותר וכן מוכח ממש"ל בספק עירוב וספק בירך בהמ"ז וספק קרא ק"ש כיון שהם ב' גופים או שני ענינים ועי' בש"ך דיני ס"ס אות וי"ו בביצה שנולדה ויש בה ספק אם נולדה מכשרה או מתרנגולת ס"ט דביצה מותרת משום ס"ס אף דס' נולד בתחלה בתרנגולת לא הוי ס"א בגוף וס"א בתערובות משום דאין אנו דנין על התרנגולת רק על הביצה והביצה הוא גוף אחר אף שהתרנגולת עדיין בעולם וה"נ דכוותי' הכלים הם גוף אחד ובהם מעולם ל"ה סדא"ו:

וענ"ל להוסיף דאפי' למש"ל בדעת שעה"מ שם שאם רק אפשר שיהי' ספק זה בדאו' אף שעכשיו נולד אפי' רק בדרבנן מ"מ ל"א בי' סד"ר לקולא מ"מ גבי ספק דם בחלב א"א שיהי' סדא"ו לענין הכלים דהרי הכלים א"י לבלוע חלב זו אלא ע"י בישול או מלח או כבישה מעל"ע עי' ש"ך יו"ד סי' ס"ט סקס"ח וטו"ז רס"י ק"ה ומג"א תמ"ז סקט"ז אי שייך כבוש בכלים היינו להפליט מן הכלי אבל להבליע בכלי לכ"ע שפיר שייך כבוש בכלים וא"כ ממילא הוי דם שבשלו או שמלחו והוי רק דרבנן כדמוכח מנחות כ"א וכמ"ש פמ"ג בפתיחה וכן בכבוש הרי הדם נכבש בחלב וקי"ל כבוש כמבושל והו"ל כדם שבשלו דאינו רק מדרבנן ועיין פמ"ג הנ"ל ועיין ש"ך סי' ע' סקל"ו [ועי' חוו"ד סי' ע' סק"ד] וא"כ לענין הכלים א"א שיהי' סדא"ו בזה שפיר אמרינן ודאי סד"ר לקולא אך יש לעיין אם שייך בתערובות דם בחלב לח בלח כלל דין כבוש שיהי' דינו כדם שנכבש וצ"ע אבל מ"מ מה שנבלע ממנו בכלי היא ע"י כבישה שפיר שייך בי' כבוש כמבושל וא"ש:

וראיתי לפמג"ד סי' ק"ה משב"ז סוף סק"ב הביא ראי' דדם שנכבש אסור מה"ת מהא דילפינן בבכורות וי"ו דחלב שריא משום דם מדאצטריך קרא למיסר בב"ח ומאי קושי' הא שפיר צריך קרא דאי משום דם הי' מותר דהוי דם שבשלו אע"כ דילפי' מדאסרה תורה דרך בישול ושרי תרי לי' והלא גם בתרי לי' יש איסור משום דם אע"כ דחלב שרי משום דם ואי נימא דגם דם כבוש מותר מה"ת א"כ גם מתרי לי' לא מוכח מידי עיי"ש, ולפענ"ד לק"מ לפמ"ש הוא עצמו שם לחלק בין מליחה לכבוש דמלח משנה הדם מכמות שהי' משא"כ כבוש י"ל דאינו משנהו מבואר דהטעם דדם שמלחו ושבשלו מותר מה"ת משום דנשתנה מבריתו ולפ"ז י"ל דבאמת גם כבוש כמבושל לגמרי ומשנהו מבריתו לגמרי אלא דכל זה לבתר דגלי קרא דחלב שריא ואין בה איסור דם משום דנשתנה מבריתו ועיין במג"א סי' רט"ז סק"ג וח"י סי' תס"ז סקט"ז ומקו"ח סי' הנ"ל אבל אי הוי אמרינן דחלב אסור משום דם אף דנשתנה מבריתו לא הוי אמרינן כלל דדם שבשלו ומלחו וכבשו מותר אף דנשתנה מבריתו ועיין תוס' מנחות כ"א ד"ה דם ונובי"ת יו"ד סי' ל"ו:

ואמנם כבר כתב הרא"ה בבדה"ב דף ע"ה ע"ב דאף דדם שבשלו דרבנן מ"מ לאו בכל ספקותיו מקילין כיון שקרוב מאוד לאיסור תורה עיי"ש אבל מ"מ נ"ל להקל בנ"ד דהרי איכא ס"ס שמא אין בה דם כלל ואת"ל יש בה דם שמא איכא ששים נגד הדם ואף דא"י להתהפך הלא כיון דתחלה אנו צריכין לדון אם יש בו דם א"צ יכול להתהפך כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ו בשם מ"ע ומה"ט נמי לא הוי שם אונס חד כמ"ש חוו"ד שם סק"י ובלאה"נ לא הוי שם אונס חד כיון דספק אין בו דם מתיר יותר שא"צ ביטול ועיין ש"ך שם אות י"א וי"ב וגם שאם יפול בו דם אחר מס' יתבטל אם אין בו דם כלל משא"כ אם יש בו דם ונתבטל בס' חוזר וניעור ועוד הרבה טעמים לפי הכללים שכתבו אחרונים בזה ואין לומר דיש לברר שישאר החלב בלא בישול ויקפיא הדם למטה ועיין חולין קי"א גבי בי דוגי חדא דאין זה מוכרח שיש לברר בזה השני הספיקות דאפי' ימצא דם קפוי בשולי הקדרה אולי לא הקפיא כולו ואין ס' ועיין נובי"ק יו"ד סי' נ"ז ובגוף הדבר אם צריך לברר עיין ש"ך שם אות ל"ה ועוד בנ"ד אנו דנין על הכלים והחלב כבר נאכל כולו וא"א לברר כלל, וגם לא הוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דהרי נולדו שני הספיקות ביחד ועיין סי' ק"י ס"ט וש"ך וטו"ז שם ובלאה"נ כבר ביארתי במק"א דל"ש ס"א בגופו וס"א בתערובות אלא בתערובות יבש ביבש דבר חשוב שאינו מתבטל דספק התערובות הוא על כל או"א שמא אין זה האיסור אבל אם הוא לח בלח ומסופקים אם יש ששים לבטלו גם ספק התערובות הוא בגופו שמא הותר האיסור ונתבטל בששים והוא סברא ישרה לפענ"ד:

אלא שאתה פקפקת על ביטול בששים ממ"ש המרדכי סוף חולין דהיכא דהיתר ביאתו לעולם עי"ת לא מהני ביטול וה"נ עיקר ביאת החלב לעולם מעורב בדם, ומה שחלקת דכאן כיון דע"י הבישול מתערבים הטעמים מחדש הו"ל תערובות חדש י"ל דבטל אפי' למרדכי, לא נ"ל מתרי טעמי חדא דמ"מ אסור מחמת תערובות הראשון ולא מיבעיא אי אמרינן גם בלח בלח חנ"נ ודאי הוא כן אלא אפי' אי בלח בלח לא אמרינן חנ"נ עיין יו"ד צ"ב ואפי' אמרינן בי' נמי אפשר לסוחטו מותר כמו שנראה מתוס' חולין ק' ד"ה בשקדם ואפי' למ"ש תוס' שם דהיכא דאינו נאסר ע"י נ"ט כמו כאן ביש ששים לא אמרינן חנ"נ מ"מ כיון דאתה קאי בשיטת מל"מ פ"א ממשכב דאפי' ביטול בס' לא מהני בהיתר עיקר ביאתו לעולם עי"ת ודלא כנובי"ת יו"ד סי' נ"ד ופמ"ג סי' י"ד סקי"ב וע"כ אף שהטעם נאבד מעולם מ"מ כיון שממשו לא ביטל אסור א"כ מה אהני לך שיש תערובות חדש בבישול ע"י עירוב החלקים והטעמים מ"מ ממשו לא בטיל, ועוד דסכ"ס ההיתר לא הי' לו שעה"כ קודם התערובות ואין בכחו לבטל ההיתר:

אבל הסכת ושמע מה שנ"ל בזה דבר חדש דבאמת דברי המרדכי תמוהים דהא ביטל ברוב ילפינן מאחרי רבים להטות וכמ"ש רש"י בחולין צ"ח ומה שהק' ע"ז פמ"ג בפתיחה לתערובות דל"ד לסנהדרין דשני מזכין ואחד מחייב בטלה דעתן משא"כ לאכול שלשתן יחד להרא"ש אוכל אחד איסור כבר יישבתי במק"א לפמ"ש מהר"ם חביב בכללים שבסוף ספר גט פשוט כלל א' בפי' תוס' ב"ק כ"ז ד"ה קמ"ל דמשו"ה אזלינן בממון בת"ר דיינים אף דאין הולכין בממון בת"ר משום שהמיעוט מבטלין דעתם וסברתם מפני סברת הרוב עיי"ש והרי מוציאין ממון מחזקה אף דודאי הוא נגד סברת המיעוט מ"מ סברת המיעוט בטל ברוב וה"נ דכוותי' ולפ"ז לדעת המרדכי התם נמי נימא דאם המיעוט אמרו דעתם תחלה וסברת הרוב לא בא לעולם אלא אם דעת המיעוט אין דעת המיעוט בטל ברוב והא ודאי ליתא ועיין ברמב"ם פ"ח מסנהדרין סוף ה"ב:

לכן נ"ל בדעת המרדכי דסברתו כך דלא אמרי' ביטול ברוב אלא מצד דאמרינן דהמיעוט בטל והוי כמי שאינו וכ"ז היכא דאפשר שיהי' הרוב בעולם בלי המיעוט וכן בסנהדרין אפשר שהמיעוט יאמרו סברתם אח"כ ואפשר שיהי' הרוב בעולם בלי המיעוט ולכן אף שהמיעוט אמרו דעתם תחלה ואח"כ בא הרוב לעולם מ"מ המיעוט בטל דהוי כמי שאינו אבל אם אי אפשר שיהי' הרוב בעולם בלי המיעוט כגון ביבמה שרקקה דם ביבמות ה' דאמרינן שם שא"א בלא צחצוח רוק או בשכבת זרע של זב בב"ק כ"ה ונדה כ"ב דאמרינן שא"א בלא צחצוח זיבה אין לומר דהמיעוט בטל ברוב והוי כמי שאינו דהרי אי אפשר שיהי' הרוב בעולם בלי המיעוט וכיון שהרוב בעולם עכ"ח גם המיעוט בעולם

ולהכי לא בטיל וזה פירוש דבר שתחלת ביאתו לעולם מעורב שכתב המרדכי שא"א לבא בעולם רק מעורב עם המיעוט וכן בנידון מל"מ פ"א מהלכות משכב ומושב אי אפשר שיבא הרוב לעולם בלי המיעוט שעכ"ח יש בחלב גם מן מיעוט אבר היוצא ודמי להאי דמרדכי ולא בטיל אבל בנ"ד דאפשר לחלב לבא בעולם בלי דם אף דעיקר ביאתו לעולם הי' מעורב בדם שפיר בטל ואמרינן דמיעוט דם כמי שאינו דהא אפשר להיות חלב מבהמה זו בעולם בלי דם וידעתי שהאחרונים לא הבינו כן כי בזה נסתר הרבה מדבריהם מ"מ נ"ל האמת כמ"ש לכן נ"ל דהכלים מותרים בלי שום פקפוק וגמגום כלל מכל הלין טעמים שכתבתי:

אבל מ"ש להתיר כלים משום דמוקמינן הכלים בחזקת היתר כמ"ש ב"י סוס"י קכ"ב בשכח כלי בבית הגוי דהעמד כלי על חזקת היתר ואימור לא נשתמש בה איסור עיי"ש יפה דחית דשם מכח חזקת היתר דכלים אמרינן שלא נשתנו ולא נשתמש בהם אבל כאן מכח חזקת היתר דכלים אין לומר שלא הי' דם בחלב ועיין תוס' חולין פ"ו ד"ה מ"ט ועוד יש לחלק דהתם הספק נולד בכלים לכן מהני להו חזקתיהו אבל כאן הספק נולד בחלב והחלב לית לה חזקת היתר ואזלינן בתר דבר שהספק בא ממנו ולא בתר הנגרר ועוד כיון דודאי בישל החלב בכלים פקעה חזקתיהו ושתי סברות אלו מבוארין בריטב"א עירובין ל"ו ד"ה רבא ע"ש:

ועיין בטו"ז יו"ד סי' א' סק"ו שחידש סברא זו מדנפשי' בשוחט שבדקו אותו ונמצא שאינו יודע הדינים דלדעת רמ"א אם לא נטל קבלה מעולם ולטו"ז אפי' נטל קבלה כל הכלים שבשלו בהם מה ששחט אסורים וכתב ואין לומר דמוקמינן הכלים בחזקת היתר דהא בגטין ל"א גבי מקוה שנמדד וכו' פירש"י כל תרומות וטהרות שנשתמשו בהם בכלים ואנשים שטבלו מטומאתן טמאים אפי' ביש חזקת טהרה לאותן טהרות לא מהני כיון דאיכא ריעותא במקוה ה"נ כן הוא ע"ש וה"ט דאזלי' בתר דבר שנולד בו הספק ולא בתר הנגרר ועיין שע"ת ח"ב כ"י פ"א ופמ"ג שם וגוו"ד כס"ב תמה עליו מתוס' חולין ד"י ע"ב ד"ה ודלמא שהק' בנגע שנמצא חסר לאחר ז"י הסגר אמאי מטמאין למפרע אותן שנכנסו לבית בימי הסגר משום דאוקי נגע אחזקה נימא אוקי גברא בחזקת טהרה והרי נגע חסר לפניך ועיין מה שתי' בזה בנדה ב' ד"ה התם ולט"ז מאי קושיא הא הספק נולד בבית ואזלינן בתרי' שהי' טמא דאוקי נגע אחזקה ולא בתר הנכנס שהוא רק נגרר ע"ש:

ולפענ"ד לק"מ דהתם בשעה שנולד הספק דהיינו אחר ז' ימי הסגר שנמצא הנגע חסר ויש ספק אם הי' חסר למפרע אין לדון על ספק זה רק לענין לטמאות אדם שנכנס בו או כלים וגם בתוך ז"י הסגר אין לדון על הבית לענין דבר אחר רק לענין הנכנס בו אם

נטמא דהא הבית הוא מוסגר והרי הנכנס בו יש לו חזקת טהרה לכן הוי כאלו הספק נולד באדם או כלים שנכנסין בו ושפיר אזלינן בתר חזקתיהו אבל באדם וכלים שטבלו במקוה שנמדד ונמצא חסר הספק נולד בהם עצמם אם מותר ליכנס במקדש ולאכול תרומה וקדשים וכן בכלים אם מותר להכניסם למקדש ועיין ברמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ז וכיון שהם טמאים אזלינן בתריהו ולא בתר חזקת טהרות שנשתמשו בהם ועיין רש"י קידושין ס"ו ד"ה סמוך כיון דלא דנו על אם ינאי וגם לא הי' לדון עליה שבאו תרי ותרי אחר מיתתה הוי כאלו נולד הספק בינאי ולא מהני חזקתה לבנה ובזה מיושב קושי' תוס' שם על רש"י ועיין פני' שם וכן בנידון טו"ז הספק נולד בבשר שהי' לבהמה חזקת איסור והי' לדון על הבשר אם הי' נודע הספק אלא שלא נודע הספק עד עכשיו שאין לדון על הבשר רק על הכלים שפיר אזלינן בתר דבר שנולד הספק בו ולא בתר הנגרר משא"כ באם ינאי שלידת הספק מחמת תרי ותרי וכיון שהיא כבר מתה אין לידת הספק בה אבל בבית המוסגר אין לדון עליו כלל מעולם רק לענין הנכנס בו הוי שפיר כאלו נולד הספק בנכנס ואזלינן בתר חזקת הנכנס כנ"ל וא"ש:

ובהכי ניחא נמי מה שעמד הרא"ם בתשובה סי' כ"א אהא דאמרינן בנדה ב' וכמה דוכתי גבי מקוה שנמדד משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו הא הספק נולד במקוה ואזלינן בתר דבר שנולד בו הספק ולא בתר הנגרר דהיינו הטמא ולפמ"ש א"ש דעל מקוה אין לדון על ענין אחר אם חסירה אם לאו אלא לענין לטבול בו טמא והוי כאלו נולד הספק בטמא ואזלינן בתר חזקתו:

עוד הק' עליו ממ"ש הרמב"ם פ"י ממקואות ה"ז שני מקואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי אלו תלויות עיי"ש ואמאי הן תלויות ולא טמאות ודאי דהעמד טמא על חזקתו אע"כ משום דאיכא כנגדו חזקת טהרות דתרומה ואוקי חזקה להדי חזקה והוי ספק אלמא דאזלינן גם בתר הנגרר עיי"ש שהאריך, ולפענ"ד לק"מ לפי מה שהבינו אחרונים בכוונת הר"ש פ"ב דמקואות מ"ב דמשו"ה מחמרינן בטומאה קלה מבטומאה חמורה משום דבטומאה קלה י"ל דאוקמא אחזקה שעדיין טמא טומאה קלה כמו שהי' קודם שטבל אבל בטומאה חמורה כיון שודאי אינו כמו שהי' קודם שטבל דקודם טבילה הי' טמא מה"ת ומה"ת ודאי טהור עכשיו וכיון שא"א לומר שהוא עוד כמו קודם שטבל שוב ליכא חזקה והוי סד"ר לקולא ע"ש וה"נ אני אומר לפי מה שנראה שם מדברי הרמב"ם אין הספק על הטמא באיזה מהן טבל אבל ידעינן איזהו הכשרה ואיזהו הפסולה רק מיירי שהוא יודע באיזה מהן טבל רק הספק איזה מהן הכשרה ואיזה מהן הפסולה כי אם יודע איזה מהן הכשרה ואיזה מהן הפסולה

ומסתפק על עצמו באיזה מהן טבל לא משכחת כל הדינים שכתב אח"כ כמבואר למעיין שם והגוו"ד העתיק לשונו שלא בדקדוק וא"כ אם לא הי' טובל בראשונה והי' טובל בשני' לא הי' עלתה לו טבילה וע"י שטבל בראשונה אם יטבול בשני' הרי הוא ודאי טהור וא"כ שוב ל"ש לומר העמד טמא על חזקתו שהרי ודאי אינו כמו שהי' קודם שטבל דקודם שטבל בזו לא מהני לי' טבילת שני' ועכשיו מהני וכיון דליכא חזקת טמא שפיר הוי רק תלויות ולא משום חזקת טהרות דתרומה דלא אזלינן בתר הנגרר כלל רק בתר דבר דנולד בו הספק וא"ש:

ועוד נ"ל עיין טו"ז או"ח סי' תל"ט סק"ג הק' על הרה"מ שתירץ סתירת הרמב"ם שפסק בשני בתים בדוקים ונכנס עכבר וככר חמץ בפיו לאחד מהן וא"י לאיזה מהן נכנס דא"צ בדיקה ובבית אחד ומסופק אם נכנס פסק דצריך בדיקה ותירץ דגבי שני בתים כיון שהאחד ודאי א"צ בדיקה לכן א"צ למבדקינהו משא"כ בבית אחד והק' טו"ז ונימא איפכא ומה כשאחד ודאי צריך בדיקה מ"מ א"צ לבדוק כש"כ בבית אחד ע"ש ואני מוסיף הלא בכל מקום איקבע איסורא חמיר דחייב אשם תלוי כיון דודאי יש אחד איסור אף דודאי יש אחד היתר ובחתיכה א' איכא למ"ד דליכא אשם תלוי:

ובזה נ"ל סברא ישרה דבאמת הי' לנו לומר בזה סד"ר לקולא דהבדיקה רק מדרבנן אלא דכבר כתב הרה"מ בזה כיון דעיקר הבדיקה ניתקנה על הספק לא אמרי' בזה סד"ר לקולא דחכמים עשאו הספק כודאי ועיין תוס' חולין ט' ד"ה התם דבסוטה דעשה הכתוב הספק כודאי לא אמרי' אלא בדבר שאפשר להיות אבל בדבר שא"א להיות שודאי לא נטמאו שניהם לא ילפינן מסוטה ע"ש ולפ"ז ה"נ בבדיקה דעשאו חכמים הספק כודאי היינו בדבר שאפשר להיות כגון בית אחד שאפשר שנכנס בו העכבר עם חמץ אבל בשני בתים כיון שהוא דבר שא"א שנכנס בשניהם שיהיו שניהם חייבים בבדיקה לא עשו חכמים הספק כודאי וממילא סד"ר לקולא וא"צ בדיקה וא"ש:

אבל ק"ל בטו"ז חו"מ סי' ל"ד בד"ה עו"ש בטור כתב הרמב"ם וכו' בשנים שהעידו באחד שהוא פסול בעבירה ובאו שנים והכחישום ה"ז ספק פסול והוא דין המובא שם בשו"ע סכ"ח והק' הב"ח נוקי אותו בחזקת כשרות כמו בשני כיתי עדים המכחישים זא"ז ותי' טו"ז בתירוץ השלישי דבשני כיתי עדים איכא תרתי לטיבותא חזקת כשרות לכל כת וגם שכת אחת ודאי כשרה משא"כ בחד גברא דליכא אלא חזקת כשרות ובחידושי הארכתי בביאורו ועכ"פ ק"ל מה טיבותא הוא זו שהאחד ודאי כשרה הא הכת האחת ודאי פסולה ובכל מקום סבירא לן דאיקבע איסורא חמיר כנ"ל, לכן נ"ל דהטעם דאיקבע איסורא חמיר מחתיכה אחת ספק חלב הוא כך דבשלמא בחתיכה אחת אמרינן מספק

שהוא היתר אבל בב' חתיכות א"א לומר מספק על כל אחת שהיא היתר שהרי אם יאכל שתיהם עכ"ח תאמר שאכל ודאי איסור ולמ"ד הת"ס שמה התראה אם התרוהו בשתיהן לוקין כמו בהכה את זה וחזר והכה את זה במכות ט"ז ועיין תוס' יבמות פ' ד"ה נעשה וא"כ עכ"ח א"א להחזיק שתיהן להיתר אבל כאן הוא להיפוך באדם אחד י"ל שמחזיקין אותו לפסול אבל בשני כיתי עדים א"א לומר שמחזיקין שתי הכתות לפסולים שהרי אם יעידו שתי הכתות בעדות אחת כת שני' אחר כדי דיבור של כת ראשונה דל"ש נמצא אחד מהן קרוב או פסול יהי' עדותן קיימת כיון דכת אחת ודאי כשרה וא"כ א"א להחזיק שתי הכתות בפסולים לכן שפיר אוקמינן כל כת בחזקת כשרות והוי שפיר תרתי לטיבותא ועיין בישוע"י בהלכות מקואות:

ולפ"ז אני אומר דה"נ משו"ה לא אמרינן העמד טמא על חזקתו והוי רק תלויות משום דא"א להחזיק שני המקואות בחזקת פסולים דהא אם יטבול הטמא בשניהם בזא"ז יהי' ודאי טהור כיון שהאחת כשרה ודאי ולהכי הוי רק ספק ותלויות משא"כ במקוה שנמדד דאפשר שהיתה חסרה למפרע ומחזיקין אותה בכך משום העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך ואולי לזה נתכוון המשנה למלך שם ולחנם התמרמר עליו בגוור"ד הנ"ל ובזה נרך יהל ואל תמוש מאוהל כנפשך ונפש רבך החותם באהבת וברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קלט

שיל"ת ב' איפאלא ב' מטות ומסעי תרס"ו לפ"ק. **מכתבך** קבלתי ונפשך בשאלתך, כי ביום ד' בלק לקחה אשה חלב מנכרי' באופן המותר ואז נמצא דם בחלב ולכן לא לקחה מאותה נכרית עד יום א' פנחס לעת ערב כי שאלה להנכרית אם נמצא עוד דם בחלב והשיבה שמיד ביום שלאחריו ביום ה' הי' החלב נקי משום אדמומית והאמינה לה ולקחה חלב ממנה ועמד החלב כל הלילה בכלי אחד ובבוקר עירתה החלב לשאר כלים ולא נמצא שום רושם דם ואדמומית וביום ב' לעת ערב לקחה שוב חלב ועמד בכלי אחד עד הבוקר שעירתה החלב לשאר כלים ולא נמצא שום רושם אדמומית בשום מקום רק אחרי איזה רגעים בדקה המסננת שסיננה בו החלב מכלי לכלי ומצאה בו משהו כמו דם קרוש והחלב שלקחה ביום ב' לא הי' בה רק חלק שמינית מאותה פרה שנמצא דם בחלבה מה משפט החלב והכלים וציינת פתחי תשובה סי' פ"א וגם הבאת מתשו' השיב משה סי' ל"ח ואבני צדק סי' כ"ז ותשו' מהר"מ שיק יו"ד סי' צ"ה וצ"ו:

הנה זה כמו ל"ו שנים אשר ערכתי בזה תשובה ארוכה להגאון המנוח מו"ה דוד ליב זילבערשטיין זצ"ל ורוב פלפולי תשובות הנ"ל נכללים בתשובתי שם ושם דחיתי דברי חינוך ב"י המובא בפ"ת שם שאם נמצא דם בחלב כל החלב אסורה משום דם לפי שעדיין לא נשתנה הדם לחלב לגמרי רק האי' משום דם המעורב בחלב ואם יש ששים בחלב לבטל הדם מותר וא"כ כאן החלב וגם הכלים מותרים משום ס"ס שמא לא הי' דם בחלב כלל ואת"ל הי' בה דם שמא יש בחלב ששים נגד הדם ונתבטל ול"ש כאן יכול להתהפך דמתחלה צריך להתחיל שמא אין כאן דם כלל כמ"ש ש"ך בדיני ס"ס, ומכש"כ דכאן שני הספיקות להיתר הוויין ספיקות הרגילין דכיון שעמד החלב בכלי מערב ועד בוקר ולא נמצא שום אדמומית בשולי הכלי ודאי אין מעורב דם בחלב דהרי אמרינן בחולין קי"א ע"ב דמא דבישרא שכן ופירש"י יורד לשולי הכלי וספק השני שמא יש ששים בחלב לבטלו נמי רגיל כיון שהחלב הי' לבן כשאר חלב ומכ"ש שלא הי' חלב מפרה זו רק חלב שמינית קרוב הדבר שיש בחלב ששים לבטל הדם ועיין בתשו' השיב משה הנ"ל ותשו' אב"צ סי' כ"ו שהתיר תערובת השני מה"ט דמסתמא יש ששים כעין שכתב טו"ז סי' צ"ב סקכ"ד:

אלא שבתשובות הנ"ל פקפוקו על הביטול ומשום דהמבטל עיקר ביאתו לעולם עי"ת וגם אני מני פלפלתי הרבה בזה בתשו' הנ"ל, אמנם כעת נתתי אל לבי דמשבשתא הוא דודאי ביבמה שרקקה דם שפיר כתב המרדכי דאין הדם בטיל ברוב רוק כיון שהמבטל עיקר ביאתו לעולם עי"ת כיון דבעינן שתרוק רוק דוקא ורוק שבא בפה אף שהלחות וענין שרוק בא ממנו הי' בעולם גם בלא תערובת מ"מ כיון דאנן רוק בעינן ורוק הי' עיקר ביאתו לעולם עי"ת דם לכן אינו יכול לבטל וכן לענין אם הבטל עיקר ביאתו לעולם עי"ת דבטל אפי' בדשיל"מ באו"ח סי' ש"ך ס"ב עיין מג"א שם סק"ה בשם סמ"ק אף דדבר הנסחט בשבת הי' בעולם גם קודם התערובת מ"מ מעיקרא אוכל ואין בו איסור נולד וגם אין עליו שם יין והי' בטל ביין אפי' בדשיל"מ דמבשא"מ ל"ש דשיל"מ אבל כאן נהי דכל זמן שהחלב בדדי הבהמה אין שם חלב עליו כדאמרי' מרי' חולין ק"ט ע"ב וזה אינו כנוס במעיו מ"מ הלא אין צריך דוקא חלב לבטל דם וגם ציר ומים ובשר מבטלין דם וגם היתר הוא בדדי הבהמה דאפי' בישל כחל בחלבו מותר ללישנא קמא דרב שם ק"ט א"כ הרי החלב המבטל הי' בעולם קודם שנחלב ונתערב עם הדם והי' היתר קודם שנתערב שפיר יכול לבטל הדם בס' ולפענ"ד הוא סברא ישרה ואמת נכון:

ועוד נ"ל דהרי מבואר באו"ח סי' תס"ז סי"א דדוקא מזמן לזמן מחזקי' איסור אבל לא ממקום למקום דאמרינן כאן נמצא וכאן הי' וא"כ אחזוקי איסורא ממה שנמצא במסננת

לא מחזקי' ממקום למקום שהי' דם בחלב בשאר כלים ואמרי' כאן נמצא כאן הי' במסננת ואף שכתב מג"א שם דה דהכל לפי הענין דאם יש במה לתלות חולין דלעולם תלי' במצוי בין להקל בין להחמיר ולא מקרי ספק אלא כשיש לתלות בזה כמו בזה מ"מ כאן שהי' רק משהו ולא הי' דם בבירור רק כמו דם קרוש שפיר י"ל ולתלות שהי' במסננת ועיין בחולין נ"ו ע"ב דאחזוקי ריעותא לא מחזקי' אפי' בנפלה לאור ע"ש:

ועוד נ"ל סברא ישרה דאפי' אם הי' הדין דמחזקי' איסור ממקום למקום או אפי' מזמן לזמן דמחזקי' איסור היינו רק דמחזקי' האיסור שהוא עכשיו הי' גם בזמן קודם או דהאיסור שהוא במקום זה הי' הוא עצמו גם במקום אחר אבל לומר הואיל ונמצא כמין דם יבש במסננת הי' גם דם לח מעורב בחלב בשאר כלים או אפי' במסננת עצמו בזמן קודם זה לא עלה על דעת אדם מעולם ועיין כעין סברא זו בס' ש"ש לקצוה"ח שמעתא ג' פ"ד ליישב דעת ב"י בבדה"ב סי' קי"ט:

ולפי השערתי נקרע קצת עור הדד של הפרה ומשם נטף דם לחלב ביום ד' ושוב קרם עור וגלד על הקרע לכן לא הי' דם אח"כ כלל ומשהו שנמצא במסננת כמין דם יבש הוא פירור ממה שנפרק הגלד דרוש נא אם לא הי' כן והודיעני, ועכ"פ מכח טעמים הנ"ל לפענ"ד גם החלב גם הכלים שנתבשלה בהם מותרים ומכ"ש הכלים אחר מעל"ע ובזה הנני חותם בברכת התורה ונזכה לבנין בית הבחירה בימינו במהרה כנפש רבך דשו"ט:

תשובה קמ

שוכ"ט לתלמידי אהובי הרבני החו"ש שמו ינון כמוהר"ב נ"י:

מכתבך קבלתי וכו' ובד"ת כתיב ענה על דבר שאלתך במעשה שהי' שבשלו חלב ואח"כ ראו מעט אודם בתוכה ואחרי דרישה וחקירה נודע שבא הדם מדד אחד של הבהמה ועל שאר הדדים אין חשש כלל באופן דליכא חשש עמ"ש פתחי תשובה סי' פ"א אות ז' בשם תשו' חינוך ב"י דאכתי לא נעכר הדם ונעשה חלב ועיין ד"ח ח"ב יו"ד סי' ל"ח ויש ספק אם הי' בחלב סמ"ך נגד הדם מה דינה של הכלי, וכתבת כיון דדם שבשלו דרבנן יש לומר דספק דרבנן לקולא וציינת פ"ת סי' צ"ח אות ז' ודחית כיון דקודם בישול הוי סדא"ו אלא שאח"כ נעשה סדר"ב לא אמרינן סדר"ב לקולא וציינת לש"כ דיני ס"ס אות י"ט, יפה דחית דכאן נולד הספק בדאורייתא קודם שבשלו דהוי סדא"ו ואף שלא נודע הספק עד אחר שבשלו דהוי סד"ר ועיין בטו"ז סי' ק"י סקי"ב וסקי"ג אבל מדברי הש"ך שציינת אין ראי' כל כך דהתם הספק הוא בגוף האיסור והיא ספיקא דאו' אבל בנ"ד גוף האי' נעשה איסור דרבנן והספק הוא בתערובת ויש להאריך בזה ואכ"מ

ועוד יש לעיין בזה לדעת תו"ח שהביא ש"ך סי' צ"ח סק"ז דאם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן אפ"ה נשפך אסור הואיל וטע"כ דאורייתא והש"ך שם תמה עליו, ובימי חורפי שמעתי ליישב דיש להקשות אמאי מקילין בנשפך אפי' בספק דרבנן נימא דמוקמי' האי' אחזקתו שלא נתבטל ולא היתר ואי דמוקמי' היתר אחזקתו שלא נאסר מ"מ הוי חזקה נגד חזקה והוי כאיקבע איסורא כדמשמע בתוס' כתובות כ"ב ע"ב ועיין פמג"ד בפתיחה לתערובת חקירה ג' ובאיקבע איסורא הוי כנתערב חד בחד דלא אמרינן סד"ר לקולא כמ"ש ש"ך דיני ס"ס אות כ"א אך יש לומר עפ"י מה שהבינו אחרונים בהר"ש פ"ב דמקואות דאם הי' אי' דאורייתא ועתה נולד ספק באופן שמן התורה ודאי מותר רק דאיכא לספוקי אם אסור מדרבנן ל"ש לומר אוקמא אחזקתו כיון דודאי יצא מחזקתו דמעיקרא דהותר מה"ת עיין עליהם וה"נ במין במינו ונשפך כיון דודאי הותר מה"ת דבטל ברוב שוב ל"ש לומר אוקי אי' בחזקתו אבל בשר עוף בחלב דלא יצא מחזקתו שפיר אמרי' אוקי אי' אחזקתו דלא נתבטל כ' קושי' הנ"ל, ולפ"ז כאן דודאי אי יצא האי' מחזקתו דמעיקרא והותר מה"ת דהוי דם שבשלו שפיר י"ל סדר"ב לקולא או דמוקמי' היתר אחזקתו שלא נאסר ואין לומר אדרבה העמד איסור על חזקתו שלא הותר ז"א דהא האי' ודאי יצא מחזקתו מה"ת:

אך נ"ל סברא ישרה לחלק דדוקא אם יצא מאיסור תורה ע"י התערובת שנתבטל ברוב ואנו דנין אם נתבטל גם מדרבנן בששים שפיר אמרינן כיון דיצא מאי' דאו' ע"י התערובת והספק הוא בתערובת לא שייך נגד ספק זה לומר אוקמא אחזקה שלא נתבטל אבל כאן מה שיצא מאי' תורה אינו עי"ת דאפי' דם בעין שבישלו נמי מותר מה"ת והספק הוא בתערובת אם נתבטל ונגד ספק זה שפיר אמרינן אוקמא אחזקה שלא נתבטל כיון דהוא מבשא"מ ומה"ת אין כאן ביטול בפחות מששים:

ומ"ש עוד שיש לצדד לאיסור משום דם מן החי ואסור מהטמאים לאסור צירן ורוטבן כמ"ש חת"ס חיו"ד סי' ק"י ועיין פלתי סי' פ"א בסופו, ולפענ"ד אין בדם שבשלו אי' משום ציר אמה"ח משום דדם הוי דבר שהי' בכלל הטמאים לאיסור משום ציר ורוטב אמה"ח ויצא לדון בדבר החדש לאסור משום דם אין לך בו אלא חידושי דאסור משום דם ולא משום רוטב אמה"ח ומותר בבישלו כדאמרינן בשבועות כ"ה ע"ב לענין שבועת העדות ובתמורה י"ג לענין תמורה בבע"מ ע"ש:

אבל מ"ש לדחות זה עפ"י נובי"ת או"ח סי' ס"ו דבאיסור שאין בו מלקות טע"כ רק דרבנן כיון דטע"כ ילפי' ממשרת או מגיעולי נכרים ע"ש, ולפענ"ד זה אינו דנוב"י לא כתב אלא אם עיקר האיסור בעין אין בו מלקות כמו חלב בהמה טמאה וביצת עוף טמא ע"ש אבל

כאן אמה"ח בעין יש בו מלקות וטע"כ מה"ת אלא דעל צירן ורוטבן ליכא מלקות והיינו טעם אמה"ח בעין שלא נבלע בד"א בזה ודאי טע"כ מה"ת ועיין תוספות חולין קי"ב ד"ה ורוטבן שהקשו ות"ל ממשרת ליתן טע"כ וכו' וכן הקשה ריטב"א שם ותי' דבעי קרא שחייב על שתיה כאכילה ע"ש מבואר דרוטבן הוי טעם האיסור אלא דהוי שתיה וא"כ כיון דגוף אי' אמה"ח יש בו מלקות שפיר טע"כ אסור מה"ת ודם דהוי כרוטבן אם נבלע בד"א שפיר טע"כ מה"ת גם לנוב"י הנ"ל:

ומ"ש לדעת המ"מ פ"ט מהמ"א ה"ו אם בישל דם בחלב אסור מה"ת רק מלקות ליכא וע"ש בלח"מ, ולפענד"נ בזה לדון בדבר החדש דאפי' לדעת המ"מ אינו אסור מה"ת אלא בהקפה הדם ובשלו בחלב אבל דם צלול שנתערב בחלב ובישלו כך אינו אסור מה"ת כלל וחילי דילי ממ"ש הר"ן בשם הרמב"ן בחולין קי"א בסוגי' דנ"ט בר נ"ט שכתב וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרים עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זב"ז שאין בב"ח אוסר לעולם אלא בנ"ט וכו' ולשון זה משמע שאין אי' בב"ח מה"ת אלא אם החלב נותן טעם בבשר והבשר נותן טעם בחלב ועיין עוד שם בר"ן חולין קי"א ד"ה ואי איכא בי דוגי שהק' נהי דדמא דבשר יורד אפילו הכי יאסר השומן מפני שהוא בולע ממנו וכי תימא דמשקה אינו בולע ממשקה אפילו הכי יאסר הכלי וכו' עיין שם ולפי זה בדם שהוא משקה אם מבשל ביחד עם חלב שהוא משקה אינו בולע זמ"ז ואין נותן טעם זב"ז רק העצם מעורב אין כאן אי' בב"ח כלל מה"ת, ובזה יש לתת עוד טעם לשיטת הסוברים דלח בלח לא אמרינן חענ"נ לפמ"ש הר"ן בסוגי' דטפת חלב דחענ"נ הוא משום לתא דבב"ח ובלח בלח לפמ"ש לא שייך בב"ח ויען כי חדש הוא הדבר צריך תלמוד. א"ה מכותלי דברי אבינו המחבר זצ"ל נראה שדעת קדשו נוטה להחמיר ולאסור הכלי שבשלו בה החלב ועיין בתשו' מהר"מ שיק חיו"ד סי' צ"ו ותשו' שם ארי' חיו"ד סי' ס"ט שכתבו כן ע"ש וה והמעיין יבחר] רבך הדו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמא

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק ויגש תרנ"ח לפ"ק

שוכ"ט וברכת מז"ט למחותני אהובי הרב הגאון ענף עץ אבות כמו"ה ישעי' עהרנפעלד נ"י אבדק"ק ש' טאטאק:

שבוע זו הגיעני מכתבו ומפציר בי מאוד לבא על חתונת בתו תי' למז"ט אהובי ד' יודע כי כבד ממני הדבר מאוד הן מחמת הטרחא כי לא צעיר אנכי לימים והן מחמת ביטול

כי בלא"ה הי' לי ביטולים הרבה בחורף זה ויהי' כבודו מחול, ומה ששאל אודות חלב שעמד בקדרה ואח"כ נמצא דם בשולי הקדרה מה דינו של חמאה שנעשה מחלב זו והביא דברי פ"ת סי' פ"א אות ז' בשם חינוך ב"י שאוסר החמאה:

הנה בזה י"ל דאיהו לשיטתו דאוסר משום דם נעכר ונעשה חלב וכיון שיש דם או אדמימות בחלב ועדיין לא נשתנה שא הדם לגמרי לחלב עדיין כולו באיסור דם עומד אבל אנן קי"ל בסי' קפ"ט כמ"ד אברים מתפרקין א"כ אינו אסור רק משום תערובות דם שפיר יכול להיות דהחמאה מותרת ועיין תשו' מהרמ"ש יו"ד סי' צ"ה צ"ו צ"ז פלפול גדול בזה וגם אני זה יותר מכ' שנים כתבתי תשובה ארוכה בזה עפ"י דברי תוס' חדשים בפ"ק דנדה מ"ד אבל אינני מכניס עצמי כעת בזה ומכ"ש אם יש מכה וחבורה בדדי הבהמה ודאי תלי' דהדם בא מזה ואין כאן אלא תערובת דם:

ועל של עתה באתי שרוצה לחדש דהחמאה מותר דכמו דקי"ל ביו"ד סי' קט"ו ס"ב דחלב טמא אינו עומד ה"נ דם אינו עומד וא"כ בחמאה לית בי' משום דם, ואני אומר אפי' לו יהי' כן נמי החמאה אסורה דהרי מבואר שם דגם בחמאה של גוי הי' ראוי' ליאסור שמא עירב בה חלב טמא ואסור משום צחצוחי חלב טמא ואיכא דקאי ביני אטפי כדאמרי' בע"ז ל"ה ע"ב ונהי דאי הוי ידעי' בודאי שחולב רק לחמאה לא חיישי' שעירב חלב טמא לפי שאינו עומד כמ"ש רמ"א סי' קט"ו ס"ב גבי גבינות מ"מ חיישינן שעירב בה בתחלה חלב טמא כדי שלא לעשות חמאה רק לאכילת חלב ולכן לא התיר המחבר אפי' במקום שאין נוהגין איסור רק אם בשלה עד שהלכו צחצוחי חלב טמא שיש בה ומה שלא הלך ונשאר שם בטל במיעוטו כמ"ש טו"ז שם סקי"ב והוא מב"י:

ורמ"א כתב גם מותר לבשלם לכתחלה כדי שילכו צחצוחי חלב והוא מב"י והנה הב"י כתב תחלה דלשון הטור משמע דלכתחלה אסור משום דהוי מבטל איסור לכתחלה ושוב כתב דנראה דלכתחלה נמי שרי משום דאין ידוע שיהא מבטל איסור בכך דהא איכא ספיקי טובא חדא שמא לא נתערב בו חלב טמא ואת"ל שנתערב שמא לא נשאר בחמאה ואת"ל שנשאר שמא כשנתבשל ניתך ע"י אש ושוב כתב בדעת הרמב"ם והשתא א"ש מ"ש דלכתחלה נמי שרי לבשלה כיון שכל עיקר כונתו בבישול אינו אלא כדי שיותכו הצחצוחי' באש ולא ישארו בה כלל ועיין מ"מ וכ"מ פ"ג ממ"א הט"ז ונראה מדבריו שאינו מתיר לבשל לכתחלה אלא בצירוף שני הטעמים וכ"נ מדברי הש"ך סי' הנ"ל סקכ"ח:

ומעתה בנידון דידן שודאי מעורב בו דם בחלב אפשר דאסור לבשלה משום מבטל איסור לכתחלה ואפשר דאפי' בדיעבד אסור דמי יודע אם צחצוחי דם ניתכי ע"י האש כמו

צחצוחי חלב ועיין בתוס' חדשים הנ"ל דדם עב ונדבק טפי מן חלב ועיין שבת ע"ז ובר"ן חולין צ"ז ע"ב ומכ"ש דאסורה קודם שנתבשלה שמא נשארו בה צחצוחי דם דליכא רק ס' אחד:

אבל גוף המצאה זו דדם אינו עומד כמו חלב טמא דאמרי' בע"ז ל"ה ע"ב דאינו עומד אינו אמת דפי' עומד נקפה וכן הוא לשון הרמב"ם פ"ג ממ"א הי"ב חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד וכו' וכן הוא לשון הטור סי' קט"ו אעפ"י שאין החלב טמא נקפה ע"ש והרי בהדי' תנינא במנחות כ"א וחולין ק"ך הקפה את הדם ואכלו אלמא דדם עומד ועיין חת"ס יו"ד סי' ע':

ומה שהביא בשם חתנו בני הרב החו"ב מו"ה יודא צבי נ"י שהאריך לתמוה על חת"ס שהביא גם מהרמ"ש יו"ד סי' צ"ה וסי' צ"ו הנה הביא בקיצור ויש לי חי' חת"ס על שבת וראיתי בפנים תחלה כתב דל"פ ר"מ ורבנן ותרווייהו ס"ל דחלב אתי' מדם וכונתו שנעשה תחלה דם ואח"כ נעשה מדם חלב דלא כתוס' רפ"ק דנדה דלרבנן מיד נעשה חלב ולא נעשה תחלה דם רק דר"מ ס"ל דאתי' רק מדם נדה דהיינו שהדם המתקבץ וכנוס ברחם נעכר ונעשה חלב ולכן הוי חלב חידוש שכבר הי' דם שפירש ואסור וחוזר להיתר ע"י שנמכר ונעשה חלב ורבנן ס"ל דאתי' מדם של כל האברים ולא הוי חלב חידוש דהא הוי דם אברים שלא פירש דמותר ואע"ג דהחלב פירשה מ"ט כיון שנשתנית קודם שנאסרה אין כאן חידוש וע"ז אין תימא רק מה שתמה בני נ"י מי שמע דם נדות בבהמה אבל עד שתמה על חת"ס תתמה על רש"י שם בבכורות ד"ה דאמר מר נדה ט' דם נדות נעכר מחמת הלידה ונעשה חלב הלכך חידוש הוא דמעיקרא הוי דם והאוכלו בכרת והשתא משתרי ע"ש וג"כ קשה מי שמע בבהמה דם נדות:

אבל האמת יורה דרכו דעל רש"י לק"מ דה"פ דם נדות נעכר ונעשה חלב דדם האברים המתקבץ באשה אחרת ברחם ומקור והוא דם נדות נמי נעכר באברים ונעשה חלב עם שאר דם האברים הנעכר ונעשה חלב ולכן היא מסולקת בדמים דם נדות וכן בבהמה דם האברים נעכר ונעשה חלב ואין כאן דם נדות כלל והחידוש הוא כיון שאם פירש קודם שנעשה חלב האוכלו בכרת והשתא מישתרי אבל לחת"ס קשי' דהוא ס"ל דאם פי' מן האברים לאחר שנעכר אין כאן חידוש רק לפי שנפרש מן האברים לרחם בעודו דם ושם נעכר הוי חידוש מה ענין דם נדות לבהמה, לא אשכחנת פתרי לדבריו רק דס"ל דלר"מ דבא מדם נדות כמו באשה מתקבץ וכנוס תחלה ברחם ושם נעכר ונעשה חלב ה"נ בבהמה פורש תחלה הדם מן האברים כשהיא מניקה מחמת לידה ומתקבץ וכנוס תחלה במקום אחד ברחם הבהמה והוי דם אברים שפירש ואסור ושם נעכר ונעשה חלב

ומשם בא לדדי' דאין לומר שמתקבץ וכנוס תחלה בדדי' בעודו דם דא"כ לא נאסר מעולם משום דם דהא אמרינן בחולין ק"ט ע"ב גבי כחל וזה אינו כנוס במעיו:

ושוב ק"ל דנהי דחלב בא מכל האברים ונשתנה קודם שפירש מ"מ הא יש בו גם מדם המכונס בגידין שפי' אסור ונהי דנעכר שם מ"מ איכא חידוש שחזר להיתר ול"ל למימר משום אמה"ח וע"ז כ' דגם זה אינו חידוש דמסרי סרי קודם שנעשה חלב ונפסל מאכילת אדם והא דאמר בבכורות דחלב הוא חידוש משום דדם נעכר ונעשה חלב היינו חלב דאשה שהוא דבר טמא ומתועב ואף שהוא היתר כמ"ש הרמב"ם פ"ג ממ"א ה"ב מ"מ כיון שהוא טמא ומתועב אינו ראוי שיהי' מזונו וגידולו של תינוק ממנו כמ"ש הרה"מ פ"ב ממ"א ה"ג לענין אם היתה אסורה ולענין זה לא מהני מה דמסרי סרי ונפסל מאכילת אדם קודם שנעשה חלב דהא הי' מקלקל מעיקרא ואינו ראוי' רק לחתולי' ואפ"ה הי' טמא ומתועב השתא נמי טמא ומתועב אעפ"י שאינו ראוי לאכילת אדם ועיין בכורות כ"ג ע"ב דבעי' נפסל מאכילת כלב לענין טומאה וא"כ גם אחר שנעשה חלב הי' ראוי שיהי' החלב טמא ומתועב ולא הי' ראוי שיהי' מזונו של תינוק מדבר טמא ומתועב וכל גידולו ממנו אע"כ שהחלב שבא מדם נדות טהור ואינו מתועב וחידוש הוא אלו דבריו בתוס' ביאור קצת, וע"ז לא קשה קושיות בני נ"י רק מה שהקשה עליו דבגמ' אמרי' בהדי' סד"א דבהמה טהורה נמי חידוש הוא ואיך כתב דרק חלב אשה חידוש הוא וזה א"א ליישב רק או דבגמ' אמר בהדי' סד"א הואיל דחלב טהורה נמי חידוש ולא דבהמה טהורה או דזכרונו כיזב לו שכתוב כן ואחרי כל אלה הם דברים דחוקים ומפוקפקים וד' את בריתו יקום ולא ימושו ד"ת מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו עד עולם כנפש מחותנו הנאמן דו"ש ושלום בני יקירי הרב נ"י ומברך אתכם בברכת מז"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמב

שיל"ת ב' איפאלא ב' וישלח תרמ"ד לפ"ק:

ישאו הרים שלום לאוצר בלום כבוד אהובי מחותני הרב הגאון צדיק כביר כקש"ת מו"ה זוסמאן אליעזר סופר נ"י האבדק"ק האלאש תע"א:

מכתבו השני קבלתי וראיתי מה שהתפלא כבוד פר"מ בהא דאמרו חולין ס"ב תרנגולתא דאגמא אסורא חזיוה דדרסה ואכלה וכו' וכתבו התוס' שם מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה ובהאי סימנא לחוד היו אוכלים אותה וכו', וק"ל לפמ"ש תוס' חולין ה' דהיכא דאתי לידי אכילת איסור שמאכיל איסור לאחרים נמי שייך אין הקב"ה מביא

תקלה ע"י צדיקים ודלא כמ"ש התוס' גטין זי"ן ד"ה השתא והוא תליא בחילופי גרסאות בגמרא כתובות כ"ח א"כ גם כאן אפי' נימא דצדיקים עצמן לא היו אוכלין מ"מ כיון שאחרים אוכלין על פיהם נמי הוי מידי דאכילה וא"כ הלא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י זו תורף קושיתו בתוס' ביאור קצת, וכבר עמד בזה הטו"ז יו"ד סי' פ"ב סק"ד:

ואני תמה אמאי לא קשי' לי' אמתני' דהוריות הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה על פיהם בין שעשו ועשו עמהם וכו' ופרש"י כגון שהורו שחלב או דם מותר ועיין רמב"ם בפיה"מ שם וכל מס' הוריות מלא מזה ואיך אפשר זה הלא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י במידי דאכילה:

וסבור הייתי לומר דל"ש אין הקב"ה מביא תקלה ע"י אלא בדבר שלא כתבה תורה כפרה על השוגג לכן אין הצדיק נכשל בחטא דהוי תקלה כמו באכילת נבלה ועוף טמא בשוגג אבל בדבר שכתבה תורה כפרה על השוגג בקרבן וא"א לקיים מצוה זו של הבאת החטאת אלא בשגגת מעשה אי' ל"ש אין הקב"ה וכו' דאין זה תקלה שהרי מתכפר לו בקרבן ועושה מצוה ומשו"ה גבי הוראת ב"ד שמביאין קרבן על שגגתם ל"ק מהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י, [והי' אפשר לפרש בזה לישנא דקרא ע"ד דרוש בס' ויקרא, ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל וקשה הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י, ע"ז תירץ הקרא כסברא הנ"ל שאין זה תקלה כי עי"כ ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, באופן אחר לכן ואשמו] ועיין חידושי רמב"ן על מס' שבת דף ד' ע"א ד"ה וכי שכתב א"נ שאני הדביק פת בתנור בשוגג דלא איסור הוא שאפשר לו להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן ע"ש והיא ראי' גדולה לסברתינו:

אלא דא"כ מה הקשו תוס' בחולין שם ובכ"מ מר"י שקרא והטה בשבת י"ב וכן מהא דר"ה כ"א כמה בסיס תבשילא דבבלא בצומא רבה דמערבא הלא שם יש חיוב חטאת וכפרה על השוגג ול"ש תקלה, ואמנם חילוק גדול יש בדבר דודאי בזמן שביהמ"ק קיים כמו בהוראת ב"ד שאינו אלא בזמן שביהמ"ק קיים וסנהדרין יושבין בלשכת הגזית ויכול להביא קרבן מיד שנודע לו שגגתו שפיר לא מקרי תקלה, אבל בהאי דשבת ור"ה הנ"ל שהי' בזמן שאין ביהמ"ק קיים שהרי כתב על פנקסו לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה כדאמרי' התם וכיון דא"י להתכפר מיד כשנודע לו שגגתו שפיר מקרי תקלה ואין הקב"ה וכו' והוצרכו תוס' לחדש דל"ש תקלה אם אינו מידי דאכילה וא"ש:

ואולי י"ל עוד דאהאי דהוריות ל"ק לי' די"ל דבאמת לא אירע שיטעו ב"ד בהוראה ומ"מ כתבה תורה דין זה כמ"ש רמב"ן בחומש פ' נשא בד"ה וטעם כי שטית ופ' בחקתי כ"ו סו"פ י"א וכ"פ שהתורה לא תסמוך דיני' על הנס [עיין רש"י שבת דכ"ב ע"ב ד"ה ובה הי'

מסיים ותוס' יומא כ"א ד"ה נבלעי' וב"י יו"ד סי' קע"ט בשם תשו' רמב"ן סי' רפ"ב] ועיין ירושלמי יומא פ"א הלכה ד' ותשב"ץ ח"ג סי' ל"ז ותוי"ט פ"א דדמאי מ"א ועיין הגהות מהרצ"ח בפ"ק דיומא וזה שלא יארע תקלה אינו בטבע רק בדרך נסיי לכן לא סמכה התורה על זה וכתבה הדין אבל בחולין ס"ב שאירע באמת. שאכלו עוף טמא על פיהם שפיר ק"ל דאין הקב"ה וכו':

והנלע"ד ליישב עפ"מ שראיתי בתשובת פמ"א ח"ג סי' י"ט שנשאל באחד שאכל עוף ואח"כ מצאו בו א' מי"ח טרפות אם צריך כפרה ופסק דא"צ כפרה והביא ראי' מתוס' ביצה כ"ה ע"ב ד"ה אורח ארעא וממשנה פסחים ע"א ע"ב שחטו ונמצא טרפה בסתר פטור מחטאת משום דהוי אונס ע"ש מבואר דמי שאכל דבר עפד"ת אף שאח"כ נודע שהוא אסור אין בזה איסור כלל למפרע וא"צ כפרה לפי שעשה עפ"י ד"ת ואנוס הי' [עיין חת"ס אה"ע ח"ב סי' ה' וב"ש או"ח סי' ו'] ול"ד להורו ב"ד הנ"ל דצריכין כפרה וקרבן דשם באמת לא עשו כד"ת רק טעו בהוראה ויש להם דין שוגג אבל כאן שעשה באמת כד"ת אין כאן איסור כלל והפה שאסור הוא התיר לאכול עפ"י הרוב והוא היתר גמור:

ולענ"ד ראי' לזה גם מהא דיבמות פ"ז ניסת עפ"י ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן לא ניסת עפ"י ב"ד תצא וחייבת בקרבן וכו' ובגמרא שם דף צ"א מוכח דאפילו שלא עפ"י ב"ד רק בעדים נמי פטורה מקרבן אף שלא עשאה בהוראת ב"ד משום דמה הו"ל למיעבד ע"ש ועיין שבועות י"ז ונובי"ק יו"ד סי' נ"ה וצל"ח פסחים וי"ו ע"ב והדבר מבואר יותר בחת"ס יו"ד סי' רמ"ה שהוא היתר גמור ועיין נובי"ק יו"ד סי' צ"ו בהג"ה, ולפ"ז אין כאן תקלה כלל אם צדיק אוכל מבהמה ע"פ רוב בהמות כשרות אף אם קמי שמיא גלי' שהוא טרפה ועיין רמב"ן בחומש פ' שופטים בפסוק ימין ושמאל (ועיין יו"ד סי' ק"ט שכתב דמהר"ם שנתן א' לגוי ולא רצה לסמוך על בטול ברוב אפשר משום דהוא הי' ת"ח וצדיק והי' נראה דרך גנאי שיזדמן לפיו שום אכילת איסור וכדמפרשי' התוס' חולין ה' גבי השתא בהמתן של צדיקים וכו' ע"ש, ומ"מ אין זה סתירה לדברינו דודאי הרוצה להחמיר גם בזה יבא להחמיר אבל מעיקר הדין היתר גמור הוא], וא"כ ה"נ דכל כמה דלא חזיוה דדרסה עפ"י ד"ת אכלו ולא טעו בהוראה כלל ובכה"ג ל"ש תקלה וז"פ:

וראיה לזה מהא דפריך חולין זי"ן ע"ב ומי מחייבא וכו' והא הלוקח לבהמה א"ל לעשר דמאי וא"כ ל"ש אין הקב"ה מביא תקלה ע"י במה שהאכיל לבהמה ולא עישר וקשה מה פריך הא באמת לא הי' מעושר וקמי שמיא גלי' שאינו מעושר ולכן לא הביא הקב"ה תקלה ע"י, אלא ודאי כיון שעפ"י ד"ת לא הי' צריך לעשר אף דקמי שמיא גלי' שאינו מעושר לא מקרי תקלה:

ובזה א"ש מה שהביא מעכ"ת הערה למ"ש האר"י דמי שנשמר ממשהו חמץ בפסח נשמר מחטא כל השנה א"כ תקשי קושית התוס' מכל הני שנכשלו בחטא שאינו מידי דאכילה דעכ"ח נכשלו תחלה במשהו חמץ שהוא מידי דאכילה ואיך נכשלו הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י, ולפמ"ש א"ש דאפשר שאכלו ס' משהו בתערובות שהוא מותר עפ"י ד"ת ל"ש תקלה [עי' בנ"י מאמר שקל קודש דרוש ז' ובחי' אנ"ש שסביב הרי"ף פגה"נ] ומ"מ כיון דקמי שמיא גלי' שהי' משהו חמץ שוב לא נשמר כל השנה מחטא שאינו מידי דאכילה, ואף שכתב רשב"א מגילה ט"ו שאין מתיישבין באגדה לא נמנעתי מלכתבו משום יגדיל תורה ויאדיר:

ומעכ"ת נ"י כתב עפי"ד תוס' חולין הנ"ל דהיכא שהמאכל כל מותר רק יום גורם איסור ל"ש תקלה וחמץ נמי יום גורם וכבר חקרו אחרונים אם חמץ אי' גברא או אי' חפצא [עיין בי"ש או"ח סי' רמ"ו] הנה בתשובה אחת כתבתי דחמץ כיון דלא כתיב לא תאכל על הגברא רק לא יאכל על החפץ הוי איסור חפצא ויישבתי בזה דברי הרמב"ם שכתב ח"ש מלא יֵאָכל ואכ"מ ע"ש סוס"י קצ"ט ולעיל סי' קי"א] מ"מ לפמ"ש במק"א [ע"ש באו"ח סי' קי"ב] דכל אי' דרבנן הוי רק איסור גברא לא אי' חפצא ול"ש בי' אין הקב"ה מביא תקלה וכו' ועיין בנתיבות חו"מ סי' רל"ד ס"ג דאם עבר אי' דרבנן בשוגג אין כאן איסור כלל והיתר גמור הוא וא"כ ודאי אינו תקלה מ"מ אינו משומר עי"ז מחטא כל השנה ואין משיבין את האר"י וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש עפמ"ש בעשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ב פי"ז ולע"ל ה' מתיר אסורים שישלים לקצתם סימני טהרה וכו' ועיי"ש במפרש יד יהודה דק"ל על משאחז"ל בחזיר למה נקרא שמו חזיר שעתיד להחזירו לישראל הלא התורה לא תשתנה וע"ז תירץ דלא אסרה תורה חזיר רק בסי' טהרה א' מפריס פרסה ואינו מעלה גרה אבל לע"ל יהי' גם מעלה גרה ושני סימני טהרה לא אסרה תורה ע"ש ועיין רמב"ן בחומש פ' נח בפסוק ואך את דמכם לנפשותיכם וכו' שבתחילת הבריאה לא הושם בטבע ב"ח לטרוף זא"ז עד אחר המבול שנשתנה טבעם לטרוף זא"ז ע"ש ועיין תשובת חוו"י שבסוף ספר חוט השני וחת"ס או"ח סי' קכ"ז שנשתנו הטבעיים (ויש לי צ"ע בדבריו שכתב שמשערים בכל דור לפי אגודל של אותם בני אדם ומסתמא לפי השינוי הזאת ישתנו כל הדברים שבאותו הדור ע"ש, [וחת"ס או"ח סי' קפ"א ובהגהות אמ"ב יו"ד סי' מ"ד וחיי"א כלל קכ"ח אות ט"ו] ובעיני יפלא ממ"ש הרמב"ן בפ' נח בפסוק ואני הנני מביא וכו' ואל תתפתה לאמר כי היו שלש מאות אמות באמות איש נח והי' גדול שא"כ היו גם האנשים גדולים גם החיות ועופות בדורות ההם גדולים עד שלקה העולם

במבול ועוד כי האמות אמות התורה הנה ואם כדבריו ששיעורי התורה המה בכל דור לפי גדלות וקטנות האנשים בדור ההוא א"כ מה ועוד הלא אמות התורה היו אז לפי גדלות נח ואי כונתו שא"כ גם שאר דברים היו גדולים בדור ההוא לפי גדלות נח א"כ היינו תירוץ הראשון ומזה נראה ששיעורי התורה שווים בכל דור וצ"ע] ועיין רמב"ן פ' שמיני בטעם עופות הטמאים ובחינוך שם ועיין בראשונים שפי' עוף הדורס עוף חבירו, ולפ"ז אני אומר דכל שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קרקבנו נקלף הוי סי' טומאה אבל דורס אינו סי' טומאה רק זהו טומאתו אם דורס הוא טמא ואעפ"י שיש לו כל סימני טהרה ובזה א"ש לשון המשנה כל עוף הדורס טמא והדר נקט סימני טהרה, אחר כמה שנים הראה לי בני הב' החו"ש מו"ה משה נחום נ"י שזכיתי לכוין בזה לדעת הר"א ממיץ בס' יראים סי' קל"א, [עיין ל' התוס' חולין נ"ג ד"ה שאר עופות וכו' דמשמע דדורס הוי מסי' טומאה ולפ"ז אני אומר דהך תרנגולתא דאגמא באמת ל"ה דורסת מקודם והיתה טהורה ואח"כ נשתנה טבעה וחזיוה דדרסה והי' טמא כיון שדורס ולהכי עוף טהור אינו נאכל אלא במסורת דדלמא נשתנה טבעה ודרס אבל הנך שיש בהם מסורת מסתמא נמסר הל"מ שלא ישתנה לעולם שיהי' טמא וא"כ כל זמן דלא חזיוה דדרסה הוי עוף טהור באמת ואכלו היתר ולא הי' תקלה כלל וא"ש

ושמעתי להקשות על דברי עשרה מאמרות הנ"ל בשם אדמ"ו הרב הגאון מו"ה מאיר פערלס נר"ו ממתני' דבכורות ה' ע"ב וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסורה באכילה שהיוצא מן הטמא טמא וכו'. וה"נ נהי שיהי' החזיר טהור בשני סימני טהרה מ"מ לא בריאה חדשה יברא ה' רק יהי' נולד מחזיר שהי' טמא וא"כ כל היוצא מן הטמא טמא הוא נמי ד"ת והדק"ל איך תהי' תורה מוחלפת:

ולפענ"ד נראה דהנה המג"א בסי' רט"ז סק"ג הקשה על ר"י דהתיר מוס"ק אף שבא מדם משום שנהפך לדבר המותר מבכורות וי"ו דאמר חלב חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב ולר"י מאי חידושי' הא נהפך לדבר המותר ותי' בח"י סי' תס"ז והסכים ע"י חת"ס ח"ו סי' כ"ב ובכ"מ בספרו דכ"ז שלא התירה תורה חלב ל"ש לומר שנהפך לדבר המותר דמאן לימא לן שהוא דבר המותר הא קיימי' דכל חלב יהי' אסור אף שנהפך במראה ועיין מקו"ח סי' הנ"ל אות ד' דאיסור שנשתנה מברייתו מותר ומה שהשיג עליו חת"ס סי' הנ"ל וביו"ד סי' קי"ד ורנ"ו הארכתי במק"א ואכ"מ ועיין ברשב"א חולין ק"ך כתב ג"כ שלא חייבה תורה אלא כדרך ברייתן ולא כשנשתנה במידי דלאו אורחי' ע"ש, ולפ"ז א"ש דודאי טהור שנולד מן הטמא אסור משום כל היוצא מן הטמא דלא נשתנה מברייתו

אבל חזיר שיש לו סי' טומאה שנולד מן הטמא הי' טמא בעצמו וכיון שנשתנה אח"כ לדבר המותר שיהי' לו שני סימני טהרה ואינו כברייתו שפיר יהי' מותר עפ"י ד"ת וא"ש: **ובהנ"ל** נ"ל ע"ד חידוד פרפרת נאה בגמרא מנחות מ"ה וכל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא יאכלו הא ישראל אכלי א"ר יוחנן פרשה זו אלי' עתיד לדורשה רבינא אמר כהנים אצטריך לי' סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגביהו תשתרי נמי נבלה וטרפה קמ"ל, וכבר עמדו בזה אמאי אר"י פרשה זו אלי' עתיד לדורשה ותלה באלי' עיין דורש לציון דרוש א' וחת"ס או"ח סי' ר"ח [עיין בי"ש או"ח סי' ט"ו], ונ"ל דהנה מאז אמרתי ליישב מה שמדקדקי' עוד אמאי לא אר"י כרבינא כהני אצטריך לי' וכו', דבחולין ק"ך פריך נבלה נמי אישתראי מליקה דחטאת העוף לכהנים וכו' ומשני כהנים משולחן גבוה קא זכי ופרש"י והתירא משום גבוה הוא אבל לגבי הדיוט לא אשכחן דהותר ע"ש, ולפ"ז תקשי מאי קאמר רבינא סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגביהו תשתרי נמי נבלה הא לא הותר לגביהו נבלה כלל דכהנים משולחן גבוה קזכי, ונ"ל דתוס' בחולין שם ע"ב ד"ה לכתוב הקשו דתיתי נבלה מכולהי ותי' ושמא לא הייתי אומר אלא לענין איסור אכילה אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור לא ואע"ג דאפקי' בלשון אכילה לא יאכל לטמאה בה והוא פלא א"כ אמאי לא קאמר הגמרא לעיל, האי פרכא [עיין צל"ח והגהות רש"ש שעמדו בזה]:

ונראה לי דהנה בהא דפריך הגמרא אכילה כתיב בה והא לאו אכילה היא ובעינן קרא לרבות השותה יש שני פירושים. יש מפרשי' משום דאכילה כתיב בי' ובמידי דבר אכילה הוי שתיה שלכדה"נ עיין תורת חיים שם ופנ"י בקונטרס חדש, אמנם הרשב"א שהבאנו לעיל מפרש דבעינן קרא נפש משום דאכילה כתיב בי' והמחהו וגמעו נשתנה מבריתו, ועיין צל"ח פסחים כ"ד ע"ב דיש תרי גווני שלכדה"נ הראשון בפירות העומדין מתחלתן לאכילה וסחטן אף שעכשיו א"א בהנאה יותר טובה מ"מ מתחלתן היו עומדין להנאה יותר חשובה ור"ז ס"ל דג"ז הוי שלכדה"נ אבל אביי ס"ל דלא מקרי שלכדה"נ אלא באוכל חלב חי שראוי עכשיו להנאה יותר חשובה לבשלו ולאכלו אבל משקה שסחט מאוכל שאינו ראוי עכשיו להנאה יותר חשובה שפיר מקרי כדה"נ ע"ש, ולפ"ז י"ל דקושית הגמ' הי' אכילה כתיבא והוי שלכדה"נ מסוג הראשון אף שעכשיו אינו ראוי להנאה יותר חשובה מ"מ מתחלתו היו ראוי ומשני נפש לרבות השותה דגלי קרא דזה מקרי כדה"נ ובאמת ילפינן מהני בכה"ת ולא מקרי שלכדה"נ רק אם עכשיו ראוי להנאה יותר חשובה, ולפ"ז ל"ל כתירוץ תוס' דהו"א דוקא לענין איסור מרבינן שותה אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור לא דהא כל עצמו דצריך קרא לענין טומאה הוא רק משום דכתיב אכילה לא

יאכל לטמאה בה וזה הוי שלכד"א וכיון דגלי קרא לענין איסור דזה מקרי כד"א מהי תיתי לא יטמא בבית הבליעה והכי אזלא סוגיא דלעיל ולהכי לא קאמר האי פרכא, אבל אי אמרי' דקושית הגמ' הי' משום דנשתנה מברייתו ונפש מרבה אע"ג דנשתנה מברייתו אסור וכרשב"א הנ"ל שפיר כתבו תוס' דטומאה מאי' לא ילפינן, ולפ"ז ה"ה איסור מטומאה נמי לא ילפינן וא"כ אצ"ל כלל האי סברא דכהנים משולחן גבוה קזכי אלא דבאמת נבלה נמי הותרה מכללה ואפ"ה א"א למילף חלב במה הצד מחמץ ונבלה דאיסור מטומאה לא ילפינן, ומעתה י"ל דרבינא לא ס"ל כר"י בפסחים כ"ד דשלכדה"נ מותר אלא ס"ל דאסור בכה"ת וע"כ הא דצריך נפש היינו משום דנשתנה מברייתו וא"כ איסור מטומאה לא ילפינן ולית לי' כלל ה"ט דכהנים משולחן גבוה קזכי כנ"ל וקאמר שפיר סד"א מדאשתרי מליקה לגביהו, אבל ר"י לשיטתו דס"ל דשלכדה"נ מותר ס"ל דלא איכפת לן בנשתנה מבריתו דגם זה אסור ועיין חת"ס יו"ד סוס"י קי"ד אלא דקושית הגמ' הי' משום שלכד"א וא"כ שפיר ילפינן איסור מטומאה ועכצ"ל כתירוץ הגמ' דמליקה לא הותר מכללו משום דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ ל"ל כרבינא משום קושיין הנ"ל ולא הי' יכול לשנויי כדרבינא והוצרך לומר פרשה זו אלי' עתיד לדורשה וא"ש:

ואמנם אכתי צריך יישוב למה תלה באלי', ונ"ל דהנה לפמש"ל ביישוב קושית עשרה מאמרות לכאורה איכא הוכחה דנשתנה מברייתו שרי דאל"ה הד"ק הגאון מוהרמ"פ לדוכתא וכיון דמוכח דנשתנה מברייתו שרי א"כ י"ל כתירוץ התוס' דאיסור מטומאה לא ילפינן ואינו מוכח ה"ט דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ י"ל כרבינא דכהנים אצטריך לי' ושוב יל"ד ל"ל משני ר"י הכי, אמנם יש ליישב קושית י"מ באופן אחר דבקידושין ע"ב אמרינן דממזירי ונתוני טהורים הם לע"ל והקשה רשב"א וכי מצות לא יבא ממזר תיבטל לעתיד ותירץ דהוראת שעה תהא לאותן שהי' בדורות קודם ביאת אלי' שאלי' בא ומטהרן אבל אותם שיהיו בימי המשיח יהיו פסולי' ע"ש, וה"נ י"ל בחזיר דתהא רק הוראת שעה שאותן שהי' בדורות הקודמים יהיו מותרין וא"כ אינו מוכח דנשתנה מבריתו שרי וי"ל דאסור וכל השקלא וטריא משום שלכד"א ומוכח דכהנים משולחן גבוה קזכי וא"כ ל"ל כרבינא, והיינו דאר"י פרשה זו אלי' עתיד לדורשה שיטהר ממזרים וע"כ כתירוץ הרשב"א קידושין הנ"ל וא"כ ל"ל כרבינא ולכן אלי' לשיטתו צריך לדורשה:

וביישוב קושיא שני' של המג"א סי' רט"ז הנ"ל מהא דאפרוח שנולד מביצת טרפה דמותר מטעם כל כמה דלא מותרת לא גביל ובעידנא דקגביל עפרא בעלמא הוא ותיפוק לי' משום דנהפך לדבר המותר ע"ש, נ"ל סברא ישרה דנהפך לדבר המותר ל"ש אלא אם האיסור תלוי במין דמין דם בהמה חי' ועוף אסור ועתה נהפך למין אחר שהוא היתר

וכגון רגלי דבורים שהוא מין איסור ונהפך לדבש שהוא מין היתר אבל טרפה אינו תלוי במין ובין ביצה ובין אפרוח כשרים הם והאיסור תלוי במקרה טרפות שלהם ואפרוח אפשר להיות טרפה כמו ביצה ואיך אפשר לומר שנהפך לדבר המותר אפרוח וכי אפרוח א"א להיות אסור משום טרפה משא"כ דבש אינו שרץ ומין איסור וכן מוס"ק אינו דם ומין איסור ושפיר נהפך לדבר המותר:

ומדי דברי אעורר במה שהביא מג"א סי' תקפ"ו סק"ג בשם ר"מ רבקש שהקשה הא טומאה אין לה קרנים וכו' וכתב באר הגולה שם דלק"מ דמיירי בבהמה טהורה שנולדה מבהמה טמאה ויש לה קרנים ואסורה משום כל היוצא מן הטמא טמא ע"ש, ולענ"ד למ"ש תוס' שבת דף ק"ח ד"ה איזה, דמן המותר ל"ד אלא מין המותר בפיך קאמר ולהכי מנבלה וטרפה מותר דהוי מין המותר בפיך וכן קיימ"ל באו"ח סי' ל"ב סי"ב וא"כ ה"נ נהי דילפינן מקרא בבכורות וי"ו דטהור שנולד מן הטמא אסור באכילה מ"מ הוי רק כנבלה וטרפה ואינו מין האסור בפיך שהרי הוא פרה הנולד מגמל ופרה הוי מין המותר בפיך ועכצ"ל כתירוץ מג"א שם ועיין, ובזה תנוח דעתו הרמה, וד' יהי' לנו כחומה עדי יאיר אור הלבנה כאור החמה כנפשו ונפש מחותנו הדש"ת באה"ר:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמג

שיל"ת ד' איפאלא ב' וישב תרנ"א לפ"ק:

שוכ"ט לחתני ידידי הרב המאה"ג כמו"ה גרשון נ"י האבדק"ק מ' לודאש:

אחרי הודיע משלומינו הנני להשיב לך על הערה אשר הערת עמ"ש ב"י סי' פ"ב בשם הר"ן דלא קאמר ראב"צ אלא שכל החולק את רגליו טמא אבל יש לך טמא שאינו חולק וכו' ושלא כדמשמע מדברי רבינו ירוחם שכתב אם חולק רגליו שנים מכאן ושנים מכאן טמא שנים מכאן וא' מכאן טהור ע"ש, וכתבת דצ"ע מבעה"ט פ' תולדות בפסוק וצודה לי צידה שכתב כתיב ה"א יתירה שלמדו ה' הלכות שחיטה וה' סימני טהרה בעוף אינו דורס אצבע יתירה זפק קרקבנו נקלף אינו חולק את רגליו ע"ש אלמא דאינו חולק את רגליו הוא סי' טהרה כרי"ו, ואני תמה עליך ואמאי לא קשיא לך שהרי כתב ב"י דומיא דרישא דאמר כל עוף דורס טמא אעפ"י שיש טמא שאינו דורס דהיינו פרס או עזני' והכי דייקי דברי רבינו וכו' ואיך חשיב בעה"ט אינו דורס לסימן טהרה אע"כ גם כוונת בעה"ט דאינו דורס ואינו חולק את רגליו צריך לסימני טהרה דאם דורס או חולק את רגליו הוא ודאי טמא ולא מהני שאר סימני טהרה ולק"מ, ומה שצ"ע קצת על הב"י דלמא גם רי"ו

מודה דאינו חולק רגליו כל אינו סימן טהרה דיש טמא שאינו חולק רגליו רק אם חולק ג' מכאן וא' מכאן הוי סי' טהרה דליכא טמא שעושה כן:
ומה שהקשית איך יליף ר"י חמץ מנותר הא נותר הוא חידוש דנוטלפ"ג אסור לפענ"ד אין זה חידוש משום דהיינו איסורא דנותר שהוא פגום ואסור לאכול קדשים בפגם רק למשחה לגדולה ועיין תוס' ע"ז ע"ו דלינת לילה מקרי עובר צורה ועיין טו"ז או"ח סי' תקנ"ב, ויען אני טרוד מאוד אקצר באמרים וד' מזלינו וקרנינו ירום כנפשך ונפש חמיך דשו"ט באהבה

תשובה קמד

שיל"ת ב' איפאלא ב' בשלח תרנ"ה לפ"ק:
שוכ"ט להרב המופלא ומופלג מורג חרוץ מו"ה יודא ליב ל"ב רב בס"ה תע"א:
תמוה הגיעני מכתבו ושאל בשתים על השוחט וכו' ושנית שאל אודות התרנגולים אשר חלקת צוארם אדום וערום ביותר שהגידו לו עוברי אורח שאני מניחם לשחוט בקהלתי שקר העידו ואין לסמוך עליהם כמ"ש ב"י ביו"ד סי' מ"ו בשם רשב"א ויש"ש חולין סי' נ"ה, והרי אפילו בעוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחב כשל אוז ויש לו ג' סימנים בגופו כתב רע"א בסי' פ"ב שאין לסמוך ע"ז ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו שהוא טהור וכו' כ"ש בתרנגולי' שאין חרטומם רחב ואין כף. רגלם רחב והם משונים משאר תרנגולים:
ומה שהק' הפלתי בסי' ס"ג סק"ד ד"ה והנה למה אין עוף נאכל בלי מסורת ניזול בת"ר לפענ"ד לק"מ דדוקא אם כל הרוב דומה זל"ז כמו רוב בהמות כשרות שכל הבהמות הכשרות דומי' בכשרות שאין בהם א' מח"י טרפות אבל כאן נהי דרוב עופות טהורים וכשרים מ"מ הרי אינו בדמות וצלם עוף זה וע"ז אנו דנין אם העופות בדמות וצלם זה הם טמאים או טהורים ואיך שייך בזה דניזול בת"ר הלא רוב הטהורים אינם בדמות וצלם זה וכל מין יש לו צלם ודמות בפ"ע:
אלא שיש לפקפק לפמ"ש הש"ך בחו"מ סי' כ"ה סקי"ט דאפי' אין הדיינים מסכימים מטעם אחד מ"מ אזלי' בת"ר והרי ילפי' דאזלי' בת"ר מאחרי רבים להטות וא"כ כיון דרוב עופות טהורים אף שהם משונים זמ"ז ניזול בת"ר אך ז"א דהיינו דוקא ברובא דאיתא קמן כדאמרי' בחולין י"א אבל ברובא דליתא קמן דהוא הלל"מ כמ"ש רש"י שם בסוף הסוגי' שפיר י"ל כנ"ל והרי כתב הש"ך שם וביו"ד סי' רמ"ב דדוקא כשהדיינים לפנינו א"צ

להסכים מטעם אחד אבל בפוסק מתוך החיבורים לא אזלי' בת"ר אם אינם מסכימים מטעם אחד שהוא רובא דליתא קמן וה"נ דכוותי' וא"ש:

ומ"ש ליישב קושי' הפלתי עפ"י דברי הפרי תואר רס"י ע"ט בדעת הרמב"ם והטור דהוא מ"ע לבדוק בסימנים ואם לא בדק עבר על מ"ע אעפ"י שהוא טהור ולכן לא אזלינן בת"ר דנהי דרוב טהורים מ"מ עובר מ"ע אם אינו בודק ואינו מבדיל, הגם שתי' זה כתוב הדר הוא על ס' שערי צדק יו"ד סי' פ"ח וסי' צ' מ"מ לא נהירא לי כלל דפ"ת לא כתב אלא בספק אם הוא טהור או טמא דאז מ"ע עליו לבדוק ולהבדיל ואם לא עשה כן ביטל עשה זו אע"פ שבאמת טהור הוא או שנמצא אח"כ שהוא טהור דספק זה אסרה תורה בעשה כודאי אפי' לשיטת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא אבל אי אזלינן בת"ר הרי הוא יודע שהוא טהור ואין עליו מצוה כלל לבדוק ולהבדיל, וראי' לזה ממ"ש הש"ך סי' פ"ב סק"ט דאם נאכל במסורת אפי' אין בו שום סימן מותר כל כמה דלא חזינן דדרס ע"ש וכ"ש שא"צ לבדוק וה"נ אי אזלי' בת"ר ויודע שהוא טהור א"צ להבדיל ולבדוק:

אלא שמצאתי לריב"ש סי' קצ"ב שכתב ועוד כיון שהתורה ציותה לבדוק בסימנים שלא יהי' מכ"ד עופות הטמאים וכמ"ש הר"מ ז"ל בפ"א ממ"א ע"כ יש לנו לחוש לכל אחד מהן ואפי' הוא מיעוטא זולתי לפרס ועזני' ביי ביישוב שאינם נמצאים שם כלל כמ"ש הרמב"ם וכו' ומבואר מדבריו דלא אזלינן בזה בתר רוב משום מצות הבדלה:

אבל מ"מ אין זה מעלה ארוכה לקושי' פלתי דהריב"ש לא קאמר רק אף דבכ"מ אזלינן בת"ר ואפי' איכא לברורי א"צ לברר מה"ת מ"מ כאן משום מצות הבדלה צריך לברר מה"ת אבל קושי' הפלתי הי' ביש לו ג' סימני טהרה וחזינן ג"כ דאינו דורס וא"כ הרי בדקנו והבדלנו וקיימנו מ"ע דהבדלה אלא שאין אנו סומכין ע"ז משום מעשה דתרנגולא דאגמא בחולין דף ס"ב וכמ"ש רש"י ותוס' שם ולכן אין אוכלין רק במסורת וא"א לברר ולבדוק יותר שפיר הק' פלתי כיון דכבר קיימנו מ"ע להבדיל וא"א לקיים יותר ל"ל מסורה ניזול בת"ר

וראיתי מי שר"ל דבדיקת סימנים אח"ש אם נשחט הרוב הוא מה"ת אף דרוב שוחטי' רוב הסימנים ועיין תוס' חולין ט' ורשב"א שם דרש"י בחומש ס"פ שמיני כתב להבדיל בין הטמא ובין הטהור בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו א"כ הבדיקה הוא מה"ת משום מצות הבדלה וכמו כן קשי' לי' אמאי אינו צריך לבדוק אחר ח"י טרפות הא כתיב להבדיל בין החי' הנאכלת ובין החי' אשר לא תאכל דהיינו בין טרפה לכשרה כמ"ש רש"י בחומש שם ונשתבש בזה דדוקא גבי עופות טמאים שעופות טהורים מרובים על הטמאים כדאמרי' בחולין ס"ג ע"ב גלוי וידוע וכו' שעופות טהורים

מרובים על הטמאים וכו' ומ"מ צותה תורה לבדוק בסימני טהרה ולהבדיל א"כ גילתה תורה שלא נסמוך על הרוב רק צריך לברר בבדיקה ולהבדיל אבל בטרפות ושחיטה נהי דצותה תורה להבדיל היינו היכא דליכא רוב רק ספק השקול אבל היכא דאיכא רובא להיתרא שפיר סמכי' עלי' כמו בכה"ת וא"צ הבדלה כמו בעוף טמא שנאכל במסורת:

ומ"ש דבנזדמן יש לסמוך על הרוב אבל המוכנים בבית י"ל דהוי קבוע וא"כ כמע"מ דמי ואסור, אזיל בתר איפכא דקבוע היינו שיש במקום הזה ודאי מיעוט איסור אבל אם אין כאן מיעוט ודאי לא מקרי קבוע ועיין טו"ז או"ח סי' תר"ה ורשב"א חולין צ"ה וא"כ אדרבה כשאנו דנין על כל העולם הוי קבוע כיון דודאי איכא עופות טמאים בעולם ועיין פלתי סי' ט"ל אות ב' אבל אותן המוכנים בבית יש ספק אם יש בבית הזה או בעיר הזאת שום עוף טמא לא הוי קבוע ועיין בר"ן ביצה יו"ד וכ"ט:

ומה שהעיר מרש"י חולין ס"ג שכתב במסורה אם זכור הוא באדם כשר שאכלו יעיין בשו"ע יו"ד סי' פ"ב דבעי' דוקא שיהי' דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור ולהכי דייק רש"י באדם כשר דהיינו מוחזק בכשרות וירא שמים ועיין ברמב"ם פ"ח ממ"א ובש"ך יו"ד רס"י קי"ט דאז ודאי הוא דבר פשוט שהוא עוף טהור ואפי' הפרושים והכשרי' אוכלי' אותו בלי פקפוק וגמגום כלל:

כללו של דבר אין דעתי מסכמת להתיר אותן תרנגולים בצואר ערום ואדום אף שיש להם ג' סימני טהרה ובזה הנני חותם בטהרה וד' יטהר לבינו לעבדו באמת ואמונה מדי נעלה לציון ברננה כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת התורה

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמה

שיל"ת א' שמות תמה"ר ישועה לפ"ק:

להרבני החריף ובקי וכו' מו"ה אשר נ"י:

אשר הק' אהא דאמרינן בכורות ז' ע"ב דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה ומוקי ר"א שם אפי' לא חזינן דבלע מותר ולא אמרינן אישרוצי אשריץ משום דרוב דגים במינם משריצים וכמי שבלע לפנינו דמי והכי פסקינן ביו"ד סוס"י פ"ג והק' נימא כאן נמצא כאן הי' ומגוף הדג הוא ולא בא ממקום אחר כדאמרינן בכתובות ע"ה ע"ב, ות"ח אחד השיב דלדעת מג"א סי' תס"ז סקח"י דנגד חזקה דמעיקרא לא אמרינן כ"נ וכ"ה א"כ מכש"כ נגד רובא דעדיף מחזקה משא"כ שם בכתובות אדרבה חזקת הגוף מסייע ובזה רוצה לתרץ גם על הקושי' שנשאלתי בחולין ד' גבי חמצן של עוברי עבירה נימא כ"נ

כ"ה גם בפסח [עיין ב"ש או"ח סי' פק"ח] ולהנ"ל י"ל דלא מהני נגד חזקה דלא שביק היתירא וכו':

הנה בגוף התירוץ יפה כתב אבל מה שציין מג"א סי' תס"ז סקח"י לא מצאתי שם רק תוס' כתבו כן בכתובות ע"ו ע"ב סד"ה כלה עיי"ש וגם מ"ש דשם בכתובות ע"ה אדרבה חזקת הגוף מסייע לה הוא שלא בדקדוק דהתינח סיפא בנכנסה לרשות הבעל אבל הרי אמרינן נמי רישא כ"נ כ"ה ושם הוא נגד חזקת הגוף ועדיין צריכין אנו למודעי למ"ש תוס' דע"ו הנ"ל דהתם איתרע חזקת רשות האב וליכא חזקה דמעיקרא כנגד כ"נ וכ"ה עיי"ש:

וגם לא ידעתי כיון שראה דברי מג"א סי' תס"ז ס"ק הנ"ל למה לו דמיונות רוב לחזקה הלא מפורש שם דהא דשרי המרדכי בגרגיר חטה שנמצא בקערה אצל התרנגולת מטעם ס"ס ולא שרי משום כ"נ כ"ה משום דשכיח למצוא חטים בתרנגולים וכו' ותולין במצוי הרי דנגד רוב ומצוי לא אמרינן כ"נ כ"ה וה"נ כיון דרובם במינם משריצין ל"ש כ"נ כ"ה:

ולפענ"ד דכאן בלא"ה לק"מ עפי"מ שפירש"י שם בבכורות ד"ה דג טמא משריץ בגופו עוברו כשאר בהמה וחי' משמע שהזכרים מכניסים הזרע בנקבות וא"כ גם אם אשרוצי אשריץ ע"כ הזרע בא מן מקום אחר לכאן וא"כ מה לי אם הזרע בא ממקום אחר לכאן או שבלע הדג ממקום אחר סוף סוף אין לומר כאן נמצא כאן הי' מעולם ולק"מ אלא דברש"י ע"ז מ' ד"ה זה משריץ מבחוץ וכו' כתב אבל דג טמא משריץ מבפנים במעי האם לאחר שנגמרים ביציו במעיו ע"ש ומ"מ אפשר שהביצים נגמרים במיעיו מזרע הזכרים:

ועוד לפי מה שהבנתי מדברי ראשונים ועיין מג"א סי' תס"ז סברת כאן נמצא כאן הי' בנוי' על מה דאמרי' בכל מקום אחזוקי ריעותא לא מחזקינן וביאר הדבר דמצינן חזקה אע"ג דלא ידעינן בשום פעם דבר ברור ולא הי' חזקה דמעיקרא רק מה שהחזקנו אותו כך מ"מ לא חיישי' שנשתנה ממה שהחזקנו אותו כדאמרינן בכתובות כ"ד גדולה חזקה וכו' ועיין תב"ש סי' ח"י סקכ"ט שביאר כנ"ל וכל זמן דלא חזינן בי' ריעותא מעמידין אותו בחזקת מה שהחזקנו אותו ולא מחזקינן ריעותא דאין לנו במה להסתפק ועיין תוס' סוטה כ"ח סד"ה אינו דין וש"ש שמעתא א' פי"א ועיין בש"ך יו"ד סי' פ"ג סקי"א שכתב דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אפי' היכא דאיכא לברורי ול"ד לדלעיל רס"י א' דאע"ג דרוב מוחזקין בשחיטה אין לסמוך לכתחלה על החזקה במקום שיכול לברר דהכא אין מתירין הדגים מכח חזקה אלא אמרי' מהיכי תיתי יש כאן איסור עיי"ש אמנם אם נמצא ריעותא ואינו בחזקת מה שהחזקנו שוב בטלה החזקה לגמרי ואסור ובזה אמרינן דאם נמצא ריעותא ברשות או במקום אחד אמרינן כ"נ וכ"ה ואחזוקי ריעותא לא מחזקינן ממל"מ ומרשות לרשות דאף שיש מקום במה להסתפק ברשות או במקום זה מ"מ ברשות ובמק"א אין

במה להסתפק אבל כאן כיון דרוב במינם משריצים ונמצא בו שאינו מינו א"כ הרי יש במה להסתפק שהי' במקום אחר ולא קשה מהיכי תיתי שהי': במקום אחר דשפיר תיתי כיון דרוב משריצין במינם ובזה נמצא שאינו מינו וכיון דיש במה להסתפק שוב ל"ש כ"ן כ"ה כלל ולא משום דרוב עדיף מכ"ן וכ"ה אלא דאין כאן כ"ן וכ"ה כלל כיון שיש במה להסתפק:

ושלישית נ"ל דכ"ן כ"ה בנוי על חזקה דמעיקרא דילפינן מנגע דאמרינן אוקי אחזקה שלא נשתנה מכמות שהי' ורבא חידש דאמרינן סברא זו גם ברשויות ומקומות שברשות או במקום שלא ידענו בבירור שהי' שינוי אמרינן אוקי מלתא אחזקה שלא נעשה שינוי באותו דבר רק ברשות ומקום שנמצא בו השינוי ואם נמצאו מומין ברשות האב אמרי' שהיו בה קודם ארוסין ולא נעשה בה שינוי ברשות בעל שנולדו בה מומין ובנמצא ברשות הבעל אמרינן דכאן נולדו ולא נעשה בה שינוי ברשות האב וכן בקופה שנמצא בה שרץ בזויות זה בנדה ג' ע"ב אמרינן כ"ן וכ"ה ולא נעשה שינוי בקופה בזויות אחר שנפל בה שרץ רק ר"י ס"ל דלא אמרינן כלל גבי טומאה כ"ן וכ"ה ועיין מג"א סי' תס"ז ס"ק כ"ה ומחה"ש שם ועיין קונטרוס החזקות לבעל שמן רוקח, ולפ"ז ל"ש כ"ן וכ"ה אלא בשינוי שנולד בדבר שהיה ודאי בשני מקומות או בשבי רשויות אמרינן שלא נולד בו השינוי רק במקום ורשות שנמצא בו השינוי ולא במקום ורשות אחר אבל אם מוצאין דבר במקום זה שנאמר שודאי לא היה מעולם במק"א זה לא שמענו ואין לו ענין כלל לכ"ן וכ"ה דאין זה סברא כלל דהא אין ההעתק והתנועה מן מקום למקום שינוי כדי שנאמר אוקי אחזקה שלא נשתנה וא"כ בדג טמא שבלע דג טהור שאין אנו דנין באיזה מקום נעשה שינוי בדג טמא רק אנו דנין על הדג טהור אם בא ממקום למקום ל"ש בי' כ"ן וכ"ה כלל וא"ש והי' בזה שלום וברכה ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמו

שיל"ת ב' איפאלא ה' הדברים תרנד"ל:

בין המצרים שלום ישאו הרים לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון המפורסם צדיק תמים כקש"ת מו"ה שרגא צבי טעננענבוים נ"י אבדק"ק טשאטה:

דבריו הנחמדים הגיעני אשר יצא לחזק דברי פלתי סי' ק' שמלמד זכות על אכילת קמח המתולעת שאוסר הרא"ש בתשו' וכו' מגמ' מנחות פ"ה ע"ב סולת שהתליעה רובה פסולה ומדמפסלי' לגבוה משום דכמום דמי מכלל דלהדיוט שרי דאי אסור להדיוט

תיפוק לי' דפסול משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואפי' אם נאמר דל"ש בזה ממשקה ישראל כיון דהסולת בעצם שרי רק שהתולעים שבתוכה אסורים אבל עוד קשה מה נעשה בקומץ דהו"ל קומץ חסר מקום השרצים עי' מנחות וי"ו ע"א גבי נמצא בתוכו צרור או גרגיר מלח ועוד מה נעשה בשירים שנאכל לכהנים א"ו שאין לו דין ברי' כמ"ש הפלתי ונתבטלו ומוכח ג"כ שע"י ביטול נהפך להיות כסולת המנחה המבטלו ולא כמאן דליתא דאל"כ הוי קומץ חסר והאחרונים מסתפקים בזה:

הנה מה שהק' ת"ל משום ממשקה ישראל כבר נתעוררתי בזה זה כמה שנים ממחותני הגאון מהראז"ס נ"י [עי' בי"ש או"ח סימן ד' וכבר קדם אותם האגודה שהביא ב"י סי' פ"ד] ואינו קושי' כלל דאי מהאי טעמא אינו פסול אלא בהתליע קודם הקדש אבל הקדישה ואחר כך התליע לא כדאמרי' בתמורה כ"ט ע"ש ובתשובתי הנ"ל הארכתי, וגם במה שהק' דהוי חסר קומצה אני נבוך דהרי עינינו רואות כשמערבי' מדה מים עם מדה שפיריטוס אינו מחזיק שתי מדות והוא מחמת שבאחד יש נקבי פארוס יותר או יותר גדולים ונכנס מאחד לחבירו וכן בקמח שהתליע עינינו רואות שלא נתרבה מדתה ואפשר שג"כ שהוא בשביל זה וא"כ אינו חסר קומצה כלל אבל אינני מכניס עצמי בפלאי הטבע ואפשר דכמו דאמרינן בזבחים כ"ב כל שתחלת בריתו מן המים מטבילין בו וכן פסק הרמב"ם פ"ח ממקואות הי"א וביו"ד סי' כ"א סל"ג ואף דדרשי' במים ולא ביין בש"ס דזבחים שם אלמא דכל שתחילת בריתו הוי מן המים דינו כמים ה"נ הני תולעים שתחילת בריתן מן הסולת הוי כסולת אם אינן אסורים משום ממשקה ישראל כנ"ל וא"כ לא הוי חסר קומצה כלל:

אבל במחכ"ת לא כוון יפה ולפענ"ד הוא טעות גדול דהא דסולת שהתליע רובה פסול היינו בהתליע רוב סאה פסול אפי' המיעוט סאה שלא התליע ועיין רמב"ם בפי' המשנה שם שכתב ועל הסולת הוא אומר אם התליעה פסולה וכן החטה שטוחנין ממנה הסולת ע"מ שיתליע רובה ומשמע דהאי ע"מ שיתליע קאי על שניהם על הסולת ועל החטה והטעם כמ"ש הרמב"ם שם דכתיב תמימים וכו' ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם ע"ש ודוקא בחטה שהתליע מיבעי לי' לר' ירמי' התם ברוב חטה ופירש"י שאינה פסולה עד שיתליע רוב כל חטה או ברוב סאה לפי שכל חטה עומדת בפני עצמה אפשר דאין מיעוט סאה נפסל משום שהתליע רוב סאה אבל בסולת פשיטא דאם התליע ברוב שנפסל גם המיעוט סאה שלא התליע אבל עכ"פ גם בחטה אם התליע רוב כל חטה פסול גם המיעוט שלא התליע אם נעשה ממנה סולת:

ועיין ברמב"ם פ"ו מאיסורי המזבח הי"א שכתב סולת שהתליע רובה או התליע רוב החטים שנעשית מהן פסולה התליע רוב חטה אחת ה"ז ספק ועיין כ"מ שם שכתב ומשמע דה"פ הא דאמרי' דחטים שהתליעו רובם פסולות היינו כשהתליע רוב כל חטה וחטה אבל אם לא התליע רוב כל חטה וחטה אע"פ שהתליע רוב סאה או כולה מאחר שלא התליע מכל חטה אלא מיעוטא כשר או דלמא כיון שהתליע רוב סאה אע"פ שלא התליע מכל חטה רק מיעוטא פסול אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש מי סגי ברוב חטה אחת שתהי' מתולעת אפי' היא מעורבת בסאה חטים שלא התליעו או דלמא לא מיפסל עד שיתליעו רוב חטים שבסאה ע"ש, ולכל הפירושי' נראה דהיכא דמיפסל אפי' אותו שלא התליע נצב לבדנה פסול משום מום ובסולת ל"ש באופן אחר אלא בהתליע רוב סאה דפסול גם המיעוט שלא התליע ולפ"ז ל"ש במיעוט הזה שאין בו תולעים לא משום ממשקה ישראל ולא משום חסר קומצה רק משום מום ואין כאן ראי' כלל לפלתי ולא דביטל מהפך הבטל למבטל אלא דמיעוטא הוי כמאן דליתא:

ועוד דהרי בחטים מתולעים אפשר להסיר התולעים ע"י טחינה בריחים שיש בה אפרכסת דהתולעים בורחי' בשעת טחינה כמבואר ביו"ד סי' פ"ד סי"ד ועיין טו"ז וש"ך שם ודכוותי' נמי בסולת מיירי אפי' בתולעים גדולים שאפשר להסירם עכ"פ בנפה וכברה וכיון שאין כאן תולעים ל"ש ממשקה ישראל ולא חסר קומצה ואפ"ה פסול משום מום וליתא לדבריו במחכ"ת והנני חותם בשלום וברכה ברכת התורה ולומדי' ידידו הדש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמז

שיל"ת ב' אמור תרכ"ה מאדע יע"א:

שוכ"ט לכבוד ש"ב ידינ"פ הרב המאה"ג חו"ב צדיק ונקי כש"ת מו"ה יעקב יחזקי' נ"י גרינוואלד אבדק"ק סערעדנא:

אחדש"ת באהבה עתה באתי על אודות אשר שאלת חוו"ד בחנוני שיש לו תיבה גדולה מלא קמח ובחדשי הקיץ א"א שלא יהי' מתולע בתולעים מילבען ומבואר בסי' פ"ד דקמח מתולע אסור למוכרו לעכו"ם שמא יחזור וימכרנו לישראל ואמנם בחנוני שמוכר מעט מעט דעת הש"ך שם סקי"ז דמותר למכור לעכו"ם דבענין זה אין חשש שימכרנו אח"כ לישראל ובפ"ת שם אות ג' הביא בשם פמ"א שחולק על הש"ך ועיין בבאה"ט שם ונפשך אותה לדעת מה עמדי בזה והבאת במכתבך דברי הר"ן בע"ז דף ס"ד שהוכיח

שאסור למכור טרפה חי' שאינו ניכר לנכרי מבגד שאבד בו כלאים והפלאת עליו דהלא הוא ש"ס ערוך בחולין נ"ג ע"ב גבי שרקפא דספק דרוסה הנה יותר מזה הי' לך לתמוה על הרשב"א במשה"ב בית ב' שער ג' שכתב ולענין ספק דרוסה אם מותר לנכרי חי' וכו' אסור וכדאמרינן בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנו לנכרי ואח"כ הביא שם עובדא דשרקפא דספק דרוסות והוא פלא דעוסק בהאי ענינא והביא ממרחק לחמו, ובאמת כשאני לעצמי אמרתי שהר"ן והרשב"א נתנו טעם מנ"ל לשמואל גופא האי חשש שמא ימכרנה לישראל ולזה אמרו שהוכיח כן מן המשנה, אבל האמת נ"ל בפשיטות לפי המסקנא שם דשמואל לפרסומי מלתא דאיסורא הוא דעביד א"כ אין משם ראי' כלל רק כיון דמצינו כן בבגד שאבד בו כלאים והוא אבוהון דכולהו וכ"נ מדברי הרי"ף שהשמיט שם האי עובדא וכן הרמב"ם לא הביא האי דינא רק גבי בגד שאבד בו כלאים ומזה נראה שמיכן אין ראי' דלפרסומי מלתא דאיסורא הוא דעביד, ואדרבה פלא בעיני על הב"י בסי' נ"ז שכתב ע"ד הטור שאסור למכור ס"ד לנכרי שמא ימכרנו לישראל דג"ז נלמד מעובדא דשרקפא דס"ד ולפמ"ש זה ליתא וצ"ע:

אמנם להצדיק רבינו ב"י נ"ל דהנה הרשב"א בת"ה הקשה למה בדקם שמואל ורש"י ז"ל כבר נשמר מזה ותי' דהא נמי הוי לפרסומי מלתא דאיסורא וכתב עליו הרא"ה בבדה"ב חדודי לא שמיעא לי דנהי דאמרינן לה בגמ' גבי הפסד מועט אהאי דפרכינן ואמאי ליחנקינהו וליתבינהו לכלבים או לנכרי אבל היכא דאפשר לאכשרינהו ולפסדינהו ח"ו ע"ש וה"נ דכוותי' ודאי אם הי' אפשר למוכרם לנכרי לא הי' מפסידים בשביל פרסומי מלתא דאיסורא וע"כ דאסור למוכרם וצדקו דברי הב"י אבל אין קושי' אם הר"ן אינו סובר כן:

ומה שרצית לומר דדוקא ברבים שייך חשש זה כדעת רש"י הנה לא מצאתי שם ברש"י רק לענין תקלה דשהי' ולא לענין מכירה לנכרי אך חילוק זה מבואר בפסחים מ' ע"ב גבי האי ארבא דטבעא בחושתא דשריא רבא למכרו קבא קבא ותליא בחילופי גרסאות דיש גורסין קבא קבא לישראל וא"כ אין היתר במכירה לנכרי אפילו בדבר מועט אבל גירסת הרמב"ם קבא קבא ולא גריס לישראל ועיין בטו"ז ומג"א רס"י תס"ז והנה המג"א סובר דגם היתר זה אינו אלא בחמץ ולא בשאר איסורין אמנם הש"ך יו"ד סי' פ"ד הנ"ל העלה כן גם לענין קמח שהתליע דמותר למכור קבא קבא ומג"א סי' תס"ז הקשה מדברי תוס' בע"ז שב' מעשים באו לפניו בב"א א"כ למה לא הורה גם בחטים שנפל עליהם יי"נ למכור קבא קבא הנה ריטב"א שם בע"ז הקשה להיפוך ותירץ דתקנה של קבא קבא טוב ותחלה הורה למיפינהו ואח"כ קבא קבא ויש לדחות קושי' מג"א. אמנם גם לדעת הש"ך

לא העלית ארוכה כי מהאי דשרקפא דס"ד נמי מוכח דאפילו קבא קבא אסור דאם לא כן היה לו למוכרם אחד אחד לכן איני יודע להצדיק תירוץ שלך:

ומה שפלא בעיני ע"ד הש"ך דסובר דבכל איסורין מותר למכור קבא קבא דלא חיישינן בהא שימכרנו רק תלי' דלצרכו קנה א"כ גם בגד שאבד בו כלאים למה לא ימכרנה לישרי לפי שהוא רק בגד אחד וגם על מג"א פלא שלא הביא ראי' מזה שאסור בשאר איסורין קבא קבא, וע"ד רחוק אפשר לי לומר דלכאורה נ"ל דהא דלא ימכרנה לנכרי דשמא יחזור וימכרנה לישראל הוי משום לפ"ע לא תתן מכשול והוי קא קשיא לי הא מסיק אביי ברפ"ק דע"ז דאלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ועיין באהע"ז סוס"י ה' דאם אין הנכרי הקונה מסרסם רק נותנים לנכרי לסרס מותר למכור לו ועיין בב"ש שם משום דהוי לפני דלפני וא"כ ה"נ הוי לפני דלפני ולמה אסור למכרו לנכרי, וקצת נ"ל לחלק דדוקא אם הנכרי שייך באותו לאו דלפ"ע אז הוי בישראל לפני דלפני אבל אם אין הנכרי שייך באותו לאו כלל הוי הישראל לפני ולא לפני דלפני ודוגמא לזה הא דאמרינן בב"מ יו"ד לענין אשלד"ע דאם השליח אינו בר חיובא מיחייב שולחו ולפ"ז בהאי דב"ש דגם הנכרים מצווין על הסירוס לכן הוי שפיר לפני דלפני משא"כ בגד שאבד בו כלאים שאין הנכרי מצווה על כלאי בגדים כמבואר בסנהדרין פד"מ וברמב"ם הלכות מלכים הוי רק לפני ולק"מ:

ואמנם משמע מדברי הפוסקים דהאי' למכור לנכרי הוא משום דהוי כמבטל אי' לכתחלה כי בטיל ברובא דעלמא עיין בס' מקו"ח רס"י תס"ז וכ"מ מדברי הרשב"א בתור"ה שהבאתי לעיל שכלל איסור מכירה לנכרי עם איסור לשלח הטרפה לנפשה פן יצודנה ישראל והביא הא דאמרינן בגמ' דמשולחת מותרת דלא אמרה תורה שלח לתקלה ומזה נראה שטעם אחד להם משום דהוי מבטל איסור לכתחלה וכבר ביאר בתשו' נובי"ת יו"ד סימן מ"ה דביבש ביבש לכ"ע אין מבטלין אי' לכתחלה הוא מה"ת [ועיין חת"ס חיו"ד סי' שי"ט] ובזה מיושב מה ש שמקשין על הסוברים דא"מ אי' לכתחלה הוא דרבנן משלח לתקלה וקושי' פר"ד בסוגי' דמאכילין קל, והנה הנ"מ בין שני טעמים הנ"ל בתולעים שאסורים לב"נ משום אמה"ח כמו צפור טהורה בחיי' בסוף פרק ג"ה ואם כן הוי לפני דלפני כנ"ל ומותר למכור לבני נח קמח שהתליע אבל אם הטעם משום דאין מבטלין איסור גם זה אסור:

והנה באופן ששייך משום לפ"ע ברור שגם קבא קבא אסור אף שאפשר שלצרכו קנאו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא שמא ימכרנו ואיכא לפ"ע אבל אם הטעם משום אין מבטלין אי' יש סברא לומר דקבא קבא מותר דלכאו' קשה הא אין כונתו לבטל אך לכאורה הוא

פסיק רישא דודאי יתבטל אך זה שפיר אם קונה הרבה כדי למכור בשוק הוי פס"ר שלא ימלט שלא ימכור גם לישראל ומכ"ש בעיר שרובה ישראל משא"כ קבא קבא שאפשר שקנאו לצרכו וא"כ לא הוי פסיק רישא וא"כ ל"ש א"מ אי' לכתחלה כיון דאין כונתו לבטל וכנ"ל וא"כ לק"מ מה שהק' מג"א על הש"ך וגם מה שהקשינו כ דודאי משום מבטל אי' סובר הש"ך דל"ש בקבא קבא אמנם במקום שאין הנכרי במצוה זו אכתי אסור משום לפ"ע אבל בקמח שהתליע שגם הנכרי בר חיוב אבר מן החי וליכא לפני עור רק משום מבטל איסור שפיר כתב הש"ך דמותר קבא קבא ודו"ק היטב כי קצרתי אבל על המג"א צ"ע קצת מדוע לא הביא ראיה לשיטתו מיניה וביה מבגד שאבד בו כלאים ויש לדחות בדוחק, זה מה שראיתי לבאר לפום ריהטא ואתה אהובי ש"ב שום תשים עין עיונך על דברי ש"ב אוהבך הנאמן הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם:

תשובה קמח

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק שופטים תרנ"ד לפ"ק

ברכות שמים ושנות חיים לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדול חו"ב כמו"ה אברהם צבי נ"י יונג:

כתבו במושכל"ו שכל האדם העריך קושי' של ארבע רגלים הגיע אלי תמול אבל לא מצאתי ק"ק בושט לשים עיני עליו עד היום ומצאתיו דורש כמין חומר בקודש והנני להשיב באמצע הפרק מפני הכבוד ולא אשמור סדר דבריו כי אמצעי משובח:

מה שעמד בתוס' עירובין כ"ח ד"ה אכל צירעה שהקשו על רש"י שכתב דהא דכתיב בקדושים לא תשקצו וכו' ובכל אשר תרמוש האדמה בגדולים משתעי דלא כתיב שרץ מפרק ארבע מיתות נ"ט דרשינן ובכל החי' הרומשת זה נחש משמע דרמושה נמי הוי דבר הרוחש כמו נחש ההולך על גחונו ע"ש והתפלא כ"מ הלא בסנהדרין שם דאמרינן בכל חיה הרומשת לאתויי נחש היינו קודם שנתקלל הנחש לילך על גחונו וכן פירש"י שם וא"כ לא מקשו תוס' כלום, גם בעיני יפלא:

וזה איזה שנים אשר עוררני בזה בני הרב הגדול מו"ה יצחק יעקב נ"י בתוס' פסחים כ"ד ע"ב ד"ה צרעה שהקשו ג"כ כמו בעירובין הנ"ל וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי מענה רק בדוחק דס"ל לתוס' דהא דמרבינן נחש אף שהי' ראוי' להיות מלך על כל בהמה וחי' ולילך בקומה זקופה כאדם דאפ"ה נותן לאדם לרדות בה עיין סוטה ט' ע"ב היינו מדכתיב הרומשת על הארץ וה"פ דקרא ובכל חיה ג"כ תרדן באיזה חי' אמרתי אשר

היא עכשיו בשעת כתיבת התורה הרומשת על הארץ אחר שנתקללה והיינו נחש והק' תוס' שפיר:

אבל עתה שמתי לבי לזה ונ"ל ליישב בדרך מרווח דבחידושי מהרש"א על רש"י בחומש פ' בראשית הק' מה פריך בסנהדרין הנ"ל ת"ש ובכל חי' הרומשת על הארץ ופירש"י ואי לאו לאכילה חיות בני מלאכה נינהו ופי' בתמי' הא בע"ז ט"ז פריך הגמ' אהא דאמרינן התם דחי' וכו' הוא כבהמה למכירה וחי' גסה מיהת מאי מלאכה עבדה ומשני דבי מר יוחני טחני ריחים בערודי ע"ש א"כ חזינן דחיות בני מלאכה נינהו ומאי פריך ותי' דהכא כתיב ובכל חי' הרומשת ורמישה הוי דבר הרוחש והולך על גחון והני ודאי לאו בני מלאכה נינהו ועכ"ח דקרא באכילה מיירי וע"ז משני האי לאתויי נחש הוא דאתא שהי' בר מלאכה קודם שנתקלל לילך על גחון והא דכתיב הרומשת כתיב קרא על העתיד ע"ש דהיינו בשעת מ"ת כבר היתה רומשת ולפ"ז הקשו תוס' שפיר דבין מן המקשן ובין מן התרצן מוכח דרומש הוא דבר הרוחש וא"ש:

ולפ"ז א"ש מה שיש לדקדק דלפי פשוטו דשום חי' לאו בת מלאכה הוא אלא נחש קודם שנתקלל א"כ מה לשון הוא זה ובכל החי' הרי ליכא רק חד והוא נחש אבל לפי האמור א"ש שירדו בכל החיות שאינם רומשים שהם בני מלאכה וגם בזו שתהי' הרומשת לעתיד דהיינו נחש, ובזה מיושב ג"כ מה דקשי' לכאורה דבחי' מהרש"א שם כתב דמרבינן נחש מכל והרי בפסחים מ"ג משמע דלא דרשו רבנן כל רק ר"א ולמ"ש תוס' שם ד"ה מאן יש ליישב אבל לפי הנ"ל ניחא דמהרומשת גופא דרשי לאתויי נחש דליכא חי' רומשת ראוי' למלאכה רק נחש קודם שנתקלל:

ואני תמה עוד שרש"י סותר עצמו שבפ' בראשית פסוק כ"ד כתב רש"י ורמש הם שרצים שהם נמוכים ורומשים על הארץ ונראים כאלו נגררים שאין הלוכן ניכר כל לשון רמש ושורץ בלשונינו קונמובריי"ש ע"ש וא"כ סותר עצמו למה שפי' בעירובין הנ"ל, לכן נראה דרש"י נשמר מזה שכתב דבבהמה וחי' ועוף גדולים משתעי ולא בשרצים דלא כתיב בהו שרץ לשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו וריחושו מפני קטנו מבואר מזה דס"ל דשרץ ורמש שווה במובן שאין לו רגלים ורוחש על הארץ על גחונו אבל יש הבדל ביניהם דשרץ נקרא רק אם גופו קטן ואינו נראה אלא ע"י שירוצו וריחושו אבל רמש נקרא אף שיש לו גוף גדול ונראה וניכר רק שאין לו רגלים ושפיר כתב דבקדושים דלא כתיב שרץ אף דכתיב ובכל אשר תרמוש שאין להם רגלים מ"מ בגדולים משתעי שגופן גדול וא"כ אין כאן סתירה ובזה סרה גם קושי' תוס' על רש"י

כמובן וא"ש, ונזכה במהרה למקרא שכתוב כי לא נחש ביעקב וכעת יאמר מה פעל אל ובא לציון גואל ויבנה בנין אריאל כנפשו ונפש ידידו דש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קמט

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' קמת ועלית תרמ"ג לפ"ק:
כצאת השנה יפרח כשושנה ידידי הרבני המופלג מלא פלג חריף ושנון כש"ת מו"ה איציק יוסף נ"י ביישוב סאמאש איוואר יצ"ו:
תמול הגיעני מכתבו הנעים ובו דרש וכו' והנה הקשה מעלתו אהא דאמרי' בחולין ס"ג דלוקחים ביצים מן הנכרי' בכ"מ ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות והכי קיי"ל ביו"ד סי' פ"ו ס"א והטעם מבואר בראשונים וטו"ז וש"ך שם משום דאזלינן בתר רוב ביצים שהם כשרים א"כ אמאי לא יליף הש"ס דאזלינן בת"ר מהא דדרשינן חולין ק"מ גבי שילוח הקן תקח לך ולא לכלביך ומוכח דהביצים מותרים ואי לא אזלינן בת"ר ניחוש דלמא של טרפה הם ע"כ, ואנא אמינא בה תרי ותלת טעמי, הנה מכותלי קושיתו שהביא מהא דלוקחים ביצים שהטעם משום דאזלינן בת"ר נראה דק"ל אפילו הוי ידעינן שהאם אינו טרפה מ"מ דלמא הנך ביצים מעלמא מטריפה וזה ודאי לא קשה דאי נמי לא אזלינן בת"ר לחוד אבל בת"ר וקרוב ודאי אזלינן וכמ"ש תוס' חולין י"א ע"ב ד"ה כגון, דאפי' אי לא אזלינן בת"ר מ"מ אי איכא חזקה בהדי רוב העמד האם בחזקת צדקות ודאי אזלינן בתרי' ועיין יבמות קי"ט ע"ב ורש"י ד"ה סיפא דזה הוי כמו מיעוטא דמיעוטא וה"נ בקרוב בהדי רוב וא"כ הרי איכא רוב ביצים כשרים וגם קרוב שביצים הם מהאם הרובצת עליהם שידעי' בודאי שהוא כשרה ואולי מקרי זה אפי' קורבא דמוכח עיין ב"ב כ"ד וא"כ אכתי לא ידעינן דאזלינן בת"ר לחודא ושפיר לא יליף מקן דאזלינן בתר רובא:
אבל גם אם קושיתו הי' דניחוש שמא האם טרפה אי לא אזלינן בת"ר נמי לק"מ דדוקא בטרפה ודאי פטור משילוח משום לך ולא לכלביך אבל בספק חייב בשילוח שמא כשרה ועיין חוו"ד סי' ק"י דאפי' לרמב"ם דספק דאורייתא מה"ת להקל מ"מ במ"ע מחויב מדאורייתא בספק וכש"כ הכא דאיכא רובא לחיובא דרוב כשרות ומיעוט לפטור מיעוט טרפות, וכ"ש כיון דבשעה שטענה ודאי כשרה היתה רק דהוי חזקה שלא נתבררה בשעתה כמ"ש תוס' חולין י"א וניחוש שמא נטרפה קודם שנגמר הביצה ודאי היא חשש רחוק וחייב בשילוח ופשיטא דאין זה ענין למה שאמרו בכמה דוכתי אצטריך קרא לרבויי ספיקא עיין יומא ר"פ יום הכפורים ותוס' ובריש חגיגה ומ"ש טו"א שם:

ואין להשיב כיון דעכ"פ לא יהי' יכול לאכול הביצים אי לא אזלינן בת"ר א"כ גם אם היא כשרה באמת מ"מ כיון שאין רשאי לאכלם אינו ספק לכלביך אלא ודאי לכלביך ואמאי יהי' חייב בשילוח, דז"א דשפיר אפשר לו לאכול הביצים דהרי אמרינן בחולין קמ"א עד כמה משלחה כדי שתצא מת"י ושוב יכול ליקח האם ע"ש ברש"י ויכול לבדוק הקנה אם אינו נפסק ברוב ולישחט האם בקנה ואח"כ לבדוק הושט כבחולין כ"ח ע"ב ולבדוק אחר כל ח"י טרפות ואם תמצא כשרה הרי הביצים מותרים ושפיר קרינן בהו לך ולא לכלביך וחייב בשילוח ועיין בחולין י"א דלא ילפינן רוב רק משום דלמא במקום נקב קשחיט וזה ל"ש בעוף כנ"ל:

ועוד נ"ל הרי מבואר ביו"ד סימן פ"ו סעיף ז' דאפרוח שנולד מביצת טרפה מותר וא"כ אי לאו דילפינן בעלמא דאזלינן בת"ר א"א למילף מכאן דהוי מוקמינן דיוקא דקרא דלך ולא לכלביך לאפרוחים דוקא ולא אבצים וכמ"ש תוס' חולין ס"ד ד"ה שאם ריקמה, אבל בצים אה"נ דאפילו לכלביך נמי מחייב בשילוח הגם דיש לחלק דתוס' לא כתבו אלא דגם אי לא משכחת גבי בצים לכלביך לא אכפת לן דמ"מ איצטריך קרא משום אפרוחים אבל להיפך אי לא משכחת גבי בצים לך רק לכלביך בזה לא כתבו התוס' דנאמר דקרא קאי רק אאפרוחים ולא אבצים, מ"מ י"ל דמשו"ה לא בעי למילף מזה רוב משום דיש לדחות כן, ועוד דהא יכול ליקח הבצים גם לך ולא לכלביך שיאכל האפרוחים הבאים מהם שהם היתר גמור ומשו"ה נקט הגמ' בחולין ק"מ רק אפרוחים טרפות ולא בצים טרפות משום דבצים טרפות שפיר קרי' בי' לך ע"י האפרוחים שבאים מהם וא"ש:

ועונ"ל עפי"ד פלתי סי' ט"ל אות ב' שהקשה אמאי לא ילפינן מחלב שהתירה תורה כדילפינן בכורות וי"ו ודלמא הבמה טרפה או"ו דאזלינן בת"ר, ותי' דודאי כל בהמות בכלל ספק וברור דרוב בהמות כשרות וה"ז כמו ט' חניות דלא נודע הטרפות וא"כ פריש מרובא פריש רק הואיל והכל בבית הספק הו"ל קבוע אבל החלב הו"ל פריש כמבואר בסי' ק"י דביצה לגבי תרנגולת הוי פריש לכך לא קשה מחלב וכו' ע"ש ודבריו סתומים והארכתי בביאור דבריו באורך בתשובה אחת ע"ל סי' קל"ה] ועכ"פ בדברי מיושב גם קושיתו דלענין הביצה מקרי פריש ואמרינן כל דפריש מרובא פריש אפילו אי לא אזלינן בת"ר, ויען כי הימים ימי ביקורים ביקורי מעשים לפני אדון כל אין הזמן מסכים להאריך, וד' שנותיו יאריך, כנפשו ונפש הדש"ת ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנ

שיל"ת ב' אויפאלא עש"ק חוקת התורה תרנ"ב לפ"ק. **שוכ"ט** להב' המופלג ושנון וכו' מו"ה יודא שווארץ נ"י:

מכתבו קבלתי ואני טרוד מאוד לכן אשיב בקיצור ע"מ שהק' בחולין קט"ז ומי חיישי' שמא ינק מן הטרפה והתנן לוקחי' ביצים מן העכו"ם ואין חוששין לא משום נבלה ולא משום טריפה הא בחולין ס"ג פריך אהא דלוקחין ביצים ודלמא דעוף טמא נינהו ומשני באומר של עוף פלוני וטהור והק' שם בתוס' וכן מאי פריך הא כיון דעופות טהורי' מרובי' אזלינן בת"ר ותי' הר"ן דה"פ כאן דאיכא מיעוט נבלה וטריפה ומיעוט דטמאים והוי תרי מיעוטי ניחוש ולהכי צריך לשנויי באומר של עוף פלוני וכו' דליכא מיעוט דטמאי' ולהכי לא חיישי' למיעוט דטריפות אבל כאן שפיר י"ל דחיישי' למיעוט דטריפות משום דאיכא בהדי' מיעוט דטמאים, קושי' זו א"צ לפנים מתרי טעמא חדא דהתם קתני אין חוששין משום מיעוט טריפות כתב הר"ן שפיר דקושי' הגמ' הי' אמאי לא ניחוש כיון דאיכא נמי מיעוטא ודילמא של עוף טמא אבל כאן דקאמר וחיישי' שמא ינקה מן הטרפה ל"ש לומר דהחשש הוא משום טרפה ומשום טומאה דאם כן הוה לי' למימר וחיישינן שמא ינקה מן הטרפה או מן הטמאה וזה פשוט:

ועוד והוא האמת דהתם בעופות שטהורים מרובים מטמאים כדאמרי' התם שפיר כתב הר"ן דקושי' הגמ' הי' דניחוש בצירוף שני מיעוטי' דטריפה ודטמאים אבל כאן בבהמה דאמרי' התם גלוי וידוע וכו' שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות וא"כ אי איכא חשש שינקה מן הטמאה שהוא רובא א"צ לצירוף מיעוט דטריפות כלל ולמה אמר וחיישי' שמא ינקה מן הטריפה כלל הלא סגי בחשש דטמאה לחוד וכמו דמסיק באמת אלא וודאי דלטמאה לא חיישי כלל שמא ינק מן הטמאה דס"ל דלא מרחמא לי' אא"כ הוא דילדה דחיישי' שמא אמו טרפה וזה ל"ש בטמאה או אפילו אמרי' דיולדת מרחמא אפי' דלאו דידה מ"מ לא מרחמא אלא מינה דלאו מינה לא עיין כל זה בכורות כ"ד וא"כ ליכא אלא חשש מיעוט טריפות ופריך שפיר וע"ז משני אלא אימא שמא ינק מן הטמאה דמרחמא אפי' דלאו מינה עיין בכורות שם ושוב לא צריך למיעוט טרפות כלל ובזה אומר צלח ורכב על דבר אמת והוי ממעט בעסק דברים חיצונים ואל תתערב עם אותם שונים ועסוק בתורה היקרה מפז ומפנינים כנפש החותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קנא

שיל"ת ב' אויפאלא עש"ק בא תרמ"ו לפ"ק. **שוכ"ט** לאהובי הרב הגדול העדני העצני כמו"ה יוסף ליב נ"י רב בק"ק דמרעטשקע והגליל:

מכתבו הנעים קבלתי בזמנו ולא היה פנאי להשיב והיום לקחתי מעט פנאי לעיין בדבריו להשיב מפני הכבוד מה שעלה בדעתי בקראי דבריו אשר כתב דביצת ספק טריפה שפיר בטילה דלא מקרי בריה עיין יו"ד סי' פ"ו ס"ג וש"ך שם סק"י והוכיח כן משום דק"ל דבהא כ"ע מודים דלא חשיב בריה אא"כ אסור מתחילת בריתו א"כ איך אפשר דביצת טריפה הוי בריה הא אינו אסור מתחילת בריתו דטרפה לא טענה וניחא ליה שנטרפה אחר שטענה וכמה ימים קודם שילדה ונגמרה באיסור ומקרי אסור מתחילת בריתו ולפ"ז הוליד דביצה שנולדה מספק טרפה ל"ש בריה דאפי' תרנגולת מותרת כמבואר בסימן פ"ו ס"ט וסימן נ"ז:

לא עיין שפיר דגם אם אינו אסור מתחילת בריתו ס"ל לרא"ש בחולין דהוי בריה כמ"ש בכונתו פלתי סי' ק', וגם הא משום דנגמר באיסור מקרי אסור מתחילת בריתו הוא דחוק וא"כ גם בספק טרפה משכחת אסור מתחילת בריתו שנולד בתרנגולת ספק טרפה אחר שטענה וילדה קודם כ"א יום משעה שנולד בה ספק טריפות דאין התרנגולת ולא הביצה מותרת כמ"ש בסי' פ"ו ס"ט, וגם אם בכה"ג שהתרנגולת מותרת שהוא אחר כ"א יום משעה שנולד ספק טריפות א"כ גם הביצה מותרת ואין לדון כלל אם בטילה משום בריה:

ושוב כתב דמשכחת ביצה מטרפה שנאסר מתחילת בריתו כגון שנטרפה ודאי וטענה וילדה ואפ"ה אסורה כמ"ש רשב"א בתשובה דודאי טרפה לא מהני יב"ח וה"ה טעונה ולידה או שהיא ממיעוט שחי יב"ח ויולדות כמ"ש מהרש"ל דרק רוב אינם חיים יב"ח ואינם יולדות ולפ"ז בספק טרפה לא משכחת שיהי' ביצה בריה דאם טענה וילדה אחר שנולד בה ספק טרפות הרי ודאי מותרת ואי טענה ואח"כ נולד ספק טרפות הרי אינה אסורה מתחילת בריתו ואי בביצה שנמצאת בין שני תרנגולת אחד טרפה ודאי ואחד כשרה ודאי וא"י מאיזה מהם נולדה בכה"ג אמרינן דודאי מכשרה דמהיכי תיתי נאמר שהטרפה יצאה מרוב שאינה יולדת ובזה תירץ קושי' רשב"א על ראב"ד דס"ל ביצה הוי בריה מסוגיא דריש ביצה וקושי' פלתי סי' פ"ו אות ה' דבביצה מיירי מביצת ספק טרפה ולהכי לא הוי בריה, ולפע"ד דלא מקרי אסור מתחילת בריתו אלא אם לא משכחת האיסור רק מתחילת בריתו כמו גיד ואמה"ח ועוף טמא דלא משכחת בהו שלא יאסרו מתחילת בריתו אבל ביצת טרפה שאין האי' תלוי בזה שיהי' מתחילת בריתו רק גם אם טענה ואח"כ נטרפה אסור מה"ת כמ"ש הש"ך סי' פ"ו סק"ח רק בביצה זו אירע

שנאסרה מתחילת בריתו זה לא מקרי אסור מתחלת בריתו כיון ששם אי' זה אינו צריך להיות מתחלת בריתו ועיין בחוו"ד סי' ק' אות ה' וזה דלא כפלתי סי' ק' אות ד' ד"ה ובחידושי עיי"ש:

ולפי דבריו גם בספק טרפה משכחת לה דליהוי ברי' ואסורה מתחלת בריתו בשתי תרנגולת אחת כשרה ואחת טרפה ודאי והטילו שני ביצים דודאי הטילה טרפה ואסור מתחלת בריתו ונתערבה אחד מהן וא"י איזה מהן והוי ביצת ס' טרפה שנתערבה ואינו בטיל משום ברי' וליתא למ"ש

ומה שנתקשה בשו"ע וש"ך סי' פ"ו דביצת נבלה וטרפה מקרי ברי' לשיטת הסוברים דלא בעינן בריית נשמה מ"ש מנבלה וחטה דלא חשיב ברי' משום דחתיכות נבלה ג"כ נבלה איקרי כמ"ש תוס' ורא"ש חולין צ"ו כבר העיר בזה פמג"ד בסי' פ"ו אבל לפענ"ד לק"מ דנבלה בהמה שלימה שהיא נבלה נקראת נבלה וכן חתיכה ממנה נקראת נבלה סתם אבל ביצה אינה נקראת נבלה לפי שאין היא עצמה נבלה ורמב"ן בחומש כתב שלשון נבלה כמו נפלה בחילוף בי"ת בפ"א ואין הביצה עצמה נפלה ול"ש בזה נבלות וטרפות אלא נקראת ביצת נבלה וביצת טרפה לפי שבאה מנבלה או טרפה וחתיכה כה ממנה אינה נקראת ביצת נבלה או ביצת טרפ' אלא חתיכת ביצת נבלה או חתיכת ביצת טרפה לכן שפיר מקרי ברי' וא"ש:

ומה שפקפק על תירוץ הפלתי סי' פ"ו שכתב דשיטות הסוברים דביצה הוי ברי' ס"ל דברי' בטלה בתתק"ס משיטות התוס' ורא"ש ורמב"ם הנה הפלתי גופא כתב דשיטת הטור לא א"ש בתירוץ זה אלא שתירץ לשאר שיטות והי' זה שלום וברכה עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנב

שיל"ת ב' איפאלא יום ב' בין כסא לעשור תרנ"ו לפ"ק:

שוכן מעונים יברכהו בברכת השנים דשנים ורעננים לכבוד ידידי ורב חביבי הרבני החריף ובקי כעמר נקי הולך תמים ומשים לילות כימים כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י כאור החמה ויגמור ד' בעדו החתימה:

קבלתי ברכתו אשר הובאת לי במגלת ספר וכו' ועל הטוב יזכר אין טוב אלא תורה מ"ש להסביר דברי הרמב"ם בפיה"מ דכריתות י"ג בנקודה נפלאה אשר עמד בה הפלתי בסי' פ"ז עפ"י דברי רש"י פסחים כ"א דכל אסורי אכילה אסורים גם בהנאה לפי שסתם הנאה לידי אכילה הם באים שלוקח בדמים דבר מאכל ומשו"ה אמרי' דהיכא דאסרה תורה

אכילה גם הנאה אסורה מפני שמביאה לידי אכילה א"כ עיקר כוונת התורה לאסור אכילה ומזה נמשך אי' הנאה ולכן בב"ח אינו חל על נבלה בשביל שהוא אי' מוסיף איה"נ דכיון דלא חל לענין אי' אכילה שהוא עיקר איך יחול איה"נ שהוא טפל משא"כ בהקדש אין איה"נ נמשך מאי' אכילה דהא חזינן דאם מעל בשוגג ג"כ חייב ושם א"א לומר דאיה"נ בשוגג נמשך מאי' אכילה ושפיר הוי איה"נ דמוקדשין איסור מוסיף:

בגמר דבריו אדם נתפס מ"ש דבשוגג ל"ל דאיה"נ נמשך מאי' אכילה פותר אין לו אמאי ל"ל דאיה"נ הוא משום דהנאה מביאה לידי אכילה שלוקח בדמים דבר מאכל כמו שהוא אומר במזיד, וגם מ"ש דסתם הנאה לידי אכילה הוא בא לא שמר לשונו דודאי הנאות הגוף כמו רחיצה וסיכה אינו בא לידי אכילה רק הנאת משתרשי כמו מכירה הוא בא לידי אכילה שלוקח בדמים דבר מאכל והרי המל"מ פ"ה מיסוה"ת ה"ח נסתפק אפי' אי אמרי' דלוקין על הנאה כמו על אכילה מ"מ אפשר דזה דוקא בהנאת הגוף אבל במכירה ונתינה דהוא רק הנאת משתרשי מסתפק אם לוקין ומבואר דסתם הנאה אינה הנאת משתרשי דמביא לידי אכילה רק הנאת הגוף שאינו מביא לידי אכילה:

ומה"ט גם גוף דבריו אינם מחוורים שכתב דהנאה אינה אסורה רק משום שמביאה לידי אכילה וז"א דא"כ לא תיאסר רק הנאת משתרשי שמביא לידי אכילה ולא הנאת הגוף שאינה מביאה לידי אכילה כנ"ל ואנן איפכא שמעי' לי' מדברי מל"מ הנ"ל דהנאת הגוף אסורה טפי מהנאת מכירה ועוד מה בכך שהנאה מביאה לידי אכילה בשביל זה אין לאסור הנאה שהרי אין אתה מביאה לידי אכילת איסור רק לידי אכילת היתר שקונה בדמים דבר מאכל היתר:

ומה שנתלה בדברי רש"י פסחים כ"א לא נזכר שם ברש"י כלום מזה וכונת רש"י הוא אדרבה להיפוך דמדאמרה תורה שחמץ אסור להביא לידי אכילת היתר דהיינו למכרו וליקח בדמיו בשר מוכח דלאו דוקא אכילת חמץ אסרה תורה אלא גם הנאת חמץ וכיון דמכירה שאינה הנאת הגוף אסורה וחו"י וחת"ס כתבו שאינו רק גרם הנאה כ"ש הנאת הגוף שהוא הנאה ממש לא רק גרם הנאה אבל לא שהנאה תהא אסורה משום שמביאה לידי אכילה אלא להיפך מדאסר להביא לידי אכילה מוכח שאסבה"נ דאי מותר בהנאה אמאי יהא אסור להביא לידי אכילת היתר וז"ל רש"י שם מדקרי' לא ייאכל בצירי הוא בבנין נפעל ופירושו שלא יהא שום דבר נאכל על ידי החמץ וע"ז הי' קשה לרש"י דאמאי אפקי' רחמנא בלשון לא יאכל הא גם אם קונה בגד בדמי החמץ אסור שהחמץ גרם לו הנאה וע"ז תי' וסתם הנאות פי' אותן הנאות ע"י גרם החמץ לידי אכילה הן באות שלוקח בדמי' דבר מאכל ולהכי אפקי' רחמנא בלשון לא יאכל אבל לא שסתם הנאות

מן החמץ מביאי' לידי אכילה דודאי הנאת הגוף מן החמץ אינה מביאה לידי אכילה רק סתם הנאה שה שהחמץ גורם במכירתו מביא לידי אכילה שקונה בדמים דבר מאכל ועיין ברמב"ם פ"ח ממ"א הי"ז ומל"מ הנ"ל מבואר דמכירה ונתינה הוי שלכדה"נ ע"ש: **וגם** מה שהביא בשם רמ"ע מפאנו בתשו' סי' קכ"ג בפירוש דברי הרמב"ם דמשום הכי לא הוי איסור בשר בחלב על נבלה איסור מוסיף כמו איסור הנאה דהקדש על חלב משום דלא מקרי מוסיף אלא אם מוסיף אי' על האי חתיכה גופא כדאמרי' בשבועות כ"ד ולהכי בהקדש שפיר מקרי מוסיף משום שמוסיף איסור הנאה משום הקדש אהאי חלב גופא אבל בב"ח אינו מוסיף איה"נ על חתיכת בשר נבילה לחוד רק בהצטרפות החלב שפיר לא מקרי מוסיף ע"ש, ואני תמה מלבד שאין לשון הרמב"ם סובל פי' זה שהאריך כיון שאינו חל לענין אכילה גם איה"נ אינו חל אבל יותר פלא בעיני דהתינח למ"ד בחולין ק"ח דאפשר לסוחטו מותר וא"כ אין הבשר אסור רק בצירוף החלב ושפיר לא הוי אי' מוסיף כנ"ל אבל למ"ד אפשר לסוחטו אסור ואפי' נסחט כל החלב ממנו ג"כ הבשר אסור וא"כ נאסר הבשר בהנאה בלי צירוף החלב ושפיר הוי אי' מוסיף אהאי חתיכה גופא וא"כ הרמב"ם דפסק בפ"ט ממ"א ה"ט דאפשר לסוחטו אסור כמ"ש מ"מ שם וב"י יו"ד סיצ"ב שפיר הוי בב"ח על נבלה אי' מוסיף דמוסיף איה"נ ע"ש

אבל לפענד"נ בכוונת הרמב"ם בפיה"מ דעיין ברמב"ם בסה"מ במל"ת קפ"ז כתב שלא יקשה למה מנה אי' אכילת בב"ח ובישולו שתי מצות ולמה לא מנה אי' הנאת בב"ח מצוה בפ"ע ותי' כי איה"נ אין ראוי למנותו מצוה בפ"ע מפני שהוא ואכילה ענין אחד כי האכילה מין ממיני הנאה ומה שאמרה תורה בדבר שלא יאכל אותו דבר הוא רק דמיון מדמיוני הנאה והכונה שלא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו מן הנאות והוא אמרו כ"מ שנאמר לא תאכלו וכו' כדרך שפרט לך בנבלה שביאר בה הכתוב התועלת בה והוא אמרו לגר אשר בשעריך וכו' ע"ש ולפי"ז הגם דמשמע מדברי מל"מ פי"ד מאבל הכ"א דהיכא דאכילה והנאה לאו מחד קרא נפקי אלא מתרי קראי אם נפסל מאכילת אדם ומותר באכילה מ"מ אסור בהנאה ע"ש והרי בב"ח אכילה והנאה מתרי לא תבשל נפקי מ"מ לרמב"ם הנ"ל כיון דבב"ח בר אכילה הוא ואסור בהנאת אכילה וגם בשאר הנאות אמרי' כיון דאינו חל אי' בב"ח על אי' נבלה לאסור בהנאת אכילה משום בב"ח אינו אסור גם בשאר הנאות שהם הנאה פחותה מהנאת אכילה ול"ש לומר דאי' הנאה הוי אי' מוסיף וכיון דחל אי' בב"ח לענין שאר הנאות חל נמי לענין אי' הנאת אכילה דאדרבה כיון שאינו חל לענין הנאת אכילה גם שאר הנאות מותרי' אבל גבי איה"נ דהקדש שהוא גם בדבר שאינו בר אכילה כמו עצים ואבנים וא"כ ע"כ אסור בשאר הנאות גם בדבר

שאינו אסור בהנאת אכילה ועיין במל"מ הנ"ל לכן גם במידי דבר אכילה אף שאינו חל על חלב לענין הנאת אכילה מ"מ חל ליאסר בשאר הנאות כמו דאסורי' שאר הנאות בעצים ואבנים ומיגו דחל אי' מוקדשין על החלב ליאסר בשאר הנאות חל נמי ליאסר בהנאת אכילה משום הקדש משום דהוי אי' מוסיף והמעיין בל' הרמב"ם יראה שזה כוונתו הפשוטה והברורה:

ועוד דהקדש ע"כ חלוק הנאות אכילה משאר הנאות דהרי לרבי הזיד במעילה במיתה וכתבו תוס' בפסחים ל"ג ד"ה ומינה דזה דוקא באכילה דגמר חטא חטא מתרומה ותרומה הוא דוקא באכילה ולא בשאר הנאות אבל בהזיד בשאר הנאות ליכא מיתה ואפי' לרבנן דהזיד במעילה רק באזהרה אפי' באכילה מ"מ אזהרה זו היא בשוה פרוטה אפי' אין בו כזית וא"כ לאו מתורת הנאת אכילה אתאן עלה ובכזית ואין בו שו"פ יש לאוי' מיוחדי' ועיין כ"ז במל"מ רפ"א מה' מעילה וא"כ הנאת מעילה אינו תלוי בהנאת אכילה כלל ושפיר אמרי' דאיה"נ דהקדש הוי אי' מוסיף:

ומ"ש ליישב דברי תוס' ביצה י"ב ד"ה ה"נ שהקשו מה צורך איכא במבשל גיד כיון שהוא אסור ותי' כיון שהי' בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יו"ט ותמה טו"א מה קושי' הא מה"ת מותר לאכלו שלכד"א ושפיר הוי צורך היום קצת לענין לפטור ממלקות ותי' כ"מ דיש להקשות איך חל בב"ח על אי' גיד כיון דאינו אי' מוסיף בין לרמב"ם הנ"ל בין לתוס' חולין ק"א ד"ה אי' וצ"ל דהאי תנא ס"ל דבב"ח אסור שלכד"א דלא כתיב בי' אכילה כדאמרי' פסחים כ"ה ושפיר הוי מוסיף כמ"ש ש"א דיו"כ מקרי מוסיף משום דאסור שלכד"א ושפיר הק' כיון דאסור גם שלכד"א ליכא צורך יו"ט, הנה מה שמישב קושי' טו"א לא נהירא כלל דא"כ הי' לתוס' להקשות מה צורך יש במבשל גיד בחלב אבל תוס' כתבו במבשל גיד ול"ש תי' מעלתו דמשום אי' גיד שפיר מותר שלכד"א מה"ת:

ומ"ש דבב"ח הוי אי' מוסיף משום דאסור שלכד"א, לפענ"ד כמו דאמרי' בחולין ק"ג למ"ד בהמה בחיי' לאו לאברי' עומדת ל"ש לומר דחל אי' אמה"ח משום דבלי האיסור אין אוכלי' כך ואין העיכוב מצד האי' דוקא ע"ש וה"נ ל"ש לומר דחל אי' בב"ח דאסור לאכול שלכד"א דהא גם בלי האי' אין אוכלין כך דהא הוא שלכד"א וכמדומה דסברא זו כתובה בפלתי [סי' פ"ז אות י"ג] ונכונה הוא דלא כשג"א:

ובסברא זו מיושב ג"כ קושי' תוס' שבועות כ"ד על מ"ש דאיכא עשה דא"ז א"כ למ"ד לאו לאברים עומדת איך חל אי' אמה"ח על אי' א"ז ואפי' למ"ד לאברים עומדת תקשי הא אי' א"ז הוא גם במעי האם ואיך חל אח"כ אמה"ח על א"ז דהא לא קיימו לאברים

במעי האם ולפמ"ש לק"מ דכמו דאי' אמה"ח אינו חל כל זמן דלא קיימו לאברים משום דבלי האי' אין אוכלי' כך כן שום אי' גם א"ז אינו חל מה"ט ולק"מ

אבל מ"ש ידידי ליישב קושי' תוס' למ"ש רשב"א ור"ן בנדרים ח"י דאי' חפצא חל על אי' גברא וא"כ כיון דכתב הרמב"ם מ"ע לשחוט שהוא על הגברא הוי אי' א"ז אי' גברא ואמה"ח אי' חפצא ושפיר חל אמה"ח על א"ז תמהני ומ' הגיד לו דאי' א"ז הוי רק אי' גברא ואפי' לו יהיבנא לי' כיון דמ"ע לשחוט הוי אי' גברא מה שאינו נראה לפענ"ד מכמה טעמים מ"מ אי' חפצא נמי אית בי' דכתיב וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאינו זבוח אי אתה אוכל והרי כתב הר"ן שם דנדר שהוא אי' חפצא הוי נמי אי' גברא רק שבועה הוי אי' גברא לחוד וא"כ ה"נ א"ז י"ל דהוי אי' חפצא ומ"מ הוי נמי אי' גברא משום דמ"ע לשחוט:

וכל זה אני אומר לפי שיטתו דאמה"ח הוי אי' חפצא אבל אין האמת כן וכבר כתב הריב"ש בתשו' סי' צ"ח שכל איסורי' שבתורה הם רק אי' גברא שאין לשון הכתוב נבלה וטרפה אסורה עליך שתהי' אי' חפצא אלא לא תאכל נבלה וטרפה שהוא אי' גברא על חפצא ורק נדר והקדש הוי אי' חפצא ע"ש וא"כ אין התחלה לדבריו וס' ברוך טעם אין אתי:

וקושי' טו"א לפענ"ד לק"מ דל"ל דהוי צורך יו"ט משום דיכול לאכול שלכד"א דהא אין זה דרך אכילה ואין בזה צורך אלא מפני שהוא יהי' דעתו לאכול שלכד"א וא"כ עדיין צריכין אנו למודעי לתי' תוס' כיון שבדעתו לאכול הוי צורך יו"ט קצת וכיון דאתינא להכי אין צורך בהמצאת טו"א לאכול שלכד"א אפי' כד"א כיון שבדעתו לאכול באי':

ועל מה שהק' בברייתא דביצה י"ב איך חל אי' בב"ח על אי' גיד נ"ל דאמרי' בחולין צ"ו אכלו ואין בו כזית חייב משום דברי' בפ"ע הוא וכן פסק הרמב"ם פ"ח ממ"א ה"ב ובחולין ק"ח אמרי' דחצי זית בשר וחצי זית חלב שבישלן זה עם זה ללוי לוקה על אכילתן ולוקה על בישולן וכן פסק הרמב"ם פ"ט ממ"א ה"א ועיין בתוס' שבועות כ"ח ע"ב ד"ה שבועה דבאומר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים בב"א מגו דחיילא שבועה שני' בשביל ענבים חיילא נמי אתאנים ע"ש היטב ולפ"ז א"ש דמשכחת לה שבישל גיד שלם שאין בו רק חצי זית בחצי זית חלב דחייב על גיד משום ברי' ומ"מ חל עליו אי' בב"ח מגו דחייל אחלב חל נמי אבשר כמו בתאנים וענבים בשבועות הנ"ל וא"ש, וד' קרנינו ירים בין צדיקים גמורים:

ויחדש עלינו שנה טובה בנחת ושובה והרוצה בתשובה יברכנו בברכה מרובה כנפש החותם באהבה ובחיבה ידידו דש"ת

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנג

שיל"ת ב' איפאלא ג' דחנוכה לס' מקץ תרנ"א לפ"ק:

ביומי דחנוכה, חיים וברכה, לאהובי חתני הרב המאה"ג לממשלת התורה, כמו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ' לודאש:

כבר כתבתי היום ועתה באתי על מה שנתקשית ביומא ע"ד דפריך ר"י לר"ל מברייתא א"ל אלא כל שישנו בעונש וכו' ת"ל כל חלב הא בסנהדרין ד' פריך מי איכא דל"ל יש אם למקרא וה והתניא בחלב אמו יכול בחלב (פי' בצירי) אמרת יש אם למקרא והק' בסוף פתיחת גוו"ד איך אפשר לומר בחלב בצירי הא קי"ל באחע"א ותירץ דאפשר בח"ש חלב דאי' חל על ח"ש כמ"ש שבועות כ"ג ולוקין אם אוכל ח"ש בשר וח"ש חלב ע"ש, וע"ז משני דרך בישול אסרה תורה ופירשו תוס' בשם י"מ דבלא בישול שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבלא"ה אסור, וא"כ דלמא ברייתא דכל חלב אתיא כמ"ד יש אם למסורת ומוכח דח"ש אסור מה"ת ור"ל ס"ל כמ"ד יש אם למקרא ולא מוכח מידי ע"כ:

ואני תמה עליך איך אפשר לומר דברייתא אתיא כמ"ד יש אם למסורת הא לדידי' מוכח מלא תבשל דח"ש אסור מה"ת ובריייתא יליף מכל חלב וע"כ דברייתא אתיא כמ"ד יש אם למקרא וליכא למילף מלא תבשל ולהכי אצטריך כל חלב ופריך שפיר, ועוד דאזלת בתר איפכא ואדרבה משום דילפינן מכל חלב דח"ש אסור מה"ת מוכח מהא דדרך בישול אסרה תורה דבב"ח אסור ולא בחלב בצירי דבלא"ה אסור אבל אי לאו דילפינן מכל חלב דח"ש אסור מה"ת הו"א באמת דח"ש מותר מה"ת ולא הוי ידעינן דבב"ח אסור רק הוי אסרינן בחלב:

אבל לפענ"ד בלא"ה לק"מ דהא יש להבין על פי' תוס' דרך בישול אסרה תורה דבלא בישול שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבלא"ה אסור מאי ראי' הוא זו לפי גוור"ד הא גם חלב בלי בישול אין לוקין וכתבה תורה דדרך בישול לוקין על ח"ש בשר וח"ש חלב אעכ"ח דהנך י"מ ס"ל דקושית הגמ' הי' למ"ד אחע"א וע"ז שפיר משני דרך בישול וכו' לאפוקי חלב דבלא"ה אסור ולוקין אבל לפי גוו"ד דקושיא הוא אפילו למ"ד אאחע"א ע"כ לומר כפרש"י דבחלב אינו בישול רק טיגון וממילא לק"מ:

ועוד נ"ל דקושית גוו"ד לא קשה מידי הא אמרינן בחולין ק"ח לרב גדי אסרה תורה ולא חלב ונהי דלא קיימא מסקנא הכי מ"מ מאי קושיא דלמא לעולם לא תבשל גדי בחלב ואי דאין אחע"א מ"מ כתבה תורה לא תבשל משום אי' הגדי דהוא היתר, ונראה דקושית

פמ"ג הי' לשיטת ר"ת דטע"כ מה"ת ולוקה כשאוכל כזית מן התערובות עיין ב"י סי' צ"ח וא"כ גם הגדי נאסר משום חלב ללקות עליו כשאוכל כזית ממנו ושפיר ק"ל הא דאחע"א וא"ל דעל הגדי הוי אי' בת אחת דהא בפ"א נאסר משום טע"כ דחלב ומשום בב"ח ולוקה שתים דהא כתב תוס' רי"ד קידושין נ' דהא דבב"א חיילי תרווייהו היינו משום דהי מיניהו מפקת והכא ל"ש ה"ט דבישול בב"ח מפקינן ואי' חלב חייל כיון דאי' חלב קדים על החלב ועיין תוס' חולין ק"ג ד"ה דאי', וע"ז תירץ דמשכחת לה בח"ש חלב וח"ש בשר דאי' בישול בב"ח יכול לחול על ח"ש חלב ושפיר לוקה על ח"ש בשר וח"ש חלב משום אכילת בישול בב"ח ואף דלוקה ג"כ משום חלב דטע"כ מ"מ הא הוי אי' בבת אחת ולוקה שתים כיון דאי' אכילת בישול בב"ח חל נמי אחלב משום דהוי ח"ש חלב שפיר הי מינייהו מפקת ובאמת לוקה שתים, וע"ז משני דרך בישול אסרה תורה והיינו כמאכל בן דרוסאי כדאמרינן בחולין ק"ח והרי בולע זמ"ז קודם שנתבשל כמ"ש פלתי סי' צ"ב אות ג' וא"כ נאסר ללקות עליו משום חלב קודם שנאסר משום בישול בב"ח וא"כ שוב אאחע"א, וזה פי' וי"מ דרך בישול אסרה תורה דבלא בישול שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבלא"ה אסור קודם בישול משום אי' חלב כנ"ל וא"כ אאחע"א, ובזה מיושב קושי' תוס' מהא דחולין קי"ג וקט"ז דאסרינן חלב ומתה בחלב למ"ד אחע"א וקאמר התם חלב ומתה ל"צ קרא ע"ש, ולפמ"ש לק"מ דהך תי' דרך בישול אסרה תורה הוא רק למ"ד אאחע"א אבל אי אחע"א ל"ש האי תירוצא דדרך בישול אסרה תורה כלל וא"ש:

ולפ"ז מתורץ קושיתך דלעולם ח"ש מותר מה"ת אלא דכאן הוי שיעור שלם קודם שנעשה בשר בחלב משום דטע"כ מה"ת ולוקין על כזית מן התערובות דודאי לשיטת ר"ת אפילו לר"ל דח"ש מותר מה"ת אם נתערב ח"ש בכדי נו"ט לוקין אם אוכל כזית מן התערובות משום טע"כ מה"ת, ואל תתמה שהרי דעת הריב"ש סי' צ"ח דכל איסורין שבתורה הם אי' גברא שאין לשון הכתוב נבלה וטרפה אסורה עליך שתהי' איסור חפצא אלא לא תאכל נבלה וטרפה שהוא אי' גברא על חפצא ע"ש וא"כ ס"ל לר"ל דח"ש מותר מה"ת מצד הגברא האוכל דהוי שלכד"א כמ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג אבל לא מצד הנאכל דמ"מ חלב ונבלה הוא ואם נו"ט בהיתר ואוכל כשיעור מן התערובות לוקה משום טע"כ מה"ת דהוי כד"א ועיין חת"ס יו"ד סוס"י קי"ד וכה"ג כתבו תוס' בכורות וי"ו ע"ב ד"ה רוטב דצריך הטמאי' לאסור צירן ורוטבן דאי ממשרת הוא דוקא כשנבלע באוכל דהוי אכילה אבל כשהציר ורוטב בעין הו"א דמותר לפי שאינו אכילה רק שתיי' והוי שלכד"א להכי צריך הטמאים ע"ש ותוס' חולין קי"ב ע"ב ד"ה ורוטבן וכו' ופנ"י בפסק חדש וח"ש

לר"ל נמי דכוותי' אע"ג דבעינא מותר משום דהוי שלכד"א מ"מ כשנבלע בהיתר ונו"ט דהוי כד"א שפיר טע"כ מה"ת ולוקין עליו לשיטת ר"ת וא"ש:

ועונ"ל ביישוב קושית תוס' הנ"ל על סגנון הנ"ל דגוו"ד הקשה איך אפשר לומר בחלב הא אאחע"א, אך לק"מ כמש"ל דמשום גדי אצטריך שהוא היתר ונאסר משום בישול בחלב דאי משום חלב הבלוע בו לא הי' לוקה לשיטת ראשונים דאף דטע"כ מה"ת אין לוקין וכ"ש להפוסקים דטע"כ מדרבנן אמנם עיין בר"ן חולין קי"א וטור וב"י סי' צ"ה דעת ספר התרומה דקערות של בשר שהודחו במחבת חולבת במים רותחין ושתיהן ב"י הכל אסור דטעם בשר שבקערות נפלט במים וטעם חלב שבמחבת נפלט במים ומיד נאסרו המים משום בב"ח וכ וכשחזרו ונבלעו במחבת ובקערות אסרו הכל והרמב"ן חולק דהיינו דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח דקערה היינו קערה, מים רותחין שפלטה בהם, היינו דגים מחבת חולבת היינו כותח כשם וכו' אעפ"י שהסכמנו לפרש דג' נו"ט בעינן כאן נמי ג' נו"ט הם בשר בקערות קערות במים מים בחלב ולא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבהן כשם שאין אומרין בדגים דטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהא אוסרין וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרין עד שיתערבו עם החלב ויתננו טעם זב"ז שאין בב"ח אוסר לעולם אלא בנו"ט הלכך הו"ל טעם ג' והכל מותר והר"ן הקשה עליו בשלמא בדגים שעלו בקערה הכותח לא קיבל מטעם ראשון דהיינו הקערה אלא מן הדגים דהוי טעם שני אבל כאן טעם חלב שנפלט במים מקבל טעם מטעם בשר הנפלט במים דמאן לימא לן שלא יתערבו פליטת הבשר ופליטת החלב בעצמן שלא באמצעות המים, ועוד דלא שרינן נו"ט בנו"ט אלא כשהטעם השני עמד בהיתר בלא תערובת חלב אבל כאן שטעם הב' לא עמד בפ"ע אלא תיכף שבא לעולם נתערב בטעמו של חלב מסתברא ודאי דאסור ע"ש:

ולפענ"ד נראה דברי רמב"ן נכונים דהא דנ"ט בנ"ט שרי כתבו ראשונים משום דטעם קלוש אינו ראוי לחול עליו שם אי' ועיין בש"ך סי' צ"ד סקכ"ב ולפ"ז הק' רמב"ן שפיר נהי שהכותח אינו נאסר מן הדגים כיון דהטעם שבדגים הוא טעם שני וא"כ הטעם שנותנים הדגים בכותח הוא טעם שלישי ואינו חל עליו שם אי' אבל הדגים אמאי אין נאסרין כיון דבעי ג' נו"ט והרי בדגים הוא טעם שני ובכותח יש טעם ראשון וכשבא לדגים הוא טעם שני א"כ יאסר טעם שני של דגים, ומזה הוכיח הרמב"ן דבב"ח אינו נאסר הבשר במה שהחלב נו"ט בבשר אא"כ גם הבשר נו"ט בחלב שבו וכן החלב אינה נאסרת אם הבשר נו"ט בה אא"כ גם החלב נו"ט בטעם בשר הנבלע בה וזה שכתב לפי שאין בשר וכו' אוסרי' עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זב"ז כלומר שמצד תערובות בב"ח לח בלח

עדיין אינו נאסר עד שיתנו טעם זה בזה אבל אם הא' נו"ט בחבירו וחבירו אינו נו"ט בו אינו נאסר משום בב"ח ולכן אף שטעם חלב שנותן הכותח בדגים יכול לאסור מ"מ טעם בשר שנותנים הדגים בכותח הוא טעם שלישי שהרי בא מטעם שני שבדגים וא"י לאסור וממילא הכל שרי דאף שהכותח נו"ט בדגים מ"מ כיון שהדגים אין נו"ט בכותח אינו נאסר וא"כ ה"נ בשר נו"ט בקערה קערה במים הוא טעם שני וכן חלב במחבת טעם א' מחבת במים טעם שני וא"כ נהי שטעם שני של בשר ושל חלב מתערבים זב"ז מ"מ בזה אינו נאסר עד שיתן טעם שני של בשר טעם בטעם שני של חלב וכן להיפוך של חלב בבשר וזה הוי טעם ג' וא"י לחול עליו שם אי' בב"ח ומיושב קושית תוס' הפוך בי' כי היא סברא עמוקה ודקה:

ולפ"ז הדק"ל איך אפשר לומר בחלב הא דאחע"א ואי משום הגדי הא כיון דבעינן שיתנו טעם זב"ז וכיון דטעם חלב שבגדי אינו נאסר מטעם הגדי משום דאחע"א גם הגדי אינו נאסר מטעם חלב שבו, לכן נ"ל דבאמת יש להבין מנ"ל לרמב"ן סברא זו דבעינן שיתנו טעם זב"ז וצ"ל כמ"ש רש"י חולין ק"ח דרך בישול אסרה תורה ואין לך כגון זו שלא יתן טעם ע"ש, וה"נ אין לך כגון זו שלא יתן טעם זב"ז ומעתה י"ל הייינו דמשני בסנהדרין שם דרך בישול אסרה תורה דצריך שיתן טעם בזה וכסברת רמב"ן הנ"ל וא"כ ל"ל בחלב דאחע"א כקושית גוו"ד ואי משום הגדי כתירוצי ז"א כיון דדרך בישול אסרה תורה וצריך שיתן טעם זב"ז וכיון דטעם גדי בחלב אינו אוסר משום אחע"א גם טעם החלב בגדי אינו אוסר וכמש"ל, ולזה נתכוונו הי"מ דרך בישול אסרה תורה דבלא בישול שרי וע"י בישול אסור וא"כ בעינן שיתנו טעם זב"ז וממילא לאפוקי חלב דבלא"ה אסור ואחע"א כנ"ל והתינח אי אחע"א אבל למ"ד אחע"א שפיר אמרינן חלב ומתה ל"צ קרא כיון דגם טעם החלב בחלב ומתה אוסר ונו"ט זב"ז שפיר חל עליו אי' בב"ח וא"ש:

ומה שצל"ע קצת על תירוץ גוו"ד לרב דס"ל בחולין ק"ח דחצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זע"ז לא מצטרפי ואינו לוקה לא על בישולו ולא על אכילתו אלא בבא מיורה גדולה ע"ש א"כ אי אמרינן בחלב ומי לא מצטרפי ח"ש בשר וח"ש חלב שבשלן זע"ז רק בבא מיורה גדולה וכדמשמע מדברי גוו"ד עצמו א"כ מה יענה להאי ברייתא יכול בחלב איך אפשר לומר בחלב הא דאחע"א וכ"ת דרב ס"ל אחע"א לא משמע הכי בחולין ק"א גבי גיה"נ של נבלה וכן ביבמות דף ל"ד ע"א ע"ש:

ומה ששאלת זה. ימים מה שנלע"ד בפי' דברי מהרמ"ל בסנהדרין ד' דקאמר יכול בחלב וברש"י שלפנינו יכול בחלב אבל בחלב מותר לבשל ומהרמ"ל הגיה יכול בחלב אמו אבל בחלב אחר מותר לבשל, נלפענ"ד משום דהוי ק"ל אגירסא שלפנינו מה חידש רש"י

בזה הלא המה דברי הגמ' יכול בחלב וא"כ פשיטא אי לא קרי' בחלב דמותר לבשל בב"ח דשניהם היתר לכן הגיה כנ"ל וכוונתו משום דבחולין קי"ג ע"ב דרשינן בחלב אמו ולא בחלב זכר ולא בחלב שחוטה ולא בחלב טמאה ע"ש ברש"י וכל הני דרשות שייכי' רק בחלב לחלק בין חלב זכר שאין דרכו בכך וכן חלב שחוטה אינו דומה לחלב חי' דבחי' אי שקלית לי' אתי חלב אחר ולא בשחוטה כדאמרי' פ' א"נ דס"ד וכן חלב טמאה פרש"י דמשמע שלא נאסר חלב אלא ממין שנאסר בשר אבל בחלב מ"ל זכר או נקבה ומ"ל חלב חי' או שחוטה וגם חלב טמאה אסור משום חֵלב דהוי אי' בב"א לכן כתב דהו"א דאמו גזה"כ הוא דוקא בחלב אמו אבל בחלב אחר, פי' בכל חלב אחר מותר לבשל, זה הנ"ל כעת לפי חומר הענין ומי שדעתו רחבה מדעתינו אולי ימצא פי' טוב מזה, ובזה תנוח דעתך חמיך דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם

תשובה קנד

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא ה' ויגש תרנ"א לפ"ק:

נועם מכתבך בא אלי וכו' ומ"ש ליישב קושיתי על דברי גוו"ד בסוף הפתיחה דמה יענה לרב בחולין ק"ח דח"ז בשר וח"ז חלב אין מצטרפין ול"ש תי' גוו"ד ותקשי קושיתו הא אאחע"א, וכתבת דרב סובר יכול בחלב היינו בחלב טהור כמ"ש רש"י חולין מ"ה ע"ב כל חלב מקרי חלב בין טהור ושומן אינו אלא לשון חכמים ע"ש וע"כ משום דיש אם למקרא והתרצן ס"ל כיון דחלב משמע בין טמא בין טהור ניחא טפי לומר בחלב בקמץ, הנה מלבד שהוא דוחק גדול מאוד דלא נזכר מזה כלום בדברי התרצן דרך בישול אסרה תורה ומכ"ש כיון שגם המקשן ידע זאת דא"א לפרש שהפי' בחלב טמא כיון שהוא אסור קודם הבישול אאחע"א אלא דהוי ס"ל דמיירי בחלב טהור וע"ז לא תירץ כלום במאי דקאמר דרך בישול אסרה תורה רק התירוץ הוא דאי בחֵלב גם חלב טמא בכלל ואסור קודם הבישול עיקר חסר מן הספר, ועוד דאפי' אי הוי משני הכי בפי' לא א"ש דכיון דדרך בישול אסרה תורה ולי"מ הוא לאפוקי חלב דבלא"ה אסור א"כ הרי כתבה תורה בפירוש דמיירי מחלב טהור ואכתי דלמא בחלב טהור אבל תמה אני עליך פזיזא אכתי בפזיזך קיימת הלא בדבריך אין קושיתי מיושב על תירץ גוור"ד אלא שאתה מיישב קושי' גוו"ד **אבל** גם בלאה"נ דבריך דחוים ואקדים הקושיא שהבאת בשם הגהות רעק"א על י"מ שבתוס' סנהדרין ד' ע"ב ד"ה דרך בישול דלמא מיירי קרא בחלב טהור, ולפענ"ד לק"מ

דבאמת יש להבין אהא דקאמר מי איכא דלית לי' יש אם למקרא והתני' בחלב אמו יכול בחֵלב אמרת יש אם למקרא ומאי קושיא דלמא היכא דהמסורת משונה מן המקרא ס"ל דאין אם למקרא אבל כאן המסורת אינו משונה מן המקרא שהרי המסורת הכל חד בין אם הוא חֵלב ובין אם הוא חָלב ואז ודאי לכ"ע יש אם למקרא, אבל הדבר ברור דהרי: אמרינן בפסחים מ"ד דבב"ח חידוש הוא דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי ובהדדי אסור ואף דדחי כלאים נמי הכי הוי מ"מ הוי שניהם חידוש נגד שכל וסברא אלא ה"פ דבעי למימר דא"א למילף טע"כ מבב"ח לפי שיש בב"ח חידוש דליכא בעלמא וא"כ י"ל דגם טע"כ בב"ח הוא חידוש שאינו בעלמא וע"ז דחי דגם החידוש של האי לחודא שרי מצינו גם בכלאים ושפיר מצינו למילף במה מצינו דדין טע"כ שהוא בב"ח הוא ג"כ בעלמא אבל מ"מ הוא נגד הסברא ששני דברים של היתר כשנתערבו יאסרו ולכן הי' סד"א בחֵלב שהוא איסור וע"כ משום דיש אם למקרא אפילו היכא דמכחשי למסורת ועיין תוס' סנהדרין ד' ע"א ד"ה כולהי משום דהמקרא מכריע וה"נ המקרא מכריע בחלב אף שהוא נגד הסברא שוב מצאתי בחי' הר"ן שם שעמד בקושיא הנ"ל על רש"י ומכח זה פי' בענין אחר, ולפענ"ד דברי רש"י נכונים כמ"ש, ולפ"ז התינח אם בחֵלב הוא חלב טמא אבל אי נימא בחֵלב טהור א"כ בחֵלב הוא חידוש כמו בחָלב דשניהם היתר א"כ אין לו ענין כלל ליש אם למקרא כקושיא הנ"ל ובזה ממילא גם דבריך נדחים וא"ש:

ומה שחקרת איך ס"ד שתאסור התורה לבשל בשר בחֵלב טהור כיון דחלב מין בשר הוא כמ"ש ב"י סי' צ"ח וחוו"ד ולכל הטעמים שיש בכל איסורי תערובות כגון כלאים שעטנז ובב"ח ודומיהם הוא משום תערובות הכחות שאינן דומים וכ"ז ל"ש בבשר וחֵלב אעכ"ח דסד"א בחלב טמא דודאי יש בו כח אחר דמשו"ה הוא טמא, ואני אומר לך ולטעמך הרי מה דמבואר בב"י וחוו"ד דחלב מין בשר הוא מיירי בחלב טמא שהוא אי' וא"כ גם בחלב טמא תקשי מה ס"ד לאסור שאין בו משום תערובות כחות:

ומה שהוכחת דע"כ כח אחר מעורב בו לפי שהוא טמא אינו כלום שהרי הוא קרב ע"ג מזבח ואסור רק להדיוט, אבל עקיבא מה לך אצל אגדה ובאמת כי רמב"ן בחומש פ' קדושים כתב טעם משום ערבות הכחות והמיני' בפסוק את חקותי תשמורו על כלאים והרכבת בהמה ואילן וכדומה אבל לא הוזכר שם בב"ח וגם בפ' משפטים וכי תשא לא כתב טעם זה בב"ח ובפ' ראה כתב טעמים אחרים בב"ח לא משום עירוב כחות והדין עמו דל"ש עירוב כחות כי אם גורם שהטבע תוציא כחות מעורבים ותחדש ברי' וטבע חדשה ע"ש ברמב"ן אבל לא כשהוא מערב מאכלים מבשא"מ ומעשים בכל יום שעושין

כן ועיין או"ח סי' תקנ"ב ס"ג שני מינים בקדרה א', ועוד דב"י וחוו"ד מיירי דהוא מב"מ בשמא ע"ש בחוו"ד, אבל מ"מ אפשר דאינו שווה בטעמא ובטבעם ויש כאן עירוב כחות: **ומה** שתמהת איך אפשר לומר שהתורה אסרה לבשל בשר בחלב טהור הא הפסח נצלה ביחד עם השומן וגם צלי בכלל בישול בשר בחלב לדעת פר"ח סי' פ"ז ופלתי שם סוף ס"ק ב', עיניך הטעתך ברש"י חולין מ"ה הנ"ל וחשבת דחלב ושומן חדא מלתא היא אבל לא כן הוא ועיין תוס' בשבועות כ"ד ע"ב ד"ה שלא אוכל תמרים וחלב מפר"ת דאיתא בלאו והן דמשמע נמי חלב שע"ג קבה או של חי' כיון שמזכיר דבר היתר עמו אבל בלא"ה לא משמע אלא חלב האסור עיקר החלב עיי"ש מבואר ג"כ דגם חלב טהור מקרי חלב אבל רק כשיש הוכחה לזה שמזכיר ואוסר עמו דבר היתר אבל בסתמא אין חלב טהור בכלל חלב ויש לכוון גם דעת רש"י הנ"ל כן וא"כ ל"ק קושית רעק"א הנ"ל דלמא בחלב טהור דבסתמא אין חלב טהור בכלל חלב, אך יש לדחות דשאני בהאי דתוס' שבועות משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וה"ה גבי שבועות ובלשון בנ"א אין חלב טהור בכלל סתם רק כשמזכיר דבר היתר עמו אבל בלשון תורה גם חלב טהור בכלל סתם חלב, ומ"מ הא דחלב טהור נמי איקרי חלב היא גמרא ערוכה חולין מ"ט חלב טהור סותם טמא אינו סותם וכן הלשון בכל הפוסקים, ואולי חלב טהור איקרי חלב סתמא לא איקרי ולהכי הצרכת להביא דברי רש"י, אבל מ"מ דע שאינו כן ועיין רמב"ן בחומש פ' ויקרא בפסוק חלבו האליה שכתב שם חלב בלה"ק השומן הנפרד שאינו עם הבשר בדבר אחד כי השומן המתערב עם הבשר שאינו נפרד ממנו יקרא שומן וכו' עיי"ש שהאריך וגם רש"י אינו חולק ע"ז ומ"ש רש"י ושומן אינו אלא לשון חכמים כגון גבי שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן דע"כ קרי לי' שומן משום דגבי חלב תנוי' היינו משום דשם גם הטהור הוא שומן נפרד דאל"כ אין לספק איזה אסורה ואיזה מותרת דשומן המתערב עם הבשר ניכר ולזה כתב רש"י דמקרי ג"כ חלב ושומן הוא לשון חכמים שכינו חלב טהור בשם שומן המתערב עם הבשר, ולפ"ז אפי' אם התורה אסרה לבשל בשר בחלב לק"מ מפסח שנצלה רק עם השומן וחלב טהור נקרא שומן בלשון חכמים אבל שומן לא מקרי חלב ולא אסרה תורה והחלבים לא נצלו עם הפסח רק הקטירן כמ"ש רמב"ם פ"א מק"פ:

ומה שתמהת על הי"מ מבכורות ו' ע"ב אי לימא מדאסר רחמנא בב"ח וכו' ואימא חלב לחודא אסר באכילה ומותר בהנאה בשר בחלב בהנאה נמי אסור ומאי קושי' הא ממשמעותא דקרא הוא דבר שאין בו שום אי' רק השתא דבשל לי' ביחד ועיין מהרמ"ל שם, ולפי פשיטא לא קשה מידי די"מ לא כתבו רק דרך בישול אסרה תורה דבלא בישול

שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבלא"ה אסר וכ"ז לענין אי' אכילה שפיר י"ל דא"א לומר בחֵלב כיון שאמרה תורה שאי' בא ע"י בישול ואותו איסור שבא ע"י בישול ע"כ לא הי' בו מקודם אבל איה"נ שפיר י"ל שבא ע"י בישול שאותו אי' שבא ע"י בישול לא הי' בו מקודם:

אבל הנראה לי בזה ואקדים ליישב קושית תוס' שם על הי"מ מחולין קי"ג וקט"ז דכבר הקשה גוו"ד איך אפשר לומר בחֵלב הא אחע"א, ולענ"ד לק"מ דמשום בשר אצטריך לאסור הואיל ונתבשל בחֵלב אך זה אינו דהא טע"כ דאוריי' ולר"ת לוקין עליו וא"כ גם על הבשר תקשי הא מיד כשבלע חלב נעשה איסור משום טע"כ דחֵלב ואין אי' בב"ח חל עליו אחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכבר כתבתי זה במכתבי הקדום [סי' קנ"ג] ולא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש, אך י"ל דלמא כאביי בחולין ק"ח דאי בב"ח חידוש היא אפי' ליכא נותן טעם נמי וא"כ כ שפיר כתבה תורה דמבשל בשר בחֵלב אפי' אין החֵלב נותן טעם בו אסור משום בב"ח אבל משום חֵלב אינו אסור כיון דליכא נ"ט ואי דאי בחֵלב ליכא חידוש ז"א דהא החידוש הוא דאי תרי לי' וכו' ושפיר י"ל בחֵלב וע"ז משני דרך בישול אסרה תורה כרבא בחולין ק"ח דבעינן נ"ט ושוב א"א לומר בחלב משום דאין אחע"א וזה כוונת י"מ ומיושב קושית תוס' דלמ"ד אחע"א קאמר שפיר חלב ומתה לא צריכי קרא, ועיין ברמב"ם בפיה"מ כריתות י"ג דמשו"ה לא הוי איה"נ דבב"ח אי' מוסיף על חלב משום דכשאינו אסור באכילה משום בב"ח אינו אסור נמי בהנאה משום בב"ח וכיון דלענין אכילה אינו חל ממילא אינו חל נמי לענין הנאה ועיין פלתי סי' פ"ז אות י"ג והוא פלא הא כתב המל"מ רפי"ד מאבל דהיכא דאכילה והנאה מתרי קראי נפקי גם במקום שמותר באכילה שנפסל מאוכל אדם מ"מ אסבה"נ וה"נ בב"ח אכילה והנאה מתרי קראי נפקי תרי לא תבשל וא"כ שפיר אסבה"נ אף אם מותר באכילה ושוב הוי אי' מוסיף ואסור גם באכילה משום בב"ח, אך הרמב"ם לשיטתו בפ"ט ממ"א ה"ב דלא ילפינן אי' בב"ח מג"פ לא תבשל אחד לאי' אכילה ואחד לאי' הנאה ואחד לאי' בישל כתנא דבר"י חולין קט"ו ע"ב רק כתב לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסור הבישול כלומר אפי' בישלו אסור ואצ"ל אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת בת הבת ע"ש וא"כ הא דאסבה"נ הוא מחד קרא דאכילה דכל מה שאסרה התורה באכילה משום הנאת אכילה ה"נ אסרה כל הנאות ועיין ברמב"ם בסה"מ מל"ת קפ"ז [ע"ל סי' קנ"ב] וזה דלא כלח"מ פ"ט הנ"ל וכתב שפיר דאם אינו חל לענין אכילה אינו חל גם לענין הנאה וכן מבואר שם ברמב"ם בפיה"מ שכ' שבב"ח נאסר בהנאה מפני שאסרו הכתוב באכילה כמו שהקדמנו שכל אי' אכילה אסבה"נ עד שיפרוט לך הכתוב וכו'

כוונתו למ"ש בסה"מ הנ"ל ולפ"ז לתדבר"י דיליף מג"פ לא תבשל שפיר הו' בב"ח על חלב איסור מוסיף משום שאסבה"נ, ובהכי אזלא סוגיא דבכורות וקאמר שפיר חלב לחודא אסור באכילה בב"ח בהנאה נמי אסור וגם באכילה משום בב"ח דהוי אי' מוסיף אבל ברייתא דסנהדרין לי"מ הוא כר' אשי בחולין דף קי"ד ואיה"נ מלא תאכלו כדאמרינן התם וא"כ אכילה והנאה מחד קרא ושפיר ל"ל בחלב משום דאאחע"א וכנ"ל:

ומ"ש בפירוש הגמרא דרך בישול אסרה תורה ע"פ דברי לב אריה ביישוב קושית תוס' חולין קי"ג ע"ב ד"ה ושאני הכא שהקשו אפילו לאו גדי יחול בב"ח על חלב כדאמרינן ספג"ה אמרה תורה יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וכו' ותירץ לב אריה כיון דבב"ח חידוש הוא מה"ת נימא עוד שיחול על איסור אחר וזה תירץ הגמרא דרך בישול אסרה תורה ולא תרי לי' והוי חידוש לכן אינו חל על חלב, הוא דבר נאה אבל לב אריה לא כתב כן רק למ"ד אאחע"א אבל למ"ד אחע"א ודאי חייל ואתה צ"ל דהמקשן קאי למ"ד אאחע"א ומ"מ הוי ס"ל יכול בחלב כקושית תוס' ומשני לי' כתירוץ לב אריה ומיושב קושית גוו"ד:

אבל גוף קושית תוס' צ"ע הא מסקינן שם בספג"ה דדוקא אחלב חייל משום דהותר מכללו אבל על אבמה"ח לא חייל נבלה משום דאבר לא הותר מכלל והא דחלב הותר מכללו היינו אצל חיה כפירש"י שם והרי בב"ח נמי הותר מכללו אצל חיה ועוף דקי"ל כר"ע חולין קי"ג דחיה ועוף אינם מה"ת וא"כ דוקא נבלה שלא הותר מכללו חל על חלב שהותר מכללו אבל בב"ח שהותר מכללו כמו חלב מה"ת שיחול על חלב וצ"ע, ובזה יבא שלום וברכה וכ"ט על ראשינו כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנה

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלא יום א' לסדר לכל בנ"י הי' אור במשבותם:

נועם מכתבך וכו' ומ"ש לתרץ קושיתי על תוס' חולין קי"ג ע"ב ד"ה ושאני דבב"ח שהותר מכללו כמו חלב מהי תיתי שיחול על חלב, וכתבת שנעלמו ממני לפי שעה דברי תוס' חולין קט"ו ע"ב ד"ה כה"כ דדוקא חלב דכתיב כל חלב דמשמע אפילו דחיה והדר שרא דחיה מקרי הותר מכללו אבל בב"ח דלא כתיב כל לא מקרי הותר מכללו תאמין לי כי בעת כותבי זכרתי בדברי תוס' אלו אך בחפזי לא מצאתי מקומם ובמחשבתי פרשתי דלא דמי דודאי לענין דחשיב פירכא הואיל והותר מכללו שפיר כתבו התוס' דבב"ח

לא מקרי הותר מכללו דנימא שהותר בהנאה מכלל שאר דברים שנעבדה בהם עבירה הואיל דבחי' ועוף לא הי' מעולם בכלל אי' משא"כ בחלב שפיר קאמר פסחים כ"ג דהותר מכללו ולכן הותר ג"כ בהנאה בכלל נבלה מכלל לא תאכלו דמשמע איה"נ אבל גיד לא הותר נמי בהנאה מכלל לא תאכל עיי"ש אבל בחולין ק"ג דאמר דנבלה חל על חלב משום דחלב הותר מכללו אבל על אמה"ח דלא הותר מכללו לא חל הי' נראה לי הטעם למה שהשריש הרמב"ם בשורש ט' שלא ילקה האדם שתי מלקיות אלא על שתי שמות ולא על שם אחד אפילו נכפלו בו הלאווין ובמל"ת קע"ט כתב הזהירנו מאכול איזה שרץ וכו' עד לאו זה בפ"ע ולוקין עליו והוא דומה לאי' כולל וכו' עיי"ש ועיין במרגניתא טבא דף צ"ד דפוס פפד"מ מה שפירש בו והיינו דקאמר אחלב הוא דחייל דהותר מכללו אצל חי' ונבלה נוהג גם בחי' והוי נבלה נגד חלב כמו איסור כולל אבל אמה"ח לא הותר מכללו ולא הוי נבלה נגדו כמו אי' כולל ולא חייל ולכן כתבתי דבב"ח נמי הותר מכללו בחי' ועוף כמו חלב ואינו כולל נגד חלב לכן לא חייל ומאי נפ"מ בזה אם הותר מכללו או לא נאסר מעולם סוף סוף אינו כולל יותר:

ומה שפקפקת על מ"ש ליישב קושית הרעק"א דגם אי אמרינן בחֵלב ע"כ דאחע"א וזה חידוש, לא כוונת יפה דהרי כתבו תוס' סנהדרין פ"ג ע"ב ד"ה פרט דומתו בו כי יחללוהו ילפינן בעלמא דאין אחע"א ומאן דס"ל אחע"א סובר דשאני התם דגלי קרא עיי"ש אלמא דמסברא אחע"א וצריך קרא דאינו חל וא"כ מה חידוש יש אי אחע"א ויש לי' עוד דברים ועת לקצר חמיך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנו

לכבוד תלמידי חביבי הרבני החו"ב הותיק מלא עתיק כש"ת מו"ה שלמה גראסמאן נ"י ביישוב ל' בעניע יצ"ו

מכתבך קבלתי ועל הערותיך אשיב לך בקיצור, א) מה שהקשית בחולין קי"ג דקאמר אאכילה דכ"ע לא פליגי דלא לקי כי פליגי אבישול וכו' וקשיא לך אי לענין בב"ח יש בישול אחר בישול א"כ למ"ד דלקי אבישול אמאי לא לקי אאכילה משום דקסבר אאחע"א והלא הוא איסור מוסיף דבעוד החלב לבדו מותר בבישול ועתה דנתבשל בחלב אסור בבישול ע"כ, שתי תשובות בדבר דאף אי אמרי' בב"ח יש בישול אחר בישול היינו כשנתבשל הבשר לחוד והחלב לחוד שיעור בישול ואח"כ בשלם ביחד דעירוב הטעמים מקרי בישול בב"ח, אבל אם כבר נתבשלו ביחד וקבלו טעם זה מזה שוב אין בישול אחר

בישול אם מבשלם עוד הפעם כיון שאינו מוסיף שום דבר בבישולם וכבר הוא כשאר איסורין ועיין בש"ך סי' צ"ד סקכ"ב וסברא זו כבר הוזכרה באחרונים וא"כ אינו מוסיף אי' כלל בבישול, הא חדא, ועוד דמעיקרא דדינא פירכא אפי' נאמר גם בכה"ג יש בישול אחר בישול מ"מ וכי בישול השני נאסר משום שיש כאן בישול הראשון שנאמר מיגו דחל עליו אי' בישול מכח בישול הראשון חל עליו נמי איסור אכילה הלא אם גם לא הי' בישול הראשון בעולם והיו מקבלים טעם זמ"ז ע"י כבוש ג"כ הי' איסור בבישול אח"כ וא"כ אין כאן מוסיף כלל מצד בישול הראשון ושפיר אינו חל על אכילה וז"ב:

ב) מ"ש לתרץ קושית פר"ח לשיטת הרמב"ם דספק מה"ת ל"ל קרא להתיר ספק ממזר וכתבת דצריך קרא באזלא איהי לגביהו דהו"ל קבוע כדאמרינן בקידושין ע"ג ובספק קבוע מודה רמב"ם דאסור מה"ת, עיין ש"ש ש"א רפ"ב מ"ש בזה, ומה שהבאת מגמ' קידושין אעתיק לך מ"ש בחי' שם דע"ג ובתשובותי לאהע"ז ומזה תבין דלא כוונת יפה, וז"ל בגמ' מאי אמרת דלמא אזלא איהו לגביהו הו"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי, ויל"ד דהאי הו"ל קבוע אינו טעם להיתרא דכ"ש אי ל"ה קבוע וכמע"מ ודאי מותר מטעם רוב כשרים אצלה וא"כ הא דהוי קבוע הוא טעם לאיסורא וא"כ הכי הו"ל למימר מאי אמרת דלמא אזלא איהו לגביהו והו"ל קבוע ומשו"ה ראוי להחמיר וע"ז יתרץ כל קבוע כמע"מ דמי וכו' ונ"ל עיין רש"י סנהדרין ע"ט ד"ה ל"צ שכתב ומהכא נפקא לן בכל דוכתא דכל קבוע כמע"מ דמי והא ליכא למילף מינה כרובא דמי דהא מהיכא תיתי לן וכו' וכבר עמדו בזה מאי בעי רש"י באמצע דבריו בהא דכתב ומהכא נפקא לן בכל דוכתי ולפענ"ד נראה דהנה הא דכתב רש"י והא ליכא למילף מיני' כרובא דמי צריך ביאור דודאי אין כונת רש"י שנ' כיון דהמיעוט הוי קבוע יהי' המיעוט כרוב וניזל בתר מיעוט דהא מה"ת הא גם הרוב קבוע ולמה יגרע מן המיעוט, [עיין פרי מגדים בשפ"ד יו"ד סי' ק"י סקט"ו שעמד בזה] אלא נראה כוונתו עפמ"ש תוס' כתובות כ"ב ע"ב דחזקה דאשה דייקי ומינסבא נגד חזקת א"א הוי כמו שתי חתיכות ומקרי איקבע איסורא ע"ש, ונראה דה"ה רוב כנגד רוב נמי מקרי איקבע איסורא כמו חזקה נגד חזקה, ולפ"ז י"ל דקבוע הוי המיעוט כרובא והוי כמו רוב כנגד רוב דמקרי איקבע איסור וע"ז כתב רש"י דזה אינו מוכח מכאן אלא דאפילו הוי כמו ספק השקול נמי אמרינן כאן ספנ"פ להקל ולפי דכאן אין נפ"מ מזה א"א דהוי כרוב כנגד רוב או דהוי ספק השקול כמו בחתיכה אחת להכי הקדים רש"י דמהכא נפ"ל בכל דוכתי וכו' ובשאר דוכתי שפיר יש נפ"מ מזה, ועיין מל"מ פט"ו מא"ב שכתב דאע"ג דספק ממזר שרי מ"מ ממזר שנתערב אסור כיון דכה"ג בעלמא מביאין א"ת ובספק א' אין מביאין א"ת ע"ש ולפ"ז אי הוי אמרינן

דמיעוט הקבוע הוי כרוב נגד רוב דמקרי איקבע איסורא לא הוי שרי משום ספק ממזר יבא ולהכי קאמר הו"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי דהוי רק ספק השקול והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא וכו' דהא דיש לו דין קבוע דהוי רק ספק השקול הוא טעם להיתרא, משא"כ אם אין לו דין קבוע כמע"מ וגם לא אזלינן בי' בת"ר הוי מקרי נמי איקבע איסור, מיהו נ"ל הא דלא מקרי איקבע איסור ה"ד באיכא רוב היתר ומצד דין קבוע לא אזלינן בת"ר אז הוי רק כספק השקול אבל באיכא רוב איסור ורק מצד דין קבוע אמרינן דהוי כמע"מ כיון דאיכא מיעוט היתר קבוע בזה ודאי מקרי איקבע איסורא דלא גרע רוב איסור מאלו הי' באמת רק מע"מ דמקרי איקבע איסורא כ"כ היכא דאיכא רוב איסור ויש לעיין בזה ברמב"ם פ"ב מחמץ ה"י והי"א, עכ"ל בחי' שם:

ג) ומה דק"ל על פלתי בביה"ס שתירץ על קושי' איך יליף מרישא של עולה דאזלינן בת"ר שמא ניקב קרום של מוח הא לשיטת הרמב"ם סדא"ו לקולא, ותי' דמ"מ איך מקריבין בשבת הא איתחזק איסורא שבת ובאיתחזק איסורא גם לרמב"ם סדא"ו לחומרא ע"ש, והקשית א"כ מאי משני דפלי לי' ובדיק לי' וכו' דהיכא דלייף ל"ל בה ואי בשבת אכתי תקשי איך מותר לשחוט בשבת דאז א"א לבדוק ושפיר מוכח רוב והארכת בזה, פשוט דלק"מ דהרי תוס' שם הק' אמאי לא יליף מכל קרבנות דדחי שבת בשחיטה ושמא ימצא טרפה, ותי' דספק קרבן נמי דוחה שבת כמו פנ"פ דלא הלכו בו אפילו אחר רוב אך כ"ז בשחיטה דא"א להביא קרבן בלי דחי' אבל אחר שחיטה דאפשר למיבדקי' שפיר כתב פלתי איך אמרה תורה ולא אותה לנתחי' דלא נבדק רישא של עולה ואיך מותר לחלל שבת דאיתחזק איסור ואי דקרבן דחי שבת הא אפשר הבאת קרבן בבדיקה ולא לחלל שבת בהקטרת אימורים מספק והי' לנו להתיר נתחי' לנתחים וע"ז משני דבאמת בדיק לי' קודם הקטרת אימורים ובדלייף ולא מוכח רוב:

ד) ומ"ש ליישב קושית פלתי סי' ק"י אות ל' לשיטת הפוסקים דספק א' בגופו וספק א' בתערובות חשיב ס"ס א"כ בנזיר י"א האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם שמא קידש קרובותיה ואמאי הא איכא ס"ס שמא לא קידש כלל ואת"ל קידש שמא אינה קרובתה וכתבת דהוי ס"ס נגד חזקה שליח עושה שליחתו, ליתא דאמרינן בגטין ס"ד ע"ב ה"מ לחומרא אבל לקולא לא וכתבו תוס' דאפילו לר' ששת בעירובין ל"ב דבשל תורה נמי סמכינן אחזקה זו היינו היכא שהמשלח יוכל לבא לידי עבירה אם לא יעשה שליחתו אבל כאן שאם לא יקדש אין המשלח בא לידי עברה מודה ר"ש דאין חזקה שליח עושה שליחתו לקולא ע"ש, מבואר דאין זה חזקה גמורה מה"ת רק דחוששין לה מדרבנן וא"כ שפיר מהני ס"ס נגד חזקה זו:

ה) ומה שעמדת על לשון גמרא זבחים מ"ה ריש ע"א הכי קאמינא לך הלכתא ל"ל לישנא אחרינא א"ל הלכה קאמינא, מה בין שתי הלשונות, לפענד"נ למ"ש תוס' ישנים יומא י"ג דל"ש הלכתא למשיחא היכא שיש עבירה בדבר דאין נפ"מ לא עכשיו שאינו נוהג עתה ולא לימות המשיח שהרי אז יהיו כולם צדיקים ולא יעשו עבירה ע"ש ושם בזבחים בפיגול קאי שהוא עבירה ולא יהי' גם לימות המשיח ועיין בערוך ערך הלך שכתב פי' הלכתא דבר שהולך ובא מקודם ועד סוף ע"ש וזה פירוש לשון ראשון הלכתא למה לי מקודם ועד סוף לא עכשיו ולא לימות המשיח וא"כ ל"ש דרוש וקבל שכר בקביעות הלכה בשום זמן אבל ללשון שני א"ל הלכה קאמינא ס"ל דאפי' יש נפ"מ לימות המשיח מ"מ כיון שעכשיו אינו נוהג א"צ לקבוע הלכה דאינו אלא להורות הלכה למעשה וכפרש"י שם, ותל"מ כעת, רבך וידידך הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם

תשובה קנז

שיל"ת ב' אויפאלא עש"ק לס' חיי תרס"ה לפ"ק. **שלום** ברכה וחיים ירעיפו שמים, לבני אהובי הרבני החריף ובקי כמו"ה בן ציון נ"י:
מכתבך קבלתי בעתו ושמחתי בשלומכם ותלי"ת גם מאתנו לא נעדר ומחמת טרדות הגוף ונפש לא יכולתי להשיב עד היום ואבא מן המאוחר אל המוקדם ושאלה אחרונה שהמשרתת שאלה כף מנכרי ואכלה בו מן הקדרה וכמדומה שהי' חם שהיס"ב אינני יודע במה נסתפקת הלא ראית הדין מפורש ביו"ד סי' קכ"ב ס"ו דכל כלי עכו"ם הם בחזקת שאינן בני יומא ונוטלפ"ג ומותר ולדעת הש"ך וטו"ז שם א"צ לישאל כלל אם הם ב"י ואפי' אומר מעצמו אינו נאמן אם לא במסל"ת וכ"כ בחכ"א כלל נ"ה אות ח' ועכ"פ פ אחר ששהה מעל"ע בביתו של ישראל ודאי מותר בהשתמש בו:
ושאלה שני' בחלב שנפל לכלי בשר שאינו ב"י והי' בו מים ונעשו המים לבן קצת ושוב שפכו מאותן מים לתוך קדרה שבשלו בה בשר והי' בה ששים נגד החלב שבמים אך לא נגד המים, ג"כ הדין פשוט דכלי ראשונה שהי' בה מים ואינה ב"י אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב לפי שהוא בלוע מבשר ומחלב כמבואר רס"י צ"ג ועיין סי' צ"ד ס"ד וש"כ שם ושאר דברים מותר לבשל כיון שכלי אחד אינה ב"י והוי נטלפ"ג ולא נעשה בב"ח והקדרה השני' ששפכו מאותן המים לתוכה ג"כ פשוט שאם יש ששים נגד החלב ולא כנגד המים הכל מותר כיון דחלב במים הוא היתר לא שייך חענ"נ ודין זה מבואר בסי' צ"ד ס"ו:

ב) ומה שתמהת על הב"י סי' פ"ז שכתב ועל דין זה דדם שבשלו בחלב דמשמע מדברי הרמב"ם שלוקין עליו משום דם יש לתמוה מדאמרי' בפ' הקומץ רבה כ"א דם שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י בפ' כה"ב ק"ט אמתני' דהלב קרעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב עליו כרת וצ"ל דס"ל דהאי דהקומץ רבה אתי' דלא כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם ע"ש והוא פלא בעיניך מה אולמא דרש"י מהרמב"ם דכתב ומיהו וכו' דמשמע דלרש"י יש הכרח יותר דסוגי' דמנחות דלא כהלכתא ממה דמוכח מרמב"ם, ועוד דאיך השוה דעת רמב"ם לרש"י הלא לרש"י חייב כרת ורמב"ם פ"ו מהמ"א ה"ו פסק להדי' דאין בו כרת, ונ"ל דרש"י במנחות כ"א פי' הטעם דהא לא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה ודם קדשים משבישלו לא חזי' למלתי' לזריקה והקשה בס' מנחת כהן הא דם התמצית נמי אינו ראוי לזריקה ומ"מ עובר בלאו ותי' דרש"י ס"ל דדם שבישלו נמי בלאו ואינו עובר דקאמר היינו בכרת ע"ש שהאריך ועיין כריתות ד' ע"ב ושם כ' ע"ב ודכ"ב ע"א ולפי זה לרמב"ם א"צ לומר דסוגי' דמנחות דלא כהלכתא די"ל בדוחק מאי אינו עובר עליו בכרת אבל בלאו עובר אלא דזה נ"ל לב"י לדוחק ועל זה כתב ומיהו רש"י ס"ל דהוא בכרת וא"א ליישב אפי' בדוחק ועכ"ח צ"ל דהוא דלא כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם שהוא דלא כהלכתא אבל א"צ לדוחק הנ"ל דפי' אינו עובר בכרת רק הפי' שאינו עובר אפי' בלאו אלא שאין הלכה כן רק עובר בלאו וכתנא קמא דר"י בכריתות כ' בדם התמצית ולרש"י אפי' כרת אית בי' וכר"י שם בדם התמצית:

ג) ומ"ש על קושי' באה"ט סי' צ' אות כ"ב הוא נכון אמנם לפי דעת ספר החינוך סוף מצוה קי"ג שהבאת הקשה שפיר וז"ל החינוך שם וחלב הנמצא בקיבה יש בו שני היתרים אחד שהוא בכלל חלב של מתה ועוד שאינו אלא כפרש בעלמא שכבר נתעכל שם ולפיכך מותר לכתחלה ואין צריך לומר שהנמצא שם קרוש מותר שהוא ודאי כפרש אלא אפי' הצלול התירו הגאונים, אלא שע"ז גופא אתה דן בשלמא בכחל הוא מובלע בבשר ולא חל עליו שם חלב אבל בקיבה כבר חל עלי' שם חלב חי' ועיין בש"כ סי' פ"א סקי"ג, ועוד דחלב שחוטה הוא רק החלב מבהמה שנשחטה ולא החלב מבהמה אחרת שנמצא בקיבת בהמה שנשחטה, ועוד דחלב שבקיבה הוא כאלו היא בכלי והאריכות בזה ללא צורך והוא תלמוד ערוך חולין ק"ט ע"ב ומה הפרש בין זל"ז זה כנוס במעיו וזה אינו כנוס במעיו ועיין רש"י שם ובכלל זה כל מה שהארכת אלא דלדעת הרי"ף ורמב"ם כל זה הוא קודם חזרה אבל אחר חזרה קיבה שבישלה בחלבה מותר אפי' בצלול וזהו ג"כ דעת החינוך שם:

ומה שנלע"ד בזה הוא דעיין ברמב"ם פ"ט מהמ"א הט"ו קיבה שבישלה בחלב שבה מותרת שאינה חלב אלא הרי הוא כטינופת שהרי ישתנה במעים דוק בדבריו שלא כתב שהרי נשתנה דאז הוי משמע בלשון עבר שכבר נעשה פירשא בעלמא אלא כתב שהרי ישתנה בלשון עתיד וכונתו דלא אמרינן משיצא מדדי הבהמה חלב הוא עיין רש"י חולין ק"ט ע"ב ד"ה זה כנוס וכו' אלא אם יצא מדדי הבהמה למקום שלא ישתנה ויהי' כנוס אז חל עליו שם חלב אבל אם יצא מדדי הבהמה למקום שישתנה ויהי' פירשא אז לא חל עליו שם חלב לעולם וכמ"ש באו"ח סי' תק"ה דחולב בהמה העומדת לאכילה לקדרה שיש בה אוכלין ביו"ט מותר משום דלא הי' עלי' שם משקה לעולם דנימא נולד הוא וה"נ דכוותי' לא הי' עלי' שם חלב לעולם וזה ג"כ כוונת החינוך שהוא בכלל חלב של מתה שלא יצאה בחיי' למקום שתהא כנוס ולא תשתנה ועוד וכו' שכבר נתעכל ונשתנה והוי כפירשא וא"כ קושיתך לק"מ:

ד) ומה שתמהת בתוס' שבת פ"ט ע"ב ד"ה אסורים שהקשו אהא דג' שמות מצטרפין למלקות מהא דשבת ע"א דחלב ופגול ונותר אין מצטרפין לחטאת וקשי' לך דשאני לענין חטאת דאם הי' בכל אחד כשיעור חייב ג' חטאות ולהכי אין מצטרפין אבל הכא שהתרו אותו שלא יאכל מג' שמות אלו כשיעור והי' רק התראה אחת וחד מזיד שפיר מצטרפין למלקות הנה סברא זו מתוך שחלוקין לחטאות בכשיעור בכל אחד אין מצטרפין לכשיעור אם אין בכל אחד רק פחות מכשיעור מבואר שם בגמ' שבת ע"א וכן הוא בשבועות כ"ב אלא דבשבועות שם משמע קצת דה"ט שחלוקין לחטאות מהני נמי שלא יצטרפו למלקות מדמשני כי תני' האי לענין קרבן וכו' ומשמע דהמקשן הוי ס"ל דאיירי לענין מלקות ואפ"ה הוי ניחא לי' בהאי טעמא מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות, ויש לדחות דגם המקשן הוי ס"ל דברייתא איירי לענין קרבן אלא דהוי ס"ל דגם ר"פ איירי לענין קרבן והתרצן חידש לו כי קאמר ר"פ לענין מלקות אבל לענין מלקות לעולם אימא לך דלא מהני ה"ט מתוך שחלוקין לחטאות:

אבל באמת מבואר בתוס' מכות כ' ע"ב דאם אדם אוכל שני זיתי חלב בב"א ובחדא התראה אינו חייב שתי מלקיות ע"ש אבל בגופים ושמות מוחלקים מבואר בתוס' רי"ד קידושין ע"ז ע"ב דבהתראה אחת שהתרו בו אל תאכל אלו ג' זיתים שהם פגול נותר וטמא ואם תאכל תלקה ג' משום אלו ג' שמות ואכלן בב"א חייב ג' מלקיות ע"ש וא"כ לענין מלקות נמי שייך ה"ט מתוך שחלוקין למלקיות בכשיעור אין מצטרפין כמו גבי חטאת ולק"מ:

ה) ומה שהפלאת על מה שהקשו תוס' שם מר"ל בזבחים ע"ח דאמר פגול נותר וטמא שבללן זע"ז ואכלן פטור וכו' ומדמבטלין זא"ז משמע דלא מצטרפין למלקות וקשי' לך דשאני התם דאיכא בכל אחד כזית וא"צ לצירוף דחברי' ולהכי מבטלין זא"ז אבל הכא דכל אחד צריך לצירוף דחברי' אין מבטלין זא"ז וכעין סברת תוס' זבחים ל"א ד"ה המה הנה הדמיון אינו עולה יפה אבל ליישב נ"ל לפמ"ש תוס' שם בזבחים דאי אפשר שלא יתערב מכל אחד ואחד משהו בחבירו ובצר לי' שיעורא ע"ש בתוד"ה הפגול וא"כ גם כאן ליכא בכל אחד כשיעור וצריך לחברי' ואי מצטרפין בפחות מכשיעור בכל אחד ליצטרפו ולילקי ועיין ברש"י מעילה י"ז ע"ב ד"ה אבל שכתב וא"ל רבי דאי הוי חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין לחייב עליו משום נותר ומשום פגול ופי' בתוי"ט שם לא לחייבו שתים אלא לחייבו אחת בין התרו בו משום נותר בין התרו בו משום פגול אע"כ דלא מיצטרפו ולק"מ, ועוד דקושי' תוס' הי' דשם בזבחים קאי גם במין במינו וא"כ זה פשוט דאפי' אם איסורין מבטלין זא"ז ה"ד בשני שמות של איסור אבל בשם אחד כגון פגול בפגול ודאי לא שייך ביטול ואי נימא דמצטרפין א"כ הוי הכל שם אחד ולא שייך בי' ביטול אע"כ מדמבטלין אין מצטרפין ובזה יבא שלום ינוח על ראשך ויצליחך ה' בכל אשר תפנה וברכך בכל אשר תעשה ולא ימוש לימוד התורה מפיך צלח ורכב על דבר אמת ותשקוד על דלתי התורה ויראת שמים יום יום כנפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה ופ"ש לחמיך מחו' הרבני הנגיד נ"י הוא שלום וביתו שלום:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנח

שיל"ת ב' איפאלא ה' ויצא תרנ"ח לפ"ק

שוכ"ט לתלמידי הרבני המופלג חו"ש מו"ה אייזיק נ"י פ"ר

אשר שאלת מנ"ל דכבד בחלב אסור משום בב"ח הא כבד דם הוא כפרש"י חולין ק"ט ע"ב הכבד כולו דם קרוש הוא טעם דם לו ובחולין קי"ג אמרי' דם נמי לאו גדי הוא ולא בעי קרא למעטינהו וכו' ומהיכי תיתי לאיסורא:

הנה כבר עמדו על מדוכה זו בפלתי סי' ע"ג אות ב' בשם א הירושלמי וחוו"ד שם ובמהרמשי"ף חולין קי"ג ע"ב ופרמ"ג במשב"ז רס"י פ"ז וזה זמן כביר כתב לי בני הרבני החו"ב מו"ה יודא צבי נ"י שנשאל בזה מהרבני החו"ש מו"ה משה כהן נ"י והשיב לו ג' טעמים חדא דיש בכבד שמנונית כדאמרי' חולין קי"א התם בכבדא דאיסורא ומשום שמנינותא וכיון דלא ידעי כמה נפק מיני' בכולא משערי' ולא נהירא לי דלפי פירש"י

הכבד כולו דם ודם הוא אי' כחוש ואין בו שמנונית מעצמו כמ"ש הש"ך סי' ק"ה סקט"ז ומשמעות טו"ז סקכ"ו דלא משערי' בי' בס' במליחה רק משום דלפעמים יש בו תערובת ציר ושומן אבל בעצמותו אין בו שמנונית והא דקאמר משום שמנוניתא דאיסורא לישנא בעלמא הוא לאפוקי דאין האי' משום אי' דם אלא גם אם הי' שמנונית הי' אוסר לפי שהוא טרפה ותדע דהא באמת א"צ שמנונית דגם דם טרפה אוסר משום טרפה ואפי' אחר שבשלו דאין אי' משום דם מה"ת או דקרי לי' שמנוניתא משום דאינו אסור משום דם ולישנא דגמ' כך הוא בחולין דף ח' ות"ל משום שמנוניתא דאי' ואינו דוקא אם חתך בו שמנונית דהא לא משכח גוונא רק דפסק בי' גווזא אבל חתך בו איסור קרי לי' שמנוניתא, גם השיב דעכ"פ מדרבנן אסור משום בב"ח כדמשמע מלשון הש"ך סי' פ"ז סקי"ג ובבאה"ט שם סקי"ג וגם בזה לא הועיל כלום דהרי אסרי' לי' בבישול ובהנאה ובנשפך כבב"ח דאורייתא:

אבל שוב כתב טעם לשבח לפמ"ש תוס' חולין דף קי"ג ד"ה דם דגם אי הוי כתיב לא תבשל בב"ח הוי ממעטי' דם דלא מקרי בשר כדאמרי' בפסחים כ"ג כשהותרה ותלה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה אבל דמה לא קאמר שהותרה ופנ"י שם תמה אמאי באמת דמה לא הותרה ותי' עפמ"ש הר"ן דדם שליל לא הותר מכל בבהמה תאכלו דתאכלו כתיב ולא שתי' ודם משקה הוא ובנבלה נמי כתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה אבל דם שהוא שתיי' ולא אכילה לא הותרה ועיין פלתי סי' ס"ד וא"כ דוקא דם שהוא משקה ממעטי' מגדי או מבשר אבל כבדא שהוא דם אוכל לא ממעטינן ודבריו נכונים:

ועלה בדעתי עוד עפ"מ ששמעתי להקשות אהא דאמרינן בחולין ק"ט אסר לן דמא שרי לן כבדא היכן מצינו בתורה דשרי לן כבדא דלמא באמת אסורה משום דם, ובזה לא יועיל מ"ש בני נ"י דהא דם קרוש נמי אסור משום דם כדאמרי' בחולין ק"ך דחשובי אחשבי' ואין לומר משום דדרשינן בתו"כ ואת היותרת על הכבד שיטול מן הכבד על היותרת ואס"ד דכבד אסורה להדיוט איך כשר לגבוה הא בעי' ממשקה ישראל מן המותר לישראל ז"א דהא אסורה רק משום דם ודם קרב אע"ג דאסור להדיוט [ומה"ט יש לי תימה רבתי בח"א פ' תשא על דברי פנים יפות בפסוק ואתה וכו' מר דרור שרמב"ן כתב שהוא מוס"ק והוא דם הנקרש בצואר הצבי והק' לדעת רמ"ה שבטור או"ח סי' רט"ז דמוס"ק אסור משום דם א"כ לא הוי ממשקה ישראל מן המותר לישראל ותימה על תמיהתו הלא דם הותר בהדי' לגבוה בזריקה אף שאסור לישראל כמו חלב ול"ש בי' ממשקה לישראל ע"ל סי' קל"ד] ואמרתי מדכתיב גבי דם לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים שמעי' דוקא

דם הנשפך אסרה תורה ולא כבד דל"ש בי' שפיכה שו"ר כן בהגהות מהרל"ח יו"ד סי' ע"ג סי' ע"ג ובמע"י פכ"ה אות קע"ב בשם לבוש והני דרשות דפסחים כ"ב דרשי' מדכתיב כמים ולפ"ז ג"כ א"ש דאף דממעטי' דם מאי' בב"ח היינו דוקא הנשפך ולא כבד:

אלא דבין לדידי' ובין לדידי לא שמעי' שהוא בכלל גדי או בשר שהרי מ"מ כולו דם כדם קרוש ולא בשר ולכאורה יש להביא ראי' דכבד אינו בכלל בשר ממ"ש ב"י סי' צ"ח ד"ה מ"כ דכבד ובשר שני מינים הם כדאמרינן בנדרים נ"ד ע"ב הנודר מן הבשר מותר בכבד:

אלא דבאמת אין משם ראי' לענין בב"ח שהרי איל ושור ועז נמי ג' מינים הם לענין מב"מ ומ"מ לענין בב"ח כולהו אסורין כמבואר סי' פ"ז אך זה יש לדחות דהני הוי רק ג' מינים בשלימי' ולא בחתיכות משום דחתיכות כולהי בשר מקרי אבל כבד ובשר גם חתיכות בשר וחתיכות כבד חלוקים בשמא זה נקרא בשר וזה נקרא כבד שפיר י"ל דמוכח דכבד לא מקרי בשר, ועיין בהגהות מהרל"ח שם בשם כה"ג שתמה הא שם בנדרים פליג ת"ק עלי' דרשב"ג וס"ל דאסור בכבד ותי' דשאני נדרים דאזלי' בתר לשון בנ"א ובלשון בנ"א גם כבד מקרי בשר דהא מימלך עלי' שליח אבל לענין מב"מ כבד לא מקרי בשר והא דמביא ראי' משם היינו משום דלרשב"ג שני מינים הם ולת"ק נמי דאסור היינו רק משום דמימלך עליהו שליח וא"כ לענין מב"מ שני מינים הם לכ"ע וה"נ לענין בב"ח, אלא דזה ע"כ אינו דא"כ בראש ורגלים וקנה ולב דג"כ ס"ל לרשב"ג שם דמותר בנודר מן הבשר וכי נימא דכל הני לא מקרי בשר לענין בב"ח אע"כ שאני נדרים דאזלינן בתר לשון בנ"א ורשב"ג ס"ל דכל היכא דממליך עלי' שליח אין בלשון בנ"א לאסור עצמו בזה:

אבל יש להביא ראי' ממתני' דמעילה כ' א"ל תן בשר לאורחים ונתן להם כבד כבד ונתן להם בשר השליח מעל אלמא דכבד לא איקרי בשר וה"נ לענין אי' בב"ח אין אי' בכבד, אלא דגם זה אינו דהרי מוקי התם מתני' ואפי' כר"ע משום דמודה ר"ע דצריך לאמלוכי בי' והוי משנה מדעת בעלים אע"ג דכבד נמי בשר הוא מ"מ בלשון בנ"א אינו קרוי בשר ולא הי' דעת בעלים על כבד:

וכל זה לפלפולא אבל האמת יורה דרכו דכבד מין בשר הוא וכמ"ש רש"י במעילה שם על כבד דאע"ג דכולו מין בשר הוא כיון דמימלך שליח תרי מילי נינהו ע"ש וכן הוא לשון הט"ו ביו"ד סי' מ"א גבי מחט שנמצא בכבד אפי' כולו טמון בבשר הכבד ע"ש ומ"מ לענין מב"מ ולענין שינוי מדעת בעלים גבי מעילה ולענין נודר מן הבשר הוי שני מינים והרי חמשת מיני דגן כולהו מין דגן ומ"מ לענין כלאים הם מינים שונים עיין בר"ש רפ"ק דכלאים וביו"ד סי' רצ"ז ס"ה וכן לענין צירוף לחלה הוי שני מינים עיין סי' שכ"ד ס"ב וכן לענין תורם ממין על שאינו מינו עיין סי' של"א ס"ג וכן לענין מב"מ כדמשמע

במ"ו פ"ב דערלה וה"נ כבד מין בשר הוא ומ"מ לענין הני מילי הנ"ל הם שני מינים דיש כמה מיני בשר ומ"ש רש"י בדף ק"ט כולו דם קרוש הוא וכן בדף ק"י ע"ב ד"ה כבד ואעפ"י שכולו דם אפשר אעפ"י שהוא מין בשר הוא נמי מין דם וכמ"ש הר"ש במ"א פ"ק דכלאים על כוסמין שהוא מין חטים ומין שעורים וכיון שהוא מין בשר שפיר אסור משום בב"ח כנלפענ"ד לדינא לפי גמ' דילן:

אבל יותר נראה דכבד הוא רק מין בשר ולא דם כלל דלא הי' דם מעולם כמו חלב דדם נעכר ונעשה חלב אלא הוא כבד מתחלת בריתו רק כונת רש"י שבשר זה יש בו טעם דם קרוש ואף שהוא דחוק קצת בלשונו מ"מ בלאה"נ לשונו מגומגם והא לך לשון הר"ן אהא דשרי לן כבדא שהכבד הרי הוא כדם קרוש ויש לו טעם דם ע"ש מבואר מזה דרק מראיתו וממשותו וטעמו הוא כדם קרוש אבל אינו דם רק מין בשר ומ"מ שפיר מיבעי' לי' בדף ק"י אי דם הפורש מן הכבד אסור לפי שהכבד כולו כדם הוי היוצא ממנו רק כמשקים וציר היוצא מבשר זה ואינו אסור משום דם כשאר דם אברים שפי' שאין טעמו כבשר שיצא ממנו אלא טעם דם והוא מין בפ"ע אבל בכבד שיש לו טעם האוכל שיצא ממנו הוי רק כאבוהון ושרי זה הנלפענ"ד בזה פשוט ואמת ובזה אתן החותמת ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קנט

שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים תר"ס לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג מלא פלג, כמו"ה אשר אנשיל הלוי נ"י יונגרייז בהערמאנשטאדט:

מכתבו קבלתי בזמנו ולא חשתי להשיב יען אין דעתי נוחה במנהגי הדור אשר צעירי ימים יחישו מהר בהוראה נגד פניהם רק מפני ששלח מארקע הנני משיב אבל רק ראשי פרקים ושאלתו שהניחו בשר לצלות ע"ג גחלים באש אשר על פני השדה ושמו שם גם קדרה חולבת ובתוכה חלב והיתה מונחת בצד אחד על הבשר ושניהם רותחין ואין בכל אחד ס' נגד השני ופשיטא לי' דאסור באכילה כמ"ש הש"ך סי' ק"ה סקכ"ג דבדבר שיש בו רטיבות אוסר כולו ובשר שנצלה על הגחלים עינינו רואות שיש בו רטיבות אך מסופק אם אסבה"נ:

והנה על הכלי אפי' נאסרה מבב"ח שבישל בה הדין מבואר בסי' צ"ד ס"ג ועיין סי' פ"ז ס"ו בהג"ה ובמג"א סי' ת"ן סקי"ב ובמקו"ח שם אות ח' התיר גם למכור הכלי לנכרי, ואודות החלב והבשר גם למ"ש פמ"ג בפתיחה לבב"ח סוד"ה עוד דנגע חתיכה חמה

בשר לגבינה חמה בלא רוטב הוי רק דרבנן שאינו דרך בישול ומותר בהנאה מ"מ כאן אחר שבלעה כלי חולבת מן הבשר ופלטה בחלב שפיר הוי דרך בישול ואסבה"נ ועיין פמ"ג במש"ז סי' פ"ז סק"א ד"ה תשובה וכן הבשר לאחר שבלע מן החלב נצלה עוד על האש והוי שפיר בב"ח דאורייתא ואסור בהנאה לשיטות אחרונים דגם צלי הוי בב"ח דאו' וכן הסכים פמ"ג שם ופלתי שם וכן הסכים בחכ"א שם בפשיטות:

ומה שהביא מחוו"ד בביאורים רס"י צ"ה דבלוע הקדרה מקושר עם תבשיל שבקדרה אין לו ענין לזה דנהי דמה שבלוע בקדרה מקושר עם מה שבתוך הקדרה אבל אין מה שבתוך הקדרה מקושר עם בשר שהקדרה נגעה בו כיון שקדרה מפסקת וכש"כ דלא מקרי זה דרך בישול, ומה שהביא מפמ"ג סי' ק"ח בשפ"ד סקח"י ודאי אין לו ענין לכאן דשם הטעם כמ"ש בשם או"ה דליכא סכנה בבשר ודגים בכה"ג ולא דמי לאיסור והיתר כמ"ש באו"ה כלל ט"ל דין כ"ה להדיא ובזה הנני חותם בברכה ברכת התורה ישקוד על דלתותיה עדי ירווהו דדיה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קס

שיל"ת ב' איפאלא א' לס' אלה הדברים תרו"ן לפ"ק:

תחזינה עינינו בשוב ד' שיבת ציון ובבנין אפריון בני אהובי ויקירי הרבני המופלג חריף ובקי מו"ה יודא לבי נ"י ובאל"ש:

קבלנו כל מכתביך ושמחנו בהם ובשלומכם וכו' וע"ד אשר נשאלת באשה שלקחה כיסוי מקדרה שבשלו בה בשר והי' עלי' לחלוחית ונתנה על טעללער חולבות שהי' מכוסה בו קדרה חולבות בת יומא מחלב שבשלו בה עתה ירקות עם מים וכמדומה לאשה דשוב חזרה ונתנה הכיסוי אח"כ על קדרה של בשר רותחות אבל אינה יודעת בבירור וכתבת דלמ"ש הש"ך סי' צ"ג סק"ו דאפי' נתן כיסוי חם על קדרה צוננות ויש לחלוחית בכיסוי הכיסוי וגם הקדרה אסורה ה"נ הכיסוי והטעללער אסורים והא דכתב הש"ך סי' ק"ה סקכ"ב דאין כלי אוסר כלי בלי רוטב וכמ"ש רמ"א סוס"י צ"ב וצ"ג גבי שתי קדרות היינו בליכא לחלוחית:

דע דבחכמת אדם כלל מ"ו אות ה' פוסק להדיא כרמ"א דבמקום הפסד אף הקדרה מותרת דטפה אחת כח חמימותה פוסק וגרע מעירוי שנפסק הקילוח וציין שם בש"ך סק"ו ונראה מדבריו שהש"ך לא כתב כן רק דרך קושיא ולא להלכה אבל החוו"ד כתב והש"ך אוסר כשהכיסוי לח ע"ש, ולפענ"ד נראה עוד דגם הש"ך לא החמיר רק לאסור

הקדרה אבל לא הכיסוי משום דלא חמיר מעירוי שנפסק הקילוח דאף דאוסר כדי קליפה לדעת הש"ך סי' ק"ה סק"ה מ"מ אינו מפליט ומבליע כאחד כמ"ש ש"ך שם וה"נ אף שהכיסוי עם הלחלוחית חם נגע בקדרה ומבליע בה אבל אין בו כח להבליע ולהפליט כאחד שהקדרה תחזור ותאסור הכיסוי, ועוד אפי' לדעת הש"ך אינו אוסר רק כדי קליפה עיין פמג"ד שם:

אמנם השתא הכא כל זה בנדון הש"ך ורמ"א שהקדרה צוננות אבל בנידון דידן שגם הטעללער הי' רותח ועומד אצל האש פשיטא שגם רמ"א מודה שהכיסוי וגם הטעללער אסורים אם יש לחלוחית בכיסוי דלא דמי לשתי קדרות נוגעות זה בזה דהיינו ביבש אבל הכא הלחלוחית וזיעה שעל הכיסוי הוי כמו רוטב ול"ש לומר דטפה אחת כח חמימותה פוסק דאדרבה מתחמם בטעללער שהוא כלי ראשון אצל האש וגם פשוט דאוסר כולו ולא רק כדי קליפה דל"ש דמיקר ליה דעילאי ותתאי חם ולומר כיון דהלחלוחית מעט הוי כמו סיכה דאמרינן בפסחים ע"ו שאני סיכה דמשהו עבדי ליה קשה בעיני דא"כ נתת תורת כל אחד בידו אם הלחלוחית מעט או הרבה ואם הכלי גדול או קטן ועיין בר"ן חולין צ"ח הביאו ש"ך סי' צ"ח סק"ט:

ולפ"ז ליתא למ"ש להתיר הקדרה של בשר משום דאיכא ס"ס שמא לא נתנה הכיסוי כלל עלי' ואת"ל נתנה שמא הלכה כרמ"א וכה"ג מצינו ס"ס בסי' נ"ז דכאן גם הרמ"א מודה לאיסור וכמ"ש ובלאה"נ העלה ש"ך שם דלא אמרינן ס"ס כה"ג רק גבי דרוסה משום דיש הרבה צדדים להתיר:

אלא דיש להתיר מטעם אחר דהרי כתב רמ"א סי' צ"ה סס"ג ואם נמצא קערה חולבות בין כלי בשר לא חיישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים וכתב טו"ז סקי"ד באו"ה כתב אפי' אם רגילין באותו בית להדיח בכלי ראשון מותרים מכח ס"ס וכו' ופמג"ד אות י"ד במש"ז כתב ויש טעם אחר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן א"כ אפי' בחד ספק שרי ע"ש וה"נ לא מחזקינן איסור שחזרה ונתנה הכיסוי על קדרה של בשר מס' ועיין בש"ך סיפ"ג סקי"א דזה עדיף מן רובא:

ומ"ש דלענין קדרה חולבת שבשלו בה הירקות דינו כמו טפה הנופלת על כיסוי קדרה בסי' צ"ב סוף ס"ז הוא פשוט דמ"ל כיסוי מ"ל טעללער אך כתבת דיש ספק אם כבר התחיל להרתיח דאם עדיין לא התחיל להרתיח אינו נאסר מה שבקדרה אף אם אין בו ששים כמ"ש ש"ך שם סקל"ז וצדדת לומר כיון שיש גם ספק אם יש ששים במה שבקדרה נגד לחלוחית כיסוי של בשר א"כ יש להתיר משום ס"ס, פשוט דלא הוי ס"ס דספק שמא יש בו ששים כיון שהוא לפנינו וא"י לשער אם יש בו ששים הוי ספק חסרון

ידיעה דלא חשיב ספק כמבואר בסי' צ"ח ס"ב וע"ש בש"ך וטו"ז, ובלא"ה לדעת הטו"ז סי' צ"ב סקכ"ח יש להחמיר בזה יותר דשמא בשעה שנתן הכיסוי לא עלתה הרתיחה על הטעללער ונעשה הבלוע נבלה ואח"כ עלתה הרתיחה ולא הי' במה שבקדרה ששים נגד כל הבלוע בטעללער ונאסר כל מה שבקדרה אלא דאם הכיסוי הוא מקדרה של בשר עוף דבשר עוף בחלב הוי דרבנן א"כ הוי סד"ר ולקולא וכמ"ש טו"ז שם ועיין בש"ך סי' צ"ח סק"ז, לכן לפענ"ד אם הי' רק בשר עוף יש להתיר גם המאכל שבקדרה חולבת אבל אם הי' בשר בהמה גם המאכל שב שבקדרה חולבת אסורה אבל הקדרה של בשר מותר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ויש לפלפל הרבה אבל איני מכניס עצמי בזה כדי להשיב לך מיד כחפצך אביך הנאמן דוש"ת באהבה ובחיבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסא

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק עקב תרו"ן לפ"ק:

אחרי הודיע משלומינו אמלא מבוקשך להשיב לך במה שהארכת עמ"ש בתשו' [עיין תשו' הקודמת] דאם נתן כיסוי חם על קדרה חמה אפי' רמ"א ס"ל דאסור דמלשונו סוס"י צ"ג משמע דדוקא אם הקדרה צוננות הכל שרי אבל אם הקדרה חמה מודה דאסור משום לחלוחית שעל הכיסוי דל"ש לומר דטפה אחת כח חמימותה פוסק דהא תתאי חם וסברא נכונה היא:

ואתה רצית לדחות דין זה דבאו"ה שממנו הוציא רמ"א דין זה לא נזכר שהקדרה היתה צוננת דע בני שלו הי' כן אדרבה מוכח מדשינה רמ"א לשון או"ה דס"ל כסברתי דוקא בקדרה צוננות אבל לא דקדקת יפה שבדין א' ששניהם חמי' וקדרה חם וכיסוי צונן ציין או"ה ובדין כיסוי חם וקדרה צוננות הכל שרי ציין שם ועל רק המאכל צריך קליפה ציין לדעת הגהות ש"ד וכו' ולבסוף ציין הכל ד"ע לסברת הארוך:

ומ"ש מדכתב או"ה ונתנו על קדרה שלא התחיל עדיין להרתיח וכ"כ אח"כ והסירו משם קודם שמתחיל הקדרה חולבת להרתיח משמע דבאמת הי' חם רק כל זמן שאין הרתיחה עולה אינו אוסר שפיל לסיפא דכתב דהוי חם לתוך צונן משמע דקדרה הי' צוננת וכן מד מדכתב אח"כ אמנם אם עשה בהיפך שלקח כיסוי צונן ונתנו על הקדרה רותחת וכו' משמע בהיפך מבבא ראשונה שהי' קדרה צוננת וכיסוי חם:

ומ"ש מדסיים וכ"ש שהכיסוי שרי דאין אי' מפעפע מכלי אל כלי אפי' שניהם חמין ומאי ראי' הוא זו התם ליכא לחלוחית וכאן איכא לחלוחית הנה אדרבה מדכתב אפי' שניהם חמי' משמע וכ"ש בנידון דידי' שהקדרה צוננות ודאי אינו מפעפע מכלי אל כלי ואי משום לחלוחית הלא כבר ביאר תחלה שאינו מזיק בקדרה צוננת לפי שכח חמימותה פוסק:

ומה שהבאת מחכ"א כלל מ"ו אות ה' אין אחריות של בעל חכ"א עלי ומה בכך אם לא עמד במ"ש אבל גם מדבריו אין הכרע דהוא ציין הש"ך עמ"ש בקדרה צוננות דמותר במקום הפסד אבל בדין השני בשניהם חמי' ויש לחלוחית כתב דינו שוה לדין הנזכר דיש להחמיר לאסור הקדרה ולא ציין כלום ואפשר כוונתו דדינו שוה לדין הנזכר באין הפסד:

ומה שהבאת עוד מחכ"א אות ד' שם משמע להיפך ממ"ש שכ' אם שניהם חמי' שהיס"ב שניהם אסורים דסתם כיסוי רותח יש בו לחלוחית ונבלע בקדרה וכן מן הקדרה עולה הבל לכיסוי וא"כ חדא ועוד קאמר חדא דכיסוי יש בו לחלוחית ועוד וכן מן הקדרה עולה וכו' וא"כ משמע דגם הוא ס"ל כמו שכתבתי:

ומה שהבאת עוד מדכתב או"ה שם בכיסוי צוננת וקדרה רותחת והסיר ממנו קודם שהתחיל להרתיח ועדיין הכיסוי יבשה מבפנים וכו' הכל מותר ואמאי הא בסתם כיסוי יש בו לחלוחית וקי"ל דתתאי גבר וא"כ ל"ל התחיל להרתיח הרבה תשו' בדבר חדא דחזינן כיסוי יבשה מבפנים ואינה כסתם כיסוי שיש בה לחלוחית ועוד דדוקא סתם כיסוי שלוקח מקדרה רותחת יש בה לחלוחית ולא כיסוי צונן:

אלא דלשון רמ"א ק"ל שכתב אם שניהם חמי' שניהם אסורים אם יש מאכל בקדרה של בשר וחלב והתינח בקדרה של בשר שממנה לקח הכיסוי צריך מאכל דאל"כ אין בכיסוי לחלוחית בשר אבל בכלי חלב ל"ל מאכל ואפשר דס"ל דנהי דלחלוחית שבכיסוי אוסר הקדרה אבל אין כח בלחלוחית מעט להפליט מן הקדרה ולהבליע בכיסוי ולכן צריך מאכל בקדרה של חלב שהזיעה עולה ואוסרת הכיסוי ולפ"ז א"צ לומר בחכ"א אות ד' דחדא ועוד קאמר רק דכיסוי אוסר הקדרה משום לחלוחית וכן מן הקדרה עולה הכל לכיסוי ואוסר הכיסוי, ומ"מ כתבתי בתשובתי שקשה עלי לסמוך על זה אולי יש לחלוחית וזיעה הרבה שמפליט מן הקדרה ומבליע בכיסוי:

ומ"ש לחדש דזיעה אין בה כח להפליט ולהבליע והבאת ראי' ממה שהק' הר"ן והריטב"א חולין ק"ח איך הכשירו יורה גדולה הא אין במים ס' נגד הפליטה וחוזר ונבלע ותי' דטבע המים להפליט ולא להבליע מפני הפליטה הנפלטת הורע כחו מעט והמים מתישי' כחה שאינו חוזר ונבלע בתוך כלי קשה וכו' והכי נמי זיעה אין בה כח להפליט ולהבליע אלו

דברי נביאות ואין הטבעי' שווין לומר זו דומה לזו ומה שנעזרת מרמ"א סוס"י צ"ב שכתב וכ"ז מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המחבת עצמה לקדרה משמע דאם הזיעה על הכיסוי ונפרש מן המאכל אינה אוסרת אינו דיוק כלל דאתי לאפוקי אם המחבת מכוסה דהוי כב' קדרות נוגעי' זו בזו דמותר וכמו שסיים שם:

ומ"ש ליישב בזה סתירת או"ה דמתיר כאן בקדרה צוננות וכיסוי חם אעפ"י שיש עלי' לחלוחית ובסי' ק"ה הביא ד"מ אות ה' בשם או"ה דאם הניח איסור חם לתוך קערה דינו כמו שאר חם לתוך צונן וגם הקערה צריכה קליפה ואמאי מותר כאן בלא קליפה ואינני יודע מה ק"ל הא כתב או"ה דלחלוחית כח חמימותה פוסק והוי צונן לתוך צונן ואי שהכיסוי חם הוי כב' קדרות נוגעות זב"ז:

ומ"ש עוד לתרץ דכיסוי זה לא עדיף מכלי ששואבי' בו רותחי' מכלי ראשון דס"ל למהרי"ל שבטו"ז סוס"י צ"ב דהוי כ"ש ובהוציאו ריקן גם טו"ז מודה דהוי ככ"ש, הנה מסקנת טו"ז שם דרק לחומרא הוי ככ"ש ולא לקולא ובנידון דת"ה בהוציאו ריקן כתב הט"ז דאפי' בכ"ר הדין כן וא"כ ליתא למ"ש ועוד דכיסוי ודאי ככ"ר דהא אפי' בכלי ששואב בו מכ"ר מודה מהרי"ל דאם בעוד שהוא שם מעלה המים רתיחות הוי גם זה כ"ר כ"ש הכיסוי ששוהה הרבה על קדרה בעוד שמבשלי' בה ומעלה רתיחות והוא אצל האש דהוי כ"ר כמו קדרה עצמה ובזה יבא שלום וברכה ינוחו על ראשך כנפשך ונפש אביך הנאמן דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסב

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' ואנשי קודש תרנ"ו לפ"ק:

אלפי שלומים מגבהי מרומים לתלמידי אהובי הרבני החו"ב יושב באהלי שם ועבר נוטף מור עובר כמו"ה יום טוב ליפמאן נ"י העללער ביישוב וועלקעוויטץ:

נועם מכתבך הגיעני בזמנו ואז הייתי מוטרד מאוד והנחתי מכתבך מן הצד לעת הפנאי ואמנם שבוע זו עוררתני בלוחות שניות אמרתי הגם שאינני מופנה מצד אחד מ"מ אמרתי אהבה דוחקת אות בשור"ה ולאהבתך לקחתי מועד מעט להשיבך ובמה דסיימת אפתח שבקשת לתת לך רשות להורות עפ"י המבואר ביו"ד סי' רמ"ב ס"ד וכתבת שכבר יש לך התרות ממורך הצדיק מו"ה פייבל הגאבדק"ק שוראן זצ"ל ומהגאב"ד זצ"ל, דעיר מולדתך אהובי תלמידי הלא נפשך יודעת מאוד כי אני מושך ידי מזה מעודי אך לאהבת תלמוד הגון כמותך אלו הי' אפשר לך להיות פה ג' או ד' שבועות לשעשע עמך בד"ת למועד

אשר אדבר לך הייתי יוצא חוץ מגדרי כי אין דעתי נוחה בסמיכת חכמים בזה"ז ע"י דילו"ג ר"ב ודואר הולך ודואר בא ואפי' אינו מכירו כלל ולא כן עשו אבותינו ורבותינו נמ"ע והמכשלה הזאת תחת ידם אבל יען זה א"א ואין רצונך לעבור על דעת תורה ודעת נוטה הנני מוחל על כבודי ואם הרשות נתונה לך מהני תרי צנתרי דדהבא להורות הנני מבטל רשותי חד בתרי ועלייהו דידהו סמיכנא שתהי' מורה הוראה ברשותם ואל יעכב נטילת רשות ממני ולא יאונה אליך בזה שום חטא ועון ומכשול ח"ו:

ומה ששאלת באשה שלקחה כיסוי מקדרה של בשר רותחת העומדת אצל האש והניחה הכיסוי על קדרה חולבת רותחת מלאה מים רותחי' מה דינו, הנה לפי הנראה ממכתבך היתה גם הקדרה חולבת ב"י דאם היתה אב"י פשיטא דהכיסוי מותרת שהרי לא קיבל טעם אלא מכלי שאב"י שהוא נוטלפ"ג ועיין בש"ך סי' צ"ה סקי"ב והקדרה נמי מותרת דהרי קיבל טעם מנ"ט בר נ"ט ועדיין הוא היתר מאחר שהוא אב"י כמ"ש ש"ך שם:

אך בנידון דידן אפשר וקרוב הדבר שהי' רוטב של בשר בעין על הכיסוי וא"כ ליכא במים שבקדרה רק חד נו"ט ול"ש כנ"ל, ומה"ט אינני יודע כלל מה שרצית לדמות לשתי קדרות נוגעות זו בזו הלא כאן רוטב של בשר בעין נוגע בקדרה חולבת וכיון ששניהם היו ב"י ורתיחת וזיעת מקדרה חולבת עלה לכיסוי של בשר עיין סי' צ"ב סוף סעיף ז' בהג"ה וטו"ז וש"ך שם וסוף סי' צ"ג בהג"ה שציינת א"כ נתערבו פליטת בשר וחלב במים ונאסרו המים ואוסרי' הכיסוי והקדרה כמ"ש רמ"א סי' צ"ה ס"ג ועיין בש"ך שם סקי"ב וכ"ש כאן שקרוב הדבר שהי' שומן בעין על הכיסוי ועיין בש"ך שם סק"ה וכל זה פשוט ומבואר:

אלא שעלה על דעתך להתיר משום דטו"ז סי' צ"ג סק"ב כתב ליישב קושי' ב"י דטור בשם רשב"א כתב שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל אח"כ גבינה שכבר נקלש טעם הבשר והק' ב"י דבסי' צ"ד הביא הטור דאם בשלו מים תוך מעל"ע של בשר וכו' דמשמע דעכ"פ לא נקלש טעם הבשר ותי' הטו"ז דכאן מיירי שבישל הירקות בקדרה ממש כשיעור שבישל בו בשר וכו' ומשו"ה הוי ממש כהגעלה משא"כ בשאר מקומות שאירע מעשה שבישל מים ולא נתכוין שיהי' ממש בשיעור שבישל בשר וזה לא עדיף כהגעלה וכו' ע"ש וה"נ הדרך להיות המים בקדרה של חלב אצל האש עד אחר הבישול כדי שיהיו המים רותחין לעת הפנאי לרחוץ הקדרה של חלב ואם כן הוי כשיעור שבישלו בו בשר והוי גם כן כמו הגעלה אלו דבריך, הנה מלבד דטו"ז כתב דהיכא דלא נתכוון שיהי' ממש בשיעור שבישל בשר לא עדיף כהגעלה וגם כאן אינו מתכוון ממש שיהי' בשיעור שבישל בשר:

אבל חוץ מזה בשתים לא עלתה לך חדא דרשב"א לא כתב רק דבישול ראשון שאחר בשר עולה במקום הגעלה ולכן מותר אח"כ בישול שני אבל בישול ראשון שהוא במקום הגעלה ודאי אסור עם חלב שגם מי הגעלה נאסרים שאין במה שבתוך הכלי ס' נגד הכלי ועיין בש"ך רס"י צ"ג ועיין תוס' חולין ק"ח ע"ב ד"ה שנפל וא"כ גם כאן המים שבקדרה חולבת אסורי' עם בשר:

ושנית דדברי רשב"א אינם אמורי' רק בכלי שטף שאין בליעתן מרובה כמ"ש טו"ז שם ועיין בנקוה"כ דרשב"א לא קאמר רק בכלים דמהני הגעלה ונידון דידן הוי כלים דלא מהני להו הגעלה לכן אינני מוצא בזה היתר לכיסוי ולקדרה, ומי ששמו שלום ישים עלינו ברכה ושלום כנפש רבך ידידך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסג

שיל"ת חוסט יום ג' ויקהל תרמ"א לפ"ק:

שוכ"ט להרבני המופלג וכו' כמ' אהרן גאלדבערגער נ"י ביישוב סוואליעווע:

מכתבו הגיעני יום א' שבוע זו ואני מוקף טרדין וגם אינני במזג השוה לכן איחרתי עד היום, ונפשו בשאלתו בקדרה שהרתיחו בה ערך ג' ליטער חלב ותחבו בה כף של בשר בן יומו ואח"כ לקחו בכף זה ח' או יו"ד כפות חלב מקדרה הנ"ל ונתנו בקדרה חולבת עם גראפין העומדות אצל האש ג"כ ערך ג' ליטער ואסור הכל הכף והקדרה השני' עם התבשיל כמבואר בפמג"ד סי' צ"ד בשפ"ד אות וי"ו, ושכנגדו חולק עליו וכתב שיש לו עגמת נפש על ידי זה:

הנה לפענ"ד יפה הורה והוא ממש נידון הפמ"ג שהביא ומה שטען שכנגדו דלאחר שתחב הכף בקדרה של חלב נאסר ואח"כ יש לו דין שאר איסורין ולא אמרינן בלח בלח חנ"נ והנה הא דבלח בלח ל"א חנ"נ הוא רק בהפסד גדול כמבואר ברמ"א סי' צ"ב ס"ד וש"ך סי' צ"ט סקי"ג ולדעת רש"ל המובא שם בטו"ז ס"ק ט"ו ורמז עליו ש"ך ס"ק י"ד דוקא שלא בדרך בישול אבל בדרך בישול אפילו לח בלח ואפילו בשאר איסורין חנ"נ ועיין פמ"ג במשב"ז שם סקט"ו ובחוו"ד אות יו"ד:

ואמנם כאן אין אנו צריכין לזה דודאי אלו הי' שואב בכף זה מים או שאר דבר שאינו לא בשר ולא חלב דאין דבר זה נאסר מהכף מצד בליעת בשר שבו לחוד דבשר במים אין אי' רק מחמת שבליעה בכף בב"ח שהיא איסור אז שפיר דינו כשאר איסורין דל"א בלח בלח חנ"נ, אבל כששואב בה חלב נהי דאין חלב כ"כ מצד אי' בב"ח שבכף יען דהוא

כשאר איסורין אבל מ"מ נאסר מצד טעם בשר לחוד הנבלע בו שנעשה בב"ח חדש עם חלב שבכף, הא למה זה דומה לחלב שנאסר משום בב"ח וכי מותר לבשל בה בשר, ודאי לוקה על בישולו כמו בחלב היתר וכי משום בליעת בשר שבה פקע להיות חלב, וזה שנים רבות חידשתי זה מסברא דנפשאי ועכשיו מצאתי ראיתי בחוו"ד סי' צ"ד אות ד' ע"ש ופמ"ג סוף פתיחה לה' בב"ח ע"ש:

ומה שטען שכנגדו שכף אין כלי ראשון כשהוציאו מקדרה ראשונה, יעיין בטו"ז סוס"י צ"ב שהעלה דבהוציאו מלא דין כלי ראשון עליו אלא שהביא שהתוס' נסתפקו בזה ואזלינן לחומרא וכ"כ הש"ך סוס"י ק"ז דלחומרא דין כ"ר עליו וכן הסכימו האחרונים הפמ"ג וחוו"ד שם לכן לפענ"ד יפה פסק לאסור הקדרה שני' עם התבשיל כיון שאין בה ס' נגד יו"ד או ח' כפות חלב שנתנו בה וחלב נבלה היא בכף, ידידו דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסד

ב"ה חוסט יום ה' מו"מ בין המצרים תרמ"ב לפ"ק:

שיאך יעלה למעלה עדי יבנה עיר ד' על תלה ויצמיח גאולה לעם סגולה ובתוכם בני חביבי הרבני החריף כש"ת מו"ה יצחק יעקב נ"י:

תמול קבלתי מכתבך והי' לי למשיבת נפש ואודות ח"ת אשר כתבת ליישב קושית הגאון מו"ה דניאל פרוסטיץ המובא בחת"ס יו"ד סי' פ"ח, יפה כתבת לפי שיטתך שתרצת קושית תוי"ט ריש שקלים למה בב"ח מהני ביטול הא הוי היתר בהיתר וכתבת דמעט בשר בהרבה חלב החלב בבשר אינו בטל ונאסר הבשר וא"כ שוב כשחוזר ופולט הבשר בחלב הוי איסור בהיתר ושפיר בטל וכיון דטע"כ לפי"ד רשב"א אנו לומדי' רק מדנאסר החלב וזה אינו היתר בהיתר ושפיר ילפינן, אבל גוף דבריך על קושית תוי"ט אין להם מובן כי מי הגיד לך איפה שאינו פולט טעם בשר קודם שמקבל הבשר טעם חלב דלמא בולע ופולט בפעם אחד וא"כ הוי טעם הבשר בחלב היתר בהיתר ולא יתבטל אפי' איכא ששים בחלב וכן הוא קושטא דמלתא לדעת ר"ת בחולין בתוד"ה שנפל דדוקא מה שבולע עכשיו אינו פולט עד ששבע מלבלוע אבל פליטת עצמו הוא גם פולט בשעת בליעה יעו"ש:

אך יש להצדיק דבריך לפי דעת ר"ש שבתוס' שם דדבר גוש בולע תחלה הדבר לח ואחר ששבע מלבלוע פולט מה שבלע וגם מעצמו וא"כ בחלב אין כאן רק אי' בהיתר דהא לא בלע הטעם של בשר בחלב רק אחר שנאסר הבשר, ואולם לא כוונת לזה שהרי כתבת

בשעה שיוצא טעם מבשר יוצא גם החלב והחלב הוא אי' ובזה לא תירצת כלום דאי נמי החלב הוא איסור אם הבשר היוצא אינו אסור לא הי' לו להתבטל משום דהוי טעם הבשר היתר בהיתר אך לא הוצרכת לזה דהא גם טעם הבשר הוא איסור כיון שכבר נעשה הבשר בב"ח הוא כשאר איסורין וכמ"ש הש"ך סי' צ"ד סק"ד אבל גם ז"א דא"כ אין החלב נאסרת בב"ח רק משום שקיבלה טעם איסור בב"ח ולא אמרינן בה חתיכה נ"נ מה"ת וזה אינו במשמע, ועוד דכל זה אינו אלא בנפל ליורה רותחת אבל בבישל בב"ח באין יורה רותחת הלא בליעת ופליטה הבשר כאחת ואפ"ה אם יש ס' בחלב הוא מותרת לדידן וק' נימא היתר בהיתר לא בטל או בנפל שומן מהותך לתוך חלב או טיפת חלב לקדרה של בשר ואיכא ס' אינו נאסר דל"ש סברא זו מבלע בלע מפלט לא פלט וא"כ נימא היתר בהיתר לא בטל וקושית תוי"ט במקומה, וליישב קושית מהרד"פ י"ל דהתורה אסרה החלב אפי' בנפל הגדי בחלב ביורה רותחת דאז טעם הבשר בחלב איסור בהיתר כנ"ל ושפיר ילפינן מיני' טע"כ, וגם זה ליתא דאביי עכ"ח לא מהכא יליף דא"כ מה קאמר מבב"ח מ"ט לא גמרינן דחידוש הוא משום דהאי לחודא שרי וכו' ובהדדי אסור או משום דתרי לי' שרי הא כיון דבעי למילף מחלב שנאסרת מבשר שכבר נאסר משום בב"ח שוב הוי כשאר איסורין ואינו חידוש כלל וגם תרי לי' אסור בכה"ג:

וביישוב קושית מהרד"פ נ"ל פשוט לפמ"ש רשב"א בחידושיו בסוגיא דזרוע בשילה ד"ה אמר אביי דאפילו לר"י דמב"מ לא בטל היינו דוקא בשממשו מעורב כמו בדם הפר אבל אם רק טעם מעורב מותר יעו"ש באריכות והוא דכל מה דאמרינן בטל ולא בטל הוא רק על עצם האיסור וממשו אבל על טעם ל"ש לומר בטל ולא בטל כיון שאין בו ממש ותלי' אי טע"כ מה"ת וכ"כ הראשונים כמה פעמים דאי כזית בכא"פ לאו דאורייתא מבשא"מ חד בתרי מקרי רק טע"כ כיון דהממש בטל ברוב כמו במב"מ נקרא רק טעם, ולפ"ז למש"כ הרשב"א דילפינן טע"כ מחלב שאין בה ממשות בשר רק טעם בשר לא שייך למימר כלל דהא מן הדין שלא יתבטל כלל דהוי היתר בהיתר וקל שהקילה תורה דבטל ביתר מנותן טעם ואין ללמוד מזה חומרא דע"כ לא אמרינן היתר בהיתר לא בטל אלא בשממשו מעורב אבל אם אין כאן רק טעם שפיר בטל הוא אפילו חד בחד אי טעם כעיקר לאו דאורייתא ושפיר ילפינן מדאסרה תורה חלב דטעם כעיקר מן התורה:

ובזה יובנו דברי רשב"א שם בחולין צ"ח ד"ה אמר רבא שכתב ופי' טע"כ וכו' וא"נ יש בו יין שאבד במיעוטו כגון שנפלה טיפת יין לתוך מים ואין בו מראה יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו וכו', מבואר דגם כשממש מעורב והוא מעט שאבד חזותא מקרי טע"כ ואיך סותר עצמו תכ"ד וכתב דמבשר לא מוכח טע"כ כיון שממשו של חלב נבלע בו, אבל

הוא הדבר אשר דברנו דודאי באיסור בהיתר דממש בטל ברוב מקרי טע"כ אבל בב"ח דהוא היתר בהיתר ואין הממש בטל ל"ש ללמוד טע"כ מבשר שממש נבלע בו וכקושי' הנ"ל רק מחלב דליכא בה רק טעם ול"ש היתר בהיתר לא בטל וזה קרוב לאמת בעזה"י:
וביישוב קושי' תוי"ט והוא קושית תוס' ורא"ש בע"ז נ"ל ע"ד חידוד דתוס' ורשב"א בחולין צ"ה הקשו האיך איסור בטל ברוב ביבש הא כל קבוע כמע"מ ואין כאן רוב היתר ותי' דכל שאינו ניכר האיסור לא הוי קבוע מה"ת וממילא בטל הוא ולא אמרינן קבוע אפילו מדרבנן, אמנם בדברים שאינן מתבטלין מדרבנן אמרינן קבוע אפי' באינו ניכר האיסור מדרבנן, ונ"ל הטעם ע"ד שכתב בחידושי רשב"א שם חולין צ"ה על שאני התם דאיתחזק איסורא דאם אין איסור ברור בקביעות אלא ס' שמא יש מיעוט אי' בקביעות לא אמרינן קבוע, וה"נ אם ודאי יש מיעוט איסור בקביעות אלא שאינו ניכר ואינו אסור בקביעות אלא מספק לא אמרינן קבוע וכ"ז באיסור בהיתר אבל בהיתר בהיתר ותערובתם אוסרת כמו בגד שאבד בו כלאים דאיכא איסור ודאי גם באינו ניכר שהרי כל הבגד אסור ודאי משום כלאים שוב אמרינן קבוע אפילו באינו ניכר האיסור וממילא לא בטל דהוי כמע"מ כקושית תוס' ורשב"א, וכ"ז בתערובת יבש ביבש אבל בתערובת לח בלח כמו בב"ח דל"ל קבוע שהרי כל טפה וטפה מעורבת היא ואין האיסור עומד בפ"ע ואין כאן רק טעם בלי ממש אפי' היתר בהיתר בטל:
ועוד נ"ל דהנה ביטול ברוב הוא כדי שלא יהי' רוב ההיתר נגרר אחר מיעוט האיסור ויותר מסתבר שיהי' מיעוט האסור נגרר אחר רוב היתר ועיין פמ"ג בפתיחה לתערובת שעמד בזה איך מוכח ביטול ברוב מסנהדרין וצ"ל כנ"ל, אך כ"ז באיסור בהיתר אבל היתר בהיתר מתערובתן אוסרתן אז א"צ לומר שרוב ההיתר נגרר אחר האיסור והאיסור אוסר את ההיתר רק אדרבה הרוב אוסר את המיעוט ואסור ללבוש החוט פשתן שנאבד בבגד צמר משום שרוב צמר אוסר את חוט הפשתן ול"ש ביטול ברוב ואף שאין הנאה מחוט פשתן ואם אינו מכוין בלבישת כלאים להנאתו מותר עיין יו"ד סי' ש"א ס"ו מ"מ דמי להא דעירובין ג' במקצת קורה וסכך תוך כ' ומקצת למעלה מכ' דכשר אף דאי קלשת הוי חמתה מרובה וקורה הניטלת ברוח מ"מ הפסול מחזק את הבשר שהוא תוך עשרים שלא ינטל ברוח ולא יהי' חמתה מרובה וכשר, וה"נ הרוב מחזק המיעוט שיהנה ממנה ואסור אבל בב"ח שהוא לח בלח א"א לומר שהבשר אוסר טפת החלב שנבלע בו ביותר מס' או להיפך והוא אוכל המיעוט שאין כאן לא טעמו ולא ממשו ועיין בש"ך סי' ק"ב סק"ד בשם תו"ח ועכ"ח לומר שהמיעוט יאסר הרוב שוב אפילו היתר בהיתר נמי אמרינן שאין הרוב נגרר אחר המיעוט ובטל:

ותו נ"ל דטעמא דהיתר בהיתר לא בטל משום דבשלמא באיסור בהיתר אלו הי' ניכר לא הי' רוב היתר אסור ומשום שאינו ניכר אין בו כח לאסור רוב היתר אבל היתר בהיתר כגון בגד שאבד בו כלאים אלו הי' ניכר חוט הפשתן ג"כ הי' אסור ללבוש רוב הצמר כל זמן שחוט הפשתן בתוכו ובשביל שאינו ניכר אינו ניתר רוב הצמר אבל בב"ח דלא משכחת איסורו בניכר החלב לבד ובשר לבד מה"ת רק בתערובות שניהם שפיר אפילו היתר בהיתר בטל:

ומה שהעירות על דברי רשב"א דהילפותא רק מחלב טעמו ולא ממשו ולא מבשר שיש בו טעמו וממשו של חלב לא ביארת יפה קושיתך וזו היא שקשה מה קאמר אי חידוש הוא אפי' ליכא נו"ט נמי ואמאי קאמר במתני' בנו"ט הא אפילו לאו חידוש וגמרינן מיני' בעלמא טעמו ולא ממשו אסור מ"מ תקשי במתני' אפי' כי ליכא נו"ט נמי ואי דילפי' בב"ח מזרוע בשילה דהיכא דליכא נו"ט מותר וכפרש"י דלמא שאני התם דליכא אלא טעם בעלמא ולהכי כי איכא טעם נרגש בו ואיכא ס' מותר אבל כשממשו מעורב אפילו כי ליכא נ"ט נמי אסור ועיין במג"א סי' תמ"ז סוף סק"ז חילוק זה לענין חוזר וניעור דטעם בעלמא אינו חוזר וכשמעורב ממשו ביתר מס' חוזר וניעור, מאפס הפנאי אין בידי ליישב כעת אלא או שנאמר דגם בזרוע בשלה נבלע ממשו של אי' ולא רק טעם כמו שמנונית של זרוע שנימוח ונבלע באיל וכמ"ש תוס' חולין צ"ח ד"ה רבא וזימנין נמי שיש משמנונית הזרוע הרבה על אותו מקצת יעו"ש ואפ"ה בטל בס' אעפ"י שממשו נבלע, או שנאמר כיון דגדי וחלב אסרה תורה וחלב עכ"ח לא אסרה רק עד ס' דבחלב אין בה רק טעם וילפינן שפיר מזרוע בשילה דמותר ביותר מס' א"כ גם בשר שיש בו ממשות חלב ג"כ לא אסרה תורה אלא עד ס' וא"ש דבעי במתני' נו"ט וגדולה מזו ראיתי באיזה ספר [וכמדומה בס' חמדה גנוזה] שחידש דבמקום שאין החלב נאסר גם הבשר אינו נאסר [עיין בר"ן חולין קי"א שהביא כן בשם רמב"ן הובאו דבריו בחוו"ד בביאורים רס"י ק"ו וע"ל סי' קל"ט וקנ"ג] ואף דלא נ"ל כן מ"מ מש"כ הוא נכון, הכ"ד אביך החותם בכל חותמי ברכות וחפץ בשלומך וטובתך:

תשובה קסה

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' הקימותי את בריתי תרס"ג לפ"ק

חיים וברכה למשמרת, לגפן אדרת ידידי הרב הגדול בתורה, במדה ובמושכ"ל ובמוסר"ה חריף ובקי כמו"ה משה שמואל שטערן נ"י:

שבוע זו בהיותי בשוקי בראי בענין נחוץ הגיע הנה מכתבו מן ב' דר"ח כסלו ועל ד"ת באתי ומה שתמה על דברי הראב"ד בהשגות בפ"ט ממ"א ה"ט שתחלה אמר שלא שמענו חענ"נ אלא לדעת ר"י דמחמיר דמב"מ לא בטל אבל לרבנן וכו' ולבסוף כתב והוא תימא שהרי יוצא מן החתיכה רוטב בלי שום ניעור ואם הוא נבלה מה צורך לניעור שיצא משם חלב:

הנה תלי"ת אנכי חזון הרביתי על דברי ראב"ד אלו בסוגי' סי' ל"א] דט"ח אבל מה שנראה לפענ"ד כעת בכונת הראב"ד הוא דבחולין ק"ח אמרינן אי חידוש הוא אע"ג דליכא נו"ט נמי ומשני רבא דרך בישול אסרה תורה ודרך בישול הוא בנו"ט ומעתה ס"ל לראב"ד דכשנאסר דרך בישול בנו"ט שוב אפי' אח"כ אפשר לסוחטו ואינו נשאר בחלב כדי שיתן טעם בבשר מ"מ הבשר הוא נבלה ואוסר כולו כיון דחידוש הוא אפי' ליכא נו"ט נמי כיון דכבר הי' נאסר דרך בישול ואפשר לסוחטו אסור אבל זה רק כשיש מעט חלב עכ"פ אבל אם אין בו שום חלב כלל אין בו איסור דהא שם איסור שלו בב"ח וכאן ליכא חלב כלל וכמ"ש פר"מ עפ"י דברי רשב"א ור"ן, ולהכי כתב דלא שמענו חענ"נ אלא לר"י דמב"מ לא בטל והיינו למשל טפת חלב נתנה טעם בחתיכת בשר ונאסרה משום בב"ח ואח"כ נפלה חתיכה זו באלף חתיכות בשר נהי שטפת חלב זה נחלקה לאלף חלקים מ"מ חלק אלף נשאר בחתיכה ראשונה ואסור החתיכה כולה כנבלה משום בב"ח אפי' ליכא בחלב נו"ט בה כנ"ל ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהוא מינה אבל אם נפלה בשאינו מינה כיון דמה"ת חד בתרי בטל אפי' אי טע"כ מה"ת מ"מ כיון דטעם החלב בטל והוי כנאבד מן העולם א"כ הוי כאין כאן חלב כלל וממילא אין הבשר נבלה דהוי כאלו נסחט כל החלב ואין כאן בב"ח כנ"ל וכן לרבנן דמב"מ בטל אפי' נתערב במינו אבל אפשר לסוחטו אסור גם לרבנן כיון שנאסר דרך בישול שוב אפי' לא נשאר מן החלב בבשר אלא אחד מאלף נמי נשאר הבשר באי' דאפי' ליכא נו"ט נמי:

ובהכי מיושב קושי' לח"מ שם מהא דאמרינן בחולין ק"ט דלמא אפשר לסוחטו דברי הכל אסור והכא במב"מ קמיפלגי ע"ש וממילא נמי דלא קשה קושי' שלו דודאי אם אינו פולט חלב כלל אין טעם הבשר הנפלט נבלה אבל אם יש בו חלב אפי' אחד מאלף הבשר בעצמותו נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהם מינה לר"י דמב"מ לא בטיל וא"ש, ויען אני טרוד מאוד קצרתי מבוא בראיות וציונים, ושוכן מעונים יברכהו בברכת כהנים ושלום תנין:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסו

שיל"ת ב' איפאלא ב' תרומה תר"ן לפ"ק:

אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לאהובי מחותני החו"ב העדני והעצני, החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, שמו ינון, מו"ה ליב פריעדמאן נ"י בק"ק פרעסבורג:

ברכתו וכו' וסוף הכבוד לבוא אין כבוד אלא תורה מ"ש ליישב קושית ראש יוסף בחולין צ"ז דקאמר כלכית באילפס הוי ואר"י לטעמי' קפילא ארמאה ופירש רש"י ואשמעינן דמותר לסמוך עליו לפ"ת, והק' בספר הנ"ל הא רש"י פסק לקמן צ"ח דבעינן ס' עם קפילא וא"כ קפילא הוי לחומרא אבל לקולא לא סמכינן אקפילא, ותי' כ"מ משום דשם ע"ב אר"י דכל איסורין שבתורה משערין כאלו הן בצל וקפלוט ופירש"י ובהנך איסורין דא"א למטעמינהו כגון מב"מ וא"נ בשא"מ וליכא קפילא וכו' ודקדק מ"ט לא כתב רש"י נמי היכא דבדקי' ולא יהיב טעמא כמ"ש רש"י בדף צ"ח ומזה הוכיח דס"ל לרש"י כשיטת תוס' ד"ה כל שם דשיעור דבצל וקפלוט הוי טפי מס', ולפ"ז דוקא בפחות מס' ס"ל לרש"י דאפי' בדקי' ולא יהיב טעמא אסור דחיישינן למשקר כיון דרוב פעמים יהיב טעמא עד ס' אבל כאן מיירי באיכא ס' רק דליכא שיעור דכבצל וקפלוט בזה מהני אי בדקי' ולא יהיב טעמא, וא"כ לר"י לשיטתו שפיר הוי טעימת קפילא לקולא היכא דאיכא ס' ואין בו. שיעור דכבצל וקפלוט:

הנה מ"ש דרש"י ס"ל כשיטת תוס' דבצל וקפלוט הוי טפי מס' ליתא לפענ"ד דרש"י שם מסיים ואכתי לא איפסקא הלכתא בששים וכוונתו דודאי לבתר דפסקינן הלכתא בששים כבר קי"ל לרבנן דליכא נו"ט באי' יותר מס' אבל אכתי לא איפסקא הלכתא הכי ולהכי תלה בבצל וקפלוט דאין נו"ט באיסור יותר מבצל וקפלוט כדאמרינן התם ומבשלי' בצל וקפלוט בהיתר כזה ואם אינו נו"ט ג"ז שנתבשל בו האי' מותר ולפ"ז אי ס"ל לרש"י כשיטת התוס' דהוא טפי מששים א"כ כל כמה דלא איפסק שיעורא דששים הוי בצל וקפלוט כמו שיעור ששים וכמו דלא מהני קפילא בפחות מס' ה"נ לא מהני בפחות מבצל וקפלוט קודם דאיפסק הלכתא בששים, או דס"ל לרש"י דבצל וקפלוט וששים חד שיעורא דלא כתוס' אלא דאכתי לא קמו רבנן במלתא דהוא שיעור ששים או דבשר בלפת הוא פחות מס' והא דאר"נ גיד בס' היינו לבתר דהשוו חכמים מדותיהם שיהיו כל האיסורין בששים אבל מדינא הוא כבשר בלפת שהוא פחות מס' אבל לעולם בצל וקפלוט וששים חד שיעורא, וא"כ הוא דבריו דחוים מעיקרא:

ומה שדקדק אמאי לא כתב רש"י היכא דבדקי' ולא יהיב טעמא כדלקמן, לק"מ דלקמן בעי ס' אפי' היכא דודאי ליכא טעמא דטע"כ לחוד וס' לחוד מזרוע בשילה וכמו שהאריך

חוו"ד סי' צ"ח אות ב' או משום דהשוו חכמים מדותיהם דהא גזרו במב"מ אטו אינו מינו דלא סגי ברוב ובמב"מ ליכא למיקם אטעמא ובעי ס' וא"כ אין סברא לחלק בא"מ בפחות מס' אפי' ליכא טעמא אבל שיעור דבצל וקפלוט הוא רק משום דבהאי שיעור ודאי ליכא נו"ט וא"כ אי בדקי' וליכא טעמא ודאי מותר וא"צ יותר ופשוט:

אבל לפענ"ד ליישב קושית ראש יוסף בפשיטות דהא דס"ל לרש"י דבעינן ס' וקפילא היינו משום דעפ"י רוב כי איכא ס' ליכא נתינת טעם ומ"מ בעינן קפילא משום דהיכא דאיכא לברורי מבררינן ולא סמכינן ארובא אבל כי ליכא קפילא או במב"מ שרי בס' משום דליכא לברורי סמכינן ארובא ואעפ"י דאיכא קפילא צריך ס' כמ"ש חוו"ד הנ"ל או מטעם שהשוו חכמים מדותיהם כמש"ל והתינח אם הקפילא נאמן גם לקולא וא"כ ע"י הקפילא יתברר שני צדדי הספק אם יאמר שיש בנו"ט אסור ואם אומר שאין בנ"ט מותר מצד אמירתו וא"צ לסמוך ארובא דבס' ליכא נו"ט אז שפיר צריך לברר באיכא ס' ע"י קפילא אבל אי נימא דקפילא א"נ רק לחומרא ולא לקולא א"כ א"א לברר ע"י שני צדדי הספק דאם יאמר שאין בו נו"ט לא סמכינן עלי' רק ארובא בכה"ג לא אמרינן היכא דאיכא לברורי מבררי' וכעין זה בנוב"ק יו"ד סי' נ"ז דלא אמרינן איכא לברורי מבררינן אלא אם אפשר לברר שני הספיקות ע"ש [עיין ישוע"י או"ח סי' ח' וסי' תמ"ז ובחיו"ד סי' א' ובפ"ת ונח"צ סוס"י ק"י], ולפ"ז באיכא ס' ל"ל קפילא כלל אעכ"ח דסמכינן אקפילא אפי' לקולא ושפיר איכא לברורי מבררינן ושפיר כתב רש"י דאשמעינן ר"י דמותר לסמוך עליו לפי תומו אפי' לקולא וא"ש.

ומ"ש ליישב קושית רשב"א שבועות כ"א דקאמר ואס"ד ר"ע בעלמא כר"ש ס"ל כ"ש נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא, ותמה רשב"א התינח לר"ל אבל לר"י דמוקי לי' בכולל לא נפשט האיבעי ע"ש ותי' מעלתו משום דבדף כ"ב ע"ב פריך ור"י מ"ט לא אמר כר"ל ומשני משום דמוקי לי' למתני' כד"ה והק' בתוס' הא איכא תנאי דל"ל כולל, ותי' דאין לחוש לזה כיון דבהדיא פליג ר"ש מה"ט דל"ל איסור כולל ושוב הקשו לוקי במפרש וד"ה ותי' דא"כ לא אתי כר"ע דמשמע הא סתם פטור ע"ש, ולפ"ז גם לר"י מוכח דר"ע בעלמא לא ס"ל כר"ש דאי ס"ל כר"ש תקשי קושית תוס' אמאי לא מוקי במפרש ואי כתירוץ תוס' דא"כ לא אתיא כר"ע ז"א דהא מה"ט דר"ע באמת פליג ר"ש בסיפא וכמ"ש קודם לזה:

ולבבי לא כן ידמה, דודאי אי גוף הדין לא אתיא כר"ע ומה"ט פליג ר"ש אגוף הדין כתבו תוס' שפיר דל"ש למימר דאינו כד"ה דהא האי פלוגתא דאיכא בעלמא איכא נמי הכא, אבל אם מצד דיוקא דרישא לא אתיא כר"ע ור"ש הא לא פליג אדיוקא רק אגוף הדין

ול"ש ה"ט ושפיר י"ל דמשו"ה לא מוקי לה ר"י הכי משום דא"כ לא הוי דיוקא דרישא כד"ה, אבל עדיפא הי' לו לומר דאי ר"ע כר"ש ס"ל א"כ אפי' במפרש אין השבועה חלה דהא בכל איסורין כ"ש למלקות וא"כ מ"ט לא מוקי ר"י במפרש ורבנן ואי דבעי לאוקמא כד"ה ואי כנ"ל לא אתיא כר"ע אין לחוש דמה"ט פליג ר"ש בסיפא על גוף הדין, ולפ"ז לא נתנו דבריו להאמר כלל דאי ר"ע כר"ש ס"ל אין חילוק בין סתם למפרש בכ"מ לא חיילא שבועה ולא שייך לא קושית התוס' ולא התי', אך לפענ"ד גם הא ליתא דמ"ש תוס' דאין לחוש במה דאיכא תנאי בעלמא דל"ל כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מה"ט נמשך למ"ש קודם לזה בהא לא חיישינן כיון דלא מתני במתני' וע"ז כתבו ועוד דאפי' בעי לאוקמא כד"ה ואפי' כהני דלא מתני במתני' מ"מ אין לחוש על הני תנאי דלא מתני במתני' כיון דר"ש פליג מה"ט אבל הני תנאי דמתני במתני' דהיינו ר"ע ודאי בעי לאוקמא כד"ה דהיינו דת"ק ור"ש פליגי בין אליבא דרבנן ובין אליבא דר"ע וא"כ אפי' ר"ע בעלמא כר"ש ס"ל מ"מ פליגי ת"ק ור"ש אליבי' אי חל בכולל:

והנ"ל בזה אקדים מה שדקדק בנוביי"ק חאו"ח סי' ל"ו אמאי קאמר מושבע ועומד מהר סיני ולא קאמר הא אאחע"א, [ע"ל סי' תכ"ג] ונ"ל דפני' בקידושין ע"ז ע"ב הק' אהא דקאמר מר התם זונה משוי לה רק מיבע"ל אי חללה נמי משוי לה הא אאחע"א דהיינו איסור חללה על איסור זונה, ותי' דנפ"מ אי אתרו בי' משום חללה ולא משום זונה ע"ש מבואר מדבריו דהא דאין אחע"א היינו רק לחייב שתים אבל מ"מ חל לענין דאם אינו חייב משום אי' ראשון חייב משום אי' שני, ולפ"ז תקשי בהאי שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וכו' דמיירי בשוגג ולענין קרבן שבועה כמבואר למעיין שם בסוגיא וא"כ אין כאן חיוב משום נבלה בשוגג ושפיר חייב משום שבועה דל"ש בזה אאחע"א כנ"ל וא"כ מה פריך מושבע ועומד הוא, אך לק"מ לפמ"ש תוס' רי"ד קידושין דף נ' לענין אי' בב"א דדוקא באיסור הבא ממילא אמרינן איסור ב"א דחייל אבל באי' הבא ע"י עצמו ודיבורו אדרבה אמרי' כל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו ע"ש, וה"נ הא דאמרינן דאם אינו חייב על אי' ראשון חייב על השני ה"ד באי' הבא מאליו אבל שבוע שהיא עפ"י דיבורו כיון שהוא מושבע ועומד אין שבועה שני' חל כלל ולהכי קאמר אמאי מושבע ועומד הוא אבל משום אאחע"א לא פריך די"ל כי קושיין, אלא דלפ"ז כיון דהמקשן עכ"ח ס"ל לחלק בין אי' הבא מאליו לאי' הבא מעצמו לענין אחע"א א"כ מה משני בכולל וכו' דלמא ל"א כולל אלא באיסור הבא מאליו ולא באיסור הבא מעצמו וכדקאמר ר"ל, לכנ"ל לפמ"ש תוס' דף כ"ד ד"ה אלא דלא משמע נבלה סרוחה בכלל נבלה אלא כשכולל עמהם דברים המותרים דגלי דעתי' שרצה לאסור עצמו בדבר המותר ע"ש, ולפ"ז ה"פ בכולל

דברים המותרים עם דברים אסורים וכיון דגלי דעתי' שרוצה לאסור עצמו בדבר המותר אמרינן דגם מה שאסר נבלות היינו נמי דבר המותר שאין בו מלקות והוא כ"ש לדעת כ"מ פ"א מחמץ ה"ז כ"ש אפי' לר"י אינו אסור מה"ת ע"ש ואפילו לרבנן דר"ע דבסתם אינו אוסר עצמו בכ"ש מ"מ בכה"ג אסר עצמו בכ"ש ושפיר חיילא שבועה, והא דקאמר ר"ל לא אמר כר"י משום דבאי' הבא ע"י עצמו לא אמרינן כולל ה"פ כיון דלא אמרינן כולל וסברא הנ"ל ל"ל דתוס' לא כתבו סברא זו רק לר"י, ולפ"ז גם לר"י הא דחיילא שבועה היינו משום דאוסר עצמו בכ"ש והרי הא דלא אמר כר"ל הוא משום דמוקי' לה כד"ה ואי בעלמא כר"ש ס"ל הרי לא אתי כר"ע דהא שאר איסור נמי איסורי' בכ"ש ולא חיילא שבועה עליהו משום כ"ש ושפיר פשוט גם לר"י, והא דפריך אלא לר"י מ"ט דר"ש דפוטר ומשני ר"ש לטעמי' וכו' היינו מקמי דידעינן האי סברא הנ"ל והוי ס"ל דטעמא משום אי' כולל כמו בעלמא אבל לבתר דפריך אלא הן היכא משכחת לה ומשני אלא כדרבא וחידש לו סברא הנ"ל כמ"ש תוס' שוב אמרי' הפי' בדברי ר"י כנ"ל ושפיר פשוט לעיל לפי המסקנא, ויען אני נחפז לדרכי וכו' תהי' בזה שביתת קולמסי, וד' יברך אותנו בברכה שלימה עדי יבנה עיר ד' שמה כנפשו ונפש ידידו מחו' דש"ת
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסז

שוכ"ט להב' המופלא ומופלג, מלא פלג, כ"ה יודא שווארץ נ"י הלומד בק"ק פאקש:
מכתבו וכו' ומה שתמה על הש"ך סי' צ"ח שהתפלא על המחבר שפסק טע"כ דאו' א"כ האיך סמכינן על גוי מסל"ת הא אמרי' בב"ק קי"ד דאין גוי מסל"ת נאמן באי' דאורייתא ע"ש, וק"ל לשיטת הסוברים דח"ש ע"י תערובת מותר מה"ת והוא ג"כ דעת מהרש"א פסחים מ"ד [עיין רדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קמ"ג ובעיטור ה' בב"ח] א"כ שפיר סמכינן עליו שיאכל ישראל ח"ש דאינו רק אי' דרבנן עי"ת ואח"כ יאמר ישראל אם יש בו טעם, נ"ל סברא ישרה דדוקא אם לא נתערב מתחלה רק ח"ש אז ח"ש בתערובת מותר מה"ת כיון דאינו אסור אלא משום חזל"א ובתערובת ל"א חזל"א ואפי' אוכל כזית מן התערובות אינו אסור מה"ת אבל בנתערב מתחלה כזית אי' שהוא אסור מה"ת בלי טעם דחזל"א אז אי טע"כ מה"ת נאסר כל התערובות כגופו של איסור ואפי' אוכל ח"ש מן התערובת אסור מה"ת דחזל"א לשאר ח"ש מתערובת זה למלקות אז לוקין על טע"כ וכה"ג מחלק האשר"י פג"ה סי' ל"א בשם רבינו חיים ע"ש וא"כ הק' הש"ך שפיר בנתערב

שיעור שלם איך סמכינן עליו דהא אינו מחלק בין ח"ש ובין שיעור שנתערב ולק"מ ובזה נסתר יסוד דבריו וכיון שנתרועע היסוד נפל הבנין ביישוב קושית הפלתי:

ומה שנ"ל ביישוב קושית פלתי סי' צ"א על הש"ך שכתב דלשיטת הסוברים טע"כ לאו דאו' א"ש דסמכינן אקפילא הא בחולין צ"ז אמרינן אהא דקדרה שבישול בה בשר לא יבשל בה חלב דסמכינן אקפילא ובב"ח לכ"ע טע"כ מה"ת, ועוד מאי ראי' מייתי מהא דאר"י בכלכית באילפס דסמכינן אקפילא לבב"ח דטע"כ מה"ת ובהאי דר"י הוי רק מדרבנן, ולפענ"ד נראה לפמ"ש רשב"א חולין צ"ח ד"ה אמר רבא דמשום איסור החלב קרי' לי' לבב"ח טעמו ולא ממשו דבחלב א"י להיות בו אלא טעם ואעפ"כ הוא אסור אבל בבשר אפשר להיות בעיקר דממשו של חלב שנבלע החלב בתוך הבשר וכו' ועיין תוס' פסחים י"ד ע"ב ד"ה אלא ותוס' חולין קי"ב ע"ב ד"ה ורוטבן ועיין בש"ך סי' צ"ד סק"ד דלאחר שנעשה בב"ח תו לא אמרי' חנ"נ וממילא דה"ה אי טע"כ לאו דאו' אחר שנעשה בב"ח תו לא אמרינן טע"כ מה"ת, ולפ"ז אני אומר דגם קודם שנעשה בב"ח נמי לא אמרינן טע"כ מה"ת רק בשעה שמקבלת חלב טעם בשר אז גילתה תורה בב"ח טע"כ ומעתה טעם בשר הנבלע בקדרה קודם שבישל בה חלב אינו כעיקר מה"ת ואינו נעשה כלל בב"ח מה"ת אם בישל בה חלב רק מדרבנן [עיין פמג"ד בפתיחה לה' בב"ח וחת"ס יו"ד סי' פ"ו] וא"כ בחולין צ"ז דמיירי בקדרה שבישל בה בשר ואח"כ חלב ל"ה טע"כ מה"ת אפי' בב"ח ושפיר סמכינן אקפילא ולק"מ והוא דבר אמתי לפענ"ד:

ומ"ש ברש"י חולין צ"ח דפי' ועוד הא אר"י ח"ש אסור מה"ת דילפינן מכל חלב לא חדש היא דקושית ר"ש פ"ב דטבול יום מ"ג הוא הא הוא ח"ש בתערובת, לק"מ לפמ"ש מל"מ ותוס' יו"כ דאי לאו טעמא דחזל"א לא הוי ילפינן שאר איסורין מחלב משום דחלב בכרת וא"כ הא דח"ש בתערובת מותר היינו משום דל"ש בי' חזל"א אבל בחלב גופא אפי' בתערובת ח"ש אסור ולהכי ליישב קושית הר"ש פירש"י דילפינן מכל חלב, ושאר דבריו בזה ניתן להאמר אך כבר יציבא מלתא בדרך שהחזיקו בו רבים:

ומ"ש ליישב דקדוק תוס' יו"כ אמאי נקט דין ח"ש גבי יו"כ דוקא עפ"י דברי גוו"ד כלל ל"ד, לפענ"ד לחנם השיג גוו"ד שם על מהראנ"ח דגם בב"ח ונזירות ושבועה הי' להם שעה"כ ואפ"ה ח"ש אסור מה"ת דז"ל שם משום דחלב אסור לעולם ולא הי' להם שעת היתר משא"כ בחמץ שמותר קודם הפסח, וכוונתו דחלב אין האיסור תלוי בזמן דקי"ל כר"ש דאח"ז מותר אבל בב"ח ונזירות ושבועות שאין תלוי בזמן מודה מהראנ"ח דח"ש אסור מה"ת וזה כחילוק שכתב תוס' יו"כ על דקדוק הנ"ל וממילא לא חידש כלום, ובזה הנני חותם בברכת התורה ולומדיה:

עמרם הק' בלוהם

תשובה קסח

שיל"ת ב' איפאלא ב' ויחי יעקב הרמ"ת קרן לפ"ק:
ברכות שדים ורחם לבן חכם, בני אהובי הרב הגדול, מעוז ומגדול כמו"ה יצחק יעקב נ"י בלוהם רב דקה"י בנס"מ:
יקרתך הגיעני וכו' ועתה באתי בנידון שאלתך א' הי' לו ב' כפות של כסף א' של בשר ואחת של חלב ותחבה א' מהם לקדרה של בשר ולא הי' ששים בקדרה נגד הכף וא"י איזה מהן תחבה ונכרית טעמה התבשיל ואמרה שאין בו טעם חלב מה דינה של הכף, ורצית להתיר משום דגבי בב"ח אוקמא בחזקת היתר ולא דמי לשאר איסורין דאדרבה מוקמי' האי' בחזקת אי' אבל בב"ח כ"ע בפ"ע היתר ותמכת יתידותיך על דברי ברוך טעם שהביא חמיך הרב הגאון נ"י בסוף ספר מוצל מאש והובא ג"כ בשע"ת ח"ב כלל ב' פ"ב ואי"ה נדבר מזה לקמן, וע"ז השבת דגם קודם התחיבה הי' ס' אם מותר לתחבו לקדרה של בשר שמא הכף של חלב ואז לא הי' חזקת היתר והחזקנו לאי' ושוב לא מהני אח"כ חזקת היתר ויישבת בזה לשון הגמ' קידושין ע"ט אדרבה העמד מקוה על חזקתה ועמדו תוס' מה אדרבה וכתבת משום דקודם הי' חזקת מקוה ולא חזקת טמא וכיון שהחזקנו המקוה לכשרה שוב לא מהני חזקת טמא ולכן קאמר אדרבה דחזקת מקוה קדים אלו דבריך:
מכותלי דבריך ניכר שהכפות היו מעורבין חד בחד דאם ניכרין אין מקום לדבריך שהי' ספק קודם התחיבה דודאי אסור לתחוב כף של חלב בקדרה של בשר אפי' איכא ס' משום דאין מבטלין אי' לכתחלה ובמק"א הארכתי אם שייך לגבי בב"ח א"מ אי' לכתחלה, ועוד דהכף ודאי נאסר שהקדרה נותנת בו טעם ואיכא משום בישול בב"ח אם לא בבשר עוף דאין הבישול נאסר עיין ביו"ד סי' פ"ז ומכ"ש היכא דליכא ס' דאית בי' משום בישול בב"ח, ועוד אפי' בבשר עוף אסור משום בל תשחית ועיין בראשונים רפ"ק דחולין דמה"ט אין מוסרין לחש"ו לכתחלה לשחוט אפילו באחרים רואין אותן, וע"כ שהכפות היו מעורבין חד בחד ולפ"ז אינני יודע מקום שאלתך על הכף הא בלא"ה צריך להגעיל הכף גם בלי תחיבה זו כיון שהוא מסופק אם היא של בשר או של חלב וגם אחרי תחיבה זו א"צ רק הגעלה:
ואפילו נתערב הכף של חלב בתרי של בשר נמי צריך הגעלה אי ליכא הפס"מ כמ"ש הש"ך סי' ק"ב סק"ח אי מטעם דהוי דשיל"מ ע"י הגעלה והוא הוצאה מועטת כמ"ש

מהרש"ל או כמ"ש הרא"ה כיון שאפשר להוציאו הוי כניכר האיסור, ותו דהכלים של איסור יתנו טעם בהיתר כש כשישתמש בהם וכולהי טעמי שייכי גם כאן ואולי יש לדון ג"כ דל"ש כאן ביטול משום דהוי היתר בהיתר ועיין בש"ך יו"ד סימן רצ"ט וא"כ מדינא צריכי הגעלה אפילו נתערב חד בתרי ועיין פמ"ג שם סק"ח בשם מהריב"ל:

ועיין פתחי תשובה שם הביא קושיא בשם הגאון מהרעק"א למה צריך רשב"א לטעם דצריך להוציא הוצאות הא בלא"ה אם מגעיל חוזר ובולע מן מי הגעלה אלא דנתבטל בס' וא"כ ע"כ צריך לסמוך על ביטול וא"כ לא הוי דשיל"מ ע"ש, ולפענ"ד לק"מ דהרי קיימ"ל שם בסימן ק"ב ס"א דמבשא"מ לא אמרינן בי' דשיל"מ ועיין טו"ז שם סק"ה וסימן ק"א סקי"ב הטעם בשם תו"ח משום דמבשא"מ אין התערובת נקרא ע"ש האי' ומכ"ש לח בלח בס' דהוי כנאבד מן העולם כמ"ש עט"ז סימן רצ"ט עכ"פ חזי' אף דמב"מ אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ונקרא הביטול אכלו באי' אבל במבשא"מ לא אמרי' סברא זו משום דהביטול לא נקרא אכלו באי' רק בהיתר וא"כ שפיר אמרינן עד שתאכלנו באי' ע"י ביטול יבש חד בתרי אכלהו בהיתר ע"י הגעלה דאם אכלו ע"י הגעלה אינו נקרא על שם האיסור רק ע"י מי הגעלה שחוזרין וכמ"ש תו"ח ושוב אף שהוא ע"י ביטול בס' מבשא"מ מ"מ זה היתר גמור הוא ושפיר הוי דשיל"מ:

ובלאה"נ ביטול בס' קיל יותר מביטול ברוב כמ"ש נוביי"ת יו"ד סי' נ"ד ליישב דעת חכמי אשכנז שהביא מל"מ פ"א ממשכב ומושב הי"ד דאף דאם ההיתר עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובת לא מהני ביטול היינו דוקא ביטול ברוב אבל ביטול בס' מהני וא"כ שפיר אמרינן עד שתאכלנו באי' ביטול ברוב תאכלנו באיסור קל דהיינו ביטול בס', מיהו אפשר לומר דלדעת השואל בצ"צ סימן ס"ט כיון דע"כ סמכי' על הביטול לענין טרפה סמכינן נמי לענין נולד אף דביו"ט תרי איסורי גם איסור נולד ואם ימתין עד למחר ליכא רק חד אי' טרפה מ"מ לא שאני לי' בין אי' חמור דתרי אי' לקל שהוא רק חד אי' כיון דע"כ סומך על ביטול ה"נ אין חילוק בין ביטול לביטול דקיל מיני', אבל באמת אין דמיון זה עולה יפה דהתם כיון דע"כ סמוך על ביטול ברוב או ס' ואומר שביטול זה הוא היתר שפיר אמרינן מ"ל חד אי' מ"ל תרי איסורי אבל כאן במה שאומר שביטול טוב בס' הוא היתר אכתי יכול לומר שביטול גרוע ברוב הוא אי':

ובדרך פלפול אמרתי ליישב דבאמת יש להבין מאי דאמרי' דשיל"מ לא בטל משום עד שתאכלנו באי' וכו' הלא כיון דמה"ת בטיל אינו אכלו באי' אבל הטעם כך דמצד הסברא החיצונה היינו אומרי' דלא בטל רק גזה"כ דבטיל כדי שלא יפסיד ההיתר לכן אם יש לו מתירין שאינו מפסיד ההיתר נשאר בסברא חיצונה דלא בטל ושפיר מקרי אכלו באי'

אמנם זה ודאי דמצד סברא חיצונה לא אמרינן חנ"נ שהיתר נהפך לאי' רק דאסור לאכלו משום אי' שבו ועיין בתוס' חולין ק' ד"ה בשקדם דאפי' למ"ד מב"מ לא בטיל מ"מ לא אמרינן בי' חנ"נ, וגם הא דקיימ"ל בסי' צ"ד דנ"ט בנ"ט שרי הוא מסברא דאין לנו לימוד ע"ז רק מסברא דטעם קלוש אינו אוסר ועיין בטור סי' הנ"ל בשם סה"ת וב"י שם בשם סמ"ק ובש"ך שם סקכ"ב מבואר דדעת סמ"ק דהחילוק בין נ"ט בנ"ט דהתירא לנ"ט בנ"ט דאיסורא הוא דבאמת גם בנ"ט בנ"ט דאיסורא הי' מסברא לומר דשרי כיון דהוא רק טעם קלוש אלא דבאי' כיון דחנ"נ א"כ אין כאן נ"ט בנ"ט כלל דחתיכה שקבלה טעם ראשון כולה איסור דחנ"נ ונותנת טעם אבל בשר שנתן טעם בחתיכה או בקדרה שאינה של חלב שהוא היתר ול"ש חנ"נ הוי רק נ"ט בנ"ט וטעם קלוש ומשו"ה שרי, ולפ"ז א"ש דאין סומכין על ביטול חד בתרי כלי א' בשתים רק צריך להגעיל דאם סומך על הביטול אכלו באי' מצד גזיה"כ כנ"ל אבל אם מגעיל שפיר מותר לאכלו אפי' בלי גזיה"כ דהאי' בטל במי הגעלה שיש ס' נגדו דאפי' לפי סברא חיצונה דאינו בטל מ"מ אין חנ"נ ושוב הוי נ"ט בנ"ט דשרי מצד הסברא אפילו באיסור דהא האי' נתן טעם בכלי והכלי במי הגעלה ושוב מי הגעלה חוזרין ונותנים טעם בכלי והוי ג' נ"ט ושרי מצד סברא חיצונה אלא דגזיה"כ הוא בליכא ס' דחנ"נ וא"כ ליכא נ"ט בנ"ט והרי מצד גזיה"כ בטיל בס' ומצד סברא חיצונה ודאי שרי כנ"ל ושפיר מקרי אכלו בהיתר והוי דשיל"מ ומשו"ה נתן רשב"א טעם דלא הוי דשיל"מ משום דצריך הוצאה דמטעם זה אפי' לדעת סמ"ק הנ"ל נמי לא הוי דשיל"מ:

וגם מה שהביא שם שהק' על ש"ך סי' ק"ב שם שכתב שצריך להשהות הכלים מעל"ע דשרי מה"ת דלענין זה הוי דשיל"מ לכ"ע דלא צריך הוצאה ע"ש, והקשה הנ"ל הא קיי"ל בסי' ק"ג דגם בנטל"פ בעינן רוב וא"כ גם אם ישהנו מעל"ע צריך לסמוך על ביטול ברוב, ולפענ"ד לק"מ דהרי מבואר שם ס"ב דדוקא בשנתערב ממשו של אי' אז בעינן דוקא רוב אם רק פגום קצת כדי שיתבטל ממשו ואינו אסור רק משום הטעם וכיון שפגום קצת הוי כמי שאינו אבל אם ליכא רק טעם בעלמא אפילו איסור מרובה והיתר מועט שרי אם פוגם קצת דטעמו כמי שאינו הואיל ופגום קצת ועיין ש"ך שם סק"ה ובשו"ע ס"ה וש"ך סקט"ז וא"כ בכלי בלוע מאי' שאינו רק טעם בעלמא אם שהה מעל"ע דהו"ל נטלפ"ג שרי בלי ביטול ברוב ושפיר הוי דשיל"מ:

ועכ"פ לדעת הגאון מהרע"א י"ל אפילו אם כלי אי' בטל דלא הוי דשיל"מ היינו משום דגם בהגעלה ושהיי' מעל"ע צריך לסמוך אביטול ברוב אבל כלי חולבת בתרי של בשר ל"ש טעם זה דגם אם מי הגעלה חוזרין שרי בלי ביטול ואפילו בפחות מס' משום דהוי

נ"ט בנ"ט דהיתרא ועיין באו"ח סי' תנ"ב ואולי גם אם הוא פגום קצת א"צ לטעם ביטול ברוב רק משום דדרך בישול אסרה תורה ועיין לשון רש"י בחולין ק"ח שכתב ואין לך כגון זו שלא יתן טעם ופגום קצת נמי לא הוי דרך בישול דלמה יפגום תבשילו אפי' קצת: **ועוד** אפי' לא נתערבו הכפות רק מסופק אם תחב כף של חלב לתוך קדרה של בשר או כף של בשר נמי אין לדון על הכף משום חזקת היתר דודאי אין לומר משום חזקת היתר דאפי' תחבה הכף של חלב בקדרה של בשר מוקמינן לי' בחזקת שלא נאסר דמשום חזקת היתר של הכף אמרינן דודאי יש בכף ס' נגד הבשר שנבלע בו דז"א דדוקא בתבשיל הקדרה שהוא הרבה יותר מן הכף שייך לומר שמא לא פלטה הכף בכולו ואיכא ס' בתבשיל נגד פליטתה ומוקמי' תבשיל בחזקת היתר אבל בכף ל"ש לומר שמא לא נבלע התבשיל בכולו ואיכא ס' בכף נגד מה שנבלע בו כיון דהתבשיל הוא כמה פעמים יותר מכל הכף א"א שלא יהי' נבלע בו כ"כ עד שלא יהי' בכף ס' נגד מה שנבלע ובלא"ה נוח לבלוע מלפלוט דהרי בכלי מתכות אמרינן חם מקצתו חם כולו לבלוע ולא לפלוט ועיין במג"א סי' תנ"א סקכ"ד ואי דנימא דמוקמינן הכף בחזקת היתר שלא תחבה כלל הכף של חלב רק הכף של בשר, ז"א כיון דמ"מ נעשה ריעותא דתחיבה הו"ל חזקה דאיתרע ועכ"פ מדרבנן לא מוקמינן אחזקה וכמ"ש ברוך טעם שם ועיין בשע"ת הנ"ל ושם כלל ג' שרוצה להוכיח דאפילו מה"ת לא הוי חזקה ואף שלא נראה כן דעת הקדמונים אבל מדרבנן ודאי לא הוי חזקה וא"כ הכף אסור מדרבנן עכ"פ, ואם תאמר כיון דמה"ת מוקמינן בחזקת היתר ואינו אסור רק מדרבנן כיון דהוי חזקה דאיתרע א"כ שוב הו"ל סד"ר ולקולא לא היא דכיון דהאיסור מצד עצמו הוא מה"ת ומכח מאי הוי איסור דרבנן משום דמה"ת אוקמא בחזקת היתר ואמרינן דשל בשר תחב ולא של חלב ורבנן אמרו דלא מהני חזקה כיון דאיתרע ואמרינן שמא של חלב תחב א"כ רבנן אומרים שהוא ספק תורה ואסור ואין אנו יכולים להקל במה דאמרינן של בשר תחב שני קולות שתחלה נאמר מכח חזקת היתר דשל בשר תחב ונעשה מאיסור תורה איסור דרבנן ושוב נאמר של בשר תחב והוי ספק דרבנן ולקולא ועיין כעין סברא זו בש"ך חו"מ סי' פ"ז סקי"ט, ועוד דהרי הוא ודאי דרבנן דהא גם חזקה הוא רק ספק רק דהתורה התירה ספק זה וכמ"ש הרמב"ם בפיה"מ בנזיר וכיון דרבנן אסרו ספק זה ואמרו דלא מוקמינן אחזקה הרי אמרו שישאר ספק תורה ולחומרא ועיין בש"ך סי' ק"י בדיני ס"ס אות י"ז:

וראיה לדבר דהרי פסקינן בסי' קי"א דבאי' דרבנן אמרי' שאני אומר היתר לתוך היתר נפל אבל באי' תורה לא אמרינן שאני אומר אא"כ איכא רוב היתר לבטל האיסור ובמב"מ דמה"ת ברובא בטל ע"ש, ולפי דבריך תקשי אפילו בדאורייתא נתלי להקל ונימא אוקי

היתר אחזקתו והיתר לתוך היתר נפל ושם ל"ש אדרבה מוקמינן איסור בחזקת איסור שהרי במה דאמרינן דהיתר לתוך היתר נפל אין מוציאין האיסור מחזקתו ואי כיון דאיכא ריעותא דנפילה אסור מדרבנן דהו"ל חזקה דאיתרע מ"מ נימא דשוב הו"ל סד"ר ולקולא א"ו כסברא הנ"ל וא"ש:

ומעתה על הכף אין לדון כלל ואסור אפי' לדבריך אבל על הקדרה יש לדון דמצד חזקת היתר נימא שלא פלטה הכף בכולו ונתבטל בס' בקדרה ואינו אסור רק מדרבנן דהוי חזקה דאיתרע וא"כ אפילו תחב של חלב אינו אסור רק מדרבנן ושוב הו"ל סד"ר שמא של בשר תחב וסד"ר לקולא ואמרינן שאני אומר כדפסקינן בסי' קי"א ובזה ל"ש סברא הנ"ל דהא החזקה וסד"ר הם שני דברים, החזקה הוא שלא פלטה הכף רק מעט ואיכא ס' וכשר אפילו הוא של חלב והספק הוא שמא הוא של בשר, אבל אחר התבוננת גם זה ליתא דהרי אם תתחיל תחלה בספק שמא של בשר תחב הו"ל סדאו"ר ולחומרא ואמרי' של חלב תחב ושוב אפי' תאמר אח"כ החזקה דאוקי הקדרה בחזקת היתר דלא פלטה הכף רק מעט ונתבטל ומותר מה"ת מכל מקום נשאר איסור דרבנן דהוי חזקה דאיתרע וא"א לומר שמא של בשר תחב והוי סד"ר ולקולא דכבר החזקנו הספק מתחלה לאיסור שהי' ספק תורה. ואם תתחיל תחלה דאוקי אחזקתו ונתבטל פליטת הכף בקדרה א"כ נהי דמותר מה"ת מ"מ אסור מדרבנן דהוי חזקה דאיתרע מה אמרת דהוי סד"ר שמא של בשר תחב ולקולא ז"א דכיון שכבר אמרנו אוקי אחזקה שלא פלט הכף רק מעט ונתבטל בס' הרי כבר אמרנו דשל חלב תחב ואיך תאמר אח"כ שמא של בשר תחב ועיין היטב בש"ך דיני ס"ס אות ד' ואות ט"ו ותבין:

ומכ"ש לפי מה שנראה מדבריך שהכפות היו מעורבים קודם התחיבה חד בחד והרי כתב הש"ך בסי' קי"א סק"ד דאם נתערב או"ה חד בחד קודם הנפילה ונפל א' מהן להיתר ל"א בי' שאני אומר וסד"ר לקולא כיון דאתחזק אי' בשתי חתיכות כאו"א כגופו של איסור דיינינן לי' ע"ש ובחוו"ד שם וא"כ ה"נ כאלו שניהם של חלב דיינינן לי' והספק שמא של בשר נפל אינו ספק כלל:

וגם אין לומר כיון דהנכרית טעמה ואומרת שאין בו טעם ומדינא נאמנת במסל"ת רק משום חומרא אינה נאמנת וכמ"ש רמ"א סי' צ"ח ס"א וכיון דהוי ספק שמא של בשר תחב ואיכא נמי חזקת היתר ומשו"ה מותר, ז"א דכיון דקודם הטעימה אסור מחמת טעמים הנ"ל שוב לא מהני הטעימה משום חומרא שנוהגין וכמו בכל בשר שנפל לחלב דאיכא חזקת היתר לקדרה וכמ"ש ברוך טעם ואינו אסור רק מדרבנן משום דהוי חזקה דאיתרע ולא אמרינן כיון דאחר הטעימה הוי רק חומרא ונוקי בחזקת היתר דל"ש דאסור

מדרבנן מצד חזקה דאיתרע דהא כולו רק חומרא או אפי' בשאר איסורין כיון דמדינא נאמן העכו"ם מטעם שכתב הש"ך שם בסי' צ"ח ואינו רק חומרא שלא להאמינו א"כ נימא אחר הטעימה שהוא רק ספק בחומרא בעלמא ולא סדא"ו ומותר אלא אמרינן כיון דקודם טעימה הי' אסור לא מהני טעימתו והגדתו דהיינו חומרי' שאנו מחמרינן שלא להאמינו ושלא לסמוך עליו במה שאסור בלי הגדתו ואין הגדתו מועיל לא לאיסור ולא להיתר וכ"ז פשוט ולא כתבתי רק יען שראיתי שהזכרת בשאלתך שטעמה הערלת וחזיתי לדעתך שיש לצרף זה להיתר לכן כתבתי להוציא מלבך:

ועיין בש"ך שם סק"ה דדייק מלשון רמ"א דעל טעימת ישראל סומכין מדכ' לסמוך אעכו"ם ולא כתב לסמוך אטעימה וחקר מה נ"מ בזה הא אין תרומה נוהג בזמננו ולפענ"ד כוונת רמ"א דהנה פשוט דאם טעמו עכו"ם ואומר במסל"ת שיש בו טעם אי' ודאי אסור אפילו יש בו ס' ועיין ש"ך שם סק"ד דהא מדינא נאמן אלא שאנו מחמירין שלא נאמינוהו אבל לא לקולא ומ"מ נ"ל דאם יש ס' אין צריך לתת לנכרי לטעום ולברר שמא יש בו טעם דבשלמא אם אנו סומכין עליו גם לקולא להתיר באין בו ס' צריכין לברר גם כי איכא ס' דהא יש לברר ע"י הגדת הנכרי שני צדדי הספק אם אומר שיש בו טעם אסור אפי' באיכא ס' ואם אומר שאין בו טעם מותר אפי' בליכא ס' אבל כיון דמצד חומרא אינו נאמן להתיר באין בו ס' שוב אי אפשר לברר ע"י שני צדדי הספק דבישׁ ס' ואומר שאין בו טעם אינו מותר מצד הגדתו רק משום דאיכא ס' א"כ א"צ לברר כלל שיטעמנו אפי' לחומרא ועיין נובי"ק יו"ד סי' מ"ג, ועוד דאם נסמוך עליו לחומרא יסברו שהוא נאמן בטעימתו ויסמכו עליו גם לקולא ולכן לא כתב רמ"א ואין נוהגין עכשיו לסמוך אטעימה דהוי משמע דרק לקולא לא סמכינן אבל לחומרא צריך קפילא ולכן כ' דאין נוהגין לסמוך על עכו"ם דהיינו שאין בו צורך כלל אפי' לחומרא ומטעם הנ"ל:

וגם יפה דחית דקודם שנתחב הי' ס' אם מותר לתחוב ואז לא הי' חזקת היתר והחזקנו לאי' ושוב לא מהני חזקת היתר, אבל מ"ש כן גבי מקוה, ליתא דלענין זה אנו דנין על המקוה אם כשרה אם לאו הלא רק לענין לטבול טמא א"כ גם מעיקרא הי' חזקת טמא והארכתי בזה במק"א אבל בנידון דידך יש ספק אם מותר לתחוב אפי' יש ס' דל"ש חזקת היתר של הקדרה דתשאר היתר משום א"מ אי' לכתחלה, ולכן הדין פשוט דהכף צריך הגעלה והקדרה אסורה עם התבשיל ואם הקדרה הוא של מתכות שאפשר בהגעלה או בליבון יכשירנה כדינה:

הראיתך בעיניך חלקי הסותר ועשיתי ציצים ופרחים לתורה, אבל שמע בני מוסר אביך ואל תרגיל עצמך בדברים הנוגעים לדינא להמציא דברים חדשים עפ"י פלפולי אחרונים

כי צעיר אתה לימים רק תפסוק עפ"י ספרים המחוברים לפסק הלכה המפורסמים ומקובלים בישראל ופלפלת כ"ש למאי חזי, וגוף סברת ברוך טעם דבב"ח ליכא חזקה המתנגדת לחזקת היתר אף שגם אני נשתמשתי בסברא זו לפלפול בכמה מקומות אבל לדינא אינה מתקבלת אצלי דכבר הבאתי לעיל דברי ש"ך יו"ד סי' רצ"ט דבב"ח או חלב בבשר או כל מבשא"מ שנתבטל בלח בס' הוי כאלו נאבד מן העולם ע"ש א"כ נגד חזקת היתר שמעיד שהי' ס' ונתבטל יש חזקת קיים של החלב או הבשר שודאי לא נתבטל ונאבד מן העולם דליכא ס' והרי הריב"ש בתשובה ס"ל דחזקת א"א וחזקת חי הם שתי חזקות אלמא אף דחזקת חי בלי חזקת א"א אינה לא חזקת אי' ולא חזקת היתר מקרי חזקה שעדיין קיים כמו שהי' וה"נ דכוותי' ואף נוב"י שנחלק עליו היינו משום דשתי החזקות קשורי' זו בזו לא מקרי רק חזקה א' אבל מודה דחזקת חי בלי חזקת א"א הוי חזקה:

והפלתי סי' צ"ח עמד במאי דקיימ"ל שם באי' שנפל להיתר במבשא"מ ונשפך ולא ידעינן אם הי' ס' דאסור מספק, נימא העמד הקדרה על חזקת היתר ודאי הי' ס' ולפענד"נ דבר חדש דלא אמרינן חזקה אלא אם הספק הוא נגד החזקה דהיינו שנעשה דבר ואנו מסופקים אם דבר זה סילק החזקה או לא אז אמרי' דודאי נעשה באופן שלא סילק החזקה ומשום דאוקמא אחזקה אמרינן שנעשה באופן שלא יסלק החזקה וישאר כמקדם כגון ספק בשחיטה וכדומה, וכן לענין סברת ברוך טעם הנ"ל אנו מסופקים אם פלט האי' הכל וסילק חזקת היתר דקדרה או לא פלט כ"כ ונתבטל שפיר אמרינן דאוקמא הקדרה בחזקת היתר ודאי לא פלט כ"כ אבל שם בסי' צ"ח אם אנו מסופקים אם הי' האיסור זית והי' ס' נגדו או הי' ב' זיתים או אנו מסופקים על ההיתר אם הי' ס' זיתים או נ"ט זיתים שאין הספק נגד החזקה ואין הספק במעשה הנעשה לבטל החזקה רק בכמות האיסור או ההיתר וספק זה הי' גם בלי נפילה בקדרה זו, בזה לא מהני חזקה וכי משום חזקת היתר של הקדרה רבה ההיתר או נתמעט האיסור ודמי למ"ש תוס' חולין פ"ו מ"א ד"ה מ"ט דרבנן מיספקי אי רוב מעשיהם מקולקלין או מתוקנין ומשום חזקת איסור דבהמה זו א"א לומר דרוב מעשיהם מקולקלי' ודוקא אי מחצה מעשיהם מקולקלי' ומחצה מתוקנים ואנו דנין איך הי' מעשיהם בבהמה זו מהני חזקת איסור דבהמה לומר שודאי קלקלו בה אבל אם אינו מצד מעשה דבהמה זו רק אי רוב מעשיהם מתוקנים בודאי לא קלקלו ואם מקולקלים ודאי קלקלו ואין הספק בחזקה לא מהני חזקה, וה"נ אם הי' היתר הרבה ודאי לא נאסר ואם מעט ודאי נאסר ואין הספק בחזקה לא מהני חזקה וא"ש, וד' הטוב היטב ייטיב עמנו בכל טוב לא יחסר קורטוב כנפשך ונפש אביך אוהבך הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קסט

שיל"ת ב' איפאלא יום ה' לס' ראשי המטות תר"ס לפ"ק:

אור לישרים יזרח, להרבני המופלג מלא פלג כמו"ה שמחה בונם נ"י פ"מ:

מכתבו קבלתי וע"ד פמג"ד בפתיחה לתערובת ריש חלק ג' שנסתפק בחצי זית בשר שחוטה וח"ז בשר נבלה שנפלו לקדירת אינו מינן של היתר ויש בהיתר ס' נגד ח"ז נבלה ומ"מ הטעם נרגש מכח ח"ז היתר אם אסור מה"ת משום טע"כ או מותר אפי' מדרבנן וכו' ע"ש [עיין בפמ"ג יו"ד סי' פ"ז בשפ"ד סק"ג מה שהעיר על הפלתי] ומעלתו כתב דהוא נגד משנה שלימה פ"י דתרומות מ"ה תלתן שנפלה לתוך הבור של יין בתרומה במע"ש אם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ וכתב הרע"ב אע"פ שטעם עצו ופריו שוה אין העץ מצטרף עם הפרי לאסור יין של חולין לפי שאין העץ קדוש בתרומה ולפמ"ג תקשי אמאי אין העץ מצטרף אפי' הוא היתר כיון שעכ"פ טעם איסור נרגש:

ולפענד"נ לפמ"ש הר"מ במתני' דתרומות והתלתן טעם עצו כטעם זרעו קרובים זה לזה מבואר דאין טעם העץ והפרי שווין לגמרי רק קרובים בטעם ודבריו מוכרחים מן הירושלמי שהביא הר"ש שם דפריך ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם ומשני כמ"ד נוטלפ"ג אסור ואפי' למ"ד נוטלפ"ג מותר מודה דהכא אסור למה כל שעלה לתוכו תלתן הוא משביח ע"ש וא"כ כיון שהעץ פוגם והתלתן משביח ע"כ אין טעמם שוה לגמרי אלא קרובים בטעמם, ולפ"ז א"ש דגם פמג"ד לא נסתפק אלא בבשר נבלה ובשר שחוטה דטעמם שוה לגמרי בזה י"ל דע"י ההיתר טעם האי' ניכר אבל שם במתני' דתרומות שאין טעם הזרע והעץ שוה לגמרי שפיר מותר אם יש ששים נגד הזרע ואין לומר דטעם האיסור ניכר ע"י העץ של היתר דזה טעם אחר חדש ועיין בעה"מ בפסחים ר"פ אלו עוברין ואינו טעם האיסור ולהכי מותר:

ועונ"ל דודאי ברוב בשר שחוטה ומיעוט בשר נבלה לא נסתפק פמג"ד שהרי דינו מבואר בסי' צ"ח סוס"ב דאמרינן סלק שא"מ כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו ולפ"ז יש להבין א"כ במחצה על מחצה נמי כיון דא"א לצמצם שמא טעם היתר רבה ונתבטל במינו ועיין פמג"ד בפתיחה לתערובות פ"א חקירה ג' אך ז"א דהא יש ספק נמי שמא שוה בשוה או שמא טעם האיסור רבה וסדא"ו לחומרא אבל אין לומר דהוי ס"ס לחומרא שמא טעם האיסור רבה ואת"ל שאין טעם האי' רבה שמא שוה בשוה ועי' תוס' עירובין ה' ע"ב ד"ה וספק ותוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי דהא הוי שם אונס חד שמא לא נתבטל ברוב היתר

והתינח בנבלה שהוא אי' דאו' אבל שם בתרומת תלתן דהוי תרומת פירות דרבנן שפיר מותר מה"ט דשמא טעם היתר רבה וסד"ר לקולא וא"ש:

ובגוף הספק הנה דעת חת"ס בע"ז ס"ו דבכה"ג טע"כ אינו אסור מה"ת ואני אינני מודה לו שכתב ליישב דברי רמ"א סי' צ"ח ס"ב שכתב ולענין מב"מ אזלינן בתר שמא וש"ך סק"ו תמה עליו דאם אינו שוה בטעמא מה מהני דשוה בשמא הא טע"כ דאו' ואם שוו בטעמא ולא בשמא בטל חד בתרי אפי' במין בשא"מ כמו ביבש כיון דאין הטעם ניכר ותירץ חת"ס עפמ"ש לתרץ קושי' הש"ך סק"ח שהק' על הרשב"א דאמרינן סלק שאינו מינו כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו הא סוף סוף האי' נו"ט בשא"מ והטעם ניכר ונרגש ותי' כיון דאינו ניכר ונרגש טעם האי' בפ"ע רק עם ההיתר דמינו בכה"ג טע"כ אינו אסור מה"ת וכמ"ש טו"ז סי' ק"ט ע"ש:

ולפענ"ד ז"א דודאי במב"מ אין הטעם נרגש יותר ע"י טעם האיסור כיון דשווין בטעמא אבל בשא"מ כגון ירק נהי דשני זיתי היתר נתנו בו טעם בשר מ"מ ע"י כזית שלישי של נבלה נרגש בו טעם בשר יותר שפיר הוי ניכר האיסור ואינו בטל דטע"כ דאו':

ועוד אמרתי בחידושי יו"ד ליישב קושי' טו"ז סק"ה על השגת מהרש"ל דכונתו בשלמא הא דאמרינן סלק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו היינו משום דכשאינו מינו מבטלו הוי כנאבד האי' מן העולם כמ"ש ש"ך בשם עט"ז סי' רצ"ט ושוב אין כח במינו לחזקו דמה שהיתר מינו שדומה לו בטעמו מחזקו אינו גורם איסור אבל אם מינו מבטלו אינו כנאבד מן העולם כי אדרבה מחזקו כיון ששוה בטעמו רק שמינו אינו נאסר ממנו כיון שהוא רוב אבל שפיר יכול לאסור אח"כ שא"מ כיון שאינו כנאבד מן העולם:

ושנית אמרתי לפמ"ש תוס' חולין ק' ד"ה בשקדם דאם אינו אסור אלא במשהו משום מב"מ לא בטל לא אמרינן ביה חענ"נ ע"ש וכבר כתבו אחרונים דאי טע"כ דאו' ולוקין על כזית מן התערובת א"כ כ"ז שיש בהיתר טעם האי' חענ"נ מה"ת ובעינן ששים נגד כולו עיין פלתי ולפ"ז בשלמא הא דאמרינן סלק את מינו כמי שאינו היינו משום שאפי' תאמר שמינו נאסר תחלה מ"מ אין ההיתר נ"נ רק האיסור אסור וא"כ אינו מינו רבה עליו ומבטלו אבל א"ל סלק שא"מ כמי שאינו שאם אינו מינו נאסר תחלה בנו"ט גם היתר נ"נ ומסייע לאסור את מינו ול"ש לומר דמינו רבה עליו ומבטלו:

ואמנם מ"ש ליישב בזה דברי רמ"א תמוה ביותר שכתב למ"ש רשב"א חולין צ"ח ע"א וקרוב שזה דעת רש"י דבמב"מ ששוה בטעמא ואינו שוה בשמא דליכא למיקם אטעמא בעינן ששים מה"ת וא"כ בשר וחלב הוי מב"מ בשמא כמ"ש הראב"ד עיין ב"י סי' צ"ח ואינו שוה בטעמא א"כ אם נפל בקדרה שני זיתי חלב אחד טמא ואחד טהור ליכא

משום טע"כ דהא אין טעם האי' ניכר בו כיון דאיכא נמי היתר דשוה בטעמו ומ"מ אי אזלינן במב"מ בתר טעמא הוי החלב איסור עם הקדרה מבשא"מ ובעינן ששים אבל כיון דאזלינן בתר שמא הוי מב"מ ובטל חד בתרי ע"ש:

ולפמ"ש ז"א דיש בו משום טע"כ משום דמוסיף טעם אבל כאן תמוה ביותר דאפי' נימא ברוב היתר מינו בטעמו מיקרי אינו ניכר האי' היינו משום שהיתר הרוב ואלו נתערב תחלה במינו בטעמא הי' בטל חד בתרי דטעם היתר נרגש שהוא הרוב אבל בחד בחד שאם נתערב תחלה כך ודאי אסור ולא אמרינן שאינו נרגש טעם האי' דמי יימר שאין טעם האי' נרגש דלמא אין טעם ההיתר נרגש ועוד כיון דא"א לצמצם שמא האי' רוב וא"כ בנפלו בב"א לאינו מינו נמי אין לומר שאין טעם אי' נרגש דלמא אין טעם היתר נרגש ושפיר אסור משום טע"כ ואם יאמר בנפלו שני זיתי חלב טהור ואחד טמא א"כ היינו דין הרשב"א הנ"ל ומזה לא מיירי רמ"א שזה כתב המחבר אח"כ:

ועוד כיון דלרמ"א במב"מ אזלינן בתר שמא ואם אינו שוה בשמא אע"פ ששוו בטעמא בעינן ששים א"כ אמרינן בשוו בטעמא דאין הטעם בטל כלל אלא אדרבה מתחזק והולך א"כ ל"ש כלל לומר שאין טעם ההיתר נרגש וליתא גם מ"ש ליישב דעת רשב"א:

ואני תמה עוד שלא מצאתי זה ברשב"א בשם רמב"ן דהיכא דשוו בטעמא בעינן ששים מה"ת ואם כדבריו הלא כ' רש"י שם היכא דבדקנא ולא יהיב טעמא א"כ ליכא למיקם אטעמא בעינן ששים ובחדא מחתא מחתינהו וא"כ גם היכא דבדקנא ולא יהיב טעמא צריך ששים מה"ת וא"כ א"צ לכל אריכות הזה אלא דמיירי דטעמיה קפילא ולא יהיב טעמא ומ"מ אם אינו שוה בשמא צריך ששים אבל אם שוה בשמא חד בתרי בטל וי"ל דעכ"פ בנשפך וספק אם הי' ששים אין נפ"מ בזה דכיון דבדקנא ולא יהיב טעמא אמרינן דמסתמא הי' ששים ועיין מ"ש חוו"ד שם בזה:

ומה שרצה פמג"ד לפשוט ממתני' דערלה פ"ב מט"ו תבלין של תרומה ושל כה"כ ואין באחד כדי לתבל ונצטרפו ותבלו מותר לכהנים ואסורים לזרים וכו' ואמאי מותר לכהנים הא טעמא לא בטיל ונצטרף ההיתר עם האי' והרי נרגש הטעם וטע"כ ד"ת וכו' ודחה אח"כ ע"ש בזה הנני להעתיק מאריכות גדול מחידושי ממס' ע"ז דף ס"ו וז"ל שם:

תוס' ד"ה תבלין הקשו על פרש"י דפי' אם נפלו לקדרה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל ונצטרפו ותבלו והם של אי' מצטרפין לאוסרה דלפירושו משמע דחדא מלתא היא ולישנא דברייתא משמע דתרי מילי נינהו ומ"ש ולישנא דברייתא צ"ל דמתני' דמשנה היא בפ"ב דערלה מ"י, ולפענ"ד דבמעילה י"ז ע"ב אהא דתנן התם הפגול והנותר אין מצטרפין מפני שהן שתי שמות אמרינן בגמ' ל"ש אלא לטומאת ידים אבל לענין אכילה

מצטרפין ופרש"י דפגול ונותר מצטרפין דאי איכא פחות מכזית פגול ונותר משלימו לכזית ואכלו חייבין עליו משום פגול וכן אי הוי רוב דנותר ופגול משלימו לכזית ואכלו חייב עליו משום נותר וא"ל רבי דאי הוי חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין זע"ז לחייב עליו משום נותר ומשום פגול ע"ש מבואר דאע"ג דאין כאן רוב זית פגול והמיעוט אינו פגול ואלו הי' המיעוט היתר לא הי' לוקין עליו משום פגול באכלו בזה אחר זה אף דבקדשים המל"א היינו דוקא בב"א כדאמרינן לענין המל"א דנזיר בפסחים מ"ה ובנזיר ל"ז אבל כיון דהוא אי' אף שהוא שם איסור אחר דהיינו נותר משלים גם אם אכלו בזאח"ז דאי בב"א השתא המל"א אי' לאי' מיבעיא וכדאקשינן נמי התם בפסחים ובנזיר הנ"ל:

ולפ"ז נ"ל לחדש דבר דהא דתנן במשנה ט"ו פ"ב דערלה תבלין של תרומה ושל כה"כ שנפלו בקדרה לא באלו כדי לתבל ולא באלו כדי לתבל ונצטרפו ותבלו אסור לזרים ומותר לכהנים והכי פסק הרמב"ם פט"ז ממ"א הי"ג דאינו אסור אלא כקל שבשניהם היינו דוקא בשנפל משניהם שיעור שוה אבל אם הרוב הוא מכה"כ אסור נמי לכהנים בהנאה דמיעוט תרומה משלים הכה"כ לכשיעור כמו שמיעוט נותר משלים שיעור פגול לכזית ועיין חולין קי"ז דיש דברים שאין מקבלין טומאת אוכלין בפ"ע ומ"מ משלימין לכשיעור ע"ש, והגם דיש לחלק דשאני התם בהך דפגול ובנותר דאם הם שוה בשוה מלקין אותו בין אם מתרין אותו משום פגול בין משום נותר ולהכי כי הוי אחד מהם רוב מתרין בו משום הרוב והמיעוט משלים משא"כ כאן דאם הם שווין אינו אוסר רק כהקל שבהם לכן גם אם החמור הוא הרוב מ"מ לענין החומרא הוי המיעוט כהיתר ואינו משלים מ"מ מדברי רש"י אינו נראה כן דרבי הוא שחידש לו דאם יש ח"ז מכל אחד מתרין בו מכל אחד שבהם אבל רש"י מעיקרא הוי ס"ל דאם הם שוין אין מתרין ואין מלקין אותו כלל רק בדאיכא רוב מאחד מהם חבירו המיעוט משלים וא"כ ה"נ דכוותיה:

וסברא נמי הוא דבשלמא אם הם שוה בשוה נהי דתיבול הכה"כ נרגש מ"מ מהי תיתי דשל כה"כ נרגש דלמא דתרומה נרגש ועיין בש"ך סי' צ"ח סק"ח וטו"ז סק"ה וסוס"י ק"ט ובמש"ל על דברת חת"ס אבל היכא דכלאים הוא הרוב ל"ש למימר דלמא דתרומה נרגש שהוא המיעוט ועיין בטו"ז סי' קמ"ב לענין זוז"ג דאם גורם אחד הוא העיקר אזלינן בתרי' אע"פ שגורם אי' מסייע ג"כ ואפי' במיעוט היתר הי' סברא לומר דמצטרף כיון דתיבול הכה"כ נרגש כמ"ש ש"ך הנ"ל אלא דבזה י"ל שטעם היתר נרגש כיון שאינו מצטרף כלל אבל כאן כיון שהתרומה עכ"ח מצטרפת לאסור לזרים שוב אינו פוסק הצירוף ואסור ג"כ לכהנים בהנאה דאינו מניחו ליפרד מעליו ועיין תוס' זבחים ל"א ד"ה התם וכיון שכה"כ הוא הרוב והעיקר ופעולתו בתיבול ניכר אוסר:

ולפ"ז י"ל דפירש אסורים אם הם אסורים שווין או אפי' אחד חמור כערלה ושני קל כתרומה או טבל אך שהם שווין בשיעור אסורים כקל שבשניהם ומצטרפין אם האחד חמור הוא הרוב והשני קל הוא המיעוט מצטרפין לאסור הקדרה כחמור שהוא הרוב וכנ"ל ובזה נופל לשון צירוף והכל רק לאסור את הקדרה וא"ש:

ועונ"ל דבמעילה י"ז כלל אר"י כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו וכו' אין מצטרפין וביומא פ"א מדמה לזה הא דאוכל ושותה ביו"כ אין מצטרפין משום דאין שיעורו שוה אלא דהתם דחי דאפי' אי נימא בטומאה מצטרפין מ"מ ביו"כ אין מצטרפין כיון דמשום יתובי דעתא הוא ע"ש וא"כ נראה דשאר איסורים דומים לטומאה ואם אין שיעורן ואיסורן שוה אין מצטרפין ועיין חי' רמב"ן בשמעתין דהא דתניא פ"ק דכריתות דחלב ודם אין מצטרפין היינו משום דאין שיעורן שוה דחלב בכזית ודם ברביעית [ע"ל סי' קכ"ו] וא"כ ה"ה אם אין איסורין שוה נמי אין מצטרפין כגון כלאי כרם ותרומה דכה"כ אסור לכל בהנאה ותרומה אינה אסורה רק באכילה לזרים ולפ"ז תקשי במשנה פ"ב דערלה הנ"ל אמאי מצטרפין תבלין של תרומה ושל כה"כ לאסור הקדרה לזרים הא אין איסורן שוה, אך ז"א דהא דאם אין איסורן ושיעורן שוה אין מצטרפין היינו דוקא למלקות או בנתערב ערלה ותרומה בהיתר במקום דליכא נו"ט דתרומה בטלה בק"א וערלה במאתים אז אין מצטרפין לאסור אפי' כקל שבשניהם משום דאין שיעורן שוה אין להם צירוף לענין שיעור עיין מ"א פ"ב דערלה אבל היכא דאוסר בנו"ט או מתבל אפי' אין שיעורן ואיסורן שוה שפיר מצטרפין דמ"מ טעמא דאיסורא קטעים דהא הטעם נרגש וכן ס"ל לר"א במשנה שם מצטרפין בנו"ט אבל לא לאסור ועיין בר"ש שם ופלתי סי' צ"ח אות ד' ד"ה ולכאורה, ומעתה א"ש אסורים ומצטרפין הכל רק לאסור הקדרה אלא דאסורים היינו באיסורים שוין ומצטרפין אפילו אין איסורן שוה מצטרפין לאסור כקל שבהן וזה רבותא יותר דלא נימא כקושי' הנ"ל ואשמעינן כתירוץ הנ"ל עכ"ל, ומתוך הדברים הנ"ל יראה דעתי בענין זה ובזה הנני חותם בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קע

עוד להנ"ל

מה שהק' עמ"ש תוס' חדשים סוף מס' מעילה ליישב קושית תוס' דליבטיל האי פרוטה של הקדש שנפלה ברובא ותירץ דמדאורייתא לא בטל דהא ודאי אם הוא ניכר האיסור

לא בטל דיוכל ליטלו וכאן האי' הוא הקדושה שעל הפרוטה וזה יכול ליטלו להחליף על פרוטה אחרת ויהי' שארא חולין גמורין, והק' מב"מ נ"ג דקאמר דאורייתא ודרבנן לא מיצטרפי ופרש"י לתפוס פרוטה זו בקדושת מעשר שהמעורב מה"ת בטל ברוב וכו' וק' הלא ניכר האי' דהא אפשר לחללו וכמ"ש תוס' חדשים, ולפענד"נ דיש להבין על התו"ח כיון דבטל ברוב והוי המיעוט כמי שאינו איך אפשר לחללו הא מה"ת לא תפיס פדיונו וכמ"ש רש"י הנ"ל, אלא דז"א דכבר הק' ש"ש ש"ו פ"ד מאי הק' תוס' דליבטל ברובא הא ממונא לא בטל כדאמרינן ביצה ל"ה ע"ב הרי שנתערב לו סאה חטים וכו' ותירץ דמרשות גבוה לרשות הדיוט אין דנין בו תורת ממון רק תורת אי' שבו וכונתו דאף דממונא לא בטל ויש להקדש פרוטה באותו כיס מ"מ המעילה אינו משום גוזל ממון הקדש דהא יש ממון הקדש שאין מועלין בו כלל וכמ"ש קצו"ח סי' ר' אות א' רק משום קדושת פה ישראל שעליו שהוא אי' [עיין בי"ש או"ח סי' א' וש'] וע"ז שפיר הקשה תוס' דליבטל שם אי' ברוב חולין, ולפ"ז שפיר כתב תוס' חדשים כיון דיש להקדש פרוטה בכיס זה אפי' נתבטל האי' ויכול ליתן להקדש פרוטה אחרת תחתי' כיון שפרוטה זו של הקדש הוא בעולם בכיס זה ואז ממילא פקע האי' וחל הקדש על פרוטה אחרת והוי כניכר האי' כיון שיכול ליטלו ואינו בטל גם לענין אי', אבל שם בב"מ דליכא במעשר שהוא מעורב שוה פרוטה ואין כאן תורת ממון כלל וכיון שבטל מה"ת לענין אי' הוי כמי שאינו וא"י כלל לחללו מה"ת ואף דמדרבנן לא בטל משום דשי דשיל"מ מ"מ דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי וממילא אין בו חילול לא מה"ת ולא מדרבנן ולא הוי כלל דשיל"מ וממילא שפיר נשאר בביטולו דאינו ניכר האי' וא"י ליטלו ע"י חילול ולא אמרי' כיון שאם נאמר דיכול לחללו יהי' ניכר האי' ולא יתבטל ויהי' דאורייתא דאדרבה אמרינן שהוא בטל מה"ת וממילא א"י לחללו ואינו ניכר האיסור ושפיר בטל וא"ש, ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש החותם בברכת בונה ירושלים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעא

שיל"ת ב' איפאלא א' בשלח תרע"ו לפ"ק:
ישא ברכה מה' ידידי הרב הגדול בתורה מו"ה יוסף ליב סופר נ"י רב בק"ק דערעטשקע והגליל:
מכתבו הגיעני וכבר כתבתי לו שבוע העברה שאני טרוד מאוד ולא באתי אלא להשיב מפני הכבוד מה שעלה בדעתי בקראי דבריו אודות אי בשר ודגים מקרי מב"מ או

מבשא"מ הנה הב"י סי' צ"ח הביא בשם מ"כ וכן מיני דגים ועופות שחלוקות בשמן שני מינים הם וד"מ בשם או"ה הביא וה"מ כשהן שלימים אבל החתוכים הכל מקרי חתיכות דג או חתיכות עוף וחולק עליו וכ"כ פמ"ג בפתיחה לתערובת פרק ד' דשור ועוף ודג אף חתוכים מיקרי לענין שמא אין מינם וכ"כ כל האחרונים בשם פר"ח דמקרי מבשא"מ בשמא ועיין ב"י סי' צ"ח בכללים:

ומה שהביא ראי' דמקרי מב"מ בשמא מר"פ כל הבשר דקתני הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים ופירשה דכל הנודר אין דעתו אלא אחר לשון בנ"א שהוא קורא שם הדבר כך ואשמעינן מתני' דכל מין בשר קורהו בשר חוץ מבשר דגים וחגבים ע"ש מוכח דדוקא בלשון בנ"א אינו נקרא בשר אבל בלשון תורה נקרא בשר אינו ראי' די"ל נמי איפכא דבלשון תורה דגים ודאי לא נקרא בשר אלא לפי דבנדרים הולכין אחר לשון בנ"א צריך לאשמעינן דגם בלשון בנ"א אינו נקרא בשר ומכש"כ לפי מה שהבינו תוס' שם מנדרים ומעילה דדוקא ביומא דהקזה או כאיב ליה עינא מותר בדגים אבל בשאר ימים נודר מן הבשר אסור בדגים משום דממליך עלי' שליח וא"כ דגים אקרי בשר בלשון בנ"א וצריך למתני דביומא דהקזה או כאיב לי' עיניה מותר בדגים אבל בלשון תורה אפשר דלא מקרי בשר, ואפי' נאמר דבלשון תורה נקרא בשר מ"מ לדעת או"ה ומרדכי לא הוי מב"מ בשמא אם שוה בשמא בלשון תורה רק אם שוה בשמא בלשון בנ"א ורק לדעת רשב"א חולין צ"ח ור"ן בע"ז מקרי שוה בשמא אם שוה בשמא בלשון תורה ועיין חוו"ד סי' צ"ח ד"ה ומעתה וא"כ לדעת או"ה ומרדכי אין בראיתו כלום דהוי מב"מ דהא לא אזלינן בתר לשון תורה, ולפמ"ש אדרבה לשיטתם מוכח דהוי מב"מ בשמא בלשון בנ"א אבל לדעת רשב"א ור"ן דאזלי' בתר לשון תורה לא מוכח משם דהוי מב"מ וזו היפך מדבריו

וראיה שהביא משבת כ"ו כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו אלא בשמן דגים אלמא דגים אקרי בשר, הנה לדעת רשב"א ור"ן הנ"ל ודאי אין ראי' דנקרא בשר בלשון תורה דלמא רק בלשון בנ"א אלא אפי' לדעת או"ה ומרדכי אין ראי' דהא לא הוזכר שם בשר על דגים אלא מדאצטריך לאפוקי מכלל בשר והרי גדולה מזו שם בחולין דקתני מותר בבשר ודגים וכו' והרי קורא שם בשר על דגים ומ"מ פירש"י הטעם משום דאינו קרוי בשר בלשון בנ"א וע"כ דאין ראי' מלשון המשנה וגמרא דנקט שם בשר להורות במה קמיירי ואשגירת לישנא הוא:

ומה שהביא מקידושין י"ג ע"א וסנהדרין ק"ח ע"א דדרשינן מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים ואי אין דגים בכלל בשר ל"ל למעוטי ת"ל הא כתיב לשחת כל בשר ודגים

אינו בכלל בשר, הנה ראי' ודאי אין משם דאפשר לומר אי לא כתיב מכל אשר בחרבה הו"א דגם דגים בכלל בשר ואצטריך מכל אשר בחרבה אבל השתא דכתיב מכל אשר בחרבה שפיר י"ל דדגים אינו בכלל בשר ואדרבה משם ראי' להיפוך מדכתיב לשחת כל בשר ואפ"ה דגים שבים לא מתו מוכח דדגים אינו בכלל בשר, ובלאה"נ אין ראי' דהאי מכל אשר בחרבה אינו מיותר רק דדרשינן ממשמעותא נקט דרשא היותר פשוטה:

ועיין רש"י בחומש בפסוק כי השחית כל בשר אפי' בהמה חיה ועוף נזקקין לשא"מ ולא נקט דגים משמע דדגים אינו בכלל בשר ועיין בכורות ז' ורמב"ן שם כתב כי פירוש כל בשר כל האדם כמו יבא כל בשר להשתחוות ולמטה יפרש כל בשר אשר בו רוח חיים עיי"ש וא"כ ודאי אין ראי' משם דמדכתיב כל בשר הוי מרבינן מן כל גם דגים וגם מדכתיב אשר בו רוח חיים אבל בלא"ה אין דגים בכלל בשר והרי לרמב"ן יש לפרש בשר כמו אדם ואין מזה ראי' דבשר דגים מקרי מב"מ בשמא עם שאר בשר:

אלא דבאבן עזרא שם בפסוק ומכל החי מכל בשר כתב וכן חית המים שגם הדג יקרא בשר אבל אין מכל זה ראי' דהתם מיירי בבע"ח ופירוש בשר גוף עיין רמב"ן ואמר לשחת כל בשר כל גופי בע"ח ובזה נכלל גם דגים שגם הם בעלי גוף אבל מ"מ אפשר שדג מת אינו נקרא בלשון תורה בשר רק דגים ועכ"פ יש לו שם לווי שנקרא גם דגים לא בשר סתם ובשר לחוד ואינו מב"מ בשמא עם בשר בהמה חיה ועוף שנקרא בשר סתם ובשר לחוד [עיין באב"ע ויקרא י"א בפסוק ושקץ יהי' לכם מבשרם לא תאכלו ובס' תוס' שבת סי' רמ"ד סק"ז]:

ומה שהביא מסנהדרין נ"ט דאמרינן אדה"ר לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהי' לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכו' מיתיבי ורדו בדגת הים וכו' ומאי פריך מדגים אי אינו בכלל בשר הא איהו לא קאמר דלא הותר רק בשר, גם זה אינו ראי' דהרי מקרא הוא דורש ובקרא לא כתיב בשר וא"כ ממנ"פ אם אפשר לילף מהאי קרא גם דגים בכלל אי' כמו בהמה חי' ועוף א"כ אפי' אי דגים אינו בכלל בשר נמי תקשי דעכ"ח ליתא להאי דרשא דא"כ דגים נמי והרי כתיב ורדו בדגת הים ואי דאיהו נקט בשר לאפוקי דגים מ"מ היא גופא תקשי אם איתא להאי דרשא נדרשיה נמי אדגים ואם אי אפשר למילף דגים מהאי קרא כיון דלא הוזכר רק חי' ועוף ורומש א"כ אפי' דגים בכלל בשר נמי תקשי מאי פריך מדגים הא דגים לא נאסרו כאן בהאי קרא דהא לא כתיב בשר:

אבל קושטא דמלתא דכאן לא נאסר לו בשר כלל מה שנקרא בשר שיהי' אי' רביע על הבשר רק כמ"ש תוס' סנהדרין נ"ו ע"ב ד"ה אכל שלא נאסר לו אלא להמית ולאכול אבל מתה מאליה שרי' ע"ש וא"כ אין נפ"מ בבשר רק כיון שנאסר לו להמית ברי' להנאתו

א"כ גם דגים נאסר לו להמית ועיין רמב"ן בפסוק הנ"ל ופריך שפיר מורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה שמותר להמיתם כדי לאכול וזה מוכרח בגמ' דאי נימא דהאי' תלוי בבשר מאי קושי' מורדו בדגת הים דלמא רודין בהם להאכילם לכלבים או להניח ע"ג מכתו אבל אסור באכילה לאדם אלא הפי' כמ"ש מאי לאו לאכילה שרודין בהם להמיתם להנאתו ומשני לא למלאכה מחיים ולא להמיתם:

ומה שהקשה אי דגים ובשר הוי מב"מ א"כ בחולין צ"ז דאמר כלכית באלפס הוי ופרש"י כלכית שקץ דגים קטנים באילפס של בשר ועיין רש"י שבת ע"ו ע"ב וע"ז ל"ה ורמב"ם פי' שדג טהור הוא ועיין בשו"ע יו"ד סי' פ"ג ואלו הוי מב"מ איך אמר ר"י ליטעמיה קפילא ארמאה הא מב"מ ליכא למיקם אטעמא, הוא טעות דדגים ובשר הוי מב"מ בשמא ולא בטעמא ושפיר איכא למיקם אטעמא ועי' בש"ך סי' צ"ח סק"ה

והנה הגיעני מכתבו שרוצה להצדיק דבריו שקושיתו כיון דהוי מב"מ בשמא מה מהני טעימא הא מב"מ לא בטל ובזה אזלינן בתר שמא כרבא בע"ז ס"ו לא הועיל בזה כלום דהא רבי יוחנן ס"ל בע"ז ע"ג מב"מ בטל ושפיר קאמר דמהני טעימה ובטיל אבל טעימא בעי דלענין טע"כ אזלינן בתר טעמא וכש"ך הנ"ל ואפי' לרמ"א דגם בזה אזלינן בתר שמא וחד בתרי בטל מ"מ מדרבנן בעינן ששים ומהני טעימה דאם אין הטעם נרגש ודאי איכא ששים ומיירי כגון שלא הי' ששים נגד כל הכלכית ומהני טעימה לומר דודאי איכא ששים נגד פליטתו:

אמנם לפי דעתי נראה דאפי' הוי ס"ל לר"י מב"מ לא בטל נמי לק"מ דדוקא חתיכת בשר עם חתיכת דג מקרי מב"מ בשמא זה מקרי בשר וזה מקרי בשר אבל כלכית שלם אינו נקרא בשר רק כלכית ואינו שוה בשמא עם בשר ולא הוי מב"מ ועיין בד"מ סי' צ"ח [ושוב הראו לי דברי השואל בס' יד שאול נדרים סי' רט"ז סק"ט ותשו' מהרי"א סי' קי"ג]: ויען אני טרוד מאוד לא עיינתי כלל רק כתבתי מה שעלה ברוחי והנני חותם בברכת שלום וברכה מנאי ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעב

שיל"ת ב' איפאלא א' שופטים בדר"ח אלול דהאי שעתא סת"ר לפ"ק

שוכ"ט וכוח"ט לש"ב הרב המאוה"ג החריף ובקי וכו' כמו"ה שמואל זנוויל נ"י בק"ק מונקאטש:

מכתבו קבלתי ועתה באתי להשיב בד"ת אשר עמד על דברי חי' רשב"א חולין צ"ח ד"ה אמר אביי שכתב וא"ת דמ"מ רוטבו של זרוע שנפל בקדרה לא נתבטל עם רוטב של איל דמב"מ ובלול הוא וכגון וכו' וחזר הרוטב שהוא אסור ונבלע בגופו של איל וכו' והתפלא הא הפי' הפשוט הוא שטעם הזרוע נכנס באיל ולמה הוצרך הרשב"א דטעם זרוע נכנס ברוטב ואח"כ חוזר לאיל ודאי כל העובר משתומם ולחומר התמוה אקדים ואוסיף להפליא עמ"ש הרשב"א קודם לזה הא ר"י לא פליג אלא בבלול כגון יין ביין וכו' אבל ביבש שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפ"ע אף לר"י בטל ברוב וכו' וא"כ זרוע בשילה נמי בהדי איל דיבש ביבש הוא חד בתרי בטל אף לר"י דאעפ"י שנתבשלו זה עם זה יבש ביבש קרינן לי' וכו' וכדאקשינן לקמן גבי גיד שנתבשל עם הגידים וכו' וליבטל ברובא וכו' והוא פלא הרי שם מיירי שאינו מכיר הגיד איזהו ופליטתו ברוטב אם יש בנו"ט אסורה ואם אין בנו"ט כולן אסורי' והרוטב מותרת והרי הגיד נתערב יבש ביבש וע"ז פריך וליבטל ברובא אבל בזרוע בשילה עם האיל הזרוע ניכרת ואין כאן תערובת יבש ביבש רק משום פליטת הזרוע ומה ק"ל דהוי יבש ביבש, ומזה נראה דס"ל לרשב"א בקושי' זו דלא אמרינן לר"י מב"מ לא בטל אלא בנכלל האיסור עם ההיתר ואינו עומד בפ"ע אבל כשהאי' והיתר כל אחד עומד בפ"ע אף שהיתר בולע מן האי' הוי כתערובת יבש ביבש דחד בתרי בטל וס"ל דקושי' הגמ' לקמן ותיבטל ברובא קאי ג"כ על מה דאמרינן בנו"ט ואפי' לר"י ושפיר מייתי מינה ראי', ואם כנים דברי שפיר הוצרך רשב"א דרוטב הזרוע שנפלט בקדרה נבלל עם רוטב האיל ואינו בטל ושוב חוזר ונבלע באיל גופו והי' בדין לאסרו במשהו רק הוא היתר הבא מכלל איסור:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דאין כונת רשב"א ברוטב של זרוע שנפלט בקדרה שנפלט באויר ותוך הכלי רק שנפלט מן הזרוע לרוטב של איל בפנים ע"י שהם בקדרה וגם מ"ש וחזר הרוטב אין הפי' מחוץ לפנים אלא בפנים גופא אחר שנאסר הרוטב חוזר ואוסר בשר האיל והא דנקט רוטב היינו משום דבלא רוטב אינו אוסר כולו רק כ"ק או נטילה בכחוש כמו בצלי כמבואר בסי' ק"ה רק ע"י הרוטב מוליך בליעתו בכולו ולק"מ דאה"נ כתב רשב"א מכח פליטת רוטב הזרוע באיל:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושיתו דבחי' הר"ן חולין צ"ח הק' היכא אמרינן דטע"כ דרבנן הא תני' לקמן אלה הטמאים לרבות צירן ורוטבן וקיפה שלהן ותי' הנ"מ בעינן אבל ע"י תערובת לא ע"ש ובמק"א כתבתי סברא ישרה דלמ"ש הרשב"א חולין דף הנ"ל ד"ה אמר רבא דדוקא בשר בחלב מקרי טע"כ לפי שאין בחלב רק טעם בשר אבל חלב בבשר מקרי טעמו וממשו ע"ש א"כ דוקא היוצא מחתיכה לחתיכה אחרת ונבלע בה או לדבר

לח שא"מ שלא הי' פליטה בעינא מקרי טע"כ אבל רוטב שנפלט מחתיכה ועומדת בעינא בפ"ע ואח"כ נבלע בחתיכה מקרי טעמו וממשו כמו חלב בבשר, ולפ"ז נראה דהא הרשב"א מחדש אח"כ דלא אמרינן מב"מ לא בטל אלא אם ממשו של אי' מעורב ונבלל כעין דם הפר ודם השעיר וא"כ נהי דבהאי וא"ת אכתי לא נחית לזה וס"ל דגם בפליטה אמרי' מב"מ לא בטל מ"מ היינו דוקא אם נפלט לחוץ ועומד בעינא דאסור מן הטמאים לרבות רוטבן אבל בנפלט ונבלע מן הזרוע לאיל ולא הי' לפליטה הויה בפ"ע גם בקושי' זו הוי ס"ל דלא מקרי מב"מ לכן הוצרך לומר דרוטב הזרוע נפלט לחוץ ויש לה הוי' בפ"ע ולא בטל ברוטב של איל הנפלט לחוץ משום מב"מ ואח"כ חוזר ונבלע בגופו של איל וא"ש:

ועיין חידושי ר"ן שם דיש ג' מיני טעם כעיקר האחד שלא קלט מן האי' אלא טעמו לא גופו ולא פליטתו וכו' הב') שקלט פליטתו ולא גופו הג') שנתערב גופו בהיתר ע"ש באריכות ולכן מה שקולט האיל טעם זרוע בלי פליטה לחוץ לא הוי מב"מ ועיין חי' רשב"א שם סד"ה הנ"ל:

ועל רבעים לו אשיב דהרי מבואר בסי' ק"ה דבלא רוטב אין חתיכה אוסרת חתיכה הנוגעת בה אפי' חם בחם רק כדי נטילה אלא דע"י רוטב מתפשט בכולו ועיין בתה"ד סי' קפ"ג ובחוו"ד סי' צ"ב אות י"ג דאי לית לן סברא דמקושר הכל עם הרוטב הוי הבלוע כמו בלא רוטב ואינו מתפשט בשוה רק אם יוצא לחוץ ונבלל ברוטב אז הרוטב מחלק בשוה לכל המקומות ע"ש ולפ"ז י"ל דהרשב"א ס"ל כמ"ש חוו"ד שם בדעת טו"ז דלא אמרי' סברא דמקושר ולפ"ז שפיר הוצרך רשב"א לומר שרוטב הזרוע נפלט לחוץ ולא נתבטל ברוטב של איל משום דהוי מב"מ וחוזר ונבלע בגופו של איל ומתפשט בכל האיל והי' מן הדין לאסרו במשהו ואפ"ה התירה תורה ושפיר הוי היתר הבא מכלל איסור אבל אם אינו יוצא לחוץ כיון דאינו מקושר עם רוטב שבקדרה אינו אוסר רק כדי נטילה וא"כ אין כאן היתר הבא מכלל אי' דאולי כדי נטילה מן האיל במקום שנוגע בזרוע באמת אסור כמו מקום חתך להאי אוקימתא דלא כרבינא וא"ש:

ומה שעמדתי על דברי רשב"א אמאי חשיב לי' יבש ביבש י"ל ע"ד פלפול דס"ל כמ"ש הר"ן בחולין צ"ז בשם הרא"ה דאין חלב מפעפע מתבטל בצלי לעולם דקדרה הוא שמתבטל מפני שהרוטב מוליך האי' בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע בעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס במקום אחד הלכך אפי' בששים לא בטל ע"ש וכבר כתבו תוס' חולין צ"ו דקרי לצלי בישול דכתיב ויבשלו הפסח וכן קורעו לאחר בישולו פירושו לאחר צלייתו כמו שהוכיחו תוס' שם וכן בפ' ראה ובשלת ואכלת עיין רש"י שם ולפ"ז הק'

הרשב"א שפיר מאי היתר הבא מכלל איסור יש כאן דלמא זרוע בשילה לא הי' האיל עם הזרוע מבושל במים רק צלי קדר וכן בדין דהא זרוע מתנות כהונה הן ואינן נאכלות אלא צלי כדאמרינן בחולין קל"ב ע"ב ועיין בתוס' שם ומשום פליטתו אין כאן מב"מ וכמו שהק' הרשב"א אח"כ אלא דאפשר לומר כיון דאינו מתפשט בשוה יש מקומות באיל שאין בו ס' וכרא"ה הנ"ל ונעשה שם חתיכה נבלה דבקדשים טע"כ דאו' והמל"א וחענ"נ מה"ת עיין רשב"א שם ד"ה אמר רבא וכיון דלא ידעינן באיזה מקום הוא הרי יש כאן תערובת יבש ביבש ברוב היתר דכיון דנתכנס במקום אחד הרבה והרי איכא ס' באיל נגד זרוע או מאה וא"כ מקומות היתר רבו ובטל אלא דאי גם יבש ביבש מב"מ לא בטל שפיר הוי היתר הבא מכלל אי' ולזה הק' הרשב"א דהא יבש ביבש חד בתרי בטל גם לר"י ואי משום פליטה לא בטל כיון שאין הממשות נתערב שפיר בטל:

ומ"ש דמדברי רשב"א הנ"ל מוכח כדעת נקוה"כ בסי' צ"ב דתרי משהו לא אמרינן משום דכח אחר של היתר מעורב בו לא הוי מב"מ ואפי' נפל כל תערובת הראשון שנאסר במשהו משום מב"מ לח בלח בתערובת השני של מינו נמי בטל תמהני עליו כלפי לייא מוכח דלא כנקה"כ דהא כתב הרשב"א דבדין הי' לאסרו כמו בעלמא רק דהוא היתר הבא מכלל אי' ולנקה"כ גם בעלמא שרי בכה"ג ויען אני טרוד הרבה תהי' בזה שביתת קולמסי והנני חותם בברכת שלום ידידו ש"ב:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעג

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק יתרו תרנ"ג לפ"ק:

שוכ"ט להמופלא ומופלג מלא פלג כ"ה יושיע פאללאק נ"י

מכתבך קבלתי והגם כי אין הזמן מסכים להשיב על פלפלת כ"ש מ"מ להלהיב לבך לתורה הנני משיב לך ואשר תמהת על הש"ך סי' ק"ב ביו"ד שכתב עמ"ש המחבר יש מי שאומר שלא אמרו דשיל"מ לא בטל אלא היכא שהמתיר עתיד לבא עכ"פ ובידו לעשותה בלי הפסד וכו' ולפיכך ביצה של ספק טרפה וכו' וכתב הש"ך לא ידעתי למה כתב וכו' בשם יש מי שאומר הלא הרשב"א כתב כן ואין מי שחולק עליו וכו' וקשי' לך דנעלם ממנו תוס' ב"ק ס"ט ע"א ד"ה כל הנלקט וכו' שהק' כי אמר המתלקט הא אינו מועיל למה שגדל אח"כ ותי' דבטל ברוב ואע"ג דהוי דשיל"מ ע"י פדיי' מ"מ מדאו' בטל וכו' אלמא דתוס' ס"ל אע"ג דאינו בידו בלי הפסד מקרי דשיל"מ ושפיר כתב המחבר דין זה בשם יש מי שאומר:

הנה קושייתך לק"מ דמה הפסד יש בפדיית נטע רבעי אף שמוסיף חומש והוא ממון גבוה מ"מ א"צ רק להעלות המעות לירושלים ולהוציא שם על דבר מאכל כמבואר דינים אלו ברמב"ם פ"י מה' מעשר שני ופ"ט שם ואי משום הוצאות הדרך שיעלה לירושלים עיין אריכות פלתי ושאר אחרונים שם סי' ק"ב לענין מע"ש וה"נ לענין כרם רבעי:

ויותר הי' לך להקשות אהא דאמרי' בנדרים נ"ח דהקדש הוי דשיל"מ ופירשו כל הראשונים שיש לו מתירין ע"י פדיי' ושם מעות הפדיון הוא להקדש ואם הבעלים פודין מוסיף חומש כמבואר ברמב"ם רפ"ז מעירוכין ועיין חת"ס יו"ד רכ"ג ותקשי הא אין לו מתירין ע"י הפסד ואף דשם הקדש יוצא לחולין והוא שלו תחת המעות ואין כאן הפסד משא"כ בכרם רבעי הנ"ל שהעניים לוקחים הכרם רבעי מ"מ כשהבעלים פודין יש הפסד חומש וא"כ להבעלים לא הוי דשיל"מ ועיין חת"ס הנ"ל אבל באמת גם זה אינו כיון דהקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל שפיר מקרי דשיל"מ כמ"ש מג"ש בתוס' פסחים כ"ז ד"ה החדש אבל עכ"פ במע"ש מבואר בדברים הנ"ל דהוי דשיל"מ ומ"ט קשי' לך יותר מכרם רבעי ממה דקשי' ממע"ש:

גם מה שתפסו אחרונים עליו מדברי כ"מ פ"ז דעכו"ם ה"י שכתב בדעת הרמב"ם דמשו"ה החמירו ברמוני בדן להצריך ג' תערובת מפני שהוא דבר שאפשר שיהיו לו מתירי' אם יתפרדו הרמונים ואע"ג דלרשב"א לא חשיב בכה"ג דשיל"מ כדמשמע בטור יו"ד סי' ק"ב לרבינו חשוב. לפענ"ד אינו תפיסה כלל דזה מבואר לכל מעיין דנדון הכ"מ אין לו ענין כלל לדין דשיל"מ שבכל הש"ס ומעולם לא נשמע שיועיל ס"ס באי' משום דהוי דשיל"מ שאם יפול לתוך היתר יתבטל אלא כונת הכ"מ אף דלרשב"א לענין דשיל"מ שבכל הש"ס לא חשיב דשיל"מ היכא שאין ההיתר בא בודאי מ"מ לענין חומרא זו דרמוני בדן חשיב לי' רמב"ם דשיל"מ להצריך ג' תערובת גם באפשר שיהי' לו מתירין ואפשר שטעמו כיון דאפשר שיהי' לו מתירין כשיתפצעו אתי לזלזולי בי' וע"ד שכתב בתי' השני משום דקיל איסורו מעכו"ם אבל עכ"פ על דינו של רשב"א בדשיל"מ בכל הש"ס אין חולק דלא מקרי דשיל"מ וטעמא דמסתבר הוא דהרי הא דדשיל"מ לא בטל הוא רק מדרבנן ואם יש ספק אם הוא דשיל"מ הוי סד"ר ולקולא ודוקא בס' אי' דרבנן אבל ודאי יש לו מתירין אזלינן לחומרא וכמ"ש טו"ז חילוק זה רס"י ק' לענין ברי' וחהר"ל ע"ש וכ"ש דיש להעמיד האי' על חזקתו שלא יהי' ניתר אלא דזה ל"ש בנידון רשב"א שהרי ספק טרפה אין לו חזקת אי' ושפיר תמה הש"ך:

ומ"ש ליישב דעת רמ"א בסי' ק"ב דבטעם גם דשיל"מ בטל והש"ך תמה עליו דמירושלמי ומתוס' וראש"ו ור"ן בנדרים נ"ב משמע דאפי' טעם אינו בטל וכתבת דטעם הרמ"א הוא

עפמ"ש רשב"א חולין צ"ז ע"ב ד"ה אמר אביי דרוטב בשר עם בשר הוי מבשא"מ לרבא דאזיל בתר שמא וכיון דדשיל"מ הוא רק במב"מ א"כ טעמו הוי מבשא"מ ולהכי בטל אבל הראשונים בקושי' הוי ס"ל דדשיל"מ אפי' בשא"מ לא בטל ואז שפיר מודה רמ"א דאפי' טעם לא בטל, הנה ניתן להאמר ע"ד פלפול אבל לא משמע כן בראשונים שם רק דבקושי' הוי ס"ל דמיירי במב"מ אבל זה פשיטא להו גם בקושי' דדשיל"מ הוי רק במב"מ ויותר הי' לך לומר דדברי רשב"א ורמ"א הוא רק למאי דקי"ל כרבא דאזיל בתר שמא וקושי' ראשונים הי' לאביי דאזיל בתר טעמא וחמרא חדת בעינבי מקרי מב"מ וא"כ רוטב בשר עם בשר נמי הוי מב"מ' ומה יענה למתני':

אבל לפענ"ד גם הרשב"א לא קאמר דרוטב עם בשר מקרי מבשא"מ בשמא אלא אם כבר יצא הרוטב מן הבשר ועומד בפ"ע ונקרא עליו שם רוטב אבל אם נגע חתיכת אי' בחתיכת היתר ויצא הטעם מזו לזו בלי אמצעות רוטב כיון שמעולם לא הי' עליו שם רוטב רק שם בשר שפיר מקרי מב"מ בשמא וכמ"ש תוס' וראשונים בחולין קי"ב דאם נגעו הקערות במחבת לא מקרי ג' נו"ט וא"כ ליתא לדבריך:

ומה שנ"ל בדעת רמ"א דמ"ש דטעמו בטל היינו במב"מ בשמא ומבשא"מ בטעמא ויש ס' דאז הטעם הוי כנאבד מן העולם וכמ"ש ש"ך יו"ד סי' רצ"ט בשם עט"ז אלא דאם גם ממשות מעורב אמרי' נהי דהטעם הוי כנאבד מן העולם מ"מ ממשותו אינו בטל כיון דנקרא על שם האיסור וכמ"ש בתו"ח אבל אי ליכא רק טעם בלי ממש כיון דהטעם הוי כנאבד מן העולם שפיר בטל אפי' שוה בשמא דל"ש לומר שנקרא על שם האי' כיון דהאי' הוי כנאבד מן העולם ועיין מג"א סי' תמ"ז סק"ז דאפי' לשיטות דלח בלח נמי חוזר וניעור מ"מ בטעם בעלמא אינו חוזר וניעור כיון דהוי כנאבד מן העולם אבל בשוה בשמא ובטעמא דאין הטעם נאבד מן העולם מודה רמ"א דאפי' בטעם דשיל"מ לא בטל וא"כ י"ל דראשונים בקושי' הוי ס"ל דמיירי בנתערב במינו בשמא ובטעמא ולהכי ק"ל דהוי דשיל"מ וע"ז תי' דמיירי במבשא"מ בטעמא ושפיר בטל ויש להאריך בזה ואין הזמן מסכים:

אבל מה שנראה יותר לאמת הוא עפמ"ש חי' הר"ן בחולין צ"ח והוי יודע דלרבנן אית להו תלתא קראי בטע"כ כנגד ג' מינים שיש לנו בטע"כ האחד שלא קלט ההיתר מן האי' אלא טעמו בלבד לא גופו ולא פליטתו ומוכחי להאי ממשרת וכו' השני שקלטו ההיתר מן האי' פליטתו אבל לא גופו וילפי' לי' להאי מג"נ הג' שנתערב בהיתר מגופו של אי' וילפי' לה להאי מבב"ח וכו' ע"ש ולפ"ז הא דכתב רמ"א דבטעם לא אמרי' דשיל"מ היינו בקלט רק טעמו ולא פליטתו והוא מין א' הנ"ל אבל היכא שקלט פליטתו כמין שני הנ"ל

ודאי אמרי' דשיל"מ לא בטל ושפיר הק' ראשונים ונסתלקו השגות הש"ך וד' יטע בלבך אהבתו ויראתו לעסוק בתורתו כנפש החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעד

שיל"ת יום ב' לסדר ואיש אל משפחתו תשובו הכת"ר לפ"ק פה מאדע תע"א:
ל"ג בעומר יגיע עת הזמר ויזכה לשתות מיין המשומר כבוד ש"ב ידי"נ אוהב דבוק מאח, הרב המאוה"ג חריף פיפיות תל תלפיות צדיק תמים במעלות בית חור"ו הארץ כש"ת מו"ה יעקב יחזקי' גרינוואלד נ"י אבדק"ק סערעדנע:
כתבך בא אלי בעתו ושמחתי בשלומך ואשר טוב עשית אין טוב אלא תורה שהקשית ע"ד הרי"ף פ' גיה"נ שכתב דאף דפת שאפאה עם הצלי בתנור הוי רק ריחא ומשהו עבדי לי' ובטיל מ"מ אסור למיכלי' בכותחא דהוי כמו דשיל"מ א"כ בחולין קי"ב דשרי לאוניחי כדא דכמכא אצל כדא דחלא משום דליתא לאיסורא בעינא וטעמא נמי לא יהיב כותח בחומץ וא"כ הוא מדין ביטול ולרי"ף הלא באמת אינו בטיל דהוי כמו דשיל"מ זה תורף קושייתך, ואני אוסיף להפליא כי בדעת הרי"ף אין פירוש אחר רק כמ"ש הר"ן בנדרים בפ' הנודר מן המבושל דהוי כמו היתר בהיתר וכבר נסתפק בחת"ס לטעם הר"ן אפשר דדשיל"מ מדאו' ל"ב וא"כ ודאי קושיתך חזקה:
אך נלע"ד ליישב דהנה מבואר בשו"ע יו"ד סימן צ"ה דאף בכדא דמילחא אם הניח ביחד עם כדא דכמכא מותר להשתמש במלח אח"כ ולא חיישינן שמא נפל מן כותח לתוכו ומזה נראה דאפי' בדיקה א"צ אם נפל לתוכו דאל"כ הי' צריך לומר אם נתן ממנו לתוך קדרה של בשר מותר כמובן, ואמת מריש הוי קשיא לי לפי סברת הרא"ש ריש חולין שכ' דאם רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ואם שחט והלך לו מותר בדיעבד בלי בדיקה ממילא מותר לכתחלה למסור לו על סמך שיבדקנו אח"כ ע"ש מתק סברתו וא"כ הכא דבדיעבד מותר למלוח בשר עם המלח כשהונחו ביחד למה נאסר לכתחלה להניחם ביחד, אמנם אמרתי דהסברא הוא כך כמו דאמרינן שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן ועיין בתוס' קידושין מ"ה ע"ב ד"ה בפירוש מחלוקת ר"ת עם רבינו מנחם מיוני ובנוב"י חיו"ד סימן נ"ה ונ"ו לענין ווסתות וכבר חידש הרא"ה בבד"ה סברא זו וה"נ למלח הזה יש חזקת היתר ליתנו לתוך בשר ועיין בנקוה"כ וטו"ז סי' קכ"ז וברא"ש פג"ה בשם הראב"ד לענין ניקור הגיד וחלב ועיין ברשב"א יבמות בסוגי' דספק קרוב לו, ולפ"ז לכתחלה אסור להניחם ביחד שמא יפול לתוכו מכותח כמו דחיישינן שמא ימות

אבל אם כבר הניחם וליחוש שמא נפל ויצא מחזקתו הוי כמו שמא מת דלא חיישינן, ועכ"פ הא דמותר אח"כ לבשל עם בשר אינו בתורת ביטול רק משום דתלינן שלא נפל מן הכותח לתוכו כלל וע"כ קושייתך קאי לכתחלה איך שרי להניחם ביחד דלמא יפול לתוכו ולא יתבטל כי הוא היתר בהיתר ואח"כ יבשלנו בבשר וע"ז אני אומר דגם מבלעדי הרי"ף קשה איך שרי להניחם ביחד על סמך שיתבטלו בתוך החלב הלא הוי כמבטל אי' לכתחלה:

אמנם לענד"נ כי זה ימים רבים נתקשיתי לפי דברי הר"ן בחולין פג"ה בשם הרא"ה דאם נתערב יבש ביבש מב"מ דמדאורייתא ברובא בטל בין ביבש בין בלח אלא דרבנן החמירו בלח שיהי' בששים מ"מ מותר להוסיף עליהם עד ששים קודם שיבשלם ואין כאן מבטל אי' לכתחלה כיון שעתה הוא היתר ואינו רק מונע שלא יחול עליו אי' א"כ קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב אמאי הלא בישול בב"ח אין כאן אם אינו נותן טעם כי דרך בישול אסרה תורה וגם משום מבטל אי' לכתחלה אין כאן לפי דברי הרא"ה הנ"ל כיון שאינו רק מונע שלא יחול האי' ואולם שם אמרתי דחיישינן דלמא אין כאן סמ"ך ויש בישול בב"ח והארכתי שם ליישב קושי' התוס' ואמנם השתא הכא קשיא לי למה נאסר כדא דמילחא ומה בכך שיפול מן הכותח לתוכו הלא כמו דאמרינן גבי חלא שבודאי יתבטל בתוכו שהוא רק דבר מועט ועיין בריטב"א שם כן יהי' בודאי סמ"ך בקדרה של בשר נגד הכותח שבמלח וא"כ משום בישול בב"ח אין כאן וגם משום מבטל אי' אין כאן כיון שאנו מונעין רק האי' מלחול, ואמנם נ"ל דודאי לאי' אכילה ודאי לא נקרא מבטל אי' לכתחלה שאנו מונעין רק האי' מלחול אבל לענין אי' בישול הלא יש כאן אי' שתורה אסרה לבשל בב"ח ועל החלב בפ"ע שם איסור ליתנה לתוך בשר ורק נתיר אותה משום שנתבטל ונגד אי' בישול שפיר מיקרי מבטל איסור לכתחלה אבל גבי כדא דחלא שיהי' בטל בתוך החלא אין כאן שום אי' כלל כקושי' הנ"ל ואי משום שאנו מבטלין אי' לכתחלה לענין אי' בישול וכתירוץ הנ"ל דא בורכא דהא לענין אי' בישול שפיר מקרי אי' בהיתר ולא היתר בהיתר ושפיר בטל ואי דא"כ הוא מבטל אי' נגד אי' בישול בכותח לתוך החלא הא ליתא דא"כ לא יהי' אדם רשאי לבשל קדרה חולבות בחלא אבל הרי"ף שם קאי לענין אכילה שפיר כתב דהוי היתר בהיתר ועיין היטב בכל זה כי קצרתי:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר פרפרת נאה בעזהי"ת דהרי"ף סובר ג"כ כדעת הרמב"ם דמלח שואב ולא חלא, אך קשה הגירסא הכא איתא לאיסורא בעינא, ונ"ל ליישב דהנה כבר עמד הריטב"א שם למה לא אסרינן להעמיד קדרה של אי' אצל קדרה של היתר שמא יפול עליו ותירץ משום דבאי' זהיר בי' שלא יפול ותו שאינו מסתפק ממנו בהתמדה

וכמכא במלתא שרי איכא למיחש עיי"ש, ורציתי להעמיס זה בדברי הגמ' ומ"ש משאר איסורין ומשני האי איתא לאיסורא בעינא שהוא אי' בעין ומיזהר זהיר האי ליתא לאיסורא בעינא רק בתערובת בשר ואינו נזהר, ולפי דברי ריטב"א הנ"ל קשה על פירוש רמב"ם ור"ח דהאי שואב וחלא אינו שואב א"כ גם בשאר איסורין כדא דמילחא אצל כדא דאיסור לפי שהוא שואב וכאן ל"ש תירוץ הריטב"א כמובן, ולפום רהיטא אמרתי ודאי להעמיד בסמוך באופן שיוכל לשאוב ודאי אסור גם בשאר איסורין אך בריחוק מקום רשאי להעמיד ולא חיישינן שמא יעמיד במקום קרוב כיון שהוא אי' מיזהר זהיר אבל כדא דכמכא אסור אפי' מרחוק שמא יעמיד בקרוב כיון שהוא היתר, אך ראה זה מצאתי בכ"מ פ"ט ממ"א הכ"ה אבל רבינו מפרש דלאנוחי כדא דכמכא גבי כדא דמילחא בסמוך ממש קאמר דשאיב לי' מילחא לכדא וא"כ קשה כנ"ל למה לא נאסר בשאר איסורין, לכן הי' נ"ל דהאי דשאיב לי' היינו רק כמו ריחא שכתב הרי"ף לעיל דלא הוי רק משהו ולפ"ז בשלמא כאן הוי היתר בהיתר ולא בטל כמ"ש הרי"ף לעיל גבי כותח דהוי כמו דשיל"מ וכפי מה שהסביר הר"ן בנדרים אבל באי' לא חיישינן להאי דשאיב כלל כיון שאינו אלא משהו ובטל ואי דהוי מבטל אי' י"ל דאין כונתו לבטל וכהנה עוד תי', ולפ"ז הפי' בגמ' כך ומ"ש בשלמא אי אמרת טעמא משום שמא יפול לתוכו מן הכותח שפיר יש חילוק לשאר איסורין כתי' הריטב"א אבל אז קשה דגם בחלא ליאסר ואי דנתבטל הלא הוי דבר שיש לו מתירין כשיטת הרי"ף וכקושיתך הנ"ל וא"ת הטעם משום דשואב ושפיר יש חילוק בין חלא למילחא אבל אז קשה מ"ש משאר איסורין כקושיתי הנ"ל וע"ז משני לעולם משום דמילחא שואב וחלא אינו שואב ואי דא"כ מ"ש משאר איסורין האי איתא לאיסורא בעינא ונבטל כאי' בהיתר דשאיבה רק משהו עבדא לי' האי ליתא לאיסורא בעיני' ואף דהוי רק משהו מ"מ אינו בטל דהוי כדשיל"מ:

ועוד נ"ל ליישב הגי' האי איתא לאיסורא בעיני' לשיטת הרמב"ם ופר"ח דטעמו משום דשאיב עפ"י דברי הר"ן שתירץ קושית הרי"ף שהק' א"כ למה פת שאפאה עם הצלי והאי ביניתא דאיטוי בהדי בישרא אסור לאכלו בכותח ותי' כיון שריח הבשר נרגש בהן הטועם אותן יהי' סבור שממשו של בשר נבלע בהן וכי אכיל להו בכותחא מיתחזי כבשר בחלב ומשו"ה אסור משא"כ בשר שחוטה בנבלה אינו נרגש כיון שהוא מב"מ ע"ש ומבואר בתשו' חוו"י דלהכי הוי טעם כעיקר דאורייתא משום כיון שהטעם נרגש הוי כניכר האי' וכאלו הוי בעין ע"ש (ועיין בחי' הרשב"א חולין בסוגיא דז"ב סוף דף צ"ט) ולפ"ז כך הפי' בגמרא ומ"ש דהמקשן סובר הטעם שמא יפול לתוכו וא"כ שלא ליאסר ואי משום ביטול הלא א"מ איסור לכתחלה וגם הוא דשיל"מ ועיין בש"ך יו"ד

סימן צ"ב סקי"א, ועל זה תירץ דאין הטעם שמא יפול לתוכו רק האי שאיב והריח נרגש והאי כמו איתא לאיסורא בעיני' כניכר האי' האי ליתא לאיסורא בעיני' שאינו שואב ושמא יפול לתוכו לא חיישינן ויש לי הרהורי דברים בזה לכל צד ולא כתבתי אלא מה שעלה ברעיוני בהשקפה ראשונה, וזך שוכן מעונה, יקומם קהל עדת מי מנה, כנפשך היפה ונפש ש"ב אוהבך הנאמן:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעה

שיל"ת ב' איפאלא ב' לס' בשלח תרס"ג לפ"ק
ברכתי תעלה לראש ידידי הרב הגדול חו"ב זך ונקי כמו"ה משה שמואל נ"י שטערן בסערענטש:
מכתבו הנעים מיום ג' שבוע העברה קבלתי ומה שהאריך בדברי כ"מ פט"ו ממ"א הי"ב הנה הפירוש הפשוט הוא שמ"ש הכ"מ ונ"ל שטעמו הוא וכו' אין כוונתו שטעמו של הראב"ד הוא כמו שהבין ידידי דע"ז ל"ש לשון שטעמו רק לשון שכונתו הוא על סוגי' דמשילין אלא הכ"מ, בא ליישב דעת הרמב"ם שכתב יראה לי וכו' וע"ז הק' הראב"ד שהוא משנה שלימה והיינו בירושלמי פ"ו דנדרים וכמ"ש הכ"מ שם לפניו ולאחריו וכמו שנשאל ע"ז הרשב"א וע"ז תירץ שטעמו של הרמב"ם הוא מהאי דפ' משילין דמשם מוכח דאפיק בשאינו מינו דבר שיש לו מתירין אינו בטל ולדעת רבינו דס"ל דבטל בשא"מ י"ל כמ"ש בסמוך דמים ומלח לגבי עיסה הוי כמין אחד ולכן כתב לשון יראה לי וכמ"ש שם קודם לזה
ואפשר לומר עוד שטעמו פירושו ג"כ טעמו של הרמב"ם שכתב יראה לי מדאמרינן בירושלמי פ"ו דנדרים וכו' ומאחר שבירושלמי אמרו על משנה זו כן כתב שהוא משנה שלימה ואני אומר וכו' דאינו מוכרח במשנה ולכן כתב הרמב"ם לשון ויראה לי כיון שאינו מוכרח במשנה ולשון שטעמו נמשך על ואני אומר שכתב לבסוף רק שהוצרך להקדים מאין יצא להראב"ד שהוא משנה שלימה כדי שיוכל לכתוב ואני אומר דאינו מוכרח מן המשנה ולכן כ' הרמב"ם שפיר ויראה לי כיון שאין הוכחה מן המשנה שלימה זהו פשוטן של הדברים:
אבל יען אין ביהמ"ד בלא חידוש נ"ל בשנדקדק בלשון הרמב"ם שכתב שאפי' דשיל"מ אם נתערב בשא"מ ולא נתן טעם מותר מהו לשון שאפי' דשיל"מ דמשמע כ"ש דבר שאין לו מתירין וקשי' פשיטא דשאל"מ בשא"מ דהוא בנו"ט וכל הש"ס ופוסקים מלא מזה

וגם סוף דברי הרמב"ם שכ' ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו צריכין ביאור:

ונ"ל עפמ"ש בעה"מ בפסחים ר"פ אלו עוברין ונקוט האי כללא בידך דהמל"א יש בו חומר גדול יותר מטע"כ לפי שאין טע"כ אמור וכו' והמל"א אע"פ שאין בו טעם האי' וכו' ואי אמרת והא ד' מיני מדינה דתנן במתני' כולהו לטעמא עבידי ובגמ' פר פרכינן א"ה חמץ בפסח נמי נחשבין שהמל"א כר"א אלמא המל"א טעמא נמי אית בי' יש להשיב ולהפריש בין טעם לטעם שכל העירובין השנויים במשנתינו אע"פ שהן עשויין לטעם טעמן משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין טעם הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מסייע לתת לו טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גרם לו להתבער בפסח ולעבור עליו באזהרה ואינו מתבטל ככל איסורים שבתורה לפי שהדגן הוא יסוד אחד מיסודות המינים השנויים במשנתינו אבל טעמו הראשון אינו ניכר בו ברוב הטעמים וכו' ע"ש ולפ"ז הי' אפשר לומר דבר חדש דאף דלענין מב"מ בדשיל"מ אזלינן בתר שמא וכמ"ש הש"ך סי' ק"ב סק"ג ואם אינו שוה בשמא אע"ג דשוה בטעמא בטל הוא ואם שוה בשמא אע"ג דאינו שוה בטעמא לא בטל משום דנקרא על שם האי' וכמ"ש תו"ח כלל מ' אות נו"ן מ"מ אם אינו שוה לא בשמא ולא בטעמא הדבר ברור דאינו בטל אפי' מה"ת בכדי נו"ט דהא טע"כ מה"ת ועיין בש"ך סי' צ"ח סק"ו ולשיטות הפוסקים דטע"כ לאו דאו' אסור עכ"פ מדרבנן משום טע"כ רק היכא דליכא נו"ט שרי ובזה שפיר י"ל דה"ט דאפי' בדשיל"מ בטל משום דהוי כנאבד מן העולם משום דבטל שמו וטעמו וכמ"ש העט"ז הביאו ש"ך יו"ד סי' רצ"ט דמה"ט לא אמרינן גבי בב"ח היתר בהיתר לא בטל אבל בנתערב מבשא"מ כמה מינים וע"י העירוב נשתנה לטעם חדש כמו שהוא בד' מיני מדינה נהי דמה"ת מותר דל"ש בי' טע"כ לפי שטעם הראשון אינו ניכר וגם ליכא קרא לאסור בשאר איסורים מ"מ ל"ל בי' דהוי כנאבד מן העולם דהא האי' הוא אחד מן היסודות המולידים אותו טעם חדש ושפיר אפשר לומר דבדשיל"מ אינו בטל מדרבנן אפי' אינו שוה בשמא, ואפי' בדבר שאין לו מתירין נמי י"ל דאסור מיהו מדרבנן כמו שאסרו מב"מ בטעמא לדידן דמה"ת חד בתרי בטל ומדרבנן אסור עד ששים:

אלא דבאמת לא מצינו זה בשום דוכתא והוא מותר אפי' מדרבנן לא מיבעיא בדבר שאין לו מתירין אלא אפי' בדשיל"מ כיון דקודם העירוב הוי מבשא"מ ואין כאן טע"כ ואינו שוה בשמא אע"ג דלא הוי כנאבד מן העולם ויש להביא ראי' לזה מטבל דאינו בטל במינו מדרבנן משום דאפשר לתקנו והוי דשיל"מ ותקשי כיון דבטל ברוב מה"ת איך אפשר לתקנו ועיין רש"י ב"מ נ"ג ד"ה דאו' ודרבנן ובתוס' חדשים סוף מעילה והארכתי

בזה בתשובתי ליו"ד ועכצ"ל כמ"ש בתשו' [ע"ל סי' ת"ח ותי"ב] דכשאוכל הטבל צריך להפריש משום חיוב הפרשה שהי' חל עליו קודם שנתערב או קודם שאכלו ושפיר יכול לתקנו וא"כ גם בשנתערב בשא"מ א"א לומר דהוי כנאבד מן העולם דהא אפשר לתקנו מכח מצות הפרשה וא"כ לא יתבטל אפי' בשא"מ משום דשיל"מ אע"כ דבשאינו מינו לא גזרו חכמים כלל משום דשיל"מ:

ובזה יובן הא דבחמץ גזרו שאינו מינו אטו מינו כמ"ש הרמב"ם שם ה"ט משום דבחמץ ילפינן בפסחים מ"ג ד' מיני מדינה שהן בלאו מן כל מחמצת לא תאכלו אע"ג דל"ש בהו טע"כ כנ"ל וגם הם בשא"מ וא"כ מצינו אי' מה"ת כיון דלא הוי כנאבד מן העולם שפיר גזרו גם במבשא"מ משום דשיל"מ אטו מינו דלא יכירו וידעו העולם חילוק בין מב"מ ובין מבשא"מ כיון דמצינו איסור תורה גם בשא"מ:

וזה כוונת הרמב"ם יראה שאפי' דשיל"מ אם נתערב בשא"מ ולא נתן טעם מותר היינו אפי' נתחדש עי"ז טעם חדש רק לא נתן ולא ניכר טעם הראשון וזה חידש הרמב"ם מדעתו ולא נשמע מן הירושלמי ולכן כתב ויראה לי וכ"ש אם אינו דשיל"מ ודאי מותר אפי' מדרבנן אף דלא הוי כנאבד מן העולם ושייך שפיר לשון אפי' וע"ז כתב לא יהי' זה שיל"מ חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואעפ"כ שלא במינו בנו"ט כמו שביארנו והוא הראי' שכתבתי לעיל וע"ז כתב ואל תתמה על חמץ בפסח דאפי' בשא"מ לא בטל משום דשיל"מ שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו דמיני' ילפינן ד' מיני מדינה בלאו לפיכך החמירו בו כמו שביארנו והוא כמו שכתבתי לעיל וא"ש:

ולפ"ז אתיין שפיר דברי כ"מ דכתב דהא דכתב הראב"ד משנה שלימה הוא היינו מהאי דפ' משילין ל"ז דהא מים ומלח בקמח ועשה מהם עיסה אין טעם הראשון של מים ומלח ניכר אלא שנשתנה לטעם חדש [עיין ב"ש או"ח סי' רכ"ה ורס"ה וע"ל סי' קפ"ג] ואפ"ה פריך בפשיטות וליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה ר"א משום דהוי דשיל"מ וא"כ מדאשמעי' מתני' דין זה דאינו בטל בדשיל"מ ש"מ דבדבר שאין לו מתירין פשיטא דמותר אפי' מדרבנן א"כ מאי אפי' דכתב הרמב"ם דמשמע דבא לחדש כ"ש בדשאל"מ והלא בדבר שאל"מ משנה שלימה דבטל, וע"ז כתב ולדעת רבינו דס"ל דאפי' דשיל"מ בטל ומותר והוא לכאורה נגד סוגי' הנ"ל דמים ומלח לגבי עיסה כמין אחד דהיינו דהוי שוה גם בשמא כיון שאינו נקרא על שם היתר קמח רק קורין לה שם חדש עיסה ע"י עירוב מים ומלח וקמח והוי כמו שוה בשמא וא"ש הכל בעזה"י, ומ"מ הפשוט כמ"ש בתחלת דברי, וד' יראינו מתורתו נפלאות עדי יחוש ישועות הנבאות וינחנו בדרך אמת ובזה אתן החותמת ידידו דש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעו

שיל"ת ב' איפאלא א' לס' שמות תרס"א לפ"ק

שוכ"ט כנהוג:

מכתבו קבלתי ואיני יודע מהו לכן יהי' כבודו מחול על אשר לא שתי עדיו עליו ומה שנסתפק בבהמה שנחתכו צומת הגידין ונטרפה ואח"כ נחלבה והחלב נתערבה בששים לשיטת רמב"ן שהביא הרא"ש בחולין ע"ו דאם אח"כ חתך הרגל למעלה חוזרת להכשירה א"כ הוי החלב דשיל"מ דלא בטל או דלמא כיון שאין ההיתר בא ממילא וגם אינו בא בודאי לא הוי דשיל"מ ונדר שאני משום דמצוה לאיתשולי עלי' או אפשר דה"נ אמרינן דודאי לא יניחנו טרפה אלו דבריו בתוס' ביאור:

הנה זה טעות דמוכח דחלב שחלבו קודם שחתך הרגל למעלה בעודה טרפה לא יהי' לה היתר לעולם ועיין פר"ח סי' ק"ב ואבני מילואים בתשו' סי' ה' ואפשר אפי' חלבו לאחר שחתך למעלה רק שהחלב הי' כנוס בדדיה בעודה טרפה נמי אסורה עולמית עיין חולין דף קט"ז וב"מ ס"ד:

ומה שהק' אהא דאמר ר"א דדשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטל לדעת הר"ן דדשיל"מ משום מב"מ אתאין עלה והא מב"מ באי' דרבנן בטל, זו אין צריך לפנים דרבנן החמירו בדשיל"מ דאינו בטל משום דקרוב להיות שוה באו"ה כמו עולין ומה שאינו שוה לגמרי באו"ה משלים מה שהוא שוה בעצם כמ"ש הר"ן בנדרים נ"ב וכ"ש באי' דרבנן דמה"ת הוא היתר גם עכשיו ודאי שוה באו"ה ואינו בטל אבל במב"מ שאינו דשיל"מ לא החמירו באי' דרבנן והנה י"ל עוד תלי תלים טעמים אבל אין צריך וגם אין לי פנאי להאריך בדברים שאינם נחוצים לכן אמלא כפי קוצר וכ"ט לא יבצר, מנאי החותם בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעז

שיל"ת חוסט תרמ"א לפ"ק

ברכות שמים, שלום וחיים, לכבוד גיסי אהובי הרב הגאון הצדיק כקש"ת מו"ה משה נתן נטע נ"י אבדק"ק טיסא פירעד:

קבלתי לנכון מכתבו הנעים וכו' ומה שהק' מעכ"ת על הש"ך יו"ד סי' ק"ג סק"א שכתב ע"ד רמ"א מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בזה אם אינן פוגמין בעצמן אע"פ

שפוגמין התבשיל אינן בטלים אפי' באלף וכתב הש"ך כגון חתיכה הראוי להתכבד והק' לתוס' חולין ק' דאזלינן בתר מה שיהי' אחר הביטול וא"כ ממנ"פ כאן אי אזלינן בתר קודם הביטול אינו חהר"ל ואם אחר הביטול הרי היא לפגם, ולפענ"ד הנה מ"ש דקודם הביטול אינו ראוי להתכבד אין לזה פירוש כלל דודאי ראוי להתכבד לפני אורחים עכו"ם וכמ"ש תוס' חולין מקודם דדוקא איה"נ אינו ראוי להתכבד קודם הביטול אבל אי' אכילה שפיר הוי ראוי להתכבד ואמנם בל"ס כונתו אף דהוי ראוי להתכבד קודם הביטול מ"מ אם אחר הביטול לא יהי' ראוי להתכבד בטלה לשיטת התוס' אלא דלפ"ז לא היה לו להקשות בדרך ממנ"פ רק כיון דבעינן חהר"ל אחר הביטול וכאן אחר הביטול אינו פגום:

אבל לדעתי לא כן ידמה דגם לדעת התוס' אם חהר"ל קודם הביטול שוב אינה בטלה אפי' אם אחר הביטול לא יהיה חהר"ל דכיון דקודם הביטול ראוי להתכבד אינו מתחיל ביטול כלל והתוס' לא חדשו אלא דאם קודם הביטול אינו חהר"ל משום שהוא איה"נ אלא דאחר הביטול יהיה ראוי להתכבד ג"כ אינו בטל וסברא היא כיון דאי' קשור בהיתר שע"י ביטול נעשה ראוי להתכבד והיתר קשור באי' שאם לא נתבטל אינו ר"ל וראוי להתבטל אזלינן לחומרא ועיין תוס' ב"מ נ"ד ד"ה הקדש [הגם שיש לחלק דהתם דאורייתא וחהר"ל דרבנן מ"מ כבר כתב הש"ך בכל מקום דאם עיקר האי' מה"ת ומה שאינו בטל מחמת חשיבות היא דרבנן הוי כשל תורה עיין בסי' ק"י] וא"כ לק"מ קושיתו כיון דקודם הביטול אינו לפגם והוי חהר"ל שפיר לא בטלה אף דאחר הביטול לא יהיה ראוי להתכבד מצד הפגם:

ובזה מיושב קושי' טו"ז באו"ח סי' תרע"ג סק"ו על תה"ד דס"ל נ"ח לא בטל דהוי דבר שבמנין והק' הטו"ז דאחר הביטול לא יהיה דבר שבמנין ולהנ"ל א"ש דכיון דקודם ביטול הוי דבר חשוב אינו מתחיל ביטול כלל ותוס' לא כתבו רק אם קודם ביטול אינו חשוב רק אח"כ נמי לא בטל וכמ"ש וא"ש:

ואמנם בלאה"נ לק"מ ושותא דפר"מ לא ידענא מ"ש דאחר הביטול היא לפגם הלא כאן קאי דהאי' פוגם התבשיל של היתר אבל אין התבשיל פוגם האי' ושפיר הוי ראוי להתכבד ואפי' התבשיל פוגם ג"כ האיסור מ"מ עדיין ראוי לגר והוי ראוי להתכבד ועיין ר"ן ע"ז סוגי' דנוטלפ"ג ופמ"ג סי' הנ"ל ואי ק"ל כיון דפוגם התבשיל ראוי להתבטל ז"א דהא אינו אוסר מצד טעמו רק מצד גופו שאינו ניכר דבטעמו ל"ש כלל ראוי להתכבד וגופו אינו פוגם התבשיל וגם אינו פוגם בעצמותו שיתבטל חשיבותו ולכן אינו בטל והן הן דברי הש"ך דגופו לא בטל באלף אפי' אינו נו"ט ופירוש אף שפוגם בטעמו נמי

אינו בטל גופו דלא גרע מאלו לא נתן טעם כלל הלכך צריך שיהיה פגומים בעצמם כדי שיבטל חשיבותן ועיין במשב"ז שם, ונא ישים עין בקורת על דברי כי כתבתי כאשר עלה ברעיוני בקראי מכתבו, גיסו הנאמן הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעח

ע"ד הוראה חדשה שמצא בהגהות מהרש"ש של ש"ס ווילנא מגילה ג' דאם נפל אי' בקדרה בפסח ונתבטל בששים ואח"כ נפל לתוכה חמץ ויש ששים כנגדו בטל ג"כ מטעם דא דאמרי' בזבחים ל"ב ע"ב הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו ע"ש ה"נ הואיל ואשתרי לענין אי' אחר אשתרי נמי לענין חמץ בפסח:
האמת אגיד כי אני שונא חדשות ודברים המופלאים בנוים על דברים ודמיונות רחוקים ואך למען אהבתו אש אשעשע קצת בד"ת הנה הטו"א במגילה שם הק' אהא דקאמר ולאחותו מה ת"ל וכו' דלמא חד קרא צריך לכהן ונזיר שלא יטמא לקרובים דהו"א הואיל והותר לו טומאת קרובים לכהונתו הותר נמי לנזירתו וכדאמרינן בהאי דזבחים הנ"ל הואיל והותר לצרעתו הותר נמי לקריו, ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא התם לא משכחת ביאה במקצת לבהונות רק במצורע והא לא כתיב בשום מקום דטבול יום דבעל קרי אסור לבהונות דא"כ לא הי' אפשר לומר הואיל ואשתרי לצרעתו אישתרי לקריו רק אסור ביאה במקצת שלא לבהונות אבל לבהונות אמרי' כמו דשריא תורה ביאה במקצת של מצורע ה"ה דשריא לבהונות כל ביאה במקצת של טבול יום אבל הכא כיון דאסרה תורה בהדיא טומאת קרובים לנזיר ולכהן שריא טומאת קרובים ל"ל כמו דשריא לכהן שריא נמי לנזיר כיון דמשכחת אי' טומאת נזיר לקרובים באינו כהן:
אלא דמטומאת מתים וזיבה נדחה לכאורה מ"ש דגם שם משכחת צבור טמאי זיבה לחוד מ"מ י"ל דזיבה בצבור לא נאסר בהדיא רק שלא הותר אבל אם היו מתחלה טמאי מתים הואיל ואשתרי אשתרי אבל טומאת נזיר לקרובים שנאסר בהדיא ל"ש הואיל ואשתרי, ועוד י"ל דמטומאת מתים וזיבה לק"מ דהתם שם אחד של טומאה והכא כהן ונזיר שתי שמות וכמ"ש תוס' יבמות דף ז' בתירוצו ומה שהק' טו"א הלא לסתמא דגמרא ביבמות ז' בנשא מת ומת אפי' בשתי שמות אמרי' אשתרי י"ל דהיינו דוקא בשוין אבל מקילתא לחומרא לא ואף דהוכיח טו"א דאפילו מקילתא לחמירתא היינו בשם אחד אבל לא בשתי שמות:

וגם נראה דהרי אי ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית דחי אפי' תרי לאוי ועיין תוס' יבמות ג' ד"ה ל"ת וא"כ כיון דאי לאו עליה הו"א דעשה דיבום דוחה מטעם עדל"ת אפי' שני איסורים אלא דאין אומרים כן כמ"ש תוס' שם דשאני א"א דמצותו בכך לכן שפיר אמרינן כיון דאשתרי אשתרי דנגד זה הוי כשם אחד אבל בכבוד בריות דקרובים שפיר יש לומר נהי דאשתרי לאו אחד שני לאוין לאו אשתרי וכפרש"י:

ועוד נ"ל דיש חילוק אם השני איסורים הן מצד דבר הנאסר אמרינן אישתרי אבל אם הוא מצד הגברא ל"ש אישתרי דמעיקרא הי' כהן ולא נזיר ועתה הוא נזיר ונעשה כבריה חדשה ולדידי' לא אשתרי כלל כמו כהן הדיוט שמותר באלמנה ונעשה כה"ג דלא אמרינן אישתרי רק באירס כשהי' כהן הדיוט ונתמנה לכה"ג ביבמות ס"א ע"א:

והטו"א רצה לתרץ דמקילא לחמירתא לא אמרינן הואיל ואישתרי והק' ע"ז מנזיר מ"ו דס"ל דנזיר וכה"ג יטמא נזיר שאינו קדושת עולם ואל יטמא כהן שהוא קדושת עולם אלמא כהן חמיר יעי"ש, ולק"מ דודאי אי גרסינן התם בדברי חכמים ואל יטמא כהן הדיוט א"כ מוכח מהתם דכהן חמיר אבל למאי דגרסינן התם ואל יטמא כה"ג א"כ שפיר י"ל דכהן הדיוט קיל מנזיר שמותר בטומאת קרובים משא"כ נזיר ונהי דכה"ג חמיר מכזיר הלא בכה"ג נמי אסור טומאת קרובי' ול"ש הואיל ואשתרי אלא בכהן הדיו' והוא מקילא לחמירתא

ושוב ר"ל למאי דאמרינן ביבמות ז' דגם לעולא אם ראה קרי בליל ח' דאסור להכניס ידיו לבהונות משום שלא יצא לשעה שהוא ראוי להביא קרבן והכי חל אי' נזיר קודם שהותר אי' כהונה והק' הא משכחת שקיבל נזירות אחר שמת קרובו, ולפענ"ד כיון דהאי ברייתא דולאחותו ר"ע היא ור"ע ס"ל לה יטמא מצוה בזבחים ק' א"כ אין נזירות דמושבע ועומד מהר סיני הוא ואפי' את"ל דחל בכולל לבטל את המצוה היינו אם חל מעיקרא על דבר רשות אבל אם כבר המצוה עליו תחלה אינו חל כמ"ש אחרונים בהא דאם אומר שבועה שלא אוכל מצה והוא בליל פסח דאינו חל בכולל ועיין בנזיר דף ד':

ושוב תמה עמ"ש תוס' ביבמות הנ"ל לרבא דאמר ערוה גופא לא צריך קרא הא צריך בנשא מת ומת ואח"כ נשא חי דלא נימא הואיל ואישתרי אי' אשת אח אישתרי נמי שאר ערוה והק' הלא רבא ס"ל בזבחים הנ"ל דל"א אישתרי אלא גבי טומאת מת דדחויה בצבור אישתרי נמי טומאת זיבה אבל לא במצורע וה"נ אי' א"א הותרה בייבום ולפענ"ד לק"מ דמצורע ודאי הותרה דאינו מצוה להביא קרבנותיו ואינו מביא רק להכשירו בקדשים כדאמרי' בשבועות ואין כאן מה שידחה אי' ביאה במקצת א"כ ודאי הותרה אבל ביבום

דאיכא מצוה שפיר י"ל דאיסור אשת אח רק הודחה מפני מצות ייבום ודוחה גם שאר איסור ערוה:

ומתוך דברים אלה ימצא חילוקים שאין ענין לנדון הנ"ל להא דהואיל ואישתרי אישתרי ובפרט דמקילתא לחומרתא ל"א הך הואיל וחמץ אינו בטל משום דחמיר דאית בי' כרת ולא בדילי מיני' כולה שתא כמ"ש מג"א רס"י תמ"ז וגם אית בי' ב"י וב"י ועיין תוס' רפ"ק דפסחים:

ועוד דל"א אישתרי אלא באשתרי מכלל אי' אבל בנידון דידן לא אשתרי באי' הראשון מכלל איסור כלל דכך דינו מתחלה שאינו אוסר יותר מששים, ועוד דרבא בזבחים שם לא ס"ל כלל האי סברא אלא אמרינן להאי אישתרי להא לא אשתרי ועיין רמב"ם פ"ג מביאה מקדש הח"י וכ"מ שם, [ועיין ב"ש או"ח סי' ר' ד"ה ובני באר רחובות בזה] והנני חותם בברכת התורה ולומדיה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קעט

אלפי שלומים, מגבהי מרומים:

לבני אהובי הרבני החו"ב וכו' כמו"ה בן ציון נ"י:

מכתבך קבלתי ושמחתי בשלומכם וגם אנחנו תלי"ת בריאים ושלימים אך כעת לבי בל עמי לטייל בארוכה על שדה הפלפול מרוב קל"י ע"ת שאינם עשויין לנחת וה' ימהר ישועה בכל עת ובכל שעה, ומ"ש לתמוה על דברי הש"ך בסימן ק"ה סקח"י שכתב דחתיכה אחר שנמלחה כדינא שבלעה דם אינה אוסרת שאר חתיכות ע"י מליחה וצליה שהוא נגד דברי רשב"א חולין ק"ח דאחר שהעלה דאי' בלועה אינו יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב והקשה ממוליתא דשריא דכבולעו כך פולטו אלמא יוצא אפי' בלא רוטב ותי' דדם מישרק שריק וכתב דלפ"ז חתיכה שנאסרה מחמת בליעת דם אוסרת חתיכת רותח שבצדה אפי' ביבש וסיים וצ"ע, הנה על הש"ך אין קושיא שהוא כתב כן לדעת תו"ח ושאר פוסקים דלא שמיע להו ולא ס"ל הא דרשב"א ומה דמיבעיא לי' לרשב"א פשיטא להו, אמנם גוף דברי רשב"א תמוהים לפמ"ש כיון דדם מישרק שריק יוצא בליעתו מחתיכה בלא רוטב לפי שאינו מיסתרך א"כ אמאי אוסרת חתיכה שבצדה נהי דיוצא מחתיכה ראשונה בלא רוטב אבל אינו נבלע בחתיכה שבצדה דדם מישרק שריק כדאמרינן בחולין קי"א גבי כבדא עילוי בישרא משא"כ בהא דמוליתא דפי' רש"י

שם שממלאים טלאים ותרנולים בין בשר לעצמות וא"כ אין מקום לדם לזוב ולצאת וע"כ נבלע ומשו"ה צריך לטעמא דכבכ"פ ועיין תוס' פסחים ע"ד ד"ה כבולעו וצע"ג:

ויותר תמוה דלפמ"ש הש"ך דדוקא דם הבלוע בו ממקום אחר אינו יוצא מחל"ח בלא רוטב אבל דם של עצמו שפיר יוצא א"כ מה הקשה רשב"א ממוליתא הלא שם הבשר שממלאים בו יש בו דם של עצמו ועיין ברש"י ותוס' שם וזה שפיר יוצא ע"י צליה ואי דקושי' רשב"א היתה אהא דאמרינן כבכ"פ והרי התרנגולים והטלאים בולעים ממק"א מן המילוי ואינם פולטים בלא רוטב ובזה הי' ניחא דהק' מה דאמרינן כבכ"פ ולא קשיא לי' מקושי' אביי דפריך והא קא בלעה דמא, ז"א דודאי לאחר שבלע ונסתרד אינו יוצא בלא רוטב אבל בולע ופולט מיד אינו מסתרך כלל ויוצא מיד דנורא מישאב שאיב וכמו דאמרינן במליחה לאחר שנסתמו נקבי הפליטה שוב אינו פולט ע"י המליחה או אפשר לסוחטו אסור וכתבו ראשונים לפי שאינו יוצא כולו אפילו ע"י בישול לאחר שנסתרך ומ"מ בניער וכיסה מיד מתפשט בכל החתיכות אפי' נפל על חתיכה אחת שחוץ לרוטב ויש לי הרבה דמיונות וראיות לזה ואין פנאי להאריך כללו של דבר צריך אני לעשות לי רב להבין דברי רשב"א וא"כ אין חידוש שת"ח וש"ך ופוסקים לא ס"ל כן:

ואשר שאלת מה עמדי בפירוש דברי טו"ז סוס"י ק"ה סקכ"ז מה שכתב ביישוב קושי' ב"י וכתב דרשב"א ס"ל שיש חילוק בין מלוח למעלה או למטה ש"מ דטעם שאסור וכו' באי' שמן מפני שהיתר תפל שלמעלה נעשה רותח ועל ידי זה מקבל טעם אי' שהוא שמן אבל הטור ס"ל אע"פ שהיתר נשאר צונן מ"מ השומן שבא מאיסור מלוח מפעפע בכולו לפי שהפעפוע בעצמו רותח ונפ"מ בין שני טעמים אלו דאלו לטעם הרשב"א שהוא רותח משמע דאלו בחתיכה אחת שבולעת אי' דאורייתא ע"י מליחה נאסרה כולה כיון שהמליחה של אי' שומן עושה רותח את חתיכת ההיתר ה"ה נמי בכחוש בחתיכה אחת דלא הצריכו שומן אלא מחתיכה לחתיכה דאינה בולעת בכחוש אבל בחתיכה אחת ודאי פולטת מה שבלעה בכל חלקים כיון שהוא רותחת וכו' ואין הבנה לדבריו מהאי נפ"מ שכתב ועיין משב"ז סקכ"ז, ונ"ל דכונתו אם מלח חצי חתיכה וחציה השני' לא מלח א"כ לרשב"א ומה חתיכה של אי' עושה רותח לחתיכה אחרת של היתר כ"ש שאם חצי חתיכה מלוחה שמרתחת חציה האחרת וא"כ אם נפל עלי' אי' כחוש והיא תתאי או אי' מלוח כחוש נאסרת כולה דלא בעינן שמן אלא מחל"ח דאין אי' כחוש מפעפע מחל"ח אבל בחתיכה אחת מתפשט בכולה כיון שהיא רותחת אבל לטור דאין חתיכת היתר נעשה רותח מחמת מליחה רק כיון שהפעפוע רותח ושמן מפעפע בכולו אם כן גם כאן אין החציה שלא נמלחה רותח ואם נבלע איסור כחוש מלוח שאינו מפעפע בכולו

אינו אוסר החצי שלא נמלחה שאינה רותחת ואפילו החצי שנמלחה אינה נאסרה רק כדי קליפה כיון שאין הפעפוע שמן והוא רותח רק ע"י מליחה אינו מפעפע בכולו:

ועוד נ"ל דכך כונתו דהא דאמרינן דבצלי ומליחה אין אי' כחוש מפעפע בכולו היינו דוקא ע"י בלוע מחתיכה אחרת של אי' אבל בחתיכה אחת שקצתה אסורה וכולה מותרת ומשכחת לה שאסר אותו קצת בקונם או בהוציא עובר את ידו ביו"ד סי' י"ד אם מלח החתיכה ולרשב"א נעשית כולה רותח שפיר מתפשט בכולה וכן בצלי והא דפסק בס"ה דגדי כחוש שצלאו בחלבו דאינו מפעפע בכולו היינו משום דחלב טמא הוא תותב קרום ונקלף כדאמרינן בחולין מ"ט ע"ב וא"כ אינו חתיכה אחת עם הגדי ואפילו שומן הגיד שהוא טהור מה"ת אפשר דלא מקרי חתיכה אחת עם הירך כיון שזה שומן וזה בשר ולהכי בכחוש אינו מפעפע בכולו אבל חתיכה אחת לגמרי שפיר מפעפע בכולו אפילו כחוש אם הוא רותח וזה לרשב"א אבל להטור אין החתיכה נעשה רותח מחמת המליחה רק מה שפולט הוא רותח ואם הוא שמן מפעפע בכולו ואם הוא כחוש אינו מפעפע בכולו וא"כ אפי' בחתיכה אחת קצתה אסורה ונמלחה אין הפליטה מפעפע בכולה כיון שהפליטה כחושה והחתיכה צוננת וא"ש, והא דנקט שבולעת אי' דאורייתא היינו משום די"א בס"ט ס"ל דכל מליחה אינו אוסרת רק כ"ק ופי' טו"ז אפי' בשמן וא"כ אפשר לדידהו דאפי' בחתיכה אחת כנ"ל אינו מפעפע בכולה ועיין בש"ך סקל"ח דבאיסור דרבנן יש להקל ולהכי נקט שבולע איסור דאורייתא, ובזה תהי' שביתת קולמסי כעת כי אני טרוד מאוד ולעת הפנאי אראה מ"ש לאחיך בני הרב נ"י וה' ירחיב לנו במהרה כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה:

תשובה קפ

עוד להנ"ל

מ"ש בהא דקי"ל ביו"ד סימן קי"א ס"ח היו כאן שתי קדרות של היתר וכו' ובטו"ז סק"ו הקשה דהכא משמע דאם יש בשתיהן כדי לבטל אין מצטרפין ובסוף הסי' פסק דבאדם אחד מצטרפין וא"ל דהכא מיירי בשל שני בני אדם דהא הטור כתב דאין חילוק ופרישה בשם רש"ל תי' דהכא כיון שיש שתי נפילות אחת היתר ואחת אי' גרע טפי מלקמן שאין שם אלא נפילה אחת וע"ז האריך הטו"ז בקושי' עיין בפנים וגם גוף הסברא תמוה, ולפענ"ד לפמ"ש הש"ך בסי' זה סק"ד דבשתי חתיכות אחת של היתר ואחת של אי' שנתערבו קודם נפילה אין היתר בנפילה אחת בקדרה של היתר משום דכל אחד הוי כגופו של איסור רק בשתי קדרות של היתר דאז אפילו בחתיכה אחת יש היתר ע"ש

ולפ"ז נ"ל סברא ישרה בשלמא בסוף הסימן שהי' רק נפילה אחת וא"י לאיזה קדרה נפל אם הי' שואל על קדרה אחת היתה שאלה שא"י אם נפל בה האי' או לא היינו מתירין אותה רק כיון ששואל שנפלה לאחת מן הקדרות וא"י לאיזהו אנו אוסרים אותה וא"כ הקדרה שניה גורם לאסור כיון ששואל על שתיהן לכן גם היא בכלל ספק ומצטרפת לבטל אבל כאן מיירי שנתערבו החתיכות קודם נפילה וא"כ אם הי' שואל על קדרה אחת שנפל בתוכה אחת מן החתיכות וא"י איזהו היינו אוסרים כש"ך הנ"ל וא"כ אין חברתה גורמת לה אי' שגם אם שאל עליה בפני עצמה היתה אסורה רק ששואל על שתיהן מפני שהיו שתי נפילות וא"כ אין חברתה גורם לה אי' ולא מקרי שהיא בכלל ספק ואינה מצטרפת לבטל ועיין פלתי סוס"י זה:

ומה שהביא הב"ח מדברי הטור שאינו מחלק בין אדם אחד לשני בנ"א אלא בצבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים וכו' ולא כתב כך גבי שני ציבורין וכו' ושני בתים וכו' מביא ראי' רק דבשני ציבורין ובית אחד בדוק והשני אינו בדוק אפי' באדם אחד אם שואל על בדוק לחוד שא"י אם עכבר דשקל חמץ עייל או דשקל מצה עייל אין צריך לבדוק משום חזקת בדוק ורק משום ששואל על שתיהן דודאי נכנסו שני עכברים בשני בתים וחד ודאי עייל חמץ והי' חייב לבדוק וא"כ בית האחר יגרום לו שיהי' מחויב לבדוק לכן אדרבה תלינן בבית השני כיון שאינו בדוק ואין לו הפסד בבדיקה אבל בצבור אחד וב' בתים בדוקים באדם אחד דהוי כבא לשאול בב"א כיון שא"א לפטרו מבדיקת שתיהן מחייבי לי' בשתיהם ועכ"פ מוכח משם דבמקום דחבירו גורם לו האי' גורם לו נמי היתר וה"נ אם רק חבירו גורם לו אי' מצטרף לבטל ואם אינו גורם אי' שבלא הוא אסור אינו מצטרף לבטל ומ"ש בשני ציבורין שני בתים בדוקים הוא טעות סופר דמוכח דבטור שם נקט גבי שני ציבורין שני בתים א' בדוק ואחד שאינו בדוק ע"ש:

וכ"ז בנתערבו קודם נפילה אבל אם לא נתערבו קודם נפילה אם הי' שואל על קדרה אחת שא"י אם נפל לתוכה אי' או היתר הי' תולין לקולא ורק משום ששואל גם על חברתה שהי' חתיכה אחת של אי' ואחת של היתר ונפלו בב' קדרות וא"י לאיזה נפל ההיתר ולאיזה האיסור אוסרין שתיהן בזה שתיהן מצטרפות לבטל אפי' בשתי נפילות כיון שחברתה גורם לה אי' מצטרפות לבטל ובזה מיושבים כל קושי' טו"ז הפוך בה והפוך בה ותמצא שכן הוא ובזה תנוח דעתך וגם ה' יתן הטוב ויאר פניו אתנו סלה כנפש אביך הנאמן הדושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפא

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' וצויתי את ברכתי תרנ"ב לפ"ק:
בימי הספירה תופיע עליו נארה ליום מתן תורה לאהובי מחותני ידינ"פ הרב הגאון הגדול כקש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקש ולכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:
נועם מכתבו בא אלי וכו' ומה שיצ"א לחדש דטעם הנבלע בקדרה לכ"ע אסור מה"ת עפמש ריטב"א בחולין קי"ב שאפי' אי טע"כ לאו דאו' מ"מ כל שהטעם עומד לעצמו שלא נבלע לכ"ע אסור ויצא ליישב בזה קושי' אמאי לא ילפינן טע"כ ממאי דהצריך התורה שבירה בכלי חרס ומריקה ושטיפה בכלי מתכות דכיון דהטעם שעומד בכלי בפ"ע לכ"ע אסור מה"ת אפי' טע"כ לאו דאו' ממילא חל עליו שם נותר וע"כ צריך לקיים המצוה לבער או בשבירה או במו"ש, במחכ"ת בחפזיו כתב כן שהרי סיים הריטב"א אלא כשנבלע הטעם בד"א כהאי דמשרת וגיעולי עכו"ם ובב"ח וכו' והרי ג"כ נבלע בכלי ומ"מ נקרא טע"כ ולא מקרי עומד בפ"ע אלא כשהוא בעין ואינו נבלע בשום דבר ולא באוכל ולא בכלי אבל בנבלע בכלי שפיר נקרא טע"כ ואי טע"כ לאו דאו' אינו נאסר ומשו"ה לחד מ"ד שפיר יליף מגיעולי מדין טע"כ דאו' וא"כ גם ממריקה ושטיפה יש למילף ויש להאריך בזה אך הזמן בוגד בי:
אחרי כותבי נתישבתי דמדברי הריטב"א אין ראי' כ"כ דבגיעולי מדין הי' בלוע בכלי גם היתר וא"כ האי' נבלע גם באוכל של היתר אבל בנבלע האי' לבד בכלי כמו במריקה ושטיפה בקדשים שפיר י"ל דהוי כעומד בפ"ע וכמונח בקופסא אבל מהא דילפי' טע"כ מגיעולי מדין מוכח שפיר דגם בלוע בכלי האי' לבד בלי היתר מקרי טע"כ דאל"כ דלמא צותה תורה להגעיל משום כלים שאי' לחוד נבלע בהם דזה אסור אפי' טע"כ לאו דאו', ויש לדחות לדעת מ"ע סי' צ"ו דכשהאמצעי המבליע הוא דבר היתר מהני הגעלה אבל כשהכל דבר אי' בעי ליבון אפי' הוא דבר לח ע"ש א"כ ל"ל דגיעולי מדין היינו בנבלע אי' לחודא דא"כ איך מהני הגעלה, אלא דא"כ גם התי' על קושי' אינו כלום דממריקה ושטיפה דהיינו הגעלה שפיר מוכח טע"כ דע"כ כיון דמהני הגעלה נבלע באמצעית היתר וא"כ אינו עומד בפ"ע רק נבלע בהיתר ושפיר מקרי טע"כ והבן וד' ירחמנו ויאר פניו אתנו במאור התורה והעבודה כנפשו ונפש מחותנו ואוהבו דוש"ת:

תשובה קפב

עוד להגאון הנ"ל נר"ו

מכתבו הנעים הגיעני בזמנו אך סיבות שונות מנעוני מהשיב עד היום ואשר תפסני עמ"ש [בתשו' הנ"ל] דבלוע הנבלע בקדרה לא מקרי טעם עומד בפ"ע והבאתי ראי' דריטב"א כתב גם גיעולי עכו"ם וזה בלוע בכלי ומ"מ נקרא טע"כ ותמה פר"מ בגיעולי עכו"ם אין אנו דנין על בלוע בקדרה רק על המאכל שיבשל בתוכו וזה בלוע במאכל שפיר הוי טע"כ אבל במו"ש אנו דנין על בלוע בתוך הכלי שנעשה נותר ומחויב לבערו וזה עומד לעצמו, תפס מרובה תפס לפי שאני כתבתי מעט בקוצר אמרים אבל כונתי הי' כי לא עלה על דעתי שיסבור מעלתו דאם טע"כ בבלוע במאכל לאו דאו' ואם מבשל בכלי קדשים הטעם הנפלט מן הכלי לתוך המאכל הוי כמאן דליתא כי הוא רק טעם ואינו כעיקר ואין זה נותר כלל שיהי' מ"מ כלי מתכות טעון מריקה ושטיפה וכ"ח שבירה משום ביעור נותר מדופני הכלי שכל זמן שהוא בדופני הכלי הרי הוא כמבוער כמ"ש מג"א רס"י תנ"א בשם ראב"ן גבי חמץ הגם שיש לחלק בין חמץ לנותר ועיין תה"ד סי' קפ"ג דמדמי בלוע בכלי לטומאה וטהרה בלועה רק כיון שאפשר להוציא הבלע ע"י בישול אינו כמבוער רק כמונח בקופסא ועי' חת"ס יו"ד סי' קי"ד והתינח אם בלוע במאכל טע"כ דאו' אבל אם בלוע במאכל טע"כ לאו דאורייתא א"כ כשמצאו בלעו אינו נותר והוי כמאן דליתא מ"מ כל זמן שבלוע בכלי הוי כמבוער ואמאי צריך מריקה ושטיפה ושבירה בכ"ח ועיין רמב"ן בחומש פ' בהר שכתב אבל הטעם כיון שנבלע מתחלה מבוער הוא ע"ש:

ואפי' לדעת הר"ן שלהי ע"ז דאף דלינת לילה פוגמת מ"מ כיון שאינו פוגם בדופני הקדרה רק בתבשיל הבא אחריו הצריכה תורה ביעור ולא אמרי' דבדופני הכלי הוי כמבוער כיון שאם יוציא בלעו יהי' נוטלפ"ג ע"ש ז"א דשאני התם לבתר דאמרי' טע"כ דאו' א"כ כשמוציא בלעו הרי הוא בעין רק שבאכילה מותר משום שאינו נהנה מן האי' וכמ"ש הר"ן ע"ז ס"ז וגם א"י לחול עליו שם נותר כשהוא פגום אבל מ"מ כיון דכשמוציא בלע הרי הוא בעולם רק שהוא פגום וא"כ בדופני הכלי אינו כמבוער מן העולם וכיון שאז אינו פגום שפיר יכול לחול עליו שם נותר אבל אי טע"כ לאו דאו' וחד בתרי בטל א"כ כשמצאו בלעו הוי כמאן דליתא ומבוער מן העולם אז מודה הר"ן דגם בדופני הכלי הוא כמבוער, וכ"מ מריטב"א שלהי ע"ז ד"ה ר"א שכתב ולא אמרו היתרא בלע אלא בקדשים דבשעה שבלע לא הי' נאסר כלל דאי' משום נותר הוא והאי שעתא אכתי לא הי' נותר וכו' ואחר שנבלע נעשה נותר והאי שעתא אין אי' נותר ראוי לחול אלא על מה שראוי לפלוט ע"י הגעלה שהוא בלועה גדולה שיהא בה נתינת טעם וכשהגעיל אעפ"י שנשאר בה מעט שאינו נפלט אלא ע"י האור אותו מעט שנשאר אינו אוסר וכו' מבואר כמ"ש דכל זמן שבלוע בכלי הוי כמבוער וכשפולט מתבטל אינו חל עליו שם נותר כלל:

ולכן חשבתי בכוונתו לפמ"ש ריטב"א בחולין צ"ח הפרש בין טע"כ להמל"א דטע"כ הוא בשאין שם ממשות איסור רק טעמו והמל"א הוא שם ממשו של אי' מעורב ונבלל יפה בהיתר ונעשה גוף אחד וכתב שם שגם בנפל ממשו של איסור ונימוח מקרי טע"כ ע"ש ומדאמר דהיתר מצטרף לאי' הוא באי' מעורב בהיתר ונעשה גוף א' וזה אפילו טע"כ לאו דאו' פירשתי כוונתו דאף שגם אם נתערב ממשו של אי' ונימוח מקרי טע"כ היינו דוקא בנבלע בחתיכה של היתר דאז אין כאן בחתיכה ממשותו של אי' אבל אם נתערב ממשותו של אי' שנימוח לח בלח זה אסור אפי' טע"כ דרבנן ובזה שייך המל"א ולהכי כתב פר"מ דלריטב"א כל שהטעם עומד בפ"ע וא"כ הטעם הבלוע בכלי שעומד בפ"ע הוי עיקר ולכן כשמבשל אח"כ בלח הוי כלח בלח המעורב ואסור אפי' אי טע"כ לאו דאו' ועיין באשר"י שלהי ע"ז דבלח בלח המעורב ל"ש לומר מבלע בלע מפלט לא פלט דאינו נפרד זה מזה ע"ש וא"כ כגוף אחד הוי ואסור אפי' טע"כ לאו דאו' ושפיר צריך מו"ש ושבירה בכ"ח וע"ז שפיר השבתי שהרי הריטב"א כתב שגם ג"ע הוי טע"כ ואי נימא דבלוע בכלי הוי כמונח בקופסא בעין והוי עיקר א"כ הגעלה דהוא כשמשתמש בלח היכי משכחת לה דהוי טע"כ דהא נתערב עיקר אי' לח בלח וזה אסור אפי' טע"כ לאו דאו' אע"כ שגם בלוע בכלי מקרי טע"כ ולזה נתכוונתי מתחלה אלא שקצרתי במובן ועדיין אני עומד בדיבורי:

ואמנם בגוף הדבר שפשוט אצלו דלריטב"א חולין קי"ב דכל זמן שהטעם בעין אסור מקרא דהטמאי' אף אי טע"כ דרבנן גבי בלוע בכלי חשוב כבעין רק בלוע באוכל מקרי טע"כ מסתפקא לי טובא והרי אמרי' בע"ז ע"ו בעידנא דקא פליט לא איתי' לאיסורא בעין ופירש"י שבתוך דופני הכלי הי' בלוע ומעולם לא הוכר איסורו ע"ש אלמא דזה מקרי ליתא לאי' בעיני' רק בלוע וא"כ א"א ללמוד מהטמאים והוי רק טעם בלא ממשות ואי טע"כ לאו דאו' שרי, ואדרבה מדברי ראב"ן שהביא מג"א רס"י תנ"א משמע להיפך דטפי עקרי' בלוע ואינו בעין בנבלע בקדרה מן בלוע במאכל שהרי כתב ול"ד לחמץ שנתערב שאסור להשהותו דהתם נראה הוא אלא שאינו ניכר אבל בלוע בכלי אינו נראה ומצוי הגם שיש לדחוק דגבי נראה ומצוי הוא טפי בכלי מבאוכל ומ"מ נקרא בכלי בעין טפי מבאוכל אבל לא מסתבר:

אבל מצאתי סעד לסברתו בדברי האחרונים ביו"ד סי' צ"ט דהא דעצמות מצטרפין לבטל האי' דדעת קצת פוסקים דרק משום שיש בהם לחלוחית מצטרפין לבטל אבל קדרת היתר אינה מצטרפת לבטל אף שהאי' מתפשט שם משום דהוי כמונח בקופסא ואפי' להנך דסוברי' דגם באין בהם לחלוחית מצטרפין לבטל וחרס חדש שבקדרה נמי מצטרף

לבטל וכן קליפי ביצים והא דאין קדרת היתר מצטרפת לבטל היינו משום דשבע מלבלוע וחדשה משום לא פלוג או לפי שבחוץ מגולה ורק בפנים יש רוטב אינו מתחלק בשוה מ"מ טעמם משום שהטעם מתחלק בשוה וכיון שנבלע בכלי פחות מס' דהוא רק משהו אין בו כח לצאת אבל בנבלע הרבה שפיר הוי כמונח בקופסא עיין פמג"ד במשב"ז שם ועיין אלי' רבה או"ח תמ"ז אות א' שמחלק דוקא בלועה באוכל אין כח במשהו לצאת משא"כ בכלי וזה סעד לסברתו דכלי מקרי בעין:

אך מ"מ אין קיום לתירוצו דאכתי תקשי הא מוכח טע"כ דאו' מדהצריך רחמנא שבירה לכ"ח ואמאי נגעלנו קודם שנעשה נותר ואף שאינו יוצא מידי דפיו מ"מ פולט ובולע מן המים ועיין טו"ז סי' צ"ג סק"ב מ"ש על דברי ר"י הלבן וא"כ יהי' הבליעה קדשים נבלע גם במים וכיון דנבלע במשקה שוב אי טע"כ לאו דאו' אינו נותר ועיין תוס' זבחים צ"ז ד"ה ממתין אי עביד מו"ש קודם שנעשה נותר או לא אבל אפי' אי אמרי' דמותר לעשות אחר שנעשה נותר מ"מ מותר לעשות גם קודם לכן ואמאי כ"ח ישבר ודוחק לומר דמיד שמבשל בה פעם ראשון שבע לבלוע ואם יבשל בה מים אח"כ אינו פולט רק מעט וא"כ הבלוע רבה על המים הנבלעים ולא מקרי טע"כ והוי כבעין כמ"ש ריטב"א בחולין צ"ח דזה דוחק, ועוד דל"ל מו"ש בכלי מתכות ואמרי' בזבחים צ"ו ע"ב במים ולא ביין וכתבו ראשונים משום דיין אינו מפליט כמים ומה בכך יגעלנו ביין קודם שנעשה נותר והוי רק טע"כ ואינו נעשה נותר, ויותר קשה דמעיקרא דדינא פרכא שהרי מבשל הבשר במים הרבה כדרך בישול דלהכי מהני מו"ש ולא בעי ליבון לפי הס"ד בע"ז ע"ו וגם לפי המסקנא דשם גם בתשמישו ע"י האור סגי בהגעלה מ"מ האמת שדרך בישול כן והרי המים אינן נעשי' נותר רק טעם הבשר והרי טעם הבשר נבלע במים ואי טע"כ לאו דאו' אינו נעשה נותר כלל אף שהוא בכלי כמונח בקופסא מ"מ גם בקופסא מונח נבלע במים אע"כ דטע"כ דאו' וזה תשובה גדולה על דבריו:

ועוד אני אומר דבר חדש דהא דכתב הריטב"א דכשהטעם עומד בפ"ע אסור אפי' אי טע"כ דרבנן היינו משום דילפי' לי' מן הטמאים לאסור צירן ורוטבן כמבואר בדבריו שם חולין קי"ב ולפ"ז ה"ד אם בשעה שיצא ממנו הי' עיקרו נאסר אבל כאן בשעה שפלטו רוטבן לא הי' הבשר נותר ליכא למילף מהטמאים שיהי' הרוטב נעשה נותר ויחול עליו איסור חדש:

וראי' ברורה לזה שהרי בכורות וי"ו פריך ל"ל גמל גמל לרבנן ואת הגמל לר"ש ת"ל מהטמאים לאסור צירן ורוטבן והנה זה פשוט דמגמל גמל ואת הגמל לא ילפי' רק דכל היוצא מן הטמא טמא וא"כ צריך להיות טמא בשעה שיוצא ממנו וא"כ שפיר אצטריך

הטמאים דאפי' אם בשעה שיוצא הוא היתר אפשר שיעשה אח"כ אי' כמו בנותר הנ"ל וכ"ת דקושית הגמ' הי' לכתוב הטמאים ולא ליבעי גמל גמל ז"א דאי לאו דכתיב גמל גמל הו"א דהטמאים הוא רק בטמא שיוצא ממנו אבל כיון דכתיב גמל גמל לרבות היוצא מן הטמא טמא מוקמי' הטמאי' דאפי' אם בשעה שיוצא ממנו טהור נמי טמא אחר כך כמו בנותר הנ"ל וכדאמרינן פרק קמא דקידושין גבי תושב ושכיר אלא על כרחך דפשיטא לי' להש"ס דגם אי ילפינן מהטמאים אינו אסור אלא אם בא מדבר האסור בשעה שיוצא ממנו ומשום דכל היוצא מן הטמא טמא אבל אם בא מדבר שטהור בשעה שיוצא ממנו לא יכול לחול עליו שם איסור אחר כך דכל היוצא מן הטהור טהור ובזה אצא בטהרה וד' יטהר לבבינו לעבדו באמת ובתמים בטוב ובנעימים ויאיר עינינו בתורתו כנפשו ונפש ידידו נאמנו מחותנו הדוש"ת באהבה רבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפג

שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים תרנ"ד לפ"ק

כצאת השנה, יפרח כשושנה, אהובי תלמידי הרבני החו"ב כמו"ה זישא נ"י פר"מ בק"ק נירעדיהאז:

מכתבך בא הנה בזמנו והי' לי שן בייסורים קשים והייתי מן הלמדין ואין משיבין ועתה כי נוח לי תלי"ת באתי להשיבך תשובה מאהבה, ותחלת פיך בשאלה שלשו פשטידא ביין ואח"כ נודע שהי' יי"נ ועלה בדעתך להתיר למאי דקיי"ל ביו"ד סי' קל"ד דסתם יינם בטל בס':

תמהני עליך הרי אפי' ביי"נ גמור אינו אוסר במשהו אלא במינו אבל במין בשאינו מינו הוא בנו"ט כמבואר סי' הנ"ל ס"ג וכאן הוא מבשא"מ ודאי בטל, ושוב כתבת לדמות זה למ"ש ביו"ד סי' ק"ב ס"א בהג"ה מיהו אם ליבנה בה המאכל או נתנו בקדרה לתקן הקדרה כגון שמלאוה בתרנגולת אינה בטילה וא"כ גם כאן היין שלשין בו עומד במקום המים ודמי למים ומלח לגבי עיסה לענין תחומין ולא בטל ואך הנך נבוך דמטו"ז שם נראה דלא בטל משום דעביד לתקן המאכל וזה כתי' תוס' סו"פ משילין אבל הש"ך כתב הטעם משום דלחזותא עביד וחזותא לא בטיל ומשמע לדידי' שאין הטעם משום דעביד לתקן הוא המאכל ואפשר דגם הש"ך ס"ל כטו"ז וחדא מתרי טעמי נקט אמנם במג"א סי' תקי"ג סק"ז כתב דוקא היכא דלחזותא עביד לא בטיל אבל בלי חזותא אעפ"י שבא לתקן הקדרה כגון מים ומלח בעיסה בטל ונסתייע מש"ך הנ"ל עיין מחה"ש שם ולפ"ז

כאן ביין דליכא חזותא בטל שפיר ואין לדחות ממ"ש הטו"ז סי' צ"ח סקי"א לענין שומן דבטל כיון דלא הוי דבר חריף אף דלטעמי' עביד דהתם לאו מטעם הנ"ל אתי עלה כי אם מטעם דלטעמי' עבידי ואולם אם נאמר דסברא דלתקן המאכל דלא בטל הוא כמ"ש מג"א סי' תמ"ב בשם תשובת רשב"א דמשקים הנעשים מחומץ יין ודבש אסורים משום שעיקרו כך אינו בטל כענין ד' מיני מדינה א"כ אפשר שהיין שלשין בו עיסה לא מקרי עיקרו כך כיון דאסור ללוש במים או בד"א:

ואני טרם אענה אעוררך במ"ש שהמג"א סי' תקי"ג נסתייע מדברי הש"ך לא כן הוא ואדרבה דברי הש"ך הם כנגדו דמג"א ס"ל דתרתי בעי' עביד לחזותא ולטעמי' והש"ך סי' ק"ב ס"ל דבחד סגי או בחזותא עיין בשפ"ד סק"ה או בעביד לטעמי' וכן הבין המחה"ש סי' תקי"ג ע"ש:

ועתה אכתוב מה שנראה לפענ"ד בזה ואקדים דאחרונים תמהו על רשב"א שהביא מג"א סי' תמ"ב הנ"ל דכל שעיקרו כך אינו בטל א"כ מה פריך בביצה ל"ח וליבטלו מים ומלח לגבי עיסה הא כל שעיקרו כך אינו בטל, ולפענ"ד עפ"מ שהסברתי תי' שני שבתוס' ביצה ט"ל ד"ה משום שכתבו דכיון דהעיסה אינה נלושה אלא ע"י המים והקדרה נתקנה בשביל התבלין א"כ כשעירב זה בזה הוי כאלו הוא מין אחד ע"ש וכן כתב הר"ן בנדרים נ"ב דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמב"מ דמי ע"ש ודבריהם צריכין תבלין ונ"ל עפמ"ש בעה"מ פסחים ר"פ א"ע וז"ל ויש להשיב ולהפריש בין טעם לטעם שכל הערובי' השנויים במשנתינו אעפ"י שהן עשויים לטעם טעמם משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין טעם האי' שהוא הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מסייעו לתת לו טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גרם לו להתבער בפסח ולעבור עליו באזהרה ואינו מתבטל ככל האי' שבתורה לפי שהדגן הוא יסוד אחד מיסודות המינים השנויים במשנתינו אבל טעם הראשון אינו ניכר בו ברוב הטעמים וכו' והיינו דחשבי להו לכולהו ערובי דמתני' בהמל"א ולא חשבי' להו בטע"כ וכו' ע"ש דבריו כי נעמו וזה סברת תוס' ור"ן דמים ומלח וקמח נעשה עיסה ואין כאן לא טעם הראשון ולא שם הראשון רק שאלו הג' מינים מחדשי' טעם חדש ושם חדש עיסה ושפיר הוי כמב"מ בין בשמא בין בטעמא ואינו בטל בדשיל"מ וא"ש [ע"ל סס"י קע"ה]:

ואמנם מבואר מדברי בעה"מ הנ"ל דהיכא דמחדש טעם חדש ואין טעם הראשון ניכר דל"ש בזה טע"כ אלא דמ"מ כתב רשב"א בתשו' שהביא מג"א סי' תמ"ב דכל שעיקרו כך אינו בטל כענין ד' מיני מדינה דכיון שהוא גורם טעם חדש זה א"א לומר דהוי כמי שאינו ולכן אינו בטל דהוי כמו דבר המעמיד שאינו בטל, ולפ"ז למ"ש מג"א סי' תמ"ב

סק"ט בשם או"ה דדבר המעמיד מה"ת בטל אלא מדרבנן אסור גם דבר שעיקרו כך אינו אסור אלא מדרבנן וכמ"ש מג"א בסק"א בדעת רשב"א דס"ל מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור, אלא דמדברי מג"א נראה דוקא בליכא כבכא"פ הוי מדרבנן אבל באיכא כבכא"פ הוי מה"ת שהרי כתב כן ליישב קושיתו דהא בגמ' מוקי דכותח הבבלי מיירי שיש בו כבא"פ וכו' אבל לפענ"ד דוקא גבי חמץ דהיינו כותח הבבלי הוי כבא"פ מה"ת דמרבי' מכל עירובו דכה"ג שמחדש בו טעם חדש אסור מה"ת אבל בשאר איסורי' אפי' איכא כבא"פ מ"מ הוי רק גורם ומעמיד ובטל מה"ת ורק מדרבנן אסור, ובזה מיושב סתירת הטור שעמדו עליו אחרונים עיין במחה"ש דכאן משמע דס"ל דדבר המעמיד מה"ת אינו בטל וביו"ד סי' פ"ז משמע דס"ל דדבר המעמיד בטל ככל אי' ולפמ"ש א"ש דדוקא גבי חמץ ס"ל דאינו בטל מה"ת כד' מיני מדינה דאיתרבאי מכל:

אלא דקשי' נהי דעיקרו כך מ"מ כיון דלא הוי רק מעמיד וגורם והרי לא האי' לחוד גורם טעם חדש זה רק גם היתרים גורמין א"כ הוי זוז"ג דקי"ל מותר אבל לא קשה מידי דכבר כתבו תוס' בע"ז מ"ח ד"ה ורבנן דהיכא דאין הגורמי' שווין זוז"ג אסור וה"נ אין הגורמים שווין ושפיר אוסר הרשב"א אלא דהר"ן בע"ז שם כתב דלפי המסקנא שם אפי' אין הגורמין שווין נמי זוז"ג מותר אבל הרמב"ן ותוס' ס"ל דגם במסקנא נשאר האי סברא וי"ל הרשב"א כוותייהו ס"ל מיהו בש"ג שם העלה דהיכא דאין הגורמין שווין אזלי' בתר עיקר הגורם ולפ"ז א"ש בהאי דרשב"א הגורמי' הם הדבש והחומץ ואין הגורמין שווין לכן ס"ל דאסור אבל בהאי דמים ומלח לגבי עיסה שהקמח הוא עיקר הגורם וכיון דאין הגורמי' שוין אזלי' בתר עיקר הגורם פריך שפיר וליבטלו מים ומלח לגבי עיסה וא"ש:

ואולי י"ל דבהכי פליגי רבא ור"א שם בביצה דרבא ס"ן דהיכא דאין הגורמין שווין אסור ולהכי משני תבליל לטעמא עבידי וטעמא לא בטל והיינו כדעת הרשב"א אבל ר"א ס"ל דאפי' אין הגורמין שוין זוז"ג מותר ולהכי אתי עלה משום דהוי כמב"מ ודשיל"מ אינו בטל אבל אם אינו דשיל"מ שפיר בטל:

ולפי דברינו מ"ש טו"ז סי' ק"ב סק"ו ואין לטעות מכח זה לענין מה דאמרי' בהרבה דוכתי חד בתרי בטל מה"ת במינו ובאינו מינו צריך ס' מה"ת ולומר דגם שם הוי מב"מ במידי דמתקן הקדרה כמו כאן דשם תלוי בטעם כיון שנו"ט באינו מינו והאי נו"ט בקדרה ממילא יש לו שם חומרא דאינו מינו ע"ש, ולפמ"ש בשם בעה"מ היכא דאין טעם הראשון ניכר אלא שמחדש טעם חדש שפיר ל"ש בי' טע"כ ובטל מה"ת כמ"ש בעה"מ ורק מדרבנן לא בטל אלא די"ל דטו"ז קאי בביצה שנותן לתקן המאכל דכל זמן דליכא

ס' טעם הראשון נרגש והוי שפיר טע"כ אלא ביש ס' אין טעם הראשון נרגש ומ"מ משנה טעם הקדירה לטעם אחר מקדמת דנא ומתקנו לכן הוי כמב"מ ואינו בטל בדשיל"מ:

ובזה יובנו דברי טו"ז בסי' צ"ח דמסיק דוקא דבר חריף דעביד לטעמי' לא בטול ולא שומן משום דדבר חריף משנה טעם הקדרה לטעם חדש אף שאינו נרגש טעם הראשון של הדבר חריף אבל שומן אינו משנה טעם הקדרה לטעם חדש לכן כל שאינו נרגש בו טעם הראשון של השומן מותר:

ובהכי מיושב קושי' מג"א סי' שצ"ז בסתירת המחבר שפסק שם סי"ב האשה ששאלה מחברתה מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדירתה ביו"ט הרי העיסה והתבשיל כרגלי שתיהן וכתב מג"א סק"ט ול"א דליבטל מים ומלח בעיסה דכיון שבא לתקן העיסה הו"ל כמב"מ ולא בטל בדשיל"מ עיין סי' תקי"ג וכתב דג"מ דכוונתו דשם בסק"ז מבואר דדוקא ביצה דעביד לטעמא וחזותא לא בטיל אבל מים ומלח בעיסה בטלים ולפ"ז דין זה סותר לדברי ב"י שם ולפמ"ש לק"מ דוקא ביצה אף שהוא לתקן הקדרה מ"מ אינו מוליד בה טעם חדש לכן בעי' דוקא לטעמי' וחזותא אבל מים ומלח בעיסה שנתחדש בה טעם חדש ודאי הוי כמב"מ ואינו בטל בדשיל"מ אף שאינו ניתנו לחזותא וכן תבלין בקדרה מוליד טעם חדש אינו בטל אפי' בלי חזותא ולק"מ, ומג"א שכתב בסי' תקי"ג משמע דאם אינו ניכר במראה אלא בטעם בטל אעפ"י שבא לתקן הקדרה כגון מים ומלח בעיסה בטל כמ"ש ב"י בשם תה"ד שדייק כן מראב"י במחכ"ת מחילת אלף לא דק בזה דלא נזכר כלל בב"י שם בשם תה"ד מים ומלח בעיסה רק על לבנו בביצה קאי ע"ש דוק ותשכח:

ועכ"פ בנידון שלך אפי' הוי מב"מ סתם יינם בטל בס' אפי' יין ביין כמבואר סי' קל"ד וגם אין עיקרו כך ולא ניתן שם לתקן רק לוקחי' יין תחת מים לצאת ידי ספק אם צריך נט"י וגם אין כאן חזותא וגם אינו דבר חריף ועיקר הגורם הוא הקמח בעיסה ודאי בטל הוא בס' ושרי:

ומה שהארכת בפ"י דתרומות מ"א ומ"ז ומ"י אין צריך לכתוב קושיתך אבל במ"א לדעת הר"ש מיירי בצונן גמור בלי כבישה ע"ש בר"ש ותראה שכן הוא ובמ"ז מיירי בכבישה ופי' הר"ש שכבשן במלח ומתקיימן ע"ש וכן במשנה י' מיירי בכבישה ולדעת הרמב"ם לפי מה שנראה מדבריו פט"ו מתרומות ה"ז וה"ח משנה א' מיירי ברותח ואפשר אפי' נתבשל עם הבצל ע"ש ומ"ז ומ"י מיירי להדי' בכבישה וא"כ אין ענין מ"א כלל למ"ז ומ"י לשני הפירושי' ובטלי קושייתך ועיין נובי"ק יו"ד סי' כ"ו ותמצא נחת בענין כבוש כמבושל:

ומה שעמדת על דברי פלתי סי' צ"ח אות י"א שכתב ואם נפלו חלב בהמה וחלב חי' לתוך התבשיל אם שווין בשמם ובטעמם פשיטא דמצטרפין לאסור קדרה וכו' מיהו אם שווין בטעמם ואין שווין בשמם כי לחלב בהמה ולחלב חי' שם מיוחד וכו' ופליאה בעיניך הרי חלב חי' מותר) פשוט דאין כוונתו דשניהם אסורי' משום חלב אלא דאסורי' משום אי' אחר נבלה או טרפה ע"ז ועיה"נ או שור הנסקל וכדומה או חלב בהמה משום חלב וחלב חי' משום אי' אחר הנ"ל אם אין הפי' שנים וג' שמות אסורים עיין רש"י ותוס' ע"ז ס"ו ולא נקט חלב חי' וחלב בהמה משום האי' אלא משום שיווי בשמא וטעמא ואולי אינו כלל חֵלב רק חָלב ואין כאן תמי' כלל, ובזה הנני חותם בברכת השנים לחיים טובים ארוכים ומתוקנים כנפשך ונפש רבך אוהבך דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפד

שיל"ת ב' איפאלא ב' ויצא תרנ"א לפ"ק

יקרתו הגיעני ומה שנסתפק בבהמה טרפה ודאית כגון שהלעיטה קורט של חלתית שנתערב באלף אם שייך בע"ח חשיבי ולא בטלי או דלמא כיון דטרפה אינה חי' אינה בכלל בע"ח חשיבי כלל ובטלי:

ולפענ"ד ממקומו הוא מוכרע שהרי במשנה זבחים ע"א קתני ג"כ ובטרפה ופריך בגמ' וליבטלו ברובא ומשני בע"ח חשיבי ולא בטלי א"כ חזינן דגם בטרפה שייך בע"ח חשיבי ואף דמוקי לה התם דף ע"ד דאיערוב נקובת הקוץ בדרוסת הזאב או דאיערוב בנפילה דמהני לי' בדיקה מ"מ אי לאו דגם בודאי טרפה שייך בע"ח חשיבי ולא בטלי הי' מותר ממנ"פ אי כשרה היא שפיר דמי ואי דטרפה היא בטלה ברובא אלא ודאי דגם בטרפה ודאית שייך בע"ח חשיבי ולא בטלי, ומה שצ"ע אמאי לא מוקי שם בזבחים בהלעיטה קורט של חלתית דטרפה כמבואר סוס"י נ"א ושפיר איערוב ולא ידע לה וצ"ע, [עיין פמ"א זבחים דע"ד ע"ב ופלתי סי' מ' ס"ג ותו"ח פ"ו דתמורה מ"א שעמדו בזה]:

ומה שהביא קושי' עמ"ש ר"ח כהן בתוס' חולין י"א דמוכח דרובא עדיף מחזקה מפרה אדומה דאזלי' בת"ר שאינה טרפה אע"ג דאיכא כנגדו חזקת טומאה דגברא שמזין עליו ואמאי לא הוכיח ממה שמטמאה מיד בשעת עשייתה העוסקים בה אע"ג דבחזקת טהרה עומדים, ומה שכתב לתרץ כיון דהספק על טרפות שבפנים שהוא מקום סתר הוי ס"ט ברה"י כמ"ש תוס' סוטה כ"ח ע"ב ד"ה ברשות דבנדה ד"ב כיון דודאי נגעה במטה והספק הוא אם ראתה והמקור מקום סתר הוי ס"ט ברה"י אפי' נולד ספק ראייתה ברה"ר ע"ש

וא"כ אינו מוכח מזה דרוב עדיף מחזקה די"ל דהעוסקי' טמאים משום ס"ט ברה"י, יש לפקפק דוקא התם שא"א לעמוד על המקור אם ראתה או לא מקרי ס"ט ברה"י אבל כאן אפשר לבדוק ולראות שהוא טרפה רק ארי' דאיסורא רביע עלה שלא לבדוק משום דבעי' שריפתה כשהוא שלמה שפיר מקרי ס"ט ברה"ר ועיין ש"ש ש"א פט"ו ד"ה ונראה:

ולפענ"ד נראה דלכאורה קשי' לפמ"ש הריטב"א בעירובין ל"ו ד"ה רבא דאזלי' בתר הדבר שהספק ממנו ולא בתר הנגרר ממנו ועיין טו"ז סי' א' סק"ו א"כ איך הוכיח ר"ח מפ"א דרובא עדיף מחזקה דלמא שאני פ"א משום דאזלי' בתר פרה שהספק בא ממנה ובה ליכא חזקה נגד הרוב ולא בתר חזקת טומאה דגברא שנגרר ממנה אך נ"ל סברא ישרה כיון דעיקר תכלית עשיית פ"א הוא לטהר טמאים ואין לדון על טריפתה רק לענין לטהר דבר שהוא בחזקת טמא הוי כאלו הי' החזקה בדבר שנולד בה הספק ולא בנגרר וע"כ לא חידש הריטב"א אלא אם יש לדון גם בדבר שהספק בא ממנו בלא הנגרר ושפיר מוכח דרוב עדיף מחזקה, וכ"ז ממה שמטהר טמאים אבל ממה שמטמא טהורי' שאין תכלית עשייתה לכך שפיר י"ל כקושיא הנ"ל דאזלינן בתר פ"א שהוא בא ממנה ולא בתר חזקת טהרה דגברא שעוסק בה ונגרר ממנה וא"ש:

אבל קושי' מעיקרא ליתא דהיכן אמרה תורה דפ"א שהוא טרפה אינה מטמא טהורים הרי לא כתיב רק למשמרת למי נדה חטאת היא חטאת קרי' רחמנא ואם אינה כשרה לחטאת אינה כשרה למי נדה לטהר טמאים אבל שאינה מטמא טהורים מנלן אך זה שיבוש דלא אמרה תורה שפ"א מטמא טהורים אלא אם הוא פ"א שמטהרת טמאים אבל אם הוא טרפה שאינה מטהרת טמאים אינה פ"א ואינה מטמא ומעתה אי לא הוי ק"ל איך מטהרת טמאים הא איכא חזקת טומאה נגד הרוב והוי ניחא לן הא דמטהרת טמאים תו לא הוי ק"ל איך מטמא טהורים הא איכא חזקת טהרה נגד הרוב כשרות דלענין לטמא טהורי' לא איכפת לן כלל אם הוא טרפה רק כיון שמטהרת טמאים ממילא מטמא טהורים ולכן הק' ר"ח אמאי מטהרת טמאים ועיין מ"ש חת"ס יו"ד סוס"י קס"ז ולק"מ, והי' בזה שלום ידידו החותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפה

שוכ"ט לאהובי מחו' ידינ"פ הרב הגאון צדיק כביר כמו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקש:

ידים אהובות מדברי סופרים בא אלי וכו' ומה שנתקשה בע"ז ס"ו ע"ב דפריך לאביי דס"ל ריחא מלתא ממתני' דתנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו' הא לפ"מ שהביא חת"ס ח"ו בע"ז שם בשם בה"ג סוף ה' דם דריחא לאו מלתא קרא מסייעא מדאוסר משרת משמע הא מריחא לא אכפת לן ע"ש ופי' חת"ס כוונתו דס"ל דכ"ע מה"ת אין ריח אוסר אלא דפליגי תנאי ואמוראי אי ריחא מדרבנן אסור דגזרינן ריח אטו טעם או לא וכיון דפלוגתא בדרבנן אזיל לקולא ע"ש ולפ"ז י"ל דאביי ורבא לשיטתייהו דאביי ס"ל בחולין ק"ח דטע"כ מה"ת ומשו"ה ס"ל ריחא מלתא דגזרינן אטו טעם ורבא ס"ל שם טע"כ לאו דאורייתא וכיון דטעמא גופא רק מדרבנן לא גזרינן ריחא אטו טעמא משו"ה ס"ל ריחא לאו מלתא, ולפ"ז למ"ש חוו"ד סי' ק"ה אות ב' דבתרומה לכ"ע טע"כ לאו דאו' משום דמשקין היוצאין מהן אינן כמותן כמבואר בחולין ק"ך ע"ש א"כ י"ל דבתרומה מודה אביי דריחא לאו מלתא כיון דטע"כ דרבנן לא גזרינן ריחא אטו טעמא ולהכי בתנור שהסיקו בכמון של תרומה הפת מותרת:

הנה מ"ש דאביי ורבא לשיטתייהו, תמהני הלא כתבו תוס' בחולין שם דרבא נמי ס"ל טע"כ מה"ת ושם בחולין רק דיחוי בעלמא וכן כתבו תוס' בע"ז ס"ז ד"ה אמר ובזבחים ע"ט וא"כ טעמא דרבא ודאי אינו כמ"ש פר"מ, אלא אפילו להיפך גם לאביי א"א לומר כן כמ"ש כ"ת ואקדים דודאי גם אביי דיליף שם טע"כ מבב"ח ולא ס"ל כדיחוי דרבא דרך בישול אסרה תורה מ"מ מודה דבב"ח אינו אסור מה"ת אלא בבישול ולא בתרי לי' כולי' יומא בחלבא דבישול כתיב ולא פליג אלא אמאי דס"ל לרבא דרך בישול בעי' ואין לך כגון זו שלא יתן טעם כמו שפרש"י שם והוא ס"ל דדרך בישול לא בעי' אבל בישול ודאי בעי, וכ"ת א"כ איף יליף טע"כ מבב"ח הא בב"ח חידוש הוא דאי תרי לי' כולי יומא בחלבא שרי כדאמרינן פסחים מ"ד ע"ב, ז"א די"ל דס"ל כיון דהחידוש לקולא דתרי לי' מותר שפיר ילפינן מיני' חומרא ועיין תוס' מו"ק ח' סד"ה נפקא לי' והא דפריך אי חידוש הוא אפי' כי ליכא נו"ט נמי ה"ד אי חידוש הוא לחומרא משום דהאי לחודא והאי לחודא שרי וכו' א"כ כי ליכא נו"ט נמי אע"כ דליכא חידוש לחומרא דכלאים נמי הכי הוי אלא חידוש לקולא ושפיר בעי נו"ט דילפינן מזרוע בשילה קולא דסגי בס' וכיון דליכא חידוש רק לקולא שפיר ילפינן מיני' חומרא דטע"כ [עיין נובי"ת יו"ד סי' ל"ז ובס' מלא הרועים ח"ב כלל חידוש לא גמרינן אות ב'], ועוד לפמ"ש רשב"א בחולין צ"ח ע"ב ד"ה אמר רבא הא דילפינן טע"כ מבב"ח היינו ממאי דנאסר החלב מטעם הבשר אבל ממאי דנאסר הבשר ליכא למילף דהתם ממשו של חלב נבלע בבשר ע"ש, והרי הא דאמרינן דאי תרי לי' כולי' יומא בחלבא שרי פי' תוס' בחולין שם אע"ג שנבלע החלב בבשר אעפ"י שהוא

צונן לפי שהוא צלול והבשר שוהה בתוכו ע"ש ומשמע מדברי' דמאי דהחלב אינו נאסר אינו חידוש לפי שמה שיוצא מן הבשר ע"י כבושה אינו טעם גמור מה"ת רק זיעה בעלמא אבל הבשר בולע חלב בעין זהו חידושו שמותר ועיין נובי"ק יו"ד סי' כ"ו ד"ה ואמנם, ולפ"ז אין כאן חידוש לקולא בענין טע"כ שהרי בתרי אינו טעם רק עיקר וממש וס"ל לאביי דשפיר ילפינן מיני' טע"כ כיון דלא מצינו בב"ח חידוש בענין טע"כ רק בד"א, והא דאמרינן פסחים מ"ד אלא דאי תרו לי' כולי' יומא בחלבא שרי בשיל לי' בישולי' אסור היינו רק דא"א למילף בעלמא בכבוש ותרי לי' דטע"כ, וכגון שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין כיון דבב"ח גופא לא אסור תרי לי' ולהכי צריך לרבנן משרת ליתן טע"כ, אלא דלכאורה ז"א לפמ"ש דמה שהלח בולע מן הנכבש אינו טע"כ אלא זיעה בעלמא והא דקרי התם לשרה ענבים במים ויש בהם טעם יין טע"כ היינו משום דהיוצא מן הענבים דעיקרן להכי קיימא ל"ש זיעה בעלמא כמ"ש חי' רשב"א ברכות ט"ל ד"ה דבש ומה שהנכבש בולע מן הצלול הרי אינו טע"כ רק עיקר וממש וכן טעם יין שקיבל המים מענבים הנכבשי' בתוכו הוי עיקר וממש וא"כ א"צ למילף כלל מבב"ח דאסור משום טע"כ, אמנם אחר התבוננות נראה דאפי' נבלע ממשות האי' ברוב היתר מקרי טע"כ דהרי קי"ל מב"מ חד בתרי בטל אלא דבמבשא"מ אינו בטל כיון שהטעם נרגש כמ"ש רשב"א חולין צ"ח סד"ה אבל וטעם האי' ניכר בו טעימתו זו היא הכרתו כדכתיב וחיך אוכל יטעם לו אין חשיבות האוכל אלא בטעמו ע"ש וכיון שהממש בטל שפיר ברוב ואין האי' אלא מחמת טעמו שפיר מקרי טע"כ, אבל בב"ח שהוא היתר בהיתר דהאי לחודא והאי לחודא שרי ותערובתן אוסרתן ול"ש בי' ביטול עיין ש"ך יו"ד רס"י רצ"ט שפיר כתב רשב"א דחלב ממש נבלע בבשר ול"ש בי' טע"כ. אבל אביי יליף שפיר טע"כ בעלמא מא מבב"ח ע"י בישול ובתרי לי' לית לי' באמת טע"כ מה"ת כיון דליכא למילף מבב"ח, ובהכי מיושב קושי' תוס' חולין דף הנ"ל ד"ה דחידוש הוא שהקשו על רש"י דפי' חידוש הוא דשניהן מין היתר וכו' הא בפסחים מסיק דהיינו חידושו דאי תרי לי' וכו' ולפמ"ש לק"מ דאי תרי לי' אינו חידוש כלל רק הפי' דא"א למילף תרי לי' וכמ"ש:

היוצא מזה דאביי נמי מודה דאינו אסור מה"ת בכבוש רק בבישול ולפ"ז למאי דצידד פלתי סי' פ"ז אות ב' להוכיח כדעת הר"ן דבצלי אין אי' בב"ח מה"ת וכן דעת הרבה אחרונים א"כ בצלי אין טע"כ אסור מה"ת לאביי דיליף טע"כ מבב"ח ועיין מג"א סי' תמ"ז העלה כדעת רשב"א דל"ש ריחא מלתא רק בצלי ולא בבישול דאין לו ריח חזק ע"ש, ולפ"ז ל"ל דטעמא דאביי דריחא מלתא משום דטע"כ מה"ת וגזר ריח אטו טעם

דהא במקום דשייך ריחא דהיינו בצלי ל"ש טע"כ ובמקום דשייך טע"כ מה"ת דהיינו בבישול ל"ש ריחא וליתא לדברי פר"מ:

אלא אפילו לו יהיבנא כדבריו מ"מ נ"ל דלק"מ דהא דחידש החוו"ד דבתרומה לכ"ע טע"כ לאו דאורייתא היינו משום דמשקין היוצאין מהן אינן כמותן אבל אם נבלע ממשן ברוב היתר ודאי טע"כ מה"ת כמו בכל אי' ואף דגם במיחוי גופן למשקין מותר מה"ת היינו דוקא בהמחה וגמעו ומשום דהוי שלכד"א עיין תוס' חולין ק"ך אבל בנבלע באוכל דהוי אוכל מודה חוו"ד דאסור מה"ת ועיין בטור או"ח סי' רי"ז הביא דעת הרמב"ם דהמריח בכלים שהם מוגמרי' אינו מברך לפי שהוא ריח שאין לו עיקר והטור תמה עליו ופסק דצריך לברך והקשה ב"י הא בסי' רי"ו גבי כשותא ומשחא כבושה כתב הטור שאם סיננו השמן ואין בו כלום מהבשמים י"א שאינו מברך עליו דהוי כריח שאין לו עיקר ותי' ד"מ דשאני התם שריח השמן אינו מגופו אלא שקלט מד"א לכן הוי ריח שאין לו עיקר ואין מברכין עליו אבל הכא שהבשמים נשרפו ונתהפכו ונעשה ריח ואותו ריח הוא כעיקר הבושם ולכן ס"ל לטור דמברכין עליו ע"ש, ולפ"ז בתנור שהסיקו בכמון של תרומה שהכמון נשרף ונתהפך ונעשה ריח הוא כעיקר ובכה"ג גם בתרומה טע"כ מה"ת וא"כ אם אביי גזר ריח אטו טעם ה"נ לגזור ויהי' הפת אסור ופריך שפיר וע"ז משני שאני התם דמקלי איסורי', פי' בשעה שאפה הפת כבר מקלי קלי איסורי' ולכן מותר משא"כ בכלים מוגמרי' בשעה שקבלו הכלים ריח עדיין הבשמים בעין כמ"ש תוס' שבת כ"ה ד"ה הא דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעצים ע"ש ולק"מ. וד' יראנו מתורתו נפלאות, ויעשה עמנו לטובה אות כנפשו ונפש ידידו מחותנו הדוש"ת באהבה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפו

שיל"ת ב' איפאלא ד' ויגש תרנ"ט לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד מחו' הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, עיטור סופרים ודובר משרים, כ"ש מו"ה שמואל נ"י הרב דק"ק קאווועשד:

כתבו בא אלי ונפשו בשאלתו בעשרה וושטים מעשרה בע"ב שנבדקו והכשירם הבודק ונתערבו הוושטין ושוב נמצא צלקת של עור הפנימי של וושט אחד מהם וגם על החיצון בצדו הפנימי רישומו ניכר מאוד ונסתפק אם כל יו"ד אווזות של עשרה בתים מצטרפין לבטל אוזא הטרפה ברוב כדין יבש ביבש משום שכולן בכלל ספק והראה מקום בבינת אדם שער הקבוע סי' ד' ובחת"ס יו"ד סי' צ"ט:

הנה הפמ"ג ריש סי' ק"ט במשב"ז כתב ודע דיבש ביבש חד בתרי לא בעי' סמוכין ומוקפי' ואפי' אחד בבית ושנים בעלי' ועיין מ"ש בש"ך אות י"ב ובסי' ק"י בש"ך אות י"ד ושם בפר"ח אות י"ג דאפי' ג' חניות ונמצא טרפה ואינו ידוע באיזה מהן מה"ת ברובא בטל כיון שאין אי' החניות ניכר ואף מדרבנן כל שאין בהם חהר"ל ע"ש, ומצאתי חבר לפמ"ג החוו"ד סי' ק"י בביאורים אות ג' כתב עיין ש"ך סקי"ד וכו' ולכאורה תמוה כיון דהאי' ניכר במקומו יש לן לומר דנתבטל חד בתרי דהא גבי ביטול חד בתרי הוא אפי' יש הפסק בין אחד מונח בבית ובין אחד מונח בעלי' ובין אחד המונח בסוף העולם ומה הפרש יש בין מונח בשני בתים או בשני חניות ותי' דבחניות אזלי' בת"ר המוכרים ולא בת"ר בשר ובמוכרים ל"ש ביטול חד בתרי כמ"ש הרמב"ן ורשב"א בהאי דנזיר י"ב דאדם באדם ל"ש ביטול ברוב ע"ש מה שכתב בדברי הש"ך ובחניות חולק על הפמ"ג אבל בזה מסכים לפמ"ג דיבש ביבש חד בתרי בטל אפי' הם נפרדים מסוף העולם ועד סופו:

והכי נמי מסתברא דהרי ביטול ברוב כתב רש"י בחולין צ"ח ע"ב ד"ה מדאו' וזבחים ע"ב ע"א ד"ה ופרכי' דילפי' מאחרי רבים להטות וכן פירש"י בביצה ג' ע"ב ד"ה שיש לו מתירין ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטל דכתיב אחרי רבים להטות והאי קרא בסנהדרין כתיב והרי אנו הולכין אחרי רוב הפוסקים כנגד מיעוטם כמ"ש רמ"א בחו"מ סי' כ"ה ס"ב בהג"ה ועיין ש"ך שם סקי"ט וביו"ד סי' רמ"ב בהנהגת או"ה והוא מתשובת רשב"א סי' רנ"ג ועיי' בהקדמת ב"י לאו"ח והכל בנוי על אחרי רבים להטות ואף שהפוסקים הללו היו מפוזרים בארבע כנפות הארץ ולא היו בזמן אחד כלל וא"כ ה"נ לענין ביטול יבש ביבש ברוב אפילו מסוף העולם ועד סופו נמי בטל:

ויש להביא ראי' לזה ממ"ש מל"מ פ"ז ממעילה ה"ו דא"מ אי' לכתחלה מן התורה מהא דאמרי' חולין ק"מ למאי אי לשילוח לא אמרה תורה שלח לתקלה והא ודאי דאם שלחוה ליכא אי' משום דאזלינן בת"ר ואפ"ה לשלחה לא אצטריך קרא למעט דלא אמרה תורה שלח לתקלה הרי להדיא דלערב איסור בידים אסור ע"ש והרי המשולחת אינה סמוכה ומוקפת עם הרוב דעלמא ומ"מ ס"ל למל"מ דבטלה ברובה ואינו אסור רק משום מבטל אי' לכתחלה וה"נ רוב היתר בתשעה בתים ואחד אי' בחד בית ואינו ידוע באיזה מהם בטל ברוב מן התורה:

וכן יש להוכיח מתוס' חולין צ"ה סוד"ה ובנמצא שכתבו ונראה דתקנתא בעלמא הוא וכו' כי האי דאמר בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנה לעכו"ם דלמא אתי לזבוני לישראל אע"ג דמן הדין לא הו"ל למיחש דאזלי' בת"ר ועכ"ח כונת תוס' במ"ש דאזלי' בתר רובא שבטל ברוב ונהפך להיתר דאין לומר דכונתם דישראל מותר ליקח מגוי וללבשו משום

דאזלי' בתר רוב שאינן כלאים דאדרבה היא הנותנת לאי' כיון שישראל מותר ללקחו וללבשו אסור למכור לנכרי שמא ימכרנה לישראל וילבש כלאים בשוגג אלא ודאי כונת תוס' משום ביטול ברוב ונהפך להיתר אף שאינו מעורב סמוך ומוקף בשאר בגדים והכא נמי דכוותי' ועיין מקור חיים רס"י תס"ז:

אלא דבס' בינת אדם שער הקבוע סי' ד' תמה על פמ"ג מהא דסי' קי"א ס"ז בשתי קדרות של היתר שנפל אי' לתוך אחד מהן ואינו יודע לאיזה מהן ואין באחד כדי לבטל האי' ויש בשתיהן כדי לבטלו שתיהן מצטרפות לבטל ואפי' אחד בבית ואחד בעלי' מצטרפות אבל דוקא בשל אדם אחד לפי שעתיד להתערב ודוקא באי' או שיעור דרבנן וכ' שאין חילוק בין לח ליבש ע"ש, אבל החילוק פשוט דבלח אפי' במין במינו צריך ששים מדרבנן לפי שכנגדו בשאינו מינו נותן טעם ועיין זבחים ע"ח ועכ"פ ביטול לח בלח הוא ע"י שנבלל וא"כ הקדרה הב' שלא נפל בה האיסור אינה נבללת עם האי' ובשאינו מינו לא היתה מועלת לבטל הטעם לכן בעי' של אדם אחד וסופה להתערב וכיון שהיא בכלל ספק מצטרפת לבטל שלא יהי' כשמערבם יחד מבטל איסור לכתחלה אבל הביטול האמיתי היא רק כשמערבם יחד ונבללי' אבל ביטול יבש ביבש שגם כשהוא מוקף וסמוך אינו נבלל ביחד רק כל אחד עומד בפ"ע ומ"מ בטיל ה"נ כשאינו סמוך ומוקף נמי בטיל ברובא:

אבל עוד הקשה עליו ממשנה ה' פ"ט דתרומות מאה לגנה של תרומה וכו' אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו מאה של חולין ואחד של תרומה כולם אסורים ופי' הרע"ב לפי שאין הקרקע עולה בק"א וכתב תוי"ט תוספתא ויהיב הרמב"ם טעמא לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין ולא דמי למשנה יו"ד פ"ד דהתם בתלוש ראוי הן להתערב ע"ש הרי דמיירי ביבש ואפ"ה כיון דאינו ראוי להתערב אסור אפי' במאה ומ"ש מאה בדרבנן מרובא בדאו' ע"ש שהאריך, ולפענ"ד לק"מ דאמרי' בשבת ק"ד ע"ב כתב אות אחת בטבריא ואחת בצפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה ופריך והתנן כתב על שני כותלי הבית וכו' פטור ומשני התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה ופירש"י מחוסר מעשה דקריבה אינו מקרבן אלא ע"י קציצה המפסיק ביניהם וכי קאמר ר' אמי כגון וכו' ואתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבה בעלמא ע"ש ועיין תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל ולפ"ז הכא נמי אומר בתערובת יבש ביבש חד בתרי אפי' של שלשה אנשים בשלש בתים שפיר בטל ברוב כיון דכולן בכלל ספק ואלו היו סמוכין ומוקפין הי' בטל עכשיו נמי בטל דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי אבל שם בתרומות במחובר א"א לקרבן ומחוסר מעשה תלישה בזה שפיר אינו מצטרף לבטל

ודוק בלשון תוי"ט דכתב דסתם בתלוש ראויין הן להתערב ולא כתב שעומדין או סופן להתערב משום דלא בעי' אלא ראוי להתערב משא"כ במחובר אין ראוי להצטרף ולק"מ: **ולפ**"ז בנ"ד שפיר בטילה האוזא הטרפה ברוב הכשרות מן התורה אלא דאם בשעה שנולד הספק כבר נמרטו הנוצות מן האוזות א"כ לפי מה שהעלה רמ"א סי' ק"א ס"ג הוי חתיכה הראוי להתכבד ואינה בטילה מדרבנן אבל אם יש ספק אם נמרטו או לא כיון דתרנגולת בנוצתה לא הוי ראוי להתכבד ובטלה אפי' הסירו הנוצה אחר כך כמבואר שם אזלי' לקולא כמ"ש רמ"א שם בס"א ועיין טו"ז וש"ך שם' ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפש החותם בברכת התורה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפז

שיל"ת ב' איפאלא יום א' לס' ינצרנהו כאישון עינו עשי"ת תרנ"ח לפ"ק:
יגמור ה' בעדו החתימה לטובה, בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה, לכבוד אהובי ידידי הרבני החו"ב איש חיל, העוסק בתורה יום וליל, מחו' כש"ת מו"ה משה שמואל נ"י שטערן, יהיל כוכבו:
בראש השנה העבר לטובה קבלתי ברכתו ברכת השנים וכן לב אדם אל האדם וממעמקי לבי קול ברך לו אקרא ברכת הבית ברובה וברכת התורה באהבה רבה וזמן תורה לחוד אשר כתב ליישב ב קושי' המובא בהגהות יד שאול יו"ד רס"י ק"ט עמ"ש פרי תואר שם ובאריכות בסי' צ"ט ד"ה ונראה דתערובת חד בחד הוי רק ספק אי' די"ל אין להתיר רק ברוב היתר וי"ל אין לאסור רק ברוב איסור ולרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא אינו אסור רק מדרבנן אפילו לאכול אדם אחד שתיהן בבת אחת ולפי זה גם להסוברים דסדא"ו מה"ת לחומרא עכ"פ ליכא מלקות אפי' אוכל אדם אחד שתיהן בבת אחת רק אי' דאו' בעלמא א"כ איך יפרנס הא דנדרים ס"ח דאמרינן כגון דנדרה מתרין זיתין ושמע ארוס והיפר לה ואכלתנון אי אמרינן מיגו גייז לקי ואמאי הא הוי תערובת חד בחד ולרמב"ם מותר מה"ת ולרשב"א נמי ליכא מלקות רק אי' בעלמא, ומתחלה עלה בדעתי ליישב עפ"מ שכתב רש"י בזבחים ק"י דבעי התם קומץ מהו שיתיר כנגדו בשירים ופירש"י הקטיר קומץ לבדו על מנת להתיר חצי השירים ובוררן לחלקן מהו לאכלן מישרי שרי פלגא לגמרי או קלושי מיקלש לאיסורי' דכולהו שירים וקומץ ולבונה תרווייהו אכולהו שירים רמי וכי מקטיר לחד מקליש לי' איסוריהו ומיהו לא אישתרי מידי מינייהו לגמרי ותוס' שם כתבו ומ"מ תימא דאפי' למ"ד משרי שר' לה האיך מתברר חלקו של קומץ

ובצאן קדשים הגיה דאפי' למ"ד יש ברירה האיך מתברר וכו' ודבריו תמוהים דודאי מצינו ברירה בכהאי גונא בתמורה ל' וניפוך חדא להדי כלבא והנך כולהו לישתרי וכן ביומא נ"ה פריך ונברור ארבע זוזי ונשדי בנהרא והנך נישתרי אלא דתוס' בתמורה שם כתבו דפריך למ"ד דאית לי' ברירה ולשיטתם מקשו בזבחים על רש"י אבל מדברי רש"י נראה דאפי' למה דקי"ל אין ברירה מ"מ בכה"ג אמרי' ברירה לכולי עלמא, ולפ"ז שם בנדרים נמי אפשר לברר זית אחד לאי' וזית אחד להיתר וכיון שאפשר לסלק האי' לא מקרי תערובת כלל והוי כזית אחד איסור וכזית אחד היתר ושפיר לקי על כזית אי' אי מיגז גייז אבל לשיטת תוס' קשיא:

שוב נתישבתי דזה אינו דהרי רש"י והר"ן והרא"ש שם בנדרים פירשו דאכלה לתרוויהו והכי משמע לשון הגמרא דאכלתנון ואי נימא כנ"ל גם באכלה חד זית והתרו בה וקבלה התראה לקי' דהרי בררו זית זה לאיסור וזית השני להיתר, אלא ודאי דכאן ל"ש כלל ברירה למה דקי"ל אין ברירה והתם בזבחים לדעת רש"י נמי דוקא אם בשעת שהקטיר הקומץ בירר חצי שירים איזו רוצה להתיר בהקטרת קומץ מהני משום דא"צ לומר הוברר הדבר למפרע אבל אם הקטיר הקומץ להתיר חצי שירים סתם ואחר כך רוצה לברר החצי שירים מודה רש"י דלא אמרינן הוברר למפרע שאותן חצי שירים התיר וכאן בנדרים א"א לומר דמיירי שהארוס בירר מעיקרא אותו זית שהיפר שהרי אם לא היפר רק זית אחד אינו מופר כלל לר' ישמעאל בנדרים פ"ז ועיין יו"ד סי' רל"ד סל"ו בהג"ה דבעינן שיפירנו כולו ועיין ר"ן שם פ"ב ע"ב והאי סוגיא בדף ס"ח קאי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל ועיין תוס' פסחים ה' ד"ה דברי דבכמה דוכתי פריך מר"י אתנא דבר"י ן [ועיין תוס' שבועות ה' ע"א ד"ה דתני' ותו"ח שם ובע"ז ד"ט] וא"כ צריכין לומר הוברר למפרע שזה הזית היפר הארוס וא"כ גם לרש"י אין ברירה למה דקי"ל אין ברירה:

אבל מ"מ נ"ל דכאן לא שייך דין דפרי תואר דדוקא במקום דאם יש רוב היתר או רוב אי' ודאי בטל חידש דבמחצה על מחצה נמי לא הוי רק ספק אי' ומותר מה"ת אבל במקום דאפי' איכא רוב היתר נמי אינו בטל אז ודאי מע"מ אסור מה"ת גם לפרי תואר והרי הפמ"ג בשפ"ד ריש סי' מ"א ובפתיחה לתערובת ריש חקירה א' צידד לומר דהיכא דלא הי' ההיתר מבורר קודם התערובת ל"ש ביטול ברוב אף שהי' מותר קודם התערובת רק אנו לא ידענו ע"ש ומעתה אני אומר אפי' אי אמרינן התם דשייך ביטול היינו משום דקמי' שמיא גלי' איזהו היתר ואיזהו איסור אבל בהאי דנדרים אי אמרינן אין ברירה גם כלפי שמיא לא גלי' איזהו היתר ואיזהו איסור רק כל אחד יכול להיות אי' ויכול להיות

היתר א"כ אפי' ההיתר הוא הרוב לא שייך ביטול וממילא דחד בחד הוא ודאי אי' ושפיר לקי אי מיגז גייז וא"ש:

ועוד אני אומר דהרי לדעת המרדכי ביבמה שרקקה דם אם ההיתר עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובת לא שייך ביטול כמ"ש נוב"י ופלתי בכוונתו וא"כ בהאי דנדרים דקודם היו שניהם אסורים וכשהפיר הארוס ניתר כזית אחד וא"כ ההיתר בא לעולם עי"ת ואפי' הי' ההיתר הרוב הי' האיסור נשאר באיסורו ומכ"ש בחד בחד ושפיר לקי באוכל שתיהן משא"כ בהאי דהפמ"ג היתר הי' גם קודם התערובות רק שלא הי' מבורר לפנינו:

אבל האמת יורה דרכו דמעיקרא לק"מ דגם לפרי תואר כמו די"ל דאין אי' עד דהוי רובא דאי' ומע"מ בטל במחצה היתר ונהפך האי' להיות היתר וי"ל דאין להתיר עד דהוי רובא דהתירא ונהפך היתר להיות אי' והוי ספק ולקולא ה"נ י"ל דבמע"מ נשאר האיסור באיסורו והיתר בהתירו ולפ"ז דוקא לאכול חדא חדא שרי דהוי ס"ס שמא נהפך איסור להיתר שרי ואת"ל דלא נהפך שמא איסור נשאר באיסורו והיתר בהתירו וזה היתר ואף דאיכא נמי ס"ס לחומרא שמא היתר נהפך לאיסור ואת"ל דנא נהפך שמא האיסור נשאר באיסורו וזהו האיסור מ"מ כיון דאיכא ס"ס לקולא ולחומרא הו' ספק ומה"ת לקולא ולרשב"א הוי רק אי' תורה ולא מלקות וכן אמרי' בי' קמא קמא בטיל אם ניתוסף אי' עד מחצה אף דאיכא ס"ס ולחומרא שמא במחצה אי' נהפך היתר לאי' ואת"ל דלא נהפך שמא האיסור נשאר באיסורו ולקולא רק ספק אחד איכא שמא האי' נהפך להיתר מ"מ כיון דקודם שניתוסף האיסור הי' הכל היתר מוקמינן לי' אחזקתו דאינו חוזר וניעור אבל באוכל גם שניהם בבת אחת איכא ס"ס לחומרא שמא היתר נהפך לאי' ואת"ל דלא נהפך שמא האי' נשאר באיסורו והרי אוכל ודאי אי' דהא אוכל שניהם אבל לקולא ליכא רק ספק אחד שמא איסור נהפך להיתר אבל את"ל דלא נהפך אף דהיתר נשאר בהתירו מ"מ כיון דגם האי' נשאר באיסורו הרי אוכל אי' ודאי ושפיר לקי עלה וא"ש האי דנדרים דאוכל שתיהם ושפיר לקי אי מיגז גייז וא"ש:

ומה דקשיא לי' לפמ"ש ש"ש שמעתא ד' פ"ב דבשני כתי עדים המכחישות זא"ז מוקמינן כל חדא בחזקת כשרות אף דכת אחד ודאי פסולה כיון דלא נתברר פסולם מעולם ה"נ בהאי דנדרים אף דכזית אחד ודאי ניתר מ"מ כיון דלא נתברר היתרו מעולם נוקי כל אחד בחזקת אי' ואפי' לא אכלה אלא כזית נלקי אותה לק"מ דהתם מוקמינן כל אחד בחזקה דמעיקרא ואמרינן שלא נעשה בה שינוי להעיד שקר אבל הכא הלא נעשה שינוי מעשה בכל השני זיתים שהרי הארוס הפיר שניהם וכזית זה יכול להיות מותר כמו זה אלא דאין ברירה שאין אנו יכולין לברר איזהו יהי' אסור ואיזהו יהי' מותר ל"ש בזה חזקה

דמעיקרא כלל, ומכ"ש לדעת רש"י בגיטין מ"ז דכל משהו ומשהו חצי' טבל וחצי' חולין א"כ כיון דאין ברירה אם אוכל רק כזית אחד ודאי אינו אוכל כזית איסור ואינו לוקה:
ומ"ש ליישב קושי' הנ"ל עפ"י תשובת רשב"א שה שהביא פמג"ד בפתיחה לתערובת איך משכחת איקבע איסורא הא א"א לצמצם שמא היתר רוב ונתבטל האי' ותי' פמ"ג דעכ"פ קודם הביטול הי' ודאי אי' וכל זה לענין אשם תלוי אבל לענין מלקות ס"ל לפרי תואר דלא לקי דלמלקות בעי' ודאי אי' וליכא למימר כקושי' רשב"א משא"כ בנדרים דהארוס מפיר רק חצי בצמצום ול"ש קושי' רשב"א מודה פרי תואר דלקי, ואין צורך לפלפל דהרואה בפ"ת בפנים יראה דס"ל דאפילו אי' ליכא ואין סברתו כמ"ש מעלתו לכן תהי' בזה שביתת קולמסי והנני בזה ידידו מחותנו דוש"ת כל הימים:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפח

עוד להנ"ל
שיל"ת ב' איפאלא ערב סוכות שנת סתר"ו יושר לפ"ק:
נועם מכתבו בברכת השנים קבלתי בזמנו זמן כפרה וסליחה ומחילה וכו' ובדברי תורה הנה זה כמה שנים אשר התעורר ידידי נ"י אותי בזה ומיגמר בעתיקי קשה מחדתי לכן צויתי להעתיק לו מה שהשבתי לו אז הנה הוא לוטה פה [עיין סי' הקדום] רק הוספתי דברים מעטים, ומה שכתב ידידי נ"י ליישב עפ"י קושי' השואל שבתשו' רשב"א שהביא פמ"ג בפתיחה לתערובת דכונת פ"ת דתערובות חד בחד ליכא מלקות אפי' אכל שניהם דדלמא ההיתר גדול מעט מן האי' דהא א"א לצמצם וא"כ האי' נתבטל אבל שם בנדרים הארוס א"י להפר רק פלגא בצמצום ואין כאן ס' שמא היתר גדול ובטל האי' ברוב, הנה מלבד שהרואה דברי פרי תואר בפנים יראה שאינו סובל פירש זה שהרי כתב דיכולים לומר אין אי' עד דהוי רובא דאי' ואיכא למימר אין להתיר עד דהוי רובא דהיתרא ע"ש בסי' צ"ט והוא ע"ד שאמרינן בחולין כ"ח ע"ב הכי אגמריה רחמנא למשה לא תשייר רובא ולהכי מע"מ כרוב ולאידך מ"ד אינו כרוב דהכי אגמריה רחמנא למשה שחוט רובא ע"ש וא"כ קמה גם הקושי' על סברת פרי תואר, ועוד מה יענה לדעת תוס' עירובין ה' ע"ב וחולין כ"ח הנ"ל דבידי אדם אפשר לצמצם א"כ שפיר משכחת מלקות בתערובת חד בחד ואוכל תרווייהו בצמצמו שהיו שניהם שוין וקושי' השואל ברשב"א הוא רק לשיטת הרמב"ם פ"ט מרוצח הלכה ה' דאפילו בידי אדם א"א לצמצם עיין פמ"ג בפתיחה הנ"ל:

ומה שהקשה עוד על פ"ת שכתב דחד בחד הוי ס' וא"כ להרמב"ם סדא"ו לקולא הא בחד בחד איתחזיק איסורא, תמהני הא איתחזק נמי היתרא דכמו שחתיכה אחד ודאי אי' ה"נ השני ודאי היתר ועיין פלתי סי' צ"ח אות ג', אמנם יש ליישב בזה הקושי' על פ"ת מנדרים דשם איתחזק איסורא ולא איתחזק היתרא דקודם הפרה היו שניהם אסורים ולהכי ולהכי שפיר לוקין כשאכלה שתיהן:

אבל גם הא בורכא דלפמ"ש הרי כונת פ"ת דהוי ספיקא דדינא אי בעינן רוב היתר להתיר או בעינן רוב איסור לאסור ואם כן באנו למחלוקת ראשונים ואחרונים אם בספיקא דדינא אזלינן בתר חזקה, אלא דנ"ל סברא ישרה דאפילו לשיטת הסוברים דבספיקא דדינא לא אזלינן בתר חזקה מכל מקום הרי כתבו הטעם דבשביל החזקה לא ישתנה הדין וא"כ זה דוקא בספיקא דדינא דמשכחת לה בלא חזקה רק בעובדא זו יש חזקה בזה שפיר אמרינן דבשביל חזקה זו לא ישתנה הדין ולא יכריע הספק דאכתי ישאר הדין במקומו היכא דליכא חזקה אבל ספיקא דדינא הנ"ל בתערובת חד בחד לא משכחה בלא חזקה שפיר י"ל דהחזקה יכריע הספק ויהי' הדין כמו שהחזקה מבררת ע"ש:

ומ"ש עוד לתרץ עפ"מ שהתעוררו אחרונים אמאי רוב היתר מבטל מיעוט אי' ואין רוב אי' מבטל מיעוט היתר ותי' ידידי משום שאי' אינו חשוב משום דישראל א"י לאכלו ולהכי בטל אבל היתר חשוב ואינו בטל וה"ט דדשיל"מ אינו בטל לפי שיש לו היתר הוא חשוב וא"כ א"ש שם בנדרים הוי דשיל"מ ולא בטל ולהכי לוקה והגם דדשיל"מ הוא רק מדרבנן מ"מ בחד בחד הוא מה"ת וציין מהרש"א ביצה ל"ח שהי' אפשר לומר דאי' בעלים מפקרי להו [הנה דברי מהרש"א צריכין ביאור ואפשר כוונתו עפמ"ש תוס' ע"ז כ' ד"ה ור"מ אבל זה שייך רק בא"י], לא נהירא כלל דא"כ תרומה דלא חזי רק לכהנים דודאי אסור למכור תרומה לנכרים יש להתבטל יותר משאר אי' וערלה וכה"כ דאסורים אפי' בהנאה כ"ש דיתבטלו יותר משאר איסורים ואנן איפכא שמעינן דתרומה במאה וערלה וכה"כ במאתים ושאר איסורים שחשובים יותר בטלים בפחות ואף דזהו מדרבנן מ"מ לא הוי מילי דרבנן כי חוכא נגד השכל וכ"ש דלדבריו אזלי' בתר איפכא בדשיל"מ:

ומה דק"ל אמאי היתר מבטל אי' ואין איסור מבטל היתר הדבר פשוט משני טעמים האחד דאם רוב היתר לא יכריע מיעוט אי' להיתר א"כ יכריע המיעוט לרוב לאי' ולכן הרוב מכריע ובטל אבל מיעוט היתר ברוב אי' אפי' אם הרוב לא יכריע המיעוט לאי' מ"מ המיעוט לא יכריע הרוב להיתר לכן אינו בטל והארכתי בזה במק"א, [עיין בי"ש או"ח סי' קס"ב וקס"ג] ועוד דהא דהמיעוט בטל היינו דהמיעוט הוא כמו שאינו עיין

רש"י ריש סוכה אבל לא שרוב אי' יהפוך מיעוט היתר לאי' דאז לא הוי המיעוט כמי שאינו רק עושה אותו ישנו וזה אינו כח ביטול וא"ש:

אך לפעד"נ פשוט דודאי אם נדרה מתחלה שלא תאכל כזית אחד משני זיתים ולא פירשה איזהו ל"ש לומר שמותר בכל שני זיתים דלמא מע"מ כרוב היתר ובטל זית האי' בזית היתר דהא הוא אוסר עצמו בדבר המותר וכ"ש שיכול ליאסר על עצמו אף שיתבטל וא"כ ה"נ בהפרת הארוס אי מיגז גייז אידך פלגא נשאר חזק כבתחלה ואסור חד זית עלה אף שנתבטל ונעשה היתר ולקיא משום לא יחל דברו דהרי אסרה ע"ע דבר המותר הפוך והפוך בה ויראה כי כנים הדברים:

ועוד נ"ל דלפי המבואר שם בנדרים מהאי קרא דילפינן דארוס מיפר מהאי קרא גופא מוכח דאין הארוס מיפר כל הנדר רק חציו דהיינו דוקא בשותפתיה בין אי מיגז גייז בין אי מיקלש קלישׁ ולפ"ז אי נימא בכה"ג דנדרה משני זיתים אי מיגז גייז כיון דליכא רוב אי' מישתריא בכל שני זיתים נמצא ניתר כל הנדר ע"י ארוס לחוד בלי שותפות דאב וזה א"א אלא ע"כ כאן אף דליכא רוב אי' פלגא נשאר באיסורו ולקיא אי אכלה תרווייהו וא"ש, וד' יגמור בעדו החתימה לטובה. בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה, כנפשו ונפש ידידו החותם בכל חותמי ברכות ושמחת יו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קפט

שיל"ת ב' איפאלא ד' תצוה תרמ"ה לפ"ק

שמחת פורים, ד' קרנו ירים, לכבוד אהובי מחותני הרב הגאון המפורסם כקש"ת מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י האבדק"ק האלאש:

אחרי דרישת שלום קבלתי מכתבו ואבא על ד"ת מה שהתפלא ברמב"ם בפיה"מ טהרות פ"ח מ"ח שוטה אחד בעיר וכו' כל הרוקין שבעיר טמאים וכתב הרמב"ם ואמרו פה כל הרוקין טמאים לא ירצה בזה שהם טמאים בספק ותהי' כמו רוקין הנמצאים טהרות פ"ד מ"ה כי רוקין הנמצאים לא התאמת אצלינו איש טמא אמנם פה אשר נתאמתנו היות רוק טמא נמצא בזאת המדינה ושבה טומאה קבועה הנה כל רוק שימצא בזאת המדינה הוא טמא כרוק הזב האמיתי וזה כונת אמרו טמאים ועיין בתוי"ט שם וע"ז ק"ל הא אינו ניכר ההיתר לעצמו והאיסור לעצמו וא"כ לא אמרינן בי' קבוע כמחצה על מחצה כמ"ש תוס' נזיר י"ב ד"ה אסור ועיין טור וב"י סי' ק"י וש"ך שם סקי"ד, ואינני יודע מאי קושי'

נהי דקבוע מה"ת לא הוי אלא בניכר האי' אבל מדרבנן הוי קבוע אפי' בלא ניכר האי' כמבואר בסי' ק"י ס"ה ס"ו עיי"ש:

אבל לפענ"ד אפי' קבוע דאורייתא נמי הוי ואקדים דברי הפלתי בסי' ט"ל אות ב' שהק' אמאי לא ילפינן דאזלי' בתר רוב מדשרי לאכול חלב ודלמא בהמה טרפה ותירץ דודאי כל בהמות בכלל ספק וברור דרוב בהמות כשרות וה"ז כמו ט"ח דלא נודע הטרפות וא"כ פריש מרובא פריש רק הואיל והכל בבית הספק הו"ל קבוע אבל החלב הו"ל פרוש כמבואר לקמן סי' ק"י סוף ס"ו בהג"ה גבי ביצה דהוי לגבי תרנגולת כמו פרוש ולכך לא קשה מחלב ודבריו סתומים וביארתים בתשובה אחת באורך [ע"ל סי' קל"ה] אמנם כעת ק"ל מאי ראי' מייתי מביצה שם נתערבה חד תרנגולת טרפה בשני כשרות ונמצא ביצה וא"י מאיזה תרנגולת אמרי' מרובא מאחד משתי הכשרות דהא לא פירש בפנינו אבל החלב אנו יודעין שהיא מבהמה זו והרי פירש לפנינו ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש כמבואר שם ברמ"א ס"ג ועוד דכאן גם עכשיו אנו יודעין שהיא מבהמה זו והרי זה דומה לתערובת חניות שבש"ך שם סקי"ד לשיטת הפוסקים דהוי קבוע מה"ת שאם לקח מאחד מהם ויודע מאיזה מהם לקח שהבשר אסור דאזלינן בתר דבר שנולד בו הספק דהוי קבוע ועיין בריטב"א עירובין ל"ו. ונ"ל דכונתו דבשלמא אם אנו דנין על הבהמה וכל הבהמות שבעולם בכלל הספק וא"כ ודאי יש מיעוט טרפות בעולם ואיקבע מיעוט אי' שפיר אמרינן קבוע ועיין רשב"א חולין צ"ה וטו"ז או"ח סי' תר"ה סק"ד דבעינן שיהי' ודאי מיעוט אי' אמנם בחלב אנו דנין רק על חלב זו ואמרינן שאין כאן מיעוט אי' כלל שחלב זו מרוב כשרות ואין לה שייכות כלל עם שאר חלב שבעולם דודאי יש מיעוט חלב אי' בעולם ולהכי אזלינן בתר רוב ועיין מ"ש לקמן ויובן יותר ולא דמי לתערובות חניות שכבר דנו עליהם ועל בשר זה עצמו בעודו בקביעות בחניות אבל כאן לא דנו על הבהמה בעודה בחיותה רק על החלב ועדיין צ"ע:

ומעתה בנידון דידן הלא השוטה ניכרת ואם רקקה אשה בפנינו ואין אנו מכירין אותה אם זו היא השוטה ודאי הרוק טמא מספק ולא אמרינן מרובא פריש דקבוע כמע"מ ואף שאין הרואה מכיר אותה מ"מ לדעת הפלתי סי' ק"י אות י"ב בסופו אם ישראל אחד שמכיר האי' מקרי קבוע הניכר עיי"ש ובחוו"ד אות וי"ו חולק והביא ראי' מתוס' נזיר י"ב אף שהשליח והאשה יודעין מי המקודשת מ"מ מקרי אינו ניכר ולפענ"ד אינו ראי' דגם לפלתי בעינן שודאי יש אחד שניכר לו האי' אבל שם אולי מת השליח והאשה המקודשת ואין בעולם מי שמכיר ומ"ש אטו אם אחד מכיר בהמה טרפה בעולם או ממזרת יהי' כל אדם אסור לשחוט בהמה או לישא אשה לק"מ דשפיר מותר לשחוט במקום אחר

דאין לחוש שמא באתה לכאן דהו"ל פירש ממקום קביעותה ומרובא פריש ואי במקום שהיא שם ממנ"פ אם יודעין שיש טרפה ואינם מכירים אותה דלמא באמת אסורים לשחוט ואם מכירין אותה הרי אין חשש כלל ואם אין יודעין כלל שיש טרפה איך שייך שיהי' אסורים לשחוט וכן בממזרת ועוד דודאי גם אחרים מכירין אותה דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ועיין תוס' כתובות כ"ד ד"ה אבל וקידושין ע"ו ד"ה הנושא וא"כ כיון שודאי יש ישראלים שרואין נשים רוקקין אפי' אין מכירין אותן הו"ל קבוע הניכר דהרי האשה ניכרת לאחרים וכפירש לפנינו דמי ומה"ת טמא מספק:

ואפילו את"ל כוון דאין אנו דנין על האשה רק על הרוק מקרי הרוק פירש כמו החלב לדעת פלתי הנ"ל מ"מ נ"ל דלק"מ דהרי בתשע חניות אם לקח בשר מכל העשרה חניות ויש עשרה חתיכות וחתיכה אחת טרפה ביניהם וא"י איזהו מחנות הטרפה ואיזה הם מחנות הכשרות שכולן אסורות כיון דאיקבע כאן מיעוט אי' ודאי רק אם אינה חתיכה הראוי להתכבד בטיל ברוב ואם היא חהר"ל מדרבנן לא בטיל ואסורה וה"נ כיון שודאי יש רוק גם מן השוטה שהוא טמא ודאי כל הרוקין ספק טמאים ולק"מ:

אלא דתקשי כיון דהרוק אינו דבר חשוב יתבטל ברוב רוקין טהורים ולפענ"ד דענין ביטול הוא שהמיעוט בטל לגבי הרוב כמו בצק שבסדקי עריבה בפסחים מ"ה ובשר לגבי עור בחולין קכ"ד והארכתי בזה במק"א וכל זה אם המיעוט והרוב יש להם שייכות זל"ז שהם במקום אחד או של אדם אחד אבל אם אין לרוב ומיעוט שום שייכות זל"ז ודבר המצרפן ל"ש ביטול ועיין ר"ה כ"ח דל"ש בל תוסיף אלא אם ההוספה יש לה שייכות וקישור עם העיקר אבל בלא"ה האי לחודא קאי והאי לחודא קאי וה"נ דכוותי' ולפ"ז כיון דרוקין הטהורים והטמאים אינם במקום אחד והאי לחודא קאי והאי לחודא קאי ואין להם שום שייכות וחיבור זה לזה ל"ש בי' ביטול וא"ש:

ומה"ט נ"ל דל"ש ביטול קרקע בקרקע עיין חוו"ד סי' ק"י בהשיגו על ר"ש מקינון דעיין תוס' ב"מ צ"א ע"ב ד"ה שור במחובר דבמחובר לא משכחת שיאכל אותן שיבולין עצמן שהוא דש דבשלמא שור בתלוש א"ש שכל תבואה התלושה אשר שם חשובה כאגודה אחת וא"צ לאכול מאותה שהוא דש ממש אבל מחובר כל קלח וקלח חשוב בפ"ע עיי"ש וא"כ אם האי' ורוב ההיתר במקום אחד חשוב כחד ובטל המיעוט לגבי הרוב אבל קרקע בקרקע כל אחד חשוב בפ"ע ול"ש ביטול כנ"ל:

ובזה מיושב קושי' חוו"ד סי' ק"א אות ה' שהק' מאי פריך בחולין ור"מ האיך אכיל בישרא הא אינו חולק על ביטול ברוב וא"כ מיעוט טרפות בטלים ברוב כשרות ואפילו בסוף

העולם שייך ביטול ולפמ"ש כיון דאין להם שום חיבור ושייכות זל"ז וחלוקין בבעלים ואפשר כל בהמות של בעלים אלו הם ממיעוט טרפות ל"ש בזה ביטול ברוב כלל ולק"מ: **והיה** עולה בדעתי דלפמ"ש המרדכי סוף חולין דאם ההיתר עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובת לא בטיל א"כ ה"נ עיקר ביאת כשרות בעולם ע"י תערובת מיעוט טרפות ל"ש ביטול אבל לא נהירא לי דהא ודאי בהמות שברא השי"ת בתחלת הבריאה לא הי' בהם מיעוט טרפות והצור תמים פעלו וא"כ אדרבה ההיתר הי' בעולם בלי תערובת איסור והאי' עיקר ביאתו לעולם ע"י תערובת ובטיל שפיר והדק"ל, אבל נ"ל בזה סברא ישרה דהא דאמרינן ביטול ברוב היינו אם אפשר בעולם שאין כאן מיעוט איסור אז אמרינן דהמיעוט בטל והוי כמי שאינו אבל מיעוט שהוא ודאי בעולם וא"א לומר דהוי כמי שאינו דהרי ודאי ישנו ל"ש בי' ביטול ברוב כלל והרי ודאי יש מיעוט טרפות בעולם לכן ל"ש בזה ביטול וא"ש, ואפשר בזה ניחא גם בהנ"ל כיון דודאי איכא רוק טמא וכמ"ש הרמב"ם בפירש המשנה והר"ש שם שדרכן להלך בכל העיר ל"ש בי' ביטול לומר דהוי כמי שאינו אך בזה יש לעיין כיון דעכ"פ אפשר שלא תהי' שוטה כלל בעיר זו וצ"ע:

ואשר אנכי אחזה אקדים לבאר קצת מחלוקת הפוסקים בסי' ק"י אי תערובת חניות מקרי קבוע מה"ת ועיין ש"ך שם סקי"ד ופלתי שם אות י"ב ופמ"ג בדין קבוע ח"ב ונ"ל להסביר הא דאמרינן כל קבוע כמע"מ ובפירש אזלינן בת"ר והוא דתורה חידשה קבוע דלא אזלינן בתר רוב אלא אם הרוב מעיד שאין כאן מיעוט אי' כלל אבל אם ודאי יש כאן מיעוט אי' ואיקבע איסורא לא מהני רוב ומשו"ה בתשע חניות וא"י מאיזה מהם לקח כיון שכל החניות בכלל הספק ויש בהם ודאי מיעוט אי' אסור ולא מהני רוב אבל בנמצא הלך אחר הרוב שהוא מרוב חניות כשרות ול"ש לומר הא יש אי' ודאי דהיינו המיעוט דבמקום זה אין כאן אי' ודאי ואין מחזיקין אי' ממקום למקום כמבואר באו"ח סי' תס"ז וכיון דבמקום זה לא איקבע איסורא אזלי' בת"ר ומשו"ה ס"ל להרבה פוסקים ותוס' נזיר הנ"ל ור"ש מקינון מכללם דכל זה כשהאי' ניכר במקומו ואנו מכירים מקום האי' ומקום ההיתר כיון שעכ"פ לא לקח רק מחנות אחת ויש אחת אסורה הוי כמע"מ דיכול להיות שלקח מאחת הטרפה כמו מכשרה אחת ועיין ר"ן קידושין ס"ג ופנ"י שם וחת"ס אה"ע ח"ב סי' קמ"ד אבל אם אין האי' וההיתר ניכרים אף דודאי יש מקום אחד שהוא ודאי אי' מ"מ אם אנו דנין על מקום אחד אם זהו מקום האי' או הוא אחד מרוב מקומות ההיתר אזלינן בת"ר שהוא אחד מרוב מקומות ההיתר והוי כפירש דלא איקבע איסורא במקום זה שיש כאן אי' ודאי ואין מחזיקין אי' ממקום למקום ומשו"ה אם יודע מאיזה חנות לקח רק א"י אם זו חנות כשרה או טרפה אמרינן שהוא מרוב כשרות ומה"ט

לא נאסרו כל השדות בזריעה שמא הוא נחל איתן דאמרינן על כל שדה שהוא מרוב מקומות שאינן נחל איתן דלא איקבע אי' ודאי במקום זה:

ולפ"ז יצמיח דבר חדש דדוקא היכא דיודע מאיזה מהן לקח מותר בתערובת חניות דהא רק חנות זה בספק ואמרינן שהוא מרוב מקומות אבל אם גם א"י מאיזה מהן לקח דל"ש לומר שהוא מרוב מקומות דהא אין דנין על חנות ומקום ידוע וכיון שהוקב אי' ודאי והרי לא לקח רק מאחת מהן ויוכל להיות שלקח מטרפה כמו מכשרה גם הם מודים שאסור דכל החניות בכלל הספק והרי יש ודאי אי' ואין לומר דלא מחזקינן אי' ממקום למקום דהרי אין דנין על מקום ידוע:

ושאר פוסקים ס"ל דאין הדבר תלוי אם האי' ניכר בפ"ע במקומו אלא גם אם אין האיסור ניכר במקומו רק שמיעוט האיסור יש לו מקום קבוע ומיוחד בפני עצמו וגם רוב ההיתר יש לכל אחד מקום מיוחד וקבוע בפני עצמו אמרינן בי' כל קבוע כמע"מ דמי כיון דיש ודאי אי' וכסברות הנ"ל והטעם כמו דלא מחזיקינן אי' ממקום למקום כן לא מחזיקינן היתר ממקום למקום וכיון דבמקום זה ליכא רק חנות אחד מה מועיל שיש עוד רוב חניות במקומות אחרים ואין להם שום חיבור וקישור זה לזה הלא החנות שבמקום זה יוכל להיות טרפה כמו כשרה ולא דמי לנחל איתן דהתם המיעוט והרוב בחד מקום ויש להם חיבור וקישור זה עם זה דסדנא דארעא חד הוא כדאמרי' בקידושין כ"ז ע"ב וב"ק י"ב ע"ב וב"ב ס"ז ע"א ולהכי מותר לזרוע דאזלינן בת"ר אותו המקום משא"כ בנמצא דפירש אזלינן בת"ר דאמרינן שמרוב הלוקחין מרוב החניות כשרות שהלכו כאן נפל ושפיר הרוב הוא במקום אחד ואפי' נאמר דזה לא מקרי רוב במקום אחד דאזלינן בת"ר מוכרין ולא בתר לוקחין ועיין חוו"ד סי' ס"ג אות ב' מ"מ כיון שבמקום הספק לא הוחזק אי' ודאי שוב לא מקרי קבוע ואזלי' בתר רובא אף דאין הרוב במקום זה, והיינו דאמרינן בנזיר י"ב קאמינא אנא אשה דלא ניידא ואין הרוב מועיל ממקום למקום והוי קבוע דאורייתא להני פוסקים אף דלא ניכר האיסור ואת אמרת איסורא דנייד ול"ש בי' כלל שאין מחזיקין אי' או היתר ממקום למקום וכל דוכתא מקומו הוא ושפיר אמרינן כל דפרוש מרובא פרוש, ולכן גם ביודע מאיזה חנות לקח וא"י איזה מהם כשרה ואיזה מהם טרפה ג"כ מקרי קבוע מה"ת כיון דאיכא אי' ודאי והרוב אינו במקום אחד לא אזלינן בת"ר ואסור מספק מה"ת:

ולפ"ז שם בטהרות דכל העיר חד מקום הוא ודרכן להלך בכל העיר כמ"ש הר"ש וגם ודאי איכא מיעוט רוק טמא כמ"ש הרמב"ם וכל רוק לחודיה קאי דל"ש ביטול כמש"ל או כמ"ש החוו"ד סי' ק"א אות ה' דל"ש רק אם הספק בא מחמת הרוב והמיעוט אבל

במקום שאפי' הי' רק אחד הי' ספק ל"ש ביטול ברוב ע"ש וא"כ לא מיבעי להפוסקים דבתערובת חנות דאין ניכר מקום האי' נמי הוי קבוע מה"ת ודאי מקרי רוק הטמא קבוע אלא אפי' לדעת תוס' נזיר ור"ש מקינון דתערובת חניות אינו קבוע מה"ת היינו משום דבאותו חנות שדנין עליו לא הוחזק אי' ודאי ואין מחזיקין איסור ממקום למקום והרוב מעיד שהוא מרוב מקומות ובמקום הזה אין כאן אי' כלל אבל כאן שבאותו מקום הוחזק אי' ודאי שיש רוק טמא אף שאינו ניכר ודאי הוי קבוע מה"ת כיון דל"ש בי' ביטול ועיין רשב"א חולין צ"ה שהק' בכל אי' שמעורב בהיתר יבש ביבש נימא כל קבוע כמע"מ ותירץ דאדרבה בטל הוא עיי"ש אלמא היכא דל"ש ביטול אף שהאי' אינו ניכר מ"מ כיון שהוחזק ואיקבע אי' ודאי באותו מקום אמרינן בי' כל קבוע כמע"מ מה"ת ולא אזלינן בתר רובא וא"ש:

ומ"ש הרמב"ם שם ואמרו פה כל הרוקין טמאים לא ירצה בזה שהן טמאים בספק וכו' אין כוונתו שהיא טומאה ודאי דאפי' קבוע כמע"מ דמי מה"ת אינו רק סדא"ו אלא כונתו שאינם טמאים בספק אם יש כאן טומאה כלל כמו בספק רוקין הנמצאים וכמו שסיים ותהי' כמו רוקין הנמצאים אלא טמאים דודאי יש כאן טומאה רק הספק אם זהו הטומאה והוי איקבע איסורא דמה"ת לחומרא לרמב"ם משא"כ בספק רוקין הנמצאים אינה אלא גזירה דרבנן ולרמב"ם פט"ז מאה"ט כל ספק מה"ת לקולא ואפי' לסוברים דסדא"ו מה"ת לחומרא אפשר דספק רוקין הנמצאים טהורים מה"ת דהוי כמו ספק ביאה פסחים י' וב"ב נ"ה ועיין תוס' שם ד"ה ר"א וגרע מספק ביאה דאפי' חכמים דר"א מודים בזה כיון דאין במה להסתפק ועיין תוס' סוטה כ"ח ד"ה אינו דין וש"ש ש"א פי"א ועיין תוס' רפ"ק דנדה ומהרש"א נדה י"ט וש"ש פט"ו, ונ"מ אף דגם על ספק רוקין הנמצאים שורפין תרומה כמבואר פ"ד דטהרות מ"ה מ"מ בס"ס ברה"י תולין ובר"ה טהור ועיין ברמב"ם שם משא"כ בשוטה אחד בעיר לא מהני ס"ס ברה"י ועיין תוס' פסחים וב"ב הנ"ל ושורפין את התרומה ואפילו לרמב"ם רפ"ד דנדה בפי' המשנה שעל ס"ס אין שורפין תרומה מ"מ י"ל דהיינו נמי דוקא בטומאה דרבנן גזרו משום ספק אבל כאן דאיקבע איסורא והספק טמא מה"ת אפשר דגם לרמב"ם שורפין תרומה אפי' בס"ס ברה"י ועוד נפ"מ דשם ברה"ר טהור משא"כ כאן אפי' ברה"ר טמא ס"ס דהרי לרמב"ם הא דס"ט ברה"ר טהור הוא משום דסדא"ו מה"ת לקולא ובאיקבע איסורא מה"ת לחומרא וא"כ הא דס"ס מותר כתבו אחרונים לרמב"ם הטעם משום דספק ראשון מותר מה"ת והוי ספק שני סד"ר לקולא וא"כ באיקבע איסורא דספק ראשון אסור מה"ת לא מהני ס"ס וא"ש והנני בזה ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם

תשובה קצ

שיל"ת ב' איפאלא ד' תצוה תרמ"ה לפ"ק
ישאו הרים שלום, לאוצר בלום, נופך ספיר ויהלום, גאון עולם, מגלה צפון ונעלם, אהובי מחותני כקש"ת מו"ה יואל נ"י אונגאר אבדק"ק פאקש:
אחדש"ת של הדגנ"י אבוא על ד"ת לאשר נדרשתי מחתנו מחותני הגאבדק"ק האללאש נ"י אודות דברי פר"ח סי' ק"י סקמ"ו ופרמ"ג סס"י ק"י אות ז' דאסור לעשות ס"ס בידים משום דהוי כמבטל אי' ומביא ראי' מספק דרוסה בסוס"י נ"ז דאסור למכור לעכו"ם שמא ימכר לישראל אף דהוי ס"ס מ"מ אין עושין בידים אא"כ יש עוד צדדים להתיר ועיין בש"ך סקנ"א וכן בדגן שנטבע בנהר ברישׁ סי' תס"ז וכמ"ש מג"א שם סוף סק"ב דאין עושין ס"ס בידים, והד"ג נתקשה בהם מתוס' זבחים ע"ב ד"ה נתערבו שכתבו דמשו"ה לא תנא בפ"ג דערלה גבי צובע מלוא הסיט בקליפי ערלה וארג בבגד וא"י איזהו או אורג מלוא הסיט מצמר בכור בבגד ונתערבו באחרים משום דיכול להסיר מכל אחד מלוא הסיט ומשתרי מטעם ס"ס דמותר הא אסור לעשות ס"ס בידים ועכ"ח דתוס' לא ס"ל דאסור לעשות ס"ס בידים, וחתנו הנ"ל השיב לו דוקא לעשות הספק השני שעל ידו יהי' מותר אסור בידים אבל לעשות ספק ראשון מותר דעדיין לא ניתר בזה והספק השני בא אח"כ על כל בגד שמא לא זהו שנתערב וספק זה אינו עושה בידים ומותר והביא שקושי' זו מובא בספר שיבת ציון מהגה"ק מו"ה דוד דייטש זצוק"ל ותיתי לי שבלמדי סוגי' זו עמדתי תלי"ת על הקושי' ויישבתי כתירוץ חתנו מחותני נ"י:
והנה באמת אין הקושיא חמורה כ"כ דאפשר ס"ל לתוס' כרשב"א שהביא הטור סי' צ"ט והוא דעת המחבר שם ס"ו דבאי' דרבנן אם נפל מעצמו להיתר שאין בו כדי לבטלו מותר להוסיף עליו ולבטלו וא"כ בהאי דצובע מלוא הסיט דמה"ת ברובא בטיל והבגד מותר רק מדרבנן בעינן לחכמים אחד ומאתים ולר"מ לא בטיל כלל משום דהוי דבר חשוב ועיין בר"ש שם ובדה"ב בית ד' שער ב' ד"ה והחכם וא"כ גם קודם שמסיר מלוא הסיט מכל אחד נמי ליכא בכל אחד רק סד"ר אלא דאסור משום דאקבע איסורא לכן שרי לעשות ס"ס בידים כמו שמותר להוסיף ולבטל כיון דמטעם אין מבטלין איסור אתאינן עלה ודוקא בספק תורה אין לעשות עוד ס"ס בידים כמו שאסור להוסיף ולבטל וא"ש:
אבל מה שנ"ל עוד סברא ישרה דדוקא למכור ספק דרוסה או בדגן שנטבע למכור לנכרי דקודם שמוכר ליכא אלא ספק אחד ומעשה המכירה גופא הוא אסור רק שיהי' מותר

משום דהוא ס"ס זה מקרי עושה ס"ס בידים היינו דלכתחלה אין לסמוך על ס"ס לעשות כן לכתחלה משום דיהי' ס"ס אם יעשה כן אבל אם מסלק מלוא הסיט קודם שילבשנו מדעתא שיהי' ס"ס ובשעה שלובשו כבר יש ס"ס בעולם זה לא מקרי עושה ס"ס בידים ומותר ואף דלענין מבטל אי' גם זה אסור מ"מ לענין עושה ס"ס בידים אינו כן:

ואסברא טעמא דמילתא דבאמת גם במבטל אי' בכה"ג אין האיסור המעשה של ביטול וכי אינו רשאי ליתן אי' בתוך היתר כדי להשליכו לכלבים אלא האיסור הוא כונתו כדי לבטל ובאמת אם אין כונתו לבטל אין בו משום מבטלין איסור וא"כ טעם האי' משום שכונתו לאכול האי' ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כגון שטוחן חטים שיש בהם חטים שצמחו מ"מ כונתו לאכול האיסור ולכן אפשר שגם בזה אסור אבל בעושה ס"ס בידים אין כונתו לאכול אי' רק דמשום ס"ס אנו אומרים שאין כאן אי' א"כ אינו אסור לעשות ס"ס בידים אלא באופן הנ"ל שמוכר ספק אי' לנכרי שהמכירה והס"ס באים כאחד וסומך על הס"ס בשעה שעושה אותה אבל אם בשעה שעושה הס"ס עדיין אינו סומך עליה אף שכונתו שאח"כ יסמוך עליה מותר ומה בכך הלא המעשה אם אינו רוצה לסמוך עלי' אינו איסור אלא מפני כונתו לסמוך עלי' ואין אי' בכונה זו דאין כונתו לאכול אי' רק כונתו שאין כאן אי' ומכש"כ מעשה שחותך מלוא הסיט מהבגד שכונתו לסלק האי' ודאי מותר אבל אם עשיית ס"ס בידים וסמיכה עליה באים כאחד שמעשה זו יהי' מותר לעשות רק משום ס"ס אז מעשה ההוא אסורה לעשות לכתחלה והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב:

ועיין בטיו"ד סי' ש"ב וב"י שם דאם נארג חוט של פשתן בבגד צמר ואינו ניכר מותר לכתחלה לנתק חוט אחד כדי שיהי' סד"ר לקולא וקשה הא אין עושין סד"ר בידים ולפמ"ש ניחא כיון דבשעה שעושה סד"ר עדיין אינו נהנה מאי' וגם כונתו לסלק האי' לכן שרי, מיהו י"ל דהתם עדיף דמיד שמנתק חוט אחד לא אקבע איסורא ואין כאן אי' ודאי כלל דאם החוט המנותק הוא של פשתים שניהם היתר החוט והבגד דהא רק חיבורן הוא האי', ועוד כיון דהטעם דאין עושין סד"ר בידים משום אין מבטלין איסור לכתחלה אתאינן עלה ובזה מותר לבטל איסור לכתחלה כמו שכתב טו"ז סוף סימן רצ"ט כיון שרק החיבור אוסרם מותר לבטל החיבור על ידי שהמין הג' מבטלו עיי"ש:

לכן מותר לעשות גם סד"ר בידים וא"ש:

ובחידושי הארכתי הרבה בדרך פלפול דהא דאי' בטל בהיתר היינו משום דהוי דשא"מ לאכול האי' ומותר ואי דהוי פס"ר מ"מ הוי פס"ר דלא ניחא ליה ואי דמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה כבר הקשו אחרונים הא נפשו של אדם חותה באכילת אי' ותירצו

דחיוב היה על הנאה זו שחותה בה וכל זה בשוגג שלא ידע בשעה שאכל שהוא אי' ובמזיד הרי אינו חותה אבל אם יודע שהוא אי' ואינו רוצה לאכול אי' נפשו חותה ול"ש שכן נהנה ומשו"ה אין מבטלין אי' לכתחלה מה"ת דא"כ הרי מתכוין לאכול האי' וגם נהנה שאין נפשו חותה וכ"ז כשכונתו לבטל אבל אם אין כונתו לבטל שרי וכ"ז צריך ביאור רחובות ואכ"מ וארוחנא ליישב קושי' תוס' חולין צ"ח בזרוע בשילה דלמא היתר הבא מכלל אי' שמותר לבטל אי' עיי"ש ולהנ"ל לק"מ דשם כיון דמחויב לבשל כן שוב הוי דשא"מ ומותר:

ועוד נ"ל לפמ"ש תוס' פסחים ל' דהא דאין מבטלין אי' לכתחלה אפי' באי' דרבנן היינו משום דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן וכו' עיי"ש ולפ"ז אני אומר דכאן הא ליכא ס"ס אלא על הבגד שחותך ממנו מלוא הסיט שמא זה של היתר ואת"ל שהוא של אי' שמא נחתך מלוא הסיט של אי' אבל אם חותך מאחד מהם אכתי ליכא ס"ס על הנשארים שלא חתך מהם דאין בהם רק ספק אחד שמא הם של היתר אבל אם הם של אי' ודאי יש בהם האי' שהרי לא חתך מהם וא"כ מכל בגד שרוצה ללבוש צריך לחתוך מלוא הסיט וא"כ שפיר הועילו חכמים בתקנתם שהרי במה שאמרו שמלוא הסיט אינו בטל בבגד ודאי הועילו דכל זמן שלא נתערב באחרים לא מהני אם לוקח ממנו מלוא הסיט ואח"כ כשנתערב באחרים ומה"ת בטל הוא אפילו כל הבגד מאי' ואמרו חכמים דאינו בטל וכל התערובות אסור נמי שפיר הועילו דהא אין יכול להתיר שום בגד אם לא שלוקח ממנו מלוא הסיט כדי שיהי' ס"ס וא"כ שפיר הועילו בתקנתם שצריך לחתוך מלוא הסיט וכיון דהא דאין עושין ס"ס בידים הוא רק משום דהוי כמבטל אי' כמ"ש פמג"ד א"כ ה"ט דאסור בדרבנן משום דא"כ לא הועילו בתקנתם וכאן דהועילו כנ"ל שפיר עושין ס"ס בידים:

ורשב"א בתוה"ב ב"ד ש"ב דף ע"ד בדפי הספר כתב דמשו"ה ו"ה לא נקט התם נתערב באחרים דהאי כשנחתך מלוא הסיט מן הבגד ואין ידוע אם מלוא הסיט האסור נחתך אם לאו דהשתא איכא תרי ספיקי כעין שני תערובת עיי"ש ודבריו תמוהים הלא אם נחתך רק מבגד אחד אין כאן ס"ס רק על בגד זה ולא על האחרים וכמש"ל, וסבור הייתי לומר דכונת הרשב"א שנחתך קודם שנתערב ואז שפיר יש ס"ס על כולם שמא לא הי' כלל אי' בתערובת זה דמלוא הסיט של אי' חתך מן הבגד האסור ואת"ל הי' כאן אי' דשל היתר חתך שמא לא זה הוא על כל הבגד אלא דז"א דמשום זה אכתי הי' יכול למתני נתערב באחרים בלא חתך קודם שנתערב אבל הדבר פשוט דתוס' מיירי שרוצה ללבוש כולם לכן כתבו שיכול להסיר מלוא הסיט מכל אחד אבל הרשב"א נקט כשנחתך מלוא הסיט

מן הבגד קאי אבגד שרוצה ללבוש דע"ז הבגד שפיר יש ס"ס כשנחתך ממנו מלוא הסיט והנה אין לפרש דכונת רשב"א בנחתך ממילא דא"כ אכתי הוי מצי למתני באחרים ובלא נחתך אע"כ דכונתו שיכול לחתוך מלוא הסיט וכמ"ש תוס' ומ"ש לשון דהאי כשנחתך וכו' היינו דהא כשנחתך איכא ס"ס וא"כ יכול לחתוך דליהוי ס"ס ומשו"ה לא נקט נתערב באחרים:

והנה בבגד אחד אי אתה יכול להתחיל ולומר ספק ניטל מלוא הסיט של איסור ואת"ל שלא ניטל של איסור שמא זה הבגד של היתר דהרי כבר הודית שהוא איסור שהרי אמרת שמא ניטל מלוא הסיט של איסור וכמו שכתב הש"ך בדיני ס"ס אות ד' בתרנגולת טרפה שנתערבה עם כשרה חד בחד ונמצא ביצה ואינו יודע מאיזה מהן ואם נגמרה קודם שנטרפה או אח"כ דאי אתה יכול להתחיל שמא נגמרה קודם שנטרפה ואת"ל אחר שנטרפה שמא מכשירה דכבר הודית שהיא מטרפה ע"ש וא"כ ע"כ אתה צריך להתחיל שמא זה בגד היתר ואת"ל שהוא של אי' שמא ניטל מלוא הסיט של אי' וא"כ ספק השני שהוא מתיר עושה בידים ותקשי הא אין עושין ס"ס בידים ובזה ל"ש תירוץ שכתב חתנו מחו' הגנ"י ואני דספק האחד רשאי לעשות בידים דהא כאן עושה ספק השני בידים:

ובשלמא כשמסיר מלוא הסיט מכולם שפיר יכול לומר הס"ס ולהתחיל שמא אין כאן אי' כלל שניטל מלוא הסיט של אי' מבגד האסור ואח"כ על כל בגד שמא לא זהו ואין לומר כבר הודית שזהו של אי' שלא על בגד זה דנתי אלא על כולם ביחד שניטל מלוא הסיט האסור מבגד האסור וא"כ הספק השני שהוא מתיר שמא לא זהו אינו עושה בידים ומותר כנ"ל אבל בבגד אחד דל"ש זה כמ"ש צ"ע:

ובזה מדויק לשון התוס' שכתבו יכול להסיר מכל אחד מלוא הסיט ומשתרי מטעם ס"ס ומותר דהך ומותר הוא מיותר וגם למה צריך להסיר מכל אחד אלא דאם אינו מסיר מכל אחד עושה ס"ס בידים כנ"ל ואסור לעשות וממילא אם עושה במזיד אסור כמו במבטל אי' לכתחלה בסי' צ"ט ולהכי כתבו דמסיר מכולם ומשתרי מטעם ס"ס ומותר כלומר דמותר לעשות ס"ס זו בידים וכתירוצינו הנ"ל:

מיהו בלא"ה דברי הרשב"א שם תמוהים שפלפל שם תחלה דספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת לא מהני אלא שני הספיקות בתערובת וע"ז כתב ומה ששנינו במס' ערלה הצובע מלוא הסיט וכו' ואלו נתערבה באחרים לא קתני דאלמא אלו נתערבה באחרים לכ"ע מותר ומשום ס"ס י"ל דהאי כשנחתך מלוא הסיט וכו' וא"כ בקושי' הוי ס"ל דלא

נחתך מלוא הסיט משום בגד וא"כ מאי ס"ס איכא וצ"ע. ובחידושי הארכתי בביאורו אבל אינו בכתובים וקצת אני זוכר אבל אין הזמן מסכים כעת:

ומה שנ"ל עוד להצדיק הני דיעות דס"ל אין עושין ס"ס בידים עפמ"ש תוס' זבחים ע"ד ד"ה ונפלה דדוקא נפלה לים הגדול שאינה בעין הותרו כולם אבל פירש לא וכו' עיי"ש ולפ"ז ה"נ גם אם מסיר מלוא הסיט מכל בגד כל זמן שמלוא הסיט הוא בעין לא הותרו הבגדים משום ס"ס דאמרינן איסורא ברובא איתא כדאמרינן בזבחים שם רק כשמאבד מלוא הסטים מן העולם אז הותרו הבגדים משום ס"ס וא"כ בשעה שמסיר מלוא הסיט מהבגדים אינו מתיר עדיין ואינו עושה ס"ס בידים רק אימתי עושה ס"ס בידים בשעה שמאבד מלוא הסטים מן העולם וא"כ בצבעו בקליפי ערלה דערלה מן הנשרפין כדאמרינן סוף תמורה וכן בצמר מפטר חמור ושיער נזיר טעון שריפה ועיין בר"ש שם בשם ירושלמי דלא קשה ממתני' דסוף תמורה דשיער נזיר טהור טעון שריפה ובתמורה מיירי משיער נזיר טמא ושק מפטר חמור טעון שריפה ובתמורה מיירי משיער עיי"ש וא"כ עכ"ח צריך לשרוף מלוא הסיט שהסיר משום מצות שרפה אפי' אינו רוצה לעשות ס"ס וממילא כששרפו אינו עושה ס"ס בידים ושפיר כתבו התוס' דא"י לשנות ונתערב באחרים משום הני דיכול להסיר וכו' דאינו עושה ס"ס בידים וכמ"ש ובאמת בכולהו תני התם ידלק ולק"מ:

וראיה לסברא הנ"ל מדברי ב"י באו"ח סי' תל"ח שחקר שם אם נודע הספק קודם הביטול לא מהני הביטול אח"כ לפי שנולד הספק בדאורייתא הוי סדא"ו ות"ל משום דאסור לעשות ספק דרבנן בידים ע"י הביטול אלא ודאי כיון דגם אם יבדוק ולא ימצא עכ"פ צריך לבטל שוב לא מיקרי עושה ספק דרבנן בידים אם מבטלו ולכן אתי עלה רק משום דנולד הספק בדאורייתא הוי כספק דאורייתא וה"נ דכוותיה ועיין בשעה"מ פ"י דמקואות כלל וי"ו בד"ה ודע וכו' וא"ש נכון בעזהי"ת:

ואענה אף אני חלקי מה שחדשתי עוד בעסקי בענין זה בסי' ק"י בש"ך דיני ס"ס אות א' כתב דבעינן בס"ס ג' תנאים:

א) שלא יהי' ספק הראשון אסור מה"ת וביאר זה כשאפשר לספק ספק זה בלי ספק השני ולאותו צד ספק שהוא אסור אסור בודאי ואין בו ספק ולהכי כתב באות ד' דאם נתערבו התרנגולות חד בחד לא הוי ספק ראשון מה"ת שמא לא הטילה הספק טרפה והצד השני לאי' שהטילה אינו אי' ודאי דהא היא רק ספק טרפה אבל בלא נתערבו התרנגולות אינו ס"ס דהצד של אי' דהביצה מזו לא חשיב ספק משום דכבר אסרת אותו ספק מה"ת אבל בנתערבו ל"ל שכבר החזקת לטרפה שהרי התרנגולות מעורבת

חד בחד ואין כאן תרנגולת ידועה שהחזקת שהיא טרפה, ב) שיהי' ב' הספיקות מענין אחד ואפי' בתרנגולת שנולד בה ספק טרפות אין להתיר הביצה שהטילה בקרוב משום ס"ס ספק אינה טרפה ואת"ל טרפה שמא בשעה שנטרפה כבר נגמרה הביצה דאין ב' הספיקות מענין אחד ביאור הדבר דס"ס מטעם רוב כמ"ש רשב"א בתשובה והיינו אם שני הספיקות מעידים על דבר אחד כגון בספק תחתיו ספק אין תחתיו ספק באונס ספק ברצון דשני הספיקות מעידים שלא זינתה באופן שנאסרה והוי רובא דהיינו שני צדדים לקולא משא"כ בביצה אין שני הספיקות מעידים על דבר אחד שהספק אחד הוא שהתרנגולת כשרה ובזה ליכא רוב להיתרא וספק השני מעיד שהביצה כשרה וג"כ ליכא רובא שמעיד שהביצה נולדה באופן שהיא כשרה אם התרנגולת טרפה משא"כ באיש ואשה שעשו צרכיהם שני הספיקות מעידים על ענין אחד שאין הדם בא ממקום שהאשה טמאה, ג) שיהי' שני הספיקות בגוף אחד ולא בשני גופי' ובביצה הנ"ל ספק אחד בתרנגולת וספק אחד בביצה ואין ספק של גוף זה מועיל לגוף אחר וכעין שכתב הר"ן בשם הרמב"ן בגיטין ס"ד דאין חזקת הקרובות שאינן באות לדון בפנינו מועיל להאשה שאנו דנין עליה ע"ש משא"כ באיש ואשה שעשו צרכיהם אין ספק של גוף אחר מועיל לה דספק מן האיש הוי רק ספק שמא אין הדם ממנה רק אם א"א לומר שהוא מן האיש הוא ודאי ממנה אבל כיון שיש לתלות שהוא מן האיש הוי הספק שמא אין הדם ממנה כמו הספק השני שמא אינו מן המקור והוי שפיר שני הספיקות בגוף אחד וכן בביצה באות ד' שני הספיקות בגוף אחד שמא אין הביצה מגוף שהוא ספק טרפות ואת"ל שהוא מגוף זה שמא הוא כשר זה הוא ביאור הדברים לפענ"ד:

ובזה יובנו דבריו באות ז' שכתב ויצא לנו הדין וכו' כגון שיש כאן ב' חניות אחד יש בה כשרה ואחד יש בה ספק טרפות ונתערבו החניות וכו' אע"פ שנודע מתחלה הספק טרפות מ"מ הרי אנחנו באנו לדון על החתיכה אם היא מכשרה ואין כאן אי' כלל ואת"ל מחנות האחרת שמא אינה טרפה א"כ הוי ס"ס גמור בגוף אחד ובענין אחד ובאים כאחד שהרי לא נולד הספק הראשון רק עם השני וכו' והנה הא דצריך שנתערבו החניות דאל"כ אם אתה אומר ואת"ל מזו שמא אינו טרפה אינו ס"ס שכבר אסרת מה"ת מספק כמ"ש באות א' דמה"ט בעינן שנתערבו התרנגולות וכן צריך אפי' בנתערב החניות שא"י מאיזה חניות הוא וכמ"ש בקצרה אות ז' דאל"כ ליכא ס"ס דאיך תאמר שמא זו הכשירה ואת"ל זו ספק הטרפה שמא כשרה היא הלא הספק טרפה כבר אסרת מספק מה"ת אבל כשנתערבו החניות חד בחד א"כ על כל חנות יש ס"ס שמא זו הכשירה ואת"ל הספק טרפה שמא אינה טרפה ואף דספק זה כבר אסרת מה"ת ולא הוי ס"ס מ"מ אין הספק

הראשון אסור מה"ת ועיין שפ"ד אות ד' והוי שפיר בגוף אחד ובענין אחד כדלעיל גבי תרנגולות וגם גבי תרנגולות בעינן שלא ידע מאיזה תרנגולת היא הביצה אף שנתערבה קודם שהטילה הביצה וכז"פ:

אך בחוו"ד תמה הא מבואר בהג"ה בס"ט שנתערב אפילו באלף אם אח"כ נתערב אחד מן התערובת ברוב מותר אבל אם פירש אחד מהן ולא נתערב רק עומד בפ"ע או נתערב חד בחד אסור וא"כ כאן שנתערבו החניות חד בחד איך אפשר שחתיכה הפורשת מתערובת חד בחד שתהי' מותרת, ועוד מה שייך פרוש לכאן בשלמא במקום דאיכא רוב רחמנא רביא לומר כל דפרוש מרובא פרוש אבל כאן מה חילוק יש אם מונח במקומו או שמופרש ממקומו כיון דכבר נאסרו כל שתי החניות מה שייך להתיר אחר שנאסר מחמת שנפרש בשלמא בביצה לא איתחזק אי' מעולם דתיכף כשנולדה נולדו עליה שני הספיקות משא"כ בחתיכה שכבר נאסרה בתערובת חד בחד דכבר הוחזקה באי' איך נתירה אח"כ:

והנה מ"ש דברוב גילה התורה לומר כל דפרוש הוא תמוה דלא גילתה תורה בשום מקום רק דאזלינן בת"ר ובקבוע לא אזלינן בת"ר כיון שהוחזק אי' במקום זה ומשו"ה פירש לפנינו לא אמרינן כל דפרוש אבל שלא בפנינו אזלינן בת"ר כיון שבמקום זה לא איקבע איסורא ושמא אין כאן אי' כלל ועיין יומא פ"ד ע"ב וא"כ גם בתערובת חד בחד בפירש שלא בפנינו לא מיקרי איקבע איסורא במקום זה דשמא אין כאן אי' כלל וכמ"ש הש"ך אות ז':

אבל גוף הקושי' תמוה בשלמא ביצה משעה שבאה לעולם התירה עמה ס"ס אבל כאן בחתיכה שכבר נאסרה בעודה בחנות מצד תערובת החניות במה תחזור להכשירה וכמ"ש בהגהת מהרב"פ ע"ש, אמנם לפענ"ד הדבר פשוט דהרי גם בביצה קשה הא ידעינן שהיא מאחת מב' תרנגולות ועיין ש"ך אות י' ד"ה ונראה וכבר נאסרה בעודה בתרנגולת ובמה תחזור להכשירה ועכ"ח כיון דאנן לא היינו דנין רק על התרנגולת ולא היינו מכירין בביצה שפיר אמרינן על הביצה שמותר מכח ס"ס ושאני בפירש אחת מן התערובת שנתערב בו ספק טרפה ברוב משום דאנו יודעים שזו החתיכה גופא שהיינו מכירין אותה בתוך התערובת ואז אסרנוה ואינה חוזרת להכשירה אבל הביצה לא הכרנוה ולא ידענוה ולא קראנוה בשם לדון עליה וה"נ לא ידענו ולא הכרנו החתיכות כלל ואילו לא ידענו שחתיכה הוא מאחת מב' החניות לפי שנמצאת לפניהם לא הוי ידעינן כלל שיש בה ספק טרפות ואנן היינו דנין רק על החניות לכן החתיכה מותרת מטעם ס"ס

דחניות היינו תרנגולים וחתיכה היינו ביצה כיון שלא הכרנו החתיכות שבהני החניות כלל ול"ש לומר שכבר קראנו שם אי' על גוף זה שלא הכרנו מעולם:

באות ד' ולמעלה מבואר דבלא נודעו שתי ספיקות ביחד לא הוי ס"ס כיון שכבר החזקנו ספק אחד לאיסור תו אינו מצטרף לס"ס ולפענ"ד יש להחזיק סברא זו בכל מקום וכיוצא בזה אמרתי ביו"ד סי' ס"א בש"ך סקי"ג שתמה דטור סותר עצמו דכאן פסק אם תפס כהן מלוי אין מוציאין מידו ובסי' שט"ו פסק דתקפו כהן מוציאין מידו ולפענ"ד נראה לחלק דהתם כיון שהספק רק בבכור זה וכיון שכבר אמרנו דאוקי ממונא בחזקת מרא והחזקנו שאינו בכור שוב לא מהני תפיסת הכהן דלאחר ספיקא כיון שכבר החזקנו שהוא ממון בעלים וכש"ך הנ"ל אבל כאן א"א לומר שכבר החזקנו דלוים לא מקרי עם דהרי עדיין הספק במקומו עומד אי מקרי עם או לא דהרי הוא ספיקא דדינא לכן שפיר מהני תפיסת הכהן ואין מוציאין מידו מספיקא וא"ש:

באות י"ד כתב הש"ך דאף דבעינן ס"ס שיוכל להתהפך היכא דיש ספק אם הי' כאן דבר שיוכל להטריף לא בעינן יכול להתהפך דתחלה צריכין אנו לדון אם הי' כאן דבר שיכול להטריף כמו בספק על דכל זמן דלא ידעי' דעל אין לספק אם דרס או לא דכיון דלא על ודאי לא דרס וע"כ אתה צריך להתחיל ספק על ספק לא על ואת"ל על שמא לא דרס ולהכי לא בעינן יכול להתהפך, ולפענ"ד סיוע לזה דבשו"ע סי' מ"ט דניקב עור החיצון דקורקבן לחוד אינו כשר אלא בניקב מחמת חולי אבל אם הוא ע"י קוץ ומחט טרפה דחיישינן שמא ניקב אחד מהאברים הפנימים שניקבתן במשהו ואם לא הי' מכיר אם הנקב מחמת קוץ או מחמת חולי תולין להקל וכתב ב"י הטעם משום ס"ס ספק ע"י חולי או ע"י קוץ ואת"ל ע"י קוץ שמא לא ניקב אברים הפנימים והק' טו"ז שם סק"ג מ"ש מושט בסי' ל"ג דאם יש לחוש שניקב ע"י קוץ אפי' לא ניקב רק פנימי טרפה דחיישי' שמא ניקב גם החיצון ואמאי לא אמרינן גם התם ס"ס שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י קוץ שמא לא ניקב החיצון אמנם לדברי הש"ך הנ"ל נכון דטו"ז הק' עוד הא הוי ס"ס שא"י להתהפך דהא א"א לומר שמא לא ניקב אחד מאברים הפנימים ואת"ל ניקב דהא את"ל ניקב שוב אין לך ספק להקל ע"ש ולדברי הש"ך ניחא דה"נ צריכין להתחיל אם הי' כאן מחט דאם הוא מחמת חולי ולא מחמת מחט ודאי לא ניקב אברים הפנימים כיון שלא הי' מחט ושפיר לא בעינן יכול להתהפך וכל זה כאן אבל בושט גם אם ניקב הפנימי מי מחמת חולי הי' כאן דבר שיוכל לנקב גם החיצון ושפיר יש להתחיל גם בספק השני שמא ניקב החיצון ובעינן יכול להתהפך ושפיר לא הוי ס"ס משום דא"י להתהפך כקושי' טו"ז:

באות ט"ז כתב והיכא דיש כאן ס"ס בענין שהוא מותר מה"ת אלא מדרבנן אסור ואיכא סד"ר לקולא מותר וגם באגור שהבאתי בדין יו"ד נתבאר כן ותמה פמג"ד הא שם גם מדרבנן יש ס"ס ע"ש ולפענ"ד נראה דרשב"א חולין דף צ"ה ד"ה ובנמצא הק' כיון דאיסור המעורב בהיתר אמרי' בי' קבוע האיך משכחת אי' בטל ברוב דהא איסור קבוע הוא וכמע"מ דמי ותירץ דלא אמרינן כן אלא באי' שאינו בטל כגון דבר חשוב או בעלי חיים או חהר"ל אבל בכל איסורים בטל לא אמרינן קבוע דהא בטל הוא ע"ש וא"כ בהאי דאגור כיון דמדרבנן לא בטל חד בתרי ביבש עיין פמג"ד שם מ"ט לא בטל שוב אמרינן בי' קבוע מדרבנן והוי כמע"מ וא"כ הוי כתערובת חד בחד וכבר כתב הש"ך אות כ"ד דאי' דרבנן שנתערב חד בחד ונפל אחד מהן לתערובת לא מהני ס"ס משום דהוי חזקת איסור או דחד בחד הוי כגופו של אי' ע"ש וא"כ בדרבנן גם בהאי דאגור ליכא ס"ס ולא שרי אלא משום סד"ר לקולא ומשום דאנו דנין על הקדרה וכמ"ש הש"ך שם דמה"ט מהני מהכי ס"ס בדאורייתא ה"נ מהני מה"ט סד"ר לקולא וא"ש.

באות י"ט כתב דהיכא דמצד עצמו הוא בדאורייתא ומצד אחר בא לו שהוא דרבנן לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא וכ"כ ד"מ סי' צ"ז ונקה"כ סי' ס"ט בטו"ז סקכ"ד ע"ש מכאן יש לי לדון עמ"ש ליישב דברי תוס' חולין דף י"א ד"ה אתיא שכתבו ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה דאם עשה גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת ונמצאת טרפה שכולם אסורות דאין לי להעמיד פרה אחזקתה ולומר השתא הוא דנטרפה וכו' ע"ש והוא תמוה למה נקטו מבהמות הרבה והלא דין זה יכולים להשמיעני בבהמה אחת וברא"ש כתב דאם עשו גבינות מבהמות ע"ש ואמרתי דאי הוי נקט בבהמה אחת הו"א דוקא היכא דאיכא חזקה דהשתא שהוא טרפה אז חזקה דמעיקרא שלא נתבררה לא עדיף מחזקה דהשתא והוי ספק ולכן אסור ובפרה אדומה נמי מה"ט מוכח דאזלינן בת"ר דאל"כ לא מהני חזקה שלא נתבררה דמעיקרא נגד העמד טמא על חזקתו שהוא חזקה דהשתא כמ"ש בסמוך אבל היכא דליכא חזקה דהשתא כנגדה כגון שנמצאת רק ספק טרפה שפיר אזלינן בתר חזקה דמעיקרא שלא נתבררה ומכשירין הגבינה שנעשה ממנה בלי טעם דהוי ס"ס כמ"ש תוס' אלא הוי אמרינן דלא הוי ס"ס משום דהוי ספק חסרון ידיעה ועיין טו"ז סי' פ"א סק"ה ומ"מ מכשרינן מטעם חזקה ולהכי נקט שעשו מבהמות הרבה והחלב נתערב ועיין סי' פ"א ס"ב וא"כ מה"ת ברובא בטל ואי נימא דהוי רק חזקה נגד חזקה א"כ נימא סד"ר לקולא אלא ודאי דחזקה שלא נתבררה לא מקרי חזקה כלל ולכן אסור משום חזקה דהשתא וא"כ אפי' בנמצאת ספק טרפה נמי לא מוקמינן אחזקתה ולא שרי רק מטעם ס"ס אי הוי ס"ס כדינו ע"כ ולפי דברי הש"ך

הנ"ל יש להשיב כיון דהספק מצד עצמו הוא בדאו' רק מצד הביטול הוא דרבנן א"כ לא הוי סד"ר לקולא אמנם יש לומר דהכא שאני שהרי על הבהמה אין כאן ספק כלל שהוא ודאי טרפה רק על הגבינה ובה נולד הספק אחר שכבר נתבטלה מן התורה שפיר יש לומר דהוי ספק דרבנן לקולא ועיין מקו"ח סימן תל"ח ס"ק ג' ועיין שעה"מ פ"י דמקואות ועיין בתשובתי לעיל סי' קל"ה] ועיין ש"ך דיני ספק ספיקא אות ד' ושם אות יו"ד:

ובהדי שותא אמרתי ליישב דברי הרא"ש בחולין שם שכתב ותימא כיון דפרה בת שתי שנים דלמא משום דאוקמא אחזקתה למ"ד טרפה אינה חי' דכיון שעבר שנתה איגלאי מלתא שהיתה כשרה שעה אחת אחר שנולדה וכל טרפות שאירע בה אח"כ אוקמא אחזקתה והשתא הוא דנטרפה והנך תיבות והשתא הוא דנטרפה אין להם ביאור דהא בפ"א לא מיירי שעכשיו ודאי נטרפה ואפי' ספק טרפה לא ידעינן ולא חזינן בה רק דאי לא אזלינן בת"ר וליכא חזקה חיישי' שמא הוא טרפה וא"כ מאי והשתא הוא דנטרפה שייך כאן וכבר עמד בזה במעדני יו"ט אבל גם כל מ"ש וכל טרפות שאירע בה אח"כ אוקמא אחזקתה אין לו ביאור:

ונ"ל דקשי' על קושי' הרא"ש דלמא משום דמוקמינן אחזקתה שהיא כשרה הא איכא כנגדה העמד טמא על חזקתו ואוקי חזקה נגד חזקה ועכ"ח משום דאזלינן בת"ר ולדעת ריטב"א בעירובין ל"ו ד"ה רבא דאזלינן בתר דבר שהספק בא ממנו ולא בתר הנגרר ממנו ועיין טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו א"ש דה"נ הספק בא מן הפרה ואזלינן בתר חזקת הפרה ואפי' למ"ש במק"א דבמקוה שנמדד ונמצא חסר אזלינן ג"כ בתר חזקת טמא משום דאין לדון על המקוה רק לענין לטהר טמאים וניחא כאן דלא אזלינן בתר חזקת טמא דהא גבי פ"א יש לדון ג"כ לענין לטמא טהורים ואף דשם נמי שייך העמד טהור על חזקתו מ"מ כיון דיש לדון על שני הפכיים שפיר אזלינן בתר חזקת פרה שנולד בה הספק אבל לדעת החולקים עיין פמ"ג סי' הנ"ל ובגוו"ד כלל ס"ב קשי' ונ"ל דמ"מ שפיר הק' הרא"ש דהא אי חזקה שלא נתבררה בשעתה הוי חזקה או לפי מה דמסקינן דאזלינן בת"ר דהוי חזקה שנתבררה בשעתה כמ"ש האשר"י בועוי"ל וביארתי במק"א הטעם דהא גם בחזקה שלא נתבררה יש חזקה שלא נעשה מעשה להשתנות מכמות שהיתה אלא כיון שלא החזקנו החזקה בשעתה לא מקרי חזקה רק ספק במקרה עיין רשב"א חולין ט' ע"ב אבל כיון דאזלי' בת"ר שוב החזקנו החזקה בשעתה שהיא כשרה שוב הוי חזקה שנתבררה בשעתה ואף דהשתא הוא טרפה יצאה מן הרוב מ"מ אמרינן השתא הוא דנטרפה ומעיקרא לא נעשה מעשה הטרפות וזש"כ הרא"ש ורובא עדיף מחזקה

כלומר דמה שהחזקנו החזקה מכח רוב עדיף ממה שמחזיקינן אותה מכח חזקה וא"כ חזקה דמעיקרא עדיף מחזקה דהשתא:

ולפ"ז ליכא למימר דאיכא חזקת העמד טמא על חזקתו כנגד חזקת כשרות דפרה דכיון דיש לדון על הפרה בין לטהר טמאים ובין לטמא טהורים א"כ חזקת העמד טמא על חזקתו אינו בא עד שהזו עליו מאפר פרה וכן חזקת טהרה דגברא אחר שנוגע באפר פרה וא"כ הוי חזקה דהשתא נגד חזקה דמעיקרא וחזקה דמעיקרא עדיף והיינו דכתב האשר"י לתרץ קושי' הנ"ל על קושיתו וכל טריפות שאירע בה אח"כ פי' בבהמה אחרת אוקמא אחזקתה והשתא היא דנטרפה ומתירים החלב למפרע משום דחזקה דמעיקרא עדיף מחזקה דהשתא וה"נ חזקת כשרות דפרה נגד חזקת טמא הוי חזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא וכתירוץ הנ"ל וא"ש ע"ל סי' קל"ה]:

באות כ' האריך דבחזקת איסור לא אמרינן סד"ר לקולא והארכתי בענינים אלו בכמה מקומות ועיין או"ח סי' תל"ט בטו"ז סק"ג שכתב אדברי המחבר א"צ לחזור ולבדוק דמיירי בבטלו והוי סד"ר לקולא והק' טו"ז הא בסעיף א' פסק דצריך לחזור ולבדוק משום דבסד"ר כזו צריך בדיקה ותירץ דהתם אנו רואין בודאי שנעשה השינוי לפנינו בבית זה ואין ספק בבית זה כלל שנכנס העכבר אלא שספק אם הוא חמץ אם לאו משא"כ שאנו מסתפקין בשינוי עצמה שאין אנו יודעין לאיזה בית נכנס, שפתיו ברור מללו דהתם ל"ש חזקת בדוק אבל כאן שייך חזקת בדוק אבל מה שסיים לכך אפי' בא לשאול בב"א אותן ב' בתים א"צ לבדוק דכיון שבטלו הו"ל סד"ר ולא כמו ספק טומאה דהוי סדא"ו אין לו ביאור וגם הוא שפת יתר, ונראה דתוס' פסחים דף י' ד"ה בב"א כתבו דהא דבב"א ד"ה טמאים היינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' בב"א טהורים ונראה דמשו"ה טמאוה מדרבנן דמחזי כי חוכא לומר דאוקי שניהם אחזקתיהו לומר דטהורים ודאי דמשום ספק א"א לטהרם דסדא"ו לחומרא אבל כאן לדידן אף דמחמרינן בסד"ר כזה מ"מ אפי' בב"א מוקמינן שניהם אחזקה ובפני העולם לא מחזי כי חוכא דהו"ל סד"ר וסברי דמשום סד"ר לקולא א"צ לבדוק:

ובלבוש תירץ דלעיל גבי תשע ציבורין אין לו במה לתלות חיוב הבדיקה אלא שספק אם מוטל עליו לבדוק לכן אזלינן לחומרא כדין כל בדיקת חמץ שצריך לבדוק מספק משא"כ הכא תולה כל אחד בחברו והק' טו"ז דמה לו לתלות בספק כניסה יותר מס' חמץ ס' מצה, ונ"ל דהסברא כך דהתם איכא שינוי ול"ש חזקת בדוק וצריך בדיקה דלא אמרינן סד"ר לקולא כיון שעיקרה נתקנה על הספק אבל כאן הרי איכא חזקת בדוק רק

יען שיש גם לחברו חזקת בדוק יש ספק איזהו יצא מחזקתו וחייב לבדוק ובספק כזה לא מצינו שעשו חכמים כאן ספק כודאי:

ועוד י"ל עפמ"ש תוס' חולין ט' ע"ב ד"ה התם דלא עשאה תורה ס"ט ברה"י כודאי אלא בדבר שאפשר להיות אבל לא בדבר שא"א להיות שא"א שיהיה שניהם טמאים וה"נ לענין בדיקה עשו חכמים הספק כודאי שמחויב לבדוק אבל רק בדבר שאפשר להיות שיש שם חמץ אבל בדבר שא"א להיות שא"א דשניהם יהיו צריכין לבדוק לא עשו הספק כודאי וממילא נשאר הדין סד"ר לקולא:

וזה נראה שהוא דעת המ"מ שהביא טו"ז שם אמאי בספק לאיזה בית נכנס פסק הרמב"ם דא"צ לבדוק ובספק אם נכנס פסק דצריך לבדוק ותירץ המ"מ דהתם כיון שיש בית אחד דודאי א"צ בדיקה לכן אין צריך למבדקיה וטו"ז תמה נימא איפכא כיון שיש אחד שודאי צריך בדיקה צריך למבדקינהו ולפמ"ש ניחא כיון שהוא דבר שא"א להיות שיהיו שניהם צריכין בדיקה לא עשאו חכמים ספק כודאי והוי סד"ר לקולא וא"צ בדיקה:

עוד הק' א"כ אם יש לאדם אחד שני בתים ובדק לאחד מהן וא"י לאיזה מהם בדק נמי נימא דא"צ בדיקה כיון דבודאי בדק לאחד מהן, ולפענ"ד לק"מ דהתם הוא בחזקת חיוב לבדוק ומספק א"י להוציאו מחזקת חיוב אבל כאן יש לו חזקת פטור מבדיקה ומספק אין לחייבו:

עו"ש בטו"ז סק"ד כתב זה דעת הטור שכתב בככר גדול אם ביטל דוקא א"צ לבדוק וכן בככר קטן מהני אף אם לא בטלו ובצבור אחד כתב דלא מהני אם בא לשאול בב"א אפי' אם בטלו ואם בזאח"ז אז מהני הביטול דוקא משום דאז הוא מדרבנן ול"ד לטומאה משום דספיקא ברה"ר טהור ע"כ ותימא דהתם הטעם משום דמוקמינן כל אחד בחזקת טהרה וטעם זה שייך גם כאן דמוקמינן כ"א בחזקת בדוק אפי' בלא ביטול ונראה דאזיל לשיטתו ביו"ד סי' שצ"ז על דין דאה"ע סי' י"ז במצאו הרוג ומכירין אותו בטב"ע וא"י אם תוך ג' ימים או קודם ג' ימים דרשב"א ור"ן אוסרים אמאי לא נימא אוקמא אחזקת חי והשתא הוא דמת ע"ש שהאריך וב"ש סי' י"ז סקפ"ד תירץ דמוקמינן לראובן בחזקת חי לגמרי והאי אחר הוא ומת קודם ג' ימים ונשתנה ובדידי' ל"ש חזקת חי ע"ש ובנוב"י תמה עליו הא גם לזה האחר יש חזקת חי וש"ש ש"ז פכ"א כתב דלא משגחינן בחזקת חי של אותו שאינו בא לדון בפנינו כמו בשני כתי עדים המכחישות זא"ז דזו באה בפני עצמה ומעידה משום חזקת כשרות אף דחזקת כשרות של שנייה הוא כנגדה וכמו שני שבילין דמוקמינן כ"א בחזקת טהרה ע"ש ולפ"ז הטו"ז לא ס"ל ה"ט אלא ס"ל דא"א לומר אוקי כל חד אחזקתו שהוא ודאי טהור או ודאי כשר לעדות דזה א"א אלא בשני שבילין

כל אחד טהור משום ספק טומאה ברה"ר טהור וכן בעדות כל כת כשירה מספק אבל במצאו הרוג דבספק אסורה רק דנדון משום חזקת חי א"כ גם לאחר יש חזקת חי ולפ"ז אם לא ביטל דהוי סדא"ו שפיר אזלינן לחומרא ודוקא בביטול א"צ לבדוק משום סד"ר לקולא דאפי' שואל עליו ולא על חבירו מ"מ צריך לספר המעשה כמו שהי' שיש לו לשאול גם על חבירו אלא כיון שאין פוסקין טהור על שניהם בב"א לא מיחזי כי חוכא ועיין מל"מ פי"ט מאה"ט:

באות ל"ה כתב דבס"ס א"צ לברר וק"ל הא אמרי' חולין דף מ"ג נפ"מ לספק דרוסה הא כיון דגם ודאי דרוסה יש לו בדיקה א"כ בספק דרוסה איכא ס"ס שמא לא נדרס כלל ואת"ל נדרס דלמא באופן שאינו נטרף ול"ל בדיקה כלל וצ"ל משום היכא דאיכא לברורי מבררינן אמנם נראה סברא ישרה דל"א איכא לברורי צריך לברר אלא ביש לברר ב' צדדי הספק [ע"ל סי' קס"ו] ובזה נ"ל ליישב מה שמדקדק הר"ן שם למה לא אמר נפ"מ לודאי דרוסה, ונ"ל בשנדקדק עוד אמאי קאמר רבה התם ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים דלא הו"ל למימר אלא ושט אין לו בדיקה מבחוץ ולפמ"ש דהיכא דא"י לברר שני צדדי הספק א"צ ניחא דהחיצון א"צ לבדוק כלל שמא ימצא בו רושם הדריסה ויטריף כיון דאם לא ימצא בו לא יכשיר והיינו דאשמעינן רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ שא"צ לבדוק מבחוץ ולברר אלא מבפנים צריך לבדוק ולברר אף דאיכא ס"ס ושפיר קאמר אלא בפנים והתינח אי קאי בספק דרוסה אבל בודאי דרוסה אין צריך לומר דבעי בדיקה מבפנים פשיטא כיון דאין לו בחוץ ולהכי לא נפקא מינה לודאי דרוסה:

ובזה יש לפרש דברי האשר"י בחולין מ"ג שכתב ועוד אי לא מיטרפא סימנים באדמימות שמבחוץ מאי קאמר הכא ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים ונפ"מ לס"ד ואפי' יש לו בדיקה מבחוץ למה יבדקנו הואיל ולא מיטרף בהכי והוא תמוה הא אשמעינן דלא מהני בדיקה מבחוץ לאכשורי בהכי וכבר עמדו בזה, ולפמ"ש שפיר הק' הרא"ש דאי נימא דלא מיטרפא סימנים באדמימות שמבחוץ א"כ גם אם נאמר דמהני בדיקה בחוץ להכשיר מ"מ כיון דאינו מועיל להטריף שפיר אין לברר בחוץ שני צדדי הספק וא"כ א"צ לברר כלל בחיצון כיון דיש ס"ס וא"כ מהא דאמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים לא מוכח כלל גוף הדין דאינו מועיל בדיקה בחוץ להכשיר דלמא מהני ורבה קאמר דאין לו בדיקה מבחוץ שא"צ בדיקה בחוץ כיון דיש ס"ס וא"א לברר שני צדדי הספק והיינו משום דלא מיטרף בהכי אלא מבפנים דיש לברר שני צדדי הספק כיון דהשתא נמי עכ"ח הא נמי אשמעינן רבה דא"צ בדיקה בחוץ כיון דנקט אלא בפנים וגם מדאמר נפ"מ לס"ד ולא אמר לודאי דרוסה אעכ"ח דמטרף באדמימות שבחוץ והא

דא"א לברר שני צדדי הספק בחוץ משום דלא מכשר בהכי ושפיר אשמעינן רבה דינו דלא מהני בדיקה בחוץ להכשיר:

והנה סברא הנ"ל דאם א"א לברר ב' הספיקות א"צ לברר כלל אפי' אי איכא לברורי כמדומה שכ"כ נובי"ק יו"ד ג"כ ע"ש סי' מ"ג ונ"ז ולעיל סי' קס"ו], ובזה נ"ל ליישב ג"כ דברי רמ"א או"ח סי' תל"ט, מיהו אם הככר קטן שיכול העכבר לאכול תלינן להקל שאכלו וא"צ לבדוק ופי' טו"ז משום דהוי ס"ס שמא מצה ואת"ל חמץ שמא אכלו והק' טו"ז א"כ בלא חזינא דשקלא ומה צריך מתני' טעמא דא"כ אין לדבר סוף בפסחים דף ט' ת"ל משום דהוי ס"ס ספק אם גררה ואת"ל גררה שמא אכלתיה ונ"ל משום דקיי"ל אפילו בס"ס היכא דאיכא לברורי מבררינן וא"כ קשה מה מועיל ס"ס הא איכא לברורי ע"י בדיקה אמנם לסברא הנ"ל דאם א"א לברר שני הספיקות א"צ לברר כלל ניחא דה"נ כיון דמחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף וא"א לברר לכן גם ממקום למקום ומבית לבית דאפשר לברר ג"כ א"צ לברר והיינו פירש מתני' ולהכי גם בס"ס הנ"ל אין צריך לברר כיון דלענין בדיקה עכ"ח סמכינן אס"ס דא"א לברר הכל וא"כ הא דסמכינן כאן אס"כ היינו מטעם דאין לדבר סוף ושפיר אצטריך מתני' להאי טעמא:

ומה שהק' טו"ז שם עוד דאפי' בככר גדול איכא ס"ס שמא מצה ואת"ל חמץ שמא קראה לחברתה ואכלוהו כדאמרי' ב"מ דף מ' תוס' בשם ירושלמי הני עכברי רשיעי וכו' ונ"ל דמג"א סק"ג הק' הא לא נודע שני הספיקות יחד ותירץ דבעודו שאנו רואין החמץ בפי העכבר ל"ש לומר שיבדוק אלא לאחר שנתעלם מן העין חל חובת בדיקה שמא הניחה אותו בבית ואז חל ג"כ ספק השני שמא אכלו ע"ש ולפ"ז התינח בככר קטן אבל בככר גדול מיד שנתעלם מן העין נולד ספק אחד ועדיין אי אפשר שיהיה חברותיה כאן ואכלוהו עד אחר כך ואם כן לא נודע שני הספיקות יחד ולא הוי ס"ס:

עוד רגע אדבר במ"ש טו"ז או"ח סי' תמ"ב סק"ד קולא בענין היורה כל שיש ספק אם בישל בו שכר תוך מעל"ע של בישול המע"ד משום דקי"ל ביו"ד סי' קכ"ב דסתם כלים אינם בני יומו ואפי' כלים של ישראל מטעם ס"ס ודייניען לי' כנוטלפ"ג דמותר בדיעבד ע"ש והוא תמוה הא התם הס"ס שמא אב"י האסור בפסח וגם אינו פוגם בעין במע"ד ועיין בהגהות מהרב"פ ביו"ד שם שעמד בזה ונ"ל דלכאורה קשיא ל"ל ס"ס הא אפי' בספק אחד אם הוא ב"י נימא דאוקי התבשיל בחזקת היתר דהי' אב"י אך ז"א דהרי כתב הר"ן בע"ז דהבלוע אינו פגום ואסור רק שפוגם בתבשיל הבא אחריו ואף דראוי לגר מ"מ הממש בטל ברוב וליכא אלא משום טע"כ וכיון שהטעם פגום אינו אוסר ע"ש וא"כ אדרבה מוקמינן האי' בחזקת אי' שלא נתבטל אבל כאן שבישל מע"ד קודם פסח שעדיין

היתר שפיר מוקמינן אותו בחזקת היתר ואמרי' שהי' אב"י אפי' בספק אחד דל"ש לומר להיפוך דמוקמינן האי' בחזקת אי' שהרי הי' אז שעת היתר אלא דאי בעלמא לא הוי ס"ס והוי אמרינן סתם כלים ב"י והיינו מחזיקינן הך ספק אם ב"י או אב"י לאי' לא הוי אזלינן כאן לקולא לומר שהוא אב"י אף דאיכא חזקת היתר ולהכי כתב טו"ז דקי"ל סתם כלים אב"י ונהי דהתם הוי ס"ס וכאן ליכא ס"ס מ"מ כיון שלא החזקנו ספק זה לאי' שוב שרי כאן אף דליכא ס"ס משום חזקת היתר כנ"ל וא"ש, והדר"ג נ"י ישים עיניו על דברים אלה לטובה, וישמחו דבריו המתוקים לבבי בשמחת תורה, ועמי' ישריה נהורה, עדי יבנה בית הבחירה כנפשו הטהורה ונפש הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצא

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק בא תרנ"ד לפ"ק

שוכ"ט ורוב ברכות והצלחות לחתני ידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, כש"ת מו"ה יוסף צבי נ"י סופר רב בק"ק שאמשאן:

מכתביך הנעימים קבלתי ואשר שאלת דבנובי"ק יו"ד סי' ט"ז מבואר דס"ל דגם קודם שנודע הספק שייך ביטול ובסי' ל"ג ד"ה אלא כתב דדוקא נמלחו יחד אחר שנודע התערובת ונתבטל אינו אסור אבל קודם שנודע התערובת ל"ש ביטול ואיך לידייני להאי דינא. הנה הערת גם אהא דמבואר בסי' ק"י ס"ה דמה שפירש קודם שנודע התערובת מותר מש"ך סי' צ"ט סקכ"א דל"ש ביטול קודם שנודע הספק. ובאמת אין הנידוני' שוין כלל דבסי' ק"י לא איירי מדין ביטול כלל דחהר"ל אינו בטל מדרבנן רק הותר משום דכל דפריש מרובא פרוש ולענין זה צריך שיהי' נולד הספק אחר שפי' דאם נולד הספק במקום קביעות כל קבוע כמע"מ דמי ול"ש מרובא פרוש אבל בסי' צ"ט מיירי מדין ביטול ובזה דעת הש"ך דאם נודע הספק ונתבטל נהפך אי' להיתר וכבר נקרא עליו שם היתר ואינו חוזר וניעור אבל קודם שנודע הספק ניתוסף עליו אי' חוזר וניעור כיון שעדיין לא נודע שנהפך איסור להיתר ולא נקרא שם היתר על האי' לכן כיון שבשעה שנולד הספק כבר ניתוסף אי' אסור דחוזר וניעור אבל לא אמר הש"ך מעולם דקודם שנודע ל"ש ביטול דו"ק ותשכח שכן הוא:

ובהכי אין כאן סתירה בדברי נוב"י דודאי גם קודם שנודע הספק שייך ביטול כמ"ש בסי' ט"ז אלא לענין שנא' דנתבטל יבש ביבש חד בתרי ונהפך אי' להיתר שלא יאסר בנו"ט בהיתר הא לא אמרי' אלא בנודע התערובת קודם שנתן טעם בלח שכבר נקרא עליו שם

היתר אבל כ"ז שלא נודע התערובת ולא נקרא עליו שם היתר נהי שנתבטל יבש ביבש חד בתרי מ"מ כשנותן טעם לח בלח חוזר וניעור וכמ"ש הש"ך סברא זו בסי' צ"ט סקט"ו בשם או"ה להיפך דאף דאמרי' חענ"נ וצריך ששים נגד כולה מ"מ אם ניתוסף היתר קודם שנודע התערובת סגי בס' נגד אי' ולא בעי ס' נגד כל החתיכה כיון שעדיין לא נקרא עליו שם אי' ע"ש, ויען אני חלוש וטרוד קצרתי תן לחכם ויחכם עוד ובזה יבא שלום ינוח על ראשכם ונשמע ונתבשר במהרה בשורות טובות כנפשך ונפש חמיך דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצב

שיל"ת מאדע ב' דסליחות תרל"ז לפ"ק
בצאת השנה, יפרח כשושנה, כבוד אהובי ידינ"פ הרב הגאון הגדול ליהודים, תורה ויראה יחדיו מצומדים, כקש"ת מו"ה דוד ליב נ"י זילבערשטיין האבדק"ק טערעבעש:
מכתבו קבלתי ומה שהתעורר ע"ד הש"ך ביו"ד סי' קי"א במ"ש בשו"ע ס"א וכן הדין אם לא הי' כאן אלא קדרה אחת וכו' וכתב עלה הש"ך נראה דשתי חתיכות היו ניכרות בפ"ע קודם נפילתן איזה מהם של היתר דאי נתערבו מתחלה חד בחד א"כ כיון דאתחזק איסורא בשתי חתיכות כאו"א דיינינן לי' כגופו של אי' וכו' ומשמע מדבריו דאם ניכרות בפ"ע לא מקרי אקבע איסורא ובש"ש ש"א פ"ט הביא סיוע לדבריו מהא דתנן בטהרות פ"ה השרץ והצפרדע ברה"ר וכו' וחכמים מטהרין ע"ש וקשה להרמב"ם דס"ט ברה"ר טהור משום דספק תורה לקולא ואמאי הא אקבע איסורא א"ו כש"ך הנ"ל ואיכא למימר דשרץ וצפרדע הי' כל אחד ניכר בפ"ע וא"י באיזו מהם נגע דבכה"ג לא מקרי איקבע אלא שהביא שפר"ח השיגו שם והוכיח דכה"ג נמי מקרי איקבע איסורא מדמייתי א"ת גבי אשתו ואחותו עמו בבית כדאיתא פ"ד דכריתות ועוד מלשון הרמב"ם משמע דשרץ וצפרדע לא היו ניכרים בפ"ע:
ולולא דבריהם הי' נ"ל כונה אחרת בש"ך דס"ל גם בניכרות החתיכות מקרי איקבע איסורא לענין אשם תלוי שהרי כשאכל לקח ממקום שאיקבע אי' אבל כאן בשעה שנפל לקדרה הוי פירש ממקום שנקבע האי' לכן אפי' באיקבע איסורא אמרינן שאני אומר רק באם אין החתיכות ניכרות ונתערבו תחלה חד בחד והי' שתי החתיכות אסורות והחזקנו כל חתיכה לאי' בשעת לידת הספק ואיך נחזור אח"כ להתירה כשנפלה לתוך הקדרה וכמו שאמרינן שאם נולד הספק בדאו' ואזלינן לחומרא שוב אפי' לענין דרבנן לא אזלינן לקולא כיון שכבר החזקנו לאי' או לענין שאם לא נודעו שני הספיקות ביחד דלא הוי

ס"ס כיון שכבר החזקנו ספק ראשון לאיסורא ה"נ כאן אבל בניכרות דלא החזקנו כל אחת מהחתיכות לאי' שפיר אמרינן שאני אומר אפי' באיקבע איסורא:

ומ"מ גם לפי הבנתם דגם לענין אשם תלוי לא מקרי אקבע איסורא אלא באינן נכרין נ"ל דסברת הש"ך הוא כך ובפרט להרמב"ם דספיקא דאו' לקולא משא"כ בשתי חתיכות דשאינן נכרין עכ"ח אינו רשאי לאכול שתיהם דאז אוכל ודאי אי' וא"כ ממילא גם באחת הי' אסור דהי מיניהו מפקת וא"כ אם שגג ואכל חייב א"ת כיון שספק זה הי' אסור לו ואפי' לסוברים סדא"ו לחומרא מ"מ חמיר שתי חתיכות מטעם הנ"ל לענין אשם תלוי משא"כ בניכרין לא שייך זה כמובן:

ולפ"ז לענין טומאה י"ל אפי' באינן נכרין ל"ש כלל אקבע איסורא דאין ישראלים מוזהרין שלא לטמאות עצמן ואין לדון כלל על קודם הנגיעה רק על אחר הנגיעה שנגע באחת ולכן גם בשתי חתיכות ספק טהור ברה"ר ולק"מ קושי' ש"ש

ועוד דאפשר לו ליגע בשתיהם ע"י שיטבול בנתיים ועיין שבועות ח"י ובתוספתא שהביא הר"ש פ"ב דמקואות ונפ"מ בין שני טעמים שכתבתי דלטעם א' בכזית מן המת ובכזית נבלה ברה"ר שבמשנה טהרות שם לגבי כהן מקרי איקבע שהרי מוזהר על טומאת מת אבל לטעם שני גם בזה לא מקרי איקבע איסורא שגם כהן מותר ליגע בשניהם ע"י שיטבול בינתים לדעת הרמב"ם דסדא"ו לקולא, ולפ"ז לא קשה מאשתו ואחותו דשם נמי מיירי בלילה ובבית אפל שלא ידע איזה אשתו ואיזה אחותו והראי' שבאמת שגג ולא ידע וא"כ הי' אסור לבעול שניהם שאחת אסורה ודאי בלי טביעת עיני דקלא וממילא דאפי' אחת אסורה דהי מינייהו מפקת וכיון שהספק הי' אסור לו שפיר מביא אשם תלוי:

אמנם גם לפי הבנה הפשוטה איננו מובן לי השגת פר"ח דבשלמא לענין א"ת שאנו דנין על שעת בעילתו ואכילתו ל"ש לומר שהי' החתיכות נכרין איזהו אסורה ואיזהו מותרת שהרי שגג ולא ידע ולא הי' ניכר לו ומקרי אין החתיכות נכרין והוי אקבע איסורא משא"כ כאן אם היו נכרין קודם נפילה א"כ גם בשעת נפילה אם היינו שם היינו יודעין אי אי' או היתר נפל שפיר כתב הש"ך דלא מקרי אקבע איסורא אלא באינו ניכר, והי' זה שלום וברכה ידידו הנאמן הדוש"ת וחותם בברכת כוח"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצג

שיל"ת מאדע עש"ק ואתחנן תרל"ט לפ"ק

לכבוד רב האי גאון המובהק ומפורסם קדוש ד' מכובד כקש"ת מו"ה יקותיאל יודא נ"י טייטעלבוים אב"ד ור"מ דק"ק סיגעט:

נפשי בשאלתי הנה בני קהלתי בונין בית דירתי וכבר סתרו הבונים מקצת מן התנור שאופים בו ובאמצע נזכרתי בצוואת רי"ח וצויתי להפסיק ויען ראיתי כי לא מזדהרי אינשי בהכי אמרתי אשאל פה קדוש אולי יש בזה דבר מקובל להתיר:

גם אני נבוך קצת בלשונו שם שכתב לא יתוץ אדם תנור וכירים שאופין בו אם הכונה דוקא שרגילין לאפות בו משא"כ גם בהיותו לא אפו בו כמה שנים אין סכנה, וכן תנור שלי לא אפו בו זה שנים רק אולי באיקראי וכמו בקציצת אילן מאכל שאין סכנה באינו עושה פירות כמבואר באחרונים או ל"ד לקציצת אילן דשם אינו ראוי לעשות פירות אבל התנור ראוי לאפות בו וגם אם נתקלקל אפשר לתקנו ביד"א, ומ"ש שאופין בו היינו לאפוקי תנור בית החורף, או שאופין בו אכירים קאי:

וגם אולי כונתו דאין סכנה אלא לנתוץ בעצמו ולא לבעל התנור ולדר שם אף שאומן נכרי עושה עפ"י מצותו וכן משמע סוף לשונו כל עושה אלה, וגם בלשון להשתמש באותה מקום אלא יניח אותו לתקן שנית א"י אם כונתו דלצורך מקומו אסור אף דבקציצת אילן מתיר הרא"ש לצורך מקומו בב"ק צ"א והביאו טו"ז יו"ד סי' קט"ז, אבל כאן אינו מותר אלא ע"מ לתקנו במקומו או דלמא די לתקן אותו אף שלא במקומו, ובאמת בתנורי א"א לבנות באבנים שסתרו לא במקומו ולא שלא במקומו כי מקולקלים לזה:

ואפשר כונתו להשתמש באותו מקום בבנין אחר ולא יניח אותו לא קאי אתנור רק אמקום שיניחו בלא בנין שיהי' ראוי לתקן שנית, ואפילו אי אתנור קאי אולי דוקא אם אפשר לתקן בחרסי הראשון דאף שכתבו התוס' פסחים דף ל' ע"ב דאחר נתיצה פנים חדשות בא לכאן היינו צורת התנור הוא פנים חדשות לענין טומאה דאין החרסין מקבלין טומאה אבל עכ"פ החומר אינו פנים חדשות לכן אפשר לתקנו שנית אבל בדידי שא"א לתקן בלבנים ראשונים אפשר לא בעי לתקן שנית, רק יש בו ריעותא שעדיין לא נסתר כולו ואסור לנתוץ הנשאר:

אך אין זה ענין דתליא בפלפול וסברא ולא כתבתי רק להערה בעלמא, לכן אשאל ממנו מענה לשון להשיבני על אתר כי אקרו"ט אצים עלי שמא שמע רבי או ראה או ידע שאין קפידא או שמא מותר לעשות מגדול קטן שלא יהי' רק חלק ד' ממה שהי' ואם גם זה אסור וצריך להיות בנוי בכל שטח המקום שהי' מתחלה אולי מותר עכ"פ למעט חללו שיהי' רק חלק ד' ממה שהי' חללו מקודם, או אולי יש תקנה למכור המקום והתנור לאומן

נכרי והוא יעשה בו כרצונו ואח"כ לחזור ולקנות ממנו ואין סכנה, וכמדומה שכן נוהגין בקציצת אילנות [עיין בית שלמה יו"ד סי' קצ"א] הכ"ד החותם באהבה ובחיבה הדוש"ה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

[א"ה הא לך תשובת הגה"ק מו"ה ייט"ב זצ"ל וזל"ק:

יום ה' פ' עקב תרל"ט לפ"ק סיגוט יע"א:

שלום לכבוד הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה עמרם נ"י אבדק"ק ה' מאד:

מכתבו הגיעני ואשר שאל ע"ד התנור שרוצים לסתרו אין בזה קפידא כלל רק שאל ישאר שם במקום התנור שום אבן מהתנור ואף קרקעות התנור יטלו משם עד טפח או יותר וישליכו לחוץ וכן עשו בבית התפלה שלי בהבנותו שהי' שם תנור שאפו בו כבר וסתרו אותו כי כך מקובלני מהגה"ק מה"ר שלום מבעלז זלה"ה לכן אל ירא ואל יפחד יהי' ד' עמו כנפשו ונפש ידידו אוהבו, יקותיאל יודא ט"ב, עכל"ה]:

תשובה קצד

שיל"ת ב' איפאלא ה' תצא תרמ"ה לפ"ק:

שוכ"ט לתלמידי המופלא ומופלג השנון כ"ה דוד נ"י מארקאוויטש בק"ק מאדע:

מכתבך קבלתי בזמנו ואחר עד עתה להשיב מפני כמה דברים והגם כי אין דעתי נוחה להשיב לבחורים בדבר הנוגע להוראה אבל יען אני שמח בחלקי עם בני מאד"ע האמונים על ברכי תורה לא אשיב פניך ריקם, אודות בחור אשר שידכו לו בתולה אשר שמה כשם אמו הבאת דברי חכמת אדם כלל קכ"ג אות י"ג דמ"ש בצוואות ר"י החסיד לא ישא אשה ששמה כשם אמו הוא דוקא אם הם משולשים והביא ראי' מספר חסידים סי' תע"ז עיי"ש וכן כתב בחת"ס אה"ע ח"א סוס"י קט"ז ופ"ת יו"ד סי' קט"ז ואה"ע סי' ב' ועיין בתשובת אבני צדק או"ח סי' כ"ח:

ולפענ"ד לא דקו רבנן בהאי מלתא כי בסי' תע"ז לא מיירי בנושא אשה ששמה כשם אמו רק שמה כשם אשת אביו שאינה אמו ובזה אינו אסור רק במשולשים וז"ל שם כן האדם שלקח אשה ששמה רבקה ובנו לקח אשה ששמה רבקה ובן בנו לקח אשה ששמה רבקה לא יצליחו תמצא היא לא תצליח שהיא משולשת או הוא משולש שהאדם והבת ובת הבת לקחו ג' שמות נמצא הוא לא יצליח וכו' ולדעתי לשון שהאדם הוא טעות וצ"ל שהאם דאלו על האב ל"ש לשון שהוא ובתו וב"ב לקחו ג' שמות שהרי הוא אחד מן הג' שמות וא"כ גם זה מיירי שהבת לקחה איש ששמו כשם בעל אמה שאינו אביה ובזה בעינן משולשים [א"ה בספר חסידים אשר לפני כתוב במקום שהאדם שהאשה

ומכוון לדברי המחבר] אבל בשם האשה כשם אמו או שמו כשם חמיו אסור אפי' באינו משולשת:

ותדע שהרי בסי' תע"ז כתב בשמות הנשים שווין שהיא לא תצליח וא"כ אין אי' על האיש לישא אותה רק עליה להנשא לו וא"כ אמאי תלה בצוואה האי' בו שהוא לא ישא אשה ששמה כשם אמו אלא ודאי כדכתיבנא דשם מיירי באינו אמו אבל כאן באמו האי' גם עליו אפי' באינו משולשים:

ומה שהבאת דנובי"ת אה"ע סי' ע"ט הוכיח שלא צוה כן רק לזרעו דהרי אוסר להשיא בתו לאחי אשתו ובגמרא אמרו שהוא מצוה לישא בת אחותו כבר תירץ קושי' זו בפירוש לספר חסידים סי' הנ"ל דלישא בת אחותו מאב הוא מצוה אבל בת אחותו מאם אינו מצליח עיי"ש וכזה י"ל על כל הקושי' שהק' נוב"י שם עיי"ש:

ולפענ"ד נראה עוד לפי מה דמשמע מדבריו בסי' תפ"ח דודאי הנושא אשה לש"ש בלי שום פני' אחרת אין לחוש לכל הני דברים ושומר מצוה לא ידע דבר רע ואפי' חשש קטלנית שהוזכר בגמרא כתב בנובי"ק אה"ע סי' יו"ד דל"ש בייבום משום שומר מצוה וכו' [ע"ל סי' קצ"ה] ואף דודאי לענין לישא ב"א שייך חשש קטלנית משום דאפשר באחרת ורק בייבום שהוא מ"ע מה"ת ומצות ייבום קודמת לחליצה כדאמרי' ביבמות מ"מ לענין הני דברים שלא הוזכרו בגמ' ודאי המצוה אגוני ומצלי בעידנא דעסיק בה ובזה אמרו בגמרא דמצוה לישא בת אחותו אבל במתכווין גם להנאתו בזה כתב ספר חסידים שאין הזיווג מצליח וגם בזה מיושבים כל הקושיות שהק' נוב"י שם דכל הני זיווגים שמצינו בגמ' נגד ס"ח הם היו מתכוונים לשם מצוה והי' זיווגם בקדושה ובטהרה:

ובזה ניחא תמיהת נוב"י שלא מצינו אי' זה בגמ' משום דבזמניהם אכשיר דרא ומתכוונים לשם מצוה לא הי' חשש בזה אבל ר"י החסיד ראה שנתקלקלו הדורות ונתעוותו המעשים ואינם מתכוונים לשם מצוה לכן צוה להתרחק מזווגים כאלה והיא לא תצליח אם לא ברחמים גדולים וכמ"ש שם בסי' תע"ז כך ענין השער וצריך רחמים גדולים להפוך השער מענינו והרי אמרו ביבמות ט"ל מצות ייבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות ייבום ועיין בטוש"ע אה"ע סי' קס"ה וב"ש שם, והנני חותם בברכת השנים וברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצה

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' תשא תרנ"ד לפ"ק:
בחודש אדר. שלמא אשדר, לאהובי תלמידי צמידי הרבני החריף ובקי, זך הרעיון, ומטיב הגיון כמו"ה זושא פריעדמאן נ"י בק"ק נירעדיהאז:
מכתבך קבלתי ובמאי דבדקת לן על בחור אשר נקראו לס"ת בשם יושיע זעליג והעולם קורין אותו רק בשם זעליג וכמעט נשתקע שם יושיע אי שפיר דמי לישא בת איש ששמו יושיע לחוד, הנה בצוואת ר"י החסיד אות כ"ו כתוב לאמור לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו או שמו כשם חמיו ע"ש וציין עיין תע"ז:
ובחכ"א כלל קכ"ג אות י"ג כתב דזה דוקא במשולשים והביא ראי' מס"ח סי' תע"ז הנ"ל וכ"כ החת"ס אה"ע ח"ר סוס"י קט"ז וע"ז סמך גם בתשו' אבני צדק או"ח סי' כ"ח ובתשו' אחת דחיתי דבריהם דשם לא מיירי בנושא אשה ששמה כשם אמו אלא דשמה כשם אשת אביו שאינו אמו ובזה הוא דבעינן משולשים אבל אם שמה כשם אמו או שמו כשם חמיו אין ראי' משם דבעינן משולשים כמבואר למעיין שם והארכתי בזה [ע"ל סי' קצ"ד]:
אמנם כבר הסכימו גדולי אחרונים דאם יש לאחד מהם שני שמות והשני אין לו רק שם אחד מאותן שתי שמות אין קפידא כיון שאין השמות שווין לגמרי ועיין תשו' השיב משה אה"ע סי' ס"ט ובתשו' מהגאון הפלא"ה הנדפס בסו"ס נזיר השם:
ובתשובת השיב משה הנ"ל הקשה אהא דכתוב בס"ח שני בנ"א ששמותיהן שווין לא יזדווגו יחד ילדיהן וכו' מברכות מ"ב ע"א ר' יודא הוי עסיק לי' לברי' בי ר' יודא בר חביבי וכו' ע"ש מה שתירץ, ואמת כי משם אין ראי' וקושי' כ"כ דבי ר"י לאו דוקא בתו אלא משפחתו או אפילו השיאה יתומה שאינה ממשפחתו ועיין רש"י קידושין מ"ז ד"ה בבי רב וברכות כ"ה הני ציפי דבי רב ורש"י שם ומגילה כ"ח ע"ב מאי בי רבנן ורש"י שם וב"ב דק"ה ע"ב ורשב"ם שם ועיין ערוך ערך בי:
אך בתשו' אמרי אש יו"ד סי' סמ"ך הביא ראי' מסוטה דף יו"ד ע"ב אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי אלמא דהוי שמו כשם חמיו ע"ש וכבר קדמו בעיון יעקב להגאון בעל שבו"י סוטה שם ובס' סדר הדורות אות שי"ן גם שמעתי להעיר ממנחות דכ"ט רע"ב ע"ש ולגי' שמ"ק שם ועיין חולין דק"י ע"א וגם להגורסין במנחות ראמי באל"ף ע"ש אין משם ראי' אבל בלא"ה נלפענ"ד דאין ראי' מחכמי הש"ס לפ"מ דמשמע בס"ח סי' תפ"ח דודאי הנושא אשה לש"ש בלי שום פנוי' אחרת אין לחוש לכל הני דברים דשומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש ועיין יבמות ט"ל מצות ייבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהי' מכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמר מצות חליצה קודמת

למצות ייבום ועיין בטוש"ע אה"ע סי' קס"ה ובב"ש שם, וה"נ דכוותי' חכמי הש"ס שהיו מתכוונים למצוה לא היו צריכין לחוש לזה:

אבל בזמן ר"י החסיד שלא היו מתכוונים לשם מצוה שפיר י"ל דאיכא קפידא וחששא, ובזה מיושב מה שהקשה בנובי"ת אה"ע סי' ע"ט, ואחר כמה שנים אמר לי בני הרב הגדול מו"ה יודא צבי נ"י שכן כתב גם הגאון הקדוש מצאנז בספרו דברי חיים חלק ראשון אה"ע סי' ח' והנאני:

וגדולה מזו כתב בנובי"ק אה"ע סי' יו"ד דאפילו חשש קטלנית דהוזכר בגמ' לאי' ל"ש בייבום משום דשומר מצוה לא ידע דבר רע [וקדמו בזה מהרלב"ח בתשו' סי' ל"ו הביאו חכ"ץ סי' א' ועיין בתשו' חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות נ'], והגם דאין ראי' משום דהתם א"א באחרת רק בזו שייך שפיר שומר מצוה ואף דאפשר בחליצה מ"מ כיון דמצות ייבום קודמת שפיר הוי שומר מצוה מה שאין כן בזה דאפשר לישא אחרת וכמו שכתב רשב"א נדרים ט"ז דמהאי טעמא ל"ש במצותפו"ר מללה"נ ע"ש, מ"מ זכר לדבר מיהא איכא לחלק בין מתכווין לשם מצוה או לא וחזון הרביתי בזה [ע"ל סי' דש"מ וסי' ש"נ]:

ועכ"פ ביש לאחד שני שמות והשני אין לו אלא שם אחד מאלו השני שמות פשוט בכל האחרונים שאין קפידא כנ"ל ומכ"ש בנ"ד שנקרא בפי כל ההמון רק בשם זעליג ולא בשם יושיע כלל, ואף דעולה לס"ת בשני שמות גם בשם יושיע, מ"מ הרי גם בשני שמות אין קפידא, אלא דיש לחקור אולי זה דוקא באם שם השני אינו יוצא מן הראשון אבל כאן שם זעליג הוא כינוי ויוצא משם יושיע הוי רק כשם אחד ויש קפידא ועיין באה"ע סי' קכ"ט סט"ו וב"ש שם. אבל הב"ש בשמות אנשים אות יו"ד כתב דזעליג הוא כינוי ליצחק ולא כינוי ליושיע ועיין טיב גיטין וא"כ שפיר הוי שני שמות ואין קפידא:

אך במדינתנו שמעתי רבים הנקראים בשם זעליג עולין לס"ת בשם יושיע ומזה נראה שהוא כינוי גם ליושיע והוי שם אחד. אבל נ"ל כיון שאין דרך לעלות לס"ת בשם הקודש ובכינוי של זה השם הקודש עצמו א"כ כיון שזה עולה לס"ת בשם יושיע זעליג מוכחא מלתא דהאי כינוי זעליג אין משם יושיע רק כינוי משם קודש אחר כמו יצחק ועיין ב"ש סי' קכ"ט סקכ"ז בשם מהרש"ל לענין גט היכא דיש לכינוי שם קודש אחר כמו כאן שיש לזעליג שם קודש אחר שהוא יצחק המוזכר בב"ש ודאי זעליג הוא שם אחר משם יושיע ויש לו שני שמות וא"כ אין קפידא, ויש לדמות דבר זה למאי דאמרינן בשבועות כ"ג דאף דשתיי' בכלל אכילה, מ"מ כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי אדעתא דהך אכילה דקאמר גרידתא קאמר עיי"ש והכי נמי כיון דעולה בשם יושיע ושם זעליג גלי אדעתא דהאי שם זעליג הנקרא בפי המון אינו משם יושיע רק משם יצחק

והוי שני שמות ואין קפידא וחששא כלל, ואם מד' יצא הדבר לא תאונה אליהם רעה, רק ששון ושמחה ישיגו וזיווגם יעלה יפה, ובפרט בזה"ז אשר לאיש הולך בדרכי ד' קשה למצוא זיווג הגון וכשר וא"כ כ"כ באחרת ועיין ב"י אה"ע סי' ט' ודאי שומר מצוה לא ידע דבר רע. והי' שלום וברכה וחיים, מאלקי השמים, כנפשך ונפש רבך ידידך אוהבך בכל לב ודוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצו

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' קדושים סת"ר לפ"ק:
שוכ"ט לתלמידי האהוב הרבני המופלג כמו"ה זכרי' שווארץ נ"י בקה"י סארוואש:
תמוּל לעת ערב הגיעני מכתבך ונפשך בשאלתך אודות בת אחיך אשר שדכו לה בחור אחד ושם אם המשודך כשם המשודכת הינדל ומצד המשודך מקפידין מפני צוואת רבינו יודא החסיד זי"ע אות כ"ו שלא ישא אשה ששמה כשם אמו אם יש לחוש לזה, ואין דעתי נוחה להשיב ולהורות הלכה למעשה בענינים אלו אבל מפני אהבתך מראה מקום אני לך בחכ"א כלל קכ"ג אות י"ג שכתב דזה דוקא כשהם משולשים דהיינו אם יש לאדם אשה ששמה כשם אמו לא ישא בנו אשה ששמה כך, אבל בלא"ה אין קפידא, וכן העלה החת"ס אה"ע ח"ר סוס"י קט"ז והביאו ראי' מס"ח סי' תע"ז וכן הסכים ע"י בשו"ת אבני צדק אה"ע סי' י"ב ואו"ח סי' כ"ח והביא שם שכן הורה זקינו הגאון הקדוש זצוק"ל הרבה פעמים בסוף ימיו, הגם שבתשובה אחת [ע"ל סי' קצ"ה] פקפקתי ע"ז דבסי' תע"ז לא מיירי מזה ששאת האב הוא אמו אלא באשת האב שאינו אמו שלא יהי' לאב והבן ובן הבן נשים ששמותיהן שוות ובזה אין קפידא אם אינן משולשים אבל באמו אפשר דלא בעינן משולשים, [ואולי זה כונת המשנת חסידים שהביא האב"צ הנ"ל, וחידש בעיני על תשו' אב"צ או"ח הנ"ל שכתב שלא מצא בשום ספר שיש קפידא שלא ידורו שני אנשים ששמותיהן שוות בבית אחד, ותימא שלא זכר דברי ס"ח סי' תע"ז הנ"ל שכתב וכל ג' או ד' שדרים בבית אחד ששמם אחד לא יצליחו וכו']:
ובנוב"ת אהע"ז סי' ע"ט הוכיח דרי"ח רק לזרעו אחריו צוה ולא לאחרים וכן הביא בסו"ס נזיר השם מהגאון הפלא"ה וכ"נ מפ"ת אה"ע סי' נ' סקי"ד בשם תשו' שב יעקב סי' כ"ג, ובתשו' אמרי אש יו"ד סי' סמ"ך הוכיח מגמ' סוטה י' ע"ב דגם האי דלא ישא אשה ששמה כשם אמו הוי רק לזרעו וכבר קדמוהו רבנן בסה"ד אות שי"ן ובס' עיון יעקב סוטה שם ולפ"ז בסתם בנ"א אין חשש שמא הוא מזרעו דזיל בתר רובא שאינם

מזרעו, ואף דמבואר ברש"י חולין ד"י דבסכנתא לא סמכינן ארובא ע"ש, מ"מ כבר חילוק שם בתשו' הנ"ל בין סכנה שהוא בטבע ובין סכנה שאינו בטבע אלא שכתב שאין לו ראי' לזה, אבל אני בעניי מצאתי און לחילוק זה בפיה"מ להרמב"ם יומא פ"ג שכתב ואין הלכה כר' מתי' בן חרש בזה שהוא מתיר להאכיל לאדם הכבד של כלב שוטה כשנשך כי זה אינו מועיל אלא בדרך סגולה וחכמים סוברים כי אין עוברין על המצות אלא ברפואה בלבד ר"ל בדברים המרפאים בטבע וכו' ע"ש:

ועוד יש לצדד ולומר דהא דלא סמכינן בסכנתא ארובא ה"ד בסכנת מיתה כמו בחולין שם גבי נחשים ומשום דאין הולכין בפקנ"פ בת"ר כמבואר ביומא פ"ה, אבל בזה אפשר דליכא סכנת מיתה רק שלא יצליחו ח"ו שפיר אזלי' בת"ר:

אלא דלפמ"ש שם בתשו' הנ"ל עפ"י זוה"ק ר"פ וילך דלפעמים אדם נושא אשה שאינה בת זוגו אלא בת זוג של אחר ועדיין לא מטי זמני של בן זוגה לישא אותה והוא ניסת לאחר וכיון דמטי זמני' דבן זוגה לישא אותה נדחה האי דנסיב לה מפניו ואיתכניש עד דלא מטון יומוי וע"ד כתיב ויש נספה בלא משפט, וצפה רי"ח ברוה"ק כי זרעו לא יהי' בזיווגם שיווי שמות ואם ימצא שיווי שמות איננו זיווג שלו וכאשר ימטא זמנו של בן זוגה יודחה מפניו ויתכניש לכן צוה לזרעו שלא ישאו בשיווי שמות ע"ש, ולפ"ז גם בזה יש סכנת מיתה ולא אזלינן בת"ר, ובזה יש לפרש מה שאחז"ל ריש סוטה מ' יום קודם יצירת הולד ב"ק יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וע"י כן זימנין גם בית פלוני לפלוני פי' גם כשניסת לאחר והוא בית פלוני כר"י בגיטין נ"ב דקרי לאשתו ביתו חוזרת לפלוני שהוא בן זוגה כנ"ל וא"ת האשה מה פשעה ומה חטאתה שתקראנה אותה כאלה ועיין ברי"ף בעין יעקב ריש סוטה, לזה תירץ שדה פלוני לפלוני כמ"ש שמ"ק ריש כתובות ד"ה נסתחפה שדהו דהאשה קנין כספו של בעל וכו' ותלוי הוא במזלו ע"ש, אבל קמייתא עדיף מבתרייתא דכיון דאין הסכנה בטבע שפיר אזלי' בת"ר:

ועוד אפשר דרי"ח אפי' לזרעו רק לדרי' תיקן וכדאמרינן גיטין ל"ו ע"ב כי התקין הלל פרוזבל לדרי' הוא דתיקן וכבר רמז ע"ז בנוב"י הנ"ל או אולי עד שלשה דורות כמ"ש בב"ר ורש"י בחומש פ' וירא בפסוק אם תשקור ולניני ולנכדי עד כאן רחמי האב על הבן ועיין בחו"מ סיל"ג ס"ב:

ועוד שמעתי תקנה לפמ"ש בתשו' השיב משה סי' ס"ט שמקובל בידו שאם יש לאחד מהם ב' שמות ושם האחד מהשנים הוא בשיווי אין לחוש ע"ש ובס' נזה"ש הנ"ל ולכן משנין שם אחד מהם גם אם יש לשניהם רק שם אחד ומוסיפין לא' מהם עוד שם שיהי' נקרא בב' שמות ושוב אין לחוש, שו"ר שהפ"ת אה"ע סי' ב' סק"ז הביא בשם כרם שלמה

שהחת"ס עשה כן הלכה למעשה, והנה כי כן מבואר בצוואת ריי"ח אות כ"ז ואם ניסת ישנה שם האחד אולי יש תקוה אלא דמשמע דוקא אם כבר נשאה בדיעבד וכולי האי ואולי וא"כ אפשר דלעשות כן לכתחלה יש קפידא וגם בדיעבד אינו ברור:

אבל לפמש"ל י"ל להיפוך דהרי אחז"ל ר"ה ט"ז ע"ב דשינוי השם מקרע גזר דינו של אדם וכתב מהרש"א בח"א בשם סמ"ג עשין ט"ז שהטעם בשינוי השם כלומר שאני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותו המעשה [ועיין רמב"ם פ"ב מה' תשובה ה"ד] ולפ"ז הא דמהני שינוי השם בשיווי שמות היינו משום דהחשש הוא שיודחה מפני בן זוגה וכיון שנשתנה שמה הרי אחרת היא ואינה אותה שהוא בת זוגו וא"כ אין השני נדחה כלל. ומעתה י"ל דוקא אם נשתנה שמה אחר נישואין יש ספק כיון דבשעת נישואין לא זכה בה השני עולמית רק עד דמטי זמני' של ראשון אבל בנשתנה שמה קודם הנשואין עד שלא היתה בת זוגו של ראשון ודאי יש תקנה שלא תאונה אליהם רעה, וגם אפשר שאין כאן ספק אלא במשנה שם אמו אבל במשנה שם המשודכת שאחרת היא ואינה בת זוגו של ראשון כנ"ל א"כ אין כאן בית מיחוש כלל:

לכן נראה דטוב יותר לשנות שם הבת המשודכת משם אם המשודך וגם נראה דטוב להחזיק שם השינוי בעיר שלשים יום קודם הנשואין ועיין ב"ב קס"ז ע"ב, הנה הראיתי לדעת שיש להם על מה שיסמכו וישמחו יראו זרע יאריכו ימים, יבלו בטוב ימיהם ושנותיהם, כנפשם ונפש החותם בברכה שלימה, רבך דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצז

שיל"ת ב' איפאלא א' ויצא תרס"ב לפ"ק:

ישאו הרים שלום להרב הגדול, מעוז ומגדול כמו"ה מנחם צבי ראזענבערג רב דק"ק נאדיפאלו:

מכתבו הגיע לידי תמול ביום ש"ק וכו' אודות מי שרוצה לישא אחות אשתו לאחר מיתת אשתו ויש לו בנים קטנים שתגדלם כאם וביקש הסכמתי אם יש לחוש לצוואת מהרי"ח בזה:

הנה בצוואת מהרי"ח כתוב לאמור לא ישא אדם ב' אחיות זו אחר זו ודוקא לזרעו וכו' [עיין אות ל' שם] וא"כ זיל בתר רובא ורוב ישראל אינם מזרעו של מהרי"ח ואין כאן בית ע מיחוש כלל ואף דמשמע מדברי רש"י חולין דף יו"ד דבסכנתא לא אזלינן בת"ר ועיין נובי"ק אה"ע סי' יו"ד, מ"מ נראה דזהו דוקא רק בסכנה שהוא בטבע כמו ארס

נחשים שם בחולין אבל לא בסכנה שאינה בטבע רק דרך סגולייי ועיין אמרי אש יו"ד סי' סמ"ך ומ"ש הרמב"ם בפיה"מ יומא דף פ"ג [עיין תשו' הקודמת]:

ועוד כיון דכבר דשו בו רבים שנושאים אחות אשתו לאחר מיתת אשתו הרי אמרינן ביבמות דף ע"ב לענין מילה ביומא דעיבא והאידנא דדשו בו רבים שומר פתאים ד' וכן מצינו שבת דף קכ"ט ע"ב לענין הקזה במעלי שבתא ועיין ב"י אה"ע סי' ט' וטו"ז שם לענין קטלנית וה"נ דכוותי':

ועוד נראה דגם מהרי"ח לא אמרה אלא בשלא נשארו בנים קטנים מאחותה שהיתה אשתו ראשונה אבל אם נשארו בנים ממנה וכ"ש קטנים אפשר מצוה נמי איכא לפרנס ולגדל יתומים מאחותה, וראי' לזה דאיתא בירושלמי יבמות פ"ד סוף הי"א ובמס' שמחות פ"ז ומ"ר קהלת פ"ט מעשה שמתה אשתו של ר"ט ואמר לאחות אשתו בתוך האבל התכנסי ותגדלי את בני אחותך אעפ"כ לא בא עלי' אלא לאחר ל' יום וכן הביא ב"י סי' שצ"ב כהאי דיוסף הכהן שמתה אשתו ואמר לאחות אשתו לכי ופרנסי את בני אחותך ע"ש. וי"ל ע"ד צחות דרש"י בחומש פ' וישב כתב דכ"מ שנאמר אחר סמוך ובפ' ראה כ"מ שנ' אחרי מופלג והוא מב"ר פמ"ד והביאו תוס' גיטין ס' ד"ה ופרשת ולכן כתב מהרי"ח זו אחר זו בסמוך בעוד שלא הי' לו בנים מאחותה ולא אחרי מופלג שכבר הי' להם בנים:

אבל יש לדחות ראי' זו ע"ד שכ' נוב"י על ענין אחר מצוואת מהרי"ח דודאי לא הי' כח ביד מהרי"ח לאסור דבר שמפורש בתלמוד להיתר רק שצפה ברוה"ק שזרעו לא יצליחו בזיווגם כאלה [עיין מהדו"ת אה"ע סי' ע"ט] וה"נ אף שבירושלמי ומקומות הנ"ל מפורש להיתר ולדעת טו"ז בכמה דוכתי דדבר המפורש להיתר בתורה אין כח ביד חכמים לאסור, ה"נ אפילו חכמי התלמוד לא הי' כח בידם לאסור שהרי מקרא מלא הוא ואשה אל אחותה וכו' עליה בחייה הא לאחר מיתה שריא כדאמרינן יבמות ח' ע"ב האי בחייה מבע"ל למעוטי לאח"מ, מ"מ צפה ברוה"ק שזרעו לא יצליחו בנישואי ב' אחיות זאח"ז:

ומ"מ כיון דיש לחלק דביש לו בנים קטנים מאחותה לא אמרה מהרי"ח [עיין בפנים בס' חסידים סי' תמ"ז ושם אדרבה משמע דרק כשאשתו ראשונה הניחה בנים יש קפידא ובכנה"ג אה"ע סי' ס"ב בהגהת ב"י ס"ה תמה עליו מהאי דיוסף הכהן הנ"ל] ובצירוף טעמים הקודמים גם אני מסכים והולך שר' שמואל ווינרעב נ"י יכול לישא אחות אשתו ויהי' זיווגם עולה יפה, יראו זרע יאריכו ימים בטוב ובנעימים ולא תאונה אליהם רעה, אך טוב וחסד בכל שעה, ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה קצח

שיל"ת ב' איפאלא יום א' עקב תרו"ן לפ"ק:
אלפי שלומים מגבהי מרומים למחותני אהובי הרב הגאון המפואר כש"ת מו"ה ישעי' נ"י עהרענפעלד אבדק"ק ש' פאטאק:
על דבר שאלתו בישראל שעשה גאנזע פערזיכערונגס אנ- שטאלט דהיינו קודם השחיטה נותנים לו עשרה צ"ל ואח"כ אם נטרפה קונה אותה לפי ערך משקלה בעד כל ליטרא סך ידוע ונתעורר ע"י חתנו בני אהובי הרבני החריף ובקי מו"ה יודא צבי נ"י אם אין בזה משום איסור עושה סחורה בדברים אסורים באכילה כמבואר בטוש"ע יו"ד סי' קי"ז ומחותני נ"י פשיטא לי' דמותר שהוא רק שלוחו של בעל האווזא וגם מבני נ"י קבלתי מכתב ארוך בענין זה מעוטר בעיטור סופרי' פלפלת כ"ש ובשבועה העברה לקחתי מעט פנאי לעיין בזה וכאן ימצא בני נ"י ג"כ תשובתו בצדו על דבריו:
תשובה: תנן התם במס' שביעית פ"ז מ"ג שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצי' ולא ברמשי' ואמנם אם הוא אסור מה"ת או מדרבנן דעת התוס' בפסחים כ"ג ד"ה א"ק דמדאו' אסור וכן כתב הרא"ש בב"ק ע"ט סי' י"ג אבל בתה"ד סי' ר' הביא בשם גליון תוס' דפסחים הנ"ל דהאי דרשא דשם אינו אלא אסמכתא בעלמא ע"ש, ותוס' יו"ט שם בשביעית ומל"מ פ"ח ממ"א הח"י הביאו ראי' דאי' סחורה אינו מה"ת מבכורות וי"ו ע"ב דבעי למילף דחלב שרי' מדכתיב ודי חלב עזים ללחמיך וכו' וכן מדכתי' ואת עשרת חריצי חלב וכו' ודחי ודלמא לסחורה אבל לעולם דחלב אסור אי משום דם אי משום אבמה"ח ואי נימא דדבר האסור באכילה מה"ת אסור גם בסחורה מה"ת מאי משני ודלמא לסחורה הא כיון דמותר בסחורה שפיר מוכח דמותר באכילה דאי אסור הא דבר האסור באכילה מה"ת אסור גם בסחורה מה"ת אע"כ דאי' סחורה אינו אלא מדרבנן:
ואני תמה על ראי' זו הא אפילו לשיטת הסוברים דאי' סחורה הוא מה"ת מ"מ בחלב סחורה מותר דהא כתיב קרא בהדי' יעשה לכל מלאכה וכמ"ש רמב"ם פ"ח ממ"א הט"ז ומ"מ אסור באכילה ד"ת וא"כ מצינו דבר שאסור באכילה מה"ת שיצא מן הכלל שיהי' מותר מה"ת בסחורה וא"כ חֵלב נמי דלמא אף שהתירה תורה בסחורה מ"מ לענין אכילה באיסורו עומד משום דם או משום אמ"ה שוב מצאתי במראה פנים על הירושלמי ספ"ז דב"ק שעמד בזה, אך לפענ"ד יש לקיים ראי' זו דהא המג"א סי' רט"ז סק"ג הק' לשיטת ר"י מאי פריך וחלב מנ"ל דשרי' דהי' ראוי' לאסור משום דם נעכר ונעשה חלב הא נשתנה לדבר המותר ע"ש ותי' ח"י סי' תס"ז אות ט"ז דבשלמא דבש שהוא היתר שייך לומר

שאם האי' שנפל לתוכו נהפך לדבש הוי נשתנה לדבר המותר אבל חלב כל כמה דלא התירה תורה חלב ל"ש לומר שנשתנה לדבר המותר כיון דנתהוה מאי' דם באיסורא קמא קאי אף שנשתנה במראה ע"ש ולפ"ז אי אמרי' דדם אסור בסחורה ומ"מ חלב התירה תורה בסחורה א"כ חזינן דחלב אינו כדמעיקרא ונשתנה לדבר המותר בסחורה ואישתני דינא לא רק במראה שוב ממילא מותר נמי באכילה כיון דנשתנה לדבר המותר בסחורה ולא אזלי' בתר מעיקרא רק בתר השתא דנשתנה לד"א כקושי' מג"א אע"כ דאי' סחורה רק מדרבנן:

ואמנם בתוס' חדשים שם ונובי"ת יו"ד סי' ס"ב וחת"ס יו"ד ק"ו כולם לדבר אחד נתכוונו כיון דאמרינן בפסחים כ"ב דדם מותר בהנאה אפי' לר"א משום דאיתקש למים ואמ"ה מותר בהנאה משום דאיתקש לדם א"כ ה"נ לענין היתר סחורה איתקש דם למים ואמ"ה לדם ועיין פרי תואר סי' קי"ז ולפ"ז שפיר י"ל דאי' סחורה מה"ת ואפ"ה חלב אסור באכילה מה"ת משום דאתי מדם או אמ"ה ומותר בסחורה כמו אמ"ה ודם עצמו, ולפענ"ד נראה דגם הא לא תברא דהרי שנינו במנחות כ"א הקפה את הדם ואכלו וכו' חייב ואמרי' בחולין ק"ך בשלמא הקפה את הדם ואכלו כיון דאקפי' אחשובי אחשבי' ועיין חי' הרשב"א שם דאף דנשתנה מבריתו מ"מ כיון דאישתני למעליותא חייב והרי אמרינן בפסחים שם דדם קדשים אינו מכשיר דכתיב על הארץ תשפכנו כמים דם שנשפך כמים וכו' ומעתה בדם שהקפה שאינו נשפך כמים מנ"ל דמותר בהנאה הא דוקא דם שנשפך כמים ולא בהקפה שאינו נשפך, ואין לומר כיון דמותר בהנאה קודם שהקפה כ"ש אחר שהקפה דנשתנה מבריתו ז"א דהרי כתב הר"ן בחולין ע"ד דדם שליל אינו מותר מכל בהמה תאכלו משום דמשקה הוא ועיין תוס' שבועות כ"ג ד"ה גמר הביאו ירושלמי דשתי' בכלל אכילה מדכתיב וכל דם לא תאכלו ע"ש וא"כ י"ל דעיקר אי' דם הוא בהקפה שהוא אכילה אלא דגם בלא הקפה אסור משום דשתי' בכלל אכילה ושפיר אפשר לומר נהי דכל זמן שלא נקפה התירה תורה בהנאה דדם הנשפך איתקש למים אבל בהקפה שהוא עיקר האי' ואינו נשפך ולא איתקש למים שפיר אסבה"נ, אלא דז"א דתוס' שם ד"ה מה מים הקשו הא דם קדשים שאינו נשפך כמים לא הוקש למים ואמאי מותר בהנאה ותי' כיון דמשמע קרא דדם חולין מותר בהנאה א"כ ע"כ לא תאכל דידי' היינו אכילה ולא הנאה וממילא גם דם קדשים מותר בהנאה ע"ש וה"נ כאן כיון דשתי' בכלל אכילה ולא תאכלו דדם קאי נמי אלא הקפה ובלא הקפה הוקש למים דמותר בהנאה א"כ ע"כ לא תאכלו דדם היינו אכילה ולא הנאה וא"כ גם בהקפה מותר בהנאה, והתינח לענין איה"נ דילפי' מלא תאכל אבל אי' סחורה דילפינן בפסחים כ"ג מיהיו בהויתן יהו שפיר

י"ל דדוקא דם הנשפך איתקש למים דמותר בסחורה אבל דם שהקפה דאינו נשפך אסור בסחורה וכיון דדם שנשתנה מבריתו למעליותא אסור בסחורה שוב י"ל דאי חלב אסור באכילה מה"ת אסור נמי בסחורה מה"ת כיון דאישתני מבריתו למעליותא וא"כ מדשרי קרא לסחורה מוכח דמותר גם באכילה ומאי משני ודלמא לסחורה אע"כ דאי' סחורה אינו מה"ת:

אלא דמהם ומנאי תסתיים שמעתא דנדחה ראי' זו כמש"ל דלמא אף שהתירה תורה סחורה מ"מ לענין אכילה באי' עומד כמו חלב ואי דמותר באכילה משום שנשתנה לדבר המותר בסחורה כמ"ש ז"א דהא מעיקרא כשהי' דם נמי הי' מותר בסחורה וכמ"ש נוב"י וחת"ס:

ובזה נסתר נמי מ"ש מע"כ ובני נ"י לקיים ראי' זו דאעפ"י דבדם מותר לעשות סחורה היינו משום דאי' סחורה הוא רק משום דלמא אתי למיכל וכמ"ש טו"ז סק"א בשם רשב"א ובדם ל"ש ה"ט משום דנפשו של אדם קצה לאכול דם כדאמרי' בכמה דוכתי וכמ"ש מג"א סי' תמ"ב דחמץ נוקשה גמור שאינו ראוי' לאכילה כלל מותר לקיימו בפסח ולא חיישינן דלמא אתי למיכל אבל בחלב שהוא דם שנפשו של אדם מחמדתן ושייך בי' דלמא אתי למיכל שפיר הוכיח תוסיו"ט דאי' סחורה אינו מה"ת דאי דאו' שפיר מוכח מדשרי' חלב לסחורה שרי נמי באכילה דאי הי' אסור באכילה הי' אסור נמי בסחורה אע"ג דדם מותר בסחורה, ולפמ"ש ז"א די"ל אף דסחורה שרי' מ"מ לענין אכילה איסורו במקומו עומד ואי משום שנשתנה לדבר המותר בסחורה ז"א דמעיקרא כשהי' דם נמי מותר בסחורה יהי' מאיזה טעם שיהי' מ"מ הי מותר בסחורה:

ועתה אבוא על סדר דברי בני נ"י מ"ש לי ליישב קושי' נוב"י אי נימא דדם מותר בסחורה מהיקשא דדם למים א"כ מאי פריך ולחזקי' למאי הלכתא איתקש דם למים נימא לענין היתר סחורה וכתב דס"ל למקשן דלהכי ל"ש היקשא דבלא"ה מסברא מותר בסחורה כיון שנפשו של אדם קצה לאכול דם ול"ש דלמא אתי למיכל ולפענ"ד ז"א דהא אי' סחורה ילפי' מיהיו דכתיב גבי שרצים בפסחים כ"ג, ועיין תוס' שבועות כ"ד ד"ה אלא שכתבו דכמה שקצים ורמשים איכא דלא חזי לאכילה טפי מנבלה סרוחה וכו' ועיין ע"ז ס"ח ע"ב ברש"י ותוס' ואפ"ה אסרה רחמנא לסחורה וא"כ דם נמי ראוי להיות אסור בסחורה ושפיר צריך היקשא דדם למים וגם מדאפ"ה שרי' בסחורה חלב נמי שרי', ועוד דמג"א לא כתב רק באינו ראוי' לאכילה כלל ולא גזרי' דלמא אתי למיכל אבל בראוי' לאכילה קצת שפיר חיישינן דלמא אתי למיכל וכמ"ש מג"א שם סק"א אבל דם אין לומר שאינו ראוי' לאכילה כלל אלא שנפשו של אדם קצה כדאמר במתני' שלהי מכות

ופירושו שאינו מתאוה לאכול דם דוקא כמו שמתאוה לאכול חזיר או חלב דוקא וכן הוא לשון רש"י בחומש פ' ראה בפסוק רק חזק וכו' אבל ודאי שראוי לאכילה ובנ"א אוכלין אותו ומעשי' בכל יום שאוכלי' אותו ועיין רש"י מכות שם שכתב וכמה אזהרות על שקצים ונבלות שאין לך אדם שאינו קץ בהם ואפ"ה שייך בנבלה אי' סחורה משום דלמא אתי למיכל א"כ דם נמי:

וגם מ"ש לדחות ראי' הנ"ל דכמ"ש חו"י סי' קס"ב דאי' שהי' לו שעת הכושר מותר בסחורה דא"א ללמוד משרצי' שלא הי' להם שעת הכושר ה"נ י"ל דאי' שיש היתר לאיסורו מותר בסחורה כיון דשרצים אין היתר לאי' ולפ"ז דם ואבמה"ח מותר בסחורה דיש היתר לאיסורו אבמה"ח בשחיטה ודם בבישול דדם שבשלו מותר מה"ת כדאמרי' במנחות כ"א וא"כ בחלב דסד"א לאסור משום דם או אמה"ח שפיר קאמר ודלמא לסחורה אבל באכילה אסור, לא כיוון יפה דלא מקרי יש היתר לאיסורו אלא אם יש לו היתר כמות שהוא עכשיו עיין פסחים מ"ז ברש"י ותוס' אבל אבמה"ח ודם אין לו היתר כמות שהוא עכשיו רק אבמה"ח בשחיטה ודם בבישול ועיין תוס' ורשב"א חולין ק"ך שאביא לקמן בעזה"י, ועוד אפי' נימא דגם זה מקרי יש היתר לאיסורו מ"מ בעי' שיהי' היתר לאי' בחתיכה זו שאנו דנין עלי' ואם חתך אבמה"ח אין היתר לאי' בשחיטה וה"נ חלב אחר החליבה שכבר פירש מן החי אין לו היתר בשחיטה ואפשר אפי' בעוד שהוא בדדי הבהמה כבר מקרי פירש ואם אסורה משום אבמה"ח תו לא מהני לה שחיטה וא"כ אין היתר לאי' ועיין חולין ק"ט ע"ב זה אינו כנוס במיעיו וטו"ז יו"ד סי' י"ד סק"ו, וגם אי חלב משום דם לא מהני בישול להתירה ואין היתר לאי' ותדע לך דאל"כ איך בעי למילף בבכורות וי"ו דחלב שרי' מדאסר רחמנא בב"ח הא לחודא שרי דלמא לחודא אסור אבל כ"ז כל זמן שלא בישלה אבל בב"ח דרך בישול אסרה תורה ודם שבישלו מותר ואינו רק משום בב"ח אע"כ דאי חלב אסור אפי' בישלה אסורה וא"כ אין היתר לאי':

אלא דהיא גופא קשי' כיון דדם שבשלו מותר מה"ת אמאי לא תהא החלב מותרת כשבשלה אם איסורה משום דם, אבל לפענ"ד הדבר פשוט דסוגי' דבכורות אזלא למ"ד דם שבשלו עובר עליו דלמ"ד אינו עובר עליו ליכא הו"א למיסר חלב משום דם דרש"י פי' במנחות שם דם שבשלו בין דחולין בין דקדשים ואכלו אינו עובר עליו דהא לא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה ודם קדשים משבשלו לא חזי למילתי' ונפק מתורת דם וא"כ כ"ש חלב דודאי אינו ראוי לכפרה דאינו עובר אלא דלמ"ד דם שבשלו עובר אף שאינו ראוי לכפרה הוי ס"ד למיסר חלב משום דבא מדם ושפיר בעי למילף

היתר מדאסרה תורה בב"ח ולפ"ז ליתא לדבריו דהא לסוגי' דהתם דם אין היתר לאי' דגם בבישלו עובר:

ומה שהביא בני נ"י ראי' מרש"י כתובות נ"ו ע"ב ד"ה שלי חדש וכו' וי"מ משום עומר וכו' וקשה כיון דעושה סחורה באי' אכילה איך נאמן דשל חבירו ישן אע"כ כיון דחדש יש היתר לאי' מותר בסחורה, הנה באמת אינו ראי' הרי אפשר דשלו חדש בנזדמן שנפל לו בירושה או שניתן לו במתנה דגם זה מקרי נזדמן כמ"ש לקמן, ועוד דנהי דאסור לקצור קודם העומר כמבואר במנחות ע"א וברמב"ם פ"ז מתו"מ הי"ג מ"מ בעבר וקצר מותר למכרו אף דאסור באכילה דהא הוו נזדמן וחמרי' אלו לקחו מן בעה"ב שקצר להרויח בו לאחר העומר שיהי' מותר באכילה, אבל באמת זה אין צריך ראי' דדבר שיש היתר לאיסורו לאח"ז דמותר בסחורה כיון דזמן ממילא קאתי הוא קונה ומוכר להרויח ולאכול לאח"ז היתירו וגם דלמא אתי למיכל ל"ש בזמן קצר ועיין אריכות בזה בחו"י סי' קמ"ב אבל באמ"ה ודם דמחוסר מעשה להיתירו לדבריו אין ראי' שיהי' מותר בסחורה:

ובתשו' מהר"מ שיק יו"ד סי' קל"ו דחה ראית תוס' יו"ט ומל"מ הנ"ל דאפילו אי איסור סחורה מה"ה היינו דוקא באי' לאו אבל חלב דמריבוי' דהטמאים לאסור צירן ורוטבן סד"א לאסור ועיין חת"ס יו"ד סי' ק"ו מותר בסחורה ע"ש ולא ראה דברי מל"מ שם בפ"ח ממ"א הח"י שכתב להדי' שאין חילוק באי' סחורה בין אי' לאו לאי' עשה והוכיח כן מדברי הרמב"ם ע"ש והוכחה זו עצמה יש להוכיח ג"כ מדברי ירושלמי שהביא הר"ש פ"ז דשביעית:

אמנם המל"מ שפיר דחה ראי' זו דהא נזדמנו מותר למוכרם וא"כ פשיטא דמי שהי' לו בהמות לגיזה ואכילה דחלב שלהם מותר למכור אפי' אי חלב אסור באכילה דהחלב מקרי נזדמן ע"ש וע"ז הק' בני נ"י הא ישי שלח זאת במתנה לשר האלף ואם אסור באכילה מה יעשה בה שר האלף ואם למוכרם הרי שר האלף לא נזדמן לו בביתו ואיך יקחם לכתחלה למוכרם הא אסור בסחורה וכן הק' נוביי"ת יו"ד סי' ס"ב, ומזה רוצה להביא ראי' לטו"ז סי' קי"ז דאם נזדמן לישראל נבלות וטרפות בביתו מותר לישראל אחר לקנות ממנו בזול ולמכור לעכו"ם ביוקר ושפיר הי' רשאי לשר האלף למכרו וכדעת מחותני נ"י. גם בזה לא כוון יפה דלטו"ז מי ניחא הא כל היתירו בנוי שהמוכר השני הקונה מישראל ראשון שנזדמן לו הוי שלוחו של ראשון ומה שמשתכר הוי שכר טרחא וישראל הראשון מוכר ע"י אחר וכ"ז שייך בקונה מן הראשון אבל כאן שישי נתן במתנה לשר האלף והוא מוכרו ל"ש לומר שהוא שלוחו של הראשון למכור שהרי הראשון אינו מקבל שום דבר בעד האי' ואיך שייך לומר שהוא המוכר, מיהו גם בזה י"ל לדעת טו"ז

שהי' שר האלף שלוחו של ישי למכור וישי הי' המוכר רק שנתן לו המעות במתנה אחר המכירה ושר האלף לא רצה לקנות החריצי' רק המעות אחר המכירה ועיין תה"ד סי' ר' שצידד לומר דישראל מותר להלות לנכרי על כתלי דחזירי משום דישראל מגוי לא קני משכון לא מקרי סחורה, ואפשר לומר ג"כ דקושי' הגמ' הי' ודלמא לסחורה שמא לא שלח לשר האלף במתנה רק לסחורה למכור ביוקר ולתת לישי בשער הזול והיינו ממש כנידון הטו"ז:

אלא דמ"מ אין ראי' לדינו של הטו"ז אלא דהי' צריך לשר האלף להאכיל לפועליו נכרי' וזה מותר וכדעת הש"ך סי' קי"ז סק"ג, אבל מחוורתא דדוקא קונה במעות נו"ט ממי שנזדמן אצלו מקרי סחורה אבל מקבל במתנה ממי שנזדמן מן אצלו נקרא לגבי מקבל נזדמן ועיין תשו' מ"ע סי' כ"ט שכ' ואפי' נתמנו לו טמאים בלבד מותר לזכות בהם מן ההפקר שאין לך מציל לעצמו גדול מזה וכו' וה"נ לקבל מתנה וכ"כ בנוב"י ומה שדקדק מלשון רמ"א וכן מי שנזדמנה לו נו"ט בביתו מותר למכרו דהך בביתו ממעט דוקא הוא יכול למכרו ולא אחר, אינו ראי' דהמחבר כתב אם נזדמנו לציד חי' ועוף ודגים טמאים וכתב הש"ך דס"ל דוקא לצייד התירו נזדמן ולא לאין ציד אבל מ"ע מתיר אפי' לאינו ציד לזכות מן ההפקר ולשיטתו גם בנו"ט מותר לזכות מן ההפקר דזה מקרי נזדמן אבל רמ"א דאזיל בשיטת המחבר אסור לזכות מן ההפקר ורק נזדמן בביתו מקרי נזדמן והאי בביתו לאפוקי לזכות מן ההפקר:

וגם מה שדקדק מדנקט בפסחים מותר למוכרן לנכרי ובמשנה דשביעית ליתא משמע דוקא לנכרים ולא לישראל חבירו דלא כטו"ז, דע דשם בשביעית מיירי מהרבה דברים שאסור למוכרן פירות שביעית ותרומות ובכורות והני אסור למוכרן אפי' לישראל ואפי' במקום שמותר למוכרן אסור למוכרן לנכרי רק לישראל כמו בכור בע"מ לכן לא נקט בהני נכרי' ומשו"ה לא נקט גם גבי טמאים לנכרים והא דפסחים דמיירי רק בדברים טמאים נקט לנכרים. ולפענ"ד בכונה הוסיפו בגמ' תיבת לנכרי' דהרי דעת הרבה פוסקים שהביא הש"ך סי' קי"ז סק"א דאפי' דברים טמאים שעומדי' לאכילה אם מגדלן למשוח עורות בשומנן להשתכר בהן או למוכרן לישראל למשוח בהן או להדליק מותר ע"ש אבל בנזדמן אפי' מוכרן לאכילה מותר, ולפ"ז א"ש דנקט לנכרי' לרבותא דלא מיבעי' למכור לישראל שאינו לצורך אכילה כיון שהם דברים טמאים רק למשוח או להדליק ודאי מותר אפילו בלא נזדמן אלא אפילו לנכרי' שמוכר לצורך אכילה נמי מותר בנזדמן וא"ש, ואחר שהשבתי ע"ד בני על כל דבריו אשיב לגוף הדין:

הטו"ז יו"ד רס"י קי"ז ותוסיו"ט פ"ז דשביעית הוכיחו מדברי רשב"א בתשו' שהביא ב"י דאי' סחורה בדברים האסורי' באכילה הוא רק מדרבנן גזירה דלמא אתי למיכל מיני' ומשום דק"ל דמוכח שהוא מה"ת חידשו שהכתוב מסרו לחכמים כמו מלאכת חוה"מ, ואני תמה הלא זה לשון הרשב"א והוא שכתבת שאם אינו סוחר בדברים אלו להעמידן ולמוכרן לצורך אכילה אלא לתקן בהם עורות וכיוצא בזה הרי אלו מותרי' בסחורה כזו מדאמרי' בירושלמי בחמור וגמל דלמלאכתן הם עומדים וזה נ"ל כשיבוש שכל הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה כחזיר ובהמה ועוף שדרך בנ"א לגדלן כדי לאכלן ואין רובן עשויין לתשמישן אסור לעשות מהן סחורה גזירה שמא יבא לאכול מהם יצאו חמור וגמל שאין אדם מגדל רובן אלא למלאכתן וכו' וא"כ שפיר י"ל דס"ל לרשב"א דסחורה בדברים אסורי' לאכילה ומגדלן לאכילה אסור מה"ת מגזה"כ ולא משום גזירה דלמא אתי למיכל אבל בחמור וגמל שרובן אין עומדי' לאכילה לא אסרה תורה הסחורה וילפי' לה מדאפקי' תורה אי' הסחורה בלשון לא יאכל דהיינו בעומד לאכילה כמ"ש חו"י סי' קמ"ב אלא דבדבר שרובן לאכילה ואינו סוחר בהם לצורך אכילה רק לשאר דברים נמי ס"ל לרשב"א דמותר מה"ת אלא דאסור מדרבנן גזירה שמא יבא לאכול דהיינו שיהי' נמלך לאכילה דאז אסור מה"ת וזה מבואר בלשון הרשב"א ואנא מצאו ברשב"א דעיקר אי' הסחורה הוא משום גזירה דלמא אתי למיכל ולשונו משמע להיפך ועיין מה שאכתוב בזה עוד לקמן אי"ה:

ובאמת שגוף הדבר תמוה אם הוא רק משום גזירה דלמא אתי למיכל הלא כתבו התוס' חולין י"ד ע"ב ד"ה מודה ר"י שאין לדמות שמא יסחוט לשמא ישחוט שקל הרבה לסחוט מלשחוט ועיין תוס' ביצה ג' דהיכא דבעי מרא וחצינא לא גזרי' שמא יתלוש ואמאי אסור בסחורה כשהן חיין גזירה דלמא אתי למיכל הרי עד שיהרגם מידכר, ואפשר לדחוק כיון דלא תאכל איה"נ משמע אם יתירו לו כל הנאות וגם סחורה יטעה בדין שגם אכילה מותר לכן אסרו סחורה ואית לי' הכירא:

ועוד נ"ל לפמ"ש פנ"י פסחים כ"ג דבבהמות טמאים דאין אי' טמא מתחיל מחיים ולא מיבעי' למ"ד בחולין ק"ב דאמ"ה נוהג בטמאים מחיים בלא"ה אסורי' משום אמ"ה אלא אפי' למה דקיי"ל דאינו נוהג בטמאים מ"מ כיון דטהורה נמי בעי שחיטה א"כ אפשר דגם בטמאה איכא איסור דאינו זבוח ואפי' ליכא בטמאה אי' אינו זבוח או אפי' בטהורה ליכא אי' אינו זבוח כמ"ש תוס' שבועות כ"ד מ"מ כיון דגם טהורה אסורה בלא שחיטה משום אבמ"ה וסחורה מותר בהם דהא איתקש אמ"ה לדם ודם למים א"כ אמרי' דמחיים לא אסרה סחורה בדברים אסורים באכילה ובדברים אלו שאין אי' הסחורה מתחיל

מחיים בזה איסור הסחורה מה"ת ע"ש והוספתי ביאור קצת, ולפ"ז י"ל דס"ל לרשב"א דמחיים ל"ש איסור סחורה מה"ת רק במגדלן לאכילה אסור מדרבנן ואפי' אינו מגדלן לאכילה אסור גזירה דילמא אתי למיכל וכנ"ל:

ובזה יש ליישב דעת ראב"י שהביא ב"י שכתב דמותר לעשות סחורה בדבר טמא והביא ראי' מפ' כל הבשר מים ראשונים האכילו בשר חזיר ואכסנאי יהודי הוי התם וב"י הק' דאי"ל ישראל רשע הוי ועוד דאיתא במד' דשעת השמד היה ובפרהסי' היו מחזיקי' עצמם לגוים, [עיין ש"ך יו"ד סי' קע"ח סק"ד] וזה יש ליישב עפמ"ש מהרש"א שם בח"א במים אחרונים י"ל דאשמעי' דמה"ט ראוי' לתקן אפי' ליכא טעמא דמלח סדומית אבל במים ראשונים א"א לפרש כן ונראה לפרש דלא בא אלא לומר עבירה גוררת עבירה משום דעבר על נט"י בא לעבירת אכילת אי' ע"ש ואם איתא הו"ל למימר נמי גידול חזרים האכילו בשר חזיר דהוא נמי עבירה גוררת עבירה ועוד כיון דבא ללמד שיזהר במים ראשונים שלא יבא לאכילת אי' ומאי ראי' ממעשה זו וכי שכיח ישראל רשע ושעת השמד ושפיר הביא ראב"י דמותר לעשות סחורה בדבר אי', אבל הא ודאי קשי' הא בחזיר לפחות מידי ארור לא נפיק ועוד דמשנה ערוכה פ"ז דשביעית דאין עושין סחורה בנו"ט שקצים ורמשי' ולפמ"ש ניחא דארור י"ל דליכא אלא במגדלן וכלישנא דגמ' שלהי מרובה ארור מגדלי חזירים וזה לא גידל רק קנהו לסחורה מחיים ואז ליכא אי' סחורה ואח"כ אם מת אצלו הוי נזדמן ומותר וכסברת מל"מ הנ"ל ושפיר כתב ראב"י דמותר לעשות סחורה בדבר טמא והיינו מחיים והא דתנן התם דאין עושין סחורה בנו"ט היינו במותם שכבר עומדין לאכילה וטריפות דומי' דנבילות וא"ש:

ושוב הביא טו"ז ראי' שהוא מה"ת מתוס' סוכה ט"ל ד"ה וליתיב שכתבו ואפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה ובפ"ז דשביעית תנן שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנו"ט ולא בשקצים ורמשי' לא משכחת שיהו כולם שווים לענין סחורה אלא כה"ג דבהדי' שרי רחמנא למכור כדכתי' או מכור לנכרי ואי נימא דאיסור סחורה מדרבנן מאי ראי' מייתי תוס' מקרא דאו מכור אה"נ דמותר מה"ת ומ"מ רבנן אסרוה אע"כ שהוא מה"ת וע"כ מוכח מהאי קרא דנזדמן מותר ורק להרויח אסור, ולפענ"ד אי מהא לא ארי' לפמ"ש רשב"א חולין צ"ח אהא דקאמר דזרוע בשלה חידוש הוא דמבטלי' אי' לכתחילה והק' רשב"א הא אין מבטלין איסור לכתחילה הוא רק דרבנן ותי' שהוא חידוש שמה שאסרו רבנן יהי' מה"ת מצוה ע"ש והרי לר"י דס"ל פסחים כ"א דברים ככתבן וכן פסק רמב"ם פ"י מע"ז ה"ד פירש"י כך מצותה לא יתננה לנכרי ולא ימכרנה לגר ע"ש ולפ"ז שפיר י"ל דאי' סחורה מדרבנן

ומ"מ הוכיחו תוס' שפיר דדוקא להרויח דאל"כ אינם שווים לענין סחורה דכתי' או מכור לנכרי והוא מצוה במכירה דוקא ולא בנתינה ואיך יתכן שמה שאסרו חכמים יהי' מה"ת מצוה ואף שכתב ב"י בשם הגמי"י דכל דבר שאסור בסחורה אסור לקנותו כדי ליתנו לגוי וכתב ב"י הטעם דאי לאו דהו"ל הנאה מיני' לא הוי יהיב לי' מתנה היינו בקונה כדי ליתן לו אבל בנזדמן לו נבלה בביתו והרי נתינה דגר קודם וע"כ דליכא גר ואם נותן לעכו"ם אינו מחזיק לו טובה ומה יעשה בה וא"כ מתנה אינו כמכר ולמה יהי' מצוה במכירה אעכ"ח דבנזדמן לא אסרו חכמים המכירה וא"כ אין ראי' מזה שהוא מה"ת:

אמנם המל"מ פ"ח ממ"א הח"י הביא ראי' מדברי רמב"ם שם דאי' סחורה מה"ת הוא שהרי כתב וכל דבר שאסור באכילה מותר בהנאה ואעפ"י שמותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה וכו' חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה ואי איסור סחורה אינו מה"ת אלא דרבנן גזרו מנ"ל שלא גזרו בחלב כמו שגזרו בשאר איסורין ע"ש ובנובי"ת יו"ד סי' ס"ב דחה ראי' זו די"ל דאין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר כמ"ש טו"ז סי' קי"ז לדחות ראי' שלו מתוס' סוכה הנ"ל גבי נבלה ולפענ"ד ראית מל"מ שפיר דאי נימא שהוא רק דרבנן וא"י לאסור דבר המפורש בתורה להיתר א"כ איך יפרנס משנה דשביעית פ"ז ולא בנבלות ולא בטרפות הא בנבלה ג"כ היתר מפורש בתורה וכ"ת כיון דנזדמן מותר לא מיקרי עוקר דבר המפורש בתורה א"כ בחלב נמי נימא הכי ומנ"ל דלא גזרו בלהרויח:

ויש לדחות קצת דבחלב מפורש היתר סחורה מדכתיב יעשה לכל מלאכה וסחורה איקרי מלאכה וכמ"ש רמב"ן פ' ויקהל בפסוק איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה הממון יקרא מלאכה וכן אם לא שלח ידו במלאכת רעהו לרגל המלאכה אשר לפני וכל מלאכה נמבזה ונמס ע"ש וכן נקרא מעשה כמו והאיש במעון ומעשהו בכרמל וכמ"ש חת"ס סי' ק"ד אבל הוא דוחק:

אבל יש להביא ראי' מרמב"ם הנ"ל שהוא מה"ת דנוב"י שם הק' על הרמב"ם דמה בכך שכתוב בחלב יעשה לכל ודלמא שנזדמן לו בביתו מיירי:

ולפענ"ד י"ל דהרי הרמב"ם פסק כר"א דלא תאכל איה"נ נמי משמע ולדידי צ"ל כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה וא"כ בנזדמן ל"ל קרא בחלב הרי כבר הותרה בכלל או מכור לנכרי דנבלה, אלא דמ"מ הק' נוב"י שפיר דהא גוף הפסוק צריך לדרשא דריה"ג ור"ע שם בפסחים כ"ג אלא דממילא משתמע היתר מכירה ושפיר י"ל דוקא בנזדמן:

לכן נ"ל בדרך אחר דקרא כתיב וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ודרשי' בחולין ק"ג אמרה תורה יבא אי' נבלה ויחול על אי' חלב וכן טרפה ועיין בפסחים כ"ג דלר"ע לענין טומאה אין נבלה חל על חלב ואינו טמא טומאת נבלות, ולפ"ז הרמב"ם מפרש קרא הכי וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה דלענין זה אין נו"ט חל על חלב ואכול לא תאכלוהו דלענין אכילה יבא איסור נו"ט ויחול על חלב ואי בנזדמן אמאי קאמרה תורה דלענין מלאכה אין נו"ט חל על חלב הא אפי' חל הרי נבלה נמי מותר בנזדמן אלא ע"כ דאתי להתיר סחורה בחלב אפי' לא נזדמן וא"ש, והתינח אם איסור סחורה מה"ת אבל אם הוא רק מדרבנן ליכא לפרושי קרא הכי וא"כ אפי' אין חכמים יכולין לאסור מה שמפורש בתורה להיתר מ"מ דלמא קרא בנזדמן כקושי' נוב"י: **ובזה** אפשר ליישב דעת או"ח שהביא ב"י שמתיר לעשות סחורה בחלב חזיר שלא חילק הכתוב בין חלב טהורה לטמאה והק' ב"י הא קרא בחלב נו"ט כתיב יצא חזיר וכיוצא בו דל"ש בהו נו"ט, ולפמ"ש י"ל דכונתו דהרי חזינן אף שלענין איסור אכילה חל נו"ט על חלב מ"מ לענין איסור סחורה אינו חל וה"נ בטמא אף דלענין אכילה ודאי איכא אי' טמאה בחלב מ"מ לענין איסור סחורה ליכא בחלב איסור טמאה ומותר בסחורה כמו חלב טהורה וא"ש:

אך הנוב"י שם הוכיח דאי' סחורה הוא רק מדרבנן לפמ"ש הפרי תואר סי' קי"ז דאפי' אי' סחורה מה"ת מ"מ דם מותר בסחורה משום דאיתקש למים א"כ מאי פריך בפסחים כ"ב ולחזקי' למאי הלכתא איתקש דם למים לימא דאיתקש להיתר סחורה וכן אח"כ דפריך ולחזקי' למאי הלכתא איתקש אמ"ה לדם לימא להיתר סחורה אע"כ דאי' סחורה רק מדרבנן, ולפענ"ד נראה בזה דבר דיש להבין בפסחים דפריך והרי שרצים ומשני דכתיב לכם שלכם יהא ופריך א"ה אפי' לכתחלה נמי ומשני דא"ק יהיו בהווייתן יהו איך יש במשמעות יהיו בהויתן יהו איסור, ועוד דבדאו' אין חילוק בין לכתחלה ודיעבד [עיין בתוס' גיטין ג' וברכ"י יו"ד סי' א'] ואי איסור סחורה מה"ת אמאי לכתחלה אסור לקנות לסחורה ואם קנה מותר למכור וראיתי לאחד מן הקדמונים שהעיר בזה ואינו זוכר כעת מקומו אי', לכן נ"ל דפשר דבר כך הוא דלא תאכל משמע איה"נ והי' אסור בכל הנאות אלא דגלי קרא בכל מקום לר"א דמותר בהנאה והוא שלכם תרומתכם וקצירכם ולכם והרי מצינו בשבת כ"ה גבי תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך אעפ"י שאסור בשאר הנאות מ"מ מקרי לך וא"כ תקשי מנלן מלכם להתיר כל הנאות דלמא רק הנאות דבר אחד אך דז"א דמהיכי תיתי נימא שאינו לכם רק לד"א אדרבה אמרי' לכם שהוא כולו לכם לכל הנאות, לכן כתב רחמנא בשרץ יהיו בהויתן

יהו שנשארו בהויתן אסבה"נ ועדיין איני יודע איזה הנאה אסורה ואיזה הנאה מותרת אבל גם זה ילפינן מיהיו בהויתן יהו שלא יפסיד מן הקרן אבל להרויח אסור שאין זה הויתו רק רוצה להרויח והוא כמו מלאכת חוה"מ באו"ח תקל"ז ול"ח וט"ל דמותר בדבר האבד שלא יפסיד מן הקרן אבל להרויח אסור וה"נ מותר להנות ממנו שלא יפסיד מן הקרן שיהו בהויתו אבל לא להרויח שא"כ אינו נשאר בהויתו ולכן נזדמן מותר כדי שלא יפסיד הקרן והוי דבר האבד אבל סחורה אסור שאינו דבר האבד ואינו מפסיד הקרן, ובירושלמי שהביא הר"ש פ"ז דשביעית טמאים הם מה ת"ל וטמאים יהיו לכם אלא אחד אי' אכילה ואחד איסור הנאה כל דבר שאיסורו ד"ת אסור לעשות בו סחורה וכו' אלמא דאי' סחורה בדברים האסורים באכילה מצד איסור הנאה אתאי' עלה:

ובזה יובן הא דאמר בירושלמי והרי חמור למלאכתו גדל והרי גמל למלאכתו הוא גדל ולא אסרי' לעשות סחורה אלא בדבר העומד לאכילה וכבר נתחבטו בזה אחרונים מנלן דמותר בדבר שאינו עומד לאכילה ולפי דרכינו יובן דכבר כתב הרמב"ם בנקודה נפלאה דמשו"ה אין בב"ח חל על נבלה משום אי' מוסיף דבב"ח אסור בהנאה לפי שבב"ח אסבה"נ משום שאסרו הכתוב באכילה וכיון דאינו חל לענין אכילה ממילא אינו אסבה"נ [ע"ל קנ"ב] ועיין במל"מ פי"ד מאבל הכ"א ואמרי' בחולין ק"ג דאי בהמה בחיי' לאו לאברים עומדות לא אתי אי' אמ"ה וחייל על אי' טרפה דאין אי' אמ"ה חל עד שתלשו ע"ש וה"נ חמור וגמל למלאכתו הוא גדל ואינו עומד לאכילה וא"כ אין אי' אכילה חל וכיון דאי' אכילה אינו חל גם אי' סחורה שהוא מצד איה"נ נמי אינו חל ולהכי מותר בסחורה:

ובזה נכון מ"ש ב"י בשם א"ח אמרי' בירושלמי מי שלקח חזרים לצורך פועלי' גוים כשמוכרו אינו מוכרו אלא בדמיו ופי' ר"ש במה שקנהו ולא יותר משום דאסור ליהנות רק שלא מן הקרן ולכן אסור למכור ביוקר ממה שקנהו ויש להאריך בזה בצריכותא שכתב ב"י בדברי הרמב"ם רס"י קי"ז, והוסיף ר"ת דאפי' בדבר שסתמא עומדי' לאכילה אלא שהוא מגדלן למשוח עורות בשומנן וכו' נמי לית בי' אי' סחורה דכיון שאינו מגדלן לאכילה אין איסור אכילה חל וממילא דאין הנאה חל ואין כאן אי' סחורה וע"ז חולק רשב"א כיון שאין רובן עומדין לתשמישן אסור לעשות בהם סחורה גזירה שמא יבא לאכול מהם ולא יאכל משום אי' טמאה וא"כ חל אי' אכילה וממילא חל נמי לענין סחורה שהוא מצד הנאה ואין אנו צריכין לדברי טו"ז רס"י קי"ז ותויו"ט פ"ז דשביעית ועל הדרך שכבר כתבתי לעיל אלא שבדברינו אלו יובן יותר:

ובזה יש ליישב דברי או"ח שהביא ב"י שכתב עופות טמאים מותר לגדלם כגון עופות המדברים ובלבד שלא יגדל אותם להשתכר וכו' והק' ב"י דמ"ש מגמל וחמור דמשום

דלמלאכתן קיימו שרי בירושלמי ומשמע אפי' להשתכר כיון דלא מפליג בהם, ולפמ"ש י"ל עפמ"ש תוס' פסחים כ"ב ד"ה ור"ש תקשי לחזקי' מר"ש דלא תאכלו איה"נ משמע מדאסר גיה"נ ותי' כיון דסבר אין בגידין בנו"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש בי' אכילה ע"ש ולפ"ז א"ש דחמור וגמל בני אכילה נינהו רק שעומדי' הם למלאכתם וא"כ איה"נ משום אכילה וכיון דאכילה אינו חל גם הנאה אינו חל כנ"ל ומותר להשתכר אבל עופות המדברים אינם בני אכילה סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור ולא משום אכילה דל"ש בהו אכילה ושפיר חל איה"נ לענין סחורה ועיין היטב בנקודה נפלאה ולכן אסור להשתכר בהם ולפ"ז לחזקי' דלא תאכל לא משמע איה"נ ודאי אין אי' סחורה מה"ת אלא היכא דכתיב לא יאכל בצירי ופריך שפיר ולחזקי' למאי הלכתא איתקש דם למים ואמ"ה לדם דא"ל להיתר סחורה דהא לא כתיב בהו לא יאכל בצירי ובלי היקשא נמי אינם אסורים בסחורה אבל למאי דקי"ל כר"א דלא תאכל איה"נ משמע וכמ"ש הרמב"ם פ"ח ממ"א הט"ו שפיר י"ל דאי' סחורה בדברים האסורים באכילה הוא מה"ת:

ולפי האמור דדבר האבד דהיינו שלא יפסיד מהקרן מותר ליהנות באי' אכילה רק להרויח אסור א"כ למה שהביא פ"ת ביו"ד סי' ש"פ בשם חמודי דניאל דאבל שמותר במלאכת דבר האבד אפי' אינו דבר האבד שלו אלא דבר האבד לאחרים נמי מותר האבל לעשות ואם המוכר אבל והוא דבר האבד לקונה מותר למכור לו א"כ ה"נ בנ"ד כיון שהוא דבר האבד להמוכרים שאם לא יקנה מהם לסחורה יהיו צריכי' למכור לגוי בזול יותר מידו ויפסידו הרבה מן הקרן שפיר מותר לקנות מהם לסחורה:

אלא שמצאתי למהרש"ל בפסחי' כ"ג שכתב אהא דפריך לחזקי' לא ליכתב רחמנא לא יאכל ולא בעי לכם שכתב ואין לומר דילמא הוי שרי אף לכתחלה דהא כתיב יהיו בהויתן אלמא דבלא יאכל נמי ידעי' לחזקי' אי' סחורה מקרא דיהיו ומשרצי' ילפי' לכה"ת והד"ק נוב"י לדוכתא, אך המהרש"ל הק' דא"כ הוי אסרי' אפי' בנזדמן ותי' דא"כ הו"ל למכתב לא יאכל ולא ליכתב יהיו והק' מהרש"א דמיהיו לא משמע רק באי' עשה ולא יאכל לאו הוא, ולזה י"ל כיון דכתב הרמב"ם פ"ח ממ"א הט"ז דאין לוקין על הנאה וכתב מ"מ הטעם משום דכל דבר שראוי לאכילה הוי מכירה ונתינה ושאר הנאות שלכדה"נ א"כ כ"ש דאין לוקין על סחורה אפי' איתי בי' לאו כיון דאין אי' אלא במידי דאכילה כמ"ש כל הקדמונים וא"כ אין נפ"מ אם הוא אי' לאו או אי' עשה, ועיין תוס' ב"מ ס"א ד"ה לעבור דהיכא דאין לוקין לא אמרי' לעבור בשני לאוי', אבל עוד הק' דא"כ מאי משני חזקי' טעמא דידי נמי מהכא הא איצטריך לכם לאפוקי ממשמעות דיהיו דמשמע אף בנזדמן

דל"ל דא"כ הו"ל למכתב לא יאכל בצירי דהא השתא לא ידעי' דלא יאכל איה"נ משמע ולכן חולק על מהרש"ל דיהיו לא משמע אלא לכתחילה ולא בעי' לכם אלא לאפוקי ממשמעות דלא יאכל ע"ש ולפ"ז לדעת מהרש"ל צ"ל דדוקא המקשן הוי ס"ל דמיהיו לחוד בלא לא יאכל ידעי' אי' סחורה אבל חזקי' משני דדוקא מלא יאכל דמשמע איה"נ ולכם דמשמע היתר הנאה אז ידעי' מיהיו אי' סחורה אבל מיהיו לחוד ליכא למילף אי' סחורה וכמש"ל וא"כ א"ש מ"ש ביישוב קושי' נוב"י:

ובזה הונח לי דקדוקו של נוב"י דבפסחי' כ"ג ד"ה א"ק הק' תוס' דאמרי' במרובה אסור לישראל לגדל חזרי' ת"ל דמדאו' אסור ובמרובה פ"ב ע"ב ד"ה לא הקשו ת"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במס' שביעית ע"ש ולפמ"ש ניחא דכאן ציינו תוס' על המקשן א"ק יהיו וכו' דס"ל מיהיו לחוד מוכח אי' סחורה וכדעת מהרש"ל אפי' לחזקי' שפיר הקשו ת"ל דמדאו' אסור אבל לפי המסקנא דלא ידעי' אי' סחורה מיהיו לחזקי' רק היכא דכתיב לא יאכל וא"כ אין איסור סחורה מה"ת לחזקי' רק בשרצים וכמש"ל והתוס' בב"ק רצו להקשות אליבא דכ"ע גם לחזקי' ולדידי' ל"ק הא מדאו' אסור ולכן הקשו ת"ל דאסור בכל דברים טמאים:

ויישוב דקדוק נוב"י הנ"ל נ"ל עוד משום דק"ל הא בפסחים כ"ג דרשי' יהיו דגבי שרצים לאי' סחורה ובירושלמי שהביא הר"ש פ"ז דשביעית דרשי' גבי בהמה טמאה טמאי' הם מה ת"ל וטמאים יהיו לכם לאי' סחורה ע"ש [ופסוק זה וטמאים יהיו לכם חפשתי ולא מצאתי ואולי צריך להגיה מה ת"ל טמאים הם לכם פי' דכתי' שני פעמים] א"כ הוי שני כתובי' הבאי' כאחד ואין מלמדי' וא"כ מנלן אי' סחורה בנבלות וטריפות, אלא דזה אינו קושי' די"ל דבאמת בשרצים ובהמה טמאה הוא מה"ת אבל בנו"ט הוא רק מדרבנן דילמא אתי לידי תקלה למיכל מינה כמו בתרומות דאסור בסחורה מה"ט אלא דאכתי ק"ל למ"ש בתו"י בקידושי' ל"ה דלמ"ד ב"כ הבאים כאחד אין מלמדין הוי כמו מיעוטא מדכתי' בהני ש"מ דבעלמא הדין איפכא ועיי' נובי"ק אה"ע סי' ע"ח אות ה' וא"כ כיון דיש כאן ב' כתובי' לאי' סחורה הוי כאלו כתבה תורה מיעוט בפירוש דבעלמא מותר סחורה, ולפ"ז למ"ש טו"ז סי' קי"ז דהיכי דכתבה התורה היתר בפירוש אין כח ביד חכמים להחמיר ולאסור וא"כ איך היו חכמים יכולים לאסור סחורה בשאר דברים האסורים באכילה, ונ"ל דהנה לפי המבואר במשנה וגמרא וראשונים ורמב"ם וטוש"ע איסור סחורה בבהמה טמאה הוא אפי' מחיים וכבר כתבתי לעיל דמחיים לא שייך דלמא אתי למיכל לפי שאינו בקל לאכלו ואדכורי מידכר כמ"ש תוס' ביצה ג' וא"כ נהי דאיכא ב' כתובים והוי מיעוט דבעלמא מותר סחורה היינו דוקא מחיים דלא שייך דלמא

אתי למיכל אבל מ"מ יכולי' חכמים לאסור נו"ט ושאר אי' שאינם חיים וקרובים לאכילה דאסורי' בסחורה משום דילמא אתי למיכל, אבל עדיין אין זה מספיק למ"ש טו"ז סי' קי"ז דהא דאסור סחורה מה"ת היינו נמי משום דילמא אתי למיכל וא"כ כיון דאיכא ב' כתובים הוי כאלו מיעטה תורה בהדי' דבעלמא אין לחוש דילמא אתי למיכל וא"כ אין חכמים יכולי' לאסור משום האי גזירה ומוכח דלא כטו"ז ותוסיו"ט דאין הטעם משום דילמא אתי למיכל רק כמש"ל ושפיר יכולי' לאסור נו"ט בסחורה, ונפ"מ דאי אמרי' הטעם כמ"ש טו"ז ותויו"ט משום דילמא אתי למיכל אין סברא לאסור סחורה בשרצים ובהמה טמאה מה"ת מחיים כמ"ש אבל אם הוא רק גזה"כ שפיר אסור גם מחיים מה"ת:

והנה טו"ז ותוסיו"ט כתבו מדכתי' יהיו לאי' סחורה וכתי' לכם להיתר סחורה מסרו הכתוב לחכמים והם דנו דבמידי דשייך דילמא אתי למיכל סחורה אסורה ומידי דל"ש דילמא אתי למיכל הסחורה מותרת אמנם לפי דברי מהרש"ל שהבאתי לעיל דיהיו משמע לאסור אפי' נזדמן א"כ צריך לכם להתיר נזדמן וא"א לומר כדברי טו"ז ותויו"ט אך כבר הבאתי קושי' מהרש"א דא"כ לא הוי משני חזקי' מידי וע"כ מוכח לפי המסקנא כדעת מהרש"א דיהיו לא משמע לאסור נזדמן וא"כ לא צריך לכם להתיר נזדמן אלא להיתר סחורה ושפיר י"ל דהכתוב מסרו לחכמים והטעם משום דילמא אתי למיכל, ולפ"ז א"ש דיש להבין מה הק' תוס' ת"ל דמדאו' אסור דילמא מדאו' אינו אסור בסחורה אלא בשחוטין דשייך דילמא אתי למיכל וכטו"ז אבל מחיים דל"ש דילמא אתי למיכל אינו אסור אלא מדרבנן משום האי מעשה דמרובה שהעלו להם חזיר אך ז"א דתוס' קאי בס"ד דהוי ס"ל כדעת מהרש"ל דיהיו משמע לאסור אף נזדמן וא"כ לכם להתיר נזדמן ואין לומר כדעת טו"ז כמ"ש וא"כ אין הטעם דילמא אתי למיכל רק גזה"כ וא"כ אפי' מחיים אסור מה"ת והקשו שפיר אבל במרובה קאי תוס' לפי המסקנא דיהיו לא משמע לאסור נזדמן ושפיר י"ל כטו"ז כנ"ל ושפיר י"ל דמחיים דל"ש דילמא אתי למיכל אינו אסור מה"ת ולק"מ כקושיתינו לזה הקשו ת"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במס' שביעית אין עושי' סחורה בנו"ט ומזה מוכח דלא כטו"ז וכמש"ל וא"כ בחזיר אפי' מחיים אסור מה"ת ול"ל אי' דרבנן משום מעשה שהי' וא"ש, ולדברינו אלה איסור סחורה בנו"ט ושאר איסורים חוץ משרצים ובהמה טמאה הוי רק דרבנן משום דהוי שרצים ובהמה טמאה בכהבכ"א:

אלא דדעת מהרש"ל שכתב דיהיו משמע אי' סחורה אפי' לא כתיב לא יאכל לחזקי' צריך ביאור דאיך יש במשמעות יהיו בהויתן יהו איסור סחורה וכמו שהקשיתי לעיל ומצאתי לרמ"ע מפאנו בתשו' סיכ"ט שכתב דכתי' ושקץ יהיו לכם יהיו בהויתן פי' לא תחזור

אחריהם לצודם וכשהם ניצודין ועומדין מותרי' בהנאה דכתי' לכם ע"ש מבואר דלמדנו מיהיו אי' סחורה דדרשינן בהויתן יהו שישארו במקום שהם, ולפ"ז נ"ל דבר חדש דוקא ליקח נו"ט מן הגוי אסור דאמרי' בהויתן יהו שישארו במקום שהם אבל ליקח מישראל אפי' להרויח שרי דל"ש לומר יהו בהויתן יהו שישארו אצל ישראל שנזדמן לו נו"ט דהא בהדי' כתי' או מכור לנכרי וא"כ אינו נשאר בהויתו ושפיר שרי ישראל אחר ליקח ממנו לסחורה, ובזה א"ש מ"ש רמ"א ואפי' לקנותו להאכיל לפועליו עכו"ם אסור ותמה הש"ך מנ"ל פסק זה ועל מה סומכי' שלוקחי' טריפות בכוון להאכיל לפועליו עכו"ם ולפמ"ש ניחא דאסור לקנות מגוי משום בהויתן יהו שישארו אצל הגוי והלוקחי' טריפות בכוון להאכיל לפועלי' היינו מישראל שנזדמן לו ולק"מ:

והטו"ז כתב להתיר לקנות נו"ט מישראל שנזדמן לו בביתו בזול ולמכור לגוי ביוקר משום דהוי שלוחו של המוכר הראשון למכור ומה שמרויח הוי שכר טרחו והוי כמו סרסור דזבין ומזבין ע"ש באריכות וכ"כ פר"מ מחותני נ"י ולא שם לבו לדברי טו"ז, והנה הטו"ז הביא ראי' מלישנא דקרא דיכול למכרו ע"י אחר מדשני קרא בדיבורי' דגבי גר כתיב תתננה ובנכרי כתיב או מכור ולא כתיב תמכור ש"מ דמכירה ע"י אחר נמי שרי ובאמת ראי' זו תמוה דגבי גר כתיב תתננה לפי שהוא מצוה ליתן לו דהא מצוה להחיותו כדאמרינן שם בפסחים אבל בנכרי אין מצוה למכור לו ואם ירצה ישראל ישליכנו לאשפה, ושנית שמזה אין ראי' רק שיכול למכרו ע"י אחר אבל אפשר ע"י נכרי ולא ע"י ישראל אחר שמשתכר בה דהוי סחורה ועשה הישראל אחר איסור, אלא דבזה אפשר לומר דס"ל אי נימא דמשום דישראל אחר משתכר בה הוי סחורה א"כ גם אם הוא מוכר ע"י נכרי שמשתכר בה נמי אסו' משום סחו' שהרי ע"י שהנכרי משתכר בה מוסי' לו על מחיר הנו"ט ושוי' כאן והוי נמי סחורה אע"כ דגם ע"י ישראל שרי:

ואם כנים דברי נ"ל להביא ראי' דע"י נכרי שרי למכור דהא אמרי' בפסחים כ"א מ"ט דר"י וכו' לכתוב רחמנא לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור לנכרי או ל"ל ש"מ לדברים ככתבן ואי נימא דאסור למכור ע"י נכרי אחר דלמא אי הוי כתיב תתננה ואכלה ומכור הו"א דנותן לגר או לאכול או למכור לנכרי ובאמת למכור לנכרי אסור אלא דלמכור ע"י נכרי אחר שרי וא"כ למכור ע"י ישראל אחר נמי שרי:

אלא דמדברי הרמב"ם פ"ח ממ"א יש להוכיח נגד טו"ז ונגד סברתי הנ"ל דכתב חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה וכבר נתקשו האחרונים דלמא התירה תורה רק בנזדמן, ולפענ"ד נראה עפמ"ש סמ"ג במל"ת סי' ע"ה תני' במכילתא כל מלאכה לא יֵעָשֶׂה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה חבירך ולא יעשה גוי מלאכתך וכו' מבואר דפי'

יֵעָשֶׂה הוא ע"י אחרים ובחלב כתיב יֵעָשֶׂה לכל מלאכה אפי' ע"י אחרים ושפיר מוכח דמותר בסחורה ואי נימא כדעת הטו"ז או כסברתי דאפי' במקום דאסור בסחורה מותר ע"י אחרים הדק"ל מנ"ל דחלב מותר בסחורה דלמא בנזדמן אע"כ דלא כטו"ז וסברתי, מיהו כבר כתבתי יישובי' רבים על קושי' זו ואין מביאי' ראי' מזה:

אמנם נ"ל ראי' לסברת טו"ז מדברי תוס' ר"ה כ"ב ע"א ד"ה אלו שכתבו א"נ בסחורה דרבנן כי האי דזה בורר כ"ו גבי ממציאים מעות לעניים ואזלו עניים ואספו ומייתי שאין זה סחורה גמורה דאזלי בשליחותייהו ע"ש:

ובתשו' חו"י סי' קמ"ב כתב על דברי תוס' סוכה ט"ל ד"ה וליתיב שדבריהם תמוהי' לא לבד מצד קושי' טו"ז רק דאין ענין מה שאמרה תורה או מכור לנכרי שום קושי' משני פנים האחד מצד שנ' בנבלה שאין לו עיקר מה"ת כלל דקראי בבהמות טמאים ובשרצים נאמרו שלא הי' להם שעה"כ לכן ודאי אינו רק גזירת חכמים וא"כ אפשר דגזרו אפילו בנזדמן אעפ"י שהתירה תורה דהוא דוחה שם תי' טו"ז ואת"ל דג"כ איסורו מה"ת היינו לעשות בו סחורה ומה ענין או מכור לנכרי דמיירי בשיזדמן לו נבלה בביתו וגם בטמאים נזדמנו לו מותרי' מדכתיב לכם, וקושי' השני' איננו דהרי זה עצמו רוצה תוס' להוכיח דאין אי' בסחורה אלא להרויח ולא בנזדמן ואי ק"ל ל"ל לתוס' להוכיח מאו מכור דנבלה לוכחו מלכם דשרצים הי' יכול להקשות בקוצר ואי ס"ל דנזדמן לחוד וסחורה לחוד אפי' שלא להרויח א"כ לק"מ דשפיר מייתי תוס' או מכור דנבלה כמ"ש טו"ז מדלא כתיב תמכור משמע דאפי' ע"י אחר מותר וצ"ע:

ומה שמחלק בין בהמה טמאה ושרצים שלא הי' להם שעה"כ ובין נו"ט שהי' להם שעה"כ אינם אסורים בסחורה מה"ת תמוה בעיני הא אמרי' בחולין ע"ח הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי ואכל ריי"א חלבו כחלב בהמה חדשים גרמי והכי קי"ל ביו"ד סי' ס"ד ס"ג אבל קודם לזה מותר וא"כ גם חלב הי' לו שעת הכושר ואפ"ה כתב הרמב"ם פ"ח ממ"א שכל דבר שאסור באכילה אסור לעשות בו סחורה חוץ מן החלב שנ' יעשה לכל מלאכה והרי חלב הי' לו שעה"כ ול"ל קרא להתירו בסחורה אע"כ מדאצטריך קרא להתיר בחלב ש"מ בשאר אי' אפי' היו להם שעה"כ אסורי' בסחורה:

שוב מצאתי ברשב"א חולין ק"ך אהא דאמרי' התם מה לחלב שכן לא היתה לו שעה"כ וא"ת והלא חלב דשליל לר"י מותר א"כ שעה"כ היתה לו ותי' דלר"י לא מקרי חלב עד שעת לידה א"נ עד שעת יציאתו לאויר העולם דחדשי' ולידה גרמי לי' וא"נ חדשים ואוירא ומשעה שחל עליו שם חלב לא היתה לו שעה"כ ע"ש וא"כ לק"מ קושי' הנ"ל דחלב שפיר לא הי' לו שעה"כ:

אבל שפיל לסיפא דדברי רשב"א שכתב והוא הטעם לנבלה דמשעה שחל עלי' שם נבלה לא היתה לו שעה"כ וכן כתבו תוס' שם מה להנך שכן לא היתה לה שעה"כ דנבלה כמות שהיא עתה מתה לא הי' לה שעה"כ א"נ מחיים הי' בה אי' אמ"ה ואפי' למ"ד לאו לאברים עומדת הי' בה אי' שא"ז ע"ש ועכ"פ גמ' ערוכה הוא שם דנבלה מקרי לא הי' לה שעה"כ ופלא על חו"י וחת"ס קלסי' בזה דאשתמיטתי' להו גמ' זו:

וכדי דלא לשוי' טועה אפשר לומר דס"ל כתי' ב' בתוס' דמשו"ה מקרי נבלה לא הי' לה שעה"כ משום דמחיים אסורה משום אמ"ה והרי אמ"ה איתקש לדם ודם למים דמותר בסחורה וכדכתיבנא לעיל וא"כ הי' לה שעה"כ לסחורה ושוב אינה אסורה בסחורה אלא דא"כ דלא ס"ל כתי' הא' שבתוס' א"כ חלב מקרי הי' לה שעה"כ וקשי' קמייתא וצ"ע:

וחת"ס יו"ד סי' ק"ו הביא ראי' לחו"י מרמב"ם סופ"ה דשלוחי' שכתב וכבר ביארנו במקומו שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בטרפות ולא בנבלות ולא בתרומות ולא בשקצים ורמשים ועיין במגדול עוז שם והרי אי' סחורה בבכור ותרומה אינו מה"ת אלא משום תקלה או בזיון קדשים ומדכייל עמהם נו"ט והפסיק בין נבלות וטרפות ובין שקצים ורמשים ש"מ הני נו"ט נמי דרבנן נינהו משום תקלה דלמא אתי למיכל מינייהו ולא מה"ת שהרי הי' להם שעה"כ משא"כ שקצים ורמשים ומוכח כחו"י, ואני אומר ולטעמך דנו"ט דרבנן ושקצים ורמשים דאורייתא ודאי תקשי הרי סחורה בפירות שביעית ודאי דאו' דכתיב לאכלה ולא לסחורה ומ"ט הפסיק בכל הני דרבנן בכורות ונו"ט ותרומות בין שביעית ושקצים ורמשים דאי' סחורה דידהו מה"ת:

אבל האמת יורה דרכו דיש סדר למשנת הרמב"ם דשביעית מותר באכילה ואסור בסחורה וכן בכורות מותרים באכילה ואסור בסחורה משום דלמא אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה ועיין רש"י נדרים ט' ע"ב ד"ה נדבה או משום בזיון קדשים חשיב להו גבי הדדי אבל נו"ט ושקצים ורמשים איסור סחורה דידהו משום דאסור באכילה וכן תרומות אינו אסור בסחורה אלא לישראל דאסור באכילה דלמא אתי לידי תקלה ואתי למיכל אבל כהן שמותר לאכול תרומה מותר גם בסחורה עם תרומה וכן משמע מלשון הרמב"ם פי"ז מתרומות הכ"א שכתב וכן אסור לעשות סחורה בתרומה אעפ"י שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן ולא אמר נמי רבותא אעפ"י שלוקח הסוחר כהן אלא ודאי דזה באמת שרי וכמ"ש ולכן הטיל הרמב"ם תרומות בין נו"ט ובין שקצים ורמשים להודיע שכשם שאלו אסורי' בסחורה רק למי שאסורי' באכילה כן תרומות אינו אסור בסחורה רק למי שאסור באכילה דהיינו לישראל ולא לכהן והוא האמת לפענ"ד:

סוף דבר הכל נשמע כיון דאיכא גליון תוס' ותה"ד ורמ"ע דס"ל דאי' סחורה אפי' בשרצים אינו מה"ת וקראי אסמכתא בעלמא ואיכא נמי תוסי"ט וטו"ז דס"ל דמסרו הכתוב לחכמים והרי איכא חו"י ופנ"י בפסחים כ"ג ונוב"י דס"ל אפי' אם בשרצים מה"ת בנו"ט הוי רק דרבנן ואני עני עשיתי סמוכי' לזה משום דהוי שרצים וב"ט ב"כ ובתוס' ורא"ש לא מצינו דהוי מה"ת רק בבהמה יש לסמוך על הטו"ז דאם נזדמן לו נו"ט מותר לישראל לקנות ממנו בזול ולמכור ביוקר דהוי כשלוחו וכמ"ש גם מחותני נ"י ויש גם סניף להתיר מ"ש אני עני דאם אינו נשאר בהויתו אצל מי שנזדמן אצלו שוב מותר בסחורה לגמרי ויש לצרף ג"כ מ"ש דאי' סחורה הוא רק להרויח ולא להפסיד מן הקרן ואפילו הוא דבר האבד למוכר מותר ללוקח לעשות בו סחורה ושפיר דמי למיעבד הכי כמו שעושים באווזות פערזיכערונגס אנשטאלט שכתב:

וגם יפה כתב בני שהרבה טרפות הם רק מצד חומרא והרבה רק ספק טרפות ופרמ"ג בפתיחה לאו"ח הביא שיטת דבספק אי' תורה מותר לעשות סחורה וגם ראיתי כן בתשו' ריב"א בשם מהרשד"ם ולא מצאתיו [עי' בתשו' ריב"א סי' קמ"ו] אבל לשטת הרמב"ם דסדא"ו רק מדרבנן בכן לחומר' הוא פשוט דמותר בסחו' כיון דודאי אי' דרבנן נמי מותר כמ"ש הרמב"ם בפ"ח ממ"א הח"י אבל להסוברים דמה"ת לחומרא אם אי' סחורה מה"ת א"י טעם להקל בסדא"ו, ואולי ס"ל דטעם אי' סחורה משום דלמא אתי למיכל וא"כ הוי ס"ס שמא מותר ואת"ל שהוא איסור דלמא לא אתי למיכל, וגם משמע קצת מלשון הב"ח דאוסר דדוקא אם קונה רק לטובת הלוקח להרויח אוסר אבל אם גם קונה לטובת מי שנזדמן לו שלא יפסיד שרי לכן יש להקל בזה כמ"ש, ובזה הנני חותם בברכה ושלום וכ"ט כנפשו ונפש מחותנו הנאמן ודוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה קצט

שיל"ת ב' איפאלא ד' לס' ויקח קרח תרמ"ז לפ"ק:

ד' ירים קרנך ומזלך אהובי תלמידי הרבני החו"ש מו"ה יעקב נ"י:

מכתבך קבלתי בזמנו ואחרתי להשיב וכעת יאמר ליעקב ע"ד שאלתך באחד שנסע מביתו ולא נשאר שם רק שפחה נכרית ושכח לסגור חדר אחד שבו עמדו הקדרות עם חלב לעשות חמאה וגבינה ובאלו הכלים אין משתמשין בשום פעם רק בצונן והמשרתת ידעה מכל זה:

הנה מה שהבאת לדמות זה להא דהגהת רמ"א סי' קט"ו סעי' ב' בראה עשיית הגבינה ולא ראה החליבה דמותר בדיעבד שאין לחוש שעירב בו דבר טמא כיון שעושה גבינות ואין חלב טמא עומד א"כ ה"נ כיון שהשפחה יודעת שעומד לעשות גבינה אין לחוש שעירבה בו דבר טמא, ושוב דחית התם העכו"ם בשלו ירא מקלקול הגבינות אבל כאן בשל ישראל מה אכפת לי' יפה דחית ודיחוי מעיקרא הוא, וגם מ"ש כיון שאין משתמשין בכלים רק בצונן לא יבא לידי נתינת טעם ורמזת לעיין בטו"ז סי' צ"ט סקט"ו, אין בזה שום צד להקל דנהי שאין משתמשין בהם רק בצונן מ"מ החלב עומד בהם יותר מכ"ד שעות והוי כבוש כמבושל ותליא במחלוקת הפו' דעת הטו"ז רס"י ק"ה וש"ך סיס"ט סקס"ח דל"ש כבוש בכלים אבל מג"א סי' תמ"ז ס"ל דגם בכלים שייך כבוש עיי"ש סקט"ז:

אבל בלא"ה יש להתיר שהרי מבואר בסי' קי"ח ס"י דהמניח עכו"ם בביתו ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו אי' תורה ואפילו הודיעו שדעתו לשהות אם אינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין דלא חיישינן שמא החליף להכשילו כיון שאין לו הנאה בדבר עיי"ש וא"כ ה"נ כיון שאין חשש שהחליפה להנאתה מותר, ועיי"ש בשו"ע סי"ב דיש להחמיר שלא להניח הקדרות אצל השפחות כשאין ישראל בבית וזה מיירי באינו יוצא ונכנס עיין ש"ך סקל"ז ומשמע דבדיעבד מותר ואם כן הכלים מותרים עכ"פ ומהיות טוב שלא ישתמשו בהם תוך מעל"ע כדי שיהיו נותן טעם לפגם ויעין אינני מופנה מכל צד קצרתי:

ואודות החמאה נ"ל ג"כ דמותרת כיון דאפילו חמאה של עכו"ם תלוי רק במנהג כמבואר בסי' קט"ו ס"ג ועיין טו"ז יו"ד סוף סי' קכ"ז בשם אחיו שמתיר חמאה שנשלחה ע"י עכו"ם בלא חותם בדיעבד ואפי' הגבינות שנעשו מהחלב נ"ל להתיר בהפ"מ מטעמים הנ"ל דהא אין כאן חשש שהחליפה בגבינות עכו"ם רק החשש על החלב והרי מבואר בסי' קט"ו ס"ב דשפחות שחולבות הבהמות בבית ישראל או בדיר שלהם כל מקום שאין בית עכו"ם מפסיק ואין לחוש לדבר טמא מותר אפי' לכתחלה להניח אותן לחלוב אע"פ שאין שם ישראל דכיון שהוא בבית ישראל או בשכונתו אין לחוש לדבר טמא ע"ש וא"כ מהיכי תיתי ניחוש כאן שהביאה השפחה חלב טמא ועירבה ומשום גזירת חלב שחלבו עכו"ם וגבינות עכו"ם שנאסר במנין ואסור אפילו ליכא חשש דבר טמא עיין חת"ס יו"ד תשובה ק"ז ודאי ל"ש כאן דהרי לא הי' חלב שחלבו עכו"ם ולא גבינות עכו"ם וכיון דליכא חשש עירב דבר טמא מותר אלא דמ"מ על הגבינה בעל נפש יחמיר על עצמו אבל הכלים והחמאה מותרים בלי שום פקפוק וכמ"ש, ומחמת הטרדה אקצר, וכ"ט ממך לא יבצר כנפש רבך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ר

שיל"ת ב' איפאלא ד' שמיני י"ב ניסן תרמ"ז לפ"ק:

את חג המצות יחוג בדיצות אהובי ידידי הרבני החו"ש וריח לו כלבנון כמ' אברהם ראפאפארט כ"ץ נ"י במיטשקע:

מכתבו בא לידי בעתו והנני להשיב בד"ת מ"ש ליישב קושי' הש"ך יו"ד סי' קי"ט עמ"ש רמ"א שם ס"ז מי שנוהג באיזה דבר איסור מכח שסובר שדינא הוא הכי או מכח חומרא שהחמיר על עצמו מותר לאכול עם אחרים שנוהגין בו היתר דודאי לא יאכילוהו דבר שהוא נוהג בו אי' והק' הש"ך מסי' קי"ב דמי שנזהר מפת של עכו"ם ואוכל עם אחרים שאינם נזהרים מפת של עכו"ם מותר לאכול עמהם משום איבה ע"ש וה"נ יאכל עמהם משום איבה ותי' מעלתו למאי דאמרינן בנדרים ט"ז קונם סוכה שאני עושה וכו' אסור והק' רשב"א שם אמאי לא דחי עשה דסוכה ל"ת דנדרים ותי' דנדר עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ונובי"ת אה"ע סי' כ"ג הביא בשם מהרי"ט דשויא אנפשי' חד"א הוא מטעם נדר ועיין שעה"מ פ"ט מאישות הט"ז ולפ"ז בפת של עכו"ם דהוא לא אסר על עצמו רק חכמים אסרוהו לכן משום איבה שריא לאו דלא תסור משא"כ מי שנוהג אי' באיזה דבר הוי כאלו אסר על עצמו בנדר והוי עשה ול"ת לא שריא משום איבה:

הנה בנוהג איסור מכח חומרא אפשר לומר כסברת מעלתו אבל בנוהג אי' מכח שסובר שדינא הכי ל"ש סברא זו כלל דשויא על עצמו חד"א דממנ"פ אם טעה בדין שסבר שהדין כן ואינו כן הוא נדר טעות ואינו נדר כלל ול"ש שויא אנפשי' חד"א מטעם נדר אלא בדבר שיודע שהוא מותר ומכווין לאסור על עצמו אבל בדבר שחושב שהוא אסור ואינו רוצה לאסור עצמו בדבר המותר ל"ש שויא אנפשי' חד"א ועיין שע"ת ח"א כלל ה' פרט א' ואם יש פלוגתא דרבוותא ואין הכרע והוא ס"ל כדיעה האוסרת ג"כ אין כאן משום נדר ואין עליו איסור יותר ממאי שהוא לשיטה האוסרת כיון שלפי דעתו הלכה כדיעה זו וכיון שאין הלכה כן אמאי לא נתיר לו משום איבה, ולא עוד אלא דנ"ל דאפי' בנוהג איסור משום חומרא נמי ל"ש בי' איסור נדר דאדעתא דנוהגין חומרא זו קיבל על עצמו ואין בו לא אי' תורה ולא אי' דרבנן רק חומרא בעלמא ועיין בש"ך יו"ד סי' רי"ד ומג"א סי' תקפ"א סקי"ב ותבין היטב שכן הוא:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' הש"ך לפמ"ש המאירי ריש מגילה דבבני עירות ובני כפרים ל"ש אגודות שבני עירות מודים לבני כפרים שזהו זמנם ובני כפרים לבני עירות שזהו

זמנם והרי זה כדין ק"ש שזמנה בהנץ החמה והקלו ביוצא לדרך משיעלה עמוד השחר ע"ש וה"נ אני אומר דודאי מי שנוהג אי' מכח חומרא או משום שסובר שדינא הכי מודה שיש מי שסובר שהוא מותר וגם יש מי שאינו נוהג חומרא זו ולהיפך מי שנוהג היתר מודה שיש מי שנוהג אי' ול"ש בזה איבה אבל הנוהגים היתר בפת של עכו"ם אומרים שכל אדם יכול לנהוג בו היתר והנזהר אומר שכל אדם צריך לנהוג בו אי' שפיר שייך איבה שיחושו שמחזיק אותם לעבריינים אם לא יאכל עמהם וא"ש, והי' זה שלום מנאי ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רא

ה' עמכם הנגידים החשובים איש לפי ערכו אקרו"ט מנהלי קהלתי:

אשר שאלתם אודות הקצב אשר סני שומעני' והעבירוהו ועתה רוצה להשיב ולקבל דברי חבירות באיזה אופן יש לקבלו, הנה אלה עשרת הדברים אשר מחויב להקדים נעשה לנשמע

א) שיעשה כל אשר אצוהו ואם אשלח לקרוא אותו יבא מיד ויסגור המקולין

ב) שלא ישב בחנות ווירטסהויז ולא במרתף ולא בשום מקום שמשחקין בקארטען והוא לא ישחוק בשום מקום בקארטען ולא ישתה שום משקה המשכר לא יין ולא יי"ש רק בשבת ויו"ט וגם זה רק בביתו

ג) שלא יקבל מתנות משום אדם הן מעות הן אוכלין ומשקין ואם יתנו לו מחויב להחזיר להם וגם לא ישא להם שום מין בשר לביתם או למרתף ולא יצניע שום מין בשר לשום אדם במקולין או בשום מקום אחר ולא יקבע מועד לקצב ולהודיע לחיובים שלו

ד) על שבת ויו"ט יקדים ליתן בשר לעניים ובשום פעם גם בחול לא יחסר מליטרא בשר שלהם לפי חשבון יותר מן שני לאטה ובלבד שלא יערים שלא ליתן להם בשר בימי החול

ה) שהשוחט יהי' משגיח עליו

ו) בשר המובא ממקום אחר לא יקצב במקולין עד אשר יטול רשות ממני או אם לא אהי' בביתי מן הרב הדיין נ"י ואם גם הוא לא יהי' בביתו מאיזה ת"ח הולך תמים אשר יראה כתב מאין הובא הבשר

ז) שילך ערב ובקר לביה"כ או לביהמ"ד להתפלל עם הצבור בטלית ותפילין ואם יהי' לו עיכוב ומניעה ולא יוכל לבא צריך לברר זכותו

ח) שלא יבא על שום חתונה וסעודה וחברא סעודה וכדומה לא בתוך המסובין ולא בחוץ ולא לשמש זולת לקרוביו אשר פסולים לו לעדות

ט) שלא יעשה שום תחבולה וערמה לחלק בין איש לאיש בנתינת הבשר וחלוקתו **יו"ד**) נותן תקיעת כף שאם יעיד עליו אפי' עד אחד שעבר על אחד מן הדברים או שחו"ש לא התפלל ולא הניח תפילין או ששתה יי"נ או שעשה שאר איסורים כהרגלו לא יהי' שוב קצב פה לעולם ולא יעשה שום השתדלות להכשירו ופוסל כל העדים שיכחישו העד הנ"ל שלא יהיו נאמנים רק אם יתנו תקיעת כף, ואם כה יעשה ויקבל דברי חבירות אז יש להשיבו על משמרתו, ידידכם הדו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רב

שוכ"ט לאהובי חתני הרב הגדול וכו' מוהרי"ח נ"י רב בק"ק טעלעגד:

כתבך בא אלי ועל של עתה באתי אשר נועצת עמי בענין ההכשר והקשית לשאול כי לברר דינים אלו של מומר לחלל שבת בפרהסיא על בוריו צריך זמן רב ובתשובת אבני צדק חיו"ד סי' נ"א מתיר ליתן הכשר לאנשים המחללים שבת ע"י פועלים נכרים ובבהמתם מתם ומדקדקי' בשאר דברים ע"י קבלת דברי חבירות ומה דפשיטא לך דמחלל שבת אינו כגוי לענין דיהי' החלב שלו וגבינות שלו בכלל גזירת חלב שחלבו גוי וגבינות עכו"ם, הנה בתשו' מהרי"א יו"ד סי' ל"א אוסר בישולם משום בישול עכו"ם ולפ"ז י"ל דגם חלבים וגבינה שלהם אסור אפי' עשוי בהכשר אבל בתשו' נ' שם מקיל במגעם ביין שלנו וכתב דל"ש בהו לא משום טעמא דניסוך ולא משום חתנות ויש בו סתירה למ"ש בסי' ל"א, ודכירנא שלפני כמה שנים הראה לי הרבני מו"ה אבוש ז"ל מאוהל בב"י כמדומה בשם תשו' רשב"א דמגען ביין שלנו אינו אסור רק מטעם קנס ושכחתי מקומו אי' ובקשתיו ולא מצאתיו כעת רק בחת"ס חיו"ד סי' ק"כ כתב כן מדעתי' דנפשי':

ובגוף הדבר דמחלל שבת הוי כמומר לכה"ת דעת תשו' ה"ר בצלאל סי' ג' ומהרי"ק שורש ק"ס דהוא מה"ת אבל הרבה אחרונים ס"ל דהוא רק מדרבנן הביאם מהרי"א סי' נ' הנ"ל, וגם גבינות הנכרים הוא רק גזירה דרבנן ומבואר בסי' קט"ו דאם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה מותר בדיעבד ועיין ש"ך שם סק"כ ולכן אם אין לבך נוקפך שמעמיד בדבר אי' אין להחמיר בו הרבה, אבל יש חשש שיקנה גבינה מאשר ימצא וימכרהו בתורת גבינה שלו על סמך ההכשר וכו' והי' בזה שלום ושמחת יו"ט לך ולביתך כנפש חותנך דוש"ת באהבה:

תשובה רג

שיל"ת עש"ק יתרו תרמ"ב לפ"ק:
שוכ"ט לכבוד אחי יקירי הרבני העדני העצני עסיס רמוני החו"ש כמו"ה משה נ"י בלוהם:
אשר באת על ד"ת בדברי הרא"ש פסחים ז' שכתב דמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים מברך בְּעַל ושאינו יכול ליעשות ע"י אחרים מברך בלמ"ד וכתב שם ועל הטבילה אע"ג דא"א ליעשות ע"י אחרים כיון דטבילת כלים אפשר לקיים ע"י שליח לא פלוג רבנן וקשיא לך כיון דהא דטבילת כלים אפשר ע"י שליח לא שייך בנטבל אלא במטביל א"כ בטבילת אדם הו"ל למינקט דאפשר ע"י אחרים דהיינו שיהי' אחר המטביל וכדאמרינן בחולין ל"א ע"ב אי לימא דאנסה חבירתה וטבלה כוונה דחבירתה כוונה מעלייתא הוא. ולענד"נ לחלק דבשלמא באדם הצריך טבילה שהוא בן דעת לא נאמרה המצוה אלא על הנטבל ולא על המטביל וממילא אחר המטביל אותו אינו עושה שום מצוה רק הוא עושה מצוה שנטבל ועלתה לו טבילה וזה א"א ע"י שליח שיהי' השליח נטבל, אבל בטבילת כלים עכ"ח הוטל המצוה על האדם המטביל ולא על הנטבל שאינו בר דעת ולהיות מטביל אפשר ע"י שליח ולהכי נקט הרא"ש בטבילת כלים:
ויותר נראה בכוונת הרא"ש שצריך שיהי' אפשר שהבעלים יעשו המצוה ע"י שליח ובטבילת כלים שפיר משכחת לה שצוה אחרים להטביל כליו, אבל בטבילת אדם ממנ"פ אם צוה לאחרים להטבילו והם טובלים אותו מדעתו הלא הוא טובל א"ע והחי נושא א"ע ואם אנסו אותו לטבול בלא דעתו א"כ אין הוא עושה המצוה ע"י אחרים רק הם עושים מצוה מעצמם ויש לדחוק ולמצוא אופן אבל הוא רחוק ולכן לא נקטו הרא"ש:
אמנם אחרי שובי נחמתי דבלא"ה לק"מ דצריך אפשר ליעשות ע"י אחרים בלא הבעלים וזה שייך בטבילת כלים, אבל בטבילת אדם אף אם מטבילים אותו בע"כ אבל א"א בלא הבעלים שהרי הם הנטבלים והי' צריך לברך בלמ"ד רק משום לא פלוג מכלים וא"ש,
אחיך הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם

תשובה רד

שיל"ת ב' איפאלא ב' תצוה תרח"ם לפ"ק:
בימי הפורים, יזרח אור לישרים, כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אשר נ"י אבדק"ק בעלעניעש:

תמול קבלתי מכתבו ולא הי' פנאי להשיב והיום חשתי להשיב להוציא הדאגה מלבו על אודות בנו לכן אמלא כפי קוצר גם על ד"ת, ובמאי דבדק לן לשיטת המחבר באו"ח סי' תנ"א דהולכין בכלי בתר עיקר תשמישו ודעת הטו"ז שם סקי"א דאפילו להחולקין אינו מדינא אלא מחששא מפני המון עם ויסוד שיטה זו בנוי' על ראית רשב"א בתשו' שע"ב ור"ן פכ"ש מכלי שתי' שדי בהדחה אף שכבר אפשר שנשתמש בו חמין והאחרונים הביאו בשם רמ"ע שהק' הא אם לא נשתמש בכלי אי' רק פ"א נמי צריך הכשר כדינו ותי' משום דהוי אב"י ונטלפ"ג מותר מה"ת ואין כאן רק אי' דרבנן וא"כ הם אמרו והם אמרו ע"ש, והקשה פר"מ הלא בברייתא בע"ז תני הכשר כלי שתי' בהדחה ושם תני חדא וכולן שנשתמש בהם עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן אסור ומוקי לה כמ"ד נוטלפ"ג אסור והק"ל הא גם אם נשתמש פ"א בחמין צריך הכשר כדינו ומה מהני דרוב תשמישו בצונן ותירץ רמ"ע ל"ש למ"ד נוטלפ"ג אסור:

הנה בהא דקתני בברייתא דברים שנשתמש בהם ע"י חמין וכו' דמגעילן אף דלפעמים משתמשין בהם ע"י האור בלי מים ודאי לא קשיא מה מהני רוב תשמישו ע"י חמין כיון דאם נשתמשו פ"א ע"י האור צריך ליבון דכבר הקשו ראשונים אמאי לא מהני בי' הגעלה להשתמש בו חמין נימא מה דראוי לפלוט ע"י חמין פולט בהגעלה ראשונה ותירץ כיון שבלע ע"י האור אינו מפליט ע"י הגעלה בפ"א רק מעט מעט עיין חולין ח' בתוס' ורשב"א וריטב"א ומבואר בריטב"א ע"ז דע"ו דאם מגעיל כלי הצריך ליבון לא נשאר בו אח"כ רק משהו עיי"ש היטב ולפ"ז תקשי אמאי אסור להשתמש בו אחר הגעלה הא כיון שלא נשאר רק משהו הרי יתבטל וצריך לומר דאסור משום דא"מ אי' לכתחלה וכבר כתבו תוס' פסחים ל' ד"ה לשהינהו דהיכא דאיכא תרתי לטיבותא משהו ונטלפ"ג מבטלין אי' לכתחלה ע"ש ועיין בתה"ד סי' קכ"ח וטו"ז או"ח סי' תרכ"ו סק"ב בשם הב"ח, ולפ"ז ניחא דאזלינן בת"ר תשמישו בחמין אף אם אירע שנשתמשו פ"א ע"י האור מ"מ מה שנשתמשו בו אח"כ בחמין נעשה גיעול לחבירו והוי רק משהו ונוטלפ"ג ושפיר סגי להו בהגעלה, אלא דקשיא אמאי דקתני בברייתא דברים שנשתמשו בהם בצונן סגי בהדחה ואמאי כיון דלפעמים משתמשין בהם בחמין ניבעי' הגעלה למ"ד נוטלפ"ג אסור דבזה ל"ש תי' הנ"ל דבמה שהשתמשו אח"כ בצונן לא פלט כלל ונשאר טעם גמור לא רק משהו

איברא המעיין בפנים בתשו' מ"ע סי' צ"ו יראה דלק"מ דתחלה הביא תי' על קושיתו הנ"ל שדוקא אם לא ידענו בבירור שנשתמש בו ע"י האור ואין לנו רק חששא בעלמא שנשתמש בו מיעוט ע"י הוא שתולין ברוב תשמישו וכוונתם דאזלינן בת"ר ואמרינן שלא נשתמש בו ע"י האור ודחה זה מדעת רש"י ור"ן דס"ל שאפילו ודאי נשתמש מיעוט

ע"י האור ורוב ע"י חמין דינו דסגי בהגעלה לכן תי' כתירוץ הנ"ל דסגי בהגעלה משום דהוי נטלפ"ג ע"ש וא"כ לא הוצרך לתירוץ זה רק ליישב דעת רש"י ור"ן אבל ברייתא דס"ל נטלפ"ג אסור שפיר י"ל כתי' הא' שתולין ברוב תשמישו בצונן ולא נשתמש בו חמין כלל דבלוקח כלי תשמיש מנכרים מיירי ואין אנו יודעים בבירור שנשתמש בו בחמין רק חששא בעלמא:

אבל מה דקשיא לי על תי' זה דל"ש למיזל בת"ר אלא במקום שרוב ומיעוט מכחישין זא"ז כגון רוב בהמות כשרות דאם היא מרוב כשרות א"א להיות ממיעוט טרפות וכדומה אבל כאן אין הרוב ומיעוט סותרין זא"ז דאפשר שנשתמשו בו ברוב פעמים בצונן וגם מיעוט פעמים בחמין וסברא זו כתבוה האשר"י חולין פא"ט סי' כ"ה ע"ש, אך גם הא לא תברא דהרי פסקינן בשו"ע יו"ד סוס"י ט"ל כדעת בעה"ע שהביא באשר"י הנ"ל ולא ס"ל כסברת הרא"ש הנ"ל ע"ש וא"ש:

ועוד נ"ל דהרי קי"ל ביו"ד סי' קכ"א ס"ה דכלי הצריך ליבון או הגעלה מותר להשתמש בו צונן אפילו ע"י הדחה ואפילו לכתחלה בדרך עראי, אלא בדרך קבע אסור גזירה שמא ישתמש בו חמין ע"ש, ונ"ל דזה דוקא בכלי שרוב תשמישו ע"י האור או בחמין אבל בכלי שרוב תשמישו בצונן אפילו ידוע שנשתמש בו פ"א אי' בחמין מ"מ מותר להשתמש בו אח"כ היתר בצונן ע"י הדחה אפילו בקבע ולא גזרינן שמא יבא להשתמש בו חמין כיון שרוב תשמישו בצונן וא"כ לכאו' קושית מ"ע לק"מ דנהי דנשתמשו בו פ"א בחמין מ"מ מותר ע"י הדחה כיון דעתה לא ישתמשו בו היתר רק בצונן ולא גזרינן שמא ישתמש בו חמין דהולכין אחר רוב תשמישו וכנ"ל, אלא דהוא שפיר ק"ל על דעת המחבר והפוסקים דגם בכלי שרוב תשמישו בחמין סגי בהגעלה אף דאפשר שפ"א כש נשתמשו בו ע"י האור ומותר להשתמש בו בחמין וע"ז שפיר קשה כיון שנשתמשו פ"א ע"י אור לא מהני הגעלה אפילו להשתמש בחמין שלא ע"י האור כמבואר בסי' קכ"א הנ"ל או דק"ל שמתירין ברוב תשמישו בצונן ע"י הדחה אפילו להשתמש בו בחמין ולכן הוצרך לתי' הנ"ל אבל אברייתא לק"מ דשפיר מותר ברוב תשמישו בצונן להשתמש בו ע"י הדחה והיינו בצונן, ובדבר שרוב תשמישו בחמין דמותר בהגעלה אפילו להשתמש בו ע"י האור אף שפ"א נשתמשו באי' ע"י האור כבר כתבתי בפתח דברי שתירוץ רמ"ע עולה יפה אפי' למ"ד נטלפ"ג אסור ולק"מ זה הנלפענ"ד ויען כי אני טרוד מאוד אסתגר בזה בברכה של שלימה ומי שעשה לאבותינו נסים ונפלאות, יעשה עמנו לטובה אות כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רה

שיל"ת ב' איפאלא ה' בשלח תרנ"ג לפ"ק:

ישאו הרים שלום, לאוצר בלום, ידידי וחביבי הרב הגאון החו"ב כש"ת מו"ה אליעזר נ"י דייטש האב"ד דק"ק האנשאוויטץ:

מכתבו הנעים קבלתי בזמנו ויען ראיתי מתוכו כי בדעתו לשום לדרך פעמיו לכן לא חשתי להשיב ועתה יהי' כמשיב ידי ותחילת דברי פי בד"ת מה שהעיר פר"מ למ"ד נטלפ"ג אסור למה לא ציותה התורה שבירה בכלי חרס במדין ג"כ ול"ל דילפי' משבירת כ"ח דחטאת בפ' צו הא חולין מקדשים לא ילפי' כמ"ש הטו"ז יו"ד סי' צ"ג דודאי אי הו"א דבחטאת צריך שבירה משום הבלוע אפשר דל"ש לומר חולין מקדשים לא ילפי' דהאי לאו מילף הוא משא"כ אי אמרי' דבאמת לא נשאר רק משהו וא"כ ליכא למילף מחטאת כלל דהתם אסרה תורה אפי' משהו עיין שעה"מ פ"ה מחמץ הכ"ה וברמב"ם פ"ח ממעה"ק הי"א:

ולפענ"ד אינני מוצא מקום לתמיהתו דגם אי נוטלפ"ג אסור אינו כ"ח של אי' טעון שבירה ויכול להשהותו בביתו להשתמש בו לחוף הראש וכדומה או למכרו לנכרי ורק בקדשים או בחטאת לשיטת הרמב"ם צריך שבירה משום ביעור נותר ואי ק"ל אמאי לא כתבה התורה בכלי מדין דלא מהני הגעלה לכ"ח גם זה אינו דאי התורה העידה על כ"ח שאינו יוצא מידי דפיו לעולם שנשאר בו טעם ולכן ישבר משום ביעור נותר דלא מהני לי' הגעלה לביעור נותר כמו בכלי מתכות א"כ שפיר ידעי' גם בכל אי' דלא מהני לי' הגעלה ואי לא נשאר רק משהו וגזה"כ הוא בכ"ח בשאר קדשים זולת חטאת שאינו נעשה נותר כמ"ש שעה"מ א"כ באמת בשאר איסורי' נמי מהני הגעלה מה"ת אי אין מבטלין אי' רק מדרבנן ורק מדרבנן אינו יוצא מידי דפיו כמ"ש טו"ז סי' צ"ג לכן אינני יודע שום פירוש לקושיתו:

ומידי דברי בענין זה אעורר במ"ש תוס' זבחים צ"ו ד"ה ואם דבסוף ע"ז קשרי לבשל חטאת והדר שלמים והרי ממעט באכילתן דמיתסרי לזרים לנשים ולעבדים ואין נאכלים אלא ליום ולילה וכו' והב"ח הגיה ואין נאכלי' אלא לזכרי כהונה וכונתו משום דק"ל הא דאינו נאכל אלא ליום ולילה לא הוי נ"ט בנ"ט דאי' רק נ"ט בנ"ט דהיתר כמו שלמים דאתמול, ולפענד"נ סברא ישרה לחלק לפמ"ש הר"ן דהא דנ"ט בנ"ט דהיתרא שרי היינו משום דא"א לחול שם אי' חדש על טעם קלוש ועיין ש"ך יו"ד סי' צ"ד סקכ"ב ולפ"ז בשלמא שלמים דאתמול אין שם שלמים אסרו לאכול למחר רק שם נותר וא"א לשם נותר לחול על טעם קלוש אבל בחטאת שם חטאת אסרו לאכול יותר מיום ולילה ושם

חטאת כבר הי' עליו קודם שהי' נ"ט בנ"ט ולכן לא פקע ממנו שם אי' ודמי להא דמיתסרי לזרים ונשים ועבדים ונפסל ביוצא משום שם חטאת ואין צריך לשבש הספרים:
וגם על מה שהק' תוס' שם מרקיק שנגע ברקיק וכו' תמה בספר טה"ק הא התם מיירי בשאר ימות השנה ולפענ"ד לפמ"ש הפלתי רס"י ק' דהיכא דחכמים קבעו דבריהם בלי הפרש אז מהני לבטל גם ד"ת אבל אם לא העמידו דבריהם בכל מקום אז לא מהני לבטל ד"ת ע"ש ולפ"ז בשלמא אם העמידו חכמים דבריהם בכ"מ דמב"מ אינו בטל ברוב שפיר אוקמי דבריהם גם ברקיק שיבא קדשים לידי פסול אבל כיון דכתבו תוס' דבכלי מקדש אוקמא אדאו' ולא העמידו דבריהם בכל מקום שפיר ק"ל מרקיק שנגע ברקיק אמאי אינו בטל ברוב ואמאי הקילו רבנן משום דבריהם להביא קדשים לבית הפסול, וה' יזכני לשעשע בד"ת כי הוא חיינו ואורך ימינו ושנות חיים לנו ולכל הנלוים אלינו כנפשו ונפש ידידו הנאמן:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רו

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' נח תרנ"ו לפ"ק
שוכ"ט לחתני תלמידי הרב המאה"ג חריף ובקי כמו"ה גרשון נ"י שטערן אבדק"ק מ' לודאש:
אחרי הודיע משלומינו וכו' והנני למבוקשך הבאת קושי' מהר"מ ברבי שהביא פמ"ג או"ח סי' תקי"ג במשב"ז סק"ב לרש"י פסחים ל' שכתב לרבא מב"מ לא בטיל הלא רבא ס"ל בתמורה ה' ע"ב דאין מערבין לקרנות וא"כ לא מצי למילף מב"מ לא בטיל מן ולקח מדם הפר א"כ מנלי' דמב"מ לא בטיל, ואינני רואה אפי' ריח קושי' דהרי אמרי' התם לרבא אלא הם ל"ל לימד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולי' שקריבין לגבי מזבח והיינו כרבנן דר"י למ"ד מערבין לקרנות דילפי' מדם הפר ודם השעיר דאין עולי' מבטלין זה את זה אבל לר"י כמו דיליף למ"ד מערבין לקרנות מדם הפר וכו' דמב"מ לא בטיל ואינו תלוי בעולין דאין מבטלין זא"ז ה"נ למ"ד אין מערבין לקרנות דילפי' מהם דאין עולין מבטלין זא"ז ר"י יליף מהתם דמב"מ לא בטיל ומשו"ה בכור ומעשר שנתערב דמן בדם שאר עולין קרבי' ופסק רבא כוותי' ולק"מ:
ושוב הבאת שם קושי' פמג"ד בגוו"ד כס"ו למ"ש תוס' זבחים צ"ו וחולין קי"ב דמשו"ה שרי לבשל שלמים בקדרה של חטאת משום דמב"מ מה"ת חד בתרי בטיל ומדרבנן הוא דבעי' ס' ובכלי מקדש אוקמא אדאו' א"כ תקשי למה הצריכה תורה מריקה ושטיפה

ושבירה בכלי חרס הא מה"ת ברובא בטיל ואי דא"מ אי' לכתחלה אכתי תקשי לשיטת הסוברים דהוא רק מדרבנן, גם בזה אינני יודע מה קושי' הא נותר בעינא בעי שריפה והוא מצות ביעור נותר ובבלוע בכלי זהו ביעורו מו"ש בכלי שטף ושבירה בכ"ח אבל אם מבטלו ברובא ואכלו אין זה ביעור, ומה שהארכת שם דאין כונתו לבטל תלי' בפלוגתא דדשא"מ כבר הוכחתי בתשו' אחת [עי' בי"ש או"ח סי' ר"ד] שאינו כן ולא אכפיל הדברים פה:

ומה שהבאת קושי' על רשב"א שהביא מג"א סי' תמ"ב ססק"א שכתב כל שעיקרו כך אינו בטל כענין ד' מיני מדינה אלא שמג"א שם הוכיח דאי ליכא כבא"פ אינו אסור אלא מדרבנן א"כ מה פריך בביצה ל"ח וליבטל מים ומלח לגבי עיסה הא עיקר עשייתו כך, ובהשקפה ראשונה הי' נ"ל דאף הרשב"א לא אמרה אלא לענין אכילה כיון שא"א לטעום טעם זה רק ע"י תערובות מינים אלו נולד טעם חדש ועיין בעה"מ ר"פ א"ע דבד' מיני מדינה ל"ש טע"כ רק שנולד טעם חדש ע"ש והסברתי בזה דברי תוס' ביצה ור"ן נדרים דמים ומלח בעיסה הוי מב"מ כיון שע"י שלשתן נולד מין חדש אבל לענין תחומין מודה רשב"א דבטל וכמ"ש תוס' ברכות כ"ב ד"ה הנך דלא איתמר טע"כ לענין טומאה רק לענין אכילה ופריך שפיר:

אבל אני תמה על המג"א והאחרונים שה שהמעיין בתשובת רשב"א שמביא ב"י סוס"י קל"ד יראה דס"ל שאם נתערב כן ע"י ישראל באופן דל"ש לאסרו משום מבטל אי' לכתחלה שפיר בטל רק כל דבר הנעשה ע"י עכו"ם שרגילין לתת לתוכן דבר אי' אסרו חכמים כדי להתרחק מהם כגבינה של גוים ולכן ל"ש בזה ביטול ברוב ע"ש וא"כ אין לו ענין כלל לשאר אי' בנתערבו אצל ישראל וצ"ע:

תשובה רז

עוד להרב הנ"ל נר"ו

שיל"ת ב' איפאלא ד' ויקהל תרנ"ו לפ"ק

ע"ד הקושי' שהבאת בשם ישועת יעקב יו"ד סי' צ"א בפסחים ע"ה נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו הא בזבחים צ"ז פריך אהא דיקדש להיות כמוה וכו' וניתי עשה ונדחי ל"ת ומשני משום דאין עדל"ת שבמקדש ואמאי לא פריך אמתני' דהכא דהוא קודם ולר' אשי דמשני יקדש עשה הוא תי' זה ל"ש כאן כלל ולפענ"ד פשוט לק"מ לפמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה שם אסור לצלות בשפוד של ברזל לפי שהוא מתחמם וצולה הבשר ואנו צריכין לצלותו בחמימות האש בלי אמצעות כמ"ש הש"י צלי אש ולא

צלי ע"י ד"א ע"ש מבואר אף דהוי גם צלי אש מ"מ כיון שגם ד"א מסייע לצלי' אסור משום דכתיב צלי אש וכן מבואר בתוס' ע"ה ע"א בשם ירושלמי דדייק כשהפסח נצלה בתנור והגחלים תחתיו הלא חום התנור ג"כ מבשלו והוי צלי מחמת ד"א ומשני לה והיינו מדכתיב כי אם צלי אש ולא צלי אש וצלי מחמת ד"א וא"כ בהא נמי אם נבלע צלי מחמת ד"א בצלי אש ל"ש לומר ניתי עשה ונדחי ל"ת דבהדי' אסרה תורה לאכול אפי' הצלי אש אם נבלע בו גם צלי מחמת ד"א דכתיב אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש והיינו צלי אש לחוד אבל צלי אש וצלי מחמת ד"א הוא באל תאכלו ול"ש עדל"ת כלל:

ומ"ש לתרץ בשנותן אתה טעם דעדל"ת הוא משום דרמ"ח מ"ע הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה ל"ת נגד שס"ה גידין ומבואר בחולין ק' דאיברים נוצרי' קודם לגידין דקאמר לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין א"כ חיוב עשה קדים לל"ת ולהכי עדל"ת הדבר נאה לך בדרוש אגדה אבל הוא שלכדה"נ בדרוש פלפול, ולפי דבריך כתבת כיון דמבואר בחולין הנ"ל דאי' גיד חל על אי' טומאה משום דגיד איסורו נוהג בב"נ ובפסח יש אזהרה לב"נ כל בן נכר לא יאכל בו וחידש צל"ח פסחים ע"ג ע"א שאפי' פסח פסול אסור לב"נ א"כ ברוטב פסול שאסור לב"נ ל"ש כלל עדל"ת דמה שאסור לב"נ ל"ש כלל עדל"ת דמה שאסור לב"נ דוחה מעלת קדימת העשה כמו שדוחה מעלת קדימת אי' טומאה, ואינו נכון בעיני דדוקא אם אסור לב"נ מאותו שם אי' שאסור לישראל שייך ה"ט שכן איסורו נוהג בב"נ אבל כאן אסור לישראל משום צלי מחמת ד"א ולב"נ אסור משום כל בן נכר לא יאכל בו והם שתי שמות ל"ש לומר שכן איסורו נוהג בב"נ שהרי אין זה איסורו רק אי' אחר ושם אחר וכה"ג כתבו תוס' יבמות ל"ב ע"ב ד"ה איסר דל"ש כולל בשני שמות ע"ש ועוד דכאן אינו אסור לב"נ כלל דדוקא גבי ישראל אסור צירן ורוטבן מקרא דהטמאים לאסור צירן או ורוטבן ממשרת ליין טע"כ עיין בכורות וי"ו ע"ב ובתוס' שם ד"ה רוטב אבל בב"נ דליכא קרא רוטבן מותר דזיעה בעלמא הוא עיין פסחים כ"ד ע"ב ותוס' חולין צ"ט ע"ב ד"ה שאני ושם קי"ב ע"ב ד"ה הטמאים:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' ישוי"ע דתוס' עירובין ק' במתן ד' שנתערב במתן א' ינתנו במתן א' שלא יעבור על בל תוסיף ואמאי לא אתי עשה ודחי לאו דב"ת ובשו"ת שתי לחם למהר"מ חאגיז סי' מ"ד תי' דלא אתי עשה ודחי ל"ת אלא בדבר עצמו שחוטא מקיים העשה אבל הכא העשה הוא בדם השלמים ובל תוסיף הוא בדם העולה והם גופי' מחולקים לא אמרי' עדל"ת ואמנם טו"א ר"ה הק' דא"כ מה פריך גבי יקדש וליתי עשה ולידחי ל"ת הא העשה הוא בכשרה והל"ת בפסולה הנבלעת ואמרתי ליישב לפמ"ש פנ"י בפסק חדש דבכל אי' משקין היוצאין מהם אינם אסורי' מה"ת דזיעה בעלמא הוא

ועיין פסחים כ"ד וחולין קכ"א ואף דקי"ל טע"כ דאו' היינו משום דאחר שנבלע באוכל שוב הו"ל אוכל ועיין תוס' קי"ב ובכורות וי"ו הנ"ל וא"כ גבי יקדש אם הי' הטעם בעין אין בו ל"ת דמשקין היוצאין מהם אינן כמותן וא"כ ליתא לל"ת אלא משום שנבלע בכשר ושפיר הוי העשה והל"ת בדבר אחד ופריך שפיר עדל"ת, ולפ"ז התינח אם המאכל נאסר אז המשקה היוצא מהם אח"כ מותר מה"ת אבל בנטף מרוטבו על החרס שהרוטב עצמו נאסר משום צלי מחמת ד"א א"כ אסורה גם קודם שנבלע במאכל וממילא הוי שני גופי' עם הפסח ול"ש עדל"ת דבדבר שעובר הל"ת דהיינו הרוטב אינו מקיים העשה רק בפסח עצמו מקיים העשה וכתי' מהר"מ חאגיז הנ"ל:

ובזה מיושב גם קושי' השני' של ס' הנ"ל שהקשה אהא דמוקי בחולין צ' ע"ב מתני' דפסחים העצמות והגידין והנותר ישרפו לט"ז כר"י והב"ע כשהוכרו ולבסוף נתערבו והרי כשנתערבו שני הגידין א' של ימין וא' של שמאל דיש כאן א' של היתר שמ"ע לאכלו וא' של אי' נימא אתי עשה דכשר ודחי ל"ת דגיד האסור וכאן ליכא עשה ול"ת וגם לא חשיב ל"ת שבמקדש ולפמ"ש לק"מ דכאן מקיים העשה בגיד המותר ועובר הל"ת בגיד האחר האסור ל"ש כלל עדל"ת וא"ש:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' השני' לפמ"ש הש"ך סי' קי"א סק"ד דהא דאמרי' ביש שתי חתיכות אחת של אי' ואחת של היתר ויש קדירה אחת של היתר ונפל בה א' מן החתיכות וא"י אם של היתר או של אי' דתולין של היתר נפלה דהיינו דוקא אם קודם נפילה הי' ניכר כל חתיכה בפ"ע אבל אם נתערבו קודם נפילה חד בחד כל אחת דיינין לה כגופו של אי' ותו לא אמרי' סד"ר לקולא ע"ש, ובמק"א הסברתי עפ"י תשו' רשב"א שהביא פמ"ג בפתיחה לתערובות חקירה ג' דתמה השואל איך משכחת אשם תלוי למ"ד שתי חתיכות הא כיון דא"א לצמצם שמא חתיכת היתר גדולה וחתיכת אי' בטלה ברוב וא"כ הוי רק ספק ולא איקבע איסורא ותי' רשב"א דהא יש ספק נמי להיפוך שמא חתיכות אי' גדולה וחתיכת היתר בטלה ברוב ונעשית אי' מה תאמר אוקמא בחזקת היתר הא איכא חזקה כנגדה דאוקמא האי' בחזקת אי' כמ"ש תוס' כתובות כ"ב ע"ב ד"ה הבא זה תוכן דבריו בתוס' ביאור ומעתה שתי חתיכות שנתערבו קודם נפילה היו שתיהן אסורי' מה"ת מספק שמא האיסור גדול ונתבטל היתר ברוב ונהפך לאי' ושפיר דיינינ' כל אחד כגופו של אי', ולפ"ז בשני גידי' שנתערבו כיון שכ"א מהם נעשה כגופו של אי' ואסור מה"ת א"כ אין כאן עשה כלל לאכלו ול"ש לומר אתי עשה דכשרה ודחי ל"ת דפסולה דהא שניהם פסולים מה"ת משא"כ בהאי דזבחים שנבלע האי' ברוב היתר קאי קושי' הגמ'

אפי' אי טע"כ מה"ת מ"מ לא אמרי' המל"א ונהפך היתר לאי' כמ"ש אחרונים ונשאר היתר בהיתירו פריך שפיר וניתי עשה דכשרה ולידחי ל"ת דפסולה וא"ש:

אלא דלפ"ז תקשי כיון דשניהם אי' ולא חל עליהם מ"ע דאכילה כלל א"כ אמאי ישרפו הא לא נעשה נותר כלל כיון דלא הי' ראוי' לאכילה לעולם וכקושי' הגמרא שם דאיסורא לשדיי' אך זה שיבוש דהא קודם שנתערב הי' א' מהם מ"ע לאכלו ושפיר נעשה נותר ולפ"ז א"ש לשון הגמ' בשהוכרו ולבסוף נתערבו וכתב רש"י שהוכרו לאו דוקא ולפמ"ש א"ש שהוכרו דוקא דבלא"ה כיון דשניהם כגופו של אי' לא היו טעוני' שריפה וא"ש:

וסבור הייתי לומר למ"ש מהרי"ק שורש קל"ט שהביא בשם תוס' פ"ב דעירובין שתי' על קושי' תוס' עירובין הנ"ל ועוי"ל דאין עדל"ת שבמקדש כדאמרי' פ' דם חטאת צ"ז מיהו יש לדחות דל"ד דה"ט משום דל"ת שבמקדש חמיר ולא מידחי קמי עשה אבל גבי בל תוסיף ל"ש שם חומרא דשייך נמי בעלמא וכו' ועכ"פ לדעת תוס' שהביא מהרי"ק ע"כ צ"ל דאין עשה שבמקדש דוחה אפי' ל"ת בעלמא דגזה"כ הוא דהאי כללא דעדל"ת ליתא במקדש וכמ"ש טו"א ר"ה כ"ח ע"ש ולפי"ז ל"ק קושי' ישוי"ע כיון דעשה דאכילת קדשי גיד המותר הוא עשה שבמקדש אינו דוחה ל"ת דגה"נ אף שהוא ל"ת שחוץ למקדש, אמנם אחר התבוננת נ"ל דז"א דשאני בהאי דעירובין דאף דשם לאו דבל תוסיף הוא ל"ת שחוץ למקדש מ"מ בל תוסיף זה ליתן מתן א' במתן ד' אינו אלא במקדש ולכן ס"ל לתוס' דהוי ל"ת שבמקדש ולא מדחי' מפני עשה אבל לאו דאי' ג"ה דהוא במקדש רק אותו ל"ת שהוא חוץ למקדש שפיר י"ל דל"ש בי' אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ואפשר שלזה נתכוין מהרי"ק במה שסיים וכתב אחר האי דלעיל וז"ל אך י"ל כיון דהוי במקדש לא מידחי' ע"ש:

וע"ד הרשב"א הנ"ל כתבת להוכיח דסוגי' אזלא למ"ד חתיכה אחת שנינו דאי למ"ד בעי' שתי חתיכות הרי מוכח חזקה מקרא דאל"כ גם בשתי חתיכות לא איקבע איסורא דשמא היתר גדול ובטל האיסור ברוב אע"כ משום דמוקמינן אי' אחזקתו כחריצות מהרב"פ זי"ע וכיון דאזלי' בתר חזקה כ"ש בת"ר כקושי' תוס' ואני תמה עליך הרי כל כמה דלא ידעינן דאזלי' בת"ר לא מוכח משתי חתיכות חזקה דאי נמי היתר גדול אינו בטל כיון דלא אזלי' בת"ר עיין רש"י חולין צ"ח וכ"ת ביטול ברוב הוי רובא דאיתא קמן ז"א דהתינח אי ידעי' בודאי דאיכא רוב אבל אם אנו מסופקי' אם יש רוב ודאי לא מקרי רק רובא דליתא קמן ועוד דהא גופא דא"א לצמצם אינו ודאי לפי' ר"ש שבתוס' חולין כ"ח אלא שרוב פעמים אינו מצומצם ועיין ראש יוסף וזה ודאי הוי רובא דליתא קמן ואי לא אזלי' בת"ר לא אמרי' כלל דא"א לצמצם ולא מוכח חזקה מהא דבעי' שתי חתיכות:

ומה שתמהת על ראש יוסף שכתב דר"א ס"ל כוי מביא על חלבו א"ת אלמא לא בעי שתי חתיכות ע"כ ס"ל ספק אסור מה"ת ומהרח"כ דחה דוקא בס' כרת אסור מה"ת והוא נגד גמ' ערוכה כריתות כ"ה דר"א ס"ל א"ת בא על נבלה, לא שמת לבך לתוס' שם במקומו דלר"א מותר להביא א"ת על ס' נבלה אבל אינו מחויב ולרבנן אסור להביא אבל בס' כרת מחויב להביא א"ת ע"ש ומהא דמותר להביא אינו מוכח דספק אסור מה"ת רק מדחייב להביא ושפיר דחה מהרח"כ ועוד דלמא הא דמביא א"ת על נבלה היינו באמת דוקא בשתי חתיכות דאיקבע איסורא והא דבכוי מביא על חתיכה א' היינו משום דהוי ספק כרת, ובזה ברוך אומר לעומתך תרמינך שעתך ומצאנו נופש בגוף ונפש כנפש חמיך דוש"ת באהבה

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רח

לכבוד ידידי הרבני העדני העצני המו"מ מו"ה יעקב רויזנער נ"י ביישוב ליסיטע:

אחד"ש ע"ד מה ששאל אם מותר ליקח מי מלח מן העכו"ם שמא נשתמש בחביות דנסיובא דחלבא הנני להשיב אך בקצרה, הנה זה פשוט סתם כלי עכו"ם אב"י אלא דחורפי' דמי מלח מחלי' לי' לשבחי', ועיין בש"ך יו"ד סי' ס"ט סקס"ח דכ' בשר שנמלח בכלי איסור ושהה בו מעל"ע אף דהוי כבוש כמבושל מ"מ כיון שאינו פולט עד אחר מעל"ע הוי נטלפ"ג נראה מדבריו דציר לא הוי דבר חריף ואינו מחלי' לי' לשבח וא"כ אפשר דגם מי מלח הנ"ל לא מחלי' לי' לשבח, אבל כבר תמה עליו בהגהות מהרב"פ שם, ולענ"ד נראה ליישב דעת הש"ך דס"ל דהא דאמרינן דבר חריף מחלי' לי' לשבח היינו שהדבר הפגום אינו פוגם הדבר חריף אבל אם הדבר החריף נבלע אח"כ בדבר שאינו חריף כמו כאן הציר בבשר שפיר טעם האיסור פוגם בבשר ואף דהציר גופא כבר נ"נ מ"מ אין הנאסר יכול לאסור יותר מן האוסר ועיין סי', קכ"ב בהג"ה ס"ג, אבל לפמ"ש הר"ן בסוף ע"ז דבדופני הכלי אינו נפגם רק כשפולט במאכל א"כ כשנפלט בציר לא נפגם מעולם דחורפי' מחלי' לשבח וראוי לאסור הבשר וא"כ דברי הש"ך תמוהים לדעת הר"ן ועיין בדה"ב בית ד' שער ד' ועכ"פ הדין אמת דחורפי' דמי מלח מחלי' לשבח וליכא ס"ס להתיר סתם כלי עכו"ם:

ואפילו יש ס"ס מ"מ אולי ליקח מן העכו"ם הוי כלכתחילה ונטלפ"ג אסור לכתחילה הגם דמשם אין ראיה דנטלפ"ג אסור לכתחילה היינו לבשל בו אבל אם כבר כת נתבשל אפילו בעכו"ם וישראל לוקח ממנו מותר כמבואר ברמ"א סי' קכ"ב ס"ו ומה"ט נמי לא

מקרי עושה ס"ס בידים דאסור מ"מ אני חוכך קצת אולי זה דוקא באקראי בעלמא אבל אם ישראלים לוקחים תדיר מגוים ואדעתא דישראל מביא אולי הוי כאלו ישראל מצווהו לבשל בו או לכבוש בו לכתחילה, אבל כבר כתב מעלתו דבלא"ה אין רגילות להשתמש בחביות גדולות בנסיובא דחלבא וא"כ אחזוקי ריעותא לא מחזקינן:

ועיקר הדבר נ"ל להתיר דכבר מבואר בטו"ז יו"ד סי' ס"ט סקמ"א ובש"ך שם סקס"ח דלמאי דקי"ל אין מליחה לכלים להפליט גם ציר הנכבש בכלי איסור אינו נאסר אא"כ עמד בו מעל"ע ולא בשיעור כדי שיתננו על האור ויתחיל להרתיח דז"א אלא במאכל שכח המלח יכול לפעול בו אבל בכלים שאין כח המלח פועל בו אינו נאסר בזה יע"ש ועיין במג"א סי' תמ"ז סקט"ז וסקכ"ח ועיין יד אפרים סי' ס"ט בס"ב וא"כ לא מיבעי' מה שחושש שמא שאב בכלים הקטנים שמשתמשין בהם בנסיובא דחלבא מחביות גדולות והחזירו לתוכו או שמא שאב בהם מהבאר ונתנו לתוך חביות ישראל ודאי אין חשש דאפילו שאב בהם לפי שעה כיון שלא שהה בתוכו מעל"ע אינו אסור כלל, אלא אפילו בחביות גדולות אין חשש דודאי איכא ס"ס שמא לא שהה בתוכו נסיובא דחלבא מעל"ע ואת"ל דהוי בתוכו מעל"ע שמא לא שהה בו המי מלח מעל"ע ולא מקרי שם אונס חד הוא דהספק הא' מתיר יותר מהב' דמותר להשתמש בו מי מלח לכתחילה יעיין בש"ך דיני ס"ס אות י"א וי"ב ומכ"ש דאיכא הכא ג' ספיקא שמא לא נשתמש בו כלל ושני ספקות הנ"ל עיין תוס' חולין יו"ד ד"ה סכין וגם אין רגילות להשתמש בהם בנסיובא דחלבא לכנ"ל פשוט להתיר. וכדומה שעל חשש שמא הוא חביות של יי"נ אין חשש כלל שלא הזכיר מזה מעלתו לפי שאין בנמצא פה אצל עכו"ם ידידו דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רט

שיל"ת ב' איפאלא יום ג' לס' וראיתם אתו תרס"ב לפ"ק:

מאשר שמינה לחמו במלחמתה של תורה, ערוכה ושמורה, מדבר בשפה ברורה. בסגל חבורה, מורג חרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כבוד שארי הרב מו"ה אשר אנשיל נ"י יונגרייז רב דקהל יראים

בדיאנדיאש:

מכתבך מן שבוע העברה הגיעני ונפשך בשאלתך אודות כפר אחד סמוך לעירך אשר כמה שנים היו עומדים תחת דגל שטאטוסקווא וגם השוחט שלהם הי' תחת השגחת

רב מכת זו ועתה רוצים לשוב להיות ארטהדאקסים מה הדין של הכלים והשומן אשר נשאר להם מזמן הקודם:

בנובי"ת יו"ד סי' נ"א צידד להתיר בכלים שנבלע בהם רק איסור דרבנן אחר מעל"ע דל"ש כאן לגזור שאב"י אטו ב"י כיון דב"י גופא אינו איסור דאו' ועיין טו"ז סימן קל"ז סק"ז ועיין פ"ת סימן קכ"ב ופמ"ג סי' מ"ד בשפ"ד סק"ח ומהרלנ"ח סימן קכ"א אלא שהנוב"י הק' שם דא"כ לדעת רש"י דטע"כ לאו דאו' א"צ להגעיל כלי שאב"י כלל דהא אפי' בב"י ליכא אי' דאורייתא כיון דליכא רק טעם ע"ש, וזה יש ליישב דרש"י ס"ל כדעת רבינו פרץ שהביא הטור רס"י צ"ד דבכף של מתכות משערין בכולו אף מה שלא נכנס ממנו בקדירה משום חם מקצתו חם כולו דמוליך בליעתו בכולו וגם מפליט בליעתו מכולו ועיין ש"ך סי' קכ"א סקי"ז ומג"א סי' תנ"א סקכ"ד והרי כתב רש"י בחולין צ"ח ע"ב דמשו"ה טע"כ לאו דאו' לפי דמה"ת ברובא בטיל ע"ש וא"כ כי ליכא רוב אסור מה"ת ויש לחוש שמא ישתמש בב"י רק דבר מיעוט ויפליט מכל הכלי בכלי מתכות ולא יהי' רוב נגד פליטת כל הכלי ואסור מה"ת ולכן צריך להגעיל עכ"פ כלי מתכות אטו ב"י ובב"י צריך להגעיל גם שאר כלים ולכן לא חלקו חכמים בין כלי לכלי והצריכו הגעלה גם לכל הכלים אף שאב"י וא"ש:

ושוב הק' לדידן דמב"מ חד בתרי בטל יהא מותר להשתמש באינו ב"י במינו דהא אפי' ב"י אם ישתמש במינו ליכא איסור תורה דהא עכ"פ יש במה שבכלי רוב נגד פליטת הכלי ע"ש שהאריך ומלבד שיש ליישב כנ"ל י"ל עוד לפמ"ש ב"י סי' צ"ג דמשכחת לה שיהי' ששים במה שבכלי נגד פליטת כל הכלי בכלי שנחושתה דק ורחבה גדול ועיין בש"ך שם א"כ אפשר נמי להיפוך דבכלי שנחדשה עב ורחבה קטן ליכא אפי' רוב נגד הפליטה [ע"ל סי' קכ"ט] ומכ"ש אי בעינן כפל דוקא עיין פמ"ג פתיחה לתערובות פ"א חקירה ג' ולפ"ז בנידון דידן דהוי רק איסור דרבנן הי' מקום להקל באב"י אבל גם הנוב"י לא מלאו לבו להקל לפי שלא נמצא חילוק זה בפוסקים ולא הוי גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה הוא ועיין תוס' חולין ק"ד ד"ה ומנא תימרא ועיין מהריב"ל שהביא פר"ח במנהגי או"ה סי' תצ"ו אות כ"ג ושפ"ד יו"ד ס"י סקי"א:

ואולי הי' מקום להקל בנ"ד לפמ"ש הרא"ש שלהי ע"ז בטעמא דאסרו הכלי שאב"י לבשל בה ולא אסרו התבשיל שנתבשל בה לפי שבתבשיל ליכא למיגזר דלמא אכיל בנתבשלה בב"י דהא לא שכיח לבשל בב"י הואיל ואסור לכתחלה אפי' כשאינה בת יומא וסיים בהג"א אבל קדרה אי שרית בה לבשולי באב"י אתי לבשל בב"י ע"ש, ונ"ל להסביר הדברים עפמ"ש תוס' ריש פסחים דמשו"ה גזרינן בחמץ טפי דלמא אתי למיכל משום

דלא בדילי מיניה כולי שתא ול"ד לבב"ח וערלה וכה"כ שאיסורם נוהג איסור עולם ע"ש וגם בב"ח משעה שנאסר כיון שאסור איסור עולם מקצהו מדעתו ובדיל מיניה ואין חשש שיבא לאכלו ולפ"ז בכלי שבישל בו אי' כיון דקודם בישול האי' לא הי' בדיל מיניה אי נימא דגם אחר בישול האיסור מותר להשתמש בו אחר מעל"ע ואין איסורו איסור עולם א"כ לא בדיל מיניה ודמי לחמץ ולהכי חיישינן שמא ישתמש בו בב"י אבל כיון שאסרו להשתמש בו לכתחלה גם אחר מעל"ע ואיסורו איסור עולם ודמי לבב"ח דבדיל מיניה ושוב לא שכיח שיבשל בו כלל ולהכי לא גזרינן בבישל באב"י לאסור התבשיל אטו בישל בב"י, ולפ"ז למאי דאמרינן בפסחים י"א הוא עצמו מחזר עלי לשרפו מיכל קאכיל מיניה בתמיה אין לך זכרון לאיסור גדול מזה ועיין שבת נ"א סוע"א השתא אקורי קא מקיר ארתוחי קא מירתח וה"נ כיון שהוא עסוק להכשיר כל כליו דהא כלים שאפשר בליבון והגעלה ודאי צריך ללבן ולהגעיל אחר מעל"ע אף דהוי נוטלפ"ג דהא נוטלפ"ג אסור לכתחלה רק בכ"ח כיון שאין לו תקנה וטעון שבירה הוו כדיעבד עיין בהג"א שם ותוס' פסחים ל' ד"ה ולישהינהו וזה פשוט דצריך להכשירם מיד כדי שלא ליתי בהו לידי תקלה ועיין סי' קכ"א ס"ה בהג"ה וכ"ש שהם כליו וכלים רבים ועיין רש"י חולין נ"ג ע"ב ד"ה לידי תקלה ובאר היטב היטב סי' נ"ז אות ל"ב וא"כ אין לך זכרון גדול מזה ולא שכיח שישתמש בכ"ח ב"י ולא גזרינן כלל אטו ב"י ולכן באי' דרבנן אפשר יש לסמוך להתיר כ"ח שאב"י כיון דהוי כדיעבד:

ועוד נ"ל דיש לצדד להקל לפ"מ שנ"ל ליישב חקירת תוס' ורא"ש מ"ט אסרו כלי שאב"י אטו ב"י ולא אסרו התבשיל שנתבשל באב"י אטו תבשיל שנתבשל בב"י, ונלפענ"ד דר"ן בע"ז ס"ח הק' איך גמרינן נוטלפ"ג דשרי מנבלה הא בנבלה דוקא שאינה ראוי' לגר אינה קרוי' נבלה ונונולפ"ג ראוי לגר והביא בשם רשב"א בתוה"ב הארוך בית ד' סוף שער א' שתירץ דאי משום ממשו דאו' ברובא בטיל ואי משום טעמא אין כאן נו"ט כיון שהוא פוגם והטעם הוא אינו ראוי לגר ע"ש ועיין בלבוש או"ח סי' תרכ"ו הביאו טו"ז שם שהק' אהא דפסקינן שם שישפיל הענפים למטה ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן דה קי"ל שאין מבטלין אי' לכתחלה והכא משמע דלכתחלה שרי ותירץ דהא דקי"ל א"מ אי' לכתחלה היינו משום גזירה שמא יבא להתיר כל האי' אבל היכא במצוה ליכא למיחש להכי כיון דלמצוה קמכווין לא יעשה המצוה בעבירה ע"ש, ולפ"ז בקדרה שאב"י לפי דברי רשב"א הנ"ל נמי מה שמתירין התבשיל שנתבשל בה מתורת ביטול אתאינן עלה וא"כ מה פריך שלהי ע"ז שם מכאן ואילך נישתרי הא אין מבטלין אי' לכתחלה, אמנם לדעת הלבוש הנ"ל א"ש דהא כאן

בקדרה ל"ש האי גזירה שמא יבא להתיר כל האי' דהא האי' נבלע בקדרה ופריך שפיר וע"ז משני דגם כאן שייך האי גזירה קדרה שאב"י אטו קדרה ב"י שיבא להתיר גם קדרה ב"י ומעתה א"ש שאסרו הקדרה כמו כל ביטול אי' לכתחלה אבל בתבשיל שנתבשל בה דל"ש בי' א"מ אי' לכתחלה שכבר נתבטל לא גזרו אטו ב"י, ולפי טעם זה בנ"ד שבא לעשות תשובה ולמצוה קמכוין לא יעשה המצוה בעבירה וליכא למיחש שיבשל גם בב"י שפיר י"ל דכשהוא אב"י מותר לגמרי וכ"ש שהוא רק אי' דרבנן:

אמנם לא בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה אבל יפה כתבת דיש תקנה לכלי חרס להגעיל ג' פעמים דהרי פסק המחבר סוס"י קי"ג דכלים שבישל בהם גוי לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עכו"ם אף לדברי המצריכין הכשר אם הוא כ"ח מגעילו ג"פ ודיו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא וה"נ דכוותיה:

ומה דקשי' לך ע"ז למ"ש הש"ך יו"ד סי' רל"ט סק"כ בשם מהרלב"ח דאע"ג דשבועה חל על ח"ש שאסור מה"ת מ"מ כיון שאינו אלא מריבוי דכל ואינו מפורש בתורה חלה עליו שבועה אבל על אי' דרבנן דאיכא לאו מפורש בתורה אין שבועה חלה וציינת גם מרדכי פ"ג דשבועות דתקנה שהוא משום סייג וגדר אנו מושבעין עליו מהר סיני ארור אשר לא יקום וכו' [לשון זה דתקנה שהוא משום סייג וגדר ליתא במרדכי שם אלא שכתב ועל אותו ששמע וכו' שנשבע שלא לקיים גזירתם ואח"כ גזרו עליו דהוי שבועת שוא ולא נפטר מתקנת הקהל שהרי לבטל את המצוה הוא לסור מחוקי המצות ומדבר זה מושבע ועומד מהר סיני והרי הוא בכלל ארור וכו'] וא"כ ליבעי כלים הכשר כמו באי' דאו' דע כי כבר השיג הרמב"ן בהשגות על סה"מ לרמב"ם שכתב שכל העובר על אי' דרבנן עובר על אי' דאורייתא לאו דלא תסור א"כ אמאי אמרינן ספיקא דרבנן לקולא ותירץ במגילת אסתר שכך הותנו מעיקרא מתקני התקנות וגוזרי גזירות ללכת בהם לקולא כדי להפריש ביניהם לדין תורה ע"ש ומעתה לק"מ ודאי במקום שאי' דרבנן עומד במקומו איכא לאו דלא תסור ואין שבועה חלה עליו להמהרלב"ח אבל בכל הקולות שאנו מקילין בדרבנן אנו אומרים שאין כאן אי' דרבנן כלל שכך הורשני מהם לילך בדבריהם לקולא כדי להפריש ביניהם לדין תורה וממילא אין כאן לא תסור:

ודין זה הואיל ואתי לידן אימא בי' מילתא הטור בסי' קכ"א הביא כתב בעה"ע אי לא מסתפינא מרבוותא אמינא דאפי' כ"ח בקדרה דלאו בת יומא כיון דאיסורה דרבנן מגעילה ג"פ ודיו והביא ראי' מן הירושלמי וכן כתב הרשב"א וסיום דבריו דאפשר שלא התירו אלא באי' של דבריהם שאין לו עיקר מה"ת כתרומה וחלה בחוץ לארץ וכן בישולי גוים אבל שאר אי' של דבריהם החמירו בה כשל תורה וראוי לחוש שלא להקל בהם

ע"ש, ובחת"ס יו"ד סי' קי"ג העיר על דברי הטור שדעת רשב"א רחוקה מדעת בעה"ע דלדעת בעה"ע אפי' בלע אי' דאו' רק שאח"כ נעשה אב"י מהני הגעלה ג"פ ולדעת רשב"א אין היתר אלא אם תחילת בליעתו הוא אי' דרבנן אבל בלע אי' דאו' אפי' נעשה אב"י לא התיר רשב"א כלל והוכיח זה שהרי הרשב"א בתוה"ב הארוך ב"ד ש"ד הק' ע"ז מפינכא דר' אמי בחולין קי"א ע"ב דמלח ביה בישרא ותבריה ואמאי תבריה ולמה לא הגעילו ג"פ והאריך להוכיח מסוגי' דהקומץ דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן ולמה לו כולי האי ולא הק' בפשיטות מ"ט לא שהה מעל"ע והגעיל ג"פ אלא ודאי אם תחילת בליעתו אי' תורה לא מהני זה אפי' נעשה אח"כ אב"י:

ולפענ"ד אין זו הוכחה דהרי כתבו התוס' בחולין ה' ע"ב ד"ה מעם דלת"ק מומר לאכול חלב הוי על דם מומר לאותו דבר ואינו מניח בשביל האי' אלא משום דנפשו קצה לאכול דם וכן הוא להדיא במשנה מכות כ"ג ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו וכו' והרי אמרינן בע"ז ס"ח ע"ב גבי עכברא בשיכרא דהא מימאס מאיס ובדילי אינשי מיניה ואפ"ה אסרי' רחמנא הלכך נוטלפ"ג נמי אסור ע"ש ולפ"ז אפשר לומר גם בדם שנפשו של אדם קצה ואפ"ה אסריה רחמנא ולהכי גם נוטלפ"ג אסור ביה ומשו"ה לא הי' אפשר לישהי' מעל"ע ולהגעילו ג"פ דבאי' דאו' לא סמכינן ע"ז ומשו"ה הוכרח הרשב"א דאתי עלה משום דדם שמלחו הוי רק דרבנן:

אבל לא הי' צריך להוכחתו שהרי הרא"ה בבדה"ב הקשה לדעת רשב"א דבאי' דרבנן שריא כ"ח בהגעלה ג"פ א"כ כל כ"ח לישתרי בהגעלה כשאב"י ובכל מקום בגמ' משמע דאין לו תקנה וכתב רשב"א במה"ב דזה טעות דשאני התם דעיקר האיסורין בעוד שהיו בשבחן היו ד"ת הרי דבהדיא כתב הרשב"א דאם תחילת בליעתן הי' אי' תורה אף שנעשה אח"כ אב"י לא מהני לה הגעלה ג"פ:

ואמנם הטעם לחלק נ"ל דס"ל הא דמהני הגעלה ג"פ משום דע"י הגעלה ג"פ נכנס כ"כ מן מי הגעלה בחרסי הקדרה עד שיש ס' במים הנכנסים נגד האי' שנשאר בו ובטל האי' בס' ועיין מ"ש חת"ס סי' קי"ג הנ"ל בדעת בעה"ע ואף דכ"ח אינו יוצא מידי דפיו היינו משום דבהגעלה כח המים שמפליטים הבלוע לגמרי מן הכלי ואין המים נבלעים בה ועיין בר"ן בסוגי' דטיפת חלב בשם הרמב"ן אבל מ"מ כ"ח שרכין ובולעים אפי' בצונן בולעים נמי ממי הגעלה ועי"כ מפליט ממה שנבלע בתוכן כשיעור שבולע ממי הגעלו ועיין טו"ז סי' צ"ג סק"ב וקי"ל לר' חלפתא בן שאול שבירושלמי דפרק בתרא דתרומות שבהגעלה ג"פ יש ס' במים הנכנסים נגד אי' שנשאר בו:

אלא דקשי' לי ע"ז לדיעה ראשונה שבשו"ע סי' צ"ח דגם באי' והיתר בלוע אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה והיא העיקר עיין טו"ז וש"ך שם א"כ תקשי הרי כשמגעיל פעם א' אכתי ליכא במים הנכנסים ונבלעים בקדרה ס' נגד האיסור שנשאר שם וא"כ נעשו המים נבלה וכן בהגעלה שני' וא"כ מה מועיל הגעלה שלישית שיש ס' נגד מה שנשאר מאי' הראשון הלא כל מה שבלוע בקדרה הוא אי' דחענ"נ ואין במה שנכנס בהגעלה שלישית בפ"א ס' נגד איסור הנשאר מהגעלה ראשונה ושניה אך לפי מה דמסיק ירושלמי דבאמת לא מהני רק בתרומה דרבנן ועיין פר"ח סי' צ"ב סקי"ז בשם הר"ן דבאי' דרבנן לא אמרי' חענ"נ ולפ"ז שפיר מהני הגעלה ג"פ דעי"כ יש במים הנכנסים ס' נגד האי' שנשאר בו אבל באי' דאו' באמת לא מהני הגעלה ג"פ כקושי' הנ"ל וא"כ בכלי ב"י שנבלע בו אי' דאו' לא מהני הגעלה ג"פ וממילא גם בשאב"י לא מהני גזירה שאב"י אטו ב"י ואף דב"י גופא הוי רק אי' דרבנן דהא דחענ"נ הוא רק דרבנן כמ"ש הש"ך סי' צ"ב סקי"ב מ"מ הא העלינו לעיל דאפילו באי' דרבנן גזרינן שאב"י אטו ב"י ומיושב קושי' בדה"ב:

אבל לא הוכח לי בזה שהרי הוכיח טו"ז סי' צ' סק"ד דדעת הרשב"א באי' דרבנן נמי אמרי' חענ"נ א"כ הדק"ל מה מהני הגעלה ג"פ, ועלה בדעתי לומר דרשב"א ס"ל באי' בלוע לא אמרינן חענ"נ וכדעת רמב"ן שהביא ב"י סי' צ"ח אבל הב"י הביא שם דברי רשב"א דס"ל גם בבלוע אמרינן חענ"נ אלא שכתב אח"כ אבל הרמב"ן כתב דמסתברא ברא דלא אמרינן בבלוע חענ"נ ע"ש ועיין טו"ז שם סק"ח, ואפשר לומר שחזר הרשב"א מסברתו נגד סברת הרמב"ן וכן משמע קצת מלשונו דתחלה כתב י"ל דחזר כל מה שבלוע בכף מבב"ח כחתיכת נבלה כמסתפק שי"ל כך ואח"כ כתב אבל הרמב"ן וכו' ולא שביק ודאי דרמב"ן מפני ספיקו:

וגם י"ל דוקא בב"ח דחענ"נ מה"ת ס"ל אפי' בבלועה חענ"נ אבל בשאר איסורין דאין חענ"נ אלא מדרבנן מודה דבבלוע לא אמרינן חענ"נ וכמו שמחלקין בסי' צ"ב ברמ"א ס"ד לענין לח בלח דבשאר אי' לא אמרינן בזה חענ"נ כיון דליכא חשיבות חתיכה ובב"ח אמרינן גם לח בלח חענ"נ עיין בש"ך סקי"ד וסקט"ו והא דבאי' תורה לא סגי בהגעלה ג"פ היינו משום דבדאו' לא סמכינן על סברא זו דודאי איכא ס' נגד האי' שנשאר רק באי' דרבנן ועכ"פ מיושב קושי' הרא"ה דאם בתחילתו נבלע אי' תורה אלא שנעשה אב"י נמי לא מהני הגעלה ג"פ דגזרינן כלי שאב"י אטו כלי בת יומא ויותר נכון לומר דאע"ג דס"ל לרשב"א דגם באי' דרבנן אמרי' חענ"נ וגם באי' בלוע אמרינן חענ"נ אבל היכא דאיכא תרתי לטיבותא שהוא אי' דרבנן וגם אי' בלוע מודה רשב"א דלא אמרינן חענ"נ וא"ש מ"ש לעיל:

ודעת בעל העיטור נ"ל דלענין זה ל"ש למיגזר אב"י אטו ב"י דהא דאמרינן חענ"נ בשאר אי' הוא רק משום לתא דבב"ח כמ"ש הר"ן בסוגי' דט"ח והרי כתב פמ"ג בסוף פתיחה לבב"ח דאע"ג דבב"ח אסור שלא כדרך אכילתן ואפי' נפגם מאוכל אדם אלא שאם נפל לתבשיל אינו אוסר משום דממשו ברובא בטל ואין בו רק משום טעמו וזה רק בטעם משובח ולא בטעם פגום וכרשב"א שהבאתי לעיל מ"מ אם נפסל מאוכל אדם קודם שבישל הבשר עם החלב אינו נעשה בב"ח מה"ת משום דדרך בישול אסרה תורה ועיין בש"ך סי' צ"ד סוף סקכ"א דהא דבב"ח חענ"נ מה"ת ה"ד בתחילת בישולם יחד אבל אם כבר נאסר משום בב"ח שוב הו"ל רק כשאר אי', ולפ"ז אפי' אם הי' נוטלפ"ג אסור מה"ת מ"מ אם הי' מבשל חלב בקדרה של בשר אב"י שהוא לפגם לא הי' נעשה בב"ח וא"כ ל"ש בזה לתא דבב"ח לומר חענ"נ ולהכי שפיר מהני הגעלה ג"פ משום דל"ש ביה חענ"נ ולא קשה כי קושיין הנ"ל ולא אתי למטעי בב"י דשייך בי' חענ"נ דתקשי כי קושין:

אלא דא"כ יתעורר עליו קושי' הרא"ה דמשמע בכל הש"ס דכ"ח אין לו תקנה כלל לכן נ"ל עפ"י דברי הרא"ש שכתבתי לעיל דדוקא אם מותר לכתחלה להשתמש בו אחר מעל"ע ולא בדיל מיני' גזרינן שמא ישתמש ביומיה אבל כיון דאסור להשתמש לכתחלה בדיל מיניה ולא גזרינן אטו ב"י ולפ"ז י"ל דגם בעה"ע אינו מתיר לכתחלה להגעיל כ"ח אינו ב"י ג"פ דגזרינן אטו ב"י ושפיר אמרינן בכל דוכתי דאין לו תקנה אבל אם הי' מקרה, שהגעיל ג"פ כ"ח שאב"י שפיר מותר לבשל בה לכתחלה ולא גזרינן אטו ב"י משום כיון דאסור לכתחלה לעשות כן בדיל מיניה וכמ"ש הרא"ש הנ"ל לענין התבשיל וא"ש:

ובמה שכתבתי יש ליישב גם קושי' ראשונה של הרא"ה בבדה"ב לס"ד דירושלמי דבתרומה דאו' נמי מהני הגעלה ג"פ אמאי לא פריך הא התורה העידה על כ"ח שאינו יוצא מידי דפיו לעולם והא יכול להגעילה ג"פ, ולפענ"ד י"ל לפמ"ש פלתי סי' צ"ב אות ט' דלשיטת ר"ת דאי טע"כ דאו' לוקין על כזית מן התערובות אז חענ"נ בשאר איסורים נמי מה"ת דגמרינן מבב"ח רק לדעת ר"ח כהן דאינו לוקה על כזית מן התערובות הוי חענ"נ בשאר איסורים רק מדרבנן ע"ש ועיין רשב"א חולין צ"ח ע"ב דבקדשים דטע"כ דאו' וגם המל"א מה"ת לוקין על כזית מן התערובות וא"כ מה"ת תעכים וא"כ א"א להגעיל כ"ח ג"פ דבפעם ראשון ושני דאכתי ליכא שיעור ביטול בקדרה נגד האי' א"כ ההיתר גופא נעשה נבלה ושוב לא מהני הגעלה שלישית כי קושיין הנ"ל ושפיר אמרה תורה בכלי חרס ישבר דאינו יוצא מידי דפיו לעולם אבל בחולין שפיר י"ל דמהני הגעלה ג"פ כמש"ל:

ולפמ"ש אין ראי' מהא דפסק המחבר סוס"י קי"ג דכלים האסורים משום בישול עכו"ם מהני הגעלה ג"פ לכ"ח דשאני בישול עכו"ם שבטל ברוב כמבואר סי' קי"ב סי"ד ואפשר

יש במים רוב נגד אי' הנשאר בכלי אחר הגעלה ונתבטל האי' אבל בשאר אי' דרבנן דבעינן ס' דלמא בהגעלה ג"פ אכתי ליכא במים של היתר שנבלע בכלי ס' נגד האי' שנשאר שם אלא דלפמ"ש פמ"ג בפתיחה לתערובות דממיעוט היתר לתוך רוב אי' היתר נהפך לאי' עיין חקירה ב' ואפי' למה שהביא בסוף חקירה ג' בשם מנחת כהן דאינו נהפך י"ל דהיינו דוקא בתערובות יבש ביבש ללקות על כל אחד ואחד מן התערובות אבל לח בלח שפיר י"ל דל דלוקה על כזית מתערובות וחענ"נ ויהית במיעוט היתר ברוב אי' וא"כ כיון דלא מהני הגעלה ראשונה ושני' ע"כ דבהבגעלה א' וב' עדיין יש רוב אי' וא"כ גם ההיתר נהפך לאיסור וחענ"נ ומה מהני הגעלה שלישית וע"כ לומר דמיד בהגעלה ראשונה יש רוב היתר וא"כ תקשי למה לי עוד ב' הגעלות אלא ודאי דבהגעלה כ"ח לא תקנו שיתבטל ברוב בישולי עכו"ם רק בששים כשאר הגעלות וא"כ ה"ה דמהני בשאר אי' דרבנן שאין להם עיקר מה"ת ועיין בב"י סוס"י קי"ג שדין זה שפסק המחבר שם נובע ממ"ש הטור סי' קכ"א בשם בעה"ע ורשב"א והוא מן הירושלמי ותוה"ב הנ"ל וא"כ ה"ה נמי לכל אי' דרבנן שאין להם עיקר מה"ת, ואפשר נמי דכל אי' דרבנן שאין לו עיקר מה"ת בטל ברוב כמו בישולי עכו"ם וחלת חו"ל ושפיר למדין משם דמהני הגעלה ג"פ לכ"ח:

היוצא מכל הדברים הניתנים למעלה דשפיר יש לסמוך על מה שהתיר בזה בתשו' מהרמ"ש יו"ד סי' כ"ה להגעיל גם כ"ח ג"פ במים חמין אחר ששהו מעל"ע דהוי נוטלפ"ג, ובזה אומר שלום וברכה ברכת התורה מנאי דודך דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רי

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' וירא תר"ן לפ"ק:

שפע שלום וברכה לידידי הרבני החו"ש:

וריח לו כלבנון, רוח דעת ויראת ה' כמו"ה אברהם יצחק נ"י גרינבערגער בק"ק ה' מאדע יצ"ו:

מכתבו הנעים הגיעני שבוע העבר ולא יכולתי להשיב מפני הכבד כובד. ראש ואברי' כי לא הייתי בקו הבריאות וב"ה יום יום שבתי לאיתני והיום נתתי אל לבי להשיב כיד ד' הטובה עלי:

נפשו בשאלתו אודות הענבים יבשים שהנכרים שופכין עליהם יין ומושכין מהם היין מה דינו ודין הענבים היבשים, הנה כאשר עמדתי על משמרת הקודש בקהלתו מאדע

לא ישמע עוד כי הערלים שופכין יין על ענבים יבשים, אך הי' לדון על שהם מושכין העסעניץ מן הענבים יבשים וקיי"ל כר"ה בע"ז נ"ה יין כיון שהתחיל למשוך עושה יי"נ וכדאיתא ביו"ד סי' קכ"ג סי"ז ודברתי מזה עם הגאבדק"ק ליסקא הקדוש זצ"ל ועם הרב המובהק הצדיק מו"ה שמעון ליכטענבערג זצ"ל וענו ואמרו כי גם בימי הגאון הקדוש מו"ה משה טייטעלבוים זצ"ל אב"ד אוהעלי ובימי קדוש זקיני מאור הגולה מו"ה עמרם חסידא זצ"ל היתה כזאת ולא הי' בידם למחות ולכן מוטב שלא לומר דבר שלא נשמע ומ"מ הרבה פעמים נשאנו ונתנו בדבר:

והצדיק מליסקא חתר למצוא היתר ליישב מנהגן של ישראל באומרו כיון שהעסעניץ אין דרך לשתותו בעיני' רק לערבו לתקן יין אחר לא מקרי יין לענין ניסוך ואינו נאסר במגע עכו"ם, כך שמעתי סתם ואני אפרש קצת עיין שבועות כ"א כיון דלאו בעיני' אכלי לי' אינשי דעתי' אמשהו אלמא אע"ג דמתאכיל ע"י תערובות כיון דלא מתאכיל בעיני' לא מקרי אוכל ה"נ כיון דלאו בעיני' שותים אותו לא מקרי יין לענין ניסוך ועדיף מיין מבושל בסי' קכ"ג ס"ג דאינו נעשה יי"נ, ונומיתי לו הלא אמרינן ב"ב צ"ו כל חמרא דלא דרא על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ועיין רשב"ם שם דף צ"ז ע"ב ד"ה עד שיתן מים לתוכו דלא חשיב לשתי' חי אלא מזוג וכו' ועיין תוס' סנהדרין י"ד ע"ב ד"ה אל, א"כ נמי נימא שאינו נעשה יי"נ וא"כ לא משכחת כלל ביינות שלהם יין כיון שהתחיל למשוך עושה יי"נ שהרי אז אינו מזוג במים:

ולא מצא מענה ועיין באו"ח סי' ר"ד ס"ה וסימן ער"ב ס"ה דמקדשין על יין חי אפילו הוא חזק דדרי על חד תלת:

וכעת נפל מלתא בלבאי סברא ישרה לחלק דבשלמא התם אם מוזגין אותו בשלש חלקים מים ודאי מקרי יין גם לכוס של בהמ"ז עיין שבת דף ע"ו וברכות נ"א ותוס' ב"ב צ"ז ד"ה עד וא"כ א"א לומר דהמים שנמזג בהם גורמים שיקרא יין רק מצד היין שבמים קרוי יין ולהכי שפיר מעיקרא חמרא אבל כאן שמתקנים בו יין י"ל שקרוי אח"כ יין על שם היין שניתן בתוכו אבל העסעניץ בעצמו אינו קרוי יין ואינו עושה יי"נ ומ"מ נ"ל שזה אינו שלא יהי' המשקה הזב מענבים יבשים קרוי יין ומקרא מלא הוא בנזיר ענבים לחים ויבשים לא יאכל אלמא דיבשים נמי קרוים ענבים ומשקה הזב מענבים קרוי יין:

ויש להביא ראיה לזה דקרוי יין ממאי דאיתא בספרי שם פ' נשא וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הניח הכ' שלא אמרו והלא כבר נאמר מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה ומה ת"ל כל משרת ענבים לא ישתה מגיד שאם שרה ענבים במים שהם בנו"ט וכו' ואי נימא דמשקה הזב מענבים יבשים לא מקרי יין לענין ניסוך דלמא אתי

וכל משרת לרבות משקה הזב מענבים יבשים שאסור לנזיר דזה אינו בכלל יין ומנ"ל למילף טע"כ אע"כ דג"ז בכלל יין:

וכן הא דדרשינן בנזיר ל"ז מכל אשר יעשה מגפן היין לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זע"ז מנ"ל הא קרא זה בתר קרא דענבים לחים ויבשים וכו' כתיב ודלמא אתי לרבות משקה הבא מענבים יבשים דאסורים לנזיר דכיון דלענין ניסוך לאו יין מקרי הוי סד"א דמותר לנזיר ועיין פנים יפות עה"ת דלאו ביבשים לגערי מיירי קרא אלא באחזו ולא אחזו עיין רש"י ביצה כ"ו ע"ב אלא עכ"ח דלהא לא צריך קרא דבכלל יין הוא:

ועוד ראי' ממאי דדריש שם בספרי וענבים למה נאמר יש לי בדין עד שלא יאמר אם חייב על היוצא מן הפרי לא נתחייב על הפרי עצמו אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין ת"ל וענבים ללמדך שאין עונשין מן הדין ואי נימא דמשקה היוצא מענבים יבשים לא מקרי יין א"כ בענבים יבשים לא כתיב שחייב על היוצא מהם ועכ"ח צריך למכתב וענבים יבשים דאסור דבזה ליכא קו"ח ושוב הו"א דיבשים אתי למעט לחים כמו דאמר שם בספרי בסמוך דהו"א לחים למעט יבשים ועיין תוס' פסחים כ"א ע"ב ד"ה בשלמא ומהרש"א שם ולהכי איצטרך למכתב גם לחים ומנ"ל דאין עונשין מן הדין אעכ"ח דגם משקה היוצא מענבים יבשים מקרי יין וא"כ כבר נאסר היוצא מהן בכלל מיין ושכר יזיר וא"כ גם ביבשים איכא קו"ח:

ולפ"ז יש עוד ראי' דמקרי יין מהא דאמרינן בנזיר ל"ח ע"ב וענבים לחים ויבשים לא יאכל לחייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע ופירשו תוס' שם לחים ויבשים קרא יתירא הוא ולכתוב ענבים והוי לחים ויבשים במשמע אלא וכו' ואי נימא דהיוצא מענבים לחים ויבשים לא מקרי יין א"כ אי הוי כתיב ענבים הו"א דוקא לחים דהיוצא מהן אסור פרי עצמו נמי אסור אבל יבשים דהיוצא מהן מותר פרי עצמו נמי מותר ומנ"ל דחייב על כל אחד בפני עצמו, אלא עכ"ח דיוצא מיבשים נמי אסור דיין מקרי:

ובספרי פ' פנחס דריש ונסכו רביעית ההין וכו' הסך נסך שכר חי אתה מנסך ואי אתה מנסך מזוג אלמא דנסכי מזבח אינו תלוי בשתי' שהרי יין חי אינו חשיב לשתות כמ"ש רשב"ם ב"ב הנ"ל ואפ"ה רק חי כשר לנסך במזבח ולא מזוג וא"כ ה"ה ניסוך לע"ז אינו תלוי בשתייה וא"כ גם היוצא מענבים יבשים אף שאין שותין אותו בעיני' מ"מ כשר לנסכים וה"ה דיש בו משום יי"נ:

אמנם גברא רבא אמר מלתא צריכין למשכוני נפשי' אדרב, והוא עפמ"ש תוס' ע"ז נ"ז ע"ב ד"ה לאפוקי דמאי דגזרו סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם ושמנם היינו משום דשכיחי לנסוכי לע"ז אבל עתה שבטל ניסוך שאין יודעין בטיב ע"ז דיו להיות כפתם

ושמנם וכו' ועיין בטור וב"י יו"ד סי' קכ"ג וממוצא הדברים למדנו שמתחלה לא גזרו על יינם אלא בשתייה משום חתנות כמו פתם ושמנם ושלקות ומשום שהיו רגילין לנסך אסרו אח"כ בהנאה אטו יי"נ גמור ועיין טו"ז רס"י קכ"ג ובזה"ז דנכרים שבחו"ל לאו עע"ז הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם אין כאן אי' כלל משום לתא דניסוך רק משום חתנות דהיינו משום בנותיהם ומשו"ה שרי בהנאה ואינו אסור רק בשתייה כמו פת ושמן וכיון דהוא רק משום חתנות דע"י ששותי' ביחד ואיכא איקרובי דעתי' יבא להתחתן עמהם ועיין בטושו"ע סי' קי"ב וסי' קי"ד וא"כ האי עסעסנץ כיון שאין דרכן לשתותו בעיני' רק לתקן בו שאר יינות לית בי' משום אקרובי דעתי' ול"ש בי' משום בנותיהם וחתנות נהי דמקרי יין ומתנסך מ"מ מותר דעתה ליכא משום ניסוך רק משום חתנות וא"ש, ולפי טעם זה באמת גם העסעסנץ שרי ולא הענבים יבשים בלחוד:

וגדולה מזו כתב בתשובת הר"ן סי' ה' הובא ב"י סוס"י קכ"ג על דבש הישמעאלים דהיינו שמבשלים היין בשול יפה עד שנעשה דבש שהוא מותר אפי' בשתייה משום דגם יינם אינו אסור אלא בשתייה לפי שאינם עע"ז ואין בו משום ניסוך אלא משום חתנות וכל שאוכל אותו בדרך שאין בו משום חתנות אפשר שהוא מותר והדבש אין בו משום חתנות דלא גרע מיין מבושל שאין בו משום חתנות וכו' ע"ש וה"נ דכוותי', ואף דשם קיי"ל בסי' קכ"ג סכ"ו דאסור הדבש היינו משום דהר"ן שם הקשה הרי כשהיה תחילתו יין נאסר ואיך פקע איסורי' משום דבשלי', ותירץ דכל שאי' משום חתנות אינו אסור אלא כששותה בענין שקרוב לבא לידי חתנות וכו' וא"כ אפשר כשנעשה דבש מותר אעפ"י שכשהי' מתחילתו יין נאסר ע"ש ובהא הוא דלא קיי"ל כוותי' רק כיון דנאסר מתחילתו לא פקע איסורי' ואסור אבל בנ"ד דמתחילתו אין דרכו לשתותו ולית בי' משום אקרובי דעתי' וחתנות שפיר מותר אפילו בשתייה כיון דעכו"ם בזה"ז לאו עובדי ע"ז הם:

והרבני הצדיק המנוח מו"ה שמעון ליכטענבערג זצ"ל הגיד לי בשם זקני הגאון הקדוש מאוה"ג מוהר"ר עמרם חסידא זצ"ל שסמך עצמו אהא דאמרינן כתובות כ"ז אם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן וה"נ אם יש רק נכרי אחד שאינו ממשיך העסעסנץ מן הענבים יבשים מציל על כולם אלו תוכן דבריו, ומריש הוי קשיא לי הא פריך התם מ"ש משני שבילין וכו' ומשני התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמו, והסברא נראה כך דבאמת הדבר תמוה הלא בכל שבויה יש ספק מי יימר דאיטמי ומחמת ספק זה גזרו חכמים על השבויה שאסורה לכהן והרי הוא אסורה ודאי מדרבנן ועיין ש"ך דיני ס"ס אות י"ז ח"י י"ט ואיך מתירין בב"א, אלא הסברא כך דבאמת גם בב"א יש להתיר ועיין פסחים דף יו"ד תוס' ד"ה בב"א אלא דמחזי כי חוכא דמתירין מה שא"א

להיות שהרי אחד ודאי טמא ומחזי כשיקרא עיין ר"ן שם ומל"מ פי"ט מאה"ט אבל בשבויה דאסרוה חכמים רק מכח ספק אין כאן חוכא ומחזי כשיקרא אם כולם טהורים דהרי אפשר שהוא כן דמי יימר דאיטמי ואין כאן דבר שא"א להיות שכולם טהורים, אבל בנ"ד כיון שאנו מתירין כל הענבים יבשים הוי כבא לשאול בב"א והרי ודאי רבים המשיכו ממנו היין ואם המשיכו הרי הוא אסור ודאי מדרבנן וא"כ מחזי כשיקרא שאנו מכשירין הכל:

ובעמדי בזה מצאתי באו"ה כלל מ"ג אות י"ב שכ' ומטעמא דלעיל נהגו בכמה מקומות לקנות כרוב שלוק שקורין קומפוש"ט וכו' וכתב באו"ז וגם לא חיישינן שמא יתן בתוכו יין וחומץ וכו' אך אם דרכן לתת בתוכו יין וחומץ כשמבשלין אותו אסור וכו' ואמר מהר"ש אפילו במקומות שמחמירין בו אם יש עכו"ם אחד בעיר שהניח להכשיר אותו בבישול מותר לקנות בסתם מכל עכו"ם שבעיר דהוי כמו מחבואה אחת שמצלת על כל הכהנות וכו' ופסקוהו רמ"א בהג"ה ביו"ד סי' קי"ד סע"י ומ"ש בד"מ וטו"ז שם סקי"ג הק' הא בהאי דמחבואה יש לכ"א מהכהנות ס"ס ספק אם היתה באותה מחבואה ואת"ל לא היתה שמא לא נאנסה וזה ל"ש כאן דמה מועיל מה שאין עכו"ם זה מערב לשאר שדרכן לערב הלא השאר הם כאלו לא הי' עכו"ם זה ביניהם וא"ל דכאן מיירי ג"כ מספק דלא ידעינן איזה עכו"ם הוא שאינו מערב דהא לא נזכר כאן שום רמז מזה ולא ידוע איזה עכו"ם הוא ע"ש:

ובאמת מדברי ש"ך סקי"ח שכתב ומותר ליקח מכולם אפי' מהן בבתיהן דכל או"א שאני לוקח ממנו אני אומר זהו שלא עירב וכו' נראה דס"ל דמיירי שאינו יודע איזהו ומי הוא שאינו מערב,:

אבל הדבר תמוה בעיני איך משכחת לה שיודעין בבירור שגוי א' אינו מערב וא"י מי הוא, ממנ"פ אם יודע שאינו מערב יודע מי הוא ואם אינו יודע מי הוא מנא ידע שאינו מערב וכדפריך בכתובות ע"ב אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע ע"ש וא"א למצוא כן אלא במציאות רחוק:

ודברי טו"ז תמוהים מאי ס"ס הוא זה הא א"י להתהפך ולומר שמא לא נבעלה ואת"ל נבעלה שמא היתה במחבואה, ועוד דהוי שם אונס חד דשני הספיקות הם שמא לא נאנסה, מיהו בזה י"ל כיון דספק שמא היתה במחבואה ולא הי' ריעותא שתיאנס כלל א"כ בספק זה אתה צריך להתחיל ולא בעינן יכול להתהפך כמ"ש ש"ך דיני ס"ס אות ט"ו וגם לא מקרי שם אונס חד כמ"ש חוו"ד שם באות יו"ד, אבל הא קשיא הא הוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דספק שמא לא נאנסה הוא בגופה וספק שמא זו היתה

במחבואה ולא אחרת הוי ספק בתערובות, ולכן הי' נ"ל דטו"ז לאו משום ס"ס אתי עלה רק דק"ל כמו שהקשתי דשאני התם אם אנו מתירין כולם משום דתלינן בכ"א שהיתה במחבואה מ"מ לא מחזי כשיקרא דאנו מתירין גם אותן שנאנסו ודאי דהא לא נאנסו ודאי ומי יימר דאיטמי אבל כאן אם אנו מתירין כולם משום דאמרינן בכ"א זה לא נתן בתוכו יין הרי אנו מתירין גם אותן שנותנין לתוכו יין ומחזי כשיקרא דמתירין דבר שא"א להיות, אלא דא"כ לא הי' צריך להקשות מכח דכאן מיירי בידוע איזה גוי מערב ואינו בכלל הספק עיין סי' קי"א אלא אפי' אינו ידוע מי הוא ג"כ קשיא כנ"ל, אלא נראה דס"ל דגם כאן אפי' אותן שדרכן לערב מ"מ אינו ודאי שעירב כמו התם שאינו ודאי שנאנסו וכמ"ש הש"ך ואפי' רוב דרכן להתערב כיון שאינו ידוע בודאי שעירבו וכו' וכ"כ באר הגולה כיון שלא נודע ודאי שעירבו משא"כ בסיפא דמיירי בידוע ודאי שעירבו בהן יין דאז אזלינן בת"ר ע"ש וא"כ גם כאן אם אנו מתירין כולם לא מחזי כשיקרא שאנו מתירין דבר שא"א שהרי אפשר שאף שדרכן לתת בתוכו יין מ"מ לא נתנו באלו, וה"נ בנ"ד שאף שדרכן למשוך היין מ"מ אינו ודאי שהמשיכו ושפיר יש להתיר אפי' בב"א מטעם דכ"א תולין באותו א' שאינו ממשיך כמו במחבואה וא"ש דברי זקיני מאור הגולה זצ"ל וקושיתי לקמ"ל:

שוב נתישבתי דאפשר קושית טו"ז הוא מטעם ס"ס ואי דהוי ספק א' בגופו וספק א' בתערובות, נ"ל סברא ישרה דהא דספק א' בגופו וספק א' בתערובות לא חשיב ס"ס היינו דוקא בא"א לספק הספק בתערובות בא' רק מחמת האחרים כגון בספק טרפה שאם נתערב דאם תתחיל שמא זאת אינו טרפה שוב לא תוכל לומר ואת"ל טרפה דא"כ שוב אין כאן ספק ואסורה וע"כ תתחיל מכח האחרים שמא זאת אינה ספק טרפה אלא האחרת ואז תוכל לומר ואת"ל זאת הספק טרפה שמא אינה טרפה וא"כ ספק הראשון דנת מכח האחרים והתחלת בשני גופים, ועוד דכיון דכבר אמרת שמא זאת אינה ספק טרפה כבר הודית שיש כאן ספק טרפה וע"כ אתה צריך להתחיל שמא אין כאן טרפה כלל ואת"ל יש כאן טרפה שמא אינה זאת א"כ ספק השני הוא בשני גופים אבל כאן אפי' אין כאן רק כהנת אחת שפיר יש ס"ס ואפשר לדון עליה בלי האחרות שמא היתה זאת במחבואה והוי כמו ספק על ואין כאן ריעותא כלל ואת"ל לא היתה במחבואה אימר לא איטמי שפיר מקרי שני הספיקות בגוף אחד ועיין ש"ך דיני ס"ס אות ד' ועיין סברא מתוקה בפלתי סוס"י קי"א ותבין:

ויען כי דברי טו"ז בתירוצי אינם מובנים לכן אמרתי לבארם כיד ד' הטובה עלי, דמ"ש במחבואה איכא ריעותא דב"א ומעלה שלא נודע איזה היתה במחבואה וכאן איכא

ריעותא שידוע מי הוא שלא עירב ומעליותא דבזאח"ז ושקולי' הם הוא תמוה דמי שקל בפלס אם שני הריעותות ושני המעלות שקולים, ומה שסיים כיון שעכו"ם אחד בחזקת כשרות אמרינן דגם האחרים הם בחזקת כשרות אין לו מובן כלל דמה חזקת כשרות יש לנכרי וכ"ש דאבדו חזקת כשרות שלהם שהרי רובם דרכן לערב בהם יין:

ועוד יש לדקדק הרבה בדבריו:

ונ"ל דכוונתו כך דהוכיח דעכ"ח אין ההיתר במחבואה משום ס"ס שהרי אנו מתירין כולם בב"א וא"כ ל"ש ס"ס שמא היו במחבואה דודאי כולם לא היו במחבואה אע"כ ההיתר הוא כמו דאמרינן בסי' ק"י דאם נאבד אחד מהם מותר לאכול השאר שתים שתים והטעם משום דמצינו באיקבע איסורא דהיינו בשתי חתיכות דחמור מחתיכה אחת אף דבשתי חתיכות איקבע גם היתרא, אבל היכא דאיקבע היתרא ולא איקבע איסורא מותר ולהכי באוכל שתים שתים דאיקבע היתרא שאחד ודאי מותר ולא איקבע איסורא שהרי על שני יש ספק אם הוא איסור כלל שרי, וה"נ כיון דאחת ודאי כשרה משום דתלינן שהיתה במחבואה והוי כמו ספק ביאה וספק על דאין כאן ריעותא כלל והוא כשרה ודאי והאחרות הם ספק אם נאנסו א"כ איקבע היתרא ולא איקבע איסורא ולהכי שרינן כולהי:

ובהכי ניחא מה שיש לתמוה בלא"ה איך נימא שמא זו היתה במחבואה הא הרוב לא הי' במחבואה ונימא שהוא מהרוב, ולפמ"ש ניחא כיון דהרוב ספק והמיעוט ודאי לא אזלינן בת"ר, וכעין שכתב הרשב"א חולין צ"ד וטו"ז או"ח סי' תר"ה דאף דהיכא דיש רוב ומיעוט ודאי אמרינן כל קבוע כמע"מ דמי אבל אם המיעוט ספק לא אמרינן קבוע כמע"מ ע"ש ה"נ להיפוך אם המיעוט איקבע ודאי והרוב ספק לא אזלינן בת"ר והוי רק סד"ר לקולא וא"ש:

ועיין בב"י סוס"י קי"ד בדעת הטור דדרכן היינו שלפעמים נותנין בהם יין ושידוע היינו שכולן נותנין לתוכו יין אעפ"י שאינו יודע שנתנו לתוך אלו ע"ש, ולפ"ז ה"נ כיון שיש עכו"ם א' בחזקת כשרות היינו הכבשים שלו, א"כ איקבע מיעוט כבשים ודאי היתר והאחרים הם רק ספק אם נתנו בהם יין אף שדרכן לתת לתוכו יין היינו לפעמים אבל אינו ודאי שנתנו באלו לכן אמרינן דגם האחרים היינו הכבשים האחרים הם בחזקת כשרות כיון דאיקבע מיעוט היתר ולא איקבע רוב אי' כמו במחבואה הנ"ל וא"ש:

היוצא מזה בנ"ד דאם יש גוי אחד שאינו ממשיך היין מן הענבים יבשים אע"פ שדרכן בכך להמשיך מ"מ מותר ליקח הענבים יבשים מכולן, אלא דלדעת הש"ך בעינן דוקא

שאינו ידוע מי הוא שאינו ממשיך ולדעת הטו"ז אפי' ידעינן מי הוא מ"מ שרי וכמו שביארנו אבל אי לא ידעינן בודאי שיש גוי א' שאינו ממשיך אין כאן היתר:

אמנם מצאתי במרדכי פ' אין מעמידין סי' תתכ"ד שהביא ב"י סי' קכ"ג סוד"ה החרצנים וזגים וכו' שכתב עתה שמתקנין לחם בשמרי יין כתב ר"ב דאפי' לדברי ר"ת מותר הלחם כי א"א שלא יתקן גוי אחד בשמרי שכר ואמרי' בכתובות אם יש מחבואה א' מצלת על הכהנות כולן וכו' ע"ש והביאו הש"ך סי' קי"ד סקכ"א בהיתר הכרכום, אלא דהש"ך כתב עלה שבד"מ לא פסק כן להקל ולומר שא"א שלא יתקן א' בהכשר וכמו"ש בהג"ה ס"י והיינו משום שדרך העכו"ם לתקן באי' לא תלינן להקל וכו' ע"ש:

ולפענ"ד גם הד"מ אינו חולק על המרדכי ומודה דאף שדרך העכו"ם לתקן באי' מ"מ כיון שא"א שלא יתקן אחד בהיתר תלינן להקל אלא דשם בד"מ קאי על דברי או"ה כלל כ"ב אות ט"ו דמירי בכרוב שכובשין העכו"ם במקום שרגילין לערוב בו חומץ יין ומדמי לה האו"ה להאי דמרדכי הנ"ל דגם בזה אמרינן מן הסתם א"א דלא יהא עכו"ם אחד בעיר שאין מערבו בו ע"ש וע"ז שפיר השיג ד"מ שהוא נגד הגמרא דע"ז ל"ד ול"ח דכבשים שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ יין אסורי' באכילה ולא אמרינן האי סברא דא"א שלא יעשה אחד בהיתר ותלינן להקל, אבל אין הטעם כמו שחשב הש"ך משום שדרך הענבים לתקן באיסור לכך לא תלינן להקל אלא טעמא אחרינא אית בי' דנהי דמדינא שרי מה"ט כיון שא"א שלא יתקן אחד בהיתר תלינן לקולא כמו במחבואה מ"מ חכמים גזרו על הכבשים שדרכן לתת לתוכן יין שיהיו אסורים באכילה כמו שגזרו על חלבן ופתן ושמנם ושלקות דבהדי הני חשיב להו במתני' בע"ז ל"ה משום שדרכן לתקן באיסור ועיין ברמב"ם פי"ז מה' מ"א ה"ט שכ' ויש דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואע"פ שאין להם עיקר מה"ת גזרו עליהם כדי להתרחק מן העכו"ם וכו' חשיב ואזיל הני דינים ובהכ"ד כתב דין הכבשים משמע דמשום הגזירה הם אסורים, וכ"ז בדין הכבשים דמזה מיירי או"ה וד"מ שהי' בכלל גזירות חכמים אבל בנידון דמרדכי שלא הי' בכלל הגזירה רק דאנן חיישינן שמא תקנו הלחם בשמרי יין שפיר כתב המרדכי כיון שא"א שלא יתקן אחד בשמרי שכר תלינן לקולא כמו במחבואה ובזה מודה ד"מ, וש"ך כתב על דברי מרדכי וכן כתב או"ה סוף כלל כ"ב וחשב שדברי מרדכי ואו"ה הם שפה אחת ודברים אחדים וזה גרם לו שכתב ובד"מ לא פסק כן, אבל לפמ"ש לא קרוב זא"ז וד"מ אינו חולק רק על דינו של או"ה אבל בדינו של המרדכי מודה, וממילא א"ש נמי מה שנוהגין היתר בכרכים וכמו"ש הש"ך עפ"י דברי המרדכי, ולפ"ז בנ"ד נמי אע"פ שאינו

ידוע בודאי שיש אחד שאינו ממשיך מ"מ כיון שא"א שלא הי' אחד שלא המשיך מותר ליקח מכולן כמו במחבואה:

וכשאני לעצמי נ"ל עוד היתר דהנה נחלקו הפוסקים בהא דר"ה ע"ז נ"ה דאמר יין כיון שהתחיל לימשך עושה יי"נ אם דוקא מה שנמשך נעשה יי"נ אם נגע בו העכו"ם אבל לא מה שבגת כיון שמעורב בחרצנים וזגים אינו נעשה יי"נ אפילו נגע בו העכו"ם וכן הוא דעת הרמב"ן והראב"ד עיין בב"י סי' קכ"ג ועיין בש"ג שם סד"ה ומה שנוהגין שכן דעת חכמי לוני"ל וכלבו וספר בעלי אסופות אלא שבשו"ע סי' קכ"ג סי"ז קבע להלכה כשיטת רש"י ור"ן ורא"ש ושאר פוסקים שהביא ב"י שם דכיון שהתחיל למשוך אף מה שבגת נאסר אפי' נגע בחרצנים וזגים אם יש בהם טופח ע"מ להטפיח ע"ש ומ"מ העלה בתשו' זכרון יוסף חיו"ד סי' ה"ו דבדיעבד והפ"מ ושעת הדחק יש לסמוך על שיטת הראב"ד והביאו פ"ת שם וא"כ לשיטתם אף שממשיך העס- סענץ אינו נעשה יי"נ רק העסענץ ולא הענבים יבשים שבגיגית אפי' נוגע בהם הנכרי, אלא כיון שהמחבר קבע להלכה דלא כוותי' קשה לסמוך ע"ז אבל נ"ל דאפילו לשיטת הסוברים דהכל תורת יין עליו ונעשה יי"נ מ"מ היינו דוקא המשקה שיש על הענבים יבשים מבחוץ טופח ע"מ להטפיח שייך לומר דמקרי יין ועושה יי"נ אבל הענבים יבשים גופיהו ודאי אינם יין ואינם נאסרים משום יי"נ ולא מיבעי' למ"ד בפסחים ל"ג דמשקין בענבים מובלע בלועי ודאי אין שם משקין עליהם כלל ומכש"כ שאין עליהם שם יין אלא למה דס"ל שם דמיפקד פקידי והויין ככניס בכלי והוי עליהם שם משקין מ"מ נראה דאין עליהם שם יין ואפי' נימא דאפי' שם יין עליהם מ"מ ה"ד בענבים לחים אבל בהני ענבים יבשים ודאי משקין מיבלע בליעי ואינם כנוסין בתוכן כנראה בחוש וא"כ אין הענבים עצמם נאסרין רק המשקה שיש עליהם טופח ע"מ להטפיח ושוב מצאתי בפ"ת סי' קכ"ג אות י"ד שהביא כן בשם תשו' זכרון יוסף סי' וי"ו, ואפילו על המשקה טופח ע"מ להטפיח הייתי תמה איך נעשה יי"נ הא אמרינן ביומא פ' ע"ב ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת ביו"כ דכל אכשורי אוכלא אוכלא הוא וא"כ המשקה הזה שהוא ע"ג ענבים יבשים הוא רק אכשורא אוכלא ואוכלא הוא ואיך נעשה יי"נ ואפי' לדעת רש"י בחולין ק"ך דציר שע"ג ירק היינו משקה היוצא מן הירק וכן הוא שיטת הרמב"ם כמ"ש מג"א רס"י ר"י מ"מ ה"נ האי משקה יוצא מן הענבים יבשים והוי אוכלא, והי' ניחא לי עפמ"ש רש"י שם ביומא אכשורי אוכלא משקה הבא למתק את האוכל אוכלא הוא ע"ש וא"כ האי משקה שיש על הענבים אינו בא למתקם לא הוי אוכל ועוד יש לחלק דדוקא בעומדים לאכילה הוי המשקה שעליהן אוכלא אבל הענבים יבשים עומדי' למשקה שפיר הוי

משקה שעליהן משקה ותורת יין ועיין שבת קמ"ב אם לאוכלין היוצא מהן אסור ואם למשקה היוצא מהן מותר ועיין חידושי רשב"א חולין י"ד ע"ב בשם הרמב"ן ע"ש:

ומ"מ הייתי נבוך בזה עד שמצאתי בתשובת רשב"א סי' ל"ח שנשאל אם מותר להוציא החרצנים וזגין מן הגתות ע"י גוי אחר שהוציאו ממנו יין ראשון ושני, והשיב נראה שאתה מדמה זה להא דאמרינן ב"ב צ"ז בתרומה ומע"ש והקדש ומחלק דהתם תחילתן מע"ש ותרומה והקדש וכל שיש בהן לחלוחית של יין אסור אבל לרדת לו אי' בתחלה בשלנו במגע גוי לא שאינו כ"כ קרוי יין שנוריד איסור במגע גוי וכו' ע"ש, ונראה שכיוון למ"ש דשם כיון שכבר הי' שם אי' עליו אין נפ"מ עתה אם הוא משקה ויין או אוכלא אבל כאן לא מקרי יין והוי רק אוכל, אך מ"מ החמיר רשב"א שם ומ"מ נראה דלא ברירא לי' הך מלתא דמקרי יין וכ"נ מלשון המחבר סי' קכ"ג ס"י דכתב יש ליזהר להוציא החרצנים וכו' והיינו האי דתשובת הרשב"א הנ"ל ומשמע רק דיש ליזהר:

ועכ"פ זה ברור דצמוקים גופיהו אינם נאסרים רק משקה הטופח עליהן ואין ספק שכנגד זה יש ששים ביין ששופך עליהם ובמה שיוצא אח"כ מן הצמוקים והרי קי"ל בסי' קל"ד דיין שאינו אסור אלא בשתיה בטל בס' בסתם יינם בזה"ז ועיין ש"ך שם סקט"ו, ופשיטא דל"ש בזה חנ"נ שהצמוקים עצמם נעשין נבלה מחמת משקה שעליהם שהרי אינו נבלע בתוכם ואינו מעורב ועיין ביו"ד סי' ק' ס"ג ובש"ך שם, ופשיטא נמי דל"ש בדבר מועט כזה כבוש כמבושל עיין סי' ק"ה דאל"כ כלים שדרכן להשתמש בהם בצונן דסגי בהדחה עיין יו"ד סי' קכ"א ניחוש שמא טופח עליהם מעל"ע והוי כבוש כמבושל ואפי' אמרינן דמעט שהוא בעין בדופני הכלי נמי נטלפ"ג אחר מעל"ע ול"ש כבוש כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ס"ט וטו"ז סי' ק"ה מ"מ תקשי לדעת מג"א סי' תמ"ז סקט"ז דגם בכלי שייך כבוש אעכ"ח דבמשקה טופח ע"מ להטפיח ל"ש כבוש רק בנשרה בתוכו, ואין לומר דכשדורסין הצמוקים בגיגית קודם ששופך יין עליהם דאז ליכא ששים נגד המשקה שעליהם אז חנ"נ ובעינן ס' נגד כולו דהא בלח בלח לא אמרינן חנ"נ בהפסד גדול כמ"ש רמ"א סי' צ"ב ס"ד והטעם כתב פר"ח שם משום דאינו נבלע אלא נבלל ומתערב וה"ט שייך נמי כאן ולשיטתו אין חנ"נ אלא בבשול דומיא דבב"ח עיין ש"ך סי' קל"ד סקט"ז ולדעת פר"ח סי' צ"ב סקי"ז באי' דרבנן אין חנ"נ אפי' ע"י בישול וא"כ שפיר יש לסמוך עליהם בזה דלא אמרינן חנ"נ וכ"ש דיש ס' אולי גם קודם ששופך יין עליהם יש ס' נגד משקה טופח ונתבטל:

אך עדיין יש לחקור דהא הוי מבטל אי' לכתחלה ואם ביטל במזיד אסור למי שנתבטל בשבילו כמבואר סי' צ"ט ס"ה, מ"מ ז"א אלא באיכא ודאי איסור אבל אם אפשר דאין

כאן אי' כלל שפיר מבטלין לכתחלה כמ"ש הש"ך סי' פ"ד סק"מ וסי' צ"ב סק"ח וה"נ אין כאן אי' ודאי רק ספק שמא המשיכו ושפיר מבטלין, ועוד דהרי כתב הש"ך סי' פ"ד הנ"ל דבאין כוונתו לבטל מבטלין אי' לכתחלה וכ"כ הטור באו"ח סי' תנ"ג גבי חטים מאכילת עכבר ודגן שצמח ועיין טו"ז סק"ב ומג"א סי' תמ"ז סקמ"ה והוא מדברי הר"ן בע"ז ל"ג, וה"נ אין כוונתו לבטל האיסור רק לתקן היין ול"ש בי' אין מבטלין אי' לכתחלה ומכש"כ דהרי לדעת הרמב"ם באי' דרבנן מותר לבטל לכתחלה כמ"ש כ"מ פט"ו ממ"א ולדעת המחבר בסי' צ"ט ס"ו עכ"פ איסור דרבנן שנתערב מעצמו מותר להוסיף ולבטל וא"כ אף דאנן קיי"ל להחמיר כרמ"א שם מ"מ יש לצרף להקל מצד הטעמים שכתבתי דהוי רק ספק וגם אין כוונתו לבטל:

ורביעי בקודש נ"ל להתיר עפמ"ש בש"ג ע"ז נ"ה בתוך דבריו אבל הכא שאינו מתכוין ליין צלול ואדרבה אינו רוצה שיהי' היין עתה כגון שמושך המשקה ממנו דרך הברזא משום שאז הענבים שישארו בעריבה יהיו נדרכים יותר היטב ולא מתכוין לד"א דהא חוזר ונותן היין שנמשך תוך גיגית גדול עם החרצנים וכו' אין להחשיבו המשכה ליאסור כלל לא הנמשך ולא הנשאר וכו' וכן מוכח להיתר מדברי הר"פ שהביא מהרי"ק בתשובה סי' ל"ב דכיון שאינו מתכוין העכו"ם להמשיך יין ל"ה המשכה דבכוונה תליא מלתא וכן ראי' מדברי ראבי"ה שכתב ובלבד שיתכוין להמשכת היין אבל אם כוונתו בהמשכה כדי שיכנס בגיגית הרבה ולא כדי שיזוב רק לימשך היין לבד אחר א"נ בזה להחמיר וכו' ע"ש, מבואר מכ"ז דאעפ"י שממשיך יין צלול מ"מ אם אין כוונתו כדי לעשותו יין צלול רק בשביל ד"א אין עושה יי"נ, וה"נ בהאי עסעסנץ ש שממשיכין הנכרים מהצמוקים אין כוונתם לעשותו עתה יין צלול רק גנובי גנובא ולא מיבעי אם שואבין בכלי מהגיגית בודאי אין מקפידין אם יש בו קצת ענבים יבשים אלא אפילו ממשיכין דרך נקב קטן שבא צלול לגמרי מ"מ כיון שאין כוונתו לכך מותר כנ"ל ואפשר ג"כ אם דורכין הצמוקים לשפוך עליהם יין הוא נותן לתוכו מן העסעסנץ אם צריך לו וא"כ אין כאן המשכה דבכוונה תליא מלתא:

כל אלה חוברו יחדיו אל עומק העיון להתיר היין הנעשה עם ענבים יבשים הנקחים מן הנכרים בלי שום מיחוש וחמרא וחי' לפום רבנן ומאן יהיב לן משופרי שופרי ושתינן' אמנם כ"ז אם אין שופכין עליהם יין רק מצד מה שמושכין מן הענבים יבשים. אבל אם שופכין עליהם יין גמור ל"ש לא היתר הראשון ולא היתר ד' ואפשר שופכין עליהם יין הרבה ושוהין שם מעל"ע וכבוש כמבושל וכל הצמוקים בלועים מיי"נ וליכא ס' נגדו ונפל גם היתר ג' בבירא ולא נשאר רק היתר השני מהא דמחבואה לכן אם רובם ודאי

נתנו בהם יין ודאי אסור לקנות מהם ואם רובם ודאי לא נתנו בו יין ומיעוטן ודאי נתנו בו אסור לקנות מהם בבתיהם דהוי קבוע אבל אם הם מביאים אצל ישראל מותר משום כל דפריש מרובא פריש וכמ"ש רמ"א סוס"י קי"ד:

אבל אם אינו ודאי ששופכין יין בהם רק שדרכן בכך אם ידוע שיש רק גוי אחד שאינו שופך יין עליהם מותר לקנות מכולן כמ"ש רמ"א שם קודם לזה דהיינו לש"ך דוקא אם אינו ידוע מי הוא שאינו שופכו ולטו"ז אפי' ידעינן מי הוא:

אמנם אם אינו ידוע בודאי שיש אחד שאינו שופך עליהם יין אלא דנימא א"א שלא יהי' אחד שאינו שופך ונשתרי כולהי בודאי בעל נפש יחמיר לעצמו אבל אין להרעיש עולם על המקילין כי יש להם על מי שיסמכו המרדכי והאו"ה ולפמ"ש גם הרמ"א מודה כאן ואינו חולק רק בכבשים והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, ובזה תנוח דעתו, וה' יאיר עינינו בתורתו, ויטע בלבנו אהבתו ויראתו עד ישיב שבות אימתו:

כנפשו ונפש ידידו, החותם בברכה שלימה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ריא

שיל"ת ב' איפאלא ה' לס' מטהו יפרח תרנ"ג לפ"ק:

ישאו הרים שלום לתלמידי אהובי ב"א הרבני המופלג, מלא פלג כמו"ה מנחם נ"י לעפקאוויטש בדאמאן:

כתבך בא אלי ושמחתי בשלומך ולא הי' פנאי להשיב עד היום:

ונפשך בשאלתך ע"ד הקונסטווין הנעשה ע"י שני קילא ווייענקסטראקט הנעשה גם מתמצית יין הנקרש בדופני חביות הנקרא ווייגשטיין ועשרה ליטער שפיריטוס לפ"ח ליטער מים אם יש בו חשש נסך של סתם יינם או דלמא הווייגשטיין כבר נתיבש עד שאין בו לחלוחית יין והוי כעפרא בעלמא או אפי' יש בו לחלוחית יין בטל בס':

הנה לא פירוש בשאלתך שכתבת שהווייענקסטראקט נעשה גם מתמצית היין הנקרש וכו' אם כונתך שהוא נעשה ממינים שונים וגם מתמצית היין הנקרש והוא מין א' מן המינים, ובזה אני אומר עד שאתה שאולני על הווינשטיין שאולני על הוויין צוקקער ויותר ויותר על הגליצערין שיש בו חשש חלב וצריך בזה דרישה וחקירה הרבה אופן עשייתן, או כונתך שיש עקסטראקט עשוי ממינים אחרים ויש גם העשוי מתמצית היין הנקרש, לכן לא אשיב רק על גוף הדין של הווייגשטיין, אבל גם בזה לא פרשת יפה אם לוקחין ווייגשטיין לבן שהוא דעסטיללירט או ראָהען ווייגשטיין שהוא אדום:

ש

והנה בע"ז ל"ד ע"א אמרינן האי דורדיא דחמרא דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרי, וכתבו תוס' בשם רבינו אפרים דנתיבשו בתנור מועיל כמו המתנת יב"ח ולכן התיר פת של נכרי שנתחמץ בשמרי יין שנתיבשו בתנור, ור"ת חולק דהא דשרי' דורדיא לאחר יב"ח היינו דוקא לאחר שנתמדו במים ואז נקראים דורדיא אבל קודם שנתמדו נקראים שמרים ואין להם היתר עולמית ע"ש, ומשמע מדברי ר"ת דאינו חולק על רבינו אפרים אלא מטעם שלא נתמדו אבל אם נתמדו ואח"כ נתיבשו בתנור מודה ר"ת דנתיבשו בתנור מועיל כמו יב"ח ולפ"ז לדעת הרמב"ם פי"א ממ"א הי"ד שכ' וכן שמרים של יין שיבשו לאחר יב"ח מותרים שהרי לא נשאר בהם ריח יין והרי הן כעפר וכאדמה ומזה הבין הר"ן בע"ז שם בדעתו דחולק על ר"ת וס"ל דאפי' לא תמדן שרי לאחר יב"ח א"כ גם נתיבשו בתנור שרי וכן משמע מלשון הר"ן שם וכן הרא"ש שם בע"ז הסכים לדעת רבינו אפרים וכמו"ש הטור בשמו סי' קכ"ג ונראה קצת שגם דעת הטור כן:

אבל הרשב"א בתשו' ובתוה"ב בית ה' סוף שער ג' נראה דפסק כר"ת וכמ"ש ב"י סי' הנ"ל, וכן נראה דעת הריטב"א בע"ז שם והכי פסק בשו"ע סי' קכ"ג סי"ד דבעינן דוקא תמדן. ולפי"ז נראה דהך דינא של ווינשטיין במחלוקת שנוי דלדעת ר"א ורמב"ם ורא"ש ור"ן וטור מותר לאחר יב"ח או נתיבש בתנור ולדעת ר"ת ורשב"א וריטב"א ושו"ע אסור אא"כ תמדן במים ג"כ:

אמנם באמת לא כן הוא שהרי המחבר פסק בסי"ד כר"ת ומ"מ פסק בסעיף ט"ז יש מי שאומר שתמצית יין הנקרש על דופני החביות והקנקנים נהגו בו היתר שמשתמשים בכלי עכו"ם לאחר יב"ח או לאחר מילוי ועירוי ואין מקליפין התמצית הנקרש עליו שכיון שנתיבש כ"כ כבר כלה כל לחלוחית יין שבה וכעפר בעלמא הוא, אלמא דזה מותר אפי' לדעת ר"ת גם אם לא נתמד תחלה, והדין עמו שהרי דין זה נובע מדברי רשב"א והרי הרשב"א בתוה"ב הנ"ל הביא דברי ר"ת וע"ז כתב ולפי דבר זה צריך לעיין בתמצית היין הנדבק בדופני הקנקנים שקורין רי"ש אם יש לו היתר לעולם ואפי' לאחר יב"ח, ואפשר שהוא מתיבש ביותר וכלה כל לחלוחית שבו ואפי' שורין אותו במים אינו חוזר ללחלותו משא"כ בשמרים ומעשים בכל יום שמשתמשין בקנקנים של נכרים לאחר יב"ח ואין מקלפין וכו', הרי להדיא דרשב"א מתיר בזה אפי' לר"ת בלי תימוד תחלה לפי שמתיבש ביותר:

אלא שבתשו' תשב"ץ ח"ג סי' רצ"א שדי בי' נרגא שכיון שהי' תחילתה יין ונתעבה ונעשה שמרים לא פקע אי' מיני' ובשלמא דורדיא דחמרא דארמאי בע"ז ל"ד דבתר תריסר ירחי

שתא שרי, אותן שמרים לא הי' יין מעולם אבל זה הטרט"ר יין הי' אלא שנקפה ונדבק בדופני החביות וכו' ע"ש ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו הרי יין משהתחיל לימשך עושה יי"נ כדאמרינן בע"ז נ"ה והכי קיי"ל ועכ"פ משישלה בחביות ודאי עושה יי"נ לכ"ע כדאמרינן שם כ"ו ואם נתנסך אז לע"ז ושתה ממנו רביעית לוקה אעפ"י שלא נצלל עדיין מן השמרים וא"כ עכ"ח השמרים הם יין ועיין ברמב"ם פ"ח משבת הי"ד שכ' שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא ומ"מ אח"כ כשנצלל היין ושומרו מהשמרים אם נתיבשו השמרים ואין בהם לחלוחית יין שרי, והאי טרט"ר נמי הנדבק בשולי החביות נמי כשאין בו לחלוחית יין למה יאסר מ"ל אם נבדל מן היין בימים אחדים כשמרים או נבדל מן היין לזמן מרובה כתמצית יין הנדבק בדופני חביות:

מיהו בזה י"ל דלעולם שמרים מעולם לא היו יין והא דלוקה אם שתה רביעית מיין נסך בן יומו שעדיין לא נצלל מן השמרים היינו משום היין בלעדי השמרים ואף דלית בי' שיעורא מ"מ הרי כתב הרמב"ם רפי"א ממ"א דבייי"נ ותקרובות מ"ז לוקה בכ"ש, אבל אכתי קשיא מסתם יינם שכתב הרמב"ם שם ה"ד דדוקא שתה ממנו רביעית מכין אותו מכות מרדות ע"ש, וזה אפי' קודם שנצלל ואף דבעי' שיעורא א"כ חזינן דהשמרים הוא יין ומ"מ כשנתיבשו שרי וה"נ התמצית הנדבק בדופני החביות:

ועוד נ"ל לפמ"ש רשב"א חולין ק"ך גבי הקפה הדם ואכלו דאי לאו משום דאחשבי' הי' פטור משום דלא חייבה תורה בכל אי' אלא בשאכלן כדרך ברייתן ע"ש ועיין בחידושי שם ובתשובתי חילוק בין נשתנה מבריתו שינוי שאינו חוזר ובין שינוי החוזר ועיין במקו"ח סי' תס"ז אות ד' ובחת"ס יו"ד סוס"י קי"ד דחאו בשתי ידים אבל בס' נחלת יעקב תשו' ב' קיים דבריו כחומה נשגבה ע"ש, וה"נ נהי שהשמרים או הווייינשטיין הי' יין מ"מ כיון שנקפא ונשתנה מבריתו בשינוי שאינו חוזר שרי ואין בו אי' רק משום לחלוחית יין שבו וכיון שנתייבש כל הלחלוחית שרי ועיין סי' קכ"ג ס"ה בהג"ה דיין שנקרש אין בו משום מגע עכו"ם ועיין ש"ך ובה"ט ופ"ת שם ובאו"ז הגדול ח"ג בפסקי ע"ז סי' קס"ה, אלא דשם אם נגע בו עכו"ם קודם שנקרש ואח"כ נקרש לא פקע אי' בשביל דנשתנה מבריתו משום דהוי שינוי החוזר אבל הטרט"ר יין שנקפא דהוא שינוי שאינו חוזר שפיר שרי משום דאינו כבריתו וכנ"ל ובזה נסתרים הרבה דברים שבתשו' אבני צדק יו"ד סי' נ"ז ע"ש:

אך כ"ז אם ידוע שהווייינשטיין אחר יב"ח, הן אמת שמדברי רשב"א והמחבר בשו"ע אין הכרע דבעינן בזה יב"ח דאפשר כמו דלא בעינן בזה תימוד תחלה כמו בשמרים ה"נ לא בעינן יב"ח ואפ"ה מתיבש ביותר וכלה כל הלחלוחית והא דכתב הרשב"א בארוך

ומעשים בכל יום שמשתמשין בקנקנים של נכרים לאחר יב"ח ואין מקלפין לא בעינן יב"ח משום תמצית הנדבק רק משום הבלוע בכלי כמבואר בע"ז ל"ד וביו"ד סי' קל"ה סי"ז, וכן מ"ש בקצר שמשתמשין בקנקנים של גוים לאחר מילוי ועירוי ואין מקלפין התמצית הנקרש עליו הוא נמי משום הבלוע בכלי ולא משום תמצית הנדבק, וכן י"ל בלשון המחבר בשו"ע אלא שהב"י בסי' קכ"ג לא הבין כן שכתב ונ"ל דתרווייהו איתניהו דמילוי ועירוי חשוב כיב"ח גם לענין התמצית הנקרש עליו ע"ש, וכ"כ להדיא הר"ן בע"ז ל"ד וי"א שכך הדין אף במה שנדבק בדופני הקנקנים שקורין רו"ש שכל שנתישן יב"ח מותר, מבואר להדיא שאינו מותר אלא לאחר יב"ח, ולפ"ז יש לדון אם מותר לעשות עם הווייַנשטיין שמא היא תוך יב"ח:

אבל ז"א דהרי כתב ב"י סי' קכ"ג בשם או"ח הביאו הש"ך סקכ"ו דאם שורפן החרצנים וזגין תוך יב"ח אפרן מותר אלא דהש"ך הק' דהריב"ש סי' רנ"ה כתב דבסתם יינם קיי"ל דאפרן אסור וכו' אך יפה כתב הדג"מ דהריב"ש קאי לענין יי"ש הנעשה מסתם יינם דאין להתיר מטעם דזיעה בעלמא הוא דלא גרע זיעה מאפר ושם שפיר כתב הריב"ש כיון דכולו איסור גם האפר, אבל כאן אינו אסור כולו רק הלחלוחית יין שבו וכששורפם כלה הלחלוחית ושמרים גופיהו לא נאסרו מעולם ושפיר שרי וכעין זה מחלק תשב"ץ הנ"ל ע"ש:

ועוד נ"ל דהריב"ש הוא מהסוברים דסתם יינם בזה"ז נמי אסור בהנאה ולהכי גם אפרן אסור משום דבא לו הנאה מסתם יינם. אבל האו"ח ס"ל כשיטת הסוברים דסתם יינם בזה"ז מותר בהנאה וכמ"ש רמ"א רס"י קכ"ג ועיין סי' קל"ד והכי קיי"ל וא"כ אפרן מותר ושפיר כתב או"ח דאפרן מותר וה"ה בנתייבשו עד שאין בהם לחלוחית וא"ש:

ולפ"ז אותו ווייַנשטיין לבן הנעשה פראפאירט ע"י ששורפין אותו באש ודאי כלה לחלוחית יין אפי' תוך יב"ח ומותר אלא ששמעתי שיש ווייַנשטיין שאין נעשה פראפאירט ע"י שריפה באש רק ע"י בישול, אלא דגם בזה י"ל דאם נתבשל במים הרי יין במים בטל בששה חלקים מים כמבואר סי' קל"ד ס"ה וסי' קכ"ג ס"ח בהג"ה, וא"כ קרוב הדבר שיש ששה חלקים מים נגד לחלוחית יין שבו ובטל טעם היין ומכ"ש כשנתיבש אח"כ עד שנטחן כקמח ואף שאולי נרגש במי הבישול טעם יין הוא מן השמרים שהן היתר ולא מן לחלוחית היין ושפיר מותר:

ועוד נ"ל דאפי' בווייַנשטיין אדום יש להתיר מכח ס"ס שמא הוא אחר יב"ח ואת"ל תוך יב"ח שמא מיין כשר ואף דרוב מיי"נ, מ"מ כבר כתב פנ"י דאפי' ספק אחד אינו שקול

הוי ס"ס לדעת רשב"א דס"ס מטעם רוב ומכ"ש הכא דספק אחר יב"ח קרוב הדבר דאינו שקול רק רובא להיתר ושפיר הוי ס"ס:

ועוד כיון דהמים והשפיריטוס הם צ"ח ליטער ודאי איכא ששים נגד לחלוחית היין שבשני קילא ווויינשטיין ובטל בסמ"ך ואף כיון דעביד לטעמי' לא בטל כמבואר סי' קכ"ג סט"ו מ"מ לא הוי רק כדבר המעמיד ומקרי גורם ונהי דמצד השפיריטוס ל"ל דהוי זוז"ג דהא אין הגורמין שווין ועיין תוס' ע"ז מ"ח ד"ה ורבנן, מ"מ כיון דבווייינשטיין גופא אינו אסור רק לחלוחית היין הוי הווייינשטיין עם הלחלוחית זוז"ג והם גורמין שווין ושפיר מותר זוז"ג:

ואין להקשות א"כ במחמץ עיסה בשמרי יין תוך יב"ח נמי נימא דהוי זוז"ג ואמאי כל העיסה אסורה בסי' קכ"ג סט"ו הנ"ל די"ל דבע"ז מחמרינן בזוז"ג ועיין בטור סי' קמ"ב בשם הרמ"ה וטו"ז שם סק"ד וסתם יינם נמי כיון דמשום לתא דע"ז נגעו בה אסור זוז"ג וכמ"ש סי' קנ"ה, אבל למה דקיי"ל דסתם יינם מותר בהנאה ובטל בששים משום דעכו"ם בזה"ז לאו עע"ז נינהו שפיר י"ל דמותר משום זוז"ג כנ"ל, אף דזוז"ג אסור לכתחלה מ"מ הכא דהוי רק ספק איסור מותר אפילו לכתחלה דסד"ר לקולא וכמ"ש הש"ך סי' פ"ד סק"מ דבספק אי' מבטלין לכתחלה ועיין סי' קט"ו בש"ך סקכ"ח וה"נ דכוותי':

ועונ"ל דהא דזוז"ג אסור לכתחלה היינו אם הגורם היתר בפ"ע וגורם איסור בפני עצמו אסור ליקח הגורם איסור אבל כאן שהגורם איסור לחלוחית היין הוא בתוך גורם היתר א"כ הוא מכווין לגורם היתר וגורם איסור הוי דשא"מ ומותר ואי דהוי פס"ר הא כתב הר"ן פנ"ה בסוגיא דריחא מלתא דבהנאה אינו אסור פס"ר ועיין פסחים כ"ה דלא אפשר ולא קמכווין שרי לכ"ע:

תבנא לדינא דבווייינשטיין אדום אין דעתי נוחה להתיר אף שצדדתי להקל אבל בלבן לא מיבעי' אם ידוע שנשרף באש ודאי מותר בלי פקפוק אלא אפי' בספק ע"י אש או ע"י בישול נמי מותר דהוי ספיקא טובא שמא הוא אחר יב"ח ושמא נשרף באש ולא בבישול ושמא הוא מיין כשר ואפי' הוא ע"י בישול יש צדדים להקל לכן בספיקו אזלינן לקולא ודברי מקו"ח שמחמיר בסי' תנ"ב בחידושים סק"ז צל"ע והנלפענ"ד כתבתי, ובזה יבא שלום ינוח על ראשך ותשא ותתן באמונה ותקבע עתים לתורה ותלך בדרך טובים וביראת ד' כה"י ואז תצליח את דרכיך כנפשך ונפש רבך דודך דו"ש וטובך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ריב

שיל"ת ב' איפאלא ג' תזריע תרנ"ה לפ"ק
שוכ"ט לכבוד ידידי הרב המאור הגדול, מעוז ומגדול, כש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק מארגרעטין:
כתבו בא אלי בזמנו ולא יכולתי להשיב מיד והיום לקחתי מעט פנאי להשיב מפני הכבוד ואשר שאל דבחרצנים וזגין של עכו"ם ביו"ד סי' קכ"ג בעינן דוקא שנתייבשו י"ב חודש ולר"ת בעינן דוקא שנתמדו במים תחלה וכן פסק המחבר שם ובחמץ באו"ח סי' תמ"ז בהג"ה סוף ס"ה גבי חביות שדבקו בבצק סגי בב' חדשים וכן ביו"ד סי' פ"ז סוף ס"י גבי עור הקיבה לא נזכר יב"ח, לפענ"ד החילוק פשוט דשם בחרצנים וזגין איסורא הוא ואפי' אית בי' טעם קלוש לא פקע שם אי' מיניה ולכן צריך י"ב חודש שלא יהי' בו אפי' טעם קלוש אבל גבי חמץ ועור הקיבה אפי' אית ביה טעם קלוש אינו חל עליו שם איסור חמץ או שם אי' בב"ח וכמ"ש הר"ן לחלק בין נ"ט בר נ"ט דהיתרא לנ"ט בנ"ט דאיסורא ולכן סגי בחמץ בב' חדשים ובב"ח סומכין על אומדן הדעת שכבר נתיבש, ואף דגבי חמץ לא שריא נ"ט בנ"ט משום דשמו עליו וכמ"ש מג"א סי' תמ"ז סקכ"ד בשם רשב"א ור"ן מ"מ אפשר דזה גרע מנ"ט בנ"ט, וגם גוף סברא זו דחמץ שמו עליו במחלוקת שנויה בריטב"א ע"ז סוף פרק בתרא ד"ה ר"א וא"כ כאן דהוי רק חמץ נוקשה שהוא רק דרבנן סמכינן על סברא דלא אמרינן חמץ שמו עליו:
ועוד י"ל כיון דכבר נתיבש ליכא אלא טעם משהו וכיון דהוי תרתי לטיבותא משהו וטעם קלוש כמו נ"ט בנ"ט דהיינו משהו בכמות וטעם קלוש באיכות מותר לגמרי וכמ"ש תוס' פסחים ל' ד"ה ולשהינהו דהיכא דאיכא תרתי לטיבותא משהו ונוטלפ"ג מבטלין לכתחלה ע"ש ועוד דלאחר י"ב חדש ודאי נתיבש אבל בב"ח או חמץ למ"ד יום הוי ספק נתיבש לגמרי או לא ואת"ל לא נתיבש לגמרי עכ"פ ודאי ליכא רק משהו וא"כ הוי ספק משהו דשרי, ועוד נ"ל לחלק ע"ד הנ"ל דלאחר יב"ח ודאי נתיבש וקודם לכן בשלשים יום או שני חדשים הוי ספק נתיבש וא"כ שם בחרצנים דהוי איסור מעיקרא מוקמינן בחזקת איסור עד יב"ח אבל בחמץ ולענין בב"ח דהוא היתר מעיקרא מוקמינן לי' בחזקת היתר:
ויש עוד לחלק דבסי' פ"ז כתב ומיבשין אותו דהיינו שמיבשין אותו בכונה שלא יהי' בו לחלוחית בשר והיינו בחמה או בתנור חם ואז מתיבש גם קודם יב"ח וכן בחמץ סי' תמ"ז דמיירי בבלילתו רכה מאוד כמ"ש תה"ד בפסקים סי' קמ"ט והוא דקה מן הדקה ומדובק בחביות ולכן מתיבש בשני חדשים או בל' יום עד שאינו נשאר בו לחלוחית כלל אבל בחרצנים וזגין של נכרים שהם עבות והרבה מאוד במקום אחד וכרי גדול ואין מיבשין

אותו בכונה אלא מה שנתיבש ממילא בטבע אינו מתיבש שלא ישאר בו שום לחלוחית עד י"ב חודש:

ונ"ל עוד סברא ישרה לחלק דבסי' פ"ז ביו"ד ותמ"ז באו"ח שהם באיקראי בעלמא שפיר אמרינן דכל זמן שאין אנו רואין שלא נתיבשו ודאי נתיבשו בשני חדשים או חודש אבל בחרצנים וזגין של נכרים דודאי יש מיעוט שאינו מתיבש עד יב"ח לא התירו חכמים חרצנים וזגין שלהם עד אחר יב"ח שודאי ליכא ולא ימצא שיהי' בו שום לחלוחית והרי אפי' בכלים שמכניסין בהם לקיום החמירו אע"פ שלא בלעו עדיין עיין ביו"ד סי' קל"ה ס"ז וס"ח וה"נ החמירו בחרצנים וזגין עד יב"ח:

ואחרון חביב נ"ל כמו דקיי"ל תרי משהו לא אמרינן ועיין טו"ז סי' צ"ב סקט"ז ופמג"ד במשב"ז שם לפי שאין כח במשהו לצאת לחוץ וליאסר אחרים ע"ש ח"נ בל' יום או שני חדשים נתיבש הלחלוחית ולא נשאר רק טעם קלוש ומשהו ואין בו כח לצאת ולתת טעם באחרים ולכן בסי' תמ"ז שפיר אמרינן ואם נתנוהו קודם לכן כבר נתיבש ואינו נותן טעם בפסח וכן בקיבה סי' פ"ז שפיר אמרינן דנתיבש ואין בו כח לצאת ולתת טעם בחלב לכן מותר אבל בחרצנים וזגין קודם י"ב חודש עדיין נשאר בהם משהו וטעם קלוש ונהי דאין בטעם זה כח לצאת לחוץ ולתת טעם בדבר אחר מ"מ הם עצמם אסורים בא באכילה ובהנאה כיון דעדיין יש בהם טעם קלוש וא"ש, ולפענ"ד כל החילוקים שווים לטובה, עוד ינוב בשיבה בנחת ושובה כנפשו ונפש ידידו הנאמן דוש"ת באהבה עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ריג

שיל"ת ט"ו שבט תרכ"ח לפ"ק פה מאדע יע"א:

שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לראש משביר, צדיק כביר, הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול המפורסם בעולם, מפענח כל נעלם, שר התורה, נזר ועטרה, כחמה ברה, כקש"ת מו"ה יואל אונגאר נ"י אבדק"ק פאקש יע"א [המחבר שו"ת ריב"א]:

הן דורשין תחילות בשלמא דמר ניהו רבה הדגנ"י כמשפט וכו' והנה מקום אתי בזה לחלות פני הדרתו נ"י להודיעני חוות דעתו הרמה בדבר ה' זו הלכה למעשה בעובדא דאתי לידי כי ישראל אחד טיהר יינו של נכרי בשכר שנותן לו מכל חביות אשר הוא תחת חותם המטהר ובאו ב' ישראלים ולקחו מהיין כמ' חביות מהנכרי בראותם כי נחתם כראוי בחותם של יהודי ואחר שלקחו היין אמר להם היהודי המטהר הנ"ל כי פעם אחת שכח שחבית אחת פתוחה כמו שעה והערל בא אחריו שיחזור ויתן חותמו על החבית

הפתוח הנ"ל ושב וחתמו בחותמו כי ירא להפסיד שכרו אך כתב על החבית מן הצד שלא יראהו הנכרי בכתב יהודית שהוא נסך וגם הערל אומר כן שהי' החבית פתוחה כשעה חדא אך תיכף רץ אחר המטהר להגיד לו שיתן חותמו עליו ולא נגע בו, והנה כל המ' חביות היו חסרים כדרך חביות העומדים במרתף ולקחו ד' חביות מהיין הנ"ל ומלאו בהם שאר החביות ומחבית אחד שמלאו ממנו נשאר לגוי כמו חצי חבית ואח"כ חלקו לוקחי יין הנ"ל ובשפכם היין על ענבים יבשים כנהוג פה נתערב לאחד כמו ט"ו חביות יין המגיע לחלקו לח בלח ולהשני כ"ד חביות ג"כ לח בלח ואם יאסר היין יהי' הפסד גדול מאוד:

והנה בעיקר נאמנות הע"א מבואר לכאורה בשו"ע רס"י קכ"ז דנאמן אפי' אין עתה בידו רק שהי' בידו אלא דהש"ך שם סק"ג פקפק ע"ז כיון שאין עתה בידו ולית לי' מיגו אינו נאמן אלא בשתקו הבעלים ולפ"ז בנ"ד אף ששתקו בשעה שהגיד להם מ"מ כיון שאינו נאמן אלא מצד שתיקת הבעלים אפשר דבעינן דוקא שיאמר נתנסך יינך בפניך ואפי' לדעת הש"ך שם סקט"ז דלא בעי דוקא שיאמר נתנסך בפניך מ"מ העלה בפועל אינו נאמן אם אין הבע"ד שותק מחמת הודאה דכיון שקיבל עליו לעשות בהכשר חזקה מיזהר זהיר) אמנם הש"ך לשיטתו בסק"א דבידו נאמן מטעם מיגו, אמנם לדעת הרא"ש ומרדכי ופשטות לשון הטור דבידו נאמן משום דהוי כבעלים נראה שנאמן אפי' אין עתה בידו ואפי' הבעלים מכחישין רק שהי' בידו וכמבואר בשו"ע:

אך מה שאני מסתפק בזה הוא לפמ"ש הפנ"י בגיטין דף נ"ד דהא דמהימן השומר מטעם בידו בתורת בעלים היינו כיון שמסרו לידו בתחלה הא הימני' וכדאמרי' בגיטין ס"ד דשליש נאמן מה"ט וכמ"ש תוס' שם דנאמן בלא מיגו ולפ"ז בנ"ד כיון שהישראלים לוקחי היין לא מסרו בידו מתחלה ל"ש הא הימנוהו וא"כ אין להאמינו בתורת בעלים דעל גוי ל"ש לומר הא הימני' ובפרט שאיננו בא עתה להפסיד לגוי רק לישראלים והוי כאפוקי ממונא כמ"ש הש"ך בסימן קכ"ז, אמנם באמת גוף דברי פנ"י אינם מובנים לי דהרי לרש"י שם בסוגיא דשליש אינו נאמן רק מטעם מיגו ולתוס' שם הפירוש הא הימני' שיהי' לגירושין אם יאמר לגירושין אע"פ שאינו אמת וזה ל"ש באומר נטמאו טהרותיך דנהי דלגבי עצמו אפשר לומר הא הימני' כשמסרו בידו שיהיה טמא אם יאמר שהם טמאים אעפ"י שמשקר משום שויא אנפשא חתיכה דאיסורא אבל לגבי אחרים מה מהני הימנותא דידי' אם משקר, ואולי כונתו כיון דהא דאין ע"א נאמן לאסור הוא משום שמפסיד לחבירו והוי כאפוקי ממונא א"כ כיון דהימני' ומרוצה להפסידן אף אם משקר

שוב נאמן מדינא או אפשר כיון דהימני' מעיקרא הוי כשתק ואח"כ מכחיש דע"א מהימן וצ"ע בזה ועכ"פ בנ"ד דלא הימנוהו שפיר י"ל דאינו נאמן:

וסבור הייתי לומר לפ"מ שהבנתי מדברי הש"ך בחו"מ סי' נ"ו דפירוש הא הימנוהו היינו כיון שמודה שמסרו בידו בתורת שלישית ע"כ הי' מוחזק אצלו לאיש נאמן ולכן אין יכול עתה להכחישו ולכן אם באמת מכחישו שלא נתנו בידו בתורת שלישית רק בפקדון אף שהי' בידו לעשות בו מה שאומר אינו נאמן א"כ ה"נ הטעם דבהי' בידו ע"א נאמן כיון שמסר בידו שמירת טהרותיו ע"כ הי' מוחזק אצלו לאיש נאמן ולהכי שפיר נאמן גם לאסור וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שעפ"י חותם המטהר לקחו היין א"כ ע"כ מוחזק אצלם לאיש נאמן וא"כ ע"כ צריכין להאמינו גם לאיסור ומכ"ש כיון שאינם יודעים בהכשר היין אלא על פיו א"כ הוא שרי לה והוא אסר לה, אבל באמת אין הנדון דומה לראי' דבשלמא בשליש שפיר אמרינן מי הכניסו לחבר זה למסור בידו וע"כ משום שהי' מוחזק אצלו לנאמן אבל כאן הלא שורת הדין כך הוא שע"א נאמן להתיר ולא לאסור וכך הוא דת של תורה ואיך נאמר משום שמאמינים אותו להתיר מחויבים ג"כ להאמינו לאי':

ובר מן דין אני נבוך לפמ"ש הטו"ז ביו"ד סימן א' גבי טבח שעשה סימן בראש הכבש דלא מהני אמתלא אלא בדיבור אבל לעשות מעשה הא לא אמרינן ואינו נאמן אח"כ אפילו באמתלא וכמ"ש הרמב"ן בלובשת בגדי נדה דלא מהני אמתלא א"כ ה"נ כיון שנתן חותמו על החביות ועשה מעשה אינו נאמן אח"כ לחזור בו אפילו באמתלא שירא להפסיד שכרו מהגוי ונהי דאין לומר שאין להאמינו משום דאין אדם משים עצמו רשע לומר שחתמו בחזקת כשר ויבא ישראל ויקחנו והוא לא ידע ואשם דהא איהו לא משוי נפשי' רשע דהא הוא אומר שכתב תברא בצדו שהוא נסך ואף דג"ז אינו נכון והראיה שישראלים קנוהו ולא ראו כתוב עליו שהוא נסך ואפשר שהגוי מחקו או נמחק מאיליו מ"מ הוא סבור שמותר לעשות כן ואינו משים עצמו רשע אבל עכ"פ על גוף הדבר למה יהיה נאמן באמתלא אותו דעביד מעשה וחתמו בחזקת כשר, אמנם לדעת הב"ח שהובא בש"ך סימן קפ"ה שמחלק בלובשת בגדי נדה אינה נאמנת אפילו באמתלא דהרי היה די לה שתאמר לו טמאה אני וכו' משא"כ בטבח דלא היה אפשר לו בענין אחר ע"ש וא"כ ה"נ בנידון דידן כיון שלא הי' אפשר לו בענין אחר שפיר מהימן לחזור בו באמתלא, אבל באמת תי' הב"ח אינו נוח לי שהרי בלשון השו"ע בסי' א' טבח שעשה סימן וכו' וגם היה אומר שהוא טריפה ע"ש וכיון שאמר שהוא טריפה א"כ הי' אפשר לו מבלי מעשה הסימן ואפ"ה פסק דמהני אמתלא וצ"ע:

ובחוות דעת שם בסי' קפ"ה לחלק יצא דודאי בלובשת בגדי נדה לא מהני אמתלא כיון שנאמנת בתורת ע"א נאמן באיסורין וכיון שהחזיקה. עצמה לנדה בפני רבים הוי כהגידה בפני ב"ד וא"י להחזיר ולהגיד אפילו באמתלא משא"כ בטבח בסימן א' דאינו נאמן רק מטעם שויא נפשא חד"א לכן מהני אמתלא אפילו בעשה מעשה ע"ש באריכות ולפי דבריו הה"נ בנ"ד כיון שחתמו בחזקת כשר ודרך הקונים ליקח בחזקת כשר אם נחתם כראוי הוי כהגיד בפני ב"ד שהוא כשר ונאמן בתורת ע"א נאמן באיסורין להיתר ושוב א"י לחזור ולהגיד ואין לומר כיון שאומר שכתב תברא בצדו שהוא נסך לא הוי כחוזר ומגיד שלפי דבריו לא הגיד מעולם ז"א דלמה החתימו בחזקת כשר ואי משום שלא יפסיד שכרו אצל הגוי זה הוי רק אמתלא ואינו חוזר ומגיד אפילו באמתלא וגרע טפי מאנוסים היינו מחמת נפשות או פסולי עדות היינו או אמנה היו דברינו דבכת"י יוצא ממקום אחר אין נאמנים ואפילו אם הייתי אומר דבלובשת בגדי נדה לא חשיב כהגידה בפני ב"ד היינו בהחזיקה עצמה לאיסור דאינה מכשלת לשום אדם אבל כאן שחתמו בחזקת כשר וכ"א יקנה עפ"ז לכשר ודאי הוי כהגיד בפני ב"ד וכמ"ש הרי"ף ונמ"י בפ' ד' אחין דמשו"ה לא הוי עדות שבשטר מפי כתבם כיון דמעידנא דחתימי בשטרא ויהבי' לי' למרא לא יכול למיהדר והו"ל כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכו' אלמא דבשעה שהוציאו מתח"י הוי כהגידו זאת בפני ב"ד וה"נ כיון דמתירין היין בנחתם כראוי בלי שאלת פיו עכ"פ בליתא קמן הוי כהגיד בפני ב"ד ואינו יכול לחזור ולהגיד:

אמנם באמת גוף ראיות של החוו"ד דבע"א באיסורין א"י לחזור ולהגיד אינני מבין דמה שהביא ראיה מחו"מ סימן כ"ט גבי ע"א לשבועה דאינו חוזר ומגיד י"ל דשאני התם דבעינן שיהיה ראוי עם עוד אחד לחייבו ממון וכמו ששנים מחייבין אותו ממון ע"א מחייבו שבועה וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מעדות דבכל מקום שע"א נאמן גם פסולי עדות כשרים חוץ מע"א לשבועה שאין פסולי עדות כשרים דבעינן שיהי' ראוי להצטרף עם אחר לחייבו ממון וכיון ששנים בממון אינם חוזרים ומגידים ה"ה אחד בשבועה ועיין שבועות ט"ו לענין חיוב שבועה על פחות משתי כסף ובראשונים שם, ומה שהביא ראיה מרמב"ם פט"ז מסנהדרין דלוקין על איסור שהוחזק בע"א ואי יכול לחזור ולהגיד הא הוי התראת ספק הנה למ"ש תוס' במכות ט"ו דלמ"ד קיימו ולא קיימו לא מיקרי הת"ס דמוקמינן אחזקיה שלא יקיים העשה ועיין בגיטין ל"ג בתוד"ה ואפקעינהו ובשבת ד' בתוד"ה קודם שיבא וא"כ ה"נ מוקמינן לי' אחזקה שלא יחזיר ויגיד ושפיר נוקין על איסור שהוחזק עפ"י ע"א ולא הוי הת"ס כלל, ואף שרמ"א בתשובה ב' הביא ראיה דלא מהני אמתלא בהוחזקה נדה כיון דבעלה לוקה עלי' משום נדה ואי מהני אמתלא הוי

הת"ס והאיך לוקה, היינו דאי הוי מהני אמתלא לא הי' אפשר לומר דמוקמינן אחזקה שלא יחזור דהרי על תחילת חזקה אנו מסופקין שמא לא החזיקה עצמה בנדה אלא משום איזה אמתלא ואין כאן חזקה כלל ואלא מאי משום אמתלא אינה מחזקת עצמה לנדה וא"כ כל זמן שאינה חוזרת ומגדת אמרינן דהאמת כמו שהחזיקה עצמה ומוקמינן אחזקה שלא תחזור ותגיד, ומה שהביא ראי' מע"א בסוטה שאין יכול לחזור ולהגיד נ"ל דלא דמי לפמ"ש הנמוק"י ריש פרק האשה רבה בשם הריטב"א דהא דאמרינן כל מקום שהאמינה מיכה תורה עד אחד הרי הוא כשנים היינו דוקא בדבר שבערוה דבעינן שנים והאמינוהו לזה כשנים אבל באיסורין בעלמא דסגי בחד כיון שלא האמינוהו אלא כחד כי אתי אחרינא ואכחשי' הוי הכחשה כחד לגבי חד, ולפ"ז נ"ל הנה אף אם לא חדשה תורה אם לא יגיד כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד והייתי אומר דחוזר ומגיד מ"מ אם היו ב' עדים מעידין שראובן לוה מנה משמעון ואחד חוזר ומגיד אח"כ שלא לוה לא הי' נאמן דהוי דבריו של אחד במקום שנים כמו אם הי' מכחישם ע"א דעלמא ולפ"ז בע"א בסוטה כיון דהאמינה אותו התורה כשנים ואין ע"א דעלמא יכול להכחישו חזרתו נמי לא מהני דהוי דבריו של אחד במקום שנים אבל בע"א באיסורין כיון דע"א דעלמא יכול להכחישו הוא נמי יכול לחזור ולהגיד:

והנה אף שלכאורה בנ"ד אין נפ"מ בנאמנות העד כיון שלוקחי היין מאמינים לו ששכח חבית אחד פתוח מ"מ לפי דבריהם אינם מאמינים לו רק יען כיון שגם הגוי אומר כן ואף דאין עדות עכו"ם מועיל לא לאיסור ולא להיתר ועיין בש"ך סי' קכ"ז סק"כ מ"מ כיון שהם מאמינים דבריו יש לאסור אבל כיון שאינם מאמינים אלא עפ"י הגוי והרי הוא אומר שלא נגע והפה שאסר הוא הפה שהתיר ועיין טו"ז יו"ד סימן מ"ח סקי"ט ובנקה"כ שם וא"כ שפיר יש לדון אם הע"א ישראל נאמן בלי האמנתם:

אבל נ"ל דאף אם נניח שנשאר חבית אחת פתוח כמו שעה ונאמין לעד מ"מ היין מותר בשתיה דהרי מבואר בסי' קכ"ח ברמ"א ס"ד דבזמן הזה שאין העכו"ם מנסכין אפילו אינו נתפס בגנב שרי אא"כ יש לחוש שנגע לשתות ממנו או להנאה אחרת ועיין בש"ך שם סק"ד ולפ"ז בנ"ד כיון שבשעה שהיה חבית אחת פתוחה לא נמכר עדיין היין ליכא למיחש שמא החליף הגוי רע בטוב או נתן בו מים ועיין חת"ס יו"ד סי' קכ"ג כי למה יעשה כזאת ויפסיד יינו שעומד למכור שיפחת משווי' ולנגיעה בלא הנאה לא חיישינן ולא נשאר לנו חשש רק שמא נגע לשתות ממנו והנה באצבעו ודאי לא נגע כי החביות לא היו מלאים כל כך שיוכל ליגע באצבעו ואין כאן חשש אלא שמא שתה ממנו ע"י מניקת וכבר הביא הטו"ז סי' קכ"ד סקל"ב בשם מהרי"ל בחבית שהיה חשש שמא שתה

ממנו ע"י קנה חלול דמותר דאפילו הי' שותה ממנו כך הוי מגע עכו"ם ע"י דבר אחר ואי משום טיפת יין החוזרת בטיל בששים ואי משום שמא הוציא ע"י מינקת כפופה הא לא שכיח ע"ש והנה חקרתי ואמרו לי שמעט מן המעט נמצא פה מינקת כפופה רק אצל איזה סוחרים גדולים וא"כ אולי זה מיקרי לא שכיח ומותר היין:

אך מה שיש לי קצת ספק אם זה מיקרי לא שכיח כי הוא מדברים העשויים להשאיל ודילמא הם שאולים ביד הגוי וגם כפי מה שהביא טו"ז לשון מהרי"ל שסיים ואין כל אדם יודע אותה חכמה וכיון שעתה מצויין כולם חכמים בחכמה זו יש לחוש שמא הוציא ע"י מנקת כפופה כיון שמשמע מלשונו שע"ז דלא שכיח מינקת כפופה לבד לא סמך רק משום דאין כל אדם יודע אותה חכמה, ושנית דשם בעובדא דמהרי"ל לא הי' חשש אם שתה בקנה חלול רק על טיפת יין החוזרת ובטיל בסמ"ך אבל כאן יש לחוש שמא שאב הנכרי במינקת ולו יהי' שהוא מינקת פשוטה מ"מ כשמוציאו מן החביות הי' יוצא כל היין מן המינקת אם אין הנכרי מניח ידו על פיו וא"כ נאסר כל היין שבמינקת וכמבואר בסי' קכ"ד סכ"ג ודלמא החזיר הנכרי לחבית ולא הי' ששים כנגדו ואסור היין:

אמנם מ"מ נ"ל להתיר עפ"י מה דמבואר בש"ך דיני ס"ס אות י"ז דאף אם נשאר גבינות של ישראל אצל גוי ויש ספק אם נתחלף אותו ספק אסור ואזלינן לחומרא אף דהוא ספק דרבנן מטעמים המבוארים שם מ"מ אם נתערב אח"כ אף דהוא דבר חשוב ולא בטל מ"מ מותר כל אחד מהתערובות מטעם ס"ס ואף דהוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת מ"מ באי' דרבנן גם זה מיחשב ס"ס והאריך בזה באות ח"י וי"ט ועיין בפמ"ג שם ולפ"ז ה"נ לא מיבעיא אם נספק שמא לא הי' שם ששים נגד מה שהחזיר ממינקת אפשר דזה מיקרי ב' ספיקות בתערובות שמא הי' ששים ואת"ל שלא הי' ששים מ"מ על כל אחד מהחביות אמרינן שמא אין זה שנאסר ואפי' נאמר דהא נמי מיקרי ספק אחד בגופו כיון דספק הראשון נודע קודם השני ועיין בש"ך שם סקס"ב וטו"ז סקי"ג וגם כיון דהחבית שנאסר נתערב בודאי ולא מיקרי ב' ספיקות בתערובת אלא אם ב' תערובות המה תערובת יבש ביבש ולא כשתערובת הא' הוא לח בלח דזה הוי רק ספק בגופו אם אותו חבית אסור או לא מ"מ כיון דמגע עכו"ם הוא רק אי' דרבנן שפיר אמרינן בי' ס"ס גם בספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות כנ"ל כיון שהספק הראשון אינו מה"ת ועיין בש"ך סקס"ב דאפשר גם המחבר מודה בדין זה, וכן לענין חשש שמא לקח מן החבית ע"י מינקת כפופה נמי הוי ס"ס ואף דהוי אחד בגופו ואחד בתערובות לא איכפת לן בזה, ואין להשיב ממ"ש בתשו' צ"צ סי' פ"ז דאפי' בזה"ז אם יש לחוש שנגע להנאתו אף דליכא שום ריעותא לפנינו מ"מ אסור היין דכיון דיש חשש נגיעה אסור בתורת ודאי

וה"נ כיון שודאי נשאר פתוח ביד הגוי חבית זה ודאי אסור ואין לצרף זה לספק ולא דמי לגבינות דספק חליפין אסור רק מטעם דספק בזה ספק דרבנן לחומרא כיון שאסרו מחשש איסור תורה לכן שפיר מצרפינן ספק זה לס"ס אבל כאן ספק אחד אסור בתורת ודאי ודמי להא דכ' ש"ך שם דלא אמרינן ספק שמא לא הועמדו בעור קיבת נבלה דמאחר שאסרו חכמים מחמת ספק זה ודאי איסור הוא, הא ליתא דבזה שייך דוקא על ספק נגע להנאתו ספק לא נגע וספק זה אסרו חכמים בתורת ודאי אבל אם אנו מסופקין לו יהי' שנגע איך היתה הנגיעה אם באופן האסור או באופן המותר זה ודאי מיחשב ספק שפיר ומצטרפין לס"ס, ואדרבה אני תמה על מהרי"ל למה צריך ליתן טעם דמינקת כפופה לא שכיח ואין כל אדם יודע אותו חכמה הא אפי' שכיח מ"מ מידי ספיקא לא נפקא שמא במינקת כפופה שמא בקנה חלול וספיקא דרבנן לקולא, ואפשר כיון דיין שנתיחד אצל גוי בלי חותם אפי' היכא דאיכא חשש נגיעה תחלתו נאסר על הספק החמירו בספיקו כמ"ש ב"י או"ח סי' תל"ט לענין בדיקת חמץ כיון שעיקרה נתקן על הספק החמירו בו ולא אמרינן גבי' ספק דרבנן לקולא ע"ש ועכ"פ בספק ספיקא הנ"ל נ"ל להתיר:

עוד רגע אדבר דנלע"ד אם נתערב יין ביין ולא הי' בו ששים לבטלו באופן שנאסר ואח"כ נתערב חבית מיין זה בשאר חביות אף דחביות בחביות לא בטל מ"מ הכא בטיל ולא מיבעיא ביין שנאסר מחמת מגע עכו"ם שהוא רק דרבנן לשיטות הסוברים דלא אמרינן באי' דרבנן חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא אפי' ביי"נ גמור מ"מ בטיל מטעם הנ"ל וכדקי"ל בשו"ע סימן ק"א לענין חהר"ל ע"ש, ולכאורה יש להשיב לפמ"ש הפר"ח בסימן ק"א ליישב דעת או"ה שכתב גבינה שהועמדה בחלב טרפה חשיב חהר"ל והשיג עליו בתו"ח הא אין איסורו מחמת עצמו ותי' הפר"ח דאו"ה מיירי שיש באותה חלב טרפה שיעור הראוי להתכבד כשהיא בעין ולהכי גם כשהיא נבלע מיקרי ראוי להתכבד ע"ש וא"כ ה"נ אם יש ביי"נ שיעור שהי' חשוב כשהי' בעין נמי לא בטיל ודאי אם אין בו רק אילו הי' בעין הי' רק כד קטן דבטיל ה"נ גם כשהוא בתערובות בטיל אבל אם יש ביי"נ שיעור שאלו הי' בעין בחבית הי' חבית חשוב עד שאינו בטל א"כ בתערובות נמי חשוב ולא בטיל, אמנם אחר העיון נ"ל דהא ליתא דמסברא נ"ל דחבית שאינה מלאה יין רק למחצה או לשליש ולרביע אף שהוא סתום מ"מ אינו חשוב ובטיל אף שהוא חבית גדול ויש ברבע שלו יין הרבה כיון דאין החשיבות תלוי ביין דהרי החביות פתוחות בטלים רק יען שהוא חבית שלם הוא חשוב ואינו בטיל אבל אם חסר ממנו ודאי אם חסר רק מעט כדרך שעומד היין במרתף י"ל דלא נתבטל חשיבותו אבל חצי חבית כיון שאין דרך בשום פעם למכור חצי חבית במנין גרע טפי מדבר שבמנין ומכ"ש מז' דברים

וכדמצינו לענין בריה בסי' ק', ולפ"ז אלו הי' יין נסך זה בעין בחבית זה נמי הי' בטיל וא"כ כשנתערב נמי ביין כשר והחבית מלאה נמי בטיל אף דהחבית דבר חשוב מ"מ יי"נ שבו אינו דבר חשוב:

ואני מסתפק בהא דאמרינן דחביות פתוחות בטילים אם הפירוש דוקא שאין לו שולים אז בטיל חשיבותו ולא כשלקח ממנו הברזא ומכ"ש כשלקחו רק לפי שעה או אפי' כשלקח ממנו הברזא לפי שעה נמי בטיל חשיבותו ובטיל או דלמא פירוש פתוחות כמו הפותח את חביתו בחגיגה כ"ו דהפירוש שפתחו למכור ממנו קבא קבא או להסתפק ובזה בטיל חשיבותו יען שאיננו שלם ומכ"ש כשהוא באמת רק חצי חבית ודאי בטיל, ואפי' נאמר דחצי חבית יין בעין חשוב ולא בטיל מ"מ אם נתערב בלח ביין מותר נ"ל דבטיל חשיבותו ליבטל אח"כ חד בתרי ביבש וראי' מהא דביצה ד' גבי ליטרא קציעות דאמרינן דרסה בעיגול ואינו יודע באיזה מקום עיגול דרסה אי לצפונה וכו' ד"ה יעלו דכיון דאין מקומו ניכר לאו בת מנין הוא ובטיל וה"נ דכוותי', ואם כנים דברי א"כ י"ל עוד היתר למה דמבואר בביצה ל"ח דיבש ביבש מין במינו חד בתרי בטיל אפי' של שני בנ"א ועיין פמ"ג סי' ק"ט ודעת רוב אחרונים דלא בעינן כפול דוקא אלא אם היתר יותר ממחצה בטיל עיין פר"ח סי' ק"ט ובמנחת יעקב כלל ל"ט ונ"א ועיין פמ"ג בפתיחה לתערובות דבאי' דרבנן כ"ע מודו דסגי במשהו יותר וביבש ביבש לא אמרינן חענ"נ כמבואר סי' צ"ד ולפי זה בנידון דידן יש ספק כיון שכל אחד עירב כל החביות שלו לח בלח ושוב לא הוי דבר חשוב כנ"ל ושמא החבית של איסור נתערב לח בלח באותו שנפל לחלקו רק ט"ו חביות ונתערב יבש ביבש בכ"ד של חבירו ולפ"ז נ"ל דשפיר מותר מטעם ס"ס שמא לא נגע הגוי באופן שנאסר כמש"ל ואת"ל שנאסר דלמא נתבטל עתה יבש ביבש כנ"ל ולא מיקרי כה"ג ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות כלל דדוקא אם אינו בטיל מדרבנן ואנו מתירין מספק שמא אין זה ספק מיקרי בתערובות אבל אי מספקינן שמא נתבטל וחזר האי' ונהפך להיות היתר הו"ל ב' ספיקות בגופו ושפיר מותר מטעם ס"ס דמה תאמר הלא לא נודעו ביחד הלא ספק א' ג"כ אינו מה"ת ורק לחוש לדעת המחבר דאפי' ספק א' מדרבנן לא מהני אחד בגופו ואחד בתערובת וכאן הוי תרי בגופו ועיין במג"א סי' תל"ט ואף שיש לפקפק קצת על זה דהא יש להסתפק שמא נתערב החבית של אי' לח בלח באותן כ"ד שנפלו לחלקו של אחד ונתבטלו ט"ו של היתר דחבירו בשלו ונעשו הכל איסור ואף דמ"מ מידי ספיקא לא נפקא מ"מ אולי ספק זה גרע משאר ספיקות דהוי כמו איקבע איסורא ועיין בפתיחת פמ"ג להלכות תערובות ובמ"ש האחרונים בישוב תשו' רשב"א שהביא שם מ"מ נ"ל דהכא ל"ש כלל שיתבטלו

חביות של היתר בשל איסור כיון דחביות של היתר הוי כולו היתר והו"ל דבר חשוב חביות סתומות ולא בטלי, ואף דמן התורה גם דבר חשוב בטיל רק מדרבנן לא בטיל ואולי לא אמרו רק לחומרא ולא לקולא מ"מ נ"ל להקל בנ"ד מכל הלין טעמא המבוארים [ועיין בתשו' ריב"א סימן קכ"א], ואשנה ואשלש עוד בקשתי כי ישים עיניו הבדולחים על אלה הדברים ויודיעני דעתו הרמה, ונזכה לראות ביהמ"ק בנוי ברמה בעיר ד' שמה, כנפשו הטהורה ונפש תדרשנו לטובה באה"ר הכורע בברוך
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ריד

בדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בע"א באיסורי' האריך חוו"ד סי' קפ"ה דדוקא אם הגיד בפני ב"ד אינו חוזר ומגיד ועיי' ש"ש ש"ו פ"ח, וחתני הרב הגדול מו"ה יוסף צבי נ"י אבדק"ק שאמשאן כתב לי שאביו הגאון זצ"ל בספרו פלס חיים כתב דכשהגיד לבעלים שוב אינו חוזר ומגיד:

הנה רק מסברתו כתב כן בלי שום ראי' וסמי חדא מקמי תרתי סבי אבל אני הבאתי סיוע לדבריו מלשון רש"י שבועות ל"ב אהא דאמרי' אמר קרא אם לא יגיד וכו' לא אמרתי לך אלא במקום שאלו מגיד זה מתחייב זה ממון ופירש"י דכיון דאהגדה קפיד קרא ע"כ במקום הראוי להגדה קאי והרי מהאי קרא ילפי' דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד כמו שפירש"י בכתובות ח"י ע"ב דגבי עדות חדא הגדה כתיבא אם לא יגיד וכו' וא"כ בעי' רק מקום הראוי להגדה וכיון דבאי' הוי בפני הבעלי' מקום הראוי להגדה שפיר שייך בי' כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד:

ועוד הבאתי ראי' מהא דאמרי' שבועות ל"ב הכל מודי' בעד מיתה שהוא פטור דא"ל לדידה ולא א"ל לב"ד ואי נימא דבע"א שהגיד לבעלי' חוזר ומגיד א"כ נהי דאמר לדידה שהיא הבעלי' מ"מ כשתבעתו אח"כ בב"ד נשבע שאינו יודע הרי הוא חוזר ומגיד ובטל עדות ראשון שאמר לדידה והרי הוא מפסידה ממון בכפירתו שא"י ואמאי פטור מק"ש העדות אע"כ דהיכא דסגי בהגדת עדותו לבעלים כיון שהגיד לבעלים שוב אינו חוזר ומגיד:

אלא דז"א דאני אומר ולטעמיך דאינו חוזר ומגיד אכתי תקשי כנ"ל חדא דהרי כתב הר"ן במשנה שבועות ל"א ע"ב דמאין אנו יודעי' ליודעי' לא מקרי חוזר ומגיד דאין אנו יודעי' לאו הגדה היא א"כ ה"ה מיודע לאינו יודע נמי לא מקרי חוזר ומגיד וצ"ע בזה:

ועוד הרי קי"ל באה"ע סי' י"ז ס"ח אם ע"א אמר לאשה בינו לבינה מת בעליך וכו' אם בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר מת לא מהימנא וע"ש בח"מ וב"ש וא"כ אף שאמר לדידה יכול אח"כ לומר א"י וקשי' כנ"ל אמאי פטור הא מפסידה ממון בכפירתו אלא ודאי דהתם טעמא אחרינא הוא דדוקא אם בלא עדותו הוא מפסיד ממון דאז מצוה על העד להעיד כשיתבענו בע"ד להעיד כמ"ש הרמב"ם פ"א מעדות ובזה כתיב אם לא יגיד ונשא עונו וחייב קרבן שבועת העדות אבל באמר לדידה מת בעליך הרי אינה צריכה כלל שוב לעדותו דהרי קי"ל בא"ע שם דאין הב"ד צריכי' לשלוח אחריו אעפ"י שהוא בעיר אלא סומכי' על עד מפי עד אפי' לכתחלה וא"כ אין מצוה עליו להעיד כלל ואיהי היא דאפסדה נפשה ולהכי פטור וא"כ מהא ליכא למישמע מינה דאם הגיד ל לבעלים דאינו חוזר ומגיד:

אמנם יש לחלק דדוקא אם העד הראשון שאמרה בשמו מכחישה שלא אמר לה כלל שמת אז הראשון נאמן אבל אם מודה שאמר לה מת רק חוזר בו עכשיו ואומר שא"י או שאומר לא מת שפיר י"ל דכשהגיד לבעלים שהוא ראוי' להגדה שוב אינו חוזר ומגיד אלא דלפענ"ד היא הנותנת כיון שיכול להכחישה שלא אמר לה כלל מת וכן בע"א באיסורי' כיון שיכול להכחיש שלא אמר כלל לבעלים ממילא לא מקרי הגדה כלל ויוכל להיות חוזר ומגיד:

וראי' לזה מהא דפריך בכתובות דף ח"י ע"ב כל כמיני' כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, וכ"ת הנ"מ ע"פ אבל בשטר לא והאר"ל עדים החתומי' על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וקשה הא האי דר"ל היינו לענין שא"י לומר שוב לא חתמנו או מבודי' היינו כמ"ש מהרי"ק שורש ע"ד ועיין פנ"י גיטין ג' אבל מ"מ אפשר דחוזר ומגיד אנוסי' היינו מחמת נפשות ואי פשיטא לי' דאנוסי' היינו מחמת נפשות מקרי חוזר ומגיד כיון שעוקר ומכחיש עדות הראשונה שחתם א"כ אינו צריך להא דר"ל דא"נ מבודין היינו או לא חתמנו אלא הוא הדבר אשר דברנו דאם הי' יכולין לומר לא חתמנו או מבודי' היינו לא הי' הגדה ראשונה מקרי הגדה כלל וא"כ אף דאנוסי' היינו מחמת נפשות מקרי חוזר ומגיד מ"מ ל"ש בי' כיון שהגיד וכו' כיון שיכול להכחיש הגדה ראשונה א"כ ה"נ בע"א באי' כיון שיכול להכחיש הגדה ראשונה שהגיד לבעלים שלא אמר כלל לא מחשב הגדה ואפי' מודה שהגיד להם יכול להיות חוזר ומגיד:

ואפשר ה"ט דחוו"ד וש"ש דס"ל דאם הגיד בפני ב"ד אינו חוזר ומגיד משום דכשהגיד בפני ב"ד שוב א"י להכחיש שלא אמר לכן הוי הגדה ושוב אינו חוזר ומגיד אבל כ"ז שלא הגיד בפני ב"ד דיכול להכחיש שלא אמר כלל ואפשר אפי' אמר בפני שנים יכול

להכחישם כיון שאין יודעי' אלא מפיו אלא שהח"מ בסי' י"ז הנ"ל כתב דאינו נאמן להכחישם ומ"מ הביא תשו' הר"ן שנאמן אח"כ לומר מבודה הייתי ול"ש בי' אינו חוזר ומגיד:

אמנם קושטא דמילתא קאמינא דלפענ"ד ל"ש בע"א באי' חוזר ומגיד כלל אפי' הגיד בב"ד דהרי אמרינן בשבועות ל"ג דהאי קרא דאם לא יגיד דכתיב גבי קרבן שבועות העדות אינו מדבר אלא בתביעות ממון ויליף לה התם ע"ש ואמרי' נמי בגיטין ע"א אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד ומסיק דמשו"ה אינו יכול להגיד משום דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ואמרי' נמי בריש סוטה כ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים מכל זה מוכח דהאי קרא דאם לא יגיד במקום דבעי דיני עדות מיירי אבל באי' דסגי בע"א וכל פסולי עדות כשרים כמ"ש הרמב"ם פ"ה מעדות ה"ג בזה לא מיירי קרא דאם לא יגיד וא"כ מהיכי תיתי נימא דאינו חוזר ומגיד הרי גם דין זה דאינו חוזר ומגיד הוא אחד מדיני עדות ובע"א באיסורי' לא בעי' דיני עדות כלל ואפי' עכו"ם מסל"ת נאמן באי' דאו' היכא דאיכא למיקם עלה דמלתא עיין בש"ך סי' צ"ח או היכא דאיכא אומדנא שאומר אמת עיין ש"ך סי' שי"ג סק"ד א"כ ל"ש בי' גם דין דאינו חוזר ומגיד, והא דכשהעיד בב"ד אינו חוזר ומגיד היינו עפ"מ שהעלה הש"ך יו"ד סי' קכ"ז סקי"ד דכשהעיד לפני ב"ד ונפסק הדין עפ"י עדותו אמרינן בי' כ"מ שהאמינה התורה ע"א הרי הוא כשנים ואין ע"א יכול להכחישו לכן גם הוא עצמו א"י להכחיש דבריו שהוא כשנים כמו ע"א דעלמא, ב' איפאלא א' ויצא תרנ"ז לפ"ק:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רטו

שיל"ת ב' אויפאלו יום א' לס' צו תרמח"ל:

שוכ"ט ושיו"ט לאהובי תלמידי הרבני המופלג השנון מו"ה יודא ליב שאלאמאן נ"י ב' מאדאראשׁ:

בעש"ק העבר סמוך להכנסת כלה הגיעני נועם מכתבך ויען כעת טרידנא טובא במילי דפסחא אשיב בקיצור ע"ד אשר שאלת אודות חביות יין של פסח שעמד בבית הנכרי בחדר מיוחד אשר לא הי' בו שום דבר זולת היין והחדר הי' סגור במסגר (הנקרא שלָאסס) והמסגר הי' שבור קצת וישראל לא הלך לבקר את היין רק לזמן רחוק ולבסוף כשהלך מצא את המסגר שבור ונופל על הארץ ונכרי אומר שנשבר מאליו וגם החבית לא הי' מלא ואינו ניכר אם לקח הנכרי מן היין ונפשך בשאלתך אם יש מקום להתיר היין:

והנה לפענ"ד הדין פשוט דהיין אסור ועיין ביו"ד סימן קכ"ט ס"ה דבהודיעו שהוא מפליג אפי' אם נתפס עליו כגנב אסור ואפי' לרמ"א שם דהכריע כסברא ראשונה כיון שלא מסר לו רק שמירת המפתח הוא ירא לכנוס בו מ"מ שאני התם דעכו"ם אחריני מרתתי מיני' ואיהו מירתת מיניהו שמא יאמרו לישראל שנכנס כמ"ש טו"ז שם אבל כאן לא מירתת דאין עכו"ם אחרים רואין אותו מה שהוא עושה בביתו ומכ"ש בלילה וגם הישראל אין לו דרך עקלתון לבא שמה פתאום עיין סימן קכ"ט ס"ז וס"ט, ועיין בהג"ה סי' ק"ל ס"י שכתב ושאני הכא הואיל ועכו"ם יש לו שייכות בחצר ומסתמא נועלו בלילה הואיל ואין ישראל דר שם ואינו מירתת כולי האי ואפי' בסתמא אמרי' כן כמו שסיים רמ"א שם וה"נ בנ"ד כן הוא:

ויותר מזה נראה לפי מה שהביא פ"ת סי' קכ"ט אות א' בשם פמ"א באם חתם החבית בשני חותמות ואח"כ נתקלקל ובא הנכרי והודיע ליהודי שאסור, ולא דמי לדין המבואר שם ס"ח ע"ש בש"ך סקכ"א מפני דכאן אין הכותי מירתת שיבא היהודי כיון שכבר חתם ע"ש, וה"נ בנ"ד אין הכותי מירתת שיבא היהודי כיון שכבר סגר החדר, ומכ"ש ליו"ט של פסח אף דלא חיישינן לשמא החליף כדי להכשיל את ישראל רק להנאתו כמבואר סימן קי"ח ס"י ועיין סי' קכ"ח ס"ד בהג"ה מ"מ הא יש לחוש ששתה ממנו להנאתו ובהדי דשתה לא נזהר מפירורי חמץ וכדומה כיון שהדרך ליקח יין בשעת אכילה ועיין באו"ח סי' תל"ג ס"ג ובמג"א שם וס"ק ח"י:

ומ"ש בשם חכם אחד שרצה להתיר מטעם ס"ס שמא ע"י דבר אחר נשבר המסגר ואת"ל דהנכרי שברו שמא לא נגע ביין, וע"ז כתבת דהוי ס"ס שא"י להתהפך ולומר שמא לא נגע ואת"ל נגע שמא נשבר ממילא דהא אם נגע כבר הוא אסור ודחית זה דכאן לא בעינן יכול להתהפך כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ו דספק על ספק לא על ואת"ל על שמא לא דרס הוי שפיר ס"ס אף דא"י להתהפך משום דתחלה צריכין אנו לדון אם על כלל וה"נ אנו צריכין לדון תחלה אם הגוי שבר המסגר, ושוב כתבת דלא הוי ס"ס כלל משום שאם נאמר שהגוי שבר ודאי נגע שהרי לכך שברו כדי לשתות מן היין:

הנה מה שחקרת דהוי ס"ס שא"י להתהפך, אינו מזיק כחן לפמ"ש הדג"מ שם בסי' ק"י דהא דבעינן יכול להתהפך היינו משום דאנו מספקינן באיזה צד נתחיל הספק ולכן בדאורייתא אזלינן לחומרא וחידש מכח זה דלדעת הרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא לא בעינן יכול להתהפך ע"ש א"כ כאן באי' דרבנן מגע נכרי בזה"ז לא בעינן כלל יכול להתהפך דספיקא דרבנן לקולא:

ומ"ש שזה דומה לספק על דלא בעינן יכול להתהפך, לא כיוונת יפה דשאני התם שאם לא נכנס ודאי לא דרס וא"כ ע"כ אתה צריך לדון מתחלה אם. על אבל כאן גם אם לא שבר הנכרי המסגר רק נשבר ממילא ג"כ אפשר שנגע שפיר אפשר להתחיל בספק שמא נגע או לא וא"כ בעינן יכול להתהפך דוק ותשכח:

ומה"ט נ"ל דאין כאן ס"ס כלל דכבר הקשו אחרונים גם בספק על הא הוי סם אונס חד דאין כאן רק ספק אחד אם דרס או לאו, ותי' כיון דאם לא נכנס ודאי לא דרס שפיר הוי ס"ס כיון שיש ספק בריעותא אם הי' אפשר לדרוס כלל עיין חוו"ד בבית הספק אות יו"ד וא"כ כאן דאפשר ליגע גם אם נשבר ממילא כנ"ל ממילא הוי שם אונס חד ואין כאן אלא ספק אחד אם נגע או לא וז"פ:

אבל מ"ש דלא הוי ס"ס משום דאי שברו הגוי ודאי נגע, ז"א דמי לא אפשר אף ששברו כדי לשתות מ"מ אירע לו סיבה אח"כ שלא הי' יכול לשתות וליגע ואפי' נימא דזה לא שכיח מ"מ כבר כתב פנ"י בסוגיא דפ"פ דגם ס"ס דלא שכיח אמרינן והארכתי בזה במק"א אבל הדבר פשוט כמ"ש דאין כאן ס"ס כלל והיין אסור לפענ"ד, ובזה תתענג על רוב טוב כנפשך ונפש רבך ידידך דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רטז

שיל"ת ב' איפאלא ב' תזריע תרמ"ו לפ"ק:

ד' יענה את שלום ידידי אהובי הנגיד היקר והחשוב מו"ה יעקב ברוין נ"י:

קבלתי מכתבו אודות חמשה חביות יין שהיו במרתף ובבוקר מצאו המרתף פתוח במפתחות שהיה בבית המשרתים וחסר מן החביות יען אני טרוד גדול אקצר הנה השלשה חביות אשר חסר רק מעט שאפשר שנתיבש בודאי מותרים מטעמים שאמר הרב נ"י וגם הרי מבואר בסי' קכ"ט סי"א דאם לא נמצא ריעותא שרי אבל השנים שחסר מהם הרבה ויש בהם ריעותא נהי דלא נ"ל מה שהביא בשם הרב דל"ש מרתת משום שאינו נתפס כגנב על הכניסה דודאי נתפס כגנב על שנכנס בפנים המרתף כי אין לו רשות לכנס רק בצואר המרתף וגם ליטול המפתחות בלילה מן המשרתים בבית שייך מרתת מ"מ בלא"ה ל"ש מרתת לכנס שהרי ודאי נכנסו גנבים:

ומ"מ אם לא היו החביות מלאים כל כך מעיקרא שיוכל ליגע באצבעו ואין חשש רק שמא לקח ע"י מינקת דהוי מגע עכו"ם ע"י דבר אחר כמבואר סי' קכ"ד סעי' כ"ד דמינקת כפופה לא שכיח כמ"ש טו"ז סי' קכ"ד סקל"ב או שהגביה החביות ועירה ממנו דהוי

כחו בניצוק עיין סי' קכ"ה ס"א דמותר בהפסד מרובה בזמן הזה אפי' בשתי' ואפי' יש ספק אם יכול ליגע באצבעו הוי ס"ס שמא לא יכול ליגע ואת"ל יכול ליגע שמא משרתים ישראלים לקחו לכן נ"ל להתיר כל היין ואין להחמיר במגע עכו"ם בזמן הזה להמציא חומרות ובפרט שיש עוד סניפים להתיר, ובזה הנני מברכו בברכת כ"ט ידידו הטרוד מאוד:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה ריז

שיל"ת ב' איפאלא יום ב' לס' ראשי המטות תרנ"ח לפ"ק:

יתנך ד' עליון. ותראה בבנין אפריון, אהובי בני הרב החו"ב, ידיו רב לו בפלפול וסברא, מעוטר בתפארה, כמו"ה יודא צבי נ"י בלוהם בק"ק ש' פאטאק:

היום באתי ולקחתי מועד למלאות מבוקשד ומה שנתקשית בע"ז ס"ג ע"ב דבעי שכרו לשבור ביי"נ מהו וכו' ופי' חת"ס דלכתחלה פשיטא לי' דאסור אלא דמבע"ל בדיעבד וק"ל לשיטות רש"י ותוס' לעיל ס"ב דאם האי' אינו בעולם בשעת נתינת דמים ל"ש תפיסת דמים והרי כתב הב"ח רס"י קל"ג דבכה"ג שהאיסור אינו בעולם שכרו נמי מותר וא"כ הכא שהיין כבר נשפך ואינו בעולם כשמקבל השכר פשיטא דהשכר מותר ול"ל טעמא דלמעוטי תפלה ולשיטות דלמחליף עצמו אסור אפי' היכא דאינו תופס ניחא דצריך ה"ט דמותר אפי' לדידי' אבל לשיטות דאפי' למחליף מותר בדיעבד היכא' דל"ש תפיסת דמים קשי', ולדידי לק"מ מי לא משכחת ששבר החביות וישפך היין מעט מעט ממנו ועדיין הוא בעולם בשעה שמקבל שכרו ואפי' שכרו גם לשפוך היין כמ"ש רש"י לשבר חביות ולשפוך את היין נמי משכחת לה ששפכו במקום שילך לאיבוד ומ"מ בשעה שמקבל שכרו עדיין הוא בעולם ותופס דמיו:

אבל בלאה"נ לפ"מ שהבאת דברי הב"ח לק"מ דשפיר משכחת לה שהקדים לו שכרו קודם ששיבר ושפך היין דאז בעת ששיבר ושפך היין שהוא עדיין בעולם נתפס השכר באי' וכמבואר רס"י קל"ב דאם נותן העכו"ם המעות לישראל קודם שמשך העכו"ם היין הדמים נתפסי' באי' ואם משך תחלה ואח"כ נתן לו המעות י"א דאין נתפסי' באיסור ע"ש וה"נ בשכר אם נתן לו השכר קודם שעשה מלאכה ביי"נ נתפסי' באי' ואם נותן לו שכרו אחר שעשה מלאכה וכבר זכה הגוי במלאכתו שכרו מותר לאחרים עכ"פ ושפיר מש משכחת לה בהקדים לו שכרו שנתפס באי' בשעת עשיית המלאכה שבירה ושפיכה שעדיין היי"נ בעולם ואי' השכר ומלאכתו באים כאחד בעת שהיי"נ בעולם:

אלא דלפמ"ש בב"ח שלפני בסי' קל"ג ה"נ בשכרו אסור לו לעצמו בכל ענין ולא שרי אלא לישראל אחר ודוקא בנתן הגוי שכרו תחלה ואח"כ עשה מלאכה אז שרי לישראל אחר וא"כ אדרבה ס"ל בהקדים שכרו קודם שעשה מלאכה אינו תופס דמיו אלא בנותן לו אח"כ וא"כ קשה ממנ"פ אם הקדים השכר שכרו מותר לדעת הב"ח בלא למעוטי תפלה ואם נותן לו אח"כ הרי אין היין בעולם:

אבל באמת אם כן הוא דבריו תמוהים מאוד דפתח וכשם דבמכירה כשהגוי נותן לישראל המעות מקודם וכו' אסור ליהנות בדמיהן וכו' ולא שרי אלא בלקח הגוי היין מישראל תחלה ואח"כ נתן המעות וכו' ה"נ בשכרו וכו' וא"כ כיון דבשכרו הוא כמו מכירה צריך להיות אסור כשנתן שכרו תחלה ולהיות מותר כשנותן אח"כ ואיך כתב בשכרו להיפך דדוקא בנתן הגוי שכרו תחלה וכו' אז שרי לישראל אחר לכן נ"ל דט"ס או הדפוס הוא וצ"ל דוקא בנתן הגוי שכרו תחלה ואח"כ עשה מלאכה אז אסור לישראל אח"כ וא"כ קושייתך לק"מ כמ"ש, ועכ"פ מה שהעדת בשם הב"ח שכתב שאם האי' אינו בעולם שכרו נמי מותר שקר העדת ולא נזכר שם מזה כלל בסי' קל"ג אלא כמש"ל:

ושוב הארכת בדין רוצה בקיומו והבאת בשם מהרמ"ש או"ח סי' רכ"ה שהביא בשם ירושלמי דגם בשאר איה"נ שייך רוצה בקיומו עיינתי שם וראיתי שהביא ירושלמי פ"ג דערלה ה"א דאוסר לסמוך כרעי המטה בבגד שצבעו בקליפי ערלה משום רוצה בקיומו ע"י ד"א וא"כ מבואר בהדי' כדעת תוס' ע"ז ל"ב ד"ה והא וכו', ולפענ"ד הנך תיבות משום רב"ק ע"י דבר אחר הוסיף משה מדעתו ואינני מסכים על ידו אלא טעם הירושלמי משום שהבגד כולו אסבה"נ משום דנעשה ונגמר באיה"נ וכמ"ש הרא"ש בחולין ח' בנטל ממנה עצים והסיק בתנור חדש דהתנור אסור ובתנור ישן ואפה בו הפת דהפת אסור ונטל ממנה כרכר וארג בו הבגד דאסור דהבגד כולו נעשה באי' וכיון דאסובה"נ אסיר לסמוך בו כרעי המטה ומה"ט תני התם במתני' בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק, שוב ראיתי ומצאתי שכיונתי האמת וז"ל הירושלמי ר' יונה בעי קומו ר' זעירא ההן בגד דתנינן הכא מהו לסמוך בו את כרעי המטה ואיקפד לקבלי' א"ל אפי' למ"ד תמן מותר [פי' בחרס הדרייני דמיירי שם לעיל] הכא אסור תמן אין איסורו ניכר ברם הכא איסורו ניכר א"כ חגי כד וכו' יתיב מתני בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלקו ותנינן נטל הימנה כרכר וארג בו את הבגד אסבה"נ וכו' ופריך הירושלמי אמאי לא ימכרנו לגוי כמו בייי"נ שנפל לבור חוץ מדמי אי' שבו ומשני משום דדרך בנ"א ליקח בגד מן הגוי ע"ש ועכ"פ ליתא בירושלמי דהטעם משום רב"ק רק משום דאיסור ניכר ומדמי לי' לנטל ממנו כרכר וכמ"ש.

ושוב הבאת בשם ספר דברי ירמי' פ"א משופר שנתן טעם דשופר של עכו"ם לא יתקע בו לכתחלה משום דהוי רוצה בקיומו של ע"ז וק"ל דא"כ אמאי אם תקע יצא ויפה תי' דאפי' אי נימא דלא יצא מ"מ לא נתקן האי' דמ"מ רצה בקיומו וכך עלה במחשבה לפני, אבל עוד נ"ל לפמ"ש הר"ן אהא דבי ר' ינאי יאות הן עבדין בע"ז ס"ב דרוצה בקיומו אינו אסור אלא משום דרואין כחליפין והיכא דאין אי' בחליפין אין אי' משום רוצה בקיומו ע"ש וה"נ כיון דתקיעה גופא באיה"נ דע"ז שרי משום דמללה"נ גם רוצה בקיומו כדי לתקוע אין אי':

ומ"ש אתה עפ"י חת"ס או"ח סוס"י קט"ז דל"ש רוצה בקיומו אלא ברוצה להרויח וליהנות ממנו אבל להיות ניצל מהפסד שרי ע"ש וא"כ בשופר של ע"ז דמללה"נ שרי רב"ק, אלא דק"ל על חת"ס מהא דע"ז ס"ד דאמרינן ישראל שהי' נושה בנכרי וכו' אבל אם א"ל המתן עד שאמכור ע"ז ואביא לך וכו' אסור ומסיק משום דהוי"ל כי רוצה בקיומו והרי התם אינו רוצה להרויח אלא להציל עצמו מן הפסד, לק"מ דסברת חת"ס הוא דאין אי' אלא אם רוצה בקיומו של איה"נ ואם רוצה שיקיים עד שישיג מבוקשו להרויח או שאר הנאה אפי' ע"י ד"א הרי רוצה בקיום איה"נ אבל אם אינו רוצה להפסיד מכיסו כדי לאבדה זה לא מקרי רוצה בקיומו שהרי אין חפצו בקיום איה"נ ואפילו חפץ באיבודו אלא שאינו רוצה להפסיד ממון כדי לאבדו וזה אין אי' אבל שם בע"ז אינו מפסיד חובו אם תאבד הע"ז אלא שהוא חפץ להפרע מיד ועי"כ רוצה בקיום הע"ז שפיר מקרי רוצה בקיומו, ודקדוק לשון הגמ' וכי רב"ק בכה"ג מי אסור הוא אם אינה רוצה בקיומו עולמית רק עד זמן שישיג מבוקשו דו"ק ותשכח וממילא גם בשופר של ע"ז אף דמללה"נ מ"מ כיון שא"צ להפסיד כלום מכיסו כדי לאבדה מקרי רב"ק כדי להשיג מבוקשו לתקוע שופר ומכ"ש דחפץ להרויח שכר עוה"ז ועוה"ב כקושי' ראשונים אלא דזה הוי רק גרם הנאה ושרי באיה"נ כתי' אבל עכ"פ עושה בשביל להרויח והוי רב"ק ואסור וליתא למ"ש, ומצאתי מפורש יוצא מפי הריטב"א בע"ז שם כדברי חת"ס שכתב ומיהו נראין דברי הראב"ד ז"ל שאם אין ישראל יכול לנגעו או שיש לו איבה אם לא ימתין שהוא מותר דהא אנוס הוא ואין כאן רוצה בקיומא כי היכא דנקנוס דמיו ע"ש מבואר דלהציל עצמו מפסידא ל"ש רב"ק:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' הגאון מו"ה בונם איגר זצ"ל שבחת"ס שם על מג"א סי' תמ"ח סק"ה דבנותן חמצו לנכרי ע"מ להחזיר ליכא אלא משום חומרא דחמץ אבל מעיקר הדין שרי וק' הא רוצה בקיומו של חמץ שאם יאבד באונס פטור הנכרי מלשלם ואפי' למ"ד חייב לא בעי למיקם עמו בדינא ודיינא:

ואקדים דמה שתמהת עוד על חת"ס הנ"ל למ"ש רש"י ע"ז ס"ד ע"א ד"ה רבנן ור"ן שם דאי' רוצה בקיומו הוא משום דמצוה על ישראל לבער ע"ז ומשמשי' וכי משום להציל מן הפסד אינו מצוה לבערו ולקיים מ"ע דאבד תאבדון הוא טעות דחת"ס לא כתב כן רק גבי חמץ דל"ש רוצה בקיומו משום מצוה לבערו דהא אתה רואה של אחרים וכמ"ש פר"ח סי' ת"ן אלא דאי' רב"ק הוא משום דבכל איה"נ אסור רב"ק וזה אינו אסור אלא אם רב"ק להרויח אבל בע"ז דאסור רב"ק משום דמצוה לבערו מודה חת"ס דאסור אפי' להנצל מהפסד:

ובזה ג"כ מיושב מה שהקשית עליו מהא דישראל שהי' נושה אלא דראב"ד הנ"ל ס"ל דאפי' בע"ז כה"ג ל"ש רב"ק דנהי דמצוה עליו לבערו מ"מ הרי אין בידו לבערו אלא שמ"מ אסור להיות רוצה בקיומו וע"ז כתב הראב"ד דאין זה רצון רק אונס ואינו רוצה בקיומו אלא אנוס בקיומו וגם רש"י לא כתב דל"ש רוצה בקיומו רק בע"ז אלא דאפי' לרבנן דלא אסרו בשאר אי' הנאה רוצה בקיומו מ"מ בע"ז י"ל דמודו דשייך רב"ק משום דמצוה לבערו:

ועתה אני אומר סברא ישרה כיון דבחמץ אינו אסור רב"ק אלא כמו בשאר איה"נ שאין מצוה לבערם ואין אי' רב"ק אלא שאסור שירצה בקיום איה"נ כדי דלימטי' לי' הנאה ע"י קיומו ריוח או מניעת הפסד א"כ אין אסור רוצה בקיומו אלא אם רוצה בקיומו כי היכא דלמטי' לי' הנאה ע"י בעוד שהוא אסבה"נ כגון בהני שאין היתר לאיסורן או בחמץ דלמטי' לי' הנאה ע"י קיומו תוך הפסח כמו במשכיר יורה לבשל בו חמץ בפסח שבטור ומג"א סי' ת"ן אבל במעמ"ל ומקבל אחריות חמצו של גוי בביתו של גוי והרהינו וכדומה שרוצה בקיומו כדי ליהנות מחמץ אח"ז דמותר בהנאה ל"ש רוצה בקיומו כלל וא"ש:

ומה שדקדקת בתוס' חולין ד' סד"ה מותר שתי' דמשמע לי' שכרו אסור גם לאחרים וכ"כ הרא"ש קידושין נ"ח הא אכתי הקושי' במקומה מה פריך הא לכתחלה אסור ליהנות והכי הי' צריכין לומר דאסור משמע אף בדיעבד וכמ"ש תוס' בע"ז, לק"מ דהרי התוס' ביארו דבריהם דמשמע לי' שכרו אסור גם לאחרים כמו יי"נ עצמו וא"כ אפי' אסור לאחרים רק לכתחלה פריך שפיר איך היא מקודשת כיון דגם היא אסורה ליהנות לכתחלה:

אבל יותר נראה שהתוס' דייקו בדבריהם דמשמע לי' שכרו אסור גם לאחרים כמו יי"נ עצמו והיינו שתופס דמים וא"כ אפי' בדיעבד אסור וא"כ הם דברים אחדים עם תוס' ע"ז דכתבו תחלה דאסור משמע לכ"ע וע"ז הקשו דלמא דוקא לכתחלה ותי' דאסור משמע

אפי' בדיעבד והיינו מה"ט גופא כיון דמשמע דאסור לכ"ע ע"כ משום תפיסת דמים וא"כ ע"כ משמע נמי דיעבד וכל זה פשוט:

ומ"ש ליישב קושי' חת"ס בע"ז ס"ב לשיטת רבינו אלחנן שבתוס' ד"ה יאות אמאי לא משני שקדמה ומכרה לאחר ומה פריך ליחול אי' אתנן למפרע ניתן להאמר, אבל לפענ"ד נראה לפ"מ שביארתי פלוגתת ר"א ור"י שבתוס' ד"ה יאות והוא דתפיסת דמים בע"ז ל"ש רק אם נותן לו הדמים בעד שיווי המקח עיין סמ"ע רס"י ק"ץ אז הכסף נתפס באי' ע"ז אבל אם נותן לו ע"ז או יי"נ במתנה ע"מ שיתן לו מאתים זוז אף דאם אינו נותן בטלה המתנה ואם נותן אז נתקיימה המתנה מ"מ כיון שאין הדמים בשיווי ע"ז וחילופי' אין נתפסי' באי' וס"ל לר"י כיון שמשך הנכרי יי"נ תחלה וקני' לי' במשיכה והמעות חוב עליו כשנותן לו הדמים אח"כ אינו בשביל שיווי המקח רק פרעון חובו ואינו נתפס באי', ודעת ר"א עפ"מ שהביא ב"י חו"מ סוס"י צ"ו בשם בעה"ת מה שפסקנו שהעבד והאשה אין משלמין אלא לאח"ז אם יש עדים שמעות עצמן של הלואה או מה דאתי מחמתן קיים ודאי נפרע מהם המלוה ע"ש ומזה למד הב"ח שאם אחד לקח סחורה מחבירו והיא עדיין בעין וחייב להרבה בע"ח יכול המוכר לגבות סחורתו ואין בע"ח אחר יכול לגבות מסחורה זו ועיין בטוח"מ ורמ"א סי' ר"ה ס"ב מבואר דכל זמן שהסחורה בעין יש למוכר זכות בה שהוא קודם לכל אדם ולכן ס"ל לר"א דכל זמן שלא מכרה לאחר הוי הדמים בשביל שיווי המקח וחליפיו ונתפסי' באי' רק במכרן לאחר אין נתפסי' אבל באתנן נראה דאפי' אין האתנן בשיווי הביאה רק שנתן לה טלה ע"מ שתיבעל לו ואם לא תיבעל בטלה המתנה ואם תיבעל נתקיימה המתנה נמי הוי אתנן כיון שקנתה הטלה רק ע"י ביאה והיינו דפריך לכי בא עלי' ליחול עלה אי' אתנן למפרע ופירש"י שהרי מתחלה ע"מ ביאה נתנו לה ועכשיו ע"י ביאה קנתה למפרע והוי אתנן וא"כ מה בכך שמכרה לאחר הא אם לא תיבעל בטלה נתינה למפרע ובטלה המכירה ושפיר הוי אתנן ויש להאריך בזה שם. ואל דיעות, יצילנו מכל מכשול וטעות, וינחנו בדרך אמת. בתורת אמת, וחיי עולם, עדי ישכלל היכל ואולם כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה ומעתיר בעדך:

תשובה ריח

עוד להנ"ל

מכתבך וכו' והנני להשיבך ע"ד הקושיא אשר הצעת לפני בשם ידידי הגאב"ד טאלטשאווא נ"י למ"ש הר"ן בע"ז דיכול למכור חוץ מדמי יי"נ שבו היינו דוקא כשהוא

בטל מה"ת ואינו אסור רק מדרבנן אבל כל שלא נתבטל מה"ת לא ע"ש א"כ איך קאמר שמואל בע"ז דע"ד דהלכה כרשב"ג אפי' יין ביין הא שמואל ס"ל כר"י דמב"מ מה"ת לא בטיל לשיטת רש"י בחולין ק"ט ודלא כריטב"א בע"ז דע"ג דשמואל ס"ל כרבנן דר"י וגם לרבנן מדרבנן לא בטיל וא"כ איך אפשר דהלכה כרשב"ג ביין ביין הא רשב"ג נמי לא אמר אלא היכא דבטיל מה"ת ולשמואל יין ביין אינו בטל מה"ת וכבר שאל קושי' זו להגאון המנוח מהר"ם שיק ז"ל ואין פותר אותה לו ואמרת ליישבה עפ"י ריטב"א ע"ז ע"ג בשם הראב"ד דלענין לאסור בהנאה ל"א רב ושמואל דמב"מ ל"ב אבל ע"ז יש לפקפק דראיית הריטב"א היא דלענין הנאה בטל דאל"כ תקשי סיפא דבעי איסה"נ ודבר שבמנין אבל הריטב"א שם עוד הקשה קושי' אח"כ ומכח זה העלה דהא דמב"מ ל"ב היינו רק לח בלח ולא ביבש, ולפ"ז י"ל דגם לענין הנאה מב"מ ל"ב בלח ובסיפא דבעי איה"נ ודבר שבמנין עכ"ח ביבש ביבש הוא דאל"כ ל"ש דבר שבמנין וקושיתו בדוכתי' קאי ותירוצך אינו מספיק:

ומ"ש עוד ליישב לשיטת דביבש ביבש מב"מ בטל א"כ י"ל דגם בלח הממש בטל רק הטעם ל"ב משום דמתחזק כמש"כ פנ"י ביצה דל"ח ובמכירה מוכרין הממש ולא הטעם ג"כ לא נהירא לי משני צדדים חדא דגם הטעם מוכרין ואם הממש אין לו טעם יין אינו קונה אותו ליין ועוד דהא מדם השעיר יליף דמב"מ ל"ב בלח וא"כ גם הממש ל"ב דהא קרי לי' דם השעיר ועוד דברי פנ"י יתכנו לאביי דאזלינן בתר טעמא אבל אנן קיי"ל כרבא דאזלי' בתר שמא ולדידי' צ"ל כמש"כ הפנ"י:

אבל לענ"ד הקושי' מעיקרא ליתא דדברי הר"ן הם בסו"פ כל הצלמים שכ' וחוכך הייתי להחמיר ולומר דלא שריא הכא אלא בשנתבטל כדינו מה"ת דרשב"ג אהאי גוונא קאי וכו' ולפיכך כיון שאין התירו של רשב"ג רווח דהא ת"ק פליג בי' ואנן נמי לא סמכינן עלי' ביי"נ ביין ביין קרוב הי' הדבר לומר דאיהו נמי לא אמר אלא כשנתבטל כדינו מה"ת אבל כל שלא נתבטל לא, אלא שהוכיח מן הירושלמי דאפי' בשלא נתבטל מה"ת נמי ס"ל לרשב"ג הכי ע"ש ולפ"ז כל עצמו של הר"ן לא נסתפק לומר דהיכא דלא נתבטל מה"ת לא ס"ל לרשב"ג דמכר חוץ מדמי איסור שבו אלא לפי דאנן לא סמכינן עלי' ביין ביין אבל לשמואל דס"ל הלכה כרשב"ג אפי' ביין ביין לא נסתפק הר"ן כלל דרשב"ג אפי' בלא נתבטל נמי אמר דימכר כולו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו ולק"מ וא"ש:

ודברי חת"ס ר"פ השוכר את הפועל שרמזת עליו לא הבנתי שכ' ע"ד תוס' בע"ז דס"ה ע"א ד"ה טעמא וכו' שהק' הא דלא משני מתני' כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי יי"נ וכאן נמי שכרו מותר חוץ מדמי חביות ובסוף הק' נוקמא כר"א דאי"ל לעיל

יש פדיון לע"ז ויוליך הנאה לים המלח וכ' החת"ס בחי' במשנה וצ"ל דס"ל בדרבנן יש ברירה יע"ש ולא הבנתי שיחתו מה ענין זה לברירה הלא אפי' בדאו' ולמ"ד אין ברירה נמי איתא לדינא דרשב"ג ימכר לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו וגם דינא דר"א דהולכת הנאה אף שאינו מבורר שהוא זה רק אחר מ"מ יש פדיון דהרי רבנן דס"ל דל"מ אמרי' לעיל במתני' מ"ט ע"ב אין פדיון לע"ז וצ"ע:

אמנם באמת הא קשי' לי כיון דלדברי תוס' שהק' כנ"ל עכ"ח אינו אסור רק משום פרוטת איסור המעורב וכיון דשכר אינו אסור רק מדרבנן אמאי לא נימא באמת ברירה ואין לומר דהא דאמרי' בדרבנן יש ברירה היינו רק לפי דמספקי' איך הלכתא אי י"ב או אין ברירה לכן אזלי לחומרא ובדרבנן לקולא אבל למ"ד אין ברירה אפי' בדרבנ' א"ב דהתינח לשיטת רש"י בגיטין דמ"ז ע"ב ד"ה טבל וחולין דבכל משהו מעורב הכל א"כ הא דאמרי' אין ברירה הפי' ן שודאי אינו מבורר שפיר אמרי' גם בדרבנן א"ב אבל לשיטת התוס' שם דהוי רק ס' שמא הגיעו חלקו של חברו או חצי חלקו א"כ יש נמי ספק שמא הגיעו חלקו וא"כ פשיטא דאפי' למ"ד א"ב בדרבנן יש ברירה דסד"ר לקולא:

ונלע"ד דהנה תוס' בכורות דנ"ו ד"ה לברור הק' איך שייך לברר א' שיהי' כנגד הכלב במה הוא מבורר עכשיו שזה כנגד הכלב דנימא הוברר למפרע ותי' כיון שיש ברירה אמרי' דמסתמא כך דעתו מתחלה דאותו שיברור הוא כנגד הכלב ע"ש באור דבריהם לענ"ד דל"ש ברירה אלא אם מכאן ולהבא מועיל בלא ברירה כגון האחין והשותפין שחלקו שמכאן ולהבא ודאי מבורר זה לחלקו וזה לחלק חברו או בשני לוגין שאני עתיד להפריש שמכאן ולהבא ודאי הוא תרומה או באיזה שארצה אגרש שאם אח"כ רוצה לגרש האחת מבורר מכאן ולהבא שזו היא ואנו דנין אם אמרי' הוברר למפרע אבל הכא גם מכאן ולהבא מי יימר שזה מחיר כלב וגם עתה אינו מבורר ואיך שייך הוברר למפרע וע"ז תי' דודאי דעתו הי' מתחלה דאותו שיברור היא כנגד הכלב וא"כ אם מברר חד להדי כלבא שפיר מבורר מכאן ולהבא שהרי דעתו הי' אותו שיברר יהי' כנגד הכלב אלא דאי אין ברירה ול"מ כלל מה שמברר מכאן ולהבא ל"ש לומר שכך הי' בדעתו שהרי אין זה מועיל כלום אבל כיון דיש ברירה אם יהי' מבורר מכאן ולהבא שפיר אמרי' הוברר למפרע ומהני להתיר הט' אחרים שפיר אמרי' דמסתמא כך הי' דעתו מתחלה והרי הוא מבורר מכאן ולהבא וממילא אמרי' הוברר למפרע ן ועפי"ד אלו אמרתי בחי' ליישב דברי רשב"א בקידושין די"ז שהק' איך מוכח ירושת הגר דרבנן דלמא משום ברירה ותי' דבשני מינים ל"א ברירה והק' ע"ז מהא דפריך בתמורה ד"ל וניפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו לשתרי ומשני דטפי דמי כלב מחד מנייהו והאי טופינא דכלב שדי בכולהו אלמא אלה

ט' אחריני שרי אלמא אף בשני מינים יש ברירה והוא תמוה בתרתי חדא דאדרבה משם מוכח דבשני מינים ל"א ברירה דאל"כ אין כאן מחיר כלב כלל עיין במקו"ח ה' פסח סי' תמ"ח אות ד' ועוד דאם בוררין חד מנייהו להדי כלבא זה הוי מין א' וכבר עמד בזה בחי' חת"ס לע"ז דס"ד ע"ש [ובתשו' אמרי אש או"ח סי' כ"ן] ולהנ"ל א"ש דס"ל להרשב"א דה"ט דבשני מינים ל"א ברירה משום דבשלמא במין א' שחלקו יו"ד טלאים נגד יו"ד טלאים אז מכאן ולהבא ודאי מבורר שזה חלקו של כל או"א שלכך הי' עומד לחלוק כן וא"א באופן אחר לכן אמרי' ברירה למפרע אבל בשני מינים שהי' עומד שיקח כל א' החצי משני המינים אף שאח"כ נטל זה מין א' וזה מין הב' מ"מ אינו מבורר אפי' מכאן ולהבא שזה חלקו אפי' מכאן ואילך דלמא מקח וממכר שמכר חצי מין א' שלו בעד חצי מין האחר של חבירו וכיון שאינו מבורר מכאן ולהבא איך נימא ברירה למפרע אך לפי סברא הנ"ל ה"נ אמרי' כיון דיש ברירה ואם מבורר מכאן ולהבא אמרי' נמי הוברר למפרע אמרי' דמסתמא כך דעתו מתחלה דאותו חלק שיבררו לכל אחד בין א' משני מינים בין החצי משני מינים יהי' חלקו של כאו"א וא"כ שפיר מבורר חלקו של כאו"א מכאן ולהבא וממילא אמרי' ברירה למפרע ושפיר הביא הרשב"א מהא דפריך וניפוק חד להדי כלבא דמוכח מיני' כסברת הנ"ל דגם בשני מינים אמרי' ברירה דחד טעמא הוא וא"ש עכ"ד בחידושי] ולפ"ז התינח התם שעכ"פ השותף נתן לו אותן יו"ד טלאים נגד ט' וכלב גם מתחלה הי' בידו לומר שדוקא טלה זה חפץ כנגד הכלב ומה איכפת לי' לשותף בזה אבל כאן הגוי נותן השכר בעד כל החביות ול"ה דעתו מתחלה דאותו שיברור ישראל בעד שכר חבית של יי"נ יהי' בשביל זה נשאר קושי' התוס' דל"ש כאן ברירה כלל וא"ש:

ובתוס' ע"ז ד"ה טעמא הנ"ל תי' בתי' הב' א"נ שכרו מותר משמע כל שכרו ובמהרש"א ובמהרמ"ל הק' א"כ מאי משני סבא דמתני' מיירי דא"ל העבר לי חביות חביות בפרוטה הא עכ"פ שכר חביות של יי"נ אסור ואיך קתני שכרו מותר דמשמע כל שכרו ע"ש ולפענד"נ דיש להקשות לפ"מ דס"ד דאפי' אמר חביות חביות בפרוטה נמי שכרו אסור אם לא אמר לעתותי ערב משום דשכר האי חביות מעורב בכולו ול"מ ימכר כולו חוץ מדמי אותו חביות ולא יוליך הנאה כתירוצי התוס' א"כ אמאי בא"לו לעתותי ערב שכרו מותר כיון דפרעו בפ"א הרי שכר אות חביות מעורב בכולו ואי בפרעו פרוטה א' בפ"ע בשביל חביות זו א"כ פשיטא דשאר שכרו מותר ונ"ל עפמש"כ חי' רמב"ן לעיל דס"ד בשם תוספתא דאפי' עושה עמו ביי"נ בחנם נמי אסור משום רוצה בקיומו שמא יאבדו ויגנבו בפשיעה ויהי' חייב לשלם ואפי' פטרו מן התשלומין מ"מ רוצה בקיומו הוא

כיון שקיבל עליו לשמור בטובה והביא ירושלמי בפועל הזה שעושה עמו בטוה"נ אתה ממשכנו מנכסיו עד כדי שכרו ע"ש ולפ"ז תקשי גם בא"ל לעתותי ערב אמאי שכרו מותר הא מעורב בו פרוטה שממשכנים אותו עד כדי שכר חביות יי"נ אמנם זה שיבוש דמה שממשכנים אותו אינו דוקא פרוטה משכר אותו יום אלא גם משאר נכסין וא"כ אינו מעורב בשכר אותו יום ושפיר שכרו מותר ובאמת ממשכנים אותו נגד שכר אותו חביות והאי פרוטה שממשכנים אותו אסורה באמת אפי' לאחריני משעה שממשכנים ואילך אבל עכ"פ שכרו מותר ועיין חי' חת"ס מש"כ בזה ולפ"ז מיושב קושי' הנ"ל דשפיר מותר בא"ל לעתותי ערב כיון דעבד בחנם וקמ"ל אע"ג דממשכנים אותו מנכסיו מ"מ אין שכרו אסור כקושי' הנ"ל משום דאמת כתי' הנ"ל:

אמנם כ"ז לפי הס"ד אבל למאי דמשני רבא דדוקא מאה חביות במאה פרוטות שכרו אסור משום דכולא אגרא שייך בי' אבל חביות חביות בפרוטה שדי פרוטה לנהרא או לא שקיל מיד נכרי כמש"כ רש"י ושאר שכר מותר א"כ ברייתא נמי דא"ל לעתותי ערב נמי איירי בעביד בשכר ואפ"ה שכרו מותר חוץ משכר אותו חביות משום דהוי כמעביר ביום שלאחריו משום שכבר השלים קבלנותו כמו שכתבו תוס' ואשמעי' שאף על פי שלא עשה תנאי חדש אלא עפ"י תנאי ראשון וכו' וס"ד דהכל שכר אחד הוא וכו' קמ"ל דשרי:

ולפ"ז א"ש דבס"ד דלעתותי ערב פי' בחנם א"כ הפי' בברייתא שכרו מותר פי' כל שכרו שפיר כ' תוס' דבמתני' נמי משמע לי' שכרו מותר כל שכרו אבל למאי דמשני רבא דברייתא לעתותי ערב פירושו בשכר א"כ שכרו מותר דברייתא אינו כל שכרו רק חוץ משכר אותו חבית שפיר גם במתני' הפי' שכרו מותר חוץ משכר אותו חבית וא"ש:

ומ"ש תוס' נוקמא כר"א דיש פדיון לע"ז וכו' נ"ל ליישב בשני דרכים חדא לפמש"כ האשר"י לעיל דמ"ט דל"מ הולכת הנאה ליה"מ רק בנתערבה דמה"ת בטל ברובה רק מדרבנן ל"ב אבל היכא דל"ש ביטול מה"ת ל"מ הולכת הנאה ליה"מ ע"ש ונודע דברי המרדכי סוף חולין דל"ש ביטול ברוב אלא אם הי' ההיתר המבטל ניכר בפ"ע קודם שנתערב אבל אם המבטל תחילת ביאתו לעולם מעורב ל"ש ביטול ע"ש והרי כאן השכר של היתר תחילת ביאתו לעולם מעורב עם שכר של אי' ול"ש ביטול וממילא ל"מ הולכת הנאה ליה"מ ומלבד סברת המרדכי נמי נראה דכאן ודאי ל"ש ביטול כיון דאינו מבורר באמת איזה היתר ואיזה איסור ואפי' כלפי שמיא נמי כל פרוטה ופרוטה אפשר להיות אי' ואפשר להיות היתר ובכה"ג ודאי ל"ש ביטול וא"ש:

ושנית נ"ל לפמש"כ הרא"ש שם דל"מ הולכת הנאה ליה"מ רק לענין היתר הנאה למכור או ליתן לפועלים נכרים אבל שיהנה גופו לא וכו' וא"כ א"ש כאן דשכרו אסור שיהנה גופו דלזה ל"מ הולכת הנאה ליה"מ ולק"מ וא"ש, אביך הנאמן הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ריט

ישאו הרים שלום, לאוצר בלום, אהובי ש"ב הרב הגדול בתורה, חריף ובקי כש"ת מו"ה אבא חייא נ"י הירש דיין מצויין בק"ק סערעד:
דבריך הנחמדים ראיתי ושמחתי בשלומך ואשר הארכת בדין רוצה בקיומו של איה"נ הנה בחידושי לפ' השוכר את הפועל הארכתי הרבה בענינים אלו וצויתי להעתיק לך כי קשה עלי להכניס עצמי בזה וקשה עתיקא מחדתא, אמנם מה שנראה לפענ"ד הוא:
הנה תוס' בע"ז דס"ג סוף ע"ב ד"ה אין עודרין כ' אין לפרש וכו' א"ו בכלי זרעי' מיירי וכו' ובחי' חת"ס לע"ז דל"ב הק' שדברי תוס' אלו סותרי' מ"ש תוס' שם ד"ה והא דפ' ר"ת דקדרות הבלועות מבב"ח ע"י שנתבשל בהם שמותר לתת בתוכן דבר יבש כגון תבואה וכו' משום דהוי רוצה בקיומו ע"י ד"א ע"ש ולפי שיטת התוס' כאן ל"ש רוצה בקיומו אפי' באיה"נ אלא כשהוא מצוה לבער מן העולם כמו ע"ז או חמץ בפסח אבל היכא שאין מצוה לבערו ואפי' כלאים לרבנן דהמקיים אינו לוקה אין שום אי' כשרוצה בקיומו ע"ש:
והנה לפ"מ שפי' המהרש"א בדברי התוס' דכוונתם אין לפרש וכו' דוקא באיה"נ שייך רב"ק אבל מכלאי זרעי' אף דאסור לקיימן לכ"ע ל"ש רוצה בקיומו ואין ראי' ובאיה"נ שייך רוצה בקיומו אף דמותר לקיימו דהא אינו תלוי באסור לקיימו דהא כלאי זרעי' נמי אסור לקיימו ואפ"ה ל"ש בי' רב"ק ועכ"ח דאין אי' רוצה בקיומו תלוי' כלל באסור לקיימו רק באיה"נ דא"כ כי מוקי לה כרבנן מ"פ מאי ארי' לעקור אפי' לקיים נמי שרי והלא משתכר הוא באיה"נ כשהוא מקיים וכה"כ אסור בהנאה ושייך רוצה בקיומו אפי' מותר לקיימו ואין לומר דלהכי שרי לפי שאין תופסי' דמיהן ול"ש רוצה בקיומו אלא באיה"נ שתופסין דמיהן ולא באיה"נ שאין תופסין דמיהן [והטעם לחלק יבואר בסמוך בס"ד] ולהכי פריך שפיר אפיי לקיים נמי שרי דנהי דכה"כ אסור בהנאה מ"מ אין תופס דמיו דא"כ איך מייתי ראי' מתחילה מכלאי' ליי"נ א"ו בכלאי זרעים מיירי דשייך רוצה בקיומו היכא דאסור לקיים אפי' אינו אסובה"נ וכיון שי"ל דמייתי ראי' מכלאי זרעים שאינן איה"נ שוב אמרי' דדוקא בכלאי זרעי' מיירי דמותרי' בהנאה ולהכי פריך אפי' לקיים נמי שרי אבל בכה"כ ל"ק כלל דבאיה"נ אסור רוצה בקיומו אפי' מותר לקיים

ואפי' באותן שאין תופסין דמיהן עיין בפנים ותראה שכן הוא וא"כ אדרבה מסקנת תוס' הוא דבכל איה"נ שייך רוצה בקיומו אפי' אין תופסין דמיהן ואפי' מותר לקיימן ואין כאן סתירה רק שפה אחת ודברים אחדים:

אמנם לפי' מהר"מ לובלין דתוס' נשארו בסברא זו דאפי' נאמר רוצה בקיומו אסור באיה"נ אפי' באותן שמותר לקיימן היינו רק באותן שתופסין דמיהן אבל כה"כ שאינו תופס דמיו ודאי מותר רוצה בקיומו אף שהוא איה"נ לרבנן דמותר לקיים אלא דא"כ גם אי מיירי בכה"כ ג"כ מייתי ראי' רק משום דרוצה בקיומו אסור משום דאסור לקיים וכר"ע אבל לרבנן קשי' אפי' קיומי שפיר דמי וכדפריך וראי' זו א"ש גם אי מיירי בכלאי זרעי' ואי מיירי בכלאי זרעים עכ"ח מיירי בא"י ואי"כ אין ראי' מכאן דכלאי' נוהג בשל נכרי' ע"ש ולפ"ז שפיר יש סתירה דכאן העלה תוס' דאפי' בכה"כ ל"ש רוצה בקיומו וכ"ש בב"ח:

מיהו באמת גם לפי' מהר"מ לובלין נראה דתוס' נאדו מסברא זו וכך הם המשך דברי התוס' דאין לפרש דל"ש רוצה בקיומו רק באיה"נ וא"כ עכ"ח בכה"כ מיירי דא"כ מ"פ לרבנן אפי' קיומו ש"ד ואין לומר דהוי ס"ל דבאיה"נ שאין תופסין דמיהן ל"ש רוצה בקיומו דא"כ היכי מייתי ראי' מתחילה וכו' א"ו סברא זו ליתא אלא דבכ"כ דאסור בהנאה אפי' לרבנן שייך רוצה בקיומו אעפ"י שאינו תופס דמים ועכ"ח הכא דבכלאי זרעים מיירי ושייך רוצה בקיומו אפי' אינו אסור בהנאה אם אסור לקיים וכיון שכן עכ"ח מיירי בא"י וא"כ אין ראי' דכלאי' נוהג בשל נכרי' וה"נ משמע לשון התוס' דאי לא נאדו מסברא זו דהיכא דאינו תופס דמיו ל"ש רב"ק אפי' באיה"נ א"כ נוכל לומר דבכה"כ מיירי אלא שאין אי' רב"ק משום איה"נ אלא משום דמקיים אסור לרע"ק ופריך שפיר לרבנן אפי' קיומו נמי שפיר דמי ולא הו"ל לתוס' לסיים א"ו בכלאי זרעי' מיירי וכן משמע מדמייתי עלה קרא דשדך לא תזרע כלאי' אלא הכי הו"ל לסיים א"ו לאו משום איה"נ מייתי ראי' דהא משום איה"נ ל"ש רב"ק כיון שאינו תופס דמיו אלא מדאסור לקיים א"כ רב"ק נמי אסור ואי משום שרצו לסיים דאינו מוכח מכאן דכלאי' נוהג בשל נכרי' דיש לדחות דבא"י מיירי ואי דאם מיירי דבכלאי זרעים עכ"ח בא"י מיירי משא"כ אי מיירי בכה"כ אין הכרח דמיירי בא"י ז"א דה"א א"נ נימא דמיירי בכלאי זרעים מ"מ זה גופא אינו הכרח דהא י"ל נמי דבכה"כ מיירי א"ו דתוס' הכריחו דעכ"ח בכלאי זרעי' ולא בכה"כ דא"כ מ"פ לרבנן קיומי נמי ש"ד וא"כ עכ"ח דחי תוס' ונאדו מסברא זו דהיכא דאינו תופס דמיו ל"ש גם באיה"נ רוצה בקיומו אלא ס"ל דגם בכה"כ אפי' מותר

לקיים ואפי' אינו תופס דמיו מ"מ כיון שאסור בהנאה שייך רוצה בקיומו וא"כ בב"ח נמי דכוותי' וכמש"ל ואין כאן סתירה רק בנין:

ואמנם גוף הדבר תמוה בסברא כמ"ש בחי' חת"ס הנ"ל בשלמא באיה"נ שמצוה לבערו מן העולם כע"ז וחמץ בפסח שייך לומר דרוצה בקיומו אסור אבל בדבר שאין מצוה לבערו ואפי' כלאי' לרבנן דהמקיים אינו לוקה מהיכי תיתי לאסור רב"ק ע"ש, ואמנם מ"ש תוס' כאן בס"ד דמייתי ראי' מכה"כ דאיסורי בהנאה ליי"נ דאסור בהנאה לק"מ למ"ש חי' רמב"ן וריטב"א בר"פ דבעי למימר הואיל ויי"נ אסור בהנאה שכרו נמי אסור כיון שיין נסך גורם הנאה זו אסור אלא שדחה והרי ערלה וכו' ותנן מכרן וקידש בדמיהן מקדושת אעפ"י שאיה"נ גורם זו מ"מ הדמים מותרי' בדיעבד ע"ש ומינה כמו דהתם אסור למכור איה"נ כדי לגרום לו הנאה ה"נ אסור להשתכר באיה"נ לפי שאיה"נ גורם לו הנאה ורוצה בקיומו אסור לפי שאיה"נ גורם לו הנאה ונהי דלא קנסו שיהי' שכרו אסור בדיעבד רק במחמרי' וי"נ כדאמרי' לעיל מ"מ לכתחילה אסור גם בכה"כ ואפ"ה למעוטי תפלה עוקרי' לכתחילה ה"נ בי"נ למעוטי תפלה שרי:

ואין להקשות לסברת תוס' א"כ אמאי צ"ל סברוה הא מני ר"ע הוא דאמר המקיים כלאי' לוקה הא אפי' מקיים מותר מ"מ אסור רוצה בקיומו משום דאיה"נ גורם לו הנאה ה"א די"ל דמשו"ה סברוה דרע"ק הוא דלדידי' שפיר הוי למעוטי תפלה כיון דאסור לקיים אבל לרבנן דמותר לקיים אין כאן מיעוטא תפלה והארכתי בזה בחידושי **(ח"ג סי' ל"ח)** והא דכתב תוס' ד"ה סברוה פי' אפי' לרע"ק וכ"ש לרבנן היינו לפי האמת דבכלאי זרעים מיירי ואין כאן אי' רב"ק לרבנן ולדידהו עוקרי' בלאו ה"ט דמיעוטא תפלה אלא אפי' לרע"ק דאיכא אי' רב"ק נמי שרי משום מיעוטא תפלה אבל לפ"מ דסברו תוס' השתא האי סברוה הא מני ר"ע ה"ד כר"ע דלדידי' שייך למעוטי תפלה אבל לא כרבנן דלדידהו ליכא למעוטי תפלה וא"ש:

ובזה א"ש מ"ש תוס' וא"ל דלהכי שרי לפי שאין תופסין דמיהן והוא פלא דמה ענין אין תופסין דמיהן להתיר רוצה בקיומו לכתחילה ואפ"ה מוכר לעקור לכתחילה משום למעוטי תפלה ה"נ בי"נ מותר משום למעוטי תפלה עיין מהרש"א ומהרמ"ל, ולפמ"ש א"ש דמשום גרם הנאה דאיה"נ אתאי עלה י"ל עפמ"ש הר"ן בר"פ דאף דהי' ראוי לאסור שכר ערלה וכה"כ עכ"פ להשכיר עצמו מ"מ כיון דרק מדרבנן הוא וא"א לאסור גם לאחרינא משום דאינו תופס דמיו לא אסרו כלל אפי' לדידי' ע"ש, וזה סברת תוס' כיון שאינו תופס דמיו וא"א לאסור השכר בדיעבד לאחריני וגם לא לדידי' כסברת הר"ן הנ"ל אע"ג דאיכא גרם הנאה מאיה"נ לכן גם לכתחלה לא אסרו גרם הנאה דרב"ק, אמנם כ"ז

כאן אבל לעיל בקדרה שבישל בה בב"ח לשום בו דבר כגון תבואה שאין בב"ח גורם לו הנאה כלל דגם אם לא בישל בה בב"ח הי' יכול להנות הנאה זו לשום בה תבואה וכדומה רק רב"ק ע"י ד"א ול"ש טעם הנ"ל ודאי קשי' מאי אי' יש ברב"ק כיון שאין מצוה לבערו מן העולם אמאי לא יהי' רב"ק:

וסבור הייתי לומר דכל מקום שהקפידה תורה שלא יהי' דבר זה בעולם כגון בב"ח שאסרה תורה גם הבישול שלא יבא בב"ח בעולם אז רוצה בקיומו אסור שהרי רצון התורה שלא יבא לעולם והוא רב"ק בעולם נגד רצון התורה ולכן אסור אף שאין מצוה לבערו מן העולם אלא דז"א דא"כ צ"ל רע"ק הוא הא אפי' אי מקיים מותר מ"מ כיון דהזריעה אסור א"כ הקפידה תורה שלא יבא כלאים לעולם וממילא רוצה בקיומו אסור:

לכנ"ל דשאני הכא דבכלאי זרעים מיירי שמותר בהנאה וכיון דמקיים מותר א"כ כשכבר בא לעולם לא הקפידה תורה בקיומו לכן רב"ק מותר אבל בב"ח שאסבה"נ והקפידה התורה שלא יבא לעולם אמרי' שקפידת התורה שלא יהנה ממה שבא לעולם כיון שברצון התורה לא הי' בעולם ולכן אם רב"ק כדי ליהנות אסור, ובזה א"ש מ"ש דבכלאי זרעים דוקא מיירי דאי בכה"כ כיון שהזריעה אסור וגם אסבה"נ א"כ רב"ק אסור אפי' לרבנן דמקיים כלאים מותר:

לכן נ"ל לדינא דרב"ק אסור בכל איה"נ כמש"ל בדעת תוס' אבל רב"ק ע"י ד"א אינו אסור אלא בדבר שאסרה תורה לבא לעולם וגם הוא איה"נ כגון בב"ח וכה"כ אבל ערלה אעפ"י שהוא איה"נ מ"מ כיון שלא הקפידה תורה שלא יבא לעולם מותר רב"ק ע"י ד"א אבל בדבר שהקפידה תורה לאבדו מן העולם כגון כלאי זרעים דמקיים לוקה אסור רב"ק וכ"ש בע"ז וי"נ וחמץ בפסח:

ומה שהקשית בהא דקי"ל באו"ח סי' שס"ג ס"ח דלחי שעשאו מעצי אשרה כשר הא הוי רב"ק של איה"נ נלפענ"ד ליישב בהקדם ליישב קושי' פנ"י חולין דף ח' בשוחט בסכין של ע"ז דלר"נ מותר ואפי' לכתחלה והקשה פנ"י הא רב"ק של משמשי ע"ז ע"ש ולפענד"נ דרמב"ן הק' בשיטת ר"י שבתוס' דס"ב ע"ב ד"ה יאות דאם משך נכרי ע"ז וי"נ וקנו ואח"כ נותן הדמים לא הוי חליפי ע"ז וק' הא אפי' רב"ק אסור ותי' הר"ן שאני משום דישראל ניחא לי' בהכי ורב"ק אנן מחמרינן ורואין הישראל כאלו הוא מחליף ע"ש מבואר דאי' רב"ק הוא משום דאנו רואים כאלו ישראל נהנה מע"ז ומה שנהנה הנכרי הוי כאלו ישראל נהנה ולפ"ז ל"ש רב"ק אלא במקום שאם הי' הישראל נהנה כמו הנכרי הי' אסור ולפ"ז התם שגוף הנאת השחיטה מותר במשמשי ע"ז דהיינו סכין משום דקלקולו יתר על תיקונו והוי מקלקל ל"ש לאסור משום רב"ק להנאת שחיטה ולפ"ז ה"נ

כיון דמצד איה"נ ליכא שום אי' ל"ש איסור רב"ק של איה"נ ובזה אתן החותמת בדברי שלום ואמת ידידך ש"ב הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכ

שיל"ת ב' איפאלא ה' בלק תרנ"ה לפ"ק:
תהי' כגן רטוב, ורב טוב, לאחי כנפשי הרבני החו"ב כמו"ה משה נ"י בלוהם וכאל"ש בק"ק מאדע:
נועם מכתבך בא אלי בזמנו ושמחתי כי תלי"ת שלום אוהלך וכו' ועתה באתי ע"ד שאלתך אודות איש שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא אשר חבית יי"נ מצא חן בעיניו כאשר טעם המוסטער ובקש לשלוח לו אך קרוב לודאי דלשתי' קבעי' לי' לכן אתה נבוך אם מותר לשלוח לו ושאלת חכם חצי תשובה הבאת דברי המחבר ורמ"א וש"ך ודג"מ ביו"ד סי' קנ"א ומל"מ פ"ד ממלוה וכל דבריך נכונים:
אבל מ"ש להוכיח דע"כ במומר ליכא חיוב להפרישו מאי' דאל"כ הי' אסור אפי' למכור לו יין כשר אם מחלל שבת בפרהסיא דהוי כמומר לכה"ת ואוסר יין במגעו וישתה על ידינו, אינו ראי' דהא דאוסר יין במגעו אינו כמו מגעו עכו"ם דהאי משום חתנות ומשום לתא דע"ז דהא מותר להתחתן בבנותיו אם הם כשרות ואינו עע"ז אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עע"ז וכן מבואר בחת"ס יו"ד סי' ק"ך וכמדומני שכן ראיתי בב"י בשם תשובת רשב"א ולא מצאתי כעת וא"כ לדידי' ל"ש למקנסי' שלא ישתה היין שנוגע כל זמן שעומד במרדו ומחלל שבת בפרהסיא דלא יציית לנו וא"כ לא אסרוהו כלל לדידי' רק אחר שחזר בתשובה אפשר שאסרוהו ואינו שותה אי' כלל ועכ"פ אין מצווין להפרישו מזה ואולי בלאה"נ ל"ש האי' רק לישראלים אחרים דקנסוהו שיבדלו ממנו משא"כ לדידי' ל"ש זה אפי' אחר שחזר בתשו':
וגם מה שרצית לדמות הא דיש יינות מיינות שונים למ"ש תוס' ע"ז י"ד ע"ב ד"ה מקום שהקשו מ"ש מקום שנהגו שלא למכור משום חשש רביעה ועובר אלפ"ע דאסור אפי' אית לי' בהמה לדידי' ומ"ש מלעיל וי"ו גבי תקרובות דאי אית לי' בהמה לדידי' שרי ללישנא דלפ"ע ותי' דשאני רביעה שמתאוה לכל בהמה ובהמה ע"ש וה"נ אף שיוכל לקנות יי"נ מנכרי מ"מ יתאוה לזה, לא כיוונת יפה דשאני רביעה שהוא מתאוה לכל בהמה ובהמה תאוה מיוחדת וא"כ ירביע שניהם דידי' ואותו שקנה ושפיר עובר על לפ"ע דהוי כמו קאי בתרי עברי דנהרא שאם לא ימכור לו לא יעבור רק פ"א וע"י שימכור

לו ירביע עוד פ"א אבל בתקרובות נהי דאפשר דבהמה שמוכר לו הוא משובחת ויקריב אותה לע"ז לאו דידי' מ"מ מה נפ"מ סוף סוף לא יקריב רק פ"א ולא יעבור רק פ"א ומשו"ה ליכא לפ"ע וה"נ כאן נהי שהיין שמוכר לו משובח מאותו שקונה מנכרי מ"מ אם ישתה יי"נ זה שהישראל מוכר לו לא ישתה יין שקנה מנכרי ולא יעבור רק פ"א וליכא משום לפ"ע ועיין בריטב"א ע"ז וי"ו ע"ב ד"ה ת"ל:

ועתה נבא לבאר, כתב הרמ"א ביו"ד סי' קנ"א י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במק"א אבל אם יכולין לקנות במק"א מותר למכור להם כל דבר והוא מהמרדכי רפ"ק דע"ז רמז תשצ"ה ויש מחמירי' וכו' והוא מר"ן פ"ק דע"ז ד"ו ותוס' ורא"ש והג"ה רפ"ק דשבת על הרא"ש שם וק' והיכא קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפ"ע וא"ל דהכא מיירי בכה"ג דאפי' לא הי' נותנו בידו הי' יכול ליטלו וכו' דמ"מ אי' דרבנן איכא דאפי' קאו"נ ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו ע"ש:

ואני תמה למ"ש דג"מ שם בדעת הש"ך דדוקא בקטן או גדול העובר בשוגג מצוה להפרישו אבל גדול במזיד אינו מצוה להפרישו ע"ש ולפמ"ש הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו שהשוגג הי' לו לבדוק ולדקדק ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא הי' בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בדו"ח ואח"כ יעשה צריך כפרה אבל זה מה לו לעשות וכו' א"כ מה כ"ש הוא זה דלמא דוקא קטן מצוה להפרישו לפי שאינו עושה אי' כלל דמה לו לעשות ואונס הוא כמו דאמרינן פיתוי קטנה אנוס הוא אבל בגדול אפי' בשוגג אינו מצוה להפרישו משום שהי' לו לבדוק ולדקדק ופושע הוא וכמ"ש תוס' שבת ד' ע"א ובכמה דוכתי דהיכא דפשע לא אמרי' חטא בשביל שיזכה חבירך, ונראה דהכ"ש הוא ע"ד זה דריטב"א בע"ז וי"ו ע"ב כתב ולא עוד אלא שאנו מחויבים למחות בידו דכל ישראל ערבים זה לזה ע"ש שאסור להם לגרום להם לעשות שום אי' וכו' ועיין תוס' ברכות מ"ח ד"ה עד דגדול שהוא בר חיוב בהמ"ז מה"ת יוכל להוציא אחרים אפי' לא אכל כלל משום דכל ישראל ערבים זה לזה אבל קטן שאינו בר חיוב מה"ת כלל א"י להוציא אא"כ אכל הגדול רק שיעורא דרבנן ע"ש ולפ"ז יש להבין כיון דלריטב"א הנ"ל הא דמצווין להפרישו הוא רק מטעם ערבות א"כ קטן או"נ אמאי מצווין להפרישו כלל הא אינו בכלל ערבות כתוס' הנ"ל וצריך התבוננות, אך ז"א דכבר כתב דג"מ או"ח סי' ער"א עמ"ש האשר"י ברכות כ' דאשה שאינה מחוייבת בבהמ"ז מה"ת אינה מוציאה אחרים יי"ח משום דאינה בכלל ערבות דדוקא היא אינה עריבה בעד אחרים אבל האנשים הם ערבים גם בעד נשים ע"ש ולפ"ז גם בקטן י"ל כן שהוא אינו ערב בעד גדולים ולהכי א"י להוציאם אבל הגדולים שפיר

ערבים בשביל קטנים ומשו"ה מצווין להפרישם, ולפ"ז היינו כ"ש דכ' הרא"ש דאפי' קטן או"נ ב"ד מצויין להפרישו ואעפ"י שהקטן אינו בכלל ערבות מ"מ אנו ערבים בעדו כ"ש גדול שהוא ערב בעד אחרים שאחרים ערבים בעדו שלא יסייעו לו וא"ש:

אמנם לבבי לא כן ידמה כהבנת דג"מ דאשה אינה בכלל ערבות אלא דכוונת הרא"ש ותוס' ברכות הנ"ל הוא עפמ"ש הר"ן בר"ה כ"ט שלהי פ"ב כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבים זה בזה במצות וכיון שלא יצא חבירו כמי שלא יצא הוא דמי ע"ש וזה כוונת תוס' ורא"ש כיון דאשה וקטן אינם מחויבים בבהמ"ז מה"ת א"כ אפי' הם בכלל ערבות א"י להוציא אחרים דל"ל דהוי כאלו לא ברכו הם דמה בכך הא הם א"צ לברך ולהכי א"י להוציא אחרים המחויבים מה"ת ידי חובתם אלא המחויבי' מדרבנן יכולים להוציא אם גם הם מחויבי' מדרבנן ואפי' אין כאן ערבות משום דהם אמרו והם אמרו ומעתה ודאי א"ש הא דקטן או"נ מצווין להפרישו כיון דהם בכלל ערבות א"כ אם הקטן עושה עבירה הוי כאלו עשה הוא עבירה זו וא"ש כ"ש דהרא"ש ומה קטן שאינו חייב במצות כגדול אם עושה עבירה הוי כאלו הוא עבר עבירה כ"ש בגדול שהוא כך שלא יסייע לו, ומה מתוק מדבש לשון הגמ' ביבמות קי"ד לא תאכלום כי שקץ הם לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים דאם אינו מפרישו או ספי לי' בידים הוי כאלו אכל הוא בעצמו:

ויש להביא ראי' לזה מהא דאמרי' ביבמות פ"ח ע"ב מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בע"כ ופירש"י מנין שאם לא רצה להתקדש מן הטומאה ונשים פסולות דפנו הכהו וקדשו בע"כ ע"ש וקשי' לי הא בנזיר כ"ג שנינו האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין וכו' רי"א אם אינה סופגת את המ' תספוג מכות מרדות וכתבו תוס' שם כ' ע"ב ד"ה רי"א מדרבנן שנתכוונה לאי' במזיד ובפ"ב דמכות כ"ב מכות מ' מה"ת אבל מכות מרדות בלי מנין אלא מכין עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו ומספקא לר' דהכא שלוקה על שעברה דשמא דוקא מ' ותו לא דדוקא כשאינה רוצה לקיים אותה מצוה מכין אותו בלי מספר אבל הכא שכבר עברה למה תלקי יותר מדאורייתא וכו' ומבואר מזה דלהפרישו מעבירה מכין אותו עד שיקבל שלא לעשות או עד שתצא נפשו ועיין פר"ח או"ח סי' תע"א אות ב' שהביא שכן דעת הר"ן בכתובות פ"ד ע"ש ולא מצאתי בר"ן [ע"ש אהא דאמרי' בכתובות מ"ה מוציא ש"ר ולא בעל לוקה מכת מרדות] וכן משמע ברש"י חולין ק"י ע"ב ד"ה כפתוהו שכתב בד"א דמ' ותו לא במל"ת שכבר נעשית העבירה וכו' ומשמע דלהפרישו מעבירה הוי כמו מ"ע דמכין אותו עד שתצא נפשו ולפ"ז ל"ל קרא וקדשתו בע"כ דדפנו הא בכל מל"ת מכין אותו עד שתצא נפשו להפרישו שלא יעבור ולפי האמור

א"ש דהא דמצוין להפרישו היינו משום ערבות ואם חבירו עובר הוי כאלו עבר הוא וא"כ כ"ז בעבירה שהוא בר חיובא אבל במצות כהונה דישראל לאו בר חיובא באותן עבירות ול"ש למימר דהוי כאלו עבר הוא סד"א דא"צ להפרישו ולהכי צריך קרא וקדשתו שתו אפי' בע"כ דפנו:

ובהכי נתישב לי מה שהק' הגאון המנוח מו"ה דוד ליב זצ"ל על הרא"ש הנ"ל שכתב מ"מ מדרבנן צריך להפרישו הא אפי' מדאו' צריך להפרישו כדמוכח יבמות פ"ח גבי דפנו וא"כ נילוף מיני' בכל התורה ואי כתי' הגמ' שם איסור כהונה שאני זה שייך לגבי כהנים עצמן כמו לענין ליספי לי' בידים יבמות קי"ד דקאמר ואי אשמועינן טומאת כהנים משום דריבה בהם מצות יתירות לכן ריבה בהם ג"כ שאסור לטמאות כהנים קטנים אבל לענין שיהי' חיובא רמי' על אחרים להפרישם מאי ל"ש ה"ט דהאי מצוה של ישראלים הוא ועיין ביו"ד סי' שע"ג ולפי האמור י"ל עפמ"ש בית מאיר אה"ע סי' ה' ס"ד דל"ש גבי אמירה לנכרי בשבת לעשות מלאכה משום יש שליחות לגוי לחומרא משום דמ"מ גופו של ישראל נח והוי כמצות שבגוף דל"ש בי' שליחות ע"ש, ולפ"ז ממנ"פ אי ל"ש גבי מצות כהונה להפרישו משום ערבות דהוי כאלו עשה הוא משום דהוא לאו בר חיובא א"כ חידוש הוא שם שחידשה תורה ולא ילפי' מיני' בעלמא ואי אמרי' דהוי כאלו הי' הוא כהן ועשה עבירה א"כ נוכל לומר דדוקא בדבר דשייך בו שליחות ומשכחת לה שאם אחרים עושי' הוי כאלו עשה הוא אבל בשבת דל"ש שליחות ואם אחרים עושי' לא הוי כאלו עשה הוא שפיר אינו מחויב עליו להפרישו מה"ת רק מדרבנן ושפיר כתב הרא"ש והא דכתב הרא"ש דאפילו קטן או"נ ב"ד מצווין להפרישו היינו משום דגבי אכילה נמי ל"ש שליחות כדאמרי' בקידושין מ"ג שלא מצינו בכה"ת כולה זה נהנה וזה מתחייב ומ"מ צריך להפרישו מדרבנן אף דל"ש לומר מה"ת דהוי כאלו עשה הוא כ"ש גדול שלא יסייע לו אפי' גבי שבת דל"ש שליחות מדרבנן וא"ש:

ובזה ניחא מה שהתפלא על משובב נתיבות סי' ג' שכתב דרק בנערה מאורסה ניתן להצילו בנפשו אבל בשאר עבירות מי שחפץ לאכול נבלות וטרפות אפי' הב"ד אינם רשאים להציל בנפשו ודוקא במ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו אבל להפריש מן העבירה לא שהוא נגד תוס' וכן הנ"ל, ולפי האמור י"ל דוקא באכילת נבלות וטרפות שהוא משום הנאה ולא מצינו זה נהנה וזה מתחייב כנ"ל ולא הוי כאלו עבר הוא בזה ס"ל דלא ניתן להצילו בנפשו להפרישו ודומי' דהכי בנערה מאורסה דשייך ג"כ לא מצינו זה נהנה וכו' כדאמרי' בקידושין הנ"ל ואפ"ה אמרי' דניתן להצילו בנפשו אבל בשאר עבירות דאפשר לומר דהוי כאלו עשה הוא י"ל דמודה דניתן להצילו בנפשו ולק"מ וברוצח נמי א"ש

דצריך קרא בסנהדרין ע"ג דניתן להצילו בנפשו דאל"כ הוי אמרי' נהי דהוי כאלו רצח הוא מ"מ א"צ להפרישו ולהצילו בנפשו דמאי חזית דדמא דהאי סומק טפי דלמא דמא דהאי סומק טפי וכדאמרי' שם ע"ד ולהכי צריך קרא וא"ש:

מיהו בלאה"נ נ"ל דל"ק הא לא ניתן להצילו בנפשו רק ברוצח ונערה מאורסה ואין עושי' כן בכל עבירות חדא דאף דקי"ל ביכול להצילו באחד מאבריו נהרג עליו כדאמרי' בסנהדרין ע"ד היינו בודאי יכול להצילו בא' מאבריו אבל אם אפשר שלא יוכל להצילו בא' מאבריו מותר להרגו כדי להצילו בנפשו ולהפרישו משא"כ בשאר עבירות אפי' אינו ודאי שיוכל להפרישו ע"י הכאות מ"מ אינו רשאי להרגו כדי להפרישו מעבירה רק צריך לכופו ע"י שמכין אותו עד שתצא נפשו:

ושנית נ"ל עפמ"ש הרמב"ם פ"ב מגירושין ה"כ לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו ע"ש [ופלא על חת"ס אה"ע ח"ב סי' ל"ח שנשתמש בדברי הרמב"ם לענין כפיית מומר לגרש והרי הרמב"ם התנה שהוא רוצה להיות מישראל וכו' וז"א במומר] ולפ"ז י"ל דברוצח ונערה המאורסה מותר להרגו כדי להפרישו מעבירות אלו אבל בשאר עבירות אסור להרגו כדי להפרישו אלא מכין אותו כדי להתיש יצרו ואם אין יצרו ניתש ע"י הכאות ע"כ אינו רוצה להיות מישראל ולקיים המצות ולפרוש מן העבירות לכן אין בכך כלום אם תצא נפשו:

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דאין הפי' עד שתצא נפשו עד שימות דא"כ הול"ל עד שימות אלא עד שתצא נפשו פי' תאותו וקורת רוחו לעבירה או שלא לעשות מצוה כמ"ש רש"י חולין ק"ך ד"ה לרבות אם יש את נפשכם שהוא לשון תאוה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו ועיין שמ"ק כתובות פ"ו ד"ה לדידך שכתב ובכ"מ שאמרו מכין אותו עד שתצא נפשו ר"ל שאין שם שיעור ידוע אלא שיחלישו כחו והוא כמ"ש אלא דמלשון התוספתא עד שיקבל עליו או עד שתצא נפשו קצת לא משמע כן:

ועוד נלפענ"ד דז"ל התוספתא ספ"ג דמכות מכות תורה מ' חסר אחת אומדי' אותו אם יש לו ללקות לוקה ואם לאו אינו לוקה מכות מרדות אינו כן אלא מכין אותו עד שיקבל עליו או עד שתצא נפשו ע"ש ומשמע לי דה"פ דבמכות של תורה אומדי' אותו שאם ימות מחמת המכות אינו לוקה אבל מכות מרדות בין שהוא ט"ל הכאות אלא שאינם חזקי' כשל תורה בין שהוא י"ג ושליש עיין שושנת העמקים כלל ט' ופר"ח או"ח סי' תע"א וסי' תצ"ו בין שהוא בלי מנין כמ"ש תוס' נזיר כ' ד"ה רי"א רק לפי ראות עיני ב"ד עיין פר"ח סי' תע"א הנ"ל אין אומדין אותו אלא מכין אותו כשיעור הזה אפי' תצא נפשו

אבל אם אינו רוצה לקיים בשיעור זה ולא יצא נפשו שוב אין מכין אותו עד שימות וא"כ אין זה ענין כלל לניתן להצילו בנפשו:

ובזה נכון גם דברי הרמב"ם פ"ו מחמץ הי"ב שכתב ומי שאכל מצה בע"פ מכין אותו מכות מרדות עד שתצא נפשו והוא דבר שאין לו שחר כלל שלאחר שכבר עבר שיהא מכין אותו עד שתצא נפשו שהוא הריגה ממש וכי חייב הריגה על שעבר על אי' דרבנן ולפי האמור א"ש דמכין אותו מ' או י"ג או לפי ראות עיני הדיין בלי אומד אפי' אם תצא נפשו אבל לא שמכה אותו עד שתצא נפשו דוקא:

מיהא ראי' הנ"ל יש לדחות עפמ"ש במק"א ליישב לשיטות הנ"ל דכדי להפרישן שלא יעבור על ל"ת מיכן ולהבא נמי מכין אותו עד שתצא נפשו וכן הוא דעת חי' הר"ן חולין קל"ב א"כ אמאי קאמר בד"א במל"ת אבל במ"ע כגון וכו' הא קודם שעבר גם במל"ת מכין אותו עד שתצא נפשו ואחר שעבר גם במ"ע אם א"א שוב לקיים נמי לא מלקי' לי' רק מ' חסר אחת ותו לא כמ"ש חי' ר"ן שם והיינו מכות מרדות מדרבנן וחי' הר"ן שם כתב דהוא לאו דוקא. ולפענ"ד נראה דנקט אבל במ"ע וכו' משום דהא מילתא דפסיקא אבל בל"ת יש חילוק דעיין רש"י חולין קל"ב ע"ב ד"ה והתניא בד"א דתו לא משמתי' לי' במל"ת דאית בי' מיתה או כרת דקלב"מ והוא תמוה הא הך בד"א לא קאי בתוספתא דמכות הנ"ל על שמתא דוקא ולא דוקא במל"ת שיש בה מיתה או כרת, לכן נ"ל דבחי' רמב"ן שבת ד' כתב לתרץ קושי' תוס' שם דמשו"ה בהדביק פת בתנור בשוגג לא אמרי' חטא בשביל שיזכה חבריך דלאו אי' הוא שאפשר לו להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן ע"ש ולפ"ז אני אומר דאם רוצה לעבור עבירה שאין בה לא כרת ולא מיתה ולא מלקות א"כ אם יעבור ישאר באיסורו כמו אם עובר על מ"ע שלא כתבה תורה עונש ע"ז ונשאר באיסורו ולכן מכין אותו להפרישו שלא יעבור אבל בל"ת שיש בו עונש מפורש בתורה אחר שעבר אין מכין אותו עד שתצא נפשו שלא יעבור כי אם יעבור ויעשו לו כעונש המפורש בתורה סר עונו וחטאתו תכופר לגמרי וכיון שלקה הרי הוא כאחיך משא"כ אם מכין אותו עד שתצא נפשו נהי שלא עבר מ"מ אינו מכופר עונו על שביקש לעבור, והיינו קלב"מ שעונש החמור מכפר גם על עבירה הקלה אבל עונש הקל אינו מכפר על עבירה החמורה ולהכי נקט מ"ע דהוא מילתא דפסיקא דלעולם מכין אותו עד שתצא נפשו ואף דאיכא נמי מ"ע שיש בה עונש כרת כגון פסח ומילה מ"מ רוב מ"ע אינו כן ואדרבה א"ש לשון כגון דנקט דדוקא כמו סוכה ולולב וציצית הדין כן לאפוקי פסח ומילה וא"ש:

אבל יותר נראה לפמ"ש השמ"ק בכתובות פ"ו אהא דפריך לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אי אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי א"ל תנינא בד"א במל"ת אבל במ"ע וכו' מכין אותו וכו' וכתב שמ"ק בשם רמב"ן ובמצות פרעון חובו עד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו ונחתי' לנכסי' ולפ"ז תקשי בלולב וסוכה וציצית ותפילין נמי עד שאתה כופהו בגופו במכות כופהו ותן לולב בידו והושיבהו בסוכה והנח עליו תפילין וכדומה, אך ז"א דאפי' אי מצות א"צ כוונה מ"מ אם יש היפך כוונה ודאי אינו יי"ח וא"כ כל זמן שאינו רוצה לקיים אפי' נעטפהו בציצית ונכתירהו בתפילין וכדומה לא קיים המצוה לכן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, וכ"ז במ"ע אבל במל"ת אין מכין אותו עד שיאמר רוצה אני אלא אם יכול לחטוף ממנו האי' שלא יאכלנו ויפרישנו מן העבירה שלא בהכאה עושה וכלשון הרמב"ם פ"י מכלאים הכ"ט הרואה כלאים של תורה על חבירו אפי' הי' מהלך בשוק קופץ לו וקרעו עליו מיד ע"ש ולהכי נקט אבל במ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו שיאמר רוצה אני אבל במל"ת אם יכול להפרישו בעכ"ח בלא הכאה אפי' אינו רוצה אין מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ולפ"ז שפיר צריך קרא דדפנו דמכין אותו עד שיאמר רוצה אני לפרוש מן טומאה ונשים פסולות אפי' אפשר להפרישו בע"כ בלי שיאמר רוצה אני וכן משמע לשון רש"י שאם לא רצה כהן להתקדש מן טומאה וכו' דפנו הכהן וקדשו בע"כ ואף דקרא דוקדשתו הוי מ"ע ובמ"ע ודאי כופין אותו עד שיאמר רוצה אני מ"מ הו"א דקרא וקדשתו קאי על אחרים שיקדשוהו וינהגו בו קדושה אבל עלי' דידי' ליכא עשה רק ל"ת וא"צ לומר רוצה אני קמ"ל דגם בדידי' איכא עשה שינהג קדושה בעצמו וצריכין לכופו עד שיאמר רוצה אני ועיין ברמב"ם פ"ד ופ"ה מכלי מקדש:

ואמנם אף דסיעתא ליכא מ"מ הדבר מפורש יוצא מפי הריטב"א הנ"ל דהא דמצווין להפרישו הוא מטעם ערבות ולפ"ז נ"ל דבאי' דרבנן אינו מצווה להפרישו כלל דבדרבנן ל"ש ערבות כלל ולא מיבעי' לשיטת רמב"ן וסיעתו דליכא באי' דרבנן לאו דלא תסור ועשה דעל פי הדבר ודאי לא קבלו ערבות על מצוה דרבנן שהרי מבואר בירושלמי סוטה פ"ז ה"ד דקבל ערבות על כל התורה בכלל ועל כל מצוה ומצוה בפרט וכיון דעל מצוה דרבנן ע"כ לא קבלו בפרט א"כ גם בכלל לא קבלו אלא אפי' לדעת הרמב"ם בס' המצות דכל אי' דרבנן הוא בלאו דלא תסור מה"ת ושפיר י"ל דקבלו מרבות על לאו דלא תסור בכלל ובפרט מ"מ הרי קי"ל בחו"מ סי' קל"א סי"ג מי שלא פי' קצב הדבר שהוא ערב כגון שאומר כל מה שתתן לו אני ערב וכו' להרמב"ם אין זה הערב חייב כלום וא"כ מצוה דרבנן הוי דבר שאין לו קצבה ול"ש בי' ערבות ושוב מצאתי בצל"ח ברכות מ"ח שכתב כן וב"ה שכיונתי לדעת הגדול, אף מה שהביא שם ראי' מתוס' סוטה ל"ז ד"ה אמר

ר' משרשי' דמשמע שרק על תרי"ג מצות קבלו ערבות והרי מצות דרבנן אינן נכללים בתרי"ג ע"ש לפענ"ד אינה ראי' רק לדעת הרמב"ן הנ"ל אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל אין זה ראי' דכיון דקבלו ערבות על לאו דלא תסור שהוא בכלל תרי"ג ממילא קבלו ערבות על מצות דרבנן:

ואמנם גם לדעת המחבר בסי' קל"א דלא קי"ל כהרמב"ם ועיין פרישה שם שכתב דבדין זה גם החולקי' בסי' ס' ס"ב מודו דאינו חייב כיון דגוף הערבות הוי אסמכתא וגם דבר שאין לו קצבה ועיין ש"ך שם שחולק אבל נ"ל נהי דיכול לחייב עצמו בערבות על דבר שאין לו קצבה מ"מ אין הערב מתחייב אלא לאחר שילוה אבל קודם שילוה יכול לחזור בו וכן כתב קצו"ח סי' ס' סק"ב וא"כ לא פעל כלום בקבלת ערבות על מצוות דרבנן שהרי יכולי' לחזור קודם שיתקנו מהערבות וכריתות הבריתות הי' כדי שלא יהיו יכולי' לחזור עיין סוטה ל"ז ושבת פ"ח בתוס' וממילא דלא הי' כריתות בריתות וערבות על מצות ואיסורי דרבנן:

ופמ"ג או"ח סי' קס"ז במש"ז סקי"ז העלה דבדבר שאינו מפורש בתורה ל"ש ערבות אבל במידי דרבנן שייך ערבות דלאו דלא תסור מפורש בתורה והיינו להרמב"ם והביא ראי' מהא דיו"ד סי' רט"ל ס"ו דאין שבועה חל על אי' דרבנן כיון דאיכא לאו דלא תסור אבל על ח"ש שהוא מריבויי דכל חייל שבועה וע"ש בש"ך סק"כ בשם מהרלב"ח, ואני תמה דאיך אפשר לומר דלאו דלא תסור מפורש בתורה וקבלו ערבות והרי הרמב"ן וסייעתו חולקין וס"ל דליכא לאו דלא תסור במידי דרבנן וא"כ אפילו לדעת הרמב"ם דאיכא לאו דלא תסור במידי דרבנן מ"מ אינו מפורש בתורה ועיין תוס' ב"מ ט"ו ע"ב ד"ה ונתן ואינו אלא מדרש חכמים דקאי נמי אמידי דרבנן ואין כאן ערבות ושאני לענין חלות שבועה דח"ש לא הוי אלא אי' בעלמא כמ"ש תוס' שבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי' משא"כ במידי דרבנן דאיכא לאו גמור דלא תסור לדעת הרמב"ם והרי מושבע ועומד דהא השביעם משה ע"ד וע"ד המקום כדאמרי' בשבועות כ"ט משא"כ בערבות דל"ש שקבלו על דעת משה וע"ד המקום שפיר י"ל דלא קבלו ערבות במידי דרבנן כיון דאינו מפורש דלא תסור קאי נמי אדרבנן:

שוב מצאתי בברכי יוסף או"ח סי' קכ"ד הביא חבל נביאים דס"ל דבדרבנן ליכא ערבות ודעת החולקים והביא ראי' דגם בדרבנן איכא ערבות מהאי דר"ה כ"ט כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וכו' ופירש"י אעפ"י שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבים זה בזה למצות חוץ מברכת הלחם וכו' שאין חובה וכו' ובזו אין כאן ערבות וכו' והרי כל הברכות מדבריהם ואפ"ה שייך בי' ערבות ע"ש. ולפענ"ד אינו ראי'

דודאי בדרבנן ליכא ערבות ומ"מ מוציא משום דהם אמרו והם אמרו כמש"ל וכן כתב ברכי יוסף שם בשם זרע אברהם אלא דא"כ מה חילוק יש בין ברכת הנהנין לברכת המצוה לזה התחכם רש"י דברכת המצות אלו הי' דאו' הי' מוציא משום ערבות ולכן כעין דאו' תיקון בדרבנן נמי מוציא אף דליכא ערבות אבל ברכת הנהנין אפי' הי' דאו' לא הי' מוציא דל"ש בי' ערבות לכן גם בדרבנן אינו מוציא:

כללו של דבר דעת תורה ודעתי נוטה דבדרבנן ליכא ערבות ואין מצוה להפרישו וא"כ כיון דהרא"ש לא למד דאסור לסייע לו אלא מכ"ש דלהפרישו וא"כ באי' מגע עכו"ם דרבנן דא"צ להפרישו גם במסייע אין אי':

אלא דבגיטין דף ס"א קתני דאשת חבר לא תבור ולא תטחן עם אשת ע"ה משום מסייע ידי עוברי עבירה ובגמ' מוקי רבא בע"ה דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן ואפ"ה אינו מותר לסייע רק מפני דרכי שלום וע"ש ברש"י ותוס' דמוכח כל הסוגי' דאפי' באיסור דרבנן אסור לסייע ידי עוברי עבירה והוא דלא כנ"ל:

אמנם נראה דיש לתמוה על יש מחמירין שמביא רמ"א בסי' קנ"א וציין תוס' ורא"ש והג"מ פ"ק דשבת הא כתבו תוס' בע"ז נ"ה ע"ב ד"ה אבל דל"ש מסייע יע"ע אלא בשעת עבירה וכן כתב הריטב"א שם עיין עליו וכן כתב רש"י להדיא בגיטין הנ"ל ד"ה לא תבור מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת עבירה וא"כ מה ראי' יש מפוסקים הנ"ל להא דלמכור דהתם בריש שבת מסייעו בשעת עבירה שמוציא מרה"י לרה"ר ולכן אסור משא"כ בהאי דלמכור להם אינו מסייע בשעת העבירה, ונראה דריטב"א בע"ז וי"ו כתב אבל מ"מ אי תבע לי' בפירוש לאיסורא נהי דמשום לפ"ע ליכא אכתי אי' איכא במילתא משום מסייע ידי ע"ע כל שאנו גורמין לו לעשות אי' וכו' דכל ישראל ערבים זב"ז ע"ש ולפ"ז א"ש דבהאי דע"ז וגיטין הנ"ל אין אנו גורמין לו לעשות העבירה לכן אין אי' במסייע ידי ע"ע אלא בשעת עבירה אבל בהך דלמכור דאנו גורמין לו לעשות העבירה אפי' שלא בשעת עבירה אסור והא דלמד כן מדברי הפוסקים הנ"ל היינו מדכתבו דאפי' מצווה להפרישו כ"ש שלא נסייע לו מוכח דגם זה מקרי שלא בשעת עבירה דאל"כ לא הוצרכו לה"ט ואפ"ה אסור משום שאנו גורמין ומעתה הדרן לקמייתא דבאי' דרבנן כיון שאינו מצוה להפרישו לית בי' משום מסייע ידי ע"ע אם אנו גורמין לו לעשות אי' ואין אנו מסייעי' בשעת עבירה והא דבגיטין מוכח דאפי' באי' דרבנן שייך משום מסייע ידי ע"ע היינו דוקא בשעת העבירה אבל שלא בשעת עבירה מותר:

מיהו בנ"ד בלא"ה שרי לפמ"ש הש"ך שם דתוס' ורא"ש והגמ"ר פ"ק דשבת והר"ן בע"ז מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאי' וכדכתב הרא"ש וכו' משא"כ בעכו"ם וישראל

מומר שאינו חייב להפרישו וכו' ע"ש ומכותלי דבריך ניכר שהבנת כוונת הש"ך במומר שנשתמד דוקא ולכן כתבת במומר לחלל שבת בפרהסיא דדינו כעכו"ם כמבואר ביו"ד ס"ב אפשר דמודה הש"ך, אבל אין זה כוונת הש"ך אלא כונת הש"ך באופן דל"ש לפ"ע דלא קאי בתרי עברי דנהרא ויוכל לעבור העבירה גם אם אנו מפרישין אותו אז בישראל כשר אף שעתה רוצה לעבור במזיד וגם אם יפרשנו יוכל לעבור כגון אם יחטוף ממנו חתיכת נבלה וטרפה וחזיר שרוצה לאכול במזיד יש בידו חתיכה אחרת ויכול לאכלו מ"מ צריך להפרישו מעבירה ושמא יפרוש אח"כ ולא יעבור ועיין ברמב"ם פ"א מא"ב הי"ט ועיין נובי"ת אה"ע סי' י"א וכ"ש בנידון דפ"ק דשבת אעפ"י שיכול להוציא בלעדו מ"מ התם בשוגג מיירי ודאי מצוה להפרישו וכ"ש שלא יסייעו ואפי' עובר כמה פעמים בשוגג מ"מ חייב להפרישו ולפענ"ד היינו כוונת הרא"ש במ"ש כ"ש שעמדתי עליו לעיל דאפי' קטן או"נ אין הכוונה שאוכל עתה נבלה דא"כ לא הו"ל למימר נבלות לשון רבים רק נבלה לשון יחיד אלא הכוונה אפי' אוכל נבלות הרבה פעמים שא"א לנו להפרישו מ"מ כיון דקטן כשוגג דייני' לי' אם אפשר להפרישו צריך להפרישו כ"ש גדול שלא עבר עבירה מעולם ועכשיו רוצה לעבור עבירה בשוגג ויכול לעשותה בלי סיוע חבירו מ"מ כיון דמצווה להפרישו כ"ש שלא יסייע לו אבל בנכרי ו וישראל מומר שעשה כן ג"פ ועיין סי' קי"ט ועושה כן תמיד ודאי אם עושה עכשיו בשוגג או אפי' במזיד ואם יפרשוהו לא יוכל לעבור שוב ודאי מצווין להפרישו אבל אם עושה במזיד ואפי' אם יפרשוהו מ"מ יש בידו לעשות אינו חייב להפריש דלא יפעול בזה כלום דמ"מ ודאי יעבור ולפי"ז מיושב קושי' דג"מ הא אעפ"י שחטא ישראל הוא ולפמ"ש לק"מ דהא אינו פועל כלום בהפרשתו:

ומכח קושי' זו יצא לחדש בכוונת הש"ך דדוקא עובר בשוגג מצווין להפרישו אבל בישראל הרוצה לעבור במזיד אין מצווין להפרישו ולפענ"ד כמ"ש דבישראל כשר הרוצה לעבור פ"א במזיד אפי' בידו לעבור גם אחר שיפרשהו מ"מ מצווה להפרישו ואפי' במומר אם הוא עכשיו שוגג או אפי' במזיד ואין בידו לעבור אם נפרשהו מצווה להפרישו דאעפ"י שחטא ישראל הוא רק אם רוצה לעבור במזיד ואפי' נפרשהו יש בידו לעבור אז אין מצווין להפרישו:

ובהכי מיושב מה שהק' בהגהת מהרב"פ שם מגיטין נ"ג ע"ב דפריך והא מנסך דאו' הוא ולא קניס והא מאי דקניס שוגג אטו מזיד הוא להרחיקו מעבירה כמ"ש רש"י שם והרי בחולין מ"א מסקי' דמנסך לא משכחת רק בישראל מומר או בהתרו בו וקיבל התראה דאין לך מומר גדול מזה וא"כ אינו חייב כלל להפרישו מעבירה וא"כ שפיר לא קניס

ע"ש ולפמ"ש לק"מ דאדרבה כיון דאפשר למנוע אותו שלא יעשה עבירה שפיר מצווין להפרישו ופריך שפיר ומ"ש שם הלעיטהו לרשע כבר הארכתי בתשו' שאינו כן ואכ"מ [עיין לעיל סימן י"ז]:

ומה שנ"ל עוד ביישוב קושי' דג"מ וסברת הש"ך הוא עפ"י דברי הרמב"ם פ"ב מגירושין ה"כ שהבאתי לעיל וא"כ בשלמא ישראל כשר שרוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו ואם מפרישו מן העבירה הרי הוא רוצה בכך בלב ונפש וא"כ הצילו לגמרי מן העבירה לכן מצווה להפרישו אבל מומר גם אם מפרישו מעבירה מ"מ אינו שב בלבו ורוצה הוא בעבירה ולתאוה יבקש ולא עדיף ממי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה בקידושין פ"א דצריך סליחה וכפרה ועבירה הוא בידו כ"ש מומר שהוא כסיל שונה באיוולתו וא"כ אינו מצילו מן העבירה לגמרי לכן אינו מצווה להפרישו ושייך בי' הלעיטהו לרשע וא"ש:

סיומא דפסקא בנ"ד כיון שהוא מומר לשתות סתם יינם וגם מומר לחלל שבת שהוא מומר וחשוד לכל התורה כמבואר סי' קי"ט וגם מצוי' לו לקנות יי"נ מנכרים שפיר מותר למכור לו לדעת הש"ך ובפרט יש לצרף מ"ש לעיל דבאי' דרבנן אין מצווין להפרישו כלל ולית בי' משום מסייע ידי ע"ע ומכ"ש דיש לתלות שקונה לסחורה ועיין בטו"ז רס"י קנ"א דאם מסופק אי שייך לאליל או לד"א אזלינן לקולא ומדברי הריטב"א שהבאתי לעיל משמע דדוקא אי תבע לי' בפירוש לאיסורא אסור לכן שפיר מותר לשלוח לו חבית של יי"נ שביקש ממך, ומ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו והצנועים מושכין את ידיהם:

ומה שנתקשית בפסחים כ"ב דפריך והרי אמ"ה וכו' הא לכלבים שרי איך מוכח דכלבים שרי דילמא הא דנקט אמ"ה לב"נ הא קמ"ל דגם בב"נ שייך לפ"ע, הנה בהשקפה ראשונה חישבתי דאין רבותא יותר לענין לפ"ע בין נותן מכשול לפ"ע ישראל ובין נותן לפ"ע נכרי דהא לא כתי' ריעך או עמיתיך למעוטי נכרי ועיין ברמב"ן בנימוקי חומש בראשית בפסוק האשה אשר נתת עמדי אבל מצאתי לר"ן בע"ז וי"ו שכתב ולא מיבעי כוס יין לנזיר אלא אפי' אמ"ה לב"נ דלאו ישראל הוא איכא משום לפ"ע וא"כ שפיר הוי רבותא בנכרי ויפה הקשית. ואמנם לדעת השואל בתשו' מהרי"ל סי' קצ"א שפי' הא לכלבים שרי היינו לכלבים ב"נ ע"ש [ועיין מה שהארכתי בזה **([ח"ג סי' ג'])** בסוגי' שם] לק"מ דאי הוי נקט דאסור לתת לכלבים ב"נ נמי הוי מוכח דשייך לפ"ע גבי ב"נ וגם דאסור בהנאה ושפיר מוכח דמותר בהנאה ואינו אסור להושיט רק לב"נ גופא משום לפ"ע אבל לכלביו שרי דמותר בהנאה וא"ש:

ואמנם גם לפי פשוטו דהא לכלבים שרי היינו לכלבי ישראל וכמ"ש גם מהרי"ל שם נמי לק"מ דמאי דקאמר הא לכלבים שרי אינו משום דיוקא דלא נקט איסור בכלבים אלא מגופא דדינא דקאמר דאסור להושיט לב"נ משום לפ"ע שמכשיל אחרים והרי הוא גופא עושה איסור שנהנה באיה"נ ועיין תוס' פסחי' ד"ה ואמ"ה וכ"ש למ"ד אאחע"א אינו חל כלל אי' לפ"ע על אי' אמ"ה שאסור בהנאה אלא מוכח דאינו אסור רק משום לפ"ע הא לכלבים שרי דמותר בהנאה ופריך שפיר, הארכתי קצת וד' יאריך ימינו ושנותינו בנעימים. לטוב לנו כל הימים, עדי יבנה ביתו במי רמים:

כנפשך ונפש אחיך הנאמן דוש"ת בכל לב:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכא

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק שמיני תרמ"ג לפ"ק:

בין גאולה לגאולה ריוח ששון וצהלה לידינ"פ מחותני הרב הגאון וכו' כקש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האלאש יע"א ישלח ד' דברו וירפאהו ואורך ימים ישביעהו עד כי יבא שילה בב"א:

דבריו הנעימים המסולאים בפז הגיעו עדי בימי הפורים שעברו וכו' ומה שהביא במכתבו הנעים קושית תורת חיים בסנהדרין ע"א דעיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינו נעשית עיה"נ מ"ט דאמר קרא ואת כל שללה וכו' וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן וכו' והק' תורת חיים אמאי לא אתי עשה דושרפת ודחי ל"ת דלא תעשון ע"ש, ותירץ מחותני פרו"מ נ"י דבכל אזכרה ששורף עובר על לאו ולא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי ואף דפנ"י ביצה ח' הוכיח דאתי עשה ודחי תרי לאוי מנזיר מ"ח ע"ב דקאמר ד דכיון דשרי רחמנא חד לאו גבי מת מצוה מה לי חד לאו מ"ל תרי לאוי, ע"ז כתב פרו"מ דשאני התם שעובר שני לאוין במעשה אחת וברגע אחד בפעם אחת אבל בשני פעולות בזה אח"ז לא אתי חד עשה ודחי ב' לאוי וכמו"ש שעה"מ פי"ד ממ"א לחלק כן לענין הקל קל תחלה, יפה כתב מע"כ בזה [עיין בס' מרכבת המשנה ה' ע"ז]:

אלא שיש לי לדון קצת בדבר לפמ"ש הנמ"י ב"ק כ"ב בהא דאשו משום חציו אתרבאי דמעשה שהדליק את האש הוי כאלו אגמרי' אז בידים ומשו"ה מותר להדליק אש בע"ש שיהא דולק והולך בשבת ע"ש, וא"כ ה"נ משעה שהצית את האור בשללה הוי כאלו שרף כל האזכרות שבמזוזה ועובר כל הלאוין במעשה אחת ושוב שפיר אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וכפנ"י, ועיין תו"ח ר"פ איזהו נשך בתוד"ה ולמה דאע"ג דאמרינן בתמורה

ד' ע"ב דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי, ולפ"ז שפיר ל"ה רבית לאו הנל"ע דברבית הוי תרי לאוי נשך ותרבית, מ"מ לא מקרי תרי לאוי אלא אם הם שמות מחולקים נשך ותרבית, אבל אי הוי כתיב בנשך ובנשך אפי' הוי קרי' לי' למעלה ולמטה ל"ה עבר אלא חדא כיון שהוא שם א' ע"ש, וה"ה בלאו דלא תעשון לא חשיב ב' לאוי לדעת תו"ח ושפיר הק' תו"ח לשיטתו דלידחי עשה לל"ת, ועכ"פ לפי דברי נמ"י הנ"ל כיון שעובר במעשה א' ואין שמות מוחלקים שפיר י"ל דדחי תרי לאוי מק"ו דכ"ג ונזיר שהם שמות מוחלקים: **ובגוף** ראית פנ"י מנזיר נ"ל לחלק עפי"ד רשב"א ברכות כ' ד"ה שב וא"ת דטומאה הותרה לגבי מת מצוה ע"ש, ולאביי בזבחים ל"ב דוקא גבי הותרה אמרינן מגו דאשתרי אשתרי ולא גבי דחוי' וא"כ בשלמא גבי נזיר דלאו דטומאה הותרה לגבי מת מצוה שפיר אמרינן מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוי דכיון דאשתרי אשתרי, אבל בעדל"ת דהוא רק דחוי' שפיר י"ל דדוקא לאו אחד דחי ולא תרי לאוי, ובזה מיושב גם קושית שעה"מ בפי"ד ממ"א שהזכיר מעלתו [עיין בי"ש או"ח סי' קי"ב וש"ו] ואמנם יתכן ראית פנ"י לרבא בזבחים שם דס"ל להיפוך דאפי' אם גבי הותרה ל"א מיגו דאשתרי אבל לגבי דחוי' אמרי' מ"ל חד דחוי' מ"ל תרי דחוי' א"כ שפיר הוכיח פנ"י ומה טומאה דהותרה אמרי' מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוי מכ"ש בעדל"ת דהוא דחוי' ודאי אמרי' כן ועיי"ש ברש"י נזיר ד"ה מ"ל:

ומ"מ יש לי לחלק בסברא ישרה דדוקא היכא דכתבה תורה בפירוש דעשה זו דוחה לאו זה כגון מת מצוה לאו דטומאה או ברובן טמאי מתים בזבחים שם דכתבה תורה להדיא שדוחה לאו דטומאה אז אמרי' גם בנעשו זבים מגו שנדחה טומאת מת נדחה נמי טומאת זיבה ומגו דהותרה טומאת נזיר הותרה נמי טומאת כ"ג, אבל היכא שלא כתבה תורה בפירוש דעשה זו דוחה ל"ת אלא דילפינן מכלאים בציצית דעדל"ת שפיר י"ל דאינו דוחה אלא ל"ת א' ולא ב' לאוין דחמור ואינו דוחה אפי' א' דל"ד לכלאים בציצית, וגם בזה מיושב קושית שעה"מ במ"א שם כמובן כנלענ"ד בס"ד נכון:

ואשר עלה ברעיוני בתחלת העיון ביישוב קושית תו"ח עפי"ד רש"י סנהדרין קי"ג ד"ה דכתיב ואבדתם שכתב ומזוזה כיון דכתיב בה אזכרות א"א לשורפה משום קרא דלא תעשון כן ואנן בעינן שללה וליכא דהאי שלל שטים, והנה הא דמסיים רש"י והאי שלל שמים הוא אין לא ביאור כלל, ונ"ל דס"ל לרש"י דחכמים ור"א תרווייהו ס"ל דדרשינן שללה ולא שלל שמים. אלא דחכמים ס"ל דאי איכא שלל שמים השאר נשרף ושלל שמים כאוד מוצל מאש) ור"א ס"ל דאי איכא שלל שמים אימעט דל"ה עיה"נ כלל וגם השאר אינו נשרף, וכיון דמזוזה אסורה לישרף משום לאו דלא תעשון כן שוב הוי כשלל שמים ואימעט דל"ה עיה"נ כלל ולק"מ קושית תו"ח דליתי עשה ודחי ל"ת דבכה"ג

בהדיא מיעטו קרא דאין כאן כלל עשה דושרפת, וזה כוונת רש"י והאי שלל שמים הוא ליישב קושית תו"ח הנ"ל וא"ש שוב הראוני שכבר כתב כן בספר ערוך לנר והביאו גם בספרו שו"ת בנין ציון החדשות סי' פ"ד והנאני [עיין בס' לימודי ד' לגאון ספרדי מהר"י נגאר לימוד ד']:

ויש אתי עוד דבר לחדש עפי"ד חידושי רשב"א נדרים דט"ו שהקשה באומר הנאת ה תשמישך עלי הא מצווה במצות עונה ומללה"נ. ותי' דמצות עונה לאו מצוה דרמיא עלי' דגברא הוא שמצווה לחזור עלי' ואפי' א"י לקיימה מחמת אונס רמיא עלי' אלא שאנוס הוא וא"י לקיימה אבל מצות עונה אינה אלא כשיש לו אשה המותרת לו וכיון שזו אסורה לו מחמת נדרו ואין לו אשה המותרת לו אין כאן מצות עונה כלל לא שנאמר שיש עליו מצות עונה אלא שאנוס שא"י לקיימה רק שאין כאן מצות עונה כלל, ולכן הק' אח"כ ממצות פר"ו דרמיא עלי' לחזור אחרי' ואעפ"י שאינו מוצא רק אסורה לו אפי"ה רמיא עלי' מצות פו"ר אלא שאנוס הוא, ותי' דאפשר באחריתי ע"ש כי כן ביאור דבריו לענ"ד, ולפ"ז אני אומר דבר חדש דהא דאמרי' עדל"ת ה"ד במקום שאם לא יעבור על ל"ת יבטל מ"ע דרמי' עלי' רק שא"י לקיימה מחמת אונס הל"ת אז אמרינן דאין הל"ת יכול לאונסו שלא לקיים העשה אדרבה עדל"ת. אבל כאן בעיה"נ דלאו מצוה דרמיא עלי' דגברא הוא אלא אם יש עיה"נ צריך לקיים ושרפת אבל רק אם יכול לקיים כל שללה אבל אם אינו יכול לקיים כל שללה ליכא עשה כלל וכיון דאסור לשרוף מזוזה משום לאו דלא תעשון אין הל"ת מבטלו ממ"ע דושרפת דרמיא עלי' דנימא שהוא רק אנוס רק אם מקיים הל"ת אינו יכול לקיים כל שללה וליכא עלי' עשה כלל בכה"ג ל"א כלל עדל"ת:

ובסברא זו אמרתי ליישב קושית הגאון בעל אוהל דוד שהביא חת"ס יו"ד סי' שט"ז למאי דאמרינן פר"א דמילה דקל"א דציצית אינו דוחה שבת הואיל ובידו להפקירן אם כן אמאי פסח דוחה שבת הא בידו להפקיר נכסיו ולא יהי' לו קרקע ופטור וכמו"ש תוס' פסחים ג' ד"ה מאלי'. ולהנ"ל א"ש דדוקא גבי ציצית שאם אין לו בגד בת ד' כנפות שהוא שלו אינו מחיוב בציצית כלל ולא מצד שהוא אנוס ולא רמי' עלי' לחזור שיהי' לו בגד בת ד' כנפות שפיר אמרינן דאינו דוחה שבת הואיל ובידו להפקירן, אבל פסח מצוה דרמיא עלי' הוא ואף דמי שאין לו קרקע א"י להביא קרבן פסח ופטור מ"מ חיובא רמיא עלי' אלא שהוא אנוס אבל מחויב הוא לחזור שיהי' לו קרקע כדי שיוכל להקריב פסח ואם אפשר שיהי' לו קרקע ואינו חזר אח"ז אפשר שהוא חייב כרת וכדאמרינן בפסחים ס"ט ע"ב בטמא שיכול לטבול בע"פ כדי להביא קרבן פסח ולא טבל או ערל שיכול למול ולא מל ענוש כרת אף דטמא וערל פטורי' מפסח מ"מ חיובא רמיא עלייהו אלא

שהם אנוסי' ואם יכולים לסלק האונס ואינם מסלקין חייבים כרת ויליף לה התם מקרא דוהאיש ע"ש, וה"נ מי שאין לו קרקע פטור מחמת אונס אבל אם יכול לסלק האונס ואינו מסלקו חייב כרת וא"כ ל"ל הואיל ובידו להפקירן דאם יפקיר יהי' מחויב כרת על שלא הביא פסח שהי' בידו להביא ושפיר דחי שבת [עייה"ט בי"ש או"ח שס"ט]:

ובזה יישבתי ג"כ מה שהק' בתשובת ב"א או"ח סי' ה' על הב"י באו"ח סי' י"א ד"ה ועתה שכתב על דברי רבינו ירוחם שכתב חוטי פשתן פוטרין בבגד של צמר וכן בהיפוך דכלאים בציצית מותר ודוקא כשאינו מוציא ממינו וכו' וכתב ב"י ואינו נ"ל אלא אעפ"י שאינו מצוי לו ממינו מאחר שאפשר לקיים שניהם אלו הי' מצוי לו לא דחי ל"ת ע"כ, והקשה בית אפרים משבת קל"ג דפריך ואי איכא אחר ליעבד אחר ומשני דליכא אחר אלמא אע"ג דאפשר לקיים שניהם באיכא אחר מ"מ כיון דהשתא מיהא ליכא אחר ולא אפשר דחי ל"ת ע"ש, ולפמ"ש י"ל דהא דעדל"ת ה"ד במצוה דרמיא עלי' שהל"ת מבטלו מן מ"ע אז אמרי' אדרבה להיפוך עדל"ת אבל במצוה דלא רמיא עלי' וכגון ציצית שאם אינו לובש בגד בת ד' כנפות פטור מציצית אין הל"ת מחייבו לבטל העשה דיש לו תקנה שלא ילבש כלל ולא יבטל לא העשה ולא הל"ת בכה"ג ל"א עדל"ת, רק במצות ציצית היכא דלא משכחת מצוה זו כלל בלי עבירת הלאו כגון בתכלת בודאי עדל"ת אבל עכשיו שאין לנו תכלת שפיר כתב הב"י כיון דאפשר לקיים מצוה זו במינו אף שעכשיו אינו מצוי לו לא דחי) אבל במילה שהוא מצוה דרמיא עלי' כשיש לו בן שפיר אמרינן דאי ליכא אחר דחי צרעת ודו"ק כי קצרתי [ועיין בי"ש או"ח סימן ט"ו]:

עוד נ"ל לחדש ביישוב קושית תו"ח. דהנה הקשו התוס' עירובין ק' במתן ד' שנתערב במתן א' למ"ד ינתנו במתן א' שלא יעבור על בל תוסיף אמאי לא אתי עשה ודחי לאו דב"ת ועיין ריטב"א עירובין שם משמע דוקא היכא שפשע ל"א עדל"ת בכה"ג שאין מקיים עשה במה שעובר ל"ת ובשו"ת שתי הלחם למהר"ם חאגיז סי' מ"ד תי' דלא אתי עשה ודחי ל"ת אלא אם בדבר עצמו שחוטא הוא מקיים העשה אבל הכא העשה הוא בדם השלמים ובל תוסיף הוא בדם העולה והם גופים מוחלקים ל"א עדל"ת ע"ש, ואמנם ה הטו"א ר"ה כ"ח שדי בי' נרגא מזבחים צ"ז גבי יקדש דפריך וליתי עשה ולידחי ל"ת ומאי קושיא הא העשה הוא בכשרה והל"ת בפסולה הנבלעת ע"ש, ולפענד"נ לפמ"ש הפנ"י בפסק חדש דבכל איסורין אין משקין היוצאין מהם אסורים מה"ת דזיעה בעלמא הוא [ועיין פסחים כ"ד ע"ב ותוס' שם ד"ה אלא וחולין קכ"א בתוד"ה והדר] ואף דקיימ"ל טע"כ דאורייתא היינו משום דאחר שנבלע באוכל שוב הו"ל אוכל [ועיין תוס' חולין קי"ב ד"ה ורוטבין ותוס' בכורות וי"ו ד"ה רוטב וע"ל סי' ר"ז], ולפ"ז א"ש גב' יקדש דאם

הי' הטעם בעין אין בו ל"ת דמשקין היוצאין מהם אינן כמותן ובפרט בל"ת זו דכתיב אכילה לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול ליתן ל"ת על אכילתו כדאמרי' פסחים כ"ד ע"א, וא"כ ליתא לל"ת אלא משום שנבלע בכשר ושפיר ל"ה גופי' מוחלקים רק העשה והל"ת בדבר א' ופריך שפיר:

וכיון שיש קיום לסברא זו אני מוסיף והולך דל"א אתי עשה ודחי ל"ת אלא אם בדבר שהוא עובר הל"ת מקיים כל העשה אבל אם בדבר שעובר הל"ת אינו מקיים עשה כלל רק בצירוף עוד ד"א שאינו עובר בו הל"ת אף שגם בדבר אחר א"י לקיים העשה רק בצירוף דבר שעובר בו הל"ת שוב ל"א עדל"ת וה"נ בשריפת המזוזה עובר הל"ת ובזה לחודא עדיין אינו מקיים העשה עד שישרף כל שללה לכן לא אמרינן בזה עדל"ת וא"ש:

עוד נ"ל לחדש דרש"י בסנהדרין ע"א כתב לא תעשון כן לד' אלקיכם בתר ואבדתם את שמם כתיב והוא שפת יתר לכאורה אלא דכוונתו לענ"ד הוא דודאי אי הוי כתיב לא תמחוק או לא תשרוף השם א"כ בשעת שריפה או מחיקה עושה העבירה ולא אח"כ ואז שפיר הו"מ למימר דעשה דשריפה ידחה ל"ת אבל כיון דכתיב ואבדתם את שמם שתכלית שריפת וביעור ע"ז הוא שיהא שמם אבוד א"כ קיום עשה זו לאחר הביעור וע"ז כתיב לא תעשון כן לה' אלוקכם שיהא שם שמים אבוד א"כ עיקר עבירת הלאו לאחר שנשרף והשם אבוד, ועיין כי"ב בתשובת בית אפרים או"ח סוס"י מ"א בקונה חמץ בפסח שעבירת ב"י הוא אחר הקנין. ואפילו עובר גם בשעת שריפה מ"מ גם אח"כ עובר לפי שהשם נשרף ונאבד אלא שאב"מ וגם א"א לאהדורי ועיין שבת ק"ב ותוס' שבועות י"ז ע"ב ד"ה אלמא ומהרש"א שם ממילא לפ"ז ל"ש כאן כלל עדל"ת דהרי גם אחר קיום המעשה שריפת עיה"נ יעבור על לאו דלא תעשון ואז אינו מקיים עשה והדברים נעימים בעזה"י:

ובזה מיושב קושית השואל בתשובת שו"מ מהדורא תליתאה סי' ע"ב בהא דאמרו בחולין קמ"א גדול השלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים וכו' מאי עדיפותא דשלום הא בכ"מ עדל"ת עיי"ש, ולפמ"ש א"ש דבמחיקת השם כיון שיש עבירה גם אחר המחיקה ל"ש עדל"ת בעלמא אלא משום דגדול השלום, מיהו בלא"ה קושיא מעיקרא ליתא דהרי אמרינן בכתובות מ' אי אמרה לא בעינא מי איכא לעשה כלל, ועי"ש בתוס' משום דבדידה ליכא עשה ויש מפרשי' דמלמדין אותה לומר לא בעינא ועיין בש"מ שם ובב"מ דף ל' וה"נ גבי סוטה בדידה ליכא עשה ואפילו בדידי' יכול לומר לא בעינא ועיין תשובות מהרמ"א סי' ק' אות יו"ד והי' ראוי שילמדו אותו לגרשה ולא להשקותה ואין בזה עשה ומצוה כלל להשקותה ושלא לגרשה, ועכ"ח דגדול השלום דמשום זה בעצמו אמרה תורה ימחה שמו וכו' ושפיר

קאמר בגמ' שם דהי' הו"א דעשה שיש בה גם משום שלום ידחה שאר עשה ולק"מ ומה שרוצה השואל שם להוכיח דאף דעדל"ת מ"מ אינו רק רשות אם רוצה לקיים העשה הרשות בידו אבל חיובא ליכא והביא ראיה מקושית תו"ח וקושי' זו דגדול השלום, הנה בהתרועע היסוד נפל הבנין אבל בלאה"נ לא נראה כן ממה שאמרו שם דאין עשה דוחה עשה משום מאי אולמא דהאי עשה וכו' וכיון דשקולין שב וא"ת עדיף ועיין נוב"י קמא בסוף הספר וא"כ אינימא דגם עשה ול"ת שווין ואין כאן חיוב שוב אינו דוחה כלל דשוא"ת עדיף א"ו דמחויב לקיים העשה:

וראיתי בשו"מ רביעאה ח"ב סי' ר"י שהקשה לדעת הרמ"א בתשובה סי' ק' אות יו"ד בפי' דברי רב האי דמשו"ה התירה התורה למחוק השם כדי לעשות שלום משום דאיסור מחיקת השם אנו לומדים מדכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון כן וכו' ואינו אסור רק דרך מחיקה ואבידה אבל אם עושין כן לצורך תיקון שרי ולכן יפה למד אחיתופל מזה ק"ו לתיקון עולם כולו עיי"ש בסוכה נ"ג בגמ' שם, וא"כ ה"נ אמאי לא שרי לשרוף מזוזה בעיה"נ כדי להסיר חרון אף מישראל דכ"ז שהרשעים בעולם חרון אף בעולם כמבואר בסנהדרין קי"ג והוי לצורך תיקון ע"ש, והנה לפמ"ש בתי' הא' לק"מ דכיון דאיכא מזוזה ליכא עשה ואין חרון אף ואין כאן תיקון, אמנם עוד נ"ל דבתשו' רמ"א שם מביא ראי' דמחיקה לצורך תיקון מותר מהא דסי' רע"ו סי"א דיו שנשפכה על השם מותר למחקו כדי לתקנו דאין זה דרך מחיקה אלא דרך תיקון ע"ש, וא"כ נ"ל דלא שרי אלא בתיקון שא"א לעשות בד"א רק במחיקת השם וכדי שיהי' תיקון השם כמו בסי' רע"ו שם [ועיין ר"ן בסוגיא דכבתה ותוס' שבת צ"ד ד"ה ר"ש דבסותר ע"מ לבנות וקורע ע"מ לתפור צריך שיהי' יותר טוב מבתחלה וה"ה במוחק ע"מ לכתוב] ועיין רמב"ן בחומש פ' נשא שכתב והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה ונס קבוע שיעשה בישראל וכו' והאריך שם בענין הזה, ומשו"ה כתב רמ"א דמחיקת שם במגילת סוטה שרי משום דהוי לצורך תיקון כמו מוחק ע"מ לכתוב דא"א בענין אחר רק ע"י מחיקת שם וכאן נמי הוא תיקון וכבוד השם הנס והפלא שנעשה בו ועי"ז ש"ש נתגדל ונתקדש ואינו דרך איבוד רק אדרבה עי"כ עומד זכרו לדור ודור:

וכן בהאי דאחיתופל נראה עי"ז פעולות ה' וכחו וגבורתו בקיום העולם שלא הי' אפשר לעשות פעולה רק ע"י שם ואינו דרך איבוד, אבל במזוזת עיה"נ נהי שיש בזה תיקון לנו לעצמינו אבל אין זה תיקון השם וכבוד בשריפתה, וגם אפשר לשרוף עיה"נ בלי מזוזה ודאי דאסור לשורפו משום תיקון אחר כמו דאסור למחוק השם שטעה בכתיבתו ולכתוב עליו התיבה שצריך משום תיקון ס"ת וז"ב, וכיו"ב כתב תה"ד סי' רפ"ד בהא דסנהדרין

מ"ז קברי' דרב הוי שקלי מיני' עפרא לאישתא בת יומא וכתב המרדכי במגילה כ"ט דאף דעפר אסור מפני כבודו של מתים התם שרי משום רפואה וכתב תה"ד דדוקא באין רפואה אלא בעפר זה שרי דמוכח דעפר זה מובחר משאר עפר א"כ זה הוא כבוד המתים אבל לשאר הצלת הגוף אסור וה"נ דכוותי':

ובשולי היריעה ע"ד הפלפול שהי' בינינו בתחלת החורף [עיין בי"ש או"ח סי' ש"ז] ומחותני פרו"מ נ"י הביא בשם ספר דברי אמת דף פ"ו [בס' דברי אמת דפוס קושטאנדינה הוא בדנ"ז ע"ג ודף פ"ג ע"ב] דבבהמה טמאה איכא עול"ת ולא מצאנו מקום לדבריו והספר אין לי לעיין בו, הנה הראה אותי אלקים בעזרתו יתברך הדבר יוצא מפורש מספרי הובא בילקוט פ' ראה אות תתצ"א בבהמה אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה אין לי אלא בעשה מנין אף בל"ת ת"ל וכו' וכן דריש שם כל עוף טהור תאכלו מ"ע פי' לאו הבמכ"ע לעוף טמא והובא כ"ז ברש"י בנימוקי חומש פ' הנ"ל בפסוק כל עוף טהור ובפ' ויקרא פי"א פסוק ג' וכן הוא להדיא בזבחים דף ל"ד ע"א וברמב"ם פ"ב ממ"א ה"א:

וע"ד מה שהאריך פר"מ מחותני נ"י במכתבו הקדום בסוגי' דבולמס יומא דפ"ב והשבתי לו כיד ה' הטובה עלי [עס"י הנסמן] ונשכח ממני לגלות לו מה שעלה על דעתי עוד ניישב קושי' הפר"ד על הא דאמרי' בגמ' דפ"ג טבל ותרומה תנאי הוא והק' הפר"ד יפריש תרומה ואח"כ יבטלה ברוב ואפי' אי אין מבטלין אי' לכתחלה הוא מה"ת מ"מ קיל מאיסור טבל ותרומה ותי' כיון דאי' זה לבטל אינו צורך אכילה לחולה אסור ועיין תשו' אבני מילואים סי' ח"י שהאריך והעלה דכאן לכ"ע אסור לבטל מה"ת דהוי כמאבד תרומה בידים עיי"ש ולפענד"נ לפמש"כ הר"ן בשם הראב"ד דמשו"ה שוחטין לחולה בשבת ואין אומרים לעכו"ם לנחור לו אף דשבת בסקילה ונבלה בלאו משום דאיסור שבת עומד ומעכבו לא אי' נבלה שאלו לא הי' שבת לא היינו מבקשים לו נבלה וכיון שכן אי' העומד עליו הוא ששבה היתר גמור לא איסור אחר ע"ש ולפ"ז אני אומר דאם הפריש תרומה אסור לבטלה משום דאין איסור של אין מבטלין אי' לכתחלה עומד ומעכבו רק אי' תרומה ולכן אי' תרומה הוא ששבה היתר ולא אי' דאין מבטלין וא"כ עכ"ח יאכל אי' תרומה ושפיר פליגי אי תרומה קל או טבל קל, ובזה א"ש נמי מה שהק' הפר"ד ג"כ הא חטה אחת פוטרת את הכרי וא"כ יכול להפריש חטה א' ולאכול חולין ולהנ"ל א"ש לפמש"כ תוס' רי"ד פ"ב דקדושין דבחטה אחת נהי דאיתקן אי' טבל מ"מ ביטל מצות נתינה לכהן וכיון שאי' טבל עומד ומעכבו לא מצות נתינה הותר אי' טבל ולא הותר לבטל מצות נתינה וא"ש:

וע"ד קושי' תוס' יו"כ ע"ד ש"ס שם דפ"ב מאכילין אותה רוטב עצמה וכו' וא"ל מאכילין אותו שומן עצמו כו' והק' לשיטת הפוסקים דטע"כ דאו' ולוקין על כזית מן התערובת א"כ מה חילוק יש בין רוטב לשומן עצמו עיי"ש ולפענ"ד לפמש"כ הרשב"א בחולין דצ"ח ד"ה אמר רבא וכו' בשם הרמב"ן ופי' המל"א שהוזכר התלמוד הוא שכל מה שהוא בנו"ט אפי' לא אכל כזית מן האיסור אלא מן ההיתר והאי' לוקה וכו' ואפ"ל המל"א דיש שם ממשות ולא טע"כ בליכא ממשות ואפשר לומר טע"כ באוכל טעם כזית אי' לא המל"א ובקדשים תרווייהו איתניהו מחטאת עיי"ש באריכות ולפ"ז נ"ל דלשיטת הפוסקים דלוקין על כזית מן התערובת היינו נמי משום דאית בי' תרתי טע"כ והמל"א והסברא שחייב על האי' אף שאין בו שיעור אכילה רק שהיתר משלים שיעור אכילה כיון שהאי' אינו בטל והוא אסור, ולפ"ז התינח אם אסור לו לאכול האי' אבל במסוכן כיון דמותר לאכול גם האי' מפני פ"נ ממילא נשאר ההיתר היתר ואם אוכל כזית רוטב לא אכל אלא ח"ש אי' דשפיר הוי רוטב קל מכזית שומן וא"ש, וד' יטהר לבינו לעבדו באמת ובאהבה מתוך הרחבה הרחבת הלב והדעת, עדי יגאל ד' את עמו ונפלאות לנו יעש, זאת תפלת מחותנו אוהבו נאמנו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רכב

שיל"ת ב' איפאלא ג' הדברים תרנ"ד לפ"ק

מנחם ציון יבנה אפריון וישפות שלום להרבני המופלג ושנון מו"ה יושיע פאללאק נ"י:

היום הגיע עדי מכתבך ובו נתקשית בהא דאיתא בסנהדרין קי"ב בעי ר"ח בהמת עיר הנדחת מהו דתיהני בה שחיטה לטהרה מידי נבלה לפי חרב אמר רחמנא ל"ש שחטה מישחט ל"ש קטלא מיקטל או דלמא כיון דשחטה מהני לה שחיטה וכו' וק"ל הא מבואר בחולין פ"א דאפי' שוחט לע"ז מטהר מידי נבלה וכן בזבחים ע' ע"ב דשחיטה מטהר עגלה ערופה מידי נבלה אפי' נאסרה מחיים וגם לאחר עריפה אסורה וא"כ מ"ש בהמת עיה"נ ומכ"ש דרש"י כתב שם בזבחים דאין לך שחיטה בבהמה טהורה שמטמאה ע"ש והארכת בענין עביד לא מהני וציינת נוביי"ת יו"ד סי' ח' ואו"ח סי' קל"ו וצל"ח פסחים דף ע"ג:

לפענ"ד האורך שלא לצורך שהרי בפירוש אמרינן בגמ' הטעם דלא תיהני בה שחיטה משום לפי חרב אמר רחמנא ל"ש שחטה מישחט ל"ש קטלא מיקטל ופירש"י דבין בשחיטה ובין בהריגה קרינא בי' לפי חרב דאפי' שחטה מיתה בעלמא הוא ולא מהני

מידי וביתר ביאור כתב רש"י ד"ה כמאן ואפי' שחטה מישחט אין בשחיטתה כלום דלא לשחיטה קיימא אלא למיתה ושחיטתה זו הוא מיתת הבהמה ע"ש ובחי' הר"ן הק' ע"ז שאם דעתו לומר שהשחיטה הוא כמיתה ממש א"כ הרי אמרת דלא תיהני לה לטהרה מידי נבלה ומאי קבעי ר"ח ולכן פי' דאיכ"ל דהא לאו שחיטה היא אלא הדין שדנה בה תורה שאמרה לפי חרב ע"ש ועכ"פ זה ל"ש לא בשוחט לע"ז ולא בשוחט ע"ע שאין מקיים בשחיטה דין שדנה לבערה מן העולם ולכן הוי שחיטה לטהר מידי נבלה אבל כאן בעיה"נ שמקיים בשחיטה ד"ת לבערה מן העולם אין זה שחיטה כלל ולהכי קא בעי ר"ח אולי אינו מטהר מידי נבלה ומרש"י נראה דאי מקיים בזה לפי חרב ודאי הוי נבלה וכמתה מאילי' אלא דר"ח מספקא לי' או דלמא לפי חרב היינו שלכ"ד שחיטה אז מקיים לפי חרב אבל כדרך שחיטה אינו מקיים לפי חרב כלל ולכן מהני לה לטהרה מידי נבלה ע"ש ושפיר כתב רש"י בזבחים דאין לך שחיטה בבהמה טהורה שמטמאה אלא דהאי לאו שחיטה כלל הוא:

אלא דגוף הדבר צריך הסבר קצת אמאי לא הוי שחיטה כלל, ונראה משום דכיון דמעשה שעושה בשחיטה הוא מקיים בזה ד"ת הכה תכה וכו' לפי חרב א"כ השחיטה דהוא רשות בטל לגבי מצוה והוי כאלו נשחטה ממילא בלי כח גברא רק כאלו נפלה סכין ושחטה ולכן הוי נבלה ולא שחיטה כלל, או משום דבכל שחיטה קשי' מכי שחט מקצת הושט הוי נבלה דנקה"ו הוי נבלה ועיין רש"י חולין כ' רק משום דהכשר שחיטה כך אבל כאן דהשחיטה הוא קיום ד"ת לפי חרב לבער שלל עיה"נ מן העולם אין זה הכשר שחיטה והוי נבלה, אבל יהי' ההסבר איך שיהי' אין כאן קושי' מאו"ב בשוחט לע"ז ושוחט ע"ע דשם השחיטה וכח גברא הוא לשחיטה וכאן הוא כדי לקיים לפי חרב כמבואר בגמ' ורש"י וחי' ר"ן הנ"ל ותל"מ, וד' ינחמנו בנחמת ציון וירושלים כנפש הדו"ש וחותם בברכה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רכג

שיל"ת ב' איפאלא יום א' לס' פנחס תרנ"ב לפ"ק

ישאו הרים שלום לאהובי תלמידי הרבני המופלג ושנון וריח לו כלבנון כבוד מו"ה שלמה נ"י שטערן בק"ק חוסט:

קבלתי מכתבך והי' לי לששון כי עודך מחזיק בתומתך להגות בתורת ה' תמימה וגדול התלמוד שמביא לידי מעשה ומה שהקשית אהא דבעי חזקי' בע"ז מ"ו זקף ביצה

להשתחוות לה מהו וכו' ומסיק ל"צ כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עכו"ם והשתחוה לה כי הא דאריא"ש ישראל שזקף וכו' ותמהת לפמ"ש הר"ן בע"ז נ"ד שהק' אהא דאריא"ש ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא נכרי והשתחוה לה אסרה מנלן דאסרה אר"א כתחלה של א"י דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם ואין אאדש"ש וכו' אלא מדפלחו ישראל לענל גלי דעתיהו דניחא להו בע"ז וכו' שליחותא דידי' קעביד ומאי ראי' הוא זו דלמא ע"י מעשה אסרום דהא אמרי' דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה ותי' הר"ן דאפשר דר"י ס"ל כמ"ד אין אדם אוסר דשא"ש אפי' ע"י מעשה ע"ש ולפי"ז למ"ד אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה נשאר קושי' הר"ן במקומו דלא מוכח כלל הא דר"י דבגלי דעתי' דניחא לי' בע"ז נכרי שליחותי' עביד והרי חזקי' ס"ל בע"ז נ"ד דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה דהרי חזקי' מוקי לברייתא שם כגון שניסך לע"ז יין על קרניה וא"כ לדידי' ליתא להא דריא"ש ומאי קמיבעי לי' בביצה משום דלא מינכרא זקופתה הא אפי' בלבינה דמינכרא זקופתה נמי ל"ל האי סברא דשליחותי' דישראל קעביד:

ולפענ"ד נראה ליישב בתרי אנפין חדא הא דפריך התם רב אדא בר אהבה האי נעבד הוא האי בימוס בעלמא הוא ושרי' אלא אראב"א כגון שניסך לה יין בין קרני' דעביד בה מעשה קאי אדחזקי' לומר דחזקי' לא אמר שניסך לה יין על קרני' אלא אמר שניסך לה יין בין קרני' ועיין בריטב"א שם שכתב ומיירי בשעשה שם מעשה הניכר כגון שחקק בקרני' מקום לניסוך וקמ"ל דאע"ג דלא עבד מעשה בגופה של בהמה ממש הרי הוא מעשה גמור כיון שהוא מגופה ע"ש ונ"ל פירושו דודאי אין לומר דבקרני' לא מקרי גופה ממש דהרי מבואר בעירוכין ז' ע"ב דשיער אשה ושער בהמה גופה היא ועיין זבחים פ"ו ובס' יום תרועה ר"ה כ"ח אלא הפי' הוא דמעשה בגופה של בהמה היינו ששחט בה סימן א' שעושה אותה טרפה והוא מעשה בכל גופה של בהמה שפעל על כל הגוף אבל חקק לה בין קרני' מקום לניסוך אין המעשה פועל בשאר גופה כלום אלא בחלק מגופה מקום שחקק ועיין בריטב"א שם גבי חפר בה בורות וכו' ואמרי' וכי הא דאתי עולא אמר ר"י וכו' כבר תירגמא ר"ה וכו' ובתוס' שם ד"ה היתה כתבו ומייתי כבר תירגמא אע"ג דר"ה מיירי לאוסרה להדיוט ונעבד שלו אסור מיירי בלאוסרה לגבוה דכי היכא דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאוסרה להדיוט ה"ה נמי דמעשיו דידי' כגון ניסך לה בין קרני' מהני לאוסרה לגבוה ע"ש מבואר דהאי דחזקי' מיירי לגבוה דאוסר במעשה אפי' אינו מעשה בגופו רק מגופה וכמ"ש או אפשר לחזקי' א"צ מעשה הניכר כלל אבל לאסרה להדיוט צריך דוקא מעשה בגופה וגם מבואר דיש סברא יותר לאסור לגבוה במעשה

דלא בגופה מלאסור להדיוט במעשה בגופה דאל"כ איך אמר כבר תירגמא ר"ה בבבל דלמא מעשה בגופה אוסר אפי' להדיוט ודלאו בגופה אינו אוסר אפי' לגבוה אע"כ דכ"ש הוא ומה מעשה בגופה אוסר להדיוט כ"ש אפי' מעשה דלאו בגופה אוסר לגבוה ולפ"ז מיושב קושיתך דחזקי' באמת ס"ל דמעשה אפי' דלא בגופה אוסר לגבוה אבל להדיוט ס"ל דאפי' מעשה בגופה אינו אוסר ושפיר מוכח מואשריהם תשרפון באש דהיכא דגלי דעתי' דניחא לי' בע"ז נכרי שליחותי' עביד וכתי' הר"ן ושפיר קמיבעי' לי' וא"ש:

ובהכי ניחא דעת טו"ז סי' ב' סקי"ד דאין אדם אוסר דשא"ש בשחט סימן אלא בעושה דבר שעושה נבלה ולא בחצי קנה ע"ש ובנקה"כ הרעיש עליו דא"כ אמאי צריך לאוקמא בחולין מ' כגון שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש הא אפי' לא הי' הקנה פגום כלל נמי בהדדי קאתי, ולפמ"ש א"ש דדוקא לאוסרה בהנאה להדיוט כתב טו"ז דבעי' שעושה מעשה שעושה אותה נבלה שהוא מעשה בגופה אבל בחולין מ' לאסור לגבוה אפילו שוחט כ"ש בקנה כיון שהוא מעשה מגופה אוסר ושוב אינו ראי' לפנים ואין בו משום שחוטי חוץ ולהכי צריך לאוקמא בהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וא"ש:

ועוד עלה בדעתי דאפי' אי ס"ל לחזקי' אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה אפי' להדיוט מ"מ מוכח מן ואשריהם תשרפון באש דכיון דגלי דעתי' דניחא להו בע"ז נכרי שליחותי' קעבדי והוי כע"ז שעבדה ישראל ואין להם ביטול דאל"כ אלא שאסרום ע"י מעשה אכתי אמאי ישרפון הא בביטל בעלמא סגי להו ואף דע"ז שעבדה גוי וזכה בה ישראל אין לה ביטול היינו מדרבנן וכמבואר בטוש"ע יו"ד סי' קמ"ו ע"ש וכן תי' הריטב"א בע"ז נ"ג ואף שהר"ן חולק על דינו של רמב"ן וס"ל דאם גוי אוסר ע"ז של ישראל ע"י מעשה לא מהני ביטול היינו שחולק רק על סברת רמב"ן דס"ל כיון דאוסר ע"י מעשה והוי כשלו כאלו קני' ע"י שינוי עיין ריטב"א ע"ז נ"ג יכול נמי לבטלה ואפי' מדרבנן וע"ז חולק הר"ן דא"י לבטלה אבל רק מדרבנן אינו יכול לבטלה אבל מה"ת יכול לבטלה וא"כ שפיר י"ל כתי' הריטב"א ולק"מ לחזקי':

אמנם הא בורכא דהרי הר"ן הוכיח דאי ילפינן מכלים דאחז דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה מוכח נמי משם דאם אוסר ע"י מעשה לא מהני ביטול וכיון דהא דילפי' מהתם דאוסר ע"י מעשה ע"כ היינו שמה"ת אוסר דאל"כ לא קשה כלל קושי' רמב"ן ודלמא ע"י מעשה אסרום ועיין פלתי סי' ד' דהא מה"ת א"י לאסור רק מדרבנן וא"כ גם הא דילפי' משם שא"י לבטל הוא נמי מה"ת ול"ל כתי' הנ"ל:

אבל מצאתי הדבר מפורש יותר בחי' ר"ן ע"ז נ"ג שהק' אהא דקאמר ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו וא"ת והאיך סגי להו בביטול והא כשניתנה להם

הארץ אף אותן אשירות שהיו בה קודם לכן באו לרשותן והו"ל ע"ז דישראל ואין לה בטילה עולמית ותי' דמעולם לא באו לרשותן של ישראל דמסתמא מה שנאסר בהנאה לא ניתן להם ע"ש וא"כ עכ"ח ס"ל ע"ז של גוי שזכה בה ישראל אין לה ביטול מה"ת דאל"כ לא הק' כלום דשפיר פריך למה אמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש הא מה"ת יש לה ביטול אע"כ דס"ל דגם מה"ת אין לה ביטול וא"כ ליתא לתי' הנ"ל:

לכן נ"ל ייישוב אחר דשם בע"ז נ"ב ע"א יליף דע"ז של ישראל טעון גניזה ולא מהני ביטול מן ושם בסתר או מן לא תטע לך כל עץ וכו' והק' בחי' הר"ן בשם הראב"ד ל"ל קרא ת"ל מן ואשריהם תשרפון באש שאלו הי' ביטול לע"ז של נכרי למה הטעינה הכתוב שריפה בביטול בעלמא סגי להו א"ו משום דשליחותייהו דישראל עבדי הו"ל ע"ז של ישראל ואין לה ביטול כדאמרי' בסוגי' דלקמן ותירץ הרמב"ן דאי מן ואשריהם הו"א דגוי העובד ע"ז של ישראל אין לה בטילה עולמית משום דישראל לא עבדה שיבטלנה וגוי לאסרה הוי שליח לבטלה לא הוי שליח אבל ישראל העובד סד"א דאית לה בטילה דאיהו אסרה ואיהו שרי לה ע"ש ולפ"ז התינח אי אמרי' התם משום דפלחי ישראל לעגל גלי דעתייהו דניחא להו בע"ז וכי אתי נכרי שליחותא דידהו עבדי שפיר י"ל כתי' רמב"ן וצריך הני קראי דע"ז של ישראל אין לה ביטול אבל אי נימא דלא אמרי' משום דגלי דעתייהו שליחותי' קעביד והתם משום דעשה בה מעשה אסרום א"כ נימא דגוי אסרה והוא שרי לה ותיסגי להו בביטול אע"כ יהי' מוכח דע"ז כיון שהוא של ישראל אין לה ביטול וא"כ ל"ל הני קראי דדף נ"ב דע"ז של ישראל אין לה ביטול כקושי' הראב"ד אעכ"ח מדאצטריך הני קראי מוכח כדריא"ש דהתם טעמא משום דשליחותייהו עבדי אפי' אי ס"ל אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה ושפיר מיבעי' לי' לחזקי' אף אי ס"ל אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה וא"ש:

ובהכי א"ש דבדף נ"ג אמרי' קמ"ל כי הא דאריא"ש וכו' וקאמר מנלן וכו' ואמאי בדף מ"ו דאמרי' דבעי' דחזקי' הוא כי הא דאמר ריא"ש וכו' לא מייתי האי מנלן ולפמ"ש דריא"ש דס"ל אין אדם אוסר דשא"ש אפי' ע"י מעשה יליף לי' כדקאמרי' שם דף נ"ג אבל חזקי' דס"ל אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה יליף לי' כדקאמרי' שם דף נ"ג אבל חזקי' דס"ל אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה א"א למילף מהאי כקושיתך וע"כ יליף לי' כמ"ש וס"ל כריא"ש ולא מטעמי' לכן מייתי רק דינו של ריא"ש ולא האי מנלן, וד' יראינו מתורתו נפלאות ויעשה עמנו לטובה אות ויחוש ישועות הנבאות ושנת גאולי בא כנפשך ונפש רבך הדו"ש וטובך:

תשובה רכד

עוד להנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא יום א' ואתחנן תרנ"ב לפ"ק:

ידים שניות מדברי סופרי' קבלתי ובד"ת כתי' ענה ומה שהקשית בע"ז מ"ד דרמי קראי אהדדי כתי' ויאמר דוד וישרפהו באש וכתי' וישאם ל"ק כאן קודם שבא אתי הגתי כאן לאחר שבא אתי הגתי וכו' אר"נ אתי הגתי בא וביטלה וק"ל לפמ"ש הטור ביו"ד סי' קמ"ו דאפי' ע"ז של גוי משבאה ליד ישראל אין לה ביטול ולפ"ז הרי דוד קנה הע"ז בכיבוש מלחמה וגם בידו וברשותו קודם הביטול הגם שלא הגביה וא"כ מה מהני ביטול של אתי הגתי הא הוי ע"ז של ישראל:

לק"מ מכמה טעמים חדא הא דאין לו ביטול הוא רק מדרבנן כמבואר שם בב"י ובטו"ז וש"ך וא"כ אפשר דבימי דוד עדיין לא גזרו, ועוד דכבר כתב טו"ז שם דאפי' זכה בה כל זמן שלא באה ליד ישראל יש לה ביטול ובאה ליד ישראל היינו שנקראת על שמו עיין ב"י שם ומג"א סי' תקפ"ו סק"ה וכאן עדיין לא היתה נקראת על שם דוד ושפיר יש לה ביטול:

אלא דקשי' לפי שיטת הר"ן שהבאתי במכתבי הקדום דאם קנאה ישראל אין לה ביטול מה"ת דאז ל"ש סברת טו"ז דדוקא אם הוא מדרבנן גזירה אטו ע"ז שעבדה ישראל לא גזרי' אא"כ נקראת על שמו דמיחלף אבל אם אין לה ביטול מה"ת ל"ש סברא זו אבל גם הא לא תברא דמה דפשיטא לך שקנה בכיבוש מלחמה לא כן הוא דקנין כיבוש מלחמה הוא בתורת חזקה עיין בגיטין ל"ח ע"א ואריכות רשב"א שם וחזקה אינו קנין רק בקרקע ובעבדים ולא במטלטלין והרי מחובר אינו נאסר משום ע"ז והיו ע"ז מטלטלין ולא קני' בחזקת כיבוש מלחמה ולא הי' ע"ז של ישראל:

ועוד דקודם שבא אתי הגתי הי' אומר לשורפם ולא הי' רוצה לקנות ואינו קונה בע"כ ואיסורא לא ניחא לי' דלקני' וכדאמרי' ב"ק ס"ו ע"ב זה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות ע"ש:

ועוד נ"ל דר"ן בע"ז מ"ב הק' איך גזרי' דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והו"ל ע"ז של ישראל והא אין קנין באיה"נ ותי' כיון דקודם שזכה בה ישראל יש לה ביטול להיות מותרת בהנאה שפיר נתפס בה קנין ע"ש וא"כ כאן קודם שבא אתי הגתי ולא הי' אפשר בביטול א"א לזכות בה כלל כקושי' הר"ן ושפיר אהני לה ביטול של אתי הגתי וא"ש ואין פנאי להאריך יותר וגם זה כתבתי במהירות וד' ימהר ויחוש לגאלינו גאולת עולם ויראנו בשכלול היכל ואולם, כנפשך ונפש רבך החותם בברכת בונה ירושלים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רכה

שיל"ת פה מאדע יום ה' ויצא תרל"ז לפ"ק:

שפע ברכה ושלום לאהובי מחותני ידינ"פ הרב הגאון נופך ספיר ויהלום, אוצר בלום כש"ת מו"ה יאושיע ברוך נ"י אבדק"ק טשעטשעוויץ:

ביום ג' העבר לעת ערב הגיעני מכתבו ובלילה ההוא נתתי עיני עד"ת ונקיטנא נפשאי בקצרה ע"ד הקושיא שהביא במכתבו בשם מר חותנו הגאון זצ"ל דנילף דמצוות לאו ליהנות נתנו מדכתבה תורה גבי ע"ז אבד תאבדון ואי ליהנות נתנו הלא נהנה מע"ז ופר"מ תירץ דהוי למעוטי מיפלה ושפיר דמי, וגם אנכי חשבתי כן בהשקפה ראשונה אבל נלע"ד דלא שרי למעוטי תיפלה רק לעקור כה"כ לנכרי בחנם ולית בי' משום לא תחנם בע"ז ס"ד משום דאין כונתו לחנינה רק למעוטי תפלה וכמ"ש הר"ן והרשב"א בגיטין ל"ח בהא דר"א שיחרר עבדו להשלימו לעשרה דכיון דמשום מצוה לית בי' משום לעולם בהם תעבודו שהוא משום לתא דלא תחנם או לעקור בשכר שאינו הנאה אלא גרם הנאה עיין חת"ס יו"ד סימן ק"ל ואין שכרו אסור רק משום רוצה בקיומו של איה"נ וכיון דאינו רב"ק רק למעוטי תפלה ולעדרו שפיר דמי עיין שם ברש"י ד"ה לא עוקרים אבל. ודאי דאסור ליהנות מכה"כ בשעת ביעורו אף דהביעור הוא למעוטי תפלה עיין פסחים כ"ו ובתוס' שם ה' ד"ה ואומר זולת בתרומה טמאה דמותר ליהנות בשעת ביעורה עיין שבת כ"ה וכיון דמצוות ליהנות נתנו והוי הנאה גמורה אסור אפי' למעוטי תפלה, ואולי נתכוון מעלתו יען שא"א למעוטי תפלה בלי הנאה זו שריא רחמנא אבל זה ענין אחר לגמרי ואינו דומה להך למעוטי תפלה דע"ז ס"ד הנ"ל:

אבל לענ"ד נראה דלק"מ דכיון דאינו נהנה עד אחר האיבוד שקיים מצותו וכדאמרינן בר"ה כ"ח אימת מעל לבתר דתקע ואז מקלא קלי איסורא ושרי ליהנות אף אי מצוות ליהנות נתנו, ומכ"ש דהכא כיון שכבר נעשית מצותו אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים בו וכמ"ש תוס' שלהי תמורה ואף דאפשר דאשרה לעולם אסור היינו מטעם שכתבו התוס' שם דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכאן לא נשאר דבוק בידו מאומה מן החרם דאדרבה אבדו וביערו מן העולם ולק"מ:

ואם לדחות הרבה תשובות בדבר חדא די"ל דעשה דאבד תאבדון דוחה ל"ת דאיה"נ דע"ז ועיין באחרונים בסוגיא דמללה"נ שחקרו בזה דנימא עדל"ת ותרצו דאפשר בשופר אחר וכאן א"א לקיים שניהם, שנית י"ל דהוי לא אפשר ולא קמכוון דשרי לכ"ע עיין

פסחים כ"ה ע"ב וה"נ א"א שלא לאבדו ולא קמכוין רק לקיים מצות המלך וגזירתו ית"ש ולא להנאה, ושלישית י"ל כיון שנהנה ע"י איבוד הוי שלכדה"נ דשרי ותליא אם בע"ז שלכדה"נ אסור עיין תוס' ע"ז י"ב ד"ה בורד והדס ודף מ"ג ע"ב ד"ה אמרו, וגם י"ל דמ"ד מצוות ליהנות נתנו סובר כר"ל בע"ז דף מ"א ע"ב דע"ז שנשתברה מאיליה מותרת וא"כ הא דאין ישראל יכול לבטל ע"ז של גוי הוא משום גזרה דלמא מגבה לה וכו' כמבואר שם ועיין ביו"ד סימן קמ"ו וא"כ שפיר יכולים לקיים אבד תאבדון בע"ז של גוי כיון שנהנה רק באיבודה מותרת בהנאה דלא גרע מנשתברה מאיליה וכ"ז כתבתי רק להגדיל תורה ולהאדירה אבל מחוורתא כדשנינן מעיקרא דכיון שהנאתו רק אחר ביעורו מיקלא קלי איסורא ונעשית מצותו ומותר או אפשר הוי כנהנה מדבר שאין בו ממש כקול מראה וריח לאחר שתעלה תמרתו בפסחים כ"ו ועיין אריכות גדולי האחרונים בסוגיא דר"ה כ"ח, ובזה אומר שלום ידידו מחותנו הדוש"ת באהבה:

תשובה רכו

עוד להרב הגאון הנ"ל:

נועם מכתבו תמול הגיעני והיום חשתי להשיב מפני הכבוד ואולם רק בקיצור על מה שתפס אותי ידידי נ"י על מה שכתבתי לתרץ קושי' חותנו הגה"ק זצ"ל דהוי כע"ז שנשתברה מאיליה הא הקושיא הי' אקרא דואשריהם תשרפון באש והוי ע"ז של ישראל דירושה הוא לנו מאבותינו וכמבואר בגמ' באשרה דמשה ובע"ז ש"י ל"מ ביטול, הנה תפיסתו אינה מוכרחת דמצד שהוא ירושה לנו שפיר יש לו ביטול מה"ת רק מדרבנן אין לו ביטול וכבר רמזתי על זה במכתבי [עיין סי' הקדום] והוא מבואר בחידושי ריטב"א ע"ז נ"ג ע"ב בשם הרמב"ן דהא דאין ע"ז של ישראל בטלה היינו בשנעבדה על ידו או ע"י שלוחו אבל בשעבדה נכרי רק שהוא קנין של ישראל בטלה מה"ת רק מדרבנן אין לה ביטול ע"ש וא"כ אדרבה מצד שהוא ירושה לנו א"צ ביטול ואינה נאסרת כלל למ"ד אין אדם אוסר דשא"ש, והו"ל למידרש מרגניתא מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתיהו דניחא להו בע"ז וכי אתי נכרים שליחותא דידהו עבדי והוי ע"ז ש"י ול"מ ביטול וכדאמרינן בע"ז נ"ג הנ"ל מכדי ירושה וכו' ואא"א דשא"ש ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל וכו' ע"ש וגם מגמ' זו מבואר דמצד שהוא ירושה שפיר מהני ביטול מה"ת ואדרבה אינה נאסרת למ"ד אאאדשא"ש וכמש"ל והוא סתירה לסתירתו:

אמנם לכאורה היא סתירה גם לדברי כמו שכתבתי אבל באמת בעת שכתבתי מכתבי הקדום הי' בזכרוני דברי גמרא אלו אבל הי' פשוט אצלי כי הוכחת הגמרא מדפלחו ישראל וכו' דאם הנכרי עובד אדעתא דישראל הו' כע"ז של ישראל ול"מ ביטול הוא רק למ"ד אא"א דשא"ש אבל למ"ד אדם אוסר לא מוכח מידי וכדמשמע לשון הגמ' דאהני דלאחר ירושה קשה אין אדם אוסר ואהני דמעיקרא קשה דסגי בביטול אבל הני דלאחר ירושה אי ס"ל אדם אוסר לא קשיא כלל דליהוי סגי בביטול אלא דלמ"ד אין אדם אוסר קשיא דאינו נאסר כלל ועיין בריטב"א וטעמא דמלתא כאשר אבאר בעזה"י וא"כ אכתי י"ל דמ"ד ליהנות נתנו ס"ל דנשתברה מאיליה מותר ואדם אוסר ולא מוכח כלל מדפלחו ושפיר כתיב ואשריהם תשרופון וכל הג' דינים ליהנות נתנו ונשתברו מאיליה מותר ואדם אוסר הם דלא כהלכתא ולק"מ:

ועתה אבאר דברי דמעולם נתקשיתי בהא דקאמר ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי ומה קושיא נהי דמותרת בהנאה ע"י ביטול מ"מ מצותה בשריפה דוקא ולבערה וכי חמץ לריה"ג דמותר בהנאה בפסח אינו מחויב בתשביתו ולבערו וה"נ דכותי' וכעת מצאתי בס' ברוך טעם בדין אאאדש"ש סוף דין א' שעמד בזה והאריך לחזק הקושיא ותי' מה שתירץ ע"ש שלא העלה ארוכה לפרש"י, ועלה בדעתי לחלק ולומר דבשלמא בע"ז שע"י ביטול הנכרי פקע מיניי' שם איסור ע"ז א"כ אם הישראל כופה לנכרי לבטלה הישראל מקיים בזה מצות ביעור ע"ז שזהו ביעורו והוא ע"י ישראל משא"כ בחמץ אף אם מבטלו מ"מ נשאר שם חמץ עלה [ולראב"י בפסחים כ"ט דיליף שאור דאכילה משאור דראיה יש לצדד בזה ואין הזמן מסכים להאריך] א"כ בביטולו עדיין אינו מבוער מן העולם להכי כתב המרדכי בשם ריב"א שלא לבטל קודם שריפה כדי לקיים מצות שרפה ומיושב קושית ב"ט ועיין בשו"ע או"ח סי' תל"ד ס"ב בהג"ה:

אבל יותר נ"ל עפ"מ דדרשינן בספרי והובא בילקוט פ' ראה ואבדתם את שמם מן המקום ההוא בא"י אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בחו"ל ע"ש ועיין ברמב"ם פ"ז מעכו"ם ה"א ולפ"ז נראה דבא"י דאנו מצווין לשרש הע"ז עיין ע"ז מ"ה ע"ב א"כ אפי' אפשר לכוף הנכרי לבטלה ולהתירה מ"מ בעי דוקא שרפה ועיין בטו"ז יו"ד סוס"י קמ"ו אבל בחו"ל אין מצותה בשרפה אלא כשאר איסורי הנאה שהן מן הנשרפין כגון כלאים וכדומה ואם יכול לכוף הנכרי לבטלה דפקע איסורא אין מצוה עליו לשרפה דוקא אלא כופה הנכרי לבטלה וזה ברור, וכיון שזכינו לזה יש לחדש עוד יותר דאפילו בא"י אינו מצווה לרדוף ולשרש רק אותן שנעבדו אחר שהיתה ירושה לנו אבל מה שעבדו מעיקרא קודם שנתנה הארץ לאבותינו אין מצוה לרדוף ולשרש רק

כשאר איה"נ אבל מה שאפשר לבטל ע"י נכרי ולהתירה א"צ שרפה, ולפ"ז פריך שפיר ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו דהנך דמעיקרא לא בעי שרפה אם אפשר בביטול כנ"ל וא"ש קושית ב"ט, ואי משום הנך דאחר ירושה הא אין אדם אוסר דשא"ש וכדפריך בגמ' וכל זה למ"ד אין אדם אוסר אבל למ"ד אדם אוסר שפיר י"ל דלא אמרינן האי סברא מדפלחי ומהני ביטול ואפ"ה צריך שרפה דוקא משום הנך שנעבדו לאחר ירושה וכקושית ב"ט וא"ש מ"ש דמ"ד ליהנות ניתנו יוכל לסבור אדם אוסר ומהני ביטול וס"ל כר"ל דנשתברה מאליה מותרת ושפיר יכול ליהנות באיבודה ואפ"ה בעי שרפה דוקא:

וראיה וטעם לדברי הנ"ל דלמ"ד אדם אוסר ל"א האי סברא מדפלחו וכו' מדברי הרמב"ן הביאו הר"ן בע"ז נ"ד והריטב"א בדף נ"ג הנ"ל שהק' אהא דפריך מכדי ירושה וכו' ואין אדם אוסר דשא"ש דלמא עבדו בהו מעשה וס"ל כעולא אר"י דבעשה בה מעשה אסרה ותי' דכל כה"ג בביטול בעלמא סגי להו דאע"ג דע"ז של עכו"ם שבאה ליד ישראל אין לה ביטול הכא יש לה ביטול דכיון שע"ז זו שלא מדעת בעלים נאסרה מפני מעשה שנעשה בה כי היכי דמפני ההוא מעשה שתהא נאסרת כאלו היתה של עכו"ם ה"נ הוי כשלו לענין ביטול הלכך קודם שלקחה ישראל מן העכו"ם בביטול בעלמא סגי לי' עכ"ל הר"ן והוא מבואר דמ"ש דבבא ליד ישראל אין לו ביטול היינו לדינא ומדרבנן דהר"ן קאי שם אדעולא אר"י וכתב זה לדינא דמה"ת ודאי יש לו ביטול אם לא עבדה ישראל או שלוחו כמש"ל בשם הרמב"ן וכ"ז מבואר למעיין בלשון הריטב"א בשם רמב"ן אבל לענין אוסר דבר שא"ש ע"י מעשה לא שמענו אלא בשעושה לשם ע"ז כההוא דשוחט בהמת חבירו לע"ז וגם שיהיה מעשה ניכר בשינוי שאינו חוזר לבריתו דדמי כמאן דקני לי' בשינוי, דומיא דגזלן וכו' ולהכי מהני לי' ביטול ע"ש הארכתי קצת בלשונם כדי שלא יתפסני בדברי, ולפ"ז תקשה למ"ד אדם אוסר למה לי שרפה בביטול בעלמא סגי ואי כתירוץ הגמ' מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתייהו דניחא להו ונכרים שליחותא דידהו עבדו והוי ע"ז של ישראל ואין לה ביטול הא כיון דנכרים לא בעי ניחותא דישראל וקנאו בשינוי אדעתא דנפשייהו פלחו וע"ז שלהם הוא ואמאי ל"מ להו ביטול אטו אם יהיה ניחא לישראל דגוי יהיה עובד ע"ז של עצמו לא יהיה לה ביטול והא מבואר שם דף נ"ב ע"ב דישראל ונכרי שעבדו ע"ז בשותפות נכרי מבטל חלקו ול"א כיון דגם ישראל פלח לה וניחא ליה לא יהיה ביטול לחלק הנכרי א"ו כמ"ש דלמ"ד אדם אוסר לא בעי כלל לה"ט מדפלחו וכו' רק דבלא"ה לא סגי בביטול ובעי שרפה דוקא וכמ"ש, ואין להשיב דגם למ"ד אדם אוסר שפיר משני מדפלחו וכו' רק דבלא"ה לא סגי בביטול ובעי שרפה דוקא

וכמ"ש, ואין להשיב דגם למ"ד אדם אוסר שפיר משני מדפלחו דעכ"פ בהני דלא עבדי מעשה ולא נאסרו רק מחמת ניחותא דישראל ל"מ ביטול ז"א דמשמע דאי לאו משום קושיא אימא כל דבהדי עגל וכו' לא הוי צריכין לתי' דמאן מוכח לומר דצותה תורה לאבד מספק ואם כנ"ל בלאו האי קושיא נמי צ"ל דצותה התורה לשרוף מספק למ"ד אדם אוסר דשא"ש. וגם אין להשיב מלשון הר"ן שכתב שכיון שע"ז זו שלא מדעת בעלים נאסרה וכו' דאפילו למ"ד אדם אוסר נמי דוקא בנאסרת שלא מדעת בעלים הוא דיש לה ביטול אבל מדעת בעלים אין לה ביטול ודלא כמ"ש דאין כונת הר"ן כן אלא כונתו כיון שנאסרת שלא מדעת בעלים הוי כע"ז של גוי וממילא אפי' בדעת בעלים יש לה ביטול כיון שא"צ דעת בעלים:

ובהשקפה ראשונה היה נ"ל לכאורה לסתור דברי הראשונים ולומר דהא דכתב רמב"ן דע"ז שלא נעבדה מישראל או בניחותי' רק מעכו"ם ובא ליד ישראל יש לה ביטול מה"ת היינו דוקא בא ליד ישראל אחר שנאסרה ומשום דאינו קונה איה"נ אבל דבר של ישראל שעבדה עכו"ם אפי' בלי דעת ישראל למ"ד אדם אוסר דשא"ש מקרי שפיר ע"ז ש"י דלא יצאה מרשותו ע"י שנאסרה בהנאה ואין לה ביטול מה"ת ועיין תשובה רשב"א סימן תר"ב ובריב"ש סימן ת"א וריטב"א קידושין נ"ו ורשב"א סוכה ל"ה ולפי"ז א"ש דפריך הגמ' דוקא למ"ד אין אדם אוסר דשא"ש קשה אהני דאחר ירושה אין אדם אוסר ואהנך דמעיקרא שבאו ליד ישראל אחר שנאסרו הא מהני ביטול אבל למ"ד אדם אוסר ל"ק כלל דצריך שרפה משום הנך דלאחר ירושה שנאסרו ול"מ ביטול דהוי ע"ז של ישראל, ולפי זה היה נסתר התירוץ שכתבתי על קושי' חותנו הגאון זצ"ל דקרא דואשריהם תשרפו ממנ"פ לא מהני ביטול ונשתברה מאליה דלמ"ד אין אדם אוסר ל"מ משום מדפלחו לעגל וכו' ולמ"ד אוסר בלא"ה לא מהני ביטול להני דאחר ירושה דהוי ע"ז של ישראל. אבל באמת הא ליתא דכבר כתב הר"ן בע"ז מ"ב ע"ב דאפי' אחר שנאסרה יכול ישראל לזכות בה כיון שקודם שבאתה ליד ישראל יכול עכו"ם לבטלה ע"ש וא"כ אין טעם לחלק בין נאסרה קודם שבא ליד ישראל ובין נאסרה ביד ישראל ואם נאסרה קודם יש לה ביטול מה"ת לדעת רמב"ן גם נאסרה ביד ישראל מהני ביטול מה"ת וא"כ הא בורכא כמובן וצ"ל כמש"ל ואם כן הדרן לקמייתא ועל משמרתי אעמודה גם בדיחוי זו שכתבתי על קושי' חותנו הגאון זצ"ל שהשיב עליה ידידי מעלתו נ"י ובזה אומר שלום ידידו מחותנו הדוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רכז

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' כן ירבה וכן יפרץ תרס"ה לפ"ק:

שוכ"ט לבני אהובי הרבני החו"ב זו"נ כמו"ה בן ציון נ"י

היום הרגעתי מעט והנני לקיים דברי להשיב על שאלתך אם מותר לשדך נכרית לנכרי בשכר או לא. ומה דפשיטא לך דמשום אי' לא תחנם ליכא דכל שהוא לטובת עצמו ולא לטובת הנכרי ל"ש לא תחנם כמ"ש מג"א סי' צ' בשם הר"ן, הנה בנ"ד לא הוצרכת לדברי הר"ן דהרי דרשי' בע"ז כ' לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ואם הוא בשכר אינו מתנת חנם וכן הוא לשון הרמב"ם פ"י מעכו"ם אלא דהוי סד"א דלא שרי אלא אם הגוי נותן השכר משלו דחסרי' ממון עיין ספ"ק דשבועות או אפי' אם אחר נותן השכר דמהני מדין עבד כנעני עיין פ"ק דקידושין אין המהנה לגוי עובר בשביל זה משום לא תחנם רק מי שנותן השכר בעבורו אם הוא ישראל אבל במשחרר עבדו להשלימו לעשרה דהמשחרר מדידי' קא מיתהני והגוי לא חסר ממונא איכא משום לא תחנם וחידש הר"ן כיון דישראל נמי נהנה אע"ג דמהנה לנכרי בחנם נמי ליכא לא תחנם, ועוד חידש דעשה דלעולם בהם תעבודו הוא משום לתא דלא תחנם אבל ז"פ גם בלי סברת הר"ן דבשכר אינו בחנם:

אבל אני חושש שהרי דרשינן התם נמי לא תחנם לא תתן להם חן ופירש"י שלא יאמר כמה נכרי זה נאה ועיין לשון הרמב"ם פ"י מעכו"ם ה"ד שכתב וכן אסור לספר בשבחן ואפי' לומר כמה נאה עכו"ם זה בצורתו וק"ו שיספר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריהם שנאמר לא תחנם לא יהי' להם חן בעיניך מפני שגורם להדבק עמו וללמוד ממעשיו הרעים ע"ש וא"כ כיון שדרך השדכנים לשבח האשה בפני האיש והאיש בפני האשה אסור מטעם הנ"ל ומה לי בשכר או בחנם ואולי אם הוא בשכר שייך יותר טעם הרמב"ם הנ"ל. ואם יאמר האומר שיזהר בנפשו שלא לשבח ולפאר מה שקשה להאמין מ"מ יש בו משום לך לך אמרי' נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב כדאמרינן ע"ז נ"ח ע"ב וכמה דוכתי וגדולה מזו כתב תשב"ץ ח"ג סי' רצ"ד דאף דמן הדין מותר לישראל לבשל נבלה לעכו"ם ולהשיט לו כיון דאין אי' לעכו"ם אלא אמה"ח מ"מ יש כיעור להתעסק עמהם בפת בגם וכו' שהרי אמרו אסור למזוג יין נסך לעכו"ם משום לך לך אמרי' נזירא וכו' והנוהג היתר בזה אין בו רוח טהרה ע"ש ורמזת עליו במכתבך הראשון [הן אמת שדין זה שהביא תשב"ץ שישראל אסור למזוג יי"נ לעכו"ם וכו' לא מצאתי לא בגמרא ולא ברמב"ם ולא בטוש"ע רק להיפך שגוי אסור למזוג לישראל איתא בע"ז נ"ח ע"ב משום אמרי' נזירא סחור סחור וכו' וכן הוא ברמב"ם פ"ג ממאכלות אסורות הי"ג ועיין בלח"מ שם דאינו אסור רק לכתחלה אבל בדיעבד מותר במזג נכרי ועיין ביו"ד סי' קכ"ה ס"ז,

ואולי ס"ל לתשב"ץ דכמו שאסרו בגמ' שימזוג העכו"ם המים לתוך היין שביד ישראל משום נזירא סחור סחור אעפ"י שאין בו אי' ניסוך כלל כמ"ש הרמב"ם שם שמא יבא ליצוק היין לתוך המים ה"נ אסור לישראל למזוג לנכרי משום נזירא סחור שמא יבא נכרי למזוג לישראל יין לתוך המים]:

ושוב כתבת לאיסור מהא דסי' קנ"ד ס"ב דישראלית לא תילד לעכו"ם אא"כ היא ידועה למילדת שאז מותר בשכר והוא מגמרא ע"ז כ"ו מפני שמילדת בן לע"ז וה"נ בנ"ד הרי גורם לידת בן לע"ז ותנאי זה שתהא ידוע ל"ש כאן דהתם ההיתר משום איבה עיין בטור ובית יוסף שם והכא ל"ש איבה אם אינו מתעסק בסרסרות זה ושוב דחית זה שהוא חשש רחוק דמי יימר דתלד וציינת מ"ח מ"ע א' מ"ש על דברי תוספות גיטין מ"א שכתבו דבגמר ביאה קיים פו"ר ע"ש, הנה הגם שכבר קדמך בתשו' חוות יאיר סי' קפ"ה שכתב ג"כ כך מ"מ אינו תמה עליו והרי קי"ל יבמות קי"ט דרוב נשים מתעברות ויולדות ע"ש ומ"ש מזה ע"ד תוספות הנ"ל יבא להלן אי"ה:

וסבור הייתי לומר למ"ש רשב"א שבת קל"ג ד"ה ואביי שהק' למאן דמתני לה אהאי דר' יאשי' אמאי קרי לה דבר שאין מתכוין דהא מתכוין לקציצה אלא שאינו מכוון לטהר רק למול ואין זה קרוי דשא"מ אלא משאצל"ג וכו' ותירץ דודאי אי כתב רחמנא בפירוש השמר בנגע צרעת שלא תקוץ ה"נ אלא השמר בנגע צרעת כתב רחמנא כלומר שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן ואנן הוא דקאמרינן דכיון שכן אסור לקוץ בהרת שמטהר הוא בקציצתו והלכך כשזה קוצץ לשם מילה הו"ל דשא"מ אצל טהרה ע"ש וה"נ כיון דלא אמרה תורה ישראלית לא תילד נכרית רק אנן הוא דאמרינן שלא תילד מפני שמילדת בן לע"ז וא"כ כשמילדת בשכר הרי היא מתכוונת בשביל שכרה והו"ל לגבי בן לע"ז דשא"מ ומותר אפי' אינה ידועה למילדת ול"ל ידוע וטעמא דאיבה, אך ז"א דהא הו"ל פסיק רישא דודאי מילדת בן לע"ז ואסור דשא"מ אבל במזווגם בשכר שפיר מותר משום דהוי דשא"מ ול"ש פסיק רישא כיון דיש מיעוט שאינו מתעברות ויולדות וא"ש:

אמנם בשמ"ק כתובות בסוגי' דדם מיפקד פקיד משמע קצת במק"א דאם עפ"י הרוב ודאי נעשה האיסור אף על גב דאיכא מיעוט דלא נעשה האיסור נמי שפיר מקרי פסיק רישא וצ"ע:

ושוב כתבת ועוד דמילדת גופא כתב בחידושי הגרעק"א דאם אינו עובד ע"ז מילדין ועכו"ם דידן לאו עובדי ע"ז נינהו כדאיתא א בחולין י"ג ע"ב נכרים שבחוץ לארץ לאו עוע"ז הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ע"ש, הנה גוף דבר זה עד שאתה מביא מחידושי רעק"א הביא דברי הה"מ פ"י מעכו"ם ה"ב שכתב ומדברי רבינו שהזכיר בכל זה עכו"ם

משמע שאם אינו עכו"ם מותר לרפאותו בשכר וכן להעלותו מהבאר ע"ש, אמנם כ"ז אם ידעינן בי' בודאי שאינו עובד ע"ז כהאי דע"ז ס"ה דרבא שדר לי' קורבנא לבר ששך אבל בסתם נכרים בזמה"ז כבר העלה ש"ך יו"ד סי' קכ"ד סקע"א בשם כמה גדולים דלא אמרים נכרים בזה"ז לאו עובדי ע"ז הן אלא בהפ"מ ע"ש ועיין בטור וב"י סי' קכ"ג וא"כ להרויח מה שאינו מפסיד מכיסו לא אמרינן כלל דלאו עובדי ע"ז הן, ומ"ש חו"י שם מתשו' רשב"א סי' ק"כ הנה בתשובת רשב"א שלפני נשמט סי' ק"כ בפקודת הצענזור אמנם הב"י בבדק הבית סי' קנ"ד הביא בשם רשב"א בתשו' רופא ישראל מותר לעשות רפואה לנכרי כדי שתתעבר משום איבה כמו שמותר למילדת וכן העיד על הרמב"ן ז"ל שעשה הוא עצמו כן מזה משמע דרק משום איבה התיר ולא משום דלאו עובדי ע"ז הן ובכל זאת הביא שם שכתב הר"ר יונה על מעשה זה תבא עליך ברכה שאתה מרבה זרעו של עמלק:

אבל מ"ש דאולי יש לחוש כיון דפרוצים בעריות ולכשתנשא ותהי' לאיש ותהא אשת איש דעכו"ם נמי מוזהר עלי' כמ"ש רמב"ם פ"ט ממלכים וממילא איכא חשש דלפני עיור ודחית דג"ז רק ספיקא הוי והבאת תשו' פני יושיע חיו"ד סי' ג' דאיסור לפ"ע דעכו"ם בזמה"ז הוי רק דרבנן משום דעמד והתיר להם ע"ש והו"ל ספק דרבנן ולקולא, הנה הראי' שהביא שהוא רק דרבנן דחה הוא בעצמו שם ושפיר קא דחי וכך עלתה במחשבה לפני אבל הטעם שכתב משום דעמד והתיר להם הוא תמוה שהרי שם בע"ז ב' פריך איתגורי איתגר א"כ מצינו חוטא נשכר ומסיק דאעפ"י שמקיימין אותן אינם מקבלים שכר כמצווה ועושה אלא כאינו מצווה ועושה אבל עונשם הוא כמצווה ואינו עושה ושפיר עובר ישראל משום לפ"ע מה"ת דאל"כ אכתי תקשי איתגורי איתגר וכן משמע מדברי רש"י גופא בדף וי"ו שכתב ונהי דאמרן עמד והתירן מיהו אל יעברו על ידיך שהרי עתידין הן ליתן את הדין על שאין מקיימין אותן ואעפ"י שאין להן שכר בקיומן ואהכי קעבר ישראל משום לפ"ע וכו', ומפורש יוצא מפי הריטב"א בע"ז דף וי"ו ד"ה אליבא דעובר אלפ"ע מה"ת אם מכשיל לנכרי וז"ל אבל ללפני עיור לכ"ע חיישינן ואי' תורה נמי הוא ע"ש ועוד שם בד"ה ת"ל בסוף הדיבור דאע"ג דבמכירה לנכרי או להשאיל ולתת לו מידי דעביד בה עבירה או תקרובת לע"ז איכא משום לפ"ע דבר תורה וכו' ע"ש ודלא כתשו' פני יושיע:

אבל מטעם אחר נ"ל דל"ש כאן משום לפני עיור הנ"ל דנ"ל לחדש דבר דהא דבן נח מצווה על אשת איש ילפינן בסנהדרין נ"ח מקרא ודבק באשתו ולא באשת חבירו וכן הוא ברמב"ם פ"ט ממלכים ה"ה א"כ לא מצינו אי' אשת איש אלא גבי האיש אבל על

האשה אין שום איסור דאפי' בישראל מצרכי' קרא בקידושין ל"ח דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ע"ש וא"כ בעכו"ם דליכא קרא שפיר י"ל דאין על האשה אי' כלל, [עיין צל"ח ברכות דכ"ב ברש"י ד"ה את האשה וכו'] ועוד דאשה קרקע עולם היא כדאמרי' בכ"ד ולא קעבדה מעשה איהו דקעביד מעשה כדאמרי' ב"ק ל"ב רק הנאה לתרווייהו אית להו כדאמרינן התם והתורה חשבה להנאה מעשה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות ועיין תוס' שם אבל בב"נ אין אי' על האשה רק על האיש [ועמ"ש בי"ש או"ח סוס"י של"ד] ולפ"ז אין כאן לפ"ע כלל במה שמזווגם ונעשית א"א שהרי אף אם תזנה כשהיא אשת איש אין היא עוברת על איסור אשת איש רק שמכשילה לבועל והרי אמרינן בע"ז י"ד ושם כ"א אלפני ונפק מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדי' דאין הגוי מצווה אלפ"ע ועיין תוס' שם ט"ו ד"ה לנכרי מזדבן, ועוד דלא הוי כתרי עברי דנהרא דהא להבועל מצויין אשת איש ושאר עריות נכריות:

וגם בגוף הדבר אני נבוך אם הא דאמרינן רוב נכרים פרוצים בעריות אם הוא דוקא בגברי או אף בנשי דידהו ואפשר דהא דכתב תוס' הרא"ש ריש כתובות דנשואה בעלמא משמרה שייך גם בנכרית:

ומ"ש דלתוס' גיטין מ"א ע"ב דעבד וגוי מצווין על לשבת יצרה ועיין אריכות מנ"ח הנ"ל א"כ הבו דלא לוסיף עלה לאסור לשדך נכרי ונכרית, לא נ"ל דשבת דידהו לא איכפת לן דגוי ודאי ליתא בכלל ערבות וממילא אסור לזווגם משום תקלות הנ"ל, ועוד אולי אינו מצווה על שבת רק להוליד בנים המקיימים שבע מצות בני נח אבל לא להוליד בנים לע"ז ועוברים על שבע מצות ב"נ שאינם ממישבי עולם רק ממחריבי עולם ועיין בטור או"ח סי' ר"מ:

ובמכתבך השני הבאת ג"כ תשו' חו"י הנ"ל שהובאו ג"כ בבאה"ט יו"ד סי' ב' סקט"ו שכתב דיש לו קבלה מפי גדולים שהמתעסק באלה לא יצא נקי מזרע שאינו הגון ונרמז במש"כ ולא תתחתן בם וגו' כי יסור וגו' ע"ש וכתבת דאולי לא נאמר קבלה זו אלא בעושה בחנם ולא בשכר ולא נהירא דהיתר דבשכר הוא רק שלא יאסור משום מתנת חנם או משום איבה דבשכר לא מצי לאשתמוטי עיין טור וב"י סי' קנ"ד וקנ"ה ובשו"ע ומפרשיו שם, לכן לפענ"ד שומר נפשו ירחק מזה כמטחוי קשת וכדאי הם הר"י ותשב"ץ וקבלת חו"י לירא מפניהם אפי' בשעת הדחק, וה' יזמין לו פרנסה בהיתר ולא באיסור. ויהי' לו זרע כשר עד ביאת רגלי מבשר, שוב הראני בני הב' החו"ש כמו"ה משה נחום נ"י שכבר נשאל בזה בתשו' מהרי"א יו"ד סי' ר"ל והנלע"ד כתבתי:

ועתה אבא על יתר הערותיך ומ"ש ביישוב קושי' מג"א סי' צ' על הר"ן יפה כתבת וגם אני כתבתי בסגנון זה בחידושי לע"ז **(ח"ג סי' ל"ח)** אך לפמ"ש לעיל משום דשא"מ יש לפקפק ובין תבין את אשר לפניך:

תו הבאת קושי' מנ"ח על תוס' גיטין הנ"ל שכתבו דלהכי אין עשה דפו"ר דוחה לאו דלא יהי' קדש משום דלא הוי בעידנא דמשעת הראה עובר לי' בלאו ועשה ליכא עד גמר ביאה ע"ש והקשה איך קיים העשה בגמר ביאה שמא לא יהיו לו בנים ואת"ל דיהיו לו שמא ימותו והרי קי"ל באהע"ז סי' א' דהיו לו בנים ומתו לא קיים פו"ר, וניחא לך משום דקי"ל רוב נשים מתעברות ויולדות וכמ"ש גם אני למעלה לדחות דברי חו"י, אלא דאכתי קשי' לך למ"ש אחרונים בשם עיר דוד דהיכא דהל"ת מצד ודאי וקיום העשה הוא רק מכח רוב לא אמרינן עדל"ת א"כ ה"נ קיום העשה הוא רק מכח רוב ול"ש עדל"ת, ועוד דהא לא קיים פו"ר אלא בבן ובת וזה ודאי דאין רוב נשים מתעברות ויולדות בן ובת, ולקושיתך האחרונה כתבת כיון דעכ"פ חדא מיהת יולדת א"כ יש לומר דחצי מצוה נמי עדל"ת דהרי בכלאים בציצית דמיני' ילפינן ביבמות ד' דעדל"ת אע"ג דתכלת אינו מעכב את הלבן אפ"ה אמרי' עדל"ת והארכת עוד קצת ובכל זה יש לפקפק ולא אכניס עצמי בזה דלפענ"ד קושי' מעיקרא ליתא דודאי אין ביד אדם שיהי' לו בנים עכ"פ והוא רק בידי שמים ול"ש לומר שנצטווה על זה אלא שהוא מחויב להשתדל במעשה שיהי' אפשר שיהי' לו בנים דהיינו לישא אשה ולבעול בכל עונה ועיין ברמב"ם רפט"ו מאישות ואם כבר יש לו בן ובת קיים פ"ו ואינו מצווה יותר מה"ת לבעול בכל עונה ועיין בית שמואל רס"י א' ולא שהוא עשה המצוה במה שהוליד בנים שהרי אין זה בידו ואפילו הוציא זרע באמבטי ונתעברה אשה מזרע זו והולידה בנים כתב חמ"ח סי' א' סק"ח דקיים פרי' ורביה אף שהוא לא קיים מעשה מצוה מ"מ כיון שיש מזרעו בן ובת בעולם שוב אינו מחויב במצוה זו אבל קודם שיש מזרעו בן ובת בעולם יש עליו מ"ע לבעול ביאה שאפשר להוליד על ידה וא"כ בגמר ביאה קיים עשה ודאי אף שלא תתעבר מביאה זו שהרי הוא עשה את שלו ושפיר דוחה ל"ת בעידנא אלא שלא נפטר בזה עדיין ממ"ע דפו"ר וחייב לבעול עוד בכל עונה עד שיהי' לו בן ובת וזה פשוט וברור:

וביישוב קושי' תוס' הנ"ל דאמאי אין עשה דפו"ר דוחה ל"ת דלא יהי' קדש עלה בדעתי כעת לחדודי בעלמא עפ"י מה ששמעתי מגיסך חתני הרב המאוה"ג מוהרג"ש נ"י ששמע מפי רבו הרב הגאון המנוח מוהר"ש ע"פ ז"ל ולא ידענא אי מדידי' או בשם אחרים דדרשי טעמא דקרא דעדל"ת אף דלא תעשה חמור מעשה כדאמרינן ביבמות ז' והוא עפ"י ירושלמי פ"ז דגיטין ה"ו ופ"ג דקידושין הלכה ב' ר' יוחנן אמר אונסא כמאן דלא

עביד ע"ש ועיין בש"כ חו"מ סי' כ"א סק"ג ואהע"ז רס"י ל"ח ולפ"ז אם מקיים העשה ועובר הלא תעשה אמרינן דאנוס הוא לעבור הל"ת מחמת העשה והוי כלא עביד העבירה אבל אם לא יקיים העשה משום שלא יעבור הל"ת אף שהוא אנוס בביטול העשה מ"מ לא אמרינן דהוי כמאן דעביד, והנה בלאו דלא יהי' קדש מוזהרים האיש והאשה עיין בספר החינוך להרא"ה מצוה תק"ע ובתוס' גיטין הנ"ל וכמש"ל ואמרינן ב"ק ל"ב הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד ע"ש מבואר דאי' ביאה אינו מצד מעשה הביאה רק מצד הנאת ביאה דהא אשה קרקע עולם ולא עבדה מעשה ואסורה והארכתי בזה בכמה מקומות בדברים ברורים בס"ד ועיין שבועות ח"י שהי' לו לפרוש בהנאה מועטת וכו' דאפי' על הנאה מרובה חייב ע"ש ועיין בש"ע או"ח סי' תע"ה ס"ד דאם אנסוהו לאכול מצה יצא ידי חובתו אע"ג דמצוות צריכות כונה במידי דאכילה שאני שהרי אכל ונהנה כמ"ש מג"א שם סקי"ד ועיין רמ"א סי' ר"ד ס"ח ומג"א שם סק"כ ולפ"ז ל"ש כאן עדל"ת כיון דל"ת חמיר ואי דהוי אונס וכמאן דלא עביד מ"מ כיון דהל"ת הוא משום הנאה והרי אפי' באונס חשוב הנאה כנ"ל ושוב לא אמרינן עשה דוחה ל"ת וא"ש:

ועתה בני אהובי שמע בקולי וקבע עתים לתורה כי היא חיינו ואורך ימינו ואל תפנה אל העבו"ת ואל הידענים המתנשאים לעומת שרפים שרף הנוטף מעצי הכת"ב כתבי קודש תלמוד רבינא ורב אשי ורבותינו בעלי הטוש"ע ונושאי כליהם ומתקדשים ומטהרים אל הגנות לגנות כל דברי שורת הדין ללכת בדרך אשר בדו להם וכן לא יעשה רק תלמוד בהתמדה בכל זמן ועידן שאפשר ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה והחזק במוסר אל תרף חובת הלבבות ושל"ה וראשית חכמה וגם מספרי חסידים האחרונים המלאים מוסר השכל והנהגות טובות ומדות ישרות אל תנח ידך ואל תבלה זמנך בשיחה בטילה ושקרים וליצנות ולה"ר המבזים התורה ולומדי' לשמה ויהי ד' עמך ותצליח בכל דרכיך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב כנפשך ונפש אביך הנאמן דושו"ט ושלום תורתך באהבה ושלום חמיך מחותני נ"י וכל הנלוים אליו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רכח

שיל"ת מאדא יום א' מטות תרט"ל לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי ש"ב הרבני החו"ב וריחו כלבנון שמו ינון כמו"ה זאנוויל כהנא נ"י בק"ק סיגעט:

נועם מכתבך קבלתי וכו' וע"ד הקושי' על רמ"א סי' קנ"ז שהביא דעת הר"ן דעל כל איסור ע"ז וגילוי עריות ושפיכת דמים יהרג ואל יעבור בלי חולק והק' שהרי דעה אחת בשו"ע סי' קנ"ה ס"ב נראה שחולק ע"ז הנה יען שאני משיב על אתר ואין פנאי לעיין אבל לפום רהיטא נ"ל דגם דעה א' שבשו"ע מודה דגם על לאוי ע"ז יהרג ואל יעבור כמו בג"ע דלא יכחשו גמרא ערוכה דסנהדרין בהאי דהעלה לבו טינא לקצת פוסקים אפי' איסור דרבנן דידהו יהרג ואל יעבור אבל כוונתם ע"ד שכתב הש"ך ביו"ד סוף סי' קצ"ה בדעת הרמב"ם דקרבה דג"ע הוי דאורייתא היינו דוקא כשעושה דרך תאוה וחיבת ביאה הוי אביזרייהו דג"ע משא"כ במישוש הדפק עיי"ש [ע"ל סי' רע"ד] וה"נ ס"ל לדעה הראשונה דלאוי דע"ז כגון לא ידבק לא הוי אביזריהו דע"ז אלא במזכיר שם אליל דאז היא מענין אמונה דע"ז אבל באינו מזכיר שם ע"ז הוי רק כשאר איה"נ ומתרפאין בו ודעה שניה ס"ל דבכה"ג הוי אביזריהו דע"ז אבל בסי' קנ"ז דמקפיד על שם אליל דוקא ודאי כו"ע מודה דגם לאוי דע"ז הוי אביזריהו דע"ז ויהרג ואל יעבור ויש להאריך בר"ן פסחים כ"ה: **ולדידי** קשי' לפ"מ דפסק המחבר בסי' קנ"ז ס"א דבעבירות שהדין הוא בצנעה יהרג ואל יעבור אם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי אם העכו"ם מכוין להעבירו על דת יעיי"ש ועיין בש"ך שם סק"ב דאם העכו"ם מכווין להנאת עצמו אסור להחמיר ונקרא חובל בעצמו וצריך לעבור ואל יהרג עיי"ש ובפתחי תשובה שם אות ג' הביא בשם ס' תפארת ישראל על משניות פ"א דברכות מ"ג דמ"מ מותר להכניס עצמו לספק סכנה היכא דלא שכיח היזיקא ומצוה דעסיק בה אגוני ומצלי וראי' מרע"ק בעירובין כ"א שהכניס עצמו לספק סכנה בנט"י וסמך עצמו שלא יניחו שומר האסורים למות בצמא עיי"ש ועיין בשמ"ק פ"ק דכתובות ד"ג ע"ב שפי' בחד פי' קושי' הגמרא דפריך האי סכנה אונס הוא וא"כ אמאי לא מיחו בידם חכמים ואף שפקפק ע"ז מ"מ המעיין בבעה"מ בסוגי' דשבת ספ"א גבי אין מפליגין בספינה ובמלחמות שבת דקל"ד ועיין ב"י או"ח סי' רמ"ד יראה שיש מקום לפרש כן קושית הגמ' ועיין עוד בשמ"ק שם שפי' צנועי' מסרי נפשייהו לקטלה ואתי' לידי סכנה ולא אמר ומתקטלי' משום דהוי רק ספק סכנה דאע"ג דאינהו מסרי נפשיהו לקטלה איהו לא בעי למקטלי' אלא דאנסי להו לבעילה ועיין ע"ז כ"ה ע"ב אשה כלי זינה עלי' עיי"ש, ולפי"ז קשי' לי מאי משני הש"ס בכתובות שם משום צנועות לא מיחו ואמאי לא מיחו הא הצנועות כדין עבדי שמכניסין עצמן לספק סכנה ומצוה אגוני ומצלי ואכתי ליכא סכנה רק אונס ואמאי לא מיחו וצ"ע לכאורה:

ונלע"ד דה"פ דהיו פרוצות הרבה שלא היו מכניסים עצמם לספק סכנה שלא ימחו עצמם לבעול ואח"כ יעשה הטפסר כמו שירצה או יהרגם או יאנסם בבעילה רק משום שיראות

שיהיו אסורות על בעליהן עושים כן ולהם המצוה לא מגין עלייהו שהרי אין כוונתם למצוה ושפיר הוי סכנה ואסורים לעשות כן. רק אלו לא הי' צנועות שעושות כן בהיתר לא חשש על הפרוצות שתעשו כן דהי' אפשר לדרוש להו שאסור לעשות כן ודאי לא היו עושים כן לחוב בנפשם, ולכן קאמר משום דאיכא צניעות וכו' והא דאיכא הוא לכאורה שפת יתר ח"ו והא צ"ל משום צניעות וכו' אלא הכוונה משום דאיכא צניעות שעושות כן יש לחוש שיעשו כן גם הפרוצות כדי שלא יאסרו על בעליהם והם אינם רשאים ואיכא סכנה ולכן לא מיחו בידם חכמים דהא אין כוונת הטפסר להעביר על דת רק להנאתו כמוש"כ תוס' שם בכתובות ד"ג ע"ב ד"ה בתולה וכו' עיי"ש ואין הפרוצות רשאות להחמיר אפילו בספק סכנה ולק"מ וא"ש:

ובזה מצאתי פתר לדברי רש"י בכתובות שם בד"ה ולדרוש וכו' שפי' דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה וכו' ולא לימסרי נפשייהו למיתה עיי"ש וזה פלא גדול מאי שייטא הך דשרי' לבעלה לענין מסירה למיתה ואי דמסרי נפשייהו רק בשביל זה ולא בשביל האי' א"כ אמאי קרי להו צנועות ולמה לא פירש כפשוטו דאונס שרי וא"צ למסרי נפשייהו ואין כאן איסור ותמוה בעיני שלא מצאתי שעמד בזה, ולהנ"ל א"ש פירש"י ולדרוש להו דאונס שרי לבעלה ושוב לא ימסרו האינם צנועות עצמם למיתה, ועל הצנועות דמסרי נפשייהו לקטלא משום צנועות אין לחוש כיון דהוא רק ספק סכנה שומר מצוה לא ידע דבר רע ואוגני מגני וא"כ אמאי לא מיחו בהם חכמים וא"ש:

ומה שנלע"ד עוד באופן אחר ע"ד רש"י בד"ה ולדרוש וכו' בסגנון הנ"ל דהנה אעפ"י שאין מחויבות למסור נפש מ"מ בספק רשאות להחמיר על עצמן אי כדעת הפרישה שהביא הש"ך סי' קנ"ז סעי' ב' דבפרהסי' רשאים להחמיר ולמסור נפש אפי' בודאי אף שאין מחויבות ולדעת הש"ך אם השעה צריכה לכך לכ"ע רשאים למסור נפש והביא מב"י דפסק כרמב"ם ומ"מ בחסיד וי"ש מתיר ולהכי הצנועות שפיר מסרי נפשייהו לקטלה:

אמנם נלע"ד דבר חדש דראיתי באחד מהראשונים ועיין הגהות אשר"י ב"ק דל"ט שכתב דאם אחד הרג את הנפש בשוגג אף דחייבי שוגגים פטורים מתשלומין אבל מחויב לצאת יד"ש ולשלם לכן לצאת יד"ש צריך לשלם דמי נהרג ליורשיו עיי"ש, ולפי"ז נ"ל דאף דאדם רשאי להחמיר על עצמו ולמסור נפש אף שאינו מחויב באופנים כנ"ל היינו דוקא אם אדם זה אינו גופו משועבד לאחרים אבל עבד עברי או אמה עברי' או עבד כנעני שמחויב במצות כאשה או אשה שמשועבדת לבעל איני רשאי למסור נפש ולהפסיד לבעל בלי רצונו, ולפ"ז יקשה איך הי' הצנועות מסרי נפשייהו לקטלא בלי רצון הבעל:

אמנם באמת ז"א דסברא הנ"ל שייך רק באשה המותרת לבעל ומשום ד דמשעבדא לי' אבל הצנועות הי' סבורות שאסורות לבעליהן ושפיר מסרי נפשייהו ולכן פריך ולדרוש להו דאונס שרי לבעליהן ושוב לא ימסרו הצנועות נפשייהו לקטלא משום הפסד בעליהן כנ"ל וא"ש, והנני חותם בכל חותמי ברכות ש"ב הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רכט

שלום וברכה לנפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר כבוד אהובי ידיד ד' וידינ"פ הרב הצדיק מפורסם כגן הדסים המאוה"ג כקש"ת מו"ה נפתלי הירצקא נ"י אבדק"ק ראצפערטא:
גי"ה הני הגיעני ואודות אשר הודיע צערו שהגוים באים לבקשו להתפלל עבור חוליהם שבביתם אם מותר לעשות כן הנני להשיב בקיצור מה שנראה לפענ"ד בזה כאשר יחננו החונן הדעת:
בגמ' ע"ז כ"ו תני ר"א קמי' דר"י העכו"ם והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין ופשטא דמילתא משמע דטעמא דלא מעלין משום שמגדל בן לע"ז כמו בהנך דתנו לעיל מיני' בת ישראל לא תיילד את העכו"ם ולא תניק בנה של עכו"ם וכן מוכח מדברי תוס' שם ד"ה ולא מעלין שכתבו ואפי' לר"מ דאמר בפ"ק דף כ' לנכרי בנתינה ע"ש והיינו אע"ג דליכא משום לא תחנם אסור מטעם הנ"ל וכן כתבו תוס' בע"ז כ' ד"ה ר"י להדי' שהקשו ולמאן דשרי וכי לית לי' האי דהנכרים וכו' לא מעלין ולא מורידין ותי' דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות ולא דמי להעלאה מן הבור שהוא קרוב למיתה ואם מעליהו נמצא מגדל בן לע"א ע"ש:
ולפי טעם זה אפי' בשכר אסור להצילו והא דקאמר ר"י בע"ז כ"ו בשכר שרי הרי ביאר טעמו משום איבה דבחנם ליכא איבה דיכול לה להשמט ובשכר א"י להשמט ואיכא איבה ועיין תוס' שם ע"ב ד"ה לאפוקי וב"י יו"ד סי' קנ"ח וטו"ז אבל היכא דליכא משום איבה שיכול להשמט אפילו בשכר אסור אבל אי הטעם משום לא תחנם אז בשכר ליכא אי' כלל כיון שעושה לטובת ישראל ועיין בר"ן גיטין ל"ח דאפי' בנכרי המכירו כתבו תוס' בע"ז כ' ד"ה ר"י דמותר וליכא משום לא תחנם מפני שהוא כמוכרו לו ע"ש:
ושנית דלפי טעם זה דוקא כשהוא קרוב למיתה ומחיהו אסור משום שמגדל בן לע"ז אבל אם אינו קרוב למיתה מותר וזה נראה כונת תוס' בגיטין ע' ד"ה ר' שימי שהק' אמאי לא אסור לרפאות העכו"ם כדאמרי' בפ' אין מעמידין כ"ו גבי מילדת ומניקה אפי' בשכר

לפי שמגדלו לע"ז ותי' בתי' הג' או שמא ל"ש כאן מגדל בן לע"ז כמו במילדת ומניקה ולא ביארו הטעם אמאי ל"ש שם משום מגדל בן לע"ז ולפי האמור נכון דשם עביד רפואה לד"א ופירש"י צרעת ולא הי' קרוב למיתה לכן ל"ש משום מגדל בן לע"ז אבל אם הטעם משום לא תחנם גם בכה"ג אסור דהוי כמו מתנת חנם:

ועוד בה שלשי' דלפי טעם זה ע"כ אינו אי' דאו' להצילו דא"כ לא הי' שרי משום איבה וכמ"ש תוס' ע"ז כ"ו ע"א ד"ה סבר ר"י דלא שרי' משום איבה מלתא דאית בי' איסורא דאו' ע"ש אלא דמה"ת אין מצוה להצילם דלא תעמוד על דם ריעך בישראל כתיב ולא בנכרי' וכיון דליכא מצוה אסרוהו רבנן להצילו משום מגדל בן לע"ז וכמו"ש טו"ז סי' קנ"ח אהא דאין מורידין דכיון דקרא רבינהו להיתרא דאע"ג דעובדי ע"ז ועוברי' על ז' מצות מ"מ אין מצוה להורידם דכתיב והי' לך למס ועבדוך כמ"ש תוס' ע"ז כ"ו ע"ב ד"ה ולא מורידין שוב אסרו חכמים להורידן ע"ש וה"נ כיון שאין מצוה מה"ת להעלותם אסרוהו רבנן משום מגדל בן לע"ז והם אמרו והם אמרו דמשום איבה שרי אבל אם הטעם משום לא תחנם הוי איסור דאו' ועיין בספר החינוך מצוה תכ"ו שהוא לאו גמור אלא שאין לוקין עליו משום דהוי לאשב"מ ומ"מ משום איבה שרי דכיון שהוא לטובת ישראל דלא תיהוי לי' איבה אין כאן חנינה דהוי כמוכר לו:

ובזה עולין כהוגן דברי הרמב"ם פ"ד מרוצח שכ' בהי"א ואסור להצילן אם נטו למות כגון שראה א' מהן שנפל לים אינו מעליהו שנ' לא תעמוד על דם ריעך ואין זה ריעך והוא תמוה דמזה לא מוכח רק שאינו מחויב להצילו אבל מנלן דאסור להצילו אלא כנ"ל כיון דמה"ת אינו מחויב להצילו כיון שאינו ריעך ממילא אסור מדרבנן משום מגדל בן לע"ז ומה"ט נמי אינו אסור אלא אם נוטה למות ומחייהו וכתוס' ע"ז כ' וגיטין ע' הנ"ל ולכן כתב ואסור להצילן אם נטו למות אבל אם אין נוטי' למות אין אי' דאין כאן משום מגדל בן לע"ז:

אמנם הרמב"ם רפ"י מעכו"ם כתב אין כורתין ברית לעכו"ם וכו' ואסור לרחם עליהם שנאמר ולא תחנם לפיכך אם ראה עכו"ם אובד או טובע בנהר לא יעלנו ראוהו נטוי למות לא יצילנו וכו' ה"ב מכאן אתה למד שאסור לרפאות עכו"ם אפי' בשכר ותרי תמיהי קחזינא הכא חדא דנראה מדבריו דהטעם דלא מעלין משום לא תחנם והוא סותר קצת לדבריו בפ"ד מרוצח הנ"ל ועוד מ"ש ללמד מכאן שאסור לרפאות עכו"ם אפי' בשכר כלפי לייא דאם הטעם משום לא תחנם הרי בשכר ליכא משום לא תחנם כיון שהוא לטובת ישראל ועיין ביו"ד סי' רנ"א סי"א ובחו"מ סי' רמ"ט ס"ב, אבל אחר העיון לק"מ דכוונת הרמב"ם דקשי' מאי קמ"ל דבת ישראל לא תיילד את העכו"ם ולא תניק בנה של

עכו"ם וכן ר"א דתני לא מעלין ובריית׳א דקתני ישראל מל את העכו"ם לשם גר לאפוקי לשום מורנא דלא פשיטא הא איכא משום לא תחנם אע"כ דמיירי אפי' בשכר היכא דיכול להשמט דליכא משום לא תחנם ומ"מ אסור מדרבנן היכא דיכול להשמט משום שמגדל בן לע"ז, והיינו דכתב ואסור לרחם עליהם וכו' ואסור להצילו מה"ת משום לא תחנם וא"כ תקשי מאי קמ"ל דלא מעלין ואסור למולו לשם מורנא ולכן מכאן אתה למד שאסור לרפאות עכו"ם אפי' בשכר דמשום לא תחנם ליכא ואסור משום מגדל בן לע"ז ואם הי' מתירא מהן או שהי' חושש משום איבה מרפא בשכר משום דא"י להשמט ולא תחנם ליכא אבל בחנם אסור משום לא תחנם:

ולפ"ז אין אנו צריכין למ"ש ב"י סי' קנ"ח דמשו"ה בחנם לא דכל שאינו רוצה לעשות אלא בשכר ליכא איבה אלא כיון דבחנם איכא משום לא תחנם שהוא אי' דאו' לא שרי' משום איבה וכמש"ל בשם התוס' אך דב"י ס"ל כמש"ל דאם עושה משום דלא תיהוי לי' איבה אין כאן איסור לא תחנם כלל דאינו עושה משום שמרחם עליהם וא"ש:

ובהכי ניחא לי דברי כ"מ שם שכתב ומדברי רבינו שהזכיר בכל זה עכו"ם משמע שאם אינו עכו"ם מותר לרפאותו בשכר וכן להעלותו מהבאר ע"ש ואי נימא דטעם האי' להצילו ולרפאותו הוא רק משום לא תחנם וזה אסור אפי' בשכר בעובד ע"ז ובאינו עובד ע"ז מותר וא"כ דבריו סותרי' למ"ש ב"י בחו"מ סי' רמ"ט ומ"ש רבינו אסור ליתן מתנת חנם לעובדי ע"ז לאו לאפוקי ישמעאלים [פי' שאין עע"ז עיין בטור וב"י יו"ד סי' קכ"ד] אלא לאפוקי גר תושב וכו' ועיין סמ"ע שם וש"ך יו"ד סי' קנ"א סקח"י א"כ גם באינו עע"ז שייך לא תחנם ולפמ"ש ניחא דבשכר ליכא משום לא תחנם כלל ואינו אסור אלא משום שמגדל בן לע"ז ולהכי באינו עובד ע"ז מותר להצילו:

ולפ"ז נכרים שבחוץ לארץ דאמרי' בחולין י"ג נכרים שבחו"ל לאו עע"ז הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ועיין תוס' ע"ז ב' ד"ה אסור ותוס' שם נ"ז ד"ה לאפוקי וב"י יו"ד רס"י קכ"ג הי' מותר להעלותם ולרפאותם בשכר אפי' היכא דליכא משום איבה וכ"ש להתפלל עבורם:

ואמנם מדכתבו הטור והמחבר סי' קנ"ח דין זה ולא חלקו משמע דאפי' בגוי שאינו עע"ז נמי אסור להעלותו ולרפאותו אפי' בשכר היכא דל"ש משום איבה, ויש להביא ראי' לזה דהרי כתב ב"י שם דמשמע מדברי תוס' דהאי ולא מורידין לאו למימרא שאסור להורידם אלא היינו לומר שאינו מצוה להורידם אעפ"י שהם עוברים על ז' מצות והק' טו"ז מגמ' סנהדרין נ"ז דאמרי' התם אהא דקתני על שפ"ד ישראל בעכו"ם פטור היכי ליתני אסור ומותר והתני' עכו"ם וכו' לא מעלי' ולא מורידין א"כ מוכח דאסור להורידן ועוד דתוס'

ע"ז י' ד"ה חד הקשו והלא שפ"ד הוא מז' מצות ואפי' ישראל אסור דהתני' העכו"ם וכו' ולא מורידין ותי' נה"כ דמבואר בב"י דוקא כשאינם מקיימים ז' מצות ב"נ והכי מוכח בתוס' פרק ארבע מיתות להדיא דהיכא דאין מקיימין ז' מצות ב"נ חייבים מיתה והא דאסור להורידן היינו כשמקיימי' ומתוס' הנ"ל אין ראי' דהתם מי ידע אנטונינוס מי שאינו מקיים הז' מצות ב"נ ע"ש [והנה מ"ש הש"ך דבתוס' פד"מ מוכח דהיכא דאין מקיימי' ז' מצות ב"נ חייב מיתה לא מצאתי שם אבל מבואר בהיפך בתוס' ע"ז ס"ד ע"ב ד"ה איזהו דכל זמן שלא דנוהו ב"ד אינו חייב מיתה תדע דהא אמרי' הנכרי' לא מעלי' ולא מורידין ע"ש] ועכ"פ בסנהדרין שם דאמרי' דלא מתני לי' מותר משום דתני' ולא מורידין ס"ל דהאי ולא מורידין פירושו דאסור להורידן ומיירי במקיימי' ז' מצות לדעת ב"י ונקה"כ וא"כ הך דלא מעלי' דקתני רישא נמי מיירי במקיימי' ז' מצות ב"נ ובכלל שאין עע"ז ואפ"ה אסור להעלותו:

אבל טעמא בעי כיון דכל האי להעלותו הוא משום שמגדל בן לע"ז ואולי גם אם אינו עע"ז רק שאינו מקיים שאר ז' מצות נמי י"ל שמגדל בן שמכעיס הש"י וכדאמרי' ב"ק ל"ח ראה ז' מצות שאין מקיימי' עמד והתיר ממונם לישראל וה"נ כאן אבל אם מקיים ז' מצות אמאי יהי' אסור להעלותו ונהי דגר תושב לא הוי דבעי' שיקבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד ע"ז כדאמרי' בע"ז דף ס"ה ולדעת הרמב"ם סוף פ"י מע"ז אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל מ"מ כיון דאינו עע"ז ומקיים ז' מצות ל"ש שמגדל בן לע"ז, ונ"ל עפמ"ש ב"י יו"ד סי' קכ"ד בד"ה ואיכא למידק דהא דכתב הרמב"ם שכל גוי שאינו עע"ז אינו אוסר יין בהנאה היינו דוקא אם כל בני דתו לא פלחי לע"ז אבל אם הוא מבני דת דפלחי לע"ז אף שהוא אינו עע"ז מ"מ לא יצא מכללם ודינו כדינם דאוסר בהנאה וטעמא נ"ל משום דאפשר ברגע כמימרא חזר לסורו ואפי' למה שצידד ב"י שם דאפי' אם בני אומתו עע"ז רק הוא מוחזקי' בו שאינו עע"ז אינו אסור בהנאה מ"מ היינו דוקא התם דכל זמן שאינו עע"ז ודאי לא היתה כונתו לע"ז אבל לענין להעלותו משום שמגדל בן לע"ז שפיר יש לחוש שיחזור לסורו כיון שנטמע בין בני אומתו דפלחי לע"ז:

וגדולה מזו קי"ל ביו"ד סי' רס"ו סי"ב דמי שהמיר הוא ואשתו ונולד להם בן אין מלין אותו בשבת וכתבו שם טו"ז וש"ך הטעם כיון שאביו ואמו נשארי' מטומעי' בין הגוים יצא לתרבות רעה ויחזורוהו לתועבה שלהם ע"ש ועיין במרדכי פ' א"נ סי' של"ה דמותר להלוות מומר ברבית דהא הוא מן המורידין ומה גופו מותר ממונו לא כ"ש ולא אמרי' דלמא נפיק מיני' זרעא מעליא כמו במסור כיון שנשאר מטומע בין הגוים ע"ש, וראיתי

בספר משנת חכמים מצוה מ"ב ביבין שמועה הביא בשם מהרש"ל בביאוריו לסמ"ג סי' מ"א דהא דאין מעלין היינו שאין חיוב להעלותו מיהו מותר להעלותו אם ירצה ע"ש:

תבנא לדינא נ"ל דמותר להתפלל בעד נכרי חולה ולא מיבעי' אם אינו נוטה למות כמש"ל ד"ה שנית אלא אפי' נוטה למות הרי לדעת כ"מ אם אינו עובד ע"ז מותר לרפאותו וכ"ש נכרים בזה"ז דלאו עע"ז הן, ומכ"ש כשמבקש להתפלל עבורו הרי מאמין באלקי ישראל והרי ב"נ אינו מצווה על השותף ודוקא בישראל אמרי' בסוכה מ"ה ע"ב וסנהדרין ס"ג ע"א המשתתף ש"ש וד"א נעקר מן העולם ועיין ברמב"ם פי"א משבועות ה"ב ובמנין המצות מ"ע ז' ולדעת מהרש"ל מותר להעלותו אלא שאינו מחויב ואפי' להאוסרי' כבר הוכחתי לעיל שאינו רק אי' דרבנן אי ליכא משום לא תחנם לכן אין להחמיר כ"כ אפי' אין לחוש משום איבה:

ועוד נ"ל דאפי' אסור לרפאותו מ"מ להתפלל עבורו שרי והוא עפמ"ש נקה"כ סימן קנ"ח הנ"ל דאטו מי ידע אנטנינוס מי שאינו מקיים ז' מצות ב"נ ולפ"ז י"ל דבאמת מי שמקיים ז' מצות ב"נ אפי' נאמר שאין מצוה להעלותן כגר תושב שאנו מצווין להחיותו כיון שלא קיבל עליו בפני ג' חדשים מ"מ אין אי' להעלותן אלא דמשו"ה לא מעלין שמא אינו מקיים ז' מצות ולא מורידין שמא מקיים ואסור להורידן כמ"ש ב"י וכ"ז לענין להעלותן ולרפאותן ביד"א אבל להתפלל לפני שומע תפלה היודע כל מעשי בני אדם ומחשבותם שפיר שרי דממנ"פ אם יודע שאינו מקיים ז' מצות לא ישמע תפלתינו ואם יודע שמקיים ויועיל תפלתינו הרי אז באמת מותר להצילו:

ועוד נ"ל דכמו שכתב טו"ז סי' קנ"ח אהא דאין מורידין דדוקא הורדה בידים אסור אבל סיבוב מיתה מותר ה"נ האי דלא מעלין דוקא העלאה בידים אסור אבל סיבוב העלאה מותר וא"כ להתפלל עליו שאינו הצלה בידים ממש רק סיבוב הצלה מותר וכ"ש למ"ש רש"י פ"א דתענית דף י"ד ע"א ד"ה ולא לצעקה תפלה שאין אנו בטוחי' כ"כ שתועיל תפלתינו וכו':

ויש להביא ראי' לזה ותחלה אקדים דעלה בדעתי דמקרא מלא הוא דמותר להתפלל בעד גוי והוא בראשית כ' ויתפלל אברהם לרפאות אבימלך אעפ"י שהיו עע"ז ולא קיימו ז' מצות דהא חשד אותם על שפ"ד ואמר רק אין יראת אלקים וא"ל משום איבה שהי' מתירא ממנו שהרי אבימלך הי' נכנע אליו ופייסו בממון, וכן מרע"ה התפלל בעד פרעה ואף שאמר לא ידעתי את ה' והיו עע"ז ושטופי זימה ערות הארץ ולא קיימו ז' מצות ול"ש משום איבה דהא הי' אלקים לפרעה ונכנס ויוצא שלא ברשות אע"כ דמותר להתפלל,

ויש לדחות ע"ד אגדה אבל בלאה"נ אין ראי' משם דמבואר בירושלמי פ"ג דמו"ק ה"ה ד"ז ע"ב דאין למדין דבר מקודם למ"ת הביאו תוס' מו"ק כ' ד"ה אר"י [ע"ל סי' תכ"ז]:
וגם אין ראי' מן דריוש עזרא וי"ו דאמר ומצלין לחיי מלכא ובנוהי חדא דאפשר לא שמעו בקולו ועוד דהתם הי' שייך משום איבה ועוד דאפשר מקיים ז' מצות ועיין ר"ה דף ג' וגם אין ראי' ממלכים ב' ד' מאלישע שריפא צרעת נעמן דשם ודאי הי' משום איבה ומתירא ממנו כמבואר שם:
אבל יש להביא ראי' ממגילה י"ג ע"ב שהציל מרדכי את האחשורוש מבגתן ותרש שרצו להטיל ארס בספל והאיך הי' רשאי להצילו והלא אין מעלין התם ל"ש איבה דמי הי' יודע שמרדכי שמע ויודע מזה ואי כדי להפריש בגתן ותרש שלא יעברו על שפיכת דמים דב"נ מצווה על שפ"ד כמבואר ברמב"ם פ"ט ממלכים ז"א דהא כתב דג"מ סי' קנ"א דאפי' ישראל העובר במזיד אין מצווין להפרישו וכ"ש גוי אלא ודאי כדכתיבנא דדוקא הצלה בידים להעלותו אסור אבל לסבב הצלה מותר וה"נ להתפלל בעדו, וה' יאזין ויקשיב את תפלתינו בימים הבאים לקראתינו ויקבל תפלת עמו ישראל ברחמים:
שנזכה לחיים טובים בנעימים, עדי יבנה ביתו במו רמים כנפשו ונפש ידידו הדוש"ת בכל לב ונפש וחותם באה"ר:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רל

לכבוד חתני הרב המאה"ג מוהרג"ש נ"י:
מכתבך קבלתי ומה שהבאת קושי' שעה"מ פ"ה ממלוה על הטור ביו"ד סי' קס"ט דכתב דמותר להלוות ברבית ע"י גוי משום דאין שליחות לנכרי אפי' לחומרא הא מ"מ אסור משום אמירה לנכרי שבות דהא הרא"ש פסק בב"מ צ' דגם באי' לאו שייך אמירה לנכרי שבות, ולפענ"ד ז"א קושי' דאמירה לנכרי אינו אסור אלא אם אומר לעשות דבר שאם הי' ישראל עושה אותו דבר עצמו הי' עובר בלאו והנכרי עושה בעצמו מעשה שאסור לישראל לעשות אבל כאן ההיתר הוא משום דהוי כאלו הנכרי לוה מן הישראל והוא מלוה לישראל הלוה עיין בטור שם וא"כ אינו אומר לו לעשות כלל אותו מעשה שהישראל אסור לעשות והוי כמו בשל לעצמך בשבת דל"ש בזה אמירה לגוי שבות עיין תוס' ב"מ צ' ומשו"ה ל"ש בזה דין אמירה לנכרי שבות וא"ש:
ומה שהבאת בשם מלוא הרועים דהא דאשלד"ע הוא מטעם תופס לבע"ח וכו' דהא מחייב לכ"ע כמחכז"ל עבר עבירה אחת מכריע כ"ע לכף חוב והוא תמוה מ"ל אם חייב

השליח או המשלח סוף סוף מגיע חוב זה לאחריני ועיין בש"ך חו"מ סי' רצ"ב סק"ד וא"כ אמאי אין שליחות וד' יתן הטוב כנפשך ונפש חמיך דוש"ת וחותם בשמחת פורים: עמרם הק' בלוהם

תשובה רלא

בחודש אדר ראשון ינצרהו ה' כאישון ידידי הרבני המופלג מלא פלג הנגיד כמו"ה מאיר נ"י:

מכתבו קבלתי ועתה באתי עד"ת, ע"ד שאלתו כי דרך הסוחרי' הגדולים שמוכרים לסוחרים קטנים שאם לוקחין מהם סחורה במעות מזומנים ולוקח משלם מיד נותני' הסחורה קצת בזול ומניחין ללוקח מב' ועד ה' פראצענט ונקרא בשם קאססא שקאָנטאָ אבל אם לוקחי' מהם בהקפה אין מורידין מן השער' הקצוב לעת הזאת כלום ועפ"י הרוב טעמם בזה כיון שגם הם צריכים לשלם פראצענט על חובותיהם וידידי נ"י שיש לו מסחר עצי בנין כתב שלא מלאו לבו לנהוג היתר בזה עד אשר ישאל את פי, וטוב עשה בעמיו כי בעו"ה רבו זחוחי לב הגס לבם בהוראה ומיד שיודעים לקרות בספר בלי נקודות קופצים ומורים במה שרואים בהעברה בעלמא ואולי גם בעיונם אינם מבינים פשוטי הדברים על בורין וכן לא יעשה:

והנה בגוף השאלה כבר נשאלתי בזה זה איזה שבועות מבני הרבני החו"ב מו"ה בנציון נ"י שיש לו ג"כ מסחר עצים ההוא אמר דזה דומה להא דיו"ד סי' קע"ג ס"ז אם קונה דבר ששוה י"ב ביו"ד בשביל שמקדים המעות וכו' וכתב רמ"א וכ"ז לא שרי אלא בסתם אבל אם מפרש לומר אם תתן לי עכשיו אתן לך ביו"ד ואם לאחר זמן בי"ב אסור ע"ש וה"נ כן, ושוב כתב דבמסחר עצים אין חשש בזה דהרי כ' רמ"א וכ"ז בדבר ששומתו ידוע אבל אם אין שומתו ידוע אפי' אין לו שרי ומבואר בס"א דאין שומתו ידוע היינו טלית וכיו"ב ע"ש וכש"כ עצים דאין שומתו ידוע דפעמים נמכר ביוקר ופעמים בזול, והנה מ"ש דבמסחרו אין חשש בזה לפי שאין שומתו ידוע תמהני הלא בעצמו כתב דקאססא שקאנטא דומה למפרש והרי במפרש אפי' באין שומתו ידוע אסור ואפי' ביש לו כמ"ש רמ"א שם ס"ז ומחבר ס"א אלא דבאית לי' הביא הטור י"א דמותר אפי' במפרש וטעמם נראה כיון דמעות קונות מה"ת ואם חוזר בו מקבל מי שפרע הו"ל לענין רבית כאלו קנאה קנין גמור מעתה וכיון דאין אי' במכירת פירות אלא מדרבנן הלכך אין כאן הקדמה ועיין בב"י אבל באין לו אפי' אין שומתו ידוע לכ"ע אסור במפרש:

וגם מ"ש דבמסחר עצים הוי אין שומתו ידוע לפי שהשער עולה ויורד לא כוון יפה דהרי כ' הש"כ סקי"ז ולפ"ז כי שרי' באין שומתן ידוע אפי' באין לו נמי ביצא השער בדוקא הוא ע"ש ויש להבין לפ"ז איך מקרי אין שומתו ידוע כיון שיצא השער הרי שומתו ידוע כמו שהוא השער אך ז"א דפרה וטלית אף שיצא השער מ"מ אין כל הפרות וטליתות שווים רק צריך לראות אותם אם הם כמו אותן שבשער ואי אפשר לקצוב השער מבלי שיראה אותם ולא מפי השמועה וא"כ אין הרבית ניכר לכל העולם אף ששומעים הדבר לכן מקרי אין שומתן ידוע ולא הוי כמפרש אבל דגן וחטי' שיכולי' לשאול לכל אדם כמה השער וא"צ לראות הדבר כלל ואף שאין כל החטים שוות מ"מ יכול לצייר לו איך ומה הם מבלי ראות זה מקרי שומתו ידוע כיון שהרבית ניכר לכל השומעים ועיין חוו"ד אות י"א וא"כ גם במסחר עצים שומתו ידוע שאפשר לידע השער מבלי ראות רק עצים שארכן ורחבן ועובין ואיכותן כך וכך השער שלהם כך וכך וא"כ הרבית ניכר לכ"ע והוי כמפרש ואסור:

ועוד בה שלישי' במסחרו דא"צ להאי דאין שומתו ידוע דהרי באית לי' למוכר שרי בסתם אפי' שומתו ידוע והרי כאן אית לי' למוכר ואפי' אין לו הלא משיצא השער פוסקי' אעפ"י שאין לזה יש לזה כמבואר סי' קע"ה, ואולי יש לומר דהתם דוקא בשער הזול של עכשיו מותר לפסוק עמו על כל השנה משום דיכול הלוקח לומר שקול טיבותיך ושדיא אחזרי דאלו הי' לי מעותי הייתי יכול ליקח בשוק כשער של עכשיו וע"ש בטו"ז וש"ך ריש הסימן וגם המוכר יכול לקנות עתה הסחורה בזול כשער של עכשיו במעות אלו שמקבל מן הקונה כמ"ש ב"י סי' קע"ג ד"ה כשם אבל בפחות משער של עכשיו ל"ש ה"ט דאין הלוקח ולא המוכר יכול לקנות בשער זה עכשיו ולא עדיף מאית לי' אשראי במתא בב"מ ס"ג כיון דמחוסר גובינא אסור ה"נ כיון דמחוסר קנייי' אסור ועיין תוס' פסחים מ"ו ע"ב ד"ה הואיל, ואף דגם בפחות ימצאו הלוקח והמוכר במעות אלו עכשיו שהרי כל הסוחרים הגדולים מניחין להקונה קאססא שקאנטא ז"א דגם אם יקנה בפחות מסוחר אחר יש איסור זה ואין היתר אלא ביכול לקנות בשער זה בהיתר וסברא זו הוא כעין מה שהשיג המל"מ פ"ד ממלוה ה"ב על פ"מ ע"ש אם לא שימצאו לקנות בפחות אצל סוחר נכרי ובזה ל"ש אעפ"י שאין לזה יש לזה דמשמע דוקא אם מצוי לקנות בכל מקום בשוק אבל לא בצריך לבקש ולחפש אחר סוחר נכרי ועיין סי' קע"ה שני דיעות אי בעינן דוקא יצא שער המדינה או ביצא שער עירות ע"ש ותבין אבל עכ"פ באית לי' ודאי מותר אפילו בשומתו ידוע והרי כ' רמ"א סי' קע"ג ס"ז דנאמן המוכר לומר שיש לו:

אבל מעיקרא דדינא פירכא שהוא מדמה דין זה להא דסעיף ז' ואין דמיונו עולה יפה דשם הלוקח מקדים המעות זמן הרבה קודם שמקבל הסחורה ואחר זמן מקבל הסחורה בפחות משווי' בשביל שנתן המעות קודם ומקבל הלוקח רבית בשביל הקדמת מעותיו אבל כאן הלוקח מקבל סחורתו מיד ומה שמקבל הסחורה בזול יותר בשביל מה שפורע מיד אין בזה שום אי' לא על הלוקח ולא על המוכר אבל מה שמשלם יותר אם קונה בהקפה זהו האיסור שמשלם להמוכר יותר בשביל המתנת מעותיו וזה דומה לדין המבואר בסי' קע"ג ס"א שמוכר דבר ששוה יו"ד זהובים בי"ב בשביל שממתין לו המעות דאסור בשומתו ידוע או במפרש ע"ש ולכן גם מ"ש במכתבו השני דבמהר"מ שיק חיו"ד סי' קס"ד אוסר מטעמו אינו כן שהוא אוסר מדין המבואר בס"א וכמ"ש בסמוך דהוי מוכר ביוקר והוא בא לאסור משום דלוקח בזול:

ואמנם נראין דברי השואל במהרמ"ש הנ"ל הלא הוא ידידי הרב הגאבדק"ק ווייצען נ"י שרצה לומר דעיקר השומא ושוי' הוא ביוקר כמו שמוכר בהקפה רק אם נותן לו מעות מזומנים אוזילו הוא דמוזיל גבי' לפי שצריך למעות, ומהרמ"ש שם דחי לי' בגילא דחיטתא ודורש לשון הדיוט [עיין ב"מ ק"ד] שפי' שקאָנטאָ משום שנותן בהקפה ואני דרשתי וחקרתי היטב אצל הבקיאים בלשונות וראו פי' הל הלשון עכשיו גם בלעקסיקאן שפירושו בשביל שפורע במעות מזומנים מניח לו משער הקצוב, אלא שהענין הוא כי רוב משא ומתן ומסחר בזמן הזה הוא בהקפה על שלשה חדשים או חצי שנה או שנה תמימה וגם הסוחר הגדול משלם רבית לכן שער הקצוב הוא כמו שמוכר בהקפה כדי שלא יפסיד המוכר הוצאת רבית שהוציא על סחורתו אבל כשמשלם לו מעות מזומנים הוצאות המוכר מועטים בזה לכן אוזילו הוא דמוזיל גבי':

ולפי זה הי' אפשר לצדד קצת להקל ולומר דכשלוקח בהקפה ביוקר אין המוכר מקבל שכר המתנת מעותיו אלא שדרכו להרויח בסחורתו למשל עשרה זהובים במוכר סחורה במאה אחר כל הוצאות שהוציא בסחורתו ולכן כשמוכר בהקפה והיו הוצאותיו מרובים בתשלומי רבית אינו משתכר חלק יו"ד ממאה רק אם מוכר ביוקר אבל כשמוכר במעות מזומנים משתכר חלק יו"ד מק' גם בפחות לכן אוזילו מוזיל גבי':

אך באמת ז"א דמה חזית דאזלית בתר המוכר זיל בתר הקונה דאלו הו"ל זוזי הוי שקלי כי השתא בזול השתא דלית לי' זוזי שקיל ביוקר כדאמרי' בב"מ ס"ה ועיין טו"ז סי' קע"ג סקי"ב דיש חשש אי' דמוכח מכח דאנו מוכיחי' מפני מה קונה זה ביוקר ודאי משום המתנת המעות ע"ש וא"כ ודאי אסור ליקח בהקפה ביוקר יותר ממה שקונה במעות מזומנים דבזה הוי כמפרש אם מעכשיו בפחות ואם לזמן מרובה ביוקר ואף די"ל דמה

דאמר לזמן מרובה ביוקר הוא שער שלו ומה שאמר עכשיו בפחות אוזילו מוזיל גבי' הא מבואר בסי' קע"ג ס"ג דאפי' מכר לו סחורה בי"ב ע"מ לפרעו לאח"ז יכול לומר לו תפרע לי מיד ולא אקח ממך אלא יו"ד ודוקא שכבר נגמר המקח בי"ב וזכה בו הלוקח כבר אבל קודם שנגמר המקח אם אמר לו תפרע לי עכשיו יו"ד שוב אסור ליקח אח"ז י"ב אם לא ירצה הלוקח ליתן עכשיו ע"ש וכש"כ בקאסאשקאנטא דודאי הוא קודם שנגמר המקח:

ועלה בדעתי עוד ללמד זכות דכשהמוכר מוכר ביוקר יותר בהקפה אינו בשביל המתנת המעות רק בשביל אחריות המעות שאינו בטוח והרבה קונים שאין משלמין ונופלים על פניהם ואומרים בר"ח ומבריחין נכסיהם וא"כ אפשר דלגבי מוכר ליכא אי' למכור ביוקר לזמן דזה בשביל אחריות מעותיו ועיין חוו"ד רס"י קע"ג ואין ראי' מזמן הגמרא וטוש"ע דאז ל"ה שכיח כל כך לוה רשע ולא ישלם, ואם יש היתר לגבי מוכר ממילא מותר לגבי לוקח דהרי כ' הרא"ש ב"מ ס"ח סי' מ"ב דאבק רבית אין איסור ללוה ואפי' אי' דרבנן ליכא אלא דוקא גבי מלוה איכא איסורא הלכך ליכא איסורא ללוה אלא משום לפ"ע וכו' וכאן דהוא היתר לגבי מלוה ומוכר שהוא מקבל הרבית ממילא ליכא אי' על הקונה כלל משום לפ"ע, אלא דג"ז אינו דהרא"ש דייק שם בלישנא דאבק רבית כי האי אין איסור ללוה מדלא יהיב מדידי' טפי לא קרינא בי' לא תשיך אבל שאר אבק רבית ודאי אסור גם ללוה ובלאה"נ הא אומרים בפירוש שמשלם יותר בשביל המתנת המעות לכן חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי היתר:

וגם התקנה שכתב מהרמ"ש שם שיכוון הלוקח שלא לזכות במקח רק שיהא אצלו כעין עיסקא ויהא לו שכר עמלו ויאמר כן בפני שני אנשים שלא יהי' דברים שבלב ואע"ג דאם הי' המוכר יודע מזה לא הי' נותן לו זה אינו מזיק והוי המקח בטל ואין כאן איסור רבית ע"ש, ואני תמה אם המוכר לא הי' נותן לו והוא אינו רוצה לזכות בו כיצד זה עושה סחורה בפרתו של חבירו וגזל הוא אצלו ששולח יד בממונו של חבירו ואפילו שואל שלא מדעת מקרי גזלן והוא בורח מאש הקטנה איסור רבית דרבנן לאש הגדולה איסור גזל דאו', ועיין בהג"א בב"מ ס"ה שכתב ואם הלוה הוא נכרי והוא מלוה ע"פ יאמר שמעון ללוי הקונה אני מוחל לנכרי כל מה שחייב לי ולא אודיענו ובטח בי ואתננו לך ולא אזכה בו לצורך עצמי אלא לצורכך ומעכשיו אני פטור ממך בענין זה דומה שאינו רבית והמחמיר תע"ב ע"ש ולמה לי' כולי האי יחשוב זה בתשרי בלבו שמוחל לנכרי ולא יזכה לעצמו רק ללוי אלא עכ"ח דזה לא מהני אלא בפסק כן עם הקונה וה"נ לא מהני אלא בפסק כן עם המוכר, לכן לפענ"ד שומר נפשו ירחק מזה שלא לקנות בהקפה

ביוקר ביותר ממה שקונה בדמים מזומנים, ובזה יבא שלום ינוח על ראשו ויצליחהו ה' בכל אשר יפנה, ויברכהו בכל אשר יעשה כנפש ידידו הדוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלב

שיל"ת עש"ק בלק תרמ"ט לפ"ק ב' איפאלא יע"א:
אור תורה מרבה המשרה מעוטר בתפארה משיב מלחמה שערה:
כבוד מו"ר הרב הגאון האמתי האדיר בש"ס ופוסקים האדם הגדול בענקים כקש"ת מו"ה מאיר פערלס נ"י האב"ד בקראל:
גי"ה וכו' ומידי דברי אזכיר לפניו מה שנתקשיתי בשבוע זו בסנהדרין כ"ה אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות והאנן תנן מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית יפלא בעיני למ"ש תוס' שם במשנה ד"ה ואלו דלא חשיב רק פסולי דרבנן ומלוה ברבית מיירי ברבית דרבנן א"כ ליכא איסור בלוה כלל וכמ"ש הרא"ש בפ' א"נ סי' מ"ב ואי משום דעובר הלוה על לפ"ע כמ"ש הרא"ש שם א"כ למ"ש בתשובת בית אפרים או"ח סי' ל"ו דהמכשיל חבירו באי' דרבנן עובר על לפ"ע מה"ת א"כ כיון דעובר הלוה על לפ"ע דאורייתא משום חימוד ממון הרי הוא פסול מה"ת אף שאין בו מלקות דהוי רשע דחמס כמו אוכל נבלות לתיאבון בסנהדרין כ"ז ועיין נמו"י שם וא"כ גם פסולי דאורייתא קחשיב ואיך כתבו תוס' שם דלא חשיב רק פסולי דרבנן:
הן אמת דמדברי שו"ע רס"י ל"ד בחו"מ משמע דאפי' בעובר אי' דאורייתא שאין בו מלקות אפי' מחמת חימוד ממון אינו פסול אלא מדרבנן, אבל אין ראיה מזה דהתם למאי דקיי"ל כאביי בסנהדרין כ"ז דפסול משום דקרוי רשע ולא משום דחשדינן לי' למשקר וכמ"ש נמו"י שם וא"כ באין בו מלקות דלא מקרי רשע אינו פסול מה"ת אבל שם בדף כ"ה דהוא רבא דס"ל רשע דחמס בעינן ומשום דחשדי' לי' למשקר ודאי פסול מה"ת אם עובר אי' תורה משום חימוד ממון ומה"ט אין ראיה ג"כ מהא דפסקינן שם ס"י דברבית דרבנן פסולי' מדבריהם דמשמע דגם הלוה אינו פסול רק מדרבנן דזה ג"כ אינו אלא לפ"מ דקיי"ל כאביי:
שוב מצאתי בתשו' פנ"י חו"מ סי' ט' שהק' כן וגם חידש כן דמכשיל חבירו באיסור דרבית דרבנן עובר על לפ"ע מה"ת ע"ש, ויש קצת ראי' לזה מריטב"א ע"ז כ"ב שהקשה אמאי דמשני חדא ועוד קאמר היכא שביק לפ"ע דאו' ונקט טעם דמראית עין ומאי קושיא דלמא מלאכת חוה"מ דרבנן וליכא רק לפ"ע דרבנן אעכ"ח דאפי' מכשיל באיסור דרבנן

נמי עובר לפ"ע מה"ת, וכ"נ ממאי שכתב שם לפי תירוצו שמזה הוכיח רמב"ן דמלאכת חוה"מ מה"ת דאי דרבנן פשיטא דלא ציית כלל ואית בה משום לפ"ע פי' וא"כ ליתא לתי' והדק"ל אמאי שביק דאורייתא וכו' ומוכח בהדיא דאפי' אי' מלאכת חוה"מ דרבנן נמי עובר לפ"ע מה"ת, ואולי י"ל דדוקא אם העובר שוגג או אומר מותר ככותי שאינו מאמין בדברי סופרים והוא מכשילו עובר לפ"ע מה"ת אבל בלוה ברבית שמלוה עובר איסור דרבנן במזיד אלא שלוה עובר משום דהוי כקאי בתרי עברי דנהרא א"כ לא עדיף המכשיל מן העובר גופא וליכא רק איסור דרבנן וכעין שמחלק דג"מ ביו"ד סי' קנ"א דדוקא בגדול העובר בשוגג מצווין להפרישו ולא בעובר במזיד ע"ש וא"ש:

ותו ק"ל אהא דפריך התם והא רבא הוא דאמר לוה ברבית פסול לעדות והו"ל רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד והא קיי"ל בחו"מ סימן ל' ס"ו דאם ע"א אומר שהלוהו מנה בניסן וע"א אומר שהלוהו מנה בתשרי מצטרפין דעדות מיוחדת כשרה בד"מ וא"כ ה"נ אם ע"א מעיד שאוזיף ברבית בניסן וע"א מעיד דאוזיף ברבית בתשרי דנפסל דדוקא בד"נ דאיכא קרא פסול עדות מיוחדת כדילפינן במכות וי"ו מלא יומת עפ"י ע"א וא"כ שפיר משכחת לה דהאי אמר קמי דידי אוזיף בריבתא בניסן והאי אמר לדידי אוזיף בריבתא בתשרי וא"כ לגבי בר ביניתוס איכא תרי סהדי ומפסל אבל הלוה אינו נפסל כיון דליכא עליו תרי סהדי רק הוא עצמו אינו נפסל בשלמא אי מעידין על זמן א' וזה אומר לדידי אוזפן והאחר מעיד שלוה לאחר הוי כמכחישין זא"ז בחקירות דעדותן בטלה כמבואר בסי' ל' ס"ו אבל כנ"ל קשיא, ואי משום דנימא ממנ"פ אם אומר אמת הרי הוא פסול ורשע ואם משקר ודאי אין בעדותן ממש דאכתי קשיא לדעת חכמי בריסק שהביא ש"ך סימן ל"א דשני עדים המכחישין זא"ז מצטרפין לעדות אחרת אף דא' מהם ודאי פסול כיון שאינו נפסל אלא ע"י ע"א כשר לעדות מכ"ש כשאינו נפסל אלא עפ"י אפי' אומר אמת אינו פסול לעדות וכשר ליפסל את המלוה:

ויש לחלק לפמ"ש תוס' סנהדרין ל"א ד"ה שב"ש בתירוץ א' דהיכא דאין הפסול ידוע לא אמרינן נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ע"ש, ה"נ דוקא בנידון חכמי בריסק שאין הפסול ידוע מצטרפין כיון שאינו נפסל רק מע"א אבל כאן שהפסול ידוע שפיר אמרינן ממנ"פ כנ"ל:

אבל יותר נראה לפמ"ש תוס' שם במכות ד"ה בדנ"פ דהא דלא ילפינן דנ"מ מדנ"פ דעדות מיוחדת פסול מדכתיב משפט א' כמו דילפינן פסול קרובים היינו משום דהאי קרא ע"כ לאו בדנ"מ קאי דע"א מועיל לממון דלשבועה מיהא איתא ע"ש, וא"כ התינח בדנ"מ אבל למיפסל גברא דאין ע"א מועיל כלום שפיר ילפינן מדנ"פ דעדות מיוחדת פסול וא"ש:

עוד אשאלה מענה לשון על מה שנתקשיתי בכתובות כ"ב דפריך אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו למאי דמבואר בסוגיא דנסכא דר"א דאם שני עדים מעידין שראו שראובן חטף חפץ מיד חבירו הוי גזלן ואינו נאמן לומר שלי הוא עיין רש"י ב"ב ל"ד ורש"י שבועות ל"א א"כ שפיר משכחת ערער דגזלנותא בכה"ג ואח"כ באו שנים ואמרו דשלו הוא ואינו גזלן דשפיר נאמנים כיון דאינם מכחישים הראשונים, ודוחק לומר דדוקא לענין ממון אינו נאמן לומר שלי הוא בראו שנים שחטף משום דחזקה מה שביד אדם הוא שלו אבל לענין לפסלו לעדות ולשבועה לא דמנ"ל לחלק, ונא ישים עיניו הבדולחי' על דברי וישיבנו בתשובה מאהבה ויאיר עיני בתורתו של ר' מאיר וחותם בברכה שלמה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלג

שיל"ת מאדע א' דר"ח כסלו תרט"ל לפ"ק:
שוכ"ט לידידי הרב הגדול בתורה וביראה הנגיד החסיד כבוד מו"ה אליעזר ליפמאן נ"י בק"ק רדאמסק במדינת רוסיא:
אחדש"ת הנה ע"ד עשרה חביות יין אשר שלח הרבני הנגיד ר' יצחק נייוואהנער נ"י מפה בין כסא לעשור מחותמים בחותמי מסומני' בסיגנא L L ובכתב הכשר ממני הי' עוד קודם שקראתי התקנות בענין היינות באזני העם ובכן אין בו בית מיחוש מחמת שאינו חתום בחותמי והכל נכון וישר:
וע"ד תורה שהננו בה ק"ל כעת לפי"ד המל"מ פ"ד ממלוה ה"ב דלוה ברבית עובר בלפ"ע אף שאם לא הי' לוה הי' ישראל אחרינא לוה ממנו ברבית הני זוזי גופיהו משום דאז הי' הישראל אחר עובר אלפ"ע ע"ש פלא בעיני דברי תוס' בע"ז דס"ג ע"ב ד"ה תני שכ' דרישא רבותא קמ"ל דכי א"ל טול ואכלו בדינר זה והם נתנו הדינר לחנוני אעפ"י שנשא ונתן ביד מותר דאינו אלא שלוחו של חנוני וכו' וזה פלא הלא רש"י כ' לעיל מיני' סוף ע"א שפועלי' וחמרי' הם נכרים או ע"ה ואם הם ע"ה ישראלים תקשי בנשא ונתן ביד הא קעבר על לפ"ע ואיך שרי בשלמא על החנוני לא קשה הא הבע"ב עובר אלפ"ע במה שמכשיל לחנוני דהא לא הוי קאי בתרי עברי דנהרא שהרי החנוני יכול לתת להם בעצמו ולעבור איסור זה בלי בעה"ב אבל על הבעלים קשי' הא עבר בעה"ב משום לפ"ע ואין לומר דגם אם הוא לא יתן להם החנוני בעצמו ול"ה קאי בתרי עברי דנהרא דז"א דמ"מ הרי אם החנוני יתן להם יעבור החנוני על לפ"ע ובכה"ג אם הוא נותן, עובר הוא משום לפ"ע כמש"כ המל"מ וא"י לפי שעה יישוב לקושיתו הנ"ל אם לא שנאמר כדעת

דג"מ בש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו דבישראל מומר או עובר עבירה במזיד אם מוצא לקנות במק"א אין אי' לתת להם וליכא לפ"ע ע"ש וצ"ע הרבה בזה:

או שנאמר דכבר הק' הריטב"א אמאי אינו חושש בעה"ב משום לפ"ע ותי' כיון שאין אנו נותני' האי' עצמו והדבר ספק אם יקח אי' או לאו אין בו משום לפ"ע אפי' לגבי ישראל ע"ש, ואע"ג דבנשא ונתן ביד ל"ש תי' זה דהא אנו נותנים לו האי' מ"מ י"ל דס"ל לתוס' דלר' אשי כיון שאינו ודאי יי"נ ושביעית ואינו מעושר והדבר ספק אם הוא מכשול לית בי' משום לפ"ע עיין תב"ש סי' ט"ז סקכ"ג ושע"ת ח"ב כלל מ"ב פרט ד' ואפי' אם נאמר דגם בנותן לחבירו ספק אי' ג"כ עובר משום לפ"ע היינו משום שהוא ודאי אסור לחבירו מספק והוי ודאי מכשול אבל כאן החנוני אומר שאינו אי' רק כיון שהוא ע"ה וחשוד אין אנו מאמינים לו אבל מ"מ מקרי ס' מכשול ואין בו משום לפ"ע:

וגם צל"ע בדברי תוס' הנ"ל במש"כ דאינו אלא שלוחו של חנוני הא אין שלד"ע ונ"ל כמו דאמרינן בקדושין דמ"ג ושמאי הזקן אף דישלד"ע מודה בחלבים ועריות דאשלד"ע דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב ה"נ אמרי' להיפך אי אשלד"ע מ"מ אם המשלח נהנה ולא השליח והעברה הוא ההנאה א"כ אין השליח עושה מעשה עברה כלל ל"ש בזה אשלד"ע לחייב השליח וא"ש:

וע"ד מה שתמהתי ע"ד תוס' בע"ז דס"ב ע"ב בד"ה יאות הן עבדין שכ' בסוה"ד דמטעם רבית לא הי' לאסור דאותן דבי ר' ינאי הי' להם תבואה בביתם וסאה בסאה מותר ביש לו ע"ש והוא תמוה לכאורה דהא מה דמותר סאה בסאה ביש לו הוא מטעם דנקנה לו אותה סאה שיש לו כמש"כ הטו"ז ביו"ד סי' קס"ב סק"ג ע"ש וא"כ שוב הוי חליפי שבועות וגם מע"כ העיר כן ודחיתי דבאמת ז"א דהא א"צ לתת לו אותה סאה אלא יכול לתת לו סאה אחרת כמבואר כ"ז ביו"ד שם ושוב לא מייחד שיעבודי' ואינו נתפס בקדושת שביעית כדאמרי' בע"ז שם דס"ג ע"ב, אמנם אכתי תקשי הא בשביעית גם חליפי חליפין אסורי' וא"כ כיון שקנה אותה סאה גם אם נותן לו סאה אחרת הוי חליפי אותה סאה שהוא חליפי שביעית וחליפי חליפי אסורי' ועיין תוס' ע"ז דס"ג ע"א ד"ה ואינו ואין לומר דלא מקרי חליפין אלא דרך מקח וממכר אבל כאן ששתי הסאין ברשותו ונותן זה תחת זה לא מקרי חליפין דז"א דהא קיי"ל כר"י בסוכה ד"מ דשביעית מתחללת בין דרך מקח וממכר בין דרך חילול וכמש"כ הרמב"ם פ"ו מה' שמיטה ע"ש והנחתי בצ"ע:

וכעת נלע"ד בהקדם להסביר דעת הר' אלחנן שבתוס' הנ"ל דסובר דוקא אם מכרה הנכרי לאחר קודם שיתן הדמים לישראל אין הדמים נתפסים אעפ"י שהאיסור עדיין ישנו בעולם אבל כשהאיסור עדיין ברשות הנכרי כשנותן הדמים לישראל שפיר נתפסי'

אעפ"י שכבר קנאם הנכרי ומה טעם יש בזה כיון שהאיסור עדיין בעולם וכבר קנאו הנכרי מה לי אם הוא ברשות נכרי זה שנותן הדמים מה לי ברשות נכרי אחר, והנ"ל דס"ל להר' אלחנן כשיטת הרמב"ן שהביא הר"ן בסוגין דשם דחליפי שאר איה"נ מותרי' משום שאינו דמיהן וא"כ גם בע"ז ויי"נ אינו דמיהן ואפ"ה נתפסין באיסור א"כ לאו דוקא דרך מו"מ נתפסים באי' אלא הה"ד נמי דרך חילול ועיין באשר"י ע"ז דמ"ט ע"ב דדוקא בע"ז מהני הולכת הנאה ליה"מ משום דתופסת דמי' והתם דרך חילול הוא ולהכי כשהאיסור עדיין ביד נכרי שנותן הדמים אעפ"י שכבר קנאו מ"מ כיון שנותן הדמים בשביל האי' תופס דמיו דרך חילול אבל כשכבר מכר לאחר אינו תופס דמי' גם דרך חילול דהא אינו יכול לחלל דבר שאינו שלו ואינו ברשותו ועיין תוס' ב"ק דס"ח ד"ה הוא וכו':

ולפי"ז י"ל דעת הר"י בתוס' הנ"ל אמאי ס"ל באמת אפי' כשהוא ברשות הנכרי שנותן הדמים ג"כ אינן נתפסין כיון שקנאם הוא משום דס"ל דוקא כשאומר בהדי' ה"ז מחלל ע"ז מקרי דרך חילול ונתפס באיסור אבל כאן שאינו אומר כן בפירש שיהי' ע"ז ויי"נ מחולל על הדמים אף שפורע הדמים בשביל האיסור והוא עדיין ברשותו מ"מ אינו נתפס וא"כ א"ש דליכא משום רבית כיון דיש לו תבואה כתירוץ תוס' ואי דא"כ הוי חליפי שביעית ז"א דהא לא מייחד שעבודי' כנ"ל ואי דהוי חליפי חליפין ז"א כיון שאינו דרך מו"מ ואי משום חילול ז"א דאינו אומר בפי' שמחלל וא"ש:

אמנם לדעת הר' אלחנן דגם זה הוי דרך חילול הדק"ל הא הי' רבית דא"ל כתי' התוס' משום קושיתינו הנ"ל, וצ"ל דל"ה רבית רק אם הוא אגר נטר לי' שנותן לו יותר בשביל המתנה והרוחת זמן אבל כאן לא פסקו שיפרעו להם בשמינית רק הי' דבי ר' ינאי יכולין לשלם להם מיד אחר שאכלו הפירות וא"כ אין כאן אגר נטר כמו הלוינו עד שאמצע מפתח או עד שיבא בני בשו"ע יו"ד סי' קס"ב הנ"ל:

וזה נ"ל נכון בכוונת התוס' ד"ה יאות הנ"ל שכ' בתחלת הדיבור ולפי"ז אפי' בשביעית עצמם הי' יכולין לפרוע אם כבר אכלו פירות שביעית, והוא פלא מה בעי תוס' בזה פשיטא ולהנ"ל זה כוונת התוס' דכיון דבהאי שעתא ל"ה הנך בעין לא חליפין נינהו וכו' אבל אם הי' בעין הי' חליפין אף כשכבר קנאום דבי ר' ינאי וכשיטת ר' אלחנן ולפי"ז ל"ל כתי' התוס' דל"ה רבית משום דהי' להם תבואה כנ"ל רק משום דל"ה רבית רק אם הוא אגר נטר ולפי"ז צ"ל דמשו"ה ל"ה רבית משום דאפי' בשביעית עצמו הי' יכולין לפרוע וכו' וכנ"ל וא"ש:

אמנם בחי' חת"ס לפ' השוכר את הפועל שם הק' על שטת הר"י מהא דסוכה דל"ט שהביאו תוס' דמבליע דמי אתרוג בלולב הא בלא הבלעה יכול החבר למשוך תחלה

האתרוג ולתתה דמיה אח"כ, ולכן יצא לחדש דאם נותן המעות מיד אחר המשיכה בזה גם להר' יצחק הוי חליפין ע"ש ועיין בחי' שם סד"ה כ' רש"י וכו' ולפעד"נ דס"ל לר"י דוקא בע"ז וי"נ דאין הדמים נתפסי' רק דרך מו"מ ולא דרך חילול בזה ס"ל לר"י דכיון שמשך וקנה והדמים מלוה עליו אין הדמים נתפסים כיון דבשעה שמשך לא הוי מייחד שעבודי' אבל בשביעית דנתפס גם דרך חילול לא מהני מה שמושך החבר תחלה האתרוג כיון דכל זמן שהוא אצלו ונותן הדמים בעד האתרוג הוי דרך חילול ונתפסים בקדושת שביעית והוי דמי שביעית ביד ע"ה ולפ"ז ליתא למש"כ למעלה:

ולפמ"ש במק"א [עיין בחידושי' ובי"ש או"ח סי' ש"נ] דהמזיק אתרוג חבירו שוה אלף זוז למצוה א"צ לשלם לו רק מה ששוה האתרוג לאכילה אבל מה ששוה למצוה אין גופו ממון ואינו חייב לשלם רק מדרבנן משום גרמי עיין תשו' מהר"ם מינץ סי' קי"ג וחכ"צ סי' ק"ך וש"ך סי' קפ"ו סקי"א א"כ שפיר אין ע"ה רוצה להקיף דאם ימשוך תחלה ויקנה האתרוג ירא שלא ישלם לו כפי שוי' למצוה רק כפי שווי' לאכילה וצ"ע בזה, לכן נלע"ד בפלוגתת ר"א ור"י עפימש"כ ב"י בחו"מ סוס"י צ"ו בשם בעה"ת מה שפסקנו שעבד ואשה אין משלמין אלא לאח"ז אם יש עדים שמעות עצמן של הלואה או מה דאתי מחמתן קיים בודאי שאין בו ספק שנפרע מהן המלוה וכו' ומזה למד הב"ח דאם אחד חייב להרבה בע"ח ומא' מהם לקח סחורות בהקפה אם הם בעין או מה דאתי מחמתי' אין לשאר בע"ח חלק בהם ע"ש ומבואר מזה דכ"ז שסחורתו קיימת יש להמוכר בהם זכות יותר משאר בנ"א ולכן ס"ל לר"א דאעפ"י שמשך וקנה מ"מ כל זמן שהוא ברשותו ויש להמוכר זכות בהן וע"י שפורע דמיו פקע זכות המוכר והרי הוא שלו לגמרי שפיר הדמים נתפסים באי' ולכן בעי' שמכרו לאחר קודם שנותן הדמים דאז פשוט גם לב"ח הנ"ל דפקע זכות המוכר ור"י לא ס"ל כבעה"ת וב"ח הנ"ל לכן ס"ל דמיד שמשך שוב ל"ה הדמים חליפין וא"ש, [ע"ל סוס"י רי"ז] הנה הארכתי קצת יען ידעתי כי דברי המה לו לשעשועי' וטובים דודיך מיין וה' ישקינו מיין המשומר בענביו וחיים וברכה למשמרת שלום ידידו הדש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רלד

ב"ה ד' לס' עד מלאות ימי טהרה ברכ"ת ה' לפ"ק אלמאשד יצ"ו

אלקי' ינחמך רעי ידידי צמידי אוהב דבוק מאח הרבני המוכתר בכתר תורה ומוצנף ביראה טהורה כש"ת מו"ה מנחם לוי נ"י כאור בהיר:

קראתי בכל לב נשבר את אשר קראתיך ופלצות ביעתנו על השמועה כי באה כי לקח ה' את מחמד עניך ואשתך אשת נעורים מתה לפצעך ונשארים לך ילדים לחבורתך מה אומר ומה אדבר וכו' ואין לי רק לשמח לבבך בד"ת פקודי ה' ישרים משמחי לב, הערות על הא דאר"נ ב"י בב"מ דס"א סע"א בטעמא דר"א דס"ל רבית קציצה יוצאה בדיינים דא"ק וחי אחיך עמך גבי אל תקח מאתו נשך ותרבית אהדר לי' כ' היכי דניחי ע"ש וקשי' ל"ל קרא דוחי אחיך דצריך להחזיר הרבית קציצה תיפ"ל הא בלא"ה ידעינן דרבית קציצה יוצאה בדיינין כיון דאמר רחמנא אל תקח מאתו נשך ותרבית א"כ אמרה התורה דלא תעביד וא"כ אעל"מ והיא הערה נכונה לכאורה:

ונלע"ד דהקרא את כספך לא תתן לו בנשך שכתוב אחר הקרא אל תקח מאתו נשך וכו' מיישב קושיתך והוא עפי"מ שפסק הרמב"ם פ"ו ממלוה דאפי' רבית קציצה אינו אסור מה"ת אלא אם קץ בשעת הלואה אבל אם קץ אחר הלואה ל"ה כ"א רבית דרבנן דתורה לא אמרה רק את כספך לא תתן לו בנשך רק אם הנשך היא בשעת הנתינה ע"ש וא"כ משכחת לה רבית קציצה שיהי' בהיתר ובכה"ג ל"ש לומר כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ כמש"כ הש"ך והנתיבות בשו"ע חו"מ סי' ר"ח דבמקח שנעשה באיסור כיון שקיים הדבר אפשר להתקיים בהיתר ל"א גבי' כל מלתא דארל"ת אעל"מ וא"ש:

והנה נלע"ד ע"ד פלפול להביא ראי' לדברי הרמב"ם פ"ו ממלוה הנ"ל דרבית קציצה אינו אסור אלא אם קץ בשעת הלואה והוא דאמרינן בש"ס מכות ד"ג מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו אלף זוז ליתן לו מכאן ועד שלשים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים והוזמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהי' בידו אלף זוז על זמן זה וזה ישלמו העדים משום כאשר זמם ע"ש. הרי מבואר יוצא מזה שגם הרוחת זמן הוא בגדר הפסד וריוח ממון ושיערו כמה הוא לפי האומדנא ועיין בשו"ע חו"מ סי' ע"ג אם המלוה אומר שהיום הזמן והלוה אומר לאחר עשרה ימים אם מחויב שבועה נגד ע"א אם יש למלוה ועיין תשו' מהרי"ט ותומים וקצוה"ח שם לענין מודה במקצת מה דינו ע"ש, ולפ"ז ק"ל מ"פ ב"מ ד"ג האיך אמרה תורה דמב"מ ישבע נימא מגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא ומשני התם אשתמוטי הוא דקא משתמיט עד דהו"ל זוזי ופרע לי' אכתי קושי' ממנ"פ אי לית לי' השתא ממה לפרוע כלל רק שמלתו לעורו א"כ יודה, ומה בכך הלא א"א לעשות לו כלום וקי"ל דאפי' מסדרין לבע"ח ועכ"ח דאית לי' רק שקשה לו לפרוע עכשיו ורוצה להמתין עד ימצא רוחה וממנ"פ אם לא הגיע הזמן יודה והב"ד לא יגבו ממנו קודם הזמן ואם הגיע הזמן ואינו פורע אכתי חשוד אממונא דהרי ממון זה שוה לפי האומדנא כמה שיהי' ביד אדם על זמן זה ואיך משבעינן לי' נימא כיון דחשוד אממון חשוד נמי

אשבועה, אמנם לק"מ דאמרינן שדעתו באמת כשיפרע לו החוב יפרע לו נמי עבור שיהי' המעות בידו מזמן הפרעון עד הנה ואינו חשוד אממונא כלל, אבל באמת גם בזה לא הונח לי דהא מבואר בש"ס סנהדרין דף כ"ה גבי בר ביניתום אוזיף בריבותא דהנותן רבית מקרא רשע דחמס שעשה עבירה לתיאבון דהיינו בשביל ממון, ולפ"ז אם נאמר שרוצה לעכב המעות עד דהו"ל זוזי ולשלם עבור הרוחת הזמן א"כ הוי אגר נטר ליה ואסור משום רבית ואכתי הוי חשוד אממונא והדק"ל ועכ"ח צ"ל כיון שלא קצץ בשעת הלואה לא הוי רבית קציצה ואינו אסור מה"ת רק מדרבנן שהוא אבק רבית ושפיר אמרה תורה שישבע משום אשתמוטי כיון שאפשר לו לפרוע עבור הזמן שעיכב המעות ולא הוי רבית כלל מה"ת:

ובזה נ"ל ליישב קושי' תוס' ב"מ ד"ו ד"ה אלא הא דאר"נ הק' דלמא לעולם אמרינן מגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא רק הכא ה"ט דמשביעין אותו שבועת היסת משום אשתמוטי עיי"ש, ולהנ"ל מיושב היטב דבמודה במקצת שפיר שייך אשתמוטי מה"ת כיון דבשביל הרוחת הזמן ליכא רבית מה"ת ול"ש מגו דחשוד אממונא אבל ר"נ דאמר משביעין אותו שבועת היסת שפיר מקשה נימא מגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא ואי משום אשתמוטי הלא אכתי ממנ"פ חשוד אממונא אם לא יפרע לו עבור הזמן הוא גזלן ואם יפרע הוא רבית כיון דהשתא אסרו גם רבית שאינה קציצה והיא אבק רבית אעכ"ח דלא אמרינן מגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא וא"ש ונכון לחדודי בעלמא:

ומה שבקשת להבינך חילוק הטו"ז או"ח סימן רמ"ו סק"ה במה שרב אחד סמך להתיר להלוות בריבית על משכון דרך מכירה אעפ"י שאינה מכירה ממש כגון שחייב להחזיר לו אפ"ה מותר שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע אי' ריבית כמש"כ לענין שבת דמהני הפקר בשבת לחוד ולא לגמרי כדי להפקיע איסור שבת וטו"ז חולק עליו ומחלק דבשלמא שם בשבת הוי הפקר כראוי רק שהוא לזמן דהיינו ביום השבת ובשבת עצמו הוי הפקר גמור ואח"כ חוזר לבעליו הראשונים משא"כ במשכון כל שאין כאן מכירה הוי שם הלואה עליו ואסור שגוף הענין צריך להיות נמכר שיעשה בו הלוקח מה שלבו חפץ וזה אינו שם וזה דומה למעשה דבית חורין בנדרים דמ"ח וכו' עיי"ש ואינך מבין מה הבדל יש בין הנידונים, הנה לענ"ד הסבר דבריו דבשלמא מכירה לזמן אינו מועיל מטעם שכתב הר"ן בנדרים דכ"ט דכל קנין שאינו עולמית רק לזמן הוי רק קנין פירות וכיון דקנין הגוף נשאר למרא קמא מקרי שלו משא"כ בהפקר לזמן אין הפי' שאם א' זוכה בו בתוך הזמן כשיגיע הזמן מחויב להחזירו לבעליו דהא הפקר לזמן כ' הסמ"ע בשו"ע חו"מ סי' רע"ג סקי"ד דילפינן משמיטה דג"כ ל"ה הפקר רק לשנה אחת והא בשמיטה

אם א' זוכה בו בשנת שמיטה הוא שלו לעולם וא"כ ה"נ בהפקר לזמן אם א' זוכה בו בתוך הזמן הוא שלו לעולם רק אם אין שום אדם זוכה בו בתוך הזמן אז כשיגיע הזמן הדרא למרא קמא וא"צ לזכות בו מחדש ומצאתי במקו"ח על ה' פסח להגאון מליסא ז"ל סי' תמ"ח סק"ט שהסביר ג"כ דברי הטו"ז כנ"ל ושמחתי יעיי"ש:

ובזה נלע"ד הא דאמרינן בנדרים דמ"ד דבהפקר לזמן לא יצא מרשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה ועיין ר"ן ורא"ש שם טעמא דמילתא וברש"י שם פירש פירוש אחר בדברי הגמ' ע"ש ולדעתי לפי הנ"ל יובן הדבר לאישורו דבהפקר לזמן אינו יוצא מרשות בעלים עד דאתי לרשות זוכה דבשלמא בהפקר עולמית כיון שלא תשיב שוב אליו בלי קנין חדש לעולם א"כ תיכף שהפקיר יצא מרשותו הגוף והפירות משא"כ בהפקר לזמן ודאי אחר שבא לרשות זוכה שלא תשוב אליו עוד פקע שם בעליו מגוף ופירות כיון שיש לחבירו בו קנין עולמית אבל כ"ז שלא בא לרשות זוכה כיון שלא יצא מרשות בעלים רק לזמן ממילא לא יצא מרשותו רק קנין פירות הנעשים בתוך הזמן ויוכל כ"א לזכות בהם מבלי שיזכה בגוף הדבר אבל קנין הגוף עדיין יש לבעליו בו שהרי אם לא יזכה בו אדם עד הזמן ישיב אליו בלי שום קנין שבעולם ולהכי ס"ל לכ"ע בהפקר דלא קני עד דאתי לרשות זוכה ואתי שפיר:

וע"ד קו' התוס' בב"מ דף ע"ב ד"ה שטר וכו' שהק' על הא דאמרי' בש"ס שם בשטר שי"ב רבית ר"מ ס"ל דקונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית וחכ"א גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וקי"ל כחכמי', והק' בתוס' הנ"ל אמאי אין העדי' פסולים כיון שעוברים על לאו דלא תשימון אע"פ שאינם מרויחים יש להם לפסול מידי דהוי אעבריין או"נ להכעיס דקי"ל בסנהדרין דכ"ז כאביי דפסול ונדחקו בתירוצם ע"ש והנה המעיין במל"מ פ"ד ממלוה ה"ו ימצא יישוב לקושיא זו והיא עפמש"כ הרמב"ם בפ"י מה' עדות דאין העדים נפסלין לעדות אלא בעובר עבירה שי"ב מלקות ובעידי רבית ליכא מלקות משום לא תשימון דהא הוא לאו שאב"מ ואין לוקין עליו, ומה שהמל"מ שם קיהה בדבר כיון שחתמו בשטר הוי לאו שי"ב מעשה דהחתימה הוא המעשה ע"ש מ"מ נכון למש"כ הרא"ה בחינוך פ' בהר מצוה שמ"ד בסופו כי כל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אעפ"י שנעשה בו שום מעשה אין לחייבו מלקות עליו דלאו שאב"מ מקרי וע"ש מצוה שמ"ה א"כ כל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אעפ"י שנעשה מעשה מקרא לאו שאב"מ שפיר י"ל תי' הנ"ל וא"ש והנני אוהבך לנצח דורש שלומך,

עמרם הק' בלוהם:

תשובה רלה

מה שעמד ע"ד רש"י ב"מ ס"ה ע"ב ד"ה אסור שכתב ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא זה מותר המעות ויחזור לו זה מה שקיבל ונמצא וכו' והני תיבות ויחזור לו זה מה שקיבל המה שפת יתר דמה לנו בזה אם הוא יחזור לו או לאו ונ"ל לחדש כיון דמחילת תנאי מהני אם המוכר מוחל לו התנאי שיביא א"כ המכירה קיימת למפרע וא"כ אין חשש רק שמא המוכר לא ימחול לו התנאי ויחזיר מה שקיבל ובטלה המכירה ויהיה רבית:

ואמנם מה שיש לעיין בדברי רש"י מה שפי' ונמצא שלא היתה השדה קנוי לו דהא לכי מייתיה קני מעכשיו א"ל והא לא איית' מעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר וכו' והוא פלא דלזה אין צריך טעמא דמעכשיו דכש"כ אי לא אמר מעכשיו ודאי אסור הלוקח לאכול פירות וה"ט דמעכשיו צריך רק דמוכר אסור לאכול פירות אבל נ"ל עפמ"ש הר"ן פרק האומר בקידושין במקדש אשה לאחר ל' יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ואמרינן שם לר"י דאם חזרה בה תוך ל' מהני חזרה דאתי דיבור ומבטל דיבור וכ' הר"ן דהוא א"י לחזור תוך למ"ד ולבקש שתחזור לו המעות דאם יהי' יכול לחזור א"כ הוי מעות רק מלוה בידה ואיך מקודשת אפי' אחר למ"ד הא מקדש במלוה אינה מקודשת א"ו דא"י לחזור וזה פירוש משום דמעיקרא בתורת קידושין אתי לידה עיי"ש ולפ"ז ה"נ אם הי' אומר שיקנה כשיביא מותר המעות משעה שיביא אם הי' אפשר ללוקח לחזור קודם שיביא מותר המעות ולבקש מעות שנתן בחזרה א"כ הי' על המעות שנתן דין מלוה ולמ"ד מלוה ופרוטה דעתיה נמי אמלוה א"א לקנות לשיטות רוב הפוסקים דמכירה דומה לקידושין ולא מהני במלוה ועכ"ח כיון שרצה לקנות ולהקנות לו ע"כ הי' בדעתם שלא יוכל הלוקח לחזור בו וא"כ מעיקרא בתורת מכר אתי מקצת הדמים למוכר ולא הוי מלוה ושפיר היה מותר הלוקח לאכול פירות אבל כיון דא"ל לכי מייתית קני מעכשיו א"כ אף אם הלוקח יכול לחזור בו ולבקש מקצת המעות בחזרה מ"מ שפיר יכול לקנות כשיביא מותר המעות ול"ש לומר דהמעות שנתן בתחלה הוי מלוה והוי מלוה ופרוטה דהא קני למפרע משעת נתינת מעות הראשונות ואז לא הי' מלוה וכיון דלוקח יכול לחזור בו קודם שיביא מותר המעות שפיר כי לא מייתי הוי מעות הראשונות מלוה דכיון דיכול לחזור בו לאו בתורת מכר אתי לידו ומשו"ה אסור לוקח לאכול פירות וא"ש:

ומה שפירש"י דמכר לו את השדה וכו' וא"ל אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור דמיירי דאמר מעכשיו וגם לוקח אסור לאכול פירות דלמא לא יביא מעות ויתבטל

המכר למפרע והוי הלואה וק"ל הא כיון דאמר אימתי שתרצה ולא קבע זמן אין כאן בשום זמן ביטול התנאי שיבוטל המקח וממילא הוא ללוקח מעכשיו ולמה אסור לאכול פירות ואולי אם מת הלוקח או המוכר שוב אי אפשר לקיים התנאי ובטל המקח ונמצא שאכל באיסור ועיין בש"מ במתני' בסיפא גבי הלוהו על שדהו דשם ל"ש אתה ולא יורשיך לי ולא ליורשי כיון שהוא דרך מכר וכמו שקינס עצמו ועוד בממון יש טענת אונס ומיתה אונס הוא ולפ"ז ה"נ יכול לקיים התנאי אפי' אח"מ וק' כנ"ל ונ"ל לפ"מ דאמרינן בגיטין דהיכא דמכווין להרווחה מהני מחילת התנאי וא"כ ה"נ ודאי גם אם אומר הלוקח שלא יביא שוב המעות ויחזיר לו מה שנתן והשדה יהי' של מוכר לא בטלה המכירה למפרע ובהיתר אכל דהוי כמוכרו לו עתה אבל אם יאמר הלוקח שמוחל לו התנאי שאף אם יביא מעות לא יהיה מכירה בטלה המכירה למפרע ואכל באי' ומשו"ה אסור והי' בזה שלום מנאי:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלו

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק וירא תרנ"ז לפ"ק:

ישאו הרים שלום לאוצר בלום ידידי הרב המאה"ג זקן שקנה חכמה ויראתו קדומה, ברה כחמה, כקש"ת מו"ה חיים צבי נ"י ווינקלער ולפנים אבדק"ק ראצפערטא:

יקרת מכתבו מן יום ב' לך הגיעני בזמנו אבל הייתי טרוד בטרדות רבות אשר לא נתננו די השיב וכו' עכשיו אמרתי לשמח לבבו עכ"פ בד"ת, ואשר הרעיש על מה סומכין עכשיו שמגדלין השערות בשפה העליונה ומספרי' כל הזקן כמו שעכו"ם עושי' ואפי' בחורים בישיבה ובניהם של המכוני' חסידים עושין כן באין מוחה והרי למ"ש הרמב"ם ברפי"א מה' ע"ז אין הולכין בחוקות העכו"ם וכו' ולא בשיער וכו' ומסיים דלוקה ע"ש וא"כ לדבריו עובדי' בכל רגע בלאו דולא תלכו בחוקות הגוים:

הנה מ"ש שעובר בכל רגע אינו מדוקדק שהרי גבי לבישת כלאים במכות כ"א בעי' עכ"פ שהה כדי לפשוט וללבוש ועיין תוס' שבועות י"ז ד"ה או וא"כ ה"נ אינו עובר אלא בכדי לגדל זקנו או בכדי שיוכל לספר שפה העליונה:

ואמנם בגוף הדין הרי כבר כתב מהרי"ק שורש פ"ח הביאו ב"י סי' קע"ח דאין אי' משום ובחוקותיהם אלא בדבר שהוא חק בלי טעם או דבר אשר שייך בו פריצות דרך צניעות וענוה וא"כ בנ"ד אינו חק בלי טעם רק להתנאות ולהתיפות ככל המאדעס ואין בו משום ובחוקותיהם ואי משום שהוא דרך פריצות הרי כבר דייק מהרי"ק שם מלשון הרמב"ם

שכתב ולא ילבש במלבוש המיוחד להם ולא כתב במלבוש הדומה להם שלא נאסר אלא מלבוש שכבר נתיחד להם ופירשו ישראלי' ממנו מפני צניעתן או ד"א שכמין שנתיחד להם מפני גיותן ופירשו ישראלים ממנו מפני יהודתן אז כשלובשו הישראלי נראה כמודה להם ונמשך אחריהם אבל כשאינו מלבוש המיוחד להם ע"ד זה אין ישראל חייב להשתנות כלל ע"ש מבואר דדוקא אם כבר נהגו בו הגויים מקדם ולא ישראל רק אדרבה פירשו מזה וא"כ מינייהו ילפי' אז אסור משום ובחוקותיהם אבל אם התחילו בזה נכרי' וישראלי' בפ"א דלא מינייהו ילפי' לא כדאמרי' סנהדרין נ"ב והביא בחי' הר"ן בשם י"מ לפי שהתורה קדמה להם והגם שהר"ן הק' ע"ז שבכל דבר י"ל שלא קדמו הם ולכן פי' דאין אי' אלא בדבר שהוא חק בלא טעם ואין לו מבוא בדרכי הטבע ע"ש מ"מ דברי מהרי"ק נראה דתרווייהו איתנהו דבר שהוא חק בלי טעם אסור אפי' לא קדמו הם אבל דבר שאינו חק בלי טעם אין אי' אלא א"כ קדמו הנכרים וא"כ אנן בדידן תרווייהו ליתנהו דאינו חק בלי טעם וגם לא קדמו הגוים והראני בני הרבני החו"ב מו"ה יודא צבי נ"י מ"ש היעב"ץ בסידור שלו בדיני ט"ב חלון ז' שבעוה"ר בכל המאדעס היהודים קודמין:

ולולא דברי הראשונים הייתי מפרש פי' אחר בגמ' דסנהדרין הנ"ל דאינו אסור משום ובחוקותיהם אלא בחוקים שהם חוקקים מדעתם וסברתם דאז נראה כמודה להם ויש לחוש שימשך אחריהם ואחרי דעותיהם המשובשים כדכתיב פן תנקש אחריהם אבל בחוקים שחקקה להם תורה דב"נ דינו בסייף כמ"ש רמב"ם פ"י ממלכים הלכה ה' וא"כ לא יומשך אחריהם ואינו מודה להם רק בתורת ד' וכן הא דשורפין על המלכים בע"ז י"א הוא משום כבוד המלך כמ"ש רמב"ם פ"ב ממלכים ופי"ד מאבל [עיין בתשו' ריב"ש סי' קנ"ח מובא בד"מ יו"ד סי' שצ"ג אות ג'] והרי ב"נ מצווה על הדינים וכתב רמב"ם פ"ט ממלכים שחייבים להושיב דיינים ושופטי' וכו' ולדעת רמב"ן חייבי' בכל הדינים כישראל ע"ש בכ"מ וא"כ י"ל דגם זה בכלל דינים לנהוג כבוד במלכים ואינו מודה להם רק לתורה ואינו נמשך אחריהם והיינו דקאמרי' כיון דכתיבא באורייתא לאו מינייהו גמרי' עי"ז דרכם ונימוסם:

ועוד נ"ל דל"ש ובחוקותיהם אלא בדבר שעושין משום אמונתם ועבודתם אבל בדבר שאין עושין לאמונה ועבודה אין בו משום ובחוקותיהם וכמ"ש ב"ח סי' קע"ח על ולא יבנה מקומות כגון היכלות של עכו"ם וכו' דאינו אסור אלא כגון אותן שהם עשויי' לקיבוץ עבודתם אבל כגון אותן העשויין לוועד שלהם למשפט אין איסור לבנות כתבניתם וה"נ דכוותי' ועיין רמב"ם סה"מ מל"ת סי' ל', ואולי אפשר דלא שייך ובחוקותיהם רק אם כל הגוים עכ"פ במדינה זו נוהגין בנימוס זה אבל אם אין כולם עושין

כן ליכא איסור ולפ"ז בנידון דידן שאינו מצד אמונתם שהרי אדרבה הכומרים והגלחים מגלחין גם שער השפה העליונה וגם אין כולם נוהגין במנהג אחד ורבים מגדלין זקנם ואדרבה הזקן שייך לנאטיאנאל:

טראכט של בני מדינתינו וגם במדינת שטייערמארק שמעתי שהגוים מגדלין זקנם שוב לית בי' משום ובחוקותיהם:

אלא שמצאתי לב"ח סי' הנ"ל שכתב וזה שכתב הרמב"ם ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם והוא שמגדלין השער לנוי וליופי כמו הבתולות דרך שחץ וגאוה ועיין טו"ז שם סק"א שכתב שדרך העכו"ם בעלי מלחמות בהרבה מדינות לגדל שער שלהם מאוד ואינם מגלחין עצמם כלל וכו' מזה נראה דאף שאין עושין משום אמונתם ורק משום שחץ וגאוה ואין כולם עושין כן רק הפרשי' ובע"מ מ"מ יש בו משום ובחוקותיהם דלא כמ"ש, אבל יש להשיב דיש לדקדק בדברי הב"ח במ"ש כמו הבתולות שהוא שפת יתר לכן נראה דדוקא בזה שיש בו מנהג יהדות שלא לגדלם משום שלא ילבש גבר שמלת אשה ועיין רס"י קפ"ב וסי' קנ"ו אית בי' נמי משום ובחוקותיהם ועובר משום שני לאוין דמה שהפרשי' עושין כן לא מקרי שגם האנשים עושין כן ואפי' נאמר דזה מקרי גם האנשים עושין כן מ"מ החברים נמנעים בכל מקום וע"ד שכ' רמ"א סי' קפ"ב משום לתא דלא ילבש גבר ולכן כיון שעושין כמו הבתולות ויש בו משום לתא דלא ילבש גבר ומנהג יהדות שפיר יש בו משום ובחוקותיהם אף שאין כל הגוים נוהגין כן ואינו מצד אמונתם אבל בנ"ד אף שהוא שחץ וגאוה ועזות פנים כיון דאין בו שורש איסור ואינו מצד אמונתם וגם אין כל הגוים במדינה עושים כן שפיר י"ל כנ"ל דלית בי' משום ובחוקותיהם:

ועוד דהרי כתב הב"ח דמשו"ה התירו לקרובי מלכות דובחוקותיהם לא תלכו לא משמע אלא שרוצה להתדמות ולנהוג כמותם שנראה שמודה לדתם אבל מי שאין דעתו להתדמות להם אלא שצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם כדי שלא יהי' לו גנאי אם לא ידמה להם זה לא אסרה תורה וכו' ע"ש ובספר שערי דעה כתב שגם ב"י כוון לזה בתי' א' וא"כ בנ"ד נמי אין מכוונין רק כדי שלא יהי' להם גנאי אם לא ידמו להם ושרי:

ויש לצרף ג"כ דעת הרא"ם שהביא הב"ח והגמי"י שהביא ב"י דל"ש ובחוקותיהם אלא במה שמנו חכמים בגמ' ובתוספתא ולא בדברים אחרים ועיין חת"ס או"ח סוס"י קנ"ט ולכן השתיקה יפה אף שהוא דרך שחץ וגאוה ואם אין הדבר ברור לך כאחותך שהיא אסורה לך אל תאמרהו, ועכ"פ אינו דבר המפורש בתורה מהו חוקותיהם ולדעת ב"י וב"ח ודרישה וד"מ הכתוב מסרו לחכמים ולא עדיף מתוס' יו"כ דאמרינן בי' מוטב שיהיו

שוגגים ואל יהיו מזידין כמבואר באו"ח סי' תר"ח [עי' ריב"ש הנסמן] אבל שומר נפשו ירחק מזה ויקיים והדרת פני זקן ואדיר ונאור יאר פניו אתנו סלה ונהי' לו לעם סגולה: עד יביאנו אל המנוחה ואל הנחלה, ויבנה עיר ד' על תלה, כנפשו ונפש ידידו הנאמן דוש"ת באהבה כלולה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלז

שיל"ת ב' איפאלא ב' לפ' אמור תרס"א לפ"ק:
יהי שלום בחילך כבוד תלמידי אהובי הרב המו"מ מו"ה צבי נ"י:
קבלתי מכתבך ומה שהערות על תוס' שבועות ג' ד"ה ועל שכתבו דסתמא דש"ס כר"ה דקאמר א"ב וכו' הכא אשה לאו בת חיובא מחייב שולחה משמע דאי מקיף ליה גדול מחייב ופלא בעיניך לשון משמע הלא מפורש בהדיא וודאי מפורש בהדיא אבל לשון משמע קאי אהא דסתמא דגמ' ס"ל כן דמחייב שולחה ואי מקיף ליה גדול חייב כר"ה וזה אינו מוכח רק ממשמעות דהא י"ל משום דלא אשכח נפ"מ רק אליבא דר"ה נקיט לה הכי:
אמנם מ"ש תוס' מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לגוי אקיף לי גדול והוי נפקותא לר"א והוא פלא הא אין שליחות לקטן ולנכרי וכבר עמד בזה בספר אוהל דוד, ולפענ"ד דל"ש אין שליחות לנכרי ולקטן אלא בשייך ביטול המעשה אמרי' שהמעשה אינו קיים ע"י קטן ונכרי או שלא קיים המשלח מצוה אבל גבי אשלד"ע היכא דל"ש ביטול מעשה אלא שאנו דנין אם חייב המשלח אם לאו והרי אפי' אם אין שלד"ע אמרי' בקידושין פ"ב דחייב המשלח בדיני שמים ועיין בש"ך חו"מ רס"י ל"ב וא"כ גם בקטן ונכרי חייב המשלח עכ"פ בידי שמים אפי' אין שליחות וממילא דל"ש בזה אין שליחות לקטן ונכרי דהא דפטר המשלח מדיני אדם היינו ללישנא דבר חיובא הוא מטעם דברי הרב וכו' וא"כ לא הי' לשליח לשמוע למשלח ואדעתא דנפשיה עביד וחייב השליח ולכן המשלח פטור ועיין בש"ך חו"מ סי' קפ"ב וסי' רצ"ב סק"ד ולפ"ז בנכרי וקטן שהם לאו בר חיובא חייב המשלח אפי' בדיני אדם וללישנא דאי בעי עביד מהני לפטור המשלח מדיני אדם משום דיכול לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי וא"כ גם כאן פטור המשלח וא"ש:
ומה שעמדת בתוס' ד' ד"ה אבל שהקשו דלמא טעמא משום התראת ספק הא אליבא דר"י קיימינן ואיהו ס"ל במכות דט"ו דהת"ס שמה התראה לק"מ דאדרבה תקשי לר"י בתרתי אמאי דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין הא סתם משנה כאן דלוקין ואי משום

דסתמא אחרינא אשכח דלמא שם הטעם משום הת"ס ולא פליג אסתמא דהכא ותקשי נמי אמאי ס"ל שמה התראה הא אמר הלכה כסתם משנה:

ומה שעמדת על תוס' ד"ה ד"ה שתים לק"מ דלפירש"י דשבועות דבפנים פירושו הכנסה שפיר הקשו דא"כ מוכח מזה דתנא הכנסה והוצאה קרי ליה אבל לפירש"י דשבת דמבפנים פי' בעה"ב אף דמפרש שתים הוצאה והכנסה היינו משום דהאמת הוא כן דתנא הוצאה קרי ליה אבל מזה אין להוכיח דמשכח כל הח' בהוצאות כמ"ש תוד"ה והא ע"ש, ובזה הנני אומר שלום וברכה רבך:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלח

שיל"ת ב' איפאלא ה' לס' חוקת תרמ"ה לפ"ק:

ברכתי תעלה לראש אהובי הרב המאה"ג כמו"ה אשר נ"י גראסבערג אבדק"ק בעלעניעש:

מכתבו קבלתי ואשר שאל אודות המנחשים ועושין סימן על הדבר דכתב בש"ג פ"ב דע"ז דאם אינו מוציא הדברים מפיו אלא מחשב בלבו ונמנע מעסקיו ע"י הנחשים האלה מותר ובפ"ת סי' קע"ט הביא דבתוס' ב"מ כ"ז ע"ב גבי הא דאמר התם כיס וארנקי לא משאלי אינשי משום דמסמכי הקשו דהא הוי ניחוש משמע דלא כש"ג ונפשו איותה לדעת אן דעתי העניה נוטה:

ולפענ"ד אין כאן מחלוקת וטרם אענה אשעשע בדבריו הנעימים במאי דבדיק לן בהא דחולין צ"ה ע"ב דאר"י לינוקא פסוק לי פסוקך וכו' ולא היא וכו' לכל הפירושים ותירוצים שנאמרו בראשונים שהי' נבואה קטנה או כמ"ש הב"ח שרק בעלי רוה"ק ראוין לזה תקשי כיון דעכ"פ מצינו שבשביל טעם הגון אין מגלין האמת א"כ נפל פיתא בבירא איך יש לסמוך ע"ז שמא יש איזה טעם שלא לגלות האמת ומי יבא בסוד ד' לדעת מה טעם יש ואולי לזה כוון הרמב"ם פי"א מע"ז דין ה' שפירש רק על לשעבר עכ"ד:

ואני אומר ומטונך ולדעת הרמב"ם מי ניחא כיון שאין מגלין האמת א"כ במה ישמח ישראל ולשמחה מה זו עושה אבל לפענ"ד לק"מ דאמירה לתינוק פסוק לי פסוקך הוא כעין נבואה קטנה כדאמרינן ב"ב י"ב ע"ב גבי בת ר"ח שניתנה נבואה לתינוקות וכאשר יסכימו מן השמים לעשות או שלא לעשות כן נותנים בפי התינוק לאמור לו ואם בהודע לו האמת יעשה כמו שהוא הרצון בשמים ממעל מודיעין לו האמת ואם בהודע לו האמת לא יעשה כאשר הסכימו בשמים מזמנין בפי התינוק פסוק להטעות אותו כי ע"י הטעות

יעשה כמו שהסכימו מן השמים וה"נ בר"י אלו הי' מודיעין לו האמת ששמואל חי הי' הולך לקבל פניו לכן נתנו פסוק זה בפי התינוק להטעות אותו שיחשוב ששמואל מת דלא ליטרח ר"י ולא ליזול ומ"מ כן הי' הסכמה מה"ש שלא ילך ר"י ושפיר יש לסמוך על פסוק התינוק כי כן החפץ בשמים בין מגיד לו האמת בין מטעהו ועיין מ"ש תוה"ב בשער עבודת האלקים קרוב לסוף פ"ח בענין ההכרח והצדק ובסכלותנו בו פנים מאופני הטובה ולזה נעלם ממנו ואלו היתה לנו בעמדנו על הסוד הזה תקנה הי' הבורא מגלה אותה לנו ע"ש וה"נ ההטעה הוא רצון הבורא ולק"מ:

ושמא תאמר אמאי הסבו מן השמים להטעותו ולא נתנו בפי תינוק פסוק אחר שמרומז בו שלא ילך אף אני אומר כן דבאמת גוף הדבר תמוה דשואל לתינוק איזה פסוק אתה לומד כמ"ש הרמב"ם ואיך בטוח שהתינוק לומד כלל פסוק שיש בו תשובה על שאלתו וא"כ אפי' אומר לו פסוק אשר תשובתו בצדו כיון שלומד שיעורו כסדרן מה סימן הוא זה הלא לא הגיד לו רק האמת מה שלומד ואינו לומד דבר אחר רק פסוק זה, אבל הענין לפענ"ד כמ"ש הרמב"ם פ"ז מיסוה"ת ה"ג הדברים שמודיע לנביא במראה הנבואה דרך משל מודיעין לו ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה וידע מהו וכו' מבואר דאדם אחר אם הי' מודיעין המשל לא הי' יודע הפתרונו אך זה חלק הנביא בנבואה שיחקק בלבו פתרון המשל וה"נ אני אומר שכן הוא התינוק אומר פסוק ש שלומד ונותנים בלב השואל רוח חכמה מאת ה' מן השמים להתבונן בו תשובה על שאלתו:

ונראה דמטעם זה כתב הב"ח יו"ד סי' קע"ט דגם לרמב"ם דוקא שאר אדם אסור לכוון מעשיו עפ"י התינוק וכו' אבל ר"י ור"ש דכל מעשיהם ועניניהם עפ"י רוה"ק חשבינן להן באומר לתינוק פסוק לי פסוקך כאלו שאל בדבר ד' עיי"ש משום דדוקא ברוה"ק יכול להתבונן בו תשובה על שאלתו כאשר נותנים בלבו מה"ש, ולפ"ז לא קשה אמאי לא הזמינו פסוק אחר בפי התינוק כיון שבאמת לא למד רק פסוק זה ולא אחר ונתנו לר"י מקום לטעות שמת שמואל כדי שלא ילך כי כך הסכימו מה"ש כנ"ל, ובזה א"ש הא דלא אמר לו התינוק פסוק הקודם לזה בשמואל כ"ה וימת שמואל משום דבאמת אינו אומר לו רק הפסוק שלומד ולמד הפסוק ושמואל מת וכו':

ולולי דמסתפינא הייתי אומר שהתשובה באותו פסוק לא הי' במה דאמר ושמואל מת אלא במש"כ ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו ופירש"י ובעירו מוסב על ויספדו לו ספדוהו איש בעירו ועיין בילקוט שמואל כ"ה שספדו כל ישראל בעירן כדרך שספדו ברמה ורמזו לו בזה כמו שלא הלכו לספדו ברמה בפניו רק כל אחד בעירו כן הוא לא ילך וישאר בעירו וכבודו במקומו מונח אלא שלא ניתן משמים לר"י שיבין רמז

זה כדי שלא יטרח ויעשה לפנים משוה"ד לכן הבין שהתשובה הוא ושמואל מת ואמר ש"מ נח נפשיה דשמואל ולא היא לא שכיב שמואל ולא זו היתה התשובה רק כנ"ל אלא שהוא הבין כך כי היכי דלא ליטרח ר"י ועכ"פ מה שהטעוהו הי' הסכמה מה"ש שלא ילך ושפיר יש לסמוך ע"ז שאם אין מגלין האמת מפני איזה טעם היא משום דמן השמים הסכימו שיעשה כפי הטעות והסכלות בו הוא לטובה וא"ש:

אמנם כ"ז לדעת ראשונים דתינוק הוא סימן לסמוך עליו להבא אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל דתינוק הוא רק שישמח על העבר א"כ כיון דמשום טעם הגון מטעין אותו שעבר מה שלא עבר א"כ איך יכול לשמוח, אבל לפענד"נ דכבר הק' כ"מ על הרמב"ם הא ר"י סמך על פסוק דתינוק גם להבא ונמנע לילך לבבל ומה שתירץ דהתם לא הי' ר"י שואל לתינוק אם ילך לבבל אם לאו אלא הוי כשואל לו לדעת אם מת שמואל שהוא דבר עבר יפלא בעיני ומה זו שאלה הא מוקמינן ליה בחזקת שהוא חי אפי' להתיר אשת איש לעלמא כדתנן בגיטין כ"ח המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ע"ש:

לכן נ"ל דכונת הרמב"ם הוא עפמ"ש הרא"ה בחינוך מצוה רמ"ט בטעם איסור הנחש לקבוע בלבינו כי כל הרעות והטובות מפי עליון תצאנה לפי מעשה האדם אם טוב ואם רע והנחשים לא מעלין ולא מורידין וכו' ע"ש ולכן דוקא אם תולה מעשיו עפ"י נחש בדבר העתיד אם יצליח או לא יצליח אסור ואין סומכין עליו כי אם יורהו הנחש לעשות או שלא לעשות כי יצליח אין זה ראי' כי אם יחטא ואשם שמא יגרום החטא שלא יצליח כמ"ש בפ' ויצא ואם הנחש מורה שלא יצליח אפשר כי ישוב אל ה' וירחמהו ויצליח אבל אם תולה מעשיו בדבר עבר שאם שמואל חי ילך ואם מת לא ילך תנאי העבר לא ישתנה בשביל שינוי מעשיו בזה שפיר יש לסמוך על פסוק התינוק שמגיד מה שעבר ויעשה עפ"י מה שהגיד לו שעבר ואין בזה משום ניחוש ולפ"ז שפיר שאל ר"י לתינוק פסוק לי פסוקיך שמא יגיד לו דבר עבר שימנעהו מלילך ולא הי' כוונתו כלל אם שמואל חי אם מת רק על שאר דבר עבר ומה"ש נתנו בפי התינוק שאמר דבר עבר ושמואל מת לפ"מ שטעה ר"י דשכיב שמואל ושפיר סמך עליו ולק"מ

ולפ"ז א"ש גם לרמב"ם כמ"ש לעיל דכיון דהוא שאל לידע אם ירד לבבל ומה"ש הסכימו שלא ירד שפיר הטעהו בדבר עבר שמת שמואל כדי שיעשה כמו שהוא רצון השי"ת ושפיר יש לסמוך ע"ז אבל אם רוצה לידע דבר העבר בעצמותו בודאי אין מטעין אותו בשקר חו"ש וא"ש:

וכעין זה כתב מהרש"א בח"א הוריות י"ב אהא דאמרינן התם האי מאן דבעי למידע אי מסיק שתיה וכו' והק' הא הוי נחש טפי מפתו נפלה מפי וכו' ותירץ כי הטוב בא ממנו

יתברך עלינו כמו שאחכז"ל מעולם לא יצאה מדה טובה מפי הקב"ה וחזרה אבל הרע אינו יורד מה"ש רק עונותינו היו מבדילין ביני וביניכם ולכן אין הרע בא בהחלט כי אפשר שישתנה כמ"ש בר"ח שלא הי' יכול מכשף להזיקו משום דנפיש זכותיה ולכן הנותן סימן לעצמו בדבר מה לטובה אין זה ניחוש אלא סימן טוב שיבא לו ממנו יתברך אבל לרע חו"ש הרי זה ניחוש שתולה שיבא הדבר בהחלט ואינו כן דברחמי שמים אפשר שישתנה וכל הני דנקט בפ"ד מיתות דף ס"ה הן ניחוש לרע לו אבל שם בהוריות לטוב לו אינו ניחוש ולכן נקט אי מסיק שתיה אי לא ולא נקט אי לא לא מסיק שתיה אלא דאינו עושה סימן רק. לטובה אי משיך נהוריה מסיק שתיה ואי לא משיך נהוריה לא, פירוש ולא יהי' סימן כלל וכאלו לא עשה כלום עיי"ש באריכות:

ולדעתי זה כוונת רש"י בחולין שם ד"ה כל נחש שאינו סומך עליו ממש כאליעזר עבד אברהם שאם תשקני אדבר בה ואם לאו לא אדבר בה כי אמר גם צד הרע וזה אסור אבל רב לא אמר רק מברא קאתי לאפי יו"ט לגו רק צד הטוב וזה שרי וכן בהא דבית תינוק ואשה אע"פ שאין נחש יש סימן פירש"י סימנא בעלמא מיהא הוי דאי מצלח בסחורה ראשונה וכו' סימן הוא שהולך ומצליח ואי לא אל ירגיל לצאת יותר מדאי שיש לחוש שלא יצליח ג"כ הכוונה כנ"ל שאין נחש שאסור לנחש ולסמוך על הנחש לגמרי בצד הרע שאם אינו מצליח בסחורה ראשונה שיסמוך שלא יצליח עיין רש"י ד"ה בית אבל יש סימן לטובה שאם מצליח בסחורה ראשונה ה הולך ומצליח ומרבה בסחורה ואי לא אינו סימן רק שימעט במו"מ רק אל ירגיל לצאת יותר מדאי לסחור יותר מלימודו שיש לחוש שלא יצליח אבל אינו ודאי:

ועיין לשון הטור יו"ד סי' קע"ט שכתב מנחש האומר פתי נפלה וכו' פירש באחד מאלו שארעו לו עושה ממנו ניחוש שלא לצאת אחרי' לדרך או שלא להתחיל בשום מלאכה כי לדעתו לא יצלח וכו' כוכב פלוני עולה אין טוב לצאת וכו' וכן כל דבר שעושין לסימן אם יארע כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לא אעשנו הרי שבצד האי' נקט שתופס הרע בהחלט כי לא יצלח ואין טוב לצאת ולא אעשנו וזה אסור משא"כ בבית אשה ותינוק דמותר לעשותן סימן נקט כגון שקנה בית ואומר מעת שקניתיו הי' לי לסימן טוב כי הצלחתי בכל דרכי נקט צד הטובה דמותר מכוון ממש למ"ש כנ"ל:

ובזה נ"ל לתת טעם למ"ש ב"י סי' הנ"ל בשם מהר"א ופסקוהו רמ"א בשו"ע בתרנגולת שקראה כתרנגול דדוקא אם אומר שחטו תרנגולת שקראה גברית אסור אבל אם אומר שחטו סתם מותר דלהניחה בחיים הוא הרע ולשוחטו הוא הטוב לכן אם אומר הטעם שקראה גברית אומר צד הרע שיש בחיותה וזה אסור כי אפשר שתחיה וברחמי שמים

ישתנה לטובה אבל אם אומר שחטו סתם הוא צד הטוב שיש בשחיטתה זה מותר דודאי יהי' לטובה:

ולפ"ז נ"ל דהיינו טעמו של ש"ג דאם אינו מוציא הדברים מפיו אלא מחשב בלבו ונמנע מעסקיו ע"י הנחשים האלה מותר שראוי לאדם לחוש על החשש שחוששין בו הבריות ע"ש כי אם מוציא מפיו נראה שתופס שיבא צד הרע בהחלט חו"ש וזה אסור אבל אם מחשב רק בלבו הוא נמנע בשביל צד הטוב שיש בנמנעתו מעסקיו וזה מותר:

ומעתה אין כאן מחלוקת דכן נ"ל לפרש גם דברי תוס' ב"מ כ"ז ד"ה כיס שהק' והא כתיב לא תנחשו ותירצו דבשבת ס"ז אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי והוא פלא מה רפואה הוא במה דלא מושלי כיס וארנקי ועיין בהגהות מהרצ"ח שם ולפמ"ש נכון דס"ל לתוס' דכל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי הטעם כמ"ש מהרש"א הנ"ל דלעשות חלק הטוב שרי ואין בו משום נחש וא"כ ה"נ דאסור לומר חלק הרע שאם מושיל כיס או ארנקי מוכר מזלו אבל מותר לומר צד הטוב שאם אינו מושיל הוא לו סימן טוב ולכן נקט בגמ' משום דמסמני דמה שאינו מושיל הוא ס"ט ולא נקט משום דלא מסמני שהפירוש אם מושיל אינו סימן טוב לפי שזה אסור משום נחש ורש"י שם אין כונתו שאומר כן אלא שרש"י פירש לן ענין הקפידא שיש בזה ולפ"ז דברי תוס' אלו וש"ג הנ"ל המה שפה אחת ודברים אחדים ודלא כפ"ת:

אמנם ביישוב קושי' מהרש"א הנ"ל נ"ל סברא ישרה דד דדוקא אם תולה מעשיו בתנאי מקרה שכבר הי' כגון פתו נפלה מפיו וכל הנך דחשיב התם בסנהדרין וחושב שמקרה זה הוא אות שלא יצליח יש בו משום נחש כי מאותות השמים לא תחתו כי יחתו הגוים מהמה אבל אם תולה מעשיו בתנאי מקרה שעתיד להיות אם לא יפול פתו מפיו אלך ואם יפול לא אלך אין בו משום נחש כלל כיון שעשה זה לסימן וסומך עליו והזמין ד' שנפל פתו מפיו ודאי רצון ד' הוא שלא ילך, וזה נ"ל דעת הרד"ק שהביא ד"מ ורמ"א בסי' קע"ט דאדם מותר לו לעשות סימן בדבר שיבא לעתיד כמו שעשה אליעזר עבד אברהם ויונתן ע"ש:

ולפ"ז מ"ש בד"מ שם דהרד"ק הוא היפוך מדברי הרמב"ם דאם לקח סימן במה שהי' שרי טפי ולפמ"ש בטלה מחלוקת ואין ענין זה לזה דרד"ק מיירי שתולה מעשיו בתנאי מקרה העתיד לבא זה שרי וגם הרמב"ם מודה לזה אבל אם תולה מעשיו בתנאי מקרה העבר אסור משום נחש דבמקרה העתיד יוכל לסמוך אם יצליח או לא בעתיד ולא במקרה העבר אבל הרמב"ם מיירי מדבר אחר שיכול לסמוך אפי' על תנאי מקרה עבר אם כבר הצליח או לא וכמש"ל, ולפ"ז מיושב קושי' מהרש"א דהתם עושה סימן במקרה העתיד להיות

אי משוך נהוריה וכו' ובזה ליכא משום ניחוש וא"ש, וד' יופיע עלינו נהורה ויצליחנו בתורה ובכל ענין וירוק עלינו ברכה בלי מנין, ויבא את אשר לבבינו שואל, עד כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, כנפשו ונפש ידידו הדש"ט:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רלט

שיל"ת ב' איפאלא א' מקץ תרנ"ז לפ"ק:
ביומי דחנוכה, שלום וברכה, לבני אהובי יקירי וחביבי הרב החריף ובקי הותיק מלא עתיק כמו"ה יודא צבי נ"י בק"ק ש' פאטאק יע"א:
קבלתי מכתבך ויש לי צער הרבה שאין הקב"ה מזמין לך פרנסתך אבל חזק ואמץ בהתמדת התורה כי אין לך מדה טובה הימנה ויעמוד לנו זכות אבות ונושעה במהרה בכל ענינים וירום ד' קרנינו ומזלינו שנוכל לעסוק בתורה ועבודה לשמה מתוך הרחבת הלב וימלא ד' משאלותינו לטובה, ונחי' בנחת ושובה. ועתה באתי להשיבך על איזה הערות שהערת במס' נדה ובמה דסיימת אפתח:
כתבת לנעוץ סופו לתחלתו והוא לחידודי ולא אשיב רק עמ"ש בתוך הדברים בהא דנדה ס"ו אר"ז בנות ישראל החמירו על עצמן שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים ועמדו אחרונים על לשון החמירו ע"ע הא תקנות חכמים הוא וכתבת דיש להבין איך החמירו הא אתי לידי קולא דמבטלין מפו"ר כדאמרי' בנדה ג' דאפי' לב"ה אינו מטמא מעת לעת רק לטהרות משום ביטול פו"ר אך ז"א דהרי קי"ל ביבמות ס"ה דאיתתא לא מיפקדא אפו"ר ולכן אמר שהחמירו ע"ע דבנשים ליכא שום איסור משא"כ חכמים לא תקנו זאת דא"כ מבטלי לי' מפו"ר:
לא נהירא לי דשם בנדה שייך ביטול פו"ר משום דא"כ לבו נוקפו ופורש ולא יבעול כלל בשום פעם ויתבטל מפו"ר אבל כאן בשביל חומרא זו אכתי יכול לקיים פו"ר בזמן שהיא טהורה ל"ש משום ביטול פו"ר, ואם הי' שייך בזה משום ביטול פו"ר אין תי' עולה יפה דאשה אינה מצווה על פו"ר דהא משעבדא לי', מיהו בזה י"ל דהוי כמו אומרת קונם תשמישך עלי דחל הנדר אע"ג דמישעבדא לי' דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ומדוייק בזה הלשון החמירו על עצמן שעל הבועל אין יכולין להחמיר משום דמשעבדא לי' רק ע"ע החמירו ובזה שפיר חל האי' אע"ג דמישעבדא:

ועוד י"ל דהפניות החמירו ע"ע לענין טהרות והבעל כשנשאה אדעתא דהכי נשאה שתחזיק בחומרא זו וא"כ לא מישעבדא לי' כלל בזמן ההוא וא"ש בזה לשון בנות ישראל ולא נקט נשי ישראל לפי שתחלת החומרא הי' בעודה פנוי':

אבל זה נראה דל"ש בזה משום ביטול פו"ר והא דאמרי' בעירובין ס"ג שנענש יושיע על שביטל ישראל לילה א' מפו"ר היינו משום דכל ישראל היו אסורי' בתשה"מ ובכל ישראל ודאי הי' מיתרמי נשים מתעברות בלילה זו סמוך לטבילה או לווסתה שפיר שייך עונש אבל באדם א' ל"ש בחומרא זו ביטול פו"ר דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה או סמוך לווסתה ועפ"י הרוב אינה מבטלת ע"י שיושבת ז' נקיים בעילה סמוך לווסתה וגם עכ"פ תתעבר סמוך לטבילה:

ומה שנ"ל בזה הוא עפמ"ש בתשו' אחת [ע"ל סי' רס"ח] ליישב קושי' מהר"מ אורגז איך אסרו חכז"ל לבעול על דם טוהר שהתירה התורה בפירוש:

ואמינא לפמ"ש הטור ביו"ד סי' קצ"ד בשם הרמב"ן שזה בכלל חומר שהחמירו בנות ישראל ע"ע שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו ז' נקיים ולפ"ז נראה סברא ישרה דדוקא לכוף בע"כ של ישראל לקבל תקנות וגזירת חכז"ל לאסור בדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים אבל כאן בנות ישראל החמירו ע"ע מדעתן ורצונם והן יכולין לקבל וליאסור על נפשם אפי' בדבר המפורש בתורה להיתר ושם עשיתי סמוכין לדבר ולפ"ז א"ש אף דתקנת חכמים הוא מ"מ צריך להא דבנות ישראל החמירו ע"ע כדי ליישב קושי' מהר"מ אורגז הנ"ל וא"ש:

הבאת בתוך הדברים הנ"ל דקדוק מהרש"ש בנדה ג' דאמר שמאי להלל א"כ ביטלת בנות ישראל מפו"ר הא נשים פטורות מפו"ר [ונהי דס"ל דעכ"פ חייבות בלשבת או דבעי חוטרא לידא] מ"מ טפי הו"ל למינקט ביטול בני ישראל מפו"ר, אין התחלה לדקדוק זה דבני ישראל לא יתבטלו מפו"ר דיכול לישא אשה שיש לה ווסת דגם להלל די' שעתה אלא דא"ל א"כ ביטלת בנות ישראל שאין להם ווסת מפו"ר דבהכי מיירי שאין להם ווסת:

ומה שהקשית בדף ט' ע"א דקאמר שהמזה ומזין עליו טהור ונוגע טמא והקשו בתוס' והלא מזין עליו נמי בעי טבילה והערב שמש כמו נוגע ותי' בתי' הב' א"נ בטהור שמזין עליו בחנם קאמר הכא וכרבנן דפ"ק דיומא י"ד דתני' טהור שנפל עליו הזאה טמאתו דברי ר"ע ורבנן אמרו ק"ו על הטמא טהור על הטהור לא כ"ש והבנת בכונת תוס' דהא דנוגע טמא היינו בחנם אבל נוגע כדי להזות טהור וקשי' לך א"כ מה הקשו תוס' פסחים ס"ט ד"ה שמא יעבירנו ואמאי חיישי' להכי הלא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים ע"ש ומה קושי' דלמא חיישינן שמא יעבירנו כדי להזות ואז אינו מטמא את הידים:

ולא היית צריך לדלמא דהא אהא קיימינן דהזאה אינו דוחה שבת משום פסח שמא יעבירנו וכו' וא"כ בכדי להזות מיירי ובזה אינו טמא לפי הבנתך, אבל טעית בפי' דברי תוס' נדה דקושי' תוס' הי' איך אמרי' דנוגע טמא ומזין עליו טהור הא נוגע אינו טמא רק טומאת ערב ובעי טבילה והערב שמש והלא המזין עליו נמי בעי טבילה והערב שמש אפי' אם הזאה אינו מטמאו טומאת ערב רק מצד טומאת מת שהיתה עליו והוצרך להזות ג' וז' צריך טבילה אחר הזאה והערב שמש כמבואר ברמב"ם פי"א מפרה אדומה א"כ מה תוסיף הזאה טומאה דהא דקאמר הכא ומזין עליו וטהור היינו בטהור שמזין עליו בחנם טהור ואין הזאה מטמאתו וטהור הנוגע טמא וא"כ אין מקום כלל לקושיתך:

ומה שהקשית בדף ט"ז דאר"ז דכ"ע ווסתות דאורייתא כאן שבדקה עצמה כשיעור וסת ופירש"י כשבדקה בשיעור וסת של ווסתה ותימא בעיניך הא אמרינן לעיל י"ב מי משכחת לה לבדיקה כשיעור ווסת וכו' כבר עמד בזה סד"ט בחידוד הלכה בדף ט"ז וע"ש מה שתי' ותלי"ת כיוונתי לדבריו, ולי נראה עוד דבשלמא לעיל קיימי' בבדיקה שאחר תשמיש וא"כ ביציאת השמש נכנס העד ולכן הבדיקה בחורין ובסדקין יותר משיעור ווסת ואין הבעל חייב חטאת אבל הבדיקה בשעת ווסת אפשר שתתחיל בשעת ווסת וגמר בדיקה בחורין וסדקין הי' בשיעור ווסת ולכן בדקה ומצאה טהורה טהורה וא"ש:

ומה שהקשית שם ע"ב דא"ל ב"ש לב"ה לדבריכם ליחוש שמא תראה טפת דם כחרדל בביאה ראשונה ותחפנה ש"ז בביאה שני' ופירש"י בביאה ראשונה ויעמידוהו כותלי בית הרחם הא לחד לישנא לעיל ג' ע"ב ל"ל לב"ש כותלי ביהר"ח העמידו ועיין רש"י במשנה ריש נדה [ע"ל סי' רמ"א] ולפענד"נ דיש לחלק דודאי אשה הרואה כדרך ראי' דמים מרובים ס"ל לב"ש דכותלי ביהר"ח לא מוקמי דם אבל טפת דם כחרדל שפיר י"ל דכותלי ביהר"ח העמידוהו אפי' לב"ש והא דלא מטמא מעל"ע משום רואה טפת דם כחרדל היינו משום דלא שכיח דהא אמרי' בנדה מ"א מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה ודוקא שתים אבל חדא אימר מעלמא אתי':

ועוד יש לחלק דהתם בהולכות ועומדות ויושבות לא אמרי' כותלי ביהר"ח העמידוהו אבל כאן בשוכבות במטה שפיר י"ל אפי' לב"ש כותלי ביהר"ח העמידוהו ועיין תוס' נדה ג' ד"ה מרגשת מ"ש בשוכבת אפרקיד, ועוד יש לחלק דדוקא מעל"ע ומפקידה לפקידה לא אמרי' כותלי ביהר"ח העמידוהו אבל מביאה ראשונה עד השני' אפשר גם לב"ש אמרי' כותלי ביהר"ח העמידוהו:

ועוד נ"ל דלמ"ש תוס' נדה ג' דלה"ט דאשה מרגשת בעצמה צריך נמי לטעמא דהעמד אשה על חזקתה א"כ ה"נ לטעמא דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי צריך נמי לטעמא

דהעמד אשה על חזקתה וכן כתב חוו"ד רס"י קפ"ו ולפ"ז אני אומר כמו דאמרי' בכמה דוכתי שמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישי' ה"נ שמא העמידוה כותלי ביהר"ח לא חיישי' לב"ש אבל שמא יעמידוהו כותלי ביהר"ח חיישי' וא"ש:

ומה שעמדת בדף ח"י דפריך והאיכא ט' חנויות וכו' דלמא ר"י לא קאמר רק ברובא דליתא קמן דמקור הוי רובא דליתא קמן ועיין ר"מ בפי' המשנה וכן הא דרוב שליות אינן בלא ולד וכן חתיכה דאמרי' רוב נשים ולד מעליא ילדן הוי רובא דליתא קמן אבל ט' חניות דהו' רובא דאיתא קמן כדאמרי' חולין י"א אפשר מודה דאיכא טובא, הן אמת כי למ"ש רש"י חולין י"ב א"נ אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתא קמן בין רובא דליתא קמן דמ"ש האי מהאי משמע דאין שום סברא לחלק בין רובא דאיתא קמן ובין רובא דליתא קמן לפי המסקנא ולק"מ אבל כבר השתמשו בזה קדמאי ובתראי בכמה ענינים לחלק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן:

לכן נ"ל דתוס' בנדה שם כתבו דבהני ג' מקומות אזלינן בת"ר אף דאיכא חזקה כנגדה וכן בט' חנויות יש חזקה נגד הרוב ע"ש, ונ"ל דהיינו פי' מה דאמרי' בג' מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי דס"ל דהא דאמרי' סמל"ח ה"ט משום דרוב אינו ודאי כמ"ש שמ"ק ב"מ וי"ו ע"ב אלא שהתורה התירה ספק זה ולכן באיכא חזקה כנגד הרוב אסרו חכמים ספק זה ולהכי אשמעי' ר"י דבהני ג' מקומות עשאו הרוב כודאי דאפי' איכא חזקה כנגדו אזלי' בת"ר ולא אמרי' סמל"ח אפי' מדרבנן, והרי גם ברובא דא דאיתא קמן הוי רוב רק ספק ועיקר דברי שמ"ק שם הוי ברובא דאיתא קמן וגם בזה אמרי' בעלמא סמל"ח ואין פנאי להאריך בראיות וציונים רק בט' חניות עשאו הרוב כודאי דאפי' איכא חזקה כנגדו לא אמרי' סמל"ח ופריך שפיר דהו"ל למחשבי' דעשו הרוב כודאי כיון דבעלמא אפי' רובא דאיתא קמן לא הוי כודאי וא"ש:

ומה דק"ל שם ע"ב בתוס' ד"ה סמל"ח שהקשו מיבמות קי"ט דאמר סמל"ח והו"ל פלגא ופלגא ותי' דהכא משו"ה איתרע רובא לפי דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל ולהכי גם ס"ט ברה"י טהור וק' הא כתבו תוס' ד"ה רוב דהא דתינוק טמא היינו משום דנשים נדות מגפפות ומנשקות אותן והרי בנדה ה' ע"ב אמרי' דס"ט הבאה בידי אדם נשאלי' עלי' לכן מעל"ע שבנדה עושה משכב ומושב משום דטומאה בא ע"י האשה וא"כ ה"נ בתינוק שנטמא מכח האשה נדה נימא הכי דהא האשה יש בה דעת לישאל והארכת בזה, לא כיונת יפה דהא דס"ט הבאה בידי אדם נשאלי' עלי' הוא דאעפ"י שהנטמא אין בו דעת לישאל אם המטמא יש בו דעת לישאל ס"ט וכאן לשיטת ר"ת בתוס' ד"ה רוב שעליו תיסוב הקושי' הוא ודאי טמא ולא ס"ט והס"ט הוא בעיסה והעיסה ודאי אין בה

דעת לישאל אלא דהו"א כיון דהוי ס"ט הבאה ע"י אדם דהיינו התינוק יהי' טמא כיון דהמטמא יש בו דעת לישאל דהתינוק הוא המטמא לזה כתבו תוס' דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל ולכן ר"מ מטהר:

ומה שהקשית בדף כ"ג דאמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה לידה ופירשו רש"י ותוס' משום דס"ל טרפה חיה והא בחולין דף ל"ב ע"ב אמר רבא אלו אסורות קתני ויש מהן נבלות וכו' אלמא ס"ל לרבא נקובת הושט הוי נבלה וא"כ נהי דטרפה חי' מנלן דגם נבלה חי', גם אני בתשו' אחת **([לעיל סי' נ"ד])** הקשיתי כן על הפלתי סי' כ"ט אות ג' שכתב דאף למ"ד טרפה חי' מ"מ נקבו הסימנים אינו חי' דהוי נבלה ושוב מצאתי בפלתי סי' ל"ג סוף אות ב' שעמד בזה והוכיח מזה כדעת הרמב"ם דאינו נבלה מחיים רק טרפה אלא דאין שחיטה מועלת לו ע"ש, ואני אמרתי דיש לחלק בין אדם דאית לי' מזלא שפיר חי גם בושט נקוב לבהמה וכמ"ש ר"ת בתוס' חולין מ"ב אלא דאכתי רש"י ותוס' אינו מיושב בזה דא"כ היכא מוכח דס"ל טרפה חי' בבהמה דלמא שאני אדם מבהמה וע"כ כמ"ש פלתי וס"ל דאין חילוק בין אדם לבהמה:

ושוב הקשית על רשב"א שהק' דא"כ תהי' רבא דלא כהלכתא דקי"ל טא"ח הא כתב ראש יוסף חולין נ"ז בשם רשב"א דהא דטא"ח היינו בנולד הטרפות אחר שנולדה ע"י אדם או חולה אבל בנולדה כך חי' יחי' וכאן נולד בושט נקוב וא"כ גם להלכתא דטרפה אינה חי' שפיר אפשר דזהו חי', ולפענ"ד דאף הרשב"א לא קאמר אלא דאם חזינן שיתר רגל או חסר רגל חי אמרי' אף דטרפה אינה חי' היינו אם נברא וניתן בו החיות בלי טרפות ואח"כ נולד בו טרפות אינו חי יב"ח אבל אם נולד בטרפות וחי אמרי' שודאי כך נברא ואם ניתן בו חיות בטרפות כ"ש שלא יאבד החיות מחמת טרפות אבל בנולד בושט נקוב כל זמן שלא ראינו שחי יותר מיב"ח אי טא"ח אמרי' אדרבה ודאי לא נברא כך ומה אם יש בו חיות אינו חי מחמת טרפות זה כ"ש שלא ניתן בו חיות בטרפות אלא ודאי נברא שלם וניקב אח"כ מחמת חולי ואינו חי יב"ח ואין אמו טמאה לידה וע"כ דרבא ס"ל טרפה חי' וא"כ הוי דלא כהלכתא וא"ש:

ולפלפולא י"ל דקושי' אחת מתורצת בירך חברתה דאי ט"ח אפילו בטרפות שאינו מבטן א"כ נהי דבנבלה אינו חי היינו אם נולד הנבלות אחר לידה אבל אם נולד כך אפי' נבלה חי' אבל אי אמרי' דטא"ח רק בנולד כך חי' א"כ בנבלה נחתי' דרגא דאפי' בנולד כך אינו חי ולפ"ז בנולד בושט נקוב דהוא נבלה ואפ"ה קאמר רבא דאמו טמאה לידה ע"כ דס"ל ט"ח אפי' נטרפה אחר לידה וא"כ בנולד כך אפי' בנבלה חי אבל אי ס"ל דבנטרפה אחר

לידה טא"ח נהי דכאן נולד כך מ"מ למ"ד זה נבלה אינו חי אפי' נולד כך וע"כ דס"ל ט"ח והק' רשב"א שפיר:

ומה שהקשית בדף מ"ב ע"ב דאמרי' טומאה בלועה אינו מטמא א"כ תקשי משנה ה' פ"ט דפרה ומייתי לה בפסחים דף י"ז פרה ששתה מי חטאת בשרה טמא ואמאי הא טומאה בלועה הוא ואפי' נימא דאינו טומאה בלועה רק בית הסתרים נמי אינו מטמא במגע כדאמרי' הכא ובדף מ"א ע"ב ואי מיירי לאחר שחתכיהו התינח דקיבה או כרס טמא אבל אמאי כל הבשר טמא הא אין אוכל מטמא אוכל כדמשמע שם ברש"י ד"ה אבל באוכלין ואי דמיירי דמי חטאת נגעו בבשר מ"מ איך פסיק ותני בשרה טמא כיון דמשכחת דאינו טמא בלא נגעו מי חטאת בבשר:

הנה מדברי רש"י אין משמעות כלל דהך פלוגתא אי טומאת משקין לטמא אחרים הוא מה"ת אינו תלוי בהא אי אוכל מטמא אוכל דאפי' אי אין אוכל מטמא אוכל ומשקה אין מטמא משקה מה"ת מ"מ אוכל מטמא משקה ומשקה מטמא אוכל וכמ"ש רש"י פסחים י"ד ע"א ד"ה מקרא מלא וא"כ אפשר נמי אף דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא מ"מ אוכל מטמא אוכל מה"ת וצ"ע בזה בפסחים ח"י ע"ב שם ועוד דמרש"י לא משמע רק מדאו' ומ"מ אפשר דמטמא מדרבנן, אבל אינני יודע אמאי הבאת ממשמעות דברי רש"י ולא הבאת ש"ס ערוך שם י"ד דאין אוכל מטמא אוכל ומ"מ גם משם לק"מ דהרי מסקי' דאוכל מטמא אוכל מדרבנן:

אבל גוף הקושי' נ"ל דלק"מ דבלועה ודאי לא הוי דבלועה ילפי' בחולין ע"א מקרא והאוכל מנבלתה וכו' ואמרי' התם אשכחן בלוע דאדם בלוע דבהמה מנין קו"ח ומה אדם שמטמא מחיים מציל בבלוע בהמה שאינה מטמא מחיים אינו דין שמציל בבלוע וכו' ע"ש וא"כ מחיים דאיכא קו"ח שייך בלוע בבהמה אבל האי דפרה ששתה וכו' דמיירי בשחטה כמ"ש ר"ש שם דמקבלת טומאה וליכא קו"ח ל"ש בלוע, ובלאה"נ אפי' באדם משמע דל"ש בלוע רק מחיים אבל אח"מ ל"ש בלוע:

וא"כ לא קשה רק דהוי ביה"ס דזה מצינו גם בבגדים וכדומה והרי סתם מתני' ר"מ והוא בר פלוגתא דר"י והרי ר"מ ס"ל דטומאת ביה"ס מטמא כדאמרי' בחולין קכ"ט ועיין בר"ש פכ"ז דכלים מ"י וחולין דף ע"ב ע"ב ושפיר קתני בשרה טמא ולר"י דאמר בטלו במיעי' ודאי לק"מ ת"ל משום ביה"ס דאי משום ביה"ס רק בשרה טהור אבל עכ"פ מטמא המי חטאת אוכלי' אחרים כשיצא לחוץ ומשם בטלו במיעי' אינו מטמא כלל:

אבל באמת אפי' לרבנן לק"מ כדאמרי' בחולין ע"ג חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ונגיעי בהדדי ומשו"ה לא הוי בית הסתרים עכ"פ בעומד לחתוך ע"ש בתוס' ד"ה חיבורי

ומ"מ לענין קבלת טומאה הוי כל הבהמה כחתיכה אחת וכל בשרה טמא ועיין חידושי ר"ן שם ד"ה מטביל ופסחים פ"ה וא"ש:

ומה שעמדת על דברי רש"י בדף נ"ג ע"ב ד"ה הוא מתקן דלר"ש שאינו תולה כתמה בראייתה הוי קולא שאם ראתה בח' ט' י' לכתמה אינה זבה דהוא סוף נדה ולרבי הוי חומרא דהיא זבה וצריכה ז' נקיים דהא בראתה ט"ז וי"ז וח"י ר"ש לחומרא דהוי זבה ורבי לקולא דהוי תחלת נדה ואינה צריכה ז' נקיים, כבר עמד בזה סד"ט שם בחידוד הלכה ואיהו מותיב לה ואיהו מפריק לה שפיר דבשלמא בראתה ח' ט' וי' הוי החומרא לרבי מכח הכתם וזה אינו מסתבר דלא אמרו חכמים הדבר להחמיר בכתמים אלא להקל אבל ברואה ט"ז וי"ז וי"ח לר"ש דהוי החומרא מכח הראי' מסתבר שפיר דכך הדין מה"ת ע"ש והוא אמת נכון:

ומה שהקשית בתוס' דף ס"ז ע"ב ד"ה משום שכתבו דאפי' בזבה דאיכא רק חששא בעלמא שמא תראה נמי אסור לטבול ביממא משום סרך בתה מדאתקין רבא למטבל ביממא דתמני' במחוזא משום אבולאי משמע הא לאו אבולאי אסור אע"ג דחומרא דר"ז היתה נוהגת בימיו ותימא בעיניך מה ראי' מרבא דלמא באמת בזבה כיון שהוא רק חששא בעלמא שמא תראה ליכא משום סרך בתה והא דרבא לא שרי רק משום אבולאי היינו משום דחומרא דר"ז כבר נוהגות בימיו ואינה יודעת אם היא בימי נדה או בימי זיבה ואיכא חשש שמא בימי נדה וממילא יש ב' חששות לאי' שמא תראה ושמא היא בימי נדה אבל בזבה ליכא רק חששא בעלמא שמא תראה, בזה נשתבשת ואבדת חשבון הרי אם נוהגת חומרא דר"ז וסופרות ז' נקיים חוץ מיום הראיי' האחרון א"כ יום ז' לנקיים הוא ח' לנדה ומשום נדה רשאי לטבול ביום ח' הוא ובתה דהרי משום חשש נדה הי' די בששה והוא כתיקון רבי בשדות ועיין כ"ז בטור וב"י סוס"י קפ"ג ואין כאן רק משום חשש זיבה שמא תראה ותסתור וכתבו תוס' שפיר:

ומה שעמדת על טו"ז יו"ד סי' קפ"ז סק"ז שכתב דאם בדקה עצמה בבעל ראשון ומצאה דם בראש המכחול אסורה לכל אדם וכן כתב הש"ך סקי"ג בשם הפוסקים יפה כתבת דהא דמותרת לשני ולשלישי משום דאין כל אצבעות שוות היינו משום ס"ס שמא אינו מן המקור ואת"ל מן המקור שמא אצבע הב' והג' לא יזיק לה משא"כ אם נמצא דם על ראש המכחול שהוא ודאי מן המקור א"כ ליכא ס"ס ואסורה לכל אדם ומ"ש דאם הטעם שמותרת לב' וג' משום דלא איתחזקה לכל אצבעות קשי' אין לו מובן כלל דהיינו הך דכ"ז שלא איתחזקה בג' אצבעות איכא ס"ס כנ"ל אבל לאחר שנתחזקה בג' אצבעות

שוב ליכא ספק שמא אצבע של ד' לא יזיק לה רק חדא ספיקא שמא מן המקור שמא מן הצדדין ואסורה, ובזה יבא שלום ינוח באהלך, וד' ירים קרנך:
בכבוד במהרה כנפשך ונפש אביך הנאמן דוש"ת באהבה רבה:

תשובה רמ

עוד להנ"ל
מ"ש שקושיתך מתוס' נדה ט' על תוס' פסחים ס"ט לא הי' מד"ה דיבור א' ונוגע רק מתוס' ד"ה נוגע [עס"י הקדום] דע בני כי מדברי תוס' אלו הי' פשוט בעיני יותר דלק"מ ושכחתי לכתוב דהוקש' לתוס' איך אפשר דנוגע ונושא טמא ומזה ומזין עליו טהור הא גם המזה והניזה נוגעי' ונושאי' לזה פירשו נוגע ונושא דטמא היינו בחנם אבל כדי להזות על הטמא לא והיינו חידושי' דנוגע ונושא בחנם טמא ונוגע ונושא דמזה וניזה טהור וכל זה בנוגע ונושא שא"א בהזאה בלא הם בשום פעם דכל מזה וניזה נוגע ונושא והוא דרך הזאה אבל בפסחים שם דחיישי' שמא יעבור ד,א ברה"ר הוא נוגע ונושא שאפשר להזאה בלעדם ודאי טמא אפי' עושה כדי להזות ולא מיבעי' אם הי' אפשר לו להזות עכשיו בלי נגיעה ומשא זו רק שהוא טעה והעביר ד"א ברה"ר ודאי לא מקרי כדי להזות וטמא אלא אפי' לא הי' אפשר לו להזות עכשיו בלי נגיעה ומשא זו נמי לא חשיב כדי להזות כיון דל"ש להזאה דהא משכחת הזאה בלא נגיעה ומשא זו ואינו דרך הזאה ודוגמא לזה נקובת הושט דרך שחיטה אינו מטריף ואם אינו דרך שחיטה טרפה:
ואפי' אם יתעקש המתעקש לומר דכל שנוגע ונושא כדי להזות אף שאינו דרך הזאה ואפי' אינו צורך הזאה עכשיו נמי טהור מ"מ י"ל דהיינו דוקא אם עושה בהיתר וברשות התורה הוא נוגע ונושא כדי להזות משא"כ במעביר ד"א ברה"ר בשבת דאסור להעביר כדי להזות בזה ודאי י"ל דטמא הנוגע והנושא משום דאחר הנגיעה והמשא אם נזכר אסור להעביר ד"א ברה"ר כדי להזות והוי המשא והנגיעה בחנם וטמא וא"כ מיד שנגעו ונשא והגביה ברה"י טמא ואטו משום שלא נזכר והעביר תפקע הטומאה ויהי' טהור:
ומה שצל"ע בתוס' דפסחים שם שהקשו ואמאי חיישי' להכי הלא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים ואינני מבין הלא גם העברת ד"א אסורה אלא דחיישי' שמא מתוך בהילות המצוה ישכח וה"נ בזה חיישינן שמא מתוך בהילות מצוה ישכח בזה דנושא מי חטאת טמא וכו' וצ"ל דדוקא שישכח שהוא שבת או שהוא ד"א ברה"ר או שמותר להעביר חיישינן מתוך בהילות מצות הזאה אבל להא לא חיישינן שמתוך בהילות מצות הזאה ישכח דיני הזאה:

ויותר נכון לפמ"ש פנ"י במגילה ד' ע"ב דחשש שמא יעבירנו הוא שיטעה בדין דמותר להעביר ד"א בר"ה לצורך מצוה וכדס"ל לר"א דמכשירי מצוה דוחה שבת ע"ש וא"כ א"ש דיטעה שמותר להעביר שפיר חיישינן כנ"ל אבל שיטעה שאינו טמא ליכא חשש כלל ובזה תנוח דעתך אביך הנאמן דוש"ת בחיבה יתירה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמא

שיל"ת ב' איפאלו ה' לסדר תנו לכם מופת תרס"ו לפ"ק:
האמת והשלום יחדיו יהיו תואמים:
בסוד חכמים להולך בדרך תמים:
מהמתמם עם תמימים, לבני האהוב והנחמד חמדת הימים הרבני החו"ב כעמר נקי כמו"ה בן ציון נ"י וכאל"ש.
מכתבך קבלתי ובדברי תורה כתיב ענה ומה שתמהת על רש"י נדה ג' אהא דפריך בגמ' משמשת במוך מא"ל ופירש"י שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה וק"ל הא בהני ג' לכ"ע די' שעתן כמבואר לקמן ז' האיך ס"ד דלשמאי תטמא למפרע, הנה בחי' רמב"ן שם עמד בזה וכתב פירש"י ג' נשים ולאו דוקא דהא ארבע נשים דיין שעתן במתני' אלא כל אשה שמשמשת במוך ע"ש, ולפענד"נ ליישב דעת רש"י דהא דאמרינן ד' נשים דיין שעתן הוא לפ"מ דאמרי' בריש סוגי' דנדה דטעמא דשמאי משום דאשה בחזקת טהורה עומדת וטעמא דהלל כיון דמגופא קחזי' לא אמרי' אוקמא אחזקתה ופירש"י מועדה ועלולה היא לכך וס"א ורגילה היא לכך אין לה חזקת טהרה ומשו"ה בהני ד' נשים שהם בחזקת מסולקת דמים ול"ש עלולה ורגילה לראות מודה ב"ה דדיין שעתן משום דאוקמא בחזקת טהרה אבל בהאי אוקימתא דטעמא דשמאי משום דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי ואפי' לשמאי לא סגי בחזקת טהרה כיון דהשתא ודאי טמאה ועיין תוס' דף ב' ד"ה דאיכא רק משום דכותלי בית הרחם לא מוקמי דם ולהלל אמרי' כותלי בית הרחם העמידוהו וא"כ השתא לא צריכין לה"ט דעלולה ורגילה לראות ולפ"ז אפי' הני ד' נשים דמסולקות דמים נמי מטמאי למפרע להלל ושפיר פריך משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה כפירש"י מא"ל וא"ש:
ובפשיטות י"ל דהרי לקמן ז' שנינו ובמה אמרו דיין שעתן בראי' ראשונה אבל בשני' מטמאה מעל"ע וכן פסק הרמב"ם פ"ד ממשכב ה"ה וראב"ד בהשגות חולק ועיין

בכ"מ שם וא"כ י"ל דרש"י ס"ל כדעת הרמב"ם ושפיר משכחת קטנה מעוברת ומניקה דמטמאה למפרע בראי' שני' ולק"מ:

ומה שתמהת אהא דאמרינן ושמאי כותלי ביהר"ח לא מוקמי דם מהא דנדה ט"ז דס"ל לב"ש צריכה ב' עדים על כל תשמיש וקאמר שם ע"ב דטעמיהו ליחוש שמא תראה טיפת דם כחרדל בביאה ראשונה ותחפינה ש"ז בביאה שני' ופירש"י בביאה ראשונה ויעמידוהו כותלי ביהר"ח אלמא דלב"ש כותלי ביהר"ח מוקמי דם ודוחק בעיניך לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה, [ע"ל סי' רל"ט] איברא בסד"ט חידוד הלכה נדה ט"ז ד"ה כאן שבדקה הוכיח מהא דנדה י"ד דבדקה עצמה תוך שיעור כדי שתיטל עד ותבדוק אחר תשמיש ומצאה דם חייבין אשם תלוי למ"ד חתיכה אחת שנינו דעכ"פ תוך שיעור זה אפי' מדאורייתא חיישינן שהעמידו כותלי ביהר"ח ע"ש וא"כ שפיר צריכה ב' עדים על כל תשמיש שמא תראה טיפת דם כחרדל ויעמידוהו כותלי ביהר"ח כשיעור וישמש עוד הפעם תוך שיעור זה ותחפנה ש"ז:

וכן מוכח מהא דדרשינן בנדה מ"א ונ"ז בבשרה שמטמאה בפנים כבחוץ אלמא דעכ"פ אפשר שיהי' שיעור קטן בפנים קודם שיצא לחוץ אלמא דשיעור קטן מעמידין כותלי ביהר"ח, וכן מוכח ג"כ מנדה י"ב דקאמר מי משכחת לבדיקה וכו' ופירש"י לחורין ולסדקים וכן בטוש"ע סי' קצ"ו איתא דצריך בדיקה בחורין ובסדקים ע"ש אלמא דעכ"פ אפשר לדם להתעכב בבית החיצון זמן מועט ושוב ראיתי בתוי"ט במשנה דלקמן ט"ז שכבר קדמוך בקושי' וחילק בין זמן מועט לזמן מרובה דאחר שהביא פירש"י דלקמן כתב וז"ל וצ"ל דלהעמדת כובהר"ח לפי שעה בעלמא הוא דחיישינן שלא תקשה אריש שמעתין עכ"ל:

ויותר נראה דודאי טיפת דם כחרדל גם ב"ש מודו דכותלי ביהר"ח העמידו אותו ובהכי מיירי בדף ט"ז אבל משום זה אינה מטמאה למפרע דלא שכיח שיבא מן המקור טיפת דם כחרדל וכמ"ש בסד"ט סי' קפ"ג אות ד' רק לפחות כגריס ע"ש ובזה ס"ל לשמאי דכותלי ביהר"ח לא מוקמי דם וא"ש:

ומה שעמדת בדברי מהרש"א שבתוס' ד"ה ואבע"א שכתב גם מכאן יש להוכיח דמשמע להו אע"ג דמהני טעמא דמרגשת שלא לטמא ודאי להלל כמ"ש לקמן בתוד"ה א"ב מ"מ לטהר חולין לגמרי לא מהני והנך נבוך הרי תוס' סיימו והלא כל הנשים דיין שעתן לחולין אף להלל ע"כ, ואינני יודע מה ק"ל הלא התוס' כתבו דע"כ גם לטעמא דמרגשת צריך לטעמא דחזקה דאל"כ בשוטה ומוך וכי יטמא שמאי למפרע אף לחולין והלא לחולין אפי' להלל כל הנשים דיין שעתן א"ו דלחולין הטעם משום דאשה בחזקת טהורה

וטעמא דמרגשת לא אצטריך אלא דלא נעבד סייג בקדשים דע"ז תקשי האיך מוכח מזה דגם עכשיו ס"ל טעמא דחזקה דלמא טעמא דהלל דכל הנשים דיין שעתן לחולין משום דלחולין מהני טעמא דמרגשת כמו דמהני שלא לטמא ודאי בקדשים רק לקדשים ס"ל לב"ה דלא מהני טעמא דמרגשת לטהר ודאי אבל בשוטה ומוך דל"ש האי טעמא דמרגשת או מעיקרא אתי אפי' לב"ש מטמא למפרע אף לחולין מזה הוכיח מהרש"א דמשמע לתוס' אף דמהני טעמא דמרגשת שלא לטמא ודאי בקדשים מ"מ לא מהני לב"ה לטהר חולין לגמרי ועכ"ח הא דדיין שעתן לחולין היינו משום דאשה בחזקת טהורה קיימא וה"נ לב"ש בשוטה ומוך וא"כ מוכח דגם להאי לישנא צריך טעמא דחזקה:

ומ"ש לתרץ קושי' מהרש"א בריש מכילתין לא כיוונת יפה דגם אי תרומה ויחזור ויתרום ל"ש חזקת ממון דודאי א"צ לתת לכהן רק כדי תרומה אחת והשאר מחזיק לעצמו רק מפריש כדי לתקן איסור טבל ועיין תוס' כתובות ל' סוד"ה זר וב"מ וי"ו:

ותו תמהת בתוס' ד"ה מרגשת שהקשו כי בדקה עצמה ומצאה טמאה ולא הרגישה מ"ט דשמאי נימא כמו שלא הרגישה עכשיו כך נימא שמא נעקר מאתמול ולא הרגישה והקשית כיון שלא הרגישה הוי רק כתם ואם כן היינו קושי' הגמ' והאיכא כתמים לפירש"י דהקושיא הוא לענין שתטמא בכתמים למפרע ולהתוס' דהקושי' הוא לטהר כתמים אפי' מכאן ולהבא א"כ היינו קושי' תוס' לעיל ד"ה ושרצים, והנה מ"ש דהיינו כתם ז"א דכתם אפשר בא מעלמא וכי חזאי בבדיקה שלא בהרגשה הוא ודאי מגופה אלא דאינה טמאה אלא מדרבנן אם הוא ודאי שלא בהרגשה, ומ"ש היינו קושי' הגמרא והאיכא כתמים לרש"י הוא כלפי לייא דקושי' הגמ' לרש"י הוא שלא תטמא למפרע דנימא מעלמא אתי כיון דלא ארגשה ולתוס' אפי' מכאן ולהבא לא תטמא מה"ט וקושי' התוס' הוא להיפך שתטמא למפרע כיון דהשתא ודאי ראתה מגופה בלא הרגשה וא"כ אינו ענין כלל לקושי' תוד"ה ושרצים:

ושוב תמהת על תירוץ התוס' דלא פלוג רבנן הואיל ורוב פעמים מרגשת וכי משום לא פלוג אזלינן לקולא, גם ז"א קושי' כיון דרוב פעמים מרגשת ובלא הרגשה הוי מלתא דלא שכיח ומלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן טומאה למפרע ובהכי ניחא מה שהקשית דלעיל בד"ה ושרצים כתבו תוס' משום לא פלוג מטמאי' כל הכתמים למפרע דהתם שכיח באופן שיש לגזור טומאה למפרע ולהכי אפי' במקום דאין לגזור גזרו משום לא פלוג אבל כאן לא שכיח אופן שיש לגזור טומאה למפרע וא"ש:

ועוד יש לחלק דכאן משום לא פלוג לא גזרו בשום מקום טומאה למפרע משום דמחזי מילתא דרבנן כי חוכא דהיכא דחזי' בהרגשה וטמאה מכאן ולהבא מדאורייתא לא גזרו

טומאה למפרע והיכא דחזיא בלא הרגשה דאפי' מכאן ולהבא אינה טמאה אלא מדרבנן יגזרו טומאה למפרע יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וה"ט ל"ש בכתמים:

ויש לחלק עוד לפמ"ש בספר שב שמעתתא ש"ג פ"ד ליישב דעת ב"י בבדה"ב סי' קי"ט דאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט או ניקר חלב ואח"כ המיר באותו יום הכל כשר והקשו עליו נעמיד בהמה בחזקת אי' והרי הרשיע לפניך כמו במקוה שנמדד ותי' דבמקוה שאני דאותו חסרון בעצמו שנמצא עתה אמרינן שהי' למפרע אבל בהמיר שמעשה רע שעשה עתה ודאי לא עשה למפרע רק דנימא מדהשתא עשה מעשה רשע גם למפרע עשה מעשה אחרת זה לא אמרי' ע"ש ולפ"ז בכתם שפיר כתבו תוס' אף דליכא דבר המוכיח שהי' למפרע מ"מ אפשר הוא שאותו כתם שנמצא עתה הי' שם למפרע ומשו"ה מטמינן למפרע משום לא פלוג משא"כ בראתה עתה בהרגשה א"כ ראי' של עכשיו ודאי לא היתה למפרע אלא דנימא מדעכשיו ראתה גם למפרע הי' ראי' אחרת הא לא אמרינן לב"ש שהיו ראי' אחרת בלא הרגשה כיון דאשה מרגשת משום לא פלוג ולהכי אמרינן משום לא פלוג להיפוך דאפי' בדקה עכשיו ומצאה טמאה נמי בלא הרגשה שהי' אותו ראי' למפרע בלא הרגשה וא"ש:

ומ"ש אהא דקאמר בנדה ס"ו בנות ישראל החמירו ע"ע שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבת עלי' ז' נקיים ואמאי לא קאמר דחכמים תקנו להם דלכאורה קשה הא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקמבטלת מפו"ר עיין נדה ג' אך ז"א דאשה לא מיפקדא אפו"ר וא"כ ניחא דבנות ישראל דלא מיפקדא אפו"ר יכולים להחמיר ע"ע אבל חכמים לא יכלו לתקן כי קושי' הנ"ל, ואני אומר איפכא מסתברא דחכמים יכולים לתקן ולעקור דבר מה"ת בשוא"ת ובנות ישראל א"י להחמיר כיון דמישעבדא לבעל, אבל אמרתי דרך צחות דנשי ישראל באמת א"י להחמיר ע"ע כיון דמישעבדא לבעל רק בנות ישראל פנויות החמירו ע"ע לטהרות ואח"כ נישאו אדעתי' דהכי ושפיר יכולים להחמיר גם לבעלה ולא מישעבדא לי' כיון דאדעתא דהכי נשאה ובמקו"א כתבתי ליישב אמאי לא אמר תקנו ואכ"מ [ע"ל סי' רל"ט ורס"ח]:

ומ"ש דלב"ש דס"ל סנהדרין ד' יש אם למקרא א"כ קרא דוכבשוה תרתי משמע וא"כ גם אשה מצווה על פו"ר ומיושב בזה קושי' הגהת מהרש"ש בנדה ג' ע"ב אהא דקאמר א"כ בטלת בנות ישראל מפו"ר הא בנות ישראל לא מיפקדו אפו"ר וטפי הול"ל א"כ בטלת בני ישראל מפו"ר ולהנ"ל ניחא משום דהתם קאי לב"ש, ויש לפקפק דהא ר"י בן ברוקה ס"ל בסוכה מ"ה יש אם למקרא וא"כ למה לי' טעמא דעל שניהם הוא אומר פרו ורבו ביבמות ס"ה ע"ב ת"ל משום דוכבשוה תרתי משמע אלא ודאי משום די"ל דלא אמרינן

יש אם למקרא אלא היכא שאינו נגד הסברא אבל כאן שהוא נגד הסברא דאשה אין דרכה לכבש לא אמרינן יש אם למקרא וכמ"ש תוס' פסחים מ"ג דרבנן נמי דרשי כל רק במקום שאין סברא לרבות לא דרשי כל ע"ש ומשו"ה הוצרך להך דעל שניהם הוא אומר פרו ורבו וא"כ אינו מוכרח דלב"ש אשה מיפקדא אפו"ר:

אבל אני אמרתי מאז דאין התחלה לקושי' מהרש"ש דבני ישראל לא יתבטלו מפ"ו דיכול לישא אשה שיש לה ווסת דדי שעתה גם להלל אלא דא"ל א"כ בטלת בנות ישראל שאין להם ווסת מפ"ו דבאין לה ווסת עסקי' ושוב הוגד לי שכ"כ מהרש"ש בעצמו, ובזה אמלא כפי קוצר, וכל טוב ממך לא יבצר, אין טוב אלא תורה, מפז ומפנינים יקרה, כנפש אביך הנאמן דושו"ט באהבה:

תשובה רמב

עוד להנ"ל

אחרי הודיע משלומינו עתה באתי ע"ד תורה מה שהקשית על דברת טו"ז יו"ד סי' קפ"ג כפי מ"ש חוו"ד וביותר מבואר כן בב"ח שחששו בתחלה שתטעה בימי נדה עצמה כיון שטמאו כל מראות דם אבל למטעי בין ימי נדה לימי זיבה לא חיישינן ובזה נתן טעם לתקנתא דרבי בשדות בנדה ס"ו ושוב חששו שיטעו בין ימי נדה לזיבה לכן תקנו שתשב על כל ראי' ז' נקיים והרי הוא בנו"ט לחומרא דר"ז ותמהת איך אפשר לומר דבימי רבי לא הי' חשש שתטעה בין ימי נדה לזיבה הא תקנתא דרבי הי' ג"כ ראתה ג' תשב ז' נקיים דמשמע דכל אימת שתראה ג' רצופים תשב ז' נקיים והרי בימי נדה הוי סגי ששה והן ולפענ"ד דברי טו"ז ברור מיללו דבימי רבי בשדות לא היו בקיאים במראות הדמים והחמירו לטמאות כל דם הנוטה לאדמימות וממילא הי' נצמח מזה קולא שמא תראה דם טהור ותחזיק אותו לטמא והיא טמאה נדה ואם תראה אח"כ דם טמא תוך ז' עם יום הראשון מ"מ תהי' טובלת בליל שלאחר ז' כדין נדה דאו' ובאמת אפשר שכל ז' הי' דם טהור רק ביום ז' ראתה דם טמא לכן תקן שראתה יום אחד צריכה ששה נקיים וכן בשנים תשב ששה נקיים והן ובזה יצאנו מחשש זה:

ואמנם מזה שאין בקיאים במראות הדמים נמשך עוד שאין יודעים מתי ימי נדה ומתי ימי זיבה ולא מיבעי' לדידן דימי זיבה הם אחר ז' של ראיית נדה וכיון שאפשר שהי' דם טהור א"כ אין הי"א יום שאחר ז' ימי זיבה ואפשר שראתה בהם דם טמא והיא נדה ואחר ז' ימים שהיא חושבת שהוא תחלת נדה הוא באמת ימי זיבה ואם רואה ג' ימים רצופים צריכה ז' נקיים ואפי' להרמב"ם דחשבי' מראי' ראשונה שתראה האשה כסדר

ז' ימי נדה ואח"כ י"א ימי זיבה ושוב אח"כ ז' ימי נדה ג"כ יש טעות בזה כיון דלא ידעי' מתי היתה ראי' ראשונה של דם טמא שנחשוב ממנו שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה כסדר וממילא כשראתה ג' ראיות רצופים צריכה לישב ז' נקיים שמא היא בימי זיבה והוה זבה גדולה שצריכה ז"נ וזה הי' תקנתא דרבי בשדות ועיין חידושי רמב"ן לנדה ס"ו, אבל כ"ז בראתה ג' ראיות בג' ימים אבל אחד או שתים דבין הוא בימי נדה בין הוא בימי זיבה סגי בו' נקיים לא החמירו רק ששה והן ושוב בימי ר"ז חשו כיון דגם בראי' אחת או שתים צריכה וי"ו נקיים מטעם הנ"ל א"כ יטעו שגם ברואה ג' ראיות בג' ימים סגי בוי"ו נקיים והיינו שיטעו בין נדה דהיינו ששה נקיים שהוא מחשש נדה לזיבה דהיינו בג' ראיות דבעי ז' נקיים מחשש זיבה ולכן החמירו בנות ישראל ע"ע שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו ז' נקיים ושוב מתוקן הכל וא"כ אין תמיהתך כלום:

וגם מה שתמה חוו"ד על הטו"ז דל"ל חשש אמצעי כיון שאין בקיאים במראה הדמים ממילא יש טעות בחשבון ימי נדות וימי זיבות דא"י מתי מתחילין ימי נדות ולפמ"ש בחנם תמה עליו דמצד טעות זה הי' די בראתה ג' בז"נ אבל בראי' אחת או שתים הי' די בתקנתא דרבי אבל כיון דמשום חשש האמצעי היו צריכין לתקנתא דרבי לששה נקיים שוב נצמח מזה החשש האחרון לחומרא דר"ז וכל זה פשוט ואמת לכל מעיין בצדק:

ומה שאתה נבוך בכונת הרמב"ן שהביא ב"י בסי' קפ"ג שכ' דחומרא דר"ז הי' משום דסותרת בעי ז"נ על ראי' אחת ויש שאינן בקיאות בין תחלת הראי' לסתירת הספירה ויבא הדבר לידי טעות אם כונתו שתטעה בין תחלת ראי' של נדה שצריכה ששה והוא ותטעה שגם בסתירת ספירה סגי בששה ובאמת צריכה ז' או כונתו שתטעה בין תחלת ראי' של זבה דשומרת יום כנגד יום ותחשוב גם בסתירת ספירה סגי ביום אחד נקי והראשון מחוור לך. ואינני יודע מה נפ"מ בזה אבל לשון בין תחלת הראי' לסתירת הספירה משמע יותר כצד השני דאם כצד הראשון הו"ל למימר שתטעה בין נדה לזיבה וכמ"ש טו"ז וגם דא"כ חומרא דרבי בשדות גרמה טעות זה וכמ"ש טו"ז ומלשון הר"ן ורמב"ם והרה"מ משמע דאף בלא חומרא דרבי נמי שייך חומרא דר"ז:

ומה שתמהת על הב"י שם שכתב דהא דטובלת בלילה לזבה שאינה טבילה דהיינו בלילה שלפני יום השימור וכו' אבל אחר יום השימור לזבה קטנה פשיטא דטובלת בלילה אם תרצה וכו', ומשום דהשתא טפי לא גרעה וה"ה לזבה גדולה שלא אמרו בה שאינה טובלת אלא ביום אלא לאפוקי ליל ז' אבל לאחר ששמרה קצת יום שבעה יכולה לטבול בין ביום בין בלילה ותמהת אמאי תטבול בלילה ניחוש לסרך בתה כמו בנדה ביממא דשמיני שתטעה שהוא שביעי בנדה ס"ז וה"נ תטעה שהוא ליל ז' דמ"ש, ואני

אומר ולטעמך אמאי לא קשי' לך איך תטבול ביממא הא אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק וכדאמרינן בנדה שם ופירשו תוס' שם דאטבילה קאי וכ"נ מפירש"י שם אבל שפיל לסוף דברי ב"י שסיים מה"ת אבל מדרבנן שפיר י"ל דאסורה לטבול בלילה אח"כ ג"כ משום סרך בתה וגם בז' אסורה לטבול ביממא שלא תבא לידי ספק:

אמנם לפענד"נ לשיטת הסוברים דהא דאסרו חכמים היינו הטבילה א"כ בכל פעם זבה טובלת בליל שמיני שפיר רשאי לטבול גם אחר ח' בלילה ולא חיישינן לסרך בתה שתסבור שהוא ליל ז' כיון שבכל פעם אינה טובלת עד ליל ח' אבל בנדה כיון שבזמנה טובלת בלילה אפי' בח' אינה טובלת ביום משום סרך בתה שתסבור שהוא בזמנה בז' ונמי מותר לטבול ביום וזבה אחר ח' מותרת לטבול גם ביום כיון דל"ש שלא תבא לידי ספק ומשום סרך בתה שתעשה כן בז' נמי ליכא כיון דבז' גופא הוי רק מדרבנן לא גזרינן גזלג"ז, ואפי' להרי"ף ורמב"ם דמפרשי האי דר"ש אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן דקאי אתשמיש מ"מ לפמ"ש הב"י ליישב סתירת הטור ה"פ משום דר"ש אסר התשמיש אף אנו אסרנו הטבילה וכו' וא"כ זבה בזמנה טובלת בלילה ושוב י"ל כנ"ל וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש בתשובת רמ"א סי' כ"א דמשום תקנות צנועות הרוצים להסתיר טבילתן שלא יהי' אוושא מלתא לא חשו לסרך בתה ועיין סד"ט סי' קצ"ז אות ט' וא"כ בזבה הטובלת בלילה לאחר ז' משום צניעות לא חשו לסרך בתה אבל בנדה הטובלת ביום דליכא צניעות שפיר חשו לסרך בתה:

ומ"ש על דברת ב"י בדעת הטור דס"ל כרש"י ותוס' אבל אסרו חכמים לעשות כן קאי אטבילה והתשמיש אסור מה"ת וכתבת שהוא נגד דברי תוס' נדה ס"ז ע"ב ד"ה משום סרך שכתבו אבל זבה אפי' אם בתה סבורה שהוא ז' ליכא אי' דאורייתא אלא חששא בעלמא, ולא ידענא מה קשי' לך הרי תוס' ד"ה אבל פירשו כן להדיא דאבל אסרו אטבילה קאי אבל התשמיש משמע מדבריהם שהוא אסור מה"ת ואמאי לא ק"ל על תוס' גופא, אבל הדבר פשוט דכונת תוספות דבנדה אם בתה תטבול בז' וסבורה להיות טהורה ות ותשמש אח"כ כל אימת שתשמש ואיכא כרת אבל זבה אפי' אם בתה סבורה שהוא שביעי ליכא אי' דאורייתא בטבילה דהא בלילה שאח"כ מותרת לשמש וישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום ואין כאן אלא חששא בעלמא שמא תראה אחר שתטבול בז' כדר"ש שתשמש ביום מה דלא שכיח כנ"ל וא"כ י"ל דלא חיישינן לסרך בתה, ועוד אפי' תשמש אינו אלא חשש שמא תראה ותסתור והוי כמו ס"ס שמא לא תשמש ואפי' תשמש שמא לא תראה ותסתור ושפיר י"ל דל"ש בזבה סרך בתה ודברי ב"י נכונים:

ומ"ש על ש"ך יו"ד רס"י קפ"ד שכתב אהא וסתם ווסת מל' יום והיינו אם לא קבעה ווסת אז מסתמא ווסתה כל למ"ד ובתוך ל' מקרי שלא בשעת ווסתה והקשו סד"ט וחוו"ד דמשמע אפי' לקולא שא"צ בדיקה לפני תשמיש תוך ל' והא מבואר בסי' קפ"ז דאם אין לה ווסת צריכה בדיקה אפי' תוך ל' ותי' מה שתרצו, לכן אינני יודע מה שתירצת ע"ז שראתה לכ' יום וצריכה לחוש לכ' יום מצד הפלגה הקודמת משום ווסת שאינו קבוע וגם ליום ל' לראיי' אם לא ראתה לכ' וע"ז כתב הש"ך דבין יום כ' ליום ל' א"צ בדיקה, ואין לזה פתרון דאם היתה הפלגת כ' ווסת קבוע שאינו נעקר בפ"א א"כ הו"ל אשה שיש לה ווסת ואם בדקה בשעת ווסתה ומצאה טהורה א"צ בדיקה אח"כ לפני תשמיש ואם תאמר שביום ל' בעי בדיקה היינו חומרא וקושיתם הי' דמשמע מש"ך דאף לקולא הוי יום ל' כווסת קבוע ואם היתה הפלגת כ' ווסת שאינו קבוע אף שלא ראתה בכ' בעי בדיקה לפני תשמיש אפי' תוך ל' כדמוכח בגמ' ובסי' קפ"ז וע"כ כתירוץ שלהם דדוקא בהוחזקה לאין ווסת בעי בדיקה אבל כל זמן שלא הוחזקה לא בעי בדיקה תוך ל' דאמרינן דמסתמא תקבע ווסת מל' לל' וזה פשוט, ובזה הנני חותם בברכה משולשת אביך הנאמן דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמג

שיל"ת ב' איפאלא יום א' ויקהל שיבסר תר"ן לפ"ק:

בחודש אדר, ילבש הוד והדר, אהובי הב' הנחמד חו"ש המיול"ח כה' יוסף חיים פישמאן נ"י כאור בהיר בק"ק פר פרעשבורג:

מכתבו הנעים קבלתי ומה שתמה ע"ד מחצית השקל בה' נדה סי' קפ"ג שכתב לדעת הרמב"ם דאם לא הי' לה שבעה נקיים בתוך הי"א יום כשבא יום י"ב שהוא ראשון לשבעה ימי נדה שוב א"צ ז' נקיים אלא אפי' אם תראה דם אין לה דין זיבה כי אם דין נדה ומשפטה כנ"ל שאפילו שופעת כל שבעה רק שתפסוק בטהרה יום ז' קודם בין השמשות טובלת ליל ח' וטהורה וכ"כ רבינו יונה בשמו פ' אין עומדין והוא פלא שהרי כתב הרמב"ם פ"ז מא"ב ימי לידתה וימי נדתה אם לא ראתה בהם דם הרי אלו עולין לה לספירת ז"י נקיים ואם ראתה בהם דם אין עולין לה ימי הראיי' ולא סותרין כל הימים אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסוק הדם שאין סותר הכל אלא ראייה של זוב אבל אלו סותרין יומן בלבד:

הנה יפה התעורר בזה אבל לפענ"ד הרואה בפנים ברבינו יונה יראה דלא נחית לזה שכתב נראה שסובר שאם חזרה וראתה בתוך ז"י נקיים אחר שנשלמו י"א יום של זיבות דין נדה יש לה ואינה סופרת אלא ז"י עם ימי הראייה ע"ש ואינו מסיים וטובלת ליל ח' וטהורה כמ"ש מחה"ש משום דס"ל שצריכה להשלים עוד על הימים שספרה ולא בא אלא לאפוקי משיטת רש"י ופוסקים דכל ראייה שרואה קודם ששלמה ז"נ הוא ראיית זיבה וצריכה ז"נ מחדש אלא ס"ל אם ראתה אחר שעברו י"א יום הוי ראיית נדה אבל מודה שצריכה להשלים ימי הספירה וכן יש לכוון דברי מחהש"ק רק מה שסיים טובלות ליל ח' וטהורה הוא תמוה שהרי עדיין צריכה להשלים על ימי הספירה ונהי שטהורה מנדתה אבל עכ"פ אינה טהורה מזיבה שקודם הנדה עד שתשלום ימי הספירה:

והנ"ל בזה דהנה אף לרבנן בנדה ע"ב דלא אמרינן מקצת היום ככולו היינו רק בזבה גדולה אם ראתה בז' שלה סתרה למפרע ודלא כר"י בפסחים פ"א דס"ל מקצת היום ככולו ולא סתרה למפרע רק טמאה מכאן ולהבא עיין תוס' פסחים פ"א ד"ה קסבר אבל מ"מ מודו רבנן דאם ספרה מקצת יום ז' וטבלה דהיא טהורה משעה שטבלה אם לא ראתה אח"כ דלענין זה אמרינן מקצת היום ככולו דילפינן מואחר תטהר אחר מעשה תטהר עיין נדה ס"ז ע"ב וברש"י שם וכן פסק הרמב"ם פ"ו מא"ב הי"ג אלא דס"ל שאם רואה סותרת הכל ולפ"ז נ"ל דאם אירע שביעי של נקיים בימי נדה לאחר י"א ימי זיבה לדעת הרמב"ם וספרה מקצת היום ואח"כ ראתה כיון דלשיטתו אינו ראיית זיבה רק ראיית נדה ונהי דאינו עולה אבל גם אינו סותר למפרע וא"כ כמו דאינו סותר כל הנקיים למפרע ה"נ אינו סותר אפי' יום הז' למפרע וטהורה מזיבה לגמרי ומ"ש הרמב"ם אבל אלו סותרין יומן בלבד היינו באמצע ימי הספירה וכמו שמחלקין תוס' בנדה ע"ב סד"ה הרואה שכתבו אבל זבה דצריכה נקיים נהי דבסוף החשבון יעלה שמיד שנכנס השביעי נכנס בטהרה מ"מ יום שפוסקת בו שאינו טהור אינו דין שיעלה לה לחשבון הנקיים ע"ש והיינו לר"י וה"נ אני אומר לרבנן בראיית נדה שאינו סותר מ"מ באמצע הספירה אינו עולה לה לחשבון הנקיים לדעת הרמב"ם כיון שאינו טהור וכיון שאינו עולה ממילא סותר יומן אבל בסוף החשבון כיון שמיד שנכנס השביעי נכנס בטהרה וכיון שראיית נדה אינו סותר ממילא עולה לה ושפיר טובלת ליל ח' והיא טהורה ובזה מיירי מחה"ש שהי' יום הז' של נקיים ביום י"ב או אח"כ בז' ימי נדה וא"ש:

ובחידושי להלכות נדה כתבתי בענין זה וז"ל בב"י סי' קפ"ג בד"ה וביום העשירי ומ"ש אבל אם ראתה יום עשירי ויום י"א וכו' לישנא דאבל לא ניחא לי דמשמע בכה"ג לד"ה צריכה שימור יום י"ב מה"ת והא ליתא דלר"ל כיון דעשירי לחודיה לא בעי שימור וי"א

לחודיה לא בעי שימור כי חזאי בתרווייהו משמע ודאי דלא בעי שימור, ולפענ"ד כוונת הסמ"ג דקאי אמ"ש ואם ראתה יום עשירי צריכה שימור לר"י יום י"א כנגדו מה"ת וכבר כתב קודם לזה דבראתה יום י"א לבדו א"צ שימור יום י"ב וע"ז קאי אבל אם ראתה יום עשירי, דאז צריכה שימור מה"ת ביום י"א אבל כיון שראתה גם, ויום י"א, וא"כ לא הי' אז שימור לכן אף שעכשיו כלו ימי הזיבה ומתחילין ימי נדה צריכה שימור יום י"ב מה"ת, בשביל ראיית עשירי שנתחייב בשימור בי"א ולא הי' שימור דהא ראתה וא"כ יום י"ב הוי תשלומי י"א וי"א מד"ס מאחר שעבר ימי זיבה וכו', [עיין ב"ח ודרישה שם וסד"ט נדה נ"ד ע"א]:

ובזה א"ש מ"ש מחה"ש בסי' זה לדעת הרמב"ם דאם לא הי' לה ז' נקיים בתוך הי"א יום כשבא יום י"ב שהוא ראשון לז' ימי נדה שוב א"צ ז' נקיים אלא אפי' אם תראה דם אין לה דין זבה כי אם דין נדה ומשפטה כנ"ל שאפי' שופעת כל ז' רק שתפסוק בטהרה יום ז' קודם ביהש"מ טובלת ליל ח' וטהורה וכן כתב רבינו יונה בשמו פ' אין עומדין והוא פלא שהרי כתב הרמב"ם פ"ז מא"ב הי"א ימי לידתה וימי נדתה אם לא ראתה בהם דם הרי אלו עולין לה לספירת ז' נקיים ואם ראתה בהם דם אין עולין לה ימי הראיי' ולא סופרין כל הימים אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסק הדם שאין סותר הכל אלא ראיי' של זוב אבל אלו סותרין יומן בלבד, ולהנ"ל לק"מ דודאי אם ראתה ג' ימים ט' ויו"ד וי"א שאז כלו ימי זיבה ומתחילין ימי נדה א"צ ז"נ כלל מאחר שעברו ימי זיבה ובהכי מיירי רבינו יונה ומחה"ש אבל הרמב"ם בפ"ז מיירי שכבר התחילה למנות נקיים בימי זיבה שכבר נתחייבה למנות ז"נ אז צריכה להשלימם גם אח"כ מה"ת ואפי' להי"א דבראתה יו"ד וי"א צריכה שימור בי"ב רק מד"ס היינו משום שלא הי' התחלת שימור בימי זיבה אבל כאן דהי' התחלת ז"נ בימי זיבה שפיר צריכה להשלים גם אח"כ וא"ש, [מל' המע"י נדה דע"ג אות ט' משמע דלא כנ"ל] וד' ישביענו נחת, עד לאחת, ושובע שמחות, ויצליחנו ברוב הצלחות, כנפשו ונפש המיול"ח חותם באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמד

שיל"ת עש"ק ויצא תרמ"ד לפק"ק ב' איפאלו יע"א:

ישאו הרים שלום לכבוד אהובי מחו' הרב הגאון כמו"ה זוסמאן אליעזר סופר נ"י האבדק"ק האלאש יע"א:

קראתי בכל לב מכתבו הנעים וראיתי כי נפשו חשקה ולבו ישית לדעתי העני' בפירוש דברי מהרש"א נדה י"ט בתוד"ה ר' יושיע ופקודתו שמרה רוחי ועיינתי שם ומצאתי דברי מהרש"א מכוונים וזה הנלענ"ד בביאור דבריו, הנה בירושלמי פ"ק דכתובות אמרו דהך פלוגתא גבי משארסתני נאנסתי הוא רק לענין כתובה אבל לקיימה גם ר"ג מודה דאסור משום ספק סוטה ואמנם ש"ס דילן חולק אירושלמי דאדרבה לקיימה אפילו ר"י מודה דשרי כדמוכח בסוגיא דפ"פ ועיין באשר"י ור"ן שם בשם ר"י ובחידושי לשם הארכתי ושם בארה והא דאינה אסורה באמת משום ספק סוטה עיין ש"מ ופנ"י בסוגיא הנ"ל ועיין ס"ט נדה בחידוד הלכה ועיין ש"ש שמעתתא א' פט"ו וגם אני העני אכתוב לקמן בזה אי"ה:

ונ"ל דזה חידש רבא בכתובות ע"ה ע"ב לא תימא ר"י לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל, היינו שגם לענין לקיימה לא אזיל בתר חזקת הגוף אלא כי לא אזיל וכו' היכא דאיכא חזקה דממונא פי' לענין כתובה דאיכא חזקת ממון נגד חזקת הגוף, אבל היכא דליכא חזקה דממונא פי' לענין לקיימה אזיל ר"י בתר חזקה דגופא. ומדויק בזה לשון לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל שהוא מיותר דהוי סגי באמרו כי לא אזיל וכו' אבל אתי לאשמעינן דאפילו בנידון א' ממון ואיסור לא תימא כיון דלא אזיל בנידון זה בתר חזקת הגוף לענין ממון לא אזיל נמי לענין איסור ועיין באשר"י קידושין מ"ה ע"ב ובמק"א הארכתי בזה קמ"ל דלענין איסור לקיימה אזיל בתר חזה"ג וע"ש בתוס' ד"ה אבל דבזה מיושב קושייתם ועיין בשמ"ק שם:

ואפילו נימא בעלמא אם לא אזלינן בתר חזקת הגוף לענין ממון לא מהני נמי לענין איסור היינו אם חזקת הגוף א' לענין ממון ואיסור אבל במשארסתני נאנסתי חזקת הגוף לענין ממון הוא שהיתה בתולה עד אחר אירוסין וחזקת הגוף לענין איסור הוא חזקת כשרות שלא הי' ברצון רק באונס ועיין בש"ש שציינתי לעיל א"כ נהי דאנו מדחינן חזקת הגוף מכח חזקת ממון מ"מ אין אנו מחליטין בזה שזינתה אחר אירוסין ברצון רק שזינתה מקודם אירוסין ואכתי אפשר למיזל בתר חזקת כשרות שלא זינתה ברצון אחר אירוסין ומכ"ש אם הי' קודם אירוסין דמותר לקיימה ומביא סייעתא לזה מר"י דבהרת וכמ"ש תוס' שם בכתובות דבנזקק לטומאה איירי:

וע"ז הקשו תוס' נדה י"ט למה צריך ראיה דאזיל בתר חזקה ולפמ"ש לק"מ והקשה מהרש"א שפיר הא ספק טומאה ברה"י טמא אפילו היכא דאיכא חזקת טהרה ושפיר רבנן מטמאין גבי בהרת ור"י צריך קרא לטהר ותירץ דלא ילפינן מסוטה רק טומאת מגע ולא טומאת ראי' ונגעים כטומאת ראי' וע"ז ק"ל מנ"ל דר"י אזיל בתר חזקה דגופא גבי

משארסתני נאנסתי ומודה לר"ג דמותרת לקיימה הא התם הוי ספק מגע ואיכא לדמוי לסוטה דספק ברה"ר טמא וא"כ מאי ראי' מייתי גמ' מדמטהר ר"י בבהרת משום חזקה דגופא דמתיר לקיים במשארסתני נאנסתי משום חזקה דגופא הא גבי בהרת הוי ספק ראי' דלא ילפינן מסוטה משא"כ במשארסתני נאנסתי דהוי ספק מגע דילפינן מסוטה וז"פ ואמת לפענ"ד רק הארכתי קצת לפי שמעכ"ת נתקשה בו:

ומה דק"ל בדברי מהרש"א דע"כ לא כתבו תוס' ריש נדה דטומאת ראי' לא ילפינן מסוטה אלא לקולא לטהר ברה"ר דטומאת ראי' חמור שטומאה יוצאה מגופו וכדאמרינן בכורות כ"ז אין תרומת חו"ל אסורה אלא במי שטומאה יוצאה עליו מגופו אבל לחומרא לטמא ברה"י ודאי ילפינן מסוטה וזה טומאת מגע דקילא ואפי"ה ספק טמא ברה"י מכ"ש טומאת ראי' וצ"ע:

וראיתי בש"ש שם שתירץ במשארסתני נאנסתי כיון דאין ידוע אם הזנות הי' ברה"ר או ברה"י הוי ספק רשויות ואין לו ענין לספק טומאה ברה"י, ולא נהירא לענ"ד דהא אמרינן סוטה ברה"ר טהור משום דר"ה לא מקום סתירה הוא ומכ"ש דלאו מקום זנות הוא וזנות בעדים לא שכיח ומתוס' ריש כתובות משמע דדוקא עדים והתראה לא שכיח ועכ"פ קרוב הדבר יותר שנאנסה ברה"י וספק טומאה ברה"י טמא טומאת ודאית:

והנ"ל בזה סברא ישרה דל"ש ס' סוטה אלא אם איכא ודאי טומאה בעולם ואפשר להטמאות בה אלא שאנו מסופקים אם נטמא בה ואז ספק טומאה ברה"י טמא ודאי אבל אם אנו מסופקים אם יש כלל טומאה בעולם שאפשר להטמאות בה אפילו ברה"י ספיקו טהור אי איכא חזקת טהרה והרי לר' במשנה טהרות פ"ו אפילו בס' ביאה אינו טמא ברה"י רק בספק מגע ועיין פנ"י וצל"ח פסחים ד"י ונהי דחכמים פליגי ומטמאין אפילו בספק ביאה ה"ד אי ודאי איכא טומאה אבל אי ליכא טומאה בעולם כלל כ"ע מודו דטהור, ולפ"ז בסוטה דקנא לה ונסתרה ושהתה כדי טומאה דודאי איכא רצון שהרי קנא לה ונסתרה והרי איכא הבועל שיכול לטמאות אותה בבעילתו אלא שאנו מסופקים אם טימא אותה ובעלה אז ברה"י ספק טמא אבל אם אנו מסופקים אם ברצון אם באונס אם אינו ברצונה לא הי' כלל טומאה בעולם שיכול לטמאותה אז ודאי אמרינן אוקמא אחזקה דכשרות שלא הי' רצון ולא הי' טומאה בעולם שיוכל לטמאות אותה, ובזה מיושב קושית פנ"י כתובות נ"א בהא דאמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון והק' למ"ש תוס' כתובות ט' ד"ה ואבע"א דהא דלא מוקמינן בחזקת היתר לבעלה ודאי הי' באונס היינו משום דאונסא קלא אית לה וזה ל"ש גבי תחלתו באונס וכו' וא"כ נוקמא בחזקת היתר לב לבעלה ע"ש:

ולפמ"ש א"ש דכאן כיון שודאי הי' דבר בעולם שיעשה הרצון דהיינו תחלת ביאה שמלבישה יצר על סוף ביאה כדאמרי' התם וכיון דלאבוה דשמואל גם בזה אסורה א"כ הי' דבר בעולם שיוכל לטמא אותה שוב ספק טומאה ברה"י טמא ודאי והוי ספק סוטה משא"כ לדידן דסופה ברצון מותר ועל תחילת ביאה אין כאן דבר בעולם שיוכל לטמאות שפיר ל"ה ספק סוטה וא"ש:

ומ"ש ש"ש שם לחלק דשם בכתובות נ"ו סופו ברצון הוי הרצון מקום סתר ולהכי טמא משא"כ לדידן דסופה ברצון מותר ואנו מסופקים אם צווחה בתחלה או לא לא הוי מקום סתר והוי ספק רשויות וטהורה יע"ש, פלא בעיני הלא כ' ש"מ בכתובות ט' דאפי' צווחה איכא לספוקי ברצון דדלמא אמרה שנאנסה ואינה אלא רוצה ואין אונס ורצון אלא לאחר כוונת הלב וכו' וא"כ אפי' צווחה מ"מ הוי ספק רצון מקום סתר וצ"ע, ויען אני טרוד מאוד ע"כ אקצר וכ"ט ממנו לא יבצר, כנפשו ונפש מחותנו ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם

תשובה רמה

כתב הטור סי' קפ"ד כתב הראב"ד ואם רגילה לראות בהנץ החמה ולא קים לה שפיר אי קודם הנץ החמה או אחר הנץ החמה יש מחמירים לאוסרה כל היום וכל הלילה ויש מקילין שאינה אסורה אלא ביום והכריע הוא כדברי המקילין וכ' ב"י וכתב שטעם המקילין משום דווסות דרבנן כש"כ סמוך לווסתה הלכך הו"ל סד"ר ולקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא ודאי בימי נדתה ע"ש והוא תמוה הלא גם ביום הוא רק סד"ר ולקולא ומ"ט אסורה ביום יותר מבלילה:

ונ"ל משום דהא דסד"ר לקולא היינו אם יש ספק על דבר אחד אם אסור או מותר אבל אם אחד ודאי אסור והשני ודאי מותר ואינו יודע איזו מהם אז עכ"ח א"א להתיר א' ולאסור א' דזה חוכא דמהי תיתי להתיר את זה וליאסר את זה דלמא איפכא וגם א"א להתיר שניהם כיון שא' אסור בודאי ועכ"ח לאסור שניהם ועיין לקמן סי' ק"ץ סכ"ה וטו"ז שם ועיין באו"ח סי' תל"ט בטו"ז סק"ג [ובחי' או"ח הארכתי בדבריו] אבל אם יש לתלות בא' יותר מבשני תלינן בשני והאחר מותר משום סד"ר לקולא ולפ"ז כאן אם נאמר שתבדוק בהנץ החמה א"כ אם תמצא טהורה תהי' ביום סד"ר כמו שהי' בלילה וא"א לומר שתהי' אסורה בא' ומותרת בשני וגם לא שתהי' מותרת בשניהם כגון שבא' מהם טמאה ודאי ועכ"ח תהי' אסורה בשניהם לכן אמרינן שלא תבדוק בהנץ החמה וא"כ ביום אסורה

ממנ"פ אם וסתה קודם הנץ החמה הרי אסורה ביום עד שתבדוק ואם וסתה אחר הנץ החמה הרי אסורה ביום משום עונת הווסת וממילא מותרת בלילה משום סד"ר לקולא:
ובס"ט אות ז' כ' דבלילה מותר משום סד"ר לקולא אמנם ביום כיון דלא חזאי עד השתא אמרי' איגלאי מלתא למפרע דעד האידנא וסתה ביום ומשו"ה לא חזיא והשתא תראה ביום ע"ש ולפ"ז מיני' ומינאי תסתיים שמעתא דממנ"פ אם בדקה ומצאה טהורה א"ש כמ"ש ס"ט ואם לא בדקה א"ש כמ"ש דביום טמאה ממנ"פ ולכן בלילה מותרת משום סד"ר לקולא:
אבל הש"ך סקי"ג כתב ר"ל דאפי' ראתה קודם הנץ החמה מ"מ היום הי' ודאי בימי נדתה משא"כ הלילה היא בספק ועיין מחהש"ק והוא תמוה דאם בדקה ומצאה טהורה א"כ ודאי לא ראתה בלילה ואינה ביום בימי נדתה אלא ספק וסתות דרבנן ולקולא, לכן נ"ל בכונתו דס"ל דאף שלדעת הרא"ש אינה חוששת רק לתחלת הוסת ולא כל משך הוסת וכמו שפי' המחבר ס"ו מ"מ כיון דגם אם קבעה וסתה קודם הנץ החמה מ"מ הי' משך הוסת גם אחר הנץ החמה וכמ"ש הרא"ש הביאה ב"י וכל היכא דתני עם לאלתר משמע וכו' והא א"א דלא עיילא ראי' בתוך הנץ החמה וכו' ועוד סתמא קתני ולא מפליג בין ראי' מרובה לראי' מועטת וכו' ולפ"ז נהי דלא חיישינן למשך הוסת היינו לחומרא לא חיישי' ומשום דוסתות דרבנן אבל לקולא תלינן במשך הוסת מה"ט דוסתות דרבנן וכיון דאם לא ניזול בתר משך הוסת תהי' אסורה בלילה וביום ואי דסד"ר לקולא הא א"א להתיר שניהם כמש"ל לכן מקילין דבלילה מותר משום סד"ר לקולא וביום אסורה דביום יש סברא למתלי טפי חדא דשמא קבעה וסת אחר הנץ החמה ואת"ל קודם הנץ החמה מ"מ אחר הנץ הוא זמן משך הוסת ולכן אסורה טפי ביום וא"ש:
ועוד י"ל דש"ך סקט"ז כ' ול"ד לסעיף ה' דצריכה לפרוש ביום כשיעור הנמשך וכו' דהתם רואה ראי' מרובה מסוף הנץ החמה עד תוך היום אבל כאן אינה אלא ראי' אחת הראי' שרואה בראשונה הוא תחלת הוסת וכל מה שרואה אח"כ דמים יתירים הוא דאיתוספו בה כ"כ הב"ח והפרישה כתב דדוקא לעיל דהמשך הוא דבר מועט סברא לומר דגם הוא מצטרף משא"כ כשהוא ב' או ג' ימים וכיוצא בזה כתב העט"ז ועיין במחהש"ק שעמד בזה מה חילוק יש בין תירוץ הב"ח לתירוץ הפרישה הלא הכל חד, ולפענ"ד נראה דסברת הב"ח הוא דודאי לא אזלינן רק בתר תחלת הוסת אלא דבס"ה רואה ראי' מרובה מסוף הנץ החמה עד תוך היום אבל הכל רק ראי' אחת וא"כ הכל נחשב לתחלת הוסת אבל כאן א"א שב' וג' ימים הם ראי' אחת אלא ראיות נפרדות לכן אינה אלא ראי' א' שהיא תחלת הוסת והיינו הראי' שרואה בראשונה היא תחלת הוסת וכל מה שרואה

אח"כ דמים יתירים הוא דאיתוספו בה ואין חוש חוששין להם דנהי שנקבצו בה דמים הרבה מ"מ לא אזלינן רק בתר תחלת פתיחת המקור להוציאם ואם לא נפתח פי המקור ואורח בזמנו לא בא בתחלת הוסת שוב לא חיישינן שיפתח ויוציא דם המקובץ ועיין בהגהות מהרב"פ סי' קפ"ז בש"ך סקט"ז:

אבל הפרישה ס"ל דלעולם חיישינן לכל משך הוסת ואפי' הם ראיות מחולקות אלא דאם המשך הוא דבר מועט דאז אפשר שהוא בטבע שעד זמן זה מתאסף הדם במקורה ויוצא לחוץ ואף שנמשך קצת ולא ראתה בתחלת הוסת מ"מ תראה בזמן משך הוסת ולכן סברא לומר דגם הוא מצטרף משא"כ כשהוא ב' או ג' ימים זה אינו בטבע הוסת אלא מקרה וחולי ל"ש לומר שקבעה וסת שיתחדש מקרה או שתהי' חולי ולא חיישינן לי' וא"ש:

ומעתה לפי דבריו א"ש מ"ש ב"י בטעם המקילין שאינה חוששת רק ביום שהוא ודאי בימי נדתה לפי ששם המשך הוא דבר מועט ושפיר חוששין גם למשך הוסת וא"כ אפי' תחלת הוסת היא קודם הנץ מ"מ שפיר חוששת גם אחר הנץ שהוא זמן משך הוסת וא"כ ביום אין כאן סד"ר רק ודאי דרבנן או משום משך הוסת של קודם הנץ או משום תחלת הוסת שאחר הנץ אבל בלילה הוי רק סד"ר משום תחלת וסת שקודם הנץ ושפיר מותרת בלילה משום סד"ר לקולא וא"ש:

ולענין אם וסתה נמשך ב' או ג' ימים דלדעת הראב"ד כולם חשובים כעונה א' הביא בב"י שהרא"ש הק' עליו מהא דנדה י"א דאמרינן אהא דתנן דנדה אין צריך להיות בודקת הניחא לר"ל דאמר אין האשה קובעת וסת בימי נדתה אלא לר"י דאמר קובעת תבדוק ואי אמרת דאם נמשך זמן ראייתה ב' וג"י חשיבא כעונה א' וצריכה לחוש לכולן גם לר"ל קשה דתבדוק כדי שתדע כמה צריכה לפרוש מבעלה כשיגיע וסתה וכו' ולפענ"ד לק"מ דהרי התם באשה שיש לה וסת איירי דהא קתני מתני' אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה וכו' ולפ"ז לר"י דאמר אשה קובעת וסת בימי נדתה שפיר קשה תבדוק דלמא תשנה וסתה ליום אחר וכמו שפירש"י שם אבל לר"ל דאינה קובעת וסת בימי נדתה א"כ אפי' תראה אין כאן שינוי וסת ונשאר וסת הראשון שפיר א"צ לבדוק כדי שתדע זמן משך הוסת דכיון דנשאר וסת הראשון אמרינן חזקה אורח בזמנו בא וודאי תראה בתחלת זמן הגעת הוסת ולא תבא כלל לכך שתהא צריכה לידע זמן משך הוסת וא"ש:

ועוד נלפענ"ד דהא דכתב הראב"ד דחוששין לכל ימי משך הוסת היינו מטעם שכ' הרמב"ן שכל יום ויום וסת בפ"ע הוא ואינו מחמת ראי' ראשונה אלא כל ראי' וראי'

בפ"ע הוא ועיין רשב"א בתוה"ב שהביא ב"י ולפ"ז כ"ז היינו לר"י דקי"ל כוותי' דאשה קובעת וסת בימי נדתה משום דלא שדיא כל הראיות בתר ראי' ראשונה ומחמתה אבל לר"ל דס"ל אין אשה קובעת וסת בימי נדתה ומשום דתלינן כל הראיות שהם מחמת ראי' ראשונה ודאי מודה הראב"ד דאינה חוששת לימי משך הוסת דאם אין עיקר אין תוספות וא"כ לר"ל לק"מ, ב' איפאלא אור ליום ג' לס' נח תרנ"א לפ"ק:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמו

שיל"ת ב' איפאלא ד' לס' ויברך אתכם תרס"ב לפ"ק:
יראה בבנין אפריון, בשוב ד' שיבת ציון, הרבני האברך המו"מ בתורה, מעוטר בתפארה. מו"ה אלימלך נ"י פריעדלאנדער:
כתבו מעש"ק העבר בא אלי ותוכו רצוף ד"ת וראשונה ישא קושי' השואל בתשו' שערי צדק סי' קל"ד על ב"י יו"ד סי' קפ"ד דכ' דבמחבואה דלא ברור לן כולי האי דתהא מסולקת דמים וכו' ולא אמרינן בה אינה חוששת אפילו לכתחלה והק' כיון דמיעוט רואין במחבואה הלא מרא דשמעתא דמחבואה הוא ר"מ ור"מ חייש למעוטא וס"ל וסתות דאו' אמאי אם לא בדקה טהורה בדיעבד א"ו דאפילו מיעוטא ליכא, ואני איני רואה שום קושי' דהרואה בפנים בב"י יראה דסברתו כך דלענין דיעבד משווי להו למעוברת ומחבואה אליבא דמ"ד וסתות דאו' כיון דעפ"י הרוב חרדה מסלקת הדמים ושוב ל"ש לומר חזקה אורח בזמנו בא ואף דחיישינן למיעוטא מ"מ חזקה ליכא ולא הוי וסתות דאו' בכה"ג ומכ"ש למ"ש תוס' חולין י"ב דר"מ לא חייש למיעוטא רק מדרבנן והרי אי וסתות דרבנן פשיטא לי' דבהגיע וסתה ולא בדקה דטהורה אלא דלכתחלה בעי בדיקה משום דלא בריר לן כולי האי כמ"ש ב"י, ועוד כיון דעפ"י הרוב חרדה מסלקת הדמים דמי להא דכתובות ט"ז רוב נשים בתולות נישאת ורוב הניסת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא ע"ש וה"נ רוב רואות בשעת וסתה ורוב שהם במחבואה אינן רואות ואיתרע לה רוב רואות והו"ל פלגא ופלגא ומוקמינן בחזקת טהרה:
אבל מ"ש במכתבו עפ"י תוס' נדה ל"ב דהיכא דאיכא חזקה שלא ראתה בהדי רובא גם ר"מ לא חייש למיעוטא אינו דבשעת וסתה למ"ד וסתות דאו' ליכא חזקה דלא ראתה אדרבה איכא חזקה דראתה דאורח בזמנו בא אלא צ"ל כמ"ש וא"ש
ושוב הק' אהא דאמרינן בנדה י"ז וב"ב כ"ד דם שנמצא בפרוזדור ספיקא טמא שחזקתו מן המקור משום דרוב דמים מן המקור מהא דאמרינן ב"ב שם האי חצבא דחמרא

דאישתכח בפרדיסא דערלה שרי רבינא לימא משום דס"ל דר"ח שאני התם דאי מיגנב מינה איצנועי בגווייהו לא מצנעי והנ"מ חמרא אבל עינבי מצנעי ודעת תוס' ורא"ש ורשב"א דלדידן דקי"ל כר"ח אפי' בעינבי שרי אבל דעת רמב"ן בחי' ב"ב דבענבי גם ר"ח מודד דאזלינן בתר קורבא דהא איכא קורבא בהדי חזקה כאן נמצא וכאן הי' ולפ"ז תקשי לפמ"ש בשו"ת פנ"י סי' א' דהא דאמרינן בריש נדה להלל אבל איתתא כיון דמגופא קחזיא לא אמרינן אוקמא אחזקתה ואשה בחזקת טהורה עומדת דהיינו דוקא לטהרות אבל לבעלה שפיר הוי חזקת טהרה וא"כ אמאי אזלינן בת"ר דמים שהוא מן המקור והרי איכא חזקת טהרה דאשה בהדי קורבא דעליי' מקרבא טפי ועדיף מרוב:

הנה אם ליישב נ"ל דיש ב' מיני חזקה דהיינו חזקה שלא נעשה מעשה ושינוי אע"פ דליכא חזקת הדין ועיין חידושי רשב"א יבמות ל' ד"ה אשה ויש חזקת הדין אם ודאי נעשה מעשה ושינוי ואינו ידוע אם נעשה המעשה באי' או בהיתר אמרינן דאוקמא בחזקת הדין מה שהוא בחזקת היתר או בחזקת אי' והראשונה הוא חזקה המבררת הספק והשני' אינה מבררת הספק ומ"מ מניחין הדין כמו שהי' מקדם והדברים ארוכים לא מקום האסף פה ולפ"ז ודאי חזקה המבררת שהוא מן הקרוב דהיינו חזקה שלא נעשה מעשה ושינוי בהדי קרוב עדיף מרוב כיון דחזקה וקרוב מעידים על דבר אחד אבל דם שנמצא בפרוזדור דודאי נעשה שינוי מעשה שבא דם לפרוזדור רק הספק אם בא מן המקור או מן העלי' וחזקת טהרה דאשה אינו רק חזקת הדין בהדי קורבא ובזה רובא עדיף וא"ש:

אבל אינני צריך לכ"ז ומעיקרא לק"מ שהרי ב"ב שם אמר אביי לסיועי לר"ח מהאי משנה ודחי רבא רוב ומצוי קאמרת רוב ומצוי ליכא למ"ד ופירש"י דמיו יותר משל עלי' ועוד שהן תדירים לזוב משם ודמי העלי' אין תדירין לצאת בהא ליכא מאן דפליג על ר"ח ומשום דהוי כעין תרי רובי במקור יש רוב דמים ואמרי' כל דפריש מרובא פריש ועוד דרוב פעמים הדם בא מן המקור ולא מן העליי' וא"כ חזינן דאפי' אם קרוב עדיף מרוב מ"מ רוב ומצוי עדיף מקרוב וה"נ לדידן דרוב עדיף מקרוב רק חזקה וקרוב עדיף מרוב מ"מ רוב ומצוי עדיף מקרוב בהדי חזקה והיינו דאמרינן בנדה ח"י בג' מקומות הלכו בו חכמים אחה"ר ועשאום כודאי מקור וכו' ולק"מ:

ובגוף הדבר שהבין בדברי רמב"ן דבענבי אזלי' בתר קורבא היינו משום דאיכא חזקה בהדי עדיף מרוב ומשו"ה הק' מה שהק' אבל כשאני לעצמי הנה חי' רמב"ן על ב"ב אינו מצוי בידי אך ראיתי בהגהות מוהרב"פ יו"ד סי' רצ"ד שהביא ומסביר עוד שם דהוי מצוי ומקום קרוב במקומו ולפ"ז לק"מ

ובסמ"ע סי' רנ"ט סק"ו כ' וגם שם בפרישה כתבתי טעם למה ל"א בזה רוב וקרוב הולכין אחה"ר והיינו רוב העיר דלא אמרי' כן אלא היכא דהקרוב אינו במקום שנמצא שם עצמו וצריכין לומר שבא לשם ממקום אחר וכו' ואנו מסופקים אם בא מקרוב או מרוב אזלינן בת"ר ואמרינן דמן הרוב בא אבל היכא די"ל שלא בא מעלמא כלל אמרינן דלא בא מעלמא וגם לטעם זה לק"מ דכאן בפרוזדור ע"כ בא מעלמא מא או ממקור או מעלי' שפיר אזלינן בת"ר אע"ג דאיכא חזקה בהדי קרוב:

אמנם בטו"ז יו"ד סי' רצ"ד סקט"ז כ' כלשון הזה א"ו דאף למאי דקי"ל כר"ח דהולכין אחר הרוב מ"מ סברא זו חזקה דמכרם זה גנבום וכמו דאמרינן פ' המדיר כ"נ כאן הי' וכן לענין חמב"פ זכרוהו הפוסקים וזה עדיף טפי מקורבא דמוכח דכתבו תוס' בפ' לא יחפור דלא אזלינן בתר קורבא והכא לכ"ע אזלינן וכו', אבל לפענ"ד פירש כ"נ כ"ה הוא דאין מחזיקין ממל"מ ועיין במג"א סי' תס"ז סקט"ז והיינו כיון שנולד דבר הגורם הספק במקום זה ובמקום אחר אין כאן שום דבר הגורם להסתפק וכיון שאין כאן במק"א במה לתלות להסתפק אחזוקי רי ריעותא במק"א ממקום זה לא מחזיקינן ואין כאן ספק כלל על מק"א או רשות אחר ועיין בש"ש ש"א פי"א יתבין וזה ודאי עדיף מרוב כמ"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ג סקי"א וזה כונת הרמב"ן דמשו"ה לא אזלינן כאן בת"ר ואולי לזה נתכוון גם פרישה הנ"ל אבל לעולם אפי' איכא חזקה בהדי קורבא רובא עדיף ולק"מ ובזה הנני חותם בברכת התורה עדי יבנה בית הבחירה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רמז

הרמ"א סי' קפ"ה ס"ד פסק דאם פירש ממנה בקושי ובשוגג צריך כפרה והאשה אינה צריכה כפרה ותמה סד"ט וחוו"ד מגמ' שבועות י"ז דבעי לאוקמא להא דנמצא על שלו טמאים וחייבין בקרבן בשלא סמוך לוסתה ואפרישה ולרמ"א תקשי הא חייבין קתני דמשמע שניהם חייבין ואי אפרישה הא היא פטורה דהא אפילו כפרה אינה צריכה, ולפענד"נ עפמ"ש במק"א לחדש דהא דכתיב ולנערה לא תעשה דבר דאונס רחמנא פטרה היינו אפי' נבעלה ברצון אלא שגם אם לא היתה רוצה מ"מ הי' בועלה ואין מושיע לה שוב פטורה על הנאתה ומחשבתה כיון שלא הי' בידה לעכב ועיין רמב"ן בחומש בפ' צעקה הנערה וכו' בפ' תצא ולפ"ז בכניסה היכא שיש בידה לעכב גם היא חייבת אבל בפרישה אם הוא רוצה לפרוש באבר חי לא משכחת שהיא תוכל לעכב פרישתו וממילא אפי' פירש ברצונה כתב רמ"א שפיר דהיא א"צ כפרה אבל התינח אם הוא פירש ממנה

אבל אם היא פירשה ממנו שנשמטה מתחתיו שפיר היא חייבת אפי' בקרבן ובכה"ג מוקי הא דשניהם חייבין אפרישה וכעין זה כתב החוו"ד:

ועוד נ"ל דבב"ק דף ל"ב אמרינן הכא איהו קעביד מעשה והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד וכתבו תוס' ומיהו לענין חטאת ומלקות חייבת דרחמנא אחשבי' להנאה מעשה ע"ש ועיין שבועות י"ז ע"ב דמצרכינן קרא לחייב אפרישה עשה מיתהי נדתה עליו ול"ת מלא תקרב נמי לא תפרוש הוא ע"ש ולפ"ז נ"ל דבר חדש דוקא בכניסה דלא משכחת שהיא עושה מעשה אז אחשבי' רחמנא להנאה מעשה אבל בפרישה דמשכחת שהיא עבדה מעשה שנשמטה מתחתיו אז לא אחשבי' רחמנא להנאה מעשה ואינה חייבת אא"כ עבדה מעשה ולא על הנאה, אך ז"א דהרי אמר רבא בשבועות שם ע"א זאת אומרת המשמש מת בעריות פטור דאס"ד חייב כי פירש באבר מת מ"ט פטור משום דאנוס הוא אי אנוס הוא כי פירש מיד באבר חי נמי נפטר אנוס הוא ודחי אביי לעולם אימא לך משמש מת חייב ופירש באבר מת פטור משום דאנוס הוא ופירש באבר חי חייב משום שהי' לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה ע"ש ולפ"ז גם בפרישה חייב רחמנא על הנאה וקריא מעשה אפי' גבי דידי' וא"כ שפיר גם היא חייבת, אך כ"ז לאביי אבל לרבא דס"ל משמש מת פטור שפיר י"ל כנ"ל דהיא פטורה אם לא עבדה מעשה ולפ"ז א"ש דהך מ"ד שם דבעי לאוקמא אפרישה ס"ל כאביי דמשמש מת חייב ושפיר קתני חייבין דגם היא חייבת משום הנאה אבל לדידן דקי"ל כרבא וכמ"ש הרמב"ם פ"א מא"ב הי"א שפיר כ' רמ"א דהאשה א"צ כפרה וא"ש:

ובהדי שותא מה שהביא טו"ז סי' הנ"ל סק"ב שרמ"א בתשו' הק' למה אמרו הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עלי' משום נדה ולא אמרו היא לוקה משום נדה, ולפענד"נ דרמ"א שם בתשובה הוכיח דהוחזקה נדה בשכנותיה לא מהני אמתלא דאל"כ איך לוקה משום נדה הא הוי הת"ס שמא תחזור ותתן אמתלא ע"ש ועיין תוס' כתובות ל"ג ד"ה נתרי כתבו דלא מקרי הת"ס אלא אם גם למותרה עצמה הוא ספק שסבור עדיין יש שהות ביום אבל הכא המותרים יודעין שמעידין שקר ע"ש ולפ"ז י"ל דהיא גופא אתי לאשמעינן דהוחזקה נדה לוקה ולא הוי הת"ס דלא מהני אמתלא וא"כ לא הוי יכול למנקט דהיא לוקה דבזה לא הוי שמעינן דלא מהני אמתלא אלא הוי אמינא דמשו"ה לוקה ולא הוי הת"ס משום דלמותרה אין ספק שהרי היא יודעת שהיא נדה ולא תחזור ותתן אמתלא ולהכי נקט בעלה לוקה לאשמעינן דלא מהני אמתלא דאל"כ הוי ספק גם למותרה וא"ש, ד' נח תרנ"א לפק"ק ב' איפאלא תע"א:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רמח

שיל"ת ב' איפאלא ב' אח"ק כ"ג לעומר תרמ"ז לפ"ק:
שוכ"ט לידידי הרבני המופלג העדני העצני חו"ש כמו"ה חיים יודא נ"י שלעזינגער בהערמאנשטאדט
מכתבו הנעים הגיע לידי בזמנו ויען הייתי מוטרד להשיב המוקדמים ודבריו אינם להלכה ולמעשה לכן אחרתי עד היום, ומ"ש בכונת הש"ך יו"ד סי' קפ"ז סקי"ד שכתב ולפענ"ד דאין להורות בדיקה בבעל ראשון דהא הרמב"ם ורש"י אוסרים ובספרי כתבתי דבהכי יש ליישב מה שהניחו תוס' דף ס"ו בתימא אבל אי נימא דמהני בדיקה בבעל הראשון א"א ליישב וכו' עיי"ש וכבר רבו הפירושים בכוונת הש"ך באחרונים עיין בספר תפארת ישראל על ה' נדה ואין הספר הזה עמי במחיצתי ובמחהש"ק סי' הנ"ל וחוו"ד:
וידידי כתב דבמה דמשני אין כל הכחות שוות י"ל שני פירושים או דאין הכחות של כל ביאה שווין בבעל אחד כפירש"י או דכחות של בני אדם אינם שוות ולפ"ז לר"ת דמתיר לבעל ראשון בבדיקה וע"כ קושי' הגמ' ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון היינו דלא תשתרי לשני בלא בדיקה וכמ"ש תוס' ד"ה ותבדוק וסיימו שם וא"ש לפר"ת דפרכא קמייתא הוי כמו פרכא שני' הרי דפרכא שני' ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל ג' הוא דתבדוק קודם ביאה ראשונה של בעל ג' למאי דלא ידע דאין חזקת הראשון מועיל לשני וע"ז משני לאו כל הכחות שווין דכחות של בני אדם אינם שווין וע"ז שפיר הקשו תוס' למאי דלא שינוי' דאין כל הכחות שווין לפרוק דתבדוק עצמה בביאה שני' לבעל שני דלענין אצבע שלו אין לומר לאו כל האצבעות שוות וכו' ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שוות ואין חזקת כחו של ראשון מועיל לשני ואכתי לא ידעינן הך טעמא, אבל לפירש"י דקושי' הגמ' ותבדוק עצמה בביאה ג' של בעל ראשון הוא להתירה לראשון בבדיקה ולא פירוש הקושי' שתיאסר לשני בלא בדיקה ועכ"ח משום דידע דאין חזקת כחו של אחד מועיל לשני ולכן לא קשה לי' רק דתשתרי לראשון בבדיקה וע"ז משני לפי שאין כל האצבעות שוות ואינה מותרת לראשון אפי' בבדיקה וע"ז פריך ותבדוק עצמה בביאה א' של בעל ג' דהיינו אחר ביאה א' ומשני אין כל הכחות שווין היינו כחות של הביאות באיש אחד א"כ לא קשה קושי' תוס' דגם המקשן ידע דאין כחות של כל אנשים שוות ואין חזקת כחו של ראשון מועיל לשני עכ"ד:

הנה מ"ש דלר"ת הי' קושי' הגמ' ותבדוק עצמה בביאה א' של בעל ג' קודם ביאה ראשונה א"א לומר כן דהא כבר תירץ דאין כל האצבעות שוות וא"כ קודם ביאה ראשונה של בעל ג' עדיין לא הוחזקה לג' אצבעות וגם לא לאצבע שלו וא"צ בדיקה רק מותרת בלא בדיקה, ואם כונתו משום דהיכא דאיכא לברורי מבררינן וא"כ כיון שכבר הוחזקה בב' אצבעות והשפופרת יהי' כמו אצבע ג' א"כ תוחזק בג' אצבעות מלבד שלא זכר מזה כלל אבל בלא"ה כבר כ' כן בחוו"ד שם:

אבל באמת דבריו תמוהים לפענ"ד דא"כ למה הק' תוס' דתבדוק קודם ביאה שני' של בעל שני ואמאי לא הקשו שתבדוק קודם ביאה בשני שפופרת שאינם דומין וכיון דשפופרת הוא כאצבע תוחזק לכל האצבעות אלא עכ"ח כיון דעוד לא הוחזקה לכל האצבעות וגם לא לאצבע שלו א"צ בדיקה כלל וא"כ קודם ביאה ראשונה של שלישי נמי א"צ בדיקה מה"ט, ובלא"ה נמי כבר כתבתי בתשו' אחת ליישב קושי' הש"ך בדיני ס"ס אות ל"ה דל"ש כאן איכא לברורי כיון שגם אם הוחזקה לכל אצבעות ולכל הכחות עדיין אינו ודאי שתראה בשעת תשמיש דהא הוי רק מטעם וסתות ואינו אלא חזקה שתראה ואפי' חזקה דאו' לא הוי דהא קי"ל וסתות דרבנן ואין מחוייבים לברר אלא א"כ יתברר שהוא איסור ודאי:

ומ"ש תוס' דלר"ת הוי פירכא קמייתא כמו פירכא שני' אין הכונה כמו דפירכא השני' היא שתבדוק קודם ביאה ראשונה של שלישי ה"נ פירכא קמייתא שתבדוק קודם ביאה ראשונה של שני דא"כ תלי תניא בדלא תניא דפרכא קמייתא ודאי הוא שתבדוק קודם ביאת שני ופרכא שני' אפשר לפרש שתבדוק אחר ביאה ראשונה של שלישי והי' לתוס' לכתוב להיפוך דפירכא שני' הוי כמו פרכא קמייתא אלא כוונתם משום דלרש"י פרכא קמייתא לא הי' שתיאסר לשני בלא בדיקה אלא שתהי' מותרת לראשון בבדיקה וקושי' שני' הי' שתיאסר לשלישי אחר ביאה ראשונה בלא בדיקה אבל לר"ת א"ש דפרכא קמייתא הי' שתיאסר לשני בלא בדיקה כמו פרכא שני' דודאי הי' הקושי' שתיאסר בלא בדיקה וכן מבואר שם באשר"י להדיא:

וגם מ"ש דלרש"י גם המקשן ידע דאין חזקת כחו של ראשון מועיל לשני ומשו"ה ל"ק לי' דתצרך בדיקה להתירה לשני רק דתיהני לה בדיקה לראשון הוא שיבוש דא"כ ל"ל לשנויי אין כל האצבעות שוות ולרש"י הפירוש ושמא בשני לא תצרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי כרת הא בלאה"נ הא אין כל הכחות של שני אנשים שוות ושמא בשני לא תצטרך בדיקה ומזה ידע גם המקשן וא"כ לא פריך מידי, וסבור הייתי לומר למאי שפירש"י ורשב"ם בפסחים קי"ב שאין כל האצבעות שוות ומתוך

שאין תשמישו של זה נוח לה כשל ראשון וכו' אפשר שיש בכלל אין כל האצבעות שוות שאינן שווין באורך ורוחב וגם בכח וא"כ המקשן באמת לא ידע האי סברא דאין כחות של כל אנשים שווה רק התרצן הוא דמשני לי' כן במה שאמר אין כל האצבעות שוות אלא דא"כ אין זה תלוי במחלוקת רש"י ור"ת בפירוש קושי' הגמ' וא"כ גם לר"ת יש ליישב קושי' תוס' כמו לרש"י ולפרש מה דמשני אח"כ לפי שאין כל הכחות שוות היינו כחות של ביאה אפילו באדם אחד:

ועוד אפי' לו יהיבנא כדבריו מ"מ גם לרש"י אין מיושב קושי' תוס' דהא אע"ג דידעינן דאין כל האצבעות שוות מ"מ הקשה תוס' דלענין אצבע של שני ל"ש אין כל אצבעות שוות שהרי כבר ראתה פעם אחת ע"י אצבע שלו ה"נ לרש"י אף דכבר ידעינן דאין כחות של כל אנשים שווה מ"מ כיון דאכתי לא ידעינן דאין כל הכחות של כל ביאה באדם אחד שווה תקשי לבדוק עצמה בביאה שני' של בעל שני דלענין כח שלו ל"ש אין כל הכחות של כל האנשים שווה שהרי כבר ראתה פעם אחת ע"י כח ביאה שלו לכן פירושו הוי דחוי מעיקרא:

והנראה לפענ"ד בכוונת הש"ך הוא דב"י סי' קפ"ז הק' מאי מהני בדיקת שפופרת הא אין כל אצבעות וכל הכחות שווין ותירץ דלא אמרינן אין כל אצבעות או כל הכחות שווין רק להקל ולא להחמיר וכו' והסביר בנובי"ק סי' מ"ג ד"ה מטיבותי' משום דרואה דם מ"ת הוא מחמת קביעות ווסת והרי קי"ל ווסתות דרבנן וכיון דיש ספק אם האצבעות שוות אמרינן ספיקא דרבנן לקולא ע"ש אמנם אם נאמר דפירוש אין כל אצבעות שוות דודאי אינן שוות ואי אפשר לצמצם בידי שמים ואפי' בשפופרת בידי אדם להיות מכוון כמדת האבר ועיין תוס' חולין כ"ח ע"ב ומהרש"א שם ל"ש תירוץ הנ"ל דהא השפופרת ודאי אינו דומה לאצבע וא"כ הוי ודאי דרבנן מכח וסתות והדק"ל מאי מהני הבדיקה, אך י"ל כיון דהבדיקה הוא לאחר שנתחזקה בג' אצבעות וג' כחות לכל אחד א"כ נתחזקה לכל אצבעות ולכל הכחות אף שאינן דומין להנך אצבעות ולהנך כחות כדאמרינן ב"ק ל"ג נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל אף שודאי הוא מין אחר מ"מ כיון שהוחזק לשלשה מינים הוחזק לכל וה"נ דכוותי' כנ"ל ומשו"ה אף דשפופרת ודאי אינו דומה להנך שלשה אצבעות של שלש שלש כחות מ"מ כיון דהוחזקה לכל הוחזקה נמי לשפופרת ושפיר מהני בדיקה שעי"ז ידעינן שנתרפאה או שהוא מן הצדדים שו"מ כן בנוב"י שם ובמהחש"ק:

ולפ"ז נ"ל דבהכי תליא שיטת רש"י ורמב"ם ושיטת ר"ת ושאר פוסקים דר"ת ודעמי' ס"ל דהא דאין כל אצבעות וכחות שווין הוא רק ספק ומשו"ה מהני בדיקה גם בבעל ראשון

וכתירוץ ראשון הנ"ל משום דהוי סד"ר ולקולא אבל רש"י ורמב"ם ס"ל דאין כל אצבעות וכחות שווין הוי ודאי דאינן שווין ול"ש תירוץ א' וצ"ל כתירוץ השני הנ"ל וממילא לא מהני בדיקה בבעל ראשון עד שהוחזקה לכל אצבעות וכל הכחות:

ובזה מיושב קושי' תוס' על רש"י אמאי לא פי' קושי' הגמ' ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון שתיאסר לשני בלא בדיקה עיי"ש בד"ה ותבדוק, ולפמ"ש ניחא דסמ"ג הביאו ב"י כתב דמשו"ה מותרת לשני בלא בדיקה משום דהוי ס"ס שמא מן הצדדין ואת"ל מן המקור שמא אין כל האצבעות שוות עיי"ש וא"כ לר"ת דגם למאי דמשני אין כל אצבעות שוות הפירוש דהוי רק ספק שמא אינן שוות וא"כ בס"ד הוי ס"ל דודאי שוות וליכא רק ספק שמא מן הצדדין פריך שפיר דתיאסר לשני בלא בדיקה כיון דליכא ס"ס ומשום סד"ר לקולא אין להתיר כמ"ש נוב"י כיון דהספק נולד בדאו' לענין ספירת ז' נקיים ע"ש אבל לרש"י שפיר י"ל דגם המקשן ידע דיש ספק אם אצבעות שוות וא"כ שפיר מותרת לשני בלא בדיקה משום דהוי ס"ס ולהכי פריך רק דתהי' מותרת לראשון בבדיקה כיון דהוי ספק אם האצבעות שוות שפיר מהני בדיקה כתירוץ ראשון הנ"ל ומשני אין כל האצבעות שוות דודאי אינן שוות ולפ"ז לא מהני בדיקה בראשון וכמש"ל:

והנה החוו"ד הק' הא אמרינן בב"ק ל"ו דנגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל אף דאם נגח שלשה שוורים אינו נעשה מועד לחמורים אף שנגח חמור אחד עד שיגח שלשה חמורים ובגמ' שם מדמה ווסתות לשור המועד וא"כ הגמ' פריך שפיר ותבדוק אחר ביאה ראשונה של בעל שלישי דאפי' הי' רק שלשה ביאות משלשה אנשים ג"כ הוחזקה לכל כמו בנגח שור חמור גמל משא"כ בבעל שני ודאי דבעינן ג' פעמים נגדו כמו במועד דלמין ב' בעינן ג' פעמים וא"כ לק"מ קושי' תוס' ע"ש, ולפענ"ד נראה סברא ישרה דבשלמא התם אם נעשה מועד לשוורים שפיר לא הוי מועד לחמורים עד שיגח חמורים ג"פ משום דחמורים ודאי הוי מין אחר אבל כאן אלו הי' ודאי דאין כל אצבעות שוות שפיר מקרי בעל שני מין אחר ובעינן נגדו ג"פ אבל הלא לר"ת וסיעתו אינו רק ספק אם האצבעות שוות ואפשר הם שוות ואז הוי רק מין אחד שפיר הק' תוס' כיון שכבר ראתה ע"י בעילת שני נימא דהאצבעות שוות והוי מין אחד ושפיר מהני חזקת בעל ראשון לשני וא"ש, אך כ"ז לר"ת אבל לרש"י דלא מהני בדיקה לראשון ע"כ אין כל אצבעות שוות הוי ודאי דאינן שוות כנ"ל והוי כמין אחר לק"מ קושי' תוס' כקושי' חוו"ד וכ' הש"ך שפיר דלרש"י יש ליישב מה שהניחו תוס' בתימה וא"ש:

ובדרך אחר נ"ל לפרש כונת הש"ך ואקדים ליישב קושי' חוו"ד דהנה ברואה דם מחמת תשמיש יש שני חששות הא' משום ווסתות שקבעה לה ווסת לראות ע"י מעשה תשמיש

וכמ"ש הנוב"י ועיין תשובת רשב"א סי' תתט"ל וסי' תת"מ וחת"ס סי' קע"ה ובאופן זה אין שום אסיפת דם במקור אשה זו יותר מכל הנשים רק ע"י מעשה וחימום התשמיש נפתחו פיות המקורות להזלת דם אל המקור אשר מזה אשה זו רואה דם מחמת תשמיש ושנית יש חשש ממלאה ונופצת כבנדה ס"ו שם דהיינו שיש באשה זו תמיד אסיפת דם במקור מוכן תמיד לצאת וע"י הגרמת התשמיש נפתח פי המקור ויוצא ועיין הוו"ד שם אות ג' ובהגהת מהרב"פ בש"ך סקמ"ז ותבין, ולפ"ז לק"מ קושי' חוו"ד דשפיר הקשו תוס' דתבדוק אחר ביאה ראשונה של בעל שני דנהי דמשום חשש ווסתות ליכא דהא ווסתות מדמינן בגמ' לשור המועד והוחזק למין א' צריך להתחזק ג"פ למין שני וכקושי' חוו"ד מ"מ איכא חשש ממלאה ונופצת דזה לא דמיא כלל לשור המועד ובזה שפיר אמרינן אף דאין כל אצבעות שוות ואף דהוחזקה שנפתח המקור ע"י אצבע הראשון ג"פ שמא ע"י אצבע השני לא יפתח ודלא כמ"ש חוו"ד שם דלענין ממלאה ונופצות ל"ש אין כל אצבעות וכחות שווין מ"מ כיון שהוחזק ע"י הראשון שרואה דם מחמת תשמיש יש חשש שיש אסיפת דם תמיד במקור וכיון שראתה פ"א ע"י בעילת השני הרי חזינן שגם אצבע שלו פותח המקור וא"כ תצטרך בדיקה וא"ש:

והנה לשיטת רש"י דלראשון אינו מועיל בדיקה תקשי אמאי נהי דאין כל האצבעות שוות מ"מ כיון דווסתות דרבנן וספק אם האצבעות שוות נימא סד"ר לקולא וכמ"ש הנוב"י שהבאתי לעיל וצ"ע לכאורה, אך לפענ"ד לק"מ לפמ"ש הנוב"י שם סי' נ"ה דאף דווסתות דרבנן היינו רק לענין דאם עבר זמן ווסתה ולא בדקה טהורה מה"ת אבל לענין פרישה סמוך לווסתה הוי ווסתות דאורייתא משום דחזקה אורח בזמנו בא הוי חזקה דאורייתא אלא דלענין שמא כבר ראתה יש כנגדה חזקת טהרה של אשה דלשמא מת לא חיישינן אבל לענין שמא תראה בשעת תשמיש ליכא חזקה כנגדה דשמא ימות חיישינן כדאמרינן בגיטין כ"ח ע"ש, ולפ"ז ה"נ דכוותי' לענין שמא תראה בשעת תשמיש משום דקבעה לה ווסת ע"י תשמיש הוי כמו שמא ימות וליכא חזקת טהרה כנגדה והוי ווסתות דאו' וא"כ הוא סדא"ו ולחומרא ואסורה אפי' בבדיקה והא דמותרת בבדיקה אחר שהוחזקה בג' אצבעות בכל אחד ג' כחות היינו כתירוץ השני שכתבתי לעיל:

אלא דאכתי תקשי למה שהביא נוב"י סי' ס"ג בשם מהר"ח כהן דמה דאמרינן אשה בחזקת טהרה עומדת אין פירושו שמעמידין אותה כמו שהיתה עד עתה אלא הפירוש שהוא חזקת הגוף שמעמידין אותה בחזקת מסולקת דמים וכו' וא"כ אכתי תקשי דליהני בדיקה ונימא דלא קבעה ווסת כלל רק ממלאה ונופצת הי' ולענין זה שפיר יש חזקת הגוף שהוא מסולקת דמים ואין דם כנוס במקורה נגד חזקת שרואה דם מ"ת דלענין זה

הוי שמא מת שכבר יש דם כנוס במקורה וא"כ לא הוי רק מדרבנן ונימא סד"ר לקולא, אבל זה שיבוש דאדרבה היא הנותנת דאמרינן ודאי לא ממלאה ונופצת היא דמעמידין אותה בחזקת הגוף שאין דם כנוס במקורה ושמא מת לא חיישינן רק דקבעה וסת מחמת תשמיש וזה אינו נגד חזקת טהרה דשמא ימות חיישינן וא"כ הוי סדא"ו ומשו"ה לא מהני בדיקה לבעל ראשון וא"ש, ולפ"ז לשיטת רש"י עכ"ח רואה דם מ"ת לאו משום חשש ממלאה ונופצת כלל רק משום קביעות וסת וא"כ ליתא מ"ש ביישוב קושי' חוו"ד ושפיר כתב הש"ך דלרש"י מיושב קושי' תוס' די"ל כקושי' חוו"ד לאמת וא"ש נכון:

ויותר קרוב לפשוטו ולאמת נ"ל בשנבאר תחלה דברי תוס' ד"ה ותבדוק תימא וכו' ומשום חזקת כחות אין להתירה שהרי הוחזקה בג' כחות של בעל ראשון ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שווין ואין חזקת כחו של ראשון מועלת לשני ואכתי לא ידעינן הך טעמא ודבריהם נפלאים לכאורה

א) מ"ש משום חזקת כחות אין להתירה דהפירוש לפי שלא הוחזקה לשני בג' כחות של שלש ביאות והוא פלא דא"כ לא פריך הגמ' מידי ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי הא לא הוחזקה לו בשלש כחות של שלש ביאות ועכ"ח דאי אפשר להתיר מטעם זה לפי שכבר הוחזקה בשלש כחות של בעל ראשון וכמ"ש תוס' ואמאי לא כתבו הוכחה זו שהרי עיקר קושי' תוס' העמידו ע"ז דאותה קושי' דפריך על בעל שלישי הי' יכול לפרוך על השני וכיון דאם נאמר סברא זו על השלישי לא קשה לא הי' צריך תוס' ליתן טעם דהי' יכול להקשות גם על השני משום דיש לדחות סברא זו דהא עכ"ח דחויא מעיקרא היא מדפריך על השלישי

ב) מ"ש ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שויין, ופירוש דאין הכחות של כל אנשים שווה. ואין חזקת של כחו של ראשון מועלת לשני וכוונתם דבעינן דוקא שתתחזק בג' ביאות של ג' כחות משלשה אנשים דמה שנתחזקה בשלש ביאות בכחו של אחד אין מועיל כלל לאחר א"כ בלי טעמא דאין כל הכחות שווין נמי יש להתירה משום דאין כל אצבעות שווין ואין חזקת שלש פעמים של אצבע הראשון מועיל לאחר כמו דאמרינן בכחות ומשו"ה מותרת לשני אחר ביאה ראשונה בלי בדיקה ותקשי ג"כ מאי פריך כלל ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי הא חזקת שלש כחות של אצבע בעל ראשון אינה מועלת לאחרים

ג) הנך תיבות שהוסיפו ואין חזקת כחו של ראשון מועלת לשני הם שפת יתר ואין להם הבנה והי' די באמרם ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שווין ואכתי לא ידעינן האי טעמא

ד) כיון דלתוס' הפירוש בגמ' אין כל הכחות שווין שאין כח של אנשים שווין ולא שאין כח כל הביאות שווין א"כ מנ"ל כלל דבעינן חזקת כחות של ביאות וא"ת דממילא שמעת מינה שהרי בשלישי הי' ג"כ כח ביאה אחת מ"מ המקשן אכתי לא אסיק ה"ט ותוס' רצו לתרץ קושיתם על המקשן ולומר ומשום חזקת כחות אין להתירה

ה) למה נאדו מפירש"י דאין כל הכחות שוות היינו כחות של ביאה באדם אחד:

לכן נ"ל דבאמת יש להבין למאי דאמרינן ב"ק הנ"ל דנגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל אף דאם נגח מין אחד אינו מועד לאותו מין עד שיגח שלשה פעמים מ"מ כיון שהוחזק בשלשה נגיחות בשלשה מינים הוי מועד לכל ומוחזק ליגח כל המינים כאלו נגח שלשה מינים כל אחד ג' פעמים וה"נ נהי דאין כל אצבעות וכל הכחות של כל אנשים שווה מ"מ כשרואה דם מחמת תשמיש ג' אנשים בכל אחד פעם אחת תהי' מוחזקת לכל אצבעות ולכל הכחות ואמאי בעי ג' ביאות בכל חד וא"כ לא משני מידי אין כל הכחות שווין:

ונ"ל סברא ישרה לחלק דבשלמא בשור המועד ודאי אין חסרון תלוי בהמנוגח רק בנוגח לכן אם נגח ג' מינים כל אחת נגיחה אחת שפיר הוחזק ליגח כל המינים דכל השלשה מינים מעידין על חסרונו שהוא נגחן וליגח כל המינים אבל ברואה דם מחמת תשמיש הא דאסורה לכל אדם אחר שתתחזק בלא בדיקה היינו משום דקבעה וסת לתשמיש או ממלאה ונופצת כמש"ל ויש בה חולי וחסרון ויש חשש שמא גם ע"י תשמיש של אנשים אחרים תראה דם מ"ת אבל אי הוי ידעינן בבירור ויבא אליהו ויאמר שאין בה שום חולי וחסרון והרי היא ככל הנשים א"כ אף שראתה דם מ"ת שלשה אנשים ויותר בכל אחד בשלשה ביאות ויותר מ"מ כיון דעכ"ח החסרון תלוי באצבעות וכחות של אלו אינה אסורה לאחרים דאם אלו הוחזקו כ"ע מי הוחזקו שתהי' אשה בריאה רואה מחמת תשמיש שלהם רק אחר שהוחזקה בשל בשלשה בעלים לכל אחד בשלשה ביאות אמרינן שהחסרון תלוי בה והיא חולנית לראות מחמת תשמיש אבל כל שלא הוחזקה בכל א' עם ג' ביאות אף שהוחזקה בכחות של ג' אנשים מ"מ עדיין לא תלינן החסרון בה רק בהם וכל זמן שתלינן בהם ל"ש לאסרה אכ"ע כנ"ל רק למי שהוחזקה לו ג"פ אמרינן שביאותיו הוחזקו להיותה רואה מ"ת ואסורה לו אבל אינו מועיל ליאסר לאחרים ועיין בחת"ס יו"ד סי' קנ"ח ד"ה ומזה:

ומעתה כך הוא הוצעה של שמועה דהמקשן הוי ס"ל כשרואה ג"פ מחמת תשמיש הראשון כבר הוחזקה שיש בה חסרון שממלאה ונופצת או קבעה ווסת לתשמיש ומשו"ה פריך ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון וכפיר"ת שתיאסר לשני בלא בדיקה

ומשני אין כל אצבעות שוות דנהי דהוחזקה שיש בה חסרון הנ"ל מ"מ אולי באצבע של איש אחר לא תראה דהוי כמין אחר וכמו מועד לשוורים אינו מועד לחמורים וע"ז פריך ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי כיון דהוחזקה שיש בה חסרון א"כ בביאה ראשונה של בעל שלישי הוי כמו נגח שור גמל וחמור דהוי מועד ואפי' לא הי' בשני בעלים הראשונים בכל אחד רק ביאה אחת וע"ז משני לפי שאין כל הכחות שווין וכפירש"י שאין חזקת ביאה אחת חזקה וכו' וביאות של הראשונים אין להצטרף דלא איתחזק מחמתיהו שהחסרון בה רק אולי בהם ול"ד לנגח שור חמור וגמל דודאי החסרון בנוגח ולא במנוגח וכמ"ש ולכן עד שתתחזק בשלש ביאות לשלשה אנשים אינה מוחזקת שהחסרון בה, וע"ז הקשו תוס' כיון דמקשן לא ידע מהאי טעמא והוי ס"ל דמיד שרואה שלשה פעמים מחמת תשמיש בבעל א' הוחזק בה חסרון אבל רק לאצבע זה ולא לאצבע אחר דהוי כמין אחר א"כ תקשי בביאה שני' של בעל שני תיאסר בלא בדיקה כיון שיש בה חסרון רק דאמרינן שמא אין אצבע שלו שוה לראשון והרי כבר ראתה באצבע שלו ומשום חזקת כחות אין להתירה לפי שלא הוחזקה אצלו בג' ביאות דזה אינו רק אם החסרון בו אבל כיון דתלינן החסרון בה אין להתיר מחמת זה דהרי כבר הוחזקה בשלש כחות של בעל ראשון, היינו שממנו הוחזקה שיש בה חסרון, ואין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שווין, פירוש של כל אנשים ואין חזקת כחו של ראשון מועלת לשני דלא הוחזק בראשון בה חסרון כלל רק בו ולכן צריך בו שלשה ביאות ואכתי לא ידעינן האי טעמא:

ולפ"ז מיושב קושי' א' דודאי בבעל שני יש להתיר משום דלא הוחזקה אצלו בשלש ביאות משום דהוי כמין אחר ואף שהוחזק ג"פ לשור מ"מ צריך ג"פ אחר למין שני אבל בבעל שלישי י"ל כי קושיין דהוי כמו נגח שור חמור גמל דסגי בנגיחה אחד לכל מין, ומיושב קושי' ב' דודאי משום שינוי אצבע אין להתירה שכבר הוחזקה בחסרון מבעל ראשון אבל משום אין כחות של בני אדם שווין שפיר מותרת דהא מכח זה אין תולין חסרון כלל בה רק בו, וממילא מיושב קושי' ג' דצריך תוס' להוסיף ואין חזקת כחו של א' מועלת לשני דרק מה"ט מותרת בשינוי כחות לפי שאין תולין חסרון כלל בה, ומיושב קושי' ד' דבהא דאין כל הכחות שווין נכללו תרווייהו שאין כחות שלשה אנשים ולא כחות שלש ביאות באיש א' שווין רק דהא בהא תלינן כיון דתלינן בכח ביאתו ולא בה לכן בעינן שלשה כחות ביאה משלשה גברי כנ"ל ואין חילוק בפירוש זה בין רש"י לתוס' ומיושב קושי' ה', והכי פירושו בתוס' דאין להתיר מכח חזקת כחות דבעינן שלשה ביאות כל כמה דלא ידעינן דאין כחות של כל אנשים שווה ותלינן בי' ולא בה ואין חזקת

אחד מועיל לשני משום דכל כמה דלא ידעינן האי סברא אמרינן שהרי כבר הוחזקה בג' כחות של בעל ראשון וא"ש הכל בעזה"י:

תמצית הדברים בקיצור כדי להבין יותר דמשו"ה לא סגי כאן בג' ביאות משלשה אנשים כמו נגח שור חמור וגמל משום דהתם בנגח מין א' שלשה פעמים ג"כ החסרון בנוגח לכן גם שלשה נגיחות בשלשה מינים שפיר מצטרף והוא ג"כ מועד לכל כיון שהם שלשה מינים אבל כאן למאי דמשני אין כל הכחות שווין הפירוש דבשלשה ביאות לאיש אחד אין תולין החסרון כלל בה ולכן גם שלשה ביאות מג' אנשים אין תולין בה עד שיהא לכל א' שלשה ביאות דאז תולין בה וכ"ז למסקנא אבל למאי דמשני אין כל אצבעות שוות ס"ל לתוס' דאכתי ס"ל בג' ביאות לאדם אחד תולין החסרון בה רק דמשום שינוי אצבעות הוי כמין אחר ולכן הק' כיון שראתה ע"י אצבע השני מוכח שהוא מין ראשון כיון שהוא רק ספק אם שווין כמש"ל ובזה לא בעינן שתתחזק שלשה פעמים שהוא מין ראשון כיון דהוא רק ספק ואין באין להוציא מחזקה והא שיש בה חסרון כבר הוחזקה מבעל ראשון ובזה יובן היטב כל מ"ש:

ולפ"ז מיושב קושי' ב"י מאי מהני בדיקת שפופרת הא אין כל אצבעות וכל הכחות שווין דלא אמרינן סברא זו רק כל זמן שיש לתלות החסרון בבועלים ולא בה אבל אחר שהוחזקה בשלשה בעלים לכל אחד שלש ביאות דשוב תולין החסרון בה שפיר מהני בדיקת שפופרת לברר שאין החסרון בה רק בהם:

ואתי שפיר בזה דעת הרמב"ם פ"ד מא"ב דלא שרינן בבדיקה לבעל שלישי רק לרביעי משום דלשלישי אף שהחסרון בו מ"מ כיון שהוחזק בו חסרון שרואה מחמתו מחמת תשמיש אסורה ולרש"י צ"ל כיון שהוברר שאין בה חסרון ומעיקרא הוחזק שיש בה חסרון אמרינן דנתרפאת דאם יש בה חסרון ל"ש כלל אין כל אצבעות וכחות שווין ועוד יש ליישב בזה הרבה תמיהות בסוגיא ואין הזמן מסכים לבאר באר היטב:

אלא דאכתי תקשי איך מועיל בדיקה לבעל ראשון הא הוחזק בו חסרון ולא בה וא"כ נימא אין כל אצבעות וכחות שוות וע"כ אנו צריכין לתירוץ ב"י דלהחמיר לא אמרי' סברא זו, ומעתה לרש"י דס"ל דבאמת לא מהני בדיקה לבעל ראשון שפיר י"ל דלא ס"ל כתירוץ ב"י רק כתירוץ הנ"ל ומשו"ה לא מהני בדיקה בבעל ראשון, וניחא נמי דלא פי' קושי' הגמ' ותבדוק בביאה שלישית של בעל ראשון שתיאסר לשני בלא בדיקה משום דס"ל לרש"י דגם בס"ד הוי ס"ל דבשלש ביאות באדם א' אין תולין החסרון בה רק בו וא"כ אין סברא כלל שתיאסר לשני רק דפריך דתיהני בדיקה לראשון ומשני אין כל אצבעות שוות כיון דחסרון בו לא מהני בדיקת שפופרת כקושי' ב"י דל"ש תירוץ הנ"ל ופריך ותבדוק

בביאה ראשונה של בעל שלישי נהי דתולין החסרון בבעל מ"מ בשלש ביאות משלשה אנשים ליהוי כמו נגח שור חמור גמל כנ"ל ומשני אין כל הכחות שווין ופרש"י של כל ביאות באדם א' וכיון דתולין החסרון בבעלים אפי' בשלש ביאות לאיש אחד אפי' נגדו שוב אין שלש ביאות משלשה אנשים מצטרפין לתלות החסרון בה וכנ"ל, וכיון דלרש"י אמרינן דגם מעיקרא ס"ל דאין מועיל בדיקה לראשון וא"צ בדיקה לשני משום דתולין החסרון בבעל ולא בה שוב לא קשה קושי' תוס' כלל לפמ"ש פירוש קושיתם וכתב הש"ך שפיר, ובזה תנוח דעתו ויבא שלום מנאי ידידו הדו"ש באהבת התורה ולומדיה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

אחר חיתום שטרות נתקשיתי עמ"ש בבעל ראשון תולין החסרון בו ולא בה א"כ אמאי קי"ל באה"ע סי' קי"ז דברואה ג"פ מחמת תשמיש יוצאת בלא כתובה ואמאי כיון דאין המום בה אלא בו ולשיטת ר"ת וסיעתו דגם לראשון מהני בדיקה א"ש דממנ"פ אם בדקה ומצאה טהורה א"צ לגרשה כלל ואם מצאה דם על ראש המוך הרי מוכח שהחסרון תלוי בה ואם אינה רוצה לבדוק כלל כדי שלא תתקלקל אכ"ע כמ"ש ראשונים דמאי דאינו בודקת בבעל ראשון עצה טובה קמ"ל א"כ פשיטא דאין לה כתובה כיון שאינה רוצה לבדוק אבל לשיטת רש"י ורמב"ם דבבעל ראשון לא מהני בדיקה משום דתלינן החסרון בו כמש"ל א"כ אמאי לית לה כתובה:

שוב נתישבתי דלק"מ דודאי לענין איסור מחמרינן דחסרון בו ולא מהני בדיקה אבל לענין כתובה אין להוציא ממון מחזקתו שהבעל מוחזק ע"י בדיקת שפופרת ולא נמצא בראש המכחול לומר שודאי אין בה חסרון ומכ"ש לדעת הרמב"ם סוף הלכות אישות דהא דתצא בלא כתובה הוא דוקא ברואה ג"פ מחמת תשמיש בתחלת הנישואין דהוי ספק אם נתחייב לה בכתובה כלל ומ"מ הוא דוחק קצת:

ויותר נראה דלפי הנראה מדברי הרי"ף ורמב"ם וטור דין זה מיירי באין לה ווסת וא"כ עכ"פ יש בה חסרון שאין לה וסת עד שיתברר ג"פ שאינה רואה מחמת תשמיש ואז מותרת לשמש ע"ש בב"י בשם הר"ן פ"ב דשבועות ולכן שפיר אין לה כתובה אבל ביש לה וסת אף לשיטת רוב הפוסקים דאפי' ביש לה וסת נאסרה משום רואה דם מחמת תשמיש מ"מ י"ל דבאמת יש לה כתובה מטעם הנ"ל וא"ש:

תשובה רמט

בטור סי' קפ"ז כתב הראב"ד והאידנא לא סמכינן אהך בדיקה להתירה וכו', ועוד אפילו ידוע שהוא מן הצדדין הרי בנות ישראל גזרה על כל רואה טיפת דם כחרדל שצריכה

שבעה נקיים והרא"ש הביאו ב"י תמה דמה בקיאות שייך בבדיקה זו וכו' ומ"ש שגזרו בנות ישראל וכו' לא ידעתי אנא רמוזה גזירה זו וכו' אבל אם ידוע שבא מן הצדדין בזה לא החמירו ע"ש, ולפענד"נ דמ"ש הראב"ד שאין אנו בקיאין היינו לעשות השפופרת והמוך שווה לאצבע וא"כ אם לא נמצא דם כלל לא על המוך ולא בצדדי השפופרת אין ראי' שנתרפאת עיין ש"ך סקי"א ועיין חוו"ד סק"ג בקושי' ד' ושוב כתב ועוד אפי' ידוע שהוא מן הצדדין היינו שנמצא דם בצדדי השפופרת הרי בנות ישראל גזרו וכו' והוא דבאמת קשה מה בכך שנמצא בצדדי השפופרת מ"מ אין זה ראי' שגם מתחלה הי' מצדדין ודלמא הי' מן המקור שרוב דמים מן המקור ועכ"ח לומר משום דרואה דם מחמת תשמיש הוא מטעם ווסתות דרבנן לכן מקילין בספק מן הצדדין וכמ"ש חוו"ד אות ג' הנ"ל או כמ"ש ב"י וכ"מ משום דרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש כל דמצי למתלי בהיתרא שהוא מן הצדדין תלינן ועיין בה' פסח סי' תל"ט דאם נולד הספק קודם הביטול שהוא ספק תורה אזלינן לחומרא ואפי' ביטל אח"כ דהוי דרבנן ג"כ אזלינן לחומרא ועיין סד"ט סי' קפ"ב דהא דטמאה ברואה טיפת דם כחרדל אף דאמרי' בנדה מ"א מקור שהזיע כשני טיפות מרגליות טמאה ודוקא תרתי אבל חדא אימר מעלמא מא אתיא פירוש מן הצדדין מ"מ בנות ישראל החמירו על עצמם אפי' רואות טיפת דם כחרדל אע"פ שאינה כי אם טפה אחת לא תלינן דמצדדין אתי אף דלא שכיח טפה אחת מן המקור ע"ש וא"כ שפיר כתב הראב"ד ואפי' ידוע שבא עכשיו מצדדין דהיינו שנמצא בצדדי השפופרת מ"מ לא מהני ואי משום דווסתות דרבנן הא כיון דלענין שבעה נקיים שהוא מה"ת לא מהני ממילא גם בווסתות דרבנן אזלינן לחומרא ואי משום דרוב נשים אין רואות מ"ת ורוב אינו מן המקור הרי בנות ישראל גזרו וכו' אפי' על טפה כחרדל אף דלא שכיח מן המקור מ"מ לא תלינן בצדדין ה"נ אף דל"ש מן המקור מ"מ לא תלינן בצדדין וא"ש:

או י"ל בפשיטות דחוו"ד אות הנ"ל כתב דמה שמצאה בצדי השפופרת אין ראי' שדם זה דם צדדין דהא דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו דאימור דם זה הי' בפרוזדור שירד מן המקור כבר לפרוזדור ומצאה אותו בשפופרת ע"ש ועיין ר"ן שבועות בה' נדה שכתב ורבותא דטפת דם כחרדל היינו משום דהוי מצי למימר דבדם מרובה דוקא הוא שראוי להחמיר בו דשמא יצא מן המקור בג"י זאח"ז ושהה בפרוזדור שהוא כמו שיצא לחוץ כדדרשינן לעיל וצריכה מה"ת ז' ימים נקיים אם היא בימי זיבה ולהכי נקט טפה כחרדל אע"ג דודאי אינו אלא ראי' אחת ע"ש ולפ"ז שפיר כתב הראב"ד הרי בנות ישראל גזרו אפי' רואה טפת דם כחרדל וכו' וע"כ הרבותא כנ"ל וא"כ מוכח שמתעכב דם היוצא

מן המקור בפרוזדור וכותלי בית הרחם העמידוהו וא"כ אין ראי' ממה שנמצא בצדי השפופרת שאינו מן המקור כמ"ש חוו"ד הנ"ל:

ובסימן הנ"ל בש"ך סקכ"ח הביא אהא דכ' המחבר דאם נתחזקה יש מסתפקים אם מותר לסמוך על הרפואה לשמש אח"כ דכתב הב"ח מיהו נראה דאם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחרת קודם שהוחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליה אף לאחר שנתחזקה בשלשה פעמים ומותרת לשמש בפעם רביעית לאחר הרפואה והוא תמוה דאם לא נתחזקה היא עדיין בחולה האיך נתחזק הוא לרופא עיין חוו"ד והגהות מהרב"פ שנדחק, ובפשיטות אמרתי דלענין זה סמכינן ארופא שאמר שיש לה חולי שרואה מ"ת כיון שראתה ב"פ וכיון שהועיל לה רפואה זו הרי הוחזקה שמרפא מחולי זו:

אבל עוד נ"ל דביבמות ס"ד ע"ב אמרינן נישואין ומלקיות כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ווסתות ושור המועד כרשב"ג דבתלתא זימני הוי חזקה ועיין בתוס' שם ס"ה ד"ה נשאת דלענין ממון מודה רבי דבעינן איתחזק שלשה פעמים כמו בשור המועד ע"ש אמנם בווסתות נראה דה"ט משום דווסתות דרבנן אזלינן לקולא ועיין רש"י ותוס' נדה ס"ו ולפ"ז אם יש קולא בווסתות אם נאמר בתרי זימני הוי חזקה עבדינן גם בווסתות כרבי ולפ"ז כאן דיש קולא לסמוך על אשה זו שנתרפא ממה שראתה שני פעמים מחמת תשמיש אמרינן בתרי זימני הוי חזקה וסמכינן עלה וא"ש:

ובעיקר נאמנות הרופאים נ"ל עפ"מ דאמרינן שבת דף פ"ו ישראל דדאיגי במצוות חביל גופייהו כותים דלא דאיגי במצוות לא ועיין ע"ז ל"א ע"ב וא"כ גוף ישראל משונה בטבעו מגוף של נכרי והנה רוב ידיעת הרופאים הוא מן הנסיון שעושין אצל הגופין וא"כ מה מועיל נסיון שלו שעושה אצל גוף גוי לגוף ישראל שהוא משונה בטבעו ואיך ישפוט מזה על גוף ישראל שוב מצאתי שכבר עמד בזה בחי' חת"ס ע"ז שם וחת"ס יו"ד סי' קע"ה:

ובזה מקרא אני דורש בפ' בשלח ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו א"כ יהי' ישראל דאיגי במצות וגופם משונה מגוף גוי ממילא כל המחלה אשר שמת במצרים באותו אופן שהגוי חולה לא אשים עליך לא יהי' הישראל חולה כי גופו משונה מגוף גוי וא"כ כי אני ה' רפאיך צריך הקב"ה לרפאותו כי רפואת הרופא שעשה הנסיון ולמד אצל גוף נכרי לא יועיל לגוף ישראל, והרופא נאמן לכל בשר, ינחינו בדרך הישר ונזכה לשמוע קול מבשר, ויקראו בשמו כל בשר, ב' איפאלא אור ליום ה' לס' נח תרנ"א לפ"ק:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנ

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לס' וקמת ועלית תמה"ר ישועה לפ"ק:
שבת שלום, לאוצר בלום, אהובי מחותני הרב הגאון מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האללאש:
חשתי ולא התמהמתי להשיב על שאלתו כדי לטהר אשה לבעלה ע"ד כתם שנמצא על חלוק האיש לאחר שהי' עם אשתו במטה אם יש בו דין כתם שתהי' אסורה לבעלה ופר"מ נ"י הביא דברי חכ"א כלל קי"ג אות ד' שכתב ודוקא בבגד האשה גזרו על הכתמים אבל אם נמצא כתם בבגד האיש ואפי' על חלוקו לאחר התשמיש אין לו דין כתם כלל וכו' ומעלתו השיג מלשון סד"ט סי' קפ"ז סק"ג דדוקא לענין לאסרה על בעלה עולמית כרואה דם מחמת תשמיש אין חוששין לכתם בבגד האיש אבל לענין להצריכה ספירת ז' נקיים חוששין גם לכתם בבגד האיש:
עיינתי שם בסד"ט ומצאתי כי הוראת חכ"א בקדושה ובטהרה כי תחלה הביא שם תשובת פמ"א וספר זה אינו תח"י אבל אף שנראה שגם הוא מירי מדין רואה דם מ"ת אבל מדכתב א"כ לא הוי רק כשאר כתם הנמצא ולא מצינו שניחוש לכתמים בבגד האיש בכל הש"ס כי אם בבגדי אשה עכ"ד מלשון זה מבואר דגם לענין ז' נקיים בכל כתם לא חיישינן בבגדי האיש ומ"ש סד"ט שם ותלינן לענין זה שלא לאוסרה עולמית בלא בדיקת שפופרת קאי אדסמיך לי' שכ' ואפי' אם נמצא בכתונתה י"ל דבא לאח"ז שיעור אשם תלוי ומה שנמצא בשלו דלמא מעלמא אתיא וע"ז כתב דתלינן לענין שלא לאוסרה עולמית והנה בזה אין לדון כלל לענין ספירת ז"נ דודאי צריכה נקיים כיון שנמצא גם על כתונתה רק לענין שתהי' אסורה עולמית משום רואה דם מחמת תשמיש ולכן כתב האי לישנא:
ואם נפשו לדייק בלישנא אומר אני דבא לאפוקי דבכה"ג אפי' עברה ודאי בשוק של טבחים או נתעסקה בשאר דברים דתולה כתם בהם מ"מ בכה"ג דנמצא כתם גם על בגד שלו ושימשו יחד אינו תולה בדבר אחר רק אמרינן שהוא מגופה וצריכה נקיים או דבא לאפוקי דאם אירע זה בליל טבילתה כשיגיע טבילה אחרת צריכה לפרוש בליל טבילה דלענין זה דיינין לה כרואה דם מ"ת ועי' בסי' קפ"ז אך כ"ז בנמצא על שלה ג"כ אבל בלא נמצא על שלה כלל רק כתם בבגד שלו ודאי לית דינא ולית דיינא שיהי' בזה משום גזירת כתמים:
וטעמא נ"ל דלא גזרו בבגד האיש דכבר הקשה נובי"ק יו"ד סי' נ"ב כיון דאפי' בא הכתם מגופה אינה טמאה רק מדרבנן דהא הוא בלא הרגשה וכיון דאיכא ספק מעלמא הוי

ספק דרבנן לקולא ועיין בכ"מ פ"ט מא"ב וטו"ז בסי' ק"ץ וכבר כתבתי בתשובה [ע"ל סי' רס"ח] דלק"מ דהרי לא עברה בשוק של טבחים וא"כ ודאי אינו מעלמא מה אמרת שמא עברה ולאו אד אדעתי' שוב אמרינן נמי שמא ארגשה ולאו אדעתי' והוי סדא"ו ושפיר טמאה ועיין תוסיו"ט פ"ח דנדה מ"ג ד"ה דם וסד"ט פ"ח דנדה בסופו בחידוד הלכה וכעת מצאתי בחת"ס יו"ד קפ"ב מזה ע"ש בהסבר יותר וכ"ז בנמצא הכתם בבגד שלה אבל בנמצא בשלו לא גזרינן דאמרינן דלמא עבר ולאו אדעתא ואי דא"כ נימא נמי דלמא ארגשה ולאו אדעתה ז"א דבשביל דהוא לאו אדעתי' גם היא לאו אדעתה לא חיישי חכמים ומכש"כ למ"ש חת"ס שם דהרגשת גופה לטומאה וטהרה הוא מידי דרמיא עלה ול"ש לאו אדעתה משא"כ עברה בשוק של טבחים הוא מידי דלא רמיא אלא דבעסוקה בטהרות גם זה הוי מידי דרמיא ואם אפ"ה לאו אדעתה חיישינן שמא ארגשה נמי ולאו אדעתה א"כ התינח אם היא לאו אדעתה במידי דרמיא עלה אבל אם הוא לאו אדעתי' במידי דרמיא עלי' אין ראי' דהיא לאו אדעתה במידי דרמיא עלי':

ואפשר נמי דאיש אין דרכו להיות עסוק בטהרות כלל ולא הוי כלל מלתא דרמיא עליו לידע אם עבר בשוק של טבחים לכן אמרינן עבר ולאו אדעתי' אבל הרגשה דרמיא עלה לא אמרינן ארגשה ולאו אדעתה ודוקא גבי אשה דדרכה להיות עסוקה בטהרות הוי זה נמי מלתא דרמיא עלה אם עברה כמ"ש חת"ס, ואולי דוקא גבי אשה דכל כבודה בת מלך פנימה לא אמרינן עברה ולאו אדעתה כדאמרינן נזיר י"ב אשה לא ניידא ופרש"י משום כל כבודה בת מלך פנימה משא"כ איש דנייד בשווקים ורחובות שפיר אמרינן עבר בשוק של טבחים ולאו אדעתי' ולהכי גזרו משום כתמים בבגד האיש:

ועוד נ"ל ליישב קושי' נוב"י למ"ש רמב"ן ב"ב כ"ד אבל ענבי מצנעי דאפי' לר"ח אסור דזה לאו קרוב בלחוד הוא אלא במקומו ממש וחזקה כ"נ וכ"ה עיין ש"ך יו"ד סי' קכ"ט סק"מ וטו"ז סי' רצ"ד סקי"ז וסמ"ע חו"מ סי' רנ"ט סק"ו ועיין חת"ס יו"ד סי' רפ"ו וא"כ באשה נמי כיון דמגופה חזיה ועלולה לראות עיין רש"י רפ"ק דנדה א"כ שפיר לא אמרינן שמא מעלמא אתי רק מגופה דכ"נ וכ"ה ועדיף מקורבא דמוכח ולא תלינן ברובא דעלמא אבל בנמצא בבגד האיש שפיר לא גזרו דאמרינן מעלמא אתי וספיקא דרבנן לקולא כקושי' הנ"ל ואפשר נמי דהוי כמו רוב דאמרי' מרובא דעלמא אתי וא"ש:

וראה זה מצאתי באו"ז הגדול סי' שנ"א אברייתא עברה בשוק של טבחים ספק ניתז עלי' ספק לא ניתז עלי' תולה ספק עברה ספק לא עברה אינה תולה פירוש משום דהו"ל תרי ספיקי דאת"ל עברה שמא לא ניתז עלי' עיי"ש וא"כ לק"מ קושי' נוב"י דס"ס לחומרא גם בדרבנן לחומרא ולפ"ז התינח בנמצא בבגד האשה דליכא ס"ס לקולא אבל בנמצא

בבגד האיש גם לקולא איכא ס"ס שמא לא נגע באשתו ואת"ל נגע שמא לה ניתז עליו מן הדם ולהכי לא גזרו בבגד איש משום כתמים, ומעתה אפי' ודאי נגע בה ואפי' הי' עמה במטה מ"מ כיון דלא הי' בכלל גזירת כתמים שוב אין לחוש כמ"ש חת"ס סי' קפ"ב הנ"ל דגזירת כתמים לא הי' אלא לטהרות ולא לבעלה רק מיגו דגזרו לטהרות גזרו נמי לבעלה ובזמה"ז דליכא טהרות אינו אסור אלא משום דנאסר במנין אבל מה שלא הי' בכלל הגזירה אין אי' כלל:

ובלאה"נ הדבר פשוט דאם נמצא בבגד האיש דאין בו משום כתם כיון שלא נמצא לא בגופה ולא בבגדיה אם איתא דמגופה אתיא בגופה או בבגדיה מיבעיא לי' לאשתכוחי וכמו דאמרינן בנדה נ"ז ע"ב אי מגופה אתי על בשרה איבעיא לי' לא לאשתכוחי גבי מחגור ולמעלה ונזדקרה ועיין בש"ך סי' ק"ן סקכ"ז בשם הרשב"א וטו"ז שם סקי"ג:

עוד נ"ל לפמ"ש הרב אב"ד דלא אמרו כתמים רק לטהרות ולא לבעלה רק כיון שגזרו לטהרות גזרו נמי לבעלה וכמ"ש חת"ס סי' קפ"ב וא"כ פשיטא באיש שאין לו אשה אם נמצא כתם על בגדו ל"ש גזירת כתמים לענין טהרות חדא דלגבי דידי' גם דם מאשה שראתה נדה הוי מעלמא כמו משוק של טבחים ועוד דהרי על האשה גזרו טומאת ז' לענין טהרות כאלו ראתה ודאי וא"כ באיש שיש לו אשה י"ל דאם נמצא על בגדיו גזרו על אשתו לענין טהרות אבל באין לו אשה על איזה אשה יגזרו וכיון שלא יכלו לגזור בכל האנשים לא גזרו כלל אבל באשה גזרו בכל הנשים לענין טהרות וא"ש:

ויותר נראה לפמ"ש רשב"א במה"ב והוא בתוה"א דף פ"ז דהא דמתירין הגבינות היינו כשיש לספק דלמא לאחר שחיטה ניקב ואף דבהמה טרפה מכח ספק זה מחמת שנמצא הריעותא בה מ"מ מתירין הגבינות מאחר שלא נמצא הריעותא בה ואמרינן אח"ש נעשה עיי"ש ותבו"ש בחי' חולין דף י' הסביר דלענין הבהמה דאיתרע לא אזלינן בתר חזקה משא"כ בגבינות דלא נמצא ריעותא ואף דהא בהא תליא מ"מ דמיא להא דאמרינן בחולין שם סכין איתרעי בהמה לא איתרעי אף דהא בהא תליא ועיין היטב באריכות במקו"ח סי' תס"ז ביאורים אות וי"ו לענין מחזיקין איסור ממקום למקום ולענין כ"נ כ"ה דיש חילוק בין גוף שנולד בו הריעותא ובין אם אנו דנין על גוף זה מצד שנולד ריעותא בגוף אחר אפי' אם ודאי זה בזה תליא עיי"ש ומכש"כ כאן ודאי אם מוצאין כתם בבשר האשה או בבגדיה דנולד ריעותא בגופה גזרו על כתמים אבל במצא הבעל כתם דנולד ריעותא בגוף אחר וי"ל מעלמא אתי ואינו תלוי כלל בגוף האשה לא גזרו לומר שבא מן האשה והא בהא תליא מכח שמצא ריעותא בגוף אחר וז"ב:

וקצת יש סמך דלא גזרו בכתם הנמצא בבגד הבעל מדקתני בנדה נ"ח ע"ב ותולה בבנה ובבעלה ואמאי לא קתני נמי היכא דטמאה משום כתם וחוששת לבנה ולבעלה אם נמצא כתם על בגדיהם אלא ודאי דבזה לא גזרו, ומאפס הפנאי קצרתי והגם כי אני מצפה לקראת בואו הנה ביום א' הבע"ל ופא"פ אדבר בו מ"מ הסכמתי בדעתי לכתוב השורה הזאת אולי יסכים מחותני נ"י לדעתי כדי לטהר אשה לבעלה ועיין ברכות ד' ועירובין ס"ג הכ"ד מחותנו ידידו הנאמן הדש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנא

שיל"ת ב' איפאלא ג' וישב תרמ"ו לפ"ק:
ברכתי תעלה לראש ידידי הרב הגדול בתורה מדבר בשפה ברורה כבוד מו"ה יוסף ליב נ"י רב דק"ק דערעטשקע:
מכתבו תמול הגיעני ונפשו לשאול הגיע בנדון כתם שנמצא בבגד האיש לאחר תשמיש ובא בהשג יד על חכמת אדם כלל קי"ג אות ד' שהעתיק דברי סד"ט סי' קפ"ז דדוקא בבגד האשה גזרו על הכתמים אבל אם נמצא כתם בבגד האיש ואפי' על חלוקו לאחר תשמיש אין לו דין כתם כלל ואפי' ספירת ז' נקיים אינה צריכה עיי"ש והשיג מתוספתא נדה פ"ו וז"ל נמצא על חמיה בנה יושב בצדה ה"ז טמאה מפני שמתהפך ולא על בנה בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה עכ"ל אלמא דגם בבגד האיש חוששת לכתם לענין ז' נקיים ורק לאוסרה על בעלה עולמית משום רואה דם מחמת תשמיש אינה חוששת לכתם בבגד האיש וכמ"ש דעת מר אביו מחותני הגאון נ"י עיין סי' הקדום:
ואני אומר חכמת אדם תאיר פניו והלכה כמותו והכי משמעות לישנא דש"ס ופוסקים וכבר נתתי בו טעם לשבח בתשובתי למר אביו הגאנ"י בהרבה נותני טעם דהיתירא, ויש ראי' לזה מנדה ס"ח ע"ב לבשה ג' חלוקות הבדוקות לה אם יכולה לתלות תולה ואפי' בתחתון אינה יכולה לתלות אינה תולה אפי' בעליון עיי"ש ואמאי לא אשמעינן רבותא טפי דבא"י לתלות אינה תולה אפילו בנמצא כתם על בנה ובעלה, אלא ודאי דבבנה ובעלה אין לה דין כתם כלל והרי התם לענין ספירת ז"נ מיירי ולא ברואה דם מחמת תשמיש:
ולכאורה הי' נראה להביא ראי' להיפך דבסד"ט סי' ק"ץ אות מ"ב תמה אמאי בסח"י כתבו רבותא דביש במה לתלות תולה אפי' בתחתון ולמה השמיטו הפוסקים האי רבותא דאין לה במה לתלות אינה תולה אפי' בעליון ע"ש אבל אי נימא דאפי' כתם בבגדי הבעל

ולא בבגדיה כלל טמאה א"כ מכש"כ אם נמצא בבגד עליון שלה ולא בתחתון דטמאה וא"צ לאשמעינן זה כלל, אבל הא ליתא דאין לומר כלל שסמכו עצמם הפוסקים על קו"ח זה מכתם בבגדי האיש שהרי לא הביא תוספתא זו כלל ואדרבה כל לשונות הפוסקים משמע דדוקא בגדי אשה גופא שייך דין כתם וקושי' ס"ט הוא מותיב לה והוא מפרק לה שפיר עפמ"ש שם אות מ"ה בשם פמ"א דבבגדים שלנו ל"ש דין זה ולכן השמיטוהו הפוסקים ע"ש:

ומה שהביא מן התוספתא הנ"ל הנה לשון התוספתא תמוה לכאורה

א) דפתח בשתים חמיה ובנה וסיים באחד ולא על בנה בלבד אמרו

ב) ועוד שסיים אלא שדברו חכמים בהווה וא"כ בחמיה מאי הווה איכא והרי הא דתולה בבנה ובבעלה במשנה נדה נ"ח הובא בשו"ע סי' ק"ץ סי"ט כתב רמ"א שם בשם המרדכי וה"ה אם שכבה במטה עם נשים שיש להן מכות בגופן תולה בהן כמו בבנה ובבעלה ועיין ש"ך שם סקל"ד ומשמע דדוקא שוכבים עמה תולה בהם ולהכי נקט נשים דוקא ובנה ובעלה מסתמא שוכבין עמה וא"כ בחמיה מה דברו חכמים בהווה איכא וכ"ת דבהווה לא קאי רק אבנה א"כ למה נקט תוספתא חמיה כלל

ג) מאי אלא כל אדם דקאמר והלא אינו שייך רק בנשים כלשון המרדכי ורמ"א הנ"ל

ד) דמשמע שם דבעינן דוקא שוכבין עמה במטה רק בנה ובעלה מסתמא שוכבין עמה במטה ואמאי נקט בתוספתא בנה יושב בצדה ואם התם להקל אינה תולה בהם אלא בשכיבה כ"ש הכא להחמיר דהרי בכתמים לא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל כמשנה נדה שם

ה) אמאי לא נקט התוספתא גבי חמיה יושב בצדה כמו בבנה

ו) אמאי שבקה התוספתא בעלה כלישנא דמתני' ותולה בבנה ובבעלה ונקט חמיה:

והדברים מראים דחדא קתני דבנמצא על חמיה חוששין לה משום דבנה יושב בצדה וחמיה נושא אותו בחיקו וא"כ אמרינן שמא ממנה בא הדם על בנה וממנו על חמי' וכגון שא"א לבדוק בנה שכבר רחצו אותו או אפילו לא רחצוהו נמי חיישינן שמא נתקנח הדם מבנה לגמרי ובא על חמיה ומיושבים שני דקדוקים אחרונים:

אבל זו קשה מן הראשונה שהרי כתב הרמב"ם פ"ט מא"ב והובא להלכה בשו"ע סי' ק"ץ סי"א דאין מחזיקינן דם ממקום למקום לתלות בו כיצד הי' לה מכה בכתיפה ונמצא כתם על שוקה אין אומרים שמא בידיה נגעה במכה ונגעה במקום הזה וכו' וכ"ש הכא להחמיר בכתמים דאין מחזיקינן דם ממקום למקום ממנה על בנה ומבנה על חמיה

וקו"ח הוא דהתם חד גופא וידים עסקניות הן והכא תלתא גופי ודאי אין תולין בכתמים להחמיר כמש"ל:

אבל הדבר פשוט דתוספתא שם אדסמיך לי' קאי הכל שווין שיהא תולה בשומרת יום הראשון וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמי' טהורים וע"ז אמרה תוספתא נמצא על חמיה וכו' והיינו במצאה כתם בגופה או בבגדי' שהי' לה להיות טמאה רק שתולה בחברתה אבל אם נמצא גם על חמיה אפילו רק בנה יושב בצדה שוב יש ידים מוכיחות שהכתם שמצאה הוא מגופה ואינה תולה בחברתה דאמרינן שממנה בא על בנה ומבנה על חמיה שנושא אותה בחיקו ואשמעינן רבותא דבכה"ג מחזיקינן דם ממקום למקום להחמיר כיון שעכ"פ מצאה כתם בבשרה או בבגדי' ואפי' בנה רק יושב בצדה ולא שוכב עמה וזה אינו שייך גבי בעלה דאין חמיה מרכיב בעלה על כתיפו וזה שייך שפיר בכל אדם אם יושב בצדה אלא שדברו חכמים בהווה שבנה יושב בצדה וממנו בא על חמיה ומיושבים כל דקדוקים הנ"ל אבל בלא נמצא על בגדי' ועל גופה כלל אלא בבגדי איש אין לנו שלא הי' בכלל גזירת כתמים כלל מכל הטעמים שכתבתי וכל דברי חכמים ח"א חיים וקיימים:

ויש עוד ראי' לזה דאם נאמר שאם נמצא כתם בבגדי בנה ובעלה אף שלא נמצא בבגדי' ובגופה כלל טמאה משום כתם א"כ הה"נ בשכבה במטה עם עוברה ומניקה וזקינה דאמרינן בנדה ס' ע"ב דתולות בה מפני שהן מסולקים מדמים עיי"ש ועיין ברמב"ם פ"ט מא"ב הל"ג ובטוש"ע סי' ק"ץ סעיף נ' נ"א ונ"ב א"כ נימא נמי דאפי' מצאה עוברה או מניקה וזקנה כתם בבגדי'. תהי' הילדה שאינה עוברה ומניקה טמאה כיון דהן אינן עלולין לראות יתלו בה ותהי' היא טמאה כיון דגזרו על כתמים גם בנמצא בבגד גוף אחר באפשר שבא ממנה והגוף האחר אינו עלול לראות ויהיו הם טהורים ותולין בה ובשלמא בנמצא על בשרו י"ל דתלינן בהו טפי כמבואר בסי' ק"ץ דעל הבשר חמיר טפי מעל הבגדים אבל בנמצא רק על בגדיהן הי' נראה כנ"ל שהיא טמאה והן תולין בה:

הגם שאפשר לחלק דדוקא בבגד בנה ובעלה היא טמאה משום דלא חזיין מגוף ודם זה מהיכן בא ולא תלינן שעברו בשוק של טבחים ולאו אדעתייהו אבל בנשים כיון דמגופן קחזיין לא גזרו על גוף אחר אם נמצא בבגד אשה אחרת אף שהאחרת מסולקת דמים מ"מ זה דוחק לחלק בכך דהא פירש"י ריש נדה כיון דמגופה קחזיא מועדת ועלולה הוא לכך וא"כ הני נשי דאין עלולין לכך לראות הוי רק כמו בנה ובעלה דלא חזיין מגופא ואי בנמצא כתם בבגדי בנה ובעלה היא טמאה גם בשנמצא בבגדי הני נשים הילדה שאינה עוברה ומניקה טמאה ולפ"ז אמאי קתני מתני' האי ותולות זו בזו בג' נשים שהיו

ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן ובמשולבות כדמוקי שם דס"א ואמאי לא אשמעינן רבותא טפי דאפילו נמצא בבגדי עוברה ומניקה וזקנה תולות בה אלא ודאי דבנמצא כתם בבגדי גוף אחר לא גזרו עלי' משום כתמים כלל אף שקרוב הדבר שהדם בא ממנה ומטעמים שכתבתי בתשובתי למר אביו הגאון נ"י, ומי שכתם פז ראשו, ינחנו ויאיר לנו בעמוד אשו, ויראנו נפלאות מתורתו, לכוון הלכה ולדון דין אמת לאמיתו כנפש ידידו:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רנב

שיל"ת ב' איפאלא יום ג' לסדר לחת האבן והתורה תרנ"ה לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב המאה"ג חו"ב כש"ת מו"ה נתנאל הכהן נ"י פריעד אבדק"ק אויווארש:

כבר השבתי לו בקצרה על מכתבו היקר אשר שאל באשה באה בימים חדל להיות לה אורח כנשים ומסולקת דמים ויש לה חולי הנקרא בלשון הפוסקים פארפאלל שמרגשת שנופל מבית הרחם חתיכה כביצה ואזי כבד'. עלי' הישיבה והליכה וכל זמן שתרצה להחזיר החתיכה מרגשת זיבת דבר לח ובתוכה דמה מראות וגם מראה לבינה ומראה אדום והיא עני' ובעלת ייסורים וא"א להחמיר לטבול האם מותרת לבעלה בלי טבילה, והביא דברי המחבר ורמ"א סי' פק"ח ס"י וטו"ז שם ודעת הב"ח ותורת השלמים שם ותשו' פנ"י סי' וי"ו ויעב"ץ ח"ב סי' ע"ג וחת"ס יו"ד סי' קמ"ה ואמרי א"ש סי' כ"ג וכתב דכאן כיון דליכא רק הרגשת זיבת דבר לח יש להקל וכמ"ש חת"ס שם ובפרט בזקינה ורמז לתשו' נובי"ת סי' קי"ד:

ואני בעניי כתבתי אז במכתבי הקצר דלפי הנראה מרוב אחרונים בענין זה אינו אלא במקום עיגון אבל לא היכא דליכא עיגון רק שקשה לה להחמיר ולטבול וכדאמרי' בע"ז ל"ז לענין ס"ט ברה"ר דטהור ודאי מה"ת כי אתי לקמי' דר"י א"ל הא מיא בשיקעתא דבנהרה זילו טבולו ועיין בר"ש רפ"ה דטהרות ותוס' פסחים דף י', ועיין צל"ח שם שחידש דאם כבר עשה טהרות ואנו מטהרים אותו שוב גם הגברא א"צ טבילה ולפ"ז קו"ח הדברים ומה לענין רואה דם מחמת תשמיש בסי' קפ"ז כתב הש"ך שם סק"כ דאפי' אם סומכין על המתירין אותה לבעלה היינו משום עגונא הקילו וכו' אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים דבזה אין לסמוך אהמרדכי ע"ש אף שאנו מתירין אשה זו לבעלה וסמכינן על המרדכי דתלינן במכה מ"מ היא גופא צריכה ז' נקיים וטבילה אף דנראה כתרתי

דסתרי כ"ש כאן דליכא עיגון כלל רק לסמוך על המקילין לענין שלא תהא צריכה לטבול הא ודאי לא אמרינן כיון דלא הקילו אלא במקום עיגון שלא תאסר לכ"ע:

ועוד כתבתי שהמחהש"ק בסי' פק"ח כתב שאין להקל אלא באשה שיש לה ווסת ושלא בשעת ווסתה, אלא דכאן בנ"ד כיון שהוא זקינה הרי העלה בסד"ט סי' פק"ח בתחילת תשו' שנייי' על תשובת השואל דזקינה שכבר חדל לה אורח כנשים עדיפא מאשה שיש לה ווסת ושלא בשעת ווסתה והביא שני ראיות לדבר חדא דהרי בזקינה מודו כ"ע דדי' שעתה וביש לה ווסת איכא פלוגתא עיין נדה ד' ע"ב ושנית דקי"ל בסוס"י ק"ץ גבי כתם דזקינה תולה בילדה משא"כ יש לה ווסת אינה תולה באין לה ווסת ושלא בזמן ווסתה אינה תולה בהגיע זמן ווסתה כמ"ש תוס' נדה ס' ע"ב ד"ה עוברה והגמי"י פ"ט מא"ב הביא ב"י שם ועיין טו"ז סקט"ל:

ולפענ"ד אין ראיות אלו מוכרחות דבשלמא לענין דיין שעתה שפיר אמרי' בזקינה כיון שהי' בחזקת מסולקת בדמים ופסיקת האורח מוקמי' אותה אחזקתה עד שעת ראי' ועכשיו היא דיצאה מחזקתה ולא למפרע ולהכי די' שעתה אבל ביש לה ווסת לא מיבעי' בראתה שלא בשעת ווסתה שפיר ס"ל לר' אליעזר דאינו די' שעתה דטעמא דרבנן דס"ל די' שעתה היינו משום חזקה דאורח בזמנו בא וכיון דראתה שלא בזמנה איכא למיחש שמא מקמי הכי הוי דהא ל"ל אורח בזמנו בא וכמ"ש רש"י בנדה ד' ע"ב ד"ה אלא, אלא אפי' בשעת ווסתה הרי דעת או"ז הביאו ב"י וטו"ז וש"ך סי' קפ"ד דפורש אדם מאשתו סמוך לווסתה כ"ד שעות וכו' וטעמא נ"ל עפמ"ש בהגהת מהרב"פ סי' קפ"ז בש"ך סקט"ז דסמוך לווסת כבר הדם מקובץ במקור אלא שאינו יוצא עד שעת הווסת ע"ש ולכן אסורה לשמש בעונה הסמוך לווסת שמא יצא קודם מחמת תשמיש אבל קודם עונת הווסת אין חשש שיצא מ"ת ולדעת או"ז יש חשש זה כ"ד שעות קודם וי"ל דמשו"ה מותר באמת בשאר קריבות אפי' בחיבוק ונישוק עיין ש"ך שם סי' קפ"ד סק"ו וכיון דאיכא דם מקובץ במקור כ"ד שעות קודם הווסת שפיר ס"ל לר"א דמטמא מעל"ע למפרע משא"כ בזקינה שהיא בחזקת שאין בה דמים כלל במקור שפיר די' שעתה:

ויש לכוון כן בלשון רש"י נדה הנ"ל שכתב ד' נשים דיין שעתן מפני שדמיהן מסולקין ואין דם מצוי שהוא כפל לשון ולפי האמור א"ש דגם אם יש לה ווסת דמי' מסולקים מראות עד שעת הווסת אבל דם מצוי בהם במקור מעל"ע קודם הווסת אבל אלו אין דם מצוי בהם כלל:

וכן מהא דזקינה תולה בילדה אין ראי' כיון דזקינה קולא לגבי כתם מילדה דהא בילדה כתמה טמא למפרע ובזקינה אינו טמא למפרע וכתמה כראייתה כדאמרי' בנדה דף ה'

וכן פסק הרמב"ם פ"ט מא"ב הלכה ה' לכן תולה הזקינה הכתם בילדה אבל אשה שיש לה ווסת כתמה טמא למפרע ולא קולא לגבי כתמים משאר נשים ולא משום דחמור טפי מד' נשים אלא משום דגזרו בשעת ווסתה אטו שלא בשעת ווסתה אע"ג דבראי' לא גזרי' וכמ"ש תוס' נדה ה' ד"ה הא ע"ש וכיון דעכ"פ לא קולא לגבי כתמים בשעת ווסתה יותר משלא בשעת ווסתה ומאשה שאין לה ווסת לכן אינה תולה הכתם בהם ומוסבר שפיר סברת תוס':

אבל כאן י"ל דאין מקילין אלא ביש לה גם עתה ווסת קבוע שהיא רואה בו גם אם חזרה החתיכה למקור ובין ווסת לווסת אינה רואה רק כשהחתיכה בצואר הרחם דהיינו בפרוזדור או כעין שהי' השאלה בסד"ט שבשעת הווסת יש לה צער מרובה כדרך הנשים ובין ווסת לווסת אין לה צער כשרואה מחתיכה זו או שדם ווסתה משונה מדם חתיכה עיין סי' קפ"ז ס"ה ולכן כיון שגם עתה יש לה ווסת קבוע אמרי' חזקה אורח בזמנו בא ומטהרי' שלא בשעת ווסתה משא"כ בזקנה אף שהיתה בחזקת מסולקת בדמים ופסק האורח מ"מ אפשר שע"י חולי וחולשת המקור שנופל בבית החיצון חזר האורח למקומו:

ועתה מוצא שפתי אשמור אשר אמרתי עם הספר לשנות פרק זה וזה הנלפענ"ד כיד ד' הטובה עלי מאשר הבנתי מרמזי גדולי אחרונים ומה שחנני החונן לאדם דעת ית"ש:

הנה שיטת רש"י בנדה דף כ"ב בהא דקאמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה וברש"י שלפנינו הגי' דאין דרך דרואה בכך [וגי' מהרש"ל דדייקי' לישנא דקרא] כי פליגי בחתיכה ודפלי פלויי דת"ק סבר בבשרה למעוטי תוך חתיכה אבל דם הנראה בבקעים טמא דהא בבשרה קרינן בה ורבנן בתראי סברי אפי פלי פלויי טהורה דאין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ובחי' רשב"א שם הקשה דא"כ לא הו"ל למינקט פלוגתייהו בדשיעא וכו' אלא בדפלי פלויי וכו' וליתני המפלת חתיכה מלאה דם אם יש בה בקעי' הרי זו טמאה וא"ל טהורה וחכ"א אין זו דם נדה אלא דם חתיכה וכו' ונ"ל דמהרש"א בתוס' ד"ה כי פליגי הק' כיון דלפי דברי אביי לא פליגי חכמים אמאי דקאמר ר"א בהדי' אמאי לא שביק סברת המקשה דפליגי בפלי פלויי ולא פליגי חכמים אדרשה דבבשרה דקאמר ר"א בהדי' וכו' ע"ש וקושי' זו קשה גם לפירש"י כמ"ש האחרונים ועיין חת"ס סי' קמ"ה דלמה צריך אביי לכל אריכות הזה לא הו"ל למימר רק בשפופרת כ"ע לא פליגי וכו' והיינו אמאי דאר"א בהדי' כ' פליגי בחתיכה בפלוגתא דס"ל גם למקשן, ולפענ"ד דעיין רש"י ד"ה טמאה שכתב דקרינן בבשרה והיינו דקאמרי' אם יש עמה דם דפלי פלויי טמאה וכו' ונוראות נפלאתי דא"כ לפירש"י הפי' בברייתא אם יש עמה דם פלי פלויי ותקשי קושי' תוס' מנלי' הא דם נדה טמאה אפי' בשפופרת דלמא הא דם נדה

ודאי טמאה בפלי פלויי ואי כתי' התוס' דאי דם נדה בשפופרת טהור א"כ לא פליגי אמאי דאר"א בהדי' הא גם בפלי פלויי שפיר פליגי אמאי דקאמר ת"ק בהדי' דאם יש עמה דם טמאה והיינו פלי פלויי ופליגי חכמים דטהורה משום דאינו דם נדה רק דם חתיכה:

לכן נ"ל דה"פ דמעיקרא פריך ר"א היינו ת"ק ומשני אימא שר"א אומר וכו' והדר פריך אהא דוחכ"א אין זה דם נדה ת"ק נמי טהורי מטהר ומשני אלא דפלי פלויי א"ב והאי לשון אלא פירושו דנאיד ממה דקס"ד מעיקרא וצריך פירוש במה הדר בי' ונראה דהדר בי' ממאי דקאמר אימא שר"א אומר אלא דקתני ר"א אומר ור"א וחכמים בטעמא דת"ק פליגי דר"א ס"ל טעמא דת"ק משום דכתיב בבשרה ומשום חציצה ובפלי פלויי טמאה וא"כ הפי' אם יש דם דפלי פלויי וחכמים ס"ל דלאו ה"ט דת"ק משום בבשרה דלא ס"ל דרשא דבבשרה ודם נדה בשפופרת נמי טמא אלא ה"ט דת"ק משום דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה ואפי' פלי פלויי נמי טהורה והפי' אם יש עמה דם שראתה דם להדי' בלא חתיכה עם החתיכה ושפיר מוכח דס"ל הא דם נדה ודאי טמא ואפי' בשפופרת דאל"כ מנ"ל דטעמא דת"ק אינו כדאמר ר"א משום דרשא דבבשרה ומיושב קושי' תוס' וע"ז קאמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה ור"א וחכמים לא פליגי בטעמא דת"ק אלא הדרי' למאי דאמרי' מעיקרא אימא שרא"א ור"א הוא ת"ק ות"ק וחכמים כי פליגי בחתיכה וא"כ הפי' בת"ק אם יש עמה דם דפלי פלויי כמ"ש רש"י ושפיר פליגי חכמים אמאי דאמר ר"א בהדי' והיינו דהאריך מה סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה והיינו לומר דזה פי' אם יש עמה דם טמאה בזה אומר בהדי' דס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומיושב קושי' מהרש"א, ולפ"ז ממילא מיושב קושי' הרשב"א דהו"ל למנקט פלוגתייהו בפלוא פלויי ולתני אם יש בה בקעים טמאה דהא באמת נקט הכי דפי' אם יש עמה דם היינו פלוא פלויי וא"ש:

ועוד הק' בחי' רשב"א ל"ל לאביי לארוכי כולי האי הא לפירש"י היינו לישנא קמא ממש אלא דחדית לן דלא דייקי' מדחכמים הא ודאי טמאה וכו' וא"כ לא הי' צריך אביי למימר אלא לא תימא הא דם נדה ודאי טמאה אלא הא קמ"ל דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ע"ש ולפענד"נ דכבר נחלקו אחרונים בהא דאמרי' נדה דף נ"ז ע"ב בבשרה עד שתרגיש בבשרה ופסקוהו הרמב"ם רפ"ט מא"ב וטוש"ע רס"י ק"ץ מהו הרגשה זו ובתשובת שב יעקב סי' ט"ל הביא ראי' דהרגשת זיבת דבר לח לאו הרגשה הוא מדפריך ר"פ הרואה כתם אדשמואל ממתני' דהאשה שהיא עושה צרכי' וראתה דם וכו' אי דארגשה יושבת אמאי טהורה אלא לאו דלא ארגשה וכו' ומשני לעולם דארגשה ואימור הרגשת מי רגלים הוי ואי הרגשה הוא זיבת דבר לח איך שייך בהטלת מ"ר לא

ארגשה והלא ודאי ארגשה זיבת דבר לח דהיינו מי רגלים וכי תוכל להבחין בין לחות הדם ללחות מ"ר אע"כ דהרגשה הוא הרגשת הגוף והזדעזע אברי' או פתיחת פי המקור ועיין סד"ט רס"י ק"ץ, ובעיני ראי' זו תמוה הלא הביא טו"ז סי' קצ"א סק"ג בשם תשו' ר"י ווי"ל סי' נ"ה דאשה יש לה ב' נקבים אחד שיוצא ממנה השתן והוא למטה סמוך ליציאה והאחד שיוצא ממנה דם נדות שהוא למעלה בעומק הרבה לתוך הגוף וא"כ שפיר משכחת לה אף דודאי ארגשה זיבת דבר לח בנקב שלמטה במי רגלים מ"מ לא ארגשה זיבת דבר לח בנקב שלמעלה מדם נדות, ויותר הי' לו להביא ראי' מדמשני לעולם דארגשה ואימור הרגשת מי רגלים הוי דאי הרגשת זיבת דבר לח בנקב שלמעלה איך אפשר לומר שהי' הרגשת מ"ר וזיבת דבר לח שהוא בנקב שלמטה אע"כ דהרגשה הוא בהזדעזע אברי' ובהרגשה זו שפיר י"ל דהוי הרגשת מ"ר ועיין תשו' פנ"י יו"ד סי' א' מיהו גם זה יש לדחות דמ"מ אפשר שהאשה טעתה ולא ידעה להבחין אם זיבת דבר לח הי' מנקב שלמעלה או משל מטה אבל עכ"פ ראיית השב יעקב תמוה:

ועוד אני תמה על ראי' זו שהרי ע"כ אם אנו אומרי' דהרגשה היא זיבת דבר לח משכחת לה שיזוב ממנה דבר לח ולא תרגיש זיבת דבר לח דאל"כ אמאי לא מייתי ראי' משמואל גופא דע"כ הרגשה אינו הרגשת זיבת דבר לח דא"כ איך משכחת שתראה בלא הרגשה אע"כ דמשכחת שיזוב ממנה דבר לח ולא תרגיש זיבת דבר לח וא"כ מה ראי' מייתי מהא דפריך גבי מ"ר אי דלא ארגשה הא ודאי ארגשה זיבת דבר לח של מ"ר ומה ודאי הוא זה הא אפשר שמ"ר זב והיא אינה מרגשת זיבת דבר לח, ואפשר לומר דודאי במ"ר כיון שעושית צרכי' ונותנת לב ליציאת מ"ר ודאי מרגשת זיבת דבר לח אבל כשאינה נותנת לב לזה אפשר שיזוב דבר לח ולא תרגיש זיבת דבר לח, אבל ז"א דאם לא הרגישה מחמת שלא נתנה לב לזה ואלו היתה נותנת לך היתה מרגשת היינו ארגשה ולאו אדעתה דודאי טמאה גם לשמואל ועוד דגם בהא דשמואל כיון שבדקה קרקע עולם נראה שהיתה נותנת לב על טהרתה וא"כ וודאי גם הרגשה הי' אדעתה וע"כ דמשכחת זיבת דבר לח ולא תרגיש בזה ודוחק לחלק בין זיבת מ"ר שהוא בשפע וודאי מרגשת ולא בזיבת דם מועט ושמואל מיירי במצאה דם מועט דא"כ הו"ל לשמואל לפרש כן:

ובתשובת נוב"י קמא יו"ד סימן נ"ה הביא ראי' דהרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בעי פתיחת פי המקור דוקא דהרי עיקר הרגשה ילפינן מבשרה עד שתרגיש בבשרה והא האי בשר לאו על בשר המקור קאי שהרי מזה ילפינן שמטמא בפנים כבחוץ והכא אינו מטמא אלא מן השיניים ולחוץ ואם כן האי בשרה היינו שמן השיניים ולחוץ ואם כן גם שתרגיש בבשרה היינו בשר זה והרי זהו כבר חוץ לפתח המקור ואיך נימא שבעי'

שתרגיש פתיחת המקור אע"כ לא בעי' רק שבשרה ירגיש זיבת הדם ואם מרגשת זיבת דבר לח הרי כבר הרגישה והרגשת מקור לא נזכר בפסוק אלא הרגשה בבשרה, והביא עוד ראי' מדלא פריך בר"פ הרואה כתם לשמואל מנדה דף י"ז ע"ב דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא אי דארגשה פתיחת פי המקור א"כ הוא ודאי מן המקור ואינו ספק ואי דלא ארגשה א"כ אפי' הוא מן המקור טהור אע"כ דהרגשה הוא זיבת דבר לח ובזה א"א להבחין אם מן המקור ואם מן העלי':

וראי' אחרונה אינני מבין הרי שם בר"פ הרואה כתם כי פריך מהא דג' ספיקות באשה משני אימור ארגשה ולאו אדעתא והדר פריך מברייתא קתני מיהת על בשרה וכו' טמא ואע"ג דלא הרגישה והק' שם בתוס' ד"ה קתני מאי קושי' ה"נ אימור ארגשה ולאו אדעתה כדאמר לעיל ותי' דהתם דרוב ימי' טמאים יש רגלים לדבר שיש לתלות בהרגשה ולאו אדעתה אבל הכא אין שום הוכחה שנתלה בהרגשה ולאו אדעתה וכו' ע"ש ולפ"ז כ"ש בדם הנמצא בפרוזדור שכתב הרמב"ם פ"ט מא"ב ה"א הרי זה בחזקת שבא בהרגשה וכו' וודאי יש רגלים לדבר דארגשה ולאו אדעתה ולהכי לא פריך מינה דידע דהתם כדקתני טעמא לפי שחזקתו מן המקור ובכלל זה נמי דהוא בחזקת שבא בהרגשה

ועל ראי' ראשונה כתב חת"ס סי' קמ"ה וקע"א שדבריו תמוהי' אדרבה דוק מיני' לאידך גיסא הא ממעטינן נמי בבשרה ולא בשפופרת והיינו אם תכניס השפופרת לפי המקור ותקבל הדם דאלו לא תכניסה רק לביהר"ח א"כ כבר היא טמאה משעה שיצא הדם חוץ לפי המקור אע"כ אתי למעוטי בבשרה של עצמה ר"ל שיעבור הדם בפי מקורה ולא שיהי' שם שפופרת וא"כ הרי מבואר דהך בשר היינו פי המקור ובסי' קע"א הוסיף טבעת קצת לפי המקור באופן שתחוץ בין פ' המקור לדם אף שאח"כ נוגע בכותלי ביהר"ח טהורה ולשון רש"י בנדה כ"א ע"ב ד"ה בבשרה שיצא דרך כותלי ביהר"ח הוא לאו דוקא וכו' ע"ש באריכות ואני תמה עיין לשון הרמב"ם פ"ה מא"ב הט"ז שכתב האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור וכו' מבואר כנוב"י ועוד מנלי' הא דבטבעת קצר ואח"כ נוגע בכותלי ביהר"ח דאינו טמאה הרי הא דבבשרה ולא בשפופרת גזיה"כ הוא כמ"ש רש"י נדה כ"א ודלמא גזה"כ כך היא דדם נדות היוצא מן המקור אינו טמא עד שתרגיש זיבת דבר לח בביהר"ח אבל סגי בהרגשה זו גם אם לא ארגשה מיד שיצא מפי המקור רק אח"כ, וגם מ"ש דבבשרה היינו פי המקור ולא ביהר"ח אין לו פי' דבבשרה פירושו בין פי המקור ובין ביהר"ח הכל הוא בשרה וא"כ הכי חידש הנוב"י דפתיחת פי המקור לא מקרי הרגשה הוא חידוש רק דזיבת דבר לח בביהר"ח נמי מקרי הרגשה אבל מודה דגם פתיחת פי המקור מקרי הרגשה וא"כ לא מקשה כלום על הנוב"י:

אבל עוד נ"ל לפמ"ש המשאת בנימין סי' מ"ט דא"א כלל להכניס השפופרת עד פי המקור אלא שכ' שם דבעי' דר' ירמי' הרואה דם בשפופרת מהו הי' רק משום יגדיל תורה ואעפ"י שאינו באפשרות רק דרוש וקבל שכר ע"ש ולפענ"ד דבריו תמוהי' מהא דכתב הרא"ש ר"פ המפלת לאחר שפסק הלכה דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והא דאמר רבא בפרקין לקמן אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכו' דהתם פלוגתיהו קא מפרש וכו' ונפ"מ אליבא דהלכתא דבשפופרת טהורה אבל בחתיכה טמאה ע"ש אלמא דבשפופרת הלכה למעשה אתי לאשמועי' לא רק דרוש וקבל שכר, לכן נראה דבשפופרת שאינו מגיע לפי המקור קמבע"ל דמדכתיב בבשרה שמעי' שהדם צריך שיצא לחוץ כולו בבשרה וליגע בכותלי ביהר"ח עד שיצא לחוץ ולא בהפסקת שפופרת במקצת כותלי ביהר"ח ומה דק"ל לחת"ס הא אמרי' בבשרה שמטמאה בפנים כבחוץ וא"כ כבר הוא טמאה קודם שהגיע הדם לשפופרת מיד שיצא מפי המקור לביהר"ח, לק"מ לפענ"ד דאנן לא אמרי' אלא שמטמאה בפנים כבחוץ והיינו במקום שאם הי' יוצא לחוץ היתה טמאה ודאי אז טמאה גם בעוד שהוא בפנים כיון שראוי להיות טמאה אם יצא לחוץ וכל הראוי' לבילה אין בילה מעכבת בו אבל אם שפופרת מפסיק בין מקצת כותלי ביהר"ח אז גילתה תורה דגם כשיוצא לחוץ אינה טמאה ומכ"ש שאינה טמאה בפנים אף שיצא מן המקור לפרוזדור קודם שהגיע לשפופרת ונגע שם בכותלי ביהר"ח כיון שלא היתה ראוי' להיות טמאה שכשיצא לחוץ לא חמיר פנים מאלו יצא לחוץ דכיון שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וזו סברא ישרה לפענ"ד וא"כ ודאי צדקו דברי הנוב"י דפי' בבשרה היא ביהר"ח ושם הוא הרגשה וא"כ הרגשה הוא זיבת דבר לח:

אמנם בלאה"נ נ"ל דברי נוב"י נכונים דאשר"י נדה כ"ב בהא דהמפלת כמין קליפות כמין שערות וכו' הק' כי לא נימוחו אמאי טהורה הא א"א לפתיחת הקבר בלא דם ותי' דלפתיחת קבר הלא חיישי' שבדבר קטן כזה אין בו פתיחת הקבר ע"ש וכן הוא בחי' רמב"ן שם ד"ה ומבואר דדברים קטנים יכולין לצאת מפי המקור בנקב תמידי שבו רק בדברים גדולים או הדם כשבא בשפע יש בו פתיחת הקבר שהנקב שבמקור מרחיב ומתגדל ועיין ברש"י חולין כ"א ע"א ד"ה פתיחת הקבר הרחם והוא המקור ועיין בפיה"מ נדה י"ז, ולפ"ז אפי' לו יהיבנא כחת"ס שמכניס שפופרת עד פי המקור מ"מ צדקו דברי נוב"י דודאי מודה נוב"י שצריכה להרגיש זיבת דבר לח מפי המקור לפרוזדור וזה מקרי הרגשה שהרי ע"ז דרשי' בבשרה שמטמאה בפנים כבחוץ דהיינו כשיוצא מפי המקור לפרוזדור ושם הוא מקום הרגשה דדרשי' עד שתרגיש בבשרה ואפי' יוצא בנקב התמידי שבמקור אבל א"צ הרגשת פתיחת פי המקור שיהי' פהמ"ק מרחיב ומתגדל וא"ש

ולפ"ז יהי' עוד ראי' דאין הרגשה דוקא פתיחת פי המקור דהרי קי"ל דאפי' רואה טפת דם כחרדל טמאה נדה כמבואר ברמב"ם רפ"ה מא"ב ובטוש"ע סי' קפ"ג והרי בדבר קטן כזה אין בו פתיחת הקבר כנ"ל ואיך טמאה מה"ת כמבואר שם והרי בעי' עד שתרגיש בבשרה וכאן ליכא הרגשה אע"כ דהרגשה אינו פתיחת פי המקור דוקא:

אמנם יש לי להביא ראי' מדברי הרא"ש דהרגשה היינו פתיחת פי המקור דב"י סי' פק"ח הק' עמ"ש הרא"ש שהבאנו לעיל דהא דא דאמר רבא בפרקין אין דרכה של אשה וכו' לראות דם בחתיכה והכא באשה טהורה וכו' ואיך טהורה הא א"א לפתיחת הקבר בלא דם ותי' התם פלוגתייהו קא מפרש וכו' ומאי קושי' דלמא בחתיכה קטנה קמיירי שאין הקבר נפתח על ידה ע"ש, אבל אי נימא דהרגשה הוא פתיחת פי המקור א"ש דא"א לפרש בחתיכה קטנה שאין כאן פתיחת פי המקור דא"כ אין כאן הרגשה וטהורה מדאורייתא והרי ת"ק ור"א בדרשא דקרא בבשרה ולא בחתיכה פליגי לדעת הרא"ש שהסכים לפי' הר"ש אי טעמא משום חציצה או משום שאין דרכה לראות כך ואי בחתיכה קטנה שאין בה פתיחת פי המקור מיירי כיון דהוא בלא הרגשה בלא"ה טהורה מה"ת משום דרשא דבבשרה עד שתרגיש בבשרה ול"ל דרשא דבבשרה ולא בחתיכה אלא עכ"ח בחתיכה גדולה דאיכא פתיחת פי המקור מיירי דאיכא הרגשה וא"כ כיון דאיכא פתיחת הקבר ואין פתיחת הקבר בלא דם שפיר הק' הרא"ש ת"ל דטמאה משום הדם והוצרך לפרש דהתם פלוגתיהו קא מפרש וא"כ מוכח דהרגשה היינו פתיחת פי המקור:

הנה יצאתי מענין לענין באותו ענין ונחזור לענינו דעיין בחי' הר"ן נדה דף נ"ז ע"ב הביאו סד"ט וחת"ס אהא דאמרי התם תרתי ש"מ וכתב בחי' הר"ן כיון דדרשי' מבשרה עד שתרגיש ממילא משמע ולא בשפיר ולא בחתיכה שאין בכיוצא בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה ע"ש, ומה שהק' בסד"ט בחידוד הלכה שם דא"כ תהי' טמאה מדרבנן עכ"פ ברואה דם בחתיכה דהא מדרבנן טמאה גם בלא הרגשה לק"מ ולא מיבעי' לשיטת רש"י שם דהא דטמאה בלי הרגשה ה"ט משום דלמא ארגשה ולאו אדעתא וזה ודאי ל"ש בחתיכה דהא ודאי לא ארגשה הרגשת דם רק הרגשת חתיכה אלא אפי' לשיטת התוס' שם דאפי' ודאי לא ארגשה נמי טמאה מדרבנן מ"מ י"ל דהיינו דוקא אם ראתה באופן שרואה בהרגשה ומשכחת הרגשה בראי' זו אבל בחתיכה דלא משכחת בי' הרגשת דם שפיר טהורה אפי' מדרבנן:

ובזה יש לתרץ דברי רש"י ד"ה בבשרה שכ' דם יהי' זובה בבשרה שיצא דרך כותלי ביהר"ח ואין מפסיק והאי קרא בנדה כתי' ופ' שני' נאמרה בזבה וכו' והוא פלא מה

בעי' רש"י בזה ואין לומר דדוקא בנדה הוא דין זה ולא בזבה הא לקמן מ"א ע"ב מרבי' זבה כנדה לענין שמטמאה בפנים כבחוץ מדכתיב זובה ואפקי' רחמנא בלשון זיבה עיין ברש"י וא"כ ה"נ לענין דרשא זו וכבר עמד בזה חת"ס סי' ק"ע ועיין בחידוד הלכה, ולפי פשוטו אמרתי דכוונת רש"י כיון דהוא גזה"כ דרואה דם בחתיכה טהורה כמ"ש רש"י וכיון דאפקי' רחמנא בלשון זיבה הי' אפשר לומר דדוקא בזבה דמצינו בה גזה"כ דקושי סמוך ללידה רחמנא טהרה מזיבה כמו דאמרי' בנדה דף ל"ו לכן גם בחתיכה טהרה רחמנא וכמו דאמרי' דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ה"נ הרגשה שהרגיש בבשרה צ"ל מחמת דם ולא מחמת חתיכה אבל בנדה דאפי' מחמת ולד טמאה כדאמרי' התם אפילו בחתיכה נמי טמאה ולהכי פירש"י דהאי קרא בנדה כתיב וא"כ עכ"פ בנדה ודאי איתא להאי דינא אלא דאפשר מדאפקי' רחמנא בלשון זיבה איתא נמי בזבה:

אמנם נראה לפי דברי חי' הר"ן הנ"ל דהא דדם בחתיכה טהורה הוא משום דליכא הרגשת דם רק הרגשת חתיכה דין זה ל"ש אלא בנדה ולא בזבה דבזבה לא בעי' הרגשה כלל דאי הרגשה הוא פתיחת פי המקור נראה דז"א אלא בתחילת ביאת הוסת אבל אח"כ דהוא מעין פתוח ופי המקור פתוח ועומד ליכא הרגשת פי המקור וא"כ ע"כ בזבה לא בעי' כלל וכן אם הרגשה שנזדזע גופה כמו שנראה מדברי הרמב"ם פ"ה מא"ב הי"ז נראה ג"כ דז"א אלא בתחילת ביאת הוסת ועיין ברמב"ם פ"ח שם ה"ב שכתב וקודם שיבא הדם תרגיש בעצמה מפהקת ומתעטשת וכו' ויבואו לה ווסתות אלו או אחד מהם בשעה הקבוע לה מיום ווסתה ועיין מ"מ שם ועיין ברמב"ם פ"ג ממשכב ה"ו מכל זה מש משמע שאין הרגשה אלא בתחילת ביאת הוסת ולא בזבה וא"כ זבה טמאה בלי הרגשה ול"ש בה כלל בבשרה ולא בחתיכה כיון דרק מטעם הרגשה אתאין עלה וא"ש:

ומעתה הגיעני לפרשת דרכים כיון דטעמא בבשרה ולא בחתיכה הוא מפני שאינה הרגשת דם אלא הרגשת חתיכה יש שני נפ"מ אם הרגשה הוא הזדעזע גופה או פתיחת פי המקור ובין הרגשה הוא זיבת דבר לח בביהר"ח כמ"ש נוב"י האחד בחתיכה אם הוא פלי פלויי ודם בבקעים דאם הרגשה היא הזדעזע גופה או פתיחת פה"מ א"כ כיון שהזדעזעות גופה הי' מחמת חתיכה ולא הוסיף מחמת דם שבבקעי' טהורה כיון שאין כאן הרגשת דם וכן פתיחות פה"מ לא ניתוסף מחמת דם הבקעים וליכא הרגשת דם וטהורה אבל אם הרגשה הוא זיבת דבר לח שנוגע בביהר"ח הרי לאו דוקא לח אלא אפי' דם יבש שמרגשת נגיעתה בביהר"ח נמי טמאה כדאמרי' בנדה כ"ב וא"כ בפלי פלויי כי איכא דם בבקעים טמאה דכמו שהרגישה נגיעת החתיכה יכה בביהר"ח הרגישה נמי נגיעת הדם בביהר"ח שהרי במקום שהי' דם בבקעי' לא הרגישה כלל נגיעת החתיכה

שהרי לא נגעה רק נגיעת הדם ושפיר היא טמאה, ושנית יש נפ"מ בהכניסה שפופרת בביהר"ח דאם הרגשה היא זיבת דבר לח בביהר"ח היא טהורה שהרי לא הרגישה הדם בבשרה רק בשפופרת אבל אם הרגשה הוא הזדעזע גופה או פתיחת פה"מ שפיר טמאה: **ולפ**"ז המקשן הוי ס"ל דגם לחכמים דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומ"מ מטהרין בפלוא פלויי משום דס"ל דהרגשה הוא הזדעזע גופה או פתיחת פה"מ ושפיר קאמרי אין זה דם נדה כיון שלא הי' בהרגשת דם אלא דם חתיכה כיון שהרגשה היתה מחמתה ות"ק דהוא ר"א ס"ל דהרגשה היא נגיעת דם בביהר"ח ושפיר טמאה בפלוא פלויי, ולפ"ז ממילא נצמח מזה דלר"א בשפופרת טהורה ולת"ק טמאה כנ"ל ומיושב קושי' תוס' ד"ה הא דכיון דמטהרי חכמים בפלוא פלויי ע"כ מטמאי בשפופרת דהא הרגשה אינה בביהר"ח אלא הזדעזע גופה או פתיחת פה"מ, אבל למאי דאמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה א"כ גם חכמים ס"ל דהרגשה היא זיבת דבר לח ונגיעה בביהר"ח כמ"ש נוב"י וא"כ תקשי אמאי מטהרי בפלוא פלויי וצריך לחדש דה"ט דמטהרי משום דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואינו דם נדות כלל רק דם חתיכה והיינו דחדית לן אביי ושפיר צריך לארוכי ומיושב קושי' רשב"א ויש לכוון כל לשונות של רש"י לזה וא"ש:

ובתוס' ד"ה כי פליגי הקשו על פירש"י דא"כ השתא דאין דרך לראות דם בחתיכה פי' שאינו דם לא הוי כהאי דאין דרכה לראות בשפופרת דהתם הוי דם נדות מן המקור אלא שאין דרכה לראות באותו ענין [ונראה שהיו גורסין בשפופרת כ"ע לא פליגי דאין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת וכן הגי' ברא"ש והוא כגי' רש"י שלפנינו דאין דרך דרואה בכך ודלא כמהרש"ל שמחק גי' זו וגורס דדייקי' לישנא דקרא ולדברי מהרש"ל צ"ל דתוס' קאי אהא דמשני לעיל הכא אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת ותירץ דפליגי בחתיכה העשוי' כמין שפפופרת והוי חציצה בין דם לבשר דת"ק מטמאה דדרכה לצאת בענין זה ורבנן סברי אע"ג דדם נדות הוא אין דרכה לראות בענין זה ואין זה דם נדות דקאמרי ה"פ אין זה דם נדות שטימא הכתוב אבל בפלוא פלויי גם רבנן מטמאין כיון דדם נדות הוא ונוגע בבשרה, ונראה בכוונתם דלת"ק דוקא בחתיכה הסגורה מכל הצדדים והדם סוגר בתוכה בפנים טהורה דאף דהוא דם נדה הבא מעורקין בתוך המקור מ"מ קודם שנפרש ויצא מן המקור כבר אינו נוגע בבשרה דהיינו במקור רק סגור בתוך החתיכה ובשעת יציאתו כבר הדם סגור ומוסגר בתוך החתיכה ואינו נוגע בשום מקום בבשרה לא במקור ולא בפרוזדור אז טהורה מקרא דבבשרה אבל ברואה בחתיכה העשוי' כמין שפופרת דהיינו שפתוח למעלה לצד המקור ולמטה לצד חוץ טמאה דדרכה לצאת

בענין זה והרי נוגע הדם בבשרה במקור ואף שאינו נוגע בפרוזדור בצואר הרחם בבשרה קרינן בי' כיון שנוגע במקצת בשרה אף שאינו נוגע בכולו ובכ"מ בבשרה וחכמים מטהרין דאין דרכה לראות בענין זה ולא קרינן בי' בבשרה כיון דבפרוזדור אינו נוגע בבשרה ובעי' בבשרה בכל בשרה אבל בפלי פלויי נוגע בכ"מ בבשרה טמאה ובשפופרת שהכניסה טהורה דאין דרך רואה בכך וטהורה כיון שאינו נוגע בכל בשרה גם בפרוזדור ממעטי' לי' מבשרה:

ובזה מיושב קושי' הרא"ש איך קאמר רבא דכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה והכא באשה טהורה וכו' הא קי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ולהנ"ל ניחא כיון דהחתיכה פתוחה למעלה ולמטה נהי שיצא דם בפתיחת הקבר מ"מ אפשר שנכנס בחתיכה זו ולא נגע בבשר הפרוזדור ולכן טהורה ול"ש א"א לפתיחת הקבר רק בחתיכה מסוגרת:

אמנם הב"י בסי' פק"ח תי' דמיירי בחתיכה קטנה דשם שפיר אפשר בלי פתוה"ק אלא דלפ"ז ק"ל מנלי' למקשן דפליגי בשפופרת דילמא לא פליגי אלא בפלוא פלויי ואי כתי' תוס' דא"כ לא הוי פליגי רבנן אמאי דקאמר ר"א בהדי' דלמא ה"פ אם יש עמה דם דהיינו שהיא חתיכה גדולה שא"א שלא יהי' עמה דם דא"א לפה"ק בלא דם ואם לאו שהוא חתיכה קטנה שאפשר שאין עמה דם טהורה וע"ז פליגי חכמים ואמרי דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה דאפשר לפה"ק בלא דם אפי' בחתיכה גדולה ושפיר פליגי אמאי דאמר ר"א בהדי', וצ"ל דלא ניחא לי' למקשן לומר דחכמים ס"ל אפשר לפתיחת הקבר בלא דם כיון דקי"ל אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם או דס"ל דהכל מיירי בחתיכה גדולה כמו שכתב הב"ח בסימן פק"ח, ולפי זה יש לתרץ קושי' מהרש"א בתוס' ד"ה כי פליגי דלפירושם כיון דלא פליגי חכמים אמאי דקאמר ר"א בהדי' אמאי לא נשאר בסברת המקשן דפליגי בפלוא פלויי, ולפי האמור י"ל דעיין רמב"ן בחומש פ' בא בפסוק על מצות ומרורים יאכלהו שכתב ולא אמר עם ללמוד שאינו חובה שיהא כורכן בב"א ואוכלן וכו' מבואר דעם פירושו שהוא כרוך בתוכו ומעתה ה"פ אם יש עמה דם דהיינו כרוך בתוך החתיכה שהיא כמין שפופרת טמאה משום דא"א לפה"ק בלי דם ואי משום דאפשר שהוא בשפופרת מ"מ הכא טמא כיון שנוגע במקור אף שאינו נוגע בפרוזדור וחכ"א אף דא"א לפה"ק בלי דם מ"מ אין זה דם נדה אלא דם חתיכה דדם שיצא הוא בכמין שפופרת וטהורה משום שאינו נוגע בכותלי ביהר"ח ושפיר פליגי אמאי דקאמר ר"א בהדי' וא"ש:

או בפשיטות טפי דלר"א אם יש עמה דם שהוא חתיכה גדולה טמאה כי קושיין משום דא"א לפה"ק בלא דם ואי דאפשר שהוא בכמין שפופרת הלא גם זה טמאה לריא וא"ל שהוא חתיכה קטנה טהורה וחכ"א אין זה דם נדה וכו' ואי דא"א לפה"ק וכו' מ"מ כאן אפשר שהוא בשפופרת ולחכמים טהורה בכה"ג משום חציצה ונכון:

ועוד נ"ל בכוונת תוס' דבחי' הרמב"ן הק' אפירש"י דל"ד האי דרכה של אשה וכו' לאותו שאמרו למעלה בדר"י דהתם קאמרי' דכיון דדרבה אע"ג דלא איפלאי אי נמי לא חיצה וכו' לכן פי' מ"ס דהיינו חכמים דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ולא טהרו כאן אלא משום שאין זה דם נדה אלא דם חתיכה והיכא דהוי ודאי דם נדה כגון מצא בה דם אגור טמאה והיינו כר"י ומ"ס דהוא ר"א אין דרכה וכו' הלכך הו"ל כשפופרת ורחמנא אמר בבשרה וכו' ועיין בחי' רשב"א מה שהק' עליו וביאר דבריו דדם הנבלע בחתיכה דהיינו בבשר של חתיכה אינו דם נדות אלא דם חתיכה אבל אם יש חלל בחתיכה ושם דם אגור בזה חכמים מטמאין דבבשרה קרי' בי' כיון דדרכה של אשה והוא מב"מ ואינו חוצץ ור"א ס"ל דאין דרכה וחוצץ ולא קרינן בי' בבשרה וטהורה ורשב"א הק' הא מלאה דם אגור משמע דאי מלאה לאו אגור משמע הו"ל למיתני ואעפ"י שיש בתוכה דם כלישנא דברייתא דסומכוס ואי חדית לן אביי דמלאה לאו אגור קאמר הו"ל למימר בשפופרת כ"ע לא פליגי כי פליגי בדליכא דם אגור מ"ס דרכה של אשה וכו' ולא טהרו כאן אלא משום שאינו דם נדה כיון שנבלע בחתיכה ובדם אגור טמאה ור"א ס"ל אין דרכה ואפי' בדם אגור טהורה ע"ש ולכן פירשו תוס' להיפוך דמעיקרא הוי ס"ל דפליגי בחתיכה שהדם מובלע בבשרה וחכמים מטהרין שאין זה דם נדה אבל בשפופרת טמאה ואמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה כי פליגי בחתיכה העשויי כמין שפופרת שהיא חלולה ודם אגור בתוכה דמלאה או אגור משמע מ"ס דהיינו ת"ק דרכה של אשה וכו' וליכא חציצה וטמאה ומ"ס דהיינו חכמים אין דרכה וכו' וטהורה ואין זה דם נדות ה"פ אין זה דם נדות שטימא הכתוב אבל בפלי פלויי גם רבנן מטמאין כיון דדם נדות הוא שאינו מובלע בבשר החתיכה ונוגע בבשרה, ולפ"ז שפיר פליגי חכמים אמאי דאר"א בהדי' אם יש עמה דם טמאה דהיינו שהדם כרוך בתוכו כמש"ל ומיושב קושי' מהרש"א:

אמנם דעת הרמב"ם פ"ה מאי' ביאה נראה שפי' כדברי הרמב"ן ולכן כתב בהי"ג המפלת חתיכה אעפ"י שהיא אדום אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה ואפי' נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם הרי זו טהורה שאין זה דם נדה אלא דם חתיכה והיינו במלאה דם מובלע בבשר החתיכה ובהי"ד הפילה חתיכה קרעה ודם אגור בתוכה טמאה והיינו

שהוא קרועה ויש לה חלל שהדם אגור בתוכה טמאה ופסק לגמרי כחכמים לדעת רמב"ן ועיין במ"מ שם:

ובאשר"י הק' לפירש"י דהשתא לא הוי הך דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה כמו אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת דהאי הוי טעמא משום הפסקה והכא משום דאין זה דם נדות והוא קושי' תוס' ועוד דהו"ל למימר אין זה דם נדה כדקאמר מעיקרא ועוד כיון דאביי לא יבא לחדש בדבריו אלא לחלוק בין שפופרת לחתיכה ופליגי. בחתיכה כדפליג מעיקרא א"כ לא הוי צ"ל אלא בשפופרת כ"ע לא פליגי כי פליגי בחתיכה ונ"ל ליישב דהא רש"י כתב ורבנן בתראי סברי אפי' פלוא פלויי טהורה דאין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ולא כתב דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה מזה מבואר דס"ל לרש"י דמעיקרא הוי ס"ל דאין זה דם נדה פירושו שאין דם נדה הבא מן המקור ועורקין שבה דם נדה אלא הוא דם חתיכה שנברא בתוך החתיכה אבל לאביי ס"ל דמשו"ה אינו דם נדה אלא דם חתיכה משום דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה:

לכן נ"ל דכך הוא הוצעת השמורה דמעיקרא הוי קשי' לי מה קאמר הא דם נדה ודאי טמא ואפי' בשפופרת דלמא בשפופרת מודה דטהור רק הא דם נדה ודאי טמא בחתיכה ומשום דמב"מ אינו חוצץ וכדמשני לעיל לר"י משום רשב"י, ומצאתי בחי' רשב"א שפי' בהא דאביי בשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה כי פליגי בחתיכה מ"ס דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וא"כ הוא דם נדות וצריך לטהורי מבשרה ולא בחתיכה ומ"ס אין דרכה וכו' ורואה דם בחתיכה לא מיעטה רחמנא מבשרה וכו' דמב"מ אינו חוצץ אלא ה"ט דטהורה משום דאין זה דם נדה והק' ע"ז דא"כ לא הו"ל לאביי למימר אלא לא תימא הא דם נדה ודאי טהור אפי' בשפופרת אלא אימא הא דם נדה ודאי טמאה ודוקא בחתיכה דליכא חציצה ע"ש והיינו כי קושיין, לכן נלפענ"ד לפמ"ש תוס' סוכה ל"ז ד"ה כי היכא דרבה ס"ל מב"מ חוצץ והקשו מבכורות דף ט' גבי חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים ורבנן לימא קסברי מקצת רחם מקדש דאי כולה רחם מקדש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא אר"א מב"מ אינו חוצץ ותי' התם הוא דפשיטא לן משום דאיכא מקצת רחם בלא חציצה והקשו ע"ז ואע"ג דהכא נמי הוי חוצץ לאגד ומקצתה בלא חציצה והא קפיד רבה ותי' דלמא לידה שאני דאורחייהו של תאומים בהכי ע"ש ומבואר שם מדברי תוס' דהיכא דאיכא מקצת בלא חציצה ודרכו בכך לכ"ע מב"מ אינו חוצץ ולפ"ז א"ש דבאמת היינו דקמשני אביי כי קושי' דבשפופרת כ"ע לא פליגי דטהורה משום חציצה דהא הוי מבשא"מ וחציצה בכולי' ואין דרכה בכך כי פליגי בחתיכה דהוי מב"מ

ואינו חוצץ אלא דהיכא דהוי חציצה בכולי' אפשר דגם מב"מ חוצץ לכן פירש"י ודפלי פלויי וא"כ נהי דלצד החתיכה הוי חציצה מ"מ לצד הרחם ליכא חציצה והוי מקצת בלא חציצה ולכן טמאה אך מ"מ אם אין דרכה בכך הוי חציצה ולכן קאמר מ"ס דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ושפיר לא הוי חציצה וקרי' בי' בבשרה ומ"ס אין דרכה של אשה לראות בחתיכה וא"כ אפי' בפלוא פלויי טהורה אף דהוי מב"מ ומקצת בלא חציצה מ"מ חוצץ כיון דאין דרכה בכך הוי חציצה ולא קרינן בי' בבשרה ומשו"ה טהורה דאין זה דם נדה אף שבמקצת אינו חוצץ אלא דם חתיכה כיון שחוצץ במקצת ושפיר הוי אין דרכה וכו' בחתיכה כמו אין דרכה בשפופרת וגם לא סגי לומר אין זה דם נדה כדאמר מעיקרא דאפי' הוי דם נדה טהורה משום חציצה ושפיר לא פליגי כדמעיקרא ושפיר חייש אביי והוצרך להאריך וא"ש:

ובהכי מיושב מה שהק' בסד"ט סי' פק"ח בתשו' א' דאמאי תלה הר"ש דינו בנעקר המקור בפירושו הא גם לפירש"י בדברי אביי מ"מ בדברי רבא א"א לפרש כן דאינו דם נדה אלא דם חתיכה דא"כ קרא דבבשרה ל"ל ואי דדריש טעמא דקרא משום שאינו דם נדה אלא דם חתיכה דא"כ בשפופרת דודאי הוא דם נדה לכ"ע טמאה וזה א"א דהא רבא בעי לאוקמא דשפופרת לאו תנאי אלא טהור לכ"ע ולא דלאו תנאי הוא אלא דלא כמאן אע"כ דבדברי רבא הפי' דטהורה דדרשי' מבשרה דבעי' דרכה לראות כך וכמ"ש הר"ש בדברי אביי וכיון דקי"ל כרבא לגבי אביי א"כ לדינא במעשה דר"ש גם לרש"י טהורה ואיך תלה דין זה בפירושו ע"ש באריכות ולפמ"ש א"ש דגם לרבא אין אנו צריכין לדברי הר"ש רק כיון דר"ע ס"ל אין דרכה של אשה וכו' שפיר טהורה אפי' בפלי פלויי אפי' הוי דם נדה ודאי אף דהוי מב"מ ומקצת בלא חציצה כיון דאין דרכה בכך הוי חציצה וטהורה מקרא דבבשרה שלא יהי' חציצה וא"כ שפיר תלי' זה מפי' הר"ש דוקא דילפי' מבבשרה דאין דרכה לראות כך טהורה ולא משום חציצה וא"ש:

ועוד נ"ל ביישוב קושי' סד"ט לפמ"ש חי' רמב"ן נדה מ"א ע"ב הא דאמרי' מקור מקומו טמא לא דמקור בנגיעה דידי' מטמא דם דהא בית הסתרים הוא ודם גופי' אינו לא אוכל ולא משקה אלא גזיה"כ שטומאה נבראת שם מתחלה וכל שנברא בו טמא הוא ומטמא ביציאותיו טומאת ערב במשהו כדם הנדה דבמקומו הוא נעשה דם הנדה וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל דגם לרבא הפי' דכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה שאינו דם נדות אלא דם חתיכה אלא כיון דס"ל לר"א דמקור מקומו טמא וכל שנברא בתוכו טמא סד"א נהי שאם נברא בתוכה חתיכה בלא דם האשה טהורה היינו משום דם אמר רחמנא ולא חתיכה כדאמרי' בנדה מ"א אבל אם יש בתוכה דם שנברא ג"כ במקור הו"א שתהי'

טמאה נדה אף שאינה בא לשם מעורקי ומקורי גופה כיון שנברא במקור שמקורו טמא להכי אצטריך קרא בבשרה ולא בחתיכה וא"כ גם בדרבא א"צ לפרש כפי' ר"ש דטהורה לפירושו דפי' בבשרה לאפוקי אם אין דרכה לראות כך ולק"מ, והיינו דפי' רש"י אשה טהורה דלאו ראיי' הוא ומיהו טפת דם מטמאה טהרות אם נגעה בהם וכו' דקרא מתורת ראיי' מיעטי' ולאו מטומאה ועיין בסד"ט שם מה שעמד על דברי רש"י אלו, ולפמ"ש ניחא דכבר כתבו תוס' נדה ט"ז דהא דמקור מקומו טמא הוא הלל"מ ולא אתי הלל"מ ומפקי' לקרא מפשטי' לגמרי ועיין מל"מ פ"א מחמץ ודוקא לענין טומאה אפקי' אבל לא לענין ראי' דראיי' לא הוי והאשה טהורה מנדה ויש לעיין בזה אי קאי קרא אהלכתא וצ"ע ועיין תוס' שבועות י"ב סד"ה אשם:

והאשר"י בשם הר"ש מקוצי פי' דבהא פליגי דר"א סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכיון שראתה כדרך שנשים רגילות לראות טמאה ורבנן סברי אין דרכה וכו' ואע"ג דפלי פלויי וכיון שלא ראתה כדרך שהנשים רגילות לראות טהורה אע"ג דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה ופליגי רבנן ור"א בטעמא דקרא דדרשי' בבשרה ולא בשפופרת ר"א ס"ל דממעטי' שפופרת מטעם הפסקה וכן חתיכה היכא דאין הדם נוגע בבשרה אבל אי פלי פלויי קרי' שפיר בבשרה ורבנן סברי טעמא דממעטי' בשפופרת משום דאין דרכה של אשה לראות דם כך וכן חתיכה נמי אפי' פלוא פלויי לפי שאין דרך הנשים לראות כך והא דקאמר רבנן אין זה דם נדה ה"פ אין דרך דם נדה רגיל לבוא בזה הענין וכן עשה מעשה ר"ש באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר הי' נופל לה בביהר"ח וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך נשים לראות כך, ובסד"ט בחידוד הלכה נדה כ"א הק' מהא דאמרי' דף מ"א מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנ' ואיש וכו' וגילה את ערותה וכו' מלמד וכו' ל"ל האי קרא ת"ל דאין דרכה של אשה לראות דם דרך דופן וכן הק' בחת"ס יו"ד סי' קע"א עוד הק' חת"ס אהא דאמרי' התם במקור שנעקר ונפל לארץ וכו' אי לימא לטומאת שבעה דם אמר רחמנא ולא חתיכה ת"ל דאין דרך אשה לראות כך ע"ש:

ולפענ"ד נראה דיש להבין בפי' הר"ש איך נזכר בדברי ר"א דאמר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה דס"ל הטעם משום הפסקה ודלמא איהו נמי ס"ל דטעמי' בבשרה ולא בחתיכה הוא משום דאין דרך ראיי' בכך, ועוד מנ"ל דס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה דלמא ס"ל אין דרכה וכו' והא דמטמא בפלי פלויי היינו משום דס"ל דאין טעמא דקרא משום דאין ראי' בכך רק משום הפסקה, לכן נ"ל דבאמת צריך פירוש איך משמע מבבשרה דבאין דרכה לראות כך טהורה ונראה משום דבבשרה משמע ולא בדבר

שאינו בשרה וגופה רק דבר נפרד שאינו מגופה אף שהוא בגופה כגון בחתיכה ולפ"ז אם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה הרי ראי' זו הוא מגופה אלא שיש הפסקה וחציצה אבל אם אין דרכה א"כ אין ראי' זו מגופה רק מדבר נפרד מגופה וטהורה ועיין תוס' ב"ק דף מ"ז וחולין דף נ"ח דאף דלענין טרפות עובר לאו ירך אמו משום דיש לו חיות בפ"ע אבל לענין שאר דברים עובר ירך אמו והוי כגופה ומכ"ש לר"א דס"ל אפי' לענין טרפה נמי עובר ירך אמו ע"ש בתוס' ד"ה והלכתא וא"כ שפיר שהוא עור הולד קודם שנבראו בתוכו גידין ועצמות ובשר כדפירש"י הוי כגופה לר"א:

ולפ"ז א"ש דכיון שר"א אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה אף דשפיר הוי כגופה ע"כ ס"ל דאין הטעם משום שאין דרך ראי' בדבר נפרד מגופה וע"כ הטעם משום הפסקה שאינו נוגע בכותלי הרחם ומנלי' הא אע"כ דס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וא"כ אין לומר שהטעם משום שאין דרך ראי' בדבר נפרד מגופה שהרי דרך לראות וע"כ הטעם משום הפסקה בין הדם ובין כותלי הרחם ושפיר נזכר בדברי ר"א שהטעם משום הפסקה מדקממעט שפיר ושפיר צ"ל דס"ל דרכה של אשה דאל"כ מנלי' הטעם משום הפסקה ולא משום שאין דרכה לראות בדבר שאינו גופה ולפ"ז שפיר צריך קרא בדם היוצא דרך דופן דטהור משום דבעי' שיצא מדוה דרך ערותה דאין לטהר משום דאין דרכה לראות דהאי לא מהני אלא ברואה בדבר נפרד מגופה אבל דרך דופן דמגופה קחזינן שפיר טמאה אף שאין דרך לראות כך ושפיר צריך קרא דטהורה, ובזה מיושב גם קושי' שני' דצריך קרא דם ולא חתיכה דאל"כ שפיר טמאה אף דאין דרך ראי' בכך כיון דמגופה קחזי' וא"ש:

ובהכי מתישבת גם קושי' הב"ח בסי' פק"ח על הר"ש מדפריך דם אמר רחמנא ולא חתיכה משמע דאינה טהורה אלא משום דהי' חתיכת בשר בלא דם אבל אם הי' דם בחתיכה זו היא טמאה נדה משום דהדם הוא מן המקור אע"ג דאין דרכה לראות כך ע"ש ולפמ"ש לק"מ דהך טעמא דאין דרכה לא מהני אלא אם רואה בדבר נפרד מגופה קודם ראי' אבל כאן שנעקר חתיכה ודם בתוכה מן המקור הרי בשעת ראי' נפרד מגופה שפיר טמאה גם לר"ש אף שאין דרך ראי' בכך:

ועוד יש לחלק דהר"ש לא מטהר רק שנעקר כל המקור והוא דבר נפרד מגופה אבל כאן שנשאר המקור במקומו רק שנעקר חתיכת בשר וכמו שפירש"י שם וא"כ שפיר נעקר דם בחתיכה מן המקור שנשאר במקומו שפיר טמאה אפי' את"ל דבנעקר כל המקור עם דם נדה שבתוכה טהורה משום דראיי' ועקירה באים כאחד אבל כאן שרק חתיכה נעקרה ומקור נשאר במקומו שפיר ראתה מן המחובר וגופה נטמאה וא"ש:

ובזה ניחא נמי מה שתמה חת"ס סי' קע"א נהי דמוכח בש"ס לפי פי' ר"ש דכל שאין דרך ראי' בכך טהורה מ"מ מנ"ל דעיקרת מקור הוי אין דרך ראי' בכך ולפי האמור א"ש דמוכח בש"ס דאין דרך ראי' בדבר הנפרד מגופה וטהורה וה"נ בעקירת מקור הוי דבר הנפרד מגופה ואין דרכה לראות בדבר הנפרד מגופה וטהורה:

ובחת"ס סי' קמ"ה תמה על קושי' הב"ח הא הב"ח הוא מהפוסקים שהבינו מעשה דר"ש שנפלו חתיכת בשר ממש בביהר"ח ואותו טיהר הר"ש ולא הוזכר שם מעיקרת מקור כלל א"כ י"ל אם נעקר המקור ומוציא דם טמא דמ"ל במקומו או שלא במקומו ולפמ"ש אין זה מעלה ארוכה דכמו שהחתיכה טהורה לפי שאינו גופה ה"נ בנעקר המקור אלא כמ"ש:

ובחת"ס סי' קע"א הק' עוד למ"ש גדולי אחרונים ממעיל צדקה ואילך שמפרשי' כוונת הר"ש הוא על חולי פארפאלל וכו' וטיהרה הר"ש משום דאין דרך לראות כך א"כ נימא דבהא פליגי תנאי דרשב"י מטמא כל חתיכה משום דמב"מ אינו חוצץ ור"א ס"ל לא בשפיר ולא בחתיכה מקרא דבבשרה לפי שאין דרכה לראות כך ורבנן ס"ל דחתיכה טהורה משום שאינו דם נדה ועקירת מקור טמאה דלא ס"ל דרשא דבבשרה דבעי' דרכה לראות כך וא"כ פליגי רבנן אמאי דאמר ר"א בהדי' ולא בחתיכה סתם אפי' עקירת מקור ע"ש, ולפמש"ל א"א דר"א ס"ל מקרא דבבשרה דבעי' דרכה לראות כך א"כ לק"מ אך ז"א דמ"ש הוא רק לפי פירושו דאין דרכה הוא רק בחזי' בדבר נפרד מגופה ועקירת המקור אבל לפי פירושם דגם בשרבוב המקור שייך אין דרך ראיי'. בכך א"כ עדיין המקור גופה הוא ל"ש מ"ש כמובן:

אבל בלאה"נ לק"מ דהא המפלת חתיכה קתני דפירושו שנפרד כולה מגופה ולא שרבוב המקור ועוד דקתני אם יש עמה דם טמאה ובשרבוב המקור אפי' יש עמה דם ורואה להדי' נמי טהורה משום דאין דרכה לראות כך ולא מיבעי' לדעת רמ"א סי' פק"ח כפי מה שהבין ממנו הב"ח וכן הוא דעת הטו"ז סק"ה ודאי טהורה אפי' יש עמה דם אלא אפי' לדעת הב"ח דבעי' שבשעת נפילה ודאי לא הי' דם מ"מ היינו לפי פירושו שלא הי' שרבוב המקור אבל לפי פירושם דגם שרבוב המקור מקרי אין דרך ראי' בכך ודאי אפי' הי' עמה דם טהורה ולק"מ ותימא על חת"ס שלא נחית לזה:

ובטור סי' פק"ח וכן אם ראתה דם בחתיכה אפי' הוא מבוקעת והדם בבקעים בענין שנוגע בבשרה טהורה כיון שאין דרך לראות כך וכן עשה ר"ש מעשה באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר הי' נופל לה בביהר"ח ולא היתה פוסקת מלראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך אשה להיות רואה כך וכתב ב"י נראה שהי' רואה דם ממש ואפ"ה הי' מטהר אותה מפני שהיא תולה

שמהחתיכות שבבית החיצון נמשך הדם וכיון שבשעה שנעקר לא הי' דם אלא בחתיכות טהור ובתשו' פנ"י יו"ד ח"א סי' וי"ו הקשה אמאי תלה זה בפי' הר"ש הלא גם לפירש"י טהור כיון דתלינן שהדם בא מחתיכות וכיון שבשעה שנעקר לא הי' דם אלא בחתיכה ודם החתיכה טהור אפי' לרש"י ואפי' מלאה דם והדם בבקעים ע"ש וכן הק' בתשו' מעיל צדקה סוס"י ל"ד, ולא ידענא מאי קושי' דלרש"י דם חתיכה אינו טהור אלא משום דאמרי' דאינו דם נדה כלל אלא דם שנברא ונולד בחתיכה אבל כאן שהוא חתיכה מן המקור עצמו והוא מלא דם נדות דהא מן העורקין והמקורות ודאי טמאה לרש"י גם דם החתיכה וא"כ מה בכך שתולין שהדם בא מהחתיכה הלא אפי' בא מהחתיכה נמי טמאה משא"כ לר"ש אם בא מהחתיכה טהורה לפי שאין דרכה לראות כך ושפיר תלינן בה:

ובתשו' מעיל צדקה שם הק' עוד עמ"ש שנעקר מקור שלה וכמין חתיכת בשר הי' נופל לה בביהר"ח דהאי וכמין חתיכת בשר היינו רישא שנעקר מקור שלה, ולפענ"ד דנעקר מקור שלה הי' מפרש דנעקר המקור כולו ואז ודאי טהורה דכל הדמים הבאים מן המקור טהורים הם לפי שאין דרכה לראות כך ולכן הוסיף רבותא דאפי' רוב המקור נשאר במקומו רק חתיכה נעקרה ממנה וכמין חתיכה נופל לה בביהר"ח נמי טהורה דתלינן שהדם אינו בא מן המקור שנשאר במקומו שהוא טמא דדרכה לראות כך שהוא גופה אלא מן החתיכות שהוא טהור לפי שאינה מגופה וכמש"ל:

ובהכי ניחא מה שעמד שם למה הוסיפו הטור ורי"ו הנך תיבות ולא היתה פוסקת מלראות כ"ז שהי' החתיכה בביהר"ח ואקדים דהב"ח סי' פק"ח הק' אם לא בדקה עצמה בשעת נפילת החתיכה שלא הי' דם ניחוש שמא ראתה אז גם דם נדות בלי חתיכה רק דם להדי' מן המקור ע"ש ולק"מ דהרי במעיל צדקה שם הק' אמאי לא נתלה במכה רבה כזאת שיצא דם הרבה מקרעיו וא"כ י"ל דודאי בשעת קריעה ונפילה אפי' איכא דם להדי' תלינן במכה גדולה כזו וטהורה דהוי כיודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ועיין סי' קפ"ז אבל מה שרואה אח"כ הוי כאינה יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ואפשר כיון דלא שליט בי' אוירא הדרא בריא מקום הקריעה ואינו מוציא דם ולכן הוסיפו הטור ורי"ו ולא היתה פוסקת מלראות וכו' והוי כיודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ושפיר תלינן שהדם נמשך מהחתיכות ועיין חת"ס סי' קמ"ה ולפ"ז אפשר דהר"ש ס"ל דלא בעי' שיודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ולכן לא כתב הנך תיבות ולא היתה פוסקת מלראות וכו' וא"ש:

ולפי מ"ש לעיל דהרגשה של הזדעזעות גופה או פתיחת פהמ"ק ל"ש אלא בתחילת ראי' י"ל דלהכי הוסיפו הנך תיבות ולא היתה פוסקת וכו' דכבר תמה הב"ח אמאי פסקו

הטוש"ע כר"ש הרי קושי' האשר"י לרש"י מיושבים גם לפי' תוס' ע"ש ולהכי כתבו ולא היתה פוסקת מלראות וכיון שהי' באמצע הווסת אין כאן הרגשה וטהורה מה"ת רק מדרבנן טמאה לכן פסקי' לקולא כר"ש ואפי' אם הרגשה הוא זיבת דבר לח אפשר דל"ש כאן כלל דעיין חוו"ד רס"י ק"ץ ואמרי אש יו"ד סי' ס"ב דאם לא הרגישה זיבת דבר לח בשעה שיצא ממקור לפרוזדור רק אח"כ לא מקרי הרגשה ועיין חת"ס סי' קמ"ה וקע"א בהשיגו על נוב"י ומ"ש לעיל בזה וא"כ י"ל דגזה"כ הוא דבעי' שתרגיש זיבת דבר לח בתחילת צואר הרחם שהוא ראשית הפרוזדור וכיון שכאן החתיכה בביהר"ח א"כ כשיוצא הדם מהחתיכה לפרוזדור אינו פוגע בתחלת הפרוזדור רק באמצע ושם מרגשת זיבת דבר לח וזה לא מקרי הרגשה וטהורה מה"ת רק משום דיש הרגשה בפתיחת פהמ"ק או הזדעזעות גופה לכן בעי' ולא היתה פוסקת וכו' וכמ"ש:

ושוב כתב ב"י אבל מלשון הרא"ש שכתבתי לא משמע הכי אלא כמין חתיכות בשר היו יוצאות בעצמן ואעפ"י שהי' דם בתוך החתיכות ופלי פלויי הי' מטהר משום דאין דרך אשה להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם להדי' בלא חתיכה בהא לא איירי ואפשר דכל כהאי גוונא טמויי נמי מטמא לה דאע"ג דתלינן במכה וכו' הנ"מ במכה שבצדדין אבל הכא שהמכה הי' במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה ולפ"ז זה לשון דלא היתה פוסקת מלראות שכתבו רבינו וריי"ו וכו' כלומר לא היתה פוסקת מלראות חתיכות בשר וכו' ובהגהות מהרל"ח בשם מעיו"ט הק' דא"כ גם לפירש"י טהורה ולא הי' צריך הר"ש לתלות בפירושו וגם על הטור קשה למה הביא דברי ר"ש כיון שאין נפ"מ לדינא ועוד דהיינו דין הש"ס גופא ולא מעשה חדש כלל וכבר עמדו בזה אחרונים ועיין סד"ט סי' פק"ח בתשובה שני' ד"ה והנני, וזה כבר נתישב במש"ל דדוקא בחתיכת בשר שאינה מגוף המקור טהורה לרש"י לפי שאינו דם נדות אבל כאן שהחתיכה הוא חלק מן המקור ועורקין מלאים דם נדה שפיר טמאה לרש"י רק לר"ש טהור משום שאין דרכה לראות כך:

ובד"מ הק' עמ"ש הב"י דאם המכה במקור עצמו איכא למימר דמטמאה לה הא מבואר סי' קפ"ז דאף אם המכה במקור תלי' בה כשידוע שהמכה מוציאה דם וא"כ גם כאן למה לא נתלה הדם בחתיכות וכו' ולפענ"ד נראה דסברת הב"י הוא כך דודאי אם יש מכה בצדדי המקור וידעי' שהמכה מוציאה דם ודאי תלינן שהדם בא מן המכה ולא דם מקור שהוא דם נדות כלל ולא מיבעי' שלא בשעת ווסתה ודאי מוקמינן אחזקתה שאין כאן דם נדות במקור כלל אלא אפי' בשעת ווסתה יש לדון כיון דווסתות דרבנן ומכה ודאי מוציאה דם מוקמינן אחזקה שאין כאן דם נדות וכן באשה שאין לה וסת ועיין בש"ך

סי' קפ"ז סק"כ כ"א כ"ב אבל שהחתיכות ג"כ הוא חתיכות מקור ודם נדה הוא והתורה טהרתו לפי שאין דרכה של אשה מה לי אם נאמר שהוא מחתיכות מקור זה שהוא בביהר"ח או שהוא מחתיכת מקור שנשאר במקומו ולכן לא תלי' שהוא מהחתיכות ועיין תוס' קידושין ע"ט ד"ה קידשה והיינו שכתב הב"י הנ"מ במכה שבצדדין פי' בצדדי המקור אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמו פי' שחתיכות מקור הוא המכה איכ"ל דמטמא לה וכסברא הנ"ל ועיין כעין פי' זה בתשו' מהר"מ לובלין סימן קי"א:

אבל ד"מ ל"ל סברא זו ולכן מטהר אפי' רואה דם ממש דתלינן בהני חתיכות שבביהר"ח דהוי כמו מכה שידוע שמוציאה דם וכן הוקבע בשו"ע שכתב המחבר סעי' ג' וכן אשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר נופלין בביהר"ח טהורה והיינו כפי' השני שבב"י ובהג"ה אפי' ראתה דם כל זמן שהחתיכות בביהר"ח שלה טהורה דתלינן הדם בחתיכה זו הואיל וידעינן בוודאי שנעקר מקורה ומחמת מכה הוא, והטו"ז סק"ה הבין דכוונת רמ"א דתלינן במכה ולכן הק' עליו דא"כ למה אמרו בגמ' ובפוסקים הטעם לפי שאין דרכה לראות בכך מ"ש מהאי דסי' קפ"ז ס"ה דהקילו במכה בלאו ה"ט ע"ש:

אבל באמת אין זה במשמעות לשון רמ"א רק דתלינן בחתיכות שבביהר"ח ואף שהחתיכה הוליכה עמה דם נדות טהור דלא אסרה תורה אלא כשהמקור נשאר במקומו ודם יוצא ממנו משא"כ כאן שהמקור עצמה מוליך הדם עמו דאין זה דרך ראי' שאסרה תורה וכמ"ש הטו"ז אח"כ אלא דכאן כיון שהמקור נשאר במקומו רק שחתיכה מן המקור יוצא לביהר"ח שפיר יש לחוש שמא בא הדם מן המקור שנשאר במקומו דהוי דרך ראיי' וטמאה לכן ז"ל דתלינן שהוא מן החתיכות שבביהר"ח כמו דתלינן במכה ולק"מ:

ואפשר דמה שהוסיף רמ"א לשון ומחמת מכה הוא כדי ליישב קושי' הב"ח שאם לא בדקה בשעת נפילה שמא אז ראתה דם מן המקור וע"ז תי' ומחמת מכה הוא וכמש"ל דבשעת עקירה ונפילה ודאי איכא מכה שידוע שמוציא דם כקושי' מעיל צדקה וכמש"ל ליישב קושי' הב"ח וא"ש:

אבל מ"ש הטו"ז על קושי' הב"ח שאינו רואה שום חילוק בין שעת נפילה לאחר נפילה בזה נ"ל דיש חילוק דאם נעקר כל המקור הדין עם הטו"ז דאפי' ראתה דם בשעת. נפילה טהורה לפי שאין דרך ראיי' בכך אבל אם נעקר רק חתיכה, ושאר המקור נשאר במקומו הדין עם הב"ח דשמא ראתה אז מן המקור הנשאר במקומו כתי' שכתבתי:

וכן מ"ש הטו"ז דאפי' הוא בשעת ווסתה מותר זה הדין כיון שראייתה משונה וכו' ודלא כב"ח שכתב דדין זה אינו מותר אלא בין וסת לוסת נמי נראה דאם נעקר כל המקור מותר אפי' בשעת וסת דנהי דהוי דם נדה מ"מ אין דרך ראיי' בכך אבל בנעקר רק מקצת

מקור וחתיכה ושאר המקור נשאר במקומו נראה דהדין עם הב"ח דבשעת וסת ודאי טמאה דחזקה אורח בזמנו בא והדם מן המקור שנשאר במקומו דהוי דרך ראיי' ושפיר טמאה נדה:

ואמנם כל זה כשנעקר המקור או חתיכות מקור ונפרש מן הגוף שאינה שוב גופה ושפיר יש למעט מבשרה שאין דרכה לראות כך שלא מגופה וכמש"ל אבל בשנתרבב המקור ועדיין מחובר בגופה במקום חיבורו אין לנו ועיין שבות יעקב ח"ש סי' ע"ה בשם דבר שמואל ותשובת מעיל צדקה סי' ל"ד וסד"ט סי' פק"ח אבל נראה דגם בזה יש להתיר דכמו דדרשינן בבשרה שצריך שתראה בגופה ולא בדבר נפרד מגופה שאין דרך לראות כך כמו כן דרשינן בבשרה בגופה כמו שהוא בראייתה דהיינו שיצא הדם מפי המקור לתחלת צואר הרחם שהוא פרוזדור שכן הוא דרך ראיי' ולא שיצא מפי המקור באמצע צואר הרחם שאין דרך ראיי' בכך וטהורה, וגם בזה ניחא מה שהק' במ"צ סי' ל"ד עמ"ש וכמין חתיכות בשר נפלת לה בביהר"ח שאינו מובן דזה עצמה תחלת המעשה שנעקר מקור שלה ע"ש ולפי האמור א"ש דזה עיקר ההיתר לפי שפה המקור הוא באמצע צואר הרחם ואתי שפיר:

ואפשר לצדד דאפי' לדעת רש"י ותוס' ורמב"ן ורשב"א נמי טהורה עכ"פ מה"ת אם אינה מרגשת רק זיבת דבר לח אפי' לדעת נוב"י דזיבת דבר לח הוי הרגשה מ"מ צריכה שתרגיש שזב מפה המקור לתחלת צואר הרחם ולא באמצע וכמש"ל:

המורם מדברינו

א) דרואה דם בחתיכה והדם מובלע בבשר החתיכה לכ"ע טהורה אפילו לדעת הרמב"ם ותוס':

ב) בחתיכה ופלוא פלויי והדם בבקעים תלי' אי הרגשה היא פתיחת פהמ"ק או הזדעזע גופה טהור לכו"ע משום דאינו הרגשת דם רק הרגשת חתיכה וכתי' הר"ן אבל אם הרגשה הוא זיבת דבר לח לר"א טמאה ולחכמים טהורה לדעת רש"י משום שאינו דם נדות:

ג) בחתיכה העשוי' כמין שפופרת לדעת תוס' טהורה לחכמים ואפילו בחתיכה גדולה אף דא"א לפתיחת הקבר בלא דם:

ד) ובנפלה חתיכות מקור אל ביהר"ח אף דודאי יש בתוכה דם נדות טהורה לכ"ע לר"ש משום דאין דרכה לראות כך ולרש"י משום דכיון דאין דרכה מב"מ נמי חוצץ ועוד כיון דאיכא חציצה בכולי' ולחי' הר"ן משום דהוי הרגשת חתיכה ולא הרגשת דם ודם אמר רחמנא ולא חתיכה אמנם דוקא שלא בשעת ווסתה דתלי' בחתיכה אבל בשעת ווסתה

כיון שהמקור במקומו טמאה דאמרי' שהוא מן המקור כיון דאורח בזמנו בא ודוקא שבדקה בשעת נפילה ולא מצאה דם כדעת הב"ח:

ה) ולדעת ב"י דוקא ברואה חתיכות ולא דם להדי' ולרמ"א אפי' רואה דם להדי' ודוקא שלא פסקה מלראות כ"ז שהחתיכות בביהר"ח:

ו) בנעקר כל המקור ונפרש מגופה לר"ש טהורה אפי' הי' דם בשעת נפילה ואפי' בשעת וסתה לפי שאינו גופה ואין דרכה לראות כך ואפי' פסקה מלראות כיון שכל הראיות ודאי אינן כדרך ראיי' ולפמ"ש גם לרש"י טהורה כיון שאינו גופה ואין דרכה בכך וחציצה בכולא הוי חציצה:

ז) ובשרבוב המקור נמי טהורה לדעת הר"ש כיון שאין דרכה שיצא הדם מפי המקור באמצע צואר הרחם ודינה כמו באות ו' ולרש"י ודעמי' תלי' אם מרגשת פתיחת פי המקור או הזדעזע גופה טמאה אבל בהרגשת זיבת דבר לח טהורה:

ולכן בנדון דידן אם הוא רק שרבוב המקור דנעקר לגמרי לא שכיח כדמשמע מאחרונים קשה להתיר מדינא כיון שאינה רואה רק כ"ז שתרצה להחזיר החתיכה וא"כ פסקה מלראות ואפשר שדוחקת המקור למקומו ומשם יוצא הדם ולפמ"ש זה מקרי דרכה לראות כך כיון שהוא מגופה והדם פוגע כשיוצא מפי המקור בתחלת צואר הרחם וגם מרגשת זיבת דבר לח דהוי לנוב"י הרגשה דאו' ומדרבנן טמאה בלי הרגשה ומן השמים ירחמו:

ומעין פתיחה סמוך לחתימה נ"ל דגם הר"ש גופא לא התיר אלא במקום עיגון דיש לדקדק בלשון הפוסקים שכתבו וטיהר אותה לבעלה הך תיבת לבעלה הוא שפת יתר דודאי לבעלה טיהר אותה ואלא למי הא בימי הר"ש כבר לא נהגו טהרות אלא ודאי כוונתו דדוקא לבעלה טיהר אותה משום דקשי' גירושין אבל לא התיר אותה להנשא לבעלה לכתחלה:

ובזה יובנו גם דברי הטור ורבינו ירוחם שהוסיפו הנך תיבות ולא היתה פוסקת מלראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון שעמדו עליו האחרונים כנ"ל ולפענ"ד כוונתם לפרש דברי הר"ש שטיהר אותה לבעלה משום שלא היתה פוסקת לראות כלל והיתה אסורה לבעלה לכן טיהר אותה כדי שלא תתגרש מבעלה אבל אם היתה פוסקת מלראות והיתה יכולה לטהר עצמה לבעלה אח"כ לא הי' מטהרה כלל, וכיון שאשה זו יכולה לטהר עצמה לבעלה אלא שקשה לה הטבילה מחמת חסרון כיס וייסורין וודאי לית דין ולית דיין לטהר אותה לבעלה בלי טבילה כן נראה לפענ"ד בזה, וד' יאיר עינינו בתורתו וינחנו בדרך אמת ובזה אתן החותמת, בברית נאמנת, ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנג

עוד להרב הנ"ל

מה שהקשה במכתבו עמ"ש הרמב"ם בפ"ט מא"ב ה"ג וכל הרואה כתם טמאה למפרע עד כ"ד שעות ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהורה טמאה למפרע עד זמן בדיקה ובפ"ג מה' טומאת מו"מ ה"ז כתב הרואה כתם טמאה למפרע עד עת הפקידה וכן הבגד שנמצא עליו הכתם טמא למפרע ועד כמה עד שתאמר בדקתי החלוק הזה ולא הי' עליו כתם וכו' נמצא דברי הרמב"ם סותרי' זה את זה, לק"מ דבה' משכב ומושב מיירי שלא בדקה החלוק וטמאה למפרע עד שעת בדיקת החלוק וכתמה חמור מראייתה וע"ש בכ"מ הטעם בשם ר"י קורקוס דחיישינן שמא מיד אחר בדיקת החלוק ראתה והי' כתם זה בחלוק אבל בפ"ט מא"ב מיירי שבדקה החלוק אפי' רגע קודם מציאת הכתם ולא הי' בו כתם ואח"כ מצאה בו כתם דודאי עתה בא עליו הכתם אפ"ה מטמאה מעל"ע למפרע או עד שעה שבדקה עצמה ומצאה טהורה כמו בראי' וזה פשוט ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנד

שיל"ת ב' איפאלו ג' לסדר צו תרנ"ז לפ"ק:

בימי הפורים יזרח אור לישרים כבוד ידידי הרבני החו"ש שמו ינון הנגיד הנכבד מו"ה יקותיאל ווייס נ"י רה"ק בק"ק טיסאפירעד:

יקרת מכתבו הגיע עדי בעש"ק העבר סמוך להכנסת כלה ויען הייתי טרוד בתשובה חמורה לא הייתי עט ממהר להשיב עד היום ובדבר השאלה באשה שיש לה:

חולי פאָרפַאל אשר אמר עם הספר כי ידידי הגאב"ד דשם נ"י אסרי. ואח"כ פלפל עמו ידידי נ"י בדבר הלכה זו והסכים עמו להתיר וביקש ממני שגם אני אסכים להתירא הנה בל"ס ראה הגאון אב"ד מחותני נ"י מ"ש בזה נובי"ק סי' נ"ח וחת"ס סי' קמ"ה וסי' קע"א ואמרי אש סי' ס"ג ותשובות מהרי"א סי' רי"ט וגם אני עני כתבתי בזה תשובה ארוכה זה שנתים [ע"ל סי' רנ"ב] אבל כעת אני טרוד מאוד ואחרי הפורים צריך אני לנסוע עם בני נ"י ואח"כ במילי דפסחא ואין פנאי לעיין במקור הלכה חמורה כזו ולהיות כסומא נשען על פקחים לא מצאתי בו תועלת לכן אינני יכול להסכים בהיתירא כמו רגע, ואני תמה

על ידידי נ"י אשר הוא בעה"ב טרוד בעסקיו שהכניס ראשו בין ההורים הגדולים אשר כתבו שהם מיראי הוראה בענין זה אבל להשיב מפני הכבוד על פלפולו אחישה מעשי: **והנה** כתב ליישב דעת רמ"א סי' קפ"ז בספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדים תלי' במכה מכח ס"ס והקשו מה ס"ס הוא זו הא אם הי' דם נדה הרי היא אסורה, ותי' דתוס' כתובות דף ט' הקשו באשת כהן נמי איכא ס"ס ספק מוכת עץ ואת"ל דרוסת איש שמא אין תחתיו ובפחותה מבת ג' ספק מוכת עץ ואת"ל דרוסת איש שמא באונס והק' פנ"י הא הוי ס"ס שאינה יכולה להתהפך והעלו שם [בזה אני מעתיק לשונו ממש כי אינני יודע פירוש נכון בדבריו] דמטעם חזקה נגעו בה שייך לפלפל בספק הנולד באשה זו והנה חזקת הגוף כבר הלך לו הלא שור שחוט לפניך אמנם חזקת כשרות שבאשה יכוף אותנו לדון בתחילה יותר ויותר על הכשרות באופן שהיא מוכת עץ ואונס כל מה שלא יתנגד לחזקת כשרות שבה כי בהיות ספק תחתיו ורצון מכחיש חזקת כשרות שבה ע"כ אנו מדיינין בתחילה לקיים בס"ס החזקת כשרות שבאשה, והנה ג"כ נ"ל דהנה הב"ח העלה דחזקה אורח בזמנו בא לא להחמיר בלבד אמרו כ' אם גם להקל שרק בזמנו בא ולא פעם אחרת וע"כ כאן שלא בשעת וסתה אם אנו מדייני' והחזקה אומרת שאורח אינו בא אלא בזמנו וכל ספק הנולד צריכין אנו להתחיל לקיים חזקה ולומר ספק מן הצדדין ספק מן המכה ולקיים החזקה שאורח בזמנו בא אלו דבריו, הנה המתרץ קושי' פנ"י אינני יודע מנו וגם לפרש דבריו איני יודע רק כיון דאיכא חזקת כשרות מסייע לס"ס אמרינן ס"ס אעפ"י שא"י להתהפך ובין אם זה כוונתו או כונה אחרת לא תירץ כלום על קושי' פנ"י דהתינח בפחותה מבת ג' איכא חזקת כשרות שלא זינתה ברצון אלא היא מוכ"ע או אנוסה אבל פנ"י הק' באשת כהן דספק מוכ"ע ואין תחתיו א"י להתהפך ולומר שמא אין תחתיו זינתה ואת"ל תחתיו זינתה שמא מוכ"ע ע"ש ובזה ל"ל מכח חזקת כשרות שהיא מוכ"ע או אין תחתיו דהא גם כשהיא תחתיו באונס נמי היא בחזקת כשרות וצדיקת ועיין מהרש"א חולין י"א בתוד"ה כגון, ואפי' נימא דלאו משום חזקת כשרות דצדיקת אתי עלה רק חזקת כשרות לבעלה או לכהונה מ"מ הרי כתבו תוס' שם דאדרבה אמרי' דאוקמא אחזקת הגוף שהיתה בתולה והשתא תחתיו היא דנבעלה ועיין כתובות ע"ה ע"ב בתוד"ה אבל דחזקת הגוף עדיף מכל חזקות:

ומ"ש ידידי ליישב בזה דעת רמ"א שגה מאוד ולא ראה דברי רמ"א בפנים שכ' וכן אם אין לה וסת קבוע והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה מכח ס"ס ובאין לה וסת ל"ש חזקה שאין האורח בא שלא בזמנו דכל יומא זמנו הוא:

ומה שנ"ל ביישוב קושי' פנ"י לפמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ו דהא דבעינן יכול להתהפך היינו היכא דספק השני יכול להיות קודם הספק הראשון כמו שם אות י"ג אבל בספק על ספק לא על ואת"ל על שמא לא דרס הוי ס"ס אע"ג דאין יכול להתהפך דהא א"א להסתפק אם דרס רק אם על וא"כ עכ"ח אתה צריך להתחיל בספק זה תחלה לכן לא בעי' יכול להתהפך וה"נ אין לספק ספק אונס ספק רצון או ספק תחתיו נבעלה ספק אין תחתיו אלא אם נבעלה אבל אם היא מוכ"ע ל"ש ספיקות אלו וא"כ ע"כ אתה צריך להתחיל בספק זה ספק מוכ"ע ספק דרוסת איש ולכן לא בעי' כלל יכול להתהפך:

ובפחותה מבת ג' נ"ל עוד עפמ"ש דגמ"ר בש"ך הנ"ל דהא דבעינן יכול להתהפך הוא מחמת ספק באיזה ספק נתחיל וסדא"ו לחומרא וא"כ לרמב"ם דסדא"ו מה"ת לקולא לא בעי' יכול להתהפך ע"ש והנה תוס' הקשו נוקמא בחזקת היתר לבעלה ותרצו כיון דל"ל קלא הוי רצון רובא והקשו א"כ מה מהני ס"ס ותי' דרובא ברצון הוי רק דרבנן, ולפ"ז בפחותה מבת ג' גם בלי ס"ס אינה אסורה רק מדרבנן דמוקמי' בחזקת היתר לבעלה ואי משום רובא ברצון הא לא הוי רק מדרבנן ובדרבנן שפיר מהני ס"ס אף דא"י להתהפך דהא סד"ר לקולא וא"ש:

ובזה מיושב גם דעת רמ"א דהא רואה דם מחמת תשמיש מטעם וסת אתאין עלה וקי"ל וסתות דרבנן וכ"ש וסת שע"י מעשה וא"כ הוי רק דרבנן ולא בעי' יוכל להתהפך כנ"ל, ובזה הנני חותם בברכת שלום ואמת ושמחת פורים ידידו דושו"ט:

עוד לו:

מה שחזר על דבריו הראשונים לפענ"ד לא הועיל כלום דרמ"א כתב תחלה ביש לה ווסת חולה שלא בשעת ווסתה במכה אעפ"י שאין ידוע בודאי שמכתה מוציאה דם ואח"כ כתב וכן אם אין לה וסת קבוע להתיר מכח ס"ס וע"ז הי' קושי' הש"ך שא"י להתהפך ותי' ידידי לפי דעת הב"ח חזקה אין אורח בא אלא בזמנו לכן לא בעי' יוכל להתהפך ודחיתיו דבאין לה ווסת אא"ל אין אורח בא אלא בזמנו וע"ז בא לחזק דבריו מסיום דברי רמ"א שכתב ומ"מ בשעת וסתה היינו ביש לה וסת או מל' יום לל' יום היינו באין לה וסת אינה תולה במכתה ה דאל"כ לא תטמא לעולם וא"כ לא הועיל כלום דנהי דאשה שאין לה וסת חוששת מל' יום לל' יום אבל אין כאן חזקה שאינה רואה רק מל"י לל"י יעיין בב"ח ובאחרונים ויראה שכן הוא ואפ"ה מתיר משום ס"ס ושפיר הקשה ש"ך שאין יוכל להתהפך ואין מקום לתירוצו יעיין היטב ויראה שכן הוא האמת, ובזה אתן החותמת, ידידו הנאמן דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנה

שיל"ת ב' איפאלא י"ב אדר לס' בשמים ראש מר דרור תרנ"ח לפ"ק
שמחת פורים, וימצא מאה שערים, ידידי הרב הגדול בתורה, מעוטר בתפארה, כ"ש מו"ה שלום יונג נ"י הרב דק"ק וועריוי"ץ:
כתבו הגיע עדי בזמנו ולא הי' לי פנאי להשיב עד היום עד"ת וכי הוא זה, הב"י ביו"ד סימן קפ"ח הביא דעת תה"ד סי' רמ"ו דאשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נימוך דהרגשה סברא דאורייתא היכא דליכא למיתלי הרגשה במידי אחרינא והביא ראי' מנדה נ"ז ע"ב דפריך אי דארגשה לאחר זמן אמאי פטורה מן הקרבן אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עלי' קרבן וכיון דסברא דאורייתא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא דאפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בנדה ט"ז ע"ש ופסקוהו המחבר בשו"ע רס"י ק"ן ולשון השו"ע רס"י ק"ן שנפתח מקורה להוציא נ"ל דכונתו דליכא למיתלי שנפתח למידי אחרינא וכמ"ש תה"ד שם וד"מ סי' קפ"ח תמה ע"ז דהתם שאני דנמצא דם על העד שלה לאח"ז דהיינו אחר שיעור ווסת או מצאה כתם עם הרגשה או שמצאה דם במי רגלים אבל בלא"ה לא משמע שם דטמא ע"ש ובס' תפארת ישראל בקונ' אחרון הקשה עוד למה דמסקינן בשבועות ח"י דהך מתני' דנדה י"ד איירי בסמוך לווסתה ואכניסה א"כ פריך שם שפיר לשמואל דס"ל בנדה ט"ז דוסתות דאו' וגם עונה סמוך לוסתה מה"ת כמ"ש תוס' יבמות ס"ב ע"ב סד"ה חייב אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין מקרבן דבזה ודאי הוי סברא דאורייתא אבל שלא בעונת וסת או למ"ד וסתות דרבנן מנלי' לתה"ד דהרגשה הוי סברא דאורייתא, ועל זה תירץ במכתבו דתה"ד הוכיח שפיר דע"כ המקשן דאכתי לא אסיק אדעתי' אימר הרגשת שמש הוא ע"כ לא הוי ס"ל כדמסקנא בשבועות דאיירי בסמוך לוסתה והכניסה דא"כ הו"ל למיפרך אי דארגשה ליחייבי' שתים א' אכניסה וא' אפרישה דהא עכ"ח בפירש בקושי איירי דהא קתני נמצא על שלה אותיום דהיינו כשיעור ווסת וכבר כתבו התוס' בשבועות שם ד"ה המשמש דבפירש מת אין זה שיעור וסת אע"כ דפי' בקישוי וכיון דקי"ל משמש מת בעריות פטור אינו אנוס ואפי' למ"ד חייב הו"ל לפרוש בהנאה מועטת עיין שבועות שם וא"כ חייב נמי אפרישה אע"כ דס"ל למקשן דלאו בסמוך לוסתה איירי ופטור על הכניסה דאנוס הוא וחייב רק על הפרישה כגון דא"ל דארגשה והי' לו לפרוש באבר מת דהרגשה סברא דאורייתא ושגג ופירש באבר חי ולדידי' לא קשי' קושי' הגמרא בשבועות והא נמצא קתני וכו' דהא לא נמצא דם עד אחר תשמיש רק ארגשה בשעת תש תשמיש וא"כ שפיר מוכח מדברי המקשן דהרגשה אפילו באינו סמוך לוסתה סברא

דאורייתא היא אבל בשבועות פריך שפיר והא נמצא קתני לבתר דמשני אימר הרגשת שמש היא וע"כ אי קאי אפרישה א"ל נטמאתי ולא רק ארגשה דהרגשה לאו כלום דתלינן בשמש ומיושב קושי' תפארת ישראל, ולפ"ז מוכח נמי דס"ל למקשן דאפי' בלא ראתה אח"כ נמי טמאה ודאי בהרגשה לחוד דאל"כ אמאי יהא חייב על הפרישה כיון שלא א"ל רק דארגשה ולא נודע שראתה עד לאח"ז:

וכשאני לעצמי נראה דקו' ד"מ ודאי אינה מתורצת דאפי' נימא דהמקשן ע"כ ס"ל דחייב אפרישה מ"מ י"ל דהרגשה לאו סברא דאו' היא כלל אלא בראתה אח"כ אבל בלא ראתה אינה רק סברא דרבנן ומ"מ חייב קרבן בפירש באבר מת כשאמרה לו בשעת תשמיש דארגשה דכיון דראתה לאח"ז ודאי הי' דם בשעת תשמיש כקושי' הגמ' אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין ואי דאנוס הוא ז"א דהי' לו לפרוש באבר מת ואי דאנוס הוא שהרי לא ידע רק דארגשה וארגשה לחוד הוא רק סברא דרבנן ז"א דאי נמי הוי רק מדרבנן נמי לאו אונס הוא וכמ"ש בנובי"ק יו"ד סי' נ"ה דאפי' אי וסתות דרבנן לא מקרי אונס כיון דמדרבנן צריך לפרוש סמוך לוסתה ממילא לא הוי אונס אכניסה בסמוך לוסתה וחייב קרבן מה"ת והכא נמי דכוותי' ועוד אפילו נימא דלא כנוב"י מ"מ י"ל נהי דהרגשה סברא דאורייתא היינו להיות סדא"ו דצריכה לבדוק ואי בדקה אפי' אחר שיעור וסת ומצאה טמאה כקושי' ד"מ וממילא דלא הוי אנוס מה"ת דהי' צריך לפרוש באבר מת אבל אכתי מנלי' לתה"ד דאפילו בדקה תוך שיעור ווסת ומצאה טהורה דטמאה ודאי ועיין נדה ט"ז וחוו"ד סימן ק"ץ אות ג':

אבל גם גוף הדבר שהוכיח דהמקשן בנדה ע"כ דס"ל דמיירי באינו סמוך לוסתה ואפרישה דאל"כ ליקשי אי דארגשה ליחייב שתים הרבה תשובות בדבר, חדא די"ל דמשו"ה לא פריך ליחייב שתים משום די"ל דמיירי בע"ה לשניהם והו"ל כשני זיתי חלב בהעלם אחד דאינו חייב אלא אחד כדאמרינן בשבועות שם ח"י ע"א עיין שם ברש"י ותוס' ועוד דאיכא לאוקמא שהי' מזיד על הפרשה ואי דא"כ לא הוי שב מידיעתו על הכניסה ז"א דכבר כתבו תוס' שם ד"ה אי בת"ח חדא הוא דמיחייב אעפ"י שהוא מזיד על הפרישה מ"מ על הכניסה חשבינן לי' שב מידיעתו דאימר יצר אלבשי' ע"ש, ועוד די"ל דאיירי דארגשה ולא אמרה לי' ולא מידי דארגשה וא"כ ודאי הוי חדא שגגה אכניסה ופרישה ואינו חייב אלא אחת ואפי' אם האשה היתה ת"ח לזו ואינה ת"ח לזו דחייבת שתים כדאמרינן בשבועות שם דהא גם האשה חייבת על הפרישה אם לא פירש ממנה בע"כ אחרי שאמרה לו ועיין חוו"ד ובפ"ת סוס"י קפ"ה מ"מ כיון דהוא פטור בכה"ג ל"ש למיפרך דליתני דחייבים שתים:

אמנם לפמ"ש לעיל דאפי' הרגשה רק סברא דרבנן נמי לא מקרי אנוס אפרישה באבר חי קושי' תפא"י בפשיטות לק"מ דשפיר הוכיח תה"ד דהרגשה סברא דאו' היא דודאי ראתה אפי' בלא סמוך לוסתה דאל"כ מה פריך אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורים מן הקרבן דלמא מיירי מתני' באינו סמוך לווסתה ואנוס אכניסה רק באותיום דודאי הי' דם בשעת תשמיש טמאי' וחייבים קרבן על הפרשה באבר חי ואי דגם על הפרישה הוי אונס ז"א כיון דארגשה ואמרה לו דארגשה שוב צריך לפרוש באבר מת מדרבנן וא"כ לאו אונס הוא ולא קשה כלל קושי' הגמרא בשבועות והא נמצא קתני ונמצא לבתר הכי משמע דהא באמת לא נמצא דם עד לבתר הכי אבל נמצא לאח"ז פטורים על הפרישה אף דלא היו אנוסים כיון דאפשר שלא הי' דם בשעת תשמיש אע"כ ס"ל למקשן דהרגשה סברא דאורייתא היא דודאי ראתה ופריך שפיר לאח"ז אמאי פטורים אבל בשבועות הוכיח שפיר דלא קאי אפרישה דא"כ ל"ש נמצא דהא אמרה נטמאתי דל"ל דאמרה ארגשה דזה אינו כלום דאימר הרגשת שמש הוא כדמשני בנדה אבל למקשן דלא ידע מזה דהרגשת שמש שפיר י"ל כנ"ל וא"ש:

אלא דיש לפקפק ע"ז לפמ"ש מנח"י בתורת השלמים רס"י ק"ץ דרוב נשים מרגישים בעצמן אם רואות דם ועיין חת"ס יו"ד קפ"ב א"כ דלמא לעולם הרגשה לאו סברא דאו' ומ"מ פריך שפיר לאח"ז אמאי פטורים כיון דחזי' בלא הרגשה ורוב דמים באים בהרגשה אלא דאם ודאי לא ארגשה טהורה לשמואל אבל כאן דאפשר לומר דמעיקרא חזיא כי ארגשה אמרינן ודאי דאז חזיא ולא אחר תשמיש כיון דלא ארגשה אז אחר תשמיש ורוב דמים באים בהרגשה, אבל ז"א דהא בנמצא על עד שלה קיימי' שבדקה בו לאח"ז וא"כ ודאי ארגשה הרגשת עד ואף דהמקשן לא ידע מהרגשת שמש מ"מ הא כבר שני לי' אימר הרגשת עד הוי וא"כ אי הרגשה לאו סברא דאורייתא י"ל שפיר דאחר תשמיש ראתה בשעת בדיקת העד דאז ודאי ארגשה, אלא די"ל דהרגשה הי' מן העד אבל הרי י"ל ג"כ שהי' מן הדם ובא בהרגשה כרוב דמים ולא ראתה מעיקרא כארגשה בשעת תשמיש אלא ע"כ דהוא סברא דאורייתא והוכיח תה"ד שפיר:

וביישוב קושי' ד"מ נ"ל לפמ"ש המרדכי הל' נדה סי' תשל"ה בהא דאמרינן בנדה ס"ו ואם יש לה וסת תולה בווסתה ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור שעדיין לא הגיע וסתה ע"ש ועיין בש"ך סי' קפ"ז סק"ב דאפי' אין לה מכה כלל אמרינן שזה דם טהור והוא מן הצדדים להמרדכי מה"ט דעדיין לא הגיע הוסת ועיין בפסקי מהרא"י סי' מ"ז משום דאין אורח אלא בזמנו ע"ש ועיין בסד"ט סי' קפ"ז אות י"ד ד"ה בש"ך דאפילו למ"ד וסתות דרבנן היינו דוקא

לענין דנימא דבשעת וסתה ודאי ראתה דאורח בזמנו בא אבל לענין דנימא דשלא בשעת וסתה ודאי לא ראתה דאין אורח בא אלא בזמנו לכ"ע הוי דאו' ע"ש מלתא בטעמא ועיין חוו"ד שם אות וי"ו וכ"ז למה דקי"ל וסתות דרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"ח מא"ב הי"ד ופ"ג ממשכב ומושב ה"ט אבל למ"ד וסתות דאו' דאפילו בדקה ומצאה טהורה טמאה מפני שאורח בזמנו בא עיין נדה ט"ז כש"כ דאמרינן דאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה חזקה אין אורח בא שלא בזמנו, ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דהא דמחלקי' דבהרגשה גרידא אינה טמאה ובראתה אח"כ טמאה משעת הרגשה היינו דוקא באשה שאין לה וסת או אפילו ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה אי וסתות דרבנן והטעם הוא כן דהרגשה משוי לה ספק ראתה אלא דמוקמינן לה בחזקת טהרה וטהורה אבל כי ראתה אח"כ א"כ הרי היא טמאה לפנינו ויש כאן תרתי לריעותא חדא דארגשה ועוד דהרי היא טמאה לפנינו והכא חדא חזקת טהורה לכך טמאה למפרע משעת הרגשה טומאה ודאית ועיין רפ"ק דנדה אבל למ"ד וסתות דאו' אי ארגשה שלא בשעת וסתה ויש לה וסת אי אמרינן דהרגשה לחוד אינו ודאי ראתה א"כ גם כשמצאה אח"כ דם על העד אינה טמאה ודאי ואפשר היא גם טהורה ודאי דהרי איכא תרתי למעליותא חדא חזקת טהרה וחדא חזקה דאין אורח בא אלא בזמנו והאי דם טהור ואפשר דאפי' מיכן ולהבא הי' לנו לטהרה מה"ת אבל הא פשיטא דאינה טמאה ודאי משעת הרגשה אלא אמרינן השתא הוא דאיתרע ולפ"ז הוכיח תה"ד שפיר דע"כ הרגשה סברא דאורייתא היא דודאי ראתה אפי' בדקה כשיעור וסת ומצאה טהורה נמי טמאה ודאי דאמרינן נימוק ונימח ונאבד דאל"כ מה פריך אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין וכו' ואי משום דראתה אח"כ כקושי' ד"מ ז"א דמידי הוא טעמא אלא לשמואל והרי שמואל לשיטתו דס"ל בנדה ט"ז וסתות דאורייתא וא"כ דלמא מיירי באשה שיש לה וסת והוא שלא בשעת וסתה ולשיטתו אין לחלק בין ראתה אח"כ ללא ראתה דאם בלא ראתה אינה טמאה ודאי מחמת הרגשה גם בראתה אינה טמאה ודאי בשעת הרגשה וכמ"ש אח"כ דהרגשה סברא דאורייתא היא דודאי ראתה אפילו בדקה כשיעור וסת ומצאה טהורה ואשרינו שיצאנו בטהרה וה' יטהר לבבינו לעבדו באמת ובתמים עדי יבנה ביתו במו רמים כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנו

שיל"ת ב' איפאלא ג' ויחי תרס"ז לפ"ק:

ברכה וחיים, מאלוקי השמים, לאהובי תלמידי ב"א הרבני המופלג חרוץ ושנון מו"ה יעקב דוד נ"י בלוהם ביישוב עגערעש:

מכתבך קבלתי ואני מוקף טרדין לכן אבוא בקיצור אודות אזהרת הרופאי' באשה שהפילה שני פעמים דבר זה צריך יישוב הדעת ומתינות הרבה ולפי שעה תפרוש ממנה ועוד אשים עצות בנפשי ואחפש בספרים לעת הפנאי אולי אמצא דבר מזה וכיוצא בזה:

ולענין אשה שאין לה וסת שהעלו אחרונים בה' נדה לרבינו ר' יונתן זי"ע וסד"ט סי' קפ"ח וחוו"ד שם לחוש לדעת הרמב"ם ורא"ש דצריכה בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש אך בימי עיבור והנקה שהיא בחזקת מסולקת דמים אין צריכה בדיקה אם גם במפלת הדין כן כמו דהיא בחזקת מסולקת דמים לענין קביעות וסת כמ"ש האחרונים סי' קפ"ט סעיף ל"ג, הנה דין זה דמעוברת אינה צריכה כה בדיקה קודם ואחר תשמיש אפילו אין לה וסת הביא סד"ט סימן קפ"ו סק"ד בשם מהר"מ פדוואה וראיתי תשובה זו בפנים בסימן כ"ה ונראה שדעתו להקל בזה יען שגוף הדבר לחוש לדעת הרמב"ם ורא"ש הוא רק חומרא ועיין בפ"ת סימן קפ"ו בשם תוה"ש דבמקום שנהגו להקל אין להחמיר וא"כ ודאי גם במפלת יש לסמוך על זה שאינה צריכה בדיקה כמו בלידה:

ואודות שהפילה לאחר ל"ה יום לטבילתה ע"ש בסד"ט וחוו"ד דגם בזה יש לחוש לולד דלא כעה"ג אבל זה רק לחומרא ולא לקולא ע"ש אבל כאן א"צ לזה כיון שהוא תוך כ"ד חודש להפילה ראשונה ובזה תנוח דעתך כעת דודך רבך הדוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנז

בע"ה יום ה' פקודי תרמ"ג לפק"ק ב' איפאלא תע"א:

יתחדש כנשר נעוריו, ידידי אהובי, הרב המובהק חריף פיפיות כש"ת מו"ה אברהם צבי יונג נ"י אבן יקרה בקהלתינו יצ"ו:

כתבו בא במושכלו שכל אדם מעריך מגילה עפה, באמריה נעימה וצרופה, ולא יכולתי להקדים קנ"ה לושט אשר שואלי"ם ילכו בו בזה היום:

ועתה באתי עד"ת אשר הקשה בנדה י"ט דקאמר אלא הכא אי דם טהור ליכא במאי פליגי הא שם דף ל"ה ע"ב פליגי רב ולוי דרב ס"ל מעין א' הוא התורה טימאתו והתורה טהרתו ולוי אמר שתי מעינות הן וכו' מאי בינייהו שופעת מתוך ז' לאחר ז' וכו' מתוך מ' לאחר מ' לרב רישא לקולא וסיפא לחומרא ללוי רישא לחומרא וסיפא לקולא, וא"כ קשה דלמא כל מראה דמים טמאים באשה והא דכתיב בין דם לדם היינו דיחלקו ביולדת

השופעת דם מתוך ז' לאחר ז' או מתוך מ' לאחר מ' ובפלוגתא דרב ולוי ויש בכל צד קולא וחומרא כנ"ל, יפה הקשה והוא קושיא חמורה לפום רהיטא, ואני נפלאתי עוד זאת הרי בסנהדרין פ"ד ע"ב אמרינן בהדיא דם לידה בפלוגתא דרב ולוי הרי להדיא דבין דם לדם בזה הוא דפליגי:

והנה לכאורה עלה בדעתי דלשון בין דם לדם דפירש"י בחומש בין דם טמא לדם טהור, משמע דמחלוקת זקן ממרא וסנהדרין הוא תלוי בהפרש שיש בין דם טמא לדם טהור משא"כ אם מחלוקתם הוא אי מעין א' הוא או שתי מעינות אין מחלוקתם תלוי בדם אלא במעין, ובזה הי' ניחא ג"כ מה שהקשה בסד"ט בחידוד הלכה שם דלמא פליגי בהמפלת חתיכה ובתוכה דם ובפלוגתא דסומכוס ורבנן בנדה כ"א או בפלוגתא דר"א ורבנן שם ע"ש, ולפמ"ש א"ש דא"כ אין מחלוקתם בהפרש שבין דם לדם רק אם תוכה כעמה,:

או אם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, או אם מקור מקומו טמא, או אם צריך שיגע בבשרה ע"ש, ולכן שפיר הוכיח הש"ס דיש דם טהור ואז מחלוקתם על הדם בין דם טהור לדם טמא:

וכיוצא בזה אמרתי על מה ששמעתי מקשין אמ"ש שמ"ק ב"מ וי"ו דקאמר עשירי ודאי וכו' והקשו תוס' כיון שהמנוי אינו ניכר ליבטל ברובא, ותי' השמ"ק דלא בטל דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק וכפי הבנת האחרונים דרוב אינו ודאי רק ספק תקשי הא דרש"י במנחות וי"ו מכל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינו עוברת וא"כ איך משכחת עשירי ודאי דלמא טרפה הוא ואי דאזלינן בת"ר הלא לשמ"ק זה הוי רק עשירי ספק ועיין ברש"י מנחות שם ד"ה כל פרט לטרפה שאינו עוברת משום דאין לה חיות לא חשיב עוברת, הנה יש לחלק דשמ"ק לא אמרה רק לענין ביטול ברוב ולא בשאר רוב, או כמ"ש הפלא"ה ספ"ק דכתובות ע"ש, אבל האמת נ"ל דדוקא אם הספק הוא אם הוא תשיעי או עשירי בזה אמרינן דצריך ודאי עשירי ולא עשירי מצד רוב אבל אם הוא ודאי עשירי אלא שהספק בד"א אם הוא טרפה בזה די אם הוא כשר מחמת רוב והוא כעין שכתבנו:

אבל באמת הא ליתא מסוגיא דסנהדרין הנ"ל דקאמר בין דם לדם נמי בפלוגתא דרב ולוי, לכן נ"ל דבאמת מלתא דרב דאמר מעין א' הוא והתורה טמאתו והתורה טהרתו הוא נגד הסברא והוא חק כפרה אדומה ואין השכל מחייב כן ועיין בספר החינוך מצוה קס"ו אבל יובן עפמ"ש רמב"ן בחומש פ' תזריע כי צוה ביולדת זכר שתטמא שבעה בנדתה כי המנהג שתהי' שופעת דם מן המקור וצוה שתוחיל עוד ל"ג ימים תשב בביתה לנקות גופה כי בכל אלה תוציא תמצית הדמים והלחות העכורות המעופשות הבאות מתמצית

הדם ואז תנקה מלידה ומהריון ותבא בית ה' עכ"ל, מבואר שדם טוהר אינו כשאר דם נדות רק תמצית הדם וליחות המעופשות וא"כ יובן היטב שהתורה טהרתו לבעלה אף שבא ממקור לפי שאינו עיקר דם נדות וטמאתו לקודש ולמקדש לפי שהוא תמצית הדם: **ולפ"ז** אני אומר הא דס"ל לרב מעין א' הוא והתורה טהרתו הוא רק מסברא כיון דכבר ידעינן שיש דמים טהורים באשה אף שבאו ממקור, ה"נ טיהרה התורה דם זה שבימי טוהר אף שיש לו מראה דם טמא כיון שהוא רק תמצית הדם אבל אי הוי אמרינן כדס"ד מעיקרא בנדה י"ט דכל דם דאתי מינה מן המקור טמא ל"ה שום סברא לומר דמעין א' הוא והתורה טומאתו והתורה טהרתו והי' רב מודה ללוי דשתי מעינות הן, וא"כ א"ש דבסנהדרין הנ"ל קאי למסקנא דנדה י"ט דיש דמים טהורים באשה ושפיר קאמר בדם לידה בפלוגתא דרב ולוי, אבל בנדה פריך שפיר אי כל דם דאתי מינה טמא וליכא דם טהור כלל דאז ליכא למ"ד דמעין א' הוא במאי פליגי וא"ש:

ובזה מדוקדק לשון הגמ' סנהדרין שם דנקט דם נדה דם לידה דם זיבה והוא שלא בדקדוק דאין זיבה אלא אחר נדה ועיין בב"י יו"ד סי' קפ"ג שיטות הפוסקים בזה וא"כ הו"ל למיתני דם נדה דם זיבה דם לידה, ולפמ"ש א"ש משום דפלוגתא בדם לידה בפלוגתא דרב ולוי, תליא בפלוגתא בדם נדה דאיכא דם טהור באשה, אבל אי לאו פלוגתא בדם נדה דליכא דם טהור ליכא פלוגתא בדם לידה וכ"ע מודו דשתי מעינות הן וכמ"ש:

ויותר נ"ל והוא העיקר לענ"ד בשנדקדק בגמרא דסנהדרין שם דחשיב בין דם לדם ג' מחלוקת גבי דם נדה וגבי דם זיבה וגבי דם לידה, וכן בין דין לדין שלש מחלוקת גבי דיני ממונות ודנ"פ ודיני מלקות, וכן בין נגע לנגע חשיב ג' מחלוקת בנגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים, וכן כאן בנדה חשיב ג' בנגעים ולמה לי' כולי האי הלח סגי כפרש"י בחומש בין דם לדם בין דם טמא לדם טהור, בין דין לדין בין דין זכאי לדין חייב, בין נגע לנגע בין נגע טמא לנגע טהור, והו"ל לגמ' להביא פלוגתא חדא בכל חד:

אמנם הר הרמב"ן שם השיב על רש"י שכפי מדרש חכמים בין דם לדם בין דם נדה לדם יולדת ולדם זבה, בין דין לדין בין ד"מ לדנ"פ, לדיני מלקות. בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בתים לנגעי בגדים, והנה טעמו ובין והלמ"ד לדעתם תשמש כמו בי"ת בין דם בדם דין בדין כלומר שיפלא דבר למשפט בא' מכל הדמים וא' מכל הדינים וכו' או טעמו בין דם לכל הדמים בין דין לכל הדינים וגו' ועיין במזרחי שם שהאריך בדעת רש"י, ותוכן דבריו דמה שפרש"י בין דם טמא לדם טהור וכן בין דין וכו' אין זה פי' על בין דם לדם רק על כי יפלא שיהי' מכוסה מהם בכל הדמים בין בדם נדה בין בדם יולדת בין בדם זיבה בין טמא לטהור וכן בדין יהי' מכוסה בין בדנ"פ בין בד"מ בין בדיני מלקות בין

זכות לחיוב וגו' וסיים לבסוף והוצרכו לפרש הברייתא דקתני בין דם נדה לדם יולדת לדם זיבה בבי"ת במקום למ"ד שהבי"ת מורה על מקום המחלוקת שבין החכמים שהי' בין בדם נדה בין בדם יולדת בין בדם זיבה וכן כולם כאלו אמר בין דם בדם בין דין בדין בין נגע בנגע כמ"ש רמב"ן ז"ל, מבואר מדבריהם שחז"ל בסנהדרין שם פירשו האי בין דם לדם פי' בכל מיני דמים בדם נדה ולידה וזיבה בכל אלה הדמים צריך להיות אפשר המחלוקת זקן ממרא וסנהדרין וכן בדין צריך שיהי' אפשרית המחלוקת בכל מיני דינים הנמצאים בתורה ד"מ ודנ"פ ודיני מלקות, וכן בנגעים צריך להיות המחלוקה אפשר בכל מיני נגעים בנגעי אדם ובתים ובגדים, ולפ"ז א"ש דהביא כל הני מחלוקת כדי למצוא מחלוקה בכל מין דם ובכל מין דין וכל מין נגע, וא"כ קושית מעלתו לק"מ דקושית הגמ' בנדה היתה אי ליכא דם טהור באשה א"כ במאי פליגי במין דם נדה, ואי בפלוגתא דרב ולוי הלא זה מחלוקת במין דם לידה ולא במין דם נדה ואיך אמרה תורה בין דם לדם שאפשר להיות מחלוקת בכל מיני דמים גם בגם נדה וכמ"ש וא"ש:

ובספר ערוך לנר הקשה בסנהדרין שם האיך יליף בנדה י"ט דאיכא דם טהור באשה מבין דם לדם דלמא לא מיירי באשה אלא לענין טומאה דבחולין ל"ג ול"ד פליגי תנאי בכמה מיני דמים אי מכשירין לקבל טומאה או לא או פליגי בדם שבשלו או מלחו דזעירי ס"ל במנחות כ"א דאינו עובר ודעת רש"י פ' כל הבשר דף ק"ט דעובר וכ"כ ב"י יו"ד סי' פ"ז בדעת הרמב"ם כי הם פירשו כן דברי רב בכריתות כ"ב ע"ש, ולפמ"ש א"ש דקרא עכ"ח בכל מיני דמים אייריי גם בדם נדה ושפיר יליף דיש דם טהור באשה, אלא דקשה להיפוך אמאי לא קחשיב בברייתא כל הני דוכתי שהביא בס' הנ"ל, מיהו י"ל דלענין הכשר שהוא דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת אלא אם יטמא אח"כ יוכל לבוא לידי כרת והוא דרך רחוק שיוכל לבוא לידי כך דהא לא בעי הכשר רק לטומאת אוכלין ואין אוכל מטמא אדם אלא אם יטמא ויגע באוכל קודש ויאכלנו אדם יבוא לידי כרת והוא דרך רחוק דבבשר קודש גופא אין נ"מ בהכשר דם דחיבת הקודש מכשיר למ"ד דאורייתא ואטו כי רוכלא ליחשב וליזל כל נ"מ ועיין ברמב"ם פ"ד ממרים ה"ב דחשיב טובא ועוד יש למצוא כהנה וכהנה ודם שבשלו ומלחו הוא פלוגתא דאמוראי, ואפשר לתנא דברייתא פשיטא לי' לכן לא קחשיב לי' וא"ש:

אבל מה שצ"ע אצלי למאי דאמרינן בירושלמי סנהדרין פי"א ה"ג בין דם לדם בין דם נדה לדם בתולים בין דם נדה לדם זיבה לדם צרעת ופירש הפני משה שנחלקו אם דם נדה הוא או שכבר עברו עלי' ג' ימים וזבה היא או שהדם טהור לגמרי שהוא דם צרעת ולא' מהן נראה לו לטמא ועיין ברא"ש נדה דף ס"ו א"כ תקשי בגמרא נדה י"ט הנ"ל דלמא

לעולם כל מראה דמים טמאים ובין דם לדם משכחת לה דפליגי במין דם נדה וכגוונא דירושלמי הנ"ל וצ"ע, ועוד יש להעיר קצת דלמא בין דם לדם פליגי בדם מהלכי שתים עיין כתובות ס' ובתוס' ד"ה יכול שם ועיין כריתות דף כ' וצ"ע, ובזה הנני חותם בברכת שלום ואמת ידידו הנאמן:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רנח

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק לסדר וזה שער השמים תרס"ג לפ"ק:
חן וכבוד, צמוד ולבוד. לתלמידי אהובי הרבני החרוץ ושנון ירא ושלם כמו"ה יעקב נ"י:
מכתבך קבלתי ואודות שאלתך באשה מניקה שלא ראתה מיום לידת הולד עדיין רק עתה כמו רבע שעה אחר תשמיש מצאה חלוקה מלוכלך בדם ולא הרגישה כלל שיצא דם מבשרה ונסתפקת כיון דמבואר בסי' קפ"ט סל"ג דמניקה כל כד"ח אחר לידת הולד אפי' גמלתו אינה קובעת ווסת אם יש לחוש כאן למ"ש חוו"ד בסימן קפ"ו דאשה שאין לה ווסת אם ראתה אחר תשמיש אפי' מופלג מתשמיש צריכה בדיקה ג"פ אחר תשמיש שתוחזק באינה רואה מחמת תשמיש או דלמא כיון דדם בלא הרגשה אינה טמאה נדה מה"ת כמבואר רס"י ק"ץ לא חיישינן להכי:
מכותלי דבריך ניכר שחשבת כיון שאינה קובעת ווסת כל כ"ד חודש הוי כאשה שאין לה וסת וצריכה בדיקה ג"פ וז"א מכמה טעמים חדא שהרי בתשו' מהר"מ פדוואה סי' כ"ה כתב דאפי' לשיטת הסוברים דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש מ"מ באשה מעוברת מודו דא"צ בדיקה כיון שהיא בחזקת מסולקת דמים הביאו סד"ט סי' קפ"ו אות ד' ומנח"י שם וכתב בפ"ת שם אות ד' ונראה פשוט דה"ה למניקת דחד טעמא הוא וא"כ עכ"פ מבואר דמה שהיא מניקה אינו גורם להחמיר עלי' אלא להקל עלי', ועיין בסד"ט סי' קפ"ט סוף אות ל"ו דאע"ג דמעוברת ומניקה צריכין לחוש לראי' שראתה מ"מ א"צ לחוש לעונה בינונית של אותו ראי' דהא אשה שיש לה וסת אם שינתה ראייתה פ"א א"צ לחוש לעו"ב של אותו ראי' וכו' וא"כ כ"ש במעוברת ומניקה דעדיפא מאשה שיש לה וסת וכו' ע"ש וא"כ אם באשה שיש לה וסת א"צ לבדוק רק פ"א אחר תשמיש כמ"ש חוו"ד שם בסי' קפ"ו כ"ש במניקה דסגי בפ"א:
ועוד דהרי כתב סד"ט שם דהא דמניקה אינה קובעת וסת היינו דוקא להחמיר לא אמרינן שאינו נעקר אלא בג"פ אבל להקל קבעה ווסת וכו' וא"כ אם קבעה וסת לראייתה בתוך

כ"ד חודש כיון דלקולא קבעה ווסת ודאי אינה צריכה לבדוק אחר תשמיש בנ"ד רק פ"א כדין אשה שיש לה וסת:

ועוד דמבואר שם בסי' קפ"ט סל"ד עברו ימי העיבור והנקה חוזרת לחוש לווסתן הראשון וכו' ועיין בטור שם ונוב"י תנינא סי' פ"ו וא"כ אם הי' לה וסת קודם ימי עיבור והנקה שפיר מקרי יש לה וסת ואינה צריכה בדיקה רק פ"א, ומכ"ש בנ"ד דזיל בתר טעמא דאין לה וסת צריכה לבדוק ג"פ כיון שעלולה לראות מחמת מקריים חיישינן שמא גם מקרה התשמיש תגרום לה כמ"ש חוו"ד סי' קפ"ו וא"כ אם הי' לה וסת קבוע קודם ימי עיבור והנקה דאינה עלולה למקרים רק עכשיו אירע בימי הנקה שמצאה דם רבע שעה אחר תשמיש ודאי סגי בבדיקה פ"א אחר תשמיש ואם לא תמצא דם אז שוב א"צ בדיקה, וזמן אותו הבדיקה יהי' מיד אחר תשמיש ובדיקת שפופרת אין לו ענין כאן כלל, ובזה יבא שלום וברכות ינוחו על ראשך כנפשך ונפש רבך הנאמן דושו"ט ושלום תורתך:

תשובה רנט

עוד להנ"ל

א) מה ששאלת עוד במניקה כיון דגם בימי הנקה חוששת לראיתה כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע כמבואר רס"י קפ"ט אם צריכה לחוש רק לאותו יום בחודש כמ"ש הש"ך שם סק"א והאריך בזה בסק"ל או צריך לפרוש גם יום שלשים מראי' זו כמ"ש ח"א כלל קי"ב אות ה' ודאי פשוט דנכון להחמיר לפרוש בשני הזמנים שלא יבא ח"ו לידי איסור כרת אבל פלוגתא זו הוא רק מה נקרא עונה בינונית אם לימים מל' יום לל' יום או מחודש לחודש שצריכה לחוש לאותו יום בחודש שראתה פ"א וא"כ כבר הבאתי [בסי' הקדום] דברי סד"ט סי' קפ"ט דבתוך כ"ד חודש אינה צריכה כלל לחוש לעונה בינונית וממילא דא"צ לחוש רק ליום ידוע בחודש כמבואר בסי' קפ"ט ס"ב ואם פ"א לא ראתה שוב א"צ לחוש ליום ההוא וגם צריכה לחוש לוסת הפלגה כמבואר שם:

ב) ומה ששאלת אם ראתה ג"פ בזא"ז בזמן אחד בתוך כד"ח מה דינה אינני יודע מה זו שאלה הלא זה הוא הדין המבואר שאינה קובעת וסת בימי הנקה שהם כד"ח ואפילו קובעתו ג"פ הוי רק כוסת שאינה קבוע ולפמ"ש [בסי' הנ"ל] דלקולא אמרינן דקובעת וסת הי' נפ"מ מזה דא"צ לחוש לעונה בינונית אבל כבר כתבתי דבתוך כד"ח א"צ לחוש לעונה בינונית אפי' בלי קביעות וסת:

ג) ואודות מה שפלפלת אם אותו הזוג צריכין כפרה ותשובה, הנה כעת אני טרוד מאוד ואין לי פנאי לפלפל בדבריך ולדין יש תשובה אבל מכותלי דבריך ניכר שלא ראתה רק

פ"א אור ליום כ' מרחשון וא"כ אפי' אינה מניקה א"צ לחוש רק פ"א ואם אז לא ראתה א"צ לחוש לו יותר דנעקר בפ"א כמבואר סי' קפ"ט ס"א וכ"ש כשהיא מניקה דאפי' בג"פ אינה קובעת וסת וא"צ לחוש רק פ"א כמו לוסת שאינה קבוע כמבואר סי' הנ"ל סל"ג וא"כ כדין עשו וא"צ כפרה:

ד) ומה ששאלת אימת זמן טבילה לאחר שהפילה הוא דין מפורש בסי' קצ"ד ס"ב ובש"ך סק"ד דצריכה ז' נקיים אחר י"ד יום וליכא מאן דמחמיר להצריכה פ"א יום רק בעל נפש יחמיר לפרוש ליל מ"א וליל פ"א ועיין הגהת מהרב"פ שם [עיין בסד"ט שם אות ו' בד"ה עוד כ' בטו"ז ובמחה"ש שם ובתשו' חת"ס יו"ד סוס"י קס"ט ובהגהות תוס' שבת ביו"ד דפוס ווילנא]:

ה) ומה ששאלת אם מיום שהפילה יש לה דין מניקת כד"ח שאינה קובעת וסת גם זה מבואר בפ"ת סי' קפ"ט אות כ"ח בשם כו"פ וכן הסכים בסד"ט דיש לה דין מינקת דאין אברי' חוזרים עד לאחר כד"ח והחוו"ד כתב דאפילו הפילה רוח יש לה דין מינקת:

ו) ומה ששאלת אודות זקנה שלא ראתה כמה שנים ומצאה כתם ואין לה במה לתלות אם טהורה לבעלה פשוט פ"ק דנדה ה' כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן [דהיינו בתולה מעוברת וזקינה כמבואר שם ד'] כתמן כראייתן ופרש"י מכאן ואילך טמאות חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וכו' ומבואר דזקינה כתמה טמא ודברי פמ"א ח"א סי' י"ב תמוהי' וכבר דחאו פ"ת סי' קצ"א אות ב', ומה שהקשית מסי' קפ"ט סע"ל לק"מ דשם הפי' לענין לחוש לוסת דינה כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שמבואר שם דינה קודם לזה ע"ש בטור, והוא מבואר יותר ברמב"ם פ"ט מא"ב ה"ה, ובזה תנוח דעתך והי' שלום וברכה חיים עד העולם כנפשך ונפש רבך הנאמן דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רס

אחד"ש אבא על דבר שאלתו הנה מניקה כל כ"ד חודש אחר לידת הולד אינה קובעת וסת אפי' מת הולד או גמלתו דדמים מסולקי' ממנה כל כ"ד חודש ומ"מ חוששת לראיי' שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע דהיינו שצריך לפרוש עונה לסוף ל' לראייתה וכן פירש מהר"מ פדווא סי' כ"ה כמבואר סי' קפ"ט סל"ג ונראה שגם חוששת ליום החודש ולוסת הפלגה אבל לוסת הדילוג אין לחוש בפ"א כמ"ש המחבר שם סי"א ומ"מ יפה עשה שהחמיר על עצמו:

ומה ששאל מהיום והלאה אם אינה צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש, עיניו שפיר חזו דהש"ך בסי' קפ"ו מסיק דכל אשה שאין לה וסת נמי אינה צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש, אבל מדברי חוו"ד שם נראה שצריכה בדיקה וכן משמע מסד"ט שם, אבל בתשובת מהרמ"פ סי' כ"ה הנ"ל הביאו בהגהת מהרב"פ וכן בס"ט הביאו דמעוברת אליבא דכ"ע א"צ בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש דהיא בחזקת מסולקת בדמים כמבואר בסי' קפ"ט שם כוללם יחד מעוברת ומניקה כל כ"ד חודש, שוב ראיתי במהרמ"פ עוה"פ והשאלה הי' במניקה ובזה העלה לדינא דא"צ בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש וא"כ בנ"ד א"צ בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש וכ"מ שא"צ בדיקה אין להחמיר ולבדוק משום שמא לבו נוקפו ופורש כמ"ש הש"ך שם סי' קפ"ו ובזה אחתום בשלום וברכה חיים עד העולם ידידו דו"ש:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רסא

שיל"ת ב' אויפאלא ה' לס' את בריתי שלום תרנ"ח לפ"ק:

נשאלתי כמה פעמים אם מותרת לאשה להלביש בגדי צבעונים כדי שתציל עצמה מטומאת כתמים אשר הנוב"י בדג"מ קיהה בדבר וחת"ס שהביא השואל והוא ביו"ד סי' קס"א לא כתב אלא שאין מוחין בידם וגם זה רק בגד עליון ולא בבגד הסמוך לבשר כחלוק וכתונת ע"ש:

תשובה: כתב המחבר סי' ק"ץ סעי' יו"ד כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו וכו' וכן כתם שנמצא על בגד צבוע טהורה וכ' רמ"א לפיכך תלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים ודג"מ שם כתב אדברי המחבר תמהני שלא הביאו שום חולק ובהגה"מ פ"ט מא"ב אות ו' כתב בשם ר"ש ובשם ראב"ן שלא אמרו בגמ' אלא לטהר הבגד שלא יטמא טהרות אבל האשה טמאה לבעלה אפילו נמצא בבגדי צבעונים וכיון שגם הרמב"ן מחמיר כמבואר בב"י קשה להקל נגד שלשה אורי עולם:

ואני אומר דדג"מ מדויל ידי' משתלם וזו היא שקשה עליו שהרי כתב בנוביי"ק יו"ד סי' נ"ב הטעם דדבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים דכ"מ הק' אמאי כתמים טמאים הא הוי ס"ס ספק מעלמא ואת"ל ממנה שמא מן הצדדים ותי' אחרונים דספק מן הצדדים לא הוי ספק דרוב דמים מן המקור והוא הק' בספק א' שמא מעלמא נמי יטהר דהא חזינן שלא בהרגשה ואפי' מן המקור טהורה מה"ת רק מדרבנן טמאה וספק דרבנן לקולא ותי' דבלא הרגשה דוקא האשה טהורה נדה אבל מ"מ הא קי"ל מקור מקומו טמא

א"כ אם נגעה בדם טמאה טומאת ערב מה"ת וא"כ לענין לטמאה טומאת ערב הוי סדא"ו ולחומרא שהוא מגופה מן המקור ושוב גם לענין שתהא טמאה ז' שהוא מדרבנן כיון דהוא בלא הרגשה נמי אזלינן לחומרא אלא דאכתי קשי' דלענין טומאת ערב שהוא רק טומאת מגעה בדם אינה מטמאה מבפנים כבחוץ דהוי מגע ביה"ס וא"כ הוי ס"ס שמא מעלמא ואת"ל מגופה שמא נטף מאותו מקום על הבגד לחוץ ולא נגע כלל בבשרה מחוץ ושפיר הוא טהורה אלא דז"א דאכתי צריכין לטמא הבגד שבו נמצא הכתם משום מגע והוי סדא"ו לחומרא להכי מטמאים גם האשה והתינח בבגד המקבל טומאה אבל בדבר שאינו מק"ט ל"ש ה"ט לכן אינו מקבל כתמים ע"ש ובדבריו מיושב שפיר הרב אב"ד דלא אמרו כתמים רק לטהרות כיון שהבגד טמא לטהרות ממילא גזר גם לבעלה וע"ז ודאי קשה א"כ בבגד צבוע דג"כ הבגד טהור אמאי גזרו כתמים לבעלה ובתשו' אחת הארכתי ליישב דברי דג"מ וכאן ל"ש ב' תי' שכתבתי שם [ע"ל סרס"ב]:

אבל גם בזה נ"ל דהנה דעת הרמב"ם פ"ט מא"ב הל"ו דאין כתם טמא עד שי שיעבור עליו ז' סמנים ויעבור הכתם דאז ידעי' שהי' דם ודאי ולא צבע ע"ש אבל דעת הרשב"א בתוה"ב ריש שער הכתמים דבסתמא מחזקי' לי' בדם וטמאה אלא שאם לא עבר ע"י ז' סממני' אז אף דאכתי אפשר שהוא דם נדה מ"מ תלי' בצבע ע"ש באריכות ולפ"ז אני אומר דהא דלא גזרו בבגד צבוע ופירש"י לפי שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ה"פ דכאן לא מחזקי' לי' בדם ותלי' שהוא צבע מס' שמא הוא צבע ואת"ל דם שמא מעלמא או מעלי' ואין צריך לברר להעביר עליו סממנים כיון דאף אם יעבור לא יהי' טמא רק מספק וגם אם לא יעבור לא יהי' טהור רק מספק וזה עדיף מסברת נוב"י דהיכא דא"א לברר שני הספיקות א"צ לברר, אבל עכ"פ אם אירע שהעביר עליו ז' סממני' ועבר דנתברר שהי' דם גם הבגד טמא למפרע וכל טהרות שנעשו ע"ג טמאות ולפ"ז א"ש דעת הגמי"י דס"ל כנ"ל ולפ"ז בשלמא בדבר שאינו מקבל טומאה דאין לדון על הדבר כלל ואינו נכנס בכלל הספק כלל שפיר לא גזרו לבעלה אבל בבגד צבוע נהי דכ"ז שלא העביר עליו ז' סמנים ועבר לא גזרו טומאה על הבגד אבל לבעלה גזרו כיון דאפשר שה שהבגד יבא לכלל טומאה אם יעבור עליו ז' סמנים ויעבור ונמצא בעל באיסור למפרע שפיר גזרו עליו ועיין כעין סברא זו בתוס' פסחים דף יו"ד ע"א ד"ה הלך וא"ש:

ועוד נראה דז"ל הגמ"י שם וכתב עוד דהני קילותא לא נאמרה אלא לבגד שלא לטמא טהרות הנוגעי' בה אבל האשה טמאה מדלא קאמר בגד צבוע אינו מקבל כתמים כלישנא דתנן במתני' וכ"כ ראב"ן כדבריו שאפי' היו כולן צבעוני' מכיון שהכתם ניכר בהם טמא ע"ש ומבלי האריך בדקדוקים נ"ל לבאר כונתו ולשונו דיש לדקדק בלשון הברייתא

דאמרי' שלא הותרו ובס"ד שלא תקנו וכו' אלא להקל על כתמיהן ואמאי לא קתני אלא לטהר כתמיהן, לכן נ"ל דבאמת לא טהרו כתמיהן אלא הקילו אלא הקילו על כתמיהן דרש"י פי' להקל על כתמיהן שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ולכן הבגד טהור דהוי כמו טומאה בלועה ועיין היטב בתוס' וחי' הר"ן נדה ס"ב כיון שאינו מקפיד להוציאו כיון שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור באמת הבגד טמא וגם האשה לבעלה טמאה והיינו דקאמר כיון דלא טהרו כתמים בבגד צביעה לומר שאינו מקבל כתמים רק הקילו כנ"ל שיקל עליהן שלא יהיו ניכרים כמראה דם גמור א"כ האי קילותא לא נאמרה אלא לבגד שלא לטמא טהרות הנוגעי' בו ולכן הי' די בקילותא אבל האשה טמאה היינו אם הבגד טמא שניכר בו מראה דם גמור משא"כ אם הי' רוצים להקל על האשה שלא תהי' טמאה לבעלה הי' צריכין לטהר כל כתמים בבגד צבוע אפי' ניכר בו מראה דם גמור והוכיח זה מדלא קאמר בגד צבוע אינו מקבל כתמים כלישנא דתנן במתני' מוכח דיש אופן שמקבל כתמים וע"ז כתב שפיר וכ"כ ראב"ן כדבריו שאפי' היו כולן צבעונים מכיון שהכתם ניכר בהם טמא והוא פלא הרי לא נזכר בדברי ראב"ן כלל חילוק בין הבגד ובין לבעלה אבל הוא הדבר אשר דברתי שגם ר"ש אינו מחלק אלא ס"ל דאם הדם ניכר הבגד טמא וגם לבעלה אסורה רק תכלית הקולא הי' שלא יהי' ניכר ויהי' הבגד והטהרות טהורים וממילא מותרת לבעלה וזה הוא כדברי ראב"ן שאם הכתם ניכר ואינו טומאה בלועה הכל טמא בין הבגד ובין לבעלה ולפ"ז אין דברי דג"מ סותרים לדברי נוב"י:

אבל מה דקשי' לי על דברי נוב"י הוא מדאמרינן ר"פ הרואה כתם אר"י מדפתי מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן ופירש"י דלמא ארגשה ולאו אדעתה ר"א אמר שמואל הוא דאמר כר"נ ס"ל דאמר לא הזכירו חכמים גזירת כתם אלא ע"ד המקבל טומאה הלכך כל הני תיובתא לאו קושי' נינהו דשמואל לא אירי בהרגשה כלל ומבואר דעת רש"י דאם מוחזק לן שלא הרגישה ודאי טהורה אפי' מדרבנן אלא דר"י משני דשמואל קאמר רק טהורה מה"ת אבל מדרבנן מודה דטמאה משום דמדרבנן חיישי' דארגשה ולאו אדעתה ועיין בחידוד הלכות ס"פ הנ"ל ור"א חידש דאפילו מדרבנן מטהר שמואל משום דס"ל כר"נ דדבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים אף דחיישי' בראתה מגופה או בנמצא על דבר המקבל טומאה דלמא ארגשה ולאו אדעתי' ועיין בתוס' שם וא"כ איך אפשר לומר דר"כ בדבר שאינו מקבל טומאה משום כיון דהבגד טהור שוב גם האשה טהורה משום ספק מעלמא אתי והוי סד"ר כיון דחזי' בלא הרגשה ולקולא הא רבנן חיישי' לשמא ארגשה ולאו אדעתה וא"כ אי מגופה הו' כודאי אי' תורה כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ח"י דלא אמרינן סד"ר לקולא אלא בדבר שעיקר איסורו מדרבנן

שגזרו אטו ד"א אבל בגבינה של עכו"ם שאסרו חכמים משום דחשו שמא הועמד בעור קיבת נבלה הוי כאלו ראינו שהועמד בקיבת נבלה ואם יש ספק אם הוחלף גבינות ישראל בגבינות עכו"ם אסור ולא אמרי' סד"ר לקולא וה"נ אם ידעי' דחזי' מגופה כיון דחשו חכמים שמא ארגשה ולאו אדעתי' הוי כאלו ידעי' בודאי דארגשה והאף דיש ספק שמא מעלמא לא אמרי' בזה סד"ר לקולא וצ"ע:

אלא יתכנו דבריו לשיטת תוס' שם דלא חיישינן כלל לארגשה ולאו אדעתה רק אפי' לא ארגשה טמאה מדרבנן אמנם בחוו"ד סי' ק"ץ אות ח' תמה עליו דא"כ אם ידוע שלא בא מעלמא כגון בהא דשמואל דבדקה קרקע עולם תהי' טמאה אפי' בדבר שאינו מקבל טומאה ואמאי אמר שמואל דטהורה, וגם מה שהק' נוב"י דהוי סד"ר תמוה דהא בשוק של טבחים לא עברה וא"כ ודאי מגופה הוא כדאמרי' בנדה ג' וכתי' כ"מ לכן נ"ל ע"ד שכ' נוב"י בד"א מפמ"ש חי' רשב"א יבמות קי"ט ובתה"ב ש"א ב"א דלא אמרי' סמל"ח אלא בשני מיעוטי' כגון רוב נשים מתעברות ויולדות דמיעוט אינן מתעברות ומן רוב המתעברות יש מיעוט מפילות אבל ברוב שלם וחד מיעוט לא אמרי' סמל"ח ולפ"ז אני אומר דהוי סד"ר מכח הספק השני שמא מן העלי' מה תאמר כתירוץ הטו"ז רס"י ק"ץ דרוב דמים מן המקור מה בכך הא רוב דמים הבאים מן המקור הם בהרגשה כמ"ש מנח"י שם וא"כ יש כאן מיעוט דמים הבאים מן העלי' ומן רוב דמים הבאי' מן המקור יש מיעוט הבאי' בלא הרגשה והרוב הוא בהרגשה וא"כ איתרע לה רובא וסמוך מיעוטא דעלייי' לחזקת טהרה של אשה והו"ל פלגא ופלגא וכיון דלא ארגשה אפילו הוא מן המקור אינה טמאה רק מדרבנן הו"ל סד"ר ולקולא אלא תינח לענין טומאת נדה אבל לענין טומאת ערב דאשה דטמאה מה"ת משום מקור מקומו טמא אף בלא הרגשה שפיר טמאה אלא דגם בזה יש ס"ס כמ"ש נוב"י אלא בבגד יש רק ספק אחד דאו' וכיון דאנו מטמאין הבגד ממילא טמאה גם לבעלה וזה ל"ש בדבר שאינו מקבל טומאה הכל כמ"ש נוב"י:

אבל עוד הק' חוו"ד דא"כ לרבי בנדה ט"ז דס"ל מקור מקומו טהור נפל דין כתמים בבירא לימא תנן כתמים דלא כרבי ולפענד"נ לחלק דדוקא בדם מכה שבמקור ס"ל לרבי שם מקור מקומו טהור ואין דם המכה שבמקור מטמא אבל דם נדות שבמקור הרי אם הי' יוצא בהרגשה שהי' מזדעזע גופה או מרגשת פתיחת פהמ"ק או זיבת דבר לח הי' הדם טמא ככל דם נדות וגם האשה הי' טמאה נדה אלא שגילתה התורה שאין האשה טמאה נדה בבשרה עד שתרגיש בבשרה וכ"ז לענין טומאת נדה דאשה דגלי קרא אבל דם שהי' טמא בעודו במקור כדקאי קאי ולא נטהר במה שיצא בלא הרגשה ושפיר הדם מטמא הבגד ותנן כתמים נמי כרבי וכנ"ל ועיין נוביי"ת יו"ד סי' צ"ז באורך:

עוד הק' דא"כ אם תמצא כתם בספירת ז"נ דבלא"ה טמאה לטהרות לא תטמא משום כתם וגם זה לדידי ודאי לא קשה דהרי לפמ"ש הוי רק סד"ר מכח חזקת טהרה של אשה ובספירת נקיים דליכא חזקת טהרה לא הוי ספק כלל ושפיר טמאה משום כתם בלי טומאה דבגד אלא אפי' לנוב"י נמי לא קשה דהרי בג' ימים ראשונים של נקיים אין תולין כתם אפילו יש במה לתלות הואיל והוחזק דמעינה פתוח וכ"ש דלא אמרי' ספק מעלמא וא"כ ודאי טמאה משום כתם בלי טעם דטומאת בגד ולכן גם אחר ג' ימים טמאה משום לא פלוג או דאפילו אח"כ נהי דלא מקרי הוחזק מעינה פתוח לענין שלא נתלה אם יש במה לתלות מ"מ לענין זה מקרי הוחזק מעינה פתוח היכא דליכא במה לתלות דלא נימא דהוי ס' משום שמא עברה בשוק של טבחים ולאו אדעתה וכ"ש דאז ודאי הוי מלתא דרמי' עלה וז"פ:

ומה שהק' עוד כיון שהטעם משום שהבגד טמא תקשי אמאי טמאה בכתם כגריס ועוד הא בעי' רביעית כדאמרי' בנדה נ"ה רק תוס' כתבו דף ט"ז ד"ה במקור דהלל"מ הוא שהאשה טמאה אף דהוי ביה"ס ופחות מרביעית וכיון דלדעתו אין הדם מטמא בביה"ס ה"נ לא תטמא פחות מרביעית ע"ש הנה מ"ש דהלל"מ הוא שהאשה טמאה וכו' לא כוון יפה דתוס' לא קאי אדם נדות רק על דם מכה שבמקור דרשב"ג ס"ל אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור וע"ז כתבו תוס' דמקור מטמא הדם אעפ"י שהוא ביה"ס ופחות מרביעית הלל"מ תדע שהמקור טמא והאשה טהורה:

אבל בגוף הקושי' שתי תשובות בדבר חדא דלו יהיבנא שאין הבגד מתטמא רק ברביעית דם מ"מ כיון שעכ"פ ברביעית דם מטמאי' הבגד משום שמחליטין שהוא מן האשה דזה הוי ספק דאורייתא שוב אנו מטמאי' גם האשה מה"ט בכגריס ועוד דליכא למיתלי במאכולת משום שאנו מחליטין שהוא מגופא דלא ליהוי כי חוכא דברביעית מחליטין שהוא מגופה ובכגריס ועוד נימא דאינו מגופא:

אבל בלאה"נ לק"מ דתוס' לא כתבו רק דהוא הלל"מ שהדם מתטמא מן המקור שמקומו טמא אף שהוא ביה"ס וגם שהדם המתטמא מן המקור שמקומו טמא מטמא במגע בפחות מרביעית אבל לא שהדם מטמא אחרים בבית הסתרים ושפיר כתב נוב"י דאם לא נגע הדם באשה בחוץ אינה טמאה משום דביה"ס אין הדם מטמא אבל הבגד מטמא הדם בפחות מרביעית דכך הי' הלל"מ ומכש"כ דלפמש"ל דדם נדות הבא שלא בהרגשה יש לו כל דין דם נדות רק שאין האשה טמאה נדה ודאי לק"מ דדם נדות מטמא בפחות מרביעית ואין מטמא בפנים רק בחוץ:

ומה שהק' נהי דהבגד אינו מקבל טומאה מ"מ יש לדון על הדם אם הוא מטמא וכיון שמחליטין שהדם מטמא דהוא סדא"ו נטמא גם האשה, ולפענ"ד כיון שהבגד אינו מקבל טומאה אינו מקפיד על דם שנבלע בו ובטל לגבי הבגד ואינו מטמא ואם יכבסנו בטל לגבי המים ויכול לכבסו באופן שיתבטל בודאי ושוב אין לדון על הדם כלל והדבר צריך תלמוד בסוגי' דנדה ס"ב ואין הזמן מסכים:

אמנם לפענד"נ פשוט הא דלא גזרו כתמים בדבר שאינו מקבל טומאה מה"ת אינה טמאה נדה אלא אם ראתה בהרגשה דדרשי' בבשרה עד שתרגיש בבשרה וגזרו חכמים אם מצאו דם בפרוזדר שלא בהרגשה אטו בהרגשה דאם נטהר שלא בהרגשה יטעו לטהר גם אם ימצאו דם בפרוזדר בהרגשה אבל כתם בין בבשרה בין בבגד ליכא למיטעי אטו ראיי' בהרגשה מגופה וטהורה אפי' הוא מגופה כיון שהוא שלא בהרגשה רק כיון שאנו מטמאי' הבגד יודעי' העולם שאנו מחזיקין דם זה לראיי' מגופה ואפ"ה מטהרין האשה ושוב אתי למיטעי דגם בהרגשה האשה טהורה לכן גזרו טומאה גם על האשה וכ"ז בדבר המקבל טומאה אבל בדבר שאינו מקבל טומאה שהבגד טהור ליכא למיגזר כלל אטו ראי' מגופה בהרגשה ושפיר אינו מקבל כתמים וקרוב הדבר שלזה נתכונו תוס' נדה נ"ח ד"ה כר' נחמי':

ועוד נ"ל דקשי' קושי' נוב"י אמאי כתמים טמאים כיון דחזי' שלא בהרגשה ואפי' הוא מגופה אינה טמאה אלא מדרבנן א"כ הוי סד"ר שמא מעלמא ולקולא ואי כתי' כ"מ דהרי בשוק של טבחים לא עברה בצפור לא נתעסקה כדאמרי' בנדה ג' נימא עברה ולאו אדעתי' כמ"ש חת"ס סי' קפ"ב כיון דהוי מידי דלא רמי' עלה אך לענין טהרות הוי סדא"ו דדם מטמא אפי' בלי הרגשה כיון דמקור מקומו טמא ושפיר כתב הרב אב"ד דלא אמרו כתמים רק לענין טהרות ולא לבעלה אבל כיון שאמרו כתמים לענין טהרות שוב הוי מלתא דרמי' עלי' ול"ל עברה ולאו אדעתי' דהא צריכה ליזהר בכתמים משום טהרות וממילא ליכא ספק מעלמא וטמאה גם לבעלה ולא קשה עליו קושי' הראב"ד מנדה נ"ח וכ"ז בדבר המקבל טומאה אבל בדבר שא"מ טומאה דאינה צריכה ליזהר משום טהרות שוב אמרי' עברה ולאו אדעתה והוי סד"ר ולקולא ומשו"ה אינה מקבל כתמים וכ"ז למדתי מפניני אמרי נוב"י וחת"ס רק הוספתי קצת ביאור [ע"ל סי' ר"נ רס"ב ורס"ח]:

ושוב מצאתי בחידושי הר"ן לנדה דף נ"ז ד"ה מודה שמואל שכתב וה"ו משום דבדבר המקבל טומאה כיון שמה שנמצא עליו הכתם טמא גזור בה רבנן כדי שלא יבואו לטהר הבגד אבל כשנמצא בדבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו על האשה כלל ע"ש כוונתו מבואר דהאשה טהורה כיון שהוא שלא בהרגשה הוי סד"ר ולקולא אבל הבגד טמא

מדינא דקי"ל מקור מקומו טמא והוי סדא"ו רק דרבנן גזרו טומאת נדה על האשה דאי נימא דהאשה טהורה יבואו לטהר גם הבגד שהוא טמא מדינא:

ואמרתי טובה צפורנן של ראשונים דבזה יתפרשו כמין חומר דברי רש"י נדה ס"א שהבאתי לעיל שלא אמר בגדי צבעונים אלא להקל על כתמיהן שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ע"ש דהנה הא דבגד טמא אינו דוקא בה' מראות דמים אלא אפי' במראה דם טהור הבא מן המקור נמי טמא דהא משום מקור מקומו טמא אתאין עלה ולפ"ז בשאר כתם שפיר גזרינן שאם נטהר האשה יטהרו גם הבגד כיון דרוב דמים באי' בהרגשה וכמ"ש הרמב"ם רפ"ט מא"ב לא יבינו שאנו מטהרי' האשה משום דלא ארגשה אלא יטעו שאנו מטהרים משום דמחזיקי' דהדם בא מעלמא וא"כ יטהרו גם הבגד אבל בבגד צבוע שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור דהיינו כה' דמים טמאים לא אתי למטעי ויחשבו שהאשה טהורה משום שהוא מראה טהורה אבל הבגד יטמאו דאפי' במראה טהורה הבגד טמא משום מקור מקומו טמא וא"ש:

ועוד נ"ל בפי' דברי רש"י שהתירו להם בגדי צבעונים כדי להקל על כתמיהן שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ועי"ז לא ימצא בו כתם ולא יבואו כלל לידי ספק ולפ"ז י"ל דבהא פליגי ת"ק ורנב"י דת"ק ס"ל נהי שהקילו בבגדי צבעונים שמותר להלבישן כדי שלא תמצא כתם ולא יהא ניכר בו מ"מ אם ניכר בו מטמא משום כתם אבל לרנב"י ס"ל דחכמים תקנו שתלבש בגדי צבעונים וא"כ ודאי לא תקנו לתקלה שיהי' בו כתם שהוא טמא ולא תדע ותכיל בו אלא ודאי הוא בהיתר שטהרו חכמים כל הכתמים בבגד צבוע אפי' ניכר ולפ"ז י"ל פי' חדש בגמ' דהא דפריך מאי תקנינהו לא פריך רק את"ק שלא תקנוה אלא אדרבה קלקלוה אבל לרנב"י שפיר תקנו שאינו מטמא משום כתם וע"ז משני אלא שלא הותרו וכו' אבל לרנב"י א"ש דתקנו:

ומעתה הרמב"ם דפסק בפ"ט מא"ב ה"ז כרנב"י דכלים צבעונים אין חוששין לכתם הנמצא בהם כתב שפיר לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מדין הכתמים וב"י סימן ק"ן תמה עליו הא פריך מה תקנינהו ומשני אלא שלא התירו ע"ש ולפמ"ש לק"מ דקו' הגמ' הי' רק לת"ק וא"ש, אלא שכפי הנראה מדברי ב"י היתה גרסתו מאן תקנינהו אבל בגמרות שלנו הגי' מאי תקנינהו שפיר י"ל כנ"ל ואפשר שלזה נתכוון ב"י במ"ש שהי' לרמב"ם גי' אחרת בגמ':

ועוד נ"ל לפ"מ שהביא פ"ת סי' ק"ן אות כ"ב בשם ס' עמודי כסף דדוקא תלבש תמיד בגדי צבעונים אבל כדי להציל בימי נדתה ובימי ליבונה לא ותלי"ת עמדתי מעצמי על סברא זו א"כ גם למה דמסקי' שם שהתירו בגדי צבעונים כדי להקל על כתמיהן ע"כ תקנו

שתלבש תמיד בגדי צבעונים דאל"כ הרי אסורה ללבוש צבעונים כדי להקל על כתמי' וא"כ למה התירו בגדי צבעונים כלל אע"כ תקנו ופסק הרמב"ם שפיר ומדויק נמי שכתב אבל כלים צבעונים אין חוששין לכתם הנמצא בהם לפיכך פי' לפי שתציל על הכתמים תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונים פי' תמיד כדי להצילה מדין הכתמים:

לכן לענין דינא אין לנו אלא כפסק השו"ע דבבגד צבע הכתם טהורה וכן הסכימו כל האחרונים ועיין תשו' מעיל צדקה סי' ס"ב משמע להדיא דמטהר כתם בבגד צבוע לבעלה וסד"ט וחוו"ד סי' ק"ץ הביאוהו ושתקי לי' בזה ופ"ת אות כ"א הביא בשם תשו' מאהבה שפוסקי' כשו"ע וכן בס' חכ"א פסק כן והכי נקטינן:

ועוד נ"ל לפמ"ש דג"מ יו"ד סי' ט"ו לפרש דברי תוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקי"ל שכתבו דנפלים הוי מיעוט דשכיח ודבר ההווה הוא לכן החמירו חכמים והאי ודבר ההווה הוא שפת יתר ומזה למד חילוק בין בהמה ליבמה דבבהמה ספק זה אם נפל הוא בכל הבהמות אם מותר לשחטה תוך ז' וכיון שהוא דבר ההוה בכל הבהמות החמירו חכמים אפילו בדיעבד שהרי אם יהי' מותר לשחוט כל הבהמות תוך ז' ודאי נשחט גם המיעוט שהם נפלים אבל ביבמה גוף הדבר שיזדמן שימות בלי שום זרע וישאר רק זרע זו שימות אחר מיתה תוך שלשים יום הוא לא שכיח ולא דבר ההווה ואפשר כשיזדמן כן באמת יהי' מרוב שהם בני קיימא לא החמירו בדיעבד ע"ש ולפ"ז אני אומר דאף הגמי"י בשם ר"ש וראב"ן לא החמיר אלא לפי דין הגמרא ופסק הרמב"ם שתקנו שתלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים וא"כ כל הנשים ילבשו בגדי צבעונים והיינו מטהרים כל הכתמים וא"א שלא יהי' מיעוט כתמים שהי' באמת מגופה וארגשה ולאו אדעתה לכן לא הקילו קולא זו רק לטהר הבגד שלא לטמא הטהרות שאין בזה איסור כרת וגם אפשר שאותו מיעוט כתמים שיהי' מגופה ובהרגשה ולאו אדעתי' יאכלו רק בימי טומאתם אבל לבעלה שהוא איסור ואותו המיעוט שיהי' מגופה בהרגשה נמי תשמש עם בעלה באיסור כרת לכן לא הקילו בזה אבל לפמ"ש רמ"א רק עצה טובה שתלבש בגדי צבעונים עיין מנח"י וסד"ט ואם רק באיקראי אנו מוצאים כתם בבגד צבע דאפשר שבאמת אינה מגופה או מעלי' ואפי' מגופה הוא שלא בהרגשה מודה הגמי"י דמטהרי' כתם בבגד צבועה אפי' לבעלה:

ובזה אני בא ליישב גוף קושי' כ"מ שהק' אמאי מטמאי' כתמים הא הוי ס"ס ע"ש ולפמ"ש א"ש ולק"מ דאם כל הכתמים יהי' טהורים הר' יהי' בהם גם המיעוט שהם מגופה מן המקור ובהרגשה לא גזרו חכמים על כל הכתמים שיהי' טמאים:

ובזה יובן ג"כ אמאי דבר שא"מ טומאה אינו מקבל כתמים דכיון דלא כל הכתמים טהורים רק בדבר שאינו מקבל טומאה שוב ל"ש תי' הנ"ל וממילא טהורים משום ס"ס כקושי' כ"מ ובחרו חכמים לטמא בנמצא בדבר המקבל טומאה ולטהר בדבר שא"מ טומאה דאיפכא א"א דא"כ אם תטהר כל הבגדים שנמצא בו הכתם אכתי תטהר המיעוט שהוא טמא ודאי לכן טמאו בדבר המקבל טומאה וטיהרו בדבר שאינו מקבל טומאה משום ס"ס וא"ש:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דאין הפי' בהגמי"י כמו שהבין דג"מ רק עפ"מ דאמרי' בע"ז דף ל"ז ע"ב גבי ס"ט ברה"ר דטהור כי אתי לקמי' דר' ינאי א"ל הא מיא בשיקעתא דבנהרא זילו טבילו ועיין בר"ש פ"ה דטהרות דהיינו לגבי גברא דאית לי' תקנה בטבילה הוא הלכה דברה"ר טהור ואין מורין כן אבל עשה טהרות מורין כן, ועיין תוס' כתובות כ"ז ד"ה והלך ותוס' פסחים דף יו"ד ופנ"י וצל"ח שם ולפ"ז נראה דמ"ש והאי קילותא לא נאמרה אלא לטהר הבגד שלא לטמא טהרות הנוגעי' בו אבל האשה טמאה וכו' אין הכוונה שטמאה לבעלה אלא הכוונה שטמאה טומאת ערב וצריכה לטבול דאמרינן לה אית מיא בנהרה זילי טבולי כיון דאית לה תקנה בטבילה אבל לענין בעלה מודה דטהורה דהוי כעשה טהרות וגם בזה חולקין עליו חביריו כיון דמטהרין הבגד ואשה לבעלה שוב לא אמרינן זילי טבולי ועיין יו"ד סימן קצ"ח טו"ז ס"ק כ"א וש"ך ס"ק כ"ה דהוי כתרתי דסתרי ודוקא התם קודם שעשו טהרות אמרינן זילי טבולי, ולפ"ז בזמן הזה דליכא נפ"מ לענין טהרות יפה עשו הפוסקים שלא הביאו דברי הגמי"י ותופסין להלכה פשוטה דכתם בבגד צבוע טהור. וב"ה שיצאתי בטהרה, וד' יהי' לנו לאורה, עד יבנה האולם והבירה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסב

שיל"ת ב' אויפאלא ב' לסדר את בריתי שלום תרנ"ג לפ"ק:

בין המצרים, ד' קרנך ירים אהובי חתני הרב הגדול בתורה:

מעוטר בתפארה כבוד שמו מו"ה חיים יוסף נ"י רב דק"ק מ' טעלעגד:

מכתבך מעש"ק קבלתי ושמחתי בשלומכם וכו' ועד"ת במ"ש חת"ס יו"ד סוס"י קפ"ב ליישב הא דמשערין עכשיו שיעור כגריס ופחות מכגריס תלינן בדם מאכולת ולפי שיעור כגריס המבואר בתשו' מעיל צדקה סי' כ"ז א"א לתלות שיעור זה בדם מאכולת בזה"ז ותירץ חת"ס דעיקר גזירת כתמים הי' לטהרות רק כיון דגזרו לטהרות גזרו נמי לבעלה

ועכשיו שבטלו טהרות הי' ראוי שיבוטל נמי גזירת כתמים לבעלה אלא דאסור משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וא"כ אינו אסור אלא כתם גדול כמו שנאסר במנין ע"ש ובעיניך יפלא לפ"ז מ"ש דג"מ סי' ק"ץ סעי' י' אמ"ש המחבר וכן כתם שנמצא על בגד צבוע טהורה ותמה בדג"מ שלא הביאו שום חולק ובהגמי"י פ"ט מאיסורי ביאה אות וי"ו כתב בשם רבינו שמחה ובשם ראב"ן שלא אמרו בגמ' דבר זה אלא לטהר הבגד אבל האשה טמאה לבעלה אפילו נמצא בבגדי צבעונים וכיון שגם הרמב"ן מחמיר כמבואר בב"י קשה להקל וכו' ולפי דברי חת"ס א"א להחמיר לבעלה יותר מלטהרות:

הרבה תשובות בדבר חדא דאין אנו צריכין כלל לפלפולו של חת"ס וכבר יישב קושיא זו שם בתשובת מעיל צדקה כי כל מדת חכמים כן הוא ואפשר להיות כי באותן הזמנים כל השיעורין יותר גדול לפי ערך האנשים באותן הזמנים ועכ"ז לא נשתנו גם בזה"ז השיעורין כי לא היתה גזירתם רק על שיעור זה כמ"ש ג"כ במק"א והדומה לו מבגד צבוע שלא גזרו על כתמים ודומה לו קרקע עולם וה"נ ואף כי יתמעטו ג"כ העדשים לערך הכמות אפשר שהגדולים אינם מתמעטין כ"כ ע"ש וכן ס"ל לדג"מ והקשו שפיר:

וכונתו דבשעת הגזירה הי' שיעור דם מאכולת כשיעור גריס שהי' אז לכן לא גזרו משום כתמים רק על כגריס ועוד ועתה נתמעט שיעור דם מאכולת הרבה ושיעור הגריס לא נתמעט כ"כ לפי ערך לכן עכשיו אין בדם מאכולת כ"כ כגודל גריס ומ"מ אינו טמא אלא בכגריס ועוד כיון שבשעת הגזירה לא גזרו אלא על כתם גדול כגריס ועוד ועיין בחת"ס או"ח סי' קכ"ז אם כל הדברים נתקטנו באורך הזמן בערך אחד בשווה וכל שיעורי התורה הם לפי זיתי וביצי וכותבות אותו הדור:

ובמק"א תמהתי עליו מרמב"ן בחומש פ' נח בפסוק ואני הנני מביא שכתב שהתיבה הי' מחזיק כל מה שנכנס רק בנס ואל תתפתה לאמור כי היו ג' מאות אמות באמות איש נח והי' גדול שא"כ היו גם האנשים גדולים גם החי' והעופות בדורות ההם גדולים וכו' ועוד כי האמות אמות התורה הנה ע"ש ואי נימא דשיעורי התורה הם בכל דור כמות שהוא א"כ אמות התורה בדורו של נח היו גדולים לפי ערך גדולת נח ולא הועיל בזה כלום מה שהאמות אמות התורה וצ"ע [ע"ל סימן קמ"ב] ועכ"פ זה מבואר דאין כל הדברים נתקטנו בערך שווה ועולה שפיר תי' מעיל צדקה ודברי דג"מ כהוגן:

אבל גם לדברי חת"ס לק"מ ולא דקדקת בדבריו ההוא אמר דכ"מ הק' אמאי כתם טמא הא הוי ס"ס שמא דם זה מעלמא ואת"ל מגופה שמא מן העלי' ותירץ כיון דאין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה ובצפור לא נתעסקה ודאי מגופה אתי' והק' חת"ס הא הוי ספק שמא עברה ולאו אדעתה ותי' דבלא"ה י"ל כתי' טו"ז דשמא מן העלי' אינו

ספק שחזקה מן המקור אך ז"א כמ"ש מנח"י כיון דרוב דמים שמן המקור באים בהרגשה והאי מדלא ארגשה איתרע חזקת דמים מן המקור אלא דז"א דלמא ארגשה ולאו אדעתה וא"ת דלא אמרי' ארגשה ולאו אדעתה א"כ לא אמרי' נמי עברה ולאו אדעתה ואי נימא עברה ולאו אדעתה שוב אמרי' ארגשה ולאו אדעתה וממנ"פ אי אמרי' לאו אדעתה והוי ספק מעלמא ספק טוב לא הוי ספק מן העלי' ספק דחזקת דמים מן המקור ואי דאיתרע מדלא ארגשה שמא ארגשה ולאו אדעתה ואי לא אמרת לאו אדעתה והוי ספק מן העלי' ספק טוב א"כ ספק מעלמא לאו ספק דבשוק של טבחים לא עברה ולעברה ולאו אדעתה לא חיישינן וא"ש תי' כ"מ אך אכתי קשיא דלמא עברה בשוק של טבחים ולאו אדעתה שפיר אמרינן כיון דהוי מלתא דלא רמי' עלה אבל ארגשה ולאו אדעתא לא אמרינן דהוא מלתא דרמי' עלה הרגשת גופה לטומאה ולטהרה אמנם באשה עסוקה בטהרות גם עברה בשוק של טבחים הוי מלתא דרמי' עלה מטעמים שכתב שם ושוב א"ש תירוץ כ"מ כנ"ל וזה כונת הרב אב"ד דעיקר גזירת כתמים הי' באשה פסוקה בטהרות דאז גם עברה בשוק של טבחי' הוי מלתא דרמי' עלה ונסתר קושית כ"מ ואינו אסור אלא משום דבר שבמנין ולכן אינו אסור אלא בשיעור שנאסר באותו מנין אלו דברי חת"ס, וא"כ שפיר י"ל דנהי דלא גזרו בכתמים אלא באשה עסוקה בטהרות משום דאז הוי עברה בשוק של טבחים מלתא דרמי' מ"מ לא גזרו רק לבעלה דהוא אי' כרת דחמור ולא לטהרות אלא שבאמת גזרו גם לטהרות אבל בבגד צבוע שפיר י"ל כמ"ש דג"מ דהא דלא גזרו היינו דוקא לטהרות דקיל אבל לבעלה דחמיר שפיר גזרו אף דהבגד טהור כיון דעכ"פ עסוקה בטהרות והוי עברה בשוק של טבחים מלתא דרמי' ולא הוי ס"ס כתי' כ"מ [עיין סי' ר"נ ר"ס ורס"ח]:

ועוד נ"ל דבר חדש דאפי' אי נימא דהיכא דלא גזרו על כתמים לענין טהרות לא גזרו נמי לבעלה מ"מ א"ש דבבגד צבוע גזרו לבעלה דרש"י בנדה דף ס"א ע"ב ד"ה להקל כתב דמשו"ה לא גזרו בבגד צבוע שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ע"ש וכוונתו צריך ביאור ונ"ל עפ"מ דאמרינן שם דף ס"ב ע"ב דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו וכו' ופירש"י ואפי' לא עבר הרי הוא בטל וטהור הוא הואיל ואין אדם מקפיד עליו אחר העברת סמנין מדאזל לה חזותא ועיין בתוס' שם ד"ה מקולי ועיין עוד בתוס' שם דף ע"א סד"ה ועוי"ל ה"ז צבע צביעות דם בעלמא ונתבטל ע"ש ולפ"ז יש לומר דבגד צבוע שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור אינו מקפיד עליו ומבטלו ומיהו אי הוי דם טמא ודאי אינו מועיל ביטול זה רק לטהרו מה"ת אבל טמא מדרבנן כיון שיכול לצאת ע"י ז' סמנים ועיין בתוס' הנ"ל ד"ה הטבילו אבל בכתמים דהוי רק ספק אם הוא דם טמא דשמא

מעלמא או אינו מן המקור לא גזרו טומאה על הבגד אבל על האשה ודאי גזרו טומאה לטהרות כיון שאם הוא דם טמא טמאה מה"ת וכיון שגזרו עליו לענין טהרות שפיר גזרו נמי לבעלה וא"ש ובזה הנני חותם בברכה שלימה כנפשך ונפש חמיך הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסג

שיל"ת ב' אויפאלא יום א' לס' מטות תרנ"ז לפ"ק:
יתנך ד' עליון, ותראה בבנין אפריון אהובי תלמידי הרבני החריף ובקי כמו"ה יהודה נ"י הירש:
לקחתי היום מועד להשיב על אשר שאלת באשה שלא היתה יכולה לטהר עצמה כמו ג' חדשים אחר לידתה שבכל פעם מצאה כתמים על חלוקה והרבה פעמים גם בשעת בדיקה וכמה פעמים הי' מראה אדמימות וכמה פעמים כמין ליחה לבינה הבא ברוב פעמים מן איזה מכה ואחר שעלה בידה לטהר עצמה וטבלה ואחר ג' או ד' ימים אחר טבילתה שוב מצאה כתמים וגם מצאה דם על עד הבדוק ואח"כ התחילה לספור ז"נ ואחר ג' ימים לספירה שוב מצאה כתמים והחכם מרא דאתרא טיהר לה הכתמים ואח"כ טבלה בזמנה וביום שאחר טבילתה שוב מצאה כתמים טמאים אך האשה מרגשת איזה כאב בפנים ויש לך ספק נהי דפסק המחבר סי' ק"ץ סוף סי"א דאם יש מכה בגופה שיכולה לתלות בה שאפשר שיבא הדם ממנה תולה בה וטהורה וכ"פ רמ"א סימן קפ"ז סוף ס"ה וכתמים תולה בה בכל ענין ופי' הש"ך שם סקכ"ז דאפי' אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם מ"מ אפשר דזה דוקא ביודעת עכ"פ בודאי שיש לה מכה אבל בנ"ד א"י כלל שיש לה מכה רק שמרגשת כאב בפנים והרי החליט נוב"י קמא יו"ד סי' מ"ח דכאב לא הוי כמכה אלא דבתנינא סי' ק' כתב דלענין כתמים תולה אפילו בכאב בימי טהרתה או בד' ימים אחרונים של ז"נ וא"כ ה"נ יש לתלות כתמים בכאב אלא דמסוף דבריו ניכר שלא הוקל בזה רק משום שהבעל והאשה היו מרגישי' איזה בליטה באותו מקום ובאותו בליטה היתה מרגשת הכאב:
הנה מסיום דברי נוב"י שכתב וכ"ז הוא כל זמן שבליטה זו קיימת אבל אם תתרפא מזה ולא ירגיש הבעל שוב שום בליטה והאשה לא תרגיש שום כאב אז שוב אחרי כן תהי' ככל שאר נשים לענין כתמים משמע דדעתו דוקא אם הבעל לא ירגיש בליטה וגם היא לא תרגיש כאב אז אינה חולה אבל אם הבעל ירגיש בליטה אפילו היא לא תרגיש כאב או היא תרגיש כאב אפי' לא ירגיש בליטה מ"מ תולה בו, ואפי' אם נאמר דאם אין הבעל

מרגיש בליטה אעפ"י שהיא מרגשת כאב נמי ס"ל דאינו תולה מ"מ י"ל דהיינו דוקא בהי' בליטה מעיקרא ונתרפאת אבל בלא הי' בליטה מעולם רק שהיתה מרגשת כאב שפיר ס"ל דכתמים תולה גם בכאב וכן נראה שהבין פ"ת סי' קפ"ז אות ל"ג דברי נוב"י: **אבל** מטעם אחר נ"ל דאין לתלות כאן הכתמים בכאב דלא תלי' בכאב אלא אם הכאב הוא במקום שאם הדם בא ממקום ההוא שכואב לה אינו דם נדות וטהורה כמו בנדון דנוב"י שהי' הכאב בצואר הרחם מקום שהשמש דש שהוא הפרוזדור ודם הבא משם טהור עיין רמב"ם פה"מ נדה י"ז ופ"ה מא"ב ה"ג ואילך אבל אם מרגשת כאב בחדר שהוא המקור שאם הדם בא ממקום הכאב דהיינו מן המקור היא טמאה ל"ש למימר שתולה בו שהרי גם אם כותלי החדר כואבי' לה והמקור חולה י"ל שהוא דם נדות ומחמת חולשת וכאיבות המקור רואה נדה וטמאה ואף דאם יש לה מכה במקור שדרכה להוציא דם טהורה אף שבא מן המקור עיין סי' קפ"ז ס"ה ברמ"א וש"ך סקי"ז וסקכ"ב היינו משום דדם מכה אינה דם נדות ואם הוא דם מן המכה ודאי טהורה אבל כאב אינו כמכה ואיכא ס"ס לחומרא שמא אינה רואה מחמת כאב כלל ואת"ל מחמת כאב שמא מחמת כאב המקור רואה דם נדה ולפ"ז בנ"ד שכתבת שמרגשת איזה כאב בפנים אפשר שהוא כאב הרחם והמקור ודאי אין לתלות הכתמים בזה כיון שאפשר שגם הדם הבא מחמת כאב הוא דם נדות:

וגם מ"ש דליחה לבינה בא רוב פעמים מן המכה אינו כן רק בא מחולשת המקור והעורקים המהפכין ומבשלין ליחות הגוף לדם ומחולשתם א"י לבשלו ולהפכו לדם אדום ויוציא ליחה לבינה מן המקור ממקום שרואה דם נדות ועי' סי' פק"ח ס"א ואפי' הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה מראות הללו טהורה אף דאם הרגישה דנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש מי שאומר שהיא טמאה כמבואר רס"י ק"ן מ"מ במצאה מראות טהורות טהורה שגם מראות טהורות באות מן המקור ובתוכם לבן ויותר מזה כתב סד"ט סי' ק"ן אות ג' דבנשים שהם בחזקת מסולקת בדמים אפילו נפתח מקורה ולא מצאה כלום נמי טהורה דתלינן שנפתח להוציא מראה לבן וירוק ונימוק או נאבד דלבן וירוק נמי ממקור קא אתי' ע"ש:

ושוב כתבת מדברי רמ"א סי' קפ"ז ס"י שכתב ואם אירע לה שראתה ג"פ בביאה ראשונה שאחר לידתה וכו' יש שכתבו להקל להתירה לבעלה כי תלינן הראיי' בחולשתה עדיין מכח הלידה שהוכו הצדדים מכח הלידה ולכך רואה סמוך ללידה ולא אח"כ ותלינן בלידה כמו שתלי' במכה ע"ש א"כ גם בנ"ד כיון שהוא אחר לידה י"ל דתלי' שהוכו הצדדים ומשם בא הדם וכתמים טהורים והארכת לפלפל בזה ואני אינני מכניס עצמי

בפלפולך חדא דהא דתלינן בלידה היינו רק שלא לאסרה על בעלה משום רואה דם מ"ת אבל עכ"פ צריכה ז"נ ולא תלי' בלידה כמ"ש חוו"ד שם וכן משמע לשון רמ"א להקל להתירה לבעלה וא"כ בנ"ד אין לתלות בלידה להתירה בלא ז' נקיים:

ועוד והוא העיקר דשם אין ההיתר דתלי' בלידה שהוכו הצדדי' והדם בא מן הצדדים ולא מן המקור א"ו הדם בא מן המקור אלא דתלינן דמחמת חולשת הלידה גורם התשמיש יציאת דם מן המקור סמוך ללידה ולא מופלג מן הלידה וגם זה דוקא ביש הוכחה לזה כגון שעברה ושמשה ולא ראתה אבל בנ"ד נהי שבא מחמת חולשת הלידה מ"מ בא מן המקור שנחלש המקור מחמת לידה וטמא ואולי אין הפי' ברמ"א שהוכו הצדדים מכח הלידה צדדי הפרוזדור דהיינו צואר הרחם רק כוונתו שהוכו צדדי החדר שהוא הרחם והמקור ועי"כ רואה דם מ"ת סמוך ללידה ובנה"כ לא משמע כן:

והנה דעת טו"ז דאם אחר ג' לידות ראתה בכל לידה ג"פ מ"ת אחר לידתה ושוב עברה ושמשה אחר כל לידה נהי דמותר לשמש אחר שעברה ושימשה דעדיף מבדיקה שפופרת עד לידה רביעית אבל אחר לידה רביעית אסורה לשמש כיון שהוחזקה ג"פ להיות ראתה דם מ"ת אחר לידה ובעי' דוקא עברה ושמשה ולא ראתה אחר לידה רביעית וא"כ להטו"ז ודאי תלי' בלידה שבא מן המקור שהרי מה"ט אסורה לשמש אחר לידה רביעית ולא תלי' בלידה לקולא אלא בעברה ושימשה, ואף דזה עדיף מבדיקת שפופרת ומהני בכל רואה דם מ"ת בלי תלי' בלידה י"ל דנ"מ לי"א שם שבס"ג דאסורה לראשון אפי' בבדיקה אבל הכא דיש לתלות בלידה מודו דשרי' אפילו לראשון ע"י בדיקה או עברה ושמשה משום דתלי' בלידה וא"ש:

ולדעת הש"ך סקל"א אם ראתה ג"פ אחר לידה אסורה משום רואה דם מ"ת ולא תלי' בלידה רק אם עברה ושמשה אח"כ באי' מותרת ואפילו ראתה אח"כ ג"פ מחמת תשמיש בלידה שני' מותרת לבעלה בלי בדיקת שפופרת משום דיש הוכחה שראייתה מחמת לידה מלידה הקודמת שעברה ושמשה ולא ראתה עיין מחה"ש ה' נדה שם אבל בלי הוכחה לא תלי' בלידה ובצדדים לקולא רק ע"י הוכחה הנ"ל תלי' בלידה אבל מ"מ אין ראי' דתלי' בצדדי פרוזדור רק אפי' הוא מן המקור מ"מ יש הוכחה שאינה רואה דם מ"ת רק מחולשת הלידה ולא אח"כ אבל לתלות כתמים בצדדי פרוזדור אין לנו:

ולכן אינני מכניס עצמי ביתר פלפולך כי קרוב הדבר שהוא מחמת לידה אבל הם הדמים העכורות והמעופשות הבאות מתמצית הדם ועיין רמב"ן בחומש פ' תזריע בפסוק דמי טהרה אבל לפי המדומה אשה זו לא עסקה עדיין ברפואות ולכן מאן דכאיב לי' כאיבי'

אזיל לבי אסיא ויש רפואות בדוקות כמו אווזענבאדער וכדומה אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם:

ומה ששאלת אם לא תלבש בגדי צבעונים כמבואר בסימן ק"ץ סעי' י' הנה בדג"מ שם קיהה עלה וחת"ס יו"ד סי' קס"א שהבאת לא כתב אלא שאין מוחין בידם וגם זה רק בבגד עליון ולא בבגד הסמוך לבשר כחלוק וכתונת ע"ש אבל אני הארכתי בתשו' [ע"ל סי' רס"א] לקיים פסק השו"ע וכן הסכימו פוסקים אחרונים, ואל דיעות, יצילנו מכל מכשול וטעות, וינחנו בדרך אמת. בתורת אמת, וחיי עולם, עדי ישכלל היכל ואולם, כנפשך ונפש רבך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסד

שיל"ת ב' אויפאלא ה' לך תמה"ר לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי חתני הרב הגדול בתורה חו"ש כמו"ה גרשון נ"י שטערן:

הנני פותח בשלום ואשר. בדקת לן במ"ש טו"ז יו"ד רס"י ק"ץ ליישב קושית כ"מ רפ"ט מא"ב אמאי כתם טמא הא איכא ס"ס ותירץ דספק מן העלי' אינו ספק שרוב דמים מן המקור עיי"ש וק"ל לר"ע דחייש למיעוטא אפילו לקולא עיין בכורות כ' אמאי הוצרך ר"ע בנדה נ"ח לתלות במכה ת"ל בכל כתם יש ס"ס, ויותר מזה הי' לך להקשות וכ' ר"ע ור"מ ורשב"ג לית להו כתמים ור"מ כל מס' מלאה בנדה דאית לי' כתמים ובדף ה' אמרינן ר"מ היא דמחמיר בכתמים ועיין תוס' שם ור"ע נמי אמרינן שם י"ד ומודים חכמים לר"ע ברואה כתם וכו' אלמא דאית לי' לר"ע כתמים ולא אשכחן תנא דל"ל כתמים רק ר"ח הוי ס"ד בנדה ה' דלית לי' כתמים כלל אבל לא קיימא מסקנא הכי, ואם ליישב נ"ל תרי ותלת טעמי:

א) כיון דרוב דמים מן המקור אנו מחזיקין אותו היכא דליכא ס"ס כגון נמצא בפרוזדור נדה י"ז דליכא רק חד ספק ואנו אומרי' רוב דמים מן המקור ולא מן העלי' וכיון שהחזקנו הרוב שוב אין המיעוט מצטרף אפילו לס"ס וכמ"ש אחרונים דאם החזקנו הרוב מהני אפילו לממון אף דאין הולכין בממון בתר רוב עיין הפלא"ה סוף פרק קמא דכתובות ולהכי קתני שם בנדה דף י"ז שחזקתו מן המקור ולא קתני שרוב דמים מן המקור אלא ללמד יצא שהוא רוב מוחזק והוא כודאי ועיין בסוגיא שם:

ב) נ"ל דבמס' ב"ב כ"ג בעי לסיועא לר"ח מהאי מתני' דרוב עדיף מקורבא ודחי רוב ומצוי קאמרת רוב ומצוי ליכא למ"ד ופרש"י דמיו רבים יותר משל עלי' ועוד שהם תדירים

לצאת וכו' ולפ"ז ברוב דמים מן המקור דהוא רוב ומצוי י"ל לכ"ע ל"ח למיעוטא ועכ"פ לקולא ודאי ל"ח בזה למיעוטא:

ג) כיון דמן העלי' א"א לדם לבא אא"כ נזדקרה ומן המקור יכול לבא גבי כתם בלי שום שינוי לכן שפיר לא מצרפין ספק מן העלי' לספק כלל כיון דרוב דמים באים מן המקור בלא שינוי מה"ת ניחוש למיעוט שבא ע"י שינוי והוי כמו מיעוט דתליא במעשה דלא חיישינן לאיסור כלל ועיין היטב תוס' נדה י"ז ד"ה מן הלול ותבין:

ד) נלע"ד סברא ישרה עפמ"ש ש"ך יו"ד סי' ק"י סקנ"ו דוקא ס"ס שע"י תערובות לא מהני בדשיל"מ כיון דודאי יש כאן איסור אבל אם יש ס"ס אם יש כאן איסור כלל מהני אפילו בדשיל"מ ע"ש וה"נ אני אומר דהא דחוששין למיעוט היינו אם ודאי יש כאן מיעוט בעולם כגון שם בבכורות שיש מיעוט מטנפי' בעולם חיישינן שמא זו מן המיעוט אבל כאן רוב פעמים ליכא דם בעלי' והרוב מעיד דליכא כלל מיעוט בעולם בהא לכ"ע לא חיישינן למיעוטא וכ"כ רשב"א חולין צ"ה דהיכא דליכא ודאי מיעוט לא אמרי' קבוע ועיין טו"ז או"ח סי' תר"ה:

ה) נ"ל דבאמת קשה על הכ"מ האיך הוי ס"ס משום ספק מעלמא ואמאי לא אזלינן בתר קרוב דהוא מגופה דודאי זה הוי קורבא יותר מעלי' נגד מקור ב"ב כ"ג, אך אם הי' ספק מן המקור ספק מן העלי' ספק שקול י"ל דהוי שפיר ס"ס דאם נצרף ספק מעלמא עם ספק מן העלי' הוי רוב לקולא אף דקרוב כנגדו וכמ"ש פנ"י כתובות ט' שם עיין בקו"א דאם ספק אחד שקול וספק שני רוב כנגדו הוי ס"ס ולכן חידש טו"ז דגם ספק מן העלי' אינו ספק שקולי דרוב דמים מן המקור וא"כ ליכא אפי' ספק אחד שקול דספק מעלמא הוא כנגד קרוב וספק מעלי' הוא נגד רוב ושפיר לא הוי ס"ס:

ו) יפה כתבת לרשב"א בתשובה סי' ת"א דס"ס מטעם רוב א"כ למאן דחייש למיעוט לא מהני ס"ס אלא שדחית דהרי הרשב"א כתב דס"ס עדיף מרוב, אבל לפענד"נ דע"כ לא כתב רשב"א דס"ס עדיף מרוב אלא דוקא אם שני הספקות הם כ"א ספק שקול אבל כאן דרק ספק אחד שקול וספק השני הוא רק מיעוט נגד רוב אלא דאנו מצרפין המיעוט לספק השקול והוי רובא להיתר אז ודאי ס"ס לא עדיף מרוב ולמאן דחייש למיעוט לא מהני ס"ס כזה ועיין פנ"י הנ"ל:

כל זה כתבתי לרווחא דמלתא ושיעשועי' דאורייתא אבל קושיא מעיקרא ליתא ולדבריך ר"ע חייש למיעוטא אפי' לקולא ואם הרוב לאיסור ומיעוט להיתר מקילין ואם הרוב להיתר ומיעוט לאי' מחמירין א"כ לר"ע ור"מ הולכין בתר מיעוט ולא בת"ר וזה לא עלה על דעת אדם מעולם אפילו לא אמרה תורה דאזלינן בת"ר ומכ"ש אחר שאמרה תורה

דאזלינן בת"ר, אבל הדבר פשוט כמ"ש תוס' שם בבכורות ד"ה ואבע"א דאי חיישינן למיעוט אפי' לקולא אז אינו נותנו לכהן דלא אזלינן בממון בתר הרוב אבל אי אינו חושש למיעוט רק לחומרא אז הולכין בממון בתה"ר עכ"פ כאן כיון שיש לו דין בכור לענין אי' מצד הרוב צריך ליתנו גם לכהן, ויש להסביר דאי חושש למיעוט אף לקולא היינו משום דרוב אינו ודאי רק ספק אלא שהתורה התירה או אסרה ספק זה כודאי ומשו"ה בממון אין הולכין בת"ר וכמ"ש אחרונים אבל אם אינו חושש למיעוט רק לחומרא ס"ל דרוב הוא ודאי רק שמחמיר באיסורין לחומרא בעלמא היכא דאפשר ולהכי גם בממון הולכין בת"ר אבל עכ"פ לענין ס"ס כיון דחד ספק רובא לאיסורא אפי' יהי' רוב רק ספק מ"מ כיון דתורה אסרה ספק זה כודאי שוב לא מצרפין לי' לס"ס ודמי לספק טומאה ברה"י דלא מהני ס"ס כיון דעשה תורה ספק כודאי:

ומה שהפלאת לדעת טו"ז רס"י ק"ץ דספק מן המקור ספק מצדדים אינו ספק משום דרוב דמים מן המקור א"כ בנדה מ"א ע"ב דאמרינן גבי מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות וכו' ודוקא תרתי אבל חדא אימא מעלמא אתיא ופרש"י מן הצדדין ואמאי הא גם מראות טהורות באים מן המקור כמ"ש תה"ד הובא בתשו' רמ"א שבטו"ז סוס"י ק"ץ וא"כ גם בחדא הו"ל למימר שהוא מן המקור משום דרוב דמים מן המקור, נ"ל פשוט לפמ"ש בספר סד"ט סי' קפ"ג אות ד' דאין דרך המקור להזיע טפה אחת ולכן ל"ש בזה רוב דמים מן המקור דרוב דמים שהם מן המקור אינו טפה אחת ודמיא להא דכתובות ט"ז רוב נשים בתולות ניסת וכל הניסת בתולה יש לה קול וכו' ולכן תלינן שהוא מן הצדדים ועיין נדה נ"ב ותוס' שם ד"ה ג' גריסין, ובע"כ אתה צ"ל כן דאל"כ מה חילוק יש בין שתי טפין לטפה אחת ובזה ניחא מה שפרש"י מן הצדדין ולא פירש מן העלי' עיין נדה י"ז אלא משום דגם עלי' אין דרך להוציא טפה אחת ושוב הי' אמרי' מן המקור שרוב דמים מן המקור ולכן פירש דתליא בצדדים שדרך להוציא גם טפה אחת:

ואגב אעוררך במה שהבאת ס"ס דכ"מ שבטו"ז רס"י ק"ץ ספק מן הצדדים אינו מכוון והכ"מ לא כתב אלא ספק מן העלי' ולפענ"ד דייק כ"מ בלשונו דדוקא ספק מן העלי' הוי ספק דגם בעלי' יש דם ופעמים שבא לפרוזדור עיין בסוגיא דנדה דף י"ז ויש במה להסתפק אבל ספק מן הצדדין אינו ספק כלל דאין רגיל להיות דם בצדדין ואין כאן במה להסתפק כלל ועיין מ"ש ש"ש ש"א פי"א בכוונת תוס' ריש נדה עפ"י דברי תוס' סוטה כ"ח ד"ה אינו דין ודוקא בסימן קפ"ז ס"ה גבי רואה דם מ"ת הוי ספק מן הצדדים ספק כיון דשם אנו דנין שמחמת חוזק אבר התשמיש והבעילה רואה דם ולא כטבע הראי' וגם מן המקור אינו דרך לבא דם עי"ז ומשו"ה ל"ש נמי רוב דמים מן המקור ושפיר יש

להסתפק בצדדין כמי במקור מ"ת אבל בעלמא אין להסתפק בצדדין כלל רק בעלי' וגם הטו"ז רס"י ק"ץ לא כתב רק ספק לאו מן המקור אתי אלא שכתב וכמו שמצינו בסימן קפ"ז ס"ה, ולפמ"ש לא דמי כלל דהתם ספק מן הצדדין הוי שפיר ספק אבל כאן אין זה ספק כלל רק שמא מן העלי' ואולי לא הביא משם אלא דאפילו לצד שהוא מגופה נמי אמרינן ספק שאינו מן המקור וצ"ע, ובזה תנוח דעתך והי' שלום וברכה כנפשך ונפש חותנך החותם באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסה

שיל"ת ב' אויפאלו ה' לס' והיה ברכה סהר"ה לפ"ק:

יהי שלום בחילך אהובי חתני הרב המאוה"ג, מעוז ומגדול, כש"ת מו"ה יוסף צבי סופר נ"י אבדק"ק ה' שאמשון:

מכתבך קבלתי אתמול לעת ערב ושמחתי בשלומכם והיום ראיתי דבריך ופניתי מכל עמלי וחשתי ולא התמהמהתי להשיב כדי לטהר אשה לבעלה ועל שאר ד"ת אשיב בל"נ בשבוע הבע"ל והשאלה היא מניקת טהורה שקנחה עצמה אחר הטלת מי רגלים בקצה החלוק אשר לבושה בו ומצאה בהחלוק כתם פחות מכשיעור גריס והי' משוך מה דינה:

הנה הדין פשוט סי' ק"ץ סעיף ל"ו דבעד שאינה בדוק אינה טמאה אלא אם יש בו כגריס ועוד וכתב חוו"ד אות כ"ג ואפי' אם הוא משוך וכן העלה בסד"ט אות ס"ב דלא דמי להאי דסעיף ל"ד שם דמשוך טמא משום דמשוך וודאי מקינוח אתי ובהניחתו תחת הכר והכסת ליכא למיתלי בקינוח אבל בעד שאינו בדוק י"ל שקנחתו קודם מאכולת משו"ה הוא משוך ע"ש ובחוו"ד אות הנ"ל מחלק דהתם בדקה עצמה בעד הבדוק ושוב הוי מילתא דרמיא עלה משו"ה לא חיישינן לעסק שתעשה משוך משא"כ בעד שאינו בדוק דהעסק דמעיקרא קרא מלתא דלא רמיא עלה היא משו"ה מקילין אפי' במשוך:

אמנם אם הכתונת מקרי עד שאינו בדוק כבר הבאת במכתבך דברי סד"ט סי' ק"ץ אות נ"ד דאם לא בדקה הכתונת קודם שקינחה עצמה בו אע"פ שבדקה אותו קודם שלבשתו מקרי אינו בדוק אלא שלבך נוקפך משום דסיים והכל לפי ראות עיני המורה ולדעתך הכונה דיש חילוק בין אשה דקפדה אנקיותא בין אינה מקפדת אבל אינו כן, ועיין בח"א כלל קי"ג ותמצא דלפי ראות עיני אם מצוי פרעושים ופשפשים או אם הניחה אותו במקום מוצנע מיד אחר הכביסה או הניחתו במטה וכדומה:

וזיל בתר טעמא שכתב בסד"ט דאפי' לרשב"א שאם בדקה החלוק פעם אחת מקרי בדוק לעולם עד שתדע שיצא מחזקתו מ"מ כיון דאין לך כל סדין וסדין שאין עלי' כמה טיפין דמים מדם מאכולת מסתמא יצא מחזקתו עד שתדע שהי' נקי וכיון שכן תלינן שהי' בו דם מאכולת וכשנתקנחה בו נעשה משוך ועיין בחכ"א אות ל"ד ועיין טו"ז סי' ק"ץ סקכ"ה מה נקרא לענין זה אינו בדוק ועד בינוני לכן פשוט לפענ"ד שהאשה טהורה לבעלה ובפרט במינקת שהיא בחזקת מסולקת בדמים סי' ק"ץ סעיף נ"ב ובזה הנני חותם בברכת שבת שלום חמיך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסו

שיל"ת ב' אויפאלא ג' בחקותי ל"ח בעומר תרנ"ז לפ"ק:

בימי ספירת העומר יאמר שומר אתא בוקר, וברכה

והצלחה עד אין חקר, לבני אהובי ויקירי הרבני החריף ובקי כעמר נקי זך הרעיון ומטיב הגיון, כמו"ה יודא צבי נ"י וכאל"ש:

מכתבך קבלתי בש"ק העע"ל ויען הי' כתיבה קטנה לא נתתי לבי לקרות כולו עד לעת הפנאי וע"ד שאלתך באשה שאחר שספרה ג' ימים נקיים מצאה הסדין מלוכלך בכתם הנוטה למראה אדמומית קצת רק דאפשר שנתלכלך מתינוק הישן עמה שאפשר שלא הי' נקי כראוי אם צריכה לספור ז"י נקיים מחדש וכתבת דפשיטא לך אם התינוק ודאי הי' מלוכלך תולה בו כמבואר בסי' ק"ץ סי"ט דתולה בבנה וכו' אם נתעסקו בכתמים וא"צ להקיף הכתם לדבר שהוא תולה בו כמבואר שם ס"ל:

הנה לתלות מסתמא בצואת תינוק אינו מובן שהרי מבואר שם שאם יודעת שזה שחור וזה אדום אינו תולה וכיון שמראה הכתם נוטה לאדמימות וצואת התינוק יותר נוטה לירוק ובמראה ירוק בלא"ה יש להקל בכתם כמבואר בפ"ת סי' פק"ח אות ב', אלא דיש לתלות כמ"ש בפ"ת סי' ק"ץ אות ל"א שפעמים מלפפי' התינוקות בבגד אדום וע"י שהתינוק מטיל מים מפליט הצבע אדומה מן הבגד ונצטבע חלוקה והסדין שלה ע"ש ואם הי' כזה שהתינוק השתין במטה ומצע התחתון יש בו אדום ודאי יש לתלות בו וא"צ שיהי' התינוק ודאי מלוכלך בזה כמ"ש אלא שנתעסק בזה דהרי בסי"ט נקט אם נתעסקו בכתמים ולא נקט אם נתלכלכו בכתמים דלא בעי' אלא שיהי' ודאי דבר שיתלכלכו בו ולא שיהיו ודאי מלוכלכים כמו דסגי בעברה בשוק של טבחים אעפ"י שלא ידעה שודאי נתלכלכה בדם וזה פשוט:

אלא דבגוף דין זה דס"ל דא"צ להקיף יש לי עיון קצת דהטור הביא דין זה דא"צ להקיף בשם הרמב"ן ולכאורה נראה דהרמב"ן לשיטתי' אזיל דהאשר"י פ' התינוקות סי' ג' הביא דעת רמב"ן דעכשיו אין תולין במכה וכו' ועוד שאם אתה אומר כן אף אתה צריך לבדוק אם נשתנה דם מכתה מדם ראייתה ועכשיו אין אנו בקיאין במראות הדמים אם נשתנה אם לאו וכו' אבל הרא"ש חולק שם וכתב אעפ"י שאינו בקי בחילוקי מראות דמים טהורים וטמאים בשני דמים שלפניו יכול להבחין אם הם שווין או משונים במראיהן וכל זמן שלא יתברר לנו שהם משונים מן הסתם אנו תולין בדם מכתה ע"ש ולפ"ז הרמב"ן לשיטתו שפיר כתב דא"צ להקיף כיון דאין אנו בקיאין במראות הדמים אפילו בשני דמים שלפנינו ואפי' נראים לנו דמים שאפשר שאינם דומים או נראים לנו אינן דומים אפשר שהם דומים וא"כ א"א לברר ע"י הקפה לכן כתב שפיר דא"צ להקיף אבל לשיטת הרא"ש דבשני דמים שהם לפנינו אפשר להבחין אם הם שווין או משונים במראיהן שפיר י"ל דצריך להקיף כיון דאפשר לברורי מבררינן:

אלא דהב"י כתב על דברי הטור שגם הרשב"א כתב כן בתוה"ב בית ז' תחלת שער ד' והרי הרשב"א שם סוף ש"ד ס"ל כהרא"ש הנ"ל וחולק על הרמב"ן ומ"מ ס"ל דא"צ להקיף. אך דצריך טעם אמאי באמת א"צ להקיף כיון דאיכא לברורי:

לכן נ"ל דה"ט דאף לדעת הרא"ש י"ל דהא דבשני דמים שהם לפנינו אפשר להבחין היינו רק דאם נראין לנו משונים ודאי משונים הם ושוב אינה תולה במכתה אבל אם נראין לנו שווין אפשר שהם משונים ובזה אין אנו בקיאין להבחין אלא דלא אכפת לן בזה דכל זמן שאין אנו רואין שהם משונים תלינן במכה וכמ"ש שם וכ"ז שלא יתבאר לנו שהם משונים מן הסתם אנו תולין בדם מכתה, ומעתה כיון שא"א לברר שני צדדי הספק דנהי שאם נראה שהם משונים נדע בבירור שאין לתלות בדבר זה אבל אם נראה שהם שווין אכתי לא נדע בבירור שיש לתלות בו דשמא משונים לכן אין צריכין לברר כלל:

והשתא דאתית להכי אפי' תימא שאנו בקיאין להבחין לגמרי אם משונים או דומים מ"מ א"צ לברר דהא גם אם הם דומים אינו ברור שהדם בא משם אלא דתלי' בי' משום סד"ר לקולא ובכהא"ג שאין לברר שני הצדדין בתורת ודאי א"צ לברר:

אבל לפענ"ד דברי הטור נכונים ובחנם תמה עליו ב"י דבדברי רשב"א בתוה"א אינו מבואר כלל דא"צ להקיף ולברר אלא שהביא י"א דכשם שאין אנו רואין דמים עכשיו כך אין תולין בכתמים כיון שאין תולין אלא במה שדומה לו וכיון שאין אנו בקיאין במראות איך נדון מה שדומה לו וכו' וע"ז חולק הרשב"א דכל זמן שאין אנו יודעין שהם משוני' תולה בה וא"כ מה בכך שאפשר אעפ"י שנראה דומי' מ"מ אינו דומה מ"מ תולה בו

מן הסתם אבל מ"מ אפשר דצריך להקיף אולי נראה שאינן דומי' ונחמיר שלא לתלות בו ולכן הביא הדין בשם רמב"ן דכתב להדי' שא"צ להקיף ואף שהרשב"א הביא ראי' לדבריו מהך מעשה שבאתה לפני ר"ע בנדה נ"ח ע"ב שלא הצריכה להביא הכתם לפניו ולגלה המכה אלמא דא"צ להקיף ז"א דהתם אינו מביא ראי' רק דתולין מן הסתם כמבואר בדבריו אבל אפשר דדוקא היכא דא"א לברר אבל היכא דאפשר לברר י"ל דצריך להקיף והתם בדר"ע מקרי א"א לברר שהרי העלה ש"ך בדיני ס"ס אות ל"ה דדוקא היכא דאין הפסד צריך להחמיר ולברר אבל התם לגלע המכה ולהוציא דם אפשר דכואב לה הרבה ושפיר יש הפסד:

ומ"ש שאם אינה יודעת בבירור שהתינוק הי' מלוכלך דומה להא דסעיף ל"א דמעכשיו דאין לנו העברת ז' סממנים דעת תורת השלמים סק"ל דיש להקל אבל הלבוש מחמיר וכתבת דה"ט דלבוש משום דהוי ספק חסרון ידיעה ותוה"ש ס"ל כמ"ש טו"ז סי' צ"ח סק"ו וסי' פ"א סק"ד דהיכא דהוי חסרון ידיעה לכל הדור שפיר הוי ספק וא"כ בנ"ד אפשר שנמצא מי שיודע להבחין אם הוא דם או צואת תינוק לכ"ע הוי ספק חסרון ידיעה ואין לטהר:

הנה מהא דצבע אין ראי' לנ"ד דשם מיירי בלא נתעסקה כלל בצבעים והכי משמע לשון המחבר מצאה כתם ואין לה במה לתלות והדבר מסופק אם הוא דם או צבע וכו' ואי מיירי דנתעסקה בצבע הרי יש לה במה לתלות ועיין בלשון רשב"א בתוה"א ב"ז ש"ד הנ"ל שהביא ב"י שכתב אבל במי שא"י בדמיונות או שהלך מראה הדם והצבע שנתעסקה בו מנגד עיני' תולה בו כל כתמים אע"כ דמיירי בלא נתעסקה בצבעים ואפ"ה אי לאו משום דאפשר לברר על ידי בדיקת סממנים היתה טהורה משום דיש ספק אם הוא דם כלל ושמא אין כאן ריעותא כלל אלא משום דאפשר לבדוק ע"י סממנים ואפשר לברר איסורו טמאה מספק כמ"ש מ"מ פ"ט מא"ב הל"ו ומה"ט הבין הראב"ד ורמב"ן בדעת הרמב"ם שכ"ז שלא בדקו ע"י סממנים טהורה מס' ע"ש במ"מ, ולהכי כיון שלא נתעסקה בצבע כלל סובר הלבוש דעכשיו דליכא העברת סממנים טמאה מס' אבל בנ"ד אם נתעסק התינוק בדבר מלוכלך שאפשר לתלות בו אפי' אינו וודאי מלוכלך שפיר תולין בו והרי מביא פ"ת סי' ק"ץ אות ל"א דתולין בליחות החוטם אם שאופין שנופפטאבאק וכן איתא באחרונים שתולין:

בדברים אחרים:

ושוב מצאתי בתוה"ש אות כ"ח בהאי דצבע שהעלה דאם א"א לברר טהורה משום סד"ר לקולא והא דבסל"א א"צ להקיף הכתם היינו כיון שיש דבר לתלות בו עדיף מספיקא מבואר דהאי דצבע מיירי בלא נתעסקה בצבע שאין דבר לתלות בו:

ומ"ש דהוי ספק חסרון ידיעה כבר כתבתי בתשו' אחת [ע"ל סי' צ"ה] דלא מקרי ספק חסרון ידיעה אלא במקום דלמי שיודע ליכא ספק כלל כמו בסי' נ"ג ס"ד דלמי שמכיר ויודע אין כאן ספק כלל אם קודם או לאחר שחיטה ואם ניקבה הריאה או לא או בסי' צ"ח ס"ג דלמי שיודע לשער אין ס' כלל אם יש ששים או לא אבל בנ"ד גם למי שיודע לבדוק בסממנים יש ס' אם הוא דם או צבע רק שהוא יכול לברר ספיקו ואמרי' אף דסד"ר לקולא היכא דא דאיכא לברורי מברר' אבל עכשיו שאין בקיאין וליכא לברורי שוב אמרי' סד"ר לקולא:

ומ"ש דאפי' בס' דם ס' צבע יש להחמיר בתוך ז"נ לפמ"ש טו"ז סי' קצ"ו סק"ג דהיא בחזקת טמאה כל זמן שלא טבלה והרי גם באיסור דרבנן היכא דאיכא חזקה ל"א סד"ר לקולא כמבואר בדיני ס"ס אות כ' נ"ל סברא ישרה לחלק דהא אין כונת טו"ז שם חזקת טומאה רק חזקת מעינה פתוח ועיין תוס' גיטין ב' ד"ה ע"א ומהרש"א שם ולפ"ז י"ל דדוקא אם הי' רק חזקת אי' דרבנן בזה מוקי' אחזקה שעדיין אסור מדרבנן אבל כאן שיש לה חזקת מעין פתוח מדאו' שתראה בהרגשה ומצאה כתם דטהור מדאו' כיון שהוא בלי הרגשה אפי' הוא מגופה וא"כ החזקה דאורייתא לא שייכא כאן כלל דודאי אין מעין פתוח ליטמא מה"ת ואינו בכלל ספק כלל ועיין ש"ך סי' קי"א סקט"ז ומקו"ח סי' תל"ח וא"כ לא מוקמינן אחזקה כלל ושפיר סד"ר לקולא והוא כעין סברא שהבינו אחרונים בר"ש פ"ב דמקוואות:

וגוף דברי טו"ז כבר השיג עליו בהגהות מהרב"פ שם דמהא דבעי' רצופין אין ראי' דאינה בחזקת מעין סתום ע"ש ואני תמה אמאי לא הביא ראי' יותר מהא דאמרי' בנדה ס"ז אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק אלמא דאפי' ביום ז' של נקיים חיישי' שמא תראה וע"כ דלא הוחזק מעין סתום מיהו בתוס' שם הגי' שלא תבא לידי ספק ולא גרסי' שמא וי"ל דבאמת לא חיישי' שמא תראה משום דהוי מעין סתום אלא משום חומרא דכרת אמרו אסור לעשות כן שתהא בטוחה שלא תבא לידי ספק, וכ"ש דא"ש טפי לפי' תוס' דאסור לעשות קאי אטבילה שלא תטבול שלא תבא מידי ודאי איסור לידי ספק כי בספק איסור מורין היתירא ומקילין כמ"ש רבינו יונה הביאו רמ"א ריש הלכות יוה"כ אהא דחטאת בת דנקא וא"ת בשני סלעים וא"כ אדרבה ע"י שהוחזק מעין סתום יש חשש יותר שיקילו בו:

ומ"מ דברי טו"ז קשי' דהרי חזינן דעד ג' ימים נקיים אינו תולה כתם בד"א ומשום דלא הוחזק מעין סתום ואח"כ תולה מכלל דאח"כ הוחזק מעין סתום ויש להאריך בזה ואין הזמן מסכים, ועכ"פ נראה דגם הטו"ז לא קאמר אלא דלא מקרי הוחזק מעין סתום בז' ימים נקיים שלא תצרך בדיקה באשה שיש לה וסת ונימא חזקה אין אורח בא אלא בזמנו אבל לא דמקרי הוחזק מעין פתוח דנימא דאיכא חזקת איסור ומעתה בנ"ד אם אפשר לתלות בלכלוך התינוק שאינו ודאי משונה במראה יש להקל, ובזה תנוח דעתך יברכנו ד' בכל בכל הברכות האמורות בתורה כנפשך ונפש אביך דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם:

תשובה רסז

שיל"ת ב' אויפאלו יום ד' לסדר ראה קראתי בשם תרח"ם לפ"ק:

אחד הי' אברהם הוא האדם הגדול בתורה, עטרת צבי וצפירת תפארה, הרבני הותיק, מלא עתיק, כמו"ה אברהם צבי יונג נ"י:

מדברותיו נאוה, ישמח וירוה. לב שמח ביום משתה ושמחה, לאיש במענה פיו אשר הסכי"ן באר"ש קושי"א אשר נתקשה בכונת מל"מ פ"ט מאיסורי ביאה הכ"ט ד"ה וא"ת שכתב ליישב דעת רש"י בנדה דף ס' לפ"מ שפירש מהרש"א שם דבריו דלר"ח אליבא דרבי אין תולה הטהור בטמא אפי' אין הטמא מפסיד כלום, והא דמודה רבי בשומרת יום בראשון שלה ה"ט משום שהוחזקה לראות היום ומעינה פתוח וביושבת על דם טהור ובתולה וכו' עיין חי' רמב"ן שם ורשב"א בתוה"ב וא"כ לרש"י תקשי קושית תוס' מ"ש משתי קופות וכו' ותי' המל"מ דשאני התם דע"כ חולין נמי נפלו ומה דתרומה נפלה לתוך חולין וחולין לתוך תרומה אימור להיפך אבל לעולם אם לא הי' כאן רק סאה אחת של תרומה ונפלה ולא נודע לאיזה מהן נפלה שאין תולין ע"ש, וע"ז הק' מעלתו תינח הא דרבי בשומרת יום דאינו תולה דדמי לסאה אחת שנפלה וה"נ ליכא רק כתם אחד אבל בשני שבילין דמי לשתי סאין שנפלו דהא ב' ב"א הלכו בשני שבילין א"כ מה חזית שטהור הלך בטמא וטמא בטהור אימר להיפך והדק"ל מ"ש מב' קופות, ואני אוסיף להפליא דלפי סברת מל"מ לא די שלא תירץ כלום אהא דר"ח מ"ש משתי קופות כמ"ש מעלתו אלא דתקשי יותר מאי קאמר ר"ח באנו למחלוקת רבי ורשב"ג הא ל"ד כלל דהאי דרבי דמי לסאה א' שנפלה והאי דר"ח דמי לב' סאין שנפלו לב' קופות:

הנה אנכי נצבתי על הצע"ר ונצטערתי הרבה בהבנת דברי מל"מ עד שראה ד' בעניי והאיר עיני וחנני בינה להצדיק דבריו ותחילה נבאר מאי דק"ל טובא על מאור עיננו

מהרש"א בדעת רש"י דלר"ח אליבא דרבי אין הטהור תולה בטמא אפילו אין הטמא מפסיד כלום ואמאי והלא שני טהורים שהלכו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור גרע מאם האחד מן ההולכים הוא טמא וכמ"ש תוס' נדה ס' ד"ה באנו דשם אם מטהרין שניהם הוי חוכא דא"א שיהיו שניהם טהורים משא"כ באחד טמא ואנו מטהרין הטהור הוא דבר שאפשר שטהור הלך בטהור ואפ"ה אמרינן בפסחים יו"ד וכתובות כ"ז דבבאים לישאל בזאח"ז שניהם טהורים כיון דבשעה שאחד שואל אין דנין על חבירו מוקמי' לי' אחזקתו ועיין אריכות מל"מ פי"ט משאה"ט א"כ מכ"ש באחד טמא ואינו מפסיד כלל אם תולין בו דליכא לדין עליו כלל ואינו בא לישאל ואין נשאלין עליו כלל דהוי כבא לישאל בזאח"ז דהי' לנו לטהר הטהור והוא פלא לכאורה, אמנם אחר העיון לק"מ דעיין ביו"ד סימן ק"ץ סכ"ה שתי נשים שנתעסקו בצפור א' שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על כ"א כסלע שתיהן טמאות ודעת הב"ח דוקא כשבאו לישאל בב"א כמו בשני שבילין וטו"ז שם סקי"ז חולק עליו וחידש סברא מתוקה מדבש דוקא בשני שבילין דאפשר לישאל על אחד בלי חבירו שהרי יכול לישאל הלכתי באחד משני השבילין וא"י באיזה מהן בזה אמרינן דבזאח"ז שניהם טהורים לפי שאין הספק נולד בא' מחמת השני וא"צ להזכיר השני כלל לעיין הספק שעליו אם הלך בדרך טהור או טמא אבל בשתי נשים אם תישאל על עצמה נתעסקתי בצפור שאין בו דם אלא כסלע ומצאתי כתם כסלע אין כאן שאלה וספק כלל שתולין כתמי' במה שאפשר לתלות וגם תשקר בגוף המעשה שהרי נמצא כשני סלעים שהרי גם בחברתה נמצא כסלע ואם תאמר האמת שנמצא כשני סלעים הרי ודאי מטמאין אותה שהרי כסלע יתירה אין במה לתלות וא"כ כל השאלה והספק הוא רק מחמת חברתה ושפיר הוי כבאים לישאל בב"א ע"ש, ובזה א"ש מה שהשיג עלי בסד"ט שם אות מ"ז על מה שהביא ראיה מרשב"א דס"ל בג' נשים שלבשו חלוק אחד וכו' שכולן טמאים אפילו באו לישאל בזאח"ז וכתב הס"ט דהתם שאני דמיד שבאה הראשונה לישאל אם אתה בא לטהר אותה צ"ל מיד דהכתם בא מן השני' וכו' משא"כ בהאי דב' נשים דמיד דבאה הראשונה לישאל תלינן כתמה בדם צפור ואין הספק נולד עד שבאה השניה ואמרה ג"כ שמצאה כתם ומשו"ה מהני בזאח"ז ע"ש ולפמ"ש א"ש דגם כאן אין שאלה וספק בלי חברתה, ויהי' איך שיהי' בגוף הסברא מודה גם הס"ט דאם א"א לישאל על אחד בלא הב' דהיינו אם הי' שואל על עצמו בלבד היינו מטמאין אותו ורק על ידי תלי' בחבירו יש ספק לטהר אותו הוי כבא לישאל בב"א ושניהם טמאים אלא דס"ל דבהאי דשתי נשים אפשר לישאל על עצמה בלי חברתה והיינו מטהרין אותה לכן בזאח"ז טהורים וטו"ז ס"ל דבשתי נשים נמי א"א לישאל ע"ע בלי חברתה וכמו שהסברתי

ועיין חוו"ד שם אות י"ד וסימן הנ"ל אות כ"ט, ולפ"ז א"ש כאן בכתם אלו שאלה רק על עצמה שמצאה כתם היינו מטמאין אותה כיון שאין לה במה לתלות וע"כ צריכה לישאל גם על חברתה ששאלה החלוק גם לשומרת יום וא"כ אין כאן ספק רק מחמת חברתה ושפיר הוי כבא לישאל בב"א וא"כ כיון דבשניהם טהורים כה"ג שניהם טמאים אין כאן סברא לטהרה רק משום שחברתה בלא"ה טמאה תולין הקלקלה במקולקל ורבי ס"ל דאין תולין אא"כ יש סברא לתלות בו יותר כמו בשומרת יום בא' שלה שמעינה פתוח: **אלא** דלפ"ז תקשי יותר על ר"ח איך מדמה האי דשני שבילין לפלוגתא דרשב"ג ורבי הא בהאי דשני שבילין אפשר לטהור לישאל על עצמו בלי חבירו והיינו מטהרין אותו וכיון שעל הטמא אין לדון כלל הוי כבא לישאל בזאח"ז וכנ"ל אמנם נ"ל בשנשים עין על דברי רבינו הגדול הרמב"ם פי"ט מאבות הטומאות שכתב בהלכה ב' שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני וכו' והוא לשון המשנה פ"ה דטהרות מ"ח, ולשון זה משמע שלא הלכו שניהם בב"א זה בשביל זה וזה בשביל ב' רק שתחילה הלך אחד בשביל אחד ואח"כ הלך השני בשביל הב', ואח"כ בהלכה ד' כתב שני שבילין א' טמא וא' טהור והלכו בהם שני אנשים איש א' טמא ואיש אחד טהור וכו' והוא נידון דידן בנדה ס' ושם לשון הגמ' שהלכו דמשמע שהלכו שניהם בפ"א זה בשביל א' וזה בשביל השני ומדוע שינו לשונם הלא דבר הוא, אבל הדבר נכון דכאן מיירי שראינו שני אנשים הולכים בשעה אחת אחד בשביל הטמא וא' בשביל הטהור ואיש אחד מהן טמא והשני טהור ואין אנו יודעין איזהו טמא ואיזהו בטהור וגם ההולכים א"י ולפ"ז אם הטהור ישאל על עצמו הלכתי בשעה פלונית בא' משני השבילין וא"י באיזה מהן נטמאנו כיון שראינו באותה שעה איש הולך בשביל הטמא וא"כ אין כאן ספק שהלך בשביל הטמא אלא מחמת שראינו עוד איש אחד הולך בא' משני השבילין בשביל הטהור וא"כ אין כאן ספק רק מצד חבירו שמא חבירו הלך בדרך הטמא וכיון שאין הספק רק מצד חבירו הוי כבא לישאל בב"א וא"כ הוא טמא לרבי דאין תולין הקלקלה במקולקל כמו בשניהם טהורים בכה"ג דהיינו מטמאין שניהם כיון שא"י לישאל על א' בלא חבירו, ולפ"ז ניחא בהלכה ב' דמחלק בין בא לישאל בב"א ובין בא לישאל בזאח"ז נקט שתחילה הלך א' בשביל א' ואח"כ הב' בשני דאלו ראינום הולכים בפ"א בשני השבילין לא משכחת בא לישאל בזאח"ז כיון דהספק מחמת חבירו ע"כ צריך לישאל עליו ועל חבירו, ובה"ד נקט שהלכו בפ"א דאז הוי כבא לישאל עליו ועל חבירו כיון שהספק רק מחמת חבירו אבל בהלכו בזאח"ז שאפשר לישאל על אחד בלי חבירו שהרי אנו מסופקים על שעה שהלך הטהור שמא לא הלך בשביל הטמא

וכיון שעל הטמא אין לדון כלל אפילו נשאל עליו ועל חבירו כיון שהטמא אינו בכלל הספק שאינו מפסיד כלל הוי כבא לישאל בזאח"ז ושפיר מטהרין הטהור אפילו אין תולין הקלקלה במקולקל, ומעתה שפיר מדמה ר"ח האי דטמא וטהור לפלוגתא דרשב"ג ורבי כיון דהלכו בפ"א ע"כ הוצרך לישאל גם על חבירו כיון דהספק רק מחמתו ואלו בא הטהור לישאל רק ע"ע היינו מטמאין ין אותו כיון שראינו באותו הפרק איש הולך בדרך הטמא וא"ש, ולזה נתכוין מאור עינינו רש"י שהלכו בשני שבילין ולא ידענא הי להאי על והי להאי על ולשון זה תמוה מאי בעי רש"י בזה שאנו מסופקים הי להאי על והלא הספק רק להולכים אלא כדכתיבנא דמיירי שראינום הולכים שניהם בשני השבילין בשעה א' וכמ"ש דבלא"ה אין לו דמיון לפלוגתא דרשב"ג ורבי כקושיתינו הנ"ל:

ומעתה דברי מל"מ כראי מוצקי' דסברתו לחלק בין נפלו שתיהן לנפלה רק תרומה לבדה הוא כך דבשלמא אם נפלה רק תרומה לבדה אם הי' שואל רק על החולין לבד היינו אוסרים אותה דודאי נפל תרומה לתוכה ואין כאן ספק רק מצד קופה של תרומה דילמא בתוכה נפל וא"כ צריך לישאל על החולין והתרומה בפ"א והוי כמו באו לישאל בב"א דשניהם אסורים לרבי דאין תולין הקלקלה במקולקל אבל בנפלו שניהם אם בא לישאל על קופת חולין בלבד שנפלו בתוכה אחד משני סאין ואינו יודע אם חולין או תרומה היינו מתירין אותה שתולין חולין נפלה לתוכה לכן אפילו כששואל על שניהם ביחד כיון שעל קופת התרומה אין לדון כלל הוי כבא לישאל בזאח"ז ומותר וא"כ לפ"מ שביארנו דהאי דשני שבילין נמי מיירי באופן שאם הי' שואל על הטהור בפ"ע היינו מטמאין אותו ואין הספק רק מחמת חבירו שפיר דומה לנפלה רק סאה תרומה לבדה ולא נפלו שניהם ואתי שפיר:

עוד לאלקי מילין בזה עיין תוס' פסחים יו"ד ד"ה הלך באחד מהן ועשה טהרות הא דנקט ועשה טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגברי אע"ג דמוקמינן להו בחזקת טהורים מצריכין להו טבילה והזאה שלא יגעו שניהם בתרומה דאז התרומה טמאה ודאית והאוכל במיתה [ומ"ש והאוכל במיתה תמוה כמ"ש האחרונים וא"י לישבו] ואם נגעו שניהם בא' ונכנס למקדש חייב ע"ש, אמנם הר"ש פ"ה דטהרות נתן טעם אחר וכתב וז"ל וי"ל דבעשה טהרות מודו ר"ע ור' יוסי דברה"ר ספיקו טהור אפילו בחד ספיקא כיון דאין להם תקנה אם נטמאו אלא בגברי הוא דפליגי ומחמרי להצריכו טבילה והזאה שמא היום ולמחר יתברר הדבר שנטמא דאפילו רבנן דמטהרו הא אמרינן בע"ז דל"ז גבי יוסי בן יועזר דס"ט ברה"ר התיר להם ואר"י הלכה ואין מורין כן וכי אתו לקמי' דר' ינאי א"ל הא מי' בנהרא זילו טבולו והיינו לגבי גברא דאי"ל תקנה בטבילה אבל

עשה טהרות מורין כן ואפשר דאם נודע לו שהוא בספק קודם שעשה טהרות אם הי' עושה טהרות אח"כ היו טמאות לר"ע ור"י ע"ש, היוצא מזה דלכ"ע הא דס"ט ברה"ר טהור היינו דוקא בטהרות שהוא דבר שאין לו תקנה בטבילה אבל בגברי שיש לו תקנה בהזאה וטבילה לא אמרינן ס"ט ברה"ר טהור אלא דלרבנן דר"ע אפילו נודע הספק קודם שעשה טהרות ואח"כ עשה טהרות נמי הטהרות טהורות ואפשר דאם עשה טהרות קודם טבילה שהדין דטהרות טהורות גם הגברא טהור בלא טבילה כמ"ש צל"ח פסחים דף הנ"ל כדי דלא ליהוי מילתא דרבנן כחוכא אבל לר"ע ור"י אם נודע הספק קודם שעשה טהרות גם הטהרות טמאין רק אם נודע הספק אחר שעשו טהרות אז ס"ט ברה"ר טהור ואולי אז מודו דגם הגברא טהור מטעם הנ"ל. ולפ"ז קשיא לי הא בהאי דר"ח בנדה לא הוזכר כלל ועשה טהרות ועיין ברמב"ם פי"ט מאה"ט דגבי דינא דמתני' פ"ה דטהרות בשני שבילין בה"ב נקט ועשה טהרות ובה"ד שהוא דינא דר"ח לא נקט ועשה טהרות ואם כן אין הספק רק על הגברא ולגבי גברא הא לא אמרינן ספק טומאה ברה"ר טהור משום דאית לי' תקנתא בהזאה וטבילה ובשלמא לשיטת התוס' דהטעם משום שמא יגעו שניהם בתרומה או באדם ויחשבו שהם טהורים ניחא דכאן בטמא וטהור ל"ש זה דהא ידעו שהוא טמא מחמת נגיעת הטמא אבל לטעם הר"ש משום שמא היום ולמחר יתברר הדבר שנטמא זה שייך גם כאן וא"כ מ"ט יהי' טהור לרשב"ג בשלמא בכתמים הוי סד"ר ולקולא דאפי' לענין ס"ט ברה"ר אליבא דר"ע כתב בר"ש הנ"ל דטהור בטומאה דרבנן אבל בשני שבילין דהוא טומאה דאורייתא קשיא כנ"ל, לכן נ"ל לפמ"ש תוס' ריש נדה ד"ה והלל דהא דאמרינן ס"ט ברה"ר טהור מסוטה היינו היכא דליכא חזקת טהרה כמו במקוה שנמדד וכו' אבל היכא דאיכא חזקת טהרה א"צ למילף מסוטה דבלא"ה טהור דמוקמינן על חזקת טהרה ועיין תוס' סוטה כ"ח ד"ה מכאן ותיו"ט פ"ד דטהרות משנה י"א ד"ה ספק רה"ר ולפ"ז נ"ל דהא דאמרינן בע"ז בס"ט בר"ה הלכה ואין מורין כן ה"ד היכא דליכא חזקת טהרה ומשום הא מי' בנהרה זילו טבולו והוי כמו דש דשיל"מ אבל היכא דאיכא חזקת טהרה שפיר מורין כן וא"צ לטבול וכמ"ש ראשונים לענין דשיל"מ דאף דאפילו סד"ר לחומרא בדשיל"מ מ"מ אזלינן בת"ר עיין ר"ן ביצה זי"ן ודכ"ט ועיין במל"מ פ"ז דמעילה ה"ו וה"נ בזה אזלינן בתר חזקה ולפ"ז כאן דאיכא לטהור חזקת טהרה שפיר מטהרין ס"ט ברה"ר ותולין בטמא וא"צ לטבול:

ובזה יש ליישב מה שעמד בס' סדרי טהרה בחידוד הלכה על מ"ש מהרש"א בתוס' ד"ה באנו דס"ט בר"ה נמי לא מטהרין אלא בדאיכא חזקת טהרה כמ"ש תוס' בריש מכלתין גבי והלל ע"ש, ותמה בסד"ט דאדרבה שם מסקי תוס' דס"ט בר"ה טהור אפילו היכא

דליכא חזקת טהרה אלא היכא דל"ד לסוטה אז צריך חזקת טהרה ע"ש, ולפמ"ש ניחא דמצד ס"ט בר"ה א"א לטהרו בשני שבילין כקושיא הנ"ל דלענין גברא דאי"ל תקנתא בטבילה אין מורין כן ולהכי איצטריך למיתי עלה משום חזקת טהרה וכנ"ל וכן משמע הלשון שם בגמרא דע"ז הלכה ואין מורין כן דדוקא מה דטהור בר"ה מצד הלכתא גמירי לה מסוטה הוא דאין מורין כן אבל מה שהוא טהור משום חזקת טהרה דלאו מסוטה גמירי לה שפיר מורין כן והא דמביא מהרש"א תוס' דריש מכלתין היינו לראיה דהיכא דאיכא חזקת טהרה א"צ למילף מסוטה וא"ש:

ומה שהקשה שם בס' הנ"ל עוד על דברי תוס' דלפמ"ש תוס' שם דהיכא דא' ודאי ל"ד לסוטה ולא מטהרין מספק אלא משום חזקה א"כ הכא שא' ודאי הלך בטמא לא גמרינן מסוטה ע"ש, תמוה בעיני דהרי בתוס' כאן לא נזכר כלל דגמרינן מסוטה רק דס"ט בר"ה טהור וא"כ בקושיא זו סותר קושיא הראשונה על מהרש"א דא"כ שפיר כתב מהרש"א דס"ט בר"ה נמי לא מטהרין אלא בדאיכא חזקת טהרה כמ"ש תוס' בריש מכלתין והיינו בכה"ג דהכא שא' ודאי הלך בטמא וא"כ סותר עצמו תוכ"ד וצ"ע, אבל בלאה"נ דבריו אלו תמוהים דתוס' לא כתבו שם אלא דלא ילפינן מסוטה לטמאות שניהם ברה"י היכא שא' טהור ודאי כיון שהוא דבר שא"א להיות ונהי נמי דנלמד מזה דגם בר"ה א"א למילף מסוטה להטהר שניהם כיון שא' טמא ודאי והוי דבר שא"א להיות מ"מ היינו דוקא בשניהם טהורים ולטהר שניהם אבל כאן שאחד טמא בלא"ה ואנו צריכין רק לטהר אחד מהם דהיינו הטהור הא שפיר ילפינן מסוטה דהוי דבר שאפשר להיות שהטהור הלך בשביל טהור וכמ"ש תוס' סד"ה באנו וצ"ע:

נחזור לדברי מל"מ נ"ל דסברתו הוא כן בשלמא בנפל רק סאה אחת של תרומה יש לקופה של תרומה חזקה קמייתא שלא נשתנה מכמות שהיתה ולא נפל בה אותה סאה כמו שיש חזקה זו לקופה של חולין והוי חזקה נגד חזקה וכבר כתבו תוס' כתובות כ"ב ע"ב ד"ה הבא דחזקה נגד חזקה מקרי איקבע איסורא וא"כ ל"ש לומר שאני אומר לתוך תרומה נפלה משום סד"ר לקולא דהא באיקבע איסורא גם סד"ר לחומרא כמ"ש ש"ך ביו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס אבל בנפלו שני הסאין בשני הקופות ע"כ נשתנו שניהם מכדמעיקרא ואין כאן חזקה ואיקבע איסורא רק ספק השקול בדרבנן שפיר אמרינן שאני אומר דסד"ר לקולא, אך אכתי תקשי גם בנפל סאה א' של תרומה נהי דהוי איקבע איסורא וסד"ר לחומרא מ"מ נוקי קופה של חולין על חזקת היתר ומכ"ש לדעת הריב"ש דחזקת חי וחזקת א"א מקרי שני חזקות אף שקשורי' זב"ז וה"נ חזקת היתר וחזקת שלא נפל בתוכה הוי שני חזקות ואפי' למ"ש נוב"י דזה דוקא היכא דעכ"פ אפשר בשום פעם

להיות חזקה א' בלא השניה רק דעכשיו נזדמנו ביחד אבל אם א"א לאחת בלי השנית לא מקרי שני חזקות מ"מ כאן אפשר להיות חזקת היתר בלי חזקה שלא נפלה בגוונא הנ"ל שנפלו שני סאין לשני קופות דפקעה חזקה שלא נפלה ואכתי נשאר חזקת היתר, לכן נ"ל לפ"מ שחידש המל"מ שם בד"ה עוד דסברת כאן נמצא כ"ה לא מהני רק למי שנמצא ברשותו ולא להציל חברתה ע"ש וה"נ אני אומר הרי יש לנו שני מיני חזקה קמייתא חזקה שלא נעשה מעשה ושינוי מכמות שהי' וזה הוא חזקה המבררת הספק ומהני גם לגבי אחריני ויש עוד חזקה קמייתא והוא חזקת הדין שמניחין הדבר בדינו שהי' לו קודם לידת הספק כמו חזקת איסור וחזקת היתר וזה אינה חזקה המבררת הספק כמבואר לכל מי שבקי קצת בענינים אלו וחזקה כזו לא מהני רק לגבי נפשי' ולא לגבי אחריני והארכתי בזה במק"א [ע"ל סי' ב'] ולכן לא מהני חזקה זו לתלות מחמתה הקלקול בד"א דזה מקרי לגבי אחריני וא"כ א"ש דחזקת היתר של קופת חולין לא מהני לתלות שנפל סאה של תרומה בקופה של תרומה, ונראה דלדעת מהרש"א בשיטת רש"י ס"ל לר"ח דהיינו פלוגתא דרשב"ג ורבי בשומרת יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה דאף שיש לשניהם חזקת מסולקת בדמים ועיין סד"ט בחידוד הלכה מ"מ יש לטהורה גם חזקת טהרה והוא חזקת הדין וס"ל לרשב"ג דמהני נמי לגבי אחריני לתלות בחברתה וכנ"ל וזה פירוש תולין הקלקלה במקולקל זה שיש לו חזקת הדין תולה במקולקל שאין לו חזקת הדין, ולפ"ז א"ש גם גבי שני שבילין אף דהוי כמו נפלו שניהם מ"מ גבי נפלו שניהן אין אנו מתירין מכח חזקת הדין וחזקת היתר של קופת חולין דלרבי חזקת הדין לא מהני לגבי אחריני לתלות הקלקלה במקולקל רק דהוי ספק השקול וסד"ר לקולא אבל בשני שבילין דא"א לטהר הגברא משום ס"ט ברה"ר כיון דאי"ל תקנתא בטבילה וכמש"ל וא"כ א"א לטהר רק מכח חזקת טהרה שהוא חזקת הדין ולרבי זה אינו מועיל לגבי אחריני לתלות בטמא ודמי לנפל סאה א' של תרומה דאין מתירין לרבי מכח חזקת טהרה וכנ"ל ושפיר א"ר חסדא בשני שבילין באנו למחלוקת רשב"ג ורבי וא"ש:

ומה שצל"ע לדעת מהרש"א דמשו"ה לרבי תולה בשומרת יום בא' שלה משום דמעינה פתוח אבל היכא דליכא סברא למיתלי במקולקל לא תלינן אפי' אינו מפסיד כלל א"כ צריך לומר הא דתולה בבתולה שדמים טהורים משום דשירפה מצוי אין הפירוש משום דשירפה מצוי וכתמים טהורים ואינה מפסדת רק משום דשירפה מצוי יש סברא יותר שהכתם בא ממנה וביושבת על דם טוהר מתוך שאינן מקפידות אינן מרגישות ויודעת לפיכך תולין בהן שאלו ראתה זו הטהורה הרגישה וכמ"ש בחידושי רמב"ן שם ועיין חת"ס יו"ד קפ"ב והנה זה פשוט דסברא זו האחרונה שייך גם בש"י בא' שלה שאינה

מקפדת ואפשר ארגשה ולאו אדעתה כיון שאינה מוספת טומאה בראייתה ולא הוצרך לטעם דמעינה פתוח אלא כיון דבבתולה שדמים טהורים ל"ש ה"ט דהא ודאי רמיא עלה למידק אם מרגשת פתיחת פי המקור וזיבת דבר לח ממנה שהרי טמאה בראייה גמורה רק כתמים תולה בדם בתולים ועכצ"ל הטעם משום דשירפה מצוי תולה הטהורה הכתם בדם בתולים לכן קאמר נמי בשומרת יום לפי שמעינה פתוח תולה טהורה שממנה בא הכתם וחדא מתרי טעמי נקט או אפשר שהי' מעינה פתוח כולל ג"כ טעם זה שאינה מקפדת, אבל הא קשיא אמאי קאמר ר"ח בשני שבילין לרבי אינו תולה טהור בטמא משום דאין סברא לתלות בזה יותר מבזה ואמאי הא שפיר יש סברא לתלות יותר כיון דלא ספר כלל ואין הפסד כלום כשהולך בשביל טמא הוי מלתא דלא רמיא עלי' שלא לילך בשביל טמא לכן הלך ולאו אדעתי' אבל טהור רמי' עלי' שלא לילך בשביל טמא כדי שלא יטמא והו"ל למידע, ואין לומר דכיון דחזינן שא"י באיזה שביל הלך א"כ חזינן דאינו מקפיד ולא רמיא עלי' ושוב יש לתלות בטהור כמו בטמא דא"כ ביושבת על דם טוהר אמאי תולה משום דטהורה רמי' עלי' יותר כיון דעסוקה בטהרות שלא תטמאן ועיין חת"ס הנ"ל ה"נ נימא כיון שהשאילה החלוק ליושבת על דם טוהר שאינה מקפדת פי' לה לבדוק החלוק קודם שלבשתו ומדלא בדקה חזינן דלא רמיא עלה ואינה מקפדת ויש לחלק בדוחק, ואולי י"ל דמיירי שהיא לבשה החלוק קודם שהשאילתו ליושבת על דם טוהר ואח"כ נמצא הכתם אצל היושבת על דם טוהר וכשיטת הרשב"א שהביא המ"ל סד"ה ועוד וא"כ ל"ש לומר דחזינן שאינה מקפדת אבל בשני שבילין שפיר י"ל כנ"ל וצ"ע, ובזה יבא שלום ינוח על ראשו, כנפשו ונפש ידידו דוש"ת החותם בברכת התורה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסח

שיל"ת ב' אויפאלא א' לס' והי' ברכה הרמ"ת קרן לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי חתני הרב הגדול חו"ב כמוהג"ש נ"י:

קול דבריך אחד הם מבשר שלום תל"י וגם מאתנו לא נעדר תל"י וכו' ואחרון חביב אשר הערת בנדה נ"ח דמשני שמואל הוא דאמר כר' נחמי' וק"ל א"כ לא לימא שמואל רק הלכה כר' נחמי', עדיפא הי' לך להקשות דאפי' הלכה כר' נחמי' נמי אין צ"ל דהרי אמרי' שם ס"ב ע"ב דיחידאי הוא דפליג עלי' ורבים ס"ל כוותי' ופשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועיין כתובות כ"א אבל לפענ"ד פשוט דלק"מ לפמ"ש נובי"ק יו"ד סי' נ"ב בטעמא דר"נ משום דבאמת קשה איך מטמא כתם כלל כיון שהוא בלא הרגשה ואפי' ודאי מגופה

טהורה מה"ת רק מדרבנן טמאה ובכתם דאיכא ספק מעלמא הו"ל סד"ר ולקולא נהי דליכא ס"ס שמא מצדדים משום שחזקתו מן המקור אבל הלא גם ספק אחד לקולא ותי' משום דלענין לטמאות האשה טומאת ערב מפני שנגעה בדם והדם טמא משום מקור מקומו טמא הוי ספק תורה ואמרי' שהיא מגופה לחומרא וכן גם לענין לטמא אותה משום נדה שהיא מדרבנן ג"כ אמרינן שהיא מגופה אך ע"ז הק' דלענין טומאת ערב הוי ס"ס שמא מעלמא ואת"ל ממקור שמא לא נגע בה מבחוץ ותי' דעכ"פ לענין הבגד שמצא בו הכתם הוי ס' תורה וטמא דודאי נגע והתינח אם הבגד בר קבולי טומאה אבל אם הבגד אינו מקבל טומאה ואין לדון על הבגד רק על האשה שפיר טהורה כקושי' הנ"ל ע"ש, והנה הא דאינו טמא מה"ת בלי הרגשה שמואל היא דקאמר לה מדכתיב בבשרה עד שתרגיש בבשרה ולפ"ז שמואל טעמא דר' נחמי' קמפרש וא"כ לא סגי לי' דלימא הלכה כר' נחמי' דאכתי לא ידעינן טעמא דר' נחמי' וא"ש:

ואמנם למה שהעלה בנובי"ת סי' צ"ז דאם היא אינה טמאה נדה ואין הדם טמא אלא משום מקור מקומו טמא אינו מטמא אלא בעודו מחובר במקור אבל כשנפרש לגמרי אינו מטמא ע"ש א"כ נסתר מחמתו דבריו הנ"ל דאם הי' בלא הרגשה גם לגבי בגד איכא ס"ס שמא מעלמא ואת"ל ממקור שמא לא נגע בבגד בעודו מחובר במקור ואולי א"א כלל ליגע בבגד בעודו מחובר במקור וצ"ע:

ובזה י"ל פרפרת נאה בנדה נ"ח ע"ב ואשה כי תהי' זבה דם יהי' זובה בבשרה דם ולא כתם והוא תמוה איך משמע למעט מלשון דם ולא כתם הא גם כתם הוא דם אלא שהוא בלי הרגשה או אפשר שהוא מעלמא אבל עכ"פ דם הוא וסבור הייתי לומר דה"פ דם ולא כתם היינו דצריך להיות דם ודאי משא"כ כתם אפשר שאינו דם כלל רק מין צבע כמראה דם ועיין בס"ט סי' פק"ח, אבל הא ליתא דהרי אפשר לברר אם הוא דם או צבע ע"י ז' סמנין כמבואר בנדה ס"ב ועיין במ"מ פ"ט מא"ב הל"ו ושו"מ בחת"ס יו"ד סי' קמ"ד שהתעורר בזה וכתב שתלמידי ר"ע לא הסתכלו על שטיהר האשה דודאי ראוי' לטהרה מטעמים שכ' שם אלא על שטיהר הדם דאפילו אתי מעכה דרך מקור טמא משום דמקור מקומו טמא וע"ז הביא מיעוט דם ולא כתם וקרא זה לענין טומאת דם נאמר כמבואר נדה נ"ד ע"ש ואכתי לא הונח לי איך ממעטי' זה ממשמעות לשון דם וכמו שהקשיתי, ועוד דהרי גם כתם טמא אם אין לתלות במכה, ועוד דקרא לא מיירי מספק ועוד דאשה ודאי טהורה מס' ביש לה מכה וכמ"ש הוא עצמו:

אבל לדברי נובי"ת הנ"ל א"ש דהדם טמא מחמת שני טעמים או מצד שהיא דם נדה ואז טמא אפי' אחר שנפרש מן המקור ואפי' יבש כדילפי' מדם יהי' זובה בהויתו יהא

בנדה נ"ד הנ"ל ושנית משום מקור מקומו טמא ובזה אינו מטמא כשנפרש מן המקור וזה דלא כחת"ס הנ"ל דהאי קרא לענין טומאת דם שטמא מחמת מקור מקומו טמא דז"א רק לענין טומאת דם שטמא מחמת דם נדה מיירי והנה יש הפרש דמה שהדם טמא משום מקור מקומו טמא היא אפי' אין לו מראה דם שלא בהרגשה עיין נוב"י שם אבל מה שהיא טמא משום דם נדה ואינו טמא אא"כ היא דם דוקא ובהרגשה, ולפ"ז א"ש דתלמידי ר"ע נסתכלו על שטיהר הדם כמ"ש חת"ס והי' קשה להם הלא מקור מקומו טמא אבל משום דם נדה לא הוי קשי' להם דאם האשה טהורה גם הדם טהור דהא לא ילפינן אלא דמדוה כמותה ואם היא טהורה מדוה נמי טהור, וע"ז השיב דכתיב דם יהי' זובה וכו' דם פי' בטומאה שהוא רק אם היא דם דהיינו משום דם נדה בזה אמרי' יהי' בהויתו יהא ולא כתם דהיינו שיהי' טומאה בכתם מצד מקור מקומו טמא שהוא אפילו שלא בהרגשה ואפי' אינו דם רק ליחה לבנה בזה לא דרשינן יהי' בהויתו יהא ואינו טמא רק כל זמן שמחובר במקור אבל מיד שנפרש ממקור טהור לגמרי ואם כן שפיר טיהר גם הדם כיון דמשום דם נדה ליכא דאשה טהורה משום מקור מקומו טמא נמי ליכא וכנ"ל:

ובזה יובן מ"ש שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר וכו' ועיין ברע"ב שפי' וחכמי' הוא דגזור על הכתמים ולפיכך הולכין בהן להקל והוא פלא אטו עד השתא לא ידעו תלמידי ר"ע דכתמים דרבנן ועוד הא דכתמים דרבנן לאו מדם ולא כתם יליף רק מקרא דבבשרה דבעי' הרגשה, ולפמ"ש א"ש דודאי ידעו דכתמים לענין טומאת האשה וכן לענין טומאת הדם מצד דם נדה דרבנן אבל אי לאו האי קרא הו"א דלענין טומאת הבגד מצד מקור מקומו טמא הוי מה"ת וכנובי"ק הנ"ל ועיין תוסיו"ט שם אלא דלפ"ז הי' ראוי' להחמיר בכתמים כיון דהו"ל ספק תורה לענין הבגד אע"כ דגם הבגד אינו טמא מה"ת אם האשה אינה טמאה נדה וכנובי"ת הנ"ל ודרשה דם ולא כתם וכמ"ש בפי' ולכן מקילין בספיקו ככל סד"ר ושפיר השיב שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום דליכא ספק תורה גם לענין הבגד שנ' וכו' וכמש"ל ושפיר טיהר גם הבגד:

ובמ"ש תמצא תשובה למה שדקדקת דשמואל נקט דם ולא כתם ועיין במשנה הסמוכה וברא"ש שם עכ"ד ולפמ"ש פיה"מ אין ראי' משם וגם על כתם שייך לומר ומצאה דם וזה פשוט:

וראיתי בהגהות מהרצ"ח שם שהקשה לדעת טו"ז דדבר המפורש להיתר בתורה אין כח ביד חכמים לאסור א"כ איך הי' כח בידם לאסור כתמים כיון שמפורש היתר דם ולא כתם, ולפמ"ש לא מיירי כלל לענין היתר האשה והדם מצד דם נדה רק לענין טומאת הדם מצד מקור מקומו טמא וא"כ לק"מ:

מיהו בלאה"נ לק"מ דזה לא מקרי היתר מפורש אלא כגון לנכרי תשיך או ביום ואפילו בשבת דמפורש שהוא מותר בפי' או מייתורא דקרא ביום אבל כאן דכתיב דם ודרשינן ולא כתם אין היתר מפורש בכתם אלא דכתיב איסור בדם ולא כתם, היינו כתם לא כתיב בי' איסור אבל גם היתר אינו מפורש ואולי אי הוי דם קרא יתירה למעט כתם הי' מקרי היתר מפורש אבל אינו מיותר רק ממשמעותי' ילפינן ולא כתם זה לא מקרי היתר מפורש ושפיר היו חכמים יכולין לאסור ולטמא כתמים:

וחזה הויות שהביא שם עוד קושית מהר"מ אורגז איך אסרו חז"ל לבעול על דם טוהר שהתירה תורה בפירוש ונ"ל לפמ"ש הטור ביו"ד סי' קצ"ד בשם הרמב"ן שזה בכלל חומר שהחמירו בנות ישראל על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים ע"ש, ולפ"ז נראה סברא ישרה דדוקא לכוף בע"כ של ישראל לקבל תקנת וגזירת חז"ל לאסור בדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים אבל כאן בנות ישראל החמירו על עצמן מדעתן ורצונם והם יכולין לקבל ולאסור על נפשם אפילו בדבר המפורש בתורה להיתר ועיין בטו"ז יו"ד ס סימן קי"ז דזה בכלל ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולא לעבור על ד"ת וכו' משמע כמ"ש דוקא לכוף לעבור על ד"ת אין כח בידם בדבר המפורש להיתר בתורה אבל מדעת ורצון ישראל שפיר יכולין לאסור ובזה יתישבן הרבה קושיות בענין זה:

ועוד נ"ל דבר חדש לפי הנ"ל דדוקא אם החכמים אוסרים בפרט ובייחוד דבר המפורש בתורה להיתר אין כח בידם לעקור דבר מה"ת אבל אם חכמים אוסרין דבר שאינו מפורש בתורה להיתר ובכלל זה נאסר גם דבר המפורש בתורה להיתר שפיר יש כח בידם לאסור הכל כיון דיש מקום לתקנתם לחול על דבר שאינו מפורש חל נמי על מפורש אבל אם אינן אוסרים רק מפורש לחודא אין מקום לתקנתם לחול כלל ועיין מהרש"ל כתובות ג' והארכתי בזה בחידושי שם:

ושלישית נ"ל עפ"י מה שהביא ב"י שם בשם רשב"א הטעם דעכשיו אין הבקיאות כמו בדורות הראשונות ופעמים שיוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור קודם ביהש"מ וגמר לידה אחר ביהש"מ ואינן בקיאות בכך ויבואו לטעות ולהוסיף יום בימי טהרתה ע"ש, ולפ"ז נ"ל לחדש דוקא בדבר שהי' שייך הגזירה גם בשעת מ"ת כמו עכשיו ולא נתחדש שום דבר שיגרום לעשות גזירה זו בזה אמרינן כיון דהיתרן מפורש בתורה ולא חששה לחשש איסור אנן אמאי ניחוש לה אבל אם נתחדש דבר ונשתנה הענין מזמן מ"ת שפיר יש כח ביד חכמים לאסור אף שהיתר מפורש בתורה דהא בזמן ההיא היו בקיאין ולא הי' מקום

לחוש ולכן התירה התורה אבל עכשיו שאין בקיאין בזה לא התירה תורה כלל ושפיר יש כח ביד חכמים לגזור ולאסור [עבי"ש או"ח סי' ע"ג ושל"ד]:

הראשונות הנה באו לדעת נובי"ת הנ"ל דאם האשה אינה טמאה ואין הדם טמא משום דם נדות רק משום מקור מקומו טמא אין הבגד שנמצא עליו הכתם טמא דמיד שנפרש הדם מן המקור טהור הוא ותעורר קושית נובי"ק כיון דכתם הוא בלא הרגשה ואפי' חזאי מגופה אינה טמאה רק מדרבנן וכיון דאיכא ספק מעלמא הו"ל סד"ר ולקולא, ואנו אין לנו בזה אלא לומר דחיישינן שמא ארגשה ולאו אדעתה והוי סדא"ו ועיין תוי"ט פ"ח דנדה מ"ג וס"ט בחידוד הלכה ספ"ח שם ואין לומר דהוי ס"ס ספק מעלמא ואת"ל מגופה שמא בלא הרגשה דאם מגופה חזקה בא ע"י הרגשה כמ"ש רמב"ם פ"ט מא"ב, ועוד דהרי ע"כ אינו מעלמא רק מגופה דהא לא עברה בשוק של טבחים מה אמרת עברה ולאו אדעתה, ז"א כיון דע"כ לאו אדעתה שוב חיישי' שמא ארגשה ולאו אדעתה, ולפ"ז קשיא לי למ"ש המ"מ בפ"ב מחמץ דלענין בדיקת חמץ לא אמרינן סד"ר לקולא משום דתחילת תקנתם הי' בבדיקה על הספק א"כ ה"נ בכתמים כיון דעיקר תקנתם הי' על הספק שמא ארגשה ולאו אדעתה לא אמרי' בזה סד"ר לקולא ואמאי אמרינן בחולין נ"ה כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים ופרש"י משום דכתמים דרבנן ספיקו לקולא ע"ש והא בכתמים כיון דתחלת תקנתם על הספק לא אמרינן סד"ר לקולא, אך אחר התבוננת לק"מ דלענין שיעור כגריס דהטעם משום דאיכא למתלי בדם מאכולת שפיר י"ל דהוי ס"ס שמא הוא דם מאכולת ואת"ל מגופה שמא הוא בלא הרגשה ד דכיון דלתלות בדם מאכולת א"צ לסברת לאו אדעתה שוב לא אמרינן נמי ארגשה ולאו אדעתה ושפיר הוי ס"ס ומהני אפי' בתחלת תקנה על הספק ועיין טו"ז או"ח סי' תל"ט:

וארוחנא ליישב בזה מה שדקדק בחידושי הר"ן וראש יוסף בחולין שם אמאי נקט דוקא גריס של כתמים הלא בכל מלתא דרבנן כך הוא ע"ש, ולפי האמור ניחא דלרבותא נקט כגריס של כתמים דבשאר איסור דרבנן שאין בתחלת התקנה על הספק ודאי שיעורו להקל אלא אפילו בכגריס של כתמים שתחלת התקנה על הספק והו"א דשיעורו להחמיר וכקושיא הנ"ל אפ"ה שיעורו להקל וכתי' הנ"ל, ובזה הנני חותם בברכה שלימה מה ברה כחמה, ודוש"ת חותנך הנאמן:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רסט

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' אויפאלא יום ד' וירא תרמ"ה לפ"ק:
ידיך עשו ויכוננו השגה עמ"ש דאין לדייק מדברי שמואל בנדה נ"ז דם ולא כתם דגם כתם הוא דם ובמשנה דף נ"ח שם דקתני דם ולא כתם פירשתי פי' אחר, וע"ז כתבת דהב"י סי' קפ"ג כתב בשם רי"ו דחומרא דר' זירא לא הי' אלא בדם שיוצא מגופה ולא בכתם דשם בעינן כגריס ועוד ודקדקת דה"ט משום דם ולא כתם, הנה לא דקדקת יפה דלא נזכר כלל ברי"ו שהוציא דין זה מלשון דם ולא כתם כי אין זה צריך דיוק כלל דמפורש בכל הש"ס גם בתר חומרא דר"ז דבכתם שיעורו כגריס:
ואפי' את"ל דמלישנא דר"ז קדייק אין הדיוק מלשון דם ולא כתם אלא מלשון רואות דם שלשון זה לא שייך אלא ברואה מגופה אבל בכתם אינה רואה דם כי בראי' אינו מבורר שהוא דם אולי צבע אדום רק ע"י ראי' מגופה והרגשה נתברר שהוא דם אבל לשון ומצאה דם דשמואל שייך גם בכתם וגם לשון טיפת דם ל"ש בכתם אף דשייך בי' לשון טפי' כבנדה נ"ח ונ"ט וגם לשון דם שייך בי' אבל לשון טפת דם ל"ש בכתם, ועוד דודאי חומרא א"א ללמוד בכתם אם נקט לשון דם דאינו מוכרח דכתם בכלל דאפשר דוקא בדם ואין כתם בכלל אבל מ"מ למעט כתם מלשון דם אין לנו דאפשר הוא בכלל דם וכה"ג מצינו בשבועות כ"ב דשתי' בכלל אכילה ומ"מ אם אמר שלא אוכל ושלא אשתה אין שתיה בכלל וה"ט דאף דיכול להיות בכלל אכילה ומ"מ אינו מוכרח להיות בכלל אכילה:
ועל מ"ש לתרץ קושית מהר"מ אורגיז הבאת דברי הרא"ש ס"פ תינוקות דשם מבואר דחומרא דר"ז הוא תקנת חכמים לא שבנות ישראל החמירו על עצמן מעצמן אין בזה סתירה לדברי דלו יהי' כן מ"מ אף אני לא אמרתי אלא דאין חכמים יכולים לכוף לקבל תקנתן בדבר המפורש בתורה להיתר אבל כאן בנות ישראל קבלו תקנתם מרצונם ויכולין לתקן איסור אפי' בדבר המפורש להיתר בתורה ובזה ודאי דיוקא לישנא דר"ז כוותי בנות ישראל החמירו על עצמן שקבלו התקנה מרצונם וגם לשון הרא"ש ונהיגי בנות ישראל כר' זירא משמע כן, ובזה הנני חותם בברכה שלימה, בתורת ד' תמימה, חותנך הדוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ער

שיל"ת ב' אויפאלו ג' לס' בא תרנ"ט לפ"ק:

אלפי שלומים, מגבהי מרומים, להרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כמו"ה מרדכי אלייעזר נ"י עהרנגרובער בק"ק איללאק חתן הגאב"ד דשם נ"י:

נעימות ימינו בא לידי בעש"ק ועד"ת בא במה שנתקשה קשה בנדה נ"ט ולר"י בחד ספק מטהר בס"ס מיבעיא דילמא ברישא דקאר"י בין כך ובין כך טהורה היינו האשה משום דיש לה חזקת טהרה ולכן מטהר אפילו בספק אחד אבל הדם עצמו דלדם ליכא חזקת טהרה לא אבל בסיפא דקתני ר"י מטהר היינו אפילו הדם אע"ג דלית לי' חזקת טהרה משום דאיכא ספק ספיקא, הנה מתחילה עלה במחשבה לפני דא"א שתהא האשה טהורה והדם טמא דהא הדם הוי דבר שאין בו דעת לישאל וכל דבר שאין בו דעת לישאל אפי' ברה"י ספיקו טהור אלא דז"א דהא קי"ל ס"ט הבא ביד"א נשאלים עלי' אפילו בכלי מונח ע"ג קרקע כמי שיש בו דעת לישאל כמ"ש הרמב"ם פט"ז מאה"ט ה"ו וה"נ כיון שבא ע"י האשה הוי כמו שיש בו דעת לישאל ושפיר י"ל דהדם טמא, והתינח אם גם האשה שיש בה דעת לישאל טמאה אבל שנאמר דהאשה שיש בה דעת לישאל טהורה והדם יהי' טמא מחמתה שיש בה דעת לישאל מיחזי כחוכא ואינו מתקבל על הדעת כלל, אלא שמצאתי לתוס' בנדה ה' ע"ב ד"ה כשחברותי' שכתבו בתי' השני דכשחברותי' נושאות אותה במטה מקרי המטה דבר שיש בו דעת לישאל אפי' בלא הא דר"י דספק טומאה הבא בידי אדם משום שגם חברותי' הנושאות גם הם טמאות במשא הנדה אבל התם בפסחים י"ט אין האדם טמא אלא הסכין שנוגע במת ע"ש ומבואר דלמה דקי"ל כר"י ספק טומאה הבא ביד"א נשאלין עלי' אפי' האדם טהור נמי החפץ טמא וא"כ ליתא למה שכתבתי, אבל באמת יש לחלק דדוקא אם האדם לא נכנס לכלל ספק כלל שודאי לא נגע במת אז בספק טומאה שהיא על החפץ אם הספק טומאה בא ע"י אדם דהוי כמי שיש בו דעת לישאל ואם גם האדם נכנס בכלל ספק והוא טמא אז גם החפץ טמא בלא הא דר"י אבל כאן שגם האשה בכלל ספק והיא טהורה אפילו לר"י א"א לומר דדם הבא מחמתה יהי' טמא כמי שיש בו דעת לישאל מחמת שהאשה יש בה דעת לישאל כיון שגם היא בכלל ספק והיא טהורה וכנ"ל:

ויותר נ"ל דהא כאן מיירי בנמצא דם על המים וא"כ הדם מעורב במי רגלים ולפ"ז אף דמי רגלים נמי מקבלין טומאה כמבואר ברמב"ם פ"י מאה"ט ה"י וא"כ גם מי רגלים בספק טומאה דכי הדור מ"ר למקור נטמאו דהא קי"ל כרשב"ג בנדה ט"ז דמקור מקומו טמא ועיין נוביי"ת יו"ד סי' צ"ז או שמקבלין טומאה מן הדם עצמו עיין תוס' חולין ק' ע"ב ד"ה סלק מ"מ המ"ר א"א לטמאות לפי סברתו כמו שאין האשה טמאה משום דמוקמי' לה בחזקת טהרה והרי מ"ר נמי הי' להם חזקת טהרה קודם דהדרו למקור וא"כ הן טהורים

וממילא דהדם בטיל ברוב מ"ר כדאמרינן בבכורות כ"ב מה איכא משום הנך מיעוטא דמיא הנך בטלו להו ברובא ע"ש וה"נ דכוותי':

אמנם מעיקרא לק"מ דאי נימא דהדם טמא א"כ איך קתני דאשה טהורה הא טומאה לה דם ביציאתו או טומאת שבעה או טומאת ערב ועיין נוב"י סי' צ"ז הנ"ל ואי דטהורה משום חזקת טהרה דידה א"כ איך יטמא הדם טהרות אחרינא הא יש להו נמי חזקת טהרה, ועוד דאי לענין טומאה וטהרה איירי מתני' ל"ש לומר דאשה טהורה מחמת חזקת טהרה דהא הוי ספק טומאה ברה"י ואפי' עומדת ברה"ר כיון דהספק נולד אם ראתה דם מן המקור שהוא מקום סתר כמ"ש הש"ש ש"א פי"ב ובספק טומאה ברה"י לא מהני חזקת טהרה כמ"ש תוס' ריש נדה, אלא דבמתניתין לא מיירי כלל לענין טהרות רק דטהורה לבעלה ועיין נוב"י הנ"ל ואיסור נדה לבעלה אין לו ענין לספק טומאה ועיין בש"ש פרק הנ"ל וא"ש:

אבל מ"ש דלנובי"ק יו"ד סי' נ"ז דחזקת אשה מועיל גם לדם ניחא וודאי כן הוא ודבר ה' אמת בפי הנב"י ומה שהק' עליו מעלתו מהא דפסק רמ"א בסימן ק"ז ס"א דאפילו לדעת האוסרים אין לאסור הכלים שנתבשלו בו דמעמידין הכלים על חזקתן אלמא דלא מהני חזקת הכלי להביצים או הדגים אע"ג דהא בהא תליא, ולק"מ דכבר כתב הריטב"א בעירובין ל"ו בשם הר"מ בר שניאור דמשו"ה עדיף חזקת עירוב מחזקת ביתי' דגברא שבכ"מ אין לנו לדון חזקה אלא מדבר שהספק בא ממנו וכו' ע"ש ועיין טו"ז יו"ד סי' א' סק"ו ולפ"ז שפיר י"ל דמהני חזקת טהרה דאשה שהספק בא ממנה להנמשך מזה דהיינו הדם אבל אפילו להסוברים דמוקמינן הנמשך אחזקתו וחזקת דבר שהספק בא ממנו לא מהני להנמשך מ"מ הכל מודים דחזקת הנמשך לא מהני לדבר שהספק בא ממנו כמו בסי' ק"ז הנ"ל דליהני חזקת הכלים להמאכל דהמאכל הוא הדבר שהספק בא ממנו והכלים הם הנמשך ואף דמהני חזקת כלי הנמשך לעצמו לא מהני להמאכל שהספק בא מחמתו וכעין זה כתב מהרי"ל בתשובה סי' קס"ב אלא דהוא כתב כריטב"א הנ"ל דלעולם אזלי' בתר מלתא דאיתיליד בי' הספק ולא בתר הנמשך והא דבנגע ומקוה ופרה אזלי' בתר חזקת טומאה של הנמשך ואמרינן העמד טמא על חזקתו היינו משום תרתי לריעותא [ובאמת לא הי' צריך לזה משום תרתי לריעותא אלא כמ"ש קודם לזה דבנגע ומקוה ופרה אין שום נפ"מ בדבר דאיתיליד בי' הספק אלא לענין הנמשך ממנו ולכן הוי כאלו נולד הספק בהנמשך וצ"ע] ואני הוספתי דאפי' אי אזלינן לענין הנמשך בתר חזקת הנמשך אבל שיועיל חזקת הנמשך לדבר שנולד בו הספק ליכא למ"ד ואפי'

אי חזקת דבר שנולד בו הספק מהני להנמשך אבל להיפך ודאי לא ותמהני שכתב שמצא במהרי"ל תנא דמסייע לי' ולפמ"ש הוא כלפי לייא:

ומה שפקפק על ראית הנוב"י מסימן פ"א בבהמה שנמצאת טרפה אם אפשר לומר השתא סמוך לשחיטה נטרפה מוקמי' לה בחזקתה דעכשיו הוא שנטרפה ומכשרי' כל הגבינה וחלב שממנה ומהני חזקת הבהמה לחלב ופקפק דשאני התם דלא מכח חזקה דמעיקרא אתאין עלה אלא מכח רוב בהמות כשרות ורוב זה איכא נמי בחלב, איברא מכח חזקה דמעיקרא אתאין עלה דאי מכח רוב בהמות כשרות הא זו ודאי יצתה מן הרוב שהרי טרפה לפניך וא"כ י"ל דזה זמן רב יצתה מן הרוב אלא ה"פ כיון דחולבת הרי ודאי ילדה דרוב בהמות אינן חולבת אא"כ יולדת כדאמרינן בבכורות כ' וכיון דילדה הוי יותר מי"ב חודש משעה שנולדה כמבואר בבכורות י"ט ע"ב ועיין יו"ד סי' שט"ז וא"כ כשנולדה ודאי כשרה היתה אלא דאי לא הוי אזלי' בת"ר כתבו תוס' וראשונים שפיר דל"ל בפ"א שום חזקה דהוי חזקה שלא נתבררה בשעתה שהרי החזקה היא רק שלפני י"ב חודש היתה ודאי כשרה ולפני י"ב חודש בשעה שהיתה ודאי כשרה היינו מסופקים אם היא כשרה אבל לבתר דילפינן דאזלי' בת"ר א"כ בשעה שנולדה דאז ודאי כשרה היתה גם אנו היינו מחזיקין אותה לכשרה מכח רוב שפיר הוי חזקה שנתבררה בשעתה ולכן מוקמינן אותה אחזקה דמעיקרא ואמרינן השתא הוא דנטרפה וכמדומה שכן כתב בפליתי וכיון שכן שפיר הוכיח נוב"י דמהני חזקת בהמה לחלב וא"ש:

ומה שפקפק על הראי' מהא דמאן דמכשיר בה מכשיר בבתה דמהני חזקת האם לבת דהתינח לשיטת תוס' בקידושין ס"ו אבל לשיטת רש"י שם באמת לא מהני לבת חזקת האם אלא בהדי ברי דאם שאומרת לכשר נבעלתי ועיין פנ"י שם. אבל לפענ"ד לא כן הוא אלא דגם לדעת רש"י מהני חזקת האם לבתה בלא ברי שלה אלא דזה דוקא אם גם האם בא לדון לפנינו מוקמינן אותה אחזקתה ומהני גם לבתה רק אם האם אינה באה לדון לפנינו רק הבת לחודא אז לא מהני חזקת האם שאינה באה לדון לפנינו להבת והוא כסברת הרמב"ן בגיטין ס"ד שאין חזקת קרובות שאין באות לדון לפנינו מועלת לו עיין בראשונים שם וזה לשון רש"י בקידושין שם וא"א אוקי תרי לבהדי תרי ואוקא איתתא אחזקה הנ"מ אי הוי איהי קמן והיתה באה לב"ד להתירה וכו' פי' אז הוי מהני חזקתה גם לבנה ולק"מ קושית תוס' שם ארש"י דבאמת מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה היינו רק אם מכשיר בה דהיינו שהיא באה לדון לפנינו ואפשר דלדעת רש"י אפי' אין האם באה לדון לפנינו רק שהיא בחיים שאפשר לבא לדון לפנינו מהני נמי חזקת האם לבן ולבת רק דאמו של ינאי לא היתה בחיים כלל וא"א לדון עלי' לכן לא אהני חזקתה לינאי ועיין

ר"ן כתובות י"ט ע"ב גבי שנים חתומים על השטר ומתו ע"ש ועכ"פ בנידון דנוב"י ודידן דהאשה באה לדון לפנינו וגם הדם שפיר מהני חזקת טהרה דאשה גם לדם וה' יטהר לבבינו לעבדו באמת ובתמים, ולעסוק בתורה לשמה כל הימים, כנפשו ונפש הדוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רעא

שיל"ת ב' אויפאלא יום א' לס' שמות תרנ"ב לפ"ק:

לכבוד ידידי הרב הגדול החו"ב כהן שדעתו יפה ונקי) מו"ה נתנאל הכהן פריעד בק"ק קוו"ד:

יקרתו הגיעני ואשר התעורר עמ"ש הרא"ש בהלכות נדה בקיצור סוף מס' נדה ומשעת ראייתה עד שתטבול יש לה להתרחק קצת מבעלה בדברים שאפשר או שאפשר כי התורה אסרה יחוד של כל עריות וגם נדה היא בכרת כשאר עריות אלא שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה ומצאו רמז מן המקרא להתיר ייחוד נדה ודרשו סוגה בשושנים ובשביל שמתיחד עמה תדיר ועשו סייג וגדר שיזכור את נדותי' ואמרו שלא יאכלו על שלחן אחד וכו' ותמה מעלתו אם ייחוד אסור מה"ת איך התירו חכמים, ועוד דתוס' סנהדרין דף ל"ז ד"ה התורה הקשו היכי אתי קרא דדברי קבלה למשרי מה דכתיב באורייתא ותי' דלא אסרה תורה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתרי אבל נדה סופה ליטהר וכן הוא בסוטה ז' ע"א אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר ע"ש:

ולפענ"ד נראה כיון דאיסור ייחוד מה"ת ילפי' מאי' הבא מכלל היתר כי יסותך אחיך בן אמיך וכו' בן מתיחד עם אמו ואין אחר מתיחד עם כל עריות שבתורה בסנהדרין כ"א ע"ב ובע"ז ל"ז ע"ב א"כ הכתוב מסרו לחכמים לומר איזה אסור ואיזה מותר ומי יצרו תקפו ומי אין יצרו תקפו כמ"ש טו"ז יו"ד סי' קי"ז לענין סחורה בדברים אסורים שמסרו הכתוב לחכמים היכא שייך דלמא אתי למיכל והיכא דל"ש וכמו שמצינו לענין מלאכת חוה"מ ע"ש וה"נ כיון דאסרה תורה משום הסתה מסרו לחכמים לומר האיך שייך הסתה ויצרו תקפו, ולהכי כתבו תוס' בסנהדרין אחר שכתבו דייחוד נדה מותר משום סופה ליטהר ומיהו היכא דלא בעל אפי' נדה אסורה להתיחד וכו' משום דזה ידעו חכמים דבזה יצרו תקפו אעפ"י שסופה ליטהר:

ולפי"ז גם הרא"ש ס"ל הך סברא כיון דסופה ליטהר ל"ש יצרו תקפו כ"כ אך זה רק אם אין עוסקי' בדברים של חיבה לאכול על שלחן אחד וליגע בה ולקבל שום דבר מידה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו ומזיגת הכוס והצעת המטה בפניו ולשכב על מטתה אפי' שלא

בפני' וכדומה אבל אם יהיו מותרים בדברים אלו יצרו תקפו אפי' סופה ליטהר אלא דקשי' כיון דדברים אלו מותרים מה"ת מה ראו חכמים לאסור את אלו ולהתיר ייחוד הי' להם לחכמים להניח איסור ייחוד במקומו והיתר דברים אלו במקומו וע"ז תי' האשר"י לפי שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה ומצאו רמז וכו' לכן התירו את זה ולפי שמתייחד וכו' עשו גדר וסייג וכו' ואסרו את אלו שלא יהא יצרו תקפו וזה מוכח מה"ת דלא אסרה ייחוד אלא משום יצרו תקפו שהרי לא אסרה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתרי משום דיצרו תקפו ועיין תוס' סוטה ז' ד"ה ואומר וא"כ דברי תוס' ורא"ש הכל הולך אל מקום א':

ועוד נ"ל עפ"מ דאמרי' ברכות כ"ה ע"ב רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר לא נתנה התורה למה"ש ופירש"י שאין להם ערוה על כורחנו יש לנו ערוה ואין אנו יכולים להשמר מכל זה ע"ש ועיין קידושין נ"ד ומעילה י"ד ויומא ל' ולפ"ז שפיר קאמר הרא"ש כי התורה אסרה ייחוד של כל עריות וגם נדה היא בכרת כשאר עריות אלא שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה וכו' וא"כ לא ניתנה תורה למה"ש לכן מותר:

אלא דלפ"ז כיון דמשום לא ניתנה תורה למה"ש הותר ייחוד נדה א"כ גם ייחוד כל העריות הי' ראוי' להיות מותר כמ"ש רש"י ותוס' בקידושין נ"ד דכיון דא"א לכהנים ליזהר להפשיט בגדיהם אחר עבודה כהרף עין שוב גם בשאר שוגג אין מעילה ע"ש ולכן הוצרכנו לתי' התוס' דיש חילוק בין נדה לשאר עריות דנדה סופה ליטהר ושאר עריות לא עבידא דמשתרי וכיון דיש חילוק אמרי' שפיר דייחוד נדה מותר משום דא"א ליזהר ולא הוי כחוכא דבנדה מותר ושאר עריות אסור כיון דיש סברא לחלק ביניהם אבל מה"ט דסופה ליטהר לחוד לא הוי שרי ייחוד נדה רק שניהם דברי תוס' ורא"ש הם שפה אחת ודברים אחדים ועיין כעין סברא זו במג"א סי' תקפ"ח סק"ד בשם מהרמ"פ וא"ש, ויצו ד' אתו את הברכה, ברכת התורה ברובה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רעב

שוכ"ט ושמחת יו"ט מתן תוה"ק לידידי הרבני המו"מ מלא פלג, כמו"ה אהרן זאב גלויבער נ"י בטשאבא:

על דבר השאלה באשה מעוברת שיש לה איזה כאב בבטנה והרופא הי' בודק אותה דהיינו שהי' מכניס ידו לפני ולפנים באותו מקום עד מקום שידו מגעת והיא מסולקת בדמים כדרך לשים מעוברות ואחרי בדיקת הרופא (אונטער- זוכונג) לא ראתה שום

דם ולא שום כתם רק ששמעה שאחר בדיקת הרופא צריכה לישב זי"ן נקיים מה דינה ועיטר אותה בפלפלת כל שהוא:

הנה בנובי"ת יו"ד סי' ק"כ בסופו כתב ופשוט הוא שמה שאמרו א"א לפתיחת הקבר בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור גם אין חילוק בין היא ילדה או זקנה המסולקת בדמים או מעוברת ומניקה קה תמיד אין פה"ק בלא דם ע"ש ובספר בינת אדם שער בית הנשים תמה מנ"ל הא ואינו מביא שום ראי' לדבריו רק כ' דזה דבר פשוט, ועוד דלפ"ז כאשר ימשמש הבעל באצבע בשעת תשמיש או כשמכניס האבר ג"כ נימא א"א לפה"ק בלא דם ועוד שהרי עיקר הבדיקה בהפסק טהרה היא שתכניס אצבעה בעומק וכו' ע"ש, ולפענד"נ דרש"י בנדה כ"א פירש פתיחת הקבר הרחם ועיין ברמב"ם פה"מ נדה י"ז כתב חדר הוא חלל הרחם ע"ש היטב וזה לשון הרמב"ם פ"ה מא"ב ה"ג משל משלו חכמים באשה הרחם שנוצר בו הולד הוא הנקרא מקור והוא שדם נדה וזבה יוצא ממנו וקורין אותו חדר לפי שהוא לפני ולפנים וצואר הרחם כולו והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העיבור כדי שלא יפול הולד ונפתח הרבה בשעת לידה קורין אותו פרוזדור כלומר שהוא בית שער להרחם. הלכה ד' ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע ער ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות וכו' מבואר דהאבר בשעת גמר ביאה אינו מגיע עד פתח החדר שהוא הרחם והמקור אלא רחוק ממנו מעט וכן אם הבעל ממשמש באצבע בשעת תשמיש אינו מגיע עד פתח הרחם וכן רואה דם מ"ת שבודקת עצמה בשפופרת אינו מגיע עד פתח החדר דאינה מכנסת רק עד מקום שהשמש דש כמבואר סימן קפ"ז ס"ב וא"כ אין כאן פתיחת הקבר שהוא הרחם כלל ול"ש בי' א"א לפתה"ק בלא דם וטהורה וכן בבדיקת רדמ"ת אם לא נמצא דם כלל טהורה וא"צ זי"ן נקיים כלל דאין כאן פה"ק כלל ובס' בינת אדם וגם מעלתו במכתבו דרכתם קצת בדרך זה מסברת הכרס אבל לא עלה זה על דעת נוב"י רק בפתיחת פי הקבר דהיינו פי הרחם שהוא המקור מבחוץ:

ולכאורה עלה בדעתי להביא ראי' דלאו בכל פתיחת הקבר אמרינן א"א לפתה"ק בלא דם אלא דוקא בלידה ומפלת דבזה מיירי במקומות שהוזכר בגמ' א"א לפה"ק בלא דם [עיין חוו"ד רס"י קצ"ד] דהרי כתב המחבר ברס"י ק"ץ ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש מי שאומר שהיא טמאה והוא מתה"ד סימן רמ"ו הביאו ב"י סימן פק"ח ד"ה וכתב ובד"מ שם אות כ' חולק עליו וכן הרדב"ז ח"א סי' קמ"ב הביאו סדרי טהרה סי' ק"ץ אות ג' והוא תמוה הרי קיימ"ל בסימן פק"ח ס"ג דבחתיכה

גדולה טמאה אפילו לא ראתה כלום לפי שא"א לפתה"ק בלא דם וכן פסקו רוב הפוסקים וא"כ כיון שנפתח מקורה א"א בלא דם ואיך יחלקו ד"מ וגם רדב"ז על תה"ד, ואפילו תה"ד עצמו מרא דהאי דינא נמי לא קאמר אלא כיון דהרגשה סברא דאורייתא הוא הוי כמו למ"ד ווסתות דאו' ע"ש ואי נימא דשייך בי' א"א לפה"ק בלא דם הוא עדיף הרבה יותר מווסתות למ"ד ווסתות דאורייתא דווסתות לא הוי רק כמו רוב או חזקה אבל האי דא"א לפתה"ק הוא ודאי כמ"ש תוס' נדה ח"י ע"ב ד"ה למעוטי דליכא למימר דה"ק רוב פתיחת הקבר אינו בלא דם ולא שורפין עלי' תרומה דהא קאמר התם לר"י דאמר א"א לפה"ק בלא דם דמביאה קרבן ונאכל וכו' ע"ש אלא ודאי דלא שייך א"א לפה"ק בלא דם אלא גבי לידה, וכ"מ בהל' נדה להרמב"ן פ"ז אות ט"ו שכתב א"א שיפתח לילד בלי דם שיזוב ממנה קודם שיהי' הולד כילוד ומדכתב שיפתח רחם לילד משמע דוקא לילד א"א בלח דם אבל שאר פתיחת הרחם אפשר בלי דם, ואם כנים דברינו אלה ודאי ליתא לדברי נוב"י:

ועוד קצת ראי' דבתשו' שב יעקב הקשה על תה"ד הנ"ל מנדה ט"ז דס"ל לשמואל בהגיע שעת וסתה ולא בדקה ואח"כ בדקה ומצאה טהורה טמאה מפני שאורח בזמנו בא ולתה"ד תקשי ממנ"פ אי לא ארגשה אפי' ראתה טהורה כדאמר שמואל בנדה נ"ז ע"ב ואי ארגשה שנפתח מקורה אפילו שלא בשעת ווסתה נמי טמאה לתה"ד עיין סד"ט סי' ק"ץ אות ג' ותירץ פליתי דשם מיירי שאח"כ כשבדקה מצאה מראה לבינה ותלי' דפתיחת המקור הי' בשביל זה אבל בלא מצאה כלום אח"כ טמאה שעפ"י הרוב הוא דם ולא ליחה לבינה ולתוס' הנ"ל א"א לפה"ק בלא דם הוא ודאי ולא רוב והרי כאן אינו ודאי דהא אפשר פתיחת הקבר בלא דם רק ליחה לבינה אע"כ דל"ש זה רק בלידה א"א בלא דם דוקא ולא בליחה לבינה אבל שאר פה"ק אפשר בלא דם רק בליחה לבינה, אלא דיש לחלק דדוקא אם פתיחת המקור הוא ממילא בכח הטבע ואינו יוצא ונכנס בפתחו שום דבר גדול וגוש אז אפשר בלי דם אבל כשיוצא ממנו או נכנס בו חתיכה גדולה עיין סי' פק"ח ס"ג אז אי אפשר לפה"ק בלא דם וצדקו דברי נוב"י:

אבל מה שיש לי אכתי לדון עליו הוא דהנה בסי' קפ"ז ס"ד פסק המחבר דאם שמשה סמוך לווסתה אנו תולין ראייתה משום ווסתה ולא חשבינן לה רואה מחמת תשמיש וכתב הפרישה דמשכחת לה ששימשה סמוך לווסתה בהיתר כגון אם ראייתה תחילת היום דמותר כל הלילה שלפניו והקשה ש"ך ס"ק ט"ז הא מ"ט מותרת בלילה שלפניו כיון דווסתה ביום לא חיישינן כלל שתראה אפילו בסוף הלילה אם כן כיון דמקילי' מה"ט איך אפשר לתלות לקולא בהכי שלא תהא רואה מחמת תשמיש כיון שאין רגילה לראות

אז ותירץ בהגהות מהרב"פ דהא דאסרינן רדמ"ת היינו משום שמחזיקין אותה שתמיד דמי' מצויין אצלה במקור ועל ידי גרמת תשמיש יוצאי' משא"כ כל הנשים ליכא אסיפת דם כלל במקורם רק בשעת ראייה נפתחו פיות המקורות להזלת דם למקור אך דא"כ בווסתה בתחילת היום תהא אסורה לשמש בסוף הלילה דאז ודאי כבר נתאסף הדם במקור אלא כיון שלא הוחזקה שהתשמיש יגרום יציאת הדם מן המקור לחוץ מותרת לשמש אבל אם שמשה וראתה נהי דהוחזקה דכשהדם נאסף במקור יוצא לחוץ בגרמת תשמיש מ"מ אכתי לא הוחזקה שיש תמיד אסיפת דם במקור דמה שהי' עכשיו אסיפת דם היינו משום שהי' סמוך לווסתה ולכן אינה אסורה משום רדמ"ת ע"ש עכ"פ מבואר דבסתם נשים ליכא אסיפת דם כלל במקור רק בעת שהגיע זמנה לראות וא"כ תקשי איך אמרינן כלל א"א לפתה"ק בלא דם כיון דליכא דם כלל בקבר מה בכך שנפתח מ"מ לא יצא דם כיון שאין בו מה לצאת ועכ"ח צ"ל דקים להו לחכז"ל שכך טבע הענין כשמפלת חתיכה או נפל וכדומה אז יש ודאי אסיפת דם במקור וא"א לפתה"ק בלא דם והתינח במפלת וכדומה שבא מבפנים פה"ק בטבע אבל אם פותח הקבר מבחוץ באצבעו או בכלי וכי פי המקורות נביאים הם שיזילו אז דם במקור שיצא לחוץ כשיפתח וכיון שאין דם במקור ל"ש לומר אי אפשר לפה"ק בלא דם:

אלא דגוף דברי מהרב"פ תמוהים אצלי דהרי אמרינן בשבת קנ"ב תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצים אחרי' משמע דתמיד הרוק מצוייה בתוך הפה והמקור מלא דם בכל אשה ואף דאין למדין הלכה מפי אגדה מ"מ כה"ג שהוא סיפור דברים כמות שהיא שפיר למדין וכמו שלמד הרא"ש בע"ז ס"ח סי' י"א דאם נפל זבוב ביין צונן אינו אוסר מאגדה דמגילה י"ג ע"ב שהעיד הרשע שכך נהגו דזורקו ושותה ע"ש, [ע"ל סי' תכ"ז] ואולי אין הפירוש ופיה מלא דם בחלל הרחם שהוא המקור רק בגידין ועורקים הסמוכים למקור שם מלא דם תמיד ומזילים לחלל הרחם רק בהגיע זמנה לראות וקמו דברי מהב"פ:

וגם מסברא נ"ל לחלק דבשלמא אם נפתח הקבר מבפנים ע"י שמפלת חתיכה וכדומה שכח הטבע הדוחה דוחה החתיכה לחוץ ופותח הקבר ע"י כך שפיר אמרינן שדוחה גם דם שבקבר לחוץ ולכן א"א לפה"ק בלא דם אבל בפותח פי הקבר מבחוץ ע"י אדם שפיר י"ל דאפשר בלא דם דכח המחזיק מחזיק את הדם מבפנים ואינו יוצא בפתח הפתוח, ויש פנים לזה מרמב"ם פיה"מ נדה כ"א שכתב שרי"א שאי אפשר לפה"ק בלא דם מעת שיצא מרחם דבר א"א מבלי שיצא דם בהכרח ולמיעוט שיעורו לא יתראה וכו' הרי שדייק שיצא מרחם דבר דוקא ביציאה ולא בהכנסה ולא בפתיחה שאין בה לא הוצאה

ולא הכנסה כגונא דתה"ד הנ"ל, וכן יש להוכיח מדברי הרא"ש ריש פ' המפלת שהביא דברי השאלתות דפסק א"א לפה"ק בלא דם והדר בעי דלמא זה דוקא בנגמר צורת הולד אבל לא נגמר צורת הולד אפשר בלא דם ופשיט לי' מהאי דכריתות יו"ד דבלא נגמר צורת הולד אפשר בלא דם והרא"ש דחי לי' דהא רבא פסק בנדה ס"ו דאפי' בנפל כל דהו אפי' לא נגמרה צורת הולד נמי א"א לפתה"ק בלא דם ועוד דהכא פליגי במפלת חתיכה א"א לפה"ק בלא דם ע"ש אלמא דלשאלתות לא אמרינן א"א לפתה"ק בלא דם רק בנגמרה צורת הולד ואין להוסיף על מה שנאמר בגמ' והרא"ש לא פליג אלא משום דבגמ' מצינו זה גם בחתיכה ובלא נגמרה צורתו אבל בלא"ה אין להוסיף על מה שאחכז"ל וא"כ כיון שלא מצאנו בגמ' רק בפתיחת הקבר מבפנים מנלן להוסיף בפתיחת הקבר מבחוץ כיון שיש נמי סברא לחלק וכמש"ל:

אמנם מצאתי להב"י סי' קפ"ח ד"ה ודוקא שכתב הלכה כר"י [דא"א לפה"ק בלא דם] וקשה שהרי הוא ז"ל כתב דאיפשטא בעין דרואה דם בשפופרת טהורה ומשמע נמי מדבריו דסבר דהלכה כרבנן דסברי דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה לפמ"ש שפסק כר"י דאמר א"א לפה"ק בלא דם שפופרת או בחתיכה אמאי מטהר לה הרי נפתח הקבר על ידן וא"א בלא דם ולכך חילוק רבינו בין חתיכה קטנה לגדולה דקטנה אין בה פה"ק שנאמר שא"א לה בלא דם וכו' מבואר להדיא כדברי נוב"י דגם אם פה"ק בא מבחוץ ע"י שפופרת נמי א"א לפה"ק בלא דם וצריכין אנו לכוף ראשינו ולשמוע דברי רבינו ב"י:

סיומא דפסקא אם הרופא לא בדק את האשה רק בהכנסת אצבעו באותו מקום אין כאן פה"ק כלל שאין אצבע מגיע עד פתח המקור כמו שאין האבר מגיע שם בשעת גמר ביאה וכמש"ל מרמב"ם פ"ה מאיסורי ביאה, ובתשו' מ"ב סי' מ"ט גזר אומר שא"א להכניס כלל אפילו שפופרת דקה בפי האם שהוא הרחם ועיין חת"ס סי' קמ"ה וקע"א נראה שלא הבין כן ושאלתי פי רופא מומחה דפה ואמר לי שאם אין האם דהיינו הרחם פתוח מחמת חולי א"א להכניס אצבעו לשם ואם צריכים לבדוק ברחם עצמו לרפואה מכניסים בראשונה דבר דק מאוד כמו החוטים שע"ג כלי זמר ואח"כ עב מהראשון וכן מוסיפין לאט לאט בעובי עד שיכול לפתחו ולהכניס בו דבר בעוביו לבדוק עכ"פ אם אין הרחם פתוח ועומד מחמת חולי א"א לפתחו באצבעו ואין כאן פה"ק והאשה טהורה וא"צ לא ז' נקיים ולא טבילה אבל אם בדקה בכלי שהכניס בפי הרחם אז ודאי א"א לפתיחת הקבר בלא דם וצריכה להפסיק בטהרה אחר חמשה ימים כדין שאר אשה הרואה דם לספור ז"נ ולטבול, אך אם לא בדקה רק בשפופרת דק שבדקים כמבואר סוס"י יז קפ"ח בזה

ליכא פתיחת הקבר נמי האשה טהורה ומהו דק שבדקים יש לסמוך בזה על הרופאים שאומרים שזה נכנס לפתח הרחם בריוח ואינו פותח הקבר יותר ממה שהוא תמיד בטבעו ואפי' למה שהעלה חת"ס יו"ד סי' קע"ה דלא סמכינן על אמירת הרופאים בגוף ידוע מ"מ כאן אינו מעיד על גוף ידוע רק שכך בטבע פתח הרחם שאפשר להכניס בו שפופרת דק שבדקים בריוח, ולסניף כל דהו דעת הרמב"ם פ"ה מא"ב הי"ג דפסק כת"ק דאפשר לפה"ק בלא דם וכן פסק הרע"ב ריש פ' המפלת ודעת שאלתות דאפילו בלא נגמר צורת הולד אפשר לפה"ק בלא דם ובזה תנוח דעתו לטהר אשה לבעלה, וה' יטהרנו מקליפותינו ומטומאתינו ויטהר לבבנו לעבדו באמת כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעג

שיל"ת ב' אויפאלא א' תבא תרס"א לפ"ק:
בצאת השנה, יפרח כשושנה, ידידי הה"ג בתורה מעוטר בתפארה כמו"ה אברהם סג"ל נ"י רב בדוכתא פל"ן:
יקרת מכתבו הגיע לידי בזמנו ונפשו בשאלתו אם אשה רשאי לעשות איינשפריצונגען בימי ספירת נקיים ואפי' בשאר זמנים אם אין לחוש לאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, הנה כבר נשאלתי בדבר זה ממש מחתני הרב המאוה"ג דק"ק שאמשאן נ"י וכבר כתבתי בענין זה דאי אפשר לפה"ק בלא דם בתשובה אחת והארכתי [עיין סימן הקדום] אך לחתני הרב הנ"ל כתבתי דאכתי יש לעיין בנידון דידן שע"י איינ- שפריצונג המשקין שבכלי אירריגאטאר נכנסים ברחם דרך פתח הרחם לנקות ולרפאות הרחם אולי נימא גם בזה א"א לפתיחת הקבר בלא דם אבל כבר הביא פ"ת סי' קצ"ד בשם תשובה מאהבה ח"א סי' קט"ז ותשו' נוב"י שם דמה שאמרו א"א לפה"ק בלא דם היינו דוקא אם יצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת של קש וכו' אבל כשלא יצא דבר או שיצא דבר דק מאוד או משקה לא אמרי' אין פה"ק בלא דם דאל"כ היכי משכחת כלל דם טהור הרי עכ"פ נפתח הקבר ע"ש ואם זה הבא מבפנים לחוץ כ"ש מש משקה הבא מחוץ לפנים דלא אמרינן אין פה"ק בלא דם:
והספר הנ"ל אין אתי אבל ראיתו הנ"ל דאל"כ היכי משכחת דם טהור אינני מכיר לפמ"ש הראב"ד בס' בעהנ"פ שער הווסתות ריש דף ז' ועוד דרוב דמים שבאשה טמאים ואשכחן דסמיך רבנן עלה דהאי רובא ואפי' לקולא דתניא קשתה שני' וכו' ואמרינן בגמרא דהמפלת דבאפשר לפה"ק בלא דם קמיפלגי וכו' והא דלא קחזינא לדמא ולא

ידעינן אי דם טמא אי דם טהור הוא ואמאי נאכל ליחוש דלמא דם טהור הוא אלמא כיון דרוב דמים שבמקור טמאים הם כודאי משווינן להו וכו' מבואר דאפי' א"א לפה"ק בלא דם מ"מ אינו דוקא בדם טמא אלא אפשר שנפתח ויצא ממנו דם טהור וא"כ שפיר משכחת דם טהור כי חזינא לדמא והוא דם טהור דחזינן שאינו מרוב דמים ופה"ק הי' לדם טהור ועיין מ"ש בתשובתי הנ"ל בשם פלתי:

אבל יתכן ראיתו לפמ"ש הרז"ה בהשגותיו שם אות יו"ד ואני אומר שאין בו שום ראי' דכי אמרינן א"א לפה"ק בלא דם בלא דם טמא קאמרינן וכיון דא"א אין אנו צריכין לראות הדם וכו' ע"ש [עיין תו"י כריתות יו"ד ד"ה א"א נראה דס"ל כרז"ה ע"ש] ולפ"ז שפיר מוכח דדוקא ביצא ממנו דבר גוש אמרינן א"א לפה"ק בלא דם דאל"כ איך משכחת כלל דם טהור:

אמנם נ"ל להביא ראי' מהא דכתב המחבר סי' קצ"ו סי"ג האשה ששמשה וכו' להפליט כל הזרע וכו' וכן הוא בטור שם והוא מדברי הרא"ש נדה ל"ג והק' כו"פ בספרו על הל' נדה איך רשאי לעשות כן הא איכא משום השחתת זרע ותי' דרוב נקלט בשעת תשמיש בשעה שיורה כחץ ולזה לא יועיל רחיצה שכבר קלטתו האם וא"כ שפיר מותרת לרחוץ כי מה שלא נקלט עפ"י הרוב לא יקלוט עוד ואין כאן השחתת זרע דלא כמג"א סי' תר"ו סק"ח וכן הוא בתשובת אמרי אש יו"ד סי' ס"ח דק"ל איך תקנו חכמים באשה עסוקה בטהרות בדיקה לאחר תשמיש בחורין וסדקין עד מקום שהשמש דש כדמוכח מב"י סי' קצ"ו בשם הראב"ד לא מיבעיא לסוברים דגם מוך לאחר תשמיש אסור ודאי קשיא אלא אפי' לסוברים דמותר נמי קשיא איך יתקנו חכמים שיוציאו זרעם לריק ותירץ דרוב נשים המתעברות קולטות לשעתן בעת יריית החץ ע"ש ועיין תשו' חו"י סי' ל"א וחת"ס יו"ד סי' קע"ב וכן מבואר להדיא בחידושי הר"ן נדה ל"ח אהא דחסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי וכו' וכתב חי' הר"ן פי' שלא יבא שבת תוך ג' ללידתן ומשום דכל יולדת כל ג' הראשונים מחללין עלי' את השבת ואע"ג דהיכא דלא קלט הזרע לאלתר אתי שבת תוך ג' ימים כיון דברוב הזרע נקלט מיד בשעת תשמיש לא חיישי להכי ע"ש וא"כ תקשי איך רשאי לשמש המטה כלל הא ברוב מגיע יריית החץ לתוך האם שהוא המקור וא"א לפה"ק בלא דם ורוב דם טמא וא"כ הוא משמש נדה לאביי בשבועות ח"י דמשמש מת בעריות חייב ויציאתו הנאה לו כביאתו כדאיתא במתני' דף י"ד ואפי' למ"ד משמש מת פטור והכי קי"ל מ"מ תקשי תהא צריך להמתין ז' ימים ולטבול אחר כל תשמיש ותשמיש והרי אמרי' נדה ל"א ועירובין ק' הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה אלא ודאי מוכח דבמשקה וש"ז ל"ש פה"ק כלל:

אך מה לי להרבות בראיות והדבר מפורש בהרשב"א בתוה"ב בית ז' שער וי"ו הביאו ב"י סי' קצ"ד דכל שמפלת פחות מע"א יום אינה חוששת משום נדה אם לא ראתה ואפי' למ"ד א"א לפה"ק בלא דם דכל שהוא פחות ממ"א יום מיא בעלמא הוא ולית לי' פה"ק וראי' מדאמרינן פרק ד' מחוסרי כפרה כריתות יו"ד ולד דגמר צורתיה מפתח טפי פחות מבן מ' לא מיפתח טפי כלומר ואפשר לו בלא דם ע"ש מבואר דבמיא בעלמא ל"ש פה"ק א"כ הה"נ לכל משקה:

אבל טעותא הוא דא דהא יש להביא מכאן ראי' להיפוך שהרי הר"א חלק ואומר דלא גרע מחתיכה דמטמא ר"י משום פה"ק [עיין חינוך מ' קס"ו] ועוד תניא קשתה וכו' אלמא המפלת רוח א"א לה בלי פה"ק והכי פסקינן בשו"ע סי' קצ"ד ס"ב דחוששת משום נדה וסיים רמ"א בהג"ה משום דא"א לפה"ק בלא דם:

אמנם באמת מהא ליכא למשמע מינה ועיינתי בפנים בתוה"ב וכתב בסיום דברי הר"א אלמא אפי' מפלת רוח א"א לה בלא פה"ק כ"ש שפיר קודם מ"א ועיין בספר בעהנ"פ שער הפרישה ותמצא שכן הוא ופירוש שפיר כתב בערוך חתיכת בשר ויש בה צורת אדם וי"מ לפיכך נקרא שפיר שהוא כשפופרת של ביצה וכן כתב הרע"ב פ"ג דנדה משנה ג' ועיין בהגהות רמ"א יו"ד סי' ש"ה סעי' כ"ב ומבואר דמחלוקת רב אחאי משבחא וראב"ד הנ"ל ביצא ממנה דבר גוש הוא היינו שפיר כנ"ל ורב אחאי משבחא שהזכיר הראב"ד בבעהנ"פ ורשב"א בתוה"ב הוא המחבר השאלתות כמ"ש בשם הגדולים מערכת גדולים באות א' והיינו דר"א ס"ל כמ"ש בשאלתות שהביא ב"י סי' קפ"ח דהיכא דלא נגמרה צורתו אפשר לפה"ק בלא דם והיינו דקאמר דכל שהוא פחות ממ"א מיא בעלמא פירוש שאינו ולד רק כמו שפיר מלא מים וכו' במתני' נדה כ"א וס"ל דכל שאינו לידה אפשר לפה"ק בלא דם וראב"ד חולק ע"ז וס"ל דלא גרע מחתיכה דקי"ל כמ"ד א"א לפה"ק בלא דם אבל בדבר צלול כמשקה שפיר י"ל דאין בזה פה"ק כלל, ואין לחוש שיצא דם וכמ"ש מן הראיות שהבאתי לעיל:

ובתשובת רעק"א סימן קנ"ח הביא השואל ראי' לדעת שאלתות מב"ק י"א דאמר רבא לחוש חוששת מראשון והרי רבא ס"ל א"א לפה"ק בלא דם א"כ בלא"ה בראשון טמאה, ואני אומר ולטעמך ולדעת השאלתות מ' ניחא הלא ראיתו הוא מכריתות יו"ד וכמ"ש הרא"ש בנדה כ"א והרי שם בב"ק ודאי הוא אחר יום מ"א דהא שליא יצאה מקצתה וקי"ל נדה כ"ו דאין שליא בלא ולד, ואפשר דס"ל כמו דס"ל לשאלתות דקודם מ' יום שלא נגמרה יצירת ולד אפשר לפה"ק בלא דם דמיא בעלמא הוא ה"נ אפי' אחר מ"א יום

אם נימוח הולד בשליא עיין נדה כ"ו הנ"ל ורש"י ב"ק שם הוי רק כמיא בעלמא ואפשר לפה"ק בלא דם וא"כ לשאלתות ניחא:

או אפשר דס"ל דקודם מ"א יום ודאי אינו נגמר צורתו וליום מ"א אפשר דנגמר צורתו אבל אינו ודאי ואפשר שלא נגמר צורתו וא"כ כי לא חזינן דנגמר צורתו אינה טמאה משום נדה וא"כ לשאלתות א"ש:

ואולי לזה נתכוון הגהות מהרי"ש בסימן קצ"ד שם שכתב אבל בשאלתות פ' תזריע מצאתי דכל שלא נגמרה הצורה אפשר לפה"ק בלא דם ונתעוררת מה מציאה מצא הרי הב"י סימן פק"ח ד"ה ומ"ש רבינו הביא דברי השאלתות ולפמ"ש א"ש דהב"י כתב שם וכן נראה מדברי הרשב"א בתוה"ב ולאפוקי מדברי השאלתות וכו' ורשב"א שם מיירי במפלת יום מ' והי' אפשר לומר דדוקא קודם יום מ"א ס"ל לשאלתות דלא נגמרה צורת ולד בשום פעם דאפשר לפה"ק בלא דם אבל אחר יום מ"א אפי' לא נגמרה צורת ולד מודה שאלתות דא"א לפה"ק בלא דם לכן כתב דמצא דכל שלא נגמרה צורתו אפי' אחר יום מ"א נמי אפשר לפה"ק בלא דם:

ולא ידענא מה שהפלאת במכתבך אמאי לא תירץ רעק"א כתירוצך דשאלתות מיירי תוך מ' ושם בב"ק הוא אחר מ' אדרבה א"כ גם לשאלתות קשי' וגם מ"ש שבדבריך אלו מיושב קושי' תויו"ט בכריתות שם אמאי איצטריך למיכתב גבי זכר וטמאה שבעה ימים אינני יודע מהו הלא שם בולד מעליא מיירי דכתיב וביום השמיני ימול וכו' ולכ"ע א"א לפה"ק בלא דם ואולי כוונתך למה דדרשינן בנדה דף כ"ז ע"ב ומ' שם בנימוק הולד דאמו טמאה לידה דכתיב כי תזריע וילדה אפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה טמאה לידה ובזה לא שייך אי אפשר לפה"ק בלא דם וכמש"ל אבל לא דברת מזה כלל, ואולי כוונתך דלדעת שאלתות נפ"מ במפלת תוך מ' והוא דוחק ומ"ש הוא נכון וגם מה שתירץ שם בתשובה הנ"ל קושי' תויו"ט עיין שם בכריתות דף י' בהגהות מו"ה וו"ב שעמד בזה ופי' היטב קושי' תויו"ט:

אבל מה שפלא בעיני שזה השואל רצה להוכיח מדברי רבא בב"ק הנ"ל כדעת השאלתות והרי הרא"ש בנדה כ"א הוכיח מדברי רבא בנדה ס"ו דלא כדעת השאלתות ע"ש:

אמנם לפענ"ד לק"מ מהאי דב"ק דדוקא אם יצא או נכנס דבר גוש בפתח המקור ופתח הקבר פתוח טפי מפתחו הטבעי וא"כ פתח המקור פתוח כרגע מן פתיחתו התמידי אז א"א בלא דם שיצא מן המקור לחוץ וטמאה נדה כיון שיצא חוץ למקור עד בין השינים ושינים עצמו כלפנים והיינו עד מקום שהשמש דש כמבואר בנדה ע"ב וברמב"ם פ"ה מא"ב אבל שם בב"ק בשליא שיצאה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני נהי שנפתח

פתח המקור יותר מטבעו ע"י יציאת מקצת שליא מ"מ כיון שהשליא תחובה בפתחו מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ הרי פתח המקור סתום בשליא וכיון דהוא לידה יבשתא כדאמרינן בכריתות דף י' שפיר אפשר דלא יצא דם מן המקור לחוץ דאין כאן פתיחת המקור וליכא כאן טומאת נדה רק מחמת לידה וא"ש:

סוף דבר הכל נשמע דלפענ"ד ל"ש באיינשפריצונגען משום א"א לפה"ק בלא דם כי הכלי אינו מגיע לפתח המקור כמ"ש בתשו' [הקודמת] ומשום משקין הנכנסין בפתח המקור ליכא משום פה"ק ויכולה לעשות כן אפי' בז' ימי נקיים, אך יש לחקור אם אין הרפואה גופא גורם הזלת דם מן המקור ובזה יש לסמוך על הרופאים דרך כלל כיון שאין אומרים על גוף פרטי וכמ"ש חת"ס יו"ד סי' קע"ה:

ומ"ש על דברת שמ"ק ב"ק י"א שהק' על קושי' תוס' ד"ה דקא שהק' ואמאי לא יהי' טהורין דלמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דלמא הוא זכר וע"ז הק' שמ"ק כיון שמנתה י"ד של טומאה הרי הוא בחזקת טומאה וא"כ איך נוכל לטהר יום ט"ו מכח ס"ס ותירץ דחזקת טומאה במקום דאיכא ס"ס אינה כלום וכתבת שזה היפוך דברי הש"ך סי' ק"י דבמקום חזקה לא אמרינן ס"ס דספק הראשון כמאן דליתא דאוקמא אחזקה ולא נשאר רק ספק אחד, הנה גם השמ"ק סובר כן דמשו"ה מקשה דלא מהני ס"ס באיתחזק איסור אבל בכוונת תירוצו נ"ל סברא ישרה דוקא אם מתחלה איתחזק איסור והיינו מחזיקין שיהי' כן לעולם עיין תוס' גיטין ב' ד"ה ע"א נאמן באיסורין דאינה בחזקת שתהא רואה לעולם לא מקרי איתחזק איסור ואח"כ נולד ס"ס בזה לא מהני ס"ס נגד חזקת איסור אבל אם חזקת איסור בא בב"א עם הס"ס שיופסק האיסור לזמן ידוע א"כ החזקה אינו כלום שמיד בשעת ביאת החזקה לא הוחזקה רק עד הזמן ההוא שאז יהי' ס"ס וה"נ מיד שיצתה מקצת שליא בא עמו הס"ס על יום ט"ו שמא יצא ראשו או רובו ואת"ל לא יצא שמא זכר א"כ אין כאן חזקת טומאה כלל רק ס"ס לטהרה עכ"ד בתשובתי ובזה תנוח דעתו ומחמת טרדות רבות לא שמתי עיני על דבריו והי' בזה שלום וברכה כנפשו ונפש ידידו דוש"ת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רעד

שיל"ת ב' איפאלא ה' חוקת תרנ"ב לפ"ק:

מכתבך הגיעני ואני מצטער בצערך וד' ישלח רפואה שלימה במהרה לזוגתך תי' ונפשך בשאלתך היות שהרופא נתן לה סם להטיף לתוך העין ב' או ג' טיפין איזה פעמים ביום

ע"י שפופרת קטן של גמי וזכוכית וצריך לזה זהירות וזריזות מאוד שלא להטיף לה יותר או פחות ואין לך מי שיעשה זאת בשום אופן רק אתה בעצמך אך מצאה כתם על חלוקה באופן שהיא טמאה משום כתם ונסתפקת אם מותר לך להטיף לתוך עיני' וכבר ראית מ"ש בזה רמ"א וש"ך ביו"ד סוס"י קצ"ה דאין היתר למשש הדפק לאשתו נדה רק באין שם רופא אחר וצריכה אליו ויש סכנה בחלי':

ומה שצדדת לומר דמה שסיים הש"ך דבאין סכנה אסור למשש הדפק קאי אדלעיל כשיש רופאים אחרים אבל בדליכא אחר אפשר דשרי אפי' שלא במקום סכנה, לא כן הוא שהרי סיים וכדאיתא בתשובת הרמב"ן ובדברי הרב והרי בדברי הרמב"ן ורמ"א מבואר דאפי' ליכא אחר לא שרי אלא במקום סכנה ופי' דברי הש"ך הוא כך שדחה דברי ב"י שכתב דלרמב"ם אסור אפי' יש פקנ"פ משום אביזרא דגילוי עריות וע"ז כתב כיון דאינו דרך חיבה אין כאן איסור דאו' וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשין הדפק של אשה אפי' א"א או עכו"ם אעפ"י שיש רופאים אחרים עכו"ם וכו' והיינו משום דאינו אשתו ואין לבו גס בה ליכא חשש משום הרגל עבירה וכיון דליכא משום ג"ע מותר אפי' בליכא סכנה ואיכא אחר וע"ז סיים מ"מ באין סכנה אסור לבעלה למשש הדפק כשהיא נדה וכו' משום דבעלה חמיר טפי שלבו גס בה ואיכא משום הרגל עבירה ומכ"ש לדעת הרמב"ם דאיכא למיחש שיבוא לידי תאוה וחיבה ואיכא איסור דאו' בנגיעה קריבה דג"ע ולכן אסור באין סכנה ואפי' ליכא אחר ולא עדיף באינו עושה דרך חיבה לרמב"ם לדעת הש"ך מלדעת רמב"ן:

וגם אין להקל משום דכתמים דרבנן דאדרבה כל שקיל יותר יש לחוש יותר שיבוא לידי הרגל דבר כמ"ש טו"ז שם בשם הב"ח בימי ליבון:

ומ"ש להקל דאפשר גם סכנת אבר מקרי סכנה ומכש"כ בעין דמצינו בו קולא לגבי תענית ודחית מגמרא סנהדרין ע"ד דביכול להציל באחד מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו ולא חילק בין עין לשאר אברים, הנה הדחי' אינו כלום דודאי גם עין קיל מהריגה אבל מ"מ אפשר דעדיף משאר אברים אך הראי' מתענית אינו כלום דשם הטעם משום דלכאב עינים מזיק התענית ולא לכאב שאר אברים אדרבה משמע שם דכאב עינים קיל ממעוברות ומניקות ובגוף הדבר משמע מלשון הראשונים ואחרונים דדוקא משום פקנ"פ התירו ולא משום סכנת אבר:

ועיין באו"ח סי' שכ"ח סעי' י"ז ג' שיטות בסכנת אבר ועיין מג"א שם סקי"ב דבאיכא סכנת אבר מותר לישראל לחלל שבת בידים במלאכה דרבנן ועיין מג"א סקי"ג ומחה"ש שם וא"כ אפשר ה"ה הכא כיון דליכא איסור דאורייתא שרי משום סכנת אבר, ועיין שם

סעי' ט' החושש בעיניו וכו' מחללין עליו את השבת והוא מגמ' ע"ז דף כ"ח ע"ב ומבואר שם דמחללין את השבת אפי' במלאכה דאו' אבל מבואר בר"ן פרק שמנה שרצים דדוקא אם יש בדבר סכנת מיתה דטעמא משום דשורייני דעינא בלבא תלי אבל לא משום סכנת עורון ע"ש לכן קשה להקל בזה:

ומ"ש עפ"י חי' הר"ן נדה י"ט דדם חימוד טהור הוא רק שחשש שנתערב בו דם נדה וכאן נמי יש רגלים לדבר שבא לה מחמת ייסורים וטורח הדרך והוי כדם חימוד וא"כ דוקא ברואה ממש חיישי' שמא נתערב בו דם נדה ולא בכתם הנה חפשתי בחידושי הר"ן ולא מצאתי כעת בחפזי אבל כמדומה שחי' הר"ן קאי רק לענין שאינו מכשיר או דס"ל שדם חימוד אינו בא מן המקור אבל דם הבא מן המקור ודאי טמא אפי' רואה מחמת אונס ורק קישוי סמוך ללידה רחמנא טהרה מזיבה:

ומ"ש בשם פ"ת שם אות י"ז בשם מקו"ח להניח בגד דק על הדפק ואז מותר לבעלה רופא למשש לה הדפק וכן יש לעשות בנ"ד ול"ד למ"ש פ"ת שם אות ג' בשם יד אלי' דשם הוא דרך חיבה, ולפענ"ד לא נ"ל כן כי דינים אלו נובעין מתה"ד סימן רנ"ב ושם קודם שמחלק בין הוא חולה דמותרת לשמשו כמבואר בתשו' הרא"ש ובין היא חולה דאסור לשמשה והוי ס"ל דשניהם שווין מחלק בין נגיעה בגופה לשימוש בלי נגיעה כגון להושיט דבר מידו לידה ושאר שימושי' שהם בנגיעה ע"י דבר אחר שהוא מותר ע"ש וא"כ י"ל דגם לבתר דמסיק לחלק בין הוא חולה להיא חולה דאסור ס"ל דבהוא חולה מותר אפי' בנגיעה בגופה אבל בהיא חולה אסור נגיעה בגופה אבל עכ"פ נגיעה ע"י ד"א מותר כן נ"ל כוונת מקו"ח:

אבל נ"ל לפמ"ש תוס' זבחים כ"ד ע"א ד"ה הואיל וסוכה ל"ז ד"ה דבעינא דלא מקרי לקיחה ע"י ד"א אלא כשאוחז הד"א בידו ועי"ז מטלטל הדבר אבל אם כרך ידו באיזה דבר או כרך דבר על דבר הנוטל ואוחז שניהם בידו זה לא מקרי לקיחה ע"י דבר אחר רק חציצה ע"ש וזה נראה דעת הר"ן בע"ז נ"ט דבדבר לח ל"ש מגע נכרי ע"י ד"א כיון שא"י לטלטל ע"י ד"א ע"ש ודברי פ"ת יו"ד סימן קכ"ג אות ג' צ"ע מדברי הר"ן הנ"ל וה"נ אינו מותר במגע ע"י דבר אחר אלא כשאוחז הד"א בידו ועל ידו נוגע בה אבל כשהדבר אחר כרוך עלי' או על ידו זה מקרי רק חציצה ולא מגע ע"י דבר אחר ומגע בחציצה לא מצינו דשרי וזה ברור:

אבל מה שנ"ל להקל קצת הנה דעת הש"ך דאפי' לרמב"ם אין במישוש הדפק איסור תורה כיון שאינו דרך תאוה וחיבה וב"ש באה"ע סי' כ' סק"א חולק דלרמב"ם אפי' אינו דרך חיבה אסור מה"ת ופלתי בה' נדה הביאו סד"ט סוס"י קצ"ה תי' דשאני במישוש

הדפק דבמלאכתו עוסק ע"ש ונ"ל ראי' לדבריו מע"ז דנ"ז ודף ס' ועיין ביו"ד סי' קכ"ד סי"ט ובש"ך שם דהיכא דעוסק במלאכתו לא חיישינן לניסוך וה"נ לא חיישינן להרהור ואף דבע"ז דף ע"א מחלק לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי יש לחלק הרבה משם ולפ"ז נראה דכל היכא דטרוד במלאכתו יותר יש היתר יותר דבציר לי' עי"ז תאוה וחיבה והרהור וחימוד:

ובהכי ניחא לי דברי רמ"א יו"ד סוס"י קצ"ה דבסעי' ט"ז אהא דכתב המחבר אשה והיא נדה אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה כגון להקימה ולהשכיבה ולסומכה כתב רמ"א וי"א דאם אין לה מי שישמשנה מותר בכל וכן נוהגין אם צריכה הרבה לכך [ובפי' צריכה הרבה אני מסתפק אם כוונתו שהוא צורך גדול או כוונתו שצריכה הרבה פעמים לכך וא"א ע"י אחרים] ולא התנה דבעי' סכנת נפשות דוקא ובסעיף י"ז גבי מישוש הדפק התנה ויש סכנה בחלי' ועיין בספר חכמת אדם סוף כלל קט"ז שתפס ג"כ בפשיטות ואם אין לה מי שישמשנה וצריכה הרבה לכך המנהג להקל ובמישוש הדפק כתב וצריכה אליו שיש סכנה בדבר מותר למשש לה הדפק, ולפמ"ש ניחא דבמישוש הדפק נהי דעוסק במלאכתו אבל אינו טרוד כ"כ במלאכתו שלא יקלקל וא"כ אפשר שיבא לידי תאוה כמ"ש מנח"י ועיין מחה"ש לכן אינו מותר אלא במקום סכנת אבל להקימה ולהשכיבה ולסומכה שטרוד במלאכתו שלא יקלקל ולא יזיק לה מותר אפילו שלא במקום סכנה ומ"ש רמ"א ולפמ"ש וכו' כ"ש דמותר למשש לה הדפק אין כוונתו דמישוש הדפק כ"ש משימוש אלא דמישוש הדפק במקום סכנה ואין אחרים כ"ש משימוש שלא במקום סכנה וא"ש:

ועיין בנדה דף י"ג דאמרי' ה"נ כיון דבעיתי לא אתי להרהורי ע"ש ולפ"ז בנ"ד נמי כיון דבעיתי שלא יטיף יותר מב' וג' טיפין שלא יזיק אותה לא אתי להרהורי הגם שיש לחלק בין מיבעית שלא יזיק לעצמו ובין מיבעת שלא יזיק לאשתו מ"מ יש סברא לומר דבכה"ג לא מחמרינן כולי האי:

סיומא דפסקא נ"ל כיון שהעיד רמ"א שהמנהג שאם אין לה מי שישמשנה מותר לשמשה אם צריכה הרבה לכך אלא שבטו"ז קרא תגר ע"ז והרי פוסק אחרון בעל חכ"א העיד שהמנהג להקל כדברי רמ"א א"כ יש להתיר בנ"ד אלא כיון שהאחרונים החמירו מאוד במישוש הדפק וע"כ צריך לחלק ביניהם כמ"ש או חילוק אחר לכן להטיף לתוך העין ע"י שפופרת שהוא מגע ע"י ד"א נ"ל להתיר אבל ליגע בעין גופא לפתחו אם אפשר ע"י אחר תעשה זאת ע"י אחר ואם א"א בשום אופן ע"י אחר יש לעשות כמ"ש פ"ת בשם

מקו"ח הגם שדחיתי דבריו מ"מ יש עוד עמוד לסמוך עליו, ועין בעין נראה בשוב ד' שבות עמו, ויהי עלינו נועמו כנפשך ונפש הנאמן הטרוד מאוד וכותב בחפזון:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה ערה

שיל"ת ב' אויפאלו ה' פקודי א' דר"ח א"ש תרנ"ז לפ"ק:
אלפי שלומים, מגבהי מרומים, לידידי מחו' הרב החריף ובקי וכו' מו"ה שלמה נ"י קליין מו"ץ ביישוב מ' קערעסטעש:
אחרי דרישת שלמה הנני בזה לחוות דעתי העני' בדבר שאלתו בנשים שיש להם שינים נקובות והרופא שינים סותם אותם במינים ידועים לו ונקרא פלאמבירען אם חוצץ בטבילתם ועיניו שפיר חזו מה שנגזר על זה בס' בינת אדם שער בית הנשים סי' י"ב ובהגהות יד שאול יו"ד סי' קצ"ח בש"ך סק"כ, וראשית דבר נבאר קצת דברי הגמ' והפוסקים השייך לזה:
בקידושין כ"ה אמר עולא הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוא אצל השרץ מ"ט אשר יגע בו אמר רחמנא והאי נמי בר נגיעה הוא ופירש"י לענין טומאה דקי"ל מגע בית הסתרים אינו מטמא ונפקא לן במס' נדה מ"ג מוכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים הא שטף טהור בתמי' הא טבילה בעי אלא כל אשר יגע הזב בדבר שהוא גלוי כידיו והזב לא שטף עדיין כל גופו במים שלא טבל מזובו וכבס בגדיו אשר יגע בו אמר רחמנא האי קרא דוידיו לא שטף במים הוא ופי' חת"ס יו"ד סי' קצ"ג דהוי כאלו כתיב אשר יגע בו הזב בידיו והוא מדברי רמב"ן בחומש בפסוק זה, ועיין בקרבן אהרן בפסוק זה למדתי ממנו שיש לפרש אשר יגע בו הזב וידיו שגם אם ידי הזב נגעו בו והרי ידיו בכלל אשר יגע בו הזב היו ולמה יצאו אלא ללמד על הכלל כולו יצא דבעינן נגיעה בדבר שהוא גלוי, ומכ"ש דא"ש טפי מה דדרשינן שם בנדה דהאי אשר יגע בו הזב היינו זב שהסיט את הטהור ואפקי' רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהיסט ונגיעה בידיו מה התם מאבראי אף הכא מאבראי דה"פ דקרא אשר יגע בו הזב דהיינו זב שהסיט את הטהור דמקרי נגיעה לפי שנגע בו בכחו ועיין בר"ן ע"ז נ"ז ע"א ד"ה ההוא עכו"ם דהוי סליק בדיקלא דר"ת קורא למגע ע"י דבר אחר כחו ע"ש וידיו פי' ידיו ג"כ נגעו וסתם נגיעה הוא בידים כמ"ש רמב"ן בחומש שם דינם שווה ומה נגיעה ממש ביד הוא מאבראי אף הכא בהיסט הוא מאבראי:

ובתוס' שם ד"ה למימרא הקשו על רש"י דפירש דמהכא ילפינן לכל נגיעות כגון שרץ ונבלה שנגעו בסתרו של טהור א"כ ילפינן כי היכא דבעי' גלוי הזב ה"נ בעי' שיגע בגלוי של טהור א"כ לענין היסט נמי נילף דבעינן שיסיט הטהור בגילוי כדבעי' בגילוי הזב והכא אמרי' דקנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא ואמר נמי דבית הסתרים מטמא במשא, ולפי האמור יש ליישב דכבר נשמר רש"י וכתב אבל טהור שהסיט את הזב דנפקא לן מקרא אחרינא דלא כתיב בי' ידיו טמא אפי' הסיטו בקנה שבקומטו מידי דהוי אנבלה בקומטו שהוא מטמא במשא, אלא דקושי' תוס' א"כ איך ילפינן מזב דבעי' שיגע בגילוי של טהור הא בזב לא כתיב רק דבעי' גילוי הזב וע"כ דילפי' כמו דבעי' גילוי הזב ה"נ בעינן גילוי הטהור ואמאי קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא, ולפמ"ש ניחא דלא ילפינן מזב אלא דהטומאה שמטמא צריך להיות בגילוי אבל הטהרה שמקבל טומאה א"צ להיות בגלוי ולכן קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור שהנגיעה בכחו של זב ואינו בגלוי רק בביה"ס טהור אבל קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא לפי שהנגיעה של זב בכחו של טהור מטמא והרי הזב הוא בגלוי שהוא הטומאה רק כחו של טהור הוא טמון ובטמון של טהרה לא איכפת לן והא דבמגע ממש אם נוגע הטומאה בביה"ס של טהור טהור אינו בשביל שהטהרה טמון אלא בשביל שהטומאה הוא בביה"ס של טהור ואין הטומאה בגלוי וא"ש:

אמנם התוס' שם פי' דמלשון נגיעה דכתיב בשרץ דרשינן דבעי' גילוי והביאו ראי' מקידושין כ"ה דלא מייתי שם קרא דידיו דכתיב בזב והא דצריך בנדה שם למידרש מידיו משום דנגיעה דכתיב בזב מיירי בהיסט ולא משמע גילוי כמו נגיעה ממש א"נ מנגיעה דכתיב גבי ידיו ילפינן לכל נגיעות דהוי מאבראי ע"ש ופלא בעיני שסותרים דבריהם בקידושין כ"ה סד"ה כל שכתבו וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי וממעטי' ביה"ס דלא בעי' ביאת מים ובחת"ס יו"ד סי' קצ"ג לא הרגיש בזה, ואין לומר דדרשינן וידיו למעלה אכל אשר יגע וכו' ולמטה על לא שטף דהרי כתבו תוס' ב"מ ס"א דדוקא בנשך ובמרבית כיון דנשך ודאי קאי אלעיל דרשי' נמי ובמרבית אלעיל וכן ובמרבית ודאי קאי אלמטה דרשי' נמי ובנשך למטה אבל בהנך ה' דביומא נ"ב דאפשר דלא קאי אלא אלעיל לבד או אלרע לבד אין להם הכרע ולא דרשי' אלעיל ולרע ואמאי נדרוש הכא למעלה ולמטה, ולתירוץ א' שבתוס' נדה הנ"ל י"ל כמ"ש תוס' ב"מ שם אהאי דזבחים כ"ד ע"ש כיון דפשטי' דקרא וידיו קאי אלרע אלא שטף דרשי' לי' למטה לפי שמצינו בעלמא בשרץ דנגיעה מאבראי דרשינן וידיו גם אלעיל דנגיעה דהיסט גבי זב נמי מאבראי, אבל לתי' השני דהא דבעלמא נגיעה מאבראי מנגיעה דכתיב

גבי ידיו ילפינן קשי' איך דרשינן לי' לעילא ולרע וצ"ע ואולי י"ל דודאי לא דרשינן תיבת ידיו לעילא רק כפשטא דקרא אלא שטף רק מהקישא ילפי' נגיעת טומאה מטבילה מה טבילה הוא דומי' דידיו מאבראי אף נגיעת הטומאה הוא דומי' דטבילה וידיו מאבראי, והא דאמרינן בקידושין כ"ה דלשון לענין טומאה הוי גלוי ולענין טבילה הוי טמון אף דהוקשו היינו כמו שפירש"י שם דאף דהוקשו דשניהם צריכין להיות בגלוי מ"מ לענין טומאה הוי גלוי שהרי מוציא לשונו ונוגעים בו בגלוי ונגיעה בכ"ש הוי נגיעה אבל גבי טבילה הוי כטמון דא"י להוציא כל לשונו וטבילה למקצת לא אשכחן:

ואם כנים דברינו לחנם התמרמר חת"ס סי' הנ"ל על זכרון יוסף יו"ד סי' יו"ד שתמה למ"ש הר"ש בשלהי מס' מקואות בפי' התוספתא דבלועה כיון שאינו מטמא אינו חוצץ דילפי' טבילה מטומאה א"כ ל"ל קראי ידיו ובשרו למעט ביה"ס ע"ש וחת"ס התפלא עליו מה ענין ביאת מים לקבלת טומאה ומי השוום יחד ע"ש, ולפמ"ש שפיר הוקשו להדדי טבילה ונגיעת טומאה:

אבל תוס' כתבו בקידושין כ"ה סד"ה כל וא"ת בטבילה מנלן דבעינן ראוי ותי' משום דכתיב ורחץ את כל בשרו דמשמע אפילו בית הסתרים וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי וממעטי' ביה"ס מ"מ כיון דאיכא כל דמרבי' אפי' ביה"ס איכא למימר דלכל הפחות להכי מרבי דבעי' ראוי לביאת מים ולדבריהם וידיו אתי לטבילה ובחי' מהרי"ט שם הקשה איך כתבו דכל בשרו משמע אפי' ביה"ס הא בשרו מאבראי משמע כדדרשי' בגמ' מה בשרו מאבראי, ועוד הקשה דאי פשיטא לן דבשרו מאבראי משמע ל"ל לגמ' למימר אף כל, ולפענד"נ דהאי מה בשרו מאבראי יש לפרש בשני פנים, הפן האחד דלאו דוקא חיצונית גופו בעי טבילה אלא גם פנימית גופו בעי טבילה רק דאם טובל מאבראי ממילא טבול גם בגוואי דמין במינו אינו חוצץ כדאמרי' בבכורות ט' ע"ב הפן השני דבאמת אם טבל מאבראי אינו טבול מגוואי אלא דתורה לא הצריכה טבילה רק מאבראי אבל מה שאינו בגלוי מאבראי א"צ טבילה כלל ונפ"מ בין שני הפירושים לענין ביה"ס דלפירוש הא' נהי דביה"ס לא בעי ביאת מים היינו רק משום דמב"מ אינו חוצץ והרי הוא טבול גם בביה"ס אבל ראוי לביאת מים בעי' דאם יש חציצה בשאינו מינו הרי ביה"ס לא נטבל ושפיר הוי חציצה אבל לפירוש השני דא"צ כלל טבילה מגוואי רק מאבראי א"כ ביה"ס לא בעי טבילה כלל וא"כ אין החציצה מזיק ולא בעי' אפי' ראוי לביאת מים, ולפ"ז א"ש דמעיקרא קודם שחידש דביה"ס נהי דביאת מים לא בעי מקום הראוי לביאת מים בעי' הוי ס"ל כפי' השני ושפיר קאמר מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי אפי' ביה"ס דאפשר לטבול מ"מ לא בעי טבילה כלל רק מאבראי אבל לבתר

דקאמר דביה"ס בעי' ראוי לביאת מים אז הפירוש כפירוש הראשון ושפיר מרבינן מכל אפילו ביה"ס ולא מפקינן בזה בשרו ממשמעותי' מאבראי אלא דהטעם משום דמב"מ אינו חוצץ אבל חציצה דשאינו מינו חוצץ אפי' בביה"ס וא"ש:

ובזה יובן מה שהעיר בנובי"ת יו"ד סי' קל"ה דבקידושין כתבו תוס' דמכל מרבי' דביה"ס בעי ראוי לביאת מים ובסוכה וי"ו ע"ב ד"ה דבר תורה הקשו כיון דאתי הלכתא לרובו ולא למיעוטו א"כ קרא למאי אתי דדרשינן בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים ותירץ דאצטריך לביה"ס ופי' פנ"י שם וכן נראה מנוב"י הנ"ל וחת"ס יו"ד קצ"ג דביה"ס בעי' ראוי לביאת מים וא"כ מרבי' זה מבשרו, ולפי האמור א"ש דאי מבשרו לחוד הו"א כפירוש השני דא"צ טבילה כלל רק מאבראי והא דבעי' בביה"ס שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים היינו דוקא כשהבית סתרים מגולה והוא מאבראי דצריך ביאת מים פוסלת חציצה אבל כשהוא טמון בשעת טבילה הו"א כיון שא"צ טבילה כלל אין חציצה פוסלת להכי איצטרך כל בשרו שגם הפנימיות צריך טבילה רק כשטובל מאבראי מב"מ אינו חוצץ וטבול גם מגוואי ואי מכל הוי אמינא דחציצה אינה מזיק כלל בביה"ס והא דבעי' ראוי לביאת מים היינו כמ"ש זכרון יוסף יו"ד סי' יו"ד דקרצה שפתותי' או קפצה ידה דלא עלתה לה טבילה משום דאינו ראוי לביאת מים ולא משום חציצה אתאין עלה ולהכי צריכי תרווייהו כל ובשרו וא"ש:

ובמ"ש יש ליישב קושי' תוס' בסוכה וי"ו ד"ה דבר תורה שהקשו על יש מפרשים דהא דרובו ומקפיד איירי בשערו אבל בבשר אפי' מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ מיבמות ע"ח נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה ופריך ואמאי וכ"ת משום דר"י האמר רב כהנא ל"ש אלא רובו אבל כולו חוצץ והשתא עדיפא הו"ל לאקשויי דבבשר אפי' משהו ואפי' אינו מקפיד חולץ, ולפמ"ש ניחא דיש להבין מאי פריך כלל מר"י ור"כ לימא דהכא אינו חוצץ משום דמב"מ אינו חוצץ כדאמרינן בבכורות ט' גבי חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דפריך לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדש דאי כולה רחם מקדש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא אר"א מב"מ אינו חוצץ:

אלא דתוס' בסוכה ל"ז ד"ה כי הקשו מסוגי' דהתם דמוכח דאפי' מב"מ חוצץ ותירצו דדוקא בהאי דבכורות דאיכא מקצת רחם בלא חציצה היא דאמרינן מב"מ אינו חוצץ אבל היכא דאיכא חציצה בכולי' אפילו מב"מ חוצץ, וראי' לסברא זו מהא דר"כ דאע"ג דרובו ואינו מקפיד אינו חוצץ מ"מ כולו חוצץ וא"כ פריך שפיר כי היכי דאר"י באינו מקפיד אע"ג דאפי' רובו אינו חוצץ מ"מ כולו חוצץ ה"נ לענין מב"מ דאינו חוצץ מ"מ

בכולי' חוצץ, אבל א"י להקשות דבבשר ואפי' אינו מקפיד חוצץ דבזה שפיר י"ל כי קושיין לאמת משום דמב"מ אינו חוצץ וא"ש:

ובתוס' עירובין ד' ע"ב ד"ה דבר תורה הקשו על י"מ אי בשערו דוקא א"כ כשנאמר הל"מ הוצרך לומר שערו רובו ומקפיד עליו חוצץ א"כ שערו הוי הל"מ ואמאי צריך קרא לשערו אעכ"ח הלכתא נאמרה סתמא והוי מוקמי' לי' לבשרו משו"ה איצטריך קרא לשערו ע"ש ופני יושיע בסוכה הנ"ל תי' דצריך קרא דשערו בעי ביאת מים דאי לאו הכי הו"א אע"ג דחציצה פוסלת היינו משום דבעי ראוי לביאת מים אבל טבילה וביאת מים לא בעי כמו בית הסתרים ע"ש, ולפי האמור ז"א דבשלמא ביה"ס הוא בתוך המים ועיין ברמב"ם בפיה"מ ח' פ"ח דמקואות מהו ביה"ס אלא שאין המים נוגעים בו שפיר י"ל נהי דלא בעי ביאת מים היינו משום דמב"מ אינו חוצץ אבל ראוי לביאת מים בעי דאינו מינו חוצץ אבל שערות שהם בחיצונות הגוף אם הם במים הרי המים נוגעים בהן אי ליכא חציצה כיון דידעינן מהלכתא דחציצה פוסלת בהן אין לומר דהו"א דלא בעי טבילה אלא שרשאי להיות חוץ למים ומשכחת לה בשערות הראש ובזה אין שום הו"א לומר שאם רשאין להיות חוץ למים שיהא חציצה פוסלת בהם ולא דמי לבית הסתרים:

אמנם לפענד"נ ליישב קושי' התוס' דעיין ברמב"ם פי"א מטומאת צרעת ה"ב דביום זי"ן מגלח ואח"כ מכבס בגדיו וטובל וטהור מלטמא אחרים והר"ה ככל טבול יום וכו' ע"ש והרי האי קרא ורחץ את בשרו במים במצורע כתיב אחר תגלחת שני' וא"כ איך אמרינן ורחץ את בשרו במים את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו הא מצורע בשעת טבילה אין לו שער שהרי כתב הרמב"ם שם בתגלחת ראשונה שמגלחו עד שיעשה כדלעת וגם כתב דתגלחת שני' כבראשונה, אך ז"א דהרי כתב שם ה"ד דתגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינם מעכבות זא"ז ופי' כ"מ שם דסדרן אינו מעכב ויכול לטבול קודם תגלחת ובכה"ג רבי קרא דצריך לטבול גם הטפל לבשרו דהיינו שערו אלא אי קשי' הא קשי' הרי כתב הטור בסי' קצ"ח צפורן המדולדלת שפירשה מיעוטא חוצצת פירשה רובא אינה חוצצת אבר ובשר המדולדלים חולצין והכי פסקי' שם בשו"ע סכ"א וסכ"ב ופירש ב"י שם הטעם כיון שעומד לקטוע כקטוע דמי וכשבא לטבול צפורן ואבר ובשר זה חופין על מקום חיבורן ומונעין מלבא במים והו"ל כבה"ס שאם יש עליהם דבר חוצץ מעכב הטבילה והביא ראי' מחולין ע"ג גבי ידות, הכלים דאמרינן כן משום דכל העומד לחתוך כחתוך דמי אבל בפירשה רובא כיון שיכולה להסירה ביד ואינה מסירה אינה מקפדת והו"ל מיעוט שאינו מקפיד ע"ש באריכות ולפ"ז תקשי האיך יכול המצורע לטבול בשערו הא עומד לקצוץ ולגלח כקצוץ דמי והו"ל כמו חציצה בביה"ס ומעכב הטבילה ועיין חת"ס

יו"ד סי' קצ"ה ועיין בתשובותי [ע"ל סירע"ו ורע"ז] דהתי' שכתבנו שם ל"ש כאן, ואנו אין לנו בזה אלא לומר דמזה ראי' לשיטת הרשב"א וריטב"א קידושין כ"ה דהא דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים הוא רק מדרבנן אבל מן התורה אפי' ראוי לביאת מים לא בעי ע"ש וא"כ שפיר יכול המצורע לטבול בשערו מן התורה, ולפ"ז מיושב קושי' התוס' דהאי קרא ורחץ את בשרו במים אצטריך לאת הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו דיכול לטבול בשערו לאשמועינן דבית הסתרים אפי' ראוי לביאת מים לא בעי, ואולי לזה נתכוונו התוס' בתירוצם דאצטריך לבית הסתרים דהיינו דאפי' ראוי לביאת מים לא בעי כדאיתא פ"ק דקידושין דלא בעי דמה בשרו מאבראי ה"נ אשמועינן האי קרא דאפילו ראוי לביאת מים לא בעי. ולפ"ז לק"מ קושי' פני' דאי קרא אתי למעוטי ביה"ס הול"ל אלא דהא הדר בי' ממה דקאמר מעיקרא ע"ש ולפמ"ש א"ש דגם כי ממעט בית הסתרים נשאר דרשא דקרא ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ומה ניהו שערו ומזה ממעט בית הסתרים מראוי לביאת מים ושפיר לא קאמר אלא:

אלא דלפ"ז דברי תוס' כאן סותרים למ"ש בקידושין כ"ה דמכל מרבינן דבית הסתרים בעי' לכל הפחות ראוי לביאת מים, ונ"ל דאין כאן סתירה דזכרון יוסף יו"ד סימן יו"ד הקשה איך מרבינן מכל בשרו ביה"ס שיהא ראוי לביאת מים וכי גרעי בית הסתרים דלא הוו אפי' ע"י צירופם יחד רק מיעוט הגוף מגלוי דקיל מהלכתא דדוקא רובו המקפיד עליו חוצץ ולא מיעוטו המקפיד ובסד"ט סימן קצ"ח סקכ"ג תירץ דכבר כתב הרמב"ם פ"ב דמקואות הט"ו דשערו של אדם כגופו של אדם חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפ"ע כדי שנאמר רוב השיער אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אא"כ נצטרף לחוצץ אחר על גופו ונמצא הכל רוב גופו ע"ש וה"נ ביה"ס בע' ראוי לביאת מים שלא יהא בהן דבר החוצץ ואפי' מה"ת מעכב אם יש בהם דבר החוצץ מיירי בכה"ג שעל ידי הצירוף של בית הסתרים עם החוצץ שבשאר הגוף הוא רוב הגוף ע"ש, ולפענ"ד יש לחלק דהרי קי"ל כר"י במעילה י"ז דהיכא דאין טומאתו ושיעורו שוה אין מצטרפין והכי פסק הרמב"ם פ"ד מטומאת אוכלין הי"א וא"כ בשלמא בשער שפיר כתב הרמב"ם דמצטרף לשאר הגוף כיון דלשיטתו דינם שוה אבל ביה"ס עם שאר הגוף אינם דינם שווה דשאר הגוף בעי ביאת מים ממש ובית הסתרים אין צריך ביאת מים וא"כ א"א לרבות דבעי ראוי לביאת מים לענין להצטרף עם שאר הגוף שהרי אין דינם שוה והוי כמו אין טומאתן שוה דאינו מצטרף ועיין תשו' אמרי אש יו"ד סימן ע"ה ושפיר הקשה זכרון יוסף דאין סברא לרבות בית הסתרים ועיין תוספות פסחים מ"ג ד"ה מאן דרבנן נמי דרשי כל רק בדבר שאין סברא לרבות לא דרשי כל אבל ר"א דריש

כל אפילו בדבר שאין סברא לרבות ע"ש, ולפ"ז א"ש דתוס' בקידושין שפיר כתבו אליבא דרבי דבעי ראוי לביאת מים מה"ת בבית הסתרים דאפשר רבי ס"ל כר"א דדריש כל אפי' במקום שאין סברא לרבות וה"נ דריש מכל בשרו דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים אבל אנן קי"ל כרבנן דלא דרשי כל היכא שאין סברא לרבות שפיר י"ל כמ"ש בכוונת תוס' סוכה הנ"ל דילפינן מקרא ורחץ את בשרו דמצורע דביה"ס אפי' ראוי לביאת מים לא בעי:

ובזה יש ליישב קושי' המקנה קידושין כ"ה לשיטת הרשב"א וריטב"א דראוי לביאת מים בביה"ס אינו אלא מדרבנן א"כ שפחתו של רבי שנמצא עצם בין שיני' אמאי הצריכוה טבילה אחרת הא הוי רק מיעוטו המקפיד שאינו אלא מדרבנן אטו רובו המקפיד או אטו רובו שאינו מקפיד משום דהוי גזירה לגזירה כדאמרינן בסוכה וי"ו וכ"ד הכי נמי לא ליגזר כאן משום דהוי כמו גזלנ"ז, ולפי פשוטו י"ל דכבר הקשה ריטב"א שם מאי פריך משן אלשון הא שן גלוי טפי מלשון דכל מומין שבגלוי משן ועין ילפינן ותי' דלענין טבילה כיון דדרשינן מה בשרו מאבראי דומה השן כמו הלשון וכו' ע"ש ולפ"ז לענין גזירת חכמים שפיר י"ל דבשן כיון שהוא גלוי ואינו דומה כל כך לבית הסתרים גזרו טפי ואפי' במיעוט המקפיד כמו בשאר הגוף יותר מבשאר בית הסתרים וא"ש:

ועוד נ"ל דיש להקשות איך מרבינן מכל בשרו דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים דלמא כל אתי לרבויי דבשר חוצץ אפי' מיעוט שאינו מקפיד וכדעת י"מ שבתוספות סוכה הנ"ל והלכתא דרובו המקפיד לא הי' אלא בשערו אך התוס' לשיטתייהו בסוכה שם שהוכיחו דהלכתא דרובו ומקפיד הוא גם בבשר ושפיר ילפינן מכל לרבות בית הסתרים לראוי לביאת מים אבל רשב"א וריטב"א דס"ל ראוי לביאת מים מדרבנן אפשר ס"ל דכל אתי דבבשר אפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצץ וכי"מ הנ"ל ואם כן אין כאן אלא חדא גזירה בית הסתרים אטו מאבראי דמיעוטו אפילו אינו מקפיד חוצץ מן התורה ובזה א"ש מה שתמה הש"ך סימן קצ"ח סקל"ב וטו"ז סי' קצ"ט סקי"א אהא דמקילין שם במיעוט המקפיד בבית הסתרים לענין דיני' דשם יותר מבשאר מקומות הגוף משום דבשאר מקומות הגוף איכא דעת י"מ דאפילו מיעוט שאינו מקפיד הוא מן התורה יש להחמיר טפי אבל בבית הסתרים דממנ"פ הוא דרבנן לדעת י"מ משום דבית הסתרים דרבנן וכל בשרו אתי דבשרו אפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצץ ולשיטות דראוי לביאת מים בבית הסתרים מה"ת מכל מיעוטו המקפיד מדרבנן גם בבשר ולכן מקילין טפי וכעין זה כתב החת"ס יו"ד סי' קצ"ג:

מיהו לפענ"ד בלאה"נ א"ש דאם לא הדיחה בית הסתרים בסי' קצ"ח סכ"ה וגם בלא עיינה בביה"ס קודם טבילה ועיינה לאחר טבילה ולא הי' דבר חוצץ בסימן קצ"ט ס"ט דמהני הטבילה כמ"ש טו"ז דביה"ס אין דרך לבוא דבר חוצץ וא"כ אין צריך לעיין אפי' אחר טבילה וממילא אפי' נתעסקה אחר טבילה בדבר החוצץ ואח"כ נמצא חציצה זו בבית הסתרים נמי תלי' לקולא בסי' קצ"ח סכ"ו וסימן קצ"ט סי"ב משום דכבר יצא הדבר בהיתר וכמ"ש ש"ך ביו"ד סי' ח"י סקכ"ה לחלק בין נאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום תלינן לקולא משום דכבר יצא בהיתר אבל בנפל על חודה כיון שהוא לפנינו וצריך בדיקה עדיין לא יצא בהיתר לכך חיישינן ע"ש:

נחזור לראשונות דלפמ"ש לעיל מיושב קושי' המקנה דרבי ס"ל כר"א דדריש כל אפילו אין סברא לרבות וא"כ ביה"ס בעי ראוי לביאת מים מן התורה מכל והוי מיעוט המקפיד בביה"ס רק חד דרבנן ושפיר הצריכוה טבילה אחרת אבל לדינא שפיר כתבו רשב"א וריטב"א דראוי לביאת מים מדרבנן דקי"ל כרבנן דלא דרשי כל היכא דאין סברא לרבות וא"ש, ולשיטתם שפיר י"ל דמיעוט המקפיד בבית הסתרים אינו חוצץ כלל כקושי' המקנה דהוי גזלג"ז:

והנה מצאתי להם חבר ורב דראוי לביאת מים בביה"ס הוא רק דרבנן ברמב"ן בחומש פ' מצורע בפסוק וידיו לא שטף במים שכתב וקראו הכתוב הטבילה שטיפה במים וכו' והטעם בעבור כי הטבילה צריכה שלא יהא בה דבר חוצץ אלא ישטוף גופו במים כלשון ומורק ושוטף במים וכו' עד והצריך לומר לשון שטיפה ללמד על הרחיצה שיזכיר ורחץ בשרו במים חיים שתהא בשטיפה שפשוף להסיר החציצה כמ"ש ע"ש הרי מבואר דוידיו לא שטף במים פירושו שלא יהא חציצה ובזה דרשינן בנדה מ"ג מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי כמ"ש תוס' קידושין כ"ה למעוטי בית הסתרים וא"כ מוכח דבביה"ס לא שייך חציצה מה"ת, ולפמ"ש לעיל גם דעת תוס' בסוכה כן ואף תוס' בקידושין לא כתבו רק לרבי וא"כ בנ"ד בסתימת השיניים אפי' הוא מיעוט המקפיד אבל כיון שהוא בית הסתרים יש לנו ד' עמודים תוס' סוכה ורמב"ן הנ"ל ורשב"א וריטב"א לסמוך עליהם דלא גזרינן גזלג"ז ואינו חוצץ בטבילה:

ועלה בדעתי עוד להביא ראי' למ"ש זכרון יוסף יו"ד סי' יו"ד דראוי לביאת מים לחוד דזהו מן התורה בביה"ס וחציצה לחוד דהרי שנינו פ"ט דמקואות מ"ג אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש ועיין בר"ש שלהי מס' מקואות דה"ט משום דאיש אינו מקפיד על ביה"ס ועיין ברמב"ם פ"ב דמקואות והרי האי קרא דכל בשרו שכתבו התוס' בקידושין דמרבינן בית הסתרים לראוי לביאת מים בזב כתיב וזב

וזבה חלוקים בדיניהם וכל אחד כתיב בפרשה בפ"ע ואיך אפשר דמרבינן בית הסתרים שלא יהי' חציצה הא איש אינו מקפיד בבית הסתרים ובאינו מקפיד אינו חוצץ ואפילו לצרף לרוב לחציצה שבגוף ודוחק לומר דרובו ומקפיד הפירוש שיהא חציצה ברובו אפי' אינו מקפיד על כל הרוב רק אמיעוטו אלא הפי' הפשוט שמקפיד על כל הרוב, ואפי' לפי הבנת פנ"י וחת"ס בתוס' סוכה דמאת בשרו מרבינן בית הסתרים דבעי ראוי לביאת מים נמי קשיא הא בלשון זכר נאמרה ועיין תוס' חולין ב' וריש תמורה דהיכא דכל הפרשה בלשון זכר נאמרה צריך קרא לרבויי נשים ואפילו אמרינן דגם נשים בכלל מ"מ צריך שיהא משכחת לה גם באנשים א"ו דהא דמרבינן בית הסתרים לראוי לביאת מים היינו רק לפסול בקרצה שפתותיה או קפצה ידה דשייך גם באיש אבל חציצה בביה"ס אין לנו רק מדרבנן כמ"ש זכרון יוסף וכ"ז לצרף לרוב שאינו מקפיד בשאר הגוף אבל מיעוט המקפיד בבית הסתרים אפשר דלא גזרו כלל אטו רובו המקפיד בשאר הגוף כיון דאיכא היכירא דשאר הגוף בעי ביאת מים וביה"ס אין צריך ביאת מים רק ראוי לביאת מים ועיין זכרון יוסף הנ"ל וסד"ט סי' קצ"ח ססקכ"ג, מיהו יש לדחות דרמב"ם בפיה"מ פ"ט דמקואות הנ"ל כתב ובית הסתרים באיש ר"ל קלקי ביה"ס באיש לפי שהוא לא יקפיד ע"ז וא"כ י"ל דוקא על קלקי בית הסתרים איש אינו מקפיד אבל יש חציצה בבית הסתרים שגם איש מקפיד וא"כ שפיר יש לומר דמרבינן ביה"ס באיש לענין חציצה בדבר שגם איש מקפיד וממילא הוי חציצה מן התורה באשה בדבר שאשה מקפדת אעפ"י שאיש אינו מקפיד:

ובתשובות אמרי אש יו"ד סימן ע"ה דעת השואל דהא דבית הסתרים צריך ראוי לביאת מים היינו רק אם בתולדתו הי' ראוי לביאת מים אלא שאח"כ נעשה שם נקב וראוי לביאת מים וסתמו אינו חוצץ אף דאינו ראוי לביאת מים ע"ש וא"כ סתימת נקב בשינים אינו חוצץ כלל, אלא שהגאון המשיב דחה לה מדברי טו"ז סי' קצ"ח סק סקכ"ב שכתב הטעם דבצפורן המדולדלת פירשה מיעוטא חוצצת פירשה רובה אינה חוצצת משום דבמה שנדבק עדיין ודאי אין חציצה כי לא הי' שם מגולה מעולם [והוא פלא שזה נגד דברי תוס' חולין ע"ג ד"ה מטביל ור"ש פ"י דמקואות מ"ה שהביא ב"י שם] אלא על חלק הנפרש אמרינן כן דאם רובו קיים ומיעוטו נסדק נמצא דמקום סדק צר ואין המים יכולין לבא באותו סדק משא"כ פירשה רובו נתרחב מקום סדק ויכולין המים לבא שם אבל אבר ובשר המדולדל אפילו נפרץ רובו אין דרך להניחו כך דכואב לו הרבה ומחזיקו תמיד על הגוף ולכן אינו ראוי לביאת מים ע"ש אלמא דאע"ג דאבר ובשר אינו מגולה מתולדה רק אח"כ מ"מ בעינן ראוי לביאת מים ע"ש, ולפענד"נ לחלק דהתם באבר ובשר המדולדל

ומיעוט ציפורן שפירשה כיון דעומד לחתוך כחתוך שוב אין זה מן הגוף וכיון שאילו נחתך הי' מקום שנפרש מאבראי וצריך ביאת מים ממש אף שאינו בתולדה ועכשיו יש חציצה לכן לא מהני טבילה אבל בשינים דלא בעי ביאת מים ממש רק ראוי לביאת מים שפיר י"ל דמה שאינו ראוי בביאת מים בתולדה רק אח"כ נעשה ראוי לביאת מים ונסתם עד שאינו ראוי לביאת מים אינו מזיק וכסברת השואל:

ואסברא טעמא דמלתא דכבר הקשה מהרי"ט בחידושי קידושין אמה שכתבו תוס' שם דף כ"ה דמכל מרבינן ביה"ס דבעי ראוי לביאת מים הא האי כל צריך להא דדרשינן חגיגה י"א כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיעורו חכמים מי מקוה מ' סאה, ולפענד"נ דתוי"ט פ"ז דמקואות מ"ז הביא ספרא דבעי מים שכל גופו עולה בהן בב"א דכתיב כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחד אף ביאתו במים כולו כאחד ע"ש ולפ"ז תקשי למה לי קרא דחגיגה כל בשרו, ונ"ל דהנה הר"מ בפיה"מ סופ"ח דמקואות פירש ביה"ס פנימי האף והאוזן ופנימי הפה וכן פירש שם הרא"ש והרע"ב ועיין בב"י רס"י ר"א דחסר קורטוב לאו דוקא אלא אפילו פחות מקורטוב ולפ"ז י"ל הא דבעינן מ' סאה שיהא כל גופו עולה היינו אם מחשבין שיכנס המים גם תוך האף והאוזן ופה אז אין כל גופו עולה בפחות ממ' סאה אבל אם אינו נכנס תוך האף ואוזן ופה סגי בפחות מעט ואף דבאמת לא בעי שיכנוס המים בהן דבית הסתרים לא בעי ביאת מים מ"מ כיון דילפינן מכל דבעי ראוי לביאת מים ואי ליכא מ' סאה אינו ראוי לביאת מים שיהא כל גופו עולה בהן ולהכי בעי מ' סאה ולפ"ז א"ש דהא דבעינן שיהא כל גופו עולה בהן בב"א שפיר ילפינן מדרשה דספרא ומכל ילפינן דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים והיינו פירוש הגמ' דחגיגה כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן מדרשה דספרא וכתיב כל דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים וא"כ ילפינן מזה וכמה הן וכו' מ' סאה ולק"מ קושי' מהרי"ט, ועיין ב"י רס"י ר"א דהך כל גופו אינו עולה בהן אינו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו רק במקוה שוה לכל אדם דבעינן מ' סאה ושיערו חכמים ברוב בני אדם שכל גופו עולה במ' סאה וה"נ הך דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים היינו בית הסתרים שהיא בתולדה ברוב בנ"א ורובא דרובא זה צריך להיות ראוי לביאת מים אבל ביה"ק שהוא במקרה לאדם או למיעוט אנשים א"צ ראוי לביאת מים דא"כ נבעי טפי ממ' סאה שיהא כל גופו עולה בב"א אבל במקום דבעינן ביאת מים ממש דדרשי' מה בשרו מאבראי אפי' אינו מאבראי מרוב בנ"א רק אצל אדם אחד נמי צריך לבא במים דהא מאבראי הוא ושפיר יש קיום לסברת השואל וגם אני עני הייתי בר מזלי' בסברא זו:

ויש ראי' לסברא זו דלא בדידי' משערינן אלא ברוב בנ"א מריטב"א קידושין כ"ה שהבאתי לעיל שהקשה מאי פריך משן אלשון הא שן גלוי טפי מלשון וכו' ותי' דלענין טבילה כיון דכתיב ורחץ בשרו במים מה בשרו מאבראי וכו' דומה השן כמו הלשון ואם השן צריכה טבילה גם הלשון צריכה שאי אפשר להטביל השינים בלא הלשון ע"ש ומריש הוי ק"ל הא משכחת לה שיש דבר חוצץ בכל הלשון וטובל השיניים בלא הלשון אך ז"א דהא הלשון אפי' מקפיד להסיר החציצה הוי מיעוטא המקפיד ואינו חוצץ מן התורה ושפיר טבל הלשון. אך הא קשי' לי מי לא משכחת לה באדם שנשרו כל שיניו ולא בעי טבילה משום שינים ובהא קאמר דמשום לשון נמי לא בעי טבילה דהוי כטמון לענין טבילה אלא ודאי מוכח דלא אזלי' בתר דידי' אלא כיון דרוב בנ"א יש להם שינים ובעינן שיכנוס המים לתוך הפה משום שינים וממילא נטבל גם הלשון שוב הלשון צריך טבילה אפילו במי שאין לו שינים רק דהתם לחומרא וה"נ אמרינן כאן לקולא דוקא בית הסתרים שהוא ברוב בנ"א בעי ביאת מים אבל לא בית הסתרים שהוא במקרה לאדם אחד:

ועוד ראי' מדכתבו הר"מ והרא"ש והרע"ב הנ"ל וכן הד"מ ברס"י קצ"ט בשם המרדכי מהו ביה"ס פנימי האף והאוזן והפה ומזה הוכיח השואל בנוב"י תנינא סימן קל"ה דאותו מקום באשה אפילו בית החיצון שהוא בית הסתרים א"צ ראוי לביאת מים מטעם שכתב שם ונוב"י דחה לה ע"ש ואי נימא דביה"ס שאינו בתולדה ואינו ברוב בני אדם רק שנתחדש במקרה נמי בית הסתרים לענין דבעי' ראוי לביאת מים א"כ מה הועילו חכמים הנ"ל בחשבם כל מה שנקרא ביה"ס ולמה לא כתבו וכל כיוצא בזה ובזה ל"ש דיחוי של הנוב"י שם אלא ודאי דוקא הני שהם בתולדה אצל כל אדם צריך ראוי לביאת מים ולא מה שנתחדש במקרה אבל קצת ומיעוט בנ"א ונתקיים היתר הנ"ל בסתימת שינים שאינו חוצץ:

ובזה נ"ל לפרש דברי הר"ש פ"י דמקואות מ"ח דקתני חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה ופי' הר"ש אבל אם אינו נראה טובל וטהור ול"ד לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים ולא ביאר מאי טעמא לא דמי לביה"ס: ועלה בדעתי לכאו' דק"ל ארישא אמאי אמרינן בזמן שנראה חוצץ אמאי הא כתב הר"ש סוף המשנה דאיש ופנוי' לא קפידי אחציצה דביה"ס והוי מיעוטו שאינו מקפיד דאינו חוצץ וה"נ הוי חציצה דביה"ס ועל זה תי' דלא דמי לשאר ביה"ס דהכא כל זמן שנראה מרגשת בו ומקפדת עליו וכמ"ש הרמב"ן בהלכותיו הובא בסד"ט סי' קצ"ח ססקכ"ו עיי"ש, אך לשון הר"ש לא משמע כן דקאי ארישא וגם לא הו"ל למימר דל"ד לביה"ס דהא האי נמי בית הסתרים הוא אלא דמקפיד והו"ל למימר דלא דמי לשאר ביה"ס, ועוד

דסיים דבעינן ראוי לביאת מים וזה אינו נכון דאדרבה ה"נ בעינן ראוי לביאת מים ולא הי' צריך לומר הך תיבות דבעינן ראוי לביאת מים, אבל לפי האמור א"ש דאדסמיך לי' קאי דאינו נראה אינו חוצץ ול"ד לבית הסתרים דבעי' ביאת מים משום דהאי לאו ביה"ס הוא כיון שאינו בתולדה לרוב בנ"א רק במקרה באדם זה וא"צ ראוי לביאת מים וזה ג"כ ראי' לסברא הנ"ל:

אמנם לפי סברת השואל בנובי"ת יו"ד סי' קל"ה הנ"ל אין מזה ראי' דשאני הכא דמעולם לא הי' כאן שעה שראוי לביאת מים דמעיקרא הי' בשרו שלם ולא הי' אפשר לבא בו מים ומיד שנכנס בו החץ שאין בשרו שלם לא הי' ראוי לבא בו מים מפני החץ לכן לא בעינן ראוי לביאת מים ולא הוי חציצה אבל בשן נקוב נהי דלא הוי בתולדה ברוב בני אדם שפיר י"ל כיון דבשעה שהי' נקוב הי' ראוי לביאת מים ואח"כ נסתם ואינו ראוי לביאת מים שפיר י"ל דהוי חציצה, ובני הבחור החרוץ ובקי מו"ה בן ציון נ"י הביא כדמות ראי' לזה מרש"י חולין מ"ג שכתב דקרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום ול"ד לריאה שניקבה ודופן סותמתה וכו' דהאי סתימה מעיקרא ופי' הטו"ז סי' ל"ו סק"ד דבשעה שנעשה הנקב תיכף נעשה הסתימה ולא הי' בכלל נקב וכו' עיי"ש וה"נ דכוותי' דבחץ לא בא לכלל ביאת מים משא"כ בניקב השן וסתמה, ובתשובות אבני צדק ח"ב [שעל יו"ד אהע"ז וחו"מ] ביו"ד סימן פ"ט למד דסתימת השן אם אינו שוה מבחוץ עם השן אינו חוצץ מדין חץ וקוץ התחוב בבשר המבואר בסיקצ"ח סי"א וכ"כ בס' לחם ושמלה סיקצ"ח ול"ד וכמו שכתבתי:

אבל יש לפרש עוד פירוש אחר בר"ש דכונתו דלא דמי לביה"ס דזה הוי בלוע ואפילו אי ביה"ס בעי ראוי לביאת מים מ"מ בלוע אפי' ראוי לביאת מים לא בעי כמ"ש נובי"ק יו"ד סימן ס"ד והסכים עמו חת"ס יו"ד סימן קצ"ג אך מה שהוכיח זה בתנינא דאי נימא דגם בלוע בעי ראוי לביאת מים א"כ לא מהני שום טבילה עד שישולשל כל המאכל שבמיעים דאם לא כן חוצץ והאריך שם בזה, ולפענ"ד אינו הוכחה דהא ליכא חציצה במאכל אלא בפנימי המיעים ולא מבחוץ וזה לא הוי חציצה ולא בעינן ראוי לביאת מים רק מאבראי דהיינו מצד החיצון דהא אפילו במקום דבעינן ביאת מים ממש סגי בטובל צד החיצון ואין צריך לטבול צד הפנימי וכדמצינו בענין מליחה בסימן ס"ט ס"ד דבדיעבד כשר אפי' אם לא נמלח רק צד אחד וכש"כ בבני מעים ודאי א"צ לעלות רק צד החיצון כמבואר בסי' ע"ה, הגם דהתם טעמא אחרינא אית בי' מ"מ גם כאן לענין זה דרשינן מה בשרו מאבראי שא"צ לטבול וראוי לביאת מים רק צד החיצון ולא צד הפנימי, ובהכי מיושב קושי' מהרי"ט בתוס' קידושין כ"ה הנ"ל איך אפשר לומר דכל בשרו משמע

אפילו ביה"ס הא בשרו מאבראי משמע וכו' ולפי האמור א"ש דהאי דרשה דמה בשרו מאבראי מיתוקמא לענין דא"צ לטבול ולא ראוי לביאת מים רק צד החיצון כמ"ש:

ואולי זה הי' דעת הגהות יד שאול ביו"ד סי' קצ"ח שתפס על הש"ך סקי"ז שכתב דהתוספתא מיירי בנראה וכתב הנה מצאתי בר"ש סוף מקואות דפירש טעם התוספתא דהוי כמו בלוע וא"כ מסתמא מיירי באינו נראה דבנראה ל"ש בלוע ע"ש והוא פלא דזה לשון התוספתא הנכנס לו חץ ביריכו רבי אומר אינו חוצץ וחכ"א הרי זה חוצץ במה דברים אמורים בשל מתכות אבל בשל עץ הרי זה חוצץ ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועים וכו' וע"ז פירש הר"ש שכל הבלועים לענין טומאה בלוע קאמר וכו' ואתי למימר דלכך אינו חוצץ דכי היכא דלענין טומאה בטיל אגב גופו כשקרם העור מלמעלה וכו' לענין חציצה נמי בטיל אגב גופו ע"ש ומבואר דעל קרם העור קאי התוספתא והר"ש דמקרי בלוע וזה ודאי כיון שאינו פתוח לשום צד נקרא בלוע אע"פ שנראה מתחת העור אבל בלא קרם אין הטעם משום בלוע ולהכי פליגי בי' רב' וחכמים ושפיר י"ל כש"ך דמיירי בנראה, אך למה שכתבתי בפירוש הר"ש דבאינו נראה אינו חוצץ ול"ד לביה"ס רק לבלוע שפיר הוכיח דתוספתא מיירי באינו נראה דאל"כ מה טעמא דמ"ד אינו חוצץ ועדיין דבריו סתומים וקשים:

אכן נ"ל דפירוש זה תליא במה שנסתפק ב"י אחרי שהוכיח דתוספתא הנ"ל מיירי בנראה מבחוץ דאי אינו נראה א"כ ממנ"פ אי האי בד"א רבי קאמר לי' א"כ מתניתין דקתני באינו נראה אינו חוצץ ולא מיפלגי בין של מתכות לשל עץ דלא כמאן דלחכמים הכל חוצץ ולרבי עכ"פ של עץ חוצץ ואי חכמים קא"ל הרי זה חוצץ משום בד"א דאינו חוצץ בשל מתכות אבל בשל עץ חוצץ מתניתין דלא מפלגי הוי כיחידאה אה כרבי ולא כחכמים ועוד דבאינו נראה אין טעם לדברי חכמים דחוצץ וכו' אלא עכ"ח דבנראה מבחוץ איירי והאי בד"א רבי קא"ל אבל לחכמים הכל חוצץ בנראה וא"כ מתניתין דלא מפלגי בנראה כחכמים אתיא ובאינו נראה לכ"ע אינו חוצץ אפילו בשל עץ עיין בסד"ט סקכ"ו בשם מהרש"ק ולחנם התמרמר הש"ך בסקי"ז על הב"י, אלא שנסתפק בפי' נראה מבחוץ וכתב דאין לומר שיהי' בולט לחוץ או שיהא שווה לבשר דא"כ מ"ט דמ"ד אינו חוצץ אלא כשהוא משוקע איירי וסברי רבנן דגזרינן משוקע אטו אינו משוקע ורבי לא גזר וממילא אינו נראה פירושו שהוא כל כך בעומק שאינו נראה וכמ"ש אח"כ בשם מרדכי פ"ב דשבועות, א"נ דשווה לבשר נקרא נראה מבחוץ וסברי רבנן א"א שלא יהא מקצתו על הבשר ורבי ס"ל כיון שאינו בולט אין מקצתו על הבשר ואם קרם העור מלמעלה

מודו רבנן דאינו חוצץ דכיון שקרם העור מלמעלה אין מקפידין להוציאו ומיעוטו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וזה כפירוש הרא"ש שכתב לעיל ע"ש:

ובסד"ט הנ"ל תמה על הב"י שכתב בשווה לבשר או בולט מה טעמא דמ"ד אינו חוצץ הא לפי דבריו דתוספתא מיירי בנראה האי בד"א רבי קא"ל א"כ בשל מתכות אינו חוצץ משום דעיילי בי' מיא שאינו נדבק כ"כ עם הבשר אי נמי משום דאיכא סכנה כשמוציאו ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ, ולפענד"נ דדוקא במשוקע איכא סכנה להוציאו ועיילי בי' מיא שאינו מהודק כל כך עם הבשר סביב או לפי מ"ש אח"כ לרבי דכיון שאינו בולט אין מקצתו על הבשר שפיר עיילי בי' מיא בצדדים סביב החץ אבל בשווה עם הבשר אין סכנה להוציא ואי משום דעיילי בי' מיא ז"א דלמא דס"ל השתא גם לרבי א"א שלא יהא מקצתו על הבשר וכיון שהחץ חופה על הבשר שסביב החור שחץ תחוב בו שוב לא עיילי בי' מיא מסביב בצדדים אף שאינו מדובק בבשר וא"ש:

ושוב הקשה עמ"ש ב"י דמודו רבנן בקרם עליו עור וכו' מפני שאין מקפיד עליו להוציאו ואמאי לא קאמר הטעם שנתן בתוספתא משום דהוי בלוע שכל הבלועים וכו' ע"ש, ואני תמה על תמיהתו שהרי הר"ש שם שלהי מקואות הקשה הא בחולין ע"א ילפינן בלוע דלמטה מק"ו ומה למעלה שאינו עושה עיכול מציל למטה שהוא עושה עיכול אינו דין שיציל וכו' וא"כ חץ ביריכו דליכא עיכול אין כאן ק"ו ומנלן דמציל ותי' דאיכא ק"ו אחר ומה בלוע שסופו לצאת מציל בלוע שאין סופו לצאת אינו דין שיציל ע"ש ואם כן גם אם הוא בלוע לא ידעינן שאינו חוצץ אלא באין סופו לצאת מקל וחומר וא"כ שפיר צריך הב"י לטעם לפי שאין מקפיד להוציאו והוי בלוע שאין סופו לצאת ודברי ב"י נכונים:

ולפי זה אי אמרינן דגם במשוקע נראה מיקרי כל זמן שנראה ממילא אינו נראה הוא דוקא בעומק כל כך שאינו נראה שפיר י"ל דכונת הר"ש דאינו נראה אינו חוצץ ולא דמי לביה"ס רק הוי בלוע אבל אם נראה נקרא בשווה לבשר א"כ משוקע קצת אע"פ שנראה מקרי אינו נראה ל"ש לומר דהוי בלוע ועכ"ח כונת הר"ש דל"ד לבית הסתרים או משום שאינו בתולדה ברוב בנ"א או משום שלא הי' שעה ראוי לבא בו מים ומשו"ה אין צריך להיות ראוי לביאת מים וכמש"ל:

אמנם דעת הש"ך סקט"ז לא נראה כן שכתב בב"י נסתפק בפירוש אינו נראה ונראה לחומרא דהיינו כל שהוא שווה לבשר קרוי נראה וכשהוא משוקע הוי אינו נראה ומשמע כל שהוא משוקע שאינו שווה לבשר אעפ"י שנראה העץ מונח בבשר הפנימי שתחוב בו אינו נראה מקרי כיון שאינו נראה בשווה לבשר ע"ש והוא פלא דזה קולא ואיך כתב ונראה לחומרא ועיין סד"ט שהגיה ונראה לקולא אך לפענ"ד נראה דא"צ להגיה אלא

דס"ל דאי משוקע קצת מיקרי אינו נראה א"כ ע"כ אין הטעם משום בלוע אלא דבשווה לבשר מרגשת בו ומקפדת עליו כמ"ש רמב"ן והוי מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ ולפי זה אפילו הוא בעומק כל כך עד שאינו נראה נמי י"ל דלא מיקרי בלוע רק בקרם עליו עור ועיין הגהות מהרל"ח סי' קצ"ח וא"כ אם מקפיד עליו להוציאו חוצץ דהא אפילו רוב בנ"א אין מקפידין והיא מקפדת חוצץ כמ"ש הש"ך רס"י קצ"ח סק"ב אבל אי משוקע קצת נקרא נראה ממילא א"נ הוא בעומק שא"נ ע"כ הטעם, משום דבעומק מקרי בלוע וא"כ אפילו מקפדת נמי אינו חוצץ אעפ"י שסופו לצאת וא"כ נמשך חומרא מהא דאמרינן דמשוקע קצת נקרא אינו נראה דאפילו הוא בעומק אם היא מקפדת להוציאו חוצץ וזה שכתב הש"ך בב"י נסתפק בפירוש אינו נראה ונראה לחומרא דהיינו כל שהוא שווה לבשר וכו' פי' לחומרא אמרי' דהיינו וכו' והחומרא הוא בעומק ומקפדת אבל לקולא לא אמרינן כן רק אדרבה במשוקע קצת מיקרי נראה ובעומק נקרא אינו נראה, ובזה א"ש מה שדקדק סד"ט אמאי כתב דב"י נסתפק בפירוש אינו נראה הא ב"י נסתפק בנראה אלא דממילא נשמע לאינו נראה ולפמ"ש יתכן דנקט אינו נראה לפי שהחומרא הוא באינו נראה דהיינו בעומק וא"ש:

ולפ"ז מה שכתב בתשו' אבני צדק הנ"ל דסתימת השן אינו חוצץ אם אינו שווה לשן והביא ראי' מהא דחץ ליתא דהא לדעת הש"ך אין זה מקרי אינו נראה אלא לחומרא ולא לקולא, אמנם מ"ש שם להתיר משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד נכון הוא, ומכ"ש למ"ש ב"י סי' קצ"ח ד"ה דם יבש בשם המרדכי ואפילו אם יצטער אם יסיר הגלד מע"ג המכה או אבעבועות שחין שאין דעתו להסיר עתה וקרוי אינו מקפיד מ"מ רגילות הוא להסיר וכו' אלמא דמדינא אם הסרה כואב לה מיקרי אינו מקפיד וה"נ הסרת הסתימה כואב לה ואולי אי אפשר רק ע"י רופא אומן שפיר הוי מיעוט שאינו מקפיד ועיין ש"ך סקי"ג וסדרי טהרה סקכ"ג:

ובספר בינת אדם שער בית הנשים סי' י"ב הקשה דא"כ למה הוצרך רמ"א בס"ו גבי קליעות שערות, דלא חייצי משום דיש סכנה להסירם ולק"מ דהתם אינו כואב לה כשמגלחתם והוי רק אינה מקפדת משום סכנה, וגם מה שהביא מש"ך סקי"ד דכוחלת לרפואה חוצץ וחזי' לרפואה מיקרי מקפדת אינו ראיה דשם כשתתרפא תסיר הכחול אבל נקב השן אינו מתרפא ולא תסור לעולם ואם תסיר הסתימה תתן אחרת תחתיה וודאי אינה מקפדת על הסתימה ובטיל לגבי גופה ככל מיעוטו שאינו מקפיד, ומה שכתב שאינו לנוי רק לרפואה נמי ליתא שהוא לנוי ג"כ שלא יתקלקלו שיני', וז"ל רשב"א שהביא ב"י ד"ה צבע צבע שע"י הנשים או השער יראה שאין חוצצין לפי שאין מקפידות

בהן לעולם אדרבה חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי אעפ"י שצבע זה פושט בכל השער או רובו ורובו אעפ"י שאינו מקפיד עליו חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם והרי הוא כאלו הי' מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף חוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ שהרי מצינו טבילה לפרוכת אעפ"י שהי' בו תכלת וארגמן ותולעת שני ע"ש וכל הני טעמי שייך נמי בסתימת שינים ואינו חוצץ:

ומה שהקשה סד"ט ססקכ"ז על מרדכי הנ"ל וסה"ת גבי שחין דאם הסרה כואב לה הוי מיעוטו שאינו מקפיד מהאי דחץ אם נראה חוצץ אעפ"י שמצטער בנטילתה ומכח זה כתב לחלק בין דבר היוצא מן הגוף לד"א החוצץ לפענ"ד אינו קושיא דבחוץ נהי שמצטער בנטילתה מ"מ בהנחתו מצטער יותר בנראה וכמ"ש הרמב"ן דבנראה מרגשת בו ומקפדת עליו ולכן אף שהיא מצטערת בנטילתו מ"מ נוטלה ושפיר הוי מיעוט המקפיד אבל היכא שאינו מצטער בהנחתו ומצטער בנטילתו שפיר הוי מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ:

סיומא דפסקא נלפע"ד דסתימת השינים הנקרא בלאמבירט אינו מעכב בטבילה דהוי מיעוטא שאינו מקפיד משום שמצטערת בנטילתו וגם משום שמקפידות להיות שם לעולם וחוזרות הן ומחדשים הסתימה ויש לצרף ג"כ מ"ש לעיל דראוי לביאת מים בביה"ס הוא מדרבנן אפילו לשיטת התוס' לדידן ורמב"ן ורשב"א וריטב"א ודאי ס"ל שהוא מדרבנן ומיעוטו אפי' מקפיד מדרבנן וא"כ בבית הסתרים הוי תרי דרבנן ואינו חוצץ וגם יש לצרף מ"ש דבית הסתרים שאינו בתולדה ברוב בנ"א רק במקרה א"צ ראוי לביאת מים כלל וכ"פ בתשו' אבני צדק הנ"ל וכן בהגהת יד שאול סי' קצ"ח והכל שריר וקיים, ואלקי השמים. יתן לנו שלום וברכה וחיים, כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת שמחת פורים:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעו

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' והי' ברכה תרמ"ג לפ"ק:

שוכ"ט לאהובי תלמידי וכו' כמו"ה משה נ"י ג"פ בק"ק חוסט:

מכתבך קבלתי ושמחתי כי באת על ד"ת ויפה הערת על מה שנוהגים שהכלות טובלות בשערותיהן והלא השערות עומדות לקצוץ וכל העומד לקצוץ כקצוץ דמי והוי חציצה, וכבר עמד בזה בתשובת חת"ס יו"ד סימן קצ"ה והביא דברי ב"י סי' קצ"ח גב' צפורן ובשר הפורש ותוס' חולין ע"ג ע"ג ד"ה מטביל אשר ציינת ויושב המנהג עפ"י דברי תוס'

ב"ק ע"ו ד"ה כל העומד דהיכא דמחוסר עוד מעשה אחר עד שיהא עומד להעשות כך לא אמרינן דהוי כאלו כבר נעשה, וה"נ כיון שאין קוצצין השערות עד אחר בעילת מצוה לא הוי עדיין כקצוץ ע"ש:

ולפענ"ד אם טובלות קודם החופה אין אנו צריכין לכל זה דהא דאמרינן כל העומד לקצוץ היינו אם הדבר אשר גורם שיקצוץ כבר הוא בעולם כמו בשר וצפורן הפורש שכבר נפרש וכן עומד לזרוק כזרוק דמי כבר נשחט והדם הוא בעולם ומצוה עלינו לזרוק וכן כל העומד לפדות גב' פרה אם מצא אחרת נאה ממנה האחרת כבר היא בעולם שהרי פרה בת שתי שנים, אבל כאן הדבר שגורם לקצוץ השערות דהיינו הנישואים אינם בעולם עדיין ל"ש למימר כל העומד לקצוץ רק בטובלת אחר החופה אנו צריכין לתי' הנ"ל:

אבל כמדומה שקוצצין השערות למחרת יום החופה אפילו נבעלה בעילת מצוה וא"כ אינו מחוסר מעשה קודם הקציצה ואכתי תקשי נימא כל העומד לקצוץ כקצוץ, אמנם נ"ל פשוט דלאו דוקא במחוסר מעשה אלא אפילו במחוסר זמן נמי לא אמרינן דהוי כקצוץ דדוקא אם עומד לקצוץ בשעת טבילה אז אמרינן דהוי כקצוץ והוי חציצה כמו צפורן הפורש דמצד פרישת עומד לקצוץ בכל רגע אבל אם אינו עומד לקצוץ עד יום המחרת ועכשיו אינו עומד לקצוץ לא הוי עתה כקצוץ ואינו חוצץ וכדמוכח מראי' שהביא חת"ס שם מנזיר מ"ד דנזיר טמא שטבל בשביעי וגילח בשמיני מהני טבילתו ולא הוי חציצה משום דכל העומד לקצוץ אע"ג דאינו מחוסר מעשה קודם גילוח וע"כ דגם אם מחוסר זמן נמי לא אמרינן כקצוץ:

אלא שגוף דברי חת"ס בראי' זו תמוהים דבנזיר לא הוי מחוסר מעשה ולא מחוסר זמן קודם קציצה שהרי עיקר מצותו לגלח בז' ואפ"ה מהני טבילתו קודם שיקצצו, אבל לפענד"נ דוקא אם עומד לקצוץ קודם הטבילה אז הוי כקצוץ והוי חציצה אבל אם אינו עומד לקצוץ עד אחר הטבילה לא הוי כקצוץ בשעת טבילה ואינו חוצץ ובנזיר עיקר המצוה לגלח אחר הטבילה וכ"מ מלשון רש"י שם בנזיר שכתב בד"ה אלא כיון שהזה וטבל הוי טהור כדכתיב וגילח ראשו ביום טהרתו דמשמע שכבר הוא טהור ועומד כשהוא מגלח ואפי' אם אינו מגלח בו ביום וא"כ משמע דבשעה שהוא מגלח כבר הוא טהור ובהזאה וטבילה ואף שיש לדחוק ולפרש בל' רש"י דקאי על אם אינו מגלח בו ביום מ"מ פשטות הלשון לא משמע כן ואפילו נסבול דוחק זה מ"מ גלי קרא דמהני טבילה קודם גילוח ועיין רש"י בחומש בפסוק זה וכ"נ מלשון הרמב"ם פ"ו דנזירות הי"א שכתב ה"ז מזה עליו בג' וז' ומגלח שער ראשו בז' וטובל בז' אחר הזאה ומדכתב תחלה מזה ומגלח ולא כתב וטובל בז' אחר הזאה וגילוח משמע שהטבילה היא אחר הזאה

קודם גילוח וכן משמע מלשונו בפיה"מ סוף נזיר ד"ה תגלחת הטומאה שכתב ג"כ כלשון הנ"ל וא"כ קודם הטבילה אינם עומדים לקצוץ ולא הוי כקצוץ ואינו חוצץ ולפ"ז ה"נ באלו הכלות כיון שאינן עומדין לקצוץ קודם הטבילה אינן כקצוצים בשעת טבילה ואינו חוצץ ומנהג ישראל תורה הוא, ובזה צלח ורכב ולמוד בהתמדה כנפש רבך הדו"ש:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעז

שיל"ת ב' אויפאלו ב' מו"מ תרנ"ה לפ"ק:
יתנך ד' עליון, ונראה בבנין אפריון, בשוב ד' שיבת ציון לתלמידי אהובי הרבני החו"ב זך הרעיון כמו"ה צבי נ"י:
מכתבך קבלתי ולא הי' פנאי להשיב כי הייתי טרוד בתשובה חמורה ועל דבר אשר עוררת שמנהג הנשים כשצריכות לילך לטבילה אפי' שערותיהן ארוכות ביותר כגון אחר לידה אין חותכין אותן עד לאחר הטבילה ותימא בעיניך הא קי"ל בסי' קצ"ח דצפורן המדולדל וכן אבר ובשר המדולדלי' חוצצין וכתב ב"י שם הטעם משום דכל העומד לקצוץ כקצוץ דמי וה"נ כיון דלאחר הטבילה חותכין השערות הוי כקצוץ וחוצץ, עד שמצאת בחת"ס יו"ד סי' קצ"ה שכתב על הכלות שטובלות ושערותיהן ארוכות ועומדין לקצץ אחר בעילת מצוה דל"ש כל העומד לקצוץ עפ"י תוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל העומד דכיון דבין שחיטה וזריקה בעי' מצות קבלת דם לא אמרי' בשעת שחיטה כל העומד לזרוק כזרוק וה"נ גבי כלות אין השער עומד לקצוץ עד אחר בעילת מצוה והבעילה מפסקת בין בעילה לגילוח לא הוי כקצוץ וק"ל עדיין בנידון דידך אינו מחוסר מעשה בין טבילה לגילוח והוי כקצוץ וחוצץ:
ועל דברת חת"ס תמהת דשאני התם דא"א לזרוק בלי קבלת דם אבל כאן אפשר לחתוך בלי בעילת מצוה הגם כי הוא חילוקא דרבנן מ"מ אין כאן תימא דהא לא אמרינן דהוי כקצוץ אלא משום דעומד לקצוץ והרי אינו עומד לקצוץ עד אחר בעילת מצוה אף שאפשר לקצוץ מ"מ אינו עומד לכך עד אחר בעילת מצוה ולא הוי כקצוץ:
וגם בנידון דידן לק"מ דשאני גבי כלות דאחר בעילת מצוה כולן מגלחין שערותיהן דכן מנהג בנות ישראל הכשרות הוי עומד לקצוץ וצריך חת"ס לסברתו אבל כאן וכי יש איזה איזה מנהג לגלח אחר הטבילה או קפידא ע"ז מי שרוצית מגלחת מיד ומי שאינה רוצית אינה מגלחת אלא לאח"ז ואין כאן עומד לקצוץ כלל ואינו חוצץ:

ובר מן דין דא"צ כלל לסברת חת"ס דבעילת מצוה הוי מעשה המפסיק בין טבילה לגילוח דסברת תוס' הוא כך דלא אמרי' כל העומד לזרוק כזרוק דמה"ט פרה מטמא טומאת אוכלין אלא אם עומד לזרוק השתא באותו רגע שאנו אומרי' שהוא אוכל דהיינו אחר קבלת דם וא"כ הוי ברגע זו כזרוק והוי אוכל אבל בשעת שחיטה א"א לומר דהשתא עומד לזרוק דברגע זו אינו עומד לזרוק ולא הוי עכשיו כזרוק ואינו ראוי' לאכילה והוי שחיטה שאינו ראוי' ולא משום דמחוסר שני מעשים אלא כיון דעדיין מחוסר מעשה קבלה א"כ עכשיו אינו עומד לזרוק ואינו כזרוק בשביל שיהי' אח"כ עומד לזרוק, וה"נ גבי טבילה אם עומד לקצוץ קודם טבילה כמו אבר ובשר וצפורן מדולדל שעומד לקצוץ קודם טבילה בשביל דלדולו הוי כקצוץ וחוצץ בשעת טבילה אבל השערות כיון שאין עומדי' לקצוץ עד אחר הטבילה לא הוי כקצוץ עד אחר הטבילה ואין כאן חציצה בשעת טבילה ולפ"ז גם בנ"ד אין כאן חציצה כיון שאינו עומד לקצוץ עד אחר הטבילה:

ומעתה מ"ש חת"ס שם דמנזיר טמא שטבל בז' וגילח בח' דאמרי' בנזיר מ"ד דיצא ידי טבילה ואמאי נימא כל העומד לקצוץ כקצוץ והוי חציצה ומזה הוכיח דבשערות אין קפידא אפי' עומד לקצוץ, ולפמ"ש אין ראי' כיון דנזיר אינו מגלח אלא לאחר טבילה א"כ עד לאחר טבילה אינו עומד לקצוץ ואינו כקצוץ ואינו חוצץ:

ומ"מ אינני יודע טעם למה אין מגלחין קודם טבילה ב' או ג' ימים ובחפיפת ראש יסירו שערות הקטנים ולא יהי' שום חשש כלל אבל אין להרעיש בשביל זה לפענ"ד, ובזה הנני חותם בברכה שלימה, בתורת ד' תמימה, עדי יבנה ד' שמה, רבך הנאמן דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רעח

שיל"ת ב' איפאלא ד' נח תר"ס לפ"ק:

שוכ"ט לכבוד אהובי מחותני הרב המאוה"ג הותיק מלא עתיק מו"ה משה נ"י גינז האבדק"ק קערעסטור:

מכתבו בשאלותיו הגיע עדי בזמנו וסיבות שונות מנעוני מהשב עד היום ועתה הקדמתי להשיב על השני' כאשר כתב לגיסו בני הרב נ"י ואח"כ אשנה פרק זה של הראשונה אי"ה ותורף השאלה באשה שטבלה וקודם טבילה חצצה שיני' כמבואר בסימן קצ"ח סכ"ד וגם השן נקוב שלה ניקרה ובאותו יום לא אכלה בשר כמנהג כשר שבסי' הנ"ל ואחר הטבילה אכלה לחם עם דגים קטנים צלוים ואחר האכילה ניקרה השן הנקוב בקיסם והוציאה משם איזה דבר ונטלה אותו בין אצבעותי' ונדמה לה כמוזר קצת שיהי'

מאכילה שאחר הטבילה ובכ"ז תלתה בזה ולנתה עם בעלה ויהי בבוקר והנה לבה נוקפה יען אשר הדבר שהוציאה מהשן הנקוב הי' קשה במישושו כעין גידים וחסחוס של בשר וקשה לתלות שהוא מאכילת הלחם ודגים הרכים ואולי הוא נשאר מן הבשר שאכלה ביום שלפניו שלא יצא בניקור השן של קודם טבילה ונפשו היפה איותה לדעת אם צריכה כפרה על העבר ואם צריכה לטבול עוד הפעם, והחונן דעת ותבונה, ינחיני בדרך אמת ואמונה:

ראשית דבר יש לברר אם נ"ד מחשיב ספק דודאי אפי' לדעת הרמב"ם שהובא ביו"ד סי' פ"ט דטעם איסור אכילת גבינה אחר בשר הוא משום בשר שבין השינים ואפ"ה מותר אחר שש שעות מ"מ כאן ודאי אם נשאר בשן בשר ממה שאכלה ביום שלפניו נמי הוי חציצה דהתם הטעם דאחר שש שעות הוי כמעוכל ואינו כבשר אבל לענין חציצה דאינו תלוי בבשר אפילו הוי כמעוכל נמי חוצץ אלא שיש להסתפק שמא אינו כלל מן הבשר שאכלה ביום שלפניו אלא מאכילתה שאחר הטבילה ואף שלחם ודגים הרכים אין מישושם כך מ"מ אפשר שהי' נדבק בהן או בתוכם משהו מדבר אחר שמישושו כעין דגים וחסחוס של בשר ועיין בתשובת גאונים בתראי סימן י"ז כעין זה לענין דין אחר ע"ש:

והנה בנדה ס"א קתני שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות למה הדבר דומה לגל טמא שנתערב וכו' שרמ"א כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיוודע לך טומאה היכן היא וחכ"א בודק עד שמגיע לסלע וכו' ובגמ' הכי קאמר להו ר"מ לרבנן מ"ש בדם דלא פליגתו ומ"ש בגל דפליגתו ורבנן בשלמא התם אימר עורב נטלו אלא הכא האי דם מהיכא אתיא ושוב מייתי ר"נ ור"י מעשיות שבדקו לא מצאו ואח"כ מצאו וא"ל משם ראי' אימר לא בדקו כל צרכו ושם ע"ב בתוס' ד"ה בדקו שכונות שכונות הקשו דמשמע אם לא נמצא טהור הא אמר לעיל לר"מ כל דבר שהוא בחזקת טומאה וכו' ואפי' רבנן לא פליגי גבי דם וכו' ותירצו דה"נ דמי לגל דשמא מעצמו הלך או נתכבס על ידי דבר אחר ולאו אדעתי' ואפשר דאפילו ר"מ מודה הכא דשכיח טפי מלמימר עורב בא ונטלו ע"ש והיוצא מזה לפענ"ד דלרבנן טפי תלינן במלתא דלא שכיח למימר עורב נטלו מלומר אימר לא בדק כל צרכו ולר"מ אמרינן יותר אימר לא בדק כל צרכו מלתלות במלתא דלא שכיח לומר עורב בא ונטלו ואנן קי"ל כחכמים וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מטו"מ ה"י ולפ"ז בנ"ד כיון שחצצה בשיני' קודם טבילה וגם השן הנקוב ובדקה אותו שלא נשאר בו דבר שפיר תלינן יותר שהי' זה בתוך לחם ודגים שאכלה אחר טבילה אף דלא שכיח מלומר אימר לא בדקה כל צרכה וא"צ לטבול פעם אחרת וגם א"צ כפרה

ועיין סוס"י קצ"ט ובסד"ט שם, ואפשר עוד דכאן אפי' ר"מ מודה דגם לר"מ לא אמרינן דודאי לא בדקו כל צרכו דזה ל"ש אלא משום דנטלו עורב נמי לא שכיח הוי ספק השקול ומוקמינן בחזקת טומאה אבל בנ"ד דלא שייך חזקת טומאה כמו שאכתוב לקמן בס"ד גם ר"מ מודה דהוי רק ספק וכיון דביה"ס א"צ ראוי לביאת מים רק מדרבנן וגם מיעוטו המקפיד אינו אלא מדרבנן שפיר אמרי' סד"ר לקולא:

ועוד שהרי כתבו תוספות פסחים יו"ד ד"ה על דלא אייתי ר"מ אלא בספק טומאה דאורייתא אבל הכא דבדיקת חמץ דרבנן שרי ע"ש אפילו ודאי על ואיכא חזקת חמץ בבית זה ותלי' דעכבר אכלתי' אף דלא שכיח שיאכל עכבר ככר גדול כזה עיין או"ח סי' תל"ט וב"י וטו"ז סק"ב ומג"א סק"ו:

וכיון דהוי רק ספק אם הי' בשעת טבילה הרי קי"ל בסי' קצ"ח סכ"ה דאם לא הדיחה ביה"ס ובית הקמטין שלה ונמצא בהם דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה ואם לא נמצא עלי' דבר חוצץ אע"פ שלא בדקה קודם טבילה עלתה לה טבילה ואינו דומה לבדיקת הגוף וחפיפת הראש וכתב הש"ך סקל"ב הטעם משום דהתם בעינן ביאת מים ותלי' לחומרא אבל הכא לא בעינן ביאת מים אלא ראוי לביאת מים לכן תלינן לקולא ופירש בסד"ט דלדעת הריטב"א הטעם פשוט כיון דא"צ ראוי לביאת מים אלא דרבנן משו"ה תלינן לקולא ולדעת תוס' דבעי ראוי לביאת מים מה"ת צ"ל הטעם כיון דהתורה הקילה בביה"ס דלא בעי ביאת מים ממש אף חכמים בגזירותיהם הקילו ג"כ דהא מיעוטו ומקפיד אינו חוצץ מה"ת רק מד"ס ע"ש ולפ"ז ה"נ בנ"ד כיון דהוי ספק אם הי' קודם טבילה או אח"כ והוא רק מיעוטו המקפיד בביה"ס שפיר תלינן לקולא:

אלא דאי משום הא לא אירי' ולפענד"נ כונה אחרת בש"ך דמצינו בכמה דוכתי דאזלינן בתר חזקה דהשתא היכי דליכא חזקה דמעיקרא עיין קידושין ע"ט ולפ"ז בשלמא בביה"ס דלא בעינן ביאת מים רק ראוי לביאת מים וכיון שלא נמצא דבר חוצץ והוי עכשיו ראוי לביאת מים מוקמינן מעיקרא אחזקה דהשתא דמעיקרא נמי הי' ראוי לביאת מים אבל בכל הגוף דבעינן ביאת מים ממש ל"ש לומר דמוקמינן למפרע אחזקה דהשתא דמעיקרא נמי הי' ביאת מים דהא עכשיו ליכא ביאת מים כלל ולהכי אזלי' לחומרא וא"כ בנ"ד דהספק שמא גם עכשיו לא הי' ראוי לביאת מים אזלינן לחומרא וצריכה לטבול פעם אחרת:

אמנם אכתי יש ראי' מסעיף כ"ו אם לא בדקה קודם טבילה בין שיני' ולא ביה"ס שלה ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שנתעסקה בכתמים ובתבשילין ואח"כ בדקה ומצאה עצם בין שיני' או דבר חוצץ בין סתרי' תלינן לקולא ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה

וכתב טו"ז סקכ"ו זה דוקא בביה"ס שא"צ לביאת מים ע"ש וכאן ל"ש סברא הנ"ל דאזלי' בתר חזקה דהשתא דהא אדרבה השתא יש דבר חוצץ ואינו ראוי לביאת מים וע"כ הטעם כמ"ש בסד"ט הנ"ל דהאי טעמא שייך נמי בנ"ד כמש"ל ושפיר אזלינן לקולא וא"צ טבילה אחרת:

ומה שהקשה בפ"ת שם אות ט"ז דהא באיתחזיק איסורא לא אמרינן סד"ר לקולא כמ"ש ש"ך בדיני ס"ס ונקה"כ סי' ס"ט והכא איתחזיק איסורא דטומאת נדה ע"ש וכן הק' בסד"ט סי' הנ"ל אות ט"ל על טו"ז שם סקכ"א, נ"ל ליישב לפ"מ שפירשו האחרונים דברי הר"ש פ"ב דמקואות מ"א שכתב השתא מחמירין בטומאה קלה טפי מטומאה חמורה וכו' וה"ט משום דהכא מעיקרא טומאה קלה הוי לי' ואם במים שאובין טבל לבסוף אכתי טומאה קלה אית בי' שהרי בא ראשו ורובו במים שאובין הלכך שתיהם תלויות אבל גבי טומאה חמורה ספיקא דטומאה חמורה אזדא לה ומספיקא לא מחתי' לי' בטומאה קלה ע"ש ופי' בו דאם מעיקרא הי' טמא רק טומאה דרבנן ועכשיו נמי יש ספק אם טמא עוד טומאה דרבנן ל"ל סד"ר לקולא משום דבאיתחזיק איסורא לא אמרינן סדר"ב לקולא אבל אם מעיקרא הי' טמא טומאה דאורייתא ועכשיו ודאי אינו טמא שוב טומאה דאורייתא רק דיש ספק אם טמא עוד טומאה דרבנן שפיר אמרינן סדר"ב לקולא ואין לומר דאוקמי' אחזקה דמעיקרא שהי' טמא שהרי ודאי יצא מחזקה דמעיקרא שהי' טמא מה"ת ועכשיו ודאי טהור מה"ת ושוב לא מקרי חזקה כלל וטהור אפי' מדרבנן ע"ש ולפ"ז ה"נ כיון דמעיקרא היתה טמאה נדה מה"ת ועכשיו שטבלה אפילו היתה חציצה במיעוט המקפיד ביה"ס ודאי טהורה מה"ת דמיעוט המקפיד אינו חוצץ אלא מדרבנן וגם הא דביה"ס בעי ראוי לביאת מים הוי רק דרבנן ושוב ל"ש חזקת טומאה כלל ושפיר אמרינן היכא דאיכא ספק ספיקא דרבנן לקולא וא"ש:

אלא דלפ"ז יצמיח לנו דין חדש דאם לא היתה טמאה נדה דאורייתא רק משום כתם דרבנן שפיר מוקמינן בחזקת טומאה ולא אמרינן סדר"ב לקולא וצריכה לחזור ולטבול ולא משמע כן מכל הפוסקים שלא חילקו בכך:

אבל נ"ל דכבר הקשה המקנה בקידושין כ"ה אהא דמשני דשפחה של בית רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיני' והצריכוה טבילה אחרת משום דראוי לביאת מים בעי גם בביה"ס ולשיטת רשב"א וריטב"א דהא דבעי בביה"ס ראוי לביאת מים הוא רק מדרבנן והרי מיעוטו ומקפיד נמי אינו אלא מדרבנן והו"ל גזירה לגזירה ע"ש, ולפענד"נ משום דק"ל בהא דאמרינן עירובין ד' ע"ב דאצטריך הלכתא למיעוט המקפיד דאינו חוצץ ע"ש ברש"י ותוס' ל"ל הלכתא הא ילפי' בנזיר מ"ב דרובו ככולו מדאורייתא ואי לא גלי קרא

בנזיר שצריך לגלח כולו דוקא הו"א שאם רובו מגולח אעפ"י שמיעוטו אינו מגולח הוי רובו ככולו וה"נ נהי דדרשינן כל בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ודרשינן נמי כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן כאחד ועיין תוי"ט פ"ז דמקואות מ"ז ועיין בתשובותי [ע"ל סי' ער"ה] ומשו"ה לא סגי אם טובל רוב גופו משום רובו ככולו דגלי קרא שצריך לטבול כל גופו כאחד ולא שיהא מיעוט הגוף חוץ למקוה אבל כשכל גופו הוא במים רק שיש חציצה במיעוט המקפיד אמאי לא נימא כיון שהמים נוגעים ברובו הוי רובו ככולו, אך ז"א דכבר מבואר ברש"י חולין דף ח"י ע"א דלא אמרינן רובו ככולו אלא ברובו מתוך כולו ע"ש ועיין חת"ס או"ח סימן ק"מ ותשו' מהרי"ט סי' ח' הובא בתשו' מהרמ"ש או"ח סי' ש"ח [עיין בי"ש או"ח סי' קס"ד וקס"ה] וה"נ ודאי כל גופו ראוי לביאת מים אף שלא נגעו המים בכל גופו רק ברובו ולא במיעוטו כגון בביה"ס שהוא מיעוט הגוף אפי' נצרפם יחד כמ"ש בתשו' זכרון יוסף יו"ד סי' יו"ד שפיר אמרינן רובו ככולו דהיינו מתוך כולו אבל אם יש חציצה במיעוט המקפיד שהמיעוט אינו ראוי לביאת מים אין כאן כולו כלל רק רובו ולא אמרינן רובו ככולו, ובזה יש ליישב קושי' תוס' בקידושין כ"ה סוד"ה כל שהקשו בטבילה מנלן דבעי ראוי, ולפמ"ש א"ש דנהי דדרשינן מה בשרו מאבראי מ"מ האי בשרו אינו מיותר אלא ממשמעות דבשרו הוא מאבראי וי"ל דהיינו טעמא דלא הצריכה תורה ביאת מים רק מאבראי ולא בביה"ס משום דביה"ס הוי רק מיעוט הגוף ואמרינן רובו ככולו והתינח אם ראוי לביאת מים דהוי רובו מתוך כולו אבל אם אינו ראוי לביאת מים ל"ש רובו ככולו כנ"ל ולפ"ז שפיר צריך הלכתא למיעוטו ומקפיד דאינו חוצץ דאל"כ סד"א דחוצץ דלא שייך רובו ככולו כיון דאינו מתוך כולו ואשמעינן הלכתא דבזה רובו ככולו אף שאינו מתוך כולו ושוב כיון דגלי הלכתא דלא בעי רובו מתוך כולו שוב לרשב"א וריטב"א גם בביה"ס לא בעי ראוי לביאת מים כיון דהוי מיעוט אמרינן רובו ככולו ואמרינן מה בשרו מאבראי, ומעתה אחר שגזרו חכמים מיעוט המקפיד אטו רובו המקפיד אותה הגזירה דלא נימא רובו ככולו רק מתוך כולו וממילא גם בית הסתרים בעי ראוי לביאת מים כי היכי דליהוי רובו מתוך כולו ומיעוטו המקפיד בבית הסתרים כולה חדא גזירה ומיושב קושי' המקנה, ובזה יובן לדעת הרשב"א וריטב"א דמן התורה בית הסתרים אפילו ראוי לא בעי רק מדרבנן מאי טעמא גזרו בי' רבנן ואין לומר אטו שאר הגוף שהוא בגלוי דאם כן הי' להם לגזור דבעי דוקא ביאת מים כמו בשאר הגוף ולא ליחלק ביניהם ולפמ"ש ניחא דכולה חדא גזירה היא עם מיעוט המקפיד:

אמנם כל זה בטומאת נדה דאורייתא אבל בטומאה רק מחמת כתמים דרבנן ודאי תקשי אמאי גזרו בטבילתה על מיעוט המקפיד ועל ביה"ס דבעי ראוי לביאת מים הא הוי גזלג"ז דאפי' רובו המקפיד הוי רק דרבנן כיון שאינה טמאה אלא מדרבנן, אלא דז"א דכיון שהצריכוה טבילה לא חילקו ולא פלוג רבנן בין טבילה לטבילה דודאי תעשה כן גם היכא שצריכה טבילה מה"ת וכולא חדא גזירה ועיין תוס' ישנים שבת כ"א, והתינח במקום דמחמרינן בטומאה דאו' אבל במקום דמקילין בטומאה דאורייתא משום דל"ש חזקת איסור כנ"ל שפיר מקילין גם בכתמים משום דהוי גזלג"ז וא"ש:

אבל בלא"ה נ"ל סברא ישרה דלא אמרינן ספק דרבנן לחומרא היכא דאיתחזיק איסורא אלא בכה"ג דעירובין ל"ה ול"ו שמשם הוציא הש"ך בדיני ס"ס אות כ' דין זה דהספק בטבילה עצמה אם טבל או לא או אם טבל במ' סאה או לא דמוקמינן בחזקת טמא שלא טבל וכן בעירוב אם עירב בתרומה ומסופק אם היא טהורה או טמאה או בפירות ומסופק אם נתקנו או לא דהספק בעיקר הנחת העירוב ואוקמא אחזקתו שלא הניח אבל היכא דודאי טבל ואנו מסופקים אם היתה חציצה הפוסלת בשעת טבילה מדרבנן שפיר אמרינן סדר"ב לקולא ולא מיבעיא לדעת הפוסקים ביו"ד סי' נ' דאפי' נולד הספק מחיים אמרי' נשחטה הותרה משום דהי' לה חזקה לכשתשחט בהכשר תהי' כשרה ומקורו בתוס' יבמות ל' ודאי לא אמרינן כה"ג סדר"ב לקולא אלא אפי' לשיטת הפוסקים שם דלא אמרינן בזה נשחטה הותרה היינו רק דלא מקרי חזקת היתר משום דכבר הוחזק בהיתר דהא עדיין לא דנו עלי' להחזיקה בהיתר כיון דבלא"ה היתה אסורה מחיים משום איסור אחר אבל ודאי דלא מקרי חזקת איסור למימר בי' סדר"ב לחומרא וכהאי גונא, וראי' לזה שהרי בש"ך הנ"ל כתב וכן מוכח לקמן למה דנתבאר בדין כ"ו בשם המ"ב דרשב"א אוסר ס"ס בחזקת איסור והרשב"א בתשובה שם מדמי להדדי איסור דרבנן שיש לו חזקת איסור לס"ס בחזקת איסור והרי כתב טו"ז סי' ק"י סקט"ו ובש"ך שם בדיני ס"ס אות כ"ט דדוקא אם הס"ס בשחיטה עצמה אם היתה כדין לא מהני ס"ס נגד חזקת איסור אבל אם הס"ס היא מחמת דבר אחר אבל ודאי נשחטה כהוגן שפיר מהני ס"ס נגד חזקת איסור ע"ש וה"נ ספיקא דרבנן אם הספק בטבילה עצמה שפיר אזלינן לחומרא בחזקת איסור אבל אם הטבילה היתה כדינה והספק רק מחמת דבר אחר שפיר אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אפי' בחזקת איסור וכמ"ש, ומה"ט נמי אמרי' עירובין שם בעירב בתרומה טהורה וספק אם מבעוד יום נטמאת או משחשיכה וכן בפירות ספק מבעו"י נדמעו ספק משחשיכה זהו ספק עירוב כשר דסדר"ב לקולא ואף דהוי חזקת איסור כיון דודאי הניח עירוב והספק מחמת ד"א לא שייך חזקת איסור:

ואם נפשך לומר דנ"ד כיון שאם יש חציצה לא עלתה טבילה הוי כספק טבל ושפיר הוי סדר"ב באיתחזק איסורא ודמי להא דכתב הפלתי סימן ג"ל אות י"ד דספק נקובת הושט כיון שאין שחיטה מועלת לו הוי כמו ספק בשחיטה ומוקמי' בחזקת איסור, אף אני אומר דחוו"ד בסימן ק"י בקונטרס בית הספק סקכ"ז חולק על זה וס"ל דלא מקרי ספק בשחיטה אלא בספק אם נעשה מעשה שחיטה כהוגן בלא שהייה בזה שייך חזקה שלא נעשה מעשה המכשיר אבל בספק נקובת הושט כיון שודאי נעשה מעשה השחיטה בהכשר לא מוקמינן בחזקת איסור ע"ש ועיין חת"ס יו"ד סי' כ"ד וסי' כ"ט וה"נ בנ"ד כיון שנעשה מעשה הטבילה כדינו ל"ש חזקת איסור לומר שהי' שם חציצה הפוסלת מדרבנן ושפיר אמרינן ספק דרבנן לקולא:

אכן אכתי יש לעיין לדעת הרוקח שהביא הש"ך סי' קצ"ח סקל"ג דאם לא בדקה בין שיני' קודם טבילה ואחר הטבילה מצאה עצם בין שיני' ואפילו לא ידעה מתי נכנס בין שיני' אם קודם טבילה או אחר טבילה לא עלתה לה טבילה ע"ש וא"כ לא ס"ל כסברא הנ"ל והש"ך כתב דיש להחמיר להצריכה טבילה אחרת, וידידי מעלתו נ"י כתב דלא החמיר רוקח אלא בעסקה בתבשילין ולא אכלה דלא תלי' דאכלה ולאו אדעתה אבל היכא דודאי אכלה כמו בנ"ד גם רוקח מודה דתלי' באחר טבילה, ואינו נכון דא"כ המחבר דמיקל אפילו בלא אכלה דלמא אכלה ולאו אדעתה וא"כ אפי' לא נתעסקה בתבשילין נמי נתלה דלמא נתעסקה ואכלה ולאו אדעתה ואמאי נקט נתעסקה בתבשילין ועיין סיקצ"ט סי"ב, וגם לשון הרוקח שהביא הש"ך אפי' לא ידעי' וכו' לא משמע כן:

אבל לפענד"נ לפמ"ש הש"ך סי' ח"י סקכ"ה דמשום הכי בשחט בסכין בדוק ונאבד אח"כ קודם בדיקה ואח"כ נמצא והוא פגום שחיטתו כשרה כיון שנאבד יצא בחזקת היתר אבל בנפל ע"ג קרקע וספק אם נפל על חודו ונמצא פגום אסור כיון דהסכין לפנינו וצריך בדיקה אכתי לא יצא מעולם בחזקת היתר ע"ש ולפי המבואר בש"ך סי' קצ"ח סק"ל חיוב לחצוץ שינים קודם טבילה שהרי שינים מצויין למצוא ביניהם שיורי מאכל כמ"ש ב"י ואפילו אמרה אבדוק אחר הטבילה בין השינים חיישינן שמא תשכח מלבדוק ע"ש ולפי זה אם לא בדקה שיני' קודם טבילה צריכה לבדוק אחר טבילה ובהכי מיירי המחבר סכ"ו שלא בדקה לא קודם טבילה ולא אח"כ ועל זה קאי הרוקח דמחמיר בלא בדקה קודם טבילה דצריכה לבדוק אח"כ וא"כ לא יצא הדבר בהיתר לכן החמיר הרוקח אבל בנ"ד שחצצה שיני' קודם טבילה כדין א"כ מיד שטבלה יצא הדבר בהיתר מודה רוקח דתלינן בלאחר טבילה וא"צ טבילה אחרת:

ויש לצדד עוד קולא דכבר הבאתי לעיל קושי' המקנה לרשב"א וריטב"א דהא דביה"ס בעינן ראוי לביאת מים הוא רק מדרבנן אמאי הצריך רבי טבילה אחרת בטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיני' הא מיעוטו המקפיד נמי דרבנן והוי גזל"ג אך בגמ' לק"מ דיש לומר דהי' חציצה גם בשאר הגוף ועצם זה השלים להיות רוב הגוף והי' רובו שאינו מקפיד והוי חדא גזירה אטו רוב המקפיד ואף דגם רובו המקפיד כשהוא בצירוף ביה"ס אינו חוצץ מה"ת כיון דביה"ס לא בעי ביאת מים מה"ת והוי גזלג"ז זה אינו דמאי טעמא שרובו שאינו מקפיד אינו חוצץ משום דבטל לגבי גופו וכן מיעוט המקפיד בטל לגבי גופו והוי כגופו וכמ"ש זכרון יוסף סי' יו"ד אבל רוב גופו המקפיד אפילו עם בית הסתרים אינו בטל לגבי גופו ושוב חוצץ מן התורה ושפיר גזרו על רובו עם ביה"ס שאינו מקפיד אטו רובו המקפיד עם ביה"ס, אבל הא קשיא דפסקי' להלכה בסימן קצ"ח סכ"ד דאם טבלה ומצאה שום דבר דבוק בשיני' לא עלתה לה טבילה ואמאי הא הוי גזלג"ז דמיעוט המקפיד אפי' בשאר הגוף דרבנן וביה"ס ראוי לביאת מים נמי מדרבנן. וצ"ל משום דחיישינן לדעת תוספות דבית הסתרים ראוי לביאת מים מן התורה או לדעת רש"י עירובין ד' ע"ב ויבמות ע"ח דהא דמיעוטו ומקפיד אינו חוצץ מהל"מ הוא רק בשערו אבל בגופו אפילו מיעוטו ומקפיד חוצץ מן התורה ולא הוי אלא חדא גזירה, וכל זה בודאי יש חציצה אבל בספק אם הי' חציצה שפיר מקילין דהוי כעין ס"ס שמא לא הי' חציצה ואת"ל שהי' חציצה שמא בביה"ס אין מיעוטו ומקפיד חוצץ כלל דשמא הלכה כפוסקים דראוי לביאת מים נמי אינו רק מדרבנן בצירוף עם שאר הגוף לרובו שאינו מקפיד והלכה כתוס' ושאר פוסקים דבכל הגוף מיעוטו ומקפיד רק מדרבנן וא"כ בביה"ס אינו חוצץ כלל דהוי גזלג"ז וכש"כ לפמ"ש בתשו' [סי' ער"ה] דדעת רמב"ן בחומש ורשב"א וריטב"א ותוס' סוכה כולהו ס"ל דביה"ס ראוי לביאת מים רק דרבנן ואפשר דגם תוס' קידושין לא כתבו דהוי מה"ת אלא לרבי וגם משמעות כל הפוסקים דלא כרש"י הנ"ל שפיר יש לסמוך בספק ולא בעי טבילה אחרת וכן הסכים בזכרון יוסף סי' יו"ד דבביה"ס מיעוטו ומקפיד אינו חוצץ וראוי לביאת מים לחוד וחציצה לחוד אפי' אי ביאת מים מה"ת בביה"ס ע"ש:

אלא שדברי זכרון יוסף שם תמוהים שכתב דבביה"ס לא שייך למיגזר מיעוטו המקפיד אטו רובו המקפיד דביה"ס לעולם לא יהי' רוב הגוף אפי' ע"י צירופם יחד ומכל שכן כל או"א לעצמו ע"ש והוא תמוה דא"כ למה הצריך טבילה אחרת בנמצא עצם בין שיני' וכי תימא כמש"ל שהי' רוב בצירוף שאר הגוף מ"מ תקשי על המחבר כנ"ל ועוד דא"כ ודאי

תקשי הא איכא למיגזר מיעוטו המקפיד בביה"ס אטו רובו המקפיד בצירוף שאר הגוף דהא הוא קאי אי ראוי לביאת מים הוא מן התורה וצ"ע:

ויש עוד לחדש דבר דמקנה בקידושין הנ"ל הקשה מה פריך וסבר רבי כטמון דמי וכו' ממנ"פ אי ס"ד דמקשה דשפחה של בית רבי הי' פיה סתום בשעת טבילה א"כ ע"כ לא בעי ביאת מים לתוך הפה דאל"כ גם בלא נמצא עצם אינו טבילה וע"כ ביה"ס לא בעי ביאת מים א"כ בנמצא עצם בין שיני' למה הצריכוה טבילה אחרת הא בביה"ס אינו מפסיד חציצה ותקשי על המעשה גופא בלא האי דלעיל ועכ"ח צ"ל דעל גוף המעשה הי' אפשר לומר שהי' פיה פתוח ובאמת באו המים דבעי ביאת מים בפה ולהכי העצם חוצץ א"כ גם מהאי דלעיל לק"מ דהא דלענין טבילה הוי כטמון היינו אם הפה סתום אבל כאן דהי' פתוח צריך ביאת מים ולכן חציצה פוסלת ותירץ כיון דאמר לעיל דלענין טומאה הוי כגלוי והיינו דוקא כשהוא פתוח דבסתום אפי' לענין טומאה הוי כביה"ס מכלל דהא דקאמר דלענין טבילה הוי כטמון היינו אפילו פתוח א"צ לביאת מים ופריך שפיר, ובזה מיישב דברי תוס' שכתבו דביה"ס לא בעי ביאת מים מוידיו וכו' מה ידיו מאבראי ובגמרא אמרו מה בשרו מאבראי משום דמוידיו לא הוי ידעי' אלא כשבית הסתרים מכוסה כדרכו ומבשרו נפ"ל דאפילו פתוח א"צ ביאת מים ולהכי הקשו תוס' כיון דאינו בכלל טבילה כלל מנלן דבעינן ראוי לביאת מים ותי' דילפינן מכל וממילא אפי' סתומים פוסלת חציצה משום דבעינן ראוי לביאת מים ע"ש באריכות, ולפ"ז אני אומר כמו דלענין ביאת מים ממש אנו אומרים דביה"ס כיון שאין דרכו להיות פתוח שיבא שם מים א"כ אפי' פתוח א"צ ביאת מים ה"נ לענין ראוי לביאת מים דוקא במקום שדרכו להיות ראוי לביאת מים צריך להיות ראוי ופוסל חציצה אבל בפנימית השן אין דרכו להיות נקוב שיהא ראוי לביאת מים א"כ אפי' נקוב שראוי לביאת מים אין חציצה פוסלת בו וא"צ שיהא ראוי לביאת מים ועיין תשו' מ"ע סי' ק"י וחכמת אדם כלל קי"ט אות י"ז ובינת אדם שער בית הנשים סימן י"א וכבר כתבתי כעין זה בתשו' אחת [סי' הנ"ל] בענין פלאמבירטע שינים ומצאתי אח"כ בתשו' אמרי אש יו"ד סימן ע"ה דעת השואל כדבריי והוא ז"ל הקשה עליו ותלי"ת יישבתי קושיותיו ועשיתי סמוכין לדעת השואל:

אבל מה שהביא ידידי נ"י מתשובת מ"ע הנ"ל אינו ראי' דהוא מיירי במקום שמעולם וגם עכשיו אינו ראוי כלל לביאת מים כמו פנימית הגוף ושם ודאי אין חציצה פוסלת אבל בנ"ד שנקב השן ראוי עכשיו לביאת מים שפיר י"ל דחציצה פוסל, ואל ישיבני מדברי הראב"ד וב"ח שהביא הש"ך סקכ"ח דאם הצפורן עומד לקצוץ חוצץ דהתם דרכו לקצוץ

הצפורן וכשנקצץ אותו מקום שהוא מחובר וראוי לביאת מים וגם הוא מאבראי ובעי ביאת מים ממש מן התורה:
סוף דבר הכל נשמע דלפענ"ד אשה זו א"צ טבילה אחרת אפילו לא לנתה עם בעלה וכש"כ אם לנתה עם בעלה וכמ"ש טו"ז סקכ"א ואף הש"ך לא נחלק עליו אלא משום דס"ל דמדינא צריכה טבילה שנית אבל כאן שהעלינו דא"צ טבילה שנית מודה הש"ך דאין להחמיר לטבול שנית שלא להוציא לעז על בעילתה ובניה, ולענין כפרה ודאי אין צריכין כפרה אפילו היתה צריכה לטבול שנית דהא אין כאן רק איסור דרבנן מיעוטו ומקפיד בבית הסתרים וכבר כ' בנתיבות המשפט בחו"מ סימן רל"ד דבעובר איסור דרבנן בשוגג אינו נענש כלל וא"צ כפרה, ונותן התורה יראינו מתורתו נפלאות עדי יחוש ישועות הניבאות כנפשו ונפש החותם בברכת התורה ולומדי' ידידו מחותנו:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רעט

שיל"ת ב' אויפאלו ב' שופטים תרנ"ב לפ"ק:
כצאת השנה יפרח כשושנה ידידי הרבני המופלג, מלא פלג חרוץ ושנון וריח לו כלבנון כמו"ה חיים זלמן נ"י מאשקאוויטש בק"ק בוסערמין:
מכתבו קבלתי ומה ששאל אם גם בבשר עוף שייך חשש לענין טבילה משום בשר שבין השינים דכתב בשו"ע סי' קצ"ח סכ"ד ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר וכו' הדבר פשוט מדברי הרמב"ם ספ"ט ממ"א שכתב מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו חלב וכו' מפני הבשר של בין השינים הרי דלהרמב"ם הטעם משום בשר שבין השינים ואפ"ה אוסר גם אם אכל בשר עוף אלמא דגם בשר עוף נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר דאל"כ גם בשר אחר גבינה ליתסר כאשר אכתוב לקמן:
ומה שנסתפק אם בימים הארוכים בתקופת תמוז גם כן יש לחוש לחומרא זו ג"כ פשוט דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין:
ומה שתמה על הטו"ז סימן קצ"ח שכתב עמ"ש בשו"ע ויש נוהגות וכו' ופשוט שאם לא נהגה כן א"צ לעכב הטבילה בשביל זה ובשבת ויו"ט המנהג שאוכלין בשר רק שתזהר לבקר ביותר אח"כ ובעיניו יפלא אמאי אינו מעכב בדיעבד מדברי הרמב"ם ספ"ט ממ"א הנ"ל שכתב מי שאכל בשר וכו' מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח ועיין סימן פ"ט ביו"ד דחיישינן לדעת הרמב"ם וא"כ אינו ראוי לביאת מים. עוד תמה לדעת

מהר"מ שהביא הג"א פכה"ב סי' ה' שהחמיר בבשר אחר גבינה לפי שפ"א מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו וע"כ ס"ל דגם ניקור לא מהני וכדס"ל לרמב"ם בבשר כנ"ל א"כ אמאי לא החמירו על עצמן שלא לאכול גבינה ביום הטבילה כמו בבשר:

הנה קושי' השני' לק"מ דכבר הביא הש"ך סי' פ"ט סקי"ז בשם מהרש"ל דדוקא מהר"מ שבא מכשול לידו פ"א החמיר אבל מי שלא בא תקלה לידו לא יכול להחמיר ע"ש וא"כ ע"כ דאין בגבינה חשש שנשאר בין השינים ואפילו בגבינה קשה שכתב רמ"א שם להחמיר לש"ך אם היא ישינה וי"ו חדשים ולטו"ז אם היא מתולעת מ"מ כבר כתב טו"ז שם שאין הטעם משום בין השינים רק משום שהטעם נמשך בתוך הפה. ע"ש ואף שהש"ך כתב שאין דברי מהרש"ל מוכרחים ואדרבה בדברי מהר"מ משמע איפכא מ"מ הרואה בפנים במרדכי ובהגהות אשר"י יראה שלא כתב רק שאינו מינות מי שמחמיר ע"ע אבל מ"מ א"צ שום אדם להחמיר בזה רק הוא לפי שהי' מתלוצץ על המחמירים וא"כ לק"מ אמאי אין הנשים מחמירין בזה ביום הטבילה כיון שבאמת אין חשש בזה:

ומכ"ש שכבר דקדק המחבר בלשונו בסי' קצ"ח מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר ואעפ"י שבודקות וחוצות השינים חוששות דלמא תשתייר מיני' ולאו אדעתי' מבואר דדוקא בבשר חוששות אף שבלא"ה בודקות וחוצות השינים משום שנכנס יותר בין השינים ממאכל אחר אבל גבינה נהי שנכנס בין השינים מ"מ אינו נכנס יותר ממאכל אחר רק לענין לאכול בשר אח"כ אין נ"מ במאכל אחר רק בגבינה ולכן מחמירי' שפיר שלא לאכול בשר אחר גבינה אבל ביום יש חשש בכל מאכל כמו בגבינה וא"כ לא יאכלו שום מאכל וכולי האי לא החמירו:

ובהכי מיושב גם קושי' קמייתא דבשלמא גבינה אחר בשר כיון שאינו סר בקינוח כמ"ש הרמב"ם לא סמכינן על ניקור השינים דשמא לא ינקרם יפה וכמ"ש הב"ח סימן פ"ט אבל ביום טבילה כיון דא"א להחמיר שלא תאכל שום מאכל דהוא דבר שא"י לעמוד בה וע"כ בודקות וחוצות השינים וסמכי' על הניקור אלא שבשר צריך ניקור יותר ואפשר ישתייר ולאו אדעתי' בשביל זה לא החמירו רק לכתחלה אבל אינו מעכב הטבילה בדיעבד, ועוד דלענין אכילת גבינה אחר בשר הוי לכתחלה ואסור אבל אינו מעכב בשביל זה הטבילה בדיעבד דהא אם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפו"ר אפי' לילה אחת כמבואר סי' קצ"ז ובשבת ויו"ט שמצוה לאכול בשר אוכלות אפי' לכתחלה וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש ס"ט סי' קצ"ח אות מ"ט דסמוך לטבילה אפי' בדיעבד מעכב שמא לא תנקר יפה מתוך שהוא מהומה לביתה ע"ש ולפ"ז שפיר יש לחלק דבשלמא בטבילה יש שהות הרבה מזמן סעודה עד שעת טבילה לבדוק ולחצות השינים לטבילה אין חשש

שמא לא תנקר יפה לעכב הטבילה בשביל זה אבל לאכול גבינה שאינו מנקר עד שעה שרוצה לאכול גבינה חיישי' שמא מתוך שהוא בהול על אכילתו לא ינקר יפה וישתייר ולאו אדעתי' וא"ש:

ושלישית נ"ל לפמ"ש הש"ך סימן קצ"ח דביה"ס דלא בעי ביאת מים רק ראוי לביאת מים תלי' לקולא ע"ש סקל"ב והסביר שם בס"ט דאפילו לדעת תוס' דמה"ת בעי' ראוי לביאת מים מ"מ כיון שהקילה תורה בביה"ס דלא בעי' ביאת מים ממש אף חכמים בגזירותיהם הקילו דהא מיעוטו ומקפיד אינו חוצץ מה"ת רק מדברי סופרים ע"ש ולפ"ז בגבינה אחר בשר שפיר החמירו בגזירותיהם דלא סמכינן אניקור שינים שמא נשתייר ולאו אדעתי' אבל לענין טבילה בשר שבין השינים כיון שהוא ביה"ס והקילה תורה דלא בעי' ביאת מים ממש הקילו חכמים בגזירותיהם דלא חיישי' בדיעבד לעכב הטבילה משום ספק דלמא נשתייר ותלי' לקולא וא"ש:

תשובה רפ

עוד להנ"ל

ידיו שניות מדברי סופרים באו עדי וכו' ואשר שאל באשה שאוכלת על שולחן אחרים [כגון חתן הסמוך על שלחן חמיו] ואם לא תאכל בשר ירגישו שבלילה יהי' ליל טבילה והרי כתב רמ"א סוס"י קצ"ח שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהם בני אדם ע"ש וא"כ אולי טוב שתאכל בשר כדי שלא ירגישו בטבילתה:

הנה בתשו' מהרי"א סי' רי"ז הפריז על המדה באשה שכל עסקה בחנות במו"מ ואם תסגור החנות ירגישו בני אדם בהליכתה לטבילת מצוה בימי החול לדחות הטבילה עד ליל שבת דאז בלא"ה סוגרת החנות מבעו"י וכתב שחומרא זו להסתיר הטבילה שרשו פתוח על גמ' עירובין נ"ה ע"ב ע"ש, ובהג"א שם ועיינתי בגמ' שם ולפענ"ד אין ענין לכאן דהכא איתא התם אליעזר איש בירי' אומר יושבי צריפין כיושבי קברים ועל בנותיהן הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה מ"ט ופירש"י מ"ט אסורי' בנותיהן עולא אמר שאין להם מרחצאות ופירש"י והולכין במקום רחוק לרחוץ ונשותיהן נזקקות למנאפין לפי שהעיר עזובה מאין איש ורי"א מפני שמרגישין זה לזה בטבילה ופירש"י שאין להם מקואות והולכות הנשים לטבול במקום רחוק וקוראה לחברתה ומרגישין השכנים ויש רשע רודף אחריהן ומתיחד עמהן ותנן לא יתיחד איש עם שתי נשים מאי ביניהו א"ב נהרא דסמיך לביתא ופירש"י נהרא ראוי לטבילה ולא למרחץ הרגש טבילה ליכא דהא

סמיך לה אבל טעמא דמשום מרחצאות איכא ע"ש ולפ"ז לפירש"י משמע שם להיפך דוקא באין להם מקואות בעיר והולכות לטבול בנהר בשדה איכא חששא דהרגש טבילה משום ייחוד אבל ביש להם מקואות בעיר ליתא להאי חששא דייחוד בהליכה לטבילה ואין משם ראי' כלל, שוב מצאתי דברי מהרי"א ודברי בתשו' מהרש"ל רס"י וי"ו:

ואמנם גם לפי דבריו נ"ל דזה דוקא אם יודעי' מזה השכנים והרבה בנ"א יש לחוש שמא יזדמן רשע שירדוף אחריהן כי יש רשעים בעולם אבל בנידון דידן משום הרגש טבילה של ב"ב לא מיבעי בנשים ואב ודאי ל"ש האי חששא דייחוד דאב מתיחד עם בתו אלא אפי' בשאר אנשים קרובים נמי אמרי' באיש ידוע אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן וכמ"ש תוס' ואשר"י חילוק זה לענין אחזוקי אינשי בגנבי בשבועות מ"ו ותוס' ב"מ דקט"ז סע"א ועיין נדה דף ס"ז ע"ב וביו"ד סי' קצ"ז גבי משום סרך בתה משמע קצת דמבני בית אינה מסתרת הטבילה:

ועוד נ"ל דדוקא אם מרגישין בשעה שהולכת לטבילה שייך חשש הנ"ל משום ייחוד וכן דברי רמ"א משום צניעות אבל במה שמרגישין בשעת סעודה שהיום לערב זמן טבילה ל"ש כל הנ"ל, וגם יפה כתב דאין במניעת אכילת בשר גילוי שהוא ליל טבילה דבלא"ה אפשר שאינה רוצית לאכול בשר כדאמרי' פסחים פרק מקום שנהגו שיאמרו מלאכה הוא דלית לי' וא"כ ודאי טוב יותר למנוע מאכילת בשר ובפרט שאפשר לעשות באופן שלא ירגישו כלל ואין ספק שמא ירגישו מוציא מיד ודאי לבטל לגמרי האי דמניעה מאכילת בשר, וד' יהי' עמו ויתהלך בתומו, עדי ירים קרן עמו, כנפשו ונפש ידידו החותם בברכת התורה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

תשובה רפא

שוכ"**ט** להרבני המופלג בתורה, מעוטר בתפארה, בנש"ק מו"ה עוזר קליין נ"י ביישוב נאמעני:

אשר שאל מדוע אין מברכין הנשים על ספירת שבעה נקיים כמו בספירת העומר, הנה לא ראה דברי תוס' כתובות ע"ב ע"א ד"ה וספרה שהק' כן ותירצו שאין מברכין שמא תראה ותסתור ובח"י סי' תפ"ט סק"ו שהביא בשם תשובת רדב"ז שכתב דמשו"ה אין מברכין משום דספירת ז' נקיים אינה מצוה הכרחיית שאם לא להזקק לבעלה וליכנס למקדש ולאכול קדשים אלא להשאר טמאה הרשות בידה ע"ש אך דח"י הק' א"כ איך

מברכת על טבילתה ואיך מברכין על השחיטה ועוד למ"ד טבילה בזמנה מצוה מאי איכא למימר:

ולפענ"ד דאפי' למ"ד טבילה בזמנה מצוה היינו כשכבר ספרה והגיע זמן טבילה אבל אינה מחויבת לספור כדי שתהי' טבילה בזמנה וראי' לזה דבפסחים ס"ט מצרכינן קרא דטמא שיכול ליטהר לעשות פסח ולא טיהר עצמו שחייב כרת אבל בלא קרא הו"א אף שאם יכול לעשות פסח ואינו עושה חייב כרת אבל אם הוא טמא אינו מחויב לטהר עצמו כדי לעשות פסח ועיין רשב"א סוכה דף מ"ג דמשו"ה גזרו בהזאה שמא יעבירנו אע"פ שזמן פסח ברור והוא מצוה של תורה כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיזה וכו' ע"ש [עיין בי"ש או"ח סימן שס"ט]:

וביישוב קושי' ראשונה נ"ל דבמנחות מ"ב אמרינן כל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה אין מברכין וא"כ תקשי איך מברכין על ספירת העומר הא אינו גמר מצוה אך זה שיבוש כיון דמחויב לספור מיד מתחיל הגמר מצוה ולפ"ז חידש הרדב"ז בזבה כיון שאם אינה רוצה לטהר ולפסוק בספירה רשות בידה והוא רק הכנה לטבילת טהרה א"כ לא הוי גמר מצוה ולכן אין מברכין אבל בטבילה ושחיטה שהוא גמר מצוה כיון שרוצה לשחוט ולאכול ולטבול ולטהר לכן שפיר מברכין וא"ש:

ואשר שאל פי' התו"כ פ' מצורע בפסוק ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר ואיתא שם וספרה לה לעצמה שבעה ימים יכול בין סמוכין בין מפוזרין ת"ל ואחר תטהר אחר א' לכולן ועיין בקרבן אהרן שם שנדחק בפירושו, ול"נ דכבר הקשו תוס' וראשונים ריש גיטין איך אשה נאמנת לבעלה הא אין ע"א נאמן באיתחזק איסורא, ובחידושי רמב"ן שם תירץ דמתוך שנאמנת על עצמה נאמנת על בעלה [ע"ל סי' ט"ו] והחת"ס יו"ד סי' קמ"ז הק' אדרבה על עצמה לא תאומן דיצרה תקפה, ועוד הא קרא לטהרות מיירי ותי' קושיא חדא בירך חברתה דמתוך שנאמנת על עצמה לטהרות נאמנת נמי לבעלה ע"ש, ואכתי קשה למ"ש האשר"י קידושין מ"ה דאם האיסור וממון באים כאחד כמו דלא אזלינן בת"ר לענין ממון כן לא מהני הרוב לענין איסור ע"ש, [עיין בי"ש חו"מ סי'] א"כ ה"נ נימא מתוך שאינה נאמנת לבעלה אינה נאמנת לטהרות, אך ע"ז י"ל כיון שטובלת בזי"ן אחר הנץ החמה ואז לי ליכא נ"מ רק לטהרות כיון דלבעלה אסורה מה"ת שמא תראה ותסתור כמ"ש ב"י ריש ה' נדה נאמנת לטהרות שוב הוחזק נאמנתה ומהני גם לבעלה, וזה וספרה לה לעצמה ז' ימים, וקשה איך נאמנת כנ"ל, ותירץ ואחר תטהר אחר שנאמנת לעצמה ועכ"ח משום שסותרת למפרע וכמו שסותרת למפרע ביום

זי"ן כך סותרת כל זי"ן וא"כ עכ"ח אינן מפוזרים, וזה יכול בין סמוכין בין מפוזרים ת"ל ואחר תטהר כנ"ל אחר אחד לכולן, כמו שסותרת בזי"ן כך סותרת בכל ימי הנקיים:
ועונ"ל דבכתובות דף ע"ב דרשינן וספרה לה לעצמה, וקשה הא ל"ל קרא הא א"א לאחרים לידע שכלו השבעה נקיים ועכ"ח רק לעצמה ספרה, אך ז"א דמיד שפסקה בטהרה יש לה חזקה שמעיינה סתום ועיין ביו"ד סימן קצ"ו סע"י ובש"ך וסד"ט שם ובסי' ק"ץ סעמ"א ואחרונים שם וא"כ פ"א שפיר יש לבודקה ע"י אחרים ושפיר צריך קרא, והיינו דקאמר מר וספרה לה לעצמה, וקשה כנ"ל, וע"ז תירץ ואחר תטהר אחר א' לכולן דאוקמא בחזקת שאינה רואה וכתירוץ הנ"ל, והי' בזה שלום מנאי ידידו דו"ש:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

תשובה רפב

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' לס' יתרו תרנ"ט לפ"ק:
שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לכבוד אהובי מחותני הרב המאוה"ג מורג חו"ש שמו ינון כמו"ה ליב פריעדמאן נ"י דיין מצויין בק"ק פרעסבורג:
מכתבו היקר מיום ה' העל"ט הגיע לידי ביום ש"ק ועל דבר קושיתו בתוס' רפ"ק דגיטין שהקשו לס"ד דתלמודא ביבמות פ"ח דע"א נאמן באיסורין אפי' באיתחזק איסור ולאו בידו אמאי אצטריך וספרה לה לעצמה ותירץ דסד"א דחשיב כמו דבר שבערוה והקשה הא גבי זב נמי כתיב וספר לו לעצמו ותקשי קושי' תוס' ושם ל"ש תי' תוס' ולשיטת ר"ת שהביא ב"י סימן קצ"ו סד"ה והרשב"א ובאשר"י נדה ל"ג דהא דפולטת שכבת זרע סותרות אינו אלא בבא עלי' זב א"ש דסד"א דגם זב מקרי דשב"ע:
אבל באמת גם לר"ת לא ניחא דא"כ תפשוט לי' בנדה ל"ג ומ"ב דרואה הוי דאי נוגעת הוי ואינה סותרת ל"ל וספר לו גבי זב, מיהו בזה י"ל דלמסקנא שם ביבמות דאין ע"א נאמן באיתחזק איסורא ולאו בידו שפיר אצטריך וספר לו גבי זב דלא תקשי קושי' תוס' כמובן, אך בלאה"נ הרי כתב הרמב"ם פט"ז מסנהדרין דאיסור בע"א הוחזק אפילו למלקות וא"כ ליכא הו"א בזב דמקרי דשב"ע כיון דבשעה שאמר שספר ונטהר אין נ"מ רק לטהרות והוא נאמן והוחזק בטהרה ואין כאן דשב"ע רק אם יבא על אשתו ואח"כ תיעשה זבה ותפלוט ש"ז אם סותרת וכיון שכבר הוחזק ודאי מהני גם לזה, ועוד דאכתי תקשי כיון דכתיב וספרה לה דנאמנת ל"ל וספר לו גבי זב נילף מזבה דהא לתוס' ילפינן מזבה דע"א נאמן באיסורין בכל התורה, ואם לדחות הייתי אומר דוקא גבי זבה דלא בעי' מים חיים שייך בידה לטבול וכדאמרינן בע"ז ל"ז ע"ב מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבולי אבל

בזב דבעי מים חיים אפשר דלא מקרי בידו לטבול ובפרט ביומי ניסן עיין רש"י שבת ס"ה ע"ב:

אבל יותר נ"ל דהרי בספרי פ' שופטים דריש לא יקום ע"א באיש אין לי אלא לדיני נפשות לדיני ממונות מנין ת"ל לכל עון לקרבנות מנין ת"ל לכל חטאת וכו' וכיון דהאי קרא וספר לו בזב בעל ג' ראיות דבר קרבן הוא עיין מגילה ח' נמי כתיב שפיר אצטריך קרא דנאמן לענין קרבן ואע"ג דגם זבה חייבת בקרבן וכבר כתיב וספרה לה אצטריך קרא בתרווייהו כיון דגלי קרא בהדיא דאין ע"א נאמן לקרבן. אלא דז"א דהרי גלי קרא גבי קרבן חטאת או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים כדאמרינן יבמות פ"ז אלמא דלענין קרבן הוא עצמו נאמן יותר מע"א דעלמא וא"כ קרא גבי זב וזבה ל"ל, ואין לומר דשאני גבי חטאת דאי אפשר רק על פיו דהא יכול לומר מזיד הייתי כדאמרינן כריתות י"ב ומשו"ה הוא נאמן יותר ואין דנין אפשר משא"א דהא גבי זב נמי א"א רק על פיו דהא בז' דברים בודקין את הזב כדקתני במ"ב פ"ב דזבים ואחד מהם הוא בהרהור וזה א"א אלא על פיו וא"כ שפיר נילף מחטאת אע"ג דעד אחד אינו נאמן אדם נאמן על עצמו לקרבן:

לכן נ"ל דקושיא מעיקרא ליתא דבתו"כ פ' מצורע דריש וספר לו לעצמו מיכן אמרו הזב והזבה שבדקו א"ע ביום הא' ומצאן טהורים וכו' ושאר כל הימים לא בדקו רא"א הרי אלו בחזקת טהרה ופירש בק"א דלא חייש קרא אלא אספירה בעצמה לבד דכתיב וספר לו לעצמו ולא לראי' וכו' ע"ש והכי פסקי' בסי' קצ"ו ס"ד וא"כ וספר לו לעצמו דזב אצטריך להכי ולא לענין נאמנות שלו וא"כ לק"מ, ובהכי ניחא דכתבו תוס' דילפינן ע"א נאמן באיסורין מן וספרה לה ולא כתבו קרא המוקדם בתורה וספר לו משום דהאי קרא אצטריך לדרשא הנ"ל, ושוב הראני בני הבחור החרוץ כ"ה בן ציון נ"י שכבר עמד בקושיא זו בתשו' זכרון יוסף חיו"ד סוס"י יו"ד ע"ש מה שתירץ ולפענ"ד נראין דברי מדבריו:

ובדרך פלפול נ"ל ליישב דיש להקשות על מה נתחבטו הראשונים מנלן דע"א נאמן באיסורין תיפוק לי' מדאצטריך גז"ש דבר דבר דאין דשב"ע פחות משנים ש"מ דבאיסורין ע"א נאמן דאי בכל איסורין בעינן תרי א"כ גז"ש דדבר דבר ל"ל הא ערוה נמי איסור הוא וכמ"ש תוס' רפ"ק דגיטין ד"ה מידי דהוי, ונ"ל עפמ"ש חידושי הר"ן בגיטין נ"ד דהא דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת היינו דוקא באיסורין דבלא"ה עד אחד נאמן באיסורין אבל בממון כה"ג כיון דבעינן שני עדים אינו נאמן משום מתוך ע"ש, ביאור דבריו דהא דבעינן שני עדים בד"נ וד"מ אינו רק משום לידע אמיתות הדבר בלבד אלא אפילו הדבר אמת מצד סברת מתוך מ"מ בעינן דוקא שני עדים וכל דיני עדות מגזה"כ וכמ"ש תוס' גיטין ד' ד"ה מודה ר"א ולפ"ז גם בדשב"ע דילפינן דבר דבר

מממון כן דאעפ"י שהדבר אמת מ"מ בעינן שנים דוקא וכל דיני עדות ובהכי מיושב קושי' טו"ז יו"ד סי' קכ"ז סק"ד, והא דב"ב קל"ד דבעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה היינו משום דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי גם בממון אלא דאינו נאמן בדשב"ע משום דחב לאחריני כדאמרינן בקידושין ס"ה ע"ב ועיין תוס' גיטין ד' סד"ה דקי"ל וכיון שבידו לגרשה ולחוב לאחרים שוב ליכא משום חב לאחריני וממילא נאמן משום דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, ולפ"ז א"ש דאיצטריך גז"ש דדבר דבר דאפילו הדבר אמת מ"מ אינו פחות משנים דבעינן שני עדים כשרים וכל דיני עדות מגזה"כ וא"כ מדאיצטריך גז"ש ודאי מוכח דע"א נאמן באיסורין היכא שה שהדבר אמת ולא בעינן שני עדים וכל דיני עדות אבל אכתי לא מוכח אלא דהיכא דמוכח שהדבר אמת אבל מנלן דנאמן על אמיתת הדבר היכא דליכא הוכחה שהדבר אמת וע"ז נתנו רש"י ותוס' ושאר ראשונים טעם כל אחד לפי דרכו ותוס' כתבו דילפינן מן וספרה לה לעצמה וא"כ לא מוכח דנאמן על אמיתת הדבר באיתחזק חזק איסורא ואין בידו:

אמנם ביבמות שם למאי דהוי ס"ל דנאמן אפילו איתחזיק איסורא ולאו בידו נראה דמסברא הוי ס"ל כן כיון דמוכח מדאצטריך גז"ש דבר דבר דלא בעינן שנים ודיני עדות מגזה"כ שוב על אמיתת הדבר נאמן מצד הסברא דהרי אפילו בשני עדים כתב הרמב"ם ספ"ז מיסוה"ת דהא דנאמנים על אמיתת הדברים הוא מצד חזקת כשרות ע"ש וא"כ מה לי חזקת כשרות דתרי או דחד וכדאמר שם בתחלת הסוגי' אלא סברא הוא והוכיח סברא זו מידי דהוי אחתיכה ספק של חלב וכו' ואח"כ הוכיח דאפילו אם איתחזק איסורא ולאו בידו יש סברא שנאמן כנ"ל מידי דהוי אטבל וכו', ועל זה הקשו תוס' כיון דמסברא נאמן על אמיתת הדבר אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו א"כ ל"ל וספרה לה דהא דלא בעינן תרי מגזה"כ ידעי' מדאצטריך גז"ש דבר דבר ותירץ דסד"א דחשיב כמו דשב"ע וניבעי' תרי וכל דיני עדות כדשב"ע, אבל השתא דכתיב וספרה לה דלא בעינן תרי כמו בד"מ וד"נ א"כ אי לאו גז"ש הוא דגם בדשב"ע לא בעינן תרי כמו בכל איסורין דערוה נמי איסור הוא כמ"ש תוספות ושפיר איצטריך גז"ש ולבתר דקיי"ל האי גז"ש שוב הוי אמרינן דילפינן כל איסורין דבעי שני עדים דוקא מדשב"ע דהוא נמי איסור ולא מן וספרה לה מידי דהוי אכל עידיות שבתורה ולהכי איצטריך גבי זב וספר לו לעצמו דנאמן ומיני' ילפינן לכל איסורין דלא בעינן תרי ויש חילוק בין דשב"ע לשאר איסורין וא"ש, ובזה יבקע אורו כשחר, וישועתינו לא יאוחר, כנפשו ונפש ידידו מחו' דוש"ת באהבה:

תשובה רפג

עוד להרב הנ"ל

שיל"ת ב' איפאלא יום א' לס' הקרב אליך את אהרן תרנ"ט לפ"ק

יקרת מכתבו מעש"ק הגיע עדי ומה שפקפק על השגתי מדברי הרמב"ם דאיסור בע"א יוחזק דבעינן הוחזק ל' יום אפשר לפמ"ש ש"ש ש"ו פ"ז דהיכא דהוחזק ע"י רובא לא בעי ל' יום ה"נ אם הוחזק ע"י עד אחד דנאמן באיסורין לא בעי ל' יום:

ומה שהקשה לדעת ש"ש ש"ו פ"ז דכמו דעד אחד אינו נאמן באיתחזק איסורא ה"נ אינו נאמן נגד רוב דלא כפנ"י קידושין ס"ג א"כ אמאי אשה נאמנת שראתה דם שלא בהרגשה כדאמר שמואל נדה נ"ז ע"ב הא כתב הרמב"ם פ"ט מאיסורי ביאה דחזקת דם שבא בהרגשה וא"כ אין ע"א נאמן נגד החזקה ולנובי"ק יו"ד סי' נ"ה דהוי חזקה ודאי קשיא אלא אפילו לחת"ס יו"ד סי' קס"ז דחזקה זו מכח רובא דרוב דמים באים בהרגשה מ"מ לש"ש הנ"ל קשיא והאריך קצת, ולפענ"ד מהא דשמואל ודאי לא קשיא דשם מיירי דלא ידעי' שראתה דם רק על פיה ונאמנת שהוא שלא בהרגשה מכח הפה שאסר הוא הפה שהתיר, אבל בר מן דין נ"ל הלה זה ודאי דמ"ש הרמב"ם הרי זו בחזקת שבא בהרגשה הוא משום רוב דמים באים בהרגשה דאל"כ מה חזקה יש כאן שבא בהרגשה והרי במשנה נדה י"ז נמי תנן שחזקתו מן המקור והיינו משום דרוב דמים באים מן המקור וגם הרמב"ם פ"ה מא"ב ה"ה כתב שחזקתו מן המקור וכו' וסיים שרוב דמים הנמצאים באים מן החדר ולפ"ז נ"ל למ"ש רשב"א במשמרת הבית ש"א ובתוס' יבמות קי"ט גבי רוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות דהיכא דאיכא שני מיעוטים כגון רוב נשים מתעברות ומיעוט אין מתעברות ומרוב מתעברות יש מיעוט מפילות אמרינן סמל"ח והו"ל פלגא ופלגא א"כ כאן נמי אפי' ראינו שראתה דם מ"מ יש מיעוט שאינו מן המקור רק רוב דמים מן המקור ומאותן רוב דמים שבאים מן המקור יש מיעוט שבא שלא בהרגשה דרק רוב דמים הבאים מן המקור הם בהרגשה א"כ איכא שני מיעוטים ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקת טהרה דאשה והוי פלגא ופלגא ושפיר נאמנת דבא שלא בהרגשה כמו כל ע"א שנאמן בפלגא ופלגא:

ושנית נ"ל דהרי תני' בקידושין ע"ג ע"ב נאמנת חי' לומר זה יצא ראשון וזה יצא שני וכן לומר זה כהן וזה לוי וכו' ועיין רמב"ם פ"ב מנחלות פי"ד וחו"מ סימן רע"ז סי"ב ורמב"ם פט"ו מא"ב ואה"ע סי' ד' סל"ה וכתב בתשו' זכרון יוסף יו"ד סי' י"ט בשם הפוסקים דאע"ג דבעלמא אין ע"א נאמן לענין ממון וכ"ש אשה לאפוקי ממונא על פיה כמו הכא לענין בכור דיהבי' לי' פי שנים על פי החיה וכן אין האשה נאמנת לאפוקי על פיה

לכהונה להקריב קרבנות ולהאכיל בתרומה מ"מ שאני הכא דברוב פעמים אין הדבר יוכל להתברר כ"א ע"י החיה ע"כ צריכין אנו להאמינה וכו' ע"ש וכל זה שייך גם כאן דאם הדם בא בהרגשה דאי אפשר לברר הדבר כלל כ"א עפ"י האשה עצמה ודאי נאמנת והא דכתב רמ"א בחו"מ סוס"י ל"ה וכ"ז מדינא אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילין להיות כגון בביהכ"נ של נשים וכו' נשים נאמנות וכו' אלמא דרק מצד התקנה נאמנות ולא מדינא היינו משום דהתם אפשר להיות עדים כשרים לברר על ידן אלא שאין רגילות אבל כאן שא"א להוודע כלל רק על פיה ודאי שפיר נאמנת מדינא יותר מחיה:

ושלישים על כולו הנה הש"ש שם בנה דבריו על תשו' מיימוני לה' אישות סי' ג' גבי שליח שקידש ור"ל הרי את מקודשת לפלוני ואמר לי ואח"כ אמר שטעה בדיבורו וכתב דנאמן משום דע"א נאמן באיסורין ואע"ג דאיתחזק איסורא אינו נאמן האי לא מקרי אתחזק איסורא אלא היכא דאף לדברי העד הבא להתיר האיסור מכאן ולהבא מודה הוא דמעיקרא אסור הי' אבל כאן לדברי העד לא הי' אסור מעולם וה"נ אם נתערבה חתיכה אחת היתר בהרבה של איסור ע"א נאמן לפי שלדברי העד לא הי' חתיכה זו מעולם מן הרוב אבל אם ע"א בא ואומר שמצא בבהמה מחט בחלל הגוף וכיוצא אינו נאמן נגד הרוב דגם לפי דברי העד מודה הוא דקודם שמצא המחט היתה בכלל הרוב רק עכשיו יצאה מן הרוב בזה אינו נאמן נגד הרוב וכעין סברא זו ברשב"א חולין ט' לחלק בין ספק הבא בתולדה ובין ספק הבא במקרה ולפ"ז בנ"ד שהאשה אומרת שדם זה לא הי' בכלל הרוב מעולם ולא בא בהרגשה שפיר נאמנת גם לש"ש כיון דאיכא מיעוט שאינו בא בהרגשה והיא אומרת שמעולם הי' דם זה מן המיעוט ולק"מ:

ומה שהקשה על הריב"ש סימן שע"ט שהביא נוב"ק בתק"ע סימן מ"ג דרוב לא עדיף משתי חזקות וכתב דחזקת האשה בחזקת אשת איש וחזקת הבעל שהוא קיים הוי שתי חזקות א"כ תקשי ביבמות פ"ח דרצה לפשוט דע"א נאמן מת בעליך אע"ג דאיתחזק איסורא מידי דהוי אטבל הקדש וקונמות הא בהני ליכא רק חדא חזקה ובמת בעליך איכא תרי חזקה חזקת חי וחזקת אשת איש, ולפענ"ד דתוס' רפ"ק דגיטין הקשו אי ילפינן מן וספרה לה דע"א נאמן באיסורין א"כ אפילו באיתחזק איסורא יהא נאמן ותי' דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכשעברו ז' טהורה ממילא ולא אית איתחזיק איסורא וגם בידה לטבול ועיין מהרש"א שפירש דנגד חזקת רואה ומעינה פתוח אינה בחזקת שתהא רואה כל שעה ואם לא תראה רק חזקת טומאה נגד זה בידה לטבול ודבריהם תמוהים הא אמרינן בגיטין כ"ח שמא מת לא חיישינן משום דאוקמא בחזקת חי אע"ג דאינו בחזקת

שיחי' לעולם, אבל הדבר פשוט נהי דגם בחזקה העשוי' להשתנות אמרי' אוקמא אחזקה היינו מטעם שכתב הרמב"ם בפיה"מ דנזיר ס"ג והטעם מה שאמר שחזקת טמא טמא ופי' רגלים לדבר שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל זמן שתלך אחר האפשריות ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין שיהי' נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבואר שיבטלהו מזאת החזקה וכל דבר שיהי' בו ספק ואפשרות אחר ה"ז לא יסתלק החזקה וכו' ע"ש אבל לענין נאמנות ע"א לא מקרי חזקה העשוי' להשתנות כלל איתחזק איסור כיון דודאי עשוי' להשתנות פשיטא דנאמן שכבר נשתנה כמו שנאמן נגד רובא דאיתא קמן משום דודאי איכא מיעוט היתר ה"נ כיון דודאי ישתנה נאמן שכבר נשתנה וא"כ בחזקת חיים של בעל לא קשי' לתלמודא כלל דהוי איתחזק איסורא דהא עשוי' להשתנות וילפינן מוספרה לה דע"א נאמן נגד חזקה עשוי' להשתנות רק דק"ל משום דאיתחזק איסור אשת איש וכדאמר בהדיא הכא איתחזק איסורא דאשת איש דזה אינו עשוי' להשתנות לא ע"י גירושין כמ"ש תוס' גיטין ל"ג דרוב אין מגרשין את נשותיהן ולא ע"י מיתת הבעל כמ"ש תוס' כתובות פ"ג ע"ב דמיתה שכיחא טפי באשה מבאיש משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה וא"כ ליכא לענין נאמנות ע"א רק חדא חזקה דאשת איש ושפיר מדמי לי' לטבל הקדש וקונמות, ובזה יבא שלום וכ"ט וששון ושמחה ביום אשר קימו וקבלו כנפשו ונפש ידידו מחותנו החותם בברכת התורה ולומדי':

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל:

מפתח בית שערים

א בנדון שו"ב שנטל קבלה ושכח הדינים אם יש להעמידו על חזקתו כיון דהוי חזקה דתליא במעשה.

ב בנדון שו"ב שהוא ואחר עמו אמרו ששחט כהוגן וב' אחרים הכחישום והשוחט אכל והאכיל אחרים מבהמה זו קודם שבא לפני ב"ד אם יש לאסור השוחט. פלפולא טבא ע"ד פמ"ג בפתיחה לה' שחיטה סוף שורש ה' וסתירת תוס' כתובות כ"ב ד"ה הבא לתוס' יבמות צ"ג ד"ה מאי חזית בדין תרי ותרי נאמן בברי שלו נגד החזקה שעמד עליו המהרש"א יבמות פ"ח בתוד"ה והבא. ע"ד ש"ש ש"א פ"ז דס"ט ברה"ר טהור אפילו היכא דליכא חזקה.

ג בנדון שו"ב שהעיז פניו נגד הרב שהוא תחתיו וגם הוציא עליו ש"ר שהאכיל טרפות וגם לא הראה לפניו סכינו אחר בקשת הרב להראות לו.

ד אם רב בעירו מותר לשחוט בלי נטילת קבלה.

ה אם אטר יד כשר לשחוט ובאיזה יד ישחוט אם בימין שלו או בשמאלו.

ו ע"ד השגות הטו"ז ביו"ד סי' א' סק"ו על פסק הרמ"א בשוחט שנטל קבלה ונמצא שא"י דאין מטריפין למפרע מה ששחט.

ז נדון קצב שעבר ג"פ הת"כ שנתן לקיים הפשר שעשו הקצבים בפני הרב אם נאמן לקצב ולמכור בשר כשר במקולין.

ח ע"ד קושית ראשונים אהך דרמא"ש מומחין אמאי לא נימא סמל"ח.

ט ע"ד נובי"ק אה"ע סי' מ"ג דנגד חזקת א"ז איכא חזקת טהרה דבהמה בחיי' בחזקת טהורה היתה. יישוב קושית אמרי אש יו"ד סי' ח"י אנוב"י הנ"ל מחולין פ"ו וקושית מהרי"א עליו מתוס' בכורות כ'. ע"ד ש"ס חולין י"ב אי שע"ש אפילו בתרומה נמי. ע"ד תוס' חולין י"א ד"ה אבל אמאי לא יליף רוב מכל הקרבנות דדחי שבת ול"ת שמא ימצא קרבן טרפה. ע"ד קושית שיחת חולין ומעיין חכמה על תוס' הנ"ל הא י"ל דשנים שחטו ושנים שעשאו פטורין.

י פלפול עצום ע"ד חת"ס יו"ד סי' קס"ז שדחה דברי נובי"ק אה"ע סי' מ"ג שסותר דעת הריב"ש דרוב לא עדיף מב' חזקות.

י"א יישוב קושית השואל דנילף רוב מסנהדרין ס"ט ע"ב.

י"ב פלפול בדין דקטן מקרי בר זביחה דכשיגדיל יהי' אסור בנבלה שנתנבלה כבר בקטנותו. יישוב קושי' תוס' נדה מ"ו ד"ה כגון אמאי לא מוקי שאכל הוא בעצמו לכשהגדיל.

י"ג מצדיק עצמו מהשגת השואל במ"ש ליישב בתשובה הקודמת קושי' תוס' נדה הנ"ל.

י"ד בדין שחט וליתא קמן למיבדקי' שברמ"א יו"ד סי' א' ס"ב שהשיג השואל מכאן ע"ד נובי"ק יו"ד סי' מ"ג ונ"ז דל"א בס"ס היכא דאיכא לברורי מבררינן אם א"א לברר רק ספק אחד. פלפול ישר ונחמד ע"ד קושי' הטו"ז אה"ע סי' י"ז סק"ה על הריב"ש מיו"ד סי' קי"ח. יישוב סתירת המחבר שבסי' א' בטבח שעשה סי' בראש הכבש שיהא נראה שהוא טרפה דמהני אמתלא מסי' קפ"ה בלובשת בגדי נדה דלא מהני אמתלא. טעם דגוי א"נ בעדות אשה באינו מסל"ת.

ט"ו ביאור שיטת הרא"מ שבהג"א ומרדכי רפ"ק דחולין דאיש המוחזק בכשרות נאמן אפילו באתחזק איסורא אע"ג דאין ע"א נאמן נגד חזקת איסור. ע"ד קושית פלתי דמפרכסת יהי' אסור למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת. ע"ד תוס' חולין צ"א ד"ה כמאן שכתבו דב"נ נצטוה על הנחירה. ע"ד חת"ס יו"ד סי' י"ח וי"ט דמותר למכור ב"מ לעכו"ם מבהמה שנתנבלה בשחיטה אע"ג דלנכרי בנחירה תלי' מילתא והני ב"מ כאמ"ה דמי ול"ש מא"מ דהא גם לישראל אסור בהמה שנתנבלה. ע"ד קושי' חת"ס יו"ד סי' קמ"ז אהא

דחידש רמב"ן דאשה נאמנת על בעלה אע"ג דאין ע"א נאמן באתחזק אי' דמתוך שנאמנת ע"ע נאמנת על בעלה. עוד פלפולים שונים ונחמדים על ס' שערי צדק להגמוהר"מ פנעטה.

ט"ז בנדון איש שהי' מוחזק לאדם כשר בהיות עוסק במו"מ ואח"כ העני ונטל קבלה ונעשה שו"ב ואיזה שבועות אח"כ הקול נשמע שלפני ח"י שנים נשבע לשקר בערכאות לפי אומדנות אנשים, אם אם נשבע לשקר פסול לשחיטה, אם נאמן לקול שנשבע לשקר, אם צריך לטרוח לברר דבר זה.

י"ז בנדון אם מותר לשו"ב לשחוט בהמה שהי' ידע שהיא גנובה או גזולה אם אין בו משום לפ"ע, ואם שחטה אם היא אסורה משום אעל"מ, ואם השו"ב רשאי לקבל שכר מן הגנב או גזלן.

י"ח בנדון שו"ב שנודע שגנב אם יש לסמוך עליו להיות שו"ב.

י"ט אם יש להעביר שו"ב שצבע שערותיו הלבנות לש לשחור.

כ בנדון שו"ב הנ"ל. שמסר לקצב מומר לחלל שבתות ולאכול נבלות בפרהסיא פתקין בחת"י עליהם ובעה"ב סומכין על פתקין אלו שהוא כשר מה דינו. ת"ח שיש לו התרות הוראה ואינו ממונה מהקהל אבל הבעה"ב סומכין עליו בהוראה אם יכול לפסול השו"ב במקומו.

כ"א בשו"ב ששחט בהמה שהי' לה סירכא שעברה ע"י מיעוך ומשמוש במקום שאין מעמכין תוך שנתה והקצב ושותפו שתקו כששאל אותם אם עברה שנתה והשוחט אכל ממנו מה דינו.

כ"ב שו"ב שאינו נוטל ידיו אחר שינת היום ושוחט בלי כובע ובלי מלבוש עליון רק בקאפיל והעמדאר מעל וכשמתפלל לפני התיבה צופה ומביט אנה ואנה לשחוק מה דינו.

כ"ג להגאון בעל יריעות שלמה הערות על ספרו ופלפול נחמד באיזה מקומן של שבחי' שבס' הנ"ל.

כ"ד ע"ד תוס' סנהדרין ע"ז ע"א ד"ה סוף וכו' שכ' אהא דאמרי' חולין ל"א דאפי' אי לא בעי כונה לשחיטה מ"מ נפלה הסכין ושחט שחיטתו פסולה דאתי' כמ"ד אשו משום ממונו וק' הא שם מחלק אליבא דר"י בין נפלה להפילו והוא סובר אשו משום חציו בב"ק כ"ב.

כ"ה ע"ד ש"ס חולין מ"א דקאמר אתרו בי' וקיבל התראה אין לך מומר גדול מזה ואמאי הא עדים שהותרו בו יכולין לומר לאסור היין באנו והוי עשאאי"ל וגם הוא לא נהרג כבסנהדרין מ"א ושוב י"ל דלצעורא קמכוין

כ"ו ע"ד קושי' פמ"א ח"ג סי' כ"ט והגהות מו"ה רוו"ב דברש"י כריתות כ"ו משמע דבמליקה ל"ש איסור חשנב"ע ובנזיר כ"ט משמע איפכא. מה שהק' עוד הפמ"א על רש"י כריתות ז' דבאין למזבח אלא דמה לא חשיבא אכילה ומשו"ה חטאת העוף בא על הספק הא בנזיר כ"ט ילפי' זה מהיקש. ועוד תי' על קושי' השואל בענין זה.

כ"ז פלפול בדברי תוס' תמורה י"א ע"ב בד"ה היא בדין חשנב"ע. בדברי פלתי רס"י ס"ה שהביא ראי' דשליל גידו אסור מכריתות כ"א ע"ב ע"ש. יישב על קושי' הגאון מהרא"י הכהן אהא דפסקי' ביו"ד סי' ט"ז ס"ט כר"מ דחש"ו ששחטו בינם לב"ע מותר לשחוט בנו באותו יום משום דחש"ו רוב מעשיהם מקולקלי' ולר"ן ביצה כ"ט דבדשיל"מ ל"א בת"ר ג"ז הוי דשיל"מ. ע"ד קושית תוס' ע"ז י"ב ד"ה דילמא. בדברי הרמב"ם פי"ז ממ"א וביו"ד סי' י' דשוחט בסכין של עכו"ם מדיח ביה"ש ותמהו הא הוי סדא"ו ולחומרא. אם טעם קלוש מותר תלי' באם ילפי' ממשרת או מג"ע. ע"ד הדקדוק דקתני הלוקח יין מבין הכותים ולא נקט מכותים. קושי' בכתובות מ"ז דקאמר ממונא מאיסורא לא ילפי'.

כ"ח פלפול בדברי הרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד הידועי'.

כ"ט בפיה"מ הנ"ל שקשה עליו מב"ק קי"ב. יישב קושי' שמ"ר כתובות ל"ד על הרמב"ם פ"ג דגנבה ה"ד דפרה שאולה אצלו שטבחה דרך גנבה בשבת פטור אף מן הכפל דאיסור שבת וגנבה באים כאחד ואמאי לא קאמר דפטור משום קלב"מ פלפול ארוך בענין זה.

ל ע"ד הקושיא איך משכחת חיוב דו"ה בטביחה דלמא במקום נקב קשחיט והוי נבלה ושוחט ונתנבלה בידו אפי' לרבנן פטור מד"ה ול"ש לומר דאזלי' בת"ר דאין הולכין בממון אחה"ר.

ל"א פלפול בדברי מהרי"ט הנודע דל"ש לומר בשוחט בשבת אעל"מ כיון דלא ניתקן האיסור אפי' אי אמרי' ל"מ. ע"ד רש"י התמוה פסחים ע"ג בשוחט בשבת מבחוץ לע"ז תיקון להוציא מידי אמה"ח לב"נ הא תיקון להוציא מאמה"ח גם לישראל.

ל"ב אמאי לא יהי' שחיטת שבת אסור משום לא תאכל כל תועבה דתועבה ניכרת היא שנשחטה היום. הערות שונות על הרמב"ם בפיה"מ חולין י"ד. ע"ד תוס' שבת ע"ה ד"ה שוחט. על קושי' פנ"י דשוחט בשבת יהי' חייב משום מפרק ורמב"ם דחובל חייב משום מפרק.

ל"ג ע"ד דורש לציון שחידש דאכילת קדשים מצוה אפי' בפחות מכזית.

ל"ד ע"ד החקירה אם פסול שחיטה מדרבנן יש לו דין נבלה דאו' לענין מלקות ולענין שאר דברים.
ל"ה ע"ד הקושי' על דין ולד הנולד מב"פ ובהמה דעלמא דאין לו תקנה בשחיטה ביו"ד סי' י"ג.
ל"ו ע"ד הב"י שתמה על הרמב"ם שהשמיט להא דר' משרשי' דב"פ הבא על הבהמה אותו הולד אין לו תקנה.
ל"ז מבאר דהא דאין חוששין לזרע האב לא תלי' בהא דירך אמו כחידושו של השואל. ועוד ישובי' על איזה הערות השואל על קושי' תוס' בכורות ז' ותוס' חולין ס"ט ד"ה או דילמא.
ל"ח ע"ד ש"ס חולין פ"ב בשחטה ואת בת בתה ואח"כ שחט בתה דסופג שמונים: ואמאי הא בשחט אמה נאסרה בתה לשחוט משום או"ב וכששחט ב"ב איך יחול איסור בנו ואותו הא אאחע"א. ע"ד מהרי"ט קידושין שחידש דהא דאין איסור אלמנה חל על איסור אחוה היינו לחייב עלי' גם משום אלמנה אבל בהתרו בו משום אלמנה או בשגג באחוה והזיד באלמנה חייב ונראה סתירה לזה מזבחים ס"ט ע"ב. קושי' על רש"י חולין ק"א שכתב דיו"כ לגבי שבת הוי כולל ואמאי ל"ה מוסיף מגו דחל על הנעשה ב"מ בשבת דלגבי' הוי ב"א. בדברי שעה"מ פי"ז מא"ב דמשו"ה הוי עינוי דיו"כ ומלאכה דשבת שם אחד דמרבינן שאר עינוים חוץ מאכילה ושתי' משבתון ביומא ע"ד ופרש"י דגבי עינוי כתיב. בתוס' חולין צ"ו לר"ש הוי ברי' אמאי ערלה וכה"כ בטלין ומאי קושי' הא לר"ש כל העומד לשרוף כשרוף והו"ל כנסרקה הברי'.
ל"ט ע"ד קושי' ברש"י חולין ע"ט דפריך וליפלגו בחוששין לזרע האב בפלוגתא דחנני' ורבנן ונימא ר"א אינו נוהג בזכרים.
מ בדין המבואר ביו"ד סי' ט"ז סי"ב באו"ב שנשחטה היא או בתה היום והאחרת נתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום דתקנתו דנכבשינהו דניידו אם זה דוקא בנתערבה קודם ששחטה האחרת או אפילו אם נתערבה לאחר ששחטה האחרת. במה שחידש החו"י באם נאסרה לאחר שנתערבה אין בו דין בע"ח חשיבי ול"ב ושייך בי' ברירה ועוד בדברי תשו' חו"י סי' קל"ג.
מ"א ע"ד ספיקו של הפרמ"ג ביו"ד שפ"ד סי' ח"י אות ח' בהא דקי"ל כל מילתא דלא רמי' עלי' דאינש לאו אדעתי' אם הטעם משום דאומר בדדמי ולכן בב' דל"א בדדמי ל"ש כ"מ דלא רמי' וכו' או הטעם משום דטרוד בעבודתו לאו אדעתי' ולכן אחר אפי' אחר נאמן.
מ"ב עוד בספיקו של הפמ"ג הנ"ל בתשו' הקודמת.

מ"ג ע"ד הערות מהרש"ק בהא דפסקי' יו"ד סימן י"א דאין שוחטין לתוך הכלי הא מפורש בתורה להיתר בפ' מצורע ושחט את הצפור האחת אל כלי חרס וגו' ולטו"ז דבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור. ע"ד הש"ך יו"ד רע"ו דשם קודש שלא נכתב לשם קדושה מחקו לצורך תיקון הא מה שאסור מפני מ"מ אפי' בח"ח אסור.

מ"ד אם מותר לשוחט לעשות מסחר בשומן מאותן אווזות פטומות שהוא בעצמו שוחט ובודק הושטין.

מ"ה בנדון בהמות גנובות והשוחט יודע שהם גנובות דמותר לו לשחוט כמבואר לעיל סי' י"ז אם יברך ברכת השחיטה או לא.

מ"ו פלפול ארוך בדברי ר"ש שבתוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי ותוס' עירובין ה' ע"ב ד"ה וספק דאע"ג דגם בידי אדם א"א לצמצם מ"מ כשר בשחט מע"מ למ"ד מע"מ כרוב משום דאימא שחט רובא ואם הם שוין רחמנא אמר לא תשייר רובא ולמ"ד מע"מ אינו כרוב אימא נשאר רובא חיים ואפי' הם שוין רחמנא אמר שחוט רובא.

מ"ז ע"ד קושי' מהרש"א חולין י"א אהא דקאמר ר"א אתיא משחיטה עצמה וכו' אמאי לא פשוט ר"א בדף ט' האיבעי' דבא זאב ונטל בני מעים וכו' משחיטה עצמה דלא חיישי' שמא במקום נקב נקב. ביישב הדקדוק דאמרי' א"ר שחוט ואכול שהוא שפת יתר. ע"ד ש"ס חולין ל"ג דאמרי' דלא כראב"י.

מ"ח ע"ד החקירה בספק דרוסה שיש חשש נדרסו הסימנים אם השחיטה מועלת בה לטהר מידי נבלה. בדברי מל"מ פ"ז ממעילה ה"ו שהוכיח מחולין ק"מ דאין מבטלין אי' דאו' בידים מה"ת. בדברי פלתי סי' ל"ג וסי' ק"י בביה"ס דנקובת הושט ופסה"ג הוי ספק בשחיטה.

מ"ט [ובפנים נדפס בטעות תשו' מ"ג] עוד בענין הנ"ל.

נ בדין פר"ח וח"א שמכשירין ב' ושטי' אם מחוברים למעלה ולמטה, אם צריך לשחוט שניהם או סגי בא' מהם.

נ"א ע"ד קושי' ראש יוסף בתוס' חולין ב' ד"ה שמא יגע ולא אמר שלא ישחוט שמא אתי לימשך בפנים משום דטמא מיזהר זהיר ומידכר. ע"ד קושי' תלמוד א' בחולין כ"ח ראב"א אטר ושט ולא קנה.

נ"ב ע"ד תמיהת הכ"מ על הרמב"ם פ"ט ממלכי' הי"ב דבהמה שנשחטו אפילו ב' הסימנים כ"ז שהוא מפרכסת בשר הפורש ממנה אסורה לב"נ, ואמאי הא בחולין נ"ג אמרינן תניא דלא כראב"י. בתוך הפלפול בענין לאו הבמכ"ע. בדברי מג"א רס"י קכ"ח שכ' ליישב תוס' שבת קי"ח דאין אי' בזר הנושא את כפיו. יישב לקושי' ד"מ ע"ד תוס'

חולין הנ"ל מכתובו' כ"ד. יישב על קושי' פמ"ג בשורש ה' בפתיחה לה' שחיטה על ריצב"א דוזבחת הוא רק תיקון לאו מחולין פ"ו.
נ"ג בדין בהמה בכלל חי' לענין כיסוי דם בחולין פ"ד. פי' דברי תוס' סוכה ל"א ד"ה אשרה. קושי' ע"ד תוס' חולין פ"ח ד"ה שחיקת.
נ"ד אם למ"ד טרפה חי' שייך גם בעוף או דילמא בעוף כיון דזוטר חיותי' כ"ע מודה דטא"ח. אם בדרוסה מודה דאינה חי' מקרא דלכלב תשליכון אותו. אם בטרפות יותרת לכ"ע פ"ח.
נ"ה בענין הנ"ל להצדיק עצמו מהשגות השואל.
נ"ו עוד בענין הנ"ל. **נ"ז** עוד בענין הנ"ל. ע"ד קושי' ספר תולדות אברהם בתוס' חולין י"א דילפי' רוב עדיף מחזקה מפ"א דאזלי' בת"ר אע"ג דאיכא חזקה דגברא שהוא בחזקת טמא. יישב על קושי' השואל לדעת רמב"ן דיש טרפה דחוזר להכשירו א"כ מ"פ מנחות ו' וטרפה מהכא נפקא ת"ל ממשקה ישראל אמאי לא משני דצריך מן הבקר בטרפה שחוזר להכשירו דלישראל מותר ואפ"ה פסולה לגבוה.
נ"ח ביאור דברי מהרש"א חולין מ"ג בתוס' ד"ה הנך דאפקת.
נ"ט בנדון עוף שהטיל בצים ואח"ש נמצא שדרתו עקומה והעיקום התחיל מעט אחר כלות מקום שכיבת עצם של אגפים המחובר לגוף למטה לצד זנבה והי' נראה שהעקום הוא מתולדה וקודם שנודע הריעותא נתערב ביצת עוף זה בין שאר ביצים וקרוב לודאי שבשלו מהם אפי' בלא קליפתן מה משפט הביצים והכלים שבשלו בהם.
ס בנדון פרה חולנית שלא יכלה לעמוד על רגלה ולא הי' אפשר לה לכפוף רגלה ועכו"ם כפפה בחזקה ונשמע קול כמו שהי' שוברים איזה דבר במקום שהקולית מחובר עם הגוף ואח"ז הלכה כמה פסיעות בלי גרירת רגלי' מה דינה.
ס"א בדין התבו"ש סי' ל"ג דאם ניקב עור אחד בתורבץ והשני בושט זה שלכ"ז אם דינו כטרפה או כנבלה.
ס"ב אם מראה עורות הושט הם ירוק או שאר מראות שאינם לבן או אדום מה דינו.
ס"ג בענין בדיקת הושטין אם רק פנימי של עור הפנימי או גם צד חיצון של הפנימי יפה לבדיקה. ע"ד קושי' מהרש"א בתוס' חולין כ"ח שכ' שיש שום חולי שמאדים כמו דריסה ואין לו בדיקה מבחוץ ולא אמרו דמשום דרוסה גופא אין לו בדיקה.
ס"ד אם נאבד הושט בלי בדיקה מאוזות הלעוטי' בחוטי תורגמה אם יש להכשיר האוזות.

ס"ה ע"ד קושי' מהרש"א חולין כ"ג עמ"ש תוס' שם שיש שום חולה שיאדים כמו דרוסה ואין לו בדיקה מבחוץ אמאי לא אמרו דאיכא למיחש למיעוט דרוסה גופא דאין לו בדיקה מבחוץ (ועיין סי' ס"ג וס"ו).

ס"ו עוד בדברי מהרש"א הנ"ל. יישוב על קושי' רא"י על המהרש"א חולין י"א דסמל"ח ל"ה אלא מדרבנן שהוא נגד תוס' יבמות קי"ט וחולין פ"ו. דלר"מ סמל"ח הוא מה"ת. יישוב על קושי' שעה"מ פ"ג מייבום. ע"ד מהרש"א שם דבמיעוט דלא שכיח לא אמרי' סמל"ח ומיעוטא דפרה נמי לא שכיח א"כ איך ילפי' דאזלי' בת"ר גב' קטן וקטנה הא התם הוי מיעוט דשכיח. על דקדוק רא"י אמאי קאמר חולין שם פסח וקדשים מא"ל הא פסח נמי קדשים.

ס"ז ביאור דברי תוס' חולין כ"ח ניקב זבל"ז דלמא כונת רבה וכו'.

ס"ח ביאור דברי הש"ס חולין ר"פ השוחט דפריך עד כמה לשחוט וליזול. ביאור דברי הרא"ש חולין מ"ג שכ' דהקילו בספק דרוסה הואיל וא"א בענין אחר, ודברי הר"ן בסוגי' דושט שתי' קושי' הרא"ש הנ"ל דסמנים קשים הם אצל דרוסה.

ס"ט בדברי תוס' חולין כ"ח שהק' על רש"י דבר אוזא דממסמס קועי' דמא ל"ב למיבדקי' משום ספק דרוסה דתלי' בכלבא או בקני' דמה נפ"מ לספק דרוסה ולא קאמר נפ"מ לספק נקובה. ע"ד קושי' הש"ך בסי' ל"ג לשי' דנקובת הושט הוי נבלה מחיים למה קתני נקובת הא אמרי' חולין ל"ג דנבלה מטמא מחיים לא קתני. יישוב על קושי' השואל על הש"ך דנקוה"ו לא הוי נבלה מחיים. ע"ד מהרש"א בכורות כ' בתוס' ד"ה חלב פוטר. יישוב לשון הטור סי' ל"ג שכ' ניקבו שניהם אפי' זה שלכ"ז טרפה הלכך בכ"מ שניקב טרפה.

ע ע"ד רש"י חולין מ"ה דפי' דכבדא כי כבדא עד שינטול כולו כדתנן גבי כבד ולא נשתייר ממנו כלום שלא אליבא דהלכתא דקי"ל דבעי שיור בכזית. ע"ד קושי' הפלתי סי' ט"ל מה בין רש"י ותוס' כיון דלשניהם סרכא בכסדרן כשר ושלכ"ס טרפה. בדברי ב"י סי' מ"ח שהביא דעת הרמב"ם פ"ו משחיטה דמחט שנמצא בעובי ביסה"כ מצ"א כשרה אפי' נמצא בחוץ. בדברי הש"ך סי' נ"ה דבנשבר הערקום טרפה דחיישי' מחמת חוזק השבירה נפסקו צוה"ג. על קושי' מנ"ח בהשמטות מצוה תקמ"ה אשי' הר"א שברא"ש נדרים ל"ד דיכולין להקדיש מציאה אף שאינה תוך ד"א של אדם וכו' שהוא נגד גמ' חולין קל"ט.

ע"א בנידון ריאה שנמצאת אונה יתירה בסוף שיפולי האומה אם כשרה.

ע"ב בנידון ריאה שיש ב' אונות בימין וסדק ובשמאל ב' אונות ועוד א' בסוף שיפולי אומה מה דינו.

ע"ג בריאה שנמצאת בועה באונה עליונה למעלה מחצי' וחוץ לחריץ ואחר הנפיחה הבועה שוה לבשר הריאה והבועה אין לה מראה ריאה מה דינה.

ע"ד ריאה שהי' בה פיצול מקמא וארוכה מהגומה והי' לה תואר ורד קצת רק שהי' נגד חריץ הורדא אם יפה הורה המורה להטריף.

ע"ה בנדון ריאה שהי' בה כמה סרכות שלכ"ס ואחר מיעוך ומשמוש נראה על מקום הסרכא כעין בועה קטנה מלאה רוח והי' בשיפולי אונה ובדק במים פושרין ולא בצבץ אם יש להכשיר.

ע"ו בדין סרכא כסדרן על יתרת בדרי דאונה אם מקרי תל"ר. ע"ד רשב"א ופסקי המחבר רס"י ל"ו דקרומי ריאה שנקבו זה שלכ"ז כשר. בדברי טו"ז סי' ל"א סק"ד דבמחט בחלל הגוף כיון דעכ"ח עשתה נקב שפיר יש לחוש שמא ניקב א' מהאברים אבל בתולעת כיון שאין הכרח שעשה נקב לא מחזקי' אי' ממקום למקום. על קושי' פלתי סי' ט"ל מה בין רש"י דאין סרכא בלא נקב ובין תוס' דסרכא שלא כסדרן טרפה משום סופו להתפרק כיון דלשניהם כסדרן כשר ושלכ"ס טרפה (ע"ל סי' ע') יישוב קושי' הגאון מקאמינקא לשי' רש"י דאין סרכא בלא נקב, ע"ד קושי' חת"ס יו"ד סי' ל"ח בתוס' חולין מ"ו ד"ה היינו.

ע"ז בנדון תשו' הקודמת להצדיק עצמו מהשגות השואל.

ע"ח בנדון פ' כבשים ממק"א שנשחטו מהם הרבה ובכולם הכבד מתולעת באופן שהוא כשר אבל הי' בהם עוד ריעותא כשבדקו הריאות מצא מגבה בפרט סמוך לחצר הכבד מראות אדומות ובתוכם כמו נמוכי' תכופי' זל"ז ובדקם בפושרין והי' מבצבצין והטריף ועתה השאלה בריאות אשר נמצא להם כתמי' הנ"ל אם אמרי' שהנסיון מעיד שסופו לנקוב כמו שהרבה הי' נקובי' א"כ כנקוב דמי וטרפה גם קודם שנקוב.

ע"ט בדין דג"מ סי' מ"ח בדעת באר עשק דבעופות פטומי' אין שומן הקורקבן סותם.

פ בטרפש הכבד שנסרך להמסס וביה"כ ונמצא מחט תחוב בפלידערליך או נמצא מחט בפרש ולפי אמירת הטבחים המנהג להכשיר שם והשוחטים אין יודעים המנהג מה דינה.

פ"א בנדון בהמה שחלתה ואומן בקי עשה לה רפואה הידוע לנקוב במחט בדופן הבהמה כנגד הטחול וניקב עור החיצון מה משפט הבהמה וחלב ואם יש להאמין לרופא.

פ"ב בדין רמ"א יו"ד סי' מ"ג שכתב ויש מחמירין אם נמצא כמין טחול בצד העב.

פ"ג בדין נימוק הולד במעי בהמה שהד"מ מטריף ובשו"ע והגהת רמ"א וש"ך וטו"ז לא הביאו דין זה רק התבו"ש חושש בליכא הפ"מ. ע"ד הפלתי שהביא ראי' דנימוק הולד כשר מזבחי' ע"ד.

פ"ד בנדון אוזא פטומה שנמצא מחט תחוב בקורקבן ונקב מעל"ע והי' שם שומן הרבה ונתחב קצת גם בשומן אבל נשאר עוד שומן הרבה להגין על הנקב מה דינו.
פ"ה בדין באר עשק דס"ל בניקב הקורקבן בעופות פטומי' דל"מ מה שהשומן סותם משום שהשומן אינו בתולדה וכשיוכחש יסור השומן והדג"מ סוס"י מ"ח (ובפנים ציין בטעות סי' ע"א) השיג עליו מר"ן פא"ט.
פ"ו בנידון א' שאכל בשר קורקבן עם חזרת הרגיש בפיו ומצא חתיכת "דראהט" ארוך כחצי אגודל מלוטש ועקום קצת והרב דשם אסור ודעת ה השואל להתיר:
הדין עם מי.
פ"ז באוזא ששתאה סיד מה דינה אם דומה לחלתית.
פ"ח באוזא ששתאה סיד רותח אם אין חשש משום נחמרו בני מעי'.
פ"ט אם בשתיית מים חמין בבהמה שייך נחמרו ב"מ שהאריך בזה החת"ס יו"ד סי' נ"ד. ע"ד רש"י זבחים ע"ד ע"ב ד"ה נפולה מן הגג וכו' שצריכין ביאור. פלפול עצום ע"ד הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח שכ' דטרפה אסור למזבח משום הקריבהו לפחתיך ובש"ס מנחות ה' מבואר דפסול מן קרא דמן הבקר וכו'. הרבה יישובי' על קושי' שעה"מ פי"א מה"ש על כ"מ שכ' דדעת הרמב"ם דקרא מן הבקר רק אסמכתא א"כ איך ילפי' מרישא של עולה רוב הא קרבן טרפה מותר מה"ת ודחה תי' החת"ס בסי' ע"ב על קושי' שעה"מ הנ"ל.
צ בנדון תשו' הקודמת להצדיק עצמו מהשגת הגאון השואל.
צ"א בתרנגולת שהי' ניכר שנשרפו הנוצות קצת בראש הכנפים וגוי המוכר הגיד שפרחה כנגד הלהב ונחרכו כנפיה אם יש לחוש משום נחמרו במ"ע.
צ"ב בגף העוף שנסדק לארכו תוך רוחב אגודל סמוך לגוף מה דינו.
צ"ג ע"ד סתירת ב"י דבסי' נ"ז הרעיש על הטור שכ' דודאי דרוסה שנתערב' באחרות יש לו תקנה דנכבשינהו דניידו וכל דפריש מרובא פריש הא אם אין האי' ניכר במקומו גזרי' שמא יקח מן הקבועה ובסי' ט"ו פסק המחבר כטור דבהמה שנשחטה אמה או בתה היום ונתערבה באחרות יש תקנה דנכבשינהו דניידו. בדברי תוס' ע"ז ו' ד"ה ודלמא.
צ"ד נדון עופות שהי' בכלוב מנסרים רחוקים זמ"ז ב' אצבעות במקום שברדלס הנקרא טחור או מארדער מצוי ולא נשמע שום רעש ותחילת הלילה מצאו העופות מפוזר ומפורד בחצר וגם בכלוב הי' ד' או ה' עופות ונקטע רישא דחד מנהון מה דינם.

צ"ה נדון דיר גדול כמו ה' אמות על ה' אמות שוחקות הי' בה כמו ל' בר אוזות ובבקר מצאו ה' מתים ואחד מהם חסר ראשו וברדלס מצוי שם ובעופות הנשארים לא נראה שום ריעותא מה דינם של הנשארים.

צ"ו בנדון צ' אוזות קטנות בחדר אשר ארכו ג' אמות וחצי ורחבו ב' אמות מצומצמת ופ"א נמצא בבקר ג' מהם מתים נשוכים בצוארם והשואל אומר שדמם נמצץ ובבקר שני נמצאו ט"ו הרוגים באופן זה ממש מה דינם של אוזות הנשארים [בפנים נסמן בטעות רשב"ם ב"ב כ"ב שאין לו ענין לכאן].

צ"ז נדון י"ט עופות הנקראי' אינדיק שהי' בחצר גדול בקצה העיר וקרוב לחצות לילה נשמע צעקת העופות בחצר וכאשר יצא הבעה"ב מצא עוף אחד נתלש ממנו הנוצות שעל גבו אבל לא ניזוק ועוף א' מצא שתחוב צוארו בתוך גדר והי' מת ולא נודע אם גם המזיק הי' מקרקר אם יש להתיר משום ס' כלבא ס' שונרא תלי' בכלבא.

צ"ח בדין ספק דרוסות, והשאלה אינו מפורש עיין בפנים.

צ"ט בנדון דיר שהוא י"ב אמות אורך וח' אמות רוחב הי' צאן והרועה וגם ישראל שכבו סמוך לדיר ופתאום שמעו הצאן מקרקרין ואחר אשר דרכו קשתם נגד זאבים ראו ג' זאבים רצים הלאה ובאו לדיר ומנאו שני כבשים מתים ועגל א' שהי' ג"כ בדיר הי' מלא פצעים.

ק נדון י"ד עופות שהלכו אנה ואנה בדיר גדול ובא ברדלס הנקרא טחול והמית י"ב מהם ושנים נשארו חיים ולמעלה סמוך לתקרת הבית הי' דף ועל דף זה הי' ט"ז עופות ובאלו שלמעלה לא ניכר שום רושם אפי' בא' מהם מה דינם.

ק"א נדון א' שלקח כ"ה כבשים ואחר ששחט א' מהם ראה השוחט על ערפו כעין מכה והי' פתוחה ומלאה דם ומוגלא ונראה להם שהכבש הי' נדרס ושאלו לרועה ואמר שנדרס מזאב ושוב שאלו להממונה בשדה ואמר שהרועה שקר ענה שהוא לא הי' בהדיר ושוב שאלו להרועה ואמר שבהיותם בשדה בא הזאב ודרס אם יש להתיר הכבשים.

ק"ב עוד בנידון השאלה הנ"ל בענין הפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ק"ג בדין קטן יש לו זכי' במתנות כהונה שהאריך הקצ"ח סי' רמ"ב סק"ד וסתירה לזה מריטב"א שבשמ"ק ב"מ כ"א. בדברי פנ"י גיטין ל' דהא דכהן בבעה"ב חוזר היינו רק לשמואל דמיירי במזכה ע"י אחר ואינו ברשות לוקח אבל לרב ועולא לא. בדברי תוס' ב"ב קכ"ג והגי"א גיטין ל' דטעם דמהני מכירי כהונה דהוי מתנה מועטת והרי רב מוקי במכירי כהונה ומשמע ב"מ מ"ט דאיהו סובר אפי' במתנה מועטת יכול לחזור ומאי

מהני מכירי כהונה. ע"ד קושי' טיב גיטין על ראב"ן דאם כהן חוזר בבעה"ב א"צ לקבל מי שפרע וכו'.

ק"ד בדברי מרדכי ס"פ הזרוע דל"א בת"ר גבי חורי הנמלים משום דכתי' עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו ל"מ רוב א"כ למה הוי דמאי רק מדרבנן משום דרוב ע"ה מעשרין נימא צדק משלך ותן לו ול"מ רוב.

ק"ה בדברי תוס' בכורות כ"ז דל"ש למשחה לגדולה אלא בבשר ולא בתרומה וק' ע"ז מסוטה ט"ו דאמרי' דרשאין הכהנים ליתן לשיירי מנחות שמן ודבש דא"ק למשחה לגדולה כדרך שמלכי' אוכלין אע"ג דשיירי מנחות ל"ה בשר.

ק"ו ע"ד הסתירה להפלא"ה ספ"ק דכתובות דהיכא דאזלי' בת"ר לענין שאר דברים גם לענין ממון אזלי' בת"ר ממרדכי פ' הזרוע רמז תשל"ז בשם ראבי"ה דהקונה הלחיים דכלפי הראש מן הגוי וכו'.

ק"ז ע"ד קושי' שג"א מובא בחת"ס יו"ד סי' ע' לרמב"ם בה' מלכים דב"נ מוזהר על א במה"ח ועל בשמה"ח מה נ"מ לב"נ מאי' אמה"ח הא בעי' משהו בשר גידין ועצמות וא"כ על משהו בשר לחוד חייב דלא נאמרה שיעורין לב"נ כמבואר ברמב"ם שם.

ק"ח ע"ד גמ' פסחים כ"ב ע"ב דקאמר מנין שלא יושיט כוס יין לנזיר ואמה"ח לב"נ אמאי נקט דוקא הני תרתי לענין לפ"ע.

ק"ט בדברי הגמ' הנ"ל דפריך לר"א דלא תאכל איה"נ נמי במשמע והרי אמה"ח וכו' והק' הגרע"א בחת"ס או"ח סי' פ"ו למ"ד בהמה בחי' לאברי' עומדת [ולשי' רש"י אליבא דכ"ע או לאברי' או לחתיכת בשר עומדת] א"כ כל בהמה אסורה מחיים בהנאה ואסורה בעבודה ואיך כ' תורה למען ינוח שורך וכו' ולא תחרוש בשור וחמור וכו' ולא תחסום שור בדישו וכו'.

ק"י בדברי הרמב"ם פ"ה ממ"א שכתב תלש אמה"ח ונטרפה בנטילתו חייב ב' משום אמה"ח ומשום טרפה וכו' שעמדו עליו הלח"מ ושעה"מ פי"ז מא"ב ה"ח בשם פר"ח. פלפול בדברי מגדול עוז פ"ט ממלכים דב"נ נהרג על אמה"ח של עוף.

קי"א ע"ד קושי' תוס' שבועות כ"ד על רש"י דאין יו"כ חל על נבלה הא למ"ד לאו לאברי' עומדת חל אי' יו"כ מחיים ואם אינו חל מחיים משום אי' עשה דא"ז א"כ איך חל אמה"ח על א"ז. מבאר פי' אי' גברא ואי' חפצא. פלפול עצום בזה במקומות מפוזרי' בש"ס ופוסקי' ולפי הבנתו מסתפק אם חמץ בפסח הוא אי' גברא או אי' חפצא. בירור ספק זה. ביאור דברי המרדכי פ"ק דביצה דחדש כיון שחוזר לאיסורו ל"ה דשיל"מ כמ"ש בשם

הר"ח דחמץ לא מקרי דשיל"מ. בדברי רש"י חולין ק"א דמשו"ה בגה"נ של עולה חייב שתים דהקדש דהוא איה"נ הוי איסור מוסיף

קי"ב ע"ד צל"ח פסחים ע"ג בדעת הרמב"ם פ"ט מק"פ דהמאכיל כזית מן הפסח לעכו"ם עובר בל"ת היינו לאו דלפ"ע כמו מושיט אמה"ח לב"נ.

קי"ג ע"ד הרמב"ם פ"ט ממלכים דאין ב"נ נהרג על אמה"ח מעוף וגם אי' ליכא א"כ מאי משני פסחים ע"ג בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז תיקון להוציא מידי אמה"ח לב"נ הא בחולין מ' מוקי לה בחטאת העוף וליכא איסור אמה"ח. השגה על הצל"ח שהק' הא תיקון שלא יטמא בגדים בבית הבליעה כנבלת עוף טהור. וע"ד תי' הצל"ח דכיון דא"ר שלא לזבוח בחוץ אמרי' כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ והוי נבלה כמתה מאלי' ומטמא באמת בגדים בבית הבליעה.

קי"ד בענין הנ"ל להצדיק עצמו מהשגות השואל.

קט"ו בדין מכירת ונתינת ביצים לנכרי שחושש החת"ס ביו"ד סי' י"ט שיש בו אי' להושיט אמה"ח לב"נ משום לפ"ע.

קט"ז אם יש לסמוך ליקח בשר מקצב ישראל שהוא מומר לכה"ת במה שמראים להשוחט החתיכות והוא בהבטה מעלמא מתיר להם באמרו שמכיר החתיכות בטב"ע.

קי"ז ע"ד החוו"ד סי' ס"ג ברוב מוכרי בשר ישראל ולמיעוט מוכרי בשר הנכרים יש רוב בשר אי אזלינן בת"ר מוכרי' או בת"ר בשר:

קי"ח עוד בדין חוו"ד שבסי' הקדום. ע"ד קושי' בש"ס חולין ק"א דאמר רבא דתנא דל"ל באי' כולל איסור חל על אי' כך באי' חמור ריה"ג הוא.

קי"ט בדין בשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג. **ק"כ** בנדון טחול במשקל ג' דעקא שלא ניקר וספק אם הוא מצד הגס או מצד הדק ונמלח עם ר"נ דעקא בשר וחתיכת טחול לא נגע בבשר מה דינו של הבשר.

קכ"א בדברי הר"ן חולין מ' דמשו"ה צריך סכין מיוחד לשחיטה כדי שלא יחתוך בשר בסכין של שחיטה משום דם שעל פני' ויחתוך בשר בתר דחללי' בי טבחא.

קכ"ב בדברי פמ"ג שפ"ד יו"ד סי' ס"ה דלמאן דאוסר גה"נ בהנאה אפשר דלוקין על הנאה.

קכ"ג ע"ד חידושו של השואל דגה"נ כיון דקי"ל אב"ג בנ"ט אפי' לר"י ח"ש מותר מה"ת משום דל"ה דומי' דחלב וגם דל"ש חזל"א בדבר שא"ר לאכילה

קכ"ד בדין דבר חדש דלמ"ד אב"ג בנ"ט גם שלכד"א אסור.

קכ"ה בנדון אומצא דאסמיק שנצרר הדם מחמת מכה ולא חתכו ומלחה כך ואח"כ בשלו מה דינו.

קכ"ו בדין אם דם צלול שיעורא בכזית או ברביעית.

קכ"ז ע"ד הגהות מרדכי האחרונות וש"ג פ"ז דשבת התמוהי' שם שמחלקין לענין דם שבשלו בין דם בהמה לעוף דבעוף מותר.

קכ"ח בנדון חתיכת בשר שהי' חציו חוץ מן מי השריי' אם צריך לחזור ולשרותה או סגי בהדחה למקצת חתיכה זו

קכ"ט בנדון בשר ששרו בכלי כדינו חצי שעה ואח"כ נשאר מי השריי' בתוך הכלי מעל"ע והי' מגיע עד חציו של הכלי וספק אם הי' במי השריי' ס' נגד דם שע"פ הבשר ואחר מע"ל שפכו מי השריי' והדיחו הכלי היטב ועירו לתוכה מים חמין שהיס"ב וכ"ר שנוטל מעל האור עד שנתמלא הכלי ולשו בה עיסה מה דינה של העיסה.

ק"ל ביאור דברי תוס' נזיר ל"ו ע"ב ד"ה וכבכא"פ שכתב דהא דאמרינן כריתות י"ב כל האוכלי' מצטרפי' בכא"פ הנ"מ לפסול חלב שהוא בעיני' אבל שבתערובת הואיל ואין המל"א יתבטל וכו'. ע"ד תוס' ד"ה. מג"נ דמאן יימר דמשום יין לנזיר הצריך הגעלה שכלים בלועי' מיין דילמא משום יי"נ שאין היתר לאיסורו. בגמ' ואי כ' רחמנא גבי נזיר הו"א מנזיר לא ילפי' משום דחמור איסורא דאפי' חרצן אסור לי' א"כ מ"פ דנילף בכה"ת המל"א מנזיר וגם איך ילפי' טע"כ בכה"ת מנזיר. ביאור דברי תוס' ד"ה היתר ואי'. ביאור דברי בעה"מ בסוגי' דנוקשה ודברי מלחמות. ע"ד הקושי' איך ילפי' טע"כ בכל איסורין מג"נ דלמא צותה התורה להגעיל משום בב"ח דודאי טע"כ.

קל"א ע"ד טו"ז יו"ד סי' ק"ב סוסק"י בדברי רמ"א דהא דדשיל"מ אינו בטל ה"ד אם האי' בעין או שיש עדיין ממשות האי' בתהרובות אבל טעמו בטל.

קל"ב אם מותר למלוח בשר עם מלח שנעשה מן מי מלח שנתבשל וכשכותשין אותו נעשה דק כקמח. קל"ג א.) נדון אוזות שנשלחו ולא כתבו אם הודחו ונמלחו כדינו. ב.) אודות כלים שנתבשלו בהם עוף שלא הי' מסורה לאכלו.

קל"ד ע"ד הקושי' אמאי לא ילפי' דחלב שריא משום דם או אמה"ח מהא דאמרי' כשרה שינקה מן הטרפה פסולה למזבח ואי חלב אסורה איך כ' בתורה ז' ימי' יהיו תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן הא הוי כינקה מן הטרפה.

קל"ה בנדון מקום שיש דבר בבהמות ובדקו הרבה מהם לאח"מ ונמצאו שהטחול נמק ונצרר הדם מה משפט החלב שחלבו למפרע ומאיזה זמן יש להטריף הכלים.

קל"ו בנדון חלב שנמצא דם בתוכה אחר החליבה.

קל"ז ע"ד ש"ס חולין ס"ב דחסיל פסול משום תורים וכשר משום בני יונה הא לא גרע משם לווי דאמרי' שם גבי אזוב דכל שיש לו שם לווי ונשתנה שמו קודם מ"ת והקפידה תורה עליו פסול

קל"ח בנידון חלב שחלבוה לעת ערב ושמו החלב בקדרות להקפיא ושוב חלבוה בבקר ובשלו החלב ואכלו אותו ואח"כ נמצא בחלב של תמול בערב דם ואח"ז כשחלבו בערב יום נראה ג"כ דם בחלב מה דין הכלים שבשלו בהם בבקר אם יש לחוש שמא הי' גם בחלב של בקר דם.

קל"ט בנדון חלב שלקחו מנכרית ביום ד' ונמצא בה דם ושוב לא לקחה ממנה עד יום א' שבועה שלאחריו אחר ששאלו מנכרית אם נמצא עוד דם בחלב והשיבה שמיד ביום שלאחריו הי' החלב נקי משום אדמימות ואותה חלב עמד כל הלילה בכלי א' ובבוקר עירו החלב לשאר כלים ולא נמצא שום רושם ואדמימו' וביום ב' לעת ערב לקחו שוב חלב ועמד בכלי עד הבוקר שעירו החלב לשאר כלים ולא נמצא שום רושם אדמימות בשום מקום רק אחרי איזה רגעים מצאו במסננת שסיננו בו החלב משהו כמו דם קרוש ואותו החלב מיום ב' הי' רק חלק שמינית מאותו פרה שנמצא דם בחלבה מה משפט החלב והכלים.

ק"מ דנדון שבשלו חלב ואח"כ ראו מעט אודם בתוכה ואחר דו"ח נודע שבא הדם מדד א' של הבהמה ועל שאר הדדים אין חשש כלל ויש ספק אם הי' בחלב ס' נגד הדם מה דינה של הכלים.

קמ"א אודות חלב שעמד בקדרה ואח"כ נמצא דם בשולי הקדרה מה דינו של חמאה שנעשה מחלב זו.

קמ"ב ע"ד קושי' הטו"ז סי' פ"ב סק"ד אהא דחולין ס"ב דתרנגולתא דאגמא אסורה חזויה דדרסה וכ' תוס' שם שמתחילה הי' אוכלי' אותה ולפמ"ש תוס' חולין דהיכא דאתי לידי אכילת אי' שמאכיל אי' לאחרים נמי שייך אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים א"כ איך הי' אוכלי' אותה ע"פ בתחילה. ע"ד הערה למ"ש האר"י שנשמר ממשהו חמץ בפסח נשמר מחטא כל השנה א"כ ק' קושי' תוס' מכל הני שנכשלו בחטא שאינו מידי דאכילה. בדברי ע"מ דלע"ל ה' מתיר אסורי' שישלים לקצתם סימני טהרה. ע"ד קושי' איך יהי' חזיר מותר לע"ל הא כל היוצא מן הטמא טמא. בדברי הגמ' מנחות מ"ה וכל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים וכו'.

קמ"ג בדין אם כל החולק את רגליו הוא סי' טומאה או סי' טהרה. איך יליף ר"י חמץ מנותר הא נותר הוא חידוש דנוטלפ"ג אסור.

קמ"ד אודות התרנגולים אשר חלקת צוארם אדום וערום ביותר מה דינם לאכלם.
קמ"ה בדין דג טהור שנמצא במעי דג טמא דפסקי' בסס"י פ"ג דמותר ומבואר בכורות ז' דאפילו לא חזינן דבלעה ולא אמרי' אישרוצי אשריץ ואמאי לא נימא כאן נמצא כאן הי'.
קמ"ו ע"ד הראי' ממנחות לדברי פלתי סי' ק' שמלמד זכות על אכילת קמח מתולעת.
קמ"ז בנדון חנוני שיש לו תיבה גדולה מלא קמח ובחדשי הקיץ א"א שלא יהי' מתולע ממילבין אם מותר למכור לעכו"ם כדעת הש"ך או כד' הפמ"א שחולק על הש"ך ואוסר דגם בכה"ג יש חשש למוכרו לעכו"ם שמא ימכרנו לישראל.
קמ"ח ע"ד קושי' תוס' עירובין כ"ח על רש"י דקרא דובכל אשר תרמוש בגדולי' משתעי ובסנהדרין נ"ט דרשי' ובכל החי' הרומשת זה נחש משמע דרמושה הוי נמי דבר הרוחש והוא פלא דהא שם מיירי קודם שנתקלל הנחש לילך על גחונו.
קמ"ט בדין דקי"ל בסי' פ"ו דלוקחי' ביצי' מן הנכרים משום דאזלי' בת"ר ביצים כשרים א"כ אמאי לא ילפי' רוב ממה דדרשי' בשילוח הקן תקח לך ולא לכלביך ומוכח דאזלינן בת"ר ומשו"ה ביצים מותרים.
ק"נ ע"ד הר"ן חולין כ"ג דהא דלוקחין ביצים מן הנכרים מיירי באומר של עוף פלוני וטהור ולולי זאת הי' אסור דאיכא ב' מיעוטי מיעוט דנבלה וטרפה ומיעוט דטמאים.
קנ"א בדין דביצת ספק טרפה בטלה דלא מקרי ברי'.
קנ"ב ע"ד פיה"מ כריתות י"ג בנקודה נפלאה דבישול חלב או נבלה בחלב לא חל אי' בב"ח אע"ג דאסבה"נ ול"ה אי' מוסיף.
קנ"ג ע"ד גוו"ד בסוף הפתיחה שהאריך בש"ס סנהדרין דפריך מי איכא מ"ד דל"ל יש אם למקרא והתני' בחלב אמו יכול בחלב (בצירי) אמרת יש אם למקרא. פירש דברי מהרמ"ל סנהדרין שמחוסרי' הבנה.
קנ"ד בנדון תשו' הקודמת להצדיק עצמו מהשגת השואל. ע"ד הגמ' סנהדרין ד' יכול בחלב בצירי וכו' ואיך ס"ד לאסור משום תערובות הכחות שיש באיסורי התערובות כמו כלאים ושעטנז. הא חלב מין בשר הוא ועוד שפסח נצלה ביחד עם השומן. תמוה על י"מ שבתוס' סנהדרין ד' ע"ב ד"ה דרך בישול. פי' בדבר הגמ' דרק בישול אסרה תורה.
קנ"ה בענין תשובה הקודמת. **קנ"ו** ע"ד ש"ס חולין קי"ג דקאמר אאכילה כ"ע ל"פ דלקי כי פליגי אבישול וכו'. בדברי ש"ס קידושין ע"ג בדין קבוע כמע"מ דמי. בדברי ש"ס חולין י"א דילפי' רוב מרישא של עולה. בגמ' זבחים מ"ה מה בין הלשון הכי קאמינא לך הלכתא ובין הלשון הכי קאמינא.

קנ"ז בנדון כף של נכרי ואכל בה מן הקדרה שהיס"ב. בנדון חלב שנפלה לכלי בשר שאב"י שהי' בה מים ונעשה המים לבן קצת ושפכו מאותו מים לקדרה שבשלו בה בשר שהי' בה ס' נגד החלב שבמים אך לא נגד המים. ע"ד ב"י סי' פ"ז שהק' על הרמב"ם שמשמע מדבריו שלוקין על דם שבשלו ממנחות כ"א ושוב הביא מרש"י דדם שבשלו חייבין כרת ועכ"ח דהאי דמנחות שלא כהלכתא וצ"ע מה אולמא ד' דרש"י מרמב"ם. ע"ד קושי' באה"ט סי' צ' אות כ"ב. ע"ד קושי' תוס' שבת פ"ט דג' שמות מצטרפין למלקות משבת ע"א דחלב פיגול ונותר אין מצטרפין לחטאת. ע"ד קושי' תוס' הנ"ל מזבחים ע"ח דפיגול נותר וטמא שבללן ואכלן פטור וכו' ומדמבטלין זא"ז משמע דלא מצטרפין למלקות.

קנ"ח מנלן לאסור כבד בחלב משום בב"ח הא כבד דם הוא ובדם אמרי' חולין קי"ג דלאו גדי הוא ולא בעי קרא למעטינהו.

קנ"ט בנדון שצלאו בשר ע"ג גחלים אשר ע"פ השדה וגם קדרה עם חלב שמו שם והיתה מונחת בצד א' על הבשר ושניהם רותחין ואין בכ"א ס' נגד השני אם מותרי' באכילה ומה משפט הכלי.

ק"ס בנדון שלקח כיסוי מקדרה שבשלו בה והי' עלי' לחלוחית ונתנוה על טעללער חולבת שהי' מכוסה בו קדרה חולבת ב"י מחלב שבשלו בה עתה ירקות עם מים ונדמה להם ששוב חזרו ונתנו הכיסוי אח"כ על קדרה של בשר רותחת מה דין ומשפט הכלים והמאכל.

קס"א בנדון תשו' הקודמת. **קס"ב** בנדון שלקחו כיסוי מקדרה של בשר רותחת העומדת אצל המש והניחוה על הקדרה חולבת רותחת מלאה מים רותחי' מה דינם של הכלים.

קס"ג בנדון שהרתיחו בקדרה ערך ג' ליטער חלב ותחבו בה כף של בשר ב"י ואח"כ לקחו בכף זה ח' או י' כפות חלב מקדרה זו ונתנו בקדרה חולבת עם גראפין העומדת על האש ג"כ ערך ג' ליטער מה דינם של הכלים והתבשיל.

קס"ד ביאור למה מהני ביטול בב"ח הא הוי היתר בהיתר.

קס"ה ביאור דברי הראב"ד בהשגות פ"ט ממ"א שנראין סתראי שכ' דל"א חענ"נ רק לר"י דמב"מ לא בטיל ולבסוף כ' והוא תימה שהרי יוצא מן החתיכה רוטב בלי שום ניעור, ואם הוא נבלה מה צורך לניעור שיצא משם חלב.

קס"ו ביאור דברי רש"י חולין צ"ז דמותר לסמוך אקפילא ארמאה לפ"ת והא רש"י פסק שם דצ"ח דבעי ס' עם קפילא וא"כ קפילה הוי לחומרא אבל לקולא לא סמכי'. ע"ד

רשב"א שבועות כ"א אהא דאמרי' כ"ש נמי מושבע ועומד מה"ס דהתינח לר"ל אבל לר"י דמוקי בכולל לא נפשט האבעי'.

קס"ז בדין אם סמכי' אקפילא עכו"ם במסל"ת באי' דאו' שבש"ך יו"ד רס"י צ"ח. בדברי רש"י חולין צ"ח שכ' דלר"י ח"ש אסור מכל חלב. בדקדוק תויה"כ אמאי נקט דין ח"ש גבי יו"כ דוקא.

קס"ח נדון ב' כפות של כסף א' של בשר וא' של חלב שתחבו א' מהם לקדרה של בשר שלא הי' בה ס' נגד הכף וא"י איזה מהם תחבה ונכרית טעמה התבשיל ואמרה שאין בו טעם חלב מה דינו של הכף והקדרה והתבשיל.

קס"ט ע"ד ספיקו של הפמ"ג בפתיחה לתערובות בח"ז בשר שחיטה וח"ז בשר נבלה שנפלו לקדרת של היתר אינו מינן ויש בה ס' נגד ח"ז נבלה ומ"מ הטעם נרגש מכח ח"ז היתר אם אסור מן התורה משום טעם כעיקר או אפי' מדרבנן מותר.

ק"ע ע"ד תו"ח סוף מעילה דפרוטה של הקדש שנפלה לרובא לא בטיל דהו' ניכר האי' שיכול ליטול האי' ע"י חילוף בפרוטה אחרת.

קע"א אם בשר ודגים מקרי מב"מ או מבשא"מ.

קע"ב ביאור דברי רשב"א חולין צ"ח ד"ה אמר אביי וא"ת דמ"מ רוטבו של זרוע שנפל בקדרה וכו' וחזר הרוטב שהוא אסור ונבלע בגופו של איל וכו' וכיון שהפי' הפשוט שטעם הזרוע נכנס באיל למה הוצרך הרשב"א דטעם הזרוע נכנס ברוטב ואח"כ חוזר לאיל.

קע"ג בדין שו"ע יו"ד סי' ק"ב בשם יש מי שאומר דל"א דשיל"מ ל"ב אלא היכא שהמתיר עתיד לבא בודאי שתמה עליו הש"ך שם.

קע"ד ע"ד הרי"ף ס"ט גה"נ הידועי' דפת שאפאה עם הצלי אסור למיכל בכותחא דהוי דשיל"מ מחולין קי"ב דשרי לאוניחו כדא דכמחא אצל כדא דחלא וכו' וטעמא נמי לא יהיב ומה בכך הא לרי"ף אינו בטל דהוי כדשיל"מ.

קע"ה ביאור דברי כ"מ פט"ו ממ"א הי"ב בדעת הרמב"ם שכ' יראה לי שאפי' דשיל"מ אם נתערב בשא"מ ולא נתן טעם מותר והשיג הראב"ד שהוא משנה שלימה.

קע"ו בנדון הספק בבהמה שנחתכה צוה"ג ונטרפה ואח"כ נחלבה והחלב נתערבה בס' לשי' רמב"ן דאם תחב אח"כ הרגל למעלה חוזרת להכשרה אם החלב דינו כדשיל"מ דל"ב או דההיתר לא בא ממילא ובודאי ל"ה דשיל"מ.

קע"ז ע"ד הש"ך סי' ק"ג על דין הרמ"א דדברי חשובי' אם אינן פוגמן בעצמן אעפ"י שפוגמין התבשיל אינן בטלי' אפי' באלף שכ' כגון חהר"ל.

קע"ח ע"ד חידוש דין שבהגהות רש"ש ש"ס ווילנא מגילה ד"ג בנפל אי' לקדרה בפסח ונתבטל בס' ואח"כ נפל לתוכה חמץ ויש ג"כ ס' נגד החמץ בטל מטעם הואיל ואישתרי לענין אי' אחר אשתרי נמי לענין חב"פ וכמו בזבחים ל"ב דאמרי' הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו.

קע"ט ביאור דברי הש"ך בסי' ק"ה סעי"ק ח"י דחתיכה שנמלחה כדינה שבלעה דם אינה אוסרת שאר חתיכות ע"י מליחה וצלי שהם נגד דברי רשב"א חולין ק"ח דחתיכה שנאסרה מחמת בליעת דם אוסרת חתיכת רותח שבצדה. ביאור דברי טו"ז סוס"י ק"ה סקכ"ז. ק"פ בדין ב' קדרות של היתר בסי' קי"א ולפניהם ב' חתיכות אחת של היתר וא' של איסור שכתב הטו"ז דמשמע דאם יש בשתיהם לבטל האיסו' ל"מ ובסוף הסימן משמע דבאדם אחד מצטרפין.

קפ"א ע"ד חידוש דין דטעם הנבלע בקדרה אפילו למ"ד טע"כ דרבנן אסור מה"ת והוכיח הגאון השואל כן מדברי הריטב"א חולין קי"ב.

קפ"ב עוד בענין הנ"ל לחזק דבריו הראשונים מהשגת השואל.

קפ"ג בנידון שלשו פשטידא ביין ונודע אח"כ שהי' יי"נ מה דינו של הפשטידא.

קפ"ד בנידון הספק אם בבהמה שטרפה ודאית שייך בע"ח חשיבי ול"ב או כיון דטרפה אינה חי' אינה בכלל בע"ח חשיבי.

קפ"ה בדין ריחא מלתא בע"ז ס"ו ע"ב. **קפ"ו** בנידון שבדקו עשרה ושטין מעשרה בע"ב והכשירם ונתערבו הושטין ושוב נמצא צלקת על עור הפנימי של ושט אחד מהם וגם על החצון בצדו הפנימי רישומו ניכר מאוד אם העשרה האוזות של עשרה בתים מצטרפין לבטל האוזא הטרפה כדין יבש ביבש.

קפ"ז ע"ד דינו של הפרי תואר בסי' ק"ט וצ"ט דתערובת חד בחד הוי רק ספק איסור.

קפ"ח עוד בענין הנ"ל. **קפ"ט** בדין קבוע וקבוע שאינו ניכר ההיתר לעצמו.

ק"צ בדינו של הפר"ח סי' ק"י ופמג"ד שם דאסור לעשות ס"ס בידים. בש"ך בדיני ס"ס אות א, ז', ד', י"ד, ט"ז י"ט, כ', ל"ה, ובדברי טו"ז או"ח סי' תמ"ב סק"ד.

קצ"א ע"ד שואל שרמי דברי הנוב"י אהדדי דבסי' ט"ז כ' דגם קודם שנודע הספק שייך ביטול ובסי' ל"ג כ' דקודם שנודע התערובות ל"ש ביטול, וגם העיר אהא דמבואר בסי' ק"י ס"ה דמה שפירש קודם שנודע התערבות מותר מש"ך סי' צ"ט סקכ"א דל"ש ביטול קודם שנודע הספק:

קצ"ב ע"ד הש"ך בסי' קי"א דמשמע מדבריו דבתערובת חד בחד ושתי חתיכות ניכרות בפ"ע לא מקרי איקבע איסורא.

קצ"ג בנדון צוואת ר"י החסיד שלא לנתוץ תנור שאופים בו.
קצ"ד בנדון ששם אם המשודך כשם המשודכת אם יש לחוש לצוואת רי"ח.
קצ"ה בנדון בחור א' שנקרא לס"ת בשם יושיע זעליג והעולם קורין אותו רק בשם זעליג וכמעט ששם יושיע נשתקע אי שפיר דמי לישא בת איש ששמו יושיע לחוד ואין לחוש בכה"ג על צוואת רי"ח.
קצ"ו בנדון בחור א' ששם אם המשודך כשם המשודכת אם יש לחוש על צוואת רי"ח [ועיין בסי' קצ"ד].
קצ"ז אודות מי שרוצה לישא אחות אשתו לאח"מ אשתו ויש לו בנים קטנים ממנה כדי שתגדלם כאם אם יש לחוש לצוואת רי"ח.
קצ"ח בנידון געזענפערזיכערונגס- אנשטאלט שבעלי האוזא נותנים לה קודם השחיטה סכום ידוע ואם האוזא נטרפה קונים אותה ממנו לפי ערך משקלה, סך ידוע בעד כל ליטרא אם אין בזה משום עושה סחורה בדברים האסורים.
קצ"ט בנדון א' שנסע מביתו ולא נשאר שם רק שפחה נכרית ושכח לסגור החדר שבו עמדו הקדרות עם חלב לעשות ממנה חמאה וגבינה ובהכלים אין משתמשין רק בצונן והמשרתת ידעה מכ"ז מה דינו של הכלים והחמאה וגבינה.
ר' ע"ד הרמ"א ש"ך סי' קי"ט ס"ז במי שנוהג באיזה דבר איסור מכח שסובר שדינא הכי או מכח חומרא שהחמיר ע"ע אם מותר לאכול עם אחרים שנוהגין בה היתר.
ר"א אופן דברי חבירות כדי להשיב על כנו קצב דסני שמעני'.
ר"ב בנדון ליתן הכשר למחלל שבת בפרהסיא.
ר"ג ע"ד הרא"ש פסחים ז' שכ' דעל הטבילה מברכי' בעל אע"ג דא"א ליעשות ע"י אחרים כיון דטבילת כלים אפשר ע"י שליח לא פלוג רבנן.
ר"ד בדין הגעלת כלים לשיטת המחבר או"ח סי' תנ"א ודעת הטו"ז שם סקי"א דמדינא הולכין בתר עיקר תשמישו
ר"ה ע"ד הערה למ"ד נטלפ"ג אסור למה לא צותה התורה שבירה בכל"ח במדין דל"ל למילף משבירת כ"ח דחטאת דחולין מקדשים לא ילפינן.
ר"ו ע"ד רש"י פסחים ל' דלרבא מב"מ לא בטיל מנלן הא הלא רבא ס"ל תמורה כ' דאין מערבין לקרנות ול"ל מב"מ לא בטל מן ולקח מדם הפר. ע"ד קושי' גוו"ד כס"ו למה הצריכה תורה מו"ש ושבירה בכ"ח הא מה"ת ברובה בטל וכו'. ע"ד רשב"א שהביא מג"א סי' תמ"ב דכל שעיקרו כך כעין ד' מיני מדינה אינו בטל א"כ מאי פריך בביצה ל"ח וליבטל מים ומלח לגבי עיסה הא עיקר עשייתו כך.

ר"ז ע"ד קושי' ישוע"י יו"ד סי' צ"א בש"ס פסחים ע"ה בנטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ואמאי לא פריך הגמ' זבחים צ"ו אמתני' דהכא דניתי עשה וידחה ל"ת ות' דר"א שם דיקדש עשה ל"ש כאן. ע"ד רא"י דר"א דס"ל דמביא א"ת על חלבו של כוי ולא בעי ב' חתיכות ע"כ ס"ל ספק אסור מה"ת ומהרח"כ דחה דוקא בספק כרת אסור מה"ת.

ר"ח בנדון אם מותר ליקח מי מלח מן העכו"ם שמא נשתמש בחביות דנסיובא דחלבא.

ר"ט בנדון קהל אחד שהי' עומד תחת דגל שטאטוסקווא והשוחט שלהם הי' ג"כ תחת השגחת רב מכת זה ועתה רוצים לשוב להיות יראים מה הדין של הכלים והשומן שנשאר להם מזמן הקודם.

ר"י בנדון הענבים יבשים שהנכרי' שופכי' עליהם יין ומושכין מהם היין מה דינו ודין הענבים היבשים.

ריא ע"ד הקונסטוויין שנעשה מב' קילא וויינעקסטראקט הנעשה גם מתמצית יין הנקרש בדופני חביות הנקרא וויינ- שעיין ועשרה ליטער שפיריטוס לפ"ח ליטער מים אם יש בו חשש נסך של סתם יינם או כיון דהווויינשטיין כבר נתייבש ואין בו לחלוחית יין הוי כעפרא בעלמא ואפילו יש בו לחלוחית יין בטל בס'.

ריב בדין חרצנים וזגים של עכו"ם ביו"ד סי' קכ"ג דבעי שנתייבשו י"ב חודש ולר"ת בעי שנתמדו תחילה במים מ"ש מחמץ שדבקו בבצק באו"ח סי' תמ"ז דסגי בב' חדשים וגם בעור הקיבה ביו"ד סי' פ"ז לא נזכר י"ב חודש.

ריג בנדון עובדא דישראל טיהר יינו של נכרי בשכר שנותן לו מכל חבית אשר הוא תחת חותם המטהר וב' ישראלים לקחו מהנכרי מהיין כמ' חביות שנחתמים כראוי בחותם של יהודי ואחר שלקחו היין אמר להם היהודי המטהר שפ"א שכח שחבית א' פתוח כמו שעה והערל בא אחריו שיחזור ויתן עליו חותמו וחתמו מיראה שלא יפסיד שכרו אך בצד החבית כ' בכתב יהודית שהוא נסך וגם הערל אומר כן שהחבית הי' פתוח ורץ אחר המטהר שיתן חותמו עליו והוא לא נגע בו וכל המ' חביות הי' חסרים כדרך חביות העומדים במרתף ולקחו ד' חביות מיין זה ומלאו בהם שאר חביות ומחבית א' שמלאו ממנו נשאר לנכרי כחצי חבית ואח"כ חלקו קונים הנ"ל ובשפכם היין על ענבים יבשים נתערב לא' ט"ו חביות יין המגיע לחלקו לח בלח ולהשני כ"ד חביות ג"כ לח בלח ואם יאסר היין יהי' הפסד גדול מה דינו של היין.

ריד בדין כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד אם הוא דוקא כשהגיד בפני ב"ד.

רט"ו נדון חבית יין של פסח שהי' בבית הנכרי בחדר מיוחד שלא הי' בה שום דבר זולת היין והחדר הי' סגור במסגר שהי' שבור קצת והישראל לא הלך שמה רק לעתים רחוקים ובפעם האחרון שהלך שמה מצא את המסגר שבור נופל על הארץ והנכרי אומר שנשבר מאליו וגם החבית לא הי' מלא ואינו ניכר אם לקח הנכרי מן היין אם יש מקום להתיר היין.

רט"ז אודות ה' חביות יין שהיו במרתף ובבוקר מצאו המרתף פתוח במפתחו' שהיו בבית המשרתים וחסר מן החביות מה דינם.

רי"ז פלפול ארוך בע"ז ס"ג בשכרו לשבור בייי"נ ורוצה בקיומו של איה"נ. ע"ד קושי' חת"ס ע"ז ס"ב על שיטת ר"א שבתוס' ד"ה יאות.

רי"**ח** ע"ד הר"ן ר"פ כל הצלמים דבדבר שגם מה"ת לא נתבטל אינו יכול למכור חוץ מדמי יי"נ שבו. ביאור דברי תוס' ע"ז דס"ה ע"א ד"ה טעמא.

רי"**ט** ביאור לדינא ולהלכה דין רוצה בקיומו של איה"נ ע"י ד"א.

ר"**כ** בנדון מומר לחלל שבת בפרהסיא שטעם המוסטער מחבית יין ומצא חן בעיניו אם מותר למלאות מבוקשו לשלוח לו כי קרוב לודאי דלשתי' קבעי לי' אם אין בזה משום לפ"ע.

רכ"**א** פלפול נעים ע"ד קושי' תו"ח בש"ס סנהדרין ע"א דעיר שיש בו מזוזה אינו נעשה עיה"נ ואמאי לא דחי עשה דושרפת ל"ת דלא תעשון וכו' ויישובי' על כמה קושיות אחרונים בענין זה. יישוב קושי' פר"ד ותוס' יו"כ בסוגי' דקל קל ומראה מקום לס' דברי אמת דבבהמה טמאה איכא עול"ת.

רכ"**ב** ע"ד הש"ס סנהדרין קי"ב אם בהמת עיה"נ מהני לה שחיטה לטהרה מידי נבלה.

רכ"**ג** ע"ד הש"ס ע"ז מ"ו בזקף ביצה להשתחוות לה מהו וכו'.

רכ"**ד** ע"ד הגמ' ע"ז מ"ד אר"נ אתי הגתי בא וביטלה ואיך מהני ביטול לדעת הטור יו"ד סי' קמ"ו דאפי' ע"ז של גוי אין לה ביטול משבאה ליד ישראל.

רכ"**ה** ע"ד הקושיא אמאי לא ילפינן דמללה"נ מדכתבה התורה גבי ע"ז אבד תאבדון ואי ליה"נ הלא נהנה מע"ז.

רכ"**ו** עוד בענין הנ"ל להצדיק עצמו מהשגת השואל ומבאר היטב דבריו בתשו' הקודמת.

רכ"**ז** נדון אם מותר לשדך נכרי לנכרית בשכר.

רכ"**ח** ע"ד רמ"א יו"ד סי' קנ"ז שהביא דעת הר"ן דעל כל איסור ע"ז ג"ע ושפ"ד יהרג ואל יעבור בלי שום חולק ודעה א' בשו"ע סי' קנ"ה נראה שחולק ע"ז.

רכ"ט אם מותר להתפלל בעד חולי עכו"ם. **ר"ל** ע"ד קושי' שעה"מ פ"ה ממלוה על הטור יו"ד סי' קס"ט דמותר להלוות ברבית ע"י גוי דאין שליחות לנכרי הא אסור משום שבות לשי' הרא"ש ב"מ צ' דגם באי' לאו שייך אמירה לנכרי שבות.

רל"א אם יש היתר לדרך התגרים שאם לוקחי' הסוחרים הקטנים מן הגדולים סחורה במעות מזומנים יוזלו השער ומניחים ללוקח איזה פראצענט הנקרא קאססא שקאנטא ואם לוקחים בהקפה אין מניחין מן השער הקצוב אם אין בזה משום רבית.

רל"ב ע"ד ש"ס סנהדרין כ"ה דלוה ברבית פסול לעדות וכו' וכשמכשיל חבירו באי' דרבנן עובר על לפ"ע דאו'. ע"ד הש"ס כתובות כ"ב דפריך אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו.

רל"ג ע"ד קושי' בתוס' ע"ז ס"ג ע"ב ד"ה תני. ע"ד תוס' שם ס"ב ע"ב בד"ה יאות [ע"ל סי' רי"ז ביאור דברי הר"א בתוס' הנ"ל.

רל"ד ע"ד הש"ס ב"מ דס"א ע"א דאר"נ ב"י בטעמא דר"א ס"ל רבית קציצה יוצאה בדיינים דא"ק וחי אחיך עמך גבי אל תקח מאתו נשך ותרבית אהדר לי' כי היכי דניחי. ביאור דברי הטו"ז או"ח סי' רמ"ו סק"ה שמחלק דבשבת מהני הפקר להפקיע איסו' שבת ובמשכון דרך מכירה ל"מ כדי להפקיע איסו' רבית. ע"ד קו' תוס' ב"מ דע"ב ד"ה שטר אהא דאמרי' בשטר שי"ב רבית ר"מ ס"ל קונסין וכו'

רל"ה ביאור דברי רש"י ב"מ דס"ה ע"ב ד"ה אסור.

רל"ו נדון אנשים שמגדלין שערותיהן בשפה העליונה ומספרין כל הזקן כמו שגוים עושים אם אין בו איסור משום לאו דבחקתיהם לא תלכו.

רל"ז הערות שונות ע"ד תוס' שבועות ג' ד"ה ועל, ושם ד"ד ד"ה אבל ושם דף ה' ד"ה שתים.

רל"ח בדינו של ש"ג פ"ב דע"ז דאם אינו מוצא הדברים מפיו אלא מחשב בלבו ונמנע מעסקיו ע"י הנחשים ליכא משום לא תנחשו, ביאור רחב בענין זה.

רל"ט ע"ד הגמ' נדה ס"ו אר"ז בנות ישראל החמירו ע"ע שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים מה זה הל' החמירו. בדברי תוס' שם דף ט' ד"ה הנוגע. ע"ד רש"י שם דט"ז אהא דאר"ז דכ"ע וסתות דאו' כאן שבדקה עצמה כשיעור וסתות ופירש"י כשבדקה בשיעור וסת של וסתה. בהא דאמרי' נדה שם א"ל ב"ש לב"ה לדבריכם ליחוש שמא תראה טפת דם כחרדל בביאה ראשונה ויעמידהו כותלי ביהר"ח, הא לחד לישנא שם ד"ג ל"ל ב"ש כותלי ביהר"ח העמידהו. שם דח"י והאיכא ט' חניות וכו'. אדברי תוס' שם ד"ה סמל"ח דמשו"ה איתרע רובא לפי שהתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל ולהכי גם ס"ט ברה"י טהור. אדברי רש"י ותוס' נדה כ"ג דרבא דאמר ושטו נקוב אמו טמאה

לידה משום דס"ל טרפה חי' והא רבא ס"ל חולין ל"ב דושטו נקוב הוי נבלה וא"כ נהי דטרפה חי' מנ"ל דנבלה חי'. אמ"ש רשב"א שם דא"כ תהי' רבא דלא כהלכתא דקי"ל טא"ח. ע"ד ש"ס שם מ"ב דאמרי' טומאה בלועה אינו מטמא. ע"ד רש"י שם נ"ג ד"ה הוא מתקן. ע"ד תוס' דס"ז ע"ב ד"ה משום וכו'. ע"ד טו"ז יו"ד סי' קפ"ז סק"ז וש"ך סקי"ג דאם בדקה עצמה בבעל ראשון ומצאה דם בראש המכחול אסורה לכל אדם.

רי"מ בענין הנ"ל תשובה על השגת השואל. **רמ"א** ע"ד רש"י נדה ד"ג אהא דפריך בגמ' משמשת במוך מא"ל ופירש"י ג' נשים משמשת במוך קטנה מעוברת ומניקה. אהא דאמרי' שם ושמאי כותלי ביהר"ח לא מוקמי דם. ע"ד מהרש"א שבתוס' שם ד"ה ואבע"א. ע"ד תוס' ד"ה מרגשת. ע"ד ש"ס שם דס"ו בנות ישראל החמירו ע"ע שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים. ע"ד הגהת מהרש"ש נדה ג' אהא דקאמר א"כ בטלת בנות ישראל מפו"ר הא בנות ישראל לא מיפקדא אפו"ר.

רמ"ב הערות שונות ע"ד ב"י וטו"ז יו"ד סי' קס"ג וש"ך יו"ד רס"י קפ"ד.

רמ"ג ע"ד מחה"ש יו"ד סי' קפ"ג שהבין בדעת הרמב"ם באם לא הי' לה ז' נקיים לזבה גדולה בתוך הי"א יום כשבא יום י"ב שהוא ראשון לז' ימי נדה שוב א"צ ז' נקיים. ביאור דברי ב"י סי' קפ"ג בד"ה וביום העשירי שתמה על הסמ"ג.

רמ"ד ביאור דברי מהרש"א נדה י"ט בתוס' ד"ה ר' יושיע.

רמ"ה בדין הראב"ד שהביא הטור סי' קפ"ד באם רגילה לראות בהנץ החמה ולא קים לה אי קודם או אחר הנץ החמה אם אסורה כל היום וכל הלילה או דוקא כל היום.

רמ"ו ע"ד ב"י סי' קפ"ד דבמבואה דלא ברור כ"כ דמסולקת דמים חוששת אפילו לכתחילה.

רמ"ז בדין משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי, ופי' ממנה בקושי בשוגג צריך כפרה והאשה א"צ כפרה שברמ"א יו"ד סי' קפ"ה.

רמ"ח פלפול עצום וביאור רחב בכונת הש"ך יו"ד סי' קפ"ז סק"ד בדין רואה דם מ"ת.

רמ"ט בדין דאין סומכין בזה"ז על בדיקת שפופרת שהביא הטור בשם הראב"ד ביו"ד סי' קפ"ז. ע"ד ש"ך שם סקכ"ח אהא דכ' המחבר באם נתחזקה מסתפקין אם מותר לסמוך על הרפואה לשמש אח"כ דכ' הב"ח אם הרופא זה עשה רפואה זו לאשה אחרת קודם שהוחזקה ונתרפא יכולה אשה אחרת לסמוך עלי' אף לאחר שנתחזקה ג"פ ומותרת לשמש בפעם ד' לאחר הרפואה והחוו"ד ומהרב"פ נדחקו בכונתו.

ר"נ נדון כתם שנמצא על חלוק האיש אחר שהי' עם אשתו במטה אם יש בו דין כתם שתהי' אסורה לבעלה:

רנ"א בנדון הנ"ל. **רנ"ב** נדון אשה באה בימים חדל להיות לה אורח כנשים ומסולקת דמים ויש לה חולי פארפאלל וכשמחזיר החתיכה מרגשת זיבת דבר לח ובתוכה דמה וגם מראה לבנה ומראה אדום והיא ענייי ובעלת ייסורים האם מותרת לבעלה בלי טבילה.
רנ"ג ע"ד הרמב"ם פ"ט מא"ב ה"ג ברואה כתם טמאה למפרע עד כ"ד שעות שסותר למ"ש פ"ג מטומאת מו"מ שכתב הרואה כתם טמא למפרע עד עת הפקידה.
רנ"ד בדין הרמ"א סי' קפ"ז בס' אם הדם מן המקור או מן הצדדים תלי' במכה מכח ס"ס.
רנ"ה בדינו של תה"ד שהביא ב"י סי' קפ"ח ופסקוהו המחבר רס"י ק"ן באשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדק אח"כ ולא מצאה כלום דטמאה והד"מ סי' קפ"ח תמה עליו.
רנ"ו נדון אשה שאין לה וסת והפילה אם צריכה בדיקה קודם תשמיש ואחר תשמיש כשאר אשה שאין לה וסת שחוששין לדעת הרמב"ם והרא"ש או דינה כאשה בימי עיבורה והנקה וא"צ בדיקה. ואודות שהפילה לאחר ל"ה יום.
רנ"ז ע"ד ש"ס נדה י"ט דקאמר אלא הכא במאי פליגי וכו'.
רנ"ח נדון אשה מניקה שלא ראתה מיום לידת הולד ואח"כ כמו רבע שעה אחר תשמיש מצאת דם בחלוקה ולא הרגישה שיצא דם מבשרה אם צריכי' לחוש לדעת חוו"ד סי' קפ"ו דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה אם ראתה אחר תשמיש או כיון דלא ארגשה דאינה טמאה מה"ת לא חיישי'.
רנ"ט נדון מינקת דחוששה לראייתה כדרך שחושש לוסת שאינה קבוע אם צריכה לחוש רק לאותו יום בחודש או צריכה פרישה גם יום ל' מראי' זו. אם ראתה ג"פ בזא"ז בזמן א' בתוך כד"ח מה דינה. אם אותו הזוג צריך כפרה אם לא חששו. אימת זמן טבילה לאחר שהפילה. אם מיום שהפילה דין מניקת כד"ח יש לה שאינה קובעת וסת. זקנה שלא ראתה כמה שנים ומצאה כתם ואין לה במה לתלות אם טהורה לבעלה.
ר"ס נדון מינקת כד"ח אחר לידה שאינה קובעת וסת אפילו מת הולד לאיזה ראי' צריכה לחוש, ואם צריכה בדיקה קודם ולאחר תשמיש כדין אשה שאין לה וסת.
רס"א בדין היתר לאשה להלביש בגדי צבעונים להציל עצמה מטומאת כתמים.
רס"ב בדין כתם שמשערין בשיעור גריס ופחות מגריס תלינן בדם מאכולת ולפי שיעור המעיל צדקה א"א לתלות שיעור זה בדם מאכולת.
רס"ג נדון אשה שג' חדשים אחר לידתה לא יכלה לטהר עצמה לבעלה מחמת כתמים שמצאה על חלוקה והרבה פעמים גם בשעת הבדיקה פעמים הי' מראה אדמומית ופעמים כמין ליחה לבנה וכשעלתה בידה לטהר עצמה ולטבול מצאה ג' או ד' ימים אחר טבילתה כתמים גם על עד הבדוק ושוב בספירת ז"נ ג' ימים לספירתה מצאה ג"כ

כתמים והרב מרא דאתרא התיר לה הכתמים וטבלה בזמנה וביום שאחר טבילתה שוב מצאה כתמים טמאים ומרגשת כאב מבפנים אם כאב הוי כמכה לתלות הכתמים בזה.
רס"ד בדין הטו"ז סי' ק"ן דבכתם א"א לצרף ס' מן העלי' לס"ס דרוב דמים מן המקור.
רס"ה נדון מינקת טהורה שקנחה עצמה אחר הטלת מי רגלים בקצה החלוק אשר לבושה בה ומצאה על החלוק כתם פחות משיעור גריס והי' משוך מה דינה.
רס"ו נדון אשה אחר שספרה ג"י נקיים מצאה על הסדין כתם הנוטה לאדמומית קצת אבל יש לתלות בלכלוך צואת התינוק הישן עמה שלא הי' נקי אם צריכה לספור מחדש ז"נ.
רס"ז ביאור דברי מל"מ פ"ט מא"ב הכ"ט ד"ה וא"ת שכ' ליישב דברי רש"י נדה ד"ס.
רס"ח בדין כתם שנמצא ע"ד שאינו מקב"ט שבש"ס נדה דנ"ח. ע"ד מהר"ם אורגז איך אסרו חז"ל לבעול על דם טוהר שהתירה התורה בפירוש.
רס"ט עוד בענין הנ"ל תשו' על השגת השואל.
ע"ר בדין אשה שעשתה צרכי' וראתה דם דלר"י אף עומדת טמאה שבש"ס נדה דנ"ט ע"ב.
רע"א בדין אי' ייחוד והתרחקות מאשתו נדה שברא"ש בקצור סוף מס' נדה.
רע"ב נדון אשה מעוברת שהיא מסולקת דמים שיש לה כאב בבטנה והרופא הכניס ידו באותו מקום עד שידו מגעת ואחר בדיקת הרופא לא ראתה שום דם ולא כתם אם צריכה לישב ז' נקיים אחר בדיקת הרופא.
רע"ג אם אשה רשאי לעשות איינשפרי צונגען בימי ספירת נקיים או אפילו בשאר זמנים אם אין לחוש לא"א לפתה"ק בלא דם.
רע"ד נדון אשה שיש לה כאב עינים וע"פ פקודת הרופא צריכין להטיף לה תוך עינה ב' או ג' טפין סם ע"י שפופרת של גמי או זכוכית וצריך זהירות יתירה שלא להטיף לה יותר או פחות וא"א להעשות בשום אופן רק ע"י בעלה והיא טמאה משום כתם אם מותר לבעלה להטיף הסם תוך עיני'.
ער"ה אם יש חשש חציצה בטבילת נשים שהרופא סותם שיניהם הנקובים במינים ידועים לו ונקראת פלאמבירען.
רע"ו נדון הכלות שטובלות עצמן בשערותיהן דל"ה חציצה אע"ג דשערות עומדות לקצוץ וקצוץ דמי.
רע"ז אדות מנהג הנשים אחר הלידה כששערותיהן ארוכות אין חותכין אותן עד לאחר טבילה ואמאי ל"א כל העומד לקצוץ וכו' ולהוי חציצה.
רע"ח נדון אשה שחצצה שיני' וגם השן נקוב שלה קודם טבילה ובאותו יום לא אכלה בשר ואחר הטבילה אכלה דגים קטנים עם לחם ואחר האכילה נקרה השן הנקוב בקיסם

והוציאה משם איזה דבר נדמה לה כמוזר שיהי' ממאכל שאכלה אחר הטבילה ובכ"ז תלתה בזה ולנתה עם בעלה ויהי בבוקר לבה נוקפה שמא הוא מאכילת בשר שאכלה ביום שלפניו אם צריכה כפרה על העבר ואם צריכה לטבול עוד הפעם.

רע"ט אם גם בבשר עוף שייך חשש שלא לאכול בשר ביום לכתן לטבילה משום בשר שבין השינים. אם גם בימים הארוכים בתקופת תמוז שייך חשש זה. ע"ד הטו"ז סי' קצ"ח שכ' על מנהג הנ"ל שאם לא נהגה כן, א"צ לעכב הטבילה בשביל כך.

ר"פ נדון אשה שאוכלת על שולחן אחרים וכיון שמן הראוי לאשה צנועה להסתיר ליל טבילתה ואם לא תאכל בשר ירגישו שהוא ליל טבילתה אם אינו טוב יותר שתאכל בשר כדי שלא ירגישו.

רפ"א ע"ד תוס' כתובות ע"ב שאין מברכין הנשים על ספירת ז"נ, ביאור התו"כ פ' מצורע בפסוק ואם טהרה מזובה וספרה לה ז' ימים ואחר תטהר וכו'.

רפ"ב בדין זב דכתיב וספר לו לעצמו ל"ל קרא לס"ד יבמות פ"ח דעא"כ באי' אפילו איתחזק אי' ולאו בידו כקושי' תוס' רפ"ק דגטין ותי' תוס' ל"ש כאן.

רפ"ג ע"ד ש"ש ש"ו פ"ז אהא דאין עא"נ באתחזק אי' א"כ אמאי אשה נאמנת שראתה שלא בהרגשה וכו'. ע"ד הריב"ש סי' שע"ט דרוב לא עדיף מב' חזקות.